AVGVSTINI
BARBOSÆ,
V.I.D. LVSITANI,
EPISCOPI VGENTINI,
COLLECTANEORVM
IN
IVS PONTIFICIVM
TOMI SEX

I. Liber primus, & secundus,
II. Liber tertius, & quartus, } Decretalium.
III. Liber quintus
IV. Sextus Decretalium, vnà cum Clementinis, & Extrauagantibus.
V. Decretum Gratiani.
VI. Selectæ interpretationes vniuersi Iuris Pontificij.

AVGVSTINI
BARBOSÆ,
I.V.D. LVSITANI,
PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS,
& insignis Ecclesiæ Vimaranensis Thesaurarij maioris,
NVNC-VERO EPISCOPI VGENTINI, ET A CONSILIIS
D. PHILIPPI IV. Hispaniarum Regis Catholici,

COLLECTANEA DOCTORVM,
TAM VETERVM QVAM RECENTIORVM.

IN IVS PONTIFICIVM VNIVERSVM.

TOMVS PRIMVS.

IN QVO DVO PRIORES DECRETALIVM LIBRI CONTINENTVR.

Præfixi sunt INDICES, Auctorum, Librorum, Titulorum, & Capitulorum; nec-non Capitulorum, & Legum incidenter discussarum, percommodi.

Vltima editio ab ipsomet Auctore aucta, recognita & à mendis expurgata.

LVGDVNI,
Sumpt. PHIL. BORDE, LAVR. ARNAVD, & PETRI BORDE.
M. DC. LXIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
VRBANO VIII.
PONT. OPT. MAX.
AVGVSTINVS BARBOSA
LVSITANVS.

VT primum humanæ me Societati supplendæ natum agnoui, BEATISSIME PATER, ita mihi cum ea agendum intellexi, ne semper illi oneri tantum essem, & impedimento, nunquam leuamini, & adiumento. Inde totum illius columen atque fulcimen ius esse intelligens, & leges, his quo enixius possem promouendis animum appuli. Quibus vt & melius proficerem, ab extremo Lusitaniæ ad supremum Italiæ, iam altero abhinc lustro me contuli, vt conceptos mihi in legali disciplina labores, in regione disciplinarum omnium, legúmque magistra & duce absolutos, quasi in Orbis theathro ederẽ. Vbi iam ingenij excitandi gratia, & in maiorum moliminum præludia, Commentarium edidi primum de Particulis & Clausulis, mox crescente cum diebus animo, tractatum de Officio & potestate Episcopi tripartitum. Et iis operam non mihi omnino lusisse monitus, maiora aggressus, Doctorum Collectanea in ius vniuersum iam diu meditatus, absoluenda excepi, XII. quidem Tomis concepta, ad totidem diei horarum obumbrationem, quibus vitæ hominis vniuersæ cursus est designatus, vt qui Reip. iuuandæ studio me totum addixi, toto me vitæ meæ tempore addictum significarem. Eorum priores duos, in Decretalium libris quinque prioribus occupatos, reliquorum è propria dignitate antesignanos, nunc emissurus, alio quàm ad Sanctitatis tuæ pedes mittendos non fuisse agnoui. Non tam quòd rerum omnium primitias Sacerdoti afferre iussi à Deo sumus; neu quod legum omnium specimina nosse Sacerdotis ius summum sit (tuum maximè, B. P. qui ad summum istum thronum, non aliunde quam ex omnimoda, & scientiarum cognitione, & legum vtrarumque peritia, ascensum explanasti) quam quod Pontificia tractantem decreta, Pontificis quasi libertum operas meas nonnisi ad Pontificem profiteri oportebat, vt non tam quod meum videri poterat Sanctitati Tuæ donare, quam quod suum erat restituere bona fide viderer, Iuris riuulos ad Iuris Occeanum declinando. Hos si tantæ menti minus ingratos fuisse sensero, nedum ad altos celebrandos calcar mihi additum agnoscam, sed & vires ad expeditius absoluendos auctum iri sperabo. Ita Deus Sanctitatem Tuam ad Ecclesiæ suæ tutelam, diutissimè seruet incolumem, vt assumpto oneri succumbere non sinat tuum brachium cum potentia. Vale.

ã 3 BIBLIO

BIBLIOPOLA
LECTORI.

HABES, candidiſſimè LECTOR, Collectanea, & Commentarios (vtramque enim tuentur appellationem) nobilis ſcriptoris, D. AVGVSTINI BARBOSÆ, I.V.D. Luſitani, in vniuerſum Ius Pontificium, nunc demum ab eodem infinitis penè acceſſionibus locupletatos, & communi calculo commendatos.

Vt ergo operis diſtribuendi ratio in primis haberetur & ordo, iſtuc in ſex tomos diuidendum duximus; quorum

I. Decretalium { Primordia, quæ à IVSTINIANO τὰ πρῶτα lib. 1. Iudicia, lib. 2. }

II. & III. cauſas, ex quibus iudicia oriuntur. { Proprias, ſcil. { Clericorum Regularium, & Monachorum, lib. 3. Laicorum, vt matrim. lib. 4. } Communes clericis, & laicis vt delicta lib. 5. } continent.

IV. Sextus Decretalium, Clementinæ item, & Extrauagantes cum IOANNIS XXII. tum etiam communes, totum occupant.

V. pariter, & vltimum Decretum GRATIANI.

VI. Denique continet Selectas interpretationes vniuerſi Iuris Pontificij.

Præterea INDICES varios & nouos adſtrui curauimus, vt in compendium redigerentur, quæ fuſo hoc opere latius pertractata, paucis quæ ad nos iuſto tardius tranſmiſſa, calci cuiuſque partis adnexis.

Deinde ne quid ad vſum tuum attinens omiſiſſe videremur, INDICEM legalem ad oram vniuerſi operis retulimus, vt qui exactam vnius, vel alterius materiæ tractationem deſideret, Auctores haberet obuios atque paratos.

Ego denique & publicæ vtilitati, & tanti Auctoris, quem ex animo veneror, dignitati conſulturus, nec operæ, nec ſumptibus parcendum duxi, omnia quàm emendatiſſimè prodirent, lucémque viderent, quod (niſi me ſuſcepti operis amor fallit) mihi videor aſſecutus. Sed tuum, amicè Lector, malo eſſe iudicium, quàm meum. VALE.

APPRO

APPROBATIO OPERIS.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Magistro Sacr. Palatij Apostol.
A. Episc. Hieracen. Vicesg.

EGo Petrus Albertinus, in Almæ Vrbis gymnasio publicus, ac primarius Pontificij iuris Professor, de mandato Reuerendiss. P. Nicolai Rodulfij, sacri Apostol. Palatij Magistri, perlegi, ac diligenter recensui *Librum primum, & secundum Operis inscripti, Collectanea Doctorum tam veterum, quàm recentiorum*, &c. *Auctore Excellentiss. D. Augustino Barbosa, I.V.D. Lusitano*, &c. nihilque in eo reperi bonis moribus, vel Religioni contrarium, quinimò ob egregiam, & perspicuam in eo contentam doctrinam dignum existimo, quòd ad publicam vtilitatem typis quanto citiùs mandetur; in quorum fidem hæc manu mea subscripsi Romæ die 30. Maij 1625.

PETRVS RLBERTINVS, qui suprà manu propriâ.

EGo Felix Contelorius, I. V. & S. Theologiæ Doctor, de mandato Reuerend. P. F. Hiacinthi Petronij, S. Apost. Palatij Magistri, perlegi D. Augustini Barbosæ Lusitani I. V. D. &c. opus, quod inscribitur, *Collectanea Doctorum tam veterum, quàm recentiorum*, &c. *super tertium, quartum, & quintum Libros Decretalium, Sextum, Clementinas, & Extrauagantes Ioannis XXII. & Extrauagantes communes*, & nihil in eo reperi, quod fidei, & bonis moribus aduersetur, & ideò opus hoc summo ingenio, & industria elaboratum ad Reip. vtilitatem typis mandari posse censeo; in quorum fidem propriâ manu subscripsi Romæ hac die 4. Augustini 1621.

FELIX CONTELORIVS, manu propriâ.

Imprimatur, Fr. Andreas Biscionus; Præd. General. & Socius R. P. Mag. Fr. Nicolai Rodulfi, S. P. Apost. Ordin. Prædic.

Imprimatur, si videtur Reuerendiss. P. Magistro Sac. Palatij Apost.
A. Episc. Bellicastren. Vicesg.

INIVNCTVM onus à Reuerend. P. Nicolao Rodulphio, S. Apost. Palatij Magistro, examinandi *Collectanea Doctorum ad Gratiani Decretum admodum Illustris, & Excellentissimi D. Augustini Barbosæ*, cupidè suscepi, diligentérque perlegi, reperíque Auctorem non Collectanea tantùm fecisse, sed difficillimos Decreti Textus commentariis doctissimis exornasse, in quibus adeò diligens, & accuratus fuit, vt nihil quod ad solidam, verámque doctrinam pertineat omiserit, opus certè mirificum, & dignum tanto Doctore, in quo circa Canones explicandos nihil possis desiderare. Cùm igitur sanam, Catholicam, & bonis moribus non aduersam doctrinam contineat, dignum esse censui, vt quàm primùm publici iuris fiat, in commune omnium commodum Romæ 3. Ianuarij 1629.

Ita censui *Ego Angelus Lucianus, I. V. D. & in Gymnasio almæ Vrbis Pontificij iuris Professor in prima sede horis pomeridianis, manu propriâ.*

Imprimatur, Fr. Hyacinthus Lupus, Socius Reuerendiss. P. M. S. P. ac totius Ordin. Prædic. Vicarij Apostolici.

APPROBATIO REVERENDISS. P. MAGISTRI Sac. Palatij Apostol. quâ hanc vltimam editionem.

Imprimatur.

Fr. N. SPAM.

Approbatio Theologorum.

NOs infrà ſcripti in ſacræ Theologiæ facultate Magiſtri fidem facimus perlegiſſe librum, cui titulus eſt, *Collectanea Doctorum in vniuerſum ius Pontificium, ſex Tomis diſtributa, iam antehac Romæ edita, nunc verò pluſquam tertia parte aucta, Auctore Auguſtino Barboſa Luſitano*, I. V. D. nihilque in eo fidei Orthodoxæ contrarium reperiſſe Lugdun. die 22. Decembris 1632.

Fr. CLAVDIVS COCHET, Ord. Præd.

Fr. IOANNES PORTIER, eiuſdem Ord.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

LVDOVICVS XIV. Dei gratiâ Galliarum, & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, ne quis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines, intra decem annos à die finitæ impreſſionis computandos imprimat, ſeu typis excudendos curet, & venales habeat Libros, tam editos, quam edendos, *D. D. Auguſtini Barboſæ Luſitani, I. V. D. Epiſcopi Vgentini*, &c. præter PHILIPPVM BORDE Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos quibus ipſemet conceſſerit: Prohibuit inſuper eadem auctoritate Regia omnibus ſuis ſubditis eoſdem libros extra Regni ſui limites imprimendos curare, vel quempiam vbicumque fuerit, ad id agendum impellere ac inſtigare, ſine conſenſu dicti PHILIPPI BORDE. Idque omne ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis contra delinquentes expreſſis, vti latius patet in litteris datis Pariſiis, die 6. Februarij 1668.

Ex mandato Regis Signatum DENIS.

Hæc vltima editio deſiit excudi die 7. Martij 1669.

AVCTORES

AVCTORES

Qui partem his COLLECTANEIS contulerunt.

A

THomas *Aëtius.*
Adrianus, Papa.
Benedictus *Ægidius*, Lusit.
Matthæus de *Afflictis.*
Michaël *Agis.*
Petrus *Alagona.*
Albanus Cardinalis.
Ioan. Hieronymus *Albanus.*
Albornoz.
Arnoldus *Albertinus.*
Aloysius de *Albertis.*
Albertus Magnus.
Andreas *Alciatus.*
Franciscus *Alcozer.*
Petrus de *Alcozer.*
Syluester *Aldobrandinus.*
Bernardus *Aldrete.*
Ioannes *Aldrete.*
Iacobus *Alemanus.*
Alexander de *Ales.*
Clemens *Alexandrinus.*
Dionysius *Alexandrinus.*
Alexander ab Alexandro.
Bernardinus *Alphanus.*
Balthasar *Altominurus.*
Marius *Alterius.*
Iacobus *Aluaretus.*
Alphõsus *Aluarez*, Guerrero.
Blasius *Aluarez Mirabal.*
Emmanuel *Aluarez*, Lusit.
Stephanus de *Alvin.*
Marcus Antonius de *Amatis.*
Alexander *Ambrosius.*
Ouidius de *Amicis.*
Ioannes de *Anania.*
Petrus *Ancharanus.*
Ioannes *Andreas.*
Bartholomæus ab *Ange*,
Ludouicus ab *Angelis*, Lusit.
Antonius *Angelus*, Gratus.
Cæsar *Angelus.*
Iosephus *Angles.*
Christophorus *Anguianus.*
Fabius de *Anna.*
Michaël *Aninon.*
Abbas *Antiquus.*
S. Antoninus Archiep. Florent.
Marius *Antoninus* Maceraten.
Ioannes Bapt. *Antonuccius.*
S. Thomas *Aquinatis.*
Archidiaconus Bononiensis.
Ioannes de *Ardinzone.*
Iacobus de *Arena.*
Angelus *Aretinus.*
Franciscus *Aretinus.*
Gonçallus *Argote de Molina.*
Ioannes de *Arias.*
Augustinus *Ariminensis.*
Nicolaus *Ariminensis.*
Aristoteles.
Ariminus Tepatus.
Arnaldus Pontacus.
Henricus *Arnaldus.*
Leo *Alatius.*
Ioan. Bapt. *Asinius.*
S. Athanasius.
Petrus Nuñes de *Auendaño.*
Stephanus *Aufrerius.*
Prosper de *Augustino.*
S. Augustinus.
Antonius *Augustinus.*
Stephanus de *Auila.*
Philippus *Aureolus.*
Balthasar *Ayala.*
Martinus de *Ayala.*
Iacobus *Ayrer.*
Alphonsus *Azeuedo.*
Petrus *Aznarius.*
Ioannes *Azorius.*
Martin. *Azpilcueta*. Nauarr.

B

Gaspar *Baeça.*
Franciscus *Balduinus.*
Dominicus *Bañes.*
Andreas *Barbatia.*
Arias *Barbosa*, Lusitan.
Simon Vaz *Barbosa*, Lusit.
Petrus *Barbosa*, Lusit.
Eguinarius *Baro.*
Cæsar *Baronius*, Cardinalis.
Ioannes de *Borros*, Lusit.
Cæsar *Barzius.*
S. Basilius.
Albertus *Bassanus.*
Martinus *Becchus.*
Franciscus *Beetus.*
Beda Venerabilis.
Ludouicus de *Beia.*
Ægidius *Bellamera.*
Petrus de *Bellapertica.*
Robertus *Bellarminus*, Card.
Bartholomæus *Bellencinus.*
Nicolaus *Bellonius.*
Antonius *Bellonus.*
Petrus *Bellonus.*
Petrus *Belluga.*
Laurentius *Bellus.*
Oliuerius *Beltraminus.*
Petrus *Beltrandus.*
Iacobus de *Beluisio.*
Guillelmus *Benedictus.*
Rofredus *Beneuentanus.*
Cornelius *Benincasius.*
Petrus *Benintendis.*
Iacobus *Beanius.*
Philippus *Bergomas.*
Bermondus.
Ioan. Bapt. *Bernardinus.*
S. Bernardus.
Vugustinus *Berous.*
Ioannes *Bertachinus.*
Paulinus *Berti*, Lucensis.
Stephanus *Bertrandus.*
Bernardinus de *Bessa.*
Petrus Antonius *Beniet.*
Antonius *Biag.*
Petrus de *Binxto.*
Gabriel *Biel.*
Camillus *Bilotta.*

Petrus *Bimius*.
Petrus *Binsfeld*.
Fructuosus *Bishe*.
Franciscus *Blancus*.
Marcus Antonius *Blaneus*.
Baptista de *S. Blasio*.
Andreas *Bobadilla*.
Castilo *Bobadilla*.
Virgilius *Boccacius*.
Nicolaus *Boerius*.
Petrus *Bollus*.
Albertus *Bolognetus*.
Ludouicus *Bologninus*.
Martinus *Bonacina*.
Hippolytus *Bonacosa*.
Homobonus de *Bonis*.
Sigismundus à *Bononia*.
Marcellus *Bonus*.
Gamillus *Borrellus*.
Ægidius *Bossius*.
Iacobus *Bossius*.
Henricus *Bosteus*.
Ioannes *Botterus*.
Thomas *Bozius*.
Ioannes *Brachaus*.
Sebastianus *Brantius*.
Henricus *Breulaus*.
Barnabas *Brissonius*.
Bernardinus de *Britto*, Lusit.
Didacus de *Britto*, Lusitan.
Ioannes *Briz Martinez*.
Ioannes *Brunellus*.
Conradus *Brunus*.
Matthæus *Brunus*.
Vincentius *Brunus*.
Hieronymus *Buccaronius*.
Guillelmus *Budaus*.
Antonius *Burgos*.
Franciscus *Bursatus*.
Ioannes *Bursatus*.
Bernardus *Busto*.
Antonius *Butrius*.
Iacobus de *Butrigariis*.

C

Ioannes Baptista *Caballinus*
Gaspar *Caballinus*.
Petrus *Caballus*.
Georgius de *Cabedo*. Lusitan.
Petrus *Cabrera*.
Ioannes Baptista *Caccialubus*,
Octauianus *Cacheranus*.
Bartholomæus *Capola*.
Sebastianus *Casar*, Lusitanus.
Hieronymus *Cagnolus*.
Eduardus *Caldeira*.
Gaspar *Calderius*.
Ioannes *Calderinus*.
Ambrosius *Calepinus*.
Michaël *Calidonius*.
Marcellus *Callaca*.
Vitalis de *Cambanis*.
Ioan. Hieronym. *Campanile*.
Ioannes *Campegius*.
Thomas *Cananus*.
Antonius de *Canario*.
Henricus *Canisius*.
Petrus *Canisius*.
Melchior *Cano*.
Benedictus *Canophilus*.
Didacus *Cantera*.
Claudius *Cantiuncula*.
Marcus Antonius *Capolla*.
Ioannes Francisc. *Capiblanca*.
Ioannes de *Capistrano*.
Benedictus *Capra*.
Iulius Cæsar *Cappuccius*.
Antonius *Capycius*.
Hieronymus *Caraccia*.
Ludouicus *Carbo*.
Horatius *Carpanus*.
Alphonsus *Carranza*.
Ludouicus *Carrerius*.
Ioannes de *Carthagena*.
Prosper *Carauita*.
Vincentius *Carocius*.
Bartholomæus *Caranza*.
Alexander *Carrerias*.
Martinus *Carrillo*.
Bartholomæus *Carthagena*.
Martinus de *Carualho*, Lusit.
Ioannes Baptista *Casalis*.
Iacobus *Castellanus*.
Franciscus del *Castillo*.
Gaspar *Casalius*, Lusit.
Guillelmus *Cassadorus*.
Alexander *Cassaneus*.
Cassiodorus.
Restaurus *Castaldus*.
Lucas *Castellinus*.
Didacus de *Castillo*.
Ferdinandus del *Castillo*.
Alphonsus de *Castro*.
Paulus de *Castro*.
Ambrosius *Catharinus*.
Catechismus Pij V.
Borgninus *Caualcanus*.
Horatius *Caualcanus*.
Iacobus *Caualerius*, Card.
Camillus *Cansius*.
Cornelius *Celsus*.
Ludouicus *Census*.
Hieronymus *Cenedo*.
Petrus Cenedo.
Ioannes *Cephalus*.
Ioannes Ludouicus de la *Cerda*.
Hieronymus *Ceuallos*.
Matthæus *Charianus*.
Francisc. *Caldas Pereira*, Lusit.
Dominicus *Chamerota*.
Flaminius *Chartarius*.
Bartholomæus *Chassaneus*.
Flauius *Cherubinus*.
Laërtius *Cherubinus*.
Laurentius *Chircouius*.
Rhenatus *Choppinus*.
Ioannes *Chrysostomus*.
Paulus *Ciera*.
Michaël *Cifuentes*.
Paulus de *Cittadinis*.
Iulius *Clarus*.
Angelus *Clauisius*.
Christophorus *Clauius*.
Ascanius *Clemens*.
S. Ioannes *Climacus*.
Ioannes Bapt. *Coccinus*.
Iodocus *Coccius*.
Erasmus à *Cochier*.
Ioannes *Cochier*.
Botchius *Cudecha*.
Antonius *Coelho*, Lusit.
Matthias *Colerus*.
Bernardus *Comensis*.
Felicianus *Comensis*.
Paulus *Comitolus*.
Bernardus *Compostellanus*.
Franciscus *Conanus*.
Iacobus *Conciuae*.
Ioan. Bapt. *Confectius*.
Ægidius *Coninck*.
Franciscus *Consesius*.
Cæsar. *Contardus*.
Felix. *Cantelorius*.
Antonius *Contius*.
Ioannes *Copus*.
Franciscus *Coquetius*.
Antonius Maria *Coratius*.
Petrus Michaël *Corbouel*.
Aurelius *Corbulus*.
Antonius de *Corduba*.
Antonius *Corduba de Lara*.
Barnabas *Cornazanus*.
Petrus Philippus *Corneus*.
Ioannes *Corasius*.
Antonius *Correa*, Lusit.
Ludouicus *Correa*.
Antonius *Corsesus*.
Emmanuel de *Costa*, Lusit.
Ioannes *Costa*.
Ioannes Martinus à *Costa*, Lusitanus.
Iosephus à *Costa*.
Sebastianus *Costa*, Lusitanus.
Stephanus *Costa*.
Castellianus *Cota*.
Didacus *Couarruuias, y Leyua*.
Didacus de *Couto*, Lusitanus.
Aymon. *Crauetta*.

Petrus

Nomenclator Auctorum.

Petrus *Crespetius.*
Ioannes *Crotus.*
Ioannes de la *Cruz.*
Marcus Antonius *Cuchus.*
Iacobus *Cuiacius.*
Raphaël *Cumanus.*
Iosephus *Cumia.*
Rodericus à *Cunha*, Primas Hispaniarum.
Laurentius *Cupers.*
Rodulphus *Cupers.*
Alphonsus *Curiel.*
Rochus de *Curte.*
Franciscus *Curtius.*
Quintus *Curtius.*
Marius *Cutellus.*

D

Andreas *Dallerius.*
S. Ioannes *Damascenus.*
Iodocus *Damhonderus.*
Petrus *Damianus.*
Augustinus *Daula.*
Tiberius *Decianus.*
Decisiones Rotæ.
Philippus *Decius.*
Antonius *Delre.*
Paulus *Diaconus.*
Bernardus *Diaz.*
Blasius Flores *Diaz de Mena.*
Flores *Diaz de Mena.*
Ioannes *Dilectus.*
Donatus Grammaticus.
Marcellus *Donatus.*
Hugo *Donellus.*
Directorium Inquisitorum.
Ioannes *Driedo.*
Leonardus *Duardus.*
Franciscus *Duarenus.*
Petrus *Dueñas.*
Guillelmus *Durandus.*
Ioannes Stephanus *Durantes.*

E

Nicolaus *Eymericus.*
Paulus *Eleazarius.*
Petrus *Enriquez.*
Boëtius *Epo.*
Petrus Munez de *Escobar.*
Nicolaus *Euerardus.*
Augustinus *Eugubinus.*
Andreas ab *Exea.*

F

Antonius *Faber.*
Iacobus *Faber.*
Ioannes *Faber.*
Philippus *Faber.*
Andreas *Fachinaus.*
Stephanus *Fagundez*, Lusit.
Æneas de *Falconibus.*
Ludouicus *Falconius.*
Martinus de *Fano.*
Prosper *Farinacius.*
Paulus *Fraxinellus.*
Franciscus *Felicianus.*
Hector *Felcius.*
Antonius *Fernandez*, Lusit.
Benedictus *Fernandez*, Lusit.
Hieronymus *Fernandez de Ottero.*
Baptista *Ferrariensis.*
Ioannes Petrus de *Ferrariis*
Ioannes *Ferrarius.*
Æmilius *Ferretus.*
Ioannes Baptista *Ferretus.*
Iulius Camillus *Ferretus.*
Ioannes *Ferus.*
Nicolaus *Festasius.*
Seraphinus de *Freitas*, Lusit.
Emmanuel *Figueira*, Lusit.
Ioannes *Filesacus.*
Vincentius *Filiucius.*
Ioannes Donatus à *Fina.*
Lactantius *Finellus.*
Ioannes Baptista *Finus.*
Lactantius *Firmianus.*
Ioannes Francisc. *Florentillus.*
Lucus *Floronus.*
Lucius *Florus.*
Lazarus *Fænutius.*
Petrus *Follerius.*
Ioannes Petrus *Fontanella.*
Stephanus *Forcatulus.*
Franciscus *Foreiro*, Lusit.
Martinus *Fornarius.*
Augustinus *Fortunius.*
Vincentius de *Franchis.*
Marcellus *Franceolinus.*
Philippus *Francus.*
Valentinus *Francus.*
Marinus *Freccia.*
Raphaël *Fulgosius.*
Bartholom. *Fumus.* Armila.
Vincentius *Fusarius.*
Paulus *Fuscus.*

G

Antonius *Fabriel.*
Hieronymus *Fabriel.*
Stephanus de *Facta.*
Andreas *Fail.*
Franciscus *Faletus.*
Leander *Falganeetus.*
Petrus *Fallerasius.*
Camillus *Fallinus*
Antonius *Fama*, Lusit.
Horatius *Gambacurta.*
Petrus Andreas *Gambara.*
Henricus *Gandauensis.*
Fortunius *Garcia.*
Franciscus *Garcia.*
Gregorius *Garcia.*
Garcia de Loysa.
Martinus *Garcia.*
Nicolaus *Garcia.*
Stephanus *Gariba.*
Aulus *Gellius.*
Ioannes *Gentinianus.*
Dominicus de *S. Geminiano.*
Nellus de *S. Geminiano.*
Genebrardus.
Nicolaus *Genoa.*
Marcus Antonius *Genuensis.*
Franciscus *Georgius.*
Anastasius *Germonius.*
Franciscus *Ghisterius.*
Hieronymus *Gigas.*
Bartholomæus *Gipsius.*
Garcia *Gironda.*
Octauius *Gloritius.*
Damianus *Goes*, Lusit.
Antonius *Gomez.*
Balthasar *Gomesius* de Amascua.
Emmanuel *Gomez Curdoso*, Lusitan.
Ludouicus *Gomez*, Epis. Sarnen.
Sebastianus *Gomez de Figueiredo*, Lusit.
Remigius de *Gonni.*
Franciscus *Gonzaga.*
Hieronymus *Gonzales.*
Iosephus *Gonzales.*
Antonius de *Gouuea*, Lusit.
Ludouicus *Gozadinus.*
Iacobus de *Graffiis.*
Thomas *Grammaticus.*
Ludouicus *Granada.*
Paulus *Granucius.*
Achilles de *Grassis.*
Carolus de *Grassis.*
Iacobus de *Grassis.*
Ioannes de *Grassis.*
Michaël *Grassus.*
Stephanus *Gratianus.*
Hieronymus *Gratus.*
Bartholomæus *Grauantia.*
Nicolaus Anton. *Grauatius.*
Petrus de *Gregorio.*
Petrus *Gregorius Tholosanus.*
Iacobus *Gretserus.*
Bernardus *Greuaeus.*
Paulus *Grilandus.*
Paulus *Grysaldus.*
Iacobus *Gualterus.*

Sebastianus *Guazinus*.
Antonius *Gueuara*.
Guido *Papa*.
Cosmas *Gaimier*.
Ioannes *Gutierez*.

H

Dionysius *Halicarnassæus*.
Henricus *Henriquez*, Lusit.
Franciscus *Herculanus*.
Antonius *Heriagius*.
Antonius de *Herrera*.
Ioannes Hieronymus de *Hencauolano*.
S. Hieronymus.
Alfonsus *Hoteda*.
Signorolus de *Homodeis*.
Antonius *Honcala*.
Vincentius *Hondedus*.
Hosias, Cardin.
Stanislaus *Hosius*.
Hostiensis, Cardin.
Bartholomæus *Hamada*.

I

Dominicus *Iacobatias*.
Petrus *Iacobus* à Montepessulano.
Cornelius *Iansenius*.
Peregrinus *Ianuinus*.
Thomas *de Iesu Maria*.
Iulius Cæsar *Imbrianus*.
Alexander de *Imola*.
Ioannes *Imola*.
Ioannes de *Indagine*.
Nicolaus *Intriglioli*.
Lælius *Iordanus*.
Andreas *Isernia*.
S. Isidorus, Hispalen.
Aurelius de *Istria*, Sorba.

K

Melchior *Kling*.

L

Lancellotus Conradus.
Lancellotus Gallia.
Ioannes Paulus *Lancellotus*.
Lancellotus Politus.
Robertus *Lancellotus*.
Hieronymus *Lanchus*.
Bernardus de *Landriano*.
Iafredus *Lanfrancus*.
Laicus Abbas.
Ignatius *Lasarte*.
Martinus *Laudensis*.
Paulus *Laudensis*.
Iulius *Lauorius*.
Hieronymus *Laurentius*.
Valentinus *Laurentius*.
Paulus *Laymann*.
Antonius *Lazarius*.
Petrus Antonius *Lazarius*.
Bartholomæus à *Ledesma*.
Martinus *Ledesma*.
Petrus *Ledesma*.
Petrus *Leeaunderius*.
Benedictus *Leo*.
Hieronymus *Leo*.
Ioannes Franciscus *Leo*.
Alphonsus de *Leone*.
Basilius Ponceius de *Leon*.
Ioannes Baptista *Leonellus*.
Leonardus *Lessius*.
Petrus *Lenander*.
Ioannes *Leuriel*.
Ioannes de *Lignano*.
Iustus *Lipsius*.
Hieronymus *Llamas*.
Athanasius de *Lobera*.
Eudoxius *Locatellus*.
Vmbertus *Locatus*.
Petrus *Lombardus*, Magister sentent.
Ioannes de *Londris*.
Franciscus *Longus à Coriolano*.
Augustinus *Lopez*.
Didacus *Lopez de Stanica*.
Gregorius *Lopez Madera*.
Gregorius *Lopez de Touar*.
Ignatius *Lopez de Salzedo*.
Ludouicus *Lopez*.
Petrus de *Lorca*.
Iodochus *Lorichius*.
Ioannes *Lorinus*.
Melchior *Lotterius*.
Franciscus *Lucanus* de Parma.
Ioannes de *Lucena*.
Iosephus *Ludouicus*.
Ioannes Baptista *Lupus*.
Ambrosius *Latius*.
Horatius *Lutius*.
Stephanus de *Lycio*.

M

Carolus *Macignus*.
Iulius Cæsar *Madias*.
Alphonsus *Madrigal*.
Cosmas *Magallanicus*, Lusitanus.
Petrus Dominicus *Magdalenus*.
Hieronymus *Magius*.
Hieronymus *Magonius*.
Simon *Maiolus*.
Ioannes *Maior*.
Ioannes *Malderus*.
Ioannes *Maldonatus*, Lusit.
Petrus *Malferitus*.
Thomas à *Maluenda*.
Thomas *Malactius*.
Troilus *Malactius*.
Celsus *Mancinus*.
Vincentius *Mancinus*.
Hieronymus *Manfredus*.
Guilielmus de *Mandageto*.
Iacobus *Mandelus*.
Quintilianus *Mandosius*.
Victorinus *Mansus*.
Franciscus *Mantica*, Card.
Marcus *Mantua*.
Paulus *Manatius*.
Ioannes Petrus *Mapheus*.
Robertus *Maranca*.
Christophorus *Marcellus*.
Ioannes Bapt. *Marchesanus*.
Franciscus *Marcus*.
Hercules *Marescotas*.
Ioannes *Maria Belletus*.
Ioannes *Maria Monticellus*.
Ioannes *Maria Nouarius*.
Ioannes *Maria Policianus*.
Ioannes *Mariana*.
Thomas de *Marino*.
Petrus *Marisias*, Lusit.
Marius Italia.
Ioannes *Marquez*.
Hippolytus de *Marsiliis*.
Hippolytus *Marsilius Coluña*.
Marcus Antonius *Marsilius Columna*.
Gregorius *Martiaez*.
Petrus Ludouicus *Martinez*.
Martinus Martiai.
Alderanus *Mascardus*.
Iosephus *Mascardus*.
Antonius *Massa*, Galesius.
Ioannes Antonius *Mussobrius*.
Garcia *Mastrillo*.
Angelus *Matheacius*.
Matthæus *Mathesilanus*.
Ioannes *Matienzo*.
Pyrrhus *Mauri*.
Ioannes *Mauritius*.
Marcellus de *Mauro*.
Rabanus *Maurus*.
Philippus *Maynardus*.
Iason de *Mayno*.
Franciscus *Medices*.
Sebastianus *Medices*.
Bartholomæus *Medina*.
Ioannes de *Medina*.
Michaël *Medina*.
Marcellus *Megala*.
Pomponius *Mela*.
Ferdinandus de *Menchaca*.

Emmanuel *Mendez de Castro* Lusit.
Gonçalus *Mendez de Vasconcellos.*
Alphonsus de *Menoça.*
Ferdinaodus de *Mendoça.*
Franciscus de *Mendoça.* Lusit.
Fraociscus *Menesius.*
Iacobus *Menochius.*
Thomas *de Mercaso.*
Didacus *Merlanes.*
Mercurialis *Merlinus.*
Georgius *Merulus.*
Martinus *Mesnartius.*
Ludouicus *Messia.*
Petrus *Mexia.*
Thomas *Mieres.*
Franciscus *Milauensis.*
Miles io Repertorio.
Nicolaus *Milis.*
Ludouicus *Miranda.*
Balthasar *Mogollon.*
Ioannes *Mohedanus.*
Andreas *Molfesius.*
Ioanoes Petrus *Molignatus.*
Franciscus *Molina.*
Ludooicus *Molina* Theologus.
Ludouicus *Molina* Iuriconſ.
Antonius *Monachus.*
Ioannes *Monachus.*
Petrus *Moncada.*
Ioannes Petrus *Monesa.*
Dominicus *Montagnolus.*
Fabianus de *Monte*
Hieronymus de *Monte.*
Nicolaus de *Monte Celso.*
Paulus de *Montepico.*
Martious *Mouter à Cuena.*
Gabriel *Monseroza Aluarado.*
Lodouicus *Mousefinus.*
Sebastiaous *Monticulus.*
Ioanoes *Moutolinus.*
Ambrosius *Morales.*
Petrus Augustious *Morla.*
Augustinus *Morlanes.*
Isidorus *Mosconius.*
Emmanuel de *Moura.*
Petrus *Mozzius.*
Franciscus *Mugnos de Escobar.*
Bernardus *Muscatellus.*
Dynus Muxellanus.

N

Sebastianus *Nauius.*
Antonios *Naldus.*
Antonius *Narbona.*
Ioannes *Narbona.*
Natalis Comes.
Georgius *Natta.*
Marcos Antonius. *Natta.*
Petrus *Nauarra.*
Petrus Fernandez *Nauarrete.*
Iacobus *Nauclausus.*
Ioannes *Nauclerus.*
S. Gregorius *Nazianzenus.*
Alphonsus à *Neapoli.*
Ælius Antonius *Nebrissa.*
Antonius *Negusantius.*
Nepos de monte Albano.
Ioaooes *Neuisanus.*
Alexander de *Neuo.*
S. Gregorius *Nicenus.*
Ioaooes *Nicolaus.*
Ioaones *Nider.*
Baldus *Nouellus.*
Iacobus *Nouellus.*
Didacus *Nugnez.*
Duardus *Nugnez do Leao,* Lusitanus.

O

Ioannes Martinus de *Olano.*
Antooius *Olibanus.*
Hieronymus *Onuphrius.*
Ambrosius de *Opizionibus.*
Lanfraocus de *Oriano.*
Nicolaus *Orlandinus.*
Sebastianus *Orozco.*
Ioannes *Orozcus.*
Abrahamus *Ortelius.*
Ioaooes Gaspar *Ortigat.*
Franciscus *Ortiz,* Lucios.
Hieronymus *Osorius,* Lusitanus.
Ioannes *Othobora.*
Franciscus *Othomanus.*

P

Christophorus de *Pace.*
Marcus Salon de *Pace.*
Fuloius *Pacianus.*
Statilius *Pacificus.*
Antonius Menefes dé *Padilla.*
Balthasar *Paez,* Lusit.
Antonius *Paganus.*
Laurentius de *Palacio.*
Michaël de *Palacio.*
Gabriel *Paleotus* Cardin.
Petrus *Paludanus.*
Iosephus *Pamphilus.*
S. Raymondus de *Fransfort.*
Guido *Pancerola.*
Abbas *Panormitanus.*
Onuphrius *Pannianus.*
Ioannes *Paponius.*
Flamioius *Parisius.*
Petrus Paulus *Parisius.* Card.
Philippus *Paschalis.*
Ioannes Fraociscus *Pauinus.*
Ioaooes Bapt. *Paulliani.*
Hieronymus *Paulus.*
Dionysius *Paulus Lopys.*
Ferdinandus *Paz.* Lusitanus.
Petrus *Pechius.*
Achilles *Pedrocha.*
Gaspar *Pedago,* Lusitanus.
Ludouicus *Peguera.*
Melchior *Pelaez.*
Aluarus *Pelagius,* Lusitanus.
Theodorus *Peltan.*
Isidorus *Pelusiota.*
Franciscus *Penia.*
Lucas de *Penia.*
Guillelmus *Penaldus.*
Gabriel *Penotus.*
Laureotius de *Peirinis,*
Petrus *Peralta.*
Marcus Ant. *Peregrinus.*
Benedictus *Peresra,* Lusitanus.
Gabriel *Pereira, de Castro,* Lusitanus.
Antonius *Perez.*
Didacus *Perez,*
Ildefonsus *Perez de Lara*
Achilles *Persoual.*
Franciscus *Personale.*
Gaspar *Perusinus.*
Baldus de *Perusio.*
Petrus de *Perusio.*
Alexander *Pesantius.*
Antonius de *Petra.*
Petrus de *Petra.*
Petrus Antonius à *Petra.*
Petrus Geraldus de *Petrasancta.*
Franciscus *Petrarcha.*
Melchior *Phœbo,* Lusitanus
Phanucius de *Phanuciis,*
Cosmas *Philiarchus.*
Bartholomæus *Philippus.*
Antonius *Piagius.*
Paulus *Piasecius.*
Antonius *Pichardus.*
Ioanoes *Pius Mirandula.*
Albertus *Piaghius.*
Ioaones *Pineda.*
Arias *Pinellus,* Lusitanus.
Benedictus *Pinellus,* Lusitan.
Hector *Pinto,* Lusitanus.
Franciscus de *Pisa.*
Andreas *Piscara,* Castaldus.
Franciscus de *Pitigianis.*
Petrus *Placa.*
Franciscus *Platea.*

Ioannes *Platea.*
Baptista *Platina.*
Hieronymus *Plato.*
Ioannes Baptista *Plotus.*
Plutarchus.
Reginaldus *Polio*, Card.
Polyanthea.
Polydorus, vide *Virgilius.*
Ludouicus *Pons.*
Baptista *Pontanus.*
Iacobus *Pontanus.*
Amædeus à *Ponte.*
Franciscus de *Ponte.*
Ioannes à *Ponte.*
Oldradus de *Ponte.*
Laurentius a *Portel*, Lusit.
Christophorus *Portius.*
Iacobus *Portius.*
Iacobus *Portius Imola.*
Philippus *Portius.*
Hieronymus *Portoles.*
Ioannes Bapt. *Possevinus.*
Antonius de *Pratis.*
Simon de *Pratis.*
Gabriel *Prateolus.*
Franciscus de *Prato.*
Philippus *Probus.*
Ludouicus de la *Puente.*
Dominicus de *Pueronibus.*
Adrianus *Puluaus.*
Ioannes Franciscus *Purpuratus.*
Paris de *Puteo.*
Iacobus *Puteus.*

Q

Didacus *Quantera.*
Stephanus *Quaranta.*
Antonius *Quesada.*
Quinsanaduenas.
Marcus Fabius *Quintilianus.*
Ioannes *Quintinus.*
Gaspar *Quiroga.*

R

Ioannes de *Rada.*
Ioannes *Rauardus.*
Antonius *Ragucius.*
Iulius Cæsar *Rainerus.*
Stephanus *Ranchinus.*
Alexander *Raudensis.*
Iacobus *Rauennas.*
Petrus de *Rauenna.*
Ferdinandus *Rebellus*, Lusit.
Petrus *Rebuffus.*
Guillelmus *Redoanus.*
Valerius *Reginaldus.*
Scipio *Rendina.*
Repertorium Inquisitorum.
Garcia de *Resende*, Lusit.
Nicolaus *Reusnerus.*
Faustinus *Rhegiensis.*
Petrus *Ribadenetra.*
Antonius *Ricciulus.*
Ioannes Aloysius *Riccius.*
Hippolytus *Riminaldus.*
Ioannes Franciscus *Ripa.*
Polydorus *Ripa.*
Æneas *Robertus.*
Angelus *Rocha.*
Antonius *Rochus.*
Rodericus Archiepiscop. Toletanus.
Rodericus, Episcopus Zamorensis.
Amator *Rodericus.*
Hieronymus *Rodericus*, Lusitanus.
Ludouicus *Rodulphinus.*
Didacus *Rodriquez*, Aluarad.
Emmanuel *Rodriquez*, Lusitanus.
Franciscus *Rogerius.*
Ioannes *Roias.*
Franciscus *Roizius.*
Ægidius *Romanus.*
Hieronymus *Romanus.*
Ludouicus *Romanus.*
Rota Romana.
Guillelmus *Rosaus.*
Albericus de *Rosasis.*
Antonius *Roscius.*
Antonius de *Rosellis.*
Emericus à *Rosenthal.*
Bernardus *Rosignolus.*
Hieronymus de la *Rua.*
Scipio de *Rubeis.*
Ioannes Antonius *Rubeus.*
Palatius *Rubeus.*
Theodosius *Rubeus.*
Christophorus *Rufianacius.*
Constantinus *Rugerius.*
Iulius Cæsar *Ruginellus.*
Iosephus de *Rusticis.*
Rutilius Benzonius.
Petrus *Ruyzius* Maurensis.
Syluanus *Ruyzius.*

S

Emmanuel *Sà.*
Iacobus *Sà* Lusitanus.
Didacus *Sahagun.*
Bartholomæus Salonius.
Ioannes *Salas.*
Ferdinandus Quirinus de *Salazar.*
Franciscus *Salazar.*
Petrus *Salazar.*
Franciscus *Salgado.*
Bartholomæus *Salicetus.*
Paulus *Salodius.*
Michaël *Salon.*
Robles de *Salzedo.*
Petrus *Sanchez.*
Thomas *Sanchez.*
Ioannes *Sancius.*
Gaspar *Sanctius.*
Ioannes à *Sande.*
Felinus *Sandeus.*
Prudentius de *Sandoual.*
Ludouicus de *San.Iuan.*
Antonius de *San.Roman.*
Paulus *Sansorius.*
Petrus *Sanz.Morquechus.*
Sebastianus *Sapta.*
Ludouicus de *Sardis.*
Franciscus *Sarmiento.*
Bartholus de *Saxo Ferrato.*
Gregorius *Sayro.*
Iacobus *Sbrozius.*
Sigismundus *Scaccia.*
Franciscus *Scacchius.*
Iosephus *Scaliger.*
Antonius *Scappus.*
Ioannes Baptista *Scortia.*
Fridericus *Scotus.*
Didacius *Segura.*
Ioannes *Segura Daualos.*
Ioannes *Selua.*
Federicus de *Senis.*
Seraphinus, Cardin.
Seraphinus, de Seraphinis.
Claudius *Seyssellius.*
Diodorus *Siculus.*
Lucius Marinæus *Siculus.*
Ioannes Bapt. *Signius.*
Carolus *Sigonius.*
Iacobus *Simanchus.*
Octauianus *Simoncelus.*
Iacobus *Simoneta.*
Emmanuël *Soarez*, Lusitan.
Franciscus *Soarez.*
Gonçalus *Soarez de Paz.*
Ioannes *Soarez*, Lusit.
Bartholomæus *Socinus.*
Marianus *Socinus.*
Stanislaus *Scolouius.*
Octauius *Sphaysarius.*
Petrus Antonius *Spinellus.*
Paulus *Squillas.*
Antonius de *Sole.*
Brunorus à *Sole.*
Claudius *Solerus.*
Felicianus *Solis.*
Ioannes Federicus *Solis.*
Ioannes *Solorzanus.*
Franciscus *Sansbechius.*

Hierony

Hieronymus *Sorbo.*
Alfonsus *Soto.*
Dominicus *Soto.*
Petrus *Soto.*
Ludouicus *Sotomajor.*Lusitanus.
Antonius de *Soasa.*Lusit.
Franciscus *Soasa.*
Ioannes *Staphilaus.*
Achilles *Statius,*Lusit.
Gaspar *Statius,*Lusit.
Iosephus *Stephanus.*
Didacus *Stella.*
VValfridus *Strabo.*
Benuenutus *Stracha.*
Ioannes Petrus *Surdus.*
Hieronymus *Surita.*
Laurentius *Surius.*
Petrus *Sutor.*
Æneas *Sylaius.*
Franciscus *Sylaius.*

T

Ascanius *Tamburinius.*
Adamus *Tanaerus.*
Carolus *Tapia.*
Franciscus *Tarapha.*
Antonius *Thesaurus.*
Gaspar Antonius *Thesaurus*
Capella *Tholosana.*
Thomas de *Thomassetis.*
Michaël *Timotheas.*
Andreas *Tiraquellus.*
Franciscus *Titelmanus.*
Franciscus *Toletus.*
Augustinus *Torniel.*
Gabriel del *Toro.*
Ioannes à *Torquemada.*
Franciscus *Torreblanc.*
Ioannes de *Torres.*
Ludouicus de *Torre*
Alexander *Treatacinquius.*
Thomas *Treaisanus.*
Augustinus *Triamphus,*dictus de Ancona
Albertus *Trotius.*
Alexander *Turamini.*
Horatius *Tarsellinus.*
Aloysius *Tarrianus.*
Franciscus *Tarrianus.*
Vincentius *Tartarettus.*
Franciscus *Tarzanas.*
Dominicus *Tuschus* Cardin.

V

Aluarus *Valascus,*Lusitan.
Thomas *Valascus,*
Rodericus *Valasques de Auendaño.*
Ioannes de *Valnoa.*
Iacobus *Valdestas.*
Gregorius de *Valentia.*
Melchior de *Valentia.*
Bartholomæus *Valentinus.*
Ioannes Baptista *Valenzuela.*
Pierius *Valerianus.*
Ioannes *Valerus.*
Laurentius *Valla.*
Emmanuel de *Valle*, Lusitanus.
Rolandus à *Valle.*
Franciscus *Vallesius.*
Sebastianus *Vantius.*
Franciscus *Vargas.*
Thomas Tamayo de *Vargas.*
Antonius de *Vasconcellos,*Lusitanus.
Petrus Alphonsus de *Vasconcellos,*Lusit.
Ioannes *Vaseus.*
Gabriel *Vasquez.*
Baldus de *Vbaldis.*
Petrus de *Vbaldis.*
Bartholomæus de *Vecchiis.*
Alphonsus à *Vega.*
Ioannes *Vela.*
Ludouicus *Velasquez* de Auendano.
Daniel *Venatorius.*
Hieronymus *Venero, y Leyua.*
Alphonsus à *Veracruce.*
Paulus Æmilius *Verallus.*
Octauius *Vestrius.*
Bartholomæus *Vgolinus.*
Zanchinus *Vgolinus.*
Matthias *Vgonius.*
Hugo de *S. Victore.*
Andreas *Victorellus.*
Franciscus *Victoria.*
Petrus *Victorius.*
Blasius *Viegas.*Lusitanus.
Augustinus *Vigianus.*
Ambrosius *Vignate.*
Alphonsus Villadiego.
Gonçalus *Villadiego.*
Alphonsus *Villagus.*
Ioannes Bapt. *Villalobos.*
Ignatius del *Villar.*
Alphonsus de *Villegas*
Thomas à *Vio,* Card. Caietan.
Polydorus *Virgilius.*
Ioannes *Vischis.*
Alphonsus *Viualdus.*
Martinus Alphonsus *Viualdus.*
Ioannes Bapt. *Viuianus,*
Iulianus *Viuianus.*
Franciscus *Viuius.*
Rapaël *Volateranus.*
Martinus *Vranius.*
Octauianus *Vulpellius.*

VV

Thomas *VValdensis.*
Hieronymus *VVellerus.*
Matthæus *VVesembecius.*
VViggers.

X

Bebastianus *Ximenes.*
Rodericus *Xuares.*

Y

Hieronymus *Yepes.*

Z

Franciscus *Zabarella,*dictus Cardinalis.
Siluester *Zachias.*
Melchior *Zambianus.*
Michaël *Zanardus.*
Basilius *Zanchinus.*
Lælius *Zechius.*
Hieronymus de *Zenetinis.*
Zenzilinus.
Thomas *Zerola.*
Franciscus *Zypaus.*

SERIES

Librorum, & Titulorum, qui in his quinque Decretalivm libris continentur.

Primus numerus Tomum, secundus paginam, tertius eiusdem paginæ columnam denotat.

PROOEMIVM.

LIBER PRIMVS.

TIT. 1. De summa Trinitate, & fide Catholica. 1.5.2
2. De constitutionibus. 1.9.2
3. De rescriptis. 1.28.2
4. De consuetudine. 1.66.2
5. De postulatione Prælatorum. 1.78.2
6. De electione. 1.83.1
7. De translatione Episcopi. 1.137.2
8. De auctoritate, & vsu pallij. 1.142.1
9. De renunciatione. 1.144.1
10. De supplenda negligentia Prælatorum. 1.154.2
11. De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. 1.158.1
12. De scrutinio in ordine faciendo. 1.166.1
13. De ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui. ibid.2
14. De ætate, qualitate & ordine præficiendorum. 1.168.1
15. De sacra Vnctione. 1.177.1
16. De Sacramentis non iterandis. 1.179.2
17. De filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. 1.180.1
18. De seruis non ordinandis, & eorum manumissione. 1.190.1
19. De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non. 1.193.1
20. De corpore vitiatis ordinandis, vel non. 1.194.1
21. De bigamis ordinandis. 1.198.1
22. De clericis peregrinis. 1.201.1
23. De officio Archidiaconi. 1.204.1
24. De officio Archipresbyteri. 1.209.2
25. De officio Primicerij. 1.211.1
26. De officio Sacristæ. 1.212.1
27. De officio Custodis. 1.212.2
28. De officio Vicarij. 1.213.2
29. De officio & potestate iudicis delegati. 1.220.1
30. De officio Legati. 1.256.2
31. De officio iudicis ordinarij. 1.262.2
32. De officio iudicis. 1.280.1
33. De maioritate, & obedientia. 1.283.1
34. De treuga, & pace. 1.296.2
35. De pactis. 1.298.1
36. De transactionibus. 1.300.2
37. De postulando. 1.309.2
38. De procuratogibus. 1.312.1
39. De Syndico. 1.319.2
40. De iis, quæ vi, metúsve causa fiunt. 1.320.1
41. De in integrum restitutione. 1.326.2
42. De alienatione iudicij mutandi causa facta. 1.338.1
43. De arbitris. 1.339.1

LIBER SECVNDVS.

TIT. 1. De iudiciis. 1.349.1
2. De foro competenti. 1.367.2
3. De libelli oblatione. 1.387.2
4. De mutuis petitionibus. 1.389.1
5. De litis contestatione. 1.391.2
6. Vt lite non contestata, &c. 1.392.2
7. De iuramento calumniæ. 1.398.1
8. De Dilationibus. 1.401.2
9. De feriis. 1.404.1
10. De ordine cognitionis. 1.411.1
11. De plus petitionibus. 1.415.1
12. De causa possessionis. 1.417.1
13. De restitutione spoliatorum. 1.429.1
14. De dolo & contumacia. 1.446.2
15. De eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. 1.452.2
16. Vt lite pendente nihil innouetur. 1.454.2
17. De sequestratione possessionum & fructuum. 1.456.2
18. De confessis. 1.461.2
19. De probationibus. 1.465.1
20. De testibus, & attestationibus. 1.494.2
21. De testibus cogendis. 1.546.1
22. De fide instrumentorum. 1.550.2

23. De

23.De præsumptionibus. 1.562.1
24.De iureiurando. 1.571.2
25.De exceptionibus. 1.604.2
26.De præscriptionibus. 1.613.1
27.De sententia & re iudicata. 1.641.2
28.De appellationibus, recusationibus, & relationibus. 1.669.1
29.De clericis peregrinantibus. 1.726.1
30.De confirmatione vtili,vel inutili. 1.726.1

LIBER TERTIVS.

TIT.1. DE situ & honestate clericorum. 2.1.1
2. De cohabitatione clericorum, & mulierum. 2.13.2
3.De clericis coniugatis. 2.20.1
4.De clericis non residentibus in Ecclesia,vel præbenda. 2.26.1
5.De præbendis, & dignitatibus. 2.39.2
6.De clerico ægrotante, vel debilitato. 2.70.1
7.De constitutionibus. 2.75.2
8.De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis. 2.81.1
9.Ne Sede vacante aliquid innouetur. 2.90.2
10. De his quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli. 2.95.1
11.De his quæ fiunt à maiori parte Capituli. 2.101.1
12.Vt Ecclesia,seu beneficia sine diminutione conferantur. 2.103.2
13. De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non. 2.105.2
14.De precariis. 2.114.2
15.De commodato. 2.118.1
16.De deposito. 2.119.1
17.De emptione & venditione. 2.122.2
18.De locato & conducto. 2.133.2
19.De rerum permutatione. 2.158.1
20.De feudis. 2.167.2
21.De pignoribus, & aliis cautionibus. 2.170.2
22.De fideiussoribus. 2.176.1
23.De solutionibus. 2.184.1
24.de Donationibus. 2.185.1
25.De peculio clericorum. 2.196.1
26. De testamentis, & vltimis voluntatibus. 2.198.2
27.De successionibus ab intestato. 2.221.2
28.De sepulturis. 2.222.2
29.De parochiis. 2.231.2
30.De decimis,primitiis,& oblationibus. 2.235.2
31.De Regularibus,& transeuntibus ad Religionem. 2.262.1
32.De conuersione coniugatorum. 2.86.2
33.De conuersione infidelium. 2.300.2
34.De voto,& voti redemptione. 2.303.2
35.De statu Monachorum, & Canonicorum, Regularium. 2.317.2
36. De Religiosis domibus, vt Episcopo sint subiectæ. 2.330.2
37.De capellis Monachorum,& aliorum Religiosorum. 2.336.1
38.De iurepatronatus. 2.339.1
39.De censibus, exactionibus, & procurationibus. 2.373.1
40. De consecratione Ecclesiæ, vel Altaris. 2.391.2.
41. De celebratione Missarum, sacramento Eucharistiæ, & aliis diuinis officiis. 2.398.2
42.De Baptismo,& eius effectu. 2.416.2
43.De Presbytero non baptizato. 2.421.2
44.De custodia Eucharistiæ. 2.423.1
45. De reliquiis & veneratione Sanctorum. 2.424.2
46.De obseruatione ieiuniorum. 2.428.1
47.De purificatione post partum. 2.430.2
48.De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis. 2.431.2
49.De immunitate Ecclesiarum. 2.436.1
50.Ne clerici,vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant. 2.453.1

LIBER QVARTVS.

TIT.1. DE sponsalibus & matrimoniis. 2.462.1
2.De desponsatione impuberum, 2.496.2
3.De clandestina desponsatione. 2.505.2
4.De sponsa duorum. 2.510.1
5.De conditionibus appositis in desponsatione,& aliis contractibus. 2.512.1
6. Qui clerici, vel vouentes matrimonium contrahere possunt. 2.521.2
7.De eo qui duxit in matrimonium,quam polluit per adulterium. 2.526.1
8.De coniuge leprosorum. 2.532.2
9.De coniuge seruorum. 2.534.2
10.De natis ex libero ventre. 2.537.1
11.De cognatione spirituali. 2.58.1
12.De cognatione legali. 2.542.1
13.De eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. 2.543.2
14.De consanguinitate & affinitate. 2.548.2
15. De frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi. 2.556.1
16.De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. 2.566.1
17.Qui filij sint legitimi. 2.567.2
18. Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari. 2.595.1.
19. De diuortiis. 2.597.2
20. De donationibus inter virum & vxorem

& de die post diuortium restituenda. 2.607.1
21. De secundis nuptiis. 2.617.1

LIBER QVINTVS.

Tit. 1. De accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus. 3.1.1
2. De calumniatoribus. 3.16.2
3. De simonia & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur. 3.18.1
4. Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant. 3.47.2
5. De Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. 3.49.2
6. De Iudæis, & Sarracenis, & eorum seruis. 3.52.3
7. De hæreticis. 3.63.2
8. De schismaticis, & ordinatis ab eis. 3.83.1.
9. De apostatis, & reiterantibus Baptisma. 3.85.1
10. De his qui filios occiderunt. 3.88.2
11. De infantibus & languidis expositis. 3.89.2
12. De homicidio voluntario, vel casuali. 3.91.2
13. De torneamentis. 3.112.2
14. De clericis pugnantibus in duello. 3.114.1
15. De sagittariis. 3.115.2
16. De adulteriis & stupro. 3.116.1
17. De raptoribus, incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum. 3.123.1
18. De furtis. 3.128.1
19. De vsuris. 3.131.1
20. De crimine falsi. 3.150.1
21. De sortilegiis. 3.156.2
22. De collusione detegenda. 3.161.1
23. De delictis puerorum. 3.162.2
24. De clerico venatore. 3.164.2
25. De clerico percussore. 3.166.1
26. De maledicis. 3.167.1
27. De clerico excommunicato deposito, vel interdicto ministrante. 3.169.2
28. De clerico non ordinato ministrante. 3.182.2
29. De clerico per saltum promoto. 3.182.2
30. De eo qui furtiuè Ordines suscepit. 3.184.1
31. De excessibus Prælatorum, & subditorum. 3.185.2
32. De noui operis nunciatione. 3.197.2
33. De priuilegiis, & excessibus priuilegiatorum. 3.200.1
34. De purgatione canonica. 3.255.1
35. De purgatione vulgari. 3.261.1
36. De iniuriis, & damno dato. 3.263.2
37. De pœnis. 3.267.2
38. De pœnitentiis, & remissionibus. 3.275.1
39. De sententia excommunicationis. 3.191.2
40. De verborum significatione. 3.333.1
41. De regulis iuris. 3.350.2

EORVM

EORVNDEM
TITVLORVM
SYLLABVS.
Ordine primarum litterarum.

A

ACcusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus. 3.1.1
Adulteriis, & stupro. 3.116.1
Ætate, qualitate, & ordine præficiendorum. 1.168.1
Alienatione iudicij mutandi causa facti. 1.238.1
Apostatis, & reiterantibus Baptisma. 3.85.1
Appellationibus, recusationibus, & reuelationibus. 1.669.1
Arbitris. 1.339.1
Auctoritate, & vsu pallij. 2.142.1

B

BAptismo, & eius effectu. 2.416.1
Bigamis non ordinandis. 1.198.1

C

CAlumniatoribus. 3.16.2
Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum. 2.336.1
Causa possessionis. 2.417.1
Celebratione Missarum sacramento Eucharistiæ, & aliis diuinis Officiis. 2.398.2
Censibus, exactionibus, & procurationibus, 2.373.1
Clandestina desponsatione. 2.505.2
Clerico ægrotante, vel debilitato. 2.72.1
Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante. 3.169.2
Clerico non ordinato ministrante. 3.180.2
Clerico percussore. 3.166.1
Clerico per saltum promoto. 3.182.2
Clerico venatore. 3.164.2
Clericis coniugatis. 2.20.1
Clericis non residentibus in Ecclesia, vel præbenda. 2.26.1
Clericis peregrinantibus. 1.726.1
Clericis peregrinis. 1.202.1
Clericis pugnantibus in duello. 3.114.1
Cognatione legali. 2.542.1
Cognatione spirituali. 2.538.1
Cohabitatione Clericorum, & mulierum. 2.13.2
Collusione detegenda. 3.161.1
Commodato. 2.118.1
Concessione præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis, 2.71.1
Conditionibus appositis in desponsatione, & aliis contractibus. 2.512.1
Confessis. 4.461.2
Confirmatione vtili, vel inutili. 1.726.1
Coniugio leprosorum. 2.532.2
Coniugio seruorum. 2.534.2
Consanguinitate, & affinitate. 2.548.2
Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris. 2.391.2
Constitutionibus. 1.9.2
Consuetudine. 1.66.2
Conuersione coniugatorum. 2.286.2
Conuersione infidelium. 2.300.2
Corpore vitiatis ordinandis, vt non. 1.194.1
Crimine falsi. 3.150.1
Custodia Eucharistiæ, &c. 2.423.1

D

DEcimis, primitiis, & oblationibus. 2.235.2
Delictis puerorum. 3.162.2
Deposito. 2.119.1
Desponsatione impuberum. 2.496.2
Dilationibus. 1.401.2
Diuortiis. 2.597.2
Dolo & contumacia. 1.446.2
Donationibus. 2.187.1
Donationibus inter virum & vxorem, & de dote post diuortium restituenda. 2.607.1

E

ECclesiis ædificandis, vel reparandis. 2.431.2
Electione. 1.83.1
Emptione & venditione. 2.122.2
Eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. 2.543.2
Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. 2.526.1
Eo qui furtiuè Ordines suscepit. 3.184.1

Eo

Eo qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ. 1.452.2
Exceptionibus. 1.604.2
Excessibus Prælatorum, & subditorum. 3.185.2

F

Feriis. 1.404.1
Feudis. 2.167.2
Fide instrumentorum. 2.550.2
Fideiussoribus. 2.176.1
Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. 1.180.1
Foro competenti. 1.367.2
Frigidis, & maleficiatis, & impotentia coëundi, 2.556.1
Furtis. 3.128.1

H

Æreticis. 3.63.2
His quæ fiunt à maiori parte Capituli. 2.101.1
His quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli. 2.95.1
His qui filios occiderunt. 3.88.2
Homicidio voluntario, vel casuali. 3.91.2

I

Is, quæ vi metúsve causa fiunt. 1.320
Immunitate Ecclesiarum. 2.436
Infantibus & languidis expositis. 3.89.2
In integrum restitutione. 1.326.2
Iniuriis, & damno dato. 3.263.2
Institutionibus. 2.75.2
Iudæis, & Sarracenis, & eorum seruis. 3.52.2
Iudiciis. 1.349.1
Iuramento calumniæ. 1.398.1
Iureiurando. 1.571.2
Iurepatronatus. 2.339.1

L

Ibelli oblatio. 1.387.3
Litis contestatione. 1.391.2
Locato & conducto. 2.133.2

M

Magistris, & ne aliquid exequatur pro licentia docendi. 3.49.2
Maioritate, & obedientia. 1.283.1
Maledicis. 3.167.1
Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. 2.566.1
Mutuis petitionibus. 1.389.1

N

Atis ex libero ventre. 2.537.1
Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant. 2.453.1
Ne Prælati vices suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant. 3.47.2
Ne Sede vacante aliquid innouetur. 2.90.2
Noui operis nunciatione. 3.167.2

O

Bligatis ad ratiocinia ordinandi, vel non 1.193.1
Obseruatione ieiuniorum. 2.418.1
Officio Archidiaconi. 1.204.1
Officio Archipresbyteri. 1.209.1
Officio Custodis. 1.212.2
Officio iudicis. 1.280.1
Officio iudicis delegati. 1.220.1
Officio iudicis ordinarij. 1.262.2
Officio Legati. 1.256.2
Officio Sacristæ. 1.212.1
Officio Vicarij. 1.213.2
Ordinatis ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui. 1.166.12
Ordine cognitionum. 2.411.1

P

Actis. 1.198.1
Parochiis. 2.231.2
Peculio Clericorum. 2.195.2
Pignoribus, & aliis cautionibus. 2.170.1
Plus petitionibus. 1.415.1
Pœnis. 3.267.2
Pœnitentiis, & remissionibus. 3.275.1
Postulando. 1.309.2
Postulatione Prælatorum. 1.78.2
Præbendis, & dignitatibus. 2.39.2
Præscriptionibus. 1.613.1
Præsumptionibus. 1.562.1
Precariis. 2.114.2
Presbytero non baptizato. 2.421.2
Priuilegiis, & excess. priuilegiatorum. 3.300.1
Probationibus. 1.465.1
Procuratoribus. 1.312.1
Purgatione canonica. 3.255.1
Purgatione vulgari. 3.261.2
Purificatione post partum. 2.430.2

Q

Vi Clerici, vel vouentes matrimonium contrahere possunt. 2.521.2
Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illum testificari. 2.595.1

R

Aptoribus, & incendiariis, & violatoribus Ecclesiarum. 3.123.1
Rebus Ecclesiæ alienandi, vel non. 2.105.2
Regularibus, & transeuntibus ad Religionem. 2.262.1

Regulis

Syllabus Titulorum.

Regulis iuris. 3.350.2
Religiosis domibus, vt Episcopo sint subiecta. 2.330.2
Reliquiis & veneratione Sanctorum. 2.424.2
Renunciatione. 1.144.1
Rerum permutatione. 2.158.1
Rescriptis. 1.28.2
Restitutione spoliatorum. 1.429.1

S.

Sacramentis non iterandis. 1.179.1
Sacra Vnctione. 1.177.1
Sagittariis. 3.115.2
Schismatis, & ordinatis ab eis. 3.83.1
Scrutino in ordine faciendo. 1.166.1
Secundis nuptiis. 2.617.1
Sententia & re iudicata. 1.641.2
Sententia excommunicationis. 3.291.2
Sepulturis. 2.222.2
Sequestratione possessionum, & fructuum. 1.456.2
Seruis non ordinandis, & eorum manumissione. 1.190.1
Simonia, & ne aliquid pro spiritualibus exigatur, vel promittatur. 3.18.1
Solutionibus. 2.184.1
Sortilegiis. 3.156.2
Sponsa duorum. 2.510.1
Sponsalibus & matrimoniis. 2.462.1
Statu Monachorum, & Canonicorum regularium. 2.317.2
Successionibus ab intestato. 2.221.2
Summa Trinitate, fide Catholica. 1.5.2
Supplenda negligentia Prelatorum. 1.154.2
Syndico. 1.319.2

T.

Temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. 1.158.1
Testimoniis, & vltimis voluntatibus. 2.198.2
Testibus cogendis. 1.546.1
Testibus & attestationibus. 1.494.2
Torneamentis. 3.112.2
Transactionibus. 1.301.2
Translatione Episcopi. 1.137.2
Treuga, & pace. 1.196.2

V.

Verborum significatione. 3.333.1
Vita & honestate Clericorum. 2.1.1
Voto, & voti redemptione. 2.303.2
Vsuris. 3.132.1
Vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. 2.103.2
Vt lite non contestata. 1.392.2
Vt lite pendente nihil innouetur. 1.454.2

ELENCHVS CAPITVLORVM.

A

A Crapula, de vit. & hon. Cler. 2.10.2
A memoria, vt lit. pend. 1.455.1
A multis, de æt. & qual. 1.173.1
A nobis, de bigam. 1.201.2
A nobis, de except. 1.606.1
A nobis, de cob. cler. 2.19.1
A nobis, de decim. 2.252.1
A nobis, de desp. impub. 2.501.1
A nobis, qui matr. accus. 2.595.2
A nobis, de Apostat. 3.87.2
A nobis 1. de sent. excom. 3.306.1
A nobis 2. de sent. excom. 3.310.2
Ab eo, de sequestr. poss. 1.461.1
Ab excommunicato, de rescr. 1.64.1
Abbas, de iis, quæ vi. 1.321.1
Abbate, de verb. sigo. 3.345.1
Abbatem, de rescr. 1.63.2
Abolendæ, de sepult. 2.130.1
Absolutos, de hæret. 3.82.1
Accedens, de procur. 1.316.2
Accedens, 1. vt lit. non contest. 1.393.1
Accedens 2. vt lit. non contest. 1.394.1
Accedens, de præb. 2.58.2
Accedens, de concess. præb. 2.88.2
Accedens, de conuers. cooiug. 2.197.1
Accedeos, de accus. 3.13.2
Accedens, de rapt. 3.128.1
Accedens, de crim. fals. 3.154.2
Accedens, de purg. can. 3.160.2
Accedentes, de præscr. 1.626.1
Accedentibus, de excess. præl. 3.194.1
Accedentibus, de priuil. 2.233.2
Accepimus, de æt. & qual. 1.175.2
Accepimus, de pact. 1.300.2
Accepimus, de fid. instr. 1.354.1
Accepimus, de purg. can. 3.161.1
Accepisti, de sponsa duor. 2.510.2
Accepisti, de frig. & malef. 2.557.1
Accepta, de rest. spol. 1.430.2
Accepta, de appell. 1.690.1
Accessit, de desp. impub. 1.499.2
Accusasti, de accus. 3.4.2
Accusatum, de simon. 3.20.1
Ad abolendam, de fil. præsb. 1.189.1
Ad abolendam, de hæret. 3.69.1
Ad Apostolicæ, de decim. 2.249.2
Ad Apostolicam, de regular. 1.272.1
Ad Apostolicam, de coouers. coniug. 2.295.1
Ad Apostolicam, de sim. 3.41.2
Ad audientiam, de rescr. 1.39.2
Ad audientiam 2. de rescr. 1.58.1
Ad audienciam, de off. Vic. 1.215.2
Ad audientiam, de iis quæ vi. 1.322.2
Ad audientiam, de præscr. 1.628.1
Ad audientiam, de appell. 1.690.1
Ad audientiam, de cler. non resid. 2.37.2
Ad audientiam, de reb. Eccl. al. 2.112.2
Ad audientiam, de decim. 2.244.1
Ad audientiam, de cap. monach. 2.358.2
Ad audientiam 1. de Eccl. ædif. 2.433.2
Ad audientiam 2. de Eccl. ædif. 2.435.2
Ad audientiam, de spoosal. 2.469.1
Ad audientiam, de homic. 3.103.2
Ad audientiam, de torneam. 3.113.2
Au audientiam, de crim. fals. 3.152.1
Ad aures, de rescript. 1.37.2
Ad aures, de temp. ord. 1.160.2
Ad omnes, de æt. & qual. 1.171.2
Ad aures, de iis, quæ vi. 1.522.1
Ad aures, de præscr. 1.620.1
Ad aures, de appell. 1.690.1
Ad aures, de reb. Eccl. 2.111.1
Ad aures, de sim. 3.30.1
Ad aures, de excess. præl. 3.187.1
Ad aures, de pœnis. 3.173.1
Ad dissoluendum, de desp. impub. 2.504.2
Ad eminentiam, de sent. excom. 3.306.1
Ad extirpandas, de fil. presbyt. 1.186.2
Ad falsariorum, de crim. fals. 3.154.2
Ad hæc, de rescrip. 1.39.1
Ad hæc, de post. præl. 1.79.1
Ad hæc, de fil. præsbyt. 1.187.1
Ad hæc, de off. Archid. 1.207.1
Ad hæc, de off. Vic. 1.216.1
Ad hæc, de dol. & cont. 1.446.2
Ad hæc, de appell. 1.675.1
Ad hæc 2. de appell. 1.684.1
Ad hæc 3. de appell. 1.688.1
Ad hæc 4. de app. 1.689.1
Ad hæc 5. de appel. 1.692.1
Ad hæc, de præb. 2.51.1
Ad hæc, de decim. 2.246.2
Ad hæc, de relig. dom. 2.332.1
Ad hæc, de Iudæis. 3.57.2
Ad hæc, de excess. Præl. 3.186.2
Ad hæc, de priuil. 3.215.2
Ad hæc, de sent. excom. 3.302.1
Ad hoc, de auct. & vsu pall. 1.142.1
Ad hoc, vt lit. non contest. 1.393.2
Ad hoc, de sequestr. poss. 1.459.2
Ad hoc, de solut. 2.184.2
Ad hoc, de testam. 2.209.2
Ad hoc, de consecr. 2.391.2
Ad honorem, de auct. & vsu pall. 1.143.2
Ad id, de spons. 2.484.1
Ad nostram, de consuet. 1.69.1
Ad oostram, de prob. 1.490.2
Ad oostram, de iureiur. 2.579.1
Ad nostram 2, de iureiur. 1.591.1
Ad nostram 3. de iureiur. ibid. 2
Ad oostram, de appell. 1.670.2
Ad nostram, de confirm. 1.736.2

Ad

Ad nostiam,de reb.Eccl.al. 2.113.2
Ad nostram,de empt.& vend. 2.130.s
Ad no stram,de regul. 2.266.s
Ad nostram,de coniug. seru. 2.537.s
Ad nostram, de sim. 3.28.1
Ad petitionem, de accus. 3.13.1
Ad præsentiam,de fil.præsb. s.182.2
Ad præsentiam,de appell. 1.681.2
Ad probandom, de sent.& re iud. 1.667.1
Ad quæstiones,de ret.perm. 2.163.2
Ad reprimendam,de off.iud.ord. s.270.1
Ad supplicationem,de renuoc. 1.150.s
Ad vltimum,de caus.poss. s.422.2
Admonet,de renunc. s.147.2
Adolescens,de sponsal. 2.496.s
Aduersario,de excepr. s.612.1
Aduersus,de immun.Eccl. 2.448.1
Afferre,de præsumpt. 1.562.2
Albericus,de test. & attest. s.539.2
Alia,de procur. 1.313.s
An sit,de appell. s.695.1
Antigonus,de pact. 1.298.2
Antiqua, de priu. 3.243.2
Apostolicæ,de except. 1.611.1
Apostolicæ,de donat. 2.193.2
Apostolicæ,de eler.excomm. 3.177.s
Apostolicam , de præsb. 2.422.1
Aqua,de consecr. 2.397.1
Archidiaconis,de off. Archid. s.206.1
Atrem,de sepultur. 3.215.2
At si clerici, de iudic. 1.352.2
Attestationes,de desp.impub. 2.503.s
Auaritiæ,de præb. 2.46.2
Auctoritate,de censibus. 2.391.s
Auctoritate, de iostit. 2.78.s
Audis,de præscr. 1.631.s
Audita,de test.spol. s.432.1
Audisis,de elect. s.111.1
Auditis,de procur. 1.316.s
Auditis,de in integr. rest. 1.331.1
Audiuimus,de sim. 3.41.s
Audiuimus,de reliq. 2.425.s
Audiuimus,de collus.deteg. 3.162.1

B

Beneficio,de in integr. rest. s.337.2
Bona fides, de deposito. 2.122.1
Bonæ, de appell. s.699.2
Bonæ memoriæ , de confirm. 1.731.2
Bonæ memoriæ 1.de post.præl. s.80.1
Bonæ memoriæ 2.de post.præl. s.81.1
Bonæ memoriæ 1.de elect. s.104.2
Bonæ memoriæ 2.de elect. 1.117.2
Breui,de iureiur. 1.589.1

C

CÆterùm,de rescript. 1.51.1
Cæterùm,de iudic. 1.351.4
Cæterùm,de iun.cal. 1.400.2
Cæterùm,de test.cog. 1.548.2
Cæterùm,de donat. 2.90.2
Calumniam,de pœnis. 3.268.2
Canonum statuta,de constitutionibus. 1.10.s
Canonica,de sent.excom. 3.229.1
Capellanus,de fer. s.407.2
Capellanum,de secund.nupt. 2.617.1
Capitulum,de rescr. 1.57.2
Causa,de in integr.rest. s.337.1
Causa,de verb.sign. 3.337.1.
Causam matrimonij,de off. & pot.iud. 1.236.s
Causam matrimonij, de prob. 1.492.2
Causam matrimonij,de test.cog. 1.546.2
Causam quæ, de rescript. 1.45.2
Causam quæ,de elect. s.93.2
Causam quæ,de off.& pot.iud. 1.236.2
Causam quæ,de iudic. s.358.1
Causam quæ 2.de iudic. s.365.1
Causam quæ,de dol. & cont. s.437.2
Causam quæ,de test.& attest. 1.510.2
Causam quæ 2.de test.& attest. 1.516.2
Causam quæ, de præscr. 2.621.2
Causam quæ , de sent.& re iud. 1.657.1
Causam quæ,qui fil.sint leg. 2.575.2
Causam quæ 2. qui fil. sint leg. 2.383.s
Certificati, de sepult. 2.228.2
Clarissimus,de conuers.coniug. 2.294.2
Clericus,de iureiur. 1.602.2
Clericus 1.de vit.& hon. cler. 2.4.2
Clericus 2. de vit.& hon.cler. ibid.
Clericus,de fideiuss. 2.176.s
Clerici,de postul. s.309.2
Clerici, de iud. s.358.1
Clerici,de vit.& hon.cler. 2.2.1
Clerici 2.de vit.& hon.cler. 2.s1.1
Clerici,de cler.excomm. 3.172.s
Clericis,de vit.& hon.cler. 2.5.s
Clerici,de excess.prǽl. 3.187.1
Clericis,ne clerici. 2.456.s
Clericos,de off.Vic. 2.206.1
Clericos,de cohab.cler. 3.15.1
Clericos,de cler. non resid. 2.59.2
Cognoscentes,de constit. s.12.1
Commissum,de decim. 2.239.2
Commissum,de spons. 2.479.1
Compromissum,de arbitr. s.448.2
Congregatos,de elect. 1.133.s
Coniugatus ,de conu.coniug. 2.209.2
Conquerente, de fil.præsb. s.183.2
Conquerente, de off.iud.ord. 1.278.1
Conquerente,de test.spol. s.433.s
Conquerente,de cler.peregr. s.726.1
Conquerente, de cler. non resid. 2.32.1
Conquestum,de for.comp. 1.382.1
Conquestus, de fer. 2.408.2
Conquestus,qui fil.sint leg. 2.570.s
Conquestus, de vsur. 3.239.1
Conquesti,de sent.excom. 3.307.2
Consanguinei,de sent. & re iud. 1.654.1
Consensus, de reb. Eccl. 2.106.2
Considerauimus,de elect. s.94.1
Consilium,de plus petit. s.415.2
Consiliom, de celebr.Miss. 2.405.2
Consilium,de obs.ieiun. 2.427.s
Constituens,de purg. can. 3.258.1
Constitutus,de rescript. s.46.2
Constitutus, de elect. 1.128.2
Constitutus,de fil.presbyt. 1.185.s
Constitutus,de transact. s.503.2
Constitutus,de in integr. rest. 1.336.1
Constitutus,de test. & attest, 1.454.2
Constitutus,de appell. 1697.2
Constitutus,de concess.præb. 2.88.1
Constitutus de fideiuss. 2.179.s
Constitutus,de conuers.coniug. 2.196.1
Constitutus,de rel.dom. 2.331.2
Constitutus, de pœnis. 3.270.2
Constitutis, de procur, s.317.1

Elenchus Capitulorum,

Conſtitutis,de eo qui mitt. 1.452.2
Conſtitutis 1.de teſt.& atteſt. 1.540.1
Conſtitutis 2.de teſt.& atteſt. ibid.2
Conſtitutis 1.de appell. 1.684.2
Conſtitutis 2.de appell. 1.698.1
Conſtitutis, ne ſede vac. 2.94.2
Conſuetudinei,de conſuetud. 1.67.2
Conſulere, de ſim. 3.40.1
Conſuluiſti, de conſecr. 2.396.1
Conſuluiſti,de celebr. Miſſ. 2.401.2
Conſuluit,de ſeru.non ord. 1.191.2
Conſuluit,de off.& pot.iud. 1.241.2
Conſuluit 1.de appell. 1.680.1
Conſuluit 2.de appell. 1.683.2
Conſuluit 3.de appell. 1.688.1
Conſuluit,de conuerſ.coniug. 2.294.1
Conſuluit,de iurepatr. 2.353.2
Conſuluit,qui cler.vel vou. 2.523.2
Conſuluit, de Iudæis. 3.57.1
Conſuluit, de vſur. 3.141.3
Conſultationi,de temp.ord. 1.165.1
Conſultationi,de ſponſal. 2.489.1
Conſultationi,de frig.& mal. 2.560.1
Conſultationi,de Apoſtat. 3.88.1
Conſultationi,de priuil. 3.254.3
Conſultationibus,de off.& pot.iud. 1.219.2
Conſultationibus,de cler.ægrot. 2.75.1
Conſultationibus,de donat. 2.190.2
Conſultationibus,de iurepatr. 2.357.2
Conſulti,de procur. 1.319.1
Conſulti,de regular. 2.280.2
Continebatur,de his quæ fiunt à Præl. 2.93.2
Continebatur, de deſp.impub. 2.500.1
Continebatur,de homicid. 3.101.1
Continentia,de cler.percuſſ. 3.167.3
Contingit,de tranſact. 1.301.2
Contingit,de arbitr. 1.345.2
Contingit,de dol.& cont. 1.451.2
Contingit,de fide inſtr. 1.554.1
Contingit 1.de ſent.excom. 3.319.1
Contingit 2.de ſent.excom. 3.325.1
Contracto, de cogn.ſpir. 2.540.2
Coram, de elect. 1.127.1
Coram dilecto,de off.& pot. iud. 1.250.1
Coram,de in integ.reſt. 1.334.2
Crimina,de coliui.deteg. 3.161.2
Cùm à nobis,de arbitr. 1.348.1
Cùm à nobis,de teſt.& atteſt. 1.523.1
Cùm ab Eccleſiarum,de off.iud.ord. 1.166.1
Cùm ab omni,de vit.& hon.cler. 2.6.2
Cùm acceſſiſſent, de conſtit. 1.17.2
Cùm ad hoc,de cler. non reſid. 2.38.2
Cùm ad monaſterium, de confeſſ. 1.461.1
Cùm ad noſtrum,de elect. 1.117.2
Cùm ad noſtrum,de inſtit. 2.80.1
Cùm ad quorundam,de exceſſ.præl. 3.190.1
Cùm ad ſedem,de reſt.ſpol. 1.441.1
Cùm adeò,de reſcript. 1.44.1
Cùm aliquibus, de ſent.& re iud. 1.649.1
Cùm Apoſtolica,de his quæ fiunt à Præl. 2.98.2
Cùm Apoſtolorum,de cenſib. 2.378.1
Cùm apud,de ſponſal. 2.485.1
Cùm autem, de iurepatr. 2.363.1
Cùm Bertholdus,de ſent.& re iud. 1.663.1
Cùm bonæ memoriæ,de æt.& qual. 1.172.2
Cùm bonæ,de præb. 1.493.2
Cùm capella, de priuil. 3.235.1
Cùm Canonicis,de cenſib. 2.390.2
Cùm cauſa,de teſtib.& atteſt. 1.539.1
Cùm cauſa,de off.pot.iud. 1.204.2
Cùm cauſa,de ſent.& re iud. 2.651.2
Cùm cauſa,de empt.& vend. 2.131.1
Cùm cauſam,de elect. 1.109.2
Cùm cauſam,de iur.cal. 1.400.2
Cum cauſam, de prob. 1.491.1
Cùm cauſam,de teſt.& atteſt. 1.332.2
Cùm cauſam,de appell. 1.717.1
Cùm cauſam,de præb. 2.70.2
Cùm cauſam,de rapt. 3.127.1
Cùm certum,de maior.& obed. 1.285.1
Cùm ceſſante,de appell. 1.712.1
Cùm Chriſtus,de hæret. 3.67.2
Cùm clamor,de teſt.& atteſt. 1.544.1
Cùm Clericus, de ord.ab Epiſc. 1.167.2
Cùm clerici,de pact. 1.301.1
Cùm clerici,de cenſib. 2.381.2
Cùm clerici,de verb.ſign. 3.340.1
Cùm conſtet, de pign. 2.175.1
Cùm conſuetudinis,de conſuet. 1.74.1
Cùm contingat,de reſcript. 1.51.2
Cùm contingat,de æt.& qual. 1.174.1
Cùm contingat,de off.& pot.iud. 1.251.2
Cùm contingat, de for.comp. 1.379.2
Cùm contingat,de iureiur. 1.797.2
Cùm contingat,de decim. 2.156.2
Cùm contra,de teſt.cog. 1.549.2
Cùm contra,de pign. 2.173.2
Cùm creatura,de celebr.Miſſ. 2.413.2
Cùm decorem,de fil.presb. 1.188.2
Cùm decorem,de vit.& hon.cler. 2.9.1
Cùm decorem,de cler.coniug. 2.25.2
Cùm decorem,de inſt. 2.78.2
Cùm deputati,de iudic. 1.364.1
Cum deſideres,de ſent.excom. 3.303.2
Cùm de tua,de corp.vit. 1.195.1
Cùm dicat,de Eccl.ædif. 2.433.2
Cùm dilecta, de reſcript. 1.50.2
Cùm dilecta,de conceſſ.præb. 1.89.2
Cùm dilecta,de confirm. 1.732.2
Cùm dilectus,de conſuet. 1.72.2
Cùm dilectus,de elect. 1.112.1
Cùm dilectus,de iis quæ vi. 1.525.1
Cùm dilectus,de arbitr. 1.345.1
Cùm dilectus,de ord.cogn. 1.412.2
Cùm dilectus,de cauſ.poſſ. 1.418.1
Cùm dilectus,de fid.inſtr. 1.557.2
Cùm dilectus,de cler.non reſid. 2.37.1
Cùm dilectus,de ſucceſſ. 2.223.1
Cùm dilectus,de relig.dom. 2.335.2
Cùm dilectus,de iurepatr. 1.369.1
Cùm dilectus,de accuſ. 3.11.2
Cùm dilectus,de calumn. 3.17.2
Cùm dilectus,de purg.can. 3.259.2
Cùm dilectus 2.de purg.can. 2.161.1
Cùm dilecti,de dol.& cont. 1.449.2
Cùm dilecti,de empt.& vend. 2.125.1
Cùm dilecti,de donat. 2.191.2
Cùm dilecti,de accuſ. 3.10.2
Cùm Eccleſia Vulterana,de elect. 1.112.1
Cùm Eccleſia Sutrina,de cauſ.poſſ. 1.413.2
Cùm Eccleſia,de immun.Eccleſ. 2.440.1
Cùm eccleſiaſticæ,de except. 1.666.2
Cùm eſſes,de ſim. 3.23.2
Cùm eſſes,de teſtam. 2.210.2
Cùm ex illo,de elect. 1.138.1
Cùm ex officij,de præſcr. 1.632.2
Cùm ex eo,de reliq. 2.426.1
Cùm ex iniuncto,de hæret. 3.75.1
Cùm ex iniuncto,de nou.op.nunc. 3.198.2
Cùm & plantare,de priuil. 3.107.2

Cùm

Elenchus Capitulorum.

Cùm ex eo,de pœnit. 3.289.1
Cùm fortius,de calomn. 3.17.1
Cùm gratia,de commodato. 2.118.2
Cùm H.de eo qui ord.furt. 3.185.1
Cùm haberet,de eo qui duxit. 2.529.1
Cùm homines,de decim. 2.241.1
Cùm I.& A.de sent.& re iud. 1.666.1
Cùm iamdudum,de præb. 2.53.2
Cùm illorum,de sent.excom. 3.316.1
Cùm in cunctis,de elect. 1.89.1
Cùm in iure,de elect. 1.113.2
Cùm in magistrum,de elect. 1.129.2
Cùm in veteri,de elect. 1.130.2
Cùm in distribuendis,de temp.ord. 1.162.2
Cùm in iure,de off.& pot.iud. 1.248.1
Cùm in Ecclesiis,de maior.& obed. 1.290.2
Cùm in causa,de iur.cal. 1.401.1
Cùm in tua,de test.& attest. 1.539.2
Cùm in iuuentute,de præsumpt. 1.570.2
Cùm in Ecclesia,de appell. 1.692.2
Cùm in cunctis,de his quæ fiunt à maiori. 2.101.2
Cùm in officiis,de testam. 2.208.2
Cùm in tua,de decim. 2.258.1
Cùm in Apostolica,de sponsal. 2.481.2
Cùm in tua,de sponsal. 2.488.2
Cùm in tua,qui matr.accus. 2.597.1
Cùm in Ecclesiæ,de sim. 3.22.1
Cùm in diœcesi,de vsur. 3.144.2
Cùm in iuuentute,de purg.can. 3.260.1
Cùm in partibus,de verb.sign. 3.339.1
Cùm inferio,de maior.& obed. 1.295.2
Cùm infirmitas,de pœn. 3.288.1
Cùm inhibitio,de cland.desp. 507.1
Cùm instantia,de censib. 2.384.2
Cùm inter,de consuet. 1.70.2
Cùm inter,de elect. 1.97.2
Cùm inter 2.de elect. 1.99.1
Cùm inter 3.de elect. 1.103.1
Cùm inter,de renunt. 1.146.1
Cùm inter,de except. 1.608.2
Cùm inter,de sent.& re iud. 1.656.1
Cùm inter,qui fil.sint leg. 2.571.2
Cùm inter vos,de verb.sign. 3.348.1
Cùm Ioannes,de fid.instr. 2.558.1
Cùm iuramento,de homicid. 3.94.2
Cùm laicis,de iurepatr. 2.349.2
Cùm laicis,de reb.Eccl.al. 2.114.1
Cùm liberos,de sepult. 2.227.1
Cùm locum,de sponsal. 2.476.2
Cùm M.de constit. 1.18.2
Cùm Marthæ,de celebr.Miss. 2.404.2
Cùm monasterium,de elect. 1.95.1
Cùm non ignoretis,de offic.legat. 1.257.2
Cùm non ab homine,de iudic. 1.359.1
Cùm non liceat,de præscr. 1.627.2
Cùm non ignores,de præb. 2.51.2
Cùm non sit,de decim. 2.261.1
Cùm non ab homine,de sent.excom. 3.503.1
Cùm nos,de his quæ fiunt à Præl. 2.96.2
Cùm nostris,de concess.præb. 2.85.1
Cùm nuntius,de testib.& attest. 1.511.1
Cùm nuper,de censib. 2.390.1
Cùm olim,de consuet. 1.71.1
Cùm olim Abbas,de off.& potest.iud. 1.249.1
Cùm olim magister,de off.& pot.iud. 1.249.2
Cùm olim,de maior.& obed. 1.294.2
Cùm olim,de arbitr. 1.345.2
Cùm olim,de caus.poss. 1.428.1
Cùm olim,de dol.& cont. 1.450.2
Cùm olim,de test.& attest. 1.530.1
Cùm olim,de præscript. 1.638.1
Cum olim,de sent.& re iur. 1.655.2
Cùm olim,de cler.coniug. 2.24.2
Cùm olim,de præb. 2.92.1
Cùm olim,de rer.perm. 2.165.2
Cùm olim,de censib. 2.386.2
Cùm olim 2.de priuil. 3.231.1
Cùm olim,de priuil. 3.229.1
Cùm olim,de verb.sign. 3.344.2
Cùm omnes,de constit. 1.15.1
Cùm oporteat,de accus. 3.11.1
Cùm ordinem,de rescript. 1.34.2
Cùm P.de accus. 3.5.2
Cùm P.de purg.can. 3.257.2
Cùm P.tabellio,de fid.instr. 1.561.1
Cùm parati,de appell. 1.683.1
Cùm percussio,de cler.ægrot. 2.72.2
Cùm post,de elect. 2.128.1
Cùm pridem,de pact. 2.300.1
Cùm pro causa,de procur. 1.315.2
Cùm pro causa,de sent.excom. 3.310.1
Cùm prohibemus,de censib. 2.379.2
Cùm propter,de iurepatr. 2.368.1
Cùm quidam,de temp.ord. 1.161.2
Cùm quidam,de iureiur. 1.584.2
Cùm R.de offic.& pot.iud. 2.250.2
Cùm Sacerdotis,de postul. 1.311.1
Cùm satis,de offic.Archid. 1.105.2
Cùm sæculum,de iurepatr. 2.352.1
Cùm secundùm,de temp.ord. 1.162.1
Cùm secundùm,de præb. 2.52.1
Cùm secundùm,de secund.nupt. 2.619.1
Cùm sicut,de eo qui mitt. 1.453.1
Cùm sicut,de consecr. 2.396.2
Cùm simus,de Regular. 1.270.2
Cùm sint,de decim. 2.248.1
Cùm sis,de auct.& vsu pall. 1.144.1
Cùm sit,de conuers.coniug. 2.289.1
Cùm sit,de consecr. 2.395.1
Cùm sit ars artium,de æt.& qual. 2.176.2
Cùm sit generale,de for.comp. 1.374.2
Cùm sit Romana,de appell. 1.672.2
Cùm sit,de cond.app. 2.514.2
Cùm sit,de sim. 3.22.2
Cùm sit,de Iudæis. 3.62.1
Cùm speciali,de appell. 1.715.1
Cùm super,de auth.& vsu pallij. 1.142.1
Cùm super Abbatia,de offic.& pot.iud. 1.241.1
Cùm super,de caus.poss. 1.427.1
Cùm super,de confess. 1.463.1
Cùm super,de test.cog. 1.547.1
Cùm super,de sent.& re iud. 1.660.2
Cùm super,de concess.præb. 2.86.2
Cùm super,de sepult. 2.228.1
Cùm tanto,de consuet. 1.75.2
Cùm te,de offic.& pot.iud. 1.236.2
Cùm te,de sent.& re iud. 1.666.2
Cùm tempore,de arbitr. 1.345.2
Cùm teneamur,de appell. 1.682.1
Cùm teneamur,de præb. 1.442.1
Cùm terra,de elect. 1.95.1
Cùm tibi,de testam. 2.214.2
Cùm tibi,de verb.sign. 3.340.1
Cùm tu,de testib.& attest. 1.513.2
Cùm tu,de vsur. 3.137.1
Cùm venerabilis,de consuet. 1.72.2
Cùm venerabilis,de except. 1.609.2
Cùm venerabilis,de relig.dom. 2.335.1
Cùm venerabilis,de censib. 2.388.2
Cùm venisset,de sacr.vnct. 1.177.2

Cùm venisset,de rest.spol. 1.435.1.1
Cùm venisset,de testib.& attest. 1.521.2
Cùm venissent,de in integr.rest. 1.330.1
Cùm venissent,de iudic. 1.360.2
Cùm venissent,de eo, qui mitt. 1.453.2
Cùm venissent,de instit. 2.79.2
Cùm vigesimum,de offic.& pot.iud. 1.253.1
Cùm virum,de Regular. 2.269.1
Cùm vniuersorum,de rer.perm. 2.166.1
Cùm vobis,de præscr. 1.619.2
Cùm voluntate,de sent.excom. 3.550.1
Cùm vos,de offic.iud.ord. 1.268.1
Cùm VVintonien.de elect. 1.108.2
Cumana, de elect. 1.130.1
Cura,de iurepatr. 2.350.2
Cura,de purg.vulg. 3.162.1
Custos,de offic.custod. 1.212.2
Custos 2.de offic.cust. 1.213.1

D.

DAmnamus , de summ. Trinit. & Fide Cathol. 1.8.2
De apellationibus,de appel. 1.677.1
De cætero,de transact. 1.304.1
De cætero,de testib.& attest. 1.511.2
De cætero,de sent.& re iud. 1.648.1
De cætero de cler.non resid. 2.33.1
De cætero,de homicid. 3.102.2
De cætero,de sent.excom. 3.301.2
De causis,de offic.& potest.iud. 1.217.1
De confirmationibus,de confirm. 1.730.2
De Diacono,qui cler.vel vou. 1.521.2
De eo,de temp.ord. 1.159.1
De famulis,de seru.non ord. 1.191.1
De Francia,de sponsalib. 2.464.2
De his,de testam. 2.221.1
De his,de sepult. 2.226.1
De his,de Eccles.ædif. 2.434.2
De his,de accus. 3.3.2
De hoc,de sim. 3.83.1
De homine,de celebr.Miss. 2.407.1
De illa,de diuort. 1.601.1
De illo,de eo qui cogn. 2.344.2
De illis,de sponsal. 2.469.2
De illis,de desp.impub. 2.301.1
De illis 1.de desp. impub. 2.502.1
De illis,de cond.app. 2.514.2
De illis,de raptor. 3.123.1
De infantibus,de his qui fil. 3.89.1
De infidelibus,de cons.& aff. 2.532.1
De iure,de iurepatr. 2.354.1
De monachis, de præb. 2.49.2
De monialibus,de sent.excomm. 3.317.1
De muliere,de sponsal. 2.470.2
De muliere,de matr. 2.567.2
De multa,de præb. 2.61.1
De peregrinationis,de voto. 2.304.1
De precariis,de precar. 2.116.2
De presbytero de corp.vitiat. 3.194.2
De priore,de appell. 1.689.2
De prudentia,de donat. 2.609.2
De quarta,de præscr. 1.619.1
De quibus,de Baptism. 2.417.2
De quod vult Deo,de iudic. 1.350.2
De Rectoribus,de cler.ægrot. 2.74.1
De Regularibus,de sim. 3.30.2
De seruorum,de seru.non ord. 1.160.2
De simoniacè,de sim. 3.28.1
De terris,de decim. 2.247.1
De testibus,de test.& attest. 1.523.1
De testibus,de purg.can. 3.260.2
De vxore,de sepult. 2.227.2
De xenodochiis,de relig.dom. 1.352.1
Debitorem, de iureiur. 1.578.1
Debitum,de bigam. 1.200.2
Debitum,de baptism. 2.420.2
Decernimus,de iudic. 1.351.2
Decimam,de decim. 2.237.2
Defleat,de re iur. 3.337.2
Denique,de except. 1.603.1
Deus qui,de vit.& hon.cler. 2.9.1
Deus qui,de diuort. 2.606.2
Deus qui,de pœnit. 3.278.2
Dignum est,de coniug.seru. 2.333.1
Dilecta,de maior.& obed. 1.293.1
Dilecta,de excess.prȩl. 3.195.1
Dilectæ,de except. 1.611.1
Dilectæ,de appel. 1.693.1
Dilectus,de rescript. 1.33.1
Dilectus filius,de præb. 1.54.1
Dilectus,de rescript. 1.36.2
Dilectus,de temp.ord. 1.164.2
Dilectus,de fil.Presb. 1.189.1
Dilectus,de ser.non ord. 1.192.2
Dilectus,de offic.leg. 1.259.2
Dilectus,de offic.iud.ord. 1.179.1
Dilectus,de procur. 1.316.2
Dilectus,vt lit.pend. 1.436.2
Dilectus,sequestr.poss. 1.460.2
Dilectus 2.de præb. 2.60.2
Dilectus 3.de præb. 2.69.2
Dilectus,de concess.præb. 288.2
Dilectus,de cap.monach. 2.336.2
Dilectus,de sponsal. 2.485.2
Dilectus,de sim. 3.32.2
Dilectus 2.de sim. 3.55.1
Dilectus,de homicid. 3.104.2
Dilectus,de excess.prȩl. 3.194.2
Dilectus,de pœnis. 3.273.1
Dilecti, de renunc. 1.154.2
Dilecti filij, de maior.& obed. 1.294.1
Dilecti,de arbitr. 1.343.2
Dilecti,de iudic. 1.333.1
Dilecti,de for.com. 1.382.2
Dilecti,de lib.obl. 1.389.1
Dilecti,de dilationib. 1.402.2
Dilecti,de except. 1.610.2
Dilecti,de appellat. 1.670.1
Dilecti 2.de appell. 1.700.1
Dilecti 3.de appell. 1.718.2
Dilecti,de decim. 2.241.2
Dilecti,de priuil. 3.214.1
Dilecti,de purg.vulg. 3.263.1
Dilecto,de præb. 2.59.1
Dilecto,de suppl.negl.prȩl. 1.138.1
Dilecto,de offic.Archid. 1.208.1
Dilecto,de test.& attest. 1.337.2
Dilecto,de appell. 1.717.2
Dilecto,de verb.signo. 3.348.1
Dilectorum,de test.cog. 1.549.2
Dilectis,de appell. 1.704.2
Discretionem,de eo qui cogn. 2.546.2
Diuersis,de cler.coniug. 1.24.1
Dolentes,de celebr.Miss. 2.408.2
Dominus,de secund.nupt. 2.617.2
Donatio,de donat. 2.613.2
Dubius,de hæret. 3.64.2
Dudum,de elect. 1.103.2
Dudum 2.de elect. 1.131.1

Dudum, de præsumpt. 1.571.1
Dudum, de decim. 2.258.2
Dudum, de conuers. coniug. 2.299.1
Dudum, de priuil. 3.253.2
Duo pueri, de desp. impub. 2.504.1
Duo simul, de offic. iud. ord. 1.x71.x
Duobus, de sent. & re iud. 2.668.1
Duobus, de sponsa duor. 1.510.1
Duobus, de sent. excom. 3.531.1
Durx, de crim. fals. 3.15x.x

E.

EA noscitur, de his quæ fiunt à Prælat. x.97.1
Ea noscitur, de sent. excom. 3.30x.1
Ea quæ, de offic. Archid. 1.205.1
Ea quæ, de sent. & re iud. 1.647.x
Ea quæ, stat. monach. 2.529.x
Ea quæ, de censib. 2.381.x
Ea quæ, de sim. 3.23.x
Ea quæ, de pœnis. 3.x67.x
Eam te, de rescript. 1.36.1
Eam te, de æt. & qual. 1.170.2
Eam te, de iureiur. 1.592.2
Eam te, de iurepatr. 2.561.1
Ecclesia vestra, de elect. 1.1x9.1
Ecclesia vestra 2. de elect. 1.136.1
Ecclesia, vt lit. pend. 1.455.2
Ecclesia, de sortil. 3.159.x
Ecclesiæ S. Marci, de constit. 1.21.1
Ecclesiæ, de immun. Eccl. 2.450.1
Edoceri, de rescript. 1.50.1
Ego N. de iureiur. 1.576.1
Eo libentiùs, de seru. non ord. 1.192.1
Episcopalia, de priuil. 3.203.2
Episcopus, de præb. 2.42.2
Episcopum, de cler. venat. 3.165.1
Episcopi, de reb. Eccl. 2.107.1
Estote, de reg. iur. 5.350.x
Etsi vnanimiter, de post. præl. 1.82.2
Etsi Christus, de iureiur. 1.596.1
Etsi membra, de his quæ fi. à Præl. 2.101.2
Etsi necesse sit, de donat. x.61x.1
Etsi quæstiones, de sim. 3.26.2
Etsi Iudæos, de Iudæis. 3.60.1
Euidentia, de accus. 3.5.1
Eum pro quo, de fideiuss. 2.181.2
Ex administratione, de iureiur. 1.573.x
Ex conquestione, de rest. spol. 1.435.x
Ex conscientia, de crim. fals. 3.156.3
Ex diligenti, de sim. 3.26.2
Ex epistolæ, de prob. 1.465.2
Ex frequentibus, de instit. 2.77.2
Ex gestis, de cler. resid. 2.28.2
Ex insinuatione, de rescript. 1.62.2
Ex insinuatione, de procur. 1.313.x
Ex insinuatione, de appell. 1.699.2
Ex insinuatione, de iurepatr. 2.55x.x
Ex insinuatione, de sim. 3.31.1
Ex litterarum, qui cler. vel vou. 2.5x1.1
Ex litterarum, de eo qui duxit. 2.528.2
Ex litterarum, de apostat. 3.86.2
Ex litteris, de constit. 1.26.2
Ex litteris, de consuet. 1.68.1
Ex litteris, de pign. 1.172.1
Ex litteris, de offic. & pot. iud. 1.247.1
Ex litteris, de transact. 1.305.
Ex litteris, de in integr. rest. 1.331.x
Ex litteris, de mut. petit. 1.589.2
Ex litteris, de dol. & cont. 1.447.1
Ex litteris, 1. de sponsal. 1.471.1
Ex litteris, de prob. 1.472.1
Ex litteris, de fid. instr. 1.555.2
Ex litteris, de iureiur. 1.600.2
Ex litteris, de vit. & hon. cler. 2.13.1
Ex litteris, de offic. iud. 1.28x.1
Ex litteris, de conuers. infid. 2.302.1
Ex litteris, de iurepatr. 2.344.2
Ex litteris x. de sponsal. 2.47x.2
Ex litteris, de desp. impub. 2.503.x
Ex litteris, de cogn. spir. 2.541.x
Ex litteris, de eo qui cogn. 2.547.x
Ex litteris, de consang. & affin. 2.550.2
Ex litteris, de frig. & malef. 2.559.2
Ex litteris, de matr. 2.567.1
Ex litteris, de diuort. 2.600.2
Ex litteris 1. de homicid. 3.103.1
Ex litteris 2. de homicid. ibid.
Ex litteris, de furt. 2.35x.1
Ex litteris, de cler. non ord. 3.181.2
Ex litteris, de excess. præl. 5.192.1
Ex multa, de voto. 2.315.1
Ex multiplici, de decim. 2.x39.1
Ex ore, de his quæ fiunt à maiori. 2.102.2
Ex ore, de priuil. 3.236.1
Ex parte, de constit. 1.x7.2
Ex parte 1. de rescript. 1.30.1
Ex parte x. de rescript. 1.40.1
Ex parte 3. de rescript. 1.59.2
Ex parte, de consuet. 1.75.1
Ex parte, de temp. ord. 1.162.1
Ex parte, de scrut. in ord. fac. 1.166.1
Ex parte 1. de corp. vit. 1.195.2
Ex parte 2. de corp. vit. 1.197.1
Ex parte, de offic. vic. 1.217.2
Ex parte 1. de offic. & pot. iud. 1.x30.2
Ex parte 2. de offic. & pot. iud. 1.x33.2
Ex parte, de offic. iud. ord. 1.268.x
Ex parte, de transact. 1.308.2
Ex parte, de postul. 1.310.2
Ex parte, de alienatione. 1.538.2
Ex parte, de arbitr. 1.347.1
Ex parte B. de for. comp. 1.381.2
Ex parte, de rest. spol. 1.440.2
Ex parte, de confess. 1.465.2
Ex parte, de test. & attest. 1.506.2
Ex parte, de fide instr. 1.559.1
Ex parte x. de appell. 1.698.2
Ex parte M. 2. de appell. 1.719.2
Ex parte, de cler. coniug. 2.x5.2
Ex parte, de cler. non resid. 2.35.2
Ex parte x. de cler. non resid. 2.56.1
Ex parte, de cler. ægrot. 2.73.1
Ex parte, de concess. præb. 2.87.2
Ex parte, de his quæ fiunt à maiori. 2.103.1
Ex parte, de feud. 2.169.1
Ex parte, de sepult. 2.x26.x
Ex parte x. de sepult. 2.2x9.1
Ex parte 1. de decim. 2.242.2
Ex parte 2. de decim. 2.x40.2
Ex parte 3. de decim. 2.x54.2
Ex parte, de regul. 2.x81.1
Ex parte 1. de conuers. coniug. 2.295.2
Ex parte 2. de conuers. coniug. 2.295.x
Ex parte, de cap. monach. 2.338.x
Ex parte, de censib. 2.385.1
Ex parte, d. obs. ieiun. 2.428.x
Ex parte, de celebr. Miss. 2.403.x
Ex parte, de sponsal. 2.47x.1

Ex parte, de accus.	3.6.2
Ex parte 1. de priuil.	3.230.2
Ex parte 2. de priuil.	3.237.1
Ex parte 3. de priuil.	3.250.1
Ex parte, de verb. sign.	3.343.2
Ex parte 2. de verb. sign.	3.348.2
Ex parte 3. de verb. sign.	3.348.2
Ex præsentium; de pign.	2.171.2
Ex publico, de conuers. coniug.	2.291.1
Ex quorundam, de alienatione.	1.338.2
Ex ratione, de appell.	1.676.2
Ex rescripto, de iureiur.	1.581.1
Ex rescripto, de loc. & cond.	2.135.1
Ex speciali, de Iudæis.	3.62.2
Ex studiis, de præsumpt.	1.463.2
Ex tenore, de rescript.	1.43.1
Ex tenore, de temp. ord.	1.160.1
Ex tenore, de sur. comp.	1.377.2
Ex tenore, de test. & attest.	1.330.1
Ex tenore, de concess. præb.	2.88.2
Ex tenore, qui fil. sint leg.	2.392.2
Ex tenore, de sent. excom.	3.301.1
Ex transmissa, de renunc.	1.146.2
Ex transmissa, de fil. presb.	1.184.2
Ex transmissa, de for. comp.	1.374.1
Ex transmissa, de test. spol.	1.434.1.2
Ex transmissa, de præscr.	1.615.1
Ex transmissa, de decim.	2.251.2.2
Ex tuo, de cler. non resid.	2.33.1
Ex tuæ, de sim.	3.27.2
Ex tunc, de purg. can.	3.157.2
Ex tunc, de fil. presb.	1.183.2
Examinata, de iudic.	1.363.2
Examinata, de confirm.	1.737.2
Exceptionem, de except.	1.611.2
Excommunicamus, de hæret.	3.76.1
Excommunicamus 2. de hæret.	3.81.1
Excommunicationi, de rapt.	3.124.2
Excommunicatis, de off. leg.	1.161.2
Exhibita, de iudic.	1.363.2
Exhibita, de rer. perm.	2.166.2
Exhibita, de homicid.	3.110.2
Explicari, de obs. ieiun.	2.430.1
Exposita, de arbitr.	1.347.1
Exposuisti, de corp. vit.	1.197.2
Exposuisti, de præb.	2.69.1
Exposuit, de dilat.	1.403.2
Extirpandæ, de præb.	2.67.1
Ex tuarum, de auct. & vso pall.	1.143.2
Ex tuarum, de sortileg.	3.138.2

F.

Falsidicus, de crim. fals.	3.151.1
Felicis, de torneament.	3.113.1
Filius, de testam.	2.206.2
Finem litibus, de dol. & cont.	1.448.2
Firmissimè, de hæret.	3.65.2
Firmiter, de summ. Trin. & Fide Cath.	1.6.2
Forus, de verb. sign.	3.333.2
Fraternitatis, de test. & attest.	1.514.2
Fraternitatis, de frig. & malef.	2.363.1
Fraternitati, de cler. non resid.	2.32.1
Fraternitati, de eo qui cogn.	2.347.1
Fraternitati, de hæret.	2.66.2
Fraternitati, de schism.	3.84.2
Fraternitati, de elet. excom.	3.172.2
Fraternitatem, de donat.	2.190.1
Fraternitatem, de sepult.	2.226.1
Fures, de furt.	3.128.2

G.

G. Perpetuus, de fide instr.	1.559.2
Gaudemus, de conuers. coniug.	2.298.1
Gaudemus, qui fil. sint leg.	2.393.2
Gaudemus, de diuort.	2.403.1
Gemma, de sponsal.	2.490.1
Gratum, de post. præl.	1.79.2
Gratum, de off. & pot. iud.	1.238.1
Graue, de off. iud. ord.	1.279.2
Graue nimis, de præb.	2.66.1
Grauis, de test. spol.	1.436.1
Grauis, de deposito.	2.120.2
Grauis, de censib.	2.383.1
Grauem, de excess. præl.	3.195.2
Grauem, de pœnis.	3.274.2
Grauem, de sent. excom.	3.329.2

H.

Henricus, de cler. pugn.	3.115.1
His quæ, de maior. & obed.	1.291.2
His quibus, de elect.	1.137.2
His quibus, de off. iud. ord.	1.280.1
Humilis, de maior. & obed.	1.296.1

I.

Iacobus, de sim.	3.44.2
Ignarus, de lib. obl.	1.387.2
Illa, de elect.	1.119.1
Illa præpositurum, de accus.	3.2.1
Illo vos, de pign.	2.172.2
Illud Dominus, de maior. & obed.	1.287.1
Illud, de præsumpt.	1.567.1
Illud, de præscr.	1.623.2
Illud, de iurepatr.	2.348.1
Illud, de cler. excomm.	3.171.2
Illud, de excess. præl.	3.190.1
Immunitatem, de imm. Eccl.	2.451.2
Imperatoris, de iur. cal.	1.400.1
Imputari, de fid. instr.	1.559.2
In aliquibus, de decim.	2.260.1
Io Archiepiscopatu, de rapt.	3.125.2
In audientia, de sent. excom.	3.309.1
In causa, de caus. poss.	1.428.2
In causis, de elect.	1.111.2
In causis, de sent. & re iud.	1.664.2
In causis, de testib. & attest.	1.512.2
In ciuitate, de vsur.	1.138.1
In Ecclesia, de Instit.	2.76.2
In Ecclesiis, de Capell. Monach.	2.336.2
In eos, de hæret.	3.67.1
In Genesi, de elect.	1.135.1
In his, de priuil.	3.253.1
In his, de verb. sign.	3.338.1
In Lateranensi, de præb.	2.68.2
In litteris, de off. & pot. iud.	1.229.1
In litteris, de rest. spol.	1.431.2
In litteris, de test. & attest.	1.519.2
In litteris, de raptor.	3.126.2
In nomine, de test. & attest.	1.496.2
In nonnullis, de Iudæis.	3.61.1
In nostra, de rescript.	1.59.1
In nostra, de procur.	1.314.1
In nostra, de test. & attest.	1.526.1
In nostra, de sepult.	2.229.1
In nostra, de iniur.	3.266.2
In nuua, de pœnit.	3.280.2
In omni negotio, de test. & attest.	1.499.2

In

In ordinando,de ſimonia. 3.19.1
In pertractandis,de iur.cal. 1.399.2
In præſentia, de renun. 1.149.1
In præſentia,de prob. 1.473.2
In præſentia , de ſponſal. 2.482.1
In præſentia,de ſent.excom. 3.325.2
In quadam,de celebr.Miſſ. 2.407.2
In quibuſdam,de pœnis. 3.273.2
In ſingulis,de ſtat.monach. 2.318.3
In tabulis,de ſortileg. 3.138.1
In tantum,de ſim. 3.38.1
In tantum,de colluſ.deteg. 3.162.2
Indecens,de nat.ex lib. 2.537.2
Indecentem,de ætat.& qual. 1.170.1
Indicante,de teſtam. 2.203.2
Indicatum,de immun.Eccl. 2.438.1
Indignum,de reg.iur. 3.358.1
Inhærens,de iur calumn. 1.398.1
Inhibendis,de cohab.cler.& mul. 2.13.2
Iniuſtum,de rer. perm. 2.160.2
Innotuit, de elect. 1.101.1.
Innotuit,de arbitr. 1.347.2
Innotuit,de maledicis. 3.167. 2
Innotuit, de eo qui furt. 3.185.2
Innouamus,de treug. & pac. 1.298.1
Innouare,de verb. ſign. 3.333.1
Inordinata, de præb. 2.70.1
Inquirendum,de pecul.cler. 2.197.2
Inquiſitioni,de appell. 1.721.2
Inquiſitioni,de ſent.excom. 3.324.2
Inquiſitioni, de accuſ. 3.12.2
Inſinuante,de off.& pot.iud. 1.242.1
Inſinuante,qui cler.vel vou. 2.524.2
Inſinuatione,de feud. 2.168.1
Inſinuatum, de ſim. 3.23.2
Inſtituendi,de ſeru.non ord. 1.190.1
Inſuper,de teſtib & atteſt. 1.305.1
Inſuper,qui matr.accuſ. 2.596.2
Intellecto,de iureiur. 1.601.1
Intelleximus,de æt.& qual. 1.175.2
Intelleximus, de iudic. 1.336.1
Intelleximus,de ord. cognit. 1.412.1
Intelleximus,de his qui fil. 3.89.1
Intelleximus,de adult. 3.121.1
Intelleximus,de nou.op.nunc. 3.197.2
Intelligentia,de verb.ſign. 3.334.2
Inter alia,de immun.Eccl. 2.441.1
Inter alia,de ſent.excom. 3.314.2
Inter cætera,de off.iud.ord. 1.277. 2
Inter cætera,de appell. 1.670.1
Inter cætera,de præb. 2.33.1
Inter cæteras,de reſcript. 1.32.1
Inter cæteras,de ſent.& re iud. 1.653.1
Inter corporalia,de tranſl.Epiſc. 1.138.2
Inter dilectos,de fid.inſtr. 1.354.2
Inter dilectos,de donat. 2.193.1
Inter dilectos,de exceſſ.præl. 3.193.1
Inter monaſterium,de ſent.& re iud. 1.663. 1
Inter opera , de ſponſal. 2.483.1
Inter quatuor,de cler.peregr. 1. 202.2
Inter,de maior.& obed. 1.289.2
Inter quatuor,de cler.non reſid. 2.34.2
Inter quatuor,de rel. dom. 2.333.1
Inter ſollicitudines,de purg.can. 3.259.1
Interdicimus,de decim. 2.262.1
Interfeciſti,de homic. 3. 93.1
Interpoſita,de appell. 1.720.2
Intimaſti,de appell. 1.720.1
Intimauit,de teſtib.& atteſt. 1.516.1
Inueſtigandum,de pecul. cler. 2.196.2
Innouamus,de cenſib. 2.380.2
Ioannes,de cler.coniug. 2.23.1
Ioannes,de teſtam. 2.220.2
Ioannes,de regular. 2.625.2
Ioannes,de homicid. 3.131.1
Ioſeph.de verb.ſign. 3.334.1
Irrefragabili,de off.iud.ord. 1.274.2
Irrita,de his quæ fiunt à Prælat, 2.95.1
Is cui,de nou.op.nunc. 3.199.2
Is qui de ſolut. 2.188.2
Is,qui fidem,de ſponſal. 2.491.2
Ita quorundam,de Iudæis. 3.36.1
Item cùm quis,de reſt.ſpol. 1. 432. 2
Iudæi.de teſt.& atteſt. 1.517.1
Iudæi 1. de Iudæis. 3.54.1
Iudæi 2.de Iudæis. 3.55.1
Iudicis,de off.iud. 1.282.2
Iuramentum,de iureiur. 1.604.1
Iurauit,de prob. 1.476.1
Iurgantium,de ſent.& re iud. 1.646.1
Iua dictum,de verb.ſign. 3.337.1
Iuuenci,de ſponſal. 2.467.2

L.

Lator,de ſent.& re iud. 1.650.1
Lator.de pign. 2.171.1
Lator,qui fil.ſint leg. 2.576.1
Lator,de homicid. 3. 101.2
Latores,de cler.excomm. 3.171.1
Laudabilem,vt lit.pend. 1.453.1
Laudabilem 1.de conuerſ.infid. 2.300.2
Laudabilem, de frig.& mal. 2.561.1
Legebatur,de maior.& obed. 1.286.1
Licèt de vitanda,de elect. 1.86.1
Licèt in tantum,de tranſl.Epiſc. 1.141.2
Licèt,de ſuppl.negl,præl. 1.136.2
Licèt vndique,de off.& pot.iud. 1.147.2
Licèt,de off.leg. 1.239.2
Licèt in corrigendis,de off.iud.ord. 1. 274.1
Licèt ex ſuſcepto,de for.comp. 1.377.1
Licèt,de for.comp. 1.386.1
Licèt, de fer. 1.406.2
Licèt,de reſt.ſpol. 1.419.1
Licèt vniuerſis,de teſt.& atteſt. 1.519.1
Licèt ex quadam, de teſt.& atteſt. 1.541.1
Licèt dilectus 3.de teſt.& atteſt. 1.542.1
Licèt,de præb. 2.68.2
Licèt,de decim. 2.143.2
Licèt,de regular. 2.275.1
Licèt,de voto. 2.308.2
Licèt,de cenſib. 2.376.2
Licèt,de Baptiſm. 2.421.2
Licèt,de ſponſ. duor. 2.310.2
Licèt,de coniug.ſeru. 2.536.2
Licèt,de accuſ. 3.8.1
Licèt,de crim.fal. 3.133.1
Licèt Heli, de ſim. 3.35.2
Licèt, de pœnis. 3.268.1
Licèt,de pœnit. 3.277.2
Ligneis,de conſecr. 2.395.1
Litteraturam,de voto. 2.305.2
Litteræ,de dilat. 1.403.1
Litteræ,de frig.& malef. 2.563.1
Litteris,de reſcript. 1.63.2
Litteris,de præſumpt. 1.568.1
Litteras,de reſtit. 1.146.1
Litteras,de ſuppl.negl.Præl. 1.157.1
Litteras,de temp.ord. 1.163.1
Litteras, de fil. presb. 1.188.1

Litteras,de iur.cal. 1.399.1
Litteras,de test.spol. 2.838.1
Litteras,de præsumpt. 2.369.2
Litteras,de concess. præb. 2.87.1
Litteras,de celebr.Miss. 2.415.1
Litteras,de desp. impub. 2.499.1
Litteras,de coniug. lepr. 2.334.2
Litteræ,de matr. 2.566.2

M.

Magnæ,de voto. 2.313.1
Magnus, de oblig.ad rat. 2.193.1
Maiores de Baptism. 2.417.2
Maioribus,de præb. 2.45.1
Mancipia Eccl.de rer.perm. 2.160.2
Mandamus,de off. Archid. 1.206.2
Mandatum,de rescript. 1.63.1
Mandato, de procur. 2.317.2
Mandato,de sim. 3.46.2
Mandata,de præsumpt. 1.563.2
Manifesta,de pœnit. 3.273.2
Maritis, de adult. 3.120.1
Martinus,de cogn.spir. 2.540.1
Massana,de elect. 1.135.2
Matthæus, de sim. 3.29.2
Meminimus,de appell. 1.676.2
Meminimus,qui cler.vel vou. 2.322.2
Meminimus,de accus. 3.7.2
Michaël,de fil.presb. 1.187.2
Michaël,de iniur. 3.148.2
Ministerium,de off. Archiep. 1.210.1
Miramur,de seru.non ord. 1.192.2
Monachi,de sent excom. 3.196.2
Monachi,de stat.monach. 3.322.1
Monasteria,de vit.& hon.cler. 2.5.1
Moniales,de purg.can. 3.236.1
Mulier,de conuers.coniug. 2.299.2
Mulieri,de iureiur. 1.602.1
Mulieres,de donat. 2.607.2
Mulieres,de sent.excom. 3.298.1
Multæ sunt,ne cleric. 2.433.2
Multorum,de Iudæis. 3.53.2

N.

Nam concupiscentiam, de constit. 1.14.1
Nam & ego,de verb. sign. 3.333.2
Nam & Rex,de verb.sign. 3.333.1
Nauiganti, de vsur. 3.149.1
Ne Dei,de sim. 3.44.2
Ne innitaris,de constit. 1.14.2
Nemini,de off.leg. 1.262.1
Ne nimia,de relig.dom. 2.335.2
Ne pro defectu,de elect. 1.120.1
Ne pro dilatione, de pœnit. 3.290.1
Nemo,de sim. 3.24.1
Ne Religiosi,de regular. 2.282.1
Nicolao,de appell. 1.717.2
Nihil,de elect. 1.127.1
Nihil,de præscript. 2.617.2
Nihil obstat,de verb.sign. 3.335.1
Nimis,de fil.presb. 1.189.2
Nimis,de iureiur. 2.600.1
Nimis 1.de excess.prælat. 3.195.2
Nimis 2.de excess.prælat. 3.196.1
Nisi iampridem,de renunc. 2.151.1
Nisi essent,de præb. 2.35.1
Nisi specialis,de auct.& vsu pall. 2.142.2
Nisi specialis,de off.leg. 1.238.2
Nobilis,de purg.can. 3.255.2
Nobis,de iurepatr. 2.364.1
Nobis,de sim. 3.31.2
Non amplius,de instit. 2.76.2
Non debet,de test.& attest. 1.546.1
Non debet,de cons.& affin. 2.554.1
Non dubium,de sent.excom. 3.299.2
Non est,de decim. 2.250.2
Non est,de Regular. 2.163.2
Non est,de voto. 2.307.1
Non est vobis,de sponsal. 2.474.1
Non iniustè,de procur. 1.318.1
Non licet,de reb.Eccl.al. 2.103.2
Non liceat,de cler.non resid. 2.28.1
Non liceat,de præb. 2.41.2
Non magnopere, de clericl. 2.455.1.& 2.460.2.1
Non minus,de imm. Eccl. 2.438.2
Nonne,de præsumpt. 1.564.2
Nonnulli,de rescript. 1.54.2
Non potest,de scot.& re iud. 1.646.2
Non solus,de sim. 3.21.1
Non sine,de arbitr. 1.341.2
Non vt apponeres,de Baptismo. 2.421.2
Nos instituta,de sepult. 2.222.2
Nos inter,de purg.can. 3.237.1
Nos quidem,de testam. 2.204.2
Nostri,de elect. 1.93.2
Nostro,de pœnit. 3.290.2
Nouerit,de sent.excomm. 3.328.2
Nouimus,de verb. sign. 3.347.2
Nouit,de off.leg. 1.26.1
Nouit,de iudic. 1.362.1
Nouit,de appell. 1.695.2
Nouit ille,ne sede vac. 2.91.2
Nouit,de his quæ fiunt à Præl. 2.96.2
Nouum genus,de decim. 2.258.1
Nulla,de concess.præb. 1.82.2
Nullus,de elect. 1.83.2
Nullus,de seru.non ord. 1.191.2
Nullus iudicum, de for.com. 1.370.2
Nullus,de præsumpt. 1.564.1
Nullus,de iureiur. 2.377.2
Nullus Presbyter de pigo. 2.170.2
Nullus,de paroch. 2.233.2
Nullus,de regul. 2.262.2
Nullus,de iurepatr. 2.353.1
Nulli,de reb.Eccl. 2.107.1
Nulli,de accus. 3.3.2
Nulli,de Iudæis. 3.63.2
Nulli,de sent.excom. 3.299.2
Nunc autem,de relig.dom. 2.331.1
Nuncios,de decim. 2.240.2
Nuper,de bigam. 1.200.1
Nuper,de test.& attest. 1.543.2
Nuper,de decim. 2.261.2
Nuper de donat. 2.613.2
Nuper de sent.excom. 3.312.1

O.

Oblatæ,de appell. 1.708.2
Odoardus,de solut. 2.186.2
Officium,de offic. Arch. 2.205.2
Officium,de off.Archiep. 2.210.1
Officij,de elect. 1.118.1
Officij,de testam. 2.215.2
Officij,de pœnit. 3.279.2
Officij,de sent.excom. 3.323.1
Olim,de rescript. 1.52.1

Olim,de lit.conteſt. 1.392.1
Olim.1.de reſt.ſpol. 1.437.1
Olim 2.de reſt.ſpol. 1.442.2
Olim 3,de reſt.ſpol. 1.443.1
Olim,de except. 1.610.2
Olim cauſam,de cenſib. 2.387.2
Olim,de accuſ. 3.16.2
Olim,de ioiur. 3.266.2
Olim,de verb.ſign. 3.338.1
Olim potens,de accuſ. 3.2.2
Omnis anima, de cenſib. 2.375.2
Omnis res,de reg.iur. 3.350.2
Omnis vtriuſque ſeaus,de pœnit. 3.284.1
Omoes,de maior.& obed. 1.286.2
Omnes dies, de fer. 1.404.2
Omoibus,de eles. venat. 3.166.1
Oſius,de elect. 1.84.1

P

P.& G.de off.& pot.iud. 1.253.1
Pactiones,de pact. 1.301.2
Pactum,de verb.ſigo. 3.336.2
Parochiano, de ſepult. 2.331.1
Parochianos, de decim. 2.245.2
Parochiaoos,de ſent.excom. 3.300.2
Paſtoralis,de reſcript. 1.41.1
Paſtoralis,de ſacr.non inter. 1.179.2
Paſtoralis,de off.& pot.iud. 1.245.1
Paſtoralis, de off.iud. ord. 1.272.2
Paſtoralis, de iud. 1.363.1
Paſtoralis,de cauſ.poſſ. 1.424.2
Paſtoralis,de fid.inſtr. 1.557.1
Paſtoralis,de except. 1.607.1
Paſtoralis,de appell. 1.701.1
Paſtoralis,de his quæ fiunt à Præl. 2.100.2
Paſtoralis,de donat. 2.192.2
Paſtoralis,de priuil. 3.327.2
Paſtoralis,de iurepatr. 2.370.2
Per ioquiſitiooem,de elect. 1.109.1
Per noſtras,de iurepatr. 2.367.1
Per tuas,de maior.& obed. 1.289.1
Per tuas,de arbitr. 1.346.1
Per tuas,de prob. 1.485.1
Per tuas, de teſt. & atteſt. 1.541.2
Per tuas,de appell. 1.709.1
Per tuas 2.de appell. 1.709.1
Per tuas,de donat. 2.191.2
Per tuas,de voto. 2.316.1
Per tuas,de cond.app. 2.518.2
Per tuas,qui fil. ſint leg. 2.586.1
Per venerabilem,qui fil.ſint leg. 2.587.1
Per veſtras,de donat. 2.614.1
Per tuas 1.de ſim. 3.36.1
Per tuas 2.de ſim. 3.38.1
Per tuas 3.de ſim. 3.39.1
Per toas,de ſent.exe. 3.322.1
Perlatum,de his quæ vi. 1.320.2
Perlatum,qui fil.ſint leg. 2.584.1
Permittimus,de ſent.excom. 3.331.2
Perniciosus,de off.iud.ord. 1.264.1
Perniciosus,de celebr. Miſſ. 2.4141.2
Perpendimus,de ſent.excom. 3.308.1
Perſonas,de teſt.& atteſt. 1.516.2
Perſonas,de appell. 1.672.1
Peruenit,de arbitr. 1.342.1
Perueoit 1.de teſt.cog. 1.548.1
Peruenit 2.de teſt.cog. ibid.2.
Peruenit 1. de iurciur. 1.574.1
Peruenit 2. de iurciur. 1.575.2
Peruenit 1.de appel. 1.679.1
Peruenit 2.de appel. 1.688.1
Peruenit,de empt. & vend. 2.129.1
Peruenit,de fideiuſſ. 2.177.1
Peruenit,de decim. 2.240.1
Perueoit,de ceoſib. 2.377.1
Peruenit,de imm.Eccl. 2.437.1
Peruenit,de coniug.lepr. 2.533.1
Peruenit,qui fil.ſint leg. 2.585.2
Peruenit,de adult. 3.119.1
Perueoit,de exceſſ.præl. 3.186.1
Petiſti,de priuil. 3.238.2
Petitio, de procur. 1.316.1
Petitio,de iurciur. 1.600.2
Petitio,de homic. 3.111.2
Petias,do homic. 3.106.2
Piſanis,de reſt.ſpol. 1.445.2
Placet,de conuerſ. coniug. 2.294.2
Placuit,de teſt.& atteſt. 1.495.2
Placuit,de præſer. 1.613.1
Placuit,de empt. & vend. 2.123.1
Pleriqoe,de pact. 1.301.2
Plerumqua de reſcr. 1.51.1
Plerumque,de dooat. 2.610.2
Plures,de vſur. 3.132.2
Porrectum,de Regul. 2.269.2
Porrecta,de coofir. 1.737.1
Porrò,de diuort. 2.599.1
Porrò,de cler.pugn. 3.114.2
Porrò,de priuil. 3.220.1
Porrò,de ſeot.excomm. 3.299.1
Poſſeſſiones,de reb.Eccl.al. 2.113.1
Poſt ceſſionem, de prob. 1.476.2
Poſt electionem,de coonceſſ.præb. 2.86.1
Poſt miſerabilem,de vſur. 3.142.2
Poſt tranſlationem,de renunc. 1.153.1
Poſtremo,de appel. 1.691.1
Poſtulaſti,de refer. 1.53.2
Poſtulaſti; de for.comp. 1.380.1
Poſtulaſti,de Regul. 2.180.2
Poſtulaſti, de iurepatr. 2.371.1
Poſtulaſti,de Iudæis. 3.60.2
Poſtulaſti,de homic. 3.110.1
Poſtulaſti,de cler.excom. 3.173.2
Poſtulaſtis,de conceſſ. præb. 2.89.1
Poſtulaſtis,de voto. 2.317.1
Poſtulationem, de poſt. Præl. 1.82.2
Poſtquam,de elect. 1.84.2
Potentibos, de priuil. 3.224.1
Potuit,de loc.& cond. 2.144.1
Præſens,de Iudæis. 3.53.1
Præſentiam,de fil.presb. 1.81.2
Præſentiam,de teſt.& atteſt. 1.525.1
Præſentiam,de cler.percuſſ. 3.16.1
Præſentata,de teſt.& atteſt. 1.542.2
Præterea,de æt.& qual. 1.171.1
Præterea,de off.& pot.iud. 1.227.2
Præterea 1.de traoſact. 2.307.1
Præterea 2.de traoſact. 1.308.1
Præterea,de dilat. 1.402.2
Præterea,de teſt.& atteſt. 2.522.2
Præterea,de teſt.cog. 1.549.1
Præterea 1.de appel. 1.684.2
Præterea 2. de appel. 1.693.1
Præterea,de præb. 2.51.1
Præterea,de conuerſ. coniug. 2.286.2
Præterea 1.de iurepatr. 2.342.2
Præterea 2.de iurepatr. 2.361.2
Præterea,de cenſib. 2.380.1
Præterea,de ſponſal. 2.465.1

Præterea

Præterea 2.de sponsal. 2.475.1
Præterea,oe Prælati. 3.47.2
Præterea,de Apostatis. 3.85.2
Præterea,de vsur. 3.138.2
Præterea,de cler.percuss. 3.166.2
Precariæ,de precariis. 2.116.1
Precariom,de precar. 2.117.2
Presbyter,de pecul.cler. 2.197.1
Presbyter,de celebr.Miss. 2.399.2
Presbyterum,de cler.ægrot. 2.73.1
Presbyterum, de homic. 3.100.2
Presbyteri,de pœnis. 3.168.1
Pro illorum,de præb. 2.57.1
Procurationes,de ceosib. 2.389.2
Prohibemus,de decim. 2.248.2
Prohibeas,de magistr. 3.50.2
Propositum,de eo qui duxit. 2.526.2
Proposuisti,de for comp. 1.385.2
Proposuisti, de prob. 1.473.2
Proposuisti,de consecr. 2.394.1
Proposuisti, de cler.eacom. 3.176.1
Proposuit,de concess.præb. 1.83.2
Proposuit,de fil. presb. 1.184.1
Proposuit,de appell. 1.684.1
Proposuit,de coniug.seru. 2.535.2
Propter sterilitatem,de loc.& cond. 2.136.2
Propter,de donat. 2.194.1
Propterea,de verb.sign. 3.335.1
Prouideos,de off.Vic. 1.115.2
Provr nobis,de dol.& cont. 1.448.1
Prudenter,de donat. 2.189.2
Prudentiam,de off. & pot.iud. 1.239.1
Prudentiam,de mut.pet. 1.391.2
Puberes,de desp.impub. 2.498.2
Publicatio, de elect. 1.156.2
Pueris,de delict.puerot. 3.163.1
Pueris,de scot.excom. 3.332.2

Q.

QVa fronte,de appel. 1.684.2
Quæ io Ecclesiarum, de constit. 1.16.1
Quæcunque,de iurepatr. 2.341.1
Quærenti,de off.& pot.iud. 1.243.1
Quærens,de verb. sign. 3.340.2
Quæris à nobis,de ær. & qual. 2.171.1
Quæsitum,de coh.cler. 2.19.2
Quæsitum,de rer.perm. 2.160.2
Quæsitum,de temp.ord. 1.165.2
Quæsitum,de pœnit. 3.278.1
Quæstioni,de appel. 1.684.1
Quæsiuit,de his quæ fiunt à maiori. 2.102.1
Quæsiuit à nobis,de diuort. 2.598.1
Quæsiuit,de verb. sign. 3.337.2
Qualiter,de elect. 1.98.2
Qualiter,de pact. 1.299.2
Qualiter,& quando,de iudic. 1.365.1
Qualiter,de cler.non resid. 2.34.1
Qualiter 1.de accus. 3.10.1
Qualiter & quando 2. de accus. 3.14.2
Quàm grauis,de crim.fals. 3.154.1
Quam perniciosum,de vsur. 3.142.2
Quàm sit,de Iudæis. 3.59.1
Quam sit graue,de excess.præl. 3.191.2
Quamvis,de ær.& qual. 1.176.2
Quamvis,de off.& pot.iud. 1.228.1
Quamvis,de sent.& re iud. 1.667.2
Quamvis,de decim. 2.247.2
Quamvis,de sent, excom. 3.331.1
Quamvis,de verb.sign. 3.335.1
Quamvis,de reg.iur. 3.357.2
Quanto,de scot.excom. 3.325.2
Quanto,de consuet. 1.69.2
Quanto,de transl.Episc. 1.141.1
Quanto,de off.iud.ord. 1.269.2
Quanto,de iudic. 1.332.1
Quanto,de præsumpt. 1.565.2
Quanto,de iureiur. 1.589.2
Quanto,de his qoæ fiuot à Præl. 2.97.1
Quanto,de ceosib. 2.383.2
Quanto,de diuort. 2.602.1
Quanto, de magistr. 3.51.1
Quanto,de vsur. 3.148.2
Quanto amplius,de priuil. 3.249.2
Quemadmodum, de iureiur. 1.594.1
Querelam,de elect. 1.106.1
Querelam,de procur. 1.313.1
Querelam,de iureiur. 1.582.2
Querelam,de sim. 3.25.2
Querelam,ne Prælat. 3.48.2
Querimoniam, de iurepatr. 2.349.1
Qui talium,de simooia. 3.19.2
Qui alios,de hæret. 3.65.2
Qui cum fure,de furt. 3.130.2
Qui furatur,de furt. 3.128.2
Qui in dioorum,de concess.præb. 2.81.1
Qui presbyterum,de pœnit. 3.275.2
Qui res,de reb.Eccl. 2.106.1
Qui scandalizauerit,de reg.iur. 3.351.1
Quia,de iudic. 1.360.2
Quia,de relig dom. 2.331.2
Quia circa,de bigam. 2.101.1
Quia circa,de cons.& aff. 2.553.1
Quia circa, de priuil. 3.240.2
Quia clerici,de iurepatr. 2.345.2
Quia diligentia,de elect. 1.86.1
Quia diuersitatem,de concess.præb. 1.84.1
Quia frustà,de vsur. 3.144.1
Quia io causis, de procur. 1.316.1
Quia in insulis,de Regular. 2.265.1
Quia in omnibus,de vsur. 3.134.1
Quia in tantum,de præb. 2.43.2
Quia indicante,de præscr. 1.625.1
Quia ingredientibus,de testam. 2.202
Quia iotcotiooïs,de priuil. 3.253.1
Quia oonnulli,de rescript. 1.65.2
Quia nonoulli,de cler.non resid. 2.29.2
Quia nonoullis,de magistr. 3.51.2
Quia nos,de appell. 1.690.1
Quia nos,de testam. 2.210.2
Quia pleriqoe,de imm. Eccl. 2.449.2
Quia propter,de elect. 1.121.1
Quia quæsitom, de officio, & potestate Iudicis. 1.113.1
Quia super,de Iudæis. 3.54.2
Quia verisimile,de præsumpt. 1.566.1
Quicunque,de Eccl.ædif. 2.432.1
Quicunque,de cond.appos. 3.513.2
Quidam,de homic. 3.112.2
Quid per nauale,de verb. sign. 3.343.2
Quidam,de celebr.Miss. 2.402.1
Quidam,de Apostat. 3.87.2
Quidam,de priuil. 3.254.1
Quidam intrauit,de conuers.coniug. 2.288.2
Quintauallis,de iureiur. 1.593.1
Quisquis, de elect. 1.126.1
Quoad consolationem, de sententia,& re iudicata. 1.658.1
Quoad à prædecessore,de schismat. 3.84.1
Quod à te,de clez.cooiug. 2.23.1

Quod

Quod autem, de iurepatr. 1.343.1
Quod autem, de pœnit. 3.276.2
Quod Clericis, de for. comp. 1.375.2
Quod de his, de scot. exc. 3.309.2
Quod Dei, de stat. monach. 2.324.2
Quod dilectio, de cons. & affin. 2.551.2
Quod in dubiis, de reoune. 1.149.2
Quod in dubiis, de consecr. 1.593.1
Quod in dubiis, de pœnit. 3.269.2
Quod in dubiis, de sent. excom. 3.314.1
Quod in te, de pœnit. 3.281.2
Quod latente, de reg. ior. 3.351.2
Quod oobis, de eland. desp. 2.506.2
Quod nobis, qui fil. sint leg. 2.584.2
Quod non est, de reg. ior. 3.351.1
Quod nonnullis, de priuil. 3.248.1
Quod olim, de Iudæis. 3.39.2
Quod quibusdam, de fideiuss. 2.179.2
Quod quidam, de pœnit. 3.277.1
Quod sedem, de off. iud. ord. 1.271.2
Quod sedem, de frig. & malef. 2.558.2
Quod sicut, de elect. 1.110.2
Quod super his, de maior. & obed. 1.290.1
Quod super his, de fid. instr. 1.537.1
Quod super his, de voto. 2.314.2
Quod super, de cons. & aff.. 2.552.2
Quod translationem, de temp. ord. 1.162.2
Quod translationem, de off. leg. 1.259.1
Quoniam, de constit. 1.28.1
Quoniam, de fil. presb. 1.186.1
Quoniam Abbas, de officio, & potestate iudicis. 1.134.1
Quoniam, de off. iud. ord. 1.176.2
Quoniam frequenter, vt lite non contestata. 1.395.1
Quoniam, de fer. 1.406.1
Quoniam contra, de prob. 1.486.1
Quoniam, de test. & attest. 1.498.1
Quoniam, de præscr. 639.1
Quoniam, de vit. & hon. cler. 2.6.1
Quoniam, de iurepatr. 2.141.1
Quoninm, de decim. 2.145.1
Quoniam, de coniug. lepr. 2.533.2
Quooiam, de sim. 3.40.2
Quoniam, ne Prælati. 3.48.1
Quoniam 1. ne Prælati. 3.48.2
Quoniam, de magistria. 3.50.1
Quoniam, de vsur. 3.155.1
Quooiam, de pœnit. 3.239.1
Quorundam, de testam. 2.201.2
Quosdam, de præsumpt. 1.565.2
Quoties, de pact. 1.299.2
Quoties, de test. & attest. 1.504.1
Quoties, de sim. 3.20.2
Quoties, de purg. can. 3.157.1

R

RAtio, de præb. 2.42.2
Raynaldus, de testam. 2.220.1
Raynutius, de testam. 2.217.2
Recepimus, de priuil. 3.221.2
Recolentes, de stat. monach. 3.323.2
Referente, de præb. 2.44.2
Referente, qui fil. sint leg. 2.385.2
Referentem, de delict. puer. 3.163.2
Relatum, de concess. præb. 3.85.1
Relatum, de off. & pot. iud. 1.237.1
Relatum, de cler. non resid. 2.30.1
Relatum, de præb. 2.45.2
Relatum 1. de testam. 2.214.2
Relatum 2. de testam. 2.214.1
Relatum, de sepult. 2.223.1
Relatum, de iurepatr. 2.359.2
Relatum 2. de iurepatr. 2.360.2
Relatum, de cleric. 2.458.2
Relatum, qui matr. accus. 2.595.1
Relatum, de sent. excom. 3.320.2
Relioqui, de cust. Euch. 2.434.1
Repellantur, de accus. 3.4.2
Reprehensibilis, de appell. 1.686.1
Requisiuit, de ordinatis ab Episc. 2.167.1
Requisiuit, de in integr. rest. 1.328.1
Requisiuit, de sponsal. 2.480.2
Responso, de sent. excom. 3.323.2
Rodulphus, de rescr. 2.61.1
Rursus, qui cler. vel von. 1.54.1

S

SAcerdotibus, ne clerici. 1.454.1
Sacris, de iis quæ vi. 1.323.1
Sacris, de sepult. 2.229.2
Sacris, de sent. excom. 3.321.1
Sacro, de sent. excom. 3.326.2
Sacrosancta, de elect. 1.130.2
Sæpè, de rest. spol. 1.444.1
Sæpè, de appel. 1.696.1
Salubriter, de vsur. 3.145.1
Sancitum, de censib. 2.374.2
Sancto, de success. 2.222.1
Sanctorum, de præscript. 1.618.1
Sanè, de temp. ord. 1.159.1
Sanè, de ieiunc. 1.149.1
Sanè 1. de off. & pot. iud. 1.226.1
Saoe 2. de off. & pot. iud. 1.230.1
Sanè, de arbitris. 1.340.2
Sanè, de for. comp. 1.372.1
Sanè, de cler. coniug. 2.22.2
Sanè 2. de cler. coniug. 2.23.2
Sanè, de Regular. 2.267.2
Sanè, de conuers. coniug. 2.290.2
Sanè, de celebr. Miss. 2.412.1
Sanè, de excess. præl. 3.189.2
Sanè de priuil. 3.223.1
Scientes, de censib. 2.376.1
Scribam, de præsumpt. 1.566.1
Scripta, de fid. instr. 1.531.2
Scripta, de collus. deteg. 3.161.1
Scripturæ, de voto. 2.306.1
Secundò requiris, de appel. 1.694.1
Secundum, ne cler. 2.457.2
Sed hoc, de success. 2.221.2
Sed nec, ne clerici. 2.456.1
Sedes, de rescr. 1.42.1
Sententia, de sent. & re iud. 1.644.2
Sententiam sanguinis, ne cler. 2.460.1
Series, de test. & attest. 1.522.1
Si à patre, de infantib. 3.91.1
Si aduersarius, de eo qui mitt. 1.454.1
Si adoersus, de hæret. 3.74.2
Si alicuius, de elect. 1.137.1
Si aliqoando, de sent. excom. 3.321.2
Si aliqois, de homic. 3.95.1
Si Archiepiscopus, de temp. ord. 1.161.1
Si autem, de rescr. 1.38.1
Si autem, de coh. cler. 2.17.2
Si bos, de iniur. 3.265.1

Elenchus Capitulorum.

Si cautio,de fid.insts. 1.560,1
Si celebrat,de cler. excom. 3.177.1
Si clericus laicus, de for.comp. 1.373.2
Si concubinæ,de sent.excom. 3.330.2
Si conditiones,de cond.appos. 2.519.2
Si constiterit,de accus. 3.7.2
Si culpa, de iniur. 3.267.1
Si de terra,de priuil. 3.218.1
Si diligenti,de for.com. 1.378.1
Si diligenti,de præscr. 1.634.2
Si dominus, de simonia. 3.20.1
Si duobus,de appel. 1.675.2
Si Ecclesia,de consecr. 2.398.1
Si egressus,de iniur. 3.265.2
Si Episcopus, de paroch. 2.231.2
Si hæredes, de testam. 2.107.2
Si instrumenta,de fid.instr. 1.561.2
Si inter,de sponsal. 2.495.2
Si iustus,de appel. 1.721.2
Si læserit, de iniur. 3.265.1
Si legitimus,de accus. 3.1.2
Si perfodiens,de homic. 3.94.1
Si Princeps,de rer.permut. 2.159.2
Si pro debilitate, de officio, & potestate iudicis, 1.117.1
Si proponente, de rescr. 1.64.2
Si qua,de cogn.leg. 2.543.1
Si quā de diuort. 2.598.1
Si quando, de rescr. 1.33.1
Si quando,de off.& pot.ind. 1.229.1
Si quem,de sent.excom. 3.332.2
Si qui testium,de test.& attest. 1.507.1
Si quis,de maior.& obed. 1.285.2
Si quis clericus,de for.comp. 1.369.2
Si quis contra,de for.comp. 1.372.2
Si quis,de vit.& hon. cler. 2.3.2
Si quis,de cler. coniug. 2.20.2
Si quis presbyterum,de reb.Eccl. 2.109.2
Si quis, de pecul. cler. 2.198.1
Si quis, de Regular. 2.263.1
Si quis,de cland.desp. 2.406.1
Si quis puerum,de Baptism. 2.416.2
Si quis Presbyter,de presb. 2.214.2
Si quis, de eo qui duxit. 2.532.1
Si quis,de eo qui cogn. 2.543.2
Si quis,de accus. 3.1.2
Si quis,de sim. 3.46.1
Si quis Episcopus, de hæret. 3.66.2
Si quis,de homic. 3.91.1
Si quis propter,de furt. 3.129.2
Si quis, de cler.percuss. 3.166.1
Si quis Episcopus,de cler.excom. 3.169.2
Si quis,de cler.excom. 3.170.1
Si quis baptizauerit,de cler.non ord. 3.181.1
Si quis,de purg.can. 3.256.1
Si quis,de purg.can. 3.256.2
Si quis aperuerit,de iniur. 3.264.2
Si quis donum,de iniur. 3.266.1
Si quis,de confirm.vt vel inut. 1.727.2
Si quisquam,de cohab.cler. 2.14.2
Si quorundam,de resolut. 2.186.1
Si rixati,de iniur. 3.264.1
Si Sacerdos,de off.iud.ord. 1.265.1
Si scripturam,de fid.insts. 1.550.2
Si seduxerit,de adult. 3.116.2
Si vendicati,de empt.& vend. 2.132.1
Si verè,de sent.excom. 3.317.2
Si verò,de iureiur. 1.580.1
Si verò, de iurepatr. 2.351.2
Si verò 1.de sent.excom. 3.197.2
Si verò 2. de sent.excom. 3.298.2
Si vis, de cogn.spir. 2.539.1
Si vir,de adult. 3.119.2
Sicut, de rescr. 1.29.1
Sicut nobis, de suppl.negl.Præl. 1.156.1
Sicut graue,de transact. 1.301.1
Sicut, de prob. 1.468.2
Sicut,de præsumpt. 1.562.1
Sicut nos, de iureiur. 1.585.1
Sicut 1.de iureiur. 1.597.1
Sicut 3.de iureiur. 1.599.2
Sicut nobis,de sent. & re iud. 1.659.2
Sicut,de coh.cler. 2.161.1
Sicut 1.de Regular. 2.271.2
Sicut 2. de Regul. 2.274.1
Sicut,ne cler. 2.459.1
Sicut ex litteris,de spons. 2.484.2
Sicut olim, de accus. 3.16.1
Sicut 1.de sim. 3.20.2
Sicut 2. de sim. 3.37.1
Sicut 3. de sim. 3.40.1
Sicut Iudæi,de Iudæis. 3.58.1
Sicut, de hæret. 3.68.1
Sicut in vno, de hæret. 3.81.1
Sicut dignum 1.de homic. 3.96.2
Sicut ex litterarum, de homic. 3.109.2
Sicut vnire,de excess.Præl. 3.190.1
Sicut in iudiciis,de priuil. 3.204.2
Sicut de sent.excom. 3.321.1
Significante, de rescr. 1.60.1
Significante, de appell. 1.720.2
Significante,de pign. 2.174.1
Significante,qui matr.accus. 2.596.2
Significantibus,de non.op.nunc. 3.199.1
Significantibus,de off. & pot.iud. 1.271.1
Significantibus,de lib.obl. 1.388.1
Significantibus,de purg. vulg. 3.263.1
Significasti,de elect. 1.85.2
Significasti, de off. Archid. 1.207.2
Significasti,de off.& pot.iud. 1.218.2
Significasti,de for.comp. 1.383.2
Significasti, de iurepatr. 2.356.1
Significasti, de eo qui duxit. 2.531.1
Significasti,de diuort. 2.600.1
Significasti 1,de homic. 3.105.2
Significasti 2.de homic. 3.107.1
Significasti,de adult. 3.120.2
Significatum, de præb. 2.47.2
Significatum,de Regular. 2.168.1
Significauerunt,de iudic. 1.366.2
Significauerunt, de test. & attest. 1.531.2
Significauerunt,de except. 1.611.2
Sifinificauit, de rescr. 1.62.2
Significauit,de corp.vit. 1.196.1
Significauit,de off. iud.ord. 1.269.1
Significauit,de test.& attest. 1.538.2
Significauit,de appell. 1.694.1
Significauit,de paroch. 2.235.1
Significauit,de conuers.coniug. 2.297.2
Significauit,de censib. 2.382.1
Significauit,de eo qui duxit. 2.528.1
Significauit,de donat. 2.608.2
Significauit, de Iudæis. 4.59.2
Significauit,de pœnit. 3.276.1
Solicite,de rest.spol. 1.430.1
Solicitudinem, de appel. 1.703.2
Solicitæ,de maior.& obedi. 1.287.1.
Sopitæ,de censib. 2.382.2

Sponsam

Elenchus Capitulorum.

Sponſum,de ſponſal. 2.471.2
Statuimus,de ſuppl.negl.Prælat. 1.155.1
Statuimus,de maior.& obed. 1.195.1
Statuimus,de tranſact. 1.301.1
Statuimus, de Regular. 2.281.1
Statuimus,de cuſt. Euch. 2.423.1
Statuimus,de maledicis. 3.168.2
Studuiſti,de offic. Leg. 1.258.1
Sua nobis, de off.Vic. 1.216.1
Sua nobis, de appell. 1.718.1
Sua oobis,de confirm. 1.740.1
Suam,de ſim. 3.34.1
Suam, de pœnis. 3.271.1
Subdiaconos,de temp.ord. 2.158.2
Subotta,de ſent.& re ord. 1.665.2
Suffraganeis,de elect. 1.94.2
Suggeſtum,de appell. 2.681.1
Suggeſtum,de decim. 2.242.1
Suggeſtum,de iurepatr. 2.360.1
Super,de ord. cogn. 2.414.2
Super,de ſtat. Monach. 2.314.2
Super eo,de elect. 2.94.2
Super eo, de bigam. 1.199.1
Super eo,de off.& pot.iud. 1.135.1
Super eo, de tranſact. 1.305.2
Super eo , de iis quæ vi. 1.316.1
Super eo, de teſtib. & atteſt. 1.511.2
Super eo,2. de teſtib.& atteſt. 1.518.1
Super eo,de teſt.cog. 1.547.2
Super eo, 1. de appell. 1.577.1
Super eo,2.de appel. 1.678.2
Super eo, de coh.cler. 2.17.1
Super eo, de paroch. 2.234.1
Super eo,de Regular. 2.161.2
Super eo,de cenſib. 2. 388.1
Super eo,de cond. app. 1.517.1
Super eo,de cogn.ſpir. 2.539.2
Super eo,de eo cui cogn. 2.545.2
Super eo,de conſ. & affin. 2.551.1
Super eo,de rapt. 3.123.2
Super eo, de vſur. 3.135.1
Super eo,de crim. falſ. 3.152.1
Super eo, de ſent.excom. 3.296.1
Super eo,2.de ſent.excom. 3.329.2
Super his,de teſt.cog. 1.549.2
Super his,de accuſ. 3.9.2
Super his,de pœnis. 3.170.1
Super hoc,de renunc. 1.148.1
Super hoc,de eo qui duxit. 2.528.2
Super illa,de ſecund.nupt. 2.618.1
Super litteris, de reſcript. 1.47.2
Sicut nobis,de teſtib.& atteſt. 1.508.1
Super quæſtionis,de off.& pot. iud. 1.144.1
Super quibuſdam,de verb. ſign. 3.346.1
Super ſpecula,ne cler. 2.460.2
Super ſpecula, de magiſtr. 3.52.1
Super ſpecula,de priuil. 3.151.2
Suſcepimus, de homicid. 3.702.1
Suſceptus,de cauſ.poſſ. 1.420.1
Suſcitata,de in integr.reſt. 1.334.1
Suſcitatus,de reſcript. 1.40.2
Suſpicionis,de off.& pot.iud. 1.152.2

T

TAm litteris,de teſt.& atteſt. 1.528.1
Tanta, qui fil. ſint leg. 2.577.1
Tanta, de ſim. 3.21.1
Tanta,de exceſſ. Præl. 3.196.2
Te nobis,de cler.peregr. 1.203.1
Te referente,de celebr.Miſſ. 2.414.1
Tenor,de ſent.& re iud. 1.653.2
Tertio loco,de prob. 2.474.2
Tertio loco,de præſumpt. 2.569.1
Teſtimonium,de teſt. & atteſt. 2.544.2
Theodoſius, de ſtat.Monach. 3.322.1
Thomas,de corp.vit. 1.197.2
Tranſlato,de conſtit. 2.13.2
Tranſmiſſæ,de iurepatr. 2. 372.2
Tranſmiſſæ,de eo qui cogn. 2.545.1
Tranſmiſſæ,qui fil.ſint leg. 2.575.1.1
Tranſmiſſæ,de verb.ſign. 3.350.1
Tranſmiſſum,de elect. 1.96.2
Treugas,de treug.& pac. 1.197.1
Tua nos,de cler. peregr. 1.202.2
Tua oos,de iureiur. 1.582.2
Tua nos,2. de iureiur. 1.593.2
Tua nos,de coh.cler. 2.18.2
Tua oos,de cler.ægrot. 2.74.2
Tua nuper,de his quæ fiunt à Præl. 1.99. 2
Tua nobis,de teſtam. 2.119.1
Tua 1. de decim. 2.251.2
Tua 2. de decim. 2.253.1
Tua fraternitas, de conſec. 2.392.2
Tua oos,de Eccl.ædif. 2.436.1
Tua nos,de ſponſal. 2.487.2
Tua nos,de deſponſ. impub. 2.496.2
Tua fraternitas, de ſponſ.duor. 2.511.2
Tua nos,de cogn.ſpir. 2.541.1
Tua nos,de conſ.& affin. 2.553.2
Tua nos,de ſim. 3.37.2
Tua nos,de homicid. 3.109.1
Tua nos,de vſur. 3.141.1
Tua nobis,de verb.ſign. 3.349.1
Tuæ fraternitatis,de Cler. peregr. 1.203.1
Tuæ,de procur. 1.315.1
Tuæ fraternitatis,vt lit.non conteſt. 1.393.2
Tuæ fraternitatis, de cler.non reſid. 2.35.2
Tuæ,de præb. 2.54.2
Tuæ fraternitati,de ſponſal. 2.486.2
Tuæ nobis,de deſp.impub. 2.505.1
Tuæ fraternitatis,de eo qui cogn. 2.548.1
Tuæ fraternitati,de Apoſtat. 3.87.1
Tuæ fraternitatis,de adult. 3.122.2
Tuæ,de cler.per ſalt. 3.182.2
Tuæ, de pœnis. 3.269.2
Tuam in Domino,de æt. & qual. 1.173.2
Tuam,de ord.cogn. 2.413.2
Tuarum,de priuil. 3.225.2
Tuas dudum, de ſponſ.duor. 2.511.2
Tuas dudum,de vſur. 3.144.1
Tuis quæſtionibus,de teſt.& atteſt. 1.537.1
Tuis quæſtionibus,de præb. 2.57.2
Tum ex litteris,de in integr.reſt. 1.333.2

V

VAcante, de præb. 2.60.1
Vbi non eſt,de deſp.impub. 2.498.2
Vel non eſt compos,de temp. ord. 1.163.2.1
Venerabilis,de iudic. 1.366.2
Venerabilis, de dol.& cont. 1.452.1
Venerabilis, de teſt.cog. 1.550.2
Venerabilis,de confirm. 1.738.2
Venerabilis,de præb. 2.70.2
Venerabili,de offic.& pot. iud. 2.251.2
Venerabili,de teſt.& atteſt. 1.544.1
Venerabili, de cenſib. 2.390.2

Elenchus Capitulorum.

Venerabili, de sent. excom. 3.529.2
Venerabili, de verb. sign. 5.545.2
Venerabilem, de elect. 1.115.1
Venerabilem, de except. 1.615.1
Venient, de renunc. 1.155.2
Veniens, de fil. Presb. 1.184.1
Veniens, de transact. 1.506.1
Veniens de testib. & attest. 1.509.1
Veniens 2. de test. & attest. 1.536.1
Veniens, de iureiur. 1.588.2
Veniens 2. de iureiur. 1.590.2
Veniens, de præscr. 1.638.2
Veniens, de Regular. 2.280.1
Veniens, de conuers. coniug. 2.296.2
Veniens, de presb. 2.421.2
Veniens 1. de sponsal. 2.475.2
Veniens 2. de sponsal. 2.478.2
Veniens, qui eler. vel vou. 2.523.2
Veniens, de eo qui dux. 2.531.2
Veniens, de cogn. spir. 2.541.1
Veniens 1. de eo qui cogn. 2.544.11
Veniens 2. de eo qui cogn. 2.547.2
Veniens, de accus. 3.8.2
Veniens, de sim. 3.27.1
Veniens, de his qui fil. 3.88.2
Veniens, de eo qui furt. 3.184.1
Venientis, de voto. 2.505.1
Vergentis, de hæret. 5.71.2
Veritatis, de dolo & cont. 1.451.1
Veritatis, de iureiur. 1.586.1
Verùm, de for. comp. 1.374.1
Verùm, de iureiur. 1.587.2
Verùm, de conuers. coniug. 2.287.2
Verùm, de cond. app. 2.515.2
Vestra, de cob. cler. 2.18.1
Vestra, de loc. & cond. 2.155.2
Videtur, qui matr. accus. 2.596.1
Vidua, de Regul. 2.264.1
Vigilanti, de præscr. 1.619.2
Vir qui de consl. & affin. 2.555.2
Vir autem, de secund. nupt. 2.618.2
Vltra tertiam, de test. & attest. 1.545.1
Vna sententia, de appell. 1.721.2
Vniuersitati, de sent. excom. 5.308.2
Volent, de purif. post part. 2.431.1
Volentes, de off. leg. 1.261.2
Vt Abbates, de ætate & qual. 1.268.1
Vt Archidiaconus, de off. Archid. 1.204.1
Vt Archipresbyter, de offic. Archipresb. 2.209.2
Vt bigami, de bigam. non ord. 1.198.2
Vt debitus, de appell. 1.710.1
Vt filiis, de filiis presbyt. 1.180.2.1
Vt nostrum, de offic. Archid. 1.208.1
Vt nostrum, de appell. 1.707.1
Vt Primicerius, de offic. primic. 1.211.1
Vt sciat, de off. Sacristæ. 1.212.1
Vt singulæ, de offic. Archid. 1.210.2
Vt Clerici, de Regular. 2.263.2
Vt clericorum, de vit. & hon. cler. 2.9.2
Vt commutationes, de rer. permut. 2.160.1
Vt consultationi, de cler. coniug. 2.26.1
Vt dominicis, de paroch. 2.233.1
Vt in domibus, de imm. Eccl. 2.436.2
Vt laici, de vita & honest. cler. 2.1.1
Vt mensuræ, de empt. & vend. 2.124.1
Vt nostrum, de his quæ fiunt à maiori. 2.104.1
Vt nullius, de præb. 2.41.2
Vt quisque, de vit. & hon. cler. 2.3.1
Vt super, de reb. Eccles. 2.11.2
Vt vnusquisque, de pecul. cler. 2.197.1
Vt præteritæ, de elect. 1.127.2
Vt famæ, de sent. excom. 5.318.2
Vt priuilegia, de priuil. 5.247.1
Vtrum, de cogn. spir. 2.558.1

RECEN

RECENSIO

Capitulorum, & legum, quæ peculiariter, & quandoque extra locum declarantur, aliísve conciliantur.

Primus numerus Tomum, secundus paginam, tertius columnam indicat; quartus est marginalis.

EX DECRETALIBVS.

CAP. C*VM ordinem, de rescript. concordatur cum capit. 1. hoc tit. & reg. generi, de reg. iur. lib.6.* 1.34.2.6.

c. Super litteris, de rescriptis, conciliatur cum c. significante, eod tit. 1.60.2.5.

c. Consuetudines, de consuet. declaratur. 1.67.2.4

c. Innotuit, de elect. declaratur. 1.101.1.7.

c. Querelam, de elect. declaratur in præsenti, & in c. cùm olim, & in c. cùm Ecclesia, de caus. post dum tres actus electionis videtur exigere. 1.10.1.11.

Declaratur in l.1. §. hoc interdicto, ff. de itin. actúque priuato, dum vsum triginta dierum requirit ad acquirendum quasi possessionem itineris. ibid.12.

Et in c.1. § si verò vassallus, quid sit inuestitura, dum duas, vel tres solutiones requirit ad inducendum feudi quasi possessionem. 1.2.13

c. Sanè, de renunc. declaratur. 1.149.2.3

c. Quod in dubiis, de renunc. declaratur. 1.150.2.4

c. Lecta de renunc. declaratur. 1.154.1.2

c. Ex ratione, de ætate, qual. & ord. præfic. declaratur. 1.169.1.2

c. Ex tua, de filiis Presbyt. declaratur. 1.185.2.2

c. Ad hæc de fil. Presbyt. concordatur cum c. ad extirpandas, eod. tit. 1.187.1.4

c. Litteras, de fil. Presbyt. declaratur. 1.188.1.3.

c. Eo libentiùs, de serv. non ord. declaratur. 1.191.1.2

c.2. de cond. appos. declaratur. ibid.3

c. Quia circa, de bigam. non ord. declaratur. 1.201.2.3.

c. Cùm satis, de offic. Archid. declaratur. 1.205.2.2

c. Archidiaconus, de offic. Archid. declaratur. 1.206.1.3

c. Sanè, 1. de offic. & pot. iud. declaratur. 1.226.1.3

c. Cæterùm, de rescript. declaratur. ibid.

c. Gratum, de offic. & pot. iud. declaratur in c. relatum, suprà eod. 1.238.14

c. Super quæstionum, de offic. & pot. iud. declaratur. 1.244.2.11

c. Pastoralis. §. præterea, de offic. & potest. iudic. declaratur. 1.245.2.7

c. Quoniam, de offic. & potest. iudic. conciliatur. cum c. fin. de offic. ord. 1.255.2.5

c. Litteras, de supl. negl. Prælat. declaratur. 1.1.257.2.8

c. His quibus, de offic. iud. ord. concordatur cum c. vlt. §. cæterùm, de offic. iud. deleg. 1.280.1.3

c. Veniens, de transact. concordatur cum c.2. eod. tit. 1.306.2.3

c. In nostra, de procur. declaratur. 1.314.2.2

c. Cùm venissent, de eo qui mitt. declaratur. 1.453.2.316

c.1. eod. tit. declaratur. ibid.

c. Ex litteris, de in integr. restitut. declaratur. 1.333.1.3

c. Non sine, de arbitr. declaratur. 1.341.2.2

c. De Quod vult Deo, de iudic. conciliatur cum l. si conuenerit. 28. ff. de iurisdict. omn. iud. 1.350.2.6

c. Quia, de iudic. declaratur. 1.361.1.3

c. Pastoralis, de iudic. declaratur in l. postea quam, C. de pact. 1.363.2.5

c. Qualiter, & quando, de iudic. declaratur in c. filiis vel nepotibus 16. quæst. 7. 1.365.1.3

c. Quod clericis, de for. comp. declaratur. 1.376.1.4.5

c. Ex tenore, de for. comp. declaratur. 1.377.2.2

c. Ex parte B. de for. comp. declaratur. 1.381.2.3

c.Dilecti, de for.comp.declaratur. 1.382.2.4
c.Licèt, de for.comp.declaratur. 1.387.1.10
c.Prudentiam, de mut.petit.declaratur. 1.391.2.2
c.Dilectus, de ord.cogn.declaratur. 1.412.2.2
c.Tuam, de ord.cogn.declaratur. 1.413.2.2
c.Vlt.de iudic.declaratur. 1.420.2.5
c.Susceptis, de caus.possess.declaratur. 1.421.2.10
c.Cùm Ecclesia Sutrina, de caus.possess.declar. 1.424.1.10.11.14
c.Ex transmissa, de rest.spol.concordatur cum c.ex parte, eod tit. 1.434.1.4
c.Ex conquestione, de restit.spol.decl. 1.435.2.4.
c.2.de ord cogn.decl. ibid.
c.Olim 2.de restit.spol. 1.443.2.5
c.Constitutis, de eo qui mitt.in possess. declarat. 1.453.1.4
c.Ex literis, de probat.declaratur. 1.472.2 9.10.
c.Licèt causam, de prob.decl. 1.484.1.18
c.Quoniam contra, de prob. declaratur, & quibus casibus procedat, ostenditur. 1.486 2.6
c.In litteris, de test.& attest. declaratur. 1.521.1.21
c.Ex tenore de testib.& attest.declaratur. 1.530.2.2
c.Debitores, de iureiur. declaratur. 1.578.1.3.& seqq.
c.Ad nostrum, de iureiur. multipliciter declaratur. 1.579.2.3.4.5.6.7.8
c.Si verò, de iureiur.declaratur. 1.580.2.4
c.Tua nos, de iureiur.decl. 1.582.2.4.& 1.584.1.2
c.Verùm de iureiur.decl. 1.588.1.4.5
c.Quemadmodum, de iureiur. declaratur. 1.595.2.13
c.Etsi Christus, de iureiur.declaratur. 1.596.2.6.7
c.Clericus, de iureiur.declaratur. 1.602.2.3.4
c.Cùm venerabilis, de except. declaratur. 1.610.2.7.8
c. Placuit, de praescript. concordatur cum c.placuit il 2.16.q.3. 1.615.1.3
c.Nihil de praescript.decl. 1.617.2.4.5
c.Sanctorum, de praescript. & c.de quarta, infr. eod.concordantur. 1.618.1.2
c.Sententia. de sent. & re indic. decl. 1.645.1.5
c.Cùm aliquibus, de sent. & re iud. decl. 1.646.1.4.7
c.2.de crim.falsi decl. 1.646.2.4
c.Iurgantium, de sent. & re iud. declaratur. 1.646.2.5
c. Pastoralis, §. quia verò, de offic. deleg. decl. 1 648.2.4
c.Cùm causa, de sent.& re iud.declaratur, decl. 1.651.2.4.11.
c.Tenor, de sent.& re iud.decl. 1.653.2.2
c.Sicut, vers.super quia, de testib. decl. 1.654.2.4
c.vlt.33.q.1.decl. 1.655.1.5
c.Cùm olim, de sent.& re iud.declaratur. 1.656.1.5
c. Cùm Bertoldus, de sent. & re iud. decl. 1.663.2.3
c.Peruenit 1.de appel.decl. 1 679.2.2
c.Pastoralis, §.verùm, eod. tit.decl. ibid.
c.Cùm teneamur, de appell.declaratur. 1.682.2.3.4
c.Dilectus, eod.tit.decl. 1.706.1.8.9
c.Veniens de transact. decl. 1.735.27
c.Inhibendum, de coh. cler. & mul. declaratur, & concordatur cum c.à nobis, pen. hoc tit. 2.14.1.3
c.Clericos, de cohab.cler.decl. 2.15.2.3
c.Ioannes, de cler.coniug.declaratur. 2.25.1.3
c.Referente, de praeb.& dign.declaratur. 2.45.1.4
c.Dilectus, 19.eod tit.declaratur. 2.46.1.3
c.Tua, eod.declaratur. 2.46.1.4
c.Dilecto, eod.declaratur. ibid.
c.Significatum, eod. declaratur. 2.47 1.2
c.Ex frequentibus, de institut.declaratur. 2.77.2.2
c.Cùm Apostolica, de his quae fiunt à Praelat.declaratur. 2.98.2.5
c.Quaesitum, de rer. permut.declaratur. 2.161.2.4
c.Cùm olim, eod.tit.declaratur. 2.162.1.5
c.Exhibita, eod.declaratur. 2.166.2.2
c.Exhibita, eod.conciliatur cum c.nisi essent, de praebend. 2.166.2.3.& seqq.
c.Cùm contra, de pign.declaratur. 2.173.2.2
c.Quorumdam, de testam. declaratur. 2.201.1.4
c. Quia ingredientibus, eod. declaratur. 2.203.1.3
c.Indicante, eod.decl. 2.205.2.3.4
c.Si haeredes, eod.decl. 2.207.2.2
c.Ad haec, eod.decl. 2.209.2.3.4
c.Cùm esset, eod.decl. 2.213.1.8
c.De his, eod. concordatur cum Clem.2.§.verum, de sepult. 2.221.1.2
c.Prohibemus, de decim.decl. 2.249.1.3
c.Ex parte 3.eod.tit.decl. 2.254.4.5.6
c.Tua eod.declaratur. 2.255.2.7
c.In aliquibus, eod.declaratur. 2.260.1.4
c.Nuper, eod.declaratur. 2.261.12
c.Consuluit, qui clerici, vel vouent. declaratur. 2.270.1.4
c.Ne Religiosi, de Regular.declaratur. 2.285.1.17 18.19
c.Ex publico, de conuers. coniug. declar. 291.1 8.9
c.Consuluit, eod. tit. decl. 2.294.1.3
c.Clarissimus, eod.decl. 2.294.2.3
c.Gaudemus, eod.decl. 2.298.2.2.3
c.Licet, de vot.decl. 2.309.1.4.5.9.

c.Per tuas,eod.decl. 2.316.1.3.4
c. Cùm ad monasterium. de stat. monach. declar. 2.328.1.14.
c.Nullus,de iurepatr.decl. 2.355.1.3
c.Cùm olim,de caus.possess.decl. 2.358.2.init.
c.Sancitum,de censib.decl. 2.376.2.3
c.Licet,eod.decl. 2.376.2.3
c.Ex parte,eod.decl. 2.385.1.3
c.Per suas,de arbitr.decl. 2.393.1.3
c.Peruenis,de imm.Eccl.decl. 2.437.2.9
c.De Francia,de sponsalibus decl. 2.464.2.4
*c.Iuuenis, de spons. decl.*2.467.2.3. & 2.471.2.4
c.Ex parte,eod.intelligitur. 2.472.1.3
c.Litteris 2.eod.concordatur cum sap.requisiuit, eod.tit. 2.472.2.3
c.Commissum eod decl. 2.480.1.3
c.Ad nostram de praeb. decl. 1.490.2.4.5
c.Tua nos,de spons. impub. decl. & nouus intellectus refertur. 2.497.2.9
c.Quod nobis,de claud.desp.decl. 2.506.2.4
c.Quicunque,de cond.appos.decl. 2.513.2.2
c.Cùm sis,eod decl. 2 514.1.2.3
c.Cùm in tua, de sponsal.decl. 2.551.1.2.fin.
c.Cùm iam dudum,de praeb.decl. 2.553.1.5
c.Accepisti , & c. laudabilem, de frig. & malef. conciliatio vbi tractetur , ostenditur. 2.557 1.2.
c.Consultationi,vers. vt quas tanquam. eod.tit. decl. 2.560.2.3
c. Laudabilem. eod. conciliatur cum c.1. eod.tit. 2.561.12.
c Littera,eod.decl. 2.565.1.3
c.Pater.qui fil.sint leg. 2.576.2.6
*c.Per vestras, de donat. inter vir. decl.*2. 58. 2.4
c.Ex litteris,de pignorib.decl. ibid.5
c De Prudentia,de donat.inter vir. 2.583.2.6
c.Perlatum,qui fil.sint leg.declaratur , & difficultates quas patitur,dissoluuntur. 2.584.1.2
c.Quod nobis,qui fil.sint leg. 2.585.1.4
c.Porrò.de diuort.conciliatur cum c. significasti, eod.tit. 2.599.1.4
c.De prudentia,de donat.decl. 2.610.1.3
c.Etsi necesse sit, eod.tit.decl. 2.612.2.per tot.
c.Veniens,de sim.decl. 3.27.2.4
c Matthaus,de sim.decl. 3.29.2.6 7.8
c.Per tuas 3.& c.pen. de sim.complectuntur ascissentem cum ordinatore,vel praeseruatore,non autem cum patre,vel aliis. 3.39.2.6
c. Quoniam,eod tit decl. 3 40.2.4
c.Ad Apostolicam,eod.decl. 2.42.2.1
c.Mandato,eod.decl. 3.47.14
c.Si quis,de homic.decl. 3.105.1.4
c.Tua nos de homic.decl. 3.109.1.4
*c.Quemadmodum,in fin. de iureiur. decl.*3. 120. 1.inis.
c.In literis,de raptorib.decl. 3.127.1.5
c.Fures,de furtis,decl. 3.129.1.5
c.Plures,de vsur.decl. 3.133.1.2
c.Tuas dudum,eod.tit.decl. 3.1.4.1.2
c.Nauiganti,eod.decl. 3.149.1.2
c.Grauem,de excess.Prael. 3.195.2.1
*c.Cùm & plantare. de priuil. decl.*3. 209. 2.14
c.Nulli,de sent.excom. ibid.
c.Ea nocitu,de his quae fiunt à Prael. 3.111.2.33
c.Si de terra,de priuil.declaratur,& conciliatur cum c.accedentibus,eod.tit. 3.281.1.3.4.5.6.7
c.Contingit 1.de sent.excom.decl. 3.319.2.5
c.Olim,de verb.sign.decl. 3.221.1.13.fin.
c.Patentibus, de priuil. declaratur, & conciliatur cum c.nimis,vers.nec sustinentis , de excess.Praelat. 3.224.2.5
c.Cùm non liceat,de praescr.declar. 3.233.1.8
c.Cùm olim 2.de priuil.decl. ibid.20
*c.2.§.si qua verò,de reb.Eccl.non al.lib.6. decl.*3. 237.2.3
c.Cùm non liceat,de priuil.decl. 3.240.3.5
c.Ex parte,de decim.decl. 3.242.2.13
c.Vt priuilegia,de priuil.decl. 3.247.1.3
c.Ex parte 2.eod.tit decl. 3.250.1.4.5.6
c.Super specula,eod.declaratur,dum omnibus atque etiam laicis,prohibet Parisiis audire,aut docere ius simile. 3.252.2.11
*c.Vt priuilegia,vers.hoc autem, eod. decl.*3.254. 2.3
c.Suam,de paenis,conciliatur cum l.haeredis,§.in illa,ff.fam.ercisc.l.in executione,§.item si ita, & l.stipulationem.§.si sortem,ff.de verb.sign. 3.272.1.10.11.12.13.
c.Grauem, de paenis decl. 3.274.2.3
c.Quod in te,de paenit.decl. 3.282.1.5

EX SEXTO.

c.Generi,de reg.iur.decl. 1.231.1.3
c.Grandi,de supp.negl.decl. 2.312.1.20
c.Si Papa,vers.si autem,de priuil.decl. 3.222.1.3
c.1.§.in eos,de priuil.decl, 4.228.1.28

EX CLEMENTINIS.

Clem.vlt.de rescr.declar. 3.242.2.12

EX DECRETO.

c.Mulieres 32.dist.decl. 3.281.1.4
c.Quisquis 2.q.6.decl. 1.225.2.16
c. Si quis 12.q.2.decl. 2.159.2.3.
c.Filiis,vel nepotibus,16.q.7.decl. 1.22.2.15
c.Monasteriis 19.q.2.decl. 2.281.1.4
c.Regem 23.q.3.decl. 1.23.1.1.16
c.Diaconissam,27.q.1.declar. 3.281.1.4
c.Quod Deo 33.q.5. decl. 1.576.1.init.
c.A quodam Iudaeo,de consecr.dist.4.declaratur. 2.417.1.9.

EX CONCIL. TRID.

Sess.23. de reformat. c.3. concordatur cum alio sess.

Sess.21.de reform.c.3. 2.39.1.2
Sess.24 de reform.decl. 3.350.1.2
Sess.24.de reform.c.20.vers.causa omnes, declar. 1.366.2.2
Sess.25.de reform.c.14.decl. 2.17.2.4
Sess.25.de Regular.c.2.decl. 2.525.1.3
Sess.25.de Regular.c.14.decl. 2.301.8
Sess.25.de Regular.c.11.decl. 2.337.1.5

EX DIGESTIS.

l.Legatis 65.§.si ex off.de leg.3. decl. 1.221.1.11
l.1.sol.matr.decl. 1.598.1.5
l.In causa lat.2.§.pen.de minor.decl. 2.125.2.4
l.Quod Principi 56.de leg.2.decl. 2.156.2.3
l Filium definimus, de his qui sunt sui, declaratur. 2.568.2.4
l. Iulianus, §. idem Papinianus, de act. empt. decl. 3.271.1.4
l.Cùm allegas, de usur.decl. ibid.
l.4.§.si tibi.de cond. ob turp. caus. declaratur. 3.131.2.7

EX CODICE.

l.Properandum, de iudic.non habet locum in Imperiali Consistorio, vel Principis, nec apud Lusitanos & Gallos. 1.366.2.5
l.Non dubium, de legib.decl. 1.598.1.6.7.8.
l. Et si non cognitio, si contra ius, declaratur. 1.648.2.3
l.Bene à Zenone, de quadriennij prascr. non habet locum secundum Canones in praiudicium Ecclesiarum. 2.106.1.3

COLLECTANEA DOCTORVM

IN LIBRVM PRIMVM DECRETALIVM.

In Decretalium D. Papæ Greg. IX. compilationis Prooemium.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc Prooemij Decretalium compilationem scribentes.*
2 *Gregorius Papa IX quando fuit ad Summum Pontificatum euectus, ostenditur.*
3 *Sanctus Raymundus de Penafort varias Decretales Epistolas de Ordine, Gregorij Papa IX. in hoc Volumen redegit.*
4 *Sanctus Raymundus relatus fuit in Sanctorum numerum à Clemente VIII. anno 1601.*
5 *Summi Pontifices quare cum ad summi Apostolatus apicem euehuntur, nomen mutent, ostenditur.*
6 *Nomen primum quis è Romanis Pontificibus cœperit mutare, ostenditur.*
7 *Papa dicitur Episcopus vniuersalis Ecclesia.*
8 *Papa habet pro propria Diœcesi totum Orbem.*
9 *Ordinarius Ordinariorum dicitur Summus Pontifex.*
10 *Episcopali ordine nullus maior est in Ecclesia Dei.*
11 *Papa aliquando vel Vrbis Romæ, vel Catholica Ecclesia Episcopum seipsum appellat.*
12 *Papa fratres vocat Episcopos quasi sibi æquales, Cardinales verò, & Reges, filios.*
13 *Seruus seruorum Dei dicitur Papa quantum ad humilitatem, nam quoad potestatem est dominus dominorum.*
14 *Papa de stylo ita se Seruum seruorum Dei appellat, vt si appareret Bulla sine huiusmodi inscriptione, de falso esset suspecta, tanquam contra stylum.*
15 *Imperatores etiam seipsos nominat seruos.*
16 *Quare in die Coronationis Papæ stupa in summitate arundinis comburantur, ostenditur.*
17 *Imperatoribus triumphantibus olim suggerebatur à tergo, respice post te, hominem memento te.*
18 *Nomine solùm proprio omisso cognomine cur describantur Papa, Imperator, & Reges, ostenditur.*
19 *Seruum seruorum Dei se primus nominauit Sanctus Damasus, & non Beatus Gregorius.*
20 *Sanctus Damasus in insigni Vimaranensi oppido natus, ostenditur.*
21 *Emmanuel Barbosa Authoris Pater laudatur.*
22 *Naturale est, vt vnusquisque patriam diligat, & nihil dulcius habeat quàm patriam.*
23 *Quare nemo Propheta acceptus in patria sua ostenditur ex Sancto Thoma.*
24 *Terra quævis patria est, vt in adagio.*
25 *Christus dicitur Rex Pacificus.*
26 *Eucharistia diuinissima est pacis symbolum.*
27 *Dictio, quotidie, tempus quotidianum, & perpetuitatem significat.*
28 *Lex superflua remedia non inducit.*
29 *Superfluum omne est à Iure reprobatum.*
30 *Leges nihil frustrà faciunt.*
31 *Leges vnam syllabam superfluam, & vacuam habere non debent.*
32 *Verba legis, & dispositionum semper debent aliquid operari.*
33 *Leges ita debent intelligi ne maneant sine effectu.*
34 *Argumentum à superfluitate cutanda validissimum est in Iure.*
35 *Litibus viam aperire leges debent.*
36 *In Iure statuendo, non tam Iustitia, quàm honestas expectatur.*
37 *Pars concisa, seu resecata harum Decretalium, an vim legis habeat.*
38 *Priuilegio Ciuitati concesso, non gaudent Castra, vel Villa.*
39 *Ciuitas propriè loquendo dicitur, quæ muris, & suburbiis continetur.*
40 *Cum de vno fit mentio ratione frequentioris vsus, fit & ad alium extensio.*
41 *Lex semper exprimere solet casus frequentioris vsus.*
42 *Decretales sibiipsis vel aliis Iuribus contraria resecata fuerunt.*
43 *Contrarietas nulla debet esse in Iure.*
44 *Articuli duo, quando sunt in lege contrarij tunc generali per specialem derogatur.*
45 *Lex vna anterior, quando loquitur distinctè, tunc altera posterior indistinctè loquens non tollit distinctionem legis anterioris distinctè loquentis.*
46 *Lex vltima, quando tollat primam contrariam de eà non faciens mentionem ostenditur.*
47 *Simoniam an inducat modica res.*
48 *Vsura ratione parua quantitatis an inducat tantummodò peccatum veniale, & quid in Iuramento, n. 49.*
50 *De modico non est curandum.*
51 *Modica non nocent.*
52 *Minima non sunt in consideratione.*

SVPER hoc Decretalium D. Papæ Gregorij IX. compilationis prooemium scripserunt Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarell. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Bald. Henric. Boich. Panor. Felin. Petr. Gregor. Ioan. Baptista Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontificij pag.* 1. Petr. Alagona *in compendio Iuris Canonici pag.* 1. remissiuè Catal. *in annot.* Ximen. Toletan. *in concordant. vtriusque Iuris cum legibus Castella p. 1. & 2. & vol. 1. repet. in Iure Canonico ad primum Decretal. libr.* Ioan. Calder.

2 *Gregorius.*] Papa IX. Hugolinus antea vocatus,
natione Hernicus, Patria Anagninus, ſummo loco
de Comitum genere ortus, nepos fuit ex Conſobrino
Innocentij Papæ III. à quo Diaconus Cardinalis S.
Euſtachij, & demum Epiſcopus Cardinalis Oſtienſis,
& Veliternus creatus eſt. Mortuo Romæ Honorio
Papa III. in eius locum omnium Cardinalium ſuffta-
giis altero poſt eius obitum die, videlicet 13. Kalen.
Aprilis anni 1227. Romanus Pontifex nunciatus, 5.
Kalend. Aprilis die Paſchatis apud Sanctum Petrum
ſuæ Coronationis inſignia ſuſcepit. Hic varias Conſti-
tutiones, & Decretales Epiſtolas Prædeceſſorum ſuo-
rum, quæ à pleriſque maiori ex parte priuata auctori-
3 tate collecta fuerant per Fr. Raymundum in vnum
Volumen redigendas curauit, multáſque Conſtitutio-
nes ſuas, & Decretales Epiſtolas adiecit. Is fuit Sanctus
Raymundus de Peñafort natione Cathalanus, Patria
Barcinonenſis, vbi obiit ſenex admodum anno Domini
1275. illuſtris vitæ ſanctitate, & miraculorum gloria,
fuit eiuſdem Papæ Gregorij Capellanus, & Pœniten-
tiarius, ex Ordine fratrum Prædicatorum, ac ipſius Or-
dinis tertius Magiſter Generalis, Religione, & erudi-
4 tione clarus à Clemente VIII. in Sanctorum numerum
anno Red. 1601. relatus, vt referunt Card. Bellarm. *de
Scriptoribus Eccleſiaſticis, pag.* 01. & Franc. Molin. *de ri-
tu nupt. lib.* 2. *q.* 18. 37. de cuius vita, & ſanctitate mul-
ta ſcripſit Surita *part.* 1. *Annalium Regni Aragoniæ, lib.* 3.
c. 94. & in eius Canonizatione Michael Llot Ordinis
Prædicatorum, & Steph. Quaranta *in ſumma Bullarij
verbo, Canonizatio Sancti Raymundi.*

5 Mutato Hugolini nomine Gregorius Papa IX. cum
ad ſummi Apoſtolatus apicem eſt euectus cœpit ap-
pellari, quia æquum eſt, vt Papa, qui aliis omnibus
præeſt, proprio ſuo nomine, quo appellabatur dum
aliis ſuberat, exinde non vocetur, ſed aliud ſibi aſſu-
mat, vt ſicuti eſt Dominus omnium, & Dei Vicarius
effectus. *gloſ. in verbo, Bonifacij, in proœmio Sexti*, vbi Do-
ctores, Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, in princ. n.* 43.
cum ſequent. de teſtam. ita nomen aliud ſibi adſciſcat ad
inſtar Principis Apoſtolorum Petri, qui anteà Simon
dicebatur, Caſtald. *in tract. de Imperat q* 40. Hinc ſummi
Pontifices hanc nominis mutationem non ſine ratio-
ne eſſe conſiderantes, primo nomine neglecto aliud
aſſumere conſueuerunt, quaſi quod prius in terrena
priuatáque vita aſſequuti ſunt, terrenos affectus redo-
leat: proinde cum terrenæ cogitationes, & curæ ſint ab
ipſis calcandæ, obliuionique mandandæ, aptè quidem
cum ſecularibus negotiis ſecularis quoque appellatio
reiiciatur; id quod etiam in nonnullis Regularium Or-
dinum familiis obſeruari notat Anaſt. Germon. *in d.
tract. de Indult. Cald. inſcript.* 2. *n.* 19.

6 Verùm quis primus è Romanis Pont. cœperit nomē
mutare non conſtat inter Hiſtoriographos, nam Plati-
na Martinum Columnum ſequutus, & nouiſſimè Leo-
nardus Oduardus *in commen. ad Bullam Cœnæ Domini,
lib.* 1. *c* 4 *q* 5 Bonacina *de cenſuris in Bulla Cœnæ, diſp.* 1.
q 1. *puncto* 2. *n.* 6. dicunt fuiſſe Sergium II. qui antea
os porci vocabatur, nomine videlicet indigno Pon-
tificia dignitate, & maieſtate, referunt Illeſc. *in hi-
ſtoria Pontifical. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 33. *de Sergio II.* Petr.
Meſſia *in Sylua variarum lectionum lib.* 1. *cap.* 21. Thom.
Acti. *de ludo ſcacchorum q.* 12. *n.* 133. Paul. Fuſc. *litera
P. ſing.* 2. *verſ. qui in ſua electione*, Menoch. *de arbitra.
caſu* 318 *à n.* 1. Gonzal *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 1. *num.* 44.
& 41. alij apud Cened. *ad Sextum collect.* 13. *num.* 1.
Sed hæc communis Doctorum aſſertio certa non eſt,
vt aſſerit Camill. Borrel. *de præſtantia Regis Catholici
cap.* 1. *n.* 16. conſtat enim ſecundùm eundem, & *Anaſt.
Bibliothecarium* prædictum Pontificem etiam ante
Pontificatum appellatum fuiſſe Sergium. Vnde ab
Adriano III qui anteà dicebatur Agapetus, mutationē
nominis incepiſſe videtur tenere Azor. *inſtit moral.
part.* 2. *lib.* 5. *c.* 42. *q.* 5. & omnes ad hoc ſummi Pontifi-
ces (excepto Adriano VI & Marcello II qui ſua
nomina retinuerunt, ex Azor. *loco proximè citato verſ.
Ioannes*) vſque ad præſens Pontificatus S. D. N.
VRBANI VIII. tempus ex ratione ſupra expenſa
proprij nominis mutationem fecerunt, cum enim an-
teà Summus hic Eccleſiæ Princeps Maffeus Cardina-
lis Barberinus diceretur, die 6. menſis Auguſti præte-
riti anni 1623 ad ſummi Pontificatus apicem euectus,
mutato proprio nomine voluit vocari Vrbanus VIII.
quem tantum Reipublicæ Chriſtianæ Imperatorem,
bonis perfugium, & ſapientibus ſpem, Deus Opt. Max.
Eccleſiæ bono, Vrbi, & Orbi diutiſſimè ſeruet incolu-
mem, boniſque omnibus cumulatum in dies, & annos
feliciorem præſtet.

Epiſcopus] Papa dicitur Epiſcopus Vniuerſalis Ec- 7
cleſiæ, Flamin. *de reſignat lib.* 11 *q.* 13. *n.* 32. Zerol. *in
praxi Epiſcop. part.* 1, *verbo, pragmatica*, §. 1. *pag.* 268.
Card. Cæſar. Baron. *annalium Eccleſiæ tom.* 8 *anno Chriſti*
595. *pag* 64 *&* 68. Bonacin. *d. punct* 1. *num* 2. habétque
pro propria Diœceſi totum Orbem. Gonzal. *ad reg.* 8 8
Cancell § 1 *proœm. num* 8. & eſt Ordinarius Ordinario- 9
rum, *cap. cuncta per mundum* 9. *quæſt.* 3. Gonzal. §. 2.
proœm. num. 44. Camill. Borrel. *in Summa omnium de-
ciſion. tit.* 4. *num.* 11. & cum nullus Ordine Epiſcopali 10
maior ſit in Eccleſia Dei. vt aſſerit *gloſ. verbo, Epiſcopus,
proœm lib. Sexti, gloſ. verbo, de Epiſcopis, in cap. quia
periculoſum, de ſentent. excommun. eodem lib* 6. Caſſan.
in Catalogo gloriæ mundi p. 4. *conſider.* 15. Anaſt. Germon.
de indultis Cardinalium, verb Epiſcop. ideo aliquando
vel Vrbis Romæ, vel Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopum 11
ſeipſum appellat, *cap. ſtatuimus* 4. *in ſuperſcript. diſt.* 4.
cap. ſi Epiſcopus 2 *q.* 6. *cap transmarinos, cap. Apoſtolicos,
diſtinct.* 98 Gambatupta *de caſibus reſeruatis, c.* 1 *num.* 7.
& 8. quem Ego ipſe refero *in meo tractatu de officio, &
poteſt. Epiſcop part* 1. *tit.* 1. *cap.* 2. *num.* 11. Fratréſque
vocat Epiſcopos, quaſi ſibi æquales, Cardinales verò, 12
& Reges filios, *text. in cap. quam graui* 6. *de crimine
falſi*, tradunt Felin. *hic num.* 1. Dec. *in cap. cum venera-
bilis* 5 *n.* 2. *de except.* Coſm. *in pragmat. tit. de not Cardi-
nalium gloſ Cardinales*, Ego ipſe *d. num.* 11. Illuſtriſ. D.
meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap. fratrem* 6. *n.* 1.
diſt 86. Nomina autem, quæ Romano Pontifici tri-
bui ſolent, ſunt quindecim, videlicet, Papa, Pater
Patrum, Chriſtianorum Pontifex, Summus Sacerdos,
Princeps Sacerdotum, Vicarius Chriſti, Caput cor-
poris Eccleſiæ, Fundamentum ædificij Eccleſiæ, Paſtor
ouilis Domini, Pater & dominus omnium fidelium,
Rector domus Dei, Cuſtos vineæ Dei, Sponſus Eccle-
ſiæ, Præſul Apoſtolicæ ſedis, Epiſcopus vniuerſalis, re-
ferunt Card. Bellarm. *tom.* 1. *lib.* 2. *de Romano Pont. c* 31.
Illuſtriſſ. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad c. ſta-
tuimus* 1. *n.* 2. *diſt* 4.

Seruus ſeruorum Dei.] Quantùm ad humilitatem, 13
nam quoad poteſtatem eſt Dominus dominorum, quia
quanto maior, & excelſior eſt Papa, tantò humilior
omnibus creaturis oſtenditur, *c relatum in fine, de ſent.
excomm. gloſ verbo, Seruus, in proœm libri Sexti, & in
cap. quoties, verbo, & per te*, 1. *q.* 7. Anaſt. Germon. *de
indult Cardin.* §. *Seruus Seruorum Dei, n.* 1. *cum ſeqq* Flam.
de reſignat benef lib. 8. *q.* 17 *num.* 101. vbi etiam aduertit, 14
quod Papa de ſtylo ita ſe Seruum Seruorum Dei ap-
pellat, vt ſi appareret Bulla ſine huiuſmodi inſcri- 15
ptione de falſo eſſet ſuſpecta tanquam contra ſtylum,
refert Illuſtriſſ. D. meus Roderic. à Cunha poſt primam
huius libri impreſſionem à me viſus, *in comment. ad
c.* 4. *n.* 1. *diſt* 61. Similiter, & Imperatores ſeipſos no-
minant Seruos, *l.* 1. *C de officio Præfecti prætorio Africæ*,
vbi Imperator dicit ſe vltimum Seruū Chriſti, *in col.* 2.
verſ. quo ergo ſermone. Illa inter alias non mihi diſplicet
ratio,

ratio, quod quantò maior, & excelsior est Papa, tantò humilior omnibus creaturis ostēditur, vt supra dicebamus: ex quo illud processit, vt electus Romanus Pontifex in sede forata collocetur, vt qui in sede gloriosa sedet, de humilitatis virtute non obliuiscatur, prout optimè contra Platinam & alios, aduertunt Petr.Gregor. *syntagmatum Iuris p.2.lib.13 c.3.n.11.cum seqq.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium Sedium erectione c 18.n 12.cum seqq.* Illustriss.D.meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionē
16 à me visus *in comm ad c.3 n 1. in fine dist.61.* Ex quo etiam, & illud processit secundum Ludou. Gomez *in reper.c 1.n.45 in fine, de Constit. lib.6.* vt in die suæ Coronationis quo conditionis humanæ memor sit, ante illum stupæ in summitate arundinis comburantur, & stentoria voce inclametur. SIC TRANSIT GLORIA MVNDI, PATER SANCTE. refert Nauar. *in repet.c.inter verba 11.q.3.concl.5.n.77.* Ita olim triumphā-
17 phantibus Imperatoribus suggerebatur à tergo. RESPICE POST TE. HOMINEM MEMENTO TE. refert Tertul. *in apologia.* Potest etiam dici, si in re adeò graui loqui mihi fas est, vsu receptum fuisse, vt Pontifices Maximi, Imperatores Summi, & Reges Potentissimi nomine proprio solummodo describantur,
18 omisso cognomine, veluti VRBANVS VIII. FERDINANDVS II. PHILIPPVS IV. quod proprium seruorum est, quia cum prædicti domini glorientur se esse seruos, nomine proprio solummodo sunt contenti, ac si verè & realiter seruissent, cum in Iure nostro sancitum fuerit seruos nomine proprio tantummodo esse nominandos, & non cognomine, in tantum, vt si dominus contendens cum seruo suo in Iudicio nomine appellatiuo eum nominauerit ex eo videatur illi libertatem concedere, *l.cum precum 9. C.de liber.causa* & in hoc tam Pontifices Summi, quam Imperatores piissimi, & Reges Christianissimi verè, & realiter D. N.Iesum Christum imitantur, qui cum esset coæqualis Patri omnipotenti, & omnia verbo, id est per seipsum fecerit, *Ioan.1.* nihilominus pro nostra, omniūque Redemptione formā serui accepit, Apost. *ad Philip.2.* Vnde personæ Dei ministerio proprius mancipatæ humilioribus cōsentire debent, & imitari quod Discipulos docuit Dominus noster IESVS CHRISTVS, *qui maior est vestrûm fiat sicut minister vester,* Matth c.22 Marc.c.10.& ideo Iustinianus seruum se dicit vltimū Dei, *in l.1. C.de officio Praef. prat.* Dixit & Antigonus Rex filio suo, quem immodestiorem præter modum videbat. *An non nosti fili regnum nostrum nobilem esse seruitutem* refert Illustriss.D.meus *vbi supra n.2.*
19 Primum Pontificem, qui se Seruum Seruorum Dei nominauit, fuisse B. Gregorium referunt *additio ad gloss.verbo, seruus, in proœme Sexti,* Aluar.Pelag *Consultanus noster de planctu Ecclesiæ lib.2.c.13. vers.iste Greg.* Andr. Gamar. *in Extrauag.Iulii I I.de Simoniaca Papa electione in verbo, Iulius, n.10.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium Sedium erectione,c.17.n 72.* Veruntamen primus omnium fuit Damasus Papa, vt constat ex epistola eiusdem ad Stephanum Archiepiscopum, quæ inuenitur inter opera Clem. Papæ, *& tom.1. Concil in actis B. Damasi Papa, fol.219 vers.* cuius vestigia postea secutus fuit D.Greg. Magnus omnibus suis epistolis, Azor. *instit moral part 2.lib.5.c 43. vers Gregor Magnus;* constat enim Damasum eundem Gregorium præcessisse 190.annis, cum D. Damasus floruerit anno Domini 379. & fuerit 39. Pontifex Maximus a D. Petro, vt colligitur ex Platina *in vita eiusdem Damasi,* & Gondissal. de Illescas *in Historia Pontific lib.1. c.6.* Sanctus autem Gregorius Ecclesiæ Catholicæ gubernationem suscepit anno 591. & fuit 66.Pontifex Summus à D.Petro, vt constat ex eodem Platina *in eius vita,* & ex Illescas *lib.4.c.1.* Et quia in

initio huius operis opportunissima sese offert Sancti Damasi memoria, quem semper in actionibus meis singularem patronum sum expertus, in præsenti non defuturum confido, speroque vt prospero cursu ad optatū finem perducat, nec imperfecto itinere destituat, quem semper placido lumine conspexit; quid 20 ergo licet laboriosum, & viribus meis impar tali duce concineque meo non aggrediar? Certum enim, & indubitatum est illum in insigni Vimaranensi oppidō patria mea natum fuisse, vt fatentur antiqui scriptores, & veteres Codices, quamvis absque probabili aliquo fundamento Matritij natum patriæ amore capti asserant Lucius Marinæus Siculus *lib.2. rerum notabilium Hispaniæ fol.13.* Sebast. Orozco *en el thesoro della lengua Castellana, verbo Guimaranes,* Gregor. Lopez Madera *in lib. discursuum Montis Sancti Granatensis, c.36. fol.147.* quos eleganter reprobat Fr.Bernard.de Britto *in Monarchia Lusitana p.2.lib.5. c.27.* debebant enim agnoscere antiquiores Castellanos patriæ etiam amatores S.Damas. Lusitan. & Vimaranensi oppido natū scripsisse, prout sunt Illescas *in chronica Pontificali, in vita huius Sancti,* Garibay *in compendio historiali lib.7. c.52.* Vasæus *in sua chronica Hispaniæ,* Pineda *in Monarchia Ecclesiastica p 2.lib 14.c 21* Gaspar Barrerius *in sua chorographia, c.de Madrid, c.54* Don.Maurus Ferrer. *in histor D Iacobi, lib.2.c.21.* refert & sequitur Illustriss. D. meus Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c. huic soli 3. n 1 pag.110*

Lusitanis igitur nostris hanc gloriam & honorem 21 detrahere, & finem tantorum Virorū labefactare quis poterat? contrariæ etiam opinionis Auctores summo cum iudicio reprobat doctissimus Parens meus, quem non minus naturæ, quàm doctrinæ meæ revereor auctorem *in commentariis ad Ordinationes Regias Lusitanorum lib.5.tit 49.§.1.n.2.* qui à primæua adolescentia Græcis, Latinisque literis peritissimè imbutus, vir sanè probus, simul & integer, multiiugaque virtute præcellens, antiquitatum, & historiarum cognitionis, ac vtriusque Iuris adeò doctus enasit, vt Regij aduocati à Serenissimis Portugaliæ Regibus S.bastiano I.& Philippo II. honor fuerit insignitus, quē antea eius muneculus fuerat assecutus, priusquam in eodem Portugaliæ Regno Protomedicus, intimúsque Cubicularius Regis Henrici extitisset.

Hæc per transennam de patria dixisse sufficiat, illi 22 enim plurimum debemus, Menoch. *cons.161.num.19.* Azeued *lib.30.n 4.cum seqq tit.6.lib.3 noua recop* Cened. *ad Decretum collect.20.n.4* & naturale est vt vnusquisque natale diligat, & nihil dulcius habeat quàm patriam, *lib.qui habeat,* & ibi *gloss ff. de leg.3.* Petr. Anch. *cons.75.Vise diligenter, in princ maxime n.4.* Card.Tusch. *tom 6.lit P.concl.133.n.1* Cassan. *in catalogo gloria mundi p 12.consider at.17* Anil. *ad c.1.Prator. verbo tierra, n.13.* nouissimè me citato in hoc loco D. Mar. Cutel. *de donat.inter patrem & fil tractat. prima discur.2. partic.3 n.72.* Vnde quilibet prætendit patriam suam esse præstantiorem aliis, dulcem, & amœnam propter naturalem amorem, Barbat. inter cons. Alexand. *cons fin. n.6.lib 4.* Card. Tusch. *d.concl.123.n.7.* & ideo exulare à patria durissimum est, & ab omni humanitate alienum, Anchar. *d.cons.75.n.3* Diuino tamen Iure stabilitum est, neminem Prophetam acceptum esse in patria sua, *Luca 4.* cur ergo patria filio naturaliter tā amanti duriorem animum (ne dicam ingratum) ostendis, & satis contraria fata repensas? sæpius huius contrarietatis rationem inuestigaui, quam solùm inueni apud S.Thom. *in Matth. cap.13.* relatum à Iacobo Simanch. *de Republica, lib.8 capite 6.num.8.* qui in hæc formalia verba sequenti interrogatione hanc mihi sustulit dubitationem. Cur homo 23

in patria sua minus honoratur? vna ratio est, quia quā-
do est in patria sua, multi, qui cognoscunt infirma
eius, semper illa reducunt in memoriā, & hæc est ma-
litia hominum, vt magis cogitent defectus aliorum,
quàm virtutes, & perfectiones eorum. Altera ratio
potest assignari, quia (vt ait Philosophus) populus
multū paralogizatur, & credit quod in aliquo pares,
in omnibus pares sint: vnde quando aliquis est in pa-
tria sua, cùm videant alios ei pares in genere, vel aliis
credunt quod non possit esse maior, aut melior illis.
Hæc D. Thom. citato loco, propter quæ bene cecinit
Poeta noctium Tusculanarum.

Quisque solum natale cupit, sed nemo propheta.
Ciuibus acceptus cernitur in patria.
Fortibus ergo viris, aut omnis patria tellus,
Patria, vel tandem solus Olympus erit.

24 Est enim in adagio apud Manut. quæuis terra pa-
tria; & licet aliquando ob culpā dimittatur, puta cum
infames loca suæ nationis fugere consueuerunt, *glos.*
verb. rationes, in c. cum deputati, infra de iudiciis aliquo-
ties vero sine culpa, immò laudabiliter propria potest
patria relinqui, & ad aliam proficisci, exemplo Abra-
hæ, cui Dominus dixit: *Egredere de terra tua*, Genes.
c. 12. & dilectæ filiæ, cui etiam dixit: *Obliuiscere popu-*
lum tuum, & domum patris tui. Psalm. 44. & multis aliis
iustis de causis: maximè quando patria honesto viro
pro exilio sit habenda, dum ibi non possit commodè
viuere: vnde pro omnibus non bene dictū fuit illud
alterum adagium. *Domi manere oportet bellè fortunatum.*

25 *Rex pacificus.*] Christus dicitur Rex pacificus, quia
vt pacem doceret in hunc mundum venit, & pia mi-
seratione disposuit sibi subditos fore pudicos, & mo-
destos, vt per Rebuff. *in tr. de pacificis possessor. in princ.*
n. 1. vers. .. ipsiusque prima vox post resurrectioné ad
Discipulos fuit, Pax vobis, *glos. verbo, Dominus vobis-*
cum, in c. hoc quoque, de consecrat. dist. 1. Durand. *in ratio-*
nali Diuinarum lib. 1. c. 14. n. . Ego ipse *d. tract. de offic.*
26 *& potest. Episcop. p. 1. allig.* 9. *n. 3. in fine.* Vnde pacis
symbolum est diuinissima Eucharistia, vt inquit S.
Bernard. *de Prat. & d Sp. c. 1*. his verbis. Nunquam
mihi contingat turbatum ad pacis accedere Sacrifi-
cium, cum ita & disceptatione contingere Sacramē-
tum, in quo Deus indubitanter est mundum reconci-
lians sibi. Certè non recipietur munus quodcunque
meum, quod defero ad altare, nisi antè placato fratre,
quem me fortè læsisse meminero; quanto minus si me
ipsum non placauero prius, refert P. Gisbert. Scheui-
chau. *de Ecclesiasticorum vita, cap.* 12.

27 *Quotidie.*] Respicit tempus quotidianum, argum.
l. *diariis, ff. de alimentis, & cibariis legatis*, & *l. nec semel,*
§. si in habitione, vbi notatur, *ff. quando dies legatorum*
cedat, & perpetuitatem significat, Felin. *hic*, Octauian.
Vulpellius *de præp. & aduerb. significatione, sub dictione,*
quotiescunque, vers. quotidie, pag. 101. Ego ipse *de dictio-*
nibus, & clausul. dict. 190. alias *in tract. de dictionibus vsu-*
freq. 1. 8. *n.* .

28 *Resecatis superfluis.*] Lex superflua remedia non in-
ducit, *l. hac stip. §. diuus, ff. vt legatorum nomine caueatur,*
29 *l. quibus iden, ff. de verbor. oblig.* Omne superfluum est à
Iure reprobatum, Gonz. *ad reg.* 8. *Cancell. glos.* 13. *n.* 72.
30 *& glos.* 1. *n.* 4. Leges nihil frustra faciunt, Cæsar Ar-
gel. *de contradictore legitimo, q. 1. n. 200. & q. 13 n. 48. &*
31 *q.* 8. *n.* 18. Nec debent habere vnam syllabam super-
32 fluam, & vacuam, Gonz. *d. glos.* 21. *n.* 5. Nam verba le-
gis, & dispositionum semper debent aliquid operari,
l. 3. in princ. ff. de iureiurando, l. si quando 109. *ff. de legat.*
1. *c. si Papa, in fine, de priuilegiis, lib. 6. c. si à iudice, de ap-*
pell. eod. lib. Tiraq. *de iure mariti, p. 3. limit. 30. n. 16. & de*
retractu conuentionali, §. 1. glos. 2. n. 1. & *n.* 45. Guttier.
pract. lib. 1. q. 15. n. 39. Bertaz. *de clausulis instrument. claus.*
2. *glos. 14. n. 10. & in rep. leg. si quis maior, C. de transact.*
n. 241. cum seq. Auiles *ad cap. 1. Prætor. verb. ni lleuaran.*
num. 14. pag. mihi 57. Surd. *decis. 64. num. 10. & cons. 127.*
n. 9. & cons. 208. n. 15. & cons. 170. n. 10. Burgos de Pace,
cons. 15. n. 21. Cald. Pereira *de renouatione emphyteusis,*
quæst. 1. n. 14. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 7. proœmialis,*
num. 12. Stephanus Gratianus *Marchia dec. 47. n. 17.*
& decis. 10. num. 19. Benedict. Ægid. *in rep. l. ex hoc iu-*
re, ff. de iustitia & iure, part. 1. c. 8. num. 1. Et ita debent 33
intelligi, ne maneant sine effectu, *l. si stipulatus fuero,*
ff. de verb. oblig. Menoch. *cons. 122. num. 48. & cons. 343.*
num. 8. Surd. *de alimentis, tit. 9. quæst. 28. num. 60. cum*
seqq. Vnde argumentum à superfluitate euitanda va- 34
lidissimum est in Iure, vt per Stephan. Gratian. *discept.*
forens. c. 0. *n.* 6. *meipsum de locis communibus argum.*
Iuris loco.

Noua litigia.] Litibus viam aperire leges abhorrent, 35
vt probat tex. *in c. finem litibus, de dolo, & contumacia,*
vbi latè dicemus Deo dante.

Ideoque lex proditur.] Notatur ad hoc quòd in Iure 36
statuendo non tam iustitia, quā honestas expectatur,
vt per Antonium Olibanum *in tr. de iure fisci, in com-*
men. ad vsaticum, c. 2. n. .

Hanc eandem compilatione, &c.] Aduerte partem con- 37
cisam seu resecatam harum Decretalium habere vim
legis, & vt talem allegari posse, quando tanquam Iuri
contraria resecata non esset, vt per Zabarel hic in fi-
ne, & Abb. *n.* 7. pertinet namque sæpè ad plenum Pō-
tificiarum dispositionum intellectum, vt obseruat *glos.*
verbo, & infra in c. literas tuas, infr. de restit. spoliat. glos.
in positione casus, c. cum super, de officio deleg. Penia *in di-*
rect. Inquisit. p. 2. com. 2. in princ. & vers. ex integra; Dio-
nys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium Sedium erectio-*
ne, c. 16. n. 8.

In glos. [Bononiæ] ibi (*ita non in castris.*) Notatur ad 38
hoc, quod priuilegio Ciuitati concesso non gaudent
castra vel villæ, vt per Felin. *in cap. Rodulph. n. 10. de*
rescript. Chirc. *tom.* . *com. opinion. lib. 2. tit. 25. num. 14.*
pag. 3 . Ciuitas enim propriè loquendo dicitur, quæ 39
muris, & suburbiis continetur, Gironda *de priuilegio-*
rum explicatione n. 15. Ego ipse *in tract. de appellatiua*
verborum vtriusque Iuris signif. appellat. 49. n. 1.

In ead. glos. ibi (*præcipuè in vtroque Iure.*) Notatur ad 40
hoc, quod cum de vno fit mentio ratione frequen-
tioris vsus, fit ad alium extensio, vt per Tiraquell. *de*
retract. tit. 1. §. 10. glos. vnic. num. 6. lex semper expri- 41
mere solet casus frequentioris vsus, *glos. in l. vnica, C.*
de raptu virginum. Ferret. *in constitut. Cathalauniæ. glos.* 2.
n. 16.

In glos. [Contrarietatem,] Decretales sibi ipsis, vel 42
aliis Iuribus contrarias resecatas fuisse probat *text.*
hic, vbi refert Moneta *de distrib. quotid. p. 2. q. 11. n. 31.*
vers. quamquam: in Iure enim nulla contrarietas debet 43
esse *l. tanta, §. contrarium, C. de veteri iure enucleando*, cum
aliis citatis à Zasio & Bellono vtroque *lib. 1. dissolu-*
tiorum antenom. in princip. d. Illustriss. D. meus Roderi-
cus à Cunha post primam huius libri impressionem
à me visus *in com. ad princ. Decreti n.* . *cum seqq. pag.* 8.
latè Morla *in emporio Iuris, p. 1. tit. 1. q.* 11. Castillo *quo-*
tid. lib. . *de vsufruct. c. 18. n. 14. in medio.* Et ideo quando 44
duo articuli in lege sunt, qui sunt contrarij, tunc ge-
nerali per specialem derogatur, *c. generi, de regul. Iuris*
in 6. Rebuff. *ad leges Galliæ, com.* . *in proœm. n.* 128. Pe-
rez *ad leges Ordinamenti, in proœm. q.* 1. & si neutra sit
specialior, & ambæ contineāt contrarietate in præci-
sum, neutra tenet: sed si contrarietas remoueri potest
distinguendo per distinctionem erunt casus termi-
nandi, Dec. *in l. vbi repugnantia, n. 4. ff. de regul. iuris, &*
cap. cum expediat, de elect. lib. 6.

Quando vero vna lex anterior loquitur distinctè, 45
altera posterior indistinctè loquēs, tūc hæc vltima nō
tollit distinctioné legis anterioris distinctè loquentis
l. sed,

l. sed & posteriores, ff. de legibus, Castro *in l. sciendum,*
n. 5. ff. qui satisdare cogantur, Alexand. *in auth. ex testa-*
mento, n. 1. C. de collationibus, Aymon *de antiquitate temp.*
§. absolut. n. 44 fol. 174. Rebuff. *in dict. proœm. n. 129.* Pe-
rez *d. q.*
46 Lex vltima tollit primam contrariam, licet de ipsa
contraria non faciat mentionem, *c. 1. de constit. in 6. l.*
pacta nouissima, C. de pactis, Rebuff. *dict. proœm. n. 130.*
Henriquez *consil. 27. n. 5.* nisi distinctione concordari
possint, vt asserit Rebuff. *d. n. 130.* Quando verò in
antiqua est clausula derogatoria ad sequentem, vel
quando antiqua est facta in priuilegium alicuius, ex
vltima non tollit antiquam contrariam, Castr. *in l. fin.*
n. 4. C. si contra Ius. Si duæ tamen leges sint contrariæ,
& non constet de prioritate, illa est seruanda, quæ est
magis æqua, & iusta, Iason. *in l. 1. n. 10. ff. ne quis eum*
qui, Rebuf. *d. proœm. n. 108.* De decem modis ad dissol-
uendas difficultates, quæ inter aliquas leges & Ca-
nones poterunt obuenire, vide latè Morl. *in emporio*
Iuris tit. de legibus q. 12. ex n. 10. vsque ad *n. 34.* & quod
Canones inter se pugnantes possint ad concordiam
reduci quatuor modis, nempè ratione causæ, personæ,
loci, vel temporum, quia leges hac varietate mutan-
tur, tradit Conar. *in c. alma mater, p. 2. in initio n. 1.* quem
refert Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha *in com. ad*
c. 1. n. 1. dist. 18.
47 In gloss. [In iudiciis] ibi (*nam modica res, &c.*) An
modica res inducat simoniam? vide Tiraq. *de iudicio*
in rebus exiguis, vers. 40. fol. 22. Valer. Reginald. *in praxi*
fori pœnitent. lib. 23. n. 166. Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 4. de*
48 *simonia, cap. 9. n. 5. cum seq.* Aloys. Ricc. *in decisionibus*
Curiæ Archiep. Neap. decis. 108. n. 6. cum seqq. vbi resol-
uit modicam rem non efficere simoniam, vide *in col-*
lect. ad c. etsi q. 18. num. 3. in fin. de simon. Vnde in vsura
ratione paruæ quantitatis peccatum dari posse tan-
tummodo veniale resoluunt D. Thom. *2. 2. q. 66. art. 6.*
49 *ad 2.* Couar. *lib. 1. var. c. . n. 12.* Et in iuramento idem
tenent S. Antonin. *p. 2. tit. 10. cap. 4. §. 1. in 3. col.* Syluest.
verb. iuram. 4. q. 1. ad fin. Sot. *de iust. lib. 8. quæst. 1. art. 7.*
in 7. col. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. cap. 5. quæst. 3.* Fr.
Emman. *q. Regular. tom. 1. q. 50. art. 1.* Sayr. *in claui Regia*
lib. 5. c. 46. num. 18. quicquid contrarium teneat Caie-
tan. *2. 2. q. 89. art. 7. ad 1. dub.* cui subscripsit Nauar. *in*
50 *man. c. 12. n. 10.* De modico enim non est curandum, *l.*
si oleum, §. fin. cum l. sequenti, ff. de oleo legato, l. in rebus, §.
possunt, §. commodati, l. res, ff. de contrahenda emptione, leg.
scio, ff. de in integr. restit. Aloys. Ricci. *in praxi fori Eccle-*
siastici, decis. 39. n. 3. in 1. editione, resolut. 36. in 2. editione
latè ego ipse *in tract. Axiomatum Iuris vsufrequent.*
Axiom. 151. ex n. 7. vbi plures casus narrantur in qui-
51 bus modica attenduntur. Et modica non nocent, *glos.*
1. in c. si proponente 41. de rescriptis, Tiraq. *in l. si vnquam,*
verb. donatione largitus, n. 107. C. de reuocandis donationi-
bus, & in tract. de iudicio in rebus exiguis, vers. 19. Azor.
52 *instit. moral. p. 1. lib. 6. cap. 10. vers. 3. quæritur.* Et minima
non sunt in consideratione, Brun. à Sole *in locis com-*
munibus, verbo, minima, Ego ipse *d. tract. Axiomatum*
Iuris vsufreq. Axiom. 150. n. 1.

SVMMARIVM.

1. *Doctores referuntur super hanc rubr. & eius materiam scribentes.*
2. *Declaratur auctoritas Apostoli ad Roman. 14. Omne quod non est ex fide peccatum est.*
3. *Diffinitionis vtilitas ostenditur.*
4. *Argumentum à diffinitione validum est.*
5. *Symbolum vnde dicatur.*
6. *De Symbolo Fidei, qui doctores tractent, referuntur.*

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

TIT. I.

SVPER hanc rubr. scripserunt Card. Za- 1
barell. Ioan. Andr. Imol. Innocent. Panormit. Felin. Butr. Petrus Greg. Petrus Alphonsus de Vasconcellus *in harmonia rubricarum iuris Canonici*, Petrus de Rauenna *in compendio Iuris Canonici*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, Martinus Masnartius *in epitome Decretalium*, Guillermus Durandus, Speculat. *in breuiario aureo Iuris Canonici*, Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Goffred. & Hostien. *in summa huius tit.* Daniel. Venator. *in analysi methodica Iuris Pontificij.* Carthag. *in exposit. tit. Iuris Canon.* Zapæ *in analytica postrem. Iuris Ecclesiast. enar.* nouissimè Ioan. Honor. ab Alex. *in summa siue compendio lib. 1. Decret.* omnes sub hac rub. *& vol. 1. rep. in Iure Canonico ad primam Decret. libr.* Franciscus Peruschus, & de titulo latè egit Camil. Borell. *in summa omnium decis. tit. 1.* & Nauar. *tom. 1. consiliorum.*

In gloss. rubricæ, ibi (*Fides enim &c.*) Vide Perez *l.* 2
1. tit. 1. lib. 1. Ordinam pag. 16. Camil. Borell. *in summa omnium decisionum tit. . n. 18. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 17. cap. 1.* Facit auctoritas Apostoli *ad Romanos 14.* ibi, *omne quod non est ex fide peccatum est*: quasi diceret non solum id esse peccatum, quod est contra conscientiam, seu fidem, qua creditur aliquid esse peccatum, sed etiam quod non procedit ex fide, id est iudicio, quo actu vel virtute putat id licere, ita Nauar. *in c. si quis autem, de pœnitentia, dist. 7. n. 84.* Daniel Venator *in analysi Iuris Pontificij lib. 1. tit. 1. axiomate 3.* eleganter Fructuosus Bisbey Vibal. *en la pratica contra mascharas, y otras vanidades, fol. 7. verso*, Azor. *inst. moral. p. 1. lib. 1. c. 8. q. 3.*

In ead. gloss. ibi (*quia vera diffinitio conuertibilis debet* 3
esse cum suo diffinito.) Vide quæ dixi *in tract. Axiomatum Iuris vsufr. Axiom. 67. n.* . & procedit quia vt ibicunque sit definitio, possit ibi esse & definitum, & è contra vbi definitum, ibi & definitio, oportet enim, inquit *Arist. lib. 6. Topic. cap. 1.* hominis definitionem de homine verificari, & si aliquid formaliter alij competat, eandem cum alio eodem instanti habebit naturam cum illud naturaliter sit tale, cui competit definitio talis, Vlp. *in l. 1. §. 1. de dolo, & in l. Quintus Mutius 19. §. cum aurum, ff. de auro, & argento legato*, prosequuntur Cagnol. & Decius *ad l. omnis definitio 202. ff. de reg. Iur.* Ias. *in rubr. n. 22. ff. solut. matrim.* Abb. *in rub. de sent. excom.* Tiraq. *de iure primog. q. 1. n. 1.* Mendoça *lib. 1. disp. . c. 8. n. 1.* Pichard. *ad rub. Inst. de oblig. n. 9.* & latius *in disp. de Mora, n. 24.* Flamin. *de resignationibus, lib. 1. q. 1. n. 31. cum seq.* definitio enim ad id totum, quod disseritur inprimis est adhibenda, quæ quasi inuolutum euoluit id de quo quæritur, quod definitum explicat, & quid sit ostendit quàm breuissimè, ac cuiusque rei proprias amplectitur potestates breuiter & absolutè, vt apud Ciceron. *lib. . de oratore, primo de finibus, secundo de inuentione, & in topicis*, Quintilian. quoque *lib. 7. c. 1.* Arist. *lib. 1. & 2. Topicor.* Gellium *lib. 4. c. 1.* Petrus Velleyum de Gueuara *ad Topic. Ciceronis §. 2. n. 3. & §. 19. num. 1.*

Hinc argumentum à definitione validum est in Iu- 4
re, *l. 1. §. dolum*, vbi Bart. not. *ff. de dolo, l. fin. iunct. glos. ff. de verb. signific. c. dudum 2. post princ. de elect.* Euerad. *in topic. leg. loco 44.* Cantiunc. *loco 2.* Ioan. Apell. *de ratione*

explicandi Dialecticam,c.1.à definitione vocis,Pet.Andr. Gammar.*in Dialectica legali,lib.1.loco* 1.Surd.*cons.*104. *n.*1.Ioannes Petrus Monet.*tract.de distribut.quotid.p.*1. *q.*4.*n.*4. Tobias Nonius *ad principium Instit.de testam. n.*23.Ego ipse *in tract.de locis communibus argum. Iuris loco* 13.

5 In ead.glos. ibi (*vnde dicitur symbolum.*) Dicit hæc gloss.quod Symbolum dicitur a Syn,quod est simul, & bolus,quod est morcellus, quia vnusquisque Apostolorum suum morcellum,id est,partem suam apposuit:vel dicitur secundum Dionysium à Syn,quod est con,& bolvn,quod est sententia, vel conuenientia, quia de omnium Apostolorum conuenientia stabilitum fuit:ita Gregorius Lopez *lib.1.verbo,Bocados, tit.* 3.*part.*1. sed melius dicitur à symbolo verbo Græco, quod significat confero,& simul trado, vt bene tradit Illustriss. D. meus Roderic.à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in com.ad cap.*1.*n.* 56.*dist.*15.nam Symbolum nihil aliud est nisi breuis collectio credendorum facta ab Apostolis, cum in vniuersum mundum prædicaturi Christum crucifixum vellent ire à Spiritu sancto missi. Plura de Symbolo vide apud D.August.*de tempor.in serm.*181. Cardin. Araceli *in tract.de Symbolo Apostolorum*,Ruffin.*eod. tract.de symbolo Fidei*,Repert.Inquisit.*verbo, Ecclesia*, Bannez *in* 2.2. *D.Thom.q.*1.*art.*9.Azor.*instit.moral.p.*1. *lib.*8.*c.*5.Petrus de Ledesma *in summa in fine,p.*1. *tract. de doctrina Christiana.*

SVMMARIVM.

1 *Articuli Fidei explicantur circa Summam Trinitatem.*
2 *Innocentius Papa III. quo tempore fuerit ad Summi Apostolatus apicem euectus, ostenditur.*
3 *Concilium Lateranense IV. quando fuerit celebratum.*
4 *Dubius in fide infidelis est.*
5 *Credit qui nihil inuolucrum, vel duplicis intellectus profert.*
6 *Veritas non requirit prolixitatem, & adminicula, sed simplicitatem.*
7 *Fidem implicitam qui habet, non peccat.*
8 *Decalogi præcepta remitti, & solui non possunt.*
9 *Decalogi præcepta sunt Iura naturalia, & indispensabilia.*
10 *Priuilegij, vel scripturæ verba,quando sunt ita obscura, quòd nullum habent intellectum, nec valet priuilegium, nec scriptura.*
11 *Deus Opt. Max. non solum habet omnium notitiam, imò est ipsa sui, ac omnium simplicium notitia.*
12 *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.*
13 *De Vnitate Catholica Ecclesiæ librum edidit Sanctus Cyprianus.*
14 *Christus constituitur sub speciebus per transsubstantiationem panis in corpus, & vini in sanguinem.*
15 *Panis qualis sit propria materia Sacramenti Corporis Christi.*
16 *Vinum ex vite est materia propria Sacramenti sanguinis Christi.*
17 *Consecrationis minister est solus Sacerdos.*
18 *Baptismi forma sunt hæc verba, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.*
19 *Baptismi materia remota est aqua naturalis ad abluendum.*
20 *Baptismi subiectum est quilibet homo existens in hoc mortali corpore.*
21 *Baptismi minister potest esse omnis homo habens vsum rationis, potensque & sciens debitam formam proferre, & materiam explicare.*
22 *Sacerdotes an solo verbo possit facere Papa?*

CAP. Firmiter. I. *Innoc.III.*

ARticuli Fidei explicantur, quos credere debe- 1
mus,circa sanctissimam Trinitatem,veluti quod Deus sit vnus in essentia, omnipotens, æternus, & creator omnium corporalium, & incorporalium, sit trinus in personis, itavt Pater à nullo sit,sed sit semper generans,& spirans,Filius à solo Patre sit genitus,sed semper spirans,& Spiritus sanctus ab vtroq; procedens,& quod Filius à tota Trinitate incarnatus & Spiritus sancti cooperatione ex Beatissima Virgine Maria conceptus, ex eaque natus secundùm carnem passibilis, impassibilis autem secundùm diuinitatem, pro nostra omniumque salute mortuus sit, & reliqua prout in Symbolo.Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabarel.Bellam.Andr. Imola, Anania. Host.Panor.Felin.Compostel.Petr.Rebuff.Pet. Greg. Viuian.*in ration. primi libri Iuris Pontif pag.*5 Alagona *in compen Iuris Canon. pag.*3 remissiuè Ximen.in concord.*p.*1 & 2.refertur ab Anton.August.Tarraconensi Præsule omni antiquitatis genere, & veritatis indagatione excellenti *collect* 1. *Decret lib* 1 *tit.*1. viro sanè pro eius summa eruditione,pietate,& vitæ integritate mirificè laudato à Conar. *lib* 4.*var c* 11.*post prin.* & *de sponsalibus p.*2.*cap* 1.*n.*7.Pinel.*in rub C.de bonis mat.p.*2. *n* 14.Menoch.*remed* 14 *recup.n.*159.

Innocentius III] Anagninus patria, ante dictus 2
Lotharius ex Comitibus Signæ Transimundi filius, Diaconus Cardinalis a Clemente III. factus creatus Romæ à 23.Card.anno 1198.sexto Idùs Ianuarij,Cæsar.Henrico Sexto, Otho.IV.& Frederico II. seditque annos 18.menses 6.dies 9.ex Platina refert Petr. Gregorius *in Decretal.ad cap.pastoralis* 13.*num.*1. *inf.de rescriptis.*

In Concilio Generali] Hoc Concilium fuit Latera- 3
nense IV.& sub d.Innocentio III. celebratum Romæ in Laterano,anno 1215.& Pontificatus prædicti Innocentij 18.fuit Conc.12.œcumenicum contra errores Abbatis Ioachimi,cui interfuit ipse Innocent. III.duo Patriarchæ, Constantinopolitanus,& Hierosolymitanus, Archiepiscopi Græci, & Latini 70. Episcopi 400.Abbates,& Priores Conuétuales 300. actumque in èo de 70. capitibus contra hæreses, & ad mores ac statum Ecclesiæ pertinentibus, tractatumque de recuperanda Hierosolyma,*tom.*3.*Concil.*& de hac IV.Lateranensi Syoodo, ac aliis eius nominis agunt Petrus Gregor.*syntag Iuris lib* 18.*cap.*9 & Azor. *instit moralium p.*2.*lib.*5.*cap.*17.& nouissimè Fr.Franc. Longus à Coriolano *in compendio de Conciliis generalibus à pag* 209.

Firmiter.] Oportet Fidem firmam esse, & sine du-
bitatione,dubius enim in fide infidelis est, *cap.* 1. vti 4
dicemus, *de hæret c.omne* 22.*q* 1.oportet fide plena accedere ad Deum, *Apost ad Hebr* 10 & perseuerandum, *idem ad Coloss.c.*1. Scientia enim, & fides, siue credulitas in eo conueniunt, quod vtraque est certa, & firma sine vlla vacillatione.Nauar.*ad rub.de iudiciis,* §.*hactenus, n* 41 *vers ex quibus infertur.*

Simpliciter] Credit qui nihil inuolucrum, vel du-
plicis intellectus profert, simplicitas enim veritatis 5
amica, & refertur *in c veritatis* 14 *de iureiur.* vbi dixi,
Veritas enim non requirit prolixitatem, & admini-
cula,sed simplicitatem secundùm *Neuiz. sylua nupt.lib.* 6
1.*n.*13.& alios citatos per Cened.*ad Decret.collect.*119.
*n.*1 Non peccat igitur, qui habet fidem implicitam, 7
scilicet quod credit quicquid Ecclesia credit, licet naturali ratione motus aliquid falsò opinetur, dummodo nec defendat, nec credat,ex resolutis per *Cottam in memorabil verbo hæreticus.*

In

8 *Incommutabilis.*]Notatur ad hoc,quod præcepta De-
9 calogi remitti,& solui non possunt, Azor. *instit moral. p.1.lib.6.cap.1.q 3.* Sunt enim Iura naturalia, Nauar. *in tract.de spoliis cleric. §.2 n.3.& in tract.de redditibus Eccles.q.3 mon.2.n.3.* Azor. *instit.moral p.3.lib.1.c.3.col.12. in fine* Et sic indispensabilia , Martha *de iurisdict. p.4. casu 93. à num. 6.* Sayr. *in claui Regia , lib. 3. cap. 2. num.12.*

10 In glos. [Simpliciter] ibi (*sic est qualibet scriptura*) Notatur ad hoc,quod quando verba priuilegij , vel scripturæ obscura sunt,quod nullum habent intellectum, nec valet priuilegium, nec scriptura, Gregor. *l.3,verbo,que no uuestre bien,tit.4 p.1.* Gironda *de priuilegiorum explicat. n.912.*

11 In glos. [Simplex] ibi (*compositio.*) Notatur ad hoc quod Deus Opt.Max. non solùm habet omnium notitiam,imò est ipsa sui,& omnium vna simplicissima notitia, & in Deo nec est compositio illa , quæ est partis ad partem , nec illa , quæ est formæ ad subiectum,nec illa, quæ est generis ad speciem,ita Nauar. *in cap.nouit notab.1.n.17.de iudiciis.*

12 In glos.[Ordinatissimam]ibi (*quod tibi vis fieri,&c.*) Notatur ad hoc,quod ex lege naturali dependet illud naturale præceptum,quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris;& è contra, quod tibi vis fieri,alteri facias,vt per Marant. *de ordine iudiciorum,p.3.num.6.* Pichard. *per text.* ibi *in § Iuris præcepta n.30. Inst de iustit* metipsum *in tract. Axiom. Iuris vsufreq Axiom.196. n.14.*

§. Vna.

13 De vnitate Catholicæ Ecclesiæ librum in lucem edidit S.Cyprianus, quem refero *de officio & potestate Episcopi, p.1.tit.2 glos.17.n.19.*

14 *Transsubstantiatus pane in corpus &c.*]Christus constituitur sub speciebus per transsubstantiationem panis in corpus,& vini in sanguinem,Concil.Trid. *sess.13. cap.4* Henriquez *in sum lib.8.c.22.in princ.* Vasq. *in 3 p. D.Thom. tom.3. q 75. disp.181.* Ægid. *de Sacram. q.75. n.49 cum seqq.& à n.171.tom 1.* Valer.Reginald. *in praxi fori pænitent. lib.29 à n.34.* Chamer. *de Eucharist.cap.6.* Valent. *tom 4.disput 6 q 3. puncto 2* Petrus Ledesma *in summ p.1.tract.de Eucharist c.6.concl.1. cum seqq* Iodoc. Cocci. *in thesauro Catholico tom.2.lib.6. art.1.* plures per Bonacinam *de Sacram disp.4.q.3.puncto 6. §.2. à num.1.* quibus addo *Molfes. in Theologia Morali, tract 3.cap.5. n.14.* Collusit.nostrum Anton.Fernandez de Moure *in examine Theologiæ Moral. part.1.c.4 § 10* Filliuc. *tom.1. tract. 4. ex n. 114.* Consecrationis verbis cum debita intentione à Sacerdote prolatis panis & vinum (vt verbis S.Thomæ *opusc.4* vtar) in Corpus,& Sanguinem Christi transsubstantialiter conuertuntur , & Christus Deus,& homo perfectus, & in tanta quantitate quanta fuit in Cruce, & est in Cœlo, sub modici panis specie taliter continetur,vt manducetur à fidelibus, & minimè laceretur. Taliter continetur,vt diuisis speciebus sub quavis diuisionis particula totus Christus Dominus integer perseueret. Taliter continetur vt accidentia etiam sine subiecto in eodem existant,& absque panis,& vini substantia eundem effectum habeant ac prius,sa iando,& inebriando. Taliter continetur , vt fides locum habeat, dum visibile inuisibiliter sumitur ab aliena specie occultatum , & sensus à dee ptione redduntur immunes,qui de accidentibus iudicant sibi notis. Quid igitur hoc mysterio mirabilius,in quo tot,tantàque adunantur mysteria ? Quid hoc Sacramento salubrius,quo purgantur peccata,virtutes augentur,& mens omnium spiritualium charismatum abundantia impinguatur ? Quid hoc conuiuio suauius,in quo Christus sumitur,recolitur memoria Passionis eius,mens impletur gratia & futuræ gloriæ nobis pignus datur?O insigne miraculum ! O admirabile & diuinissimum Sacramentum ! quæ mens non expaucat ? quis intellectus non deficiat ? omnis sensus hebescit , omnis ratio euanescit; prorsus Dialecticorum inquisitio absit,hoc sola fides probat, & agnoscit.

Sub speciebus panis] Panis triticeus confectus aqua 15
naturali,& coctus igne per modum assationis,est materia propria Sacramenti Corporis Christi;non verò millium, auena, seu spelta , lolium, far, & hordeum, quia specie differunt à tritico,ita citati à Bonac. *d.disp. 4.q.1.puncto 1.* Anton.Fernand. *d p.3.c.4.§.2.*

Et vini.] Vinum ex vite est materia propria Sacra- 16
menti sanguinis,quamvis sit album,vel mustum non fæculentum, aut impurum ; non ita acetum,agresta, ceruisia , vel vinum ex malogranatis impressum , aut satis decoctum;colliges ex resolutis per citatos à Bonac. *d.q.2.puncto 2.* Anton.Fernand. *d.p.3.c.4 §.3.*

Nisi Sacerdos]Minister consecrationis est solus Sa- 17
cerdos,Concil.Trid. *sess.23.c.1.& can.1* .D.Thom. *p.3. q.82.art.1* Chamer. *de Sacram.tract.4. de Eucharist. c.9. de Ministro,dub.1.disp.3* Barthol.ab Angelo *in examine Confess.dialogo 5.de Missa,& de Ministro sacrificij ipsius Missæ, §.125.* Henriquez *in summa lib.9 de vero Missæ sacrificio,c.18.§.2.in princip.* Anton.Fernand. *d p.3.& 4. §.7.* Azor. *instit moral.p.1.lib.10 c.23.in princip.* quos refero Ego ipse *de officio,& potestate Episcopi,p 2.alleg.24. num.1.* Probat enim hic text.in concessione Clauium Apostolis à Christo Domino facta , datam fuisse Sacerdotibus potestatem consecrandi , & conficiendi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum , & definit Trid. *sess 5.de reform c.2.& sess.23.c.1* multis comprobat Card.Bellarm. *tom.2 de Sacramento Eucharistia lib 4. c.16.* Soar. *tom 2.disp.2 sect.1* Vivald. *in candelabro aureo de Sacram Eucharist.num 15* Sebast.Cæl. *de Eccles. Hier. p.2.disp.8.§.210.* Sed difficultatem facit, quia potestas Clauium est ligandi & soluendi, vt definit Magist. *in 4.dist.18.* quem sequuntur Scholastici omnes, S.Th. *ad 3.p.q.17.art.2.* originaliter sumentes ex D.Hieron. *in gloss. 6. Matth. 16.* & eandem definitionem tradit Summus Pont. *in Extrauag. quia quorundam , col.4. de verborum signific.* Ioan.xxij. Planè Sacerdos conficiens hoc Sacrosanctum Sacramentum , non ligat , nec soluit ; sentiunt difficultatem Victor. *de Clauibus n.7.* Sot. *in 4.d.20.q 1. vers. quocirca,* ex quorum mente aduerte inter nobilissimos huius Sacramenti effectus illum esse conferendi gratiam, Concil. Trid. *sess.13. de sanctiss. Euchar Sacram cap.2.& can.5.* comprobat ex D. Thom.latè Sot. *in 4 dist.12 q.2.art.4. cum seqq.* & alij de quibus Viuald. *in candelabro de Sacram. Eucharist. n. 162.* Aduerte deindè , quod quemadmodum clauis materialis,ita & spiritualis actus proprius,& adæquatus est aperire,& claudere, remouere,vel ponere impedimentum, vt pateat, vel ne pateat aditus, hæc ita ligandi nomine in clauibus potestas claudendi , nomine verò soluendi potestas aperiendi significatur, idque idiomate Hebraico , quo Christus Dominus vtebatur,esse certissimum,& notare omnes Isaïæ expositores scribit Bañez *in 2.2.D.Thom q.1.art.1.dub.4. versic 4. vero partic.* Cum ergo constet per Sacramentum hoc aperire Sacerdotem sumentibus aditum ad gratiam,gloriam, regnúmque cæleste,at ligare atque soluere significet aditum huiusmodi ;aperire iam meritò sequitur potestatem hanc sub verbis definitionis Clauium rectè comprehendi. Vnde constat impudentissimum esse illorum errorem,qui potestatem conficiendi huiusmodi Sacrosanctũ Eucharistiæ Sacramentum cuilibet Christiano non Sacerdoti concedunt, contra quos post VValden latè scribit Sot *in 4.dist 12. q.1.art.1.*& alij de quibus Viual. *vbi sup.n.55.* latè Card. Bell.& Suar *citatis loc.* Illud tamen non est omittẽdum

quòd licèt conficere solius sit Sacerdotis, ministrare tamen Sanguinem ex officio, Panem verò certis casibus ad Diaconum pertinere notat gloss. *in c. Diacono 93. dist.* recepta ex Victor. *de Sacram. num* 89 Sot. *in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 3.* ex D.Th. Durand. & aliis comprobant Vinal. *n.* 8. 9. Bellarm. & Soar. *dictis locis.*

18 *Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*] Forma Sacramenti Baptismi sunt hæc verba. *Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, Matth. 28. Alex. III. *in c. 1. infra de Baptismo*, D.Thom. *p. 3. q. 66. art. 5.* vbi Coninch. & Nugnus, S. Antonin. *3. p. tit. 14. c. 13. num. 2.* Nauar. *in man. c. 21. num. 2.* Henriq. *in sum. lib. 2. cap. 8. num. 1.* Valent. *tom. 4. disp. 4. q. 1. puncto 3. in princip.* Cardin. Bellarmin. *lib. 2. de Baptismo, cap. 5. & 6.* Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 27. cap. 4. num. 23.* Iacob. de Graffis *in aureis decis. part. 2. lib. 1 cap. 3. n. 19.* Soar. *in 3. p. disp. 11. sect. 1.* Anton. Fernand. *d. p. 3. c. 2. §* 4 & plures citati à Bonacina *de Sacram. disput. 2. quæst. 2. puncto 5. à n. 1.*

19 *In Aqua*] Materia remota Baptismi est aqua naturalis ad abluendum, quamvis maris, putei, fontis, pluuiæ, balnei, vel ex sulphure, cinere, niue, gelu, aut sale destuat, hæc enim videtur aqua naturalis, & hoc verum est, siue aqua calida sit, siue frigida, siue tincta colore, siue densa, &c. Colliges ex D.Thom. *q. 66. art. 4.* vbi Nugnus *dub. 1.* Sot. *in 4. dist. 3. quæst. 1 art. 4.* Reginald. *lib. 27. num* 12. Valent. *tom. 4. disp. 4. quæst. 1. puncto 1.* Iacob. de Graffis *d. p. 2. lib. 1 c. 3 n. 16.* Viuald. *de Baptismo, cap. 1 n. 1* Posseuin. *de Baptismo, num 2 & 3.* Chamerot. *de Baptismo, c. 2. dub. 1* Fr. Emman. *in sum p. 1. c. 25. n. 1.* Petr. de Ledesma *in summ p. 1. tract. de Sacram. Baptism. art. 3. vers. primera conclus.* Anton. Fernand. *d. p. 3. c. 2. §. 3.*

20 *Tam paruulis quàm adultis.*] Subiectum Baptismi est quilibet homo natus existens in hoc mortali corpore, siue sit infans, siue sit adultus, siue sit vir, siue fœmina. Ita Card. Bellarm. *lib. de Baptismo, cap* 8 Valent. *tom. 4. disp. 4. q. 2. puncto 1* Bonacina *de Sacram. d. sp. 2. q. 2. puncto 6* Anton. Fernand. *d. p. 3 c. 2. § 6.*

21 *A quocumque*] Minister Baptismi in necessitate potest esse omnis homo habens vsum rationis, potensque & sciens debitam formam proferre, & materiam explicare. Ita D.Thom. *d. q. 66. num* 1. Barthol. ab Angel. *de Baptismo, §. 139* Iacob. de Graffis *d. p. 2. lib. 1. c. 8.* Fr. Emman. *d. p. 1. cap 25. conclus. 1. num* 1. Chamer. *de Baptismo, cap. 8 dub* 2. Anton. Fernand. *d. p. 3. cap. 2. §* 5. Sayr. *de Sacramentis in genere lib. 2. cap. 8. quæst. 2. art. 1.* Bonacina *d. q. 2. puncto 5. n. 4. cum seqq.* qui omnes vno ore tenent vrgente periculo licere Baptismum petere à quocumque, quamvis peccator excommunicatus, paganus, aut hæreticus sit, dummodo credatur ministraturus cum intentione vera faciendi, quod facit Ecclesia Christi.

22 In gloss. [*Claues,*] ibi (*nota hic quòd non potest conficere Corpus Christi nisi fuerit ordinatus in forma Ecclesiæ.*) Abb. hic *n.* 1. censet Papam solo verbo non posse facere Sacerdotes, cùm hoc ob excellentiam potestatis soli Deo reseruatum sit, sequuntur Anton. Pret. *de præstantia Clericorum c. 1. n. 6* Blas. Nauar. *de sacro Ecclesiæ principatu lib 2. c. 12. in fine*, Dominic. Rutilius Benzon. *de Anno sancto Iubilæi lib. 3. c. 37. in fine.* Video tamen alios contrarium sentientes, præcipuè copiosam addit. ad *Abb hic in verbo, sis Presbyter.* Hippol. Rimin. *in rep. rub. de constit n. 125.* & ibi Quintil. Mandos. *a. 42.* Marc. Ant. Cuch. *in inst maior lib. 4. tit. 11. n 70.* Flamin. *de resignat benefic. l. 8. q. 5 n. 70* & nonnullos existimantes Papam solo verbo posse creare Episcopum, & electum sic per Papam viua voce in Episcopum, dici Episcopum absque alia consecratione, ex quorum numero sunt Felin. *in cap meminimus, n. 2. vers. limita, de accusat.* Bursat. *cons. 393 n. 4. vol. 4.* Flamin. *d. q. 5. num. 34.* Card. Tusch. *tom. 4. lit. G. concl. 233. n. 10.* Et ideò in re tam graui meam interponere sententiam non audeo, neque vni, aut alteri in præsentiarum adhærere intendo, post primam verò huius libri impressionem vide Illustriss. D. meum Rodericum à Cunha *in comment ad c. 2. dist. 68.* qui pro opinione Abb. & sequacium aliqua adducit fundamenta.

SVMMARIVM.

1 *Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vera vnitate, non collectiua, seu similitudinaria sunt vna essentia, substantia, seu natura.*

2 *Ioachim Abbas non fuit damnatus, sed tantùm eius libellus, & fuit prophetiæ dono præditus.*

3 *Hæreticus pertinax non dicitur qui cognoscens errorem se corrigit, vel corrigi paratus est.*

4 *Perseuerantia, pertinacia, & obstinatio in quo differant remissiuè.*

5 *Protestationis vis, & effectus in Doctore disputante, vel scribente qualis.*

6 *Romana Ecclesia omnium aliarum, omniúmque fidelium mater est, & magistra.*

7 *Almarici impij quæ fuerint peruersissima dogmata remissiuè.*

8 *Hæreticorum omnes libri absque vllo delectu sunt vitandi.*

9 *Auctore damnato libri quoque eius damnati censentur.*

10 *Auctoris damnati libri licet non valeant allegari tanquam authorizabiles, possunt tamen aliquando vt rationabiles adduci.*

Cap. Damnamus. II.

Abbatis Ioachimi doctrina existimantis vnitatem Trinitatis non esse veram ac propriam, sed quasi collectiuam & similitudinariam, damnatur, & alia Petri Lombardi recipitur, dum asserit, quod quædam summa res, (id est natura) est Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & illa res, id est, natura, non est, generans genita vel procedens, sed est Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit, & quamvis alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud est Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus, sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus sanctus, idem omnino. Doctrina Almarici tanquam hæretica, & insana damnatur. Colligunt ex ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ægid. Bellarm. Ioan. Andr. Imola, Innoc. Anania, Panorm. Butr. Host. Pet. Greg. Bernard. Compostel. Ægid. Romanus, Viuian. *in ration. prim. libr. Iuris Pontif pag* 10. Alagona *in compen. Iuris Canon pag. 3* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 4 Decretal lib. 1 tit. 1. c. 2.* 1

Quem Abbas Ioachim edidit, &c.] Aduerte, quod libellus solus Ioachimi de vnitate, seu essentia Trinitatis quem edidit contra Magistrum sententiarum damnatus fuit à Concilio Lateranensi sub Innoc. anno 1215. non ipse Auctor, nec alia eius opera, maximè cum idem Abbas Ioachim, omnia scripta sua Papæ assignari mandauerit, Apostolicæ Sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, ita Fr. Franc. Longum à Coriolano Capuccinus *in compendio de Conciliis generalibus, vbi de Concilio Lateranens. IV. pag.* 259. Ægid. Roman. super hunc tex. *p. 2 in fine*, Card. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 9. n. 24.* Anton. Posseuin. *in Apparatu Sacro, tom. 2. verbo Ioachimus*, Blasius Vregas *in Apocal. c. 3 sect. 3.* Fuisse enim Ioachimũ prophetiæ dono præditũ attestatur Guillel. Paragius *in libello de virtut.* S. Antonin. *p. 1.* 2

tit. 17

tit.7.c.1.§.12. Martin. Polac. *in historia sub Federic. I & Eugenio III.* Sixtus Senensis *l.4. Bibliotheca* Fascicul. temporum *in Alex. III anno* 1164 Matth. Palmer. *in chron anno* 1186 Robert. Aurel. *l.1. rerum medicarum c 3.* Illesc. *in historia Pontif. lib.5.c.27.*

Hic est ille Ioachimus, qui ante institutos Ordines Dominicanorum, & Franciscanorum, iussit S. Franciscum, & S. Dominicum Venetiis depingi in templo S. Marci supra ostium ærarij publici eo habitu, quo postea vsi sunt, addidit præterea S. Francisco quina Christi vulnera, prout ista omnia adhuc videntur in eodem Templo opere musiuo, referunt Possevin. *vbi supr.* Chronic. Minor. *p.1.l.10.c.5.* Ribaden. *in vita S Francisci 4. Octobris.*

3 Vnde notatur hic text. ad hoc, quod si aliquis cognoscens errorem se corrigat, vel corrigi paratus sit, non potest dici hæreticus pertinax, nec vt talis Curiæ seculari relaxari, vt per Palat. *in alleg hæresis.§.4 col. 2. post med.* quia vt quis censeatur in hæresi perfecta lapsus, inter multa, quæ requiruntur illud præcipuum est, quod in ea hæresi sit pertinax, nam quousque pertinacia non adest, forma hæresis non est perfecta, non obstante quod adsit error intellectus voluntarius, concordant text. *in cap. dixit Apostolus 24 q 3 cap. vnic. hoc tit in 6. Clem vnic. eod. tit.* Turrec. *lib.4. de Eccle-sia p.2 c. & 11.* D. Antonin. *in sum. p.2. tit.12. cap 1. in princ.* Simanch. *de Catholicis instit tit. 31 n.7.* Franc. Torreblanca *in epitome delict lib.3.c.8.n.23.* Ant. Ricciul. *de Iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, l.5 c.1 n.14.* Sanctarel. *de hæresi c.1. à n.7.* Menoch. *conf.* 81. *n.171. & n.174.* resoluit, quòd asserens se paratum emendare & corrigere, & quod vult credere quod credit Ecclesia Catholica Romana, fugit hoc perti-

4 naciæ vitium. In quibus autem differant perseuerantia, pertinacia, & obstinatio differit Ricciul. *d. lib.5. c.2. in princip* Hinc Abbatis Ioachimi errores permultos damnauit Ecclesia, eius autem personam non vtique, eo quòd suis litteris, (vt habetur in hoc text.) omne peruersum damnauit dogma, seque illam fidem tenere confessus est, quam tenet Romana Ecclesia, & ideò licèt opinio fuisset erronea, nihilominus ex quo eam subiecit Ecclesiæ, fides est eadem, quam habet

5 Ecclesia, Anton. Ricciul. *d. lib.5.c.4. num.5.* Hinc etiam proficiscitur illud aliud, quod Doctores consulunt, vt expediat semper protestationem antecedere, aut subsequi disputationem, aut aliquam compositionem, namque disputantem, aut scribentem illa iuuat, eximitque ab hæresi, vt docent Albert. *de assertionibus Cathol q.12.n.10 & q.19 n.13.* Zabarel. *in Clem.1.§. porrò, n.5 de Sum Trinit.* Barthol. Verona *caut. 155.* Rojas *de hæretic. p.1.n.61.* Nauar. *conf.6 incip Hypothesis n.14. de hæreticis.* Decian. *conf.8 incip. grauia sunt, n.128 vol.1.*

6 *Quæ cunctorum fidelium mater est, & magistra*] Notatur ad hoc quod Romana Ecclesia omnium aliarum, omniumque fidelium mater est, & magistra; ideoque Concil. Florent. sub Eugenio IV. pro Græcorum vnione celebratum hanc protulit sententiam *Definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse D. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, ac Doctorem existere.* Vide Cordub. *in quæstionario l 4.q.1. art.1.* Mendoç. *in quæst. quodlibet q.4 Scholast.§ 4.* Turrec. *de potestate Ecclesiæ, lib.2 cap 36.* Can. *de locis Theologicis lib.6. cap 4.* Couar. *lib.4. variar.c.* .. *num 1.* Bann. *in 1.2 Thoma q.*. *art 12. concl* . Card. Bellarm. *tom.1. de Romano Pont c.12. cum seqq.* Card. Tusch. *practic. concl. tom.7. lit R. concl. 363.* Card. Mantica *de coniecturis vltim. volunt. lib 8 tit 6 n.4.* Iacob. de Graffis *tom.2 consil lib.* . *tit. de clericis non residentibus con* . *1.n.3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.1.n.22.* Fr. Paulin. Berti Lucensis *in praxi criminali Regularium tit.2 c.14.n 4.* Ego ipse *in meo tract. de officio & potestate Episcopi p.1 tit.3.c 2.n.14.* Quod quidem Primatum super aliis Ecclesiis Romana accepit non ab Apostolis, & Conciliis, sed ab ipso Domino; *cap. Sacrosancta 20 dist. cap quamvis 21. dist. cap rogamus 24. q.1. cap per venerabilem, qui filij sint leg. cap fundamenta de elect. l.6.* Can. *de locis Theolog lib.6.c.1. vers.* . *c.* Couar. *in reg. peccatum, p 2 § 9 n 5. vers quanto ratione,* Bursat. *conf. 119.n.1. cum seqq.* Nauar. *de Indulgent notab.13 n.10.* Greg. Lop. *l.2 glos.2. tit.5 part.1.* Azor. *instit moral. p.2. lib.5 c.30. vers. secundo obijcies, & lib.4. cap.11. vers. deinde Pelagius,* Soar. *de legibus lib.4.c.3.n.10.* Quicquid hæretici, & nouatores in Christum ac Diuinum eius Vicarium, Ecclesiæ Principem, ac omnium nostrorum Rectorem, patrem atque pastorem canina rabie perfusi blasphemiis, & conuitiis lacessere non desinant huiusmodi potestatem ei denegantes quo se sua crimina tueri arbitrantur, quorum primus (quod ego scio) fuit Ioannes de Hus, cuius defensionem postea suscipiens Martinus Lutherus, eo quod in Concil. Constantien. concrematus fuisset, in ipsum Pontificem Diuinæ Maiestatis Vicarium, & vices Dei in terris gerentem blasphemo ore ogganit, sed illum strenuè confutauit Episcopus Ioan. Roffensius *art.25.* qui eo fuit ab hæreticis decollatus, vt tradit Alphons. à Castro *de iusta hæret. punit. lib.5.c.4.*

Dogma impij Almarici.] Quæ fuerint ista peruersissima Almarici dogmata refert Fr. Francisc. Longus 7
loco proximè citato.

In glos. [Florensi Monasterio.] Notatur ad hoc, 8
quod omnes hæreticorum libri absque vllo delectu prorsus sunt vitandi, vt per Couar. *variar. lib.4.c.17. in princ.* Ant. Ricciul. *d. tract. de Iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib.5.c.21. & c.23. n.1.* vbi regulam constituit quod Auctore damnato libri quo-
que eius damnari censentur, & resoluunt Doctores *in* 9
cap. fraternitatis. de hæretic. Albert. *q.2. de hæretic. n.13.* Penia *in directorium Inquisitorum p.2. comment.3. vers. r.*
damnato. At libri Auctoris damnati licèt non valeant 10
allegari tanquam auctorizabiles, possunt tamen aliquando vt rationabiles adduci, si boni sint, Albert. *d.q.12.n.13.* Alphons. de Castro *de iusta hæreticorum punitione cap.17. vers. quidam forte dicent.* Quicquid aliud censeat Penia *d. commento 3.* Illud tamen verum est, Auctore damnato eius libros damnari, siue boni, siue mali sint, Butr. *in dicto cap fraternitatis sub n.3. vers. solutio.* Albertin. *de agnoscend. assert. q.12. ex n.13.* Rojas *singul. 224.* Torreblanc. *de Magia lib.3. de criminis punit. c.15. num.5.* & procedit siue libri circumferantur impressi, siue manuscripti, vt per text. *in cap. nouerit, de sent. excomm.* resoluunt Vgolin. *de censuris p.2. glos. verbo, ac eorundem libros, vers. quarto in excommunicationem incidunt,* Sanch. *in præcepta Decalogi l.2.c.10.n.28.* Farin. *in tract. de hæresi q.180.n.3.*

De Constitutionibus.

TIT. II.

SVPER hanc rubr. scripserunt Collecti Zabarell. Bellam. Io. Andr. Imola, Mantua, Barbat. Ripa, Martin. Vrani. Innoc. Felin. Panor. Butr. Petr. Greg. Aret. Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr.* Alex. de Neuo, Petr. de Rauenna *in compend. Iuris Can.* Ioan. de Londris *in Breuiario Sanctorũ Canonum.* Steph. Rancbin. *in continuat. titulor. Decretal.* Dan. Venator. *in analysi*

annali si metodica Iuris Pontif. Martin. Mesnartius *in epitome Decret.* Guillelm. Durand. Specul. *in Breuiario aureo Iuris Canon.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Carthagen. *in exposit. Iuris Can.* Zipæ *in analytica postrema Iuris Ecclesiast. enarrat* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. Sum. in Decret.* omnes sub hoc tit. *& to. 2 repetitionum in Iure Canonico ad 1. Decretal. librum.* Boschius Codecha Papiensis, Ioan. Bapt. Ferretus, Vincent. Anton. Burgos Hispanus, Franciscus Coscius Senensis, Andreas ab Exea, Quintil. Mandos. in appendice, Hip Riminald Ferrariensis. Nouissimè Lœl. Mancin

De constitutionibus tractatus in lucem ediderunt Albertus Brunus, & Cornelius Benincasius, de constit Galliæ cum com. Petr. Rebuff. & Nauar. *tom 1 cons. sub hoc tit* Sayr. *in floribus decis. sub eodem.*

SVMMARIVM.

1 *Iuris Canonici statuta ligant omnes.*
2 *Canonum statutis omnes ligantur.*
3 *Amplia, procedere etiam in ipsis S. R. E. Cardinalibus.*
4 *Leges, & constitutiones à superioribus stabilitas omni Iure vnusquisque adstrictus est seruare.*
5 *Leges iusta quantumcumque humanæ à superioribus iustè stabilita habent vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem iuxta materiæ grauitatem.*
6 *Princeps licèt quoad vim coactiuam suis legibus solutus sit, quoad vim tamen directiuam leges suas in conscientia seruare tenetur.*
7 *Iudex non ad libitum, sed secundùm communem, & magis receptam Doctorum opinionem tenetur iudicare.*
8 *Opinio illa præsumitur verior, quæ à maiori parte Doctorum recepta existit.*
9 *Opinio communis non est præferenda illi opinioni quæ validioribus, ac melioribus rationibus nititur.*
10 *Opinio communis non præfertur illi opinioni, quæ fauet animæ.*
11 *Matrimonialibus in causis propter illarum fauorem possumus recedere à communi opinione.*
12 *Opinio à præceptoribus recepta potest sequi, communi omissa.*
13 *Consilia an sint lecturis anteferenda.*
14 *Opinio probabilis in foro Conscientiæ sequi potest, relicta probabiliori.*
15 *Bartholi auctoritas maxima est.*
16 *Bartolus lucerna, & Iuris Ciuilis illuminator.*
17 *Glossarum auctoritas & fides præstantissima est.*

CAP. Canonum statuta. I.
Ex Concil. Melden.

1 CAnones ligãt omnes excepto Papa, & in iudiciis Ecclesiasticis, & actionibus ciuilibus nemo suo sensu, sed horum auctoritate duci debet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Bellarm. Zabarel. Innoc. Ioan Andr. Imola, Barbat. Aretin. Bernard. Compostel. Panorm. Anania, Butr. Felin. Dec. Host. Anchar. Beroi. Henric. Martin. Vranius, Mantua, Petr. Greg. Alex. de Neuo, Cened. Collect. 82. nouissimè Lœlius. Mancinus Viuian *in ration. primi libri Iuris Pontif pag. 17.* Alagona *in compen. Iuris Canon pag. 4.* remissiuè Ximen. in concordant *p 1 & 2* & Casal. *in annot. & tom. 2. repetitionum in Iure Canonico ad 1. Decret. librum.* Petr. de Anchar Ioan Baptista Ferrer. Antonius Burgos, Andr. ab Exea, Benedict. Canophilus Sangrinus. Quintilian. Mandos. in appendice, & Hippol. Rimin. Desumptus est ex *Concil. Meldensi c. 11.* refertur à Burchard *lib. 1. 61* In *c. 171* & ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. titul. 1. cap. 1.*

Ab omnibus.] Notatur ad hoc quod Canonum statutis omnes ligantur, vt per Duen. *reg.* 79 Bernard. *reg.* 38 ; Menoch. *de arbitr. casu* 380. Azeued *lib 4 n. 6 tit. 16. lib. 2. noua recop.* Morla *in emporio Iuris p. 1. tit. 1. in prælud. n* 60 Cened. *ad Decret. collect. 82. n. 1.* vbi *n. 2.* subdit, quod non dicuntur transgressores legum non seruantes leges vsu non receptas. 2

Amplia principalem conclusionem, vt procedat etiam in ipsis S R. Ecclesiæ Cardinalibus, Azor. *instit. mor p. 1. lib 5 cap. 11. q. 5* 3 Iure enim tam Diuino quam naturali, & humano obligatus & adstrictus vnusquisque est ad seruandas leges, & constitutiones a suis superioribus stabilitas, & sancitas, Castr *de lege pœnali lib. 2. c. 13. conc. 1* Nau. *in rub de iudic. n 92* Farin *in praxi crimin. p. 1. q. 17. n. 4* Fr. Emman. *q. Regul tom 2. q. 61. art. 9.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, l 2. c. 14. n. 2.* Et ipsæ leges iustæ, quantumcumque humanæ à superioribus iustè stabilitæ habent vim obligandi in foro animæ ad culpam mortalem, vel venialem iuxta materiæ grauitatem, vt resoluunt D. Thom. *p 1. 2. q. 96. art. 4* Nau *in man. c. 13. n. 48.* Cou *in reg peccatum, p. 2. §. 5. n. 3. & de sponsalibus p. 2. cap. 7. §. 7. n. 8.* Castr *lib. 1. de lege pœnali, c 4.* Alciat. *in c cum contingat, num 98. de iureiur.* Victor. *relect. 1 à n. 15* Surd. *cons. 301. n. 42 & 43.* Medina *de restit. q. 24.* Tiraq. *in præfat retractus lig. num. 74.* Gom *lib. 1. Tauri n. 3 & 4. & lib 40 n. 56.* Mench. *controuers. lib. 1. c. 29 n. 1.* Rebuff *de pacificis poss. n. 10* Gutier. *Canon. lib. 1. c. 7 n 20. cum seq.* Cardin. Bellarm *to. 1. lib. 3. de laicis, c 11.* Molina *de iust tract. 2. disp. 27.* Morla *in emporio Iuris p. 1. tit. 1. q 1. n. 10 & q. 10 per totam,* Mich. Salon. *in 2. 2. D. Thomæ to. 2. q. 77. art. 2. controu. 7. de lege pœn. à n. 7.* Fr Emman *q. Regul tom. 1. q 6 art. 13.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 7 n. 14.* Azor. *inst mor p. 1. lib. 5 cap. 5. col. 375* Soar *de legibus l. 3. c. 21. cum seqq.* Sanchez *in præcepta Decalog. l. 1. c 1. n. 4* Varer Reginald *in praxi fori pœnit tom. 1. lib. 15. c. 6 & lib. 13. c 16.* Vasquez *1. 2. disp. 158 c. 2. & 3.* Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in com ad c. 1. dist. 4 & ad c quis autem, n. 1. dist. 10* plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decretal. collect. 2. num 2.* 4 5

Vnde Princeps omnino liber non est à legis suæ obseruatione Sayr *in claui Regia, lib. 3. c. 4. num. 3. & 4.* Nam licèt quoad vim coactiuam, & pœnas in foro exteriori suis legibus solutus sit, *l. Princeps ff. de legibus, l. digna vox, C. eod. tit.* ex Iure tamen & æquitate naturali Diuina quoad vim directiuam leges suas in Conscientia seruare tenetur, D. Thom. *1. 2. q. 96. art. 5. ad 3.* Sot *de iustit lib. 1 art. 7. concl. 3* Corras. *lib. 2. miscel. c. 25.* Conar *in c. alma, p. 1. §. 2. n. 3. & 4.* Nau. *in c. si quando, de rescript. except. 8. n. 12. & 13. & in apolog. de redditib. q. 1. n. 31. & in rubr. de iudiciis, num* 100 Roland *cons. 13. n. 33. cum seqq. vol. 3* Granad. *in p. 1. controu. 7. tract. 3 p 1. disp. 6. sect. 1 n 6* Becan *in Sum. Theolog p. 2. tract. 3 cap. 6 q. 12.* Ioan de la Crux *in direct. Conscient. in proœm. dub. 3 concl. 2.* Diana *resol. moral p. 1. tract. de legibus resol. 10.* Mendoza *de pactis lib. 5. c. 5 q. 1. à n. 28.* Calistus Ramirez *de lege Regia §. 23 n. 20.* Menoch. *cons. 332. n. 64 & de arbitr q 7. n 70.* Mench *illustr lib. 1. cap 1. n. 19. & sequent. & cap. 2. num 1 & cap. 16. num. 13 & vsufreq. lib. cap. 1. num 19.* Ioseph. Ludou. Perus. *decis 42. num. 6.* Mexia *in tr tassa panis, conclus. 5 n. 52.* Bellug. *in speculo Principum, rubr. 11 §. restat. n. 1.* Cujac. *l. 15. obseru. 25.* Fachin. *lib. 1. controu. c. 2.* Brun. à Sole *in locis communibus, verbo Princeps* Io. Seraphin. *de priuilegiis Iuram. priuil. 146. n 1.* Surd. *de alimentis. tit. 1. q 1. n. 10 cum seqq.* Matiens. *ad l. 3. glos. 2. num. 2 tit. 10. lib. 5. noua recopilat.* Flarr in. *de resignat.*

resignat.lib. 1.q.1.n. 26.cum seqq. Sayr.*in claui Regia lib.3. c.4.n.10.*Bobadil.*in sua politica, lib.2.c.10.n.5.* Morla *in emporio Iuris ,p.1.tit 2.q.1. per totam.* P.Ioan.Pineda *in Iob.to.2.c.34.vers.18 pag.637.*Azor *d.lib.5.c.11.col 195.* Soar.*de legibus,lib.3.c.32.* Gonzal. Mendez de Cabed. *diuersorum Iuris argum lib.4.c.1. sub n.2.* Georg. de Cabed. Lusit. *decis.78.p 2.* nouissimè Illustriss. D. meus Roder.à Cunha *in comment.ad c.dist 9* & me citato in hoc loco *D.Mari Cutel.de donat.inter patr.& fil.tract.1. disp.2 p.6.n.13.*

7 *Nemo suo sensu,&c.*]Ergo Iudex non ad libitum,sed secundum communem & magis receptam Doctorum opinionem tenetur iudicare, vt per Guid. Papæ q.277.Bernard.*reg.*107. Gratian.*reg.*252. Anton.Corac.*in tract de commun opin in præfat.ex n.27.* Hoied. *de incomp.benefic part 2.cap 1. ex num.16.* Burg. de Pace *in proœm. legum Tauri ex num.151.* Alciat. *reg.1.præs.51.* Petr. Magdalen.*de numero testium in testam.p.1.c.16.ex n.50* Cott.*in memorab. verbo opinio communis , pag.625.* Rebuff.*in auth.habita,C.ne filius pro patre.verb examinatione vers 5 pag.579 in fin.* Fichard.Villah.Soar. & alij *commun opin.lib 1.tit.17 num 421. cum multis seq.* Viui. *tom 1.commun.opinion.l.7.tit.12.n.20 in princ.* Menoch. *de præsumpt lib 2 q 71 num 71.* Seraphin.*de priuileg.Iuram priuil.17.num.16.* Surd.*de alimene. tit 9. quæst.44. num.60.*Gutier.*pract lib.3.q 13.num.34.*Petr. Cauall.*in tract de omni genere homicidij,num.373.* Aloys. Ricc.*in collect decis part.4.collect.*802.Amat. Roder.*in pract.de modo & forma viuendi ,seu examinandi processum cap 10. num.14.*

8 Etenim opinio illa præsumitur verior, adeóque in iudicando sequenda erit , quæ à maiori parte Doctorum recepta existit,pulcherrimi in id tenus sunt *in l. athletas 4 in princ* ibi,*& generaliter ita omnes opinantur, ff.de his qui not.infam l.ia vulneratus,in princ* ibi,*dicitur vulgo ff ad leg. Aqu. vnic.* ibi, *ferè crebrior apud veteres opinio est ff de offic. quæstor. l. diui fratrec 17.*ibi , *plures etiam iuris auctorum, ff. de iurepatron. Princip. Instit.de hered instit* ibi,*secundum plurium sententias.*

9 Communis tamen opinio non est præferenda illi
opinioni,qoæ validioribus, & melioribus rationibus
nititur,Fichard.*d.tit.17.n.424.pag.251.* Farin.*in praxi
crimin p.1 q.15.n. 56.* Marta *de Iurisdict.p 2.c.6. num.6,
& 7.*vbi subdit nollum Doctorem posse fundare opi-
10 nionem contra Ecclesiam. Nec est præferenda illi
opinioni,quæ fauet animæ,idem Marta *d.p.2.c.7.num.*
11 29.In causis etiam matrimonialibus propter illarum
fauorem possumus recedere à communi opinione.
Felin.*in c.1.n.1.vers.singularis,vt licite non constet.* Cott.
in memorab.verbo nuptiarum pag. mihi 618. Menoch. *de*
12 *præsumpt l 1. præs.71.n 30.* Sic denique omissa recepta
communi Doctorum opinione possumus in iudican-
do sequi opinionem illam , quam aliquando Præceptores colendissimi veram esse affirmarunt secundum Ferret. *cons.* 31. Rebuff. *de priu Scholar. priuil.* 72. *& in auth. habita Cod. ne filius pro patre , verbo examinationem,vers nonum , pag.*180. Menoch. *d lib.2.præs.71. num.51.*

13 Et quia Doctores legendo magis nituntur veritati quàm consulendo , quia in rectura cessat affectio, & cupiditas æris,ob id si reperiuntur opiniones contrariæ,potius standum est opinioni,quam Doctor in legendo sequitur,quàm ei,quam in consulendo tenet, vide *Crauet de antiq tempor p 1.§.1.n.5u. in fine,& in §. propositum nostrum principale n.48.*Neuiz.*in sylua nupt. lib.5.n.26* Boer.*decis.155 n.24.* Brunor.à Sole *in q legalibus,q.44 n.6.*Menoch.*d præs 71 ex n* 48. Fichard.*d. tit.17.n.429.pag* 251.Flamin.Paris.*de resignat.benef.to.2. l.11.q.10.n.41.*

14 Quando tamen super aliquo dubio sunt diuersæ Doctorum opiniones, vna probabilis, alia verò probabilior,licet tam Iudici quam cuiuis priuato in foro Conscientiæ sequi probabilem , relicta probabiliori: Vnde Neuizan. *in Sylla nupt lib 6. n.4.*Aym. Crauet. *cons 135. n. 40. in princ.* Burg. de Pace *in proœm. legum Tauri n.162.& n.402.*Menoch.*de arbitr. casu.177. n.7. & casu 339.n.19.*Armil.*in sum.verbo opinio,num.2. vers. nam qui sequitur.* Sot.*de Iustitia lib.3.q.6 art 6.ad 4 arg.* Medin.1.2.*q.19 art.6.*vbi Lorca *disp.39.* Gutier.*Canonic.lib.1.c.13.ex n.23.* Arag.1.2.*q.63.art.4.* vbi Salon. *contron 2 &* Bañes *q.10.à 1* Salas *tr.8.disp vnica sect.6.* Valent.*tom.3.disp.5 q 7.puncto 4.* Soar.*tom.4 de Pænit. disp.22.sect.9.& to.5.de censur.disp.40 sect.5.n.6.*Sanch. *de Matrim.lib.2.disp.41.n.30. & lib.3.disp.20.num.4.& lib.8 disp.6.n 18.*

De auctoritate opinionum Bartoli, & de eius laudibus plura tradunt Tiraq.*in l.si vnquam, princ.n.154. C.de reuoc. donat. & ad l.3.connub glos.1.n.9* Grammat. *decis.63.num.15.* Cott.*in memorabilibus verbo Iurisperiti pag.*486 Auil.*ad c.1.Prætor.fol.mihi* 31. Syluan.*cons 9. n.*18.Viui.*tom.2.commun opinion.lib.7.tit.12 n.20. vers. ex quo auctoritas* Bartoli.Amat.Roder.*in pract.de forma, & modo videndi seu examinandi processum c.10.n.13* vbi dicit fuisse Lucernam,& Iuris Ciuilis Illuminatorem. Mart.*de Iurisd part.2.cap.26.num.71.& in votis nou ff.* 15
decis voto 6. num. 6. vbi attestatur adesse constitutio- 16
nem in tota Hispania quod Bartoli doctrina habe-
tur pro lege,& apud nos est *Ordin. Regia lib. 3. tit
64.§.1.*

De glossarum authoritate , & fide præstantissima 17
vide Franc. Viui.*lib.2.opin.398.ex n.38.* Roland.*cons. 14.ex n.39.& cons.73.n.13. vol.3.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam.p.3.c.2.n.87.* Mascard. *de probat.concl.842.& concl.1138.n.15.cum seq.*Plures refert Cened.*ad Decretal. collect.18. n.6.* quibus addo Viui. *tom.2.commun opinion.lib.7.tit.12.de pæna Iudic qui malè iudic.n.10.vers & licet similiter,* Barthol. Bolognin. *in repet.auth.habita n.258. C.ne filius pro patre,*Auil.*ad c.1.Prætor verbo fil.n 15.* Morl.*in emporio Iuric,p.1.tit.1. q.12.n.3.* Ceuall.commun. contra commun.*in præfat. n.61.cum seqq.* Cened.*pract. & can.q. lib 1.q. 8.n.19.* Amat.Roderic.*d.c.10.n.35.*Carrasc.*in explicat ad aliquas leges Recopil c.11.p.2.num.122.cum seqq.* Franc. à Sousa *in repet l.fœmina ff de regul. Iuric p.1.n.252.* vbi multa de glossis Acursij.

SVMMARIVM.

1 *Constitutio respicit futura , & non præterita.*
2 *Lex non extenditur ad præterita , sed trahitur ad futura*
3 *Lex noua Iuris antiqui declaratoria quando extendatur ad præterita.*
4 *Lex non obligat ignorantes.*
5 *Decretum irritans ligat etiam ignorantes quoad actus nullitatem,non verò quoad pœnam.*
6 *Lex seu constitutio non habens decretum irritans , vt liget,necessarium requisitum est, vt fiat illius publicatio:*
7 *Refertur decisio Sacra Rota.*
8 *Lex ligare non potest nisi à die publicationis, vel post duos menses postquam fuit promulgata.*
9 *An ante duorum mensium lapsum scientes liget,ostenditur.*
10 *Leges Summi Pontificis vim habent obligandi quam primum in Curia Romana publicantur.*
11 *Lex non præsumitur promulgata,nisi id probetur.*
12 *Pœnam non meretur quod legitimè factum est.*
13 *Pœna præsupponit culpam.*
14 *Culpa vbi non est,non potest esse delictum , nec pœna.*
15 *Peccata suos tenere debent auctores.*
16 *Nemo priuatur Iure suo sine culpa.*

Cap

Cap. Cognoscentes. II. *Greg.*

1 Constitutio respicit futura & non præterita. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Collect. Zabar. l. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Innocent. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Barbar. Aretin. Butr. Beroi. Alexand. de Neuo, Henric. Martin. Vranius, Mantua, Petr. Grego. Compostel. Cened. *collect.* 1. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 17. Alagona *in compendio Iuris Can pag.* 5. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. *& vol.* 2. *repetitionum in Iure Canonico ad primum Decretaliam librum*, Anton. Burgos, Andr. ab Exea. Franciscus Coscios, Quintilian. Mandos. in appendice. Desumptus est ex D. Gregor. *lib.* 7. *epist.* 35. *ad Fortunatum Episcopum*, refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretalium lib.* 1. *tit* 1 *c.* 2.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc tex. desumunt & multipliciter declarant Bernard. Diaz *reg.* 136. *aliàs* 137. Borlar. *cons.* 214. *n.* 21. *cum seq vol* 2. Ruin. *cons.* 76. *n.* 10. *vol.* 5. Magno Locensi *dec.* 88. Alderan. Mascard. *de interp statut q vlt.* Bellug. *in specul. Principum rub.* 41. *§. leges Regni*, *n.* 15. *vers primum est*, Capallin *milleloq.* 60. Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri*, *n.* 37. Calcan. *cons.* 15. *n* 13. *& seq* Caualer. *dec.* 125. *n.* 9. Castren. *cons.* 341. *in princ. lib.* 1 Syluest. *verbo lex*, *q* 21 Garc. *reg.* 195. Tiraq. *in præfat. de retracta lig à n.* 18 *& de Iure primog. q* 43. *n.* 17. Menoch. *de arbitr lib.* 1 *casu* 185. *n.* 1. *&* 26 Cou. *lib.* 3. *v. r. cap.* 14. *n.* 4. Sebast. Med *in tract de legibus*, *part.* 4. *q.* 25 Nau. *in c. cum contingat*, *de rescript excep.* 14. Brun. à Sole *in locis communibus*, *verbo*, *lex.* 13. *& verbo*, *statutum* 63. Matiens. *lib.* 5 *glos.* 16. *tit.* 10. *lib* 5. *noua recopil.* Anastas. Germon. *animaduers lib.* 1. *c.* 1 Perez *lib.* 10 *glos.* 1. *col.* 2. *ante finem*, *tit.* 1. *lib.* 1 *Ordin.* Azeuedo *ad l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 2. *recop pag. mihi.* 157. Morla *in emporio Iuris*, *part.* 1. *tit.* 1. *q* 6. *per totam.* Castill. *l* 48. *Tauri*, *glos de aguas adelante*, Fr. Emman. Roder. *q. Regul. tr. com* . *q* 6. *art.* 17. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *c.* 16. *q* 13 Cardoso *in praxi iudicum*, *& aduocat. verbo lex*, *num.* 13. Henriquez *consil.* 75. *num.* 1 Flamin. *de confident q.* 11. *num.* 2 Ferrer. *in constitut Cathalonia glos.* 4. *n* 28 Armendariz *in proœmio additionis ad recop legum Nauarra num* 26. Bernard. Greuæ *ad practicam Cameræ imper lib* 1 *concl.* 9. *n* 4 Don. Christophor. de Pace *in Scholiis ad leges Styli*, *l.* 200. *n.* 2. Ego ipse *in tr. Axiom. Iuris vtriusq Axiom.* 136. *n.* 21. Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha *in comment ad c. præterea* 7. *num* 4. *dist* 28. *& latias ad cap & antiquis ex n* 7. *dist.* 28. vbi per conclusiones materiam optimè disponit, & exponit, Ioan. de Salas *de legibus. quæst.* 97. *tract* 14. *disp* 21. *sect* 7 *n.* 17 *&* 18 *cum seqq* Rot in Sabinen. Castri Montis rotundi, 8. Februarij 1627. coram Reuerendiss. D. meo Coccino Decano, statim post princ. *in vers quamuis*, vbi dicit secus esse quando nominatim de præterito, & adhuc pendentibus negotiis cautum sit. Farin. *in praxi crimin p.* 4. *decis.* 10. *num.* 25 *in fine*, *& ibi addit lit. F. & latè fragm*, *crimin. p.* 2. *lit. L. num* 25. *cum seqq.* Soar. *de legibus lib.* 3. *cap.* 14. plures antiquioribus refert Cened. *ad Decretal. col* 1. *n.* 2, nouissimè Octau. Glorit. *resp.* 7. *num* 16. *&* 27. vbi cum Magon. *d. decis.* 58 *num.* 1. dicit legem non extendi ad præterita iam perfecta, & non extendi ad præterita iam perfecta, & non expectantia perfectionem de futuro, quod quidem ampliat cum Menoch. *cons.* 240 *n.* 2. *&* 4 *& cons.* 499 *n* 11 etiamsi effectus actus præteriti adhuc pendeat, licet aliàs secus quando actus de præterito spectat perfectionem de futuro, ad not. per glos. verbo possessum *in Clem.* 2. *de ætate & qualit.* Felin. *in cap. vlt. num.* 11. *in* 5 *fallent. inf. hoc tit.* Magon. *d. decis* 88 *num.* 12. Hieron. Gabr. *cons.* 42. *vol.* 2. Honded. *cons.* 16. *num.* 19. *& seqq. vol.* 1. Et quod lex non trahatur ad præterita iam decisa, puta per sententiam, rem iudicatam, transactionem, iuramentum, solutionem, quietantiam, præscriptionem, & similia; quamuis in eadem lege nominatim & expressa fiat mentio de præteritis, dixi *d Axiom* 136. *n.* 21. Quan- 3
do verò lex noua Iuris antiqui declaratoria, extendatur ad præterita, vide Cald. Pereira *de potestate eligendi c.* 11. *n.* 40 Morla *d. q.* 6. *n.* 11. *cum seqq.* P. Ribadan. *in l. pro defensione Societatis* IESV, *c.* 15. Don Christoph. de Pace *d. l.* 200. *n.* 1 *&* 29 *vers. oritur.* Armendar. *vbi proximè n* 45. Alderan. Mascard. *de gener. stat. interp. conc.* 13. *n.* 41. Card. Tusch. *lit. L. concl.* 264 *n.* 45. *& concl.* 265. *n.* 4. latè Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *lit. L. n.* 51. *cum multis seqq.* vbi conclusionem firmat quod lex, constitutio, seu statutum Iuris antiqui declaratoria trahitur non solùm ad futura, sed etiam ad præterita, *& n.* 52. quadrupliciter limitat, & metipsum *d. Axiom* 136. *num.* 24. Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha *in comment. ad cap ex antiquis* 9. *n* 7. *cum seqq. dist.* 54.

Ignorantes.] Notatur ad hoc quod lex non obligat 4
ignorantes, Henriq. *d cons* 71 *à num.* 7. Aloys. Ricc. *in collectan decis p.* 3. *collect.* 1580. nisi apponatur in eadecretum irritans, cuius natura est ligare etiam ignorantes quoad actus nullitatem, non quoad pœnam, *c.* 1. *de concess præbenda in* 6. *cap. si eo tempore*, *de elect. eod. lib.* 5
Bonacos. *commun. opin lib.* 1. *tit.* 18. *n.* 5 Rota *in vna Dertusen. parochialis* 12. *Februarij* 1593. *coram Penia*, apud Garc. *de benefic. p.* 4. *c.* 4. *n.* 90. Mar. Antonin. *var. resolut. lib.* 1. *ref.* 7 *num.* 15. Aloys. Ricc. *in collect. decis p.* 4. *collect.* 1276. vbi resoluit constitutionem in qua adest decretum irritans ligare ante publicationem, Flamin. *de resignat lib* 5 *quæst* 6. *num* 220. *cum seq & l.* 11. *q.* 4. *num.* 44 *& quæst* 13. *num.* 86 Francisc. Galler. *in margarita casuum conscientiæ*, *verb clausula* Fr. Emman. *q. Regular. tom.* 1 *q* 73 *art.* 1. Farin. *fragmentor crimin lit. C. n.* 672. Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 903. *n.* 13. Cald. Pereira *q. forens. lib.* 1. *quæst.* 6 *num.* 30. *&* 31. Martha *de clausulis*, *p.* 1. *claus.* 191. *n.* 12. *& de Iurisdict. part* 4 *cent.* 1. *casu* 94 *n.* 32. cum aliis per me citatis *in tr. de clausul. vsufreq. claus.* 40 *n* 7 *&* 14. Ad hoc enim, 6
vt lex, seu constitutio non habens decretum irritans liget, necessarium requisitum est, vt fiat illius publicatio solemnis, & publica, quia lex humana neminem obligat priusquam promulgetur, etiam data scientia, *cap in istis*, *§. leges*, *dist* 4. *l. fin. ff de decretis ab ordine faciendis*, *l leges sacratissima*, *C. de legibus* Nauar. *consil.* 2. *n.* 3. *&* 4. *de constit. in vtraque edit.* Sebast. Medices *in repet. c.* 11 *erit autem lex*, *dist.* 4. *num* 67. Anton. Gabriel *communium*, *tit. de legibus concl.* 4. Azor. *d. l.* 5. *cap.* 1 *quæst* 1. Greg. de Valentia *tom.* 1. *disp.* 7 *q.* 5. *punct.* 5. Cened. ad Decretum *collect.* 1. *num.* 5. *& ad Decretal. collect.* 1. *num* 3. Nicol. Garcia *de benefic. p.* 5. *c.* 8 *n.* 14. Soar. *de legibus*, *lib.* 3. *cap* 16 *&* 17. Sayr. *sub tit. de constit. decis.* 1. Anton de Moure *in examine Theologia moralis*, *p.* 1. *c.* 3 *§.* 1. Steph. Gratian. *Marchia decis.* 200. *num.* 10. *& seqq* Camil. Borel. *in summa omnium decis. tit.* 13. *n.* 22. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad d. cap in istis*, *§. leges*, *n.* 3. Francisc. Coriolan. *post tract. de casibus reseruatis*, *vbi de absolutione à casibus Bullæ in Cœna Domini n.* 11. Et ad hoc propositum placet tran- 7
scribere Rotæ Romanæ optimam. *decisionem in vna Calaguritana beneficij SS. Iacobi*, *& Andreæ* 17. *Maij* 1593. coram Card. Blanchetto, quæ sic ait: Domini steterunt in decisis, cum enim beneficium, de quo agitur, vacauerit de mense Februarij 1587. & Motus proprius fuerit publicatus de anno 1519. non 8
potuit ligare, nisi à die publicationis, vel post duos menses, postquam fuit promulgatus, *gloss in proœmio Clement.* & ibi Doct. Dec. *in cap.* 1 *de constit. n.* 15. & ibi Beroi. *num.* 50 Roland. à Valle *cons.* 8. *num.* 21. *cum seqq. l.* 3. Gabr. *com. tit. de legibus concl.* 4. *n.* 6. idque

etiam

etiam procedit quoad scienter, Bald. *l. vni. §. fin. C. de caducis tollend.* Non obstat quod hæc procedont in lege vniuersali, quia ista, vel est lex vniuersalis illios diœcesis, & intrant prædicta: vel est particularis constitutio respiciens fauorem Episcopi, & Episcopos potuit illa non vti, vt fuir decisum: vel saltem reqoirebatur publicatio, licet ligaret statim ante lapsum duorum mensium, vt loquitur Felin. *in c. 2. de const. n. 7.* allegatus pro Franc. Non obstat quod decretum irritans ligat etiam ignorantes, quia est verum, vbi in aliquo locó est facta publicatio, provt de regulis Cancellariæ tra-
9 dit Sarnen. *in proœmio regularum,* Et decretum irritans
semper sequitur naturam dispositionis soper qua apponitur, Put. *decis. 1. l. 1.* Hactenus decisio. Ex qoa apertè colligitur, & Ioris est exploratissimi, superioris Principis constitutionem post doos menses à die publicationis ligare sobditos; sed non abs te dubitari potest, an ante duorum mensiom lapsum scientes liget; affirmatiuam renent partem in præsenti Bald. *n. 5. vers. ex prædictis.* Panor. *n. 7. vers. disceptatio*, Imol. *n. 5. vers. & aduerte*, Felin. *col. 4 n. 7.* Bero. *n. 50.* & alij plures, vt per Feder. Senis, Franc. Domin. Præpos. Panorm. quos referunt, & seqnuntur Rendina *in promptuario recept. sent. in fine tom 1. in miscel n. 1.* & Azor. *d. cap. 3. q. 8.* quicquid contrarium velint Butr. *hic col. 3. n. 17. vers. puto de mente Iuris*, Dec. *lect. 1. num. 16. col. 6.* Menoch. *de arbitr casu 185. num. 20.* Mau. *cons. 1 n. 8. de constitut.* Leges verò summi
10 Pontificis vim habent obligandi, quam primùm in Coria Romana publicantur, & in acie campi Floræ, & ad valuas Basilicæ Apostolorum affixæ sint, & in Cancellaria Apost. pro publicatis habentur, Siluest. *verbo, lex, q. 6. vers. 3.* Gomez *in proœm reg. Cancell. q. 2. ante fin.* Valent. *d. puncto 4 dub. 2.* Azor. *dict. cap. 3. quæst. 3.* Fr. Emmau. *q. Regul. tom. 1. quæst. 6 art. 2. in fine* Vtrum autem legis promulgatio in Curia Principis sufficiat ad omnes subdiros obligandos; vide Soar. *de legibus lib. 3. cap. 17.* Salas *in simili tractat. disput. 12. sect. 2.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. libro 13. cap. 16. num. 151.*

Illud in præsentiarum aduertere oportet, legem non
11 præsomi promulgatam oisi id probetur, quia promolgatio est quid facti, Menoch. *de præsumpt. l. 2. præs. 1. n. 2. & præs. 2. n. 2* qoem refert & seqoitur Emman. de Valle de Moura *de encant. & ensalmis, sect. 1. c. 5. n. 13* reprobans opinionem Nicolai Garc. *de beneficiis part. 2. c. 1. n. 44.* contrarium tenentis.

12 In glos. { Culpa.] ibi (*quia quod legitimè factum est pœnam non meretur.*) Vide Card. Tusch. *pract. concl. tom. 6. lit. P. concl. 208.* Campan. *in diuersorio Iuris Can. rub. 11. c. 33. n. 26. vers. insuper*, Flamin. *de confident. q. 5. n. 47.* Marc. Anton. *var. lib. 3. resolut. 42. n. 2.* Nam pœna
13 præsupponit culpam, D. Thom. 2 2. *q 108. art 4. in solut. & cap. 2. q. 87. tit. 7. & 8.* Sot. *de iustitia lib. 1. q. 6. art. 5. col. 2. vers. profecto, & vers. veruntamen*, Sylucst. *verbo, pœna, num. 25.* Cou. *var. lib. 2. cap. 8. in princ. & num. 1. vers. tertio.* Surd. *decis. 277. num. 19.* Guttier. *canon. lib. 2. cap. 30. num. 12. cum seq.* Cened. *ad Sextum collect. 1. num. 2.* citati per me *in tract. Axiomatum Iuris vsufr.*
14 *Axiom. 181. n. 1.* Et vbi non est culpa, non potest esse delictum, *cap. cum voluntate, de sentent. excom.* Perett. *in Extrau. ambitiosa, de rebus Ecclesiæ non alien. pag. 94. n. 30.* & per conseqoens nec pœna, *l. si putator, ff. ad legem Aquil. c. sine culpa de regulis Iuris in 6.* Thom. de Thomassetis *reg. 283.* Ioseph. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, l. 2. cap. 10. num. 8. citati per me Axiom 62. num. 2.*

15 In ead. glos. ibi (*& peccata suos debent tenere auctores*) Vide Cald. Pereira *q. forensium in comment. ad l. vnicam, C. ex delictis defunctorum, part. 3. num. 8.* Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 38 n. 20.* Farinac. *in praxi crimin. part. 1. q. 13. num. 1.* Bertazol. *in repet. l. si quis maior, C. de transact. num. 111.* Escobar. *de ratiocin. cap. 42. num. 7.* Cardin. Tusch *tom 6. lit. P. concl. 112.* metipsum *d. Axiom. 62. num. 1.*

In ead. glos. ibi, (*Nemo priuatur Iure suo sine culpa.*) 16
Vide *in libello de principiis vtriusque Iuris lit. I. num. 50.* Sanch. *de Matrim lib. 9. disp. 32. num. 6.* Ex causa tamen, etiam absqne culpa, diuino & humano iudicio pœna infertur, vt in Iuribus hic citatis, quæ adducit Couar. *lib. 2. var. c. 8 n. 1. vers. 1.* An iustè, & quando innocens ob alterios crimen & delictum puniri valeat, vide plenissimè citatos per Cened. *d. collect. 1. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Connexorum de vno statutum ad aliud connexum extenditur.*
2 *Declaratur auctoritas Apostoli ad Hebræos, cap. 7.*
3 *Ab vno connexorum fit extensio ad alterum.*
4 *Connexa dicuntur indiuidua, & reputantur vnum.*
5 *Ubi est eadem ratio, ibi debet esse idem Ius.*
6 *Ubi est eadem ratio, ibi dicitur adesse eadem lex non extensiuè, sed comprehensiuè.*

CAP. Translato. III. *D. August.*

EXtensio fit ab vno connexorum ad aliud, ex quo, 1
translato Sacerdotio, legis translatio fit colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioann. Andr. Imola, Innoc. Anania, Dec. Hostiens. Felin. Panor. Barbat. Aretin. Anchar. Butr. Alexand. de Neuo, Henric. Martin. Vranios, Mantua, Petr. Greg. Compost. Viuian. *in ratien. primi libri Iuris Pontificij, pag. 18.* Alagona *in compen Iuris Can. pag. 5.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot. & vol. 2 repetitionum in Iure Canon. ad primum Decret. librum.* Quintil. Mandos. in appendice, refertur ab Antonio Augustino *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 1. c. 4.*

Translato Sacerdotio, &c.] D. Paul. *ad Hebr. c. 7.* quem 2
explicaot. Sot. *de Instit. lib. 2. q. 5. art. 4. & q. 6. art. 1.* Cou. *lib. 1. var. c. 17. n. 1.* Perez *l. 3. vers. quæritur deinde vigesimo quinto tit. 4. l. 8. Ordin. à pag. 142.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. p. 1. c. 1 n 27.* Alphons. Castro *lib. 9. aduersus hæreses verbo lex*, relatt per Cened. *ad Decretal. collect. 83. n. 3.* Sacerdotij appellatione continetur omne Sacramentum, quo gratia confertur, ita Ioan. Andr. Anch. & alij in præsenti, teste Anton. Ricciol. *in tract. de Iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib. 2. c. 1. n. 9.*

Quod de vno dicitur; necesse est vt de altero intelligatur.] 3
Quia ab vno connexorum fit extensio ad alterum *l. 3. §. iudicio contrario, ff. de contraria act. tutelæ, l. proindè, ff. ad legem Aquil. l. cum actum, ff. de negot. gestis, cap. præterea, infra de offic. deleg.* Surd. *de aliment. tit 9. quæst. 31. num. 16 cum seqq. & cons. 196. num. 9. & cons. 338. num. 3. & decis. 199 n. 13.* Hieron. Fernandez de Otero *in repet. cap fin. de pactis, num. 6.* Mar. Antonin. *var l 3. resol. 9. n. 2.* Hippol. *sing. 251. num. 1.* Cott. *in memorab. verbo, connexorum. pag. 166.* Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. part 3. cap. 7. n. 71.* Scobar *de ration. cap. 13. n. 11.* Mendez à Castro *in praxi Lusitana lib. 5. cap. 1. num. 41.* Card. Tosch. *tom. 2. lit C. concl. 626.* Gironda *de priuilegiorum, & exemptionum explicat. n. 751.* Connexa dicuntur in-
diuidua, Surd. *d. decis. 199. num. 13.* Ego ipse *in tract. de* 4
Axiomat. Iuris vsufreq. Axiom. 51 num. 1. Et reputantur vnom, Sigismond. Scacc. *de appellat. q. 17. limit. 21. sub num. 25.*

In glos. [Quod de vno.] ibi (*vbi est eadem ratio, ibi de-* 5
bet esse idem Ius) *illud, ff. ad legem Aquil. l. illud, C. de Sacrosanct. Eccles. l. si postulauerit, §. 2. ff. ad legem, Iuliam, de*

Adult. 3 *quidam nummularios*, *ff. de edendo.* §. *pari notatione*, *Instit. quibus modis Ius patria potestatis soluitur.* Portol. *in tract. de consortibus & fideicom. legal. c.* 5. *n.* 14. Surd. *cons.* 301. *n.* 19 *& decis.* 52. *n.* 10. Thom. de Thomas. *reg.* 199. Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcopum, p.* 3 *n.* 6. Cæsar. Argel. *de contradictore legitimo*, *q.* 10 *n.* 115. Trentacinq. *var. lib.* 1 *tit. de statutis resol.* 1. *sub n.* 2. §. 1. Vgolin. *de officio & potestate Episcopi, c.* 13. §. 17. *n.* 2. *vers. quid igitur*, *& c.* 49. § 4. *n.* 1. Farin. *in praxi crimin. p.* 7. *fragment. lit. E. n.* 51. *cum seqq.* Ego ipse *in tract. de Axiom. Iuris vsufreq. Axiom.* 197. *n.* 2. Vbi enim est eadem ratio, ibi dicitur adesse eadem lex non extensiuè, sed comprehensiuè, *d. l. illud, C. de Sacros. Eccles. l. hoc totis*, §. *satis etiam cautè putamus*, *C. de reuoc. aud. donat.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm. n.* 105. Surd. *decis.* 276. *n.* 8. Guttier. *pract. l.* 3. *q.* 17. *à n.* 84. Ego ipse *d. Axiom.* 197. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Lex, quæ vno malorum prohibito, cætera exinde orientia prohibet, bona est.*

2 *Concupiscentia dicitur à concupisco, & traditur definitio.*

3 *Legislator non debet legem promulgare punientem omnia crimina, sed quædam sub silentia pertransire.*

4 *Præcepti transgressio est mortale peccatum.*

5 *Vno prohibito omnia prohibentur per quæ peruenitur ad illud.*

6 *Cupiditas est radix omnium malorum.*

Cap. Nam concupiscentiam. IV.

1 LEx, quæ vno malorum prohibito, cætera exinde orientia prohibet, bona est. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Innoc. Anania Dec. Hostiens. Felin. Barbat. Aretin. Butr. Alexand. de Neuo, Henric. Martin. Vran. Petr. Gregor. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 8. Alagona *in compendio Iuris Canon. pag.* 5. remissiuè Ximen. *in comment. p.* 1. *&* 2. Desumptus est ex D. August. *super epistolam ad Romanos, c.* 7. refertur ab Anton. August. *Collect.* 1. *Decretal. lib.* 1 *tit.* 1. *c.* 7.

2 *Concupiscentiam.*] Concupiscentia dicitur à concupisco, & est appetitus delectabilis sensitiuè, & subiectiuè in appetitu sensitiuo, ac omnium malorum radix, vt ex D. Thom. & aliis tradit Perez *l.* 1. *in glos. verbo, cobdicia. tit.* 2 *lib.* 8 *Ordin. pag.* 37.

3 *Omnia.*] Notatur ad hoc quod legislator non debet legem promulgare punientem omnia crimina, sed quædam sub silentio pertransire, Rebuff. *in proœm. ad leges Galliæ, glos.* 1. *n.* 37. *cum seqq.* Nam multa à legibus & Canonibus permittuntur, quæ licèt impunè fiant, non tamen carent vitio, & dedecore, quia non omne illicitum punitur, sed id tantùm quod statuit lex esse delictum, *l.* 3. § *non perpetuo, vers. Diuus ff. de sepulchr. viol. l. militis, C. de Relig. & sumpt. funer. &* ideò *inter præcipuas legis virtutes permissio connumeratur, cap. omnis, dist.* 3. *vbi dixi*, Soar. *de legibus, lib.* 1. *cap.* 15. *ex n.* 5. *vsque ad n.* 12. *& c.* 16. *à n.* 4 *vsque ad* 8. Salas *eod. tract. disp.* 3. *sect.* 4. *n.* 15. Vasq. 1. 2. *q.* 92. *art.* 1. *n.* 9.

4 Notatur etiam ad hoc quod præcepti transgressio est mortale peccatum, vt per Nau. *in cap. negotium, n.* 7. *cum seqq. de Pœnit. dist.* 5. Cened. *ad Decretal. collect.* 2 *n.* 2. post Azorium, & Molinam idem tradit Sanch. *in præcepta Decalogi, l.* 1. *c.* 1. *à n.* 4.

5 In glos. [Vnde.] ibi, (*vno prohibito omnia prohibentur, quæ sequuntur ex illo.*) Item & omnia per quæ perueniuntur ad illud, *l. oratio, ff. de sponsal. l. pupillus, ff. sed si per interpositam, ff. de auctorit. tut. l. legem, in fin. ff. de naturalibus liber. c. cum quod prohibetur, de regulis Iuris in* 6. cum similibus citatis per Mascard. *de probat. concl.* 102. Surd. *cons.* 301. *n.* 74. Franc. Gallet. *in margarita casuum consc. verbo prohibere.* Vital. de Camban. *tract. clausularum, pag. mihi* 193. *n.* 12. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 1. *c.* 15. *n.* 10. D. Barbosa *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 57. *ff. soluto matr.* & per metipsum *in tr. de Axiomat. Iuris vsufreq. Axiom.* 193. *n.* 3.

In glos. [Oriuntur.] ibi, (*cupiditas est radix omnium malorum.*) S. Gregor. *lib.* 7. *Epist.* 110. relatus *in cap. bonorum* 47. *dist.* ita ait: Bonorum auctori inhærere aliter non valemus, nisi cupiditatem à nobis, quæ omnium malorum radix est, abscindamus, refero Ego ipse *in tr. de officio, & potestate Episcopi part.* 1. *tit.* 2. *de Episcopali muner. glos.* 15. *n.* 9. vbi *à n.* 1. totus in ostendendo sum, qualiter dicatur cupiditas. 6

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.*

2 *Sapiens non debet quis esse apud semetipsum.*

3 *Papa in decisionibus causarum maior est omnibus Sanctis, qui Summi Pontifices non fuerunt.*

4 *Periti semper consulendi sunt, vt quis valeat excusari.*

Cap. Ne innitaris. V. *D. Hieron.*

COnstitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Imola, Innoc. Anania, Dec. Host. Felin. Panor. Butr. Alex. de Neuo, Henric. Boich. Martin. Vrani. Anchar. Aretin. Petr. Gregor. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 9. Alagona *in compen. Iuris Canon. pag.* 5. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1 *&* 2. Desumptus est ex D. Hieron. *in parabolis c.* 3. refertur ab Anton. August. *collect.* 1 *Decretal lib.* 1. *tit.* 1 *c.* 6. 1

Non debet quis esse sapiens apud semetipsum, vt probat text. *in præsenti*, quem ad hoc propositum refert Aloys. Ricc. *in collectaneis decisionum p.* 4. *collect.* 977. *in princ.* Non fiat Abbas, inquit S. Greg. qui sibi sapiens esse videtur, nec est in suo sensu humilis, refero Ego ipse *in tract. de officio, & potestate Episcopi, p.* 1 *tit.* 2 *glos.* 6. *n.* 7. Nam Sanctorum Patrum dicta sunt imitanda, & exempla sequenda, vt ait Concil. Trid. *sess.* 4. *paulo post princip.* Bernard. *reg.* 658. imo eorum dicta haberi pro lege in decisionibus causarum tenent Felin. *hic num.* 2. Gregor. Lop. *l.* 6. *glos.* 1. *tit.* 1 *p.* 1. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 6 *art.* 2. *vers. quoad primam*, Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha *in comment. ad cap. Domnus* 15. *num.* 1. *dist.* 19. *vbi n.* 2. intelligit procedere, nisi dictum vnius Sancti, dicto alterius reperiatur contrarium; in decisionibus verò causarum maior est Summus Pontifex omnibus Sanctis, qui Summi Pontifices non fuerunt, Abb. *in cap. qualiter & quando, lib.* 2 *n.* 2. *de accusat.* Ludou. Gomez *in repet. c.* 1. *n.* 37. *de constit. in* 6 Mascard *concl.* 91. *num.* 11. Dionys. Paul. *de vera qual. Patriarchal. eiusm. erectione c.* 16. *n.* 14. & in dubiis ad finem, vt quis excusari valeat, semper consulendi sunt periti, Rubin. *decis.* 99. & ideò consulens superiorem credens illum habere sufficientem scientiam, etiamsi erret, non peccet, Sayr. *in floribus decis. sub tit. de pœnit. decis.* 10. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Constitutio Collegij antiquam consuetudinem auferens, quæ redundat in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa non valet.*

2 *Quod quisque Iuris in alterum statuit, ipse debet vti.*

4 Factum

4 *Fructum à maiori parte in rebus Colleg'j, vel communitatis valet.*

5 *Maior pars Collegij decernere, & ſtatuere poteſt in præiudicium minoris, quod limita vt ibi.*

6 *Factum à minori parte in iis, quæ ſunt communia pluribus vt ſingulis, etiamſi eſſent mille non valet niſi omnes conſentiant, intellige vt ibi.*

7 *Citatio eius cuius principaliter intereſt, eſt neceſſaria non autem illius, qui in conſequentiam lædi poteſt.*

8 *Capitulum non poteſt ſtatuere ſuper iis, quæ tangunt ſtatutum generale Eccleſiæ, vel Iura Epiſcopi ſine conſenſu eiuſdem.*

9 *Lex vel ſtatutum Epiſcopi non valet ſine conſenſu Capituli.*

10 *Conſuetudo valet quod quis in abſentia, ſeu non reſidens percipiat fructus ſuorum beneficiorum, non autem diſtributiones quotidianas.*

11 *Mandatum de manutenendo dandum non eſt vt quis lucretur diſtributiones in abſentia.*

CAP. Cùm omnes. VI. *Innoc. III.*

1 CONſtitutio Collegij antiquam conſuetudinẽ auferens, quæ redundat in damnum aliquorum, & commodum aliorum, ceſſante rationabili cauſa non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Innoc. Anania, Dec. Hoſt Felin. Barbat. Aretin. Panorm. Butr. Bero. Alex. de Neuo, Henric. Boich. Martin. Vtan. Mantua, Petr. Greg. Compoſtel. Alagona *in compen. Iuris Canon. pag.* 5. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif pag.* 19 remiſſiuè Caſal. *in annot* & Ximen. *in concord p* 1 *&* 2. *& vol.* 2. *repetitionem in Iure Canonico ad primum Decretalium librum*, Ioan. Bapt. Ferrer. Anton. Burg. Andr. ab Exea, refertur ab Antonio Auguſt. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 1. *c.* 1.

2 *Quod quiſque Iuris in alterum ſtatuit ipſe debeat eo vti*] *L.* 1. *ff quod quiſque Iuris.* Cardin. Tuſch. *tom* 6. *litt. Q. concl.* 49.

3 *Coaquetis*] Secundùm cuiuſque Canonici dignitatem, & conditionem, Surd. *de alimentis, tit.* 4. *q.* 18. *n.* 72.

4 In gloſ. [Conſtitutum. 1.] ibi (*ſed nunquid eſt verum, &c.*) Notatur ad hoc quod factũ à maiori parte in rebus Collegij, Vniuerſitatis, vel communitatis valet, vt
5 per Duen. *reg.* 196. Caputaq. *deciſ.* 191. *&* 203. *p* 3 Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 162 *n.* 11. *& n* 14. Subdit quod cum negotia vniuerſitatis de facili non poſſunt expediri, ſi omnes deberẽt conſentire, idcircò factum eſt, vt quod à maiori parte agitur ad vniuerſos referatur, & ex *n.* 15. probat ſecus eſſe in criminalibus, & in arduis, quia in huiuſmodi non ſufficit maior pars Decurionum, ſeu Conſiliariorum, ſed debent omnes conſentire, & factum à maiori parte Capitoli, Collegij, aut Vniuerſitatis quod dicatur latè Ioan. Baptiſta Coſta *de factis ſcient, & ignor. in* 3. *p.* 30. *per tot* Et notatur ad hoc tex. hic, quod maior pars Collegij decernere, ſtatuere, & derogare poteſt in præiudicium minoris partis, vt per Felin. *hic num.* 17. quod limita niſi collegium, ſeu Capitulum vellet aliquid ſtatuere contra priuilegium ſeu exemptionem, tunc enim vnus ſolus poteſt contradicere, atque illud impedire, Abb. *in c venient, num.* 21. *poſt princ inf de præſcript.* vbi etiam Felin. *n.* 4. *verſ dum allegat* idem Felio. *hic n.* 18. *verſ. fallit. ſecundo*, quos refert Eraſm. à Cochier *de Iuriſd Ordinarij in exemptos p* 1. *n.* 16.

6 In ead. gloſ.] ibi (*ſed vt ſingulis.*) Notatur ad hoc quod factum à maiori parte in his, quæ ſunt communia pluribus vt ſingulis, etiamſi eſsẽt mille, non valet niſi omnes conſentiant, Duen. *reg.* 205. Gomez *tom* 1. *var. c.* 3. *n.* 14. Azeued. ad Curiam Piſanam, *lib.* 2. *cap.* 14. Villag. *in tract. de rebus Eccleſ. non alien l.* 1. *p.* 1 *cap.* 101. *n.* 7 *&* 8 *& c.* 102 *n.* 7. me citato in hoc loco, Diana *in reſ. Moral. p.* 1. *tr.* 3. *reſ* 29. & intellige de ſingulis, de quorum præiudicio principaliter agitur, ſecus ſi ſecundario, *gloſſ. vlt. in cap. quamuis pactum. de pactis in* 6. recepta communiter, vt per Tiraq. *in tr. res inter alios in princ. n.* 10. *&* 11. & ita contradictio vnius ſufficit 7
in his quæ compe̷tunt Iure ſingulari, vt per Abb. *n.* 7. *verſ. & dico*, Butr. *n.* 18 *&* Beron. *n.* 58. Card. Canaler. *deciſ.* 134. *n.* 5. Vnde in ſimili citatio eius cuius principaliter intereſt, eſt neceſſaria, non autem illius, qui in conſequentiam lædi poteſt, vt per gloſ. *in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* reſoluunt Bellacomb. *t.* 2. *communium opinion. pag* 285. *n.* 4. Perez *ad l.* 1 *tit* 2. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 91. Menoch. *conſ.* 311. *n.* 24. Gam. *dec.* 195. *n.* 3. *& dec.* 207. *n.* 1 Hippol. *conſ.* 113. *à n.* 54. Surd. *dec.* 156. *n.* 1.

In ead. gloſ. ibi (*quia ſine conſenſu Epiſcopi facta fuit.*) 8
Notatur ad hoc quod Capitulum non poteſt ſtatuere ſuper his, quæ tangunt ſtatutum generale Eccleſiæ, vel iura Epiſcopi ſine conſenſu eiuſdem, vt per Innoc. *hic n.* 1. Abb. *n.* 4. Butr. *n* 45. Felin. *n.* 9. Bero. *n.* 36. *&* 46. Calderin. *conſ.* 2. *ſub hoc tit* quos refert, & ſequitur Rota *deciſ* 21. *apud* Farin. *p.* 2. *recent.* Benedict. Ca-
pra *tom* 1. *communium opinion. lib.* 2. *tit.* 2. *de Epiſcopis, &* 9
Clericis, n. 24. *pag* 154. Mareſcot. *var. lib.* 2. *c* 31. *num* 22. *&* 23. Greg. *deciſ.* 66. *n.* 11. Vnde etiam lex, vel ſtatutũ Epiſcopi non valet ſine conſenſu Capituli, Abb. *in c. quanto, n.* 4. *de his, quæ fiunt à Prælato.* Armendar. *in proœm. additionum ad recopilationem legum Nauarræ, n.* 118. Intellige illam gloſſæ reſolutionem procedere, vbi ſtatuta non fuerunt Iuri communi cõtraria, tunc enim non ſufficeret conſenſus Epiſcopi, ſed requireretur beneplacitum Apoſt. quia Capitulum nec etiam interueniente conſenſu Epiſcopi poteſt ſtatuere contra Ius commune Oldrad. *conſ.* 259 *num.* 9. Feder. de Senis *conſ.* 1. *per tot.* Alex. *conſ* 106 *n.* 1. *l* 2 & fuit reſolutum in Hiſpal. proportionis de Oſſuna 10. Februarij 1623. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, in qua fuit dictum fuiſſe inualidum ſtatutum à Capitulo conditum, quod deſcendentes ex genere infecto, non admittantur ad beneficia Eccleſiaſtica, cum huiuſmodi ſtatuta ſint contra ius commune *in c eam te, de reſcript.* optimè Ferentil. *in annot. ad deciſ.* 758 Buratti.

In gloſ. [Conſuetudinem vlt.] Notatur ad hoc quod 10
valet conſuetudo quod quis in abſentia, ſeu non reſidens percipiat fructus beneficiorum ſuorum, vt per Duen. *reg.* 134. Selu. *de benefic. p.* 4. *q.* 2. *n* 1. Cou. *lib* 3. *var. c.* 13. *n.* 9 Gonzal *ad reg.* 8 *Cancell. gloſ.* 5 *n* 107. Moneta *de diſtribut. quotid p.* 2 *q.* 12. *à n.* 31. vbi tenent id procedere modò Eccleſiæ Cathedrales, & Collegiatæ præſertim, inſignes non paterentur defectum miniſtrorum, aut talis conſuetudo non præbeat occaſionẽ vagãdi. Non valet tamen quod habeat diſtributiones quotidianas, vt probat tex. *in c. vni. de clericis non reſid. lib* 6 innouatus, & in vſum reuocatus à Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reformat. c.* 12. *verſ. diſtributiones vero*, Selu. *d. q.* 2. *n.* 8. *in fin.* Cou. *d. c* 13. *n.* 2. Du. *n. d reg.* 134. *limit. vlt.* Azor. *inſtit. mor. p.* 1. *lib* 7. *c.* 3. *q.* 2. *&* 4 Moneta *d. q.* 12.
n. 47. Nicol. Garcia *de benefic. p.* 3. *c.* 2. *n* 410. vbi etiam 11
id intelligit de conſuetudine immemoriali, & hinc Rota apud Seraphin. *deciſ.* 140. *n.* 1. infert non eſſe alicui dandum mandatum de manutenendo, vt quis lucretur diſtributiones in abſentia.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutio laicorum Eccleſiam ſeu eius bona non adſtringit.*

2 *Clerici & Eccleſia non ligantur ſtatutis laicorum.*

3 *Laici ex vi conſuetudinis Iur, poteſtatem in Clericos habere non poſſunt.*

4 *Praescriptio immemorialis non aequivalet privilegio ubi adest incapacitas ex parte praescribentis.*

5 *Lex Civilis iusta obligat in foro Conscientiae.*

6 *Lex poenalis etiamsi ipso facto, vel ipso iure poenam constituat, minimè potest non obtemperantibus gignere obligationem, qua debeat reus luere, & solvere poenam in foro Conscientiae ante Iudicis sententiam.*

7 *Paupertas illa maximè nocet, quae culpa alicuius provenit.*

8 *Feudi alienatio valet sine consensu domini, quando unus vassallus infeudat alium de feudo, & recognoscitur à domino.*

9 *Vassallus feudum filiae suae non potest in dotem dare.*

10 *Feudum potest à vassallo domino renuntiari sine alia facultate.*

Cap. Quae in Ecclesiarum VII.

1 Constitutio laicorum, quod ipsis ob inopiam liceat feudum Ecclesiasticum alienare, facta sine legitimo consensu Ecclesiasticorum non valet, & venditio factà est ipso iure nulla. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Anch. Bellam. In. Andr. Imola, Innocent. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Butr. Beroi. Barbat. Aretin. Alexand. de Nevo, Henric. Boich. Martin. Vranius, Mantua, Petr. Greg. Compostel. Cened. *Collect.* 2. Alagona *in compen. Iuris Can. pag.* 6. Vivian. *in ration. lib.* 1. *Iuris Pontif. pag* 20. remissivè Casal. *in annot. &* Ximen. *in concord p.* 1. *&* 1. *& vol* 2. *repetitionum in Iure Canonico ad primum Decretalium librum*, Anton. Burgos, & Hippolyt. Reginald. refertur ab Antonio Augustino *collect. Decretal lib.* 1. *tit.* 1. *cap.* 1.

2 Collige ex tex. Clericos, & Ecclesiam non ligari statutis laicorum, ut per Tiraq. *de iure primog. q.* 43. *à princip & in praefat retractus lib. n.* 14. *& §.* 1. *glos.* 13. *n* 4. *& de iudicio in rebus exiguis n.* 63. *vers.* 43. *& in legibus connub. glos* 8. *à n* 171 Mol. *de primog lib.* 2. *c.* 10 *num* 78. Menoch. *quaest. frequent c.* 5. *num* 5. Nau. *in cap. novit not. lib.* 3. *corol.* 17. Greg. Lop. *l.* 56 *glos.* 10. *tit.* 6 *p.* 1. Rebuff. *ad leges Galliae, t.* 1. *in proem glos.* 1. *n.* 57 Marant. *disp.* 8. *ex num.* 8. Lancel. Gallia, *in consuetud Alexand. glos maritus, q* 4 *ex n* 6. Soar. *de legibus, lib.* 3. *c.* 34. *n.* 15. Ioan. Garc. *reg.* 291. Cavalcan. *p.* 2. *decis.* 9 *à n.* 79. Perez *l.* 7. *in glos porque todo esto seria, tit.* 1. *l.* 1. *Ord.* Seraph. *de privil. iuram. privil.* 77. *n.* 24. Mexia *in tr. tassae panis, concl.* 5. *n.* 12. Surd. *cons* 2. *à n.* 3. *& cons.* 301. 1. *à num.* 1. *& n.* 12. Menoch. *de interdictis, remed.* 14. *recup. n.* 54. *cum seqq* Matiens. *l.* 1. *glos.* 1. *n* 1 *tit.* 15. *l.* 5. *nova recop.* late Morla *in emporio Iuris, par.* 1. *tit.* 1 *quaest.* 16. *per totam,* Molina *de iustitia, tract.* 2. *disp* 31. *concl.* 6. Azor. *instit. moral. p.* 1 *lib* 5 *c.* 11 *q* 1. Valasc. *de Iure emphyt. quaest.* 20. *num* 6 *col.* 4. D. Barbosa *in l. Titia, num.* 31 *ff solut. matr.* Cald. Pereira *de renov emphyt q* 17. *n.* 11. *& de nominat. q.* 7 *n.* 5. Oliban. *de Iure fisci, cap.* 14 *num.* 138. plures per Castil. *lib.* 2. *quotid. cap* 5 *num.* 26. *&* Cened. *ad Decretales collect.* 2. *n.* 1. Unde nec ex vi consuetudinis Ius, & po-

3 testatem in Clericos laici habere possunt, ut per Surd. *cons.* 301 *num.* 54. *& decis.* 119. *num.* 5. Guttier. *canon lib.* 1. *c.* 34. *n.* 21. Azor. *d. c.* 11. Farinac. *in praxi crimin part.* 1. *tit. de Inquisit. q.* 8. *num.* 3 Cenall. *communium contra commu-*

4 *nes, l.* 4. *q.* 896. *n.* 157. Nam cum Laici sint incapaces iurisdictionis Ecclesiasticae, illis non proficit consuetudo, nec praescriptio immemorialis, quae non aequivalet privilegio, ubi adest incapacitas praescribentis, Card. Tusch. *lit. I. concl.* 453 *n.* 46. *& lit. L. concl.* 342. *num.* 117. Ioan. Beltran. de Guevara *in propugn. Ecclesiasticae libertatis, & Pontificiae potestatis,* § 7. *primae assertionis, num* 37. Nicol. Garc. *de benefic p.* 1 *cap.* 1. *n.* 37. Intellige supradicta procedere in constitutione particulari Laicorum circa bona clericorum disponente, non sic in generali, quae non concernit personas principaliter, nec accessoriè Clericorum, sed bonum publicum totius communitatis ad eorum mutuam societatem, & uniformitatem, & sic in hoc casu omnes Clerici obligantur quoad vim directivam, ut latè tradit Soar. *de leg. lib.* 3. *c.* 34. Lex enim temporalis ratione directiva obligat etiam Clericos quatenus universaliter tangit, & respicit bonum publicum, & commune Laicorum, & Clericorum, quia iustum est, & rationi consonum, ut pars subiiciatur conservationi, & utilitati totius universi, prout est Respublica in communi, Cou. *in reg possessor, l.* 2. *§.* 9 *vers.* 3. Menoch. *cons.* 800. *&* 1000. Surd. *consil.* 301 Hieron. Gabr *cons.* 57. *n.* 5. *lib* 2. Vincent. de Franch. *decis* 9. *n.* 1 Bobadil. *in sua politica, lib.* 2. *c.* 18 *n.* 122. *cum seq* Mart. *de Iurisd p.* 4. *casu* 7. *n.* 6. Carol. de Grassis *de effectibus Cleric effectu* 2. *n.* 130. *& ex n.* 166. *& à n.* 215.

In glos. [Constituerunt.] Notatur ad hoc quod lex 5 civilis iusta obligat in foro Cōscientiae, & in hoc cōmuniter recipitur ab omnibus, ut per Cou. *de sponsal. par.* 1 *c.* 6 *§.* 8. *num.* 11. *& c.* 7. *§* 7. *n.* 9. *& in reg possessor, p.* 3. *§.* 2. *n.* 1 *& in reg. peccatum, par.* 1. *§.* 3. *n.* 10. *& §.* 5. *à n.* 1. *& in cap. cum esses, num* 6 *de testam. & lib.* 3. *var cap.* 14. *n.* 3 *in med* Nau. *in man c.* 23. *à num* 35. Tiraq. *in praefat. retractus lig. n.* 74. *& in legibus connub glos.* 4. *num.* 20. Rebuff. *de pacificis possess n.* 10 Auend. *de exequendis mand. l.* 1. *c* 19 *n.* 11 Perez *in proemio Ordin. q.* 10. *& in l* 2. *vers. Secunde quia lex, tit.* 2 *l.* 5. *pag.* 105 *& l.* 2. *vers praeterea lex, tit.* 15 *l.* 8 *pag.* 304. Matienso *l.* 6. *glos.* 1. *n.* 10. *tit.* 8 *lib.* 8 *nova recop.* Azeu. *l.* 2. *num.* 5. *tit.* 9. *l.* 3. *recop.* Mench. *quaest frequent. c.* 10 *n.* 10 Molina *de primog l.* 2. *c.* 1. *num.* 7 Mexia *in tr. tassae panis, concl.* 6. *num.* 2. Menoch. *de praes lib.* 1. *praes.* 80. *n.* 8. *in princ.* Gomez *l.* 1. *Tauri, à num.* 3. ubi Burg. de Pace *à num.* 453. Bobadil. *in sua politica, lib.* 5 *cap* 4. *n.* 79. Morla *in emporio Iuris, par.* 1. *tit.* 1. *q.* 1. *n.* 10. *& q.* 7. Medices *de legibus & statutis, par.* 4. *quaest.* 9. Petr. Magdalen. *de numero testium in testamento requisito. p* 3. *c.* 3 *n.* 44 Guttier. *canon l.* 1. *c.* 7. *n.* 20. *cum seq* Cened. *ad Decretal. collect.* 2. *num.* 2. *& pract. ac Canon. quaest lib.* 1. *quaest.* 17. *num.* 8. Ex Theologis, D. Thom. 1. 2. *q.* 96. *art.* 4. *&* 2. 2. *quaest.* 184. *art.* 1. 5. *&* 6. Sot. *de iustitia, lib.* 1 *q.* 6. *art.* 4. *ad* 8. Victor. *relect.* 3. *à num.* 15. Castro *de lege poenali, lib.* 1. *c.* 4. *&* 5. Cardin. Bellarmin. *tom.* 1. *contro.* 5. *lib.* 3. *cap.* 11. Valent. *tom* 2. *disp.* 7. *q.* 4. *puncto* 6. *§.* 1. Vasquez 1. 2. *disp.* 152. *c.* 2. *& disp.* 158. *c.* 2. Molina *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 27. Mich. Salon. *in* 2. 2. *D. Thomae tom.* 2. *quaest* 77. *art.* 1. *controu.* 7. *de lege poenali à num.* 7 Fr. Emman. Roderic. *quaest. Regul tom.* 1. *quaest.* 6. *art.* 13. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 5. *col.* 375. Sayr. *in clavi Regia lib.* 4. *c.* 7. *num.* 14. Soar. *de legibus lib.* 3. *c.* 21. *cum seqq. & lib.* 4. *c.* 17. Sanchez *in praecepta Decalogi, tom* 1. *lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 4. Valer. Reginald. *in praxi fori poenit. tom.* 1. *lib.* 15. *num* 39 Salas *de legibus disp.* 10. *sect.* 5. *& disp.* 15. *sect.* 1. *n.* 13. Lessi. *de Iustit. lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 8. *num.* 59. Duard. *in Bullam Coenae lib.* 3. *§.* 8. *q.* 2. *n.* 32. Ioan. Valer. *de differ inter utrumque forum, verb. lex, diffic.* 7. *num.* 3. Diana *resolut. Moral part.* 1. *tract. de leg bus resol.* 17.

Lex tamen poenalis etiamsi ipso facto, vel ipso Iure 6 poenam constituat, minimè potest non obtemperantibus gignere obligationem, qua debeat reus luere, & solvere poenam in foro Conscientiae ante Iudicis sententiam, ut per Cou. *de sponsal par.* 2. *c.* 6. *§.* 8. *num.* 9. *&* 10. Anton. Gomez *d. l.* 1. *Tauri. n.* 4. *& var. tom.* 3. *c.* 2. *num.* 5. *& c.* 14. *n.* 3. Menoch. *de arbitrar casu* 220. *n.* 6. *&* 7. *& de interdictis remed* 5 *recup. à n.* 68. *cum seqq.* Card. Mantica *de coniecturis ultim volunt l.* 10. *tit.* 4. *n.* 16. Matienso *l.* 10. *glos.* 4. *tit.* 9. *lib.* 5. *nova recop.* Perez *l.* 6. *tit.* 6. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 272. Mexi. *in tract. tassae panis, concl.* 1. *num.* 105. *cum seqq* Spino *in speculo testam. glos.* 7. *princ. num.* 50. Guttier. *Canon lib.* 1. *c.* 1. *num.* 23. *& pract. lib.* 2. *q.* 180. *n.* 2. Sot. *de iustit. l.* 1. *q.* 6. *art.* 6. Cordub. *in suis quaestion. l.* 1. *quaest.* 6. Mench. *illustr. lib.* 1. *c.* 7. *à n.* 17. *&* 20. Peria *in direct. Inquisit. p.* 3. *schol.* 161. *vers. sed cum ex benignitate.* Nau. *in*

man.

mat.c.23.n.66.& 67. Cenall. *communium contra commun. q.687.& seq.* Sayr. *d lib.3.cap.8.& cap.9.num.1.cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept.forens.c.52.n.4.* Morla *d.titul.1.q.8.& 9.* Nicol. Garc. *de benef. p.11. cap.10.n.8.* Azor. *d.lib.5.c.6.col.367.& seq.& c.7.quæst.1.* Molin. *d.tract.2. disp.95.vers contrarium,* Cened. *d collect.2.n.5.& pract. quæst.lib.1 q 29.n.1.* Sanch. *de Matrim.lib 7.disp.91.à n.2.*
6 Farin. *in praxi crimin part.1 q.10.n.70.* nouissimè Diana *d.tract.de legibus,resol.23.* Quod etiam de pœna conuẽtionali apposita in aliquo contractu est dicendum, illam animante Iudicis sententiam non esse soluendam resoluunt Vasq. *in p.2.tom.2.disp.173 c 1.n.1.& 3* Less. *de iustit lib.2.c.20.dub.15.n.136.* quicquid dicat Molin. *tom.2.tract.2.d sp 317.n.3.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit.lib.15.c.12.n.224.* Rebell. *de oblig.iustit p.2.lib.8 q.0. n.6.* An autem qui per legem pœnalem priuatur ipso facto voce actiua, & passiua, teneatur in conscientia hanc pœnam subire ante Iudicis condemnationem, quæstio est dubia, in qua affirmatiuam partem sustinent, Vasq. *d disp.173.cap 2.n.12.* Salas *de legib.disp.15. sect.1.num.29.* Soar. *eod tract lib.5.c.9 n.5.* Becan. *in sum. Theolog.2.tract 3.c.7 q 3.concl.1.num 5.* Villalob. *in sum. tom.1.tract.1.dub 15 n.4.* Verùm contrarium quoad vocem actiuam resoluunt Molin. *d. tr.2.disp 96.n* 8. Sousa *in explicat Bullæ Clement VIII. de largit mn.§.9.* Granado *in p 2.controu.7 tract.3 p.1.disp.13 sect 2.n.15.* Malder. *in p.2 q.96 art.4.memb.4 pag 401.col.1.*

7 In glos. [Ad inopiam.] Notatur ad hoc, quòd paupertas nocet, quæ culpa alicuius prouenit, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, bona, n.5. C.de reuocandis donat.* Couar. *lib.2.var.c.16.n 9.& pract cap 6 num.13. vers. sed si quis,* Mexi. *in tr. tassa panis, concl 1 n.10 cum seqq* Matienzo *l.15 glos.2.n.2 & tit.10.lib.5.& l 6.glos. 3.n.32. ad med. tit.7.eod.lib 5 noua recop.* Azeu. *l.7. num.4.tit 2.lib.1.noua recop.* Menoch. *de arbitr lib.2 casu 96.num. 10.* D. Barbosa *in l maritum, num.73 ff.solut. matr.* plures per Cened. *ad Decretal.collect.2.n.4.*

8 In glos. [Alienandi feudum.] Notatur ad hoc, quòd feudi alienatio valet sine consensu domini quando, vnus Vassallus infeudat alium de feudo, quod ipse habet, & recognoscitur à domino, vt per Duen. *reg. 40. vers. primo limita,* Clar. *in §. feudum, q.32.* Valasc. *de Iure emphyt.q.13.n.11.col.5.* Cald. Pereira *de renouat.emphyt. q.13.n.20.* plures vt per Cened. *d.collect.2.n.2.*

9 In ead. glos. ibi, *(dari potest in dotem.)* Notatur ad hoc, quòd Vassallus filiæ suæ non potest feudum in dotem dare sine consensu domini, vt per Duen. *reg.40.ampl.* 8. & per plures quos citat Camill. Borel. *in summa omnium decis.tit.34.cum seqq.*

10 In ead. glos. ibi, *(renuntiare autem feudo, &c.)* Notatur ad hoc, quòd feudum potest à Vassallo domino renuntiari, vt per Capel. Tholos. *decis.404.* Tiraq. *de retract. lig.§.34.glos.1.n.6.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, vlterius non censetur vocare, nisi per contrarium actum statutum fuerit reuocatum.*

2 *Primiceriatus est beneficium.*

3 *Instrumentum probat euidenter.*

4 *Statuentes possunt renuntiare & agere contra statutum in eorum fauorem conditum, declara, vt ibi.*

5 *Priuilegia in eo valent & tenent in quo vsitata & obseruata fuerint.*

6 *Vtrùm actus contrauentionis sufficiat, vt priuilegium amittatur ostenditur.*

7 *Quoties in actu aliquo alia, quàm renuntiationis capi potest coniectura, ea potius sumenda est quàm renuntiationis.*

8 *Intelligitur text. in præsenti.*

9 *Solemnitas requisita in actu conficiendo non requiritur in actu reficiendo.*

CAP. Cùm accessissent. VIII.

Dignitas Primiceriatus per statutum Capituli con- 1
firmatum à Papa sublata de Ecclesia, vlterius non vacat, nisi per contrarium actum Capituli tale statutum fuerit reuocatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Anchar. Bellam. Io. Andr. Imola, Innoc. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Barbat. Aretin. Butr. Alex. de Neuo, Henric. Boich. Martin. Vranius, Mantua, Petr. Greg. Compostel. Viuian. *in ration primi libri Iuris Pontif pag. 20.* Alagona *in compen. Iuris Canon. pag.6.* remissiuè Cabal. *in annot.* & Ximen. *in concordant. part.1. & tom.2. repetitionum in Iure Canonico ad primum Decretalium librum.* Ant. Burgos refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decretal lib.1.tit.5.c.4.*

Ne Primiceriatus dignitas ; iuncto ibi, *Primiceriatus* 2
esset officium] Primicerij officium quod sit, & alia plura circa sui nominis ethymologiam, & locum ei tribuendum diximus *infr. ad rub. de officio Primicerij, & plenius de Iure Eccles lib 1.c.28.*

Propter quod euidenter apparet] Notatur ad hoc, quòd 3
instrumentum probat euidenter, vt per Tiraq. *de retract.lig.§ 2 glos.1 n.20 cum seq.* Menoch. *cons 29.n 1 & cons.380.n.4.* Mascard. *de probat concl.906 & concl 1326. n.7.* Surd. *cons 144.n 15.* Flamin. *de resignat.lib.1 q 14. n.42.* Gonzal. *ad reg 8.Cancell glos.64 n 4.& 5.* Matienz. *l 9 glos.4.in tit.17 lib.5.noua recop.* Cald. Pereira *q forens. lib.1.q 4.n.3.* Castill. *quotid lib.2.c 16.n.4.* Card. Tusch. *tom 4.lit I.conclus.237.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent lib 13.tit.19.n.5.*

Nisi postea dicti Canonici contrauenerint.] Notatur ad 4
hoc, quòd statuentes possunt renuntiare, & agere contra statutum in eorum fauorem conditum, etiam confirmatum per Romanum Pont. ad quod dicit optimum text. Cou. *in cap. quamuis pactum, part.2.§ 2 ante n 6 de pactis in 6.* vbi declarat id non procedere, si confirmatio habeat clausulam decreti decernentis irritum quicquid in contrarium actum sit. Declara etiam in principalem resolutionem limitari, si statuentes faciant in bonum commune, vt faciunt Episcopi constitutiones suas emittentes, quæ si Pontificia auctoritate confirmatæ fuerint, in eis postea dispensare aut eas ex parte tollere nequibunt, Botta. *de synodo Episcopi. p.2 art.4. n 12.* Azor. *instit. moral. part.1. lib.5.c.15.q.7.* Sanch. *de Matrim.lib.8.disp.17.n.30.*

Notatur etiam ad hoc, quòd priuilegia in eo valent, 5
& tenent, in quo obseruata, & visitata fuerunt, vt per Molin. *de primog lib.2 cap.7.n.17.* Bobadil. *in sua politica, lib 5.c.10 n.10* Garc. Gironda *de priuilegiorum, & exemptionum explicat.n.265.* Priuilegia namque ob nõ vsum amitti, tenent Felin. *in præsenti, n.25* Capic. *decis.114.* Dec. *cons 638.n.24.* Socin. *cons.164. n.21. vol.1.* Decian. *cons.25.n.106.vol 1.* Tap. *in l.fin p.2. c.1. n.5. ff.de constit. Princip.* nisi ob benemerita sint concessa, Tap. *vbi prox. n.8.* Hieron. Gabr. *cons.151.num.11.vol.2.* Surd. *cons.419. n.20.* Beret. *cons.13.n.10.* Bald. *cons.22.n.38.*

Vtrùm vnicus actus contrauentionis sufficiat, vt pri- 6
uilegium amittatur, controuertunt Doctores præcipuè inter personas priuatas, quæ priuilegio suo liberè possunt renuntiare, in quibus illam sufficere communiter constituũt per text. in præsenti, & aliis Iuribus, de quibus Rebuff. *de decimis, q.13.n.113.* Marc. Ant. Genuens. *in practicabil.6. Ecclesiast q.134.n.2.* Card. Tusch. *tom.6. lit. P. concl.656.n 10.* In aliis verò personis, quæ liberè priuilegio renuntiare nõ possunt, contrariũ resoluunt

& in particulari de Prælatis agentes constituont valere renuntiationem qooad eorundem vtilitatem, non quoad ipsarum Ecclesiarum præiudiciom; verùm Soarez *de legib. lib 8 cap. 35. num. 12. cum seqq.* ab huiusmodi recedit resolutione, contendens etiam contrarium vsum priuatorum non inducere amissionem priuilegij quoad futurum tempus, quamvis inducere fateatur renuntiationem quoad illum actum particularem, vel causam, in qua facit contra priuilegium, motus præcipuè auctoritate text. *in l. voluntariè. C de excusat. tut.* dum probat tutelam voluntariè susceptam non derogare priuilegiis quoad munera suscipienda: sed nihil concludit si aduertas text. agere de eo, qui excusationem habet à pluribus muneribus, nam si vnum voluntariè suscipiat, non propterea excusationibus, quas habet respectu aliorum, videtur renuntiare voluisse, breui. autem & præsens disputatio versatur circa vnam muneris excusationem, vtrùm scilicet, qui illud sponte semel suscipit pro vno actu, aut etiam quoad alios sequentes in futurum
7 sibi præiudicet? mouetur deinde quia quoties in actu aliquo alia, quam renuntiationis capi potest coniectura, ea potius sumenda est, quàm renuntiationis, iuxta *reg. cap. super eo, de renunt.* cum similibus, de qoibus Gutier. *de iuramento confirm p. 1 c 19. n. 21.* Menoch. *de præsumpt. lib 6 præs 41 à princ.* Et ex eadem ratione semper renuntiatio præsumitur vt minus præiudicet: planè in nostro proposito rectè capi potest ea coniectura, quod priuilegio renuntiare voluerit quoad actum præsentem tantùm, non simpliciter, & in totum futurum, vt in similiter notat *glos verbo. partibus in Clem. 1 de iudic.* Quare resoluendum est si actus fiat priuilegio directè contrarius a persona habente sofficientem potestatem ad renuntiandum, (siue priuatus sit, siue Episcopus, aut monasterium, tacitè quoad illum actum ei videri renuntiatum, non tamen in futurum, & simpliciter, quantumcumque persona sit, quæ liberè possit priuilegio renuntiare, ita post Bart. *in dict. l volun tariè*, Alexand. Gregor. Lop. ac alios contra Felin. adducentem exemplum de Doctore habente priuileginm non disputandi, seu legendi, quòd si semel disputet, seu legat, illud amittat, melius explicat Soar. *d c. 35. num 13.* exemplum ponens in habente priuilegium non soluendi vectigalia, si enim patiatur se scribi in libro gabellarum, & similium grauaminum, quod non impediatur in futurum suo vti priuilegio: quamvis enim hæc patientia satis sit ad constituendam quasi possessionem, & inducendam præsumptionem contra eum ex *reg. l circa ff. de probation.* minimè tamen huiusmodi possessio, seu præsumptio sufficit ad amittendom priuilegium in totum, seu in futurum.

8 Restat nunc respondere textui in præsenti, dom in eo ex vnico actu electionis deducit Pontifex Canonicos amisisse, seo renuntiare voluisse priuilegio, qood habebant, vt non esset in Ecclesia dignitas Primiceriatus. Non satisfacit Abb. & communis hic dum respondet in hoc text. non agi principaliter de vtilitate Ecclesiæ, sed Canonicorum, & ideo de eo censendum esse sicut de priuilegio priuatæ personæ. Sed conuincitur partim ex dictis, quia etiam vnicus actus contrauentionis in priuata persona nun sufficit, vt in totum priuilegiom amittat; partim quia quod est habere Ecclesiam plures dignitates, vel certum earum numerum, & Canonicorum primò, & principaliter vtilitatem, & commune Ecclesiarum bonum videtur respicere, licet secundariò respiciat singulorum vtilitatem. Melius igitur respondebis cum Bart. Gregor. Lop. quos refert, & sequitur P. Soar. *d cap 35 num. 17.* priuileginm, de quo in hoc text. non habuisse tractum successiuum, sed vnico effectu constitisse, & ideo per vnicum actum contrauentionis tolli potuisse, qoia scilicet renuntiatio quoad vnum actum importat simplicem renuntiationem qooad totum priuilegium, agebatur enim hìc de extinguenda quadam dignitate, vt in ea Ecclesia amplios non esset. Quare Canonici contrauenientes iterum illam videntur exigere, & ideo sicut extinctio dignitatis vnico actu perficitur, ita contrauentio vnico actu facit, vt ea de nouo erecta, & priuilegium reuocatum censeatur.

In glos fin. ibi: (*Sed ex consequentia*) Notatur ad hoc 9
quod solemnitas requisita in actu conficiendo non requiritur in actu reficiendo, vt per Boet. *decis. 211. n. 21.* Cald. Pereira *de renouat emphyt q. 14. n. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Receptis vltra numerum non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato prouidendum est de superexcrescentibus fructibus, maximè si voluntariè per Canonicos fuerint recepti.*
2 *Canonici alij recipi possunt, si superexcrescant Ecclesiæ facultatem, non obstante Constitutione iurata de certo numero Canonicorum &c.*
3 *Prouentuum appellatione comprehenduntur ex illis prouenientia.*
4 *Protestatio contraria facto non suffragatur.*
5 *Solita apponi in contractibus, etsi non apponantur pro expressis habentur.*
6 *Clausula consueta si non fuerit apposita habetur pro expressa.*
7 *Argumentum valet ab vsitato, seu à solitis, vel consuetis fieri.*
8 *Lex potest facere vt non scriptum pro scripto habeatur.*
9 *Distributiones quotidianæ propriè non veniunt appellatione redditutum.*
10 *Canonica aliud est, & aliud Præbenda.*
11 *Canonicatum impetrans vtrùm teneatur in impetratione facere mentionem de Præbenda, ostenditur.*
12 *Electus in Canonicum an debeat habere Præbendam, remissiuè.*
13 *Beneficium datur propter officium.*
14 *Præbenda in quantum est temporalis potest conferri laico.*
15 *Villaloborum familia nunc Marchiones Astorgæ ex priuilegio Pontificio in Sede Legionensi sunt Canonici prout & Rex huius Regi, & Comes Barchinonen. in Ecclesia illius Ciuitatis, & Rex Franciæ in Ecclesia S Hilarij Pictauiensis.*
16 *In Canonicum quis sine præbenda recipi potest vltra numerum Canonicorum, dummodo non sit certus auctoritate Papæ.*
17 *Receptus in Canonicum vltra numerum an habeat vocem in electione Episcoporum, remissiuè.*
18 *Vocem & locum haberi in Capitulo competit ratione Canoniæ, exercitium verò non competit nisi Subdiacono.*
19 *Simonia crimen non patratur si aliquid Iure concessum deducitur in expressum pactum.*

Cap. Cùm M. IX.

CAnonicis receptis supra numerum confirmatum etiam à Papa, est prouidendum de fructibus ex- 1
crescentibus quomodocumque fuerint augmentati, licèt per industriam antecessorũ, eo quia in reductione Canonicorum ad certum numerum semper intelligitur claus. Nisi in tantum facultates Ecclesiæ excreuerint, quod pluribus sufficere competenter possint. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Anania, Deci. Host. Felin. Panorm. Butr. Barbat. Aretin. Anchar. Ripa, Alexand. de Neuo, Henric. Boich, Martin. Vranius, Mantua, Compostel.

postel. Vitian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 21. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 7. remissiuè Xim. *in concordant. p.* 1. *& 1. & tom 1. repetitionum in Iure Canonico ad 2. Decretal. librum* Ioan. Baptista Ferret. Quintil. Mandos. in appendice, refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 1. *c.* 5.

2 Notatur text. hic ad hoc, quòd non obstante constitutione iurata de certo numero Canonicorum per Papam cum decreto irritanti confirmata, si soperexcrescant Ecclesiæ facultates, possunt recipi alij Canonici, vt per Boër. *decis.* 62. *n.* 7. Suar. *in l. quoniam super declarat. legum Regni, limit.* 4. *num.* 2. Lara *in l. si quis à liberis. §. sed si filius, num.* 82 *cum seqq ff. de liberis agnosc.* Læli Zechi. *de Republ. Ecclesiast. cap.* 24. *num.* 4. *vers. causa verò.*

3 *Suus redditus.*] Notatur ad hoc, quòd prouentuum appellatione comprehenduntur omnia ex illis prouenientia, vt per Boër. *decis.* 224. *n.* 6. Nomen enim, *prouentus*, generale est ad omnem redditum vndecunque obuenientem, *annonam, ff de extraordin. crimin* Monet. *de decimis c* 9 *n.* 78. etiam ex facto hominis, vt funeralia, oblationes, vel quæ ex sigillo, aut similibus obueniunt. Boer. *d. decis.* 2 *n* 5 Gutier. *cons* 8. *n.* 2 quia nomen *redditus, & prouentus* idem important. Rip. *in præsenti. n.* 14 Molign. *tract. de appell. verb signif. n.* 945. quicquid aliud tenuerint Rebuff. *ad frugem, vers. prouentus, ff de verb signif* Surd. *cons* 162. *n.* 1. & ideò prouentuum Ecclesiasticorum nomine absolutè & simpliciter prolato veniunt distributiones quotidianæ, vt apertè decidit Bonif. VIII. *in Extrauag. vnic. de decimis inter communes,* nomine prouentuum beneficij quotidianæ distributiones non continentur, quia immediatè à beneficio non proueniunt, sed ratione laboris, & operæ in Ecclesiæ seruitio impensæ, vt per Rip. *hic n.* 16. Molign. *d n* 945. Monet. *de distribut. quotid part.* 1. *q.* 7. *n* 7. primò appellatione tamen fructuum, redditùum, & prouentuum regulariter non veniunt distributiones quotidianæ dum de corpore beneficij non sunt, sed percipiuntur ratione seruitij personalis, *cap. licet vobis, cum glos. de præbend.* Cæsar. de Crass. *decis.* 9 *eod tit. de præbend* Achil. *decis.* 8. *n.* 2. *de pension.* Monet. *d p.* 1 *q* 6. & idem fiat firmatum in Reatina pensionis 10. Iunij 1588. coram Card. Pamphilio, & in Calaguritana pensionis 26. Decemb. 1589. coram Penia, & in Locana pensionis 10. Ianuar. 1622. coram R.P.D. meo Pirooano.

4 *Sine præiudicio, &c.*] Notatur ad hoc, quòd protestatio contraria facto non suffragatur, Mantic. *decis.* 100. *n.* 2. Surd. *decis.* 246. *n* 4. Farin. *part.* 4. *consil.* 30. *num.* 111. Campan. *in diuersorio Iuris Canonici rub.* 11. *c* 13. *num* 185. Marc. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 55. *num.* 9. latè ego ipse *Axiom.* 194.

5 *Sicut consueuit.*] Notatur ad hoc, quòd in contractibus apponi solita, etsi non apponantur, pro expressis habentur, vt per Bernard. *reg.* 147 Surd. *decis.* 223. *num.* 9.
6 Valasc. *consult.* 72. *n.* 12. Et clausura consueta si non fuerit apposita, habetur pro expressa, & censetur apposita, etiamsi non sit adscripta, plures refero Doctores. Ego ipse in meis *Remiss. de dictionibus, & clausulis claus.* 211. *num* 2.

7 Notatur etiam ad hoc, quòd valet argumentum ab vsitato, seu solitis, vel à consuetis fieri, Menoch. *cons.* 121. *n.* 50. *& cons.* 121. *num.* 73. *& de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 7. *num.* 5. *& præs.* 10. *num.* 13. Surd. *decis.* 231. *num.* 18. *& cons.* 173 *num* 88 *& cons.* 432. *n.* 45. *& cons.* 540. *n.* 26. Vgolin. *de offi io & potest. Episcopi, cap.* 36. § 6. *num* 1. Seraphin. *de priuilegiis iuram priuil.* 1. *à n.* 35. *& priuil.* 33. *num.* 56. Strach. *de mercat part* 2. *num.* 29 *& tit. de nautis part.* 3. *num.* 28. Cald. Pereira *de potestate elig. c.* 6. *n* 2. Farin. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 103. *n.* 170. Rota *Rom. apud eund. decis.* 596. *num.* 1. *tom.* 2 *part.* 1. Card. Tusch. *tom.* 1. *lit. A concl.* 537. *n.* 31. Seraph. *Rota Rom. decis.* 201. *num.* 8.

Vel fuerit, vel esse debuerit.] Notatur ad hoc, quòd 8 lex potest facere vt non scriptum pro scripto habeatur, vt per Tiraq. *constitut. part.* 3. *limit.* 7. *n.* 46.

Superexcrescentes redditus.] Communes scilicet to- 9 tius mensæ Capitularis, Moneta *de distribut. quot part.* 2. *q.* 1. *num* 7 *pro è 'on.* nam *part.* 1 *q* 4 *num* 1 asserit distributiones quotidianas propriè non venire appellatione redditùum.

In glos [Receperunt] ibi (*& nota quòd aliud est* 10 *Canonia, & aliud præbenda*) Vide Abb. *hic n.* 1. Host. *à num.* 4. Innoc. II. Felin. *a num.* 13. Dec. 99. & Ripa 170: Marc. Anton. Coch. *in instit. Canon parum, lib* 1. *tit.* 6. *de præbendis,* §. 2. quos refert Nicol. Garcia *de benefic. part.* 1: *cap.* 1. *num* 8. Rota *decis.* 321. *num.* 5. *part.* 1. *recent.* apud Farinac. *& decis* 366. *n.* 4. *part* 2. *recent.* optimè Azor. *inst. moral. part.* 2. *lib* 3. *c.* 11. *quæst.* 1. *&* 2. Illustriss. D. meum Roderic. à Cunha *in comment. ad cap sanctorum* 2 *n.* 22. *dist.* 70. Mallobr. *in sua praxi habendi concursum præl.* 19. *secundùm Romanam impress.* vbi quid sit præbenda, & quotuplex, ostenditur, *& dub* 1. quòd Canonia, & Præbenda differunt origine & effectu, *& dub.* 1. quòd Canonicus ante adeptam præbendam dicitur Canonicus in herba, seu in aëre, & quod tamen recipit distributiones quotidianas, & vocem habet in Capitulo, potéstque eligere, & esse delegatus Papæ. Ex quo inferunt Doctores impetrantem sibi Canonicatum teneri in impetratione mentionem facere de præbenda, ita quòd si hoc tacitum fuerit, impetratio subreptitiâ censeatur, Rot. *decis. incip. Vtrùm si Canonicum, in tit. de præ-* 11 *bendis in antiq & decis* 23. *hoc tit in nouis* Panorm. *in cap. cum adeò, infra de rescript notab.* 3. vbi Barbat. *col.* *n.* 18. Ioan. de Anania *n.* 1. Felin. *col.* 1. quos refert, & sequitur Rendina *in promps recept sent tom.* 1. *tit.* 9. *n* 8. quicqoid cootrarium tueantur Anchar. *in reg accessorium, col* 26. *n.* 14. *vers. licet.* Dec. *in d. c. cum adeo, col.* 1. *num.* 2. Soln. *de benef p* 3 *q.* 15. *vers. vigesima sexta qualitas*, secus si fieret mentio de præbenda sine Canonicatu, tunc impetrato vitio subreptionis non laboraret, vt cum Rota resolnit 12 Rendina *vbi proximè*. An & quando quis electus in Canonicum debeat habere præbendam, vide Innoc. *in cap. vlt. num.* 1. *circa finem, de cleric. non resid.* Abb. hic *num.* 5 *quos* refert Rota *decis.* 366. *num.* 4. apud Farin. *p.* 2. *recent.*

In ead. glos. ibi: (*Ex quo quis facit officium debet perci-* 13 *pere beneficium.*) Vnde dici solet quod beneficiom datur propter officium, Moneta *de distribution quotid p.* 2. *q.* 2. *n.* 40. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 1. *c.* 2. *n.* 60. *& p.* 7. *c.* 11. *n.* 1. Ego ipse *Axiom.* 16 *n.* 7.

In ead. glos. ibi; (*vnde & laicus, vt dicit Vincent. potest* 14 *habere præbendam*) Notatur ad hoc, quòd præbenda, seu Canonia in quãtum est temporalis, seu continet temporalitatem, conferri potest laico, vt per Ant. Oliban. *in comment. ad vsaticum, c.* 14. *num.* 15. Paul. de Roman. *de* 15 *pension. cap* 3 *n.* 5. Irried. *de incompat benef p* 1. *n.* 21 *&* 18. Garc. Falcon. *reg.* Petr. Greg. *rei benefic cap.* 11 *num.* 15. Goozal. *ad reg* 8 *Cancel glos* 5. § 2. *n.* 1. Quintan. *Eccles. lib* 2 *cap.* 3. *n.* 7. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 1. *c.* *n.* 8. Soar. *de Relig. tom* 1. *lib* 4. *de simon. c.* 24. *n.* 21. Sebast. Cæs. *de Eccl. hierarchia p.* 3. *disp.* 12. §. *vlt de Canonic n* 29. vt habet familia Villaloborum, nunc Marchiones Astorguæ, qui in Sede Legionensi Canonici sont, refert 3 Athanas. Lobera *in tract. de Ecclesia & Ciuitate Legionensi fol.* 212. vbi simile priuilegium à Papa concessum dicit Regibus illius Regni, & quod asserunt Palat. *in repet. c per vestra, n.* 28 *fol* 4. Petr. Henriq. *cons* 9 *n.* 11. Et idem Comiti Barchionen. pro Ecclesia illius Ciuitatis concessum testatur Oliban. *d c* 12 *n* 6. Ita etiam Rex Franciæ est Canonicus in Ecclesia S. Hilarij Pictauiensis, Abb. *in cap. extirpanda, § quia vero, in repet. colum.* 12. *de præbend.*

In glos. [Vltra numerum.] Hinc notant Doctores 16

posse aliqoem vltra numerum Canonicorum, dommodò non sit certus auctoritate Papæ ille numerus confirmatus, in Canonicum recipi sine præbenda, vt per Panorm. *hic n.50. & in cap relatum, n 2. & in cap dilectus 1. & 2. de prabend.* Azor. *d.c.11 q.3. vbi q 4.* cum Ludou. Roman. *conf. 447.* resoluit præceptum vltra numerum spe futuræ præbendæ habere beneficium, *& q 6.* tenet sine præbendis posse plures in Canonicos eligi. An autem distributiones quotidianæ debeantur Canonicis sopernomerariis non leuis est controuersia, pro qua sedanda plures casos distinguit Menoch. *conf. 1179. n.7.* & regulam cum limitationibus ponit Monet. *de distrib. quotid. p. 2 q. 1. n. 4 concl. 3.* Breuiter tamen (circumscripta consuetodine cuiusque Ecclesiæ, quæ primas in hac re sibi vendicat partes. Franc. Marc. qoi alios cumulat *decis. 1045. n. 4. p. 1.* Felin. *in praf. num 21 in fine*, Monet. *d. q. 1. n. 10.*) distinguendum est, aut receptio soluit numerum, & hoc casu debentur; aut non soluit, & non debentur; nam sicut primo casu receptus ex ea receptione consequitur omnem commoditatem in Collegio, & ita commoditatem lucrandi distributiones ex rationibus benè ponderatis per Castrens. *conf. 170. n. 1. lib 1.* ita in secundo casu nullam commoditatem conseqoitur, habétque tantùm ius quoddam ventosum, & hoc est totum illud, quod docuit Abb. *in cap dilectus, num. 10. de prabend.* vbi clarius Anch. *num 6 & 8.* Intelligitur autem solui, vel non solui numerus, cum id verbis, vel facto declaratur, si enim verba deficiant, non est existimandom, receptionem factam esse animo soluendi numerum, & sic cæteris iam receptis præiudicandi, Castrens. *d. conf 170. sub n. 2. in vlt. col vers. preterea non videtur.* Ad coniecturam ergo facti recurrendum est, quæ in assignatione loci in Choro, & installatione in Capitulo consistit, tunc enim demum habetur pro Canonico, etiam quoad distributiones qootidianas, nec aliter reputatur possessor, ita eleganter consuluit Castr. *conf. 365 num. 3. lib 1.* nisi fortè in eo etiam acto declarasset Capitulum se non intendere frangere numerum, sed eum tanquam simplicem supernumerarium habere, quia tunc censeretur illi dumtaxat constituere quoddam ius extraordinarium, Abb. *in prasenti sub n. 31. vers. nut Canonici*, quem sequitur Felin. *hic n. 22 vers. hanc conclusionem limito*, & idem dicendum est, in recepto de mandato Papæ, nisi visom fuisset recipi cum plenitodine Iuris Canonicalis, vt Abb. & Felin. docuerunt locis proximè citatis, & Butr. *hic sub num. 66. vers ego autem*, Franc. Marc. *decis. 1045. n 8.* & ideò inoleuit stylos semper hanc clausulam apponendi, provt aduertit Staphil. *de expectat sub num. 38. vers. & quod dictum est de distributionibus.*

17 In ead. glos. ibi, *(hic potest quari; vtrum isti, qui quotidie recipiuntur vltra numerum habeant vocem in electione Episcoporum, vel aliquorum Pralatorum?)* Vide Felin. *hic n. 23.* Firmian. *de elect p. 2 à n. 21.* Biax. *in director elect. p. 1. c. 17.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol. 263.* Ant. Raguci. *de voce Canonicorum in Capitulo, q. 1. n. 2.* Azor. *d. c. 11. q. 5* Monetam *de distributionib. quotid p. 2. q. 1. num. 5.* remissinè Ego ipse *in tract. de officio & potestate Episcopi, p. 1 tit. 1. cap. 3. num. 23.*

18 In ead. glos. ibi, *(nec quicumque habet Canoniam habet vocem in Capitulo.)* Imò habere vocem & locum in Capitulo competit ratione Canoniæ, exercitiom verò non competit nisi Subdiacono, ita Moneta *de distribut. quotid p 2 q. 40. à n. 1.*

19 In glos. [Nihil perciperent.] Notatur ad hoc, quòd simoniæ crimen non patratur si aliquid Iure concessum dedocitur in expressum pactom, vt per Crao. *de antiq. temporum, q. 4 §. circo pramissa, n. 30.* quem refert, & sequitur Campan. *in diuersorio Iuris Canonici rub. 11. c. 27. n. 4.*

S V M M A R I V M.

1 *Doctores referuntur super hunc text. scribentes.*
2 *Leges, & statuto Laicorum Ecclesias, & earum bona nullatenus ligont.*
3 *Statuta generalia Laicorum, quo simpliciter disponunt, nec Iuri Canonico contradicunt, si honesta sint, Ecclesiasticas personas saltem vi directiua ligant.*
4 *Clerici verum pretio à statutis Laicorum taxato res à se venales expositas, vendere teneantur, ostenditur.*
5 *Leges Ciuiles Imperiales tacitè, vel expressè Clericorum mentionem facientes, eos ligare minimè valent.*
6 *Statuto Laicorum pœnarum condemnationem, & exactionem imponentia aduersus eos, quorum pecora damnum dederunt, aut in fructibus, vel in pascibus vetitis fuerunt inuenta, non ligant Clerices, nec Ecclesiasticas personas.*
7 *Proponitur quæstio, an possint adiri regij Auditores, & Consiliarij ab iis, qui à Iudicibus Ecclesiasticis vi, & censuris opprimi conqueruntur, vt eos compellant ob ea vi inferenda cessare.*
8 *Pro parte affirmatiua fundamenta adducuntur*, & num. seqq.
10 *Consuetudo tanti temporis, cuius non est memoria, vim priuilegij, constitutionis, seu dispensationis, habet.*
11 *Papa potest priuilegio, seu concessione certas Clericorum causas committere Iudicibus Sacularibus, & fori priuilegio derogare*, & n. 12.
13 *Pro parte negotiua, qua verior est, adducuntur fundamenta.*
14 *Principes sacalares de causis Clericorum cognoscere quam perniciosum sit, ostenditur ex Sanctis Patribus.*
15 *Intelligitur text. in cap filiis, vel nepotibus 16 q 7.*
16 *Declaratur text. in cap. Regum 23 q. 3.*
17 *Consuetudo immemorialis licèt habeat vim priuilegij, non tamen est verum priuilegium.*
18 *Prascriptio immemorialis non aquiualet priuilegio vbi adest incapacitas prascribentis.*
19 *Clerici, (vt verior tenet opinio) sunt de Iure Diuino exempti à Ciuilibus Principum legibus.*
20 *Consuetudo, qua est contra ius Diuinum, non valet.*
21 *Papa non potest in totum, & generaliter fori priuilegio Clericorum derogare, potest tamen illud interpretari, mutare, &c.*
22 *Consensus Principis probatur taciturnitate longi temporis.*
23 *Papa nunquam asserta consuetudini cognoscendi Laicos de ol quibus causis Clericorum consensum prastitit, imò quotidie eius officiales pœnis, & censuris officiunt Laicos, qui tolio facere audent.*
24 *Summi Pontificis scientia non excusat, si non tollat in totum huiusmodi statuta, quia ea inuoluntariè tolerat ad euitandum scandalum, & maius malum.*
25 *Ecclesia aliquando crimen tolerat propter scandalum, vel multitudinem peccantium.*
26 *Consuetudo in vim priuilegij allegata in his casibus non sufficit, nisi probetur priuilegium per scripturam.*
27 *Verba (sub pratextu) significant etiam veram causam.*
28 *Proponitur casus & facti contingentia, ex qua colligi potest damnum quod Ecclesiastica Iurisdictioni euenit ex recursibus ad Saculares Iudices.*
29 *Lex siue constitutio Ciuilis alienari prohibens bona immobilia Ecclesiis, siue personis Ecclesiasticis, omnino licita est.*
30 *Statutum in quarendis in praiudicium Ecclesia valet si Laici non odio, sed bono Zelo faciant.*
31 *Ordinationes Regio Lusitanorum confirmata, fuerunt in concordatis in Curia Romana inter Clericum, & Regem Dionysium.*

32 *Statutum*

32 *Statutum Laicorum super feudis in praeiudicium Ecclesia non valet.*

33 *Statuta Laicorum feudalia, etiam generalia, non profunt Clericis, & Ecclesiis.*

34 *Bona patrimonalia Clericorum gaudent priuilegio bonorum Ecclesiæ.*

35 *Sententia lata sine probationibus, vel sine causa cognitione, est ipso Iure nulla.*

36 *Sententia lata tam leni tempore, quòd acta verisimiliter videri non potuerint, est ipso Iure nulla.*

CAP. Ecclesia S. Mariæ. X.

1 Statutum Laicorum generale tam circa temporalia quàm circa spiritualia in præiudicium Ecclesiæ, vel personæ, vel rei Ecclesiasticæ, non tenet, speciale verò nec in eorum commodum valet. Colliguntex Ordin. Abb. antiq. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innoc. Anchar. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Butr. Alex. de Neuo, Henric. Boich Martin. Vranius, Mantua, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontij, pag.* 22. Alagona *in compendio Iuris Canonici, pag.* 7. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordat. p* 1 & 1. & *tom.* 1. *repetitionum in Iure Canonico ad* 1. *Decretal librum*, Ant. Burgos refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal lib.* 1. *sub tit. de foro comp. cap.* 5.

2 Collige ex text. quòd leges & statuta Laicorum Ecclesias, & earum bona nullatenus ligant, vt per Grammat. *decis.* 100 *n* 7. Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm glos.* 1. *n.* 55. & *à n.* 65. & *à n.* 7. Armendar. *in proœm. addit. ad recopilationem le um Nauarræ num* 93. Perez *in rub tit.* 1. *glos.* 1. *vers. quari potest lib.* 8 *Ordin.* Morla *in empor. o Iuris, p* 1. *tit.* 1 *q* 16. Cald. Pereira *de nominat empl ye. q.* 12. *n.* 12. & *tract. de empt & ve dic. e.* 1 *n.* 10. nouissimè Ioan. Ho-

3 nor. *in summ. in Decretales sub hoc tit. n* 35 *pag.* 7. Statuta tamen generalia Laicorum, quæ simpliciter disponunt, nec Iuri Canonico contradicunt, si honesta sint, etiam Clericos, & personas Ecclesiasticas saltem vi directiua ligant, Tiraq. *de retractu lign.* §. 1 *glos.* 13 *n.* 4. Cotta *in memorabil. verbo. Clerici ligantur.* Ioan. Garcia *reg.* 192 Matienzo *l.* 7 *glos.* 1. *n.* 17 *tit.* 11. & *l.* 1. *glos.* 1. *n.* 2. *tit.* 25. *lib.* 5. *noua recopil.* Mexi. *in tract. tassa panis, concl* 5. *à num.* 3. Card. Bellarm. *in resp. ad epistol. incerti auctoris pro defensione Venetor. contra censuras.* Paul. V. *pag* 6 Filliuc. *tom.* 2. *tract.* 35. *cap.* 4. *n.* 94. Vigranius *tract. de immun. Eccles. disp.* 2. *concl.* 2. Portel. *in dub. Regular. verbo lex, n.* 2. Barthol. à S. Fausto *in speculo Confess. disp.* 6. *q.* 44. *num.* 3. me citato in hoc loco Diana *resolut. moral. p.* 1. *tract.* 2. *resol.* 7. Hiero. Portoles *in tract. de consortibus*, & *fidei com. legalibus, cap.* 31. *num.* 3. vbi *num.* 4. etiam resoluit illos arctare statuta, regimen & poli iam Ciuitatis respicientia, quod exemplificari potest, quando iusta rerum venalium pretia taxantur per statuta Laicorum, tunc enim si Clerici, vel Ecclesiæ frumentum, vinum, vel oleum suum vendiderint, obligantur huiusmodi Laicorum statutis pretia taxantibus; Sot. *lib.* 1. *de iust. q.* 6. *art.* 7. Nau. *in man. c.* 23. *n.* 88. Bann. 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 1. *dub.* 2.

4 Eodem modo consuetudinem communem Clericorum & Laicorum, Clericos ligare resoluunt Tiraquell. *d. glos.* 13. *à num.* 2. & *in tract.* 2. *nobil. part.* 3. *declarat.* 8. *n.* 4. Menoch. *de interdictis, remed.* 14. *recup. num.* 54. *cum seqq.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 7. *num.* 12. Verum credo cautiùs dicendum obligationem, qua tenentur Clerici, & Ecclesia, iusto pretio res à se venales expositas vendere, non oriri ex vi statuti Laicorum ea taxantis, sed ex ipso Iure naturali, & diuino, quo obligamur res nostras iusto pretio vendere, ita vt si Principis lege pœna sit constituta in eos, qui pluris vendiderint, eius pœnæ Laicus sit reus, & non Clericus, ita Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5 *cap* 12 *q* 4. Nam statuta Laicorum, 5
Ciuilesque leges Imperiales tacitè, vel expressè Clericorum mentionem facientes eos ligare minimè valent, quia Imperator, vel Rex in Clericos, & Ecclesias iurisdictionem non habent, nec Imperiales leges in titulis, *C de Summa Trinit & de sacros. Eccl. & de Episcop. & Cleric* ac similibus, specialiter de Clericis, vel Ecclesiarum rebus, & bonis aliquid constituentes, nullam vim, & locum habent nisi quatenus Iure Pontificio approbantur, vel recipiuntur, ita omnes in præsenti, Azor. *instit. moral p* 1. *lib.* 2. *c.* 6 *quæst* 4. & melius *p.* 1. *lib.* 10 *cap.* 7 *quæst* 9 Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 16. *num* 28. Hondcd. *cons.* 20. *num.* 18. *vol.* 2 optimè Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 9. *à num.* 4. Surd. *cons.* 301 *num* 9 Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 64. *num* 21 & 25. Soar. *de legibus, lib.* 3. *cap.* 34. Card. Cæsar. Baron. *tom.* 7. *annalium. Ecclesiæ anno Christi* 565. *pag.* 486.

Ex quibus infertur, statuta Laicorum pœnarum 6
condemnationem, & exactionem imponentia aduersus eos, quorum pecora damnum dederunt, aut in fructibus, vel in pascuis vetitis fuerunt inuenta, non ligare Clericos, & Ecclesiasticas personas, quia indistinctè sæcularibus prohibetur Clericos distringere, *ut* condemnare, *c.* 2. *de foro comp.* cùm quia causa quamuis sua natura merè temporalis sit, ratione personæ Clerici contra quem mouetur manet Ecclesiastica. Quicquid contrarium resoluant Greg. *l.* 14 *verbo, el ganado, tit.* 15. *part.* 6. Castill. *l.* 70 *Tauri, n* 18. Auendan. *de exequendis mand. part.* 1. *c* 4. *n.* 30 & *c* 13. *n.* 7. & *part.* 2. *c.* 14. *num* 13. Guttier. *pract. lib.* 1. *q.* 4. Alder. Mascard. *de gener. stat interpret concl.* 1. *num.* 115 & *seq.* Bellet. *disquisit. Cleric. p.* 1. *tit. de fauore reali*, § 6 *num* 5. Cenall. *commun contra commun. q.* 897. *à n.* 620. & *in tract. de cognit. per viam violentiæ, part.* 1. *q.* 23. *n.* 18 *cum seqq.* idque suadere conantur ex eo, quia quando onus impositum est rei, potest sæcularis iubere, vt executio fiat in re, quæ in suo territorio, & iurisdictione est non habito respectu ad personam, cuius res est, pertineat ad suum forum, vel iurisdictionem, *arg. l. vices* 12. *in princ. C de Palat sacrarum larg. lib.* 12. *c. si tributum* 11 *q.* 1. Bart. *in l. Imperator, ff de publican.* Bald. *in l. de iis, vers. ego credo, C de sacros. Eccles. & in auth. sed & periculum C sine censu.* Guttier. *d. q.* 4. *num.* 2. *decis.* Pedem. 68. *n.* 34. Azeued. *ad l.* 12 *n.* 2. *tit.* 2. *lib.* 1. *noua recop.* confirmatur hæc ratio, quia hoc pacto persona Clerici non condemnatur à Iudice sæculari, nec eius statuto ligatur, quia in persona Clerici nulla dirigitur executio, sed onus reale rei impositum à Clerico exigitur, sicut aliquid quodcunque tributum reale. Sed ratio hæc non conuincit, cum omnino oporteat sententiam ferri, & condemnationem pœnarum fieri in personam, quia animalia minimè sunt capacia, quod conuenjantur, vel condemnentur, *argum c.* 2. *ibi, rem qua culpa caret in damnum vocari non conuenit, hoc tit. cap. mulier, vers. quæritur* 15 *quæst.* 5. *ibi, nec vllo modo capax legis sit, bonus text. in l.* 1. *post princ. ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur*: ergo fundamentum prædictum contrariæ opinionis secundum Iuris rigorem stare non potest, vt bene aduertit Auiles *ad c.* 17. *Prætorum. glos* 1. *n.* 12. & se plures consuluisse testatur Salzed. ad Bernard *reg* 55 *vers. septimo*, refert me citato in hoc loco Diana *resol. Moral. p.* 1 *tract.* 2. *resol* 80.

In aliquibus Prouinciis (proh dolor) illud obserua- 7
tissimum est posse adiri Regios Auditores, & Consiliarios ab his, qui à Iudicibus Ecclesiasticis vi, & censuris opprimi conqueruntur, vt vim comprimant, eosque compellant ab ea inferenda cessare, horum recursum Iustitiam tueri nituntur citati per me *in collect. ad d.c. Regum officium angens, n.* 2. & *infiniti propemodum, quos refert*, Ludouic. à Sarania *de Iurisdict. Aduincitorum, q.* 10 *ex n.* 1. Torreblanc. *de Magia, lib.* 3. *c.* 23. *per totum*, plures

plures citat Salgad. de protect. Regia, p 1. c. 1. per totum, &
præcipuè n.16. Ceuall. in tract. super hac materia edito, &
præcipuè glos 6 n.57 Gabr. Pereira de Manu Regia p. 1.
c 4. & q. 7. Calixtus in tract. de Lege Regis, § 10. n 83.
8 Cened. Canonicar q 45 per tot. Cui obseruationi propo-
sitæ dicitur suffragari text. in filijs, vel nepotibus 16 q 7.
qui habet, Archiepiscopis, vel Episcopis negligenti-
bus oboiare Rectoribus, qui Eccl. siarum Iurispatro-
natus bonis abutuntur, Regem adiri posse, vbi glos. ver-
bo Regis, addit hæc verba, vt corrigat eum, qui per Ec-
clesiasticum Iudicem cogi non potest: ad idem induci-
9 tur text. in c Regum 23 q. 3 Regum, inquit, officium est pro-
prium facere iudicium, atque iustitiam, & liberare de manu
calumniantium vi oppressos, & in c principis 23 q. 1. quo in
loco testimonium Isidori à Gratiano adducitur in hoc,
vt sciamus Principes sæculi intra Ecclesiam etiam po-
testatem habere vt superborum ceruices comprimant,
& quod fieri non potest per Iudices Ecclesiasticos, ab
ipsis iuxta disciplinam Reipublicæ vtilem, executioni
mandetur, cuius auctoritate scribit Guillelm. in c Ray-
nutius, de test. in verbo nomine Anglos. in, num 45.. quod
vbicunque Ecclesiastica potestas deficit, aut quia non
potest, aut quia Prælatorum dissimulatione non vult,
sæcularis potestas se intromittit, ne delictorum atroci-
tate pax publica perturbetur.
10 Denique communiter habetur probari hanc inio-
stam praxim in prædictis Prouinciis ex obseruantia
diu obtenta à tempore, quod memoria hominum ex-
cedit, quo supposito sic arguitur. Consuetudo tanti
temporis, cuius non est memoria, vim priuilegij, con-
stitutionis, concessionis, seu dispensationis, ac instru-
menti publici obtinet, l 1. § denique, l. 2. § aund, vers. pla-
nè si fossa, ff. de aqua pluuia arcenda, hoc iure, §. ductus
aquæ, ff de aqua quotid. c super quibusdam, § præterea, vbi
glos. verb. non extat memoria, de verborum signif. Dec.
cons 85. n. 2. & cons. 117 in fine, Ruin. cons 28. n. 1 vol. 1.
Curnet. cons. 25 vol 1 Menoch. cons 41 num 7. Afflict.
decis. 254. n. 4. Sed sic est quod priuilegio, seu conces-
11 sione potest Papa certas Clericorum causas commit-
tere iudicibus sæcularibus, & fori priuilegio derogare,
c. Mennam 1. q 4 c. nos etsi 2. q. 7. c. illud 11. q 3. c verum 12.
dist. Abb. in c. litteras, num. 13. & 14 de restit. spol Felin.
in cap. Ecclesia S. Mariæ, num 6. vers. & pro limitatione,
hoc tit. & c 2. num 2 & 1. de maiorit & obed Socin. reg. 56.
fallent. 1. Cou. practic. c. 31. num. 4. & 6 Clar. § fin. q. 41.
n. 7. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 1. §. 5. vers. Archi-
diacon. Ergo sæculares Iudices consuetudine immemo-
rabili in vim priuilegij allegata potuerunt de huius-
modi Clericorum causis cognoscere, & vi oppressos
liberare, quod probare nituntur Cou. practic. cap. 35. n. 5.
Ioan. Garc. de nobilit. glos. 8. n. 48. Salgado de protect. Re-
gia tom. 1. c. 1. prælud. 3. num. 138. cum seq. vnde nonnulli
moderatiùs loquentes existimarunt valere consuetudi-
nem, per quam in certo casu clericus subiicitur foro
Iudicis laici, Cou. d c 31. sub n 5 Clar. q 36 n. 2. Aufrer.
de potest. Iudic. laici reg. 1 fallent. 12. Decian. tract crimin.
tom. 1. lib. 4 c. 9. n. 119 cum seq Farin. in praxi crimin q 8.
sub n 3. in fine, Carol. de Graffis de effectibus cleric. effectu
1. n. 188. Ioan. Franc. à Ponte decis 9 n. 4 Stephan. Gra-
tian. discept forens c. 340 n. 39. Cened. pract. & Canon. q.
lib. 1. q. 4 n 2.
12 Ea manifesta ratione hanc praxim, & antequam ob-
seruantiam comprobari dicitur propter maximam eius
vtilitatem, quæ Reipublicæ accedit, cum alioqui nisi
remedium hoc, & auxilium aduersus Iudices Ecclesia-
sticos adhiberetur, grauissimè ab illis opprimerentur
innocentes, eo quòd procul à Romana Curia ipsi Iudi-
ces Ecclesiastici iurisdictione, & potestate Ecclesiastica
abuterentur.
13 Verùm iis non obstantibus prædicta praxis, & anti-
qua obseruantia vbi viget, omni ratione destituitur, sa-
crisque Canonibus aduersatur in c qualiter & quando, &
in c. clerici, de iudiciis: nam si praxim huiusmodi inspi-
ciamus, constat laicos in hoc negotio esse meros Iudi-
ces, Ecclesiasticos verò merè executores, & mini-
stros, cum compellantur sub pœnis à laicis vt excom-
municatum absoluant, eisque remittant causæ cogni-
tionem, quod quidem improbatur à Conc. Trid. sess. 25.
de reform c 3. quod cum statuat formam ab Ecclesiasti-
cis Iudicibus in excommunicationibus proferendis
seruandam, his verbis inquit. Nefas sit sæculari cuilibet
Magistratui prohibere Ecclesiastico Iudici, ne quem excom-
municet, aut mandare vt latam excommunicationem reuocet
sub prætextu, quod contenta in præsenti decreto non sint ob-
seruata, cum non ad sæculares, sed ad Ecclesiasticos hæc co-
gnitio pertineat. Deinde hic vsus compellendi Ecclesia-
sticos cessare à vi inferenda quando tractatur de exe-
quendo aliquo mandato Apost. & clarè impedire exe-
cutionem literarum Apost. quarum impedientes in-
currunt excommunicationes prolatas à Summis Pont.
Clem. VII. Leone X. & Paulo V. in suis Constit.
contra impedientes Bullarum Apost. executionem,
etiam sub prætextu violentiæ prohibendæ, vt habetur
in Bulla Cœnæ Domini casu 14. ibi, vel executionem li-
terarum Apost seu executorialium, &c. etiam prætextu vio-
lentiæ prohibendæ, vel quoad nos informando, vt ipsi aiunt,
supplicauerint, aut supplicari fecerint. Quàm perniciosum
enim sit de causis Ecclesiasticis sæculares Principes co-
gnoscere, ostendunt S. Athan. Patriarcha Alexand. in
epist. ad solitariam vitam agentes, D. Ambros epist. 24 ad
Sororem, & in oratione de trahendis Basilicis, & D. Greg.
lib. 5 epist. 2. Hinc S. Martinus Turonensis Episcopus,
Maximo Imper. in faciem dixit, nouum esse, & inau-
ditum nefas, vt causam Ecclesiæ Iudex sæculi iudica-
ret. Fulgent. lib 1. sacra Historia, & B. Gelasius Papa in 14
epistol. ad Anastas. Imper. Nosti, inquit: Fili clementissime,
quòd licèt præsideas humano generi dignitate rerum terrena-
rum, tamen Præsulibus diuinarum deuotus colla submittis.
Propterea Theodos. Iunior. Imp. in epistol. ad Synodum
Ephesinum. Illicitum, inquit, est illum, qui non sit ex ordine
sanctissimorum Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tracta-
tibus. Ex quibus & aliis liuidissimis fundamentis plu-
res non contemnendæ auctoritatis viri recursus in re-
bus Ecclesiasticis ad Regia tribunalia enixè detestan-
tur, ex quorum numero sunt Quintil. Mandos. commis.
14 § reuocandi. q. 4. Azor. instit moral p. 1. lib 3. cap 14 q 2.
Marc. Ant. Genuens. in praxi Archiep Neapolit cap 11. ex
n. 15. Steph. Gratian. discept. forens. cap. 238. ex n 14. Mar.
Alter. de censur. lib. 5. disp. 20. c. 2. Layman. in sum. Theolog.
lib. 4 tract 9. cap 4. n 4. Duard. in Bull. Cœnæ, lib. 2. can. 14.
q 9. Bonacin. de legibus, disp. 10. q. 2. puncto 1. §. 1. num. 10.
Diana resol Moral p. 1. tract. 1. resol. 13. Soar. in libro pro de-
fensione Fidei, contra Anglicanæ sectæ errores, lib. 4. c. 34. &
Max. n. 30. Et Rota Romana Iuris Canonici obseruan-
tissima cultrix huiusmodi recursos teterrimè detesta-
tur, & signanter in vna Oscen. Pœnitentiariæ 10. Apri-
lis 1595. coram Card. Blanchetto, impressa per Farin.
p. 1 cent. 68. num 10. & in alia Oscen. Canonicatus 1. De-
cembris 1595. coram bonæ mem. Penia, impressa per
eundem Farin. tom. 1. crimin. decis. 103 & per Selse de in-
hibit. c. 8. §. 3. n. 109 & in aliis impressis per ipsum, Farin. d.
tom 2 decis. 212. & 281.
Qua sententia retenta non obstant in contrarium 15
adducta. Nam ad primum ex d cap. filiis, respondetur
illum tantùm probare quòd si Metropolitanus rebus
Ecclesiasticis abutatur, mandat hoc Regis auribus in-
timari; non verò per Regem esse corrigendam, contra
d c qualiter, & quando, & cap clerici, vt notant Archid.
& Ægid. ibi Butr. in d c qualiter, & quando ad finem, &
ibi Panorm. num 7. ad finem, & Imola, num. 4. dicentes
intimationis, quam tex. requirit, effectum illum esse, vt
Rex admoneat Metropolitanum, vel instet coram su-
periori

periori, vt illum reprehendat, vel faciat instantiam alteri superiori pro illius correctione.

16 Ad secundum ex d. cap. Regnum, facilis est responsio, scilicet procedere circa subditos, & eos, qui eius curæ sunt commissi; nam cum ad rationem iudicij iurisdictio sit necessaria inter eos, Regis est Officium facere, quæ ad illius iurisdictionem spectant. Eodem ferè modo loquitur d. cap. Principes, vbi tantùm dicitur quod Principes sæculi à Christo tuendam Ecclesiam accipiant, cum illa suam disciplinam exercere non præualet, tenentur sua potestate monire, & ita Ecclesiæ patrocinari, vt Bald. annotauit in c. olim 14. de rescriptis. Panorm. in c. tua, n. 10. de decimis, Aufrer. tr. de potestate sæculari super personas Eccles. reg. 1. n. 6. fallen. 3.

17 Ad tertium respondetur, quòd licèt immemorabilis consuetudo habeat vim priuilegij, non est verum priuilegium, Soc. cons. 260. n. 21. cum multa possint acquiri per viam priuilegij, quæ non possunt per viam immemorabilis, Socin. d. n. 22. Rota diuers. par. 1. decis. 744. num. 6. Vel meliùs respondebis maiorem procedere data capacitate possidentis cum etiam immemorabilis præscriptio non æquiualeat priuilegio, vbi adest incapaci-
18 tas præscribentis, Abb. in cap. nouit. num. 22. de iudiciis, Felin. in cap. audientes, num. 6. de præscript. Cou. lib. 1. var. cap. 17. num. 6. Menoch. lib. 2. illustrium. cap. 89. Quod autem detur incapacitas ex parte laicorum ad inducendam consuetudinem, qua in clericos potestatem habeant, ex eo probatur, quia laicus est incapax Iuris, & potestatis spiritualis, nec potest illam ciuiliter possidere, ac per consequens nec vllo tempore præscribere, cap. causam, vbi omnes de præscript. Io. Andr. & omnes in cap. 2. de præbendis in 6. Panorm. in cap. quanto, n. 2. de con-
19 suetud. Dec. in cap. decernimus, n. 48. de iudiciis: tum quia, vt verior tenet opinio, clerici & omnes Ecclesiastici Iure diuino, & naturali exempti sunt à ciuilibus Principum legibus, vt sentiunt Innocent. & Hostien. in cap. 2. de maioris. & obed. glos. verbo, discusi, in cap. si Imperator 96. dist. & in verbo diuino, in cap. quanquam, de censibus in 6. vbi Domin. Anchar. Archidiac. & Franch. ac in cap. Ecclesia S. Mariæ de constit. Abb. Felin. Dec. Butr. post Oldrad. Roland. Bursat. Aufrer. Aluar. Pelag. Alderan. Mascard. Thom. Baxium, Cou. Rebuff. & alios quamplures hanc opinionem sequitur Bellet. disquisit. clericalium part. 1. tit. de fauore clericorum personali, §. 1. n. 18. Rota in antiquis decis. 10. de consuet. Syluest. verbo immunitas, 1. quæst. 3. vers. secundum ad munera, Almain. tract. de suprema potestate Ecclesiæ, cap. 8. propos. 3. ad fin. Angel. in sum. verbo, immunitas, num. 33. vers. 11. Decian. tract. crim. tom. 2. lib. 4. cap. 9. num. 1. Pesaut. de immunitate Eccles. disp. 1. Card. Bellarmin. lib. 2. de membris Ecclesiæ militantis, lib. 1. de clericis, c. 28. prop. 5. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 12. quæs. 1. Ottero Roman. lucubrat. quæst. 36. Guttier. in l. nemo potest ff. de legatis 1. num. 107. Viui. tom. 1. opin. 37. in princ. Surd. cons. 361. num. 16. & num. 71. vers. quamuis contradicant, Molina de iustit. tract. 2. disp. 31. concl. 1. & 3. Menoch. illust. c. 22. n. 8. Cened. ad Decretum collect. 37. num. 1. Io. Garc. de nobilit. glos. 9. num. 1. Ceual. communium contra commun. quæst. 150. vers. sed contrariam, Farin. in praxi crimin. quæst. 8. num. 2. Vant. de nullit. ex defectu citat. num. 401. Ambros. de immun. c. 10. num. 4. Burg. in tract. de laudem in 2. p. inspect. 1. num. 4. & in tract. de modo procedendi ex abrupto sent. 1. quæst. 65. n. 55. Carol. de Grassis de effectibus clericat. effectu 1. num. 2. Cened. d. quæst. 4. in princip. Mart. de Iurisd. part. 2. cap. 6. Comitol. in tract. apologet. contra Venetos cap. 5. Ceruant. in respons. immun. Eccles. contra Venetos prop. 5. fol. 17. & seq. Philip. Maynard. de priuil. Eccles. contra Venetos part. 2. art. 12. Franc. Fagnan. in tract. de instit. censur. Pauli V. part. 1. fol. 8. & p. 4. fol. 91. Soar. contra Regem Angliæ lib. 4. cap. 9. Vgolin. in respons. ad Iurisconsul. gymnasij Patauini cap. 2. Filliuc. tom. 1. tract. 16. cap. 11. num. 326. & tom. 2. tract. 25. cap. vlt. n. 427. Layman. in Theolog. morali, lib. 4. tract. 9. c. 8. num. 1. Duard. in Bull. Cœnæ, lib. 2. vers. 15. q. 18. concl. 2. num. 16. Marc. Alter. de censur. tom. 1. disp. 16. lib. 5. c. 2. Homobon. de bonis de examine Eccles. part. 2. tract. 11. c. 4. q. 4. quam quidem exemptionem nulla consuetudo quamuis longissimi temporis abrogare potest, vel reuocare Surd. cons. 301. num. 52. Pesant. de immun. Eccles. disp. 2. n. 2. Comitol. in apologia contra Venetos, c. 5. num. 8. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 12. q. 1. vers. sed dubitari posset, Mart. de Iurisd. part. 4. cent. 2. casu 101. Filliuc. tom. 1. tract. 16. cap. 10. num. 255. Duard. in Bull. Cœnæ, lib. 2. can. 15. quæst. 9. n. 8. Layman. in Theolog. morali, lib. 4. tract. 9. cap. 10. n. 1. Diana resolut. moral. p. 1. tract. 2. resol. 4. quia par in parem non habet imperium, l. nam & Magistratus, ff. de arbitr. multò minus minor in maiorem, l. minor ff. de minoribus, cap. inferior, cap. denique 21. dist. cap.
cum inferior, de maioritate & obed. tum quia talis consue- 20
tudo contra libertatem Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum instituta est inualida, cap. 2. de foro comp. tum quia consuetudo, quæ est contra Ius diuinum non valet, Put. decis. 165. n. 2. Azor. d. lib. 5. c. 13. q. 2. Surd. cons. 301. n. 52. cum seqq. Bellet. d. tit. de fauore clericorum personali, §. 3. à princip.

Ad corroborationem verò prædicti tertij argumenti 21
supra adductam, videlicet posse Papam in certis clericorum causis fori priuilegio derogare, respondetur quòd hoc non tollit quin prædictum priuilegium sit de Iure diuino, quia licèt in totum ob hanc causam, & generaliter Papa illud derogare non possit, Abb. & Doct. in c. 2. num. 2. de maior. & obed. Felin. hic num. 6. Roman. singul. 418. Grammat. decis. 29. num. 11. & decis. 61. n. 10. & seq. Clar. §. fin. q. 41. vers. sed quid dicendum, Roland. cons. 4. num. 15. vol. 1. & cons. 12. num. 46. & cons. 28. n. 12. vol. 2. Cou. pract. cap. 31. num. 4. vers. primam, quos refert & sequitur Bellet. d. §. 3. num. 7. tamen cum facilius sit limitare legem in vno, vel pluribus casibus, quàm in totum abrogare; Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 19. hoc tit. Rota decis. 19. n. 7. apud Farin. part. 1. recent. potest illud interpretari, mutare, declarare, restringere, remittere, & amplificare. Abb. & Doct. in c. fin. de consuet. Cou. de sponsal part. 2. cap. 6. § 9. num. 2. 3. & 4. Balb. de præscript. part. 5. princ. q. 7. n. 11. Moneta de decimis c. 5. à n. 87. Azor. instit. moral. part. 2. lib. 4. c. 18. vbi conciliat cum Canonistis Theologos contrarium tenentes. Vel clarius responderi potest Iuris esse Diuini, ne laici quamuis Imperatores sint, siue Reges, propria auctoritate ciuili, quam habet, Clericorum causas tractent, cognoscant, & iudicent. At Romanus Pont. cum illis Clericorum certas causas demandat, non dat Ios vt id propria auctoritate faciant, sed vt id tanquam Ministri, & Legati Pontificij; hoc est demandata sibi & commissa potestate, seu nomine, & auctoritate ipsius Pont. exequantur, & sic non cognoscunt causas Clericorum iure proprio, sed auctoritate delegantis, in cuius persona fundatur iurisdictio, l. §. qui mandatam ff. de officio eius, Innoc. in c. quod sicut, & ibi Host. & Card. de elect. Felin. in c. de maioris. & obed. Dec. cons. 81. n. 2. & tanquam Ministri, & organi Papæ, l. pater ex propria, ff. de manum. vind. Ign. in l. necessarias, §. non aliàs, n. 336. ff. ad S. Syllan. Aofr. in Clem. 1. n. 90. ff. de effic. ord.

Nec obstat quod inconsideratè, & inconsultè multi 22
Doctores ad cohonestandam huiusmodi consuetudinē, seu potius corruptelam scripserunt, videlicet sæculares Magistratus de huiusmodi causis ex antiqua consuetudine cognoscere tacito Romanorū Pont. consensu, quæ antiqua cōsuetudo excusare videtur, & habet vim legis c. fin. de consuet. l. de quibus, ff. de legibus, & cōsensus Principis probatur taciturnitate longi temporis, Menoch.
de præsumpt. lib. 2. præs. 3. Marsil. cons. 45. n. 10. quia respō- 23
detur Romanos Pont. huiusmodi consuetudini nunquam consensum præstitisse, immò quotidie reclamant,

conque

conqueruntur prohibent,pœnas constituunt, & cen-
suris afficiunt laicos,qui talia facere audent, sæpe sæ-
pius videmus in actis iudicialibus Auditorum Came-
ræ,vbi expediuntur litteræ monitoriæ vt p rsonaliter
cōpareant hi,qui ita conueniunt,atque cōnsentiūt, &
contra illos pronuntiantur sententiæ condemnatoriæ
lata etiam excommunicatione. Idem etiam constat ex
pluribus decisionibus Sacræ Rotæ Romanæ in quibus
omnino improbantur,& damnantur tales recursus, &
ij,qui recurrunt declarātur excommunicati, vt in plu-
ribus relatis per me *de officio,& potest Episcopi,p.3.alleg.*
79.n.4.& apud Farin.*p.4. cons.68. & decis.212. n.3.in 1.*
*collect.*Ratio autem quare Summus Pont.Conscius hu-
iusmodi consuetudinis in aliquibus partibus eam vti
paruam,& contra Ius Diuinum,libertatem Ecclesiasti-
cā,& Sanctorum Patrum, Canonica instituta in totum
24 non tollit,sed potiùs inuoluntariè tolerat,illa solùm est
ad euitandum scandalum, & maius malum,quo etiam
casu ipsius Summi Pont.scientia non excusat, vt post
Io.de Lignan.& Calderin.tenet Abb.*& in c. clerici,n.6.*
25 *de iudic.*Surd.*cons.301 n.17.& 19.& cons.396 n.35.*nam
propter scandalum Ecclesia aliquando crimen tolerat,
c.deniq.4.dist.c.quoties 1.q.1. c. ordinationes 8.q 1.c ipsa
pietas,c non potest 23 q Felin.*in c.2 de præscript* & eo ma-
xime propter multitudinem peccantium, *cap. constitue-*
retur 50. dist multi enim per tolerantiam sustinendi
sunt quamuis sententia diuini iudicij sint condemna-
ti,*c vnius 2.q.1* Quanto magis iam dici non potest Sum-
mum Pont.conscium talis consuetudinis eam aliquan-
do etiam inuoluntariè tolerasse , cum videamus quo-
tannis in die Cœnæ Domini Pontificiam Bullam pu-
blico & solemni ritu publicari , vbi reuocantur tales
consuetudines,priuilegia,& indulta etiam Imperatori-
bus , aut Regibus concessa , vt bene animaduertunt
Ioann.Malder. *Episcopus Antuerpiensis, in p. 2 q. 96 a 4.*
pag.407.col.1 Paul.Layman *in Teologia morali lib 4 tr.9.*
*c.10 n 1.*Vgianius *tr de immunit.Eccles c.1.cons.4.pag.43.*
Ioan.Franc.Fagnan.*tr. de Iustit censur.* Pauli V.*pag. 4. n.*
16 Vgolin.*in c.ad Iurecons gymnasij Patauini c 7. pag 43.*
Tanner,*t.2 disp 5 q.5 dub.4.n.132.* Me citato in hoc lo-
co,Diana *d.tract 1. resol 5.*
26 Nec etiam obstat si aliquis dicat huiusmodi sæcula-
res Iudices in his casibus non procedere vi alicuius
consuetudinis,sed vi priuilegij,quod habet immemo-
rabilis consuetudo:quia huic obiectioni vltra respon-
sionem,quam supra præstitimus *n. 17* potest etiam sa-
tisfieri si dicas solam consuetudinem etiam in vim pri-
uilegij allegatam non sufficere, vt laicus habeat iuris-
dictionem in causis prophanis clericorum,nisi probe-
tur etiam priuilegium,Rot.*diuers.p.1 lib 1 decis.1027.*
num.1 quod probari non potest nisi per scripturam, vt
post Abb. Alex.& Alciat. tenuit Rota *in vna Spoletana*
beneficiorum 31. Ianuar. 1594. coram Illustriss Mantica
decis.160.n.6.& tenetur ostendere,qui illud dicit habe-
re,quando fit instantia , & vbi primum ostensum fue-
rit,considerandum est,an illud sit personale,an ad tem-
pus,an ad particulares,an ad omnes personas , & qui-
bus conditionibus munitum, & roboratum, item fue-
ritne vnquam derogatum. Sed ego veriùs credo non
esse fide dignum huiusmodi priuilegia fuisse vlli vn-
quam concessa in Pontificiæ auctoritatis detrimentum,
& diminutionem, & contra Bullam in Cœna Domini,
quòd si olim concessa fuissent , quis nesciat per huius
publicationē penitus reuocari,& de facto tolli ? Sed id
expresse dicunt Philip.Maynard.*de priuileg Eccles. p 2.*
art.18.n.10. Vgolin. *loco proximè citato*, Ioan.Beltran de
Gueuara *in propugn. Eccles.libert §.7. n.43.assert.1.*Mart.
*de Iurisd.p.4 casu 7.n 12.*Patres Theologi Religionis Ser-
uorum *in defens.censur Pauli V c.8. n.19. in fin.* Diana *d.*
tr.2. resol.6 quicquid dicāt Malder.*in p.2.q.6.art.4.pag.*
*407.col.1.*Salgad *de protect.Regia,t.2.p.3.c.10.n.96.& 97.*

Minus obstat si sæculares dicant posse de Ecclesiasti- 27
corum causis cognoscere,easque iudicare quando certa
est consuetudo,non verò quando incerta,& simulata,id
deducentes ex Canonibus,& Summorum Pont.litteris,
& diplomatibus solùm prohibētibus ne laici ad sæcu-
laria prætoria,& tribunalia Clericorum causas trahant
prætextu consuetudinis,aut prætextu violentiæ, ex eo
quòd prætextus velamen sit, quo moueri se aliquis si-
mulat ad aliquid faciendū, cum tamē alia causa moueа-
tur:respōdebitur enim,Romanos Pont. quotiescunque
in Bullis dicunt sub prætextu consuetudinis sæculares
non audeāt Ecclesiasticorum causas ad se aduocare,'eos
nedum prohibere hoc illis, quando consuetudo est in-
certa,& subobscura,sed etiam quando est certa & ma-
nifesta,nam hoc nomine,sub prætextu,canones & le-
ges significant etiam veram causam, vt *in sub prætextu,*
*C.de transact.*vbi sic habetur.Sub prætextu instrumenti
post reperti transactionem finitam rescindendi Iura non
patiuntur,quæ lex confirmatur *in c.inter monasterium,de*
sentent.& re iudic. vbi dicitur sub nouorum instrumen-
torum prætextu lites non debent instaurari.*Et in c sub-*
orta,eod.tit dicitur prætextu priuilegij de nouo reperti,
&c. Quæ etiamsi in litteris , aut decretis Summorum
Pont dicatur sub prætextu consuetudinis,aut violentiæ
laici causas clericorum nōn iudicent,re vera prohibent
ne iudicent , etiamsi vera aut euidens consuetudo sit,
aut violentia, quoniam consuetudo est corruptela , & 28
violentia debet ad Ecclesiasticos Iudices non sæculares
deferri,neque enim Canones permittunt , vt à Iudice
Ecclesiastico ad profanum,& sæcularem appelletur.
Neque denique obstat aliquorum sententia,quæ te- 29
net posse illos,qui a Iudicibus Ecclesiasticis per vim &
iniuriam censuris afficiuntur sæculares Magistratus adi-
re,vt vim propulsent, & edicto cogant iudices Eccle-
siasticos ab ea vi,& iniuria desistere , quia nisi Princi-
pes hoc remedio vterentur aduersus Iudices Ecclesia-
sticos, innocentes passim opprimerentur , & Episcopi,
quoniam procul à Romana Curia distant , auctoritate
sua Ecclesiastica sæpius abuterentur:respōdebitur enim
Iudicem sæcularem non posse ad se aduocare causas ad
Ecclesiasticos pertinentes , etiam quando Episcopi, &
cæteri Ordinarij & his Superiores Antistites fuerint
negligentes in eis iudicandis,vt est expressus tex. *in d.*
c.qualiter,& quando & idem constat. *ex c.si quis clericus,*
& *ex cap placuit,& ex c.Christianus 11 q.3* Non propte-
rea sequitur vt impunita maneant delicta,aut innocen-
tes ab improbis hominibus opprimantur : nam si Epi-
scopi negligenter se gesserint , ad Metropolitanos , &
Primates recurrant,postea ad Legatos,vel Nuntios.&
denique ad Summum Pont. quando enim dantur ap-
pellationes ad tantos Iudices & graues Prælatos , quis
credet iustitiam non administraturos?Ego igitur illum,
qui ad sæculare recurrens iudicium damnatis subterfu-
giis deserit Ecclesiasticum,calumnias astruere,& cau-
sam velle in mille protrahere annorum myriadas repu-
to.O bone Deus quàm præstaret nebulones istos, mo-
ras harpyias dignitatis loco mouere, ita vt Ecclesiastici
Iudicis contemptor,Ecclesiasticorum emolumentorum
propter ingratitudinem immeritus pronuntiaretur;in-
dignum est enim illi subuenire ab Ecclesia, per quos
constat scandalum in Ecclesia generari,*cap. Sacerdotibus,*
ne Clerici, et Monachi.
Noui quendam Clericū de certo beneficio ab Apost. 30
Sede prouisum,contra quem inimicorum calumniis,&
aliorum inuidia quædam friuola per certum Capitulum
opposita fuerunt impedimenta,ad finem malitiosè im-
pediendi litterarum Apost.executionem, quarum exe-
cutor illa sua sententia reiecit,prouisoq; possessionem
esse dandam quibuscumque non obstantibus adiudica-
uit,quæ sententia in Metropolitano Senatu, & Legatia
Apost.cōfirmata fuit,& sic eius vigore executor Apost.
contra

contra Capitulum poſſeſſionem obſtinatè denegans, & nuncuparim quoſdam alios illa impedientes, quaſi alienæ felicitatis & honoris impatientes, excommunicationis, interdicti deambulatorij, ac pecuniariarum pœnarum per interualla temporum ſententias protulit. Verùm in diabolica obſtinatione adhuc perſeuerantes falſis precibus obtinuerunt à Regiis gubernatoribus quaſdam literas prædicto iudici executori directas, quibus ei mandabatur ab illatis cenſuris, & pœnis ceſſare, & excommunicatos abſoluere, impoſitis ibidem pecuniarum, & exilij pœnis contra literarum Apoſt. ſeu prædictarum ſententjarum iam per ſacram Rotam confirmatarum executionem ſollicitantes & beneficij poſſeſſionem capientes, aut capi facientes; ceſſauit inuitus iudex huiuſmodi literis ſecundò irrequiſitus, eoſque ad reincidentiam metu abſoluit: quibus calumnioſis impedimentis & dilationibus vexatus Clericus, cùm amplius ob plures litium impenſas, & annuam penſionem 150. ducatorum auri de Camera, quam tribus annis de ſuo proprio perſoluit, cauſam proſequi non valeret, nec iudex executor ſententias prædictas prædictorum Magiſtratuum literis impeditus executioni mandare vellet, liti ceſſit, & beneficio. Videat ergo Chriſtianus lector, ius & iniuria in iuſtitia adminiſtrãda an ab Eccleſiaſtico, vel ſæculari in hoc caſu facta ſit, & intra ſe iudicet, non enim ad hoc pertentandum opus eſt Delio natatore, quilibet vel leuiſſimè tinctus literis ſi omnia inoffenſo pede percurrat, dolebit iniuſtam ſæcularium praxim in tot animarum diſpendium, & Eccleſiaſticorum iniuriam paulatim radices egiſſe. Meminerint huiuſmodi impedientes in Papalem excommunicationem incurriſſe, tum ob iniuſtè impeditam litterarum Apoſt. executionem, tum etiam ob recurſus ad iudices ſæculares factos. Sunt (ait Ailredus) in ſanctæ Eccleſiæ firmamento à Domino creata duo magna luminaria, Sacerdotium ſcilicet, & regnum, Rex & Epiſcopus, Princeps & Clericus; dies ſpiritualia, nox ſæcularia præfigurat, ita luminare maius Sacerdotium vt præſit diei, id eſt, ſpiritualibus, luminare minus regnum vt præſit nocti; id eſt, ſæcularibus; contra naturam proinde eſt ſi ſol nocti, ſi præſit luna diei, ſi princeps ad ſpiritualia ſe ingerat, ſi Sacerdos nimis ſæcularium negotiorum tenebris conſcientiæ ſuæ ſerenum obnubilet. Væ nobis qui in iſta infelicia tempora incidimus, in quibus ſol in tenebras eſt conuerſus. Eia videant ipſi Pontifices, quorum vices gerunt, quorum obtinuerunt cathedras, quorum infulis gloriantur, & iudicent ipſi ſi non eſt ita vt cernimus; conſiderent quos ſcientiæ radios, quæ virtutum lumina, quæ charitatis ſcintillas, quæ ſpiritualium coruſcationum fulgura ſuis emittebant temporibus Gregorius, Ambroſius, Auguſtinus, Hilarius, Martinus, & mille alij, felicia tempora, in quibus tam rarò malus, quàm nunc bonus in Eccleſia inuenitur: nunc etiam luna verſa eſt in ſanguinem, nam manus Principum plenæ ſunt ſanguine, exactionibus, & vectigalibus, effundentes viſcera miſerorum, iuſtificantes impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti auferentes ab eo. Hæc Ailredus, ſuper illa verba, *fecit Deus duo magna luminaria*, quem refert Ioan. Baptiſta Fin. *de regulis iuris homil. 22. caterum.*

29 Infertur igitur ex dictis (vt ad rem redeamus) legem, ſiue conſtitutionem ciuilem alienari prohibentem bona immobilia Eccleſiis, ſiue perſonis Eccleſiaſticis, omnino illicitam eſſe, ita vt ea minime Clerici, & Eccleſiæ ligentur reſtituere bona ſibi tali exiſtente prohibitione donata: ita Bart. *in l. filiusfam. §. Diui, num. 12. ff. de leg. 1.* F. Ludou. Miranda *in manu Prælat. tom. 2. quæſt. 17 art. 7.* Marc. Anton. Genuenſ. *in praEticab. Eccleſ. tricen 13. quæſt 379.* Mart. *de iuriſd part. 7. caſu 6. num 16.* Filliuc. *tom. 1. tractat. 26. c. 11. num. 272.* Duard. *in Bull. Cœna, lib. 2. can. 15. quæſt. 19. num. 83.* Vigian. *de immun. Eccleſ. diſp. 3. concl. 2* Colleg. Bonon. *in reſp. pro libertate Eccleſ. num. 18. & ſeq.* Comirol. *in apolog contra Venet. cap 1. num. 18. pag. 16.* Vgolin. *in reſp. ad Iureconſ. Gymnaſij Patauini, cap. 6. §. 1. & ſeq.* Maynard. *de priuileg. Eccleſ. contra Venet part. 2 art. 22. ex num. 67.* Ioan. Franc. Fagnan. *de iuſtit. cenſur. Pauli V part. 3. pag 42.* Quicquid huiuſmodi conſtitutionem eſſe validam & licitam contendant Bald. *hic n. 6.* Perez *l. 7. tit. 2. lib 1. Ord. pag. 44* Mexi. *in tract. taſſa panis concluſ. 5. n. 27. cum ſeqq.* Molina *de iuſtitia tract. 2. diſp. 140. verſ. quin de iure, num. 18* Ceuall. *commun. contra communes, tom. 5. quæſt. 899. num. 175. cum ſeqq.* Fr. Emman. *quæſt regul. tom. 1. quæſt 66. art. 4.* Anguian. *de legib. tom. 1. lib. 2. contr. 15. ex num. 33.* Cald. Pereira *in l ſi curatorem, verbo vendidiſti, num. 2. & de empt. c. 8. num. 27. 33. & 43. & quæſt forenſ. lib. 1. quæſt. 25. n. 92.* Bened. Ægid. *in l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſ. p. 5. §. 2. à num. 3.*

Quorum illud præcipuum eſt fundamentum qood in 30
quærendis valet ſtatutum in præiudicium Eccleſiæ, quando laici non odio Eccleſiæ, ſed bono zelo, & pro familiarum conſeruatione faciunt, Dec. *in auth. caſſa, num. 17. C. de ſacroſ. Eccleſ* Cou. *in reg. poſſeſſor. part. 2. §. 4. num. 9. verſ. tertium,* Mench. *vſufrequent. cap. 9.* Menoch. *conſ. 350. numero 6.* Cald. Pereira *de empt. d. cap. 8. num. 34. & 37. & conſ. 48. num. 22.* Ccned. *pract. & canon. quæſt. lib. 1. quæſt. 35. num. 19. & 20.* Deindè confirmat, qoia non videtur quod prædicta conſtitutio, ſiue lex egrediatur limites ſuæ poteſtatis, diſponendo de bonis temporalibus ſuorum ſubditorum in ordine ad bonum commune, cùm & quilibet priuatus de populo prohibere poſſit alienationem rei ſuæ immobilis in Clericos, Eccleſiam, ſiue monaſteria, vt patet in contractu emphyteutico, vbi hoc licitè ſæpiſſimè fit, vt tenet communis opinio: nec dicendum videtur quod non poſſit Reſpubl. ſeu Princeps ſua lege in proprio ipſius Regno facere, quod quilibet in re ſua particulari. Poſtremò adducunt Ordinationem Regiam *lib. 2. tit. 20. in Regno Portugaliæ*, qua prohibetur ſæcularibus alienare bona immobilia Eccleſiis, Monaſteriis; ſiue perſonis Eccleſiaſticis. Sed his non obſtantibus ab illatione propoſita recedendum non eſt; contrariis verò reſpondendum Principes conſtitutionem, ſiue legem huiuſmodi ſtatuentes proculdubio excedere limites ſuæ poteſtatis contra immunitatem, & libertatem Eccleſiæ, quod quidem facere per Eccleſiaſticam legem ſunt prohibiti directè, ac indirectè. Nec eadem ratio eſt de perſonis particularibus in contractu emphyteutico, de quo adducitur exemplum, nam eiuſmodi in re propria non ſunt prohibiti facere, qood ſibi libuerit; diuerſáque eſt ratio de bonis propriis, & de bonis Reip. quæ cùm communia ſint, in communi & abſque diſtinctione omnibus debent diſtribui, nec in hac diſtributione perſonæ Eccleſiaſticæ deterioris eſſe debent conditionis. Ad Ordinationem verò Regni Portugaliæ reſpondent aliqui (ſi hæc reſponſio ſufficeret) ſciente, & patiente Summo Pont. ſupra hominum memoriam ita ſemper fuiſſe obſeruatam, vnde debent validæ cenſeri, ac ſi conſtaret ſpeciali priuilegio fuiſſe confirmatas, *arg. l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. cap. ſuper quibuſdam, §. præterea, de verbor. ſignificat.* con-
ſtat etiam prædictas Ordinationes fuiſſe confirmatas 31
in concordatis in Curia Romana inter Clerum, & Regem Dionyſium, prout referunt D. Barboſa *in primis ſcholiis ad l. filiusfam ff. de legatis 1. verſ. ad Ordin.* Bened. Ægid. *d. §. 2. num. 12.* Cald. Pereira *de empt. cap 8. num. 36.*

32 *Alienandi feudum*, &c.] Procedit in alienatione feudi Ecclesiæ sine consensu ipsius Ecclesiæ, quo casu sit deterius ius Ecclesiæ cùm compellatur habere vassallum in sui contemptum, & præiudicium, & quia Ecclesia habet illud priuilegium ne feudum ipsius alienetur absque consensu suo tunc statutum laïcorum tanquam in præiudicium Ecclesiæ non valet, ita Ouid. de Amicis *de iure emphyteut. quæstione* 80. *num.* 10.

33 *Commodum, & fauorem.*] Notatur ad hoc quod statuta laïcorum fauorabilia etiam generalia non prosunt Clericis, & Ecclesiis, vt per Gram. *d. dec.* 100. *n* 9. Tiraq. *de iure primog q.* 44. *n* 3.

34 In glos. *personæ* 2 Notatur ad hoc quod bona patrimonialia Clericorum gaudent priuilegio bonorum Ecclesiæ, de quo vide Nau. *con* . 1 . *de* [illegible] *in antiq. & conf* 5. *de immunit. Ecclesiæ in nouis*, Perez *l* 8. *tit.* 2. *lib.* 1. *pag* 44. *& l.* 1. *tit.* 3. *eod lib.* 1. *Ordin pag* 46. Guttier. *pract. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 17. *& lib.* 4. *q* 8. *n.* 17. Surd. *conf.* 20 *n* 70. *& conf.* 160. *n* 10 Sayr *in florib decis. sub tit. de censibus decis.* 12. Morla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 1. *in prælud. num* 144. Soar. de Pace *in praxi tom.* 2. *prælud.* 2. *n.* 16 post Bobadil. Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicatione num* 240. Beller. *disquisit. cleric part* 1. *titul. de exemptionibus clericorum*. § . . *numero* 2. Et ideo super illa Principes gabellas imponere non possunt. Azor. *p.* 1. *lib.* 5. *cap* 19 *quæst.* 7 Molin. *tom.* 3. *tract.* 2. *disp* 67 . . *num.* 2. Molfes. *in sum. tom.* 1. *tract.* 1 : *cap.* 22. *numero* 166. Soar. *contra Regem Angliæ, lib.* 4. *cap.* 24. *&* 25 Barthol à S. Fausto *in speculo Confess disput* 33. *quæst.* 15. *numero* 2. Duard. *in Bull Cœna, lib.* 1. *can.* 8. *quæst.* 5. *num.* 4 Layman *in Theolog moral. lib* 4 *tract.* 9. *c.* 6. *n.* 9. Lessius *de iustit. lib* 2. *c.* 33. *dub* 3. *n.* 19. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 16. *cap* 21. *num.* 198

35 In glos. fin. ibi, *nisi conuictus*, &c. Non est verisimile quod iudex sententiam tulerit sine probationibus, Menoch. *consil.* 100. *num.* 234 *cum seq* cum sententia lata sine probationibus sit ipso iure nulla, & pro ea non præsumatur, Mascard. *de probat. conclus.* 1296. *num.* 41. quicquid contrarium velint Surd. *decis.* 36. *num.* 6. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis. n* 165. Vnde sententiam latam sine causæ cognitione ipso iure nullam esse resoluunt Duen. *reg.* 186 *ampl* 8. D. Barbosa *part.* 3. *rub. ff. solut matr numero* 52. Bernard. Grauæ *ad practic. Cameræ imper in proœm. numero* 19.

36 Vel si tam leui tempore, vel cum tanta festinatione lata fuerit, quod acta verosimiliter videri non potuerant, Bonacos. *commun. crimin. verbo sententia, fol.* 150. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 42. Hippol. *conf* 18. *n.* 34. Gregor. *l.* 16. *verbo ataban, titul.* 8. *part* 5. Marant. *de ordine iudiciorum, part* 4 *pag.* 197. *num.* 16. *cum seqq.* Bald. *tom* 2. *communium opin. lib* 6. *titul.* 8. *numero* 25. *pag.* 243. Put. *part.* 1. *decis.* 344 Mascard. *concl* 140. *numero* 2. *& concl.* 1296. *num.* 36. Rota apud Farin. *decis.* 109. *num* 3. *in* 1 *collect nouiss* aliàs *p.* 4. *diuers & decis.* 121. *numero* 2. *p.* 2. *recent.* & in Bononien. Portoni, 8. Martij 1610. coram Card. Pamphilio inn. & in Romana pecuniaria 13. Februarij 1611. coram Sacrato, & in Mediolanen. bonorum 11. Aprilis 1622. coram R. P. D. meo Pirouano, Coualer. *decis.* 135. *num.* 1. Menoch. *de arbitr quæst* 42. *n* 9 *& lib.* 2. *de præsumpt. præs.* 7. *n.* 31. & Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel glos.* 46 *num.* 46 Alex. Trentacinq. *var lib* 2. *tit de iud. cap res* 2. Emman. Roder. *in pract. c. vlt part.* 1. *à num* 16. Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *cap.* 5. *num* 1. Steph Gratian. *discept forens. cap.* 153. *n* 1 vbi *n* 3 resoluit procedere etiam in interlocutoria, arbitratri, & sententia Principis, & *n* 7. limitat quando iudex in tempore breui potest esse instructus de negotio.

Et hoc habet locum etiam quando breuitas temporis fuit talis, in qua iudex adhibere potuit aliqualem causæ cognitionem, licèt non plenam, vt notant Abb. *in cap. ex litteris, num.* 6. *de restit in integ* Put. *decis.* 4. *de iudic* Mantic. *decis.* 84. *in fine.* Iudicis tamen arbitrio relinquitur quando sententia dicatur intra breue tempus & celeriter lata. Paris. *conf.* 79. *num.* 14. *lib.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Pœna simpliciter apposita propter contumaciam in dubio intelligitur temporalis, non perpetua.*

2 *Actus in dubio censetur factus secundùm illud, quod ius disponit generaliter, & eius ampliationes amplectitur.*

3 *Stylus Curiæ facit ius, & pro lege obseruatur.*

4 *Stylus iudiciorum circa processus ordinationem & iudiciorum vsum versantem pro lege in eodem iudicio obseruandus etiam in criminalibus.*

5 *Iudex iudicando contra stylum facit litem suam.*

6 *Sententia lata contra stylum est nulla.*

7 *Doctores multa de stylo agentes referuntur.*

8 *Suspensio inducta propter contumaciam censetur inducta ad tempus, quo durat contumacia.*

9 *Pœna imposita pro contumacia regulatur secundùm limites contumaciæ.*

10 *Contumacia cessante cessat effectus illius.*

11 *Contumax non dicitur qui non potuit comparere ex aliqua iusta causa, seu impedimento.*

12 *Contumax non dicitur quis nisi contumacia accusetur.*

13 *Contumacia non est propriè crimen.*

Cap. Ex litteris. XI.

PRiuatus ob contumaciam iuxta formam statuti communione aliorum, si deinde voluerit obedire, restituendus est, quia quando non apponitur in perpetuum, intelligitur priuatio temporalis, tum ex iure, tum ex consuetudine. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellarm. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Innoc. Anania, Dec. Host. Felin. Panormit. Barbat. Aretin. Butr. Alexand. de Neuo, Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif pag.* 13. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 8. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit. de iureiur. cap* 12. 1

Tam iuris Canonici.] Notatur ad hoc quod actus in dubio censetur factus secundùm illud, quod ius disponit generaliter, Flamin. *resignat. lib.* 7. *quæst* 3. *num* 6 Surd. *decis.* 170. *num.* 4 & tunc eius ampliationes debet amplecti, Tiraq. *in tr. le mort p* 2. *declar.* 2. *n.* 1. D. Barbosa *in l.* 1. *ff. solut. matr. p.* 1. *n.* 61. Valasc. *conf.* 42. *num.* 7. 2

Quàm nostri moris.] Notatur ad hoc quod stylus Curiæ facit ius, vt per Guttier. *Can. lib.* 1. *c* 13. *n.* 35 *in fine*, Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 5. *n.* 87. Modern. *de cognit. per viam violentiæ p.* 2. *q.* 135. *n.* 4 Et pro lege obseruatur, siue sit ad ordinationem, siue ad decisionem causarum, Cacher. *Pedem decis.* 22. *n* 7 Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 247 *n.* 18 Alex. Randens. *Pisana decis.* 6. *n.* 67. Camil. Borell. *in summa omnium decis. tit.* 12. *de legib. & constit. n.* 108. Pereg. Iarnin. *de reali cit. lib.* 1. *c.* 1. *num.* 19. Melch. Phœbos Lusit. *decis.* 4 . *n.* 8. Flamin. *de resignat. com.* 2. *lib.* 10. *quæst.* 2. *num.* 17. Et stylus, seu vsus sacri Apost. Palatij legis vim obtinet, Rot *decis.* 2. *de appellat. in nouis, & decis.* 16. *de consuet. in antiq.* Mandos. 3 4

ad

ad reg. de annali q. 65. sub num. 2. ad med. vers & licet Rota, & quæst. 67. ad fin. Sanctarel. *var. resol. q. 42. num. 9.* nisi aliud particularis consuetudo, aut lex loci suadeat, vt declarat Menoch. *cons. 51. num. 36.* cuius rei ea est ratio; quòd stylus huiusmodi perpetuò innititur iuri communi, vt tradit Specul. *de appell. §. 3. n. 3.* & ideo in opinionum conflictu ipsa Rota eam opinionem sequi consueuit, quam aliàs semel Curia fuit amplexa, vt *in rec. p. 2. decis. 656. num. 2.* Et stylum iudiciorum circa processus ordinationem, & iudiciorum vsum versantem pro lege in eodem iudicio obseruandum tenent Cran. *cons. 201 num. 21.* Cachet. *d. decis. 12. n. 6.* Thesaur. *decis. 1. num 9.* Menoch. *cons. 170. n 19. & cons. 110. n. 4. & cons. 380. n. 21 & lib. 2. de præsumpt. præs. 8. n 14 & 15.* Vin. Neapol. *decis. 297.* Marc. Anton. de Amatis *Marobea decis. 32. num. 27.* & procedit etiam in causis criminalibus ex Pereg. Iannin. *d. cap. 1. num. 76* & Menoch.
5 *d præs 8. num 15* Vnde iudex iudicando contra stylum facit litem suam, ac si faceret & iudicaret contra legem, Ludou. Rodolphin. *in tract. de brachio sæculari,*
6 *num 21.* quia sententia contra stylum lata est nulla, Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 14. de con-*
7 *suet. & stylo, n. 107.* Multa de stylo Card. Put. *decis. 353. lib 2.* Ro. Genuens. *decis. 206.* Pinel. *in l. 2. C de rescind. vend. p. 2. cap. 4. num. 2.* Bellacom. *tom. 1. commun. opinion. lib. 3. tit. 1. n. 44 pag. 362* Ioseph. Ludou. Perus. *decis. 96. num. 7. cum seq.* Menoch. *de præs 8. & cons. 187. num 55. & 56.* Perez *l. 26. tit. 4. lib 2. Ordin. pag. 251.* Gama Lusit. *decis. 7. num. 7.* Mascard. *concl. 1041. & concl. 1338 à n. 3.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 4. collect. 794 & part. 5. collect. 1838.* Stephan. Gratian. *d. decis. 237. à num. 18. & discept. forens. c. 100. n. 61. & c. 516. n. 32.* Soar. de Pace *in pract. in initio à n. 4.* Ignat. del Villar *in sylua responsorum, lib. 1. resp. 1. n. 3.*

8 *Communione priuatur.*] Notatur ad hoc quòd suspensio inducta propter contumaciam, censetur inducta ad tempus, quo durat contumacia, vt est communis intellectus secundùm Couar. *de sponsal. part. 2. cap. 6.*
9 *num. 15.* Nam pœna imposita pro contumacia regulatur secundùm limites contumaciæ, Bernard. *reg. 538.*

Restitutionem obtineat.] Notatur ad hoc quòd con-
10 tumacia cessante cessat effectus illius, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, part. 1. num. 59 cum seq.* Et qui non
11 potuit comparere ex aliqua iusta causa, seu impedimento, non dicitur contumax, Farin. *in praxi crim.*
12 *q. 18. n. 40 & n. 43.* idem asserit si fuit citatus ad comparendum in loco sibi non tuto, quia contumax non dicitur quis, nisi contumacia accusetur, Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de contum. art. 2. glos. vnic. num. 13.* Thoming. Lipsensi *decis. 24. num. 10. & 11.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 46. num. 170.* Alia de contumacia tradunt Doctores *in l. delictum, §. contumacia. ff. de re milit.* Menoch. *de arbitr. casu 153.* Farin. *d quæst. 18. à num. 28.* Bonacos. *commun. criminalium, part. 1. verbo, contumacia,* Bernard. Græuæ. *in pract. Cameræ Imper. lib. 1 conclus. 60.* Camill. Borrel. *dict. tit 46. num. 44. cum sequent.*

In glos. *In perpetuum*, ibi, *hic enim ponitur.* &c.
13 Notatur ad hoc, quòd contumacia non est propriè crimen, vt per Cou. *in cap Alma Mater, part. 1. § 9. num 5. col. 4.* Tiraq. *de retract. lign. §. 2. glos. 2. num. 5.* Perez *l. 1. tit. 3. Ordin pag. 519.* dicitur autem lato modo, & per se delictum, vt per Corn. *cons. 97. num. 5. & cons. 198. n. 6. vol. 4.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin. diff. 192. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Canonici non possunt sine causa restringere numerum Canonicorum, seu Præbendarum.*
2 *Præbendarum suppressio nunquam fieri debet nisi redditus Ecclesiæ diminuti probentur.*
3 *Beneficia de sui natura præsumuntur congrua.*
4 *Concil. Trident. quid statuat circa Præbendarum suppressionem ostenditur, & de eius materia DD. referuntur.*

Cap. Ex parte. XII.

Honor. III.

Diminutio numeri Canonicorum à Canonicis facta etiam à Papa confirmata, reuocanda est, si 1
redditus Ecclesiæ non erant diminuti colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Aretin. Imola, Innoc. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Butr. Alex. de Neuo, Henric. Boich, Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 24.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 8.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.*

Licèt non sint eius diminuti redditus.] Notatur ad 2
hoc quòd suppressio præbendarum nunquam fieri debet, nisi redditus Ecclesiæ diminuti probentur. Felin. *in cap. constitutus, num. 2. hoc tit.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part. 5. collect. 1560.* Et in dubio præsumuntur aucti potius, quàm diminuti, Angel. *cons. 174. num 4. in fin.*
quia beneficia de sui natura præsumuntur congrua, 3
cap. nemo, de consec. distinct. 1. Caputaq. *decis. 62. num. 1. p. 2.* Rota *in vna Calagurritana beneficij del Iacono 9. Aprilis 1601. coram Illustriss. Seraphino*, est inter eius decisiones impressas *decis. 1385.* Hodie per Concil. Trid.
sess. 24. de reform. cap. 15. in Cathedralibus, & Colle- 4
giatis insignibus, vbi frequentes, adeoque tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, nec illis vniri aliquot beneficia simplicia possunt, licitum est Episcopis, aliquibus ex his suppressis, cum patronorum consensu, si de iurepatronatus laicorum sint, quorum fructus & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicantur, eas ad pauciorem numerum reducere, ita tamen vt tot supersint, quæ diuino cultui celebrando, ac dignitati Ecclesiasticæ commodè valeant respondere, de cuius decreti materia egi ego ipse *in meo tract. de officio, & potestate Episcopi, p. 3 A. leg. 67.* & citaui Zerol. *in praxi Episcop p 1. verbo, beneficia, §. 1. vers. 11.* Monet. *de distribut. quotid. q. 1. c. 5. à n. 27.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 5. §. 7. à num. 147.*

SVMMARIVM.

1 *Constitutio futura respicit, & non futura, nisi in ea de præteritis caueatur.*
2 *Lex debet esse clara, dubia enim sibi ipsi parat insidias.*
3 *Contrarietas nulla debet esse in iure.*
4 *Lex habens multiplicem sensum, non potest allegari ad decisionem causarum.*
5 *Interpretatio pertinet ad eum, ad quem pertinet constitutio.*
6 *Pro interpretatione priuilegiorum an ad alium, quàm ad concedentem recurri possit, remissiuè.*

Cap. Quoniam. XIII. & vlt.

Gregor. IX.

1 LEx & constitutio ita respiciunt futura, vt non trahantur ad præterita, nisi de his nominatim caueatur. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Innocent. Anania, Dec. Host. Felin. Panorm. Barbat. Aretin. Casal. *in annotat.* Henric. Boich, Martinus Vranius, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif pag* 14. Alagona *in compend iuris Canon pag.* 8. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant. part.* & 2.

2 *Et nihil debet obscurum, vel ambiguum continere.*] Notatur ad hoc quòd lex debet esse clara, nihilque obscurum, vel ambiguum continere, Castill. *in proœmio legum Tauri ad gloss. verbo extendimiento. fol.* 41 *in fine*, *l.* 51. *gloss* 1. *col. in fine*, Morla *in emporio iuris Canonici, part* 1. *tit* 1. *quæst* 6. *num.* 10. Emman. do Valle
3 *de ensalmis, & incantat. sect.* 1 *cap* 5. *num.* 23. vbi etiam quòd lex dubia sibiipsi debet esse, *l. santa*, §. *contrarium*, *C. de veteri iure concl.* Morla *dict. tit.* 1. *quæst* 11. Castill. *quotidian. quæst. lib* 1 *de vsufructu, cap.* 18. *n.* 14 *in med.* x vide suprà ad proœm. harum Decretal. *num. cum seqq.*
4 Vnde *eo d l. santa* § *hoc autem* sub pœna falsi prohibetur ne quis leges per signorum obscuritates ausus sit conscribere, quia lex habens multiplicem sensum non potest allegari ad decisionem causarum, Emman. do Valle *d. c.* 5. *n.* 24.

Non ad præterita, sed ad futura tantùm extendi.] Dixi suprà *ad c.* 2. *hoc tit.*

5 In glos. *Declaramus*, ibi, *quia ad eum pertinet interpretatio ad quem pertinet constituere.* Notant Doctores per text. ibi *in l vlt. C de legibus*, & est apud Hispanos *l.* 14. *tit.* 1. *part.* 1. Fr. Ludouic. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 3. *art.* 3. *conclus.* 1. Cardoso *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo lex, num* 6. Don Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l.* 29 *num* 22. & alij per me citati *in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom.* 130. *num.* 1. quibus addo Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *part.* 4. *cap.* 12. *à princ.* vbi *num.* 10. post Card. Mantic. *de tacitis & ambig conuent. lib.* 1. *tit.* 16. subdit interpretationem generaliter sumptam in quinque species posse distingui, nempe in declaratiuam, intellectiuam, corre-
6 ctiuam, extensiuam, & restrictiuam. Verùm pro interpretatione priuilegiorum ad alium quàm ad concedentem recurri possit? vnde Gabr. *lib* 6. *commun. tit. de regulis iuris. conclus.* 3. *à num.* 7. Burg. de Pace *in proœmio legum Tauri à num.* 307. Henriq. *in summ lib.* 7. *cap.* 29. §. 3. Cardoso *verbo, priuilegium, num.* 36. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell gloss.* 52 *num* 35. An verò occurrente casu particulari, quo verba legis seruari non expedit, possit inferior propria auctoritate interpretari legem non obligare in eo casu, an teneatur adire ad Principem, vide Tiraquel. *de pia causa priuil.* 162 *& de retract. lig.* § 15. *gloss.* 1. *num* 7. 21. & 31. Mich. Salon. 2. 2. *quæst.* 60. *art. vnic.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 4. Valent. *tom.* 2. *disput.* 7. *quæst.* 5. *puncto* 8.

De Rescriptis.

Tit. III.

1 SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butrius, Panorm. Felin. Dec. Martin. Vranius, Mantua, Petr. Gregor. per 55. capita materiam huius tit. tractat. Barbat. Bald. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum*, Didac. Sahagun. Petr. Rebuff. *repetitionum var* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Martin. Mesnartus *in epitome Decretalium*, Guillelmus Durandus, Specul. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 5. Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontificii, pag* 9. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alexandr. Cassan. & Anastas. Germonius *in paratitlis ad quinque libros Decretalium, sub hoc tit.* Stephan. Ranchin. *in continuatione titulorum Decretalium*, Barth. Carthag. *in exposit. titul iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Canon. enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretales omnes sub hoc titul.* & nouissimè Andreas Vallensis *tom.* 1. *repetitionum in iure Canonico ad* 1. *Decretal. librum*, Anton. Burgos & Quintil. Mandos. *in appendice*

2 De rescriptis tractat. Villalob. Soar. Bonacos. & alij *tom* . *communium opinion. lib.* 1. *tit.* 10 *de diuersis rescript.* Nauar. *tom* 1. *consiliorum*, Sayr. *in floribus decis. sub hoc tit.* Cuch. *instit maior. lib.* 1. *tit.* 4. Staphil. *de literis gratia & iustitia in* 1. Mandos. *de gratiæ signatura*, §. 1. Petr. Rebuff. *de rescript. & priuileg.* Guid. Papæ *de rescript. tom* 4. *tractatuum Doct. part.* 2 *fol.* 28. Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. titul. de rescriptis*, Perez *l* 2. *titul* 12. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 685. Azor. *instit moral. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 31. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *à num* 163. Rendina *in promptuario receptarum sententiarum, tom.* 1. *titul.* 103. *de rescript.* Menoch. *de arbitrar. casu* 200 & 201. Ioan. Baptista Costa *de facti scientia, & ignorant. cent.* 2. *distinct.* 16. Card. Tusch. *tom.* 6. *litera P. conclus* 207. *cum seqq. De rescriptis vtriusque signaturæ.* Ioan. Baptista Marchesani. *De rescriptorum subreptione.* Ioan. Baptista Leonel. *De rescriptis Apost.* Ioan. de Grassis *tom.* 3. *p.* 2. *fol.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegio generali secundùm ius commune obtento obstat rescriptum speciale etiam de eo mentionem faciens.*

2 *Clausula*, appellatione remota, *quos effectus habeat, remissiuè.*

3 *Rescriptum seu mandatum speciale derogat generali, etiamsi de eo nullam faciat mentionem.*

4 *Mandatum de prouidendo speciale derogat generali præcedenti, licèt de illo nulla mentio habeatur.*

5 *Priuilegium secundum non faciens de primo mentionem illi non derogat.*

6 *Priuilegium speciale non aliter derogat generali, nisi facta huius mentione.*

7 *Iurisdictionale mandatum speciale non derogat generali.*

8 *Generi*

8 *Generi per speciem derogatur, remissiuè.*
9 *Glos. verbo*, vt liberè, *recepta.*
10 *Protestatio non est necessaria cùm aduersarius non reperitur.*
11 *Impeditus debet protestari de impedimento.*

Cap. Sicut I. *Alex. III.*

1 PRiuilegium, seu mandatum speciale derogat generali etiamsi de eo nulla fiat mentio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Panorm. Bald. Butr. Barbat. Aretin. Felin. Dec. Ripa, Mantua, Beroi. Henric. Boich, Innoc. Martin. Vran. Didac. Sahagun, & Compostel. Cened. *collect.* 128. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 27. Alagona *in compen. iuris Canonici, pag.* 10. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. *& tom.* 2. *repetitionum in iure Canonico ad primum Decretalium librum*, Ant. Burgos, refertur ab Ant. Angust. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 1. & est post Concil. Lateran. *p.* 10. *c.* 11.

2 *Sublato remedio appellationis.*] De effectibus clausulæ, *Appellatione remota*, eiusque materiam tractant Doctores in præsenti, *& in cap. pastoralis, in princ. de appellat.* & plures citati à Cened. *ad Decretal. collect.* 128. *num.* 10. quibus adde Rendinam *in promptuario receptarum sentent. tom.* 1. *tit.* 16 *num.* 4. Menoch. *de arbitrar. casu* 197. Martham *de clausulis, pars.* 1. *claus.* 12. Sigism. Scac. *de appellat. quæst.* 16 *lim.* 1. *num.* 93. *cum seqq.* Ioseph. Sesse *de inhibit. cap.* 8. §. 2. *à num.* 10. Fr. Emman. *quæst. regular. tom.* 1. *quæst.* 8. *art.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 9. §. 1. *in annot. num.* 244. *cum seqq.* Card. Tusch. *practic. conclus. lit. A. conclus.* 400. *cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 41. *n.* 17. *&* 18. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 2. *cap.* 11. §. 5. *num.* 18. Marchesan. *de commiss. pars.* 1. *cap.* 10. *num.* 19. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo, clausula, num.* 5. *&* 6. Cardoso *eod. verbo, num.* 2. Modern. *de cognitione per viam violentiæ, glos.* 6. *num.* 70. *cum seqq.* quos, & alios refero *in tract. de clausul. vsufreq. claus.* 9.

3 *Quia speciale mandatum derogat generali.*] Notatur
ad hoc quòd rescriptum, seu mandatum speciale de-
rogat generali, etiamsi de eo nullam faciat mentio-
nem, vt per Roder. Xuar. *alleg.* 18. *num.* 16. Menoch.
de arbitrar. casu 97. *à num.* 2. *& cons.* 36. *num.* 48. *& de
præsumpt. lib.* 6. *præs.* 40. Valasc. *consult.* 72 *num.* 2 Rebuff.
tom. 2. *ad leges Galliæ in præfat. huius tit. à num.* 103 Me-
4 dices *de reg. iuris in reg.* 1. *num.* 44. Sic etiam mandatum
de prouidendo speciale derogare generali mandato
præcedenti, licèt de illo nulla mentio habeatur, te-
nent Xuar. *d. alleg.* 28. *num* 3. Cephal. *consil.* 394 *à n.* 19.
lib 3. Valasc. *cons.* 72. *num.* 2. Mantic. *de coniect. lib.* 9. *tit.* 6.
num. 22. Priuilegium tamen secundum non faciens de
primo mentionem illi non derogat, Gironda *de priui-
5 legiorum, & exemptionum explicat n.* 324. Nam vbi sunt
duo priuilegia, anterius semper præferendum, Bart.
Perett. *in comment. ad Extrauag. ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ
non alien. in verbo, datum Romæ, n.* 3. *& n* 4. resoluit quòd
vtrumque priuilegium siue speciale, siue generale in-
clusum reperiatur in corpore iuris, secundum derogat
priori.

6 Et quòd regula huius text. & conclusio supra scripta non procedat in priuilegiis, & in eis speciale non aliter deroget generali, quam facta huius mentione probauit glos. *verbo, sed ante in sum.* 25. *quæst.* 2. *glos. vlt. hic vers. super priuilegiis, gloss. in reg. generi, de regulis iuris lib.* 6. Abb. *hic num.* 10. & alij, vt per Felin. *num.* 3. *vers. limita*, Rip. *num.* 74. & Beroi. 39. Alexand. *cons.* 155. *num.* 1. *lib.* 6. Rebuff. *in d. præfat. num.* 105. Xuar. *alleg.* 18. *n.* 10. Loriot. *de Regulis Axiom.* 36 & alij per Menoch. *d. cons.* 36. *num* 48 qui velut communem sequuntur sententiam, resoluentes in priuilegiis regulam negatiuam esse constituendam, quam constituunt & prosequuntur Rip. *hic à n.* 48. Bernard. *reg.* 580. vbi communem dicit. Quamuis text. hunc, & conclusionem similiter procedere in priuilegiis, ita quod speciale deroget generali, cui opponitur, etiamsi de eo mentionem non faciat, teneant Host. Innoc. Butr. & alij *hic*, communis ex Felin. *d. n.* 3. *in princ.* & ex Dec. Aret. & aliis quos refert & sequitur Menoch. *d. cons.* 36. *num.* 7.

Sic etiam text. in præsenti, & *d. reg. generi*, cum 7
similibus limitari ne procedat in iurisdictione, vel mandato iurisdictionali, in quo speciale non derogat generali, probant Paul. *in l. si quis cùm procurator*, §. *Iulianus, n.* 2 *ff. de procurat.* post Bald. quem citat Loriot. *in tract. de regulis iuris, axi.* 136. Roland. *cons. num.* 137. *lib.* 2.

Notatur etiam ad hoc quòd generi per speciem de- 8
rogatur, de quo dicam infrà commodiùs *ad c. generi* 34. *de regulis iuris in* 6.

In glos. *Vt liberè*, ibi, *potest ergo dici, &c.* Sequuntur 9
Doctores *hic*, vt post Rip. & alios testatur Padil. *in lib.* 1. *num.* 13. *ff. de legat.* 2. Et ibi (etiamsi non grauetur) Beroi. *hic num.* 24. putat hæc vltima verba non esse Bernardi glossatoris, sed desumpta ex Host.

In glossa magna, verbo, *mandatum*, ibi, *& optimè* 10
habes quòd protestatio, &c. Notatur ad hoc quòd non est necessaria protestatio cùm aduersarius non reperitur, vt per Tiraquel. *de retract. lig.* §. 9. *glos.* 3. *num.* 20.

In ead. glos. ibi, *nisi protestatio, &c.* Notatur ad hoc 11
quòd ille, qui est impeditus, debet protestari de impedimento, vt per Afflict. *decis.* 50. *n.* 3. Menoch. *cons.* 100. *n.* 118. quicquid dicat Cald. Pereira *de renouat. q.* 5. *n.* 23. *& q.* 7. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Clausula*. Si preces veritate nitantur, *in rescripto Apost. subintelligitur. & si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.*
2 *Dictio*, & *aliquando exponitur pro disiunctiua*, vel, *ratione subiecta materia.*
3 *Periurus an priuetur beneficio per sententiam.*
4 *Per renuntiationem amittit quis beneficium.*
5 *Papa, quamuis non facilè nec frequenter faciat, potest desinire, & exequi.*
6 *Littera obtenta contra stylum Rom. Curiæ non censetur à Papa concessa.*
7 *Dictio* præcisè, *habet vim specialis derogationis, & significat sine vlla exceptione.*
8 *Clausula*, si preces veritate nitantur, *intelligitur in qualibet gratia, & in omnibus precibus, & in qualibet rescripto etiam Regis.*
9 *Rescriptum Papæ, vel Regis intelligitur secundùm supplicationem.*
10 *Rescriptum. vt valeat oportet fieri specificam mentionem de statu causæ.*
11 *Rescriptum vbi copulat duo ad eundem effectum sufficit vnum probare ob cuius probationem obtineri posset.*

Cap. Ex parte. II.

1 Clausi. *Si preces veritate nitantur*, in rescripto Apost. semper subintelligitur, licèt non apponatur in litteris. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Anchar. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Mantua, Butr. Innoc. Henric. Boich. Martin. Vranius, Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*. *pag.* 27. Alagona *in compend. iuris Canonici pag.* 10. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1 *&* 2. *& tom.* 2. *repetitionum in Iure Canonico ad* 1. *Decretal. librum*, Ant. Burgos, refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 2. & est post Concil. Lateranen. *part.* 7. *cap.* 18.

2 *Et perpetuò*] Notatur ad hoc quòd dictio, & aliquando exponitur pro disiunctiua, *vel* ratione subiectæ materiæ, vt per Octauian. Vulpell. *de præpositionum & aduerbiorum significat. in dict. &*, *num.* 2. Portoles *de consortibus*, *cap.* 1. *num.* 30. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 3. *num.* 14. Cened. *pract. quæst. sing.* 50. *num* 7.

3 *Amoueatque ab ea*] Ex hoc text. passim colligunt Doctores priuari quem beneficiis obtentis ob crimen periurij, quod intelligi debet de vero, & proprio periurio, nempe de assertorio, in quo veritas non datur, & in alicuius iniuriam, seu præiudicium factum fuit, non ita de periurio secundùm quid, quando scilicet aliquis temerariè, turpiter, & iniquè iurat; de quo tamen vide quæ dicam *ad cap. querelam* 10. *de iureiur.* vbi latè, sed interim consule Dec. & Rip. *hic*, Villalob. *tom* 1. *commun. opinion lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 184. *pag.* 451. Cassan. *in consuet. Burgund. rub.* 11. §. 12. *verbo*, *pource que souuent*. *num.* 31. *cum seqq.* Clar. *in* §. *periurium*, *num* 4. Rebuff. *sibi contrarium in praxi tit. de modis amittendi beneficia*, *num* 58. Maiol. *de irregul. lib.* 5. *cap.* 33 Gutier. *can. lib.* 2. *cap.* 5. *à n.* 65. Bernard. *in pract. cap.* 95. *in nouiss. impress.* vbi Salzed. *lit. C.* Mandos. *de signatura gratiæ*, *tit. de priuat. vers. impetratur etiam*, Flamin. *de resignat lib.* 4 *quæst.* 5. *num.* 22. *& lib.* 5. *quæst.* 6. *num.* 64. Azor. *instit. moral. p* 1. *lib.* 11. *cap* 12. *quæst.* 9. *&* 10. *& part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 18. Menoch. *de arbitr. casu* 319. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 3. *de iuram. cap* 19. *num.* 11. Sayr. *in claui Regia*, *lib.* 5. *cap* 9. *num.* 9. Nicol. Garc. *de beneficiis*, *part.* 11. *cap.* 10. *num.* 167. Camill. Borell. *in summa omnium decis. tit.* 62. *num.* 23. Hinc fit vt asserant grauissimi Doctores signaturam non dare pro periurio priuationem beneficiorum nisi periurium sit iudiciale, Staphil. *de litteris gratiæ tit. de variis modis vacat.* § *quando quis veniat priuandus beneficio*, *num.* 8. Rebuff. *de pacif. possess. num.* 168. *aliàs* 221. Maiol. *de irregul lib* 5. *cap.* 33. *num.* 2. Farinac. *in praxi crimin. part.* 5 *quæst.* 160. *n.* 191. Nicol. Garc. *d. c.* 10. *num* 168.

4 *Perpetuò illi renuntiasse.*] Igitur per renuntiationem amittit quis beneficium, vt notant Abb. & Doctores communiter hic multipliciter declarantes, sed text. hic non probat hanc sententiam, quia insimul, & copulatiuè agit de periurio, & renunciatione, vnde melius deduces ex *c. ex transmissa*. cum aliis, *de renunciat. & ex c. accepta* 5 *cum seq. de restit. spoliat.*

5 *Absque causæ cognitione.*] Aduerte quòd Papa non dicit se non potuisse sic scribere, sed non credere sic scripsisse, & ita denotat difficultatem & defectum intentionis, non verò impotentiam, vel defectum potestatis. Vnde colliges Papam quamvis non facilè non frequenter faciat, posse definire & exequi, sicut & definitionem, vel executionem aliquando committere absque causæ cognitione, & consequenter absque citatione partis, intelligendo verbum, *non possumus*, de quo *in c.* 1. *de causa possess.* prout ibi declaraui. Nec enim satisfacit si cum Rip. *hic n.* 38. respondeas text. procedere in beneficialibus, in quibus Papa longè maiorem potestatem habet, iuxta text. & ibi tradita *in c.* 2. *de præbend. in* 6. nam secundùm veriorem sententiam (quam re maturè discussa veriorem iudico, licèt aliter olim tennerim) Papa in illis non donatiuam, nec absolutam, sed dispensatiuam, & sic eandem, quam in reliquis potestatem habet, & nouè alibi, & non semel scripsi.

6 *Secundùm prædictum modum, &c.*] In integra adduntur hæc verba, *& si aliter scripsimus*, *hoc ex nimia occupatione contingit*. Ex hoc text. colligunt passim Doctores literas obtentas contra stylum Romanæ Curiæ, & quæ habent clausulas deuiantes à consuetudine, & stylo similium rescriptorum, veluti quia causæ cognitionem omnino tollunt, indubio non censeri à Papa concessas, & consequenter suspectas esse de falsitate, notant *glos. vlt.* Abb. Doctores communiter *hic* vt per Dec. *num.* 6. Felin. *à num* 17 Rip. *n* 31. Aym. *cons.* 28. *num.* 5. Rebuff. *ad leges Galliæ tom* 1 *tit de consuet. artic.* 2 *glos.* 12. *à n.* 32. *cum multis sequentibus*. Perez *ad l.* 1. *q.* 14. *col.* 3. *tit.* 21. *lib.* 3. *Ordin.*

7 *Præcisè.*] Hæc dictio habet vim specialis derogationis, vt per Menoch. *de præsumpt lib* 4 *præs* 166 *n.* 46 & significat, vt sine vlla exceptione, & vt vulgò dicimus, sine remedio, & ad vnguem, & distinctè, ac sine conditione id fiat, vt per Tiraq. *in l si vnquam, verbo*, *reuertatur*, *n.* 79 *C de reuocandis donat.* Octau. Vulpell. *de præpositionum & aduerbiorum signif. in dict. præcisè*, *pag.* 80. & alia de hac dict. vide apud metipsum *de dict. vsufreq. dict.* 275.

8 *Si preces veritate nitantur.*] Notantur ad hoc quòd hæc clausula intelligitur in vnoquoque rescripto, & mandato, quia in literis Apost. ex mente concedentis semper subintelligitur & censetur apposita, licèt non exprimatur clausula huiusmodi, vel conditio, *si preces veritate nitantur*, id est, si ita fuerit, vel si vera sint, quæ in precibus, seu petitione referuntur, vt per Hippol. *sing.* 153. Perez *ad l.* 1 *q.* 14. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.* Lancel. *de attent. pæne* 1. *cap.* 20. *limit.* 13 *à n.* 4. Menoch. *cons.* 103. *num.* 22. Mascard. *de probat conclus.* 1210 *num.* 3. Martam. *de clausulis*, *part.* 2. *claus* 71. *num* 1 Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel glos* 8 *in annot. n.* 22. Alex. Trentacinq. *var. lib.* 1. *de rescriptis resol.* 7. *num.* 1 *&* 2 Melch. Phœbos Lusit. *decis.* 41. *num* 2. *&* 3. Marches. *de commissionib part.* 1. *pag.* 164. *num* 155 *& pag* 448. *num.* 3 *in vlt. impress.* Et in qualibet gratia Marches. *dict part.* 1. *pag.* 573. *num.* 2. *& part.* 2 *pag.* 544. *num.* 3 Campan *in diuersorio iuris Canonici rubric.* 11. *cap* 13. *num.* 193. Et in rescripto etiam Regis, Marches. *part.* 1. *pag.* 374. *num.* 13. Azeued. *l.* 4. *num* 2 *&* 3. *tit.* 26. *lib.* 8. *nouæ recopilat.* Et in omnibus precibus, Marches. *part* 1 *pag* 71. *num.* 225. Et apposita semper censetur, licèt omissa fuerit ex consuetudine, Perez *ad l.* 5. *vers. quaro* 14 *ibi*, *tamen ex consuetudine*, *tit.* 11. *lib* 3. *Ordin.* Viral. de Cambanis *in tractatu clausularum*, *pag* 20. *num* 2 *& vlt.* ita vt eam adiici opus non sit, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3 *num* 168 *in princ.* 9 quia rescriptum Papæ, vel Regis intelligitur secundùm supplicationem, Gregor. *l.* 16. *verbo*, *la puesta*, *tit* 11. *part* 1. Menoch. *cons.* 180 *num.* 1. *& de præsumptione*, *lib.* 1. *quæst* 29. *num.* 1 Surd. *de alimentis*, *tit* 9 *quæst.* 31 *num* 8. *& decis.* 268 *n.* 15. *& decis* 291. *num.* 15 *& cons* 261 *num.* 28. Perez *l.* 6. *vers. quaro* 18. *tit* 12. *lib.* 3. *Ordin rag. mihi* 701. Gutier. *lib.* 3. *practic. quæst.* 17. *à num.* 43. Cabed. Lusit. *decis.* 72. *num.* 1. *part.* 1. *& de patronatib. Regiæ Coronæ*, *c.* 41. *num.* 7.

10 *Priorum literarum.*] Notatur ad hoc quòd, vt valeat rescriptum, oportet fieri specificam mentionem de appellatione, & sic de statu causæ, vt per Palat *in repet.c.per vestras, notab.4.num.16. de donat.inter virum & vxorem.*

11 In glos. *Et perpetuò.*] Notatur ad hoc quòd vbi rescriptum copular duo ad eundem effectum, si alterius probatio satis est ad victoriam, sufficit vnum probari, ob cuius probationem obtineri possit, vt per Abb. antiq. *hic num.* 1. Host. *circa princ.* Ioan. Andr. *col.* 1. *num.* 4. Bald. *col* 2. *num.* 4. *vers.* & *iuxta*, Anchar. *num.* 3. *vers. sunt dua*, Panorm. *col.* 2. *num.* 6. *vers* & *vt habeas*, Imol. *col* 2. *num* 5. *vers in gloss* 1. Dec. *col.* 4. *num.* 12. *vers. quinta conclusio* Felin *col.* 19. *num.* 23. *vers fallit tertio*, Pauin. *de potestate Capituli sede vacante Prim* 3. *num.* 25. *vers. quandoque autem ponitur*, quos refert & sequitur Rendina *in promptuaria recepc sens tic* 103. *num* 4. *tom.* 1. Vnum enim ex copulatis probare sufficit, cùm alterum non est necessarium, Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.* 12. *n.* 14. Vnde resoluit Sanch. *de matrim lib* 8. *disp.* 21. *n.* 42. quòd quoties in rescripto quocunque plures narrantur causæ copulatiuè, quarum aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, spectandam esse causam, qua nititur rescriptum, atque ea existente vera, non obstare cæterarum falsitatem.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum primum, & non secundum valet, si in secundo per aduersarium impetrato non fuit mentio de primo, & si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem hoc tacito.*

2 *Rescriptum ad lites posterius non derogat priori super eadem causa ad alios iudices impetratum in quo illius mentio non sit.*

3 *Amplia, licèt res integra existat, & lis per prius nullatenus sit inchoata.*

4 *Rescriptum ad lites posterius, vt deroget priori debet mentionem facere omnium clausularum notabilium, qua eo continentur.*

5 *Rescriptum posterius non faciens mentionem prioris an sit ipso iure nullum, ostenditur.*

Cap. Cæterùm. III.

1 PRimæ literæ commissionis ab vno litigantium obtentæ attenduntur, si in secundis ab altero obtentis non sit de illis facta mentio. Si verò primæ de consensu partium sint obtentæ, & deinde vna pars inscia altera tacens conuentionem secundas obtinet alteri iudici causam committentes, hæc gratia est nulla. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Anchar. Zahar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich, Martin. Vran. Didac. Sahagun Compostel. Casal. *in annot.* Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag* 28. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 41. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. & *tom.* 2. *repetitionum in iure Canonico ad* 1. *Decretal. librum.* Anton. Burgos, referunt ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *cap* 5. & est post Concil. Lateranen. *part.* 7. *cap.* 9.

2 *Nec secunda litera, &c.*] Probat hic tex. non valere, nec priori derogare posterius rescriptum ad lites, in quo non fit mentio prioris super eadem causa ad alios iudices impetratum, vt notant glos. & communiter Doctores *hic, glos. vlt. in princ. in cap.* 1. *glos. in cap. pastoralis* 14. *hoc tit.* & passim alibi, vt per Palat. *in repet. cap per vestras. not.* 4. Rebuff. *ad leges Gallia. tom.* 2. *sub hoc tit. in præfat. à n.* 91. Garc. *reg.* 404. Menoch. *de arbitr. casu* 202. *à num.* 64. Feder. Scot. *cons.* 18. *in princ. lib.* 5. *tom.* 2. Put. *lib.* 2. *decis.* 379. Hieron. Fernand. de Ottero *Roman. lucubrat disp.* 3. *in princ.* me citato in hoc loco; Ferentil. *in annot. ad decis.* 74. *Buratti lit. B.* Similis text. *in c. cùm dilecta, & in cap cùm contingat, hoc tit. c.* 2 *de dolo.* Ratio autem est, quia sic impetrans suppressit verum, quod exprimere tenebatur, scilicet rescriptum prius, id quod si fuisset expressum, verisimile est superiorem vel nullatenus, vel saltem notabiliter difficiliùs posteriores literas fuisse concessurum, quia præiudicium infertur priori impetranti, qui frustratur suo rescripto, quod non sine labore & sumptibus impetrauit, & cogitur ad posteriores iudices litigare, insuper qualis iniuria irrigatur prioribus, à quibus causa trahitur ad alios, contra *l. litigatores, in princ ff. de arbitris.*

Intellige & amplia primò, regulam supradictam procedere licèt res integra existat, & lis per prius nullatenus sit inchoata, ex text. *in cap. tibi qui*, ibi, *licèt prius*, &c. vbi *glos verbo, receptius.* & *in cap ducibus*, ibi, *Si non appareat.* &c. vbi *glos verbo impetrauerit, hoc tit. in* 6. quamuis *glos. hic in princ & glos magna in cap* 1. *sup. hoc tit.* & passim aliæ resoluant per *cap cum debitus* § 1. ibi, *prius quàm, de appellat* declarari text. in præsenti, & hodie vsque adeò attendendam esse præsentationem literarum, vt posteriores licèt priorum mentionem non faciant, & ita subreptitiæ præualeant si ante priores fuerint præsentatæ iudicibus, & per easdem prior citatio facta sit, quam sententiam sequuntur multi *in eod. cap. vt debitus.* & *d. cap.* 1. testatur hunc esse communem intellectum illius *cap.* Nau. *in cap. cùm contingat, hoc tit. tertia causa nullitatis, num.* 1. Sed text. ille nihil facit, sicut nec etiam facit *c. capitulum, tit. hoc*, ibi, *prius mandatum*, &c. Et ibi, *reportauit.* Nam reiecto intellectu glos. *ibid.* qui fuit communis antiquorum, vt per glos. *d. verbo, receptus*, verius intelligitur text. ille iuxta eandem gl. & Felin. *in d. c. capitulum, num.* 5. Bernard. *reg.* 443. communem dicentes si aduertas text. non agere de priori præsentatione, sed de priori impetratione, & illam particulam, *prius*, non accipi tanquam aduerbium qualificans verbum reportauit, quasi text. loquatur de eo, qui priori loco reportauit mandatum, sed magis tanquam nomen qualificans particulam *mandatum*, quasi dicat, qui mandatum prius, idest, priori loco impetratum reportauit. 3

Secundò intellige, & amplia non sufficere prioris rescripti simpliciter, & absolutè in posteriori mentionem fieri, sed omnium clausularum notabilium, quæ in eo continentur, idque intendunt *cap. cùm dilecta* 22. *in princ hoc tit* Felin. *hic num.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 202. *à num.* 69. Molin. *de primog lib.* 4 *c.* 4. *num.* 31. Vndè si prius rescriptum communi vtriusque partis consensu impetratum fuit, id ipsum in posteriori ab altera tantùm obtento exprimi debet, iuxta hunc text. iuncta *glos. verbo de commissione*, quam probant omnes *hic*, & *in c. ex litteris, de offic. deleg* vbi Felin. *n.* 3. Menoch. *vbi sup num* 61. Item & litis ac processus cuiuscunque super primo rescripto pendentis mentio requiritur in posteriori, ne alioquin sit subreptitium, & inualidum. *c. inter monasterium, de re iudic* latè Palat. *in repet. c. notab.* 4 *à princ.* Lancel. *de attent part.* 2. *c.* 4. *n.* 650. Menoch. *vbi sup. à n.* 4. 4

Obtinet alicuius roboris firmitatem.] Ergo rescriptum posterius non facta mentione prioris, sicut & quodcunque aliud ad lites, subreptitium est ipso iure, nec requiritur quòd pars aduersa contra illud excipiat, aut alleget, Panorm. *hic num.* 11. & 20. in- 5

tendit Beroi. *in c. super literis, hoc tit. lect. 5. num. 10.* nam supradicta verba potentiam alicuius roboris vniuersaliter negant, ex traditis per Tiraq. *in l. si vnquam. verbo, reuertatur, num. 140. & 225.* Verùm licèt hæc sententia in rescriptis Gratiæ absque dubio ab omnibos admittatur; in his tamen, quæ iustitiæ sunt, & ad lites conceduntur (licèt in puncto iuris verior sit) communiter tamen saltem in praxi reprobatur per *glos. vlt. vers. ita dicas, in c. ad audientiã 21.* vbi Felin. *n. 17. hoc tit.* Nam. *in d. c. cum contingat, hoc tit. 1. cau. a nullit. n. 5* Menoch. *d. casu 201 à n. 2. & n. 17. & 20.* Bernard. *reg. 444.* Cassad. *decis. 1 & 2. hoc tit* Put. *decis. 240. num. 9. & decis. 241. lib. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Papa si mandat in rescripto de duobus inquiri alternatiuè ad certum effectum consequendum sufficit alterum probari.*

2 *Sacerdotis filius potest dici ille, qui natus est ante patris Sacerdotium.*

3 *Rescripto, vel dispositione vbi duo, vel plura sub disiunctione, seu alternatiuè proponuntur sufficit quodcunque ex illis in quo rescriptum verificatur.*

4 *In dictione disiunctiua ad verificationem illius sufficit alteram partem esse veram.*

5 *An text. procedat solummodo in disiunctione alternatiua affirmante, ostenditur.*

6 *Argumentum à similibus validum est si per omnia sint conuenientia, aut saltem conueniant in eo de quo agitur.*

CAP. Inter cæteras. IV.

1 PApa quando in rescripto mandat de duobus inquiri disiunctiuè ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collet. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Butr. Henric. Boich, Martin. Vranius, Didac. Sahagun, Vinian. *in rationali libri primi iuris Pontificij pag. 50.* Alagona *in compendio iuris Canon pag. 11.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2. tom 2. repetitionum in iure Canonico ad 1. Decretal librum*, Anton. Burgos, refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal lib. 1. tit. 2. c. 4.* & est post Concil. Lateranen. *p. 41. c. 1.*

2 *Filius Sacerdotis, & in Sacerdotio genitus*] Apertè insinuat text. Sacerdotis filium dici eum, qui natus est ante patris Sacerdotium, aliter enim satis foret in proposito dicere & probare filium esse Sacerdotis, & frustrà adiiceretur onus probandi fuisse genitum in Sacerdotio, vt notant Abb. *in princ* Dec. *num. 3.* Rip. *num. 13.* & alij *hic*, idem probat *cap. ad extirpandas, de filiis presbyt.* ibi, *filij presbyterorum*, & ibi, *siue geniti sint in Sacerdotio, siue non*, Cened. *pract. & canon q. lib. 2. q. 16. num. 15.* Nam, vt aduertunt Abb. Dec. Rip. & alij *hic in princip.* licèt regulariter, & à communiter accidentibus secundùm communem loquendi vsum filij Sacerdotum, & in Sacerdotio geniti censeantur illegitimi, iuxta hunc text. & ferè per tot. *tit. de filiis presbyt.* nihilominus tamen in rigore, & ex vi argumenti non valet hæc consequentia, est filius Sacerdotis, ergo in Sacerdotio genitus; sicut non sequitur, est filius Sacerdotis, & in Sacerdotio genitus, ergo illegitimus, datur enim instantia in multis casibus de quibus per Dec. *n. 5.* & Rip. *à n. 7. hic*, iuuat Concil. Trid. *sess. 25. de reform. c. 15.* ibi, *filij Clericorum, qui non ex legitimo nati sint matrimonio.*

Quodcunque istorum constiteris] Igitur vbi in rescri- 3
pto, vel dispositione duo, vel plura sub disiunctione, seu alternatiuè proponuntur, sufficit quodcunque ex illis in quo huiusmodi rescriptum, vel dispositio verificatur, vt notauit glos. 2. & Doctores *in cap. 1 sub hoc tit.* tradunt Dec. & alij *in l. in eo, §. vbi verba. ff. de regulis iuris*, Ias. & communis *in l. cùm quadam, C. de verb. signific.* Duen. *reg. 235.* Stapbil. *de literis Gratiæ forma 6. n. 6.* Mandos. *ad reg. 27 Cancel q. 18. n. 3.* Menoch. *de præsumption. lib. 1 præs. 45. n. 14 & præs. 90. num. 5* quia in di- 4
ctione disiunctiua ad verificationem illius sufficit alteram partem esse veram, vt per Rebuff. *in comment. ad l. ostenditur 38. ff de verb signif. vers aut, pag. mihi 118. in fine*, Cened. *pract. sing 6. n. 2.* & de dictionis disiunctiuæ vi, & effectu vide Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 27. per totum.*

Sub disiunctione, &c.] Licèt Abb. *not. 2.* Cardin. & 5
Bellam. *hic in fine.* Ias. *num. vlt. in l. cùm quidam, C. de verb. signif.* & Rebuff. *in l. sæpe, in princ. ff. illo tit. & tom. 2. ad leges Galliæ sub hoc tit. in præfat. num. 61.* Mascard. *de probat. concl. 1123 n. 21.* intelligant, & limitent hunc text. & similes procedere tantùm in disiunctione alternatiua affirmante, veluti in exemplo de quo hic, & similibus, vbi disiunctio ponitur inter duo, vel plura, quæ affirmantur, secus verò si disiunctio ponatur inter duas, vel plures negationes, scilicet si illud, aut illud factum non fuerit, in hac putant oportere vtrumque non fieri, per text. *in l. si quis ita 129 in fine. ff. de verb. oblig. & in l. si is qui, §. 1. vers. vtrum, ff. de reb. dub.* Nihilominus tamen longè veriùs videtur in proposito nullam esse differentiam inter has alternatiuas, vt obseruant Dyn. Ias. Andr. Franch. & alij *in reg. in alternatiuis, de regulis iur lib 6* Imol. *ad finem*, Felin. & Dec. *hic n. 6* Bart. & alios *in d. l. si quis*, Gerad. *loco 108. vers & istud verum*, Put. *lib. 1. dec. 47.* & alij, secundùm quos sicut ad veritatem alternatiuæ affirmantis, & vt verificetur dispositio, quæ sub ea concipitur, satis est vnum fieri quamuis alterum non fiat, quia verum est dicere illud, aut illud factum esse, vbi alterum ex his factum est, sic ad veritatem alternatiuæ negantis, vt verificetur dispositio illam habens, sufficit vnum non fieri, quamuis alterum factum sit, vt satis probant *d. l. si quis ita, & d. l. si is qui, §. 1. vers. vtrum*, in quibus ea differentia omnino reprobatur, & tam in alternatiua affirmante, quàm in negante sufficit vnum in illa affirmatiuum, in hac verò negatiuum.

Et idem in similibus iudicandum est.] Præcipuè si si- 6
milia per omnia sint conuenientia, vel saltem conueniant in eo, de quo agitur, ita Thom. de Thomasseris *in floribus legum reg. 43.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, argumentum 4.* Surd. *cons. 200. num. 15. & cons. 259. num. 27.* Bertaz. *in repet l. si quis maior. C. de transact. num. 761.* Non probata enim similitudine in eo de quo agitur, fragile est argumentum à simili, Socin. *reg. 47.* Surd. *de alimentis tit. 9. quæst. 2. num. 7.* Seraphin. *de priuilegiis iuramenti, priuil. 85. num. 103. & seq* quamuis daretur parua dissimilitudo, Bertaz. *vbi proximè num. 762.* Mar. Antonin. *var. lib. lib. 3. resol. 39. num. 34.* Cætera de argumento à simili pete ab Eueraxdo *in topicis legalibus loco 10.* Cantiunc. *loco 11.* Petr. Andr. Gambar. *in dialectica legali, lib. 2. loco à simili*, Cardin. Tusch. *practic concl tom. 1 lit. A. concl. 507. num. 29. & 30.* & ab allegatis *in libello de principiis vtriusque iuris lit. A. num. 221.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripto Papa debet parere is ad quem illud dirigitur, vel causam rationabilem assignare quare parere non potest.*

2 *Praceptum superioris iniustum nullo modo est exequendum, & tenetur illud impediens secundum iussionem expectare.*

3 *Inobediens dicitur qui iure contendit.*

4 *Dolo facere non videtur qui legib. & statutis obtẽperat.*

5 *Obedientia est nauigatio tuta.*

6 *Rescripta ob importunitatem petentium concessa non sunt exequenda.*

7 *Princeps quandocunque per nimiam importunitatem potentium non concedenda concedit, videtur concessio subreptitia.*

Cap. Si quando. V.

1 REscripto Papæ debet parere is, ad quem illud dirigitur, vel causam rationabilem assignare, cur non pareat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Imol. Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Butr Henric. Boich, Martin. Vran. Didac. Sahagun, & D. Nauar. super hunc text. relectionem fecit *tom. 2. suorum operum*, Cened. *collect. 3.* Viuian. *in rationali libri primi iur. s. Pontificij, pag. 30* Alagona *in compen. iuris Canonici, pag. 11* remissiuè Ximen. *in concord. n. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.* *Decretal lib 1 tit 1. c. 5.*

2 Probat hic text. quòd præceptum superioris vbi iniustum, durum, seu asperum apparet, vel ex eo sequitur absurditas, scandalum, vel inconueniens, nullo modo est exequendum, & tenetur illud impediens secundum iussionem expectare, vt per Cou. *pract. cap. 36.* latè Flamin. Carthar. *de execut. sent. capto bannito c fin. ex num. 327.* Menoch. *de arbitr. casu 334. num. 6.* Salgado *de protect. Reg. tom. 1. p. 42. cap 6. num. 58* Ioan. Baptista Fin. *de regulis iuris omel. 33 vers benignissima*, Padil. *in l. causas, n. 4. C de transact* Roder. Xuar. *alleg. 12. num 49. & 50. in l post rem iudicatam, casu 12. per totum.* Marant. *disp. 1. n. 19.* Bossi. *in praxi crimin. tit. de homicid num. 56. cum seq.* Neuizan. *in sylua nupt lib 6. num 49* Clar. *§ fin. q 60. num. 16. vers quaro modo, & q 97. num. 3.* Ioan. Segura Daualos *direct iudicum Ecclesiast. p. 2. cap. 5. ex num. 3.* Hircd. *de incompat. benef. part. 1. c. 21. num. 5.* Perez *l. 29 gloss. 1. vers. vnde contra pradictum tit. 4. lib. 2. Ordinar.* Azeued. *l. 14. num 33. cum seqq. tit. 5. lib. 1. noua recop* Bobadil. *in sua politica, lib. 1. cap. 13. num. 47.* plures refert VValdes. ad Xuar. *ad leges Regni, §. est alius casus. notab. 12. vers. aliud est euidenter pag mihi* 100. optimè Iacob. de Graffis *in decision. aureis, part. 1. lib 2. cap. 10. à num. 21.* vbi *num. 23.* asserit huius text. conclusionem videri procedere in iudice, qui causæ cognitionem adhibere debet, alios citat Cened. *ad Decretal collect. num. 2.* vbi *num. 3.* tenet quòd peccat obediens mandato iniusto.

Rationabilem causam, &c.] Collige ex text. executorem supersedentem in executione alicuius rei teneri rescribere ad illum à quo executio delegata est, eidémque ostendere rationem propter quam in executione non procedit; idem colligitur ex *auth de mandatis Principum §. deinde competens, collat. 1. & in auth. vt nulli iudicum, §. & hoc collat. 9.* facit tex. *in cap. pastoralis, 8. de fide instrumentorum*, tradunt omnes in præsenti, *in c. cùm teneamur: infrà de prabendis, gloss. vlt. in cap. 2. de filiis presbyterorum*, post alios Palat. *de beneficiis in Curia vacan. §. 4. cum seqq.* Syluest. *verbo obedientia, num. 5.* Soar. *alleg. 12. num. 50.* Couar. *practicarum, c 35. num. fin. & in reg. peccatum p. 1. in princ n. 5.* Padil. *in l. causas num. 4 Cod. de transactionibus*, Cened. *in Decretal collect. 3.* Nec obstat text. *in cap. de catero, de sententia, & re iudicata*, quia respondetur quòd licèt in illius specie ab executore, de quo *ibi*, referantur exceptiones à parte oppositæ ad ipsum delegantem, vt per eundem terminentur, id tamen non tollit quominus possit & teneatur, considerans rem rescribere deleganti, si intelligat in executione sibi commissa dari iniustitiam, imminere scandalum, vel malum aliquod contra bonum publicum, exponendo eidem causam rationabilem, per quam mouetur delegantem certiorem reddere, vt ille vel malum reuocet, vel per secundam iussionem iubeat fieri executionem. Nec etiam obstat quòd text. in præsenti agere videtur de mandato in quo aliquid suppressum, aut expressum non fuit, patet ex fine illius, ibi, *praua insinuatione suggestum*, idque in specie apertè supponit Gloss. & omnes in præsenti; constat autem executorem, ad quem dirigitur rescriptum subreptitium, posse & debere pronuntiare illud esse omnino irritum, & in totum reiicere, nec teneri causam ob quam non exequitur, exprimere, seu reddere deleganti, vt probat text. *in cap. rescripta 22. quest. 1. & in cap. super literis 20. in fine, hoc titul.* quia respondetur quòd verba illa huius text. ibi, *praua insinuatione suggestum*, non euincunt text. agere de rescripto subreptitio, quod ad partis petitionem emanare solet, iuxta reg. text. *in d cap. super literis*, eo quòd text. hic loquitur absolutè de rescripto, patet ex principio, ibi, *si quando aliqua*, &c. quin in initio text. necessariò supponit validitatem rescripti de quo agit, & super quo vult vt rescribatur, prout manifestè colligitur ex fine illius, ibi *patienter sustinebimus*, &c. Quæ quidem patientia necessariò supponit mandatum mero iure validum, aliàs enim diceretur simpliciter, ne mandatum exequeretur, iuxta text. *in c. ad aures, infra hoc tit.* Ad eundem modum intelligendus est text. *in dicto cap. cùm teneamur*. ibi, *nisi forte*, &c. iunctis inferioribus verbis, ibi, *aquanimiter sustinemus*, &c. vt procedat in terminis habilibus, & ita agat de mandato valido secũdùm iuris rigorem, veluti quia absque partis petitione, vel licèt cum illa, valida tamen, & sine subreptitione propter aliquam clausulam, vel modum legitimum per quam secundum ius subreptio tollitur, Pontifex mandauit conferri beneficium habenti aliud sufficiens, de quo mentio facta non est, cui tamen sine scandalo prouideri non poterat: iuxta quæ explicabis text. in præsenti locum habere, siue ad partis petitionem, siue absque illa motu proprio mandatum exequi iubeatur, si quidem in vtroque casu procedit ratio supradicta.

Patienter.] Notatur ad hoc quòd qui iure contendit, non dicitur inobediens, vt per Menoch. *cons 28.* 3
num. 19. dolo enim facere non videtur, qui legibus 4
& statutis obtemperat, sed iustè agit. Tull. *lib. 1. de legibus*, Iustitia est obtemperare legibus scriptis, & institutis populorum, quinimo dicebat Marcus Curt. vt refert Valer. Maxim. *lib. 6. c. 3.* non esse opus eo ciue Reipub. qui parere nesciret. Vnde Ioan. Climac. *cap. 4.* dicit obedientiam esse nauigationem tu- 5
tam, ipsa enim etsi mare & fluctus pugnent, & intumescant, nihilominus dormitans in naui incedis; sic qui non sibi, sed aliis obedit, sine cura erit, totum enim se gubernanti committit, atque pericula ignorat.

Quæ animum tuum exasperare videntur] Hæc ver- 6
ba non satis verificantur in sola iniustitia mandati, quam

qoam ordinarius ex priuata scientia cognouerit, sed videntur requirere, & præsupponere grauè aliquod scandalum, vt *in c. cùm teneamur, de præbendis*, vel notabile malum, præsertim publicum, itavt maius damnum timeatur ex mandati executione, quàm sit bonum ex ea prætensum, idque non ita contingere videtur in terminis *c. pastoralis, § quia verò, de officio delegati*, vbi sola proponitur iniustitia quam Ordinarius ex priuata scientia nouerat. Deinde dici potest text. *in d. § quia verò*, non cogere Ordinarium, vt præcisè exequatur, nec excludere, quin potiùs admittere rescribendi facultatem concessam in hoc tex. idque satis colligitur ex vlt. verbis *d. § quia verò*, ibi, *nisi apud eum*, &c. nam dum Ordinarius in hoc text. rescribit, & superiorem certiorem reddit, conatur, & prætendit apud illum eximere se ab huiusmodi executionis onere.

Ibid. in eod. text. ibi, *quare adimplere non possis*. Dubium est vtrùm rescribens, & differens executionem mandati incurrat pœnam, vel censuram in eodem mandatum appositam? Pro parte affirmatiua faciunt verba huius text. dum dicunt posse suspendi executionem quando rescriptum est subreptitium, patet ibi, *quia patienter sustinebimus si non feceris; quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum*. quibus verbis Pontifex ita solùm admittit impunitatem si constiterit rescriptum subreptitium fuisse, ac proinde alio casu, licèt iusta causa differendi executionem proponatur? pœna incurretur si executio mandati retardetur. In contrarium est text. *in c. cùm teneamur, de præbend. lib. 6.* ibi, *aut si non potest*, &c. quæ verba alternatiuè prolata respectu præcedentium procedunt in mandato de prouidendo, quod subreptitium non est, & tamen text. impunitatem concedit, patet ibi, *æquanimiter sustinemus*, & ita hanc opinionem tenuit. Abb. *num 1.* Zabar. *q 1* Rip. *n. 17.* & alij in præsenti, Marant. *disp. 1 num* 19. Pro quibus facit quia rescribens procedit legis auctoritate, ex *d. cap. cùm teneamur*, ac subinde succedit reg. text. *in cap. qui peccat 23. q 4.* insuper licèt non exequatur, nihilominus tamen dicitur obtemperare rescribendo, provt aduertit Perez *l. 1. tit. 12. lib. 3. Ordin.*

6 In glos. *Qualitatem negotij.*] Nota quòd rescripta ob importunitatem petentium concessa non sunt exequenda, idque velle concedentem præsumitur, Azeued.
7 *d. l. 14. n. 44.* quia quandoque per nimiam importunitatem petentium Princeps non concedenda concedit, videtur rescriptum subreptitium, Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 13. quæst. 9.* & omnia sic obtenta non debent valere, Sanch. *de matrim lib 4 disp. 7. num. 4 vers. & melius*, Ant. à Sousa *in relect. de censuris Bullæ Cœnæ Domini c. 14. disp. 76. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Cistercienses sunt priuilegiati quòd non possint conueniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.*
2 *Rescriptum impetratum, vel concessum, non præiudicat causæ priuilegiatæ, nisi de ea fiat specialis mentio.*
3 *Rescriptum non est adimpletum in præiudicium tertij.*
4 *Rescriptum Principis præsumitur noluisse auferre ius tertij.*
5 *Feudalia bona non veniunt in rescriptis simpliciter impetratis nisi de eis specialis mentio facta sit.*
6 *Concordatur text. in præsenti cum cap. sub hoc tit.*
9 *Conditio personæ, contra quam rescriptum ad lites impetratur, narranda est in illius impetratione.*
10 *Exceptio quantumcunque notoria proponenda est.*
11 *Notorium allegandum est quamvis non probandum.*
12 *Priuilegium respectu fori adeo incompetentis non tenetur citatus venire ad allegandum.*
13 *Citatus ad forum notoriè incompetentem an venire teneatur, ostenditur.*
14 *Regularis notoriè exemptus citatus ab Ordinario, vt compareat in iudicio, non tenetur coram ipso comparere.*

CAP. Cùm ordinem. VI.

Cistercienses ita sunt priuilegiati vt rescripta, contra eorum priuilegia obtenta, non teneant si de eis non faciant mentionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Didac. Sahaguo. Compostel. Cened. *collect. 151.* Viuian. *in rationali rium libri iuris Pontificij, pag 31.* Alagnna *in compendio iuris Canonici, pag 12.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decretal. lib. 1. tit. 3. cap 2.* 1

Non facta mentione.] Notatur ad hoc quòd rescriptum impetratum contra exemptum non valet in præiudicium ipsius exemptionis, si de ipsa in rescripto non fiat mentio, de quo vide Felin. *in cap. 1. n. 14 vers. tertiò restringe*, & Beroi. *num 72 hoc tit.* Abb. *in c. ex parte lib. 1. num. 2.* & Socin. *num. 11. de priuileg.* Rebuff. *in praxi tit. differentia inter rescripta gratiæ & iustitiæ, ex num. 21.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd rescriptum impetratum, vel concessum non præiudicat causæ priuilegiatæ, nisi de ea fiat specialis mentio, vt per Garciam Girond. *de priuilegiorum, & exemptionum explicat n. 282.* quia rescriptum non est adimplendum in præiudicium 3 tertij, Azeued. *l. 1. n. 25. tit. 14 lib. 4. noua recop.* imò præsumitur Principis rescriptum noluisse auferre ius ter- 4 tij, Mascard. *de probat. concl.* 1003 *num. 22.* Cabed. Lusit. *decis. 93. n. 2 p. 2.* cùm in eo semper intelligatur clausula, *saluo iure tertij*, Brunor. à Sole *in locis communibus verbo rescriptum. n. 1.*

Notatur quoque tex. hic ad hoc quòd in rescriptis 5 simpliciter impetratis non veniunt bona feodalia, nisi de eis specialis mentio facta sit, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 3. num* 4. Card. Pereira *de resol. emphyt. cap. 5. num. 66.*

Per eas minimè teneamini, &c.] *Gloss. 2.* & Doctores 6 res hic intendunt propterea in hoc text. per speciale mandatum non derogari generali, cuius mentionem non faciebat, quia illud erat rescriptum ad obseruantiam iuris communis, hoc verò priuilegium, in quibus terminis non procedit *cap. 1. sub hoc tit. & reg. generi, de regulis iuris, l. 6.* idem obseruant *gloss. vlt. in d. cap. 1.* vbi post alios Bero. *num. 72.* & Rip. 74. Sed hæc explicatio difficultatem non tollit, nec illi satisfaciunt supradicti. Dicendum ergo mihi videtur Pontificem in præsenti non agere de priuilegio circa lites antea concesso his Monachis, sed de eo, quod de nouo hic per hunc text. indulgetur ne cogantur respondere super his, de quibus hic, apud iudicem delegatum per literas, quæ non facta mentione Cisterciensis Ordinis velut contra alios Monachos emanant, qui intellectus vltra literam constat apertiùs ex originali *tom 2. Conc. inter decreta Alex. III. sub tit. de interpret. verborum, & rescript. c 4 p. mihi 914.* vbi post relatam querimoniam Monachorum, qui multoties vexabantur apud huiusmodi legatos, Papa ante, *vers contra*, subdit hæc verba, *Auctoritate Apost. vobis indulgemus, vt si contra vos*, &c. Vnde apertè

constat

constat notum hoc priuilegium à principio fuisse concessum sub forma & verbis de quibus hìc, & in eo tantùm consistere, quod Monachi huiusmodi super his, quæ illorum Ordini per Apost. Sedem specialiter indulta sunt, non coguntur respondere, nec possunt conueniri per litteras ab eadem Sede obtentas, in quibus de ipsorum Ordine mentio facta non fuerit: & ita iuxta hunc intellectum cessant omnino difficultates, quæ in hac materia adduci poterant, siquidem Papa hic non requirit, quod litteræ speciales faciant mentionem priuilegij generalis, sed Ordinis Monachorum contra quos emanant.

7 Ex his ergo iuxta prædictum intellectum notabis primò rectè procedere sententiam *glos. 1. hic in princ.* quæ communiter recipitur, dum docet hunc text. non habere locum vbi Monachi huiusmodi conueniuntur super rebus, quæ illorum Ordini à Sede Apost. specialiter indulta non sunt, etenim in his nullum his conceditur priuilegium, vt constat ex littera, & verbis conditionalibus: ibi, *si contra vos super decimis*, &c. Secundò notabis priuilegium, de quo eadem *glos. 1. vers. præterea*, nullibi reperiri in iure, contineri tamen in hoc text. aliud strictius, & sub forma multò magis restricta. Tertiò notabis secundùm Abb. & communem *hic* Beroi, Rip. & alios *vbi sup.* in hoc text. non requiri mentionem priuilegij his Monachis concessi, sed tantùm Ordinis eorundem, vt euincunt forma & tenor priuilegij, quæ strictè seruari debet, *cap. porro 7. cum sequent. infra de priuil.* Quicquid controuertat Dec. *hic num. 3. & in d. cap. 1. num. 11.* & resoluat *glos. vltim. vers si verò rescriptum*, quæ loquitur contra hunc text. ibi, *non facta mentione Cisterciensis Ordinis, nisi illam intelligas iuxta supradicta.* Quartò notabis similiter non probari sententiam Bald. *in hoc text.* & Dec. *dict. num. 3.* & Rebuff. *de priuilegiis Schol. priuil. 91.* ac aliorum, vt per Tiraquel. *de retract. lig. §. 1. glos. 3. numero 4* dum per hunc text. resoluunt Scholarem, vel similes habentes iudicem specialem, ex priuilegio non teneri respondere apud iudicem delegatum per litteras, in quibus de illis mentio habita non fuerit; licet enim hæc sententia, quam & probat Valasc. *cons 79. num. vltim* in se vera ostendi posset, ex eo quod facta huiusmodi mentione Princeps vel nullas, vel longè difficilius ad alios iudices literas concessisset, & ita succedit *regul. cap. postulasti, &c. super literis, hoc tit.* nihilominus non probatur in hoc text. qui agit de priuilegio specialiter concesso sub tali forma, quæ huiusmodi mentionem Ordinis prærequirit, & in eo tantùm consistebat priuilegium, quod scriptis futuris formam præscribebat, vt intendunt Abb. & Doctores communiter *hic.* Sanè priuilegium hoc non habent scholares, & similes, quia licèt speciales iudices habeant ex indulgentia iuxta *auth. habita, C. ne filius pro patre*, nullibi tamen eisdem indultum est priuilegium ne cogantur respondere, aut ne conueniri possint per litteras, in quibus de illis mentio facta non fuerit. Quintò & vltimò notabis ex hoc text. secundùm ius commune valere litteras contra alios Religiosos impetratas, etiamsi de ipsorum Ordine mentio facta non fuerit, vt notant Abb. Dec. *numero 2.* & alij in præsenti, quorum sententia suadetur ex hoc text. per argumentum à speciali, aliter enim frustrà quererentur Cistercienses, & superfluum foret priuilegium de quo hic, quicquid dicat Bellam. hic, *numero 3.* cuius sententiam obseruat stylus Curiæ, secundùm quem si actor, vel reus, cui, vel contra quem litteræ conceduntur Religiosus sit, mentio de Ordine est facienda, ex Host. & Collect. *in præsenti*, & agnoscit practica Cancellariæ *pag. parua 38. vers. debet, in fine.*

In glos. *Super decimis 3. in princip.* multum commendatur à Palat. *in repet. c. per vestras, notab. 4. n. 22. vers. nec est, de donationib. inter virum, & vxorem.* 8

In glos. *Non facta mentione*, ibi *suppressio enim dignitatis*, &c. Notatur ad hoc quod in impetratione rescripti ad lites conditio personæ, contra quam rescriptum impetratur, narranda est, vt per Menoch. *de arbitr. casu 202. n 39.* itavt etiam ordo Scholasticus in rescripto nominari debeat, Rebuff. *de priu scholarium, priuil. 91. à princ.* 9

In ead. glos. ibi, *& si sunt citati Monachi, debent venire priuilegium suum allegaturi.*] Hanc glossam in hoc sequuntur hic Felin. *num 8.* Dec. *ad finem, & in c. si duobus, n 14. inf. de appellat.* Ias. *in l. 2. n. 35. ff si quis in ius*, post Alex. *ibi, n. 31.* Corset. *in sing. iurisdictio*, Card. Tusch. *tom 1. lit. C. concl. 244. & tom. 6. concl 753. lit. P.* ex eo quia exceptio quantuncunque notoria 11 proponenda est, Doct. per text. ibi *in cap 2. vt lite non contest* iuncta *gloss vers. vel dici.* plures, vt per Tiraq. *de retractu lig §. 32. gloss. 1. num. 97.* Clar. *1. § vlt. quæst. 9.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præs. 1. numero 33.* Menoch. *remed 1. recup. 165.* tum quia notorium allegandum est, quamvis non probandum, ex glos. recepta, *verbo, alias, in Clem appellanti 5. de appel.* Cou. *in c Raynutius. §. 11. num 3. de testam* Maranta *pag 6. tit. de appellat. c. 141.* Viu. *tom. 1. com. opin. 196.* Mascard. *de probat. concl. 1107. n. 7.* Surd. *cons. 311. n 40 & cons. 540. n. 37.* Expenditur denique pro hac parte text. in præsenti si dicas Pontificem hic non decidere Cistercienses ea de re vocatos minimè teneri respondere, quia notoriè priuilegiatos, sed ex eo quia literæ, per quas vocabantur, erant subreptitiæ, in quibus nulla fiebat mentio Ord. Cisterciensis, veritasque fuit suppressa talis, quæ si exprimeretur, Pontifex vel non concederet literas, vel saltem difficilius, iuxt. text. *in c. super literis 20. & c. postulasti 27. inf hoc tit.* 10

Contrarium tamen defendunt glos. *verbo, conuocari, in cap. si Episcopus 2. quæst. 2.* glos. *verbo, nisi, in d cap si duobus*, vbi Bero. *num. 40.* communem dicens, Dec. *cons. 461. numer. 28.* Vant. *de nullit. tit. quomo, & intra quod tempus, num 26. & tit. ex defectu citationis, num. 24.* faciunt quæ Cou. *pract. c. 32. à n. 1.* Clar. *in §. fin quæst. 36. num 5.* quam quidem opinionem intelligerem, quando scilicet priuilegium competit respectu fori adeò incompetentis, vt pro boni publici ratione non possit aliquatenus prorogari partium consensu, quia hoc casu nihil datur, cui iudicis potestas inniti valeat, vt priuilegiatum venire compellat. 12

Ad illam verò quæstionem, an citatus ad forum incompetens venire teneatur? respondendum est vocatum ad forum notoriè incompetens in illis, quæ notoriè ad vocantis officium non spectant, minimè teneri venire; secus verò quando notoriè est competens vel res est hinc inde æqualiter dubia, vide Sot. *de iustit. lib. 5. quæst. 7. art 8. in fine.* Marant. *de Ord. iudic. p 6 c. de sententia, n. 116.* Hyppol. *in rub. de probat. n. 115.* Menoch. *remed 9. recup. 8.* Cephal. *cons. 442. num. 47.* Cou. *var lib. 1. c. 1. num 10 in princ. & pract c. 25. n. 2.* Perez *l. 1. verbo, Clericus à iudice, tit. 3. lib. 1. pag 59. & l. 1 vers. quæro sexto, tit. 1. lib. 3. Ord pag 490.* F. Eminan: *quæst. Regular. tom. 2. quæst. 59. art. 5. in princ. & tom. 1. quæst 36 art. 4. col. 3 in princ.* Cabed. *part. 1. decis. 26 num. 6 cum seq.* Cened. *ad Decretal. collect. 131. num. 1* Cardoso, *in praxi iudicum, & aduoc. verbo, citatio, num. 29.* Sanch. *de matrimon. lib. 7. dispu. 32. num. 23.* Bernard. Græu. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 48. consid. 1. num. 2.* 13

Vnde

14 Vnde Regularis notoriè exemptus citatus ab Ordinario vt compareat in iudicio, non tenetur coram ipso comparere, Fr. Emman. *d tom. q 63. art. 7. verf. 2. infertur.* Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 6. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Sede vacante si scribatur Capitulo, vel gerenti vices Episcopi, vt præbendam alicui conferat, si creatur Episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur.*

2 *Præceptum impositum Capitulo, seu alij gerenti vices Episcopi, vt præbendam alicui conferat transit ad Episcopum.*

3 *Christiani noui, imo & ad fidem nouiter conuersi, non sunt vituperandi, sed honorandi propter adeptam sacri Baptismi dignitatem.*

4 *Honorari debet ab aliis, quem Princeps honorat.*

5 *Electus & confirmatus ante consecrationem an dicatur Episcopus, distingue.*

6 *Datæ tempus attenditur in rescriptis.*

7 *Beneficia duo difformia sub eodem tecto ex vi statuti, consuetudinis, aut dispensationis Episcopalis obtineri possunt.*

8 *Dictio*, nullatenus, *negat omnes casus, & omnem potentiam.*

9 *Data literarum quæ vtilia pariant, remissiuè.*

CAP. Eam te. VII.

1 Literæ Papæ continentes quod Sede vacante Capitulum prouideat alicui de præbenda, si aliquis de præbenda deinde fiat Episcopus, idem dictam tenetur dare præbendam. Item in literis data debet considerari. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innocent. Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag 31.* Alagona *in compend. Iuris Canon. pag. 12.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decretal. lib 1. tit. 2. c. 3.*

2 Probat hic text. quod rescripto ad conferendum præbendam directo ad Capitulum Episcopi vices gerens, Episcopus postea creatus, ad quem præbendarum collatio pertinet, obtemperare debet, quia mandatum reale fuerat, ac proinde ad Episcopum tanquam successorem vt transeat, ratio postulat, vt per omnes in præsenti, vnde etiam Abb. *n. 14.* Felin. 16. & Ripa 144. & Panin. *de potestate Capituli Sede vacante, q. 10. p. 1. n. 20.* colligunt quod vbi scribitur Capitulo, seu alij gerenti vices Episcopi vt præbendam alicui conferat, literæ istæ, & præceptum transeunt ad Episcopum, refert Nicol. Garc. *de benefic. p. 1. c. 2. n. 26.* vbi *n. 27.* respondet obiectis. Item Felin. *eod. num. 16. circa princ.* quem citat Sbroz. *de Vicario Episcopi, lib 2. q 64. n. 5.* tenet per hunc text. quod si Pontifex Max. scribat alicui extraneo, quod beneficium conferat loco & vice Episcopi, & hoc constet, vt si dicatur, tibi vices gerenti, tunc poterit conferre antequam superueniat collator, non autem eo superueniente.

3 *Pro eo verò quod Iudæus, &c.*] Tales enim ad fidem conuersi sunt honorandi propter adeptam sacri Baptismi dignitatem, & non vituperandi, vt per Montalo. *l. 2. gloss. tanadizo, titul. 3. lib. 4. fori*, Vaneg. *p. 1. tit. de las differencias de libros, lib 3. del officio & vso de la razon. c. 9. pag. 122.* Soar. *commun. opin. tom 1. lib. 1. tit. 16. n. 17. pag. 212.* & capax est beneficij Ecclesiastici qui à Iudæis originem ducit, vt per hunc text. fuit dictum in Rot. in Vlixbonen. quartenariæ 15. Ianuarij 1624. coram R. D. meo Coccino Decano. Non est enim distinctio Iudæi, & Græci, nam idem Dominus omnium diues in omnes, qui inuocant illum, Apost. ad Rom. c. 10. *Omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles*, &c. idem 1. ad Corinth. 12. *& in omnes nationes gratia Spiritus sancti effusa est*, Act. 10. in fine. Plura in hac materia de Neophytis, & ab eis originem trahentibus, & circa statuta prohibentia ne illi admittantur ad Ecclesiastica beneficia, dixi *in meo tract. de officio & potestate Episcopi p. 1. tit. 2. de Episcopali munere gloss. 17. per totam*, & latè Anton. Ricciul. *in tract. de neophytis, cap. 4. cum seq.*

Notatur etiam ad hoc quod quem Princeps honorat, etiamsi sit rusticus, vel indignus, debet ab aliis honorari, *l. domestici, C. de domesticis, lib. 11.* & ibi Ioan. de Platea, refert Marc. Ant. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast q 617.* 4

Ante tuam promotionem, &c.] Ex his verbis notant Abb. *in princ.* Imol. & Felin. *num. 5.* ac alij *hic*, Franch. *in cap. si gratiosè, num. 5. hoc tit. in 6.* & Selu. *de benefic. part. 1. q. 2. num. 20.* electum & confirmatum ante consecrationem non dici promotum in Episcopum, sicut Episcopus appellatur, *cap. tua*, ibi, *Episcopo, vel electo, de his quæ fiunt à prel. & in rub.* ibi, *de translat. Episcop. vel elect.* Intellige in materia, quæ respicit ordinem Episcopalem; in ea verò quæ respicit iurisdictionem, & administrationem, Episcopus etiam non consecratus sub nomine Episcopi intelligitur, provt intendunt Butr. Marian. & Felin. *hic*; nec oppositum probant supradicta huius text. verba secundùm Dec. & Rip. *in princ.* referuntur enim ad tempus datæ, & sic ante electionem, & confirmationem istius, qui tunc Archidiaconus erat, & Canonicus, nec aduersantur verba, nec esses adhuc in Episcopum consecratus, quia vltra Zabar. *opposit. 1.* & Dec. *num. 1.* ac alios *hic*, verbum *consecratus*, potest accipi lato modo pro deputatione ad Ecclesiam, secundùm Marian. *hic num.* 8. & Felin. *vers. nouissimè, in fine.* 5

Datam literarum.] Notatur ad hoc quod in rescriptis attenditur tempus datæ, id est, impetrationis, vel concessionis, quo literæ dantur, & emanant à Superiore, vt per Reboff. *in praxi tit. differ. inter rescripta gratia, num. 53.* Mandos. *in reg 18. Cancel. quæst. 18 à n. 15.* Perez *l. 1. quæst. 14. tit. 12. lib. 3. Ord.* vide quæ dixi ad *cap. 30. infr. hoc tit.* Vnde circa rescripti subreptionem semper & necessariò attendi debet tempus datæ, vel impetrationis, ita vt secundùm illud considerari debeat veritas, aut falsitas narratorum, nec sufficiat si ante impetrationem vera fuerint, vel post illam vera existant ea, quæ tanquam vera & existentia exprimuntur, sicut nec sat est quod antea non fuerint, vel postea non existant, & quod tanquam non existentia ab impetrante negata, vel suppressa sunt, vt probat *cap constitutus, 19 infr. hoc tit.* Paris. *cons. 45. num. 2. l. 4.* communis ex Nau. *cap. si quando, except. 9. vers habemus, hoc tit.* 6

Sola supplicatio sine literis sufficit quando non agitur de canonizatione gratiæ. Cassad. *decis. 35. num 2. super reg. & decis. 6. de restit. spol & decis. 2. de sentent. & re iud.* Caputaq. *decis. 235. part. 3.* Put. *decis. 337. lib. 1. in correct.* Hier. Gabr. *cons. 190. num. 13. lib 1.* Seraph. *decis. 538. num 4 & decis. 775. num. 3.* Gregor. XV. *decis. 540. num. 6.* vbi Beltramin. *lit. C.* Burat. *decis. 540. num. 13. & decis. 707. num 1.* Rot. *decis. 503. num. 4. part. 1. recent.* Sicut etiam sola supplicatio absque literarum expeditione sufficit ad effectum obtinendi simplicem absolutoriam, licèt

licèt secus ad effectum adiudicationis. Nicol. Garc. *de benefic p.4.c.2.n.23.& 24.* Rot. *decis.645.n.5.p.1.recent.* & in Illerden. Canonicatus 19. Aprilis 1624. coram R.P.D. meo Pirouano. Sic etiam supplicatio sola siue litteris sufficit, quando agitur possessoriu pro manutentione iu quasi possessione exigendu pensionem, Rot. in Anconitana pensionis 10. Iunij 1587. coram Plato, relata per Nicol. Garc. *de benef. p.1.c.5.n.446.* & fuit dictum in Troiana pensionis 14. Maij 1629. coram R.P.D. Queipo, Buratt. *decis.542.n.2.* Item Rota procedit ad disputationem dubiorum cum sola supplicatione absque literis, etiamsi in ea derogatum non fuerit *reg.* 27. de non iudicando iuxta formam supplicationis, quia derogatio prædictæ regulæ est necessaria, quandu causa foret terminanda, & ferenda sententia; secus verò ad effectum disputationis dubiorum, quæ est actus merè extraiudicialis, ita fuit resolutum in Concben. beneficij 10. Iun. 1624. coram bon. mem. Patriarcha Manzanedo, & in Neocastr. parochialis 28. Febr. 1630. coram R.P.D. Duran. in qua aliæ decisiones referuntur.

7 *Archidiaconus, & Canonicus.*] Licèt ergo in eadem Ecclesia, & vt vulgu dicitur, sub eodem tecto, duo beneficia vniformia per aliquem obtineri non possint attento iure, imo nec prætextu consuetudinis, vel dispensationis ab eo, quàm à Rom. Pont. obtentæ, *c. literas, de concess. preb. c.1. de consuet. in 6.* plures retuli Doctores *de officio & potestate Episcop. p 3. alleg 62. n.17.* Nihilominus duo hæc difformia, de quibus hic text. agit in eadem Ecclesia, & sub eodem tecto, licèt non secundùm ius commune, ex vi statuti, consuetudinis, vel etiam disputationis Episcopalis, potest obtineri, secundùm omnes *hîc*, vt per Abb. *n.6.* Dec. 1. Rip. 28. & alios sic intelligentes Pontificē *hîc*, gloss. *verbo, nisi, in d.c.1. super eo, de preb. in 6.* communis, vt per Gom. *de gratiis expectatiuis, n.44.* Duen. *reg.71. ampl.5.* Hojeda *de incompatib. benef p.1.c.11.n.4.* Filliuc. *tom.3. tract.41. cap.1. n.18. vers. sextum,* Raguc. *de voce Canon. in capitulo, q 6. n.1.* An verò is insimul Archidiaconus, & Canonicus duplicem vocem, & duplices distributiones habere debeat, resolui *d. alleg 61. n.18. cum seq.* vbi adduxi Sacræ Rotæ decisionem. Filliuc. *d. tract.41. c.6. n.53.* Monet. *de distribut. quotid. p 2. q.4 à n.6.* vbi *num.16.* post Bald. Card. Dec. Viul. Duen. Con. contra Roch. de Curte, resoluit indubitatum omnino esse, quod vbi adsit hac de re consuetudo, is, qui obtinet dignitatem, & canonicatum ex dispensatione in vna, & eadem Ecclesia, duplices habebit distributiones, & *n.18.* tenet ad inducendam hanc consuetudinem, cùm non sit contra ius, sed solùm præter, requiri duntaxat spatium decem annorum. Et vtrùm ad duplex officium diuinum singulis diebus teneatur, tradit D. Thom. *in 3. quodlib. 1. à 13;* & post alios latè Nau. *de orat. Miscel. 60.* vbi per multa fundamenta concludit teneri quidem attento iure, quamvis per generalem consuetudinem excusetur.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetratum ad beneficiū non valet si in eo subticetur dignitas impetrantis.*

2 *Rescriptum ad beneficium impetratum non valet tacita impetrantis dignitate.*

3 *Beneficium impetrans an teneatur de nobilitate mentionem facere, ostenditur.*

4 *Decanus dicitur in dignitate constitutus.*

5 *Intentio in rescriptis maximè attenditur.*

6 *Intentionis suæ fundamentum quilibet probare tenetur.*

7 *Verba, vires noluimus obtinere, sunt declaratoria latæ sententia.*

8 *Mandatum vllum non requiritur ad impetrandum beneficium Ecclesiasticum.*

Cap. Ad aures. VIII. *Luc. III.*

Literæ impetratæ ad beneficia non valent nisi de impetratis dignitatibus Ecclesiasticis, quas impetrans habebat, mentionem contineant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Butr. Bero. Henric. Boich, Mantua, Martin. Vran. Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontif. pag.32.* Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.12.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decretal. lib.1. tit.2. c.6.* 1

Probat hic text. quod non valet rescriptum ad beneficium impetratum tacitā impetrantis dignitatē, vt per omnes in præsenti, & non sufficit expressio in genere, sed oportet etiam nomen dignitatis exprimere, vt firmant Doct. *in c. in nostra, de rescript.* vbi Io. Andr. *col.2. n.10. in verb. expressam.* Ant. de Butr. *col.5. n.17. vers. quartò quæro,* Panor. *n.4.* Imol. *col. vlt. n.13.* Felin. *in præsenti, n.2.* Selu. *in tract. de benef. p 3. q.11. vers.23 qualitas,* quicquid dicat Barbat. *hîc col.1. n.3.* Quoties enim lex expressionem verborum pro forma requirit, non sufficit expressio verborum sub inuolucro, *c. qui ad agendum. de procur. in 6. l. sed et si quis, § quæsitum, ff. si quis caut.* Specialis autem mentio illa est, quæ exprimit circumstantias, & conditiones, quæ possent Principem alterare, vt ait Felin. *hîc col.2. in princ. n.3.* 2

Disputant etiam Doctores in præsenti, an impetrans beneficium teneatur de nobilitate mentionem facere, ne impetratio vitio subreptionis laboret? in quo affirmatiuè respondent Host. *hîc in princ. verb. dignitatis,* & Barbat. *n.5.* & sentire videtur Roman. *sing.37. in c. verùm nobilis.* Verùm contrariam sententiam, quod scilicet in literis impetrationis absque subreptionis periculo non sit de necessitate qualitas nobilitatis exprimenda, tuentur *hîc* Ioan. Andr. de Butr. *n.10.* Panorm. *col.1. n.2.* Imol. *col.1. n.5.* Felin. *col.1. n.5.* Dec. *col.2. n.3.* Ripa *n 16.* Selu. *d. p. 3. q.12. in princ.* Tiraq. *de nobilit. c.37. n.61.* Panorm. *in c. postulasti, col. pen. n.3. infr. hoc tit.* ex eo quia impetratio subreptitia non redditur si supprimuntur ea, quæ expressa faciliùs Papam ad concedendum induxissent, vt est casus *in d. cap. postulasti,* à contrario sensu; sed Papa libentiùs beneficia nobilibus, quàm ignobilibus concedit, *c. de multa, in fine, de præbend.* talis ergo expressio necessaria non est. 3

Decani.] Notatur ad hoc quod Decanus dicitur in dignitate constitutus; vt per Boër. *decis.186. num.9.* si habeat iurisdictionem, aut pro dignitate habeatur in Capitulo Pacian. *de probat. lib.2. c 27. n.76.* Card. Tusch. *tom.2. lit. D, concl.419. n.22.* & qui dicantur, & quæ sint Decanorum species, dixi *in tract. de officio & potestate Episcopi; p.1 tit.3. c.3. n.7. & 8.* 4

Intentionis.] Notatur ad hoc quod intentio in rescriptis maximè attenditur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo; libertus, n.55. C. de reuocandis donat.* Et fundamentum intentionis suæ quilibet probare tenetur, Ioseph. Ludou. *tom.3. commun. opin. tit. de probat. conclus. vnic.* Brunor. à Sole *in locis communibus verbo, Actorum 3.* cum aliis per me adductis *in tract. de Axiom. iuris vsusfreq. Axiom.128. n.1.* 5 6

Vires noluimus obtinere.] Verba sunt declaratoria latæ sententiæ, Dec. *hîc in princ.* Bero. *n.14.* Xuar. *alleg.2. n.31.* Menoch. *de arbitr. casu 201. n.2. & 10.* Sayr. *in claui Regia, lib.3. c 8. n.16.* 7

In gloss. 1. ibi, *secus in hoc casu.*] Notatur ad hoc, quod 8

quod non requiritur mandatum vllum ad impetrandum beneficium Ecclesiasticum, vt per Nau. *in cap. si quando, hoc tit. in princ. pag. 2. & cons. 51. de sponsalib. num. 1. in antiq aliàs consil. 2. de rescriptis in nouis*, &
6 quilibet amicus pro amico potest sine mandato impetrare literas ab beneficia, Tiraquel. *de pœnis tempor. causa 51. num. 38.* Ad acceptandam tamen collationem beneficij, seu institutionem, requiritur speciale mandatum glos. *verbo habueris, in c. si tibi absenti, de prabend in 6.* Staphil. *de literis gratia, tit. de vi, & effectu clausul. in rubr. de suram prast. n. 4.* Rot. in Mindonien. Canonicatus 26. Nouembr. 1616. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas *decis.* 209 *num. vlt* vbi *num.* 11. quod requiritur speciale mandatum ad capiendam possessionem beneficij.

S V M M A R I V M.

1 *Rescriptum secundum impetratum ab aduersario valet, licet non faciat mentionem de prime, si primus impetrans dolo, vel negligentia non fuit vsus illo.*
2 *Rescriptum posterius præualet non facta mentione priori, quo impetrans per malitiam, vel negligentiam suam vsus non fuit intra annum.*
3 *Quæ requirantur vt conclusio text. subsistat.*
4 *Decisio text. procedit in rescriptis iustitiæ, seu ad lites, non verò in rescriptis gratiæ.*

Cap. Si autem. IX.

1 Literas contra aliquem in aliqua causa impetrans, si aduersarius impetret secundas, tunc si primus non est vsus litteris ex dolo, vel negligentia, potest ab aduersario conueniri, licèt in secundis non fiat mentio de primis, secus si fuit vsus, quia non habuit indicem Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, Viuian. *in ration primi libri iuris Pontif pag.* 13. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 12. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *c.* 7.

2 *Si ei dolo, vel negligentia*, &c.] Refertur is text. *tom.* 1. *Conc. inter decreta Alex. III. de rescriptorum interpretat. c. vlt.* vbi tribuitur non Alex. III. sed eius successori Lucio III. similis text. *in c. ex parte* 12. *& in cap. plerumque* 13. *hoc tit.* ex quibus passim colligitur præualere rescriptum posterius non facta mentione prioris, quo impetrans per malitiam, vel negligentiam suam vsus non fuit intra annum, qui terminus non statuitur *in d. c. plerumque*, vt constat ex verbo, *statuimus*, cùm antea per hunc text. & *dict. c. ex parte*, non esset præfinitus, sed in iudicis arbitrio remaneret, ita notant hunc text, & similes vltra glossas, & Doctores in eisdem, Bart. & alij, vbi Padil. *num.* 6. *in l.* 2. *C. de diuers. rescript.* Rebuff. *ad leges Gallia, in præm. gloss.* 5. *num.* 44. vbi post Guid. testatur hoc non seruari apud Gallos, Æmil. *decis.* 266. *part.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 102. *à num.* 76. *& casu* 104. *& cons.* 100. *à num.* 33. Mascard. *de probat. concl.* 118. *& concl.* 1092. Hieron. Fernand. de Ottero *Romanarum lucub. quæst.* 4. *à num.* 8. Ratio decisionis est ad cohibendam malitiam potissimum, seu negligentiam prioris impetrantis, qui rescriptum occultauit, & eodem cùm posset intra annum vsus non est, vt constat ex *d. c. plerumque, vers. cùm igitur*, tum etiam, quia præsumere potuit lex illum, qui tamdiu cùm posset vsus non fuit rescripto, iam illum negligere, & eo amplius vti nolle, & tandem in fauorem posterioris impetrantis idipsum fortasse præsumentis statuisse in terminis huius text. & similium, rescriptum posterius vires habere, & iudices per illud procedere posse: licèt enim attento rigore iuris, de quo in hoc text. rescriptum posterius non valeret, nihilominus tamen conualescit non ex solo tractu temporis, & lapsu anni, malitia, seu negligentia prioris impetrantis, sed ex auctoritate legis, quæ id statuit ob huiusmodi malitiam, seu negligentiam eius, qui per annum vsus non est, & ita non procedit *reg. non infirmatur, de reg. iuris, lib. 6.* quæ agit de confirmatione ex solo tractu temporis, vt illic notant glos. & Doctores.

Vnde illud maximè aduertendum est ad hoc vt 3
text. in præsenti, & similes procedant, multa necessariò, & insimul requiri, scilicet negligentiam, seu malitiam non vtentis priori rescripto per annum, & impetrationem posterioris, & quod virtute huius prior impetrans in iudicium vocatus sit antequam suum prius rescriptum exhibeat, vt apertè constat tam ex hoc text. quam ex illo *in d. cap. plerumque*, & consequenter deficiente aliquo ex prædictis, non procedit decisio prædictorum textuum, quippe, quæ odiosa est, dum malitiam, vel negligentiam coërcet, & priorem impetrantem punit, argom. *reg. odia. de regul. iuris, lib. 6.* Sic sanè non probatur hic, nec admittendá videtur illorum sententia, qui per hæc iura generaliter dicunt rescripta ad lites anno tantùm durare, vt per Rebuff. *dict. gloss. 5. numero* 44. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel is, numero* 17. Similiter non probatur nec vera videtur sententia *gloss* 1. Abb. *notab.* 1. & aliorum *hic, & in d cap. plerumque*, communis vt per Menoch. *dictis locis, & d. consil* 100. *numero* 34. Cephal. *cons.* 504. *numero* 65. & Padill. *d num.* 6. dum resoluunt tum demum rescriptum anno finiri, vbi impetrans dolo, vel negligentia eo vsus non est, & insuper aliud posterius ab aduersa parte fuerit obtentum, existimantes per hunc text. excusari posteriorem impetrantem ne teneatur mentionem facere prioris rescripti, vbi prior impetrans intra annum per malitiam, vel negligentiam illud non exhibuit.

Deinde aduertere oportet decisionem huius text. 4
& prædicti *cap. plerumque*, tantùm procedere in rescriptis iustitiæ, seu ad lites, de quibus expressè agunt, non verò in rescriptis Gratiæ, quibus verba non conueniunt, idque obseruant Ioan. Andr. Abb. *num* 5. *vers. secundus, in cap capitulum, hoc tit.* Selu. *de benefic. part.* 1. *quæst.* 12. *num.* 27. Rebuff. *in praxi tit. differentia inter rescripta, num.* 43. & alij. Vnde licèt aliquando gratia ad beneficium Ecclesiasticum expiret vbi impetrans per dolum, vel negligentiam illa non vtitur, *cap. si clericus, vers. cùm facta, de prebend lib 6.* & posterior impetrans huiusmodi gratiam aliquando præferatur vbi prior per malitiam, vel negligentiam vsus non est, obseruant Abb. & communis *in d. cap. capitulum*, huiusmodi tamen negligentia non præfinitur anno, de quo *in d. c. plerumque*, sed arbitrio iudicis relinquitur, gloss. *verbo, negligentiam, in dict. cap. si Clericus*, vbi communis Abb. *d. num.* 6. Staphil. *de literis gratia, tit. quibus modis expirent, vers. tertia, num.* 2.

S V M M A R I V M.

1 *Rescripta per qua incerti iudices dantur, vel futura negotia committuntur, non valent.*

a Litera

2 *Literæ non valent per quas incerti iudices conceduntur impetranti.*
3 *Cancellarius vnde dicatur remissiuè.*
4 *Cancellarij Magni officium & praeminentia qualis, remissiuè.*
5 *Clausula*, ex certa scientia, *aquiparatur clausule* de plenitudioe potestatis.
6 *Iurisdictio non potest esse incerta.*
7 *Commissio facta Canonico Cordubensi non valet ratione incertitudinis.*
8 *Incertitudo rei vitiat actum.*
9 *Recusatio in dubio non censetur adempta.*

Cap. Ad hæc X.

1 Literæ impetratæ continentes quod aliquis possit eligere incertos iudices ad quascunque suas causas, non valent. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Aretin. Dec. Butr. Henric. Boich, Martin. Vranius, Didac. Sahagun, Compost. Viu. *in rationali primi libri Iuris Pontif pag.* 34. Alagona *in compendio Iuris Canon. pagin.* 13. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aog. *coll.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 8.

2 *Quos sibi elegerint*, &c.] Notatur ad hoc quod non valent literæ, per quas incerti iudices conceduntur impetranti, vt notant *gloss.* 2. & alij *hic, gloss.* 2 *post princip. in c innotuit* 12. *de arbitriis gloss. verbo*, *certo, in c. sibi qui, hoc tit. lib.* 6. & *in c.* 1 *eod. verbo, de priuil illo lib.* Ripa *in c. cùm M. n.* 3. *de const.* tradunt post alios Gom. *de mandatis de prouidendo, n. vltim* & Rebuff. *in concord tit forma literarum executor. in princ. vers an Monachus*, nouissimè Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha *in com. ad c. studeat.* 39. *n.* 1. *dist.* 50. vbi limitat quando Pontifex ex certa scientia, iudicem incertum ab impetrante eligendum concedit. Non obstat text. *in c. cum R* 35. *de officio de leg* ibi, *Iudicem eligas*, dum concedit indicem incertum, & ab impetrante eligendum, quia procedit ex speciali gratia, quam Papa illic fecit contra reg. Iuris communis, provt intelligunt *gloss. vltim in fine*, Innoc. Abb. *in fine*, & alij *ibi*, licet aliter intelligant Host. Bella. *in fine*, Imola *ibi*, quorum tamen intellectus non sunt improbabiles.

3 *Cancellaria.*] Cancellariæ etymologiam & origioem tradunt Cornel. Kilian. *in dictionario Theutomcolatino, verbo, Kancelier*, Orozco *in thesauro lingua Latina, verbo, Canciler*, Cou. *pract. c.* 4. *n.* 10. *vers. sed & hac.* Azor. *instit.*
4 *moral. p.* 2. *lib* 8. *c.* 36. *q.* 1. & 2. 3. 4. & 5. & de Cancellarij magni officio & præeminentia agnot Cassan. *in catalogo gloria mundi, p.* 7. *consid.* 7. Gregor. *l.* 4 *verbo Canciler, tit* 9. *p.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 68. *n.* 7. 11. & 19 Perez *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin pag.* 225. Azor. *dict. cap.* 36. *quæst.* 1. *in fine.*

5 In gloss. *Elegerint, in fine*, ibi, *Ex certa scientia* & ibi, *Cùm habeat plenitudinem potestatis.* Nota clausulam *ex certa scientia*, æqoiparari clausulæ *de plenitudine potestatis*, Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 17 Brunor à Sole *in locis commun verbo, clausula n.* 17 Mench. *illustr c.* 26. *n.* 3 Cor. *in memorabilibus, verbo clausula, pag* 115. Matiens. *ad l.* 7. *gloss.* 7. *n.* 4. *tit.* 7. *lib* 5. *noua recop.* Menoch. *cons* 103. *n.* 50. Auendan. *ad l.* 40. *Tauri gloss.* 11. *n.* 28 Card. Tusch. *pract. concl. tom.* 1. *lit. C. concl* 140. *n* 11. Marches. *de commissionib. part.* 1. *pag* 65. *num.* 152. Plura de hac clausula diai *in meis Remiss. de dictionibus, & clausulis claus.* 25. *aliàs claus.* 59.

6 In ead. gloss. ibi, *quia indices erant incerti.* Notatur ad hoc quod iurisdictio non potest esse incerta, vt per Sanch *de mat. lib.* 3. *disp.* 32. *n.* 18. Vnde Panorm. *in c. quoniam Abbas, n.* 9. *infrà de officio deleg.* & Anast. Germon. *de indultis Card.* §. *Hieronymo, num.* 72 provt eos refert Sanch. *loco citato*, docent remissionem factam Canonico Cordubensi non valere ratione incertitudinis. Nam 7
incertitudo rei vitiat actum, *l idem Pomponius*, §. *fin. ff. de rei vendit. l. duo sunt Titij, ff. de test. tit.* 9. *incertis*, vbi Richard. *Inst. de legatis*, cum aliis citatis *in libello de principiis vtriusque iuris lit. L. n.* 16. & *in meo tract. Axiom. iuris vsufr. Axiom* 119. *n.* 1. 8

In ead. glos. ibi, *salno iure recusationis.*] Notatur ad hoc quod in dubio noo censetur adempta recusatio, vt per Hyppol. *sing.* 192. Perez *l.* 1 *propè finem, vers. pro declaratione dic, tit.* 5 *lib.* 3. *Ord. pag. mihi* 572. 9

SVMMARIVM.

1 *Latinitas falsa vitiat rescriptum.*
2 *Rescriptum Apostol. falsa latinitate conscriptum vitiatur.*
3 *Verba legis & dispositionis ita debent intelligi ne inde falsa latinitas, vel minus congrua resultet.*
4 *Procedit decisio text. in omnibus literis, & rescriptis, tam gratia, quàm iustitia.*

Cap. Ad audientiam. XI.

Literis Apostol. falsam latinitatem continentibus non est adhibenda fides. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam Barbat. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahag. Viu. *in rationali Iuris Pontificij, pag.* 34. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 13. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *titul.* 2. *cap.* 5. 1

Probat hic text. rescriptum Apost. falsa latinitate scriptum vitiari, vt ex eo colligunt Vestr. *in praxi in princ & lib.* 1 *c.* 34. Ludou. Gom. & Mandos. *in proœm. ad regulas Cancellaria*, idem Mandos. *reg.* 31. *q.* 7. Reboff. *in praxi benef. titul. opponi quæ contra Bullam possunt, n.* 17. *cum sequentibus*, Goillelm. Benedict. *in c. Raynutius*, *in verbo, in eodem testamento*, *il.* 1 *n.* 61. & *verbo catera bona, num.* 58 *de testam.* Paul. Tusch. *in singul. vtriusque iuris, sing.* 13 *lit. C.* vbi subdit non procedere de iure ciuili. Thom. de Thomassetis *in floribus legum reg.* 125, vbi declarando cum Decio hîc asserit hoc fallere quando falsa latinitas saluatur, & saluari potest per figuram. 2

Sic etiam verba legis, & dispositionis ita debent intelligi ne inde falsa latinitas, vel minus congrua resultet, vt per *l. Plautius, ff. de auro & arg. legat* notat Menoch *cons.* 131. *n.* 4. ex sententia glossæ *hic*, & *in c. Apostolica* 31. *q* 9. & *in c. ex parte, de fid. instr.* quas sequuntur Abb. & Doctores communiter *hîc*, vt per Dec. *d. n.* 3. Bart. *in l. Plaut. n.* 5. *ff. de aur. leg* quod licèt secundùm rigorem, & regulas iuris latinitas, seu constructio falsa præsertim in instrumentis, & literis à notario, vel publico ministro confectis non vitiatur, vbi de veritate & intentione constat, speciale tamen est in literis, quæ tanquam Summi Pont. offeruntur, vt ob constructionem, seu latinitatem manifestè falsam vitientur, & nullam fidem faciant, vt apertè insinuat text. in præsenti. 3

Intellige primò text. hunc locum habere in omnibus literis tam gratiæ, quàm iustitiæ ab Apost. Sede obtentis, quia in vtrisque viget ratio, & verba huius 4

text. obseruant gloss. & Doctores *hic*, vt per Felin. *n. 3. vers. ampliat. 4.* intendunt gloss. *in d. cap. ex parte*, vbi Zabar. Abb. & Felin. *in princ.* Betrand. *cons. 112 lib. 2.* Quicquid alias distinguant Host. Bald. & Imol. *in d. c. ex parte*, & licèt aliàs falsitas facilius præsumatur in literis gratiæ, quàm iustitiæ, *cap. pen. de crimine falsi*, communis ex Abb. *hic in fine*, & Felin. *in princ.* Vnde opinio gloss. *in dict. cap. Apostolica*, & Laurentij, cuius meminit gloss. *hic*, secundùm quos hic text. non procedit in priuilegiis, intelligenda est in priuilegiis, quæ non ab Apostolica Sede, sed ab aliis emanassent. Intellige secundò id ipsum procedere, & text. ampliari in literis Imperatorum, Regum, & aliorum Principum sæcularium, ex ea ratione, quia illorum literæ transeunt per Cancellarium, in qua sunt viri docti & experti, Abb. *hic, in fine.* Intellige tertiò huiusmodi literas vitiari in totum non solum quod illam partem vel articulum, quo vitium constructionis habetur, verùm etiam quoad omnia alia etiam separata, quæ in eisdem literis absque vitio continentur, vt apertè innuit hic text. dum simpliciter, & absolutè non vult fidem adhibere literis huiusmodi, resoluunt Bald. & Felin. *num. 1.* Rebuff. *d. tit. opponi, &c. num* 20. & est de aliorum. Intelligere quartò, procedere tantùm vbi huiusmodi constructionis, seu latinitatis vitium manifectum est & notorium, ita vt non sufficiat aliud non manifestum, vel statim apparens, de quo vel dubitari, vel error excusabilis esse possit, vt apertè significat is text. ibi, *manifestum*, aduertunt Bart. *vbi sup.* & communis *hic*, vt per Dec. *n. 3* Felin. *vers. limita*, Rebuff. & alij, de quibus sup. licèt contradicat Dec. *hic, num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de sua appelatione non habita mentione.*

2 *Rescriptum secundum valet non facta prioris mentione quando primum erat subreptitium.*

3 *Citatio non valet nisi decernatur auctoritate iudicis.*

4 *Appellans renuntiare videtur sua appellationi, & facit transire sententiam in rem iudicatam si spoliet aduersarium post appellationem.*

5 *Matrix Ecclesia quæ dicatur, & quibus signis cognoscatur.*

Cap. Ex parte, ij. XII.

1 Literæ secundæ quando impetrantur non facta mentione de primis, si primus appellat, nulla facta mentione de suis primis literis, quia dolo, & negligentia sunt nullæ, & tenetur ad expensas. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, & Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij. pag. 15* Alagona *in compen. iuris Canonici, pag. 13.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib. 1. tit. 2. c. 8.*

2 Collige ex text. quòd secundum rescriptum valet non facta, prioris mentione, quando primum erat subreptitium, Cuch. *instit. maior. lib. 1. c. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 202. n. 44.*

3 *Auctoritate iudicum in ius esset vocentus.*] Notatur ad hoc quòd citatio non valet nisi decernatur auctoritate judicis, vt per Duen. *reg.* 97. Palat. *in repet. c. notab. 1. in princ n. 3.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1 concl 48. consid. 1. n. 1.* Mynsing. *cent. 6 obseru. 10. n. 3.* Soar. *in Thesauro recept. sent. lit. C. n. 62.* Brederod. *tract. de appellat. p. 2. tit. 22. vers. an nuntius*, Soar. de Pace *p. 1. tom. 1. temp. 3. n. 27. & seqq.* Mench. *q. frequent. c. 24. n. 3* D. Barbosa *in l. si quis posteaquam, n. 63 ff. de iud.* *Ordin. Regia*, Lusit. *lib. 3. tit. 1. §. 1.* ibi, *nam à poderu fazer sen licença*, &c. Et non sufficit quòd nuntius habeat generale mandatum ad omnes causas, ex Rebuff. *ad leges Galliæ titul. de citat in præfat. n. 67. & art. 1. gloss. 2. num. 5.* Mench. *illustr. c. 24 num. 5.* Amat. Roder. *in practic. cap. 4 n. 13.* Conualidatur tamen de commissionis defectu non excipiente citato, Mascard. *de probat. concl. 244. num. 11.*

Dolo, vel negligentia] Notatùr ad hoc quòd appellans renuntiare videtur suæ appellationi, & facit transire sententiam in rem iudicatam, si spoliet aduersarium post appellationem, vt per Lancellot. *de attentis, part 3. cap. 31. in numer 218. cum seqq* Menoch. *de arbitr lib 2. casu 16 num. 4. vers alteru*, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst 5. n. 25. post med. vers attentare antem* 4

Matrici Ecclesiæ.] Matrix Ecclesia dicitur quasi aliarum ædicularum, & Capellarum mater, & principalis, quando alias sub se Capellas habet, Rebuff. *in tract. de decimis, quæst. 6. num 7.* vbi *num. 6.* asserit quòd sumitur pro Cathedrali, Azor. *instit moral p 2. lib. 3. cap 12. quæst 15. & lib 9. cap. 3. quæst. 14. vers. matrix.* Moneta *de decimis, cap 7. quæst 2. num 3.* Ecclesia quæ sit matrix, & quibus signis cognoscatur, ostendit Rota apud Fatin. *decis. 178. n. 3 decis. 272. p. 1. recent.* 5

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum quo scribitur pluribus cum claus.* Quòd si non omnes, *intelligitur tam de impotentia facti, quam iuris.*

2 *Petitorium dicitur hic petitio, siue Scriptura petitionem continens.*

3 *Delegati iudices generali nomine executores appellantur.*

4 *Iudices & executores non impediti vt ex vi clausula, de qua hic, possint procedere sine collega impedito, non sufficit existere impedimentum à parte rei.*

5 *Iudex sine sit excommunicatus à principio siue medio tempore, semper actus per ipsum factus est nullus.*

6 *Sententia an valeat, quæ fuerit data ab excommunicato de tempore data rescripti, & absoluto tempore receptionis, ostenditur.*

7 *Iudex potest esse imperitus, dummodo requirat Assessores.*

Cap. Sciscitatus. XIII.

Calest. III.

Rescriptum Papæ pluribus iudicibus directum quòd vnus, vel plures iudicent, si aliquis adesse nequiuerit, intelligitur tam de impotentia iuris, quàm facti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag. 35.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 14.* remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *concord. part. 1. & 2.* refertur 1

tur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. pag. 1. tit. 2. cap. 9.*

2 *Petitorio.*]Id est, petitione, siue scriptura petitionem continente, Ioan. Andr. Abb. Dec. & communis in presenti per text. *in c pracepta 55. dist.* licèr aliter intelligat *gloss.* 1.

3 *Exequantur.*] Igitur delati iudices generali nomine executores appellantur, quia exequuntur literas, & commissiones, quibus causa decidenda committitur, & ita ex hoc text. notant Abb. Imol. Dec. *in princip.* & communis *h. c*, resoluit Menoch. *de arbitr. q. 64. n. 50. cum seqq.*

4 *Dummodo is, qui,* &c.] Ergo ad hoc vt iudices, vel executores non impediti ex vi clausulæ, de qua *hic*, possint procedere sine collega impedito, non sufficit existere impedimentum à parte rei, sed oportet de illo constar. per nuntium, vel executorem ab impedito ad alios collegas destinatum, itavt aliter processus ab iis gestus non valeat, vt notant Doctores *hic*, & alibi, vt per Felin. *n. 12.* Dec. *6. hic*, omnes *in c. prudentiam, in princip. de officio deleg.* vbi Dec. *n. 23. in fine*, Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisd deleg. n. 36.* Rebuff. *in prax. tit. declaratio noua prouisionis, vers. quatenus ipsi*, Rom. *sing 13.*

5 In gloss. *Infamem*, ibi, *si medio tempore*, &c.] Notatur ad hoc quòd siue iudex fuerit excommunicatus à principio, siue medio tempore, semper actus per ipsum factus est nullus, Ricciul. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesia existentium, lib. 4 cap. 18. num. 12.*

6 An autem si index delegatus sit excommunicatus de tempore datæ rescripti, & absolutus tempore receptionis, valeat sententia data per ipsum, vide Abb. *in cap. dilectus 26 sub n. 7. de prabend.* Flamin. *de resignat. lib 4. q. 1 n. 16.*

7 In gloss. *Impedimento*, ibi, *tamen si illiteratus sit*, &c.] Notatur ad hoc, quòd imperitus iudex esse potest, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 23. num. 10.* Azeued. *l. 7. num. 109. cum seqq. tit. 18. lib. 4. noua recop.* Debet tamen requirere Assessores literatos pro sententia ferenda, Auiles *ad capita Pratorum, fol mihi 49. n 22. & 24.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib. 4. c. 6. n. 109. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *In quæstione reuocationis rescriptorum recurritur ad arbitros si iudices in cognitione sibi non deferant; nec inuicem concordent.*

2 *Iudices delegati cognoscunt vtrùm sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatorij.*

3 *Dictio* penitus, *nullam recipit modificationem, & idem importat quod* prorsus, & omnino.

4 *Iurisdictio non datur in actu ante expeditionem.*

Cap. Pastoralis. XIV.

Innoc. III.

1 ADuersariorum vnus quando impetrat primas literas, aliter secundas ad diuersos iudices, & dubitatur quæ literæ præualeant, omnes illi iudices simul debent hoc declarare, & si non conueniunt partes eligere debent communes arbitros. Insuper delegatus, si in literis non exprimatur causa & persona per clausulam generalem, habet iurisdictionem in habitu tantùm, non in actu, id est, nequit eam exercere, sicut iuridictio data per generales literas eneruatur per speciales in his, quæ specialiter exprimuntur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Barbat. Bellarm. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Ripa, Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahag. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij. pag. 35* Alagona *in compend iuris Canonici pag. 14.* remissiuè Casel. *in annot* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2. & tom. 2. repetitionum in Canon ad 1. Decretal. librum*, Iacob. Zocchius, refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 2. cap. 3.*

Notatur ad hoc quòd iudices delegati cognoscunt an sua sit iurisdictio, & pronuntiant super exceptionibus sui fori declinatorij, & incompetentiæ, vt per Cabed. *decis. 31. n. 1. p. 1.* Sed text. hunc non procedere in iudice ordinario, tenet Moder. *de iurisdict. p. 4. casu 145. n. 9.* Et in regno Aragoniæ quemlibet recusatum iudicem posse cognoscere de suspicionibus alterius coniudicis simul recusari in eadem causa decisum testatur Ioseph. Sesse *decis. 200.* quem refert Aloys. Ric. *in coll. decis p. 5 coll. 1526 in fine.* 2

In §. quoniam. Ibi, *penitus.* Hæc dictio habet adeò precisam naturam, vt nullam recipiat modificationem seu limitationem, Octau. Vulpell. *de praposit. & aduerb. significat. in dict. penitus, pag. 71.* Cardin. Seraph. *Rota Rom. de is. 44. 7. n. 4* & alij per me citati *in tract. de dictionib vsu freq. dict. 249. num. 1.* Et idem importat quod, *prorsus, ex toto*, & *omnino*, Bertaz. *de clausulis instrum. claus. 21. glos. 29. num. 3. & claus. 41. glos. 8. num. 8.* Vincent de Franch. *decis. 169. num. 1.* Cardin. Tusch. *tom. 2. lit D. concl. 325. num. 2.* Ego ipse *de dict. 249. num. 3.* 3

Obtinet.]Notatur ad hoc, quòd iurisdictio non datur in actu ante expeditionem, vt per Flam. *de resign. tom. 1. lib. 6. q 21 n 15.* 4

In gloss. *Ambigitur*, ibi, *non habet locum in literis appellationis* Gloss. hęc, & similis *gloss vlt. in c. dilectus 29. hoc tit* intendit decisionem huius text. non procedere in causa appellationis, per text. *in d. c. dilectus*, quo putant explicari, & limitari hunc in presenti, sed verius est oppositum, & decisionem hanc etiam in causa appellationis procedere, vbi in ea agitur de reuocatione literarum, quę ad diuersos iudices in eadem instantia appellationis datę sunt, tenet communis *hic*, vt per Abb. *n 4. vers. in quinta*, Card. *opposit. 4* Dec. *n. 5. post med.* & passim alios *hic.* 5

In gloss. *Plures* ibi, *quia isti tres*, &c. Vide Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss 45. n. 66.* 6

In gloss. *Eneruatur.* Glossam hanc communiter receptam à multisque putatam singularem testatur Nau. *in cap. cùm contingat, causa 13. nullitatis, num. 2. infrà hoc tit.* 7

SVMMARIVM.

1 *Claus. generalis*, Quidam alij; & res alię, *non comprehendit effranatam multitudinem, nec personas, nec res maiores expressis, sed pares, vel minores.*

2 *Liberalitas est propria Principum.*

3 *Malitiis hominum est obuiandum.*

4 *Digniores quales dicantur, regulatur secundùm consuetudinem.*

5 *Dispositio quantumcunque generalis, si sit odiosa non comprehendit superlatiua.*

6 *Generis appellatione non comprehenditur species in materia odiosa, vbicunque species habet aliquam qualitatem plusquam genus.*

7 *Fraus, & dolus nemini debet patrocinari.*

8 *Rescriptum iustitia concessum contra Petrum, & quosdam alios, comprehendit tantummodo personas aquales, vel inferiores Petro.*

9 *Dictio*, careat, *est lata sententia, pracipuè iuncta dictioni*, penitus, *ad significandam fortiorem nullitatem actus ipso iure.*

10 *Nominatio, seu descriptio prior maiorem dignitatem arguit.*

11 *Ordo nominationis designat ordinem dilectionis.*

12 *Nominatus prior censetur magis dilectus.*

13 *Clericalis ordo nobilitat, & est dignitas, & honor.*

14 *Iudicis arbitrio relinquitur qui debeant dici maiores, quique minores.*

15 *Dictio*, alius, *non semper refert qualitatem pracedenti similem.*

Cap. Sedes. XV.

1 Clausf. generalis, *Quidam alij. & res alia*, non includit effrænatam multitudinem, nec personas, nec res maiores expressis, sed pares, vel minores, Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innocent. Panorm. Bald. Felin. Dec. Putr. Henric. Boich, Martin. Vran. Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag.* 24. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 14. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 4.

2 *Liberalem.*] Notatur ad hoc quòd liberalitas propria est Principum, illorum enim naturale est tanto frequentiùs remunerationi studere, quanto abundantiùs habent vnde retribuant, vt per Tiraq. *de nobil. c.* 37. *num.* 40 *cum seqq.* Card. Mantica *de tacitis & ambig. convent. tom.* 1. *lib.* 13. *tit.* 17. *num.* 8. Huius Regiæ innatæ liberalitatis non leuis sumitur commendatio ex Tito Imper. qui si aliquando diem aliquem transigebat absque aliquo beneficio apud aliquem collocato, ad suos versus clientes exclamabat, *O amici diem perdidi*, ratus illum omnino diem perdi, qui nullo Regiæ beneficentiæ monumento signaretur, vide Mendoçam *in l.* 1. *Regum, cap.* 1. *num.* 8. *in exposit. littera*, D. Mari. Cutel. *de donat. inter patr. & fil. tract. prima disc.* 1 *p.* 13. *num.* 37. vbi me citat in hoc loco, Raudens. *cons.* 1. *num* 308. Carol. Tapia *decis.* 5. *num.* 97. cum multis seqq.

3 *Eorum malitiis obuiare.*] Notatur ad hoc quòd malitiis hominum est obuiandum, vt per Strach *de mercatur. parte* 2. *num.* 80. Hyppol. *in l.* 1. §. *cùm quis, num.* 4. *ff. de quaest & sing.* 177. Escob. *de ratiocin. comput.* 15. *num.* 1. Cæs. Argel. *de contradict. legitimo, quaest.* 13. *n.* 90. Flamin. *de confident. quaest.* 32. *n.* 61. & *quaest.* 35. *num.* 70. metipsum *in tract. Axiomatum iuris vsufr. Axiom.* 143. *num.* 1.

4 *Digniores.*] Quales dicantur regulabitur secundùm consuetudinem, Tiraq. *de nobilit. c.* 10. *n* 8 *cum seqq.* & colliges ex dictis *in tract. de officio & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 72. *à n.* 202.

5 *Sub generali clausula*, &c.] Notatur ad hoc quòd dispositio quantumcumque generalis si sit odiosa non comprehendit superlatiua, vel maxima, ac maiora ex-
6 pressis, vt per Rebuff. *in tractat. nominat. q* 8. *n.* 6. Et vbicumque species habet aliquam qualitatem plusquam genus, tunc in materia odiosa appellatione generis non comprehenditur species, Abb. *in c. bona, n.* 2. *de postulat. Prael.* Felin. *in cap non dubium, n.* 1. *infr. de sentent. excom.* Bellet. *disquis. cleric. part.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 8. *n.* 28.

Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debet.] Concordant. *l. nec ex dolo, ff de dolo, l* 3. *d. de transact. l is, qui dolo, ff. de rei vendic. l. pen. ff. de iure dot. l. si ex dolo, ff. de iudic. l. etiam*, §. 1. *ff soluto matr. cap. intelleximus, de iudiciis, cap audiuimus, de collus. deteg.* Tiraq. *de retract. lign.* §. 1. *glos.* 9 *n* 92. Couar. *var lib.* 2. *c.* 18. *n.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 181. *n.* 60 & *cons.* 211. *num.* 5. & *cons.* 136. *num* 8 & *cons.* 198 *n.* 13. Surd. *cons.* 15. *n.* 13. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 31. *n.* 155. Bellet. *d. disquis. cleric. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, § 2. *n.* 5. Cardoso *in praxi iudicum, verbo, delictum, n.* 7. Ego ipse *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom.* 102. *num.* 1. 7

Non intelligantur includi.] Ergo vbi rescriptum iustitiæ conceditur contra Petrum, & quosdam alios, huiusmodi clausula generalis comprehendit tantummodo personas æquales, vel inferiores Petro, non verò maiores, vel digniores illo, quoniam dum causa aliqua speciatim committitur, & insuper adiicitur clausula generalis, & super aliis, seu nonnullis causis, sub eadem non includuntur causæ maiores, aut grauiores, sed æquales tantùm, vel minores expressa, vt ex hoc text. notant omnes *hîc, glos. verbo, specialis, in cap vlt. de procurat. in* 6 *glos pen.* & Doctores *in Clem. pen. illo titul.* & alij, vt per Felin. *n.* 3 *hîc*, Ias. *à n.* 44. *in l. si conuenerit, ff de iurisd.* Mandos. *in* 2. *forma commissionum, verbo, omnes alios, q.* 2. Euerard. *in loco* 5. Afflict. *lib.* 1. *constit. rubr* 8. *num.* 68. & 70. Valasc. *de iure emphyt. quaest.* 27. *num.* 34. *in fine*, Guttier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 24. *num.* 5. 8

Careat penitus.] Hoc est, ipso iure, nam verbum, 9
careat, est latæ sententiæ, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur num.* 161. *C. de reuocandis donat.* Vezin. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 9. *tit.* 34. *num.* 354. Gama *in tract. de Sacramentis praest vlt. supplicio damnatis, quaest* 5. *num.* 17. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *cap* 8. *num.* 26. Ego ipse *in tract de diction vsufreq. dict.* 53. *num.* 1. iunctum cum distinctione, *penitus*, fortiùs significat nullitatem actus ipso iure, Cened. *ad Sextum collect.* 25. *num.* 3. Bertaz. *de clausulis instrum. claus.* 41 *glos.* 8 *num.* 8. Moneta *de distribut. quotid. part.* 3. *quaest.* 7. *n.* 57 Sanch. *de Matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 75. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 8. *cap.* 1. *num.* 5.

In glos. *Et viliore, ibi, & is, qui maioris*, &c.] Nota- 10
tur ad hoc quòd prior nominatio maiorem dignitatem arguit, vt per Tiraq. *de iure prim. q.* 19. *num* 1. quia prior descriptus dicitur dignior, & præcedere debet, *l.* 1 *ff de albo scribendo*, Peregr. *cons.* 3. *n.* 60. Paris. *cons.* 38. *num.* 1. *vol.* 4. quos refert Marc. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol.* 81.
n. 1. Sic etiam ordo denominationis designat ordinem 11
dilectionis, *l. qui soluendo la* 2. *ff. de hered instit.* Escobar
de ratiocin. comput. 10. *n.* 2. quia prior nominatus cense- 12
tur magis dilectus, *l. si communis seruus* 2. *ff. de stipulat. seruor. c. si quis, de elect in* 6. Thom. de Thomas. *reg.* 235. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 6. *tit.* 11. *n.* 13. & *lib.* 8. *tit.* 4. *n.* 12. & *tit.* 9. *n.* 7. Menoch. *de praesumpt. lib.* 4. *praes.* 16. *n.* 3. *cum seq.*

In gloss. *Maiores*, ibi, *quod quilibet Clericus*, &c. 13
Notatur ad hoc quòd ordo clericalis nobilitat, & est maior quacumque alia dignitate, vel honore sæculari, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 9. *num.* 4. Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib.* 4. *de partitione iuris Canonici, tit.* 8. *cap.* 6. *gloss.* 5. Ful. Pacian. *de probat lib.* 2. *c.* 34. *num.* 5. Brunor à Sole *in locis communib. verbo, Clericus* 1. Et Clericus personis illustribus æquiparatur, Farin. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 99. *n.* 118. Clericatus enim est dignitas, & honor, *c. denique* 4. *dist. cap. admittuntur* 54. *dist. cap. reperiuntur* 1. *q.* 1. Beller. *disquisit. clerical part* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 1. *num.* 2. Circa honorem Sacerdotibus præbendum, vide Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib.* 2. *cap.* 10. *cum seqq.* Illustriss. D. meum Rodericum à Cunha

Cunha *in comment.ad c.Sacerdotis 7. ex n. 1. dist. 93. & ad c. Dominus 25. n. 3. ead dist. & ad c. quis dubitet 96. dist.* Multa de eorum dignitate, & præeminentia tum ex Patribus, tunc, ex Conciliorum decretis adducit Stephan.Durant.*de rebus Ecclesiæ lib.1.cap.5.num.1.cum seqq.*

14 In ead. glos. ibi, *& hoc intuebitur index.* Notatur ad hoc quòd in arbitrio iudicis relinquitur qui debeant dici maiores, quique minores, vt per Tiraq. *de nobil. c.10.n.11.& in l.si vnquam.verbo,omnia,n.31.* Menoch.*de arbitr.casu 124.n.5.& 6.* Illustriss. D.meùm Rodericum à Cunha *in comment.ad c.1 n.11.dist 2.*

15 In ead.glos. ibi, *nec semper hoc*, &c. Notatur ad hoc quòd dictio, *alius*, non semper refert qualitatem præcedenti similem, vt per Sanch. *de Matrim.lib.3 disp.10. num.3.* Sotd. *cons.449. n. 26. 29. & 30.* Menoch. *cons. 485. num.11.* Anton.Monach.Locens. *decis.58.num.18. cum seqq.* de qua vide plura *in tract. de dict. vsufreq. dict.26.*

S V M M A R I V M.

1 *Rescripta diuersa contra vnum super eodem ad diuersos indices impetrans, & illis vtens, perdit commodum vtriusque*

2 *Rescriptum præsentans, cuius virtute citatio subsequuta est, non potest illi renuntiare sine consensu partis aduersæ.*

3 *Ad incurrendam pœnam huius text.an sufficiat sola impetratio diuersarum commissionum, licèt impetrans eisdem non vtatur, discutitur, & tandem negatiuam partem sequitur.* n.4.

5 *Clericus nemo in dubio præsumitur.*

6 *Trahens aliquem coram diuersis indicibus pro eadem causa eam perdit.*

7 *Rescriptum si ob aliquòd vitium sit nullum, tunc illius mentio habenda non est in impetratione secundi.*

Cap. Ex tenore. XVI.

1 Litteras diuersas super eodem negotio ad diuersos indices impetrans, si vltimæ non reuocant, vel citant primas, omnium commodum perdit. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Zabatel. Collect. Barbat. Bellam. Ioan.Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butt. Henric.Boich, Martin. Vran. Didac. Sahagun, Vioian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 37.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.15.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decretal.lib.1. tit.2.cap.5.*

2 *Fraudem Presbyteri memorati*, &c.] Dum text. probat non potuisse in proposito rescriptum posterius impetrari à Presbytero, qui iam aliud præsentauerat, per quod aduersarium in iudicium vocauerat, apertè significat eum, qui rescriptum præsentauit, virtute cuius citatio subsequuta est; non posse illi renuntiare sine consensu partis aduersæ, cui iam ius quæsitum est, dum rescriptum commune efficitur, vt ex hoc text. notant Abb. Dec. *in princip.* & alij *hic*; aliter enim si posset Presbyter renuntiare priori rescripto de quo *hic*, vtique posset impetrare posterius; quia eo ipso videretur primo renuntiare, arg. *l.1. ff. de iurisd. omnium iud & c. præterea, de officio deleg.* Accedit quòd text. docet Presbyterum noluisse coram prioribus iudicibus litigare, & tamen hoc non satis est, vt rescriptum posterius impetrare valeat, & ita est hic text. pro sententia communi, quæ habet posse impetrantem renuntiare rescripto postquam præsentauit, & illo vsus est, de qua alibi, iuuat reg *l.vbi cæptum 311 ff de iudic. cum similibus*, quæ non solùm procedit in iudice ordinario, verùm etiam delegato, de quo *hic*, vt obseruant omnes hic, & illic, & liberè prosequitur Felin. *in præsenti à n.15.* & Perez *l.vlt.in princ.vers quæro cæptum, tit.1.lib.3 Ordin.* Gabr. *lib. communium, tit.de iudic.concl.1. à princ.*

Super eodem negotio impetrantis.] Notatur ad hoc quòd ad incurrendum pœnam de qua *hic*, sufficit sola impetratio diuersarum commissionum, licèt impetrans eisdem non vtatur, probant *hic* Host. & Abb. Pan. *n.41.* idem Host. & Panorm. *in c.vlt.inf hoc tit.* Dominic. & Franc. *num.7.in c.dispendia, hoc tit.in 6.* vbi Gomez. *n.18.* licèt enim narratio & casus proponatur hîc in eo, qui impetrauit, & vsus est vtraque commissione, Papa tamen in decisione solam expendit impetrationem, & fraudem in ea commissam, vt patet ibi, fraudem Presbyteri duas commissiones impetrantis; accedit *d.c.dispendia*, ibi, *studeat impetrare*, iuncto *vers. qui verò*, &c. vbi ad effectum, vt impetrans careat commodo litterarum, sola videtur expendi impetratio, quamvis ad effectum, vt ille in expensis condemnetur requirat text. vsum & fatigationem Rei in iudicium vocati. 3

Verùm licèt supradicta sententia improbabilis non sit, contraria tamen communis, & æquior ac in praxi seruanda est, resoluens pœnam huius text. procedere vbi impetrans diuersa rescripta vtitur eisdem, non verò vbi non vtroque, sed neutro, vel altero tantùm vtitur, vt est in summario huius text. intendit *gloss. 1. in princ. hic*, clariùs *glos.3.in c cæterùm, supr.hoc tit.glos verbo, fecerunt, in d. c. dispendia*, vbi Doctores communiter, vt per Gom. *n.28.* sequuntur Abb. *n.5.* Felin.*n.1:* Dec.4 post alios *hic* Ias.*n.12.in l. 3.in princ ff.quod quisque iuris*, Marian. *in cap.1.n.18.de mutuis petit.* intelligentes text. hunc in præcitatis verbis de impetratione cum effecto, quem non sortitur quamdio impetrans non vtitur, sic eodem modo intelligunt *d.c. dispendia*, de impetratione insimul cum vsu. 4

Nec Clericus.] Notatur ad hoc quòd in dubio nemo Clericus præsumitor, vt per Menoch. *de præsumpt. lib 6. præs.76. num 1.* Mascard. *de probationib. concl.302. num.13.& concl.963.num.1.* Fulu. Pacian. *eod.tract lib.2. cap.74 n.9.* Brun.à Sole *in locis communib. verb. Clerici 21.* Farin.*in praxi crimin.q 8.n.38.* Azeued. *l.10. num.1. tit.1. lib.4. noua recopil.* Flores de Mena *var. lib.1. q. 23. num.75 cum seqq* D.Barbosa *in l.Titia, num.31: ff.solut. matrim.* 5

Commodo careat vtrinsque.] Notatur ad hoc quòd trahens aliquem coram diuersis iudicibus pro eadem causa eam perdit, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib.3.tit.1.n.18.pag.361.* Marta *de iurisd. part.2.c.2. num 15.* 6

In glos. 2. ibi, *licèt non faciant mentionem de primis.* Notatur ad hoc quòd si primum rescriptum ob aliquod vitium sit nullum, tunc illius mentio habenda non est in impetratione secundi, vt per Menoch. *de arbitr.casu 101.n 57 & n.81.* Mascard.*de probat. conclus. 846.n.21.* Æmill.Verall.*decis.217.p.1.* Cald. Pereira *de potestate elig.cap.5.n 12.* plures alios refert Sanch.*de matrim lib.8.disp.22.n.21.* 7

S V M M A R I V M.

1 *Rescriptum ad beneficium impetratum, & de beneficium impetrante non faciens mentionem, minimè valet.*

2 *Impetrans beneficium narrare debet aliud, quod iam obtinuit, multipliciter declaratur ibi.*

3 *An eo casu quo quis in impetratione alicuius beneficij*

non fecit mentionem de alio obtento, propter quod impetratio est nulla si impetrator velit dimittere primum, cuius non meminit an gratia conualescat ostenditur.

4 *Beneficium impetrans tenetur facere mentionem de pensione habita loco beneficij.*

5 *Pensio est beneficium Ecclesiasticum si detur in titulum beneficij, secus si in stipendium.*

6 *Beneficium impetrans tenetur facere mentionem de præstimonijs datis in titulum perpetuum, & habentibus annexum aliquod obsequium spirituale.*

7 *Præstimonia data in titulum perpetuum, & habentia aliquod obsequium spirituale annexum beneficia dicuntur.*

8 *Beneficium impetrans tenetur facere mentionem de titulo patrimonij, ad quod ordinatus est in literis iustitiæ, secus in literis gratiæ.*

9 *Beneficij manualis est facienda mentio in impetratione secundi.*

10 *Impetrans debet exprimere in impetratione se esse Clericum.*

11 *Beneficium laico conferri non potest.*

12 *Beneficium vnum habens iure indignus est ad alterum.*

13 *Electionis confirmatio valet non facta mentione de prouisione alteri nulliter facta.*

14 *Beneficium quod dicatur Clerico sufficiens.*

Cap. Cùm adeo. XVII.

1 IN literis pro beneficio obtinendo semper debet fieri mentio de alio beneficio si quod habet ille, qui impetrat, & debet semper dici, *si dignus est*, quòd si non dicatur, semper intelligitur, aliàs non valet. Si est clericus, debet se clericum dicere, si non, dicat se scholarem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Imola, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, & Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 18. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 15. remissinè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1 *tit.* 2. *c.* 7.

2 *Nec de prebenda ipsius mentio haberetur.*] Notatur ad hoc quòd impetrans narrare debet aliud beneficium, quod iam obtinuit, Mill. *in repet. verbo*, *gratia*, Nicol. Garcia *de benefic part* 1. *c.* 2. *num.* 112. Menoch. *de arbitr. casu* 201. *n.* 41. vbi *num.* 42. hoc ampliat etiamsi beneficium esset tenue, *& n.* 43. etiamsi impetrans secundum beneficium reipsa primum consequutus non fuisset, sed solùm habeat literas super impetratione, *& n.* 45. quamuis impetrans possideret aliud beneficium, quod violenter occupauerat. Hoc tamen cum Nau. *cons.* 9 *de rescriptis in nouis*, limitat Nicol. Garcia *vbi proximè n.* 125 nisi impetrans de facto ignoraret se habere alia beneficia, per text. *in c. gratia. hoc tit. lib.* 6. quem asserunt procedere in ignorantia facti, & non iuris. Vnde idem Garcia obiter notat errasse Gonz. *ad reg* 8. *Cancel. gl.* 15. *§.* 2. *n.* 68. quatenus habet quòd beneficium vacaturum tanquam incompatibile per assecutionem secundi non est opus narrari vt obtentum in gratia secundi, quia Mohed. *decis.* 14. *de prebendis*, quem pro se allegat, id non dicit, sed quòd non est opus facere mentionem de qualitate, quòd sit simile sub eodem tecto.

3 Quæstio est non contemnenda an eo casu, quo quis in impetratione alicuius beneficij non fecit mentionem de alio obtento, propter quod impetratio est nulla, iuxta *cap. de multa*, *infra de prebend.* si impetrator velit dimittere primum, cuius non meminit, an gratia conualescat? in qua communis est Doctorum sententia impetrationis litteras non conualescere, vt tenet Ioan. Baptist. Ferret. *cons.* 11. *vlt. num* 24. post Specul. Host. Ioan. Andr. Cardin. Butr. Imolam, & alios, sequitur Rendina *in promptuario recept. sent. tit.* 7 *num.* 11 vbi secus dicit si impetrationis tempore nondum beneficiom habebat, sed erat illud recepturus, tunc enim resignando iuri quærendo litteræ conualescunt.

Amplia primò principalem resolutionem, quatenus habet impetrantem beneficium teneri facere mentionem de obtentis, vt procedat etiam in pensione imposita super beneficio, id est loco beneficij, vt commodiùs sustentari valeat, veluti ex causa renunciationis, vel cessionis, vt per Menoch. *de arbit. casu* 201. *n.* 51. Flamin. *de resign. lib.* 2. *q.* 15. *n.* 5. *& lib.* 6. *q.* 1. *n* 13. *& lib.* 10. *q* 2. *n* 78. Azor. *instit. moral p* 2. *lib.* 6. *c.* 33. *q.* 8 *vers. ex quo fit*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 5. *§.* 5. *à n.* 16. Nicol. Garc. *de benefic p.* 1. *c.* 5. *à n.* 75. Nam pensio est beneficium Ecclesiasticum, & beneficij nomine intelligitur si detur in titulum beneficij, secus si in stipendium, Redoan. *de simonia, p* 2. *c.* 14. *n.* 10. Selu. *de benefic. p* 1. *q.* 3. *n.* 11. Hojed. *de benefic. incompatibil in præfat. n.* 30. *& p.* 1. *q.* 7. Rebuff. *in tract. de pacificis possess n.* 92. *& n.* 214 *& in tract. nomin. q* 9. *n.* 36. Salzed. *in pract. Benard. c.* 62. *num.* 10. *aliàs c.* 65 *num.* 15 *in nouis.* Azeued. *l.* 1. *n.* 5. *tit* 4. *lib.* 1. *noua recop.* Couar. *pract. c.* 36. *num.* 10. *vers.* 4. Flamin. *de resign. lib.* 1. *q* 10 *n.* 69. *& lib.* 2 *quæst.* 15. *à n* 11. *& lib* 6. *q.* 4. *n.* 19. Flores de Mena *var lib.* 1. *q.* 21. *n.* 199. *& q* 23 *n.* 35. Nau. *cons.* 11. *de constit num.* 8 *& cons.* 8 *de iurepatron. num.* 9. *& cons.* 66. *de simonia num.* 30. Azor. *d. part.* 2. *lib* 3. *c.* 5. *q.* 2. *& lib.* 8. *cap.* 5. *q.* 4. Gonzal. *d.* § 5. *à princ* P. Soar. *tom.* 5 *de censuris, disp* 15 *sect.* 1. *n.* 6. Nicol. Garcia *d. c.* 5 *à n.* 3 Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, *§.* 14 *num.* 21. & ideo illegitimus sicut est incapax beneficij, ita est incapax pensionis, eatenus tantùm, quatenus est incapax Ordinis, vt dixi ad *cap. propositum, num. fin de filiis presbyt.* 4 5

Secundò amplia procedere in præstimoniis, de quibus tenentur facere mentionem beneficia impetrantes, quando ipsa præstimonia dantur in titulum perpetuum, & habent annexum aliquod obsequium spirituale, vt per Menoch. *d. casu* 201 *à n* 55. Talia enim præstimonia beneficia dantur, vt resoluunt Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 18. *n.* 10. *in nouis. impr.* Fusch. *de visit. lib.* 2. *c.* 20. *n.* 23. Ludou. Lopez *in instruct. consc. tom.* 1. *cap.* 105. Sot. *de iustit. lib.* 18 *q.* 5. *num.* 3. *concl* 2. Nau. *in man. cap.* 25. *n.* 122. Fulu. Pacian. *de probat. lib* 1. *c.* 31. *n.* 1. Veg. *p* 1. *sum. cap.* 128. *casu* 15. *vers. Sexto*, Petr. Ledesma *in sum. part.* 2. *tract.* 9 *c.* 4. *concl* 6. *diffic* 1. Fr. Emman. *in sum. p.* 1. *cap.* 140. *n.* 7. Iacob. de Graff. *in decis. aureis lib.* 2. *c.* 9. *n.* 14. Flamin. *de resignat. lib* 1 *quæst* 2. *num* 123. *cum seqq. & lib.* 2. *q.* 1. *num.* 136. *&* 137. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss* 5. *§.* 2. *n.* 11. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3 *cap.* 7. *quæst.* 1. Soar. *d. tom.* 5. *disput.* 33. *sect.* 1. *num.* 8. Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum*, *prælud.* 20. secundùm Romanam impress. 6 7

Tertiò amplia, vt quis teneatur facere mentionem de titulo patrimonij, ad quod ordinatus est in literis iustitiæ, secus tamen in literis gratiæ, vt per Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit. de prebend. num.* 3 *p.* 181. Menoch. *d. casu* 101. *n.* 49. Azor. *d. lib.* 6. *c.* 33. *q.* 8. *vers. si priores*, Nicol. Garc. *de benefic. p.* 2. *c.* 5. *n.* 191. *cum seqq.* 8

Quartò amplia, vt quis obtinens beneficium manuale, hoc est, amouibile ad superioris nutum, teneatur illius facere mentionem in impetratione secundi, vt per Menoch. *d. casu* 201. *n.* 46. Nicol. Garcia *d. tract. p.* 1. *c.* 2. *n.* 80.

Imo

10 *Imo nec clericus diceretur in eis.*] Notatur ad hoc qnòd impetrans debet exprimere in impetratione esse Clericum, aliàs si exprimat esse Clericum cùm sit laïcus, impetratio est obreptitia ob falsi narrationem, & per consequens prouisio est nulla, vt per Menoch. *dict. casu* 211. *num.* 33. Flamin. *de resign.lib.4.quæst.2.à num. 9. cum duobus seqq.* Et impetrans tenetur probare clericatum, & tonsuram, etiamsi ab alio tertio secum litigante non apponatur, vt Boër. *decis.* 171.*numero* 12. & 15.

12 Notatur etiam ad hoc quòd laïco conferri non potest beneficium, vt per Selu. *in tract. de benef. part.* 2. *quæst.* 13 *num* 14. Nau. *conf.* 1 *num.* 1. *sub tit. de præbend. in nouis.* Hoied. *de incompatib.benef part.* 1.*cap.fin num.* 61. Rebuff. *in tract. de pacificis possess. num* 324. Menoch. *dict. casu* 201. *num.* 33. Flamin. *d.q* 2.*n* 2. nec etiam ad illud potest præsentari, vt per Lambertin. *de iurepatron.in vlt.part. lib* 1.*q* 2. *art.*3. Flamin. *d quæst.*2.*num.*5. Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel gloss* 2. *numero* 60.*cum seqq. & gloss* 5.*num.*9. plures Doctores refero ego ipse *in tract. de offic. & potestate Episcopi, part.* 3. *allegat* 27. *num* 73. Cætera verò quæ ad hoc propositum desiderari possont, tractabo *infrà ad c.*2 *de institut.* Cùm iure Canonico dumtaxat prohibeantur à beneficiis ij, qui nondum sunt prima Clericorum tonsura donati, vt per Azor. *d.lib* 6.*c.*2.*q.*6 igitur cum priuilegio Apost. beneficiom à laïco poterit obtineri, Nicol. Gareia *d p.*1.*c.*2. *num.* 28

12 *Dignus.*] Notator ad hoc quòd habens certum vnom beneficiom, iure ipso dignos est ad alterum, vt per Azor. *d lib* 6.*c.*10 *in princ.*

13 In glos. 1. ibi, *licèt non faciant mentionem* Notatur ad hoc quòd valet confirmatio electionis non facta mentione de prouisione alteri nulliter facta, & non censetur subreptitia impetratio alienios dignitatis à Papa facta, non habita mentione electionis ad dignitatem illam nulliter factæ, vt per Palat. *in repet.cap per vestras, nocab* 4.*n* 14. *de donat inter virum.*

14 In gloss. *Sufficientem*] Notatur ad hoc quòd illud beneficium dicitur Clerico sufficiens ad sustentationem, qnòd ipsi, & suis sofficit, vt per Azor. *d lib.*6. *c.*10.*q.*8. qoem refero ego ipse in meo *tract de officio & potest. Episc. part.* 2. *allegat* 9. *numero* 13. Fillinc. *tom.* 1. *tract.* 41. *cap.*7. *numero* 19. Illostriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment ad cap.* 1. *num.* 6. *dist.* 70. quamvis verò relinquatur iudicis arbitrio, Flamin. *de resignat. lib.*5.*quæst.*6. *numero* 131. Beia *respons. casuum conscient. part.*4.*casu* 26,*vers. quòd si quaras, pag. mihi* 442. Zerol. *in praxi Episcop verbo, beneficia, vers. octaua conclusio, p.* 51. *part.* 1.

15 In ead. glos. ibi, *in tali sufficientia debet haberi ratio nobilitatis* Vide Tiraq. *de nobilit. cap.*20. *num* 13 & 142. Talis enim sofficientia probanda est inspecta qoalitate personæ, nobilitate Ecclesiæ, & ciuitatis, & illius consuetudinis; & aliis similibus circonstantiis, de qoibus per Selu. *de benef part.*1.*quæst.*5.*n.*227 & *seqq.* Rebuff. *in tract de cong part.num.*80. *vers. & non potest*, latè Menoch. *de arbitr.casu* 216.*ex n.*12. Buratt. *decision.* 248. *num.* 4.

16 In gloss. *Si dignus*, vlt. ibi, *qui habet sufficiens beneficium ad aliud beneficium reputatur indignus.* Vide quæ dixi ego ipse *de officio & potestate Episcopi, part.* 3. *allegat.*62.

SVMMARIVM.

1 *Ordo rescripti interpretationem recipit à iure communi.*
2 *Rescriptum debet intelligi secundùm ius commune, & eius ampliationes amplecti.*
3 *Imperans aliquid contra ius commune hoc facere debet, vt minus quàm possit, lædatur ipsum ius.*
4 *Causæ cognitione alicui simpliciter commissa, an quoque censeatur commissa desinitio ostenditur, & numero* 5.
6 *Posse quis non dicitur, quod contra ius potest.*
7 *Clausula sequens quandoque determinat præcedentia.*
8 *Argumentum nunquid valeat, & sumi possit ex ordine literæ, ostenditur.*

CAP. Causam, quæ XVIII.

Innoc. III.

Rescripti forma quando est contra ius, seruanda est secundùm ius commune, nisi constet Papam aliud voluisse. Item si quid fuerit factum, solom illud 1
reuocatur quod fuit illegitimè factum. Colligont ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Butr. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host Archar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Didac. Sahagun, Compostel. Viuian. *in rationali primo libri iuris Pontificij, pag.* 39 Alagona *in compend. iuris Canonici pag* 15 remissiuè Ximen. *in concord p.*1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal.lib* 1 *tit.*2. *cap.*8.

Collige ex text. quòd rescriptum debet interpretari 2
secundùm ios commune, vt per Calder. *cons.*25 *si mandatur, in princ* aliàs *cons.*1.*de rejc* Roman. *cons.*334. *Circa primum n.*1.& 2. & *ibi* Mandos. Card. Tusch. *tom* 6 *lit. P. concl.*211. Sord. *decis.*173.*n.*8. Guid. Papæ *in tract. de rescript. n.* 32. Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.*93. vbi multa super hunc text. Mantic. *decis.* 218.*n.*3. Aretin. *cons* 45. *n.*5.& *cons.*76.*n* 4. Rota *decis.* 39.*n.*2. apud Farin. *in recent p.*1. Garc. Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat. n.*275. vbi dicit quòd verba rescriptorum generalia restringuntur secundùm ius commune, & rescriptum ad lites strictè interpretari debet, vt ad ius commune reducatur. Paris. *cons.*108.*n* 14.*lib.*4. Rot. *dec.* 148 & 35. *in nou.* Card. Tusch. *d. lit. P, concl.* 122.*n.*3. nam vbi aliquid iuxta illud disponitur, eius ampliationes amplecti debet, cùm exceptio in eo non firmet regulam in contrariom, arg. text. *in c. dilectus, & in c. ad audientiam*, vbi Abb. *de clericis non resid.* Tiraq. *in tract. de mort. p.*1.*decl.*2.*n.*2. D. Barbos. *in l.*1 *ff. soluto mat. p.*2 *n* 61. Valasc. *cons* 42.*n.*7. Si verò aliquid disponatur contra 3
ios commone, intelligi debet, vt minos qoàm possit lædatur ius commune, Cassan. *in cons. Burgundiæ, rub.*7. §.5. *in fin. n.*2 *pag.*237. Tiraq. *de retract. lig* §.9. *gloss.*2.*n.* 55 Menoch. *remed.* 15. *recup. n.*278.& *de arbitr. casu* 321. *n.*13.& *cons.*4 *n.*8.& *cons.*5.*n.*1.& *cons* 88.*n.*40 Surd *de aliment tit.*8. *priuil.*90 *n.*4. *cum seqq.* Aduerte etiam rescriptum interpretari secundùm verisimilem mentem concedentis, vt per Ant. Monac. *Lucensi decis* 62.*n.*20. & *n.* 22. tenet quòd in eis magis attenditur mens, quàm verba.

In causa cognitione ad decisionem, &c.] Hic text. 4
facit ad resolutionem illius quæstionis quam dubiam esse bis affirmat Alex. *in l. à Diuo Pio, in princ. num.* 8. *ff. de re iud.* & valde dubiam Abb. *in cap. cùm super num.*13. *de causa possess* & ambiguam Ias. *in d. l. à Diuo Pio. in princ n.* 17. an commissa alicui simpliciter causæ cognitione definitio quoque commissa censeatur, & non censeri commissam dicit glos. *in l qui procuratorem* 57. *ff. de procurat.* Burat. *in d. l à Diuo Pio, in princ. n* 21. Alex. *ibid. num* 18. Abb. *d. num.* 13. Butr. *in c. venerabilis num.* 7. *de iudic.* communis ex Menoch. *de arbitr.*

bitr in princ.n.16. Pro qua communi facit primò, nam commisso vno, nempe cognitione, aliud denegari intelligitur, argum. *l.cum prator 12.ff.de iudic.* Secundò facit, nam cognitio, & definitio diuersa sunt, *c. quamuis, c.accusatus 3.q 6.* text. *in præsenti, Extrauag quia quorumdam. col 2. vers. ei autem cui, de verb. signif.* Ioann. XXII. qua ratione praxi Romanæ Curiæ receptum est, vt semper in commissionibus apponatur hæc claus. *Committimus vobis causam cognoscendam, & fine debito terminandam*, vel aliam, videlicet, *Audiat talis, & iustitiam faciat*, quia vnum sine altero non sufficiebat, ex *l 1 C. si contra ius*, vbi Paul. *n. 2.* idem Paul. *in d. l à Diuo Pio n.17. à princ.* Mandos. *in praxi commiss. verbo audiendas fol. 4.*

5 Quamuis contrarium, immo commissa cognitione causæ censeri commissam definitionem teneant Ias. *in d. l à Diuo Pio n.17. in princip* Felin. *in c. super quæstionum, in princ num. 3 de offic. deleg.* Iacob. *in d l de qua re, num 1.* Alciat. *in l. notionem, in princ ff de verb signif.* Pro quibus non facit *d l. de qua re 74. ff. de iud.* quia obtinet in iurisdictione ordinaria, & sic supposita potestate definiendi; secus autem est in delegato, cui taxata est cognoscendi potestas, ita Abb. *d. n.13.* & Menoch. *citato loco n.23.* Nec etiam fauet *d. l. 1. C si contra ius*, cui non satisfacit *glos. 1. ibid.* nec Bart. *d n.11.* dum intelligitur causam ibi fuisse simpliciter commissam, in qua specie cognitio, & definitio commissa censetur, in quo omnes conueniunt, ex Ias. *vbi suprà n.15.* quia eidem repugnant verba illius l. ibi, *cognitio delata est* ex quibus planè constat non causam simpliciter, sed causæ cognitionem ibidem fuisse commissam, quæ tamen diuersa sunt, vt diximus; & satisfacit interpretatio Alciat. *d. loco*, dum ait commissam fuisse in casu ge cognitionem ordinariam, quo casu iudex qui cognoscit, definire debet; reiicitur enim tum quia diuinat, tum quia text. ille loquitur de commissione facta in ipso particulari, in qua specie cum authoritate rescripti cognoscat Ordinarius, efficitur delegatus, ex *d. c. cum aliquibus.* Vnde omissis aliis interpretationibus relatis ab Orian. *in l. 3. num. 118. ff. de offic. eius* dicendum est eo text. non dubitari, an mandata cognitione data esset iudicandi facultas, sed dubium erat, an ipsum ob aliqua, quæ expressa nō fuerant, & non poterant mouere Principem ad non concedendum cognitionem impediret, & ad hoc respondet Imp. habendo pro constanti iudicem ex alio capite potoisse pronuntiare, quia regulariter in quolibet actu, qui fit, præsupponimus alia requisita interuenire, arg. *c vnic. de æt. & qual. lib 6.*

6 *Quantum de iure poteritis.*] Notatur ad hoc quòd posse quis non dicitur, quod contra ius potest, vt per Stephan. Gratian. *Marchia decis. 13. n. 34.*

Super non expressis.] Hæc verba, iunctis aliis, ibi, *ante personarum, vel rerum expressionem*, apertè probant decisionem huius §. *in vers. nos igitur*, ac subinde reg. text. *in cap. 1. super hoc tit. & regulam generis, de regulis iuris lib 6.* non procedere postquam virtute generalis mandati facta est expressio personarum, & rerum per quam generalis illa specificatur, & ad certas species redigitur, & perinde est ac si super eisdem personis, & rebus expressis rescripta specialiter emanarent, arg. *l. cùm incertus 13. de legat. 1.* notat gloss. *verbo chorum, vers. contrarium in c. 2. hoc tit. lib. 6.* idque satis obseruant omnes in præsenti, *gloss. vlt. in princ.* ibi, *ita tamen.* &c. Dec. *num. 1. in fine*, Beroi. *45. in fin.* Rip. *61. cum seq.* & alij *in d. cap. 1.* Butr. *notab. 2.* Imol. *in princ.* per text. *ibi in c. cùm dilecta, tit. eod.* ex quorum mente reg. *d. cap. 1.* & similium tantummodo locum habet vbi proponitur mandatum generale sub quo plura comprehenduntur, non verò vbi multa insimul in eodem mandato specialiter exprimuntur, vt satis innuit text. in præsenti, iuuat *l. 2. ff. de legatis 2. & l. scire debemus 29 ff. de verb. oblig.*

In gloss. *Præcedat*, ibi, *quandoque clausula sequens de-* 7
terminat præcedentia, quandoque præcedens sequentia, prout iuris ordo requirit. Vide per me retracta *in remiss. de dictionibus, & clausulis, claus. 119.*

In ead. gloss. ibi, *nec ordo scripturæ spectatur, sed potiùs* 8
id, quod de iure sumitur. Vide *libellum de principiis vtriusque iuris, lit. O. n. 16. cum seqq.* Argumentum nunquid valeat, & sumi possit ex ordine literæ, itavt primò scripti aliis postea scriptis præferantur? Vide Menoch. *cons. 51. num. 55.* Gutier. *in repet l. vnic. n. 44. C. quando non petent. partes*, Boer. *in tract de ordine graduum vtriusque fori, p. 1 n. 24.* plures per Rêndinam *in promptuario recept. sent. in fine, tom. 2. in Miscel. n. 2.* faciuntque Ant. Monach. *Lucensi dec 13. n. 51 & dec. 64. n. 39. & 40.* & Flor. *dec. 1. n. 63* Card. Tusch. *lit. O. concl. 196.*

SVMMARIVM.

1 *Impetratio in Ecclesia numerata non valet non facta de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus Prebendarum.*

2 *Gratia quando est nulla ipso iure, ipso quoque iure datio executoris, & eius iurisdictio nulla est.*

3 *Dictio* irritum *est expressiua nullitatis ipso iure.*

4 *Consuetudines, vel statuta licèt Papa, vel Imperator casset, per hoc non intelligitur cassare consuetudines iuramento firmatas.*

5 *Clausula*, non obstante, *nunquam tollit constitutionem iuratam.*

6 *Episcopus dispensare non potest in suis constitutionibus iuramento firmatas.*

Cap. Constitutus. XIX.

Literæ impetratæ vt quis admittatur in numerum 1
Canonicorum, si numerus Canonicorum erat certus, iuramento firmatus, à Papa confirmatus, & expletus ante datam literæ non valeat ob tacitam veritatem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Ioann. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, Bernard. Compostel. *in breuiario iuris Canonici*, Viuian. *in rationali primi libri iuris Canonici, pag. 38.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 16.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord part. 1. & 2. & tom. 2. repetitionum in iure Canonico ad 1. Decretal. lib. 1.* Iacob. Zocchius, refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal lib. 1. tit. 2. cap 9.*

Literas executorias.] Notatur ad hoc quòd quando 2
gratia ipso iure nulla, ipso quoque iure datio executoris, & eius iurisdictio nulla, & inutilis est, vt per Nauar. *in c cùm contingat, in principali causa prima nullitatis, infrà hoc tit.*

Irritum.] Id est, nullum ipso iure, vt per Tiraq. *in l si* 3
vnquam. verbo reuertatur, n. 45 C. de reuocandis donationibus, Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 11. n 6.*

Firmatus iureiurando.] Notatur ad hoc quòd licèt 4
Papa, vel Imperator casset consuetudines, vel statuta,
per hoc non intelligitur cassare statuta iuramento
firmata, vt per Afflict. *decis. 5. in fine.* Vnde clausula 5
non obstante, nunquam tollit actum iuratum, vel constitutionem iuratam, Bernard. *Regul. 84.* Vital. de Cambanis *in tractatu clausularum, pag. 10. col. 1.* Marc.

Anton.

Ant. *variar. resolut. lib. 1 resol. 58. n. 6.* quos refero egó ipse *in meis remissionibus de dictionibus & clausulis clausula* 47. vbi etiam resoluo clausulam huiusmodi, *non obstantibus statutis Ecclesiæ* non tollere statota per Papam edita, vel confirmata per glos. *in Clementina dudum de sepulturis*, & quæ resoluunt Celsus Vgo *in tractatu clausularum pag. 480. col. 1* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, clausula* 31. Hinc etiam licet Episcopus possit dis-
6 pensare in suis constitutionibos, vt resoluunt per me citati *in tr. de officio & potestate Episcopi, p. 1. alleg. 34. n. 2.* si tamen sint iurciorando firmatæ, in eis dispensare non valebit, Azor. *inst. mor. p. 1. lib. 5. c. 15. q. 7. vers. in præsenti,* Sanch. *de mat. l. 8. disp. 17. n. 41.* quos refero *dict. alleg. 34. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Falsum exprimens, vel tacens verum in rescriptis, si maliciosè faciat, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem, vel ignorantiam obtinuisset vero expresso, & suppresso falso, saltem literas in forma communi, tunc delegatus procedit seruato iuris ordine, & non speciali forma rescripti; secus si nullo modo literas habuisset.*

2 *Tractatus debet esse diuisus, distinctus, & clarus, vt commodiùs intelligi possit.*

3 *Obreptio committitur per narrationem falsi, subreptio vero per veri taciturnitatem.*

4 *Litera corruunt in totum vbi in aliqua parte, vel articulo illarum per dolum; vel malitiam impetrantis falsum aliquod exprimitur, aut verum supprimitur.*

5 *Fraus, vel malitia, qua quis falsitatem expressit, vel veritatem suppressit, non præsumitur, sed necessario probanda est.*

6 *Rescripta gratia per subreptionem obtenta sunt ipso iure irrita, secus in rescriptis iustitia, qua non vitiantur nisi spe exceptionis.*

7 *Rescriptum subreptitium, & quicquid ab eo pendet, est ipso iure nullum.*

8 *Priuilegium subreptitium est ipso iure nullum.*

9 *Legitimationem nullam reddit subreptio, & obreptio.*

10 *Subreptio non dolosa non vitiat rescriptum ad lites, si aliàs Papa esset concessurus.*

11 *Ignorantibus, & simplicibus parcendum est.*

12 *Rescriptum non vitiat taciturnitas in eo quod si fuisset expressum; fuisset æquè concessum.*

13 *Rescriptum per quod quis impetrauit iudicem lite pendente, non facta mentione de illa, est nullum.*

14 *Mentio facienda est de statu causa in rescripto lite pendente impetrato.*

15 *Subreptitia dicitur venia à Principe impetrata, non facta mentione de iterato crimine.*

16 *Mentione non facta de lite nulla non ob id dicitur nullum rescriptum lite pendente impetratum.*

17 *Iudex cognoscit an sua sit interdictio quando est disceptatio iurisdictionis inter ipsas partes.*

18 *Delegatus potest sententiare super exceptionibus propositis pro impedienda executione Bullarum Apostolicarum.*

19 *Dolus vel calumnia præsumi non debet.*

20 *Subreptio non præsumitur dolosa.*

21 *Rescriptum corruit quando adest doli, siue alias Princeps esset concessurus, siue non.*

22 *Subreptio per ignorantiam commissa non excusat.*

23 *Exprimenda sunt illa, quæ Principis animum ad concedendum facilius mouere possunt.*

24 *Contumax non dicitur qui non comparuit citatus coram illo qui in eum notoriè nullam habebat iurisdictionem.*

25 *Quando opponitur aliquid quod contra contradicit iurisdictionem iudicis, potest ipse cognoscere an sua sit iurisdictio.*

Cap. Super literis. XX.

Literas per fraudem, vel malitiam impetrantes ex- 1
primendo falsitatem, vel supprimendo veritatem, nullom ex literis commodum consequuntur, & delegatus nollatenus de causa cognoscere potest. Qui verò per simplicitatem, vel ignorantiam veritatem tacent, vel facilitatem exponunt, si talis est falsitas, vel veritas, quæ si fuisset cognita, aut explicata Papæ, Papa adhuc literas dedisset, in forma communi, tunc delegatus literarum forma relicta procedere potest in causa secundùm ordinem iuris. Si verò Papa literas non dedisset, tunc iudex procedere non valet, nisi ad conuocandas partes, vt cognoscat de qualitate precum, an aliàs monuisset delegantem. Colligunt ex ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Beroi. Guid. Papæ, Felin. Dec. Bott. Henric. Boich. Martin. Vranios, Didac. Sahagun, Mantua, Compostel. Octauius Cloritius *in com* ad hunc text. Viu *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 39.* Alagona *in compendio iuris Canon. p. 16.* remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in conc p. 1. & 2. & tom. 2. rep in iure Canonico ad 1. Decret. librum*, Iacob. Zocchius, Ambros. de Vignate, Quintil. Mandos. in appendice, refertur ab Ant Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit 2. c. 10.*

Discretionem.] Notatur ad hoc quod diuisus, di- 2
stinctus, & clarus debet esse tractatus, vt commodiùs intelligi possit, Aym. *in tract. de antiquit. temporum in princ. in operis partitione*, Rojac. *in epitome successión. cap. 1 num. 1. & 2.* Strach. *de mercat. in præfat.* Hieron. Portolès *de con,ortibus, & fideicommiss. legali, cap. 1. num 2.*

Falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem.] 3
Aduerte per narrationem falsi obreptionem committi, subreptionem verò per veri taciturnitatem, seu per confusam ac perplexam expositionem, vel narrationem veri, Vioian. *tom. 1. commun. opinion lib. 4. tit. 12. num. 191. vers. & subreptio ipsa pag. 452.* Perez *l. 4. titul. 12. lib. 8. Ordin.* 689. Menoch. *de arbitr. casu* 201. *num.* 9. Sanch. *de matrim. lib. 8. disp. 21. numero 2.* Bernard. Græuæ, *ad practicam Cameræ Imperialis, l. 1. conclus.* 14. huius subreptionis, & obreptionis exceptio debet probari, Mascard *de prob. conclus.* 1123. *à numera* 11, Alexandr. Baudett. *cons. 26. num. 26. velum* 1. Bapt. Leonel. *tract de surreptione rescripti, q. 13. art. 1. & 2.* & aduerte quod subreptio eatenus vitiat gratiam, quatenus aliquid fuerit prætermissum in petitione illius gratiæ, quod si fuisset expressum, vel Princeps non concessisset ex causa à iure approbata, vt per Felin. *hic num. 8.* Sanch. *d. lib. 8 disp. 21. num. 11. & 17.* Cassad. *decis. 12. n. 14. de præbend.* Rot. *decis.* 1488. *n. 1. p. 1. recent.* & in Conch. beneficij 10. Maij 1610. coram Card. Sacrato, & in Mantuana pensionis 4. Decembris 1626. coram R.P.D Mulino, impressa per Vitian. post praxim iurispatron. *decis. 97. sub n. 1.* vide *infra sub n. 12.*

Nullum ex literis commodum, &c.] Ergo non so- 4
lùm in ea parte, in qoa verum suppressum, vel falsum aliquod expressom fuit, verùm etiam ex omnibus aliis etiam separatis, in quibus neutrum interuenit, siquidem indistinctè, & quoad omnes partes etiam distinctas corruunt literæ vbi in aliqua parte; vel articulo illarum per dolum, vel malitiam impetrantis falsum aliquod exprimitur; aut verum supprimitur;

vt

vt notant Abb. *not.* 2. Zabar. *num.* 4 Dec. *in princ.* Beroi. *lect.* 1. *à n.* 4. *& lect.* 2. *à n.* 13. *hîc.* Abb. & omnes vbi Dec. & latè Felin. *n.* 2. *in c sedes sup. hoc tit* communis *in cap. si eo tempore*, vbi Franch. *hoc tit. in* 6. Rebuff. *c.* 2. *ad leges Galliæ, sub hoc tit. in præfat n.* 110. Perez *l.* 1. *q* 13. *vers tamen secundùm quas, titul.* 12. *l.* 3. *Ord.* licèt subreptio per ignorantiam, vel simplicitatem commissa in aliqua parte, vel articulo rescripti illam tantummodo vitiet, non verò reliquas separatas, *d c si eo tempore, ad fin.* vbi omnes, Abb. & præcitati. Tiraq. *de pœnis temper. cap.* 44. *n.* 4. Secus tamen est vbi interuenit malitia, vel dolus impetrantis, vt probat text. in verbis prædictis, & ibi, *nullatenus*. &c. & deducitur ex *l. etsi legibus, C. si contra ius*, ibi, *careat penitus impetratis*, quasi dicat, omnibus quæ impetrauit, & ex *d. c. sedes, in fine*, vbi referuntur eadem verba: iuuat ratio, quia si rescriptum vitiaretur tantùm quoad eam partem, in qua subreptio commissa est, vtique nulla pœna videretur imposita peruerso impetranti, cùm idem omnino dicendum sit in eo, qui per simplicitatem, vel ignorantiam aliquid omisit, vel falsum expressit, iuxta hunc text. *in vers. seq.* & tamen Papa in peruersitatis pœnam aliquid in priori constituit peculiare, vt patet ex litera, ibi, *in sua peruersitatis pœnam nullam*, &c.

5 *Postquam sibi super hoc fuerit facta fides.*] Ergo fraus, vel malitia, qua quis falsitatem expressit, vel veritatem suppressit, non præsumitur, sed necessariò probanda est per eum, qui allegat illam interuenisse, ex reg. *l. quoties, vers qui dolo, ff. de probat.* cum aliis de quibus Tiraq. *de retract. lig.* §. 16 *gloss.* 1. *n* 35. & ita in dubium per ignorantiam, & simplicitatem potius, quàm per fraudem, vel malitiam subreptio commissa præsumitur, iuxta *reg. præsumitur, lib.* 6. cum similibus, probat *glos hîc verbo, priori modo*, recepta communiter, vt per Abb. *n.* 7 Felin. *n* 5 Beroi. *lect.* 1. *n.* 37 & alios *hîc*, Dec. *in c. si autem, n.* 2. *hoc tit* Patis. *cons* 4. *n.* 10. *l.* 4. Perez *ad rubr. q.* 4. *tit.* 12 *lib.* 3. *Ord.*

6 *Nullas prorsus*, &c.] Notatur ad hoc quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta, sunt ipso iure irrita, vt per Menoch. *de arbitr casu* 201. *n.* 2. *&* 17. *& cons.* 1. *n.* 399. *& seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *tit. de rescript. resol.* 5. *à n.* 2. Perez *l.* 4. *vers. quaro* 9 *tit* 12. *lib.* 3. *Ord. pag.* 690. Flamin. *de resign lib.* 4. *q.* 2. *n.* 41. *&* 44 *& tom* 2. *lib.* 10. *q.* 2. *n.* 4. Valasc. *cons.* 72. *n* 9. Card. Tusch. *practic. conc. tom.* 7. *conc* 711. *cum seq* Sanch. *de mat. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 3. qui contrarium resoluunt in rescriptis iustitiæ, quæ non vitiantur nisi ope exceptionis, me citato *in hoc loco* Ferentil. *in annot. decis* 74. Buratti
7 *num.* 6. *lit A.* Vnde rescriptum subreptitium, & quicquid ab eo pendet, est ipso iure nullum, Menoch. *cons.* 1. *n.* 399. Baptista Leonel. *tract. de subreptione rescripti, quæst.* 1. *art.* 5. Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper lib.* 1. *conc* 14. Et loquendo de rescripto absolutionis idem resoluit Menoch. *cons.* 343. *num.* 51. Et nisi verificentur omnia contenta in literis gratiæ, corruit illa, Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancel* §. 4 *proœm. num.* 8.

8 Hinc fit priuilegium subreptitium esse ipso iure nullum, vt per Xuar. *alleg.* 11. *num* 31. Ioan. Garc. *de nobilit. glos.* 1. §. 1 *n.* 72. Azeuedo *l.* 2. *tit.* 14 *lib.* 4. *noua
9 recop.* Sanch *d. dispu.* 21. *num* 64. Et subreptio & obreptio reddit legitimationem nullam, cum per eam præiudicetur iuri tertij. Perez *l.* 5. *in princ. vers quaro* 10. *tit.* 12. *l.* 4. *Ordin. pag mihi* 691. quia quando precibus obreptitiis, vel subreptitiis legitimatio, seu priuilegium conceditur, dicitur concedens noluisse concedere, quia si sciuisset, vel sibi falsum fuisse narratum, vel verum suppressum, id non concessisset, ex Menoch. *cons.* 112. *num.* 72. Vnde subreptitia redditur gratia ex taciturnitate eius, quod si concedens sciuisset, vel non concessisset, vel difficulter concessisset, vt per Felin. *in præsenti num.* 8. Socin. *cons.* 160. *num* 2. *lib.* 2. Corn. *cons.* 145. *num* 4 *lib.* 1. Cassador. *decis.* 12. *num* 14. *de prabend.* Sanch. *de Matrim. lib* 8. *disp.* 21. *num.* 11. *&* 17. Buratt. *decis.* 510. *num.* 7. vbi Ferentil. eleganter *litera A.* Rot. *decis.* 288. *per tot.* & præcipuè *num* 5. post *volum.* 2. *consil* Farinac. *& decis.* 428. *num* 1. *& decis* 506. *num.* 2. *p.* 1. *& decis.* 105. *& decis* 739. vtrobique *num.* 1. *part* 2 *recent.* & in Rhegien. translationis pensionis 26. Nouembris 1622. coram R. P. D. meo Pirouano, & in Toletana indulti 14. Martij 1625. coram bonæ memoriæ Remboldo, & in Mantuana pensionis 4. Decembris 1626. coram R. P. D. Merlino. Et an aliquid, quod fuit tacitum, sit eius generis vt expressum retraxisset Principem, vel difficiliorem illum ad concedendum reddidisset, iudicis arbitrio diiudicandum relinquitur, vt tradunt Cassad. *decis.* 12. *num.* 14. *de prabend.* Felin. *in cap. cæterum num.* 4. *hoc tit* Couar. *variar. lib.* 1. *cap vlt num* 5. *vers. falsitas*, Menoch. *de arbitr. casu* 210. *num.* 24. *cum seq.* Sanch. *d. dispu.* 21. *num.* 19. quos sequuta est Rot. *in d. Mantuana pensionis coram R P. D. Merlino.* Verùm prædicta procedunt quando nec ex iure, nec ex stylo Curiæ, vel consuetudine Principis id cognosci potest, nam taciturnitas qualitatis, quam exprimi in iure specialiter cautum est, reddit gratiam subreptitiam, non attento an Princeps faciliùs, vel difficiliùs concessisset, vt docent Felin. *in præsenti num.* 1. *limit.* 1. *& in cap. ad aures num.* 12 *concl* 9. *hoc tit.* Cou. *d cap. vlt. num* 5. *vers. verùm vt hîc*, Menoch. *d. casu* 201 *num.* 17. Sanch. *d. disp.* 21. *num.* 12. & censuit Rot. in Calaguritana iurisdictionis 8. Aprilis 1585. coram Rubeo, quam citat Beltramin. *in annot. ad decis.* 150. Gregor. XV. *sub num.* 12. *vers. in contrarium.* Et idem est de qualitatibus, quæ ex stylo Curiæ, vel Cancellariæ, aut ex consuetudine Principis exprimendæ sunt, quæ nisi narrentur, rescriptum redditur subreptitium, nec attenditur an Princeps eadem facilitate concessisset, Menoch. *d. casu* 201. *num.* 28. Mascard. *de probat. concl.* 846. *n.* 8. Sanch. *d. disp.* 21. *n* 16.

Qui per simplicitatem, vel ignorantiam.] Notatur ad 10
hoc quod subreptio non dolosa siue in tacendo, siue in exprimendo falsum non vitiat rescriptum, si aliàs Papa esset concessurus, Nicol. Garc. *de benefic. p.* 6. *cap.* 2. *num.* 201. vbi cum Gloss. *verbo, taceatur, in cap. si motu proprio de prabend. in* 6. & Ioan. Andr. *hîc*, & Bero. ac Dec. *num* 18. intelligit in rescriptis ad lites, secus resoluens in gratiosis, in quibus subreptio licèt per ignorantiam, aut simplicitatem vitiat, Aym. *cons.* 68. *num.* 12. *vol.* 1. Vnde notatur etiam text. in præsenti ad hoc quod ignorantibus & simplicibus parcendum est, vt per Palat. *in alleg. hæresis.* §. 4. *col. a.* Et qui ignoranter, rusticitate, aut simplicitate ductus deliquit, minus peccat, ex Tiraquel. *de pœnis temper. causa* 11. *num.* 2.

Nullatenus.] De hac dictione dictum est *suprà in* 11
cap. eam te 7. *hoc titul. & in tract. de dict. vsufrequent. dict.* 226.

Tacita vel expressa.] Notatur ad hoc quod tacitur- 12
nitas non vitiat rescriptum in eo quod si fuisset expressum, fuisset æquè concessum ex Palat. *in repet. cap. per vestras, notab.* 4. *num.* 17. *de donation. inter virum*, nam rescriptum, in quo supprimuntur, quæ iudicis animum ad dandum, vel denegandum mouere possunt, est subreptitium, vt per Xuar. *alleg.* 13. *num.* 1. Sic etiam rescriptum redditur nullum quotiescumque impetrans tacet ea, quæ si exprimerentur, animum Pont. inclinare possent ad gratiam denegandam, seu concedendam cum aliquo moderamine, vt per Curt. Iun. *cons.* 17. *in fin.* Crau. *cons.* 196. *col.* 4. Cou. *l.* 1.
var.

var. c.10.n.5.vers.verùm vt his, Mandos. *in reg. 32. Cancel.*
q.8.n.10 & q.11.n.4. Menoch. *de arbitr. casu 201.n.17.*
Gut. *canon lib.2.c.15.n.29.* Rebell. *de oblig.iustit p.1.l.5.*
q.5.n.25. Rot. *decis.65.n.1.p.1.diuers.& dec.26. lib.2. &*
decis.248.lib.5.diuers. & ideo gratia probatur sobrepti-
tia, quoties illa expressa in precibus non sunt, quæ
si fuisset expressa, aut Princeps contenta in illis non
concessisset, vel saltem ægrè illa condonasset, Mascard.
de probat.concl.846.

13 *Non est aliquatenus* &c.] Notatur ad hoc quod non
valet rescriptum per quod quis impetrauit iudicem li-
te pendente, non facta mentione de illa, Bouer *sing.8.*
n.6. quia rescriptum aut concessio impetrata à Princi-
pe lite pendente non facta de ea mentione est nulla,
Rebuff. *tom.1.ad leges Galliæ, tr.de reuocat.n.87.pag.269.*
Perez *tit.3.lib.3. Ordin. pag. mihi 449.& 701.* Azeued.
l.1.n.5 tit.5.lib.4.nouæ recop. Flamin. *de resign.l.2.quæst.3.*
num.60.cum seq. Lancel. *de attentatis, p.2.c.4.n.610.cum*
seq Cened. *ad Decret.collect.53.num.1.* vbi *n.2.* disputat
an quando concessio Principis facta est motu proprio,
aliquid operetur etsi de lite pendente nulla in ea fiat
mentio, *& n.4.* idem quærit quando additur clausula
14 *ex certa scientia*, Amplia, vt etiam de statu causæ sit fa-
cienda mentio, Menoch. *de arbitr.cas.102.n.6.* Lancel.
d.c.4.illat.7.n.649. Steph. Grat. *discept forens c.100.n.37.*
Flamin. *de resignat l.2 q.3.num 64* Mar. Ant. *var resol l.1.*
res.104 num 29. vbi *num.11* cum Gomes. Paris. Gabr.
Lancel. & aliis resoluit clausulas, *cuius litis*, &c. *statum*
& merita, &c. *pro expressis*, &c. hoc vitium tollere. Vn-
15 de subreptitia dicitur venia à Principe impetrata, non
facta mentione de iterato crimine, Tiraq. *de pœn.temp.*
causa 10 n 4. Padil. *in l.transigere, n.63 c. de transact.* Se-
bast. Medices *de reg.iur.reg.3.n.54.* Farin. *in praxi crim.*
p.1.q.6.n.4. Henriq. *in summ.l.13.c.30.§.1.* Nic. Garc. *de*
benef p.8 c.5.n.38. Cened. *ad Decretal.collect.34. num.4.*

16 Limita tamen principalem resolutionem, quando lis
esset nulla, quia tunc de ea impetrans non tenetur fa-
cere mentionem, siue sit nulla ipso iure, siue veniat an-
nullanda ope exceptionis, Menoch. *d.casu 102.num.82.*
Lancel. *d.c.4.n.651.* Mascard. *de probat.concl.946.à n.20.*
Cened. *d.Collect.53.n 4 & n.5.* Menoch. *vbi suprà n.14.*
limitat etiam quando lis esset deserta.

17 *De precum qualitate cognoscat.*] Notatur ad hoc quod
iudex per literas datus apud quem contra illas oppo-
nitur exceptio subreptionis, potest de ea & precum
veritate, ac subinde de validitate literarum, & viribus
suæ iurisdictionis vocatis partibus cognoscere, vt latè
prosequuntur Felin. *à n.18.* Dec. *12.* Beroi. *lect.1 à n.19.*
& lect.2.n.25.& à n.79. post alios *hic*, Ias. & omnes *in*
l.2.ff.si quis in ius vocatus, Perez *ad l.2. vers. item, tit.1.*
l.3. Ordin. Et quod iudex cognoscit an sua sit iurisdi-
ctio quando est disceptatio iurisdictionis inter ipsas
partes, secus si est inter ipsum iudicem & partem,
tenet Corset *sing. 149.n.2.* vide Erasm. à Cocbier *de*
iurisd ordin.in exemptas, p.2.q.12.

18 *Nisi forsitan*, &c.] Notatur ad hoc quod delegatus
potest sententiare super exceptionibus propositis pro
impedienda exequutione Bullarum Apost. vt per Abb.
in c. Pastoralis, §. quia verò, n 3.infr.de offic.deleg. Myn-
sing. *cent 4.obseru.93 num.3.* Menoch. *de arbitr l.1 q.18.*
n.16. Rota *in non.decis.35.num.1.& decis.202.num.1.p.1.*
quos refert Marius Antonin. *variar.res. lib. 1.res. 39.*
num 5.

19 In glos. *Priori*, ibi *qui fraudem allegat, eam probare*
tenetur. Vnde dolus, vel calumnia præsumi non debet.
D. Barbosa *in l cum, qui temerè, n.26.ff de indic.* Et quia
dolus regulariter non præsumitur, ideo allegantem
oportet illum probare *l. quoties, §. qui dolo, ff. de probat. l.*
dolum, C. de dolo, Gram. *dec.60.n.6.* Marant. *de coniect.vlt.*
vol.lib.2.tit.7.num.1. Masc. *de probat.concl.542.* Menoch.

præsumpt.lib.5 præs.5.n.14. Honded. *cons.100 n.32.vol.2.*
Buccat. *de differt inter iudicia ciuilia, & crim.differt.161.*
n.7. & subreptitio non præsumitur dolosa. Flam. *de re-* 20
sign.l.10 q.1.n 8. Surd. *dec.307.n.17.* Nec dolus præsu-
mitur in obreptione rescripti, Tiraq. *de præscr §.1. glos.*
vers sed quod, pag.87 Sanch. *de matrim.lib 8.disp.21.n.68.*
Et ideo excipiens de subreptione & obreptione exce-
ptionem debet probare, Masc. *de probat.concl.1123.n.11.*
cum seq. Alex. Rodens. *cons 26.n.26.vol.1.* Bapt. Leoncl.
d.tr.de subrept rescript q.13.art.1. & 2. quæ quidem su-
breptionis exceptio non censetur sublata, licèt per re-
scriptum Principis tollantur omnes exceptiones, Aym.
cons.68 n.13.vol 1. qui *cons. 79. n. vlt* asserit subreptionis
exceptionem dilatoriam esse, & opponi, ac probari de-
bere ante litis contestationem.

In glos. *Nullatenus*, ibi, *legitima.* Notatur ad hoc 21
quod corruit rescriptum, quando adest dolus, siue aliàs
Pontifex esset concessurus literas, siue non, vt per
Sanch. *d disp.21.n.73.*

In glos. *Literas* Notatur ad hoc quod subreptio per 22
ignorantiam commissa non excusat, vt per Aym. *cons.*
68.n.11. vol 1. Menoch. *d. casu 202.n.4. cum seqq. & à*
n.29 & cons.1.n.407.

In ead glos. ibi, *mouere possunt.* Notatur ad hoc quod 23
illa exprimenda sunt, quæ Principis animum ad con-
cedendum facilius mouere possunt, vt per Menoch.
de arbitr.casu 201.n.24.& cons.316.n.1 & 4. & cons.1.
n.401.& cons 191 n.55. Valasc. *consult.130 n.90.* Valer.
Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.30. tr.3. n.268. vers.*
qua autem.

In ead. glos. ibi, *non valent literæ si quis taceat senten-*
tiam latam. Limita si sententia erat nulla, quia de illa
non tenetur quis facere mentionem, vt per Felin. *n.15.*
& Dec. *n.36 vers.2.in præsenti*, Cassan. *cons.7.n.68.* Af-
flict. *decis.366. ex n.9.* Ant. Gabr. *commun. tit. de indic.*
concl.4.n.32.& 33. Menoch. *de arbitr.casu 202.num.52.*
Rot. *dec 807.n.7.p.1.diu.* & in Mindonien. Canonica-
tus 26. Nouembr. 1616. coram Bon. mem. Buratto in-
ter eius impressas *dec. 209. n.3.* refero plures alios *de*
appellatiua verborum vtriusque iur.signif. verbo sententia.

In glos. *Nisi forsitan. in fin.* Notatur ad hoc quod 24
quando certum est, & notorium citantem nullam ha-
bere iurisdictionem in citato, tunc etsi non compa-
reat, non potest citans contra eum procedere tan-
quam contra contumacem, vt per D. Barbosam *in l.*
si quis ex aliena, n.11.ff de indic.

In glos. *Facta fuerit.* Notatur ad hoc quod quando 25
opponitur aliquid, quod contradicit iurisdictionem
iudicis, potest ipse cognoscere vtrùm sua sit iurisdi-
ctio, vt per Abb. *in c.si Clericus, num.8.& 9.infra de foro*
compet.& addit ad eundem in c nouit.n 21. de iudic. Rota
dec.6 n.3.de except.& decis.24.de appellat. Ioan. Andr. *ad*
Corset sing.149.vers.iurisdictio, Idem Ioan. Andr. *in d.c.si*
Clericus, & ibi Marian. Socin. *n.12.vers.prima opinio, &*
n.13. D. Barbos. *in d.l si quis ex aliena, n.111.* Bellet. *dis-*
quisit. clerical. part.1. tit. de fauore clericorum reali, §. 5.
num.7.

SVMMARIVM.

1 *Abbas in causa Monasterij conuenitur per rescriptum in quo nulla fit mentio de Conuentu, nec propter hoc appellari potest nisi Abbatis, & Conuentus bona essent distincta omnino.*

2 *Abbas super causis, quæ ad eundem simul, & Conuentum spectant, conueniri potest per rescriptum in quo Abbatis tantùm, & non Conuentus mentio habetur.*

3 *Prælatus solus absque suo Conuentu, vel Capitulo agere & conueniri potest super bonis ad Ecclesiam, vel Conuentum spectantibus.*

4 *Rescripta non extenduntur ad res, vel ad personas in eisdem non comprehensas.*

Cap. Edoceri. XXI.

1 Abbas tenetur respondere in causa Monasterij vbi negotia Abbatis, & Conuentus non sunt separata, etiamsi in rescriptis non fiat mentio de Conuentu, & si in literis dicitur, remota appellatione, Abbas non potest appellare ne molestetur, nisi subsit alia causa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in ratio als primi libri iuris Pontif pag.* 41. Alagona *in compend. iuris Canon pag* 6. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3 *Decret. lib.* 1 *tit* 2. *c* 11.

2 *Cùm ex officio suo*, &c.] Notatur ad hoc quod Abbas super causis, quæ ad eundem, & Conuentum insimul spectant, conueniri potest per rescriptum in quo Abbatis tantùm, & nulla Conuentus mentio habetur, vt notant *glos. pen. & communit in c.* 1 *de procurat.* omnes *in c causam quæ il.* [illegible] *de iudic* Lap. *alleg.* 49. Rot. *decis* 466. *aliàs* 4 *de confessis in nouis*, & alibi, vt per Felin. *hic n.* 2. *in princip.* Brol. *a* 10. *in cap nullis, de rebus Ecclesiæ*, Capel. Tholos. *decis.* 79. Nau. *in c nullam, notab* 5. *vers secundò quæritur* 18 *quæst.* 2. Soar. de Pace *in pract tom.* 1 *annot.* 4. *num* 34 me citato *in hoc loco.* Hieron. Roder. *in compend.*
3 *quæst. Regul resol.* 1. *n.* 27. & multi alij, generaliter colligentes solum Prælatum absque suo Conuentu, vel Capitulo agere & conueniri posse super bonis ad Ecclesiam, vel Conuentum spectantibus, quicquid tamen in hoc inuoluat glos. *hic verbo, debeant, & verbo legaliter, in c* 1. *de procurat.* verissima est receptáque sententia, quod si bona inter Prælatum, & Conuentum omnino communia sint, vel sunt quoad rem separata, quia alia deputata sunt pro mensa Conuentus, alia pro mensa Prælati, sed quoad administrationem sunt vnita, quia omnia administrat Prælatus, & in his indistinctè consensu Capituli non requisito agere poterit Prælatus, præterquam in arduis negotiis, in quibus vtriusque consensus exigitur; ita tenent omnes Canonistæ in præsenti, & præcipuè Innoc. *n.* 4. Io. Andr. *à n.* 17. Anchar. *col vlt* Bald. *n.* 4. *&* 10. Panorm. *n.* 6. Anan. *n.* 1. Felin. *n.* 2. Lap. *alleg.* 48. Specul. Host. Bellam. Dec. Franc. & alij, quos citat Rendina *in promptuario receptarum sent. tom* 1. *tit.* 18. *n.* 21. In delegationibus, mandatis, atque rescriptis duo considerat Ant. de Fuertes *Canon. lect. lib.* 1 *c.* [illegible] vnam, quæ comprehensiua dicitur, alteram, quæ extensiua appellatur. Comprehensiua ex intensiua verborum significatione operatur quòd rescriptum ad vnam personam conceptum extendatur ad aliam, quæ neque expressa, neque nominata erat. Extensiua verò quia caret illa intensiua verborum significatione, strictè facit rescripta interpretari, vt tantùm obtineant in personis expressis, & scriptis in mandato atque delegatione Apost. hoc verò & rationabile est, & iure probatur pluribus in locis, nam ad primum membrum referuntur *c. eam* 10 7. *hoc tit. cap. quia v.* 11. *de iudic. c vlt. de verb. signif.* nam *in d. c. eam* 10, mandatum de prouidendo directum Episcopo impletur à Canonico nouiter episcopato, & *in d. c. quia v.* per rescriptum impetratũ contra antecessorem qui fuerat violentus beneficij occupator, conuenitur successor eodem vitio laborans, & *in d c vlt.* priuilegium de prouidendo beneficia comprehendit maiora & minora. Secundum verò membrum probatur *in c. ad hæc* 10. *& in c. pastoralis* 14. §. *fin. & in c. Sedes* 15. *& in cap. cùm dilecta* 22. *hoc tit.*

In gloss. *Omnino*, ibi, *quia rescripta non extenduntur* 4
ad res, vel ad personas in eis non comprehensas. Vide Alphons. *gloss antiq. ad reg* 26. *Cancell. num.* 12. & *ibi* addit. Ioan. à Cochier. *n.* 36. *pag.* 168.

SVMMARIVM.

1 *Processus factus per literas subreptitias irritatur, factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.*
2 *Processus factus contra formam rescripti etiam in minimo irritatur.*
3 *Rescripti, seu mandati forma debet præcisè, & punctualiter, non autem per æquipollens adimpleri.*
4 *Mandati fines sunt diligenter obseruandi*
5 *Commissionis suæ formam debet quis seruare*
6 *Rescriptum cùm sit stricti iuris, ad expressa tantum restringitur.*
7 *Monachus licèt non possit agere in iudicio sine licentia Abbatis, si tamen delegat extra Monasterium ac eius voluntate poterit agere, & conueniri eo absente.*
8 *Actus corruit non seruata forma.*
9 *Verbum futuri temporis, vbi apponitur in dispositione, quæ inducit formam, illius omissio reddit actum nullum.*

Cap. Cùm dilecta. XXII.

Literæ subreptitiæ, & processus exinde factus irri- 1
tantur. Item quicquid contra formam rescripti tentatur vt processus, decernitur inane. Colligũ ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panor. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martn. Vran. Compost. Viuian. *in ration. primi libri Iuris Pontif pag.* 14. Alagona *in compend. Iuris Can. pag.* 1[illegible] remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2 refertur ab Ant. Aug. *collect* 3 *Decretal lib.* 1 *tit.* 2 *c.* 12.

In Summar. text. ibi, *contra formam*, &c.] Notatur ad 2
hoc quod processus factus contra formam rescripti etiam in minimo irritatur, ex Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 21. *n.* 11. Caputaq. *dec* 143. *n.* [illegible] *p.* 2. Rota *dec.* 345 *n.* 1.
apud Farin. *p* 2. *recent.* vbi *n.* 1. quod rescripti forma de- 3
bet præcisè & punctualiter, non autem per æquipollens adimpleri, & quod formæ obseruatio non cessat cessante ratione ob quam forma fuit inducta.

Ipsi formam mandati, &c.] Notatur ad hoc quod for- 4
ma rescripti, seu mandati ad vnguem seruari debet, ita vt omnia in contrariũ nulla sint ipso iure, vltra Doct. *hic*, & latissimè Felin. qui multipliciter declarat *à n.* 6. & Doctor. per text. *in cap. venerabilis* 37. *vers quorum de offic. deleg. & in l cum hi*, §. *Prætor.* per text. *ibi, ff de transact.* vide Marc. Ant. *in princ Instit de testam à n.* 34. Brun. *in tract. de forma & solemnitate*, Con. *in cap Alma, p* 1. §. 1. *n. vlt.* & post Tiraq. Garc. *reg.* 212. Mench *success creat.* §. 4. *à princ* Rebuff. *in concord. tit. formis mandati, in rubr. & in l mulieri*, § *res, ff de verb. signif.* nam mandati fines sunt diligenter obseruandi, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n.* 59. *C de reuocandis donat.* Menoch. *consil.* 134. *n* 3. Ioseph. Ludou. Perus. *decis.* 37. *n.* 5. *& decis.* 117. *n.* 12. *cum seqq.* Camil. Borel. *in sum. omnium decisionum tit* 66. *n.* 437. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis* 309. *n.* 1 *in* 1 *edit & resol.* 67. *in* 2 *edit.*

Contra nostri formam rescripti.] Notatur ad hoc quod 5
debet quis seruare formam suæ commissionis, vt per Caputaq. *decis.* 152 *num* 1 *part.* 1 *& decis.* 250 *num.* 4. *p* 2. Rota *decis.* 39. *num.* 1. apud Farin. *part* 1 *in recent* Strach. *de mercat. tit. mandati, num* 8. *in fine, & num* 9 Auiles *ad cap.* 1. *Prætorum, verbo, mandado, num* 2. *pag mihi* 27.
Cùm rescriptum vti stricti iuris ad expressa tantùm 6
restrin

restringatur, Marc. Ant. & ab eo citati *lib. 1. var. resol. 39. n. 11.*

7 *Restituti.*] Notatur ad hoc quòd licèt Monachus non possit agere in iudicio sine licentia Abbatis, si tamen degat extra Monasterium de voluntate Abbatis, poterit agere, & conueniri eo absente de tacito ipsius mandato, vt per D. Barbosam *in l. si longius, §. si filius, n. 50. ff. de iudic.*

8 *Et forma mandati nostri exacta.*] Notatur ad hoc quòd non seruata forma corruit actus, concordant *l. cum hi, §. si prætor, ff. transaction. l. non dubium, C. de legib.* Felin. *hic, n. 6. circa med.* Tiraq. *in tract. de iudicio in rebus exiguis, vers. hoc tamen intellige, pag. mihi* 51. Azeued. *ad l. 18. num. 4. tit. 21. lib. 4. noua recop.* Guttier. *practic. lib. 3. q. 15. n. 5. cum seq.* Rebuff. *de pacificis possess. n. 155.* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom. 1. tit. 100. n. 5. & 6.* Valasc. *cons. 52. n. 26. & cons. 103. num. 3. & cons. 133. n. 4. & cons. 149. n. 6. & cons. 183. n. 1.* Gama *Lusit. dec. 45. n. 3.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 4. n. 137.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 3. lit. F. conclus. 415.* Escobar *de ratiocin. cap. 11. n. 19.* Leon. *in thesauro fori Eccles. p. 2. cap. 4. n. 21.* Marc. Anton. *var. resol. lib. 1. resol. 11. n. 4. & resol. 92. n. 4.* Cald. Pereira *de empt. c. 3. n. 15.* Farin. *in praxi crimin. p. 4. cons. 76. n. 13.* Rota Romana apud eund. *decis. 671. n. 2. tom. 2. p. 1.* Ego ipse *in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom. 11.* Nam forma dat esse rei, *l. Iulianus 9. §. si quis rem, ff. ad exhib. l. quia hæredi, l. Mænius, de condit. & demonstr.* cum aliis citatis per Euerad. *in topicis legalibus loco 53.* Tiraq. *de retract. lign. §. 2. gloss. 21. à n. 11. & §. 36. gloss. 2. n. 28. & de tract. conuent. §. 4. gloss. 6. n. 31.* Gomez. *variar. tom. 1. cap. 2. n. 7.* Escobar *de tract. cap. 6. num. 39. & cap. 11. n. 18. & cap. 31. n. 16.* Thom. de Thomas. *reg. 130.* Ego ipse *in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom. 100. num. 1.*

9 In gloss. *Irritum*, ibi, *& ideo dicit irritum.*] Notatur ad hoc quòd vbi verbum futuri temporis apponeretur in dispositione, quæ inducit formam, siue solemnitatem formalem; illius omissio reddit actum ipso iure nullum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 48. & n. 67. C. de reuocandis donat.*

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum secundum valet, licèt de primo non faciat mentionem, quo vti noluit impetrans intra annum.*
2 *Malitiis hominum non est indulgendum.*
3 *Rescripta iustitiæ sunt annalia; secus in rescriptis gratiæ,* & n. 4.
5 *Protestatio non requiritur cùm aduersarius non reperitur.*
6 *Protestatio vbi prodesse non potuisset impunè omitti potest.*

Cap. Plerumque. XXIII.

1 Literas impetrans, & habens copiam iudicum, si ex malitia, vel negligentia infra annum eis non vtatur, secundæ litteratæ ab aduersario impetratæ nulla facta mentione primarum valent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Imola, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Compost. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontificij, pag. 42.* Alagona *in compendio Iuris Canonici, pag. 17.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 2. cap. 13.*

2 *Non fit malitiis hominum indulgendum.*] Vide Escobar *de ratiociniis, cap. 15. num. 3.* Cæs. Argel. *de contradict. legitimo, q. 13. n. 90.* Flamin. *de confident. q. 15. n. 70.* cum aliis per me citatis *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom. 143. num. 2.*

Infra annum.] Notatur ad hoc quòd rescripta iure 3
Canonico sunt annalia, vt per Menoch. *de arbitr. casu 204. & cons. 100. n. 33. cum seqq.* Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. glos. 5. n. 44.* vbi asserit quòd rescripta iustitiæ pereunt anno; secus est in rescriptis gratiæ, quæ sunt perpetua, ex Perez *l. 6. vers. quæro 36. tit. 12. lib. 3. Ordin. pag. 701.* Vide tamen quæ dixi *ad cap. cæterùm 3. supr. hoc titul.*

In glos. *Intra.* Vide quæ de annali præscriptione tra-
dit Tiraq. *de retract. lig. §. 1. glos. 10. n. 6.* 4

In glos. *Vel negligentia*, ibi, *publicè protestatus.*] Nota- 5
tur ad hoc quòd protestatio non requiritur cùm ad-
uersarius non reperitur, vt per Tiraquel. *de retract. lig.*
§. 9. gloss. 3. n. 20. & 21. Vbi enim protestatio prodesse 6
non potuisset, tunc impunè omitti potest, Fulgos. *in l. si adeò ff. de euiction.* Socin. Iun. *cons. 120. n. 11. & seqq. vol. 3.* Cranet. *cons. 179. num. 6.* quos refert, & sequitur Bellet. *desquisit. cleric. p. 1. tit. de exempt. clericorum à statutis sæcularium, §. 9. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinario si aliquid mandatur à delegato, debet humiliter exequi; quid si alius delegatus per alias literas post exequutionem mandet contrarium.*
2 *Probatio euidens fit per instrumenta.*
3 *Instrumentum est probatio probata.*
4 *Iudex debet esse pronior ad absoluendum quàm ad condemnandum.*

Cap. Cùm contingat. XXIV.

Ordinarius quando à delegato primas literas re- 1
cipit, si ei non innotescit esse differentiam de iurisdictione inter partes contrarias habentes diuersas literas, exequi debet primum mandatum: si verò ei innotescit differentia, ab vtroque delegato petat copiam literarum, & si ex tenore euidenter sine hæsitatione cognoscat, quòd vltimæ literæ reuocant primas, exequatur secundas, è contra secundas non exequantur si non reuocant primas: si res est dubia, non procedat donec dubietas sopiatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 43.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 17.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decretal. lib. 1. tit. 2. cap. 1.* Et super hunc text. repetitionem edidit Doctor Nauarrus.

Euidenter.] Notatur ad hoc quòd per instrumenta 2
sit euidens probatio, vt per Tiraquel. *de retract. lign.*
§. 2. gloss. 1. n. 21. nam instrumentum est probatio pro- 3
bata, Flamin. *de resignat. tom. 2. lib. 11. q. 14. n. 42.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 64. n. 4. & 5.* Aldouin. *cons. 63. num. 1. & cons. 70. n. 13.* Surd. *cons. 144. n. 15.* Gama *Lusit. decis. 297. n. 1.* Menoch. *cons. 29. n. 1. & cons. 380. n. 4.* Mascard. *de probation. conclus. 906. & conclus. 1142. numero 5. & conclus. 1326. num. 7.* Card. Mantica *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 13. titul. 17. num. 5.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 4. lit. I. concl. 237.* Castil. *quotidianarum quæst. lib. 2. cap. 16. num. 4.* Farinac. *decis. 317. num. 2. in nouiss.* Card. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 4. num. 3.*

4 In gloss. *Tunc literarum*, ibi, *pronior erit ad absoluendum, quàm ad condemnandum.* Vide Cou. *variar. lib. 1. c. 1. n. 2. vers. quarto*, Mex. *in tract. tassa panis concl. 1. num. 171.* Card. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 41. n. 1.* Anton. Monach. Florent. *decis. 36. n. 2.* Intellige, nisi agatur de periculo animæ ex absolutione. Ego ipse *in tract. Axiom. iuris vsufruq. Axiom. 1. n. 9.*

S V M M A R I V M.

1 *Rescripto quando plura narrantur diuersos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad verum effectum consequendum*

2 *Sequestratio ob contumaciam rei non comparentis fieri potest.*

3 *Beneficium contendens ad se pertinere, necessariò docere debet de iure suo, nec satis est si probet reum in illo ius non habere.*

4 *Intellige vbi agens petit beneficium tanquam suum, vel sibi debitum. & ita fundatur in iure suo, &c.*

5 *Falsitatem committens licèt perdat causam, non tamen per hoc aduersarius obtinet, nisi suam intentionem plenè probet.*

6 *Falsitatem committens in causa cadit ab ea per sententiam.*

7 *Falsificans literas, quæ aliàs erant nullæ, incidit in pœnam falsi & puniri debet.*

Cap. Olim. XXV.

Innoc. III.

1 PLura quando in literis narrantur, quæ diuersos effectus respiciunt, & ponitur. Si ita est, non sufficit impetranti probare aliquid horum esse verum, sed omnia, ad hoc vt effectum habeant literæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect.. Barbat. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 43.* Alagona *in compend. iuris Canon pag. 17.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4 Decret. lib. 1. tit. 1. c. 1.* & super hunc text. repetitionem edidit D. Nauarr.

2 *Sequestrari.*] Ergo ob contumaciam rei non comparentis potest fieri sequestratio, vt notant Doctores, & glos. *hic*, idem probat *c. 2. de dolo*, vbi latè Abb. *à n. 11.* Imol. & alij, *glos. vlt. in fine, in cap vlt. de sequestr. possess.* Curt. *in sequestris, n. 11. limit. 5.* Corras. *lib. 3. Miscel. c. 2. n. 18. vers. 8.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 3. tit. de contumacia, art. 13. gloss. 1. n. 11.*

3 *Non tamen propter hoc*, &c.] Ergo vt obtineat actor contendens beneficium ad se pertinere, necessariò docere debet de iure suo, nec satis est si probet reum in illo ius non habere, vt ex hoc text. vltra Doctores *hic*, notant *gloss. vlt. in c. 1. de eo, qui mittitur, lib 6.* vbi Doctores, *gloss pen. in cap. 1. vt lite pendente, eod. lib. & in cap. 1 ls. verbo, debebit, de iureiur. eod. lib.* tradunt post alios Felin. *hic num. 10.* Boër. *decis. 293. num. 2.* Rebuff. *in praxi super reg. de non tollendo glos. 7. à n. 1.* Bernard. *reg. 600.* Itaque ad effectum vt beneficium adiudicetur actori, non sufficit si is ostendat reum in eo ius non habere, imo nec confessio eiusdem rei confitentis beneficium non ad se, quin potiùs ad actorem pertinere, quia adhuc ex tali confessione non resultat titulus, & canonica illa institutio, quam confessus, & confessio præstare nequit, Rot. *decis. 17. de restit. spol. aliàs 408. in nouis*, Abb. & alij, vt per Felin. *d. n. 10. & in c. causam, quæ, lib. 1. n. 20. de testib.* Rebuff. *d. loco, n. 4. & de pacificis possess. n. 160.* Boër. *d. loco*, Mandos. *in reg. 18. Cancel. q. 7. num. 5.* vbi expendit doctrinam Bart. *in l. si fortè num 4. vers. vltimo hac lex, ff. de castrensi peculio*, recepta ibi & alibi, vt per eund. Mandos. secundùm quam non prodest illa confessio, quæ emanat super his in quibus confessus disponere non potest. Vnde licèt confessio in beneficialibus sufficere possit contra confitentem, vt is excludatur, *cap per inquisitionem 16.* vbi *glos. verbo recognouit, de elect cap 1.* vbi *glos. de confessis*, sicut etiam sufficit & attenditur ad coadiuuandum titulum, & intentionem agentis, *gloss. verbo si non appareat in c. si duobus, hoc tit. in 6.* quam Doctores sic intelligunt, vt per additionem marg. *ibi*, & Rebuff. *n. 4.* non tamen sufficiet vt beneficium adiudicetur actori, qui de iure suo non docuit, vt nec sufficit alia probatio concludens reum ius non habere, vt *hic*

Intellige & limita text. & prædicta procedere, vbi 4 agens petit beneficium tanquam suum, vel sibi debitum, & ita fundatur in iure suo, vt in hoc text. secus verò si petat tanquam non pertinens ad aduersarium, & ita non fundatur in iure suo, sed in non iure, seu defectu iuris aduersarij, veluti quia agens impetrauit beneficium sibi conferri ex eo quòd alter nusquam in eo titulum, vel ius habuit, vel si quod habuit, iam amisit, vel amittere debet, siue quia ante legitimam ætatem, absque tonsura clericali, excommunicatus, illegitimus, seu aliàs inhabilis beneficium obtinuit, vel quod habebat perdidit ipso iure per adeptionem alterius incompatibilis, idem si obtinuit beneficium sibi conferri vbi alter, vel neuter ex duobus ius in eodem habuerit, vt frequenter concedi solet per gratiam, vel per clausulam, *si neuter.* in his enim, & similibus casibus satis erit impetranti, seu agenti probare non ius, seu defectum iuris alterius, quamvis alter de suo iure non doceat, quia in illo, & non in hoc fundatur impetratio, & petitio, & stante illo iuris defectu mediante gratia, quam impetrans obtinuit, eo ipso sequitur & ostenditur ius eiusdem impetrantis, intendunt Rota *decis. 1. de sequest. aliàs 27. in nouis, & vltim de except. aliàs 818. in antiq.* post alios Felin. *d. num. 10. vers. limita*, Rebuff. *d. gloss. 7. à num 7*

Nisi super aliis, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt fal- 5 sitatem committens perdat causam, non tamen per hoc aduersarius obtinet, nisi suam intentionem plenè probet, ex Surd. *decis. 182. n. 3.*

Sed licèt vitium falsitatis, &c.] Notatur ad hoc 6 quòd falsitatem committens in causa cadit ab ea per sententiam, vt per Boër. *decis. 29.*

Et quòd falsificans literas, quæ aliàs erant nullæ vel 7 iustitiæ, incidit in pœnam falsi, & puniri debet, vt per Hippol. *cons. 70 num. 18.* Surd. *decis. 101. n. 23.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloss. 57. n. 45.*

S V M M A R I V M.

1 *Rescriptum non valet super restitutione beneficij impetratum quod de causa excommunicationis impetrantis non facit mentionem.*

2 *Visitator potest criminosos amouere, & priuare Ecclesiis pro grauitate criminum.*

3 *Iudex postquam diffinitiuè pronuntiauit, auditur in causa appellationis nullitatis, seu retractationis sententiæ, ita vt assistere, & se pro illius defensione opponere possit.*

4 *Excommunicatus non potest rescriptum impetrare.*

5 *Intelligo procedere in omni rescripto tam iustitiæ, quam gratiæ.*

6 *Rescriptum non vitiatur solùm taciturnitate falsi, sed etiam silentio alicuius qualitatis.*

7 Spo

7 *Spoliatus repellitur à restitutione per exceptionem excommunicationis, quæ obstat agenti de spolio.*

Cap. Dilectus. XXVI.

1 RE scriptum impetratum super restitutione beneficij, in quo non fit mentio de causa excommunicationis, non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Didac. Sahagun, Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 45. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 18. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. refertur. ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *c* 3.

2 *Visitationis officio*, &c.] Ergo visitator potest criminosos amouere, & priuare Ecclesiis pro grauitate criminum, vt notant Abb. *n.* 5. & alij, vt per Felin. *n.* 2. *hic*, idem Abb. *n. vlt. in c. singulis*, vbi Doctores, *de statu Monach.* tradunt Greg. *in l.* 20 *glos.* 2. *in fin. tit.* 7. *p.* 1. & post alios Altamir. *de visit. verbo visitator à n.* 13. Paris. *cons.* 22. *n.* 27. *cum seq lib* 4. idem colliges ex *c. cùm I. & A.* 22. *in princ. de re iudic.* vbi notat Abb. *n.* 2. & 3.

3 *Quod cùm ipse*, &c.] Collige ex text. iudicem postquam diffinitiuè pronunciauit, & iudicandi officio functus est, audiri in causa appellationis, nullitatis, seu retractationis sententiæ, ita vt assistere, & se pro illius defensione opponere possit, prout fecit Abbas de quo *hic*, qui per sententiam Clericos, de quibus in text. ab Ecclesiis amouerat, & se contra illos, & contra literas ab eisdem super restitutione impetratas opposuit, & rem detulit ad Summum Pont. & ita notant Doctores communiter, vt per Abb. *n.* 5. *vbi addit.* 1. & 2. & relatos à Felin. *n.* 3. *hic*, addit ad Capell. *dec.* 278. post alios Hyppol. *in l. de vnoquoque, n.* 35. *ff. de re iudic.* & latè Gabr. *lib. commun. tit. de citat. concl.* 1. *à n.* 82.

4 *Excommunicationis qua tenentur*, &c.] Ex hoc text. vulgò notant Doctores excommunicatum maiori excommunicatione non posse impetrare rescriptum aliquod, ita vt non valeat impetratio in qua excommunicationis mentio habita non est, vt per glos. 2. & omnes *hic, glos.* 1. *in c prudentiam*, §. 6. *de offic. deleg. glos.* 2. *in c. post cessionem, de probat. c.* 1. *vbi glos.* 3. & *communis, hoc tit. lib.* 6. tradunt Felin. *in c. vlt de except.* Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ in præfat. huius tit n.* 116. Menoch. *de arbit casu* 201. *n.* 38 & post Felin. Cou. & alios Bernard. & *addit. reg.* 130. Garc. *reg.* 177. Nam attento tempore huius text. excommunicatus non erat iure inhabilis, vel simpliciter prohibitus impetrare rescriptum, quin potiùs poterat sicut cæteri habiles, quamuis teneretur mentionem facere de excommunicatione, & causa illius, ne aliter ex capite subreptionis vitiaretur rescriptum, quia verisimiliter Superior nullatenus, vel difficiliùs concessisset, si de excommunicatione, & causa illius mentio facta foret, idque apertè ostendit text. *hic*, ibi, *literas ipsas tanquam per veri suppressionem obtentas*, quibus verbis significatur rescriptum huiusmodi vitiari tantùm ex capite subreptionis. Verùm attento nouiori iure *in d. c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. absolutè annullatur rescriptum impetratum ab excommunicato in ipsius odium, ne impetrationis beneficio potiatur, & per illum text. nouè excommunicatus maiori, qui simpliciter loquendo excommunicatus dicitur, inhabilis efficitur ad impetrandum rescriptum aliquod, ac subinde per illum text. omnino corruit impetratio non tanquam subreptitia, ex eo quòd excommunicatus non fecerit mentionem excommunicationis, vt habetur *in hoc text.*

5 Intellige & amplia conclusionem huius text. & *d. cap.* 1. procedere in omni rescripto tam iustitiæ, quàm gratiæ, siue secundùm, siue præter, siue contra ius commune concedatur, quia in omnibus locum habent generalia verba *dict. c.* 1. & odium excommunicati, quod multò magis viget in rescriptis gratiæ in quibus plus tribuitur impetranti, & maior ambitio vertitur, *c. quamuis* 4. *de præbend. in* 6. traditis per Menoch. *d. casu* 201. *à n.* 5. & obseruant plures per Cou. *in c. Alma Mater p.* 1. §. 7. *n* 3. Cassad. *decis.* 1. *de præbend.* Hodiè verò in rescriptis gratiæ, quæ præter, vel contra ius commune à Romano Pont. conceduntur ex stylo Curiæ solet apponi clausula, *Téque absoluentes*, &c. per quam excommunicati absoluuntur à quavis excommunicatione, & absoluti censentur ad effectum impetrationis, & vt rescriptum valeat, vt frequenter videmus, & post alios tradũt Cou. *d n.* 3. *in fin.* Nau. *in c. ita quorumdam, not.* 11 *à n.* 14. *de Iuda.* Boër. *dec.* 290. Rebuf. *in concord. tit. forma mãdati, verbo, & quavis occasione, & verbo innodatus, & in praxi tit. declaratio noua prouisionis, verbo Téque absoluentes.*

In gloss. *Causa* 1. Notatur ad hoc quòd rescriptum non vitiatur solùm taciturnitate facti, sed etiam silentio alicuius qualitatis, vt per Felin. *hîc, n.* 10. Card. *cons.* 141. *col.* 5. Vbert. de Bonacurs. *tit. de exceptionib. contra rescripta*, §. *inuisibilia verò doctrina, in verbo tacendi fraude*, quos refert, & sequitur Erasm. à Cochier. *de iurisd. ordinarij in exemptos, p.* 2 *q.* 3. *n.* 2. 6

In gloss. *Excommunicationis* 2. ibi, *quòd spoliatio non sit priuilegiata.* Ex hac gloss. passim colligunt Doctores spoliatum repelli à restitutione per exceptionem excommunicationis, quæ obstat agenti de spolio, vide Menoch. *remed.* 1. *recup.* 1. *à n.* 350. Gabr. *lib. commun. tit. de restit. spoliat. concl.* 1. *à n.* 54. declarando, & limitando vt per eosdem. 7

SVMMARIVM.

1 *Episcopus per literas iustitiæ non tenetur prouidere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium, nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicarium.*

2 *Episcopus non tenetur de Ecclesiastico beneficio Clerico prouidere, quem ordinauit absque patrimonio, si habeat Vicariam perpetuam in Ecclesia.*

3 *Vicaria perpetua, quæ datur in titulum, est verum beneficium Ecclesiasticum.*

4 *Causæ impulsiuæ cessatio, vitiat rescripta ad beneficia.*

5 *Spurius si sit incestuosus, vel adulterinus, tenetur in dispensatione hoc exprimere.*

6 *Vicarius Episcopi non dicitur Vicarius perpetuus.*

7 *Beneficium sufficit quod dicatur remissiuè.*

8 *Impetratio vt saluetur à subreptione, seu obreptione omnes qualitates sunt exprimendæ, quibus moueri posset Princeps ad non concedendum.*

9 *Beneficij nomine quæ contineantur, remissiuè.*

Cap. Postulasti. XXVII.

EPiscopus ordinans aliquem habenté Vicariam perpetuam sufficientem, non teneretur illi prouidere, quia habet beneficium. Item Papa de leui non scribit pro habente beneficium, vt ei aliud detur facta mentione de primo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Inno. Panor. Bald. Felin. Dec. Butr Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali libri primi iuris Pontif pag.* 45. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 18. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concor p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret lib* 1. *tit.* 2. *c.* 4. 1

2 Probat hic text. Episcopum non teneri de Ecclesiastico beneficio Clerico prouidere quem ordinauit absque patrimonio, si habeat Vicariam perpetuam in Ecclesia, vt per Abb. Felin. Dec. & cæteros omnes *in præsenti*, Sbroz. *de offic. Vicarij, lib. 1. q. 56. n. 5.*

3 *Nisi de Vicaria fecerit mentionem.*] Notatur ad hoc quòd Vicaria perpetua, quæ datur in titulum, est verum beneficium Ecclesiasticum, vt per Rebuff. *in tract. nominat. q. 9. n. 16* faciunt quæ ego ipse *de offic. & potest. Episcopi part. 3 alleg 57. n. 146 & 147.* Non verò Vicaria temporalis, ad nutum, scilicet amouibilis, quæ vt talis non comprehenditur sub dispositione Concilij Trid. *sess. 15 de reform. c. 15* prout testantur Armendar. Nicol. Garcia, & Stephan. Garcia citati per me *d. p. 3. alleg. 65. n. 5.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd cessatio causæ impulsiuæ vitiat rescripta ad beneficia, Tiraq. *in tract. cessante causa, limit. 1 n. 11 & seq.* Sanch. *de matrim lib 8 disp 21. n. 10.* Sic etiam quando causa habetur pro finali in dispensatione, si deficiat est obreptitia, & nulla ipso facto, Gironda *de priuilegiorum, sea exceptionum explicat.*
5 *n. 1160.* Vnde spurius si sit incestuosus, adulterinus vel ex sacrilegio natus, tenetur hos defectus Pontifici exprimere, & non sufficit quòd generaliter fateatur se illegitimum, vel spurium, aliàs irrita erit dispensatio, vt per Cou. *de sponsalib part. 2. c* 8. §. 9. *à n. 1* Gironda *d tract. n. 1641.* & faciunt quæ Costa *in § & quid si tantum p. 2. num. 146.*

6 *Perpetuo Vicario.*] Non habet locum in Vicario Episcopi, quia non dicitur Vicarius perpetuus, Sbroz. *d. q. 56. à n. 6.*

7 *Beneficij sufficientis subsidium.*] Quod beneficium dicatur sufficiens, dixi *ad c. cùm adeò 17. in glos. verbo sufficientem, suprà hoc tit.* & remissiuè tradit Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. 1. num. 6. dist 70.*

8 *De leui.*] Notatur ad hoc quòd vt impetratio saluetur à subreptione, seu obreptione, omnes qualitates in ea sunt exprimendæ, quibus moueri posset Princeps ad non concedendum, seu difficiliùs concedendum, vt per Gramınat. *decis. 59. n. 58.* Nan. *in c si quando, except. 3. in prin & except. 8. & 9. suprà hoc tit.* Cou. *var. lib. 1. c. 20. n 1.* Gutier. *Canonic. lib. 1. c. 15. n. 12.* Valasc. *consult. 72. n. 8.* quia quælibet expressio falsa vitiat gratiam, quando esset talis, quæ inducere, aut mouere potuisset Principem ad citiùs, seu faciliùs concedendum, seu quæ Principem faciliorem ad concedendum reddere potuit Flamin. *de resign lib. 10 q 3. num 46.* Mandos. *ad reg. 27. Cancel. q 8 n. 16* post Cassad. Crescent. Caputaq. Seraph. & alios Nicol. Garc. *de benefic p 6 c. 2. à n. 197.*

9 In glos. *Beneficium*, ibi, *nomine beneficij intelligitur,*] &c. Vide Nicol. Garc. *de beneficiis, p. 1. cap. 2. cum seqq.* latè ego ipse *in tract. de appellatiua verborum vtriusque significat. appell. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Per literas Apost de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi vltra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium litteræ fuerint impetratæ.*
2 *Rescriptum impetrare nulli licet, quo aliquem vltra duas dietas ad iudicium trahat, & quid attento iure Sexti ostenditur.*
3 *Text. iste non habet locum in causis in Romana Curia commissis.*
4 *Dieta quid significet, remissiuè.*
5 *Intellige textus conclusionem, etiamsi locus ad quem reus trahitur per modicum spatium distet vltra duas, vel vnam dietas.*
6 *Dietæ computatio in actione reali an fieri debeat à fine diœcesis in qua res existit, an à fine diœcesis in qua reus habitat, ostenditur.*
7 *Episcopi vel ordinarij possunt citare quemcumque à quocumque loco intra suam diœcesim, & ad suum, suorúmque delegatorum iudicium trahere.*
8 *Vbi litteræ impetrantur de consensu partium, dietarum præfinitio non procedit.*
9 *De dietis qui plura scripserint referuntur.*
10 *Dieta quælibet continet viginti milliaria, seu sex leucas, vel ad summum septem.*
11 *Dieta computari debet à fine diœcesis commensurando per viam vsitatam.*
12 *De leucis & earum commensuratione qui egerint, referuntur.*
13 *Legi prohibitiuæ potest renuntiari.*
14 *Derogatio huius capitis in commissione, per quæ verba sufficienter exprimatur, ostenditur, & ratio redditur, cur in præsenti exigatur.*
15 *Lites sunt potius restringendæ, quàm laxandæ.*
16 *Litteræ ad lites non possunt absque mandato speciali impetrari.*
17 *Coniunctus pro coniuncto absque mandato ad agendum admittitur.*
18 *Coniunctus, quando pro coniuncto absque mandato admittitur coniunctorio nomine, non autem procuratorio debet interuenire cum cautione de rato.*
19 *Amicus pro amico absque mandato in iudicio admittitur si amicitia maxima sit.*
20 *Coniunctus non excommunicatus an possit esse in iudicio pro coniuncto excommunicato, remissiuè.*
21 *Verba in lege posita accipienda sunt iuxta communem vsum loquendi.*
22 *Appellatio vulgaris pro lege habetur.*
23 *Dietæ facta mentione de vulgari potius quàm de legali intelligenda est.*
24 *Procurator specialis requiritur in transactione.*
25 *Procurator specialis requiritur ad petendam restitutionem in integrum, remissiuè.*
26 *Iurare quis non potest etiam iuramentum fidelitatis, aut calumniæ sine speciali mandato.*
27 *Papa quando in litteris narrat renuntiationem beneficij per talem procuratorem fuisse factam, ex hoc probatur illum fuisse procuratorem.*

CAP. Nonnulli. XXVII.

NEmo per litteras Apost. potest trahi ad iudicium 1
extra suam diœcesim vltra duas dietas, nisi de consensu partium impetrentur litteræ, vel nisi expressam mentionem fecerint de hac constitutione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Barb. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Panor. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Mantua, Martin. Vran. Compostel. Cened. *collect. 123.* Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 46.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 18.* remissiuè, Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decretal. lib. 1 tit. 2. cap. 5.*

Vltra duas dietas.] Notatur ad hoc quòd nulli licet 2
impetrare rescriptum, quo aliquem vltra duas dietas ad iudicium trahat, vt per Escobar. *de ration comput. 12. num. 1.* Sed correctus est text. hic in hac parte per *c. statutum, §. cùm verò, & §. cùm autem, hoc tit. lib. 6* vbi subrogatur vna dieta sola loco duarum, de quibus hîc aduertunt Flamin. *de confid q. 7 n 100.* Cened. *ad Decretal collect 124. n. 1.* Aduertendum tamen text. hunc lo- 3
cum nō habere in causis in Romana Curia commissis.

Marchesan.

Marcheſan. *de commiſſionib. p 1.pag.271.a.219 in nouiſſ.*
*Rom.impreſſ.*Licet autem ad hæc vſque tempora per li-
teras Apoſt. potuiſſet reus ad iudicium trahi ex quo-
cunque loco, quantumvis per plures dietas diſtanti à
domicilio, vel diœceſi, tamen per text. in præſenti
nouè ſancitum eſt, vt conſtat ex verbo *ſtatuimus*, ne
per huiuſmodi literas reus trahatur à fine ſuæ diœce-
ſis vltra duas dietas, vt notant omnes *hic*, idem pro-
bat text.*in c. ſequenti, & in c.ex parte 15. de foro comp.*
tradunt latè Felin.*hic à n.31.*Mantua, & alij, Marant.
de ord.iudic.p 6 membr.1.n.vlt. Bona additio ad Curt. *in*
pract. tit. de impedimentis quæ contra reſcripta, num 6.
Rebuff.*de priuileg. ſchol. priuil. 161.* nouiſſimè Hieron.
Fernandez de Ottero *Romanarum lucabrat. diſput. à*
princip. & Galganet. *de iure publico, l. 2.tit. 27.num 46.*
vbi dicit quod citatus vltra duas dietas non tenetur
venire.

4 Omiſſa varia nominis dietæ ſignificatione, de quá
Verrut.Briſon.& alij *verbo, dieta*, Cott.*in memorab.eod.*
verbo,Alciat.Rebuff.& nouiores *in l.3 ff.de verb. ſignif.*
5 Boër.*deciſ 210.n 3.* Ottero *d.diſp.3 n 1.& 2.* intellige
primò huius text.concluſionem quæ habet per literas
Apoſt. reum trahi non poſſe à fine ſuæ diœceſis vltra
duas dietas, & hodie vltra vnam, iuxta *dict.c ſtatutum*
(dieta enim accipitur hic pro vnius diei itinere) habe-
re locũ etiamſi locus ad quem reus trahitur per modi-
cum ſpatium diſtet vltra duas, aut vnam dietam, iuxta
hodiernum ius, à fine diœceſis, *gloſſ vt in d. cap. ſta-*
tutum, §.cum autem, vbi Doctores, Mant.*num. 5. hic*,
ex dict.*vltra*, quæ verificatur in quocunque ſpatio, li-
cèt exiguo, *gloſſ.1.c.cum cauſa, de empt.* vbi Doctores
communiter, vt per Tiraq. *de iudicio in rebus exiguis,*
verſ. 50.

6 Secundò intellige ſiue agatur actione perſonali,
ſiue reali ratione rei, ſiquidem in neutra poteſt reus
trahi vltra doas olim, & hodie vltra vnam dietam à
fine ſuæ diœceſis, quia in vtraque vigent & verba &
ratio huius text. *& d.c.ſtatutum, §.cum vero* Maximè
tamen controuerſum eſt vtrùm in actione reali, vbi
agitur ſoper re in loco exiſtente computatio dietæ
fieri debeat à fine diœceſis, in qua res eadem exiſtit,
an verò à fine diœceſis in qua reus habitat & domici-
lium habet; nam gloſſ. *verbo, domicilium, in c.ſequenti,*
incip.dilectus,conſtituit in actione perſonali computa-
tionem fieri à fine diœceſis in qua reus habitat, in
reali verò à fine diœceſis in qua exiſtit res, quantum-
cunque reus alibi habiter, & domicilium habeat. Sed
contrarium, imo non tantùm in perſonali, verùm
etiam in reali actione computationem dietæ fieri
à fine diœceſis in qua reus habitat, domiciliumque
habet, licèt res alibi exiſtat, probarunt gloſſ. *verbo,*
perſonalis, in cap. diſpendia, hoc tit lib. 6. Abb. *num. 9.*
Imol. 11. Mar. Aret. & alij *in d.c.ex parte*, idem Abb.
in c. ſeq.num 4. Felin. *in c.ſeq. num. 13.* vbi idem Abb.
num. 4 Rota *dec. 34.ſub hoc tit.in antiq.* Rebuff. *in con-*
cord. tit de friuolis appellat. § ſi quis vero, verſ. ſecundo,
Ottero *d diſp. 33. à num 7.* vbi *num. 10. & 11.* reſpon-
det contrariis, & *à num. 23* diſputat qua ratione text.
in præſenti, *& d. cap. ſtatutum*, neceſſaria ſit ſpecialis
derogatio.

7 Tertiò intellige hunc text. & ſimiles quibus certæ
dietæ præfiniuntur, non habere locum in Epiſcopis
vel Ordinariis, qui ſicuti in quocunque loco ſuæ diœ-
ceſis poſſunt cauſas ad Eccleſiaſticum forum perti-
nentes per ſe ipſos, vel ſuos delegatos audire, *c. cum*
Epiſcopus, de offic. Ordin. in 6. ita & quemcunque à
quocunque loco intra illam citare, & ad ſuum &
ſuorum delegatorum iudicium trahere, nec in his lo-
cum habet præfinitio dietarum, de qua *hic*, idque ob-
ſeruant gloſſ.*verbo, legatorum*, vbi Abb.& alij *in Clem.*
*1.hoc tit.*Innoc.*n.4* & alij *hic*, idem Abb.*n.9.in d.cap.ex*
parte,Marant.*d.p.6 memb.1.n.131.*

Quartò intellige hunc text. & præfinitionem die- 8
tarum non procedere vbi literæ impetrantur de con-
ſenſu vtriuſque partis, tradunt Innoc.*n.1.*Abb.4.Mant.
à n 6 poſt alios in præſenti, Capt.*lib communium, verſ.*
reſcriptum conſenſu partium Et quod expreſſus conſen-
ſus poſt impetrationem literarum ſufficiat, probarunt
in effectu Imola, Domin. Franch. *in d. c. ſtatutum, §.*
cum verò, Pariſ. *num. 19* vbi Dec. *in c.olim, de ex-*
cept. Rot. *deciſ. 30 hoc tit. in nouis, & 32. eod. tit. in*
antiq. ſecundùm quos valet proceſſus habitus contra
reum expreſsè conſentientem, qui per literas Apoſt.
trahitur vltra præfinitum ſpatium, quicquid dicant
Card. *conſ.73.in princ.* Felin. *d. c. olim, num . & hic*
n. 10. & addit ad Abb *hic num. 4.* An autem ſufficiat
conſenſus tacitus, vide quæ tradunt Tiraquel. *de iure*
mariti, gloſſ.7.n 69. D. Barboſa *in l.2.§.vlt.n.50 ff.ſolut.*
matrim.

De dietis plura ſcripſerunt Ceuall. *commun. contra* 9
communes, to.4 q.897 à n.732. Card.Tuſch.*pract concl.*
tom.1. lit. D. concl.405. cum ſeq. Quælibet autem dieta 10
continet viginti milliaria, ſeu ſex leucas, *c. ex parte.*
B. ibi, *vltra duodecim leucas, de foro comp.* Parlad. *lib.1.*
rerum quotid. cap. 19. num. 9. vel ad ſummum ſeptem,
Mandoſ. *ad reg. 30. Cancell. q 2.num.1.* Henric. *in ſum.*
lib 9. cap. 27. §. 6. in com.lit. E. & lib. 13. cap 51. §. 5.
Fr.Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum. tom. 2 q. 39.*
art. 6. concl.3. & debet computari dieta à fine diœce-
ſis, Menoch. *de arbitr caſu 206.num.5* Eſcob.*d.comput.* 11
11. num. 12. alios refert Cened. *d. collect. 123. num. 2.*
commenſurando per viam viſitatam & frequentiorem
iuxta reſoluta per Parlad. *vbi proximè*, & Maſcardus
de probation. concl. 1056. Cabed. *part.1. deciſ.13. num.4.*
De leucis, & earum commenſuratione vide plura per
Cou *lib 2. var.cap.20.n. 5* Gregor. *l.3. tit. 16. & l.25.* 12
titul. 26. part. 2. Ambroſ. de Morales *tom. 2. chroni-*
ca Hiſpaniæ ſub tit. de antiquitatibus Hiſpaniæ, in fin.
pag 33. Parlad. *d. c. 19.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 4.*
c.5.n.53. Ceuall. *d q 897.n.732.* Eſcob. *d. comput. 11.à*
num. 7.

Niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ] Notatur 13
ad hoc quod legi prohibitiuæ, vt *hic*, poteſt renun-
tiari, vt per Tiraquel. *de iure primogen. quæſtion. 24.*
num. 13.

Vel expreſſam de hac conſtitut. fecerit mentionem] 14
Aduertè ſufficienter huic cap. derogari in commiſ-
ſione per illa verba, ſeu clauſulam, *& cum derogatione*
regulæ Bonifacij VIII. de duabus dietis, dummodo non
vltra tres, Marcheſan.*de commiſſion. part.1.num.23.pag.*
347.in nouiſſ Rom. impreſſ. Sed dubium eſt qua ratione
exigatur ſpecialis derogatio? Vna ratio eſt quod
conſtitutio huius text.conciliaris eſt, & ideo requirit
expreſſam & ſpecialem derogationem in quibuſcun-
que gratiis & reſcriptis contra eam conceſſis, vt te-
nent Flamin. *de confid. q. 7. num.96.* & plures per me
citati *de officio & poteſtate Epiſcopi. p.1. alleg. 33. n.24.*
Altera quod text.in præſenti habet clauſulam dero-
gatoriam ad omnes literas, vel reſcripta in contra-
rium, & ideo ad illius derogationem requiritur ex-
preſſa mentio, quamvis conſtitutio non eſſet conci-
liaris, ex Felin.*hic n.1.* tum etiam, quia lex poſterior
nunquam cenſetur reuocare primam, niſi de ea fece-
rit expreſſam mentionem, Spin.*in ſpeculo teſtam gloſſ.30.*
in princ. n.18. At verò Cened. *ad Decretal. collect.123.*
num 3 verſ.ego tamen, tenens quod etiamſi ſit contraria
lex Concilij, valet reſcriptum cum clauſ. dero-
gatoria generali, & quod non ſit neceſſaria ſpecia-
lis derogatio, reſpondet ad hunc text. illius deciſio-
nem procedere, non quia eſt lex Concilij, ſed quia

ſpecialiter fuit cautum, quod in iſto caſu ſit neceſſaria ſpecialis derogatio, refert Lauor. *var. lucubrat tit 4. c. 19. n. 22.*

§. *Sunt & alij.*] Literas Apoſtolicas ſuper aliqua quæſtione impetrans ſine ſpeciali mandato domini, literæ non valent, & ipſe eſt puniendus tanquam falſarius, niſi ſit aliqua perſona, à qua de iure non eſſet exigendum mandatum. Colligunt Doctores citati *in principio text.*

15 *Cùm autem lites reſtringendæ ſint potius, quam laxandæ.*] Faciunt per me dicta *in tract. de officio, & poteſtate Epiſcopi, p. 3. alleg. 79. à n. 10.* & quæ *infra ad c. finem litibus, de dolo, & contum.*

16 *Sine ſpeciali mandato.*] Notatur ad hoc quod aliquis pro alio non poteſt impetrare reſcriptum abſque ſpeciali mandato, idem probat text. *in cap. ex parte Decani 33. verſ quia vero, infr hoc tit.* Alex. *conſ.* 135. *n* 2. Mandoſ. *in reg. de annali poſſeſſ q. 1. à num.* . Vant. *de nullit. tit. quibus modis ſente tia nullitas, n.* 6. ſic etiam literæ ad lites non poſſunt abſque mandato ſpeciali impetrari, Couar. *lib. 1. var. cap 6. num.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 63. *n.* 17. Cardoſo *in praxi iudicum & Aduocat. verbo, procurator, num* 32. Perez *l. 4. verſ. quæro* 28. *tit. 12. lib. 3. Ordin. pag.* 700. Tiraq. *de pœnis temper. cauſa* 22 *n.* 38. qui duo vltimi ſecus aſſerunt eſſe in reſcriptis gratiæ, & ad beneficia; nam ſi quis nomine abſentis, cui collatum fuit beneficium, eam collationem acceptauerit abſque mandato, vel cum mandato generali, poteſt ille ratum habere, de quo tamen vide Couar. *d. c. 6. n.* 5. Flamin. *de reſignat. lib* 10. *q.* 8. *num.* 34. Villalob. *tom. 1. commun. opin. lib. 4 tit. 24. n. 15. pag* 611. Brunor. à Sole *in locis communb. verbo, mandatum* 14. Camill. Borell. *in ſumma omnium deciſ. tit* 66. *num.* 165. Sed non procedere hunc text. in commiſſionibus cauſarum, quæ Rotæ Auditoribus diriguntur, tradit Paul. Fuſc. *in ſing. vtriuſque iuris, litera C. ſing.* 14. vbi ſubdit fallere etiam in perſonis coniunctis, quæ agunt ſine ſpeciali mandato. Adde tamen text. iſtum non ſeruari in praxi, itavt iam hodie nec ab extraneis mandatum ſpeciale exigatur ad harum literarum impetrationem, vt teſtantur Nau. *in cap. ſi quando præl. 1. num. 2. hoc tit.* Mandoſ. *in praxi commiſſionum in prima forma prælud. vlt.* Vant. *tit. ex defectu iuriſd. deleg. num.* 87.

17 *Niſi fortè de illis perſonis extiterit à quibus non debet exigi de iure mandatum.*] Coniunctus pro coniuncto
abſque mandato ad agendum admittitur, vt probat
text. *in l. exigendi, C. de procurat.* & reſoluunt Hyppol.
ſing. 245. Cott. *in memorabil. verbo, coniuncta perſona,*
Duen. *reg.* 123. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo procurator, num.* 16. Don Chriſtoph. de Pace *in ſchol. ad leges*
ſtyli, l. 10. num 7. 15 & 17. Surd. *de aliment. tit. 3. quæſt* 8. *à*
n. 10. Card. Pereira *de empt cap. 3. num* 14. Camil. Borel.
d. tit. 66. n. 93. Et illi tantum admittendi ſunt, qui ſunt
intra quartum conſanguinitatis gradum conſtituti,
iuxta reg. text. *in cap. non debet, de conſanguinit.* tradunt
Couar. *var. lib. 1 cap. 6 num.* 5. Cald. Pereira *in l. ſi curato-*
18 *rem, verbo, implorandum, num* 8. Et huiuſmodi coniuncti
coniunctorio nomine, non autem procuratorio debent
interuenire, Bald. *deciſ.* 415. Caualcan. *deciſ. 24. de indic.*
Rebuff. *in tract nominat. q. 14 num* 106. Tiraq. *de retract.*
lign. 6. 10 *gloſſ. 1. num* 3. & 4. cum cautione de rato,
Camil. Borell. *d. tit.* 66. *num.* 64. & ratificatio poſtea per
principalem, Magon. *Lucenſi deciſ. 6 num.* 6 Hieron.
de Laurent. *Auenion. deciſ.* 14. Idem etiam procedere
19 in amicis, quando amicitia eſt maxima, tenent Bart.
in l. non ſolum, §. qui alieno num. 1 ff. de procurat. Panorm.
in cap. accedens. num. 2. & 8. litera A. vt lite non conteſt.
Iaſ. *in l. Titia num* 14 *ff. de verbor. obligat.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo, teſtamentum, il. 3. à num. 47. de teſtam.* Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo, libertis, à num.* 75. *Cod. de reuocandis donat.* An autem coniunctus non excommunicatus poſſit eſſe in indicio pro coniuncto excommunicato vide Ricciul. *in tract. de iure perſonarum extra gremium Eccleſiæ exiſtentium, lib. 4. cap. 28. per totum.* 20

In gloſſ. *Vltra*, ibi, *quia nomina ex communi vſu intelligenda ſunt.* Notatur ad hoc quod verba in lege poſita accipienda ſunt iuxta communem vſum loquendi, *l. librorum, § quod autem Caſſius*, vbi Bart. *ff. de legatis 3. l. Labeo, ff. de ſupellect. legata, l. cùm autem, C de don. ante nupt.* Surd. *conſ.* 113. *n.* 87 & *conſ* 454. *n.* 18. Card. Mantica *de coniect. vltim. vol. lib 3 tit. 8. n.* 1. Fr. Ant. à Souſa *in relect. de cenſuris Bullæ Cœnæ, cap. 2. num. 4. & cap. 6. diſput. 39. num. 3. & cap. 7. num.* 5. Sanch. *de matrim. lib. 6. diſp.* 23. *num* 3. Nam vulgaris appellatio pro lege habetur. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. l. gloſſ. 11. n. 68. & 69. & gl. 13. num.* 62. 21 22

In ead. gl. ibi, *& dicas quod de vulgaribus dictis iſtud eſt intelligendum.* Notatur ad hoc quod facta dictæ mentione de vulgari potius, quàm de legali intelligenda eſt, Paul. & Iaſ. *in l. 1. ff ſi quis cantion.* Mandoſ. *in reg. de veriſimili notitia q. 3. num.* 2. Ottero *d. diſp.* 33. *num.* 3. licèt aliter diſtinguat Bart. *in d. l.* 1. quem ſequuntur *ibi* Bald. Salicet. & Oroſc. ac Parlad. *d. cap. 19. num.* 9. 23

In gloſſ. *Sine ſpeciali*, ibi, *ſicut requiritur ſpecialis procurator in tranſactione.* Vide Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo procurator, n.* 25. 24

In ead. gloſſ. ibi, *& in integrum reſtitutione petenda.* Vide *infrà in ann. ad c. coram, de in integrum reſt.* 25

In ead. gloſ. ibi, *& in delatione iuramenti.* Vnde etiam quis iurare non poteſt ſine ſpeciali mandato, Cardoſ. *de verbo, procurator, n.* 24. Surd. *dec.* 159. *n.* 1. Idem in iuramento fidelitatis reſoluit Camill. Bor. *in ſumma omnium dec tit. 57. n. 35. & tit. 66. n.* 197. Et in iuramento calumniæ, vt dicam *infrà in annot. ad c. nullam 3. de iuramento calumniæ lib* 6. 26

In ead. gloſ. ibi, *tunc non eſt neceſſe*, &c.] Notatur ad hoc quod quando Papa in literis narrat renunciationem beneficiorum per procuratorem talem fuiſſe factam, probatur illum fuiſſe procuratorem, licèt non conſtet parti opponenti de procuratorio mandato, de quo non tenetur impetrans & obtinens beneficium ſic per illum reſignatum docere, vt per Boër. *dec.* 281. *col fin.* 27

SVMMARIVM.

1 *Reſcriptorum duorum occaſione, vnius ſcilicet in cauſa principali, alterius in cauſa appellationis ſi contenditur, non iudex ſuper principali, ſed deputatus ſuper appellatione cognoſcere debet de validitate appellationis.*

2 *Dieta in actione reali an ſit computanda à fine diœceſis vbi res petita exiſtit, oſtenditur.*

3 *Domicilium contrahitur in loco beneficij reſidentiam requirentis.*

4 *Spoliatus iudicis auctoritate agens ad reſtitutionem iniuſtitiam ſpoliationis probare tenetur.*

CAP. Dilectus. XXIX.

Honor. III.

REſcripta duo ſi fierent, vnum ſuper cauſa principali ad vnum iudicem, ſecundum ſuper appellatione ad alterum, ſecundus iudex debet cognoſcere de validitate appellationis, & non iudex principalis. Colligunt 1

Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Coll. & Barbat. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henrie. Boich. Martin. Vran. Viu. *in rationali libri* 1. *iuris Pontifici*, *pag* 48. Alagona *in compend. iuris Canonici pag.* 19. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret lib* 1 *tit.* 2. *cap.* 3.

A diæcesi, vbi prædicta Ecclesia erat.] Notatur ad hoc quòd in actione reali dieta est computanda à fine diœcesis, in qua res petita existit: vt tenet gloss. *hic verbo, domicilium in fine* quam sequuntur plures relati à Felin. *in præsenti n.* 3. & communem dicit Aretin. *in c ex parte, n.* 10. *de foro comp.* Sed contrarium, imo dietam esse computandam à fine diœcesis in qua reus habitat, & domicilium habet, licèt res alibi existat, probarunt gloss. *verbo, vnam dietam, in c. statutum, §. cum autem, hoc tit. lib.* 6 Abb. *hic n* 4. & Felin. *n.* 13. idem Abb. *in d. c. ex parte n.* 9. & Imol. *n.* 12. Rebuff. *in concordata, tit. de friuolis appellat §. si quis verò*, Hieron. Fernand. de Ottero *Roman. lucubr. disp* 33 *à n.* 7. vbi *n.* 10 eom Abb. *hic n.* 3. & Felin. 13. respondet quòd licèt text. in præsenti in citatis verbis referat allegationem partis prætendentis dietam esse computandam à fine diœcesis in qua res petita existebat, non tamen approbat, nec super eam pronuntiat Pontifex.

3 *Domicilium.*] Notatur ad hoc quòd beneficij loco residentiam requirentis domicilium contrahitur. Innoc. *in cap ex ore. post n.* 2 *vers. item in casibus, inf. de priuileg.* vbi Butr. *n.* 11. Palat. *in repet. rub* §. 39. *n.* 1 Boër. *decis.* 260. *incip. Præsupposito, n.* 20. Rebuff. *in praxi benef. de dispensat de non residendo, n.* 74 *vers. ad hæc clericus*, Syluest. *in sum. verbo, domicilium, n.* 1. Armil. *aurea eod verbo*, Mascard. *de probat. concl.* 534 *n.* 5. Cardin. Tusch. *pract. conclus. littera D. conclus.* 596. *à n.* 1. Farinac. *fragment. criminalium p.* 1. *lit. D. n.* 226. Cardoso *in praxi iudicum, verbo, domicilium, n* 6. Quoad Ordines verò capiendos an quis subiectus sit Episcopo diœcesis, in qua præstimonium, vel beneficium habet, etiam sine residentia, vel in commendam tantùm, vide dicta per me *in tr. de officio, & potest. Episcopi, p.* 2. *alleg.* 4. *n.* 42. *cum seqq.*

4 *Sed dicti iudices*, &c.] Notatur ad hoc quòd spoliatus iudicis auctoritate agens ad restititutionem iniustitiam spoliationis probare tenetur, vt per Mascard. *ad probat. conc* 1324.

5 In gloss. *Domicilium*, ibi, *vbi maiorem partem rerum suarum possidet.* Vide per me citatos *dict. allegat.* 4. *num.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Data statur si plures impetrant in eadem Ecclesia, vt primus impetrans præferatur. & solus admittatur.*

2 *Gratias pares si duo habuerint, ille præfertur, qui præuenit in præsentatione sua gratia coram executore.*

3 *Priuilegium vel rescriptum prius in data præualet secundo, & posteriori.*

4 *Data tempus non signata supplicationis attenditur quando duo concurrunt super eod. beneficio ad cognoscendum cui prius quæsitum est.*

5 *Data tempus non illud, quo literæ per Cancellariam expediuntur, attenditur, vt quis possit facere fructus suos.*

6 *Promissus prior est præferendus posteriori.*

7 *Absolutionis appellatione continetur absolutio simplex, non ea, quæ ad cautelam datur.*

Cap. Capitulum. XXX.

DVo quando impetrant literas Apost. pro beneficio habendo in eadem Ecclesia, qui primò præsentauit Capitulo literas, est prouidendus, non secundus, qui non facit mentionem de primis literis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali* 1. *libri iuris Pontif pag.* 48. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 19. 1

Qui ad eos prius mandatum Apost. reportauit.] Notatur ad hoc quòd inter habentes pares gratias ille præfertur, qui præuenit in præsentatione suæ gratiæ coram executore, vt per Gonz. *reg.* 8. *Canc.* §. 3. *proœm. num* 18. 2

Notatur etiam ad hoc quòd priuilegium, vel rescriptum prius in data præualet secundo, & posteriori, vt per Garc. Girondam *de priuilegiorum. seu exemptionum explic n.* 87. 3 Vnde quando duo beneficiarij concurrunt super vno beneficio ad cognoscendum, cui prius ius quæsitum est, attenditur tempus datæ, non tempus signatæ supplicationis, vt per Vincent de Franch. *decis.* 62 *n.* 1 Nam data facit, vt gratia dicatur in rerum natura, & tunc incipit operari cum priùs ante datam possit lacerari, & sic tempus datæ inspiciendum est Felin. *in c eam te n.* 18 & *ibi* Abb. *n.* 5. Imol. *n.* 18. & 19. & Zabar. *n.* 7. *sup hoc tit* Gig. *cons.* 3. *n.* 1. & *cons* 54. *n.* 20. Beroi. *cons* 207. *n.* 57. Rebuff. *super concord in tit. de form. mand. Apost verbo, datum*, Caputaq. *dec* 180. *n.* 4. *p.* Rot. *decis.* 28. *de rescript. in antiq n.* 1. & coram Card Seraph. *decis.* 341. *n.* 9. & signatura trahitur ad tempus datæ. Castr. *in l.* 1. *n.* 2. *in fine C quando libell. Princ. datus*, latè Mandos. *cons* 16. *n.* 1. & 6. *in fin. vers. si verò accipimus, cum tribus seqq.* Put. *dec.* 94. *n.* 2. *lib.* 2 Rot. *decis.* 514. *n.* 3 *p.* 1. *diuers* Hieron. Gab. *cons.* 193. *n.* 56. *lib.* 2 Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 191. *ex n.* 1 Nec quævis aliæ præcedentes diligentiæ attenduntur, *c. si eo tempore.* & *ibi* Franch. *n.* 3. *in* 2. *notab.* & *in c. de duobus eod. tit. lib.* 6 Paris. *cons.* 45. *n.* 2 *lib.* 4 & plures cumulat Mandos. *d. cons.* 16. *num.* 3. Dumque Papa signat, & scit huiusmodi gratiis apponendam esse per datarium, qui est illius organum, certam diem, virtualiter declarat etiam quòd solùm à die datæ debeat operari eius signatura, & sæpè sæpiùs gratiæ non datantur sub eadem die, qua fuerunt à Pontifice signatæ, ita suadente aliqua ratione; & iubente ipso Papa, imo quod plus est, etiam aliquando iustis de causis lacerantur supplicationes iam signatæ. & datarius ex officio muneris sui supplicationibus tam signatis quàm signandis, vt ratio postulat, addit, & detrahit, vt per Gonzal. *ad reg.* 9. *Cancel.* 63. *ex num.* 54

Non obstat quòd ex sola signatura dicatur perfecta gratia; Sarnen. *in reg. de infirm. q.* 18. *num.* 5. *vers. nam non est dubium*, Cassad. *decis.* 4. *num.* 2. *de causa possess. & propr.* Rot *decis* 418. *num.* 3. *p.* 1. *diuers.* & apud Put. *decis.* 94. *lib.* 1. *in correct.* Imo & solo verbo Principis gratia perficiatur Burt. *in l. humanum, in fine, vers. breuiter, Cod. de legib* Paris. *cons.* 5. *num.* 60. *lib.* 4. Rot. *in Bononien. de Binarinis* 5. *Martij* 1618. coram bonæ mem. Andrea, quoniam simul stant quòd gratia recipiat perfectionem à signatura Papæ, & quòd tamen hæc perfectio incipiat à die datæ, quia censetur Papam signasse supplicationem à die sub qua apparet data à datario per ipsum ad hoc munus deputato, & ita hoc intelligit Caputaq. *decis.* 88. *numero* 2. & 3. *part.* 3.

Putei

Pute. *dict. decis.* 9 ; *num.* 2. *lib.* 2. vbi inquit quòd supplicatio præsumitur signata tempore datæ, & quòd non admittitur probatio in contrarium, & Hieron. Gabr. *conf.* 193. *n.* 3. *&* 4. *lib.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens cap.* 191. *num.* 1. *cum seqq.* Colligunt hæc omnia ex decis. Meten. Prioratus 17. Maij 1627. coram R.P.
5 D. M.rlino. Et ad hoc vt quis possit facere fructus suos, attenditur tempus datæ, non tempus, quo literæ per Cancellariam expediuntur, ex Cabed. *Lusitan.*
6 *decis.* 39. *num.* 4. *parte* 2. Et quia multoties dubitatur in rescriptis, priuilegiis, & gratiis eiusdem temporis, & qualitatis quod eorum præferatur; & vtrùm præferatur illud de qoo acquisita sit possessio, licèt sit posterius: & quando tempus datæ attendatur? vide Menoch. *de arbitrar. casu* 48. Garc. Girond. *dict. tract. num.* 777. Et resolutiuè tenendum prius prouisum esse præferendum posteriori, Rip. *de causa poss. & propr. resp.* 3. *num.* 2. etiamsi sit in hora, vel puncto, Cassad. *de præb. decis.* 10. *num.* 1. Rot. Rom. *decis.* 19. *num.* 2. *num. seq. part.* 2. *& decis.* 88. *n.* 5. *lib.* 2. *part.* 3. *divers.* Menoch. *d. casu* 48. *num.* 1. *cum seq.* Hic text. dum loquitur de receptione facienda, intelligitur de ea, quæ consistit in facto, non autem de ea, quæ iuris & facti dicitur, vt per Steph. *de grat. expect.* . *form. n* 13. *fol.* 15. Paul. Fusc. *l* 1. *num sing* 15. qui ponunt quatuor differentias inter vtramque.

7 In gloss. *relaxetis*, ibi, *ad cautelam.*] Notatur ad hoc quòd appellatione absolutionis continetur absolutio simplex, non autem ea, quæ ad cautelam datur, vt per Cou. *in c. Alma Mater, p.* 1. §. 7. *concl.* 4. Nau. *in man. c.* 37. *n.* 278. *vers. quarto.* Anton. Riccul. *de iure personarum, lib.* 4. *c.* 66. *n.* 17.

S V M M A R I V M.

1 *Literas Papæ habens ad beneficium si eis propter annuam pensionem renuntiat, non valens literæ beneficiales per eum hoc tacito impetrare.*
2 *Renuntians literis ad beneficium, quando dicatur simoniacè renunsiare.*
3 *Beneficia priùs obtenta tenetur quis narrare in gratia beneficiali.*
4 *Verbum*, carere, *est latæ sententiæ.*
5 *Subreptio quamvis vitiet gratiam ipso iure, opponi tantùm potest vsque ad quadraginta annos.*
6 *Obreptione, & subreptione opposita processu futurus nullius est momenti.*
7 *Rescriptum Apostolicum quo mandatur de beneficio prouideri alicui nullum ius speciale tribuit mandatario.*
8 *Rescripta subreptitia ad lites non sunt nulla nisi ope exceptionis.*

Cap. Ad audientiam. XXXI.

1 Literas quando quis impetrat pro habendo beneficio in aliqua Ecclesia, & deinde accepta pensione, vel alio beneficio renuntiat fauori literarum, & postea alias literas obtinet de prouisione, non facta mentione de aliis, vel de pensione, carere debet commodo illarum, & quicquid per eas tentatum fuerit, irritum fit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anchar. Innnoc. Panor. Bald. Felin. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 49. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 19. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

Notatur hic text. ad hoc quòd renuncians literis 2
ad beneficium vt habeat aliquod beneficium, vel pensionem, non dicitur simoniacè renuntiare, quia est quædam permutatio rei spiritualis cum re spirituali, vt per Abb. *hic notab.* 3. Flamin. *de resignat. tom* 2. *lib.* 14. *quæst* 7. *n.* 15. Azor. *instit. moral part.* 3 *lib.* 7. *cap* 27 *q* 9. aduertentes quòd licèt quis non possit renuntiare beneficio sine auctoritate Superioris, potest tamen renuntiare literis simpliciter absque auctoritate Superioris, de quo vide pleniùs ad *cap. sanè* 7. *de renunt.* limita principale notabile vt non possit quis renuntiare litteris ad beneficium eo pacto vt recipiat pecuniam vel pro alia qualibet re temporali, vt scripserunt Host. & Abb. *sub num.* 6. *hîc*, Flamin. *d. q.* 7. *num.* 28. Azor. *d. quæst* 9.

De illis mentione non habita.] Notatur ad hoc quòd 3
in gratia beneficiali tenetur quis narrare priùs obtenta beneficia, aliàs gratia erit nulla, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 201. *à num.* 41. Gonzal. *ad reg.* 8. *cancel. gl.* 56. *n.* 144.

Carere.] Verbum hoc est latæ sententiæ, & deno- 4
tat ipso iure, ex Tiraq. *in l si vnquam, verbo, reuertatur, num.* 16. *C. de reuocandis donat.* Vezin. *tom.* 2. *commun. opinionum, lib* 9. *tit.* 34. *n.* 334. Gama. *de Sacrament. præstandis vltimo supplicio damnatis, q.* 5. *n.* 17. Sayr. *in claui Regia lib* 3. *c* 8. *n.* 16 & aliis, quos refero ego ipse *in*
tract de diction. vsufreq. tract. 53. *n.* 1. Et aduerte quòd 5
quamuis subreptio vitiet gratiam ipso iure, opponi tantùm potest vsque ad quadraginta annos, Caputaquen. *decis.* 224 *part.* 3. nam per tanti temporis spatium præsumitur noua gratia & confirmatio, Cassad. *decis.* 3. *de causa possess.* Aloys. Ricc. *in collect. decis p* 4. *collect* 1267.

Reuocando in irritum, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
obreptione, & subreptione opposita processus futurus nullius est momenti, vt per Franc. Becc. *conf.* 21. *n.* 29. Put. *decis.* 240. *n.* 2 *p.* 2 quos citat. Marc. Anton. *var resol. lib.* 1. *resol.* 8 *n.* 3.

In gloss. *Renuntiantes*, ibi, *cùm nullum ius speciale* 7
habuerit per literas illas. Notatur ad hoc quòd rescriptum Apostol. quo mandatur de beneficio prouideri alicui ius nullum speciale tribuit mandatario, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 270.

In gloss. *in irritum*, ibi, *tu dicas quòd tales*, &c. 8
Notatur ad hoc quòd rescripta subreptitia ad lites non sunt nulla nisi ope exceptionis, vt per Nau. *in c. si quando causa* 1 *nullis num.* 3. *suprà hoc tit.* Sahag. *in cap. cæterùm, num.* 6 *suprà hoc eod. tit.* Caputaquen. *decis.* 225. *part.* 3. Rebuff. *in praxi tit. de differentia inter rescripta gratiæ & iustitiæ, num.* 1. Perez. *l.* 1. *q* 8. *&* 9. *tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.* Menoch. *de arbitr casu* 201. *num.* 1. 3. *&* 16. Suar. *de religione tom.* 1. *lib.* 4. *de simonia. c* 31 *n.* 16. Farin. *in praxi crim. part.* 1. *q* 6. *n* 46. Card. Tusch. *pract. conclus. lit. S. conclus.* 722. Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 3. Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. resol.* 577. *num.* 2.

S V M M A R I V M.

1 *Receptus per literas Apost. licèt præbendam expectet per alias literas hoc supprimentes, in alia Ecclesia recipi non debet.*
2 *Impetrans secundas literas ad alios iudices, tenetur facere expressissimam mentionem de prioribus.*
3 *Falsitas expressa, quæ non inducit ad citiùs concedendum, non vitiat gratiam.*
4 *Beneficium habens si aliud impetret, tenetur facere mentionem qualitatum beneficij in specie.*
5 *Nomen facti beneficij necessarium est exprimere in*

illius

illius impetratione, nisi sit in Cathedrali.
6 *Subreptitia an sit hodie gratia impetrationis beneficij non expresso nomine Sancti Ecclesiæ, vbi situm est.*
7 *Error in nomine, seu in cognomine non vitiat actum, quando ex aliquibus coniecturis constare potest de identitate personæ.*
8 *Error in inuocatione non officit veritati, cùm de corpore constat.*

Cap. In nostra. XXXII.

Greg. IX.

1 Receptus in aliqua Ecclesia per literas Apost. non potest obtinere alias literas vt recipiatur in alia Ecclesia, si non faciat mentionem de sua prima receptione. Colligunt ex Ordin. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viu. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 44. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 20. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord pag.* 1. *& tom.* 2 *repetitionum de iure Canonico ad* 1. *Decret. librum*, Ioan. Calderin

2 *Expressam fecerit mentionem.*] Notatur ad hoc quod impetrans secundas literas ad alios iudices debet facere mentionem de prioribus non solùm expressam, sed expressiuam, vt per Palat. *in repet. c per vestras, notab.* 4. *n.* 10 *de don. inter virum & vxorem.*

3 Notatur etiam ad hoc quod falsitas expressa, quæ non inducit ad citiùs concedendum, non vitiat gratiam, Rota *in decis.* 70. *hoc tit. in antiq.* quam refert Aloys. Ric. *in coll. dec p.* 5 *coll* 1981.

4 Notatur etiam ad hoc quod resignatarius debet exprimere in literis beneficia, quæ obtinet, vt per Flamin. *de resign. tom* 12. *lib.* 20 *q.* 1 *n.* 67. Illud tamen aduertendum duxi, habentem beneficium si aliud impetret; teneri facere mentionem qualitatum beneficij in specie, veluti habenti dignitatem, non satis esse dicere se habere dignitatem, sed teneri nomen dignitatis exprimere: ita ex aliis resolnit Aloys. Ricc. *loco infra citando res.* 324 *n.* 2. tenuerunt in præsenti Ioan. And. *col.* 2. *n.* 10. *in verb. expressam*, Ant. de Butr. *col.* 5. *n.* 17. *vers. quartò quæro*, Panorm. *n* 4. Imol. *col vlt n.* 13. Selua *de benef p.* 3. *q.* 11. *vers.* 23. *qualitas*, quos refert & sequitur Rendina *in Promptuario receptarum sent tit.* 7 *n.* 16 Huiusmodi autem beneficij qualitatem siue statum iam legitimè impressum Apostolicæ prouisiones immutare non possunt ex defectu voluntaris; cùm Papa iuxta naturam beneficij conferre præsumatur, Felin. *in præsenti n* 45. Cald. *cons.* 26. *de prebend* Rot. *decis.* 345. *n.* 3. *p.* 1. *& decis.* 584 *n.* 2. *p.* 4. *diuers* item *decis.* 308. *n.* 3. *p.* 1. Card. Seraph. *decis.* 799. *n.* 5. *& decis.* 1273. *n.* 2. & dictum fuit *in Lucana Canonicatus* 23. *Martij* 1620. *coram Illustr. Selucien. & in Sorana beneficij* 9. *Decembris* 1622. *coram R. P. D. Merlino*; *& in Asculana Plebania* 12. *Ianuarij* 1624. *coram eodem.*

5 Item idem Rendina *citato loco n.* 16 per gloss. *verbo; non extendit; in c quamvis, il primo, de prebendis in* 6. cum qua ibi transeunt omnes, resoluit quando impetratur beneficium ne impetratio reddatur sobreptitia, necesse esse nomen Sancti ipsius beneficij exprimere, dummodo non sit in Ecclesia cathedrali; quia de stylo Curiæ necesse non est nomen Sancti ipsius Ecclesiæ exprimere, quod etiam tenet Aloys. Ricc. *praxi fori Ecclesiast. dec.* 184 *n.* 1. *in* 1. *edit* aliàs *resol.* 324. *n.* 1. *in* 2. *edit*. vbi citat Lap. *alleg.* 16. *incip. an valeat n.* 4. vbi Mandos. *in verbo nomen, lit. I.* Verùm quicquid dicant citati, scio de stylo Curiæ non reddi subreptitiam impetrationem beneficij, non expresso nomine Sancti Ecclesiæ, vbi situm est. Nam quotidie videmus expediri Bullas hoc modo, beneficium simplex in Parochiali, seu alia Ecclesia loci N. diœc. N. sufficit enim vt constet de corpore beneficij vacantis per obitum N. licèt non exprimatur nomen Sancti, & quod difficilius esse videbatur, etiã si erretur nomen loci, aut diœcesis, si ex aliis circumstantiis constet de identitate, vt tenuit Rota *in vna Oxom. Beneficij* 27. *Ianuarij* 1624. *coram R. P. D Dunozetto*, faciunt quæ Rota, *decis.* 16. *de rescript. in nouis*. Bellam. *decis* 643. Aloys. Ricc. *in coll. decis. p* 5. *coll.* 1496. asserentes errorem in nomine, seu in cogoomine non vitiare actum, quando ex aliquibus coniecturis constare poterit de identitate personæ, & nuncupatim quod error in innocatione non officiat veritati, tenuit Rota apud Mantic. *decis.* 138. *n.* 4 arg. *l. si quis in fundi vocabulo, ff de leg.* 2. *& l. si in nomine, C. de har. inst.* & quæ in specie tradunt Bertrand. *cons.* 166. *in fine lib.* 7. Rebuff. *in praxi in p.* 3. *signatura, verbo denominationum*, citati *in libello de principiis vtrinsque iuris lit. E. n.* 13.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum, quod procurator reuocatus, & de hoc certificatus, extra iudicium impetrauit, non valet, secus tamen si in iudicio, dummodo reuocatio ad notitiam aduersarij, vel iudicis non peruenerit.*
2 *Sententia in fauorem Capituli lata contra Episcopum spoliantem, & obtenta per procuratorem constitutum à Decano, qui mandatum causa non habebat, est valida respectu Collegij, cui præest.*
3 *Procuratorem qui se facit cùm non sit, tenetur pœna falsi & condemnatur in expensis.*
4 *Iudex potest cognoscere, & videre vtrum sibi competat iurisdictio etiam quando pars ei aliquid opponit, quod concludat illum omnino carere iurisdictione in ea causa.*
5 *Procurator reuocatur si aliquid agat; & dominus sciat, iterum concessa videtur facultas agendi.*
6 *Ratificare potest dominus etiam post sententiam actu per falsum procuratorem.*
7 *Procurator vt validè reuocetur debet fieri intimatio parti, vel indici.*
8 *Mandatum ob diuturnitatem temporis non præsumitur.*

Cap. Ex parte, iij. XXXIII.

Procuratoris dati ad lites reuocatio, debet peruenire ad notitiam iudicis, & aduersarij; aliàs non valet contra partem. Idem rescriptum, quod procurator reuocatus, & de hoc certioratus extra iudicium impetrauit, non valet; si verò in iudicio, & reuocatio non sit nota aduersario, vel indici; valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Barbat. Bellam. Io. Anania, Andr. Imola, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 50. Petr. Alagona *in compendio iuris Canonici pagina* 20. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. 1

2 *Decani.*] Notatur ad hoc quod sententia in fauorem Capituli lata contra Episcopum spoliantem quasi possessione, & obtenta per procuratorem constitutum à Decano; qui mandatum in causa non habebat,

est

est valida respectu Collegij, cui præest, cùm tunc dicatur habere iurisdictionem, vt per Put. *decis.* 210. *libr.* 3.

3 *Falsus extiterat Procurator.*] Notatur ad hoc quod falsi pœna tenetur is, qui se facit Procuratorem cùm non sit, vt per Farin. *in praxi crimin. part* 6. *titul de falsitate & simulat. quæst.* 150. *numer.* 89. & condemnatur in expensis Mascard. *de probation. concl.* 1004. *num* 6.

4 *Protulistis.*] Notatur ad hoc quod licèt pars opponat aliquid iudici, quod concludat illum omnino carere iurisdictione in ea causa, poterit etiam tunc ipse iudex de eo cognoscere, & videre vtrùm sibi competat iurisdictio, ex D. Barb. *in l. si quis ex aliena, numer* 105 *ff de iudic.* vbi *num* 112. asserit hoc procedere non solùm in iudice ordinario, sed etiam in delegato.

5 *Si reuocatio mandati.*] Notatur ad hoc quod si reuocatus aliquid agat, & dominus sciat iterum, concessa videtur facultas agendi, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §. 9. *gloss.* 3. *n.* 15. Syluan. *cons.* 35. *num.* 3. Cott. *in memorabil. verbo, procurator falsa, pag.* 721. Menoch. *quæst.*
6 *frequent. cap.* 13. *num.* 3. Et dominus potest acta per falsum procuratorem post sententiam ratificare, Bernard. Græuæ, *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *conclus.* 47. *num* 3.

7 In glos. *Propter*, ibi, *ratio satis in euidenti, quia huiusmodi reuocatio non peruenit ad aduersarium, vel ad iudicem.* Notatur ad hoc quod in procuratoris reuocatione debet fieri intimatio patri, vel iudici, vt per Duen. *reg.* 606. Capran. *com.* 1. *communium opinionum, lib.* 2. *tit.* 8. *n.* 90. & 100. Gonzal. *ad reg.* 6. *Cancel. gloss.* 63. *num.* 5. Flamin. *de resign. lib.* 9. *q.* 15. *num.* 12. Stephan. Gratian. *discept forens. c.* 18. *à num.* 87. vide *ad c.* 3. *inf. de procur.*

8 In glos. *Sine speciali*, ibi, *dico quod necesse est, quod ostendat siue probet mandatum* quia etiam ob diuturnitatem temporis non præsumitur, vt per Donat. à Fina *tom.* 1. *commun opinion. lib.* 4. *tit.* 14 *n.* 30 *pag.* 611. vbi etiam Suar. *n.* 41. *pag.* 612. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 33. *n.* 13. & *cons.* 1. *n.* 78. *cum seqq* & *cons.* 148. *à n.* 34. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib* 7 *tit.* 4. *num.* 23. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast dec.* 55. *n.* 3. *in* 1. *edit.* & *res.* 52. *in* 2. *edit.* Camill. Borell. *in summa omnium decis. tit.* 66. *n.* 85. quamvis contrarium teneant Mascard. *de probat. concl.* 1004. *n.* 41. Menoch. *qu. freq. c.* 16. *n.* 11. & *illustr. c.* 61. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetratum contra hominem alicuius diœcesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis alterius diœcesis.*

2 *Rescriptum non valet, si Clericus Mediolanensis dixerit se Bononien.*

3 *Rescriptum vitiatur ex errore nominis diœcesis, nisi ex circumstantiis constet de corpore eius, de quo Papa in rescripto sensit.*

4 *Falsitas quando exprimitur, aut veritas supprimitur per ignorantiam, valet impetratio, vbi huiusmodi subreptio non fuit causa concessis.*

5 *Conciliantur textus in cap. super literis, suprà hoc tit. cum textu in præsenti.*

Cap. Significante. XXXIV.

1 Literæ impetratæ à Papa contra aliquem vnius diœcesis, si est alterius, non valent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostien. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 51. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 20. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

Non de Remensi, sed de Leodien.] Notatur ad hoc quod rescriptum non valet si Clericus Mediolanensis dixerit se Bononiensem, vt per Rebuff. *in tract de priuilegiis Scholarum priuil.* 92. hinc etiam non valet dispensatio quando erratur in nomine diœcesis. Monet. *de commut. vltim. volunt. cap.* 12. *concl.* 9. *num.* 106. Villalob. *in sum. tom.* 1. *tract.* 2. *dub.* 43. *numero* 11. Nam 3
ex errore nominis diœcesis regulariter vitiatur rescriptum, & per illud impetratum contra hominum certæ diœcesis, homo eiusdem nominis alterius diœcesis conueniri non potest, vt probat text. *in præsenti*, cuius decisio non procedit si ex circumstantiis constet de corpore eius, de quo Papa in rescripto sensit, vt arg. text. *in l. si in nomine, C de testam* & 9. *si quis in nomine. Instit. de legatis*, tenuerunt *hic*, Innoc. *in princ.* Compostel. *vers. sed pone*, Panorm. *col.* 2. *num.* 4. *vers sed extra glossam*, Imola *col.* 1. *numer.* 3. *versic. sed aduerte*, Felin. *column.* 1. *numer.* 1. Rot. Roman. *decis.* 54. aliàs 839. *sub tit. de rescript. in antiq.* Ferret. *consil.* 108. *column. vltim. numer.* 24. *versic. tamen fallit*, quos refert, & sequitur Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.* 1. *tit.* 103. *de rescriptis, numer* 2. Sic etiam error in nomine loci, vel Ecclesiæ in qua situm est aliquod beneficium, non reddit gratiam inualidam, vbi apparet de identitate beneficij, Abb. *num.* 5. & Felin. *prope fin. in præsenti*, Cassad. *decis.* 11. *num.* 3. *de præbend* Rot. *decis.* 23. *num.* 4. *p* 1. *recent* & *in Mindonien. Archipresbyteratus* 1. *Iulij* 1616. *coram bonæ mem. Vbaldo.* & *in Oxomen. beneficij* 27. *Ianuarij* 1624. *coram R. Seleucien.* An vt quis dicatur Clericus Remen. Diœcesis, satis sit ibi habere vel originem, vel domicilium, vel beneficium, vide Nicol. Garciam *de benefic pars.* 6. *cap* 9. *num.* 18. *cum seqq.* & dicta *in cap. sequenti.*

Non obstat text. *in cap super literis, sub hoc tit.* vbi 4
habetur, quod quando falsitas exprimitur, aut veritas supprimitur per ignorantiam, valet impetratio vbi huiusmodi subreptio non fuit causa concessis, & superior illa cessante æquè concessisset, vt notant omnes illic, vt per Felin. *à num.* 2. Dec. 6. Bero. 1 *lect. num.* 38. Cou. *lib* 1. *var. cap.* 10. *num* 1. *vers. secundo*, & *num.* 6. Respondetur enim ex mente gloss. & Doctorum *hic*, vt per Felin. *in princ.* post alios Bart. *numer.* 11. *in l. demonstratio, ff. de condit.* & *demonstr.* Ias. *numer.* 36. *in l si quis in fundo, ff. de legat.* 1. vbi Aret. *n.* 1. in specie huius text. iudicem non posse procedere per rescriptum, 5
de quo *hic*, non quidem ob vitium subreptionis, de quo agitur *in d. cap. super literis*, sed quia supposita falsa diœcesis expressione verba rescripti non conueniebant personæ, de qua agebatur, & sublata falsa illa expressione non constabat de corpore rei, vnde succedebat reg. cui non conueniunt verba, nec etiam conuenit dispositio, *l* 4. §. *toties, ff de damno inf. cum simil.* licèt Papa ea facta rescriptum concessisset, idque satis intendit text. *in præsenti, in præcitatis verbis.* & *in cap sequent.* ibi, sub eadem clausula nullus de ciuitate ipsa intelligitur inclusus. At verò text. *in dict. cap. super literis*, procedit vbi stante subreptione per ignorantiam, vel simplicitatem verba rescripti conueniunt, & absque vlla extensione, vel violatione verificantur in persona & specie de qua agitur, aliter enim simplicitas & ignorantia non prodesset, quantumcunque aliàs superior literas dedisset, iuuat maximè hunc in-

tello

tellectum ſententia Innoc. qoem ſequuntur Abb. *n.1. ad fin.* Felin. *numero 1.* Beroi. *lect. 1. numero 36.* poſt alios *hîc*, & poſt Bald. & Paul. *in l. 2. ff ſi contra ius*, dum reſoluit quod ſi aliquis per ignorantiam exprimat Titium ſibi eſſe debitorem ex cauſa mutui, & ex eadem literas imperrauerit contra illum, qui non ex mutuo ſed ex venditione, vel contractu ſimili eſt obnoxius, licèt Papa æquè dediſſet literas expreſſa cauſa venditionis, ac mutui, itaque falſa expreſſio non fuit cauſa concedendi literas, nihilominus tamen iudex ſuper cauſa mutui delegatus non poteſt procedere ſuper cauſa venditionis, cui non conueniunt verba reſcripti, in quo non de venditione, ſed de mutuo facta fuit mentio. Nec aduerſatur quod in hoc text. proponitur error circa falſam demonſtrationem loci, id eſt, diœceſis, qui error non debet vitiare reſcriptum cùm de corpore, id eſt, perſona Vincentij, conſtaret, ex *reg. d.l. demonſtratio, 17. & d.l. ſi quis in fundo, 4.* vbi gloſ. & Doctores, & ſpeciatim in nomine, vel demonſtratione religionis, & loci probat *l. patronus 34. §. 1. ff. de legat. 2.* quæ regula etiam in reſcriptis locum habet ſecundum Bart. *vbi ſupra*, & communem ex Iaſ. poſt Alexand. & alios *in d.l. ſi quis, n. 36.* latè Felin. *hîc in princ.* poſt Rotam, & plures contra nonnullos. Reſpondetur enim in hoc cap. ſublata falſa demonſtratione diœceſis non conſtare ex verbis, vel tenore reſcripti de corpore, ſeu perſona Vincentij contra quem illud emanauerat, nam ſi conſtaret, veluti quia vltra falſam demonſtrationem diœceſis adiecta fuiſſet aliqua vera qualitas dignitatis, officij, vel ſimilis circumſtantia per quam dignoſceretur & appareret quiſnam eſſet Vincentius ille, falſa demonſtratio huiuſmodi reſcriptum non vitiaret, qoa ſublata & verba reſcripti conueniebant, de quibus, ſicut & de concedentis intentione, & perſona rei dubitari non poterat, prout fatentur Abb. & ſuprà citati, declarando vt per Felin. *hic à n. 2.* poſt alios, & ita procedit *gloſ. 1. in c. cognoſce 63. diſt.* quam vltra Doctores *ibi*, probat Felin. *hic in fine*. Præterea reſponderi poteſt ſecundùm Beroi. *hic lect. 1. à num. 44. & in rubr. à n. 55.* & mentem aliorum in præſenti, nomen diœceſis fuiſſe adiectum gratia taxatioois, id eſt, taxatiuè ad reſtringendum reſcriptum contra Vincentium illius certæ & expreſſæ diœceſis, impetrans contra alios variare poſſet, & ita diœceſim non fuiſſe adiectam gratia demonſtrationis.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitatis homines non comprehenduntur per clauſulam decreti impetrati contra homines diœceſis, & num. 2.*

3 *Reſcripta delegatoria ſunt ſtricti iuris.*

4 *Reſcripta beneficialia ſunt ſtrictè intelligenda.*

5 *Diœceſis appellatione in materia fauorabili comprehenditur ciuitas, ſecus in odioſa.*

6 *Ciuitatis appellatione in beneficialibus comprehenditur diœceſis.*

Cap. Rodulphus. XXXV.

1 Ciuitatis homines non comprehenduntur in reſcripto impetrato contra hominem alicuius diœceſis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hoſt. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compoſt. Viuian. *in rationali libri primi iuris Pontificij, pag. 52.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 20.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 2.* 2

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Galet. *in margarita caſuum conſcientiæ, verbo ciuitas*, Rendina *in promptuario receptarum ſentent. tit. 124. num. 7.* quia reſcripta delegatoria ſunt ſtricti iuris, Bec. *conſ.* 3 *21. num 14. & 33.* Mar. Anton. *var reſolut. lib. 1. reſol. 8. n. 4.* prout etiam reſcripta beneficialia ſunt ſtrictè in- 4 telligenda, Ioan à Cochier. *in reg. 26. Cancel. num. 35. pag. 168.*

Verùm autem appellatione diœceſis comprehen- 5 datur ciuitas, quæſtio eſt non contemnenda, in qua pro vtraque parte retuli fundamenta *in meo tractat. de offic. & poteſt. Epiſcopi, p. 3. alleg. 54. 4. 169* & ibi paucis diſtinguendum duxi an diœceſis fiat mentio in materia fauorabili, aut odioſa; ſi in fauorabili, appellatione diœceſis ciuitatem comprehendi, ſin autem in odioſa, minimè, reſolui cum Petr. Andr. Gambar. *ad c. vnic. n 106. cum ſeq. ſuper gloſſ. verbo, diœceſis, de rerum permut. l. 6* Cochier. *de iuriſdict. Ordin in exemptos, p. 4. q. 74* Mandoſ. *reg. 16. q. 42. n. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 41. à n. 19.* Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea, reſol. 150. n. 4.* Nicol. Garc. *p. 1. c. vlt. n. 76. & ſeq.* hanc etiam ſententiam tenent omnes in præſenti, vt per Card. Florent. *n. 1. oppoſit. 1.* Imolam *col. 1. n. 5. verſ. in gloſſ. 1. n. 10.* Panorm. *col. 3. num. 5. verſ. ad ſecundum*, Felin. *col. 5. n. 8 verſ. tertia concluſ. & in cap. vnic. de rerum permut. lib. 6.* vbi *gloſſ. verbo, diœceſi*, cum qua ibi conueniunt Ioan. Andr. *in lect. col. 2. n. 3. verſ. in gloſſ. 2.* Ioan. Monach. *col. 1. n. 1. verſ quod ſi in ciuitate*, Philip. Franch. *col. 2. num. 5. verſ in gloſſ. 2.* Ferret. *conſ. 220. numero 1. verſ capit etiam*, quos citat Rendina *d. tit. 124. num. 7. & n. 8.* reſoluit cum multis qoos refert, in beneficialibus diœceſis appellatione ciuitatem non contineri, vide quæ dixi *de appel. verborum vtriuſque iuris ſignif. appel. 49 n. 7.* Verùm autem ciuitatis appellatione in benefi- 6 cialibus diœceſis comprehendatur, veluti ſi quis dicat ſe Clericum Bracharen. cum non ſit ex ipſa ciuitate, ſed ex alio diœceſis loco oriundus, affirmatiuè reſpondendum, quia verbum, *Clericus Bracharen.* eſt aptum capere ciuitatem & diœceſim, Ferr. *conſ. 221. n. 5.* Nicol. Garc. *de benef. p. 7. c. 9. num. 27* tenuit Rota *in Toletana Parochialis 10. Maij 1596. coram D. Arigonio*, apud eundem Garc. *p. 9. c. 2. n. 341.*

Et quoſdam alios Sagien. diœceſis] Per hæc verba tenebat olim D. Michael à Coſſa in lectura Salamantina ſuæ Cathedræ Veſpertinæ prout eum refert Nicol. Garc. *de benef. p. 1. c. vlt. n. 79.* appellatione diœceſis non venire homines ciuitatis, non quia reſcriptum ad lites eſſet odioſum, & reſtringendum (vt ſuprà præſupponebatur) ſed quia præceſſerat in eodem reſcripto mentio ciuitatis, per illa verba, *contra Epiſcopum Sagien.* & proinde in dictis verbis generalibus poſtea ſequutis non potuit iterum includi ciuitas, ad *l. doli cauſa, ff. de verb. obligatione & l. ſanctio legum, ff de pœnis.* Et hunc intellectum multis probat nouiſſimè Anton. de Fuertes *Canon. quæſt. lib. 3. cap. 1.* atque Gregorium in præſenti non ſine cauſa prius nominaſſe ciuitatem in ſpecie dum de Epiſcopo in illa commorante meminit, deinde verò diœceſim in genere, dum dicit, *& quoſdam alios diœceſis Sagienſis*, ad oſtendendum memoratos in ſecunda clauſula generali non eſſe ſub priori ſpeciali comprehenſos, quoties enim ſpecialitas præcedit clauſulam generalem, & genus poſtea ſubſequutum, non comprehendit ſpeciem priùs nominatam, ſicque ciues Sagienſes, quia ſemper genus ſubſequutum, intelligitur de dictis ſpeciebus priùs relatis, atque nominatis, *l. doli 129. ff. de verborum ſignificatione* Bart. *in l. 1. ff. de rebus dub.* ergo in ſpecie hac vt Rector Eccleſiæ ſancti Chriſtophori poſſet per reſcriptum conueniri, aliter debuiſſet

concipi, quam fuit conceptum, ita nempè, *contra Episcopum & quosdam alios diœcesis Sagiensis*; tunc enim quia tantùm reperitur genus, quod verificari potest in omnibus suis speciebus, non solùm illi de diœcesi, sed etiam illi de ciuitate conueniri possunt, cùm tunc verba habeant significationem intensiuam, ex qua rescriptum ampliatur vt comprehendat alias res, & personas præter nominatas. Quæ & extendenda est ad eum casum quo rescriptum ita conciperetur contra Episcopum Mutinensem, & quosdam alios diœcesis Bononiensis, nam tunc tale rescriptum habet vim comprehensiuam, quia genus postea subsequutum non potest verificari in specie, quæ antea præcesserat, tanquam quod sit omnino diuersa, & separata. Sed his nòn obstantibus verior est communi, distinctio supià relata *n.* 5. nam ista D. Michaëlis Costæ ratio solùm conuincebat, quod per clausulam generalem non possit conueniri aliàs Episcopus Sagien. de quo specialis mentio præcesserat, non tamen quod non possint conueniri alij ciuitatis, cùm de eis non esset facta specialis mentio, & hic mentio facta de ciuitate, & diœcesi est indirecta, & in obliquo, ita Nicol. Garc. *loco citato*, qui *in addit.* asserit sibi non placere intellectum D. Sahag. *in c. super literis, n.* 29. *sub hoc tit.* dicentis ex illo indiuiduo, *Episcopi Sagien.* in rescripto expressi non posse conueniri alium Sagien. præter Episcopum, iuxta *l. hæres* 98. *§.* 1. *ff. de leg. & l.* 1. *§. item si dua, ff. de auro & arg. legato*, vbi probatur quod si nominentur aliqua indiuidua speciei contentæ sub genere, ad alia in eadem specie contenta non porrigitur illud genus, quem etiam intellectum videtur idem Sahag. tradere *in c.* 1. *de offic. deleg n.* 24. Conuincitur enim iste intellectus, quoniam *in d. l. hæres*, *§.* 1. *& in d. l* 1. *§. item si dua* ideo in legato facto alicui de duabus statuis marmoreis, & de omni marmore non comprehenduntur aliæ statuæ marmoreæ præter duas, quia, vt inquit Iureconsul. *in d. §.* 1. duas statuas legando potest videri non putasse in marmore se statuas legasse, quæ ratio cessat in casu huius text. vbi fuit nominatus Episcopus Sagien. in literis & commissione, quia contra eum in particulari fuerunt impetratæ, & ideo dicta nominatio, & expressio non erat superflua, si rescriptum fuisset impetratum contra eum, & quosdam alios Sagien. ciuitatis, maximè quod Episcopus propter suam dignitatem, & præeminentiam non videretur venire in clausula generali, arg. *c. sedes hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Conueniendus per clausulam, si moriatur re integra, successor conueniri non potest.*
2 *Succedens in comitatu debita prædecessoris tenetur soluere.*
3 *Succedens in Regno, an teneatur ad debita prædecessoris, remissiuè.*
4 *Feudi succedens, an & quando à defuncto vassallo contractum est alienum soluere teneatur, remissiuè.*
5 *Masculinum in rescriptis concipit fœmininum, & quid regulariter in aliis materiis, ostenditur.*

Cap. Significauit. XXXVI.

1 Literas Apost. ad conueniendum aliquos quando quis obtinet, si conueniendus moritur re integra, successor non potest conueniri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Host. Anchar. Innoc. Panormit. Bald. Dec. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compost. Viu. *in rubr. primi libri iuris Pontif. pag.* 52 Alagon. *in compend. iur. Canon pag.* 2. remissiuè Ximen. *concord. p.* 1. *&* 2. Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Decian. *cons.* 43. *n.* 10 *vol.* 2. Ioan. Bapt. Costa *in tract. re integra dist.* 22. *à princ.*

2 *Fratri suo*, &c.] Probat hic text. per argumentum à speciali quod succedens in comitatu debita prædecessorum soluere tenetur, vt asserit Ant Gomez *l.* 40. *Tauri, n.* 72. An verò succedens in Regno teneatur ad debita Regis prædecessoris, vide Aguirre *de successione Portugaliæ, p.* 1. *n.* 70. Molina *de primog. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 30. Ioan. Garc *de expens. c.* 16. *n.* 15 Molina *de iustitia tract.* 2. *disp.* 641 *n.* 7. Rebell *de oblig. iustitiæ, p.* 2. *lib.* 7. *q.* 0. *n.* 12. Castill. *lib.* 3. *quotid. c.* 19. *n.* 126. *cum seqq.* Card Tusch.
tom. 7. *lit R. concl.* 330 *& lit. S. conclus* 876 Modern. *de iu-* 3
risd. part. 1. *cap* 29. *à num.* 21. vbi resoluit successores Regni hæreditarij teneri ad debita & omnes conuentiones prædecessorum, secus in Rege electionis, qui non tenetur obseruare conuentiones prædecessoris.

4 Quid in successore feudi, an & quando à defuncto vassallo contractum æs alienum teneatur soluere? vide Schrad *de feudis, p.* 7. *cap.* 7. Rosenth *eod. tract. cap.* 2. *concl* 33. *& cap* 7. *concl.* 20. *cum seqq.* Menoch. *cons.* 815. *à num.* 67. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 10 latè Bernard. Clæuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 154. vbi resoluit quod successor in feudo ex pacto & prouidentia non soluit æs alienum à prædefuncto vassallo contractum. Quid autem in successore maioratus? vide Gregor. *l.* 4. *verbo, suas deudas, tit* 15. *part* 2 Gom. *d. l.* 40. *n.* 71. Don. à Fina *tom* 2. *comm. opin. lib.* 6. *tit.* 41. *à num.* 30. Garc. *d. cap.* 6. *n* 35. Molina *d tract.* 2. *disp* 640. *& seq.* Cald. Pereira *de potest elig. c* 16. *n.* 5. *& de empt. cap* 27. *num.* 40. Rebell. *d. q* 9 *sect.* 2. Valasc. *de partit. cap.* 19. *n.* 44. Perez *titul.* 2. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 119.

5 *Successerat*, &c.] Notant ad hoc quod in rescriptis masculinum concipit fœmininum, vt per Tiraquel. *de retractu lig. §.* 1. *gloss.* 9. *num.* 104. 183. *&* 206. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 51. *num.* 2. imo regulariter in quacunque materia positum concipit fœmininum, nisi de contraria disponentis, seu rescribentis voluntate appareat, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.* 1. *gloss.* 9. *num.* 200. *& à num.* 277. *cum seqq* Gabr. *lib.* 6. *communium, tit. de verbor. signif. conclus* 6. *à numero* 1. Menoch. *de præsumpt lib* 4 *præs.* 84. *numero* 2. *cum sequent* Pereg. *de fideicommiss. artic.* 25. *num.* 2. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 6. *tit.* 7. *numero* 18. *& lib.* 11. *tit.* 140. *numero* 2. latè Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *quæstione* 16. *à num.* 1.

S V M M A R I V M.

1 *Literæ executoriæ in quibus impetrans falsò dicit monitorias præcessisse, non valent.*
2 *Instrumenti vbi fit mentio in aliquo instrumento non creditur, nisi exhibeat primum, secus si ab eodem fuerit Tabellione conscriptum.*

Cap. Ex insinuatione. XXXVII.

1 Literæ executoriæ facientes mentionem de monitoriis, si non præcesserunt monitoriæ, non valent, alioquin est prouidendum secundùm formam datam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innocent. Panorm. Bald. Felin. Decian. Rip. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Bernard,

Bernard. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontif. pag.* 53. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 21. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 In gloss. *De monitoriis, in fine*, ibi, *Et est hic argumentum quòd si quis in aliquo instrumento faciat mentionem alterius instrumenti, non creditur nisi exhibeat primum.* Intellige quando coram alio Tabellione confectum fuit instrumentum de quo fit mentio, secus verò si ab eodem fuerit Tabellione conscriptum, *auth. si quis in aliquo, C. de edende*, per quam ita tenent Con. *practic. c.* 21. *num.* 2. *vers quod si fiat*, Tiraq. *de retractu lig.* § 2. *gloss.* 1. *num* 10. Vezin. *tom* 2. *communium opin. lib.* 7. *tit.* 33. *de reuocandis his, quæ in fraudem, num.* 14. Surd. *decis.* 131. *n.* 2. *cum seq.* Duen. *reg.* 180. Mascard. *de probat. concl.* 404. *& concl* 923. *& concl.* 105. *n.* 3. *cum seqq. & concl.* 711. *n.* 9. Guttier. *cons.* 23. *n.* 9. Morla *in emporio iuris*, *p.* 1. *tit.* 11. *de fid. instrum. q.* 1. *n* 21. Cardoso *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo, instrumentum, à num.* 21. Card. Mantica *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 7. *tit.* 4. *n.* 6. Castil. *controuersiarum iuris, lib.* 2. *c* 16. *num* 60. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 363. *à n.* 10. Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.* 35. *à n.* 48.

SVMMARIVM.

1 *Papa non intendit in literis aliquos grauare super plurium receptione, nisi hoc in ipsis literis explicetur.*
2 *Doctores referuntur de mandatis Apost. agentes.*
3 *Textus hic loquens de beneficio habet locum in pensione.*
4 *Ordinariis graue fit præiudicium ex præuentione Papæ in suis mensibus.*
5 *Intentio attendi debet.*
6 *Rescripta sunt stricti iuris, & ab eius verbis non est recedendum.*

Cap. Mandatum. XXXVIII.

1 PApa quando iubet vt vni prouideatur de tali beneficio, si alius fuit prouisus per mandatum Papæ, non tenetur collator prouidere secundo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Barbat. Ioan. Andr. Aretin. Imola, Anan. Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Vioian. *in rationali libri primi iuris Pontificij*, *pag.* 54. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 21. *& tom.* 2. *repetitionum in iure Canonico ad* 1. *Decretal. librum*, Ioan. Cald. remissiuè, Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Mandatum Apostolicum.*] De mandatis Apost. vide Rebuff. *in praxi benefic. titul. de mandatis Apost.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib.* 17. *c.* 11. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6 *c.* 31.

3 *Alio iam beneficio*, &c.] Aduerte huios text. dispositionem loquentem de beneficio habere locum in pensione, vt dicit Barbat. *in præsenti, num* 15 & tenuit Rota, teste Sarn. *de infirmis resig. q.* 16. *in princ.* quos refert & sequitur Flamin. *de resignat. lib.* 2. *q.* 15. *n.* 16.

4 *Cùm super receptione duorum grauandi*, &c.] Notatur ad hoc quòd præiudicium graue fit Ordinariis ex præuentione Papæ in suis mensibus, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel* § 4 *proœm. n.* 21.

5 *Intentio mandatoris.*] Ergo intentio attendi debet, vt per Mantuam *dialogo* 62. Gig. *de pensionib. q.* 13 *num.* 1. Mens enim Principis debet attendi, cui verba ipsa rescripti, seu mandati cedunt, Bald. *in c.* 2. *col. fin sup hoc tit.* Socin. *cons.* 59. *n.* 4. *vol.* 1. Bece. *cons.* 74. Surd. *decis.* 268. *in fin.* quam quilibet probare debet, Cæsar. Argel. *de contradict. legitimo, q.* 13. *n.* 64.

In gloss. *Non fuerit, fin.* ibi, *item intentio mandantis* &c.] Notatur ad hoc quòd rescripta sunt stricti iuris: 6
vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n.* 55. *C. de reuocandis donat.* Marc. Ant. *var. resol. lib.* 1 *resol.* 8. *n.* 4. Feder. de Senis *cons.* 145. *n.* 1. *in fin. & n.* 6. Alex. *cons.* 97. *num.* 6. *lib.* 6. Card. Tosch. *tom.* 6. *lit. P. concl.* 212. *à n* 1. & ideò à rescripti verbis non est recedendum, Surd. *decis.* 175. *à num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur grauata.*
2 *Verba si sint ambigua, magis debent censeri principaliter relata ad personam, quàm ad dignitatem, vt priuilegium potius dicatur personale, quam reale.*
3 *Successor tenetur adimplere factum prædecessoris.*
4 *Prælatus, an, & quando teneatur stare locationi prædecessoris, remissiuè.*

Cap. Literis. XXXIX.

PApa vnus quando dat literas monitorias alicui Ecclesiæ, & secundus Papa dat literas executorias, 1
primus grauat, non secundus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compostel. Viuian: *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 54. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 21. remissiuè Ximen. *in concod p.* 2.

Vt G. Clericum.] Notatur ad hoc quòd si verba sint ambigua, magis debent censeri principaliter relata ad 2
personam, quàm ad dignitatem, vt priuilegium potius dicatur personale, quam reale, D. Barbosa *in l. quia tale, n.* 41. *in fin. ff. solut. matrim.*

Cùm factum prædecessoris, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
successor tenetur adimplere factum prædecessoris, vide Duen. *reg.* 293. *à princip.* Fr. Emman. *quæst Reg. tom.* 3. *q.* 26. *art.* 1. Et quòd Princeps ex contractu inito cum subdito efficaciter obligetur, dicam *infrà ad c.* 1 *de probat.* Et an, & quando Prælatus teneatur stare locationi prædecessoris, dicam ad gloss. *verbo, terminum, in c. vlt. ne Prælati vices suas*, & dixi *in tract. de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg* 84.

In gloss. *Cùm factum*, ibi, *ad mandatum Papæ*, &c. 4
vide Duen. *reg.* 243. *vers. limita.*

SVMMARIVM.

1 *Diœcesanus, cui scribitur vt in diœcesi sua vbi pro alio scriptum non est, prouideat, vel faciat prouideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius iam pro alio grauati.*
2 *De executoribus mandatorum Apostolicorum, & expectatiuarum, qui DD. scripserint, referuntur.*
3 *Literæ priores tanquam speciales derogant posterioribus generalibus ab Episcopo impetratis.*

Cap. Abbâtem. XL.

PApa quando mandat, v. g. Abbati vt prouideatur 1
Caio de aliqua Ecclesia sui Monasterij, deinde scribit Episcopo per literas generales, vt prouideat Sempronio, vel faciat prouidere de aliqua Ecclesia in sua

diœcesi, non potest Episcopus Abbatem cogere ad prouidendum, quia iam fuit grauatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Imola, Host. Anchar. Innocent. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Boich. Martin. Vranius, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 35. Petr. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 21. remissiuè Ximen. *in concord part* 2.

2 *Facere prouideri.*] De executoribus mandatorum Apostolicorum de prouidendo, & expectatiuarum latè scripserunt Staphil. *de literis gratiæ, tit. de formis mandatorum de prouidendo, septima & octaua forma.* Gomez *in tract. de mandatis de prouidendo à n.* 21. Rebuff. *in concordatis, tit. de mandatis Apost.* §. 1. *verbo in forma mandati, & tit. de forma literarum executorialium,* Corras. *de benefic. part.* 2. *c.* 9. Ant. Cuch. *in instit. Canonicis maior. lib.* 1. *tit.* 7. *de mandatis Apostolicis à n.* 11. Quæ quidem mandata de prouidendo iam non sunt in vsu, ex decreto Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform cap.* 9. vbi decernit sancta Synodus mandata de prouidendo, & expectatiuas, & alias quascunque gratias ad vacatura nemini ampliùs concedi, nec hactenus concessis cuiquam vti licere, &c.

3 *Per literas generales,* &c.] Quicquid intendant *gloss.* 2 & Doctores *hic, gloss ult. in princ. in cap.* 1 *suprà hoc tit.* vbi post Abb. & alios Bero. *n.* 45 *&* 40. & Ripa *n.* 60. resoluentes in hoc text. literas priores tanquam speciales derogare posterioribus generalibus ad Episcopum impetratis, & ita ampliari *d. cap.* 1. vt proc dat etiamsi mandatum speciale præcedat, & generale subsequatur, & nihilominus tamen ea sententia, & ampliatio in se vera, vt contra Dec. obseruat Bero. *d. n.* 45. & Ripa *vbi suprà* non probatur in hoc text. tum quia in casu illius non concurrunt literæ generales, & speciales, de quibus agitur *in d. c.* 1. sed ambæ in proposito erant speciales, quippe quæ ad vnum tantùm beneficium dirigebantur, & in eo solùm poterant verificari, dicuntur autem posteriores generales, tanquam incertæ & indeterminatæ, quia scilicet ad certum aliquod, vel certæ personæ beneficium non referebantur: deinde vt aduertit idem Bero. *vbi supra* in hoc text. per illam clausulam, *vbi pro alio scriptum non esset,* adiectam in posterioribus, saluum erat ius priorum, quibus per illas non derogatur ex vi clausulæ, & non ex reg. *d. c.* 1. *cum similibus.*

S V M M A R I V M.

1 *Rescriptum directum excommunicatori vt absoluat excommunicatum si contra Concilium eum excommunicauit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitionem demandat.*

2 *Ignorantia in facto proprio non præsumitur, nec est tolerabilis, nisi factum sit implicitum & tolerabile.*

3 *Ignorantia in facto proprio, quando est graue & notabile etiam data longinquitate temporis non præsumitur.*

Cap. Ab excommunicato. XLI.

1 EXcommunicatori quando mandatur vt absoluat excommunicatum dicentem fuisse excommunicationem latam sine forma Concilij, & similiter scribitur aliis deputatis iudicibus, vt Episcopo non obediente mandatum Apost. exequantur si res ita est. An res ita sit debent cognoscere iudices deputati, & non Episcopus, qui de facto suo certus esse debet. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barb. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Felin. Butr. Henric. Martin. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 56. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 21. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1 *& tom* 2. *repetitionum in iure Canonico ad* 1 *Decretal libr.* Ioan. Calder.

Qui de facto suo, &c.] Notatur ad hoc quòd ignorãtia in facto proprio non præsumitur, vt per Socin. *reg.* 119. Sfort. Odd. *de integr. restit. p.* 1 *q.* 8 *n.* 61. Mascard. *de probat concl.* 637. *n.* 3. *& concl.* 879 *n.* 40. Menoc. *de præsumpt. lib.* 6 *præs.* 14. *n.* 32. Card. Tusch. *verbo ignorantia concl.* 22. *n.* 1. *&* 10 *& concl.* 23. *n.* 25. plura iura & Doctores refert Farin. *fragm. criminal. p.* 2. *lit. I n.* 207. Nam ignorantia nõ est probabilis nec tolerabilis in facto proprio, nisi factum sit implicitum, & intricatum, vt per Socin. *reg.* 175 *fallent.* 2. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 38. *n.* 107 *vers. idem si factum,* Mascard. *d. concl.* 637. *num.* 11 *& concl.* 879. *n.* 45. Menoch. *d. præs.* 14 *n.* 4. Card. Tusch. *d. verbo ignorantia, concl.* 15 *n.* 4. quos quidem, aliosque plures refert Farin. *d. lit. I. n.* 211. vbi *n.* 212 resoluit ignorantiam etiam in facto proprio, & non scientiam præsumi in illo, qui multis negotiis implicatus est, & allegat post alios Marant. *in rep. l. is potest. n.* 127 *limit.* 5 *ff. de acquir. hæred.* Honded. *cons.* 55. *n.* 57 *&* 58. *lib.* 1. Masc. *d. concl.* 879 *à* 53. Menoch. *de præs.* 23 *n.* 47. Card. Tusch. *d. verb Ignorantia, concl.* 16. *à n.* . Guttier. *de iuram. confirmat. p.* 3 *c.* 18. *n.* 1. vbi *n.* 2. asserit quòd ignorantia facti de tempore longinquo, antiquo, vel diuturno est tolerabilis. Quã- 3
do verò factum proprium est graue, & notabile etiam data longinquitate tẽporis, præsumitur quis illud scire, ex Mascard. *de probat concl.* 735. *& concl.* 879 *n.* 40 *& concl.* 1122. *n.* 2. Guttier. *d. c.* 18. *n.* 6. vbi *n.* 8. asserit quòd ignorantia in facto proprio de antiquo non est tolerabilis quando adest iuramentum in facto illo.

S V M M A R I V M

1 *Rescriptum impetrans ad beneficium si dixit se non esse beneficiatum, cùm tamen haberet beneficium licèt exiguum, non valet rescriptum.*

2 *Rescriptum Pontificium ad beneficium ad quod obtinendum proposuerat impetrans se nullum beneficium habere cum tamen haberet vnum, quamuis exiguum, est nullum.*

3 *Beneficium quantumuis exiguum est verè beneficium.*

4 *Concil. Trid.* sess. 23. de reform. c. 6. *procedit in possidente beneficium, quantumuis exiguum.*

5 *Beneficij tenuis ratione potest Episcopus diœcesis, vbi situm est beneficiato sacros Ordines conferre.*

6 *Modica non nocent.*

7 *Diœcesis mentionem non faciens, vnde est oriundus qui impetrat beneficium, si non sit ex eadem diœcesi beneficij impetratio est nulla.*

8 *Beneficia oriundis potius sunt conferenda, quàm exteris.*

9 *Oriundis de iure facilius prouidetur, quàm exteris.*

10 *Clericum vnius diœcesis in supplicatione beneficij se exprimens cùm ex ea non esset oriundus, sed domicilium, aut beneficium in ea tantùm obtinet, non ex hoc facit gratiam subreptitiam.*

Cap. Si proponente. XLII.

RESCRIPTUM ad beneficium non valet si illud impetrans dixit se non esse beneficiatum, cùm tamen haberet beneficium, licèt exiguum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Io. Andr. Imola, Anan. Host. Anch. Innoc. Pan. Bald. Butr. Henric. Mart. Vran. Compostel. Viuian. *in rationali primi* 1

libri

libri iuris Pontif pag. 57. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 22. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 *Licèt minus competens.*] Notatur ad hoc quòd impetrans rescriptum Pontificium ad beneficium ad quod obtinendum proposuerit se nullum beneficium habere, cùm tamen haberet vnum quamvis exiguum, creditur rescriptum per fraudem obtinuisse, & ideo est nullius momenti, vt per Azor. *inst. mor. p.* 2. *lib.* 6 *c.*
3 10. *q.* 1. Nam facienda est mentio de beneficio tenui, & modico, alias literæ erunt subreptitiæ, Menoch. *de arbitr casu* 201. *n.* 41. Azor. *d. lib* 6 *c.* 33. *q.* 3. Cùm beneficium, qoantumvis exiguum, sit verè beneficium, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 13. & *n.* 284. Vnde Conc. Trident. *sess.* 21 *de reform. cap.* 6.
4 concedens tonsurato, vel possidenti beneficium gaudere priuilegio clericali in ciuili ne dum, sed in capitali etiam causa, procedit si quodcunque quamvis exiguum possideat beneficium, vt per Nau. *de horis canon. c.* 21. *n.* 11. Azor. *inst. moral. p.* 1. *lib.* 10. *cap.* 3. *vers secunda opinio*, Nicol. Garc. *de benef. part.* 1. *cap* 6. *num* 37. & *part* 1 *cap.* 2. *num.* 3. Carol. de Grassis *de effectib cleric. effectu* 1. *num.* 1224. Campan. *in diuer-*
5 *sorio iuris Canon. rubr.* 8. *cap.* 5 *num.* 19. Sic etiam ratione beneficij tenuis potest Episcopus in cuius Episcopatu prædictum situm est beneficium, sacros Ordines beneficiato conferre, Henriq. *in summ. lib.* 10. *cap.* 22 § 1. *in illo commento litera C.* & *cap.* 17. *in comm. litera Q* Nicol. Garc. *d p* 2. *cap.* 4 *num.* 8. Campan. *in diuersorio iuris Canonic, rubr.* 9. *c* 9. *numero* 12. & *rubr.* 8. *cap.* 5. *num* 19. quicquid contrarium teneant *praxis noua Episcop part* 1. *cap.* 1. *num.* 10. *vers. ratione beneficij*, Prosp. de August. *in addit ad Quarantam in summa Bullarij verbo, Ordo*, Vgolin. *de potestate Episcopi*, *c.* 26. §. 3. *in fin.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.* 267.

6 In gloss. *Minus competentem*, ibi, *modica non nocent.* Dixi *suprà ad proœmium Decret. super gloss. verbo, in iudicio*, *n* 47.

7 In gloss. *De mentione*, ibi, *item si de terra illa est oriundus.* Notatur ad hoc quòd si forensis, vel alienigena impetrat beneficium falsò dicens se esse clericum talis diœcesis, vel non facta mentione de loco suæ originis, seu de sua diœcesi, gratia est subreptitia, quia in dubio Papa intendit cuilibet prouidere in diœcesi sua, sequuntur Abb. *hic* Corset. *in sing. verbo, subreptio*, Sahag. *in c. eam te*, *num.* 16. *supra hoc tit.* Felin. *in cap. sicut tuis*, *col.* 2 *infra de simon.* Spin. *in speculo testam. gloss* 3. *num.* 14. Cabed. *de patronat. Regia Corona*, *cap* 29. *num* 4 & alij quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef. part.* 8. *cap.* 9. *num.* 16. Rebuff. *in tract. de pacificis possess. num.* 217. Perez *l.* 18. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin* Azeued. *l.* 14. *num.* 7. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua recop.*
8 post alios Salzed. *ad Bernard. cap.* 56. *num* 3. nam beneficia oriundis potius, quàm exteris sunt conferenda, vt Flamin. *de resignat lib.* 4. *quæst.* 7. Azorius *inst. mor p.* 1 *lib* 6. *c.* 4 Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *n.* 17. & *seq.* Fusc. *de visit. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 13. & 14. & *cap.* 21. *n.* 25. Mandos. *cons.* 51. *n.* 4. cum aliis citatis per me *in collect. ad Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 18. *num.* 83.

Et de iure facilius prouidetur oriundis, quàm exteris, Rebuff. *in tract. nomin. q.* 9. *n.* 48.

Quid si quis exprimat in supplicatione se esse clericum alicuius diœcesis, cùm re vera ex ea oriundus non esset, sed domicilium, vel beneficium in ea tantùm obtinet? tu dic gratiam non esse subreptitiam, Rota *decis.* 76. aliàs 628. *sub hoc tit. in antiq.* quam sequitur Rebuff. *in repet. cap. nulla* 2. *de concess. preb. in* 3. *qualit.* Mandos. *ad reg* 16. *Cancel q.* 42. *n.* 8. Ruin. *cons* 100. *n.* 1. & 9. *vol.* 5. quos refert, & sequitur Campan. *in diuers. iuris Can. rub* 11. *c.* 13. *n.* 195. Rota *in vna Placentina Canonicatus* 26. *Februar.* 1596. *coram Orano*, apud Garc. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 43. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripto Apost. abutentes in casibus hic enumeratis, priuantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus, & damnis aduersario.*
2 *Rescriptum cedi non debet.*
3 *Rescriptum non trahitur ad lites futuras.*
4 *Mandatum procuratorium ad lites futuras trahi non debet.*
5 *Exceptio, quòd causa continentia diuidi non debet, impedit litis ingressum.*
6 *Continentia causæ diuidi non debet.*
7 *Citatus ad vnam causam, an super aliam eodem termino respondere sit obnoxius, remissiuè.*
8 *Priuilegium videtur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.*
9 *Iudex qui non est virtute rescripti condemnat in expensis.*
10 *Iudex tenetur condemnare victum victori in expensis, si petita fuerint.*
11 *Iudex virtute clausula*, ius, & iustitiam administrare, *potest condemnare victum in expensis parte non petente.*
12 *Iudex, qui omisit condemnationem expensarum casu quo teneretur reum in illis condemnare, non videtur eum ab illis absoluere.*

Cap. Quia nonnulli. XLIII. & vlt.

Literis Apostol. abutentes priuantur commodo rescripti, & condemnantur ad expensas. Abuti autem illis dicuntur qui dant suas literas alteri eiusdem nominis, qui vocant in iudicium eos, contra quos nihil habent, qui literas trahunt ad futuras controuersias, qui aliquem super vno negotio, vel super pluribus personalibus, quæ commodè possunt ab vno tractari, vocant ad diuersos iudices, qui citat reum ad loca diuersa, vel ad illam indeterminatè. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiquit. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Martin. Vran. Compost. Viti. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 58. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 22. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. 1

Aliis eiusdem nominis tradunt.] Notatur ad hoc quòd rescriptum cedi non potest, ex Tiraq. *de retr. lig.* §. 26. *gloss.* 1. *n* 45. 2

Ad futuras trahunt controuersias.] Notatur ad hoc quòd rescriptum super certo subiecto concessum non extenditur ad futura subiecta separata à subiectis de præterito, vt per Gemin. *cons.* 106 *n.* 7. *vers. quinto*, Card. Tusch. *tom.* 6. *lit P. concl.* 213. *n.* 5 nam rescriptum non trahitur ad lites futuras, vt per Rebuff. *in tractatu nomin. quæst.* 15. *num.* 12. prout etiam non trahitur mandatum procuratorium nisi aliter exprimatur, ex Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9 §. 5. *n.* 31. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 145. *à num.* 11. Non procedit tamen hic text. quando sententia fieri potest super iure superueniente, Seraphin. Rotæ Rom. *decis* 418. *num.* 2 3 4

Coram diuersis iudicibus.] Notatur ad hoc quòd ex- 5

ceptio, quòd causæ continentia non debeat diuidi, im-
pedit litis ingressum, & processum ad vlterius, ex Af-
flict. *decis* 354 *n* 6 Cranet. *cons.* 818. *n.* 1. Mynsing. *cent.* 2.
6 *obseru* 97. Nam causæ continentia diuidi non debet, vt
per Boër. *decis* 69 *n* 24. *&* 25. Dec. *resp.* 97. *n. fin. vol* 2.
Menoch. *de arbitr. casu* 171 *n.* 2 *cum seqq & cons* 30. *n.* 1.
Viu. *Neap. decis.* 136. *n.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.* 1. *concl* 32. *&* 34. Card. Tusch. *tom.* 2 *lit. C. concl.*
976. Alex. Trentacinq. *var. lib* 1 *tit de iud. resol.* 3. *à n.* 1.
7 Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.* 3. *c* 3. *n.* 13. Ci-
tatus ad vnam causam, an super aliam eodem termino
respondere sit obnoxius, vide Afflict. *in c* 1. *n* 34. *de mi-
lite vassallo, qui contumax est, lib.* 2. *fol.* 58. Dec. *in c. cum
parati, n.* 8. *de appell.* Ias. *in l.* 1. §. 3. *ff si quis caut.* Guid. *q.*
279. Azin. *in praxi*, §. 7. *c.* 5. *limit.* 90. *n.* 9 Vetall. *dec* 107.
n. 2. *p.* 1 *& decis* 113 *n.* 2. *p.* 3. Perez *l.* 1. *vers. quaro* 9 *tit.* 2.
lib. 3. *ord* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam Imper lib* 1 *concl.*
51. *consid.* 1. Tiraq. *de retract lig.* § 35 *glos.* 4 *n.* 8 Camil.
Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 44. *de cit. num.* 548.
& seq

8 *Literarum commodo careat.*] Notatur ad hoc quòd pri-
uilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur
potestate, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 55. *n.* 1.
Card. Tusch. *tom.* 6. *lit* ... *concl.* 754. Soar. *de legibus,
lib* 8 *c.* 36. & dicam latiùs *ad c. suarum*, 11. *infra de
priuil.*

9 *Expensis.*] Notatur ad hoc quòd qui non est iudex
virtute rescripti condemnat in expensis, vt per Maran.
de ordine iud. p. 4. *d* 8. *n.* 1.

10 In gloss. fin. ibi, *dummodo petitum fuerit*] Notatur ad
hoc quòd iudex tenetur condemnare victum victori
in expensis si petitæ fuerint, vt per Hyppol. *in l. vnica,
§. cognitorum, n.* 4. *& seq ff de quæst. & in rubr. de fideiussor.
n.* 144 *& seq.* Cou. *pract. c.* 27. *n* 5 Maranta *de ordine iud.
p.* 6 *tit. de libelli oblat. n.* 12. Mynsing. *cent.* 2. *obseruat.*
21. Villalobos *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 3. *titul.* 1.
num. 95. *pag.* 365. vbi Soar. *num.* 260. *pag.* 378.
& ibi Viuian. *lib.* 4. *titul.* 1. *num.* 95. *vers. hoc quo intel-
ligitur*, Perez *l.* 1. *titul.* 15. *lib.* 3. *ordin. pag.* 715 Se-
raphin. *de priuilegiis iuramenti priuileg.* 13. *numero*
47. D. Barbosa *in l. eum qui temerè*, *numero* 174.
cum sequentibus, *ff de iudic.* Amat. Roder. *in pract de
forma, & modo faciendi, seu examinandi processum, c* 5. *n.* 34.
11 Virtute tamen clausulæ, ius & iustitiam ministrari, po-
test iudex condemnare victum in expensis parte non
petente, Guid. Papæ *decis.* 405. quem refert Aloys. Ric.
in coll. decis p. 4. *coll.* 1029 *vers. infertur quintò*, Viu. *tom.* 1.
comm. opin. lib 3. *tit.* 1. *n* 95 *vers. & eam pag.* 365. Bernard.
Græuæ. *ad pract Cam. Imper lib* 1. *conc.* 65. *consid.* 1. *n.* 4. Si
12 verò iudex omiserit condemnationem expensarum,
casu quo teneretur reum in illis condemnare, non vi-
detur eum ab illis absoluere, Cou. *pract. c.* 25. *n.* 6. *ad
med* Azeu. *l.* 1. *tit.* 22. *lib.* 4 *noua recop. n.* 22, quicquid con-
trarium velint Bald. per text. *ibi in l terminato, C. de fru-
ctibus & litium expens.* Ias. *in l. properandum.* § *sin autem al-
terutra, n.* 7. *C de iud.* Azin. *in praxi*, §. 12 *n.* 22. Menoch.
de præs. lib. 2. *præs.* 89. Vnde potest iudex, à quo grauа-
men fuit interpositum, in expensis condemnare quan-
do iudex ad quem, condemnationem omisit; Philip.
Franc. *in c. si appellator, vers. quæritur*, *& in c. cum appel-
lationibus*, *in fine*, *de appel. lib* 6. Cou. *d c.* 15. *num.* 6 *ad
med.* Guid. Papæ *decis.* 416. *num* 62. Roland. *cons.* 62.
vol. 4.

De Consuetudine.

TIT. IV.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Consuetudinis materiam qui Doctores tractent, ci-
tantur.*
3 *Consuetudo est ius quoddam moribus introductum quod
pro lege suscipitur.*
4 *Mos, vsus, stylus, & obseruantia, in quo differant,
ostenditur.*
5 *Consuetudini præcedere debent duo actus, vel vnus, ha-
bens tantùm causam successiuam.*
6 *Consuetudo vna dicitur præter ius, alia contra ius ap-
pellatur.*
7 *Consuetudo præter ius per decem annorum spatium in-
troducitur, non sic illa quæ contra ius est.*
8 *Consuetudo alia contra ius diuinum, alia verò contra
ius humanum.*
9 *Consuetudo contra ius diuinum, siue positiuum sit,
siue naturale, nequaquam valet, nec introduci
potest.*
10 *Consuetudo contra ius humanum admittitur & valet
dummodo rationabilis, & legitimè præscripta.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bel- 1
lam. Io. Andr. Innoc. Imola, Anania, Panor.
Dec. Barbat. Butr. Mant. Guid Papæ, Saha-
gun, Bernard. Compost. *in breuiario sancto-
rum Canon.* Petr. de Rauenna *in compend iu-
ris Canonici* Stephan. Ranchin. *in continuat. tit Decretal.*
Martin Mesnart. *in epitom. Decret fol* 6. Pet. Alphons. de
Vasconcell. *in harmonia rubric.* Daniel Venator. *in analysi
methodica iuris Pontificij. à pag* 30. Goffred. & Host. *in
summ huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germ. *in paratti-
lis ad quinque libros Decret.* Bart. Carthag. *in exposit. tit.
iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1 *summ in Decret.*
omnes *sub hac rubr* & Andr. Vallensis.

De hoc tit. peculiares ediderunt tractatus Roch. 2
Curt. Albert. Brun. & Pet. Ranen. *to.* 1 *tract. DD fol.* 181.
Et de consuetudinis iure agit Ant. Pyagius. Et de vsu,
& de consuetudine Salzar. Item de consuetudine multa
scripserunt Michaël. Gras. Soar. & alij *tom.* 1. *comm. opin.
lib.* 1 *tit.* 17. *n* 299. *cum seqq.* Conan. *com. iuris*, *lib* 1. *c.* 10.
Mascard. *de probat concl* 423. *cum seqq.* Sayr. *in claui Re-
gia, lib* 3 *c.* 11 Card. Tusch. *lit. C. concl.* 722. *cum seqq* Car-
rasc. *in explic ad aliquas leges noua recop c.* 8. *de consuetudi-
nibus validis, vel non.*

Consuetudine.] Consuetudo nihil aliud est quàm ius 3
quoddam moribus introductum, quod pro lege susci-
pitur, vt probat text. *in cap. consuetudo* 1. *dist* & tra-
dunt Bart. Ias. & alij *in l. de quibus*, *ff de legib* S. Anton.
part. 1 *tit* 16. *cap. vnic.* §. 1. *&* 2. Sot. *lib* 1. *de iustit. quæst.*
7. *art.* 2. Roch. *in hac rubr. n.* 10. & Dec. *n.* 3. Menoch.
vsufruct. c. 3. *ex n.* 3. Loco generis dicitur *ius* prout si-
gnificat regulam iusti ex text. *in cap. ius generale*, ibi,
ius autem est dictum, quia iustum est, 1. *dist.* Adiicitur,
moribus introductum, quia mores hominum compo-
nunt consuetudinem, & illam efficiunt, & ita respe-
ctu eiusdem consuetudinis mos habet se per modum
causæ ad causatum, sicut aduertunt citati Doctores.
Iuxta quæ licèt mos, vsus, stylus, & obseruantia, ali- 4
quando pro eodem vsurpentur, nihilominus tamen
inter

inter se maximè differunt, siquidem mos propriè
sumptus consuetudo est imperfecta, ex text. *sic alias
intelligendo, in c mos 1. dist* idemque in vsu dicendum
est, qui quidem propriè importat actus illos populi
informes, ex quibus consuetudo efficitur, iuxta reso-
luta per Dec. *in hac rub.num* 2. Stylus verò nihil aliud
est, quàm praxis Curiæ recepta, seu confirmata, vt tra-
dunt Bald. *in l fin C qua sit longa consuet.* Felin. *in c 2. de
rescript.n.16.* Roch. *in c.fin i. fr hoc tit.n.* 25. Ludou.Gom.
in proœm.regul.q 1. Cassad. *dec 7 de rescript.* Cabed. *Lusit.
decis.2.n.1 3 p* 1. Obseruantia denique licèt pro consue-
tudine accipiatur, iuxta text. *in l 1. C. qua sit longa cons.*
propriè tamen respicit factum, & concernit vsum ali-
cuius iudicij, vel tribunalis, veluti *in c.fin.de ferijs, & in
l. Præsides, ff illo tit.* in quibus feriæ incipiunt iuxta
obseruantiam illius iudicij, cùm nullum certum tem-
pus requiratur in illis iuribus.
5 Hæc autem consuetudo, cui præcedere debent duo
actus, vel vnus habens tantùm causam successiuam,
ex Palat. *in repet.c.vestras, de donat. inter virum, notab. 3.
n* 3. Molin. *de primog lib. 1.c.6.ex n. 2 & 24.* Gam. *Lusit.
decis.193.n.5.* Cabed. etiam *Lusit decis.121.n.3.p.1.* du-
6 pliciter consideratur, altera namque dicitur præter
ius, de qua agit text. *in l. de quibus 32. in princ. & in l.
diuturna, cum seq ff de legibus.* Alia verò contra ius
appellatur, de qua agit text. *in d. l. de quibus, in fine,
& in l 2 C qua sit longa cons.* meminit huius diuisionis
gloss. *verbo legitimè, in cap fin. hoc tit & verbo statuimus
7 in cap. vt litigantibus. de offic. ordin. lib.6.* resultant Do-
ctores infrà referendi. Inter vtramque illud est discri-
men quòd prior per decem annorum spatium finitur,
& illud tempus ad eam introducendam sufficit, non
sic dicendum de secunda, gloss. *d. verbo legitimè, &
d. verbo statuimus, & verbo consuetudo in cap fin. hoc tit. in 6.*
Abb. qui dicit receptam sententiam *in d. cap fin. n.11.*
asserens nullam dari differentiam inter ius ciuile, &
Canonicum, idem dicit Felin. *in cap statuimus num. 1.
de maior.* Ias. *in d. l. de quibus num.45.* Secundùm quos
tempus immemoriale non aliter requiritur quàm si
consuetudo versetur circa illa, quæ in signum su-
perioritatis Principi debentur, iuxta reg. text. *in cap.
super quibusdam, de verbor significat.* tradit Bart. *in d l.
de quibus num. 45.* & Abb. *d. num. 11.* in quacumque
verò consuetudine ex supradictis modis considerata
neque bona fides necessaria est, neque ad illam in-
troducendam titulus desideratur, vt aduertit Ias. *vbi
supra num 49.* Abb. *in d.cap.fin.num 11.* quicquid con-
trarium teneat gloss. *verbo canonica in c. non est, hoc tit.
in 6.* siquidem communiter reprobatur, vt per Domin.
ibid n 3.
8 Alia est consuetudo contra ius diuinum, alia ve-
rò contra ius humanum introducitur, meminit hu-
ius diuisionis text. *in cap. fin. de consuetudin.* inter
9 vtramque illa consideratur differentia, quòd prior
nequaquam valere, neque introduci potest, siue ius
diuinum positiuum sit, siue naturale consideretur:
constat namque tale ius immutabile esse, sicut im-
mutabilis est auctor illius, text. *in cap 1. ibi, incom-
mutabilis, de sum Trin.* Accedit, quia consuetudo ex
eo habet vim derogandi legibus, quia ipsarum con-
ditores iustis de causis consentientes eidem consue-
tudini deferunt, quasi consensu deficiente potestas
consuetudinis deficiat, ac subinde cùm auctor legis
diuinæ nunquam tale ius derogandi respectu suæ le-
gis tribuisset, quinimo contrarium apparet ex illo Lu-
cæ 21. *Cœlum. & terra transibunt*, &c. vtique videtur
dicendum nullam posse introduci consuetudinem
contra ius diuinum obligans, siue positiuum, siue na-
10 turale. Non sic dicendum est de posteriori consuetu-
dine, talis enim contra legem humanam admittitur,
& valet, dummodo rationabilis, & legitimè præscripta
sit, siue illa ordinetur ad inducendam legem nouam,
siue ad interpretandam legem dubiam, siue ad abro-
gandam legem antiquam. Probatur ratione, etenim
cùm leges generaliter constituantur, & vti tales non
possint semper varijs locis, temporibus, ac personis
conuenire, rectè fit vt prudenter à legislatoribus fue-
rit concessum, vt si quis populus à lege sibi non
conueniente dissentiret, & illud contraria consuetu-
dine induceretur, eadem vinceret, & abrogaret ta-
lem legem.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo, quæ Ecclesijs grauis est, auctoritate, & officio iudicis tolli debet*, & n.2.

3 *Consuetudo, qua inductum fuerit emphyteutam Ecclesiæ non cadere emphyteusi etiamsi vltra triennium pensionem soluere omiserit, valida est.*

4 *Declaratur text. in præsenti.*

Cap. Consuetudines. I. *Greg.*

Consuetudo, inferens grauamen Ecclesijs, nimi- 1
rum, quia ei est incommodo, vel oneri, vel dam-
no, debet auctoritate, & officio iudicis tolli. Colligunt
ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Barbat.
Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Anchar. Innoc.
Panorm. Bald. Dec. Butr. Henric. Mantua, Guil. Papæ,
Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij,
pag 81.* Alagona *in compend. iuris Canon pag.31.* remis-
siuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.1. & 2.* refertur
ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib 1. tit. 3. cap 1.* de-
sumptus est ex D.Greg. *lib.1.epist.64. ad Felicem Episco-
pum Messanensem.*

Hanc equidem conclus. ex hoc text. desumunt Ca- 2
mil. Borrel. *in summa omnium decis. titul. 14. num. 41.*
Azor. *instit. moral part.1. lib 5. cap.19. in princ. vers. con-
suetudo quæ Ecclesijs*, vbi aduertit processu temporis
huiusmodi consuetudinem posse in præscriptionem
venire; vnde etiam colligit Valasc. *de partit c.35.n.11.*
consuetudinem immemorialem Ecclesiæ onerosam
valere. Quia etiam pœna commissi odiosa, rigorem-
que habet à quo æquissimè fugitur, ideo consuetu- 3
dinem, qua inductum fuerit emphyteutam Ecclesiæ
non cadere emphyteusi, etiamsi soluere pensionem
biennio, aut triennio omiserit, validam existimant
Abb. Dec. Roch. & Ruin. quos refert, & sequitur
Cou. *var lib. 3. cap. 7 num. 1. in fine.* Vide dicta ad *cap.8. de
re iudic.*

Verùm contra illud quod principaliter ex text. 4
colligunt Doctores, videlicet consuetudines Eccle-
sijs onerosas non valere, obstat quod consuetudo,
quæ decimas personales, & aliquando prædiales, pri-
mitias, & oblationes, vel quæ in simplicibus benefi-
cijs residendi necessitatem tollit, Ecclesijs onerosa
est, & tamen passim iure & praxi admittitur, sicut
etiam valetilla, de qua *in cap relatum 12. vers. licèt, de
testamentis* quæ tamen onerosa est. Accedit quòd text.
dic. *verb. remittere*, videtur supponere huiusmodi con-
suetudines valere quousque à Pontifice remittantur,
priuatio enim supponit habitum. Et denique quia si
aduertas ad originale huius text. apud D. Greg. *lib 1.
Epist 64.* docet ex honestate decere ipsum Pontifi-
cem sui consideratione, id est, suo respectu, Ecclesijs
onerosas consuetudines remittere, id est, gratiam fa-
cere, vel illis renuntiare, *argum. l. quidam 6. in princ.
vers. nemo, ff. de administr. tut.* & ita agit. D.Gregor. de

remissione illarum consuetudinum, quæ Ecclesias grauant absque vlla iusta causa publicæ vtilitatis, & subditorum, cuiusmodi erat consuetudo mittendi xenia ad Romanum Pont. de qua Greg. *eo, in loco*, quæ tamen licèt Ecclesiis onerosa, approbatur illic quatenus respicit clericos, quibus xenia ex consuetudine mittebantur, vnde ex mente D. Gregor. *vbi suprà*, & Gregorij IX. textum huiusmodi in initio huius tituli collocantis, dici potest non esse indulgendum, quinimo obuiandum consuetudinibus, quas constat directè & principaliter induci in grauamen Ecclesiarum, vt satis colligitur ex text. ibi, *inducte e noscuntur*, quæ verba propriè de inductione directè principali, & nota intelligi debent: sic sanè non agit is text. de consuetudine, quæ ex iusta aliqua causa directè & principaliter inducitur in bonum commune, quamvis secundariò & in consequentiam inferat grauamen Ecclesiis. Accedit quòd propriè & simpliciter loquendo, grauamen magis refertur ad iniustum, quàm ad iustum, quia iuste faciens non dicitur grauare, *cap. pastoralis, in fine principij. de appellat.* Iuuat quòd consuetudo grauamen inferens, vel grauosa Ecclesiis illa tantùm dici debet, quæ principaliter grauat, & per contrarium fauorabilis, quæ principaliter fauet bono publico, licèt in consequentiam grauet, argumento text. vbi notant omnes, *in l. qui exceptionem, ff de condictione indebiti*, resolunt Tiraq. *de retractu, tit. 1. § 30. gloss 5. à num 5.* Molin. *de primogeniis lib. 1. c. 18. à n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Consuetudine potest introduci actus, siue solemnitas per quam sine apprehensione reali transfertur possessio rei absentis.*

2 *Possessio vera, & propria absque actu aliquo corporeo ex legis, seu principis potestate dari potest.*

3 *Possessio vt in hæredem transeat sine corporali apprehensione, lege, vel consuetudine introduci potest.*

4 *Maioratus possessio, vt absque vllo actu apprehensionis in successorem transferatur, lege, vel consuetudine introduci potest.*

5 *Possessoria remedia tam retinendæ, quàm recuperandæ competunt illis, in quos possessio legis ministerio transfertur.*

6 *Remedio adipiscendæ possessionis, & interdicto, quorum bonorum, agere possunt illi, in quos possessio legis ministerio transfertur.*

7 *Inuestitura an transferat possessionem, remissiuè.*

8 *Possessio vera, & propria in constituarium transfertur per clausulam constituti.*

Cap. Ex literis II.

Innoc. III.

1 Consuetudo per quam Ecclesia, vel locus Religiosus acquirit dominium, & possessionem rei sine solemnitate legali, valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Innocent. Panorm. Bald. Butr. Hentic. Mantua, Compostel. Guid. Papæ, Viuian. *in rationalis primi libri iuris Pontificij, pag. 82.* Alagoua *in compendio iuris Canonici, pag. 31.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 3. cap. 1.*

Collige ex text. quòd ex legis, seu Principis potestate potest dari vera & propria possessio absque actu aliquo corporeo, seu vera, aut interpretatiua detentione, ad cuius conclusionis probationem adducitur etiam text. *in cap. contingit, infrà de dolo*, vbi missus in possessionem ex primo decreto elapso anno statim ex legis imperio verus constituitur possessor. Adducitur etiam text. *in l quod meo 38. in princ. ff de acquir. poss.* vbi possessio transfertur per solam clausulam constituti: sicut per reseruationem vsusfructus *in l quisquis, C. de donat.* & in Monasterium per professionem Monachi, *auth ingressi. C. de sacros. Eccles.* Quibus & aliis fundamentis ita constanter resoluunt Aretin. *in l. quod meo, num. 18. ff. de acquir possess.* Socin. Barbat. Ripa, & plures quos sequitur Tiraq. *le mort, p. 5. decl. 1 à num 4.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom 3. tit de materiis possess in præfat. à n. 18.* Personal. *in tract. quorum bonorum, num. 532.* Gomez *l. 45 Tauri, n 111.* Cou. *in reg possessor. p. 2. § 1. n. 5. & lib. 3 variar. c. 5. n 6.* & post alios communem profitetur Molina *de primog. lib 3 c. 12. à num. 19.* tuetur latè Matiens. *ad l. 8 tit. 7 gloss 2 n. 13. lib. 5 noua recopil* Mench. *tom 3. ad l si quando, in princ. num. 10.* Molina *de iustit. tom. 1. disp. 636 num. 2.* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit 14 num 129.* Peregrin. *lib. 4. variar num. 48. in fin.* Card. Mantica *de tacitis & amb. conuent. lib. 12 tit 20. n 3.* Gonzal. *ad reg 8. Cancell. § 3 proœm. num. 87.* Anton. Fab. *aduersus errores pragmaticorum, decade 75. errore 1. ad med.*

Ex quibus infertur lege, vel consuetudine introduci posse vt possessio in hæredem transeat sine corporali apprehensione, vt in Regno Franciæ constitutum est, de quo Tiraq. *le mort, p. 1. declar 6. & 7.* Bellon. *lib 4. supput. cap. 11.* Mench. *de success. resolut lib. 3 ad l. si quando à n. 20 & 23. C. de inoffic. testam.* Infertur etiam lege, vel consuetudine posse introduci vt possessio maioratus absque vllo actu naturali apprehensionis in successorem transferatur, de qua consuetudine agit. *l 45. Tauri*, quæ est hodie *l 8 tit. 7. lib 5. noua recop.* vbi latè Azeued. & Matiens. prosequuntur, & ante eos Palat. Gom. Castill. Auend. & reliqui omnes, qui ad *d. l. 45.* scripserunt Cou. *lib 3. var. c. 5. n. 6.* plenè Molina *de primog. lib. 3. c. 12.* Mench. *illustr. c. 57. n. 19 cum seqq.* Castil. *quotidian lib. . c. 9. n. 17.* Molina *de iustitia, tom. 3. disput. 636.* bene notans in fine post Costam contrarium obseruandum in nostra Lusitania, in qua successores maioratus non aliter possessores fiunt, quàm si priùs possessionem corporaliter apprehendant. Sic etiam possessio in hæredem transire potest sine corporali apprehensione stante statuto de continuanda possessione defuncti in hæredem, vt per Anton. Gabr. *commun. tit. de acq. possess. concl. 8. n. 5.* Tiraq. *in tract. le mort, p. 5. declar. 1.* Molin. *de primog. lib. 3. c. 12 ex num. 19.* Stephan. Gratian. *discept forens. cap. 113 ex n. 17.* & fuit dictum in Romana officij coram Scoto apud Marchesan. *de commissionibus, p 1 pag. 147. & in Siguina bonorum 12. Iunij 1615. coram bona memoria Andrea. & in Romana domus de Nocchiellis 27. Iunij 1622. & in Romana hæreditatis 31. Maij 1623. coram bona memoria Vbaldo, & in Romana donationis de capranina 26. Iunij 1628. coram R. P. D Duran.* 4

Prædictis igitur, in quos possessio legis ministerio transfertur, remedia possessoria tam retinendæ, quàm recuperandæ competere verior & receptior tenet resolutio, & in praxi recepta, ex Bald. quem post Soc. sequitur Ripa *in rub. de causa possess. & prop. num. 24.* & expressiùs idem Ripa *in l. 1. §. hoc interdictum, n. 14. ff quorum bonorum*, ex quibus & multis aliis in scholis à Doctoribus & in foro praxi receptum, testatur Menoch. *remed. 1. recup. num. 397.* & post Paris. Plato *de in litem iurando, §. 3. num. 26.* Mench. *in d. l. si quando num.* 5

*num.*31 .Et licet controuersum sit an lex sine actu corporeo veram transferat possessionem, aut traosferre possit, nemo tamen dubitat absqoe actu corporeo posse legem effectus suos ciuiles commonicare ei, quem possessorem facit, vt præ cæteris, qui negant potestatem legis ad constituendam veram possessionem fatentur, Gilchen. *de præscript.part.* 2. *memb.*3.*c.*11.*n.*5.
6 Anendan. *ad l.*45.*Tauri gloss.*6.*n.*5. Sic etiam huiusmodi possessorem posse agere remedio adipiscendæ possessionis, & interdicto *quorum bonorum*, resoluunt Rip. *dict. num.* 14. & alij citati à Personali *dict. numero* 507. & 508. Couar. *d.n.*6.*ad fin.* Molina *d. c.*13.*à num.*2.

7 In gloss. *Signum*, ibi, *& inuestitura.* An inuestitura transferat possessionem, vide plures citatos per Tiraq. *le mort, in præf.decl.*1.*n.*5.

8 In ead. gloss. ibi, *item cùm quis*, &c Notatur ad hoc quod per clausulam constituti transfertur vera & propria possessio in constitutarium, ac si vera traditio ioteruenisset, ex text. *in l. quod meo, in princ. ff. de acquir.possess.* resoluunt Tiraq. *de iure constituti, part.* 1. *num.*2. *& p.*2.*ampl.*1.*n.*2. Menoch. *cons.*139. *numero* 24. Ioseph. Ludou. Perus. *decis.* 50. *num.* 6. *part.* 1. Guttier. *pract.lib.*2.*q* 88.*num.* 8 *& lib.* 3.*quæst.* 64.*num.*23. Gom. *l.* 45. *Tauri*, *n.* 78. Valasc. *consult.* 106. *num.* 2. Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap.* 6. *n.*25. *&* 29. *& de empt. cap.* 25. *num.* 10. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 175. *num.*5.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non valet vt in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia habeatur.*
2 *Sententia à non suo iudice lata nullam obtinet firmitatem.*
3 *Sententiæ iustè lata ab incompetenti iudice possunt ex eisdem actis approbari.*
4 *Imprudentes nonnunquam in aliqua re habent intellectum magis eleuatum, quàm omnes prudentes.*

Cap. Ad nostra III.

1 CONsuetudo, in qua populus in causis Ecclesiasticis refert sententiam, non valet, sed Episcopus auditis partibus ferre debet sententiam in subditos suos. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ægid. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Barbat. Innocent. Panorm. Bald. Butr. Henric. Anchar. Mantua, Guid. Papæ, Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.*82. Alagona *in compendio Iuris Canon. pag.*31. remissiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.*1.*titul.* 3. *cap.*2.

2 *Cùm sententia à non iudice lata nullam obtineat firmitatem.*] Vide Rot. *decis.*111.*n.*1.*in* 1.*coll.nouiss.* aliàs *p.*4.*diuers.* Aloys. Ricc. *in coll. decis p.*5.*coll.*1480. *vers. quarto*; conducunt plura quæ addducit parens meus *in com. ad Ord. Regias Lusitanorum, lib.*3. *tit.*75.*in princ.n.*9. *&* 10.

3 Ex eiuidem tamen actis potest sententia iustè lata ab incompetenti iudice approbari, Bart. & Paul. *in l. si vt proponis, C. quomodo; & quando iud.* Alex. *cons.*111.*n.*5. Gam. *decis.*219. Vio. *decis.*331. Lancell. *de attent p.*2.*c* 6. *n.*53. Valasc. *cons.*65 *ad finem*, Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. cent.*1 *dist.*100.*n.*78. Cabed. *p.*1 *decis* 39 *num. vlt.* Camill. Borell. *in summa omnium decis. titul.* 41. *num.* 90.

4 In gloss. *insipientibus*, ibi, *nec istud est inconueniens quod quandoque reuelatur minori, quod maior nescit.* Notatur ad hoc qnod imprudentes nonnunquam in aliqua re habent intellectum magis eleuatum, quàm omnes prudentes, vt per Boër. *decis.* 23. *n* 57. *cum seq.* Rebuff. *in auth. habita, verbo, examinatione, vers.* 18. *C. filius pro patre*, Cassan. *in Catalogo gloriæ mundi, p.* 11. *consid.* 9 Bobad. *in sua politica, lib.* 1. *c* 6.*n.* 16. *& c.*9. *num.*5.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non potest operari vt clericus non Episcopus possit exercere ea, quæ sunt reseruata Ordini Episcopali.*
2 *Consuetudo quâ Presbyter simplex ea præstat, quæ sunt ordinis Episcopalis, nullius est momenti.*
3 *Ordinis Sacramentum solis Pontificibus reseruatum.*
4 *Ordines minores ex delegatione Summi Pont. possunt à simplici Sacerdote conferri.*
5 *Ordines maiores nec vigore delegationis facta à Papa possunt ab aliis conferri, quam ab Episcopis.*
6 *Confirmationis Sacramenti minister ordinarius est Episcopus ordinatus.*
7 *Confirmationis Sacramentum ex delegatione Papæ potest simplex Sacerdos conferre.*
8 *Necessitas non habet legem.*
9 *Papa ea quæ sunt Ordinis an possit laico conferre ostenditur.*

Cap. Quanto. IV.

COnsuetudo non potest facere, vt simplices Sàcerdotes conferant illa Sacramenta, quæ ad solum Episcopum spectant, vt confirmatio, Ordiues, &c. Et tutios est illa omittere si non adest Episcopus, nam aliter collata non tenent, quia inaniter conferuntur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar Innoc. Panorm Bald Ripa, Butr Henric. Goid Papæ, Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag* 82 Alagon. *in compend. Iuris Canon. pag* 32. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Ant. Aog *coll.* 3. *Decret. lib.*1.*tit.*3.*c.*3. 1

Probat hic text. quod consuetudo, qua Presbyter simplex ea præstat, quæ sunt Ordinis Episcopalis, nullius est momenti, vt per Azor. *inst. mor. p.*1. *lib.*5.*c.*19. *vers. consuetudo, lit. E.* 2

Fuerunt solis Pontificibus reseruata.] Vt est sacramentum Ordinis conferre, Concil. Trid *sess.*22 *de sacram Ordin. can* 4. D. Thom *p.*3.*q.*65.*art.*3.*arg.*1. Bonau. *in* 4.*dist.* 3 a 5.*art.*1.*q.*1. vbi Ricc. *art.*1.*q.*1. & Palud *q* 1.*art.*2. Victor *de Sacram Ordinis, n.*2.3. *&* 4. Vasq. *in* 3.*p.D.Thom. tom.*3.*disp.*243 *&* 245. Iodoc. Cocci *in thesauro Catholico, l.*7.*art.*18 Praxis noua Episcop. *p.*1.*cap.*1.*num* 6 *pag.*26. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *numero* 3. Bonacina *de Sacram. disp.* 8.*q. vnica puncto* 5. *n.*1. Vnde 4 licèt minores Ordines ex delegatione Summi Pont. possint à simplici Sacerdote conferri, Cou. *lib* 1. *var. cap.* 10.*n.*9 Victor *de Sacram. num.*222. Card. Bellarm. *lib.*1.*de cleric. c* 27. Nogn. *in* 3. *part. D. Thomæ, q.* 38. *art.*1. Azor. *instit moral. part.* 2. *lib* 4. *cap.* 1 *quæst.* 12. Maiores verò neque vigore delegationis factæ à Papa 5 possunt ab illis conferri, quam ab Episcopis, D. Th. *in supplem. ad* 3. *part. q.* 38. *art.*1. *ad* 3. *arg & in* 4. *sentent. dist* 7 *q vnic. art.*5. *vers talia vero*, Cou. *d cap.*10 *num.*10. Fr. Emman *quæst. regular. tom.*2. *quæst.* 18. *art.* 3. Azor. *d. part.* 2. *lib.*3. *cap.* 30 *quæst.*4. *vers. in primis.* Ego ipse *de officio & potestate Episcopi, part.* 2. *alleg.* 3. *numero* 4. quicquid

quicquid Abb. *in præsenti n 9* & alij contrarium asserere videantur. Nam quoad Sacerdotium hæc sententia receptissima est, eamque tenent post D.Thom. & Cou. *citatis locis*, Sot. *in 4. dist. 25. q. 1. art ad 2. & dist 7. q. vnic. art. 11* Victor. *in summ. n. 157*. Card. Clem. Molian. *in compend. instit. Theolog. de sacram. Ordin c. 53 lit. H* Viuald. *in candel aureo tit. de Ord. §. de minister. vers. octauo si Papa*, Fr. Emman. *in sum tom. 2 c 13. n. 4*. Petr. Ledesma *in sum p. 1 vbi de Sacram. Ord. 5. concl. 2*. Nau. *cons. 14 de priuil.* Ægid. de Coninck *de sacram Ordinis d20 dub. 9. n. 86* Campan. *in diuers. iuris Canon. in rubr. 6. c. 2 num. 13*. Isidor. Moscon. *de maiest milit Ec l. 1 b. p. 2. c. 2. pag. 395. in fine vers. ex priuilegio* Quoad Subdiaconatum verò & Diaconatum non esset improbabile asserere posse summum Pont. delegare simplici Sacerdoti potestatem conferendi illos, vt admonet Turrian. *in addit. ad Concil Nicenum cap. 4.* & Victor. *in summ n. 155* testatur se legisse in quadam Bulla concessionem de hoc factam Abbatibus Cisterciensibus, & Vasq. *de sacram. Ordinis disp. 248. cap. 4 vers itaque sub n. 4* asserit sese aliam inspexisse Bullam in qua Innocentius VIII. prædictum priuilegium Cisterciensibus concedebat

6 *Vt est Sacramentum confirmationis.*]Notatur ad hoc quod sacramenti Confirmationis Minister Ordinarius est Episcopus ordinatus, Cou. *d. c. 10. num. 4. & 6.* Nau. *in manual cap 22 num 6 vers dixi, Episcopus.* Durand. *in rationali diuinorum, lib. 5 cap 84 num. 1.* Alphons. Aluar. Goerrero *in speculo iuris Pontificij, titul. de confirmat. pag. mihi 179* Chamer. *de Sacrament tractat. de Confirmat. cap. 5. de ministro Confirmat.* Vgolin *de potestate Episcopi, cap. 25. num. 1.* Miranda *in man Prælatorum, tom. 1. quæst 44 art. 1 concl vnic. in fine*, Bonac. *de Sacram disput 3. quæst vnic. puncto 2 n. 2* Concil. Trid.

7 *sess. 7. de sacram Confirm. cap 3* Ex delegatione tamen Papæ simplex Sacerdos poterit Confirmationis sacramentum conferre, Fr. Emman *d art. 4* Azor. *d q. 4. vers in primis*, Cham. *d cap 5 in fine*, Cæs. Baron. *tom. 8. annalium Ecclesiæ ann. Christi 594 pag. 54* Viuald. *in candel. aureo tit. de confirm. num. 26.* Ægid. de Coninck *de sacram. q 72. art. 11. dub. vnic. n. 104.* Vasq. *de Ordine disp. 245. c. 3. 4. 5. & 6* Nau. *cons. 14. de priuil. num. 1.* Bonacina *d. puncto 2. num. 3. vers dixi*, Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarra, lib. 1. tit. 18 lib 7. de Episcopis, num 77.* & plures alij, quos ego ipse refero *d p 2 alleg. 30. num. 4* vbi *n 6* an possit Papa committere Sacerdoti consecrationem materiæ huius Sacramenti.

8 *Quæ legem non habet.*]Notator ad hoc quod necessitas non habet legem, concordant text. *in c. licèt, infrà de feriis, & in l. tutor qui repertorium ff de admin tut. l. non solum, §. fin. ff. de excu at tut. & in l. pro tyronibus, C. de priuilegiis domus Augustalis, lib 12* cum aliis citatis per Thom. de Thomas. *reg. 189.* Surd. *decis. 86. 8.* Matiens. *l. 1. gloss. 21. tit. 1. lib. 5. noua recop.* Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 12. num. 27.* Ceual. *commun. contra commun. tom. 4 quæst. fin. num. 50.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis. 711. in 1. edit & resol 6 2 n 2. in 2. edit* Card. Tusch *tomo 5 lit. N conc. 19.* Bened. Ægid. *in rep l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure part 1. cap 8. n. 26. in fin.* Monoz de Scobar *de ratiocin. cap. 14. à n. 10* Barthol. Perret *ad extrauag. ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alienan. verbo, præterquam num. 4. pag. 129.* Moneta *de distribut quotid p 2 quæst 11. n. 38.* Bellet. *disquisit. Clerical. part. 1. titul. de disciplina clericali §. 4. num. 55. & §. 20. num. 13.*

9 In gloss *reseruata.* Glossa hæc tres refert opiniones in illa quæst. an Papa ea quæ sunt Ordinis possit laico committere, primam quod conferre potest Presbytero tantum, secundam quòd etiam simplici Clerico, dummodo illud habeat Sacramentum, quod alteri conferre vult, tertiam quod etiam laico conferre possit; commune tamen est interpretum enunciatum non simplici laicò, sed Sacerdoti tantùm ea quæ sunt Ordinis posse a Papa conferri, vt per Ioan. Andr. *in præsenti numero 8 & num 12* Anchar *colum 2. numero 4. vers. venio ad gloss.* Card. Florent *num. 6. vers. quæro an Papa* Butr. *colum 2 n 15* Panorm *col 2 num. 7.* quos refert & sequitur Rendina *in promptuario recept. sentent. tom 1. tit. 84 num 2.* & tenent alij supra relati *num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo per quam interdicti sententia violatur, non valet.*

2 *Nominationes dirigi debent Decano, & Capitulo, & non sufficit dirigi Capitulo, non exprimendo caput.*

3 *Interdicti Ecclesiastici effectus omnes Summus Pontifex priuilegio suo in totum, vel ad tempus suspendere potest.*

CAP. Cùm inter. V.

Consuetudo qua rumpitur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, vel est contra statutum Ecclesiæ, non 1
valet, vt qui habet priuilegium tempore interdicti dicendi officia, non potest propter consuetudinem pulsare campanas. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Zabarel. Collect. Barbat Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Innoc. Panor. Bald Ripa, Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag 83* Alagona *in compend iuris Canonici pag. 22* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 3 Decret. lib. 1. tit. 3. cap 4.*

In sup rscript. text ibi, *Decano Capitulo.* Ergo nomi- 2
nationes dirigi debent Decano, & Capitolo, & non sufficit dirigi Capitulo, non exprimendo caput, vt per Rebuff *in tract. nominat q. 8 n. 33.*

Et de consuetudine in generali etiam interdicto, &c. 3
Quamvis priuilegio suo Summos Pontifex effectus omnes Ecclesiastici interdicti, cùm à iure humano proueniant, in totum, vel ad tempos suspendere possit, gloss *in c. ad hæc 37. de appell.* recepta communiter ex Coo. *in c. alma p. 1. §. 2. num. 4* Henriq. *lib. 13. c. 51. §. 4.* provt clarè videmus nobis concessum per Bullam Cruciatæ vt dorante triennio concessionis clerici in locis suppositis interdicto valeant celebrare, si ei causam non dederunt, & vt laici non interdicti, eorumque familiares interesse possint diuinis, & cum moderata pompa in sacro sepeliri, vt in explicatione eiusdē Bullæ Fr. Emm. annotauit § 5. & Sebast. Cost. *de indulgent. q 27.* & alij de quibus Henriq. *lib. 7. c. 13. §. 1. in lit G* tamen illud quod operatur priuilegium, non potest consuetudo operari, cùm sit irrationabilis, & ex ea disrumperetur neruos Ecclesiasticæ disciplinæ, vt text habet.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo vicinarum ciuitatum seruatur in attribuendis officiis nouæ dignitati, quæ si diuersa fuerit, seruabitur magis rationalis, & aliis non præiudicans.*

2 *Dignitas Ecclesiastica dignoscitur ex consuetudine, vel constitutione Ecclesiæ.*

3 *Præcentor*

3 *Pracentor prasertim in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis nominatur inter eos, qui dignitate pradicti sunt.*
4 *Consuetudo Regni, seu loci vicini attendenda est.*
5 *Patria consuetudo sequenda est, qua deficiente in casu dubio seruanda sunt leges Regni vicinioris.*
6 *Priuilegia ita restringenda sunt, vt attentis, & maturè perpensis verbis & mente concedentis in eo accipiantur sensu, qui minus alterius verbis lądit.*
7 *Dignitates nouas in aliqua Ecclesia sine auctoritate Apostolica Episcopus constituere non potest.*
8 *Priuilegium non subdito concessum, vbi agitur de modico, reuocari potest.*
9 *Praiudicare alicui vbi intendit Princeps accipiendum est de modico, non de graui praiudicio.*
10 *Honorandus est quisque in sede secundùm dignitatem.*
11 *Consuetudo in honoribus discernendis seruanda est.*

Cap. Cùm olim. VI.

1 Dignitas aliqua in Episcopatu quando de licentia Pontificis erigitur, est erigenda sine præiudicio aliorum, & saluis rationalibus, & approbatis consuetudinibus Ecclesiæ, & talis dignitas habere debet illum honorem, & officia, quæ similes in vicinis locis habent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Ripa, Butr. Henric. Anchar. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 81. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 22 remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3 *Decretal. lib.* 1 *tit.* 2 *c.* 5.

2 Collige ex text. quòd dignitas Ecclesiastica dignoscitur ex consuetudine, vel constitutione Ecclesiæ, vt per Boër. *decis* 286 *num.* 7. Rot. *decis.* 29. *n.* 3. *p.* 2. *diuers.* principali dignitate cognoscenda, dixi ego ipse *in meo tract. de officio & potestate Episcopi, part.* 1. *titul.* 2. *gloss.* 17. *n.* 31. *& part.* 3 *alleg.* 59. *n.* 7. Consuetudo enim plurium operatur ad dignoscendum quænam sit prima dignitas in aliqua Ecclesia, & ideo attenditur potius solitum ipsius Ecclesiæ, quàm ius commune, vt per Gramm. *decis.* 64. *n.* 17. *&* 18. Mantic. *decis.* 175. *n* 3. Sicut etiam communis reputatio, & publica fama loci, Boër. *d. decis.* 286. *n* 8. Rot. *decis.* 585. *n* 1. *p.* 4. diuers. Mantic. *dict. decis* 75. *n.* 3. Greg. XV. *decis.* 482. *n.* 5. & fuit resolutum *in Cephaluden. Archidiaconatus* 18. *Martij* 1624. *coram bonæ mem. Dunozetto sen.*

Et per hunc text. tenet Pald. *in* 1. *not.* quòd consuetudo signat locum sedendi, eundi, & standi, Tiraq. *in tract de nobilit. c.* 2. *n.* 55. *vers. sed in hoc*, Dec. *cons* 21. *n.* 6. *vol.* 1. Vincent. de Franch. *dec.* 388 *n.* 4. Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 2. *c.* 9. *n.* 18. *in fine.*

3 *Dignitatem, quam habent alij pracentores.*] Notatur ad hoc quòd præcentor in Ecclesiis præsertim Cathedralibus & Collegiatis numeratur inter eos, qui sunt præditi dignitate, qui solet etiam Cantor vocari, vt per Azor. *instit moral part.* 2. *lib.* 3 *cap.* 21. vbi etiam aduertit quòd eius munus in iurisdictione, & cura animarum non consistit, nisi vbi fuerit consuetudine introductum.

4 *In aliis Ecclesiis Anglicanis.*] Notatur ad hoc quòd in subsidium consuetudo regni, seu loci vicini attenditur, vt per Sylu. *cons.* 60. *n.* 10. Boër. *decis.* 263. *n.* 9. Menoch. *cons.* 312. *n.* 13 *& cons.* 390. *n.* 22 *& cons.* 395. *n.* 9. *&* 10. Mascard. *de probat. conclus.* 1415 *n.* 12. Gama *Lusit. decis* 6. *num.* 6. *& decis.* 144. *n* 10. Valasc. *consil.* 51 *n* 48 *& cons.* 70. *n.* 5. Cald. Pereira *de potestate elig c.* 13 *ad finem.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib.* 1. *conclus* 36. *num.* 15. Camil. Borel. *in summa omnium decis. tit.* 14 *n.* 14. latè Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed.* 10. *illat.* 4. *ex n* 1. & ideo obseruantia, aut fama loci vicini attenditur quando dubitatur de eo, quod fit in loco contentioso Albert. Brun. *in tract. de monet p* 1. *num.* 6. Randens. *cons.* 33. *num.* 6. *vol.* 11. stylusque præsumitur talis, qualis est in loco vicino vt valeat sententia, & acta, idem Randens. *cons.* 21. *n.* 195. *eod volum.* Sic etiam statutum castri, vel ciuitatis ambiguum declaratur per statutum loci vicinioris de materia loquens distinctè & clarè, quoad ea quæ sint intacta & indeterminata à iure communi, vel consuetudine. Roman. *cons* 218 *num.* 1. Albert. Brun. *tract de statut. art* 6 *n.* 30. Georg. Natt. *eod. tract q* 2. *num.* 73. Roland. à Valle *in tract. de lucro dotis,*
q. 85. quos refert Costa *vbi suprà n.* 3. Nam consuetudo 5
patriæ sequenda est, Molina *de primog. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 1. Cald. Pereira *de renouat. emphyt q.* 15. *n.* 47. qua deficiente in casu dubio seruandæ sunt leges regni vicinioris, & secundùm eas iudicandum, Rebuff. *l.* 114. *ff de verb. signif pag.* 455. Guttier. *pract. lib* 1. *q* 17. *n.* 215. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss.* 5. §. 7. *n.* 119. Peregr. *var. lib.* 1 *in rub de officio iudicis ordin n.* 7. Valasc. *de part. c.* 19. *n.* 11. Caned. *p.* 1. *decis.* 212 *in fin.*

Sine praiudicio alieno.] Notatur ad hoc quòd priui- 6
legia ita restringenda sunt, vt attentis, & mature perpensis verbis & mente concedentis in eo accipiantur sensu, qui minus alterius verbis lædat, vt per Couar. *lib* 1. *var. c.* 17. *n* 13 *ad fin.*

In gloss. *Concessimus.*] Notatur ad hoc quòd Episco- 7
pus non potest constituere nouas dignitates in aliqua Ecclesia vel Cathedrali sine auctoritate Apost. vt per *gloss. verbo omnes in cap.* 1. 22 *dist.* recepta per Mandos. *de sign gratia tit. exactiones in* 1. *col. vers. pro noua erectione*, Imol. *in præsenti n.* 1. Rom. *in l. imperium sub n.* 2. *vers item potestatem interponendi auctoritatem, ff de iurisd. omnium iudic.* Felin. *in c. cùm accessissent à n.* 14. *supr. de constit.* vbi quòd Episcopus potest antiquam dignitatem restaurare si accedat Capituli consensus, & congrua dos reassignetur, Præpos. *d c* 1. *col.* 2. *vers si quæritur*, sub distinctione Ioan. Ant. Masobr. *in sua praxi habendi concursum pral.* 21. *dub. vnic. n.* 11. *secundùm Roman impress.* Aloys. Ric. *in praxi fori Ecclesiast decis.* 382. *in* 1. *edit aliàs resol* 322. *in* 2 *edit.* dicit se in facto proprio habuisse, & sic responsum fuisse de Vrbe, Zerol. *in praxi Episcop. part.* 1. *verbo, beneficia, vers. ad dignitates, pag. mihi* 36. Monet. *de conseruat c.* 5. *n* 96. quicquid velint Sylua, Bertachin. & Specul. citati ab Aloys. Ricc. *d loco.*

In gloss. *Praiudicium*, ibi, *quia pro medico, &c.*] Nota- 8
tur ad hoc quòd licèt priuilegium non subdito concessum reuocari minimè possit, vbi tamen agitur de modico, benè poterit, vt per Tiraq. *de iudicio in rebus exig.*
vers. 61. Et aduertendum dixi illud, quod refert Valasc. 9
consul 71. *n* 23. videlicet quòd quando Papa, vel Princeps scribit cum intentione præiudicandi, quia tunc non apparet in quanta quantitate præiudicare voluit, interpretamur verba eius de minori præiudicio, hoc est, de iure ad rem, & quando Princeps concedit aliquid cum clausula, *non obstante praiudicio alicuius*, interpretamur quod intellexit de modico, non de minori, seu graui.

In gloss. *In sessionibus.*] Notatur ad hoc quòd secun- 10
dùm dignitatem honorandus est quisque in sede, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.* 10 *n.* 52. vbi *n.* 55. subdit quòd
consuetudo est seruanda in honoribus decernendis, 11
faciunt quæ ego ipse *in tract. de officio & potestate Episcopi, p.* 4. *tit.* 5. *c.* 8. *n.* 64 *cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Consuetudinis pratextu non potest quis dimittere dignitatem sine superioris licentia, nec valet electus administrare non habita confirmatione à superiore.*

2 *Consuetudo, qua quis solet dignitatem deponere sine Superioris auctoritate sacris Canonibus inimica censetur.*

3 *Abbates, & alij Pralati immediatè Papa subiecti, an hodie eligi possint, ostenditur.*

4 *Consuetudo publica faciendi actum excusat à delicto, & à pœna.*

5 *Consuetudo non valet contra legem expressè consuetudini derogantem, nisi sit inducta sciente, & patiente Principe.*

6 *Consuetudo etiam futura procedere non potest aduersùs legem, qua ipsam consuetudinem simpliciter reprobauit.*

Cap. Cùm venerabilis. VII.

1 CONsuetudinis prætextu nemo potest dimittere dignitatem etiamsi velit ad aliam transire sine licentia sui superioris: nam consuetudo inimica Canonibus est corruptela. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Host. Barbat. Innoe. Panorm. Bald. Ripa, Butr. Henric. Anch. Compostel. Vivian. *in rationali primi libri Iuris Pontif. pag* 84. Alagoua *in compend. Iuris Canon. pag.* 32. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aog. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 3. *c* 6.

2 Probat hic text. quòd consuetudo, qua quis solet dignitatem deponere sine Superioris auctoritate, velut sacris Canonibus inimici, vt corruptela, & temeraria censentur. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 19. *vers. consuetudo, qua quis.*

Notatur ad hoc quòd consuetudo admittens vt quis electus ante confirmationem administret quæ sunt numeri illius officij, vel Prælaturæ, ad quam electus tanquam sacris Canonibus inimica non est seruanda, imo potiùs extirpanda, vt per Azor. *instit. moral pars.* 2. *lib.* 6. *cap.* 16. *§. ad quam pœnam*, Castelliu. *in tract. de elect. c.* 1. *n.* 19.

3 *Inuenerunt Abbatem*, &c.] Hic text. & *c. dilectus, infr. de renuntiat.* & *cap. licèt. de regul.* quatenus probare videntur Abbates, & alios Prælatos immediatè Papæ subiectos non eligi, sed postulari debere, correcta sunt nouissima Bonifacij constit. *in cap. si Abbatem, de elect. lib.* 6. vbi probatur Abbates exemptos, qui habent iura quasi Episcopalia non postulari, sed eligi debere, ita Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.* 4. *q.* 5. *n.* 4.

4 In gloss. *Emigrasse* 1. ibi, *sed fortè*, &c] Notatur ad hoc quòd consuetudo publica faciendi actum excusat à delicto. Menoch. *cons.* 324. *n.* 11. & à culpa, Guttier. *practic. lib.* 3 *q* 19. *n.* 24. Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 110. *n* 83. & à pœna Hyppol. *cons.* 90. *n.* 8. & *cons.* 100. *num.* 8. Mexi. *in tract. tassa panis, concl* 3. *n.* 23. quamvis sit consuetudo irrationabilis, Cou. *de sponsalibus p.* 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 5. *in fine*, vel reprobata à lege, Cott. *in memorab verbo, consuetudo il* 2. Farin. *in praxi crimin. p.* 4. *cons.* 4. *num.* 19. & *ibi additio lit. A.* aut etiam iniusta saltem in foro contentioso, provt in terminis vsurarum resoluit Aym. Cranet. *cons.* 145. *n* 12. & quòd consuetudo iniusta quoad forum temporale valeat mero iure, & excuset à pœna, tradit Gom. *ad cap.* 1. *de constitut. num.* 131. vbi refert hanc gloss. communiter approbari, quod etiam testantur Couar. *in cap quamvis pactum p.* 1. §. *fin. n.* 13. Tiraq. *de pœnis temp. causa* 42. Quicquid tamen mala consuetudo excusare possit à pœna temporali, ab æternis tamen & diuinis nunquam excusare potest, Flamin. *de resign. tom.* 1. *lib.* 5 *q.* 6. *n.* 121. Bajard. ad Clar. §. *blasphemia, n.* 24.

Notatur etiam ad hoc quòd consuetudo non valet 5
contra legem expressè consuetudini derogantem, vt
per Duen. *reg.* 144 Guttier. *pract lib.* 3. *q* 21. *num* 12. *ad fin.*
Card. Tusch. *tom.* 1 *lit. C. concl.* 814. *n.* 5. Carafc. *in explicat.*
ad aliquas leges recopil. c 8. *n* 13. Farin. *in praxi crimin p.* 7.
in fragmentis lit C. n. 712. *cum seqq.* Valet tamen quando
est inducta sciente & patiente Papa, vel illo qui legem 6
potest tollere. Duen. *reg.* 206. *vers. limita* 1. Carrafc. *d. c.* 8.
n. 24. & consuetudo etiam futura procedere non potest
aduersùs legem quæ ipsam consuetudinem simpliciter
reprobauit, vt per Cou. *lib* 3. *var. c.* 13. *n.* 4. Mench. *controuers frequent. cap.* 3. *n.* 1. Vivian. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 1 *tit* 17. *n.* 362. *pag.* 246. Nau. *de spoliis cleric.* §. 14. *n.* 2. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *q.* 9. *art.* 5. Guttier. *tract. lib.* 3. *q.* 31. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudine introduci potest quòd vna Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Pralatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.*

2 *Eligens aliquem dat ei potestatem, & licentiam acceptandi.*

3 *Patronus in fundatione beneficij potest sibi reseruare pensionem, vel aliud opus apponere.*

4 *Patronus in fundatione beneficij potest apponere quascumque conditiones, etiamsi sint contra ius, nisi sint natura impossibiles, aut aliàs à iure reprobata.*

5 *Consuetudo valet, vt eligatur aliquis de certo Monasterio.*

6 *Consuetudo est optima legum interpres.*

7 *Consuetudo est interpretatiua priuilegiorum, & scripturarum.*

8 *Consuetudo est interpretatiua contractuum, & ab ea qualibet dispositio accipit interpretationem.*

9 *Consuetudo, & rei natura dant interpretationem dispositioni simplici, & generica.*

10 *Consuetudo vim parem habet cum lege.*

11 *Consuetudo facit licitum, quod aliàs erat illicitum.*

12 *Suspensus ab officio, nec eligere, nec eligi potest.*

13 *Iuris error potest bonam fidem producere, & quemlibet excusare quando erratur in dubia iuris dispositione.*

14 *Statutum secundùm ius commune recipit interpretationem ab eodem iure.*

15 *Obseruatio subsecuta declarat, ac interpretatur mentem rescribentis.*

16 *Consuetudo cùm sit quid facti debet probari.*

17 *Doctori asserenti consuetudinem vigere in loco, in quo versatur, credendum est.*

18 *Doctorum quando sunt diuersa opiniones, illa est amplectenda, qua habet consuetudinem pro se.*

19 *Verbum idem eodem in loco diuersis respectibus, diuersimodè accipitur.*

20 *Negatio plus tollit, quàm ponit affirmatio.*

21 *Negatiua plus negat, quàm affirmatiua affirmat.*

Cap. Cùm dilectus. VIII.

CONsuetudine approbata, quæ est legum interpres, licèt videatur præiudicare iuri communi, potest introduci vt vna Ecclesia teneatur eligere sibi Abbatem, vel Prælatum ex gremio alterius Ecclesiæ. 1

Item

Item suspensus non potest eligi, nec eligere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Anchar. Rip. Butr. Henric. Guid. Papæ, Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontific. pag.* 85. Alagon. *in comp. d. iur. Canon. pag.* 33. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refer ur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decreta. lib.* 1. *tit.* 3 *cap.* 7.

2 *Dictu verò*, &c.] Notatur ad hoc quod eligens aliquem dat ei potestatem, & licentiam acceptandi, vt per Tiraq. *de iure maritu, glos.* 7. n. 24.

3 *Ad petitionem patronorum*, &c.] Notatur ad hoc
quod potest patronus in fundatione beneficij sibi re-
seruare pensionem, vel aliud onus imponere, videli-
cet quod præsentandus debeat esse Sacerdos, vel con-
sanguineus si reperiatur, Rebuff. *tract. de pacificis pos-*
4 *sess. n.* 111. Perez *l.* 1. *vers ex quibus infero, tit* 6. *l.* 1. *Ordin.*
pag. 147. Et potest apponere quascunque conditiones
etiamsi sint contra ius, nisi sint natura impossibiles,
aut alias à iure improbatæ, vt resoluit Lambert. *de iure*
patron. l. 1. *p.* 1. *q.* 9. *a.* 52. & tenuit Rot. *in vna Romana iuris*
patr. 31. *coram Illustriss. Sacrato.*

5 *Eligerent in Abbatem.*] Notatur ad hoc quod valet consuetudo, vt eligatur aliquis de certo Monasterio, Gonz. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 8. *n.* 109. & *seqq.* Petr. de Baisio *de elect. p.* 1. *c.* 4. *n.* 1.

6 *Quæ optima legum interpres.*] Notatur ad hoc quod
consuetudo est optima legum interpres, vt per Syln.
cons. 88. *n.* 27. Menoch. *cons.* 31. *num.* 44. & *cons.* 390.
n. 21. Mascard. *de prob. concl.* 1415. *n.* 10. Cald. Pereira
in l. si curatorem, verbo, contractum, n. 29. Mendez à Ca-
stro *in praxi Lusitaniæ, lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 12. Camill. Bor-
rell. *in summa omnium decis. tit.* 14. *n.* 88. plures refert ex
antiquioribus Cened. *pract.* & *can. q.* 3. *lib.* 1. *quæst.* 3. *n.* 11.
7 Et est etiam interpretatiua priuilegiorum, & scriptu-
rarum, Molina *de primogen. l.* 2. *cap.* 6. *num.* 57. Gironda
de priuilegiorum & exemptionum explicat. num. 1307. vbi
8 etiam resoluit sufficere decennalem, & non esse ne-
cessaria immemorialem, seu quadragenalem. Item
est interpretatiua contractuum, *l. quod si nolit*, §. *qui*
assidua ff. de adilit. edict. Camill. Borrell. *in summa omnium*
decis. tit. 14. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 8. *num.* 10.
Magon. Florent. *decis.* 56. *num.* 2. Et facit par es contra-
here secundùm eam, Surd. *decision.* 223. *à numero* 11. Ac
ab ea quælibet dispositio accipit interpretationem,
9 Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 66. *num.* 4. Vndè vulgo dici solet
quod consuetudo, & rei natura dant interpretatio-
nem dispositioni simplici, & genericæ, Molin. *de pri-*
mog. l. 1. *c.* 3. *num.* 3. Et est tanti effectus hæc consuetudo
interpretatiua, quod ex vnico actu inducitur, nec
oportet esse præscriptam, Aym. Crauet. *cons.* 201. *n.* 12.
Menoch. *de arbit. cas.* 83. *n.* 10. à Ponte *cons.* 51. *num.* 28. &
29. Alex. *cons.* 8. *n.* 7. *vol.* 6. Soc. *cons.* 111. *n.* 5. *vol.* 1. Cou. *l.* 3.
var. c. 19. *n.* 74. Natt. *cons.* 406. *n.* 26. Barz. *dec.* 58. *n.* 6. Fon-
tanel. *de pactis nupt. claus.* 1. *n.* 33.

10 Consuetudo parem vim habet cum lege, Guid.
sing. 803. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1.
concl. 36. Et venit appellatione iuris, Mench. *q. fre-*
quent. c. 1. *num.* 2. Ego ipse *in tr. de appell. verborum vtrius-*
que iuris. signif. appell. 124. *num.* 6. Et habet vim pacti,
estque fortior pacto, vt per Afflict. *Neap. decis.* 61. *n.* 9.
& *dec.* 258. *n.* 2. Farin. *in praxi crim. p.* 6. *q.* 175. Gonzal. *ad*
11 *reg.* 8. *Cancel. gloss.* 23. *n.* 4. Et facit licitum quod aliàs erat
illicitum, vt per Ruland. *cons.* 58. *n.* 19. *lib.* 4. Ioseph. Lu-
don. *Perus. dec.* 62. *n.* 14. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.*
83. *n.* 6. Guttier. *pract. l.* 3. *q.* 29. *n.* 22. Mex. *in tr. tassa panis;*
concl. .*n.* 25. metipsum *in tract. Axiom. iuris vsufr. Axiom*
56. *n.* & *n.*

12 *Electionem ipsam à suspenso, & de suspenso*, &c.]
Notatur ad hoc quod suspensus ab officio nec eligere, nec eligi potest, non potest ideo eligi, quia nequit exercere officium ad quod tenetur electus, neque eligere quia is actus est officij, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tr.* 2. *n.* 18. & per metipsum *in tr. de offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *num.* 23. Et quod suspensus non potest eligere, resoluit cum Ricc. *in tr. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib.* 4. *c.* 3. *num.* 9. vbi alios citat, & *num.* 10. cum multis resoluit procedere etiam quando electio est facta à pluribus, quorum aliqui sunt excommunicati; & aliqui non, quia talis electio est nulla, & adeò vt neque sustineatur ex persona eorum, qui non sunt excommunicati.

Cæterum cum supradictum, &c.] Notatur ad hoc 13
quod iuris error potest bonam fidem producere, &
quemlibet excusare quando erratur in dubia iuris
dispositione, quoties scilicet in ea intelligenda adest
varietas opinionum, Ias. *in l. iuris ignorantia, q.* 2. *C. qui*
admitti, & *in l.* .*num.* 19. *C. de transact.* Alex. *cons.* 10. *sub.*
n. 12. *lib.* 7. post Cror. Corn & Curt. iun. ita resoluit
Flamin. *de resignat l.* 11. *q.* 3. *num.* 64. Cou. *de sponsal. p.* 2.
c. 8. §. 1. *n.* 9. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 2. *c.* 4. *n.* 40.
Ioan. Garc. *de nobilit. inst.* 10, *n.* 17. Hinc errorem iuris ma-
ximè dubij, & ratione probabilis instam præbere præ-
scribendi causam, etiam vbi titulus requiritur, resoluit
Cou. *in reg. possess. p.* 2. §. 7. *n.* 9.

Notatur etiam ad hoc quod statutum secundùm ius 14
commune recipit Interpretationem ab eodem iure, vt
per Menoch. *cons.* 187. *n.* 29. Surd. *decis.* 43. *n.* 6. Hieron.
Portol. *in tr. de consortibus*, & *fideicom. legali, c.* 5. *n.* 5. Va-
lasc. *cons.* 69. *n.* 17. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. §.* 7. *proœm. num.*
139. Et eius ampliationes accipere potest, ita vt exce-
ptio in eo non firmet regulam in contrarium, Tiraq.
in tr. le mort. p. 2. *declar.* 2. *n.* 2. D. Barb. *in l.* 1. *ff. solut. matr.*
p. 1. *n.* 61. Valasc. *cons* 42. *n.* 7.

Notatur etiam ad hoc quod obseruatio subse- 15
quuta declarat ac interpretatur mentem rescriben-
tis, vel aliquid statuentis, ex Menoch. *consil.* 192. *num.*
22. nam ab obseruantia subsequuta indulta & priui-
legia recipiunt interpretationem, Alex. *consil.* 9. *num.* 3.
lib. 5. Pute. *decis* 15. *num.* 1. 2. *lib.* 3. Cranet. *cons.* 101. *num.* 4.
& *consil.* 118. *num* 2. Menoch. *cons.* 49. *numero* 10. & *seq.*
Surd. *cons.* 224. *numero* 7. & *consil.* 273. *num.* 12. Mantic.
decis. 320. *n.* 5. Seraphin. *decis.* 1410. *n.* 16. & 17. Rot. *in*
Burgen. expensarum 31. *Ianuarij* 1625. *coram R. P. D.*
Merlino.

Consuetudo probata.] Quia cùm sit quid facti, debet 16
probari; vt per Syln. *consil.* 9. *numero* 27. & *consil.* 10.
num 38. & *consil.* 45. *numero* 52. Ioseph. Ludou. *Perus.*
decis. 62. *numero* 25. *cum seq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2.
præs. 8. *num.* 7. & *cons.* 8. *numer.* 16. Mascard. *de probat.*
conclus. 528. *numero* 2. Surd. *consil.* 372. *numero* 1. Valasc.
cons. 162. *numero* 9. Paris. *cons.* 31. *num.* 14. *vol.* 1. & *cons.* 10.
num. 14. *vol.* 4. Glorit. *resp.* 1. *p.* 3. *num.* 50. Et potest pro-
bari per famam, Duen. *reg.* 199 *limit.* 21. Et de aliis
modis probandi consuetudinem agunt citati à Val-
des *in addit. ad Xuar. in comment. ad proœmium fori,*
numero 12. *lit. L. pag.* 6. Doctori tamen asserenti con-
suetudinem vigere in loco in quo versatur creden-
dum est, Bart. *in l. de quibus, numero* 21. *ff. de legib.*
Roch. *in cap. fin infrà hoc tit. sect.* 8. *numero* 9. Galian-
la *in l. Gallus*, §. *idem credendum, numero* 34. *ff de li-*
beris & posth. Palat. *in repet. rubr* §. 21. Rot. Bono-
nien. *decis.* 65. *numero* 12. Strach. *de mercat. tit. de de-*
coctor. part. 5. *numero* 6. Autun. Mar. *tom.* 1. *commu-*
nium opinion. in princip. lib. 1. *tit.* 17. *de legib. numero*
354. *pag.* 244. vbi Viuian. *numero* 364. Emman. Soar.
in thesauro sentent. lit. C. verbo, consuetudo non proba-
tur, Menoch. *de arbitr. casu* 360. *num.* 94. & *cons.* 2.

n.164. & *conf 54.n 5.* & *57.* Mascard. *de probat. concl. 426.* & *concl. 528.* Ludou. Rodolph. *var quaest lib. 2 q. 61 n. 28.* & *29.* Surd. *conf. 511. n 15.* Steph. Gratian. *Marchia decis. 130. n. 6.* Farin. *in praxi crimin p. 1. tit. 5 q 45 n. 18.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 14. de consuetud. à n. 132.*

18 Notatur ad hoc quod quando sunt diuersæ opiniones Doctorum, illa est amplectenda, quæ habet consuetudinem pro se, vt per Aym. Cravet. *cons. 204. num. 11.*

In glosſ. *A suspensis*, ibi, *suspensus enim non potest eligere, nec eligi* recipiuntur in præsenti à Bald. *col vlt. n. 17.* Card. Florent. *n. 9* Butr. *in 2 lect. n 59.* & *n. 61.* Panorm. *n. 20.* Imol. *n 35.* quos citat Rendina *in promptuario receptarum senten tom . tit. 41. n. 21.* & ad hoc quod suspensus non potest eligi, Lauor. *var lucubrat. tit 4. c. 16. n. 63.* Mar. Antonin. *var. resol lib 1 resol. 19 n.* vbi etiam cum Nau. *in man. c. 27 n 161 vers. septimo*, resoluit suspensum peccare acceptando electionem. Et quod suspensus eligere non possit si sit nominatim suspensus, tradit Lauor. *d tit. 4. c. 15. cx n 61.* vbi id intelligit si sit suspensus ab officio & beneficio simul, vel ab officio tantùm, non tamen si sit suspensus solùm à beneficio, nisi talis vox competeret ratione illius beneficij à quo aliquis reperitur suspensus, & .62. post Seraph. *decis 860 n 6.* & alios subdit quod quando aliquis est suspensus simpliciter, nunquam potest eligere, quia sic suspensus intelligitur ab officio, & beneficio suspensus.

19 In glosſ. *Electus*, ibi, *propriè tenetur.*] Notatur ad hoc quod idem verbum eodem in loco diuersis respectibus diuersimodè accipitur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18 n 22.*

20 In ead. glosſ. ibi, *plus tollit negatio quàm ponit affirmatio.* Tiraq. *de iure primog q 24. n 12.* Cou. *var l b 1 cap 13.*
21 *n. 7.* quia negatiua plus negat quàm affirmatiua affirmat Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 5. lit. N. concl. 26.* Mar. Antonin. *var. l 1 resol. 20. n. 7.* Surd. *decis. 241. n 6.* Beroi. *cons. 27. n 11. vol. 2.* Paris. *cons. 151. n. 20. vol. 3.* Roland. *cons. 27. n. 13.* & *14* & *cons. 99 n. 25 vol 4.* Menoch. *cons. 107. n. 22.* & *seq.* Octau. Glorit. *resp. 1 p. 3. n 252.*

SVMMARIVM.

1 *Capitulum sine Episcopo statuta, seu consuetudines nouas facere, vel antiquas immutare non potest.*

2 *Capitulum non potest statuere super his, quæ tangunt statum generalem Ecclesiæ, vel iura Episcopi sine ipsius consensu.*

3 *Episcopi consensu potest Capitulum statuere etiam circa ardua, & concernentia vniuersalem Ecclesiæ statum.*

4 *Capitulum sine Episcopo non potest statuere de quotidianis distributionibus.*

5 *Capitulum Sede Episcopali vacante potest statuere ea, quæ ad statum Ecclesiæ pertineant.*

6 *Consensus non solùm antè, & in ipso actu, sed etiam post illum præstari potest.*

7 *Vtilitas in rebus nouis constituendis euidens debet esse, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est.*

Cap. Cùm consuetudinis. IX.

Honor. III.

1 Capitulum sine consensu Episcopi non potest mutare constitutiones, & consuetudines approbatas Ecclesiæ, nec nouas inducere, quas si induceret, sunt irritæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Guid. Papæ, Compostel. Viuian. *in rationali libri primi iuris Pontificij, pag. 85.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 54.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p 1*

Collige ex text. quòd Capitulum non potest statuere super his, quæ tangunt statum generalem Ecclesiæ, vel iura Episcopi, sine ipsius consensu, vt per Innoc. *in cap cùm omnes, n. 1.* vbi Abb. *n. 4.* Butr. *num. 45.* Felin. *num. 9.* Bero. *n. 36* & *46. sup de constit.* Oldrad. *cons. 131.* Ferret. *cons. 186.* quos sequuta est Rota *decis. 21 n. 1.* apud Farin. *p 2 recentiorum*, & ante eadem Rota *in vota Ilerden. Statuti 2. Decembr. 1593.* coram Corduba Episcopo Pacen. Benedict. Capr. *tom. 2. commun opin. lib. 1. tit. 2. de Episc.* & *Cleric. n. 24 pag. 154* glosſ. *verbo statutum in c 2 de verb signific. lib.* . Calder. *cons. 2. n. 2. de constitut.* Butr. *in c. constitutus, n 25 de rescript.* qui tamen facit differentiam inter Capitulum Cathedralis, & alia Capitula Collegiatarum inferiorum. Abb. *in cap cùm accessissent, .4.* & *ibi* Dec. *n. 8. sup. de constit.* bene Monet. *de distribut. quotidian. p 2. q 13. num. 23.* 2
Et vbi accedit Episcopi consensus, potest statuere etiam circa ardua & concernentia vniuersalem Ecclesiæ statum, vt notant Doctores *in d. cap. cùm omnes*, & tradit etiam Felin. *in cap. edocere, n 3* & *4 sup de rescript.* Capr. *reg. 9. num. 1.* Cæsar. de Grasſ. *decis. 4. n. 4. de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli*, Seraph. *decis. 1447. n. 1.* & *2.* & fuit dictum *in Paduana Sedilium 26. Ianuar. 1618.* vbi etiam fuit animaduersum consensum Episcopi hoc casu colligi ex scientia, & ipsius tolerantia, omnis enim iurisdictio moratur in ipso Capitulo, & ab eo in membra illius diffunditur, vt per doctrinam Innoc. respondit Rot. *in Seguntina præsidentia 21. Februar. 1611.* coram R. P. D. Dunozetto. Quæ autem in proposito dicantur ardua, benè explicat Bero. *in d. cap. cùm omnes, num 44.* 3

Vnde infertur solum Capitulum sine Episcopo non posse statuere de quotidianis distributionibus, quatenus earum distributio attingit, aut concernit statum vniuersalem Ecclesiæ diuinàque officia, eorumve regimen, vt apertè colligitur ex Concil. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 12. in fin* & per eum tradit Monet. *d quæst. 13. num 16.* 4

Verùm Sede Episcopali vacante poterit Capitulum, in quo etiam residet potestas Episcopalis, ea statuere, quæ ad statum Ecclesiæ pertineant, quæque durare debeant etiam tempore Episcoporum succedentium, vt post alios latè tradunt pluribus id declarantes Felin. *in cap. cùm omnes, n. 10.* & Pauin. *de potest. Capituli Sede vacant. p 1. q. 6. per totam*, quos refert, & sequitur Monet. *d q. 13 num. 24.* nouissimè Ioan. Anton. Massobr. *de Synodo Diœcesana, cap. 4. dub 47. secundùm Roman. impress.* vbi citat Bott. *in simili tr. p. 3. ampl. 7. n. 124.* 5

Consensu.] Aduerte consensum non solùm ante, & in ipso actu, sed etiam post illum præstari posse, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss 6 num. 1.* & *2.* vbi *num. 3.* limitat quando consensus requiritur pro solemnitate, aut forma actus, tunc enim post illum interuenire non potest, sed debet in ipso actu adhiberi. 6

Vel nouas etiam inducatis.] Notatur ad hoc quod in rebus nouis constituendis, euidens esse debet vtilitas, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 9 gloss. 2. n. 53.* 7

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non valet per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.*
2 *Consuetudo præbens delinquendi ansam, etiamsi sit immemorabilis non valet.*
3 *Lex, quæ delinquendi occasionem præbet, non valet.*
4 *Prodigus est, qui dat danda, & non danda.*
5 *Auarus est qui tenet tenenda, & non tenenda.*
6 *Pauperi ex sua culpa, & vitio non est succurrendum.*
7 *Bona mulieris propter delictum mariti non sunt distrahenda*
8 *Vigilantibus, & non dormientibus iura subueniunt.*

CAP. Ex parte. X.

1 CONsuetudo non valet vt vir qui dissipauit bona sua, possit expendere bona vxoris, nec vt vxor adulta si dimittatur habeat partem bonorum viri. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Mantua, Guid. Papæ, Compost. Viuian. *in rationali primi libri iur. Pontif. pag.* 85 Alagona *in compend Iuris Canon pag.* 32. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p.* 1.

2 Collige ex text. non valere consuetudinem præbentem delinquendi ansam, etiamsi sit immemorialis, vt per Bero. *cons* 62. *num* 8 *lib.* 1. Ruin. *cons.* 154 *n.* 11. *lib* 4. 3 quemadmodum non valet lex, quæ delinquendi occasionem præbet, Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 49. *num* 25.

4 In glos. *Prodigalitas*, ibi, *prodigus est qui dat danda, & non danda* Vide D. Thom. 2. 2. *q.* 119. *à princ.* Martin. de Carualho conciuem meum *in tract. Espejo de principes, part* 2. *lib.* 1 *discurs* 6. *prope fin.*

5 In ead. glos. ibi, *auarus, qui tenet tenenda*, &c. Vide Thomam Hibern. *in floribus Doctorum, verb. auarus, in princ.* S. Aug. *serm.* 18 *de diuersis*, ita inquit, non solùm auarus est qui rapit aliena, sed & ille auarus est, qui cupidè seruat sua, refert Gisber. Scheuic. *de Ecclesiasticorum vita, & moribus, lib.* 1. *c.* 28. *in fine* Et quod auaritia sit radix omnium malorum, cuius suspicio ab Ecclesiasticis tollenda est, quia reddit eos odiosos, & detestabiles, refert. Fusc. *de visit lib.* 1. *c.* 12. *n* 2.

6 In ead. gloss. ibi, *incidit in egestatem.* Notatur ad hoc quod non est succurrendom illi, qui sua culpa, & vitio incidit in paupertatem, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, bona, num.* 5. *C. de reuoc donat.* Surd. *de alim. tit.* 7 *quæst.* 25. *n.* 11. Cou. *lib.* 2. *var cap.* 16 *n.* 6. *in princ.* D. Barbosa *in l. maritum, n* 73. *ff soluto matr m.*

7 In glos. *Alienue.* ibi, *nec etiam propter delictum mariti bona mulieris sunt distrahenda* Vide Palat. *in repet. rubr.* §. 66. *à num* 19. Gom. *ad l.* 78. *Taur.* Clar. §. *fin quæst.* 78. *num.* 15.

8 In glos. *Incuria*, ibi, *quia vigilantibus, & non negligentibus iura subueniant.* Vide Surd. *cons.* 4. *n.* 11. Bobadil. *in sua politica lib.* 3. *c* 4. *num.* 54. *& n.* 83. Vital. de Campanis *tract clausul pag mihi* 36 *num* 2. Ioseph. Sesse *Aragonia decis* 107. *n.* 19. *&* 44. Cardoso *in praxi iudicum, verbo, ius, num.* 12. Cæs. Argel. *de contradict legitimo. quæst.* 1. *num.* 109.

SVMMARIVM

1 *Consuetudo non derogat iuri naturali, seu diuino cuius transgressio peccatum inducit, nec positiuo, nisi sit rationabilis & præscripta.*
2 *Peccatum auget quoad Deum diuturnitas temporis.*
3 *Consuetudo non valet, quæ est contra ius naturale.*
4 *Papa potest dispensare in iure naturali & diuino, non abrogando in totum, vel ex parte, sed declarando eius obligationem per veram dispensationem in casu aliquo speciali locum non habere.*
5 *Consuetudo immemorialis dicitur illa, quæ est tanti temporis, cuius initij memoria non sit in contrarium.*
6 *Consuetudo immemorialis est quasi alterum ius naturale, quod immutari non potest, & tribuit iurisdictionem.*
7 *Consuetudine sublata simpliciter, vel aliquo signo vniuersali, nunquam censetur sublata immemorialis.*
8 *Consuetudine à lege derogata, etiam immemorialis derogata censetur.*
9 *Consuetudo immemorialis qualiter articuletur; & probetur, remissiuè.*
10 *Consuetudo ex vi & efficacia sua potest legem abrogare.*
11 *Consuetudo ad hoc, vt valeat debet esse rationabilis.*
12 *Rationabilis consuetudo, quæ dicatur, ostenditur.*
13 *Consuetudo, vt legitima dicatur præscripta, debet esse de iure Ciuili, & in temporalibus per spatium decem annorum, de iure vero Canonico, ac contra Ecclesiam per spatium quadraginta.*
14 *Consuetudo præter ius etiam de iure Canonico spatio decem annorum præscribitur.*
15 *Testes ad probandam consuetudinem debent esse contestes, & non singulares, & non interrogati reddere rationem dicti sui.*
16 *Consuetudo, vt censeatur actuum frequentia introducta requirit ad minimum duos actus.*
17 *Testes examinati debent deponere de visu actuum, ex quibus dicunt fuisse inductam consuetudinem.*
18 *Actus, quibus inducitur, ostenditur.*
19 *Consensus saltem tacitus totius populi, aut maioris partis requiritur ad inducendam consuetudinem.*
20 *Familia vna potest consuetudinem inducere.*
21 *Consuetudo & præscriptio in quo differant, ostenditur.*

CAP. Cum tanto. XI. & vlt. *Gregor. IX.*

CONsuetudo nulla valet contra ius naturale, nec etiam contra ius positiuum, nisi sit rationalis, & legitimè præscripta Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Mantua, Guid. Pap. Compostel. Didac. Sahag. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pont. f. pag* 86. Alagon. *in compend iur. Canon. pag.* 34. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & super hunc text. repetitiones ediderunt Rocbus, & nouissimè Hieron. Fernandez de Ottero *selectarum interpret. lib. vnico.* 1

Quanto diutius, &c.] Notatur ad hoc quod diuturnitas temporis auget peccatum quoad Deum, & in foro animæ, respectu autem pœnæ ciuilis, aut criminalis, imponendæ quando delictum est antiquum, scilicet commissum iam supra decem annos, eo casu non debet quis puniri pœna ordinaria, sed mitiori, per text. *in l. diutino, ff de pœnis*, cum aliis citatis per Cened. *ad Decretal. collect.* 16. *n.* 4. intellige tamen, vt quæ iam diu commissa sunt, leniùs puniri debeant, cùm sunt momentanea, vt homicidium, &c. & quæ semel sunt perpetrata. Si verò sint successiua, vt matrimonium prohibitum, hæresis. aut alia id genus, eo grauius coërcendus est, quo diutius permanserit, ex traditis per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 29. *num.* 3. 2

3 *Naturali iuri, &c.*] Notatur ad hoc quod non valet consuetudo, quæ est contra ius naturale, vt per Mich. Graff. *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17 num. 308 pag 243.* Duen. *reg. 137.* Fortun. Garc. *in l. velnti, num 25 ff. de instit. & iure*, Ioseph. Gonzal. *lib vnic. var. cap 18.* Petr. Rebuff. *in repet l. quod iussit, not. 5. n 58 ff de iudic.* Martin. Monter. *decis. 17. num 40* Azor. *instit moral part. 1. lib 5. cap. 17. quæst 2. & 3.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3. cap. 11. num 4.*

4 *Posse aliquatenus derogari*] Notatur ad hoc quod Summus Pontifex dispensare potest in iure naturali & diuino, non abrogando in totum, vel ex parte id ius in quo dispensat, sed declarando eius obligationem per veram dispensationem in casu aliquo speciali locum non habere, hunc vel illum à iuris diuini rigore eximendo ex causa vrgenti. Cou. *lib. 1. var. c. 17. num 8. vers. Henricus tandem*, Sanch. *de matrim. lib. 8. disp 6 num. 5* Azor. *instit. moral p 2. lib. 4. c. 18. q. 1.* vbi etiam innctò *lib. 5. cap. 1 per totum* adducit communem nostrorum sententiam, qui contra Theologos asserunt posse Papam ius diuinum declarare, interpretari, restringere, remittere, amplificare, augere, & mutare.

5 *Longæua Consuetudinis, &c.*] Consuetudo immemorialis dicitur illa, quæ est tanti temporis, cuius initij memoria non sit in contrarium, quod tempus est centum annorum. Duen. *reg. 90. vers fallit.* Gabr. *commun. opin. lib. 5. concl. 1. num 71.* Carrasc. *super. aliquas leges*
6 *recop cap 8. num. 34.* Et consuetudo immemorialis est quasi alterum ius naturale, quod immutari non potest, Molin. *de primog. lib. 2. cap 2. num. 21.* Et habet vim tituli, & priuilegij, ex text. *in l. hoc iure, § ductus aquæ, ff. de aqua quotid.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloss. 15. num. 4.* Ceuall. *commun. contra communes, tom. 4. quæst. 897. num. 223. & num. 478* Borrel. *in summa omnium decis. tit. 14. num 49.* Et tribuit iurisdictionem, Ceual. *d.*
7 *quæst 897. num. 312.* Borrell. *d tit. 14. n. 60.* Et consuetudine sublata simpliciter, vel etiam signo vniuersali, omni, seu quacunque consuetudine non obstante, nunquam censetur sublata immemorialis, nisi de ea fiat expressa mentio in lege, vel constitutione, vel damnetur ac reprobetur à lege vt iniqua, & irrationabilis, ita post Angel. Bald. Felin. & alios tradunt Tiraquel. *de retract. lig § 1. gloss. 2. n. 13.* Hojed. *de incompatibil. benefic. p. 5. c 17. n. 9.* Moneta *de distribut. quotid. p 2. quæst. 12. num 22.* Cou. *lib. 4. variar. cap 13. num. 5.* Decian. *resp. 44. num 19. vol 2.* Mascard. *de probat. conclus. 1372. à num. 45.* Guttier. *practic lib. 3 quæst. 77. num. fin.* Flores de Mena *variar. lib. 2. quæst. 10. num. 44.* Fr. Emman. *quæst. regul tom. 1. quæst. 9. art. 1. ad fin.* Ceuall. *d. q 897. num. 248.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, alienatio, num. 50. vers. limita primo*, Valasc. *consult. 141. num 13.* Gonzal. *d. gloss. 32 num. 1.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 4. num. 13.* Narbona *de appellat à Vicario ad Episcopum part. 2. fundam 3. num 9.* Rot. *in Burgen. sigill. 18 Ianua-*
8 *rij 1591.* coram Penia. Quamvis derogata lege vel consuetudine, etiam intelligendam & extendendam esse derogationem ad immemorialem, teneant Duen. Greg. Lopez & alij, quos refert, & sequitur Carrasc.
9 *d. cap 8 num. 35.* Qualiter articuletur & probetur consuetudo immemorialis, vide Gabr. *d conclus. 1* Bald. *de præscript. 2. part. 3. partis, quæst 6. à num. 12. cum sequent.* Conar. *in reg. possessor. part. 2. § 3. num. 6. & 7.* Molina *de primog. lib. 2. cap. 6 per totum.* Rot. *in Cracouien. iuris legendi 22. Maij 1627.* coram R. D. meo Coccino Decano. Pro harum opinionum concordia distinguendum est vt prima procedat quando consuetudo non est irrationabilis, secunda verò quando consuetudo est iniqua, & irrationabilis, & vti talis à lege, vel à constitutione reprobatur, & hanc distinctionem tradunt. Conar. *d. num. 5. vers adnotandum tamen erit*, Gonzal. *d. gloss. 13. num. 9.* & placuit Rotæ *in d. Cracouien. iuris legendi* coram R. Decano, *vers quod autem in casu isto.* Imò quando consuetudo immemorabilis est iniqua, & rationabilis, vt censeatur sublata, sufficit si derogetur simpliciter consuetudini absque dictione aliqua vniuersali, Rot. *in d. Cracouien. iuris legendi*, refert Ferentil. *in annot. ad decis. 435. Buratti, litera B.*

Vt vel iuri positiuo, &c.] Notatur ad hoc quod con- 10
suetudo ex vi & efficacia sua potest legem abrogare, vt per Gregor. *lib. 1. tit 2. part. 1.* Rebuff. *tom 1. ad leges Galliæ in præfat. de consuetud. quæst. 5. num. 59.* Spin. *specula testam. p. 14. rubr num. 17.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, contractum fecisti, num. 24.* Soar. *de legibus, lib. 7. cap. 18.* Azor. *instit moral. p. 1. lib. 5. cap. 1*. Sayr. *in claui Regia, lib. 3. cap. 11. num 2.* Card. Tosch. *tom 2 lit. C. conclus. 806. & conclus 814.* Ex quorum resolutionibus constat consuetudinem, si rationabilis & præscripta fuerit, præiudicare iuri humano, & habere vim abrogandi legem iustam Ciuilem; vel Canonicam contrariam, quæ ante consuetudinem obligabat, idem probat *l quibus 31. in fin. ff de legib.* & habetur passim alibi. Obstat tamen quod consuetudo inducitur per actus populi contrarios legi obliganti, iuxta text. & communem *in dicta l. de quib. gloss. vlt.* & omnes in præsenti, & subditi sic agentes contra legem iustam peccant, iuxta sententiam D. Pauli *ad Rom. 13. cap. violatores 25 quæst. 1.* ac subinde iniusta, & peccatorum nutritiua videtur lex, quæ huiusmodi peccatis præstat auctoritatem inducendi consuetudinem, & abrogandi legem antea obligantem, à qua dum subditi delinquentes per consuetudinem eximuntur ex legis auctoritate per delictum, & eius continuationem acquirunt præmium scilicet abrogationem, & exemptionem à vinculo legis obligantis, quod omnino absurdum videtur ex his, quæ circa legem admittentem præscriptionem cum mala fide, probat text. *cap. vlt. de præscript.*

Cui difficultati non satisfaciunt Caiet. 2. 2 *quæst. 87. art. 3.* & post Dried. *libert Christiana, pag. 128.* Sarm. *de redd. 4. p. c. 1. num 12. col. 2.* resoluentes consuetudinem posse incipere, & introduci per actus illicitos, & ita cum peccato illorum, qui violant legem iustam; neque etiam Angel. *in d l. de quibus*, vbi Ias. *num. 49.* post alios Aym. *de antiq 4 p. cap transeo, num. 16.* constituentes in consuetudine non requiri bonam fidem, quæ in præscriptione necessaria est; neque denique difficultatem tollunt. Host. *in cap. 1 de trenga & pace.* Ioan. Andr. & alij *hi*, Card. & Imol. *num. 5. in Clem. vlt. de ætate*, Bart. *oppos. 6. in l. 1. C. quæ sit long. consu.* Sot. *lib. 1. de iustitia, quæst. 7. art. 2. in fine*, quorum resolutiones neque difficultate carent, neque satis iure probantur.

Sed retenta opinione Caietani, & aliorum dici potest eos, qui consuetudinem contra legem incipiunt, peccare quidem, quia licèt text. hic & similes requirant quod consuetudo vt iuri præiudicet rationabilis sit, nihilominus non exigunt rationem talem, quæ omnino tollat culpam violatæ legis, quam incurrunt facientes contra iustam legem, sed requirunt rationem, quæ culpam extenuet, vel aliquo modo consuetudinem cohonestet, vt sic cum rationis colore incipiat & præscribatur, ac subinde ratio sufficiat ad consuetudinem inducendam, licèt non sit sufficiens ad tollendam legem absque consuetudine, prout in simili iusta causa ad concedendam dispensationem dicitur illa, quæ non sufficit ad tollendam legem contra quam dispensatio conceditur. Neque obstat superius

argu-

argumentum ex *d. c. vlt. de præscriptionibus*, quia reiectis aliis responsionibus, quæ colliguntur ex Host. & suprà citatis, responderi potest longam esse differentiam inter legem, quæ præscriptioni cum mala fide, & eam quæ consuetudini cum peccato incipienti auctoritatem præstat, etenim præscriptio, iuxta *l. 1. ff. de vsucap* principaliter dicitur acquisitio, & per illam ex auctoritate legis directè & principaliter tribuitur præmium & commodum præscribenti; qui si malam fidem habeat cum peccato, necessariò ex proprio peccato acquirit: in consuetudine verò non ita contingit, quia consuetudo non est acquisitio, neque ad acquirendum instituta, sed est ius quoddam, seu lex, & ad ius inter subditos constituendum inuenta, *c. consuetudo 1. dist. 1. ex non scripto. Inst. de iure natur.* ac subinde sicut lex, quæ in bonum commune profertur, vera est lex, & vim legis habet, licèt malo zelo cum peccato, & dolo statuentium indicatur & promulgetur, vt innuit *l. 1. in fin. ff. de doli mali except.* sic consuetudo quamvis cum peccato subditorum incipiat, si reliqua omnia necessaria concurrant, vera est consuetudo, nec dici potest quod per eam inuitantur subditi ad delinquendum, quibus commodum non acquiritur, nec præmium tribuitur, sed ius constituitur, quod ipsi seruare tenentur, & dum abrogatur lex antea obligans, quæ per consuetudinem præscriptam ostenditur, non satis accommodata & vtilis Reip. lex huiusmodi consuetudini auctoritatem deferens magis dicitur vti peccatis voluntatis subditorum in Reip. bonum, quam eisdem concedere lucrum, vel præmium, quod nihil commune habet cum consuetudine.

Quòd si contendas ex huiusmodi consuetudine aliquod emolumentum resultare peccantibus, qui contra legem fecerunt, dum ab eiusdem vinculo eximuntur per consuetudinem, qua lex illa abrogatur; respondebitur emolumentum hoc si quidem est secundarium & per accidens præter intentionem iuris, nec attendi, nec considerari à lege, quæ per consuetudinem ius statuit obseruandum à subditis, qui consuetudini sicut legi subiiciuntur: in præscriptione verò principaliter continetur lucrum, & acquisitio in quo est substantia præscriptionis, *d. l. 1.* & per consequens in præscriptione inuitantur subditi præmio ad delinquendum, in consuetudine verò non ita. Accedit quod lucrum secundarium, scilicet exemptio à lege antea obligante, per consuetudinem non defertur delinquentibus, qui illam cum peccato induxerunt, sed toti communitati, vel populo, qui non peccauit, in quo erunt multi, qui nunquam legem violarunt, sed exactissimè obseruarunt, alij infantes, & ignari illius legis, quibus omnibus per consuetudinem ius statuitur, & licèt illic sint etiam aliqui ex his, qui contra legem primò facientes deliquerunt, id tamen est per accidens, & non attenditur, quod secus est in lege, quæ præscriptionem cum mala fide admittit, quia per talem præscriptionem directè & principaliter ipsismet peccatoribus lucrum tribuitur, quoad delinquendum inuitantur, iuxta resoluta *in d. c. vlt.* & ita ex his colligitur vna notabilis differentia inter præscriptionem, & consuetudinem, addenda aliis de quibus per *gloss. vlt. in præsenti*, vbi notaui.

11 *Rationabilis.*] Notatur ad hoc quod consuetudo ad hoc vt valeat debet esse rationabilis, Mazol. *conf. 118. num.* 52. Cardin. Tusch. *litera C. conclus. 791. num. 12.* Consuetudo tunc dicitur rationabilis, & rationi congruens, quando de ea re, de qua est consuetudo, iusta esset lex denuo edita priori mutata, si qua esset, vel minimè mutata si nulla existebat ex Sylnest. *in summ. verbo, consuetudo, quæst.* 1. Sot. *de iustit. lib. 1. quæst. 7. art. 2. vers. quàm vero longum.* Item quæ continet bonum, honestum, & honorabile, Curt. *hic sect. 2. num.* 29. Moneta *de distribut. quotid. part. 2. quæst. 12. num.* 8. vbi etiam dicit quod similiter ea rationabilis esset consuetudo, quæ haberet illas tres comites vt religioni conueniat, congruat disciplinæ, & saluti prospiciat, vt loquitur text. *in cap. consuetudo, dist.* 1. Item & illa, quam Ecclesia approbat, vel saltem quæ peccatum nec continet, nec nutrit, Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 6. num. 4.* vbi etiam asserit quod per contrarium irrationabilis 12
dicitur consuetudo, quæ peccatum nutrit, vt si inhonesta, & turpis sit, vel sit scandalosa, vel cùm aliquem indebitè grauat, vel si bono communi, aut libertati Ecclesiasticæ aduersetur. Demum arbitrio iudicis relinquitur quando dicatur rationabilis consuetudo, Curt. *hic sect. 2. num. 2.* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 17. num. 375. pag. 248.* Cardin. Tusch. *lit. C. conclus.* 801. Menoch. *de arbitr. casu 82. num. 2. & 3.* Spin. *in speculo testament. part. 14. rubr. numero* 18. Sayr. *in claui regia, lib. 3. cap. 11. numero 6. vers. sicut.* Ceuall. *communium contra communes, quæst.* 559. Moneta *de distribut. quotid. part. 2. quæst. 12. num.* 8. vbi dicit iudicem informando animum suum ponderare debere vtrùm finis consuetudinis sit bonus, & an ea sit aliqua iusta ratione inducta, & vtrùm ius approbet similem consuetudinem, vel reprobet.

Et legitimè sit præscripta.] Consuetudo, vt legitimè 13
dicatur præscripta, requiritur de iure Ciuili, & in temporalibus decem annorum curriculum de iure Canonico, & contra Ecclesiam quadraginta annorum spatium, Vasq. *1. 2. quæst. 97. art. 3. disp. 177. c. 5.* Valent. *tom. 2. disp. 7. quæst. 7. puncto* 8. Duen. *reg.* 140. Menoch. *de arbitr. casu 83. num. 7. & 8.* Mascard. *de probationib. concl. 424. num. 24. & num. 29. & num. 31.* Suar. *tom. 1. de relig. lib. 1 de diuino cultu cap. 13. & de legib. lib. 7. cap. 5. & cap. 18. num.* 11. Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 15. num. 13. & 14.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 17. quæst.* 6. Rebel. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 1. quæst. 5. num.* 2. Moneta *de distribut. quotid. part. 2. quæst. 12. à num.* 2. Cardinal. Tusch. *lit. C. concl. 795. n.* 10. Sayr. *in Claui Regia, lib. 3. cap. 11. n.* 11. Cardin. Tusch. *tom. 3. concl.* 796. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. conc. 31. à n.* 27. Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 14. n.* 24. Si tamen sit 14
consuetudo præter ius etiam de iure Canonico solùm decem annorum spatium requirit, Sayr. *dict. loco,* Ceuall. *communium contra commun. quæst. 357. num.* 10. Curt. *hic sect. 3. num.* 28. Soar. *in thesauro recept. sentent. lit. C. n. 275.* Menoch. *d. c. 12. n.* 9. vbi *n.* 10. limitat id non procedere vbi talis consuetudo præter ius tendit ad derogandum iuri alterius Ecclesiæ, tunc enim debent esse quadraginta. Et circa prædictum tempus testes de- 15
bent esse contestes, & non singulares, ac etiam non interrogati reddere rationem dicti sui, Menoch. *cons. 187. num.* 57. Valasc. *consult. 162. num.* 14. De auditu verò testificantes nihil probant, Mascard. *concl. 424. num.* 55.

Requirit etiam consuetudo duos actus ad mini- 16
mum vt censeatur actuum frequentia introducta, vt per Mich. Grass. *tom. 1. commun. opinion. lib. 1. tit. 17. num. 370. & num.* 374. Menoch. *cons. 906. num. 47. & 48. & de arbitr. casu 81. n. 2.* Mascard. *de probat. concl. 424. num. 14. cum seq.* Surd. *de aliment. tit. 14. quæst. 16. num.* 26. Molina *d. . 6. num.* 24. Garcia *de expensis, c. 9. numero* 44. Vasq. *1. 2 quæst. 97. ar. 3. disp. 177. c. 5.* Suar. *de legibus lib. 7. 11. numero* 2. Card. Tusch. *lit. C. concl. 795. numero* 107. Bernard. Græuæ. *d. conclus.* 31.

à num. 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 36. *num.* 85. Camill. Borell. *d. tit.* 14. *n.* 19 *cum seq.* Ceuall. *communium contra commun. q* 357. *n.* 1. Flores *var. lib.* 1 *quæst* 1. *num.* 64. Verùm Moneta *d. quæst.* 12. *n.* 17. *& in tract. de optione canonica*, *cap* 2. *quæst.* 1. *à n.* 15 post Curt. *hic sect.* 4. *num.* 37. Menoch. *d. casu* 81. *n* 4. & Rota *decis.* 72. *num.* 26 *part.* 1. *in nouis diuers.* tenet iudicis arbitrio relinqui quot actus in specie requirantur ad consuetudinem inducendam, ad quem spectabit considerare qualitates actuum & personarum, quæ illos actus faciunt, ita vt non sufficiat vnicus, quamuis sit notorius toti populo, seu Collegio, nisi esset successiuus, & haberet continuationem per tempus, intra quod inducitur talis consuetudo, text. sing. *in cap cùm de beneficio*, *de præbend. in* 6. Abb. *hic n.* 17. Curt. *sect.* 4.
17 *num.* 41. Et testes examinati debent deponere de visu actuum, ex quibus dicunt fuisse inductam consuetu-
18 dinem, Valasc. *consult* 161. *num.* 10. Et debent esse contestes & non singulares circa actus, Menoch. *cons.* 187. *num* 17. Roland. *cons.* 13. *lib.* 4. Alex. *cons* 196. *num.* 14 *lib.* 1. Card. Tusch. *lit C concl.* 795. *n* 47 Valasc. *consult* 161 *n.* 11. & 14. Et deponere quod illi actus fuerint facti eodem modo & intentione consuetudinem inducendi, Menoch. *d. num* 17. Valasc. *num.* 13. *dictis locis.* Card. Tusch. *d. concl.* 795. *n* 105. Sayr. *in clam Regia, lib.* 3. *c.* 11 *n.* 8. *vers. secundò requiritur*, *& n.* 9. optimè Rendina *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 22. *n.* 2. Et debent etiam non interrogari reddere rationem dicti sui, Menoch. *d. n* 57. Mascard. *concl.* 424. *n.* 66. Ioseph. Ludon. Perus. *decis* 62. *n* 36. Valasc. *n.* 15. *d. loco*, Dec. *cons.* 214. *n.* 3. *col.* 1. Cranet. *cons.* 254. *n.* 6. Alex. *cons.* 45 *in princ lib.* 2. Card. Tusch. *d concl* 795. *n.* 56.

Testes igitur ad probandam consuetudinem de tribus copulatiue deponere debent, nempe de visu actus, cuius consuetudo allegatur, de eiusdem actu frequentia, ac de temporis diuturnitate, ex quibus elicitur tacitus consensus totius, vel maioris partis populi, qui est causa mediata consuetudinis, vt tradunt Aretin. *in § ex non scripto, sub n.* 20. *vers quæro an testis*, *Instit. de iure nat.* Alex. *cons* 131 *n.* 9. *lib.* 1. Dec. *cons.* 481. *n.* 25. 27. & 29. Curt. Iun. *cons.* 184 *num* 10. Mascard. *de probat. concl.* 424. *n* 2. *& per tot.* Caualer. *decis.* 125 *n.* 8. latè Marescot. *var. resol. l.* 2. *c* 100 *n.* 1. Rot. *dec.* 497 *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Ferentil. *in annot. ad decis.* 497. *Buratti lit. B*

19 Pro substantia etiam requiritur consensus saltem tacitus totius populi, aut maioris partis, Curt. *hic sect.* 4. *n.* 48. Mich. Grass. *d. tit.* 17. *n.* 302. Valasc. *cons.* 161. *n.* 26. Bernard. Græuæ. *d concl.* 31. *à num.* 21. Card. Tusch. *lit G. concl* 795. *num* 26. *&* 31. *cum seqq* Ceual. *q.* 357. *num* 7. Mascard. *concl* 423. *num* 3. Rebel. *de obligat. instit. p.* 2. *l.* 1. *q* 5. *n.* 17. Moneta *d. q* 12. *num.* 17. me citato *in hoc loco*, Ferentil. *in annot. ad decis.* 3. *Buratti*, *num* 13. *lit. B.* Rot. *decis.* 255. *num.* 4. *part.* 1. *& decis.* 118 *part.* 2. *recent.* aut
20 vnius familiæ, à qua posse consuetudinem induci tenuerunt Menoch. *remed.* 5. *recin. num.* 62. *cum seq. & cons* 2. *num.* 282. *& cons* 104. *n.* 22. Valasc. *cons.* 132. *n.* 16. Cott. *in memorabil. verbo, progenies, pag.* 713.

21 In gloss. *Legitimè*, ibi, *sed quam differentiam facis inter consuetudinem*, *& præscriptionem.* Plures sunt differentiæ inter consuetudinem, & præscriptionem. Prima est, quia præscriptio consistit in rebus immobilibus tam corporalibus, quàm incorporalibus: at verò consuetudo solùm locum habet in incorporalibus, veluti seruitutibus, iurisdictionibus, electionibus, & aliis huiusmodi. Secunda, quia præscriptione acquiritur ius priuatæ personæ: at verò in consuetudine acquiritur ius in communi omnibus, & contra omnes de populo. Tertia, quia præscriptio dat ius contra ius quod alter habet, consuetudo verò dat ius contra legem, vel præter, aut secundùm legem. Quarta, quia præscriptio requirit titulum & bonam fidem, consuetudo non ita, sed sufficit certus cuiusdam temporis lapsus, & ideò non propriè præscripta, sed quasi præscripta vocatur. Quinta, quia præscriptionis finis est vt præscribentem locupletiorem reddat, cùm inuenta fuerit ad distinguenda singulorum dominia, & dominij acquisitio dicatur: at verò consuetudinis finis est legem constituere cùm inducta fuerit vt subiret vicem legis. Sexta, quia præscriptio licèt ad bonum commune dirigatur, nemini tamen fouet, nisi qui per se, vel per alium legitimo tempore vsus est, consuetudo verò neminem excipit, & non minus vtentes, quàm qui nunquam sunt vsi, defendit. Vltima, quia præscriptio nullam publicæ vtilitatis, nullamque boni publici causam exigit: consuetudo tamen sine hac vtilitate, & sine huius boni publici ratione consistere non potest. Quas omnes differentiæ rationes colliges ex resolutis per Balb. *de præscript. p.* 1. *princ. quæst* 10 *n.* 31. Garc. *de expensis*, *c* 9 *num.* 41. Cou. *var. lib.* 1. *c.* 17. *num.* 8. *vers. decimo*, Molina *de primogen. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 10. *&* 11. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib* 5. *cap.* 18. *q.* 16. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum iuris Canon. sub. rubr huius tit. num.* 9. *cum seqq.* Card. Tusch. *lit. C. concl* 802.

De postulatione Prælatorum.

TIT. V.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Bald. Imol. Anan. Panorm. Dec. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 9. *& in speculo iuris, lib.* 4. *sub hoc tit.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 4. Stephan. Ranchin. *in continuat. tit. Decretal.* Bernard. Compostel. *in breuiario iuris Canon.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubricarum.* Daniel Venator. *in analysi methodica iuris Pontificij*, *à pag.* 34. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Germon. *in parantlis ad quinque libros Decret.* Lancell. *in instit. Canon.* Bart. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon. sub eod.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* Canis. *in summ iuris Canon.* Casarel. *in Erotem. eiusdem iur.* & Andr. Vallensis *in suis comment. sub Decretal.*

De materia huius tit. vide Summistas *verbo*, *Postulatio* Rebuf. *in concord. tit. de Regia ad Prælat nominatione*, *§.* 1. *verbo*, *Postulatione*, Mandagot. *in tract. de electione nouorum Prælatorum*, *p.* 1. *c* 53. *cum seq cum addit. Beéri*, *& Matth. Bors.* Corras. *de benef. p.* 4. *c.* 2. Duaren. *eod. tract. l.* 5. *c.* 2. Azor. *instit. mor. part.* 2. *l.* 6 *c.* 17. Zechi. *de beneficiis*, *& pensionib c* 6. Cuch. *in instit. maior. l.* 1. *tit.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 201. *cum seq.* remissiuè Nicol. Garc. *de beneficiis*, *p.* 4. *c.* 1. *n.* 13. latè Filiuc. *tom.* 3. *tract.* 41. *c.* 3. *n.* 2. Luc. Castellin. *in tract. de elect. c.* 2. *de postulat. in commun.* Iul. Lauor. *vari. lucub. tom.* 1. *tit.* 4. *c.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum violans impostulabilis est.*
2 *Electio, vel postulatio facta in loco interdicto est valida.*
3 *Excommunicatus non potest postulari.*

4 *Ignorari*

4 *Ignorari non licet quicquam, quod omnes sciunt.*
5 *Scire quilibet præsumitur, quæ in ciuitate notoria sunt, & publica.*
6 *Publica vox, & fama inducit scientiam.*
7 *Ciuitas, vt obligetur ad obseruantiam interdicti, sufficit vt ipsum sit promulgatum in primaria Ecclesia, vel si sciatur vicinos, & maximè Ecclesiam Metropolitanam illud seruare.*
8 *Scriptura non est de substantia legis.*
9 *Legis promulgatio necessaria est, vt vim habeat obligandi.*
10 *Excommunicationis, vel interdicti sententia non proferturin terram nobilium, nisi super hoc mandatum recipiatur speciale.*
11 *Prælatus debet esse promptus in puniendo inobedientes.*
12 *Criminosus postulari non potest.*
13 *Excommunicatio probatur per famam.*
14 *Fama sola facit probationem sufficientem, vt interdictum superioris obseruetur.*
15 *Publicè quando aliquid est factum, non ignorantia, sed scientia ipsius facti præsumitur.*
16 *Scire quilibet præsumitur, quod publicè scitur.*

CAP. Ad hæc. I.

Innoc. III.

1 INterdictum violans indignus est vt pro eo postuletur, & ideo reiicitur. Item sententia, v.g. interdicti publicè, & solemniter publicata omnes ligat, nec quis præsumitur ignorare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anch. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Dec. Butr. Barbat. Aretin. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 92. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 37. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aog. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1 *tit.* 4. *c.* 2.

2 *Interdicti sententiam non seruasset*, &c.] Notatur ad hoc quòd electio, vel postulatio facta in loco interdicto est valida, vt per Perez *l.* 2. *verbo, confiextan las eleciones, vers quari etiam posset, tit* 6. *lib* 1 *Ordin pag.* 134.

3 Notatur etiam ad hoc quòd excommunicatus non potest postulari, Cou. *in c. Alma Mater, p.* 1. § 7 *sub n.* 2. Reboff. *in cap postulastis, n* 95. *de Clerico excomm ministr.* Mar. Alter. *de censur. tom.* 1 *disp* 13. *lib.* 2. *c.* 5. *vers quod probatum est*, Ant. Ricciul. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib* 4. *c.* 6. *n.* 24.

4 *Quæ ad eius notitiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd non licet cuiquam ignorare, quod omnes sciont, ex Surd.
5 *decis.* 223. *n.* 16. Et scire quilibet præsumitur, quæ in ciuitate notoria sont, & publica, Surd. *decis.* 165. *n* 59.
6 Quia publica vox, & fama inducit scientiam, Ioseph Ludoo. *Perus decis.* 103. *n.* 12. Mascard. *concl.* 1100. *n.* 2. Menoch. *de arbitr casu* 186. *n.* 8. Moneta *de opti. cap.* 6. *quæst.* 4. *num.* 29. Nam ignorantia etiam facti alieni non præsumitur in his, quæ publicè facta sunt, & notoria, vel de illis in loco est publica vox, & fama, vt p r Gabr. *comm sub tit. de regulis iuris concl.* 5. *à n.* 18. Menocb. *de præs. lib.* 6 *præs.* 23. *n.* 68. Mascard. *de probat concl* 627. *n.* 14 & *concl.* 879 *à n.* 11. Card. Tuscb. *verbo ignorantia, concl.* 21. *n.* 5 & 6. & *verbo Scientia concl.* 64. *à num* 4. Farin. *fragm crim. p.* 2. *lit I, num.* 104. vbi *num.* 105. resoluit ignorantiam etiam facti alieni non præsumi quando agitur de aliquo facto notabili, graui, ponderoso, seu magni momenti.

7 *Iam à multis publicè cœperit obseruari.*] Notatur ad hoc quòd, vt ciuitas obligetur ad obseruantiam interdicti; sufficit vt ipsum sit promulgatum in primaria Ecclesia, vel si sciatur vicinos & maximè Ecclesiam Metropolitanam illud seruare, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 3. *num.* 21. *in fine.*

8 *Cùm constitutio solemniter editur.*] Notatur ad hoc quòd scriptura non est de substantia legis, vt per D. Th. *quodlib* 1 *art.* 19. Menoch. *de arbitr. casu* 420. *n.* 25. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 421. *n* 4. Flamin. *de resignat. tom.* 2. *lib.* 10. *q.* 1. *n.* 5. Soar. *de legibus lib.* 1. *c.* 11. *n.* 8. Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 2. *q* 4. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 23 *n.* 11. & 12. plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decretam collect.* 1. *n.* 4.

9 *Aut publicè promulgatur.*] Notatur ad hoc quòd promulgatio necessaria est, vt lex vim obligandi habeat, dixi *suprà ad c.* 2. *n* 3. *de constitut.*

10 *Mandauerimus.*] Notatur ad hoc quòd sententia excommunicationis, vel interdicti non profertur in terram nobilium, nisi super hoc mandatum recipiatur speciale, vt per Tiraq. *de nobilit c.* 20 *n* 162.

11 *Prompti sumus inobedientiam omnem vlcisci.*] Notatur ad hoc quòd Prælatus debet esse promptus in puniendo inobedientes, vt per Hier. Giach. *cons. de syndicatu, n.* 20. refert Illustriss. D. meus Rodet. à Cunha *in comment. ad c.* 1. *n.* 4. *disp.*

12 *Sed propter postulatam personam*, &c.] Notatur ad hoc quòd criminosus postulari non potest, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnis lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 202. Lauor. *variar. lucubr tom.* 1. *tit.* 4. *c.* 14. *n.* 3.

13 In gloss. *Publicè*, ibi, *quod per solam famam*, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatio probator per famam, vt per Duen. *reg.* 299. *vers. limita* 15. vbi intelligit hoc quando non agitur de præiudicio alterius, vel in foro animæ, secus verò ad hoc, vt quis repellatur ab agendo tanquam excommunicatus, quia tunc probatio debet fieri apertissimis documentis, & non
14 sufficit fama. Sic etiam fama sola facit probationem sufficientem, vt interdictum superioris obseruetur, Duen. *d. reg.* 299. *vers. fin.* Mascard. *de probat. concl.* 753. *num* 36.

15 Notatur etiam ad hoc quòd quando aliquid est publicè factum, non ignorantia, sed scientia ipsius facti præsumitur, vt per Viu. *tom* 1. *communium opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 197. *pag.* 508. Menocb. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 23.
16 *n* 68. Scire quilibet præsumitur, quod publicè scitur, Tiraq. *de retract lign.* § 35. *gloss* 4. *n.* 33. Menoch. *de præsumpt.* 23, *n.* 70. & *remed.* 16. *recap. n.* 34. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 4. *n.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Eligendi & postulandi potestate est priuatus, qui postulationem cassatam vitio personæ innouat.*
2 *Electio si propter electi vitium irrita declarata fuit, iterum electio de alia persona fieri poterit, dummodo elector tempore electionis primæ vitium electi ignorasset.*
3 *Officio remotus, & illo priuatus non potest amplius ad illud eligi.*
4 *Collatio beneficij si ad Collegium spectat, & aliqui de eo sint excommunicati, id non impediet quominus cæteri à tali vinculo liberi possint conferre, etiamsi vnus tantùm sit.*

CAP. Gratum. II.

1 ELigendi & postulandi potestate priuatus est, qui postulationem vitio personæ cassatam innouat, & alij ex numero, licèt pauci, qui non consenserunt

innouationi, possunt postulare, & eligere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Barbar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Innoc. Panorm. Bald. Botr. Compostel. Vinian. *in rationali libri primi iuris Pontificij, pag* 9°. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 37. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit* 4. *cap* 2.

2 *Intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodo reuocare volebant, eligendi priuilegium amisisse.*] Notatur ad hoc quòd si electio propter electi vitium irrita declarata fuit, iterum electio de alia persona fieri poterit, dummodo elector tempore electionis primæ vitium electi ignorasset, quia si sciens id fecisset, iterum eligere non poterit, cùm ex electione indigni indignitate iuris scienter facta eligendi pro illa vice amittit, vt per Molin. *de primog. lib* 2 *c.* 4. *n.* 8. & faciunt per me resoluta *in tract. de offic. potestate Episcopi, p* 3. *alleg* 72. *num.* 105.

3 Notatur etiam ad hoc quòd remotus ab aliquo officio, & illo priuatus, non potest ampliùs eligi ad ipsum, vt per Cassan. *in consuet Burg rub.* 1 §. 6. *verbo, Messieurs, n* 45. *pag.* 66.

4 In gloss. *Pauciores*, ibi, *siue vnus solus sit, siue plures, ille potest eligere.*] Notatur ad hoc quòd si collatio beneficij ad Collegium spectet, & aliqui de eo sint excommunicati, id non impediet quominus cæteri à tali vinculo liberi possint conferre, etiam duo sint tantùm, imo & tantùm vnus, vt per Vgolin. *de censur. tab.* 2. *c.* 11. § 2. *n.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 21. *n* 29. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat tom* 2. *q.* 21. *art.* 5. *concl.* 2. vbi *concl.* 3. cum Syluest. *verbo electio* 1. *q.* 2. *in* 1. *dicto* ponit regulam quòd valet electio facta non vocatis illis, qui sunt priuati, vel inhabiles ad eligendom, quin verò addit, & dicit, quòd valet, licèt primò non sit discussum an sint priuati, nam satis est quòd postea conuinci possint.

SVMMARIVM.

1 *Postulatio per quam priuata, vel minor vtilitas communi, vel maior præfertur, vel quæ fit à minori quàm à tertia parte Collegij admitti non debet.*
2 *Clericorum appellatione veniunt Canonici in iis, quæ pertinent ad fauorem, & gratiam, secus verò in his, quæ ad odium, & pœnam spectant, & in materia stricta.*
3 *Cardinalis non potest in Episcopum eligi, sed postulari.*
4 *Ius ex facto oritur.*
5 *Cardinales tenentur residere in Curia, quia eorum officium est assistere Papæ.*
6 *Cardinales sunt pars corporis ipsius Papæ.*
7 *Vtilitas publica præfertur priuatæ.*
8 *Papæ in seruitio existentes percipiunt fructus beneficiorum suorum, non tamen distributiones quotidianas sine eius speciali priuilegio.*
9 *Cardinales vnà cum Summo Pont. totam gubernant Ecclesiam.*

CAP. Bonæ memoriæ, *j.* III.

1 VTilitas communis est præferenda priuatæ, & maior minori, & Cardinalis, qui est vtilis Ecclesiæ vniuersali, non est creandus Episcopus. Item postulatio quæ fit à minori quàm tertia parte, admitti non debet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbar. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Compostel. Vinian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag* 93. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 37. *& tom.* 2. *repet. in iure Canonico ad lib.* 1. *Decretal.* Iacob. Zochius, remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 2.

In superscript. text. ibi, *Clericis Rauen. Ecclesiæ.*] Notatur ad hoc quòd in his, quæ pertinent ad fauorem, & gratiam, appellatione Clericorum etiam Canonici comprehenduntur, secus verò in his quæ ad odium, & pœnam spectant, vt per Azor. *instit. moral. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 11. *quæst.* 5. & citatos à metipso *in tract. appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell.* 52. *num.* 3. In materia enim stricta appellatione Clericorum non comprehenduntur Canonici, *cap. sedes*, cum ibi notatis, *sup. de rescript.* Abb. *hic num.* 2. Felin. *in cap. non dubium, num.* 1. *de sentent. excomm.* Dec. *in cap. cum non liceat, num.* 18. *de præbend.* Bero. *cons.* 3. *num.* 20. 33. *&* 37. *volum.* 1. quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. Clerical. part.* 1. *tit. de discipl. Clericali*, §. 2. *num.* 4. *&* 18. 2

Sanctæ Proxedis Presbyterum Card. &c.] Notatur ad hoc quòd Cardinalis non potest in Episcopum eligi, sed postulari, vt per Lanor. *var. lubricat. tom.* 1. *tit.* 4. *c.* 16. *num.* 67. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *q.* 15. vbi etiam aduertit, ideo *in cap. Ecclesia vestra* 2. *inf. de elect.* Cardinalem Canonicum electum non postulatum fuisse, quia erat Canonicus, & vt Canonicus fuit electus in Episcopum, vel forsan quia non erat S.R.E. Card. sed Canonicus Cardinalis, id est, principalis inter Canonicos Ecclesiæ. 3

Quæ de facto.] Quia ius ex facto oritur, *l. si ex plagis* §. 1. §. *in cliuo, ff. ad legem Aquil. l. fin. in princ. ff. de iureiur.* Menoch. *cons.* 2. *num.* 208. D. Barbosa *in l. Titia*, *num.* 25. *ff. soluto matrim.* Anton. Monach. *Florentina decis.* 48. *num.* 7. Petr. Henriq. *cons.* 16. *num.* 1. Vnde ius totum mutari propter nimiam facti mutationem tradunt citati per me *in tract. de Axiom. iuris vtriusque Axiom.* 83. *num.* 2.

Tam apud Apostolicam Sedem.] Notatur ad hoc quòd Cardinales tenentur residere in Curia apud Summum Pont. Abb. *in c.* 2. *n.* 2. *de cleric. non resid.* Caputaq. *decis.* 8. *n.* 1. *q.* 2. Gambar. *de auctorit. Legati à latere, lib.* 5. *tit. an legatus possit plura beneficia vni conferre, n.* 227. Sanctarel. *var. resol. lib.* 1. *q.* 2. *n.* 6. Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 10. *num.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 24. *n.* 123. Camil. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 10. *n.* 8. Et eorum officium est assistere Papæ, Flamin. *de resignat. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 24. *& lib.* 7. *q.* 12. *num.* 14. & sunt pars corporis ipsius Papæ, Monet. *de decimis, cap.* 9. *q.* 2. *num.* 114. Et dicuntur facere vnum corpus cum Papa, sicut Canonici cum Episcopo, Host. *in cap. antiqua, inf. de priuil.* addit ad Abb. *in præsenti n.* 6. *lit. D.* Flamin. *de resigr. lib.* 1. *quæst.* 10. *num.* 25. *&* 26. Anastas. Germon. *de indultis Card. verbo Episcopus, n.* 9. Carol. de Grass. *de effect. lib. clericat. in prælud. n.* 307. ideo non possunt discedere à Curia sine licentia Papæ, Flamin. *d. q.* 10. *num.* 27. Gonzal. *gloss.* 24. *num.* 124. Sanctar. *d. quæst.* 2. *num.* 8. Ego ipse *de officio Episcopi part.* 3. *alleg.* 53. *num.* 12. 4

Præferentes speciali vtilitati communem.] Notatur ad hoc quòd vtilitas publica præfertur priuatæ, Surd. *decis.* 255. *num.* 11. Mexi. *in tract. taxa panis conclus.* 4. *num.* 17. Auiles *ad cap.* 1. *Prætor. num.* 6. *pag. mihi* 42. Menoch. *illustr. cap.* 5. *num.* 16. Cabed. *Lusit. decis.* 74. *num.* 5. *parte* 1. Garc. Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat. num.* 902. Thom. de Thomas. *in floribus legum reg.* 308. vbi asserit procedere quando in communi vtilitate priuata etiam includitur. Intellige etiam quando vtilitas publica venit principaliter 5

cipaliter, non quando secundariò, Surd. *decis.*62. *num* 8.

8 *Quàm apud Ecclesiam Rauennaten.*]Notatur ad hoc quòd in seruitio Papæ existentes, vt sunt eius Cardinales,& Capellani, percipiunt fructus beneficiorum, vt per Boër.*decis* 1 *n* 8.Quotidianas verò distributiones non percipiunt sine speciali eius priuilegio, Selu. *de benefic.part q* 6.*n*.16. Nicol.Garc.*eod.tract part.*1.*c.*2. *num.*585. *cum seq* Monet.*de distribut.quotid.part.*2.*q* 9. *num.*12.

9 In gloss.*Generali*, ibi, *arg quod Papa, & Cardinales curam & solicitudinem gerunt pro statu Ecclesiæ generalis.* Notatur ad hoc,quòd Cardinales vnà cum summo Pont. totam gubernant Ecclesiam; vt per Sanctar. *d. q.*2. *num.*10. ideòque vniuersalis Ecclesiæ capita vocantur à Martin. Lauden. *de Cardin.in* 2.*tract.q.*31.& propterea multi Doctores scribunt Papam, sine Cardinalium consilio ardua negotia tractare non debere, vt Abb.*in cap. per venerabilem*, §. *rationibus qui filij sint leg.*Aneb.*consil.*195.Ant.Burg.*in c.canonum statuta n.*110. *supra de constit.* Ant. Lauden. *tract. de Cardin. p.*2. *quæst* 45.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur, & ex quo postulatio præsentata est Papæ,non possunt postulantes ab eo recedere, sed debet superioris iudicium expectari.*

2 *Nominationes dirigi debent Præposito, & capitulo, & non sufficit si dirigantur Capitulo, non exprimendo caput.*

3 *Iurium incorporalium quasi possessio non acquiritur per actus, qui fiunt ex gratia, & amicitia.*

4 *Mandati fines sunt diligenter obseruandi.*

5 *Postulare possunt, qui eligere valent.*

6 *Concorditer & vnanimiter dicitur factum quod à maiori parte fit in iis, quæ à pluribus fiunt iure Collegij, seu Capituli.*

7 *Beneficia oriundis potius, quàm exteris concedenda.*

8 *Exteri in Regno Portugalliæ ex summi Pontificis indultu, sine Regis permissu, & literis naturalitatis beneficia habere non possunt.*

9 *Castellani; & non exteri possunt beneficia obtinere in Regnis Castellæ.*

10 *Nauarri Summorum Pontificum diplomatibus, & regiis legibus ad beneficia Nauarræ exteros non admittunt.*

11 *Aragonia naturales, & non exteri possunt ibi beneficia obtinere.*

12 *Galli, & non exteri beneficia in Regno Franciæ obtinere possunt.*

13 *Papa in dubio intendit cuique prouidere in patria sua.*

14 *Scrutinio publicato; an liceat postulantibus variare; ostenditur.*

CAP. Bonæ memoriæ. ij. IV.

1 POstulatio postquam est præsentata superiori, postulantes non possunt illam mutare, sicut nec poterant mutare electionem. Item si contempti volunt postea consentire, valet postulatio, si in persona postulata non erat vitium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Innocent. Panorm. Bald. Butr. Anchar.Compostel. Viuian. *in rationali libri primi iuris Pontif. pag.* 94. Alagona *in compend. iuris Canonici*; *pag.*37. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.*1. *titul.* 4. *cap.* 4.

In superscript.text.ibi, *Præposito, & Capitulo.*Nota- 2
tur ad hoc quòd nominationes dirigi debent Præposito & Capitulo,& non sufficit si dirigantur Capitulo, non exprimendo caput,vt per Rebuff.*in tract.nominat. q* 8.*n.*33.

De gratia multoties,&c.] Notatur ad hoc quòd per 3
actus,qui fiunt ex gratia, vel amicitia,non acquiritur quasi possessio iurium incorporalium, *l.si in meo fundo, ff de aqua plu. arc. l.fluminum.* §. *item videamus*, *l.Proculus,ff de damno infecto*,Reboff.*in tr.de pacif.possess n.*169. & 170 Bellet.*disquisit.Cleric tit de clerico debitore*, §.12. *num.*12.

Ac contra formam mandati.] Nam mandati fines 4
sunt diligenter obseruandi, Tiraq.*in l si vnquam, verbo, libertis*, *num.*59 Menochi.*cons.*134.*num* 3. Ioseph. Lodouic.Peruf.*decision.*37.*num.*5 & *decis.*117 *à num* 12. Azeued. *l.*1. *num.*7.*tit.*6 *lib* 3. & *l.*5.*num.*1. *tit.*4. *lib.*5. *noua recop.* Cardoso *in praxi iudicum, verbo, mandatum, num.*7.& 8. Moneta *de opt. canon cap.*3.*num* 149. Camill. Borrell.*in sum omnium decis. titul.*66. *num.*437. Ego ipse *de Axiomat. iuris vsufreq. Axiomat.* 144. *num.*1.

Electionem canonicam, vel postulationem] Notatur 5
ad hoc quòd postulare possunt qui eligere valent, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 30. *tract.* 3. *num.*102.

Vnanimiter voto vestro,] Aduertendum est quòd 6
licèt verbi, seu nominis proprietate attenta, vt electio vnanimiter seu concorditer facta dicatur, requiratur omnium nemine discrepante consensus, vt notat gloss. *verbo, concordent, in c cupientes de elect. lib.*6.*in c quorundam, eod.tit.*& *lib* quas communiter recipiunt Doctores secundùm Abb.*in c.*3.*num* 16. *de re iudicata*, Lambertin.*de iurepatron.art.*8.6. *q princ.part.*2. *lib.*2. *à n.*2.hoc tamen procedit in his, quæ fiunt à pluribus vt singulis,in his verò,quæ à pluribus fiunt iure Collegij, seu Capituli concorditer & vnanimiter dicitur factum, quod à maiori parte fit, vt expressè probat text.*in cap.in causis* 30. *infra de elect.* & *in cap. ad aures, de his quæ vi*, notant Bald. Card. *in d. cap* 3. *de re iudic.*

Quæ de regno Hungariæ originem duceret.] Notatur 7
ad hoc quòd beneficia oriundis potius, quàm exteris sunt conferenda, vt per Cosm. *in pragm. Sanct* §. *nam Ecclesiarum, verbo externum*, Roch. *de iurepatr. verbo honorificum n.*47 & 48. Greg. Lop. *l.*1. *verbo præsentaro tit.*15.& *l.*13.*verbo de aquel.part.*2 Duen.*reg.*202. Mandos.*reg.*16 *q.*41.& 42.& *cons.*27. *à n* 18. Azeued. *l.*14. *n.*10 *tit.*13.*lib.*1.*noua recop.* Hoied.*de incompatibil.benefic. c.*23.*n.*85. Cou.*pract.c.*35.*n.*5. Rebuff. *in tract.nominat. q* 9 *num.*48.Flamin.*de resignat.tom.*1.*lib.*4.*q.*7. Salzed.ad Bernard. *in pract. cap* 54. *aliàs* 56. *num.*4. *in noua edit.* Azor. *institut.moral.part.*2.*lib.*6. *c.*15. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel gloss.*9.§ 1 *num.*17.& *seq.* Ceuall. *commun.q.*693. Villar. *del patronado de Calatayud. p.*3. *num.*7.& *part.*8. *Costumbre* 4. me citato *in hoc loco* Diana *resol. moral. part* 1 *tract.* 3. *resol.*6. Vnde ex Summi Pont. indulti 8
exteri in Regno Portugalliæ sine Regis permissu, & literis naturalitatis non possunt beneficia habere, vt refert Cabed. *de patronatibus Regiæ Coronæ*, *cap.* 29. Gabr. Pereira *de manu Regia tom.*2. *cap.* 64. *numero* 30, *cum seqq.* vbi *num.* 38. agit an exteris ab illo Regno pensio dari possit. Idem etiam apud Castellanos cau- 9
tum est *in l.*18. *sequent. tit* 3 *lib* 1. *Ord.* vbi Perez, & *l.*14.*tit.*3 *lib* 1.*noua recopilat.* vbi Azeued.Couar.*d c.*35. *numero* 1. Ceuall. *communium contra communes*, *tom.*4. *q.*897. *numero* 347. Cuius Regni Castellæ reputantur oatura

naturales nati in Regno Nauarræ per Regiam concessionem, quam referunt Burg. de Pace *ad l. 1. Tauri,*
10 *n.4 1.* Salzed. *d.c 56.n 24. in nouiss. edit.* nam in Regno Nauarræ etiam Summorum Pontif. diplomatibus, & Regiis legibus idem obtentum est, vt *in pragm. .. & 3.*
11 *lib. 1 Ordinam illius Regni.* Et in Regno Aragoniæ perpetuo foro idipsum est stabilitum, *lib. 1. fori Aragoniæ, tit. de Prælaturis, & aliis beneficiis non possidendis,* Anton. Oliban. *in comment ad vsaticum alium namque, de iure fisci, c.13 n.53. cum seqq.* Ferrer. *in constit. Cathaloniæ, gloss. 2.*
12 *n.62:* Ac etiam in Regno Franciæ, vt referunt Rebuf. *de pacificis possessor. n.216. & in praxi tit. de rescriptis mixtis, n.7.* Cosm. *in prœm pragmat. sanct. §. nam Ecclesiarum, verbo, exterorum, ad fin.* Selu. *de benefic. p. 3. q. 6.* Guillelm. *in repet cap Raynutius. verbo, & vxorem nomine. si quanto à num 482.* Carol. de Grassal. *lib. 2 Regal. Franciæ iure 8.* Nicol. Garc. *de benefic p 7. c. 9 num. 1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. tract. 3. n. 160.* Et denium Sixtus V. *in sua constit. 64. incip. in sacrosancto, sub dat. 9. Septembris anno Incarnationis Dominicæ 1587.* prohibuit admitti ad beneficia Regni Valentiæ alienigenas Regnorum Hispaniæ, in quibus ipsi Valentini ad similia non admittuntur, est in Bullario nouo *tom. 2. pag 590. & seq.* Vtrùm autem valida debeant censeri statuta, & consuetudines quòd beneficia oriundis conferantur, & non aliis, vide Doctores citatos *in collect. ad cap ad decorem n. 3 de inst.* An alienigena, cui prohibetur habere beneficium in Regno, possit habere pensionem super fructus beneficij Regni? vide Gregor. Lop. *l. 13. verb. de à quel obispado, tit. 15. part 1.* Quintil. Mandos. *cons. 55.* Hieron. Portol. *in schol.* ad Molin. *§. alienigena num. 11.* Gambar. *de offic. & potest. legati à latere lib 6. cæ n. 371.* Ioan. Martin. de Olano *in antin lit B n. 30.* Perez *l. 23. in gloss. è naturales dellas tit 2. lib 7 Ordinam pag 414.* Azeued. *l. 18 tit. 4. lib 1. nouæ recop.* latè Gabr. Pereira *de manu Regia tom. 2. c. 64. n. 38.*

13 *Nec vellemus ei præficere alienum.*] Notatur ad hoc quòd in dubio Papa intendit cuique prouidere in patria sua, vt per Nicol. Garc. *de benefic p. 7. c 9 n. 16.* alias si forensis, vel alienigena impetrat beneficium non facta mentione de loco suæ originis, seu de sua diœcesi, gratia est subreptitia, dixi ad gloss. *cap. proponente, sup. de rescript.*

14 In gloss. *Dissidere,* ibi, *vel nisi iam publicatio scrutinij fuerit facta.*] Notatur ad hoc quòd publicato scrutinio non licet postulantibus variare, similis gloss. *verbo, nullum, in cap. pen. & gloss. vnic. in cap. vlt infr hoc tit.* Contrarium tamen verius est vt semper liceat postulantibus variare, & à postulatione recedere quousque illa fuerit Superiori præsentata, ita in præsenti tenent Innocent. *n. 90.* Host. *n. 28. vers & nota.* Ioan. Andr. *in cap. publicat. infr. de elect. à n. 17. cum seqq.* vbi etiam Anchar. *col vlt. vers. vltimò scias,* Butr. *col. pen. & vlt. n. 24.* Panorm. *n. 6.* Imol. *in princ n. 2.* Anania *num. 2.* quos citat Rendina *in promptuario recept. sentent. tom 1. tit. 36. num. vlt.* Lanor. *var. lucubr. tom. 1. tit. 4. c. 13. n. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Postulatio contra quam agitur de contempto, potest sine præiudicio alicuius reiici, potest tamen de speciali gratia admitti.*
2 *Postulato per postulationem nullum ius acquiritur.*
3 *Postulatus post solemnem postulationem admissam dicitur prouisus.*
4 *Patronus non tenetur alium præsentare, si ordinarius sine legitima causa præsentatum admittere nolit.*

Cap. Postulationem. V.

Postulationem factam potest repellere superior, & 1
per eam nullum ius alicui acquiritur, admittet tamen procuratores, quibus auditis faciet quod iustum est. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Barbat. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Anchar. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag 94.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 38.* remissiuè Ximen. *in concord. pars. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 4. cap. 5.*

Per postulationem huiusmodi nullum ius sit alicui ac- 2
quisitum.] Notatur ad hoc quòd per postulationem nullum ius acquiritur postulato, diriguntur enim tantum vota ad Superiorem vt de gratia velit admittere postulatum, ita post Abb. & Mandeg. tenent Erasm. à Cochier *de iurisdictione Ordinarij in exemptos, p 4 q. 5. n. 4.* Alous. Ricc. *p. 5 collect. 1648.* Cuch. *in instit maior lib. 4. tit. 2. n. 18* Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo, ius ad rem. § 14.* Nicol. Garc. *de benef p. 4 c 3. n 7.* Lanor. *d. tit. 4 c 13. n. 30.*
& 31 & c 19 n. 100. At verò post admissionem dicitur 3
prouisus, si postulatio solemnis fuerit, veluti si coram tali Superiore facta sit, qui super quolibet impedimento postulati facultatem habeat dispensandi, si verò postulatio solemnis non fuit, vt quia facta inconsulto Superiore qui in impedimento postulati dispensare, si potest ipse postea eam admittat, huiusmodi admissio vim non habet electionis, & confirmationis, sed ex tali admissione nihil aliud postulatus consequitur, nisi quòd censetur redditus per postulationem habilis, vt eligi possit, ita quòd sublatum est impedimentum, quo obstante prius eligi non poterat, ita Rendina *in promptuario recept sent tom. 1 tit. 36 n. 55.*

In gloss. *Nullum,* ibi, *non debet illud facere.*] Notatur 4
ad hoc quòd patronus non tenetur alium præsentare, si Ordinarius sine legitima causa præsentatum admittere nolit. Ego ipse *in meo tract. de officio & potest. Episcopi p. 3 alleg. 72 n. 167.*

In ead. gloss. ibi, *Et licèt non possint à postulatione re-* 5
cedere, &c.] Notatur ad hoc quòd præsentata superiori postulatione postulantes non possunt amplius ab ea recedere, & variare, non quòd postulato sit aliquod ius ex tali postulatione acquisitum, sed ob reuerentiam superioris, vt per Lanor. *var. lucubrat tit. 4. cap. 14. num 8.* vbi *num 9.* subdit quòd superior non potest postulationem factam ab omnibus, vel à duabus partibus ob vtilitatem Ecclesiæ absque iniuria reiicere.

In ead. gloss. ibi, *secundus obtinebit.* Vide tamen quæ dixi ego ipse *d. alleg. 72. n. 19.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.*
2 *Episcopus vnius Ecclesiæ non potest eligi, sed postulari.*

Cap. Etsi vnanimiter. VI. & vlt.

Honor. III.

Episcopus vnius Ecclesiæ, non potest eligi ad aliam 1
dignitatem, sed postulari. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Barbat. Bellam. Ioan. Andr.

Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Compost. Vio. *in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 95. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 58. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *& tom.* 2. *repet. in iure Canon. ad* 1. *Decret. librum* Paul. de Eleazariis.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Valer. Reginald. *in praxi fori pœnis lib.* 30 *tract.* 3. *n.* 201. *in fine*, Pet. de Biax. *in direct electionum, p.* 2. *c* 34. Bartac. *de Episcop. lib.* 2. *q.* 50 *n.* 89 Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ord. in exemptos, p.* 4. *q.* 5. *n.* 2. vbi dicit Episcop. vnius Ecclesiæ postulari tantum deberi ad aliam, quia eligi sine Pont. consensu non possunt, ex quo sunt matrimonialiter propriæ Ecclesiæ allegati, librúmque volatum non habeant.

De Electione.

Tit. VI.

SVPER hanc rubr. scripserũt Zabar. Bald. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Panorm. Dec. Butr. Mantua, Petr. Alphons. de Valasconcel. *in harmonia rubric.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Bernard. Compost. *in breuiario iuris Canon.* Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 10. Daniel Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 38 Mart. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 7. *vers.* Goffr. & Host. in sum. huius tit. Alex. Casan. & Anastas. Germon. *paratitlis ad quinq. libros Decret* Lancel. *in inst. Canon.* Bart. Carthag. *in expos. titul. iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Eccles enarrat* nouissimè Io. Honor. *lib.* 1 *sum. in Decret.* Canis. *in sum iuris Canon.* Cafarel. *in erotem eiusdem iuris*, omnes sub hoc tit. & Andr. Vallens. in suis Comment. supra Decret. *& vol.* 2. *repet. in iure Canon. ad lib.* 1. *Decret.* Paulus de Eleazariis.

De electione, vide Petr. Biasio *in directorio electionum*, Guillelm. de Mandagoto *in tract de elect. nouorum Prælat. cum addit.* Boërij, & Matth. Bros. Flenering. Goaden. *de forma & modo eligendi nouum Prælat.* qui habentur *to.* 15 *p.* 1. *tract. nouorum*, Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4 *sub hoc tit.* Canis. *in summa iuris Canon lib.* 1 *tit.* 11. *de electione* Turzan. Villalob. Donat. à Finà, & alios *tom.* 1. *commun opin lib.* 1. *tit.* 5 *de elect.* Cosm. *in pragm. sanctionum, tit. de electione*, Rebuff. *in concordatis, tit de electionis derogatione, & tit. de Regia ad Prælaturas nominat. §. vlt. verbo, ad electionem, & verbo possunt, & in praxi, tit de electione* Zechi. *de benef & pension. c.* 4. Pet. Greg. *ad Decret. lib.* 1 *vbi per* 21. *capita materiam huius tit. exponit.* Azor. *inst mor p.* 2. *lib.* 2. *c* 28. *& lib.* 6. *c.* 14. Nau. *to.* 1. *cons. sub hoc tit.* & Sayr. *in floribus decis. sub eod.* Fr. Emman. *to.* 2. *q. Regul. q* 41 *art.* 1 Tambur. *de iure Abbatum to.* 2. *disp.* 5 Rendina *in promptuario receptarum sent. to.* 1. *tit.* 36. *de elect. Eccles* Filliuc. *te* 3. *tr.* 41. *c.* 3. Castel. *in special tr electione & confirmatione Canon præsertim Prælatorum Regularium*, Sigism. à Bononia *in simili tr.* Iul. Lauor. *var. lucub. tit* 4. *de elect.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia Collegiata non debent prouideri de Prælato per collationem, seu prouisionem, sed per electionem canonicam faciendam per ipsum Collegium.*

2 *Auctor huius text qui fuerit, ostenditur.*

3 *Collegium faciunt duo.*

4 *Collegij totum ius potest venire ad vnum.*

5 *Collegio cuilibet etiam inferiori de iure communi data fuit potestas eligendi sibi Prælatum.*

6 *Electio Abbatis pertinet ad Conuentum.*

7 *Populum faciunt decem homines.*

Cap. Nullius. I. *Lucius.*

COllegiatæ, vbi sunt duo, vel tres, prouideri debet per electionem eorundem, alioquin electus expellatur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anch. Bellam. Host. Io. Andr. Imol. Anania, Bald. Panor. Felin. Dec. Butr. Henric. Mantua, Compost. Vio. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 40. Raymund. *c.* 1. Burchard. *lib.* 1. *c.* 19. *Decret.* Iuo *p.* 5 *c.* 73. *Decret. & vol.* 2. *repetitionum iuris Canon. ad lib* 1. *Decretal.* Paulus de Eleazariis, remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. & refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 3. *tit.* 4. *cap.* 1.

In superscript. ibi, *Lucius Papa.* Ab aliis Pio, Grego- 2
rio, vel Alexandro tribuitur, itavt minimè constare possit quisnam Pontifex huius text. fuerit auctor, vt colligitur ex Ant. Aog. *in notis ad collect* 1. *Decretal. sub hoc titul.* vbi similiter testatur in libris Conciliorum verba huius textum non inuenisse, quoad aduerto *in meo tract de officio & potestate Episcop. p.* 1. *tit.* 1. *c.* 2. *n.* 15.

Vbi duo, vel tres fuerint in congregatione.] Notatur ad 3
hoc quòd duo faciunt collegium, & ad eos, si alij non extent, spectabit electio, vt per Mascard. *de probat. conc.* 584. *n.* 8. Fr. Emman. *q Reg to.* 1. *q.* 53 *art.* 11 *in princ.* Ant. Ragucci. *de voce Canon. in Capitulo, q.* 1. *n.* 3. Tambur.
de iure Abbatum tom. 1. *disp.* 5 *q.* 8. *n.* 2. Aduerte tamen 4
quòd licèt nullum Collegium Ecclesiasticum possit constitui in vno, quia saltem duo requiruntur per hunc text. constitutum tamen semel in multis, potest totum ius collegij venire ad vnum, & conseruari in illo, aliis mortuis, priuatis, &c. Nau. *cons* 6. *n.* 2. *sub tit. de elect. in nouis*, Fr. Ludou. Mirand. *in manuali Prælat. te.* 2. *q.* 23. *art.* 5. *concl.* 2. Seraph. *dec* 860. *n.* 7. *& dec.* 1050. *n.* 5. Tambur. *d q* 8. *n.* 3. *&* 4. Rot *in Cremon. Præpositura* 25. *Februarij* 1621. coram bonæ mem. Vbaldo.

Nisi eorum electione.] Notatur ad hoc quòd eligendi 5
sibi Prælatum potestas cuilibet collegio etiam inferiori data fuit de iure communi, Syluest. *verbo, electio* 1. *q.* Bertach. *de Episcop. lib.* 1. *p.* 3. *à princ* Pet. Greg. *de elect. c.* 6. *n.* 9. Duar. *de sacris Eccles ministris, lib.* 5. *c.* 1. Guillelm. Mandagot. *de elect. nouorum Prælat. c.* 1. Corras. *de Sacerdot. p.* 4. *c.* 1. *à n.* 28 Petr. de Biaxio *in direct. elect. p.* 1. *c.* 2. *cum seqq* Læli Zechi. *de Repub. Eccles. c.* 24 *de Canon. vers. septimo*, Nic. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 4. *n.* 9. Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælat. te.* 2. *q.* 21. *art.* 5. *concl.* 1 Ant. Raguc. *de voce Canonicorum in Capitulo, q.* 10. *n.* 3 Paul. Layman. *in Theolog morali lib* 4 *tit.* 1. *c.* 12. *n.* 3. Tambur. *de iure Abba-*
tum tom. 1. *disp.* 5. *q* 8. *à princ.* vnde electionem Abbatis 6
pertinere ad eius Conuentum, per hunc text. resoluunt Nauar. *commentar.* 3. *de Regul. n.* 2. Fr. Lud. Miranda *vbi proximè*.

In gloss. 1. ibi, *& decem homines faciunt populum.* 7
Boët. *decis.* 173. *num* 8. Gregor. *l.* 2. *verbo., tale tit.* 12. *p.* 7. Perez *l.* 3. *vbi gloss. verbo, aiuntamiento, tit.* 18 *lib* 8. *Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Electus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari.*

2 *Sardicense Concilium quale fuerit, ex quo hic text desumitur, ostenditur.*

3 *Osius quis, & qualis fuerit eius vita, refertur.*

4 *Electio facta ad importunum populi clamorem non valet.*

5 *Delinquentibus priora commissa delicta non obstant etiam quoad gradus, & honores assequendos, quando postea verè emendatam vitam ostendunt.*

6 *Emendatus potest ad Episcopatum assumi.*

Cap. Osius. II. *Conc. Sardicen.*

1 ELectus ad clamorem populi non debet per superiorem confirmari. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Anc. Innoc. Panor. Bald. Dec. Butr. Henric. Compost. Viu. *in rational. 1. libri iuris Pontif. pag 98.* Alagona *in compen. iuris Canon pag. 4.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *coll. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. cap. 1.*

2 *Sardicense Concilium.*] Fuit celebratum anno Domini 347. in Sardica ciuitate, quæ confinis est Illyriæ, Mysiæ & Thraciæ nobilis tunc ciuitas, distincta à Sardibus, nunc à Turcis, qui eam occuparunt, Triaditze nuncupata. Interfuerunt huic Concilio Episcopi Orientales, & Occidentales 300. circiter, de quo Fr. Padil. *in epitom Conc fol* 8 *&* 114. Sozomen. *lib. 3. histor. c 11.* Card. Baron. *tom. 3 annal. Eccles. anno Domini 347. n. 1. cum seqq* partim confirmatum, reprobatum esse scribit Card. Bellarm. *lib. 1. de Conc. c. 7.* quia ex 376. Episcopis Sardicæ congregatis pars maior Catholicam, & orthodoxam Nicæni Concilij confirmauerit; ex iisdem verò 76. reliqui Orientales Episcopi Arrianam fidem scripserunt, verius tamen est quòd ipsemet Bellarm. *lib. 2 de Rom. Pont c 21 & 25.* & Baron. *ann. 347. n. 62.* tradunt duo fuisse Sardicensia Concilia, vnum legitimum ex orthodoxis duntaxat Episcopis congregatum, alterum spurium, & illegitimum ab Arrianis Philippopoli celebratum ementito nomine Sardiense appellatum, hoc de quo agit text. OEcumenicum fuit à Iul. Rom. Pont. indictum, in quo Osius Cordubensis Episcopus Legationis Pontificiæ munere & officio functus fuit.

3 *Osius.*] Rarissimum fuit Ecclesiæ sydus suo sæculo, & miraculum, gloriaque eius ætatis, cuius laudes S. Athanasius *in apologia de eius Fuga*, Hist. Ecclesiast. *lib. 5. cap. 16.* Histor. Tripart. *lib. 1. cap 9.* item & S. Isidor. *de scriptoribus Ecclesiast. lib. 1. cap. 1.* aliique illius temporis scriptores, mirè extollunt, cùm ipse sit quem Syluester Papa ad Constantinum iussit, cuiusque diligentia ipse Constantinus ad fidem conuersus extitit, quémque parentem animæ selegit, & ad componendas discordias inter Arrium, & Alexandrum misit, quique ab Ecclesia Princeps iudicatus fuit, vt Arrianam hæresim damnaret, & Nicænum ordinaret Concilium: & ab eo Symbolum fidei, quod canitur in solemnitatibus Missarum, processit, & additum postea in Concilio Hispano, fuit receptum in vniuersa Ecclesia Catholica, Cæcilianum Episcopum Carthaginensem à crimine ei illato defendit: Donatum schismaticum, eiusque errores confutatur: Eustachij Monachi Sebastiensis Episcopi errores primus detexit, & impugnauit in Concilio Gangrensi in Paphlagonia celebrato: Sardicenses canones ordinauit: Nouatianos hæreticos prostrauit, & denique qui solus tot támque diuersas hæreses expugnare, & è medio Ecclesiæ tollere potuit, itavt è cœlo missus eo turbulentissimo tempore hæresim viderетur Doctor veritatis, lumen fidei, Conciliorum defensor, & Imperatorum parens, in quo totus Orbis videtur fundamentum constituisse doctrinæ & veritatis. Vnde Constantius Imper. quamvis potentia & fastigio Imperij ingentem numerum fautorum haberet ex Præsulibus Ecclesia pro secta Arrij tuenda, omnes pro nihilo ducebat, Osiúmque solum magis suæ opinionis velle asserebat, quàm omnes alios ex Orbe terrarum, idque adeò grauiter & instanter curauit, vt Osium iam decrepitum senem, quem stigmata candentis ferri pro Christi fide impressa à Daciano habere Nicephorus recitat, quémque exultatum pro defensione fidei Catholicæ sæpè viderunt Patres antiqui, & exemplum quoddam patientiæ omnibus propositum, & diuersa martyria sustinentem, tandem eum compulerit vi oppressum, senio confectum se subscribere Arrianæ hæresi in conciliabulo Syrmiensi.

4 *Vt clamarent in Ecclesia.*] Notatur ad hoc quòd non valet electio facta ad importunum populi clamorem, vt p. r Cosm. *tit de electo verbo, precibus, pag. 154.* Rebuff. *tit de Rescriptis, art. 2. gloss. 3. vers. item non valet,* Sanch. *de matrimon. lib. 4. disput. 7. num. 4. vers. & pro eadem parte,* iunctis multis, quæ de vulgi leuitate, & inconstantia, ac vanis populi vocibus nonaudiens, latè prosequuntur Pet. Greg. *ad Decret tit. de elect c 5. à num. 18.* & ex Platone, ac aliis Philosophis, Mant. *sing. 194.*

5 In gloss. *Pœnituerit.* Aduerte delinquentibus priora commissa delicta non obstare etiam quoad gradus, & honores assequendos, quando postea verè emendatam vitam ostenderint, nam post lapsum multi pœnitentes fortiores resurgunt, & expendit text. *in c. talibus,* iuncta *gloss in d pœnit. dist 1.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 51. n 11* & in Sanct. Senero Bituricensi Episcop. Card. Cæs. Baron. *in Martyrolog. Rom. sub die 29 Ianuar.* Hinc gloss. *verbo gratiam, in c fidelior. 50 d st* colligit quòd potiùs eligendus est, qui postquam peccauit pœnituit, quàm ille, qui semper bonus fuit, sequuntur Rom. *sing. 732. incip. sunt electi* Ant. Pret. *de præstantia cleric. c. 3. n. 10. cum seq.* Selu. *de benef p. 3. q. 2. n. 49.* Rip. *in c eam te, n. 32. & seq sup. de rescript* Thom. Act. *de ludo schaccorum, q 9. n. 15.* Ioan. Segur. *in direct Iud c. 8. n. 7. & seq.* ac alij, quos refert Cened. *ad Decretum collect 47.* & ideò huiusmodi emendatum posse ad Episcopatum assumi tenuit Nau. *in miscel. de orat. miscel 39. n. 65. vers aduertendum,* & ad Cardinalatum, ac Papatum extendit Andr. Gamar. *de auctoritate Legati de latere, lib. 7. n. 114. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Electio Canonica confirmanda est, debet tamen Superior ante confirmationem inquirere de conuersatione, & vita electi vbi fuit conuersatus.*

2 *Societas praua paulatim deprauat, & corrumpit innocentem.*

Cap. Postquam. III. *Greg. III.*

1 SVperior antequam confirmet electum, inquirere debet de vita & moribus in loco vbi fuit conuersatus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc.

Innoc. Panor. Bald. Dec. Butr. Henric. Anch. Compost. Viu. *in rationali 1. libri iuris Pontif pag. 99.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 40.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord parte 1.* desumitur ex *lib. 8 epist. 18. registro B. Gregorij*, quamvis vulgò tribuatur Greg. III. refertur ab Ant. Aug. *coll. 1 Decret lib. 1 tit. 4. c. 11.*

Cuius vita, vel aliàs, &c.] Ergo confirmator ex officio suo habet ius confirmandi, vel cassandi electionem, prout sibi videbitur expedire pro bono communi cognoscendo, & inquirendo de persona electi, an sit idonea, & de modo electionis, an sit canonicè facta, Nau. *cons. 1. in antiq.* aliàs 1. *in nouis, hoc tit* Savt. *in fauoribus decis sub eod tit. decis* Sigismond. à Bononia *in tract. de elect. dub 46. n. 8. & dub 47 n. 7. cum seqq* Iul. Lanor. *var lucubr. tit. 4. c. 21. n. 59.*

2 *Vbi est conuersatus.*] Notatur ad hoc quòd facienda est inquisitio de moribus & vita eligendi ad aliquam dignitatem vbi ille conuersatus est, quia eius mores ibi noti sunt, tum quia ex societate & conuersatione eius vita, & mores cognoscuntur, nam societas praua paulatim deprauat, & corrumpit innocentem, Prouerb. 13. *Qui cum sapientibus graditur sapiens erit amicus stultorum similis efficitur* Eccles. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit superbo, induet superbiam* Apost. 2. ad Cor. 5. *Nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia praua.* Menandri iste versiculus est, *Mores bonos conuictus inficit improbus* De quo & Tertul. *lib. 1. ad vxor* Conuictum, atque Deo digna commercia sectare, memor illius versiculi sanctificati per Apostolum, bonos corrumpunt mores congressus mali. Et S. Hieron. *epist 8 ad Demetriadem c. 10.* Mores & studia dominarum plerunque ex ancillarum & comitum moribus iudicantur. Istam à mala sodalitate corruptelam & infamiæ notam multis veteres prouerbiis significabant, qualia sunt Eccles. 7 *Omnis homo similis sui sociabitur*, & 1. ad Cor. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* & 2. ad Cor. 6. *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras?* Graculus semper graculo assidet, quod vsurpauit Arist. & Greg. Nazian. Cretensis cum Cretensi, vulpes cum vulpe. Et apud Diogenem Laërtium, canis cani videtur pulcherrima, & boui bos, & asina asino, & sus sui. Et Theocritus, Formicæ grata est formica, cicada cicadæ, accipiter placet accipitri. Hinc & illa veterum documenta Theognis Cyrno cùm commendasset vt cum bonis assiduè versaretur, & ab eorum latere nunquam discederet, malos contrà fugeret, subiecit, nam à bonis bona disces, sin consuetudinem habeas cum improbis, amittes eam etiam, qua præditus eras, mentem, vt est apud Xenoph. *in com. de dictis & factis Socratis.* Euripid. *in Phœnis, Si quis*, ait, *malorum gaudeat commercio, rogare qualis ipse sit non est opus.* Nam quisque similis est sodalitij sui. Pares cum paribus, ait Tullius *in Catone*, facillimè congregantur.

SVMMARIVM.

1 *Electio in Archiepiscopum Sedes Apostolica pallium non tradit, nisi prius præstet fidelitatis, & obedientiæ iuramentum.*

2 *Simonia absque vitio in traditione spiritualium possunt exprimi ea, quæ tacitè insunt.*

3 *Christi actio nostra est instructio.*

4 *Papa potest dispensare super Concilium.*

5 *Concilium generale à Summo Pontif. eiusve auctoritate indicitur, conuocatúrque.*

6 *Pallium de corpore B. Petri quomodo assumi dicatur, ostenditur.*

7 *Conditiones, quæ ipso iure insunt, benè apponuntur, & exprimuntur sine aliquo vitio.*

CAP. Significasti. IV. *Paschal.*

ARchiepiscopo electo Papa non tradit Pallium, 1
nisi prius iuret fidelitatem, & obedientiam. Item Concilia non dant legem Romanæ Ecclesiæ, sed Papa dat robur, & auctoritatem Conciliis. Denique iuramentum ob licitas causas non est in sacris Scripturis prohibitum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq Zabar. Collect. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Host. Barbat. Innoc. Panorm Bald. Dec. Butr. Henric. Anch. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif pag. 100.* Alagona *in compend iuris Canon pag. 40* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *coll. 1. Decret. lib. 1. titul. 4. cap. 21.*

Tali conditione.] Notatur ad hoc quòd ea, quæ tacitè 2
insunt, possunt exprimi in traditione spiritualium sine aliquo vitio simoniæ, vt per Cosm. *in pragm. sanct. tit. de coll § 1. verbo voluerit, pag mihi 217. verso.*

Dominum nostrum Iesum Christum] Notatur ad hoc 3
quòd Christi actio nostra est instructio, *c. eligitur 81. dist c. Deus omnipotens 11 q. 1. Extrauag. 1 de concess. prab.* notat Mant. *lib. 2. dialog 201.* Vnde Greg. *hom. 17. in Euang* ait ipsa acta Domini præcepta esse, qui dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus, innotescit, refero ego ipse *in tr. de offic. & potest. Episcop. p. 1. tit. 1. c. 1. n. 1 in fine.*

Aiunt in Conciliis, &c.] Notatur ad hoc quòd Sum- 4
mus Pontifex potest dispensare super Concilium, ad quod plures citaui Doctores *in remissionibus meis ad decretum inchoando Concilio sess 1. n. 4.*

Cùm omnia Concilia, &c.] Notatur ad hoc quòd ge- 5
nerale Concilium à Summo Pont. eiusve auctoritate inducitur, conuocatúrque. Azor. *inst mor. p 2. lib. 3 c. 47. quæst. 1.* Francisc. Leo *in thesaura fori Eccles. p. 1 c. 9. n 1.* Vgolin. *de potest. Episcop. c 48. n. 3.* Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 18. n. 194.*

Quæ à B. Petri tantùm corpore assumuntur] De corpo- 6
re Beati Petri pallium assumi dicitur, eo quòd à solo Romano Pont. Petri successore est accipiendum, Zechi. *de Republ. Eccles. tit de statu Illustriss. Patriarch n. 5. vers. traditur.* Vasconcel. *in harmonia rubricarum, sub tit. de auctoritate, & vsu pallij, n. 7.* Vel meliùs gloss. *hîc verbo, corpore*, ait, quia pallia consecrata deferuntur ad altare sacrum in memoriam corporis B. Petri, & inde traduntur Archiepiscop. præsentibus, vel procuratoribus eorum si absunt, sequuntur Guid. Panc. *in thesauro var lect. lib. 1. c. 10.* Durant. *de ritibus Eccles lib 2. c. 9. n. 43.* Rusæus *de præeminentia Archiep. dignitatis, priuil. 21. vers. & sciendum.*

In gloss. *Conditione* ibi, *& præterea conditiones, quæ ip-* 7
so iure insunt, bene apponuntur, & exprimuntur sine aliqua vitio. Vide Roch. *de iurepatron. verb vel is à quo, q. 24. n 45* Cou. *in c. alma mater, p 1. § 9 n. 7.*

In gloss. *Auctoritate*] Notatur ad hoc quòd Pontifi- 8
cis auctoritas in quolibet iuramento semper excepta intelligitur, vt per Turzan. *tom. 1. comm. opin. l. b. 1 tit. 2. n. 111. pag. 160.*

SVMMARIVM.

1 *Schismaticus si ad vnionem Ecclesiæ reuersus eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.*

2 *Schismaticus non potest sine dispensatione obtinere beneficia Ecclesiæ etiamsi ad vnitatem Ecclesiæ redierit.*

3 *Suspensionis causa cessante cessat suspensio.*

Cap. Quia diligentia. V.

Alex. III.

1 Schismaticus si ad vnionem Ecclesiæ reuersus eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bald. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Panor. Dec. Butr. Henric. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif pag.* 110. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 11 remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 14. & est in Conc. Lateran. *p.* 4. *c.* 1. *tit. de election. & electorum potestate.*

2 *D. speciatim permittimus.*]Notatur ad hoc quòd schismaticus non potest sine dispensatione obtinere beneficia Ecclesiastica, etiamsi ad Ecclesiæ vnitatem redierit, vt per Illustriss. D. meum Roder. à Conha, post primam huius libri impressionem à me visum *in com. ad c. ad Catiensis* 17. *n.* 2. *dist* 6. Sanch. *in præcepta Decalog lib.* 2. *c.* 16. *n.* 18. Nic. Garc. *de benef p.* 11. *c.* 10. § 1. *n.* 161. vbi *n.* 162. intelligit de schismatico publico, secus de occulto maximè emendato & conuerso, & *n.* 164. cum Abb. dicit quòd in Episcopis requiritur dispensatio Papæ, in aliis verò sufficit dispensatio Episcopi.

3 In gloss. fin. ibi, *item est argumentum,* &c.]Notatur ad hoc quòd suspensionis causa cessante cessat suspensio, vt per Tiraq. *tract. cessante causa, p.* 1. *n.* 145.

SVMMARIVM

1 *Electus in Romanum Pont. à duabus partibus Cardinalium, nulla exceptione obstante, est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa incidit vnà cum sibi adhærentibus in pœnas hîc contentas.*

2 *Constitutiones referuntur de electione Summi Pontificis agentes.*

3 *Pontificis electio qualiter olim fiebat, ostenditur.*

4 *Papæ in electione an locus sit de substantia, remissiuè.*

5 *Papæ in electione duarum partium concordia requiritur, & quid hodie attenta nouissima Greg. V. constitutione ostenditur.*

6 *Papa à nemine iudicatur.*

7 *Schismatici an sint excommunicati, ostenditur.*

8 *Electus an computetur in numero duarum partium, ostenditur, & n.* 9

10 *Papa non potest sibi eligere successorem.*

11 *Papa potest facere constitutionem super electione Summi Pont.*

12 *Hæresis crimen opponi potest contra electum à duabus partibus Cardinalium*

13 *Papæ in electione si duæ partes Cardinalium nullo modo consentire velint, quid faciendum, ostenditur.*

Cap. Licèt de vitanda. VI.

1 Electus in Romanum Pont. à duabus partibus Cardinalium nulla exceptione obstante, est Papa, qui verò à paucioribus eligitur, non est Papa, & si se gerit vt Papa, ipse & electores excommunicati sunt. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anch. Bellam. Host. Io. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Dec. Butr. Henric. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 101. Alagona *in compen iuris Canon pag.* 41. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumptus est Conc. Lateran. *c.* 1. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 1.

2 Cùm text. hic de Romani Pont. electione agat, necessariũ duxi constitutiones omnes de huiusmodi electione agentes recensere, quapropter text. in primis memoro *in c. si Papa* 79. *dist.* editũ à Simac. Papa anno salutis 479. contra tractantes de electione Romani Pont. Papa superstite, eoque inconsulto. Deinde alterum *in c. in nomine Domini* 23. *dist.* editũ anno Domini 1059. in Concilio apud Lateranum habito à Nicolao Papa II. de iis ad quos electio Romani Pont. pertinet. Post ea emanauit cõstitutio nostri text. in Concilio Lateranensi ab Alexand. III. anno salutis 1180. qua à duabus partibus Cardinalium Romanum Pont. eligi debere statuitur. Subsequenter prodiit alia Greg. X. in Concil. Lugdun. edita anno 1274. relata *in c. vbi periculum, hoc tit. lib.* 6 qua locus & tempus electioni præfigitur Conclauis etiam vsus instituitur. Quæ quidem Gregorij X. constitutio declarata fuit postea per aliam Clem. V. in Conc. Viennensi anno salutis 1310. & refertur *in Clem. Ne Romani hoc tit.* vbi etiam nonnulla de potestate cœtus Cardin. Sede vacante adiiciuntur. Prodiit deinde constitutio, seu Bulla Clem. VI. incip. *Licèt in const.* edita anno salutis 1351. qua multa circa Conclauis vsum, locum seruos Cardin. cibos; & alia eodem pertinentia declarantur. Emanauit postea constitutio, seu Bulla Iul. II. incip. *Cum tam diuino* edita anno salutis. 1505. vbi habetur quòd electio Papæ per simoniam est nulla, & sic electus quamvis in concordia Cardin. & eorum nemine discrepante, est apostaticus, & vt simoniacus, & hæresiarcha habetur, & est priuatus omnibus officiis, beneficiis cuiuscumque generis, ac etiam priori Cardinalatus honore, & perpetuò ad omnia prædicta inhabilis efficitur, & contra ipsum à quocunque Cardinali potest opponi de simoniaca labe, & sicut de vera & indubitata hæresi. Exiit Paul. IV. Bulla incip. *Cùm secundum,* anno salutis 1558. contra tractantes de electione Romani Pont. Papa viuente, eóque inconsulto. Subsequuta fuit alia Bulla Pij Papæ IV. incip. *In eligendis,* anno salutis 1562. in qua de exequiis defuncti Pontificis, & de potestate sacri Collegij Cardinalium, & Officialium Romanæ Curiæ Sede vacante agitur. Denique habemus nouissimam constitutionem seu Bullam Greg. Papæ XV. incip. *Æterni,* editam anno salutis 1621. in qua tres tantùm formæ electionis Romani Pont. approbantur, & scrutinium per secreta schedularum suffragia fieri præcipitur. Et vt Romani Pont. electio secundùm nouissimam huius constitutionis formam fieri posset, editum fuit Cæremoniale quoddam continens ritus electionis Roman. Pont. eiusdem Greg. XV. iussu editum, & auctoritate confirmatum, ac in Typographia Cameræ Apost. impressum anno salutis 1622.

Inter Cardinales.] Ab initio ipso Ecclesiæ hoc perpetuum ac solemne fuit vt Pontificem Cardinales, id est ij, quos nunc Cardinales vocamus, eligerent, reliquo etiam Clero cum populi interuentu, ac Imperatoris accedente consensu, licèt eius spreta auctoritate Pontifices aliquando creati fuissent, quod multorum malorum seges erat. Hic mos eligendi Pontificem, habito scilicet Imperatoris & populi consensu, perdurauit vsque ad tempora Alexandri III. nostri text. Auctoris, qui primus respirare valens Lateranense aduocauit Conciliũ, de quo in hoc text. quo totum eligendi ius in Cardinales transtulit, reliquo Clero, & populo, atque etiam Imperatore excluso quod deinde à Greg. X. *in d. c. vbi periculum,* & à Clem. V. *in d. Clem. Ne Romani,* roboratum legitur, vide Card. Turrecrem. *de potest. Eccles. lib.* 2. *cap.* 45. Card. Bellam. *tom.* 1 *de clericis, lib.* 1. *cap.* 9. Paleot. *de consultat. sacri Palatij, p.* 1. *quæst.* 3

q.4.5 & eo magis, Camill. Borell. *in summa omnium decis. tit.4.n.5.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr 7.c.6. n.35.* plures refert Doctores Cencd. *ad Decret. collect.*
4 115.*n.5.* in electione Papæ an locus sit de substantia, vide Rendinam *in promptuario receptarum sent.to.1.tit 84. num.5.*

5 *Et à duabus partibus concordantibus.*] Notatur ad hoc quòd duarum partium concordia sufficit ad supremi Præsulis validam electionem, vt per Azor. *institut. moral.part.2 lib 4.c.5.q 7.* Camill. Borell. *d.tit.4 num 6.* Campan. *d.cap.6.n.59.* Et nouissima Gregorij XV. constitutione incip. *Æterni, in* §.1. cautum est in posterum electionem Romani Pont. fieri aliter non posse quàm per secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in Conclaui præsentium, præterquam si omnes & singuli Cardinales similiter in Conclaui præsentes nemine dissentiente aliquibus ex eorundem Collegio Cardinalium committerent eligendi potestatem, vt vice omnium Ecclesiæ Catholicæ prouiderent de Pastore: aut nisi communiter ab omnibus & singulis Cardinalibus, qui itidem in Conclaui præsentes erunt, nemine pariter dissentiente, quasi per inspirationem, nullo præcedente de persona speciali tractatu per verbum ELIGO, intelligibili voce prolatum, aut scripto, si voce fieri non potuerit, expressum, fuerit celebrata, &c.

6 *Quia non poterit ad Superiorem*, &c.] Pontifex enim à nemine iudicatur, vt Patres Concilij Romani sub Syluestro *can. vlt.* statuerunt, habetur etiam in Conc. Chalcedonen. sub Leone *sess.3* & in altero Conc. Romano sub Adriano II. cuius verba refert VIII. Synodus *act 7* idipsum fatetur Lateran. Conc. vlt. sub Leone X. *sess.11.* & Conc. Florent. sub Eugen. IV. *sess.7.* & Leo Magnus *epist.84. ad Anastas. Imper.* Gelas. *epist. ad Episcopos Dardaniæ*, relatus *in c. cuncta per mundum 9 q.3.* S. Gregor. *lib. 9. epist.34* ac plerique alij Patres, Bonifac. Martyr *in cap. si Papa, vbi gloss. verbo, à nemine 40. dist.* Nicol Papa *in epist ad Michael. Imper. in cap. satis*, item & in alia ad Lud. Imper. *in c. in scripturis 96 dist.* Bellet. *disquisit. cleric. p.1. tit.1. de fauore clericorum personali* §.1. *num.* 10.

7 *Excommunicationi subiaceant.*] Notatur ad hoc quòd schismatici sunt excommunicati, vt per Abb *in rub. de schismaticis*, & Corras. *de benef. p 2 c vlt n.*18 Melius tamen dicendum est omnes schismaticos non videri absolutè & in vniuersum excommunicati in hoc text. cùm loquatur in casu particulari, nempè de electo in Papam à tertia parte Cardinalium, alio electo à duabus partibus, & illi adhærentibus, vt contigerat in electione Alex. III. huius text. auctoris, vt per Platinam, & Chacon. *in eius vita*, & rectè aduertunt Azor. *inst mor. p.1. lib.8. c 20. q.6.* Soar. *de censuris, d.23. sect.3. n.2.* quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef p.11. cap. 10. num.153.*

8 In gloss. *Duabus partibus.* Quærit hæc glossa an electus computetur in numero duarum partium, & negatiuam tuetur opinionem, sequuntur *hic*, Innoc. *in princ.* Bellam. *sub num.29* Compostel. *sub n.3.* Dec. *super hanc gloss sub n.29* Gloss. *etiam in c. cùm iure, hoc tit. verbo. consentiant*, vbi Innoc. *in verbo, dummodo*, Compost. *sub n.5.* Bellam. *sub n.17.* Archid. & Gemin. *in cap. si quis Apostolicæ 79 dist* Contrarium verò quòd scilicet electus computetur in numero duarum partium colligitur ex text. *in l planè, ff. quod cuiusque vniuers* ibi: *planè vbi duæ partes decurionum adfuerint iis quoque quem decernunt, numerari potest*, per quem tenent Ioan. de Platea *in l. nominationem, n.2. C. de decurion. lib.* 10. Nicol. Pignol. *ad sing Romani* 813. *incip. An in Collegio*, Imola *hic n.9.* affirmans in electione Papæ indistinctè computari electum, Bald. etiam *sub n.8.* Zabarel. *n.6.* idipsum scribunt *in cap. cùm in iure, hoc tit.* Collect. *n.6.* Archidiac. *in 5. notab. num.3.* Zabarel. *sub num.3. notab.11.* Imola *sub num.1.* Abb. *num.5.* subdens opinionem Innocent. esse falsam, Franch. *in cap. vbi periculum, hoc tit. lib.6. vers. & an tunc, sub num.17.* Barbat. *cons.33. num.19. & 21.* Ripa *resp. 2. tit. de iurepatron n.7.* Bertachin. *in repert. verbo, electio, §. electio à quibus fiat, & in verbo, Papa, in princ.* addit Ioannem XXII. seipsum in Papam elegisse, teste Antonino *in chronic.* Fr. Emman. *quæst. Regul to. 2. q.53. art.10. vers. neque etiam*, Pineda *in vita D. Ioannis Baptistæ, lib.2. art.3. cap.10. pag mihi 421.* His contrarias opiniones fœdere distinctionis conciliant Doctores, primam dicunt habere locum quando in forma scrutinij secreti proceditur ad electionem, secundam verò quando non in forma scrutinij secreti fit electio: ratio est, quia cùm scrutinium secretò fiat, iuxta *c. quia propter, hoc tit* non posset electio habere originem quàm à se ipso, quod cessat quando ipso audiente alium, ipsum nominant, & sic nominationi factæ ab aliis consentit, non autem seipsum, eligere incipit, huius distinctionis auctor fuit Host. *in cap. per vestras num. 5. de iurepatron.* vbi eum sequitur Ioan. Andr. *sub num.4* Anchar. *sub numero 3* Butr. *sub num 8.* Zabar. *in opposit.* Idem etiam tenuerunt *in d. c. cùm in iure*, idem Host. *ante num.1.* Abb. antiq. *n.1.* Bald. *sub n.2. & 3.* Anch. *sub n.3 in opposit.* Zabar. *n.1. opposit.* Butr. *sub num 30.* Imola *sub num.4* Abb. *sub n.5.* Anania *in princ. & in cap. Cumana, hoc tit.* prædictam Host. distinctionem sequuntur Zabarell. *in 4. opposit.* Imola *vers. in eadem glossa, sub num. 9.* Butr. *num. 35.* Anchar. *sub n.3.* Abb. *sub num.10* eandem amplectuntur distinctionem; Syluester *verbo, electio 2. num 23.* Tabiena *eod. verbo 1. num. 23.* Alberic. *in dictionario, verbo, electio, §. in numero eligentium.* Barthol. Veronens. *caut.96. incip. Vidimus pridie* Lambert. *in tr. de iurepatron. in 8. art 8. q princ. 1. p. 2. libri*, Lancel. Conrad. *in templo omnium iudicum, lib. 2. c.1. § 2 q.4 sub n.8.* Franc. Marc. *decis 929 incip. Quæritur an electus, p.1.* Caluacan. Finiz. *decis.4. incip. Pulchra & perutilis, n.4 p.1* Iul. Lauor. *var. lucubrat tit.4. c.4. ex num 14.*

Verùm quicquid sit habemus in hoc peculiarem declarationem in d. constit. Gregor. XV. incip. *Æterni*, vbi *in* §.2. sic habetur. Numerum autem suffragiorum duarum ex tribus partibus Cardinalium in Conclaui præsertim vt electio per viam scrutinij, siue scrutinij & accessus valida sit, decernimus, & declaramus ita esse censendum, vt in duabus tertiis partibus suffragium electi non numerentur, nec quisquam siue scrutinij, & accessus, siue compromissi via procedatur, se ipsum eligere, seu suffragium sibi dare vllatenus possit electi tamen persona si in Conclaui sit, debeat in numerum Cardinalium computari. Et *in* §.3. Rursus nemo per viam scrutinij, seu scrutinij & accessus habeatur pro electo nisi publicatis omnibus suffragiis, & electi; si numerum tantummodo duarum ex tribus partibus habuisse compertum sit, etiam schedulis apertis. Et *in* §.4. Ac si contingat plures in schedulis nominatos duas tertias partes suffragiorum tulisse, in suffragiorum paritate neuter electus in imparitate verò, qui numero suffragiorum superior erit, dummodo duas tertias partes, etiamsi in vno suffragio excedat; electus censeatur Et *in* §.11. Nulli autem tam in schedula scrutinij, quàm accessus plures nominare liceat, alioquin suffragium in quo plures fuerint nominati, nullum sit, accedere tamen vni ex nominatis à se in dicta schedula, vel alij, dummodo aliquod aliud suffragium in eodem scrutinio tulerit, non prohibeatur, & in numero Cardinalium in Conclaui præsentium numeretur. Et *in* §.12. Neque in quolibet scrutinio nisi semel accedere liceat, neque 9

per accessum ab alterius nominatione in scrutinij schedula facta recedi decernimos, & declaramus. Et *in* §. 19. Quòd si electio huiusmodi alibi celebrata fuerit quàm in Conclaui clauso, vel aliter, quàm per secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinaliom in Conclaui præsentium in scrutinio, seu scrutinio & accessa, electi suffragio non computato, vel per viam compromissi, ab omnibus Cardinalibus similiter in Conclaui præsentibus, nemine dissentiente initi, & ita nemo seipsum elegerit, vel quasi per inspirationem nullo præcedente de persona speciali tractatu, omnium pariter Cardinalium præsentium in Conclaui communiter nemine itidem dissentiente per verbom ELIGO intelligibili voce prolatum, aut scripto si voce non potuerit, expressum, nulla sit, & inualida eo ipso absque vlla declaratione, & ita electo nullum ios tribuat: quinimo is non Apostolicus, sed apostaticus sit, & habeatur, & tam ipse quàm eligentes, eiusqoe fautores, & complices sententiam excommunicationis, & anathema, aliasque censuras, & poenas inuasoribus Sedis Apostol. à sacris Canonibus, & constitutionibos Apost. impositas pariter ipso facto incurrant, à qua, sicut ab alia quacumque in hac constitut. imposita & irrogata, seu infra imponenda, & irroganda poena excommunicationis tam ipsi quàm quilibet alius, siue S. R. E. Cardinalis siue alia persona cuioscumque gradus conditionis, dignitatis, & præeminentiæ à nullo, neque etiam à maiori Poenitentiario, cuiuscunque facultatis, vigore præterquam à Romano Pont. nisi in mortis articulo, absolui possit, & tam ipse, eiosque complices, & fautores, quàm alij qoicumque etiam S.R.E. Cardinales huios constit. in aliquo transgressores aliis grauissimis poenis teneantur, futuri Pont. canonicè intrantis arbitrio irrogandi.

10 Multa alia in prædicta constit. pro Summi Pont. electione nouiter fuerunt constituta, quæ ibi videri possunt, licèt enim Summos Pont. non possit sibi eligere successorem in vita, Caietan. *de auctoritate Papæ, & Concilij, tract.* 1. *c.* 12. *& tract* 2. *c.* 21. Tiraq. *de iure constit. p.* 3. *limit.* 2 *n.* 4. Alphons. Mendoza *in q quodlib. q* 4. *pag. mihi* 301. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 98.
11 Azor. *instit. moral p.* 2. *lib.* 4. *c.* 5. *q.* 3. Potest tamen facere constitutionem soper electione sui successoris, vt probat Flamin. *de resignat lib.* 2. *q.* 1. *n.* 13.

12 In gloss. *exceptione*, ibi, *& sic nulla exceptio potest opponi sibi nisi de heresi*. Notatur ad hoc quòd contra electum à duabus partibus Cardinalium crimen hæresis opponi potest, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2 *lib.* 4 *cap.* 5 *versic. at Innocentius*, Lauor. *var lucubrat. tom.* 1 *tit.* 4. *c.* 6. *n.* 15. vbi sobdit hoc dobio carere stante constit. Iulij II. incip. *Cùm iam diuino*. 14 *Ianuar.* 1505. in Bullario nouo *tom.* 1. *coastit.* eiusdem Pont. *pag.* 403.

13 In gloss. *Nullatenus*, ibi, *quid ergo fiet si nullo modo duæ partes consentiant*, &c. Notatur ad hoc quòd si contingeret quòd duæ partes nullo modo in electione Pontificis consentire velint, brachium sæculare debet se interponere, vt Cardinales inclodantur in aliqoo loco, de qoo exire non valeaot donec consenserint, vt ex Platina, Monfred. & aliis colligit Lauor. *d, cap* 6. *num* 13. vbi subdit ita factum fuisse in electione Honorij III. apud Perusiam anno 1216. & in electione Cœlestini IV. anno 1241. & in electione Gregorij X. anno 1271.

***

SVMMARIVM.

1 *Electio ad Episcopum fieri debet de digno scientia, moribus, & ætate. & qui habeat trigesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus.*
2 *Ordines minores non veniunt appellatione sacrorum.*
3 *Prima tonsura non confertur nisi habenti ætatem septem annorum completorum.*
4 *Ætas ad quatuor minores, quæ requiratur, ostenditur.*
5 *Ætas ad tres Ordines sacros constituta quæ sit, ostenditur.*
6 *Bissexti dies non est numerandus in commutatione annorum ad Ordines.*
7 *Boni mores sunt maximè necessarij beneficiariis, & qui dicantur, remissiuè.*
8 *Illiteratus penitus est irregularis, & ideo ordinari non potest.*
9 *Prima tonsura initiandus debet scire rudimenta fidei, ac legere, & scribere saltem in lingua natina.*
10 *Ordinibus minoribus initiandi debent intelligere saltem linguam Latinam.*
11 *Subdiaconatus, & Diaconatus Ordinibus assumendi debent esse versati in minoribus, ac de literis, & iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.*
12 *Sacerdoti autem, quæ scientia sit necessaria, ostenditur.*
13 *Beneficium simplex consequi volenti satis est si Canonicas horas recitare, & construere sciat.*
14 *Canonicatum aliquem Cathedralis Ecclesiæ impetrans, quam scientiam debeat habere, ostenditur.*
16 *Episcopus debet esse ætatis triginta annorum.*
17 *Cardinales debent esse constituti in eadem ætate, quæ Episcopi.*
18 *Episcopalem ad dignitatem promouendus natus esse debet de legitimo matrimonio.*
19 *Legitimati per subsequens matrimonium possunt ad Episcopalem dignitatem promoueri, non verò ad Cardinalatus celsitudinem ascendere.*
20 *Scientia requisita in Episcopis quanta debeat esse, ostenditur.*
21 *Theologus præferendus est Canonistæ in assequutione Episcopatus, præcipuè vbi hæreses pullulant.*
22 *Canonistis potius, quàm Theologis adhærendum est in materia vsurarum.*
23 *Episcopus electus antequam sit confirmatus non potest administrare ea, quæ sunt iurisdictionis.*
24 *Episcopus post confirmationem, etiam antequam sit consecratus, habet ea, quæ sunt iurisdictionis, non quæ Ordinis.*
25 *Episcopus confirmatus, & non consecratus potest exequi gratias directas suo prædecessori ratione dignitatis, indulgentias, & dimissorias ad Ordines concedere.*
26 *Beneficium primum curatum non perditur, nisi fuerit capta possessio secundi.*
27 *Tempus ad consecrandum Episcopum est trimestre à notitia confirmationis.*
28 *Dispensatio concessa Episcopis, vt vltra tres menses consecratio differatur, non extenditur ad retentionem beneficiorum.*
29 *Beneficia obtenta vacant ipso iure per promotionem ad Episcopatum post adeptam possessionem, & consecrationem secutam, & quid in prouisis à Summo Pont. ostenditur.*
30 *Dignitas, cui animarum cura subest, non potest conferri nisi attingenti 25 suæ ætatis annum.*
31 *Dignitas, quæ iurisdictionem habet, non potest conferri ei, qui 25. annum non attigerit.*
32 *Dignitas principalis in Collegiata conferri non potest nisi habenti 25. annos inceptos.*

33 *Abbates*

33 *Abbates non possunt esse minores 25. annorum.*
34 *Ætas 25. incepta requiritur in beneficio curato.*
35 *Eligentes scienter indignum priuantur ipso iure electione, & ius eligendi amittunt.*
36 *Patroni Ecclesiastici præsentantes indignum scienter, priuantur iure præsentandi, laïci verò pro prima tantùm vice.*
37 *Beneficium incapaci collatum propter conferentis negligentiam deuoluitur ad Superiorem.*
38 *Vicarius si conferat beneficium indigno, non est Episcopus conferendi potestate priuatus.*
39 *Indignus quis dicatur.*

CAP. Cùm in cunctis. VII.

1 EPiscopus eligi debet vita, scientia, & moribus commendabilis, & quòd habeat trigesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Dec. Butr. Henric. Boich. Compost. Viu. *in rational primi libri iuris Pont f. pag.* 104. Alagona *in compen. iuris Canon. pag.* 41. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 4. *cap* 16.

2 *Sacris Ordinibus, & Ecclesiasticis ministeriis.*] Notatur ad hoc quòd minores Ordines non veniunt appellatione sacrorum Ordinum, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens c.* 159. *n.* 11. *&* 21. Ordinum appellatione qui veniant dixi *de appellat. verb. vtriusque iuris signif. appell.* 179.

3 *Ætatis maturitas.*] Prima tonsura non confertur, nisi habenti ætatem septem annorum completorum, *c. de singulis* 77. *dist. gloss. verbo, infantes, in c. nullus, de temporib. ordin. lib.* 6. *gloss. vlt. in Clem. fin. de ætate & qualit.* Vinald. *in candelabro aureo, rubr de sacram. Ordinis. n.* 17. Ioan. Firman. *tract. de Episcopo, lib.* 1. *q.* 31. *n.* 56 *p.* 1. Rebuff. *consil.* 2. *incip. hæc litera, n.* 3. Mandos. *tract. de minori ætate, cap. n.* 12. Tolet. *in sum. lib.* 1. *c.* 25. *n.* 15. Menoch. *de arbitr. casu* 417. *n.* 7. Flamin. *de resignat. lib.* 4. *q.* 9. *n.* 9. Henriq. *in sum. lib.* 10. *c.* 19. *§.* 1. Vgolin. *de potest. Episc. c.* 16. *§* 7. *n.* 2. Moneta *de distribut. quotid p.* 2. *q.* 19 *n.* 11. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 7. *cap.* 1. Carol. de Grassis *de effectibus clericalib. in prælud. num.* 184

4 Ætas ad quatuor minores Ordines constituta quæ sit à Doctoribus confusè in hoc loquentibus conuenit inuestigare. Aliqui vnam eandémque omnibus Ordinibus min. constituerunt ætatem, illam scilicet, quæ est maior infantia, vt *glos. vlt. in d. Clem. fin.* & ibi Zabar. *n.* 7. Mandos. *d cap.* 4. *n.* 12. Alij verò crediderunt Ostiario, Lectori, Exorcistæ eandem sufficere ætatem, nempè septennium completum, subdentes in Acolyto duodecimum annum requiri, vt gloss. *in sum.* 77. *dist.* Armil. *verbo, Ordines* 1 Henriq. 1. 4. *c.* 19. *§.* 1 Moneta *d. q.* 9. *n.* 11. vel decimumquartum requiri in eo, qui Acolytatu insigniri præoptat, asserit Rebuff. *in sua praxi rubr de clericis ad sacros Ordines malè promotis, gloss* 2 *n.* 1. *& in rubr. ad regulam Cancel.* 23. *vers. ista ætas.* Verùm ad tres primos Ordines duodecimum annum expletum, & ad Acolytatum decimumquartum inchoatum requiri decens esse visum est, Soto *in* 4 *sentent. dist.* 25 *quæst.* 1. *art* 1. *vers quo autem*, & Campan. *d. rubr.* 7. *cap.* 2. *n.* 1. cui opinioni ego libenter assentior, nam in hoc cùm à Concilio Trid. nihil præstitutum reperiamus, ætas illa attendenda est, quæ à Canonibus præscribitur, prout decisum referunt Armend. *in addit ad recopil legum Nauarræ lib.* 1. *tit.* 4. *l.* 1. *num.* 3. Piasec. *in praxi noua Episcop. p.* 1. *c.* 1. *num.* 22. *in fine.*

Ætas ad tres Ordines sacros constituitur à Concil. 5
Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 12. vt scilicet nullus ad Subdiaconatus ordinem ante 22. annum, ad Diaconatus ante 23. & ad Presbyteratum ante 25. ætatis suæ promoueatur, qui quidem anni sufficiunt inchoati, & ad Presbyteratum satis est 25. incepisse per diem, Nau. *in man. c.* 25. *num* 69 *cum seqq. & n.* 103 Zerol. *in praxi Episcop verbo, Ordo, §.* 1. Guttier. *canon lib c.* 16. *n* 8. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast p.* 1. *c* 4. *n.* 3 Henriq. *d. c.* 19. *§.* 2 *& lib* 13. *c.* 38. *§.* 2. Petr. Ledesm. *in sum p.* 1 *tract. de sacram. Ordin. c.* 7. *à principio*, Piasec. *in praxi noua Episcop. d. c.* 1. *n.* 3. *pag.* 34. Moneta *d. q* 19. *n* 12. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom* 3 *q.* 23. *art.* 6. Armend. *d lib.* 1. *tit.* 2. *l.* 1. *de ætate in decl n* 4 Bonacina *de Sacramentis disp.* 8. *q. vnica punct.* 5. *n.* 12. Nic. Garc. *de benef p.* 7. *c.* 4. *n.* 21. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib* 30 *tract* 3 *n.* 116 Coninch. *de Sacram tom.* 2. *disp.* 20 *n.* 101. Miranda *in manuali Prælat. tom* 1 *q.* 19. *art.* 2. Carol. de Grassis *d prælud n.* 189. *&* 191. Campan. *d rubr.* 7. *c* 3. In qua annorum computa- 6
tione non est numerandus dies bissexti, quia annus à iure determinatus intelligitur ex 365. diebus continuis; ita Henriq. *d c.* 2 *§* 2 Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. post resol.* 276. *in notab. de materia sacram. Ordinis, vers quoad interstitia, in* 2 *edit.* & faciunt quæ ego ipse trado *in meo tract. de offic. & potest Episc. part.* 3. *alleg.* 101. *n.* 20 quicquid contrarium teneant Fornar. *de Ordine, cap.* 3 *n.* 5. Bonacina *d. puncto* 5. *n.* 14. Circa ætates verò, quæ ad Ecclesiastica requiruntur beneficia, immorari non oportet, iam *in d. nostra p.* 3 *alleg* 60. *à num.* 65. de hoc latè egimus, & ibi videre poteris quæ requiratur ætas ad dignitates in Cathedralibus Episcopatu inferiores, quibus nulla subest animarum cura; *n.* 67 de dignitatibus in Collegiatis, & *n.* 69. de Canonico in Cathedrali, & *n.* 71. de Canonico in Collegiata, & *n.* 72 de promouendo ad beneficium simplex.

Grauitas morum.] Notatur ad hoc quòd ad benefi- 7
cia requiritur morum probitas, vt per Fillioc. *tom.* 3. *tract.* 41 *cap.* 5. *num.* 40. Boni mores qui dicantur, & quando, & qui parui, vide Plat. *de legibus dial* 2 *&* 3. Arist. *in problem. sect.* 14. *num.* 1. *& ethic. lib.* 4. *cap.* 8. *& moral. lib.* 10. *cap.* 1. Ioan. Pic. Mirand. *in astralog. lib.* 3. *cap.* 12. Boni mores sunt necessarij in ordinatis, & beneficiariis, Selu. *de benef. p.* 1. *q.* 5. *num.* 35. Cosm. *in pragmat. sect. tit. de elect. cap. sicut, §. deinde, verbo, moribus, fol.* 99. *vers.* Nau. *in cap. si quando, except.* 11. *n.* 2. *& except.* 15. *prope finem, de rescript.* Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 16. *à n.* 34. Flamin *de resign. lib.* 4. *q.* 11. *à n.* 15. Et grauitas morum plus valet, quàm cætera Syluan. *cons.* 22. *num.* 22.

Et literarum scientia.] Cùm penitus illiteratus, id 8
est, qui prima Grammaticæ rudimenta non didicit, irregularis sit; ad Ordines igitur promoueri non potest, *c. præcipimus* 34. *dist. cap. illiteratos* 38. *dist.* Nau. *in man c.* 27 *n.* 105. *& in c. si quando, except.* 11. *n.* 45. *&* 50. *de rescript.* Menoch. *de arbitr. casu* 415. Lambert. *de iurepatron. p* 1 *lib.* 1. *art.* 24. *q.* 9. *n* 2, Fulu. Pacian. *de probationib. lib* 2. *cap.* 34. *n* 79. Guttier. *canon. lib.* 1. *cap.* 26. *n.* 37. Flamin. *de resignat. lib.* 4 *q* 4 *n.* 2. *& q* 11 *n.* 17. *cum seqq. & lib.* 5 *q* 3. *à n.* 70 Mirol *de irregul. lib.* 1. *cap.* 32 Carol. de Grassis *de effectibus cleric. in prælud. num.* 237. *& seq.* Campan. *in diuers. iur. Canon. rubr.* 5. *c* 5 *n.* 2. Azor. *instit. moral p.* 2. *lib* 2 *c.* 28. *q.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 4 *n.* 41. *cum seqq.* Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. d. disciplina clericali, §.* 4. Miranda *in manuali Prælat. tom.* 2. *quæst.* 8. *art.* 7.

Prima tonsura initiandus scire debet rudimenta 9
fidei, ac legere & scribere, *cap. fin. de tempor ordinat. lib.* 6.

lib.6. Conc. Trident. sess. 23. de reform. cap. 4. Franc. Leo in Thesauro fori Ecclesiast. part. 3. cap 8. num. 6. Bonacina de Sacram. disp. 8. quæst. vnica, puncto 3. numero 16. Aloys. Ricc. in praxi fori Ecclesiast. decis. 190 in 1. edit. & resol. 329. num 6. in 2. edit. Sed cùm Concil. Trident. dicto loco non exprimat in qua lingua valeat tonsura initiandus legere & scribere, intelligendus est in lingua patria, seu natiua, Azor. dict. part. 2. lib. 6. cap 6. quæst. quem refert & sequitur Campan. rubr. 5. cap. 2. num. 2.

10 Ad minores Ordines promouendi debent intelligere saltem linguam latinam, c. in singulis, vers. suffragantibus stipendiis 37. dist. Conc. Trid. d. sess. 23. c. 5. & 11. Menoch. de arbitr. casu 425 n. 58. vbi aduertit posse Episcopum arbitrari magis expedire Ecclesiæ si Ordines conferat ei, qui etsi adhuc Latinam linguam non intelligat, est tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis.

11 Ad Subdiaconatum, & Diaconatum assumendi debent esse versati in minoribus Ordinibus, ac de literis, & his, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, Conc. Trid. d. sess. 23. c. 13.

12 Sacerdoti autem est necessaria scientia libri Sacramentorum, Lectionarij, Antiphonarij, Homiliarum per circulum anni Dominicis diebus, & singulis festis aptatum, cap. nullus cap. quæ ipsis 38 dist. Abb. hic, n. 4. vbi etiam Host. num. 10. Et nullus ad Presbyteratum est promouendus nisi qui possit docere populum ea, quæ ad salutem scire sunt necessaria, ac administranda Sacramenta, Conc. Trid. dict. sess. 23. cap. 14.

13 Beneficium simplex consequi volenti satis est, si Canonicas horas recitare, & construere sciat. Flam. de resignat. lib. 4 quæst. 11. num. 30. Campan. in diuersorio iuris Canon rubr. 5. cap. 3. num. 3. Aloys. Ricc. in praxi fori Eccles. decis 390. in 1. edit & resol. 324. num. 6. in 2. edit. praxi noua Episcop. part. 1. cap 1. num. 40. Gonzal. ad reg. 8. Cancel gloss. 4. sub num. 73. Bellet. disquis. clerical part. 1. tit. de disciplina clericali, §. 4. num. 23. & 26.

14 Canonicatum aliquem Cathedralis Ecclesiæ, seu in ea dignitatem non habentem iurisdictionem impetrãs maiori præditus debet esse scientia, quàm is, qui simplex, & residentia carens vellet consequi beneficium, nam cùm teneantur ad industriam, & consilium in Capitulo, debet habere mediocrem scientiam, & eam saltem, quæ sit necessaria ad eorum munus exequendum, Abb. hic n. 4. Menoch. d. casu 425 n. 25. Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 12. qui dignitates omnes & saltem dimidiam partem Canonicatuum in Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis insignibus, vbi id commodè fieri potest, non nisi Doctoribus, & Licentiatis in Theologia, vel iure Canonico conferendas hortatur, non autem præcipit, vt aduerto ego ipse d. 60. n 58. vbi num. 60. de scientia & gradu requisito ad Archidiaconatum, num. 61. ad Decanatum, & num. 62. ad Scholastriam, & num. 63. ad principalem dignitatem in Collegiata.

15 In seipso debes ostendere, &c.] Faciunt per me adducta de offic & potest. Episc. p. 3. tit 5 gloss 3. à n. 19.

16 Nisi qui iam trigesimum ætatis suæ annum exegerit.] Notatur ad hoc quòd nullus ad Episcopatus culmen promoueri potest ante trigesimum suæ ætatis annum, qui debet esse completus, licèt glos. verbo compleuerint, in cap. vnic. de ætate, & qualit. lib. 6. asserat Episcopum esse posse qui trigesimum ingressus est annum, quia etiamsi verbum, exegerit, de quo in hoc text. perfectum non indicaret tempus, id tamen Greg. XIV. const. sua public. 15. Maij 1591. expressis declarauit verbis, ibi, annum trigesimum expleuisse, Menoch. de arbitr. casu 427. n. 24. Rebuff. de pacificis possess. num. 184. Francisc. Leo d. cap. 3. n. 7. Henriq. in summ lib. 10. c. 19. § 3. & lib. 14. cap. 9. in princip. vers. ad Episcopatum, Armend. in addit. ad recop. legum Nauarr. ad lib. 1. tit. 2. l. 1. de ætat num. 18. Azor. instit. moral. p 2. lib. 6. cap. 5. in princ. Guttier. canon. lib. 1. quæst. 16. n. 39. Ludou. Miranda de ordine iudic. num. 4. art. 2. concl. 3. Less.. de iustit. 2. cap 34. dub 20. num. 103. Reginald. in praxi fori pœnitent. lib. 30. tract. 3. n. 163. vers. 1. Viuian. in praxi iurispatr. part. 2. lib. 6. cap. 7. num. 4. Lauor. var. lucubrat tom. 1. tit. 4. c 12 num. 6. Campan. d rubr. 7. c. 3. num. 3. & cap. 6. num 44. Filiuc. tom. 3. tract. 41. c. 5. num. 32. Ioan. Anton. Massob. in praxi habendi concursum requis. 10. dub. 11. num. 19. secundùm
Romanam impress. Et eandem ætatem requiri in pro- 17
mouendo ad Cardinalatum, tenent Henriq. dict. cap 9. prope fin & d. §. 3. Azor. d. lib. 6. cap 6. quæst. 14. Campan. d rub 7. c. 6. n. 47. & ante alios Selu. de benef q. 5. num. 18. & pragmatica Sanction. Iuuátque Concilij Basilien. auctoritas sess. 23. nam licèt à Summo Pont. approbatum non sit, quæ ætas requiratur in Cardinalibus, hodie tamen in hac parte receptum est à Trid. sess. 24. de reform. cap. 1. dum decreuit ea omnia, quæ de Episcoporum doctrina, & ætate, & cæteris qualitatibus ab eod. Trid. Constituta sunt, in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, esse obseruanda, constat autem ex dictis in Episcopo triginta annos esse necessarios; ergo totidem in Cardinalibus requiruntur, Hoied. de incompatib benef p. 1. c. 24 num. 27. Card. Paleot. de consultationibus Sacri Palati p. 1. vers quoad ætatem, vbi aduertit ex nouissima Sixti V. constitutione, quod de Diaconis Cardinalibus inquit Trid. fuisse immutatum; constituit enim Sixtus V. eos saltem in 22. ætatis suæ anno creari posse, ita vt intra annum ad sacri Diaconatus Ordinem promoueri teneantur, refert Filiuc. d. c. 5. n. 32. in fine.

Quam quidem ætatem in Cardinalibus intelliges necessariam secundum communes regulas, non verò impedimento esse quominus Summus Pontifex minores ætate creare possit, vt sæpiùs fieri videmus, & optimis rationibus, & auctoritatibus licitum comprobat idem Paleoth. part. 1. q. 4 vers. & eo magis quamuis enim Romanus Pont. annos supplere non possit, potest tamen illorum indolem, & prudentiam agnoscere in annis iuuenilibus, iuxta illud, Cæsaris virtus contingit ante diem, & quod de Tobia cap. 1. legitur, quòd cùm esset iunior nihil tamen puerile gessit. Ad supremum verò Papatus apicem vt quis euehi possit quot annos natus esse debeat non videtur hæsitandum, sufficit enim in quacunque ætate eligatur, sed decens est ne minor annis triginta Summus Pont. renuntietur, Selu. de benef quæst. 5 p. 3. num. 14. Henriq. d. § 3. Campan. d. c. 6. nu. 50. Iul. Lauor. var lucub. tit. 4. c. 12. num 5.

Vtrùm autem dispositio huius text. qui requirit, vt nullus ad Episcopatus culmen promoueri possit nisi trigesimum suæ ætatis exegerit, locum habeat in supremis Religionum generalibus? In quo dubio Azor. instit. moral. p. 2 lib. 6. cap 6. q. 1. & Lud. Miranda in man. Prælat. tom. 2. q 3. art. 1. concl. 2. tenent Prælatos Regulares iurisdictionem quasi Episcopalem habentes trigesimum annum exigere debere. Contra quos tamen verior est sententia, immo sufficere ætatem annorum 25. vt melius resoluunt Soar. de Relig tom 4 l. 8 c. 3. n. 7. Sigism. à Bononia de elect dub. 2. n. 1. vers & hanc assertionem, Tamburin. de iure Abbatum, tom. 1. disp. 6. q. 9 n. 5. & 4.

Et de legitimo matrimonio.] Notatur ad hoc quòd ad 18
Episcopalem dignitatem promouendus de legitimo matrimonio natus esse debet, Franc. Leo in thesauro fori Ecclesiast p. 1. c. 3. n. 9.

Quales

19 Quales sunt per subsequens matrimonium legitimati, eum iuris fictione à tempore natiuitatis habeantur legitimi, Cou. *de sponsalibus*, *p.2.c.8.§.2.n.*30. Peg. *de fideicom.art.*24.*n.*12. Viuian. *tom.*2. *communium opin. lib.*6.*tit.*4.*n.*101.*pag.*17. Menoch. *conf.*16.*n.*5.& 17. & *conf.*799. *n.*12. Soar. *tom.*5. *de censuris*, *dist* 50.*sect.*5. *à num.* 10. Bellet. *disquisit cleric p.*1.*tit de disciplina clericali*, §. 2. *n.*18. Azor. *instit. moral. part* 3. *lib.*2. *cap.* 14. *q.* 14. Campan. *rub.*11.*c.*13. *num.*127. me citato *in hoc loco* Lauor. *var. lucubrat. tom.* 1. *tit.*4. *cap.* 16. *num* 61. quamvis huiusmodi non possint ascendere ad celsitudinem Cardinalatus, provt statuit Sixtus V in sua constit. 50. incip. *Postquam*, Sayr. *de censur.lib.*6.*cap.*10. *num.* 13. & 14. Bellet. *dict. tit. de disciplina cleric.* §. 3. *num.* 22.

20 *Et scientia commendabilis demonstretur.*] Nouissimè per Conc. Trident. *sess.* 22. *de reformat. cap.* 2 requiritur scientia, qua muneris sibi iniungendi necessitati satisfacere possit, veluti si antea in vniuersitate studiorum Magister, siue Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel iure Canonico, aut publico alicuius Academiæ testimonio, idoneus ad alios edocendos ostendatur. Cuius tamen Concilij dispositioni fuit additum per Const. Greg. XIV. incip. *Onus Apostolica*, relatam per Quarantam, *verbo*. *Electio*, vt peculiaris circa doctrinam promouendi ad Episcopatum diligentia adhibeatur, ita quod priuilegium Doctoratus, aut licentiaturæ nemini suffragetur, sed de eorum etiam doctrinâ diligens fiat inquisitio, nisi ex aliqua publica functio, ne illud notorium esset. Postmodum verò Clemens VIII. statuit quod ad Episcopatus in Italia assumendi in Vrbe coram ipso, & sacra Congregat. Cardinalium, aliorumque grauium, & peritorum Prælatorum, & virorum; in Gallia verò, & Hispania coram S. R. E. Cardinalibus Legatis ibi existentibus, & Legatis deficientibus coram Sedis Apost. Nuntiis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis de speciali Papæ mandatu, assistentibus aliis Prælatis, ac peritis viris, vt huiusmodi negotij grauitas requirit, se examini subiiciant, qui approbati, & non aliàs ad Ecclesiarum regimina admittantur, vide Menoch. *de arbitr.casu* 425. *num.* 39. Henriq. *in summ. p.* 2. *lib.*10.*c.* 16. §. 2. *lit. R.* & *c.* 3. §. 2. & *lib.* 14 *cap.* 9. §. 1. *vers. gradus*, Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon. tit. de ætate*, & *qualit. num.* 4 Benium *de priuil. Iurisconf. p.* 2. *priuil.* 24. Azor. *institut. moral. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 28. *q.* 9. & *lib.* 6. *c.* 6. *quæst.* 1. Lessi. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 14 *dub.* 24. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.*4. *num.* 67. Cened. *ad Decretum coll.* 51. *num* 4. *in fine*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 30. *tractat.* 3. *n.* 171. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de disciplina cleric.* §. 4 *à num.* 33. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part.* 1. *cap.* 3. *n.* 10. & 11. Campan. *in diuersorio iuris Canonici*, *rub.* 5. *cap.* 4. *per totum*, m citato *in hoc loco* Iul. Lauor. *var lucubr.tom.*1.*tit* 4.*de elect.c.*16. *n.*18.& 19.

21 In assequutione Episcopatus Theologus præferendus est Canonistæ, præcipuè vbi hæreses pullulant, Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *q.* 11. *art.* 4. Bobadil. *in sua politica*, *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 14. Henriq. *in summ. lib.* 10. *cap* 35. §. 1. *lit. E* Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 18. *q.* 10 Benius *de priuileg. Iurisconf. p.* 2. *priuil.* 25. plures per Cened. *ad Decret. collect.* 51. *n.* 1. In pertinentibus verò ad forum iudiciale, & censuras ac pœnas Ecclesiasticas Canonistæ Theologis præferuntur, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 71. *n.* 49. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 2. *c* 17. *q.* 1. & *part.* 3. *lib.* 1. *c.* 3. *q.* 4. Fr. Emman. *d. art.* 4.

22 Vnde Canonistis potiùs quàm Theologis adhærendum esse in materia vsurarum, resoluunt Viu. *tom* 1. *communium opin lib.*1.*tit* 10. *de decimis*, *n.*15. *vers.* & *in hoc*, *pag.*187. Gemin. *de vsuris commento* 4 § 4.*n.*67. Gasp. Roderic. *de annuis reddit.lib* 3 *q* 4 *à n* 64 Marta *de iurisd. part.* 2. *cap.*7. *n.* 14 & *in votis nouissimarum decis. voto* 14. *n.* 5. Cardin. Mantica *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 2. *tit* 1. *num.* 58. Item & in materia matrimonij, decimarum, & similium, vt per Benium *d. priuil.* 25. *n.* 3 vbi *priuil.* 16. resoluit in beneficiis & officiis obtinendis Canonistam Theologo præferri debere.

§. Cùm verò.

Beneficia electi in Episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem sequutam, vel postquam præfixum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit. Colligunt Doctores *in princ text.* citati.

Et confirmationem electionis acceperit.] Notatur ad 23
hoc quod Episcopus electus antequam sit confirmatus non potest administrare ea, quæ sunt iurisdictionis, vt per Selu. *de benef.p.* 2 *q.*15. *à princ.* Perez *l.*2. *vers. est & al* 4, *tit* 6. *lib.*1. *Ord.pag.*151 Azor. *inst mor p* 2. *lib.* 3.
*c.*28. *q* 4. & *c.*19 *q* 9 post confirmationem verò, etiam 24
antequam sit consecratus, habet ea, quæ sunt iurisdictionis, non quæ Ordinis, Cosm. *in pragm. sanct. tit. de elect verb. benedictionis*, *n.*3. *pag.*149 Cou. *var lib* 3. *cap.* 16. *num* 6 Flamin. *de resignationibus lib* 10. *cap* 6. *numero* 30. Azor. *instit. moral part.* 2. *lib.*3. *cap.* 19. *q.* 5.
cum seqq Vnde poterit exequi gratias directas suo 25
prædecessori ratione dignitatis, Flores de Mena *var. quæst. lib.* 1. *q* 5. *num* 75. & indulgentias dare, D. Th. *in* 4. *dist.* 20. *q* 1. *art.* 4. *quæstiunc.* 2. Soar. *tom.* 4. *disp.* 30 *sect.* 3. *num* 3. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 7. *n.* 11. August. de Ancona *de potestate Ecclesiæ*, *q.* 29. Azor. *d. cap.*29.*q.* 8. Alphons. Aluar. Guerrero *in speculo iuris Pontificij*, *c.*28 Nugn. *in addit quæst.* 13. *art.* 1. *quæstiunc.* 3. *vers. secunda conclusio*, Campan. *in diuersorio iuris Canonici in proœm. num.* 2. & dimissorias ad Ordines concedere, Flores de Mena *var. lib.* 3. *q.* 24. *n.*11. vbi *n.*18. resoluit, quod potest dispensare in casibus in quibus posset si esset consecratus. Hodie verò Episcopi & alij Prælati Superiores, Abbates & cæteri Monasteriorum regimina exercentes à Sede Apost. promoti absque literis Apost. ad commissas eis Ecclesias & monasteria accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non possunt, per *Extrauag. iniunctæ* 1. *de elect. inter. commun.* vbi dixi.

Et Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit.] Notatur ad hoc quod primum beneficium Curatum non perditur nisi fuerit capta possessio secundi, vt per Flam. *de resign.lib.*3.*q.*1.*n.*91. Gutier. *conf.*10. *à n.* 4. dicam infrà *ad c. de multa*, *de præbend.* interim vide quæ ego ipse *de officio & potestate Episcop. p.* 3. *alleg.* 61. *à num.* 28. 26

Decurso tempore de consecrandis Episcopis.] Tempus ad consecrationem est trimestre à notitia confirmationis, Conc. Trid. *sess.*23. *de reformat. c.*2. Bertachin. *de Episcopo*, *tract.* 1. *lib.* 3. *quæst.* 1. *fol.*82. Rendina *in promptuario receptarum sentent. tit.* 58. *à num.* 12. optimè Flamin. *de resign. lib.*7. *q.* 1. *n.*91. praxis Episcop. *part.* 1. *verbo consecratio Prælatorum*, Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part.*1.*c.*3. *num.*10. Card. Tusch. *pract. concl. tom.*2. *lit. C. concl.* 741. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gl.*24. *num.* 141. Azor. *instit. moral. part.*2. *lib.* 3. *cap.*40. *in princ* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.*32. *tract* 2. *n.* 58. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 6. *cap.* 6. *n.* 9. 27
Et dispensatio concessa Episcopis 28

vt vltra prædictos tres menses consecratio differatur non extenditur ad retentionem beneficiorum, Sanch. *de matrim.lib.8 disp. 1 n.24.*

29 *Beneficia, quæ habebat*, &c.] Beneficia obtenta vacant ipso iure per promotionem ad Episcopatum post adeptam possessionem,& consecrationem sequutam, vel postquam præfixum tempus ad consecrationem petendam lapsum fuerit, Concil. Trident. *sess 7.cap.9. & sess.23. de reformat. cap. 2.* Lambertin. *de iurepatron. p.1.lib.. quæst 6.art.15. à num...* Hojeda *de incompatibil. benefic part.1 c.4.num.3.* Put.*decis 4 8.num.1.& 3.lib.2.* Verall. *decis.400. num 1 lib.2.* Flamin. *de resignat lib.3. quæst num.76.* Petr. Greg.*de benef.c.24 n.10.* Anast. Germon.*de indultis Cardinalium, § si verè . à num 20.* Azor.*p 2 lib 7 cap 16 quæst.12.* Aloys. Ricc. *in collect. decis.p 4.collect 86 .* Io. Cochier.*ad reg 24 Cancel.n.26.* Vgolin. *de officio & potestate Episcopi, cap 1. § 2 num.3.* Gonzal.*ad reg 8 Cancel gloss.15. num.52.* Camill. Borrell. *in summ. omnium decis tit 21. num 84. & num 8.* Nicol. Garcia *de benef part.1 cap.6.à num.1.* Card.Tusch.*tom.1. lit.C conclus.44 num 6* vbi post Oldrad. *cons.14.num. 3. & 4.* subdit, non procedere in Abbate, neque in aliis dignitatibus. In prouisis tamen per Summum Pont. (quæ prouisio & electionis & confirmationis vim habet) statim quod per eum promotus est beneficia ipsius possunt conferri tanquam vacantia,non expectata consecratione, vt de stylo Curiæ seruatur, ita vt iam non possint renuntiari: Flamin.*d. q. 1. à num.77.* Azor.*d q. 12.* Anastas. Germon.*d § si vero, n.21.* quos ego ipse refero *de officio & potestate Episcopi, p.3. alleg. 57. num. 68.* vbi *numeris seqq.* multa de hac materia inuenire poteris. Quod autem hæc vacatio fiat per solam promotionem ad Episcopatum non expectata possessionis apprehensione, de stylo tantùm Curiæ Romanæ, asserit Rot.*in Terdonen. pensionis 2. Decemb.* 1585. coram Card. Blanchetto, *& in Caribogien. pensionis 13. Februarij* 1604. coram Card. Pamphilio sen. Stylus autem ex eo procedit quod Papa in promotione consistorialiter decernit illa vacare eo ipso à die promotionis Rot. *Capuaquen. Abbatia 16. Maij* 1620. coram bonæ memoriæ Dunozeto, & id eo Rot.coram Card.Seraphin.*decis.110.& num.1.* articulo maturè discusso declarauit prædictum stylum procedere quando Papa in actu promotionis, vel translationis decernit vacare beneficia, alias vbi non adest expressum decretum vacationis, standum est dispositioni iuris, & ideo ad inducendam vacationem requiri adeptionem possessionis, resoluunt Doctores suprà citati, refert Ferentill. *in annot. ad decis. 464. Buratti lit. A.*

Per promotionem autem ad Episcopatum in terris infidelium non vacant beneficia, Anast. Germon. *de indultis Cardin. § si verò num.26.* Nau.*cons.14.num.3. de elect.* Ioan.à Cochier.*ad reg.14.Cancel n.26.* Paris.*de resignat.lib 2 q 1 n.9 & n.89.* Azor.*instit.moral.p 2.lib.7. cap.16 p.12.* Nicol.Garc.*d.c.6 n.44.* ego ipse *d.alleg 57. num.74.*

§. Inferiora.

Assumendus ad dignitates, & officia citra Episcopatum,ac curata beneficia debet attingere 25.annum, & aliàs esse idoneus scientia, & moribus,& si non est in Ordine requisito, debet se promoueri facere in proximis temporibus,aliàs monitus non parens priuatur beneficio,non obstante appellatione, nisi ex causa legitima excusetur.Colligunt DD.*in princ.text* citati.

30 *Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum*, &c.] Concordat Conc. Trid. *sess.14.de reformat.cap.12.* in illis verbis, vbi, *Nemo igitur deinceps ad dignitates quascumque quibus animarum cura subest, promoueatur, nisi qui saltem vigesimum quintum ætatis suæ annum attigerit.* refero ego ipse *dict part 3. alleg 60. num. 65.* quæ quidem Concilij dispositio locum habebit,si principaliter cura subest; si verò accessoriè vnita sit Parochialis dignitati,eam obtinens non debet necessariò attingere vigesimumquintum annum, prout decisum referunt Galet. *in Margarita casuum conscient. verbo, Parochus 6.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici rub. 7. cap 6 num 22.*
Vnde dignitas, quæ 31
iurisdictionem spiritualem habet, non potest conferri ei,qui 25. annum non attigerit, Nau. *cons. 4. num.2. sub tit de ætate & qualit in vtraque edit.* Sayr. *in floribus dec sub eod tit decis.4.*
Et ad quamcunque principalem 32
dignitatem in Collegiata requiri ætatem vigintiquinque annorum inceptorum, cùm regulariter habeat curam animarum in foro interiori, vel saltem in exteriori, resoluit Nicol. Garc. *de benef part.7. cap.4. num 61.* Filliuc.*tom.3. tract.41. capit.5 numero 31.*
Idem 33
in Abbatibus resoluunt Bertach. *in suo repertor. verb. Abbas num. 64 & 71.* Azor.*instit. moral.part.2.lib 6.c.5. q 1.* Lessi.*de iustitia,lib 1.cap.34. dub 20.n.207.* Valer. Reginald.*d lib. 30.tr. 3.n.164.* Ioan.Ant.Massobr *d.dub. 11 à n.12.*

Vigesimumquintum annum ætatis attigerit.] Notatur 34
ad hoc quod in beneficio curato requiritur ætas annorum vigintiquinque, vt per Menoch. *remed. 15. recuper.numero 412.* Rebuff. *de pacificis possess. num.182.* Valer. Reginald. *d. tract. 3. numero 164. vers. aduerte,* Flamin.*de resignat.lib 4.q.9.numero 14.cum seqq.& q.11. num.14.* Nicol.Garc.*d part.7.c 7.num.41.* Cened.*part.3. collect.30. num.1.* Hoied.*de incompatibil. benefi.. parte 1. cap 14.numero 22.* Petr.Greg *rei benefic. cap 17.numero 5.* Guttier *canon. lib. 1.cap 16. numero 3.* Emman. Sà *verbo beneficium num 9.* Filliuc.*tom 3 tract.11.cap 5 numero 19.* Ioan. Anton.Massobr.*d dub 11.numer 27* Qui quidem vigintiquinque anni ad Ecclesiam parochialem obtinendam non requiruntur completi, sed incepti sufficiunt,vt satis adducitur ex verbis huius text. ibi, *attigerit*,& ex *cap.licet canon. de elect l 6.* Ex Trident.Conc. *d.c. 12.* ex quibus ita deducunt omnes modo citati, optimè Nau *in man. cap.25. numero 116.* in qua ætate Episcopus dispensare non potest; vt scilicet quis ante 25. annum Parochialem Ecclesiam valeat obtinere, cùm enim constet hanc ætatem huiusmodi beneficiis requisitam ex generali Concilij Lateranensis constit. in hoc text. & Lugdunensis *in d. cap. licet canon.* & Trid. *dicto cap 12.* & constet contra generalis Concilij decreta Episcopum dispensare non posse, sequitur in huiusmodi ætate illum dispensare minimè posse, atque ita post Specul.notauit S lu.*de benefic part.2.q.3. n 31.* Imol. *in Clem.1. n. 14 .de statu monach.* Corras.*de Sacerdot. p.1.c. . num. 1.* Trot. *de vero & perfecto clerico lib.2 cap.18.num. .* Petr. Greg.*d num.5.* Ad text verò *in c. 2. de ætate & qualit.* respondebitur prout in addit. ad eundem.

Amplia Parochiale beneficium conferri non posse ei,qui legitimam non habet ætatem, quamvis iam ad Sacerdotium sine legitima dispensatione fuerit ordinatus, gloss. *verbo ætate, in c.ei qui 29. de præbend.in 6.* quam ibi sequuntur Doctores communiter,& memorabilem dicit Nau. *cons.7.n 6 de ætat.& qual* Curatum beneficium quod dicatur dixi *de offic. & potestate Episcopi,p.3.allegat.67.num.159.cum seqq.* Massobr.*in d.praxi prælud.3.*

§. Clerici.

Eligentes indignum contra formam huius cap. priuati sunt pro prima vice potestate eligendi, & idem

idem in Collatore, & defectum Capituli supplet Episcopus, & è conuerso, & si Capitulum negligit, sit deuolutio ad Metropolitanum. Colligunt Doctores *in princip.citati.*

35 Probat hic §. scienter eligentes indignum priuari ipso iure electione, & ius eligendi admittere. Tiraq. *in § hoc sermone, limit.1 n.32.* Bellacomb. *tom.1.communium opinionum, lib.1.tit 5.n.21.pag.171.* Molina *de primog lib.2.c.4.n.38.* Azor. *instit.moral.p.2 lib.1.c.14.vers. ius eligendi*, Lauor. *var.lucubrat.tit.4.c.15.n.76* Filliuc. *moral.q.tom.3.tract 41 c.4.n 173.* Paul. Layman. *in quæst. Canon. de Prelat. elect. q.70.* Tambur. *de iure Abbatum tom.1 disp 6.q 8.n.18.* Sigism. à Bononia *de elect dub 91. n.4.* Stephan. Gratian. *discept.forens.c.58.n.11.* Cald. Pereira *de potestate elig.c.1. n 60.* vbi quoque hoc procedere dicit etiam in electore officij secularis. Indignus autem quoad hoc propositum is dicitur, qui habet defectus personæ expressos in hoc text. ita Panorm. *hic n.6.& in c.cùm inter il.1.n.15.hoc tit.* Nicol. Garc. *de benefic p.7.c.12.n.84.* Soar. *de censur disp.24.sect.2.n.12.* Auil. *in simili tract p.2.c 6.disp 12.dub 4.ad finem*, Sigism. à Bononia *de elect dub 61.n.11.* Tamburin. *de iure Abbatum tom.1.disp.6.q 8.n.19* An verò eligens præsumatur sciuisse electum illum fuisse indignum, iudicis arbitrio est relinquendum, vt post Pelaez *de maioratu p.1. q.19 à n.1.* declarat Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol 441.*

36 *n.9.* Vnde patroni Eclesiastici, qui dicuntur eligere, priuantur iure præsentandi sicut eligentes, Aloys. Ricc. *in collect decis.p.4.collect.1029.& in praxi aurea resol.441. n.4.* Si autem præsentantes sint patroni laici pro ea tantùm vice præsentandi iure priuantur, si indignum scienter præsentauerint, vt per Roch. *de iurepatron. verbo, honorificum, n.15.* Lambertin. *eod tract part.1. lib.2. q.10.art.4 n.23.* Perez. *l.2. vers. pro quo sit conclusio, & vers. tertia conclusio, tit.6. lib.1. Ordin. pag.153.* Marc. Anton. *lib 1 resol.19 n vlt.* Cald. Pereira *in c 1.num.61.* Vgolin. *de potestate Episcopi, c.51.§.1.n.4.vers. Secundo,* quos ego ipse refero *de officio, & potestate Episcopi, part.3.alleg.72.n.105.* Sic etiam conferens scienter beneficium indigno priuatus est conferendi potestate, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit pœna contra collatores indignis conferentes, n.1.* Card. Mantic. *Rota decis.158.*

37 *n.2.* & propter conferentis negligentiam deuoluitur ad Superiorem beneficium incapaci collatum. Innocent. *in c.cùm in nostris, n.1.vers.sed si talis electus, de concess prebend.* quem *ibidem* sequuntur Ioan. Andr. *n.4.* & Abb. Panorm. *n.22.* ac etiam Mantic. *d decis.138 n.1.* & quamuis non possit argui negligentia Ordinarij Episcopi nisi à die scientiæ, *cap licet, infrà de suppl neglig. Prælat.* Rebuff. *in praxi, sub tit. de deuolut n.10.* tamen debuit prius scire conditionem eius, cui confert beneficium, & ita præsumitur, ex Rebuff. *d. tit. pœna contra collatores, à n.2.* quia antequam conferat, de vita, & moribus illius debet inquirere, & plenam eius notitiam habere, *c.bonæ, il.2.in fine*, vbi Abb. *n.15.de postulat. Prælat.* Rebuff. *d.tit pœna contra collatores, n.3.* Si

38 Vicarius contulerit beneficium indigno, non esse Episcopum conferendi potestate priuatum tenent Rebuff. *in pract.benef.tit.form. Vicar n.140.* Sbrozz. *de Vicario Episcopi, l.3. q.37.* qui declarant nisi Episcopus habuerit ratam collationem.

39 *Priuatos.*] Ita est, ipso iure, vt per Bellacomb. *d.n.22.* Card. Pereira *d.c.n.62.*

SVMMARIVM.

1 *Compromittentes super electione tenentur recipere electum à compromissario si est idoneus.*

2 *Potestas data alicui per viam compromissi, & gratiæ, non potest etiam re integra reuocari.*

3 *Tertiarij cuiuslibet religionis connumerantur inter personas Ecclesiasticas.*

4 *Tertiarij gaudent fori priuilegio, præcipuè si viuant in communitate.*

Cap. Causam quæ. VIII.

Compromittentes tenentur acceptare electum à compromissario si electus est idoneus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Barbat. Anchar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 108* Alagona *in compend. Iuris Canon. pag 42.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1 Decretal. lib.1 tit.4 c.17.* & est post Concil. Lateranen. *p.40.c.5.* 1

Collige ex text. quod quando est data potestas alicui per viam compromissi, & gratiæ, illa potestas etiam re integra reuocari non potest, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit forma Vicariatus, n.197.* 2

Notari hunc text. ad hoc quod Tertiatij cuiusvis Religionis connumerantur inter personas Ecclesiasticas, aduertit Aloys. Ricc. *in collect decis.4 collect.1051* ac etiam gaudere fori priuilegio si viuant in communitate, seu claustraliter, vt tenent Alphons. del Castillo *Sicilia decis.88* Grilenzon. *cons.49.* Squillante *de priuileg. cleric.c.7.num.42.* Diana *resol.moral p 1.tract.1.resolut 84.* Iacob. de Graf. *in decisionibus aureis lib.2 cap 49.num.27.* Curia Philip. *part.3. § 1. n.15.* Soar. *tom.5.de censuris, disp.22. sect.1.n.50.* Fr. Ludou. Mirand. *in man. Prælati tom.1.q.36.concl.2.* Molina *de iustit. tom 4 tr.3.disput.50. num. 4. in princ.* Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi criminali Regular. tit.4. cap. 30. num. 6.* Quid autem dicendum si in communitate non viuant, vide per me resoluta *de officio & potestate Episcopi, part 2. allieg.12. num.31. & de iure Ecclesiast. lib.1. cap. 39. §.2. vers. de Fratribus:* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.*

2 *Electus ante confirmationem non potest conferre beneficia.*

3 *Episcopus Canonicà institutione confirmatus habet omnia, quæ sunt iurisdictionis, & quid attenta Extrauag. iniuncta, de electione ostenditur.*

Cap. Nostri. IX.

Electus ante confirmationem non potest conferre beneficia, vel aliquid administrare. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innocent. Imola, Anania, Panorm. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 108.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 42.* remissiuè Ximen. *in concord. p.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib.1. tit.4.c.18.* & est post Concil. Lateranens. *part.45.c.1.* 1

Cum

2 *Cùm sua non sit electio confirmata.*] Notatur ad hoc quod electus ante confirmationem non potest conferre beneficia, vt per Seluam *de benefic. part 1 q 15. à princ.* R. boss. *in tract. de pacificis possess. n. 251.* poterit tamen si electus simul sit & confirmatus, quamvis non consecratus. Valet Reginald. *in praxi fori pœnit lib. 30.*
3 *tract. 4. num. 140.* Episcopus enim canonica institutione confirmatus habet ea omnia, quæ sunt iurisdictionis, Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resolut. 136.* Azor. *instit. moral part. 2. lib. 3. cap. 29 q 5.* Verùm attenta dispositione *Extrauag. iniuncta, de elect. inter communes*, opus est vt Episcopus si velit ea, quæ sunt iurisdictionis, exercere, obtineat literas Apost. sine quibus nec admitti & recipi tanquam Episcopus, nec possessionem Ecclesiæ sibi collatæ consequi potest, D. Barbosa *in l. divortio in princip p. 1. num. 50. ff. soluto matrim.* Flamin. *de resignat. lib. 8. q. 5. num. 33.* Azor. *d. c. 29. q. 9. vers. cæterùm.*

SVMMARIVM.

1 *Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra priuilegia Ecclesiæ, cassanda est.*
2 *Priuilegij tenor attendendus est.*
3 *Verba intentioni deseruiunt, non intentio verbis.*

Cap. Considerauimus. X.

1 Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra priuilegia Ecclesiæ, est cassanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Hostiens. Ioan. Andr. Imol. Innocent. Bald. Anania, Panorm. Dec. Butr. Henric. Anchar. Compost. Viuian. *in rationali libri primi iuris Pontificij, pag. 109.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 42.* remissiuè Ximen. *in concord part. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. cap. 21.*

Post appellationem, &c.] Notatur ad hnc quod electio facta post appellationem est nulla, vt per Luc. Castellin. *de elect. cap. 16. num. 3.* vbi *num 1.* per hunc text. resoluit non esse admittendam, miniméque valere appellationem ne fiat electio simpliciter, & absolutè, secus verò si appellatio contineat ne fiat electio nisi canonica, & assignetur probabilis causa appellationis.

2 *Contra tenorem priuilegiorum.*] Notatur ad hoc quod priuilegij tenor attendendus est, nec de illo iudicandum nisi ipsius tenore inspecto, vt per Abb. Butr. Anchar. Dec. & Socin. *in c porro .infrà de priuil.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis n. 8.* Burg. de Pace *q. 1 num 17.* Surd. *cons. 1. à n. 31.* Intellige non solùm quoad verba, sed etiam multo magis quoad mentem, vt si de ea appareat à verbis recedendum sit, & quoad senserit concedens potiùs sequendum, vt probat text. *in c. quanto 26.* vbi gloss. *verbo, sola, ille tit. de priuil.* & vbi notarunt Butr. & Socin. vterque *n. 2.* aduertunt Henriq. *in sum. lib. 3. c. 30. in princ. iuncta lit. C.* Sanch. *de Matrim lib. 8.*
3 *disp. 1. n. 11.* nam verba intentioni deseruiunt, non intentio verbis, *c. sedulo 38. dist.* & colligitur ex vulgari regula, *l. non aliter, ff. de legatis 3. & l. 3. §. conditio, ff. de acquirendis legatis*, cum innumeris, quæ latè congerunt Tiraq. *d. verbo, libertis, à n. 47.* Card. Mantic. *de coniectur. vltimarum volunt. lib. 3 tit. 3. n. 9.* Simon. de Prætis *de interpret. vltimarum volunt. lib. 1. dub. 1 solut. 1. à n. 280.*

SVMMARIVM.

1 *Metropolitanus confirmatus licèt nondum receperit pallium, potest suum suffraganeum consecrari facere.*
2 *Delegari possunt ea, quæ sunt Ordinis, si delegatio ex iusta causa fiat.*
3 *Episcopus postquam fuerit in Archiepiscopum promotus, & nondum pallium consequutus, non potest virgines consecrare, Chrisma conficere, nec Clericos ordinare.*

Cap. Suffraganeis. XI.

Metropolitanus electus, & confirmatus antequam recipiat pallium, potest mandare suffraganeis, vt consecrent Episcopum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Innoc. Anchar. Bellam. Host. Ioann. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Butr. Henric. Boich, Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag. 109.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag 42* remissiuè Ximen. *in concord p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2 Decretal. lib 1. tit. 3. c. 1.* 1

Collige ex tex. quod possunt delegari ea, quæ sunt Ordinis si delegatio ex iusta causa fiat, nempe. Episcopo absente, vel impedito, vt per Cou. *var l. 2. c. 20. num. 3.* Borsat. *cons. 110. n. 12. in princ.* Bertacin. *de Episcopo, tit. de vita Episcopi, n. 2. in fine*, Sbrozz. *de officio Vicarij lib. 1. q. 5. n. 11.* 2

In gloss. *Pallium*, ibi, *quia ante pallium nec ptum non potest consecrare virgines*, &c. Notatur ad hoc quòd Episcopus postquam fuerit in Archiepiscopum promotus, & nondum pallium consequutus, non potest virgines consecrare, Chrisma conficere, nec Clericos ordinare vt Episcopus, nec Archiepiscopus, Quaranta *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, auct. 12.* vbi Prosp. de Augustino *in addit.* id dicit verum in suo Archiepiscopatu tanquam Archiepiscopus, vt etiam notat ea, quæ sunt Ordinis ante receptum pallium alteri posse committere. 3

SVMMARIVM.

1 *Eligi iterum potest is, cuius electio fuit cassata vitio personæ, sed electionis modo, secus si vitio personæ.*
2 *Reprobatus semel ad aliquam Ecclesiam vitio personæ nec ibi, nec alibi potest eligi.*
3 *Electionis cassatione vacat ipso iure beneficium.*
4 *Personæ vitio, qui ad beneficia eligi, seu præsentari non possunt, quales sint, remissiuè.*

Cap. Super eo. XII. *Clem. III.*

Electio cassata non vitio personæ, sed electionis, non impedit quin electos iterum eligatur etiam in eadem Ecclesia dummodo aliqua simonia non intercesserit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innocent. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 110.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 43.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2. & vol. 2. repetitionum iuris Canonici ad lib. 1. Decretal.* Ioan. Caldetinus refertur ab Anton. Aug. *collect. 2. Decretal. lib. 1. tit. 3. cap. 3.* 1

Probat hic text. semel reprobatum ad aliquam Ecclesiam vitio personæ, nec ibi, nec alibi posse eligi, secus 2

secus tamen si electio cassata fuit propter vitiosum processum, vt per Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom 2.q 23.art.11.concl.5.vers.circa sextum.*

3 Notatur ad hoc quod per cassationem electionis vacat ipso iure beneficium, Ioan. à Cochier *in comment ad reg 8. Cancel.num.19. vers.11.* Gonzal.*ad reg 8. Cancel gloss.15 n.46.*ego ipse *de officio & potest. Episcopi p.3 alleg.57.n.118.*

4 *Non vitio personæ.*] Qui autem sunt hi, qui vitio personæ ad beneficia eligi, seu præsentari non possunt, dixi ego ipse *de officio & potestate Episcopi, p.2.alleg.42. & p.3.alleg.72 à n.79.*

SVMMARIVM.

1 *Postulari potest in Abbatem non professus si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio.*

2 *Religiosus nondum professus potest in Abbatem postulari, quamvis non possit eligi.*

CAP. Cùm Monasterium. XIII.

1 POstulari potest in Abbatem non professos si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. Colligont ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Anch. Compost. Vinian. *in rationali primi libri iur Pontif pag.111.* Alagon.*in compend Iuris Canon pag. 43.*remissiuè Ximen.*in concord p.1.* referrur ab Anton. August.*collect.1. Decretal lib.1.tit.3 c 5.*

2 Hanc eandem conclus.ex hoc text.desumunt Præposit.*in c sicut 2. n.3. dist.43.* Abb. *in c.qua ingredientibus n.4 de testam.*Dominic.*in c.nullus n.4.hoc tit.lib.6.*Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit lib.30.tract.3.n.202. in fine,* nouissimè Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment.ad d cap sicut n.2.* vbi intelligit, dummodo talis postulatio debeat peti à Papa, & non ab inferiore.

SVMMARIVM.

1 *Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo*

2 *Consuetudo non potest tollere libertatem in eligendo, potest tamen inducere, vt ex certo genere personarum electio fiat.*

3 *Conuentuales dicuntur à conuentu, seu à conueniendo.*

4 *Episcopi electio quo loco fieri debeat, remissiuè.*

5 *Principium omnium gerendorum à Deo sumendum.*

6 *Electionibus Prælatorum Spiritus Sancti gratiam innocari vsus est receptissimus.*

7 *Priuilegio, vel consuetudine possunt Reges habere ius nominandi Episcopos, vel eorum electioni assensum præstandi.*

8 *Hispaniarum, & Lusitaniæ Reges potiuntur iure nominandi, seu præsentandi Episcopos ad Ecclesias Cathedrales.*

9 *Franciæ Rex habet ius nominandi, seu præstandi Episcopos ad Ecclesias in suo Regno.*

CAP. Cùm terra. XIV.

1 ELectio debet esse omnino libera, & consuetudo contraria non valet, vt illa, quæ Hierosolymæ vigebat, qua erat solitom duos latenter Patriarchæ, vel principi nominare in Prælatos, & Patriarcha, vel Episcopus quem volebat, admittebat, vel electionem irritabat. Non tamē prohibetur quio Patriarchæ, vel Regis pro tempore assensus requiratur, vbi id est solidum, sed solùm mandatur vt electio liberè, & canonicè fiat, vt nimirum electores in vnum locum conocniant, & personam nominent, &c. Nec sit plena facultas laico electionem impediendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Henric. Panorm. Bald. Butr. Anch. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 111.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag. 34.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 1.* refertur ab Ant. Aug.*collect.1. Decretal lib. 1.tit.3. cap 6.*

Praua consuetudinis.] Notator ad hoc quod consue- 2
tudo non potest tollere libertatem in eligendo, vt per Con.*spon al.p.1.c.3 §.5 n.9.* vbi tamen asserit quod potest inducere vt ex certo genere personarum fiat electio, per text. *in c cùm dilectus, de consuetud.* & molto minus superiores, iuxta ea, quæ resoluunt Panormit. *in cap. licet num. 7. hoc tit.* Nau. *cons. 5. sub eod. tit.* Fr. Emman.*in summ tom 1 cap.103.* & Sacra Cardin. Congreg. Concilij Trid. requisita an stante libertate electionis liceat Prælato, soperiori proponere, doo vel tres, ex qoibus necessario vnus eligatur? Respondebit non licere, teste Castellin.*de electione cap.14 num.60.in fine.*

Conuentualibus Ecclesiis.] Dicuntur conuentuales 3
à conuentu, seu à conueniendo, Rebuff. *in praxi benef. part.1. tit. regularia beneficia, num 4.* Ant. Fabrit.*rei beneficiaria.tit. de beneficiis Cathedralium, n. 21.* vbi asserit quod secondùm proprietatem sermonis conuentuales dici possunt etiam Cathedrales, & aliæ, qoæ Collegiom habent, licèt sæculares sint, quod etiam dicit Azor.*instit.moral part.2.lib.9.cap.3 quæst.14.vers conuentuales.*

In quo fuerit electio celebranda.] Electio Episcopi quo 4
loco fieri debeat, dicam infrà *ad cap. quod sicut 28. hoc tit.*

Inuocata Spiritus sancti gratia.] Principium om- 5
nium gerendorum à Deo sumendum, & Pontifices & Imperatores docent *in cap in nomine Domini 23 dist. & in l.1 C.de offic. Prætoris Africæ,* cum aliis citatis à Ioan. Vallens. Peixotio *super repet. Signoroli de Homoda. ad rub. C.qui admitti à n.1.* Mozz.*de contractib.tit. quomodo contractus deficiat, à n.27.*Steph.Gratian. *Marchia dec.1.* Fr.Paulin. Bertin. Lucens.*in praxi criminali Regularium, tit 4.in princ.n.6.*Cald. Pereira *de empt & vendit.c.1.n 1. & 14.* Specialiter verò in electionibos Prælatorum
Spiritus sancti gratiam inuocari vsos est receptissimus, 6
vnde pro forma & validitate electionis præmittendam esse Missam de Spiritu sancto constituit Basil. Concil. *in pragm sanct §.& cùm humana fragilitatis,* notant Petr. de Biaxio *in direct.electionum, part.3.c.13.n.2.*Petr. Gregor.*ad decretal de electione, c.15. n.3.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom 2. quæst. 52. art. 2.* quod intelligit Abb. *in cap cum Ecclesia num.1. de causa possess.* quando adest particularis constitutio cum claus irritanti, aliàs enim Missam de Spiritu sancto in electionibus non esse de essentia, sed de solemnitate, resoluont Tabien. *verbo electio 2. num. 10. in fine,* Sigism. à Bononia *de elect. dub.19.num.5.* Lauor.*var.lucrubat.tit.4.cap.19.num.43.* Tamburin. *de iure Abbatum tom. 1. disput. 5. quæst. 6. num.18.*

Regis.] Notatur ad hoc quod priuilegio, vel con- 7
soetudine possunt Reges habere ius nominandi Episcopos, vel eorum electioni assensum præstandi, vnde optimis rationibus defendi potest ius illud, quo Hispaniarum & Lusitaniæ Reges potiuntur nominandi, seu præsentandi Episcopos ad Ecclesias Cathedrales

quo

quocumque modn vacantes, quas refero eg ipse *de officio & potestate Episcopi, p.1. tit.1 c 3. à n .9* prout de nostro Lusitaniæ Rege agens latè comprobat Cabed. *de patronatib Regia Corona, c 37. per totum.* Gabr. Pereira *de manu Regia tom 1. pag 234. n 76.* vbi ait hoc ius præsentandi in Lusitania esse à tempore Regis Alphonsi V. refert Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in comment ad cap. cùm longè 61. dist. 63.*

Et de Hispaniarum Rege, *l 18 tit. 5 p 1. & l 3 tit. 6. lib. 1. recopil.* Cou. *de sponsalibus p. 2. § 10 à n 5.* Cassan. *in Catalogo gloria mundi, p. 5 consid 24. vers 99.* Palat. *in introduct. rub de donation. inter virum, n. 24 & de benef vac. in Curia, § 4 & 8.* Perez *l 5 tit 3 lib. 1 Ordin pag 70. & l. 2. tit 6. eod lib. pag 148* Azeued. *l. 1. tit. 6 lib. 1 nona recopilat.* Mench. *controvers illustr. c 22 n 14. cum seq & c 51 à n. 3.* Spin. *in speculo testam. gloss. 4. princ n. 1,* Guttier. *practic. lib 3. q. 13. n 72.* Bobadil. *in sua politica, lib. c. 18 n. 215.* Quintanad. *Ecclesiast l. 1. c. 5. n 4.* Azor. *instit moral p. 2. lib. 10. c 7 q 4.* Fr. Emman. *quæst Regul. tom. 2. q 21 art. 2.* Camil. Borel. *de Regis Catholici præstantia c. 50 à n 4 & ex n. 36.* plures alios refert Cened. *ad Decretum collect. § 1. num 3.* Marian. *in histor a Hispania lib 26. c. 5.* vbi ait
8 quod Papa Adriannus VI. concessit Carolo V. Imper. & eius successoribus ius præsentandi Episcopos Hispaniæ, qui antea prouidebantur ad supplicationem Regum. Illustriss. D. Roderic. à Cunha *in comment. ad c. 2. n. 7. dist 23.* Gil. Gonzal. *in sua historia de Salamanca lib. 3. c. 18.* latissimè Salgado *de protect Regia tom. 1 p. 3. c. 10. n. 223. cum multis seqq.* ex quibus Quintanad. *d c. 5 pag. 46 & 47.* dicit hanc consuetudinem nominandi Prælatos esse iam immemorabilem etiam ante natiuitatem Caroli Magni, & Camill. Borrell. *d cap 50. ex n 36.* dicit quod præsentandi ius & nominandi Prælatos fuit anno circiter 979. in anno primo Agathonis Papæ, quo tempore fuit facta declaratio Concilij Toletani, de quo *in cap cùm longè 61 dist.* in quo supponitur longo antè tempore Regibus Hispaniæ ius illud competiisse, præcipuum tamen fundamentum huius iuris Regij patronatus est priuilegium Apost. quod habent Reges Hispaniæ, de quo *in l 1 tit. 6. l. 1. recop.* Nicol. Garc. *de benefic p 5. c 1. n 11.* & quales quotque Episcopatus prouideat Rex Catholicus tam in Hispania & Lusitania, quàm in Neapolis Regno, & in Sicilia, & in Regno Sardiniæ & in Ducatu Mediolanensi, refert Mart. *de iurisd p. 1. c. 10 n 15.*

9 Et de Gallorum Rege agunt Rebuff. *in conc tit. de electionis derogat. vers quintum tempus, & in tr nominat. q. 1 n 28.* Petr. Greg. *ad decretal tract. de electione, cap 6. à n 23.* Carol. de Grassal. *lib 2 Regal. Francia iure 1.* Guillel. Benedict. *in repet. c. Raynutius, de testam verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis. 2 à n 78.* Cui iuri, quod prædicti Lusitaniæ, Hispaniæ & Galliæ Reges habent eligendi Episcopos, non derogant reseruationes, quæ per regulas Cancellariæ factæ sunt de omnibus Ecclesiis Cathedralibus pro Summo Pont. eiusque dispositione, vt per Cou. *pract cap. 36. num 2* Azeued. *vbi proximè n 6.* Palat. *de benefic. in Curia vacantibus. § 11.* Nicol. Garc. *de benefic part. 5. cap 1. num 219.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 24. à num. 153. & glos. 51. n. 49.* Cabed. *de patronat. Regia Corona, c. 10. n. 3. & c. 35. n. 7.* Cened. *ad Decretal. collect. 79. n. 2.*

Sed propter hoc.] Notatur ad hoc quod si propter
10 defectum formæ, vel solemnitatis requisitæ in aliquo actu; ij qui actum fecerunt, sunt suo ipso iure priuati potestate eiusdem actus faciendi, non enim poterunt iterum facere, licèt secus sit si sunt tantùm priuandi, vt per Tiraq. *in § hoc sermone, lim. 1. n. 54.*

SVMMARIVM.

1 *Potestas exercendi ea quæ sunt Ordinis non transfertur per confirmationem electionis, sed per consecrationem.*

2 *Iurisdictionis exercitium actu acquiritur per confirmationem.*

3 *Prouisus ex solo titulo Canonico, veluti qui habetur per electionem, secuta confirmatione administrare poterit ante apprehensam corporalem possessionem, si modò ab alio non sit occupata.*

4 *Episcopo quæ competant ratione ordinis, qui ei confertur in consecratione Episcopali, ostenditur.*

5 *Excommunicatum absoluere potest in foro iudicandi, qui iurisdictionem habet, licèt Presbyter non sit.*

6 *Beneficiorum collatio est actus iurisdictionis.*

7 *Electus in Episcopum non potest actualiter deponere Clericum, quamuis possit pronuntiare eum deponendum.*

8 *Depositio actualis videtur quidam actus Ordinis dependens ab ipsa consecratione, secus vero in verbali.*

Cap. Transmissam. XV.

POtestas exercendi ea quæ sunt Ordinis, non trans- 1
fertur per confirmationem electionis, sed per consecrationem. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Bald. Anania, Panorm. Butr. Henric. Anch. Comp. Viuian. *in rationali libri 1. iuris Pontif. pag. 13.* Alagona *in compendio Iuris Canonici, pag. 43.* remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib. 1. tit. 3. cap. 7.*

Confirmationem accepisti] Notatur ad hoc quod 2
exercitium iurisdictionis actu acquiritur per confirmationem, vt per Cosm. *in pragmat. sanct. tit. de collationibus, verbo, nominationes, pag. mihi 186.* Perez *l. 2. vers. probatur vlterius, tit. 6. lib. 1. Ordin. pag. 155.* & alios citatos per me *de officio & potestate Episcopi,*
part. 1 tit 1, cap 4. num. 7. Vnde prouisum ex solo titulo 3
Canonico, veluti qui habetur per electionem sequuta confirmatione ante apprehensam corporalem possessionem, si modò ea ab alio non sit occupata, administrare poterit, Mil. *verbo, possessio, vers. possessio beneficij.* Ripa *in cap. sæpè, num. 69. infirm. de restit. spoliat.* Rebuff. *in tract. de pacificis possess. num. 243. & in praxi beneficiali, tit. de simonia in resign à num. 26.* Couar. *lib. 3. var. cap. 16. num 6.* vbi asserit Seluam, Rochum, Lambertin. & alios fateri hanc esse communem, quicquid aliud sentire videatur Flamin. *de resignat lib 10 quæst. 6. num. 7.* nisi enim intelligamus quando possessio ab alio sit occupata, vel loqui dicamus attento iure nouiori *Extrauag. iniuncta, de elect. inter communes*, vbi opus est vt Episcopus si velit ea, quæ sunt iurisdictionis, exercere, obtineat literas Apostol. sine quibus nec admitti & recipi tanquam Episcopus, nec possessionem Ecclesiæ sibi collatæ consequi potest, de quo ego ipse *dist cap 4. num. 9.* Vnde iam colliges ex text. beneficiarium habentem titulum posse propria auctoritate possessionem sui beneficij occupare, vt per Innoc. Panorm. *num 3.* & communiter DD. in præsenti, Domin. & Franch. *in cap. cum qui, de præbend. lib 6* Rip. *in cap sæpè num 69. de restitut. spoliat.* dicit communem Cou. *var. lib 3. cap. 16.*

cap. 15. *n.* 6. Menoch. *remed.* 9. *recup. n.* 177. Pro quibus facit text. *in c. qualiter* 17. *& in c. nosti* 9. *hoc tit. & in cap. auaritiæ, eod. tit. lib.* 6. Facit etiam, quia is, qui titulum obtinet beneficij, statim absque vlla beneficij apprehensione ius, seu quasi dominium in beneficio acquirit iuxta text. *in c. si tibi absenti, de prebend. lib.* 6. *& in cap. vlt. de concess. preb. eod. lib.* Contrariam tamen sententiam tenent Dyn. & alij, quos refert & sequitur Couar. *vbi supr. num.* 8. Menoch. si contrarius *remed.* 6. *adipisc. n.* 34. Pro quibus facit, quod prouisi de quibuscumque beneficiis non aliter mittuntur in possessionem, quàm ex auctoritate Ordinarij, ex text. *in c. cùm Bertoldus*, ibi, *in possessionem, de sent. & re iud.* Et Archidiaconis tanquam Episcoporum ministris iure fuit concessum, vt possint in corporalem beneficij possessionem clericum inducere, ex text. *in c. ad hæc, & in c. vt nostrum, de officio Archidiac.*

Ego tamen has contrarias opiniones fœdere distinctionis componendas esse iudico, vt scilicet prior procedat in beneficiis vacantibus quoad validitatem possessionis, & ad effectum vt à pœna fiat excusatio. Posterior verò in eisdem beneficiis vacantibus ad hoc, vt licita sit possessio, & in beneficiis occupatis, ad hoc vt pœna incurratur. Et iuxta hanc concordiam dicendum est text. in præsenti, & reliqua iura, quæ dicunt data confirmatione posse beneficiarium administrationem exercere, intelligi seruatis seruandis, & sic interuenientibus à iure requisitis; nec enim satis est, quod aliquis dominium acquirat ad hoc, vt possessionem propria auctoritate capere possit, constat namque per aditionem hæreditatis absque vlla apprehensione illius, dominium in hæredem transire, ex reg. text. *in l. cùm hæredes, in princ. ff. de acquir. possess.* & tamen non idem possessionem propria auctoritate hæres capere potest, sed oportet vt illam à iudice petat, ex text. *in l.* 2. *C. de edicto D. Adriani tol.* resoluit Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.* 9 *à princ.* Valasc. *cons.* 68. *n.* 6. sic similiter legatarius à tempore mortis dominium cõsequitur, ex *l. à Titio, ff. de furtis*, vel saltem à tempore aditæ hæreditatis, ex *l. si tibi homo, § cum seruo, ff. de leg.* resoluit Mench. *de success. creat.* §. 10. *n.* 17. Cald. Pereira *de nomin. q.* 16. *à n.* 23. qui quidem legatarius conuincitur remedio possessorio si propria auctoritate corporalem possessionem apprehendat, ex *l.* 1. *ff. quorum legat.* notant omnes *in l. non dubium, C. de leg.* aduertit. Clar. *§ testamentum, q.* 68. quæ fit vt ad exemplum *l.* 2. *C. de edict. D. Adrian.* proditum sit remedium possessorium adipiscendæ, quo beneficiarius habens canonicam institutionem, officium Prælatorum imploret, vt eadem visa vulgo registrata, iubeant illum mitti in possessionem, ita Abb. *in c. pastoralis, n.* 12. *de causo possess.* communis, vt per Menoch. *remed.* 6. *adipisc. à n.* 34.

4 *Et ministerium consecrationis desiderant.*] Quæ autem competant Episcopo ratione Ordinis, qui ei confertur in consecratione Episcopali, vltra gloss. *hic, verbo, de talibus*, inuenies apud Rebuf. *in pract. benef. tit. forma Vicar. à n.* 32. Cuch. *instit. iuris Canonici, tit. de consecrat. Episcopi à n.* 9. *& tit. de Episcop. à n.* 21. *l.* 2. Berrachin. *de Episcopo l.* 4. *tit. de potest. Episc. circa spiritualia, à num.* 39. Sbroz. *de officio Vicarij, l.* 2. *q.* 2.

5 In gloss. *De talibus, fin.* ibi, *excommunicare.*] Notatur ad hoc quod ab excommunicationis vinculo potest absoluere in foro iudiciali, qui iurisdictionem habet, licèt Presbyter non sit, cùm excommunicatio non requirat Ordinem sacrum, & excommunicandi potestas pertineat ad iurisdictionem contentiosam, vt per Cou. *in cap. Alma Mater, p.* 1. §. 11. *n.* 19. Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 1. *c.* 13. *n.* 9. Henric. *in summ. lib.* 13. *c.* 24. *in princip. lit. C.* Soar. de Pace *in praxi tom.* 2. *prælud.* 1. *n.* 6. Vnde omnes Prælatos quamvis Episcopis minores sint, dummodo confirmati existant, de iure communi subditos suos excommunicare posse resoluit Nau. *in man. cap.* 27. *à n.* 5.

In ead. gloss. ibi, *Beneficia conferre.*] Notatur ad hoc quod collatio beneficiorum est actus iurisdictionis, vnde potest fieri per confirmatum in Episcopum ante consecrationem, vt per Cosm. *in pragmat. sanctioni. tit. de collatione, verbo, iurisdictio, pag.* 181. Rebuff. *in tract. de pacificis possess. n.* 251. Gonzal. *de regul.* 8. *Cancel.* §. 4. *proœm. num.* 17. 6

In ead. gloss. ibi, *Depositio Clericorum.*] Notatur ad 7
hoc quod electus in Episcopum non potest actualiter deponere Clericum, quamvis possit pronuntiare eum deponendum, Hyppol. *sing.* 200. *n.* 1. quia actualis de- 8
positio videtur quidam actus Ordinis dependens ab ipsa consecratione, secus verò in verbali depositione, quæ etiam respectiua nihil aliud est quàm sententia quædam, & ita actus solius iurisdictionis, non Ordinis, vt per Mar. Alterium *de censuris, tom.* 2. *disp.* 2. *cap.* 7. *vers. quarunt Doctores*, quem ego ipse refero *de offi. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 110. *n.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Electioni de se facta renuntians appellare nequit ad impediendam electionem alterius, & electio, quæ est à suspensis celebrata, non tenet.*
2 *Liberè fieri non dicitur, quod fit ad postulationem Principis.*
3 *Electioni renuntians, si appellauit ab electione noua, non auditur.*
4 *Suspensus eligere non potest.*
5 *Electio facta ab excommunicato vitando est illicita, & nulla.*
6 *Beneficij collatio facta ab excommunicato vitando est nulla.*
7 *Collatio facta ab excommunicato occulto an valeat, ostenditur.*
8 *Præsentatio facta à patrono Ecclesiastico excommunicato, etiam occulto est nulla, secus in laico.*
9 *Resignatio beneficij ab excommunicato vitando facta est nulla.*
10 *Dispensatio in nullitate collationis à Summo Pont. facta ad ipsummet spectat.*

Cap. Cùm inter. XVI.

ELectioni de se factæ renuntians non potest appellare ad impediendam electionem alterius, quia non sua interest. Suspensi non possunt eligere, nec suspensus eligi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Henric. Panorm. Bald. Butr. Anchar. Compostel. Vinian. *in ration. primi libri iuris Pontific. pag.* 113. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 43. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 6. *cap.* 1. 1

Coëgit inuitum.] Id est, instantia precum deuictum, 2
vt intelligit Innoc. quasi Papa non tam illum iussu coëgerit, quàm precibus, vt aduertit Barbat. *cons.* 60. *n.* 2. *& cons.* 30. *lib.* 3. *& cons.* 45. *lib.* 4. & facit text. *in cap. nullus* 36. *q.* 2. ex quo iuncta glossa palam colligitur quod non dicitur liberè fieri, quod fiat ad postulationem Principis.

De iure minimè appellare potuisset.] Notatur ad hoc 3
quod renuntians electioni si appellauit ab electione noua non auditur, sicut nec etiam auditur appellatione interposita ne Canonici accedant ad electionem,

vt per Salgado *de protect. Reg. tom.1.p.2 cap.13.n.219.* Flamin.*de reſignat l.1.q.13.n.20.* vbi *n.21.& 229.* cum Anch.*hic n.1.* dicit poſſe illum, qui renunciauit electioni de ſe factæ, de nouo eligi ad idem beneficium, in tantum vt non poſſit appellare quominus de nouo non eligatur. Et idem Flamin.*d.loco n.23.* cum Anchar. *in cap. per tuas, n.4.& 5 de locato,* ait quod ſi contigerit eum de nouo eligi, poteſt conſentire huic ſecundæ electioni, licèt in prima renuntiauerit, refert Salgado *d.c.13 n.220.*

Quod ab interdictis, &c.] Notatur ad hoc quod interdicti eligere non poſſunt, vt per Petr.Greg.*de elect. c.7.n 9.* Iul.Lau.*var.lucubr.tom.2.tit.4 c.15.n.67.*

Quod electio fuerit facta à ſuſpenſis, &c.] Notatur ad
4 hoc quod ſuſpenſus eligere non poteſt, Rendina in *promptuario recept.ſent.tom 1.tit.41.n.21.* Ricciul.*in tract. de iure perſonarum, extra gremium Eccleſiæ exiſtent.l.4.c.3. n 9.* Tambur.*de iure Abbatum, tom.1.diſp 5 q 8 n.12* Iul. Lanor.*d.c 15.n.61.* ſiue ſit ſuſpenſus ab officio, & beneficio ſimul, ſiue ab officio tantùm, non tamen ſi ſit ſuſpenſus ſolùm à beneficio, niſi vox competeret ratione illius beneficij à quo aliquis reperitur ſuſpenſus, vt rectè tradunt Nau. *in man.c.27.n.163.verſ.ſexto,* Henriq.*in ſum lib.13.de excomm c 32 §.4.* Quando verò aliquis eſt ſuſpenſus ſimpliciter, nunquam poteſt eligere, quia ſic ſuſpenſus intelligitur ab officio & beneficio, vbi contrarium ex verbis, aut intentione ferentis aliud non colligeretur, gloſſ.*verbo à ſuſpenſis, in cap. cum dilectus, de conſuetud.* vbi Innoc.*n.4.* Panorm.*n.18.* & Bald.*n.13.* Seraph.*deciſ.860.n.6.* Sic etiam electio facta
5 ab excommunicato vitando eſt illicita, & nulla, vt per Sylu.ſt.*verb.electio, n.5.* Cou.*in c. Alma Mater, p.1 §.7.*
6 *n.9.* Sic etiam collatio beneficij facta ab excommunicato vitando eſt nulla, Abb.& alij *in c poſtulaſtis, de Clerico excom.miniſt.* vbi diximus Cou.*d.§.7.num.9.* Soar.*de cenſuris, tom.5.diſp.14 ſect 2 à n.1.* vbi *n.4.* aduertit tole-
7 ratum excommunicatum poſt *Extrauag. Ad euitanda ſcandala* validè poſſe beneficia conferre. An autem collatio facta ab occulto excommunicato valeat, vide *d. §.7.n.9.* Nau.*in man c.27.n 21.* poſt Guillelm.Benedict. & Ant.Gabr.Flamin.*de reſignat.lib.11 q 16.* Soar.*d to 5. diſp.14.ſect.2.n.3.* Henriq.*in ſum lib.13.cap.7.n 2.* Cald. Pereira *de nominat.emphyt q 5.n.47.* illa apud omnes recepta eſt opinio, declaratum, excommunicatum, vel pro tali habitum non poſſe conferre beneficia, ſecus ſi adhuc declaratus non eſſet, tunc enim licèt verè & realiter ſit excommunicatus, tamen valet collatio, quia illa fit ratione publici officij, quo caſu geſta per ipſum ſuſtinentur: ita Rebuff.*in cap. poſtulaſtis n 69.de Clerico excomm.* Rota apud Farin. *tom.2. conſil. deciſ. 168.* item *deciſ 534.num.3 & ſeq.p.11.tom.2.in recent & deciſ 602.*
8 *ead.p.1.* relata per Ricciul.*d.c.3.num.14.* Præſentatio tamen facta à patrono Eccleſiaſtico excommunicato etiam occulto eſt nulla, facta autem à patrono laico etiam publico excommunicato valet, vt per Gomez.*de expectativ n 60.* Zerol *in prax. Episc.p.1.verb.beneficium, §.5. dub. 2. & verb.excomm. cauſa formatis, dub. 8.* poſt Roch.Rebuff.& Sayr.ſequitur Nicol.Garc.*de benef p.5. cap 4 n.317.* vbi *n.319.* aſſerit verum eſſe poſſe Epiſcopum non admittere præſentationem factam à patrono laico, quem ſcit eſſe excommunicatum, cùm ille malè faciat præſentando, licèt non ſit denunciatus, & ſi eſſet denunciatus, debet illam repellere, aliàs peccaret ſaltem venialiter propter communicationem cum illo, & conſequenter ſi aliàs legitimè non præſentaret infra tempus datum ad præſentandum, daretur deuolutio, vt rectè ait Soar.*d.ſect.2.n.28.*

Sic denique reſignatio beneficij ab excommunicato vitando facta eſt nulla, ex Cou. *d.§.7. n.9.ver.quid autem,* Soar. *d.ſect.2.n.35.* Illud maximè aduertendum duxi ad Pontificem ſolùm ſpectare diſpenſationem in nullitate collationis ab ipſomet factæ, vt ex Panorm.notat Cou. *d.§.7.n.8.* vbi etiam dicit ad Epiſcopum pertinere diſpenſationem collationis nullius ab ipſomet factæ, quod etiam tenet Azor.*inſtit.moral.p.1. lib 6.c.7.q.2.*

SVMMARIVM.

1 *Electus ſi non habet ſufficientem ſcientiam, vel ante confirmationem adminiſtrat, eius electio caſſari debet.*

2 *Electus non confirmatus, non poteſt quicquam exercere de iis, quæ pertinent ad beneficium, ſeu Prælaturam, ad quam eſt electus.*

3 *Electus ſi ante confirmationem alteri ſua beneficia contulerit, quæ ipſe prius habebat, annullata electione poteſt beneficia prædicta alteri collata recuperare.*

Cap. Qualiter. XVII.

Electus ſi ante confirmationem adminiſtret, vel ſi 1
non habeat ſufficientem ſcientiam, eius electio eſt caſſanda. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io.Andr. Imol. Anan. Hoſt. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Anch. Compoſt. Viu. *in rationali primi libri tit. Qualiter* pag. 114. Alagon.*in compend.iuris Canon.pag.44.* remiſſiue Ximen.*in concord. p.2.* refertur ab Ant.Aug. *collect 3 Decretal lib.1 tit.6.cap.2.*

Ante confirmationem adminiſtrationi, &c.] Notatur 2
ad hoc quod electus non confirmatus non poteſt quicquam exercere de his, quæ pertinent ad beneficium, ſeu Prælaturam, ad quam eſt electus, vt per Perez *l 2. verſ.probatur vlterius, tit.6 l.1.Ordin.pag.155.* Nam geſta per electum non confirmatum irritantur, vnde ſi ele- 3
ctus ante confirmationem alteri ſua beneficia contulerit, quæ & ipſe priùs habebat, annullata electione poteſt beneficia prædicta alteri collata recuperare, Compoſt. *hic n.1.* Ioan. Andr.*circa fin.n.18.* Anan.*n.2.* Panorm. *num.7.* quos refert Rendina *in promptuario receptarum ſentent. 1. tom. 36. n.10.* licèt contrarium cum Calder. tenere videatur.

Pontifici conuenens.] Quam doctrinam, & ſcientiam 3
Epiſcopus habere debeat, dixi *de offic.& poteſt. Epiſc.p.1. tit.1.c.5.n.7. & p.2.alleg.1. à n.24.* & ſuprà *ad c.cùm in cunctis, n.10.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Canonici illi, qui ſunt multum remoti, & ſciunt mortem ſui Prælati, non debent vocari ad electionem.*

2 *Eligendi Epiſcopum poteſtas ad Canonicos Cathedralis de iure ſpectat.*

3 *Eligendi Epiſcopos poteſtas ad Capitulum, & Canonicos ſpectans, vſque ad quod tempus durauerit, oſtenditur.*

4 *Electionis Canonicæ vetus conſuetudo in Germania tantùm ſeruatur.*

5 *Priuilegio, vel conſuetudine poſſunt Reges habere ius eligendi Epiſcopos, remiſſiuè.*

6 *Prælatus dicitur honorabilior pars Capituli.*

7 *Dieta quælibet continet viginti milliaria.*

8 *Abſentes qui Prælati mortem ex qua Eccleſia vacauit, non ignorarunt, ſunt ad electionem vocandi, dummodo in loco ſint, à quo vocari debeant.*

9 *Certus qui eſt amplius certiorari non debet.*

10 *Electio valet non expectatis iis, qui vocandi non erant.*

Cap.

Cap. Cùm. ij. XVIII.

1 CAnonici illi qui sunt multum remoti, & sciunt mortem sui Prælati, non debent vocari ad electionem, quia & ipsi venire tenentur ad Ecclesiam suam ordinandam. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panor. Bald. Butr. Henric. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 115 Alagona *in compend Iuris Can. pag.* 45 remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 5. *Decret. lib.* 1. *tit.* 6. *c.* 3.

2 *Vt ad electionem Pastoris Canon.* &c.] Notatur ad hoc quod potestas eligendi Episcopum ad Canonicos Cathedralis spectat de iure, Petr. Greg. *ad Decret. tit. de elect. c.* 6. *n.* 9. Duar. *de sacris Ecclesi ministr. lib* 5. *c.* 1. Guillelm. Mandagot. *de elect. nouorum Prælatorum, c.* 1. Corras. *de Sacerdotio, p* 4. *c.* 1. *à n.* 18. Pet. de Biaxio *in direct. elect. p.* 1. *c.* 1. *cum seq.* Læli. Zechi. *de Republ Eccles. c.* 24. *de Ca-*
3 *non. vers. septimo*, Nic. Garc. *de benef. p.* 5 *c.* 4 *n.* 6. Quæ quidem eligendi Episcopos potestas ad Capitulum & Canonicos spectans durauit vsque ad tempora Bonifacij VIII. & Clem. V. vt constat ex titulis *de elect. in 6. & in Clem.* verùm vt tollerentur discordiæ magnæ, qoæ quotidie oriebantur in electionibus à Capitulo, & Canonicis factis, vt notat Lancel. *in suis instit. tit. qui eligere, eligive possint, in princ.* cœpit Sum. Pont. Benedict. XII. in Extrauag. *ad regimen, de prabendis, inter com.* sibi reseruare Ecclesias Patriarchales, Archiepiscopales, & Episcopales, addita ibi clausula, *nunc apud Sedem vacantes, vel in futurum vacaturas*; quæ reseruatio postea facta fuit simpliciter, & generaliter quoad omnes Ecclesias Episcopales, tam apud Sedem Apostolicam, quàm extra Curiam vacantes *in reg.* 2 *Cancel.* quæ nunc est 3. *in nouissimis* S.D.N. Vrbani VIII. exceptis Cathedralibus in Regnis Galliæ, Hispaniæ, Coloniæ,
4 atque Lusitaniæ vacantibus, in quibus Summ. Pont. concessione potestas nominandi Episcopos corum Regibus data est, itavt solùm in Germania veterem consuetudinem Canonicæ electionis seruari asserat Azor. *inst. mor. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 17. *q.* 3.

5 *Per quos à nobis vice Regia*, &c.] Notatur ad hoc quod priuilegio, vel consoetudine possunt Reges habere ius eligendi Episcopos, vel corum electioni assensum præstare, dixi suprà *ad c. cum terra* 14. *verbo, Regis, hoc tit.*

6 In gloss. *Ad decanum* 1. ibi, *licèt sit honorabliior pars Capituli*. Notatur ad hoc quod Prælatus dicitur honorabilior pars Capituli, vt per Ant. Raguc. *de voce Canonicorum*, *q.* 20. *n.* 3.

7 In gloss. *Dierum*. ibi, *viginti milliaribus pro dieta computatis*. Notatur ad hoc quod quælibet dieta continet viginti milliaria, dixi suprà *ad c. nonnulli* 28. *de rescriptis, verbo, vltra duas dietas, n.* 10.

8 In gloss. *Cognouerunt*, ibi, *quia si sciuerant certiorari non debuerunt* Notatur ad hoc quod absentes, qui Prælati mortem, ex qua Ecclesia vacauit, non ignorauerunt, sunt vocandi, dummodo in loco sint à quo vocari debeant, id est, si haberi possunt, ita omnes in præsenti, Abb. *antiq. n.* 1. Compost. *in princ.* Host. *n.* 12. Io. Andr. *n.* 15. Anch. *n.* 3. Butr. *n.* 17. Panorm. *n.* 10. Imol. *n.* 7. quos citat Rendina *in prompt. recepr sent. to.* 1. *tit.* 6. *num.* 30.

9 Notatur etiam ad hoc quod qoi certus est, amplius certiorari non debet, vt per Tiraq. *de retract. lig. gloss.* 2. §. 36, *n.* 24.

10 In gloss. *Assumatis*. Probat hæc glossa quod si Canonici ad electionem vocauerunt eos, quos vocare non tenebantur, vsque ad terminum præstitutum illos expectare tenentur, nisi ex tali expectatione præiudicium, damnum, aut periculum Ecclesiæ contingat: sed contrarium verius est, vt scilicet valeat electio etiam non expectatis his, qui vocandi non erant, ita tenuerunt omnes in præsenti, Compost. *n.* 1. Host. *n.* 4. Ioan. Andr. *n.* 18. Anch. *col. vlt.* Butr. *n.* 19. Bald. *in princ.* Panor. *n.* 11. Imola *n.* 8. quos citat Rendina vbi proximè *num.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Electio non debet inspici an post appellationem, sed an contra fuerit celebrata, & penes vocantes, quibus competit vocandi potestas; remanet ius eligendi si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum etiam nemine opponente; & nisi electus doceatur legitimè ætatis, & literatura, habetur pro non legitimè electo.*

3 *Præsentatio, & collatio facta de digno omisso digniori valida est.*

4 *Eligens, aut præsentans dignum omisso digniori peccat mortaliter.*

5 *Restituendi obligatio nulla contrahitur ex prætermissione dignioris, si ei nullum institia ius per oppositionem acquisitum fuerit.*

6 *Dignior ad pastorale officium semper est eligendus.*

7 *Iudex Ecclesiast. inquirere tenetur de qualitate, & idoneitate personæ eligendæ.*

8 *Promouendus ad Episcopatus culmen debet attingere 30. suæ ætatis annum.*

9 *Scientia, quæ requiratur in Episcopos, remissiuè.*

10 *Scientia multa inflat non quidem suo, sed hominum vitio.*

Cap. Cùm nobis. XIV.

APpellatio vbi talis interponitur ne fieret electio 1
nisi Canonica, si post appellationem sit Canonicè, valet electio. Item si taliter appellantes discedant, & qui remanent eos inuitent, & ipsi nolint adesse, si fiat electio est bona. Item qui approbat electum, debet ex officio inquirere de qualitatibus; & impedimentis electi, etiam nemine instante, & mediocris doctrina, licèt non sit eminens, sufficit. Item si non constet electum habere sufficientem ætatem ad Episcopatum, Papa si vrgens necessitas, & euidens vtilitas Ecclesiæ ita postulet; solet dare tali Ecclesiæ procuratorem in temporalibus & spiritualibus. Colligunt ex Ord. Abb. Antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anc. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panor. Butr. Henr. Compost. Viu. *in ration.* 1. *libri iuris Pont. pag.* 115. Alagon *in compen. iur. Can. pag.* 44. remissiuè Cas. *in ann.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 3. *Deret. l.* 1. *tit.* 6. *c.* 4.

Nemini citò manum imponas.] Vide per adducta *de* 2
offic. & potest. Episcop. p. 1. *tit.* 2. *gloss.* 3 *n* 30. *in fine.*

Illius quoque literatura licèt non eminentis.] Nota- 3
tur ad hoc quod satis est vt dignus eligatur ac præficiatur, itavt præsentatio & collatio ei facta valeat, etiam omisso digniore; ita D. Tom. 2. 2. *quæst.* 63. *artic.* 1. *ad* 1 Couarruuias *in c. peccatum, part.* 2. §. 7. *num.* 3. Petr. de Ledesma *in summ. part.* 2. *tract.* 7. *cap.* 1. *concl.* 6. Guttier. *canonic. lib.* 2. *c.* 11. *à numero* 15. Spin. *in speculo testam. gloss.* 4. *princ. num.* 84. Molina *de primog. lib.* 2. *c.* 5. *à num.* 49. Flamin. *de resig. lib.* 4. *q.* 11. *n.* 40. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. to.* 2

q. 13. art. 13. concl. 2. Peccabit tamen qui dignum elegit, aut præsentauit, aut ei beneficium contulit omisso digniore, & perpensa qualitate, cùm teneretur digniorem præficere. Hæc est communis tam Canonistarum, quam Theologorum sententia, prout ex Canonistis tenent ordinarij in cap. licet 2. quæst. 1. & in c. constitutus, il secondo, de appellat. Cou. d. §. 7. num. 4. & 5. Nau. in man. c. 17. num. 73. & de orat. miscel. 38. cum seqq. vsque ad 41. & cons. 2. num. 1. de simonia, & in apologia de reddit. Eccles. q. 2. mon. 23. Petr. Rebuff. in repet. cap. postulastis, de cler. excom. m. ex num. 47. Ioan. Matien. in dial. relat. p. 3. c. 8. ex num. 16. & c. 19. num. 4. vers. quando autem, & c. 56. num. 16. Palat. in repet. c. per vestras, notab. 3. §. 26. ex num. 2. Iacob. Benn. de priuileg. Iurecons. part. 2. priuil. 29. ex n. 4. Petr. Bollo in mon. canon. class. 2. c. 1. §. 4. ex pag. 173. Humad. l. 5. gloss. 3. tit. 15. p. 1. pag. 106. Cuch. in instit. maiorum. lib. 4. tit. 1. num. 123. Perez l. 2. g. 1. tit. 6. lib. 1. Ordin. Molina d. cap. 5. à num. 50. & n. 69. Flamin. d. q. 11. n. 39. & lib. 8. q. 9. n. 39. Lambertin. de iurepatronat. l. 2. p. 1. q. 10. art. 3. per totum, & præcipuè n. 26. vers. tu circa, Roch. de Curte eod. tract. verbo, honorificum, n. 42. Card. Palcoth. de sacri Consistorij consult. p. 4. q. 1. in princip. Ceuall. communium contra communes q. 659. n. 1. Aloys. Ricc. in collectan. decisionum p. 4. collect. 931. Bobadil. in sua polytica, lib. 2. cap. 3. num. 76. Sayt. in floribus decis. sub tit. de pœnitent. decis. 22. Alex. Randens. decis. 35. Stephan. Gratian. Marchia decis. 97. plures alios refert Cened. ad Decretal. collect. 56. n. 6. Vgolin. de potest. Episc. cap. 50. §. 13. n. 2. Campan. in diuers. iuris Canonici, rubr. 6. cap. 1. n. 32. & rubr. 7. c. 6. num. 70. Molfes. in suo promptuario triplicis iuris tr. 6. sub tit. de benefic. n. 6. Nicol. Garc. de benef. p. 7. cap. 56. num. 63. Rot. decis. 65. n. 4. apud Farin. p. 1. recent. Iul. Lauor. var. lucubrat. tit. 4. c. 21. ex n. 58. Ex Theologis hanc eandem sententiam sequuntur D. Thom. d. q. 63. art. 1. & 2. & q. 185. art. 3. & quodlib. 4. art. 15. & quodlib. 6. art. 9. D. Antonin. p. 2. tit. 1. c. 20. §. 1. Caiet. d. quæst. 63. art. 2. & q. 185. art. 3. Syluest. verbo, electio 1. q. 16. Sot. de iustitia, lib. 3. q. 6. art. 2. & lib. 10. quæst. 2. art. 3. Arag. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 4. concl. 1. q. 63. art. 2. Valent. tom. 3. disp. 5. q. 7. puncto 2. q. 3. Fr. Emman. in summ. tom. 1. cap. 106. & 108. Zechi. de benef. & pension. cap. 4. num. 8. & 9. & de munere Episcopali, cap. 4. n. 5. Vasq. in opusc. de benef. p. 2. § 3. dub. 1. Fr. Sigism. à Bononia de elect. dub. 34. latè & eleganter per conclusiones materiam declarat. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus in comment. ad cap. si fortè dist. 63. Tamburin. de iure Abbatum tom. 1. disput. 5. quæst. 13. ex num. 4. Petr. à Nauar. tom. 1. de restitut. lib. 2. c. 2. ex num. 120. Mich. Salom. 22. q. 63. art. 2. in 3. controu. ex col. 994. & controu. 4. ex col. 1022. Vega in summ. p. 1. cap. 97. & c. 109. casu 1. & part. 2. cap. 17. casu 1. Azor. instit. moral. p. 2. lib. 6. cap. 15. q. 1. 8. & 9. & cap. 21. q. 5. & cap. 26. q. 12. Iacob. de Graffis in aureis decis. p. 1. lib. 2. c. 99. n. 2. Valer. Reginald. in praxi fori pœnitent. l. 32. tract. 3. num. 195. Fr. Ludou. Mirand. d. art. 12. concl. 1. Rebello de obligat. instit. p. 1. l. 3. q. 4. Castellin. de elect. c. 9.

5 Sed nulla contrahitur restituendi obligatio digniore prætermisso, si ei nullum iustitiæ ius per oppositionem aut aliquem ligitimum titulum acquisitum fuerit, Nau d. c. 17. num. 72. & seq. Cou. d. §. 7. num. 6. Cuch. d. tit. 1. num. 123. Perez d. l. 2. tit. 6. l. 1. Ordinam. Molina d. cap. 1. num. 57. Spino d. gloss. 18. num. 9. & 10. Guttier. d. cap. 11. à n. 47. Ceuall. d. q. 659. n. 11. Valent. d. puncto 2. q. 6. Azor. d. lib. 6. cap. 15. q. 12. Rebello d. lib. 3. q. 4. & 5. Lessi. de iustit. cap. 34. dub. 15. Campan. d. n. 70. vers. cæterùm, & dixi de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 60. num. 98.

6 Nulli dubium esse potest ad officium Pastorale digniorem semper esse eligendum, quod maximis rationibus, & sacrarum literarum apertissimis auctoritatibus comprobari demonstro ego ipse de offic. & potest. Episcop. p. 1. tit. 2. gloss. 3. n. 30. quod & clarissimè nobis ostendit Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 1. ibi, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis vtiles ipsi iudicauerint. Nec obstat text. in præsenti, quatenus habet literaturam non eminentem, sed solùm conuenientem sufficere; quia electus erat Subdiaconus Papæ, & cum competenti literatura habebat curialitatem antiquam, & ideo ob experientiam bene agendi, quam acquisiuisse præsumitur dum viuens in Curia, poterat præferri digniori, Raudens. d. decis. 66. casu 17. & ita declarasse Leonem X. in Bullario fol. 191. refert Aloys. Ricc. d. collect. 931. vers. tertiò.

Ex officio suo.] Notatur ad hoc quod Iudex Ecclesiasticus inquirere tenetur de qualitate, & idoneitate personæ eligendæ, ordinandæ, vel confirmandæ, vt per Marantam de ord. iudic. p. 6. in princ. n. 13. 7

Quod annum ætatis trigesimum attigisset.] Notatur ad hoc quod promouendus ad Episcopatus culmen debet attingere trigesimum suæ ætatis annum, de quo dixi supra ad cap. cum in cunctis 7. verbo, nisi qui iam trigesimum hoc tit. n. 16. 8

In gloss. Literatura, ibi, quæ scientia exigitur in Episcope. Dixi ad cap. cum in cunctis, verbo, & literarum num. 9

In ead. glos. ibi, quia multa scientia inflat. Non quidem suo, sed hominum vitio, vt refero ego ipse de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 1. gloss. 10. num. 8. vbi alia in hac materia inuenies non contemnenda. 10

In glos. Procuratorem. Tenet hæc glossa electum non legitimæ ætatis, quem Papa, suadente Ecclesiæ vtilitate, procuratorem constituit in Ecclesia ad quam fuit electus, non per hoc confirmatum videri, sed cùm legitimam impleuerit ætatem de nouo eligi debere, ita tenuerunt omnes in præsenti, præcipuè Innoc. in fin. super verb. administratione, Compostel. n. 11. Host. n. 21. Ioan. Andr. n. 37. Bald. n. 4. Anchar. in fin. vers. quintò, quære, Butr. n. 39. Panorm. col. vlt. vers. in glossa, Imol. n. 12. quos citat Rendina in promptuario recept. sententiarum, tom. 1. tit. 36. l. 24. 11

SVMMARIVM.

1 Illegitimus potest postulari, non autem eligi, & electores nisi probauerint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranen. Concilij.
2 Emendatus mitiùs est puniendus.
3 Emendatus quando quis dicatur, remissiuè.
4 Confessio spontanea minuit pœnam.
5 Natalium defectus penitus occultus non supplet Pontificis dispensationem.
6 Naturalis filius de iure Canonico quis dicatur, ostenditur.
7 Declaratur tex. in præsenti.
8 Illegitimè nati sunt inhabiles ad beneficia Ecclesiastica.
9 Par in parem non habet imperium.
10 Illegitimitatis defectum non supplet persona honestas, vita probitas, & fama electi.
11 Dispensatur faciliùs cum viris literatis.
12 Fama bona est thesaurus inæstimabilis.
13 Fama bona est maximum bonum.
14 Nomen bonum habere melius est, quam diuitias multas.
15 Principis assensus in Episcoporum electionibus, an & quando interuenire possit, ostenditur.
16 Mandatum speciale, aut generale, non requiritur ad dispensationes, & quauis alia priuilegia impetranda.
17 Decretum, vel scriptura testimonialis non est de substantia.

18 Inge

18 *Ingenua quæ dicatur, remissiuè.*
19 *Legitimati per subsequens matrimonium possunt promoueri absque dispensatione ad Ordines, beneficia, honores, ac etiam Episcopatum.*
20 *Verba cum effectu sunt intelligenda.*
21 *Dictio*, nullus, *coniuncta cum verbo*, cuiuscunque temporis, *denotat nullitatem.*
22 *Scientia præsumitur contra eum, qui ex officio tenebatur inquirere, & scire*
23 *Ignorantia in crassa, & supina pro scientia habetur, etiam in pœnalibus.*
24 *Ignorantiam allegans illam probare tenetur.*
25 *Ignorantia probatur per iuramentum, aut signis, aut coniecturis.*
26 *Electus, quando fuit per Summum Pontificem depositus, & ij, quibus suffragiorum est, alium elegerunt, si Papa restituat primum, quis præferatur, restitutus, vel nouiter electus, ostenditur.*

Cap. Innotuit XX.

1 Illegitimns postulari potest, non eligi in Episcopum, & electores, nisi probent ignoranter elegisse incidunt in pœnas Lateranensis Concilij, super quo tamen Papa potest dispensare, quia omnes Pontifices habent eandem potestatem. Colligunt ex Ord. Abb. Antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. And. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Compost. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 117. Alagon. *in compen. iur. Can pag.* 45. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *col.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 9. *cap.* 5.

2 *Spontanea.*] Notatur ad hoc quod emendatus, & correctus mitiùs est puniendus, vt per Tiraq. *de pœnis*
3 *temper. causa* 30. *n.* 6. Emendatur autem quando quis
dicatur dixi *de offic. & potest. Episcopi p.* 2. *alleg.* 41. *à n* 22.
4 nam minuitur pœna stante spontanea confessione, ex
Gabr. Ozasc. & Bertaz. tenet Mart. Ant. *var. res. lib.* 3. *res.*
35. *num.* 2.

5 *Esset læsa*] Notatur ad hoc quod defectus natalium penitus occultus non sopplet Pontificis dispensationem, vt per Cou. *in Clem si furiosus*, *p.* 2. §. 3. *n.* 4. Villadieg. *de irreg. col.* 33. *vers. dixi vlterius.*

6 *Et non coniugata susceptum*, &c.] De iure Canonico ad hoc vt filius naturalis dicatur, requiritur quod sit conceptus ex soluto & soluta non coniugara, inter quos secundùm Canonicas sanctiones liberè poterat contrahi matrimonium, etiamsi non sit natus ex vnica concubina domi cohabitante, prout de iure Ciuili requiritur, vide Cou. *de sponsalib. p.* 2. *cap.* 2. §. 4. *n.* 2. Gom. *l.* 9. *Tauri, n* 1. Duen. *reg.* 350. *ampl.* 9 Rojas in *epit. Successionum, cap* 10. *num.* 40. Paleoth. *de nothis & spuriis, c.* 12. Sarmien. *lib.* 1. *select. c.* 7. *à princ.* Emman. Costa *in l. Gallus*, §. *& quid si tantùm, part fin. num.* 60. *ff de liberis & posth.* Lara *in l. si quis à liberis, à princ. n* 80. Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib* 5 *tit.* 16. *pag.* 734. Menoch. *cons* 60. *num.* 2. *cum seq. & cons* 281. *num.* 10. *& de præsumpt. lib* 6 *præs.* 54. *n.* 4. Mascard. *de probat co cl.* 341. *& concl.* 799. Surd. *de alimentis. tit.* 1. *q.* 6. *n* 9. *cum seqq & cons.* 177. *n.* 6. Mench. *illustrium, cap.* 102 *n* 10. *cum seqq* Card. Mantica *de coniecturis vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 9 *n.* 22. Spin. *in speculo testam. gloss.* 16. *num* 118. Azened. *l.* 9. *à num.* 1. *tit* 8. *lib.* 5. *nouæ recop.* (vbi Mariens. *gloss.* 2. Ioan. Garcia *de nobilit. gloss.* 20. *n.* 34. *cum seqq.* Peregrin. *de fideicom. art.* 12. *n* 86. *& art.* 28. *n.* 49 *& de iure fisci, lib.* 3. *tit.* 18. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11. *cap.* 13 *à n.* 5. Molina *de iustitia tract.* 2. *disp.* 172. *vers. per subsequens,* *& disp.* 165. Soar. *de censuris, disp.* 50. *sect.* 1. *à n.* 4. Garc. Mastrillo *Siciliæ decis.* 151. *n.* 7. Valasc. *cons.* 134. *à n.* 5. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q.* 21. *à n.* 4. *& quæst. forens. in com ad* §. *tam autem, in princ. inst. de inof. test.* D. Barbos. *in l.* 1 *ff solut. mat p.* 4. *n.* 63. Card. Tusch. *tom.* 5. *lit. N. conc.* 10.

Quasi furtim.] In integra relata per Anton. Aug. 7
collect. 1. *Decretal tit.* 6. *cap.* 5. subsequuntur verba sequentia, quo facto cum ipsa infra quadriennium à natiuitate ipsins matrimonium contraxit: quæ verba demonstrant post quadriennium inter parentes matrimonium fuisse subsequutum, & per consequens electum tanquam legitimatum per subsequens matrimonium ad Episcopatum esse promouendum, vt dixi suprà *ad cap cùm in cunctis, verbo, & de legitimo matrimonio, hoc eod. tit.* Sed respondebis ea verba in Gregorij IX. ecmpilatione non reperiri, & ex antiqua fidem non facere, iuxta eiusdem Gregorij prooemium.

Non legitimè genitos.] Notatur ad hoc quod illegiti- 8
mè nati inhabiles sunt ad Ecclesiastica beneficia, cum nec ad Ordines, nec ad clericatum admittantur, vt per Bertachin. *l.* 2 *de Episcopo, n.* 83. Gom. *in reg de triennali, q.* 2. Menoh. *de arbit. casu* 201. *n.* 35. *&* 36. Rebuff. *in praxi, tit de dispensat super defectu natalium, n.* 3. Nic. Garc. *de benef p.* 7. *c.* 2. *n.* 2.

Cùm non habeat imperium par in parem] Vide Rebuff. 9
tom. 1. *ad leges Galliæ tr. de euocat. n.* 46 *pag.* 265. Cottam *in memoralib verbo, par, p* 657. Menoc. *de arbitr. casu* 438. *n.* 9. Daniel Venat. *in analysi methodica iuris Canon. l.* 1. *tit.* 3. *axiom.* 4 Bart. Peret. *ad Extrauag. ambitiosæ, de rebus Eccles. non alien verbo, prædecessorum, n.* 5. *pag mihi* 126 Surd. *cons* 47. *n.* 10 *& cons.* 106. *n.* 12. *& cons.* 167. *n.* 16. Aluys. Ric. *in collect. decisionum, p* 5. *coll.* 1094. Sigismund. Scaccia *de appel q.* 2. *n.* 10. Aldrete *in alleg iuris pro omnimoda Regular. exempt. p.* 3. *c.* 4. *n.* 28. Thom. de Thomassetis *reg* 218.

Multa enim hoc casu, &c.] Notatur ad hoc quod per- 10
sonæ honestas, vitæ probitas, & fama electi non supplent defectum illegitimatiouis, & ideo necessaria est dispensatio, ad qnam obtinendam multum iuuant merita personæ, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 51. *n.* 12. *& n* 150.

Literarum scientia.] Notatur ad hoc quod cum lite- 11
ratis viris faciliùs dispensandum, dixi *ad c. de multa, verbo, literatas personas, inf. de præbendis.* De literatis personis, & de earum in Ecclesia Dei vtilitate multa adduxi *in tract de offic & potest. Episcopi, p.* 2. *alleg.* 45. *à num.* 1.

Fama persona] Fama bona est thesaurus inæstimabi- 12
lis, Bald. *in l.* 1. *col.* 4. *C. de confessis*, Flamin. *de resig.*
lib 5. *q.* 2. *n* 92. Et est maximum bonum, Fr. Ant. à Sousa 13
in relect de censuris Bullæ Cœnæ, c. 13. *disp.* 70 *n.* 3 itavt me- 14
lius sit habere nomen bonum, quàm diuitias multas, Prouerb. 22. Mascard. *de probat. concl.* 234. *cum seq. & concl.* 1219. *n* 9. *&* 10. Sayr. *in claui Regia, lib.* 11. *c.* 3. *n.* 1. nam nomen bonum dat odorem sicut lilium suauitatis, Henriq. *cons.* 5. *n.* 13. & elidit omne iudicium, & malam præsumptionem, Bald. *in l. fin. in vlt. col. ff. de probat.* Alex. *in l fin. col.* 3. *ff. de quæst. & cons.* 90. *col. pen. vol.* 3. Dec. *cons.* 189. *incip. lætatus sum. col. penult. vol.* 7.

Assensus Principis.] An & quando in Episcoporum 15
electionibus assensus Principis interuenire debeat, dixi suprà *ad c cum terra* 14. *hoc tit.*

Cùm non ad postulandam dispensationem, &c.] 16
Notatur ad hoc quod ad dispensationem requiritur mandatum eius, cui impetratur, vt per Abb. *hic num.* 10. Bald. *in l. illud*, §. *si tales, num.* 101. *ff. de minorib.* Corset. *in suis singul. verbo, mandatum, statim*

in princ. Specul. *tit. de procurator.* § *ratione igitur*, *n.* 5. *versic.* 21. *& num.* 6. *vers.* 24. Sed contrarium verius est, videlicet nec speciale, nec generale mandatum desiderari ad dispensationes, & quævis alia priuilegia impetranda; sed posse validè impetrari, eo, cui impetrantur, ignorante, ita Loaz *de matrim. Regis Angliæ, dub* 8. *numero* 5. *& seqq.* Bellam. *hîc num.* 13. Rebuff. *in praxi benefic. tit. differentia inter rescripta gratiæ, & iustitiæ, num.* 16. *& tit. de dispensat. num.* 13. Gregor. Lop. *l.* 19. *verbo, sin personaria, tit.* 18. *p.* 3. Natar. *cons.* 4. *de rescript. in nouis*, vbi etiam *cons.* 2. *à n.* 2. Sayr. *in floribus dec. sub tit. de priuileg. dec.* 4. Nec obstat text. in præsenti, quia non loquitur de speciali mandato eius, cui impetranda erat dispensatio, sed de mandato Capituli, ac proinde supponit sufficere mandatum speciale Capituli ad impetrandum dispensationem illegitimo malè electo. Vel adde cum Loaz *d. dub.* 8. *n.* 10. in hoc text. non ad petendam dispensationem, sed ad petendam solius irritæ electionis confirmationem nuntios illos à Capitulo destinatos fuisse, & ideo non potuere nomine Capituli supplicare Pontifici pro dispensatione, cùm fines mandati diligenter sint obseruandi, *c. cum de non sacerdotali, de præbend. in* 6. ideo denegauit Pontifex dispensationem tanquam non petitam à Capitulo.

17 In glos. *Decreto*, ibi, *hodie vere ita est de substantia*, &c. Quamvis hæc glossa teneat electionis decretum, vel scripturam testimonialem esse de substantia electionis, omnes tamen in præsenti in hoc eam reprehendunt, tenentes huiusmodi decretum de solemnitate esse, non de substantia, ita Compostel. *num.* 2. Abb. *antiq. n.* 8. Host. *num.* 8. Anchar. *n.* 2. *vers tertio*, Butr. *num.* 16. Imol. *num.* 12. Anan. *n.* 3. Panorm. *n.* 16. quos citat Rendina *in promptuario recept sent. to.* 1. *tit.* 36. *num* 20.

18 In gloss. *Ingenua.* Vide Richard. *ad princip. Instit. de ingenuis.*

19 In gloss. *Coniugata*, ibi, *dico quod bene potest eligi.* Notatur ad hoc quod legitimati per subsequens matrimonium possont promoueri absque dispensatione ad Ordines, beneficia, honores, ac etiam Episcopatum, vt per Cou. *de sponsalib. part.* 2. *c.* 8. §. 2. *n.* 24. Duen. *reg.* 350. *ampl.* 5. Surd. *de alimentis, tit.* 8. *priuileg.* 67. *n.* 7. & vide infrà *ad c. tanta, qui filij sint legit. num.* 24.

20 In ead. gloss. ibi, *quia verba intelligenda sunt cum effectu.* Vide Thom. de Thomassetis *reg* 104. Surd. *cons.* 3. *n.* 25. *& cons.* 179 *n.* 49. Card. Tusch. *pract. concl. to.* 8. *lit. V. concl.* 60. Ignat. de Villat. *in sylua respons. resp.* 1. *n.* 25. Fr. Anton. à Sousa *in relect. de censuris Bullæ Cœnæ, cap.* 4. *disput.* 26. *num* 2. *& c.* 11. *n.* 6. *& c.* 12. *disput.* 63. *n.* 1. Aloys. Ricc. *Curia Archiep. Neapol. decis.* 41. *n.* 3. *p* 2. Vgolin. *de officio, & potestate Episcopi, cap.* 36 §. 1. *n* 2. Cardoso *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, verbum, num* 5. Galer. *in margarita casuum conscientiæ, eod. verbo.*

21 In gloss. *Nullam esse*, ibi, *est canon latæ sententiæ.* Notatur ad hoc quod dictio, *nullus*, coniuncta cum verbis *cuiuscunque temporis*, denotat nullitatem, ita Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n.* 143. *C. de reuocandis don.* Sayr. *in Claui Regia, l.* 3. *c.* 8. *n.* 26. Ego ipse *in tr. de diction. vsu freq. d.* 229. *n.* 3. Et addito verbo *esse* in infinitiuo importat nullitatem actus ipso iure, Tiraq. *d. verb. reuertatur, à num.* 180. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 32. *num.* 36.

22 In gloss. *Ignorantiam.* Notatur ad hoc quod præsumitur scientia contra eum, qui ex officio tenebatur inquirere, & scire, & ignorantia minimè excusat, non adhibita debita diligentia, vt per Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 9. Sanch. *de mat. l.* 3. *disp.* 42. *n.* 1.

In ead. gloss. ibi, *ignorantia crassa & supina non excusat.* Aduerte ignorantiam crassam & supinam pro 23
scientia haberi etiam in pœnalibus, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 35. *gloss.* 4. *n.* 35.

In ead. gloss. ibi, *quia improuidè ipsum elegerunt.* Vide 24
quæ notat Tiraq. *de retractu lig ad fin. n.* 42. *& de iure mariti, gloss.* 8. *n* 192.

In ead. gloss. ibi, *& probarent ignorantiam.* Notatur 25
ad hoc quod allegans ignorantiam illam probare tenetur, Menoch. *de præs lib.* 5. *præsumpt.* 23. *n.* 10. Farinac. *in praxi crim p.* 3. *q* 90. *n.* 105. vbi *n.* 106 *& seqq* asserit 26
illam probari per iuramentum, aut signis, vel coniecturis.

In gloss. *Susceptionem.* Dominicalem vocat quæstio- 27
nem hæc glossa, in qua arguit pro vtraque parte, & nihil determinat, vtrùm quando electus fuit per Sum. Pont. depositus, ij, quibus suffragiorum ius est, ad aliam processerunt electionem, aliúmque elegerunt, si Papa restituat primum, quis præferatur, restitutus, vel nouiter electus? in qua quæst. relicta Abb. antiq. & Baldi distinctione frequentiùs omnes in præsenti sic sob distinctione resoluunt, si Papa in restitutione clausulam decreti irritantis, quicquid in contrarium factum fuerit, &c. adiecerit, tunc recuperat restitutus prælaturam, non obstante alia electione interim facta, quæ ob decretum nulla redditur: si si verò clausula decreti minimè adiecta sit, tunc aut electio per Canonicos facta Papæ restitutionem præcessit, & valida est electio, aut Papa priùs restituit, & postea Canonici elegerunt, tunc nihil valebit, ita tenent in præsenti, Innoc. *col.* 1 *n.* 5. *in verbo, ordinationem*, Compost. *col. vlt. n* 5. *super verbo, super ordinatione*, Ioan. Andr. *col. vlt n.* 27. *& seq.* Host. *col.* 4. *n.* 21. *cum duobus seqq* Butr. *col. vlt. n* 45. Panor. *col. vlt n.* 12 Imol. *n.* 15. quos citat Rendina *in promp. recept. sent. tom.* 1. *tit.* 36. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Electores non possunt in præiudicium electi compromittere, sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante laude in contrarium lato est confirmandus si aliquid canonicum sibi non obsistat, licèt non sit de gremio illius Ecclesiæ quantumcunque ob causam à maiori parte fuerit appellatum.*
2 *Electio facta de extraneo idoneo à toto Collegio, vel maiori ipsius parte valet.*
3 *Appellatio nulla extraiudicialis suspendit executionem, aut causat attentata.*
4 *Morbo epileptico, seu caduco laborans, inhabilis est ad beneficia, & non potest celebrare.*
5 *Morbo sui natura sanabili affectus non præsumitur in eodem morbo perseuerare, & persistere.*
6 *Electio, seu collatio facta cuicunque idoneo extraneo est valida.*
7 *Morbo epileptico, seu comitiali correptus Ordines assumere non potest, nec in susceptis ministrare.*
8 *Dæmoniaci an possint fieri Clerici, remissiuè.*
9 *Passiones animi vehementes, & similes morbi durare præsumuntur.*
10 *Furor præsumitur durare omni tempore.*
11 *Mentis sanitas naturaliter, & de iure præsumitur.*

Cap.

Cap. Cùm inter. iij. XXI.

1 ELectores nnn possunt compromittere in præiudicium electi, etiamsi non sit de gremio Ecclesiæ, dummodo electus electioni consenserit,& hoc procedit etiamsi contra electum fuerit appellatum dicendo ipsum laborare morbo epileptico, nam si constet ipsum tali morbo non laborare,& nnllum habere Canonicum impedimentum, quicqoid post electionem in ipsius præiudicium factum fuerit,irritum est & inane, & ipsios electio est confirmanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq.Zabar. Collect.Bellam.Ioan.Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm.Bald. Botr. Henric. Anchar.Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij. pag.* 18. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.*45. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton.August. *collect.* 3 *Decret. lib.*1. *tit* 6.*c.*6.

2 *Discretioni vestra*,&c.]Notatur ad hoc quòd electio facta de extraneo idoneo à toto Collegio, vel à maiori ipsius parte valet, vt per Fr.Lud.Mirandam *in manuali Prælatorum. tom.*2.*q.*23.*art.*21 *concl.*1. vbi etiam asserit quòd ad electiones de iure communi non est necessariom quòd electus sit de Collegio ad hoc vt valeant, quamvis id facere multo sit melius, sanctius, atqoe honestius, refert ad hoc plures Doctores Nicol. Garc. *de benefic. p* 7.*c.*9.*n.*7.

3 *Non obstante appellationis obiectu.*] Notatur ad hoc quòd nolla appellatio extraiudicialis suspendit executionem,aut causat atteotata,vt per Cou.*pract.c.*24.*n.*5. Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel gloss.*9.§.1. *in annot. contra nullit. num.*19.

4 *Morbo epileptico laborare.*] Notatur ad hoc quòd morbo epileptico,seo caduco laborans est inhabilis ad beneficia,vt per Rebuf.*in tract.de pacificis possess.n.*212. Henriq. *in sum.lib.*14.*c.*8.§.8. & non potest celebrare, Ant.Ragucc.*de Missa in Ecclesia*,*q.*16.

5 *Dummodo à morbo sit immunis obiecto.*] Notatur ad hoc quòd morbo sui natura sanabili affectus non præsomitur in eodem morbo perseuerare, & persistere,vt per Menoch.*de præsumpt.lib.*6 *præsumpt* 44.*n.*1.vbi *n.*2. contrarium resoluit in morbo sui natura perpetuo & insanabili.

6 In gloss.*Aliam.* Notatur ad hoc quòd etiam de honestate, qoi est ex loco, seu diœcesi beneficij,deheat, si est idoneus, aliis extraneis præferri, valeret tamen collatio, seu electio facta cuicunque idoneo, vt per Selu. *de benefic. part.*3.*q.*16.*n.*2. Franc.Mar.*decis.*1368. *part.*1.Sahag.*in cap.eam te,num.*30.*sup de rescript.* Zerol. *in praxi Episc. part.* 1. *verbo, beneficia* § 8. Nauar. *cons.*6. *num.*1. *de elect. in nouis.* Vnde resoloit hæc glossa electionem factam à maiori parte, & saniori Collegij semper præualere sioe electus sit ex propria Ecclesia, siue ex aliena, vt per Canonistas omnes in præsenti, Compostel. *in lect. in princ.* Innoc.*num.*2 Cald.Florent. *col.*3.*vers.quòd si maior,num.*6.Panorm. *n.*8. *in fine*, qoos refert Rendina *in prompt. receptarum sentent. tit.* 36. *num.*1.

7 In gloss.*Epileptico*, in addit. ibi, *de epilepticis*, &c. *an promoueri possint.* Aduerte morbo epileptico,seu comitiali correptum Ordines assomere non posse, nec in susceptis ministrare, de quo Pelag. *de planctu Ecclesia, lib* 1.*c.*48.*lit.F.* Nau.*in man.c.*27.*n.*203.Maiol.*de irregul. lib.*2.*cap.*16.*n.*4. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.*2.*c.*8 *n.*32. Henriq. *d.c* 8.§.8. vbi etiam affert plores huius infirmitatis species.

8 In ead. gloss. ibi, *dæmoniacis*, Dæmoniaci, id est, obsessi à dæmonibus, an possint fieri Clerici, vel in susceptis Ordinibus ministrare, dixi *de officio, & potestate Episcopi part.*1. *alleg.*61. *n.*51. & adde Raguec. *d. tract.de Missa in Ecclesia*, *q.*17.Iacob.de Grass.*in aureis decis.p.*1. *lib.*4. *c.*27. *n.*47. Barthol. de Vecchis *in praxi seruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis disp.*9. *dub.*21. *num.*4. etiamsi semel hoc genus vexationis qois passus fuerit, vt per Soar.*de censur.disp.*51 .*sect.*1. *num.*7. Sayr.*eod. tract.lib.*6.*c.*9.*num.*14. Valenz.*cons.*25. *n.*2.*cum seqq.*

In gloss. *recusatus*, ibi, *quia non constabat*, &c.Notatur ad hoc quòd passiones animi vehementes, & similes morbi durare præsumuntur, vt per Mascard. *de probation.concl.*825.*n.*2. Xuar. *alleg.*1.*n.*21. Vnde furor 10
præsumitur durare omni tempore, si constet furiosom fuisse antea furore agitatum, quamuis habeat dilucida interualla, vt resoluunt Ioseph.Lud.*tom.*1.*communium opin.tit.de probation.concl. vnica,vers.infertur*,193. *pag.*47. Molina *de primog.lib.*2.*c.*9.*num.* 10. ait Molina Theologus *tract.*2.*disp* 139.*n.*1.*vers.in dubio autem*,Menoch.*de præsumpt.lib.*6.*præs.*45. *n.*18. *&* *cons.*374. *n.*45. Mascard.*de probation concl.*824.*num* 4. Sanch.*de matrim. lib.*1 *disp.*8 *n* 17.*vers.& ratio est*, Valasc.*consult.*145.*n* 13. *&* 14.Aloys.Ricc.*in praxi rerum fori Ecclesiast decis.*211. *n.*4.Nam mentis sanitas naturaliter, & de iore præsomitur, & asserenti contrariom incumbit onus probandi, Rot.*in Perusina hareditatis* 12 *Iunij* 1617.coram bonæ mem.Buratto, inter eius impressas *decision.*256. *ex n.*1. vbi *n.*2. resoluit quòd mentis sanitas præsumitur etiam in sene,& *n.*15.sobdit qnòd mentis sanitas probatur per communem reputationem, & per testes deponentes de rebus prudenter gestis, & *num.*16. qoòd mentis sanitas arguitur ex frequentia Sacramentorum, Ecclesiarum, ac Missæ auditione, & *num.*22. sobiicit qnòd mentis sanitatem arguit prudens propositio.

SVMMARIVM.

1 *Electus à maiori, & saniori parte Capituli, si est, & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur, si autem erat indignus in Ordinibus, scientia, vel ætate, & fuit scienter electus, electus à minori parte, si est dignus, confirmabitur.*

2 *Alter alterum nobilitate antecedit.*

3 *Seniorum voces in electionibus sunt præferendæ.*

4 *Senes præferuntur iunioribus.*

5 *Senectus ætate fit doctior, vsu tutior, & processu temporis sapientior.*

6 *Irregularis beneficij incapax est.*

7 *Clericus ad beneficium curatum cum dignitate nisi sit in sacris constitutus eligi non potest.*

Cap. Dudum. XXII.

CApituli maior pars qoando eligit vnum, & minor alterum, si primus erat indignus ob aliquod Canonicum impedimentum, & id notum erat tempore electionis, electio est nulla, & illa, quæ fuit facta à minori parte, confirmabitur, si non erat indignus, primus remanet electus, & secundus cassatur. Colligont ex Ord.Abb.antiq. Zabar. Collect.Bellam.Ioan. Andr. Imol.Anania,Host.Innoc.Henric.Panorm.Bald. Butr.Anch.Compostel.Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 119. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.*46 remissiuè Ximen. *in concord p.*1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3 *Decretal. lib.*1. *tit.*6. *cap* 7. 1

Qui alios dignitate.] Notatur ad hoc quòd alter alterum ob nobilitatem antecedit, vt per Tiraquell. 2

de nobilit.c 20.*n.*54.Nam nobiles præferuntur ignobilibus, Tiraq. *d.c.*20.*n.*1.Perez *l.*1.*verſ ſit igitur conclusio, tit* 1 *lib* 4 *recopilat. pag.*761 Menoch. *de præſumpt lib.*6. *præſ* 59 *num* 10 Ioſeph.Seſſe *Aragoniæ dec.*8.*n.*7.Illuſtr. D.meus Roder.à Cunha *in comment. ad cap vlt. num.*4. *diſt.*60.

3 *Ætate, & tempore præcedebant.*] Notatur ad hoc
quòd ſeniorum voces in electionibus ſunt præferen-
4 dæ. Tiraq. *de primogen.in præfat.n* 156.Nam ſenes præ-
feruntur iunioribus, Guillelm. *in cap. Raynutius,verbo, in extremis,num* 6 *de teſtam.* Menoch. *conſ.* 116.*num.*22. & 26. Illuſtriſſ.D.meus Roder.à Cunha *ad cap vlt.n.*4. & 9. *diſt* 20. Et plus valet vmbra ſenis, quàm enſis iuuenis, vt ex Baldo refert Auiles *in proœmio ad capita Prætorum*, *n.*18. *pag.* 17. & multa de ſenibus adducit Pineda *in vita D. Ioannis Baptiſtæ*, *lib.*1. *artic.*1. *cap.* 6.
5 §.139. *pag mihi* 98. Senectus enim ætate fit doctior,
vſu tutior, proceſſu temporis ſapientior, vt ex D.Hieronymo refert Melchior Phœbos *Luſit. dec* 66. *n.*6.& 7.*tom.*1.

6 *Vel in Ordinibus.*] Notatur ad hoc quòd irregularis beneficij capax non eſt in tantum quòd collatio ei facta ſit nulla, Cou. *in cap. Alma Mater*, *p* 1.§.7.*num* 1. & *in reg. peccatum part* 1. §.8. *n* 6. Lambert. *de iurepatr. part.*1.*lib.*2.*q.*9 *n.*4. Rebuff.*de pacificis poſſeſſ. num.*226. Zerol.*in praxi Epiſcop. part.*1. *verbo, beneficia,*§.5.*dub.*5. & *p.*2. *verbo, irregularitas*, § 4. & 8. Flamin. *de reſignat. l.*4 *q.*3. *à num.*32. & *lib.*5.*q.*3.*num* 181. & *q.*6. *num.*79. Guttier. *canon.lib.*1.*c* 5.*n.*92. Henriq. *lib* 13.*c.*14.§.1.& *c.*56.§.1.& *lib.*14. *c.*2.§.5 .Azor.*inſtit moral p.*2. *lib.*6. *c.*7. *q.*2. Leſſ. *de iuſtitia*, *lib.*2.*c.*64.*n.*120. plures alios refert & ſequitur Nicol. Garcia *de benef. part.*7. *cap.*11. *num.*2. quamvis contrariam ſententiam, nempe collationem irregulari factam non eſſe nullam ipſo iure, ſed valere donec priuetur, teneant Innocent. Anchar. Franc. Sylueſtr. & Soar. quos refert Nicol. Garcia *d. c.*11.*n.*4.

7 Notatur etiam ad hoc quòd Clericus ad beneficium curatum cum dignitate, niſi ſit in ſacris conſtitutus, eligi non poteſt, vt per Anch.Imol.Butr.Franc. & alios reſoluit Rendina *in promptuario recept. ſentent. tom.*1.*tit.*17. *num.*8. *in fine*, vbi à principio diſputat an Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus poſſit de iure Decretal. ad beneficium curatum ſine dignitate aſſumi, & concludit cum receptiori Doctorum ſententia abſque diſpenſatione non poſſe, aſſerens hodie in hoc eſſe correctum text. in præſenti per text. *in cap. ſi pro Clericis*, *de præbend. in* 6 & *in c.*2. *de inſtit. eod. lib.*

SVMMARIVM.

1 *Poſtulatum tanquam inſtitutum, vel adminiſtratorem qui recipiunt ante admiſſionem poſtulationis, priuantur poteſtate eligendi, & poteſtas deuoluitur ad alios, licèt pauciores, & ſi nullus ſit de Capitulo, ad Papam.*
2 *Eligendi poteſtate ſi aliqui propter delictum commiſſum priuati fuerint, illa poteſtas ad alios, qui non deliquerunt, deuoluitur.*
3 *Electio facta per comminationes, & impreſſiones, eſt ipſo iure nulla.*
4 *Legis auxilium fruſtrà inuocat, qui committit in legem.*
5 *Citatio non requiritur in notoriis. quando notoriè conſtat abſenti nullam competere defenſionem.*
6 *Iura ſemper præſumunt pro iudice.*
7 *Iudex ſemper præſumitur prædicaſſe prout de iure.*
8 *Negantis factum per rerum naturam nulla eſt directa probatio.*
9 *Teſtes ſingulares non probant, nec ad probationem faciendam coniunguntur.*
10 *Nuntio non creditur.*
11 *Timor inferendæ violentiæ, licèt illata non ſit, vitiat electionem.*
12 *Electio Papæ ad quos pertineat, ſi Sede Apoſt. vacante omnes Cardinales mortui eſſent, oſtenditur.*
13 *Conſuetudo eſt altera natura.*
14 *Negatiua tribus modis dicitur.*
15 *Negatiua pura, & ſimplex probari non poteſt.*
16 *Negatiua facti probatur cùm habeat in ſe implicitam affirmatiuam, vel in eam reſoluatur.*
17 *Negatiua probatur per confeſſionem partis.*
18 *Poteſtate eligendi ſi aliqui ob delictum commiſſum priuati ſint, & ad eos deuoluta, qui non deliquerunt, ſi etiam ij delinquant, ad quos tunc pertineat eligere, oſtenditur.*

CAP. Bonæ memoriæ. j. XXIII.

POſtulatum ad Eccleſiam tanquam inſtitutum, vel 1
adminiſtratorem recipientes ante admiſſionem poſtulationis à ſuperiore factam priuantur poteſtate eligendi, & poteſtas deuoluitur ad alios, licèt pauciores, & ſi omnes priuati ſunt, deuoluitur ad Papam in Eccleſiis Cathedralibus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anania, Panorm. Hoſt. Bald. Butr. Henric. Compoſtel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.*119. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 46. remiſſiuè Ximen. *in concord p* 1.& 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 3 *Decretal lib* 14 *tit.*6 *c.*8.

Collige ex text. quòd ſi aliqui eligere debentes ob 2
delictum commiſſum poteſtate eligendi priuati fuerint, illa poteſtas ad alios, qui non deliquerunt, deuoluitur, vt per Rendinam *in promptuario receptarum ſent tom.*1.*tit.*36.*n.*33. Ant. Raguc. *de voto Canonicorum in Capitulo quæſito* 30.*n* 13. & intelligit *n.*14.& 15.

Deinde inquireret, &c.] Notatur ad hoc quòd electio 3
facta per comminationes, & impreſſiones, eſt ipſo iure nulla, vt per Coſm. *in pragm. ſanction.tit.de electione, verbo, præſumant, pag.*13.*verſa.*

Quia fruſtrà legis auxilium inuocat, qui committit in 4
legem.] Vide Bertazol. *in repet. l. ſi quis maior*, *Cod. de tranſaction. num.*276. & *num.*646. Surd. *conſ.*37. *num.*3. Acac. Anton. *in comment. ad l. Titio centum* 71.*num.*47. *ff. de condit.& demonſtr.* Card.Tuſch. *tom.*2. *lit C.concluſ.* 954.& *tom.*5.*lit L.concl.*270. Sigiſmund.Scac. *de appellationib. quæſt.*5. *num* 74. Franciſc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt.part.*1.*c.*11.*num.*3.& *part.*2.*c.*3. *num.*8. Bellet. *diſquiſit.cleric.part.*1.*tit.de diſciplina clericali*,§.16.*num.*9. Aloyſ. Ricc. *in praxi rerum fori Eccleſiaſt. deciſion.*291. *num.*2.*in* 1.*edit.*& *reſol* 250. *in* 2. *edit.* & alios per me citatos *in tract. de Axiom. iuris vſufreq. Axiom.* 136. *num.*14.

Exceſſus notorius examinatione non indiget.] Notatur 5
ad hoc quòd in notoriis, quando conſtat abſenti nullam competere defenſionem, non requiritur citatio, vt per Tiraq. *in tract res inter alios acta*, *verſ. poſtremo*, *pag* 19. Vant. *de nullit tit.ex defectu citationis* . *num* 20. Azin. *in praxi*, §.7 *c.*5.*limit.*42. Menoch. *de arbitr.lib.*1. *q.*17.*n.*15. Farin. *in praxi crimin. part.*1.*q.*21. *à num.* 70. Cened. *ad Decretal collect.* 94. *num.* 4. Sicut etiam non requiritur quando notoriè conſtat non competere ius parti, vt per Camil.Borrel. *in ſumma omnium deciſ.tit.*44. *num.*350.

Et pro his, quæ à iudice ſunt acta, præſumitur.] Nota- 6
tur ad hoc quòd pro iudice ſemper iura præſumunt,

vt

vt per Marantam *de ord. iud. 2. p. sexta princ. tit. 9. num. 21.* Cou. *de sponf. p. 2. c. 8. §. 12. verf. ex quibus primò*, Menoch. *conf.100. n.1. cum feqq.& de præsumpt. lib. 2. præsumpt.* 67. etiamsi à sententia sit appella-
7 tum, Surd. *de alim. tit 1. q* 120. *n.* 11. quia præsumitur illum iudicasse, provt de iure, idem Surd. *decis.*170. *num.*4.

8 *Quia negantis factum per rerum naturam nulla est directa probatio*]Vide Alc. *de præs reg. 3 præs.*20. Clar. *lib.*5.§. *fin. q.*52.*n.*4. Cou. *var. lib.* 1 *c.*6.*n* 5 Mascard. *de probation. concl* 70. *&* *concl.*1170. *à n.*10. Fulu. Pacian. *eod tr lib.*1 *c.* 36. Alphan. *coll.*582. Card. Mantica *de coniect vltim. volunt lib.*2 *tit.*1.*n.*5 Card. Tusch. *pract concl. tom* 5 *lit. N. concl.*30. Farin. *in praxi crimin. part.*1 *q.*65. *n.*200. *cum seqq.*

9 *Essent in suo testimonio singulares.*]Notatur ad hoc quòd testes singulares non probant, nec ad probationem faciendam coniunguntur, de quo dixi *ad c. in omni negotio* 4 *n.*11. *v. f. de test.*

10 *Sicut nuntium*] Ergo nuntio non creditur, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.8. *gloss.*9.*n.*10.

11 In gloss. *Metuebant*. ibi, *timebant enim sibi inferri* &c. Notatur ad hoc quòd timor inferendæ violentiæ, licèt illata non sit, vitiat electionem, vt per Alexand. *cons.*98.*n.*5. *vol* 4. Rebuff. *tom.*2. *ad leges Galliæ tit. de rescissione contractuum art. vnico, gloss* 12.*n.*6. Sigism. à Bononia *d dub* 54.*n* 14 Sanch. *de matrim lib.*4. *disp.*1.*n.*18. vbi dicit hanc glossam esse receptam ab omnibus in præsenti. Vnde colligitur electionem celebratam per metum impedientem omnino libertatem eligendi ipso iure nullam esse, vt per Nau. *cons.* 5 *n.*2. *hoc tit.* Ludou. Mirand. *in man. Prælat tom* 2. *q* 23. *art.*1. Laur. de Peirinis *tom* 1. *de Relig. subdito q.*1. *de obedient. c* 31.§.8. Castel. *de elect. c.*4.*n.*56. Tambur. *de iure Abbatum disp* 5. *q.*22.*n.*7. *&* 8. Sigism. à Bononia *de elect. dub.*54. Lauor. *var. lucubr. tom.*1 *tit* 4.*c.*21. *ex n.*4. qui duo vltimo loco citati addunt, quòd vt metus sit sufficiens ad reddendam electionem nullam, debet esse metus cadens in constantem virum, qui vt talis sit, tria requiruntur, primum vt malum quod timetur, sit graue, quod arbitrio iudicis relinquitur, fortis enim, & intrepidus non timet quæ non oportet, vel vbi & quando non oportet; secundum vt probabiliter pertimescatur inspecta qualitate incutientis, & patientis metum; tertium, vt timens non possit facile occurrere malis quæ timentur. Item ad incurrendum iustum metum non requiritur necessariò vt mala prædicta timeantur in persona propria, sed satis est si timeantur in persona consanguineorum, & arctissimo necessitudinis vinculo coniunctorum. Lauor. *d. c.*21.*n.*5. Sigism. à Bononia *d. dub.*54.*n.*14.

12 In ead. gloss. ibi, *& si electio Papæ in Vrbe Rom. fieri non potest*, &c. Quærit curiosè Dionys. Paul. *de vera Patriarch. sedium erect. c.*16.*n.*31. ad quos pertineat Papæ electio si Sede vacante Apost. omnes Cardinal. essent mortui; & respondent cum Sylu. Aldobr. *in scholiis ad Dec. ad c. Licet, de vitanda, n.* 52. *aliàs* 31. *sup hoc tit.* quod pertinet ad Canonicos Lateranensis Ecclesiæ, licèt Bald. *in l. vbi absunt, ff de tutor. & curat.* & Lancel. Conrad. *in templo omnium Iudicum, lib.*2.*c.*1. *in princ. n.*6. dicant tunc temporis electionem pertinere ad Patriarchas.

13 In gloss. *Per rerum naturam*. ibi, *consuetudo enim est altera natura.* Vide Surd. *de alimentis, tit.* 1.*n.*7. Franc. Nunez de Valasco *en los dialogos de contencion de la milicia y sciencia, dialogo* 3 *fol. mihi* 76. *vers.* metipsum *Axiom* 56. *num.*1.

14 In ead. gloss. ibi, *Negatiua tribus modis dicitur*, &c. Vide Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 50. *num.* 6. *cum sequent.*

In ead. gloss. ibi, *& hæc negatiua pura, & simplex probari non potest* Vide Don à Fina *tom.* 1. *communium opinion lib* 4. *tit* 9. *num* 35. Mascard. *de probat. concl.* 1087. Fulu. Pacian. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 38. Menoch. *d. præsumpt.* 50. *à num.*8. Carot. *de locato & conducto, part.* 3. *tit. de negatiua probanda*, Cardoso *in praxi iudicum, verbo probatio, n.*29. Et ideo dispositioni testium de negatiua deponentium non creditur, Natt. *cons.*199. *n.* 3. *vol.*1. Ruin. *cons* 97. *circa fin. vol.*4. Simanch. *de hæretic. cap.*26.*n.*4. Herculan. *de probat. negat. n.*127. Clar. §. *fin. q* 51. *n.* 1. & Anton. Gabr. *commun. tit de testib concl* 4. *n.* 1. *&* 8. Mascard. *concl.*70 *num.*5. Ozasc. *decis.*66.*n* 29. Farin. *in praxi crim q* 65. *n.*221. *&* 128. Quinimo tales testes deponentes super negatiua vera, vaga, & indeterminata, sunt de falso suspecti, Natt. *cons* 648. *n.*5. *vol* 4 Grammat. *decis* 56.*n.*4 Clar. *d q* 51. *n.* 1. *in fine, & §* *falsum, verf. solet etiam dici*; Menoch. *de præs. lib.*2. *præs.*55. *num* 7. Mascard. *de probation. concl* 1364. *n* 10 Farin. *d. q.*65. *n.*205. *cum seqq* Tamen hæc suspicio non habetur pro veritate ad testem de falso, seu pœna falsi puniendum, vt per Bossi. *in tit. de pœnis reorum n.*34 Clar. *in §* *falsum, verf. solet etiam dici*, Farin. *d. q.*65. *num.*207 vbi dicit quòd testis deponens super negatiua improbabili, & nullatenus coarctata, non possit de falso puniri, Buccaron. *de different inter iudicia ciuil & crimin. differ.*51. *ex n.*9 vbi *n.*11. subdit dictam suspicionem bene haberi pro veritate quoad effectum ciuilem, idest, vt depositioni testis non credatur. 15

In ead. gloss. ibi, *item negatiua facti probatur cùm habeat in se simplicem affirmatiuam.* Vide Flamin. *de resignation. lib* 8. *quæst.*2. *num* 27. Nam probari etiam potest negatiua si resoluatur in affirmatiuam, vt per Menoch. *d præs.* 50 *à num.* 14. Mendez à Castro *in praxi Lusitana lib* 5. *c.*1. *num* 62. Vbi autem affirmatiua debet constare ex actis, ex ipsorum reuolutione satis dicitur probata negatiua, Affl. *decis.*107. *num.* 5. *in fine, & num.*6. Caualer. *decis.*110. *num.*4. Rot. *decis.*64.*n.*2. *p. diuers.* 16

In gloss. *Singulares*, ibi, *negatiua enim probatur per iuramentum ipsius negantis.* Ac per confessionem partis, vt per Mascard. *de probationib. concl* 1087. *n* 11. Flamin. *de resignat. lib.*11. *q.*14 *n.*70. Cardoso *d. verbo, probatio, num* 41. 17

In gloss. *Ad nos*, Probat hæc glossa quòd si ob delictum commissum aliqui potestate eligendi priuati fuerint, & ad eos deuoluta, qui non deliquerunt, si etiam ij delinquant, vel indignum eligant, eligendi potestas non ad eos, qui primò deliquerunt, deoluitur, sed ad superiorem eorum, ad quem fuisset facta deuolutio, si omnes pariter deliquissent, sequuntur Host. *n.*31 Compost. *n.*10 Bald. *n* 16 Io. Andr. *n.*58 Innoc. *n* 9. Butr. *n* 87. Panor. *n.*13. quos citat Rendina *d. tit.*26 *n.*33. 18

SVMMARIVM.

1 *Electo sufficit probare electores fuisse in quasi possessione tempore electionis, licèt aliud non probet.*

2 *Ecclesia quando dicantur ad aliquem pleno iure pertinere, remissiuè.*

3 *Hæres pleno iure institutus, etiam in vsufructu institutus intelligitur.*

4 *Pensionarius potest agere remedio spolij pro pensione sibi subtracta.*

5 *Pensionarius potest agere interdicto vnde vi, contra negantem soluere pensionem, quæ soluebatur suo prædecessori.*

6 *Remedium recuperandæ possessionis competit spolio facto super iuribus incorporalibus.*

7 *Actio*

7 *Actus eligendi, conferendi, vel præsentandi ad eum pertinent, qui est in quasi possessione eorum actuum.*

8 *Gesta valent per eum, qui est in quasi possessione & communi existimatione alicuius officij.*

9 *Incorporalium iurium quasi possessio acquiritur per vnicum actum secundum veriorem, & n. 10.*

10 *Declaratur text. in præsenti, & in cap. cùm olim, & in cap. cùm Ecclesia, de causa possessionis, dum tres actus electionis videntur exigere.*

11 *Declaratur text. in l 1. §. hoc interdicto, ff. de itinere, actúque priuato, dum vsum triginta dierum requirit ad acquirendam quasi possessionem itineris.*

12 *Declaratur text. in cap. 1. §. si verò vassallus, quid sit inuestitura, dum duas, vel tres solutiones requirit ad inducendam feudi quasi possessionem.*

13 *Incorporalium vt quasi possessio acquiratur ex vnico actu electionis requiritur quòd sit electio confirmata.*

14 *Factum non reputatur, quod non habuit effectum*

15 *Incorporalium quasi possessio, vt acquiratur ex vnico actu, requiritur, quod illius vsus exerceatur iure proprio.*

16 *Eligendi præsentandi, & similium quasi possessio absque scientia, & patientia aduersarij acquiri non potest.*

17 *Incorporalium quasi possessio vt acquiratur bona fides vtentis an sit necessaria, ostenditur.*

18 *Actus, ex quibus prætenditur acquisita quasi possessio, debent esse clari, certi, & non turbidi.*

19 *Testis omni exceptione maior ille reputatur in iure, qui nulla legitima exceptione repelli potest.*

20 *Emphyteuta requisitus, si neget soluere pensionem, potest conueniri à domino directo interdicto. Vnde vi.*

21 *Iudex, qui iudicauit in prima instantia, dicitur suspectus in causa appellationis.*

22 *Iudex, qui in prima instantia fuit non potest esse Aduocatus in secunda.*

23 *Aduocatus actoris in prima instantia non potest esse in secunda.*

Cap. Querelam. XXIV.

1 Electio sufficit ad obtinendum probare electores fuisse in quasi possessione tempore electionis; licèt non probet quòd proprietas iuris eligendi ad illum pertineret. Item sententia lata soper possessione non præiudicat proprietati, & spoliatus debet restitui ante quæstionem proprietatis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. And. Imol. Anan. Host. Innoc. Henric. Panorm. Bald. Butr. Anch. Compost. Viu. *in ration. 1 libri iuris Pontif. pag.* 120. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 47. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *col. 3. Decret. lib. 1. tit. 6. c. 9.*

2 *Pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathæ pleno iure.*] Ecclesiæ quando dicantur ad aliquem pleno iore pertinere, dixi *ad c. cùm & plantare, §. in Ecclesiis, super verbo, pleno iure, infr. de priuil.* Et de dictione, *pleno iure*, aliqoa dixi in meis remis. *de dictionibus, & claus. d. 231.* & ibi

3 resolutia adde quòd hæres pleno iure institutus, etiam in vsufructu institutus intelligitur, vt ex Alex. *cons. 56. vol. 3.* & aliis, sequitur & explicat Card. Mant. *de coniectur. vlt. volunt. lib. 9. tit. 6. n. 17. & 19.* & relati à Menoc. *de præs. lib. 4 præs. 440. n. 16.*

Est aduertendum quòd si Ecclesia, vel dignitate vacante occupentur bona per tertium, Ecclesiæ competit interdictum, *vnde vi*, vt per Abb. *hîc in fin. & in c. litera tua n. 1. post med. vers. & etiamsi spolietur Ecclesia, de dilat.* Rot. *decis. in princ.* & *ibi* adden. *n. 4 vers. respondetur ad primum, de restit. spol. in nouis*, quod intelligitur vt scilicet competat pro naturali possessione occupata; sed non ideo excluduntur quin ratione ciuilis competat interdictum *vti possidetis*, in consequentiam cuius recuperatur naturalis per interdictum *vnde vi*, non autem per vim expulsiuam, aut compulsiuam, sed propter vim inquietiuam, ita Rot. *in Colimbrien. præstimoniorum 10. Decembris* 1631. coram R. P. D. Dunozetto: Mortuo enim prælato penes Ecclesiam remanet possessio ciuilis, & considerabilis, vt optimè declarat Rot. *in Senen. Pontis Arrighi 12. Iunij* 1573. coram Rubeo, quæ est *decis. 190. n. 3. p. 1. diuers.* quæ subdit istam possessionem sufficere ad effectum interdicti recuperandæ possessioois, & allegat dictam addit. *ad decis. 1. n. 4. de restit. spol.*

Petens pensionem, &c. sibi restitui de nouo subtractam.] 4
Notatur ad hoc quòd pensionarios potest agere remedio spolij pro pensione sibi subtracta, vt per Dec. *cons. 125. & 215. col. 1. in fin.* Aym. *cons. 11. n. 6. & 7.* Afflict. *decis. 295. n. 1. cum seqq.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. glos. 6. n. 11. cum seq.* Viu. *tom. 1. com. opin. lib. 4. tit. 2. n. 46. pag. 156.* Ozasc. *decis. 99. n. 10.* Menoc. *remed. 1. recup. n. 82. & n. 87. cum seqq. & remed. 15. n. 100.* Azor. *inst. mor. p. 2. lib. 8. c. 13. q. 1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imp. lib. 1. concl. 75.* Et aduersùs tertium negantem soluere pensionem potest agere interdicto possessorio, Valasc. *de iure emphyt. q. 32. n. 14.* Sic etiam potest agere interdicto *vnde vi*, contra 5
negantem soluere pensionem, quæ soluebatur suo prædecessori, vt per Gig. *de pension. q. 47. n. 10.* Mascard. *de probat. concl. 1313. n. 19.* Menoch. *remed. 1. recup. n. 87. & n. 160.* Ceuall. *comm. contra communes q. 656.* Felician. *de censib. lib. 3. c. 1. à n. 8.* Nam possessio bonorum Prælati continuatur in Ecclesia, vt per Flam. *de resig. lib. 14. q. 7. n. 50.* Cabed. *de patronatibus Regiæ Coronæ, c. 9. n. 5.* Cald. Pereira *de empt. c. 12. n. 17.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 2. concl. 129. n. 8.* An detur actio pensionario contra successorem in beneficio pro terminis decursis, & non solutis in vita prædecessoris? olim Rota nunquam voluit admittere actionem, vt notauit Cassad. *decis. 4. n. 3. de locato*, Crescent. *decis. 6. num. 3. & 7. de solutionibus*, ipsa tamen postmodum eam concessit, cum hoc temperamento æquitatis, vt debeant præcessisse diligentiæ contra successorem eundem, adeò vt pensionarius nulla notari possit negligentia, Seraph. *dec. 1351. n. 1.* Greg. *decis. 507. n. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 1. cap. 5. n. 199.* Stephan. Gracian. *disceptat. forens. c. 94. numero 59.* Marescot. *var. lib. 1. c. 18.* Pacif. *de Saluian. interdicto decis. 99. & inspect. 3. c. 4 à num. 199.* Vnde ipsa Rot. *in vna Canarien. pensionis 15. Ianu. & 17. Nouembr.* 1597. coram Gyptio, censuit qoòd successor tenetur ad solutionem pensionis pro terminis decursis tempore alterius Episcopi facta diligentia contra hæredes prædecessoris; & clariùs sufficere diligentias contra prædecessorem, vel eius hæredes, & bona censuit eadem Rota *in Toletana pensionis 13. Iunij* 1608. *coram D. Penia.*

Notatur etiam ad hoc quòd competit remedium re- 6
cuperandæ possessionis spolio facto soper iuribus incorporalibus, vt per Gabr. *commun. opin. lib. 5. tit. de rest. spoliat. concl. 1. n. 27.* Menoch. *remed. 1. recup. q. 8.* Ceuall. *comm. contra comm. q. 501.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 2. num. 24.*

In quasi possessione præsentandi clericum existebat.] 7
Notatur ad hoc quòd actus eligendi, conferendi, vel præsentandi ad eum pertinent, qui est in quasi possessione eorum actuum, vt per Duen. *reg. 181.* Selu. *de benef. part. 2. quæst. 7. num. 2.* post Roch. Lambertin. *de iurepatron. q. 3. princ. part. 2. lib. 2. art. 1. cum sequent.*

Cabed.

Cabed. *de patronat. Regia Corona*, c. 8. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 4. §. 2. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 5. *cap.* 5. *à primo.*

8 Notatur etiam ad hoc quòd valent gesta per eum, qui est in possessione, & communi existimatione alicuius officij, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 3. *d* 22 *n.* 48.

9 *Per multa tempora per soluta.*] Notatur ad hoc quòd quasi possessio incorporalium, vel iuris eligendi, præsentandi, vel conferendi non acquiritur per vnicum actum, sed plurium, duorum saltem, vel trium multiplicatio est necessaria, consonant text. *in c. cum Ecclesia* 3. ibi, *in trium Episcoporum Electionibus, & in cap. cùm olim.* 7. ibi, *duobus Archidiaconis, de causa possess. & prop. l.* 1. §. *hoc interdicto*, ibi, *non minus quàm triginta diebus, ff. de itinere, actúque priuato.* text. opt. *in cap.* 1. §. *si verò vasallus*, ibi, *in duabus aut tribus acceptionibus quietis quasi possideat, quid sit inuestitura, in vsibus feudorum.* Ex quibus hanc partem tenent Ripa *in l.* 1. § *interdicto, num.* 5. *ff. quorum bonorum*, Roman. *cons.* 70. *n.* 13. Paris. & Caualcan. quos refert & sequitur Flores de Mena *var lib* 1. *q.* 1. *num.* 25. nuncupatim agentes de quasi possessione percipiendi pensionem in terminis huius tex. non dissentit Card. Tusch. *tom.* 7. *conclus.* 34. *num.* 7. & 10.

10 Contraria verò sententia, quòd vnicus actus sufficiat ad acquirendam quasi possessionem iurium incorporalium, verior est & receptior, quam tenet glos. *in cap si verò* 12. *de iureiur.* & est de mente glos. *verbo, trium, in d cap cum Ecclesia*, quam ibi sequuntur Card. *n.* 3. Ripa *n.* 91. Rebuff. *n.* 10. & post Bald. *de præscription. part.* 5. *q* 8. communem sæpiùs profitentur Con. *pract. c.* 12. *n.* 2. & *in reg. possessor, part.* 2. *n princ. n.* 6. Cardin. Tusch. *tom.* 1. *lit. E concl* 83. *n* 5. & *tom* 7. *verbo possessio, concl.* 421 & *verbo quasi possessio, concl.* 34. Trinisan. *decis.* 54. *part.* 2. Put. *decis.* 192. *lib.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 173. *à num.* 8. post Roch. Lambertin. & plures alios Gonzal. *ad regul.* 8 *Cancel. glos.* 45. §. 2. *à n.* 29. post. Caputaquen. Achil. de Grassis, Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 4. *collect.* 1454. post Gutier & Menoch. Ceuall. *communium contra commun quæst.* 717. *num.* 4. post Duaren. Corras. Rufin. & alios Nicol. Garc. *d c.* 5 *n.* 59. *cum seqq.* optimè Cabed. *de patronatib. Regia Corona*, *cap.* 6. *in princ.* Camill. Botell. *in summa omnium decis. tit.* 32. *n.* 216.

11 Qua retenta opinione non obstant text. pro prima suprà allegati, nam ad text. in præsenti, & *d. c. cùm olim*, dum plures solutiones, & *d. cap. cùm Ecclesia*, dum tres electiones videntur exigere, respondetur multiplicationem actuum ibi requiri non ad acquirendam, sed ad iustificandam quasi possessionem, quia actus geminati, & per temporum interualla repetiti magnam inducunt iustitiæ præsumptionem, maiorémque afferunt firmitatem. Nec multum discrepat quod respondet Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 396. clericos *hic & in d. cap. cùm Ecclesia*, ac Episcopum *in d. c. cùm olim*, indicasse commodum sibi esse allegare, & probare actuum multiplicitatem, quia possessio quo antiquior, eo iustior præsumitur; & firmior, est, vt probat tex. *in cap. licet causam, vers. ex præmissis, de probationib.* cum similibus, de quibus Menoch. *remed.* 3. *retin. à num.* 725. planè Mascard. *de probat. conclus.* 1199. *à princ.* Card. Tusch. *tom.* 4. *lit. I. concl.* 285.

12 & *tom.* 6. *lit. P. concl.* 412. & 439. Non obstat etiam text. *in d. l.* 1. §. *hoc interdicto, ff. de itinere, actúque priuato*, dum vsum triginta dierum requirit ad acquirendam huiusmodi quasi possessionem itineris, in quo videtur ex diametro contrarius textui *in l.* 1. §. *quod autem scriptum, ff de aqua quotid.* dum ad quasi possessionem aquæ ducendæ decidit sufficere vnicum actum, cùm tamen vtrobique Prætor eisdem verbis interdictum concepisse videatur: respondetur enim faciendo differentiam inter ire per fundum alienum, & inter aquam ducere per alienum fundum, nam primùm cùm sit de illis actibus, qui iure familiaritatis solent exerceri, requiritur ad hanc præsumptionem eligendam actuum pluralitas: secundum verò cùm sit de illis, qui non nisi iure proprio exercentur, iuxta *l aquam, C. de seruitut.* ideo vnicus actus sufficit: ita Palil. *in l.* 1. *C de seruitut. à n.* 21. Abb. *in d. c cùm Ecclesia à n.* 22. & Ripa *à n* 51. Rebuff. *super glossas n.* 10 idem Rebuff. *ad leges Galliæ tom* 3. *tit. de materiis possessoris, in præfat. num* 193. Menoch *remed* 5 *retin. à n.* 8. Vel forsan meliùs poteris dicere *d l* 1. §. *hoc interdicto*, non probare quasi possessionem itineris acquiri non posse absque multiplicatione illa actuum per triginta dies, sed solùm interdictum illud de itinere non dari nisi ei, qui per triginta dies vsus est, forma scilicet ipsius interdicti, & verbis Prætoris, quæ cum in modum interpretatur Iureconsultus, quia scilicet non videtur vsus per annum, vel aliquam eius partem, qui saltem per vnum mensem vsus non est, & quia verum est dicere aquam duxisse eum, qui vna nocte, vel vno die duxit, & Prætor in interdicto de aqua quotidiana simpliciter dixit, hoc anno aquam duxisti, non immeritò interpretatur idem Iureconsultus vnicum actum in eo interdicto sufficere, atque ita ex diuersa verborum conceptione diuersimodè Vlpianus vtrumque interdictum interpretatur, quasi vsus huius anni exigat aliquod tempus, & factum continuum, ductus verò aquæ minimè, sed actu momentaneo absoluatur.

Minus obstat tex. *in d. cap.* 1. § *si verò vassallus*, dum duas vel tres solutiones requirit ad inducendam feudi quasi possessionem, quia respondetur iura feudorum ius speciale continere, quod subinde ad alias materias trahi non potest, iuxta reg. *l. ius singulare ff. de legibus, & reg. quæ à iure communi exorbitant de reg. iur. in* 6. & nuncupatim de ipsis feudorum libris agens cum Bart. Bald. Iul. Clar. Roch. & pluribus aliis confirmat Molin. *de primog. lib.* 1. *c.* 7 *princ.* & omnino *n.* 5. Quamvis enim secundùm hanc communem Doctorum sententiam facilè responderi possit ad *d.* § *si verò vasallus*, tamen non immeritò dici potest illum non agere de quasi possessione inducenda, neque ad hunc effectum tres illas requirere solutiones, sed de probatione constitutionis feudi, & de onere probandi inuestituram cui incumbat, in qua materia formam præscripserat *in c.* 1. *in princ. tit. quid sit inuestitura*, quo probari non possit, nisi per publicum instrumentum, vel pares Curiæ, cuius rei rationem ponit text. *in c.* 1. *vers. idcirco, de notis feudorum*, ne scilicet quid excogitetur falsitatis in perniciem domini, notant post alios Duen. *reg.* 326. Mascard. *de probat. concl.* 769. *à num.* 5. Hanc igitur reg. limitat text. *in d.* §. *si verò vasallus*, vt probatis tribus solutionibus necessarium non sit fieri probationem per pares Curiæ, sed sit in electione possidentis, aut iurare feudum esse rectum, aut domino referre iuramentum; nihil ergo text. concludit ad intentum ad quod adducitur, inducendæ scilicet quasi possessionis. 13

Illud verò animaduertendum duxi, quòd ad hoc vt acquiratur quasi possessio in istis incorporalibus ex vnico actu multa requisita sunt necessaria, de quibus per Calderin. *cons.* 12. *de iur. patron.* Cassad. *dec.* 7. *de causa possess.* inter cætera requisita illud est principale, quòd sit electio confirmata, & plerumque suum effectum fuerit sortita, ita vt electio etiam vera & realis absque confirmatione ad hanc quasi possessionem non sufficiat, vt per Innocen. Oldrad. Abb. Federic. & alios quos refert Rip. *in d. cap. cùm Ecclesia*, *n.* 93. *vers. quintò quæritur*, post Rebuff. Roch. & plures Rotæ 14

decis.

decis. comptobat Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 45 §. 2. n. 36 & seq* Card. Tusch. *d. verbo, quasi possessio. concl. 34.*
15 *à n.* Nicol. Garc. *d part. 5. c. 5. n. 67. & 99.* Factum enim non reputatur id, quod non habuit effectum, *l. 1. §. nihil, ff de inoffic. testam l. si quis sub conditione ff. de testam.* Surd. *cons. 436. n. 14.*

16 Secundum requisitum est, quòd vsus iste, quo acquiritur huiusmodi quasi possessio, exerceatur iure proprio, seu suo, notatur glos. *verbo vocem*, ibi, *hoc enim non sufficit*, *in d. c. cùm Ecclesia*. vbi Abb. *n. 25. vers. tertio*, Ripa *n. 49.* Rebuff. *n. 20. in fin.* & post Calder. Lambert. *de iurepatron art. 10. q. 3. à num. 6* Menoch. *remed. 3. retin. n. 13. & remed. 6. num. 131.* Gonzal. *d. glos. 45. §. 2. num. 34.*

17 Tertium requisitum est, vt requiratur scientia eorum, quibus præiudicatur, itavt quasi possessio eligendi, præsentandi, & similium absque scientia, & patientia aduersarij acquiri non possit, probat *d. cap cum olim, de causa possess.* ibi, *sine reclamatione aliqua Canonicorum*, est enim generaliter receptum iurium incorporalium quasi possessionem minimè acquiri posse, nisi sciente, & patiente aduersario, ex *l. 2. C. de seruit.* ibi, *eo sciente*, & quia incorporalium quasi possessio traditionem, vel patientiam requirit, & in ea formaliter consistit, *l. 1. §. vltim ff de seruit. rustic. præd l. 3 §. dare ff de vsufruct.* cum aliis multis, ex quibus ita tradit Bart. *in d § hoc interdicto, n. 10. & in l. 1. n. 3 ff. de vi & vi arm.* sequuntur Cou. *in reg possessor part. 2. in princ. n. 8.* Menoch. *remed. 5. retin à n. 32.* Peregrin. *var. lib. 3. à n. 51.* Gilehen. *de præscript. part. 2. memb. 3. c. 12. à n. 4.* Fachio. *contron. iur. lib. 7. c. 20.* Castill. *de vsufruct. c. 12 à n. 26.* Quare hoc requisitum expresè exigunt Abb. *in d. c. cùm Ecclesia, n. 25.* & Ripa *n. 64.* & plures alij, quos referunt & sequuntur Lambert. *d art. 10. à n. 3.* Gonzal. *d. glos 45. §. 2. à num. 32.* Caputaq. *decis. 418. part. 2.* Rot. *decis. 167. 184 & 803. p. 1. & decis. 4 part. 2 diuers.*

18 Quartum requisitum est, vt ad acquirendam hanc quasi possessionem incorporalium bona fides vtentis sit necessaria, quod tenuerunt Bart. *in d §. hoc interdicto, num. 9. & 12.* Calderin. *in d. cons. 12.* quem sequuntur reliqui omnes, vt post Rip. *num. 83.* Rebuff. *num. 20. vers. circa quod. in d. c. cùm Ecclesia*, & esse generale in omnibus seruitutibus, quòd earum quasi possessio sine bona fide acquiri non possit, tradunt Menoch. *d. rem. retin. num. 20. cum seqq.* & alij de quibus Gonzal. *d. §. 2. num. 35.* & planè relati à Garc. *d part. 5. c. 5. num. 67. & num. 70. cum seqq.* Verùm contraria sententia longè verior est, quòd licèt quoad alios effectus, & præcipue vt possessio iusta sit, bona fides requiratur, atque ita quoad præscriptionem, fructus, & similia; ad effectum tamen acquirendi quasi possessionem in suo esse perfecto atque etiam quoad interdictum recuperandæ, minimè necessaria est huiusmodi bona fides, vt tenet expresè Innoc. *in c. 2. num. 6. de restit. in integ.* Abb. *n. 26.* & Rip. *67. in d. c. cùm Ecclesia.* latè Lambert. *d. q. 3. art. 10. 11. cum seqq.* & post Corras. *de sacerdotio, part. 2. c. 5. num 3.* atque alios, quos refert, fatetur Garc. *d. c. 5. num. 69.*

19 Quintum requisitum est quòd talis, vel tales actus ex quo, vel ex quibus prætenditur acquisita quasi possessio, sint clari, & certi, non verò turbidi, dubij, & obscuri, Gonzal. *d. glos. 45. §. 2. n. 38.* nam ex turbidis & obscuris collationibus, electionibus, aut præsentationibus non acquiritur quasi possessio, vt fuit sæpè resolutum in Rota, præsertim *in vna Taruisana plebis 5. Iunij 1587. coram Bubalo*, sicut non est locus manutentioni, quando possessio non est clara, sed intricata turbida, & offuscata, Veral. *decis. 200. part. 2.* & fuit dictum *in vna Cæsaraugustana fructuum 13. Ianuarij 1599. coram Illustrissimo Pamphilio.*

Testes omni exceptione maiores.] Maior omni exceptione testis ille reputatur in iure, qui nulla legitima exceptione repelli potest, vt per Mascard. *de probation. concl 853 num. 10. & concl. 1019. n. 5. & concl. 1306. n. 6.* Farinac. *in praxi crimin. p. 2. tit. de oppositione contra personas testium, q. 62. à num. 1.* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 3. c. 537. n. 14.* 20

In eundem statum percipiendi, &c.] Notatur ad hoc quòd emphyteuta requisitus, si neget soluere pensionem, potest conueniri à domino directo interdicto *vnde vi*, vt per Mascard. *de probationib. conclus. 603. n. 7.* Guttier. *consil. 45. num. 2.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 18. num. 10.* Nam pro recuperandis annuis præstationibus, vel pensionibus merè personalibus conceditur creditori interdictum possessorium recuperandæ contra illum, qui de nouo soluere recusat, vt per Abb. *hîc n. 12.* Ripa *in l. vlt. num. 3. ff. quorum bonorum*, Afflict. *decis. 395.* Menoch. *remed. 1. recup. n. 87.* Gig. *de pension. quæst. 4.* 21

In gloss. *Comm fit.*] Notatur ad hoc quòd iudex, qui iudicauit in prima instantia, dicitur suspectus in causa appellationis, vt per Menoch. *de arbitr. casu 418. num. 17. & lib. 2. q. 73. num. 3.* Aym. *cons. 232. num. 8.* Et qui in prima instantia iudex fuit, non potest esse Aduocatus in secunda, Azeued. *ad l. 13. n. 1. tit. 16. lib. 2. noua recop.* vbi *num. 4.* asserit quòd Aduocatus qui fuit in vna causa, non potest esse iudex in illa; sic etiam Aduocatus actoris in prima instantia non potest esse rei in secunda, & vice versa, vt per Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. in proœm. n. 41.* quem refero ego ipse *de offic. & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 97. num. 27.* 22 23

SVMMARIVM.

1 *Eligentes scienter indignum priuati sunt potestate eligendi in electione, quæ primò occurrit facienda.*
2 *Eligentes indignum scienter priuantur potestate eligendi.*
3 *Approbare nemo potest, quod semel reprobauit.*
4 *Suspensio a beneficio extenditur tantùm ad fructus beneficiorum, non autem ad facultatem administrandi in spiritualibus, & temporalibus.*
5 *Suspensus Clericus debet tantum habere de fructibus sui beneficij, quod sufficiat sibi pro alimentis, quando non habet vnde sustentetur.*
6 *Suspenso ob contumaciam non debentur alimenta.*
7 *Electio secunda dicitur prima respectu tertiæ.*

CAP. Cùm VVintonien. XXV.

ELigentes scienter indignum, v. g. illegitimum, iuxta Concil. Lateranense per triennium carere debent Ecclesiasticis beneficiis, & pro illa vice eligendi potestate priuantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostien. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag. 121.* Alagona *in compendio iuris Canonici pag. 47* remissiuè Ximen. *in concord p. 1 & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 6. c. 10.* 1

Quòd hominem non legitimè natum scienter eligere præsumpserunt.] Notatur ad hoc quòd eligentes indignum scienter priuantur potestate eligendi, de quo dixi *ad c. cùm in cunctis, §. Clerici, suprà hoc tit.* 2

Quòd isti post primam electionem admiserant illos.] Notatur ad hoc quòd nullus potest approbare quod semel reprobauit, vt per Surd. *conf. 351. n. 41.* Sanch. *de* 3

de Matrim. lib.9.disp.6.n.9. cum aliis per me citatis *in tract. de Axiom.iuris vsufreq.Axiom.31.n.2. & de dictionib.vsufr dict.19.n.2.*

4 In gloss. *Admiserant*, ibi, *& licèt isti sint suspensi à beneficio non impediuntur eligere*, &c.] Notatur ad hoc quòd suspensio à beneficio extenditur tantùm ad fructus beneficiorum, non autem ad facultatem administrandi in spiritualibus, & temporalibus, vt per Henriq. *in sum.lib.14.cap.32.§.4.in comm.lit.C.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib.32.tract.1.n.18.*

5 In ead.gloss.ibi, *Tamen modicam sustentationem debent habere.*] Notatur ad hoc quòd Clericus suspensus debet tantum habere de fructibus sui beneficij, quod sufficiat sibi pro alimentis, quando non habet vnde sustentetur, vt per Cou. *lib 3. var c.13.n 8 vers.duodecimo, in princ.* Surd. *de aliment.tit.1 q.82.n.5.* Nau. *consil.45.n.2. de temporib.ordin.in antiq.& cons.7.iuncto cons.27.de sent. excom.* Henriq. *dict.lib.13.c.13.§.4.iuncto commento lit.N.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.11.c.16.n.10.* Sayr. *de censuris, lib.4.c.6.n.12.* Vgolin. *tab 4.c 8.§.7.n.2.* Moneta *de distrib.quotid.p.2.q.15 num.40.* post Guttier. Soar.Garc.& Mar.Alteri.idem tenet Ricciul. *in tract de personarum extro gremium Ecclesiæ existentium, lib.4.c.14. à num. 24.* vbi assignat rationem quare hoc idem non sit in excommunicato: secus est quando Clericus habet aliunde, vel quando potest viuere de propria industria, ex eodem Surd. *d. q.82.n.6. & tit. 7.q.36.n.1.*
6 *& 2.* vbi *num. 3.* quando dicatur non habere aliunde. Suspenso verò ob contumaciam minimè debentur alimenta, Moneta *num.41.* Campan. *num.21.* dictis locis, Ricciul. *n.26.*

7 In gloss. *Tertia concurrebat*, Ibi, *dicitur prima respectu istius*] Notatur ad hoc quòd secunda electio dicitur prima respectu tertiæ, vt per Tiraq. *de iure primog.q.3. num.12.*

SVMMARIVM

1 *Eligentes scienter indignum in Episcopum, suspenduntur à beneficiis per triennium, nec possunt interim assumi ad dignitates illius Ecclesiæ*
2 *Confessio probat inter alias personas.*
3 *Simonia committitur tam per dantes quàm per accipientes, & tam per agentes, quàm per consentientes.*
4 *Dictio* penitus, *omne præiudicium excludit, nullámque limitationem admittit, & significat nullitatem actus ipso iure.*
5 *Episcopatus desiderantibus est auferendus.*
6 *Episcopatus potest appeti sine peccato ab illo, qui eo dignus est, dummodo principaliter appetatur, vt prosit, licèt minus principaliter ob honorem, & fructus eius.*

Cap. Cùm causam. XXVI.

1 ELigentes scienter indignum, v. g. simoniacum in Episcopum, sunt ob hoc suspensi à beneficiis Ecclesiasticis per triennium, nec possunt interim ad dignitates illius Ecclesiæ eligi, vel assumi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Innoc. Imola, Anan. Bald. Panorm. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 121.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.48.* remissiuè Ximen. *in concord.p.1.& 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect.3. Decret.lib.16.tit 11.*

2 *Habuisse colloquium cum quibusdam.*] Notatur ad hoc quòd confessio probat inter alias personas, vt per Valasc. *consult.33.n.1.*

3 *Quocirca mandamus*, &c.] Notatur ad hoc quòd simonia committitur tam per dantes, quàm per accipientes, & tam per agentes, quàm per consentientes, vt per Menoch. *cons.67.n.12.*

Penitus amouentes.] Dictio, *penitus*; est præcisa, & omne præiudicium excludit, nullamque limitationem admittit, vt per Menoch. *remed. 14. recup.n.5.& remed. 4.adipisc.n.19.& de præs.lib.4.præs.166.n.49.* Moder. *de iurisdict. p 2. casu 81.num.19.* Cenall. *communium contra comm. q.828.n.22.* Steph. Grat. *Marchia decis.51.n.21.* Cened. *pract.quæst.lib.1.sing.73.n.1.* Et significat nullitatem actus ipso iure, Sanch. *de Matrim lib.8 dis.11.n.75.* Nicol. Garc. *de benef.p.8.c.1.n.5.* plures refert Cened. *ad sextum, collect.25.n 3.* 4

In gloss. *Colloquium*, ibi, *Et desiderantibus Episcopatus est auferendus.* Ad hoc elegans est auctoritas S. Ioan. Chrysost. *hom.35.* Opus quidem desiderare bonum, bonum est: primatum autem honoris cōcupiscere vanitas est; primatus enim fugientem se desiderat, desiderātem se horret. Hæc ille. Inde ad celsitudinē gradus appetere Episcopatum præsumptuosum dueo, si tamen propter annexum laborem, qui est ordinatus ad honorem Dei, & proximi salutem quis Episcopatum optet, bonum opus desiderat, in quo consensu accipiendum esse Apostol. *ad Tim.3.* D.Th. *2.2 q.185.art 1.* Alph. Aluar. Guerrero *in spec.iur.Pontif.c.4.post princ.* Azor. *instit.moral p.2.lib.3.c 28 q 2.* Sanctorum exempla recusantium Episcopatus acceptare retuli ego ipse *de offic.& potest. Episc.p.1.tit.1.gl.§.2.* & ibi citatis addo quæ de eximiæ sanctitatis viro Fr. Bartholomæo de Martyribus, qui è Dominicana familia præcepto obedientiæ coactus fuit Archiepiscopatum Bracharensem acceptare tradūt Fr. Lud. de Sousa nobilis eiusdem D.Fr.Bartholomæi scriptor *lib.1.c.8.* Illustr.D.meus Roderic. à Cunha *in comment ad c.1. .10.dist.85.* Hinc Nauar. *cons.37.n.7.sub tit. de sent.excomm in nouis*, resoluit absque peccato etiam 6
veniali posse appeti Episcopatum ab illo, qui eo dignus est, dūmodo principaliter appetatur vt possit, licèt minus principaliter appeteretur ob honorem, & fructus eius. 5

SVMMARIVM.

1 *Electio cassatur vbi non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ Regularis, consuetudine in contrarium obstante.*
2 *Factum non attenditur, sed quid fieri debuit.*
3 *Religionem professus qui non est, regulari præfectura non est dignus.*
4 *Regularis vnius Ordinis, vel habitus, non potest eligi in Prelatum alterius Ordinis, vel habitus.*
5 *Beneficium regulare an seculari dari possit in commendam, vel è conuerso, ostenditur.*

Cap. Cùm causam. XXVII.

ELigi nequit non professus ad regimen Ecclesiæ Regularis, consuetudine in contrarium non obstante, quia secundùm legem diuinam nō est arandum in asino, & boue, nec vestiendum veste ex lino, & lana contexta. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bald. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Butr. Henric. Compostel. Viu. *in rationali primi libri iur. Pontif. pag.122.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.48.* remissiuè & Ximen. *in concord.p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decretal lib.1.tit.6.cap.12.* 1

Non debemus attendere solummodo quid factum sit, sed quid faciendum.] Nam factum non attenditur, sed quid fieri debuit, *peruenit.inf.de decim.* Card. Tusch. *tom.3.lit. F.concl.24.* Non factum, sed faciendi causa inspicienda 2

est, *l. verum, ff. de furtis*, cùm paria sint non facere, vel facere indebito modo, *l. 1. § pen ff. quorum legat.*

3 *Irritetis electionem*, &c.] Quia nemo, qui non est professos religionem, est regulari præfectura dignus, *c. officii, & c. cùm magistrum, hoc tit.* quod multiplicitèr declarat Illustriss. D meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c. 2. n. 2. dist.* 48. nec Regularis vnius Ordinis, vel
4 habitus, potest eligi in Prælatom alterius Ordinis, vel habitus, *c. cùm singula, §. prohibemus, de prabendis, lib. 6. Clem. 1. de electione*, Fr. Lud. Miranda *in man Pralat to 2. q. 2; art. 11 concl. 4.* Soar. *de Relig. tom. 4 tract. 8 lib. 2. c. 3. n. 11.* Sigism. à Bononia *de elect. & potest. Pralat. Regul. dub. 60 n 4.* Tambur. *de iure Abbatum tom. 1 disp. 5 q 11*, ideo Nau. *comment. 3. de regularib in princ. n. 1.* & Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 1. q. 12 2. art. 4.* dicunt Reges Hispaniæ, quibus Adrianus VI. indulsit præsentandi in suis Regnis Abbates, alios præfectos Collegiatarum sæcularium, & regularium, saltem consistorialium, non potuisse præsentare ante, & multò minùs post Concil. Trid. ad Præfecturas regulares personas sæculares, nec regulares alterius Ordinis, refert Nicol. Garc. *de benef. p 7. c. 10. n. 14.*

5 *In Priorem.*] Secus ergo si non esset Prior, vel Abbas, sed Beneficium daretur illi in commendam, siquidem constat per commendam non dare beneficium, nisi quando in commendatarium tam temporalia, quàm spiritualia in perpetuum transferuntur, tunc enim solum beneficium commenda censeretur. Iuuat quòd iura in quibus prohibetur ne beneficium regularibus detur, vel è conuerso, non faciunt mentionem de commendatario, sed de proprio Prælato, veluti Abbate, provt *in c. ad nostram, 3 -. & seq. infr. hoc tit.* & de Priore, provt in hoc text. & constat quòd licèt talis commenda sit beneficium, non tamen commendatario verus & proprius titulus conceditur, & ita in specie Hojed. *de incompatib. benef. p. 1. c. 14. n. 5.* Couar. *in c. 2. n. 2. de testam.*

SVMMARIVM.

1 *Nominatio, vel appellatio eius, cuius non interest, electionem non impedit, sed si vocandus contemnitur, eo prosequente contemptum, cassatur electio etiam confirmata, & potest prosequi, nisi consenserint electioni.*

2 *Electio Pralati est facienda in Ecclesia Cathedrali, seu loco consueto, & in subsidium, vbi commodiùs daretur facultas.*

3 *Electio facta in loco interdicto valet.*

5 *Pars minor non vocata ad electionem potest agere, & rescindere à maiori parte factam.*

6 *Eligendi ius habentes legitimè citari, & vocari debent.*

7 *Citatio nunquam prasumitur.*

8 *Canonicatus extinguitur morte Canonici, & constituitur in personam sequentis.*

9 *Papa solus concedere potest, vt Episcopus in die sua consecrationis Ordines conferre possit.*

10 *Metropolitanus antequam pallio decoretur non debet Conc. conuocare, Chrisma conferre, &c. nec se Archiepiscopum nominare.*

11 *Ordines sacri quando conferuntur Missa non est de eorum substantia.*

12 *Vicarius, qui non est Episcopus Suffraganeos sui Archiepiscopi consecrare non potest, etiamsi haberet mandatum exercendi pontificalia.*

CAP. Quòd sicut XXVIII.

Electio plurium potius est nominatio, quàm electio, & licitè postea potest procedi ad electionem 1
vnius in Cathedrali. Item Principi sæculari patrono non simplex nominatio, sed solemnis electio est præsentanda, vt præstet assensum postulationi, licèt aliquando secus fiat abusiuè. Item appellatio interposita ab eo, cuius non interest, vel sine causa facta, non impedit electionem. Item si aliqui de corpore vocati (dummodo vocari possint sine periculo) nolint venire, ipsorum absentia non impedit electionem, sed si contemnuntur, & non vocantur, electio est nulla, nisi pro bono pacis deinde consentiant. Colligûnr ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Io. And. Innoc. Imol. Bald. Anan. Panorm. Dec. Butr. Henric. Anchar. Compost. Vin. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag* 123. Alagon. *in compend. Iur. Canon pag.* 48. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decretal. lib. 1. tit. 6. c. 13.*

Si fieri potest, in Cathedrali Ecclesia electio debeat cele- 2
brari.] Notatur ad hoc quòd electio Prælati est facienda in Ecclesia Cathedrali, seu loco consueto, & in subsidium vbi commodiùs daretur facultas, vt per Rédinam *in promptuario recept. sent. tom. 1. tit. 36. n. 11.* Perez *l. 1 vers. dubitatur etiam, tit. 6. lib. 1. Ordin. pag. mihi* 154. Petr. Greg. *syntagm. iuris, lib. 15. c. 12. n. 19.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 3. c. 28. q. 18.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 6. n 14.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. n. 13.* Vn- 3
de electio facta in loco interdicto valet, Perez *d. l. 1. vers. quari etiam posset*, Azor. *d p. 1 lib. 6. c. 14. q. 27.*

Si autem Minden. &c.] Quinam sint vocandi, & ex- 4
pectandi ad electionem canonicam, dicam commodiùs ad *c. quia propter, infr. hoc tit.*

Sed contemptos, &c.] Notatur ad hoc quòd minor 5
pars non vocata potest agere, & rescindere conclusum à maiori, vt per Abb. *hic notab. 7.* Ant. Ragucc. *de voce Canonicorum in Capitulo, q. 11. n. 1.* vbi *n. 1.* quòd vitium contemptus potest separatim per singulos purgari, & *n. 3.* quòd qui non habet vocem in Capitulo, non potest agere de contemptu.

In gloss. *Vocatos.*] Notatur ad hoc quòd oportet vniuersos, qui ius eligendi habent, legitimè vocari, & citari, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 6. c. 14. q. 7.* & vide *infr. ad d. cap. quia propter, n. 9.*

In ead. gloss. ibi, *Quia nuntio creditur an aliquis sit vo-* 6
catus. Notatur ad hoc quòd nuntio præsertim iurato, creditur an aliquis ex vocalibus absens, sit vocatus nec ne, vt per Boër. *ad Mandagot. de election. nouorum Pralat. p. 2. c. 4.* Gabr. *cons. 4. lib. 2.* nouissimè Luc. Castellin. *de elect. c. 8. n. 17.*

In ead. gloss. ibi, *Aduersario incumbit probatio.* Quia 7
citatio nunquam præsumitur, Felin. *in c. tenor, n. 1. infr. de sent. & re iudic.* Ias. *in l. ne quicquam, §. vbi n. 53. ff. de offic. Procons.* Tiraq. *de prascript. vers. 36. fol. 62.* Perez *l. 1. vers. quaro 18 tit. 2. lib. 1. Ordinam. pag. 493.* Mascard. *de probation. concl. 290.* Menoch. *de prasumpt lib. 2 prasumpt. 22.* Rebuff. *de reprobat. testium, n. 68.* Surd. *cons 88. n. 1.* Cald. Pereira *de empt. cap. 34. num. 39. & cap. 35. num 31. 32. & 37.*

In gloss. *Consentire, in fin.* ibi, *in Canon. secus.* No- 8
tatur ad hoc quòd Canonicatus in Ecclesia receptiua extinguitur morte Canonici, & nouus constituitur in persona sequentis, & ideò propriè non dicitur Canonicus habere successorem, vt per Abb. *in c. quoniam Abbas, col. 5.* & ibi Felin. *col. 3. infr. de offic. deleg.* Ant. Ragucc. *de voce Canonicorum in Capitulo, quast. 22. n. 1.*

*e.t.*D.Barbos.*in l.filiofam.* §.*fin.num.*28. *ff.soluto matrim.* Card. Mauric. *decis.*229.*n.*2. & fuit dictum *in Syracusana Canonicatus*, 1. *Februar.* 1623. coram R.P.D.meo Pirouano.

§. Super eo.

9 Episcopus dum celebratur Missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium Ordines conferre non debet. Colligunt Doctores *in princip.* text.citati, & ideo solius est Summi Pont. concedere, vt Episcopus in die suæ consecrationis Ordines conferre possit, ego ipse *de offic.& potest.Episc.p.3.alleg.*50. *num.*20.

10 *Præterea cùm non liceat Archiepiscopo*, &c.] Notatur ad hoc quòd antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet Concilium conuocare, Chrisma conficere, Clericos in sua Prouincia ordinare, Pontifices consecrare, vel Ecclesias dedicare, nec se Archiepiscopum nominare, vt per Durand. *in rationali diuinorum, lib.*3.*c.*17.*n.*11. Stephan. Quaranta *in summa Bullarij, verbo Archiepiscopi auctoritas, vers.* 32. *auctoritas*, vbi additio bona.

11 In glos. *Diuidatur.* Aduerte cùm sacri Ordines conferuntur, Missam non esse de eorum substantia, Armil. *verbo Ordo*, *n.*9. licet tamen requiratur de honestate, & vsu, Imola *hîc n.*16. Ego ipse *de offic.& potest. Episc. p.*1. *alleg.* 14 *n.* 16.

12 In gloss. *Sine pallio.*] Notatur ad hoc quòd Vicarius qui non est Episcopus, Suffraganeos sui Archiepiscopi consecrare non potest, etiamsi haberet mandatum exercendi Pontificalia, vt per Sbroz. *de offic. Vicar. lib.*2.*q.*10.*n.*2.

SVMMARIVM.

1 *Electio per minorem partem Capituli facta non tenet, nec per subsequentem consensum ratificari potest.*
2 *Factum à maiori parte in rebus Collegij, Vniuersitatis, vel Communitatis valet.*
3 *Præsentatio facta ex impetu, vel iracundia non valet.*
4 *Nullum ab initio non conualescit ex tempore.*
5 *Dictio,* Maximè, *interdum apponitur taxatiuè.*
6 *Allegatio partis non facit ius.*
7 *Argumentum sumere non licet ex facti contingentia.*
8 *Verba narratiua in dispositionibus legalibus super contingentiam facti non inducunt dispositionem, nec plenam probationem efficiunt si non proferantur principaliter propter se.*

Cap. Auditis. XXIX.

1 Electio à minori parte Capituli facta est ipso iure irrita, nec consolidatur per subsequentem consensum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabarel.Collect. Anch. Bellam.Ioan. Andr. Innoc.Imol.Anan.Panorm. Host.Bald.Butr. Henric.Compost. Viu.*in rationali primi libri iuris Pontif. pag.*121 Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 49. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.*1.*tit.*6.*c.*14.

2 *Vel maioris, & sanioris partis ipsius.*] Notatur ad hoc quòd factum à maiori parte in rebus Collegij, vel Vniuersitatis, vel Communitatis valet, & sic regulariter in his, quæ pertinent ad plures, vt vniuersos, ex Duen. *reg.*296. vide dicta *ad c cum omnes* 6. *n.*5. *de constit.*

3 *In electionem prorupit.*] Id est, per iracundiam, Tiraq. *de pœnis tempor.causa* 1. *n.*18. Non enim valet præsentatio facta ex impetu, vel iracundia, Viuian. *in praxi iurispatron.n* 1 *lib.*11 *c.*4.*n.*5.

Cùm ex post facto nequiuerit conualescere, quod ab initio non valebat.] Notatur ad hoc quòd nullum ab initio non conualescit ex tempore, vt per Franc.Molin. *de ritu nuptiarum, lib* 1.*c.*12.*n.*13. Card.Tusch.*tom.*5.*lit. N. concl.*142.*cum seq.* Th.de Thomassetis *reg.* 255. vbi intelligit quando ab initio actus omnino inualidus erat; limita in actu conditionali, D.Barbosa *in l.*1.*solut.matr. p.*4.*n.*96. 4

In gloss. *Ex post facto*, ibi, *id est, irritanda de iure.* Vide Tiraq. *in l.si vnquam, verbo, reuertatur, n.*376.*C.de reuocandis donat.* 5

In ead.gloss.ibi, *Maximè pro tantùm ponitur.*] Notatur ad hoc quòd dictio *maximè*, interdum apponitur taxatiuè, Menoch. *de præsumpt. lib.*4. *præs.*100. *num.*12. Azeued.*l.*1.*n.*17.*tit.*19.*lib.*8.*noua recop.* Hieron.Fernand. de Otero *in repet.cap gratum, de offic. & potest. iud. deleg. n.*38. quos ego ipse refero *de dictionib.& claus.dict.*160. *n.*4. aliàs *dict* 197.*n.*9 6

In ead.gloss.ibi, *Allegatio fuit partis aduersa.*] Notatur ad hoc quòd allegatio partis non facit ius, vt per Palat. *in repet.rubr.*§.17.*n.*21. Sicut nec exemplum, aut facti contingentia, cum ex ea non liceat argumentum sumere, Tiraq. *in d.l.si vnquam, verbo, libertis, num.*37. Sic etiam narratiua in dispositionibus legalibus super contingentiam facti non inducunt dispositionem, nec licet ab eis arguere, Bernard. *reg.*781. Guttier. *pract. lib.*3. *q.*17. *n* 61. Nec plenam probationem afficiunt, si non proferantur principaliter propter se, vt per Menoch. *de præs lib* 1 3. *a princ.* Mascard. *de probationib concl.* 612. Guttier. *d q.*17.*à n* 61. Castil. *quotid q.lib.*2.*c* 26.*n.*76. Benedict. Ægid. *ad l.*1.*C de sacros. Ecclesiis, in initio, p.*1.*n.*4. *in princ.* Card. Tusch. *tom.*8.*lit. V concl.*81. Cald. Pereira *de nominat.emphyt q.* 1 *à n.*47.*q forens.cons.*33.*n.*58.*in fin.* 7 8 9

SVMMARIVM.

1 *Potestas data compromissariis ad eligendum Prælatum re non integra, id est, si cœperunt habere tractatum, non potest reuocari.*
2 *Citatio, quæ fit ad congregandas Vniuersitates, & Capitula Ecclesiarum, aut Collegia, debet fieri per sonum campanæ.*
3 *Electores compromissarij congruentius erunt in numero impari.*
4 *Compromissum re integra, & antequam incipiatur etiam facta commissione reuocari potest.*
5 *Compromissarius data potestas eligendi Prælatum, seu Officialem, semper intelligenda est de idoneo.*

Cap. In causis. XXII.

Potestas data compromissariis ad eligendum Prælatum re non integra reuocari non potest, & desinit res esse integra postquam compromissarij cœperunt habere tractatum. Colligunt ex Ord. Abb.antiq.Zabar. Collect.Innoc.Anch.Bellam.Host.Io.And.Imol.Anan. Bald.Panorm.Butr.Henric.Boich. Compost.Viu. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 126. Alagon. *in compen. iur. Canon. pag.*49. remissiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3. *Decret.l.*1.*tit.*6.*c.*15. 1

Campanam pulsari fecerunt.] Notatur ad hoc quòd citatio, quæ fit ad congregandas Vniuersitates, & Capitula Ecclesiarum, aut Collegia, debet fieri per sonum campanæ, vt per Rebuff. *tom* 5 *ad leges Galliæ, tit de citat. in præfat.n.*106. Cald.Pereira *quæst forens.cons.*11.*à princ.* vbi *n.*8. resoluit quòd citatio fieri potest, vbi maior pars Canonicorum sit congregata etiam extra Capitulum, quod ita prolatum non est verum. 2

3 *Duos elegerunt, vt quinque de eodem Capitulo eligerent electores.*] Notatur ad hoc quòd compromissarij electores congruentius erunt in numero impari, vt per Fr. Lud. Miranda *in naturali Prælatorum, tom. 1 q. 23. art 34. conclus. 1.* vbi cum Panorm. hîc tenet quòd Capitulum non solùm potest compromittere certis personis potestatem eligendi, verùm etiam potest eligere aliquos per quos eligantur compromissarij, electuri postmodum vice omnium, & nomine totius Capituli.

4 *Cùm res non esset integra.*] Notatur ad hoc quòd re integra, & antequam incipiant, etiam facta commissione, reuocari potest compromissum, vt per Fr. Lud. Miranda *d. art 34. concl. 3.* vbi cum Innoc. hîc dicit, quòd cùm attinguntur substantialia negotij, definit negotium ipsum esse integrum, vt puta cùm cœperunt tractare de persona eligenda. Secus est autem si tantummodo sunt expleta aliqua pertinentia ad actus solemnitatem, vt quia dixerunt Missam de Spiritu sancto, & simili. Vide Rendinam *in promptuario receptarum sent. tom. 1 tit. 26. n. 15.* quòd autem electio ex compromisso fieri non possit, nisi omnes Collegæ omnino huic compromisso consenserint, dixi ad glos. *verbo, vice omnium, in c. quia propter, infra hoc tit.*

5 *Si persona esset idonea*] Notatur ad hoc quòd potestas data compromissariis eligendi Prælatum, seu officialem, semper intelligenda est de idoneo, ita quòd si electus non sit idoneus, non tenentur ipsum electores recipere, Syluest *verbo, electio, 2. q. 3.* Fr. Lud. Miranda *d. q. 23. art. 36.*

SVMMARIVM.

1 *Electio Canonicorum de consuetudine ad solum Capitulum pertinere potest.*
2 *Iniuriam facere non videtur, qui vtitur iure suo.*
3 *Episcopus loci Ordinarius in collatione beneficiorum sua diœcesis fundatam, habet iure communi intentionem.*
4 *Beneficia, & prebenda Ecclesiarum Cathedralium non sunt de iure communi libera collationis Episcopi, sed potiùs simultanea cum Capitulo.*
5 *Beneficiorum collatio ad Episcopum vnà cum Capitulo simul pertinet.*

Cap. Cùm Ecclesia Vulterana. XXXI.

1 CAnonicorum electio de consuetudine ad solum Capitulum pertinere potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Io. Andr. Anch. Innoc. Imol. Anan. Bald. Panor. Butr. Henric. Compost. Vio. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 126* Alagona *in compend. Iuris Canon. pag. 47.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decretal. lib 1 tit. 6. c. 16.*

2 Hanc tandem concl. probant Cassad. *decis. 11. n. 1. de prebend.* Rebuff. *cons. 60. col. 4. vers. quod tamen fallit.* Gonzal. *d. glos 45. in princ. n 71.* Rot. *decis. 166 n. 1 p 1 diuers. & decis. 134. p. 3. etiam diuers.* Caual. *decis. 97. n. 3. & dec. 138. n. 1.* quos refero ego ipse *in tract. de Canon. c. 14. n. 10.*

Qui non videtur iniuriam facere, qui vtitur iure suo.] Vide Mascard. *probat concl. 1051. n. 31.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. q. 19* Surd. *cons. 374. n. 17.* Thom. de Thomassetis *reg. 1.* Flamin. *de resign. tom. 1. lib. 13. q. 1. n. 164.* Marc. Anton. *var. resol. lib 3. resol. 12. n. 1.* Franc. Leon. *in thesauro fori Ecclesiast p. 2 c. 3. n. 75.* cum aliis per me *de Axiom iuris vsufreq. Axiom. 135. n. 8.*

3 In glos. *Postulauit*, ibi, *quia solus Episcopus debet dare prebendas.* Notatur ad hoc quòd Episcopi loci Ordinarij in collatione beneficiorum in sua diœcesi existentium fundatam habent iure communi intentionem dixi *ad c. conquerente, infr. de offic. Ordin.* & antea *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 57. n. 1.* vbi multos refero Doctores.

In cad. glos. ibi, *patet quòd de iure communi simul debent eligere.* Notatur ad hoc quòd beneficia, & præbendæ Ecclesiarum Cathedralium non sunt de iure communi liberæ collationis Episcopi, sed potiùs simultaneæ, ita quòd Episcopus, & Capitulum insimul debeant illa conferre, & probare, & non vnus sine alio, vt per Cassad. *decis. 22. de prab.* Rot. *decis. 132. n. 1. cum seq. p 1 recent. & in Vigellen. optionis 10. Ianu. 1622.* coram bon. mem. Rembold. Card. Caual. *dec. 138. n 1.* vbi *n. 2. & 3.* subdit quòd collatio dignitatum in Cathedrali ex consuetudine potest spectare ad solum Capitulum, & quòd hæc consuetudo probatur ex quasi possessione sic præsentandi, iunctis præsertim adminiculis, & attestatione Capituli, Gonz. *ad reg. 8. Cancel glos. 45. n. 36.* plures refero *in tract. de Canonic. 14. n. 2.* Et sic prædictorum beneficiorum collatio ad Episcopum vnà cum Capitulo simul pertinet, vt per Ioan. Andr. hîc *n. 14.* Panorm. *col. 3. n. 6* Anan. *n. 4. vers. nota quòd in Ecclesia,* quos refert Rendina *in promptuario receptarum sent. tom 1. tit. 3. n 9* sequuntur Mandos. *in reg. 18. Cancel q. 14. à n. 2. & cons. 28. n. 7* Mantica *decis. 56. n. 2.* sæpiùs Rota apud Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 4. n. 14.* & apud Alois. Riec. *in collect. decis p 4. collect. 1388.* vbi etiam ex pluribus eiusdem Rotæ decisionibos asserit in portionibus, & dimidiis portionibus Ecclesiæ Cathedralis habere locum, simultaneam Episcopi, & Capituli collationem.

(margin numbers 4, 5 in right margin of the preceding paragraph)

SVMMARIVM.

1 *Compromittentes tenentur acceptare electum à compromissariis si secundùm formam compromissionis elegerunt.*
2 *Compromissum fieri potest limitatè, & sub conditione.*
3 *Electionis confirmatio à Metropolitano, vel alio immediato superiore petenda est.*
4 *Compromissi forma de essentia, & substantia electionis compromissaria excedi non debet.*
5 *Exemplo subditis nocere res est perniciosum.*
6 *Testes singulares non probant.*
7 *Sententia in causa beneficiali in rem transit iudicatam.*
8 *Papa solus potest dispensare in ætate ad susceptionem Ordinum.*
9 *Dispensare non potest Episcopus, vt puella, quæ 12. annum non compleuerit, possit habitum in Monasterio suscipere.*
10 *Dispensare non potest Episcopus, vt Abbatissa minoris 40. annis eligantur.*
11 *Dispensare non potest Episcopus contra Concilium.*
12 *Sententia si semel fuit lata contra opponentem, non poterit ampliùs alius eundem defectum opponere.*

Cap. Cùm dilectus. XXXII.

COmpromittentes tenentur recipere electum à compromissariis si sit dignus, nisi contra formam compromissi eum appareat electum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Hostien. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Bald. Anania, Panorm. Dec. Butr. Henric. Anch. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag. 127.* Alagona *in compendio iuris Canonici pag. 49.* remissiuè Casal. *in anno.* & Ximen. *in concord. p. 1 & 2* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 1 tit. 6. c. 17.* 1

In

2 *In tres Canonicos Morin.* &c.] Notatur ad hoc quòd compromissarij electores in numero impari congruentius esse debent, dixi *ad cap. in causis 30. suprà hoc tit.*

3 *Quam de gremio ipsius Ecclesiæ ducerent eligendum.*] Notatur ad hoc quòd compromissum fieri potest limitatè, & quodammodo sub conditione, vt scilicet ipsi compromissarij teneantur eligere eum, in quem maior pars totius Capituli consenserit, scrutatis votis omnium de Capitulo sigillatim, & secretè ab ipsis, vt per Fr.Lud.Miranda *in manuali Prælator.tom.1.q.23.art.37. concl.vnic.*

4 *Metropolitanus*, &c. *electionem factam de ipso solemniter confirmauit.*]Notatur ad hoc quòd electionis confirmatio à Metropolitano, vel alio immediato Superiore petenda est, vt per Petr.de Biaxio *in directorio elect p. 4. c.43.à n.6.* Corras.*de Sacerdotio, p.1.c. 4.à n.3.*Selu *de benef.p.2.q.22.n.11.*Mandagot.& Boer.*de elect.noui Prælat.c.56.*Petr. Greg.*ad Decret.tr.de elect c.19.à n.10.* Fr. Lud.Mirand.*d.q.23.art.32.*

5 *Electores ipsi terminos potestatis sibi traditæ non seruantes.*]Notatur ad hoc quòd forma compromissi de essentia, & substantia electionis compromissariæ excedi non debet, vt per Fr.Lud.Mirand.*d.q.23.art.38.concl.1. vers.tertio.*

6 *Quia res perniciosa esset exemple*, &c.]Facit illud Aug. ad Pastores, Eiscop.honestè, & vt Christianum Antistitem decet, viuat, caueatque ne suo exemplo subditis noceat.Et D.Greg. *lib.24. mor.c.30.* sic ait: Vnde necesse est, vt is, qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat, & tantis se sciat viuere, quantis præest, quia, vt dicit Plinius, non tam imperio nobis opus est, quàm exemplo, plura in hoc propositum refero ego ipse *de offic.& potest. Episc.p.1.tit.2. gloss.3.n.23.*

7 *In suis testimoniis singulares.*] Notatur ad hoc quòd testes singulares non probant, nec ad probationem faciendam coniunguntur, dixi ad *c.in omni negotio 4.n.31. de testib.*

8 *In rem transit iudicatam.*] Notatur ad hoc quòd sententia in causa beneficiali in rem transit iudicatam, vt per Socin.*reg.449.* Palar. *in repet.c per vestras notab.4.n.21.de donation.inter* Couar.*de sponsalib.p.2. c.8. §.12. num.14.*

9 In gloss. *In ætate*, ibi, *quòd Episcopi possunt dispensare in ætate.* Notatur ad hoc quòd nemo potest cum quoquam siue ad susceptionem, siue ad executionem Ordinum ante legitimam ætatem dispensare præter Papam, vt per Valer. Regin.*in praxi fori pœn.lib.30.n.62.*
10 Vnde Sacra Congreg. Concilij respondit non esse di-
spensandum, vt puella, quæ duodecimum annum non
compleuerit, possit habitum in monasterio suscipere,
refert Armend. *in addit.ad recop. legum Nauarræ, lib.1.*
11 *tit.29.l 7.de relig. n.43.* Sic etiam Episcopus non potest
dispensare, vt Abbatissæ minores quadraginta annis
eligantur, refert decisum idem Armend.*in addit.ad recop.legum Nauarræ, lib.1 tit.18.l.7.de Episc.n.101.*& Nicol.Garc.*de benef.p.7.c.7.*quos ego ipse refero *de offic & potest.Episc.p.2.alleg.27.n.59.*

12 In ead.glos.ibi, *credo quod potest dispensare in hoc contra Concilium.*Notatur ad hoc quòd Episcopus non potest dispensare contra Concilium, vt per Duen. *reg. 248.*Cou.*de sponsal.p.2.c.6.§ 10.n 11.*Henric.*in sum 13. c.17.§ 1 lit.C.*post Guttier.Franc.Leo.Stephan.Gratian. Valer.Reginald.& alios, ego ipse *de offic.& potest.Episcop p 2.alleg.33.n. 25.* vbi *n.26.* resoluo pluribus ad id citatis Doctoribus posse Episcopum ex magna causa necessitatis, vel vtilitatis dispensare.

13 In glos.*Iudicatum*, ibi, *præiudicat omnibus.*]Notatur ad hoc quòd si semel lata fuit sententia contra opponentem, non poterit amplius eundem defectum opponere, vt per Tiraq.*in tr.res inter alios actu, vel limit. 26.pag 31.*

SVMMARIVM.

1 *Electio confirmatur si ex septem compromissariis tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus.*
2 *Compromissi in forma si habeatur, vt compromissarij possint eligere vnum ex se ipsis, optimè id poterunt efficere.*
3 *Eligendi facultatem habens, poterit se ipsum eligere.*
4 *Nominandi ad emphyteusim potestatem habens non potest se ipsum nominare.*
5 *Executor deputatus ad distribuendum inter pauperes eleemosynas, poterit sibi assumere, si egeat, vel inter filios pauperes fraude cessante distribuere.*

CAP. Cùm in iure. XXXIII.

SI ex septem compromissariis tres eligerent vnum ex his septem, & alij tres vnum extra gremium Capituli, electus ex septem recipitur, si ille consentiat, & aliud Canonicum non obstet impedimentum. 1
Colliguntex Ord.Abb.antiq. Zabar. Collect, Anc. Bellam. Io. Andr.Imol.Anan.Host.Innoc.Panorm.Bald, Butr.Henric.Compost.Cened.*collect.99.*Vin.*in ration.primi libri iuris Pontif.pag.128.*Alagona *in compend.iur. Canon. pag.50.& vol.2.repetition um iur. Canon. ad primum Decret.librum.* Ioan. Calderin. remissiuè Ximen. *in concord. part.1.& 2.*refertur ab Ant. Aug.*collect.3. Decret.lib. 1. tit.18.*

Collige ex text. quòd si in forma compromissi habetur vt compromissarij possint eligere vnum ex se ipsis, optimè id poterunt efficere, & electus potest consentire electioni de se factæ, & eius vox computabitur, vt fiat maior numerus, & maior pars censeatur, vt per Spin.*in speculo test.glos.27.princ n.16.*Mexi.*tr.tassa panis, concl.6.n.49.vers.cui adstipulatur*, Azened.*ad Curiam Pisanam, lib.2.c.11.n.1.cum seqq.* Azor.*inst mor.p.2. lib.16.c.4.q 5.vers.quæres etiam*, Cened.*ad Decret.coll 99. n.2.*Fr.Lud.Miranda *in manuali Prælat.tom.2.q 23.art.40. concl 1.*vbi respondet ad auctoritatem Apost.*ad Hebr.5.* nempè quòd nemo debet sibi honorem, id est, Prælaturam, assumere, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron, *& concl 2.*cum Archid.Innoc. Host.& Io. Andr. *in c qui Episcopatum*, 8. *q.* 1. tenet quòd quando plures sunt compromissarij, bene possunt vnum de se ipsis eligere, quamvis id non habeatur expressè in forma compromissi, cùm tamen non sit expressè prohibitum. Procedit huius text.decisio in electione, quæ fit per compromissum; secus tamen dicendum in electione, quæ fit per viam scrutinij, secreti; vt *in c. Cumana 50. infr hoc tit* Azened.*d.c.11.n.7.*Cened.*d.coll.99.n.2.*Ratio autem quare in electione quæ fit per compromissum, possit quis suffragari pro se, votumque suum conferre sibi, vt electionem de se factam compleat atque perficiat, cùm tamen in electione, quæ est per scrutinium, nullus possit sibi suffragari, illa potest esse, quia in compromisso electio non incipit, siue inchoatur primò à prædicto compromissario, seu ab aliis, à se verò ipso tantùm perficitur, & consummatur, quod non contingit in electione, quæ fit per scrutinium, Syluest. *verbo, electio, 2.q.18.*Fr.Lud.Miranda *d.concl.2.vers.sed est difficultas.* 2

Super quo, &c.] Collige ex text.concessa potestate septem electoribus ad eligendum, electionem

de vno factum, in qua ipse consentiat, validum esse, tradit *gloss.* 1. Innoc. *à num.* 1. Abb. *à num.* 6. & reliqui in præsenti, resoluunt scribentes per text. *ibi in cap. fin. de sortileg.* gloss. & alij *in l. plane* 4 *ff. quod cuiusque vniuers. nomine* Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *part* 1. *q.* 8. *art.* 1. *num.* 11. refert plures Cened. *ad Decretal. collect* 99. *n.* 1. Intellige in electione iam facta per viam simplicis compromissi, nam cùm electus de quo *hic*, electionem de se factam perficere censeatur, patet ex verbis huius text. ibi, *electionem de se facta*, &c. Et stante tali perfectione directè, & principaliter seipsum eligere non dicatur, imò effectum est, vt per talem electi consensum electio de se facta sustineatur, vt text. habet, qui intellectus manifestè confirmatur ex verbis huius text. ibi, *iuxta compromissi tenorem*, &c. Contra quem intellectum non obstat *reg. cùm quid prohibetur*, *lib.* 6. siquidem respondetur prædictam regulam in hoc casu non violari, & quòd nulla ratione peruenitur ad illud, quod est se ipsum simpliciter, directè, & principaliter eligere; alij enim tres electores negotium inchoarunt, & certè quodammodo principaliter fecerunt, ipse verò electus consentiendo perfecit, quo casu aut tollitur, aut saltem extenuatur suspicio ambitionis, eo quòd text. iste voluit in forma compromissi, vt vnus ex septem electoribus potiùs eligi potuisset, ad quod alludere videtur text. in præsenti, ibi iuxta compromissi tenorem, &c.

Vnde etiam colligitur text. non procedere quando vnus tantùm est compromissarius, siquidem facta virtute compromissi de illo, & per illum electio non valebit, eo quòd non ab aliis iam factæ, sed per ipsum faciendæ electioni adhibet proprium consensum, & vti talis seipsum eligere dicitur, contra reg. text. *in cap. vlt. de institut.* maximè se ingerendo, & vitium ambitionis exercendo, quod in hac specie manifestè apparet contra reg. text. *in cap. per vestras*, *vers. cùm igitur*, *de iurepatron.* Nec refragatur, quòd vt legimus, vacante Sede Apost. Collegium Cardinalium in Ioannem XXII. Iacobum Portuensem antea appellatum, compromisit, vt virtute compromissi nomine eligentium per illum Pontifex in Ecclesia designaretur, quem tamen constat seipsum nominasse; & in Pontificem fuisse electum, vt testatur D. Antonin. *p.* 3. *tit.* 21. *c.* 4. *in princ.* & constat ex historia Pontificiali *p.* 2. *c.* 1. *in eius vita.*

Respondetur enim talem electionem iuri naturali non repugnasse, nec enim est contra naturalem rationem, vt vnus, & idem sit eligens, & electus, eo quòd se ipsum eligendo non accepit à se, quod antea habebat, in quo prædictæ rationis naturalis repugnantia consistat, sed tantùm iuris humani repugnantiam prædictam electionem habuisse ex supradicta ratione suadente, prout fatentur Doctor. in præsenti, qui referunt ita fuisse eo tempore conclusum, nihilominus tamen tale vitium non potuisse prædictam electionem inficere, quoniam contra talem electionem nulla exceptio à iure humano profecta opponi potest, vt dicit text. *in cap. licèt*, *sup. hoc tit.* resoluunt Hoied. *de incompat. benef. p.* 1. *c.* 1. *n.* 3. Maiol. *de irregul. lib.* 2. *c.* 4. *à princ.*

3 In gloss. *Ex se, vel ab aliis* 2. Notatur ad hoc quòd is, cui eligendi facultas concessa est, non poterit se ipsum eligere, nec se instituere; aut præsentare in beneficio, in quo est ipse patronus, vt per Azeued. *d. cap.* 11. *num.* 7. Molinam *de primogen. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 58. Pinedam *in vita S. Ioannis Baptistæ*, *lib.* 2. *art.* 3. *cap.* 10. *pag. mihi* 422. Flamin. *de resignat. lib.* 9. *q.* 17. *num.* 104. Cened. *d. collect.* 99. *num.* 3. Et nuncupatim de patrono, qui non potest seipsum præsentare, non à procuratore ab eo constituto præsentari, dixi *de offic. & potest. Episc.* 3. *alleg.* 72. *à n.* 85. & dicam infrà *ad cap. consulti* 15. *de iurepatr.* Idem esse resoluendum in haben- 4
te potestatem nominandi ad emphyteusim resoluit Valasc. *consult.* 193 *n.* 8 Ratio verò huius resolutionis principalior illa esse potest, ne isti se ipsos eligentes & præsentantes in vitium ambitionis incidant, gloss. & alij *in c. per nostras*, *infr. de iurepatr.* quod quidem ambitionis vitium vbi non apparet, bene potest quis incipere à se, & à fortiori à consanguineis, vt ex Paris. tenet Flamin. *d. q.* 17. *n.* 119. nam ordinata charitas incipit à se ipso, *cap. non satis* 86. *dist. gloss. in c.* 3. *de suppl. neg. Prælat.* Et ideo exequutor deputatus ad distribuen- 5
dum inter pauperes poterit sibi eleemosynam assumere, si egeat; Petr. de Aragona 2. 2. *q.* 52. *art.* 9 *pag.* 775 *in fin. cum seqq.* Mexi. *de concl.* 6. *n.* 49 *in princ.* Azeued. *d. c.* 10. *n.* 5. Spin. *in speculo testam gloss.* 6 *princ. n.* 10. *& glos.* 28. *n.* 28. Flamin. *d. q.* 17. *n.* 120. *& seqq.* Surd. *de alimentis*, *tit.* 1 *q.* 94. *n.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 2. *n.* 55. Cald. Pereira *de potest. elig. c.* 13. *n.* 9. Ac inter filios pauperes fraude cessante distribuere, Mascard. *de probat. concl.* 531. *n.* 171. Gonzal. *d. gloss.* 2. *n.* 54. Cald. Pereira *d. c.* 13. *num.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Imperatoris electio spectat ad septem Germaniæ Principes, Papa examinat si est dignus, & consecrat, ac coronat, & in defectu supplet, & data paritate vocum gratificatur cui vult.*

2 *Imperator per electionem, non per hæreditariam successionem de iure Canonico creandus est.*

3 *Papa potuit transferre Imperium in personam Caroli Magni à Græcis in Germanos, & disponere de Imperatoris electione, confirmatione, coronatione, &c.*

4 *Papa potest electionem de Imperatore factam improbare, si idoneus non videretur, & ex rationabili causa alium eligere, & electum deponere.*

5 *Imperator debet sacro oleo vngi à Papa in brachio, siue humero dextero.*

6 *Imperator iure communi consecratur manibus Summi Pont.*

7 *Imperator electus, vnctus, & consecratus coronam auream à Papa accipit.*

8 *Imperator antequam à Rom. Pont. coronetur, dicitur tantùm nominatus, siue electus.*

9 *Excommunicatus in iudicem, vel ad dignitates sæculares, quibus sit annexa iurisdictio, assumi non potest.*

10 *Imperator dicitur Aduocatus, & defensor Ecclesiæ.*

11 *Imperatoris in electione sufficit maior pars Electorum suffragium ferentium.*

12 *Excommunicatus non potest eligi, & si eligatur, electio nulla est ipso iure, & n. 21.*

13 *Nemo potest venire contra suum iuramentum.*

14 *Iuramentum semper intelligitur rebus sic stantibus.*

15 *Iuramentum de obediendo Imperatori non obligat quando per depositionem, vel aliter desinit esse Imperator.*

16 *Eligens non potest astringi ad eligendum certam personam.*

17 *Iurans alicui vt Prælato suo, vel domino fidelitatem, amissa per eum prælatione, vel dominio, illi amplius non debet fidelitatem.*

18 *Schaccorum ludus qualis, & de eius origine, & inuentione, qui Doctores tractent referuntur.*

19 *Schaccorum ludus nec laicis, nec clericis prohibitus est.*

20 *Imperator quomodo dicatur mundi dominus, ostenditur, & n. 21.*

22 *Excom*

22 *Excommunicatus si eligatur in iudicem, vel dignitatem, cui annexa sit iurisdictio, electio est nulla ipso iure.*

23 *Electi si duo sunt in Imperatorem, poterit Papa gratificari cuilibet voluerit, si sint pares meritis.*

24 *Sententiam aquali probabilitate data ex parte iuris liberum erit iudici in iudicando quamlibet partem sequi.*

25 *Absolutionem petens probat se esse excommunicatum.*

26 *Emancipationis instrumentum probat patriam potestatem pracessisse.*

27 *Legitimationis instrumentum probat quem non esse legitimum.*

28 *Absolutio à iuramento, cùm imminente necessitate non potest haberi ob non datam copiam Superioris; tunc absque ea contra iuramentum propria auctoritate venire debet.*

Cap. Venerabilem. XXXIV.

1 ELectio Imperatoris spectat ad septem Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor laiços, & electio facta per eorum maiorem partem cæteris non contemptis tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare si est dignus, vel reiicere si est indignus, vt quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus, & hæreticus, paganus, periurus, vel Ecclesiæ persecutor; & electoribus nolentibus eligere Papa supplet, & ille data paritate vocum eligentium potest gratificari cui vult. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Anch. Compost. Viu. *in ration. 1. libri iuris Pontif pag.* 128. Alagon. *in compend Iur. Can. pag.* 50. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 6. c. 19.*

2 *Verùm in illis Principibus*, &c.] Notatur ad hoc quod iuris Canonici est vt Imperator per electionem, non per hæreditariam successionem creetur, vt per Azor. *inst. mor. p. 2. lib.* 10. *c. 3. à princ.*

3 *Qua Romanum Imperium in personam Magni Caroli*, &c.] Aduerte Summ. Pont. Leonem III. ex circumstantiis suo tempore occurrentibus, relatis à *gloss. hic verbo, transtulit.* postulante fine naturali, ac Ecclesiæ defensione, rectóque ipsius regimine in spiritualibus, potuisse transferre in personam Caroli Magni Imperium à Græcis in Germanos, disponere de Imperatoris electione, confirmatione, coronatione, & iuramento fidelitatis, insimul præscribendo formam, & conditiones, quas iustè in iis omnibus adhibuit, eaque omnia sibi reseruando præter eligendi potestatem, quam postea Greg. V. primùm concessit illis septem Germaniæ Magnatibus, nempè tribus Ecclesiasticis, & quatuor Sæcularibus; quos nuncupatim refert glos. *verbo, autem, in c. ad Apostolicam, de re iud. lib.* 6 ita referuntur Nau. *in c. nouit. notab. 3. à n* 124. *de indic.* Molina *de iustitia, & tr. 2. disp. 24. & disp. 20. vers. ad primum quod in tertio*, Card. Bellarm. *controu. 3. generali, sub tit. de Rom. Pont. lib. 5. c. 8. vers septimum, cum seq. & in tr. de translat. Imperij, lib. 1. c. 4. cum seqq. iuncto c. 12. l. 2. per totum*, atque etiam *lib. 3.* præcipuè *c. 3.* Petr. Mariz. *in suis dialogis varia historia, dialog. 1. c. 5. pag. 55. & c. 6. p. 60.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iud. q. 2. art. 3. conc. 3. in fine*, Azor. *inst mor p 2. l. 4 c. 19. q. 7. & l. 11. c 8. q. 4.* Vnde licèt Imperialis dignitas ante Imperij translationem non à Summ. Pont. sed ab ipsô Deo mediante iure gentium instituta fuerit, vt per text. *in l. ex hoc iure, ff. instit. & iure* prosequitur Mench. *illust lib. 1. c. 1. à n. 22.* post prædictam tamen translationem à Sum. Pont. factam cum prædictis conditionibus, & dependentiis Imperialis dignitas, vt sic à Sum. Pont. habetur, & ab eo in hunc sensum instituta dicitur, Molina *d. disp. 24. d. & 29. vers. ex dictis infero*, Bellarm. *d. c. 8. vers. septimum*, Soar. *de legibus, l. 3. c 7. sub n. 7. 12. &* 13. Ita vt non immerito obseruent Nau. *d. n.* 187. Molina *vbi proximè*, Imperium Germanicum post prædictam translationem magis pendere à Sum. Pont. quàm aliud quodlibet Regnum; ideo in aliam gentem Imperium transferre posse, tenent Cassan. *in catalogo gloria mund. p. 5. consid.* 38. Alph. Aluar. Guerrero *in specul. iuris Pontif c. 16 vers. sed quia, post med* Don. Garſ. Mastril. *de magistrat. lib. 1. c. 2. n.* 8 me citato *in hoc loco* Diana *res. mor. p. 1. tr. 2. res. 123. in fine.*

Ius & auctoritas examinandi personam electam, &c.] Notatur ad hoc quod Romanus Pont. potest electionem de Imperatore improbare, si ei idoneus nõn videretur, vt per Peregr. *de iure fisci, l. 1. c. de vis, qui iura fiscalia habent, num.* 5. & ex rationabili causa alium eligere, Mastril. *d c 2. n. 7.* imo & electum deponere, vt probat text. *ad Apost. de re iud lib. 6* & resoluit Mastril. *d c. 2. n.* 8 exemplis confirmat Card. Bellar. *d. lib. 5 c.* 8. Soar. *de defensione fidei Cath. contra Anglicana secta errores, l. 2. c. 23. n. 14.* 4

Quo eum inungimus] Notatur ad hoc quod Imper. debet sacro oleo vngi à Sum. Pont. in brachio dextro, siue humero, vt per Castal. *de Imp. q. 18. & 26. cum seqq.* Azor. *inst mor p 2. l* 10. *c. 5 q. 2.* vbi *in vers cæterùm*, asserit quod Imperator ex priuilegio & mandato Romani Pont. præsertim absentis, potest alio oleo deliniri. Significationes autem Vnctionis referunt Aug. de Ancona *de potestate Papa, q. 38. art. 2.* Castald. *q. 17.* Valdes. *de dignitate Regum, Regnorúmque Hispania, c. 14. à n. 1.* vbi dicit oleum, quo vngitur, significat lætitiam, & promptitudinem ad debellandos Ecclesiæ inimicos, & pugnando pro fide, & ad consequendam victoriam. 5

Consecramus.] Notatur ad hoc quod Imperator iure communi consecratur manibus Sum. Pont. vt per Azor. *d. c. 5. q. 3.* 6

Et coronamus.] Notatur ad hoc quod Imperator electus, vnctus, & consecratus coronam auream à Rom. Pont. accipit, vt per Azor. *d. c. 5. q. 4.* Et antequam à Romano Pont. coronetur, non vocatur simpliciter Imper. sed delegatus] duntaxat, vel nominatus, siue electus, ex eodem Azor. *d. l. 10. c. 6. q. 1.* 7 8

Sacrilegum quemcunque vel excommun.] Notatur ad hoc quod excommunicatus in Iudicem vel ad dignitates sæculares, quibus sit annexa iurisdictio, assumi non potest, vt per Butr. *hic n. 12. & 13.* Abb. *n. 11.* & alios relatos per Ricc. *de iure personarum, l. 4. c. 17. n. 1.* & per Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 7. num. 1. propè finem.* 9

Sedes Apost. aduocato, &c.] Notatur ad hoc quod Imperator Aduocatus, & defensor Ecclesiæ dicitur, consonat text. *in Clem. ne Romani, hoc tit* ibi, *ipsius Ecclesia debeant esse promptissimi defensores*, notat Valdes. *de dignit. Regum, c. 1. n. 4.* 10

Quamvis plures de illis, &c.] Notatur ad hoc quod in electione Imperatoris sufficit maior pars electorum suffragium ferentium, vt per Azor. *d. lib. 10. c 4. quæst. 1.* 11

Excommunicatus electus] Notatur ad hoc quod excommunicatus non potest eligi, & si eligatur, nulla est electio ipso iure, vt per Flamin. *de resignat. l. 5. q. 6. n. 80.* Cou. *in cap. alma mater, p. 1. cap. 7. sub numero 1. vers. primum.* Vide *infrà n.* 21. Cætera de hac materia etiam habentur *in c. postulastis, infr. de cler. excom ministr.* 12

13 *Contra illud venire timere noluerunt.*] Notatur ad hoc quod nemo potest venire contra suum iuramentum, vt etiam per text *in l si quis maior, C. de tra fact.* resoluunt Surd. *dec.* 134 Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 60. *cum seq. & p* 3. *c.* 17. *n.* 2.

14 *Non obstante iuramento.*] Notatur ad hoc quod iuramentum semper intelligitur rebus sic stantibus, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, in princ n.* 166. *C. de reuocandis donat.* Cald. Pereira *in responso pro D. Roderico Sylua, vers. ad hec.*

15 Vnde iuramentum de obediendo Imperatori non obligat quando per depositionem, vel aliter desinit esse Imperator, Surd. *de aliment. tit* 9. *q.* 30. *n.* 12.

16 *Insuper si praedictus Dux*, &c.] Notatur ad hoc quod eligens non potest adstringi ad eligendam certam personam, vt per Lanor. *variar. lucub.* 4 *c.* 17. *n* 59. vbi intelligit procedere in mandante, seu principali, non autem in mandatario qui pendet à voluntate mandantis.

17 *Et quantum ad obtinendum Imperio reprobato iuramentum*, &c.] Notatur ad hoc quod iurans alicui, vt Praelato suo vel domino fidelitatem, amissa per eum praelatione, vel dominio illi amplius non debet fidelitatem, vt per Soar. *tom* 2. *de relig. tr de iuram. l.* 2. *c.* 31. *à num* 16.

18 In glos. *In Germanos*, ibi, *Sicut Rex Schaccorum.* De ludo schaccorum, & eius origine, ac inuentione agunt Thomas Actius *de ludo schaccorum*, Viu. *tom.* 2. *comm. opin. lib.* 3. *tit.* 29. *n.* 14. *pag.* 434. Cornel. Kilian. *in suo diction. Teutonicolatino, verbo, Schack. spel. p.* 453. Orozco *en nel thesoro de la lengua Hespañola verbo, Axedrez pag. mihi* 106. Petr. Greg. *syntag. Iuris, lib.* 39. *c.* 4. *n.* 8. Franc. Patrit. *de Regno, l* 3. *cap.* 12 Ioan. de Bartos *lib.* 4. *decade* 2. *c.* 5. Fr. Hierom. Roman. *de Republica*
19 *gentilica, l. b* 10 *cap. vlt. & cap.* 11. & 12. Hic enim schaccorum ludus nec laicis nec clericis prohibitus est, Viuian. *d. tit.* 39. *n.* 3 *in princ.* Sayr. *in claui Regia, lib.* 11. *cap.* 12. *num.* 5. Farin. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 108. *n.* 114. *cum seqq.* Paul. Comitol. *respons mor. lib.* 1. *quaest* 91.

20 In ead. gloss. ibi, *ipse enim est Princeps mundi, & dominus.* Notatur ad hoc quod Imperator dicitur mundi dominus, provt seipsum ita appellar, Antonin. *in l. deprecatio, ff. ad legem Rhodiam de iactu*, & habetur *in l. bene à Zenone, C de quadriennij praescript in fin cum similibus*, pro qua sententia multa fundamenta adducunt Cou. *in reg. peccatum, p.* 2. § 9. *sub n.* 5. *col* 2. *cum seqq.* Moder. *de iurisdict p* 1. *c.* 20. *à n.* 1 per quae hanc sententiam licèt non de facto, tamen de iure procedere contendit Bart. existimans oppositam esse haereticam, *in l. hostes, ff. de captiuis. & in Extrauag ad reprimendam, verbo, totius Orbis*, Bald. *in* § *vlt. col pen de prohibita feudi alienat. per Federicum, & in l.* 1. *C de summa Trinit* Greg. Lopez *in l* 1 *gloss.* 1. *tit.* 1 *part.* 2 innumeri penè Scriptores, vt per Couar. *d* § 9. *sub n.* 7. *vers. licet tandem*, & per Menoch. *illustr. lib.* 1. *cap.* 20. *à numero* 1. & per Cassan. *in Catalogo gloriae mundi, p.* 5 *consid.* 28 & per Nauar. *in c. nouit. notab.* 3. *à n.* 155. *infr. de iud.* & per Sot. *de iust. l.* 4 *q* 4. *art* 2. & per Soar. *de legibus l.* 3. *c.* 7. *n.* 1. sequitur post multos Azeued. *in l.* 1. *à n.* 20. *tit.* 17. *lib.* 9. *noua recopilat.*

21 Sed quoad illa etiam intermedia tempora, quibus Imperatores & Monarchae modo apud has, modo apud illas nationes, videlicet Assyriorum, Persarum, Graecorum, & tandem Romanorum, floruere, verius duco Imperatorem saecularem nunquam de facto, aut de iure dominium totius Orbis habuisse. De facto, quia antiqui Imperatores, exceptis iis Prouinciis, quę ipsis legitimo aliquo titulo subiiciebantur, in aliis potius erant Tyranni, quàm legitimi superiores, quia eos ferè omnes per violentiam occuparunt, paucissimis earum spontè, multis verò violenter tacentibus, imo & pluribus quoad fieri potuit pro modo oblatae occasionis expressè repugnantibus, & pristinam libertatem vendicantibus, vt inquit D. Aug. *l.* 18. *de ciuit Dei c.* 2. sequitur Nau. *vbi proximè n.* 151 tum etiam, quia innumerae Nationes & Prouinciae semper extiterunt, quae ipsis incognitae fuerunt, vt colligitur ex *l. mercatores, C. de offic. Praefecti Praetor. Africa, & ex l. postliminium, ff. de capt* obseruat Alciat. *in l.* 1. *de sacros. Eccles* Cou. *d* § 9. *sub n.* 5. *col. in fin.* vt videre est in Lusitanicis & Hispanicis conquisitionibus, vt per hanc rem considerat Mench. *d. cap.* 20 *sub num.* 23. Ad text. verò *in d. l. deprecatio, & in d. l bene à Zenone*, cum similibus respondent Nau. *à num.* 155. *d. loco*, Mench. *d. c.* 20. *numero* 19. Soar. *d. c.* 7. *sub n.* 6 Molina *de iustit tr* 2. *disp* 30. *vers. illud*, videlicet Imperatorem ibi hyperbole aut synecdoche vsum fuisse, & sensisse non de toto mundo, sed solùm de Romano, qui scilicet Romanorum Imperio parebat: hic autem intellectus licèt conueniat decisioni text. *in d l. bene à Zenone*, cum similibus, non tamen conuenit decisioni text. *in d. l. deprecatio*; vt alibi commodiùs ostendam.

22 In gloss. *Electus.* Notatur ad hoc quòd si excommunicatus eligatur in iudicem, vel dignitatem, cui annexa sit iurisdictio, electio est nulla ipso iure; vt per Abb. *hic n.* 11. Butr. *n.* 14. Socin. *in c sacris, n.* 240. & *n.* 277. *vers. intelligendo, de sent. excom.* Ricc. *d c.* 7. *n.* 4. quicquid Soar. *de censur. tom.* 5. *disp.* 16. *sect.* 2. distinguat inter electionem de excommunicato ad dignitatem saecularem, & Ecclesiasticam, itavt prima veniat infirmanda per sententiam, secunda verò sit nulla ipso iure.

23 In glos. *Fauere*, ibi, *cùm merita*, &c. Notatur ad hoc quod si duo electi sint in Imperatorem, poterit Papa gratificari vtri voluerit, si sint pares meritis, aliàs debet praeferri is, qui meritis superat, per *c quoniam, de iurepatr.* vt per Tiraq. *de iure primog q.* 17. *in* 3. *opinione, num.* 3.

24 In ead. glos. ibi, *dic quod in dubio potest fauere cui vult.* Notatur ad hoc quod data aequali probabilitate sententiarum ex parte iuris liberum erit iudici in iudicando vtramlibet partem sequi, faciunt tradita per Innoc. *in c ne innitaris, supra de const* Sot. *de iust lib* 3. *q.* 6. *art.* 5. *ad* 4. *prop.* 2. Salon. 2. 2. *q.* 63 *art.* 4. *contr.* 1 vbi Arag. *art.* 4. *dub vlt.* Ceual. *com contra com. q.* 358 *n.* 101. Morla *in emporio Iuris, p.* 1. *tit.* 2. *q* 5. *n.* 15. & 30. Sayr. *in claui Regia, lib.* 1. *c.* 11. *n.* 4. *cum seqq.* Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 14. *n* 64. *col.* 2. *post princ.* inde consequenter resoluentes posse iudicem in hac opinionum omnimoda aequalitate deposito dubio iudicare pro amico, vt quia bonum hoc fauorabile non tenetur magis vni quam alteri conferre, cùm aequale ius competat vtrique litiganti, & proinde non censetur facere acceptionem personarum, dummodo cantè, & rectè deposito affectu amicitiae iudicet opiniones illas esse aequè probabiles, nec se ex eodem affectu exponat periculo prauè iudicandi de hac probabilitatis aequalitate, provt in hunc sensum hanc resolutionem agnoscit Menoch. *de arbitr. casu* 119. *sub n.* 12. quicquid oppositum crediderunt absolutè Nau. *in c. si quis autem, n.* 130. *de poenit. dist.* 7. quem sequitur idem Menoch. sibi quodammodo contrarius, *remed.* 3. *retin. n.* 767. Bobadil. *in sua politica, l.* 5. *c.* 2. *numero* 30. *ad final.* & alij, quos refert & sequitur Cened. *pract. l.* 1. *q.* 8. *num* 21.

25 In gloss. *Postulauit.* Notatur ad hoc quod absolutionem petens probat se esse excommunicatum, vt per Mascard. *de probat. concl.* 13. & *concl.* 700 *num.* 1. & *concl.* 971.

*concl.*971.*n.*12. Rebuff. *in tract. de except.n.*99. Conar. *in cap Alma Mater,p.*1.§.12.*n.*1. Sic etiam emancipa-
26 tionis instrumentum probat patriam potestatem præcessisse, Mascard.*concl.*599.*n* 4. *& concl.*971.*n.*3. Et in-
27 strumentum legitimationis probat quem non esse legitimum, Mascard. *concl.*846.*n.*13.*& concl.*883.*num.*1. Menoch.*de præs. l.*6.*præs.*§3.*n.*37. Valasc. *consult.* 176. *num.*11.

28 In gloss. *Venire*, ibi, *obediendo illi.*] Notatur ad hoc quod quando imminet necessitas, & non potest haberi copia Superioris, à quo petatur absolutio à iuramento, tunc contra iuramentum licet venire propria auctoritate absque absolutione, vt per Hyppol. *singul.*421.

SVMMARIVM.

1 *Absentes ad electionem de prouincia sunt vocandi, & confirmatur electio maioris, & sanioris partis.*
2 *Absentes qui sunt in Prouincia, vocandi sunt ad electionem.*
3 *Concilij pars sanior quod sentit id amplectendum est.*
4 *Maior pas dicitur non solùm, quæ est maioris numeri, sed etiam quæ sanioris iudicij.*
5 *Prouincia in vna illud dicitur esse, quod eidem propinquum est.*

CAP. Coram. XXXV.

1 ABsentes de prouincia sunt vocandi ad electionem, & electus à maiori, & saniori parte est confirmandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anch. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Henric. Boich. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 130. Alagon. *in compen. iur. Canon. pag.*50. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*4. *Decret.l.*1.*tit.*3.*c.*1.

2 *Qui fuerint in Prouincia, conuocatu.*] Notatur ad hoc quod absentes, qui sunt in Prouincia, vocandi sunt ad electionem, vt per Rebuff. *in commen. ad tit.ff.de verbor. signif.ad l. absentem* 199.*vers.ad hac, pag.*632. *& in compendio alienant.n.*77. Turzan. *to.*1. *commun. opinion. lib.*1. *tit.*5.*n.*1.*pag.*170. Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.*2.*c.*5. *n.*1 Cosm. *in pragmat. sanctionum, cap.frequens, verbo abbreuationem, pag.*60. Melch. Phœbos *Lusitaniæ decis.*65. Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælator. tom* 2. *q.*13. *art.*6.*concl.*2. vbi ait hoc dupliciter limitari, primò secundum gloss. *hic*, quando distantia non est ita magna quin commodè etiam ipsi vocari possent; secundò vt hoc sit obseruandum quod consuetudine fuerit introductum, cùm illa attenta possit introduci vt absentes, qui sunt in Prouincia, non vocentur, & nihilominus valeat electio. Inde in Rot. apud Mantic. *decis.*228. tantùm fuit ad electionem vocandos esse, qui sunt in Prouincia, siue Diœcesi, maximè quando absentia non est affectata, vel suspecta, ibique additur absentes in electionibus non esse vocandos per sonum campanæ, sed per nuntium, vel literas, refert Castellin. *de elect. c.*8.*n.*7

3 *Quod maiori, & saniori parti.*] Notatur ad hoc quod id est amplectendum quod sanior pars Concilij sentit, non vero solùm quod maior pars numeri, vt per Ioan. Garciam *de nobilit. gloss.*3. § 2. *n.*20. *in med.* Pars enim sanior præfertur maiori numero, nisi in numero magnus esset excessus, Menoch. *de præsumpt. lib.*6. *præsumpt.* 85. *n.*4. Et maior pars dicitur non solùm, quæ
4 est maioris numeri, sed etiam, quæ sanioris iudicij, Menoch. *cons.*96. *n.*12. *cum seqq.* Quæ quidem maior pars sumenda est respectu totius, non respectu aliarum partium, ex Zerol. *in praxi Episcop. part.*1. *verbo, Capitulum, n.*13.*pag.*85.

In gloss. *In Prouincia.*] Notatur ad hoc quod illud in 5
vna Prouincia esse dicitur, quod eidem propinquum est, vt per Molin. *de primog lib.*4.*c.*4 *n.*14.

SVMMARIVM.

1 *Electio partis maioris facta cassatur contempta minori parte, etiamsi est vnus solus, non tamen ius eligendi deuoluitur ad minorem.*
2 *Prælato mortuo, antequam sepulturæ tradatur, ad electionem noui procedendum non est.*
3 *Electio irritata, ex quo facta fuit aliquibus contemptis, contemptores pro prima vice eligendi facultate non priuantur.*

CAP. Bonæ memoriæ. ij XXXVI.

ELectio non potest fieri ante sepulturam demor- 1
tui, vel contemp o saltem vno, & si fiat, non tenet, non tamen deuoluitur ad illum vnum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Ananiā, Panorm. Host. Bald. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 131. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.*50. remissiuè Ximen. *in concord p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*2. *Decretal. lib* 1.*tit.*3 *c* 2.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. 2
de Braxio *in director electorum, p.*3.*c.*1. Corras. *de Sacerdotio, p.*1 *c.*7.*n.*7 *&* 8. Petr. Greg. *ad Decretal tit. de elect. c.*13 *n* 25. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel gloss.*11.*n.*4 Fr. Emman. *quæst. Regul tom.*2 *q.*52.*art.*13 *in princ.* Lauor. *var lucubr. tom.*1.*tit.*4 *c.*18.*n.*20. Fr. Ludou. Miranda *in man Prælatorum, tom.*2.*q.*23. *art* 10. *conclus.*1. vbi etiam resoluit quod si antequam mortuus Prælatus sepulturæ tradatur, ad electionem noui procedatur, nihilominus valet electio, præcipuè si tales accedere possint circumstantiæ, quod electio statim etiam ipsa eadem die sit facienda, & omnis cunctatio abiicienda, & repellenda, non expectata corporis sepultura, vt in casu, quo timeatur aliqua magna vis, & violentia alicuius magni Principis, aut aliquæ ipsius literæ, quæ valeant, aut possint iustam atque legitimam impedire electionem.

In gloss. *Expectare.*] Notatur secundùm correctio- 3
nem additionis ad hoc quod electione irritata, ex quo facta fuit aliquibus contemptis, contemptores pro prima vice eligendi facultate non priuantur, sequuntur omnes *hic*, quos refert Rendina *in prompt. receptarum sent. tom.*1.*tit.*36. *num.*6. *&* 7. quærit an consensus contempti post electionem præstitutus numerus augeat eligentium.

SVMMARIVM.

1 *Monachus qui non fuerit, in Prælatum Regularem eligi non potest, & n.*2.

CAP. Cùm ad nostram. XXXVII.

NOn Monachus non potest simul fieri Monachus, 1
& Abbas. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anchar. Innocent. Imola, Anania, Bald. Panorm. Butr. Dec. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif.*

Pontif. pag. 122. Alagon. *in compend. iuris Canon pag.* 50. refertur ab Anton. August. *collect.* 4 *Decretal. l.* 1. *tit.* 3. *cap* 3.

Non fuit ante Monachus.] Notatur ad hoc quod non Monachus in Prælatum Regularem eligi non potest, sicut nec potest eligi qui non est in Religione professus, vt per citatos *ad c.* 27. *n.* 4 *sub hoc tit* Fr. Lud. Mirand. *in manual. Prælatorum, tom.* 2. *q* 13 *art.* 11. *concl.* 5. *vers octauo*, Gonz. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 8. *n* 78. Fr. Emm. *q. Reg. tom* 2. *q.* 52. *art.* 8 Soar. *de Relig tom.* 4. *tract.* 8 *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 11 Lauar. *var. lucubr. tom* 1. *tit.* 4. *c.* 16. *n* 127 ista autem professio non sufficit tacita, eo quod nisi Religiosus sit, expressè professus eligi nequit in Abbatem, seu Prælatum. Seraph. *decis.* 645. *n.* 1. Lauor. *d. c.* 16. *n.* 128. Bart. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Relig. statum nouit. disp.* 14 *dub.* 7. *n.* 2. vbi id extendit ad moniales.

SVMMARIVM.

1 *Abbas eligi non potest nisi instructus in regula monachali.*
2 *Nobilis, & potentior, aliàs tamen idoneus præferendus est alteri etiam meliùs morato, & eruditiori, si ita expediat Ecclesiæ.*
3 *Eligendi qualitas attendenda est, quæ vtilior fuerit Ecclesiæ inspecto beneficij situ, & qualitate.*
4 *Religiosus nullus potest esse Prælatus illius Religionis, quam non fuerit solemniter professus.*
5 *Eligi ante ante professionem nullus potest ad Beneficia Regularia administrationem habentia.*
6 *Legatus non potest dispensare, vt professus in vna Religione in alia eligatur in Prælatum Prouincialem.*
7 *Incontinenti quæ fiunt à iure inesse creduntur.*
8 *Fraus probatur ex temporis breuitate.*
9 *Ambitione non est transeundum ad dignitatem, & honores.*
10 *Simoniæ præsumptio colligitur ex vicinitate promissionis rei temporalis, & concessione beneficij.*

Cap. Officij. XXXVIII.

1 IN Abbatem eligi non potest qui non est instructus in regula monachali. Item qui statim, atque est effectus monachus, eligitur in Abbatem, sicut nullam habuerit promissionem, seu fiduciam, vt ipsum eligerent in Abbatem, tamen tenetur se purgare, deinde quando erit instructus in regula, si ita Ecclesiæ vtilitas postulet, eligi poterit in Abbatem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Innocent. Panorm. Host. Bald. Butr. Henric. Anch. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 122. Alagona *in compend. Iuris Can. pag.* 15. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 5. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 3. *cap* 4.

2 *In quendam virum nobilem.*] Notatur ad hoc quod nobilis & potentior, aliàs tamen idoneus, præferendus est alteri etiam meliùs morato, & eruditiori, si ita expediat Ecclesiæ, vt per Tiraq. *de nobilitate, cap.* 20.
3 *num.* 17. eligendi enim qualitas attendenda est, quæ vtilior fuerit Ecclesiæ, inspecto beneficij situ, & qualitate, nam si esset beneficium situm in finibus peruersorum hominum, ita quod Ecclesia pro suis iuribus tuendis nobili vel potente homine indigeret, ille foret attenta necessitate Ecclesiæ cæteris præferendus, dummodo aliàs idoneus esset, vt dicit text. in præsenti: si verò Ecclesia ita esset ære alieno grauata, quod respondere vsurarum voracitati nequiret, tunc diues potius eligendus esset, quamvis alter eo doctior foret; quod si beneficium sit in finibus hæreticorum pro quibus expugnandis expediret Ecclesiæ doctum hominem habere, tunc doctus esset nobili, vel diuiti præferendus, ita gloss. *verbo, impotentiam. in c. constitutis il* 2. *infr. de appellat.* vbi omnes Canonistæ, quos citat Rendina *in promptuario recept. sent. tom.* 1. *tit.* 36. *num.* 25.

Non possit eligi in Abbatem, &c.] Notatur ad hoc 4
quod nullus Religiosus potest esse Prælatus illius Religionis, quam non fuerit solemniter professus, vide *suprà ad c. præced* & Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom* 2. *q* 3. *art.* 4. *concl. vnica*. Bart. de Vecchis *in obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp.* 11. *dub* 9 eleganter Illustr. D. meus Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in comment. ad c.* 2. *n* 2. *dist.* 48. vbi limitat tribus modis, primò in postulatione, secundò in prouisione, quæ fit per viam collationis, tertiò in electione ad Ecclesiam Cahedralem Regularem. Et ad beneficia Regularia 5
administrationem habentia nullus ante professionem eligi potest, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel glos.* 8. *num.* 9.

Vel dispensare.] Notatur ad hoc quod Legatus non 6
potest dispensare, vt professus in vna Religione eligatur in alia in Prælatum Prouincialem, vt per Fr. Emman. *q. Regularium, tom* 2. *q.* 52. *art* 9.

Quæ incontinenti subsequuta sunt.] Notatur ad hoc 7
quod incontinenti quæ fiunt à iure inesse creduntur, vt per Gonz. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 43. *n.* 54. Card. Tusch. *tom.* 4. *lit. I concl.* 81. Marc. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 69. *n.* 5 *& res. fin casu* 62.

Notatur etiam ad hoc quod fraus probatur ex tem- 8
poris breuitate, vt per Mascard. *de probat. concl.* 241. *& concl.* 540. *n.* 127. *& concl.* 813. *n.* 13. *& concl.* 1057. *n.* 4. Anton Gom. *var. tom.* 3. *c.* 14. *num.* 4. *vers. quintus casus*, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, num.* 257. *C. de reuocan. donat. & de retract. lig. §.* 1. *gloss.* 7. *numer.* 76. *& seq* Neguzant. *de pignoribus, part.* 4. *princ. num* 39. *& seq.* Strach. *de mercat. tit. de doctoribus part.* 3. *n.* 32. *&* 34.

Verùm postquam, &c.] Notatur ad hoc quòd electione cassata ob defectum temporalem electi, eodem defectu cessante, iste reeligi potest, secus si fuit cassata propter crimen personæ electæ, vt per Panor. *hic n.* 3. Castel. *de elect. c.* 4. *n* 16.

In gloss. 1. ibi, *& ambitio bene repellit quemlibet à di-* 9
gnitatibus. Notatur ad hoc quod ad dignitates, & honores non est transeundum per ambitionem, vt per Perez *ll.* 1. *in princ. tit.* 16. *lib.* 2. *Ord pag.* 373. Greg. *l* 3. *verbo, Obispado, tit.* 17. *p.* 1 Azeued. *l.* 1. *n.* 2. *cum seqq. tit.* 5. *l.* 4. *noua recopil.* Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *c.* 3. *num.* 67.

In ead. glos. ibi, *præsumitur quod turpiter, & ex con-* 10
uentione sit electus. Notatur ad hoc quod simoniæ præsumptio colligitur ex vicinitate promissionis rei temporalis, & concessione beneficij, vt per Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 8. *n.* 7. *& lib.* 6. *præs.* 12. *n.* 33.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus minori excommunicatione potest eligere, & electio tenet.*
2 *Electio canonica quibus modis dicatur, ostenditur.*
3 *Clausula*, supplentes, *quam vim & effectum habeat, remissiuè.*
4 *Clausula*, de plenitudine potestatis, *quam vim, & effectum habeat, remissiuè.*

5 Excom

5 *Excommunicatus non potest eligi ad beneficium Ecclesiasticum, & si eligatur, electio nulla est.*
6 *Eligendi ius non habet, qui excommunicationis maioris vinculo adstringitur.*
7 *Mitius agitur cum lege, quàm cum ministro legis.*

Cap. Illa. XXXIX.

1 Electio aliàs Canonica confirmatur, licèt quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Anch. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pont pag.* 133. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 51. remissiuè Ximen. *in concord part.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib* 1 *tit.* 2. *cap.* 5.

2 *Electionem canonicam.*] Aduerte electionem tripliei modo dici canonicam, largè, strictè, & strictiùs, vt per Gemin. *cons.* 88. *num.* 4. Strictiùs dicitur canonica electio quando omnia interueniunt, quæ sunt de substantia, & solemnitate, quæ si omittantur electio est nulla, vt *cap. quia propter* 42. *hoc tit.* Strictè dicitur quando seruantur illa, quæ sunt de substantia, omissis tamen his, quæ pertinent ad solemnitatem, vt puta vocatio absentium, & isto casu electio non est nulla, sed venit annullanda, vt *in cap. quod sicut* 28. *hoc tit.* Largè dicitur canonica quando non sunt seruata substantia'ia, nec alia solemnia requisita à iure positiuo, sed habet tantùm validitatem iuris naturalis, vt quia scilicet habet consensum eligentium, & ista de iure non est valida, vt *in d. c quia propter, & in c. sicut, de elect. l.* 6. vbi autem Papa appellat electiones canonicas, censendum est intellexisse de electionibus canonicis strictiori modo, cùm iura tales approbent, & illud est proprium significatum, quod communiter iura recipiunt, dum enim dicunt canonicum, intelligunt de valida, vt patet *in c postulastis, in princip. de clerico excomm. minist.* & à propria verborum significatione recedendum non est, *l. non aliter ff. de legatis* 3 *c. in nostra, de iureiur.* Ita egregiè Gemin. *d cons.* 88. *num.* 4. bene Rebuff. *in praxi, tit. Canonica institutione, qua dicatur,* vbi quod sola illa dicitur canonica quæ sit secundùm Canones, *c. cùm aliter, de dolo, c grauis, de consib. c.* 1. *hoc tit.* optimè Rota *in Treueren Abbatia* 24. *Ianuarij* 1625. coram Reuerend. D. Coccino Decano.

3 *Supplentes.*] De hac clausula egi latè *in meis remiss. de dictionib. & clausulis, clausul.* 104.

4 *De plenitudine potestatis.*] De vi, & effectibus huius clausulæ tractarunt Marta *de clausulis, pag.* 1. *claus.* 195. Cels. Hug. *in tract clausularum pag.* 190. Ludou. Rodolphin. *in tract. de suprema, seu absoluta Principis potestate, c.* 5. *&* 6. & alij citati per me *claus.* 19.

5 *Excommunicationis laqueum*, &c.] Notatur ad hoc quod excommunicatus non potest eligi ad beneficium Ecclesiasticum, & si eligatur, electio est nulla, vt per Con. *in c. alma mater, part.* 1. *§.* 7. *n.* 1 *vers primum excommunicatus* Rebuff. *in c. postulastis, n* 85. *de clerico excomm. minist.* Flamin. *de resignat lib.* 5. *q.* 6. *n* 80. Mar. Artel. *de censur. tom.* 1. *lib.* 2. *disp.* 13. *c.* 3. Ricciul. *in tract de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existensium, lib.* 4. *c.* 6. *num.* 13. Viuian. *in praxi iuris patron. part.* 2. *lib* 6 *cap.* 9. *num.* 2. vbi *n.* 3. Idem resoluit de suspenso tam ab officio quàm à beneficio. Sic etiam eligendi ius non habet,
6 qui excommunicationis maioris vinculo obstringitur, secus verò est si excommunicatione minori teneatur, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 9. *c.* 14. *q.* 8. *vers. in item.*

In glos. *Canonicam*, ibi, *mitius igitur cum lege, quàm cum ministro legis.* Vide Marc. Anton. *var. resolut. lib.* 1. *resolut.* 19. *n.* 56. Cald. Pereira *de empt. c.* 9. *num.* 7. *libell. de principiis vtriusque iuris lit. L. n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Postulatio si cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo maior, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur reiecta electione: si verò indignus, & hoc maior pars postulantium ignorauerit, postulatio, & electio reprobantur; si vero sciebant, & electus idoneus erat, confirmatur electio, & idem si numerus postulantium non est duplo maior.*
2 *Verba omissa in hoc text. vbi inueniantur, ostenditur.*
3 *Electio & postulatio quando concurrunt data identitate electi, & postulati, præfertur postulatio si est facta à duabus partibus de tribus.*
4 *Canonici vacante Ecclesia pro illa tantùm vice ad coëligendum admittere possunt Clericos Ecclesiarum inferiorum, vel alios extraneos.*
5 *Eligens scienter indignum priuatur iure electionis illa vice.*

Cap. Scriptum. XL.

Postulatio, & electio quando occurrunt, si postulatus est idoneus, & numerus postulantium est duplo maior quàm numerus eligentium, admittitur postulatio, reiecta electione. Secus est si numerus postulantium non sit duplo maior, tunc enim admittitur electus si est dignus, quod etiam procedit si scienter postularunt indignum, reiicitur enim postulatio, & postulantes priuantur pro ea vice potestate eligendi, seu postulandi: si verò ignoranter postularunt indignum, reiicitur & postulatus, & electus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Innoc. Anchar. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Panorm. Butr. Henric. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 133. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 15. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 3. *cap.* 6. 1

Et infrà.] Verba omissa refert Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, c.* 16. *n.* 17. vbi dicit illa ex Vaticana Bibliotheca accepisse præcedente licentia Illustr. Card. Baronij Bibliothecarij. 2

Dubio maiorem facerent numerum, &c.] Notatur ad hoc quod quando concurrunt electio & postulatio data identitate electi, & postulati, præfertur postulatio, si est facta à duabus partibus de tribus, quia illa quæ fit à duplo maiori numero nititur iuri, & gratiæ, vt per Iul. Lanor. *var. lucubr. tom.* 1 *tit.* 4. *c.* 14. *n.* 9. vbi tamen *n.* 7. ex Castellin. *de elect. c.* 2. *n.* 8. obseruat in ordine Prædicatorum legitimè postulatum dici illum, qui à maiori parte eorum, ad quos electio spectat, postulatus fuit. 3

Et si partes consenserint.] Notatur ad hoc quod possunt Canonici clericos Ecclesiarum inferiorum, vel alios extraneos ad coeligendum admittere vacante Ecclesia pro illa tantùm vice, vt per Abb. *hic num* 3. Ermian. *de Episcopo, p.* 3. *q.* 3. *n.* 4. Lambertin. *de iurepatr. p.* 1. *lib.* 2. *q.* 3. *princip. art.* 17. *à n.* 3. Villagut. *in tract. de rebus Ecclesiæ non alienandis, c.* 48. *à n.* 20. quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *num.* 14. 4

Postulauerint scienter indignum] Notatur ad hoc quod eligens scienter indignum priuatur iure electionis, 5
pro

pro illa vice, vt *supra* notatur *ad c. gratum, de postulat. Prælator & ad c. cum in cunctis, §. Clerici, ho tit.* & ibi citatis addo Lauor. *d. tit. 4. c. 15. n. 76.* & Tamburin. *de elect. tom. 1. disp. 6 q 8. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Eligere Prælatum Cathedralis, vel Regularis Ecclesiæ intra tres menses si negligunt illi ad quos spectat electio, proximus superior Ecclesiam ordinabit, quod si intra tres alios menses non fecerit, canonicè punietur*, & n. 2.

3 *Episcopus debet eligi de numero Canonicorum, si in Capitulo idoneus reperiatur, aliàs extra Capitulum eligi potest.*

4 *Congregatio quælibet Ecclesiæ suum debet habere Prælatum, & Magistrum.*

CAP. Ne pro defectu. XLI.

1 ELectores si cessante iusto impedimento intra tres menses non eligunt Pastorem Cathedralis, vel Regularis Ecclesiæ, priuantur ea vice potestate eligendi, & deuoluitur ad proximum superiorem, qui intra alios tres menses cum consilio Capituli, & aliorum prudentum prouideat de persona idonea eiusdem Ecclesiæ, & si non reperiatur ibi digna, prouideat de persona alterius, sub pœna Canonicæ vltionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Host. Bald. Butr. Henric. Aneh. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 135.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag. 51.* referuntur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decretal. lib. 1. tit. 3 c. 8.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Marc. Anton. Cuch. *de institut. maior. tit. de elect. n. 168 & 172.* latè Lauor. *var. lucubr. tom. 1. tit. 4. c. 18. ex n. 12. & n. 24.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. q. 52. art. 3.* Azor. *instit. moral part. 2. lib. 3 c. 28. q. 6.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom. 2. q. 23 art. 10 concl. 2.* vbi etiam refert apud Minores fratres, & Regulares omnes priuilegium habentes communicationis, hoc non habere locum per priuilegium Clement. IV. relatum *in compendio priuilegiorum verbo, electio, §. 4.* In aliis verò Ecclesiis intra sex menses fieri debet electio Prælati, vt per *c. de multa, infra de præbend. & c. nulla, de concess. præbend.* resoluit Azor. *vbi proximè.* Sic etiam ad conferenda beneficia semestre tempus competit Episcopo, *d. cap. nulla, c. licet, de suppl. negl. Prælat. Clement. 1. eod. tit.* Nicol. Garc. *de benefic part. 10 c. 2 num. 2.* & alij citati per me *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 58. num. 1.* vbi *num. 2.* ampliaui ad omnia beneficia, quamuis sint in quibuslibet Cathedralibus, & Regularibus Ecclesiis.

Vt vltra tres menses, &c.] A die scilicet vacationis computandos, vt per Cuch. *d. tit. de elect. n. 170.* Lauor. *d. c. 18. n. 23* vbi *n. 14.* differit quomodo isti tres menses numerentur.

3 *De persona idonea.*] Notatur ad hoc quod Episcopus debet eligi de numero Canonicorum, si in Capitulo idoneus reperiatur, aliàs extra Capitulum eligi potest, vt per Duen. *reg. 202.*

4 *Ipsius quidem Ecclesiæ*] Notatur ad hoc quod quælibet Ecclesiæ congregatio suum debet habere Prælatum, & Magistrum, qui ex ipsius Ecclesiæ gremio assumi debet, vt per Fr. Emman. *d. q. 52. art. 8* ita vt alteri præferendus sit, qui ex gremio Ecclesiæ eligitur, Rota *dec. 413. n. 1. p. 1. diuers.* & Sot. Petr. Nauar. & Cuch. quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 9. n. 6.* & Illustr. D. Roder. à Cunha *in clement. ad c. 1. n. 8. dist. 70.*

SVMMARIVM.

1 *Electio in Ecclesiis Cathedralibus per aliquam de tribus formis, scrutinij scilicet, compromissi, & inspirationis, fieri debet, aliter electio celebrata non valet, & contra facientes priuandi sunt ea vice potestate eligendi.*

2 *Materia text. doctè pertractata vnde fuerit desumpta ostenditur.*

3 *Electionum forma qualis, remissiuè.*

4 *Verbum*, statuimus, *est iuris noui inductiuum.*

5 *Abbatum electio facienda est iuxta formam huius text.*

6 *Electio regularium Prælatorum facienda est iuxta formam huius text.*

7 *Conc. Trid. sess. 25. de regularibus, c. 6. non derogat dispensationi huius text.*

8 *Electiones beneficiatorum seu Prælatorum inferiorum non est facienda iuxta formam huius text.*

9 *Eligendi ius habentes debent citari, & vocari vt electioni intersint.*

10 *Electioni interesse non debent, qui eligere prohibentur.*

11 *Electioni interesse nullus est compellendus, nisi Ecclesia intersit.*

12 *Electioni interesse non tenentur, qui commodè vocari nequeunt.*

13 *Scrutatores tres, & non plures debent esse in electione per scrutinium facienda, aliàs electio non valet.*

14 *Scrutatores tres in electione, quæ fit per scrutinium de essentia, debent esse de Collegio.*

15 *Regula vtile per inutile, de regulis iuris, l. 6. non habet locum cùm aliquid inducitur pro forma substantiali.*

16 *Scrutatores vt aliqui extra Collegium in electione possint interuenire an consuetudine introduci valeat, ostenditur.*

17 *Electionis per scrutinium facienda substantiale est, vt electorum vota exquirantur secretè.*

18 *Electores non debent vocati accedere ad scrutatores bini, vel trini, vel singuli.*

19 *Scrutatores debent interrogare electores, & suffragatores, in quem consentiant, & quare, & quo zelo, & de meritis, ac qualitate illius.*

20 *Scrutatores ex se, & ore proprio vota exquirere debent.*

21 *Electores non possunt in scriptis vota sua præstare.*

22 *Testis per scripturam testificari non potest.*

23 *Scrutatores quomodo sese scrutari debeant, ostenditur.*

24 *Electionis per scrutinium facienda substantiale est, quod vota in scriptis sint redacta.*

25 *Dictio*, mox, *significat incontinenti, nullo actu contrario interueniente.*

26 *Electionis per scrutinium facienda substantiale est, vt vota in scriptis redacta publicentur.*

27 *Electionis ad validitatem non sufficit habere maiorem suffragiorum partem, sed vlterius requiritur eandem esse saniorem.*

28 *Electio facienda est per solas personas de Capitulo, nec alius est admittendus tanquam procurator alicuius absentis legitimè impediti, nisi fuerit de eodem Capitulo, seu Collegio*

29 *Canonici possunt totam potestatem eligendi in arbitro compromisso facto transferre.*

30 *Verba*, aliter electio facta non valeat, *habent vim decreti irritantis.*

31 *Electione quæ fit per viam Spiritus sancti, non est opus seruare formam huius text.*

32 *Verba*

32 *Verba*, non valeat, *denotant latam sententiam.*
33 *Eligendi potestate priuantur illi, qui contra formam hic decretam celebrant electionem, etiam sine ulla fraude.*
34 *Verbum*, priuentur, *non significat priuationem ipso iure, sed per sententiam.*
35 *Compromissum vt valeat, necesse est quod fiat ab omnibus votum, atque suffragium habentibus in Capitulo nemine discrepante.*
36 *Electionis substantialia, quae sint remissiuè.*
37 *Vocales, qui absentes in vno loco vnde euocari possunt, sed iusto impedimento detenti venire non possunt, procuratorem constituere valent, qui suo nomine eligat.*
38 *Impedimentum probatur per iuramentum impediti.*
39 *Praesentatio facta clandestinè non valet.*
40 *Electiones canonicae nullatenus fieri debent de nocte, nisi in casu maximae necessitatis.*

Cap. Quia propter. XLII.

1 FOrma Canonica eligendi triplex est, scrutinij, compromissi, & inspirationis, aliter facta electio non valet, electores priuantur ea vice potestate eligendi. In electione autem quae fit per scrutinium praesentibus omnibus qui debent, & volunt interesse, assumi debent tres de collegio fide digni, qui secretè, & sigillatim vota exquirant, & scribant, & deinde publicent, & ille in quem maior, & sanior pars Capituli consenserit sine vlla appellatione est electus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zab. Collect. Bell. Host. Io. Andr. Anch. Innoc. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Henric. Compost. Viu. *in ration primi libri iuris Pontif pag.* 135. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 52. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 2*c*.9.

2 Omnimodam huius text materiam semel & iterum doctissimè disposuit Reuerendissimus D. Ioannes Baptista Coccinus Sacrae Romanae Rotae decanus meritissimus, vir sanè probus, simul & integer, ac vtriusque iuris prudentissimus, in vna decisione eiusdem Sacrae Rotae *in causa Meten. Monasterij, Lunae 5 Iulij* 1621. & *in altera Treuen. Abbatia S Maximini, Mercurij,* 2*c*. *Nouembris* 1614. & 24. *Ianuarij* 1625. quorum plura ex his, quae sequuntur vti à tanto viro mirabilis doctrinae, & eruditionis extensa, cùm alibi melius inueniri non possint, in praesentiarum ponere operae pretium duxi, quae decisiones impressae reperiuntur apud Cast. ll. *de elect. c.* 4. *propè fin.* & apud Ioan. Ant. Massobr. *in praxi habendi concursum praelud.* 8. *à* . .3c secundùm Romanam impress. Iol. Lanor. *var. lucubr tom.* . *tit.* 4 *c.* 2 . *n* 96 *cum seqq.* Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 5. *q* 1. *post n.* 6. & *q.* 25. *post n.* 2.

3 *Diuersas electionum formas.*] De variis electionum formis, per scrutinium scilicet, compromissum; & electionem, agunt Petr. Greg. *in De. res. sub tit. d. elect c.* 3. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 2. *q.* 51. *art.* 1: Azor. *inst mor p.* 2. *l.* 6. *c* 14. *q.* 1 . . Lud. Miranda *in manuali Praelat. tom* 2. *q.* 23. *art.* 2.

4 *Statuimus*] Verbum hoc est iuris noui inductiuum; vt per Rebuff. *in concord. tit. de collat.* §. 1. *lit. A* Nic. Garc. *de benef p.* 5. *c* 1. *n.* 9. Seraph. *Rota Rom: dec.* 510. *n* 4. quos refero ego ipse *de dict & claus. dict.* 334.

5 *Vt cùm electio fuerit celebranda,* &c.] Intelligitur etiam & procedit in electione Abbatum, vt tenent in praesenti Ioan. Andr. *n.* 59. Bellam. *in prin. n.* 3. Imola etiam *n.* 3. Abb. *n* 7. *in fine,* & *n.* 8 Bott. *n.* 20. Rot. *decis.* 5. *in princ. in. dicto n.* 2. *de elect. in nouis,* Greg. Lopez *lib.* 19. *verbo, Obispo, tit.* 5. *p.* 1. Franc. Marc. *decis.* 992. *n.* 1. *lib* 1. Cunha *in stit. maior. lib.* 4. *tit. de elect. n.* 279. *in fine,* Cosm. *in pragmat. sanction. tit. de elect. verbo, Abbatis;* pag. mihi 86. Canis. *de elect.* § & *hac de Episcop.* Seraphin. *decis.* 647. *n.* 4. Iodoch. Loticb. *in thesauro vtriusque Theologiae, verbo, electio, in forma scrutinij, vers. octaua haec forma,* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.* 1. *tit.* 1. *num.* 2. Ludou. Miranda *d. q* 23. *art.* 3. *conclus.* 1. Sigism. à Bononia *de elect. dub.* 7. Hieron. Roder. *in Compendio q. Reg. res.* 1. *n.* 9. *vers. idem docent,* Rota coram Reuerendiss. Coccino *in d Meten. Monasterij, vers. quod autem,* & *in d. Treueren. Abbatia* 1. *in princ.* & *in Meten. Abbatia* 4. *Febuar.* 1628. coram R. P. D. Dunozetto, quicquid Roffred. *de libellis, tom.* 2. *super iure Pontificio p* 3. *tit. quod sonet hoc nomen Abbatis,* &c. *n* 8. *lit G fol mihi* 635. dicat de mandato Papae indicatum fuisse formam huius cap. non esse seruandam in electione Abbatis, quia hoc est nomen sollicitudinis, non tamen est Pater.

Et quod forma huius cap. habeat etiam locum nedum in electionibus Episcoporum, & aliorum Praelatorum Ecclesiarum Collegiatarum, qui habent iurisdictionem generalem in dictis Ecclesiis Collegiatis, sed etiam in electione Regularium Praelatorum, dicit gloss. 1. *hic*, vbi Abb. *n.* 7. *vers. circa*, & *num.* 8. *vers.* & *placet*; Rot. *decis.* 1. *in princ. de elect in nouis*. Franc. Marc. *d. decis.* 992. Ludou. Mirand. *d. concl.* 1 Rota coram Reuerendiss. D. Coccino *in d Meten. Monasterij, vers. quod autem*, Tambur. *d. disp* 5. *q* 5. *num.* 1. Lanor. *d. tit.* 4. *c* 19. *n* 4 vbi *num* 8 subdit non licere Prouincialibus, seu definitoribus discedere à forma huius cap. in electionibus Priorum, Guardianorum & similium, de quo latè Sigism. à Bononia *de elect dub* 7. Concil. enim Trident. *sess* 25. *de Regul cap.* 6 non derogat dispositioni huius text. vt per Fr. Emman. *in summa cap* . *aliàs* 102. *n* 2. & 3. *de elect* Rota *in d. Treueren Abbatia*, 1. *vers neque etiam*, sed adhuc in suo robore perseuerat, Praxis Episcop. *p.* 1. *verbo, Abbatissa, vers ad sextum*, Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 13. *cap* 10. *q.* 2. Castellin. *de elect. cap.* 1. *numero* 1. refertur *in illa Meten. Monasterij, in fine*. In electionibus verò aliorum beneficiatorum, seu Praelatorum inferiorum, non est necessario seruanda huius text. dispositio, sed sufficiunt ad id singulares consensus existentium in Capitulo, dummodo praestetur in communi, & omnibus collegialiter congregatis, nam sic electus simpliciter à maiori, & saniori parte ius habebit in electione, vt per Syluest. *verbo electio*, . . *q* 1. Lud. Miranda *d q.* 2: *art* 3. *concl* 1: vbi *art* 4. *concl vnic* dicit etiam formam huius text. non habere locum, nec necessariò seruandam esse in postulatione, & collatione. Vnde in electione Definitorum, discretorum & huiusmodi, non esse attendendam formam huius cap. dicit Lanor. *d. c* 19 *n.* 7 nec in electione inferiorum dignitatum in Collegiatis existentium resoluunt Abb. *in c. Eccles. vestra n.* 7 & *ibi* Imol. *n.* 7 *hoc tit* Franc. Marc. *decis.* 922. *n.* 3. *lib.* 1 Rot. *in Leodien. Decanatus* 15. *Decembris* 1627. coram R. P. D. meo Pirouano, quia Ecclesia non viduatur per inferiores, sed per primam dignitatem, gloss. Abb. Ioan. Andr. Butr. & Imol. *in praesenti*. Franc. Marc. *d. decis* 922. *num* 1. *lib.* 1. Rot. *in d. Leodien. Decanatus.* 6 7 8

9 *Praesentibus omnibus.*] Qui ius eligendi habeant, & prius debent citari, & vocari vt electioni intersint, Rebuff. *in compend alien. n.* 76. Azor. *inst mor p.* 2. *l.* 6. *c.* 14. *q.* 7. vbi *in vers. quaeres* resoluit quod absens non potest ius suum eligendi committere extraneo inuito Capitulo, & quod non potest absens per literas suum suffragium in electione ferre: Et aduerte non posse speciale in casu huius text. sed generale in omnibus

explicandis per Capitulum, & vniuersitatem, vt collegialiter, & simul in vnum consensus, vel dissensus præstetur, sicut tradunt Abb. *in præsenti, n.12. & in c. in Genesi n.7. hoc tit* & Butr. *in c auditis, n.8. eod. tit.* subdit quod etiam ante formam huius cap. exigebatur consensus vt in vnum, & certo tempore, & ad idem alligarentur. Bald. *in l & suum, § dre tamen, r. ff. de pactis,* & *ibi* Angel. *n.1.* imo etiam idem Butr. *in d. c in Genesi n.28.* postquam dicit formam huius cap. non habere locum in electionibus inferiorum dignitatum, subdit, si ille tamen actus spectet ad Capitulum, fiat per Capitulum à congregatis, vt Capitulum, & simul in vnum Nec contrarium sentit Card *cons.103. n.10.* dicens sufficere quod Canonici singulariter consentiant, dummodo in Capitulo, quia per illud verbum, *singulariter*, non excludit simultaneum Capituli consensum, sed excludit communem illam electionem post scrutinij publicationem ab vno nomine Capituli per verba singularis numeri faciendam in terminis huius text. & *d. c in gen* requisitam, vt per glos. *in eod c in Genesi, verba communiter, & verbo repet.*, & Abb. *ibi notab. 4. in 3. requis.* Rot. *in vna Hispalen. Canonicatus* 18. *Febr.* 1619. coram bon. mem. Buratto inter eius impressas *decis.* 380.

10 *Qui debent*] Per hæc verba excluduntur qui de iure non debent interesse, Fr. Ludou. Mirand. *d q. 23 art.6. concl.3.* Nam multi prohibentur eligere, vel quia priuati sunt, vel aliàs inhabiles, qui quidem etiamsi non vocentur, tenet nihilominus electio, & omnia alia capitularia, licèt nondum sit discussum an sint priuati, quia sufficit quod possint postea conuinci, Ludou. Miranda *vbi proximè.*

11 *Et volunt.*] Excluduntur qui interesse nolunt, qui quidem non debent compelli, nisi intersit Ecclesiæ, nam si intersit pro ipsius interesse, bene poterunt compelli, & nolentes interesse in numero duarum partium computari non debent, ita Lud. Miranda *loco proximè citato.*

12 *Et possunt commodè interesse*] Excluduntur, qui commodè vocari nequeunt, in quo bonus iudex arbitrabitur, & decreto ac determinato quod commodè vocari nequeunt, sine eorum præsentia celebrari poterit electio, ita idem Lud. Miranda *eodemmet loco proximè citato*, vbi etiam aduertit hanc commoditatem referendam esse ad commoditatem Ecclesiæ, non autem ipsius personæ.

13 *Assumantur tres.*] Ergo in electione per scrutinium facienda tres & non plures scrutatores debent esse, aliàs electio non valet, vt tenent Abb. *hic n. 13. vers. tertium substantiale*, Imol. *num.7.* Innoc. *n.4.* Bald. *n.31.* Ioan. Andr. *n.9. vers. assumantur*, dum vult quod substantialia huius text. incipiant à verbo, *assumantur*, Butr. *n.22. vers. dicitur sexto*, Host. *n.17. & 43.* Cardin. *n.3. q.13.* Anch. *col.1. in fine*, Goffred. *in summ. huius tit. num.7.* Host. *in summ. §. qualiter facienda, vers. sed verba Concilij* Biax. *de elect. p.3. cap. 23.* Bertrand. *cons. 187. n.1.* vbi quod ab hac opinione non sit recedendum in consulendo, neque in iudicando, Rebuff. *super concord. tit. de reg. ad Prælat. nomin. faciend. §. vlt verbo, formam, vers. tres*, Franc. Marc. *decis.* 1201. Ioan. de Friburg. *in summ. tit. de elect. q.7. col.2. vers. assumantur*, Syluest. *in summ. verbo, electio. 1. n.11. vers. tertium*, Angel. *in sum. eod. verbo, n.26.* Tabien. *eod. verbo 1. n.20. vers. secundùm quod*, Rosell. *col.5 vers. quot sunt forma*, Roman. *cons.312. n.6. 11. & 12.* Fr. Emman. *in summ. p.1. c. 102. n.3. vers. dize mas la ordenacion, & quæst. Regul. tom.2. q.51. art.2.* Boet. ad Mandagot. *de elect. c.21. litera C. & cap. 23. litera Q.* Azor. *instit. moral p.2. lib.6. c.14. q. 11.* Reading *in prompt. recept. sentent. t.1. tit.46. n.17.* Iodoch. Lorich. *in thesauro vtriusque Theologiæ in verbo, electio in forma prima scrutinij. vers. 2 vt ipsi eligant*, Lud. Miranda *d q 23. art.1 t. concl 1.* Soar. *de Relig tom.4. tr 8 lib.2. c.5 n.8. in fin.* Sigism. à Bononia *de elect. & potest. Prælat Regul. dub. 10 n.1.* Tambur. *de iure Abbatum, tom.1. disp.5. q. 6. n.5.* Et ratio huius sententiæ est vt tres faciliùs conueniant, & fideliùs negotium tractent, Host. *in summ.* Petr. de Biax. Butr. & Bertrand. *locis allegatis.*

14 *De collegio.*] Eodem modo pertinet ad essentiam & substantiam electionis, quæ fit per scrutinium, vt dicti tres scrutatores debeant esse de Collegio, nam est pariter communis opinio ex Abb. *in præsenti n. 13. vers. quartum substantiale*, Imol. *n 8.* Ioan. Andr. *n.11* Butr. *c. 22. vers. dicitur septimo*, Host. *n 25 & 43.* Card. *n.5 q.12.* Compost. *n.5 in fine, vers de collegio*, Anch. *col. 2. vers. circa hoc*, Goffred. *in sum. de elect. n 7.* Host. *in sum eod. tit §. qualiter facienda, col.4. vers de collegio*, Rom. *cons. 41 : n. 12.* Rebuff. *loco præfato, vers. quarto requiritur*, Biax. *de elect. p 3 c 24.* Tambur. *d q 6. n 7.* Franc. Marc. *dec. 1 01. in fine*, Sigism. à Bononia *d dub. 20. n 2* Lud. Mirand. *d. q 23. art. 29. concl. vnic vers. quarto*, Syluest. Angel. Tabien. Rossel, Azor. Iodoch. Lorich. *locis suprà allegatis*, Rota coram Reuerendiss. D. Coccino *in d. Meten. vers Neque est 2 etiam, & in d. Treueren. Abbatia 1. vers. & quod etiam.*

15 Et quamvis secundùm aliquos substantialia formæ huius cap. non incipiant à verbis illis, *assumantur tres de collegio*, sed à verbis immediatè sequentibus, *qui secretè & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirant*, prout gloss. *in præsenti verbo, semor. in fine*, & fuit opinio Vincentij, & Tancredi, Mandagot. *de elect c 23. in verbo, irritari*, vbi quod in Curia fuit confirmata electio Abbatis Tullen. licet in ea fuerint electi sex scrutatores, tres scilicet de collegio, & tres extra collegium, quem etiam refert Card. *hic n.11 q 12 vers. & iuxta Mandagotum*, & hanc opinionem esse in Curia receptam dicunt, licèt ipsi contrarium expressè teneant, Host. *in sum de elect §. qualiter facienda, col.4. vers. assumendo*, Goffred. *d n 7.* Ioan. de Friburg. *in summ. tit de elect. q 7. col. 2. vers assumantur.* Ioan. Andr. *hic n.9. in verbo, assumantur.* Prædicta tamen opinio glossæ non est vera, vt patet ex supradictis, & bene dicunt Doctores modò allegati: neque probatur quod sit recepta in Curia, quia non est credendum Doctori de receptione attestanti, prout ne creditur de consuetudine attestanti, Mohed. *dec 2 & 3 de consuetud.* & est ratio, quia consuetudo est quid facti, & quod tunc fuit, potest hodie non esse, per quam rationem semper Rota reprobauit opinionem illorum, qui tenent quod credatur Doctori attestanti de consuetudine quando est versatus in illo foro. Eoque magis non est credendum dictis Doctoribus, quia hoc dictum non videtur congruum, cùm fere omnes prædicti Doctores videantur moueri ex prædicta confirmatione electionis, in qua fuerunt adhibiti sex scrutatores, quæ quidem electio, vt rectè Rota aduertit *in d. Meten. Monasterij, & Treueren. Abbatia*, per Sum. Pont. potuit confirmari ex gratia, non autem ex eo quod electionem censuerit validam, & in terminis quod electio sit nulla quando cum scrutatoribus de collegio adhibentur alij, qui non sunt de collegio fuit dictum *in Nicien. Parochialis 25 Iunij* 1629. coram Card. Virili, vbi etiam fuit resolutum concursum esse nullum, in quo cum examinatoribus synodalibus interuenit alter, qui non sit examinator synodalis, & citat Nic. Garc. *de benef. p.8. c.2. n.81. & 84. & n. 124. & 141. & 142* qui refert ad hoc decisiones Rotales, & asserit ita declarasse sacram Congr. *in causa Toletana & in Sasennaten.* & nouissimè vidi hoc anno 1629. decisum *in vna Messanen.* Sed in illa Nicien. parochialis dicebatur quod negatiua illa

illa quod quis non esset examinator synodalis, quod debet plenè & concludenter probari vti fundamentum intentionis, & quod non sufficit quod in registris Curiæ Episcopalis non reperiatur nominatus, aut descriptus in Synodo ille, qui prætenditur non esse examinatorem synodalem, quia possibile erat quod fuerit deputatus examinator synodalis ab Episcopo in Synodo, & non fuerit descriptus, Rot. *decis. 323. n. 4. vers. vltra quod p. 2. recent.* quia omissio, & negligentia descriptionis non potest nocere parti. *l. Imperator. ff. de statu hom.* Surd. *cons. 135. n. 9. in fine.*

Nec etiam dici potest electionem adhibitis pluribus scrutatoribus, quàm tribus posse sustineri, ex *reg. vtile, de regul. iur. in 6.* quia hæc regula non habet locum quando aliquid inducitur pro forma substantiali, prout est quod tres tantùm eligantur scrutatores de collegio, nam cùm forma sit indiuidua, vtile per inutile vitiatur, Dec. *cons. 532. n. 5.* Mandos. *reg. 27. q. 24. n. 10.* Matienz. *l. . gloss. 4. n. 9. tit. 4. lib . . oua recep.* Bec. *cons. 12. n. 30.* Guttier. *canon. l. 2. c. 15. n. 114.* Rot. *dec. 471. r. 9. p. 1.* & in terminis electionis Roman. *cons 6. r. 2. vsque ad fin.* vbi quod stante statuto vt electio fiat ad annum & non vltra, & si contra fiat sit nulla electio facta per triennium est nulla in totum, quia illa verba dant formam electioni, quæ facit eam indiuiduam, quem sequitur Alciat. *in l. 1. §. sed si mihi, n. 13 ff. de verbor. obligat.* Nicol. Garc. *de benef. p. 3. c. 1. n. 59.* ita habetur *in d. Treueren. Abbatia 1. vers & quamuis.*

16 Vtrùm autem consuetudine possit introduci vt aliqui extra collegium interueniant in electione, possintque eligi scrutatores? quæstio est non dissimulanda, in qua affirmatiuam partem sequuntur Card. *hic q. 12. in princ.* & Specul. *de elect. §. 1. n 12* Boër. ad Mandagot. *de elect. c. 23. lit R. vers. adde*, quorum opinio procedit tantùm quando illi extra collegium de consuetudine legitimè præscripta habent vocem, tunc enim, vt considerat Card. *loco prædicto*, hi dicuntur de collegio eligentium, ac per consequens aliquo modo dici possunt scrutatores de collegio electos fuisse. Verùm quando prætenditur de consuetudine posse eligi plures quàm tres scrutatores, aut ex his aliquos extra collegium, talis consuetudo non esset obseruanda, quia contraueniret dispositioni huius text. qui cum sit ex Papa, non potest abrogari saltem absque illius scientia, vt egregiè probat Driedon. *de libert. Christiana, l. 1. c. 2. in fine.* Vasq. *in S. Thom 1. 2. quæst. 97.* & *ibi* Petr. de Lorca *in tit. de leg disp 19 in princ.* nam ad inducendam consuetudinem contra Canones requiritur scientia & expressus consensus Papæ etiam quantocunque temporis spatio illa fuerit seruata. Archid. *in cap. cùm de beneficio, num. 2. circa med. vers. nam & ibi notat, de præbend. l 6.* vbi Ioan. Andr. *post princ.* Gemin. *num. 6.* & Franc. *n 3. & 4.* S. Antonin. *in sum. part. 2. tit. 16. cap. vnic. §. 2. ante fin vers. dicit autem Ioannes*, Salas *d. disp 19. n. 62. in fine*, sequitur Rota *in Romana obseruationis contractus 23. Octobris 1551.* coram Chissanen. relata apud Verall. *decis. 204. num. 3. part. 3. & in Romana concordia S. Petri 12. Febr. 1610.* coram Card. Caualerio inter eius impressas *decis. 91. num. 8. & 9.* Ratio est, quia Summus Pont. non habet potestatem à populo, sed immediatè à Deo, & ideo non est populus, qui inducit consuetudinem contra Canones, sed auctoritas Papæ permittentis, Abb. *in cap. fin num 8. in fine, de consuetud.* Salas *de legi. quæst 97. tract. 14. disp. 19. sect. 6. num. 59. vers. hac sententia*; quod in lege Ciuili secus est, nam lex Ciuilis tendit ab bonum publicum, & in vtilitatem priuatorum, vnde si populus vult sibi præiudicium inferre; Principes ab eodem populo potestatem habentes non curant, *l de quibus. vers. nam cum ipse, ff. de legib.* S. Thom. *1. 2 q. 47 art. 3 in resp. ad 3.* Abb. *in cap. fin. n. 9. de consuet.* Driedon. *d tract. de libertate Christiana, cap. 11. ante fin.* vt optimè considerat Rota coram Reuerendissimo D. Coccino *in d Treueren. Abbatia 2. vers. secundo*, Quæ eo magis de plano procedunt, cùm text. in præsenti habeat decretum irritans, quod tollit omnem consuetudinem in contrarium, vt in puncto huius text. dicit Boër. *decis. 1. num. 49. & 50.* & hoc est regulare in omni lege & canone habente decretum irritans, *cap. quod super his, in fine, consang. & affin. cap. super eo, in princ. de cognat. spirit.* Con. *de sponsal. p. 2. cap. 6. §. 10. n. 18. cum seqq.* Driedon. *de libertate Christiana, lib. 1. c. 16. col. vlt. vers. & hic iam considerandum*; & confirmatur, quia lex irritans facit personam incapacem quando circa illam versatur, & consuetudo non potest tollere incapacitatem, Dec. *in cap. cum, de iudic. n. 84.* Felin. & Aym. quos allegat Soar. *de legib. l. 7. c 19. n. 13. in fine*, quamvis ipse *n. 14.* hanc sententiam non probet, dum tenet quod lex irritans aliqua ratione honesta possit esse abrogabilis per consuetudinem. Nec obstat quod aliqui dicebant quod scilicet in hoc casu non agitur de præscribenda lege, sed communi Doctorum sententia, quia imo de præscribenda lege agitur, nam licèt aliqui Doctores interpretentur substantialia huius text. incipere ibi, *qui secretè inquirant*, nihilominus communis intellectus huius text. est quod substantialia incipiant à verbo *assumantur*, prout ostendi *sub n. 15.* & hoc in aliis iuribus declaratur, scilicet *in c. Ecclesia vestra, el secondo 57. §. denique, infr hoc tit* vbi est expressum quod clausula illa posita in præsenti, dum post requisita ad electionem legitimè faciendam subiungitur, *electio aliter facta non valeat*, &c. refertur ad ea omnia, quæ attentantur contra formam electionis repertam solum ab hoc text. in Conc. generali, non autem ad alia ibi narrata, quæ ad electionem faciendam reperta sunt ab aliis etiam Canonibus, &c. & sic agitur de præscribendo contra ius, non autem contra communem sententiam, quæ communis sententia versatur solùm circa interpretationem huius text. Soar. *de legib. l. 6. c. 1. n. 5. vers. de hac igitur interpretatione.*

Qui secretè.] Vnde substantiale est electionis per 17
scrutinium faciendæ vt electorum vota exquirantur secretè, id est, secundum Innoc. & Panorm. seorsum ab aliis de collegio, Ludou. Miranda *d. q. 13. artic. 29. concl. vnic vers. quinto*, Tambur. *d q 6. num. 8.* Soar. *d. cap 5. ex n. 10.* Sigism. à Bonon. *dub. 28. ex num. 10.* licèt autem Nau. *cons 9. sub hoc tit.* post Innoc. & alios asserat electionem valere si adsit consensus etiam non seruata forma secreti, tamen eius dictum intelligendum est in foro conscientiæ, nam in foro fori pro indubitato tenuit electionem esse nullam, Rota *in dict. Treueren. Abbatia 1. in fine.* Aduertendum tamen est cum Nau. *sub hoc tit. cons. 4.* & Fr. Emman. *in sum. tom. 1. c. 101. n. 4.* quod etsi aliquis ex electoribus secretò ostenderit alicui suam schedulam ad effectum vt videat, quem ipse eligat, hæc pura & simplex ostensio non tollit quin electio subsequens immediatè sit secreta, nisi illa manifestatio sit realis causa, vel præsumptiuè rationabiliter quod electio sequatur in hanc, vel illam personam ex vi illius ostensionis; in quo casu tale votum, vel talia vota sic publicata non debent computari in numero electorum. Deinde est aduertendum per text. *in præsenti*, & Concil. Trid. *sess. 25. de Regul. c. 6.* ostensionem vnius schedulæ, siue fiat per malitiam, siue per errorem, dummodo non causet effectum, de quo supra, non officere secretæ electioni, nisi maior, pars suffragiorum ostenderet: ita Nicol. Garc. *de benef. p. 5. c. 4. n. 183.* Molfes. *in sum. p. 1. tract. 6. c. 16. n. 153.* Castellin. *de elect. c. 4. n. 3.*

Et sigillatim.] Quia electores non debent vocati 18
accedere ad scrutatores bini, vel trini, sed singuli, vel

quilibet singulariter per se, sicut etiam obseruatur in testibus, qui in examinatione non debent p urcs commisceri, aliàs non valeret depositio: ita Lud. Miranda *d. concl. vnic. vers. sexto.* Sigism. à Bonon. *d. tract. de elect. dub. 26. n. 1.* Tambur. *d. q. 6. n. 10.*

19 *Vota cunctorum diligenter.*] Per verbum illud, *vota* intelligi debent depositiones, & animorum desideria; & per aliud, *diligenter*, inquit Panor. quod debent scrutatores interrogare electores, & suffragatores in quem consentiant, & quare, & quo zelo, & de meritis, & qualitate illius, ita Tambur. *d. q. 6. n. 11.* Lud. Miranda *d. concl. vnic. vers. septimo.* Et illud verbum, *cunctorum*, intelligitur, id est, nullo omisso, nam quoties omittitur scrutatio vnius solius voti ex præsentibus, electio est nulla, vt docent *hic* Ioan. Andr. *col. 3. & 5.* Host. & Panorm. Specul. *tit. de elect. §. 1. vers. si ergo viam*, Petr. de Biaxio *in suo direct. elect. c. 27. p. 3. n. 1. & 2.*

20 *Exquirant.*] Verbum hoc importat ex parte scrutatorum vt ex se, & proprio ore exquirant, imo adhibitis quibusdam verbis adhortatoriis, quæ tamen non possunt dici de substantia, prout de substantia est quod ipsi exquirant, Specul. *de elect. §. 1. n. 17.* quem sequuntur Bertachin. *de Episcop. lib. 2. p. 1. num. 1.* Butr. *hic n. 25.* Abb. *n. 5. vers. nota 1.* Host. *num. 30.* Innoc. *num. 6.* quos
21 refert Rota apud Reuerendiss. D. Coccinum *in d. Treueren. Abbatia, 1. vers. tertio.* Ex parte verò electorum im-
22 portat quod possint in scriptis vota sua præstare. Boer. *decis. 1. num. 15.* Rom. *sing. 801.* vbi addit. Nam eodem modo testis per scripturam testificari non potest, vt per Viui. *commun. opin. tom. 1. lib. 4. tit. 10. num. 24. & 15. pag. 514.* Boer. *decis. 1. n. 38.* Rebuff. *de reprobat. testium, q. 541. cum seq.* Mascard. *de probat. conclus. 149. num. 16. & concl. 460. num. 3.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. quæst. 13. art. 4.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 100. consid. 3. n. 7.* Farin. *in praxi crimin. part. 2. q. 80. num. 27.*

23 Quamvis aliqui velint quod eligatur quartus scrutator, qui vna cum Notario scrutetur scrutatores, rectius tamen & communiter seruatur quod duo ex eis tertium scrutentur, ita Abb. *hic n. 9. vers. quarto quæritur*, Innoc. *in verbo, cunctorum, n. 6.* Host. *n. 4. vers. sed quis inquirat*, Ioan. Andr. *n. 18.* Butr. *n. 16.* Compost. *n. 6.* Biax. *de elect. p. 3. c. 26. n. 8.* Ioan. Frideburg. *in summ. de elect. q. 7. col. 2. ante fin. vers. & puto*, Rosel. *in summ. verbo electio 1. col. 3. vers. quot sunt*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. q. 52. art. 3. vers. in princ.* Rendina *d. tit. 36. num. 18.* Rota *in d. Treueren. Abbatia 1. vers. secundo.*

24 *Et in scriptis redacta.*] Ergo de forma substantiali est quod vota in scriptis sint redacta, vt per Abb. *hic n. 6.* Butr. *n. 27.* Ioan. Andr. *num. 19.* Host. *n. 31.* vbi expressè quod aliter non seruatur forma, Innoc. *n. 6.* Imol. *num. 5. in fine, vers. in gloss. redacta*, vbi quod hoc requiritur, quia melius constat de voto per scripturam, hoc est, ne memoria scrutatorum pereat, Biax. *d. p. 3. cap. 28. n. 1. cum seq.* Ludou. Miranda *d. art. 29. concl. vnic. vers. octauo*, Rota apud Reuerendissimum D. Coccinum *in d. Treueren. Abbatia 1. vers. quarta*, nec in hoc derogata est huius text. dispositio per Concil. Trid. *sess. 24. de reg. c. 6.* dum vult omnes Regularium electiones debere fieri per vota secreta, vt aduertunt citati suprà *in vers. & quod forma*, quicquid dicat Ludou. Mirand. *d. concl. vnic. vers. nono.*

25 *Mox.*] Id est, incontinenti, nullo actu contrario interueniente, vt declarat idem Miranda *d. concl. vnic. vers. decimo*, iunctis his, quæ de hac dictione tradunt Doctores quos ipse refero *diction. vsufr. dict. 204.*

26 *Publicent in communi.*] Quia de forma substantiali est etiam vt vota in scriptis redacta publicentur, aliàs electio aliter facta est nulla, ita Host. *hic num. 44. vers. quintum est*, Ioan. Andr. *num. 28. vers. 9.* Anchar. & Butr. *eod. vers.* Biax. *d. part. 3. cap. 19. in princ.* Rota *d. Treueren. Abbatia, vers. quinta*, Tamburin. *d. quæst. 6. num. 11.*

Vel maior & sanior pars Capituli, &c.] Vnde bene 27
colligitur quod ad validitatem electionis non sufficit habere maiorem suffragiorum partem, sed requiritur vlterius eandem esse saniorem, ita vt non sufficiat sanioritas, nisi etiam simul concurrat maioritas, vt aduertit Panorm. *hic notab. 5.* quem refert Ludou. Miranda *d. quæst. 13. art. 17. in princ. & concl. 1.* & ita electio debet fieri à maiori parte non comparatione minoris & respectu numeri, sed respectu, & in ordine ad totum Capitulum, *cap. Ecclesia vestra il 1.* & *ibi* Abb. *num. 1.* & alij communiter, *hoc tit.* idem Abb. *cons. 25. num. 4. part. 2.* gloss. *verbo consentientium, in cap. omnes, de constit.* & *ibi* Felin. *num. 20.* Franc. Marc. *decis. 1032. num. 1. & decis. 1504. num. 1. part. 1.* Roch. *de iurepatron. verbo honorificum, quæst. 18.* Lambert. *eod. tract. part. 3. quæst. 4. art. 2.* Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom. 1. quæst. 23. art. 14.* & fuit resolutum *in Terracenen. Abbatia 14. Ianuar.* 1630. coram R. P. D. Durand. In quo numero hi solùm computantur, qui in eadem electione votum habuerunt, vt per Abb. *in d. cap. Ecclesia vestra il 1. num. 1.* & ideo non est habenda ratio in huiusmodi computatione de votis illorum, qui recedunt à loco vbi facienda est electio, *cap. cum nobis*, vbi Abb. *num. 3. hoc tit.* nec illorum, qui noluerunt votare, gloss. *in Clem. quo circa, verbo quo in facto, ante fin. vers. & in his etiam*, vbi Vitalin. *num. 19. vers. aut fuerunt vocati, hoc tit.* Nau. *cons. 7. num. 1. eod. tit. in nouis*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. quæst. 52. art. 13.* quos sequuta est Rota *in Cæsaraugust. electionis 20. Martij 1623.* coram Reuerendiss. D. meo Decano. An autem ex quo omnes consenserunt dicatur quod maior & sanior pars consensit; videtur quod sic cùm in toto pars sit, *l. si quis cùm totum, ff. de exception.* Surd. *cons. 88. num. 3.* dummodo vota publicanda sint, vt aduertit Rota apud Reuerendissimum D. Coccinum *in dict. Treueren. Abbatia 1. vers. quinta*, addens ex Abb. *hic num. 10. vers. si vnus*, quod licèt quando electio est vnanimis, non sit facienda collatio numeri ad numerum, meriti ad meritum, vel zeli ad zelum, debet tamen fieri collatio numeri, meriti, & zeli, vel saltem est facienda collatio numeri; aliàs esset in arbitrio scrutatorum pronuntiare quem mallent, & hoc bene requiritur prout etiam quando quis eligitur à duabus partibus, quo casu licet non fiat collatio meriti & zeli, *cap. si quando, de elect. in 6.* Abb. *d. num. 10. vers. nam maioritas.* Franc. Mar. *decis. 924. ante num. 6. lib. 1.* nihilominus fit collatio numeri, licèt non ad numerum. Cùm autem plura inconuenientia orirentur ex inuestigatione quænam esset maior & sanior pars, oportebat enim vt omnia vota publicè coram scrutatoribus scriberentur, & coram omnibus etiam publicarentur, non solum quoad numerum, sed quoad personas ipsas suffragia ferentes, ideo Concil. Trid. *sess. 25. de Regul. c. 6.* decreuit electiones in posterum per vota secreta esse faciendas, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur, ex quo factum est, vt amplius non inquiratur, quænam suffragiorum pars sit sanior, sed tantummodo maior, seu minor ipsorum numerus respiciatur, quapropter valida reputabitur electio à maiori votorum, seu suffragiorum numero facta, dummodo ipsa vota sint legitima, nec vllam patiantur exceptionem, & persona digna eligatur, semper enim maior pars sanior præsumitur, si persona electa indigna non sit, ita Soar. *de Relig. tom. 4. tract. 8. lib. 1. cap. 5. num. 13.* Sigism. à Bononia *d. tract. de elect. dub. 38. num. 8.* Tamburin. *d. tom. 1. disputat. 5. quæst. 6. num. 21.* Franc. Marc. *decis.*

*decis.*782.*n.*3 *p.*1. Lauot.*d tit* 4 *c.*19.*n.*89. Rot.*in nullius seu Pampilonen.Canon.de Roncesuales* 22.*Maij* 1628. coram R.P.D.Dunozetto iun.

28 Deinde ex præcitatis huius text. verbis colligunt Doctores electionem faciendam esse per solas personas de Capitulo, nec alios esse admittendos etiam tanquam procuratores alicuius absentis legitimè impediti, nisi fuerit de eodem Capitulo, seu Collegio, vt per Petr. Greg.*ad Decret.sub hoc tit.c.*6.*n.*9. Duaren. *de sacris Ecclesiæ ministr. l.* 5. *c.* 1. *post vers. rectè*, Guillelm. Mandagot.*de elect.nouorum Prælat c.* 1. Selu. *de benefic.p.*2.*q.*22. *à n.*6. Cortas. *de Sacerdot.p.*4.*c.*1. *à num.*28

29 *Aliquibus viris idoneis committatur*] Notatur ad hoc quod Canonici possunt totam potestatem èligendi in arbitros compromisso facto transferre, vt per Azor. *inst.mor p* 2.*l.*6.*c.*14. *q.*6. *vers. quæres*, Ludou. Miranda *d.q.*23.*art.*34. *concl.* 1. vbi refert Doctores in præsenti tenere huiusmodi arbitros compromissarios, quibus eligendi potestas & facultas committitur, vt nomine & vice omnium prouideant de Prælato Ecclesiæ alicui vacanti, atque viduatæ, conguentius esse debere in numero dispari quàm pari, nec oportere illos necessariò esse de collegio: additque cum Panor. Capitulum non solum posse compromittere certis personis potestatem eligendi, verùm etiam posse eligere aliquos, per quos eligantur compromissarij electuri postmodum vice omnium, & nomine totius Capituli.

30 *Aliter electio facta non valeat.*] Hæc verba habent vim decreti irritantis, Rom. *cons.*312.*n.*12. Alex.*cons.*41.*n* 13.*&* 14.*l.*5.Soc.sen.*cons* 87. *n.*6.*vers. confirmatur, l.*3.Iason.*cons.*85. *n* 8.*&* 9.*lib.*3. Salas *de legibus*, *q.*96. *tract.*14.*disp.*16 *sect* 11. *n.*29. & in puncto huius text. dicunt *hic* Compost.*num.*10.*vers nunquid de ista*, Ioan. Andr.*n.*37.*in verb.non valeat*, Innoc.*n.*6 *eod.verbo*, Guillelm.Mandag.*in tr huius tit.c.*22. vbi Boër.*lit.B.* Aloys. Ricc.*in collect.decis p.*4.*coll.*1127 Luc.Mastellin.*de elect. c.*1.*n.*2. *vers. forma*, *& vers. seqq.* Quòd nec inferiores Papa possunt contra formam traditam in hoc text. aut contra alia iura de electione Canonica aliquid statuere. Et de hoc Capitulo etiam Regularium quod non possit statuere contra huiuc text.dicit Oldrad.*cons.*259. Nau. *cons.*3.*n.*1. *de elect.* *&* *cons.* 26. *num.*4.*de Regularibus.*

31 *Quasi per inspirationem.*] Notatur ad hoc quod in electione facta per viam Spititus sancti non est opus seruare formam huius text.vt per Innoc.*hic n.*6. Host. *n.*50. Syluest. *in sum. verbo electio* 2. *n.*27. Et pro declaratione text.in præcitatis verbis animaduertendum est duplicem esse electionem per viam Spititus sancti. Altera per inspirationem, & est quando nullo inter eligentes ordine seruato ipsi quasi inebriati, & super se quasi facti eligunt. Altera per quasi inspirationem, quando subito, & repentè vnus post alium sine aliquo internallo eundem eligunt, ita Host. *hic n* 50. & Abb.*n.*3.Oldrad.*cons.*155.*n.*1.*&* 2.Greg.*l.*21 *gloss. alguno*, *tit.*5.*partita* 1. & propter verba huius text.ibi, *ab omnibus*, dicunt Doctores sufficere quod dissentiat ad effectum quod electio non dicatur per viam Spiritus sancti, Io.Andr.*hic n.*32.& Bellam.*in vers.nisi fortè n.*1. *&* 3 Compost.*n.*21.Vitalin *in Clem.ne Rom.n.*13.*hoc tit.* habetur *in d.Meten Monasterij*, 1.*vers.neque ex eo.* Hodie verò electionem per viam inspirationis auctore Deo immediatè peccatis nostris exigentibus raro occurrere dixerunt Io. Andr.*hic n.*40. Petr.de Biax.*in direct.elect.p.*3.*c.*16 *n.*1.

32 *Non valeat.*] Verbum hoc denotat latam sententiam, vt per Tiraq. *in l. si vnquam*, *verb. reuertatur*, *n.*235.*C.de reuocand.donat.* Sayr. *in claui Regia*, *l.*3.*c.*8. *n.*26 Quoties enim lex aliqua in materia electionis dicit talem electionem factam non sustineri, vel non valere, hæc verba habent vim decreti omnino irritantis consimilem electionem, & important electionem ipso iure nullam absque aliqua sententia, vt docent in præsenti Compost.*n.*20.*vers.nunquid de ista*, Ioan Andr.*n.*37.*vers non valeat*, Castel.*de elect.c* 4.*n* 2.

Eligendi ea vice potestate priuentur.] Aduerte eligendi potestate priuari eos, qui contra formam hîc decretam electionem celebrant etiam sine vlla fraude, vt per Fr.Emman.*q.Regul.tom* 2.*q.*12.*art* 10. 33

Priuentur.] Verbum hoc non significat priuationem ipso iure, sed per sententiam, vt per Cosm.*in pragm. sanct.tit.de elect.verb.ipso iure, pag.*98 Tiraq.*d verbo*, *reuertatur*, *n.*177.Sayr.*d c.*8.*n.*21. Menoch. *cons.*67 *n.*29. vbi *n.* 30. resoluit electionem posse fieri ante latam sententiam priuationis. Vide metipsum *dict.* 285. *num* 1. 34

In gloss. *Vice omnium*] Notatur ad hoc quod compromissum vt valeat necesse est quod fiat ab omnibus votum atque suffragium habentibus in Capitulo nemine discrepante, sequuntur hic Compost.*in lect.col.*3. *num.*21.*cum seqq.vers. & primo quæro*, Innoc *col.*3.*n.*6. *super verbum*, *vel saltem*, Host. *col.*8 *n.*49.*super verbo*, *vice omnium*, Bald. *col.*5. *num* 21. *vers. sequitur in litera* Anchar. *col.*4 *num.*1. *vers. tertio principaliter quæro*, Zabarel.*in* §. *vel saltem*, *vers. quartò quæro*, Butr. *col.*6. *num.* 40. *vers. sequitur in litera*, Panorm. *num.* 6. *vers. in glossa*, Imola *col. vlt. num.* 9. *vers. & nota bene*, Syluest. *in summa verbo*, *electio* 2. *q.*11. Ludou. Mirand.*d. q.* 12. *art.* 34 *conclus.*2 Rendina *in promptuario recept. sentent. tom* 1. *tit.* 16. *num.*14. vbi *num.* 15. an eligendi potestas data compromissariis à Capitulo possit re integra reuocari, de quo vide dicta *ad c. in causis sub hoc tit.* 35

In gloss. *Sanior*, ibi, *ista quidem sunt de substantia electionis*, *& forma*, &c. Quænam sunt de essentia, & substantia electionis, quæ fit per scrutinium, latè tradit per 19. casus Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 23. *art.*29. 36

§. Illud.

Absentes constituere non possunt procuratores pro electione nisi sint legitimè impediti, & si opus fuerit iurent se non posse venire, & si velint committere, committant alicui ex Capitulo. Colligunt Doctores in principio text.citati.

Ne quis in electionis negotio procuratorem constituat nisi sit absens, &c.]Notatur ad hoc quod vocales, qui absentes in loco vnde euocari possunt, sed iusto impedimento detenti venire non possunt, procuratorem constituere valent, qui suo nomine eligat, vt per Mantic.*dec.* 68.*n* 5.*&* 6.*& decis.*288. Azor. *inst.mor.p* 1.*l* 6. *c.*14.*q.*7.Sigism.à Bonon. *de elect.dub* 14. *à princ.*Castel. *eod.tr.c* 5.*n.*102.Tambur.*de iure Abbatum*, *tom.*1.*disp.*1. *q* 3.Paul.Layman.*in Theolog.mor.l.*14.*tr.*2.*c.*12.*n.* 5. *vers. dico quarto*, Iul.Lanor.*var.lucub tom* 1.*tit.*4 *c.*17.*ex n.*45. vbi *à n.*47.refert Rot.decisionem *in Calagurritana beneficij de Morillo* 13.*Nouembr* 1620.coram bon.memoriæ Vbaldo, in qua fuit dictum tria requiri ad hoc vt votum absentis per procuratorem possit sustineri, quæ sunt vt quis sit in loco vnde euocari possit, & quod iusto impedimento detentus venire non possit, & quod procurator habeat mandatum ad iurandum super dictum impedimentum. 37

Fidem faciat iuramentum.] Notatur ad hoc quod impedimentum probatur per iuramentum impediti, vt per Mascard.*de probat.concl.*884.*n.*1 Seraph.*de priuilegiis iuram.priuil.*35.*à princ.* 38

Et tunc si noluerit, vni committat de ipso Collegio vicem suam.]Notatur ad hoc quod procurator debet constitui vnus de collegio, vt per Lauor.*d.tit.4.c.17.n.45.* Tambur.*d.tom 1. disp 5.q 3.n.12.* nisi Capitulum constitui nullo modo potest. Abb.*hic n.2.* Lauor.*d.c.17.n.46.*latè diximus *in tr.de iure Ecclesf.l.1.20. de elect.vers. debet procurat.cum seqq.*

Electiones.

Electio fieri non debet clandestinè, & facta solemniter publicetur. Colligunt Doctores *in princ.*text. citati. Multa de clandestinitate adducit Tiraq. *de retract titulo secundo in præfat. n.13. & 14.* & alia notani *infr.ad c.vnic.vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione confer.*

39 *Electiones quoque clandestinis reprobamus*] Notatur ad hoc quod eligentium clandestinè inualidatur electio, vt per Ioan. Baptist. Fin.*de reg iuris in vespertina hom.5. vers ex parte, pag.* 85. vbi etiam asserit clandestinam electionem illam dici, quæ in cameris per occulta fit conuenticula. Sic etiam præsentatio facta clandestinè non valet, vt per Viu.*in praxi iurispatron p.1 lib.11.c.4. n 7.* Tambur.*de iure Abbatum tom 1 disp 5 q 6 n.1.& q.* 12.Vnde per hunc text. tenet Fr. Lud. Mirand.*d q.23.*
40 *art 11.concl.1* canonicas electiones nullatenus fieri debere de nocte, & citat Felin.*in c consulit.infr de offic.deleg.*ac Nauar.*consf.18.n.2.sub tit.de elect.in nouis*,& tenet Balb.*decis.22.*quem citat Aloys.Ric.*p.5.coll.*1759.Molfes.*in sum.mor.Theolog tr.6.de benef.c.16.n.129.*Castel.*de elect.in addit.ad c.6 pag* 495 Lauor.*var lucub.tom.1.tit.4.c.18.ex n.8.*quam quidem resolutionē idem Mirand.asserit regulariter loquendo limitandam esse, quando in casu magnæ necessitatis, vel quando electores per diē non potuerunt se concordare, & timeantur fraudes, & subordinationes si electio protrahatur, tunc bene fieri poterit de nocte.Vnde Portel.*in dubiis Regul. tit. elect. n.5.*ex Nauar. & Fr. Emm.*q.Regul tom.2.q 5.art 5.*tenet Panormitanum & Felin. docuisse electionem per schedulas secretas non posse fieri post tenebras, nisi necessitas aliter vrgeret, quo casu accendenda sunt ad minus tria luminaria, aliàs clam facta fuisse dici poterit, Lauor.*d.c.10.n.18.*

SVMMARIVM.

1 *Electioni de se facta per abusum potestatis sæcularis consentiens, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla; eligentes autem à beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt priuati potestate eligendi.*
2 *Clericus à laicis Ecclesiam nullo modo obtinere potest.*
3 *Verba*, electionis commodo careat, vel ineligibilis fiat, *denotant latam sententiam à iure.*
4 *Episcopus potest dispensare in constitutione generalis, cum in ea idem finita conceditur potestas dispensandi.*
5 *Electio Sum.Pont.facta per metum à Cardinalibus est nulla.*
6 *Verbum*, fiat, *non importat pœnam ipso iure, cùm sit futuri temporis.*
7 *Suspensus donec satisfecerit, sequuta satisfactione alia absolutione opus non est.*

Cap. Quisquis. XLIII.

1 ELectioni factæ per abusum potestatis sæcularis contra Canonicam libertatem qui consentit, fit inhabilis ad illam, & ad alias dignitates, & electio est irrita, & qui præsumpserunt illam electionem celebrare, priuantur ea vice potestate eligendi, & suspenduntur per triennium ab officiis, & beneficiis. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Aneh.Bald. Bellam.Host.Io.And.Innoc.Imol.Anan. Panorm.Butr. Henric. Compost. Viu.*in ration.primi libri iuris Pontif. pag* 112.Alagon.*in compend.Iur.Canon.pag.*53.remissiuè Ximen.*in concord.p.2.* refertur ab Ant. Aug.*coll.4. Decret.h. tit 3.c* 10.

Per sæcularis potestatis abusum.]Notatur ad hoc quod electio facta per abusum sæcularis potestatis est ipso iure nulla, vt per Tambur.*de iure Abbatum, cæterorumque Prælatorum tam Regularium quàm sæcularium Episcop. inferiorum, tom.1. disp. 5.q.12. n.* 10. vbi *n.* 11. subdit quod electio dicitur per abusum sæcularis potestatis celebrata quando clerici requirunt laicos, vt electioni intersint, item quando Principis sæcularis assensum super certa persona eligenda requirunt, vel eligunt minis alicuius sæcularis Potentatus; ad Ecclesiasticorum enim Prælatorum electionem non debent laici ad coëligendum admitti, secundùm Panorm.*in c.Cumana n.6. & in c Massana n.5.eod.tit* Soar.*tom.5.disp.31.sect.3.n.13.* nam clericus à laicis Ecclesiam nullo modo obtinere potest, vt per Paul.Comit.*respons.mor.lib.1.q.78.*Azor.*inst mor.p.1 lib 6 c.4.q.28.* 1

2 *Contra Canonicam libertatem*]Nam electio quorumcunque Prælatorum debet omni ex parte esse prædita summa libertate, & totaliter aliena ab omni & quacunque specie coactionis, siue violentiæ, vt per Castel.*de elect.c 3.in princ.* Vnde ex defectu libertatis ipso iure nulla erit electio si arctaretur ad tres, vel quatuor sine vrgentissima causa, & auctoritate Sedis Apost.vt Fr.Emman.*q Regul.tom 2 q 56.art.1.* Illustriss. D. meus Roder.à Cunha *in com ad c inutilo n.2.dist.*88. Castel.*d.c 3.n.7* Lauor.*var.lucubr tom 1.tit.4 c.21.ex num.11* vbi *num* 14 subdit quod tunc tollitur libertas cùm præcisè electores compelluntur eligere vnam certam personam, secus si vnam de certo genere personarum.

Electionis commodo careat, iuncto ibi, *Intelligibilis fiat*] Verba hæc denotant latam sententiam à iure, vt per Sayr.*in claui Regia.l.3.c.8.n.26.*iunctis aliis per me citatis *dict.*53. 3

Nec absque dispensatione.] Episcopi, vt *hic* tenent Gloss.Innoc.& Panorm.quos refert, & sequitur Azor. *d. q. 18. vers. nunquid*, quia licet huius text. Const.sit Concilij generalis, in quo nequit Episcopus dispensare, vt Dec.& Butr.contrarium tenentes hic considerant, tamen cùm Concilium dicat non dispensari, eo ipso intelligitur dare potestatem dispensandi Episcopo. 4

Ad aliquam valeat eligi dignitatem]Procedit in electione cuiuslibet dignitatis, vt per omnes *in præsenti*, excepto Host. tenent Rendina *in prompt. recept. sent.1. tit.36.n.27.* Azor.*d.c 28. vers si quærat, & in vers. si iterum roges*, cum Abb. hic tenet illum, qui consentit in sui electione contra hunc text. posse promoueri ad Canonicatum & beneficium, quod non sit dignitas, & *in vers. nunquid*, asserit non posse promoueri ad beneficium habens curam animarum cùm æquiparatur dignitati. 5

In glos.*Abusum*, ibi, *secus si per vim vel impressionem eligerent.*] Notatur ad hoc quod electio Sum. Pont.per metum facta à Cardinalibus est ipso iure nulla, & inualida, vt per Rendinam *in promptuario recept.sent.tom.1.tit 36.n.8.* 6

In glos.*Fiat*, ibi, *videtur quod non ipso iure*, &c.secundum hanc primam glossæ opinionem per verbum hoc *fiat*, non imponitur pœna ipso iure, cum sit futuri temporis, vt per Tiraq.*in l.si vnquam, verb.reuertatur, n.39.* 7

n. 39 *&* 161. *C de reuocandis donat.* Lud. Carb. *in tract. de legib lib.* 8. *disp.* 6. *in princ. vers. secu. da regula,* Sayt. *in claui Regia, lib.* 5. *c.* 8 *n.* 21. *vers fallit,* Moneta *de distrib. quotid. p.* 3. *q* 7. *n.* 41 quos refero ego ipse *in meis Remiss. de dictionib. & claus. dict.* 107. *n.* 3.

In ead. glos. ibi, *sed ibi suspensio durat*, &c. Notatur ad hoc quòd sospensus donec satisfecerit, sequuta satisfactione alia absolutione opus non est, vt tenent multi qoos refert & sequitur Rendina *d. tom.* 1. *tit.* 41. *n.* 20. aduertes requiri sententiam iudicis declaratoriam facti, videlicet suspensum satisfecisse.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus si per negligeatiam confirmauit indignum electum ad regimea animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à perceptione proprij beneficij suspenditur, & promotus deiicitur, si verò per malitiam hoc fecit, grauius punitur.*
2 *Ecclesia Dei nihil magis officit quàm quòd indigni assumantur in ea ad regimen animarum.*
3 *Confirmans, vel instituens per negligentiam indignum perdit potestatem confirmandi primum successorem, & debet suspendi à perceptione fructuum proprij beneficij, donec visum fuerit superiori.*
4 *Confirmans scienter indignum debet deponi.*
5 *Gesta per electum, qui in quieta fuit administratione Prælaturæ permittente Papa, sunt valida, etiamsi postea minus idoneus fuerit repertus, & ob hoc repulsas.*
6 *Sententia lata aduersus Prælatum intrusum Ecclesiæ non præiudicat.*

Cap. Nihil. XLIV.

1 PRælatus, qui aliàs tenetur examinare processum electionis, & personam electam in scientia, vita, & ætate, si indignum per negligentiam confirmauerit, carere debet potestate confirmandi in sequenti electione, & suspendi à perceptione fructuum proprij beneficij quovsque indulgeotiam promereatur. Si verò per malitiam iodignum confirmauerit, grauiùs puniatur. Quando verò confirmatio Episcoporū immediatè spectat ad Papam, electi se præsentare tenentur personaliter Papæ, vel per idoneas personas, vt fiat diligens inquisitio. Si sint valdè remoti, scilicet extra Italiam, & fuerint electi in concordia, tunc illis Papa dispensatiuè concedit, vt propter vtilitates, & necessitates Ecclesiarum bona illarum aute confirmationem administrent, dummodo illa non alienent, & munus consecrationis recipiant, sicut hactenos consueuerunt. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Innoc. Imol. Anania, Bald. Panorm. Butr. Henric. Compost. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 139 Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 53. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3 *Decretal. lib* 1. *tit.* 5. *c.* 11.

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text desumunt Sayr. *de censur. lib.* 4. *c.* 12. *num.* 35. Viuian. Marc. Alteg. Lanor. & alij, quos refero *de officio, & potestat Episcopi p.* 3. *alleg.* 111. *n.* 10.

2 *Quàm quòd indigni assumantur Prælati*, &c.] Notatur ad hoc quòd Ecclesiæ Dei nihil magis officit, quàm quòd indigni assumantur in ea ad regimen animarum, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30 *tract.* 3. *n.* 27 5. *vers postremò.*

3 *Is ad quem pertinet ipsius confirmatio*, &c.] Ergo electio factum alterius, id est, soperioris confirmantis requiritur, vt per Oldrad. *cons.* 246. *n.* 1. Rot. *dec.* 62. *n.* 2. apud Farin. *p.* 2. *recent.* Castellin. *de elect. c.* 5. *n.* 3.

Non solùm confirmandi, &c.] Notatur ad hoc quòd confirmans, vel instituens per negligentiam indignum perdit potestatem confirmandi primum successorem, & debet suspendi à perceptione fructuum proprij beneficij, donec visum fuerit superiori, vt per Cosm. *in pragm. sanction. tit. de electione, verbo, ea vice, pag.* 125. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 3 *q.* 3. *art.* 3. Viuian. *in praxi iurispatron. p.* 2. *lib.* 12. *cap.* 11. *n.* 8. Valer. Reginald. *d tract. l.* 32. *tract.* 1. *num.* 62. *in fine.* Scienter verò confirmans indignum debet deponi, secundùm gloss. *hic verbo, suspendatur*, Firman. *in tract. de Episcopo in secunda parte secundæ partis principalis, q.* 5. Viuian. *d. c.* 11. *num.* 7. 4

Ita quòd interim valdè remoti, &c.] Notatur ad hoc quòd electus ad dignitatem immediatè subiectam Sedi Apostolicæ in partibus remotis potest administrare ante confirmationem propter vtilitatem, & necessitatem Ecclesiæ, vt per Oldrad. *cons.* 9. *per vlt* vbi *in fine* addit quòd hic text. ex ratione & eadem æquitate extenditur, licèt contineat dispensationem, refert Card. Tusch. *tom.* 1. *lit. C. concl* 44. *n.* 5. 5

In gloss. *Administrent*, ibi, *sed pone quod talis*, &c.] Notatur ad hoc quòd gesta per electum, qui in quieta fuit administratione, & quasi possessione prælaturæ permittente Papa, sunt valida, etiamsi tempore confirmationis minus idoneus fuerit repertus, & ob hoc repulsus, sequuntur omnes in præsenti, Abb. antiq. *in fine*, Innoc. *n.* 3. Host. *col vlt. num.* 12. Anch. *col pen. vers. quartò quæritur*, Ioan. Andr. *n.* 27. Panorm. *n.* 10. Butr. *à num.* 37. Imola *n.* 7 quos ci at Rendina *in promptuario recept sent. tom.* 1. *tit* 36. *n* 12. 6

In ead. gloss. ibi, *Sed si quis intrusus* &c.] Notatur ad hoc quòd sententia lata aduersùs Prælatum intrusum nullo modo præiudicat Ecclesiæ, vt per Bertach. *in repert. p* 4 *lit. S verbo sententia effectus sub n.* 4. *vers. sententia contra Prælatum intrusum*, Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p* 4. *c.* 8. *n.* 321.

SVMMARIVM.

1 *Expensa necessaria, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.*
2 *Electio tota fit expensis electi.*
3 *Electus ad dignitatem in sua Ecclesia, cui necesse est litigare pro consequendo eam, debet habere expensas ab Ecclesia eligente.*
4 *Successor in beneficio tenetur ad expensas vtiles, & necessarias in lite factas per prædecessorem, non autem ad delicatas, vel vtiles tantùm.*
5 *Expensa necessaria dicuntur, sine quibus negotium expediri non potest.*
6 *Beneficium de suo facere nemo cogitur inuitus.*

Cap. Vt præteritæ. XLV.

EXpensæ necessariæ pro electione Prælati factæ à Capitulo sunt soluendæ de bonis Episcopatus, dummodo Canonici non occupent bona decedentis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Anania, Bald. Panorm. Anch. Dec. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag* 140 Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 54. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Collige ex text. quòd electio tota fit expensis electi, vt per Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 3. *q.* 11. *art.* 14. 2

Duen.*reg*.79. Vit.*in praxi iurisp.part.*2.*lib.*13.*cap*.3.*n*.1.

3 Illud verò aduertendum duxi quòd si quis electus sit ad dignitatem in sua Ecclesia, & necesse habeat litigare pro consequendo eam, alimenta illi sunt ministranda cum expensis ab Ecclesia eligente, Surd.*de alimentis,tit*.1.*q*.84.*n*.1. Consuetudinem in aliquibus Ecclesiis introductam esse, quòd Episcopi cùm à principio suscipiunt possessionem Episcopatus, exigant ab omnibus Ecclesiis sibi subditis charitatiuum subsidium secundùm beneficiorum portionem, refert Boër. *decis*.134.*n*.7.& 8. Non tamen posse illud exigere à subditis pro expeditione Bullarum suæ promotionis, tenet Duen. *dict loco*.

4 In gloss. *Expensæ necessariæ.* Notatur ad hoc quòd successor in beneficio tenetur ad expensas vtiles, & necessarias in lite factas per prædecessorem, non autem ad delicatas, vel vtiles tantùm, vt per Gemin. *cons*.48.*n*.10.& 11 Bellet.*disquisit.clerical.p.*1.*tit de clerico debitore*,§ 4.*num*.37. Expensarum appellatione quæ veniant, dixi *in tract.de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appellat* 92.

5 In ead.gloss.ibi, *Et dicuntur expensæ necessariæ sine quibus negotium expediri non potest, vel sine quibus res efficiatur deterior.* Vide D.Barbosa *in l.diuortio*,§ *fin.à n.*1 *ff. soluto matrim* Cald.Pereira *de empt. & vendit. c.*17.*n.*12. Cardoso *in praxi iudicum, & Aduocat. verb expensæ, num*.1.

6 In ead.gloss.ibi, *Qui nemo cogitur inuitus de suo facere beneficium.* Ita Dec. *cons*.319.*n*.5. Mar.Ant.Genuens.*in practic.lib. Ecclesiast* q.147.*n*.5. & alij per me citati *de Axiom iuris vsufr.Axiom*.36.*n*.5.

SVMMARIVM.

1 *Electio post collationem ex interuallo celebrata non valet.*

2 *Electio illius, qui requisitus antequam esset electus consensit electioni de se facienda est cassanda,& annullanda, quia præsumitur ambitiosus.*

3 *Votum dicitur consensus.*

Cap. Cùm post. XLVI.

1 Electio quando non fuit statim facta post publicationem consensuum,& post tractatum electionis, vel quando primò fuit requisitus consensus electi, & consensit prius quàm eligeretur, non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innocent. Panorm. Bald. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag*.141. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag*.47. remissiuè Ximen.*in concord. p*.1. & 2.

2 Collige ex text. cassandam & annullandam esse electionem illius, qui requisitus antequam esse electus, consensit electioni de se faciendæ, quia præsumitur ambitiosus, vt per Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælatorum tom*.2. *quæst*.23. *art*. 30. *concl*. 1. Syluest.*in summ. verbo electio* 1.*q*.10 *n*.11 Lambertin.*de iurepatron lib*.2. *p*.1.*q* 9. *art*.13.*n*.2. Sigism.à Bononia *de elect. & potest. Prælat.Regul.dub*.41.*n*.1 Tambur.*de iure Abbatum tom*.1. *disp*.5 *q*.22.*n* 3.

3 *Consensum.*] Notatur ad hoc quòd votum dicitur consensus, vt per Boër.*decis*.1.*n*.4.

SVMMARIVM.

1 *Monachus vnius Monasterij alterius factus Abbas in electione Abbatis prioris Monasterij vocem non habet, etiamsi tale ius ab Abbate, & Monachis prioris Monasterij fuit reseruatum.*

2 *Libello quando petitur aliquid contra iuris regulas debet exprimi causa ex qua peti posset.*

3 *Titulum rei quam possidet nemo cogitur ostendere.*

4 *Emphyteuta tenetur domino directo titulum emphyteusis ostendere.*

5 *Vasallus domino suo titulum feudi ostendere tenetur.*

6 *Consensus in electionibus non scripto, sed voce est exprimendus.*

7 *Nemo sine actione, vel causa experitur.*

Cap. Constitutus. XLVII.

Monachus vnius Monasterij alterius factus Abbas in electione Abbatis prioris Monasterij vocem non habet, etiamsi tale ius ab Abbate, & Monachis prioris Monasterij fuerit reseruatum. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Zabar.Collect.Host.Anch.Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anania, Panorm.Butr.Bald. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pont.pag*.142. Alagona *in compend Iuris Canon. pag*.48. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord part*. 1. & 2. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Iulian. Lauor. *var lucubr.tom*.1.*tit*.4.*de elect.c*.15.*n*.81.

Iussi eseri exprimere.] Notatur quòd vbi per libellum petitur aliquid contra iuris regulas, debet exprimi causa ex qua peti possit, vt per Tiraq.*de pœnis temper. in præfat.n*.68. 2

Quo iure.]Notatur ad hoc quòd nemo cogitur ostendere titulum rei, quam possidet, vt per Afflic.*dec*.265. *n*.8. Ioan. Garcia *de nobilitate, gloss*.1. §.1.*n*.17. Valasc. *de iure emphyt q* 8. *n*.6. Aloys.Ric.*in collect. decisionum, p*.5.*collect*.1817. Quæ regula limitatur in emphyteuta, tenetur enim domino directo titulum emphyteusis ostendere, vt resoluunt Ioan. Garc.& Valasc. *vbi proximè*, ac alij citati per Cened. *Decretal.collect*. 144.*n*.70. non autem ipse dominus agens contra emphyteutam titulum suum ostendere tenetur, sed sufficit solam probare possessionem. Camil.Borrel.*in summ.omnium decis. tit*.53. *n*.241. Limitatur etiam prædicta regula in vasallo erga dominum, Card.Mantica *de tacitis & ambig. conuention.lib*.23.*tit*.9 *n*.4. Bernard. Græuæ.*ad practicam Cameræ Imper. lib* 2.*concl*.69.*in consid.* 3 4 5

Quòd olim cùm assumerentur, &c.] Notatur ad hoc quòd Monachus translatus non habet vocem in Capitulo, à quo est translatus, vt per Butr.*in præsenti num*.1. 10.& 11. Castellin.*de elect c*.5.*n*.5.

Vocem.] Notatur ad hoc quòd voce,& non scripto, est consensus exprimendus, ex Boër.*decis*.1.*n*.17.& 49. Aloys.Ricc.*in collect.decis. p*.5. *collect*. 1759.*vers.item si non fieret iuxta formam iuris.* 6

In gloss. *Quo iure*, ibi, *quia sine actione, vel causa nemo experitur.* Vide Ant. Gom. *tom*.3.*var c*.11.*n* 24. Soar.de Pace *in praxi tom*.3. *in initio,n*.5. Ioseph.de Sesse *Aragonia decis*. 189.*n*.2. Ant.Monach. *Florent.decis* 70. *n*.20. Card.Seraph.*Rot.Rom.decis* 649.*num* 1. Mar. Anton.*var. lib*.1.*resol*.41.*n* 2. Card.Tusch. *tom* 1.*lit A. concl* 60. vbi *n*.19. ampliat in tantùm vt iudex repellat agentem sine actione etiam parte non opponente. 7

SVMMARIVM.

1 *Electio debet fieri verbo, & de illo in quem consenserit maior pars Capituli, & non respectu aliarũ partium.*
2 *Verba in electione requiruntur.*
3 *Electio Episcoporum pertinet de iure communi ad Capitulum, & Canonicos Ecclesiæ Cathedralis.*
4 *Canonici eligentes Episcopum debent esse maiores, & mentis compotes, ac in Sacris saltem Subdiaconatus ordine constituti.*
5 *Electus, vt quis canonicè sit, non sufficit habere maiorem partem suffragiorum respectu minoris, sed vlterius requiritur habere maiorem partem respectu totius Capituli.*

Cap. Ecclesia vestra j. XLVIII.

1 ELectio debet fieri à maiori parte Capituli, & non à maiori parte respectu aliarum minorum eiusdem Capituli, & licèt fiat solemnis deportario, non tamen tenet electio. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bald. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Butr. Henric. Compost. Vio *in ration' primi libri iuris Pontif. pag.* 141. Alagona *in compend. Iuris Can. pag.* 55. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 *Vocibus vestris.*] Notatur ad hoc qoòd in electione requiruntur verba, vt per Boër. *decis* 1 *n.* 37. Sanch. *de matr. lib.* 2. *disp.* 31 *n.* 2. Sigism. à Bononia *de elect. & potest. Prælat. Regul. dub.* 40. *n.* 1. Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 5. *q.* 5. *n.* 24.

3 *Cùm de futura Prælati haberetis successione tractatum*]
Notatur ad hoc quòd hoc iure communi inspecto ad
Capitulum, & Canonicos Ecclesiæ Cathedralis electio
Episcoporum pertinebat, vt per Petr. de Biaxio *in di-*
rect. elect. p. 1. *c.* 2. *cum seq.* Cabed. *de patronat. Regia Corona,*
c. 37. *n.* 3. Azor. *inst. mor. p* 2. *lib.* 6. *c.* 14. *quæsito* 6. Nic. Gar-
cia *de benef. p.* 5. *c.* 4. *n* 6. Admittebantur tantùm Cano-
nici, qui vocem habeant in Capitulo, non autem Ca-
pellani, vel perpetui beneficiarij, qui de Capitulo non
sunt, nisi speciali consuetudine admitti obtinuerent, vt
infrà dicam *ad gloss verbo, consuetudine, in c. Cumana* 50.
4 *hoc tit.* Qui qnidem Canonici maiores & mentis com-
potes, ac in Sacris saltem Subdiaconatus Ordine con-
stituti esse debent, *Clem.* 1. *de ætate & qualit.* vbi dicam
Conc. Trid. *sess.* 22. *de reform. c.* 4. Petr. de Biaxio *d. p.* 1 *c.*
17. Firman. *de Episcop. p.* 3. *à n.* 17. Reboff. *de nomin q* 8. *n.*
3. Azor. *d. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 11. *q.* 10. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 2.
q. 51. *art* 5. Nic. Garc. *p.* 3. *c.* 4. *n.* 24. optimè Moneta *de di-*
strib. quotid p. 2. *q.* 10. *n* 2. *cum seqq.* Fr. Lud. Miranda *q.* 23.
infrà citanda, art. 5. *conc.* 5. Ant. Ragucc. *de voce Canon. in*
Capitulo q. 24.

5 *Licet maiorem partem*, &c.] Notatur ad hòc quòd in electionibos Canonicis ad validitatem ipsarum non sufficit habere maiorem partem suffragiorum respectu minorum sed vlteriùs necessariò requiritur habere maiorem partem respectu totius Capituli, vt per Abb. *hic n.* 4. & *cons.* 25. *n.* 4 *lib* 2. Franc. Marc. *decis* 924 Perez *l.* 3. *gloss* 2. *post princ. tit.* 3. *lib.* 2. *Ord* Rota *in vna Meten. Monasterij* 15. *Iunij* 1621. coram Reuerend. Coccino, Ant. Ragucc. *de voce Canonicorum in Capitulo quæsito* 12. Fr. Lud. Mirand. *in manuali Prælat. tom.* 2. *q.* 23. *art* 27. *concl.* 2. vbi etiam aduertit quòd in maiori parte respectu totius Capituli compotari non debeut, qui nolunt illi interesse, & qui propter aliqnam rationem & causam priuati sunt soffragio seu voto; sed illi dummodo, qui in eadem electione habuerunt votum.

SVMMARIVM.

1 *Abbas non potest esse qui non est professus.*
2 *Professus qui non fuerit in religione non potest ad illius Abbatias, Præfecturas, aliáque beneficia administrationem habentia assumi.*
3 *Eligi non debet in magistrum, qui nunquam fuit discipulus.*
4 *Scriptura an sit necessaria in probanda professione.*

Cap. Cùm in magistrum. XLIX.

Gregor. IX.

NOn professus in Abbatem eligi non potest. Abb. 1
antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Innoc. Panor. Host. Bald. Butr. Henric. Anch. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 144. Alagon. *in compen. iur. Canon. pag.* 55. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

Collige ex text. nullom posse ad Abbatias, Præfe- 2
cturas, aliáqoe beneficia administrationem habentia assumi, nisi sit in tali religione professus, vt per Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel gloss.* 8. *n.* 78. & post Syuest. Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælatorum, tom.* 2. *q.* 13. *art.* 11. *concl.* 4 Seraph. *decis.* 647. Ascan. Tambur. *in tr. de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 3. *q* 10. & 11. Fr. Emman. *q. Regul tom.* 2. *q.* 52. *art.* 8. Soar. *de Relig. to.* 4. *tr.* 8. *lib.* 2. *c.* 1. *n* 11. Sigism. à Booonia *de electione, & potestate Prælatorum Regul. dub.* 60. *n.* 4 Bart. à Vecchis *in praxi obseruanda admittendis ad Religionis statum nouit disp* 9. *dub.* 9.

Notatur hic text. ad hoc quòd in magistrum eligi 3
non debet qoi nunquam fuit discipulus, concotdant *c. miserum* 61. *dist. c. ordinates* 59. *dist. c. si clericatus* 16. *q.* 1. Guillelm. Durand. *de modo generali Concilij celebrandi rub.* 18. *n.* 5. *in vol.* 3. *tract.* Paruin. *de visit. p.* 2 *q.* 9. *n.* 74. *vol.* 14. *tract.*

In gloss. *Professionem*, ibi, *& huiusmodi professionem* 4
in scriptis facere debent. Notatur ad hoc qnòd ad professionem expressam Monialium probandam scriptura omnino necessaria est vt per Vincent. de Franch. *decis.* 384. *d.* 5. Stephan. Gratian. *discept forens c.* 640. *num.* 5. Barthol. de Vecchis *in d. praxi disp.* 13. *dub.* 2. *ante num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Electio facta à maiori parte Capituli, & omissa collatione non valet.*
2 *Capellani, vel perpetui beneficiarij, qui de Capitulo non sunt, ad Episcoporum electiones admitti non debent.*
3 *Eligendi ius consuetudine acquiri potest.*
4 *Priuilegio, vel consuetudine ad electionem alieni plerumque vocantur.*
5 *Eligendi iuris quasi possessio vt acquiratur extraneis, quæ requirantur, ostenditur.*
6 *Protestatio vt noceat requiritur expressus consensus eius, cui fit, nec sufficit, si simpliciter taceat.*
7 *Protestatio post factum non prodest.*
8 *Electi persona non auget numerum eligentium remissiuè.*

Cap.

Cap. Cumana. L.

1 ELectio facta à non minori parte Capituli non valet. Item qni non sunt de gremiò Capituli, vt habeant in illo vocem, debent probare, quòd vel de iure, vel de consuetudine præscripta hoc illis competat. Item colla io est facienda statim post publicationem scrutinij, alioquin non valet. Colligunr exOrd. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anch. Bellam. Ioan. And. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Host. Bald. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 144. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 55. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2.

2 *Capellani, & clerici ciuitatis*, &c.]Ex hoc text. vulgò colligitur personam electam non posse computari inter eligentes, nec illorum numerum augere, intellige procedere in electione per viam scrutinij, non verò in illa, quæ per viam simplicis compromissi facta est, in qua vox electi angere potest numerum eligentium, iuxta addita ad *c cum iure* 33. *suprà hoc tit.* quod tamen intelligendum est, quando vox ipsius electi cum æquali numero parte concurrit, itavt per talem vocem iam maior esse dicatur, secus verò si solum ad paritatem, cum aliis contradicentibus perducit, provt in specie aduertit Abb. *in præsenti n* 8. Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *p.*1. *q.*8. *art.*8. *n.*3. Item Cened. *ad Decret. coll.* 99. *n.*2. *in med* dicit text. in præsenti procedere quoties electio fit per viam scrutinij secreti, & *dict. c. cùm in iure*, habere locum quoties fit per vim scrutinij manifesti. Ratio diuersitatis esse potest, quia quando fit scrutinium secretum, non potest quis in se ipsum consentire, quia cùm tunc ignoret an alij in eum consenserint, repelleretur iste tanquam ambitiosus si se ipsum elegerit: secus autem quando scrutinium fit palàm, & videt se eligi & deputati per alios, quia tunc poterit consentire suæ electioni cùm vocetur tunc à sociis, nec possit dici ambitiosus, & consentiendo auget numerum Bart. Cæpol. *caut.* 96. *incip. vidimus pridie.* Notatur ad hoc quòd Capellani, vel perpetui beneficiarij, qui de Capitulo non sunt, ad Episcoporum electiones admitti non debent, ad quod refero Doctores *in tr. de offic. & potest. Episcop p.*1. *tit.*1. *p.*3. *n.*16.

3 *Vel consuetudine*]Notatur ad hoc quòd eligendi ius consuetudine acqniri potest, vt per Azor. *inst mor. p* 2.
4 *lib* 6 *c.*14. 76 Nam ex priuilegio vel consuctudine ad electionem alieni plerumque vocantur, Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælat. tom.*2 *q* 13. *art.*5. *concl.*6. de quo vide per me resoluta *d c.*3 *n.*25.

Sub huiusmodi protestatione admissi fuerunt.] Notatur ad hoc quòd quando dubitatur an aliquis habeat vocem in electione, vel sit admittendus, & tempus instet electionis itavt non possint recipi probationes, tunc admittendus est cum protestatione vt vocem emittat, si de iure hoc sibi competet, vt per Lanor. *var. lncubr. tit.*4. *c.*15. *n* 85.

5 *Nam etsi Capellani*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad acquirendam quasi possessionem iuris eligendi duo requiruntur, scilicet quòd extranei, qui de collegio non sunt, in electionibus præsentes fuerint, & vocem præstiterint, vt per Gonz. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. §. *n.*31. Villag. *de rebus Ecclesiæ non ritè alien. lib.*1. *cap.*48. *num* 18.

6 In gloss. *Protestatione.*] Notatur ad hoc quòd vt noceat protestatio, requiritur expressus consensus eius, cui fit nec sufficit si simpliciter taceat, v per Bernard. *regul.* 116. Nauarr. *comment.* 3. *de Regular. num.* 14. Sanchez *de Matrimon. lib.* 2. *disputation.* 45. *num* 19.

In ead. gloss. ibi, *aliàs si protestatio non processisset*, &c. 7
Notatur ad hoc quòd protestatio post factum non prodest, vt per Surd. *decis.* 246. *n.*4.

In gloss. *Ad maiorem*, ibi, *quod persona electi non au-* 8
get numerum eligentium Dixi *suprà hoc tit. ad c. licet* 6. *in gloss. verbo, à duabus partibus.*

SVMMARIVM.

1 *Eligendi ius per compositionem factam cum Prælato & Capitulo non potest competere laico etiam patrono in Ecclesia Collegiata.*

2 *Laici sunt incapaces officio administrandi spiritualia, suspendendi, & Ecclesiastica iurisdictione.*

Cap. Sacrosancta. LI.

LAicus quamvis patronus non potest etiam de con- 1
sensu Prælati & Capituli habere ius eligendi in Ecclesia Collegiata, vt scilicet ex pluribus nominatis à Capitulo, vel Prælato, quem voluerit possit eligere, sed solùm electio facta debet illi denuntiari, vt assentiatur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Io. And. Anch. Innoc. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Henric. Compost. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 145. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 55. remissiuè Ximen. *in concord p.*1. *&* 2.

Non cadit in laicum.]Notatur ad hoc quòd laici sunt 2
incapaces officio administrandi spiritualia, vt per D. Barbos. *in l. Titia, n.*46. *ff soluto matrim* Azor. *instit. mor. p.*1 *lib.*10. *c.*7. *q.*3 Xuar. *alleg.*8. *n* 11. *&* 12. & per consequens suspensionis, seu Ecclesiasticæ iurisdictionis, Vgolin. *de censuris, tab.*1. *c* 2. §. 10 *à n.*1. Sayr. *eod. tract. lib.*4. *c.*1. *n.*16. nisi à solo Papa hæc potestas illis demandata fuerit, Con. *in c alma, p.*2. §. 11. *n.*5. Nau. *in man. c.*27. *n.*6. Henriq. *in summ. lib.*13. *c.*24. *in princ lit B.* Sayr. *de censur. lib.*1. *c* 5. *n.*15. *& dub.*2. *c.*21. *n.*2. Iacob. de Graffis *in aureis decis lib* 4. *c.*5. *num.*1. *part.*1. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de fauore clericorum personali*, §. 1. *num.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Papa quando mandat habentibus eligere quòd eligant cum consilio, alioquin consiliarij prouideant, eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum, aliàs electio non tenet.*

2 *Consilium vbi requiritur, debet peti ante actus expeditionem.*

3 *Consilium postquam petitum fuerit expectandum est responsum per tempus necessarium.*

4 *Consilium non obligat ad sequendam.*

Cap. Cùm in veteri, LII.

PApa quando mandat vt fiat electio cum aliquo- 1
rum consilio, tenentur eligentes consilium illorum requirere in tractatu electionis, & tempore congruo responsum expectare, alioquin electio uon valet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq Zabarell. Collect. Innocent. Anchar. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 146.

Alagona

Alagona *in compend. Iuris Canon pag.* 56. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Licèt postea requisitum fuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd consilium debet præcedere, ac peti ante actus expeditionem, & si postmodum petatur, actus nullus erit, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. glass.* 46. *num.* 38. *& gloss.* 48. *num.* 12 *& seq.* quamvis actus sit delegatus, ex Rebuff. *in tract. nominat. q.* 8. *num.* 14. Cabed. *decis.* 52. *n.* 7. *p.* 1.

3 *Non fuit spectatum responsum*, &c.] Notatur ad hoc quòd post requisitum consilium expectandum est responsum per tempus necessarium, itavt consultor possit cuncta rimari, & considerare, vt per Bertachin. *de Episcopo, p.* 1. *lib.* 3. *n.* 87. *&* 88. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 46 *n.* 40.

4 In gloss. *In tractatu*, in addit. ibi, *ex quo sequi non tenetur.* Notatur ad hoc quòd consilium non obligat ad sequendum, Bart. per text. *in l. eum prætor*, 59. §. *mando, ff. de legatis* 2. Menoch. *de præsumpt. lib* 6 *q.* 34. *à num.* 25. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, sine curatore, n.* 106. *C. si aduersùs vendit.* Guttier. *de iuramento, p* 1. *cap* 8. *num* 4. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *disp.* 34. *n.* 24. ego ipse *Axiom.* 93. *num.* 1.

5 In gloss. *Sociorum* 1. Aduertas quòd quamvis huius glossæ opinio probabilis sit, nihilominus tutius est fore tertij electi consilium saltem in genere requirendum, vt sic formæ mandati satisfiat, ita in præsenti Host. *n.* 2. Anan. *n* 5. Ioan. Andr. *n.* 17 Imola, *n.* 8 Anchar. *n.* 4 Butr. *n.* 17. Panorm. *n.* 1 quos citat Rendina *in prompt. recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 36 *num.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Capituli maior pars si scienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte etiam ex eodem scrutinio facta.*
2 *Dictio*, postmodum, *significat interuallum.*
3 *Scientia, quæ requiratur in eo, qui in Episcopum est promouendus, remissiuè.*
4 *Dictio*, irrita, *simpliciter latam sententiam declarat.*

Cap. Congregatio LIII.

1 PArs maior si in eodem scrutinio eligit indignum, & minor pars dignum, valet electio minoris partis, quia maior pars eligendo indignum priuatur pro illa vice potestate eligendi, & deuoluitur ad minorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Anch. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Compostel. Ximenes Toletan. *in concordantiis vtriusque iuris cum legibus Castellæ, part.* 1. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 147. Alagon. *in compendio iuris Canonici, pag.* 56. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

Computata procuratore cuiusdam absentis.] Quæ autem requirantur ad hoc vt votum absentis per procuratorem possit sustineri, tradit Rot. *in Calaguritana beneficij de Morillo* 13. *Nouembris* 1620. coram bonæ memoriæ Vbaldo, in hæc verba, *requisita autem sunt vt quis sit in loco vnde euocari possit, & quod iusto impedimento detentus venire non possit*, glos. *in cap. quia propter §. illud, verb. venire*, & ibi Abb. & alij, *de elect. cap. si quis iusto, in princ.* & ibi Franc. *num.* 1. *eod tit. in* 6. & quòd procurator habeat mandatum ad iurandum super dicto impedimento, per gloss. *in d. §. illud, & in d. c. si quis iusto, vers. sed cautum est.* Hactenus decisio, quam refert Lauor. *variar. lucubr. tit.* 4. *cap.* 17. *num.* 17. vbi *n.* 69. ponit formulam constituendi procuratorem ad electionem faciendam. Illud aduertere oportet quòd procurator constitutus ad erigendum cum mandato generali & libero ad eligendum, non potest in ferendis suffragiis vnum nomine suo, & alterum nomine mandantis eligere, & ratio est, quia eadem conscientia debet eligere nomine domini sui, qua elegit nomine proprio, *d. c. si quis iusto § porrò*, Lancel. *in inst. Can. tit. de elect. §. etsi tantum*, vbi glos. *verb. nihil agit.* 17. *n.* 58. vbi tamen *n.* 60. subdit quòd si merita duorum, vel trium ita essent æqualia, vt ab electoribus discerni non possit, quis eorum melior, & idoneior cæteris esset, aliqui putant posse procuratorem vnum nomine suo, & alium nomine mandantis ex illis eligere, & citat Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 5. *n* 51. *cum seqq.* Guttier. *Canon. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 9. Sigism. à Bononia *de elect. dub.* 14. *num* 8.

Postmodum.] Dictio hæc significat interuallum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, & postea, n.* 22. *C de reuocandis donat.* 2

Scientia literalis expertem.] Quæ scientia requiratur in eo, qui in Episcopum est promouendus, dixi *ad cap. tum in cunctis . in verbo & scientia commendabilis demonstretur, suprà hoc tit.* 3

In gloss. fin. Notatur ad hoc quòd dictio, *irrita*, simplex & per se, & sine adiectione alterius latam sententiam importat, vt per Tiraq. *in d. l. si vnquam verbo, reuertatur, n.* 48. 4

SVMMARIVM.

1 *Dignitates plures, vel plura beneficia Curata habens sine dispensatione Papæ est ineligibilis.*
2 *Animarum curam habere, & esse Rectorem Parochialis Ecclesiæ, in quo differant ostenditur.*
3 *Prælatus, vel Parochus communi errore talis existimatus habens titulum putatiuum à legitimo Superiore; validè exercet gesta per illum, etiamsi ad forum conscientiæ spectent.*
4 *Gesta per priuatum ipso iure administratione publica, beneficio, munere, & officio, quo fungitur, valent ante criminis declarationem concurrente communi populi, vel maioris partis errore.*
5 *Indulgentiæ concessæ à Prælato penitus falso; qui putabatur verus, non minus operantur, quàm si essent concessæ à Prælato vera.*
6 *Prælato non notoriè intruso soluens liberatur.*
7 *Error communis, & titulus putatiuus operatur validitatem eorum, quæ geruntur per inhabilem, quando inhabilitas fuerit de iure humano, secus si de iure diuino.*
8 *Absoluens Sacramentaliter qui non est Sacerdos, quamvis communiter existimetur Sacerdos, & verus Parochus, absolutio est irrita.*
9 *Absolutio Sacramentalis in articulo mortis istè, & validè præstari non potest à non Sacerdote etiamsi desit Sacerdos.*
10 *Dispensare non potest Episcopus super pluralitate dignitatum, seu curatorum.*
11 *Contestatio litis est terminus substantialis iudicij.*
12 *Beneficium curatum dicitur, quod habet curam iurisdictionalem, etiam fori exterioris.*
13 *Beneficia quæ non sunt perpetua, saltem aptitudine, inducunt incompatibilitatem.*
14 *Incompatibilitas habet locum in commendis perpetuis.*
15 *Pœnis in legalibus licitum est desistere vsque ad sententiam.*
16 *Criminosi pendente iudicio, etiam post receptas probationes, & conclusum in causa, suum beneficium resignare possunt.*

17 Verbum

17 *Verbum*, deceptæ, *in hoc text. quomodo intelligatur, ostenditur.*

18 *Papa solum potest dispensare, vt sub'imis, & eruditus homo duo simul habeat beneficia curata, intellige vt ibi.*

19 *Contestatio litis fit per principalis negotij ad competentem iudicem factam narrationem*

20 *Confessio Prælati contra Ecclesiam facta, non valet.*

21 *Confessio Prælati si facta fuerit cum Capitulo insimul, vel de mandato Capituli probat, & Ecclesiæ præiudicat.*

22 *Beneficia simplicia habens, quorum alter per se sufficit, non potest sine peccato mortali retinere aliud.*

23 *Dispensare quando possit Episcopus, vt quis plura beneficia simplicia habere possit, remissiuè.*

CAP. Dudum. ij. LIV.

1 Beneficia plura Curata habens sine dispensatione Papæ, vel plures Personatus, est ineligibilis, & electio circa ipsum facta est irritanda. Item in Conc. Lateranen.statuitur vt qui habuerit beneficium Curatum,aliud Curatum recipit,ipso iure fit priuatus primo ben. ficio,& si præsumpserit vtrumque retinere, vtroque spolietur.Item retinens plura beneficia curata sine dispensatione,quasi furtum,vel rapinam committit,& decipit animas illorum,quorum curam sine vlla potestate gerit.Item litis contestatio non fit per positiones, & responsiones super articulis factas,sed per petitionem in iure propositam, & responsionem factam, & processus sine tali litis contestatione est irritandus. Item Archidiaconus, qui de consuetudine suspendit, excommunicat,& absoluit Presbyteros &c.dicitur habere curam animarum.Item ante Concil. Latet. nemo pot. rat habere duas Parochiales,nisi vna ex alteta penderet, vel vnam intitulatam, alteram commendatam. Colliguntur ex Ordin. Abb.antiq.Zabarell. Collect. Bellam.Host.Ioan.Andr. Anchar.Innoc.Imola, Anan.Bald. Panorm.Butr.Dec.Henric.Compost. Viuian.*in rational. prami libri iuris Pontif.pag.*148. Alagona *in compendio iuris Canon.pag* 56.remissiuè Ximen.*in concord p.*1.& 2

2 *Cum pluribus Parochialibus Ecclesiis*] Si verba hæc, alia qua sententia ibi, *aliquod beneficium curam animarum habens annexam*, attendantur patere latiùs esse habere curam animarum,quàm esse Rectorem Parochialis Ecclesiæ dicunt Innocent.& alij *in c cum satis. inf. de officio Archid* Marc. Altet. *de censuris disp.*2.2.*lib.*5.c.7. *vers ceterùm Patriarcha,tom.*1. Azor.*instit moral part.*2. *lib.*1.c.11 q.6.nimirum si Canones de Parochiali beneficio verba facientes non eo ipso in omni beneficio curam retinente animarum vendicare sibi locum,monet Gom.*in reg Cancellariæ de idiomate,q.*1. *vers & ideo pro vero intellectu*

3 *In sua quoque salutis, & multarum animarum dispendium.*] Ex his vetbis & aliis sequentibus colligi videtur nullam esse peccatorum absolutionem præstitam Parochianis eius Ecclesiæ, quam absoluens adhuc retinet, dum ea per adeptionem secundæ priuatus sit ipso iure, vt per Anchar. *hic num.* 12. Imola *num.*12 *vers in ea glossa,* & alios quos refert & sequitur Mascard. *de probation concl.*649. *num* 38. & tenet gloss. *hic verbo decepta*, dicens animas illas saluari in fide Sacramenti,sicut saluatur in fide Baptismi Iudæus. Sed contrarium verius est, quia omnia g sta per Prælatum, vel Parochum communi errore talem existimatum habentem titulum putatiuum à legitimo Superiore valent,etiamsi ad forum conscientiæ spectent, vnde Confessiones his factæ iterandæ non sunt defecto impedimento, per text.*in cap. infamis, vers. veruntamen* 3. *quæst.*7 & *l. Barbar.us, ff. de officio Prat.* & l. *C. de senent. & interloc.* resoluunt *hic* Innoc.*n.*3. Host.*super verbo damnabiliter*, Card. *q.*6. Abb.*num.*10. Ioan. Andr.*num.*42.Nau.*in c.placuit,de pœn dist.*6.*n.*179. & *seq.* vbi tenet quòd notoriè quis ipso iure suo titulo & possessione iuris priuaretur, sed non adeò notoriè quin possessionem facti retineret, & à Superiore toleraretur, eo casu gesta per ipsum in conscientiæ foro valerent, vbi etiam secus resoluit quando Parochus sine vlla Superioris auctoritate se in beneficium intrusit, vel notoriè ipso iure, aut per sententiam est suo titulo priuatus, resoluunt etiam multi, quos refert,& sequitur Sanch. *de matrim lib.*3.*disp.*22. *num.*13. Probatur hæc resolutio, quia communis error, quo huiusmodi verè Parochus existimatus fuit,supponi potest, tum ex eo, quia communiter ibi credi potuit eidem ex aliqua forsan. Summi Pontif. dispensatione competere potuisse ius retinendi vtramque Ecclesiam,iuxta rationem text.*in c.licèt Episcopus, in fine de prebend.lib.*6. tum etiam ex eo, quia de facto cum fortè videbant munitum dispensatione Archiepiscopi, de quo hic, quæ quidem licèt à parte rei nulla fuerit,supposita quòd facta fuit (vt iuxta regulas huiusmodi dispensationum, & verba Summi Pont. in hoc text. eam repellentis supponendum est) non quidem attento tempore text. *in cap. sanctorum, vers. licet, dist.*70. sed post Concilium generale, de quo *in cap. de multa infr. de prabend.* Nec rursus facta fuit ex causa principaliter concernente necessitatem, & vtilitatem vtriusque Ecclesiæ, sed potiùs honorem & prærogatiuam dispensati, iuxta doctrinam Abb. *in cap. exirpanda, §.quia verò, à n* 19 *vsque num.*40. *de prabend.* & Imola *ibid num.* 14. Rebuff. *in praxi bene f tit de dispens. ad plura be eficia, num* 30. Hoieda *de incompatib. benef. part.*2. *cap.vlt. num.* 6. Azor.ad eandem doctrinam redueendi *instit moral. part.*2.*lib.*6.*cap.*12.*q.*6.Greg.Lop. *l.*1.*gloss vlt. tit* 16. *p.* 1. & aliorum, vt per Nicol. Garciam *de benef part.*11.c.5 *n.*338. & ita etiamsi dispensatio ex supradictis de facto concessa fuerit nulla, tamen non ob id minus potuit de facto generare communem errorem. Nec obstat text. hic quatenus ex eo probari videtur nullam esse absolutionem præstitam à Clerico Ecclesia priuato, & communiter tolerato, quia infrà ad gloss. verbo, *decepta*, pleniùs respondebitur.

Ex quibus infertur quòd quando quis est ipso iure priuatus administratione publica, beneficio, munere, & officio, quo fungitur, valent acta eius ante criminis declarationem concurrente communi populi, vel maioris pa tis errore, vt per Nau. *in d.cap placuit, num.*179. & *seq.* Azot. *instit. moral. part.* 1. *lib* 5. *cap* 8. *quæst.* 1 & *p.*1. *lib* 7 *cap.*17. *quæst* 4. Sanch. *d. disp.*22. *num.* 56. vbi *num.* 58. resoluit quòd dum priuatio, & hominis inhabilitatio est occulta, adhuc valent gesta concurrenti prædicto communi errore. Sie etiam indulgentiæ concessæ à Prælato penitus falso, qui putabatur verus, non minus operantur, quàm si essent concessæ à Prælato vero, vt per Auiles *ad cap.*1. *Prætorum, num* 13. *pag.* 25. Et qui soluit Prælato non notoriè intruso liberatur, Gam. *decis.*1. *num.*1.& *decis.* 303. *num.*1. Mascard. *de probat concl.*1323.*num.*1. Surd. *decis.*229. *num* 10. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel gloss.*45.§.2. *num* 17 4

Intellige supradicta, & sic tunc solum communem errorem & titulum operari validitatem eorum, quæ geruntur per inhabilem, quando inhabilitas fuerit de iure humano, veluti quando absolutio Sacramentalis præstatur à Sacerdote, qui communiter putabatur proprius ipsius pœnitentis Sacerdos, cùm 7

tamen

tamen à parte rei non esset talis propter aliquod sui ipsius impedimentum iuris humani, vt quia titulum beneficij Parochialis alioquin sibi legitimè collatum amisit à parte rei ipso iure propter adeptionem alterius beneficij, iuxta terminos nostri text. & *d. cap. de multa*; vel propter delictum eandem priuationem inducens, vel ob aliud simile impedimentum. Quando verò inhabilitas procederet à iure diuino, aut naturali, licèt concutiat prædictus error & titulus, gesta per sic inhabilem nullius erunt momenti, Abb. *in cap. 2. in fine, de Presbyt. non baptizato*, & alij, quos refert, & sequitur Mascard. *de probat. conclus.* 649.
8 *num.* 98. *&* 99. Sanch. *d. disput.* 12. *num.* 27. Vnde si non Sacerdos sacramentaliter absoluat, quamvis communiter existimetur Sacerdos, & verus Parochus, absolutio est irrita, nam is patitur inhabilitatem de iure diuino, secundùm quod soli Ordini sacerdotali annexa est iurisdictio necessaria ad eam absolutionem ministrandam, ex text. *c. verborum, de Pœnit. dist.* 1. Concil. Trident. *sess* 14. *de Sacram Pœnit. can* 10. vt in terminis resoluit Sanch. vbi proximè, quicquid contrarium teneat Bonacos. *commun. opinionum, tom.* 1. *lib.* 1. *tit.* 11. *num* 9. *vers sed si quis*,
9 *pag* 206. quod adeò verum est, vt nec in mortis articulo possit sacramentalis absolutio iustè & validè præstari à non Sacerdote, etiamsi desit Sacerdos vt obseruant Nau. *in c.* 1. *in princ. a numero* 74. *de Pœnit. dist.* 6. Sot. *in* 3. *distinct.* 18. *quæst* 4. *artic.* 1. *conclus.* 2. *&* 3 & alij communiter, vt per Vinald. *in clandelabro aureo, p.* 1. *tit. de absolut. num.* 74. *& de Confess. à num.* 40. plures vt per Cened. *ad Decretum collect.* 41. *num.* 1. *post.gloss. verbo, mortis, in fine, in cap. Pastoralis*, §. *præterea de officio Ordin.* respondentes ad text. *in d. cap* 1. *& in c. Sanctum, de consecr. dist.* 4. *& in c.* 2 *de furtis.*

10 *Verum procurato*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus non potest dispensare super pluralitate dignitatum, seu curatorum, vt per Quintin. *in d c de multa, n.* 11 1 plures quos refert & sequitur Nic. Garc. *de benef.* 11 *c.* 5. *n.* 337 & alios per me *de offic. & potest Episc. p.* 3. *alleg.* 61. *n.* 18.

11 *Contestationem litis non inuenimus esse factam*, &c.] Notatur ad hoc quòd litis contestatio est terminus substantialis iudicij, sine qua probationes factæ, & sententia lata vitio nullitatis laborant, vt per Pereg. *var. ad rubr. de iudiciis, num.* 55. Fr. Lud. Miranda *de ordine iudic. q* 20. *art.* 5. *concl.* 4. Curi. Philip. *p* 1. §. 14. *n* 3. Amat. Roder. *in pract. de modo examinandi, seu videndi processum, c.* 6. *n.* 4. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.* 2. *c.* 8. Camil. Borel. *in summa omnium decis. titul.* 50. *num* 13.

12 *Euidenter apparet quòd curam habeat animarum.*] Notatur ad hoc quòd dicitur beneficium curatum, quod habet curam iurisdictionalem, etiam fori exterioris, vt per Nau. *cons.* 4 *n.* 1 *sub tit de atate, & cons.* 15. *n.* 2. *&* 3. *sub tit de præb.* Mascard. *de probat concl.* 438. *n.* 20. Azor. *instit. moral p* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *quæst.* 14. *vers curata Ecclesia*, Nicol. Garc. *de benef. p* 1 *c.* 6. *n* 7. quos ego ipse refero *d tr. de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg* 57. *num.* 203. quibus adde Henriq. *cons* 9 *à princ.* Iacob. de Graffis *in aureis decis. p.* 1. *lib* 1. *c.* 97. *num* 4. Rebuff. *in repet c extirpanda.* § *qui verò, numero* 130. *de præbend. & in c de multa, num.* 76. *eod. tit.* Rota *decis.* 52. *part.* 2. *diuers.*

13 *Et alteram commendam*] Notatur ad hoc quòd beneficia quæ non sunt perpetua saltem aptitudine, non inducunt incompatibilitatem vt censuit Rota *in vna Seguntina Thesauria* 29. *April.* 1596. coram D. Orano, quam refert Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. *cap* 5. *n.* 182. Vnde in commendis perpetuis habere locum incompatibilitatem inductam à *d. cap. de multa*, tenent Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 8. *num.* 20. Nicol. Garc. *part.* 4. *cap.* 4. *à num.* 33 quos refero egó ipse *de officio, & potestate Episcopi, part.* 3. *alleg.* 58. *num.* 1.

Collige ex text. posse Clericum duas habere Ecclesias, alteram in titulum, alteram verò in commendam; idem probat text. *in c. qui plures, & in c. relato, & in c. illud* 21. *q.* 1. Syluest. *verbo commenda n* 7. Rebuff. *in praxi tit de commenda à n.* 3. Marsil. *de redditibus p.* 2. *c.* 15. *à n.* 21. vbi ait neminem de hoc dubitare, Hoied. *de incompat. benef p.* 2. *c.* 4. *n.* 2. *& p.* 1. *c.* 13. *n.* 34. tradit etiam Fusc. *de visitat. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 10. Nau. *cons.* 50. *de præbend. n* 30. Amplia procedere etiam quando clericus habet dignitatem vel personatum, adhuc enim poterit Ecclesiam curatam in commendam obtinere, patet si expendas maiorem dari repugnantiam in beneficiis curatis, quàm in dignitate, personatu cum Ecclesia curata; vnde à fortiori licitum erit personatum, vel dignitatem in titulum habere, & Ecclesiam commendatam. sic ampliata decisione text. *in c. super eo de præb.* Limita tamen non procedere quando plures Ecclesiæ insimul commendantur, sentit gloss. *in c. qui plures* 21. *quæst.* 1. Innoc. *in præsenti, n* 4. Syluest. *d. num* 7. Rebuff. *vbi suprà, num.* 64 Fusc. *d. c.* 9. *num.* 10. & patet ex text. *in c. nemo*, ibi *vnam, hoc tit. in* 6.

Dubium tamen est verùm supradicta procedant attento iure hodierno, & causam dubitationi præbet Conc. Trid. *sess.* 7. *de reform. c* 4 vbi sicut prohibetur vnio beneficiorum ad vitam, ita similiter prohibetur pluralitas beneficiorum per viam commendæ perpetuæ, ac proinde videtur quòd prohibeatur quis vnum beneficium in titulum obtinere, & aliud in commendam perpetuam contra supradicta. Constat namque Conc. Trid. commendarum pluralitatem prohibuisse ob defectum residentiæ, qui quidem defectus reperitur quando vna in titulum, alia verò in commendam retinetur. Iuuat, quòd tã vniones, quàm commendarum constitutiones videantur tacitæ quædam dispensationes, vt tenent Cassad. *decis.* 13. *n.* 5. *super reg. Cancel. & decis.* 2. *n.* 9. *sub tit. de vnione*, Mandos. *in reg.* 32. *Cancel. de impetrantibus benefic. vacant. per obitum q.* 30 *n.* 3. quæ dispensationes circa pluralitatem beneficiorum reuocantur per Conc. Trid. *sess* 24. *de reform. c.* 17 *post med. in vers. illi verò*; & ex his forsan non posse iam teneri duo beneficia incompatibilia per viam commendæ perpetuæ, sed nec vnum in titulum, & aliud in commendam perpetuam, docet Nicol. Garc. *de benef. p.* 4. *c.* 4. *num.* 40.

Nihilominus tamen resoluendum est etiam hodie attento iure nouissimo Concil. Trident. supradicta procedere, & licitum esse habere duo beneficia, etiam curata, vnum in titulum, & aliud in commendam perpetuam. Hoied. *d. c.* 4. *à numero* 14. Ad Concil. verò Trid. *d. cap.* 4 resp. loqui in obtinentibus quæcumque beneficia incompatibilia in perpetuam commendam, & sic in numero plurali, non tamen ibi prohiberi obtinere quem vnum beneficium in titulum, & aliud in commendam perpetuam, pro quo faciunt verba eiusdem Concilij ibi, *contra formam constit. Innocent. III* Constat solùm voluisse prohibere pluralitatem beneficiorum commendatorum in perpetuum, quæ alias à iure communi erant prohibita, non verò voluisse prohibere duorum beneficiorum pluralitatem, vnius in titulum, & alterius in perpetuam commendam, quæ pluralitatis iure communi prohibita non est, vt patet ex hoc text. qui est Greg. IX. & facit mentionem *c. de multa, de præbend.* Et ad secundam rationem satisfit si dicas, quòd

qnamvis perpetua commenda in effectu sit tacita dispensatio, nihilominus tamen diuersum nom;1! abet in iure nostro, nempe commenda, vnde text. Concilij. Trid. *in d. c.* 17. qui loquitur in dispensatione, non intelligitur de commenda, quæ appellatione dispensationis non bene comprehenditur. Vel rursus Resp. illum text. renocare solummodo pluralitatem parochialium Ecclesiarum, seu vnius Cathedralis, & alterius parochialis, & ita loquitur in casu diuerso ab illo, de quo *in d. c.* 4.

15 *Quam liti cessit*] Notatur ad hoc quòd in pœnis legalibus licitum est desistere vsque ad sententiam, vt per Boer. *decis.* 206 *n.* 2.

16 *Duximus admittendum.*] Notatur ad hoc quòd criminosi pendente iudicio, & inquisitione, etiam post receptas probationes, & conclusum in causa suum beneficiom resignare possunt, vt per Guttier. *pract. lib.* 3. *q.* 30. *n.* 4. Flam. *de resign. lib.* 3. *q.* 6 *n* 11 Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1320. vbi intelligit quando criminosus venit puniendus per sententiam iudicis, non ipso iure.

17 In glos. *Decepta.* Notatur hæc glossa ad hoc, quòd gesta sacramentaliter ab eo, qui verus Prælatus, non est, sed vt talis communiter habetur, valida sunt in foro conscientiæ, hanc glossam, singularem & magnis præconiis emollunt *hic* Abb. antiq. *n.* 4. Innoc. *num.* 3. Compost. *n.* 7. Host. *n.* 12. Ioan. Andr. *n.* 42. Bald. *n.* 5. Anchar. *col.* 4 *propè fin. vers. quintò oppono*, Butr. *n.* 26. *& seq* Panorm. *n.* 20. quos citat Rendina *in prompt. recept. sent. tom* 1. *tit.* 18. *n.* 23. Et intelligendo provt suprà à *n.* 7. & ideo Abb. *hic n.* 20. Sanch. *d disp.* 22. sub *n.* 14. & sub *n.* 56. intelligunt verbum hoc, *decepta*, quasi animæ parochianorum à Clerico sic vt proponitur Ecclesia priuato, & communiter tolerato absolutorum, non decipiantur verè per huiusmodi absolotionem, immo per eam supposita bona fide saluentur ad instar Baptismi inualidi bona fide suscepti, iuxta text. *in c.* 2. *& in c vlt de presbyt. non baptiz.* sed solùm dicuntur deceptæ habito respectu ad animum prædicti clerici eas decipere intendentis.

18 In glos. *Per Sedem Apost.* Notatur ad hoc quòd solus Romanus Pont. dispensare potest vt sublimis & eruditus homo duo simul babeat beneficia curata, similis glos. *verbo, per Sedem Apostolicam, in c. de multa, de prab. & verbo, noscatur, in c. literas, de concess. prab. & verbo, Apost Sedis, in c. non potest, de prabend. in* 6. *& verbo, sui beneficij, in c. Ordinarij, de officio Ordin. eod. lib.* sentiunt *in d. c. de multa*, Innoc. *n.*.. Ioan. Andr. *n.* 21. Butr. *n.* 35. Sed dubio procul receptior est opinio illam sic distinguens, aut ad vtilitatem Ecclesiæ dispensatur vt possit quis duo beneficia curata obtinere, & tunc potest Episcopus dispensare; aut dispensatio fit habito respectu principaliter ad merita, excellentiam, & fauorem personæ, cuius contemplatione fit dispensatio, & tunc non potest Episcopus, sed solos Papa, ita gloss. *verbo, in duabus, in c. Sanctorum* 70. *dist. & in c. si quis iam translatus* 1. 2. *q.* 2 & tradiderunt *in d c. de multa*, Abb. antiq. *n.* 8. Host. *n.* 15. *&* 16. Anch. *n.* 22. Panorm. *n.* 19. Archid. Specul. Selua, & alij, quos citat Rendina *in prompt recept. sent. tom.* 1. *tit.* 18 *n.* 3.

19 In glos. *Responsionem.* Notatur ad hoc quòd litis contestatio fit per principalis negotij apud competentem iudicem factam narrationem, & ad eam sequutam responsionem, siue per affirmationem, vel per negationem, vt per Marantam *de ordine iudic. p.* 6. *membr.* 10. *à princ.* Parlador. *rerum quotid. lib* 1. *c.* 14. Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 14. *c.* 1. Tiraq. *de retract. lig.* §. 15. *glos.* 2. *n.* 1. Perez *l.* 1. *tit* 3. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 515. Zerol. *in prax. Episcop. p.* 1. *verbo, litis contestatio*, §. 5. *pag.* 211. Soar. de Pace *in practica tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 6. Fr. Lud. Miranda *de ordine iudic. q.* 10. *art.* 5. *in princip.* Cardoso *in praxi iudicum; & aduocat. verbo, lis, num.* 6. Bernard. Græuæ *ad practicam Camera Imper lib.* 1. *concl.* 72. Dom. Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l.* 1. Iacob. de Graffis *tom.* 2. *consil. tit de iudiciis cons.* 2. *num.* 19. Peregr. *variar. lib.* 1. *ad rubr. de iudiciis, num* 54. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 50. *num.* 7.

20 In glos. *De veritate*, ibi, *nunquid praualeret confessio Prælati contra Ecclesiam factam? certè non.* Vide Mascard. *de probat. conclus.* 346. *n.* 26. Menoch. 39. *n.* 14 Et regulariter Prælati confessio non præiudicat Ecclesiæ, neque successori, Seraphin. *decis.* 1278. *num.* 3. Greg. *decis.* 375. *num.* 6. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 796. *n.* 6. Rot. *decis.* 334. *n.* 2. *& decis* 489. *n.* 4 *p.* 1. *recent.* quia sicut Ecclesiam alienare non potest Prælatus, ita nec potest conferri Roman. *sing.* 389 *in princ.* Card. Tusch. *lit. C. concl.* 261. *n.* 21. eios tamen confessio maximum præbet indicium veritatis, Rot. *decis.* 293. *n.* 2. *p* 1. *diuers. & in Hispalen primitiarum* 17. *Iunij* 1616. coram Cardin. Pamphil. iun. Insuper quando confessio Prælati emanauit per viam contentiosæ iurisdictionis, præiudicat Ecclesiæ & successori Rot. *decis* 141. *num* 4. *part.* 2. *diuers. & in Regien. pensionis*, coram Orano apud Mascard. *de commission p.* 1. *pag.* 616. & in confessione syndici factæ per viam contentiosæ iurisdictionis, quòd præiudicet Capitulo, censuit Rot. *in Treueren. decimarum* 17. *Maij* 1628. coram R. P. D. Dunozetto iun. Præterea confessio Prælati adminiculata præiudicat Ecclesiæ, & successori, vt per hanc gloss. tenent Seraphin. *decis.* 292. *n.* 3. *& decis* 436. *num.* 7. *& decis.* 441. *n.* 10. *vers. ex hoc.* Rot. *d. decis.* 334. *sub n* 2. *& decis.* 177. *n.* 5 *p* 2. *diuers. & in Hispalen. primitiarum* 17. *Iunij* 1616. coram Card. Pamphilio ion. *& in Oscen. portionis* 25. *Iunij* 1618. coram R.P. D. meo Pirouano. Item præiudicat Ecclesiæ & successori confessio Prælati quando non est vnica, sed sæpiùs repetita, Rot. *in Conchen. decimarum de Belmonte* 1. *Iunij* 1619. coram bonæ memoriæ Dunozetto sen. Beltramin. *in annot. ad decis* 375. Gregor. XV. *lit. A.* refert Ferentil. *in annot ad decis.* 458. *Buratti lit. A.* Prælato quoque confitenti in præiudicium suæ Ecclesiæ creditur quando confitetur de eo, quod ipsemet fecit, ex Tiraquel. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 14. *num.* 48. quem refert Fusc. *lit. P. sing.* 68.

21 In ead. gloss. ibi, *Nisi id fecisset de mandato Capituli*, &c.] Notatur ad hoc quòd si confessio Prælati facta fuerit cum Capitulo simul, vel de mandato Capituli, tunc probat, & Ecclesiæ præiudicat, vt per Mascard. *concl.* 367. *n.* 5 *&* 6.

22 In gloss. *Retinere.*] Notatur ad hoc quòd babens plura simplicia beneficia, quorum alterum per se sufficit, non potest sine peccato mortem retinere aliud, vt per Fr. Ludou. Beja *responsor. casuum conscient. p.* 4. *casu* 26. *versic. probatur secundò*, Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 10. *quæst.* 1. Zerol. *in praxi Episcop. part.* 2. *verbo, incompatibilitas*, §. 2. Flamin. *de resignat. lib.* 5. *quæst.* 6. *num.* 119. *cum seqq.* Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, beneficiorum resignationes, versic. octaua causa.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30 *tract.* 3. *num.* 180. *vers. vnde.* Episcopus quando possit dispensare, 23
vt quis plura simplicia beneficia babere possit, tractaui *de offic. potestate Episcopi, part.* 3. *alleg.* 62. *per totam.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Electio irrita est quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est à maiori parte Capituli, vel quæ non fuit communis.*

2 *Electiones canonicæ vt validæ fiant, non sufficit habere maiorem partem suffragiorum respectu minorum, sed necessariò requiritur habere maiorem partem respectu totius Capituli.*

3 *Electio per scrutinium necessariò est facienda per congregatos in vnum.*

4 *Argumentum ab absurdo in omnibus dispositionibus est vitandum.*

CAP. In Genesi. LV.

1 ELectio non valet si communiter non celebratur, vel maior pars Capituli non conuenit, vel non præcedit collatio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panor. Bald. Butr. Henric. Anch. Compostel. Viu. *in ration primi libri iur Pontif. pag.* 148. Alagon. *in compend. iur Canon. pag.* 57. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Quanquam maiorem partem*, &c.] Notatur ad hoc quòd in electionibus canonicis ad validitatem ipsarum non sufficit habere maiorem partem suffragiorum respectu minorum, sed vlteriùs necessariò requiritur habere maiorem partem respectu totius Capituli, notant ad *cap. Ecclesia vestra 48. in fine suprà hoc tit.*

Nec ex singularibus &c.] Notatur ad hoc quòd in electionibus in quibus seruanda est forma *cap. quia propter*, non sufficit consensus singulariter præstitus, purà domi, vel alibi, sed oportet collegialiter consentire, vt per Lanor. *var. lucubr. tom. 1. tit. 4. c. 18. n. 1.* Tambur. *de iure Abbatum tom. 1. disp. 5. q. 6. n. 2. & seq.*

Non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis.] Vide Sigism. à Bonon. *de elect. dub. 111. n. 3. & 11. n. 13.* Rip. *in c. cum Ecclesia Sutrina, n. 12. de causa possess.* vbi tenet quòd per Canonicos non possunt mitti vota, neque in scriptis, neque per nuntium, Rot. *in Cæsaraugustana electionis 20. Martij 1623.* coram R. D. meo Coccino Decano, vnde vota data extra Capitulum, & post factum scrutinium non augent numerum eligentium, Host. *hic n. 17. in princ.* Ioan. Andr. *n. 18. circa med.* Anch. *col. 3. in 5. nota. circa fin.* Card. *col. 4. in opposit.* cum aliis citatis per Ferent. *ad decis. 351. Buratti lit. C. n. 14.*

3 *Nec etiam electio*, &c.] Notatur ad hoc quòd electio per scrutinium necessariò facienda est per congregatos in vnum, ita vt non sufficeret consensus eligentiũ singulariter præstitus, veluti si quis in sua camera consentiat, sed oportet quòd collegialiter consentiant vt per Cosm. *in pragmat. sanct. tit. de elect. verbo, conueniant, pag. 86. versa.* Bertach. *de Episcopo, lib. 1. p. 1. q. 32.* Petr. de Biaxo *in directorio elect. p. 3. c. 21.* Petr. Greg. *ad Decret. tit. de elect. c. 5. à n. 2. & cap. 16. per totum.* Fr. Lud. Miranda, *in manuali Prælatorum, to. 2. q. 23. art. 9. concl. vnic. vers. primò substantiale.*

4 *Vel ex hoc subsequeretur absurditas.*] Notatur ad hoc quòd argumentum ab absurdo in omnibus dispositionibus est vitandum, vt per Euerard. *in topicis loco 8.* Thom. de Thomassetis *reg. 42.* Menoch. *cons. 12. n. 3. & cons. 37. n. 118. & cons. 76. n. 12. & cons. 84. n. 23.* Surd. *cons. 116. n. 45.* Flamin. *de confident. q. 26. n. 20.* Peregr. *de fideicom. art. 11. n. 46.* Card. Mant. *de coniecturis, vlt. volunt. lib. 3. tit. 7. à princ. & de tacitis & ambiguis conuent. lib. 2. tit. 11. per totum* Valas. *consul. 174. n. 11.* Farin. *Rota decis. 256. n. 1. in 1. collect.*

SVMMARIVM.

1 *Electio Pontificis per laicos & Canonicos facta non valet etiamsi hoc habeat consuetudo.*

2 *Consuetudo non valet vt laici in electionibus Episcoporum vocem habeant.*

3 *Laicus vitæ sanctitatis, & legalitatis maximæ, potest eligi in Episcopum.*

4 *Consuetudine an possit introduci, vt morte Prælati Principi nuntietur, ab eoque venia petatur ad nouam electionem procedendi, ita quòd electio aliter facta viribus careat, ostenditur.*

CAP. Massana. LVI.

ELectio Episcopi facta per laicos, & Canonicos, etiamsi hoc habeat consuetudo, non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bald. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 150. Alagona *in compen. iuris Canon. pag.* 58. 1

Collige ex text. quòd non valet consuetudo vt laici in electionibus Episcoporum vocem habeant, vt per Firmian. *de Episcopo, lib. 1. p. 5. q. 67. & lib. 2. p. 1. q. 31.* Petr. de Biaxio. *in director. elect. part. 1. q. 11.* Balb. *de præscript. 1. part. 5. q. 7. n. 17. & q. 10. n. 4.* Selu. *de benefic. p. 1. q. 21. n. 12. & 21.* Flamin. *de resignat. lib. 9. q. 3. n. 9.* nam electio nec actiuè, nec passiuè cadere potest in laicum in spiritualibus, ex clara dispositione huius text. si tamen laicus fuerit vitæ, sanctitatis, & legalitatis maximæ, potest eligi in Episcopum, vt per Felin. *in c. super his n. 16. post med. de accusat.* Cassan. *in catal. gloria mundi p. 3. consid. 50. ad fin.* qui mirificè ad hoc extollunt, & magni faciunt hunc text. An autem consuetudine introduci possit vt mors Prælati Principi nuntietur, ab eoque venia petatur ad nouam electionem procedendi, ita quòd electio aliter facta viribus careat, affirmant Innoc. *in c. quod sicut, col. 1. n. 1. super verbo, nominatio, hoc tit.* Compost. *ibid. n. 37. col. 9.* Io. Andr. *n. 6.* Anch. *n. 5. vers. aduerte,* Anan. *n. 2. vers. nota;* intellige iusta existente causa, Butr. *col. 2. n. 16.* Rendina *in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 23. n. 4.*

(Right-margin numbers of this chapter, as printed: 1 beside "ELectio Episcopi…"; 2 beside "Collige ex text…"; 3 beside "fuerit vitæ, sanctitatis…"; 4 beside "hunc text. An autem…".)

SVMMARIVM.

1 *Electionis ad confirmationem non sufficit quòd sit facta à maiori parte Capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.*

2 *Abbates quando sint vocandi ad electionem, ostenditur.*

3 *Papa dicitur habere peritiam totius iuris.*

4 *Rescriptum contra legem etiam non habentem clausulam derogatoriam non valet.*

5 *Electionis ad validitatem non sufficit, quòd à maiori parte fiat, nisi etiam illa maior pars sit sanior.*

6 *Consensus contempti post electionem præstitus non auget eligentium numerum.*

7 *Numerus in electionibus auctoritati, & meritis præfertur.*

8 *Electi quando duo fuerint paribus votis, & æquali idoneitate, possunt eligentes procedere ad aliam electionem, & si iterum erunt in omnibus pares, poterit Superior gratificari vtri ex electis voluerit.*

9 *Præsentati quando duo fuerint cumulatiuè æquè idonei, habens instituere poterit quem voluerit optare.*

Cap. Ecclesia vestra. ij. LVII.

1 AD confirmationem electionis non sufficit quòd fuerit facta à maiori parte Capituli, nisi etiam fuerit facta à saniori. Item qui non vult interesse electioni, nihil valet deinde si post factum, scrutinium ipsius consensus accedat. Item non est credendum quòd Papa velit euertere vnico verbo quod est excogitatum, & inuentum multis vigiliis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Compostel. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 150. Alagon. *in compend. iuris Canonici, pag.* 55. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 *Cùm absens existeret non vocato.*] Absentes quando vocandi sint ad electionem, dixi *ad c. coram,* 35. *n.* 2. *suprà hoc tit.*

3 *Qui iura tuetur.*] Cùm Summus Pontifex dicatur habere peritiam totius iuris in scrutinio pectoris sui reconditam, *c.* 1. *de constit. in* 6. Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 41. & *c.* 31. *n.* 537. Valas. *cons.* 81. *n.* 6. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel.*
4 § 4 *proem n.* 85. eadem iura semper defendere, ac penes se reseruare censetur, ita vt non valeat rescriptum contra legem etiam non habentem clausulam derogatoriam concessam, Bernard. *reg.* 648.

5 *Cùm maior. & sanior pars non consenserit.*] Notatur ad hoc quòd ad validitatem electionis non sufficit quòd à maiori parte fiat, nisi etiam illa maior pars sit sanior, vt per Fr. Lud. Miranda *in manuali Prælatorum, tom.* 2. *quæst.* 23. *art.* 17. *concl.* & vide notata ad *d. cap. coram num.* 3.

6 In gloss. *Valebat.*] Notatur ad hoc quòd consensus contempti post electionem præstitus non auget eligentium numerum, vt per Innoc. *hic num.* 3 Host. *n.* 11. Io. Andr. *n.* 8 Bald. *num.* 4. *vers. nota,* Anch. *n.* 2. *vers. quinto,* Butr. *n.* 9. Panorm. *n.* 10. Imol. *n.* 5. Rendina *d. tit.* 36. *num* 7.

7. In gloss. *Non consenserit, fin.* Tenet hæc gloss. si duo pariter idonei sint electi, & numerus est pro vna parte, auctoritas & meritum pro altera, auctoritatem & meritum numero præferri, ita vt electus, pro quo est minor pars licèt sanior, potior sit eo pro cuius parte maior est numerus, sequitur *hic* Compostel. Verùm magis communiter tenetur contrarium, nam, vt electio confirmetur copulatiuè, requiritur ipsam factam esse à maiori & saniori parte Capituli, *c. quia propter, hoc tit.* resoluunt omnes *in præsenti*, quos citat Rendina *in prompt. recep. sent. tom.* 1. *tit.* 36. *n.* 5.

8 In ead. gloss. ibi, *sed si omnia*, &c. Notatur ad hoc quòd si duo fuerint electi, sintque omnia hinc inde paria, scilicet numero, dignitate, & meritis eligentium & electi, possunt ipsi eligentes procedere ad aliã electionem, & si iterum erunt in omnibus pares, poterit Superior gratificari vtri ex electis voluerit, vt per Tiraq. *de iure primog. q.* 17. *in* 2. *opinione, n.* 6. & 7. &
9 *in* 6. *opin. n.* 10. Sic etiam quando duo æquè idonei cumulatiuè, vel æqualiter præsentati fuerint, habens instituere poterit quem voluerit optare, & sic dari potest locus gratificationi, *glos.* 2. & Doct. *in c. cùm autem* 24 *infr. de iurepatron.* vbi dicemus, interim vide per me resoluta *in tract. de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *num.* 199.

10 In ead. gloss. ibi, *illos priuandos.* Notatur ad hoc quòd electio facta à non maiori parte est nulla, non ex transgressione formæ, sed defectu potestatis, vt per Boër, *decis.* 2. *n.* 31.

SVMMARIVM.

1 *Electores publicato scrutinio variare non possunt, sed compelli debent ad collationem, & electionem.*
2 *Scrutinio publicato, aut postquam vota, & suffragia cœperint regulari, non est licitum suffragium semel datum mutare, aut reuocare.*
3 *Postulantibus Prælatum an liceat à postulatione iam facta resilire, ostenditur.*
4 *Variatio maximè in alterius præiudicium reprobata est.*

Cap. Publicato. LVIII.

ELectores publicato scrutinio non possunt ampliùs vitiare, sed statim collationem facere, & electionem celebrare debent, & si noluerint, per Superiorem compellantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Henric. Boich. Anch. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontif. pag.* 151. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 58 remissiuè & Ximen. *in concord p* 1. & 2. 1

Collige ex text. quòd publicato scrutinio, aut postquam vota & suffragia cœperint regulari, non est licitum suffragium semel datum immutare, aut reuocare, vt per Syluest. *verbo, electio,* 2. *q.* 7. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 2. *q.* 5. *art* 14. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 204. *in medio*, Rot. *in nullius Canonicatus,* 22. *Maij* 1628. coram R. P. D. Dunozetto, Fr. Lud. Mirand. *in manuali Prælatorum, tom.* 2. *q.* 23. *art.* 24. *concl.* vbi *concl.* 1. resoluit quòd suffragium semel datum adhuc potest reuocari alium eligendo, dum res adhuc integra fuerit, quando fuerit scrutatoribus exhibitum. 2

Disputari solet à Canonistis in præsenti an huius text. decisio ad postulationem extendatur, ita vt sicut in electione publicato scrutinio non licet variare, ita quoque non licet postulantibus variare, & à postulatione Prælatorum iam facta resilire? Prima fuit antiquorum opinio affirmatiuam non licere postulantibus variare, & sic in electione dictum ad postulationem extendi, sequitur *hic gloss. vlt. in versic. idem credo*, & similis *in cap. pen. & vlt. de postulatione Prælat.* Verùm altera receptior fuit opinio, vt semper liceat postulantibus variare, & à postulatione recedere quousque illa fuerit Superiori præsentata; diuersa enim ratio est inter electionem, & postulationem, nam per electionem initiatur matrimonium spirituale, & ius acquiritur electo, per postulationem verò nullum ius quæritur postulato, *d. cap. pen.* ita gloss. *verbo, præstiterunt, in c. de Syracusana* 28. *dist.* tenent omnes in præsenti, præcipuè Ioan. Andr. *à num.* 17. Anchar. *col. vlt.* Butr. *numero* 24. Panorm. *num.* 6. Anan. *num.* 2. quos citat Rendina *in promptuario recep. sentent. tom.* 1. *tit.* 36. *num. vlt.* Hæc ratio vera est, quia per Canonicam electionem quæritur electo ius ad rem Abb. *in cap. cùm Bertoldus, de re iud.* Felin. *in cap. in nostra, num.* 28. *de rescript.* Rot. *decis.* 6. *de elect. in nouis*, Gom. *in reg. de non tollendo iure quæsito, quæst.* 1. Nauar. *in cap. accepta, opposit.* 8. *num.* 7. Flamin. *de resignat. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 7. quod ab eo absque ipsius facto auferri non debet, postulato verò nullum ex postulatione ius quæritur, *cap. pen. de postulat. Prælat.* & post Abb. *num.* 12. & alios *in cap. bonæ memoriæ, il* 2. *illo tit.* resoluunt Tiraq. *in l. boues*, §. *hoc sermone, limit.* 23. *num.* 12. & Rebuff. *in concord. tit. de reg. nomin.* §. 1. *verbo per postulationem*, nec lucrum, 3

quod

quod postulato aufertur, considerabile est, nec in eius persona radicatum, sed à mera superioris voluntate dependens, vnde priuatio illis præiudicium non infert considerabile, vt colligitur ex *l. vlt. ad fin. C. de codicill.* resoluit Padil. *in l. 3. C. de iuris & facti ignor.*

4 *Variare.*] Notatur ad hoc quòd variatio maximè in alterius præiudicium reprobata est, vt per Mandus. *consil.* 18. *n.* 9. Put. *decis.* 193. *n.* 1. *lib.* 3. nam ridiculum est, & puerile hodie concedere, & cras pœnitere, Rota *decis. n.* 18. *de præbend. in antiq.*

SVMMARIVM.

1 *Electione cassata propter simoniam etiam sine culpa electi non dispensat Episcopus ea vice cum cassato, secus si electus liberè resignauit.*

2 *Simonia committitur in electione, seu resignatione per dationem consanguineorum, electo, vel resignatario ignorante.*

3 *Simoniaci electi per dationem consanguineorum ad illud beneficium obtinendum inhabiles sunt.*

4 *Dispensare Episcopo non conceditur, vt quis habeat dignitatem, vbi fuit commissa simonia, secus in beneficio simplici.*

5 *Beneficium per simoniam acquirens censetur ad illud inhabilis, nisi dispensationem obtineat.*

Cap. Si alicuius. LIX.

1 Electione cassata alicuius Prælati ob simoniam, etiam electo ignorante, non dispensat Episcopus pro ea vice. Potest tamen dispensare cum eo, qui liberè resignauit simplex beneficium, quod simoniacè, sed ignoranter recipit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Anch. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Dec. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 152. Alagona *in compendio iuris Canonici pag.* 58. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Bonac. *de simon. disp. puncto* 2. *diffic.* 2. *n.* 1. *&* 4 *versic. ex quo sequitur.*

2 *Eo ignorante, ac ratum non habente.*] Notatur ad hoc quòd simonia committitur in electione, seu resignatione per dationem consanguineorum, electo vel resignatario ignorante, itavt sit priuatus ipso iure, & teneatur cedere beneficio vbi primùm sciuerit, fructúsque etiam bona fide non consumptos reddere, Abb. *not.* 1. *&* 2. Sarnen. *de trien. q.* 12 *col.* 4. *& vlt.* Maiol. *de irregul. lib.* 5. *c.* 45. *n* 4. Cou. *in reg. peccatum, p* 2 §. 8 *n.* 6. *vers. sic qui.* Flam. *de resign. lib.* 14. *q.* 7. *n.* 37. intendit Nic. Garc.
3 *de benef. p* 8. *c.* 1. *n.* 8. *&* 9. vbi *n.* 56. per hunc text. resoluit huiusmodi simoniacos inhabiles esse ad illud beneficium obtinendum, & citat Vgolin. *de simon. tab.* 4. *c* 6. §. 6. *n.* 1. Less. *de iust. lib.* 2. *c.* 35. *n.* 129. Soar. *de relig. tom.* 1. *tr.* 3. *lib.* 4. *de simonia, c.* 58. *n.* 9. Bonac. *de simon. q.* 7 *p.* 2. *diffic* 2. *n.* 1.

4 *Quamuis circa eum, &c.*] Notatur ad hoc quòd non permittitur Episcopo dispensatio, vt quis habeat dignitatem vbi fuit commissa simonia, secus in simplici beneficio, vt per Cosm. *in pragm. sanction. tit. de de electio-*
5 *ne, verbo, perpetuo, pag. mihi* 106 is enim, qui per simoniam beneficium acquisiuit, censetur ad illud inhabilis, nisi dispensationem obtineat. Valer. Regin. *in praxi fori pen. lib.* 23. *n.* 176. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Electoribus impeditis currit tempus si possunt impedimentum tollere.*

2 *Tempus patrono præstitutum ad præsentandum non currit ignorantibus.*

3 *Moræ purgatio non admittitur, cùm quid sit ipso iure.*

4 *Mora non purgatur, quando res non est integra, & ius alterius factum est deterius.*

Cap. His quibus. LX.

Electoribus, qui debent petere licentiam ad eligendum, currit tempus statutum à Canone si sint in mora postulandi licentiam. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Anch. Bella. Host. Io. And. Imol. Anan. Bald. Panor. Felin. Butr. Compost. Viu. *in rationali primi libri iuris Pont. pag.* 153. Alagon. *in compend. iuris Can. pag* 55. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. 1

Ex quo in mora fuerint.] Notatur ad hoc quòd tempus patrono præstitutum ad præsentandum non currit ignorantibus, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 35. *gloss* 4. *n* 7. cum aliis citatis per me ipsum *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *n* 134. 2

In gloss. fin. ibi, *in hoc casu nocet mora.*] Notatur ad hoc quòd moræ purgatio non admittitur cùm quid fit ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n.* 310. *de reuocand. donat* Et mora non purgatur quando res non est integra, & ius alterius factum est deterius, Surd. *de aliment. tit* 8. *priuil.* 47. *n.* 3, post Greg. Lop. Menoch. & alios ita resoluit Pichard. *in disput. de mora, num.* 118. 3

De Translatione Episcopi.

Tit. VII.

Svper hanc rubr. scripserunt. Zabarel. Bellam. Bald. Io. And. Imol. Anan. Panor. Dec Butr. Petr. Alph. de Vasconcellos *in harmonia rubric.* Petr. de Rauenna *in comp. iur. Can.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 13 *verso*, Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo in Can. fol* 16. Dan. Venat. *in analysi methodica Pontific.* à *pag.* 47. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carth. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles enarrat. sub eod. tit. pag* 44. nouissimè Io. Honor. *lib.* 1. *sum. in Decret.* Cafar. *in enucm. iuris Canon.* Canis. *in summa eiusdem iuris*, omnes *sub hoc tit.* & Andreas Vallensis *in suis comment. suprà Decret.*

De materia huius tit. tractarunt Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4. *de translatione.* Canis. *in sum. iur. Can. lib.* 1. *tit.* 15. *de translat. Episcopi.* Rebuff. *in tr. de pacificis possess. n.* 36. Flam. *de resign. lib.* 6 *q* 4. *n.* 5. Cald. Pereira *de potestate eligendi c.* 4. *n.* 29. Valer. Regin. *in praxi fori pen. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 256 *cum* Rota *decis.* 475. apud Farin. *p* 1. *recent.*

SVMMARIVM.

1 *Patriarcha qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad Sedem Episcopalem ab Episcoporum confirmatione suspenditur.*
2 *Reseruata, quæ Sum. Pont. & Sedi Apost. in iure reperiantur, remissiuè.*
3 *Episcopalium sedium, & Episcoporum mutationes nullus potest admittere, vel confirmare nisi Sum. Pontifex.*
4 *Episcopus ad alium Episcopatum translatus non potest secum asportare libros, ornamenta, & argentaria, quæ ex redditibus prioris Episcopatus acquisiuit.*
5 *Translatus de vna Ecclesia ad aliam, quando desinat esse Episcopus primæ, ostenditur.*
6 *Electus si post confirmationem renuntiauerit, tunc nullo modo possunt eligentes ad nouam electionem procedere.*

CAP. Cùm ex illo. I. *Innoc. III.*

1 PAtriarcha non potest transferre Archiepiscopum ad Episcopatum sub pœna suspensionis ab Episcoporum confirmatione, solus enim Papa potest. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Innoc. Panor. Host. Bald. Butr. Anch. Henric. Boich. Vin. *in rationali primi libri iuris Pont. pag.* 144. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 56 remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 3. *Decret lib.* 1. *tit.* 5. *c.* 1.

2 *Maiores Ecclesiæ causas ad Sedem Apost. perferendas.*] De his, quæ Sum. Pont. & Sedi Apost. in iure reseruata reperiuntur, tractaui *de offic. & potest Episc. p.* 3. *allg.* 50. *a n.* 2.

3 *Translationes Episcoporum, & sedium mutationes*] Notatur ad hoc quòd mutationes sedium Episcopalium, Episcoporum nullus potest admittere, vel confirmare nisi Papa. Ego ipse *d. alleg.* 50. *n.* 5. Valer. Reginald. *in praxi fori peu lib.* 30. *tr.* 2. *n.* 157. Illud in præsenti admitten-
4 dum duxi quod si Episcopus etiam inuitus, suadente tamen iusta, & rationabili causa, fuit per Sum. Pont. translatus ad alium Episcopatum, & in priori Episcopatu de redditibus Episcopatus emerit sibi libros, & ornamenta, & paramenta multa, & argentaria, & similia, non potest illa asportare secum ad Episcopatũ, ad quem transfertur, sed illa remanere debent penes primum Episcopum, Barboſ. *vol.* 1. *conf.* 20. *n* 11. *vers. & vidi hoc anno*, vbi dicit ita se consuluisse, & consilium tale fuisse confirmatum per Doctores solemnes, fructus tamẽ iam perceptos & res mobiles non pretiosas ex fructibus primi Episcopatus acquisitas posse Episcopum translatum de vno Episcopatu ad alium secum deferre, tenet D. Barbosa *in l diuortio, in princ. p* 2. *n* 52.
5 *ff solut. matrim.* Vtrùm verò translatus de vna Ecclesia ad aliam designat esse Episcopus primæ, vbi primum à Papa ab illius vinculo absolutus fuit, an verò post adeptam secundæ possessionem? quæstio est dubia, in qua statim post translationem absque illo consensu perdere iura primæ Ecclesiæ censuit Rota *decis.* 475. apud Farin. *p.* 1. *recent* & super hoc habemus modernam declarationem in hæc verba. *Die 14 Decembris 1624. Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum præposita S. D. N. approbante censuit Ecclesiam, à qua volens transfertur, seu quam dimittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absoluitur in Consistorio Sanctitatis Suæ, etiam ante expeditionem literarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Et postea quam huiusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarij sacri Collegij illico teneri eum abstinere exercitio Ordinariæ iurisdictionis, eámque transire in Capitulum tanquam Sede vacante, & ita posse, & debere Capitulum statim ea iurisdictione vti, ac Vicarium, iuxta Trid. Concil. præscriptum eligere, Sedémque vacantem publicare*, refert me citato *in hoc loco* Mallob. *in praxi habendi concursum req.* 1. *dub.* 9. secundùm Roman. impress.

Miramur, &c] Notatur ad hoc quòd electus si post 6
confirmationem renuntiauerit, tunc nullo modo possunt eligentes ad nouam electionem procedere, vt per Boer. *decis* 2. *n.* 48.

SVMMARIVM.

1 *Electos in Episcopos, & confirmatos transferre potest solus Papa.*
2 *Consecrationis munus à Metropolitanis accipi debet.*
3 *Episcopi deponi, priuari, aut condemnari non debent nisi à Sum Pont.*
4 *Argumentum de matrimonio carnali ad spirituale valet.*
5 *Coniugium spirituale contrahitur inter Ecclesiam, & Episcopum.*
6 *Episcopi sunt de iure diuino.*
7 *Transferri de vna Ecclesia ad aliam potest quis inuitus.*
8 *Episcopus electus, & confirmatus, etiamsi nondum consecratus Episcopus sine Papæ licentia renuntiare non potest.*
9 *Legem extendere licet ex identitate rationis.*
10 *Simile non est idem, nam regula de similibus idem est iudicium habendum, procedit quando omnia sunt conuenientia similia.*
11 *Vidua quasi dicitur illa, viduarúmque priuilegiis fruitur, quæ habet virum inutilem.*
12 *Nullum, & inutile æquiparantur.*
13 *Maritum non habere, vel inutilem habere, paria sunt.*
14 *Lex si voluisset, expressisset.*
15 *Lex id noluisse præsumitur, cum facilè id exprimere potuisset, nec expressit.*
16 *Casus omissus à Canone pro omisso habetur.*
17 *Prohibitum nonnunquam intelligitur, quod non inuenitur concessum.*
18 *Delicta nonnunquam dignitate augentur.*
19 *Nobiles quàm ignobiles grauius sunt puniendi.*
20 *Confessus mitiùs punitur.*
21 *Simplicibus est parcendum.*
22 *Episcopi sunt successores Apostolorum.*
23 *Probatio qualibet debet de necessitate concludere.*
24 *Dicta de vxore prorogantur ad sponsam.*
25 *Concessa omnia intelliguntur, quæ non sunt expressè prohibita.*
26 *Electus in Episcopum ante confirmationem potest renuntiare sine Papæ licentia.*

CAP. Inter corporalia. II.

TRanslatio, depositio, cassatio ab Episcopatu spe- 1
ctant ad solum Papam; idem dicendum est de electo & confirmato, licèt non fuerit consecratus; non potest enim deiici ab Ecclesia per Metropolitanum, nisi in casu, quo post sex menses à die confirmationis sua negligentia non fuerit consecratus, tunc enim deiici potest à Metropolitano, non tamen ad aliam Ecclesiam transferri, quia illud est à Papa concessum Archiepiscopis, hoc verò non. Qui contra faciunt suspenduntur à consecratione, & confirmatione

tione Pontificum, Episcopi ab executione Pontificalium; deinde quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccarunt datur eis venia. Colligunt ex. Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anch. Bald. Bellamer. Host. Ioan. Andr. Innocent. Imol. Auan. Panor. Butr. Henric. Boich. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontific. pag.* 245. Alagon. *in compend. iuris Canonici, pag.* 84. remissiuè Ximen. *in concord. pag.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 5. cap. 2.*

2 *A Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt.* Vide per me dicta *de officio, & potestate Episcopi, p. 1. tit. 1. c. 5. n. 5.*

3 *Non possunt nisi per Rom. Pont. condemnari.*] Notatur ad hoc quod Episcopi deponi, priuari, aut condemnari non possunt nisi à solo Rom. Pont. Conc. Trid. *sess. 13. de reform. c. 6. in fine, & sess. 24. de reformat. c. 5.* Sbrozz. *de Vicario Episcopi, l. 2. q. 59. n. 1.* & alij per me citati *de officio & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 112. à princip.* vbi *n. 8. in fine* noto cum Felin. *in c. non potest, n. 7. inf. de sentent. & re iud.* omnia iura, in quibus legitur aliquando Episcopos fuisse damnatos ab inferioribus à Papa, loqui aut de iure antiquo, aut ex commissione ipsius Papæ.

4 *Cum fortius sit spirituale vinculum, quam carnale.*] Notatur ad hoc quod valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, Euerard. *in topicis, loc.* 33. Cantiunc. *in 25. speciale loco à simili*, Hyppol. *sing.* 215. incip. *validum est.* Thom. de Thomassetis *in floribus legum, reg.* 51. Gom. *l. 29. Tauri, num.* 14. Vincent. de Franch. *Neap. decis. 49. num. 2. part. 2.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, §. 11. n. 3.* Sarm. *de redditib. part. 4. cap. 6. num. 11.* Boër. *decis. 1. num.* 18. Viui. Neapol. *decis. 155. num. 39. lib. 2.* Menoch. *illustr. cap. 15. num. 20.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. quæst. 83. num. 1. quæst. 189. num. 90. & cons. 245. num. 8.* Guttier. *in repet. c. quamvis pactum, verbo, dum nuptui tradebatur num. 1. de pactis, lib. 6.* Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis. 45. num. 24. & decis. 171. num. 2.* Bened. Ægid. *in repet. l. Titia, p. 1. quæst. 53. ff. de cond. & demonst. & in repet. l. 1. C. de Sacros. Ecclesiis, p. 4. §. 2. num.* 40 Card. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 506. num. 2. & concl. 507. num.* 18. Cencd. *pract. & canonicarum quæst. lib. 1. q. 35. n. 2.* Mar. Anton. Genuens. *in practicab. Ecclesiasticis, q. 136. num. 2. & q. 261. num. 2. & q. 788. num.* Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. differ. 5. n. 20. & differ. 7. num. 69. & l. 1. q. 99. n. 1.* latè ego ipse *in tract. de locis communib. argument. meus loco* 70.

5 *Spirituale coniugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam.*] Probat text. matrimonium spirituale inter Episcopum, & Ecclesiam contractum, Christum Dominum suo iudicio reseruasse, sicut & carnale, atqui matrimonium carnale factum fuit indissolubile per dispensationem, iuxta illud Matth. 19. *quos Deus coniunxit, homo non separet*, ergo & spirituale; cuius tamen contrarium dicere videtur text. in præsenti. Propter quam difficultatem, & obscurissima huius text. verba aliqui iurisperiti dixerunt posse Pontificem dispensare in matrimonio consummato, ex quorum numero sunt Soc. *cons. 28. col. pen. vol. 1.* Cagnol. *in l. actus qui, ff. de regul. iuris num.* 4. Bald. *in c. lator, de re iudic.* Sylu. *nupt. p.* 10. Ioan. Andr. *in reg. actus legitimi, de reg. iuris lib.* 6. Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum col. 5. de constitut.* Grat. *cons. 1. num. 11. vol.* 2. qui omnes arbitrantur matrimonium consummatum dissolui posse à Summis Pont. quasi tunc non homo separet à Deo coniunctos, sed ipse Deus, parum enim refert, vt inquit D. Bernard. *lib. de dispens. & præcept. col.* 4. an nobis Deus suam voluntatem exponat per seipsum, vel per suos Angelos, aut per suos Vicarios.

Sed clarè decipiuntur, nam qui homini potestatem denegauit separandi sic à Deo copulatos, Pontificem Maximum exclusit quod homo est, & ideo contra eos verior est sententia, & communis Doctorum opinio, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib. 2. disp.* 14. Nec obstat huic veritati text. in præsenti, quia omissis Doctorum interpretationibus respondendum videtur per illa verba, *quos Deus coniunxit*, &c. reseruasse Christum Dominum sibi solutionem Matrimonij spiritualis non in sensu literali, constat enim de matrimonio carnali agere, sed in sensu morali, qui sensus licèt in Sacra Scriptura à Spiritu sancto intentus sit, non tamen facit argumentum efficax ad probandum aliquid esse Legis diuinæ obligatoriæ; solent enim Summi Pont. vti sacræ Scripturæ testimoniis in sensu morali ad propria decreta confirmanda, vt patet in materia pluralitatis beneficiorum, ad probandum enim aliquem, non posse habere duo beneficia adducunt verba Pauli, oportet Presbyterum esse vnius vxoris virum, & Christi, nemo potest duobus dominis seruire, quæ verba in sensu literali longè aliud significant: sic *in Extrau. Vnam Sanctam inter communes, de maior. & obed.* Bonifac. VIII. adducit verba Christi de duobus gladiis in sensu morali ad summam potestatem stabiliendam, cum literalis aliud esset, vt sacri Doctores in eundem locum explicarunt, probat latissimè Alph. à Castro *lib. 1. contra hæreses cap.* 2. S. Thom. *part. 1. q. 1. art.* 10. quod principium oportet memoria retinere ad varia nostri iuris capita declaranda; cùm agitur matrimonium spirituale non sit reseruatum lege diuina in sensu literali ipsi Christo, vt carnale est, non mirum si illud Summus Pont. facilè dissoluit, non verò carnale. Notatur ad hoc quod inter Ecclesiam & Episcopum coniugium spirituale contrahitur, vt per Azor. *institut. moral. p. 2. lib. 3. cap. 29. quæst. 3. vers. quæstio igitur est*; Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. n.* 257. latè & eleganter Sebast. Cæs. *de Eccles. hierarchia part. 1. disp. 6. de Episcopis §. 2. num.* 24. vbi intelligit hoc esse per quandam similitudinem ad matrimonium carnale, nam comparatio illa cum matrimonio non est per conuenientiam vniuocam, sed per quandam proportionalitatem, & ideo necessarium non est vt in omnibus proprietatibus æqualitatem, aut similitudinem teneant.

Quam institutione diuino.] Aduerte quod Episcopi sunt de iure diuino, sicut etiam Episcopalis dignitas, eiusque iurisdictio vi ordinaria, & ex officio considerata, saltem in generali; si verò sumatur in particulari, prout scilicet in hoc, vel illo subiecto respectu horum, vel illorum subditorum, non est de iure diuino, nec ab eo habet certos iurisdictionis gradus, qui augeri, vel minui nequeant, sed totum pendet à Summo Pont. per quem idem munus immediatè habetur in particulari, & à quo ipsius iurisdictio immediatè conceditur, & deriuatur; colliges hæc ex Con. *in reg. possessor p. 2. §. 9. à num.* 6. Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 3. cap. 30. quæst.* 13. Ludou. Miranda *de Ordine iud. quæst. 1. art.* 5. Soar. *t. 4. de Pœnit. p. 2. disp. 15. sect. 1. à numero* 6. Card. Bellarm. *de controuers. Christianæ Fidei tom. 1. controuers. 3. generali lib. 4. de Romano Pont. c.* 24. Valent. *tom. 4. disput. 7. q. 10. puncto 2. pag. 2. col.* 1. & aliis citatis per me *de officio, & potestate Episcopi, p. 1. tit. 1. cap. 1. numero* 8. Scribon. *in theosmia de Ordine disput.* 6. Sebast. Cæsar. *dict. disp. 6. § 4. ex num.* 9. 6

Suo tantùm iudicio reseruauerit dissoluendum.] Notatur ad hoc quod vinculum quo Episcopus ligatur suæ Ecclesiæ iure diuino & naturali indissolubile esse, vt per Vasq. *in 3. p. tom. 3. disp. 241. cap. 1. 3. & 5.*

Verùm iure tantùm humano, seu Pontificio esse tenent Card. *hic n.1. & 3.* Imol. *n.2.* & Abb. *n.3. & 4.* Mai. *in 4. dist. 389. q.7. art 2.* Petr. de Ledesma *de Matrim. q.53. art.3 post concl.3 vers. sed vt hac*, Sanch. *de Matrim. l.7. disp.29. num.13.* Soar. *de Relig tom.3. l.1. c 16. per tot.* quos refert, & sequitur Sebast. Cæs. *in relect. de Ecclesiast. Hierarchia p.1. disp 6. de Episcopis § 2 ex n.17.* vbi plura pro hac parte refert fundamenta, & tandem *n.15.* respondet prædicta verba huius text. explicanda esse per alia, quæ inferiùs subduntur, videlicet, *non enim humana, sed potius diuina potestate coniugium spirituale dissoluitur, cùm per translationem, depositionem, aut cessationem, auctoritate Romani Pontificis, (quem constat esse Vicarium Iesu Christi) Episcopus ab Ecclesia remouetur*: ergo eo modo quo dissoluitur illud vinculum auctoritate diuina, eodem modo vinculum factum est indissolubile auctoritate diuina, id est, auctoritate diuinitus data Vicario suo: nam sicut Deus soluit per suum Vicarium, ita per eundem reseruauit, in quo sensu explicant Doctores verba alia huius text. ibi, *illa tria sunt reseruata Rom. Pont. non tam constitutione Canonica, quàm auctoritate diuina*, quia ipsa constitutio Canonica in auctoritate diuina fundata est.

7 *Suam non debet Ecclesiam derelinquere.*] Ex causa tamen potest quis inuitus transferri de vna Ecclesia ad aliam, vt per Flamin. *de resign. l. 3. quæstione 18. num.14.*

8 *Et sic electus & confirmatus.*] Notatur ad hoc quòd Episcopus electus, & confirmatus, etiamsi nondum consecratus Episcopatui sine Papæ licentia renuntiare non potest, vt per Sanch. *in præcepta Decalogi t. 1. l.4. c 17. n 6.* Soar. *tom.3. de Relig. l.1. c.20. n 1.* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religiosos statum nouit disp.2. dub 3. n.5.* Valer. Reginald. *d.l. 30. tr 3. num.331.*

9 *Propter expressam tamen similitudinem, & identitatem*] Notatur ad hoc quod licet extendere legem ex identitate rationis, vt per Villag. *in tract. de extensione legum præl.22.* Guttier. *pract. l.3. q.17. à num.75.* Surd. *conf.102. n.14. & 22* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n.33. ad fin. & de empt. & vend c.1. n.7.* Card. Tusch. *tom 6 lit. R. concl.31. & 32.* Rebello *de oblig. iustitia, p.1. l.1. q.6. sect.3. n.12. & sect.4.*

10 *Cùm de similibus idem iudicium sic habendum.*] Quamuis simile non sit idem, gloss. *in l quod Nerua*, & ibi Bart. *ff. depositi, l. ad similitudinem, C de Episcopis, & Cleric.* Bertazol. *de clausulis instrum. claus. 17. gloss. 12, num.1.* Acac. Anton. *ad l.5. num 70. ff de condict. & demonstr.* Ferret. *in constitut. Cathalonæ, gloss. 7. num.10.* tamen de facili transit in idem, Card. Tusch. *tom.7. lit.S. concl.147. num.2.* quando per omnia sunt conuenientia similia, vel saltem conueniunt in hoc de quo agitur, Thom. de Thomassetis *in floribus legum, reg.43.* Brun. à Sole *in locis commun. verbo, argumentum 4.* Bertazol. *in repet. l. si quis maior, Cod. de transaction. num.761.* secus verò quoties diuersa decidendi ratio datur, Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c 2 n 26.* Vel quando non probatur similitudo in eo, de quo agitur, Soc. *reg.47.* Surd. *de alimentis, tit 9 quæst.1. num.7.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priu 74 num. 103. & seqq.* etiam data parua similitudine, Bertazol. *in repet. d.l. si quis maior, num.762.* Mar. Antonin. *variar. l.3 resolut.39. num.34.*

11 *Inutilem.*] Notatur ad hoc quod quasi vidua dicitur, viduarumque priuilegiis gaudet mulier, quæ habet virum inutilem, vt per Tiraq. *l.6. connub. gloss.1. part 6. num.2.* Azeu. *d.l.3. num 7. tit.3. lib.6. & l.9 num.10. tit.3. lib.4. nouæ recopil.* Vincent. de Franch. *decis.100. num.18.* Cur. Philip. *p.1. § 9. num 13.* Surd. *de alimentis, tit.1 q 44. num.67:* Sigism. Scac. *de appellat. quæst.7. num.116.* Perez de Lara *de capellaniis & anniuers. lib.1. cap.21. num.36.* Bobadil. *in sua politica lib.1. c.11. num.17.* Bernard. Muscatel. *in praxi aurea Ciuili, verbo, competens, num.71.*
Nullum enim & inutile æquiparantur, Cald. Pereira 12
de nomin. emphyteusis, quæst.12. num.19. & varia sunt 13
non habere maritum, vel habere inutilem, Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, §.70. num.29. & 30.* Con. *pract. c.7. n.2. vers. est.* D. Barbosa *in l.1. ff. soluto matrim. p.1. n 47.*

Poterat expressisse.] Notatur ad hoc quod si lex 14
voluisset, expressisset, *l. vnic. § fin. autem ad deficientis, C de caducis tollen. l. si seruus. §. Prætor ait, vers. non dixit, ff. de acquirend. hæred.* cum aliis citatis per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, num. 3. C. de reuocandis donat.* Menoch. *cons.1. num. 178. & cons. 140. num.4.* Surd. *decis.88. num.4. & decis.322. num.22. & cons.145 n.45. vol.2.* Guttier. *practic. l.2. q.22. num.7.* Gonzal. *ad reg 8. Cancel. gloss.9. §.1. n.13. & gloss.42. n.11.* Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo, lex, num. 28.* Card. Tusch. *tom.8. lit.V concl.89 num.5.* Mar. Anton. *var. l. resolut. 1.*
num. 10. lex id noluisse præsumitur cùm facilè id ex- 15
primere potuisset, neque expressit, Menoch. *cons.30. num.8.* Armendar. *in proœm. additionum ad recopil. le-*
gum Nauarræ, num 150. Nam casus omissus à Canone 26
pro omisso habetur, Tiraquel. *de iure primog. part. 40. num.194.*

Præsertim cùm nonnunquam intelligatur prohibitum quod 17
non inuenitur concessum.] Vide D. Barbos. *in l. cùm Prætor, §.1 n 95. ff de iudiciis.* Metipsum *in tract. de Axiom. iuris vsufrea. Axiom 193. n.7.*

Tanquam maiores plures excesserint.] Notatur ad hoc 18
quod delicta nonnunquam dignitate augentur, vt per
Tiraq. *de nobilit. c.20. num 116. cum seqq.* Vnde nobiles 19
grauius puniendos esse probat text. *in l omne delictum, §. augetur, ff de re militari, c. homo, vbi gloss 40. dist.* Mexi. *in tract. tassæ panis, concl.6. n.22.* Spin. *in speculo testam. gloss.16 à n.72.*

Confessione.] Notatur ad hoc quod mitiùs punitur 20
confessus, vt per Tiraq. *de pœnis temperandis, c.30. à princip.* nam stante spontanea confessione pœna minuitur, Ozasc. *decis 60. n.8.* Gabr. *de malefic. concl.19. num. 7.* Bertaz. *cons. 450. vol. 2. crimin* quos refert & sequitur Mar. Antonin. *variar. resol. lib. 3. resol. 35. num.2.*

Ex simplicitate.] Notatur ad hoc quod simplicibus 21
est parcendum, vt per Tiraquel. *de pœnis temperan. c.11. num. 2. cum sequentib.* Palat. *in allegat. hæresis, §.4. num.4.*

In gloss. *Vicarium*, ibi, *Successores sunt Episcopi aliorum Apostolorum.* 22
Vide circa hanc successionem quæ refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.1. tit.1. c.1. n.21.*

In gloss. *Nullus*, ibi, *Ergo non probat hoc esse quod ab* 23
hoc contingit abesse. Notatur ad hoc quod probatio quælibet debet de necessitate concludere, vt per Mascard. *de probat. concl 671. num.11.* Brunor. à Sole *in locis communib verbo, probatio, n.10.* Morla *in emporio iuris, p.1. tit.11. in prælud n.52.* Aldouin. *cons.44. num.6. & cons.51. num.18.* Card. Tusch. *tom 6. lit. P. concl.765.* Metipsum *Axiom 191 n.2.*

In gloss. *Sic & electorum*, ibi, *Quod dicitur de vxore,* 24
prorogatur ad sponsam. Vide Tiraq. *de iure mariti. gloss.2.* metipsum *de appellatiua verbor. vtriusque iuris sing. verbo Vxor*

In gloss. *Non inuenitur*, ibi, *Omnia concessa intelli-* 25
guntur, quæ non sunt expressè prohibita. Vide Alciat. *resp.8. num.19* Bursat. *cons.110. num. 27. lib. 1* Burg. de Pace *cons. 8. num. 1.* Bertaz. *in tract. clausularum instrument claus. 1. gloss. 1. num. 5.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, prohibitus 1.* Bobadil. *in sua politica, lib.3.*

l.3.c.4.n.44. Marc. Antón. *variarum res.l.1. res.41.n.6.* Et in dubio facienda est interpretatio, vt actus censeatur permissus, quando non reperitur prohibitus, Anch. *cons.* 344. Aym. *cons.*103. *n.* 2. *l.*1. Menoch. *de præsumpt. l.6. q.16. n.2.* Mascard. *de probat. concl.* 1237. *num.*2.

26 In gloss. *Confirmatus.* Notatur ad hoc quod electus in Episcopum in manibus eligentium iuri suo potest renuntiare ante confirmationem sine Papæ licentia, Rot. *dec* 8.*n.3.de iurepatr.in nouis*, Flam. *de resig l.7.q 1.n.78.* tenent omnes in præsenti, præcipuè Ioan. Andr. *n.*25. Imola *n.*16. Butr. *n.*37. Panor. *n.*17. Boër. *dec* 2.*n.47.vers. item hoc*, Rendina *in promptuar.o recept.sent.com.* 1.*tit.*36. *num.*28.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui propria auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit vtraque.*
2 *Honor, & reuerentia senioribus exhibenda.*
3 *Senes præferuntur iunioribus.*
4 *Puniri quis debet in eo, in quo deliquit.*
5 *Ecclesia prima vacat per translationem Prælati ad aliam Ecclesiam.*
6 *Antiquitas veneranda est.*
7 *Antiquorum consuetudo seruanda est.*

Cap. Quanto. III.

1 PApa solus, qui vicem veri Dei gerit, in terris potest auctoritate diuina transferre Episcopum ab Ecclesia ad Ecclesiam. Vnde si Episcopus auctoritate propria se transfert, vtraque est priuatus. Et Canonici, qui illum recipiunt, priuantur electione pro illa vice. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Collect. Io. And. Innoc. Anch. Host. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.*246. Alagona *in compend. iur. Can. pag.*84. remissiuè Ximen. *in concord p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. l.*1 *tit.*5. *cap.*3.

2 *Reuerentiam exhibendam.*] Notatur ad hoc quod honor & reuerentia senioribus exhibenda est, vt per
3 Tiraq. *de iure primog. præfat. n* 85. *cum seq.* Senes enim præferuntur iunioribus, Guillelm. *in c. Raynutius, verb. in extremis, n.*6. Menoch. *cons* 126. *n* 22. *&* 26. Illustr. D. Roder. à Cunha *in com. ad c.*5 *n* 3. *dist* 61. *& ad c* 8. *n* 3. *ead. dist.* Et plus valet vmbra senis, quàm ensis iuuenis, Auiles *in proœmio ad capita Prætorum, num.* 18. *pag* 17.

4 *Vt in eo puniantur in quo peccauerunt.*] Vide Bart. Peret. *in extrauag ambitiosæ, de rebus Ecclesiæ non alienandis, verbo, illis exceptis.*

5 *Carere propria.*] Notatur ad hoc quod per translationem Prælati ad aliam Ecclesiam vacat prima, vt per Rebuff. *in praxi tit. requisita ad collationem, n* 5. Gonz. *ad reg.*8. *Cancel gloss.*15.*n.*48. & latiùs *ad c.*1. *num.*5. *suprà hoc tit.*

6 In gloss. *Antiquitas*, ibi, *& antiquitas veneranda est.* Vide quæ ego ipse *de offic. & potest. Episc p.*1.*tit.*3.*c.*8.*in princ.* Omne enim per antiquitatem fit nobilius, *l.*1.*ff. de albo scrib. l* 1.*C vt dignit. ordo seru l. honores, C. de decurion. lib.*10. Cassan. *in catal. gloriæ mundi p.*4. *consid.*35. Valdes. *de dignitate Regum Regnorúmque Hispaniæ, c.*5. *num.*3.

7 In ead. gloss. ibi, *Mos enim retinendus est fidelissimæ vetustatis.* Notatur ad hoc quod antiquorum consuetudo, & mos seruandus est, vt per Tiraq. *de iure primog. in præfat. n.*190.

SVMMARIVM.

1 *Papa solus potest transferre Episcopos; & indulgentia per eum super tali translatione concessa ad literam seruanda est.*
2 *Papa est Vicarius Christi.*
3 *Papa est successor Petri.*
4 *Priuilegiorum tenor ad vnguem seruandus.*

Cap. Licèt in tantùm. IV. & fin.

PApa solus potest transferre Episcopos, & Episcopus cui indulgetur vt possit transferre ad maiorem dignitatem, non potest transire ad æqualem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bald. Bellam. Io. And. Innoc. Imol. Anan. Butr. Panorm. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 246. Alagona *in compend Iuris Can. pag* 85. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord p* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3 *Decret. lib.*1. *tit.*5.*c.*4. 1

Et Vicarius Iesu Christi] Notatur ad hoc quod Papa est Vicarius Christi, vt per Host. *in proœmio Decret. n.*3. *& in c literas*, etiam *n.*3 *suprà de rescriptis*, Flamin *de resig. l.*9.*q.*7.*n.*6 Paul. Fusc. *de visitat. l.*1.*c.*2.*n.*2 Medic. *de legibus p.* .*q.*8.*n* 3 Rodoan. *de spoliat. Ecclesiast. q* 7.§. *his præsuppositis n.*56. Cordub. *in quæstionario Theologico l.*4. *q.*1 *propos* 8. Melch. Can. *de locis Theol. l.*6.*c.*1. *vers.* 11. nouissimè Sebast. Cæsar. *in sua relect. de Ecclesiastica hierarchia d.*1.§.1 *per tot.* vbi latè ostendit Rom. Pont. dignitatem, ac potestatem à Christo Domino in omnes suos Vicarios deriuatam, & ideo Consistorium atque Tribunal Christi & Pontificis censetur vnum, & idem in specie, Host. *in c. quando, hoc tit.* Abb. *hic n.*9. Troil. Maluel. *de canoniz. Sanctor. dub.*2.*n* 10. *de benefic. p* 3 *q.*8.*n.*26. Cast. *cons.*414. *sub n.*1. *vers. his præsuppositis*, Paris. *cons.*5.*n.*26. *& cons.*68.*n.*162.*l.*1. Menoch. *cons.*51. *n* 13. *l.*1. Barbat. *de præstantia Card. p.*1. *q.*2. *num.*3. *& q.*8.*n* 5. Pelag. *de planctu Ecclesiæ art.*29. Alban. *de potest. Papæ p* 1.*n.*54. Conrad. *in templo omnium iudic. l.*2.*c.*1 *in verbo consistorium fol.*131. Nau. *in c nouit. de iudic. notab.*4. *n.*12. refert alios. Cened. *ad Decretum collect.* 47. *n.*3. Anton. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. l.*9.*c* 2.*n* 11. tetigi ego ipse *de offic. & potest. Episcopi p.*3. *alleg.*54.*n* 47. secundùm Lugdunen. impress. Ex quibus infertur hæresim sentire qui à sententia Papæ ad Christum appellat, quasi Papam non esse Christi vicarium, nec cum eo idem tribunal habere credat, sicuti resoluunt Palat. Rub. *de iure obeent. Regni Nauarræ p.*2. §. 4. *in princ.* August. Ancona *de potest. Papæ q* 6. *art.*3. Iacobat. *de concil. l.* 10. *art.*1. 2

Successor est Petri.] Vide Abb. *in c per venerabilem, n* 29. *qui filij sint legitimi*, Flamin. *d. q.*7.*n.*7. Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erect. c.*5. *num.*14. 3

Tenor illius indulgentiæ.] Notatur ad hoc quod tenor privilegiorum ad vnguem seruandus est, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n.*8. & dicam infrà *ad c. porrò, de priuileg.* 4

De Auctoritate & vsu pallij.

Tit. VIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Panorm. Anan. Bald. Butr. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum*, Petr. de Rendina *in compend. Iuris Canonici*, Martin. Mesnartius *in epitome Decretalium*, *fol.* 14. Gullelm. Durand. Speculat. *in breuiario aureo iuris Canon.* Dani. Venator. *in Analysi methodica iuris Pontific. pag.* 50. Gofred. & Host. *in sum. huius tit.* Alexand. Callan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Carthol. Carthagen. *in exposit. titulorum iur. Can.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summa Decret.* omnes *sub hoc tit.* & Andreas Vallensis *in suis comment. supra Decretal.*

De pallio, eiusque etymologia, ac significatione, & an pallium, seu pallium sit dicendum, vide Durand. *in rationali diuinorum, l.* 3. *c.* 17. *& in speculo iuris, l.* 4. Conrad. Brun. *de ceremoniis, l.* 3. *c.* 4. *ad finem*, Polyd. Virgil. *de inuentoribus rerum, l.* 12. *c.* 12. Steph. Duran. *de ritibus Ecclesiæ, l.* 2. *c.* 9. *n.* 41. *cum seqq.* Petr. Greg. *Syntagm. iuris, l.* 15. *c.* 9. *n.* 6. *cum seqq.* Læli. Zechi. *de republ. Ecclesiast. tit. de statu Illust. Patriarcharum à n.* 5. Lancell. *in inst. Canon. tit.* 11. Fr. Bernard. de Britto *in chronica Ordinis Cisterciensis, l.* 4. *c.* 24. *pag.* 255. Fr. Hieron. Roman. *l.* 3. *de Republ. Christiana, c.* 6. *fol.* 195. Card. Cæsar. Baron. *annalium Ecclesiæ, tom.* 2. *anno Christi* 216. *pag.* 26. *& tom.* 3. *anno Christi* 336. *vers.* 63. *incip. quod vero ad pallium.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erect. cap.* 13. *à num.* 27. Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 34. Mar. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiepisc. Neapol. cap.* 70. *n.* 19. optimè Guido Pancirol. *in thesauro variarum lectionum, l.* 1. *cap.* 20.

SVMMARIVM

1 *Archiepiscopus intra quamlibet Ecclesiam suæ Prouinciæ pallio vti potest, sed extra non.*

2 *Archiepiscopus solummodo intra suam Prouinciam pallio vti potest.*

3 *Dictio, intra, includit locum, vel sua extrema.*

Cap. Cùm super. I. *Clem. III.*

1 ARchiepiscopus potest vti pallio intra quamlibet Ecclesiam Prouinciæ sibi commissæ, non tamen extra Ecclesiam, vnde in processione extra Ecclesiam illo vti non posset. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 147. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 85. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 1.

2 Hanc eandem conclusion. ex hoc text. desumunt Durand. *in rationali diuinorum, lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 12. Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas vers.* 32. *auctoritas est, pag.* 82. Zerol. *in prax. Episcopal. p.* 1. *verbo, Archiepiscopus*, §. 7. Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 34. *q.* 7. Mar. Ant. Genuens. *in praxi Curiæ Archiepisc. Neapol. c.* 70. *n.* 18.

Intra.] Hæc dictio includit locum, vel sua extrema, 3
vt in iuribus citatis ab Octau. Vulpel. *de præpositionum, seu aduerbiorum significat. in dict. intra, pag.* 48. Rebuff. *in comment. ad l.* 131. *ff. de verb. signif. pag.* 505. Card. Mant. *de tacitis, & ambig. convent. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 9. quos refero ego ipse *in meis remiss. de dictionibus & clausulis, dictione* 149. *n.* 1. aliàs *in tract. de dict. vsufruct. dict.* 174. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum accommodare non potest.*

2 *Metropolitanus vnus non potest cum alterius pallio sepeliri.*

3 *Palliatus ad aliam Ecclesiam translatus cum pallio secundo loco sibi concesso sepelitur.*

4 *Archiepiscopus pallium suum alteri accommodare non potest vt illo vtatur.*

Cap. Ad hoc. II.

ARchiepiscopus non potest alteri Archiepiscopo 1
pallium accommodare, quia pallium personam non transit, & cum eadem debet sepeliri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Host. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Butr. Bald. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 248. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 85. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 4. *c.* 1.

Sepeliri.] Notatur ad hoc quod vnus Metropolitanus 2
non potest cum alterius pallio sepeliri, vt per Quarant. *in sum. Bull. verbo, Archiepiscopi auctoritas, vers.* 32. *auctoritas*, Durand. *in rationali diuinorum, l.* 3. *c.* 17. *n.* 12. vbi
etiam dicit quod palliatos ad aliam Ecclesiam transla- 3
tus cum pallio secundo loco sibi concesso sepelitur, quod etiam dicit Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 34. *q.* 8.

Vnde sequitur non posse Archiepiscopum pallium 4
suum alteri accommodare, vt illo vtatur, vide Durand. *in ration. diuin. lib.* 3. *c.* 7. *n.* 11. Syluest. *in sum. verbo pallium ad fin.* Quarant. *d. vers.* 32. *auctoritas* Azor. *d. c.* 34. *q.* 8 poterit tamen accommodare pallium vt videatur, secundùm Lancel. *instit. Can. lib.* 1. *tit. de pallij ration. vers. commodare.*

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopale nomen, & plenitudo Pontificalis officij per pallium transfertur.*

2 *Archiepiscopus ante pallium acceptum non sortitur nomen Archiepiscopi.*

3 *Pontificalis officij plenitudo continetur in pallio Archiepiscopi.*

4 *Archiepiscopus non potest sine pallio ea munera obire, quæ sunt potestatis Ordinis, vel iurisdictionis.*

5 *Diligere nos potius teremur, quàm oleum.*

Cap. Nisi specialis. III. *Innoc. III.*

ARchiepiscopi nomen, & plenitudo Pontificalis officij in susceptione pallij sumitur. Item 1
Cardinalis Legatos non potest dare licentiam Episcopis transeundi ad alias Ecclesias. Item Papa debet tueri potius dignitatem Sedis Apost. quam priuatam alicuius. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect.

Collect. Anch. Bald. Bellam. Host. Io. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panor. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont. pag.* 148. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 85. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2 refertur ab Ant. Aug. *coll.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 7 *c.* 1.

2 Collige ex text. Archiepiscopum, quia Pontificalis officij plenitudo confertur per pallium, licèt sit consecratus ante pallium acceptum, non sortiri nomen Archiepiscopi, vt per Stephan. Quarantam *in summa Bullarij, verbo Archiepiscopi auctoritas, vers.* 32. *auctoritas.*

3 *In quo Pontificalis officij plenitudo*, &c.] Notatur ad hoc quod in pallio Archiepiscopi continetur plenitudo Pontificalis officij, vt per Durand. *in rationali diuin. lib.* 3. *c.* 17. *num.* 11. Stephan. Durand. *de ritibus Ecclesiæ lib.* 2. *c.* 9. *numero* 45. Henriq. *in summa lib.* 9. *c.* 30 §. 4.

4 *Priusquam à nobis pallium suscepisses.*] Notatur ad hoc quod Archiepiscopus non potest sine pallio ea munera obire, quæ sunt potestatis ordinis, vel iurisdictionis, & inde sequitur non posse se Archiepiscopum nominare, nec conuocare Concilium, nec Chrisma conficere, nec dedicare Basilicas, ordinare clericos, & Episcopos consecrare, vt per Azor. *instit. mor. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 34. *q.* 5. vbi *q.* 6. quærit, an si Archiepiscopus faciat ea, quæ sibi proueniunt ex pallio, absque illo valida & firma sint, & ita respondent sub distinctione: vel enim ante pallium acceptum, Episcopus consecratus erat, vel non; in primo casu rata, & firma manent, quæ fecit circa potestatem Ordinis, & Chrismatis, &c. sed tamen peccat contra Canones, & iura; si verò non fuerit consecratus, inania, & frustratoria opera exercet, refert Illustr. D. meus Roder. à Cunha *in com. ad c. non solùm* 7. *dist* 100. qui *in com. ad c. pallium* 10. *ead. dist n.* 2. disputat ad partes vtrùm qui semel habuit pallium vnius Archiepiscopatus, si ab illo ad alium transferatur, iterùmque redeat ad priorem, indigeat nouo pallio, vel primum sufficiat? & *ibid. n.* 4. disserit vtrùm Archiepiscopus qui sponte sua suo se Episcopatu abdicauit, si iterum ad eandé Ecclesiam eligatur alio indigeat pallio, & *ibid. n.* 5. affirmat posse Archiepiscopum si detur euentus in quo ille suum perdat pallium à Pontifice acceptum, vel casu igne comburatur, absque eo munera Pontificalia exercere.

5 In gloss. *Eligemus*, ibi, *potius tenemur non magis diligere, quam alium* Vide Card. Tusch. *tom.* 1 *lit C. concl.* 220. *a n.* 5. vbi dicit quod vnusquisque ex ordinata charitate magis tenetur se amare in vngue pedis, quàm aduersarium in vertice capitis Vnde dolo facere non videtur qui se plus altero diligit, Crau. *cons.* 80. *num.* 18.

S V M M A R I V M.

1 *Papa semper & vbique vtitur pallio, alij in Ecclesiis suis, & certis tantùm diebus.*
2 *Papa semper, & vbique pallio vti potest.*
3 *Episcopus de omnibus Ecclesiis in ipsius territorio constitutis disponendi habet auctoritatem.*
4 *Pallium sub qua forma verborum tradatur, remissiuè.*
5 *Archiepiscopi pallio quibus diebus vti possint, remissiuè.*

Cap. Ad honorem. IV.

1 PApa solus vtitur pallio semper, & vbique, quia habet plenitudinem potestatis, alij non; nisi in Ecclesia, in qua habent iurisdictionem Ecclesiasticam ex certis diebus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Host. Bald. Butr. Viuian. *in rationali primi libro Iuris Pontif. pag.* 248. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 50. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 7. *cap.* 2.

Collige ex text. quod Sum. Pont. semper & vbique pallio vti potest, quia plenitudo potestatis super omnes Ecclesias ei soli competit in vniuersum Orbem, vt per Henriq. *in sum. l.* 10. *c.* 3. *in princ.* Moscon. *de maiest. militantis Ecclesiæ p.* 1 *l.* 1. *c.* 8. *pag.* 235. 2

Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, &c.] Notatur ad hoc quod Episcopus de omnibus Ecclesiis in ipsius territorio constitutis disponendi habet auctoritatem, tanquam vocatus à Sum. Pont in partem sollicitudinis, vt per Valer. Regin. *in praxi fori pen. l.* 42. *tr.* 3. *num.* 259. 3

In gloss. *Ad honorem*, ibi, *sub hac forma verborum traditur pallium.* Vide Azor. *instit. moral. p.* 2. *l.* 3. *c.* 34. *quæst.* 2. 4

In ead. gloss. ibi, *& hi sunt natiuitas Domini*, &c. Quibus diebus Archiepiscopi pallio vti possint, vide Durand. *in rationali diuinorum, l.* 3. *c.* 17 *n.* 13. Azor. *d c* 34. *q.* 2. *vers. quæres quænam*, & alios citatos *ad c cùm sis* 6 *n.* 3. *infra hoc tit.* 5

S V M M A R I V M.

1 *Archiepiscopus extra suam Prouinciam pallio vti non potest, etiamsi non habeat consuetudo.*
2 *Priuilegia Principum, dum tangunt iura concedentis, debent latissimè interpretari, secus quando respiciunt damnum, vel præiudicium tertij.*
3 *Impedimenta duo vbi sunt non sufficit cessare in illis vnum, vt dispositio.*

Cap. Ex tuarum. V.

COnsuetudo non potest facere, vt extra suam diœcesim quis vtatur pallio, nisi de licentia Papæ, & consensu Ordinariorum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anchar. Bellam. Ioann. Andr. Innocent. Imol. Anania, Panorm. Host. Bald. Butr. Compostel. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 249. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 66. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. l* 1. *tit.* 7. *cap.* 3. 1

Nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, &c.] Notatur ad hoc quod priuilegia Principum dum tangunt iura concedentium, debent latissimè interpretari, secus verò quando respiciunt damnum vel præiudicium tertij, vt per Hyppol. *sing.* 483. 2

Notatur ad hoc quod vbi duo impedimenta, vel requisita sunt, non sufficit cessare in illis vnum vt dispositio cesset, Palat. *in repet. c. per vestras not.* 3. §. 20. *n.* 6. *vers. sic ergo.* Nam vbi sunt duo impedimenta quempiam repellentia, si vnum illorum sublatum sit, alterum autem supersit, hoc æquè illum repellet ac si ambo subsisterent, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa limit.* 22. *num.* 8. 3

S V M M A R I V M.

1 *Archiepiscopus vbique in sua diœcesi solemniter celebrans, potest vti pallio*

2 *Archi*

2 *Archiepiscopi in aliena Prouincia pallio vti non possunt*

3 *Dies solemnes, quibus Archiepiscopi pallio vti possunt, qui sint referuntur.*

Cap. Cùm sis. VI.

1 ARchiepiscopus Missam celebrans in qualibet Ecclesia suæ Prouinciæ permissis diebus pallio vti potest. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panor. Butr. Bald. Viu. *in ration primi libri iur Pont. pag.* 190. Alagon. *in compen. iur. Can. pag.* 86. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 4. *Decret. lib.* 1 *tit.* 4. *c.* 1.

2 *Vbicumque fuerit.*] Hinc aliqui deducunt Archiepiscopos etiam in aliena Prouincia vti posse pallio de consensu eius, ad cuius Prouinciam declinat, iuxta text. *in c. ex tuarum, in fine suprà hoc tit.* Verùm ille text. repugnat si aduertas procedere supposito speciali priuilegio. Quare cum glossa in præsenti, quam sequuntur Doctores communiter ibi, teste Ruzeo *de praeminentia Archiepiscop. dignitatis, priuil.* 21. *vers. sed tamen*, dico quod verba generalia, *vbicumque fueris*, restringuntur ad terminos habiles, scilicet intra Prouinciam, iuxta doctrinam *glos.* 1. *l.* 1. *C. de sacros. Eccl. & gl. vlt. in c.* 1. *de const.*

3 *Diebus solemnibus*] Qui sint isti dies solemnes, quibus Archiepiscopi pallio vti possunt, referunt Duran. *in rationali diuinorum, l.* 3. *c.* 17. *n.* 13. Azor. *inst. mor. p.* 2. *l.* 3. *c.* 34 *q.* 2. *vers. quares quinam.* Moscon. *de maiest. milit. Eccles. p.* 1. *l* 1. *c.* 8. *pag.* 236. *lit. B* Fr. Emman. *q. Reg. tom.* 4. *praxis crim. tit.* 4. *de visit. c.* 14. *n.* 10 Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo Archiepiscopus* §. 2. Illustr. D. meus Roder. à Cunh. *in com. ad c. pallium* 6. *n.* 1. *dist.* 100.

Illud demum scire te volumus quòd licèt Pallium sit proprium insigne Papæ, Metropolitanorum, Patriarcharum & Primatum, vt obseruant Azor. *d. c.* 34. *in princ* Moscon. *vbi suprà pag.* 234. *ad fin* tamen aliqui Episcopi ex particulari Papæ indulgentia Pallio vtuntur, & sunt videlicet Ostiensis, quia papam consecrat, & eo vtitur ex institutione Marci Papæ, Papiensis in Lombardia, Lucensis in Tuscia, Bambergensis in Germania, Quinqueecclesiensis in Vngaria, vt referunt Cæremon. Roman. *l.* 1 *c* 8. *vers. debent*, Durand. *d. c.* 17 *numero* 13. *ad fin.* Moscon. *d. c.* 8. *pag* 216. *litera G.* Stephan. Durant. *de ritib. Eccles. l.* 2. *c* 9 *n.* 43.

De Renuntiatione.

Tit. IX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubricam scribentes.*

2 *Renuntiationis materiam qui Doctores tractent, citantur.*

3 Renuntiare *aliquando sumitur pro eo quod est referre, seu nuntiare. frequentius tamen accipitur pro repudiare, resignare, vel cedere.*

4 *Renuntiatio definitur vt sit spontanea iuris proprij dimissio, vel melius vt sit spontanea beneficij dimissio à superiore admissa.*

5 *Dimissio comprehendit quemcunque actum per quem quis à se ius proprium abdicat.*

6 *Cedere propriè dicitur qui dimittit ius ad rem, quod habet in beneficio.*

7 *Renuntiare, cedere, & resignare inter se confunduntur, & vnum pro alio passim accipitur.*

8 *Renuntiatio beneficiorum duplex est, & tacita & expressa.*

9 *Renuntiatio tacita dicitur quæ à iure absque aliqua verborum expressione fieri intelligitur.*

10 *Renuntiatio expressa est illa, quæ resignante verbo, aut scripto iuxta formam à iure præscriptam celebratur.*

11 *Renuntiatio duplex est, altera simplex & pura, quæ ex mera liberalitate absque vllo pacto, & conuentione fit, altera vero conditionalis, quæ in fauorem certæ personæ, vel sub aliqua conditione celebratur.*

12 *Renuntiatio simplex & pura à iure recepta est, & coram diœcesano Episcopo fieri potest.*

13 *Renuntiatio conditionalis à iure reprobata est, de stylo tamen curia à Rom. Pont. admittitur.*

SVPER hanc rubric. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Butr. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 16. *verso*, Bernard. Compostel. *in breuiario iuris Canonici*, Martin. Mesnartius *in epitome Decretalium*, Guillelm. Durand. Speculat. *in breuiario aureo iuris Canonici.* Daniel. Venator. *in Analysi methodica iuris Pontificij*, Goffred. & Host *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Lancelot. *in institut. Canonic.* Barthol. Carthagen. *in exposit. titulorum iuris Canon* Zipæ *in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat pag.* 18. Canis. *in summa iuris Canonici.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.* & Andreas Vallensis *in suis com. supra Decret.* 1

2 De renuntiatione beneficiorum ex professo tractatum edidit Flamin. Parisius, & incidenter in suis operibus de ea tractarunt, Turzan. Villalob. Soar. & alij *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 1. *tit.* 5. Nau. *tom.* 1. *cons. sub hoc tit* vbi 12. consilia ponit, Sayr. *in floribus decis. sub eod.* Azor. *institut. moral. part.* 2. *lib* 7. *cap.* 19. Rebuff. *in praxi benefic. tit. de renuntiatione*, Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Beneficiorum resignationes*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 317. *cum seqq.* Nicol. Garcia *de benefic. part.* 11. *cap.* 3. *cum seqq.* Et de renuntiationibus in generali egerunt Petr. Galleratus, & Hubert. Giphanius, & de renuntiationibus iuris Iacob. Butrig. *tom.* 6. *tract. Doctorum part.* 1. *fol.* 404 & de renuntiationibus filiarum Bartholom. Musculus, & de renuntiationibus variorum iurium Andr. Dalnerius, & de renuntiandi recepto more, modóque Henric. Bræulæus. De permutationibus verò beneficiorum tractatus ediderunt, Ægid. Bellamer. Federic. de Senis, Petr. Andr. Gam. Petr. de Vbaldis, omnes *tom.* 15. *part.* 1. *tractatuum. Doctor*, & nouè Ioan. à Cochier.

3 *Renuntiare* apud Iurisconsultos, & linguæ latinæ professores variè significat, aliquando enim sumitur pro eo quod est referre, seu nuntiare, vt *in l.* 1. *in princ. ff. si mensor. falsum mod. dix.* vnde reuelantes secreta Regis renuntiatores appellantur à Iurisconsultis *in l. si quis aliquid ff. de pœn.* notat Alciat. *in l. detestatio ff. de verb. sign.* frequentius tamen accipitur pro repudiare

repudiare, resignare, vel cedere, vt colligitur ex *l. 2. ff. de diuort. l. 1. C. de sponsal. cap ex parte, de cler. agrot. cap. susceptum, in fine, de rescript. in 6.* tradunt Othoman. *de verb. signific. verbo renuntiare*, Thesaur. *verbo renuntiatio, à princip.*

4 Definitur autem communiter renuntiatio, vt sit
sponta nea iuris proprij dimissio, secundùm Host. *in*
sum tit. de pactis, §. 1. num 6. Petr. Gregor. *syntagm. iuris,*
lib. 17. cap. 57. num. 13. Sebastian. Medic. *de definit. def 96.*
& est communis ex Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 1.*
quæst 1 num. 40. quam tamen meritò reprobat ex eo
quod solum conuenit renuntiationi in genere, non
autem renuntiationi beneficiorum in specie, de qua
præcipuè agitur *in hoc tit.* Expressa igitur renuntiatio,
de qua tantùm agitur in præsenti, definiri potest vt sit
5 legitima beneficij dimissio à Superiore admissa. Loco
generis ponitur, *demissio*, complectitur namque quem-
cumque actum per quem quis à se ius proprium abdi-
cat, vt colligitur ex Mandos. *in reg. de infirmis quæst. 13.*
num. 8. Petr. Gregor. *d. cap 17. num. 14.* quo sæpius in
hac materia vtuntur Pontifices, vt colligitur ex *cap. si*
beneficia, de prebend. in 6. Extrauag. execrabilis Ioan. XXII.
eod tit. reliquæ verò particulæ loco differentiarum po-
nuntur. Dixi, *legitima*, ad excludendas renuntiationes
à iure reprobatas, qualis est illa in qua dolus interue-
nit, illa etiam quæ de alieno beneficio, aut coram in-
feriori Ordinario sine legitima causa celebratur, tales
namque renuntiationes nullius sunt momenti, vt
colligitur ex text. *in cap. super hoc, infr. hoc tit. & in cap.*
ad audientiam, de his quæ vi, & in cap. dilectus, in fine de
6 *prebend.* Dixi, *beneficij*, quia ad veram & propriam
renuntiationem oportet vt resignans habeat ius in re,
non autem ius ad rem, talis namque iuris demissio
cessio potius, quàm renuntiatio dici potest si ad ve-
ram & propriam verbi significationem attendamus,
vt post Mandos. *de signatura gratia, verbo cessiones*, tradit
7 Petr. Gregor. *d. cap. 17. n. 21.* non negamus tamen verba
hæc, *renuntiare, cedere, & resignare*, inter se confundi,
& vnum pro alio passim accipi, vt notat Flamin. *d.*
lib. 1 q. 1. n. 70. Addidi, *à Superiore admissa*, vt ostende-
rem de substantia renuntiationis esse quod à Superiore
admittatur, vt notant Doctores *in cap. admonet infr.*
hoc tit. Rebuff. *in reg de infirmis gloss. 12. n. 1.* Menoch.
remed. 1. recuper. num. 374. Nauar. *in cap. accepta opposit. 7.*
num. 18.

8 Renuntiatio beneficiorum duplex est, tacita, &
expressa; tacita dicitur illa, quæ à iure absque aliqua
verborum expressione fieri intelligitur, vt docent
Rebuff. *in praxi benefic. tit. de tacita renunt. n 1.* Flamin.
9 Paris. *d. lib 1. quæst. 1. num 9. & à num. 16* quibus in locis
aliqua adducit tacitæ renuntiationis exempla, & ponit
in eo, qui in minoribus Ordinibus constitutus matri-
monium contraxit cùm videatur renunciare beneficio
quod ante matrimonium habebat cùm exerceat actum
clericatui omnino contrarium, vt colligitur ex *cap. 1.*
& ex cap. quod à te, de cleric. coniug. Aliud exemplum
ponit in eo, qui consequitur pacificam possessionem
secundi beneficij incompatibilis cum priore, quia
eo ipso priori renunciasse videtur, iuxta *cap de multa,*
de prebend. Extrauag. execrabilis XXII. §. quod vero eod.
tit. Sed his & aliis tacitæ renuntiationis exemplis re-
iectis describi potest tacita renuntiatio, vt sit illa,
quæ non ex verbis, sed ex actu aliquo ad renuntian-
dum accommodato à iure inducitur, potest proponi
exemplum in casu *cap. transmissa, infr. hoc tit.* quia scili-
cet clericus bona, quæ Ecclesiæ suæ donauerit, ite-
rum repetit, quia ex tali repetitione colligitur præ-
dictam Ecclesiam voluisse dimittere. Potest etiam
poni exemplum tacitæ renuntiationis in casu *cap. ex*
ore, de his, quæ fiunt à maiori, vbi litigans super qui-
dam Præpositura ex eo quòd collitiganti suò reueren-
tiam exhibuit, iuri suo renuntiasse creditur; imo su-
perior non contradicens tacitè etiam renuntiationem
admisisse creditur, quia vtroque casu ex parte benefi-
ciarij interuenit factum ad renuntiandum ordinatum;
ex quo lex talem præsumptionem elicere potuit, &
ideo si in terminis horum iurium partis protestatio
interuenisset, cessabit omnis renuntiationis præ-
sumptio.

Expressa autem renuntiatio est illa, quæ à resignan- 10
te verbo, aut scripto iuxta formam à iure præscriptam
celebratur. Hæc verò duplex, altera simplex & pura, 11
quæ ex mera liberalitate absque vllo pacto & conuen-
tione fit: altera verò conditionalis, quæ in fauorem
certæ personæ; vel sub aliqua conditione celebratur,
meminit vtriusque Rebuff. *in praxi tit. de expressa re-*
nunt. ex num. 1. Paris. *consil. 19. lib. 2.* Dec. & alij *in cap. ex*
parte, il 1. de offic. deleg. Nau. *in man. cap. 23. num. 107.*
Mascard. *de probat. concl. 1395. num. 10.* licèt Put. & alij,
quos refert & sequitur Flamin. *d. l. 1. quæst. 2. num 3.* exi-
stiment renuntiationem conditionalem à nostris Pon-
tificibus etiam tempore Clementinarum fuisse in-
cognitam, falluntur tamen, quia renuntiatio, quæ
fit ex causa permutationis, conditionalis est, vt re-
soluit Felin. *in c. cùm venerabilis, de except.* Petr. Gregor.
d cap. 17. n. 31. Hieron. Gabr. *cons. 199. lib. 2.* Flamin. *d.*
lib. 1 quæst 2. n. 14. & tamen constat beneficiorum per-
mutationes in iure quasi passim admitti, vt constat ex
c. vnic. de rerum permut. lib 6. Clem 1. eod. tit. igitur con-
ditionalis resignatio à nostris Pontificibus cognita
fuit.

Inter vtramque verò renuntiationis speciem illa 12
principalis est differentia quod simplex & pura re-
nuntiatio à iure recepta est, & coram diœcesano
Episcopo fieri potest, vt colligitur ex *toto hoc tit. de re-*
nuntiat. & docent Rebuff. *in praxi tit de pura resign à n. 1.*
Rip. *in cap. cùm M num 23. de constit.* Renuntiatio verò 13
conditionalis à iure reprobata erat, iuxta gloss. *verbo*
dimittere in d. cap ex parte, il 1. de offic deleg. praxis ta-
men styli Romanæ Curiæ à multis sæculis obserua-
ti obtinuit vt hæc conditionalis renuntiatio à Ro-
mano Pont. admittatur, cuius meminit Gloss. *in*
pragm. sanct. tit. de annatis, in gloss. verbo simplicis, Rebuf.
in d. praxi tit. de renuntiat. expressa, Mandos. *de signatura*
gratia tit. de regressu vers. notandum, Nau. *d. cap. 23. n. 107.*
vers. ad decimum: non sic dicendum in Episcopo, Le-
gato, Nuncio, vel quocumque alio inferiori Prælato,
qui conditionales renuntiationes tanquam simonia-
cas admittere non potest, vt post Abb. & alios *in d.*
cap. ex parte, il 1. ff. de offic. deleg. tradunt Redoan. *de*
simon. part. 2. cap. 10. ex num. 1. Couarru. *lib. 1. variar. c. 55*
num. 3.

SVMMARIVM.

1 *Episcopo qui propter senectutem vult cedere, non datur licentia cedendi si necessarius, vel vtilis sit Ecclesia sua.*
2 *Episcopatui potest renuntiari.*
3 *Senectus, quæ non impendit in totum exequutionem officij Pastoralis, non prabet iustam causam resignandi Episcopatum.*
4 *Infirmitas plerumque prodest.*

Cap Literas. I. *Alex. III.*

1 EPiscopus licèt sit senex, & se sufficientem consideret, si tamen est vtilis Ecclesiæ, non datur ei licentia cedendi Ecclesiam personæ incognitæ, satius est enim sub vmbra sui nominis gubernari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Coll. ct. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Anch. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 252. Alagona *in compend iur. Canon. pag.* 87. remissiue Ximen. *in concord. p.* 1. & 2 refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 5. *c.* 2.

2 Collige ex text.] Episcopatui posse renuntiari, vt ex Put. tradit. Flamin. Paris. *de resign. lib.* 2. *q* 1 *n.* 53.

3 *Maximè quia in se viget.*] Notatur ad hoc quod senectus, quæ non impendit in totum exequutionem officij Pastoralis, non præbet iustam causam resignandi Episcopatum, vt per Flamin. *lib.* 5. *q.* 1. *n.* 51 vbi *n.* 52. cum Abb. *hic notab.* 1. *sub n.* 1. & Butr. etiam *not.* 1. *sub n.* 7. dicit quod si senex est vtilis & necessarius Ecclesiæ, & adest periculum in mutatione, senectus non est sufficiens causa cedendi.

4 *Sed vrgente deorsum*, &c.] Notatur ad hoc quòd infirmitas plerumque prodest, quia vrgente deorsum conditione corporea sernor spiritus in sublimiora conscendit, vt per Paul. Fusc. *lit. I. sing.* 19. Guillelm. Benedict. *in c. Raynutius, de testam. verbo mortuo itaque testatore, il* 1. *ex n.* 9. *in fine*, homo enim in infirmitate constitutus recognoscit peccatum suum, gloss. *in c. potest fieri, de pœnit. dist.* 1. cùm corporis infirmitas nonnunquam ex peccato proueniat, *c. cùm infirmitas, de pœnit. & remiss.* Mich. Auiñon. *de vnitate ouilis, & pastoris c.* 23. *n.* 1. *in fine*, Seln. *de benefic. p.* 1. *q.* 5. *n.* 122. Fusc. *de visitat. lib.* 2. *c.* 39. *n.* 10. Azeued. *l.* 5. *ex n.* 2. *tit.* 1. *l.* 1. *noua recop.* imo & mors aliquando citiùs veniat propter peccatum, gloss. *verb. decedat, in cap qua fronte, de appellat.* Neuiz. *in sylua nupt. lib.* 4. *num* 94. *vers. propterea*, Sebast. Medic. *in tract. mors omnia soluit p.* 1. *n.* 172.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium qui abiurat, licitè potest illud (si denuo eligantur) obtinere.*
2 *Renuntians beneficio potest ad illud denuò eligi, vel admitti ex alia titulo superueniente.*
3 *Remittens ius futurum censetur solum remittere illud quod habet causam de præsenti.*
4 *Præseruatio stalli in choro, & loci in Capitulo licita est in resignatione.*
5 *Beneficium post resignationem potest quis habere sine noua collatione cum simplici inuestitura facta ab habente potestatem conferendi.*
6 *Renuntiatio iurata non trahitur ad ius superueniens, vel futurum.*
7 *Iuramentum non extenditur ad actus non cogitatos, & futuros.*
8 *Iuramentum scholaris de non doctorando se alibi, quàm Bononiæ, intelligitur rebus sic stantibus.*

Cap. Cùm inter. II.

1 BEneficio qui renuntiat iurando non repetiturum, si deinde auctoritate Papæ eligitur à maiori parte, potest beneficium retinere, quia iuramentum non impedit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panor. Bald. Butr. Compostel. Vin. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 252. Alagona *in compendia iuris Canonici, pag.* 87. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Ant. Augnst. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit* 5. *c* 3.

Collige ex text. exclusum à beneficio propter eius 2
renuntiationem posse ad illud denuo eligi, vel admitti
ex alio titulo superueniente, vt per Palat. *in repet. rubr.*
de donation inter virum, §. 67 *num.* 18. Flamin. *de resignat.*
lib. 1. *q.* 13. *n.* 45. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.*
lib. 30. *tract.* 3. *num.* 337. Franc. Molin. *de ritu nuptiarum,*
lib. 1. *q.* 94. *num.* 6. nam remittens ius futurum censetur 3
remittere solum illud, quod haber causam de præsenti tantùm, non aliud, *l. quod seruus, ff. de condict. ob causam*, vbi Bart. Bald. Alex. & Ias. idem Bart. *in l. qui Romæ* § *duo fratres, ff. de verbor. obligat. & in l.* 1. vbi Ripa *n.* 16. Zuchar. *num.* 159. *C. de pactis*, Surd. *cons.* 15. *n* 28. & *cons* 308 *n* 30.

Scilicet stallo in choro, &c.] Notatur ad hoc quod in 4
resignatione licita est reseruatio stalli in choro, & loci in Capitulo, vt per Abb. *hic num.* 1. & *seq.* Roman. *cons.* 482. *num* 2. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 3. *q.* 11. *art.* 8 *n.* 1. Saruen. *de public. resign. q* 2. & *de annalis, q.* 60. Mandos. *q.* 50. quos refert, & sequitur Flamin. *lib.* 6. *q.* 1. *n.* 12.

Inuestitum.] Notatur ad hoc quod post renuntiatio- 5
nem quis potest habere beneficium sine noua collatione cum simplici inuestitura facta ab habente potestatem conferendi, vt per Rebuff. *de pacificis possess. num.* 152.

Non enim videtur, &c.] Notatur ad hoc quod re- 6
nuntiatio iurata non trahitur ad ius superueniens, vel
futurum, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, in præfat.*
n. 149. Iuramentum enim non extenditur ad actus non 7
cogitatos, & futuros, vt per Tiraq. *vbi proximè*, *n* 166. Ias. *in l quod seruus, num.* 11. & 12. *ff. de condict. ob causam.* Hyppol. *in l.* 1 § *fin ff. de q.* Guttier. *de iuram. confirm. part.* 1. *c.* 71. *num.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 1164. *num.* 18. Surd. *decis.* 189. *num.* 11. Flamin. *lib.* 1. *quæst.* 13. *num.* 46. Guttier. *pract. lib.* 3. *quæst.* 43. *num* 38. Rebuff. *de priuileg. schol. priuil.* 76. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 9. § 5. *num* 28. Daniel. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. l* 1. *tit.* 6 *axiom.* 4. Cald. Pereira *in responso pro D. Roderico da Sylua, vers ad hæc.* Vnde si scholasticus iurasset se alibi non sumpturum lauream, adhuc ob
nouum examen poterit alibi Doctoris insignia sume-
re, Menoch. *de arb casu* 371. *n* 17. Et iuramentum Scho- 8
laris de non se doctorando alibi, quàm Bononiæ, intelligitur rebus sic stantibus, Mascard. *de probat. conclus* 1416 *n.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Beneficio suo qui renuntiauit, illud repetere non potest.*
2 *Votum emissum ab agroto, vel ab existente in discrimine vita non est ex eo inualidum.*
3 *Beneficio quis priuatur per renuntiationem.*
4 *Beneficij titulus, & possessia ac omne ius in eo competens vacat per renuntiationem à Superiore admissam.*
5 *Beneficium resignatum resignans amplius repetere non potest.*

Cap. Ex transmissa. III.

BEneficio suo qui renuntiauit, vel iuri saltem ta- 1
citè, repetendo quæ Ecclesiæ contulerat, non
potest.

potest illud repetere, possunt tamen illum Canonici recipere, non tanquam vnum de Ecclesia, sed tanquam de nouo. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anchar. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri Iuris Pontif. pag.* 245. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 84. remissiuè Ximen *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1 *Decretal lib.* 1. *tit.* 5. *cap.* 4.

2 *Dum in infirmitate laboraret.*] Notatur ad hoc quod votum emissum ab ægroto, vel ab existente in belli, naufragij, alteriúsve periculi discrimine non est ex eo inualidum, quod timore periculi sit factum, vt per Conar. *de sponsal. p* 2 *c.* 3. §. 4. *n.* 16.

3 *Verum quoniam*, &c.] Notatur ad hoc quod per renuntiationem quis priuatur beneficio, vt per Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 5 *à princ.* Valer. Reginald. *in praxi*
4 *fori pænit lib* 30. *tract.* 3. *num.* 336. & per eam omne ius in beneficio competens, proprietas, titulus, & possessin vacar, Flamin. *d quæst.* 5. *à num.* 15. Hieron. Gabr. *cons.* 192. *lib.* 1. Nicol. Garc. *de benefic p.* 11 *c.* 3. *à princ.* Viuian. *in prax. iurispatron. p.* 2. *lib* 5. *c* 6. *num.* 3: quos refero ego ipse *de officio & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 72. *num.* 9. postquam scilicet per Superiorem fuerit admissa renuntiatio. D. Barbosa *in l. diuortio, in princ. p.* 2. *num.* 45 *ff. solut. matrim.* Flamin. *lib* 2. *q* 19. *num.* 4. Quod adeò verum est vt renuntiatio simplex etiam non iurata obstet renuntianti quando opponitur agenti super petitorio, & possessorio simul, Nau. *in c. accepta, vers. confirmatio decuplex, & opposit.* 7. *n.* 1. *infrà de restit. spoliat.*

5 *Non tanquam vnum de Ecclesia:*] Notatur ad hoc quod resignans non potest beneficium resignatum repetere, vt per Flamin. *l.* 1. *q.* 13. *à princip.* nisi resignatio nulla fuerit, aut subreptitia, quia tunc ius à resignante non abdicatur, nec acquiritur resignatario. Caputaq. *decis.* 226. *n.* 3. *p.* 1. Flamin. *d. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 95. & *n.* 117. Seraph. *decis.* 25. *n.* 1. Rot. *decis.* 419. & *decis.* 699. *n.* 4. *p.* 1 *diuers.* & *decis.* 92. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* & *decis.* 4. *n* 2. & *decis.* 423. *num.* 2. *part.* 2. *recent & in Leodien. Canonicatus Sancti Dionysij* 15. *Maij* 1626. coram R. P. D. meo Pirouano.

6 In gloss. *Abbatis.* Quædam est Abbatia sæcularis, quædam regularis, de qua vide Abb. *hic num* 3. Selu. *de benef. p.* 1. *q.* 2. *n.* 56. Hojed. *de incomp. benefic. p.* 1. *c.* 5. *n.* 2. Rebuff. *in praxi rubr. sæcularia beneficia quotuplicia, n.* 5. Flamin. *de resignat. lib* 2. *q.* 1. *num.* 68. quos refert & sequitur Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 7. *cap* 6. *num.* 62.

SVMMARIVM.

1 *Beneficiatus sine licentia sui Prælati beneficio renuntiare non potest.*
2 *Resignare beneficium non potest beneficiatus absque sui Prælati licentia.*
3 *Resignatio beneficiorum coram Ordinariis quomodo facienda, remissiuè.*
4 *Resignatio quando fit coram Ordinario, eius assensus præstandus est vnico contextu.*
5 *Permutationem beneficiorum de licentia suorum Prælatorum beneficiati simpliciter facere possunt.*
6 *Clerici inconsulto Episcopo suas Ecclesias dimittere non possunt.*
7 *Clerici etiam Sacerdotes, qui non habent beneficia in titulum residentiam requirentia, possunt ire quo velint, & tenentur Ordinarij eis dare commendatitias literas.*

CAP. Admonet. IV.

BEneficiatus sine sui Prælati licentia beneficium resignare non potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Panorm. Butr. Frechila, Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag.* 253. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 87. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Cou. 2
lib. 1. *var c* 5. *n.* 6. Nau. *in c. accepta, infr. de restit. spoliat. opposit.* 7 *num.* 23. 26. 27. 33. & 35 Rebuff. *in prax. tit. de resignat expressa, num.* 11. & 13. & *de pacificis possess. n.* 171. *aliàs* 249. Menoch. *de arbitr. casu* 201. *num* 47. Cardoso *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, renuntiatio* 13 Cabed. *p.* 2. *decis* 23. *num* 4. & 5. Card. Tusch: *lit R. conclus.* 257 Fusc. *de visit. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 19. & *cap.* 28. *num* 11. Flamin. *de resignat. lib.* 7. *q* 14. *n* 1. Azor. *instit. moral. p.* 2 *lib.* 9. *c* 19. *q.* 4. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss.* 14. *à n.* 21. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part* 2. *c* 3. *num* 66 Vgolin. *de potestate Episcopi, c.* 50. §. 18.
in princ. Nicol. Garc. *de benefic. part* 11. *c.* 3 *n.* 113. Quo- 3
modo autem & ex quibus causis hodie beneficia coram Ordinariis resignari possint, decidit Constit. 58. Pij V. incip. *Quanta Ecclesiæ.* Dat. Romæ anno Incarnat. Dominicæ 1568. *Kalend. Aprilis*, quam referunt, & explicant Quaranta *in summa Bullarij, verbo, beneficiorum resignationes*, Vgolin. *d c.* 50 §. 18. *num.* 3. Flamin. *de resignat. lib* 5. *q* 6 *n* 2. Ego ipse *de offic. & potest Episc p* 3 *alleg* 69. *num.* 27. *cum multis seq.* Formam verò permutationis coram Episcopo faciendæ ponit Vgolin. *d c.* 50. §. 20. *n.* 3. quem refero ego ipse *d. alleg.* 69 *n* 51.

Assensu tuo.] Aduerte huiusmodi assensum esse præ- 4
standum ab Ordinario vnico contextu cum fit resignatio, itavt à tergo literarum præstari non possit, Flamin. *lib.* 8. *q* 9 *n.* 127. quem refero ego ipse *d. alleg.* 69. *n.* 3.

Intrare audeant.] Ampliatur supradicta principalis 5
huius text. conclusio ad permutationem, vt scilicet illam suorum beneficiorum, simpliciter tamen & absque pactis & conditionibus beneficiati de suorum Prælatorum licentia facere possint, praxis Episcop. *part.* 1. *verbo permutatio*, §. 3. *dub* 1. Fusc. *de visit. lib* 2. *c.* 28: *num* 22. Azor. *d. c.* 19. *q.* 19. Flores de Mena *variar lib.* 2. *q* 24. *n.* 11. Nicol. Garc. *de benef. p* 11 *c* 4 *à n.* 62. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 14 *num* 57. vbi *num* 32. prout eum refert Garc. *part.* 5. *c.* 1. *num.* 543. dicit quod in quolibet mense anni coram Episcopis possunt permutari beneficia.

Aut dimittere inconsulto.] Notatur ad hoc quòd 6
clerici inconsulto Episcopo Ecclesias suas dimittere non possunt, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 422. *n.* 5. vbi etiam dicit Alex. III. in præsenti non agere de clericis sæcularibus, qui ad religionem non transeunt, sed de illis qui Ecclesias suas sine causa deserunt, quia non solum hoc facere non possunt, sed etiamsi id faciant pœna Iudici arbitraria puniuntur. Sacerdotes verò & clerici, qui non habent beneficia in titulum residentiam requirentia, possunt ire quo velint, & tenentur Ordinarij illis dare commendatarias literas. Emman. Sà *aphorismis, verbo, clericus, num.* 29. Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis.* 598. *in* 1. *edit.* & *res.* 524. *in* 2. Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarra, l.* 1 *tit.* 18 *l.* 7. *de Episcopis, num.* 56. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 9. *cap* 6. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio spontanea abiurationis admittitur contra petentem beneficium etiam causa renuntiationis non adiecta, contra quam actor replicare poterit, quod non sponte renuntiauit, & qui melius probauerit, obtinebit.*

2 *Renuntiatio beneficij non præsumitur.*

3 *Renuntiatio vt valeat, oportet eam liberalem eße, licèt donec rescindatur mero iure tenent.*

4 *Resignans repetere potest beneficium resignatum, quoties renuntiatio fuisset facta vi, metu, dolove.*

5 *Dilectio*, maximè, *est implicitiua*

6 *Beneficium petenti obstat exceptio spontanea abiurationis.*

7 *Negantis factum per rerum naturam nulla est probatio.*

8 *Negatiua propria natura est difficillima probationis.*

10 *Renuntiatio non sponte facta per testes probari potest.*

11 *Testes deponentes aliquem vi, vel metu resignasse beneficium, præferuntur aliis deponentibus illam sponte resignasse.*

12 *Renuntiatio simoniaca est nulla, etiam quoad præiudicium resignantis ipsius simoniacè.*

13 *Simonia committitur data pecunia pro resignatione.*

14 *Iuramentum à parte parti delatum extra iudicium parit exceptionem litis finitæ.*

Cap. Super hoc. V. *Clem. III.*

1 BEneficium petenti, super quo fuit canonicè institutus, exceptio de spontanea abiuratione, etiam non assignando causam renuntiationis, est admittenda, & testes recipiendi circa spontaneam renuntiationem, & iudex potest inquirere causam renuntiationis, licèt non teneatur, quam si inuenerit probabilem, imponat silentium, nisi actor replicet. Item qui negat se spontaneè renuntiasse, licèt videatur negatiuam asserere, ac proinde non posse illam probare, tamen inuoluit affirmatiuam, ideo illius probationes admittendæ. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bald. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Panor. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pont. pag.* 153. Alagon. *in compend iuris Can. pag* 88. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *coll.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit.* 5 *c* 3.

2 *Vt quisquam beneficium*, &c.] Notatur ad hoc quod renuntiatio beneficij non præsumitur cùm sit stricti ioris, quia quod fortè multis laboribus, & expensis quæsitum est, non præsumitur quis renuntiare, vt per Abb. *hic n.* 12. Ioan. Andr. *col.* 5. Paris. *cons.* 10. *n.* 64. *vol.* 1. Tiraq. *in l. si vnquam, in præfat. num.* 128. *&* 129. Mascard. *de probat. concl.* 554. *& concl* 1263. *n.* 4. Flam. *de resign. lib.* 8. *q. fin. n.* 59. Surd. *decis* 2. *n.* 16. Fr. Emman. *q. Reg tom.* 2. *q.* 78. *art.* 14.

3 *Id est, non vi, ne metu*, &c.] Notatur ad hoc quod vt renuntiatio consistat & firma sit, oportet eam liberam esse, & spontaneam, non metu factam, aut per dolum, licèt donec rescindatur mero iure teneat, vt per Cortas. *de benef p.* 1. *c.* 8. *n.* 10. *&* 11. Mascard. *conclus.* 1272. *n.* 11. Flam. *lib* 13. *q.* 1. *&* 1. Azor. *instit. mor. p* 2. *lib.* 7. *c.* 16. *q.* 1. *&* 2 Nic. Garc. *de benef. p.* 11. *c.* 3. *n.* 143. *cum seq.*

4 Sanch. *de matr. lib.* 4. *disp.* 8 *n* 5. Vnde resignantem repetere posse beneficium resignatum quoties renuntiatio fuisset facta vi, metu, dolove, tenet Flam. *lib.* 1 *q.* 13. *n.* 40 *cum seqq.*

Maximè.] Notatur ad hoc quod dictio, *maximè*, 5
quam ponderat Abb. in præsenti, est implicitiua implicans idem esse in caso contrario, licèt in illo fortior militet ratio, vel ratio expressa deficeret, vt per Cou. *lib* 2. *var. c* 7. *n* 5. Guttier. *can. lib.* 1 *c.* 20. *n.* 5. Flamin. *lib* 1. *q* 13. *n.* 31. *& lib.* 2. *q.* 1. *n.* 31. Cened. *canon. & pract. p sing* 37. *n.* 3.

Si non interuenerit iuramentum.] Notatur ad hoc quod 6
ei, qui beneficium reposcit, obstat exceptio spontaneæ abiurationis, vt per Nau. *in c. accepta, infr. de rest. spol vers. confirmatio decuplex, n.* 1. *vers.* 2. *& opposit.* 5. *n* 1. vbi etiam asserit in hoc text. agi de reposcente beneficium quoad proprietatem, & *in d. c. accepta*, de reposcente quoad possessionem.

Licet negantis factum per rerum naturam nulla sit pro- 7
batio.] Vide de hoc brocardio Daniel. Venator. *in analysi iur. Pont l.* 2. *tit* 9. *axiom.* 2. Hieron. Fernandez de Ottero
in repet. c fin. de consuetud. n. 31 Est enim negatiua pro- 8
pria natura difficillimæ, & sanè impossibilis probationis, Cou. *lib.* 2. *var c.* 6 *n.* 2. Ant. Gabr. *tom.* 1. *com opin. tit de probat. concl.* 6. Mascard. *de probat concl.* 1087. Fulu. Pacian. *eod. tr lib.* 1. *c.* 38 Donat. à Fina *tom.* 1. *com. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 20. 28. *&* 35. Rebuff. *in tr. except. n.* 160. *cum seq.* Menoch. *de præs. lib.* 2. *q.* 50. *n.* 8. *cum seqq* Vincent. Carot. *tr. de locat. & conducto, tit. de negatiua probanda, p.* 3 Cardos. *in praxi Iudicum & Aduocat. verbo, probat. n.* 29.

Admittere non postponat.] Id est causam spontaneæ 9
abiurationis, & exceptionem, non verò admissionem ad beneficium sine noua causa, Rebuff. *de pacific. poss. n.* 152.

Probationes credimus admittendas.] Notatur ad hoc 10
quod resignatio non sponte facta per testes probari potest, quia licèt videatur agi de probanda negatiua, & sic improbabili, attamen quia habet affirmatiuam implicitam, nempè quia coacta facta fuit, testes admittuntur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1272. *n.* 2. *cum*
seq. Et etiam notari solet ad hoc quod si duo testes de- 11
ponant aliquem vi, vel metu resignasse beneficium, alij multo plures quod sponte resignauit, præferuntur testes de vi & metu deponentes, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 127.

In gloss. *Pecunia.* Notatur ad hoc quod resignatio 12
simoniaca est nulla, etiam quoad præiudicium ipsius resignantis simoniacè, vt per Tiraq. *de retractu lig.* 9. 26. *gloss.* 2. *n.* 10. Rebuff. *de pacific. poss. n.* 198. Flam. *de resign. lib* 14. *q.* 1. *n.* 11.

Notatur ad hoc quod data pecunia pro resignatione 13
committitur simonia, vt per Cou. *var. lib.* 1. *c.* 5. *sub n.* 4. *vers. sed si quis*, Flam. *d. lib.* 14 *q* 3. *n.* 4.

In gloss. fin. ibi, *in casu isto*, &c.] Notatur ad hoc 14
quod iusiurandum à parte parti delatum extra iudicium parit exceptionem litis finitæ, vt per Xuar. *in repet. l. post rem iudicatam not.* 2. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Electioni de se facta qui sponte renuntiauit super ipsa vlterius audiri non debet.*

2 *Iudicis mandatum, & sententia iusta præsumitur.*

3 *Iudex præsumitur iudicasse prout de iure debebat.*

4 *Permutatio in dubio facta ab Episcopo præsumitur benè facta, & ex iusta causa.*

5 *Electioni de se facta sponte renuntians amplius non auditur.*

6 *Electus ad aliquod beneficium potest simpliciter renuntiare electioni de se factæ.*

Cap.

Cap. In præsentia. IV.

1 Electioni de se factæ quando quis sponte renuntiat, non est amplius audiendus super eadem electione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Innoc. Panorm. Host. Bald. Butr. Anchar. Henric. Vivian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 244. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 88. remissiuè Ximen. *in concord part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib* 1. *tit.* 5. *c.* 4.

2 *Et tanta sit iudicialis auctoritas.*] Notatur ad hoc quod pro iudice semper magna præsumptio habetur, ipsiusque mandatum, & sententia iusta præsumitur, vt per Dec. *in rub de appellat. n.* 7. *&* 8. *& in c. super eo in* 2. *n.* 6. *eod. tit.* Panorm. *in c. quoniam contra, num.* 19. *infr. de probat.* Felin. *in c. cum causam, n.* 1. *de offic. deleg & in c. cum dilectus in* 2. *n.* 1. *cum seq. sup de rescript.* Duen. *reg.* 189. Mant. *lib.* 3. *dialogo* 50 Hyppol. *sing.* 154. Maranta *de ordine iudic. p.* 1 *&* 6 *princ. tit* 9. *n.* 21. Cou. *de sponsalib. p.* 2. *c.* 8. §. 12. *vers. ex quibus primo,* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 67. *& cons.* 100. *à n.* 1. Aym. *de antiquit temporum, p.* 1. *n.* 19. *& cons.* 202. *n.* 8. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda,*
3 *lib* 2. *c.* 4 *n.* 12 quod procedit etiamsi à sententia sit appellatum, Surd. *de aliment tit.* 1 *q.* 120. *n.* 11. nam iudex præsumitur iudicasse prout de iure debebat, Surd. *decis.* 170 *n.* 4. quicquid dicat Mascard. *concl* 1196. Et stante iudicis decreto omnia præsumuntur ritè & rectè gesta, vt fuit dictum *in causa Romana fideicommissi* 15. *Novemb.* 1624. coram bonæ memoriæ Remboldo *in vers. non obstat,* illud autem non sufficit ad hoc vt præsumantur adhibitæ solemnitates non enuntiatæ. Felin. *in cap quoniam contra sub num.* 57. *post med. vers. limita,* & ibi Dec. *n.* 174 *cum seq. de probat.* Paris. *cons.* 2. *n.* 57. *& seq. lib* 2. Gabr. *commun. tit de sentent. concl.* 5. *n* 37. Rot. *decis.* 72. *n.* 33. *&* 34. *p.* 2. *divers.*

4 *Per quasdam Episcoporum literas.*] Notatur ad hoc quod permutatio in dubio facta ab Episcopo præsumitur bene facta, & ex iusta causa, vt per Nicol. Garc. *de benef. p.* 11 *c.* 4. *num.* 53. faciunt quæ Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 4. *à n.* 132. quem refero ego ipse *de offic. & potest Episc. p.* 3. *alleg.* 60. *n.* 104. *in fine.*

5 *Silentium duximus imponendum.*] Notatur ad hoc quod sponte renuntians electioni de se factæ ampliùs non auditur, vt per Flamin. *de resignat. l* 1. *q.* 13. *num* 16.
6 nam electus ad aliquod beneficium potest simpliciter renuntiare electioni de se factæ, Rota *decis.* 8. *n.* 3. *de iurepatron. in novis,* Guillel. Mandag. *de elect Prælat. col.* 4. *in fine, vers. electus,* Flamin. *lib.* 2. *q.* 23. *n.* 71.

SVMMARIVM.

1 *Renuntians literis beneficialibus non ideo institutioni iam factæ renuntiare videtur.*

2 *Renuntiare quis potest literis ad beneficia & iuri ad rem absque Superioris licentia.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Iudex si promittat impunitatem delinquenti si veritatem confiteatur, an ea patefacta teneatur illum punire, remissiuè.*

5 *Mancipiorum instrumentis donatis, & traditis mancipia ipsa donata intelliguntur.*

Cap. Sanè. VIII. *Cœlest. III.*

1 Instrumenta sui iuris qui restituit, licèt renuntiet iuri suo, quod sibi ex literis competebat, potest tamen, qui est deceptus, implorare officium iudicis quando deficit actio, & ideo fuit auditus, qui renuntiauit literis beneficialibus, cùm non renuntiauerit facto Legati Sedis Apost. id est, institutioni. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anch. Bellam. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Bald. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 255. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 88. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 15. *c.* 1.

Literas suas vobis reddent.] Notatur ad hoc quod 2
absque Superioris auctoritate renuntiari potest literis ad beneficia, ac iuri ad rem beneficio competenti per electionem, præsentationem, &c. Lambertin. *de iurepatron. lib.* 3. *q.* 5. *art.* 5. Nau. *in cap. si quando, de rescript. except.* 6. *num.* 3. Flamin. *de resignat. lib.* 7. *q* 1 *n.* 76. Nicol. Garc. *de benef p.* 11. *c.* 3. *n.* 247.

Ipsum in fratrem & Canonicum admittatis.] Ideo non 3
obstante literarum renuntiatione prædictus N. in Canonicum admitti mandatur, quia facta fuit noua collatio per nouas literas, in quibus mandatur Canonicis, quod non obstante renuntiatione ipsum in Canonicum & fratrem recipiant, asserit Rebuff. *in tract. de pacific. possess. n* 152 *vers nec me mouet*

In gloss. *Ductus.* Facit ad quæstionem si iudex pro- 4
mittat delinquenti impunitatem si veritatem confiteatur, an ea patefacta teneatur illum punire, de qua vide Gom. *tom.* 3 *var c.* 11 *n.* 6. Clar. *in pract. q* 55. *vers. allegare,* Franc. Coriolan. *de casibus reseru. p.* 2. *cas.* 5 §. 7. *num.* 13.

In gloss. *Reddens,* ibi, *Et donatis, & traditis instrumen-* 5
tis mancipiorum mancipia ipsa donata intelliguntur, C. de donat. l. 1. Vide Cou. *var lib.* 3. *c.* 16. *num.* 12. *in princ.* Boër. *decis.* 181. *n.* 7. Palat. *in repet rub.* §. 76. *n.* 5. Anton. Gomez. *tom.* 1. *de contract. cap. fin n.* 23. *col.* 3. *& in l.* 45 *Tauri n.* 21. *in fine, & à num.* 5. *&* 6. Menoch. *cons.* 103. *n* 34 *& seq & lib.* 3. *de præsumpt. q.* 140. *n.* 6. Molina *de primog. lib* 4 *cap.* 2. *num* 10. Matienz. *l* 1 *gloss* 6 *n* 2 *cum seqq tit* 6. *lib.* 5. *noua recopilat.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb donatio* 2. Cald. Pereira *de empt. c.* 21. *n* 24.

SVMMARIVM.

1 *Renuntiatio beneficij facta in manibus laici non tenet; renuntians tamen est beneficio spoliandus.*

2 *Beneficio quis priuatur per renuntiationem spontaneam.*

3 *Renuntiare non potest beneficiatus coram laico etiam Notario Cameræ, vel habente iuspatronatus in beneficio.*

4 *Declaratur text. in præsenti.*

5 *Renuntiatio coram laico facta non est nulla ipso iure.*

Cap. Quod in dubiis. VIII.

Innoc. III.

Beneficio Ecclesiastico quando quis renuntiat in 1
manibus laici, & à laico iterum accipit illud, renuntiatio fuit nulla, ipse tamen est beneficio priuandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Henric. Boich. Panorm. Bald. Butr. Anchar. Mantua, Vivian. *in rat. primi libri Iuris Pontif. pag.* 255. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 88. remissiuè Ximen *in concord p.* 1 *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 8. *c.* 1.

Sponte.] Notatur ad hoc quod per resignationem 2
spontaneam quis priuatur beneficio, vt per Flamin. *de resign. lib.* 3. *q.* 5. *n.* 27.

3 *In manum laicam.*] Notatur ad hoc quod beneficiarius non potest renuntiare coram quocunque laico, vt per Flamin. *l.7 q.9.n.*8 etiam si laicus sit Notarius, etiā Cameræ, vel Cancellariæ, Nau. *in c. accepta, in 7. oppositionis solutione, n.*34. Flamin. *d q.9.n.*10. & 11. quamvis habeat iuspatrónatus in beneficio. Abb. *hic n.*6 *& in c. vlt. n.3. infrà hoc tit.* vbi Anton. de Butr. *n.*5. Flamin. *d. q.9. n.*14. vbi *n.*12. & 13. id ampliat etiam ad laicum constitutum in Ducali, vel Regali, aut imperiali dignitate, nisi Reges habeant ius conferendi & recipiendi resignationes ex priuilegio.

4 *Nullam obtineat firmitatem.*] Respectu scilicet Superioris, Flamin. *d lib.7.q.1 n.27. &* 33. Vnde colligitur non esse verum intellectum, quem adducit ad hunc text. Rebuff. *de pacific. possess. n.*149. asserens resignationem beneficij in manu laici verbo simul & re factam valere, factam verò verbis tantùm minimè; quia neutra valet, scilicet tam illa, quæ fit verbis & re, quàm illa, quæ fit verbis tantùm, si non probatur à Superiore, & vtraque valet si ab ipso probatur, & ideo hunc Rebuffi intellectum reiiciunt Nau. *in c. accepta, de rest spoliat. oppos.7.n.*35 Flamin. *d q.1.n.*35.

5 *Sunt beneficio spoliandi.*] Ergo huiusmodi renuntiatio non est nulla ipso iure, Ferret. *cons.*113. *n.*5. *vers. propterea*, Flamin. *d. q.1. n.*17.33. & 36 quicquid dicat Maiol. *de irreg. lib.3.c 6. vers. ille.*

6 In glos. *In manum*, ibi, *& ita quoad se tenet pallium*, &c. Reprobatur in hoc à Cou. *var. lib.1.c.5.n.6. in fine.*

S V M M A R I V M.

1 *Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in Ecclesia sua morari non potest.*

2 *Accessus non tutus probatur si in loco, in quo citatus debet comparere, sit pestis.*

3 *Archiepiscopus, qui renuntiauit ciuitati Metropolitanæ, potest Pontificalia exercere in Prouincia, & alibi, permittentibus id Episcopis, non autem pallium deferre ex eorum licentia.*

4 *Episcopus resignare potest propter intemperiem aëris.*

5 *Episcopus potest renuntiare Episcopatui, quando non valet in diœcesi morari ob inimicitias, quas ibi habet.*

6 *Paupertas nocet, quæ culpa alicuius prouenit.*

Cap. Ad supplicationem. IX.

1 PApa solet concedere Episcopis, vt cedant Ecclesiis quando adest periculum mortis, vel aëris intemperies, vel ob inimicitiam. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.*255. Alagona *in compendio iuris Canonici pag.* 88. remissiuè Ximen. *in concord p.1.* refertur ab Anton. August. *collect.3. Decretal. lib.1 tit.8. cap.2*

2 *Mortis sibi periculum imminebat.*] Notatur ad hoc quod probatur accessus non tutus probato quod in loco, in quo citatus debet comparere, est pestis, vt per Mascard. *de probat. concl.20 n.1 cum seqq.*

3 *Cui concessimus vt in ipso Episcopatu absque vsu pallij*, &c.] Notatur ad hoc quod Archiepiscopus, qui renuntiauit ciuitati Metropolitanæ ob aliquam caussam, potest Pontificalia exercere in Prouincia, & alibi permittentibus id Episcopis, non autem poterit pallium deferre ex eorum licentia, vt per Maiol. *de irregularit. lib.3. c.6. num.8. vers. hinc fit*, Flamin. *de resignat. lib.1. quæst.17. à num.20.* Marc. Anton. Gennens. *in praxi Archiepisc. Curiæ Neapol. c.70. n.* 19. *in fine.*

In gloss. *Morari*, ibi, *forsitan propter intemperiem aëris.* 4
Notatur ad hoc quod licet Episcopo resignare propter intemperiem aëris, putà quia cœli, locique grauitas est contraria suæ naturæ, vt ex Host. Felin. & aliis notat Flamin. *lib.5.q.3.n.*244.

In ead. gloss. ibi, *Vel quia capitales inimicitias.* Nota- 5
tur ad hoc quod Episcopus potest resignare Episcopatum quando non potest in diœcesi morari ob inimicitias, quas ibi habet, vt per Fusc. *de visit. l.2. c.28. n.*8. Flamin. *d q.3.n.*253. Nam inimicitia potentiorum siue partialitates, & factiones iustam causam timoris & absentiæ præbent, Flamin. *ibid. n.*265.

In gloss. *Ad sustentationem.* Notatur ad hoc quod 6
indignum est ei subueniri, qui sua culpa, aut vitio in egestatem incidit, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verb. bona, num.*5. paupertas enim nocet, quæ culpa alicuius prouenit, Cou. *pract. c.6.n.3. vers. sed si quis, & lib 2. var. c.16.n 9.* Menoch. *de arbitr. casu 96.n.*10. Mexi. *in tract. tasse pa. u3. concl.1.n.*10 *cum seq.* Azeued. *l.7. num.4. tit.2. lib 1. noua recop.* Matienz. *l.15. gloss.4. num.1. tit.10. & l 6. gloss.3.n.*32. *ad med. tit.7. lib.5. noua recop.* D. Barbosa *in l maritum, num.*73 *ff. soluto matrim.* Ćened. *ad Decretal. collect 2.n* 4.

S V M M A R I V M.

1 *Episcopi quibus ex causis possunt petere, & Papa consueuit concedere cedendi licentiam.*

2 *Humilitas vera in Episcopo ostendenda est.*

3 *Episcopus propter conscientiam criminis potest, & cogitur renuntiare Episcopatui, quando scilicet commisit crimen, quod post peractam pœnitentiam impedit Ordinis executionem,* & n.4.

5 *Peccare penitus in nullo potius diuinitatis est, quàm humilitatis.*

6 *Votum de nunquam peccando non valet.*

7 *Episcopus propter infirmitatem, quando renuntiare possit, ostenditur.*

8 *Infirmitas quomodo, & quibus testibus sit probanda, remissiuè.*

9 *Senectus qualis dicatur, quæ Episcopum impotentem reddit ad exequendum officium Pastorale, arbitrio Summi Pont. vel iudicis relinquitur.*

10 *Scientiæ defectus est iusta causa cedendi Episcopatui.*

11 *Scientia inflat, non quidem suo, sed hominum vitio.*

12 *Scientiæ imperfectum potest supplere perfectio charitatis.*

13 *Episcopatui potest renuntiari propter malitiam plebis.*

14 *Scandali ratione potest Episcopus renuntiare Episcopatui.*

15 *Episcopus potest petere cessionem Episcopatus propter irregularitatem personæ.*

16 *Causa vilis, & honesta quæ sit ad renuntiandum Episcopatui, remissiuè.*

17 *Episcopo non licet resignare Episcopatum ratione otij, & quietis.*

18 *Episcopatum resignare Episcopo non licet ob labores, qui necessario sustinentur in cura pastorali.*

19 *Episcopo non licet resignare Episcopatum ratione inspirationis, vel humilitatis.*

20 *Causa iusta resignandi Episcopatum non est si Episcopus velit ingredi Religionem approbatam causa mutandi statum, & vitam.*

23 *Dictio, forsitan, & similes aliquando sunt notæ assertionis, & stant assertiuè iuxta subiectam materiam.*

24 *Criminosi, qui non sunt priuati ipso iure, possunt resignare*

ſignare ſua beneficia in fauorem pendente indicio ſuper criminibus commiſſis.

25 *Peccatum omne, quod ipſo iure irrogat infamiam, non impedit exequutionem poſt peractam pœnitentiam.*

26 *Intruſus apparenter carens titulo poteſt renuntiare beneficio detento propria auctoritate.*

27 *Epiſcopus pro nullo crimine, quantumcunque graui poteſt renuntiare ſine licentia Papæ.*

28 *Ius ſummum ſæpè ſumma iniuſtitia eſt.*

29 *ManZares qui dicantur, remiſſiuè.*

30 *Otioſitas quæ mala pariat, remiſſiuè.*

31 *Otium laudandum quod ſit, oſtenditur.*

Cap. Niſi cùm pridem. X.

1 EPiſcopi ob ſex cauſas poſſunt petere, & Papa conſueuit cedendi licentiam concedere, cauſæ autem hæ ſunt, conſcientia criminis, debilitas corporis defectus ſcientiæ, malitia plebis, graue ſcandalum, irregularitas perſonæ. Circa primam eſt notandum non ſufficere quamlibet conſcientiam criminis, ſed illius dumtaxat propter quod etiam per acta pœnitentiæ executio officij impeditur. Nec ad ſecundam ſufficit quæcunque debilitas corporis, ſed illa ſolùm, quæ impotentem reddit ad officium paſtorale. Defectus verò ſcientiæ, qui pertinet ad tertiam cauſam, debet eſſe talis vt neſciat Eccleſiam ſalubriter regere, alioquin imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectum charitatis. Malitia plebis non ſufficit quæcunque, ſed tantùm illa, per quam non ſolùm non obediunt, verùm irreuocabiliter cedi non poſſit, niſi petendo ceſſionem. Nec propter quamlibet irregularitatem perſonæ debet cedendi licentia dari, vtpotè ſi de legitimo matrimonio non ſit natus, quia cum eo, qui laudabiliter ſuum officium impleuit, iniuncta pœnitentia diſpenſari debet. Irregularitas verò ob quam contraxitbigamiam,eſt ſufficiens cauſa petendi licentiam,cùm dicat,Apoſt. *Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum.* Item non ſufficiunt ad cedendum anguſtiæ laboris, vel incurſus perſecutionis, & qui dicit quòd Spiritu Dei agitur ad relinquendam Eccleſiam, errat; quia agit contra Spiritum Dei, & ſic non agitur à Deo; ſicut etiam qui dicit ſe inſpirari à Deo ob patentem cauſam; imo charitas eſt perſiſtere in Epiſcopatu, etiamſi pauci proficiant. Quare faciliùs diſpenſatur cum monacho vt fiat Epiſcopus, quàm cum Epiſcopo vt fiat monachus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar.Collect.Bellam. Hoſt. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Henric.Boich.Anan.Bald. Panorm. Anch.Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 157. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 89. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton: Auguſt: *collect.* 3. *Decretal. lib* 1. *tit.* 8. *cap.*4.

2 *Quia tunc in te veram humilitatem*, &c.] Vide per me adducta *in tract.de offi. & poteſt. Epiſc. p.*1. *tit... gloſſ.*2. *num.*25.

3 *Propter conſcientiam enim criminis*, &c.] Notatur ad hoc quòd Epiſcopus propter conſcientiam criminis poteſt, & cogitur renuntiare Epiſcopatui, Abb. *hic n.*3.D. Thom. 1.2.*q* 185 *art.*4.*verſ.reſpondeo*, Redoan. *de ſimonia, part* 2. *c* 11.*n.*11. Fuſc. *de viſit. lib.*1. *c.*18. *n.* 2. *verſ. & de primo*, Gig. *de reſidentia Epiſcoporum, cap.*17. *num.* 12. Flamin. *de reſignatoribus lib.* 5. *quæſt.*3. *num* 8. Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *diſp.* 13. *q.* 1. *num.*10.

4 *Propter quod ipſius officij executio poſt peractam pœnitentiam impeditur.*] Poteſt igitur, & tenetur Epiſcopus reſignare propter conſcientiam criminis, eo tantùm caſu quando committit crimen, quod poſt peractam pœnitentiam impedit Ordinis exequutionem, gloſſ. *hic verbo, ſed dumtaxat, verſ. quæ ergo*, Innocent. *num.* 2. *&* 3. Abb. *num.* 7. Flamin. *d. quæſt.* 3. *num* 8.

Pauci, vel nulli,&c.] In nullis enim penitus peccare potius diuinitatis eſt quàm humanitatis, *l.* 1. *C. de veteri iure enucleando*, Bobadil. *in ſua politica, lib.* 5. *c.*1. *n.*134.Card.Mantica *de coniect vltim.volunt lib.*1 *tit.vlt. n.*41.*& de tacitis & ambiguis conuen. tom.*2. *lib* 27. *tit.*7. *n.fin.* Vnde votum de nunquam peccando non valet 5

Fr.Emman.*in ſum.p.*2.*c.*9.*concl* 5.Azor.*inſt mor.p.*1 *lib.*11. *c.*14.*q.*4.Sayr.*in claui Regia, lib.*6.*c.*5.*n.*9. Soar. *de relig. tom.*2.*lib.*2.*de voto,c.*3.*n.*2.*&* 3.Leſſ.*de iuſtitia,lib.*2.*c.*40. *dub* 5.*n* 33. 6

Alia vero cauſa eſt debilitas corporis, &c.] Notatur 7 ad hoc quòd propter debilitatem corporis procedentem per infirmitatem continuam, & ſenectutem, eam tamen, quæ impotentem reddit ad exequendum officium paſtorale, poteſt & tenetur Epiſcopus reſignare, vt per Gig. *d.cap.*17. *num.*12. Fuſc. *d. cap* 28.*n* 3. Flamin. *d quæſt* 1. *à num* 13.*cum multis ſequentib.* & faciunt per me adducta *de officio & poteſtate Epiſcopi, part.* 3. *allegat.* 79. *num.* 35. *cum ſeqq* Tambur. *d. q.*1. *num.*12.

Infirmitas quomodo, & quibus teſtibus ſit probanda, dicit Maſcard. *de probat concl.*896. Flam.*d.q.*3.*à n.*34.vbi refert plenè probari ex aſpectu, vel per medicos, ac per iuramentum ipſius, & per familiares, ac teſtes domeſticos. 8

Senectus verò quæ dicatur; quæ Epiſcopum impotentem reddit ad exequendum officium paſtorale, arbitrio Summi Pont. vel iudicis remittitur, vt per Menoch. *de arbitr. caſu* 53. *num.*3. Maſcard. *de probationib. concl.* 1295. *n.*8 Flamin. *d.q.*3. *n.*56. *& q.*6. *n.*5. *cum ſeqq.* Marc. Ant. Genuenſ. *in praxi Archiepiſc. Neapol. c.*53. *n.* 1. Rendina *in promptuario recept. ſent. in fine, tom* 1.*in miſcel n* 4. Tambur. *d.diſp* 13.*q.*1.*n.*11. *in fine.* 9

Pro defectu quoque ſcientiæ, &c.] Notatur ad hoc 10 quòd defectus ſcientiæ eſt iuſta cauſa cedendi Epiſcopatui, vt per Gig. *d c.*17.*n* 13.Fuſc. *d c.* 28 *n* 4.*verſ.ex defectu*, Tambur. *d q* 1.*n.*14.Flam.*d.q* 3 *à n.*67 vbi *n.*83. ampliat vt propter defectum ſcientiæ non ſolùm ſit concedenda licentia Epiſcopo petenti & volenti renuntiare, ſed etiam ſi non petat poterit compelli vt renuntiet, & *n.*84 interpretatur verbum, *poteſt*,de quo in præſenti, id eſt; debet. Quæ illiteraturam præbeat cauſam vt Epiſcopus poſſit cogi renuntiare, colliges ex his, quæ ſuprà adduxi *ad c.cùm in cunctis, n.* 20. *de elect.*

Scientia inflat.] Non quidem ſuo, ſed hominum vi- 11 tio, qui bonis ſæpè rebus ad perniciem abutuntur, nam, vt inquit S. Greg. *in mor.* vera ſcientia afficit, non extollit, ſcientia enim ſine charitate inflat, charitate verò formata ædificat.

Et ideo imperfectum ſcientiæ poteſt ſupplere perfectio 12 *charitatis.*] Notatur ad hoc quòd tam ardens in homine charitas eſſe poteſt, vt ſcientiæ defectum ſupplere valeat, vt de Macedonio, & Antonio Anachoretis cuiuſuis diſciplinæ expertis ob eorum incredibilem charitatem Sacerdotio dignis referunt Salzed. ad Bernard. *in pract cap.* 21. *in addit. litera A. in fine, verſ. aliquando*, Maiol. *de irregul. lib.*1. *cap.* 32. *num* 4. *cum ſeqq* optime Flamin. *de reſign. lib.* 5. *q.*3. *num.* 112. *cum ſeqq* Beller. *diſquiſit. cleric. part.* 1. *tit. de diſciplina clericali*, §. 4. *n* 37. Vnde argumento huius text. tenent, Felin. *in cap. ſuper his num.*16. *de excuſat.* Caſſan.

in catal. gloriæ mundi p. 2. consid. 50. ad fin. quòd licèt electio nec actiuè, nec passiuè cadat in laicum in spiritualibus, *cap. Massana de elect.* si tamen laicus fuerit vitæ, sanctitatis, & legalitatis maximæ, potest eligi in Episcopum.

13 *Propter maliciam autem plebis,* &c.] Notatur ad hoc quòd propter maliciam plebis, cuius causa non potest Prælatus plebi & gregi sibi subiectis doctrinam dare, illi conceditur Episcopatus resignatio, vt per Innoc. *hic num.* 4. Host. *num.* 20. & 21. & Abb. *num.* 10. Gig. *d. cap.* 17. *n.* 18. Rebuff. *in praxi benefic tit. de resign. expressa, num.* 10. Fusc. *d. c.* 28. *n.* 5. Flamin. *d. q.* 3. *à n.* 126. faciunt quæ Carranza *in tract. de residentia Episcoporum, c.* 11. *vers. secundo*, quem refero ego ipse *d. p.* 3 *alleg.* 53. *num.* 8.

14 *Pro graui quoque scandalo,* &c.] Notatur ad hoc quòd ratione scandali Episcopus potest & tenetur Episcopatui renuntiare, vt per D. Thom. 2. 2. *q.* 185. *art.* 4. *vers. respondeo*, Rom. *sing* 794. *incip. An Episcopus*, Marsil. *sing.* 634. *num.* 2. Con. *in reg. peccatum, part.* 1. *sub num.* 5. Tambutin. *d. q.* 1. *num.* 14. Ricciul. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib.* 9. *cap.* 2. *num.* 8. Franc. Marc. *decis.* 944. *n.* 1. *part.* 1. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina cleric.* §. 25. *num.* 19. vbi ampliat etiamsi ipse non sit in culpa illis scandali, Gig. *d. cap* 17. *numero* 39. Fusc. *d. cap.* 28. *num.* 6. Maiol. *de irregul. lib.* 1 *cap.* 2. *num.* 4. & *cap.* 13. *n.* 7. Flamin. *d. q* 3. *à num.* 153. vbi *num.* 176. declarat vt quoties cogitur Episcopus renuntiare ob scandalum, ei sit danda compensa, aut contra cambium redditunm, vt possit viuere, & non habeat mendicare.

15 *Persona verò irregularitas,* &c.] Notatur ad hoc quòd propter irregularitatem personæ Episcopus potest petere cessionem, Gig. *d. c.* 17 *num.* 20. Fusc. *d c.* 28. *n.* 7. Flamin. *d q* 3 *à n.* 177. vbi *n.* 179. asserit quòd stante huiusmodi irregularitate Episcopus cogi potest renuntiare Episcopatui.

16 *Verùm si propter aliàs,* &c.] Intelligitur de causis non iustis, non honestis, sed indiscretis, vt deducitur, ex fine huius text. *in vers. quia verò in postulando,* &c. vbi excipitur causa iusta, & honesta, Flamin. *dict. q.* 3. *n.* 205. & *à n.* 208. quærit quæ sit hæc causa vtilis, & honesta.

17 *Quod otiositas,* &c.] Notatur ad hoc quòd ratione otij, & quietis non licet Episcopo resignare Episcopatum, vt per Nau. *cons.* 4. *aliàs* 2. *in nouis sub hoc tit* Sayr. *in floribus decisionum sub eod. tit. dec.* 5. Flamin. *d. q.* 3. *n.* 211. *cum seqq.*

18 *Propter laboris angustias,* &c.] Notatur ad hoc quòd non licet Episcopo resignare Episcopatum ob labores, qui necessariò sustinentur in cura pastorali, vt per Flamin *d. q* 3. *à n* 216. vbi *n.* 224. hoc limitat quoties per multos annos sustinuisset laudabiliter illos labores annexos curæ Episcopali.

19 *Sed dices,* &c.] Notatur ad hoc quòd non licet Episcopo resignare Episcopatum ratione inspirationis, vel humilitatis, vt per Flamin. *d. quæst.* 3. *à num.* 227.

20 *Si in huiusmodi cessione frugem melioris vitæ,* &c.] Notatur ad hoc quòd non est iusta causa resignandi Episcopatum, si Episcopus velit ingredi Religionem appobatam causa mutandi statum, & vitam, text. similis *in cap. suggestum* 7. *q.* 1. & *in cap. suscitatus* 7. *q.* 5. Maiol. *de regul. lib.* 3. *c.* 3. *num.* 31. *in fine*; Flamin. *de q.* 3. *n.* 233. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 11. *c.* 16. *q.* 2. *vers. quæres*, Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiepiscop. Neapolit. cap.* 31. *numero* 11. ego ipse *d. part.* 3. *allegat.* 53. *à numero* 22. Menoch. *de arbitrar. casu* 423.

21 *Nec putes quòd ideo Martha,* &c.] De hac auctoritate latè Azor. *d. lib.* 11 *c.* 14. *q* 6.

22 In glos. *cùm ille.* Vide per me adducta *de offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit.* 1. *gloss.* 2. *n.* 25.

23 In gloss. *Forsitan*, ibi, *istud forsitan non videtur poni dubitatiuè, sed affirmatiuè.* Nam hæc dictio, & similes aliquando sunt notæ assertionis, & stant assertiuè, secundùm subiectam materiam, Rebuff. *in comment. ad l. ostensum* 38. *vers forte, ff de verbor. signif. pag mihi* 108. & *in concord. titul. forma mandati Apostol. pag* 715. Card. Tusch. *tom.* 2. *lit. D. concl* 281. *num.* 6 Farinac. *Rota decis.* 35. *num.* 3. *in* 1 *collect. nouiss* aliàs *part.* 4. *diuers.*

24 In gloss. *Sed dumtaxat* Notatur ad hoc quòd criminosi, qui non sunt priuati ipso iure, sed veniunt priuandi, possunt resignare sua beneficia in fauorem pendente iudicio super criminibus commissis, vide Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 5 *numero* 6. Petr. Gregor. *de benef. c.* 16 *numero* 15. & *c.* 33. Flamin. *de resignat. lib.* 3. *q.* 16. Gottier. *canon. lib* 2. *c.* 5. *numero* 29. Cenall. *communium contra communes, q* 147. *num.* 7. Prosp. de Augustino *in addit. ad Quarantam in summa Bullarij, verbo, beneficiorum resignatio, vers. quinta causa*, Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 13. *num.* 8 & 9. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. *c.* 19. *q.* 5. *vers. quinta,* & *c.* 20. *q.* 8. Molina *de iustitia tract.* 3. *disp.* 78. *n.* 2. Card. Tusch. *tom.* 6. *lit. R. concl.* 166. & *concl.* 160. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 15. *n.* 147. post Rebuff. Hier. Gab. Corras. Mandos. Con. Plac. & alios, Nicol. Garc. *de benef. part.* 11. *c.* 3. *à n.* 62.

25 In ead. gloss. ibi, *item sec. Ioan. omne peccatum, quod ipso iure irrogat infamiam.* Notatur ad hoc quòd omne peccatum, quod ipso iure irrogat infamiam, impedit executionem Ordinis, etiam post peractam pœnitentiam, cuius contrarium verius esse, tenent Lambertin. *de iurepatronat.* 1. *part.* 2. *lib. quæst.* 9. *art* 18. *num.* 5. Nicol. Garcia *de benefic. part.* 7. *cap.* 8. *num.* 67.

26 In ead. gloss. ibi, *quod intrusus omnino debet cedere.* Notatur ad hoc quòd intrusus potest renuntiare beneficio detento propria auctoritate, quando est intrusus existenter, & apparenter carens titulo, vt per Nic. Garc. *d* 11 *c* 1 *n.* 250.

27 In ead. gloss. ibi, *pro nullo crimine potest Episcopus renuntiare sine licentia Papæ quantumcunque graui.* Vide Flamin. *lib.* 7. *q.* 2. *num.* 3. vbi *num.* 7. ampliat etiamsi Episcopus criminosus sit constitutus in mortis articulo, nam nihilominus non potest resignare Episcopatum sine licentia Papæ contra Abb. & hanc glossam.

28 In gloss. *Viliter*, ibi, *quandoque dormire debet seueritas disciplinæ.* Ius enim summum sæpè summa iniustitia est, vt inquit Terent. *Heauton. action.* 1. *scena* 5. Et qui nescit dissimulare, nescit imperare, solebat dicere Fideric. III. & faciunt per me adducta *de officio, & potestate Episcopi, part.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 12. *num* 6.

29 In gloss. *Manzarres* Qui dicantur, & in quibus differant naturales, nothi, spurij, & manzares, vide Con. *de sponsal. part.* 2 *c.* 8 § 4. *num.* 1. & §... *n.* 2. Surd. *de aliment tit.* 1. *q.* 4. *n* 9.

30 In gloss. *Otiositas.* Multa ex otiositate multa prouenientia commemorant Titelman. ad *cap.* 5. *Ecclesiastes, fol.* 131. Hector. Pinto Lusitan. *in suis dialogis, part.* 1. *in dialogo iustitiæ, cap.* 1. *fol. mihi* 79. Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, part.* 11 *in princ. consid.* 1. & 29. Viana *ad Ouid. Metamorphos. fol.* 154. Rebuff. *in auth. habita, verbo diligenti. C. ne filius pro patre pag.* 574. Perez *ad l.* 1. *tit.* 14. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 272. Azeued. *ad l. num.* 1. *tit.* 11. *lib.* 8. *nouæ recop.* Flamin. *d. q.* 3. *n.* 21.

n.111.cum seqq. Datur tamen aliud otium laudandum, quod est literatorum, ac contemplantium veritatem, de quo Cato dicebat. *Viro quemadmodum negotij, sic & otij rationem extare oportere.* Hoc idem Seneca in epistol. amplectendum suadet honesto ac prudenti viro, quo ex actionum tumultu tanquam in portum se tandem recipiat vbi sese primùm, deinde humana pariter ac diuina dignoscat, de quo otio laudabili multa tradunt Luc.Pena *in l.1.col 2.C.de excusat. artif. lib.*10. Ioan.de Monthel.*in suo prompt: iuris, verbo Otium.* Cassan. *p 12. consid.* 49 & sic otium hoc sensu accipitur pro labore qui dicitur pater gloriæ, & famis obsonium. Cassan. *p.vlt.consid.*48. Paris.Flamin.*de resignat.lib.5.q.3 n.*118. & ferocientem carnis domat Steph.Costa *de ludo 2 art. princ.num.16.vol.*4. Doct. & labore alios superans aliis præponi debet, Signorol. de Homedæ. *in quæst. vtrùm præferendus sit Doctor an miles n.21.vol.12.tract. qui labor non debet esse sine remuneratione & fructu, cap. fin. & ibi gloss verb.laborem 7.q.*1.Gonzal.*ad reg.* 8. *Cancel.gloss.4. n* 17. sed hoc verum in alia vita, in hac autem aliqui absque remuneratione infeliciter viuunt.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui propter crimen renuntiauit Episcopatui, & ad religionem transiuit, ad Episcopatum reassumi non potest, secus si renuntiauit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.*

2 *Episcopatu depositus, & in monasterio detrusus ad pœnitentiam peragendam non potest iterum ad Episcopatum reuocari.*

3 *Causa impulsiua cessante non cessat effectus.*

CAP. Post translationem. XI.

1 EPiscopus si fiat Monachus, non potest ampliùs in Episcopum eligi, nisi in his casibus, nempe quando cessit propter magnam persecutionem, secundò propter inualitudinem corporis, cum auctoritate tamen Papæ, tertiò si cessit propter ignorantiam, sed in monasterio deinde didicit, tunc enim potest iterum reassumi; quartò si propter simoniam parentum, ipso inscio, fiat Episcopus, mox Regularis potest reassumi ad alium Episcopatum. Concilium autem Constantinopolitanum, vnum ex quatuor principalibus, dum decernit Episcopum monachum factum non posse reassumi ad Episcopatum, intelligitur quando Episcopus propter aliquod crimen ad vitam monasticam descendit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam.Ioan.Andr.Henric.Boich.Innoc.Imol. Anan.Panor.Host.Bald.Butr.Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.*162. Alagon. *in compend.iuris Canonici, pag.*90. refertur ab Ant.August.*collect.3. Decretal.lib.1. tit 1.c.*1.

2 Collige ex text. quòd si quis ex Episcopali statu ad Monachatum transierit propter delictum, vt quia fuit Episcopatu depositus, & in monasterium detrusus ad pœnitentiam peragendam, non potest iterum ad Episcopatum reuocari, concordat text. *in cap. hoc nequaquam 7.q 1.& in c.temporis, § idem, ead causa & q.* Maiol. *de irregul.lib.3 c.6.n.*4. Flamin.*de resign.lib 5 q.3. num.*142.

3 *Licèt causa impulsiua cesset.*] Notatur ad hoc quòd cessante causa impulsiua, non cessat effectus, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa limit.* 1. *num.*2. Hyppol. *in l si quis indicium, num.2.& 3. ff. de quæst.* metipsum *de Axiom.iuris vsufr.Axiom.4.n.*6. Et quòd defectus causæ impulsiuæ minimè obstat quin actus ipse validus omnino censeatur, resoluit Coui.*lib.1.var.c.20.num.1.vers. contrariam.*

SVMMARIVM.

1 *Cedendi licentiam petentes, ea obtenta compellendi sunt ad cedendum,* & n.2.

3 *Consensum non præstare, & præstare sine solemnitate requisita, paria sunt.*

CAP. Quidam. XII.

QVi petiit licentiam cedendi, ex quo illa obtinuit 1
cedere compellitur. Colligunt ex Ordin. Abb.
antiq. Zabar. Collect. Anch.Bellam.Ioan.Andr.Imol.
Anan.Host.Innoc.Panorm.Bald. Butr. Viu. *in rationali
primi libri iuris Pontif.pag.*163. Alagona *in compend. Iuris
Canon.pag.*90. remissiuè Ximen. *in concord p.1.& 2.* refertur ab Ant.Aug. *collect.4. Decretal lib.1.tit.5.c.1.*

Hanc eandem conclus.ex hoc text.desumunt Cassad. 2
decis.1 num 3.& decis.2.num.7. de renunt. Mandos.*in reg.
Cancellaria de infirmis resignantibus quæst 9 num.*4.Maiol.
de irregularit.lib.3. cap.6. Fusc.*de visit. lib.2.cap.28.n.*16.
Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30.tract. 3.
num.*318 *vers. aduerte*, Flamin. *de resignat.lib. 3. q* 18.
num 48. *cum seqq.* vbi *num.* 59. asserit procedere nedum in simplici beneficiato, sed in habente dignitatem Ecclesiasticam, etiam Episcopalem, & *num.* 62. ampliat siue fuerit petita & habita licentia à Papa; siue etiam ab aliis inferioribus Ordinariis, & *num* 63. siue fuerit hæc licentia petita & obtenta per se, siue per alios, de mandato tamen & ad instantiam beneficiatorum; hodie in beneficiis inferioribus, & in dignitatibus, quæ expediuntur extra consistorium, decisio huius text.non procedit, licita est enim pœnitentia post petitam & obtentam licentiam renuntiandi; quandoquidem licitum est pœnitere donec consensus fuerit extensus in Camera, vel Cancellaria, Flamin.*d. q.18.n.*67. nam recepta praxis, & stylus Curiæ Romanæ est quòd soleat præstari consensus in Camera, vel
Cancellaria, Mohed.*decis.5.n.1 sub hoc tit.* Put.*decis.*111.
*n.*3. Flamin.*lib.7. q.*8. & si alibi quis consentiat nulli- 3
ter consentit, quia paria sunt non præstare consensum, & præstare sine solemnitate requisita. Put. *decis.*360. *num.6.lib.*2. quem refert Ioan. à Cochier.*in reg.44.Cancellariæ, n.*41. In Episcopis tamen etiam hodie procedit dispositio huius text. qui si petierint & obtinuerint licentiam, possunt postea cogi resignare, Flamin.*d.q.18.à n.*68.

SVMMARIVM.

1 *Iuri suo non renuntiat, qui gratiæ aduersarij se submittit.*

2 *Dubia res fit per negationem.*

3 *Renuntiatio est stricti iuris.*

4 *Voluntati alicuius quando quis submittitur intelligitur secundum arbitrium boni viri.*

CAP. Veniens. XIII.

Honor. III.

LIteras Apost. habens, v.g. contra Capitulum, si 1
committat se gratiæ Capituli, vel aduersarij, non
dicitur renuntiasse iuri suo sibi competenti ex lite-

tis, secus si renuntiasset literis impetratis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Collect. Ioan. Andr. Innoc. Anch. Imol. Anan. Henric. Boich, Bald. Panor. Butr. Vinian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 263.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 90.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.*

2 *Hoc negante.*] Notatur ad hoc quòd per negationem fit res dubia, vt per Felin. *in c. super eo, à n. 2. de testibus cogendis*, Surd. *cons. 4. n. 18* Guttier. *pract. lib. 3. q. 9. n. 10.* cùm aliis per me citatis *Axiom. 158. n. 2.*

3 *Ad hoc probandum*, &c.] Notatur ad hoc quòd renuntiatio est stricti iuris, ita vt nec ex actu quidem proximo præsumatur, vt per DD. quos citaui *suprà ad c. super hoc, n. 2 hoc tit.*

4 *Aduersarij sc gratia commisisset*, &c.] Notatur ad hoc quòd si quis se submittat misericordiæ, siue gratiæ, siue voluntati alicuius, tamen recurritur ad arbitrium boni viri, vt per Boner. *sing. 6. n. 11.* Vide quæ circa clausulam, ad libitum suæ voluntatis, dixi *in meis Remission. de dictionibus, & clausulis, clausul. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus si ab obedientia subditos absoluit, non propter hoc Prælaturæ renuntiat.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Renuntians per Procuratorem potest reuocare eam renuntiationem quandiu res est integra.*

Cap. Lectæ. XIV.

1 PRælatus qui eximit subditos à sui obedientia non propterea intelligitur renuntiare Prælaturæ, nisi illam verè resignauerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Io. Andr. Innoc. Imol. Anan. Henric. Boich. Bald. Panorm. Felin. Butr. Vin. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 263.* Alagona *in compend. Iuris Canon. pag. 91.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.*

2 *Humiliter est confessus.*] Nau. *in c. Sacerdos, n. 128 de pœnit. dist 6. vers. ad caput*, tenet hunc text. non loqui de peccati confessione, sed de renuntiationis cuiusdam manifestatione, quia nullum hic est verbum quod significet Abbatem, de quo hic text. agit, confessum fuisse sacramentaliter Archiepiscopo, sed solum confessum fuisse humiliter, secretè, & reuerenter.

3 *Suo resignasse regimini non videmus.*] Notatur ad hoc quòd per procuratorem renuntians potest reuocare eam renuntiationem quandiu res est integra, id est, quandiu non accesserit approbatio Superioris, quantumcunque ipse renuntians multa interea faciat, quæ facere solet is, qui plenè renuntiauit, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib 30. tract. 3. n. 328.*

SVMMARIVM.

1 *Abbas exemptus sine licentia Papæ renuntiare non potest.*
2 *Prælatus exemptus non potest renuntiare suæ prælaturæ sine Papæ licentia.*
3 *Resignatio quando non tenuit, tunc sine noua collatione ad suum beneficium cedens redit.*
4 *Abbatia potest renuntiari.*

Cap. Dilecti. XV. & fin.

Greg. IX.

ABbas exemptus, id est, immediatè pertinens ad Romanum Pont. non potest renuntiare sine licentia Papæ, & si renuntiauerit, etiam sequuta resignatione in manu alicuius Prælati, renuntiatio, & resignatio sunt nullæ. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Henric. Boich, Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 264.* Alagona *in compend. iuris Canon pag. 91.* remissiuè Ximen. *in concord p. 2.* 1

Sine licentia nostra] Notatur ad hoc quòd Prælatus exemptus non potest renuntiare suæ prælaturæ sine Papæ facultate, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30 tract. 3. n. 331.* & faciunt quæ tradunt citati per Tambur. *de iure Abbatum tom. 1. disp. 13. q 1 n. 7.* Alij autem Prælati, Abbates scilicet, Priores & similes non exempti, renuntiare possunt in manibus Generalis, vel definitoris, aut alterius, qui habet potestatem instituendi, & destituendi simul inuitum iustis de causis, secundum gloss. *verbo in manibus in Clem. 1. hoc tit.* Flamin. Paris. *de resignat. lib. 7. q. 15. in fine* Erasm. à Cochier. *de iurisd Ordin. in exemptos p. 4. q. 67. in fine*, Rot. *decis. 529 n 7 p 4 diuers.* 2

Loco suo restitui faciatis.] Notatur ad hoc quòd quando resignatio non tenuit, tunc sine noua collatione ad suum beneficium cedens redit, vt per Rebuff. *de pacif. possess. n. 154.* Resignatione enim nulla, inualida, aut subreptitia existente à resignante non abdicatur ius, ac proinde si non acquiritur resignatario Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. . q 3. ex n. 95. & n. 117.* Caputaq. *decis. 216. n. 3. p. 1.* Seraph. *decis. 25. n. 1.* Rot. *decis. 419. & decis. 699. n. 4. p. 1 diuers & decis 92, n. 5. p. 1. recent. & decis. 4. n. 1. & decis. 413. n. 2 p. 2. recent. & in Leodien. Canonicatus Sancti Dionisij 25. Maij 1626.* coram R.P. D. meo Pirouano. 3

Recipiatis cessionem ipsius.] Ergo Abbatiæ potest renuntiari, Flamin. *de resign. lib. 2. q. 1 n. 63.* Tambur. *d q. 1. n. 2. in fine*, quòd autem quædam dicatur Abbatia sæcularis, quædam Regularis, ostendit Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 7. c. 6. n. 92.* 4

De Supplenda negligentia Prælatorum.

Tit. X.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Negligentia alia est materialis tantum, alia formalis.*
3 *Negligentia materialis illa est per quam quis ius suum cuius liberam administrationem habet, omittit.*
4 *Negligentia formalis vel est propria, vel impropria.*
5 *Negligentia formalis & propria est illa, quæ supponit in negligente intellectum sollicitum ad imperandum voluntati.*
6 *Negligentia opponitur prudentiæ.*
7 *Negligens dicitur quasi nec eligens.*
8 *Negligentia definitur vt sit rationis cunctatio, seu tarditas in efficaciter operando.*

9 Negli

9 *Negligentia Prælatorum an & quando suppleri possit à superioribus per viam recursus, seu appellationis, remissinè.*

10 *Prælati qui dicantur, & eorum appellatione qui veniunt, remissinè.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Bald. Anchar. Butr. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum*, Petr. de Rauenna *in comp. iur. Canon.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 264. Matt. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 26. Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon. & in speculo iuris lib. 4. sub hoc titul.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 47. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in exposit titulorum iur. Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 42. omnes *sub hoc tit.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summ. in Decret. sub eod.* & Andreas Vallensis *in suis comment. sup. Decretal.*

2 Negligentia alia est materialis tantùm, alia formalis: negligentia materialis tantùm illa est, per quam
3 quis ius suum, cuius liberam administrationem habet, omittit, quin aliquam culpam in huiusmodi omissione committat, iuxta terminos text. *in c. si autem, & in c. plerumque, de rescript. & in cap. si clericus, de præb. lib. 6.* iuncta reg. text. *in l. in re mandata, C. mandati*, Ludouic. Gom. *in reg. de triennali q.* 28. in epilogo casuum in quibus negligentia non nocet, *casu* 17. Et hæc non est iniusta & culpabilis, immo aliquando perfectionis & meriti opus erit, veluti si quis non admodum vtilis, & commodus Reipubl. nec putans se esse in peccato mort. ex quo timeat in æternum damnari, si tunc occideretur ius propriæ defensionis sibi alioquin naturaliter competens omittendo negligit ob charitatem proximi inuasoris, & ad conseruandam eius salutem spiritualem, vel temporalem, iuxta illud Ioan. 1. *maiorem charitatem*, &c. prout ex hoc & aliis fundamentis post D. Thom. Sot. & Syluest. resoluit Lessi. *de iustit. lib. 2. cap 9. numero* 55 *&* 56. Con. *de sponsal part. 2. cap* 8 §. 12. *num.* 7. sic amplius text. *in c. non est nostrum* 21. *quæst.* 5. & meritò reprehendens sententiam Pauli *in l. 1. §. iusgentium ff. de iust. & iure*, absque bono fundamento existimantis peccare mort. quemlibet qui absque alia iusta causa mortem patitur dum potest se ipsum defendere occidendo aggressorem; de qua negligentia materiali tantùm non tractatur in hac rub. cum in ea agatur solùm de negligentia iniusta & ita culpabili, vt constat ex text. *in c. quia diuersitatem, de concess. præbend.*

4 Formalis autem negligentia, vel est propria, vel impropria, prout bene distinguunt Silu. & Tabien. *in sum verbo negligentia*, Valent. *tom 3 disp 4 q. 5. puncto* 2. *vers. negligentia, in fine*, Lessi *de iust. lib. 1. c. 2. num.* 19.
5 Formalis & propria negligentia est illa, quæ supponit in negligente intellectum sollicitum ad imperandum
6 voluntati quid negligens agere teneatur; illi autem opponitur prudentia, Valent. *d. quæst. 5 puncto* 1. Less. *d. num.* 19. quæ est facultas quædam intellectus practici, qui per actum consilij & iudicij, & per actum imperij discretè sollicitum in quovis casu particulari statuit media ad exequendos formales fines virtutum moralium, vt colligitur ex iis, quæ in hac re tradunt, & latè prosequuntur, Valent. *dict. disp 4 q. 1. puncto 1. cum seqq.* Less. *dict. lib. 1. c. 1. à princ.* opponitur, inquam, in eo prudentiæ negligentia, quia per hanc dum negligens omittendo diligentiam requisitam in actu intellectus excitantis, & monentis voluntatem, & vices externas ad executionem tardus est in eligendo efficaciter ea, quæ sunt ordinata ad finem cuiuslibet virtutis moras, plenè deficit ab ea sollicitudine, & discreta imperij celeritate, qua mediante debuit prudentia operari in ordine ad prædictum finem; & hinc est quod Isidor. *etym lib. 10. c. 13.* dicit quòd negligens dicitur quasi nec eligens, atque ita resoluunt D. Thom. *1. 2. q 54. art 2. in corpore*, quem sequitur Lessi. *d. n.* 19. & Valent. *d. q. 5. puncto 1. vers. negligentia.* De
hac negligentia loquitur hæc rubr. cui vt locus sit non 7
requirütur præcisè, vt omissio actuum Prælatis Ecclesiasticis incumbentium procedat ab illa intellectus tarditate, sed potiùs satis erit, vt sui ipsorũ externa executio iniustè omittatur, & ita interueniat illa alia negligentia, quæ in his terminis impropria, sed propter prædictam iniustitiam formalis solet appellari, etsi oppositum negligentis intellectus voluntati nihilominus renuenti sollicitè imperaret. Probatur euidenti ratione; cùm enim hæc rub. eò tendat vt iniustæ damnosæ Prælatorum Ecclesiasticorum omissiones in actibus debitis externè gerendis suppleantur per alios Prælatos; eorum autem actuum externa omissio, ea scilicet quæ iniusta sit & damnosa, indigeat hoc supplemento, quãtumvis illa non procedat à prædicta intellectus tarditate, vt palam est, consequitur non tantùm illam propriam sed etiam hanc impropriam pertinere ad materiam huius rub. quamvis illa quæ propria est, non sit præcisè ad eam necessaria.

Definitur autem negligentia vt sit rationis cuncta- 8
tio seu tarditas efficaciter operando, eo quòd est iam bene consultatum, & iudicatum, vt expressit Valent. *d. quæst. 5. puncto 1. vers. negligentia*, & in effectu concedit cum alia, quam tradit Lessi. *d num.* 19. *in fine*, dum dicit quòd negligentia est omissio actuum rationis, qui necessarij sunt, vt opus suo tempore fiat.
An & quando negligentia Prælatorum suppleri pos-
sit à superioribus, per viam recursus, seu appellatio- 9
nis, dixi latè *de officio & potest. Episc. part. 3. allegat.*
secundùm Lugdunen. impress. Prælati verò qui dican-
tur, & eorum appellatione qui veniant, dixi latè *in* 10
tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appell. 215.

SVMMARIVM.

1 *Abbatem si diœcesanus requisitus benedicere nolit, ipse monachos suos benedicere poterit.*
2 *Abbatem benedicere potest Episcopus.*
3 *Benedictio ab Episcopo Abbatibus impartienda iterari non potest.*
4 *Abbatem benedicere si Episcopus sine causa renuat, posset ipse Abbas non expectata benedictione officium administrare.*
5 *Dictio, donec, & similes sunt limitatiua & restrictiua temporis.*

CAP. Statuimus. I. *Alex. III.*

ABbates confirmati (si diœcesanus tertiò admonitus nolit eos benedicere) possunt suos monachos benedicere, & alia sui officij exercere, donec Episcopus non recuset eos benedicere. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Anchar. Bald. Bellam. Hostiens. Ioann. Andr. Innoc. Imola; Anan. Panormit. Butr. Viuian. *in rationali primi*

libri

libri iuris Pontific. pag. 267. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 92. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1 *tit.* 6. *cap.* 1.

2 *Vt si Episc.* &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus benedicere potest Abbates, vt per Sbros. *de offic Vicarij Episc lib.* 2. *q* 8. *n.* 1. Azor. *inst. mor. p.* 1 *lib.* 12. *c.* 20. *q.* 6. Vgolin. *de potest Episc. c.* 32. §. 1. Tambur. *de iure Abba-*
3 *tum, tom* 1. *disp.* 11. *q.* 10. quæ benedictio ab Episcopo Abbatibus impartienda iterari non potest, Nau. *cons.* 2. *de Sacram. non iteran nouis*, Azor. *d. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 10. *q* 4. Lud. Mirand. *in manuali Prælatorum, tom.* 2. *tract. de sacris monialibus q.* 7. *art.* 7. *concl.* 1. *in fine*, Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 11. *q.* 6. *à princ* me citato *in hoc loco* Hieron. Roder. *in compend. quæst. Regul. resolut.* 1. *num.* 1.

4 *Benedicere fortè renuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si Episcopus tertiò requisitus benedicere Abbatem sine causa renuerit, posset ipse Abbas non expectata benedictione officium administrare, Ordines conferre, ac ea omnia, quæ sunt sui muneris tunc præstare, & implere, vt per Erasm. à Cochier. *in iurisd. Ordinarij in exemptos, part.* 4. *q.* 78. *num.* 2. Hieron. Roder. *de resol. num.* 19. Azor. *d part* 1. *lib.* 12. *c.* 20. *q.* 6. vbi etiam tenet hoc priuilegium non tantùm Abbatibus Cisterciensibus, sed etiam omnibus concedi. Quæ quidem benedictio Abbatis, quæ fit ab Episcopo, est media mixtáve inter simplicem & ordinariam per manus impositionem Episcopi, quæ fit tantùm Presbytero, Host. *in cap. tuam, sub n.* 8. *&* 9. *de ætate & qualit.* qui quatenus *sub n* 7. *vers. quinimo*, voluit electum in Abbatem, adhuc tamen non benedictum, non debere vocari Abbatem, sed electum, non meruit tam acriter carpi ab Oldrad. *cons.* 14. *n.* 3. nam loquitur expressè de electo ante ordinationem, & sic de eo in quem facultas benedicendi ne quidem in potentia cadit.

5 *Donec.*] Hæc dictio, & similes sunt limitatiuæ, & restrictiuæ temporis, habéntque naturam suspensiuam, Menoch. *cons* 151. *n.* 40. *& cons.* 168. *n.* 1. Surd. *cons.* 186. *n.* 15. *& cons.* 319. *n.* 6. Cæual. *com. contra com q* 806. *n.* 35. plures citaui *in tract. de diction. vsufreq. dict.* 93. *num.* 1.

6 *Abbatem benedicere non recusent.*] Ergo Abbas dicitur quis ante benedictionem, Felin. *in c. meminimus, de accus. n.* 1. *&* 20. Oldr. *cons.* 14. *col.* 14 Bertachin. *verbo, Abbas* 5. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Abbas n.* 1. & me citato *in hoc loco.* Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 11. *q.* 5. *n.* 2. & Hieron. Roder. *d. resol.* 1. *num.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Regulares in suos vsus conuertere non possunt Ecclesias in quibus ius obtinent patronatus, & si intra tempus Lateranen. Concilij quando vacant non præsentes Rectores ad eas, superior ordinabit easdem.*

2 *Præsentatio ad beneficia intra quod tempus sit facienda per patronos, remissiuè.*

3 *Patrono elapso termino præscripto ad præsentandum potest Episcopus ipsi facere rem gratam, eúmque ad præsentandum admittere.*

Cap. Sicut nobis. II. *Clem. III.*

1 Regulares habentes iuspatronatus in Ecclesiis, non possunt illas in proprios vsus conuertere, nec deputare vicarios, & illos pro libito instituere, & deponere, sed debent, nisi Ecclesiæ sint exemptæ, intra tempus semestre à Conc. Later. assignatum præsentare Episcopo personas idoneas pro Ecclesiis vacantibus. Secus remota appellatione Episcopus prouideat de Rectore idoneo pro illa vice. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anc. Bellam. Io. And. Anan. Host. Innoc. Henric. Boich. Panorm. Bald. Butr. post Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 268. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 93. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal lib.* 1 *tit.* 6. *cap.* 2.

Intra tempus, &c.] Intra quod tempus præsenta- 2
tio ad beneficia sit facienda per patronos, dicam commodiùs suo loco, interim vide per me tradita *de officio, & potestate Episcopi, part.* 3. *allegation.* 72. *à num.* 126.

Ex tunc liceat, &c.] Notatur ad hoc quòd elapso 3
termino præscripto patronis ad præsentandum potest Episcopus facere rem gratam ipsi patrono, eúmque iterum ad præsentandum admittere, Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 2. *art.* 17. *n* 4 *q.* 1. quem ego refero ipse *d. alleg.* 72. *n.* 170. pondero hoc verbum, *liceat*, quod ponit causam in voluntate illius, cui licet, allegata per me *in remiss. de dictionibus, & clausulis, dict.* 165. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Negligentiam inferioris in beneficiis conferendis supplet superior si tempus Lateranen. Concilij lapsum sit, & collatio per inferiorem postea facta non valet.*

2 *Beneficia vacantia intra sex menses prouidere debent ij, ad quos prouisio spectat.*

3 *Tempus sex mensium datum ad conferendum est à tempore scientiæ vacationis numerandum.*

4 *Notitia quando dicatur, remissiuè.*

5 *Deuolutio immediatè Papæ subiectis fit immediatè ad Papam.*

6 *Charitas bene ordinata incipit à se ipso.*

7 *Mora purgatio non admittitur cùm quid sit ipso iure.*

Cap. Licet. III. *Innoc. III.*

Prælatus si est negligens in conferendis beneficiis, 1
transacto tempore Concilij Lateran. id est, semestri, quod incipit à die notitiæ, & non vacationis superior debet illud conferre, & si Prælatus non habuerit superiorem, ad Papam collatio est deuoluta. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Boich. Anania, Bald. Panorm. Anchar. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontificij, pag.* 269. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 93. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit* 6. *cap.* 1.

Tempore semestri] Notatur ad hoc quòd de benefi- 2
ciis vacantibus prouidere debent ij, ad quos prouisio spectat, infra sex menses, vt per Rebuff. *in praxi, tit. de deuolut. & in repet. c.* 2. *circa fin. suprà. de concess. præb.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.* 184. *n.* 1. Nicol. Garc. *de benef. part.* 10. *c.* 2. *à n.* 1. quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episc p.* 1. *alleg.* 58. *n.* 1, latè Ferentil. *in ann. ad decis.* 18. *Buratti.*

Sed à notitia computato.] Notatur ad hoc quòd tem- 3
pus sex mensium datum ad conferendum, est à tempore scientiæ vacationis numerandum, vt per Azor.
instit.

instit.moral.p 1.*lib*.6.*c* 26 *quæst*.10. Cald.Pereira *renouat. emphyt.q*.6 *n* 24.Flores de Mena *var.lib* 1.*q*.1.*n* 6. Zerol.*in praxi Episc.p* 1.*verbo, Iuspatronatus,vers.hic sunt, pag.mihi* 182.Mantic.*decis*.160.*n* 2. Aloys.Ricc.*d resol*. 184.*n*.1.Nicol.Garc.*d c*.2.*n*.15. vbi *n*.43. tenet huiusmodi semestre tempus computari de momento ad momentum,& *n*.22. & 23 refert Rot.apud Seraph.*decis*. 702. tenuisse tempus sex mensium datum Ordinariis ad conferendum Parochiales ad eorum collationem spectantes per Bullam Pij V. quæ dicit à die vacationis,intelligi à die vacationis notæ.Idem etiam dicendum de quatuor mensibus concessis Ordinariis ad collationem faciendam de beneficiis curam animarum babentibus, aliàs Sedi Apost.reseruatis, Seraph.*decis*. 380. Et notitia quando dicatur agit Tiraq. *de retractu*
4 *lign*.§.38.*gloss* *n*.32. Et quoad hoc propositum dicitur ab eo tempore quo scire potuit, vel debuit Episcopus, Nicol.Garc.*d c*.2.*n*.28.& 26. Rota apud Farin.*p*.2.*to*.1. *decis*.323.*n*.1.*in recent*.

5 *Alium Superiorem non habet, ex tunc*,&c.] Notatur ad hoc quòd in immediatè Papæ subiectis deuolutio fit immediatè ad Papam,vt per Selu.*de benef. p*.3. *q* 49. *n*.4.Rebuff.*in concord* §. *si quid verò, verbo, ad alium,de collat*. & *d.tit de deuol.n*.16.*vers.nono* , quos refert & sequitur Cochier *de iurisd.Ordinarij in exemptos* , *part*.4. *q*.10.*n*.5.

6 In gloss.*Videamur*,ibi, *Quia ordinata charitas à se ipso incipit*. Vide Duen. *reg*.33. Petr.Alphons.Vasconcellos *in harmonia rubricarum iuris Canonici, ad rubr. de auctoritate,& vsu pallij,n*.14. Flam. *de resignat lib* 9.*q* 7.*n*.117. Surd.*de alimentis,tit*.1.*q* 94.*n*.1.& *tit*.7 *q*.8. & *q* 19.*n*.1. & *decis*.236.*n*.21. & *cons*. 201.*n* 12. & *cons*.345. *n*.28. Gutrier. *de tutelis, p*.3. *c*.12. *n*.1 *in fine*, Cald.Pereira *q. forens.in comment. ad tit Instit. de inoffic. testam. in princ. n*.21.Aloys.Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis* 131. *n*.3. *in* 3. *edit*. & *resol*.116.*n*.3.*in* 2 *edit* & *resol*.518.*n* 4. Bellet.*disquisit.clerical.p*. 1. *tit. de disciplina clerical* §.17. *num* 8.& *tit de bonis clericorum*.§.13.*num*.3. Ioseph.Sesse *Arag decis*.26.*n*.6. Marc.Anton. *var. lib*.3. *resol*.42 *n*.9. Card.Tusch. *tom*.1.*lit.C.concl*.210.*à n*.3.

7 In gloss. *Imponatis* , vlt. Notatur ad hoc quòd moræ purgatio non admittitur cùm quid fit ipso iure, vt per Tiraq.*in l.si vnquam,verbo,reuertatur, n*.110. *C. de reuocandis donat*. dixi *ad gloss.fin. cap vlt.de elect*.

SVMMARIVM.

1 *Collatio beneficij facta ab eo ad quem illa spectat lapso tempore Lateran. Concilij non valet, nisi de misericordia toleretur.*

2 *Collatio beneficij deuoluitur ad Superiorem si is ad quem illa spectat infra sex menses non disposuerit.*

3 *Iuspatronatus etiam laicorum deuolutum ad Ordinarium conferendum est per concursum pro illa vice.*

4 *Parochialium in collatione facta iure deuoluto an forma examinis, quæ coram inferiore requiritur, seruari debeat, ostenditur*, & n. 5.

6 *Tolerantia approbationis expressa dat ius in beneficio.*

CAP. Literas. IV.

1 COnferre debens si post transactum tempus Concilij Lateran.conferat,collatio non tenet nisi misericorditer in persona idonea toleretur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabarel.Collect. Bellam.Ioan.Andr. Henric.Boich.Anan. Host. Innoc. Panorm.Bald.Butr. Anch.Viuian.*in ration. primi libri iuris Pontif. pag*. 270. Alagona *in compend. iuris Canonici* , *pag*. 93. remissiuè

Ximen.*in concord.p*.2. refertur ab Anton.Aug.*collect*.4. *Decret lib*.1.*tit*.6.*c*.2.

Essent iure instituendi priuati.] Notatur ad hoc quòd 2
si Episcopus,vel is ad quem spectat beneficij collatio infra sex menses non disposuerit , collatio deuoluitur ad Superiorem, vt per Azor. *instit moral.p*.2.*lib*.6.*c* 27. Cald.Pereira *resp*.3. *pro Alphonso de Penbaranda,num*.2. Cochier *de iurisd.Ordinarij in exemptos,p* 4 *q* 30 *num* 3. Nicol.Garc.*de benefic.p* 10.*c*.4 *n*.10.Zerol.*in praxi Episc. p* 1 *verbo, beneficia*, § 2. *in princ*. Mantic. *decis*.160.*n* 2. Seraph.*decis*.702.

Circa materiam deuolutionis illud scitu dignissi- 3
mum aduertendum duxi quòd iuspatronatus deuolutum ad Ordinarium conferendum est per concursum pro illa vice, prout in his terminis à sacra Congregatione decisum fuisse refert Galet. *in margarita casuum conscientiæ,verbo iuspatronatus*. Ego ipse *de offic & potest. Episcopi, p*.3.*alleg*.60.*n*.18.*in fine*, nouissimè Salgado *de protect.Regia tom* 1.*p*.3.*c*.11.*n* 89. vbi attestatur pariter ab eadem S. Congregatione resolutum in collatione Parochialium,quæ iure deuoluto conferuntur seruandam esse formam examinis per concursum , quia patronus non læditur , tum quia sublato obstaculo præsentationis,& iurispatroni illa vice exclusi res cedit ad Ordinarij potestatem , & *n* 90. subdit hoc procedere etiam in Parochialibus iurispatronatus laicorum; in quibus non habet locum concursus quando prouidentur ad eorum præsentationem per Ordinarium, & hoc casu institutio , quam habebat Episcopus per deuolutionem resoluitur in vim plenariæ dispositionis; & collationis,vt tenet Paris.*cons*.194.*n* 20.*lib* 4. quicquid dicat Massobr. *in sua praxi habendi concursum requis* 1 *dub*.22. secundùm Romanum impress.

Vtrùm autem in collatione Parochialiom facta iu- 4
re deuoluto forma examinis,quæ coram inferiore requiritur, seruari debeat non requiri, sed dumtaxat locum babere qoando iure ordinario Parochialis confertur,vel instituitur, colligi videtur ex his,quæ tradit Nicol.Garc.*de benefic p*.5.*c*.5.*n*.222 dum resoluit quòd in Doctoralibus præbendis deuolutus ad Superiorem ob non eorum factam electionem intra sex menses à iure statutos noo reqoiritur forma consensus , quia hæc dumtaxat apposita videtur Episcopo , & Capitulo.

Verùm requiri formam concursus tuetur neruosè 5
Salgado *d. c* 11. *n* 84. *cum seqq*. tum quia deuolutio fit cum omnibus suis qualitatibus , quæ à principio inerant beneficio , & ad Superiorem deuoluitur cum eisdem qualitatibus , cum quibus inferior prouidere tenebatur,Cabed. *de patronat. Regiæ Coronæ,c*.22 *num* 3. & 4 & *Lusit. decis*.52.*n* 4.& *decis*.71. *n*.9.*p*.2. Guttier. *cons*.1. *num* 31. & *cons* 2. *n* 15. Gonzal. *ad reg*.8.*Cancel. gloss*.46. *num*.33. tum quia natura beneficij mutari non debet,Cephal.*cons*.358.*n*.8.*col*.1. Hieron.Gabr.*cons*.85. *n*.2. *vol*.2. tum quia Superior ad quem est deuolutum debet prouidere habenti qualitates à fundatore requisitas , vt plures referens tradit Perez de Lara *de anniuers & appellan.lib*.1.*c*.10. *n*.27. tum denique quia Marescot.*var lib* 1.*c*.52 *n*.24 *in fine*, resoluit quòd Concil. Trid. *sess*.24 *de reform. c*.18. & Motus proprius Pij V. dum loquitur in Ordinario , habet locum etiam in Episcopo subrogato.

Eas de patientia permittatis.] Notatur ad hoc quòd 6
tolerantia approbationis expressa dat ius in beneficio, præsertim si fiat a Papa , vt per Cosm. *in pragmat. tit. de collation*. § *frustra enim , in gloss tolerandas , pagina mihi* 190.

SVMMARIVM.

1 *Eligere debens si infra sex menses non elegit, electio deuoluitur ad superiorem.*

2 *Eligere ad beneficia vacantia infra sex menses debent ij ad quos electio spectat.*

CAP. Dilecto. V. & vlt.

1 ELigere debens si infra sex menses non eligit, electio deuoluitur ad superiorem nullo appellationis obstaculo suffragante. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Panorm. Butr. Bald. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 270. Alagon. *in compend. iuris Canonici pag* 93. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Procedere ad electionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad beneficia vacantia infra sex menses eligere debent ij, ad quos electio spectat, vt docet Abb. per text. *in c. dilectus, de concess. preb. num.* 2. quem refert & sequitur Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. 2. *num.* 2. vbi *n* 3 & 4. id limitat in Ecclesiis respectu principalis Prælati, nempe Episcopi, & in Regularibus, in quibuscumqoe etiam Prælatis principalibus perpetuis, quocumque nomine nuncupentur, siue Abbates, siue Priores, siue Præpositi, quæ Ecclesiæ suis principalibus Prælatis ob maius periculum impendens, siue imminens vltra tres menses vacare non debent, *c. postquam* 50. *dist. c. obeuntibus* 63. *dist cap. ne pro defectu, sup. de elect.*

De Temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

TIT. XI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Panormit. Ancbar. Butr. Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum iur. Canon.* Mart. Mesnartius *in epitom Decret. fol.* 17. Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 19. Dan. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.* 60. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon.* omnes *sub hoc tit.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 42. *sub tit. de ordinandis pag.* 44. nouissimè Ioan. Honor. *lib* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. vide Nau. *tom.* 1. *consil. vbi sub hoc tit.* 47. *consilia cumulaui*, & quatuor Iacob. de Graffis *tom.* 1. *suorum consiliorum*, & Sayr. *in floribus decis. sub hoc tit.* 65. *decis. tradit.* Rebuff. *in praxi benef. p.* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis*, Steph. Quaranta *in sum. Bull. verbo, Ordo. vers. deuenio ad secundum requisitum*, Henriq. *in sum lib* 10. *c.* 12. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c* 4. *n.* 20. Vgolin. *de potest. Episc. c.* 26 §. 25. Bonac. *de Sacram. disp.* 8. *qu. vnic. punct.* 6. Bernard. & Salzed. *in pract. canon. crimin. c.* 26. *in nouissima edit.*

SVMMARIVM.

1 *Ordines sacri diebus Dominicis, vel Sabbato Pentecostes ab alio quàm à Papa conferri non debent.*

2 *Papa quolibet tempore Ordines etiam sacros conferre potest.*

3 *Papa potest ex speciali gratia Episcopo concedere vt Ordines extra tempora conferre possit.*

4 *Dispensare potest Papa, vt extra tempora statuta quis possit ab aliquo Antistite ad sacros Ordines promoueri.*

5 *Patres Societatis Iesu possunt extra tempora à iure statuta Dominicis, vel aliis diebus festiuis Ordines suscipere.*

6 *Virginum consecratio solis diebus festiuis facienda est.*

7 *Ordines minores qualibet Dominica, aut festiua die conferri possunt.*

CAP. Subdiaconos. I. *Alex. III.*

SVbdiaconatum diebus Dominicis nullus potest dare præter Papam, licèt possit consecrare Virgines, & conferre Ordines minores diebus Dominicis. Item nulli licet dare sacros Ordines in Sabbato Pentecostes, sed in sequenti hebdomada. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Henric. Anch. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 275. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 96. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 6. *c.* 1. 1

Nisi Romano Pontifici liceat, &c.] Notatur ad hoc quòd Romanus Pont. quolibet tempore Ordines etiam sacros conferre potest, vt per Rebuff. *in praxi benefic. p.* 2. *tit de clericis malè promotis, gloss.* 1. *n.* 11. & 12. Hériq. *in sum. lib* 10. *c.* 12. §. 1. Maiol. *de irregul. lib.* 3. *c.* 24. *n.* 9. Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 26. *lit. A vers. & licet.* 2

Potest enim Summus Pont. Episcopo concedere ex speciali gratia vt Ordines extra tempora conferre possit, vt per Rebuff. *d. gloss.* 1. *n.* 12 Stephan. Quaranta *in summa Bullarij, verbo, Ordo, vers. deuenio ad secundum, in fine.* Maiol. *de irregul. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 9. Vgulin. *de offic Episc. c.* 26. §. 25. *à princ.* Homobon. de Bonis *de exam Eccles. n* 2. *tr.* 2. *c.* 1. *q* 12. 3 Et dispensare vt extra tempora statuta quis possit ab aliquo Antistite ad sacros Ordines promoueri, Rebuf. *super reg.* 23. *Cancel. vers. item hoc concedere potest.* Portel. *in dubiis Regular. verbo Ordines sacri, n* 4. Monet. *de commut vlt. volunt. c.* 10. *n.* 184. Homobon. de Bonis *de examine Eccles. tr.* 2. *c.* 1. *q.* 13. 4 Vnde Patres Soc. IESV ordinari possunt ad quoscumque Ordines etiam maiores extra tempora, ex indulto Greg. XIII. ipsis concesso, dato Tusculi 22. *Septemb.* 1582 Virtute tamen aliorum priuilegiorum à Summis Pont. ante Concil. Trid. concessorum non posse Regulares nunc ab Episcopis ordinari sacris Ordinibus extra tempora resoluit Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1 *q.* 39. *art.* 4. Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiepisc. Neapol. decis.* 93. *n.* 6. *p.* 4. 5

Quamuis consecrandi, &c.] Notatur ad hoc quòd Virginum consecratio solis diebus festis facienda est, vt per Campan. *in diuersorio iur. Canon. rubr.* 12. *c.* 16. *n.* 78. *post med.* Salzed. *d. c.* 16 *lit. A. vers. sine licentia*, quem refero *de offic. & potest. Episc. p.* 1. *alleg.* 27 *n.* 54. 6

Et minores Ordines.] Notatur ad hoc quòd qualibet Dominica, aut festiua die minores Ordines possunt conferri, de quo est text. capitalis *in cap. de eo, infr. hoc tit.* vbi dicemus. 7

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo non valet quòd extra statuta tempora sacri Ordines conferantur*, & n. 2.

3 *Multitudini delinquentium parcitur.*

CAP.

Cap. Sanè. II.

1 Consuetodo illa firmitatem non obtinet, qua introductum fuerit, quòd sacri Ordines extra statuta tempora ministreu ur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabatel. Collect. Host. Anch. Bald. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Panorm. Henric. Boich. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 275. Alaguna *in compendio iuris Canonici, pag.* 96. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. refertur ab Ant. Augost. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit* 6. *c.* 2. & est post Cnocil. Lateran. sub Alex. III. *p* 26. *c.* 24.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Rebuff. *in praxi benefic. p* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, glos.* 1. *n.* 14. *&* 15. Salzed. ad Bernard. *in pract c.* 26. *lit. A. vers. nec ea*, Steph. Quaranta *in sum. Bull. verbo Ordo, vers deueme ad secundum, ibi, amplia, &c.* Vgolin. *de offic & potest. Episc. c.* 26. *§.* 25. *n.* 1. *in fine*, Henriq. *in summ lib.* 10. *c.* 12. *§.* 1. Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiep. Neapol. part.* 4 *decis.* 93. *n.* 2.

3 *N. si multitudo*, &c.] Notatur ad hoc quòd multitudini delinquentium parcitur, vt per Tiraq. *de pœnis temper c* 47 *à principio.*

Quod consuetudo illa &c.] Vide Conan. *comment. iuris ciuilis, lib.* 1. *c.* 10. *n.* 9. Nicul. Genoa *in conciliatione legum in iure contrariarum, fol.* 435.

SVMMARIVM.

1 *Ordines minores conferri possunt diebus festiuis, sacri verò conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione.*

2 *Ordines minores Dominicis, & aliis festiuis diebus possunt Episcopi conferre.*

3 *Prima tonsura omni tempore conferri potest.*

4 *Ordines minores fas est Episcopo dare feria sexta Vespere præcedente Sabbatum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur.*

5 *Festiui dies, quibus Episcopi minores Ordines conferre possunt, debent esse de præcepto.*

6 *Ordines sacros quibus temporibus Episcopi dare possint, ostenditur.*

7 *Minores ordines an vna die Episcopus dare possit, ostenditur.*

Cap. De eo. III.

1 Episcopis licitum est Dominicis, & aliis festinis diebu, vnum, vel duos ad minores Ordines promouere, sed ad sacrus non nisi in quatuor temporibus, & Sabbato sancto, ac Sabbato ante Dominicam in Passione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Collect. Ioan Andr. Innoc. Anchar. Hostiens. Anan. Panorm. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 276. Alaguna *in compend. iur. Canon pag.* 96. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib* 1. *tit* 6. *c.* 3 & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p* 26 *c.* 25.

2 *Quod licitum est Episcopis Dominicis*, &c.] Notatur ad hoc quòd Dominicis, & aliis festiuis diebus Episcopi minores Ordines conferre possunt, vt per Sylu. *verbo, Ordo, in* 2. *num* 6. Viuald. *in candelabro aureo, tit. de Sacram. Ordinis. n.* 36. *vers. tertia conclusio*, Rebuff. *in praxi benefic. p* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, n.* 2. *&* 3. Iacob. de Graffis *in decisionibus aureis, lib.* 3 *p.* 2. *c.* 12. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2 *c.* 16 *n* 3 Thom. Valasc. *allegationum iuris, tom.* 1. *alleg.* 4. *n* 4 Monet. *de commut. vlt. volunt c.* 10. *n.* 184. Homoboo. de Bonis *de examine Eccles tract.* 3. *c.* 8. *q* 69. *vers. item minores*. metipsum *de officio, & potestate Episcopi, p.* 2. *alleg.* 11. *n.* 17. Prima tamen 3
tonsura omni tempore conferri potest, Armil. *verbo, Ordo, num.* 7. Fr. Emman. *d. n.* 3. Henriq. *lib.* 10. *c.* 12. *§.* 1. Thom. Valasc. *d. alleg* 4 *n.* 3. Ego ipse *d. alleg.* 11. *n.* 19.

Consuetudo vbique recepta concedit, feria sexta 4
Vespere præcedente Sabbatum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur, Episcopis fas esse Ordines minores dare, quasi in hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie Vesperi, refert Henriq. *d. c.* 12. *§.* 2. vbi etiam reddit rationem; vt scilicet ipsi ea cura vacarent, possintque in Sabbato maiori cum solemnitate sacros Ordines dare: item & asserit ex communi praxi & consuetudine Episcopos habere potestatem promouendi ad minores Ordines Feria quarta quatuor Temporum.

Festiuis diebus.] Scilicet de præcepto, Viuald. *in can-* 5
delabro aureo, p. 1. *tit. de sacram. Ordinis, n.* 35. *vers. tertia conclusio*, quem refero *de offic. & potest Episc p.* 2. *alleg* 11. *n.* 18. quicquid dicat Azor. *instit. moral p* 2. *lib* 1 *c.* 17. *q. vlt.* Et sufficit si in diœcesi sit solemnitas diei festi, licèt vbique non celebretur, ex traditis per Henriq. *in sum. lib.* 9 *c.* 28. *§.* 1.

Sed ad Subdiaconatum &c.] Notatur ad hoc quòd ad 6
Subdiaconatum, aliósque sacros Ordines non nisi in Sabbatis quatuor Temporum, aut Sabbato sancto, vel in Sabbatu ante Dominicam de Passione nullis Episcoporum præter Romanum Pont. aliquos ordinare licet, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract c.* 26. *lit A. vers. item sacri Ordines.* Francisc. Leo *in thesauro fori Eccles. p* 1. *c.* 4. *n.* 20. Vgolin. *de potest. Episc. c* 16. *§.* 15 *n.* 1. *vers.* 1. Bonac. *de Sacram. disp* 8. *q. vnic puncto* 6. *n.* 1. *vers.* 1. Aloys. Ricc. *in decis. Curia Arch episc. Neapol p* 4 *decis.* 93. metipsum *d p.* 2. *alleg* 17. *à princ* & disponit Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 8.

Nota quòd Episcopus potest maiores Ordines Dominica sequenti post Sabbatum, in quo dari possunt, conferre, si causa subsit, dummodo ieiunium Sabbati continuet vsque ad Dominicam, quod continuari dicitur post Missam Sabbati, nisi sumpserit ablutionem; ita Henriq. *in summ lib* 10. *c.* 12. *n.* 12. Villalob. *in summ. tom.* 1. *tract.* 11. *dub* 13. Diana *resol. moral p* 2. *tr.* 2. *miscel. resol.* 31.

Vnum, aut duos ad minores Ordines promouere.] Nota- 7
tur ad hoc quòd licèt Episcopo vnum ad omnes minores Ordines vnica die promouere, gloss. *verbo, minores in c.* 12 *infr. de eo, qui furtiuè Ordines suscepit*, Mandos. *super reg. Cancel.* 24 *de malè promotis, quæst.* 1 *num.* 9. Rebuff. *super reg.* 23. *vers. item cupient*, Guttier. *canon. lib.* 1. *c* 25. *n.* 31. *&* 32. Bonacina *d. quæst vnic. puncto* 5. *num.* 31. Verùm attenta nouiori dispositione Concilij Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 11. in illis verbis, ibi, *atque ita de gradu in gradum ascendant, vt in eis cum ætate vitæ meritum, & doctrina maior accrescat*, &c. laudabilius erit abstinere, nisi immineret necessitas; vel alia vrgens causa bene visa Episcopo, vt aduertunt Mirand. *in manuali Prælatorum, tom* 1 *q.* 38. *art.* 5. *concl.* 2. Marc. Anton. *variar. resol lib.* 1 *resol. fin. casu* 26 Inter vnum igitur, & alterum minorem Ordinem poterit esse interuallum, quod daretur de vno die festo ad alium proximum; Campan. *in diuersorio iur s Canon. rubr.* 6. *c.* 3. *num.* 13. Vel tutius interueniente interuallo de vno ex temporibus generalium ordinationum ad aliud, Maiol. *de irreg. lib.* 3. *c.* 24 *num* 13. Vgolin. *de potestat. Episc. c.* 26. *§.* 17. *num.* 4. Tamen si consuetudo adesset, quæ permitteret quatuor minores Ordines & Subdiaconatum vna die conferri, absque aliquo suspensionis, vel irregulari-

tatis metu seruanda est, Soat. *ad 3. p. D. Thom. tom. 5. disp. 31. sect. 1. n. 41.* Campan. *d. rubr. 6. c. 2. n* 20. Guttier. *canon. lib. 1. cap. 26. n. 31. & 32.* Fr. Emman. *q. Regu. tom. 3 q 23. art. 4.* Cenedo *ad Decret. collect. 173. n 1. & 2.* Bonacina *de censuris disp 7. q. 3. puncto 4. n. 3.* refert decisum Amend. *ad recopilationem legum Nauarra, lib. 1. tit. 18. l. 1 num. 57.* quicquid Menoch. *de arbitr. casu 564. n. 8.* aduertat Concil. Trid. *sess. 23. de reform. c. 11.* omnem sustulisse consuetudinem, quod etiam tenent Salzed. ad Bernard. *in pract. c. 25. lit C. verbo, vna, eademque die.*

SVMMARIVM.

1 *Criminosus occultus moueri potest ne promoueatur ad Ordines, sed promoueri non potest.*

2 *Occultum crimen quod dicatur, remissiuè*

3 *Impedimento occulto laborans si publicè Ordines petat à proprio Episcopo casu, quo tenetur eos conferre, non potest expelli.*

4 *Confitens metu alterius pro conuicto habetur.*

CAP. Ex tenore. IV.

1 CLericus, qui occultè commisit tale crimen, quod si esset manifestum, degradaretur ab Ordine suscepto, peracta parte pœnitentiæ potest ministrare in suscepto, & debet admoneri, ne ad superiores Ordines ascendat, sed si velit ordinari, non potest prohiberi cùm crimen sit occultum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Host. Innoc. Henric. Boich. Panorm. Bald. Butr. Anch. Vinian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 276.* Alagon. *in compendio iuris Canonici, pag. 97.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 6. c. 5.* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p. 50. c. 5.*

De materia huius text. agit eleganter Illustriss. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in commeat. ad sum disp. 49. n. 6. cum seqq.*

2 *Occultum.*] Occultum crimen quod dicatur, & qui sint casus occulti, in quibus Episcopus dispensare valet, latè tractaui *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 39 à n. 20. cum seq.*

3 *Verumtamen quia peccatum occultum,* &c.] Notatur ad hoc quod laborans impedimento occulto, vt irregularitate, si publicè Ordines petat à proprio Episcopo casu, quo tenetur eos conferre, non potest expelli, vt per D. Anton. *part. 3. tit. 14. c. 16 §. 11.* Syluest. *verbo, Ordo, 3 q. 7.* quos refert, & sequitur Sanch. *de Matrim. lib 3. disp. 15. n. 8. vers. quarto.* Nullum enim crimen enorme, & depositione dignum, dum manet occultum, facit irregularem, Nau. *sub hoc tit. cons. 42. in nouis,* Sayr. *in floribus decis. sub eod. tit. decis. 93.* vbi aduertit Congregationem Cardinalium censuisse *cap. 1. Concil. Trid. sess. 24. de reform.* locum habere etiam in clericis sæcularibus, ita vt text. in præsenti corrigatur per *cap. aures, infr. hoc tit.* quicquid Nau. *d. cons. 42.* contrarium docuerit.

4 In gloss. *Vtatur,* ibi, *vel timore probationem confessus,* &c.] Notatur ad hoc quod confitens metu alterius pro conuicto habetur, vt per Tiraq. *de temper. c. 30. n. 9. & 16.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosus contra prohibitionem sui Prælati ordinari non debet.*

2 *Religiosos ordinare non possunt Episcopi sine literis, & licentia suorum Prælatorum.*

3 *Religiosus contra prohibitionem sui Prælati ordinari non potest.*

4 *Ordinarij ad Ordines promouere possunt quos iudicauerint assumendos.*

5 *Appellatio non datur ab Episcopo nolente Ordines conferre.*

CAP. Ad aures. V. *Lucius III.*

REgularis sine voluntate sui superioris ordinari non debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Panorm. Henric. Boich. Vinian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 277.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 97.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1 & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 6. c. 4.* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p. 16. c. 22.* 1

Probat hic text. quòd Episcopi non possunt ordinare Religiosos sine literis, & licentia suorum Prælatorum, Syluest. *verbo, religio 7.* Maiol. *de irreg. lib. 4. cap. 20. num. 2.* Fr. Emman. *quæst. regul. tom. 1. quæst 14. artic. 1.* constatque euidenter ex Concil. Trident. *sessione 14. de reformat. cap. 1.* traditque Nau. *cons. 35 post num. 1. sub hoc tit. in nouis,* sed cùm licentia ad manus Episcopi peruenerit, suum non erit inquirere si nomina eiusdem Religiosi ordinari volentis, & desiderium fuerit propositum in Ecclesia, testimoniumque extet de illius natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis, quæ in ordinandis omnibus inquirenda esse decernit Concil. Trid. *sess. 23. de reform. c. 5.* Siquidem Congregationi Concilij censuit ad Regulares minimè extendi dispositionem præfatam, quibus satis sit Episcopo testimonium habere ab Ordinandorum superioribus Regularibus affirmantibus, & attestantibus prædictos nullo requisitorum indigere, eiusque fidei standum esse præterquam circa doctrinam, pro qua subiiciuntur Episcoporum examini, quod referunt Vgolin. *de potestate Episcopi, c. 26. §. 18. n 2. versic tertiò excipiuntur Regulares, & § 20. n. 8.* Ludouic. Miranda *in manuali Prælatorum, tom. 1. quæst. 28. art 2.* Campan. *in diuers. iuris Canonic. rubr. 11. c. 13. n 53.* Et præterquam circa interstitiorum dispensationem, quæ ab Episcopo eis concedenda est, ex causa sibi per attestationem suorum superiorum manifesta, vt docent Piasec. *in praxi Episcopi, p. 1. c. 1. num 50. pag 58.* Henriq. *in summ. lib. 10 c 13. § 4. in commento, lit. L* Prosp. de Augustino *in addit. ad Quarant. verbo Ordo in fine,* Vgolin. *d. c. 10. §. 1 n. 2. & c. 26. §. 17. n. 3.* Homobon. de Bonis *in examine Eccles. tract. 2. cap. 2. quæst. 14 in fine,* Portel. *in dub. Regular. verbo Ordines sacri, num 5.* Ludouic. Miranda *d. tom 1. quæst. 38. artic. 7. conclus. 1.* vbi *conclus. 2.* resoluit Abbates Regulares qui per se ipsos Ordinibus minoribus subditos suos Regulares possunt ordinare, ipsosque ordinauerint, ad eosdem spectare, non verò ad aliam cum eisdem in interstitiis dispensare, Molfes. *in Theolog. moral tract. 2. c. 1. n. 56.* vbi aduertit ex declaratione S. Congregationis debere Episcopos se conformare cum supplicatione superiorum Regularium, quia ad ipsos superiores spectat prouidere circa vtilitatem, & necessitatem Ecclesiarum suarum. 2

Nec est in hac parte, &c.] Notatur ad hoc quòd religiosus contra prohibitionē sui Prælati ordinari nō potest, quod etiā quòd sæculares disponit Conc. Trid. *sess.* 3
21. de reform. c. 2. vers. nisi illi, vbi cōmittitur Ordinariis 4
ad

ad Ordines illos promouere, quos iudicauerint assumendos, quæ verba denotant arbitrium boni viri, hoc est, voluntatem rationi submissam, *l. fideicommissaria 2. de fideicommiss. libert. glos. verbo, visum, in c. 1. de corpore vit.* Lap. *alleg. 60. num. 3.* & propterea si Episcopus legitimè non interponat arbitrium, Deum solummodo iudicem habet, glos. *verbo, relinquitur, in c. statutum, §. accessorem, de*
5 *rescrip. in 6.* Calcan. *cons. 58. n. 7.* Et propterea non datur appellatio, quia superior non potest animum, & conscientiam inferioris immutare, Bald. *in l. 1. num. 10. vers. scias tamen, C. de sentent. ex breuiculo recit.* Cou. *var. lib. 2. c. 12. n. 5. vers. & ab eo,* & tenuit Rot. *in vna Elboreñ. Ordinum 25. Iunii* 1618. coram R.P.D. Remboldo, & iterum in altera Elboreñ. Ordinum 18. *Febr.* 1619. coram Reuerendiss. D. Decano, resoluit Aloys. Riec. *in praxi fori Ecclesiast. resol. 587. in edit. aliàs 693. in 1. edit.*

6 In glos. *Obedientiam.* De materia huius glossæ latè agit Fr. Emman. *d. tom. 3. q. 20. art. 4. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis consecratur, Suffraganeus verò à tribus Metropolitano iubente.*
2 *Metropolitani ad consecrationem debent omnes Episcopi Comprouinciales venire.*
3 *Archiepiscopus potest vocare Suffraganeos pro consecratione alterius Suffraganei, ad cuius consecrationem tenentur venire.*
4 *Factum à maiori parte in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis, etiamsi essent mille non valent nisi omnes consentiant.*

Cap. Si Archiepiscopus VI.

1 Metropolitanus debet consecrari ab omnibus Suffraganeis in sua Cathedrali, Episcopus verò de consensu omnium à tribus eligendis à Metropolitano, sed melius esset si ab ipso Metropolitano, præsentibus omnibus consecraretur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Henric. Anch. Host. Innoc. Panor. Butr. Viu. *in ration. primi libr. iur. Pontif. pag. 178.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1 & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. de elect. cap 9.*

2 *Omnes Episcopi, &c.*] Notatur ad hoc quòd ad consecrationem Metropolitani debent omnes Episcopi Comprouinciales venire, Quaranta *in summa Bullar. verbo, Archiepisc. auctoritas num. 4. vers. sexta,* Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c. 70. n. 20.* Tres tamen Episcopi suffraganei Metropolitanum, vel Primatem consecrant, reliquis suffraganeis per literas saltem consentientibus, Henriq. *in sum. lib. 1 c. c. 24. n. 1.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1 q. 48. n. 13.*

3 *Iussu Episcopi.*] Notatur ad hoc quòd vocati ab Archiepiscopo pro consecratione alterius suffraganei tenentur accedere, vt per Cardin. Alex. *in c. si Episc. 18. dist* Quarantam *d. n. 4. vers. septima,* Marc. Ant. Genuens. *d. c. 70. n. 27.* qui etiam tenent sibi consecrari debere vbi vult Metropolitanus.

4 In glos. *Ab omnibus.* Notatur ad hoc quòd factum à maiori parte in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis, etiamsi essent mille, non valet, nisi omnes consentiant, vt per Duen. *reg. 265.* vide *sup. ad cap. cùm omnes n. 6. de constit.*

SVMMARIVM.

1 *Summatur vt in superiori Capitulo.*
2 *Consecratio Episcoporum à minori numero, quàm trium Episcoporum fieri non potest.*
3 *Episcopus si vnus propria auctoritate alterum consecraret, consecratus Ordinis potestatem non habet.*

Cap. Ne Episcopi. VII.

Concil. Arelateñ.

Deciditur idem quod superiori Capitulo, & additur quòd si Episcopi respondentes per literas dissentiunt, Metropolitanus maiori numero consentire debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Host. Innoc. Henric. Panorm. Butr. Anch. Viu. *in rationali primi libri iur. Pont. pag. 278.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. de elect. c. 4.* Et est secunda Synodus Arelatensis ex quatuor relatis per Fr. Franc. Longum Capucc. *in compend. Conciliorum Prouincialium,* auctoritate Romani Pont. vel vsu Ecclesiæ comprobatorum, *pag. 366.* vbi refert congregatam fuisse anno 311. sub Syluestro Papa, in qua Patres 300. statuerunt Canones 23. 1

Sine tribus.] Notatur ad hoc quòd Episcoporum consecratio à minori numero, quàm trium Episcoporum fieri minimè potest, vt per Henriq. *in sum. lib. 10. c. 7. §. 1. & c. 14 §. 1.* Paul. Comitol. *responsorum moral. lib. 1. q. 48. n. 13.* quos refero ego ipse *in offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 1. n. 45.* quibus addo Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c 30. vers. quares item,* Vasq. *de Ordin. disp. 243. c. 6.* 2

In glos. *Sine tribus,* ibi, *alias non esset consecratus.* Notatur ad hoc quòd si vnus Episcopus propria auctoritate alterũ consecraret, consecratus Ordinis potestatem non haberet, de quo tamen vide S. Anton. *in sum. p. 3 tit. 16. c. 15. § 9 post med.* Syluest. *verb. consecrat. 1. in princ.* Vasq. *d. c. 6 ex n. 59.* Azor. *inst. moral p. 2. lib. 3. c. 30. q. 3. in fine.* 3

In ead. glos. ibi, *traditur forma consecrationis ab Apostolis.* Vide per me tradita *de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 1. c. 5. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus extra tempora suspenditur donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.*
2 *Episcopus, qui Ordines contulit extra tempora, graui pœna plectendus est.*
3 *Ordines suscipiens extra tempora quam pœnam incurrat ostenditur.*

Cap. Cùm quidam. VIII.

Vrbanus III.

Ordinatus extra tempora est suspensus à susceptis, donec Papa cum illo dispenset, & ordinans punitur Canonica disciplina. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Henric. Anch. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 279.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.* 1

Probat hic text. Episcopum, qui Ordines contulit extra tempora, graui pœna plectendum esse, vt per 2

Salzed. ad Bernard. *in tr. c. 26. lit. A. § & licet, in fine.* Nam priuatur pot... Ordines conferendi quousque à Papa restituatur, *sane,* ... *hoc tit.* Non igitur mihi placet quod Salzed. *loco proximè citato* ... dicit, scilicet hunc suspensum esse per annum ex sacro Conc. Trid. *sess. 23. de reform. c. 8.* quia illa pœna refertur ad eum, qui sine testimonio sui Ordinarij Ordines suscipit, vt tenet Vgolin. *de offic. & potest. Episcop. c. 16. § 25. n. 2.*

3 *Et ordinatos à susceptis Ordinibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd extra tempora Ordines suscipiens tandiu ab eorum exequutione suspensus est, quandiu Romani Pont. indulgentia restitutionis gratiam consequatur, vt per Salzed. *vbi proximè.* Attenta verò constit. Pij II. incip. Pius, 15. *Kal. Decembr. an.* 1461. qui ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoueri, à sacrorum Ordinum exequutione ipso iure suspensi sunt, & si huiusmodi suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo irregularitatem incurrunt, & vltra alias pœnas in tales generaliter à iure inflictas, etiam decidit beneficiis Ecclesiasticis posse iure priuari, cuius Bullæ tenorem refero ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p. 2. alleg. 1... n. 10.* vbi numeris seqq. circa eius intellectum aliqua non contemnenda sunt notata, & in primis n. 12. quòd clerico in maioribus constituto Ordinibus durante huiusmodi suspensione non possunt beneficia conferri, secus verò si in minoribus sit constitutus, Fr. Lud. Mirand. *in manuali Prælat. tom. 1. quæst. 20. art. 7. concl. 1. in fine.* Quæ quidem Pij II. constitutio semper obseruata fuit & confirmata per Summos Pont. inter regulas Cancellariæ, prout referunt Clemens VIII. & Paulus *reg. 23.* & Greg. XV. *reg. 24.* Nec attenditur in hac parte const. Sixti V. contra clericos malè promotos, quia postea successit Clementis VIII. sanctio dicti Sixti V. constitutionem restringens ac modificans, eamque ad terminos tantùm sacrorum Canonum, constitutionisque Pij II. & Conc. Trid. redigens.

Cap. Cùm secundùm. IX.

Cœlest. III.

1 Græci à Latinis, & Latini à Græcis non ordinantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Anan. Panorm. Anch. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 279.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 1. tit. 7. c. 1.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 48. q. 14.*

Cap. Ex parte. X. *Innoc. III.*

1 Monachus ex vna Religione transiens ad aliam, si in secunda sumit Ordines, & reuertitur ad primam, potest administrare in susceptis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Io. Andr. Innoc. Anan. Butr. Panor. Henric. Boich. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 280.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 9. c. 2.*

2 In glos. *Ad nigros*, ibi, *vel dic quòd non est apostata, nisi qui ad sæculum redit.* Notatur ad hoc quòd non est propriè & in rigore censendus apostata Religiosus, qui post solemnem professionem egreditur Monasterium animo intrandi aliud, licèt laxius, vt per Syluest. *verbo, apostasia, & fuga Monachorum, n. 4.* quem refert, & sequitur Mirand. *in manuali Prælat. tom. 1. q. 51. concl. 1. in med.* Ant. Ricc. *in tr. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib. 8. c. 3. n. 3.*

Cap. Quòd translationem. XI.

Clericus Latinus si ordinetur ab Episcopo Græco, ritu Græco sine licentia sui Ordinarij, interdicitur ab executione suscepti Ordinis si cum licentia Ordinarij, quandiu talis mos ab Ecclesia toleratur non est impediendus, sed Ordinarius culpandus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Host. Io. Andr. Innoc. Anan. Panor. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 281.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 93.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 1. tit. 9. c. 3.* 1

Probat hic text. Latinum Episcopum non posse concedere vt clericus Latinus sibi subiectus ordinetur à Græco Episcopo, nisi Latino ritu, & cæremoniis Romanæ Ecclesiæ, & statis temporibus, vt per Azor. *instit. moral. p. 2. lib. ... c. 84. q. 14.* vbi etiam dicit quòd quando Episcopus Latinus habet subditos Latinos & Græcos suis moribus vtentes, debet habere Vicarium aliquem Episcopum Græcum, qui Græcis clericis Ordines conferat. 2

Cap. Cùm distribuendis. XII.

Ordinatus à Papa à nullo potest ad superiores Ordines promoueri sine ipsius licentia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Henric. Anch. Host. Innoc, Panorm. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pont. pag. 281.* Alagon. *in compend. iuris Can. pag. 99.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 9. c. 4.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt, Coch. *de iurisdict. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 21.* quem refero ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p. 3. alleg. 50. n. 22.* adde Galganet. *de iure publico lib. 3. tit. 14. n. 15.* Vnde ab aliquibus dubitabatur an Episcopus, qui ordinatum à Papa sine eius licentia ad Superiores Ordines promouere non potest, illum iudicare valeat, quia qui non potest ordinare, nec etiam iudicare potest, *c. vultis Primas, 6. q. 1.* in quo dubio Cochier. *d. loco* asserit huiusmodi exemptum non esse, sed iurisdictioni Ordinariæ subiici. Non tamen ab Episcopo deponi potest, gloss. & Doct. *in c. filium, ... q. 1.* Ego ipse *d. p. 3. alleg. 112. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Ordines duo sacri non possunt conferri eidem vno die, vel duobus continuato ieiunio.*

2 *Ordines duo sacri non possunt conferri eidem vna die.*

3 *Episcopus conferens eidem vna die duos sacros Ordines quam pœnam incurrat, ostenditur.*

4 *Episcopus ordinans aliquem eodem die, vel duobus continuato ieiunio ad duos sacros Ordines, suspensus est à collatione vtriusque, quousque à Sede Apostol. absolutionem, & dispensationem impetrauerit.*

5 *Suspensionem incurrit, qui eod. die duos sacros Ordines suscipit.*

Cap. Literas. XIII.

1 DVo sacri Ordines eidem vno die, vel duobus immediatè continuato ieionio dati non possunt, quia ex fictione iuris habentur pro vno die, & sic ordinatus suspenditur à collatione Ordinum collatorum, & ordinans ab exercitione Ordinis, v. g. Sacerdotij donec Papa dispenset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Anch. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pont. pag.* 281. Alagon. *in compendio iur. Can. pag.* 99. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. l.* 1. *tit* 9. *c.* 5.

2 Hanc eandem conclusion. ex hoc text. desumunt, Gambar. *de offic. & potest. Legati de Latere, lib.* 2. *n.* 264. Rebuff. *in praxi benef p.* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, gloss.* 1. *n* 18. Fr. Emman. *in explicat. Bullæ Cruciatæ, fol.* 238. *& tom.* 1. *q. Regul q.* 13. *art.* 4. *& q.* 24. *art.* 3. *&* 5 Franc. Leon. *in thesaur. fori Eccles. p.* 1. *c.* 4. *n.* 29. *& p.* 3. *c* 7. *n.* 10. Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo, Ordo* 3 Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 2. *n.* 180. Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 13. vbi reuocantur priuilegia quorumconque Regularium, ne cui liceat duos sacros Ordines recipere vno die, Henriq. *in sum. lib* 6. *c.* 10. §. 3. *in com. lit. Q. & lib.* 13. *c.* 38. *in fine.*

3 *Ieiunio continuato.*] Notatur ad hoc quòd continuato ieiunio non possunt eidem duo sacri Ordines conferri, si verò conferantur, suspensus est Episcopus à collatione illorum, & ordinatus ab executione, donec Apost. Sedes dispensationem ei indulgeat, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 25. *in addit litera C. post princ.* Henriq. *lib.* 13. *c.* 18. *in fine*, quia si continuato ieiunio in Sabbato quatuor Temporum vsque ad Dominicam conferantur Ordines in Dominica, censentur vno die conferri. Et reputatur idem tempus & dies si quis die Sabbati fiat Diaconus, & continuato ieiunio in Dominica mox sequenti initietur Sacerdos, Henriq. *lib.* 13. *c.* 6. §. 5. *in com. lit. D.*

4 *A collatione Ordinum*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus ordinans aliquem eodem die, vel duobus continuato ieiunio ad duos Ordines sacros, suspensus est à collatione vtriusque quousque à Sede Apost. absolutionem, & dispensationem impetrauerit, vt per Marc. Alter. *de censuris, tom* 2. *disp.* 16. *de suspens. c* 1. *vers tertius casus*, Memor. cleric. *tit de suspens. clericorum, n.* 8. refero ego ipse *de offic & potest. Episc. p.* 4. *alleg.* 111. *num.* 12.

5 *Alterum vero ab executione officij*, &c.] Notatur ad hoc quod qui eodem die duos sacros Ordines suscipit, suspensionem incurrit, vt per Sayr. *in floribus dec. sub hoc tit. decis.* 57. optimè Nau. *sub eod. tit. cons.* 5. *in nouis*, vbi quærit an qui eodem die duos sacros Ordines suscipit, sit suspensus à posteriori, dicendus, an potiùs censendus irregularis.

SVMMARIVM.

1 *Ordinans puerum ante ætatem suspenditur à collatione omnium Ordinum & ordinatus ab executione Ordinis donec perueniat ad ætatem.*

2 *Episcopus ordinans infantem Diaconum à collatione cæterorum Ordinum suspendendus est, qua suspensione durante si alium Ordinibus initiare auderet, fieret irregularis.*

3 *Primam tonsuram infanti conferens per annum eam alteri dare non potest.*

4 *Ordinibus sacris insignitus ante legitimam ætatem ab illorum executione suspensus est, & quid attenta constitutione Pij II. n.* 5.

6 *Ordinatus ante legitimam ætatem attenta Bulla Pij II. est suspensus perpetuò, donec absolutionis beneficium consequatur.*

7 *Presbyteratus Ordinem ante legitimam ætatem accipiens an irregularitem eo ipso incurrat, ostenditur.*

8 *Ordinatus ante legitimam ætatem ignoranter non incurrit suspensionem, nec celebrando irregularis efficitur.*

Cap. Vel non est compos. XIV.

Honor. III.

ORdinans puerum 13. annorum in Diaconum suspenditur à collatione omnium Ordinum, & ordinatus suspenditur ab executione Ordinis vsque ad ætatem legitimam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Host. Innoc. Henric. Panorm. Botr. Anchar. Viuian. *in rationali primi libri iuris pag.* [illegible] Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 99. remissiuè Ximen. *in concord. part* 1. 1

Episcopum à collatione Ordinum suspendentes.]Notatur ad hoc quod infantem ordinans in Diaconum à collatione cæterorum Ordinum suspendendus venit, & non ipso iure suspensionem incurrit, Tabiena *verbo, Ordo* 3 Maiol. *de irreg lib* 1. *c.* 40. *n* 9 Henriq. *in sum lib.* 13. *c.* 18 § *in princ* vnde non incurrebat irregularitatem, si in Ordinibus, à quorum collatione erat suspensus, ministraret, Rebuff. *in praxi benef. tit de clericis malè promotis, gloss.* 2. *n.* 7. remissiuè Quaranta *verbo, Ordo, in princ vers an.* Secus verò si prædicta durante suspensione auderet alium Ordinibus initiare, fieret namque irregularis, cùm suspensus à collatione Ordinum illos conferendo irregularitatem contrahat, Syluest. *verbo suspensio, n.* 5 *vers si vero ab Ordine*, quem refero ego ipse *de offic & potest. Episc p.* 2. *alleg.* 16 *n* 8. *&* 9 adoctens in hoc esse solommodo attendendam pœnam huius cap. cùm constit. Pij II. & Conc. Trid. super hoc casu nihil statuant, & Clementis VIII. sanctio illam Sixti V. contra Clericos malè promotos ad terminos sacrorum Canonum reduxerit, Sayr. *decis.* 28. *sub hoc tit.* 2

In conferente verò infanti clericalem tonsuram Bonifacius VIII. sanciuit ne per alterum tonsuram alteri dare posset, *in c. vlt. hoc tit. l b.* 6. Henriq. *lib.* 13. *c.* 38. §. 2. *lit* O. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 2. *n.* 61. Bonacina *de censuris, disp.* 1. *q* 6 *puncto* 5. *n* 25. *in fine*. Marc. Alter. *eod. tract tom.* 2 *disp* 16 *de suspens. c. in princ.* quos refero ego ipse *de offic. & potest Episc. p.* 3 *alleg* 111. *num.* 4. Rationem differentiæ subtiliter inuestigat Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 7. *c.* 4. *numero* 2. quare conferens infanti Diaconatus Ordinem non tantùm à collatione illius, sed etiam cæterorum suspensione dignus sit, & conferens eidem clericalem tonsuram ab illius collatione tantùm suspendatur. 3

Quem ab executione officij, &c.] Notatur ad hoc quod is, qui ante legitimam ætatem sacris fuit Ordinibus insignitus, ab illorum executione suspensus est, donec legitima ætas accesserit, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 26. *litera B. vers Is vero*, Cou. *in Clem. si furiosus, p.* 1. §. 1. *num* 4. Rebuff. *in praxi benef p.* 2. *tit. de clericis, ad sacros Ordines malè promotis, gloss.* 2. 4

num. 8. Viulan. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 112. *pag.* 168. *in fine*, Nauar. *sub hoc tit. conf.* 39. *numer.* 3. *in nouis*, Henriq. *d. c.* 37. §. 2. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 20. *numer.* 19. *cum seqq.* Fr. Emman. *in summ. p.* 2. *c.* 16. *n.* 1. *& tom.* 3. *quæst. Regul. q.* 23. *art.* 5. 8. & 11. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, tom.* 1. *q.* 39. *artic* 6. Lud. Beja *respons. casuum conscientiæ. p.* 1. *casu* 23. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6 *q.* 43. *& seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *n.* 61. *& lib.* 32. *tract.* 2. *num.* 70.

5 Attenta verò Pij II. constitutione, quam referunt Quaranta *verbo, Ordo, in princ.* & Piasec. *in praxi Episc. part.* 1. *c.* 1. *numero* 23. si quis ante legitimam ætatem ad aliquem ex Ordinibus sacris promoueatur, est ipso iure suspensus ab Ordinum executione, & si in eo præsumpserit ministrare, efficitur irregularis, quæ quidem constit. licèt tantùm de clericis loqui videatur eius tamen dispositio habet etiam locum in Regolaribus, vt resolvit Fr. Ludouic. Miranda *d. q.* 39. *art.* 6. quem ref 10 ego ipse *d. allegat.* 16. *n.* 24. addo Portel. *in dubiis Regular. verbo Ordines sacri n.* 13. Aloys. Ricc. *in dec. Curia Archiepisc. Neap. p.* 4. *decis.* 130.

6 Amplia illam Pij II. constitutionem vt non solùm ordinatus ante legitimam ætatem sit suspensus vsque ad legitimam ætatem superuenientem, itavt ipsa accedente cesset impedimentum, vt habebatur in nostro text. prout ex eo colligunt Cou. *d.* §. 1. *n.* 4. Salzed. *d. c.* 26. *lit. B. vers. is vero*, sed perpetuo sit suspensus donec absolutionis beneficium consequatur, post Rebuff. & Tolet. aduertit Quaranta *d. verb. Ordo, in princ.*

7 Amplia etiam prædictam constitution. dum habet sacris Ordinibus ante legitimam ætatem promotum effici irregularem, si in eis præsumpserit ministrare, vt procedat in accipiente Presbyteratum ex vi solummodo ordinationis, antequam ipse solus aliàs celebret, quia qui ordinatur Presbyter, consecrat cum Episcopo, & vtitur Ordine Presbyteratus, & ideo hanc opinionem tenet Cou. *in c. alma mater, part.* 2. §. 3. *numero* 5. *vers.* 6 Hieronym. à Sorbo *in compendio priuil. Mendic. verbo, Ordines sacri, vers. item notando secundo*, Nau. *conf.* 8. *sub tit. de cler. excom minist. dec.* 4. *nouis*, Bonacina *de Sacr. disp.* 8. *q. vnic. puncto* 5. *n.* 13. Sayr. *in floribus dec. sub tit. de cler. excom. ministr. dec.* 4. Salzed. ad Bernard. *in practic. c.* 26. *prope fin vers. quinto*, vbi attestatur ita tenuisse quosdam grauissimos viros Societatis IESV. Verùm licet hæc opinio aliquando nobis placuerit, contrariam vti benigniorem, & maiori Doctorum calculo fulcitam, ac validioribus rationibus munitam nunc libentiùs recipimus; nam hanc celebrationem ordinatus facit non ea intentione vt tanquam Sacerdos Sacrum dicat, cùm de Missa nihil aliud faciat, quàm proferre verba consecrationis, sed ea profert tanquam appendicem ad ipsam assumptionem Ordinis passiuè, & non reformaliter intendit Actos Ordinis exercere; quare hunc sequuntur addit. *ad d. conf.* 8. *Nauarri*, Medina *in summ lib.* 1. *c* 11. §. 8 F. Emman. *in sum p.* 1 *c.* 68 *concl.* 2. Henriq. *lib.* 14. *c.* 3 § 6. *in fine* Soar. *tom.* 5. *de censuris, disp.* 31. *sect.* 1. *num.* 71. Sayr. *eod. tract. lib.* 4 *c.* 16. *num.* 23. *& lib.* 6. *c* 12. *numero* 11. Auila *eod. tract p.* 3. *disp.* 5. *dub.* 7. *vers. dico secundo*, Quaranta *verbo, Ordo, in princ. vers. ampliatio illa*, Bellet. *disquis. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 5. *numero* 57. *pag.* 60. Vgolin. *de officio Episc. c.* 27. § 6. *numero* 5. *vers. secundo excipitur*, Galet. *in margarita casuum conscient. verbo Ordo* 4. Portel. *in dubiis Regularibus verbo Ordines sacri, n.* 7. Et aduerte ad incurrendam huiusmodi irregularitatem non sufficere, sacerdotali Ordine ante legitimam ætatem initiatam, actus illi Ordini connenientes, & deputatos exercere, si non celebret, vt per Nau. *cons* 9. *de cler. excom. minist in antiq.* aliàs *cons* 7 *de ætate, & qual in nouis*, Fr. Emm. *in sum. tom.* 1. *c.* 166 *concl.* 1. *& q. Reg. tom.* 3 *q.* 23. *art.* 12. Bellet. *d* §. 5 *n.* 58. Aloys. Ricc. *in dec. Curia Archiep. Neapol. p.* 4. *decis.* 130. *num.* 2.

Limita in ordinato ante legitimam ætatem ignoranter, hic enim suspensionem non incurrit, nec celebrando irregularis efficitur, cùm Extrauag. illa Pij II. puniens Ordines sacros suscipere præsumentem ante legitimam ætatem ignoranter, & probabiliter credentem se illam habere non includat, ex verbo illo, *temere præsumpserit*, quod dolum, & temeritatem significat, & non comprehendit illum, qui bona fide, ignoranter, ac imprudenter aliquid facit, ex citatis per Sanch. *de matr. lib* 9 *disp.* 32. *n.* 28 Cened. *ad Decret. collect.* 45. *n.* 3. Quare hanc limitationem tenent Nau. *in man. c* 27. *n.* 156 *& in c accepta, opposit.* 8. *n.* 34 *de restit. spoliat & cons.* 50. *alias* 8 *in nouis, sub hoc tit.* Iacob. de Graffiis *in decis aureis, p.* 1 *lib* 4. *c.* 17. *n.* 21 Salzed. ad Bernard. *d c* 26. *vers. primo quod dispositio*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 2. *num* 70. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 39. *art.* 6. *in fine*, Sanch. *de matrim. lib* 7. *disp.* 30 *prope finem.* Sayr. *in floribus decisionum, sub hoc tit. decis.* 53. Vnde qui testimonio suorum parentum ante legitimam ætatem bona fide ordinatus est, non remanere suspensum, tenent Quaranta *d. verbo, Ordo, vers. quibus sic specialiter*, Bonacina *de censuris, disp.* 8 *q. vnica, puncto* 5. *num.* 13. *vers. verum*, Bellet. *d.* §. 5 *num.* 60. Vgolin. *d. c.* 26. §. 6. *vers. excipitur tamen primo.* 8

SVMMARIVM.

1 *Episcopus conferens eidem vna die plures sacros Ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.*

2 *Episcopus dispensare non potest, nisi quando illi dispensandi facultas tacitè, vel expressè conceditur.*

3 *Superiori non est obtemperandum quando aliquid apertè, vel occultè iniustum præcipit.*

4 *Testi vario, & sibi contrario non est fides adhibenda.*

Cap. Dilectus. XV.

EPiscopus eodem die plures Ordines sacros vni conferens, etiam de mandato Metropolitani, suspenditur à collatione Ordinum, donec Papa dispenset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Anch. Anania, Host. Innoc. Panormit. Eutr. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontific. pag.* 281. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 99. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decretal. l.* 1. *tit.* 6. *cap.* 1. 1

a *A Canone minimè sic permissa.*] Notatur ad hoc quod Episcopus dispensare non potest, nisi quando illi dispensandi facultas tacitè, vel expressè conceditur, vt per Cardinal. *in præsenti*, Abb. *in c. at si clerici*, §. *de adulteriis*, *num.* 6. *de iudic.* vbi Dec. etiam *num.* 6. Emman. Soar. *commun. opin. verbo, Episcopus, num.* 134. Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. ad plura, num.* 27. Mandos. *reg.* 13. *Cancellariæ*, *q.* 6. *n* 6. Borgas. *de irregul. p.* 3. *tit. de dispensat. Episcoporum, num.* 10. Azeued. *l.* 1. *num.* 39. *tit.* 1. *lib.* 2. *noua recop.* Vgolin. *de potest. Episcopi, c.* 57. §. 1. Marc. Alter. *de censuris, tom.* 2.

*tom.2.disp.9.c.1.verf.sed controuerf.*quos refero ego ipse *de officio & potestate Episcopi,p.2.allegat.33.n.18.* Quicquid contrarium, immo Episcopum in sua diœcesi omnia posse, quæ Summus Pont.in toto orbe, exceptis tantùm ab eodem Pontif.sibi reseruatis, & per consequens intelligi Episcopo dispensandi potestatem concessam, si illam Papa sibi expressè non reseruauit, teneant plures, quos referunt, & sequuntur Henriq. *in summ.lib.10.c 35. §.2. & lib.12.c.1. §.2. in com.lit. N.* Sanch.*de matrim lib.2.disp.61.n.1.* Soar. *tom.4. de pœn. disp.25.sect.1.n.13.& de legibus lib.6. c. 14. sub n. 3.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, 2.q.10.art.10. concl.2.* eos enim cum iudicio reprobo,contrariis bene respondens *d.alleg.33.n.19.cum seqq.*

3 *Ipsi obtemperare non debuit*, &c.] Notatur ad hoc quod Superiori non est obtemperandum, quando aliquid apertè & manifestè iniustum præcipit, aut quando constat esse tale, quod suæ potestatis limites excedat, vt per Gregor. de Valentia *tom. 3. disputat. 5. quæst. 3. part. 2.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.2.c.4.*

4 *Sæpius variauit.*] Notatur ad hoc quod testi vario, & sibi ipsi contrario non est fides adhibenda, vt per Clar. §. *falsum, verf.testis*, Menoch. *de præsumpt. lib.5. præs.23.n.2.& 3.* Farin. *in praxi crimin. q.65. n.56. cum seqq. & cons.19 à n.9. & cons.55. n.39.*. Aloys. Ricc.*in praxi fori Eccles.dec.446. n.4.in 1. edit.& res.398. in 3. edit.* Cardoso *in praxi iudicum, & aduocat. verb. testis, num.73.*

5 *Ipsi tandiu ab ordinandi*, &c.] Vide *suprà ad c. litteras,hoc tit.verbo,à collatione Ordinum.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest dispensare cum iis, qui ordinantur extra tempora, prius tamen imposita competenti pœnitentia.*

2 *Papa solus, vel Legatus de Latere ex speciali sibi data potestate cum ordinatis extra tempora dispensat.*

3 *Characterem recipit,qui extra tempora constituta ad sacros Ordines promouetur.*

4 *Legislator quando respondet consultationi non introducit ius nouum, sed ius commune ostendit.*

5 *Intellectus deducentes iura contra suam naturam ad gratiam fugiendi sunt.*

Cap. Consultationi. XVI

Gregor. IX.

1 ORdinibus sacris initiatus extra tempora à iure statuta Ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabar.Collect.Bellam. Ioan. Andr. Henric. Imol.Anch.Host.Innoc. Butr. Panorm. Viuian.*in ration. primi libri iur. Pontif pag.184.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag.100.* remissiuè Ximen. *in concord. part.1.*

2 Probat hic text. dispensationem cum eo, qui extra tempora Ordinibus fuit initiatus, ab Episcopo qui in nulla fuit culpa, obtineri posse,vt post condignam pœnitentiam susceptos Ordines possit exercere, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.16. lit. C in fine*, vbi aduertit à solo Romano Pont. impetrari posse vt ad altiores promoueatur; hodie tamen solus Papa, aut Legatus de Latere ex speciali sibi data potestate cum ordinatis extra tempora dispensat, Rebuff. *in praxi benefic.part 2.tit.de clericis ad sacros Ordines malè promotis, gloss 2.n.15.*

Characterem non est dubium recepisse.] Notatur ad hoc quod characterem recipit, qui extra tempora constituta ad sacros Ordines promouetur, vt per Ygolin.*de offic.& potest.Episc.p.26.§.25.n.1.in princ.*ego ipse *eod.tr p.2.alleg.n.8.* 3

In gloss. *Poteris, fin.* ibi, *Quia hic Papa respondet ad consultationem.* Notatur ad hoc quod quando Iurislator respondet consultationi, non introducit ius nouum, sed ius commune ostendit, vt per Corset. *in sing. consultatio 30. incip. quando*, vbi dicit procedere quando Iurislator respondens consultationi determinat illam per ius commune. 4

Notatur etiam ad hoc quod fugiendi sunt intellectus deducentes iura contra suam naturam ad gratiam, vt per Nau. *in repet. c. accepta, opposit.1. num 2. sup. de rescript.* 5

SVMMARIVM.

1 *Criminosi occulti propter homicidam post pœnitentiam in susceptis ordinibus ministrant, & ad superiores ascendunt, & ante pœnitentiam monentur, vt etiam in susceptis non ministrent.*

2 *Delictum notorium quod dicatur. remissiuè.*

3 *Homicidium inter grauiora, & horribiliora crimina computatur.*

4 *Homicidium est grauius malum fornicatione, & periurio.*

Cap. Quæsitum XVII. & fin.

CRiminosi occulti,vt adulteri, periuri,testes falsi, &c. si non sint homicidiarij,possunt post pœnitentiam in susceptis Ordinibus ministrare, & ante pœnitentiam sunt admonendi ne etiam in susceptis ministrent. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar.collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Anan. Panorm. Anch.Butr.Viuian.*in ration primi lib.iur. Pontif. pag.284.*Alagon.*in compend.iur.Canon.pag.99.* remissiuè Ximen.*in concord p.1.& 2.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Illustr. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in comment. ad 1. num.4. distinct.47.* 2

Vel aliàs notoria.] Notorium delictum quibus modis dicatur,dixi *de officio, & potestate Episcopi,p.2.alleg.39. n.22.cum seqq.* 3

Præter reos homicidij.] Quia homicidium inter grauiora & horribiliora crimina computatur, Bernard. *in pract.canon.c.94. num.1. aliàs 97. in vlt. impress.*affert nocumentum immediatè personale, & irreparabile. Ego ipse *d. tract. de officio, & potest.ate Episcopi, p.3. alleg.51. num.16.* Est enim maius malum fornicatione, D. Thom.1.2. *q.73. art.8. in 3.* Azor. *instit.moral.p.1. lib.4 c.20.quæst.1.verf. ad obiecta*, & grauius peccatum periurio, Bellam.*in c.duo mala, dist.13 num 1.* Angel. *in summ. verbo, periurium n.8.* Less. *de iustit. lib 2.c.42. num.75.* & horribilius adulterio, *c. si quid verum 32. quæst.2.* D. Thom.1. 2. *quæst.100. art.6. in corpore, in fin.* Sot.*de iustitia, lib 5 q.1.art.3.* Cottas. *lib.2. miscell. cap.11.* 4

De

De Scrutinio in ordine faciendo.

Tit. XII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Anchar. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, *fol.* 264. *vers.* Matt. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 18. *verso*, Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canonici*, *fol.* 26. Dan. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific. à pag.* 66. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rub.*

SVMMARIVM

1 *Interrogatus in scrutinio Episcopi an ordinandus sit dignus, potest respondere illum dignum, si non nouit illum indignum*, n. 2.

3 *Dignum illum præsumere debemus, quem nescimus indignum.*

4 *Bonus in dubio quilibet præsumitur.*

Cap. Ex parte vnic.

Innoc. III.

1 IN ordinationibus quando interrogatur an ordinandus sit dignus, & Archidiaconus respondet esse dignum quantum humana fragilitas patitur, non peccat nisi de indignitate ordinandi ipsi constiterit, ad verificandum enim dictum illud, sufficit si ipse nesciat ordinandum esse indignum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 192. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 102. temissimè Ximen. *in concord. p* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 10. *c.* 1.

Circa materiam huius text. latè Campan. *in diuersorio iuris Canonici*, *rubr.* 3. *de scrutinio ordinandorum*, *n.* 14 *cum seq*

2 *Postulat sancta Mater*, &c.] Per hunc text. tenetur, quod in illis rebus, quæ oculis intueri non possunt, nec aliquo sensu corporeo percipiuntur, potest testis deponere de credulitate sine causa, vel ratione concludenti, & illius testimoniom est admittendum, ita in effectu gloss. *verbo etsi*; Innoc. *in princip.* apertiùs Abb. *n* 1. & alij in præsenti, Bart. *in l* 2. § *idem Labeo* il 2 *n.* 5. *ff. de aqua pluuia arc.* Felin. *in c. quoties n.* 10 *de testib* Ias. *in l. vt vim n.* 4. *ff de iustit. & iure & in rub. ff de iureiur n.* 7. Alex. *cons* 100 *n* 7. *lib* 1. Hyppol. *sing.* 19 *& in l. vlt. C de probat.* Sed obstat, quod testes de credulitate non sunt admittendi nisi in suo testimonio reddant causam, seu rationem eiusdem testimonij concludentem, *c. quoties* 5. *ibi, rei veritatem accepisse à maioribus suis de testib.* cum ibi citatis, à qua reg. non reperiuntur excepti testes deponentes respectu illorum, quæ nec oculis videri, nec sensu corporeo percipi possunt; accedit quod rationes, propter quas non admittuntur testes simpliciter de credulitate, omnes verificantur in re sensu corporeo non perceptibili, ac subinde nil mirum si in illa debeat etiam verificari, *d. c. quoties*, Quapropter dicendum est text. in præsenti esse intelligendum præcedente ratione concludente, quæ si præcedat, & assignetur, testis de credulitate potest testificari provt præcessit in hoc text. supposita electione facta de ordinato ab examinatoribus, ad quam se retulisse videtur testis de quo hic, provt colligitur ex mente gloss. *de verbo etsi*, & Innocent. *in præsenti*, Vel rursus potest intelligi, quod text. iste non agit de teste absolutè, & voluntariè testificante, sed de ministro, qui ex obligatione officij sui tempore consecrationis non simpliciter deposuit, secundùm suam credulitatem, sed secundùm quid, hoc est, quantum humana fragilitas nosse sinit, vnde illud testimonium creduli ari sic ratione officij prolatum censetur resolutom quoad effectum, de quo agitur, in scientiam probatam, ex qua idoneitatis sententia proferri potuit, & potest, quæ declaratio temperanda est non procedere quando testis contra producentem de credulitate deposuit, tunc enim licèt causam vel rationem concludentem non adhibeat, nihilominus tamen contra illum aliquam fidem facit, provt respondent Felin. *n.* 12. Mynsing. *num.* 25. *in d. c. quoties*, Ias. *num.* 9. *ad d rub ff de iureiur.* Paris. *cons.* 50 *num* 60. *vol.* 1. Marant. *de ordine iudic p.* 6. *c. de testam. repuls. n.* 16. siquidem talis testis non solùm quoad personam, verùm etiam quoad illius dictum censetur à producente approbatus.

Dignum debeat æstimare.] Notatur ad hoc quod illum præsumere debemus dignum, quem nescimus indignum. Ego ipse *de officio, & potestate Episc. part.* 2. *alleg.* 10. *num* 16. in dubio quilibet præsumitur bonus, Tiraq. *de præscriptionib.* §. 1. *gloss.* 1. *pag* 87. *vers. sed quo* 1. Bernard. *reg* 65 Duen. *reg.* 75. Socin. *reg* 39. Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 1. Cened. *ad Sextum, collect.* 29. *n.* 1. *&* 2. 3

In gloss. *Æstimare*, ibi, *vt ibi periculum animæ vertitur*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando agitur de salute animæ, nemo præsumitur bonus, vt per Menoch. *de præsumpt lib.* 5. *præsumpt.* 1. *n* 29 In dubio enim tutior pars est eligenda, Flor. de Mena *var l.* 1 *q.* 9 *n* 18. Vasq. 1 2 *q* 19. *art.* 6 *disp* 65. *c.* 3 *& disp* 66. *c.* 1. Salas 1. 2. *q* 21. *tract* 8. *disp. vnic. sect.* 17. *n.* 152. Sanch. *in Decalog. lib* 1. *c.* 10. *n.* 10. *&* 50. 4

De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiauit Episcopatui.

Tit. XIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Butr. Anchar. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Guillelm. Durand. Specul. *in breuiar. aureo iuris Canonici*, *fol* 26. Martin. Mesnartius *in epitome Decretal. fol.* 18. *vers.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pont. pag.* 68. Goffred. & Hostien. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui renuntiauit loco tantum, imitatus conferre potest Ordines sicut priùs; si vero & dignitati renun*

renuntiauit cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus.

2 *Decretalis hæc scripta fuit circa annos 1150.*

3 *Episcopus renuntians loco potest alienum subditum cum licentia proprij Episcopi ordinare.*

4 *Episcopus renuntians loco retinet dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis.*

5 *Renuntians loco, & dignitati non potest Ordines conferre etiam ex licentia alicuius Episcopi.*

6 *Ordines sacros scienter suscipiens ab eo, qui loco simul, & dignitati Episcopali renuntiauit, executionem officij non habet.*

Cap. Requisiuit. I. *Alex. III.*

1 EPiscopus qui renuntiauit loco tantùm, potest rogatus ab alio ordinario conferre omnes Ordines; si verò renuntiauit loco & dignitati, & contulit tantùm minores Ordines, sic ordinatus potest exercere minores, & accipere maiores, quia minores aliquando conferuntur à non Episcopo; si contulit maiores, tunc ordinatus, qui scienter ab illo Ordines sacros accepit, est suspensus, qui ignoranter, dommodo non sit crassa, & sopina ignorantia, potest discretus Episcopus cum illo dispensare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innocent. Anch. Host. Butr. Panorm. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 293. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 103. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 7. *c.* 1.

2 In superscript. text. ibi, *Alexander. III Toletano Archiepiscopo.* Hanc Decretalem Epistolam ab Alexandro III. Ioanni Archiepiscopo Toletano scriptam fuisse circa annos 1150. refert Francisc. de Pisa. *en la description de la Imperial Ciudad de Toledo lib.* 5. *c.* 5. *in fine.*

3 *Nam in primo casu*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus renuntians loco, idest, administrationi, potest alienum subditum cum licentia proprij Episcopi ordinare, Abb. *in c. supplicationem, num.* 10. *supra de renuntiat.* Flamin. *de resign. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 15. ego ipse *de*
4 *offic. & potest. Episc. p.* 5. *alleg.* 113 *num* 1. retinet enim dignitatem, & ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, Fusc. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 10. Flamin. *d. q.* 17. *num.* 5.

5 *In secundo vero casu*, &c.] Notatur ad hoc quod renuntians loco & dignitati non potest Ordines conferre etiam ex licentia alicuius Episcopi, si verò aliquem ordinauerit, ordinatus recipit characterem, sacri verò Ordinis sic suscepti executionem non habet, vt per Fusc. *d. c.* 28 *n.* 10. Maiol. *de regul lib* 3. *c.* 6 *num* 8. quos refert, & sequitur Flamin. *quæst.* 17. *num.* 19. *& seqq.*

6 *Sanè si ab eodem sacros Ordines*, &c.] Notatur ad hoc quod suscipiens scienter sacros Ordines ab eo, qui loco simul, & dignitati Episcopali renuntiauit, executionem officij non habet, & tunc à solo Papa dispensatur: quando verò non scienter id fecerit, discretus Pontifex poterit dispensare, nisi crassa & supina fuerit ignorantia. Vide Bernard. *in practic. canon. c.* 31 *in nouiss. edit.* Nauar. *in man. c.* 27. *numero* 24. *vers. tertio*, Fr. Emman. *in summ. p.* 2. *c.* 14. *ad finem*, Rebuff. *in repet. l. Barbarius, num.* 10. *ff. de officio Prætor.* Soar. *tom.* 5 *disput.* 31. *sect.* 1. *in princ.* Sayr. *de censuris, lib.* 7. *c.* 10. *numero* 27. Bonacina *eodem tract. disput.* 7. *quæst.* 3. *puncto* 4. *num.* 8. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 48. *q.* 13. Valer. Regin. *in prax. fori pœn. lib.* 30. *n.* 25. *vers.* *quartus*, & *n.* 190 & *lib.* 32. *tract.* 2. *n* 69. Mar. Alter. *de censuris, tom.* 1. *disp.* 9. *c.* 1. *vers. dubitari*, quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 48 *n.* 1. quibus adde Francisc. Leon. *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 3. *c.* 8. *num.* 39.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus dispensare potest cum ignoranter ordinatis ab excommunicato.*

2 *Dispensat Episcopus cum ordinato ignoranter excommunicato.*

3 *Excommunicatus non potest excommunicare.*

4 *Ordinis collatio facta ab occulto excommunicato valida est, & recipienti eius executio confertur.*

5 *Excommunicatus Episcopus durante excommunicatione sacros Ordines conferens an irregularis fiat, remissiuè.*

Cap. Cùm clericis. II. & fin.

Greg. IX.

EPiscopos potest dispensare cum suis clericis, qui 1
ignoranter receperunt Ordines ab Episcopo excommunicato. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Io. Andr. Innoc. Imol. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont pag.* 194 Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 103. remissiuè Ximen. *in concod p* 1. & 2.

Probat hic text. quod cum ordinato ignoranter ab 2
excommunicato dispensat Episcopus, vt per Bernard. *in pract. can c* 28. *n.* 1 *in nouiss impress* Nam si recipiens probabiliter ignorauit Episcopum esse excommunicatum, aut suspensum, & Ordines suscipiat, illos exequendo non est reus alicuius culpæ, supposita hac probabili ignorantia, nec incurrit administrando irregularitatem, sed postquam sufficientem habuerit notitiam, quod Episcopus à quo fuit ordinatus, erat excommunicatus, aut suspensus, abstinere debet ab vsu Ordinum quousque dispensationem obtineat, quam post dignam pœnitentiam ab Episcopo præuia causæ cognitione impetrare poterit. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p* 2. *alleg.* 48. *n.* 10. *propè fin* vbi etiam aduerto in principio illius numeri solum Romanum Pontificem dispensare in suspensione, quam contrahit ordinatus scienter, siue ex ignorantia crassa, vel probabili ab Episcopo excommunicato, quod & tenet Bernard. *d. c.* 28. *n.* 3. vbi Salzed. *in edit lit C.* resoluit illum qui post Ordinem ab excommunicato susceptum scienter religionem profitetur, à proprio Prælato dispensationem impetrare posse; ibique addit idem esse si post Religionis ingressum id contingat.

In gloss. *Excommunicato*, ibi, *sed nunquid potest alios* 3
excommunicare. Notatur ad hoc quòd excommunicatus non potest excommunicare, quia sententia excommunicationis si feratur à iudice excommunicato, nullius est momenti, *c. audiuimus* 24. *quæst.* 1. Lap. *in c. si is cui, offic. deleg lib.* 6 Gemin. *in c.* 1. *coll. penult. vers. in ea glossa, de officio Vicarij, lib.* 6. & ibi Franch. *n.* 7. Soccin. *in c. sacris, n.* 264 *de sent. excomm.* quos refert & sequitur Ant. Riec. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, l.* 4. *c.* 18. *num.* 4. intellige cum Mario Alter. *de censur tom.* 1. *de excomm. lib.* 3. *disp.* 7. *cap.* 4. *à princ.* Obstrictus verò minoris excommunicationis vinculo potest alios absoluere à censuris, & à peccatis, & actus iurisdictionis exercere, ita Vgolin. & Sayr. quos refert, &

libri iuris Pontific. pag. 267. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 91. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit.* 6. *cap.* 1.

2 *Vt si Episc.* &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus benedicere potest Abbates, vt per Sbros. *de offic Vicarij Episc lib.* 2. *q* 8. *n.* 1. Azor. *inst mor p.* 1. *lib.* 12. *c.* 20. *q.* 6. Vgolin. *de potest Episc. c.* 32. §. 1. Tambur. *de iure Abba-*
3 *tum, tom* 1. *disp.* 11. *q.* 10. quæ benedictio ab Episcopo Abbatibus impartienda iterari non potest, Nau. *cons.* 2. *de Sacram. non iteran. nonis*, Azor. *d. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 10. *q* 4. Lud. Mirand. *in manuali Prælatorum, tom.* 2. *tract. de sacris monialibus q* 7. *art.* 7. *concl.* 1. *in fine*, Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 11. *q.* 6. *à princ.* me citato *in hoc loco* Hieron. Roder. *in compend. quæst. Regul. resolut.* 1. *num.* 2.

4 *Benedicere fortè renuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si Episcopus tertiò requisitus benedicere Abbatem sine causa renuerit, posset ipse Abbas non expectata benedictione officium administrare, Ordines conferre, ac ea omnia, quæ sunt sui muneris tunc præstare, & implere, vt per Erasm. à Cochier. *in iurisd. Ordinarij in exemptos, part.* 4. *q.* 78. *num.* 2. Hieron. Roder. *de resol. num.* 19. Azor. *d part* 1. *lib.* 11. *c.* 20. *q.* 6. vbi etiam tenet hoc priuilegium non tantùm Abbatibus Cisterciensibus, sed etiam omnibus concedi. Quæ quidem benedictio Abbatis, quæ fit ab Episcopo, est media mixtàve inter simplicem & ordinariam per manus impositionem Episcopi, quæ fit tantùm Presbytero, Host. *in cap. tuam, sub n.* 8. & 9. *de ætate & qualit.* qui quatenus *sub n* 7. *vers. quinimo*, voluit electum in Abbatem, adhuc tamen non benedictum, non debere vocari Abbatem, sed electum, non meruit tam acriter carpi ab Oldrad. *cons.* 14. *n.* 3. nam loquitur expressè de electo ante ordinationem, & sic de eo in quem facultas benedicendi ne quidem in potentia cadit.

5 *Donec.*] Hæc dictio, & similes sunt limitatiuæ, & restrictiuæ temporis, habéntque naturam suspensiuam, Menoch. *cons* 151. *n.* 40. & *cons.* 168. *n.* 1. Surd. *cons.* 186. *n.* 15. & *cons.* 319. *n.* 6. Cæual. *com. contra com q* 806. *n.* 35. plures citaui *in tract. de diction. vsufreq. dict.* 93. *num.* 1.

6 *Abbatem benedicere non recusent.*] Ergo Abbas dicitur quis ante benedictionem, Felin. *in c. meminimus, de accus. n.* 1. & 20. Oldr. *cons.* 14. *col.* 14 Bertachin. *verbo, Abbas* 5. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo Abbas n.* 2. & me citato *in hoc loco.* Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.* 11. *q.* 5. *n.* 2. & Hieron. Roder. *d. resol.* 1. *num.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Regulares in suos vsus conuertere non possunt Ecclesias in quibus ius obtinent patronatus, & si intra tempus Lateranen. Concilij quando vacant non præsentes Rectores ad eas, superior ordinabit easdem.*
2 *Præsentatio ad beneficia intra quod tempus sit facienda per patronos, remissiuè.*
3 *Patrono elapso termino præscripto ad præsentandum potest Episcopus ipsi facere rem gratam, eúmque ad præsentandum admittere.*

Cap. Sicut nobis. II. *Clem. III.*

1 REgulares habentes iuspatronatus in Ecclesiis, non possunt illas in proprios vsus conuertere, nec deputare vicarios, & illos pro libito instituere, & deponere, sed debent, nisi Ecclesiæ sint exemptæ, intra tempus semestre à Conc. Later. assignatum præsentare Episcopo personas idoneas pro Ecclesiis vacantibus. Secus remota appellatione Episcopus prouideat de Rectore idoneo pro illa vice. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anc. Bellam. Io. And. Anan. Host. Innoc. Henric. Boich. Panorm. Bald. Butr. post Vin. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 268. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 93. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal lib.* 1. *tit.* 6. *cap.* 2.

Intra tempus, &c.] Intra quod tempus præsentatio ad beneficia sit facienda per patronos, dicam commodiùs suo loco, interim vide per me tradita *de officio, & potestate Episcopi, part.* 3. *allegation.* 72. *à num.* 126. 2

Ex tunc liceat, &c.] Notatur ad hoc quòd elapso termino præscripto patronis ad præsentandum potest Episcopus facere rem gratam ipsi patrono, eúmque iterum ad præsentandum admittere, Lambertin. *de iurepatron. lib.* 2. *p.* 2. *art.* 17. *n* 3 *q.* 1. quem ego refero ipse *d. alleg* 72. *n.* 170. pondero hoc verbum, *liceat*, quod ponit causam in voluntate illius, cui licet, allegata per me *in remiss. de dictionibus, & clausulis, dict.* 165. *num.* 1. 3

SVMMARIVM.

1 *Negligentiam inferioris in beneficiis conferendis supplet superior si tempus Lateranen. Concilij lapsum sit, & collatio per inferiorem postea facta non valet.*
2 *Beneficia vacantia intra sex menses prouidere debent ij, ad quos prouisio spectat.*
3 *Tempus sex mensium datum ad conferendum est à tempore scientia vacationis numerandum.*
4 *Notitia quando dicatur, remissiuè.*
5 *Deuolutio immediatè Papæ subiectis sit immediatè ad Papam.*
6 *Charitas bene ordinata incipit à se ipso.*
7 *Mora purgatio non admittitur cùm quid sit ipso iure.*

Cap. Licet. III. *Innoc. III.*

PRælatus si est negligens in conferendis beneficiis, transacto tempore Concilij Lateran. id est, semestri, quod incipit à die notitiæ, & non vacationis superior debet illud conferre, & si Prælatus non habuerit superiorem, ad Papam collatio est deuoluta. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Boich. Anania, Bald. Panorm. Anchar. Butr. Vinian. *in ration. primi libri iuris Pontificij, pag.* 269. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 93. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit* 6. *cap.* 1. 1

Tempore semestri] Notatur ad hoc quòd de beneficiis vacantibus prouidere debent ij, ad quos prouisio spectat, infra sex menses, vt per Rebuff. *in praxi, tit. de deuolut. & in repet. c.* 2. *circa fin. suprà de concess. præb.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.* 184. *n.* 1. Nicol. Garc. *de benef. part.* 10. *c.* 2. *à n.* 1. quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.* 1. *alleg.* 58. *n.* 1. latè Ferentil. *in ann. ad decis.* 18. *Buratti.* 2

Sed à notitia computato.] Notatur ad hoc quòd tempus sex mensium datum ad conferendum, est à tempore scientiæ vacationis numerandum, vt per Azor. 3

instit.

*instit.moral.p 2.lib.6.c 26 quæst.*10. Cald.Pereira *renouat. emphyt.q.6 n* 24.Flores de Mena *var.lib 1.q.3.n 6.* Zerol.*in praxi Episc.p 1.verbo, Iuspatronatus, vers.hîc sunt, pag.mihi* 182.Mantic.*decis.*260.*n* 2. Aloys.Ricc.*d resol.* 184.*n.* 1.Nicol.Garc.*d.c.*2.*n* 15. vbi *n.*43. tenet huiusmodi semestre tempus computari de momento ad momentum,& *n.*22. *&* 23 refert Rot.apud Seraph.*decis.* 702. tenuisse tempus sex mensium datum Ordinariis ad conferendum Parochiales ad eorum collationem spectantes per Bullam Pij V. quæ dicit à die vacationis,intelligi à die vacationis notæ.Idem etiam dicendum de quatuor mensibus concessis Ordinariis ad collationem faciendam de beneficiis curam animarum habentibus, aliàs Sedi Apost.reseruatis, Seraph.*decis.* 380. Et notitia quando dicatur agit Tiraq. *de retractu*
4 *lign.*§.38.*gloss n.*32. Et quoad hoc propositum dicitur ab eo tempore quo scire potuit, vel debuit Episcopus, Nicol.Garc.*d.c.*2.*n.*28.*&* 26. Rota apud Farin.*p.*2.*to.*1. *decis.*323.*n.*1.*in recent.*

5 *Alium Superiorem non habet, ex tunc,*&c.] Notatur ad hoc quòd in immediatè Papæ subiectis deuolutio fit immediatè ad Papam, vt per Selu.*de benef. p.*3. *q* 49. *n.*4.Rebuff.*in concord.* §. *si quid verò, verbo, ad alium, de collat. & d.tit de deuol.n.*16.*vers.nono*, quos refert & sequitur Cochier *de iurisd.Ordinarij in exemptos*, *part.*4. *q* 30.*n.*5.

6 In gloss.*Videamur*,ibi, *Quia ordinata charitas à se ipso incipit.* Vide Duen. *reg.*33. Petr.Alphons.Vasconcellos *in harmonia rubricarum iuris Canonici, ad rubr. de auctoritate, & vsu pallij,n.*14. Flam.*de resignat lib* 9.*q* 7.*n.*117. Surd.*de alimentis,tit.*1.*q* 94.*n.*1.*& tit.*7 *q.*8. *& q* 29.*n.*1. *& decis.*236.*n.*21. *& cons.* 205.*n* 52. *& cons.*345.*n.*28. Gutier. *de iuram.*...*de intelis, p.*3. *c.*12. *n.*1 *in fine*, Cald.Pereira *q. forens.in comment. ad tit Instit. de inoffic. testam. in princ. n* 21.Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis* 131. *n.*3. *in* 1. *edit. & resol.*116.*n.*3.*in* 2 *edit & resol.*518.*n* 4. Bellet.*disquisit.clerical.p.* 1. *tit. de disciplina clerical* §.27. *num* 8.*& tit de bonis clericorum* §.13.*num.*3. Ioseph.Sesse *Arag decis.*26.*n.*6. Marc.Anton. *var. lib.*3.*resol.*42.*n.*9. Card.Tusch. *tom.*1.*lit.C.concl.*210.*à n.*3.

7 In gloss. *Imponatis*, vlt. Notatur ad hoc quòd moræ purgatio non admittitur cùm quid fit ipso iure, vt per Tiraq.*in l.si vnquam,verbo,reuertatur, n.* 110. *C. de reuocandis donat.* dixi *ad gloss.fin. cap vlt.de elect.*

SVMMARIVM.

1 *Collatio beneficij facta ab eo ad quem illa spectat lapso tempore Lateran. Concilij non valet, nisi de misericordia toleretur.*

2 *Collatio beneficij deuoluitur ad Superiorem si is ad quem illa spectat infra sex menses non disposuerit.*

3 *Iuspatronatus etiam laicorum deuolutum ad Ordinarium conferendum est per concursum pro illa vice.*

4 *Parochialium in collatione facta iure deuoluto an forma examinis, quæ coram inferiore requiritur, seruari debeat, ostenditur,* & n.5.

6 *Tolerantia approbationis expressa dat ius in beneficio.*

Cap. Literas. IV.

1 Conferre debens si post transactum tempus Concilij Lateran.conferat,collatio non tenet nisi misericorditer in persona idonea toleretur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabarel.Collect. Bellam.Ioan.Andr. Henric. Boich.Anan. Host. Innoc. Panorm.Bald.Butr. Anch.Viuian.*in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 270. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 93. remissiuè

Ximen.*in concord.p.*1. refertur ab Anton.Aug.*collect* 4. *Decret lib.*1.*tit* 6.*c.*2.

Essent iure instituendi priuati.] Notatur ad hoc quòd 2
si Episcopus,vel is ad quem spectat beneficij collatio infra sex menses non disposuerit, collatio deuoluitur ad Superiorem, vt per Azor.*instit moral.p.*2.*lib.*6.*c* 27. Cald.Pereira *resp.*3. *pro Alphonso de Penbaranda,num.*2. Cochier *de iurisd.Ordinarij in exemptos,p* 4 *q* 30.*num.*3. Nicol.Garc.*de benefic.p* 10.*c.*4.*n.*10.Zerol.*in praxi Episc. p* 1 *verbo, beneficia*, § 2. *in princ.* Mantic. *decis.*160.*n* 2. Seraph.*decis.*702.

Circa materiam deuolutionis illud scitu dignissi- 3
mum aduertendum duxi quòd iuspatronatus deuolutum ad Ordinarium conferendum est per concursum pro illa vice, provt in his terminis à sacra Congregatione decisum fuisse refert Galet. *in margarita casuum conscientiæ,verbo iuspatronatus.* Ego ipse *de offic & potest. Episcopi, p.*3.*alleg.*60.*n.*18.*in fine*, nouissimè Salgado *de protect.Regia tom* 1.*p.*3.*c.*11.*n* 89. vbi attestatur pariter ab eadem S. Congregatione resolutum in collatione Parochialium,quæ iure deuoluto conferuntur seruandam esse formam examinis per concursum, quia patronus non læditur, tum quia sublato obstaculo præsentationis,& iurispatroni illa vice exclusi res cedit ad Ordinarij potestatem, & *n* 90. subdit hoc procedere etiam in Parochialibus iurispatronatus laicorum; in quibus non habet locum concursus quando prouidentur ad eorum præsentationem per Ordinarium, & hoc casu institutio, quam habebat Episcopus per deuolutionem resoluitur in vim plenariæ dispositionis; & collationis,vt tenet Paris.*cons.*194.*n* 20.*lib* 4. quicquid dicat Massobr. *in sua praxi habendi concursum requis* 1.*dub.*22. secundùm Romanum impress.

Verùm autem in collatione Parochialium facta iu- 4
re deuoluto forma examinis,quæ coram inferiore requiritur, seruari debeat non requiri, sed dumtaxat locum habere quando iure ordinario Parochialis confertur,vel instituitur, colligi videtur ex his,quæ tradit Nicol.Garc.*de benefic p.*5.*c.*5.*n.*222 dum resoluit quòd in Doctoralibus præbendis deuolutus ad Superiorem ob non eorum factam electionem intra sex menses à iure statutos non requiritur forma consensus, quia hæc dumtaxat apposita videtur Episcopo, & Capitulo.

Verùm requiri formam concursus tuetur neruosè 5
Salgado *d.c* 11. *n* 84. *cum seqq.* tum quia deuolutio fit cum omnibus suis qualitatibus, quæ à principio inerant beneficio, & ad Superiorem deuoluitur cum eisdem qualitatibus, cum quibus inferior prouidere tenebatur,Cabed. *de patronat. Regiæ Coronæ,c.*22 *num.*3. *&* 4 *& Lusit. decis.*52.*n* 4.*& decis.*72. *n.*9.*p.*2. Guttier: *cons.*1. *num* 31. *& cons* 2. *n* 15. Gonzal. *ad reg.*8.*Cancel. gloss.*46. *num.*33. tum quia natura beneficij mutari non debet,Cephal.*cons.*358.*n.*8.*col.*1. Hieron.Gabr.*cons.* 85. *n.*2. *vol.*2. tum quia Superior ad quem est deuolutum debet prouidere habenti qualitates à fundatore requisitas, vt plures referens tradit Perez de Lara *de anniuers & appellan.lib.*1.*c.*10. *n.*27. tum denique quia Marescot.*var lib* 1.*c.*52 *n.*24 *in fine*, resoluit quòd Concil. Trid. *sess.*24 *de reform. c.*18. & Motus proprius Pij V. dum loquitur in Ordinario, habet locum etiam in Episcopo subrogato.

Eas de patientia permittatis.] Notatur ad hoc quòd 6
tolerantia approbationis expressa dat ius in beneficio, præsertim si fiat à Papa, vt per Cosm. *in pragmat. tit. de collation.* § *frustra enim, in gloss tolerandas, pagina mihi* 190.

SVMMARIVM.

1 *Eligere debens ſi infra ſex menſes non elegit, electio deuoluitur ad ſuperiorem.*

2 *Eligere ad beneficia vacantia infra ſex menſes debent ij ad quos electio ſpectat.*

Cap. Dilecto. V. & vlt.

1 ELigere debens ſi infra ſex menſes non eligit, electio deuoluitur ad ſuperiorem nullo appellationis obſtaculo ſuffragante. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Hoſt. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Panorm. Butr. Bald. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 270. Alagon. *in compend. iuris Canonici, pag* 93. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Procedere ad electionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad beneficia vacantia infra ſex menſes eligere debent ij, ad quos electio ſpectat, vt docet Abb. per text. *in c. dilectus, de conceſſ. præb. num.* 2. quem refert & ſequitur Nicol. Garc. *de benefic. p.* 11. 2. *num.* 2. vbi *n* 3 *&* 4. id limitat in Eccleſiis reſpectu principalis Prælati, nempe Epiſcopi, & in Regularibus, in quibuſcumque etiam Prælatis principalibus perpetuis, quocumque nomine nuncupentur, ſiue Abbates, ſiue Priores, ſiue Præpoſiti, quæ Eccleſiæ ſuis principalibus Prælatis ob maius periculum impendens, ſiue imminens vltra tres menſes vacare non debent, *c. poſtquam* 50. *diſt. c. obeuntibus* 63. *diſt. cap. ne pro defectu, ſup. de elect.*

De Temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.

Tit. XI.

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Panormit. Anchar. Butr. Petr. Alphonſ. de Vaſconcellos *in harmonia rubricarum iur. Canon.* Mart. Meſnartius *in epitom Decret. fol.* 17. Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 19. Dan. Venator, *in analyſi methodica iuris Pontific. à pag.* 60. Goffred. & Hoſt. *in ſumma huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſt. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barthol. Carthag. *in expoſit. titulorum iur. Canon.* omnes *ſub hoc tit.* Zypæ. *in analytica poſtremi iuris Eccleſiaſt. enarrat. pag.* 42. *ſub tit. de ordinandis pag.* 44. nouiſſimè Ioan. Honor. *lib* 1. *ſumm. in Decretal.* omnes *ſub hac rubr.*

De materia huius tit. vide Nau. *tom* 1. *conſil. vbi ſub hoc tit.* 47. *conſilia cumulauit*, & quatuor Iacob. de Graffis *tom* 1. *ſuorum conſiliorum*, & Sayr. *in floribus deciſ. ſub hoc tit.* 65. *deciſ. tradit.* Rebuff. *in praxi benef. p.* 2. *tit. de clericis ad ſacros Ordines malè promotis*, Steph. Quaranta *in ſum. Bull. verbo, Ordo, verſ. deuenio ad ſecundum requiſitum*, Henriq. *in ſum lib* 10. *c.* 12. Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſ. p.* 1. *c* 4. *n.* 20. Vgolin. *de poteſt Epiſc. c.* 26 §. 25. Bonac. *de Sacram. diſp.* 8. *qu. vnic. punct.* 6. Bernard. & Salzed. *in pract. canon. crimin. c.* 26. *in nouiſſima edit.*

SVMMARIVM.

1 *Ordines ſacri diebus Dominicis, vel Sabbato Pentecoſtes ab alio quàm à Papa conferri non debent.*

2 *Papa quolibet tempore Ordines etiam ſacros conferre poteſt.*

3 *Papa poteſt ex ſpeciali gratia Epiſcopo concedere vt Ordines extra tempora conferre poſſit.*

4 *Diſpenſare poteſt Papa, vt extra tempora ſtatuta quis poſſit ab aliquo Antiſtite ad ſacros Ordines promoueri.*

5 *Patres Societatis Ieſu poſſunt extra tempora à iure ſtatuta Dominicis, vel aliis diebus feſtiuis Ordines ſuſcipere.*

6 *Virginum conſecratio ſolis diebus feſtiuis facienda eſt.*

7 *Ordines minores qualibet Dominica, aut feſtiua die conferri poſſunt.*

Cap. Subdiaconos. I. *Alex. III.*

SVbdiaconatum diebus Dominicis nullus poteſt dare præter Papam, licèt poſſit conſecrare Virgines, & conferre Ordines minores diebus Dominicis. Item nulli licet dare ſacros Ordines in Sabbato Pentecoſtes, ſed in ſequenti hebdomada. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Henric. Anch. Hoſt. Innoc. Panorm. Butr. Vioian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 275. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 98. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 6. *c.* 1. 1

Niſi Romano Pontifici liceat, &c.] Notatur ad hoc quòd Romanus Pont. quolibet tempore Ordines etiam ſacros conferre poteſt, vt per Rebuff. *in praxi benefic. p.* 2. *tit. de clericis malè promotis, gloſſ.* 1. *n.* 11. *&* 52. Hériq. *in ſum. lib* 10. *c.* 12. §. 1. Maiol. *de irregul. lib.* 3. *c.* 24. *n.* 9. Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 26. *lit. A verſ. & licet.* 2

Poteſt enim Summus Pont. Epiſcopo concedere ex ſpeciali gratia vt Ordines extra tempora conferre poſſit, vt per Rebuff. *d. gloſſ.* 1. *n.* 12 Stephan. Quaranta *in ſumma Bullarij, verbo, Ordo, verſ. deuenio ad ſecundum, in fine.* Maiol. *de irregul. lib.* 3. *c.* 14. *n.* 9. Vgolin. *de offic Epiſc. c.* 26. §. 25. *à princ.* Homobon. de Bonis *de exam Eccleſ. n* 2. *tr.* 2. *c.* 1. *q.* 12. Et diſpenſare vt extra tempora ſtatuta quis poſſit ab aliquo Antiſtite ad ſacros Ordines promoueri, Rebuf. *ſuper reg.* 23. *Cancel. verſ. item hoc concedere poteſt.* Portel. *in dubiis Regular. verbo Ordines ſacri, n.* 4. Monet. *de commut vlt. volunt. c.* 10. *n.* 184. Homobon. de Bonis *de examine Eccleſ. tr.* 2. *c.* 1. *q.* 13. Vnde Patres Soc. IESV ordinari poſſunt ad quoſcumque Ordines etiam maiores extra tempora, ex indulto Greg. XIII. ipſis conceſſo, dato Tuſculi 22. *Septemb.* 1582 Virtute tamen aliorum priuilegiorum à Summis Pont. ante Concil. Trid. conceſſorum non poſſe Regulares nunc ab Epiſcopis ordinari ſacris Ordinibus extra tempora reſoluit Miranda *in manuali Prælat. tom.* 1 *q.* 39. *art.* 4. Aloyſ. Ricc. *in deciſ. Curia Archiepiſc. Neapol. deciſ.* 93. *n* 6. *p.* 4. 3 4 5

Quamuis conſecrandi, &c.] Notatur ad hoc quòd Virginum conſecratio ſolis diebus feſtis facienda eſt, vt per Campan. *in diuerſorio iur. Canon rubr.* 12. *c.* 16. *n.* 78. *poſt med.* Salzed. *d. c.* 16 *lit. A verſ. ſine licentia*, quem refero *de offic. & poteſt. Epiſc. p.* 2. *alleg.* 27 *n.* 54. 6

Et minores Ordines.] Notatur ad hoc quòd qualibet Dominica, aut feſtiua die minores Ordines poſſunt conferri, de quo eſt text. capitalis *in cap. de eo, infr. hoc tit.* vbi dicemus. 7

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo non valet quòd extra ſtatuta tempora ſacri Ordines conferantur*, & n. 2.

3 *Multitudini delinquentium parcitur.*

Cap. Sanè. II.

1 Consuetudo illa firmitatem non obtinet, qua introductom fuerit, quòd sacri Ordines extra statuta tempora ministren·ur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Host. Anch. Bald. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Panorm. Henric. Boich. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 275. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 96. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit* 6. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 16. *c.* 24.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Rebuff. *in praxi benefic. p* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, glos.* 1. *n.* 14. *&* 15. Salzed. ad Bernard. *in pract c.* 26. *lit. A. vers. nec ea*, Steph. Quaranta *in sum. Bull. verbo Ordo, vers deuenio ad secundum, ibi, amplia, &c.* Vgolin. *de offic. & potest. Episc. c.* 26. *§.* 25. *n.* 1. *in fine*, Henriq. *in sum lib.* 10. *c.* 12. *§.* 2. Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiep Neapol. part.* 4 *decis.* 93. *n.* 1.

3 *Nisi multitudo*, &c.] Notatur ad hoc quòd multitudini delinquentinm parcitur, vt per Tiraq. *de poenis temper c* 47 *à principio.*

Quod consuetudo illa &c.] Vide Conan. *comment. iuris ciuilis, lib.* 1. *c.* 10. *n.* 9. Nicol. Genoa *in conciliatione legum in iure contrariarum, fol.* 435.

SVMMARIVM.

1 *Ordines minores conferri possunt diebus festiuis, sacri verò conferri debent in quatuor temporibus, vel Sabbato sancto, vel Sabbato de Passione.*

2 *Ordines minores Dominicis, & aliis festiuis diebus possunt Episcopi conferre.*

3 *Prima tonsura omni tempore conferri potest.*

4 *Ordines minores fas est Episcopo dare feria sexta Vespere pracedente Sabbatum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur.*

5 *Festius dies, quibus Episcopi minores Ordines conferre possunt, debent esse de pracepto.*

6 *Ordines sacros quibus temporibus Episcopi dare possint, ostenditur.*

7 *Minores ordines an vna die Episcopus dare possit, ostenditur.*

Cap. De eo. III.

1 Episcopis licitum est Dominicis, & aliis festiuis diebus, vnum, vel duos ad minores Ordines promouere, sed ad sacros non nisi in quatuor temporibus, & Sabbato sancto, ac Sabbato ante Dominicam in Passione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Collect. Ioan. Andr. Innoc. Anchar. Hostiens. Anan. Panorm. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 276. Alagona *in compend. iur. Canon pag.* 96. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib* 1. *tit* 6. *c.* 3. & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p* 26 *c.* 25.

2 *Quod licitum est Episcopis Dominicis*, &c.] Notatur ad hoc quòd Dominicis, & aliis festiuis diebus Episcopi minores Ordines conferre possunt, vt per Sylu. *verbo, Ordo, in* 2. *num* 6. Viuald. *in candelabro aureo, tit. de Sacram. Ordinis. n.* 36. *vers. tertia conclusio*, Rebuff. *in praxi benefic. p* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, n.* 2. *&* 3. Iacob. de Graffis *in decisionibus aureis, lib.* 3. *p.* 2. *c.* 12. Fr. Emman. *in summ. tom.* 2 *c.* 16 *n* 3 Thom. Valasc. *allegationum iuris, tom.* 1. *alleg.* 4. *n* 4 Monet. *de commut. vlt. volunt c.* 10. *n.* 184. Homobon. de Bonis *de examine Eccles. tract.* 3. *c.* 8. *q.* 69. *vers. item minores*, metipsum *de officio, & potestate Episcopi, p.* 2. *alleg.* 11. *n.* 17. Prima tamen 3
tonsura omni tempore conferri potest, Armil. *verbo, Ordo, num.* 7. Fr. Emman. *d. n.* 3. Henriq. *lib.* 10. *c.* 12. *§.* 1. Thom. Valasc. *d. alleg* 4 *n.* 3. Ego ipse *d. alleg.* 11. *n.* 19.

Consuetudo vbique recepta concedit, feria sexta 4
Vespere præcedente Sabbatum, in quo de iure Ordines sacri conferuntur, Episcopis fas esse Ordines minores dare, quasi in hoc officio censeatur incipere dies Sabbati pridie Vesperi, refert Henriq. *d. c.* 12. *§.* 2. vbi etiam reddit rationem; vt scilicet ipsi ea cura vacarent, possintque in Sabbato maiori cum solemnitate sacros Ordines dare: item & asserit ex communi praxi & consuetudine Episcopos habere potestatem promouendi ad minores Ordines Feria quarta quatuor Temporum.

Festiuis diebus.] Scilicet de præcepto, Viuald. *in can-* 5
delabro aureo, p 1. *tit. de sacram. Ordinis, n.* 35. *vers. tertia conclusio*, quem refero *de offic. & potest Episc p.* 2. *alleg* 11. *n.* 18. quicquid dicat Azor. *instit. moral p* 2. *lib* 1 *c.* 27. *q. vlt*, Et sufficit si in dioecesi sit solemnitas diei festi, licèt vbique non celebretur, ex traditis per Henriq. *in sum. lib.* 9 *c.* 28. *§.* 1.

Sed ad Subdiaconatum &c.] Notatur ad hoc quòd ad 6
Subdiaconatum, aliósque sacros Ordines non nisi in Sabbatis quatuor Temporum, aut Sabbato sancto, vel in Sabbato ante Dominicam de Passione nullis Episcoporum præter Romanum Pont. aliquos ordinare licet, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract c.* 26. *lit A. vers. item sacri Ordines.* Francisc. Leo *in thesauro fori Eccles. p* 1. *c.* 4. *n.* 20. Vgolin. *de potest. Episc. c* 16. *§.* 25 *n.* 1. *vers.* 1. Bonac. *de Sacram. disp* 8. *q. vnic puncto* 6. *n.* 1. *vers.* 1. Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiepisc. Neapol p* 4 *decis.* 93. metipsum *d p.* 2. *alleg.* 17. *à princ* & disponit Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 8.

Nota quòd Episcopus potest maiores Ordines Dominica sequenti post Sabbatum, in quo dari possunt, conferre, si causa subsit, dummodo ieiunium Sabbati continuet vsque ad Dominicam, quod continuari dicitur post Missam Sabbati, nisi sumpserit ablutionem; ita Henriq. *in summ lib.* 10. *c.* 12. *n.* 12. Villalob. *in summ. tom.* 1. *tract.* 11. *dub* 13. Diana *resol. moral p* 2. *tr.* 2. *miscel. resol.* 31.

Vnum, aut duos ad minores Ordines promouere.] Nota- 7
tur ad hoc quòd licèt Episcopo vnum ad omnes minores Ordines vnica die promouere, gloss. *verbo, minores in c.* 12 *infr de eo, qui furtiuè Ordines suscepit*, Mandos. *super reg. Cancel.* 24 *de malè promotis, quæst.* 1. *num.* 9. Rebuff. *super reg.* 23. *vers. item cupient*, Guttier. *canon. lib.* 1. *c* 25. *n.* 31. *&* 32. Bonacina *d. quæst vnic. puncto* 5. *num.* 31. Verùm attenta nouiori dispositione Concilij Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 11. in illis verbis, ibi, *atque ita de gradu in gradum ascendant, vt in eis cum atate vita meritum, & doctrina maior accrescat*, &c. laudabilius erit abstinere, nisi immineret necessitas; vel alia vrgens causa bene visa Episcopo, vt aduertunt Mirand. *in manuali Prelatorum, tom* 1 *q.* 38. *art.* 5. *concl.* 2. Marc. Anton. *variar. resol lib.* 1 *resol. fin. casu* 26 Inter vnum igitur, & alterum minorem Ordinem poterit esse interuallum, quod daretur de vno die festo ad alium proximum, Campan. *in diuersorio iur s Canon. rubr.* 6. *c.* 3. *num.* 13. Vel tutius interueniente interuallo de vno ex temporibus generalium ordinationum ad aliud, Maiol. *de irreg. lib.* 3. *c.* 24 *num.* 13. Vgolin. *de potestat. Episc. c.* 26 *§.* 27. *num.* 4. Tamen si consuetudo adesset, quæ permitteret quatuor minores Ordines & Subdiaconatum vna die conferri, absque aliquo suspensionis, vel irregulari-

ad Ordines illos promouere, quos iudicauerint assumendos, quæ verba denotant arbitrium boni viri, hoc est, voluntatem rationi submissam, *l. fideicommissaria 2. de fideicommiss. libert. glos. verbo, visum, in c. 2. de corpore vit.* Lap. *alleg. 6e. num. 3.* & propterea si Episcopus legitimè non interponat arbitrium, Deum solummodo iudicem habet, glos. *verbo, relinquitur, in c. statutum, §. accessorem, de*
5 *rescrip. in 6.* Calcan. *cons. 38. n. 7.* Et propterea non datur appellatio, quia superior non potest animum, & conscientiam inferioris immutare, Bald. *in l. 1. num. 10. vers. scias tamen, C. de sentent. ex breuiculo recit.* Cou. *var. lib. 2. c. 12. n. 4. vers. & ab eo,* & tenuit Rot. *in vna Elboreñ. Ordinum 25. Iunii* 1618. coram R.P.D. Remboldo, & iterum in altera Elboreñ. Ordinum 18. *Febr.* 1619. coram Reuerendiss. D. Decano, resoluit Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. resol. 587. in edit. aliàs 693. in 1. edit.*

6 In glos. *Obedientiam.* De materia huius glossæ latè agit Fr. Emman. *d. tom. 3. q. 20. art. 4. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis consecratur, Suffraganeus verò à tribus Metropolitano iubente.*
2 *Metropolitani ad consecrationem debent omnes Episcopi Comprouinciales venire.*
3 *Archiepiscopus potest vocare Suffraganeos pro consecratione alterius Suffraganei, ad cuius consecrationem tenentur venire.*
4 *Factum à maiori parte in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis, etiamsi essent mille non valent nisi omnes consentiant.*

Cap. Si Archiepiscopus VI.

1 METropolitanus debet consecrari ab omnibus Suffraganeis in sua Cathedrali, Episcopus verò de consensu omnium à tribus eligendis à Metropolitano, sed melius esset si ab ipso Metropolitano, præsentibus omnibus consecraretur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Auan. Henric. Anch. Host. Innoc. Panot. Butr. Viu. *in ration. primi libr. iur. Pontif. pag. 278.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1 & 2.* referunt ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. de elect. cap 9.*

2 *Omnes Episcopi, &c.*] Notatur ad hoc quòd ad consecrationem Metropolitani debent omnes Episcopi Comprouinciales venire, Quaranta *in summa Bullar. verbo, Archiepisc. auctoritas num. 4. vers. sexta,* Marc. Ant. Genuens. *in praxi Archiep. Neapol. c. 70. n. 20.* Tres tamen Episcopi suffraganei Metropolitanum, vel Primatem consecrant, reliquis suffraganeis per literas saltem consentientibus, Henriq. *in sum. lib. 10. c. 24. n. 1.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1 q. 48. n. 13.*

3 *Iussu Episcopi.*] Notatur ad hoc quòd vocati ab Archiepiscopo pro consecratione alterius suffraganei tenentur accedere, vt per Cardin. Alex. *in c. si Episc. 18. dist* Quarantam *d. n. 4. vers. septima,* Marc. Ant. Genuens. *d. c. 70. n. 27.* qui etiam tenent sibi consecrari debere vbi vult Metropolitanus.

4 In glos. *Ab omnibus.* Notatur ad hoc quòd factum à maiori parte in his, quæ sunt communia pluribus vt singulis, etiamsi essent mille, non valet, nisi omnes consentiant, vt per Duen. *reg. 263.* vide *sup. ad cap. cum omnes n. 6. de constit.*

SVMMARIVM.

1 *Summatur ex superiori Capitulo.*
2 *Consecratio Episcoporum à minori numero, quàm trium Episcoporum fieri non potest.*
3 *Episcopus si vnus propria auctoritate alterum consecraret, consecratus Ordinis potestatem non habet.*

Cap. Ne Episcopi. VII.

Concil. Arelaten.

DEciditur idem quod superiori Capitulo, & additur quòd si Episcopi respondentes per literas dissentiunt, Metropolitanus maiori numero consentire debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Host. Innoc. Henric. Panotm. Butr. Anch. Viu. *in rationali primi libri iur. Pont. pag. 278.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. de elect. c. 4.* Et est secunda Synodus Arelatensis ex quatuor relatis per Fr. Franc. Longum Capucc. *in compend. Conciliorum Prouincialium,* auctoritate Romani Pont. vel vsu Ecclesiæ comprobatorum, *pag. 366.* vbi refert congregatam fuisse anno 311. sub Syluestro Papa, in qua Patres 300. statuerunt Canones 23. 1

Sine tribus.] Notatur ad hoc quòd Episcoporum consecratio à minori numero, quàm trium Episcoporum fieri minimè potest, vt per Henriq. *in sum. lib. 10. c. 7. §. 1. & c. 24 §. 1.* Paul. Comitol. *responsorum moral. lib. 1. q. 48. n. 13.* quos refero ego ipse *in offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 1. n. 45.* quibus addo Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c 30. vers. quæret item,* Vasq. *de Ordin. disp. 243. c. 6.* a

In glos. *Sine tribus,* ibi, *aliàs non esset consecratus.* Notatur ad hoc quòd si vnus Episcopus propria auctoritate alterũ consecraret, consecratus Ordinis potestatem non haberet, de quo tamen vide S. Anton. *in sum. p. 3. tit. 16. c. 15. § 9 post med.* Syluest. *verb. consecrat. 1. in princ.* Vasq. *d. c. 6 ex n. 59.* Azor. *inst. moral. p 2 lib. 3. c. 30. q. 3. in fine.* 3

In ead. glos. ibi, *traditur forma consecrationis ab Apostolis.* Vide per me tradita *de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 1. c. 5. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus extra tempora suspenditur donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.*
2 *Episcopus, qui Ordines contulit extra tempora, graui pœna plectendus est.*
3 *Ordines suscipiens extra tempora quam pœnam incurrat ostenditur.*

Cap. Cùm quidam. VIII.

Vrbanus III.

ORdinatus extra tempora est suspensus à susceptis, donec Papa cum illo dispenset, & ordinans punitur Canonica disciplina. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. In. Andr. Henric. Anch. Anan. Host. Innoc. Panotm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 279.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 98.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.* 1

Probat hic text. Episcopum, qui Ordines contulit extra tempora, graui pœna plectendum esse, vt per 2

Salzed. ad Bernard. *in tr c.26. lit. A. § & licèt, in fine.* Nam priuatur pote... Ordines conferendi quovsque à Papa restituatur, *fane,* ... *hoc tit.* Non igitur mihi placet quod Salzed. *loco proximè citato* ... dicit, scilicet hunc suspensum esse per annum ex sacro Conc. Trid. *sess. 23. de reform. c.8.* quia illa pœna refertur ad eum, qui sine testimonio sui Ordinarij Ordines suscipit, vt tenet Vgolin. *de offic. & potest Episcop. c.16. §.21. n.2.*

3 *Et ordinatos à susceptis Ordinibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd extra tempora Ordines suscipiens tandiu ab eorum exequutione suspensus est, quandiu Romani Pont. indulgentia restitutionis gratiam consequatur, vt per Salzed. *vbi proximè.* Attenta verò constit Pij II. incip. Pius, 15. *Kal. Decembr an.* 1401. qui ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint prumoueri, à sacrorum Ordinum exequutione ipso iure suspensi sunt, & si huiusmodi suspensione durante in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, eo irregularitatem incurrunt, & vltra alias pœnas in tales generaliter à iure inflictas, etiam decidit beneficiis Ecclesiasticis posse iure priuari, cuius Bullæ tenorem refero ego ipse *de offic. & potest Episcopi, p.2 alleg.1... n.10.* vbi numeris seqq. circa eius intellectum aliqua non contemnenda sunt notata, & in primis n.12. quòd clerico in maioribus constituto Ordinibus durante huiusmodi suspensione non possint beneficia conferri, secus verò si in minoribus sit constitutus, Fr. Lud. Mirand. *in manuals Prælat tom. 1. quæst 30 art. 7. concl 1. in fine:* Quæ quidem Pij II. constitutio semper obseruata fuit & confirmata per Summos Pont. inter regulas Cancellariæ, prout referunt Clemens VIII. & Paulus *reg. 23.* & Greg. XV. *reg. 24.* Nec attenditur in hac parte const. Sixti V. contra clericos malè promotos, quia postea successit Clementis VIII. sanctio dicti Sixti V. constitutionem restringens ac modificans, eamque ad terminos tantùm sacrorum Canonum, constitutionisque Pij II. & Conc. Trid. redigens.

Cap. Cùm secundum. IX.

Cœlest. III.

1 GRæci à Latinis, & Latini à Græcis non ordinantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Anan. Panorm. Anch. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 279. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 98. remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 1. tit. 7. c. 1.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Azor. *instit. moral. p.2. lib.3. c.48. q 14.*

Cap. Ex parte. X. *Innoc. III.*

1 MOnachus ex vna Religione transiens ad aliam, si in secunda sumit Ordines, & reuertitur ad primam, potest administrare in susceptis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Io. Andr. Innoc. Anan. Butr. Panor. Henric. Boich. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 280. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 98. remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 9. c. 2.*

2 In glos. *Ad nigros*, ibi, *vel die quòd non est apostata, nisi qui ad sæculum redit.* Notatur ad hoc quòd non est propriè & in rigore censendus apostata Religiosus, qui post solemnem professionem egreditur Monasterium animo intrandi aliud, licèt laxius, vt per Sylvest. *verbo, apostasia, & fuga Monachorum, n.4.* quem refert, & sequitur Mirand. *in manuali Prælat tom. 1. q. 51. concl. 1 in med.* Ant. Ricc. *in tr. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent. lib 8. c. 3. n. 3.*

Cap. Quòd translationem. XI.

CLericus Latinus si ordinetur ab Episcopo Græco, ritu Græco sine licentia sui Ordinarij, interdicitur ab executione suscepti Ordinis si cum licentia Ordinarij, quandiu talis mos ab Ecclesia toleratur non est impediendus, sed Ordinarius culpandus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Host. Io. Andr. Innoc. Anan. Panor. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 281. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 93. remissiuè Ximen. *in concord p.2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret lib. 1. tit 9. c. 3.* 1

Probat hic text. Latinum Episcopum non posse concedere vt clericus Latinus sibi subiectus ordinetur à Græco Episcopo, nisi Latino ritu, & cæremoniis, Romanæ Ecclesiæ, & statis temporibus, vt per Azor. *instit. moral. p 2. lib. c.84. q 14.* vbi etiam dicit quòd quando Episcopus Latinus habet subditos Latinos & Græcos suis moribus vtentes, debet habere Vicarium aliquem Episcopum Græcum, qui Græcis clericis Ordines conferat. 2

Cap. Cùm distribuendis. XII.

ORdinatus à Papa à nullo potest ad superiores Ordines promoueri sine ipsius licentia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Henric. Anch. Host. Innoc, Panorm. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pont. pag* 181. Alagon. *in compend iuris Can. pag.* 79. remissiuè Ximen. *in concord p.1* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 9 c 4.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt, Coch. *de iuri'dict. Ordinarij in exemptos, p.1 q.21.* quem refero ego ipse *de offic. & potest. Episcopi, p.3. alleg* 50. n.22. adde Galganet. *de iure publico lib. 3. tit. 14. n.* 15. Vnde ab aliquibus dubitabatur an Episcopus, qui ordinatum à Papa sine eius licentia ad Superiores Ordines promouere non potest, illum iudicare valeat, quia qui non potest ordinare, nec etiam iudicare potest, *c. nullus Primas, 6. q. 1.* in quo dubio Cochier. *d. loco* asserit huiusmodi exemptum non esse, sed iurisdictioni Ordinariæ subiici. Non tamen ab Episcopo deponi potest, gloss. & Doct. *in c filium, 1. q 1.* Ego ipse *d. p. 3. alleg.* 131. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Ordines duo sacri non possunt conferri eidem vno die, vel duobus continuato ieiunio.*
2 *Ordines duo sacri non possunt conferri eidem una die.*
3 *Episcopus conferens eidem vna die duos sacros Ordines quam pœnam incurrat, ostenditur.*
4 *Episcopus ordinans aliquem eodem die, vel duobus continuato ieiunio ad duos sacros Ordines, suspensus est à collatione vtriusque, quovsque à Sede Apostol. absolutionem, & dispensationem impetrauerit.*
5 *Suspensionem incurrit, qui eod. die duos sacros Ordines suscipit.*

Cap.

Cap. Literas. XIII.

1 DVo sacri Ordines eidem vno die, vel duobus immediatè continuato ieionio dari non possunt, quia ex fictione iutis habentur pro vno die, & sic ordinatus suspenditur à collatione Ordinnm collatorum, & ordinans ab exercitione Ordinis, v. g. Sacetdotij donec Papa dispenset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Anch. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pont. pag.* 281. Alagon. *in compendio iur. Can. pag.* 99. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. l.* 1. *tit* 9. *c.* 5.

2 Hanc eandem conclusion. ex hoc text. desumunt, Gambar. *de offic. & potest. Legati de Latere*, *lib.* 2. *n.* 264. Rebuff. *in praxi benef p.* 2. *tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis*, *gloss.* 1. *n* 18. Fr. Enman. *in explicat. Bulla Cruciata*, *fol.* 248. *& tom.* 3. *q. Regul q.* 23. *art.* 4. *& q.* 24. *art.* 3. *&* 5 Franc. Leon. *in thesaur. fori Eccles. p.* 1. *c.* 4. *n.* 29. *& p.* 3. *c* 7. *n.* 50. Galet. *in margarita casuum conscientia, verbo, Ordo* 3 Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 2. *n.* 180. Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 13. vbi reuocantur priuilegia quorumconque Regularium, ne cui liceat duos sacros Ordines recipere vno die, Henriq. *in sum. lib* 6. *c.* 10. *§.* 3. *in com. lit. Q. & lib.* 13. *c.* 38. *in fine.*

3 *Ieiunio continuato.*] Notatur ad hoc quòd continuato ieionio non possunt eidem duo sacri Ordines conferri, si verò conferantor, suspensus est Episcopus à collatione illorum, & ordinatus ab executione, donec Apost. Sedes dispensationem ei indulgeat, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 25. *in addit litera C. post princ.* Henriq. *lib.* 13. *c.* 18. *in fine*, quia si continuato ieiunio in Sabbato quatuor Temporum vsque ad Dominicam conferantur Ordines in Dominica, censentur vno die conferri. Et reputatut idem tempus & dies si quis die Sabbati fiat Diaconus, & continoato ieiunio in Dominica mox sequenti initietut Sacerdos, Hentiq. *lib.* 13. *c.* 6. *§.* 5. *in com. lit. D.*

4 *A collatione Ordinum*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus ordinans aliquem eodem die, vel duobus continuato ieiunio ad duos Ordines sacros, suspensus est à collatione vtriusque quovsque à Sede Apost. absolutionem, & dispensationem impetrauerit, vt per Marc. Alter. *de censuris*, *tom* 2. *disp.* 16. *de suspens. c* 1. *vers tertius casus*, Memor. cleric. *tit de suspens clericorum*, *n.* 8. refero ego ipse *de offic & potest. Episc p.* 3. *alleg.* 111. *num.* 12.

5 *Alterum vero ab executione officij*, &c.]Notatur ad hoc quod qui eodem die duos sacros Ordines suscipit, suspensionem incurrit, vt per Sayr. *in floribus dec. sub hoc tit. decis.* 57. optimè Nau. *sub eod. tit. cons.* 5. *in nouis*, vbi quærit an qoi eodem die duos sacros Ordines suscipit, sit suspensus à posteriori, dicendus, an potiùs censendus irregularis.

SVMMARIVM.

1 *Ordinans puerum ante ætatem suspenditur à collatione omnium Ordinum & ordinatus ab executione Ordinis donec perueniat ad ætatem.*

2 *Episcopus ordinans infantem Diaconum à collatione cæterorum Ordinum suspendendus est, qua suspensione durante si alium Ordinibus initiare auderet, fieret irregularis.*

3 *Primam tonsuram infanti conferens per annum eam alteri dare non potest.*

4 *Ordinibus sacris insignitus ante legitimam ætatem ab illorum executione suspensus est, & quid attenta constitutione Pij II. n.* 5.

6 *Ordinatus ante legitimam ætatem attenta Bulla Pij II. est suspensus perpetuò, donec absolutionis beneficium consequatur.*

7 *Presbyteratus Ordinem ante legitimam ætatem accipiens an irregularitem eo ipso incurrat, ostenditur.*

8 *Ordinatus ante legitimam ætatem ignoranter non incurrit suspensionem, nec celebrando irregularis efficitur.*

Cap. Vel non est compos. XIV. Honor. III.

ORdinans puerum 13. annorum in Diaconum suspenditur à collatione omnium Ordinum, & ordinatus suspenditur ab executione Ordinis vsque ad ætatem legitimam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Host. Innoc. Henric. Panorm. Butt. Anchar. Viuian. *in rationali primi libri iuris pag.* 1[illegible]. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 99. remissiuè Ximen. *in concord. part* 1. 1

Episcopum à collatione Ordinum suspendentes.]Notatur ad hoc quod infantem ordinans in Diaconum à collatione cæterorum Ordinum suspendendus venit, & non ipso iure suspensionem incurrit, Tabiena *verbo, Ordo* 3 Maiol. *de irreg lib* 1. *c.* 10. *n* 9 Henriq. *in sum lib.* 12. *c.* 18 6 *in princ* vnde non incurrebat irregularitatem, si in Ordinibus, à quorum collatione erat suspensus, ministraret, Rebuff. *in praxi benef. tit de clericis malè promotis*, *gloss.* 2. *n.* 7. remissiuè Quaranta *verbo*, *Ordo*, *in princ vers an.* Secus verò si prædicta durante suspensione auderet alium Ordinibus initiare, fieret namque irregularis, cùm sospensus à collatione Ordinum illos conferendo irregularitatem contrahat, Syluest. *verbo suspensio*, *n* 5 *vers si vero ab Ordine*, quem refero ego ipse *de offic & potest. Episc p.* 2. *alleg.* 16 *n* 8. *&* 9 aduertens in hoc esse solummodo attendendam pœnam huius cap. cùm constit. Pij II. & Conc. Trid. super hoc casu nihil statuant, & Clementis VIII. sanctio illam Sixti V. contra Clericos malè promotos ad terminos sacrorum Canonum reduxerit, Sayt. *decis.* 28. *sub hoc tit.* 2

In conferente verò infanti clericalem tonsutam Bonifacius VIII. sanciuit ne per alterum tonsuram alteri dare posset, *in c. vlt. hoe tit. lib.* 6. Hentiq. *lib.* 13. *c.* 38. *§.* 2. *lit* O. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 2. *n.* 61. Bonacina *de censuris*, *disp.* 2. *q* 6 *puncto* 5 *n* 25. *in fine*, Marc. Alter. *eod. tract tom.* 2 *disp* 16 *de suspens c. in princ.* quos refero ego ipse *de offic. & potest Episc. p.* 3 *alleg* 112. *num.* 4. Rationem differentiæ subtilitet inuestigat Campan. *in diuersorio iuris Canonici*, *rubr.* 7. *c.* 4. *numero* 2. quare conferens infanti Diaconatus Ordinem non tantùm à collatione illius, sed etiam cæterorum suspensione dignus sit, & conferens eidem clericalem tonsuram ab illius collatione tantùm suspendatur. 3

Quem ab executione officij, &c.] Notatur ad hoc quod is, qui ante legitimam ætatem sacris fuit Ordinibus insignitus, ab illorum executione suspensus est, donec legitima ætas accesserit, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 26. *litera B. vers Is vero*, Cou. *in Clem. si furiosus*, *p.* 1. *§.* 1. *num.* 4. Reboff. *in praxi benef p.* 2. *tit. de clericis, ad sacros Ordines malè promotis*, *gloss.* 2. 4

num 8. Viuian. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 112. *pag.* 168. *in fine*, Nauar. *sub hoc tit. cons.* 39. *numer.* 3. *in nouis*, Henriq. *d. c.* 37. §. 2. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 20. *numer.* 19. *cum seqq.* Fr. Emman. *in summ. p.* 2. *c.* 16. *n.* 1. *& tom.* 3. *quæst. Regul. q.* 23. *art.* 5. 8. *&* 11. Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum*, *tom.* 1. *q.* 39. *artic* 6. Lud. Beja *respons. casuum conscientia* . *p.* 1. *casu* 23. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6 *q.* 43. *& seqq* Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib.* 30. *n.* 61. *& lib.* 31. *tract.* 2. *num.* 70.

5 Attenta verò Pij II. constitutione, quam referunt Quaranta *verbo*, *Ordo*, *in princ.* & Piasec. *in praxi Episc. part.* 1. *c.* 1. *numero* 23. si quis ante legitimam ætatem ad aliquem ex Ordinibus sacris promoueatur, est ipso iure suspensus ab Ordinum executione, & si in eo præsumpserit ministrare, efficitur irregularis, quæ quidem constit. licèt tantùm de clericis loqui videatur eius tamen dispositio habet etiam locum in Regularibus, vt resoluit Fr. Ludouic. Miranda *d. q.* 39. *art.* 6. quem ref ro ego ipse *d. allegat.* 16. *n.* 24. addo Portel. *in dubiis Regular. verbo Ordines sacri n.* 13. Aloys. Ricc. *in dec. Curia Archiepisc Neap. p* 4. *decis.* 130.

6 Amplia illam Pij II. constitutionem vt non solùm ordinatus ante legitimam ætatem sit suspensus vsque ad legitimam ætatem superuenientem, itavt ipsa accedente cesset impedimentum, vt habebatur in nostro text. provt ex eo colligunt Con. *d.* §. 1. *n.* 4. Salzed. *d. c.* 26. *lit. B. vers. is vero*, sed perpetuo sit suspensus donec absolutionis beneficium consequatur, post Rebuff. & Tolet. aduertit Quaranta *d. verb. Ordo*, *in princ.*

7 Amplia etiam prædictam constitution. dum habet sacris Ordinibus ante legitimam ætatem promotum effici irregularem, si in eis præsumpserit ministrare, vt procedat in accipiente Presbyteratum ex vi solummodo ordinationis, antequam ipse solus aliàs celebret, quia cùm ordinatur Presbyter, consecrat cum Episcopo, & vtitur Ordine Presbyteratus, & ideo hanc opinionem tenet Con. *in c. alma mater*, *part.* 2. §. 3. *numero* 5. *vers.* 6 Hieronym. à Sorbo *in compendio priuil. Mendic. verbo*, *Ordines sacri*, *vers. item notando secundo*, Nau. *cons.* 8. *sub tit. de cler. excom minist. dec.* 4. *nouis*, Bonacina *de Sacr. disp.* 8. *q. vnic. puncto* 5. *n.* 13. Sayr. *in floribus dec. sub tit. de cler. excom minist. dec.* 4. Salzed. ad Bernard. *in practic. c.* 26. *prope fin. vers. quinto*, vbi attestatur ita tenuisse quosdam grauissimos viros Societatis IESV. Verùm licet hæc opinio aliquando nobis placuerit, contrariam vti benigniorem, & maiori Doctorum calculo fulcitam, ac validioribus rationibus munitam nunc libentiùs recipimus; nam hanc celebrationem ordinatus facit non ea intentione vt tanquam Sacerdos Sacrum dicat, cùm de Missa nihil aliud faciat, quàm proferre verba consecrationis, sed ea profert tanquam appendicem ad ipsam assumptionem Ordinis passiuè, & non reformaliter intendit Actos Ordinis exercere; quare hunc sequuntur addit. *ad d. cons.* 8. *Nauarri*, Medina *in summ lib.* 1. *c* 11. §. 8 F. Emman. *in sum p.* 1 *c.* 68 *concl.* 2. Henriq. *lib.* 14. *c.* 3 §. 6. *in fine* Soar. *tom.* 5. *de censuris*, *disp.* 31. *sect.* 1. *num.* 71. Sayr. *eod. tract. lib.* 4 *c.* 16. *num.* 23. *& lib.* 6. *c* 12. *numero* 11. Auila *eod. tract p.* 3. *disp.* 5. *dub.* 7. *vers dico secundo*, Quaranta *verbo*, *Ordo*, *in princ. vers. ampliatio illa*, Bellet. *disquis. clerical. p.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 5. *numero* 57. *pag.* 60. Vgolin. *de officio Episc. c.* 27. § 6. *numero* 5. *vers. secundo excipitur*, Galet. *in margarita casuum conscient. verbo Ordo* 4. Portel. *in dubio Regularibus verbo Ordines sacri*, *n* 7. Et aduerte ad incurrendam huiusmodi irregularitatem non sufficere, sacerdotali Ordine ante legitimam ætatem initiatam, actus illi Ordini conuenientes, & deputatos exercere, si non celebret, vt per Nau. *cons* 9. *de cler. excom. minist in antiq.* aliàs *cons* 7 *de ætate*, *& qual. in nouis*, Fr. Emm. *in sum. tom.* 1. *c.* 166 *concl.* 1. *& q. Reg. tom.* 3 *q.* 23. *art.* 12. Bellet. *d* § 5 *n.* 58. Aloys. Ricc. *in dec. Curia Archiep. Neapol. p.* 4. *decis.* 130. *num.* 2.

8 Limita in ordinato ante legitimam ætatem ignoranter, hic enim suspensionem non incurrit, nec celebrando irregularis efficitur, cùm Extrauag. illa Pij II. puniens Ordines sacros suscipere præsumentem ante legitimam ætatem ignoranter, & probabiliter credentem se illam habere non includat, ex verbo illo, *temere præsumpserit*, quod dolum, & temeritatem significat, & non comprehendit illum, qui bona fide, ignoranter, ac imprudenter aliquid facit, ex citatis per Sanch. *de matr. lib* 9 *disp.* 32. *n.* 18 Cened. *ad Decret. collect.* 45. *n.* 3. Quare hanc limitationem tenent Nau. *in man. c* 27. *n.* 156 *& in c accepta*, *opposit.* 8. *n.* 34 *de restit. spolias & cons.* 50. *alias* 8 *in nouis*, *sub hoc tit.* Iacob. de Graffis *in decis aureis*, *p.* 1. *lib.* 4. *c.* 17. *n* 21. Salzed. ad Bernard. *d c* 26. *vers. primo quod dispositio*, Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib.* 32. *tract.* 2. *num.* 70. Fr. Ludou. Miranda *tom.* 1. *q.* 39. *art.* 6. *in fine*. Sanch. *de matrim. lib.* 7 *disp.* 30 *prope finem*. Sayr. *in floribus decisionum*, *sub hoc tit. decis.* 55. Vnde qui testimonio suorum parentum ante legitimam ætatem bona fide ordinatus est, non remanere suspensum, tenent Quaranta *d. verbo*, *Ordo*. *vers. quibus sic specialiter*, Bonacina *de censuris*, *disp.* 8. *q. vnica*, *puncto* 5. *num.* 13. *vers. verum*, Bellet. *d.* §. 5. *num.* 60. Vgolin. *d. c.* 26. §. 6. *vers. excipitur tamen primo*.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus conferens eidem vna die plures sacros Ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.*

2 *Episcopus dispensare non potest, nisi quando illi dispensandi facultas tacitè, vel expressè conceditur.*

3 *Superiori non est obtemperandum quando aliquid apertè, vel occultè iniustum præcipit.*

4 *Testi vario, & sibi contrario non est fides adhibenda.*

CAP. Dilectus. XV.

EPiscopus eodem die plures Ordines sacros vni conferens, etiam de mandato Metropolitani, suspenditur à collatione Ordinum, donee Papa dispenset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Anch. Anania, Host. Innoc. Panormit. Eutr. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontific. pag.* 281. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 99. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decretal. l.* 1. *tit.* 6. *cap.* 1. 1

A Canone minimè sit permissa.] Notatur ad hoc quod Episcopus dispensare non potest, nisi quando illi dispensandi facultas tacitè, vel expressè conceditur, vt per Cardinal. *in præsenti*, Abb. *in c. at si clerici*, §. *de adulteriis*, *num.* 6. *de indic.* vbi Dec. etiam *num.* 6. Emman. Soar. *commun. opin. verbo*, *Episcopus*, *num.* 134. Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. ad plura*, *num.* 27. Mandos. *reg.* 13. *Cancellaria*, *q.* 6. *n* 6. Borgas. *de irregul. p.* 3. *tit. de dispensat. Episcoporum*, *num.* 10. Azeued. *l.* 1. *num.* 39. *tit.* 1. *lib.* 2. *noua recop.* Vgolin. *de potestat. Episcopi*, *c.* 57. §. 1. Marc. Alter. *de censuris*, *tom.* 2. 2

tom.2.disp.9.c.3.vers.sed controuers. quos refero ego ipse *de officio & potestate Episcopi, p.2.allegat.33.n.*18. Quicquid contrarium, immo Episcopum in sua diœcesi omnia posse, quæ Summus Pont. in toto orbe, exceptis tantùm ab eodem Pontif. sibi reseruatis, & per consequens intelligi Episcopo dispensandi potestatem concessam, si illam Papa sibi expresè non reseruauit, teneant plures, quos referunt, & sequuntur Henriq. *in summ.lib.10.c 35. §.2. & lib.12.c.3. §.2. in com.lit. N.* Sanch. *de matrim lib.2.disp.61.n.5.* Soar. *tom.4. de pæn. disp.25.sect.1.n.13.& de legibus lib.6. c.14. sub n.3.* Fr. Ludou. Miranda *in manuali Prælatorum, 2.q 10 art.10. concl.2.* eos enim cum iudicio reprobo, contrariis bene respondens *d.alleg.33.n.19.cum seqq.*

3 *Ipsi obtemperare non debuit*, &c.] Notatur ad hoc quod Superiori non est obtemperandum, quando aliquid apertè & manifestè iniustum præcipit, aut quando constat esse tale, quod suæ potestatis limites excedat, vt per Gregor. de Valentia *tom.3. disputat.5, quæst.5. part.2.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.2.c.4.*

4 *Sæpius variauit.*] Notatur ad hoc quod testi vario, & sibi ipsi contrario non est fides adhibenda, vt per Clar. *§. falsum, vers.testis*, Menoch. *de præsumpt. lib.5. præs.23.n.2.& 3.* Farin. *in praxi crimin. q.65. n.56. cum seqq. & cons.19 à n 9. & cons.55. n.39.* Aloys. Riec. *in praxi fori Eccles.dec.446. n.4.in 1. edit.& res.398. in 3. edit.* Cardoso *in praxi iudicum, & aduocat. verb. testis, num.73.*

5 *Ipsi tandiu ab ordinandi*, &c.] Vide *suprà ad c. litteras, hoc tit. verbo, à collatione Ordinum.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest dispensare cum iis, qui ordinantur extra tempora, prius tamen imposita competenti pœnitentia.*
2 *Papa solus, vel Legatus de Latere ex speciali sibi data potestate cum ordinatis extra tempora dispensat.*
3 *Characterem recipit, qui extra tempora constituta ad sacros Ordines promouetur.*
4 *Legislator quando respondet consultationi non introducit ius nouum, sed ius commune ostendit.*
5 *Intellectus deducentes iura contra suam naturam ad gratiam fugiendi sunt.*

Cap. Consultationi. XVI

Gregor. IX.

1 ORdinibus sacris initiatus extra tempora à iure statuta Ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Imol. Anch. Host. Innoc. Butr. Panorm. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.*184. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.*100. remissiuè Ximen. *in concord. part.1.*

2 Probat hic text. dispensationem cum eo, qui extra tempora Ordinibus fuit initiatus, ab Episcopo qui in nulla fuit culpa, obtineri posse, vt post condignam pœnitentiam susceptos Ordines possit exercere, vt per Salzed. ad Bernard. *in pract. c.16. lit. C. in fine*, vbi aduertit à solo Romano Pont. impetrari posse vt ad altiores promoueatur; hodie tamen solus Papa, aut Legatus de Latere ex speciali sibi data potestate cum ordinatis extra tempora dispensat, Rebuff. *in praxi benefic. part 2. tit. de clericis ad sacros Ordines malè promotis, gloss 2.n.15.*

Characterem non est dubium recepisse.] Notatur ad hoc quod characterem recipit, qui extra tempora constituta ad sacros Ordines promouetur, vt per Ygolin. *de offic. & potest. Episc. p.26.§.25.n.1.in princ.* ego ipse *eod.tr.p.2.alleg.n.*8. 3

In gloss. *Poterit, fin.* ibi, *Quia hic Papa respondet ad consultationem.* Notatur ad hoc quod quando Iurislator respondet consultationi, non introducit ius nouum; sed ius commune ostendit, vt per Corset. *in sing. consultatio 30. incip. quando*, vbi dicit procedere quando Iurislator respondens consultationi determinat illam per ius commune. 4

Notatur etiam ad hoc quod fugiendi sunt intellectus deducentes iura contra suam naturam ad gratiam, vt per Nau. *in repet. c. accepta, opposit.1. nam 2. sup. de rescript.* 5

SVMMARIVM.

1 *Criminosi occulti propter homicidam post pœnitentiam in susceptis ordinibus ministrant, & ad superiores ascendunt, & ante pœnitentiam moneatur, vt etiam in susceptis non ministrent.*
2 *Delictum notorium quod dicatur, remissiuè.*
3 *Homicidium inter grauiora, & horribiliora crimina computatur.*
4 *Homicidium est grauius malum fornicatione, & periurio.*

Cap. Quæsitum XVII. & fin.

CRiminosi occulti, vt adulteri, periuri, testes falsi, &c. si non sint homicidiarij, possunt post pœnitentiam in susceptis Ordinibus ministrare, & ante pœnitentiam sunt admonendi ne etiam in susceptis ministrent. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Anan. Panorm. Anch. Butr. Viuian. *in ration primi lib. iur. Pontif. pag.*284. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.*99. remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Illustr. D. meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in comment. ad 1. num.4. distinct.47.* 2

Vel aliàs notoria.] Notorium delictum quibus modis dicatur, dixi *de officio, & potestate Episcopi, p.2. alleg.39. n.22 cum seqq.* 3

Præter reos homicidij.] Quia homicidium inter grauiora & horribiliora crimina computatur, Bernard. *in pract. canon. c.94. num.1. aliàs 97. in vlt. impress.* affert nocumentum immediatè personale, & irreparabile. Ego ipse *d. tract. de officio, & potestate Episcopi, p.3. alleg.51. num.16.* Est enim maius malum fornicatione, D. Thom. *1.2. q.73. art.8. in 3.* Azor. *instit. moral p.1. lib.4 c.20. quæst.1. vers. ad obiecta*, & grauius peccatum periurio, Bellam. *in c. duo mala, dist.13 num.3.* Angel. *in summ. verbo, periurium n.8.* Less. *de iustit. lib 2. c.42. num.75.* & horribilius adultero, *c. si quid verum 32. quæst.2.* D. Thom. *1.2. quæst.100. art.6. in corpore, in fin.* Sot. *de iustitia, lib 5 q.1. art.3.* Corras. *lib.2. miscell. cap.11.* 4

De Scrutinio in ordine faciendo.

Tit. XII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Anchar. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, *fol.* 264. *vers.* Mart. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 18. *verso*, Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canonici*, *fol.* 26. Dan. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific.* à *pag.* 66. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rub.*

SVMMARIVM

1 *Interrogatus in scrutinio Episcopi an ordinandus sit dignus, potest respondere illum dignum, si non nouit illum indignum*, n. 2.

3 *Dignum illum præsumere debemus, quem nescimus indignum.*

4 *Bonus in dubio quilibet præsumitur.*

Cap. Ex parte vnic.

Innoc. III.

1 IN ordinationibus quando interrogatur an ordinandos sit dignus, & Archidiaconus respondet esse dignum quantum humana fragilitas patitur, non peccat nisi de indignitate ordinandi ipsi constiterit, ad verificandum enim dictum illud, sufficit si ipse nesciat ordinandum esse indignum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 192. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 102. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 10. *c.* 1.

Circa materiam huius text. latè Campan. *in diuersorio iuris Canonici*, *rubr.* 3. *de scrutinio ordinandorum*, *n.* 14 *cum seq*

2 *Postulas sancta Mater*, &c.] Per hunc text. tenetur, quod in illis rebus, quæ oculis intueri non possunt, nec aliqua sensu corporeo percipiuntur, potest testis deponere de credulitate sine causa, vel ratione concludenti, & illius testimonium est admittendum, ita in effectu gloss. *verbo. etsi*; Innoc. *in princip.* apertiùs Abb. *n.* 1. & alij in præsenti, Bart. *in l* 2. *§ idem Labeo il* 2 *n.* 5. *ff. de aqua pluuia arc.* Felin. *in c. quoties n.* 10 *de testib* Ias. *in l. vt vim n.* 4. *ff de iustit. & iure & in rub. ff de iureiur n.* 7. Alex. *cons* 109. *n* 7. *lib* 1. Hyppol. *sing.* 19 *& in l. vlt. C de probat.* Sed obstat, quod testes de credulitate non sunt admittendi nisi in suo testimonio reddant causam, seu rationem eiusdem testimonij concludentem, *c quoties* 5. *ibi, rei veritatem accepisse à maioribus suis. de testib.* cum ibi citatis, à qua reg. non reperiuntur excepti testes deponentes respectu illorum, quæ nec oculis videri, nec sensu corporeo percipi possunt; accedit quod rationes, propter quas non admittuntur testes simpliciter de credulitate, omnes verificantur in re sensu corporeo non perceptibili, ac subinde nil mirum si in illa debeat etiam verificari, *d. c. quoties*, Quapropter dicendum est text. in præsenti esse intelligendum præcedente ratione concludente, quæ si præcedat, & assignetur, testis de credulitate potest testificari provt præcessit in hoc text. supposita electione facta de ordinato ab examinatoribus, ad quam se retulisse videtur testis de quo hic, provt colligitur ex mente gloss. *de verbo etsi*, & Innocent. *in præsenti*, Vel rursus potest intelligi, quod text. iste non agit de teste absoluiè, & voluntariè testificante, sed de ministro, qui ex obligatione officij sui tempore consecrationis non simpliciter deposuit, secundùm suam credulitatem, sed secundùm quid, hoc est, quantum humana fragilitas nosse sinit; vnde illud testimonium credulitatis sic ratione officij prolatum censetur resolutum quoad effectum, de quo agitur, in scientiam probatam, ex qua idoneitatis sententia proferri potuit, & potest, quæ declaratio temperanda est non procedere quando testis contra producentem de credulitate deposuit, tunc enim licèt causam vel rationem concludentem non adhibeat, nihilominus tamen contra illum aliquam fidem facit, provt respondent Felin. *n.* 12. Mynsing. *num.* 25. *in d. c. quoties*, Ias. *num.* 9. *ad d rub ff. de iureiur.* Paris. *cons.* 50. *num* 60. *vol.* . . Marant. *de ordine iudic p* 6. *c. de testium repuls. n.* 16. siquidem talis testis non solùm quoad personam, verùm etiam quoad illius dictum censetur à producente approbatus.

Dignum debeas æstimare.] Notatur ad hoc quod illum præsumere debemus dignum, quem nescimus indignum. Ego ipse *de officio, & potestate Episc. part.* 2. *alleg.* 10. *num.* 16. in dubio quilibet præsumitur bonus, Tiraq. *de præscriptionib.* §. 1. *gloss.* 1. *pag* 87. *vers. sed quod*. Bernard. *reg.* 65 Duen. *reg.* 75. Socin. *reg.* 39. Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præsumpt.* 1. Cened. *ad Sextum, collect.* 29. *n.* 1. *&* 2. 3

In gloss. *Æstimare*, ibi, *vt ibi periculum animæ vertitur*, &c.] Notatur ad hoc quod quando agitur de salute animæ, nemo præsumitur bonus, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 1. *n* 29 In dubio enim tutior pars est eligenda, Flor. de Mena *var l.* 1 *q.* 9. *n* 18. Vasq. 1 2. *q* 19. *art.* 6 *disp* 65. *c.* 3 *& disp* 66. *c.* 1. Salas 1. 2. *q* 21. *tract* 8. *disp. vnic. sect.* 17. *n.* 152. Sanch. *in Decalog. lib* 1. *c.* 10. *n.* 10. *&* 50. 4

De Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiauit Episcopatui.

Tit. XIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Butr. Anchar. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Guillelm. Durand. Specul. *in breuiar. aureo iuris Canonici*, *fol.* 26. Martin. Mesnartius *in epitome Decretal. fol.* 18. *vers.* Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pont. pag.* 68. Goffred. & Hostien. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui renuntiauit loco tantum, insultatus conferre potest Ordines sicut prius; si vero & dignitati renun*

renuntiauit cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus.

2 *Decretalis hac scripta fuit circa annos* 1150.

3 *Episcopus renuntians loco potest alienum subditum cum licentia proprij Episcopi ordinare.*

4 *Episcopus renuntians loco retinet dignitatem, & ea, quæ sunt ordinis Episcopalis.*

5 *Renuntians loco, & dignitati non potest Ordines conferre etiam ex licentia alicuius Episcopi.*

6 *Ordines sacros scienter suscipiens ab eo, qui loco simul, & dignitati Episcopali renuntiauit, executionem officij non habet.*

Cap. Requisiuit. I. *Alex. III.*

1 EPiscopus qui renuntiauit loco tantùm, potest rogatus ab alio ordinario conferre omnes Ordines; si verò renuntiauit loco & dignitati, & contulit tantùm minores Ordines, sic ordinatus potest exercere minores, & accipere maiores, quia minores aliquando conferuntur à non Episcopo; si contulit maiores, tunc ordinatus, qui scienter ab illo Ordines sacros accepit, est suspensus, qui ignoranter, dummodo non sit crassa, & supina ignorantia, potest discretus Episcopus cum illo dispensare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innocent. Anch. Host. Butr. Panorm. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 293. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 103. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 7. *c.* 1.

2 In superscript. text. ibi, *Alexander. III Toletano Archiepiscopo.* Hanc Decretalem Epistolam ab Alexandro III. Ioanni Archiepiscopo Toletano scriptam fuisse circa annos 1150. refert Francisc. de Pisa. *en la description de la Imperial Ciudad de Toledo lib.* 5. *c.* 5. *in fine.*

3 *Nam in primo casu*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus renuntians loco, idest, administrationis potest alienum subditum cum licentia proprij Episcopi ordinare, Abb. *in c. supplicationem, num.* 10. *supra de renuntiat.* Flamin. *de resign. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 15. ego ipse *de* 4 *offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 113 *num* 1. retinet enim dignitatem, & ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, Fusc. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 10. Flamin. *d. q.* 17. *num.* 5.

5 *In secundo vero casu*, &c.] Notatur ad hoc quod renuntians loco & dignitati non potest Ordines conferre etiam ex licentia alicuius Episcopi, si verò aliquem ordinauerit, ordinatus recipit characterem, sacri verò Ordinis sic suscepti executionem non habet, vt per Fusc. *d. c.* 18 *n.* 10. Maiol. *de regul lib* 3. *c.* 6 *num* 8. quos refert, & sequitur Flamin. *quæst.* 17. *num.* 19. *& seqq.*

6 *Sanè si ab eodem sacros Ordines*, &c.] Notatur ad hoc quod suscipiens scienter sacros Ordines ab eo, qui loco simul, & dignitati Episcopali renuntiauit, executionem officij non habet, & tunc à solo Papa dispensatur: quando verò non scienter id fecerit, discretus Pontifex poterit dispensare, nisi crassa & supina fuerit ignorantia. Vide Bernard. *in practic. canon. c.* 31 *in nouiss. edit.* Nauar. *in man. c.* 27. *numero* 14. *vers. tertio*, Fr. Emman. *in summ. p.* 2. *c.* 14. *ad finem*, Rebuff. *in repet. l. Barbarius, num.* 10. *ff. de officio Prat.* Soar. *tom.* 5. *disput.* 31. *sect.* 1. *in princ.* Sayr. *de censuris, lib.* 7. *c.* 10. *numero* 17. Bonacina *eodem tract. disput.* 7. *quæst.* 3. *puncto* 4. *num.* 8. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *c.* 48. *q.* 13. Valer. Regin. *in prax. fori pæn. lib.* 30. *n.* 23. *vers. quartus, & n.* 190 *& lib.* 32. *tract* 2. *n* 69. Mar. Alter. *de censuris, tom.* 1. *disp.* 9. *c.* 1. *vers. dubitari*, quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 48 *n.* 1. quibus adde Francisc. Leoo. *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 3. *c.* 8. *num.* 39.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus dispensare potest cum ignoranter ordinatis ab excommunicato.*

2 *Dispensat Episcopus cum ordinato ignoranter excommunicato.*

3 *Excommunicatus non potest excommunicare.*

4 *Ordinis collatio facta ab occulto excommunicato valida est, & recipienti eius executio confertur.*

5 *Excommunicatus Episcopus durante excommunicatione sacros Ordines conferens an irregularis fiat, remissiuè.*

Cap. Cùm clericis. II. & fin.

Greg. IX.

EPiscopus potest dispensare cum suis clericis, qui ignoranter receperunt Ordines ab Episcopo excommunicato. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Io. Andr. Innoc. Imol. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont pag.* 294 Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 103. remissiuè Ximen. *in concod p* 1. *&* 2. 1

Probat hic text. quod cum ordinato ignoranter ab excommunicato dispensat Episcopus, vt per Bernard. *in pract. can c.* 28. *n.* 1 *in nouiss impress* Nam si recipiens probabiliter ignorauit Episcopum esse excommunicatum, aut suspensum, & Ordines suscipiat, illos exequendo non est reus alicuius culpæ, supposita hac probabili ignorantia, nec incurrit administrando irregularitatem, sed postquam sufficientem habuerit notitiam, quod Episcopus à quo fuit ordinatus, erat excommunicatus, aut suspensus, abstinere debet ab vsu Ordinum quovsque dispensationem obtineat, quam post dignam pœnitentiam ab Episcopo præuia causæ cognitione impetrare poterit. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p* 2. *alleg.* 48. *n.* 10. *propè fin* vbi etiam aduerto in principio illius numeri solum Romanum Pontificem dispensare in suspensione, quam contrahit ordinatus scienter, siue ex ignorantia crassa, vel probabili ab Episcopo excommunicato, quod & tenet Bernard. *d. c.* 28. *n.* 3. vbi Salzed. *in edit lit C.* resoluit illum qui post Ordinem ab excommunicato susceptum scienter religionem profitetur, à proprio Prælato dispensationem impetrare posse; ibique addit idem esse si post Religionis ingressum id contingat. 2

3 In gloss. *Excommunicato*, ibi; *sed nunquid potest alios excommunicare.* Notatur ad hoc quòd excommunicatus non potest excommunicare, quia sententia excommunicationis si feratur a iudice excommunicato, nullius est momenti, *c. audiuimus* 24. *quæst.* 1. Lap. *in c. si is cui; offic. deleg lib.* 6 Gemin. *in c.* 1. *coll. penult. vers. in ea glossa, de officio Vicarij; lib.* 6. & ibi Franch. *n.* 7. Soccin. *in c. sacris, n.* 264 *de sent. excomm.* quos refert & sequitur Ant. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, l.* 4. *c.* 18. *num.* 4. intellige cum Mario Alter. *de censur tom.* 1. *de excomm. lib.* 3. *disp.* 7. *cap.* 4. *à princ.* Obstrictus verò minoris excommunicationis vinculo potest alios absoluere à censuris, & à peccatis, & actus iurisdictionis exercere, ita Vgolin. & Sayr. quos refert,

ibi

& sequitur Bonac. *de censur. disp. 2. q 3. n. 11.* vtiliter tamen aduerto quòd hodie cùm iura perm ant iudici tolerato exercere actus iurisdictionis, nisi iuxta Conc. Constant. sit denuntiatus, aut notorius clerici percussor, excommunicatus potest excommunicare in fauorem litigantis, aut alterius petentis aduersarium excommunicari: per exceptionem tamen apponi posset iudici quòd sit publicus excommunicatus, & quòd deiectus deiicere alios & excommunicare non debet.

4 In ead. gloss. ibi, *quòd excommunicatus confert Ordinem* Aduerte quòd non solùm valet Ordo collatus ab occulto excommunicato, sed etiam recipienti Ordinis executio confertur, vt per Sanch. *de mat lib. 1. disp. 22. n. 35.* excommunicatio enim Episcopi non priuat ab exercitio Ordinis vel officij donec fuerit declaratus, Rota *decis. 534. n. 3. cum seqq.* apud Farin. *p. 1 recent.* An autem excommunicatus Episcopus durante excommunicatione sacros Ordines conferens irregularis fiat, vide Rot. *decis. 601.* apud Farin. *p. 1. in recent.*

De Ætate, & qualitate, & ordine præficiendorum.

Tit. XIV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zab. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Bald. Butr. Panorm. Ioan. de Londris *in breuiario, sanctorum Canonum, fol. 164. vers.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnartius *in epitome Decret. fol. 19.* Daniel Venator *in analysi method iuris Pontificij à pag 69.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. sub hoc tit.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici, sub eodem,* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summa in Decretal. sub eod.*

De materia huius tit. agunt Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit.* Guttier. *can lib. 1. c 26.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc p. 2. alleg. 11. & 16 & p. 3 alleg. 60. n. 64. cum seqq* Nic. Garc. *de benef p. 7. c. 4. de ætate beneficiandorum,* Nan. *tom. 1. consil. sub hoc tit. 19. habet consilia,* & Sayr. *in floribus dec. sub eodem tit. decem ponit decisiones.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus si ex aliqua iusta causa ad sacros Ordines promoueri non potest, Prælaturam debet amittere.*
3 *Abbatis dignitas quanta sit, remissiuè.*
4 *Decani officium, & dignitas quanta, remissiuè.*
5 *Præpositus quis dicatur, ostenditur.*
6 *Abbates dicuntur Prælati.*

Cap. Vt Abbates. I.

Conc. Pictauien.

1 ABbates, Decani, Præpositi, & Archipresbyteri fieri debent Sacerdotes, Archidiaconi verò fiant Diaconi, & si nequeant fieri etiam iusta causa prohibente amittant prælaturam. Collige ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Anch. Host. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 295.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag. 104.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 8. cap 1.*

De materia huius text. vide Azor. *inst. mor. p. 1. lib. 6 c. 8 q 11.* & faciunt text. *in c. cùm in cunctis, §. inferiora, sup. de elect. & in clem. Vt ij qui hoc eod. tit. &* Conc. Trid. *sess. 22. de reform. c. 4.* 2

Abbates.] Abbatis dignitas quanta sit ostendit Azor. *instit. moral. p 2. lib 3. c. 17.* Galganet. *de iure publ. lib. 3. titul. 38.* me citato *in hoc loco* nouissimè Hostiens. Roder. *in compendio quæst. Regularium ref. 1. num 17.* 3

Decani] De cuius officio & dignitate agunt Flamin. *de resign. lib. 1. q. 1. n. 80* Hieron. Roman. *lib. 4. de Republ. Christiana, c. 10 in princ.* Azor. *d. l. 3. c. 17.* quos refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p. 1. tit. 3. c. 3. num 7.* 4

Præpositi.] Præpositus dicitur habens in Ecclesia dignitatem, quæ est interdum maior post Pontificalem, vt per Rebuff. *in com ad l. 124 ff. de verb sign. vers præpositus etiam dicitur. pag. 478* Galganet. *d l. 3. tit. 39* Illustr. D meum Rodericum à Cunha *in com ad c. sanctorum 1. n 24. dist. 70.* Azor *p. lib 5 c 8 q. 1.* aduertens in Ecclesiis Germaniæ, Poloniæ, Flandriæ, & Angliæ Præpositum personatum, ac dignitatem habere, & alicubi iurisdictionem, & curam animarum, eo quod toti Canonicorum Collegio præsit. 5

Prælationes admittant]Notatur ad hoc quòd Abbates dicuntur Prælati, vt per Azeued *l. 4 n 7. tit. 10. lib. 9. tota recop* & alios per me citatos *de appel. verb. sign. appel. 214. n....* 6

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia dispensatiuè minori concessa non per laicos, sed per clericos regi debet, donec ille perueniat ad ætatem.*
2 *Declaratur text in præsenti.*
3 *Verba,* viribus carere decernas, *denotant totalem priuationem.*
4 *Beneficia simplicia attento iure antiquo poterat maior septennio obtinere.*
5 *Beneficium Ecclesiasticum attento iure Conc. Trid. nullus potest obtinere ante 14. annum.*
6 *Papa potest infanti beneficium simplex conferre.*
7 *Beneficij fundatione quando statutum est, vt illud etiam minor 14 annorum adipiscatur illi conferri potest.*
8 *Canonicus non habet vocem in Capitulo, nisi in sacris saltem Subdiaconatus Ordine sit constitutus.*
9 *Minor 14 annorum non habet administrationem Ecclesiæ, nec bonorum sine decreto Superioris.*
10 *Minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare.*

Cap. Ex ratione. II. *Alex. III.*

ECclesia quando ex dispensatione conceditur puero, vel minori, est regenda per clericos, non per laicos, donec ad ætatem peruenerit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Henric. Panorm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 295.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 104.* remissiuè Ximen. 1

Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 8. *c.* 5. & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p.* 21. *c.* 1.

Ex hoc text. iuncta gloss. *Verbo Ecclesias, & vlt* colligitur posse Episcopum dispensare cum pueris infra decennium vt Ecclesias, seu Prælaturas obtineant, contra ea, quæ resoluunt Selu. *de benef. p.* 2. *q.* 1. *n.* 32. Corras. *de Sacerd p.* 3. *c.* 3. *n.* 1. Trot. *de vero, & perfecto Clerico lib.* 1. *c.* 18. *n.* 2. vnde multi huius text. decisionem ad summi Pont. dispensationem referunt, vt præsupponere videtur Nau. *in c. si quando except.* 19. *n.* 2. *supra de rescript.* Sed apertè loquuntur contra literam huius textus, qui planè agit de facto solius Episcopi, neque in eo verbum vllum de Papa reperitur. Quare Archid. quem refert, & sequitur Franch. *in c.* 1. *n.* 4. *hoc tit. lib.* 6. distinguitur an dispensatio ab Episcopo concedatur ex causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, & licitam putat, & procedere text. in præsenti cum similibus. Aut verò dispensatio fit propter prærogatiuam meritorum, & intuitu personæ, cum qua dispensatur; idque rectè Episcopis denegari videtur in casu speciali, de quo *in d. c.* 1. quem text. expendunt ibi, liberè dispensare, quasi specialitas in eo consistat, vt liberè & sine vlla causa Episcopo eo casu permittatur dispensandi potestas; sed non conuenit verbis huius text. dum factum Episcopi reprehendit, & deinde quia minimè dici potest posse vnquam dari iustam causam vtilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ, vt beneficium curatum conferatur pueris infra decennium, de quibus agit text. in præsenti; & tamen quia verius est verba illa, liberè dispensare, non excludere iustam causam, quæ semper necessaria est, vbi inferiori dispensatio permittitur, ex doctrina gloss. *verbo plerisque, ante fin. in c. requiritur* 1. *quæst.* 7. Emman. Sà *in aphoris. verbo dispensatio n* 3. Aduerte igitur in hoc text. non reprobare Pontificem factum Episcopi, sed potius reprehendere, patet ibi, *Episcopum super his corripias*, & ibi, *Eidem Episcopo prohibeas ne de cætero Ecclesias nisi personis, quæ ætatem, & scientiam habeant.* Quod si quærat aliquis, quare Pontifex non iubeat pueros amouere, sed remotis laicis iubeat committere administrationes Clericis idoneis donec pueri veniant ad ætatem legitimam. Respondebitur iure Decretalium validas fuisse collationes, & prouisiones beneficiorum ante ætatem legitimam, nullitatísque pœnam præscriptam fuisse iure nouo Sixti per *c. licet canon. de elect. lib.* 6 vt colligitur ex verbo, *decernentes*, & verbo, *de cætero*, iunctis resolutis per gloss. ibi, Et quæ Doctores tradont *in cap. vltim. de sponsa duorum*, atqoe ita text. in præsenti solùm concludit valuisse colla ionem, non potuisse tamen Episcopum licitè facere & dispensare, confirmatúrque ex vltimis verbis text. immediatè sequentis ibi, quod inde feceritis irritabimus. A Papa igitur oportet hanc petere dispensationem, notant præcitati; quibus adde Nau. *in man. c.* 25. *n.* 116. explicat latè Rebuff. *in praxi tit. de dispens. ratione ætatis à princ.* Mandos. *ad reg. Cancel.* 118. An autem sic dispensatus ratione ætatis habeat liberam administrationem rerum ad beneficium pertinentium per se, & sine curatore, vide text. *in c. de ind. lib.* 6. vbi latè Gom. *n.* 9. *&* 26. Octau. *de decretis lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 28. Et an minor dispensatus super ætate ad obtinendum canonicatum in Cathedrali possit eligi in iudicem Synodalem, vide Ioann. Anton. Massabor. *de Synodo Episcopi cap.* 4. *dub.* 11. vbi resoluit negatiuè.

1 *Donec prædicti pueri*, &c.] Dispensauit igitur saltem tacitè Papa vt pueri tenerent dignitates, quas iam malè possidebant, sed non vt administrarent eas per se, sed per alios, & in hoc non contrariatur text. *in c. sequenti*, ita Nau. *in c. si quando except.* 19. *n.* 2. *sup. de rescript.* Quæ ætas attento iure nouiori hodie requiratur ad dignitates obtinendas, dixi *ad c. cùm in cunctis, §. inferiora, sup. de elect.*

Viribus carere decernas.] Denotant hæc verba totalem priuationem, vt per Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 26. 3

In gloss. *Ecclesia*, ibi, *beneficia etiam simplicia in tali ætate constitutis licitè conferuntur.* Notatur ad hoc quod de iure antiquo ad beneficia simplicia requirebatur quod quis esset maior septennio, saltem quando non sonant in nomen Rectoriæ, nec consilij maturitatem requirunt, vt per Lambertin. *de iurepatron lib* 2. *part.* 1. *art.* 26. *q.* 7. *princ. n.* 5. Albert. Trot. *de vero, & perfecto clerico, lib.* 1 *c.* 18. *n.* 2. *&* 40. Fosc. *de visitat. lib.* 2 *c.* 7. *n.* 7. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 26. *n.* 2. Rebuff. *de pacificis possess. n.* 175. Azor. *inst t. moral. p.* 2. *lib.* 6 *c.* 5. *quæst.* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. *n.* 49. Nicol. Garc. *de benef p.* 7. *cap.* 4. *n.* 4. *cum seqq.* 4

Hodie attenta dispositione Conc. Trident. *sess.* 23. *de reform. c.* 6. nullus ante decimum quartum annum beneficium Ecclesiasticum potest obtinere, Guttier. *d. cap.* 16. *num.* 33. Henriq. *d.* §. 1. Gregor. Lopez *l.* 3. *verbo, quatorze años tit.* 16. *part.* 1. Petr. de Ledesma *in summ. p.* 1. *de sacram. Ordinis, cap* 7. *vers. de la prima, & part.* 2. *tract.* 7. *cap.* 1. *conclus.* 7. *propè finem*, Flamin. *de resignat. lib.* 3 *q.* 7. *num.* 65. *&* *lib.* 3. *quæst.* 1 *num.* 7. *&* *q.* 11. *num.* 13. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 523. *num.* 3. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *num.* 166. *in fin.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 4. *collect.* 860. *& in praxi fori Ecclesiast. decis.* 361. *& decis.* 385. *in* 1. *edit. & resolut.* 131. *&* 325. *numero* 3. *in* 2. *edit.* Viuian. *in praxi iurispatron. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 2. Less. *de iustit. lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 20. *n.* 109. Nicol. Garc. *d. cap.* 4. *num.* 8. Campan. *in diuersorio Iuris Canon. rubr.* 7. *c.* 6. *n.* 2. Et censuit sacra Congregatio prædictam Conc. Trident. dispositionem non prohibere quin ille; qui iam quartum decimum annum suæ ætatis attigit, licèt nondum expleuerit, possit beneficium simplex obtinere, referunt Henriq. *d. cap.* 10. §. 2. Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo. beneficium* 4. Ceuall. *d. q.* 523. *n.* 4. *& q.* 593. *num.* 18. Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ, lib.* 1. *tit.* 1. *c. l.* 1. *de ætate, num.* 5. Aloys. Ricc. *d. collect* 860. *vers. limita secundo, & res.* 325. *num.* 3. *ver. nihilominus*, Azor. *d. c.* 5 *q.* 7. *in fin.* Tusch. *tom.* 3. *lit. E concl.* 358. *n.* 16. Gonzal. *d. glos.* 5. *in princ. n.* 90. Campan. *d. c.* 6. *n.* 2. *in fin.* Thom. Valasc. *allegat. iuris, tom.* 1. *alleg.* 8. 5

Limita stante dispensatione Sum. Pont. qui potest infanti beneficium simplex conferre, Flam. *d. q.* 7. *n.* 66. Azor. *d. c.* 5. *q.* 8 *vers. sed quæret aliquis*, Thom. Valasc. *d. alleg. n.* 10. Vel quando in fundatore beneficij statutum sit, vt illud etiam minor 14. annorum valeat adipisci, Gonzal. *d. gloss.* 5. *num.* 91. Aloys. Ricciul. *d. collect.* 860. *vers. nunc limita & primò*, Campan. *d. c.* 6. *n.* 2. *in fin.* Rota apud Farin. *decis.* 194. *tom.* 1. *part.* 2. *recent.* 6 7

In gloss. *Ad congruam*, ibi, *Sed pone quod Episcopus aliquem maiorem facit Archidiaconum, habebit iste vocem in Capitulo?* Huiusmodi tamen Archidiaconus, aliúsve Canonicus, etiamsi maior, & mentis compos sit non habet vocem in Capitulo, nisi in sacris saltem Subdiaconatus Ordine constitutus sit, vt probant text. *in Clem.* 2. *de ætate, & qual.* Conc. Trid. *sess.* 22. *de reform. c.* 4. & plures Doctores per me citati *de offic. & potest. Episc. p* 1. *tit.* 1. *c.* 3. *n.* 21. 8

In gloss. *Ætatem, fin.* ibi, *Quod tamen non est verum.* Notatur ad hoc quod minor 14. annorum non habet administrationem Ecclesiæ, nec bonorum sine decreto Superioris, vt per Flamin. *de resign. lib.* 3. *q.* 7. *n.* 91. 9

10 In ead. gloss. ibi, *Quia licèt quis veniam ætatis impetret, non tamen potest alienare sine decreto.*] Notatur ad hoc quod minor qui veniam ætatis impetrauit, non potest bona immobilia alienare, *l. 1. & 2. C. de his, qui veniam ætatis impetr.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. contract. n. 21. & verb. vel aduersarij dolo, n. 66.* Morla *in empor. iuris, p. 1 tit. 5 in prælud. n. 68* Mendez à Castro *in l. cum oportet, n. 121. C. de bonis, quæ liberis*, Molina *de iustitia, tr. 2. disp. 224. vers. iudicis*, Don. Garc. Mastrill. *Sicilia decis. t 3. n 24.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiæ regimen minori quatuordecim annorum committi non debet.*
2 *Dignitates in Cathedralibus quam ætatem requirant, ostenditur.*
3 *Episcopalis dignitas liberat à patria potestate.*
4 *Ordo sacer an liberet à patria potestate, ostenditur.*

Cap. Indecorum. III.

1 PErsonatus Ecclesiæ nemini intra decimumquartum annum constituto concedendus est, eligendi enim præeminere debent discretione, & morum honestate. Si quis contrariè præsumpserit, irritabitur factum, & punietur inobedientia. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Imola, Henric. Boich. Host. Butr. Panorm. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 196. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 104. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 8. c. 4.* & est post Conc. Later. sub Alexand. III. *p. 25. cap. 2.*

2 *Intra annum quartumdecimum*, &c.] Hodie ad dignitates in Cathedralibus Episcopatu inferiores, quibus nulla inest animarum cura, aut ex consuetudine, statuto, vel priuilegio, adsciscì sine dubio possunt minores 25. annis, dummodo non minores viginti duobus; si verò curam animarum habeat, 25. iam cœptus annus requiritur, Conc. Trid. *sess. 24. de reform c. 12.* Ego ipse *de offic. & potest Episc p 1. alleg. 60. n. 65.* vbi *n 66.* cum Nic. Garc. Mandos. & aliis teneo prædictos 22. annos debere esse completos, & *n. 67.* an dispositio Concil. Trid. de loco procedat in dignitatibus Collegiatarum Ecclesiarum.

In gloss. *Se ipsos*, ibi, *Qui enim in Prælatum eligitur,*
3 *etsi minor sit, non debet esse sub patris potestate.* Notatur ad hoc quod Episcopalis dignitas liberat à patria potestate, vt per Cott. *in memor. ab verb. Episcopalis dignitas*, Pinel. *in l. 1. p. 1. n. 42. C. de bon. mat.* Guttier. *in rep. §. sui n. 10. & seq. l. Fl. de hæredum qualit. & differ.* Greg. *l. 65 tit. 5 p. 1.* Molina *de iustitia, tract. 2. disp. 229. vers. 6* Ioan. Garc. *reg 198. in princ.* Rebel. *de obligat. iust p. 2. lib. 1. q. 8 n. 60. vers octauo*, Modern. *de iurisd p. 4. cent. 1. casu 27. n. 4.*

In ead. gloss. ibi, *Sacer Ordo liberat à patria potestate.*
4 Notatur ad hoc quod per sacrum Ordinem soluitur patria potestas, vt per Mier. *de maioratu, p. 4. limit. 1. q 1. n 5.* Spin. *in speculo test gloss 4. rubr. n. 21.* Modern. *de cas. 27. n. 5.* Contrarium tamen, imo per sacrum Ordinem filium non liberari à patria potestate, vti verius tenent Ferdin. Paez. *de excusandis parentibus ob numerum liberorum, n. 72.* Guttier. *d. § sui, n. 8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo. læsis, n. 130.* Perez *l. 1. gloss. 1 pag. 65. col. 2. ad fin tit. 3 lib. 1. Ord.* Azeued. *l. 8. n. 12. tit. 1. l. 5 noua recop* Valasc. *consult. 108. n. 6. cum seqq.* Molina *d. disp. 229. vers. sextus in med.* Rebel. *d. q. 8. n. 60. vers sed quid*, Sanch. *in Decalogum, lib. 4. c. 33. n. 37.* Distingue primam opinionem procedere quoad spiritualia, secundam verò quoad temporalia, Ioan. Garc. *d. reg. 198. n. 5.* Guttier. *de tutelis, lib. 3. c. 32. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Indignus scientia, moribus, & ætate ad regimen Ecclesiarum institui non debet. Et qui habet duas Ecclesias alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.*
2 *Cura animarum vbi fit mentio semper intelligitur de cura actuali, non habituali.*
3 *Verba sunt accipienda in propria significatione.*
5 *Lex posterior nunquam censetur reuocare primam, nisi de prima faciat expressam mentionem.*
6 *Beneficia duo habenti datur optio retinendi quod maluerit, quando vtrumque eidem confertur eodem tempore.*
7 *Beneficiorum pluralitas tolerari potest propter ipsorum tenuitatem.*
8 *Beneficium sufficiens vt dicatur ex persona qualitate, & locorum diuersitate vnusquisque sibi iudex erit.*

Cap. Eam te. IV.

AD regimen Ecclesiarum non est instituendus nisi qui scientia, moribus, & ætate polleat, iuxta Conc. Later. etiam obtentu literarum Apost. Item habens plures Ecclesias, quæ ex vna non pendeant, eas dimittat, & vnam retineat quam maluerit, nisi sint adeò tenues, vt proprios Sacerdotes non possint conuenienter sustentare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Panorm. Butr. Viu. *in ration primi libri iuris Pontif. pag* 296. Alagon. *in compend iuris Can. pag.* 105. remissiuè Ximen. *in concord p. 1* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 8. c 5.* 1

Ad curam animarum &c] Intellige de actuali, nam vbi de cura animarum fit mentio, semper intelligitur de cura actuali, & non habituali, Capra *com concl. 90. n. 78.* Rot. *in Vicen. Prioratus 2. Mart.* 1622. coram Illustriss. Patriarch. Manzanedo, nam verba sunt accipienda in propria significatione, *l. non aliter, ff. de legatis 3.* cum citatis à Moneta *de distribut quotid. p 2. q. 11 n. 10* & Card. Tusch. *tom. 8. lit. 5. concl.* 101. 2 3

Qua scientia, moribus, & ætate Concil. &c.] Vide per me dicta *de offic & potest Episc. p. 3. alleg. 61. n. 80. cum seq.* 4

Non congruant institutis.] Notatur ad hoc quod lex posterior nunquam censetur reuocare primam, nisi de prima faciat expressam mentionem, vt per Spin. *in speculo testam gloss. 1. princ. n* 18. 5

Habentes plures Ecclesias, &c.] Aduerte hunc text. dum probat habenti duo beneficia curata dari optionem retinendi quod maluerit, intelligendum esse ne pugnet cum *c. de multa, de præbend* quando vtrumque beneficium eidem confertur eodem tempore, neque constat quod primum sit, & quod secundum, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. tract. 3. n. 309. vers. nota secundo.* 6

Nisi ita fuerint tenues.] Notatur ad hoc quod potest tolerari pluralitas beneficiorum propter tenuitatem ipsorum, vt per Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo, beneficia, pag. 50 vers. secundo.* 7

Quæ proprios Sacerdotes non possint conuenienter alere.] 8 Aduerte quod vt dicatur beneficium sufficiens ex personæ qualitate, & locorum diuersitate, vnusquisque sibi iudex erit, vide Gomez *de expectat. num.* 107. Flamin. *de resignat. lib. 5. quæst. 6. n. 151. cum seq.* Prosper. de August. *in addit. ad Quarantam in summa Bullarij, verbo,*

verbo, benef resign. vers. octana causa, Azor. *inst. mor p.* 2. *l* 6. *c* 10. *q*. 8. *&* 9 Gonzal. *ad reg*. 8. *Canet. gloss*. 15. *n*. 39. Valer. Regin. *d. tract*. 3. *n*. 285.

SVMMARIVM.

1 *Constitutus in minoribus Ordinibus, si aliàs est idoneus, ad regimen Parochialis Ecclesiæ dispensatiuè potest assumi.*

2 *Episcopo an aliquando permissum fuerit beneficium curæ animarum coniunctum clerico 14. annorum concedere, ostenditur.*

Cap. Præterea. V.

1 AD regimen Parochialis Ecclesiæ non est quis eligendus nisi sit Subdiaconus, dispensatiuè tamen potest eligi in minoribus Ordinibus constitutus, dummodo talis sit, qui infra breue tempus ordinari possit in Presbyterum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Butr. Panor. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag*. 298. Alagona *in compend iur. Canon. pag*. 105. remissiuè Ximen. *in concord. p*. 1. *&* 1 refertur ab Ant. Aug. *collect*. 1. *Decret. lib* 1. *tit*. 8. *c* 6.

2 Per hunc text. Episcopo permissum esse iure communi antiquo beneficium curæ animarum coniunctum concedere clerico 14. annum agenti tenuere Archid. Ioan. Monach. Innoc. Host. vt ait Ioan. Andr. *in c*. 1. *hoc tit. lib* 6. quem refert Azor. *inst mor. p*. 2. *lib* 6. *c* 6 *q* 9. *vers. cæterùm*. Sed constans est cæterorum omnium opinio, quos refert & sequitur idem Azor. *citato loco*, id Episcopo non licere facere, quoniam *in c. cùm in cunctis*, §. *inferiora, sup. de elect*. Alex. III. Concil. Lateran. constituit in huiusmodi beneficiariis annum vigesimum quintum requiri, in cuius Concilij generalis lege non potest Episcopus dispensare. Ego ipse, multis ad id citatis Doctoribus, *de offic. & potest. Episc. p*. 1. *alleg*. 33. *n*. 25. Nihil enim probat pro Arch. & aliis post eum citatis text. in præsenti, quoniam hic postquam dicitur quod clerici minoribus Ordinibus initiati Episcopi concessu possint ad Ecclesiam parochialem promoueri, statim subiungitur: dummodo tales sint, vt ad breue tempus Presbyteri fieri queant. Et quamvis quantum tempus illud debeat esse hic non exprimatur, & glossa exprimere nitatur, tamen *in c. licet, de elect in* 6. declaratum est quantum esse possit huiusmodi tempus, est enim ibi definitum, vt qui ad Ecclesiam parochialem promouetur Sacerdos fiat ad annum ab eo tempore, quo beneficij possessionem adeptus est, computandum.

SVMMARIVM.

1 *Clerici propter necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ vbi habent beneficia compelluntur recipere Ordines illis non annexos.*

2 *Ordines suscipere qui obligentur, remissiuè.*

3 *Beneficium licet simplex accipiens debet habere animum virtualem saltem accipiendi Ordines sacros.*

Cap. Quæris à nobis. VI.

1 CLerici habentes beneficia si nolint promoueri ad sacros Ordines, dicentes se propter occulta peccata promoueri non posse, imo si impediti ad sacros Ordines recipiendos non sint admodum vtiles in aliis Ecclesiæ exercitiis, auferri debent ab iis beneficia, & aliis canonicè conferri. Qui verò non sunt impediti, & idonei sunt, compelli possunt ad Ordines sacros recipiendos per amissionem locorum, & beneficiorum omni appellatione postposita. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Henric. Host. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag*. 198. Alagona *in compend. iuris Canon. pag*. 105. remissiuè Ximen. *in concord. p*. 1. refertur ab Ant. Aug. *collect*. 4. *Decret lib*. 1. *tit*. 8. *c*. 4.

Nolunt ad maiores Ordines promoueri.] De obligatione suscipiendi Ordines agunt Fr. Emman. *in sum. tom*. 1. *c* 30. *à n* 4. Sanch. *de matr. l*. 7. *disp* 45. *n* 14. *cum seqq*. latè Nic. Garc. *de benef p*. 3. *c*. 4. *per tot*. Guttier. *can. l b*. 1. *c*. 5. *à n* 24. & dicam *ad c. commissa*, § *cæterùm de elect. lib*. 6. 2

In gloss. *Vtilitas.*] Notatur ad hoc quod omnis qui accipit beneficium, quamvis sit simplex, debet habere animum actualem, vel virtualem saltem disiunctiuè accipiendi Ordines sacros, si necessitas Ecclesiæ illud exegerit, vel renuntiandi, aut dimittendi beneficium ratione cuius iuberetur ordinari, vt per Nau. *miscel*. 44 *in fine de Oratione in noua edit. & cons*. 1. *in fin. sub tit. de prebend. in vtraque edit* quem refert, & sequitur Sanch. *d. disp* 45. *n* 18. 3

SVMMARIVM.

1 *Medicus peritus, sollicitus, & traditiones artis obseruans non impeditur promoueri propter euentum mortalitatis infirmi.*

2 *Medici imperiti damna, remissiuè.*

3 *Medicinæ præstantia, & dignitas remissiuà.*

4 *Irregularis quando sit exercens artem Medicinæ, vel Chirurgiæ, remissiuà.*

5 *Medici beatiores sunt quoad sæculum, quàm Aduocati, quia eorum errores cooperit terra.*

6 *Medicus tenetur pauperem gratis curare.*

7 *Aduocatus tenetur pro miserabilibus personis patrocinium suscipere.*

8 *Medicus salariatus de publico non debet petere præmium ab infirmis.*

9 *Medicus de publico stipendiatus sit irregularis si ex omissione curandi pereat infirmus.*

Cap. Ad aures. VII. *Clem. III.*

MEdicus peritus, & sollicitus & traditiones artis obseruans propter euentum mortalitatis infirmi non impeditur ad sacros Ordines promoueri, tenetur tamen recedere si ipsum conscientia remordeat. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Innoc. Imol. Anan. Panorm. Host. Butr. Anch. Cened. *coll*. 163. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag*. 299. Alagona *in compend Iuris Canon. pag*. 105. remissiuè Ximen. *in concord p*. 1. refertur ab Ant. Aug. *collect*. 2. *Decret. lib*. 1 *tit*. 8. *c*. 2. 1

Cùm in arte physica eruditus sis.] De medico imperito vide Clar. *lib*. 5. § *homicidium*, *n*. 17. Ant. Gom. *tom* 3. *var. c*. 3 *n* 16. Greg. *l* 6. *tit*. 8. *p*. 7. Cened. *ad Decret. collect*. 163. *n*. 11. De medicinæ verò præstantia, atque dignitate, vide Tiraquel. *de nobilit. c*. 31. *n*. 81. *cum seqq* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi*, *p*. 11 *consid*. 48. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss*. 48 §. 4. *num*. 12 & alios, quos ego ipse refero *de offic. & potest. Episc. p*. 3. *alleg*. 91. *num*. 5. *cum seqq*. 2 3

Ad maiores Ordines, de nostro consilio non ascendas.] Quando exercens autem Medicinæ, vel Chirurgiæ sit irregularis, & an possit promoueri ad sacros Ordines, 4

vide Con. *in Clem si furiosus*, *p.2.§.4.n.3.* Aluar.Pelag. *de planctu Eccles a, lib. c.48.ex col.3.* Felic. *de censue.tit. de irregul. c de specie irregular. qua contrahitur agrotos curando*, Cened. 163. *in princ.* quibus adde Nau. *conf.3. qui clerici, vel monachi, in vtaque addit.* Sayr. *in floribus decisionum, sub eod.tit. dec 3.* Zerol. *in peaxi Episc.p.2.verbo, Medicus*, Molina *de iustit.tract.3. disp 75. n.1.vers. peior*

5 *Mortis periculum incurrerunt.*] Ideo Azened. *l 6.n 3. tit.16.lib.2. noue recop.pag. mihi 185.* inter Aduocatos & Medicos quoad sæculum differentiam constituens, hos beatiores reputat, quia eorum errores cooperit terra.

6 In gloss. *Remordeat*, ibi, *an Medicus teneatur infirmum pauperem*, &c.] Notatur ad hoc quod Medicus pauperem teneatur gratis curare, vt per Cornel. Benicas. *de priuileg.paupertatis spec.in ind a n 15.* Petr. Plac. *de delictis c.26 n 4.vers. agrotos tamen pauperes* Mandos. *in praxi tit. de ingrat. c 101. vers pauperes infirmos*, Roland. *conf.87 ex n 38.vol 2* Cened. *d coll 8 163.n 2.* Tiraq. *de nobilit. c.29. à n.44.* vbi *n. 46.* refert Virginem
7 Mariam in somniis apparuisse Patri Marsilij Ficini Medico, monuisséque eum vt artis munera egenribus gratis, abundéque largiretur. Sic etiam Aduocatus tenetur pro miserabilibus personis patrocinium suscipere, & à paoperibus salarium non petere, aliàs peccabit, Tiraq. *d.c 29 n.2.* Cou. *pract c.6 n 4.* Curnel.Benincas. *d loco, n.10* Azened. *l. 16. tit 16.lib.2. noua recop.* Meneh. *illustr c. 1.n 2.* Camil.Borel. *in sum decis. tit 65. n.48.* cum aliis citatis per me *d tract. de offic & potest.*
8 *Episc.p.3.alleg 79. n.33* Medicus assalariatus de publico (qui non debet recedere de Ciuitate absqoe licentia Priorum, Auiles *ad c. 54. Pratorum, in gloss. partiere, n 4.*) ea sub conditione ne quid ab ægrotis recipiat, non debet petere præmium ab infirmis, nec illud recipere ab eis sponte dantibus, vt per Auil. *ad c. 1. Pratorum, in gloss nil leuaran. n 8.* Azened. *l.8. n.2. tit 6 lib.1. noua recopil.* potest tamen post restitutam sanitatem ab infirmo sponte oblata suscipere, Altamiran. *de visitat. in verbo, etiam qualitercunque, num.* 24. Mattiens. *in dialogis relatoris, cap. 25. num. 2.*

9 In ead. gloss. ibi, *Si fortè imperitè medicinam dedisset infirmis.* Notari potest ad hoc quod Medicus de publico stipendiatus (qui dicitur Curiæ adstrictus) fit irregularis, si ex omissione curandi pereat infirmus. Henriq. *in sum.lib.14.de irregul.c.12.§.7 in medio.*

SVMMARIVM

1 *Beneficio, quod quis prius habebat, & quod interim acquisiuit, priuatur persistens per annum in suspensione.*

2 *Excommunicatus vltra annum in ea excommunicatione perseuerans potest beneficiis priuari.*

3 *Excommunicatus ob causam ciuilem perseuerans in excommunicatione vltra annum an beneficiis sit priuandus, ostenditur.*

4 *Iudex quod temporis spatium expectare debeat excommunicatum lapso anno antequam ad declaratoriam, vel priuationem beneficiorum procedat, ostenditur.*

5 *Insordescentia in excommunicatione, vt contracta dicatur ad effectum priuationis beneficiorum, requiritur perseuerantia cum animi pertinatia in contemptum Clauium.*

6 *Suspensus eligere non potest, nec eligi.*

7 *Episcopus potest dispensare, vt quis post absolutionem retineat beneficium quod sibi fuit collatum tempore excommunicationis.*

CAP. Cùm bonæ memoriæ. VIII.

Beneficiis, quæ priùs habebant, & quæ postea acquisierunt, priuantur, qui per triennium cum pertinacia, & contemptu steterunt in suspensione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Henric. Anchar. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 29.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 106.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect 2. De r..t, lib.1. tit.8. c 5.* 1

Beneficiis, qua habent non differat spoliare.] Notatur 2
hic text. iuncta glos. verbo, *spoliare*, ad hoc quod excommunicatus vltra annum in ea excommunicatione perseuerans potest beneficiis priuari, vt per Abb. *in c. 1. de iudic numer.* 25. vbi Aleiat. *num 72.* Menoch. *de arbitrar. casu 416. num. 48. & 49.* Ricc. *in tract de iure personarum extra gremium Ecclesia existentium, l.4.c.7. à n 1.* optimè Salzed. ad Bernard. *in pract c.119. n.13. in nouiss edit* qui in hæc verba, Circa cuius interpretationem (scilicet text. in præsenti) labitur doctissimus Ripa *d. c. 1. n. 77.* scribens quod text. ille loquitur quando Pontifex Max de plenitudine potestatis procedit, provt in casu illius text. Nau. nunquam præsumendum est sic Principem velle procedere, &c. Nec refragatur consideratio Dec. *in d. c 1. n.19 in 2. lect* à communi recedens, asseuerans text. illum requirere perseuerantiam & contumaciam triennalem; nam, vt rectè respondit Alciat. *d c 1. n.58.* is text. non inducit dispositionem super triennio, sed super temporis diuturnitate vltra annum. Vnde videmus quod ante bienniom sufficeret, vt *c. vltim de pœnis*, qui text. etsi loquatur de laico, attamen idem in clerico iudicandum est, cùm vel nulla sit differentia, vel si aliqua est, fortius clericus ligatur, cum is magis parere teneatur, vt scribit Turrecrem. *in c. Missas totas, n. 2. de consecr dist 1.* Nau. *in c. 1. 6. ingratus, n.4. de pœnit. dist. 5.* Hæc Salzed. *d. loco.* Vnde colligitur text. in præsenti loquentem de triennio factum narrare, quandoquidem illud idem constituisset si tantùm anno stetissent excommunicati, Ioan. Andr. *hîc post. num 5.* Eymer. *in direct. inquisit. p. 2. quæst 47. post num. 6.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici rubric. 11. c.15. num. 30. vers. alterum, & c.16. n.17.* Ricc. *d. c.6. n.1.*

Quæ quidem assertio locum obtinet etiamsi ex- 3
communicatio lata fuerit ob causam ciuilem, nam vt suprà scripsi, pertinacia hæc vniformis est, nec quoad hoc institutum attendi debet an procedat ex causa criminali, vel ciuili, solùm perpendi debet crimen illud ab illa contumacia & perseuerancia proueniens. Hîc constat longè errasse Abb. *in d c. 1 n.27.* Rip. *177* Rom. *sing. 301.* Ang. de Clauas. *in sum. in verbo, ex. commun. vlt. n.17.* asseuerantes excommunicatos ex causa ciuili, & in ea perseuerantes etiam mille annos non posse suis beneficiis priuari, quos omnes iustè reprobat Menoch. *ed arbitrar. iudic. quæst. lib.2. cent. 5. casu 416. num 55.*

Dubitari tamen solet per quod temporis spatium 4
iudex spectare debeat excommunicatum lapso anno antequam ad declarationem, vel priuationem beneficiorum procedat: circa quam controuersiam Abb. *in d. c. 1. n.25 de iudic. vers. fateor*, sentire videtur per triennium expectandum esse, vt dicere videtur text. in præsenti. Sed Abb. non loquitur taxatiuè, provt nec taxatiuè ibi loquitur Andr. Alciat. *num 57.* quocirca totum hoc iudicis arbitrio relinquendum esse censeo,

censeo, sequor in hoc doctissimum Iacob. Menoch. *de arbitr.iud.q.lib.2.cent.5.casu 416.n.66.* Hæc Salzed. *d. loco.*

5 *Pro tanta pertinacia, & contemptu.*] Notatur ad hoc quod vt dicatur contracta insordescentia ad effectum priuationis beneficiorum, requiritur perseuerantia cum animi pertinacia, quæ includat contemptum Clauium, Signorol. *cons. 53. num.10. vers. præterea,* Rota *decis.152.num.7. part 1.in recent.* Ricc. *d.lib 4.c.8. num.3.*

6 In gloss. *Suspensi*, ibi, *Suspensi eligere non possunt; nec etiam eligi.*] Notatur ad hoc quod suspenso ab officio vel beneficio non possunt beneficia conferri, sed ita illorum est incapax, vt prouisio illi facta sit nulla, vide Corras. *de benef p 4.c.5.n.22.* Vitald *in candelabro aureo, tit.de suspensione, n 139.* Lamber. *de iure patr p.1.lib.2. q.9 art.2.* Vgol. *de censur.tab.4. de suspens.c 6.§.7.n.4. & c 8.§ 6.n.1.* Flam. *de resign.lib.5. q.6.n 84.* Azor. *inst mor. p 2.lib.5.c.7.q.2.* Less. *de iust.lib.2.c.34.n.116.* Nic.Garc. *de benef p 7.c 14.à n.1.*

7 In gloss. *Postmodum*, ibi, *Etiamsi postea fuerint absoluti.*] Aduerte quod potest quis post absolutionem retinere beneficium, quod sibi fuit tempore excommunicatioois collatum, si cum eo ab Episcopo fuerit dispeusatum, *c. postulastis*, & ibi gloss. *Verbo, dispensatum, de clerico excom minist* plures refert Nic. Garc. *d. p.7.c.13.n.73.& 74.* alios citat Ricc. *d.lib.4.c.12.à princ.* & præcipuè *n.5.* vbi *n 6.* extendit vt procedat in eodem Episcopo, qoi contulit beneficium excommunicato igooranter, & bona fide, & *num.7.* vt procedat etiamsi collatio nou spectet ad Episcopum, sed ad inferiorem collatorem, & *num.9.* limitat ne procedat quando collatio esset facta per Papam, tunc enim non poterit inferior etiam dispensando se ingerere.

SVMMARIVM.

1 *Subdiaconus in Episcopum eligi potest, quod an hodie procedat attenta constitutione Gregorij XIV. ostenditur, n.2.*
3 *Subdiaconus Ordo olim sacer minimè dicebatur.*
4 *Castitatis votum qualiter olim emittebant promouendi ad Subdiaconatus Ordinem, ostenditur.*

CAP. A multis. IX. *Innoc. III.*

1 SVbdiaconus in Episcopum eligi potest. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Zabar.Collect.Bellam.Ioan. Andr.Imol.Host.Innoc.Henric.Panor.Butr. Anch. Viu. *in ration. prim libri iuris Pontif. pag.300.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 106:* remissiuè Ximen. *in concord: part.1.*

2 Hanc eandem concl.ex hoc text.desumunt Cosm. *in pragm. sanct.tit.de elect.verbo, Ordinibus, fol.100.* Vict. *de sacrament n.209.* Azor. *inst.mor.p.2.lib.6.c.8.q.1.* Attenta dispositione Conc. Trid. *sess.22.de reform.c.2.* requiritur vt in sacro Ordine antea saltem sex mensinm spatio constitutus sit, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.1.c 3.n.9.* Verùm nouissimè Bulla Gregorij XIV. incip. *Onus Apostolicæ seruitutis, 15. Maij 1690.* exigit in sacris Ordinibus saltem ante sex menses initiatum esse, & ideo omnibus sacris Ordinibus oportere initiatum esse cum plurali numero vtatur, tenet Campan. *in diuersorio iuris Canonici; rubric. 11 c.7. num.8.*

3 *In quo Subdiaconatus Ordo Sacer minimè dicebatur.* vide Marc. Anton. Capet. *in tract.de perpetua castitate Sacerd.c.7.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubric. 2. num 10.*

Nisi qui se castè victurum promiserit.] Continentiam cogebantur promoueodi ad Subdiaconatus Ordinem antiquitus expressè polliceri, *c. nullam, c.præterea, & c.quando 28.dist.* Postea verò ex constit. Martini Papæ nemo ordinandorum tenetur banc continentiam expressis promittere verbis; sed tacitè itavt silentiom ordinati pro consensu reputetur, subdens ne promoueretur asseuerans se non velle continentiæ pollicitatione detineri, *c.Diaconus 27.dist.c. Diaconi 28. dist.* & ita cùm clerici ad sacros Ordines promouentur, tacitè castitatem promittere censentur, *c quando, c.de iis, d.c.præterea 28.dist.* multi, quos refert & sequitur Carol. de Graffis *de effectibus clerical. in prælud. num.42.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc.p.2. allegat.15. num.2.* 4

SVMMARIVM.

1 *Abbas ex necessitate potest dispensatiuè eligi quamuis fuerit in minoribus Ordinibus constitutus.*
2 *Abbas est nomen potius sollicitudinis, quàm honoris.*
3 *Ordinator qui est non debet respicere preces carnales.*
4 *Collatio facta precibus ex carnali affectu procedentibus, aliáque humana gratia, an & quando simoniaca sit, ostenditur.*

CAP. Tuam in Domino. X.

MOnachus in minoribus potest in Abbatem eligi absque eo quod ascendat ad maiores quando alius non reperitur idoneus. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Zabar.Collect.Bellam.Host.Ioan.Andr.Anch.Imol. Innoc.Panorm.Butr.Viu. *in ration primi libri iuris Pont. pag.301.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag 106.* remissiuè Ximen. *in concord.p 1.& 2.* 1

Ita videlicet quod ad sacros Ordines non ascendat.] Notari solet ad hoc quod Abbas est nomen potius sollicitudinis, quam honoris, vt per Stephan. Gratian. *discept.forens.c.270.n 26.* imo illos non habere dignitatem quidam negant asserentes officio quidem potiri, non verò dignitate fulgere, id deducentes ex gloss. *Verbo, non ascendat, in præsenti*, quatenus tenet etiam infamia notatum posse in Abbatem eligi, cum qua conueniunt Ioan. Monach. *in c.inquisitoris, n.1 de hæret in 6.* & Archid. *in c.fraternitatem, in med.71.dist* Cæterùm contratiom verius, & receptius est, vt probare videtur text. *in c. si quis deinceps 16.q 7:* quatenus decidit de manu laici Episcopatum, vel Abbatiam suscipi non debere, & in fine dicit, similiter etiam de inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus, ita firmat *gloss.vlt. in c expòsuisti, infr.de corpore vit* Lap. *alleg 84.incip. Dominus Papa, col.pen.n.11.* Panorm. *in c.decernimus, n.2. de iud.* vbi Dec. *in relect.col.2.n.4.* Felin. *in princ* & Ripa *n.3.* quos refert & sequitur Rendina *in prompt.receptarum sent.tom.1.tit 1.n.1.* & me citato *in hoc loco* nouissimè Hieron. Roder. *in compendio quæst. Regul. resol.1. num.29.* 2

In gloss. *Nullum*, ibi, *Non enim preces carnales debet respicere, qui est ordinator.* Nam Christus Dominus vt erudiret Ecclesiasticos semper asperè loqoutus est ad consanguineos suos quoties intercessit negotiom cum eis, aliquando enim dicit Marc. 10. *Nescitis quid petatis.* Et Luc. 2. *Quid est quod me quærebatis.* Et Ioan. 2. *Quid mihi, & tibi mulier.* Et Marc. 3. *Quæ est mater mea aut fratres mei*, &c. ad eos enim, quid dixerant, ecce 3

matet tua, & fratres tui foris stant, volentes te videre, & quærentes te alloqui, respondit: *q u unque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse frater meus, & soror mea, & mater est*, notarunt S. Aug. *in S. Ioan. tr.* 8 *c* 2. *& lib.* 21. *de ciuitate Dei, c.* 26. atque alij apud Staplet. *in prompt mor. Dom.* 2. *post Epiphan* grauissimam hanc esse instructionem eorum, qui Ecclesiasticam vitam amplexi sunt. Et contra eos, qui mediis fauoribus ad prælaturas conscendere nituntur; egregiè Ioan. Bapt. Fin. *in vespertinis homiliis, de regulis iuris*
4 *Omel.* 5. *vers. contra eos, pag* 82. An & quando collatio precibus ex carnali affectu procedentibus, & obsequiis, aliáque humana gratia facta simoniaca sit, vide Innoc. *hic* & Abb. *n.* 3. Nau. *in man. c.* 23. *n.* 101. *vers.* 10. Fr. Emm. *in sum tom.* 1. *c.* 59 *à n.* 7. Less. *de Iust. lib.* 2. *c.* 35. *dub.* 10 plures citatos per Nic. Garc. *de benef. p.* 8. *c.* 1. *n.* 119. *& seq* Raph. de la Torre *de Relig tom.* 2. *q* 100. *art.* 5. *disp.* 1. *cum seqq.*

5 In ead. gloss. ibi, *simonia committitur*. Vide Soar. *de religione, lib.* 4. *de simonia, c* 40 *n.* 2 *&* 5. Et licitum esse studere spe promissionis habendæ in Ecclesia, tenuit per hanc glossam Cosm. *in prœm pragm Sanction verbo, item, pag mihi* 39.

In gloss. *Non ascendat*, ibi, *imo & infamis curam monasterij gerere potest*, &c. Per hanc gloss. tenet Oldrad. *cons* 14. *vers. & idem in monasteriis, n.* 11. posse Monachum infamem eligi in Abbatem, sed contrarium merito resoluit Tambur. *de iure Abbatum tom.* 1. *disp.*.... *q.* 20 Vnde Regulares pœnitentiati à sancto Officio ad dignitates & Prælaturas omnino inhabiles sunt, etiamsi pœnitentias compleuerint, sicut à S. D. N. Vrbano III. decisum fuisse de anno 1626. referunt Laurent. de P.irinis *tom* 2. *de priuileg sui Ordinis Minimor. in annot. ad* 9. *constit. Pauli V.* & Tambur. *d. disp.* 5. *q* 21. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Abbates, si fuerint benedicti, & Presbyteri possunt Ordinem clericalem conferre*, & n 2.
3 *Abbates quicunque exempti tonsuram, minorésque Ordines conferre possunt Regularibus sibi subditis, in interstitiisque cum eis dispensare.*
4 *Abbates non possunt promouere personas sæculares habentes literas dimissorias suorum Episcoporum.*
5 *Abbas vt possit minores Ordines conferre tria requiruntur, videlicet, quod sit Presbyter, quod benedictionem acceperit, & quod proprio Monacho conferat.*
6 *Ordo clericalis confertur per primam tonsuram.*
8 *Prima tonsura est Ordo.*
9 *Primam tonsuram conferre an liceat simplici Sacerdoti, ostenditur.*
10 *Prima tonsura clericum percutiens est excommunicatus, & non nisi à Papa absolui potest.*

CAP. Cum contingat. XI.

1 ABbates si fuerint benedicti, & Presbyteri possunt Ordinem clericalem conferre. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Io. Andr. Imol. Henric. Host. Innoc. Panor. Butr. Cened. *collect.* 105. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 301. Alagona *in compend. iur. Canon pag.* 106. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 8. *cap* 1.

Licentia sit vnicuique Abbati, &c.] Notatur ad hoc
2 quod Abbates, si fuerint benedicti, & Presbyteri, possunt minores Ordines conferre, vt per Bellam. *hic q.* 1. Card. *notab.* 1. Abb. *n.* 2. & Butr. *n.* 13 Rebuff. *in prax. benef. tit de clericis, & à quibus, & quomodo, &c. n.* 14. Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo, Abbas*, Nau. *cons.* 13. *alias* 14. *in nouis, n* 3. *sub tit. de priuileg.* vbi *n.* 5. ampliat sine Episcopi examine, Fr. Emman. *in summa tom* 2. *c.* 24 *n.* 2. *& tom.* 1. *q Regul. q.* 18. *art.* 1. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib* 2. *c.* 48 *quæst.* 15. Flores de Mena *variar lib.* 1. *q.* 24. plores per Cened. *ad Decret. collect* 115. nouissimè Illustr. D. Roder. à Cunha, post primam huius libri impressionem à me visum *in comment. ad c.* 2 *n.* 5. *dist* 95. Cæterùm Conc. Trid. *sess.* 23. *de reform. c.* 10. sic statuit, *Abbatibus ac aliis quibuscunque quantumuis exemptis non liceat imposterum intra fines alicuius diœcesis consistentibus, etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores Ordines conferre, non obstantibus quibuscumque priuilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus*, sic ibi referunt Azor. *d q.* 15. Quaranta *in summa Bullarij, verbo, Ordo, vers. Abbatibus, pag. mihi* 501. Ludou. Miranda *in man. Prælatorum, tom* 1. *quæst.* 38. *art* 9 *conclus.* . Ex quo Concilij loco colliguntur duo. Primum 3
quod Regularibus suis subditis bene possunt Abbates quicunque exempti tonsuram, minorésque Ordines conferre, & tunc ipsi Regulares subditi non ab Episcopis, sed ab Abbatibus examinandi erunt, quia Concil. Trident. *sess.* 25. *de reform. c.* 12. de solis Ordinibus sacris intelligendum est, ita Nau. *d. cons.* 14. *num.* 5. quem refero ego ipse *de offic. & potest Episc. p.* 2. *alleg* 2. *n.* 7. Et ipsis Abbatibus fas est cum prædictis suis subditis in interstitiis minorum Ordinum dispensare, Hieron. à Sorbo *in compendio priuileg. Mendicant verb. Ordines sacri, vers. quando vero Abbates*, Ludou. Miranda *d q.* 38. *art.* 7 *concl.* 2. Secundum est quod hoc ipsum non possint facere cum aliis etiam sibi subditis, & in quos etiam ordinariam habent iurisdictionem, Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 38. *artic.* 4. *concl.* 2. Vnde optimo iure decidit Rota apud
Seraphin. *dec.* 985 *p* 1. non licere Abbatibus promo- 4
uere personas sæculares habentes literas dimissorias suorum Episcoporum, & ideo constat longè à veritate alienum esse, quod asserunt Quaranta *d. loco*, & Azor. *instit moral p.* 1. *lib* 12. *c.* 20. *q* 7 dum referunt ipsam sacram Congregationem censuisse, huiusmodi Abbates Regulares habentes ius Baculum deferendi & Mitram, postquam sacerdotalem Ordinem, & munus benedictionis susceperint, posse tonsuram, & minores Ordines sæcularibus Episcopi iurisdictioni subiectis conferre, si modo ipsius Episcopi consensus accedat, vel literas dimissorias ad recipiendos Ordines ab Abbatibus concesserit, nam huic assertæ decisioni repugnant verba expressa Conc. Trid. *d. c.* 10. ibi, *Non liceat*, & ibi, *Cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit*; ergo non ad alios etiam sibi subditos, & in quos ordinariam habet iurisdictionem extendi debet, & multo minus ad subditos alterius habentes literas dimissorias ad recipiendos Ordines etiam ab ipsis Abbatibus; nec ex eadem ratione extendi potest ad Regulares non sibi subditos, etiam qui dimissorias speciales suorum Superiorum, & specialem consensum Episcopi loci habuerint, quia nec in hoc casu asserta decisio relata per Quarantam, & Azor. *locis proximè citatis*, stare potest, ego enim de illius veritate iam dubitaui *d. alleg.* 3. *n.* 13. & me citato sequitur hanc meam sententiam Hieron. Roder. *in compend. q. Regul. resol.* 1. *n.* 23.

Dummodo ipsis ab Episcopo, &c.] Aduerte tria re-
quiri in Abbate volente minores Ordines conferre, 5
primò quod sit Presbyter, secundò quod benedictionem

nem acceperit, tertiò quòd proprio Monacho confe-rat, ex nouiori Conc. Trid. iure, Franc. Marc. *Delphin. decis.* 1082. *n.* 2. *lib.* 1. & decisum refert Piasec. *in praxi noua Episc. p.* 1. *c.* 1. *n.* 6. *pag.* 20.

6 *A talibus clericalis Ordo confertur.*] Notatur ad hoc quòd per primam tonsuram clericalis Ordo confertur, vt per Greg. Lop. *in procem. tit.* 6 *p.* 1. Cou. *in c. quia nos, n.* 4. *infr. de testam.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, n* 104. Nicol. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 1. *n.* 1. Illa enim imprimit characterem sacrum in anima indelebilem. Didac. Sahag. *tit. de sacram Ordin. n.* 11. Marta *de iurisdict. p.* 4 *cent.* 2. *casu* 121. *n.* 11. Torreblanc. *in defensione tract. de Magia, c.* 6. *num.* 35. & ideo efficit verè & realiter clericos. Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico c.* 2. Cou. *in c. quia nos num.* 4. *de testam.* Nau. *in man. c.* 22. *num.* 17. Flamin. Paris. *de resignat benef. lib.* 4. *quast.* 2. *n.* 56. Torreblanc. *in tract. de Magia, lib.* 3. *de criminis punit. c.* 9. *num.* 37. ita vt huiusmodi Tonsurati clericorum appellatione veniant, & gaudeant omnibus priuilegiis & immunitatibus, quæ clericis in sacris constitutis conceduntur, vt resoluunt per me citati *in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris signif. appell* 51. *num.* 1. quibus addo Torrebl. *d c.* 6. *num.* 41. & sic liberantur à potestate sæculari, & in Ecclesiastica constituuntur Mart. *de iurisd p.* 4. *cent.* 2. *casu* 121 *ex num.* 11. Cenal. *commun quast.* 563. *num.* 6. Torreblanc. *d. c.* 9. *num.* 38. ac proinde iurisdictionem Ecclesiasticam exercere valent, & vicarios esse Episcoporum, Seguro Danalos *in direct Inquis. p.* 1. *c.* 11. Torreblanc. *d. c.* 6. *num.* 59. Vnde si dicat Summus Pont. Conferimus tibi beneficium quamprimum fueris charactere clericali insignitus, sufficit habere primam tonsuram, vt per Flamin. *de resignat. lib* 6. *q.* 4. *num.* 13. *& lib.* 4. *quast.* 2. *num.* 56. Clerici enim primæ tonsuræ sunt capaces spiritualium, D. Marta *in votis nouissimorum decis. voto* 24. *num.* 2.

7 In gloss. *Abbati.* ibi, *hoc idem poteris electus Abbatem, & confirmatus, si Episcopus eum differat benedicere.* Dixi *ad c.* 1. *verbo, benedicere fortè renuerit, suprà de supplenda negl. pralat.*

8 In ead. gloss. ibi, *quidam dixerunt non esse Ordinem, sed eorum opinio corrigitur.* Notatur ad hoc quòd prima tonsura est Ordo, vt per Cou. *in d c quia nos, n.* 4. Greg. *in procem tit.* 6. *part.* 1. Rota Rom. diuers. *decis.* 731. *n.* 5. *&* 6. *part.* 1. Piasec. *in praxi noua Episc. part.* 1. *c.* 1. *n.* 3. *p.* 26 Viuian. *in praxi iurispatron. part.* 2. *lib* 6 *c.* 1. *num.* 3. Mendez à Castro *in l. cum oportet, num.* 186. *C. de bonis, qua liber.* Cald. Pereira *d. verbo, lasis, num.* 104. optimè Nicol. Garc. *d. c.* 1. *à num.* 1. Torreblanc. *in tract. de Magia lib* 3. *de criminis punit. c.* 9. *num.* 36. *& in defensione huius tract. c* 6. *num.* 32. vbi id probat ex multis locis Conc. Trid. videlicet *sess.* 21. *de reform. c.* 1. ibi, *quorumcunque Ordinum etiam clericalis Tonsura, & sess.* 23. *c.* 2. ibi, *qui iam clericali Tonsura insigniti, & de reform. c* 10 ibi, *Tonsuram, vel minores Ordines conferre.* Quicquid alij teneant, & præcipuè Theologi primam tonsuram non esse propriè Ordinem, sed tanquam præambulum, seu dispositionem ad Ordines, sicut nouitiatum ad religionem, D. Thom. *part.* 3. *q* 40. *art.* 2. Vasq. *tom.* 3. *disp.* 236. *c.* 1. *num.* 9. *& disp.* 237. *c.* 2. Nau. *cons.* 13. *sub tit. de tempori. ordin. in antiq. & cons.* 4. *sub tit. de Sacrament. non iter. in nouis,* Sayr. *in floribus decis. sub illo titul. de temporib. ordin decis.* 14. Bonacina *de Sacram. disp* 8. *q. vnic. puncto* 1. *num.* 6. & alij citati à Cened. *ad Decretal. collect.* 105. *num* 2. & à Nicol. Garc. *d. cap.* 1. *num.* 5.

9 In ead. gloss. ibi, *& etiam Presbytero hoc licet.* Notatur ad hoc quòd simplici Sacerdoti licet primam Tonsuram conferre, similis gloss. *verbo, lectoris in c. quoniam* 69. *dist.* Archid. *in c. psalmista, num.* 2. *in fine* 23. *dist.* Innoc. *hic num.* 1. & Host. *num.* 2. Vsus tamen Ecclesiæ resistit, & propterea huius glossæ, ac cæterorum opinionem non esse accipiendam tenet, Sot. *in* 4. *sentent. dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. *arg.* quem referò ego ipse *de offic. & potestate Episcopi, part.* 2. *alleg.* 3. *num.* 16.

In gloss. *Ordo,* vlt. ibi, *sed nunquid qui tales percutiunt,* 10 *incidunt in Canonem lata sententia? Dic quòd sic.* Notatur ad hoc quòd percutiens clericum etiamsi sit primæ tonsuræ est excommunicatus, & nonnisi à Romano, Pont. potest absolui, vt per Duen. *reg.* 99. *vers. amplia* 2. Cened. 105. *n.* 4.

S V M M A R I V M.

1 *Canonicus Regularis si fiat Monachus in alio monasterio, & deinde reuertatur ad suum, potest creari Abbas.*

2 *Licentiam à suo Pralato habens transeundi ad aliam religionem, si ante professionem vult reuerti, prioris religionis Fratres tenentur eum recipere.*

Cap. Intelleximus. XII.

Canonicus Regularis si fiat Monachus, & deinde 1 iusta de causa ad canoniam reuersus, ibi postea præficiatur, licitè tenere poterit Prælaturam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Innocent. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anchar. Host. Butr. Panormitan. Viuian. *in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 302. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 107. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 8. *cap.* 4.

Ad primam domum redire curasti.] Aduerte quòd 2 habens licentiam à suo Prælato transeundi ad aliam religionem, si non inuenit arctiorem se recipientem, aut non potuit ipsius austeritatem, & rigorem sustinere, vel alia quacumque de causa ante professionem vult reuerti, prioris religionis Fratres tenentur eundem recipere, vt per Syluest. *verbo, religio.* 4. *q.* 5. quem refert, & sequitur Fr. Lud. Miranda *in manuali Pralat. tom.* 1. *q.* 31. *art.* 18.

S V M M A R I V M.

1 *Ordinatus ad sacros Ordines sine titulo ab Ordinatore iustè petit beneficium.*

2 *Episcopus tenetur alere clericos in sacris Ordinibus ab ipsomet ordinatos.*

3 *Episcopi tenentur alere ordinatos sine titulo à suis successoribus.*

4 *Apponi consuetum pro apposito habetur, licèt non sit expressum.*

5 *Ordinibus sacris initiatus præsumitur habilis, & idoneus ad beneficia simplicia.*

6 *Dignus qui reputatur in vna dignitate si postea eligitur ad alteram similem, etiam tunc dignus debet reputari.*

Cap. Accepimus. XIII.

Ordinatus in sacris sine titulo iustè petit vt Episcopus ei prouideat de beneficio, & licèt Episcopus non deberet excipere contra ordinatum, cùm idoneum illum iudicauerit ordinando, tamen si exci- 1

sit qoando Papa simpliciter scribit, vt nullum prouideat, exceptiones admittentur. Colligont ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Imol. Anch. Panorm. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 303. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 107. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aogost. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 8. *c.* 3.

2 *Ad promotionem eorum compellere.*] Notatur ad hoc quòd Episcopus tenetur alere clericos in sacris Ordinibus ab ipso sine titulo ordinatos, vt per Ant. Burg. *in repet. c. Ecclesia S. Mariæ n.* 137. *de constit.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. & si impubes n.* 33. *ff. de liber. agnosc.* Matiens. *l.* 1 *gloss.* 9. *n.* 8. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua recop.* & alios citatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 33. *n.* 1. quibus adde Flamin. *de resign. lib.* 2 *q* 6. *n* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5 §. 10. *n.* 22. Vgolin. *de offic. & potestate Episcopi, c.* 26. §. 15. latè Nicol. Garc. *de benefic. p.* 2. *c.* 5. *à princ.* qnos refero *de officio & potestate Episc p.* 2. *alleg.* 101 *n* 4. *cum multis seqq.*

3 *Vel prædecessoribus tuis.*] Notatùr ad hoc qoòd non tantùm Episcopi promouentes clericos ad sacros Ordines sine titulo tenentor eos alere, sed etiam ipsis mortuis etiam eorum soccessores, vt per Henriq. *in sum. lib.* 10. *c.* 1 . §. 4. *in comment lit. F.* Bonac. *Sacram. disp.* 8. *q. vnic. puncto* 5. *n.* 17. *vers. resp.* 2. optimè Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rub.* 8. *c* 5. *n.* 2. vbi dicit quòd si Episcopus loco renuntiasset, quia translatus ad alterius Ecclesiæ regimen fuit: vel si loco & dignitati cessit, non ad illa constringeretur, qoi in ordinantis locum potitus fuerit, sed ipsemet ordinator, qoamvis è tali egressus loco & Ecclesia, de quo etiam Henriq. *d.* §. 4. & Vgolin. *d.* §. 15. *vers. sextò excipitur*, quos refero ego ipse *d alleg.* 10. *n.* 33.

4 *Facimus in literis nostris opponi.*] Notatur ad hoc qoòd habetur pro opposito id, quod apponi consueuit, licèt non sit expressum, vt per Surd. *decis.* 223. *n.* 9. & 10.

5 *Quod ab obtinendum Ecclesiasticum beneficium, &c.*] Notatur ad hoc quòd eo ipso qoòd aliquis sit admissus & ordinatus sacris Ordinibus, præsumitur habilis & idoneus ad beneficia simplicia, itavt nouo examine opus non sit, ita Host. *n.* 15. Ioan. Andr. *n.* 13. Abb. *n.* 3. & 6. idem Abb. *in c. fin. n.* 5. & 6. vbi etiam Felin. *n.* 1. *in fine, de præsumpt.* Caputaq. *decis.* 367. *n.* 2. Rota *decis.* 16. *num* 1. *part.* 2. *diuers* Boër. *decis.* 149. *n.* 16. Rebuff. *in praxi benef. tit. de rescript. in forma communi pauperum, n.* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 4. *n.* 84. Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1. *tit. de disciplina clericali*, §. 4. *num.* 43.

6 In gloss. *Reputare*, ibi, *Not. quòd qui reputatur dignus in vna dignitate, si postea eligitur ad alteram, etiam tunc dignus debet reputari.* Vide Caputaq. *decis.* 367. *lib.* 2. Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis* 419 *in* 1. *edit.* & *resol.* 356 *in* 2. *edit.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rub.* 5. *c.* 3. *num.* 8. *prope fin.* qoos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part.* 3. *alleg.* 60. *n.* 89. vbi cum Campan. *d. loco*, & Seraphin. *decis.* 1323. aduerto de iure commoni examinatum ad vnum beneficium non esse iterum examinandum ad aliud simile, quod & Curiæ stylus comprobat, sed inspecta Concilij Tridentini dispositione examini semper esse subiiciendum, quod in partibus, vel vbi per concursum examen fit, locum habere dicendum est.

SVMMARIVM.

1 *Idoneus qui non fuerit in Sacerdotem promoueri, vel ad regimen animarum, assumi non debet.*
2 *Scientiæ defectus impedit ordinari.*
3 *Ministros paucos bonos, quàm multos malos habere sanctius est.*
4 *Animæ sunt pretiosiores omnibus aliis rebus, & corporibus.*

Cap. Cùm sit ars artium. XIV.

1 EPiscopos per se vel alios diligenter instruere & informare debet promouendos in Sacerdotium soper diuinis Officiis, & sacramentis ritè ministrandis, & si præsumpserit ordinare ignaros, & rudes, ordinati & ordinantes grauiter punientur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Aochar. Hostiens. Butr. Panormit. Innoc. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 304. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 107. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aog. *collect.* 4. *Decret. lib* 1. *tit* 8. *c* 4.

2 *Rudes, & ignaros ordinare præsumpserint, &c.*] Notatur ad hoc quòd defectus scientiæ impedit ordinari, vt per Henriq. *in sum. lib.* 14. *c* 8 § 11. *vers. defectus*, iustum enim est vt præficiendi in Ecclesia sint literati, Gig. *cons.* 3 *ex n.* 15. & *cons.* 144. *n.* 4. Hippol. Marsil. de Colnmna *de Eccles red. orig. p.* 2. *c.* 19. *in princ.* Hojed. *de incompat. benef. p.* 1. *c.* 14 ex *n.* 28. Lambertio. *de iurep. patron. lib.* 1. *p.* 3. *q* 5. *art* 11 ex *n.* 5. *in fine*, Petr Rebuff. *in c. postulastis, de cler excom. minist.* ex *num* 33. Azeued. *l.* 21. *n.* 1 *tit.* 3. *lib.* 1 *noua recop.* Cened. *ad Decret. collect.* 56 *n.* 4. in ea dicuntur radiis Solis, & Stellæ, *Auth. habita*, & ibi Bald. *num.* 22. *C ne filius pro patre*, Mandos. *in reg.* 16. *Cancel. q.* 15. *n.* 5.

3 *Sanctius enim est paucos bonos, quàm multos malos habere ministros*] Vide Daniel. Venat. *in analysi methodica iuris Pontificij, lib* 1. *tit.* 14. *axiom.* 3. Bellet. *disquisit. cleric. p* 1. *tit. de disciplina cleric.* §. 15. *n.* 16.

4 In gloss. *Ars artium.* ibi, *quia animæ sunt pretiosiores omnibus aliis rebus, & corporibus.* Vide Cardosum *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo, anima* 1. Tiraq. *de pia causa in præfat. n.* 9. Meooch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 152. *n.* 4. Surd. *decis.* 196. *n* 12. Mascard. *de probat. concl.* 1171. *n.* 5. Guttier. *in repet l. nemo potest, ff. de legatis* 1. *n.* 46. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom* 2. *l.* 53. *tit.* 18. *n.* 10. Card. Tosch. *tom.* 2 *lit A. concl.* 333. & citatos per me *Axiom* 26. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Scientiæ defectus deiicit iam promotum.*
2 *Scientiæ defectus præstat iustam causam deponendi quem ab Episcopatu.*
3 *Illiterato omnino facta collatio non valet.*
4 *Illiterati sunt incapaces beneficiorum.*
5 *Illiteratus dicitur, qui prima Grammaticæ rudimenta non didicit.*

Cap. Quamvis. XV. & fin.

SCientiæ ob defectum Episcopus iam promotus amouetur ab executione Pontificalium, & ab administratione Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq.

antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Panorm. Host. Anch. Vioian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 305. Alagona *in compend iur. Canon. pag.* 107. remissiuè Ximen. *in concord part.* 1.

2 Probat hic text. defectum scientiæ præstare legitimam causam deponendi quem ab Episcopatu, vt per Abb. *hic num.* 1. Flamin. *de resignat lib.* 5. *q.* 3. *n.* 85. vbi *n.* 86. dicit illiteratum quem ex eo probari, qoia nunquam legit librum, non intrauit scholas, nec aliquem Doctorem audiuit.

3 Notatur etiam ad hoc quòd collatio beneficii non valet, quando fit ei, qui est omnino illiteratus, post Innoc. & Felin. tenet Flamin. *d q.* 3 *num.* 90. Menoch. *de arbitr. casu* 425. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6 *c.* 6. *q* 7. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 30. *tract.* 3. *num* 169. Lessl. *de iustit. lib.* 2 *c.* 34. *n.* 129. Campan. *in diuersoria iuris Canonici, rubr.* 11. *c.* 14. *n* 5. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 7. *c.* 7. *n.* 12. & alij citati per me *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg* 63. *n.* 1. & Carol. de Grassis *de effectibus clerical.*
4 *in prælud. n.* 71. Illiterati enim sunt incapaces beneficiorum, *cap illiteratus* 37. *dist. cap. pœnitentes* 55. *d. st.* Flam. *d. q* 1. *n.* 25. Carol. de Grassis *d prælud. n.* 72. quia sunt irregulares itavt inter irregularitates connumerentur hæc ex defectu illiteraturæ, Flamin. *d q* 3 *n.* 89. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *num.* 41. Nicol. Garc. *d c.* 7. *n.* 19. & alij citati per me *d. tract. part.* 2 *alleg* 46. *n.* 10. Et hic defectus est omnino indispensabilis, Rebuff. *de pacific. possess num.* 264. Flamin. *lib* 4. *q.* 4. *num.* 2. cùm literatura de iure Diuino requiratur, Azor. *de part* 2 *lib.* 6. *c* 6 *q* 4. Flamin. *d. lib.* 4. *q.* 4. *num* 7. Carol. de Grassis *in d. prælud. n.* 64. & alij citati per me *d. alleg.* 36. *num.* 12.

5 *Nunquam de Grammatica didicisse*, &c.] Ideo illiteratus dicitur qui prima Grammaticæ rudimenta non didicit, Flamin. *d. lib* 4. *q.* 4. *à num.* 2. *& lib.* 5. *q* 1. *à n.* 70. Carol. de Grassis *in d prælud. n.* 237 *& seq.* Campan. *in diuersor iuris Canon. rub.* 5. *c* 5. *n.* 2.

6 In gloss. *Defectus*, ibi, *defectus scientiæ sufficit ad cedendum.* Dixi *ad c. nisi cùm pridem, sup. de renunc. super verbo, pro defectu quoque scientiæ.*

De Sacra Vnctione.

Tit. XV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Butt. Panorm. Ancbar. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 164. *vers.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon.* Martin. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 20. *verso*, Daniel Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, pag* 71. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canonici*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon* Ioan. Honor. *lib.* 1. *summa in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus cùm consecratur manus, & caput illius inunguntur Chrismate confecto ex oleo, & balsamo, quod si fuerit prætermissum, est per tres Episcopos supplendum.*

2 *Doctores referuntur de Sacramento Extremæ-Vnctionis agentes.*

3 *Vnctionis Extremæ proprius minister est Sacerdos.*

4 *Regulares Sacerdotes, qui laicis Sacramentum Extremæ-Vnctionis sine proprij Presbyteri licentia ministrauerit, excommunicationem reseruatam Sedi Apostolicæ ipso facto incurrunt.*

5 *Oleum ab Episcopo benedictum est materia remota Sacramenti Extremæ-Vnctionis*

6 *Oleum infirmorum an possit benedici à simplici Sacerdote de licentia Papæ, remissiuè.*

7 *Vnctionis Extremæ Sacramentum quibus conferendum, ostenditur.*

8 *Reges Christiani, quibus olim concessum fuit ius vngendi qui fuerint, remissiuè.*

9 *Vnctio Principis à capite ad brachium fiebat.*

10 *Oleum quo Imperatores, & Reges inunguntur, quale sit ostenditur.*

11 *Doctores referuntur de Sacramento Confirmationis agentes.*

12 *Confirmationis Sacramenti minister ordinarius est solus Episcopus ordinatus, qui validè ministrat. quamuis excommunicatus. hæreticus. vel degradatus.*

13 *Episcopi aliquando dicuntur summi Sacerdotes.*

14 *Baculo cur Romanus Pont. non vtatur, ostenditur, &* num. 15.

Cap. Cùm venisset, vnica.

Gregor. III.

EPiscopus cùm consecratur manus & caput illius inunguntur Chrismate confecto ex oleo & bal- 1
samo, quòd si id fuerit prætermissum, est supplendum per tres Episcopos. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Butr. Panorm. Vin. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag.* 309. Alagon. *in compend. iuris Can. pag.* 101. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 11 *cap vnic.*

De prima Iacobus Apost. &c.] De Sacramento Ex- 2
tremæ-Vnctionis vide Concil. Trid. *sess.* 14. *de Sacramento Extremæ-Vnctionis*, Galet. *in margarita casuum conscientiæ, eod. verbo*, Viuald. *in candelabro aureo de Sacramentis, tit de Extrem. Vnctione*, Petr. Ledesm. *in sum. p.* 1. *tract de Sacrament. Extremæ-Vnctionis*, Gabr. Vasq. *in* 3. *p. D. Thom tom.* 2 *disp.* 135. Valentia *tom.* 4. *d sp* 8. Card. Bellarm. *in controuersiis fidei Catholicæ tom.* 3. *de Sacramento Extremæ-Vnctionis lib. vnic.* Iacob. de Graffis *tom* 1. *consiliorum, lib* 1. *tit. de Sacra Vnction.* Ægid. Coninch. *de Sacramentis, tom.* 1. *disp* 19. Fr. Emman. *quæst Regul. tom.* 3. *q.* 79. *art.* 1. *cum duobus seqq.* Soar. *tom* 4. *disp.* 39 Baldoin. inn. *super opera contron. Bellarmini, p.* 2. *lib.* 6. *c.* 1. *cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 18 *n.* 40. *cum seqq.* Barth. ab Angelo *dialogo* 1 § 88. *& seqq.* Francisc. Pitigian. *dist.* 21. *quæst vnic.* Nald. *verbo, Extrema-Vnctio*, Ludouic. Miranda *in manuali Prælatorum. tom.* 1 *q* 49. Bonac. *de Sacrament. disp* 7. Possevin. *de officio Curati, cap.* 9.

Inducat Presbyteros Ecclesiæ] Notatur ad hoc quòd 3
proprius minister Sacramenti Extremæ-Vnctionis est Sacerdos, Concil. Trident. *sess.* 14 *de Extrema-Vnction. c.* 3. Petr. de Ledesma *in summ. p.* 1. *tract. de Sacrament. Extremæ-Vnction c* 5. Sayr. *de Sacram in genere lib* 2 *c.* 2. *q.* 5. *art.* 2. *vers. de Sacramentis*, Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3 *quæst.* 79 *art.* 1. Soar. *tom* 4 *disp* 41 *sect* 1. *num* 5. Card. Bellarm. *tom.* 3. *de Extrema-Vnction. c* 9 *in princ* Fr. Ludouic. Miranda *in manuali Prælatorum, tom.* 1 *q.* 49. *art.* 1.

art.1. in princ. Valer. Reginald. in praxi fori pœnitent. lib.18. à num 60. Ægid. Coninch. de Sacram. & caus. tom.2.disp 9 num 27 cum seqq. Bonacina de Sacram. disp.7 quæst.vnic.punct.4.num.1. Debet ministrare proprius Parochus Sacerdos cum intentione, aut alius de eius licentia, licèt ipse Parochus sit excommunicatus nominatim, vel suspensus ab officio, vel iurisdictione, quia etiam tunc posset dare alteri Sacerdoti etiam non exposito licentiam vngendi, alter qui non est proprius Sacerdos, vel Parochus, aut qui facultatem non habet à proprio Parocho grauiter peccabit administrando hoc Sacramentum, provt etiam peccabit ipse Parochus excommunicatus, vel degradatus administrans, Barthol. ab Angelo dial.4. n.150.
4 Bonacina d. puncto 4. num. 4. Sacerdotes verò Regulares, qui laicis Sacramentum Extremæ-Vnctionis sine proprij Parochialis Presbyteri licentia ministrauerint, ipso facto sunt excommunicati, cuius excommunicationis absolutio Sedi Apostol. est specialiter reseruata; Clem. 1. de priuileg. Soar. tom. 5 de censur. disp. 22. sect. 4. Valer.Regin.lib.28.n 40. Henriq. lib.3. cap.13.§.4. Bonacina d. puncto 4. num 6. Lud. Miranda d art.1.concl vnic in princ Hæc tamen excommunicatio non incurritur à religiosis administrantibus cum ratihabitione Parochi, vel quando infirmus est in mortis articulo, Valent. tom. 4. disput 8. quæst. 1. puncto 2. Soar.tom 4.disp 44 sect 1 n.3.& d tom.5. disp.22. sect.... Reginald.d.lib.28.n 61. Barthol. ab Angelo d.dialog.3. §. 149. Ludouic. Miranda & Bonacina locis proximè citatis.

5 *Vngeretis eum oleo.*] Oleum ab Episcopo benedictum est materia remota Sacramenti Extremæ-Vnctionis, Concil.Trident.sess 14.de Extrema-Vnction c.14 Sayr. de Sacram. in genere, lib.1.c.3 quæst vnic.art.1.§.de Sacramentis, vers. de Extrema-Vnction Petr. de Ledesma part.1.de Sacrament.tit.de Sacram. Extrema-Vnction.c.2. Azor. instit. moral. p.1. lib.2. cap.9.vers.quotiescumque, in fine, Valer.Reginald.d.lib.28.num 50. cum seqq. Ægid. Coninch. d.disp 19.à num.5 Et de oleo infirmorum in quo sunt facta multa miracula, agit Martin.Delr. dis-
6 quisit.mag c.lib.6.c.2. sect 3. pagina mihi 512. An autem oleum infirmorum possit benedici à simplici Sacerdote de licentia Papæ? & alia in materia vtilia tractaui de offic.& potestate Episc. part. 2. alleg.31. num.14. cum sequentib.

7 *Saluabit infirmum.*] Extremæ-Vnctionis Sacramentum infirmis graui morbo laborantibus est tantummodo conferendum, non autem iis, qui b llum adoriuntur, aut procellosum mare ingrediuntur, aut ex lege ad vltimum capitis supplicium ducuntur: ita colliges ex Gama de Sacramentis præstandis vltimo supplicio damnatis,q.2.à princ. Petr.Alphons. Vasconcellos in harmonia rubricarum sub hoc tit. n.8. Petr.de Ledesma d.tract.de Sacram Vnction.c 6 à princ. Henriq.lib.3 c.11. §.1.Fr.Emman.d q 79 art.2.& 6.Iacob de Graffis to.1. consil.lib 1 tit.sacra Vnction.conf 2 n 16. Barthol.ab Angelo d.dialogo 3.§.129.Ægid.Coninch.d disp.19.dub.7. Posseuin.de officio Curati. c.9 n.4. Bonauent. de Sacram. Pœnitentia,c.15.q.7.vers.dico secundò, Ludouic.Miranda d.tom 1.q 40.art.2.Bonacina d.disp.7 quæst.vnic.puncto 5. Illustriss.D.Rodericum à Cunha in comment.ad c.2.n.2. dist.95.

§. Vnde in veteri.

Rex vngitur oleo in brachio, seu humero Episcopus Chrismate in capite, quia Episcopus personam Christi capitis in Pontificali officio repræsentat. Colligunt Doctores in principio text. citati.

8 *Sed etiam Rex.*] An,& quibus Regibus Christianis olim ius vngendi fuisset, dixi de officio & potest. Episc. p.2.alleg.31.n.9.cum seqq.

Principis vnctio à capite ad brachium Vide Greg.l.13. 9
gloss 1 tit 4.p.1. Petr. Alphons.de Vasconcellos in harmonia rubricarum, sub hoc tit.n.9. Fusc. de visit.lib.1.c.6. num.5.

Quia caput Pontificis Chrismate consecratur, brachium 10
verò Principis oleo delinitur.] Oleum, quo Imperatores, & Reges inunguntur, non est oleum Chrismatis, vt est Baptismi, sed aliud oleum aliis exorcismis & benedictionibus consecratum, solùm enim Pontifex Chrismate in capite vngitur ex balsamo & oleo confecto mystica ratione, sed Imperatores tantùm oleo in brachio exorcizato in modum Crucis inunguntur, non Chrismate, ex Cærem. lib.1 sect.5.c.3. Castald.de Imperat.q.19.n.3. Card.Baron. annalium Ecclesiæ,tom.5.anno Christi 496. Valdes. de dignitate Regia Regnorumque Hispaniæ, c.14.n.13. Azor. instit moral.p.1. lib.10.c.5. quæst.2.

§. Per frontis Chrismationem.

Christiani vnguntur quater, bis ante Baptismum oleo benedicto, primò in pectore, secundò inter scapulas,& bis post Baptismum. Chrismate primò in vertice, secundò in fronte. Item omnis Christianus Chrismate inungitur quando confirmatur. Colligunt Doctores in principio text. citati.

De Sacramento Confirmationis vide Concil. Tri- 11
dent. sess.7. de Sacram. Confirmat. Couarru. lib 1.c.10. Angles in floribus Theologicis, p.1. de Confirmat. Card. Bellarm.lib vnic.de Sacram Confirm. Viuald. in candelabro aureo de Sacram. tit. de Confirmat. Alphons. Aluarez speculo iuris Pontificij tit.de Confirmat Praxim nouam Episcop. p.1. c. 3 de Confirmat Vgolin. de potestate Episc. c.25. Petr.de Ledesma in summa, p.1. de Sacram.tract. de Sacramem. Confirmat. Iacob. de Graffis tom 1. consiliorum, lib.1. tit.de Sacra Vnction conf.1. Chamerot. de Sacrament. tract. de Confirmat. Soar. tom. 4. disput. 36. Valer.Reginald. in praxi fori pœnit. lib.28.Fr.Ludouic. Mirand. in manuali Prælat. tom.1. quæst 44. artic 1. Bonacin. de Sacram. disp 3. Ægid.de Coninch. eod.tract. quæst.72.

Hanc non nisi, &c.] Notatur ad hoc quòd minister 12
ordinarius Sacramenti Confirmationis est solus Episcopus ordinatus, vnde simplex Sacerdos nec propria auctoritate, nec de commissione Episcopi potest confirmare, nisi ex delegatione Summi Pont. vt per Couarru. d. cap 10. num.6 & 14.Petr.de Ledesma d. tract. de Sacrament. Confirmat. Iodoc.Cocc. tom. 2. thesauri Catholici, lib 5.artic vlt. Prax.nou. Episcop. d.c.3. n 1. Chamer.d.tract.de Confirmat.cap.5 de ministro Confirmat. Vgolin.d cap.25.n. 2. & 3. Nau.conf.14 num 2. sub tit. de priuileg. in nouis, Iacob.de Graffis d.conf.1. à num.5 & in decisionibus aureis, part.2.lib.1. c.5. num 29. & 30. Balduin. iun. super opera controuers. Bellarmini, part 2.lib.2 cap.6. propè fin. vers. Catholici omnes, Ægid. Coninch.d quæst.72.num.97 & num.105. Ludouic.Miranda d.quæst.44.artic.1.conclus vnic in fine, Valer. Reginald. d. lib.28.num.17. Bonacina d.dist 3.quæst.vnic. puncta 2. Armend. in addit. ad recapilat. legum Nauarræ, lib.1.tit.18 l.7.de Episcopis, num.77. Illustrissimum Dominum meum Rodericum à Cunha post primam huius libri impressionem à me visum in comment. ad cap. Presbyter.11.n 2. dist.95. qui quidem validè ministrat, quamvis excommunicatus, hæreticus vel degradatus, quia per hæresim, vel excommunicationem, vel degradationem non admittit Episcopus characterem in quo fundatur potestas confirmandi. Henriq. d.c 6.§ 2. Valer.Reginald. d. lib.28.num.19. Soar.tom.3.disput.36. sect.3.

sect.3.vers.dicendum est, Marc. Alter. *de censuris, tom.1. lib.1.c.3. disp.8.* Bonacina *d puncto 2. num.7.* vbi *n.10.* ampliat etiamsi non sit confirmatus. Episcopus an in Ecclesia cooferre debeat huiusmodi Sacramentum, & an si confirmet subditos alterius Episcopi in sua diœcesi, aliquam incurrat irregularitatem, Alia, quæ ad hoc Sacramentum præstare tenentur, dixi *de officio & potestate Episcopi, p.2.alleg.30.n.13. cum multis seqq.*

13 *Summus Sacerdos, id est, Episcopus.*] Notatur ad hoc quod Episcopi aliquando dicuntur Summi Sacerdotes, vt per Iosepb. Ludou. *Perus.decis.74.n.11.* Azor. *instit moral.p.2.lib.4 c.27 q.1. vers. quæris*, quos refero ego ipse *de officio & potestate Episcopi, part.1. tit.1. c.2. num.5.*

§ Vngitur.

Vngitur cùm consecratur Altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur Altare. Item Episcopus potest vti Baculo pastorali, licèt Papa illo non vtatur. Colligunt Doctores *in princ text.citati.*

De materia huius §.egi latè *de offic. & potest Episc. p.1.alleg 27.*

14 *Tum propter historiam.*] De historia propter quam Romanus Pont. baculo non vtitur, egerunt Fr.Henric. Monroy. *in apolog. contra Archiepisc Toletanum, part.1. pag.34.* Cæs.Baroo. *in addit.ad Martyrologium Romanum die 30. Iulij*, Durand. *in ration. diuinorum officiorum, lib. 1. cap. 15. num. 5.* quem refero ego ipse *d. tract. de offic & potest Episc.part.1 tit.1.c 2.num.14.* Historia est, quoniam Beatus Petrus Apostolus Martialem discipulum suum, quem Dominus inter discipulos constituit, cùm dixit, *nisi efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis*. &c. misit cum quibusdam aliis ad prædicandum Germanis, qua in via ad vigiuti dietas defuncto Fronio collega eius rediit ad nuntiandum hoc Petro, cui Petrus: *Accipe hunc baculum, & tangens illum dic, Surge in nomine Domini & prædica*; ille verò in quadragesimo die à tempore mortis illius tetigit eum & surrexit, & prædicauit, & ita Petrus baculum à se remouit, & subditis dedit, nec recuperauit. Innocentius verò Papa II. scriptis in Ecclesiæ speculo quod Beatus Petrus misit baculum suum Euchario primo Treuenorum Episcopo, quem vna cum Valerio & Materno ad prædicandum Euangelium genti Teutonicæ destinauit, cui successit in Episcopatu Maternus, qui per baculum Petri de morte fuerat suscitatus, quem baculum vsque hodie eum magna veneratione Treueren. Ecclesia seruat, & ideo Papa in illa Ecclesia vtitur baculo, & non alibi. Hæc Durand. *d.loco.*

15 *Tum propter mysticam rationem.*] Mystica ratio est quia baculi curuatio in Episcopis limitatam & coarctatam potestatem significat, & ideo illo non vti ut Papa cùm potestatem habeat vniuersalem; vt ex Thom. refert & commendat Felin. *in rubr. de constit. n.2.in fin. vers. benefacit.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.1.consid.38.concl.6 ver. mystica vero*, Lancel. Conrad. *in templo omnium iudic.lib 2 c.1.§.1. vers.Cruce vtitur, num.1.& 2.* Anastas.Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. cap.5.num.108. & 110. & de indultis Cardin. §. Episcopus, num. 25. & seq.* quos allegat Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarch. sedium erectione, cap. 17. num.50.*

De Sacramentis non iterandis.

Tit. XVI.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Panormit. Anchar. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 164. vers.* Petr.de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Guillelm.Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canon.fol.27.* Mart.Mesnartius *in epitome Decret.fol.22. verso*, Dan. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific. à pag. 73.* Goffred. & Host, *in summa huius tit.* Alex. Cassan.& Anast.Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.sub hoc tit.* Petr.Alphons.de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canonici*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum eiusdem iuris*, nouissimè Ioan.Honor.*lib.1. summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus quando quis est in subdiaconum sine manuum impositione, & confirmatus non Chrismatis, sed olei vnctione, tunc non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.*

2 *Oleum oliuarum est essentiale Sacramenti Confirmationis, balsamum vero accidentarium.*

3 *Confirmationis Chrisma ex quibus conficiatur, ostenditur.*

4 *Omissum si aliquid sit de necessariis, seu spectantibus ad substantiam Ordinis, ordinatus suspenditur ab executione illius, quousque id suppleatur, quod fuit omissum.*

5 *Actum non dicitur cùm aliquid superest ad agendum.*

Cap. Pastoralis. I. *Innoc. III.*

ORdinatus quando quis est sine manuum impositione, vel est Confirmatus cum oleo, & non cum Chrismate, non sunt Sacramenta reiteranda, sed cautè est supplendum, quod in curia fuit omissum. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Anan. Anch. Panorm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.315.* Alagon. *in compendio iuris Canonici, pag. 100.* remissiuè Ximen. *in concord p.1.* refertur ab Ant.August. *collect.3. Decretal. lib.1.tit.12.cap.vnic.* 1

Qui sine impositione manuum fuerat ad Ordinem subdiaconatus, &c.] Videtur in hoc text. supponi subdiaconos per manus impositionem ordinari, cuius contrarium expressè probat text. *in c.subdiaconus 23.dist.* ibi, *Quia manus impositio non accipit*, & per illum tenet Sebast. Cæs. *in relect de Eccles.hierarch.p.2.disp 10.§ 1.n.7.* vbi multipliciter respondet ad hunc text. & in primis non esse veram communem literam, ibi, *Subdiaconus*, sed aliam quæ habet, *Diaconus*, & all gat Anton.Aug. *loco suprà citato*, qui testatur ita scriptum reperiri in duplici exemplari manuscripto, vel secundò cum Abb. *hîc n.2.* intelligi posse non de manus impositione consecratoria, sed benedictoria, quia multiplex est manus impositio, *c.quoniam 69.dist.*

Non Chrismate, sed oleo delinitus, &c.] Notatur ad hoc quod oleum oliuarum est essentiale Sacramenti Confirmationis, balsamum verò accidentarium, vt per 2

per Nan. *in man. c 22. n. 8. & conf. vnic. n. 4. &* 8. *sub tit. de sacra Vnction.* Sayr. *in floribus decisionum decis. vnic. sub eod. tit.* Valent. *tom. 4. disp. 5. q. 1. puncto 2. vers. quastio est autem,* Sà *verbo, confirmatio, n. 7.* Chamer. *de Sacram tr. 3. de Confirmat. c. 2 de materia Confirmationis, dub. 2.* Nam
3 Confirmationis Chrisma conficitur ex oleo oliuarum admixto balsamo cuiuscumque loci sit benedicto ab Episcopo consecrato, Concil. Trid. *sess. 7. can 2 de Confirmat.* Vitald. *in candelabro aureo Sacram. sub de tit. de Confirmat. c. 2. n. 1.* Couar. *var. lib. 1. c. 10. n. 1. ad finem, & num 4. & 5.* Sayt. *de Sacram. in genere, lib. 1. c. 3. quast. vnic. art. 3. vers. de Confirmatione,* Nugn. *part. 3. quast. 72. art. 3.* vbi Ægid. de Coninc. *n. 29. &* 30. Soar. *tom. 3. disp. 33. sect. 1. & 2.* Barthol. ab Angelo *dialog 3. §. 4.* Chamerota *d. cap... de materia Confirmat.* Azor. *institut. moral. part. 1. lib. 2. cap. 9. post princ. & part. 2. lib. 5. cap. 1. quast* 4. post Grass. Nau. Petr. de Ledesm. S. Ant. Victor. Angel. Tabien. & alios, Bonacina *de Sacramentis, disp. 3. q. vnic. puncto 3 n. 1.*

4 In gloss. *Permitti,* ibi, *quod antequam suppleant ista ministrare non debet* Notatur ad hoc quòd si in ipsa ordinatione aliquid de necessariis, seu spectantibus ad substantiam Ordinis sit omissum, ordinatus suspenditur ab executione illius Ordinis quousque id suppleatur, quod fuit omissum, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent lib. 32. tract. 2. n. 71.*

5 In ead. gloss. ibi, *Quia non dicitur actum cum aliquid superest ad agendum.* Vide Hyppol. *cons. 122. n. 15.* Thom. de Thomass. *reg. 199.* Flamin. *de resignat. 2 lib. 8. quast 8. n. 42. & 97.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 25. num. 7.* & Florent. *decis. 19. num. 5.* & Bonon. *decis. 28. num. 22.* Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat. num. 1133.* Mantic. *decis 186. num 3.* cum aliis citatis per me *in tract. Axiom. iuris vsufrequent. Axiom. 12. num. 1.*

De Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

Tit. XVII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Butr. Anchar. Panorm. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 164. verso,* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici,* Guillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Canonici,* Martin. Mesnartius *in epitome Decret. fol. 22. verso,* Daniel Venator, *in analysi methodica iuris Canonici, à pag 73.* Petr. Alphons. de Vasconcellos *in harmonia rubricarum iur. Canonici,* Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium,* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon.* Zypx. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De illegitimorum inhabilitate, seu irregularitate ad Ordines & beneficia, vide Ang. Syluest. Rosel. & alios Summistas, *verbo, Illegitimus,* Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib 4. sub hoc tit.* Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib. 2. cap. 1. & 2.* Maiol. *de irreg. lib. 1. cap. 4. cum seqq.* Villad. *eod tract. cap. 10 vers. dixi vlterius,* Paleoth. *de nothis & spuriis, cap. 57.* Lambert. *de iurepatron. p. 1. lib. 2 q 7. art.* 11. Petr. Greg. *Syntagm. p. 2. lib 10. cap. 3.* Ludou. Lop. *in instr. conscien. p. 2. c. 23. tom. 2.* Greg. Lop. *l. 13. tit. 6.* Duar. *p. 1. de benef. lib. 4. c. 5.* Corras. *eod. tract. part. 3. c. 2.* Petr. Greg. *eod. tract. c. 5.* Viuald. *in candelabro aureo, tit. de irregul. num. 107. cum seqq. & in appendice cap. 2. de illegitimis.* Menoch. *de arbitr. casu 201. à num. 35.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de dispens super defectu natalium,* Bernard. & Salzed. *in pract. c. 14. in nouiss. edit.* Tolet. *in sum. lib. 1. c. 58.* Fr. Emman. *in summ. tom. 2. cap. 16. & quast. Regul tom. 1. quast. 13.* Soar. *tom. 5. de censuris, disput. 50.* Sayr. *eod. tract. lib. 6. c. 10.* Auila *eod. tract. p. 7. disp. 3. dub. 6. cum seqq.* Nicol. Garc. *de benef p. 7. c. 3.* Galganet. *de iure publico, lib. 3. tit. 2. num. 26. cum seqq.* Ludouic. Miranda *in manuali Pralatorum, tom. 2. quast. 25. art. 10. & tom. 2. q. 2.* Nau. *tom. 1. consil. lib. 1.* vbi tradit decem consilia, *sub hoc tit.* & Sayr. *in floribus decis. sub eod tit.* nouem adducit decisiones.

SVMMARIVM.

1 *Illegitimi non ordinantur nisi Religiosi fiant, sed ad Pralaturas non habilitantur.*
2 *Illegitimus per ingressum in Religionem, ac professionem in ea emissam aptus fit ad omnes Ordines etiam sacros sine vlla noua dispensatione.*
3 *Illegitimus per solemnem professionem in Religione non redditur habilis ad Pralaturas in ea.*
4 *Papa solus, seclusis Religionum priuilegiis, dispensare potest cum illegitimis religiosis, vt ad dignitates, & Pralaturas promoueantur.*
5 *Capitulum generale, vel Prouinciale potest dispensare ex priuilegio cum religiosis illegitimis ad Pralaturas, & dignitates.*
6 *Regularis legitimè dispensatus à Capitulo generali ad Pralaturas, si deinde è Religione egredi contingat, & aliam intret in ea non poterit absque noua dispensatione Pralaturas obtinere.*
7 *Monialis illegitima non potest esse Abbatissa, seu Priorissa.*
8 *Vicarius Episcopi non potest creari Monachus illegitimus, etiam de consensu sui Superioris.*
9 *Irregularitas sublata per Religionis ingressum an reuiuiscat professione annullata per Superiorem.*

Cap. Vt filij. I. *Conc. Pictau:*

Filij Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati promoueri non debent ad sacros Ordines, nisi fiant Monachi, vel viuant regulariter in Congregatione Canonica, sed nullatenus possunt habere Prælationem. Item neque serui nisi à dominis detur libertas Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anchar. Hostiens. Butr. Panormit. Imola, Anania, Viuian. *in rationali libri quinti iuris Pontif. pag. 317.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 111.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 9. c. 1.* 1

Nisi aut Monachi fiant, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
illegitimus per ingressum in Religionem, & in ea professionem emissam eo ipso aptus fit ad omnes Ordines etiam sacros suscipiendos sine vlla noua Superiorum indulgentia, vt per citatos à Cened. *ad Decretal. collect. 62. num. 2.* quibus adde Salzed. ad Bernard. *in practica, cap 14. lit. B vers si tamen illegitimus,* Fr. Emman. *quast. Regular tom. 1. quast. 12. artic. 4.* Azor. *instit moral. p. 2. lib 6. cap. 2. quast. 1.* Aloys. Ricc. *in decis. Curia Archiepiscopalis Neapol. part. 1. decis 82.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. num. 18.* Ludouic. Miranda *in man. Pralator. tom. 1. quast. 25. art. 10. concl. 2.*

concl. 2. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 3. num. 46. latè Campan. in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. cap. 13. num. 115. cum seqq. Barthol. à Vecchis in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis disp. 13 dub. 6. num. 1. Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha in comment. ad cap. 1. dist. 56. Peregr. in comment. ad constit. Cleric. Regul. p. 2. cap. 1. lit. C. §. 21. vers. tertium, me citato in hoc loco Hieron. Roder. in compend. quæst. Regul. resol. 52. num. 40. optimè Sanch. in præcepta Decal. tom. 2. lib. 5. cap. 5. num. 9 cum seqq. Nec obstat Motus proprius Sixti V. contra illegitimè natos, vbi cùm illegitimos reddiderit inhabiles ad Religionis ingressum, reddidit consequenter hoc ins irritum quoad hunc effectum, quia iam Gregor. XIV. illum abrogauit sua constitutione, cuius initium est, Circumspectia Romani Pont. de anno 1591. vbi dispensationes quascunque, aut legitimationes ex defectu natalium auctoritate Apost. ad terminos iuris reducit, omnésque dispensationes, & habilitates vigore priuilegiorum, &c. in pristinum statum restituit, ita vt sicut antea valeant, de qua meminerunt Cened. d. collect. 62. num. 3. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 3. q. 8. Fr. Emman. d. quæst. 13. art. 3. Soar. tom. 5. disp. 50. sect. 5. num. 12. Portel. in dubiis Regul. verbo Nouitius, num. 11. Hieron. Roderic. vbi suprà resol. 76. num. 10. Sanch. d. cap. 5. num. 9. in fine, vbi num. 10. contra Angles, & Sayr. existimat irregularitatem per professionem in Religione prorsus quoad Ordines suscipiendos, & susceptorum vsus aboleri, & numero 12. resoluit cum multis, quos citat, per solam professionem cessare eam irregularitatem, & ideò Soar. d. sect. 5. num. 12. cautè dicit non deleri eam irregularitatem, donec illegitimus professionem, aut vota emittat, per quæ verus Religiosus efficiatur. Vnde iam colliges irregularitatem prouenientem ex defectu natalium non tolli per solam habitus Religiosi susceptionem, sed necessariò requiri vt emittatur professio, ita Felin. in cap. cùm deputati, num. 2. de iudic. Franch. in cap. 1. num. 11. hoc. tit. lib. 6. S. Antonin. p. 3. tit. 1. cap. 27. §. 3. Sot. in 4. dist. 25. quæst. 1. artic. 3. col. 1. & ibi Riccard. artic. 4. quæst. 3. Rebuff. in praxi benefic. tit. de dispens. super defectu natal. num. 96. Philiarc. tom. 1. p. 1. lib. 4. cap. 8. Valent. tom. 4. disput. 7. q. 19. puncto 3. §. 2. agens de secunda specie irregularitatis in 1. defectu, Iacob. de Graff. in aureis decis. part. 1. lib. 4. cap. 27. num. 54. Nau. comm. 2. de Regularib. num. 60. & in manuali cap. 27. num. 201. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 5. q. 12. Sayr. de censur. lib. 6. cap. 11. num. 3. nouissimè Barthol. à Vecchis d. dub. 6. n. 2. Sanctarel. var. resol. quæst. 39. num. 2. Quamvis Fr. Emman. quæst. Regular. tom. 1. quæst. 13. art. 4. asserat huiusmodi irregularitatem non solùm tolli per professionem, sed etiam per receptionem habitus Religiosi, immo per educationem, quæ fit in Religione, quem neruosè defendere nititur Hieron. Roder. in compend. quæst. Regular. resol. 76. num. 7. Vnde bene resoluit Sanch. d. cap. 5. num. 13. per simplicia vota emissa in Societate IESV deleri irregularitatem ex natalium defectu consurgentem, taliter quòd retrocedens, seu demissus à Religione, à votísque absolutus non reincidit in ipsam, & ideo si iam promotus sit, poterit Ordinibus susceptis vti, nondum verò promotus promoueri non prohibetur: idemque docet de professo in alia Religione, & ab ea expulso in perpetuum, & pro sua sententia citat Soar. tom. 5. de censur. disp. 50. sect. 5.

Deinde colliges professionem emissam in Religione non solùm tollere irregularitatem quoad Ordines suscipiendos, sed etiam quoad vsum Ordinum susceptorum; quare si illegitimus, absque dispensatione ante ingressum Religionis suscipiat Ordines sacros, & postea ingrediatur Religionem, non solùm potest promoueri ad alios Ordines, sed etiam absque alia dispensatione poterit ministrare in Ordine, quem suscepit ante ingressum, ita Sanctar. d. q. 39. n. 8. Nec obstat, quòd dispensatio est strictè interpretanda, vt resoluunt iura, & Doct. per me citati de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 33. n. 7. & alleg. 45. n. 1. quia debent intelligi quando vni, vel alteri dispensatio conceditur, non verò quando in fauorem Religionis emanauit, quia tunc amplè esse interpretandam docent Henriq. in summ. lib. 7. c. 22. §. 3. & c. 24. n. 4 in fine, Oldrad. cons. 300. n. 4. vers. considerandum est, Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 1. n. 23.

Prælationem verò nullatenus habeant, &c.] Notatur ad hoc quòd illegitimi licèt per solemnem professionem in Religione factam apti fiant ad suscipiendos omnes etiam sacros Ordines, vt suprà deduxi, non redduntur tamen habiles ad prælaturas in ea, ita Butr. hic in fine, Abb. etiam in fine, Zabarel. quæst. 7. Sot. in 4. distinct. 25. quæst. 1 art. 3. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 15. num. 36. Paleoth. de nothis, & spuriis, cap. 57. num. 4. Maiol. de irregul. lib. 1. cap. 10. num. 3. Iacob. de Graff. in aureis decis. part. 1 lib. 3. cap. 5. num. 8. Salzed. d. vers. si tamen illegitimus, in fine, Azor. d. part. 1. lib. 6. cap. 3. quæst. 2. Nau. cons. 3. num. 2. in antiq. & cons. 6. in nouis, sub hoc tit. Sayr. de censur. lib. 6. cap. 11. num. 3. Bellet. d. § 3. n. 49. Ludou. Miranda d. art. 10. concl. 2. & tom. 2. quæst. 1 art. 1. Campan. d. cap. 13. num. 117. Sanch. d. cap. 5 num. 16. Hieron. Roder. d. resol. 52. num. 4 Soar. de censur. tom. 5. disp. 50. sect. 5. num. 15. Mandos. de signatura gratia tit. de dispens. super defectu natal. §. pen. Sanctarel. variar. resolut. quæst. 40. num. 1. vbi num. 2. cum Nau. cons. 6. n. 2. sub hoc tit. resoluit professum illegitimum fieri capacem beneficiorum manualium, quæ ad nutum Prælati reuocari possunt, dummodo talia beneficia non fuerint Curata, nec Prælatura monasterij, & me citato in hoc loco, Lauor. var. lucubrat. tom. 1. tit. 1. c. 16. num. 26. Tamburin. de iure Abbatum tom. 1. disput. 5. quæst. 14. num. 1. Sigism. à Bononia de elect. dub. 72. num. 1.

Vnde attento iure communi, seclusis Religionum 4
priuilegiis, solus Papa dispensare potest, & dispensat cum illegitimis etiam Religiosis, vt ad dignitates, & Prælaturas promoueantur; Salzed. d. vers. si tamen illegitimus, in fine, Couar. de sponsal. part. 2. cap. 8. num. 4. Soar. d. sect. 5. num. 15. Sanch. d. cap. 5. num. 17. Tambur. de iure Abbatum tom. 1. disput. 5. quæst. 14. num. 7, vbi num. 5. post Sanch. d. cap. 5. num. 16. & Maiol. de irregul. lib. 1. cap. 10 num. 3. subdit illegitimos ante dispensationem in Religione esse capaces illorum officiorum, quæ Prælaturæ non sunt, vt Sacrista, Cellerarius, siue OEconomus, scriba, & similia, quibus dignitas annexa non est, sed sunt manualia officia, & idem Tamburin. vbi supra num. 6. cum Sanch. citato loco, & Laurent. de Peirinis tom. 2. priuileg. sui Ordinis Minor. in annot. ad constit. 2. Iulij II. §. 29. num. 91. tenet manualia non esse officia, quæ fiunt in Capitulis per Canonicam electionem, & superioris confirmationem, cùm nequeant ad superioris nutum amoueri, reliqua verò, quæ hoc modo & forma non fiunt, manualia esse. Prælati Regulares habebant priuilegia 5
à Sixto IV. vt possent dispensare cum sibi subditis illegitimis ad Prælaturas, & dignitates, quæ sublata fuerunt per Sixtum V. in duabus suis constitutionibus contra illegitimos, vbi declarauit omnes huiusmodi dispensationes esse irritas: sed postea Gregor. XIV. in alia sua constitutione modificatoria indulsit, atque concessit, vt fieri posset cum ipsis dispensatio, sed non nisi in Capitulo generali, vel Prouinciali, refert

Ludou. Miranda *d. tom.2.q.2.art.2. & 3.* Tamburin. *d.*
6 *q.14.n.8.* Si verò Regularis legitimè dispensatus à Capitulo generali ad Prælaturas, & deinde à Religione egredi contingat, & aliam intret, nequaquam licebit ei in secunda, quam ingressus est, Religione obtinere Prælaturas, si noua non præcedat dispensatio, ita ex Fr. Emman. *d. q.13. art.10. in fine*, resoluit Campanil. *d. c.13. n.19. in fin* me citato Hieron. Roder. *d. resol.52. num.45.*

7 Primò ex dictis dubitari potest an vitium ex natalium defectu consurgens purgetur in Monialibus per professionem, ita vt illegitima possit esse Abbatissa, seu Priorissa? in quo dubio Fr. Emman. *in summa, tom.2. c.29 n.12.* resoluit Abbatissas perpetuas, quibus benedictio impertiri solet, non posse esse illegitimas, secus de temporalibus, qui postea *d. q.13. artic 21.* sententiam mutans tenuit nullam illegitimam indigere dispensatione, vt sit Abbatissa temporalis, ac perpetua, & benedicta. Verùm contraria sententia receptior est, quæ tenuit illegitimam non posse absque dispensatione esse Abbatissam, vel Priorissam, quámque tuentur Mandos. *d. tit. de dispensat. super defectu natalium, in fine*, Vinald. *in candel. aureo, p.3. cap.5. n.10.* Soar. *d. sect.5. num.15.* Sanctarel. *d. q.40 num.7.* Flamin. *de resignat. lib.3. quæst.12. num.11.* Nauar. *comment. 2. de regul. num.60. & in man. cap.27. num.201.* Maiol. *de irregul. lib.1. cap.10. in fin. & c.16. num.10.* Sayr. *de censur lib.6. cap.11. num.3. in fin.* Bellet. *d. §.3. n.50* Sanch. *d. c.5. n.16.* vbi *num.20.* asserit solùm Papam, seclusis Religionum priuilegiis, dispensare in hoc, sicut cum viris Religiosis.

8 Secundò dubitari potest an illegitimus factus Monachus, & professione legitimatus possit de consensu sui Superioris Vicarius Episcopi creari? in quo negatiuè est respondendum, licèt enim per solemnem professionem quis aptus fiat ad suscipiendos sacros Ordines, non tamen habilitatur ad dignitatem, & officium Vicariatus propter eius præeminentiam, & iurisdictionem, ita Campan. *d. c.13. n.118.* quem refero ego ipse *de offic & potestate Episc. p.3. alleg.54. num.14.* & adde Maiolum *d. cap.10. num.3* Sayr. *d. lib 6. cap.1, num.3.* nouissimè me citato *in hoc loco*, Hieron. Roderic. *d. resolut.52. n.48.* Fr. Emman. *d. q.13. num.14.* Sanch. *d. cap.5. num.16. post princ.* quorum duo vltimo loco citati subdunt nec posse virtute priuilegiorum Religionis dispensari quoad hoc cum illis, ex eo quia virtute illorum solùm possunt legitimari quoad Prælationes in Religione.

9 Tertiò non abs re dubitari potest an irregularitas sublata per Religionis ingressum, & professionem sequutam, reuiuiscat professione annullata per Superiorem? de quo ex professo agit Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.311.* per totam, vbi eam nouam, & à nemine hucvsque tractatam dicit, & affirmatiuam sectatur sententiam.

Quartò pariter non abs re dubitari poterit an Religiosus affectus per simplicia biennio nouitiatus anno transacto vota in Societate Iesu emissa, si ab ea retrocedat, à votisque absoluatur, reincidat in pristinam irregularitatem ex defectu natalium consurgentem, quæ iam erat purgata per illa vota, iuxta ea, quæ resoluunt Vasq. *1.2. disp.165. cap.9.* Soar. *tom.5. disp.50. sect 5. n.12.* Sanctar. *var. q.39. n.6.* & Sanch. *in præcepta Decalog. tom.1. lib.5. cap.5. num.13.* In hac quæstione Soar. *d. sect.5. num.14. in fine*, Sanch. *d. cap.5. num.14.* & Sanctar. *d. q.39. à n.4* tenent talem retrocedentem, à votisque absolutum, si iam promotus sit, posse Ordinibus susceptis vti, & si non sit promotus, promoueri posse, ex ea ratione, quia text. *in præsenti*, & similes decernunt huiusmodi irregularitatem deleri per Religionis ingressum, nec decidunt reincidi deserta Religione. Nec obstat quòd cessante causa finali, ob quam concessa est dispensatio, cesset etiam dispensatio, si ea nondum fuerat suum effectum sortita, vt probant iura & DD. citati à Sanctar. *d. q.39. n.5.* & per me *de offic. Episc. p.2. alleg.33. n.6.* Quia resp. eam dispensationem concessam esse ipsi Religioso in fauorem status, quem assumpsit, & in præmium actus Deo gratissimi, quo ille sæculo renuntiauit, quæ non cessant, quamvis ille religiosus postea vel retrocedat à Religione, vel ab ea dimittatur, quia iam actus suum effectum sortitus est.

SVMMARIVM.

1 *Filius illegitimus Sacerdotis qui hoc tacito per rescriptum Apost. paternam Ecclesiam impetrauit remouetur ab illa.*

2 *Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apost. paternam Ecclesiam impetrauit, non obstante quacunque possessione ab ea est amouendus.*

Cap. Ad præsentiam. II. *Alex. III.*

Filius illegitimus Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apost. impetrauit capellaniam in Eccle- 1
sia in qua pater ministrauit, non obstante quacunque possessione ab ea est amouendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Host. Innoc. Panorm. Anania, Butr. Vin. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.318.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag.111.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Ang. *collect. 1 Decret. lib 1. tit.9. cap.2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III *p.19. c.3.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Dan. 2
Venator. *in analysi methodica iur. Pontific. lib.1. tit.17. axiom.1.* Steph. Grat. *discept. forens. c.397. n.31. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Filius Sacerdotis non potest Ecclesia paterna præesse.*

2 *Pater non prohibetur etiam immediatè succedere in beneficio filij, siue sit legitimus, siue illegitimus.*

3 *Illegitimi in Ecclesiis parentum quoquomodo Sacramenta ministrare non possunt.*

4 *Pater, & filius possunt Missam celebrare in eadem Ecclesia, dummodo ambo non obtineant beneficium in ea.*

5 *Capellanus amouibilis potest esse filius in Ecclesia, in qua eius pater etiam tanquam Capellanus amouibilis, seu Vicarius temporalis seruiuit.*

6 *Papa solus dispensat, vt illegitimus habere possit ea beneficia, quæ in eadem existunt Ecclesia in qua genitor habuit, vel de præsenti habet.*

7 *Illegitimus filius alicuius Religiosi dispensari potest, vt ad dignitates, & Prælaturas promoueatur in ea Religione, in qua eius pater prælationem obtinuit.*

Cap. Præsentium. III.

Filius Sacerdotis non potest ministrare in Ecclesiis 1
in quibus pater ministrat, vel ministrauit. Colligũt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Ionoc. Host. Butr. Anan. Panorm. Vin. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.318.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.112.* remissiuè Ximen. *in concord. part.2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit.9. c.3.*
&

& est post Concil. Lateranen. sub Alexand. III. *p.19. cap. 4.*

2 *In Ecclesiis paternis.*] Aduerte è conoerso patrem non prohiberi succedere etiam immediatè in beneficio filij, siue sit legitimus, siue illegitimus, quia hic titulus de filiis Presbyterorum, & decretam Concilij Trident. *sess. 25. de reformat. c. 15.* tantùm loquuntur de filiis, & vt pœnalia, & exorbitantia non sunt ad patres amplianda, ita Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, num. 29.* plures per Nicol. Garc. *de benef part. 7. cap. 3. num. 28.* Bellet. *disquisit. cleric part. 1. tit. de discipl. clericali, §. 3. num. 31.* quæ quidem opinio licèt communis sit & sequenda in iodicando & consul ndo, tamen io puncto iuris verior est contraria asserens patrem noo posse obtinere beneficium, quod antea possidebat filius, quam defendit Hostiens. *in cap. ex transmissa, §. ideoque, hoc tit.* & illi adhærere videtur Archid. *in cap. Apost. 8. quæst. 1.* & in puncto iuris veriorem esse profitentur Gig. *de pens. quæst. 86. num 10.* & Mand. *de signat. grat. tit de dispens. ad benef. in Eccles. in qua pater, versic. final.* Pro qua sententia in primis facit, quia pater & filius suot correlatiua, & in correlatiuis idem ius statuitur, vt *in l final.* & ibi Bart. *ff. quod metus causa, & in l. 1. C. de cupressis, lib. 11.* Rursus facit, nam in beneficialibos est prohibita soccessio, vt *dict. cap. Apost.* sed sicut filius patri succedit, sic & pater succedit filio, vt *in l. nam etsi parentibus, ff de inofficioso testam.*

3 *Ministrare.*] Notatur ad boc quòd filij illegitimi in Ecclesiis parentum qooquomodo ministrare non possont, & disponit etiam Concil. Trident. *d. cap. 15.* ex quo Epistolam canere, aot Sacristæ officio fungi, aut vti simplicem Cantorem musicæ in eadem Ecclesia canere non posse decisum referunt Nau. *cons. 1. quæst. 17. sub tit. de constit.* Sayr. *sub eod. tit. decis.* Aloys. Ricc. *in collect decis. part. 4. collect. 1367. vers. en amplia,* Nicol. Garc. *d. c. 3. n. 68.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib 2. tit. 19. l. 1. de filiis Presbyterorum, num. 29.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol. 369. num. 1.* vbi refert decisiones S. Congr. Stepban. Gratian. *discept. forens. cap. 397. n 26. cum seqq.* vbi *n. 28.* resoloit quòd nec etiam Antiphonam in eadem Ecclesia canere potest ratione oneris beneficij alteri Ecclesiæ annexi.

4 Non probibetur tamen quin pater & filius possint Missam celebrare in eadem Ecclesia, dummodo ambo non obtineant beneficium in ea, sed id fiat ab altero deuotionis gratia, ab altero causa legati, quòd relictum sit Missam celebrantibus, ita referunt decisum Armendar. *dicto loco n. 31.* Garcia *d. c. 3. num. 69.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr 11. c. 13. num. 67. vers. & quia.* Nec etiam impeditur quin possint insimul processionaliter incedere, vnus tanquam beneficiatus, alter tanquam Capellanos diuersarum Ecclesiarum, Nicol. Garc. *dict. cap. 3. num. 68. in 3. declar.* Armend. *dict. loco num. 30* vbi etiam aduertunt filium non posse aliquo modo ministrare si processionaliter accederet ad Ecclesiam, in qua pater obtinet beneficium.

5 Vtrùm verò filius clerici prohibeatur obtinere beneficium, vel seruire tanquam capellanus amouibilis io Ecclesia in qua eius pater etiam tanquam capellanus amouibilis, seu Vicarius temporalis seruiuit? quæstio est, in qua sacra Concilij Trident. Congregat. non prohiberi censuit, provt testatur Armendar. *dict. loco num. 32.* Nicol. Garc. *d. 3. num. 72* Stephan. Gratian. *d. cap. 397. à num. 24.* quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 65. num. 5.*

6 In gloss. *Patiaris*, ibi, *Nisi habeant illas per dispensationem Apostolicæ Sedis.*] Notatur ad hoc quòd solus Papa potest dispensare vt illegitimus babere possit ea beneficia, qoæ in eadem existunt Ecclesia; in qua genitor habuit, aut in præsenti retinet beneficium, Mandos. *in tract. signatura gratia, sub tit. de dispensat. ad beneficia in Ecclesia in qua pater,* Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr 11. cap 13. num. 87.* Nec quæcumque dispensatio sufficit nisi in specie dispensetur ad obtinenda beneficia in qoa pater, cum derogatione Bullæ Clement. VIII. & Concil. Trident. Rebuff. *in praxi, tit. de dispensat. super defectu natalium, num. 24. & 55.* Stephan. Gratian. *d. cap. 397. num. 35.* Aloys. Ricciul. *d. resolut. 369.* Ego ipse *d. allegat. 65. num. 31.*

Vtrùm dispeosari possit cum filio illegitimo alicuius religiosi vt ad dignitates, & Prælaturas promoueatur in ea religione, in qua ipsios pater prælationem obtinuit siue illam obtinet? quæstio est difficilis, quam affirmatiuè resoluit Fr. Emman. *quæst. Regul. tom 1. q. 13 art. 7.* Sed contra eum meritò insorgit Lud. Miranda *d q. 2. art. 10.* resoluens negatiuè oon solùm pro eodem Conuentu, sed etiam pro tota Religione, non obstante quacumque dispensatione, quæ non sit expressa Summi Pontificis. 7

SVMMARIVM.

1 *Pater Sacerdos si babuerit personatum in aliqua Ecclesia, in illa filius non potest habere personatum, vel ministrare, sed amouendus est.*

2 *Beneficium in Ecclesia dicitur habere effectum vt filius in ea aliud obtinere non possit, quamvis per procuratorem apprehenderet possessionem, in Ecclesia quo nunquam ministrauerit.*

Cap. Conquerente. IV.

Pater Sacerdos si babuerit personatum in aliqua Ecclesia, in illa filius non potest habere personatum, vel ministrare, sed amouendus est. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Io. Andr. Bellam. Innoc. Ancbar. Host. Butr. Panorm. Anan. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 318.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 112.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 9. cap. 4.* 1

Habuisse in prædicta Ecclesia personatum] Aduerte quòd ille dicitur personatum, siue beneficium obtinere ad boc vt filius in eadem Ecclesia aliom personatum, siue beneficiom obtioere oon possit, quamvis per procuratorem apprehendat possessionem beneficij, & nunquam in Ecclesia ministrauerit, ita decisum referunt Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarra, lib. 2. tit. 19. l. 1. de filiis Presbyter. num. 20. & 44.* Nicol. Garc. *de benef. p 7. c. 3. num. 56.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici rubr. 11. cap. 13. num. 67.* quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 64. numero 7.* etiam decisom referentes non dici ad hunc effectum personatum, aut canonicatum habuisse, qui de eo prooisus cessit vel illum reliquit literis non expeditis, & possessione nondum capta. 2

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum remouere non potest.*

2 *Capellania ad titulum quando quis possit ordinari, ostenditur.*

3 *Beneficium, ad cuius titulum Episcopus quem promouit, si postmodum euincatur, compelli potest denuò prouidere de beneficio.*

Cap. Veniens. V.

1 EPiscopus, qui concessit capellam, vel Ecclesiam filio Sacerdotis, in qua pater ministrauit, ad cuius titulum eum ordinauit, si hoc scienter fecerit, non potest illum amouere, imò si amouit, debet illi restituere capellam, vt pacificè possideat, si ignoranter, illum non amoueat, donec de alia sufficienti prouideat. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Io. And. Anch. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 319 Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 112. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib* 1. *tit* 9 *c.*6. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p* 19. *c.* 5.

2 *Ad Capellam Sancti L* &c.] Aduerte ad titulum capellaniæ posse quem sacris Ordinibus insigniri, quando ab initio in fundatione interuenit auctoritas Episcopi, & datur in titulum perpetuum, in Salzed. *in pract c.*18 *num.*9. & alij per me citati *de offic. & potest. Episc. p.*2 *alleg.*19 *n* 25.

3 *Donec in alia Ecclesia*, &c.] Notatur quòd compelli potest Præsul denuò prouidere de beneficio, si primum à se collatum, & ad cuius titulum clericum ordinauerat, ei postmodum sit euictum, maximè si prima vice fraudulenter illud contulerat, quod dare nequibat, iuxta resoluta per me *d. tract. de offic. & potest. Episcopi, p.*2. *alleg* 20. *n.*14.

SVMMARIVM.

1 *Filius Sacerdotis ex quo est ordinatus, non debet carere beneficio.*

2 *Illegitimus dispensatus ad Ordines omnes etiam Presbyteratum, non censetur dispensatus ad beneficium Curatum.*

3 *Dispensatus ad benecium simplex non prohibetur obtinere beneficium Curatum ei accessoriè annexum.*

4 *Illegitimus eatenus est incapax pensionis, quatenus est incapax Ordinis.*

5 *Parochus debet retinere Clericum vt eum adiuuet.*

Cap. Proposuit. VI.

1 EPiscopus qui non vult admittere ad curam Subdiaconum filium Sacerdotis præsentatum à patrono, prouidere debet de honesto Presbytero, qui cum assensu prædicti Subdiaconi ministret in Ecclesia, cui inseruiat Subdiaconus, & accipiat dimidiam partem omnium fructuum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Vioian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 319. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 112. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 9. *c.*7. & est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *p.*19. *c* 6.

2 *Tu curam animarum*, &c.] Nota illegitimum dispensatum ad Ordines omnes etiam Presbyteratum non censeri dispensatum ad beneficium Curatum, Nau. *sub hoc tit. cons.*6. *n.*7. Szyr. *de censuris, lib.*6. *c.* 11. *n.*27. *& c.*8. Nicol. Garc. *de benefic. p.*1. *c.*6. *à n.*67. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11. *c.*13 *n.*161 Maiol. *de irregul. lib* 1. *c.*9. *n.*1. Couar. *de sponsalib. p.*2. *c.*8. §. 8. *n.* 5. Sanctar. *var resol. q.*38. *n* 14. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.*2. *alleg.*45 *num* 9. vbi *n* 24 resoluo dispensatum ad bene- 3 ficium simplex non prohiberi obtinere Parochialem, & beneficium Curatum ipsi beneficio simplici accessoriè annexum, & cito Gonzal. *ad leg* 8 *Cancel gloss.* 5. §. 6. *n.*18. Steph. Gratian. *discept. forens. c.*273. *num* 47. Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *cap.* 13. *num.* 83.

Illud aduertere oportet quòd sicut illegitimus non 4 dispensatus est incapax beneficij, ita etiam est incapax pensionis clericalis, Nau. *cons.*63. *n.*5. *de simon.* Gigas *de pension. q* 16. *num.* 1. Sed eatenus est incapax pensionis, quatenus est incapax Ordinis qui illegitimis conferri non potest sine dispensatione, & propterea si fuerit præuia dispensatione ordinatus, eo etiam censetur & efficitur capax pensionis absque alia particulari dispensatione, prout reiecta opinione Gig. & Rebuff. perpetuò Rota tenuit hanc sententiam, prout attestantur Sarnen. *in reg. de annali q.*21. *in fine*, Gambar. *de auctoritate Legati, lib* 6. *n* 28. & sunt decis. coram Oriolen. relatæ *in* 1. *p. diuers.* 425. & coram Card. Seraphin. *decis.* 1164 *num* 2. & coram Card. Blanchetto *in Aquilien. fructuum* 14. *Ianuarij* 1599. coram Lita, relata per Nicol. Garc. *de benef. in addit ad p.* 1. *c.*5 *n.* 117. *& in Veneta pensionis* 10. *Decembris* 1572. coram Robusterio, *in Caesaraugustana pensionis* 19 *Februarij* 1595. coram Gyptio, *in Melitensi pensionis* 14. *Maij* 1614. coram bon. memoriæ Buratto impressa per Marches. *de commiss tom* 2. *pag.* 537. vbi quòd perpetuò Rota seruat hanc opinionem, & inter eius impressas *decis.* 53. *n.* 2. & coram R.D. meo Coccino Decano *decis.* 31. *n* 8. in eius impressis, quæ referuntur *in Rhegien. translationis pensionis* 14. *Maij* 1617. coram R. P.D. Merlino, *& in Firmana pensionis* 13. *Decembris* 1627. coram R.P.D. Duran.

Non enim solus Presbyter, &c.] Notatur ad hoc quòd 5 Parochus debet retinere clericum, qui eum adiuuet, vt per Cassad. *decis.*19 *de prabend.* Gemin. *cons.* 148. Rebuff. *de congrua, n.*65 Rot. *decis.* 56. *n.*10, *p* 2. *diuers.* Caualer. *decis* 498 *ex n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Filius potest habere beneficium patris mediatè.*

2 *Filij Presbyterorum de iure communi mediatè succedere possunt in beneficiis parentum, secus de iure Concil. Tridem.*

Cap. Ex transmissa. VII.

FIlius potest habere beneficium patris mediatè. 1 Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 319. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 112. remissiuè Ximen. *in concord p* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 9. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.*19 *c* 8.

Probat hic text. fillos Presbyterorum immediatè 2 succedere non posse in beneficiis parentum, nisi ex dispensatione Apostol. mediatè verò posse, hoc est, si post obitum patris alter in eius beneficiom successerit, vt per Quintanad. *Eccles. lib.* 2 *à n.* 92 Fr. Emman. *quæst. Regular. tom* 1. *q.*13. *art.*7. Ludouic. Miranda *in manuali Prælat tom* 1. *q.*2. *art.*10. *in princ.* Nicol. Garc. *de benef. p.*7. *c.*3. *num.* 3. aduertentes per Concil. Trident. *sess.* 25.

*seſſ.25.de reformat.cap.*15.in illis verbis, ibi, *longiſſimè arceatur*, non poſſe filium Presbyteri nec mediatè nec immediatè ſuccedere in beneficio patris: hinc Azor. *inſtit.moral. part.*2 *lib 6. cap.4. quæſt.*15. aduertit huius noſtri text. deciſionem Clementem VII. abrogaſſe conſtitut. ſua incip. *ad Canonum conditorem*, vbi præcipit ne filius obtineat beneficium patris, ſiue in eo ſuccedat proximè poſt obitum patris, ſiue poſtquam alter intermedius interceſſit.

SVMMARIVM.

1 *Filius præeſſe poteſt Eccleſiæ in qua pater ſine titulo miniſtrauit.*
2 *Vicarius temporalis titulum habere non cenſetur.*
3 *Illegitimus non prohibetur obtinere beneficium, quod eius pater miniſtrauit de facto, aut in Eccleſia, in qua pater ſeruiuit tanquam Vicarius, ſeu capellanus amouibilis.*
4 *Proprietatis defectus notorius repellit à petitione poſſeſſionis beneficij.*
5 *Reſtituendus in ſpiritualibus non eſt fur, & prædo.*

Cap. Conſtitutus. VIII.

1 Filius præeſſe poteſt Eccleſiæ in qua pater miniſtrauit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Hoſt. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Butr. Anan. Henric. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag* 320. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 112. remiſſiuè Caſal. *in annot* Ximen. *in concord p* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*1. *Decret. lib.*1.*tit.*9 *c.*10.& eſt poſt Conc. Lateran. ſub Alex. III. *p.*19.*c.*9.

2 *Seu perpetuus Vicarius non fuerit.*] Notatur ad hoc quòd Vicarius temporalis titulum habere non cenſetur; vt per Abb. *hic n.* 5. quem refero ego ipſe *de offic. & poteſtate Episc p.*2.*alleg.*19. *num.*25. Rebuff. *in praxi benef tit. de diſpenſat. ratione ætatis, verbo, vel earum perpetua Vicaria*, Nicol. Garc. *de benefic. part.* 1. *cap.* 2. *num.*93.

3 *Licèt in eadem nomine eiuſdem G. quandoque miniſtrauerit.*] Notatur ad hoc quòd filius illegitimus non prohibetur obtinere beneficium, quod eius pater miniſtrauit ſolùm de facto, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. de diſpenſat. natalium*, *n.* 21. Salzed. ad Bernard. *in practic.cap.*50.*lit.A.* Nec etiam prohibetur miniſtrare, & habere beneficium in Eccleſia, in qua pater miniſtrauit, & inſeruiuit tanquam Capellanus, & Vicarius temporalis, prout deciſum referunt Nicol. Garc. *de benef.l.*7. *cap* 3.*n.*72. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.c.*397. *n.*14. *cum ſeqq.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarræ*, *lib.*2.*tit.*19.*l.*1.*de filiis presbyt.n.*32. Nec etiam prohibetur ſuccedere in capellania, quæ fundari ſolet maximè in Hiſpania abſque aliqua Epiſcopi vel alterius Superioris auctoritate, vt in illis ſuccedant clerici de parentela, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 5. *n.*33.*& ſeq.*

4 *Reſtituere non omittas.*] Notatur ad hoc quòd defectus notorius proprietatis repellit à petitione poſſeſſionis beneficij, vt per Nau. *in c.accepta, verſ.confirmatio decuplex*, *num.*9. Flamin. *de reſignat. lib.*1 *q.*13. *num.*13.

5 In ſpiritualibus enim prædo & fur non eſt reſtituendus, idem Flamin. *d. tract. de reſignat. lib.*13. *quæſt.fin. num.*66.

SVMMARIVM.

1 *Diſpenſans ex Apoſtolico indulto cum filiis Sacerdotum circa Eccleſias paternas immediatè tenendas, non poterit ſic diſpenſatus per literas iuſtitiæ poſtea contra eum impetratas, remoueri.*
2 *Declaratur text. in præſenti.*
3 *Papa ſolus diſpenſare poteſt, vt illegitimus habere poſſit ea beneficia, quæ in eadem exiſtunt Eccleſia, in qua genitor habuit, vel habet de præſenti.*
4 *Decretalis cenſetur Epiſtola Pontificis aliquo dubio interpretantis.*

Cap. Ex tua. IX.

1 Papa quando concedit vt Epiſcopus poſſit diſpenſare cum filiis Presbyterorum bonæ vitæ, vt immediatè ſuccedant in beneficiis parentum, & mox alij impetrarunt à Papa, vt ſi conſtet eſſe filios Presbyterorum, amoueantur, non intelligitur de diſpenſatis iam, licèt diſpenſationem probare non poſſent: Item nemo poteſt inſtitui in Eccleſia intuitu laicæ donationis ſine auctoritate ſui Epiſcopi, & ſic inſtituti ſunt amouendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Hoſt. Butr. Panorm. Anan. Viu. *in ration primi libri iuris Pontif. pag* 320. Alagon. *in compend. iuris Can. pag.* 113. remiſſiuè Ximen. *in concord p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*1. *Decret. lib* 1. *tit* 8 *c.*11.& eſt poſt Conc. Lateran. ſub Alexandr. III. *p.*19 *c.*10.

2 *Diſpenſationem tuam poſteriorum*,] Ideo in præſenti literæ poſteriores ſpeciales non derogant prioribus generalibus, quia ante obtentas poſteriores generales illæ effectum ſortitæ, ad ſpeciales redactæ fuerant per diſpenſationes, quas Archiepiſcopus conceſſerat, vnde ceſſat *reg.cap.*1.*ſup.de reſcript.* vt ibi aduertit Præceptor Correa.

3 *A nobis literas recepiſſes, &c.*] Nota quòd ſolus Papa poteſt diſpenſare vt illegitimus habere poſſit ea beneficia, quæ in eadem exiſtunt Eccleſia, in qua genitor habuit, aut in præſenti retinet beneficium, Mandoſ. *in tr. Signatura gratiæ ſub tit de diſpenſat. ad beneficia in Eccleſia in qua pater.* Campan. *in diuerſorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.*13. *n.*87. Galganet. *de iure publico lib.*3 *tit.*2. *n.*30. *verſ.verum ſi.*

Vnde Epiſcopum non poſſe diſpenſare cum illegitimo vt beneficium paternum immediatè conſequatur docent gloſſ. *verbo, tale, in c.*1. *hoc tit. lib.*6. Sayr. *de cenſuris lib* 6. *c.*11. *n.*11. Sanctar. *var. reſol.q.*41. *n.*13. *& q* 79.*n.*2. vbi me citat. *de offic. & poteſt. Episc.p.*3.*alleg.*65. *n.* 30. Nec item cum eodem poſſe diſpenſare vt obtineat beneficium in Eccleſia patris ſui clerici viuentis reſoluunt Fr. Emman. *in ſum. tom.*1. *c.*10. *n.*4. Syueſt. Armil. Veg. & alij citati à Sanctar. *d.q.*41. *n.*14. Limita in filiis ex legitimo matrimonio natis, qui quidem non comprehenduntur ſub conſtit. Clem. VII. 36. *in Bullario, de anno* 1530. in qua dicitur *filij ex fornicatione nati*, nec in decreto in Concil. Trid. *ſeſſ.*25. *de reformat. cap.* 15. vbi dicitur, *qui non ex legitimo nati ſunt matrimonio*, aduertunt Sanctar. *d q.*41.*n.*15. & Nicol. Garc. *de benef.p* 7 *c.*3 .*n.*18.

4 In gloſſ. *Conſultationem.*] Notatur ad hoc quòd Epiſtola Pontificis aliquod dubium interpretantis cenſetur Decretalis, vt per Sanch. *de matrim. lib.*2. *diſp.* 32. *num.*6.

SVMMARIVM.

1 *Filius vbi manifestè in Ecclesia immediatè successit patri sine aliqua testium receptione ab illa remouendus est.*

2 *Illegitimus in Ecclesia patris succedens sine dispensatione potest ab illa remoueri absque vllo processu iudiciario.*

3 *Illegitimus prohibetur obtinere beneficium in Ecclesia, in qua eius pater habuit solam sedem in Choro ratione dignitatis, quam in alia Ecclesia obtinebat.*

4 *Citatio non requiritur in notoriis.*

5 *Probatio non desideratur in notoriis, sed tantùm onus proponendi.*

Cap. Quoniam. X.

1 Filius vbi manifestè in Ecclesia successit patri sine aliqua causæ cognitione, & testium receptione ab ea est amouendus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont pag.* 320. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 111. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *tit.* 9. *c.* 11.

2 Probat hic text. quòd si manifestum sit illegitimum in Ecclesia patris successisse absque dispensatione, potest ab illa remoueri absque vllo processu iudiciario, non est enim necessarium libelli oblatione, vel alio ordine iudiciario actorem vexare, vbi subest animæ periculum, & publica vtilitas, nam tunc debet iudex ex officio supplere, vt per Stephan. Grat. *discept. forens. cap.* 197. *num.* 45 *& seqq.* Collatio enim de beneficio parentis facta filio illegitimo absque dispensatione nulla est, secundùm Nau. *cons* 1. *q.* 18. *de constit.* Nicol. Garc. *de benefic. p* 7. *c.* 3. *n* 16. Sanctarel. *var. resol. q* 41. *n* 11. *post med.*

3 *In Ecclesiis personarum gessisse*, &c.] Aduerte illegitimum prohiberi obtinere beneficium in Ecclesia in qua eius pater habuit solam sedem in Choro ratione dignitatis, quam in alia Ecclesia obtinebat, prout decisum referunt Garcia *de benef. p.* 7. *c.* 3. *n.* 67. Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib.* 2. *tit.* 19. *l.* 1. *de filiis presbyt. n.* 27.

4 In gloss. *Manifestum*, ibi, *quòd in manifestis, & notoriis ordo iudiciarius non est obseruandus.* Vnde in notoriis non requiri citationem, tenuere Rebuff. *in tract. nominat. q.* 17. *n.* 3. Matiens. *l.* 3. *glos.* 10. *tit.* 10. *lib.* 5 *noua recop.* Farin. *in praxi crimin. q.* 21. *n* 66. *cum seq.* nec probationem desiderari firmarunt Bellacomb. *com.* 1. *commun. opin. lib* 4 *tit* 9. *n.* 265 *pag.* 505. Surd. *decis.* 251. *num.* 14. *& decis.* 326 *n.* 82. Farin. *d q.* 11 *à n.* 80. Mend. à Castro *in praxi Lusit. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 23. 5 licèt autem huiusmodi notorium releuet ab onere probandi, non releuat tamen ab onere proponendi, & ideo debet allegari, Viuian. *d. tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9 *à n.* 29. Meneh. *illust. c.* 1. *n.* 11. Farin. *d. q.* 21. *n.* 110.

SVMMARIVM.

1 *Filius etiam legitimus remouetur ab Ecclesia in qua immediatè successit patri Vicario, vel Rectori.*

2 *Filius legitimus non potest succedere patri in beneficio quod ipse possedit nulla persona mediante, secus verò immediatè.*

3 *Filius Sacerdotis dicitur etiam ille, qui ante sacerdotium natus est.*

4 *Nepotes possunt succedere in beneficiis auorum.*

5 *Nepos illegitimus Presbyteri ex filio illegitimo an possit in beneficio aui succedere ostenditur.*

Cap. Ad extirpandas XI.

1 Filij Presbyterorum siue legitimi, siue illegitimi non possunt habere Ecclesias in quibus patres ministrarunt tanquam personæ, vel Vicarij perpetui. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Io. Andr. Innoc Host. Collect. Butr. Anan. Henric. Anch. Panor. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 321. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 113 remissiuè. Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 9. *c* 1.

2 Probat hic text. etiam filium legitimum non posse succedere patri in beneficio, quod ipse possedit nulla persona mediante, vt per Bernard. *in pract. canon. cap.* 10. *num.* 3. *in nouiss edit.* Azor. *instit. moral. p* 2. *lib* 6. *cap.* 4. *q.* 16. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit de disciplina clerical.* §. 3. *num.* 31. Sanctar. *var. resolut. quest.* 79. *num.* 1. Immediatè vero illud obtinere potest per argumentum à contrario sensu, & in hoc nihil innouarunt constitutio Clementis VII. & dispositio Conc. Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 15. quia solùm loquuntur de filiis ex fornicatione natis, & non ex legitimo matrimonio, vt patet ex d. constitut. Clement. VII. ibi, *ex fornicatione*, & ex d. Conc. ibi, *qui non ex legitimo nati sunt matrimonio*, & ita quoad legitimos remanet ius antiquum, de quo *in hoc text. & in cap. seq.* incorrectum, Nau. *in cap. si quando, except.* 21. *num.* 2. *de rescript.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *quæst.* 13. *num* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel glos.* 5. *num.* 33. Nicol. Garc. *de benef p* 7. *cap* 3. *num.* 18. refertur decisum Armendar. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib.* 2. *tit.* 19. *l.* 1. *de filiis presbyt. num.* 4. addit eiusd. Garc. *d. cap.* 3. *num.* 29 *in fine*, Seraphin. *decis.* 1442. *num.* 6. quos refero ego ipse *de offic & potest. Episc p.* 3 *alleg.* 65. *num* 16.

3 *Siue geniti sint in Sacerdotio, siue non.*] Notatur ad hoc quòd filius Sacerdotis dicitur etiam is, qui ante Sacerdotium natus est, vt per Cened. *canon quæst.* 16. *num.* 15. vide quæ dixi *ad cap.* 4. *numero* 2. *supr. de rescript.*

4 In glos. *Filij* 1. ibi, *vel etiam nepotes.* Notatur ad hoc quòd nepotes sicut & filij non possunt succedere in beneficiis auorum, vt per Guillelm. Benedict. *in repet. cap. Raynutius, de testam verbo, & vxorem. num.* 693. Salzed. à Bernard. *in pract. cap.* 50. *lit. A. in nouiss. edit.* Rebuff. *de pacificis possess* 266. *& seq.* Less. *de iustit lib* 2. *cap.* 34. *num.* 91. Verùm contrarium vt receptius communiter à Doctoribus traditur, resoluentibus tam attento iure communi antiquo, quàm etiam nouiori Clementis VII. & Conc. Trid. *in d. cap.* 15. nepotes sicut & filij non prohiberi succedere in beneficiis auorum, prædicta enim iura cùm loquantur de filiis ad nepotes secundùm magis veram & communem opinionem non sunt extendenda, gloss. *in cap Presbyterorum* 56. *d st.* tum etiam, quia mens & ratio iuris communis, constit. Clementis VII. & Concil. Trident. in nepote locum habere non potest, nam filius repræsentat incontinentiam patris, nepos verò non ita; & filius præsumitur esse similis patri, non sic nepos respectu aui, vnde nepotem legitimum ex filio illegitimo hæredem ab auo institui posse, quia in eo vitium paternum, & per consequens qualitas patrem excludens cessat, docuerunt Paleoth. *de nothis & spur. cap.* 35. Cou. *de sponsal.*

p. 2.

p.1.c.8.§.5.n 13. Quare nepotem legitimum Presbyteri ex filio illegitimo posse in beneficio auri succedere, temerunt Nauar. *cons.9. sub hoc tit in nouis*, Sayr. *sub eod. tit. in floribus decisionum, decis.* 9. vbi bona additio, Spin. *in specul test. gloss 3 princ. à n 23.* idem Sayr. *de censur lib.6.c* 10 *n.*46. Azor. *instit. mor. p.2. lib.6.c 4. quest.* 17. Garc. Gironda *de priuilegiorum & exemptionum explicat. num.*1049. Vgol. *de officio, & potest. Episc. c.50.§.7.n.2.& §.8. n.2.* Steph. Gratian. *discept. forens. c 397. num.6.* & secundum hanc opinionem decidisse Rotam Romanam, referunt Nau. *sub hoc tit. cons.* 10. Sayr. *in addit. ad d. decis.* 9. Nicol. Garc. *d c.3 n.22.* Seraphin. *decis 1442.n.11.* & censuisse Sacram Congregationem attestantur idem Garc. *in addit. ad d. c.3. n.21.* Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verb. beneficium.1.* Armend. *loco cit. n* 1. Campan. *d.c.13.n.76.* Bellet. *d. tit. de disciplina clericali, §.3.n.33. & n.51. vers. neque.* Illustrissimus Dominus meus Rodericus à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comm. ad c.1. n.* 8. *dist* 56. In nepote verò illegitimo ex filio illegitimo, an idem sit dicendum controuersum est, sed etiam hunc minimè prohiberi obtinente beneficium, quod auus habuit, decisum referunt Nicol. Garc. *d.c.3.n.27.* Armendar. *loco cit. num.3.* Bellet. *d.§.1.n.51.* quicquid dicat Campan. *n.*76. Nam patris illegitimitas non obstat filiis vt non possint obtinere Canonicatum aui, vt fuit per Rotam decisum *in vna Trasonen. Eleemosynaria* 14 *Nouembris* 1607.

SVMMARIVM.

1 *Filius Episcopi legitimè natus promoueri potest ad Ordines, & in paterna Ecclesia beneficiari*, & n.2.

3 *Filius legitimè natus potest beneficium obtinere, non illud quidem quod pater obtinuerat, sed diuersum in eadem Ecclesia.*

4 *Concordatur text.* in præsenti, cum cap. ad extirpandas, hoc tit.

Cap Adhæc. XII. *Clem. III.*

1 Filius legitimus Episcopi promoueri potest ad Ordines, & in paterna Ecclesia beneficiari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Anan. Host. Hentic. Boic. Innoc. Butr. Panorm. Vioian. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 321. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 113. remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Anton. Aug. *collect.2. Decretal. lib.1. tit.9.c.3.*

2 *In quibus præsunt*, &c.] Vide Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispensat. super defectu natalium, n.82. cum seq.* Et notatur ad hoc quod filius Episcopi alioqoin legitimus potest habere beneficiom in aliqua priuata Ecclesia sibi subiecta, vt per Filinc. *tom.1.tr.41.c.4 n.9.*

3 *Et in eisdem Ecclesiis.*] Notatur ad hoc quod filius legitimè natus potest beneficiom habere, non illud quidem, qood pater obtinuerat, sed diuersum in eadem Ecclesia, cui pater inseruierat, vt per Azor. *instit. moral. p* 2. *lib.6. cap.14 q.16.* Galganet. *de iure publico, lib.3. t t. 2. n. 30. in fin.* & ita concordari possunt *c. ad*

4 *extirpandas, sup. hoc tit.* cum text. *in præsenti*, vt scilicet hic loquitur de filiis legitimis volentibus præfici in eisdem Ecclesiis, in quibus parentes obtinent, vel obtinuerunt beneficia, qnod text. iste fieri posse concedit. Ille verò *in d. cap. ad extirpandas*. loqoitur de filiis pariter legitimis in eisdem beneficiis parentum succedere volentibus, quod omnino prohibet, ne detur successio iure hæreditario in beneficialibus, contra text. *in cap 1. de prebend.* atque ita concordantur hæc iura, vt est de mente *gloss fin in præsenti*, quam seqnuntur Ioan. Andr. & communis *hic* Felin. *in c. nostra de rescript col.3.* Selu. *de benef. p.3.q.12.n.*10. Et sic datur triplex singularis differentia inter filiom legitimum, & illegitimum circa hanc materiam. Prima, qoia vno & eodem tempore possunt pater, & filius legitimus beneficia in eadem Ecclesia obtinere, vt vt probat text. *in præsenti*, illegitimns autem non potest eodem tempore com patre suo beneficia obtinere in eadem Ecclesia, *c literas, hoc tit* Conc. Trid. *sess 25. de reform.c.15.* Secunda differentia est, quod licet filius legitimos possit obtinere beneficium dissimile à paterno in Ecclesia, in qua pater fuerat institutus, illegitimus verò nullum potest obtinere, etiam dissimile, vt definit Conc. Trid. *cit. loc.* Tertia differentia est filium legitimum in beneficio paterno etiam institui posse, dummodo non succedat immediatè, secus verò est in filio illegitimo, qui nec immediatè, nec mediatè succedit in beneficio paterno, vt disponitor in Extr. Clementis VII. qnam refert Gigas *de pension. q* 86. *in princ.* Nau. *in c. si quando, de rescript. except.* 11. Mandos. *de signatura gratiæ tit. de dispensat. ad beneficia in Ecclesia in qua pater.*

SVMMARIVM.

1 *Filius non potest esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximè fuit Rector.*

2 *Filius præsumitur illius, qui natus est ex ea, quam tenebat secum publicè domi pro concubina.*

3 *Legitimus præsumitur, qui natus est ex vxore in domo mariti cum ea cohabitantis.*

4 *Filiatio probatur ex nominatione parentum.*

Cap. Michaël. XIII.

Filios Presbyter sicut non potest succedere in beneficio, vel personatu patris, sic non potest succedere immediatè in Vicaria perpetua eiosdem personatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Hentic. Boich. Anan. Anchar. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 311. Alagona *in compend. iur. Canon pag.* 114. remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.1. tit 9 c.4.* 1

In gloss. *Constituerit*, 1. ibi, *Si natus fuit ex illa, quam tenebat secum publicè in dome pro concubina, præsumitur enim filius illius.* Vide Conar. *de spons. p. 2. c.8. §.3. n.8.* Pal. *in repet. rub. c. per vestras, de don. inter virum & vxor. § 60. n.13.* Hyppol. *in l.1. §.1. n.34. ff. de quest.* Tiraquel. *de retractu lign. §.2. gloss 16. num 7.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.20. n.5. & 8.* Mascard. *de probat. concl.788. num.25.* Surd. *decis.13.n.2.* 2

In ead. gloss. ibi, *Sicut aliquis præsumitur filius, quia natus est in matrimonio.* Notatur ad hoc quod natus ex vxore in domo mariti cum ea cohabitantis, filius mariti ac per consequens legitimos præsomitur, vide Duen. *reg.344.* Gam. *decis.142.* Ioan. Garc. *d gloss.20.n.5.* Menoch. *de præsumpt. lib.9. præsumpt.53.* 3

In ead. gloss. ibi, *Ex eo quod ille vocabat illum filium*, &c.] Notatur ad hoc quod ex nominatione parentum probatur filiatio nisi expressè contrarium probaretur, vt probant plures citati ad *c. per tuas 10. de probat. super verbo, nominatus.* 4

SVMMARIVM.

1 *Illegitimus genitus etiam de vxore sine dispensatione ad Ordines, vel beneficia promoueri non potest.*

2 *Illegitima non est proles habita à coniugatis, quorum vnus erat altero sciente, & consentiente ad sacros Ordines promoto.*

3 *Declaratur text in præsenti.*

4 *Dispensatus simpliciter ad beneficium, ad aliud, quam ad simplex non dicitur habilitatus.*

5 *Dispensatus simpliciter ad Ordines intelligitur dumtaxat ad minores.*

Cap. Literas. XIV.

1 Coniugatus vir si emisso voto castitatis fiat Sacerdos, & postea ex vxore generet filium, filius habetur pro non legitimo propter incontinentiam patris sed permittitur fieri clericus, & habere beneficium Ecclesiasticum si honeste viuat. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zab. Collect. Ancb.Bellam.Io.Andr.Host. Innoc.Panorm.Anan.Butr.Henric.Boich.Viu.*in ration. primi libri iur. Pont.pag.*322.Alagon.*in compend iur.Can. pag* 114.remissiuè Ximen.*in concord.p.*1.& Casal.*in annot.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. l.* 1. *tit.* 9. *cap.* 5.

2 Probare videtur text. hic prolem esse illegitimam quando habita est à coniugatis viro iam (vxore consentiente, aut certè sciente, nec contradicente) ad sacros Ordines promoto, vt per Anch.*not.*1. & Henr q.*in præsenti*, Alex.de Neuo *in c.tua il.*2.*n.*9.*de iureiur.* Host.*in sum huius tit.§.qui filij*, *n.*5. Syluest.*verbo*, *illegitimus*, *q.*4.Paleoth.*de nothis & spuriis*, *c.*10.*n.*4.Henriq.*in sum lib* 11.*c.* 0 *n.*1.*propè fin.* Verùm prolem susceptam post legitimam promotionem ad Ordines ex altero coniuge verè esse legitimam tenuerunt *hic* Cardin.*q* 1.*in fin* Butr.*n.*7.Abb.*n.*4.*in fin.* Bell.*n.*3.*q* 3 Rainer.*in sum.huius tit.§.sed pone.*Maiol.*de irreg lib.*1.*c.*4.*n.*9. quos refert, & sequitur Sanch. *de matr. lib* 9. *disp.*18.

3 *n.*7.*concl.vlt.* vbi respondet text. *in præsenti* non dicere prolem hanc esse illegitimam, sed ex permissione posse ad Ordines promoueri, quæ verba euincunt tantùm sobolem hanc esse irregularem ad modum illegitimæ prolis ob paternam incontinentiam quoad Ordines scilicet & beneficia; quoad successionem verò, & alios honores cùm deficiat ratio prohibitionis legitima debet censeri. Si vir constante matrimonio siue rato tantùm, siue etiam consummato ad Ordines sacros ignorante vxore, vel contradicente ascendat, & post illos sic susceptos ex sua vxore prolem suscipiat, legitima debet censeri, quia licèt Ordines validè suscepti sint, ex eo quia illegitimè contra iuris dispositionem non possunt matrimonio & soboli officere, Maiol.*d.c.*4.*n.*7.& 9.Sanch.*d.disp.*38.*n* 5.vbi *n.*4. resoluit quod si ante matrimonij consummationem vterque coniux, aut alter transeat ad religionem, & professione facta filium concipiat ex priori coniuge, soboles est spuria: vnde si dispensationem velit obtinere, debet in impetratione exprimere quod sit genitus & procreatus ex legitimo matrimonio, sed pater & mater ingressi fuerunt religionem, & postea ex congressu fuit genitus, vt aduertit Rebuff.*in praxi benef tit.de disp.super defectu natalium*, *n.*40.

4 *Et ad Ecclesiasticum beneficium.*] Aduerte dispensatum simpliciter ad beneficium, ad aliud quam ad simplex non dici habilitatum, Campan. *in diuers.iur. Can. rubr.*11.*c.*13.*n.*97.ego ipse *de offic.& potest.Episc.p.*2.*alleg.*45.*n.*6.me citato nouissimè Sanctarel. *var. res* 137. *n.*17.Sayr.*de censur lib* 6 *c* 11.*n* 15. Sicut etiam dispensatus ad consequendum beneficium non potest vi talis dispensationis consequi, nisi vnum tantùm beneficium, vt per Rebuff.*in praxi tit.de dispens super defectu nat.n.*81.Nau.*cons.*9 *de praben.* Tiraq.*in l boues*, *§.hoc sermone*, *à n.*29 *ff.de verb signif.* sequitur Sanctar. *d.q.* 18. *n.*19 contra Io. Andr. Syluest. Gamb. Henriq. & alios per eum citatos. Vide addita ad *c.de multa*, *in fin. de prabend.*

In gloss. *Ordinari.* Notatur ad hoc quod dispensatus simpliciter ad Ordines, intelligitur dumtaxat dispensatus ad minores, gloss.similis, *verbo ad omnes, in c.vlt. hoc tit* Rebuff.*d.tit.de dispens.ex defectu natalium*, *n* 47. Soar.*de censur.tom.*5 *disp.*41. *sect* 3 *à n.*3. Azor.*inst.mor. p.*1.*lib.*6.*c.*1.*q.*6. Campan. *in diuers.iur. Can rub.*11.*c* 13. *n.*95.Sanch.*de matr.l.*8.*disp* 1.*n* 26.quos refero ego ipse *d alleg.*45.*n.*4. 5

SVMMARIVM.

1 *Illegitimus in Ecclesia paterna præbendari non debet.*

2 *Canonicus si pater fuerit in aliqua Ecclesia, non potest filius illegitimus in eadem Ecclesia alium Canonicatum obtinere, secus in legitimo.*

Cap. Cùm decorem. XV.

Innoc. III.

Illegitimus non potest habere præbendam in Ecclesia eadem in qua pater est Canonicus. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Collect.Zabar.Innoc.Bellam.Io. And. Anan.Butr.Anch.Host.Panorm.Viu.*in ration.primi libri iur. Pont.pag.*322. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.* 114.remissiuè Ximen.*in concord p.*1.& 2, 1

Collige ex text.quod si pater in aliqua Ecclesia fuerit Canonicus, non potest filios illegitimus in eadem Ecclesia alium Canonicatum obtinere, vt per Azor. *inst.mor.p.*1.*l.*6.*c* 4.*q.*16.Rebuff.*in praxi benef.tit. de dispens.super defectu natalium*, *n.*37 & 38.quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc.*3.*alleg.*65. *n* 11. Bernard.*in pract.c.*50.*n.*4.*in nouiss.edit* vbi aduertit filium illegitimum non posse præfici in Ecclesia in qua præest pater de præsenti, vt habeat alium Canonicatum, vel præbendam, licèt possit eo mortuo habere, dum non succedat in beneficio paterno; legitimus verò potest institui in Ecclesia in qua pater præest, etiam eo viuo in diuerso beneficio, in practica sic seruari refert Reboff.*loco proximè citato n*:9 quo loco scribit nunquam vidisse peti dispensationem ad obtinendum Canonicatum à filio legitimo in Ecclesia in qua pater aliud habet, quam opinionem etiam hodie stante dispositione Conc.Trid.*sess.*25.*de reform c.*15. verissimam esse tradit Salzed.ad eundem Bernard.*d c.*50.*lit.B.* 2

SVMMARIVM.

1 *Illegitimus maximè spurius si instituitur in Ecclesia in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens à suis beneficiis suspenditur.*

2 *Filius Presbyteri non potest esse Canonicus in Ecclesia, in qua pater est similiter Canonicus.*

3 *Dictio, maximè, stat taxatiuè.*

Cap.

Cap. Ad abolendam. XVI.

1 Canonicorum filij illegitimi seu spurij fieri non possunt Canonici in eisdem Ecclesiis sæcularibus, in quibus instituti sunt patres eorum, & si secus fiat, acta non valent, & qui præsumpserunt illos canonizare, suspenduntur à beneficiis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Butr. Panorm. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 323. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 114. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 9. *c.* 1.

2 Probat hic text. filium Canonici non posse esse Canonicum, nec præfici in Ecclesia, in qua pater est Canonicus, maximè in sit genitus à patre Presbytero, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispens. super defectu natalium, n.* 37. & 38.

3 *Maximè spurij.*] Hæc dictio, *maximè*, stat hic taxatiuè, Cou. *lib.* 1. *var c.* 7. *n.* 5. Menoc. *de præs. lib* 6 *præs.* 50. *n.* 22. Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp* 14. *n* 21. quos refero ego ipse *in meis remiss de diction. & claus. dict.* 168. *n.* 4. aliàs *in tract. de dict. vsufreq. dict.* 197. *n.* 9.

SVMMARIVM.

1 *Dispensare nullus potest præter Papam vt filius immediatè succedat in Ecclesia paterna.*

2 *Legatus nullus dispensare potest vt filius etiam legitimus habeat illud beneficium in quo pater ministrauit.*

3 *Principis scientia requiritur ad consuetudinem inducendam.*

Cap. Dilectus. XVII.

Honor. III.

1 Dispensare nullus potest præter Papam, vt filius immediatè succedat in Ecclesia paterna. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Butr. Anan. Innoc. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iurie Pontif. pag.* 323. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 114. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1.

2 Collige ex text. quod nullus Legatus dispensare potest vt filius etiam legitimus habeat illud beneficium, in quo pater ministrauit, nisi Papa hoc ei expresè concesserit, vt per Rebuff. *in praxi benef tit. de dispens. super defectu natalium, n.* 32. etiamsi sint Legati à Latere Cardinales, praxis Episc. *p.* 1. *verbo, benef. vers. septimâ conclus.*

3 In gloss. *Non obstante*, ibi, *Iam introductum est ex consuetudine ex certa scientia Papæ* Notatur ad hoc quod ad consuetudinem inducendam requiritur scientia Principis, vt per Duen. *reg.* 141. *vers. limita quarto*, Palat. *in rep c. per vestras, de don. inter virum, & vx not.* 2. § 1. *n.* 55. Cou *in reg. peccatum, in initio, p.* 1. *propè fin. de reg. iuris, lib.* 6 Mich. Grass. *tom* 1. *com. opin. lib.* 1. *tit.* 17. *de legib. n.* 169. *pag* 147. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.* 1. *concl* 31 *n.* 34. *cum seq.* Valasc. *tom* 2. *cons* 162. *n.* 17. præcipuè si induci queat consuetudo contra legem, quia tunc non valet nisi sit introducta ex certa scientia eius, qui legem potest tollere, Card. Tusch. *tom.* 2. *lit. C. concl.* 813 *n.* 16. Corras. *in explic. ad aliquas leges recop. c.* 8. *de consuetud. n.* 24. quicquid aliud velint Menchac. *contr. freq c.* 3. *n.* 3. Cæual. *com contra com. q.* 557. *n.* 3. Fr. Emman. *q Reg. tom.* 1. *quæst.* 6. *art.* 12. Azor. *inst. mor. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 18 *q* 9.

SVMMARIVM.

1 *Illegitimus sine dispensatione Papæ non potest promoueri ad dignitates, personatus, ac beneficia Curata.*

2 *Illegitimi promoueri non possunt ad vllas dignitates, & ad quæcunque beneficia curam animarum habentia absque præuia Sedis Apostol. dispensatione.*

3 *Religionem professus potest ad Ordines promoueri sine aliqua illegitimitatis dispensatione.*

4 *Illegitimus dispensatus in sæculo vt beneficium Curatum obtinere possit, an postea factus Religiosus noua indigeat dispensatione vt esse possit Prælatus regularis, ostenditur.*

Cap. Nimis. XVIII.

1 Illegitimus sine dispensatione Papæ non potest promoueri ad dignitates, Personatus, ac beneficia Curata. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr Anch. Butr. Anan. Host. Innoc. Panorm. Henric. Boich. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont. pag.* 323. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 114. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1.

2 Probat hic text. illegitimos promoueri non posse ad vllas dignitates, & personatus, & ad quæcunque beneficia curam animarum habentia absque præuia Sedis Apost. dispensatione, vt per Henric. *in sum. lib* 14. *c.* 8. § 10. *propè fin vers. at vt Episc.* Azor. *inst. mor p.* 2. *lib.* 6. *c.* 2. *q.* 3 latè Nic. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 2. *n.* 52. & *seq* Lud. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 2. *art.* 8. *concl.* 1. Camil. Borrel. *in sum. omnium dec. tit.* 20. *n.* 77. Less. *de iust. lib.* 2. *c.* 34 *n* 86. Ad quæ autem beneficia cum illegitimis dispensare possit Episcopus dicam commodiùs ad *c* 1. *hoc tit. lib* 6. interim vide per me resoluta *de offic. & potest. Episc. p.* 2. *alleg.* 45. *per tot.*

3 In gloss. *Sedis Apost.* ibi, *Potest. dici, quod postquam intrauerint religionem possunt promoueri ad Ordines sine aliqua dispensatione.* Intellige de ingressu, qui fit per solemnem professionem, non verò de ingressu, qui dicitur educationis, seu probationis, nam aliàs posset esse frans intrando quempiam religionem & suscipiendo sacros Ordines, & postea exeundo ante professionem; ita Sot. *in* 4. *sent. dist* 25. *q.* 1 *art.* 3. Angel. *in sum. verbo, Nomitius, n.* 20. Syluest. *verbo, Religio* 4. *n.* 10. quos refert, & sequitur Lud. Mirand. *in man. Prælat. tom.* 1. *q* 3. *art.* 10. *concl* 1. 4 Vtrùm autem illegitimus dispensatus in sæculo vt beneficium Curatum obtinere possit factus postea Religiosus noua indigeat dispensatione vt esse possit Prælatus Regularis, quæstio est difficilis, in qua Nau. *cons qui filij sint leg in nouis*, quem refert, & sequitur Ludou. Mirand. vbi proximè *tom.* 1 *q.* 2. *art* 5. *in fin.* & amplectitur Sayr. *in florib. dec. sub d. tit. qui filij sint leg decis.* 2. *in fin.* tenent partem negatiuam, quicquid Rebuff. *in prax. benef. tit. de dispens. super defectu natalium, n.* 74 & 75 dicat quod illegitimus sæcularis dispensatus ad quæcunque, & qualiacunque beneficia obtinenda Religionem ingressus habere in ea potest Prioratum Regularem.

De Seruis non ordinandis, & eorum manumissione.

Tit. XVIII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Anchar. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 164. vers.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Can.* Matt. Mesnartius *in epitome Decret. fol. 22. verso*, Goillelm. Durand. Specul. *in breuiario aureo iuris Can. fol. 27.* Dan. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific. pag. 77.* Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon.* Barthol. Carthag. *in expos. titulorum iuris, Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rub.*

De materia huios text. scripserunt Guillelm. Durand. *in speculo iuris, sub hoc tit.* Maiol. *de irregul. lib. 1. c. 35.* Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib. 2. c. 4.* Bernard. & Salzed. *in pract. c. 19 in nouiss. edit.* Vgolin. *de irreg. c. 57.* Tolet. *in sum lib. 1. c. 59.* Auila *de censur. p. 7. disp. 3. dub. fin.* Soar. *eod. tract. disp. 5. sect. 3.* Valent. *tom. 4. disp. 7. q. 19. puncto 3.* Cardoso *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo, Sacramentum Ordinis, n. 45.* Valer. Regin. *in praxi fori pen. lib. 3c. à n. 63.* Sayr. *de censur. lib. 6 c. 14. ex n. 1.* Soar. *tom 5. disp. 51. sect. 3 & 4.* Vgolin. *c. 57.* plures per Cened. *ad Decretum collect. 61.* latè Campan. *in diuersorio iuris Can. rub. 11. c 8.* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 14* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouitiis disp. 2. dub. 1.* nouissimè Illustr. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap. 1. cum seq. dist. 54.* Paul. Layman. *in Theologia morali lib. 1. tract. 5. p. 5. c. 8.* De seruis, vel famulis egit Hyppol. Bonacos. *tom. 6. tractatuum Doct. part. 1. fol. 121.* & *de seruis seu hominibus propriis* Frider. Nusannus, & *de seruis, & eorum ministeriis* Laurent. Pignorius.

SVMMARIVM.

1 *Seruus ante plenam manumissionem ordinari non debet.*

2 *Seruus ordinari non potest, si verò ausu temerario Ordinibus sacris se fecerit insigniri, caracterem recipit.*

3 *Ingenuus est qui statim cùm nascitur liber est.*

Cap. Instruendi. I. *Conc. Tolet.*

1 SEruus ante plenam maoumissionem ordinari non debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Anchar. Hostiens. Butr. Panormitan. Henric. Innoc. Vioian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 325.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 116.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decretal. l. 1. tit. 10. cap. 1.*

2 Collige ex text. seruum ordinari non posse. Ratio est, quia non decet seruum ob vilem conditionem euehi & promoueri ad dignitatem sacerdotalem, ne dignitas Sacerdotij paruipendatur; tunc etiam quia homo ordinatur vt nauet operam rebus diuinis, seruus autem non potest rebus diuinis operam nauare, eo quod domino suo inseruire cogatur, vide Gamam *in tr. de Sacr. praestandis vlt. supplicio damnatis, q. 5. n. 9* Bona. cin. *de censur. disp. 7. q. 2. punct. 4. n. 1* Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cler. §. 14. n. 1.* Bernard. & Salzed. *in pract. c. 19. in nouiss. edit.* Campan. *in diuersorio iuris Can. rub. 11. c. 8. n. 1.* Huiusmodi verò seruilis conditionis vir si hanc prohibitionem paruifecerit, ausúque temerario ductus, Ordinibus sacris se fecerit insigniri, characterem recipit, Maiol. *de irregul. c. 35. n. 3. vers. prohibentur*, Bernard. *d. c. 19. n. 2.* Greg. de Valent. *tom. 4. disp. 7. q. 9. punct. 3. §. 2. vers. quintus*, Sayr. *de censur. l. 6. c. 14. n. 1.* peccabit tamen mortaliter, Tolet. *in summ. lib. 1. c. 25. num. 1.*

In gloss. *Ingenuitatis*, ibi, *Impropriè tenetur istud verbum. quia ingenuus est, qui statim cùm nascitur liber est.* 3 Vide Laeli. de Zanchis *in tr. de priuil. Eccles. c. 34. n. 3. cum seqq.* Campan. *d. c. 8. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus sine licentia domini ordinatus deponitur, & domino restituitur.*

2 *Seruus dolo aliis ignorantibus ad Sacerdotium promotus, deponitur, & domino redditur.*

3 *Seruus sciente domino, & non contradicente in clericum ab Episcopo promotus libertatem nanciscitur.*

4 *Seruus si fiat religiosus, & profiteatur fraude liberum se esse probans, domino restituitur, & religioni obnoxius manet.*

5 *Serui Ordinibus insigniti, cur domino restituendi sint, ostenditur.*

6 *Serui absque dominorum licentia religionem ingredi non possunt.*

Cap. Deseruorum. II.

SEruus calliditate, vel fraude ordinatus deponitur 1 & domino restituitur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Innoc. Henric. Boich. Anan. Anch. Panorm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 116.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 116.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. Augustin. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 10. cap. 2.*

Collige ex text. quod si seruus ad Sacerdotium pro- 2 motus sit, domino suo & Episcopo ordinatore ignorantibus calliditate, seu dolo, aut malitia serui interueniente à Sacerdotio deponitur, & domino redditur, vt per Trot. *de vero, & perfecto cleric. lib 2. c. 4. n. 5* Gama *in tract. de Sacram. praestandis vlt. supplicio damnatis, q. 5. n. 9.* Bart. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouis. disp. 2. dub. 2. n. 5.* & tunc tenetur continentiam seruare, Sayr. *de censur. lib. 6. c. 14. post n. 5.*

Nisi prius à dominis libertatem fuerint consequuti.] Vel 3 sciente domino, & non contradicente in clericum ab Episcopo fuerit electus, Azor. *inst. mor. q. 1. lib. 1. c. 4. §. si passus, vers. item si seruus.*

Qualibet calliditate, vel fraude.] Nota quod si seruus 4 de facto profiteatur, & in sua receptione vsus est fraudibus, vtpotè probando se esse liberum per falsos testes, non obstante professione domino suo erit restituendus, & restitutus erit nihilominus religiosus. & religioni obnoxius quantum in ipso est, vt per

Lud.

Ludou. Miranda *in manuali Prelat. tom.1.q. 17.art.2. concl.3.* ex Sylueſt. *in ſum.verbo, Religio*, 2.q.3. vide tamen *infra n.7.*

5 *Et eius dominus eum recipiet.*] Quærit Campanil. *in diuerſorio iuris Canonici, rub* 11. *c.8.n.11. verſ. poſtremo*, cur ſerui Ordinibus inſigniti ſint domino reſtituendi; cùm ſemel Deo dicatum ampliùs ad vſus humanos transferri minimè debeat, iuxta *reg ſemel.de regulis iuris lib.6.* adeò vt qui rem alienam conſecrat, nonniſi ad illius æſtimationem teneatur, *c.comperimus* 14.*q.6.* & reſpondet cum *gloſſ.fin in c.frequens* 54.*diſt.*& Goffred. *in ſumma huius tit.* quòd regula præfata tantùm in rebus inanimatis locum habet, quia in illis conſecratiu conſideratur in ſuperficie, ideóque laicus res conſecratas, aut vaſa ſacra tangere nequit, *c. vaſa ſacra, de conſec. diſt.1.* tum quia in illis non perpenditur dolus, *c.Epiſcopus,7 q.1.*

6 In gloſſ. *Deponatur.* Vide circa totius huius gloſſæ interpretationem Campanil. *d c.8.n.5.*

7 In ead. gl. ibi, *ſi verò quis Monachus factus*, &c. Serui abſque licentia dominorum ſuorum Religionem ingredi non poſſunt, *cap. ſi ſeruus, c. generalis,54. diſt. c. ſi quis incognitus* 17. *quæſt.2.* Leſſ. *de iuſtit. lib. 2. cap. 16. ſub num.* 70. Campanil. *d. cap.*8. *num.*12. Lud. Mirand. *d. q. 17. art. 2. concl. 1.* Et ideo ſi repetantur intra triennium à dominis ſuis erunt reſtituendi cum omnibus, quæ attulerunt, fide tamen accepta de eorum impunitate, *d. cap. ſi quis incognitus*; ſi verò per triennium perdurauerint in Monaſterio, & profeſſionem emiſerint vidente domino iugum ſeruitutis euadunt, vt per Sylueſt. *verbo, religio* 2. *q.* 3. Campan. *d cap.8.num.*12. Ludou. Miranda *d q.17. art.2. concl 2.* quod quidem triennium non currit à die ſuſceptionis habitus, ſed notitiæ, & ſcientiæ domini, vt tenent Campan. *d. n.* 12. & Ludou. Miranda *d. art.2.concl.4. in fin.* Tamen ſi ingrediantur religionem & profiteantur Monaſterij culpa, quia ſciebat eos eſſe ſeruos, vel neglexit inquirere cùm eſſent incogniti, remanebunt in Religione, ſed Monaſterium ſatisfaciet dominis damnum ſecundùm boni viri æſtimationem; *d. cap. ſi ſeruus*, Campan. & Ludouic. Miranda *locis proximè citatis.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus ab Eccleſia manumiſſus ordinari poteſt, & quod acquirit, poſt ſuum obitum erit Eccleſia manumittentis, quam ſi accuſat, vel contra eam teſtificatur, libertate, & Ordine priuari debet.*
2 *Liberti ob ingratitudinem reuocantur in ſeruitutem.*

Cap. De famulis. III.

1 SEruus Eccleſiæ ab ea manumiſſus poteſt ordinari; ſed quicquid acquiret, poſt eius mortem erit Eccleſiæ manumittentis, quam ſi accuſare, vel teſtificari aſpirauerit, priuatur gradu bonoris, & iterum fit ſeruus. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan.Andr. Anch. Anan. Hoſt. Henric. Boich. Innoc. Butr. Panorm. remiſſiuè Ximen. *in concord.part.2.* Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif.pag.*327. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.*116. refertur ab Ant. Aug. *collect.*1. *Decret.lib.1.tit.10.c.4.* deſumitur ex Conc. Tolet. IV. *c.*73.

2 *Non ſolùm libertatis beneficio carent*, &c.] Notatur ad hoc quòd liberti ab ingratitudine reuocantur in ſeruitutem, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam, verbo, libertis, num.*31. *C. de reuocandis donat.* Surd. *de alimentis, tit.8. priuil.*65.*n.*54.*cum ſeqq.* Cened. *practic. & canon.q.lib* 1. *q* 16.*n.*19. Sanch. *de matrim. lib.7.diſt.*14 *num.*12. Azor. *inſtit.moral p.3 lib.*11. *de donation.c.8.q.1. verſ.item donatio*, Rebello *de obligation.iuſt.p.2.lib.18.q.9.n.4.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo, ſeruitus, n.*54. Marta *de iuriſd.p.4. cent.1. caſu* 90 *num.*11. *cum ſeqq.* nouiſſimè Illuſtr. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap.* 4. *num.* 5. *diſt.*54.

SVMMARIVM.

1 *Dominus in ſeruo, quem manumittit, poteſt ſpirituales operas retinere.*
2 *Seruus domino ignorante aut contradicente Sacris initiatus debet ei ſeruire in obſequiis ſtatui decentibus.*
3 *Seruus inuito aut inſcio domino ordinatus an habeat fori, & Canonis priuilegium, oſtenditur.*

Cap. Nullus. IV. *Ex Conc. apud Altheum.*

SEruus manumiſſus à domino, & ordinatus, ſi non vult in ſuperbiam elatus recitare horas Canonicas domino ſuo, Epiſcopus talem accuſatum poteſt degradare. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Anch. Butr. Anan. Hoſt. Innoc. Panor. Henriq. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 328. Alagona *in compend iur. Canon. pag.*117. remiſſiuè. Ximen. *in concord.p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3. *Decret. lib.1.tit.10.c* 3 & Burchard. *lib.2.c.*234. Ion. *part.6. cap.*302. 1

In gloſſ. *Degradatur, fin.* ibi, *quòd ſi domino ignorante ſeruus ſacerdos factus fuerit, debet reddi domino vt ſeruiat ei in diuinis.* Notatur ad hoc quòd ſi domino ignorante, aut contradicente ſeruus Sacris initietur, debet ſeruire etiam Sacerdos in obſequis ſtatui decentibus, vt per Henriq. *in ſum. p.2. lib.14.c.8.§.7 in princ.* vide dicta *in collect. ad cap.2.n.vltim de ſucceſſ.ab inteſt.* 2

In ead. gloſſ. ibi, *& nullo priuilegio clericali gaudebit.* Notatur ad hoc quòd ſeruus promotus ad minores inuito aut inſcio domino, ac propterea illi reſtitutus reputatur pro mero laico, & carere debet tum fori priuilegio, tum altero Canonis *ſi quis ſuadente* 17.*q* 4 1. vt per Maiol. *de irregul. lib.1.c.*35. contra quem meritò inſurgit Campan. *in diuerſorio iuris Canon. rub.*11. *c.8.n.6.* poſt Sayr. *de cenſur.lib.6.c.*14 *n.*5.

SVMMARIVM.

1 *Spurij, & ſerui ordinari non debent.*
2 *Liberti non ſunt ordinandi niſi fuerint directè manumiſſi.*
4 *Spurius quis dicatur, oſtenditur.*

Cap. Conſuluit. V. *Alex III.*

SPurij & ſerui ordinari non debent. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Hoſt. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif pag.* 318. Alagona *in compend.iur.Canon.pag.*117. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. Aug. *collect.*1. *Decret.lib.1.tit.10. c.5.*& eſt poſt Conc. Lateranen. ſub Alex. III. *part.26. c.19.* 1

Neque ſeruos ordinare debes.] Notatur ad hoc quòd ſerui non ſunt ordinandi, vt per citatos *ſup.* ad *cap.1.* 2

hoc

hoc iis Amplia in libertis, nisi fuerint manumissi directè, & sine obsequio, Henriq. *in sum. lib.* 14. *c.* 8. §. 7. *in com. lit. K.* Marta *de iurisd. p.* 4. *casu* 90 *n.* 14.

3 *In consecratione tibi dictum fuit*, &c.] Vide Campan. *in diuersor. iur. Can. rub.* 11 *c* 8. *n* 1.

4 In gloss. *Spurios*, ibi, *Spurius est, cui pater est vulgus*, &c. Spurij in duplici sunt differentia, alij enim sunt qui patrem certum non habent, vt sunt nati ex meretricibus, vel aliis cum quibus multi habent consuetudinem, & omissis variis etymologiis, de quibus Rojas *in Epit. successionem*, *c.* 1. *n.* 11. & *c.* 19 *n.* 1. dicuntur à duabus literis S.P. quibus à Romanis significabantur, quasi sine patre filij, vt docet Instit. *in* §. *si aduersus, Inst. de nupt.* & ex Theoph. Plutarcho, Budæo & aliis explicat Cou. *de spons. p.* 2. *c.* 8. §. 5. *in princ.* Paleot. *de nothis, & spuriis*, *c.* 16. *n* 4. Rojas *d. c.* 19. *n* 6. Ceruantes *l.* 9. *Tauri*, *n* 19. Salorz. *de parricid. lib.* 2 *c.* 10. Alij verò sunt qui patrem certum habent, sed quem legibus habere non licet, vt nati ex his, quos matrimonium contrahere lex vetat, veluti ex consanguineis, aut vxoratis, vel voto solemni obstrictis, quam differentiam ponit text. *in l. vulgo concepti*, *ff. de statu hominum.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus Ecclesiæ manumissus ab ea vt fiat clericus, & ipsi Ecclesiæ perpetuò seruiat in diuinis, ad aliam Ecclesiam se transferre non potest, secus si purè fuerit manumissus.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Declaratur text.* in c. 2. de cond. appos.

Cap. Fo libentiùs. VI. *Innoc. III.*

1 SErui Ecclesiæ si manumittuntur, & ordinantur ea conditione, vt perpetuò inseruiant illi Ecclesiæ in officiis, non possunt ad alias Ecclesias transire, secus si absolutè manumittuntur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 328. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 117. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 15 *c. vnic.*

2 Dubius est text. hic quatenus videtur decidere dari libertatem pro re spirituali, contra text. *in c. vlt. infr. de pactis*, sed vt ibi respondet communis olim Præceptor in Conimbricensi Academia iuris Pontificij insignis Professor D. Ludou. Correa, conuentio hic facta fuit sub illa forma vt seruus manumittatur ea conditione vt factus clericus maneat in famulatu Ecclesiæ, & ita obligatio manendi in seruitio cadit super libertate concessa, nec tunc libertas datur pro re spirituali, sed magis pro obligatione perpetuò ibi manendi, & priuandi se facultate eundi in alium locum.

3 In gloss. *Eo tenore*, ibi, & *infr. de cond. appos. c.* 2. Aduerte in terminis illius text. conditionem seu modum de ingrediendo Religionem adiectum libertati ideo non improbari, quia pro subsistentia non requirebat partis acceptationem; quòd autem is modus non requirat prædictam acceptationem ex eo patet, nam adiectus fuit manumissioni proprij serui, ac proinde sicut libertas data proprio seruo statim suum habet effectum antequam à parte acceptetur, *l.* 2. *C. de manum.* ita idem de modo adiecto omninò dicendum erit, *reg. accessor. de reg. iur. in* 6. Cùm igitur modus ille de ingrediendo Religionem absque partis acceptatione suam habet vim, rectè fit vt quantumcunque circa spiritua-le versetur improbari non debeat, quem intellectum præstitit olim præceptor colendissimus D. Emm. Soar. *in suo eleganti tr. de leg. manuscript. in com. ad c. quam pio* 1. *q.* 2. *art.* 3. *concl.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Ius quod est de seruo facto Diacono etiam de Subdiacono debet intelligi.*
2 *Subdiaconatus ordine initiatus eximitur hodie à seruitute.*

Cap. Miramur. VII.

FSt idem ius de seruo facto Diacono, & de seruo facto Subdiacono. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Butr. Ioann. Andr. Innocent. Anania, Panorm. Hostiens. Anchar. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag* 329. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 117. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Quia olim qui ordine Subdiaconatus initiatus erat, non vtique eximebatur à seruitute, *c. ex antiquis* 54. *dist.* quandoquidem inter sacros Ordines nondum numeratus erat, cœpit enim à const. Greg. I. *in c. ante triennium* 11. *dist.* & Vrbani II. *in c. erubescant* 32. *dist.* esse sacer Ordo, & habere sibi annexum perpetuæ continentiæ votum, Azor. *inst. mor. p.* 1. *lib.* 13. *c.* 13. *q.* 2. ideo iure merito Innoc. III. *in præsenti dictum c. ex antiquis*, extendendum censuit ad insignitum Subdiaconatu, ita Campan. *in diuersorio iuris Canon. rub.* 13. *c.* 8. *num.* 5. *in fine.* 2

SVMMARIVM.

1 *Natus ex patre seruo, & libera matre potest Ordinibus decorari*, & n. 2.
3 *Partus sequitur ventrem.*

Cap. Dilectus. VIII. & fin.

Greg. IX.

FIlius natus ex seruo & libera, est liber, & licitè promouetur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Henric. Butr. Anania, Innoc. Panorm. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 329. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 117. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cardin. Tolet. *instruct. Sacerd. lib.* 1 *c.* 59. § 1. Illustr. D. meus Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in com. ad c.* 1. *n.* 1. *in fin. dist.* 54. Paleoth. *de nothis, & spuriis c.* 15. *n.* 4. Læli. de Zanchis *in tract. de priuil. Eccles. priuil.* 34. *n.* 14. quos refert & sequitur Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11. *c.* 8. *n.* 10. *vers. vt tamen.* 2

Cuius debet imitari conditionem.] Notatur ad hoc quòd seruus fit ratione seruitutis maternæ, non autem paternæ, nam partus sequitur ventrem, Sanch. *de matr. lib.* 7 *disp.* 24. *n.* 5. & 8. Ant. Picard. *in tract. de nobilit. communicatiua, n.* 12. Vide ad *c.* 2 *in gloss. de coniug. seru.*

In gloss. *Mater*, ibi, *Deteriorem partem sequatur, id est, debiliorem.* Sequitur Abb. *hic*, & Sylu. *verbo, seruitus, n.* 4. *vers. nec obstat*, Campan. *d. n.* 10. *in fine.*

De

De Obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.

Tit. XIX.

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Anchar. Panorm. Butr. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Can.* Martin. Meſnartius *in epitome Decret. fol.* 23. Daniel Venator. *in analyſi methodica iuris Pontific. pag.* 80. Goffred. & Hoſt. *in ſumma huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſtaſ. Germon. *in ſumma ad quinque libros Decret.* Petr. Alphonſ. de Vaſconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon.* Barthol. Carthag. *in expoſit. titulorum iuris Canonici*, nouiſſimè Ioan. Honor. *lib. 1. ſumm. in Decretal.* omnes *ſub hac rub.*

De materia huius tit. tractarunt Syluest. Ang. Tabien. & alij Summiſtæ, *verbo, Ratiocinium*, Guillelm. Durand. *in ſpeculo iur. l. 4. ſub hoc tit.* apud Hiſpanos *l. 23. tit. 6. p. 1.* Albet. *in ſuo dictionario, verb. Obligatus ad ratiocinia*, Salzed. ad Bernard. *in pract. c. 20. in nouiſſ. edit.* Borgaſ. *de irreg. in rubr. de obligatis ad ratiocinia*, Maiol. *eod. tract. lib. 2. c. 11. n. 13. cum ſeq.* Soar. *tom. 5 de cenſuris, diſp. 51. sect. 3.* Cur. Philippica *p. 2 lib. 2. c. 9. n. 7. cum ſeqq.* Muños de Eſcobar *de ratiociniis adminiſtrandis, cap. 4.* Bellet. *diſquiſit. cleric. part. 1. tit. de diſciplina cleric. §. 11.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. à n. 65.* Campan. *in diuerſorio iuris Canon. rubr. 11. c. 9.* nouiſſimè Illuſtriſſimus D. meus Roderic. à Cunha poſt primam huius libri impreſſionem à me viſus, *in comment. ad c. 1. 53 diſt.*

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ratiociniis depoſito onere, & reddita ratione ordinari poteſt, non verò prius.*

2 *Obligatus ad reddendam rationem alicuius adminiſtrationis non ante, ſed poſt redditas rationes ordinari poteſt.*

3 *Ratiociniis implicati propter adminiſtrationem rerum ſingularium etiam poſt redditas rationes promoueri non poſſunt, ſi ſuper eis lis mota ſit.*

4 *Ordines ſacros recipere poteſt, qui grauatus eſt debito ſine aliqua adminiſtratione contracto.*

5 *Ordinibus initiari non prohibetur adminiſtrator rerum Eccleſiaſticarum, aut miſerabilium perſonarum.*

6 *Ratiociniis publicis adſtrictus ſi fideiuſſores præſtiterit, ordinari poteſt.*

7 *Clericus in aliquo licèt minori Ordine conſtitutus, licèt ſit tutor, curator, aut aliam adminiſtrationem habeat, ad altiores Ordinum gradus aſcendere poterit.*

8 *Ratiociniis obligati qualiter per conſtitutionem Sixti V. prohibeantur ordinari, & Religionem ingredi, oſtenditur.*

Cap. Magnus. I. *Conc. Carthag.*

1 OBligatus ad ratiocinia vt procurator, actor, &c. ordinari non poteſt niſi poſt onus curæ depoſitum, & reddita ratiocinia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Henric. Butr. Anch. Hoſt. Panorm. Vit. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 330. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 117. remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* deſumptus eſt ex Concil. Carthag. I. *cap.* 8. Burch. *l. 2. c. 36.* Iou. *p. 6. c. 157.* refertur ab Anton Auguſt. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 11. cap. 1.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Salzed. ad Bernard. *in pract. cap. 20. num. 1.* Henriq. *in ſum. lib. 14. cap. 5. §. 5.* Nau *conſ. 1. aliàs 4. n. 7. de Regular.* Muños de Eſcobar *de ratiociniis, c. 4. n. 1. cum ſeqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. n. 65. & ſeqq.* Curia Philip. *part. 2 lib. 2 cap. 9. n. 7. cum ſeqq* Bellet. *diſquiſit. clerical. p. 1. tit. de diſciplina cleric. §. 11. à n. 1.* Campan. *in diuerſ. iur. Canon. rubr. 11. cap. 9. n. 2. & 3.* Bonacina *de cenſuris, diſp. 7. q. 2. punct. 5 num. 2. verſ. quarto*, vbi *in verſ. quinto*, aſſerit ad reddendam rationem adminiſtrationis publicæ obligari Theſaurarios, aut Depoſitarios æris publici, Aduocatos, Magiſtratus, Iudices, &c. ad reddendam verò rationem adminiſtrationis priuatæ obligari illos, qui geſſerunt adminiſtrationem alicuius perſonæ ſæcularis; vt ſunt Tutores, Procuratores, Curatores, &c. 2

Amplia vt ratiociniis implicati propter adminiſtrationem rerum ſingularium perſonarum non ſolùm promoueri nequeunt dum gerunt, exercentque officium, ſed etiam expleta adminiſtratione & officio, ſi de dolo in adminiſtratione, vel redditione computorum perpetrato lis aliqua mota eſſet, vel in procinctu eſſet vt moueretur, tunc enim ante litis exitum promoueri non poteſt, immo ſi de facto promoueretur, dignus eſſet depoſitione, etiamſi poſtea in cauſa vinceret, gloſ. *verbo, obrepſit in cap. tanti Daniel*, & *ibid.* Archid. 81. *diſt.* Maiol. *de irregul. lib. 1. c. 11. num. 4. verſ. in priuatis*, Salzed. *d. c. 20. num. 3.* Campan. *d. c. 9. num. 3.* 3

Limita primò in eo, qui grauatus eſt debito ſine aliqua adminiſtratione contracto, veluti ex mutuo, locatione, vel emptione, aut ſimilibus aliis contractibus, nam obligatione, vel lite pendente ab Ordinibus ſacris minimè arcetur, vt per Abb. *hic q. antepen.* Salzed. *d. c. 20. n. 4. verſ. inter*, niſi maximo ære alieno grauatus in bonis non habeat vt debitis ſatisfaciat, Campanil. *d. c. 9. n. 9.* 4

Secundò limita in eo, qui rerum Eccleſiaſticarum, aut miſerabilium perſonarum, vel cuiuſlibet alterius piæ cauſæ, vel priuatæ adminiſtrator fuerit, quia adminiſtratione pendente Ordinibus initiari non prohibetur, *c. vlt. 80. diſt. c. indicatum 89. diſt. l. 23. tit. 6. p. 1.* Bellet. *d. c. 11. n. 5.* Salzed. *d. c. 20. n. 5. verſ. item*, Campan. *d. c. 9. verſ. prædicta autem prohibitio.* 5

Tertiò limita in eo, qui publicis ratiociniis adſtrictus fideiuſſores præſtiterit, vt per Abb. *hic n. 10.* Gregor. *l. 23. verbo, no ſe puede ordenar, tit. 6. part. 1.* Maiol. *de irregul. lib. 2. c. 11. n. 14.* ſubdens hoc procedere ſi fideiuſſor conſtituat ſe principalem, ita vt poſſit ante principalem debitorem conueniri, Salzed. *d. c. 20. n. 6.* Campan. *d. c. 9. n. 12.* vbi *n. 13.* cum Maiolo *d. c. 11. n. 13.* reſoluit hæredem obligatum ad reddendas rationes detineri Ordinibus inſigniri. 6

Quartò limita in eo, qui in aliquo licèt minori conſtitutus Ordine, alicuius etiamſi laicalis perſonæ tutor, curator, aut generalis quomodolibet fuerit adminiſtrator, tametſi nondum cœptum ſit de adminiſtratione ratiocinari, ad altiores enim Ordinum gradus aſcendere poterit, vt per Ioan. Fab. *in l. quiſquis, n. 8. C. de Epiſcopis, & cleric.* Campan. *d. c. 9. n. 11.* 7

Circa volentes ingredi Religionem emanauit conſtitutio Sixti V. incip. *Cum de omnibus*, dat. Romæ *Kalend. Decembris* 1586. Pontificatus ſui anno III. qua conſtitutum eſt ne ratiociniis obligati, & qui 8

ta ipsis reddentis sunt obnoxlij, vt ex eorum ingressu in religionem quælibet lis, iniuria, siue molestia timeatur, possint religionem ingredi, nec in ipsa profiteri, & si in contrarium fiat professio, erit nulla, cuius verba, quæ ibi ad hoc propositum ponuntur, sunt quæ sequntur. *Auctoritate Apost. perpetuo statuimus & ordinamus vt huiusmodi ære alieno supra vires facultatum suarum grauati, vel reddendis ratiocinijs obnoxij; & obligati nullatenus recipiantur, & super hoc fiat informatio*, &c. *& omne in contrarium factum irritamus, & annullamus, viribúsque & effectu carere decernimus.* Quæ constit. cùm nullum discrimen constituat inter publica, vel priuata ratiocinia, de omnibus generaliter est intelligenda, arg. *l. de pretio, ff. de publiciana in rem action.* resoluunt Fr. Emman. *quæst. Regular. tom 3. q. 10. artic. 11.* Ludou. Miranda *in man pralat tom. 1. q. 17. art. 6.* Sanch. *in praecepta Decalogi, tom 1. lib. 4. c. 19. n. 29.* Soar. *tom. 3. de Relig. lib. 5. c. 7. n 20* Bart. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disp 1. dub 15. v. 3.* Salzed. *d c 10. in fin.* vbi etiam aduertit quòd si patrimonium, illius qui profiteri vult, longa administratione superat, nec rationes ita innohitæ sunt vt molestia aliqua quovis quæsito colore inferri non possit, non præstaret hoc impedimentum ad religionem profitendam; additque idem Salzed. prædictam constit. locum non obtinere quando ante religionis ingressum sufficiens cautio præstaretur, quæ fideiussores se ad reddendas rationes obligarent, sicut principales debitores.

9 Prædicta quoque constit. in citatis verbis decidens ne onustus, seu grauatus debitis possit aliquam religionem intrare, non habet locum in debitis incertis, & indeterminatis, quorum dominus sciri, & inueniri non potest, & in eo qui grauatus debitis omnibus suis bonis cedit; sed quia circa eius interpretationem multa à Doctoribus non inutilia adducuntur, qui ea ad longum ediscere velit, videat Nau. *in com. 1 de Reg. n. 7. vers. quartum & com. 2. n. 42. & n. 60.* Muños de Escobar *d c 4 n. 3. cum seqq.* Azor. *inst. mor p. 1 lib. 12 c 1. q. 1.* Fr. Emman. *q. Reg. tom. 2. q. 61. art. 6. & tom. 3. q. 10. art. 9. & 14.* Sayr. *in claui Regia lib 10. tract. 5 c. 7. n. 13. cum multis seqq.* optimè Lud. Miranda *in manuali Prælat. tom 2. q. 17. art. 6. & 7.* latè Sanch. *in Decalog lib 4. c. 19. n. 19. cum seq* Campan. *d. c. 9.* vbi *n. 13.* cum Carol de Tapia *ad auth. ingressi, verbo, ingressi, c. 8. n. 7. C de sacros. Eccles* resoluit hæredem debitoris non posse profiteri quovsque reddiderit ratiocinia, sicut nec defunctus quibat, cuius est hæres.

De Corpore vitiatis ordinandis, vel non.

TIT. XIX.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panormit. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol. 28. verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretalium, fol. 23. vers.* Daniel Venator. *in analysi methodi iuris Pontificij, pag. 83.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque lib. Decret. sub* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iur. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* & nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summa in Decretal.* omnes *sub hac rub.*

De materia huius tit. scripserunt Angel. Syluest. Rosel. Tabien. & Armil. *verbo corpore vitiatus*, & apud Hispanos *l 25. tit 6 p. 1.* Borgas. *tract. de irreg. tit. de corpore vit.* Cou. *in Clem si furiosus, p. 1. in princ à n. 5 de homicid.* Albert. Trot. *de vero, & perfecto clerico, l. 2. c. 16.* Villadieg. *de irreg c. 11 de corpore vit.* Mendos. *de signatura gratia, eod. tit* Felician: *de censur. tit. de irreg. c. 16.* Maiol. *de irreg. lib. 1. ex c. 14. vsque ad c. 26. & lib 2. c. 16. & 18.* Llamas *p. 1. method. c. 12. ex § 4.* Aragon. *2. 2. q 65. art. 1.* vbi Salon. *controu. 4.* Salzed. ad Bernard. *in pract. canon. c 17 in nouiss edit.* Nau. *tom. 1. consil sub hac tit* septem ponit consilia, & Sayr. *in floribus decis. sub eod. tit.* quatuor collocauit decisiones, Rebuff. *in praxi tit. de dispens cum corpore vitiatis.* Viuald. *in candelabro aureo, tit de irreg. ex vitio corporis*, Molina *de iust tract. 3. disp 70.* Beller. *disquisit. cleric p. 1. tit de disciplina cler c. § 7.* Nicol. Garc. *de benef. part. 7 c. 12 de corpore vitiatis*, Vgolin. *de irregular. c 46. vsque ad 55.* Valent. *tom. 4. disp 7 q. 19 punct 3. de secunda specie* Sayr. *de censuris, lib. 7. c 7. 8 & 9* Iacob. de Graffis *in decis aureis, lib 4. c 27. n. 39. cum seqq* Henriq. *in summa lib 14. c. 8.* Auila *de censur. p. 7. disp 3.* Soar. *eod tract disp. 51. sect. 2.* Villalob. *part. 1. sum tract 21. diffic. 35.* Ægid. de Coninch. *tom 2. disp 8. dub. 14.* Fr. Emman. *in summa tom. 1, cap 158. quæst. Regular. tom 1. quæst. 24. artic. 5.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 12. c. 17.* Ludou. Mirand. *in man. Prælat. tom. 2. quæst. 8. artic. 3.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib 30 à n 44.* Bonacina *de censur. disput. 7. quæst. 2. punct. 1.* latè & eleganter Illustriss. D. Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus, *in comment. ad Decretal. dist 55.* Paul. Layman. *in Theolog. moral. lib. 1 tract. 5. p. 3. cap. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyter qui in duello digiti partem amisit ex dispensatione proprij Episcopi potest in suo Ordine ministrare.*

2 *Digito carens Ordinibus initiari potest, dummodo necessarius non sit ad consecrationem.*

3 *Pollicis pars si desit quando inducatur ex hoc irregularitas, ostenditur.*

CAP. De Presbytero. I. *Innoc. III.*

PResbyter, qui duellum obtulit, vel oblatum acceptauit, si in eo amisit partem digiti, itavt sine scandalo possit solemniter celebrare, Episcopus potest dispensare, vt in suo Ordine ministret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Host. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag 331.* Alagon. *in compend. iuris Can. pag. 118.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 12. c. 11.* & est post Conc. Lateranen. sub Alexandr. III. *p. 26. cap. 6.* 1

De digito &c.,] Aduerte carentem digito sinistræ manus, Ordinibus initiari posse, vt probat *c. lator. 55. dist* rum etiam dexteræ, vt *in ibi* glos. dicit, dummodo illius carentia in alterutra nec magnam operetur deformitatem, nec aliquis ipsorum sit, qui pernecessarius est ad consecrationem, sicut pollex, aut index, quorum altero si quis careat fit irregularis, Borg. *de irreg. tit. de corpore vit. n. 4.* Salon. *in 2. 2. D. Th. q. 95. art. 1. contr. 4. conc. 2.* Sayr. *de cens. l. 6. c. 15. post n. 12.* Bellet. *disquisit.* 2

3.disquisit.cleric.p.1.tit.de disciplina cler.§.7.n.18. Vnde si pars pollicis desit, & notabilem defectum non producat, neque Hostiam frangere impediat, itavt sine scandalo possit solemniter celebrari, minimè inducit irregularitatem, dummodo nulla eiusdem præcesserit culpa. Salon.d.controu.4.concl.2. Nau. cons.1.n.1.sub hoc tit. Sayr.in florib.decis.sub eod.tit.decis.1.Bellet.d.§.7.n.19. Campan.in diuers.iuris Canon. rubr.11.c.17.n.112. vers. quinimo, quos ipse refero *de offic.& potest.Episc.p 3.alleg 42.n.18.& 20.*

SVMMARIVM.

1 *Maculam in oculo habens, qua non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoueri.*

2 *Oculi macula, qua non inducit magnam deformitatem, nec scandalum parit in populo, non excludit quem à clericatu, nec ab Episcopatu.*

3 *Verba*, quod exinde visum fuerit, *arbitrium boni viri important, non autem liberam voluntatem.*

4 *Episcopi est determinare quando dubitatur sitne talis corporalis morbus, vel defectus, qui ordinis executionem impediat, vel scandalum gignat.*

5 *Episcopi arbitrio remittitur quod dicatur modicum vitium, qua notabilis deformitas, etiam respectu regularium.*

6 *Irregularitatem non incurrit, qui habet occulum altero maiorem.*

7 *Iudicis arbitrio relinquitur, quod dicatur modicum vitium.*

CAP. Cùm de tua. II.

1 HAbens maculam in oculo, quæ non inducat magnam deformitatem, nec scandalum pariat in populo, non excluditur à clericatu, nec etiam ab Episcopatu. Colligunt ex Ord.Abb.antiq. Zabar. Collect.Host.Anch.Bellam.Io.Andr.Innoc.Panorm.Anan. Butr.Viu.*in rationali primi libri iuris Pontif.pag.331.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag.118.* remissiuè Ximen. *in concord.p 1.* refertur ab Ant.Aug.*collect.1.Decret.lib.1. tit.12.c.3.*& est post Conc.Later. sub Alex.III.*p.40. cap.3.*

2 Hanc eandem concl.hoc text. desumit Seraph. *Rota decis.625. incip. dubitatum fuit, num. 3.* quem refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p. 1. alleg 42. num.30.*

3 *Quod exinde visum fuerit.*] Aduerte hæc verba importare arbitrium boni viri, non autem liberam voluntatem, Menoch.*de arbitr.lib.1.q.8.n.1.cum seq* Gonzal.*ad reg.8.Cancel.§.7.proœm.n.112.* Fr. Emman.*q. Reg. tom.1.q 119 art.4.vers ex quibus.*

4 *Exequatur.*] Notatur ad hoc quod quando dubitatur sitne talis corporalis morbus, vel defectus, qui Ordinis executionem impediat, vel scandalum gignat, Episcopi est determinare, Cou.*in Clem.si furios. de homicid.in initio, p.1.n.5.* Valer.Reginald.*in praxi fori pœn.lib.30.n.45.* Nau.*cons.1.n.3.sub hoc tit.* Auila *de censur p.7.disp.3.dub.3.* Bonac.*eod tract.disp.7.q 2. puncto 2. n.36.in fine.* Ego ipse *d.alleg.42.n.60.* Campan.*in diuers. iuris Canon rubr.11.c.17.n.82.cum seq.* Remittitur enim arbitrio Episcopi quod dicatur modicum vitium, quæ notabilis deformitas, Menoch.*cons.96.n 30, & 31. & de arbitr.casu 226.n.7.&* 8 Seraph.*d.decis.625.n.4.* Henriq.*in Sum lib.14.c.8 §.1.* Salzed.ad Bernard.*in pract.c.17, n.16.* Bellet. *disquisit.cleric.p.1. tit.de disciplina cler. §.7. n 26.* Et respectu Regularium quod ad eundem Episcopum id declarare competat, non autem ad Superiores Regulares, nisi eisdem expressè à Sede Apost.delegaretur, tenent Henriq.*d.§.1.vers.secundo*, Fr.Emm. *q.Reg.tom.1.q.24.art.4.* Campan. *d c.17. n.204.* Syluest. *verbo, corpore vitiatus, n.2* Nau.*in man c.27.n.200* quicquid dicat Lud. Miranda *in manual. Prælat.tom.2.q.8. art.3.concl.1.in med.*

6 In gloss. *Visum fuerit*, vlt.ibi, *Item pone quod habent vnum oculum minorem alio*, &c. Notatur ad hoc quòd irregularitatem non incurrit qui habet oculum altero maiorem & grossiorem, vt per Abb. *hic n.3. vers. quæris glossa*, Syluest. *verbo, corpore vitiatus n.5. vers. si vero*, Campan.*d.c 17.n.75.* vbi cum Nau.*in man.c.27. n.199.* id intelligit quando notabilem deformitatem eius magnitudo non producit.

7 In ead.gloss.ibi, *Vnde arbitrio istorum relinquitur.* Notatur ad hoc quod iudicis arbitrio relinquitur quod dicatur modicum vitium, vt per Menoch.*de arbitr casu 226.n.7. &* 8. Bart.de Vecchis *in praxi nouit. disp.5. dub.6.n.2.in fin.*

SVMMARIVM.

1 *Sectus in cunabulis, vel ex iusta causa faciens sibi virilia abscindi, licitè promouetur.*

2 *Permittentes se castrari fiunt irregulares.*

3 *Castratus non sponte, sed casu, propria tamen ad id interueniente culpa, non potest fieri clericus.*

4 *Eunuchi, & spadones possunt Ordines assumere, & beneficia obtinere.*

5 *Castratus per insidias hominum, aliquámve persecutionem potest etiam in Episcopum eligi.*

6 *Clericus fieri non potest, qui semetipsum ascidit ex indignatione.*

CAP. Ex parte.j. III *Clem. III.*

1 SEctus in cunabilis, vel ex iusta causa faciens sibi virilia abscindi, licitè promouetur, & in Ordine ministrare potest. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Zabar. Bellam.Io.Andr.Innoc.Host.Butr. Collect. Anan.Anchar. Panorm. Cened. *collect.69.* Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 332.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.118.* remissiuè Ximen. *in concord.part.2.* refertur ab Anton. August. *collect.2. Decret. lib.1.tit.10. cap 1.*

2 *Qui se ipsos sani absciderint*, &c.] Notatur ad hoc quod permittentes se castrari, vel sponte se castrantes fiunt irregulares, nec possunt fieri clerici, Rebuff. *in praxi benefic. tit. de dispensat. cum corpore vit.n.15. & 16.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de disciplina clericali, §7.n.12* Ego ipse *de offic. Episc. p.2.alleg 42. n.13.*

3 Quod ampliatur etiam ad illum casum, quo aliquis non sponte, sed casu, propria tamen id interueniente culpa sectus, vel castratus fuerit, is enim non potest fieri clericus, Cou. *in Clem. si furiosus, de homicid.p.2. in princ.n.6.* Rebuff. *d.tit.de dispens. cum corpore vit.n.16.* Vinald. *in candelabro aureo, tit. de irreg. ex vitio corporis à n.174.* Henriq. *lib.14.c.8. §.1.* Cened. *ad Decret. collect. 69. n.1.* Veluti si alicui fuerint abscissa virilia ab adulteræ marito vlciscente iniuriam, quia ipsum inuenit cum sua vxore coïre, Cou. *vbi proximè* Villadieg.*in tract. de irreg.tit.de corpore vit, col.2.* Vgol. *de irregul.c.51.n.3.* Soar.*tom.5.disp.51.sect.2. numero 8.* Sayr. *de censur. lib. 7. cap. 7. numero 12. & 13.* Molina *de iustitia, tract, 3. disp. 70. n. 18.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rub. 11. c. 17. n.21.* Aut si cognouis

carnaliter mulierem habentem morbum gallicum, ex cuius contagione amisit membrum genitale, attento quod ex hoc id solet succedere, nisi ignoranter tam cognouisset, quam sanam putabat, Fr.Enim. *tom.1.c.158.n.7.*

4 *Eunuchus.*] Notatur ad hoc quod eunuchi, & spadones possunt Ordines assumere, & beneficia obtinere, vt per Rebuff. *in com. ad l. spadonum* 128. *vers. qui spadones, ff. de verb. signif. pag.* 487.

5 *Si per insidias hominum factus*, &c. Notatur ad hoc quod si per insidias hominum, aliquamve persequutionem alicui fuerint abscissa virilia, aut ita sit ille natus, etiam poterit in Episcopum eligi, vt per Campan. *d.c.17.n.16.* nec oportebat illa arefacta secum portare; error enim est vulgi opinantis eum celebraturum teneri virilia arefacta, & in pulverem redacta secum deferre, namque re vera ad id minimè constringitur, vt per *gloss. vlt. in c. eunuchus 55. dist.* Anch. *hic*, & Abb. *n.6.* Host. *in c. vlt. vers. hoc tit.* Nau. *in man. c.27. n.20c.* Albert. Trot. *de vero & perfecto cleric. lib.2.c.16.n.8.* Syluest. *verbo, corpore vitiatus, n.3. vers. nec est necessarium,* Plac. *in epit. delict. lib.1.c.25.n.1.* Bellet. *d.§.7.n.17.* Campan. *vbi proximè,* Cened. *ad Decret. collect. 69.n.2.* Salzed. ad Bernar*l. in pract. c.17.n.13.*

6 In gloss. *Absciderint*, ibi, *Ex indignatione.* Notatur ad hoc quod non potest fieri clericus, qui semetipsum abscidit ex indignatione, vt per Bellet. *d.§.7.n.9.* Campan. *d.c.17.n.32. & 33.* Vtrùm autem qui ex indignatione, aut impatientia sibimetipsi dentem euulsit, excussitque, possit ab Ordinibus repelli, quæstio est non contemnenda, in qua si notorium sit hanc euulsionem ex indignatione processisse, non de facili esse Ordines concedendos tenent Syluest. *verbo, corpore vitiatus, n.5.* Maiol. *de irreg. l.1.c.24. vers. quod ita,* Henriq. *lib.14.c.8.§.2. in fine.* Sed ab Ordinibus non repelli instiùs tuentur Abb. *hic* post *n.5.* Sayr. *de censuris lib.6.c.8. num.16.* Viuald. *p.2. tit. de irregular. n.155. in fin.* Bonacina *de censuris, disp.7.q.2. puncto 2. num.6.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus auctoritate Papæ dispensare potest cum Sacerdote, qui ex deuotione amputauit sibi virilia, vt exerceat suum officium præter Altaris ministerium.*

2 *Castrans se, vt euitet lubricum carnis non potest promoueri.*

3 *Dispensare an possit Episcopus in irregularitate, quæ prouenit ex vitio corporis, ostenditur.*

CAP. Significauit. IV.

1 SAcerdos, qui sine causa virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suũ officium præter Altaris ministerium poterit exercere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Innoc. Butr. Anan. Panorm. Host. Anch. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.*332. Alagona *in compend. Iuris Canon. pag.*118. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.*

2 Collige ex text. quod castrans se vt euitet lubricum carnis non potest promoueri, vt per Rebuff. *in praxi tit. de dispens. cum corpore vitiatis, n.15. & 16. & in comm. ad l. spadonum* 128. *vers. si tamen aliquis, ff. de verborum signif. pag.* 487. Amescu. *de potestate in se ipsum, lib.1. cap.20. à n.16.* Bellet. *disquisit. clerical. p.1. tit. de disciplina clericali, §.7. num.12.* Non enim per abscissionem corporis à Deo plasmati existimare debent posse à se carnales concupiscentias amputare, sed per disciplinam religionis, vel abstinentiæ. Vnde illud *Matth.* 19. quatenus dominus noster dicit esse eunuchos, qui se castrauerunt propter regnum Dei, est intelligendum de eunochis spiritualiter, id est de his, qui abstinent perpetuò à concubitu fœminarum, prout interpretantur D. August. & alij Sancti Patres, quos referunt Cou. *in Clem. si furiosus, de homicid. p.1. in princ. n.6. vers. quinto,* Salzed. ad Bernard. *in pract. cap.17. num.9. in nouiss. edit.* Bellet. *d.§.7. numero 13.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 11. cap 17. n.12.* vbi etiam secundùm Chrysost. quem refert Sot. *l.5. de iustit. q.2. art.1. in fine*, dicit intelligi posse de his, qui non per membrorum abscissionem, sed malarum cogitationum interemptionem se castrauerunt, verè enim carni repugnare nescit, qui non ad ieiunia, flagellationes, humi cubationes, frequentiam confessionis, & augustissimæ Eucharistiæ, sed ad amputanda virilia confugit, cùm certum sit eunuchos libidine magis incendi, vt docent Greg. Theolos. *syntagm. iuris p. lib.7. cap.1.* Sayr. *de censur. lib.6. cap.7. n.12.* Et aduersùs dicentes ad bene seruiendum Deo requiri vt quis castratus, & eunuchus sit, vide citatos per Cened. *ad Decret. collect. 69. n.4.* & ideo Origenes passim à Doctoribus peccati mort. arguitur eo quod se eunuchum fecit vt liberiùs fœminis intra domos Euangelium prædicaret sine periculo incontinentiæ, vt aduertunt Card. Baron. *annal. Ecclesiæ tom.2. anno Domini* 208. Lessi. *de iust. lib.2.c.9. dub.14. n.98. in fine,* Sayr. *in claui Regia, lib.7.c.9.n.24. ad med.*

Auctoritate nostra fretus, &c.] Ergo iurisdictiones, ordinaria & delegata non sunt incompatibiles, sed in vna, eademque persona concurrere possunt, vt contra Butr. *in cap. cum ex offic. sub num.8. vers. non puto, de præscrips.* tenent Innoc. *ibid. sub num.2. in verbo, auctoritate,* Abb. *à n.19. vers. ex hac enim litera, vsque ad num.26.* Anch. *n.10.* Imola *n.1.* Felin. *sub num.21. vers. nihilominus omissis istis,* Paris. *n.23.* Curt. iun. *in l. etsi prætor, n.6. ff. de officio eius, cui mandata est iurisd.* Albert. Brun. *in tract. de augmento in 4. concl. n.14.* Nec propterea cogi potest Episcopus ad declarandum qua potestate velit procedere; Innoc. *in d.c. cum ex officij n.2.* Anchar. *numero 12.* Felin. *numero 23. ad finem, vers. & dum dicitur,* Abb. *sub num.18. vers. ex hoc,* notat etiam Paris. *num.27.* Nec in contrarium facit si quis dicat supposita iurisdictione ordinaria frustratoriam videri delegatam, quia nihilominus maximi adhoc momenti est non solùm vt geminata virtute ex duabus vna mixta conficiatur, vt prædicti Doctores loquuntur, sed etiam vt in articulo executionis delegata magis promoueat ordinariam, atque in casu permissæ appellationis ea emittatur ad ipsam Sedem, prout ita in specie ibidem considerant Abb. *num.19. & 15.* Imol. *num.11.* & Paris. *num.13.* Addo & aliud vt remoueatur inde omnis scrupulus, si incideret dubitatio, an ex aliquo non præuiso, vel non bene explicato posset super ordinaria iurisdictione dubitari, vt videtur considerasse Rot. apud Put. *decis. 212. n.5. lib.3.*

In gloss. *Nostra*] Notatur ad hoc quod Episcopus propria auctoritate potest dispensare in irregularitate, quæ prouenit ex vitio corporis, vt per Villadieg. & Syluest. quos refert, licèt non sequatur, Salzed. *d. cap.17. num.15.* Contra hanc glossam tamen Doctores tenent communiter Episcopum, vel alium Superiorem non posse dispensare super irregularitate ex vitio corporis, sed Sum. Pont. tantùm, ex quorum numero sunt in præsenti Innoc. *n.3. super verb. & cum,* 3

Host.

Host. *ad finem super verbo, tua*, Ioan. Andr. *in fin. n. 9 super verbo, auctoritate nostra*, Anton. de Botr. *n. 8. vers. per quem autem*, Panorm. *col 2. n 2.* Ioan. de Anania *in princ. vers. & adde*, sequuntur Couar. *in d. Clem. si furiosus, p 1. in initio, n. 7. vers. super hoc*, Nau. *in man. c. 27. n. 98. & n. 200. vers. 8.* Molina *de iust. tract. 3. disp 70. n. 19.* Sayr. *de censur. lib 6. c. 8. n. 1.* Bonac. *eod. tract. disp 7. q. 2 punct. 2. n. 36.* Campan. *d. c. 17. n. 102.* Ludou. Miranda *in manuali Prælat. tom 2. q 8. art. 3. concl. 2.* Salzed. *d. c. 7. num. 15.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea res. 16.* aduertentes, præcipuè duo vltimo loco citati, glossam hanc intelligi de dispensatione Episcopi, auctoritate tamen Apost. prædicta, & sic sibi delegata exponentes verba illa huius text. *auctoritate nostra*, id est, tibi commissa, quæ etiam ideo dicitur tua, cùm ipsam non valeat commissarius alteri delegare, *cap. vlt. in fine, inf. de offic. deleg.*

SVMMARIVM.

1 *Sacerdos, qui ex iusta causa fecit sibi amputari virilia, non est irregularis.*

2 *Irregularis non efficitur ille, cui de consilio Medicorum propter infirmitatem amputata sunt virilia.*

CAP. Ex parte. ij. V.

Innoc. III.

1 SAcerdos, qui ex iusta causa fecit sibi amputari virilia, potest vt priùs Sacerdotale officium exercere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Hostiens. Butr. Collect. Anan. Anchar. Panormitan. Cened. *collect 69* Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 333.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 118.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. l. 1. tit. 13. cap. 1.*

2 Collige ex text. quod ille, cui de consilio Medici amputata sunt virilia propter infirmitatem seu languorem, non efficitur irregularis, nec eius promotio, vel officium impeditur, vt per Henriq. *in summ. lib. 14. c. 8. §. 1. lit. O.* Bellet. *disquisit. clerical p. 1. tit. de disciplina clericali, §. 7. n 16.* Vnde si ex consilio Medici, vel Chirurgi ob valetudinem consequendam fuerit alicui membrum præcisum, neque impediens celebrationem, neque producens deformitatem, nequibit Episcopus retinere illum à promotione, *cap si quis à Medicis, cap. si quis per ægritudinem, cap. si quis in infirmitate 5. dist.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 11. cap. 17. n. 16.* vbi etiam cum Borgas. *de irregular. rubr de corpore vitiatis, n. 4. vers. si voluntatis*, aduertit huiusmodi fieri irregularem si à semetipso faceret, quamvis pro medela, modò peritus in arte medendi non sit.

SVMMARIVM.

1 *Mutilatus manu si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.*

2 *Manum mutilatam habens non potest ad Ordines promoueri, idem si haberet articulatas manus, & aridas, ad ministerium executionis Ordinum inefficaces.*

3 *Digito illo carens, qui medius appellatur, irregularis non est.*

CAP. Exposuisti. VI.

1 MVtilatus manu si creetur Abbas est amouendus, quia non potest ordinari in Sacris. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Henric. Boich. Innoc. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont. pag. 334.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag 118.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 17. c. 2.*

2 Collige ex text. quod habens manum mutilatam non potest ad Ordines promoueri, vt per Flamin. *de resignat. lib. 5. q. 6. num. 48.* Bellet. *disquisit. clerical. p. 1 tit. de disciplina clericali, num. 7. §. 20.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici rubr. 11. c. 17 à n. 104.* Nec illas habens articulatas, & aridas ad ministerium executionis Ordinum inefficaces, Flamin. *d q 6 n 49.* Henriq. *lib. 14. c. 8. § 4. in fin.* Campan. *d c. 17. n. 107.* Nec etiam eas tremulas perpetuò habens, præcipuè si immineret periculum subuersionis sanguinis, Maiol. *de irregul. lib 2. c. 24. in fine.* Tolet. *in instruct. Sacerdotum, lib 1. c. 35. n. 13.* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2 alleg. 42. n. 17.*

3 In gloss. *Manu*, ibi, *Idem esset si emisisset digitos.* Dixi *ad c 1. verbo, de digito, sup. hoc tit.* & ibi dictis addendum duxi ad carentem digito illo, qui medius appellatur, cùm non deseruiat Eucharistiæ, irregularem non esse, tenet Campan. *d. c. 17 n. 112 vers. virum*, contra Sayr. *de censuris lib. 6. c. 15. num. 16.* prout etiam non est ille, qui senos digitos habet in manibus, præcipuè si exercitij vsum non detinent, nec propterea operatio manus incommodatur. Ego ipse *d alleg. 42 n 22*

4 In ead. gloss. ibi, *Sed propter carentiam dantis non impeditur.* Ego ipse *d. alleg. 41. n. 37. & n. 32.* de habente nasum pressum, aut grandem, & *n. 34.* de habente os deforme, & imperfectum, & *n 39.* de carente auribus, & sordastro, & *n. 40.* de clando, & *n. 42.* de gibboso, & *n. 45. 46. 47. & 48.* de paralysi, morbo gallico, quartana febre, & morbo comitiali laborantibus.

SVMMARIVM.

1 *Vngula pollicis carens, dummodo sit fortis in pollice, licitè ad Sacerdotium promouetur.*

2 *Pollicis vngula carens, dummodo in pollice sit fortis, licitè ad Sacerdotium promouetur.*

3 *Pollicis pars si desit, nulla præcedente culpa si Hostiam frangere non impediat, irregularitatem non inducit.*

4 *Irregularitatem inducit vitium corporis impediens executionem Ordinis, & inducens deformitatem insignem.*

CAP. Thomas. VII. & vlt.

Honor. III.

1 VNgula pollicis carens, si est fortis in pollice, vt possit frangere Hostiam, potest ordinari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Host. Panorm. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag. 334.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 119.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Tabien. *verbo, corpore vitiatus, versic. vtrum amissio,* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 11. cap. 17.*

num.112.vbi etiam resolutionem Syluestri *verb.corpore vitiatus,n.3.in fine*,elicitam ex hoc cap.à contrario sensu, quod amittens vngulam pollicis casualiter dando operam rei illicitæ sine dispensatione celebrare non possit, interpretatur veram esse cum illius carentia non impedit fractionem Hostiæ, quia si impediret, quamvis rei licitæ nauando amisisset, nec celebrare
5 nec ordinari posset. Vnde quamvis pars pollicis nulla præcedente culpa desit, & notabilem defectum non producat, neque Hostiam frangere impediat, minimè inducit irregularitatem, Salon.2.2. *D.Thom.q 65.art.1. controu.4.concl.2.*Nauar.*cons 1.sub hoc tit.* Sayr.*in floribus decisionum sub eod tit decis.2.* Bellet.*disquisit clerical. p 1. tit.de disciplina clericali,§.7.n.12.* Campan.*d.c.17 n.112. vers. quinmo*; induceret tamen irregularitatem si quis careret toto pollice,aut indice, qui per necessarij sunt ad consecrationem, Borgas. *tract. de irregul. rub. de corpore vitiatis, n 4.* Placa *in epitome delict. lib 1. c.15. num.9.* Salon. *vbi proximè*, Sayr. *de censuris, lib.6.c.15. post n.11.*

Si ad frangendum Eucharistiam, &c.] Notatur ad
4 hoc quod vitiom corporis impediens executionem Ordinum, vel inducens deformitatem insignem, efficit quem irregularem, vt per Nau.*in man. cap 27. num.198.* Albert. Trot. *de vero & perfecto clerico, lib 2. cap 16.* Couar. *in Clem. si furiosus, de homicid. p.1. in initio, num 5* Tiraquel. *ad l. 2. connub. gloss 1. part. 21 num.59.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.30. num.44.*

De Bigamis non ordinandis.

Tit. XXI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Anchar. Ioan. Andr. Anania, Panormit.Butr.Guillelm.Durand. *in breuiarie aureo iuris Canonici, fol. 28. vers.* Ioan. de Londris *in breuiarie sanctorum Canonum, fol 164. verso*, Petr.de Rauenna *in compendio iuris Can.* Mart. Mesnartius *in epitome Decret. fol. 24.* Dan.Venator,*in analysi methodica iuris Pontific.à pag.83.* Goffred.& Host.*in sum. huius tit.*Alex. Cassan. & Anastas.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decret.sub hoc tit.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon.* Barthol.Carthag. *in expos. titulorum iuris, Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rub.*

De materia huius tit. tractarunt Angel. Armil. Tabien. Syluest. & alij Summistæ, *verbo, bigamia*, Ioan. Montaigne *in tract de bigamia, tom.9, tract. Doctorum, fol.122.*Guillelm.Durand.*in speculo iuris lib.4.sub hoc tit.* Borgas.*de irregul p.5 tit de bigamis*, Maiol. *eod tract lib 1. c.33.* Miles *in suo repert.verbo, bigamus*,Couar. *in clem si furiosus,de homicid p 1.§.1.* Albert.Trot. *de vero, & perfecto clerico,lib.2.c.11.*Nau.*in man c 27.n.195.cum seqq. & tom.1.consil sub hoc tit.* quatuot ponit consilia, Lud. Lopez *in instructorio conscientiæ,tom.2.p 1 c.22.*Felician. *de irregul.c 6.*Vgolin. *eod tract.c 36.* Villadieg.*eod.tract. c.13.*Viuald.*in candelabro aureo, p.2.vbi de irregular.bigamia*,Tolet.*in instruct.Sacerdotum, lib 1 c.70.* Greg. Lop. *35 tit 5 p.1.*Vega *in sum. p.1.c.38. & in espejos de curas, c.12.à n 299. & c.14.à n.37.* Fr. Emman. *in sum tom.1. c 47.* Bernard. & Salzed. *in pract. c. 16. in nouiss. edit.* Carrillo *in itinerario ordinandorum, sect.4 c 4 à num.30.* Petr.de Ledesma *in sum. p. 1.tract. de Sacram. Matrim. c.12.* Brunor. à Sole *in locis commumb. verbo, bigamus*, Zerol.*in praxi Episcop.p.1.verbo bigami*, Farin.*fragment. crimin p 1.lit B n.113. & seq.*Valent.*tom 4. dist.17. q 9. punct 3* Flamin.Paris.*de resignat lib.4.q 4 à n.17.& lib 5. q.3.n.168.cum seq.* Molina *de iustit. tom.4. disp.67.* Soar. *tom.5.de censuris,disp.49.* Sayr.*eod.tract.lib.6.c.3.cum tribus seq.& in floribus decisionum sub hoc tit.* Sanch. *de Matrim. lib.7. disp.83. cum tribus seq.* Azor. *instit moral p.2. lib.6. c 4.* Rebello *de obligat. instit.p.2. lib. 3. de matrim. q.20* Coninch.*de sacr. & censur.disp.18 dub.11.à n.103.* Nicol.Garc.*de benef.p.7 c 6.de bigamis*,Campan.*in diuersorio iuris Can.rubr 11.c.6.* Bonacina *de censur disp 7.q.1. puncto 5.*Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit.30 n.80.cum seq* Ludou.Miranda *in man Prælat.tom 2. quæst.8. art.2.* Guttier.*de matrim c.107.* Fr. Bartol.de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouis disp.5. dub. 3* Paul. Layman. *in summ Theologia moralis lib 1. tract 1 p.4 c.6.*Villalob. *p 1. sum tract.21 diffic.31.*nouissimè Fr.Hieron.Roderic. *in compend.quæst.Regul.res.16. de bigamia.*

SVMMARIVM.

1 *Bigami, pœnitentes, & mariti repudiatarum non possunt ordinari.*
2 *Bigami non possunt ad Ecclesiasticos Ordines promoueri.*
3 *Pœnitentes solemniter ordinari non possunt, etiam solemni pœnitentia peracta.*
4 *Pœnitentes solemniter infamia nota laborant.*
5 *Dispensare potest Episcopus ad Ordines minores cum pœnitentibus solemniter, data necessitate, vel vtilitate.*
6 *Pœnitentes solemniter si ordinentur, characterem recipiunt.*

Cap. Vt bigami. I.

Conc. Aurelian.

Bigami, pœnitentes, & mariti repudiatarum non 1
possunt ordinari. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. And. Innoc.Butr.Anan. Panorm. Host. Anch.Henric. Vin. *in ration.primi libri iuris Pontif pag.335* Alagona *in compend iuris Canonici, pag.119.* remissiuè Ximen.*in concord. p.1.* desumitur ex Conc.Aurelianen. II. *c.9* licet Burch.*lib 2 c 19.*& Iuo *p.6.c.19* desumi affirment ex Concil Aurelianen. *c.10.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib 1. tit.13.c.2.* referunt etiam Burchard.*lib. 2. Decretal. c.33.* Iuo *p.6. c.134.*

Vt bigami.] Notatur ad hoc quod bigami non pos- 2
sunt ad Ecclesiasticos Ordines promoueri, vt per Bernard. *in practica, cap.26 num.1.* Bellet.*disquisit. clerical. part.1. tit de disciplina clericali, §.6. num 1* quos refero ego ipse *de officio, & potest Episcopi, p 2 alleg 49 n.16.* vbi *num. 17.* quod non possunt Ecclesiastica consequi beneficia, aliàs collatio eis facta inualida est, etiamsi accedat Episcopi consensus, Rot. *decis. sigr. 5. part. 2. recent.* Bartol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. disput. 5. dub. 3. num 1.*

Pœnitentes] Notatur ad hoc quod pœnitentes so- 3
lemniter sine dubio ordinari non possunt, etiam solemni peracta pœnitentia, vt per Maiol. *de irregul. lib.3.c. 2 sub n. 4. vers. quæ omnia*; pœnitentes etiam 4
solemniter infamiæ nota laborare, resoluunt Bernard. *in pract.cap.19. num. 1. alias cap. 23. in nouiss. edit.* Mar.

Alter

Alter. *de censur. tom. 2. disp. 16 de suspens. c 1. vers. quartus casus*, Campan. *in diuersorio iuris Can. rubr. 11. c 21 n. 1.*

5 Cum illis tamen licet Episcopis propter necessitatem vel vtilitatem ad suscipiendos minores Ordines dispensare, Syluest. *verbo, pœn. n 3.* Bernard. *d c. 32. n. 1.* Maiol. *d lib. 5. c. 3 sub n. 6. vers. hac que*, Campan. *d. c 21. n. 7* Mar. Alter. *vbi proximè*, quos refero ego ipse *d. p. 2. de offic. & potest. Episc. alleg. 43. n. 8.*

6 *Non ascendant.*] Si tamen id faciant de facto characterem recipiunt, Cou. *in Clem si furiosus, de homicid. p. 1. § 2. n. 4* Gam. *de Sacramentis præstandis vlt. supplicio damnatis, q. 5. n. 24.* Ego ipse *d p. 2. alleg 49. n. 18.* Salzed. ad Bernard. *d. c. 26. lit D.* Campan. *d. rubr. 11. c. 6. num. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Bigamum ordinans, est priuandus officio, & potestate conferendi talem Ordinem, ordinatus vero in Sacris priuandus, & cum eo dispensatur.*

2 *Episcopus ordinans scienter bigamum, quam pœnam incurrat, ostenditur.*

3 *Bigamus ordinatus ad Sacros Ordines quam pœnam incurrat, remissiuè.*

4 *Dispensare cum bigamis quis possit, ostenditur & numeris seqq.*

Cap. Super eo. II. *Lucius. III.*

1 Bigamum ordinans est priuandus officio, & potestate conferendi talem Ordinem, ordinatus verò in Sacris est priuandus, & cum eo non dispensatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Host. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in ration prim libri tur. Pont. pag. 315* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 119.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 13. c. 3.*

2 *Ordinatores verò, &c.*] Probare videtur text. hic Episcopum ordinantem scienter bigamum posse deponi ab officio, & potestate ordinandi, sed Nau. *cons. 3. n. 1. sub hoc tit.* tenet incurrere suspensionem annalem ipso iure à collatione eiusdem Ordinis, quem contulit bigamo, necnon à celebratione; addito verò ad eundem decisum refert Episcopum non posse Ordines bigamis conferre, si autem conferat aliquem non incurrere pœnam ipso iure, vide quæ Nic. Garc. *de benef. p. 7 c. 6. à n. 8.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg 49. n. 19.*

3 *Et ordinati si ad sacros Ordines fuerint promoti eis ideo sunt priuandi*]Vide Sayr. *de censur. lib 6. c. 5 n. 2. & 4.* Bonac. *eod tr disp. 7. q. 2. punct. 5. in fin.* Vgolin. *de offic. & potest Episc. c. 56. § 5. n. 3.* quos refero ego ipse *dict. alleg. 49. n. 18.*

4 *Quia in bigamis contra Apost dispensare non licet.*]Iure ordinario potest Summus Ecclesiæ Præsul cum bigamo dispensare, illud enim verbum, *licet*, de quo in præsenti, importat difficultatem, non autem impossibilitatem, gloss. *verbo, fiat. in c. lector. 34. dist* D. Th. *in 4. dist. 27. q 3. in corpore*, Albert. Trot. *de vero, & perfecto clerico, lib. 2. c. 1.* Greg. Lop. per text. *ibi in l. 5 tit. 5. p 1.* Cou. *in Clem si furiosus, de homicid. p. 1. § 2. n. 4.* Nau. *in man. c. 27. n. 197* Flam. *de resign lib. 5. q. 3. n. 197.* Azor. *inst mor. p. 2. lib... c 4. q. 7.* Salzed. ad Bernard. *in pract c. 16. lit. C. vers. dispensare*, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p 2. c 8. n. 14.* Lud. Mirand. *in manual. Prælat. tom. 2. q. 8. art 2. concl. 1.*

5 Quæstio est dubia an Episcopus in bigamia vera, vel interpretatiua possit dispensare? in qua negatiuam partem etiam ad minores Ordines & beneficium simplex amplectendam esse ex eo euidenter ostenditur, quia *c. vnicum, hoc tit lib 6.* desumptum ex Conc. generali Lugdunensi interdicit bigamis in minoribus Ordinibus constitutis deferre tonsuram clericalem, nec committit dispensationem Episcopo; tum quia hoc idem indicat generalitas Conc. Trid. *sess. 23. de reform. c. 17.* & Episcopus nequit in decreto generalis Concilij dispensare, vt tenent multi per me citati *d. offic. & potest Episc. p. 2. alleg. 33. n. 25.* Quare hanc partem sustinent Greg. Lop. *l. 5. verbo, dos mugeres, tit 5. p. 1* Cou. *in d. Clem. si furiosus, p. 1. § 2. n. 4* Flam. *d. q 3. n. 196.* Tolet. *in sum. lib. 1... in sum lib. 1. c 26. n. 8.* Humada *l 5. gloss. 33. n. 3. tit p 1* Salzed. ad Bernard. *d. c. 16. verbo, dispensare*, Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric § 6. n. 51.* & secundùm hanc sententiam fuisse decisum in S. Conc. Trid. Cong. testantur Franc. Leo *d. 8. n. 31.* Nicol. Garc. *d. c 6 n. 5.* Praxis noua Episc. *p. 1. c 1. n. 60.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nau. lib. 2. tit. 19. de foro compet. num. 16.*

Quicquid plures teneant Doctores posse Episcopum dispensare vt bigamus accipiat Ordines minores, susceptisque vtatur, ex quorum numero sunt glossa *hic verbo, dispensare*, D. Th. *in 4 dist 27. q. 3. art 1.* vbi Palud. *q. 4 art. 5. concl. 4.* & Durand. *q 4.* Angles *in floribus Theolog p. 1 vbi de matr q. 2. art. vlt. diffic. 1. q. 2* Iacob. de Graffis *in decis aureis, p 1. lib. 4. c. 27 n. 38.* Petr. de Ledesm. *de matr. q 66. art. 5. concl. 3* Borgas. *de irreg. p 1. tit de bigam. n. 8.* Bonac. *de censur. disp. 7. q. 2. punct. 5 n. 15.* Azor. *inst. mor p. 2. l. 5. c. 20. q 2. & l. 5. c 4. q 8. & 11* Sayr. *de censur. lib 6. c. 6. n. 11.* Auila *eod. tr p 7. disp. 7. dub 4.* Sanchez *de matr lib. 7 disp. 86. n 11.* Paul. Comit. *respons moralium, lib. 1. q. 106. n. 5. & 6.* Lud. Miranda *d q. 8. art. 2. concl 2.* 6

Quicquid etiam alij tueantur posse Episcopum concedere vt bigamus inseruiat in Ordinibus minoribus antea susceptis, retineátque beneficium simplex, quod ante possidebat, vt per Abb. *hic n. 5.* Angel. *verbo, bigamus, n. 8.* Nau. *in man. c. 27. n. 187.* Philiarch. *de officio Sacerd tom. 1. lib. 4. c 7. in fin* Valent. *p 4. disp. 7. q 16. puncto 3. in 1. specie irregul.* Viuald. *in candelabro p. 1. vbi de irregul. bigamiæ, n 34* Fr. Emm. *in sum. tom. 1. c. 158. concl. 5. num 6.* 7

Circa verò bigamiam similitudinariam conceditur Episcopo dispensandi facultas si clericus cum vnica & virgine contraxerit, vt colligitur ex text. *in c. Sacerd. de clerc. coniug. & c 1. qui clerici vel vouentes*, secus verò si cum vidua, vel corrupta, aut duplex, iniit matrimonium, in quem sensum accipiendi sunt text. *in c. nuper, & in c. fin. hoc tit.* vt per gloss. *hic verbo, dispensare*, Cou. *d p 1. § 2. n 2. vers. secundo*, Gomez *in tr. Breuium, n. 20. & 21.* Nau. *d. c. 17. n. 197. in fin.* Selu. *de benef. p. 4. q. 7. n. 8. vers. 13. & 14.* Borgas. *d tit. de bigamis, n. 9.* Philiarch. *d. c 7. in fin.* Valent *d. puncto 3 in specie irregularitatis, in fin.* Ant. Cuch. *instit. maiorum, lib. 4. tit. 11. n. 188.* Sanch. *d. lib. 7. disp 86 num 20.* Lud. Miranda *d q. 8. art. 2. concl. 3.* Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol. 210.* 8

In gloss. *In bigamis*, ibi, *Item qui vnam de facto &c.* Notatur ad hoc quòd bigamus est ille qui inualidè contrahens de facto matrimonium celebrauit, & consommauit, vt per Sot. *in 4 dist. 27 q. 5 art. 1. concl. 2.* Cou. *in Clem. si furiosus p 3. § 1. n. 2.* Suar. *de censur disp 48. sect. 2 n. 6. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Bigamus vxore viuente vel mortua non potest ordinari.*
2 *Bigamus interpretatiuè efficitur ille, qui viduam à priori viro cognitam duxit.*

Cap. De bigamis. III.

Cœlest. III.

1 MAritus bigamus non potest ordinari, & ordinatus non potest celebrare, siu. sit viua, siue mortua vxor. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Host. Butr. Collect. Anan. Anch. Panorm. Cened. *collect.* 138. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 417. Alagon. *in compend. iuris Canon pag* 120. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit* 12. *c.* 2.

2 *Viduarum maritis.*] Nota bigamum interpretatiuè effici illum, qui vidnam à priori viro cognitam duxit, *c. si quis vidnam*, 84. *dist.* Greg. *l.* 4 *verbo, qua sed, tit.* 1. *p.* 3. Nau. *sub hoc tit. consf.* 1. *n.* 2. Flamin. *de resign. lib* 3 *q.* 3. *n.* 191. Sanch. *de matr lib.* 7. *disp.* 84. *n.* 7. Nic. Garc. *de benef. p.* 7. *c.* 6 *n.* 15 Campan. *in diuersorio iuris Can rubr.* 11.
3 *c.* 6. *n.* 5. Bonac. *de censur. disp.* 7. *q.* 2. *punct.* 5. *n.* 5. *vers. interpretatiua.* Valer. Regin. *in praxi fori pen. lib.* 3c. *n.* 85 *in fin.* Bellet. *disquisit cleric. part.* 1. *tit. disciplina clericalis*, §. 6. *num.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Bigamia pœnam incurrit, qui mortua vxore promotus ad Sacros cum secunda de facto contraxit, & cognouit.*
2 *Infamis efficitur, qui duas simul habet vxores.*
3 *Vxores duas simul ducens videtur malè sentire de Sacramento matrimonij.*
4 *Veritas est praferenda opinioni.*
5 *Bigamiam similitudinariam quando quis incurrat, ostenditur.*

Cap. Nuper. IV.

Innoc. III.

1 BIgamiæ pœnam incurrit, qui mortua vxore promotus ad Sacros cum secunda de facto contraxit, & cognouit, & sic non potest vlteriùs ordinari, vel Ordinem susceptum exercere. Sicut v. g. si quis in Sacris constitutus cum diuersis contraheret, licèt matrimonium cum nulla teneret, reputaretur tamen bigamus, licèt re vera bigamus non esset, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsequuto. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Io. Andr. Innoc. Henriq. Anan. Anch. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 337. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 120. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret lib.* 1 *tit* 14. *c.* 1.

2 *Comitatur infamia, qui duas simul habet vxores.*] Vide Paleoth. *de nothis & spuriis, c.* 6 *n* 1. Bellet. *disquisit. cler. p.* 1. *tit de disciplin. cler* §. 6. *n.* 5. Salced. ad Bernard. *c.* 84. *in*
3 *addit lit. B in fin.* videtur enim malè sentire de Sacramento matrimonij, & ideo contra eum tanquam contra suspectum de hæresi procedunt Inquisitores contra hæreticam prauitatem, Perez *ad leges Ordinamenti, tit.* 1. *lib.* 5. *pag* 44. *in fin.* Salzed. *vbi supra.* Menoch. *de arbitr. casu* 420 *n.* 114. *& lib.* 5. *de præs. præs.* 6. *n.* 37. Nau. *sub tit de haret. cons* 1. *n* 8. Azeued. *l.* 5. *n.* 3. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua recop.* Guttier. *pract q. lib.* 2. *q.* 8 *n.* 1. Farin. *in praxi crim. p.* 5. *q* 140. *n.* 24 Emman. de Valle *de incarn. & ensalmis, sect.* 3. *c* 1. *n.* 14. *n.* 14. *in princ. & c.* 3. *n.* 5.

Quòd opinioni sit veritas praferenda.] Vide Menoch. 4
de præs. lib. 1. *præs* 31. *n.* 4. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 2. *c* 1. *n.* 19 Brun. à Sole *in locis com. verbo, veritas, n.* 5. Picard. *ad* §. *si quis rem, n.* 3. *Inst de legatis.*

Tanquam cum bigamis.] Nota quòd ille tantùm simi- 5
litudinariam incurrit bigamiam, qui sacro Ordine insignitus, aut voto solemni adstrictus de facto aliquam sibi matrimonialiter coniunxit, Nau. *in man c* 27. *n.* 195. *vers. similitudinaria, & cons.* 1. *n.* 7. *vers ex quibus, sub hoc tit* Flam. *de resign. lib* 5. *q.* 3. *n* 190. Campan. *in diuersorio iuris Can rub* 11 *c* 6. *n.* 12. vbi eleganter rationem reddit, quòd scilicet in hoc casu duo sunt matrimonia, alterum celebratum cum Christo per Ordinis sacri susceptionem, & voti solemnis emissionem; alterum verò carnale quod postea contraxit, quamvis enim hoc secundum inualidum sit per impedimentum procedens à sacro Ordine, aut voto solemni, quia tamen adest affectus intentionis cum opere subsequuto, iudicatur bigamus similitudinariè, propter similitudinem ad verè bigamum, nisi enim obstaret Ordo, vel votum explicitum, subsisteret profectò matrimonium; quæ ratio matrimonij spiritualis, quia non consideratur in laico, neque in clerico constituto in minoribus, inde fit vt in illis non sufficiat ad incurrendam bigamiam semel contraxisse illud, sed bis validè, vel inualide cum virgine, aut semel cū corrupta & validè.

SVMMARIVM.

1 *Bigamus non censetur qui contraxit cum virgine, licèt prius ab alio fuerit dispensata.*
2 *Bigamus non fit, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam, duxit vxorem.*
3 *Vir & vxor sunt vna caro.*
4 *Castitas maior quare exigatur in vxore, quàm in viro, ostenditur.*
5 *Ordinari potest qui duxit vxorem à se primo corruptam.*

Cap. Debitum. V.

BIgamus non est qui duxit in vxorem sponsam alterius non carnaliter ab illo cognitam, quia illa se pluribus non commiscuit, nec carnem suam diuisit, & sic non adest defectus Sacramenti, cùm verè vnica tantùm sit commixtio coniugium Christi cum Ecclesia per Incarnationis mysterium contractum significans. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Anan. Butr. Anc. Host. Panor. Innoc. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 318. Alagona *in compend iur. Canon. pag.* 120. remissiuè. Ximen. *in concord. p.* 1 *& e.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 14. *c* 2. 1

Sed minimè cognitam, &c.] Notatur ad hoc quòd a
bigamus non fit, ac per consequens Sacerdos fieri non prohibetur ille, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam duxit vxorem, vt per Sayr. *de censur. lib.* 6. *cap.* 4. *numero* 9. 13. *&* 16. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *dist.* 13. *numero* 1. *& lib.* 7. *disp.* 83. *n.* 4. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rub.* 11. *c.* 6. *n.* 13. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *num.* 85.

in

in fine, Beller.*disq.cler.p.1.de discipl.cler.§.6.n.*25. Bigamia enim non contrahitur ex solo matrimonio cum vidua, sed requiritur copula & consummatio, Cou. *in Clem.si furiosus p.1.§.2.n.2.* Maiol.*de irreg lib.1.b.*33. Fr. Barth. de Vecchis *in praxi observanda in admittendis ad religionis statum nouit.disp.5.dub.3. n.3.* Rota apud Farin. *decis.*519.*n.5.part.2.recent.* vbi etiam quomodo probetur copula.

3 *Commistio corporum.*] Notatur ad hoc quòd vir, & vxor sunt vna caro, vt per Laram *in l.si quis à liberis,§. si quis ex his,n.*282.*ff de liberis agnosc.* Hieron. Fernand. de Otteto.*Romanarum lucubr disp.*27.*n.*6.

4 In gloss.*Cognitam.* ibi, *sed quare exigitur maior castitas in vxore quàm in viro?* Pulchrè interrogat glossa, & propositæ dubitationi responsionem tradit plures afferendo rationes: illa tamen à Doctoribus receptior adducitur, quòd scilicet consensus matrimonium ineuntis non cadit supra seipsum, sed fertur in alterum coniugem, atque ita ipsamet contrahens est quasi terminus à quo: is autem cum quo contrahit est quasi terminus ad quem fertur alterius coniugis consensus; sed nullus actus sortitur speciem à termino à quo, sed à termino ad quem; vitium ergo corruptionis ipsius viri, qui est terminus à quo respectu sui matrimonij non debet ipsi nocere vt bigamus efficiatur, sed vitium corruptionis in termino ad quem. Vide Maiol. *de irregul.lib.1.c.*35 *n.3.vers.altera, in fine*, Cou.*in Clem.si furioso,de homic part.1.§.2.num.*3 Vgol.*de irregul.c.*56.§.5. Tiraq.*in l.1.connub.n.*35.Cened.*ad Decretal. collect.*166. *n.4.vers item*, Sayr.*d.c.4.n.*13 Soar.*tom.5.disp* 49.*sect.*3. *n.9.vers.hac igitur*, Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit. lib.*30.*n.*86. Sanch.*de matrim lib* 7.*disp* 84.*n.*9. Gutier. *ced.tract.c.*107.*num.*11.*vers.ratio*, Bonacina *de censuris, disp.7.q.2.puncto 5.num.7. vers. rogabis*, Campan. *d.c* 6. *num.*11. vbi cum Card. Bellarmin.*in controuers. Cathol. tract.2.lib.2.de clericis, c.*14.*vers.at hac*, prædictam rationem non posse subsistere contendit, subiungens ideo prohibitum esse Ordines suscipere, qui duxit forniеariam, noo quia bigamia oriatur ex illo matrimonio, sed quia sic placuit Ecclesiæ ob dignitatem Sacerdotij.

5 In gloss. *Dimisit,fin.*ibi, *& ita is, qui duxit vxorem à se primo corruptam potest promoueri*, Vide Cou.*d* §.2.*n.*1. *in fine*, Nau.*in man c.*27.*n* 195. Henriq.*d.c.*6.§.10. Fr. Emman.*in sum.tom.1.c.*158.*n.3. concl.1. in fine*, Vioald. *in candelabro aureo, part.2. vbi de irregul. bigamia, n.*4. Sayr.*d.lib.6.c.*4. Sanch.*d. lib.7. disp.*84. *n.*14. Campan. *d.c.6 n.*6. Bellet. *disquisit.cleric pars.1.tit.de discipl. cleric.* §.6.*n.*18.quos refero ego ipse *de offic.& pot. Episc part.2. alleg.*49.*n.*7.

SVMMARIVM.

1 *Bigamus non est qui plures habuit concubinas.*
2 *Bigamia irregularitatem non incurrit, qui cum pluribus fornicatus est.*
3 *Declaratur text.in præsenti.*
4 *Votum solemne implicitum castitatis adest in sacri Ordinis susceptione.*
5 *Clericus in sacris fornicans committit incestum, mulier verò ex sua parte simplicem tantùm committit fornicationem.*

CAP. Quia circa. VI.

1 SAcerdos habens plures coocubinas non est bigamos, sed in simplici fornicatione, & potest Episcopus cum eo dispensare ad executionem Sacerdotalis officij. Colligont ex Ord. Abb.antiq. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Innoc.Host.Butr.Collect.Henric.Anania.Anch.Panorm.Cened.*collect.*112. Viu.*in ration.primi libri iuris Pontif.pag.*318. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*121.remissiuè Ximen. *in concord p.1.* refertur ab Anton August. *collect,1. Decret. lib.1.tit.10.cap. vnic.*

2 Probat hic text. illum, qui cum pluribus fornicatus est, bigamiæ non incurrere irregularitatem, vt per Cou.*in Clem si furiosus,de homicid.p* 1.§.2.*n* 2. Cened.*ad Decretal.collect.*112.*num.*1. Fr.Emman.*in summa tom.1. c.*158 *concl.1.*Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit.lib* 30. *n.*85. Bellet.*disquisit. cleric. p 1 tit.de disciplin cleric.§.6. num.*35.Campan. *in diuersorio iuris Canonici,rubr.*11.*c.*6. *n.*10.ad incurrendam enim bigamiam duo coniunctim pernecessaria sunt, nempe copula, & matrimonium de iure, aut de facto initum, Nauar.*in man.c* 27.*n.*146. quam ob causam Armill. *in summ. verbo, bigamus, n* 1. affirmat nullum fieri bigamum nisi contrahendo, & cognoscendo.

3 *Tanquam simplici fornicatione notatis.*] Host. *hic*, & Abb. *num.*5. aduertunt Pontificem in præsenti potiùs deboitse dicere triplici fornicatione notatis: Bellam. verò dicit ideo de simplici fornicatione egisse ad differentiam bigamiæ, & irregularitatis ex ea contractæ; de qua principaliter dubitabatur, an scilicet eam incurrerit Presbyter plores habens concubinas, & meritò negat Pontifex, quia tanquam vxores ductæ non sunt, vt requirit text.*in c.nuper,sup.hoc tit.*Meliùs tamen Azor.*instit.mor.p.*3 *lib* 3.*c.*17.*q.*7.*vers.in hac*, quod ideò hæc dicitur fornicatio simplex, non quia non sit etiam sacrilegium, sed vt distinguatur ab aliis luxuriæ peccatis specialiori qualitate & substantia affectis, in quæ incidit aliquando Presbyter, v. g. ab adulterio, stupro, vel incestu.

4 Cùm in sacri Ordinis susceptione adsit votum solemne implicitum castitatis, vt per Fr. Emman. *quæst. Regular.tom* 3.*quæst.*1. *art.*1. *princ.* Nau. *in man. cap.*22. *num.*17. & 52. & *cap.*25. *num.*108. Azor.*d.cap* 17. ideo ratione illius clericus fornicans committit incestum, plures per Cened. *d. collect.* 212. *num.* 2. quibus adde Vincent.de Franch.*decis.*27.*num.*2. Soar.Lusitan.*tom* 1. *communium opin.lib.1.tit.de Clericis coniug.n.*20 *pag.*175. Azor.*d.cap.*17.*quæst.*7. Cald.Pereira *de nominat. emphyt. quæst.*19.*num* 51.*cum seqq.*Fr.Emman.*quæst.Regul.tom* 2. *quæst.*29.*art.*2. Sanch. *de Matrim. lib.7. disp* 17. *num.*5. quamvis mulier ex sua parte simplicem tantum committat fornicationem, Menoch. *de arbitr. in addit. ad casum* 289. *num.*6. *vers. tertia opinio*, Surd. *de alimentis tit.*5.*q* 7. *n.*44. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*55. *num.*34.

SVMMARIVM.

1 *Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognouit bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non sit.*
2 *Irregularis efficitur clericus in Sacris constitutus, qui viduam cognitam à priori marito in vxorem duxit, & cum ea consummat.*
3 *Clericus in Sacris ducens vxorem vnicam, & virginem, an fiat bigamus, & irregularitatem incurrat, ostenditur.*

CAP. Nullus. VII. & fin.

SVbdiaconus si contrahit cum vidua, licèt verè bigamos non sit, quia matrimonium est nullum, tamen reputatur bigamus propter affectum inten- 1
tionis

tionis cum opere subsequuto. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Innoc. Panorm. Anania, Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.*121. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 121. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2.

2 Probat hic text. clericum in Sacris constitutum viduam, cognitam scilicet à priori viro vxorem ducentem, & cum illa consummantem, effici irregularem, vt per Nau. *in man. c.* 27. *n.* 195. *post med. & cons.* 1. *sub hoc tit. n.* 3. Sanch. *de Matrim lib.* 7. *disp.* 85. *n.* 1. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11. *c* 6. *num.* 12. Rota
3 apud Farin. *decis.* 357. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* Dubium autem est quando huiusmodi clericus duxit vnicam virginem? in quo quidam negant illum fieri bigamum, aut irregularem, quos refert, & sequitur Henriq. *lib* 11. *cap.* 6. § 10. *lit. H. & lib* 14. *c.* 4. *statim in princ.* ex eo, quia textus hanc irregularitatem inducentes loquuntur de constituto in Sacris, qui duplex matrimonium iniit, licèt alterum ante Ordinem sacrum, & alterum postea, vt *in cap. nuper, suprà hoc tit.* vel quando post Ordinem ducit vnicam, viduam tamen, vt in præsenti. Aut veriùs est irregularem effici qui sacro Ordine insignitus aliquam etiam vnicam & virginem sibi matrimonialiter coniunxerit, quia etiam hoc casu datur quædam similitudo bigamiæ propter affectum ad duplex matrimonium cum opere subsequuto, quæ est ratio, quam præstat text. in præsenti, tenet Cou. *in Clem. si furiosus, de homicid. p.* 1. § 2. *vers.* 3. Nau. *in manual cap.* 27. *num.* 195. *vers. similitudinaria, & cons.* 1. *n.* 7. *vers. ex quibus, sub hoc tit.* Syluest. *verbo, bigamia, num.* 9. Flamin. *de resignat. lib.* 5. *quæst* 3 *num.* 190. Campan. *d. c.* 6. *num.* 12. plures quos refert, & sequitur Sanchez *dict. disp.* 85. *num.* 5.

De Clericis peregrinis.

TIT. XXII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Panorm. Anchar. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol* 164. *verso*; Petr. de Rauenna *in compendio iuris Can.* Martin. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 25. *verso,* Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4. *sub hoc titul. & in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 29. Daniel. Venator, *in analysi methodica iuris Pontific. pag.* 84. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum eiusdem iuris,* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici peregrini Vltramarini & valdè remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.*
2 *Clericus faciens fidem iustam de sua ordinatione potest admitti ad celebrandum, & ad Sacramenta administranda.*
3 *Ordines minores non præsumuntur ex maioribus.*

CAP. Tua nos. I. *Alex. III.*

CLerici peregrini Vltramarini & Ordinati in remotis regionibus, qui habent literas ordinationum, sed incertum est an sigilla sint Episcoporum, debent suam ordinationem probare per quinque Episcoporum sigilla. Interim tamen suspendantur, & inquiratur an prætermiserint aliquem Ordinem, quibus peractis si sunt digni, petit circa eos dispensari. 1 Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Host. Anch. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif pag.* 340. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 122. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret lib* 1. *tit* 14 *cap vnic.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III *p.* 26. *c.* 20.

Probat hic text. peregrinum clericum facientem 2 fidem iustam de sua ordinatione posse admitti ad celebrandum, vt per Nau. *cons* 1. *n.* 1. *in fin. sub tit. de celebrat. Missarum, in antiq. aliàs cons. vnic. n.* 1. *in fin. sub hoc tit. in nouis,* Aloys. Ricc. *in decisionibus Curiæ Archiepisc. Neap. p.* 1. *decis* 150. Et ad Sacramenta administranda dummodo ille verè idoneus sit, vt decidit Sacra Congreg. Concil. Trid. teste Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarræ, l.* 1. *tit.* 18. *l.* 7. *de Episcopis, n.* 83. quem refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 1. *alleg.* 21. *n.* 7.

Quia posset contingere, &c.] Notatur ad hoc quod ex 3 maioribus Ordinibus non præsumuntur minores, quia potuit quis per saltum promoueri, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma lit. cons. n.* 28. Crauet. *cons.* 134. *n.* 45. *volum.* 1. *& cons.* 484. *n.* 8. *&* 23. *vol.* 3. Menoch. *de præsumpt lib* 6 *præs.* 66. *num.* 3. quos refert, & sequitur Bellet. *disquis. cleric p.* 1. *tit. de fauore cler. personali,* § 14. *num.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Clericus peregrinus qui iurat se ordinatum, nisi aliter probet in illo Ordine non suscipietur, nec ad superiores promouebitur.*
2 *Clericatus probari potest per indicia, & argumenta, & per famam, communem opinionem, & reputationem.*
3 *Clericatus deperditis scripturis probatur per testes.*

CAP. Inter quatuor. II. *Innoc. III.*

CLerico peregrino non habenti dimissorias, sed 1 iuranti se ordinatum non creditur, & sic non admittitur ad Ordinem quem dicit habere, nec ad alios suscipientes. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Butr. Panorm. Host. Viu. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 340. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 122. remissiuè Ximen *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 16 *c.* 11.

Per idonea ibi constiterit argumenta.] Notatur ad hoc 2 quod clericatus probari potest per indicia, & argumenta, vt per Flamin. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 3. *num.* 31. Mascard. *de probation. concl.* 305. *num.* 5. Pacian. *eod. tract. lib.* 2. *cap* 34. *num.* 70. Nicol. Garc. *de benefic. part* 7. *cap* 1. *num.* 140. *in fine.* Et per famam, communem opinionem, & reputationem. Flamin. *d. tract. lib.* 4. *quæst* 2. *num.* 70. *& d. quæst.* 3. *num* 74. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 7. *cap.* 1. *num* 140. Modern. *de iurisdict. part.* 2. *cap.* 31, *num.* 6. *&* 7. Rota *decis.* 350. *lib.* 3. *part.* 3. *diuers.*

*diuerf.*Bellet.*disquisit clerical p.1.tit. de fauore clericorum personali*, §.14. *num.*14. Farinac.*in praxi crimin.quaest.*8. *num.*44.

3 In gloss.*Argumenta, in fine*, ibi, *vel per testes*. Notatur ad hoc quod clericatus deficientibus scripturis deperditis probatur per testes, vt per Cou. *pract.c.*33 *num.*3. Mascard.*de probat concl.*303.*n.*1.2.& 7. quos refert, & sequitur Bellet.*d* §.14.*n.*15.

SVMMARIVM.

1 *Peregrino, de cuius ordinatione non constat non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.*

2 *Peregrinus clericus, qui abiit in aliam diœcesim, sine commendatitiis sui Ordinarij literis ad diuina Officia non est admittendus.*

3 *Clericatus probatur per literas commendatitias proprij Episcopi mentionem facientes de Ordine.*

4 *Suspensus nullo iure est non habens literas testimoniales sui Episcopi, sed potest celebrare secluso scandalo.*

Cap. Tuæ fraternitatis. III.

1 PEregrino ignoto sine literis commendatitiis nisi legitimè constet vel per literas, vel per testes de eius ordinatione, non permittitur in publico celebrare, sed potest in secreto, & ex deuotione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect.Zabar.Innoc.Bellam.Ioan.Andr.Anan. Butr. Ancb. Host. Panorm.Viu. *in rationali primi libri iur. Pont.pag.* 341 Alagon.*in compend. iuris Canon. pag.* 122. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant.Aug. *collect.* 3. *Decret.lib.*1. *tit.*16.*c* 2.

2 Collige ex text. clericum peregrinum, qui abiit in aliam diœcesim, sine commendatitiis sui Ordinarij literis ab vllo Episcopo ad diuina celebranda non esse admittendum, Concil.Trid.*sess.*23.*de reform.c* 16.Conc. Brachar. IV. *actio* 2.*c.*12.Henriq.*in summ. lib.*10. *c.*34. §.*si in fine*, Fr. Emman. *quaest. Regul. tom.*2 *q.*121.*art.*1. Azot.*instit moral p.*2.*lib.*3.*c.*49.*q* 1. Mar.Ant.Genoens. *in praxi Archiepisc. Neapol. cap.*40. *num* 1. Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. part.*2.*alleg.*21. *n.*1. vbi *num.*2. cum Nau. & Aloys. Ricc. resoluo quod fidem faciens de sua ordinatione potest admitti ad celebrandum.

3 *Siue per literas.*] Notatur ad hoc quod per literas commendatitias proprij Episcopi mentionem facientes de ordine probatur clericatus, vt per Cou. *pract. c.*33.*n.*2. Rebuff. *in praxi benef.tit de form. lic. tonf.n.*22. Boët.*decis.*171.*n* 25 Decian.*tract.crimin.tom.*1.*lib* 4 *c.*9. *à n.*16.Sotd.*cons.*396 *n.*13 Garc.Mastril.*Sicilia dec.*113. *n.*2.Camil.Borrel. *in summa omnium decis tit.*7.*n.*18. Seraphin.*decis.*713.*num.*1.Rot.*decis.*765.*n.*3 *in fine, p.*1. & *decis.*455.*n* 7 *p.*2.*recent.* & *in Ripana beneficij* 27.*Iunij* 1622.& *in Leodien. Canonicatus* 6 *Nouemb.*1623.& *in Burgi S Sepulchri beneficij* 25.*Maij* 1626 coram R.P.D. Merlino, & *in Tullen. parochialis de Vicouri* 15 *Martij* 1627.coram eodem. Et hæ literæ commendatitiæ sunt obtinendæ ab eo, qui petentis clerici Ordinarius fuerit, prout Concil.Trid. Congregatio censuit, teste Armendar. *in addit.ad recop. legum Nauarra, l* 1. *tit.*18. *l.*7. *de Episcopis, n.*56 quem refero ego ipse *d alleg* 21. *num* 4 Sufficiunt tamen ad clericatus probationem literæ Episcopi ordinantis, etiam non proprij, modò constet de licentia, Seraphin. *decis.*741. quem refert Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de fauore clericorum personali*, §.14. *num*, 22. *in fine*, quæ quidem licentia proprij Episcopi probatur sola assertione ordinantis, Mohed. *decis.* 21. *num.*3. *de renunt.* Pute. *decis.*359 *lib.*1, & *decis.*407 *lib.*1.Guttier.*canon.lib* 2.*c.*17.*num.*30. quos refert, & sequitor Nic. Garc. *de benef. p.*7.*cap.*1. *num. vltim.*

De aliis modis probandi clericatum, vide Mascard. *concl.*302.*cum tribus seqq.*Flamin.*de resign lib.*10.*quaest.*3. *num* 30.*cum seqq* Salzed. ad Bernard. *in pract.cap.*62. *à num.*16. Sned. *cons.*356. *num* 13. Farin. *in praxi crimin. part.*1 *quaest.*8.*num* 41 *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.*8 *Cancel. gloss* 61.*num.*23. Garc.Mastrillo *Sicilia decis.*113. *num.*2. Modern.*de iurisd.p.*2 *c.*51.*num.*5. *cum seqq* Nicol.Garc. *d c.*1.*a n* 138 Fr.Emman.*quaest. Regul.tom.*1.*q.*43.*art.*17. & *tom.*2.*q.*121.*art.*1.*in fine*, Bellet. *d.* §.14. *num* 10. *cum seqq.*

Sed si forsitan, &c.] Aduerte non habentem literas 4 testimoniales sui Episcopi nullo iure esse suspensum, sed posse celebrare secluso scandalo, vt per Nau.*cons.*5. *sub tit. de celebrat Missarum*, & *cons.* 4. *de foro compet. in antiq.* quod est *in nouis, cons. vnic. num* 4. *in fine, sub hoc titulo.* Henriq.*in summ.lib.*10.*cap.*34.§.6.*in commento, litera I.* Valer.Reginald. *in praxi fori pœnic. lib.*29 *n* 42. *vers. tantopere*, Sayr. *decis. vnic. sub tit. de celebrat. Missarum*, quos refero ego ipse *d. allegat.* 21. *num.*3. Campanil. *in diuersorio iuris Canonici*, *rubr.* 9. *cap.* 6. *num.*7.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus inferior sine Diœcesani consensu in Ecclesia sua peregrinos instituere non potest.*

2 *Naturales in prouisionibus beneficiorum saltem de honestate aliis præferri debent.*

Cap. Te nobis. IV. & fin.

Honor. III.

PRælatus inferior non potest in sua Ecclesia instituere clericos non Diœcesanos sine licentia Episcopi, & si instituat Episcopus, potest illos remouere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect.Bellam. Hostiens.Ioan.Andr. Anchar.Butr.Imola, Anania, Innocent.Panorm.Viuian.*in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 341. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 122. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1.& 2. 1

Cum sit honestati contrarium] Notatur ad hoc quod 2 indigenæ, seu naturales aliis præferri debēt in prouisione beneficiorum, saltem de honestate, honestum enim est, ac rationi & iuri conforme quemquam in patria sua beneficiari, plures per Nicol. Garc. *de benefic. part.*7. *cap.*9. *à num.*5. vbi *num.*16. hinc colligit quod si forensis, vel alienigena impetrat beneficium non facta mentione de loco suæ originis, seu de sua diœcesi, gratia est subreptitia, cùm Papa intendat cuique prouidere in patria sua, de quo dixi commodiùs ad gloss. *in cap. proponente, sup. de rescript.* Et in quibus Regnis exteri ex Summi Pontificis indultu beneficia habere non permittantur, dixi ad *cap bonæ memoriæ* 4 *super verbo, quæ de Regno Hungariæ, sup. de postulat. Prælatorum*, & *infrà ad cap. auctoritatem, de institut.*

De

De Officio Archidiaconi.

Tit. XXIII.

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Zabarel. Bellam. Anchar. Ioan. Andr. Anania, Panormit. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 29. Petr. de Ranen. *in compendio iuris Canonici*, Marc. Meſnartius *in epitome Decret. fol* 25. *verſo*, Daniel Venator *in analyſi method. iuris Pontif. pag.* 81. Goffred. & Hoſt. *in ſumma huius tit.* Lancel. *in inſtit. Canon.* Caſacel. *in eratem. iur. Canon.*. Caniſ. *in ſumma iur Canon. lib.* 1. *tit* 19. Petr. Alphonſ. de Vaſconcel. *in harmonia rubr. iur. Canon.* Alex. Caſſan. & Anaſtaſ. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barbol. Carthag. *in expoſit titulorum iur. Canon.* Ioan. Honor. *lib.* 1. *ſumm. in Decret.* omnes *ſub hoc tit.*

De Archidiacono, & eios officio, ac dignitate ſcripſerunt Grammat. *deciſ.* 64. *n.* 2. 3. & 18 *cum ſeqq.* Lancellot. Conrad. *in templo omnium iudic. lib* 1. *c.* 8. Guillelm. Durand. *in ſpeculo iuris lib.* 4. *ſub hoc tit.* Greg. Lopez per text. *ibi in l.* 4. *tit.* 6. *p.* 1. Sarm. *lib.* 3. *ſelect cap.* 15. Menoch. *conſ.* 51. *n.* 26. Ioan. Garc. *de expenſis, c.* 9. *n.* 4. Zerol. *in prax. Epiſc. verbo, Archidiaconus, p.* 1. & 2. Azor. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 14. Fr. Hieron. Roman. *de Repub. Christiana lib.* 3. *c.* 10. Nicol. Garcia *de benefic. p.* 7. *c.* 7. *num.* 36. *cum ſeqq.* Galganet. *de iure publico, lib.* 5. *tit* 21. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.* 5. *collect* 1618. Card. Tuſch. *tom.* 1. *litera A. concl.* 482. Illuſtriſſ. D. meus Roderic. à Cunha poſt primam huius libri impreſſ. à me viſus *in comment ad c.* 1. *diſt.* 25. *n.* 11. & 12. Sebaſt. Cæſ. *de Eccleſ. hierarchia p* 3. *diſp.* 12. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconi ad officium quæ ſpectent, ponuntur.*
2 *Archidiaconus eſt Epiſcop. Vicarius.*
3 *Archidiaconus Epiſcopo abſente, & eius officialibus Vicarij munus exercet.*
4 *Archidiaconus non exercet officium Vicarij Sede vacante, nec infra illos octo dies, quibus à Capitulo Vicarij electio facienda eſt.*
5 *Epiſcopi non impediti ſingulis annis diœceſes ſuas viſitare tenentur.*

Cap. Vt Archidiaconus. I.

Ex libro Romani Ordinis.

1 ARchidiaconi officium eſt eſſe Vicarium Epiſcopi in omoibus, & curam habere in clero poſito in Vrbe, & Parochiis, & de eo eſt redditurus rationem de conſeruatione, honore, doctrina Eccleſiaſticorum, & ſtudio aliarum rerum, & delinquentium. Item ſi Epiſcopus non poteſt, tertio quoquo anno viſitet diœceſim, & vice Epiſcopi emendet, & corrigat, quæ indigent emendatione. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Butr. Anania, Panorm. Hoſt. Ancb. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pont pag.* 342. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 123. remiſſiuè. Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 15. *c.* 2.

Aduertit Anton. Auguſt. *in notis ad hunc text.* quod in libro Romani ordinis nuper edito, ſunt hæc verba. *Obſeruandum eſt ſeptem eſſe regiones vrbis Romæ, ſingulas regiones ſingulos Diaconos regionarios habere, & vniuſcuiuſque regionis acolytos per manum Subdiaconi regionarij Diacono regionis ſuæ officij cauſa ſubditos eſſe. Hos omnes A·kidiacono, qui Vicarius eſt Pontificis, obedire, ſeruato vnicuique per eum proprij gradus miniſteriali ordine.*

Vt Archidiaconus poſt Epiſcopum ſciat ſe Vicarium.] 2
Notatur ad hoc quòd Archidiaconos eſt Epiſcopi Vicarius, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit. de forma Vicariatus, n* 199. Maranta *de ordine iudic. p.* 4. *diſt* 5. *princip. n* 7. Azor. *inſtit moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 14. *q* 2. Moneta *de diſtribus quotid p* 2. *q.* 1. *n* 26. *verſ. ratio.* Anton. de Prætis *in clypeo paſtoralis officij, c.* 6. *n.* 3e. Sbroz. *de offic. o Vicarij, lib.* 1. *q* 1. *n.* 17. Narbona *de appellatione à Vicario ad Epiſcopum p.* 1. *n.* 22. Franc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt. p* 1. *c.* ·0 *n* 2. *verſ. ſexta*, quos refero ego ipſe *de offic. & poteſtate Epiſcopi, p.* 1 *alleg.* 54 *n.* 16. Vnde ipſo iure abſque 3
aliquo facto, Epiſcopo abſente, & eius officialibus, Vicarij munus exercet, Sbroz. *de Vicario Epiſcopi lib.* 1. *q* 2 *n* 15 & *q.* 36. *n.* 10. Non autem Sede vacante, nec 4
etiam infra illos octo dies, quibus à Capitulo Sede vacante Vicarij electio facienda eſt, iuxta formam Conc. Triden·. *ſeſſ.* 24. *de reform c.* 16. quia text. in præſenti, aliàque iura de eo diſponentia loquuntur tantùm Sede repleta; tum quia intra illos octo dies totum Capitulum poteſt & debet adminiſtrare, vt tenent Quaranta *in ſumma Bullarij, verbo, Sede vacante,* § *duodecimo quæro, verſ. prima*, Aloyſ. Ricc. *in praxi fori Eccleſ. poſt reſol* 505. *in notabilibus, de materia Vicarij à Capitulo Sede vacante, verſ. primo*, quos refero ego ipſe *d. alleg.* 44. *num.* 163. Quicquid teneat Archidiaconum ſuſtinere Vicarij vices Sede vacante dum agitur de electione Vicarij à Capitulo poſt Flor. & Abb. Sbroz. *d. lib.* 1. *q.* 61. & *in addit. ad q* 3 *eod lib* 1.

In gloſſ. *De tertio*, ibi, *Epiſcopus verò ſingulis annis*, 5
&c. Epiſcopi ſecundùm diſpoſitionem Concil. Trid. *ſeſſ.* 24 *de reform. cap.* 3. ſi aliquo legitimo impedimento non detineantur, ſingulis annis diœceſes ſuas viſitare tenentur, ſi tamen diœceſes adeò amplæ ſint, & vnius anni ſpatio commodè luſtrari, ac circuiri per eos non poſſi·t, tunc ſingulis duobus annis viſitationis munus obire debent, referunt Paul. Salodi. *in praxi de viſitat. p.* 1. *cap.* 1. ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſc.* 3. *alleg.* 73. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconi ad officium plura ſpectantia ponuntur.*
2 *Archidiaconi proprium munus eſt cùm Epiſcopus Sacris operatur, ſanctum Euangelium cùm voluerit legere, vel alicui Diacono præcipere, vt legat.*

Cap. Officium. II. *Ex Conc. Tolet.*

ARchidiaconi officium eſt etiam legere Euangelium, vel præcipere alicui Diacono, vt legat. 1
Item dum celebrat Epiſcopus præcipere Leuitis vt induant ſe veſtibus ſacris, & præcedant ad Miſſam. Item diſponere de acolytis, quis eorum deferat candelabrum, vel thuribulum. Item nullus cantet Epiſtolam, vel Euangelium niſi priùs Archidiaconus auſcultet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Anania, Hoſtienſ. Innoc. Panorm. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 343. Alagona *in compendio iuris Canonici*

Canonici, *pag.* 123. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib* 1. *tit.* 14 *c.* 3.

2 Probat hic text. quòd Archidiaconi proprium munus est cùm Episcopus Sacris operatur, sanctum Euangelium, cùm voluerit, legere, vel alicui Diacono præcipere, vt legat, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 14. *quæst.* 2. *vers. deinde*, Galganet. *de iure publico, lib.* 3. *tit.* 21. *n.* 5. Sebast. Cæs. *in relect. de Eccles. hierarch. p.* 3. *q.* 12. §. 1. *n.* 7.

Post Episcopum.] Notatur ad hoc quòd Archidiaconatus est dignitas principalis post Episcopatum, vt per Læl. Zech. *de Repub. Eccles. tit.* 24. *à n.* 13. Sebast. Cæs. *d.* §. 1. *n.* 3.

S V M M A R I V M.

1 *Vasorum Ecclesiæ custodia spectat ad Archidiaconum.*
2 *Archidiaconus vasa diuinis Ecclesiæ vsibus dicata sedulò custodire debet.*
3 *Negligentia in iudice, vel Prælato in iis, quæ facere tenentur, ratione officij est peccatum mortale.*
4 *Iudex Ecclesiasticus vbicunque est negligens in administratione rerum Ecclesiæ, deponendus est.*

CAP. Ea, quæ. III. *Gregor. III.*

1 ARchidiaconus est custos vasorum Ecclesiæ, de quibus reddit rationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Host. Butr. Panorm. Anan. Butr. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 343. Alagona *in compend iur. Canon. pag.* 132. desumitur ex *epist.* 10. *lib.* 1. *registri* B. Gregorij, refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 15. *cap* 4.

2 Probat hic text. ad Archidiaconum pertinere vasa diuinis Ecclesiæ vsibus dicata sedulò custodire, vt per Azor. *instit moral. p.* 2 *lib.* 3. *c.* 14. *q.* 2. §. *deinde, vers ad eundem pertinet*, Sebast. Cæs. *in relect. de Eccles. hierarch. p.* 3. *q.* 12. §. 1. *n.* 8.

3 In gloss. *Reatu.* Notatur ad hoc quòd negligentia in iudice, vel Prælato, in his, quæ facere tenentur ratione officij, est peccatum mortale, vt per Perez *in l.* 1. *propè finem, tit.* 1 *lib.* 8 *Ordin p.* 4. Cosm. *in pragmat Sanctionum, in proœmio, verbo, neglecta, fol.* 35. Nauar. *in c. contrarium, n.* 18. *de pœnitent. distinct.* 5.

4 In glos. *Negligentia*, ibi, *& etiam propter negligentiam remoueatur.* Notatur ad hoc quòd vbicunque iudex Ecclesiasticus est negligens in administratione rerum Ecclesiæ, deponendus est ab officio & dignitate, vt per Abb. *in c. ea quæ, in princip. de statu Monach.* Felin. *in cap. edoceri, in fine, de rescript. & in c.* 1. *num.* 1. *de treuga, & pace.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de exemptionibus clericorum, & eorundem bonorum à muneribus publicis*, §. 9. *numero* 4.

S V M M A R I V M.

1 *Archidiaconus sine licentia Episcopi nulli committere debet curam animarum consuetudine in contrarium non obstante.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Institutio auctorizabilis sine Episcopi consensu ex priuilegio, vel consuetudine Archidiacono, vel alij Prælato inferiori an competere possit, ostenditur.*
4 *Episcopus habet ius instituendi omnes præsentatos à patronis ad quæcunque beneficia intra suam diœcesim existentia.*
5 *Iurispatronatus in fundatione potest reseruari ius instituendi inferiori Episcopo de ipsius Episcopi consensu*
6 *Archidiaconus ratione sui muneris non potest curam committere animarum.*
7 *Archidiaconus an habeat curam animarum, remissiuè.*

CAP. Cùm satis. IV. *Alex. III.*

ARchidiaconus sine mandato Episcopi non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authorizabilem consuetudine in contrarium non obstante. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in rationali primi libri iur. Pont. pag.* 343. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 123. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 15. *c.* 4 & post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p.* 15. *cap.* 2. 1

Quoniam igitur, &c.] Ludou. à Castro *in comment. ad c. venerabilis. corol.* 7. *de consuetud.* intelligit textum in præsenti, vel de consuetudine particulari, quæ non est consuetudo; vel de consuetudine irrationabili, quæ non habet vim abrogandi legem. 2

Mandamus vt nemini, &c.] Notatur ad hoc quòd institutio auctorizabilis (per quam canonicè institutis in beneficio datur cura animarum in populum) sine Episcopi consensu ex priuilegio, vel consuetudine Archidiacono, vel alij Prælato inferiori competere non potest, vt per Ioan. Andr. Butr. & alios in præsenti, quos refert Gilchen. *de præscript. p.* 3. *c.* 10. *n.* 10. Sed ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 185. contrarium verius existimo, respondeoque textum in præsenti solùm prohibere consuetudinem, seu magis præscriptionem per quam aliquis inferior intendit instituere in beneficiis nomine proprio, non ita si præscribat nomine & vice Episcopi, vt tanquam ipsius Vicarius faciat institutionem. 3

Sine licentia, & mandato Episcopi.] Notatur ad hoc quòd Episcopus habet ius instituendi omnes præsentatos à patronis ad quæcunque beneficia intra suam diœcesim existentia, vt per Mat. Anton. *var. resol lib.* 1. *resol.* 47. *n.* 6. & *resol.* 55. *n.* 11. *in fine*; Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 30 *tr.* 3. *n.* 224. Vgolin. *de offic. & potest. Episc. c.* 51. §. 4. *n.* 1. Viu. *in praxi iurispatron. p.* 2. *lib.* 12. *cap.* 2 *num.* 1. In fundatione tamen iurispatronatus potest reseruari ius instituendi inferiori Episcopo, de ipsius tamen Episcopi consensu, vt per Abb. Roch. & Lambert. quos refert, & sequitur Mar. Ant. *d. lib.* 1. *resol.* 12. *n.* 5. 4 5

Curam præsumat committere animarum.] Notatur ad hoc quòd Archidiaconus ratione sui muneris non potest curam committere animarum, vt per Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *c.* 14. *q.* 2. *vers. atque hac quidem*, Galganet. *de iure publico, lib.* 3. *tit.* 21. *n.* 6. 6

In gloss. *Consuetudini* ibi, *Virùm Archidiaconus habeat curam animarum.* Vide latè Azor. *dict. cap.* 14. *quæst.* 3. 7

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus secundùm Ecclesiasticorum institutionem non potest excommunicare sine licentia Episcopi.*

2 *Archidiaconus non potest excommunicationis sententiam ferre.*

3 *Declaratur text. in præsenti, & numeris seqq.*

Cap. Archidiaconis, V.

1 Archidiaconus secundùm Ecclesiasticam institutionem non potest excommunicare sine licentia Episcopi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam Io. Andr. Anchar. Anan. Host Henric. Boich. Innoc. Butr. Panorm. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag. 343.* Alagona *in compendio iur. Canon. pag. 124.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 15. c. 5.* & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p. 26. c. 4.*

2 Probat hic text. quòd Archidiaconus non potest excommunicationis sententiam ferre, vt per Azor. *instit moral p. 2. lib. 3. c 14. q. 1. vers. atque hæc quidem*, Galganet. *de iure publico, lib. 3. tit. 21. num 6 vers. nec fine.* Pro quorum sententia facit text. *in c. dudum, § 4. vers. tandem de elect.* vbi de consuetudine tantùm permittitur Archidiacono suspendere, excommunicare, & intercedere, quasi id non possit iure communi attento. Verùm Archidiaconos iure communi attento Ecclesiasticas censuras ferre posse bene probat text. *in c. Romana, in prin cip. de sent. excommun. lib. 6.* notant Iacob. de Graffis *in aureis decis. p. 1. lib. 4. c 4. n. 8.* Duaren. *de sactis Ecclesia mi ist. lib. 1 c. 12. in fin.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib 15. cap. 20. num. 6.* licèt Læli. Zechi. *de Repub. Ecclesiast. cap. 24. n. 13.* distinguat inter Archidiaconos electos à Capitulo, in quibus prædictam doctrinam agnoscit, & electos ab Episcopo, in quibus contrarium resoluit.

3 Ad text. verò in præsenti respondent nonnulli solùm negare id posse Archidiaconus ex primæua eorum institutione, vt colligont ex illis verbis, de Ecclesiastica institutione, tuno enim eorum officium ad fori exterioris iurisdictionem se non extendebat, sed ad aliqua ministeria, quæ commemorat Duaren. *d. c 12.* Postea verò aliquam iurisdictionem eis datam fuisse patet ex *cap. 1. de eo, qui furtiuè*, & iuribus in hoc tit. citatis, notat. Soar. *tom. 5. de censur. disp. 2. sect. 2. n. 9.* Ad text. verò *in d. cap. dudum*, responderi potest, quòd Papa ad conuincendum electum habentem plura beneficia curata, qui se ignorantia excusare nitebatur, expendit consuetudinem receptam, & notoriam, cuius subinde nulla potuit iusta ignorantia prætendi.

4 Ego tamen si libere quod sentio, proferre licet, verius existimo Archidiaconos, Archipresbyteros, & similes censuras ferre non potuisse iure communi, nisi hoc Episcopus concesserit, vt planè significat text. in præsenti, ibi, *ex Ecclesiastica institutione*, &c. nisi auctoritas Episcoporum accesserit, quasi sint duo termini inter se oppositi, vnus ex institutione propria Archidiaconorum, alter ex speciali Episcoporum concessione, vt in priori non possit Archidiaconus censuras ferre, in posteriori verò sic, & iuxta hunc casum data scilicet Episcoporum concessione rectè procedit text. *in d. cap 1. de eo, qui furtiuè*, text. autem *in d. cap dudum*, hoc seipsum significat, dum specialem consuetudinem requirit, & positis eisdem terminis, legitima scilicet concessione Episcopi, vel legitima consuetudine; rectè procedit text. *in dict. cap. Romana.*

Non obstat, quòd Archidiaconus & similes habent iurisdictionem fori contentiosi, vt iurgia audire, hoc est, lites diffinire valeant, *cap 1. cap. ad hæc, hoc tit.* Quia respondetur eos non iure proprio hanc habere iurisdictionem, sed tanquam Vicarios ex commissione, & nomine Episcoporum, *d. cap. 1.* ibi, *vice sui Episcopi, cap perlectis*, ibi, *successione Episc. dist. 25.* quam commissionem, seu iussionem ad effectum decidendi specialem esse oportere, neque sufficere generalem quam habent à iure communi, & ex institutione sua, explicat Torrecrem. *in d. cap. perlectis, §. hi sunt, num. 5.*

Quare secundò formaliùs respondetur Archidiaconis solùm concedi audire iurgia in dictis iuribus, ac per consequens eisdem negari potestatem decidendi, iuxta text. *in c. super quæstionum, §. porrò.* iuncta gloss. *verbo, auditor, de offic. de legati*, vnde decisionem ad Episcopum referendam notat Host. & in simili de Archipresbytero agens probat text. *in cap. vlt.* ibi, *Episcopo suo remittent, & ibi referant ad Episcopum, de offic. Archiep.* & quando negotium fuerit arduum, fatentur omnes per text. *ibi in dicto cap. ad hæc, versic. item*, explicat Turrecrem. *dicto n. 5.* ac proinde cùm excommunicatio sit maior pœna, quàm sit in Ecclesia, ex *cap cùm non ab homine, de iudiciis*, & reliquæ censuræ nonnisi pro contumacia ferri possint, meritò sequitur Archidiaconos, & Archipresbyteros sine speciali Episcoporum commissione eas ferre non posse; quæ omnia faciliùs procedunt secundùm hodiernam consuetudinem, qua attenta Archidiaconi in tota Hispania non habent potestatem illam, quæ iure communi eis concedebatur, indeque decretum Conc. Trid. *sess. 24. de reform cap. 12.* dum requirit Doctoratum, vel Licentiaturam in Theologia, vel iure Canonico ad Archidiaconatum obtinendum, non procedere in Archidiaconis hodiernis, dicunt decisum Campan. *in diuers. iuris Canon. rub. 7. c. 6 n. 41.* Ricc. *in praxi resol 497. n. 3.* 5

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas aliud exigat) suas Ecclesias visitet.*

2 *Archidiaconi visitationis munus quando exercere possint, ostenditur.*

Cap. Mandamus. VI.

Archidiaconus semel in anno suas Ecclesias visitare potest, nisi noua causa aliud exigat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Henric. Boich. Butr. Panorm. Host. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag 344.* Alagon. *in compendio iuris Canon. pag. 124.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.* habetur post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p. 1. c. 11.* 1

Ad Ecclesias sui Archidiaconatus visitandas.] Vide Conc. Trid. *sess. 24. de reform cap. 3.* vbi ita disponitur, *Archidiaconi autem, Decani, & alij inferiores in his Ecclesiis vbi hactenus visitationem exercere legitimè consueuerunt, debeant quidem assumpto Notario de consensu Episcopi deinceps per se ipsos tantùm visitare*, refert Felician. Commens. *in manuali Visit. lib. 1. tit. 3. versic. Archidiaconi.* Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 73. num. 22.* Et poterit Episcopus præstituere terminum Archidiacono ad Visitationem expediendam, & præscribere comitatum, & æquitatum ne oneri sit Ecclesiis; 2

Ecclesiis, quas visitauerit, prout sacram Card. Congregationem censuisse refert Piasec. *in praxi noua Episcop. p. 2. c. 3. de Visit quorumvis exemptorum, n. 62. pag. 213.* quem refero ego ipse *d. alleg. 73. n. 39.*

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconi officium quod sit, & in quo per illud releuetur Episcopus, ponitur*

2 *Archidiaconus singulorum Presbyterorum causas audire debet.*

3 *Archidiaconus dicitur oculus Episcopi.*

4 *Archidiaconus non obtinet eandem iurisdictionem, quam Episcopus, sed inferiorem.*

5 *Archidiaconus habet perpetuam vicariam & iurisdictionem ordinariam.*

6 *Archidiaconi ad officium pertinet mittere in corporalem possessionem beneficiorum institutos ab Episcopo.*

7 *Archidiaconi interest eos examinare, qui promouebantur ad Ordines, quive praeficiebantur Ecclesiis, eosque Episcopo praesentare.*

8 *Eligentes aliquem ad munus sunt adstricti laesis persoluere noxam & damna suborta ex iniqua electi administratione.*

Cap. Ad hæc. VII. *Innoc. III.*

1 ARchidiaconi officium est imperare Subdiaconis, & Leuitis, sollicitè ordinare Parochias, audire iurgia singulorum, cuius iurisdictioni subiacent Archipresbyteri, seu Decani. Est primus post Episcopum, & Vicarius Episcopi, oculus Episcopi, vt quæ corrigenda viderit, corrigat, & emendet, dummodo non sint ardua negotia. Item ad ipsum pertinet institutio corporalis pro beneficiis, & dignitatibus, & examinare promouendos ad Ordines & beneficia. Item Decani rurales institui, vel destitui debent ad mandatum Episcopi, & Archidiaconi simul. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Io. Andr. Anch. Butr. Imol. Anan. Innoc. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 345. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 124. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 11. c. 1.*

2 *Audire debet iurgia singulorum*] Notatur ad hoc quòd Archidiaconus singulorum Presbyterorum iurgia, & causas audire debet, vt per Azor. *inst. mor. p. 2. lib. 3. c. 14. q. 2. vers. deinde*, Galganet. *de iure publico, lib. 3. tit 21. n. 6 vers. iurgia.*

3 *Oculus Episcop. Archidiaconus appellatur.*] Conc. Trid. *sess 14. de reform. c. 12. in princ* ibi, *Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur Episc.* &c. Sbroz. *de offic Vicarij, lib. 1. q. 1. n. 17. & q. 36. n.* 10. Aloys. Ricc. *in collect. decis p. 5. collect. 1618. vers. hinc est.*

4 *Nisi adeò fuerint ardua negotia*, &c.] Notatur ad hoc quòd Archidiaconus non obtinet eandem iurisdictionem, quam Episcopus, sed inferiorem, Narbona *de appell. à Vicario ad Episcop p. 1. n.* 20.

5 *In quadam verò*, &c.] Notatur ad hoc quòd Archidiaconus habet perpetuam vicariam, & iurisdictionem ordinariam, vt per *praxi Episc. 1. verbo, Archidiaconus.*

6 *Quod institutio corporalis*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad Archidiaconi officium pertinet mittere in corporalem beneficiorum possessionem institutos ab Episcopo, vt per Cou. *lib. 3. var. c. 16. n. 7. vers. tertius*, vbi aduertit quòd quamvis *in c. licèt Episcopus, de praebend.* *lib 6.* responsum sit ad Episcopum pertinere missionem in beneficiorum possessionem, illud potest intelligi non quidem de ipsa missione in possessionem corporalem, sed de sententia, aut decreto, quo Episcopus pronuntiat institutum in possessionem mittendum fore, seu de ipsa corporalis possessionis traditione. Vel potest intelligi vt procedat de consuetudine, secundùm quam hodie ad Episcopum, non verò Archidiaconum spectat corporalis possessionis traditio, vt refert Flam. *de resign lib 10. q. 6. n.* 32.

Examinatio et am clericorum] Notatur ad hoc quòd Archidiaconi interest eos examinare, qui promouebantur ad Ordines, quive præficiebantur Ecclesiis, eosque Episcopo offerre, vt per Azor. *inst. mor. d. c. 14. q. 2 vers deinde*, Campan. *in diuers iur. Can. rubr.*, *à n.* 15. Quarant. *in sum Bullarij, verbo, Ordo, vers. subsequenter*, Sebast. Cæs. *d. §. 1 n* 8. 7

In gloss. *Examinentur*, Notatur ad hoc quòd eligentes aliquem ad munus sunt adstricti læsis persoluere noxam, & damna suborta ex iniqua electi administratione, vt per Cou. *in reg. peccatum, p 2. §. 7. n.* 12. Burg. de Pace *in l. 2 Tauri, n.* 28. Palat. *de rep. c. §. 26. n.* 11. Bobadil. *in sua politica, lib. 1. c. 12. n.* 59. 8

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus non dat literas commendatitias ad Ordines*, & n. 2.

3 *Dimissorias literas concedere possunt soli Episcopi, qui ordinare valent.*

Cap. Significasti. VIII.

ARchidiaconus non potest dare alicui literas dimissoriales ad Ordines, & qui sic ordinatur, interdicitur ei vsus Ordinum ab Episcopo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Host. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 345. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 124. remissiuè Ximen. *in concord. p 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 1 tit. 11. cap. 1.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt, Sbroz. *de offic Vicarij, lib 2 q. 40 n.* 13. Azor. *inst mor p. 2. lib. 3. c. 14. q 2. vers deinde*, Galgan. *de iure publico, lib 3. tit. 21. num.* 8. 2

In gloss. *Literas*, ibi, *Sed solus Episcopus.* Soli enim Episcopi dimissorias concedere possunt, qui & ordinare valent, Seraphin. *decis* 985. *n.* 3. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 6. cap. 3. num. 13. propè finem*, quos refero ego ipse *de officio. & potestate Episc p. 2. alleg. 7. n 4.* vbi *n. 6.* quòd inferiores Prælati eas nequeunt concedere nisi ab Apost. Sede fuerit eisdem specialis data potestas; nam hodie attento iure nouiori Conc. Trid. *sess. 23. de reform. cap.* 10. neque ipsi Abbates, neque alij etiam exempti, aut Collegia, aut Capitula quæcunque etiam Ecclesiarum Cathedralium literas dimissorias clericis sæcularibus, vt ab aliis Ordines suscipiant, concedere valent, vnde Henriq. *in sum. lib. 10. c. 21. §. 1.* affirmat personas quaslibet extra Præsulum etiam habentes iurisdictionem quasi Episcopalem contentiosam & voluntariam nequiri dictam elargiri licentiam. 3

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus examinat, & præsentat ordinandos, & ponit prælatos in Sede.*
2 *Dignitatis, vel officij quasi possessio probatur ex actibus ad illud spectantibus.*
3 *Cura animarum alicuius Parochiæ non probatur ex eo quòd quis administrauit Sacramenta eius incolis, nisi probet eum ad id esse adstrictum.*
4 *Archidiaconus ordinandos repræsentat Episcopo, & examinat.*

CAP. Vt Nostrum. IX.

1 ARchidiaconus examinat, & præsentat ordinandos, & ponit Prælatos in Sede. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Butr. Anania, Host. Innoc. Panorm. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag* 346. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 124. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret lib* · *tit.* 11. *c.* 4.

2 *Non fuit sufficienter probatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd volenti probare quasi possessionem alicuius dignitatis, vel officij, non sufficit probare exercitium actuum, qui de iure communi non spectant ad dignitatem, vel officium, sed etiam debet probare illos actus ad dignitatem spectare, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1214. *n.* 2. Sic etiam volenti probare esse apud 3 aliquem curam animarum alicuius Parochiæ non sufficit probare eum administrasse Sacramenta incolis eiusdem Parochiæ, nisi probet eum id esse adstrictum, & posse compelli, vt per Manticam *decis.* 48. *n* 5. ex gloss. *verbo, impendant, in Clem. dudum, de sepult.* recepta per Zabarel. *ibi, q.* 9. Imolam *n.* 32. Panorm. *n.* 4. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 6. *n.* 36. Rota *decis* 52. *n.* 10. *part.* 2. *diuersor.*

4 *Repræsentare videlicet*, &c.] Notatur ad hoc quòd Archidiaconus ordinando represeotat Episcopo, & examinat; ego ipse *de officio & potestate Episcopi, part.* 1. *alleg* 10. *num.* 21. Galganet. *de iure publico, lib.* 3. *tit.* 21. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus in monasteriis iurisdictionem non habet, nisi quantum ei tribuit generalis, vel specialis consuetudo.*
2 *Familia Episcopi gaudet priuilegio fori.*
3 *Seruitia terminata suis terminis & finibus sunt contenta.*
4 *Consuetudo aliorum locorum est spectanda, quando particularis deficeret.*
5 *Consuetudo vnius ciuitati, vel loci extenditur ad loca, & oppida particularia illi subiecta, quæ non habeant consuetudinem propriam.*
6 *Testes antiquiores maximè sunt præferendi.*
7 *Testes domestici vbi adest difficultas probationis plenè probant.*

CAP. Dilecto. X. & vlt.

Honor. III.

1 ARchidiaconus non habet iurisdictionem in monasteriis Regularium, nisi consuetudo pacifica ei hoc concesserit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Butr. Henric. Anch. Panorm. Viuiant. *in ration. primi libri iur. Pont pag.* 346. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 125. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2.

Et hominum, ac familia ipsius.] Notatur ad hoc quòd 2 familia Episcopi gaudet priuilegio fori, vt per Capic. *decis.* 12 Ioan. Anton. de Nigris *in extrauag. vnic. num.* 89. *de vita, & honest. cleric.* Calcan. *consil.* 71. *num* 4. *versic. nec obstat si dicatur*, Natt. *cons* 576. *num.* 5. *in fine*, Burg. *de modo procedendi ex abrupto, quæst.* 65 *num* 7. Sbroz. *de officio Vicarij*, *lib.* 2. *q* 146. Alder. Mascard. *de stat. interpret. conclus.* 1. *num.* 135. Iacob. de Graff. *in decision. aur. part* 2. *lib* 3. *cap.* 5. *n.* 26. *versic. secundò familia Episcopi*, Thesaur. *decis.* 21. *num.* 6. Capel. Tholos. *decis.* 378. Bursat. *consil* 25. *num.* 13. *lib.* 1. Hyppol. Marsil. *consil.* 67. *num* 60. Clar. §. *fin. quæst.* 35. *num.* 18. *versic quæro nunquid familiares*, Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *dist* 11. *num.* 4 Bonacos. *in tract. de seruis & famulis*, *quæst* 5 Boss. *in tract. crimin. tit. de foro compet. num* 127. Bellug. *in speculo Principum, rubr.* 11. § *videndum, num.* 9. *in fine, versic. de existentibus*, Decian. *tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num* 47. Farinac. *in praxi crimin. part.* 1 *quæst.* 8. *num.* 46. Ion. Aloys. Leo. *in authent. cassa, num* 23. *C. de sacrosanct. Ecclesiis*, Mich. Graff. *tom. communium opinion. lib.* 1. *titul.* 2. *num.* 48. *pag.* 137. Zerol. *in praxi Episcop. part.* 2. *verbo, Episcopus*, §. 51. Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast part.* 1. *cap.* 11. *num* 19. Villalob. *in ærario commun. opinion. num. lit. F. num.* 33. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 253. *numero* 1. & *discept. forens. cap* 340. *num.* 31. & *seq.* Mar. Antonin. *var. resolut lib.* 1. *resol.* 73 *ante num.* 1. Carol. de Graff. *de effectibus clericalibus effectu* 1. *num.* 118. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de fauore clericorum reali*, §. 5. *num* 11. Squilante *de priuileg. cleric. cap.* 47. *num.* 46. Illustrissimus D. Rodericus à Cunha *in comment. ad cap. eos, num.* 11. *dist.* 32 Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. tom.* 1. *lib.* 2. *tit. de foro compet. resolut.* 1. *num.* 1. Mart. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 111. *num* 3. *versic. secundus articulus est*, Campanil *in diuersor. iuris Canon. rubr.* 9. *cap.* 9. *num.* 12. Mar. Giurb. *consil.* 70. *num.* 21. *versic. cùmque testentur omnes*, quorum plures refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. part.* 3. *allegat.* 107. *num.* 9. *vers. familia Episcopi*, & me citato diligentissimè D. Aurel. Aug. Taurel. *lib.* 1 *respons. iuris pro veritate, lib.* 1. *disp.* 52. *num.* 30.

De familia Episcopi dicuntur Fiscalis, nuntij, siue cursores, carcerum custodes, barisellus, birruarij, & his similes, ad not. per Felin. *in c.* 2. *n.* 1. *in fine, de foro comp.* Rebuff. *de priuilegiis scholar. priuil.* 166. *n.* 1. Stephan. Grat. *Marchiæ decis.* 253. *n.* 12 & *num.* 20. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast c.* 11. *n.* 17. & 18. & sacra Congreg. super negotiis Episcoporum, & Regularium præposita 25. Aprilis 1614. dum fuisset processum ad nonnullos actus in causa capitanei, vel barisellì Episcopi Sorani carceribus mancipati per Viceducem ciuitatis Soræ sacra eadem Congr. de mandato sanctissimi Pauli V. attento quòd barisellus existit de familia armata Episcopi, & propterea non potest, nec debet de iure per laicum capturari, ordinauit Illustriss. Auditori Cameræ vt capturam & acta nulla declararet. Rursos petente Episcopo Vaïsonen. vtrùm iudex Camerarius, & fiscalis eiusque familiares debeãt vti priuilegio fori, & immunitate ab oneribus personalibus. Sacra eadem Congreg. *sub die Decembr.* 1614. officiales prædictos vti familiares Episcopi fori priuilegio gaudere, & ad personalia ciuitatis munia subeunda minimè teneri censuit.

Notarius quoque censetur de familia Episcopi secundùm

eundùm Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 233. *per tot.* & *discept. forens. cap.* 340. & 341. Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1. *tit. de fauore clericorum reali*, §. 1. *num.* 16. Aloys. Ricc. *resol.* 471. *num* 4. & *seq* Mar. Giurb. *cons.* 88. *n.* 4. vbi latè probat per totum illud consilium procedere etiam in notario non exercente immediatè; quapropter optimo iure S. Congregatio super negotiis Episcoporum, & Regularium præposita mandauit Episcopo Ortunen. 6. Augusti 1602. ne suspenderet censuras latas & publicatas contra Gubernatorem Lanciani, nisi prius relaxato è carceribus eius notario, Regiis hortatoriis, ac aliis quibuscumque non obstantibus.

3 *Adiudicantes*, &c.] Notatur ad hoc quòd seruata terminata suis terminis, & finibus sunt contenta, vt per Tiraquel. *de notabil. c.* 37. *n.* 13.

4 In gloss. *Abbatis.* Aduerte eo tantùm casu consuetudinem aliorum locorum esse spectandam, quando scilicet particularis deficeret, Innoc. *hic num.* 8. *vers. item*, & *num.* 9. Mohed. *decis.* 3. *num.* 2. *de decimis*, & tenuit Rota *in vna Oriolen. Canon.* 11. *Martij* 1619.

5 coram R.P.D. Remboldo. Vnde consuetudinem vnius ciuitatis vel loci extendi ad loca, & oppida particularia illi subiecta, quæ non habeant consuetudinem propriam, post Bart. Butr. & Curt. resoluit Moneta *de distrib. quotid. p.* 2. *q* 12. *n.* 28. vbi etiam dicit secus esse si consuetudo illa esset contra ius alicuius Ecclesiæ particularis, quia tunc non extenderetur ad Ecclesias.

6 In gloss. *Maiores*, ibi, *Ab antiquioribus.* Notatur ad hoc quòd testes antiquiores maximè sunt præferendi, vt per Tiraq. *in præfat. primog. n.* 148. & *seq.* Rebuff. *de reprob. testium, n.* 125. Mascard. *de probation. concl.* 1295. & 1196. *n.* 4. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 47. *n.* 3. Farin. *in praxi crimin. q* 65. *num.* 176. Cardoso *in praxi iudicum, verbo, testis, n.* 70.

7 In ead. gloss. ibi, *Et quæ domi geruntur facilius probantur per domesticos, quàm per alios.* Vide Amat. Roderic. *in practica de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 7. *n.* 50. Brunor. à Sole *in locis communibus verbo, domestici*: nàm licèt testes domestici non probent, tamen vbi adest difficultas probationis ratione temporis & loci, vel in his, quæ occultè fiunt, plenè probant, Rota apud Farinac. *decis.* 598. *n.* 6 & *decis.* 772. *n.* 2. & 3. *p.* 1. *in recent.*

De Officio Archipresbyteri.

Tit. XXIV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Anan. Panorm. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Can.* Martin. Mesnartius *in epitome Decret. fol.* 26. *verso*, Daniel Venator. *in analysi methodica iuris Pontific. pag.* 85. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Canis. *in summa iur Canon. lib.* 1. *tit.* 20. Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iur. Canon.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summa iur Canon.* & nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decretal.* Cafarel. *in erotem. iuris Canon.* omnes *sub hoc tit.*

Archipresbyter dicitur princeps Presbyterorum, Marta *in votis nouissimarum decis. voto* 177. *num. fin.* & de eius potestate, munere, & officio, vide *l.* 8 *tit.* 6. *p.* 1. vbi Greg. Emman. Sà *in aphorismis, verbo, Archipresbyt.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib.* 15. *c.* 21. Rota apud Farinac. *decis.* 533. *n.* 5. *p.* 1. *in recent.* Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4. *sub hoc tit.* Card. Tusch. *tom* 1. *lit. A. concl.* 485. Lancel. Conrad. *in templo omnium iudicum, lib* 2. *cap.* 11. Ioan. Garc. *de expensis, c* 9. *n.* 5. & 6. Flores *var. lib.* 1 *q* 4. *n* 17. Fr. Hieron. Roman. *de Republ. Christiana, lib.* 3. *c.* 10. §. *succede, fol* 201. *verso*, Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 3. *cap.* 15. Galganet. *de iure publico*, *lib* 3. *tit.* 22. Ant. Fabric. *de re benefic tit de beneficiis cum dignitate n.* 30 *cum seq.* Sebast. Cæsar. *de Ecclesiastica hierarchia q* 2 *proœm n.* 9. & latius *p* 3 *disp* 12. §. 2. Et an habeat aliquam iurisdictionem in suos Parochianos, Clericos, & Sacerdotes, eos scilicet puniendi, castigandi, vel aliud faciendi, tractat decis. Rotæ apud Farin. 129. *p.* 2. relata per Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol.* 93.

SVMMARIVM.

1 *Archipresbyter ciuitatis subest Archidiacono, & principaliter præest Presbyteris, & presbyteralibus officiis,* & n. 2.

3 *Archidiaconus præcedit Archipresbyterum quoad dignitatem, non quoad Ordinem, Archipresbyter verò præcedit Archidiaconum in diuinis.*

Cap. Vt Archipresbyter. I.

Ex Concil. Toletan.

ARchipresbyter subest Archidiacono, cuius mandatis sicut Episcopi obedit. Habet curam supra Presbyteros, & absente Episcopo solemniter Missam canit, vel is, cui ipse iniungit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Bellam. Io. Andr. Innoc. Host. Butr. Collect. Anan. Anch. Panorm. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 347. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 125. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 16 *cap.* 1. & à Burchard *lib.* 2. *cap.* 50. & Iou. *p.* 6. *c.* 20. 1

Probat hic text. quòd Archipresbyter est Archidiaconi iurisdictioni, & potestati subiectus, vt per Boër. *de auctoritate magni Consilij, n.* 72. *in fin.* & *n.* 73. *cum seqq.* Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 112. *n.* 80. Azor. *inst. moral. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 15. *q.* 2. & 3. Sebast. Cæsar. *in relect. de Ecclesiast hierarchia p.* 3. *disp.* 12. §. 2. *n.* 1. 2

In gloss. *Subesse*, ibi, *Sed dicas quòd Archidiaconus præest Archipresbytero quoad dignitatem, non quoad Ordinem.* Notatur ad hoc quòd Archidiaconus præcedit Archipresbyterum in administratione, sed Archipresbyter præcedit Archidiaconum in diuinis. Felin. *in rubr. de maioris. & obed.* Boër. *d. num.* 73 Anton. de Prætis *in clypeo Pastoralis officij, cap.* 637. nisi Archidiaconus sit in Presbyteratus Ordine constitutus, tunc, cùm sit par etiam in Ordine, & maior in administratione, debet præcedere Archipresbyterum absente Episcopo in celebratione Missarum in diebus solemnibus, in delatione sanctissimi Sacramenti in eius festo, in benedictione candelarum, cinerum, palmarum, & aliis huiusmodi actibus, & functionibus sacerdotalibus, Host. *hic*, quem sequuntur Ioan. Andr. Anton. Abb. Card. Anchar. Bellam. & ce. fuit sacra Congregat. *in vna Regien.* 9. *Decembr.* 1600. his verbis, Censuit sacra Congreg. Archidiaconū dictæ Ecclesiæ, qui prima dignitas post Pontificalem existit, & Sacerdos nunc est, nō quidem ex obligatione, sed ex sua voluntate & deuotione in 3

decantatione Missarum in diebus solemnibus, de latione sanctissimi. Sacramenti, benedictione candelarum, cinerum, & palmarum, & aliis huiusmodi actibus, & functionibus sacerdotalibus Episcopo absente præferendum esse Archipresbytero, neque allegatam consuetudinem, quæ legitimè probata non fuit eidem Archipresbytero ad excludendum Archidiaconum Sacerdotem, in casu de quo agitur, suffragari, tefert Marc. Ant. Genuen. *in praxi Archiep. Neapol. c. 5. in. nouiss. edit.*

S V M M A R I V M.

1 *Archipresbyteri ministerium quod sit ponitur*, & n. 2. *remissiuè*,

Cap. Ministerium. II, *Leo*,

1 Archipresbyter habet curam, & solicitudinem de omnibus Sacerdotibus, qui sunt cardines Ecclesiæ vt diligenter faciant Sacrum & Horas, &c. Absente verò Episcopo prouidet, & supplet officia Sacerdotum, vt fontes benedicere, infirmos vngere, pœnitentem infirmum consulto Episcopo reconciliare, exceptis his, quæ sunt illi prohibita. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in ration. primi libri Iuris Pontif. pag.* 347. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 125. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 5. refertur ab Anton. August. *collect.* 5. *Decret. lib.* 1. *tit.* 6 *c* 2.

2 Idem ex hoc text. referunt Azor. *instit. moral p.* 2. *lib.* 2. *c.* 15. *q.* 1. Galganet. *de iure publico, lib.* 3. *tit.* 22. *à n.* 3. Et in Concil. Trid. *sess.* 5. *de reform. c.* 2 salubriter additur vt Archipresbyteri, & alij curam animarum habentes diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis, docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, annuntiandoque eis cum breuitate & facilitate sermonis vitia, quæ eos declinare, & virtutes, quæ sectari oporteat.

S V M M A R I V M.

1 *Archipresbyteri ciuitatensis officium quod sit, ponitur*, & num. 2.
3 *Iurisdictio voluntaria competens alicui ex commissione leges quando delegari possit, ostenditur.*
4 *Cathedralis Ecclesia dicitur esse Parochia totius ciuitatis, & diœcesis.*

Cap. Officium. III.

1 Archipresbyteri vrbani officium est absente Præsule vice ipsius inchoare officium, benedicere in Ecclesia, in matutino Missam cantare, vel imponere alicui, vt cantet, & celebrante Episcopo iubere Sacerdotibus, vt se induant vestibus sacris, & procedant curare, vt non desit Eucharistia, nec Confessarij pro infirmis, & pro aliis diœcesanis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Butr. Anan. Host. Innoc. Anch. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 348. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 125. remissiuè Ximen *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 16. *c.* 3.

Idem ex hoc text. desumunt Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3 *c.* 15. *q.* 4. & 5. Sbroz. *de officio Vicarij, l.* 1. *quæst.* 3. *num.* 18.

Vel cui de Sacerdotibus iusserit.] Notatur ad hoc quòd 3
iurisdictio voluntaria competens alicui ex commissione legis delegari potest, quando non sit tanti momenti, quin per alium expediri valeat, vt per Couar. *lib.* 3. *var. c.* 20. *n.* 6.

In gloss. *A foris veniunt*, ibi, *Quilibet de Episcopatu* 4
potest Sacramentum recipere in maiori Ecclesia. Quia Ecclesia Cathedralis dicitur esse Parochia totius ciuitatis, & diœcesis, Guttier. *Canon. lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 24. *& seq.* Lauor. *variar. lucubr. tom.* 2. *tit.* 2. *cap.* 11. *num.* 64. Piasec. *in praxi Episcopi, part.* 2. *cap.* 3. *numero* 4. *vers. circa festum*, Card. *in Clem. dudum*, §. *verum*, *de sepult.* quem refert Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1. *tit. de bonis cleric* § 3. *num.* 43, & ideo Archipresbyter Cathedralis omnibus de diœcesi Sacramenta ministrat. gloss. *verbo subdito in cap* 2. *de pœnit. & remiss. lib.* 6. Anton. Cucha *lib.* 5. *instit maior. tit.* 4. *num.* 168. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disp* 27. *num.* 1. Galet. *in margarita casuum conscient. verbo Sacramentum* 2. ac proinde Confessiones omnium de diœcesi audit, & absoluit, ac pœnitentias iniungit. Oldrad. *cons.* 230. *n.* 2. *in fine*, Sbroz. *de officio Vicar. lib.* 2. *quæst.* 14. *num.* 2. Azor. *instit. moral. lib.* 3. *cap.* 15. *q.* 8. *versi quæras.*

S V M M A R I V M.

1 *Archipresbyter ruralis Presbyterorum, & laicorum plebania sua curam gerit, contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.*
2 *Archipresbyter est legitimus Episcopi Vicarius.*
3 *Archipresbyter ordinariam habet iurisdictionem.*

Cap. Vt singulæ. IV. & fin.

Archipresbyter ruralis gerit curam non solùm 1
plebis, sed aliorum Presbyterorum, & cuncta debet referre ad Episcopum, nec potest ordinare aliquid contra decretum Episcopi, & quælibet plebs debet habere suum Archipresbyterum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Innoc. Butr. Panorm. Viuian. *in rationis primi libri iuris Pontif. pag.* 348. Alagon. *in compendio iuris Canon. pag.* 126. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 16. *c.* 4.

Probat hic text. Archipresbyterum esse legiti- 2
mum Episcopi Vicarium, vt per Sbroz. *de officio Vicarij, lib.* 1. *quæst.* 3. *num.* 18. *& lib* 2. *quæst.* 14. *num* 2. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 15. *quæst.* 4. *vers. alter verò*, Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcopum, part.* 5. *num.* 22. Monet. *de distribut. quotid. p.* 2. *quæst.* 1. *num.* 26. *vers. ratio.*

In gloss. *Referunt*, ibi, *Cùm habeant ordinariam iuris-* 3
dictionem. Notatur ad hoc quòd Archipresbyteri ordinariam habent iurisdictionem, vt per Azor. *d. c.* 15. *quæst.* 6. Narbona *vbi proximè part.* 1. *num.* 30. Moneta *d. q.* 1. *n.* 26 *in fine*, vbi *n.* 28. dicit iurisdictionem, & & aliorum curam Archipresbytero incumbentem, per contrariam consuetudinem hodie sublatam videri.

De Officio Primicerij.

Tit. XXV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Bellam. Anch. Ioan. Andr. Anan. Panorm. Butr. Zabar. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Can.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol. 27. vers.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pont. pag.* 86. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Canis. *in sum. iur. Can. lib. 1. tit. 21.* Petr. Alphons. de Vasconcel. *in harmonia rubr. iuris Can.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Bart. Carthag. *in expos. tit. iur. Can.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Primicerij ad officium quæ spectent ponuntur*, & n. 2.
3 *Decanus quam dignitatē & officium habeat remissiuè.*
4 *Præpositus in Ecclesiis Germaniæ, Poloniæ, Flandriæ, & Angliæ habet dignitatem post Pontificalem maiorem, & curam animarum, totique præest Canonicorum Collegio.*
5 *Magistri scolæ officium & dignitas quæ remissiuè.*
6 *Cantor quam dignitatem & officium habeat, remissiuè.*
7 *Personatus est honor, & præeminentia in Ecclesia absque administratione, potéstque ei renuntiari.*
8 *Plebanus is vocatur, qui est præfectus Ecclesiæ, siue plebis.*

Cap. Vt Primicerius, vnic.

Ex lib. Romani Ordinis.

1 PRimicerius est sub Archidiacono vt Archipresbyter, distribuit lectiones nocturnorum Diaconis, & aliis & responsoria Cantoribus, & eo; instruit vt sensum habeant. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zab. Collect. Anch. Bellam. Ioan. And. Host. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag.* 349. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 126. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 17. c. 1.*

2 Ponunt etiam quæ spectant ad officium Primicerij *l. 5 tit. 6. p.* 1. & Gramm. *dec. 64. n. 6. cum seqq.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 4. consid. 42 fol. 97.* Azor. *inst. mor p. 1. lib. 3. c. 16.* Galganet. *de iure publico lib. 7. tit. 31.* Card. Tusch. *lit 9. concl. 650.* Filliuc. *tom. 3. tr 41 c. 1 n. 25.* remissiuè Illustr. D. Roder. à Cunha *in c. 1. dist. 25. n. 14.* Ant. Fabric. *de re benef. tit. de benef. cum dignitate ex n. 54.* Sebast. Cæs. *de Eccles. hierarchia q. 1. proœm. n. 11.* & latiùs *p. 3. disp. 12. § 3.*

3 Aliæ in Ecclesia sunt dignitates secundùm vniuscuiusque Prouinciæ consuetudines, præeminentiam habentes. Decanus in omnibus ferè Hispaniæ, & Franciæ Ecclesiis is dicitur, qui præest toti Canonicorum Collegio in choro, in incessu, comitiis, & suffragiis ferendis, de cuius officio agunt Pute. *p. 3. dec. 210.* Fr. Hieron. Rom. *lib. 3. de Republ. Christiana c. 10. in princ.* Flamin. *de resign l. 1. q. 1. n. 86.* Azor. *inst. mor p. 2. lib. 3. c. 17.* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 3. c. 3 n. 8.* Rota apud Farin. *dec. 533. à n 4. p. 1. in recent.* Card. Tusch. *lit. D. concl. 60.* Filliuc. *d. tr. 41. c. 1. n. 29.* De iure tamē Decanus nullam habet iurisdictionē cū careat iure Prælaturæ in Capitulo, cuius ipse est pars, Abb. *in c. post electionem; sub n. 9. circa fin. vers. item puto, de concess. præb.* dum verò locum Archiepresbyteri in Ecclesia obtinet tanquam subrogatus, eadem potest, quæ Archipresbiter, & hac ratione dicitur dignitas, Rot. *dec. 17. sub n. 1. vers. sed caue, de concessione præb.* Petr. Greg. *l. 15. c. 21. n. 12. & de benef. c. 10. n. 24. & in p. can. l. 2. tit. 9 c. 5. n 4.* Sicque est intelligenda Putei *dec. 209. n. 2. lib. 2.* quatenus vult Decanum respectu Capituli non regulari personam priuatam, sed habere Prælaturam cum iurisdictione in Capitulo, cui præest.

4 Præpositus in Ecclesiis Germaniæ, Poloniæ, Flandriæ, & Angliæ habet personatum, ac dignitatem, & alicubi iurisdictionem ac curam animarum, totique præest Canonicorum Collegio, Azor. *d. lib 3. c. 18.* Petr. Greg. *syntagm lib 15. c. 18. ex n. 6.* Sebast. Cæs. *d. q 2 proœm. n. 13. & p. 3. q 12 § 5.* Pacian. *d. l 2. c. 27. ex n. 39.* Et quod sedes Præpositi in illis partibus, post Pontificalem sit dignior, censuit Rota apud Farin. *dec 865. n. 8. & dec. 866. n. 1. in 1. collect.* aliàs *p. 4. diuers.* Et quod possit renuntiari tenet Flamin. *d. q. 1. n. 97.* An & quando sit dignitas, vide Card. Tusch. *lit. P. concl.* 518. *& concl* 520.

In Rota pluries resolutum fuit Præposituram de iure non esse dignitatem, nisi sit prima in Cathedrali, vel Collegiata, vel Conuentuali, habeátve sub se clerum, & capellas, vt *in Aquen. monasterij 31 Maij* 1598. coram Card. Lancelloto, & *in Dertusen. Prioratus 5. Martij* 1614. coram R. D. Decano, & *in Vincent. parochialis 10 Febr.* 1617. coram Vbaldo, refert nouissimè Ioan. Ant. Massobr. *in sua praxi habendi concursum prælat 15. dub. 1. secundùm Rom. impress.*

5 Magister scholæ olim dicebatur qui in Cathedralibus Ecclesiis constitutus clericos omnes inferiores cantum Latino sermone, & alias artes, ac disciplinas docebat, vt scirent Latinè legere, scribere, loqui, & cantare, & vt quæ de officiis diuinis recitabant propè intelligerent, de cuius officio tractant, Durand. *de benef lib. 10. c. 15.* Petr. Greg. *eod. tr. lib. 5. c 19.* Fulu. Pacian. *de probat. lib 7 c. 27. ex n* 107. Sandon. *de officio can. p. 5. c. 3.* Greg. *l 7. tit. 6. p. 1* Fr. Hieron. Roman *de Republ. Christiana lib. 3. c. 10. in med. vers. Maestrescuela.* Azor. *d. lib. 3. c. 23.* Sebast. Cæs. *d. q 2. proœm. n. 12. & p. 3. disp. 12. § 4.*

6 Cantor, qui & alio nomine Præcentor dicitur, ille erat, qui præerat toti Cantorum choro in duas partes diuiso, & Antiphonas, ac Psalmos inchoabat, de cuius officio agunt Put. *p. 3. dec. 89.* Greg. *l. 5. tit. 6. p. 1.* Nau *in c. si quando, de rescript. except. 11. n 4.* Azor. *d. lib 3. c. 22.* Flam. *d q 1. n. 87. 89 & 99.* Card. Tusch. *lit. D. concl. 419. n. 23.*

7 Personatus est honor, & præeminentia in Ecclesia absque administratione, potéstque ei renūtiari, Hojed. *de incompat. benef. p. 1. c. 9 n. 2.* Corras. *de benef. p. 2. c. 3. n. 6.* Flamin. *d. q. 1. n. 90. & 91.* In quibus differt à dignitate, vide Card. Tusch. *lit. P. concl.* 311. Filliuc. *d. c. n. 24.* Massob. *in d. praxi præd.* 16. secundùm Roman. impr.

8 Plebanus is vocatur, qui est præfectus Ecclesiæ, siue plebis, habens in sua iurisdictione, & potestate Capellas, seu minores Ecclesias, quibus Vicarij in perpetuum, vel ad tempus præficiuntur, de cuius officio, & dignitate agunt Azor. *d lib 2 c 21* Fusch. *de Visitat l 2 c. 9.* Filliuc. *d. c. 1. n. 21.* Petr. Greg. *d l. 15. c 14. n. 13.* Læl. Zech. *de repub. Eccles. c. 27. à princ.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. c 27. ex n.* 59. Sebast. Cæs. *de Eccles. hierarchia, q. 2. proœm n. 17.*

De Officio Sacristæ.

Tit. XXVI.

SVPER hanc rubr. feripferunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Butr. Anan. Panorm. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 27. verso*, Daniel Venator. *in analysi method. iuris Pontificij*, *pag.* 80. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque lib. Decret* Barth. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon* & nouissimè Ioan. Honor *lib.* 1. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Sacristæ ad officium quæ spectent, ponuntur.*
2 *Sacrista quam dignitatem & officium habeat; remissiuè.*
3 *Sacrista potest renuntiare.*
4 *Sacrista idem est quod Thesaurarius.*

Cap. Vt sciat, vni, *Ex Conc. Tolet.*

1 SAcrista est sub Archidiacono, habet curam sacrorum vasorom, vestimentorum Ecclesiasticorum, & thesauri Ecclesiastici, & eorum, quæ pertinent ad luminaria in cera, & oleo. Colligont ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Panorm. Host. Butr. Anch. Vin. *in rationali primi libri iur. Pont. pag.* 349. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 126. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 18. *c.* 1. & ab Ivo *part.* 6. *cap.* 10.

2 De officio, & dignitate Sacristæ agont Greg. *l.* 6. *tit.* 6. *p.* 1. Fr. Hieron. Roman. *de Republ. Christiana lib.* 3. *c.* 9. Azor. *instit. mor p.* 2 *lib.* 3. *c* 16. *q.* 4 & 5. Card. Tusch. *lit. D. concl.* 419. *n.* 14. Galgan. *de iure publico*, *lib.* 3. *tit* 33. Sebast. Cæs. *in relect. de Eccles. hierarchia q.* 1. *proœm.* § 5. *ex n.* 2. Et quod possit renuntiare, tenent Hojed. *de* 3 *incompatibil. benef. p.* 1. *c.* 8. *n.* 3. Flamin. *de resign. lib* 2. *q.* 1. *num* 96.

4 *Seu totius thesauri Ecclesiastici.*] Aduerte idem esso Sacristam, qui nunc in Ecclesiis solet Thesaurarius nominari, quoniam vtriusque videtur idem esse munus & officium, Azor. *d. c.* 16 *q.* 4. vbi *q.* 6 dicit Thesaurarium dignitatem, vel personatum habere, quia in choro, consessu, comitiis, & suffragiis ferendis gradum & locum honorificum habet, de quo latè Sebast. Cæs. *d. q.* 1. *proœm.* §. 5. *num.* 4 *cum seqq.* & Thesaurariom inter dignitates referunt Abb. *in cap. de multa num.* 23. *vers. secus*, *de præbend.* vbi Quint. *in repet. n.* 89. *circa med.* Rot. *in Pamphilon. Thesauraria* 23. *Ianuarij* 1617. coram R. D. meo Coccino Decano, qoos refert Burat. *decis.* 472. *n* 5. vbi numeris sequentibus latè ostendit ex quibus probetur, quod thesauraria sit dignitas.

***

De Officio Custodis.

Tit. XXVII.

SVPER hanc rubr. feripferunt Bellam. Anch. Ioan. Andr. Anan. Panorm. Butr. Ioan. de Londris *in in breuiario sanctorum Canonum fol.* 164. *verso*, Petr. de Rauen. *in compendio iur. Can.* Mart. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 27. *verso*, Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. pag* 87. Goffred. & Host. *in sum huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. titulorum iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Custodis ad officium quæ spectent, ponuntur.*
2 *Custodis officium & dignitas, quæ, remissiuè.*
3 *Officio quis priuatur propter negligentiam.*

Cap. Custos. I. *Ex lib. Rom. Ordinis.*

CVstos debet obedire Archidiacono circa custodienda ea, quæ sunt Ecclesiæ, pulsare signum pro Horis Canonicis, custodire pallia, linteamina, & alia vtensilia, vigilare in accendendo lampades, & laternas sine excesso, & defectu, & si non bene fungitur suo officio, ab Archidiacono corrigi debet, & si non se emendet, re delata ad Episcopum eiicitur, & prouidetur de idoneo. Colligont ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Henric. Boich. Innoc. Butr. Panorm. Vin. *in ration. primi libri iuris Pont. pag.* 350. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 127. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aog. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *tit.* 19. *c.* 1. 1

De officio, & dignitate Custodis agunt etiam Azor. *instit. moral. p* 2. *lib* 5. *c.* 16. *q.* 7. & 8. Galganet. *de iure publico*, *lib.* 1. *tit.* 34. apud Hispanos, *lib.* 6. *tit* 6. *p.* 1. Et de æditno Sacræ ædis custode apud Gentiles, vide Robert. Valtur. *lib.* 8. *de re militari*, *c.* 1. *verbo*, *Ædilis.* 2

Denuntiando] Intellige de denuntiatione canonica, Maranta *de ordine iudic. p.* 6. *tit. de denunt. n.* 7. 3

Vt indecente eiecto.] Notatur ad hoc quod propter negligentiam quis priuatur officio, vt per Dec. *in c.* 2. *in fin. de appell. n* 8. Cald. Pereira *in l. si curatorem*, *C de in integ. restit. minor. verbo*, *sine curatore*, *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Custodis ad officium quæ spectent ponuntur.*
2 *Oblationes lucrari non possunt nisi clerici interessentes Diuinis.*
3 *Oblationes indistinctè pertinent ad Rectorem.*
4 *Oblationes quæ fiunt tempore Iubilæi in Ecclesia Cathedrali spectant ad Archipresbyterum eiusdem Ecclesiæ, & non ad Episcopum.*
5 *Custos, Sacrista, & Thesaurarius idem videntur esse.*

Cap

Cap. Custos. II. & fin.

Ex Conc. Tolet.

1 CVstos sollicitus esse debet de omni ornaméto Ecclesiæ, & luminariis, & incenso, habere paratum panem, & vinum ad Missam omni tempore, dare signum ad singulas Horas Canonicas, vt iubet Archidiaconus, de eiusdem consensu absente Episcopo tenetur diuidere oblationes, & decimas inter fratres. Item hi tres, videlicet Archidiaconus, Archipresbyter, & Custos, sunt quasi columnæ Ecclesiæ, ideo debent esse vnanimes, & sine inuidia. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Innoc. Butr. Anan. Host. Innoc. Anch. Panorm. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 350. Alagona *in compend. iuris Can. pag.* 127. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 19. *c.* 2.

2 *Omnes obligationes*, &c.] Notatur ad hoc quod oblationes lucrari non possunt nisi clerici interessentes Diuinis, vt per Valasc. *conf* 14. *n.* 5. *vers. quarto.* Et oblationes, quæ fiunt pro aspersione domus, pertinent ad Rectorem, cui competit hoc ministerium, non verò ad Sacristam, Stephan. Quaranta *in sum. Bullarij, verbo,*
3 *Missa, in fine.* Oblationes enim indistinctè cedunt, & acquiruntur Rectori, *c. Sanctorum, c hanc* 10. *q.* 1. Ferret. *conf.* 143. *n.* 4. Bellet. *disquis. cleric p.* 1. *tit. de bonis cler.* §. 3. *n.* 4. Eæ verò oblationes, quæ fiunt tempore Iubilæi, vel anno Sancto in Ecclesia Cathedrali spectant ad Archipresbyterum eiusdem Ecclesiæ, non autem ad Episcopum, nam cùm Archipresbyter habeat curam animarum, & Sacramentorum administrationem, habet per consequens de iure communi fundatam intentionem in omnibus oblationibus, idque priuatiuè ad Episcopum, Abb. *in c. quoniam notab.* 1. *infr. de decimis*, Malnet. *de oblation. dub.* 4. *n.* 401. Ferret. *d. conf.* 143. *n* 4. & fuit dictum *in vna Beneuentana spolij* 2. *Decemb.* 1585. coram Orano, quam citat Bellet. *d.* §. 3. *n.* 49. vbi *n.* 50. refert omnia, quæ veniant oblationis nomine.

4 Et in oblationibus, quæ sacris imaginibus deferuntur, quamvis Episcopo deberi resoluant Angel. *in disp. incipit. in re fulgenti in dub.* Malnet. *de oblat. in* 4. *dub. n.* 14. Petr. de Vbaldis *de canon. port. c.* 4. *q.* 16. attamen verior, & hodie receptissima est sententia quod siue in Ecclesia Parochiali positæ sint huiusmodi sacræ imagines, siue extra, intra tamen limites parochiæ, habet fundatam intentionem Parochus super omnibus obuentionibus contingentibus intra limites suæ parochiæ, & ad eum spectant; ita Abb. *in c. dilectus, de offic Ord. n.* 4 qui subdit *vers. quoad primam*, Episcopo solùm deberi oblationes quando sacræ imagines reperiuntur extra omnem Parochiam, Felin. *ibid. in princ. & n.* 3. & idem Abb. *in c. quoniam n.* 1. *de decim.* Capell. Tholos. *dec* 483. Ferrer. *conf.* 143. qui bene distinguit *n.* 2. 3. *&* 4. Azor. *instit. mor. p.* 1. *l.* 7. *c.* 38 *q* 13. Dec. qui fusè pro Parochu contra Episcopum in his oblationibus quæ iconi sanct. Crucifixi offerebantur, consuluit *conf* 16. *per tot l.* 2. Guttier. *can. l.* 2. *c.* 21. *n.* 162. Marescot. *var. res. lib.* 2. *c* 42. *n* 6. 7. *&* 8. Ric. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. dec.* 170. *n.* 7. *p.* 4. & fuit dictum *in Aquilana nullitatis erectionis* 20. *Decemb.* 1610. coram R.P.D. meo Pirouano, quæ est *decis.* 256. *p.* 1. *recent.* & *in Beneuentana spolij* 2. *Decembris* 1585. coram Orano, & eleganter *in Lunen. Sarzanen. obligationum* 8. *Februarij* 1627. coram R.P.D. Merlino.

5 *Hi tres*, &c. Notatur ad hoc quod Custos, Sacrista, & Thesaurarius idem videntur esse, quia cùm eorum eædem sint partes & munera pro varietate Ecclesiarum, & locorum videtur nunc idem dici Sacrista, nunc Thesaurarius, nunc Custos, ita Azor. *inst. mor. p.* 2. *lib.* 3. 16. *q.* 8. qui omnes possunt renuntiare, Flam. *de resign. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 93. *&* 96.

De Officio Vicarij.

Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rub. scribentes.*
2 *Vicarij perpetui in beneficio ponendi materiam qui tractent, citantur.*
3 *Vicarij seu vices gerentes in iure appellantur illi, qui in locum alterius magistratus absentis, scilicet mortui, vel impediti, substituuntur ab eis, qui à lege ad id potestatem habent.*
4 *Episcopis facultas est concessa constituendi sibi Vicarios generales etiam citra necessitatem.*
5 *Vicarij etiam interueniente nominatione Episcoporum, seu aliorum magistratuum à lege, seu à Principe auctoritatem ad id tribuente, constituti consentur.*
6 *Vicarij seu vicesgerentes huiusmodi ordinarij iudices sunt.*
7 *Papa dicitur Christi Vicarius.*
8 *Papa habet Vicarium.*
9 *Vicarij Episcopi tripliciter in iure accipiuntur, quidam nati seu legitimi sunt, foranei constituti alij, alij verò dati siue constituti generales nuncupantur.*
10 *Vicarij alij sunt perpetui, alij temporales in beneficiis.*
11 *Vicarius perpetuus dicitur quando beneficium vnitur accessoriè.*
12 *Vicarius perpetuus dicitur, id est, quoad vitam ipsius.*
13 *Vicarius in beneficiis ita vocatur respectu Rectoris Ecclesiæ parochialis, quia hic est principalis persona in Ecclesia, Vicarius verò tanquam minus principalis & coadiutor vicariam præstat operam.*
14 *Vicarij perpetui habent verum titulum.*
15 *Vicaria perpetua sunt beneficia Ecclesiastica.*
16 *Vicarij perpetui remoueri non possunt etiamsi principales Rectores moriantur.*
17 *Vicarius temporalis quis dicatur, ostenditur.*

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Butr. Anan. Panormitan. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 29. *verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretalium fol.* 27. *vers.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pont. pag.* 87. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summma iuris Canon* Bart. Carthag. *in exposition. tit. iur. Canon.* Cafarel. *in erotem eiusdem, iuris*, nouissimè Ioan. Honur. *lib.* 1. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.* 1

De Vicario perpetuo in beneficiis ponendo, & de eius officio vide Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib* 4. *sub hoc tit.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de Vicaria perpetua*, Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6 Gonz. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 3. *num.* 10. *cum multis seqq.* Hojed. *de incompatib. benefic. cap.* 5. Guttier. *conf.* 8. 2

Flores

Flores de Mena *var.q.*10 Nicol. Garc.*de benef p.9.c.*11
*num.*10 *cum seqq.* Canif. *in summ. iuris Canon. lib.* 1.
*tit.*22.

Officio.] Vide dicta ad *rub. de offic. & potest. iudic.*
deleg.

3 * *Vicarij*]Vicarij seu vicegerentes in iure appellan-
tur illi, qui io locum alterius magistratus absentis,
scilicet mortui, vel impediti, substituuntur ab eis,
qui à lege ad id potestatem habent, vt deducitur ex
*l.*1.ibi, *Sive Proconsulatum*, &c.*ff. de tut.& curat. datis*
ab iis, Cujac.*lib.* 1.*quast Papiniani super l* 25.*ff de offic.*
Procons. in princip. Molin.*in emporio iur. tit.*2.*in praelud.*
*n.*84. ideoque appellantur etiam suffecti, *l* 2. § *post*
*hanc, in fin.*ibi, *Quo suffectus fieret*, &c.*ff.de origine iur.*
c.quedam, ibi, *Suffecti cons.2 d ss.*& licèt magistratus
inferiores regulariter tales Vicarios sibi constituere
non possint, nisi in certis casibus à iore expressis, ve-
luti necessitatis, sive absentiæ, *auth de collat* §. *ad hac*
prohibemus, *collat* cum aliis, de quibus Alex. *in rub ff.*
de offic.eius, *n* 18.Capic.*dec* 151. Arendan. *de exequen-*
dis mand lib 1.*c.* . *in princ* Molin.*de iust tom* 6. *disp.*13.
*n.*2. prÆterquam in Regno Castellæ, in quo Corre-
ctoribus permittitur, imo iubetur, vt secum habeant
locum tenentes, seu Vicarios iurisperitos, *l.*10.*tit* 5.
lib. 3 *noua Recop* qui vulgo appellantur, *tenientes ò Al-*
cades maiores, Molin. *vbi proximè n.*3. cum aliis infrà
4 citandis; & in Republica Ecclesiastica Episcopi, qui-
bus facultatem esse concessam constituendi sibi Vi-
carios generales, iuxta *totum tit.de officio Vicarij lib* 6.
ne forensibus negotiis impediti verbo & ministerio
Dei circa oues sibi commissas vacare non possint,
omnes agnoscunt, quamvis circa necessitatem con-
trouertant, vt videre est per Abb. affirmatiuam par-
tem sequentem *in c quoniam*, *n.*13.*de offic.ordin.* Ruzæ
*de praeminentia Archiep.priuil.*3. Rebuff. *de nomin. q.*14.
n 59.Zechi.*de Republ. Eccles.c.*24 *vers primo*, *n* 3. & 5.
per text. *in c. in noua* 16. *quaest.*7 *c. cum simus* 9 *q* 3.
cap quia in quibusdam 89. *dist.* contra alios id ne-
gantes, Felin. *in d. cap. quoniam*, Hojed. *de incom-*
*patibil. benef part.*2. *c.*10. *num.*9. Gonzal. *ad reg.* 8.
5 *Cancel. gloss.* 4. *num.* 66. Nihilominus tamen in om-
nibus prædictis casibus, quibus à iure permittitur
Vicarios constituere, certum est tales Vicarios licèt
interueniente nominatione Correctorum, Episcopo-
rum, seu aliorum magistratuum constituantur, ab
ipso Principe, seu lege auctoritatem ad id tribuente
constitutos censeri, ex reg. *l* 2. *vers omnia enim*, *C.*
de veteri iure enucl. tradit ex aliis Nicol. Garc. *de bene-*
fic. p. 5. *cap.* 8. *num.* 25. *cum seqq* ac subinde iuris-
dictionem habere ratione officij, & tituli Vicaria-
tus, quem obtinent, vt bene insinuant *c.*2. ibi, *Per*
commissionem officij, *hoc tit lib* 6. *c. cum nullus*, *in princ.*
ibi, *Cum ad hoc se ipsius officium non extendat*, *de tem-*
por ordin.eod lib. obseruant Abb. *cons* 21.*n* 1 *lib.*1. Con.
practic. cap 4. *ex num* 4. *in fine*, sive dicamus talem iu-
risdictionem eisdem à lege concedi cum officio, vbi
primùm vicarij constituuntur, vt ex gloss. *verbo ge-*
neraliter, ibi, *Vel dici posset*, *in c. Romana*, *in princ.*
de appellat. lib. 6 resoluunt Dominic. *in c. in fine*, *de*
offic. Vicar.eod.lib. Abb. *in c.* 2.*ad fin.ne Prael. vices suas*,
Sbroz. *de Vicar. Episcopi lib.* 2.*q.* 55. *num* 14. & 36.
Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disput.* 29. *num.* 13. sive per
contrarium asseramus eos iurisdictionem accipere
ab ipso Episcopo, vel magistratu ex consensu &
permissu legis sicut accipit Legatos Proconsule, *l.*
legati, *ff de offic Procons.l.cum praetor versic quoque*, *ff.*
de iudic. vt tenent post alios Cou. *lib.*3. *var. c. vlt.n.*4.
Nicol. Garc. *d c.*8. *num.*24. vtroque enim sit illam
habent ex titulo & officio Vicariatus, vt *suprà* di-
ctum est.

Ex quibus colligitur huiusmodi Vicarios, seu vi- 6
cegerentes Ordinarios iudices esse, cùm iure officij
seu iurisdictionem habeant ex Principis, seu legis per-
missu constituti, quæ propria sunt iudicis ordinarij,
de quo latè diximus multis comprobantes *de offic. &*
*potest. Episc p.*3.*alleg* 54. *ex n.*26. Nec obstat quod tam
delegatus, quam vicesgerens, seu Vicarius alterius
vice funguntur, ac subinde eodem iure censeri de-
bent, quia maximè differunt, delegatus etenim de quo
agit *tit de offic.& potest.iud. deleg.& tit. ff. de offic. eius*,
vice delegantis fungitur in iurisdictione, sine vllo ta-
men officio, cui talis iurisdictio adhæreat, sed ex so-
la commissione; per contrarium verò Vicarius, seu
vicesgerens, de quo loquitur *tit. C. de offic. eius*, *qui*
vicem alicuius iud. obtinet, licèt alterius vice fungatur,
est tamen sub ratione officij, & tituli Vicariatus, ra-
tione cuius, non verò solius commissionis eidem iu-
risdictio defertur, vnde benè obseruat Bell. *lib.*1.*c.*12.
*n.*2 *ad fin.* delegatum personam quidem delegantis
cum iurisdictione, non verò locum, aut officium eius
repræsentare, Vicarium verò non tantum personam
illius in cuius vicem subrogatur, sed magis locum,
seu officium tueri, bonus text. sic intelligendus *in l* 2.
C.de offic eius, ibi, *Tueri locum Rectorum prouinciarum*
noscuntur.

Vicarius in iure Canonico multipliciter sumitur. 7
Nam incipiendo à capite Papa dicitur Christi Vica-
rius, prout etiam fuit Petrus, *c quanto*, *post princ. c.*
inter corporalia de translat Episc.c. vbi periculum §. *cate-*
rùm, *de elect.lib.*6 Ego ipse *de offic. & potest. Episc p.*3.
*alleg.*54.*n.*47. Habemus etiam Vicarium ipsios Papæ, 8
de quo loquitur text.*in c.sua nobis*, *hoc tit.*vbi dixi, &
Rot.*in Firmana pensionis* 15.*Decemb* 1627.coram R. P.
D. Dur. Sunt etiam Vicarij Patriarcharum, Archie- 9
piscoporum, & Episcoporum, aliorumque Prælato-
rum, de quibus loquuntur *c* 1 2.& 3. *hoc tit lib.*6. *c.*24
de consuet.eod lib. Hi autem tripliciter in iure accipiun-
tur, quidam nati, seu legitimi sunt foranei consti-
tuti alij, alij verò dati siue constituti generales nun-
cupantur. Legitimi namque, seu nati dicuntur qui à
lege ipsa constituti sunt, Archidiaconus videlicet,
& Archipresbyter, *c.*1.*de offi. Archid.c vt singula*, *de*
offi. Archip & obseruant citati per me *d alleg.*54.*n.*16.
Foranei autem illi appellantur, qui extra ciuitatem, in
qua est Episcopi sedes iurisdictionem exercent, vt
pote quos Episcopos in certa diœcesis parte, vel in
oppidis constituit glos.*Verbo, foraneus in Clem.etsi prin-*
cipalis, *de rescript.& in c.*1.*verbo*, *de offic Ord.lib.*6.Ego
ipse *d. alleg.*54.*n.*18. vbi plures citaui Doctores, Da-
tiui tandem vicarij, seu constituti generales appel-
lantur hi, quos Episcopus creauit; vel constituit vt
eius vices gererent in eodem tribunali, & loco in
quo ipse ius dicere consueuit. Ego ipse *d. alleg.* 54.
*n.*19 vbi *numeris seqq* multa circa hanc Vicariorum
materiam tractaui, quæ hic repetere non oportet,
præcipuè cùm de illis non agat hic tit. sed solùm de
Vicariis in beneficiis, de quibus sequitur vt aliquid
dicamus.

In beneficiis sunt alij Vicarij perpetui, & alij tem- 10
porales. Perpetui Vicarij sunt quando beneficium 11
vnitur accessoriè, nam tunc apponitur Vicarius per-
petuus, *cap. exturpanda*, §. *qui verò*, *de prebend. cap.*1.
de capell. monach. c. 1. *eod. tit. in* 6. *Clem. vnic. hoc tit.*
de quibus Vicariis perpetuis agit totus hic titul. & 12
dicitur Vicarius perpetuus, hoc est, ad vitam ipsius, 13
Vitalin.*in d. Clem. vnic num.* 11. & sic vocatur respe-
ctu Rectorum Ecclesiarum Parochialium, quia hi
sunt principales personæ in Ecclesia, ex qua primò
& principaliter cura incumbit: at verò vicarij tan-
quam minus principales & coadiutores Vicariam
præstant

præstant operam, notat *gloss. ult. in c. ad hæc, hoc tit. & in c. fin. verbo, annexa, de prabend in 6.* recepta communiter per Doctores *ibid.* vt per Card. *n* 10. & Innoc. VII. *in d. Clem. vnic.* Aufrer. *ad capell. Tholos. decis.* 109. Petr. Greg. *rei benefic. c. 10. n. 16.* notantes meritò rubricam de capellis Monachorum sic concipi, non verò de capellis vicariorum, & sic iste Vicarius perpetuus non est propriè Rector Ecclesiæ, sed Rector Curæ animarum, *c. ex parte*, vbi Abb. *not. 3. hoc tit.* Vitalin. *in d. Clem. vnic. n. 24.*

14 Tales perpetui Vicarij habent verum titulum, *d. Clem vnic. & ibi* glos. & citati ad *d. c. ad hæc, num 5.* quicquid dicat gloss. *ibi verbo, remouere*, & sunt verè bene-
15 ficia Ecclesiastica, ita vt dispositiones omnes, quæ de beneficio curato faciunt mentionem circa vacationem per assecutionem, & non promotionem, & de eorum ætate in perpetuis Vicariis procedere notant variis in locis scribentes, & probat text. opt. *in c. postulasti 27. de rescript* ibi, *non enim carere beneficio debet dici, cui competenter de perpetua Vicaria prouentibus est prouisum, c. Michaël, de filiis presbyt* prosequitur Rebuff. *in praxi tit. de Vicariis perpetuis, n 14.* Gom. *in reg de idiomate q. 11.* Flamin. Paris. *de resign. benef. lib 1. q. 1. n. 315. cum seq.* Gonzal. *ad reg 8. Cancel gloss. 5. §. 3 n. 21.* & plures citati per me *in tr de appellat verb. vtriusque iuris sig-*
16 *nif appell 31. ex n. 4.* Et ideo hujusmodi perpetui Vicarij remoueri non possunt, etiamsi Rectores principales moriantur, Rebuff. *vbi sup. n. 15.* Hojed. *de incompatib. benef. p 1. c. 15. n. 12.*

17 Vicarius temporalis dicitur quando solummodo ad tempus, vel ad voluntatem constituentis fit, veluti quando quis habet duas Ecclesias Parochiales æquè principaliter vnitas, tunc enim vnus Curatus est vtriusque, & non tenetur constituere Vicarium perpetuum in altera, sed ad tempus, videlicet quando ipse non vult illi inseruire, *c. temporis 16. q. 1. c. 1. ne Sede vacante*; vel quando beneficium est vnitum mensæ Episcopi, seu Capituli, quia tunc potest constitui Vicarius temporalis, vt inquit gloss. *verbo, ad mensam. in Clement. 1. de excessibus Prælator.* gloss. & Doctores *in Clem 1. de rescript.* quod tamen hodie limitatur per constit. Pij V. quæ incip. *Ad exequendum, Kalend. Nouembris* 1567. vel quando vnitur beneficium simplex, quia tunc non solet constitui Vicarius perpetuus, sed temporalis, gloss. *verbo, Parochialium in d. Clem vnic. hoc tit.* Qui quidem Vicarij temporales possunt amoueri per illum qui eos constituit, & non gaudent prærogatiuis, & emolumentis, quibus gaudent Rectores, & Vicarij perpetui, quia eorum Vicariæ temporales non dantur in titulum, neque in perpetuum, ac proinde non sunt Ecclesiastica beneficia, nec vti talia regulantur, neque comprehenduntur sub reseruationibus, quæ omnia sigillatim comprobat Gonzal. *vbi sup ex num. 35.* De triplici curæ genere, actualis scilicet, habitualis, & exercitio illius, & an & quando Vicariis incumbat egi latè ad *cap. vlt. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Vicariam perpetuam in beneficio curato obtinens, si consequatur secundam, vel aliud beneficium habens curam animarum, ipso iure vacat prima per adeptionem secundæ, & n. 2.*
3 *Vicariæ perpetuæ sunt beneficia.*
4 *Probanda non probans ex officio à iudice respuitur.*

Cap. Ad audientiam. I. *Alex. III.*

Vicariam perpetuam in beneficio Curato obtinens, si consequatur secundam, vel aliud beneficium habens curam animarum, ipso iure vacat prima per adeptionem secundæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Butr. Anan. Panorm. Host. Anch. Henric. Viu. *in ration. primi libri iuris Pont. pag. 352.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 128.* remissiuè Ximen. *in concord. p 2* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 20. c. 2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 30 c. 5.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Flamin. *de resignat. lib 3. q. 1. n. 115. & 118* & Seb. Cæs. *in relect de Ecclesiastica hierarch p. 3. disp 14. §. 8. n. 5.* Nam 2
Vicariæ perpetuæ sunt beneficia, Rot. *decis. 1. n 1. de excessib Prælat in nouis.* Hojed. *de incompat. benef c. 15. n. 11.* 3
Rebuff. *de nominat q. 9. n. 7.* Gamb. *de officio Legati. lib. 5, rub. 1 n. 100. & lib. 1. n 11.* Flamin. *de resign. lib. 1. q 1. n 111.* Azor. *inst. mor. p. 2. lib. 3 c 6 q. 5. & 6 & c. 19. q. 19.* Less. *de iustitia lib 2 c. 14. n 3.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloss. 5. §. 3. n. 19.* Nic. Garc. *de benef p. 9 c. 1. n. 196.* Sebast. Cæs. *d. §. 8, ex n. 1.* & disposita de beneficiis habent locum in Vicariis perpetuis, Hojed. *p. 2. c. 40. n. 10.* cum aliis per me citatis ad *rub. vers. tales.*

A petitione supradicta Vicariæ, &c.] Notatur ad hoc 4
quod probanda non probans officio à iudice respuitur, vt per Argel. *de legitimo contradictore, q. 4. n 145. & n. 114.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarias plures quis habere non potest.*
2 *Vicariæ perpetuæ sunt inter se incompatibiles.*

Cap. Prouideas. II.

Vicarias plures nullus potest habere, est enim 1
contra ius, cùm Vicarius debeat seruire Ecclesiis, & personis Ecclesiarum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Host. Anchar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Panorm. Anan. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif pag. 352.* Alagon. *in compend iur. Canon. pag. 128.* remissiuè Ximen. *in concord p 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect 1. Decret lib. 1. tit. 10. c. 3.* & est post Conc. Lateran. sub Alex. III. *p. 39. c. 6.*

Collige ex text. quod duæ Vicariæ perpetuæ sunt 2
inter se incompatibiles, vt per Rebuff. *in praxi benef. tit. de dispensatione ætatis §. vel earum perpetuæ Vicariæ,* Bened. Capra *reg. 90 n 25.* Flamin. *de resign. lib. 3. q. 1. n. 116.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 30. tr. 3. n. 293. in fine*, vide dicta *in c. præcedenti*, & quæ dixi *ad Clem. vnic hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Vicarius perpetuus per Episcopum institutus per Rectorem remoueri, vel portione sua fraudari non potest.*
2 *Portio congrua Vicariis perpetuis assignanda qualiter fit, ostenditur.*
3 *Vicarius perpetuus non potest remoueri, etiamsi Rector principalis moriatur.*
4 *Rector Ecclesiæ patronatæ potest apponere in ea Vicarium temporalem sine consensu patroni.*

Cap.

Cap. Ad hæc. III.

1 VIcarius perpetuus per Episcopum institutus à Rectore remoueri, vel portione sua fraudari non potest. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam.Host.Ioan.Andr.Anchar.Butr. imola, Anania. Innoc.Panorm.Henric.Viu.*in ration.primi libri iur. Pontif.pag.353.* Alagona *in compend iur. Canon pag.*128. remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord p.*2. refertur ab Ant.Aug.*collect.*1. *Decret lib.*1.*tit.*10.*c.*4. & est post Conc.Lateran.sub Alexand. III. *p.*32.*c.*9.

2 *Certam assignauerit portionem.*] Antequam Antistes certam decernat Vicario perpetuo portionem, perscrutari oportet qualitates & circumstantias loci, beneficij, personarum, morum regionis, & alia quamplora recensita à Rebuff.*in tract. congrua portionis*, *q* 8 præsertim. *n.*61. Valenzuela *cons.*54.*à n.*42.*lib.*2. quos refert Campan l.*in diuersorio iuris Canon. rub.*7. *c* 6. *n* 117. Surd. *de alimentis, tit* 4 *q* 13 *n.*44 Stephan. Gratian.*discept.forens.* *c.*365 *à n.*17. *&* *c.*399.

3 *Non potest eundem ab Ecclesia remouere.*] Notatur ad hoc quod Vicarius perpetuus non potest remoueri etiamsi Rector principalis moriatur, vt per Rebuff. *in praxi benefic tit de Vicarijs perpetuis, n.*15. Hojed. *de incompatibil. benefic p.*1.*c.*15 *n.*12. quos refert & sequitur Gonzal.*ad reg.*8. *Cancel gl.*5. §.3. *n.*22. Cald. Pereira *de empt.c.*26. *n.*24. vbi etiam quod nec potest remoueri à successore beneficiarij, qui consensit institutioni.

4 In gloss. *Episcopi* ibi, *non credo quod consensus patroni sit requirendus.* Notatur ad hoc quod Rector Ecclesiæ patronatæ potest apponere Vicarium temporalem in illa sine consensu patroni, vt per Lambertin. *de iurepatr.l* 3.*q.*5.*art.*10.*n.*1. Gonzal.*d.*§.3.*n.*58.

5 In gloss. *Remouere.* ibi, *sed non dicit habere Ecclesiam quoad titulum.* Contrarium, immo Vicarios perpetuos habere verum titulum, est verius, vt contra hanc gl. tenent Gambar.*de offic.legati de latere, l* 6 *tit.*1. *de dispensat.n.*10. Gonzal.*d.*§.5.*n.*20.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius potest alium Vicarium ponere, & n.*2.

3 *Vicarius Episcopi non potest facere seu substituere alium Vicarium, nisi Episcopi specialis licentia præcedat.*

Cap. Clericos. IV.

1 VIcarios non potest substituere Vicarium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Henric. Butr. Panorm. Host. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 353. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*128. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Augnst.*collect.*1. *Decret. lib.*1. *tit.*20. *c.*5.& est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *p* 39 *c.*3.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Zabar. l. *in Clem.* 2. *de rescript. num* 4. vbi ampliat ad Vicarium Papæ, Maranta *de ordine iudic. part.* 4. *dist.* 5. *num.* 12. Galganet. *de iure publico, lib.*3. *tit.* 36. *num* 3. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1599. Auiles *ad cap.*4. *Prætorum, verbo, iustitia, num.* 7. Azeued. *l.*1. *num* 8 *tit.*9. *lib* 3. *recop* Mench. *illustr. cap.*31 *num.*21. Auendan. *de exequendis mandatis, p.* 1. *cap.* 3. *num.* 5. vbi limitat quando esset consuetudo in contrarium, vel Vicarius haberet potestatem ponendi alium, vel substitutus poneretur ex causa infirmitatis, vel ex alia parum duratura. Et idem in Vicario Episcopi, quod 3
scilicet non possit facere seu substituere alium Vicarium, nisi Episcopi specialis licentia præcedat, tenent gloss.*verbo, ipsius, in cap.*1. *hoc tit.lib.*6. vbi Anchar.*n.*2. Domin.*n.*11. Put.*decis.*168.*p.*1 Sbroz.*de Vicario Episcopi, lib.*2.*q.*65. Aloys. Ricc.*in praxi aurea resolut.* 113. Zerol. *in praxi Episcop.*1.*verbo, Vicarius, dub* 4. Petr. Lazar. *de monitor.q.*6.*n.*10. Nicol. Garcia *de benefic.p.*5.*c.*8 *à n.*148. Vgolin.*de offic. & potest. Episcopi, cap* 4.§.7.*n.*2 *vers.*11. Ego ipse *eod tract.p.*3 *alleg.*54.*n.*99 vbi *n.*100. *&* 101. resoluo posse delegare vnam, vel plures causas, aut substituere ad modicum tempus, vel ex causa.

Nam, sicut, vt inquiunt nostri, ad euitandam infinitatem, *l fideicommissa* 11.§.*si quis decem, ff. de legat.*3. rerumque ac negotiorum vt aliquis sit terminus, *l fin. C.de Sacros. Eccles* non datur seruitus seruitutis, *l* 1.*ff.de vsufr. leg* nec vsurarius vsurarij, Angel. *in l. more maiorum, ff. de iurisd.omn.iud.in princ.* nec commoditas commoditatis, Feder. Scot. *cons.*19.*num* 17 *& seq.lib.* 2. nec vsuræ vsurarium, siue illæ petantur tanquam fructus, siue tanquam pœna, *l.fin C.de vsur l.*10. *l fin. ff.de magistr. conuen. l. neque eorum, ff.de vsur.* Honded. *cons.*50. *n.* 18. *&* 40. *lib.* 1. nec subdelegatus subdelegati, *cap. super quæstionum*, § *porro, de offic. deleg.* nec exemplum exempli instrumenti etiam solemniter extractum probat, Pute. *decis*155.*n* 1.*lib.*1. nec procurator constitutus cum facultate substituendi potest substituere procuratorem cum pari facultate, Domin. à S.Gemin. *in cap.*1. §.*licet, n.*7.*de procur.in* 6. Nec fictio fictionis datur, nec præsumptio præsumptionis, nec retorsio retorsionis iniuriæ admittitur, Anguisol.*cons* 36. *n* 6. Alciat. *cons.* 63 *n.*6. *& seq lib,*5 nec datur reconuentio reconuentionis, nec accessio accessionis, nec officium officij, nec superioritas superioritatis, nec recipiuntur testes reprobatorij reprobatoriorum, *c. veniens, de testibus,* Port.*cons.*209.*n.*7. Andr. Kol. *exercit. legal.*16.*num.*22. Peregr.*de iure fisci lib.* 6. *titul.*7. *num.* 30. *& seqq.* Bald. *cons.*439. *num.*1. *vers* 12 *vol.*5. Hering. *de fideiussor.c.*4. *n.*49. *& seq.* nec vsufructuarius propriè saltem potest alium eiusdem rei facere vsufructuarium, §.*fin. Instit. de vsufructu l. si vsusfructus* 67. *ff. de iure dot.* Sanch. *in præcepta decalogi tom.*2.*lib.*7.*c.*13.*n.*14. *& seq.* ita neque videtur concedi posse vt Vicarius substituat vicarium, sicut text probat.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius Papæ in vrbe iurisdictionem habet, non extra illam, nisi specialiter illi concedatur, &c* n.2.

3 *Vicarius Papæ mortuo Papa non expirat.*

4 *Vicarius Papæ potest ratione sui officij prima Tonsura ordinare forensem sine proprij Episcopi licentia.*

Cap. Sua nobis. V.

Innoc. III.

VIcarius Papæ in Vrbe iurisdictionem habet, non 1
extra illam, nisi specialiter ei concedatur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Hostiens. Innoc. Panorm. Anania, Henric. Butr. Viu.*in ration.primi libri iur. Pont pag.*334. Alagona *in compend.iur. Canon.pag.*128. remissiuè Ximen.*in concord. p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3. *Decret. lib.*1. *tit.*10.*c.*2.

Hanc

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt, Galganet. *de iure publico, lib. 1. tit. 36. n. 7.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 39. de Vicario Vrbis*, vbi latè de eius officio, de quo etiam aliqua tradunt Hoied. *de incompatib. benef. p. 1. c. 15. n. 1.* Pauin. *de potestate Capituli Sede vacante. c. fin* Vestr. *in pract. lib. 2. c. 6.* Est velut Ordinarius in diœcesi Summ. Pontif. habètque iurisdictionem io clericos, Sbroz. *de Vicario Episcopi, lib. 1. q. 5. n. 19.* faciunt quæ Maranta *de ordine iudic. p. 4. dist. 1. n. 9.*

3 quæ mortuo Papa non expirat, cùm non prohibeatur etiam statim post Sedem vacantem ad Ordines dimissorias impartiri, eo quod Conc. Trid. *sess. 23. de reformat. c. 10.* minimè restringit iurisdictionem Sedis Apostol. quamvis vacantis, Maiol. *de irregul. lib 4. cap. 6.* Henriq. *in summ. lib. 10. cap. 22. §. 3.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr. 9. c 8 n. 6.* quos ego ipse refero *de officio, & potest. Episc. part. 2. alleg 7. num 13.*

4 Rota *in vna Firmana pensionis 15. Decembris 1627.* coram R. P. D. Duran. firmauit Vicarium Papæ posse ratione sui officij prima Tonsura ordinare forensem sine proprij Episcopi licentia, & sic censoit translationem pensionis factam ad fauorem istius sic ordinati fuisse validam, non obstante quod illegitimus esset, quia eo ipso qnod est clericus, fit capax pensionis etiam super Cathedralibus absque alia expressa dispensa ione, vt dixi *ad cap. proposuit, n 4. de filiis Presbyt.* Probatur antem facultas Vicarij, hac de re ex ipsius attestatione in literis Clericatus, quatenns ibi attestabatur illum ordinasse in vim facultatem Apostol. cuius attestationi standum est, vtpotè facta tempore Ordinis suscepti, quo non agebatur de alicuius præiudicio. Put. *decis 349. lib. 1. & decis. 140. & 347. lib. 2. in correct.* Mohedan. *decis. 21. n. 2. de renuntiat.* Achil. *decis. 2. n. 5. de filiis Presbyt.* Rota *decis. 321. part. 1 recent.* & tanto magis, quia attestatio sit ab Illustrissimo Cardin. Vrbis Vicario in Curia degente, coi propter præsen iam Papæ creditur de commissione sibi data, Gabr. *commun. tit. de probat. conclus. 3. num. 10.* Caputaq. *decis. 95. part. 1.* Seraph. *decis. 1292. n. 2.* tum quia attestatur de facultatibus sibi competentibus ratione sui officij, cui plenè credeodum est etiam sine aliquo speciali mandato, atq *cap nobilissimus 97. dist* Gabr. *d. concl. 3. n. 14.* Menoch. *de arbitr. q. 66. n. 10.* Rot. *in Ianuen. Parochialis 19. Aprilis 1627.* coram R. P. D. Duran.

SVMMARIVM.

1 *Vicarij perpetui sunt compellendi residere.*
2 *Vicarius perpetuus dicitur habere beneficium curatum.*
3 *Vicarius Ecclesia Curata debet annum 25. attingere, & intra annum Sacerdos fieri.*
4 *Vicarius perpetuus habet curam animarum.*
5 *Parochialem annexam canonicatui habens accessoriè, & in perpetuum per Vicarium ad sui nutum amouibilem deseruiri solitam an possit in eius cura exercitio se intromittere, ostenditur.*
6 *Beneficij vniti accessoriè nomen & titulus extinctus, & suppressus est.*
7 *Beneficium vnitum nunquam vacat, nec alicui conferri potest.*
8 *Vnionis litera non dicuntur litera de beneficio, sed de proprietate, & re prophana.*
9 *Vnionis causa non dicitur causa beneficialis.*
10 *Vnio dependenter quando facta dicatur, ostenditur.*
11 *Vnio independenter fieri quando dicatur, ostenditur.*
12 *Vnio quoad spiritualia & temporalia quando facta dicatur, ostenditur.*
13 *Vnio quando fit quoad temporalia cura animarum remanet semper penes Vicarium, quamvis sit temporalis.*
14 *Capitulum Cathedralis habens Parochialem Ecclesiam sibi annexam etiam independenter cur in ea habeat curam actualem, ostenditur.*
15 *Canonicatus habens annexam Parochialem accessoriè tenetur solum residere in Canonicatu, & habere ætatem, & requisita ad illum necessario.*
16 *Vicarij in Parochialibus annexis quoad curam à principali dependentiam non habent.*
17 *Canonicus habens annexum Parochialem accessoriè, & in perpetuum non intitulatur in Parochiali, sed in Canonicatu.*
18 *Vicarius Episcopi quamvis sit temporalis, Vicariatus tamen dignitas est perpetua.*

Cap. Ex parte, VI. & fin.

Honor. III.

Vicarij perpetui sunt compellendi residere, vel 1
fieri Presbyteri (si habent curam) per subtractionem prouentuum, & Vicariarum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innocent. Anch. Host. Panorm. Anan. Burr. Viu. *in rationa'i primi libri iur. Pont. pag. 354.* Alagona *in compendio iur. Can pag. 128.* remissiue Ximen. *in concord. part. 1.*

Probat hic text. Vicariom perpetuum habere be- 2
neficium curatum, *gloss. fin. in Clement. 1. de officio Vicarij*, vbi Bonifac. *num. 43.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 3. à numero 19.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 9. cap. 2. num. 286.* Et quæ dicuntur in beneficio curato, habent locum in Vicaria perpetua, Rebuff. *in tract. nominat. quæst. 9. num. 7. & quæst. 16. num. 13.* Gonzal. *d. §. 3. numero 21.* Nicol. Garcia *d. num. 186. in fine*, Flamin. *de resignat. lib. 3. quæst. 1. num. 115. cum seqq* Campan. *in diuersoria iuris Canonici, rubric. 7. cap. 6. num. 114.* ac propterea curatæ 3
Ecclesiæ Vicarium oportere annum 25. attigisse, ait Bonifac. *in d. Clement. 1. num. 10. & 28.* & intra annum Sacerdotem fieri asserit Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 3. cap 8. quæst 5.* Vnde dicit Nauar. *consil. 11. num 3. de statu Monach. in nouis.* quod Vicaria, seu Vicariatus perpetuus, qui debet institui in Ecclesia parochiali vnita alicui dignitati, vel Monasteriis, est beneficium curatum, & habent in eo locum iura statuentia de Ecclesiis parochialibus. Et hinc etiam euenit quod Vicarius perpetuus dicitur Rector curæ animarum; Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 4. collect. 919. in princip.* Et penes ipsum di- 4
citur esse tantùm animarum cura & exercitium, vt tenuit Cardin. *in d. Clement 1 num. 10. quæst. 9. versic. indistinctè cura dicitur apud Vicarium quoad omnem effectum, & in Clement. 1. de iurepatron. num 8. vers. & magis propriè in effectu ipsi instituti sunt Prælati*, Anchar. *consil 404. num. 11. versic. nam Vicarius non recipit titulum à Rectore, sed ab ipso, & penes ipsum dicitur esse cura animarum, & exercitium*, quod adeò verum est vt si principalis spreto Vicario velit se ingerere in cura animarum, nullo modo posset; vt in terminis dicit Abb. *in cap. extirpanda, §. qui vero, de præbend. num. 15. in versic. ex quo sequitur quod Rector principalis non posset ibi exercere curam fori pœnitentialis*; refert Azor. *d. part. 1. lib. 3. cap. 6. quæst. 2. ad*

finem, *in versic. & ideo Rector sacramenta eo ferre nec debet*, *nec potest*, sentit Anch. *in c. exposuisti*, *de prabend n 6. in fin. vers Vicarij à Canonicis in cura dependentiam non habent vllo modo*, *sed auctoritate iuris habent cura exercitium de per se*, *quam principalis Canonicus impedire non potest*, *nec in ipsa se intromittere*, *sicut nec Episcopus inuito Rectore Ecclesia parochialis posset assumere curam animarum*, tenuit Rota apud Seraphin. *decis.* 009 *n.5.vers.non enim potest per se ipsum exercere.* Rot. *in Barchinon. Vicaria* 17. *Maij* 1624. coram R.P. D.Merlino.

5 Quæstio est magna, noua, & digna vt eam S. Congregat. dubiis S. Conc Trident. declarandis proposita determinet, vtrùm scilicet habens dignitatem, vel Canonicatum in Cathedrali, vel collegiata Ecclesiata, cui accessoriè, & in perpetuum est annexa Parochialis per Vicarium temporalem à se deputatum ab immemoriali deseruiri solitam, possit in illius curæ exercitio se intromittere? & si in ea se ingerat, an faciat actum validum? Pro parte affirmatiua est text. in *Extrauag. execrabilis*, *in fine*, *vers. quantum*, *de prabend.* quatenus decidis illa beneficia Ecclesiastica habere curam animarum, quæ parochias habent, in quibus ipsa est non per Vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum tamporales Vicarios exercenda, & rationem reddit ibi gloss. *Verbo*, *temporales*, quia Rector principalis per temporalem Vicarium deseruiendo per seipsum deseruire censetur, cùm ille iure suo hoc non faciat, argument. *cap. cum venisset*, *infra de restitut. spoliat. & l. quod meo*, *ff. de acquir possess* & ideo non videtur à se curam animarum, quam habet, remouere, ac per consequens illa non remota ea vti poterit, nam solus Vicarius perpetuus videtur absoluere Rectorem ab exercitio curæ, arg. *cap. extirpanda*, §. *qui vero*, *de prabend.* euidens enim signum esse curam remanere penes principalem quando Vicarius constituitur temporalis, decidit sacra Congreg. proposita dubiis S. Conc. Trid. decidendis.

6 Pro parte verò negatiuà faciunt plura & non leuia fundamenta. Primo, nullus potest in animarum cura se ingerere nisi habeat immediatum titulum ad illam Felin. *in cap. postulasti*, *de rescript. num.1. versic. & hoc videtur certum quando titulus prælatura est immediatus ad curam.* Sed habens accessoriè, & in perpetuum annexam parochialem dignitati, vel Canonicatui, non solum non habet titulum immediatum ad curam animarum ipsius parochialis, sed nec vllum Ecclesiasticum, cuius prætextu se in ipsius cura possit intromittere, nam post vnionem eius nomen & titulus ita extinctus fuit, & suppressus, Doct. *in cap. cum accessissent*, *de constit.* glos. *verbo*, *Ecclesias*, *in Clem. per literas*, *de prabend* post Oldrad. & Cassad. tenuit Rota *in Burgen seruitij Decanatus* 13. *Iunij* 1594. coram D. Litta, refert Nicol.
7 Garc. *de benefic. part.* 3 *cap.* 2 *num.* 510. vt in ea nullus amplius possit institui; Franc. *in cap* 1. *numero* 7. *vers. non obstat*, *de filiis Presbyt lib:6*. Nicol. Garc. *p.* 11. *cap.* 5. *num.* 191. aut alicui conferri, Rota in *Verdunen. Decanatus* 9. *Martij* 1580. coram Illustriss. Cardin. Lancelloto, relata per Garc. *part* 5 *cap.* 1. *num.* 270. nunquam enim vacare censetur, Rota *decis.* 114 *n.* 5. *p.* 2. *d. vers.* Gom. *in reg. de triennali*, *quæst.* 8. *sub n* 2. Gonzal. *gloss* 5. §. 7. *n.* 7. Nicol. Garc. *part.* 12. *c.* 12. *n.* 5. Ergo, &c.

8 Nec pro titulo sufficere poterunt literæ vnionis, quia illæ dici non possunt literæ de beneficio, sed de proprietate, & re prophana, Rota *decis.* 2. *num.* 5. *de rebus Ecclesia non alienan. in antiq. practicab.* *Rota*, impressa post 2. part. decisionum diuersorum, *tit. de Vnion. num* 13. Nicol. Garc. *part.* 12. *cap* 2. *num.* 13. tum quia parochialis prædicta post vnionem ita transiuit in temporalitatem, Rot. *decis.* 2. *de excess. Prælat. in nouis*, Cassad. *decis.* 3. *num.* 1. *de iudic.* Mantic. *decis.* 159. *num* 1. vt causa vnionis non dica- 9
tur amplius causa beneficialis, Cassad. *decis* 3. *num.* 1. Gonzal. *d. gloss.* 5. 7. *num.* 17. & lis introducta super beneficio vt vnito non sit lis super beneficio, Rota apud Mantic. *ibi proximè*, *& in vna Legionen praestimoniorum de Palacios* 16. *Ianuarij* 1595. coram Illustr. Card. Pamphilio, relata per Nicol. Garc. *p.* 12. *cap* 2. *num* 31.

Quare pro terminorum cognitione sciendum est 10
accessoriè, & in perpetuum alteri beneficio vnionem posse fieri dependenter, vel independenter: dependenter, quando scilicet vna Ecclesia parochialis propter locorum distantiam diuiditur in duas & creata de nouo accessoriè antiquæ vnita dicitur filialis, & natiua, vel quando aliter dependet à beneficio principali, & hoc casu si in vnita accessoriè dependenter constituatur Vicarius temporalis, habebit tantummodo curæ exercitium, penes verò Rectorem principalem erit cura tam habitualis, quàm actualis. Ratio est, quia beneficium annexum processit à principali, vnde quoad spirituale & temporale præsumitur vnitum, ita vt Rector vnius sit Rector alterius, & in vtraque intituletur, cuius nomine solummodo Vicarius curam exercet.

Independenter vero fit vnio quando beneficium 11
curatum annexum non processit à principali, sed alias erat de per se, & fuit vnitum independenter principali simplici, quo casu ipsum principale non dicitur curatum respectu beneficij annexi, quia qualitas annexi accessoriè non debet redundare & influere in principali, *cap. super eo*, & ibi omnes, *de prabend.* Rebuff. *in repet. dict cap extirpanda*, §. *quia vero*, *num* 146. *de prabend* & dicit Nauar. *concil.* 10. *num* 3. *de maiorit. & obed. in nouis*, per annexionem parochialis beneficium principale, si sit simplex, non crescere nec fieri curatum per Ecclesiam parochialem ei annexam, imo potiùs parochialem ipsam recipere simplicitatem beneficij, cui vnitur, eo quòd vnitur & annectitur beneficio simplici; nec refert quod Vicarius in annexa constituatur temporali, quia cùm de iure debeat poni perpetuus, ex *d. cap. extirpanda* §. *qui vero*, si ponatur temporis Episcopi negligentia, vel ex priuilegio, aut consuetudine, non per hoc dicetur curatum ipsum beneficium principale, aut penes illius Rectorem esse maiorem curam, quàm habitualem, nisi expresse constet vnionem fuisse factam etiam quoad spiritualia, vel specialiter concessum vt Rector principalis per se ipsum deseruire posset.

Quoad spiritualia, & temporalia dicitur facta 12
vnio, quando id dictum sit; & præsumitur quando vna Ecclesia dependenter alteri vnitur; nam si fiat accessoriè & in perpetuum simpliciter & independenter alteri beneficio quoad temporalia præsumitur facta, ita vt principalis habeat solummodo facultatem percipiendorum fructuum, & dispositio quoad spiritualia sit penes Vicarium, & sic cura habitualis est in illo, qui præest beneficio principali, cura verò actualis transit ad Vicarium, Vitalio. *in Clement.* 1. *à num* 8. *de excessibus Prælat.* quia cura animarum probatur esse penes illum, cui incumbit specialiter iurisdictio spiritualis, id est administratio Sacramentorum, Mascard. *conclus.* 468. *num* 1. Et nihil refert an hoc casu sit Vicarius temporalis, vt præsumi possit maiorem curam esse penes principalem.

cipalem, quia cùm huiuſmodi Parochialis transferit in temporalitatem, & penes Rectorem ſit titulus prophanus, virture illius non poterit niſi temporalia gubernare, & percipere fructus, qui remanent ſoluto Vicario, & aliis oneribus, non tamen adminiſtrare Sacramenta Parochianis, nec vti aliis iuribus ſpiritualibus, in tantum quod cura habitualis, quam ſolummodo retinet, hoc caſu ex defectu tituli ſpiritualis ſit irreducibilis ad actum; nam cùm titulus ad curam debeat eſſe immediatus ad illam, Felin. *in cap. poſtulaſtis, de reſcript. num.* 1. *verſic. & hoc videtur*, ſi cum titulo temporali in ea exercenda principalis Rector ſe intromittat, furtum committet quodammodo, vel rapinam in ſoæ quoque ſalutis, & multarum animarum diſpendium, vt dicit text. loquens de exercente curam animarum in Parochiali, cuius titulum per priuationem amiſerat, *in cap. dudum* 54. *paulo poſt princip. de elect.* tum quia ſuper faciendo concurſu in Vicariis non attenditur an ſint perpetui, vel ad nutum amouibiles Vicarij, ſed tantum an totalis cura ſit tranſlata in Vicarios. Rota *in cauſa Vixbonen. iuris conferendi*, 2. *Decembris* 1605. coram D. Litta, & *in Vixbonen. Concurſus* 1. *Iunij* 1615. coram D. Remboldo, apud Farin. *deciſ.* 710. *tom.* 2. *p.* 2. *recent.* clarè præſupponens poſſe temporales Vicarios habere curam etiam actualem.

13 Vnde quando Parochialis acceſſoriè, & in perpetuum quoad temporalia alteri beneficio vnitur, idem operatur effectus, & eadem cura eſt penes principalem tam ſi conſtituatur perpetuus Vicarius, quàm ſi deputetur ad nutum amouibilis. Ratio eſt, quia cum de iure communi in Parochialibus annexis debeant conſtitui perpetui Vicarij, *dict. cap. extirpandæ*, §. *qui vero*, *cap. ad hæc*; *officio Vicarij, cap.* 1. *de capellis Monach. lib.* 6. attamen ſi de facto, aut ex negligentia Prælatorum, vel conſuetudine, aut priuilegio Vicarij temporales deputentur in hoc caſu vbi perpetui conſtitui debebant, non ſufficit hoc vt exinde colligi debeamus Vicarium temporalem habere tantummodo curæ exercitium, habitualem verò ac actualem penes Rectorem exiſtere; nam beneficium vnitum in temporalibus poteſt habere priuilegium nominandi Vicarium ad nutum amouibilem, licèt eo caſu poſſit Epiſcopus, ſi ſibi videbitur, deputare Vicarium perpetuum, non obſtante priuilegio, iuxta Concilij Tridentini diſpoſitionem *ſeſſ.* 7. *de reformat. cap* 6. Flores de Mena *variar. lib.* 1. *quæſt.* 10. *num* 39. Erectio enim de Vicaria ad nutum in perpetuam per Epiſcopum facta ex facultate ſibi conceſſa per Concil. *dict. cap.* 7. non alterat vnionem iam factam quoad exercitium curæ, Caualer. *deciſ.* 595 *num.* 2. *in fine.* Si autem quæras penes quem ſit hoc caſu beneficij titulus, reſpondebitur iam non exiſtere, cùm fuerit ſuppreſſus, & extinctus per vnionem acceſſoriè factam, quæ alio nomine extinctiua tituli dicitur, curæ verò titulum eſſe penes Epiſcopum, Rota *deciſ.* 309. *num.* 3. *part* 2. *diuerſ.* quem ipſe Vicarius recipit ab eo, non autem à Rectore principalis beneficij, Anchar. *conſ.* 404. *n.* 11.

14 Nec dubium faciat, quod in Parochialibus Eccleſiis annexis Capitulo etiam independenter cura tam actualis, quàm habitualis eſt penes ipſum, Vicariis temporalibus ſolum curæ exercitium habentibus; nam hoc ideo procedit, qui per vnionem factam quoad ſpiritualia & temporalia totalis cura in Capitulum tranſlata fuit, & Vicarij vti ſimplices miniſtri nomine Capituli illam exercent; ex ea ratione quia Cathedralis dicitur Parochia totius Diœceſis, tum etiam, quia licèt Vicarij Parochianis Sacramenta adminiſtrent, tamen cæteri Canonici in principali Eccleſia, Collegiata, vel Monaſterio cætera munia exequuntur, celebrent ſcilicet, horas diuinas cantant, & prædicant, & ideo nihil mirum ſi in Capitulum, Collegium, vel Monaſterium totalis cura transferatur, ipſi verò Vicario incumbat tantùm illius exercitium.

Ex quibus omnibus iam colligitur negatiuam 15
opinionem de iure veriorem eſſe quando vnio ſit independenter, qui enim negare poterit habentem Canonicatum, vel alij ſimplici beneficio annexam Parochialem independenter ab ipſius Parochialis onere, cura, & reſidentia abſolutum eſſe, nam in ea reſidere non tenetur, ſed in Canonicatu, vt declaranit ſacra Congregat. apud Garc. *part.* 3. *cap* 2. *num.* 179. *decl.* 12. Nec tenetur habere qualitates, quæ requiruntur in promiſis de Parochialibus curam animarum habentibus; nam vltra quàm quod titulo careat, à quo ſibi ſpiritualis concedatur iuriſdictio; patitur ætatis defectum, quia cùm curatum beneficium qui vult obtinere debeat eſſe conſtitutus in ætate 25. annorum inceptorum, *cap. cùm in cunctis*, §. *inferiora*, *de elect.* & intra annum ad Sacerdotium promoueri, aliàs vacat beneficium ipſo iure *cap. licèt canon. de elett. lib* 6 & ideo prouiſus de Canonicatu, cùm ſufficiat eum eſſe in minori ætate conſtitutum, vt Sacra cenſuit Congregat. non poteſt ſe ingerere in cura animarum, in qua exercenda ætatis maturitas, & morum grauitas requiritur. Deinde defectum patitur ſcientiæ, nam cùm ad curata beneficia maiorem omni flagitent iura peritiam, cùm ſit ars artium, atque ideo onus vix Angelicis humeris ſuſtinendum, ipſe tamen Canonicus non tenetur habere maiorem ſcientiam, quàm illam, quæ requiritur ad ſuum Canonicatum, nulla habita conſideratione ad Parochialem acceſſoriè vnitam, vt cenſuit ſacra Congregatio, & ita ſcire tantùm canonicas horas recitare, & conſtruere, vt tenet gloſſ. *verbo, reputamus, in Clement.* 1. *de conceſſ. prabend.* Gonzal. *gloſſ.* 4. *ſub num.* 73. Campan. *in diuerſorio iuris Canonici*, *rubr.* 5. *cap* 3. *num.* 2.

Non obſtat quod Vicarij debeant inſtitui ad præ- 16
ſentationem Canonici, vel Beneficiati, cuius Canonicatui, vel beneficio Parochialis acceſſoriè eſt vnita; reſpondetur enim per huiuſmodi deputationem Vicario nullam iuriſdictionem per Canonicum dari, quia in cura Vicarius ab illo dependentiam non habet, vt ſuprà oſtendi, tum quia deputare Vicarios perpetuos, vel temporales in annexis Parochialibus ſolùm pendet ex Ordinariorum arbitrio, ex Concil. Trident. *ſeſſ.* 7. *de reformat. cap.* 7. in illis verbis; ibi, *etiam perpetuos, niſi ipſis*, &c. & ideo ſacra Congregat. iam declarauit relinqui arbitrio Epiſcopi an oporteat ponere perpetuum Vicarium in Parochialibus vnitis Archidiaconatui, ſeu aliis dignitatibus; vel Canonicatui, teſte Nicol. Garc. *part.* 11. *cap.* 2. *num.* 9.

Nec obſtant quæ pro prima opinione affirmati- 17
ua ſupra adduxi, nam ad *Extrauag. Execrabilis*, facilè reſpondetur loqui de Rectore habente curam animarum in Parochiali in qua primò, & principaliter eſt intitulatus, qui eam aliquando propter iuſtam abſentiam, aliamve ſimilem cauſam ad certum tempus exercere poteſt per Vicarium temporalem, & in hoc caſu procedit reſolutio illa, quod Rector per temporalem Vicarium deſeruiendo per ſe ipſum deſeruire cenſetur, quod eſt diſſimile à caſu propoſito, in quo principalis Canonicus, ſeu

beneficiatus, qui habet annexam Parochialem suo
Canonicatui, vel beneficio, non intitulatur in Paro-
chiali, sed in Canonicatu, vel beneficio, cui est an-
nexa accessoriè, & in perpetuum, Franch. *in c.1. n.7.
versic.non obstat, de filiis Presbyt.lib.6.* Nicol. Garc. *p.11.
c.6.n.193.* nec deputat Vicarium temporalem ob cau-
sam, vel ad certum tempus, ob quam, vel vsque ad
quod Vicaria durat, quasi cessante causa, vel tempore
elapso possit Parochianus curam per se exercere, prout
in terminis *cap. cum ex eo 34. de elect.lib.6.* sed deputat
18 Vicarium, quamvis temporalem, necessariò tamen
ponendum, qui licèt ex consuetudine immemoriali,
seu priuilegio possit esse ad eius nutum amouibilis,
Vicaria tamen est perpetuò erecta; nihil enim in-
conuenit, nec contrarietatem implicat quod Vicarij
dicantur temporales & Vicaria perpetua sit, quia eo-
dem modo Vicarius Episcopi temporalis est, & tamen
Vicariatus dignitas perpetua iudicatur, Gabr. *consil.32.
n.19. vol 2.* quem refert Sbroz. *de offi. io Vicarij, lib.1.
q.4. in fine.* Sic etiam procedit Sacræ Congregationis
decisio suprà relata pro eadem prima opinione affir-
matiua, dum habet Vicarium amouibilem in exercitio
curæ animarum arguere curam esse penes deputan-
tem, quod & manifestè ostenditur in eius fine, dum
ibi dicitur, quod residere ipse deputans teneatur, vt
refert Nicol. Garc. *d.n.179.*

De Officio, & potestate iudicis delegati.

TIT. XXIX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes, & de illius materia agentes citantur,* n.2.
3 *Officium aliquando accipitur pro eo quod voluntariè, seu liberaliter fit.*
4 *Officium nonnunquam designat beneficium quod amicis exhibemus, & quod homo homini in quantum homo est, præstat.*
5 *Officium frequentiùs sumitur pro eo quod vnusquisque pro sua conditione, siue publica, siue priuata obligatione facere tenetur, & ei conuenit.*
6 *Officium paternum, seu pietatis officium inter parentes dicitur obligatio illa, qua parentes tenentur filias in matrimonium collocare, hæredésve instituere.*
7 *Officium vocatur obsequium illud, quod libertus patrono præstare tenetur.*
8 *Officium diuinum appellantur inter Ecclesiasticos Horæ Canonicæ.*
9 *Officia in iure appellantur tam beneficia Ecclesiastica, quàm etiam alia munera non solùm publica, sed etiam priuata, licèt sint vilia.*
10 *Officium, & artificium in quo differant, ostenditur.*
11 *Declaratur l. legatis 65. §. si ex officio, ff. de legat. 3.*
12 *Potestas siue potentia deriuatur à verbo,* possum, potes.
13 *Potestatis nomen latissimum est plura significans, solùmque distinguitur ratione materiæ.*
14 *Potestatis verbum aliquando per antonomasiam merum imperium significat.*
15 *Verba,* officio, & potestate, *in hac rubr. posita, in quo sensu intelligantur absque eo quod alterum abundet, ostenditur.*
16 *Verbum,* potestate, *quare in hac rubr. appositum fuerit, cum in illa ff. de officio eius, quæ huic respondet, omissum reperiatur, ostenditur.*
17 *Delegatus in iure aliquando appellatur ille, qui vice alterius creditori datus est.*
18 *Delegatus iudex aliquando idem est atque iudex datus.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. 1
Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania,
Bald. Panorm. Felin. Dec. Butr. Bar-
bat. Anchar. Guid. Papæ, & Peregrin.
lib. 1. variar. Guillelm. Durand. *in bre-
uiario aureo iuris Canonici, fol 30.* Ioan. de Londris
in breuiario sanctorum Canonum. fol. 16. Petr. de Ra-
uenna *in compendio iuris Canonici,* Martin. Mesnart.
in epitome Decretal. fol. 28. verso, Daniel. Venator.
in analysi method. iur. Pontificij, pag. 90 Goffred.
& Hostiens. *in summa huius tit.* Alexand. Cassan. &
Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.*
Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici,*
Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat.
pag 80.* nouissimè Honor. *lib 1. summ. in Decretal.*
omnes *sub hac rubr. & volum. 2. repetitionum in
iure Canonico ad primum Decretalium librum,* Fran-
ciscus Coscius, & Quintil. Mandos. *in appen-
dice.*

De materia huius tituli agunt Guillelm. Durand. 2
*in speculo iuris, lib.1. partic. 1. sub tit. de iudice dele-
gato,* & apud Hispanos *l. 19. tit. 4. part.3.* Kirchou.
& Donat. à Fina *tom. 1. communium opin lib 1. tit.22.*
Praxis Episcop. *part 1. verbo, delegatus,* Ioan. Francisc.
Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part.2. cap.2. de potestate,
& iurisdict. delegata,* & Nauar. *lib. 1. cons. sub hoc tit.*
decem ponit consilia, & tria Iacob. de Graffis *tom. 2.
consiliorum, lib 1.*

Officio.] Omissa illius etymologia, de qua S. 3
Thom. *2. 2. quæst. 186. artic. 3.* Decius *in hac rubr.
num. 3.* Abb. *in cap. post cessionem, num. 2. de probat.*
Bolognet. *in rubr. num. 37. & 38. ff. de officio eius,*
Vertus. & Brison. *verbo officium,* sciendum est quod
licèt aliquando præ eo accipiatur quod volunta-
riè, seu liberaliter fit, vt *in l. 1. ff. mandati, l. in com-
modato, §. sunt, ff. commodati,* indéque beneficium 4
designet quod amicis exhibemus, & quod homo
homini in quantum homo est, præstat, *l. seruus, 7.
ff. de seruis export.* vnde officiosi dicti, & Cicer. *lib.* 5
de Amicitia, ait odiosum sanè genus hominum of-
ficia exprobrantium. Frequentiùs tamen & propriùs
officium pro eo sumitur quod vnusquisque pro sua
conditione siue publica, siue priuata obligatione
facere tenetur, & ei conuenit, vt ante alios defi-
nit idem Cicer. *lib. de inuent.* relatus à Panormit. *vbi
proximè,* inquiens esse id quod natura, vel lege im-
plere necesse est, & est text. *in l 1* ibi, *debitum of-
ficium, C. de his, quibus vt indign. l.3. §.1. in fine,* ibi,
*officium, quod in se recepit, impleret, ff. de recept. arbitr.
l. officio,* & *ibi* gloss. *C. de negot gestis,* tradunt post
Abb. & Bolognet. *vbi sub* Corras. *lib. 7. miscel.* aliàs
lib.1. epistolic. cap.21. n. 2. Cæs. Costan. *lib.2. de variis
ambiguit iuris cap. 0.* Duaren. & alij, quos refert, &
sequitur D. Barbos. *in l.1. p.4. num.13. ff. solut. matrim.*
Sic inter parentes & liberos dicitur paternum offi- 6
cium, & pietatis officium obligatio illa, qua parentes
tenentur filias in matrimonium collocare, hæredésve
instituere, *l. vlt C. de dotis promiss.* iuncta *l. qui liberos
18 ff. de ritu nupt. l. 1 ff. de inoff. testam.* inter patronum
& libertum obsequium illud quod libertus patrono 7
præstare.

præſtare tenetur, officium vocatur. *d. l. officio, C. de*
negot. geſtis, l. ſi non ſeruem 26. § libertus, ibi, *Sed eum*
8 *officium, iuncta gloſſ. ff. de condict. indeb* Inter Eccleſia-
ſticos Horæ Canonicæ quotidie neceſſariò recitandæ
diuinum Officium appellantur, ſicut & matutinum,
ſeu veſpertinum *cap. 1. de celeb. Miſſar. c. vlt. 12. diſt.*
& alibi ſacerdotale officium dicitur *in cap ſanè, il. 2.*
hoc tit. itémque beneficium dari propter officium, *in*
9 *c. vltim. de reſcript. lib 6.* Et denique ex eadem ratione
tam beneficia Eccleſiaſtica, quàm etiam alià mu-
nera non ſolùm publica, ſed etiam priuata, licèt
ſint vilia & infima, officia in iure appellantur, quia
ſcilicet omnia ſub ſe certa continent miniſteria, ad
quæ illa obtinens, ſeu gerens adſtrictus vel deputa-
tus eſt, vt in beneficiis ſunt text. *in cap. 1.* iuncta
ratione ibi, *Cùm vnum officium vix dignè*, &c. *de*
conſuetud. lib. 6. cap. cùm ſingula 31. in princip. iun-
cto §. prohibemus, de prebend. eod. lib. cap. ad hæc 13.
eod. tit. in Decretal cum aliis, de quibus Gonzal. *ad*
reg. 8 *Cancel. gloſſ. 5. §. 11. ex num. 2.* & in muneri-
bus publicis probat text. *in l. 2.* ibi, *ex ea prouin-*
cia in qua officium aliquod gerit, ff. de his quibus vt
indign. l. ſi quis officium 38. ff. de ritu nupt. & rubricæ
omnes pertinentes ad iudices, ſeu Magiſtratus tam
ſæculares, quàm Eccleſiaſticos, quæ ideo per verbum
officio, concipiuntur, vt patet *lib. 1. Digeſtorum*
à tit. de officio Conſulis, cum ſeqq. & lib. 1. Decreta-
lium, & Sexti à tit. de officio Archidiaconi, & à tit.
de officio Vicarij. Ac tandem in muneribus priuatis
etiam vilibus ſunt text. *in l. peculium 65. in princip.*
ibi, *Officia ſeruorum, ff. de lega. 1. l. legatis 65. §. ſi ex*
officio, iuncta gloſſ. 1. ibi, *ff. de legat. 3.* communiter
recepta ex Gam. *Luſit. deciſ. 353. num 1.* proſequun-
tur latè Dec. *in hac rubr. num. 3.* vbi Sahag. *num 1.*
Mant. & Bolognet. *in d. rubr. ff. de officio eius, num 37.*
& 38.

10 Cum quibus inſuper aduerte quod licèt nomen,
officium, ſic latè & generaliter ſumptum, compre-
hendat omne miniſterium aliàs neceſſariò adimplen-
dum, quamvis per artem exerceatur, quod voca-
tur artificium, vt per *d. gloſſ. 1. in d. l. legatis, §. ſi*
ex officio, ff. de legat. 3. in ſpecie tamen, & magis
propriè ſumptum ab illo differt, vt probat text. *in*
eod. § ſi ex officio, l. nominatim 24. ff. de manumiſſ. teſt.
Officium namque in ſpecie ſignificat miniſterium
quod ſine vlla arte exercetur, vt textor, & alij ſi-
miles, *l. inter artifices, ff. de ſolutionib.* Bolognet. *n. 39.*
ff. de officio eius. In qua propria ſignificatione tractant
Iureconſulti de reuocatione, diminutione, vel au-
gmento legati quoties ſub nomine officij, vel arti-
ficij ſerui legantur, & poſtea tempore mortis teſta-
toris officium illud, vel artificium mutauerant, quod
habebant teſtamenti tempore, & ab eiſdem Iure-
conſultis generalis regula traditur, quod ſi ſeruus ex
officio ad artificium, aut denique ex artificio ad aliud
artificium tranſierit, legatum extinguitur, non ita
è conuerſo ſi ex artificio tranſlatus fuerit ad offi-
cium, *d. l. legatis 65. §. ſi ex officio*, vbi gloſſ. *Verbo offi-*
cium; & verbo factus eſt l. textoribus 61. ff. de legat. 3.
d. l. peculium 65. in princip ff. de legat. 2. l. ſi cui 11.
verſic. proinde ff. quibus modis vſusfruct. amittat. poſt
alios Bolognet. *d. num. 39.* Cujac. *lib. 9. obſeruat. c. 17.*
11 *col 2.* Qua tamen regula retenta magnam pati-
tur difficultatem text. *in d. l. legatis, §. ſi ex offic. verſ.*
non idem, ibi, *coquus poſtea factus eſt*, ex verbis §. ſe-
quentis ibi, *plura artificia*, iuncto ibi, *Et alij coqui*
legati fuerunt, cui conſonat text. *in l. ſi quid venditor*
18. in fine, ibi, *Optimum in eo artificium, ff. de ædilit.*
edicto, cap. ne tales, ibi, *arte & impendiis coquorum*
non indiget, de conſecrat. diſt. 5. adeò vt Zoannet. *lib.*
ſingulari Digeſtorum, c. 7. coactus fuerit aliter §§. illos
legere, ac diuidere, quod tamen eſt contra omnium
librorum fidem, & circa eorum explicationem val-
de laborant, poſt ſcribentes *ibi* Emman. Soarez *lib. 1.*
obſeru. c. 39. Forcat. *in penu iuris c. 17.* Cujac. *vbi proximè.*
Verùm ex eius dictis reſolue coquos aliquando in ſo-
lo miniſterio, aliquando in artificio haberi, vt Li-
uius *lib. 39* auctor eſt in illis verbis, ibi, *Tunc coquus*
viliſſimum antiquis mancipium æſtimatione, & vſu in pre-
tio eſſe, & quod miniſterium fuerat ars haberi cœpta eſt,
&c. iuxta quam diſtinctionem facilè conciliantur iura
ſuprà citata nam text. *in d. l. legatis, §. ſi ex officio*, in-
telligitur de coquo prout in ſolo miniſterio, & of-
ficio habetur; cætera verò iura de eo loquuntur pro-
vt artificio annumeratur, cui explicationi conſonat
in effectu intellectus gloſſ. *in eod. §. ſi ex officio, verbo*
coquus.

Poteſtate] A verbo *poſſum potes*, ſicut & poten- 12
tia, deriuatur, vt auctor eſt Petr. Gregor. *ſyntagm.*
iuris, lib. 11. cap 2. num. 3. & lib. 33. cap. 1. numero 1.
Nauar. *in cap. nouit, notab. 3. num. 80. in fine, de iudic.*
inde aduertens *num. ſeq* has duas voces in genere 13
ſumptas, poteſtatem ſcilicet, & potentiam, nihil
inter ſe differre, qua ratione poteſtatis nomen latiſ-
ſimum eſt plura ſignificans, ſolùmque diſtinguitur
ratione materiæ, cui accedit, vt bene probat Iure-
conſ. *in l. poteſtatis verbo 215. ff. de verbor ſignif* vbi
quinque eiuſdem verbi tradit ſignificationes, quas
ibidem proſequuntur Alciat. & Rebuff. Pauian. *de po-*
teſtate Capituli prælud 4. Nauar. *d. not. 3. numero 81.*
Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib. 5. cap 27. §. poteſtatis,*
vltra quas aliæ etiam in iure reperiuntur, de qui-
bus modò citati, & Petrus Gregor. *d. lib. 11. cap. 2.*
num. 5. & 6. Licèt autem *poteſtatis* verbum aliquan- 14
do per antonomaſiam, ſeu excellentiam merum im-
perium ſignificet, *l. imperium, ff. de iuriſdict. omn.*
iudic. ex ratione de qua Corraſ. *ibi, num. 21.* Petrus
Gregor. *lib. 47. cap. 13. numero 5.* indéque comproba-
ri poſſet conſideratio B toi. *in hac rubr. non penult.*
verſic. melius ergo; frequentius tamen importat ius &
auctoritatem aliquid faciendi, iuxta illud Matth. 21.
Neque vobis dico in qua ego poteſtate, & auctoritate
hæc ipſa faciam; quæ quidem auctoritas in perſona
iudicum iuriſdictionem continet, vt per Nauar. *d.*
not. 3. numero 81. in fine, cum imperio eidem iuriſdi-
ctioni admixto, de quo loquitur *l. vltim ff. de officio*
eius, cap. ex literis 29. verſic. ex qua, hoc tit. & ideo
in eo ſenſu poteſtas in magiſtratibus à Iureconſ. Im-
perium appellatur, *in d. l. poteſtatis verbo*, ibi, *in per-*
ſona magiſtratuum imperium, &c. quatenus ſcilicet
imperium generaliter ſumptum illam iubendi au-
ctoritatem ſignificat, ſecundùm quam acceptationem
iam apparet quam eleganter hæc rubr. per verbum
poteſtate concepta ſit, nam cùm Pontifices in illis
agere intendiſſent de iudicibus delegatis, quibus iu-
riſdictio mandatur, & mandata iuriſdictione impe-
rium habeant, quod iuriſdictioni cohæret *l. 1. §.*
qui mandatam, verſic. Paulus notat, d. l. vltim. verſic.
mandata ff de officio eius, d. cap. ex literis 29. verſic.
ex qua, cum ſeqq. meritò hæc rubr. inſcribitur *de pote-*
ſtate iudicis delegati, quaſi ſub verbo *poteſtate*, iuriſ-
dictio illa, & imperium eidem cohærens ſignificen-
tur, iuxta *d. l. poteſtatis verbo*, cum ſupr. adductis, fa-
cit text. *in cap. præterea 5. in fine*, ibi, *Plenariam recipit*
poteſtatem, hoc tit.

Ex quibus omnibus iam primò conſequitur, in 15
quo ſenſu verba hæc *offic. & poteſt.* in hac rubr. poſita
intelligantur, & qualiter eadem verba accipi debeant
abſque eo quod alterum abundet, circa quam diffi-
cultatem laborant valde ſcribentes, omiſſa enim il-

lorum opinione, qui existimarunt verba illa pro eodem poni, iuxta text. *in c. 2. de bigam* ibi, *Potestate, & offic. ordinandi*, &c. quæ sententia licet placuisset Abb. multis displicuit, ex prædicta ratione superfluitatis, & inutilis repetitionis; vnde alij intelligunt potestatem referri ad iurisdictionem in habitu, seu potentia, officium verò ad eiusdem iurisdictionis exercitium, iuxta *l. 1* ibi, *Ius dicentis officium*, *iuncta rubr.* & quæ Barth. *ibid. n. 9* Orol. *n. 3. ff de iurisd. omn. iud. c. 1. & 2. de offic. iud.* agnoscunt Dec. *n. 5. vers. vel tertio*, *in hac rubr.* vbi Mant. *in 1. lect. n. 8 in fin.* & alij. Sed reprehendit Beroi. *n. pen.* ex præpostera loquutione, vbi *in vers. melius ergo, & n. vlt. in fin.* alias tradit explicationes post Ioan. Andr. Bald. Sicul. ex *n. 15. cum seqq. ibid.* Ego tamen secundùm prædicta dicendum putó sub verbo *officio*, significari oblationem iudicis delegati ad iudicandum & exercendum ea omnia, quæ ratione sui muneris tenetur facere, & explicare iuxta significationem officij, de qua *supra*. Sub verbo autem *potestate* includi iurisdictionem cum imperio aliàs necessariam ad illud munus gerendum, iuxta acceptionem verbi *potestatis*, proximè adductam, quæ duo cùm in iudice delegato diuersa reperiantur, de vtroque rubr. inscribitur; vt eleganter interpretatur Bolognet. *in rubr. ff. de offic. eius*, *num. 41. iuncto num. 48.*

16 Tandem consequitur resolutio alterius difficultatis, quam Doctores mouent circa hanc rubr. quærentes quare in ea appositum sit verbum, *potestate*, cùm tamen in illa rubr. *ff de offic. eius*, quæ huic respondet, omissum reperiatur, dum simpliciter dicitur, *de offic. eius*, &c. in quo explicando valde etiam laborant omnes *sup. cit. loc.* Sed relictis eorum sententiis facilè respondetur cum eodem Bologn. *d. n. 47.* ideo ibi omissum fuisse verbum, *potestate*, quia rub. illa non simpliciter ait *de offic. eius*, sed adiecit, *cui mandata est iurisdictio*, quod verbum, *iurisdictio* illic appositum tantum valet, quantum in hac rubr. verbum *potestate*, atque ita in significatione vtraque rubrica concordat, licèt in verbis dissonare videatur. Cur autem tam *hic*, quàm *in Digestis*, rubricæ præcedentes & sequentes dictos titulos solùm per verbum *offic.* concipiantur, vt patet *ibi. ff. de offic. consulis, cum seqq & hic de offic. Vicarij, de offic. legati*, cum aliis, respondet Mant. *d. 1. lect. n. 9.* quem vide.

Iudicis.] Vide dicta *ad rubr. de officio iudicis.*

17 *Delegati.*] Delegatus attenta sermonis proprietate aliquando in iure appellatur debitor ille, qui vice alterius creditori datus est, *l. inter, 26. §. 1 ff mandati*; in eo scilicet sensu, quo delegare, sicut & delegatio in eodem iure idem important, atque vice versa alium debitorem creditori dare, *l. delegare, 11. iuncta rubr. ff. de nouat. & deleg.* explicat post Dec. *in hac rubr. num. 6.* Cujac. *tom. 4 lib. 10. quæstionum Papiniani super*
18 *l. 17. ff. de condict. furtiua*; aliquando etiam delegatus iudex idem sit atque iudex datus, *l. à iudice C.*
49 *de iud.* nihilominus tamen ex eadem sermonis proprietate multoties iudex delegatus dicitur etiam in iure ille, cui iurisdictio mandata est, vt sentit expressè gloss. *In rubr. ff. de offic. eius*, melior *gloss. penult. in fine in Extrauag. vnic. hoc tit. inter commun.* cuius meminit Bellon. *in tract. tit. de offic. eius col. 1.* Riminald. *in rubr. eiusdem tit. num. 10.* nam cùm *delegare* apud bonos Auctores idem sit atque demandare, seu committere, vt ex multis obseruat Thesaurus linguæ Latinæ, verbo *delego*, consequens fit vt etiam ille iudex, cui iurisdictio demandata, seu commissa est, propriè delegatus appelletur, nam & in eodem sensu mandare; & delegare iurisdictionem synonima sunt, iisdémque terminis aliquando in hac materia promiscuè Iureconsulti vtuntur, licèt magis frequenter dicant *mandare*, quam *delegare*, *text. in l. cognitio, §. 1.* ibi, *Mandari potest. ff. de officio eius, iuncta l. 1.* ibi, *Delegandam hoc rectè putauit. ff. de damno infecto, l. 1.* ibi, *Lege vel senatusconsulto delegatam*, iuncto ibi, *Iurisdictionem suam mandant, ff. de officio eius*, traduntur post gloss. *in l. nec mandare, in princip. ff. de tutor. & curat. dat. ab his, & in d. Extrauag. hoc tit.* Orian. *n. 11. in fin. in d. rubr. ff. de officio eius*, vbi Cagnol. *num. 33.* Riminald. *d. num. 10.* Bolognet. *num. 54.* D. Barbos. *in l. cùm prætor, §. 1. num. 141. ff. de iudic.* vt mirandum sit Alciat. *in d. rubr. num. 3.* affirmasse nusquam in hac materia verbum *delegare*, in eo sensu à Iureconsultis positum esse; secundùm quam significationem, quia in hoc tit. præcipuè agitur de illis iudicibus, quibus à Papa, vel alio inferiori iurisdictio demandata est, rectè & satis propriè inscribitur, *de officio, & potestate iudicis deleg.* quasi Pontifex diceret de officio; & potestate iudicis, cui iurisdictio delegata est, prout similibus ferè verbis in Digestis inscribitur dictus tit. qui huic correspondet, *de officio eius. cui mandata est iurisdict.* vbi Orian. *d. n. 11. in fin.* notat, & eleganter *d. gloss. pen. in d. Extrauag. vnica hoc tit. inter communes*, vsúsque videtur Pontifex hic breuioribus verbis, idem tamen secundùm communem loquendi vsum significantibus, nam hodie delegati appellantur, quibus olim apud Iureconsultos iurisdictio mandata dicebatur, Quintan. *lib 1. de iurisdict. tit. vltim. num. 33.* sicque cessat iam labor Doctorum quærentium cur titulus hic aliis verbis inscribatur, quam dictus tit. *ff. de officio eius*, in quo consistunt Alciat. *ibi num. 1 cum seqq. & n. vlt.* Orian. *d. num 11. in fine*, Bolon. *num. 53. in fine.* Vltra quos etiam dici potest ideo rubr. Digestorum conceptam fuisse per illa verba, *cui mandata est iurisdictio*, quia inibi solùm agebatur de delegato cum iurisdictione, non vero de iudice dato; quia verò hîc agendum erat non solum de delegato cum iurisdictione; sed de eo etiam, qui sine iurisdictione delegatur, vtpotè si mera facti executio committatur, vel sola cognitio causæ sine potestate exequenda aut similiter; vt *in cap. super quæstionum, in princ. & §. verum, & §. porro*, cum aliis, *hoc tit. cap. si delegatus, versic. vltim. infr. eod.* sentit Cotras. *in d. rubr. num. 6. de offic. eius*; meritò simpliciter hæc rubr. inscribitur *de officio, & potestate iudic. delegat.* quasi verbum *delegati*, simpliciter prolatum ad vtrumque referatur, siquidem pro vtroque in iure accipitur, vt *supra* nam idem Pontifices promiscuè hic & illic vtuntur verbo *datus*, & verbo *delegatus*, *cap. iudex ab Apostolica*, ibi; *Datus, infr. eod. c. vlt. in princ.* ibi; *à nobis datus eisdem; hoc tit.*

Delegatus ergo secundùm hanc acceptionem mul- 20
tipliciter à Doctoribus definitur, tam in hac rubr. quam in d. rubr. *ff. de officio eius*, nam in primis *gloss. pen in fine in Extrauag. vnic. hoc tit. inter commun.* dicit delegatum esse illum, qui mandatam sibi iurisdictionem vice delegantis exercet, iuxta *l. 1. §. qui mandatam, l. 3. ff de offic. eius*, quam definitionem videntur recipere Remin. *in d. rubr. ff. de offic. eius, n. 10. & ibid.* Camil. Plac. *c. 12.* Sahag. *in rub. huius tit. n. 5.* cui etiam concinit alia breuior tradita à Bellon. *l. 1. supputat. c. 11. à princ.* quod delegatus est is, cui iuridictio mandata est, sumpta ex *d. rub. ff. de officio eius* quam ipse adeò laudat, vt asserat quod cùm ante oculos Doctores illam haberent, nec obseruauerint, videantur obdormiuisse. Verùm vtraque definitio censura indiget, hæc namque posterior sic simpliciter concepta videtur comprehendere Vicarios generales Episcoporum, legatos Proconsulis, vicesgerentes,

quibus

quibus planè iuriſdictio mandatur ab Epiſcopo, Proconſule, & aliis, *c. 2. de offic. Vicar. lib. 6 c. Romana, in princ. de appell. eodem lib. l. legatus, ff. de offic. Proconſ.* & tamen ordinarij dicuntur *d. c. 1. iuncta gloſſ. verbo, officialem, gloſſ. verb. Rectorum*, vbi communis *in l 1. C. de offic. eius*, atque ita eam improbat expreſsè Bolognet. *in d. rub ff. de offic. eius, n 56. in fine.* Prior verò definitio gloſſ. etſi bonum ſenſum habeat, non tamen ſatis explicat, quæ in propoſito dicatur iuriſdictio mandata, de qua loquitur *d rub ff. de offic. eius*, in quo tota definitionis vis conſiſtit. Vnde alij aliter definiunt, & tres diſpoſitiones, Gothofredi ſcilicet, Hoſt. & Speculatoris, referunt, improbant, & declarant Mantu. *in hac rub. vtraque lect. n. 4. 5. & 6.* Dec. etiam *n. 6.* Bero. ex *num 53.* poſt Abb. *n. 1.* Imol. *3.* & alios *ibid.* tradunt etiam Doct. *in d rub ff. de offic. eius*, vbi Alex. & Orian. ex *num. 12.* Iacob. de Nigris *n. vlt* Alciat. ex *num. 46.* Bolognet. *n. 56. cum ſeqq.* Marant. *de ordine iudic. p. 4 diſt. 5. num. 4.* Menoch. *de arbitr q. 12. num. 5. & 6.* Azeued. *in rub num. 7. tit. 9. l. 3. noua recopil.* Læl. Zechi. *de republ. Eccleſiaſt c. 21. n. 1.* Petr. Gregor. *ſyntag. iur. lib. 47. c. 22. num. 2.* Molin. *de iuſtit. tom. 6. diſput. 14. num 1.*

21 Quare his omnibus omiſſis ex traditis per Bologn. *in d. rub. ff. de officio eius num. 57.* Molin. *d diſp. 14. num. 1.* D. Barboſ. *in l cùm prætor. §. 1. n. 21. & 22. & ex num. 24. cum ſeqq. ff. de iudic.* Morl. *in empor. iur. tit. 2. in prælud. n. 88. in fine*, Iudex ſecularis, de quo *hic*, verius definiri poteſt vt ſit is; cui ſine magiſtratu, officióve, aut non habita ratione ad illum iuriſdictio mandata eſt.

22 Ponuntur loco generis verba illa, *vt ſit is*, &c. ſufficit enim in definitione poni genus remotum, licèt non proximum, vt facit Iureconſ. *in l. debitor 108.* ibi, *11. num. 1.* Cæteræ particulæ loco differentiarum adiiciuntur; nam in primis dicitur, *ſine magiſtratu officióve*, ad differentiam iudicis Ordinarij, vt ita ſignificetur delegatum iuriſdictionem habere non iure alicuius officij, ſeu magiſtratus vt Ordinarius, ſed ſolùm immediatè, & principaliter iure delegationis ſibi factæ, indéque, & vlteriùs intelligitur phraſis, ſeu modus loquendi, quo iura in hac materia circa delegatum vtuntur, *dict. l. more maiorum, ff. de iuriſd. omni iud* ibi, *alieno beneficio, d. l. 1. §. qui mandatum*, ibi, *proprium nihil habet, l. 3. ff. de offic. eius, l. ſolet, ff. de iuriſd. omn. iudic.* cum ſimilibus; cùm enim delegatio nihil aliud ſit quàm aliena conceſſio, rectè dicitur eum, qui iuriſdictionem aliunde non habet quàm ex delegatione, vt delegatus, nihil proprium habere, item alienam iuriſdictionem non pro ſuo imperio, ſed pro eo cuius mandato ius dicit exequi, *d l. 3. d. l. ſolet*, & denique ex alieno beneficio habere *d. l. more maiorum*, intendit D. Barboſ. *ſup. citatis locis.* Additur deinde, *aut non habita ratione ad illud*, &c. vt ita includantur iudices, ſeu magiſtratus aliàs Ordinarij, qui tamen delegati manent, dum eiſdem iuriſdictio aliqua, quæ illis aliàs non competebat, demandatur, nulla habita ratione ad officium ſuum, ſeu magiſtratum, & per contrarium excludantur ij iudices, quibus talis iuriſdictio etiam de nouo mandatur, facta tamen relatione ad officium ſeu magiſtratum, qui perinde cenſentur Ordinarij, ſic ampliata deciſione text. *in c. licèt de offic. Ordin.* Adiicitur etiam, *iuriſdictio*, vt in primis excludantur iudices dati, qui non habent iuriſdictionem, ſed tantùm notionem, ſeu cauſæ cognitionem, deinde ad differentiam eorum, quibus nudum tantùm miniſterium ſine iuriſdictione committitur, qui propriùs appellantur Auditores, vel executores, *cap. ſuper quæſtionum, in princ. & §. verum, & §. porrè, hoc tit.* Bellon. *d. lib. 1. cap. 11. numero 2.* Denique dicitur ſimpliciter, *mandata eſt*, tum vt ſignificetur nihil referre in propoſito an ab homine, an verò à lege iuriſdictio mandetur, tum quia ſoli Ordinario dicitur data iuriſdictio, delegatio verò non data, ſed mandata, text. opt. *in l. & quia 6.* ibi, *nec ei iuriſdictio data eſt*, iuncto ibi, *ſed confirmat mandatum, &c. ff de iuriſd. omn. iudic.* Bellon. *d. n. 2.* nam cùm dare iuriſdictioné nihil aliud ſit quam facere magiſtratum, hoc autem ſolius ſit Principis, *l. 1. in princ. ff ad leg. Iul. de ambitu, c. 1. verſ. poteſtas, quæ ſint Regalia, in vſibus feudor.* cæteri verò magiſtratus, ſeu Ordinarij inferiores non poſſint alios creare magiſtratus, ſeu Ordinarios, communis *in d. l. 2. d. l. more maiorum gloſſ. 1. in c. 2. ne Prælati vices ſuas*, Socin. *in l. 1. §. fin. n. 4. ff quis, & à quo appell.* rectè fit quod ſiue Princeps deleget non conſtituendo aliquem magiſtratum, ſiue inferior, non dicitur ab illis data iuriſdictio, ſed tantum mandata, optimè Quintanaduen. *lib. 1. de iuriſd. tit. 11. n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ poteſt procedere non ſolùm contra partes, ſed etiam contra eos, qui manifeſtè impedirent ſuam iuriſdictionem*, & n. 2.

3 *Iuriſdictionem turbantes poſſunt à iudice, cuius iuriſdictio turbatur, etiam quod is delegatus eſſet, puniri.*

4 *Metus iuſtus inducitur ex minis, & verbis minatoriis quando ſunt prolata à perſona potente, & ſolito minas exequi.*

5 *Delegatus poteſt coërcere tam priuatos quàm magiſtratus iuriſdictionem & imperium obtinentes, qui ſuam impedirent iuriſdictionem.*

6 *Delegatus etiam Epiſcopi, & alterius cuiuſcunque inferioris poteſt punire eos, qui ſuam impediunt iuriſdictionem.*

7 *Collega delegati illius iuriſdictionem impediens non poteſt ab eo coërceri.*

8 *Impedimentum publicum, ſeu notorium non eſt neceſſarium ad hoc vt delegatus poſſit coërcere iuriſdictionem ſuam impedientes.*

9 *Agentes, & conſentientes pari pœna puniuntur quando conſentientes cum agentibus operantur poſitiuè præbendo cauſam efficacem & propinquam principali actori delinquenti.*

10 *Ancilla non peccat, ſi meliorem non reperiens conditionem inſeruiat publicis meretricibus.*

11 *Iuriſdictionis turbatores poſſunt à iudice Eccleſiaſtico excommunicari, & pœna pecuniaria mulctari.*

12 *Iudices delegati poſſunt per Eccleſiaſticas cenſuras impedientes coercere, quoties ſecundùm perſonarum & negotij qualitatem viderint expedire*, & num. 17.

13 *Delegati coërcere poſſunt impedientes ſuam iuriſdictionem non ſolùm per alias cenſuras, ſed etiam per excommunicationem maiorem.*

14 *Excommunicatio an ſit meri imperij, oſtenditur*, & num. 15.

16 *Declaratur text. in c quiſquis, 2. q. 6.*

18 *Auxilium in delictis præſtans punitur eadem pœna, qua punitur ipſe delinquens.*

CAP. Quia quæſitum. I.

Alex. III.

DElegatus Papæ poteſtatem habet non ſolùm in partes, ſed etiam in alios, qui ſuam iuriſdictio- 1

ičem impediunt, terrendo nimis partes vt taceant.
Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam.
Host. Ioan, Andr. Anchar. Barbat. Bald. Felin. Dec.
Bero. Guid. Papæ, Butr. Imola, Anania, Innoc.
Panorm. Henric. Viuian. *in ratio ali pr mi libri iuris
Pontificij*; *pag.* 357. Alagona *in compend. iur s Ca on.
pag.* 230. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 1. *& tom.* 1.
repet in iure Canon. ad primum Decret. librum, Franc.
Cosçius, Quintilian. Mandos. *in appendice*, Hipp. Riminald. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1.
tit. 21. *cap.* 2. & est post Concil. Lateranen. *part.* 7.
cap. 2.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Zanch.
de heret. c. 31. *ex num.* 2. Reper. Inquisit. *verbo, impedien,*
Luçerna Inq. *eod. verbo*, §. 4. latè & eleganter Illustr.
D. meus Rod. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in commens. ad c* 2. *d st.* 94. Ant.
Fuertes *canon. lect.* 3. *c* 7. Flamin. *de resign. lib.* 8. *quæst.* 7.
n. 161. D. Barbosa *in l. si quis ex aliena, num* 102 *ff. de
iudic.* Bellet. *disquisit clerical. part.* 1. *tit de fauore cleric.
reali* § 5. *n.* 23. latè Menoch. *de arbit. casu* 418. *num.* 1.
cum seqq. vbi hoc ampliat ad delegatum inferioris à
Principe, & limitat in certis casibus, & à *n.* 17. agit
qua pœna puniri possit impediens, & per hunc text.
3 dicit Farin. *in praxi. crimin. part.* 5. *q.* 114. *n.* 61. quòd
turbantes iurisdictionem possunt à iudice, cuius iurisdictio turbatur, etiam quòd is delegatus esset, puniri, & *n.* 63. quòd pœna turbatæ iurisdictionis tenetur non solùm is, qui actu turbauit, sed etiam mandans turbari, & *n.* 66. quòd pari pœna puniuntur potentes, & potestates, qui ad instantiam rei conueniri minis & terroribus compellunt actorem ad desistendum à lite.

4 *Minis aut terroribus coerquerentes.*] Collige ex text.
minis & verbis minatoriis metum iustum induci, intelligendo sunt prolata à persona potente, & solito minas exequi, vt per Sebast. Medic. *de casib. Fort. p.* 1.
q. 7. *n.* 6 *&* 67. Mascard. *de prob. concl.* 1051. *n.* 10. *cum seqq.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 136. *n.* 11. *& de præsumpt. lib* 3 *præs.* 126. *n.* 24 *&* 25. Sanch. *de matrim lib.* 4.
disp. 1. *n.* 21. *cum seqq.* Farin. *fragm. crim. p.* 2. *lit. M. n.* 93.
& 94.

5 *Potestatibus.*] Ergo delegatus potest coërcere tam
priuatos, quàm magistratus iurisdictionem, & imperium obtinentes, vt post Abb. Dec. *in princip.* Beroi.
n. 7. resoloit Illustr. D. meus *citato loco.*

6 *Cum præcipimus*, &c.] Procedere quoque in delegato Episcopi & alterius cuiuscunque inferioris, tenent *in præsenti* Dec. *n.* 14. & Beroi. *n.* 7. *&* 9. Menoch.
de arbitr. casu 439 *n.* 4. Illustr. D. meus *vbi suprà n.* 7.
vbi contra Menoch. *d. num* 4. obseruat in eo tamen
esse differentiam inter delegatum summi Pont. & inferiores quoad hanc materiam quòd delegatus summi
Pont. potest coercere quoscunque absque vlla restrictione territorij, eo quòd Papa delegans absque
eiusmodi restrictione vbicunque iurisdictionem exercet. *cap cuncta per mundum* 9 *quæst.* 3. non ita delegatus inferioris, cuius iurisdictio restringitur ad subditos intra territorium, & diœcesim *cap.* 1. *de offic.
Ordin.*

7 *Quam principales eorum fautores.*] Intellige, dummodo non sint condelegati in causa; quia collega delegati illius iurisdictionem impediens non potest ab eo
coërceri, vt per Dec. *in præsenti in* 14 *vers. retenta.* Felin.
n. 14. *in fine*, & Bero *ex n.* 109. Menoch. *de arbitrar. casu*
298. *n.* 15 *& casu* 438. *nr* 3. Illustriss. D. meum *vbi supra
n.* 8. vbi subdit quòd si delegatus esset datus cum
clausul. quòd si non omnes, vel quòd si ambo, tunc poterit vnus alterum impedientem tanquam inferiorem
& priuatum coërcere.

Si eos manifestè, &c.] Ergo necessarium est publicum 8
impedimentum ad hoc vt delegatus possit in propositio coërcere impedientes, vt per Specul. ac alios citatos à Felin. *in præsenti.* Sed contrarium, imò non esse
necessarium publicum, seu notorium impedimentum
resoluunt *in præsenti*, Innoc Anch. Imol. *ex n.* 1. Felin.
n 17. *vers septima*, Ias. *in l.* 2. *n.* 6 *ff si quis in ius vocatus,*
Illustr. D. meus *dicto loco n.* 9. respondentes particulam
illam, *manifestè*, non respicere nec qualificare verbum, *impedire*, quasi requiratur manifestum impedimentum; sed respicere verbum *cognoueris*, cui
adiicitur, qualificare cognitionem iudicis, quia non
dicit Pontifex, si cognoueris, eos iustitiam manifestè
impedire, sed *si manifestè cognoueris, est iustitiam
impedire.*

Sicut agentes & consentientes pari pœna, &c.] Con- 9
cordant, *cap. qui cum fure, inf. de furtis, cap. quanta, de
senten. excom. l.* 13. *tit.* 8. *lib* 2. *fori legum, l.* 3. *tit* 13. *l.* 4.
eiusdem fori, l. 34. *post. med. tit* 9. *lib* 6. *Ordin.* Azeued.
l 4. *tit.* 20. *lib* 6. *noua recop. & l* 2. *numero* 218 *tit.* 3.
lib. 8. Thom. de Thom. *reg.* 21. procedit quando
consentientes cum agentibus cooperantur positiuè
præbendo causam efficacem, & propinquam principali actori delinquenti, Cou. *in reg. peccatum, p.* 2.
§. 12. *à num.* 1. Menoch. *de arbitrar. casu* 348. *cum seqq.*
Farin. *in praxi crimin. part.* 4. *conf.* 66. *num.* 18. Flamio.
de confident. q. 22. *num.* 5. Molina *de iustitia, tract.* 2.
disp. 732. *sub num.* 1 Vnde non peccat ancilla quæ 10
meliorem non reperiens conditionem inseruit publicis meretricibus, etiam aperiat ostia, epistolas
deferat, vocet amasios, ornet, vel, comitetur quando amatores pergunt, lectum construat in quo scit
eas peccaturas, vt per Ludou. Beia. *respons. casuum
conscient p.* 1. *casu* 27. *vers. tum quia, & casu.* 35. vbi
reddit rationem, quia quandocunque opus ex se malum non est, sed ex sola alicuius praua intentione: fas
est ad aliud concurrere ne lucrum amittatur, Nauar.
cons. 5. *de pœnit. & remiss. in nouis*, Fr. Emman. *in sum.
verbo luxuria cap.* 163. *num.* 2. Iacob. de Graff. *in aureis,
decis p.* 1. *lib.* 1. *c.* 17. *num.* 21. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 12.
c. 18. *q.* 8. Quod tamen limitatur, quando seruientes ex tali seruitio ad peccandum excitarentur, quia
tunc non poterunt famuli absque peccato mort. dominis suis & concubinis inseruire, Nau. *cons.* 4. *de pœnis n.* 1. *&* 3 Fr. Emman. *in addit. ad Bullam Cruciata* §. 9.
n. 135.

Districtione Ecclesiastica poteris coërcere.] Notatur 11
ad hoc quòd pro turbatione iurisdictionis potest non
solùm à iudice Ecclesiastico imponi pœna excommunicationis, sed & pœna pecuniaria & mulcta, &
per Bonacos. *commun. crimin. part.* 1. *verbo, mulcta, fol.*
117. Farin. *d part.* 5. *quæst.* 114. *num.* 6. Ac ita ex gene- 12
ralitate huius text. in dictis verbis, ibi, *districtione
Ecclesiastica*, &c. Colligitur posse iudices delegatos
per Ecclesiasticas censuras impedientes coërcere, quoties secundùm personarum & negotij qualitatem viderint expedire, probatur cui conceditur iurisdictio,
conceditur potestas etiam coërcendi impedientes, vt
habetur *in hoc text. & in cap. ex literis, inf. hoc tit. & in
l.* 1 *ff. si quis ius dicenti non obtemper.* iuncta generali
regula *l* 2. *ff de iurisd. omnium iud. & cap. præterea, inf.
hoc tit.* cum similibus, atqui magis accommodatus
modus coercendi excommunicatos est per censuras
Ecclesiasticas; ergo omnes iudices Ecclesiastici illis
vti posse contra impedientes suam iurisdictionem dicendum est, quod in delegatis pro regula ponit Pontifex *in hoc text. & in c. sanè*, 2. *& in cap. significasti, in
fine, hoc tit. & cap. cum literis*, 33. ibi, *excommunicantes solemniter, de testib.* notant gloss. *in verbo puniat,
in cap. pastoralis*, §. *vlt. hoc tit.* confirmat Conc. Trid.

sess.

ſeſſ 25. de Reg.c.5. in fine, & eſt recepta ſententia, de qua minimè oportet diſputare, ſecundùm Cou. in c. alma 1 §.1 1.n.1. & p.2.§.2 n 7. Menoch. de arbitr. caſu 438. Cabed. diuerſ. iuris arg. lib.1. c.5 n.9. ampliantes hanc doctrinam procedere, quamvis in reſcripto delegationis nulla fiat mentio cenſurarum, vt ſatis deducitur ex hoc text. vbi obſeruant Feliu. & Dec. n 5. Abb. in c. quærenti, n.4. de verbor. ſignificat. Beroi. in d. cap. ſignificaſti, n. 15. Nau. in c. cùm contingat, remed. 2. poſt princip. Neque obſtat ſi dicas retenta hac doctrina otioſam eſſe clauſulam illam, quæ in reſcriptis frequenter apponitur, vt in cap. illorum, de præbend. & ſæpè alibi, contradictores ſcilicet Eccleſiaſtica cenſura compeſcendo, contra teg. text. in c. in his, de priuileg. & in l. ſi quando ff de legatis 1. cum vulgaribus. Reſpondebitur enim varios eff. ctus conſiderari poſſe, propter quos clauſula illa maximè vtilis eſt. Primò, quia cum illa ſolet apponi alia clau ula appellatione remota, vt in cap. vt officium, verſ. compeſcendi, de hæret. in 6. Conc. Trid. ſeſſ. 15. cap. 5. in princ. qui effectus maximus eſt ad tollendam appellationem, quæ illis clauſulis ceſſantibus eſſet admittenda, iuxta ea quæ notantur in cap paſtoralis, in princ. de appell. Secundò, quia reperitur eadem clauſula in reſcriptis, in quibus meri facti executio demandatur, in quibus terminis ſi clauſula illa non apponatur, non poteſt executor impedientes coercere cenſuris, quæ iuriſdictionem requirunt, ex infrà dicendis, & bene notauit Hoſt. n c. ex literis, infrà hoc tit. contra gloſſam verbo commiſſum, in c. vlt. §. vlt. de offi io delegati, quam ibi ſequitur Sicul. num 14. Tandem maximè vtilis eſt clauſula illa ad coercendos illos, qui poſt factam executionem prouiſum de beneficio, vel aliquem ex litigantibus moleſtant, quòd non poſſunt ex vi ſuæ cognitionis ex clauſula non adiecta, vt notant Abb. in d. c. pro illorum n. 9. & Steph. de vi & effectu clauſularum, §. ſequitur modo, n. . & 4. Rebuff. in praxi tit. declaratio noua prouiſionis, verbo, & defendant, verſ. & olim, & verbo & contradictores, verſ. & ſic.

13 Ex quibus iam colligitur poſſe delegatos coercere impedientes ſuam iuriſdictionem non ſolùm per alias cenſuras, ſed etiam per excommunicationem maiorem, vt clarè deprehenditur ex generalitate huius text. ibi, diſtributione Eccleſiaſtica, & expreſsè ex d. c. tam literis, ibi, Excommunicantes, notant omnes prætati, præcipuè Cou. & Menoch. dictis locis. Neque obſtat, quòd excommunicatio ſit meri imperij, vt docet Innoc. in cap. tranſmiſſam, in fine, de elect. receptus ex Nau. in c. cùm contingit ſecunda cauſa nullitatis, n. 15. & Vgolin. de cenſuris tab. 1. c.4. §.4. n 2. quia ſcilic t mortem inducit, c. per venerabilem, ad finem, ibi, Mors præcipitur, qui filij ſint legitimi, & relegationi æquiparatur, gloſ. gloſ. vlt poſt princ. in c. paſtoralis, § verùm, de appellat. ſeu magis deportationi, gloſ. 1. in §. minor. Inſtit. de capitis diminut communis ſecundùm Menoch. de arbitr caſu 438. n 32. Duen. reg. 272. Cald. Pereira de renou. emphyteuſis. q. 5 n 49. Vgolin. tab 2. c. 2 5. n. 2. Conſtat autem mandata ſimpliciter iuriſdictione non transfire ea, quæ ſunt meri imperij, ſed ſolùm concedi modicam coercitionem, l. vlt ff. de officio eius. Caſual. com. contra commun es q 632. n 6. ſubindéque cum, cui mandatur iuriſdictio, non poſſe deportare, relegare, aqua & igne interdicere, notant Felin. in d. c. 1. n. 16. verſ. 5. Menoch. vbi proximè n. 48.

14 Reſpondent Doctores communiter doctrinam Innocentij, qui habet excommunicationem maiorem, eſſe meri imperij, procedere quando excommunicatio fertur ex cauſa publica, non ita ſi feratur ad patris iuſtantiam, ita Abb. in c. quod ſedem, in fin. de officio Ordin. & in c. cùm contingat, n. 17. de foro comp. Iaſ. in l. imperium, n. 74. verſ. quarum, ff. de iuriſd. omnium iud. Sed hæc diſtinctio nullo bene nititur fundamento, nec enim congrua datur inter vtrumque caſum differentiæ ratio, imò conſtat æquè grauem eſſe, & æquè graues effectus procedere excommunicationem quæ ad partis inſtantiam, atque eam, quæ ex cauſa publica profertur.

Quare longè verius eſt excommunicationem nunquam ad merum imperium, ſed ad mixtum pertinere, vt poſt Gaſp. Valaſc. n d. l. Imperium, reſoluunt Nau. & Menoch. n 46. dictis locis, Æquiparatio verò deportationis, vel relegationis, licèt in aliquibus procedat propter aliquas ſimilitudines, quæ inter illas & excommunicationem reperiuntur, in multis tamen aliis maximè differunt, tam & maximè in hoc quòd excommunicatio non durat niſi durante contumacia excommunicati, atque ita quam mox ipſe vult, ſi verùm reſipiſcat, ſtatim abſoluitur, quod longè aliter contingit in depor atio e, & relegatione, non enim ceſſant per pœnitentiam, notant M noch. d. caſu 438. n. 33. & melius Vgolin. dicto §. 2. inde concludens de iis ad illam tanquam à diuerſis non rectè procedere argumentum iuxta regulam l. Papinian. exuli, ff de minoribus. 15

Non obſtat etiam text. in c. quiſquis 2. q. 6 omiſſis enim variis intellectibus, de quibus gloſſ. & Præpoſ. ibi dum alij intelligunt textum agere de arbitris, alij de delegatis, qui vetabantur potentiam & inobedientiam, alij de delegatis inferiorum: verior videtur intellectus, quem ſentit Præpoſ. ibi, quòd agit text. de ſpeciali quadam prohibitione per quam Patriarchá, vel Summus Pontifex omnibus Epiſcopis ſibi ſubiectis præcipit vt excommunicationem latam à d lega to obſeruent, & excommunicatis ab illo non communicent, donec obtemperauerint, quem intellectum ſatis oſtendunt verba ipſius text. ibi, det literas, vt nullus ei communicet. 16

Illud tamen aduertendum eſt non ſemper iudices prædictos debere coercere impedientes per excommunicationem, ſed vel per alias cenſuras, vel per mulctas pecuniarias, vel aliàs, prout ſecundùm negotij, & perſonarum qualitatem magis viderit expedire, quod ſatis ſignificat text. in præſenti, ibi, poterit, probat text. optimus in c. ſanè, verſ ita quod, infrà hoc tit. & explicat meliùs Pontif. in c. 2. hoc tit. lib. 6. vbi propter reuerentiam Epiſcop. li dignitati debitam decidit Epiſcupos excommunicari non debere, niſi priùs præmittatur interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ, & deinde ſuſpenſio ab officio, explicat poſt Staph. Lancell. de atent p. 2. c. 10. in præfat. à 189. commendat Tiraq. de nobilit. c. 2 à n 131. non ſeruato tamen eo ordine valebit excommunicatio, gloſ. vlt. in dicto c 2. quam ſequuntur Domin. Franch. & alij communiter ibi, quia eſt ordo accidentalis, cuius defectus ſententiam non annullat, ex doctrina gloſſ 2. in c. acro, de ſententia excom. 17

In gloſſ. Pari pœna, ibi, In tertio caſu. &c. Notatur ad hoc quòd præſtans auxilium in delicto punitur eadem pœna, qua puniunt ipſe delinquens, vt per Clar. in pract. § fin. q. 90. n 1. Menoch. de arbitr caſu 249. n. 7. Maſcard. de probat. concl 259. n. 18. Nau. in man c 11. n 12. & c. 17. à n. 17. Bonac. com. crim p. 1. verbo, auentes, fol. 9. latè Farin. in praxi crim p 5. q. 131. cum ſeqq 18

In ead. gloſſ. ibi, Vide verſus refert etiam Nau. in d. ita quorundam, not. 9 in princ de Iudæis.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Literæ diuersæ sub eadem data & forma contraria quando impetrantur, & præsentantur à diuersis ad eosdem iudices non facta mentione de primis literis, superſederi debet vtriſque donec consulatur Papa.*

2 *Reſcriptum recipit interpretationem à persona concedentis.*

3 *Declarantur text. in præsenti, cap. cæterùm, de reſcriptis.*

4 *Reuocationis ſcientia eſt neceſſaria.*

Cap. Sanè. j II.

1 Literæ diuerſæ ſub eadem data & forma contraria quando impetrantur, & præſentantur à diuerſis ad eoſdem iudices, non facta mentione de primis literis, debet ſuperſederi vtriſque donec conſulatur Papa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imol. Bald. Felin. Dec. Mantua, Guid. Papæ, Sahagun. Henric. Butr. Panorm. Hoſtienſ. Viu. *in ration prim lib. iur. Pont. pag.* 358. Alagon. *in compend iur Canon. pag.* 131. remiſſiuè Ximen. *in concord p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 3. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 7. *cap* 3.

2 *Donec Romanum Pont. consulant.*] Notatur ad hoc quod reſcriptum recipit interpretationem à perſona concedentis, vt per Menoch. *conſ.* 180. *n.* 5.

3 *Executioni ſuperſedeant.*] Ergo impetrato poſteriori reſcripto ad lites, non facta mentione prioris, in vtroque eſt ſuperſedendum quouſque concedens conſulatur, & ſuam explicet voluntatem, contra text. *in c. cæterùm, de reſcript.* dum habet non valere poſterius reſcriptum ad lites, in quo non fuit facta mentio prioris ſuper eadem cauſa impetratum, annuens primum, & non poſterius, aliàs nullum eſſe executioni mandandum: ſed facili negotio componuntur, ſi dicas reg. *cap. cæterùm*, procedere vbi poſterius reſcriptum impetratur ad iudices diuerſos ab illis, quibus in priori datum fuerat, vt conſtat ex litera eiuſdem text. ibi, *committit aliis*: at verò in hoc text. poſterius reſcriptum impetratum fuit ad eoſdem iudices, quibus cauſa per priores literas commiſſa fuerat, ſub forma tamen diuerſa, & ratione formæ opponebantur reſcripta, in quo caſu, quia negotium manet apud eoſdem iudices, nec per reſcriptum poſterius irrogatur illis iniuria, nec prior impetrans fruſtratur ſuo reſcripto priori ad eoſdem impetrato, neque apud alios litigare cogitur, ceſſat maxima ex parte ratio *d. cap. cæterùm* prout *ibi* dixi, & licèt forma procedendi iuxta prius reſcriptum diuerſa ſit à poſteriori, hoc tamen non ſufficit ad ſubreptionem, & nullitatem eiuſdem poſterioris reſcripti, quia non eſt veroſimile Superiorem facta mentione prioris difficilius fuiſſe conceſſurum, prout requiritur in ſpecie *dict. c.* 1. *ſup. de reſcript.* & fortaſſe certior effectus æquè facilè, vel etiam faciliùs poſteriorem formam concederet, ac ſubinde quandiu ſumus in dubio vtrique ſuperſedetur, & ad concedentem recurritur. Accedit deciſio Rotæ 4. *ſub hoc tit. in antiq.* probata per Dom. & alios, vt per Fel. *hic n.* 2. *verſ. limita ſextò*, Menoch. *de arbitr. caſu* 201. *n.* 25. ſecundùm quos vbi reſcriptum impetratur ad eoſdem iudices non requiritur in eo exacta illa mentio aut expreſſio, quæ aliàs requiritur vbi ad diuerſos ſit impetratio, ac ſubinde non eſt ſubreptitium reſcriptum in quo non ſit mentio litis & ſtatus cauſæ pendentis apud eundem iudicem, & ita declaratur *c. inter Monaſterium, de re iud.* vt tantùm procedat caſu, quo lis pendeat apud iudicem diuerſum, vt ſatis probat litera eiuſdem text. ibi, *de proceſſu negotij coram primis iudicibus*, &c.

Innotuerit.] Notatur ad hoc quòd ſcientia reuocationis eſt neceſſaria, vt per Cou. *pract. c.* 9. *n.* 7. *verſ. ſecunda concluſio.* 4

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papa impeditus ſubdelegare poteſt cauſam, quæ ſine ipſo commodè terminari poteſt.*

2 *Delegati ob debilitatem vices ſuas ſubdelegare poteſt, niſi cauſa ſit grauis.*

3 *Delegati inferioris aſſertioni creditur, dum aſſerit ſe ob cauſam abſentia ſubdelegaſſe*

4 *Perſona honeſta, ac diſcreta illæ dicuntur, quæ in dignitate aliqua conſtituta ſunt.*

5 *Negotia grauia debet quis per ſe tractare, & non per procuratorem, quamvis timeret ſibi vim inferri.*

Cap. Si pro debilitate. III.

Delegatus legitimè impeditus in cauſis, quæ ſine ſua præſentia terminari poſſunt, id eſt, quando non ſunt cauſæ graues, alium ſubdelegare poteſt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imola, Anan. Barbat. Bal. Felin. Dec Butr. Mantua, Henric. Guid. Papæ, Sahagun. Hoſtienſ. Panormitan. Innocent. Viu. *in ration prim libri iuris Pontif. pag.* 358. Alagon. *in compend. iuris Canon pag.* 131. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. *& tom.* 2. *repet. in iure Canonico ad primum Decretal. lib.* Hippol. Reginald. & Quintil. Mandoſ. *in appendice*, refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib. tit.* 21. *c.* 4. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 7. *cap.* 5 1

Collige ex text. quod delegatus ob debilitatem, vices ſuas ſubdelegare poteſt, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *caſu* 60. *n.* 20. niſi cauſa, quæ delegatur, ſit grauis, quia tunc ſine iuſta cauſa non poterit ſubdelegare, idem Menoch. *conſ.* 17 *n.* 8 *&* 11. Flamin. *de reſign. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 26. D. Barboſa *in l. cùm prætor*, §. 1. *n.* 396. *ff. de iudic.* quos refero ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 84 *n.* 11. 2

Intereſſe non poteris.] Aduerte quod aſſertioni delegati inferioris creditur, cum aſſerit ſe ob cauſam abſentiæ ſubdelegaſſe, admittitur tamen probatio contra illius aſſertionem, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 76. *n.* 15 *&* 16. 3

Diſcretis.] Notatur ad hoc quod diſcretæ, ac honeſtæ perſonæ illæ dicuntur quæ in dignitate aliqua collocatæ ſunt, vt per Menoch. *de arbitr caſu* 69 *n.* 1. 4

In gloſſ. vlt. ibi, *ſic etiam grauia negotia debet quis per ſe tractare, & non per procuratorem.* Quamvis timeret ſibi vim inferri, Hippol. *ſing.* 311. Caſſan. *in conſuet Burgundiæ, rub* 1. § 6. *n* 95. Chriſtoph. de Pace *ad leges ſtyli, l.* 30. *n.* 1. *& ſeq.* 5

SVMMARIVM.

1 *Cauſa vbi committitur infra certum diem decidenda, niſi partes prorogent, per lapſum diei, expirat iuriſdictio.*

2 *Delegatio clauditur intra tempus reſcripti delegatorij, niſi partes tempus prorogauerint.*

3 Proroga

3 *Prorogationis materiam qui DD. tractent, referuntur.*
4 *Iurisdictionis prorogatio etiam in criminalibus fieri debet.*
5 *Cedi non potest quicquid extinctum est.*
6 *Prorogatio fit de tempore ad tempus, quando designatur terminus, intra quem finiri debeat.*
7 *Prorogatio facienda est ante lapsum terminum.*
8 *Solemnitates iuris possunt remitti de consensu partium,* & n.9.
10 *Contumaciæ pœnas tam ante quàm post litem contestatam commissas, qui DD. adducant, referuntur.*
11 *Pœna certa à lege, vel consuetudine vbi est statuta non tam potest iudex remittere, minuere, aut augere.*
12 *In arbitrariis iudex mortis pœnam eligere non potest.*
13 *Citatus venire tenetur si citatio tenec.*
14 *Iudex qui alternatiuè duas pœnas imponere potest, mitiorem eligere tenetur.*

Cap. De causis. IV.

1 Causa quando committitur intra certum tempus terminanda, si de consensu partium terminos non prorogatur, transacto termino expirat iurisdictio. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anchar. Barbat. Bald. Felin. Dec. Bero. Guid. Papæ, Butr. Imol. Anan. Innoc. Panorm. Henric. Mantua, Sahagun, Cened. *collect.* 46. Viuian. *in ration. primi libri var. Pons pag.* 359 Alagona *in compendio iur. Canon pag.* 131. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 5. & est post Conc. Lateran. *p.* 7. *c.* 6.

2 Collige ex text. quod delegatio clauditur intra tempus rescripti delegatorij, nisi partes tempus prorogauerint, vt per Pereg. *var. l.* 1. *ad rub. huius tit. n.* 37.
3 Garcia Gironda *de priuil. & exempt. explic. n.* 769. De materia prorogationum vide Meneh. *vsufruq. c.* 14. Benedict. Capram, Fiehard. Bonacos. & Vezin. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 3. *tit.* 11. *n* 89. *cum seqq.* D. Barbosa *in l.* 1. *art* 2. *ff. de iudic.*

4 *De causis*, etiam criminalibus, quia iurisdictionis prorogatio in illis fieri potest, vt per Clar. *lib.* 5 *§ fin. q.* 42. Greg. *l.* 15. *verbo, respondiese, tit.* 1. *p.* 7. Bonacos. *d. tit.* 11. *n.* 103. *pag.* 395. Perez *l.* 1. *vers. sed contrariam tit.* 4 *lib.* 3. *Ordin. pag.* 518.

5 *Nisi dies præfixus*, &c.] Notatur ad hoc quod quicquid extinctum est cedi non potest, vt per Tiraq. *de*
6 *retractu lig. §.* 26. *gloss.* 1. *n.* 56. Et prorogatio fit de tempore ad tempus quando designatur terminos intra quem causa finiri debeat, D. Barbosa in *l.* 1 *ff. de iudic. art.* 2. *n.* 12. *cum seqq.*

7 *Eo transacto*, &c.] Notatur ad hoc quod prorogatio facienda est ante lapsum termini, quia illa, quæ fit post tempus, non est propriè prorogatio, Felin. *in c causam, quæ, n. fin. inf. de iudic.* Tiraq. *de retractu, tit.* 2. *§.* 1 *gloss.* 7 *n* 24.

8 In glos. *Consensu*, ibi, *Arg. quod de consensu partium solemnitates iuris possunt remitti.* Vide Marantam *de ordine iudic p* 2. *n.* 59 *& seq.* Xuar. *in l post rem super leges Regni, in princ. num.* 13. Vant. *de nullis ex defectu processus, n.* 73. Perez *in l.* 2. *gloss.* 4 *in princ. tit.* 4. *lib.* 3. *Ord.* Cenal. *communium contra com. q.* 586. Rom. *sing.* 763.

9 In gloss. *Eo transacto*, ibi, *Posses tertiè quar.* Vide Azeued. *l.* 19. *n.* 82. *tit.* 33. *lib* 8. *noua recop.*

§ Illis etiam.

Delegatus potest punire pœna iuris non obtemperantes, & si certa pœna per ius statuta non est, imponere valet arbitrariam. Colligunt Doctores *in princ.* text. citat.

Ad citationem tuam venire, &c.] De pœnis contumaciæ tam ante, quàm post litem contestatam commissis, vnde Clar. *§. fin. q.* 44. vbi Bajard. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 72. Franc. Viu. Neapol. *decis.* 11. *& dec.* 252. *&* 273. Cened. *ad Decret collect.* 46. *n* 1. 10

Eandem instigas. Notatur ad hoc quod vbi est certa pœna à lege, vel consuetudine statuta, non eam potest iudex remittere, aut minuere, siue augere, aut aliter mutare & arbitrari, de quo vide Felin. *in c. qualiter il.* 2. *§. licèt, de accus. ex n.* 31. Rom. *sing.* 78. *Veni, & sing.* 666 *Vt habuisti*, Ioan. Rojas *sing.* 156. Ioan. Segura Dabolos *in direct. iud. Eccles p.* 2. *c.* 11. Baëç. *de inope deb. c.* 3. *n.* 15. *& c* 18. *n.* 5 Ioan. Rendin. *de maiest. Princip. § sed etiam per legitimos tramites, ex n.* 26. *& ex n.* 48. Ioan. Garc. *reg.* 144. Paul. Fusc. *lit. I sing.* 62. Iacob. Simanch. *de cathol. inst. c.* 46. *ex n.* 78 Menoch. *de arbitr. lib.* 1 *q.* 96. *à n.* 11. Hyppol. *sing.* 244. Tiraq. *de pœn. temper. in præfat. n.* 1. *cum seqq.* Auiles *ad c.* 1. *Prætor. in gloss. derechamente, à n.* 5. *&* 10. Perez *l.* 9. *tit.* 16. *l.* 8. *Ord.* Balb. *tom.* 1 *comm. opin. lib.* 2. *tit.* 1. *n.* 4. *pag* 278 Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.* 2 *c.* 10 *n.* 5. plures Doctores refert Cened. *d. collect.* 46. *n.* 3 & alios cito ego ipse *ad c. fin. super verbo, cum hi vero, &c. inf. de transact.* 11

Secundùm suum arbitrium.] Notatur ad hoc quod in arbitrariis pœnis iudex mortis pœnam eligere non potest. Vide Marantam *de ordine iud p* 4. *in princ. à n.* 59. Petr. Salazar. *de vsu & consuet c.* 5 *à n.* 7. Clar. *§. fin. q.* 38. *n.* 11. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 39. *n.* 2. Perez *l.* 4. *gloss. el que lo hiziere, tit.* 2. *lib.* 1. *& tit.* 9. *in rub. vers. præterea dubitatur verùm l* 8. *& l.* 84. *vers. verùm autem in arbitr. tit.* 19. *eod. lib* 8. *Ord.* Menoch. *de arbitr q* 86. *à n.* 1. *& n.* 10. plures per Cened. *d. collect* 46. *n.* 3. Peguer. *dec.* 84. Aloys. Riec. *p.* 3. *collect.* 559. *in fine.* 12

In gloss. *Venire*, ibi, *Dum tamen citatio teneat, aliàs non tenet.* Notatur ad hoc quod citatus venire tenetur si citatio teneat, Azeued. *cons.* 23. *n.* 13. 13

In gloss. *Certa*, ibi, *Quid si diuersæ sunt pœnæ*, &c. Notatur ad hoc quod iudex qui alternatiuè duas pœnas imponere potest, mitiorem eligere tenetur, vt per Abb. *hic*, & Farin. *à n.* 15. Dec. 9. Rip. *à n.* 59. Me-[illegible]h. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 85. *&* 94. Perez *l.* 11. *gloss.* 2. *post* [illegible] *tit.* 1 *lib.* 3. *& in l.* 1. *gloss.* 3. *col.* 1. *in princ. tit.* 3. *lib.* 3. *Ordin.* vide *infrà ad c. quoniam frequenter, §. vlt. vt lite non contest.* 14

SVMMARIVM.

1 *Delegatus per simplicem commissionem causæ potest citare, contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.*
2 *Principali concesso, censetur concessum accessorium veniens in necessariam consequentiam principalis.*
3 *Verbum,* simpliciter, *positum generaliter intelligitur.*
4 *Principali concesso conceditur accessorium, quando accessorium est à suo principali inseparabile, licèt sit magis dignum, quàm ipsum principale, cui annectitur.*
5 *Prohibito aliquo prohibetur omne id, per quod peruenitur ad illud.*
6 *Annexorum idem est iudicium.*

Cap. Præterea. V.

Delegatus, cui simpliciter aliqua causa committitur, consequenter recipit potestatem plenam 1
omnium

omnium, quæ ad causam spectant, & sic potest partes compellere, contumaces excommunicare, licet hæc non sint expressa in mandatis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Innoc. Butr. Panorm. Imol. Felin. dec. Barbat. Henric. Guid. Papæ, Sahagun. Viu. *in ratien. primi libri iuris Pontif. pag.* 360. Alagon. *in compend. iuris Canon pag.* 131. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 6. & est post Conc. Later. *p.* 7. *c.* 7.

2 *Quia ex eo quod causa*, &c.] Concesso enim principali, censetur concessum accessorium veniens in necessariam consequentiam principalis, & alia sine quibus stare non potest, *l.* 2. *ff. de iurisd. omnium indic.* Card. Tusch. *tom.* 1. *lit. A. concl.* 77. ego ipse *in tract. de Axiom iuris vsufreq Axiom* 4. *n* 9.

3 In gloss. *Simpliciter, in fine*, ibi, *Verbum simpliciter positum generaliter intelligitur.* Referri etiam potest ad id quod erat faciendum de reliquo, Seraph. Rotæ *dec.* 643. quem refero ego ipse *de diction. & clauf. dictione* 137.

4 In gloss. *Ex eo*, ibi, *Concesso principali conceditur accessorium.* Intellige cùm accessorium est à suo principali inseparabile, Menoch. *de interdictis, remed.* 6. *recup. n.* 45. etiamsi accessorium sit magis dignum & pretiosum, quàm ipsum principale, cui annectitur, D. Barbosa *in l. cum prator*, §. *fin. n.* 211 *ff. de iud.* Card. Tusch. *tom* 1. *lit. A. concl.* 76. *n.* 26.

5 In ead. gloss. ibi, *Aliquo prohibito prohibetur omne id per quod peruenitur ad illud.* Mascard. *de probat. concl.* 102. Surd. *cons.* 301. *n.* 74. Galet. *in margarita casuum conscientiæ, verb. prohibere*, Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 1. *c.* 15. *n.* 20. ego ipse *Axiom* 193. *n.* 3. intellige de his per quæ necessariò peruenitur ad rem prohibitam, non verò de illis per quæ ad illam peruenire potest contingenter, aut possibiliter, iuxta tradita per Bart. *in l. ambitiosè, n.* 22. *ff. de decretis ab ordine fac. & in l.* 2. *ad fin. ff. de iurisd. omnium iud.* receptum communiter per citatos à D. Barb. *in l.* 1. *p.* 3. *n* 57. *ff solut. matr.*

6 In ead. gloss. ibi, *Idem est in vtroque annexorum.* Notatur ad hoc quod annexorum idem est iudicium, vt per Cott. *in memor. verb. connexorum, pag* 166. Hyppol. *sing* 251. *n.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 31. *n.* 16. *cum seqq. & cons.* 196. *n* 9 *& cons.* 338. *n.* 3. Escob. *de ratiocin.* [illegible] *n.* 11. & alios citatos per me *in t. de Axiom. iur. vsufreq. Axiom.* 51. *n* 1. *& de clauf.* 38. *n.* 4.

Cap. Quamvis. VI.

1 Causa quando committitur duobus simpliciter, alter potest vices suas delegare coniudici, vel alteri. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Butr. Imola, Anan. Hostiens. Innocent. Anchar. Panormitan. Bald. Felin. Dec. Guid. Papæ, Barbat. Sahagun. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 360. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 132. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. *p.* 7. *cap* 7.

2 *Alij vices suas potest committere.*] Quia cùm sit delegatus Principis, potest subdelegare, vt dixi *ad c. pastoralis* 28. *in princ. infr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ exequitur suam sententiam, quam exequi non potest, aut non vult is, qui eam exequendam commisit.*

2 *Delegatus Principis exequitur suam sententiam.*

3 *Delegatus censuris aduersus Ordinarium agere potest*

Cap. Significasti. VII.

Iudex ordinarius si non vult, vel non potest exequi sententiam iudicis delegati, ipse delegatus potest exequi, & impedientes excommunicare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imola, Bald. Felin. Dec. Butr. Panorm. Host. Guid. Papæ, Sahagun, Henric. Bero. Viuian. *in ration primi libri iur. Pontif. pag.* 360. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 132. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 9. & est post Concil. Lateran. *part.* 7. *cap* 11. 1

Collige ex text. posse delegatum committere executionem sententiæ à se latæ iudici ordinario, & eum cogere vt illam exequatur pœnis secundùm ordinem iuris inferendis si tenuerit executioni demandare, vt per Bart. *in l. à diuo Pio, n.* 1. & ibi Ias. *n.* 6 *ff. de re iudic.* Alciat. *ad rub ff. de officio eius, n.* 32. vbi Martin. Monter. *n.* 14. & Camil. Plaut. *lib.* 1. *c.* 15 *n.* 20 Bellon. *de mandata iurisd. c.* 9 *q* 3 *n.* 8. Ant. de Fuertes *in rep. c. pastoralis* §. *porrò, n.* 27. *hoc tit.*

Potest executioni mandare.] Notatur ad hoc quod delegatus Principis exequitur suam sententiam, vt per Menoch. *de arbitr l.* 1. *q* 74. *n.* 48 *cum seq.* Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 66. *n* 6 *&* 7. Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit.* 51. *n* 7. Fraue. Mar. *decis.* 72. Guid. Papæ *dec.* 60. Bellam. *decis.* 13. Aloys. Ricc. *in collect. decis p.* 4. *collect.* 1076. 2

Vtrùm autem id efficere possit delegatus ab inferiore, quæstio est dubia. In qua Bart. *in l. Diuo Pio n.* 14. & Ias. *n* 13 *ff de iud* & Alciat. *l.* 2 *Paradox. c.* 2. *n.* 3. tenent huiusmodi delegatum suam sententiam executioni mandare non posse, sed recurrendum esse ad superiorem, hoc est, ad illum, qui eum delegauit. Rationem adducunt, quia executio sententiæ est meri imperij *l imperium. ff de iurisd. omn. iud* & ea quæ sunt meri imperij non transeunt in delegatos *l.* 1. *ff. de offic. eius*, ac proinde pro eius executione deuoluendum esse ad delegatum, videtur probare *l à Diuo Pio*, ibi, *Iudicum à se datorum sententias exequentur ij, qui eos dederunt.* Sed contrarium neruosè defendit Torreblanc. *lib.* 3. *de crimin. punit. c.* 5. *ex n.* 19. vbi *n.* 24. respondet text. *in d. l. à Diuo Pio*, non loqui in iudicibus delegatis, sed in datis, qui à prætoribus, & aliis huiusmodi Magistratibus ad causæ tantùm cognitionem dabantur, *l.* 1. *d. imperium, ff de iurisd. omn. iudic.*

Et si qui sibi restiterint; &c.] Notatur ad hoc quod delegatum censuris aduersùs Ordinarium agit, vt per Franc. Molin. *de brachio sæculari c.* 6. *n.* 12. 3

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius quando scit eum non canonicè institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non debet resistere violenter, sed precibus instabit vt differat donec Papa consulatur.*

2 *Transactio facta coram iudice delegato habet executionem paratam.*

3 *Institutus canonicè non dicitur, qui beneficium habet ex translatione.*

4 *Resistere, & se defendere aduersùs officialem exequentem non licet.*

5 *Ordina*

5 *Ordinarius non poteſt reſiſtere violenter delegato Principis volenti exequi ſententiam.*

6 *Tranſactio in ſpiritualibus interuenire non poteſt.*

Cap. Si quando. VIII.

1 CLericus ſi trahat Epiſcopum ad iudicem delegatum ſuper cauſa alicuius Eccleſiæ, in qua non eſt canonicè inſtitutus, vel non eſt in poſſeſſione, ſi delegatus per tranſactionem, vel alio modo confert Eccleſiam, Epiſcopus non debet violenter reſiſtere delegato, ſed precibus inſtare, vt differat poſſeſſionem donec Papa informetur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Hoſt. Panor. Barbat. Felin. Imol. Bald. Dec. Guid. Papæ, Viu. *in ration primi libri iur. Pontif. pag.* 361. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 132. remiſſiuè Ximen. *concord. p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 22. *cap* 10. & eſt poſt Conc. Later. *part.* 7. *cap* 12.

2 *Tranſactione.*] Notatur ad hoc quod tranſactio facta coram iudice delegato habet executionem paratam, vt per Xuar. *ad l. poſt rem iudicatam, not* 9 *n.* 3.

In quibus certum ſit, &c.] Notatur ad hoc quod non dicitur canonicè inſtitutus, qui beneficium habet ex tranſactione, quæ non comprehenditur in canonica inſtitutione, vt per Rebuff. *in praxi benef p.* 1. *tit. quot modis beneficium acquir. n.* 17.

4 *Reſiſtere violenter.*] Notatur ad hoc quòd non licet aduersùs officialem exequentem reſiſtere, & ſe defendere, vt per Duen. *reg.* 191. *in fir.* Hyppol. *in l.* 1. *n.* 25. *ff. de quaſt.*

5 *Sed apud eum inſtare, vt differat*, &c.] Notatur ad hoc quod Ordinarius non poteſt reſiſtere violenter delegato Principis volenti exequi ſententiam, ſed debet precibus apud eum inſtare, vt reſcribatur Principi, ſi ſententia apparet iniuſta, vt per Marantam *diſp.* 1. *incip. plerumque, n.* 15.

6 In gloſſ. *Tranſactione*, ibi, *Tranſactio in ſpiritualibus interuenire non poteſt.* Vide Azeued. *l.* 4. *n.* 199. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua recop.* nam & omnis pactio, & promiſſio in ſpiritualibus prohibita eſt. Spin. *in ſpeculo teſtam. gl.* 7. *n.* 33. idem Azeued. per text. *ibi in l.* 8. *n.* 8. *tit.* 2. *lib.* 7. *noua recop.*

SVMMARIVM.

1 *Delegati iuriſdictio expirat poſt diffinitiuam executioni mandatam.*

2 *Delegatus exequutioni ſententiam mandare poteſt.*

3 *Delegati iuriſdictio extinguitur lata ſententia.*

4 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum poteſt cognoſcere de nullitate ſuæ ſententiæ, ſecus in delegato ad vnam cauſam.*

Cap. In literis, IX.

1 IVriſdictio delegati ceſſat poſt diffinitiuam executioni datam per ſe, vel per alium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Bald. Felin. Dec. Barbat. Henric. Guid. Papæ, Sahag. Panorm. Hoſt. Butr. Anch. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 362. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 131. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 1. *& tom* 2. *repet. in iure Canon. ad* 1. *Decret. lib.* Mandoſ. *in appendice*, refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. l.* 1. *tit.* 21. *c.* 14. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *p.* 7. *c.* 16.

Vel per alium ſententiam executioni mandauit.] Ergo delegatus exequutioni ſententiam mandare poteſt, vt per Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit.* 51. *n.* 7. Vide latius *infr. ad c. ſi quis contra clericum* 4. *de foro comp.* Non obſtat opinio exiſtimantium iure Canonico ſaltem delegatum non poſſe exequi ſententiam ſuam, quos referunt Alex. *in l. à Diuo Pio, n.* 6. *ff. de re iud.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q* 74. *n.* 36 nam verius eſt etiam iure Canonico delegatum poſſe exequi ſententiam ſuam, vt defendit gloſſ. *in c. quiſquis* 3. *q* 6. Dec. *in c. ſignificaſti, not* 2. *hoc tit* Longonal. *in rep. l. imperium, n.* 70. *&* 73. *ff. de iuriſd omnium iudic.* & vide *ſuprà ad c. ſignificaſti, poſt n.* 2. *hoc tit.* 2

Eius auctoritas, & iuriſdictio ceſſat]Notatur ad hoc quod delegati iuriſdictio extinguitur lata ſententia, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 67. *n* 21. Hieron. Fernandez de Ottero *Rom. lucubr. q.* 5. *n.* . Aloyſ. Ricc. *in praxi fori Eccleſ deciſ.* 620 *in* 1. *edit. & reſol* 418. *in* 2. *ed.* vbi *n.* 2. ponit concluſionem quod delegatus ad vniuerſitatem cauſarum poteſt cognoſcere de nullitate ſuæ ſententiæ, ſecus in delegato ad vnam cauſam, de quo vide Dec. *hic n.* 3. Tiraq. *in l boues*, §. *hoc ſermone, limit* 1. *n.* 4. *ff. de verb ſignif.* Hieron. Fernandez de Ottero *loco proximè citato.* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Delegatus datus etiam ad diem reo abſente non per contumaciam non reſtituet actorem, licèt poſſeſſionem & deiectionem probare volentem.*

2 *Spolij remedium non datur niſi probata poſſeſſione, etiam per conſtitutum.*

3 *Spoliatus agens interdicto vnde vi, in primis ſpoliationem ipſam probare tenetur.*

4 *Citandi ſunt amici abſentis debitoris antequam pronunciatur ad ſecundum decretum.*

5 *Poſſeſſionem, & deiectionem tenetur probare, qui petit reſtitui.*

6 *Conteſtatio litis requiritur in iudiciis poſſeſſoriis.*

Cap. Conſultationibus X.

LIteras vbi quis obtinuerit pro poſſeſſione Eccleſiæ, quam alter habet, qui non habita notitia literarum bona cauſa ſe abſentauit, ita vt non poſſit intra tempus coram iudice comparere, ipſe iudex non debet procedere, ſecus ſi per contumaciam ſe abſentaſſet. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Barbat. Bald. Felin. Dec. Butr. Panorm. Hoſt. Guid. Papæ, Sahagun. Peregr. *lib.* 1. *variarum*, Innoc. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 362 Alagona *in compend. iuris Can. pag* 133. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *tit.* 21. *c.* 15. & eſt poſt Conc. Later. *p.* 7. *c.* 17. 1

Teſtibus idoneis poſſeſſionem, &c.] Notatur ad hoc quòd remedium ſpolij non datur niſi probata poſſeſſione, vt per Menoch. *recup. remed.* 15. *q* 31. *n* 383. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ c.* 173. *n.* 4. etiam per conſtitutum, Tiraq. *de conſtituto, p.* 2. *ampl.* 11. 2

Et deiectionem ſuam probare.] Notatur ad hoc quod ſpoliatus agens interdicto *vnde vi*, in primis ſpoliationem ipſam probare debet, vt per Maſcard. *de probat concl* 1321. *n* 18. 3

In gloſſ. *Reſtitutionem*, ibi, *Interrogandi ſunt amici*,] Notatur ad hoc quod citandi ſunt amici 4

absentis debitoris anteqoam perueniatur ad secundum decretum, vt per Tiraq. *de pœnis temper. c.22. n.70.*

5 In gloss. *Possessionem, & deiectionem*, ibi, *Nota quod*
hæc duo tenetur probare qui petit restitui. Vide Menoch.
de recup. possess. in præfat. n.1. Gam. *dec.4. n.1.* Cabed. *p.1.*
decis.172. n.1. Azeued. *l.1. n.64 tit.21. lib.4. noue recop.*

6 In glos. *Nisi is, fin.* ibi, *Nisi post litem contestatam.*
Notatur ad hoc quod in iudiciis possessoriis litis contestatio requiritur, vt per Bernard. *reg.447.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ est maior, & dignior Ordinario quoad causam sibi delegatam*, & n.2.

3 *Ordinarius absoluere non potest excommunicatum à delegato Summi Pontificis, etiamsi is delegatus iam esset defunctus, aut alia ratione iurisdictio in illo expirasset.*

4 *Inferior vnus esse potest vno respectu, & superior altero.*

5 *Delegatus excommunicare potest.*

6 *Prælatus ob delictum locus ipsius spirituali iurisdictioni subiectus potest interdici.*

7 *Interdictum Ecclesiasticum ferri potest contra innocentes ob alterius culpam.*

8 *Papa tenetur ad Confessionem sacramentalem omnibus illis casibus, quibus de iure Diuino est instituta, & praecepta.*

9 *Superiorem non habens in materia dispensabili potest alteri committere absolutionem pro se.*

CAP. Sanè. ij. XI.

1 DElegatus Papæ in causa delegata est superior
Episcopo, vel Ordinario, & potest in ipsos vti
suspensione, vel interdicto. Colligunt ex Ord. Abb.
antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Butr.
Imol. Anan. Host. Ionoc. Aneh. Panor. Bald. Felin. Dec.
Guid. Papæ, Barbat. Sahagun. Viuan. *in ration primi libri*
iur. Pont. pag.362. Alagon. *in compend iur. Can. pag.133.*
remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.* refertur ab Ant.
Aug. *collect.1. Decret. lib.1. tit.21. c.16.* & est post Conc.
il. Later. *p.7. c.20.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desomunt Sbroz.
2 *de officio Vicarij, lib.1. q.61. n.10* Bellencin. *de charitatiuo subsid. q.91. n.1.* Franc. Molin. *de brachio sæculari,*
c.6. n.11. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.111. n.65.*
cum seqq. Bobad. *in sua politica, lib.2. c.21. n.19.* Guttier.
de matrim. c.63. n.29. B. Ilon. *de mand. iurisdict. c.3. n.5. &*
q.9. n.4. & 16. Anton. de Fuertes *in repet cap. saper 27.*
§. porrò, hoc tit. n.26. Ioseph. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.1. c.3. n.31.* Molina *de iustitia, tom.6.*
3 *tract.5. disp.26. n.1.* vbi etiam resoluit quod loci Ordinarius absoluere non potest excommunicatum à
delegato Summi Pont. etiamsi is delegatus iam esset
defunctus, aut alia ratione iurisdictio in illo expirasset.

Notatur etiam ad hoc quod potest quis esse infe-
4 rior vno respectu, & superior altero, vt per Tiraq.
de nobilit. c.28. n.15. vna eadem persona potest diuersa
ex causa, & vice superior existere, & inferior altero, vt filius Senator in dignitate præcedit patrem,
in filiatione verò est minor, Aul. Gel. *noctium Atticarum, lib.1. c.1.* Valdes. *de dignitate Regum, Regnorúmque Hispaniæ, c.18. n.44.*

Poterit vel interdicti, &c.] Notatur ad hoc quod de-
5 legatus excommunicare potest, vt per Cou. *in c. alma mater, part.1. §.2. numero 7. de sentent. excommunic. lib.6.*

Aut etiam terramilleus, Notatur ad hoc, quod ob 6
delictom Prælati locos ipsius spirituali iurisdictioni
subiectus potest interdici, vt per Soar. *tom.5. de censuris, disp. 36. sect.3. n.7.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib.32. tract 3. n.20.*

Notatur etiam ad hoc quod interdictum Ecclesia- 7
sticum ferri potest contra innocentes ob alterius culpam, vt per Cou. *in c. alma, p.2. §.1. n.4. & var. lib 2. c.8 n 10.*

In glos. *Terminandam*, ibi, *Item arg.* &c. Notatur 8
quod Summos Pont. tenetur ad Confessionem sacramentalem omnibus illis casibus, quibus de iure Diuino est instituta, & præcepta, vide Cou. *in cap. alma mater, p.1. §.1. n.5.* Nau. *in princ. dist 5. n.32. & in c. Sacerdos, n.50. de pœnit. lib.6.* Viuald. *in candelabro aureo, p.4. c.8. n.57.* Henriq. *in sum lib.1. de Sacram. pœn. c.3 §.2.* Flamin. *de resign l.3. q.18. n.131.* Sayr. *in claui Regia lib.5. c.4. n.14.* Azor. *instit. mor p.1. l.7. c.19 q.11.* Paul. Comit. *respons mor. lib.1. q.101.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.6. n.49.*

Notator etiam ad hoc quod ille, qoi iurauit, vel 9
quid aliud fecit in materia dispensabili, si non habet Superiorem, potest alteri committere absolutionem, vt per Flamin. *de resign lib 3. q.18. n.113.* Sayr *in claui Regia, lib 2. c.4. n.14.*

VMMARIVM.

1 *Dignitatem primam in Ecclesia vacaturam quando vnus impetrat, & alter impetrat literas pro certa dignitate in eadem Ecclesia vacatura, non facta mentione de prima impetratione, si vacat hæc certa dignitas, est danda primo, & non secundo.*

2 *Papa multitudine negotiorum impeditus præterita retinere memoria non præsumitur.*

3 *Declaratur c. generi, de regulis iuris, lib.6.*

4 *Dispositio generalis, quæ nonnisi in vna specie verificari potest censetur specialis.*

5 *Beneficium conferendum est purè, & sine extrinseca conditione.*

6 *Resignatio est simoniaca, quæ fit cum pactione, & modo.*

7 *Dictio*, omnino, *est vniuersalis, & comprehendit omnes casus indistinctè.*

8 *Resignatio beneficij coram Ordinariis alterius gratia, & fauore non valet.*

CAP. Ex parte. j. XII.

DIgnitatem primam in Ecclesia vacaturam si vnus 1
impetraoit, & deinde alius impetrauit nominatim in eadem Ecclesia certam dignitatem, putà Archidiaconatum cùm vacaret, non facta mentione de priori concessione, & postmodum vacauerit illa certa dignitas, primo, & oon secundo est conferenda. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Ionoc. Barbat. Imol. Bald. Felin. Dec. Butr. Panor. Host. Casal. *in annot.* Guid. Pap. Sahag. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont pag 369.* Alagon. *in compend. iur. Can. pag.132.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.1. tit.21. c.17.* & est post Conc. Later. *p.7 c 21.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desomit Peregr. *de* 2
iure fisci, lib.1. tit. habentes iura fisci, n.21. pag.38. quia Papa multitudine negotiorum impeditus præterita retinere memoria non præsumitur, Flamin. *de resign. lib.3. q.9. n.58.*

Non

3 Non obſtat quod generi per ſpeciem derogatur, *c. generi, de regulis iuris, lib. 6.* cum ibi citatis, quia reſpondetur ideo in præſenti priorem conceſſionem conceptam generaliter ad primam dignitatem vacaturam in vna Eccleſia non derogari per ſecundam conceptam nominatim ibi ad certam dignitatem dum vacaret, quia licèt prior in genere ſit co cepta ad primam dignitatem vacaturam in illa Eccleſia, tamen quia ſortita eſt effectum in vna dignitate tantùm primò vacatura, habetur pro ſpeciali, ita in terminis Valaſc. *conſult. 71. n. 14.* Diſpoſitio enim generalis quæ non niſi in vna ſpecie verificari poteſt, cenſetur ſpecialis, Tiraq. *de iure mariti, gloſ. 7. n. 128.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 15. n. 15.* Maxime quia verum eſt in hoc text. non dari gratiam generalem, & ſpecialem, quinimo vtramque ſpecialem, etenim prior ad Archidiaconatum, quem primò vacare contingeret, ſpecialis erat, quippe quæ habitu & actu ad vnum tantùm dirigebatur, nec poterat verificari in pluribus in ſimul, vt aduertit Præceptor D. Correa *ad c. 1. ſup. de reſcript.*

4 *Mandamus*, &c.] Collige ex text. mandato generali ad primum Archidiaconatum non derogari per ſecundum mandatum ſpeciale ad certum Archidiaconatum in eadem Eccleſia. Obſtat tamen quod literæ ſpeciales poſteriores prioribus generalibus derogare ſolent, iuxta text. *in c. quamvis, 18. de prabend. lib. 6. & in c. 1. in fin. de reſcript.* Sed omiſſo intellectu Bald. & Bero. *n. 67* ac Mant. *15. in præſenti*, & aliorum quos reprobat Valaſc. *conſ. 72. n. 14.* ſatis fit ex doctrina *gloſ. magna hic ad fin. verſ. item illa, & gloſ. in reg. generi, de regul. iur. lib. 6. & gloſ. 1. in cap. quamvis 18. de prabend. lib. 6.* & Valaſc. *vbi prox.* Si dicas in hoc text. non dari gratiam generalem & ſpecialem, quinimo vtramque ſpecialem, etenim prior ad Archidiaconatum, quem primò vacare contingeret, ſpecialis erat, quippè quæ habitu & actu ad vnum tantùm dirigebatur, nec poterat verificari in pluribus inſimul, quos nullatenus comprehendebat, & conſequenter ceſſat reg. *cap. 1. de reſcript.* cum ſimilibus, & gratiæ huiuſmodi ſic ſpeciali per aliam ſpecialem poſteriorem, quæ illius mentionem non faciebat, derogari non potuit, & poſterior non valet, iuxta reg. *c. cæterum, de reſcript.* cum vulgaribus, qui intellectus confirmatur apertè ex verbis huius text. & maximè ex *l. ſi domino 102. ff. de leg. 1. & l. ſi heres 11. ff. de optione legata*, in quibus ſimiliter non proponitur legatum generale & ſpeciale, ſed vtrumque ſpeciale, ad vnum tantummodo ſeruum, & non ad plures, prout intelligunt Doctores communiter ſecundùm Bart. *in d. l. ſi domino*, iuuat. *l. 3. in fin. ff. qui & à quibus*, & text. optimus *in l. cùm incertus 13. de legat. 1.* ibi, *Perinde eum liberatum ac ſi Stichus legatus eſſet.*

Adhuc obſtat quod prior gratia in hoc text. non referebatur ad certum aliquem Archidiaconatum, & potuit verificari in quovis ex multis, vel etiã ex omnibus Archidiaconatibus illius Eccleſiæ, ſicut & legatum optandi vnum ex ſeruis teſtatoris *in d. l. ſi domino, & d. l. ſi heres*, non dirigebatur ad certum aliquem; & poterat verificari in quocumque ex omnibus ſeruis teſtatoris, ac ſubinde generale videtur, vt ſatis probat text. *in c. Abbatem 40.* ibi, *Per literas generales*, vbi *gloſ. 1. & 2. de reſcript. legato generaliter 37. ff. de legat. 1. l. ſtipulationum 74 cum l. ſeq.* ibi, *Generaliter, ff. de verb. oblig.* At verò gratia poſterior ad Archidiaconatum certum, quem auunculus obtinebat, ſicut & legatum certi ſerui in dictis legibus, erat ſpeciale, vtpotè ad certum quoddam indiuiduum, in quo tantummodo verificabatur, vnde locum debuit habere reg. *d. c. 1. de reſcript.* Accedit, quia ſaltem negandum non videtur priorem gratiam in hoc text. ſicut & legatum optandi vnum ex ſeruis in dictis legibus, eſſe minus ſpecialia, quàm ſit poſterior gratia ad certum Archidiaconatum, vel legatum certi ſerui, quippè quę priora non referantur ad certum indiuiduum; conſtat autem regulam *d. cap. 1.* & ſimilium non tantùm procedere vbi opponuntur genus, & ſpecies, diſpoſitio generalis & ſpecialis propria, verùm etiã vbi ſpecies latior, & alia ſtrictior diſpoſitio minus, & alia magis ſpecialis, & denique vbi ſpecies plura indiuidua comprehendens, & certum aliquod indiuiduum opponuntur, ex Bald. *in l. hac conſultiſſima col. 1. C. de teſt.* obſeruant Nau. *in conſiderat, in princ. n. 76. de pœnit. diſt. 5.* Ias. *conſ. 12. lib. 3.* Vnde à prædicto intellectu, & ſententia communi recedunt Dec. *in d. c. 1. n. 4.* & Bero. *n. 67.* idem Dec. *in c. paſtoralis 24. §. quoniam, n. 2. de reſcript.* Staphil. *de literis gratiæ, tit. de variis modis vocationum, in princ. à n. 22.*

Sed retento intellectu ſuprà præſtito non obſtant hæ difficultates, quoniam ex mente Abb. *in d. § quoniam num. 1.* poſt Hoſt. & ex mente aliorum dicendum eſt, quod licèt prius mandatum in hoc text. & legatum optandi vnum ex ſeruis in dictis legibus à principio indeterminatum ſit, & minus certum, quàm poſterius, quod ad indiuiduum dirigitur, & terminatur: nihilominus tamen in ſubſtantia, & effectu neutrum eſt magis, vel minus ſpeciale, quia vtrumque tantùmodo verificari poteſt in vna ſpecie, ſeu indiuiduo, & licèt in priori quilibet ex Archidiaconatibus illius Eccleſiæ debeatur ſub conditione ſi primò vacauerit, & quilibet ex ſeruis teſtatoris relinquatur ſub conditione, ſi legatarius eundem elegerit, vt *in d. l.* nihilominus tamen ille, qui primò vacauerit, vel ſeruus, qui à legatario electus eſt, neceſſario, & in indiuiduo debetur proinde, ac ſi is à principio promiſſus, vel legatus fuiſſet, *d. l. cùm incertus*; nec refragantur verba *d. c. Abbatem*, quia reſpondetur in propoſitio *d. cap. 1. de reſcript.* per mandatum generale intelligit tantummodo illud, quod inſimul comprehẽdit plura, in quibus ſimul, vel ſaltem ſucceſſiuè poteſt verificari, & per ſpeciale intelligitur id, quod minus includit, vel pauciora, quæ poſſunt excipi à mandato generali eodem reliquis manente. At *in d. cap. Abbatem*, non dicuntur generales in hoc ſenſu, quaſi plura ſic comprehendant, ſed in alio longè diuerſo, ſcilicet quia à principio ſunt incertæ, nec conſtat certum ad quod indiuiduum ad quod determinatè dirigantur iuxta *d. l. ſtipulationum, cum ſeq.* Vnde plura non inſimul, aut ſucceſſiuè, ſed indeterminatè, & quaſi alternatiuè, & ſub diſiunctione, ſcilicet hoc, vel illud aut illud, ac ſubinde vnum poſtea ſignificandum comprehendunt, & ita procedit *d. l. legato*, cum aliis. Sic planè ceſſat & alia difficultas, negamus enim in hoc text. poſterius mandatum ad certum auunculi Archidiaconatum, ſicut & legatum certi ſerui in dictis legibus eſſe magis ſpeciale, quamvis fateamur eſſe magis certum, & determinatum, ſed maior, vel minor certitudo non prodeſt ad effectum *d. c. 1. & d. reg. generi*, in qua ſolum attenditur an diſpoſitio generalis & ſpecialis ſit magis, vel minus, plura, vel pauciora comprehendat.

5 In gloſſ. *Omnino*, ibi, *Id eſt. ſine aliqua pactione, conditione, vel modo.* Notatur ad hoc quòd beneficium conferendum eſt purè, & ſine extrinſeca conditione, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 5. n. 15.* quia in beneficiis omnis pactio, promiſſio, vel conuentio prohibetur, Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſ. 7. princ. n. 33.* Vnde 6 reſignatio eſt ſimoniaca, quæ fit cum pactione, & modo, Flamin. *de reſign. lib. 14. q. 3. n. 1. cum ſeqq.* debet enim eſſe libera, & pura, Flamin. *lib. 1. q. 2. n. 5. & lib. 6.*

q.2.n.68.& 74. Zerol. *in praxi Episc p.1. verbo, renun-*
7 *tiatio*, Guttier. *cons. 42.n.7.* nam dictio, *omnino*, de qua in text. est vniuersalis, & comprehendit omnes casus indistinctè, Flamin. *d. tract. lib 11. in præfat. n.12. & q.12. n.5. & 52.* Seraph. *priuilegiis iuram. priuil. 49. n 44.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. n. 20.* Ego ipse *de dictionibus, & clausulis, dict. 206. n. 2.*

8 In glos. *Dimittere.* Notatur ad hoc quòd resignatio beneficij alterius gratia, & fauore non valet, vt per Rebuff. *in praxi benef. p. 3. tit. de resign. condit quam in fauorem vocant*, Azor. *instit. moral. p.2. lib.7. c.21. q.2. & c.27. q.4. & p 3 lib. 12. c.8. q.3.* Soar. *de relig. lib. 4. de simonia, c.28. n 1. & c.7. n 2. & c. 35. n.3* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p 4. collect* 1402. vbi intelligit de resignationibus, quæ fiunt in manibus Ordinarij, secus in illis, quæ fiunt coram Sanctissimo. Nam conditionalis renuntiatio à iure reprobata erat, iuxta hanc gloss. sed praxis & stylus Romanæ Curiæ à multis sæculis obseruatus obtinuit, vt hæc conditionalis renuntiatio à Romano Pont. admittatur, cuius meminit Cosm. *in pragm sanct. tit. de annatis, in gloss. verbo simpliciter.* Rebuff. *in d. praxi tit. de renuntiat. expressa*, Mandos. *de signatur. gratia, tit. de regressu, vers. notandum*, Nau. *in man. cap. 23. num. 107. versic. ad decimum*: non sic dicendum in Episcopo, Legato, Nuntio, vel quocunque alio inferiori Prælato, qui conditionales renuntiationes tanquam simoniacas admittere non potest, vt post Abb. & alios *in presenti*, tradunt Redoan. *de simon. p. 2. c. 10. ex numero 1.* Couar. *var lib. 1. c. 5. num. 3.* Bonac. *de simon. q. 4. §. 13. ex num 2.*

Quæstio autem est dubia, an Episcopus, in cuius manibus renuntiario conditionals facta fuit, possit reiecta conditione renuntiationem tanquam puram acceptare, & beneficium tanquam vacans ex vi suæ potestatis ordinariæ conferre? In quo Boër. *in tract. de potest Legati, quæst. 2.* quem sequitur Redoan. *de simon part. 1. cap. 13. num. 9.* existimarunt posse Legatum, Episcopum, vel quemlibet alium Ordinarium collatorem conditionalem renuntiationem factam cum claus. *Non alias, aliter, nec alio modo*, reiecta conditione quasi simplicem admittere, & beneficium alteri conferre. Mouentur in primis, quia per resignationem beneficium absolutè vacat, vt colligitur ex *cap. ecce 7. quæst. 1.* & ex *c. ex transmissa, de renunt.* & ex *cap. susceptum, de rescript. in 6.* notauit gloss. *verbo vacabunt, in cap si propter, eod. tit. & lib.* & ideo ad resignatum beneficium absque noua prouisione redire non licet, sed poterit Ordinarius ex noua collatione prædictum beneficium conferre, vt colligitur ex *d. c. ex transmissa, in fin.* deinde turpes condiriones à matrimonio carnali repelluntur, *c. fin. de condit. appos.* igitur à fortiori à spirituali coniugio remoueri debent, iuxta text. *in c inter corporalia, de translat. Pral.* quare reiecta conditione tanquam turpi & Canonicæ institutioni contraria, pura remanet renuntiatio. Confirmatur quoque huiusmodi sententia efficaci fundamento, nam renuntiatio ex causa permutationis conditionalis est, vt omnes fatentur, & tamen si quis ex causa permutationis beneficium renuntiauerit, quamvis permutatio ex altera parte non impleatur, ex sola sua renuntiatione titulum perdit, nec ad illud beneficium sine noua collatione redire poterit, vt colligitur ex text. *in cap. cùm vniuersorum, de rerum permut.* quem sic interpretatur Abb. *in cap. cùm venerabilis, num. 23. de except.* dicit communem Dec. *ibid. num. 18.* Socin. *cons 167. lib. 2.* Ludou. Gom. *in re de triennali quæst. 24.* Igitur per conditionalem renuntiationem beneficium vacat, ac per consequens poterit Episcopus neglecta conditione beneficium tanquam vacans conferre.

Contraria tamen sententia verior est, quam sequitur Paris. *consil. 10. num. 18. lib. 4.* Dec. *in d. cap. cùm venerabilis, num. 18.* Flamin. *d. lib 1. q 3. num. 15.* Et probatur ex eo, quia actus sub conditione celebratus conditione non impleta nullum effectum operatur, argum. text. *in §. ex conditionali, Instit. de verbor obligat. l. item quia, § 1. ff. de pactis*, neque actus cum qualitate gestus reiecta qualitate acceptari potest, iuxta doctrinam Bart. *in l. Aurelius, ff. de liber leg.* recepta ex Ias. *in l non solùm, §. sciendum, num 2 ff. de noui oper. nunt.* Felin. *in cap. cùm inter, n.7. de re iudic.* Sed in forma specifica est adimplendus, iuxta reg. *l. Mauius, l qui hæredi, ff. de condit. & demonstrat* latè exornatam per Flamin. *d q. 3. num 15.* Cùm verò renuntiatio beneficij sub conditione facta proponatur, non poterit Episcopus conditione reiecta beneficium tanquam vacans alteri conferre, neque per talem renuntiationem ius à resignante abdicatur, immo resignatio habetur pro infecta, si cum prædicta conditione & qualitate acceptata non fuerit. Pro qua opinione ponderari potest text. *in c si beneficia, de præbend. lib. 6. & in Clem. vnic. de rerum permut.* quæ ius nouum non statuit, vt contrariæ opinionis auctores malè opinantur.

Qua retenta sententia non obstant fundamenta quæ pro prima adduxi, quam vltra citatos sequutus fuit Cou. *lib. 1. variar. cap. 5. num. 1.* Ad primum enim respondetur solùm procedere in pora renuntiatione, non autem in conditionali, de qua nostra est disputatio. Ad secundum verò dici potest æquiparationem, quam de matrimonio carnali ad spirituale facit Pontifex. *in d cap. inter corporalia*, non semper esse admittendam, præcipuè in nostro casu, in quo iure speciali conditiones turpes à matrimonio repelluntur, iuxta *cap. vlt. ad fin de condit. appos.* contra reg. *l. 1. ff. de condit. ob turpem causam*, cum similibus, & ideo argumentum de matrimonio carnali ad spirituale in proposito non procedit, imo prædicta conditio in matrimonio spirituali apposita actu potiùs vitiaret, cùm naturæ canonicæ institutionis contraria videatur, iuxta reg. *d. cap. vlt. in princ.* Ad vltimum verò deductum ex *d. c. cum vniuersorum*, respondetur resignantem ex causa permutationis si permutatio effectum non sequatur, posse sine noua prouisione ad suum beneficium redire, vt colligitur ex *Clem. vnic. in fine*, & ex verbis eiusdem text. ibi, *Eum restitui faciatis eidem*; quibus verbis Pontifex ostendit beneficium à recipiente quasi alienum detineri, & vti tale restituendum, & insuper solam restitutionem absq; alia Prælati prouisione sufficere, vt renuntians prædictum beneficium recuperare possit, quam sententiam contra communem tenet Ioan. Andr. *in cap. vnic. de rerum permut in 6.* Imol. Felin. & Dec. *in d. cap cùm venerabilis*, Boër. *decis. 79.* & ita seruari affirmat Rebuff. *in praxi tit. de permut. num. 12.* pro qua sententia ponderari potest text. *in d. cap. si beneficia*, cui Abb. & sequaces minimè satisfaciunt. Neque contrarium probant alia verba eiusdem cap. *cùm vniuersorum*, ibi, *Vt tamen simplicitati venia tribuatur*, quibus significare videtur Pontifex prædictam beneficij restitutionem ex æquitate potius quàm ex iuris rigore fuisse concessam; respondetur enim compermutantes ibi inter se de permutandis beneficiis tractasse, quod de iure facere non possent, vt text. habet, ac proinde rectè per Pontificem beneficio suspendi, aut alia pœna condemnari potuisse, nisi simplicitati venia daretur, vnde prædicta v rba ad culpam quam in renuntiatione commiserant, non ad restitutionem referenda sunt.

Minus

Minus obſtat text.*in d.cap.vnic. de rerum permut.lib.6.* ibi, *æquitatem præferentes in hac parte rigori*; quibus verbis ſatis oſtendit Pontifex beneficium vacare per renuntiationem, quæ in manibus Prælati ex cauſa permutationis fit, & in ipſo expectatiua pro primo beneficio vacaturo locum habere poſſe, niſi ſpecialis illius text.deciſio contra iuris communis regulas contrarium ſtatuiſſet; non poſſet autem tale beneficium tanquam vacans alteri conferri, neque expectatiua in eo locum haberet, niſi liberè vacaſſet; ergo poteſt Prælatus conditionem de dando beneficium commutanti reiicere, & beneficium tanquam liberè vacans liberè conferre: reſpondetur namque iure communi attento non fuiſſe permiſſam beneficiorum permutationem, quæ ex voluntaria partium conuentione, & vtilitate initium acciperet, ita vt teneretur Epiſcopus renuntiationem conditionalem, qualis eſt illa, quæ ex cauſa permutationis fit, neceſſariò dimittere, & reſignata beneficia cum permutantibus neceſſariò conferre, vt colligitur ex text. *in cap. quæſitum, cap. cùm olim, de rerum permut. cap. maioribus, cap. inter cætera,* per locum ab ſpeciali, *de præbend.* Sed ſi Epiſcopus ſuo Epiſcopatui vtile, aut neceſſarium iudicaſſet beneficiarium de vno loco ad alium transferre, vel ſi beneficiarius propter inimicitias, aut aliam iuſtam cauſam ſuum beneficium liberè, & abſque vlla conditione dimitteret, poterit Epiſcopus tale beneficium alteri conferre, & alterius præbendam, ſi ita expedire iudicauerit, huic aut alteri dare, & ita intelligendus eſt text.*in d.c.quæſitum*, cum aliis, quibus beneficiorum permutatio attento antiquo iure permiſſa videbatur. Poſtea verò à nouioribus Pontificibus conceſſum fuit vt partes inter ſe de beneficiis permutandis tractare poſſent, & Epiſcopi, in quorum manibus ex cauſa permutationis renuntiata fuiſſent ſolis compermutantibus, & non aliis prædicta beneficia conferrent, ita colligitur ex text. *in d. cap. vnic. de rerum permut. lib.6. Clem vnic.eod. tit.* Hanc verò nouam iuris prouiſionem licèt aliqui tribuant Clementi *in cap. ad quæſtiones, de rerum permut.* communis tamen & ferè omnes ſcribentes eandem tribuunt Innocentio *in d. cap. cùm vniuerſorum*, vt notauit *gloſſ. 1. in d. Clem. vnic.* Mouentur ex verbis *eiuſdem Clem.vnic.& d.cap.vnic.de rerum permut lib.6.* ibi, *ſecundùm formam iuris*, quibus ſignificare videtur Pontifex iam ante illum text. renuntiationem ex cauſa permutationis ad partis petitionem fieri poſſe.

In ead.gloſſ. ibi, *Videtur quòd talis renuntiatio ſimoniaca fuerit.* Notatur ad hoc quòd renuntiatio conditionalis in fauorem certæ perſonæ apud inferiores Prælatos abſque labe ſimoniæ fieri non poteſt, vt per Rebuff. *in praxi tit. reſign. condit. n.1.* Gomez. *in reg.de infirm.quæſt.11.* Redoan. *de ſimon. p 2. cap.22.num.14.* Nauar. *in c. ſi quando, de præſcript. except.4. & in man. cap.23.num.107.* Flamin. *lib.14.quæſt.3.num.12.* & ita de ſtylo Curiæ obſeruari teſtatur Caſſad. *deciſ. 3. de renunt.& deciſ. 3. de ſimon.* Contra Boër. *in tract. de poteſt.Legati q.vnic.n.111.* Sot.*lib.9.iuſtit.q.7.art.2.* Cou, *lib.1.var. cap.5. n.5.* exiſtimantes validam, & licitam eſſe huiuſmodi renuntiationem conditionalem coram Epiſcopo factam in fauorem certæ perſonæ, dummodo inter reſignantem, & reſignatarium nulla conuentio, aut temporalitatis repromiſſio interueniat.

9 In ead.gloſſ. ibi, *Item pone quòd ſimpliciter renuntiet, ſed in animo habet vt ei detur, aliàs non renuntiaturus;* &c. De hac quæſtione vide Syluest. *verbo, renuntiatio, c.6. verſ.2.* Angel.*verbo, ſimonia 7.n.39.* Azor.*d.p.3.lib.12. c.8.q.5.*

In ead.gloſſ.ibi, *Simoniaca quia prohibita*, &c. Solemnis eſt hæc gloſſ. ſecundùm Guttier. *canon.lib.2.c.23.ex n.21.* Petr.Nau. *de reſtit.lib.2.c.1.n.386.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus iuris formam ſeruare debet. & rationabiliter exceptiones admittere, vbi contraria voluntas Papæ non apparet.*

2 *Exceptiones friuolæ, & minus legitimæ repelluntur, ſi ſtatutum, vel reſcriptum Principis dicat, ſine aliqua exceptione, vel nulla obſtante exceptione, quod an verum ſit, vide ibi.*

3 *Princeps defenſionem an aliquando reſtringere, vel tollere poſſit, oſtenditur.*

4 *Reſcriptum eſt interpretandum ſecundùm ius, etiamſi reſcripti verba aliud ſentire videantur, & nihil operentur.*

CAP. Ex parte. ij. XIII.

DElegatus debet ſeruare formam iuris, & rationabiles exceptiones admittere, vbi contraria voluntas Papæ non apparet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Hoſt. Ioan. Andr. Anch. Barbat. Bald. Felin. Dec. Alciat. Guid. Papæ, Butr. Imol. Anan. Innocent. Panormit. Henric. Sahagun. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.363.* Alagon. *in compend. iur Canon. pag.133.* remiſſiuè Ximen. *in concord p.1.* refertur ab Ant. Auguſt. *collect 1. Decret. lib.1. tit.21. c.18.* & eſt poſt Concil. Lateran. *p.42.cap 1.* 1

Text.hic ad hoc communiter allegatur quòd ſi ſtatutum, vel reſcriptum Principis dicat ſine aliqua exceptione, vel nulla obſtante exceptione eſſe procedendum, aut nullam exceptionem in aliquo facto debere admitti, friuolæ exceptiones, & minus legitimæ ac irrationabiles videntur repulſæ, non autem legitimæ, & rationabiles, Alex.*conſ.113.n.8.vol.5* Ant.Corſet.*in E. ſing.exceptio 1.incip. ſi ſtatutum,* Prob.*in rub. de except. lib.6.n.5.* Perez de Lara *de annu.& capel.lib.1.c.10.n.61.* Vital.de Cambanis *in tr.clauſularum, pag. 16. col.1. n.1.* Hugon.*eod.tr.pag.490.col.1.* Rebuff. *in compend.alienat. n.46.* Mynſing. *cent.2 obſeru.10.* Menoch. *de arbitr.caſu 197.n.3.* Bertaz.*de clauſulis clauſ.22 gloſ.1.* Ego ipſe *in Remiſſionibus de dictionibus & clauſulis clauſ.90.* aliàs 156. ſecundùm Lugd. impreſſ. Cal l. Pereira *de empt. cap. 3. n.13.* Et confirmatur ex doctrina Bart.*in l. omnes populi, n.65 ff.de iuſtitia & iure*, quòd reiecta omni legum interpretatione, cenſetur reiecta ſolùm friuola, non verò iuſta, & eſt communiter recepta, ſecundùm Valaſc. *conſ.42.n 7* adducentem in confirmationem auctoritatē huius text. Verùm quamvis hæc ex noſtro text. communiter deduci ſoleant, contrarium tamen, immo etiā rationabiles exceptiones reiectas cenſeri videtur probare in illis verbis ibi, *niſi exprimatur in literis*, &c. dictio illa, *niſi*, importat exceptionem à præcedentibus, & ponitur aduerſatiuè ad præcedentia, ſignificátque oppoſitum eius, cui immediatè aduerſatur, *reg. peccatum, de reg.iur.in 6 & l.actione*, vbi Bart. Iaſ. & cæteri ſcribentes, *C.de tranſact* & plures citati per me *dictionibus, & clauſ.dict.184.* aliàs 217. ſecundùm Lugd. impreſſ. Quare ſi exprimatur in literis quòd nullæ debeant exceptiones admitti, rationabiles reiectas cenſeri tenent *hîc*, Felin.*n.6.* Soc.*reg.130.* Garc. Falcon.*reg.438.* Azin.*in praxi, §.31.c.20.cum ſeqq.* me citato *in hoc loco* nouiſſimè Hier. Roder.*in compend.q Reg.reſ.10.n.19.* 2

Quòd nulla debeant exceptiones admitti, &c.] Notatur ad hoc quod Princeps defenſionem aliquando reſtringere, aliquando etiā tollere poteſt, exceptiones omnes 3

reiciendo, vt per Sebast. Nævi. *ad l. vnic. ff. à quibus appellare non licet*, *n.*125. Sed hoc ita indistinctè sumptum verum non est, sed oportet separando sic distinguere: vel enim exceptiones considerantur quoad modum & formalitatem suam secundùm solitum iudiciorum ordinem; vel quatenus legitimam continent defensionem; primo modo certum est iuris humani esse, & per consequens per Principem, & legem tolli posse, vt in illo casu, quando constat nullam parti, contra quam clausula illa, *nulla obstante exceptione*, apponitur, legitimam competere exceptionem. Secundo verò modo, id est, quatenus legitimam continent defensionem, distinguunt multi inter ciuilia & criminalia, quos latè refert, & improbat Pinel. *in rub. C. de rescind. vend. part.* 1. *c.* 2. *n.* 21. Quare tam in his, quàm in illis regula negatiua est statuenda, quòd sine iusta causa à Principe tolli non possunt, ex resolutis per Cou. *lib.* 3. *var. c.* 6. *n.* 6. & *c.* 14. *n.* 8. Pinel. *d. c.* 2. *num.* 14. Salzed. ad Bernard. *reg.* 209. *ampl.* 3. Garc. Faleon. *reg.* 403. *n.* 5. & 9. Cenall. *commun. contra commun. q.* 577. *cum seqq.*

4 In glos. *Rationabiles*, ibi, *quòd magis est procedendum secundum iuris ordinem, quàm secundùm formam rescripti.* Notatur ad hoc quòd rescriptum est interpretandum secundùm ius, etiamsi rescripti verba aliud sentire videantur, Aym. Cravet. *cons.* 390. *n.* 14 & *cons.* 412. *n.* 4. & etiamsi nihil operaretur, Anch. *cons.* 353. Rub. *cons.* 167. *n.* 3. *vers. stante igitur*. Aym. *d. cons.* 412. *n.* 1. quos refert, & sequitur Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resol.* 92. Intelligi quoque debet iuxta formam petitionis, Nat. *cons.* 98. *n.* 21. Cephal. *consil.* 77. *n.* 36. & declaratur à precibus, Menoch. *cons.* 33. *num.* 14. Caualer. *decis.* 117. & *n.* 4 & 5.

SVMMARIVM.

1 *Delegatio facta dignitati, non expresse nomine proprio, transit ad successorem*, & n. 2.
3 *Commendatario perpetuo facta delegatio, non expresso nomine proprio, non transit ad successorem.*
4 *Delegatio facta personæ, eius nomine proprio expresso est personalis, & cum persona extinguitur.*
5 *Successori non veniunt ea, quæ sunt & dependent ex hominis intellectu.*
6 *Commissio realis facta sub nomine dignitatis, an transeat ad successorem, ostenditur.*
7 *Episcopus cognoscere non potest causam demandatam Vicario, tanquam Vicario.*
8 *Vicario Episcopi causa delegata, an transeat in successorem, remissiuè.*
9 *Vicario Episcopi causa delegata intelligitur delegata Vicario principali ex pluribus in solidum constitutis.*
10 *Vicarij duo vbi æquè sunt principales, nec constat de quo Papa senserit, neuter illorum erit delegatus.*

CAP. Quoniam Abbas. XIV.

1 DElegatio facta dignitati, non expresso nomine proprio, transit ad successorem. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innocent. Imola, Anan. Bald. Felin. Dec. Barbat. Henric. Guid. Papæ, Bero. Mantua, Sahagun, Panorm. Hostiens. Butr. Anchar. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 364. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 133. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 19. & est post Concil. Lateran. *p.* 46. *cap.* 4.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt apud 2
Hispanos *l.* 4. *tit.* 18 *part.* 1. vbi Greg. Lop. *verbo, nombre*, & ex eo deducunt Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 68. Azeued. *l.* 1. *n.* 137. & *seq. tit.* 4. *lib.* 8. *nona recop.* Corras. *de benef. p.* 1. *c.* 6. *n.* 8. Nicol. Garc. *eod. tract. p.* 6. *c.* 2. *n.* 29. *cum seqq.* Anast. Germon. *de indultis Card. verbo, Hieronymo*, *n.* 41. Rebuff. *de pacificis num.* 53. Lud. Miranda *de ordine iudic. q.* 2. *art.* 12. *concl.* 2. D. Barbosa *in l. quia tale*, *n.* 41. 78. & 80 *ff. soluto matrim.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 12. *in princip. n.* 73. Rota *decis.* 745. *p.* 2. *recent.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 92. *n.* 2. *cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 6. *cum seqq.* Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1. *tit. de clerico debitore*, § 4. *num.* 8, vbi *num.* 9. cum Dec. *hic num.* 15. resoluit posse successorem exequi commissionem factam dignitati, etiamsi rescriptum prædecessori non fuerit præsentatum.

Amplia in delegatione facta Commendatario per- 3
petuo, vt per Prob. *ad Monach. in c. nemo deinceps*, *n.* 27. *cum seqq. de elect. lib.* 6. Rebuff. *de pacificis possess. n.* 41. Flam. *de resign. lib.* 2. *q.* 17. *n.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 5. § 8. *n.* 10.

Secus verò quando delegatio facta est personæ, 4
eius nomine proprio expresso, quia tunc est personalis, & cum persona extinguitur, D. Barbosa *in d. l. quia tale*, *num.* 1. persona & non officium contemplata censetur quando disponens primò personam expressit, nam postea aliæ expressiones censentur additæ de-
monstrationis gratia, Rota *d. n.* 7. ea enim quæ sunt & 5
dependent ex hominis intellectu, non transeunt in successorem, Tiraq. *de iure primog. q.* 88. *n. vlt.* Vnde si prohibitio facta fuerit à testatore in personam hæredis, prius nomen appellatiuum, quàm proprium apponendo, vt si dicat, prohibeo hæredem Titium alienare, comprehendit hæredem hæredis, vt per Duen. *reg.* 39. *limit.* 1. *vers. quam limitationem.* Limitatur etiam principalis huius text. decisio quando delegatio facta sit sub nomine dignitatis, cum qualitate tamen, ex qua videtur respectus habitus ad personam, & non ad dignitatem, Rota Rom. apud Nicol. Garc. *d. c.* 2. *n.* 31. Item & limitatur ex Concil. Trid. *sess.* 25. *de reform. c.* 10. in casu, quo habens dignitatem deputetur à Synodo etiam expresso solo nomine dignitatis, quia post illius mortem non succedit in iurisdictione, nec in deputatione successor in eadem dignitate, sed debet succedere is, qui ab Episcopo cum consilio Capituli fuerit nominatus, Nicol. Garc. *d. tr. p.* 9. *c.* 2. *à n.* 349.

Qui suscepto mandato nostro, &c.] Ex his verbis col- 6
ligit Bero. *hic n.* 12. & 13. commissionem realem factam sub nomine dignitatis transire ad successorem, quando prior obiit re non integra, sed negotio iam cœpto, secus si re integra obierit. Verùm hæc distinctio non potest stare, nihil enim refert in hoc euentu an à priore habente illam dignitatem res cœpta sit, an potiùs re non incepta, sed integra obierit, quia rem esse integram, aut cœptam, ne commissio expiret, solùm attenditur quando delegans obiit, non autem quando delegatus mortuus fuit; quare dum est commissio personalis semper extinguitur cum persona delegati, quando autem est realis, transit ad successorem, siue commissio cœpta sit à defuncto, siue res integra manserit, vt tenent Menoch. *d. q.* 68. *num.* 22. Sanch. *d. disp.* 27. *n.* 7.

Et non personarum commissio emanauit.] Notatur ad 7
hoc quòd non potest per Episcopum cognosci causa demandata Vicario tanquam Vicario, vt per Nau. *sub hoc tit. consil.* 6. *num.* 1. *in nouis*, Sayr. *in floribus decisionum*, *decis.* 7. *sub hoc tit.* quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 3. *collect.* 498. *vers. tertio*, Stephan. Gratian.

discepr.

*diſcept.forenſ.c.92.n 6.*vbi *n.7.* ampliat, etiamſi cauſa commiſſa eſſet Epiſcopo vel Vicario, nam cùm literæ fuerint vni eorum præſentatæ, alter non poteſt ſe intromittere, de quo etiam Marc.Ant. Genuen.*in*
8 *praxi Archiep c.69.in fine.* Vtrùm autem cauſæ delegatæ Vicario Epiſcopi tranſeant in ſocceſſorem, vide Balb.*deciſ.33.* Archil. de Graſſ. *dec.2.de officio Vicarij*, quos ref.rt Aloyſ.Ricc.*in collectaneis deciſionum, p.4. collect.1232.*

9 In gloſſ.*Subſtitutum*, ibi, *Sed pone quod plures Archidiaconi*, &c. Aduerte quod cauſa delegata Vicario Epiſcopi, intelligitur delegata Vicario principali ex pluribus in ſolidum conſtitutis, Pauin.*de poteſt.Capituli Sede vacante, p.1.princ.q.10.n.9.in fi* quem refert & ſeqnitur Sbroz.*de officio Vicarij, l 2.q.62.n.3.*Squil-
10 lante *de priuil Cleric.c.2.n.201.in princ.* Si tamen ſint duo Vicarij æquè principales, nec conſtet de quo Papa ſenſerit, neuter illorum erit delegatus, vt contra hanc gloſſam tenet Tiraq. *de iure primog.q.17. opinione 6.n 13.*Sanch.*de matr.lib.8 diſp.27.n.37.*& ſaltem diſſentientibus partibus admittit Bonac.*de legib diſp.1. q.3.puncto 8.§ 1.n.8.*

SVMMARIVM.

1 *Papa ſi deleget quæſtionem de iure præſentandi, ſub ea forma vt delegatus ad præſentationem eius, ad quem viderit pertinere, ordinet & Eccleſiam, appellatione remota, per hoc non habet inſtituere, ſed pronuntiare, & is ad quem pertinet, inſtituet, & ſi iuri ſuo detrahatur, licitè appellat.*

2 *Delegatus iudex non poteſt inſtituere, licèt poſſit pronuntiare aliquem eſſe inſtituendum.*

3 *Papa nunquam intendit tertio præiudicium etiam minimum inferre.*

4 *Diſpoſitio qualibet quatenus alterum lædit reſtringi atque ſtrictè interpretari debet.*

5 *Appellatio per tertium interpoſita habet vtrumque effectum, ſuſpenſiuum, & deuolutiuum.*

6 *Clauſula* appellatione remota, *intelligitur quoad litigantes, non quoad tertium.*

7 Ordinare *verbum eſt latius verbo*, conferre.

8 *Ordinare, & pronuntiare ordinandum differunt.*

9 *Diſpenſatione, quoties conſtat de concedentis intentione, extenditur ad id, quod concedens intendit.*

10 *Contradictio illius non eſt admittenda qui ſe opponit contradictioni ad eam calumnioſè impediendam.*

CAP. Super eo. XV.

1 QVæſtio de iure præſentandi qnando agitatur inter partes, & cauſa per Papam delegatur alicui, vbi conſtiterit cuius partis ſit ius præſentandi, delegatus quæſtionem appellatione poſtpoſita debet terminare, & ordinare Eccleſiam, id eſt, proferre ſententiam Eccleſiam eſſe ordinandam ſecundum præſentationem illius, qui probauit ad ſe ius pertinere, ſed noo inſtituere, ſeu mittere in poſſeſſionem, hoc enim, eſt Epiſcopi, vel Archidiaconi, vel Archipresbyteri, qui licitè poſſunt appellare ſi præiudicium ſibi generetur. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imola, Bald. Felin. Dec. Butr. Panorm. Hoſt. Viuian. *in rationale primi libri iuris Pont. pag.365.* Alagona *in compend. iur. Canon pag.134.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.1.& 2.*referuntur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.1.tit.21.c.10.*& eſt poſt Concil. Lateran. *part.47. cap.3.*

2 *Ad quem inſtitutio pertinet.*] Notatur ad hoc quod iudex cauſæ delegatus noo poteſt inſtituere, vt per Aloyſ.Ricc.*in collectaneis deciſionum, collect.1598.d.5.* poteſt tamen prooontiare aliquem eſſe inſtituendum, Seraph.*deciſ.159.p.1.* Vide quæ dixi ad *c.paſtoralis 19. verſ intellige, de priuil.*

3 *Præiudicium generale.*] Notatur ad hoc qood Summus Pont. nunqoam iotendit tertio præiudicium inferre, Perez *l.1 gloſſ.1 col.1.verſ.præterea tit.5.lib.3.Ordin.* Etiam minimom, Tiraq.*de iudicio in rebus exiguis, verſ 61.pag.42* Rimin.iun.*conſ.6.n 68 vol 1.* Hinc eſt, qood reſcripta Principis interpretantur, vt nemini iniuriam faciant, etiam cum impropriatione verborum. Dec.*conſ 11.n.4.* quia præſumitur, quod eius intentio ſit, vt ſemper ius alterius ſit ſaluum, idem Dec. *conſ.271.& conſ.544.& conſ.606.n 17.* Curt. iun. *conſ. 88.n 8 & conſ.172.n.3.*Hyppol.*ſing.440.*Alciat.*de præſ. reg.1.præſ.11.* Vnde potius præſumitur circumuentus Princeps, quàm quòd velit alteri præiudicare, à Ponte *conſ.59. n.55.* In tantum qood etiam reſcripta motu proprio conceſſa nihil operantur in præiudicium tertij, quia non ſunt de mente Principis reſcribentis Iaſ.*conſ. ·0.n.30.vol.3.*Pariſ.*conſ.1.n 84.& conſ.11.n 12. vol.1.*Gozadin.*conſ 9.n 24.* Menoch.*de arbitr.lib 1.q.9. n.11.& conſ.194 n.20.*Burſat.*conſ.32.n.51.vol.1.* quamvis inſerta ſit clauſula, *de plenitudine poteſtatis*, quæ non operatur in alterius præiudicium, Seraph. *deciſ. 1082.n 8.* Burg.de Pace, Rodulph. & Ioſeph. Seſſe, qoos refero ego ipſe *in remiſſ.de diction.& clauſ. clauſ. 19.n.10.* Et illa, *ex certa ſcientia*, Card. Tuſch. *lit.C. concl.340 à n.38.*& alij citati per me *de diction. clauſ. 25.n.21.*

4 Notatur etiam ad hoc quod quælibet diſpoſitio, etiam quæ latiſſimè ioterpretari ſolet, quatenus alterum lædit, reſtringi, ac ſtrictè interpretari debet, vt per Gonzal.*ad reg 8. cancel.§.6.proæm. n.9.* nam reſcriptum Principis ſemper interpretatur ne ius tertij lædatur. Alex.*conſ.108.Viſo proceſſu, n.4.lib.6.* Roman. *conſ.334.n.3. probatur*, Card. Tuſch. *tom.6.lit. P.concl. 231.n.3.& 4.*

5 *Et tenebit eorum appellatio.*] Notatur ad hoc qood appellatio per tertium interpoſita, habet vtrumque effectum, ſuſpenſiuum, & deuolutiuum, vt per Rebuff.*tom.1 ad leges Galliæ, articul.1 gloſſ.10.numero 11.* Guttier.*in l.nemo poteſt, n.390 ff.de legatis 1.* Azeued. *ad l.3.num.2.& l. fin. num.140.titul.21.lib.4. nouæ recopil.*

6 *Quia non illis, ſed partibus*, &c.] Notatur ad hoc quod clauſula *appellatione remota*, intelligitur quoad litigantes, non quoad tertium, qui illa ſtante minimè prohibetur appellare pro eo quod ſua intereſſe putauerit, vt per Marant.*de ordine iud.p 6.tit.& quandoque appellatur, n.399.* Xuar.*in l.poſt rem, ſuper leges Regni, p.2. limit.2. n.2.pag.295.* vbi Valdeſ. *lit. B. pag.124.* Guttier.*pract.lib. .q.94.n 4.& q.118.n 2.& in repet.l. nemo poteſt, n.388.ff.de legatis 1.* Lancellot. *de attent. p.2.c.12.ampl.14.n.8.& 9.*Mich. Graſſ.*tom.1.com opin, lib.7. tit.14. n.29. pag.323.* Menoch. *remed.4. adipiſc. n.845.& de arbitr.lib 1. q 9. à n.12.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ, tit.de liter.oblig.art.1.gloſſ 10.n.11.* Brun. à Sole *in locis comm.verbo, clauſula, n.5.*Bernard.Græue, *ad pract.Cameræ Imper l.1 concl 122.n 4.* Scacc. *de appellat.q.16. limit 1. n 78.& q 17. limit.6. memb.4.n.42.* Rendina *in promptuar.recept.ſent tom.1.tit.16.n 4.*Card. Tuſch. *lit. C. concl.400. n.16.* quos refero *de clauſulis, clauſ.7. num. 9.* aliàs *clauſ.9.* ſecundùm Lugdun. impreſſ.

7 In gloſſ.*Ordinat.* Aduerte quod verbum, *ordinare*,

est latius verbo, *conferre*, & importat totalem prouisionem, nisi agatur de præiudicio tertij, vt per Gonz. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss.* 20. *n* 5.

8 In ead. gloss. ibi, *Pronuntiet ordinandam Ecclesiam.* Notatur ad hoc quod differunt ordinare, & pronuntiare ordinandum, vt per Tiraq. *de retractu, tit* 1. *ad fin. n.* 52.

9 In gloss. *Intentionis.* Notaturad hoc quod quoties constat de concedentis intentione, dispensatio extenditur ad id, quod concedens intendit, vt per Tiraq. *In l. si vnquam, verbo libertis, n.* 55. *&* 56. Fr. Emman. *q. Regul. tom.* 2 *q* 46 *art.* 11. Henriq. *in sum. lib de indulg. c.* 30. *n.* 1. Sanch. *de matr. lib* 8. *disp.* 1. *n* 11. In dubio enim dispensatio est strictè interpretanda, vt per plura intamerito resoluunt Hojed. *de incōpat benef. p.* 2. *c. vlt. n.* 67. *&* 68 Savr. *de censur. lib* 6 *c.* 1 *r. n.* 16. Carol. Tap. *ad rub. ff. de constit. Princ. c.* 1. *à n* 1. Suar. *de legib. l.* 6. *c* 11. *n.* 10. Mar. Ant. *var. resol lib.* 1 *resol.* 19. *n.* 14. *& l.* 3. *resol.* 1. *n.* 18. *&* 21. Sanch. *de matr. lib* 8. *disp.* 1. *n.* 2. Monet. *de distribut. quotid p.* 2. *q.* 14. *n.* 5. Campan *in diuersorio iur Canon. rub.* 11. *c.* 14. *n* 90. Lud. Mitanda *in man. Pral tom.* 2. *q* 20. *art.* 11. *concl* 2. Nic. Garc. *de benef p* 1. *c.* 6 *n.* 58. Ego ipse *de offic & potest Episc p.* 2. *alleg* 13 *c.* 7. *& alleg.* 45. *n.* 1 & me citato nouissimè Sanctar. *var resol. q* 39. *n* 9.

10 In gloss. *Terebus* Notatur ad hoc quod non est admittenda contradictio illius, qui se opponit contradictioni ad eam impediendam, quoties calumnia præsumitur ipsius imponentis, vt per Cou. *pract. c.* 6. *n.* 2. Parlad. *lib* 2. *rerum quotid. c. vlt. p.* 5. §. 11. *n.* 6o. D. Barbosa *in l. si alienam, n.* 20 *ff. soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Causa vbi simpliciter est delegata duobus, sententia vnius non tenet.*

2 *Matrimoniales causa semper per Papam Episcopis delegantur.*

3 *Sententia vnius non tenet, quando causa duabus committitur.*

4 *Procuratores plures quando simpliciter dati sunt, vnus non potest sine alio.*

Cap. Causam matrimonij XVI.

1 Causa, v. g. an matrimonium teneat, quando delegatur duobus, & vnus tantùm eam definit, illa sententia non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Barbat. Bald. Felin. Dec. Butr. Panor. Host. Innoc. Viu. *in ration primi libri iur. Pontif pag* 365. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 134. remissiuè Casal. *in annot* Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 21. & post Concil. Lateranen. *p.* 50. *cap* 26.

2 *Episcopis nos meminimus commisisse.*] Notatur ad hoc quod causæ matrimoniales semper per Papam Episcopis delegantur, vt per Perez *l.* 6. *gloss.* 1. *col.* 2. *vers. causas, tit.* 12. *l.* 3. *Ordinam.* Cou. *de sponsal. p.* 2. *c.* 8. §. 12. *n.* 1. Menoch. *cons.* 17. *n.* 6. *& cons.* 69. *n.* 60. Fusch. *de visit. l.* 2. *c* 21. *n.* 9. Rendina *in promptuar. receptarum sent tit* 72. *n.* 6. & alios, quos plena manu refero ego ipse *de officio, & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 84. *n.* 2. vbi numeris sequentibus plures quæstiones super hac materia discutiuntur.

3 *Quia cùm causa duobus committitur, sententia vnius non tenet.*] Notatur ad hoc quod quando sunt duo delegati, si vnus sine alio procedat, processus est nullus, vt per Marant. *de ordine iudiciorum, p.* 4. *dist.* 5. *n.* 31. Peyreg. *var. lib.* 1. *ad rub. l vine tit. n.* 20. Sic à simili si plures procuratores sint dati simpliciter, vnus nihil potest sine alio, secus si darentur in solidum, quia hoc importat illa clausula, in solidum, id est, quod quisque habeat solidam potestatem, per *c. si duo, de procurat. lib* 6. Flamin. *de resign. lib.* 9. *q.* 3 *n.* 22. *&* 23. Mascard. *de probat. conc.* 1308. *n* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. c* 201. *n* 2. Aduerte quod quando causa committitur cum claus. *quod si non omnes*, &c. illa locum habet durante impedimento alterius delegatorum, eo autem cessante, debet cognoscere cum collega, Tiraq. *in tr. de iudicio, in rebus exiguis, vers.* 76. *pag. mihi* 73. 4

SVMMARIVM.

1 *Delegatus qui est dominus impetrantis recusari potest*, & n 2.

3 *Matrimonialis causa à Sum. Pont. non solùm Episcopis, sed etiam inferioribus delegatur.*

Cap. Causam, quæ. ij. XVII.

1 Delegatus quando est dominus impetrantis delegationem, tanquam suspectus amouetur. & alius subrogatur. Colligunt ex Ord. Abb antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Anan. Host. Innoc. Butr. Panorm Imol. Felin. Dec. Barbat. Viuian. *in ration primi libri iur. Pont pag.* 366 Alagona *in compendio iur Canon. pag.* 144. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret. lib.* 4. *sub tit. qui filij sint legit. c.* 4. vbi integrum factum narratur adde *c.* 3. *infr. de dolo & contumacia*

2 *Pro eo quod dominus est*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest, quod limita nisi sit etiam dominus alterius collitigantis, vt per Hyppol. *in l de minore*, 6. *tormentis, n* 22. *ff de quæst.* Et per hunc text. recedit Dec. à communi, quæ habet eum, qui legalis est in causa suorum, iudicem esse posse, vt refert Tiraq. *de pœnis temperandis, c* 51 *n* 60.

3 *Et te fili Abbas loco ipsius duximus subrogandum.*] Notatur ad hoc quod causa matrimonialis à Romano Pont. non solùm Episcopis, sed etiam inferioribus delegatur, vt per Cou. *de sponsal p* 2. *c.* 8. § *p.* 11. *n.* 1. *vers. est tamen*; Rendina *in prompt. receptarum sent tit.* 72. *n.* 6. quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p* 3. *alleg* 84. *n* 6.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ quando committit alicui causam non in totum, tunc à subdelegato non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.*

2 *Papa non delegat causas nisi personis existentibus in dignitate.*

3 *Canonici Ecclesiæ Cathedralis dicuntur in dignitate constituti.*

4 *Vicarius Episcopi dicitur in dignitate constitutus.*

5 *Cancellarius Academiæ auctoritate Pontificis approbata dicitur in dignitate constitutus.*

Cap. Cùm te. XVIII.

1 Delegatus Papæ quando committit alicui causam non in totum, sed sibi aliquid reseruauit, v. g. sententiam, si appelletur, ad Papam, delegatus non obstan

obſtante tali appellatione in cauſa procedere poterit. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq.Zabar.Collect.Anch. Bellam.Ioan. Andr. Hoſt. Innoc.Bald. Panorm.Anan. Butr.Imol.Dec.Felin.Vin.*in ration. primi libri iur. Pont. pag.*366.Alagona *in compend.iur.Can.pag.*134.remiſſiuè Ximen. *in concord p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*2. *Decret.l.*1.*tit* 12.*c.*1.

Hanc eandem concluſionem deſumūt ex hoc text. Feder.Schenck.*in tr.de appell.ſub n.*8. Marant.*d.ord.iudic.p* 6.*act.*2.*n* 386.Petr.Greg.*lib* 5.*p.tit.*15 *c.*3.Anton. Bellon.*de mandata iuriſd.c.*9 *q* 7.*n.*19. Cæſar. Barz.*Bonon deciſ.*155 *ſub n.*2.Scac *de appell l.*3.*c.*2.*q* 8.*n.*31 Ioſeph.Gonzales *lib.vnico var.c.*26.*per tot.*Farin.*lib.*1.*controu c.*78.

2 *A perſonis Eccleſiaſticis.*] In dignitate ſcilicet conſtitutis, nam illis perſonis debet committere delegatus Papæ, quibus committit ipſe Papa, iuxta text.*in*
3 *c ſtatutum*, §.*in nullo*, *de reſc.in* 6. ipſe verò non committit niſi perſonis exiſtentibus in dignitate, Duen. *reg* 83 Menoch.*de arbitr c* 69. Aloyſ. Ricc.*in praxi fori Eccleſ dec.*104.*n* 1.*edit.* & *n* 89 *in* 2 *edit.* Prout ſunt Canonici Eccleſiæ Cathedralis, Gonz.*ad reg.* 8. *Cancel gloſſ.*1.*n* 39. Flamin. *de reſign.l.*2 *q.*1.*n.*102. Maſ-
4 ſobr.*de Synodo diœceſana c.*4.*dub.*13.*ex n.*21. Vicarius generalis Epiſcopi, Azor. *inſtit. moral.p* 2. *lib.*4 *c.*41. *q.*8. Fr. Emman.*quæſt. Regul.tom.*1 *q.*61 *art.*2 Priores, Guardiani, Rectores, & alij Ordinum Mendicantium Præfecti, Fr. Ludouic. Miranda *in man. Prælat. tom.*2.*q.*47 *art* 2.*concl.*3. & 4. Sanch. *in præcepta decalogi tom* 2.*lib* 6 *c.*13.*n.*79.Azor.*d lib* 3.*c* 13 *q.*7. Aloyſ. Ricc. *in collect deciſ p.*2.*collect.* 361 Flores de Mena
5 *var. q.* 4 *n.* 18. Cancellarius Academiæ auctoritate Pontif.approbatæ, Azor.*d c* 13.*quæſt* 6 & Commendatarius perpetuus, Gonzal.*gloſſ.*5.§.8.*n.*14. Maſſobr. *d. dub.*13.*n.*38. & 39. vide *ad c.ſtatutum*, *de reſcript. lib.*6.

SVMMARIVM.

1 *Delegantis morte non expirat iuriſdictio delegati coram quo lis erat conteſtata.*

2 *Delegata iuriſdictio re integra morte delegantis finitur.*

3 *Reſcriptum iuſtitiæ re integra morte Papæ illud concedentis extinguitur.*

4 *Mandatum re integra morte mandatis expirat.*

5 *Gratia morte concedentis etiam re integra non expirat.*

6 *Mandatum de prouidendo in forma Digni non expirat morte Papæ concedentis in integra.*

CAP. Relatum. XIX. *Luc. III.*

1 MOrte delegantis ſi lis eſt conteſtata, delegati iuriſdictio non expirat, ſecus verò ſi non erat conteſtata.Colligunt ex Ord.Abb.antiq. Collect. Zabar.Innoc.Bellam.Ioan.Andr.Anan. Butr.Anch. Hoſt. Panorm.Henric.Barbat.Felin.Imola, Bald. Dec. Hier. Fernandez de Ottero, Sahagun.Viuian.*in ration primi libri iur. Pontif pag.*366.Alagona *in compend.iur. Canon. pag.*135.remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.& 2. refertur ab Ant. Aug.*collect.*1. *Decret lib* 1. *tit.*21. *c* 22. & eſt poſt Concil. Lateran.*p.*7. *c.*22. vbi habes decretum integrum.

2 *Mandatum morte mandantis nullatenus expirat.*] Ergo à contrario ſenſu delegata iuriſdictio re integra morte delegantis finitur, *l eum qui* 15.*l. ſolet* 16. *Prætor* 17.*ff.de iuriſd. omnium iud. l.*21.*tit.*4.*p.*3. Nat-
bon.*de appellat à Vicario ad Epiſcopum*, *p* 1.*n.*71 pro- 3
cedit in iuriſdictione fori contentioſi, quæ non datur in fauorem ipſius iudicis, nec habet rationem gratiæ, ſed tantùm iuſtitiæ, vt poſt Soar.& Sanch.tenet Nicol.Garc.*de benef p* 6.*c* 2.*n.*314. Vnde reſcriptum iuſtitiæ re integra morte Papæ illud concedentis expi-
rat, Gonzal.*ad reg.*8. *Cancel. gloſſ* 12. *in princ.n.*11. Et 4
mandatum re integra morte mandãtis expirat, Nau. *in c.fin.n* 161.*de pœnit.diſtinct.*6.Caſtil.*quotid. l.*2.*c* 29. Soar.*de legib l.*8 *c.*31.*n.*13. & 14. Cardoſo *in praxi iudicum*, *verbo*, *mandatum*, *n* 10.Ioan.Martinus Acuſta *in addit ad formam libellorum*, *annot.*13.*à n* 11. Cened. *practic. & canon. quæſt lib* 1. *q.*38. *n* 1. & 2. Card. Mantica *de tacitis*, & *ambig.conuent.lib* 7.*tit* 21.*n.*5.Rebello *de oblig iuſtitiæ*, *p.*2.*lib.* 7.*q vnic de mandato*, *n* 4. *verſ quarta*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœn. lib.*25. *tr.*8.*c* 1 *n* 609.
Gratia ſine morte concedentis etiam re integra non ex- 5
pirat.] Vide *c ſi cui*, *de præbend. in* 6. Nau. *conſ.*3. *n.*1. *ſub tit.de priuil. in nouis*, Guttier. *pract l* 2 *q* 74. & *canon. lib.*1. *q.*11. *n* 6. Gitunda *de priuilegiorum explicat.*
*num.*1079. Marc. Anton. *var. lib* 1. *c.*74. *n* 9. Vide 6
gratiam ſeu mandatum de prouidendo in forma Digni nullo modo expirare morte Papæ concedentis re integra, ſed adhuc poſſe executorem ad illius executionem procedere, tenuerunt Sanch. *de matrim lib* 8. *d* § 28 *num* 87. Nicol Garc.*de benefic p* *cap* 2.*n.*307. & *n.*101. dicit, *d cap ſi cui*, *in verſ ſecus* (quatenus habet quod ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas alicui non ob ſuam, ſed eius cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem, illa quidem expirat omnino ſi concedens re integra moriatur) procedere vbi mandatur prouideri certæ perſonæ de incerto beneficio vacaturo, & ſic in gratia facienda, cum gratia non reſpiciat, nec videatur afficere aliquod beneficium certum, & *num.*305. reſoluit quòd gratia ad beneficium vacaturum incertum non expirat morte Papæ ante vacationem, etiam re integra, quando non committit executori prouiſionem, ſed ipſe confert ex nunc, prout ex tunc. Vnde Rota *in vna Calaguritana Canonicatus de anno* 1592. coram D. Penia tenuit quod gratia expectatiua conceſſa per Gregor. XIV. 26. Septembris 1591. cuidam Dionyſio Frances ad primum Canonicatum in Eccleſia Calaguritana non fuerat extincta nec reuocata per mortem eiuſdem Gregorij XIV. in quo ipſemet fecerat dictam gratiam & collationem cum clauſula *ex nunc*, *prout ex tunc*, & ſic intrabat diſpoſitio text.*in dict.c.ſi ſuper gratia*, *hoc tit.lib.*7. vbi gloſſ.*verbo*, *facta*, licet ſecus eſſet ſi non ipſe Papa collationem faceret, ſed alteri committeret faciendam, & locum haberet text.*in c.ſi cui nulla*, § *ſecus ſi ſuper*, *de præbend. in* 6. Pro pleniori materiæ reſolutione ſciendum quanquam dici gratiam factam, aliam verò faciendam. Facta dicitur quando in literis gratiæ in alicuius fauorem conceſſis executor eſt neceſſarius, vtpotè qui exequi iubetur ſi preces veritate nitantur, & tunc cùm iam ius ad rem acquiſitum ſit illi in cuius fauorē gratia conceſſa eſt, & non relinquatur voluntati executoris illam concedere, vel denegare, ſed ei præcipiatur vt inuenta precum veritate conferat, concedentis morte non extinguitur. Facienda verò gratia dicitur quando non conceditur abſolutè ei in cuius fauorem datur, ſed dependenter ab alio, cui facienda committitur, & ſic quando in literis gratiæ in alicuius fauorem conceſſus miniſter executurus eſt voluntarius, vtpotè cui non præcipitur, vt exequatur, ſed ſola exequendi facultas conceditur non fauore ipſius, ſed eius, cui gratia eſt concedenda, vnde cùm nemini ius ſit quæſitum

per

per illas litteras, sed soli delegati voluntati relinquitur velit ne gratiam concedere, expirat morte concedentis re integra.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus si citauit ante mortem delegantis, perpetuata est eius iurisdictio, & appellationi renuntiat, qui coram iudice, à quo appellauit, litem prosequitur.*

2 *Doctores referuntur agentes de conciliatione huius text. & cap. relatum, suprà hoc tit.*

3 *Citatio sufficit ad perpetuandam iurisdictionem iudicis delegati.*

4 *Declaratur text. in c. relatum, suprà hoc tit.*

5 *Iurisdictio delegati non solùm per citationem, sed per solam commissionem de citando censetur perpetuata.*

6 *Iurisdictio iudicis non videtur praeuenta per praesentationem literarum illi factam.*

7 *Iurisdictionis perpetuatio non inducitur ex citatione nulla.*

8 *Comparens coram iudice suspecto videtur in illum consentire.*

9 *Protestatio contraria facto non suffragatur.*

CAP. Gratum. XX. *Vrban. III.*

1 DElegantis ante obitum si fuit citata pars, etiamsi post obitum contestetur lis, delegatio non expirat. Item qui appellat, & deinde petit inducias ad producendum testes, dicitur renunciasse appellationi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anchar. Barbat. Bald. Fel. Dec. Alciat. Hieron. Fernandez de Ottero, Butr. Imola, Anania, Innoc. Panorm. Henric. Viu. *in ration. primi libri. iur. Pontif. pag.* 367. Alagona *in compendio iur. Can. pag.* 135. remissiue Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 21. *cap.* 23. & est post Concil. Lateran. *p.* 48. *c.* 3.

2 Celebris est in iuris vtriusque schola quaestio illa, an per solam citationem, vt hic text. vult, vel potiùs per litis contestationem, vt probare videtur *cap. relatum, sup. hoc tit.* perpetuetur iurisdictio delegati? de qua, & pro conciliatione illorum iurium scripsit Anastas. Germon. *animaduersionum iuris lib.* 1. *c.* 5. *per totum*, & multa adduxerunt Pichard. *in §. rectè, n.* 19. *Instit. de mandato*, Ceuall. *communium contra commun. quaest.* 424. Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, q.* 2. *art.* 11. *concl.* 2. Soar. *de legibus, lib.* 8. *cap.* 31. *à princ.* & praecipuè *n.* 13. *cum seqq.* Castillo *de vsufruct. lib.* 1. *c.* 29. *per totum*, Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 28 *n.* 1. *cum multis seqq.*

3 Illa verior est conclusio quam probat text. *hic*, videlicet sufficere citationem ad perpetuandam iurisdictionem iudicis delegati, *l.* 21. *vbi gl.* 4. *&* 5. *tit.* 4. *part.* 2. *l.* 18 *tit.* 10. *lib.* 1. *legum fori.* Marant. *de ordine iudicior part* 4. *dist.* 5. *an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n.* 61. Abb. *hic n.* 5. *&* 6. Dec. *n.* 19. *cum seqq. in noua edit.* Felin. *n.* 12. Bart. *in l. more, n.* 11. *ff. de iurisdict. omnium iudic.* & *ibi* Fulgos. *n.* 20. Roman. *n.* 14. Iacobin. *in* 1. *lect. n.* 28. *&* 29 Zas. 35. Dec. *à n.* 36. Alex. *n.* 16. Ias. *num* 58. Socin. *num.* 8. Caccialup. *n.* 41. Perez *ad rub. tit.* 1. *gloss.* 1. *vers. hinc infertur, lib.* 3. *Ordin. pag.* 442. Sanch. *d. lib.* 8. *disp.* 28. *n.* 10. Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 22. *n.* 10. *pag.* 172.

4 Restat nunc respondere ad text. *in d. c. relatum* contrarium decidentem in illis verbis ibi, *si vero ante litis contestationem decessit, non est à iudicibus, quos delegauerat, ex delegatione huiusmodi procedendum*, propter quae verba Dec. *hic n.* 1. *cum seqq.* quem sequitur Zas. *d. l. more, n.* 35. asserunt *d. c. relatum* per text. *in praesenti* corrigi, quòd nullo modo dici potest, nam si haec Vrbani constitutio Lucij rescripto *in d. c. relatum* aduersaretur, Raymundus non inseruisset hic Lucij rescriptum, sed deleuisset potiùs, ita vt ne vestigia quidem remanerent. Vt igitur textuum correctionem vitemus, eos sic conciliat Sanch. *loco proximè citato*, vt scilicet dum *in d. c. relatum* dicitur rem desinere esse integram per litis contestationem, supplendum sit maximè, cùm etiam per citationem desinat iuxta hunc text. Verùm Anast. Germon. *loco proximè citato*, veriorem existimat sententiam existimantium iurisdictionem delegati morte mandanti lite nondum contestata expirare, ita tamen si delegatus certum de mandantis obitu acceperit nuntium, & procedat text. *in d. c. relatum*, non item si certus non est, quo casu sola in ius vocatio delegati conseruat atque tuetur iurisdictionem, & procedere text. in praesenti, ibi, *& maximè si delegatus non sit certus de obitu delegantis*, Aliter intelligit Pichard. *loc. cit.* asserens verissimum esse mandantem hic decessisse coepto iam negotio, & re non integra, proposito quippe citationis edicto, quo iurisdictio continuatur, cuius contrarium dicit non probare *d. c. relatum*, quatenus decidere videtur id non sufficere, sed necessariam esse litis contestationem, ideo enim litis contestationis ibi meminit Summus Pontif. quia de facto fuerat lis contestata, non tamen negat citationem quoque idem etiam operari. Ex quibus ad hosce textus conciliationibus melius placet illa Sanchez priori loco relata.

Amplia huius text. conclusionem vt iurisdictio delegati non solùm per citationem, sed etiam per solam commissionem de citando censeatur perpetuata, quamvis citatio non sit intimata citato, gloss. *verbo, ad partem, in Clem.* 2. *vt lite pendente*, Abb. *hic n.* 3. Felin. *n.* 5. Dec. *in noua edit à n.* 6. Curt. iun. *in d. l. more, n.* 78. *cum seqq. ff. de iurisd. omn. iudic.* vbi Dec. *n.* 48. Barthol. Socin. *n.* 79. Roman. *num* 14 Syluest. *verbo, delegatus, quaest.* 6 *num* 8. Vetall. *decis.* 115. *part.* 1. Aloys. Ricc. *in collect. dec. p* 4 *collect.* 975 *vers. amplia primo*, Sanch. *d. disp.* 28. *num.* 2. D. Barbosa *in l. si quis posteaquam n* 34. *ff. de iudic.* Kirchou. *d. tit.* 22. *num.* 19. & quamvis citatio tantùm reproducta sit, non tamen exequuta, Gratian. *Marchia decis.* 209. Per praesentationem ta- 5
men literarum factam induci non videtur praeuenta iurisdictio, nec desinit res esse integra, Mascard. *de probation. concl* 1226. *num* 11. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. §* 5. *prooem. num.* 101. Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.* 10. *num.* 15. D. Barbosa *in d. l. si quis postenquam, num.* 45. Sanch. *d. disp.* 28. *num.* 10. vbi *num.* 20. differit quando res designat esse integra in rescriptis gratiae, vt in commissionibus dispensandi, & *num.* 18. resoluit quod si delegatus vices suas alteri commiserit, per eam subdelegationem desinere rem esse integram.

Limita quando citatio esset nulla, quia ex citatione 7
nulla non inducitur iurisdictionis perpetuatio, quemadmodum nec praeuentio, gloss. *in c. cum plures, in fine, hoc tit. lib.* 6. vbi Ioan. Andr. *in fine*, Anch. *n* 6. *q* 3. Dom. *n.* 15. Franch. *in fine*, & plures alij, quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp.* 28. *n.* 16. Bald. *decis.* 60. Aloys. Ricc. *d. collect.* 975. *vers. limita*, nisi post citationem illam defectu alicuius requisiti irritam sequuta sit spontanea citati comparitio, Felin. *hic num.* 4. Rota *in vna Mileuitana Iurisdictionis* 12. *Decembr.* 1552. coram Accorambono, quam refert Aloys. Ricc. *loco proximè citato.*

In

8 *In ſecundo vero caſu*, &c.] Notatur ad hoc quòd comparendo quis coram iudice ſuſpecto videtur in illum conſentire. Marant. *de ordine iud.p.6.act.2.n.75. verſ.recuſatio*, Amat.Roder.*in pract.c.10.n.69.verſ.contrariam*, Steph.Gratian.*diſcept forenſ.c.*160.*n.*17 & aduerte quòd comparens coram iudice à quo appellauit, & faciens aliquem actum coram eo, non per hoc videtur appellationi renontiare, ex quo ille actus non fuit per aduerſarium acceptatus, vt per Palat.*in rep.c. per veſtras, de don.inter virum, & vxor.not* 4.*n.*43.

9 Notatur etiam ad hoc quòd proteſtatio contraria facto non ſuffragatur, vt per Surd. *conſ.*371.*n.*67.*& dec.*70.*n.*8.*& dec.*246.*n.*4. Campan.*in diuerſorio iuris Canon.rub.*11.*c.*13.*n.*185.Marc. Anton. *var reſol.lib.*1.*reſol.*55.*n.*9.Mantic. *deciſ.*200.*n.*2. Farin. *p.*4.*conſ* 30.*num.*111.

SVMMARIVM.

1 *Cauſa ſi committatur tribus delegatis cum clauſ.* Quòd ſi non omnes, *&c priuſquam appareat de impotentia tertij, duo procedere non poſſunt, & ſi procedunt, nihil agunt.*
2 *Iudices quando ſunt duo, vel plures in aliqua cauſa deputati, vnus non poteſt ſine alio procedere, nec aliquid facere, quod de iure ſit validum.*
3 *Iudices delegati, ſi plures ſint, vnus ſine alio iudicare non poteſt.*
4 *Sententia eſt nulla, cùm ab vno tantùm eſt lata, ſi à tribus ferri debuerat.*
5 *Iudex qui vult excuſare, debet iſtam excuſationem exponere.*
6 *Iudices vbi plures dati ſunt cum clauſula, quod ſi non omnes, &c. valebit ſententia lata per duos iudices de conſenſu partium.*
7 *Iudicium illud dicitur iniquum, non ſolum quod eſt contra iuſtitiam, & æquitatem, ſed etiam quod eſt inordinatum, ſiue contra iuris regulas.*
8 *Opinio illa præſumitur verior, quæ à minori parte Doctorum crebrius recepta exiſtit.*
9 *Nuntij vt plurimum viles aſſumuntur.*
10 *Citatus per nuntium publicum, tenetur illi credere ſolo verbo.*
11 *Reſcriptum Papæ, quod ſibi eſt mandatum, non exequens grauiter punitur.*
12 *Delegatus delinquens in non exequendo mandatum Papæ, vel Regis, non poteſt per alium inferiorem puniri.*
13 *Excommunicationis exceptio ſi non apponatur ab aduerſario, poteſt iudex ex vi ſui officij excommunicatum vitandum in iudicio agentem repellere.*
14 *Reſcriptum impetratum ab excommunicato ſuper proſequutione appellationis valet, licèt de excommunicatione non fecerit mentionem.*
15 *Iurari debet de calumnia ſuper exceptione in ciuilibus.*
16 *Conteſtatio litis non eſt neceſſaria in exceptionis quæſtione.*

Cap. Prudentiam. XXI *Cæleſt.III.*

1 CAuſa quando delegatur tribus cũ clauſ. *Quod ſi vnus nequiuerit, vel noluerit adeſſe, duo expediant cauſam*, ſi non conſtat de impotentia tertij per nuntium, vel per literas, alij duo non poſſunt procedere in cauſa & ſi quid faciunt eſt irritum. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Hoſtienſ. Innocent. Bald.Panormitan. Anania, Butr. Imola, Dec. Felin. Henric. Mantua, Caſal. *in annot.* Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 358. Alagona *in compendio iur. Canon. pag.* 135. remiſſiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1.*tit.* 12. *cap.*3.

Collige ex text.quòd quando duo, vel plores ſunt iodices in aliqua cauſa deputati, vnus non poteſt ſine alio procedere, nec aliquid facere, quod de iure ſit validum, vnde nec pars poteſt facere actum coram vno ipſorum ſine altero validum, nec ſi tres ſunt, confeſſio coram duobus facta valet, nec hi duo poſſunt citare abſente tertio, & nihil prodeſt ratificatio iudicis abſentis: ita Hyppol.*conſ* 81.*numero* 34.*cum ſeqq.* 2

Hinc etiam ſi plures ſunt iudices delegati, vnus ſine alio non poteſt iudicare, & ſi diſcordent, præualet maior pars, & ſi fuerint iudices pares, & ſententiæ contrariæ, neutra præualet, ſed ſunt in pendenti vt illa valeat, quam poſtea confirmauerit Superior, qui cauſam commiſit & delegauit, quod intellige quando omnes viuunt tempore ſententiæ, ſecus ſi aliquis moriatur, quia expirat iuriſdictio, ita Ant. Gomez.*l.*38 *Tauri, n.*3. 3

Hinc denique ſententia eſt nulla cùm ab vno tantum iudice eſt lata, ſi à tribus ferri debuerat, vt per Menoch. *de arbitrar. caſu* 187.*n.*11. *& conſ.* 1.*n.*207. Gregor. *l.* 17. *per text. in fine, tit.*11. *p* 3. Peregrin. *var lib.*1.*ad rub.huius tit. n.*31. D. Barboſa *in l* 1. *art* 1. *n.*36. *ff de iudic.* Limita in iudicibus ordinariis, plures enim conſtituti tam in temporalibus, quàm ſpiritualibus habent iuriſdictionem & exercitium in ſolidum, adeò quòd quilibet eorum iuriſdictionem exercere poſſit, vt per Couarr. *lib.*1. *variar. c.*2. *n.*6. *verſ.tertio, ad finem* Benedict. Capra *tom.* 1. *commun. opin.lib.*3 *tit.*1.*n.*101.*pag* 366. Anton.Gom.*l* 38. *Tauri, n.*2. 4

In hoc caſu taliter reſpondemus, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex, qui ſe vult excuſare, debet illam excuſationem exponere, & per nuntium certum, vel excuſatorem literatoriè deſtinatum, vel aliàs de eadem excuſatione vel impedimento debet canonicè conſtare, aliàs non poterunt reliqui iudices procedere, vt per Palat.*in repet. c. per veſtras, de donat.inter vir.& vxor.notab* 1.§.1.*n.*8. 5

Reſidui procedere ad cauſa cognitionem non debent. Limita niſi interueniat prorogatio partium, vt duo tantùm cognoſcant: ita D. Barboſa *in l.*1. *ff de iudic. art.*1. *n* 40. vbi *à n.*35. reſoluit quòd ſi in cauſa dati ſint plures iudices delegati, cum clauſula, quòd ſi non omnes, &c. valebit ſententia lata per duos iudices de conſenſu partium, quamvis alij non ſint impediti. 6

Nihil reputabuntur egiſſe.] Notatur ad hoc quòd non ſolùm illud iudicium dicitur iniuſtum, quod eſt iniquum, ſiue contra iuſtitiam, & æquitatem, ſed etiam quod eſt inordinatum, ſiue contra iuris ordinem datum, quia vtrumque contra leges fertur, vt per Nau. *in rub de iud.*§.19.*n.*77. 7

Quod plurimorum ſententiis, &c.] Notatur ad hoc quòd opinio illa præſumitur verior, adeoque in iudicando ſequenda, quæ à maiori parte Doctorum crebriùs recepta exiſtit, in id textus ſunt *in l.athletas* 4 *in princ* ibi, *Et generaliter ita omnes opinantur, ff de his, qui notantur infamia, & in l ita vulneratus* 61. *in princ.* ibi, *Dicitur vulgò. ff ad legem Aquiliam, & in l.vnic* ibi, *Sanè crebrior apud veteres opinio eſt, ff. de officio quæſt. & in princ. inſtitut. de hæredum inſtit.* ibi, *Secundùm plurium ſententias.* Tiraquell. *de pœnis temper. cauſa* 51. *n.*63. 8

tuni

cum seqq. Bernard. Græn. *ad practic. Cam. Imper. lib.* 1. *concl.* 153. *consid.* 1. *num.* 5. Firmius enim est iudicium, quod plurimorum sententia confirmatur, Henned. *cons.* 23. *num.* 47. *lib.* 1. Mantic. *decis.* 345. *n.* 2. Hincque magis defertur sententiæ vnius Collegij, quàm singulorum Doctorum, Neuiz. *in sylua nupt. lib.* 5. *n.* 3 c. Aym. *cons.* 131. *num* 16. & de Rota Bononiæ tradit Menoch. *cons.* 320. *n.* 45. etiamsi esset communis opinio, Ceuall. *in præfat ad communes opinion. num* 16. Quamvis enim contingere possit, vt à plorimorum sententia quis diuersus abeat probabilioribus, & melioribus rationibus motus, túncque æquissimum erit cum illius in iudicio transire, *c.* 1. *de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, c. Nicæna* 31. *dist.* *l.* 1. § *sed neque. C. de veteri iure enucl.* nam aliqnando paruulis reuelat Deus, quæ abscondit sapientibus, *c. esto subiectus.* 95. *dist.* provt tradit Iacobat. *de concil. lib.* 6. *art.* 2. *num.* 97. *vers. restat respondere ad contraria*, id tamen intelligi debet, si appareat euidenter aliquid de nouo consideratum, quod multitudo non viderit, & quod si vidisset, & considerasset, probabiliter contrarium censuisset, vt ex sententia S. Hieron. videtur declarare Barbat. *in c.* 1. *sub n.* 112. *& n.* 113. *de const.* quod vti tutum, ita in iudiciis periculosum.

9 In gloss. *Per certum*, ibi, *qui sit certæ & approbatæ fidei*, quia vt plurimum nuntij viles assumuntur, Tiraq. *de retract. lin.* 6. 8 *gl.* 9. *n.* 2.

10 In ead. gloss. ibi, *non credo quantumcunque*, &c. Notatur ad hoc quòd quando quis citatur per nuntium publicum, tenetur illi credere solo verbo sine literis iudicis; sed nuntio priuato, vel famulo, vel parti non creditur sine literis iudicis committentis, vt per Marantam *de ord. iud. p.* 6. *memb.* 1. *n.* 45.

§. Adiicimus.

Quando in commissione fuerit appositum vt si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur, si vnus qui potest, non vult interesse, alij duo, vel vnus possunt prosequi causam, & ille tertius est arguendus, quia subterfugit exequi mandatum Ecclesiæ. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

11 *Licet ille tertius*, &c.] Notatur ad hoc quòd si aliquis non exequatur Papæ rescriptum, quod sibi mandatum est, grauiter venit puniendus vt per Tiraq. *de priuilegiis schol. priuil.* 81.

12 In gloss. *Arguendus*, ibi, *sed quis arguet eum, aut puniet*, &c. Notatur ad hoc quòd delegatus delinquens in non exequendo mandatum Papæ, vel Regis, non potest per alium inferiorem puniri, vt per similes *ad capita Prælatorum, verbo mandando*, *n.* 34. vbi dicit ita esse intelligendam hanc glossam.

§ Sexta.

Reus si obiicit actorem esse excommunicatum, & intra competentem terminum non legitimè probat, actor admittatur contra reum, si constet per confessionem actoris vel alio modo, esse excommunicatum propter causam de qua agitur, delegatus absoluat, si propter aliam causam, mittatur ad excommunicatorem, qui si ex malitia nolit absoluere, delegatus absoluat, dummodo excommunicatio non sit reseruata Papæ. Colligunt Doctores *in princ text.* citati.

13 *Quod reus actori obiicit*, &c.] Et etiamsi exceptio excommunicationis non apponatur ab aduersario, potest iudex ex vi sui officij excommunicatum vitandum in iudicio agentem repellere, Soar. *de censuris disp.* 16. *sect.* 1. *num.* 2. Sayr. *eod. tract. lib* 1 *cap.* 7. *num.* 3 Auila *c.* 6. *disp.* 7. *dub.* 1. *concl.* 2. quos refert, & sequitur Bonacina *de censuris q.* 2. *punct.* 7. *n.* 9. vbi etiam ostendit aduersarium, qui opponit excommunicationem alteri, debere illam probare intra octo dies, alioquin actorem audiri in iudicio.

In gloss. *Vinculo*. ibi, *sed ad suam defensionem obtenta*, &c. Notatur ad hoc quòd valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosequutione appellationis, licèt de excommunicatione non fecerit mentionem, vt per bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina cler* §. 10. *n.* 8. 14

In gloss. *Ex confessione*. ibi, *iurati etiam de calumnia.* Notatur ad hoc quòd super exceptione in ciuilibus iurari debet de calomnia, vt per Perez *lib.* 1. *gl.* 5. *vers. dubitatur sextò, in finé, tit* 4. *lib.* 3. *Ordin.* 15

In ead. gloss. propè fin. ibi, *Licèt lis non fuerit in his contestata.* Notatur ad hoc quod in exceptionis quæstione litis contestatio non est necessaria, vt per Con. *in c. Raynaldus, de testam.* §. 2. *n.* 1. tenent ordinarij in præsenti, vt per Bald. *col* 2. *n* 3. Anchar. *col* 3. *n.* 4. *vers. verùm*, Card. Florent. *col.* 4. *n.* 1. *vers. duodecimo quæro*, Panorm. *col.* 3. *n.* 7. *vers. in glossa*, Imol. *col.* 2. *in fine*, *n.* 18. Dec. *col.* 1. *n.* 6. *vers. in gloss.* Felin. *col* 2. *n.* 15. quos refert & sequitur Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.* 1. *tit.* 7 c. *n* 8. 16

SVMMARIVM.

1 *Causa si simpliciter delegatur tribus, duo sine subdelegatione tertij procedere non possunt, quod si fecerint, ab eis poterit appellari. Idem si sunt dati cum claus.* Quòd si non omnes, *&c. non enim valet processus duorum tertio inconsulto.*

2 *Delegatus debet seruare iuris ordinem.*

3 *Præceptum iudicis iniquè procedentis dicitur spolium.*

4 *Priuilegium suum debet quis allegare.*

5 *Citatio denotat superioritatem.*

6 *Monitio non arguit superioritatem monentis.*

7 *Fructus tam percepti, quàm qui percipi potuerunt, in iudicio recuperandæ possessionis sunt per spoliatorem restituendi.*

Cap. Cùm causa. XXII.

Causa quando delegatur tribus, & tertio non committente suas vices, nec se excusante, duo citant, vel sententiant, citatus non tenetur obedire, & quicquid fit est irritum, & potest appellari. Item si ante citationem Romam mittit pro iure suo, & delegati volunt procedere, potest appellare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Host. Panorm. Barbat. Felin. Imol. Bald. Dec. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pont pag.* 371. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 136. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal lib.* 1. *tit.* 21. *c.* 1. *& collect.* 3. *lib.* 1. *tit.* 18. *cap.* 1. & est post Concil. Lateran. *p.* 7. *cap.* 1. 1

Exceptiones prædictas nullatenus admisisse.] Notatur ad hoc quod delegatus debet seruare iuris ordinem, & defensionem atque exceptiones legitimas admittere, vt per Peregrin. *var. lib.* 1. *sub hac rub n.* 29. 2

Sine per laicalem potentiam, &c.] Notatur ad hoc quod præceptum à iudice inique procedente dicitur spolium, vt per Perez *l.* 1. *gl.* 1. *ad finem, tit.* 14 *l.* 3. *Ord.* Vide quæ dixi *ad c. conquerente* 7. *infr. de rest. spol.* 3

In gl. *Ab alijs* 1. ibi, *Nisi velit quis venire suum priuilegium allegaturus.* Dixi *ad c. cùm ordinem* 6. *de rescript. super gloss. verbo, non facta mentione.* 4

In

5 In eadem gloſſ.ibi, *Ad hoc dicas quòd citare non poſſunt eum vt veniat.* Notatur ad hoc quòd citatio denotat ſuperioritatem, vt per Boër. *deciſ.*8.*n.*5.

6 In eadem gloſſ. ibi, *Sed monere.* Notatur ad hoc quòd monitio non arguit ſuperioritatem monentis, vt per Afflict. *deciſ.*24. *n.*8.

7 In gloſſ.vlt.Notatur ad hoc quòd in iudicio recuperandæ poſſeſſionis fructus ſunt per ſpoliatorem reſtituendi tam percepti, quàm qui percipi potuerunt, vt per Tiraq. *de retract.lign.*§.15.*gloſſ.*1.*n.*28. Menoch. *remed.*17.*recup.n.*35. Perez *in rub.tit* 2.*gloſſ.*1.*verſ.circa præmiſſa, lib.*8.*Ord.*

SVMMARIVM.

1 *Duo ſi ſunt delegati cum clauſ.* Quòd ſi ambo, *&c. vno recuſato alter ſolus procedere poteſt, nec tenet proceſſus ſi cum recuſato procedat.*

2 *Actus omnis conſiſtit in voluntate, & potentia agentis,* & n.3.

4 *Actus omnes humani tria requirunt, vt conficiantur, & conſiſtant.*

Cap. Cùm ſuper Abbatia. XXIII.

1 CAuſa quando delegatur duobus cum clauſ. *Quòd vnus altero impedito poſſit*, ſi vnus per exceptionem recuſatur, alter licèt ſolus pòſſit, tamen ſi cum recuſato procedat, proceſſus eſt nullus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar.Collect.Bellam.Ioan.Andr. Anchar. Imol. Anan.Barbat.Bald.Felin.Butr.Panorm. Hoſt.Dec.Henric. Innoc. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont.pag* 373. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.*137. remiſſiuè Caſal. *in annot.* Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Ang. *collect.*3. *Decret.lib* 1.*tit.*18.*c.*2. Probat hic text. quod quando dati ſunt iudices plures cum clauſula, *quòd ſi ambo*, vel *quod ſi non omnes*, &c. vno tantùm ſuſpecto, ille ſolus recuſari poteſt, & non alij, & ſi alij vnà cum recuſato procederent in cauſa, proceſſus non valeret propter admixtionem inhabilis, vt per Card.Tuſch. *lit.I.verbo, iudex, concl.*422. *n.*8. Parin. *fragment.crimin p.*2.*lit.I.n.*771.

2 *Voluntate, ac poteſtate ſibi mutuo aduerſantibus.*] Notatur ad hoc quòd omnis actus conſiſtit in voluntate, & potentia agentis, vt per Socin. *reg.*30 *verſic.*3. Con. *in c cùm eſſes, n* 7. *de teſtam. & lib.*3.*var.c.*6.*n.*9. Menoc. *conſ.*1.*n.*259. *& de præſumpt.lib.*1.*præſ.*80.*n.*11.

3 *Cùm noluerit quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiuerit.*] De hoc Axiomate vide Hyppol. *ſing.*262. Menoch. *remed.*4 *adipiſc.n.*412. *& ſeq.* Surd. *conſ.*251. *n* 36. Card. Tuſch. *tom* 1. *lit.B. concl.*133. *n* 1. & alios per me citatos *in tr.de Axiom. iur. vſufreq. Axiom.*196. *num.*13.

4 In gloſſ. *Confeſſus.* Notatur ad hoc quòd actus omnes humani tria requirunt vt conficiantur, & conſiſtant, nempe conficientis voluntatem, eiuſdem poteſtatem, ac tertiò cauſam honeſtam, & iuſtam, vt per Menoch. *conſ.*75.*n.*34. *& conſ.*158.*n.*30.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio delegati ſi expirat in termino peremptorio quem partibus aſſignauit, poſt congruam horam peremptorij, iudex non expectauit contumacem, ſi non expirat, poteſt expectare in diem alteram, & iterum citare ſi vult.*

2 *Citatio ad ſententiam ita eſt neceſſaria, vt omiſſio illius inducat nullitatem ipſo iure.*

3 *Iudex termini quando diem certum præfiniuit, non tamen horam, citatus tenetur comparere ea hora, in qua pro tribunali ſedere, & ius reddere ſolet.*

4 *Occultè faciens, doloſè facere creditur.*

5 *Occultè, & clandeſtinè quæ fiunt ſuſpicione non carent.*

6 *Dies more Romano à medietate noctis incipit.*

7 *Iudex matutino, veſpere, & meridie iudicare poteſt.*

8 *Noctis tempus dicitur tempus ſuſpectum.*

9 *Actus aliquis quando ſit in loco occulto, vel tempore nocturno, tunc præſumitur dolus.*

10 *Electio in qua ſeruari debet forma, c quia propter, de electione, nocte fieri non poteſt.*

11 *Reſignatio, ſeu collatio beneficij facta de nocte eſt valida.*

12 *Sententia regulariter non poteſt ferri de nocte, de ſtylo tamen Curiæ hoc non ſeruatur.*

Cap. Conſuluit. XXIV.

CItata pars die ſtatuto quando non comparet, & 1
in termino, poteſtas iudicis non expirat, & poteſt iudex de æquitate expectare ſequentem diem, & pars contumax elapſo peremptorio, non eſt de nouo citanda, niſi benignitas iudicis hanc gratiam fecerit, ſi poteſtas expirat in eadem hora termini peremptorij, iudex procedere poterit. Item licèt dies Romanus ſit à media nocte in mediam noctem, tamen iudex Eccleſiaſticus iudicet ante tenebras, nec arctet ſuam iuriſdictionem tempore. Collig.ex Ord. Abb. antiq. Zabar.Collect. Anch.Bellam.Ioan.Andr.Anan. Innoc. Barbat.Imol.Bald.Felin.Butr.Panorm.Hoſt.Dec. Henric.Boich, Mantua, Guid. Papæ, Viu. *in ration primi libri iur Pont pag.*374. Alagon. *in comp. iur. Canon.pag.*137. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.*3. *Decret. lib.*1. *tit.*18. *cap.*2.

Vel ſententiam proferendam.] Notatur ad hoc quod 2
adeò citatio ad ſententiam eſt neceſſaria, vt omiſſio illius inducat nullitatem ipſo iure, vt per Vant. *de nullit. tit. ex defectu citationis, n.*56. Azeued. *l. fin à n.*39. *tit.*17. *lib.*4. *nouæ recop.* Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloſſ.*9. §.1. *in annot. n* 117.

Ea hora, qua congruè poſſis procedere.] Notatur ad 3
hoc quòd quando iudex termini diem certum præfiniuit, non tamen horam, citatus tenetur comparere ea hora, in qua pro tribunali ſedere, & ius reddere iudex ſolet, vt per Schrader. *de feudis, part.*9.*cap.*7. *ſub num.*39. *verſ. & confirmatur ex eo*, Breder. *in tract. de appellat. p.*2.*tit* 72. *col.*740. *verſ. item quæritur*, Marc. Anton. de Amatis *Marchia deciſ.* 98. *ſub n.*19. *verſic. prout quoque*, Azeued. *l.* 1. *num.* 4. *tit.* 3. *lib.* 4. *nouæ recopil.*

Qui malè agit odit lucem.] Ex auctoritate Chriſti 4
Domini *Ioan.* 3. quam refert Surd. *conſ.* 132. *n.*24. Quia occultè faciens doloſè facere creditur, Tiraq. *de retractu tit.*2. *in præfat. n.*13. *&* 14. *& de pœnis temper. c.*11. *n* 11 *cum ſeqq.* Nauar. *in cap. cùm contingat cauſa* 9. *nullitatis, num.* 1. *ſupr. de reſcript.* Flamin. *de reſignat. lib.*13. *quæſt.* 4. *n* 24. Et quæ occultè, & clandeſtinè 5
fiunt ſuſpicione non carent, Menoch. *de præſumpt. lib.*4. *præſ.*12. *num.*7. Maſcard. *de probat. concluſ.* 815. *num.*33.

More Romano dies à medietate noctis incipiat.] 6
Vide Tiraquel. *de retractu lign.*§.1.*gl.*11. *n.* 7. Francolin. *in tract. de tempore horarum Canonicarum, c.*87. *cum ſeq.* Polyd. Rip. *de nocturno tempore, c.*3. *à num.* 17. *& c.*158. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloſſ.*11. *num.*10. *&* 11. quos refero ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſc p.*3.*alleg.*57. *n.*183.

*n.*183. Per noctem intelligendum est tempus quod incipit post datum insignum ad salutationem Angelicam quovsque videri potest lumine artificiali vsque ad idem, id est, vsque ad illud tempus, quo iam albescit, quia tunc propriè appellatur dies, ita Tiraq. *d. gloss* 11. *n.* 51. Natt. *consil.* 469. *n.*6. *versic. tem casus*, Nauarr. *consil.* 8. *de elect. in nouis*, quos refert, & sequitur Lanot. *var. lucubrat. tom.*1. *tit.* 4. *cap.* 18. *num.*11.

7 In gloss. *Gratian.* ibi, *Et hoc ideo, quia iudex matutino, vespere, & mane, & meridie iudicare potest.* Sequitur Azeocd. *l.* 10. *numero* 84. *tit.* 17. *lib.* 4 *noua recopil.*

8 In gloss. *Odit lucem*, ibi, *Et tenebræ aptæ sunt ad fabricandum falsum.* Noctis tempus dicitur tempus suspectum, & delicta commissa de nocte acriùs puniun-
9 tur, vt per Hyppol. *cons* 83 *à n.*16. Et quando aliquis actus fit in loco occulto, vel tempore nocturno, tunc præsumitur dolus, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 531. *n.*41. nam illa, quæ clam fiunt, videntur habere delicti præsumptionem Damhoud. *in praxi crimin cap.* 61. *numero* 120. Menoch. *de præsumpt lib.* 2. *præsumpt.* 10. *num.* 59. Cened. *ad Decretal. collect.* 58. *num* 1.

10 In ead. gloss. ibi, *Præsumitur contra illum, qui confert benefici*. Vnde etiam electio in qua seruari debet forma *c. quia propter, sup. de elect.* nocte fieri non potest, Nauar. *consil.* 2. *num.* 1. *sub illo tit. de elect. in antiq aliàs cons.* 8. *in nouis*, Fr. Emman. *quæst. Regul.*
11 *tom.*1. *quæst.* 51. *artic. fin.* Resignatio verò seu collatio beneficij facta de nocte est valida, Menoch. *de arbitr. casu* 48. *num.*22. D. Barbos. *in l.* 1. *ff solute matrimon. part.*2. *num* 11. Flamin. *de resignat. lib.*12. *q.*8. *num.* 38. *&* 39. Fr. Emman. *d. q.* 51. *artic.*15. Nau. *d. cons.*8 *n* 1.

12 In gloss. *Tenebras*, ibi, *Vel sententiam protulit*, &c. Notatur ad hoc quòd sententia regulariter non potest ferri de nocte, ex stylo tamen Curiæ Romanæ hoc non seruatur, vide Vant. *de nullitat. tit. de nullit. sentent. ex defectu iurisdictionis ordinariæ, n.* 132. Ias. *in l. more Romano, num.*12. *ff. de feriis*, Cott. *in memorabilib verbo, sententia pag.*753. Menoch. *de arbitr. lib.*1. *quæst.* 61. Azeued. *l.* 10. *num.* 84. *tit.* 17. *lib.* 4. *noua recop.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus etiam post litem contestatam, remouetur ex noua causa, & alius subrogatur.*
2 *Episcopo certa ratione suspecto recusari potest eius Vicarius, quamvis contra Vicarium nulla adsit suspicio.*
3 *Recusatio etiam post conclusum in causa admittitur, si orta sit post litis conclusionem.*
4 *Exceptio quæcunque dilatoria superueniens post litem contestatam, post illam opponi potest.*
5 *Eligens aliquem in iudicem ex noua, & iusta causa superueniente, potest illum recusare.*
6 *Exceptio delegatoria, quæ lite iam contestata incipit competere, potest tunc apponi in vim dilatoriæ exceptionis.*

CAP. Insinuante. XXV.

1 IVdex quando deputatur in lite contestata, & nondum data definitiua sententia insurgat de nouo causa refutandi iudicem tanquam suspectum, potest refutari, & mutari, vt si pars litigans fiat familiaris iudicis, sed si post nouam causam ortam pars contraria est contenta prosequi litem coram illo iudice, & prosequitur, non potest ampliùs illum allegare suspectum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Anania, Bald. Felin. Barbat. Panormit. Host. Butr. Anchar. Vin. *in rationali primi libri titu Pontif. pag.* 175. Aragona *in compend. iur. Can. pag.* 137. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal lib.* 1. *tit* 8. *cap* 4.

Officialis est Episcopi supradicti.] Notatur ad hoc 2
quòd Episcopo certa ratione suspecto recusari potest eius Vicarius, quamvis contra Vicarium nulla adsit suspicio, Abb. *hic n* 2. Ripa *in c.*1. *sup de iudic. n* 44. Bertachin. *de Episcopo, lib.*2. *p* 5. *n* 79. *& p* 6 *tit. de Vicario Episcopi, n.*12. Rebuff. *in de forma Vicar. n.*190. Sbrnz. *de officio Vicarij*, *l* 3. *q* 14. *per totam*, Perez *l* 1 *tit* 8. *lib* 3 *Ordinam. pag.*569. Guttier. *can. lib* 1. *c* 1 *n.*86. Bobadil. *in sua politica, lib.*1. *c* 22. *n.*19. Stephan. Quaranta *in sum. Bullari, verbo, Archiepiscopi auctoritas, n* 19. *vers. vlterius quæro.* Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.*3. *alleg* 54. *n.*150.

Ante diffinitiua, &c.] Ergo & post conclusum in 3
causa recusatio admittitur, etiam vbi causa probanda est, modò ea causa sit orta & habuerit originem post ipsius litis conclusionem, vt per Felin. *hic n* 15. Cou. *pract. c* 26. *n.*2. *vers sic & post conclusum*, Mascard.
de probat. conclus 951. *n* 36. Exceptio enim vtcunque 4
dilatoria superueniens post litem contestatam, post illam opponi potest, Couar. *d. n.* 1. *vers. huius*, Rebuff. *in tract. exceptionum. n.* 378. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 7. *num.*12. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.*48. *de except. n* 148. Peregr. *var. lib* 1. *ad rubr. huius tit. num.* 34. *vers. ad aduertendum* Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordin. in exemptos, p.*1. *quæst.*16. *num.*1.

Et ipse familiaris eorum postmodum est effectus.] 5
Notatur ad hoc quod ille, qui aliquem in iudicem elegit ex noua & iusta causa superueniente, quæ reddit iudicem sibi suspectum, poterit illum recusare, vtpotè si postquam fuit electus, familiaritatem, vel magnam amicitiam cum parte aduersa contraxit, vt per Escob. *de ratiocin. c.*9. *n.*15.

Notatur etiam ad hoc, quòd iudex suspectus recusari non potest ab eo, qui licèt illum non impetrauerit, nec de eius consensu fuerit electus, habita tamen notitia de causa suspicionis, consentit in illius iurisdictionem, vt docent *in præsenti* Innocent. *num.* 2. *in verbo, consenserit, & in verbo, alioquin.* Hostiens. *n.* 6. *in fine.* Anchar. *numero* 2. *in* 7. *notab.* Butr. *numero* 6. *in* 4. *not.* Abb. *num.* 9. Felin. *numero* 12. Imol. *numero* 1. Bursat. *consil.* 21. *n.* 27. *cum seqq* Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 13. Cardin. Tusch. *litera S. conclus.* 909. *n.* 3 Sigism. Scacc. *de appellat. q.*11. *num.*51.

In gloss. *Postmodum.* Notatur ad hoc quòd exce- 6
ptio dilatoria, quæ lite iam contestata incipit competere, potest tunc opponi in vim dilatoriæ exceptionis, vt per Cou. *lib.*1. *variar. cap.*16. *n.* 13. *col.*2. *ad fin.*

In gloss. *Consenserat.* Notatur ad hoc quòd iudicem impetrans non potest illum suspectum allegare, vt docent *in præsenti* Hostiens. *sub num.*6. Butr. *n.* 19. Bellam. *num.* 1. *versic. secundò opponit.* Zabar. *col. fin. & in l. apertissimè. C. de iudic.* vltra gloss. *ibi verb. litigantibus*, Paul. de Castro *numero* 9. Iason. *n.*1. *in* 1. *limit.* Sich. *n.* 2. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *numero* 53. *&* 56. Pacian. *de probat. lib.*2. *cap* 45. *n.* 54. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.*7. *numero* 9. Cardin. Tusch,

7 Tuſch. *d. lit. S. concluſ.*807. *num.*17. *& lit. I. concluſ.* 422. *num.*13. Iacob.de Laurent. *de iudice ſuſpecto*, *c.*5. *num* 21. Declara, niſi cauſa ſuſpicionis poſt impetrationem ſuperueniret, vt docent Butr. poſt *n.*19. & Abb. *n* 10. Theſaur. *Pedem decif.* 195. *num* 3. Se-
8 raphin. *de priuileg.*7.*n.*10. Cardin. Toſch. *d.concl.*907. *num.*17.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ ſententiam ſuam vſque ad annum exequi poteſt.*
2 *Delegatus expleta delegatione poteſt intra annum abſoluere excommunicatum à ſe volentem obedire, non tamen eo elapſo.*
3 *Dies decem apud Luſitanos, & Caſtellanos dantur debitori ad ſoluendum.*
4 *Delegatus lata ſententia non habet tempus ad exequendum eam, niſi vnius anni.*
5 *Executor gratiæ quam poteſtatem habeat, oſtenditur.*
6 *Media via eſt eligenda.*
7 *Delegatus iudex licèt poſt exequutam ſententiam functus ſit officio, ſuo, tamen ſi ſtatim executione facta victus rem occupet, poterit iterum cognoſcere, &c.*

Cap. Quærentium. XXVI.

1 DElegatus Papæ qui poſt ſententiam definitiuam excommunicat nolentem obedire, non intelligitur functus officio ſuo, ſed poteſt non ſolùm ad quadrimeſtre tempus; quod ſolet à lege reo concedi ad ſoluendum, ſed & per integrum annum exequi ſententiam, & abſoluere excommunicatum, ſicut fit cum contumace, & ante litis conteſtationem. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar. Collect. Ioan.Andr. Bellam. Anan. Anch. Hoſt. Innoc. Butr. Panorm. Imol. Felin. Bald. Barbat. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pont pag.*375. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 137. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.*18. *c.*5.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Nauar. *in man. cap* 27. *num.*40. *&* 44. Henriq. *in ſum. lib.*13. *cap.*16. § 4. Tolet. *in ſumma lib.*1. *cap.*10. *n.*11. Peregrin. *de citat. reali*, *lib.*1. *cap.*1. *num.*98. quos refert, & ſequitur Mar. Antonin. *var. reſolut. lib.* 1. *reſolut.*112. *caſu* 37. Soar. *de cenſur. diſput.*22 *ſect.*1. *n.*1. Filliuc. *tract.*15. *cap.*2. *quæſt.*2. Sayr. *de cenſur. lib.*3. *c.*29. *numero* 1. Bonacin. *de cenſur. extra Bullam diſputat.* 2. *quæſt.* 3. *puncto* 22. Vnde delegatum expleta delegatione poſſe intra annom abſoluere excommunicatum à ſe volentem obedire, non tamen eo elapſo, tenent Soar. *tom.* 3. *de cenſur. diſput.* 7. *ſect.*2. *numero* 7. Bonacina *eod tract. diſput* 1. *quæſt.* 3. *puncto* 1. *numero* 2. *verſ. addo.* Iul. Lauor. *de Iubilæo*, *& indulgent. part.* 2. *c.*21. *n.*7.

3 *Vſque ad quadrimeſtre tempus, quod abſoluendum debitum*, &c.] Secundùm legem Caſtellæ 5. *tit.*17. *part.* 3. vbi *gloſſ.* 1. ſolùm dantur decem dies, idem apud noſtros Luſitanos per *Ordinat. Regiam*, *lib.* 3. *tit.* 24. *in princip.* vbi parens meus multipliciter declarat.

4 *Sed vſque ad integrum annum.*] Notatur ad hoc quòd delegatus lata ſententia non habet tempus ad exequendom eam, niſi vnius anni. Praxis Epiſcop. *part.* 1. *verbo delegatus*, §.7. vbi etiam reſoluit quòd eo lapſo Ordinarius, & non ipſe eam exeqnitur, quam textus concluſionem intellige de delegato ad cauſam principaliter, non autem de executore gratiæ, cuius poteſtas tanquam acceſſoria debet durare ſicut ipſa gratia, Nicol. Garc. *de benefic. p.*6. *c.*2. *num.*148.

5 Hinc etiam executor gratiæ cum Clauſula, *inducentes & defendentes inductum*, &c. non ſolùm habet iuriſdictionem ad ponendom in poſſeſſione beneficij impetrantem, & faciendom ei reſponderi de fructibus, ſed ad defendendum illum poſt immiſſionem ſi ab aliquo tertio moleſtetur, & hæc poteſtas anno durat, vt per Menod. *remed.* 1. *retinenda*, *n.*85 *cum ſeq.* Florez de Mena *var. lib.* 1. *q.* 4. §. 3. *n.*60 quicquid cum Abb. *hic*, Staphil. & aliis dicit Nicol. Garc. *d. cap* 2. *num.*154.

6 In gloſſ. *Per æquitatem*, ibi, *Placet ergo media via.* Notatur ad hoc quòd media via eſt eligenda, vt per Thom.de Thomaſ. *in florib. legum*, *reg.*178. metipſum *in tract. de axiom iur. vſufreq. Axiom.*145. *n.*5. in rebus ſcilicet ambiguis; quando illa extat, vt declaraui *Axiom.*23. *n.* 2.

In gloſſ. *Quadrimeſtre*, ibi, *In perſonali actione dantur quatuor menſes reo ad ſoluendum*, &c. De quadrimeſtri dilatione quæ datur iudicatis, an detur confeſſis, & in quibus cauſis concedatur, & quando incipiat currere, & an prorogari ſiue arctari valeat, vide Innoc. & Felin. *in præſenti*, ac alios relatos per Buccar. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 37. *n* 10. Anton. Galles *ad formam Cameræ oblig fol* 157. *n.*32. vbi quærit cur vſus obtinuerit vt reo per quem, ſeu per eius procuratorem facta eſt confeſſio debiti, iudex ad ſoluendum ſtatuat terminum trium duntaxat dierum, cùm tamen de iure detur quadrimeſtre tempus.

7 In gloſſ. *An integrum*, ibi, *nunquid prior delegatus*, &c. Notatur ad hoc quod quamvis delegatus poſtquam tulit ſententiam, functus ſit officio ſuo, præſertim ſi eam ſemel fuerit exequutus, tamen ſi ſtatim exequutione facta victus rem iterum occupet, poterit ipſe iudex delegatus iterum cognoſcere, & debitæ executioni ſuam ſententiam mandare, & mandatam conſeruare, vt per Tiraq. *in l. ſi vnquam*, *verbo*, *ſuſceperit liberos*, *n.*184.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ poteſt principium, medium, & finem cauſæ coniunctim, & diuiſim ſubdelegare.*
2 *Lis non incipit niſi à litis conteſtatione.*
3 *Delegatus à Principe non ſolum coniunctim, ſed etiā diuiſim cauſam ſibi commiſſam ſubdelegare poteſt.*
4 *Princeps ſolus poteſt committere cauſam appellatione remota.*
5 *Recuſari non poteſt iudex ſi de conſenſu partium datus ſit.*
6 *Delegatio finitur recuſatione ipſius delegati.*
7 *Appellatio interponitur à ſubdelegato ad delegantem, quoties non tota, nec omnis iuriſdictio delegata eſt, ſed eius pars, vel ſpecies.*
8 *Delegatus nullus etiam Principis poteſt ſubdelegare cum facultate ſubdelegandi.*
9 *Delegato etiamſi non fuiſſet commiſſa cauſa appellatione remota, adhuc ad illum eſſet appellandum, ſi non ſubdelegaſſet in totum.*
10 *Delegatus cum clauſula* appellatione remota, *non poteſt ſubdelegare.*
11 *Declaratur text. in præſenti.*
12 *Appellatio conceditur, cùm iudex reiectis exceptionibus procedit ad vlteriora.*

23 *Appellatione pendente ab interlocutoria innouata nulla, & irrita.*

CAP. Super quæstionum. XXVII.

1 DElegatus Papæ potest subdelegare aliis cognitionem causæ, & testium examinationem, reseruata sibi sentẽtiã ad quam potest procedere etiamsi fuerit interposita appellatio. Imò si executor, vel cognitor ad aliquem certum articulum fuerit de consensu partium deputatus (nisi modum excedat) non licet ab eo appellare, dummodo vel litis exordium, vel causæ finis, vel totum negotium non fuerit illi subdelegatum, tunc enim potest ab illo tanquam à iudice appellari. Item delegatus bene potest non solùm principium medium, & finem causæ coniunctim, sed etiam diuisim alij delegare, dummodo antequam ferat sententiam diligenter inquirat de vniuersis, quæ acta sunt in iudicio. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imol. Bald. Felin. Butr. Panorm. Host. Henric. Boich. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontific. pag* 376. Alagona *in compend. iuris Can. pag* 133. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 18. *cap.* 6.

2 *Cùm & lis ante iudicem.*] Notatur ad hoc quod lis non incipit nisi à litis contestatione, vt per Marant. *de ordine iudicior. part.* 5. *n.* 64. *verbo, & omnia fiant durante instantia, &c.* Surd. *de alimentis, tit.* 5. *q.* 8. *num.* 4.

3 *Delegatus à nobis*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus à principe non solùm coniunctim, sed etiam diuisim causam sibi commissam subdelegare potest, vt dicam *ad c. pastoralis* 28. *infr. hoc tit.*

4 In gloss. *Prouocationis*, ibi, *Nullus potest committere causam appellatione remota nisi Princeps.* Vide Marant. *de ordine iud. p.* 6. *tit. & quandoque appellatur, n.* 337. Mench. *de successión. tit. de testatoris potestia, lib.* 1. § 6. *n.* 7. Sigism. Scacc. *de appel. q.* 16. *limit.* 1. *n.* 106. & 109. quos refero ego ipse *de diction. & clausulis clauf.* 7. *num.* 2.

5 In gloss. *Quicunque, in addit.* ibi, *Si de consensu partium datus sit.*] Notatur ad hoc quod iudex si de consensu partium datus sit, recusari non potest, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2. *n.* 76. Mascard. *de probat. concl.* 951. *n.* 41. Azeued. *ad l.* 7. *tit.* 18. *lib.* 4. *noua recopil. n.* 61. Valasc. *de probation. cap.* 9. *n.* 23. & 24.

§. Verùm.

Delegatus si delegat principium, vel finem causæ, à suo delegato potest licitè appellari tanquam à iudice, sed si medium tantùm, ab ipso tanquam ab Auditore non potest appellari, si detur, vel recipiatur de consensu partium, nisi excedat fines mandati, vel meritò vt suspectus recusetur. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

6 *Vel meritò sit suspectus.*] Notatur ad hoc quod delegatio finitur recusatio ne ipsius delegati, vbi non est subditus delegantis, vt per Peregr. *var. lib.* 1. *ad rub. huius tit. n.* 33.

§. Porrò.

A subdelegato appellandum est ad delegantem, quoties non tota, nec omnis iurisdictio delegata est, sed eius pars, vel species. Colligunt Doctores *in princ. text* citati.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Conc. 7
practic. 4. *n.* 5. Franc. Marc. *q.* 73. *n* 2 & *q.* 345. *n.* 4 *tom.* 1. & *q* 535 *n.* 9 *tom.* 1. Card. Tusch. *tom.* 1 *lit. A concl.* 352. *n.* 40. Sigism. Scacc. *de appell. q* 7. *n.* 63. & *q.* 8. *n.* 32. & 34. Molina *de iustit. tract.* 5. *disp.* 21. *n.* 6. & *disp* 22. *n.* 1. Narbona *de appel. à Vicario ad Episcopum, p.* 1. *n.* 54. D. Barbosa *in l. cùm Prætor*, § 1. *n.* 118. *ff. de iud.* Petr. Gregor. *lib.* 3. *p. tit.* 15. *c.* 3. Anton. Bellon. *de mandata iurisdict. c.* 9. *q* 7. *n.* 19. *cum seqq.* Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 155. *sub n.* 2. Ioseph. Gonzales *lib. vnico c.* 26. Fachin *lib.* 1 *controuers. c.* 78. & super hunc §. repetitionem edidit nouissimè Antonius de Fuertes Aragonens.

In gloss. *Transfert*, ibi, *Quia si hoc posset subdelega-* 8
tus, posset alium delegare, quod esse non potest. Notatur ad hoc quod nullus delegatus etiam Principis potest subdelegare cum facultate subdelegandi, vt per Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *distinct.* 5. *princip. an iudicium sit Ordinarium, n.* 63. Mandos. *reg.* 4. *Cancel. q.* 3. *n.* 7. Bertachin. *in repert. verbo, delegatus subdelegat. numero* 10. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 20. *num.* 11. Azeued. *ad tit.* 9. *num.* 11. *lib.* 3. *noua recopil.* Sanch. *de matrimon. lib.* 3. *disput.* 31. *num.* 5. & 9. Peregrin. *d. l.* 1. *ad rubr. huius tit num.* 12. & 13. D. Barbos. *vbi proximè num.* 154.

In glos. *Si causa.* Notatur ad hoc quòd etiamsi dele- 9
gato non fuisset causa commissa appellatione remota, adhuc ad eum esset appellandum si non subdelegasset in totum, vt per Scacc. *d q.* 7. *n.* 75.

§. Quem verò.

Auditor datus sine partium consensu recusari potest vt suspectus, non tamen sine iusta causa. Colligunt Doctores *in princ. text* citati.

Nisi coram eo iustam recusationis causam ostendat.] 10
Notatur ad hoc quòd delegatus cum clausula *appellatione remota*, non potest subdelegare, vt per Hyppol. *sing* 295. *n* 4. Molin. *de iustit. tom.* 6. *disp.* 24. *n.* 3. *vers. hinc si Princeps.*

§. Eius ergò.

Princeps quando delegat duos in vna causa cum expressa claus. vt impedito vno possit alter procedere appellatione remota, si vnus horum delegat suas vices alteri, ille non potest procedere appellatione remota, nec alteri delegare, & si ab eo fuerit appellatum appellandum est ad Principem, & non ad condelegatum. Item quando delegatus committit audientiam causæ alicui reseruata sibi definitiua sententia sine consensu partium pars non potest appellare, nisi paratus sit ostendere coram iudice delegato iustam causam recusationis. Si adest iusta causa, delegatus sine appellatione expedire debet, si non vult admittere iustam causam. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

Ex hoc §. colligit Molina *de iustit. tom.* 6. *tract.* 5. 11
disp 23. *n.* 6. quod si causa in libello oblata apertè sit nulla, poterit iudex, cui offertur, illa spreta, minimèque curata, progredi vlteriùs in lite, & si pars, quæ illum ex ea causa recusabat: contendat causam sufficientem esse, appellare poterit ab eo iudicis grauamine ad Superiorem ipsius iudicis. Quando autem pronuntiaretur causam Superioris fuisse sufficientem, aut dubiam, dignámque attentis circunstantiis tunc concurrentibus, vt examinaretur, tunc inualidus esset processus, actáque ab eo à puncto causæ suspicionis

ſuſpicionis ſibi oblatæ eſſent inualida, eo quod appellatio tunc ritè fuiſſet interpoſita.

12 *A tali grauamine*, &c.]Notatur ad hoc quòd conceditur appellatio cùm iudex reiectis exceptionibus procedit ad vlteriora, vt per Menoch. *conſil.* 2. *num* 559.

13 *Iudicari debet irritum, & inane.* Notatur ad hoc quòd innouata pendente appellatione ab interlocutoria, etiam ante inhibitionem & probationem grauaminis, ſunt nulla & irrita, vt per Cou. *pract c.*14. *n.*2.*in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus Papæ niſi malitiosè ſe exoneret, ſubdelegatum compellit ad ſuſcipiendam ſubdelegationem, in correctione tamen ſua dignitati, & perſona deferre debet.*

2 *Delegatus Principis poteſt ſubdelegari.*

3 *Iudicare eſt onus.*

4 *Pœna mutatio fit ob qualitatem perſonarum.*

5 *Iudici aſſerenti ſubeſſe cauſam neceſſariam abſentiæ fides adhibetur ad delegationis validitatem.*

6 *Argumentum de toto ad partem validum eſt, vbi datur eadem ratio.*

7 *Declaratur text. hic in §. præterea.*

8 *Appellatio nonnunquam admittitur quoad deuolutionem, non quoad ſuſpenſionem.*

9 *Princeps quando delegat cauſam alicui ſpeciali delegato, cenſetur tollere omnem iuriſdictionem inferioribus Ordinariis.*

10 *Confirmatio ex certa ſcientia quando dicatur, oſtenditur.*

11 *Sententia ſi per iudicem appellationis fuerit confirmata, per ipſum eſt exequenda.*

12 *Executor merus poteſt iniquam exequi ſententiam.*

13 *Executor merus non poteſt exceptiones admittere, nec de eis iudicare.*

14 *Executor merus non tenetur, nec iuſtè poteſt ſententiam notoriè iniuſtam, continentémque nullitatem, vel intolerabilem errorem exequi.*

15 *Executor mixtus verus iudex eſt.*

16 *Executor non ſemper tenetur exequi ſententiam.*

17 *Iudex debet iudicare ſecundum allegata; & probata etiam contra propriam conſcientiam, niſi ſit ſupremus iudex Superiorem non recognoſcens.*

18 *Delegato vbi fuit commiſſa cauſa ſub certo termino finienda, ſi malitia alterius partis non finiuit, quid faciendum, oſtenditur.*

CAP. Paſtoralis. XXVIII.

1 DElegatus Papæ poteſt cogere aliquos, vt ſuſcipiant ſubdelegationem habita ratione perſonarum, & ipſe non ſe exoneret malitiosè. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Barbat. Bald. Felin. Butr. Panormit. Hoſt. Innoc. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pont pag* 182. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 139. remiſſiuè Caſal. *in annot.* Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 18. *c.* 7.

2 *Quod cum delegato à Principe*, &c.] Notatur ad hoc quod delegatus Principis poteſt ſubdelegare, vt per Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *diſp.* 5. *n.* 26. Aloyſ. Ricc. *in collect deciſ. p.* 4. *collect.* 1047. Cardoſo *in praxi iudicum, verbo, iudex, n.* 75. Morla *in emporio iuris, part.* 1 *tit.* 2. *quæſt.* 15. *n.* 10. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, q.* 2. *art.* 11. Sanch. *de matr. lib.* 3. *diſp.* 31. *n.* 1. *in fine*, D. Barboſa *in l. quia tale, n.* 47. *ff. ſolut. matrimon. & in l. cum Prætor.* §. 1. *n.* 385. *cum ſeqq. ff. de iudic.* Garc. *reg.* 443. Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 54. Cardin. Tuſch. *litera D. concl.* 148.

Exonerare.] Ergo iudicare eſt onus, vt per Boër. *deciſ* 232. *n.* 1. & 2. 3

Dignitatis deferat, & perſonæ.]Notatur ad hoc quod ob qualitatem perſonarum fit mutatio pœnæ, cùm enim de corporali pœna tractatur, non ita puniendus eſt nobilis, ac plebeïus, vt per Couar. *lib.* 2. *var. c* 9. *n.* 9. *verſ. tertio.* Tiraq. *de nobil c.* 20. *n.* 108. *cum ſeqq. & de pœnis temperandis, c.* 31. *à princ.* Azeued. *conſ.* 29. *num.* 21. 4

In gloſſ. *Exonerare*, ibi, *Sed nunquid ſtatim credendum eſt iudici*, &c. Notatur ad hoc quod iudici aſſerenti ſubeſſe cauſam neceſſariam abſentiæ fides adhibetur ad delegationis validitatem, vt per Maſcard. *de probat. concl* 949. *n.* 4. Corraſ. *in explic. ad aliquas leges recopil. c.* 9. *n.* 335. 5

§ Item cùm totum.

Delegatus Papæ ſicut poteſt committere totam cauſam, ſic & ſolam citationem, & punire contemptorem. Colligunt Doctores *in princip text.* citati.

Ex hoc §. colligunt Doctores valere argumentum de toto ad partem, vbi datur eadem ratio, Enerad. *in topicis legalib. loco* 80 Cantiunc. *loco* 5. Petr. Andr. Gambar. *in dialectica regali, lib.* 1. *loco* 4. Thom. de Thomaſ. *in floribus legum reg.* 46 Tiraquel. *de retract. lig.* §. 1. *gloſſ.* 7. *n.* 46. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *q.* 35. *n.* 27. & *conſil.* 72. *n.* 5. Surd. *conſ.* 193 *n.* 6. & *conſ.* 425. *n.* 21. & 22. Flamin. *de confident. q.* 28. *n.* 106. Bertazol. *de clauſ. inſtrum clauſ* 21. *gloſ.* 19. *n.* 1. Card Tuſch. *pract. concl. tom.* 1. *lit. A. concl.* 498. *n.* 1. *cum ſeqq.* 6

§. Præterea.

Papa ſi ſcienter admittit appellationem contra iudicem habentem poteſtatem remota appellatione, appellatio valet, & ſententia iudicis ſuſpenditur. Colligunt Doctores *in princ text.* citati.

Probat hic §. quod ſi delegatus procedat ex Principis commiſſione, & nihilominus pars à ſententia aduersùs ipſam latam appellet, à Principéque obtineat vt iudices alij de appellatione cognoſcant, tunc ſi ſecunda commiſſio ſit ex certa ſcientia, is Princeps eo ipſo cenſetur admittere eam appellationem, neque poteſt primus iudex delegatus procedere ad executionem ſententiæ; ſecus autem ſi ſecunda commiſſio à Principe facta non eſſet ex certa ſcientia, vt per Molin. *de iuſtitia, tom.* 6. *tract.* 5. *diſp* 22. *n vlt.* 7

Debent retardari.] Notatur ad hoc quod appellatio nonnunquam admittitur quoad deuolutionem, non verò quoad ſuſpenſionem, vt per Cou. *pract. c.* 23. *n.* 7. *col.* 2. *in princ.* & in caſibus relatis à parente meo *in com ad Ordin. Reg. Luſit. lib.* 3. *tit.* 60 *in princ. n.* 3. *cum ſeqq.* 8

Ac iuriſdictionem priorum iudicum reuocare.] Notatur ad hoc quod quando Princeps delegat cauſam alicui ſpeciali delegato, cenſetur tollere omnem iuriſdictionem, & omnem poteſtatem inferioribus Ordinariis, qui aliàs poterant de illa cauſa cognoſcere, vt per Marant. *de ordine iudic. part* 4. *diſt.* 16. *numero* 58. *pag.* 204. & *diſp.* 1. *incip. plerumque, num.* 2. 9

Rebuff. tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de euocat. art. 1. n. 101. pag. 270.

10 In gloss. *Ex certa scientia*, ibi, *Intelligo*, &c. Vnde tenent Doctores illam dici confirmationem ex certa scientia, in qua est insertus tenor rei confirmatæ, vel saltem narratur eius substantia, & est expedita præcedente solita discussione, Rot. decis. 455. numero 3. part. 2. diuers. Nicol. Garc. de benefic. part. 3. cap. 2. numero 226. Aloys. Riec. in collect. decis. part. 5. collect. 1592.

11 In glos. *Discussa*, ibi, *Et ideo iudex appellationis eam debet exequi, & non primus.* Notatur ad hoc quod sententia si per iudicem appellationis fuerit confirmata, per ipsum est exequenda, vt per addit. ad Capell. Tholos. q. 244. Bernard. reg. 676. Perez l. 1 gloss. 1. col. 2. post princ. tit. 16. lib. 3. Ordinam.

§. Quia verò.

Ordinarius, cui à delegato mandatur executio sententiæ quam scit esse iniustam, si non potest se ob onere liberare, illam exequatur. Colligunt Doctores in princ. text. citati.

12 Probat hic §. merum executorem posse iniquam exequi sententiam, ille enim etsi videat sententiam iniustam, & exequendo eam faciat contra propriam conscientiam, non tamen per hoc dictam exequutionem retardare debet, cum nullam habeat cognitionem, vt per Archid. Ioan. Andr. Domin. Franch. & Monach. in cap. si eo tempore, de rescript. n. 6. Alciat. in cap. 1. num. 108. infr. de officio Ordin. Afflict. decis. 220. Roland. consil. 36. numero 7. lib. 1. Marant. disp. 1. à num. 4. Gig. de crimine læsæ maiest. tit. qualiter in crimine læsæ maiest. procedatur, q. 16. n. 13. Bellug. in speculo Principum, rub. 11. §. tractandum, n. 4. ad finem, Iacob. de Graffis in aureis decis. part. 1. lib 2. cap 10 num 23 Nauar. in cap. cùm contingat, remed. 1. num 7. de rescript. vbi etiam refert textum in præsenti loqui de executore, & habere locum in iudice, à quo petitur auxilium ab Ecclesiastico, qui non est ipsius exequutor, sed par eius, Soar. de Pace in pract. tom. 2. in prælud. num. 7. versic. quando index Ecclesiasticus, Gail. lib. 1. obseru. 115. n 4. & 6. Azeued. l. 1. n 6. tit. 1. lib. 4. nouæ recopilat Franc. Molin. de brachio sæculari, cap. 11. n. 15. latè Farinac. in praxi crimin. quæst. 97. à numero 67. vbi num. 73. asserit non procedere in criminalibus, Salzed. ad Bernard. in pract. c. 154. n. 12. vers. decimo, vbi id intelligit non solum quando sententiæ iniquitas ex scientia particulari executori priuatim nota sit, sed etiam quando notoriam iniquitatem, aut intolerabilem errorem sententia habuerit, sed tu dic prout in glossa infrà n. 4.

Quod non cognitio, sed executio, &c.] Ex his verbis rectè colligitur merum executorem nullam habere cognitionem, vt per Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 38. num. 20. Gratian. reg. 178. num 2. Bobadil. in sua politica lib. 1. cap. 20. sub num. 47. Amat. Roder. in tract. de execut. cap. 2. num. 39. Salgado de protect. Regia tom. 1. part. 4. cap. 3. numero 11. Sed obstat cap. cum contingat 24 versic. sed si, & versic. si verò, de rescript. vbi ordinarius, cui non cognitio, sed meri facti executio fuerat commissa, vt patet ex princip. text. ibi, *Denunties excommunicationis*, &c. & ibi, *Denunties absolutam*, potest de rescriptorum validitate, & vtriusque delegati potestate cognoscere, itavt ex iis, quæ cognouerit, exequi, vel supersedere debeat. Sed respondetur ex mente Zabarellæ hic opposit. 1. & Butr. num 13. Imol. & aliorum in d. cap. cùm contingat, vbi Nauar. causa 9. nullitatis, text. illum, vt ex fine constat. non agere de cognitione iurisdictionali, nec de illa, per quam discutitur iustitia, vel iniustitia mandati, in qua specie procedit text. in præsenti, sed tantùm de informatione, & instructione quadam extraiudiciali per solam literarum inspectionem, quæ ex noua prouisione & auctoritate illius text. necessariò exhibenda sunt Ordinario, vt constat ex litera ibi, *Ex ipsarum seu re deprehenderis euidenter*, & ibi, *Ex literarum inspectione*, iunctis illis verbis, *Quas tibi auctoritate præsentium præcipimus exhiberi.*

In gloss. *Etsi sciat*, ibi, *Talis executor non debet audire exceptiones.* Notatur ad hoc quod merus executor non potest exceptiones admittere, nec de eis iudicare, vt per Abb. à n. 3. Card. q. 8. Felin. à n. 16. hic, Cou. pract. c. 16. n. vlt. 13

In ead. gloss. ibi, *Secus si sciat illam nullam*, &c. Notatur ad hoc quod merus exequutor non tenetur, nec iustè potest sententiam notoriè iniustam, continentemque nullitatem, vel intolerabilem errorem exequi, & hanc gloss. sequitur hic Abb. num 11. Imola num. 4. vbi dicit ab omnibus approbatam, Felin. in cap. de cætero, col. 1. infr. de re iudi. Gratian. reg. 422. n 8. Azeued. Bellug. & Nauar. locis proximè citatis, Roland. consil. 37. num. 13. versic quinto, Franc. Molin. d. c. 11. num. 36. Salzed. d. cap. 154. num. 12. versic. verùm, Menoch. de arbitr. quæst. 38. n. 21. S. Thom. 2. 1. quæst 64. artic. 6. ad 3. vbi dicit quod eo nomine peccabunt Martyrum carnifices quod sententias intolerabilem errorem, & notoriam iniustitiam continentes exequebantur, probant Abb. n. & Felin. 4. in cap. de cætero, sup. de rescript. hic & illic Præceptor Correa, ibi intelligit quando iniustitia notoria est notorietate facti inexcusabili, quæ nullam requirit probationem, aut excusationem admittit. Et vsque adeò verum est non posse executorem huiusmodi sententiam exequi, vtsi fecerit, possit eidem licitè & impunè resisti, perinde ac priuato vim inferenti, probat l. prohibitum, & ibi gloss. verbo, resisti, C. de iure fisci, lib. 10. Afflict. lib. 1. constitut. rubr. 8. n. 56. Duen. reg. 190. ampl. 8. Menoch. remed. 8. recup. n. 5. addit ad Bernard. reg. 382. litera. 1. 14

In ead. gloss. ibi, *Si executor talis esset. Ordinarius*, &c. Notatur ad hoc quod exequutor mixtus verus iudex est, vt per Nau. in c. cùm contingat, sup. de rescriptis, causa 2. nullit. n. 1. 15

In ead. gloss. ibi, *Item nota quod non semper*, &c. Notatur ad hoc quod executor non semper tenetur exequi sententiam, vt per Nau. in d. c. cùm contingat, remed. 4. n. 1. 16

In gloss. *Tenetur.* Notatur ad hoc quod iudex debet iudicare secundùm allegata & probata, etiam contra propriam conscientiam, vt per Couar. lib. 1. var. c. 1. n 3 S. Thom. 2. 2 q 67. art. 2. Bernard. reg. 377. Cujac. lib. 12 obser 19. Pinel. l. 2 C. de rescind vend. p. 3. c 3 n. 3 Cach. dec. Pedem. 1. n. 39. Coriolan. de cas. reseru. p. 1. casu 5. de reo. n. 36. Nau. in c. si quis autem, n. 121. de pœnis dist. 7. Mascard. de probat. conc. 848 incip peruenimus, Seraph. de priuil iur. priuil. 1. à princ. Fr. Lud. Miranda de ordin. iudic q 28. art. 3 Leon. Less. de iustitia, lib 2. c. 29. dub. 10. Limitatur in supremo iudice nullum Superiorem cognoscente, quippe qui potest ex sua priuata scientia, dummodo absit scandalum, contra acta & probata iudicare, vt post Bart. & alios in l. 1. C vt quæ desunt, Dec. cons. 463. n. 26. Roland. consil. 70. n. 23. lib. 1. Auend. resp. 1. n. 11. Cou. & decis. Pedem. n. 44. citatis locis. 17

§ Cùm

§ Cùm autem.

Delegatus punire debet partem qnæ curat impedire ne ſtatuto die procedatur, & quantum ad diem illam cauſam committet appellatione remota in odinm procurantis, niſi partes negotium protogent. Colligunt DD. *in princ text* citati.

18 Probat hic 6. quòd qnando cauſa delegato fuit commiſſa, vt illam intra certum terminum finiret, malitiáque alterius partis litigantinm impeditus fuit tunc delegatus punire eum poteſt, qui eo modo malitioſè d. liquit, committeteqoe cauſam alteri debet, qoi illam inter terminum ſibi præſcriptum finiat, idque appellatione poſtpoſita, vt per Molinam *de iuſt. tom 6.tract.5.diſp 27.n.4.*

19 In gloſſ. *Puniat*, ibi, *Vel poteſt ei imponere mulctam.* De mulcta agit Perez *ad rub.tit 19.gloſſ. 1. col. 1. verſ. virum omnis, lib 8.Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Subdelegatus à delegato Papæ iuriſdictionem habente poteſt coercere impedientem*, & n.2.

3 *Reſcriptum ſecundum prioris reuocatorium quo ad proceſſum factum contra tertios trahitur retro.*

4 *Iudici malè exequenti violenter reſiſti poteſt.*

5 *Sententia lata per Ordinarium, qui per errorem indicat vt delegatus, cùm non ſit, eſt nulla.*

6 *Qualitas electa per partem, & iudicem admittenda eſt.*

CAP. Ex literis. XXIX.

1 SVbdelegatus à delegato Papæ poteſt coërcere impedientes, nam alioquin demandata iuriſdictio deluſoria redderetur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Hoſt. Panorm. Barbat. Felin. Imol. Bald. Viuan. *in ration primi libri iur. Pont. pag.*385. Alagon. *in compend. iur Can pag.*140. remiſſioe Caſal. *in annot.* & refertur *in concord p.1.&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decret.lib.1.tit.18.c.8.*

2 *Expreſſam.*] Et etiam expreſſiſſimam, vt per Palat. *in repet.c.per veſtras, de don.inter vir. & vxor.notab.4. num.*10.

Ex qua coërctionem, &c.] Probat hic text. iuncta *gloſſ.in præſenti, verbo ſi ſubdelegatus*, coërctionem impedientium iuriſdictionem fieri poſſe à delegatis inferiorum reſoluunt Butr. Bald. Dec. *n* 14. & Doctores communiter *in cap 1. ſup.hoc tit.* vt teſtatur Menoch. *de arbitr.caſu* 438. *n* 4. hanc inter delegatum Papæ, & inferiorum notantes differentiam, quòd delegatus Papæ omnes impedientes per vniuerſum Chriſtianum Orbem abſqoe vlla territorij reſtrictione coërcere poteſt, quemadmodum ipſe Pontifex *cap cuncta per mundum* 9.*q.*3. quem delegatus repræſentat *c. ſanè hoc tit.* at verò delegatus inferioris ſolùm poteſt coërcere ſubditos ipſius delegantis, & intra ipſius territorium, iuxta *reg. l. vlt ff. de iuriſd omnium iud.c.2. in fine, de conſtit.lib* 6. docet Abb. *in cap ſignificaſti, n.*5. *hoc tit.* & eſt communis ex DD. citatis, pro qua efficaciter vrget text. *in c paſtoralis, in princ.de officio Ordin.* iuncto *c paſtoralis, etiam in princ hoc tit. & reg. nemo p. in* 79 *lib.*6. Neque obſtat fundamentum, quo moti contrarium tenuerunt Dec. *in d.c.1.n.14* quem poſt Riminald. ſequitur Menoch. *d.n.*4. Cabed. *d verſ. iuris arg.lib.1.c.5.n* 18. quòd ſcilicet delegati inferiorum non ab illis, ſed à lege ſuam accipiont poteſtatem erga obedientes, & per conſequens vbique eam poſſunt exercere, & in omnes ipſius legis ſubditos, quia verius eſt hanc poteſtatem coercendi impedientes dari delegato ab ipſo delegante, quia committendo cauſam videtur concedere omnia, ſine quibus expediri non poteſt, quod reperitur in poteſtate coërcendi impedientes iuxta regulas prædictas. Deinde licèt vera eſſet prædicta ratio, nihil concluderet, quia etiam certum eſt Ordinarios à lege ſuam recipere poteſtatem, *l more, l. & quia, ff. de iuriſd omn, iud.* & tamen non in omnes ſubditos legis eam poſſuot exercere, ſed ſolùm intra limites ſuæ iuriſdictionis, & in ſuos ſubditos *d. l. fin. c cum Epiſcopus, de officio Ordin lib 6.*

Si verò conſtiterit, &c.] Notatur ad hoc quòd reſcriptum ſecundum prioris reuocatorium quoad proceſſum factum contra tertios trahitur retro, & reddit illud nullum, vt per Innoc. *hic in verbo, reuocatas, verſ. vel dic*, Hoſt. *col.vlt.n.6 in verbo, per ſecundas, & n* 7. Io. Andr. *col.pe.n.9.* Petr.de Anch. *col.3 n 2. verſ. præterea*, & alios, quos refert & ſequitur Rendina *in prompt. recept.ſent.tit.*104.*n.*1. 3

In gloſſ. *De vnt etis*, ibi, *Violenter reſiſti poteſt.* Notatur ad hoc quòd iudici malè exequenti violenter reſiſti poteſt, vt per Duen. *reg.*190 *ampl.*8. Marantam *diſp.* 1. *n.*25 Caſſ nd. *in conſuetud. Burgundia, fol* 7. *numero* 24. Perez *l.* 41. *gloſſ.* 1. *poſt princ. tit.*19. *lib.*8. *Ordin.* 4

In gloſſ. *Et irare, ſit.* Notatur ad hoc quòd ſententia lata per Ordinarium, qui per errorem indicat vt delegatus, cùm non ſit, eſt nolla, vt per Bernard. *reg.* 668. Coſm. *in pragm ſanct tit. de collat.§. reſeruationes, verbo, nulla, fol.*192. Cald. Pereira *de empt. & vend.c.3 n* 13. 5

Notatur etiam ad hoc quòd qualitas electa per partem, & iudicem admittendæ eſt, nec actus ſuſtinetur propter illam qoalitatem, quæ aderat, & tamen electa non eſt, vt per D.Barboſ. *in l.1. ff. de iud. art.1.n.*210. 6

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio delegati re integra morte mandantis expirat.*

2 *Integra vel non integra quando res dicatur, ac per conſequens perpetuata iuriſdictio oſtenditur.*

3 *Delegatio morte delegantis integra finitur.*

4 *Donatio inter virum, & vxorem morte ciuili confirmatur.*

CAP. Licèt vndique. XXX.

CAuſa quando delegatur tribus, cum clauſ. *Quod duo poſſint ſi vnus impeditur*, quorum vnus delegat ſuas vices alteri, & moritur, & tertius legitimè reiicitur vt ſuſpectus, qui ſupereſt ſi cauſa eſt integra, non poteſt iudicare, quia morte ſubdelegantis expirat poteſtas. Si verò cauſa fuit incepta illo viuente, poteſt quia repræſentat duos. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Hoſt. Innoc. Bald. Panorm. Anan. Butr. Imol. Felin. Henric. Vio. *in ration primi libri iuris Pont. pag.*386. Alagona *in compend.iur Can.pag.*140. remiſſiuè Ximen. *in concord.p.1.&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decret.lib.1.tit.18.c.9.* 1

Si iuriſdictione à ſuo ſibi collega delegata vi non caperit.] Aduerte quòd res dicitur non integra, ſ. d cæpta 2

qualitercunque cœperit iudex iurisdictione vti, exercens quemcunque actum iurisdictionalem, etiam sine partis citatione, vt tenent citati à Sanch. *de matrim. lib. 8. disp.* 28. *n.* 8 vbi *n.* 10. probabilius asserit vtroque iure desiderari ac sufficere partis citationem vt res desinat esse integra, ac perpetuetur iurisdictio delegata, & *n.* 13. resoluit sat esse à iudice prolatum citandi decretum, vt res desinat esse integra, qood etiã tenent Ant. Gabr. *com. lib.* 2. *de cit. concl.* 2. D. Barbos. *in l. si quis postea quam, n.* 40. *& seq ff de iud.* & idem Sanch. *vbi supra n.* 18. *&* 19. tenet rem integram esse non desinere, nec perpetuatam esse iurisdictionem si delegatus vices suas alteri committat, aut per solam rescripti præsentationem factam iudici.

3 *Morte mandatoris expirat.*] Notatur ad hoc quod morte delegantis re integra finitur delegatio, vt per Marant. *de ordine iud. p.* 4. *dist.* 5. *n.* 61. Peregr. *var. lib.* 1. *ad rub. huius tit. n.* 41.

4 In ead. gloss. ibi, *Quia morte naturali confirmatur donatio, & non ciuili.* Contra hanc glossam tenent communiter Doctores donationem inter virum & vxorem morte ciuili confirmari, ex quorum numero sunt Greg. *l.* 4. *verbo, en su vida, tit.* 11 *p.* 4. Sanch. *de matr. lib.* 6. *disp.* 17. *n.* 3. Molina *de instit. tr.* 2. *disp.* 288. *vers. donatio causa mortis*, Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. convent. lib.* 11. *tit.* 7. *n.* 9. Bened. Pinel. *select. iuris interpr. lib.* 2. *c.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus quis non creditur nisi delegationem probet.*
2 *Delegato iudici, etiamsi sit vir excelsus atque illustris, asserenti se habere mandatum delegationis non creditur, nisi eo præsentato.*
3 *Executor Apost. vel delegatus non potest exercere iurisdictionem literis non præsentatis.*
4 *Citatus à delegato non tenetur comparere nisi in certo tenore, & copia commissionis, vel delegationis in citatione.*
5 *Excommunicatio lata à delegato, qui copiam suæ delegationis petenti non dedit, est nulla.*
6 *Fidem facere non oportet de ordinaria iurisdictione.*

Cap. Cùm in iure. XXXI.

1 NEmo cogitur exequi quæ mandantur à delegato, nisi constet, seu probetur de delegatione Sedis Apost. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Anch. Panorm. Barb. Bald. Fel. Butr. Imol. Anan. Innoc. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 386. Alagona *in compend. iur. Can pag.* 131. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. *& tom* 2. *rep in iure Canonico ad primum Decret. librum.* Quintilian. Mandos. *in appendice*, refertur ab Ant. Ang. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 18. *c.* 23. & est pars Decretalis *cùm in iure, sup. de elect.*

2 Probat hic text. quod iudici delegato asserenti se habere mandatum delegationis non creditur, nisi eo præsentato, vt per Mascard. *de probat. concl.* 949. *n.* 18. *& concl.* 1045. *n.* 7. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decisionum, p.* 3. *collect.* 532. Perez *l.* 2. *gloss.* 1. *tit.* 1. *lib* 8. *Ordin.* Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 17. *n.* 17. etiamsi sit vir excelsus atque illustris, Tiraq. *de nobil. c.* 9. *n.* 26 Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 76 *n.* 8. *& lib.* 2 *casu* 112. *n.* 8. *& de præs. lib* 2. *præs.* 15. *n.* 4. Dec. *cons.* 18. *n.* 157. *vol.* 1. Alexand. Raud. *resp.* 21. *n.* 135. *vol.* 1. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.* 1. *concl.* 148. *consid.* 3. *n.* 9. Hinc etiam dicenti esse se Legatum, licèt Cardinalis sit, non debetur integra fides nisi literas ostendat Menoch. *cons.* 100. *n.* 77. *cum seqq & de præs. lib.* 6 *præs.* 59. *n* 4. *&* 5. Henric. *in sum lib.* 10. *c.* 18. *n.* 2. Sanch. *d. disp.* 17. *n.* 18. Quamvis Cardinali asserenti se Romani Pontif. Legatum esse, extra Curiam habendam fidem asserat Azor. *inst. moral. p* 2. *lib.* 4. *c.* 3. *q.* 10. *vers. quintum, & lib* 5. *c.* 27 *q* 8.

Vnde sequitur exequutorem Apost. vel Legatum non posse exercere iurisdictionem literis non præsentatis. Flam. *de resign. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 16. *&* 17. in tantum vt citatus ab eo non teneatur comparere nisi in certo tenore, & copia commissionis, vel delegationis in citatione, vt per Marant. *de ordine iudiciorum, p.* 4. *dist.* 5. *n.* 61. *vers. trigesimo octauo differunt.* Mynsing. *cent.* 3. *obseru.* 1. Aloys. Ricc. *d. collect.* 532. *vers. infertur tertiò*, Azin. *in praxi Florent.* §. 5. *c.* 2. *n.* 3. Dec. *tr. crim. lib* 4. *c.* 23. *n* 12. Menoch. *cons.* 798. *n.* 6. *& de præs. lib.* 2. *præs.* 15. *n* 1. Lancel. *de attent. c.* 4. *in præfat. n.* 166 *cũ seqq. p.* 2. Raud. *cons.* 13. *n.* 13. *vol.* 1. Camil. Borel. *cons* 68. *n.* 5. D. Barbos. *in l. si quis ex aliena, n.* 9. *ff de iud.* Mol. *de inst. tom* 6. *tr* 5. *disp.* 25. *n.* 1. Aloys. Ric. *in praxi aurea, resol.* 414 vbi *n.* 2 tenet sufficere quòd in citatione delegati inseratur tenor delegationis, & non esse necessariã transmissionem originalis, & *n.* 1. id intelligit quoad comparendum, non autem quod respondendum, quia tunc reus comparens coram delegato potest exigere rescriptum originale, & tunc ante exhibitionem literarum citatus nisi viderit non efficitur contumax, vt per Ann. *alleg.* 147. quem refert Aloys. Ricc. *d. collect.* 532. *vers. refertur secundo.* Et excommunicatio lata à delegato, qui copiam suæ delegationis petenti non dedit, est nulla, Nau. *cons.* 9. *in antiq. aliàs* 5. *in nouis, de sent. excom.* Sayr. *in floribus decis. sub eod. tit. dec.* 10. Et citatio delegati in qua non fuit insertum originale rescriptum, non est potens ad declarandum illum, qui in canonem excommunicationis inciderit, Ann. *alleg.* 24. quem refert Aloys. Ricc. *d. collect.* 532. *in fine.* Quid perditæ fuerint literæ commissionis, vide Azeued. *l.* 1. *n* 126. *cum seq. tit.* 5. *lib.* 3. *noua recop.*

Vltimò in hac materia aduertendum duxi quòd quamvis iudici delegato non credatur nisi de commissione eius constet, de ordinaria tamen iurisdictione non oportet fidem facere, Azeued. *l.* 10. *n.* 9. *tit.* 5. *lib.* 3. *noua recop.*

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictio prorogari non potest per procuratorem non habentem mandatum de re ad rem.*
2 *Rescripta sunt stricti iuris.*
3 *Rescriptum delegatorium ad certas res, non extenditur ad alias, nisi de partium consensu expresso, vel tacito.*
4 *Prorogatio de re ad rem non admittitur in iurisdictione ordinaria.*
5 *Procuratoris dolus non obest domino.*
6 *Procuratoris factum domino in causa in qua habet mandatum nocet*
7 *Mandatum est stricti iuris.*
8 *Procurator si formam mandati excessit, excusatur dominus ab expensis.*
9 *Procurator excedens fines mandati principalis sciente, & non contradicente, gesta per ipsum censentur à principali ratificata.*

Cap.

Cap. Cùm olim Abbas. XXXII.

1 DElegatus intelligitur conſtitutus ad illa tantùm, quæ in literis inueniuntur expreſſa, & eius iuriſdictio non extenditur ad alia, & ſi alia quærit, reus non tenetur comparere, nec reſpondere, nec poteſt excommunicari propter illa alia. Colligunt ex Ord. Abb.antiq.Zabar.Collect. Bellam. Ioan.Andr. Anch. Imol.Anan.Barbat.Bald.Felin.Butr.Panor.Hoſt.Innoc. Viu.*in ration.primi libri iur. Pontif. pag.*387. Alagon.*in compend.iur.Can.pag.*141. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2.refertur ab Ant. Ang. *collect.*3. *Decret. lib.*1. *tit.*18.*c.*11.

2 *Cùm in reſcriptis nulla de illis mentio haberetur.*] Notatur ad hoc quod reſcripta ſunt ſtricti iuris, vt dixi *ſuprà ad c.Rodulphus* 35.*de reſcript.n* 3.

3 Notatur etiam ad hoc quod reſcriptum delegatorium ad certas res, non extenditur ad alias res, niſi de partium conſenſu tacito vel expreſſo, vt per Peregr. *var.lib.*1.*ad rub.huius tit.n.*39.

4 *Nec ad ipſos potuerit iuriſdictio prorogari.*] Notatur ad hoc quòd in iuriſdictione delegata non admittitur prorogatio de re ad rem, vt per D.Barboſa *in l.*1.*ff.de iudic.art.*1. *n.*222. *cum ſeqq.* vbi de intellectu huius textus.

5 *Cùm procurator ad illa ſolummodo*, &c.] Notatur etiam ad hoc quod dolus procuratoris non obeſt domino, vt per Coſm. *in pragm. ſanct.tit.de elect.c.ſicut, ſi vero, verſ.ea vice, fol.*125.

6 Notatur etiam ad hoc quòd factum procuratoris domino in cauſa in qua habet mandatum nocet, vt per Aloyſ. Ricc.*in collect. deciſ.p.*5. *collect.*1605. ſiue conſiſtat in committendo, ſiue in omittendo, Rota *deciſion.* 79. *part.* 1. *diuerſorum*, etiam quoad connexa, & conſequutiua mandati, Rota Lucenſ. *deciſ.*6. *&* 41.

7 Notatur etiam ad hoc quòd mandatum eſt ſtricti iuris, vt per Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 23. *n.* 36. *verſ. tertio.*

8 Notatur etiam ad hoc quòd excuſatur dominus ab expenſis, ſi excedat procurator formam mandati, vt per Palat. *in repet.rub. de donat. inter virum & vxorem.* §.66.*n.*26.

9 In gloſſ. *Protinus, in princ.* ibi, *Quod praiudicet domino niſi ſtatim contradicat.* Notatur ad hoc quòd dominus quando ſcit & patitur procuratorem excedere fines mandati, & non contradicit, illa patientia extendit mandatum, & ratificaſſe dicitur geſta per ipſum, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.9. *gloſſ.*3. *n.*13. Stracc.*de mercat.tit.mandati, n.*18. Pinel.*in l.*2.*C.de reſcind vend.p.*2.*c.*1.*n.*18. Maſcard. *de probat.concl.*1004. *n.*22. Perez *l.*7. *gloſſ.*1. *tit.*1. *lib.*3. *& etiam l.*1.*gloſſ.*7. *tit.*3.*lib.*3.*& l.*1.*gloſſ.*1.*verſ.quaro quot modis, tit.*4.*eod. lib.*3.*Ordin.* Mench.*q.freq.c.*23.*n.*5. Menoch.*conſ.*120. *n.*26. & faciunt quæ tradit Palat.*in d.rep.rub.*§.68.*n.*24. *& ſeq.*

SVMMARIVM.

1 *Sigilla iudicum delegatorum violando, acta cauſa relationis, aperiens non auditur poſtmodum contra illa.*

2 *Literas alienas aperientes quas pœnas incurrant, oſtenditur.*

3 *Aperire literas alienas, & legere, quando ſit peccatum mort. oſtenditur.*

4 *Puniendus eſt quis in quo deliquit.*

5 *Literas relationis vnius iudicis aperiens etiamſi dirigantur Sum.Pont.non tenetur pœna falſi, ſed extraordinaria.*

Cap. Cùm olim magiſter. XXXIII.

1 SIgilla iudicum delegatorum violando aperiens peracta cauſa relationis, non auditur poſtmodum contra illa. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati Abb.antiq.Zabar.Collect. Bellam. Ioan. Andr.Anan. Butr.Henric. Imol. Anch. Panorm. Innoc.Hoſt.Bald. Felin. Viuian.*in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 388. Alagona *in compend.iur.Can pag.*141. remiſſiuè Ximen. *in concord.p.*1 *&* 2.

2 *Et ſcripta, qua nobis fuerant praſentanda, non erubuit aperire.*] De pœnis aperientium literas alienas agit apud noſtros Ordin.Regia *lib.*5.*tit.*8. & apud Caſtellanos *l.*26 *tit.*3. *lib.*2. *Ordinamenti*, & latè tractarunt Clar.§.*falſum, n.*26. Menoch.*de arbitr. caſu* 338. Viu. *decıſ.*91. Bernard.& Salzed.*in pract.c.*106.*in nouiſſ.edit.* Dec.*tract.crim.lib.*7.*c.*17.*n.*45.*cum ſeqq.* Aloyſ.Ricc.*in collect. deciſ. p.*4. *collect.*1208. *& p* 5.*collect.*1929. Fr. Emman.*q.Reg.tom.*1.*q.*35 *art.*2. Aldrete *de religioſa diſciplina tuenda, lib* 2. *c.*17.§.3.*n.*23. latè Farin.*in praxi crim. p* 6. *de falſitate, & ſimulat. q.* 150. *n* 114. *cum ſeqq* & nouiſſimè Coriolan. Capucin. *de caſibus reſeruatis, p.*1.*caſu* 11.*de iudic.reg.*§ 10. *à n.*1 *pag* 809. *cum ſeqq.* Quarant. *in ſumma Bullarij, verbo, Caſus reſeruati.*

3 Aperire literas alienas, & legere in re magni momenti cenſetur grauis iniuria, tam in eum, qui illas miſit, quàm in illum ad quem mittuntur, & ideo in huiuſmodi apertione committitur peccatum mortale, niſi ſit in ſequentibus caſibus. Primò ſi ſit ſuperior regularis. Secundò ex ratihabitione mittentis, vel eius ad quem mittitur. Tertiò, cauſa ſibi cauendi ab iniuriis, vel inſidiis. Quartò, ſi ex inaduertentia fiat, putans, eas ad ſe ſcriptas. Quintò, ſi contineant res parui momenti. Sextò, ſi ex curioſitate, & nullum ſit periculum alterius incommodi. Vide Nauar. *in c. Sacerdos, a num* 10. *de pœnit diſt.* 6. Fr. Emman. *d. q.*35.*art.*3. Leſſ.*de iuſtit. lib* 1.*c.*12. *dub.*18.*n.*111.*cum ſeqq.* Valer. Reginald.*in praxi fori pœnit lib.*24.*n.*119. *cum ſeqq.*

4 *Vt in eo ſaltem puniretur in quo peccauerat.*] Notatur ad hoc quod puniendus eſt quis in eo in quo deliquit; vide Perez *l.*2.*gloſſ.*1.*tit.*6.*lib* 8. *Ordin.* Azeued. *l.*4.*n.*56.*tit.*17. *lib.*8.*noua recop.* Bart.Peter.*ad extrauag. ambitioſa, de rebus Eccleſia non alien. verbo, illis exceptis, n.*8.

5 *Nolumus exaudire.*] Notatur ad hoc quòd aperiens literas relationis vnius iudicis, etiamſi dirigantur Summo Pontif. non tenetur pœna falſi, ſed pœna extraordinaria, vt per Bertaz.*conſ.*112.Farin.*d.q.*150. *num.*118.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ſubdelegatum collega impediti non tenetur admittere ſi in reſcripto eſt clauſ.* Quòd ſi ambo, *&c.*

2 *Inſtrumenti probata traditione cenſetur tranſlatum verum mandatum.*

3 *Clauſula, quod ſi ambo intereſſe non poſſunt, vnus illam deſinat, ſtante non poteſt intereſſe non valent ſubdelegare.*

4 *Parum & nihil æquiparantur.*

5 *Procurator admittitur cum cautione de rato ſi dubitetur.*

tur illum non habere mandatum.

6 *Procurator in dubio præsumitur, penes quem reperiuntur acta ipsius causæ.*

7 *Coniuncta persona pro coniuncta in causis spiritualibus sine mandato non admittitur.*

8 *Rescriptum iustitiæ impetrans vt collega detur Ordinario, litis pendentiam coram Ordinario narrare debet.*

Cap. Coram dilecto. XXXIV.

1 CAusa quando delegatur duobus cum clauſ. *Quòd si ambo interesse non possint, vnus procedat*, & vnus non potest interesse, sed subdelegat alterum; alter delegatus potest ferre sententiam sine subdelegato, quia clauſ. *Si ambo*, non intelligitur per se, vel per aliom, sed per se, præsertim, quando secundos delegatus obtinoit literas subreptitias. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Anch. Host. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Felin. Barbat. Henric. Vio. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 588. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 141. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *tit.* 12. *de Parochiis, & aliis Parochianis, c.* 1.

2 *Qui cum instrumentis*, &c.] Notatur ad hoc quòd probata traditione instrumenti censetur translatum verum mandatum, de quo vide Matthi. Coler. *de processib. exequut. c.* 2. *p* 2. *n.* 55. *cum seq.* Surd. *conſ.* 500. *n.* 12. *verſ. tertio loco non obstat, & conſ* 540. *n.* 22 Steph. Grat. *discep. forenſ. c.* 90. *n.* 13 *cum seqq.*

3 *Quod si ambo.*] Notatur ad hoc quòd quando causa committitur cum clausola, *quod si ambo interesse non possint, vnus illam definiat*, tunc si vnus interesse non possit, sed velit subdelegare, non tenetur alter sobdelegatum admittere, sed solùm procedere potest ad cognitionem & definitionem causæ, vt per Molinam *de iustit. tom.* 6 *tr.* 5. *disp.* 24. *n.* 3. *verſ. quando duobus*, vbi idem resoloit si tres delegarentur cum prædicta clausula.

4 *Raro, vel nunquam.*] Notatur ad hoc qood parum, & nihil æquiparantur, vt per Tiraq. *de indic. in rebus exig. verſ.* 8. Surd. *conſ.* 197. *n.* 2. & 21. Sebast. Nævi. *ad l. minus* 32. *n.* 2. *ff. de verb. signif.* cum aliis per me citatis *Axiom.* 175. *n.* 1.

5 In gloſ. *Absque literis* 1. ibi, *Vel potest dici quòd ideo cauit de rato, quia mandato dubitatur.*] Notatur ad hoc quod procurator admittitur cum cantione de rato, si dobitetur illum non habere mandatom, vt per Mench. *vſufreq. c.* 16 *n.* 3.

6 In ead. gloſſ. ibi, *Sed videtur quod iste*, &c. Notatur ad boc quod in dubio procurator præsomitur penes quem reperiuntur acta ipsios causæ, vt per Hyppol. *in pract. § diligenter, n.* 94.

7 In ead. gloſſ. ibi, *Sed credo*, &c. Notatur ad hoc qood coniuncta persona pro coniuncto in causis spiritualibus sine mandato admittenda oon est, vt per Panorm. *hic n.* 7. Lap. *alleg.* 70. *n.* 6. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu mandati, n.* 130. & alios de quibus Duen. *reg.* 123. *limit.* 4.

8 In gloſ. 2. Notatur ad hoc quòd rescriptum iustitiæ impetrans vt collega detur ordinario, litis pendentiam coram eo narrare debet, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 102. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Locus quando est suspectus parti, delegatus potest delegare aliom in loco non suspecto. Et Canonicus in causa concanonici delegatus recusare poterit.*

2 *Comparere nullus tenetur in loco vbi potentes inimicos habet, vel ad quem non habet tutum accessum.*

3 *Comparere nullus tenetur in loco vbi terribiles inimicos habet, etiamsi habeat saluum conductum.*

4 *Canonicus an probet in fauorem sui Capituli.*

5 *Testis repellitur, qui habet consimilem causam.*

Cap. Cùm R. XXXV.

LOcus quando est suspectus parti, delegatus potest delegare aliom in loco non suspecto præcipiendo, &c. Et Caoonicus meritò potest recusare iudicem in causa alterius Canonici. Colligunt ea Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Anch. Bellam. Ioan. Andr. Barb. Host. Innoc. Bald. Panorm. Anan. Butr. Imol. Fel. Henric. Guid. Papæ, Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 289. Alagona *in compend. iur. Can. pag.* 141. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 12. *c.* 2. 1

Propter multas, & graues inimicitias, &c.] Notatur ad boc quòd nullus tenetur comparere in loco, vbi potentes inimicos habet, vel ad qoem non babet tutum accessum, vt per Menoch. *remed.* 8. *recup. n.* 14. *de arbitr. casu* 15. *n.* 13. & *cons.* 100. *n* 183. *cum seq.* Bonac. *com. crim. p.* 1. *verbo, citatus, fol.* 24. Ceual. *commun. contra comm. q.* 819. *n.* 10. Matthi. Coler. *de processib. execut. p.* 4. *c.* [illegible] *n.* 190. Mascard. *de probat.* [illegible] Fel. *in praxi crim. q.* 11. *n.* 56. *verſ.* & *inter alios.* M. [illegible] bos *Lusitania decis. tom.* 1. *Aresto* 131. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.* 1. *concl.* 52. *n.* 11. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 4. *de citat. n.* 47. & *tit.* 46. *de contumacia, n.* 183. Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit.* 17. *n.* 46. 2

Amplia etiamsi iudex ipse saluum conductum citato ad locum non tutum illibatè obseruaturus esset, adhuc tamen citatus sub fide hac à iudice data comparere non tenetur, vbi in iudicij loco priuatim terribiles inimicos haberet, vt per Farin. *d. q.* 11 *n.* 56. Bernard. Græuæ. *d. concl.* 52. *n.* 5. & 6. 3

Exceptis Canonicis.] Vtrùm Canonicus probet in fauorem soi Capituli, vide Hector. Æmil. *verbo, testis Abbas, n.* 13. Mascard. *concl.* 261. *n.* 6. & 9 Rebuff. *de reprobat. testium, n* 59. Farin. *in praxi crim. q* 60. *n.* 460. & illud verum est quòd Canonicus in causa sui concanonici non repellitur à testificando in possessorio si habet interesse in petitorio tantùm, Farin. *d. q.* 60. *n.* 461. Buratt. *decis.* 552. *n.* 8. 4

In gloſſ. *Cùm sint eius socij*, ibi, *Et testis repellitur qui habet consimilem causam.* Vide Mascard. *de probat. concl.* 395. *numero* 17. & *concluſ.* 1357. *num.* 54 Bobadil. *in sua politica, lib.* 5. *c.* 2. *n.* 53. quos refert parens meus *in comm. ad Ordinat. Regias Lusitan. lib.* 3. *tit.* 21. *n.* 19. *pag.* 210. 5

In ead. gloſſ. ibi, *Vnde facilius repellitur iudex quàm testis.* Notatur ad hoc quod iudex suspectus recusatur quando recusatur testis, gloſſ. *verbo, familiarem verſ. hoc tamen aduertas; in c. insinuante, sup. hoc tit.* Card. Tusch. *lit. S. concl.* 908. *n.* 11. Farin. *fragm. crim. p.* 2. *lit. I. num.* 778.

SVMMARIVM.

1 *Delegato iudici si mandatur vt illum absoluat qui dicit se iniustè excommunicatum, ante probationem illum absoluere tenetur. Si autem dicat excommunica*

municationem nullam, probationem nullitatis ante pronuntiationem admittere debet.

2 *Excommuntiatio poſt appellationem iuſtè latam ipſo iure eſt nulla.*

3 *Probatum in iudicio non admittitur quod nihil releuat.*

Cap. Cùm contingat. XXXVI.

1 CONquerens ſe poſt appellationem ad Papam fuiſſe excommunicatum, antequam abſoluatur, ſunt admittendæ probationes excommunicati, & excommunicantis, vt cognoſcator an abſolui debeat, vel declarare, quòd non ſit excommunicatus. Item ſi conqueratur ſe iniuſtè excommonicatum, eſt priùs ſoluendus, & deinde admitti debent probationes. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Hoſt. Ioan. Andr. Anch. Panorm. Barbat. Bald. Fel. Butr. Imol. Anan. Innoc. Henric. Guid. Papæ, Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 38.., Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 142. remiſſiuè Ximen. *in concord. p* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib* 1. *tit.* 12 *c.* 3.

Probat hic text. excommonicatione obſtricto, quæ poſt legitimam appellationem lata dicebatur, abſolotionem præſtandam non eſſe priuſquã conſtiterit per legitimas probationes an abſolutione indigeat. Obſtat tamen, quia qoando dubitatur an excommunicatio, aut etiam valida ſit, præſtatur abſolutio ad cautelam de qoa agit text. *in c.* 2. & *in c. venerabilibus*, §. *ſed ſit, de ſent. excom. lib* 6. Cou. *in c. alma*, *p.* 1. §. 12. *n.* 7. Nau. *in man. c* 27. *n.* 277. Vgol. *de cenſur tab* 1. *c.* 22. §. 1. *à n* 4. Tolet. *lib.* 1. *c* 14 *à n.* 7. Soar. *tom.* 5. *diſp.* 7. *ſect.* 8 *à n.* 1.. Sed occurrit Vgolin. *cit. loco* dicens textum in præſenti agere de eo, qoi abſolutionem ad cautelam non poſtulabat, vt neceſſarium eſſe deducitur ex *d. c.* 2. ibi, *Petenti abſolutio non negatur*. Vel ſecundò quòd licèt hodie poſt dictom *c.* 2. hæc abſolutio ad cautelam ordinario iure ſit concedenda, vel ab Ordioariis, vel delegatis quoties de excommonicatione, vel ipſius validitate dubitatur, olim non ita, ſed erat remedium quoddam extraordinarium, quod ſpecialibus caſibus concedi ſolebat, vt *in c. per tuas de ſent. excom.* ibi, *Quanquam Apoſt. Sedes talem etiam conſueuerit*, &c. & in ſoſpenſione probat *c. venerabili, eod tit* notat Cou. *d. loco*, quamvis addit. gloſſæ *verbo ſuperiorem in d. c* 2. contrarium probet.

2 *Abſolutione indigeat*] Notatur ad hoc quòd excommunicatio poſt appellationem iuſtè latam ipſo iure eſt nulla, vt per Nau. *in c. ſi quando, de reſcript. ſexta cauſſa nullit à n.* 1. & *cauſſa* 14 *nullit. n.* 1.

3 In gloſſ. *Nihilominus*, ibi, *Non debet quis admitti ad probandum illud, quod probatum non prodeſt.* Notatur ad hoc quòd non admittitur in iudicio probatum qood nihil releuat, *l.* 8. *tit.* 11. *lib.* 3. *Ordinam. vbi gloſſ.* 1. & *l.* 4. *tit* 6. *lib.* 4. *noua recop.* vbi Azeued. cum aliis citatis *in libello de principiis vtriuſque iuris, lit. P. n.* 49.

SVMMARIVM.

1 *Subdelegatus delegati Papa ſi iuriſdictione vti cœperit, à delegato remoueri non poteſt, & ſi fecerit contra mandatum, ſiue exceſſerit formam reſcripti, proceſſus eſt nullus.*

2 *Monaſterij bona ſuperior diſſipans ab adminiſtratione remouetur.*

3 *Alienari res largè ſi dicitur ſola poſſeſſio transferatur.*

4 *Conſilium, quando ratione ſubiecta materia ſumitur pro conſenſu, eſt requirendum.*

5 *Delegatio finitur ſi delegatus in totum ſubdelegauerit cauſam ipſam.*

Cap. Venerabili. XXXVII.

Honor. III.

RESCRIPTI formam non ſeruans v. g. qui non reſtituit Epiſcopum loco ſuo antequam inquirat de dilapidatione contra Epiſcopum, eius proceſſus eſt nollus. Item qui ſubdelegauit vices ſuas, & ſubdelegatus incipit proceſſum, non poteſt ampliùs alteri ſubdelegare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Bellam. Zabar. Ioan. Andr. Anan. Anch. Guid. Papæ, Hoſt. Innoc. Butr. Panorm. Imol. Felin. Bald. Barb. Henric. Viu. *in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 3.. Alagona *in compend. iur. Can pag.* 142. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. 1

Eſſet de dilapidatione ſuſpectus, &c.] Notatur ad hoc quòd Superior bona Monaſterij diſſipans ab adminiſtratione remouetur, vt per Aldret. *de religioſa diſciplina tuenda, lib.* 1. *c.* 16 §. 4. *n.* 30. 2

Omne alienationis genus, &c.] Notatur ad hoc quòd qoando omne genos alienationis prohibetur, alienari res largè dicitor ſi ſola poſſeſſio transfertur, vt per Cald. Pereira *de extinct emphyt. c.* 5. *n.* 40. 3

Sine cuius conſilio, &c.] Notatur ad hoc quòd quando conſilium ratione ſobiectæ materiæ ſomitur pro conſenſu, eſt requirendum, & ſequendum, vt per Tiraq. *de retractu lig* §. 1. *gloſſ* 9. *n.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ* 46. *n.* 80. 4

Commiſit in huiuſmodi negotio vices ſuas, &c.] Notatur ad hoc qoòd delegatio finitur ſi delegatus in totum ſubdelegauerit cauſam ipſam nulla parte ſibi retenta, vt per Peregrin. *in var. lib.* 1. *ſuper rub. huius tit n.* 35. *verſ. quarto.* 5

SVMMARIVM.

1 *Delegatus ſi pronuntiauerit ſe iuriſdictionem non habere, ipſam etiam de conſenſu partium non reaſſumit.*

2 *Paupertas callidè affectata non prodeſt.*

3 *Vidua diues non eſt annumeranda inter miſerabiles perſonas, nec habet priuilegium trahendi ad Curiam.*

4 *Nobilitatis mentio fieri debet in literis ad lites.*

5 *Nobilitas differt à diuitiis.*

6 *Delegatio finitur, ſi delegatus ex altera cauſa obiecta pronuntiauerit ſe iudicem incompetentem.*

7 *Delegatus non poteſt reuocare ſententiam interlocutoriam.*

8 *Sententiam interlocutoriam quilibet iudex ordinarius reuocare poteſt.*

9 *Tranſacto tempore, intra quod cauſa debuit terminari per arbitrum, non erit locus prorogationi compromiſſi iam extincti.*

10 *Pœna appoſita in contractu nullo eſt nulla, & inutilis*

11 *Pœna in quacunque diſpoſitione appoſita ſequitur naturam principalis diſpoſitionis.*

12 *Contractu annullato annullantur etiam omnes clauſula contenta in eo.*

13 *Decretum irritans non ampliat diſpoſitionem principalem, ſed tanquam acceſſorium illius naturam ſequitur.*

CAP.

Cap. Significantibus, XXXVIII.

Greg. IX.

1 IVdices, qui prononetiant se non habere iurisdictionem ex rescriptis in tali causa, non possont deinde iurisdictionem reassumere, etiam partibus assentientibus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Butr. Barbat. Innoc. Host. Bald. Felin. Panorm. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 190 Alagon. *in compend. iuris Can. pag.* 143. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2.

2 *Iuliana vidua mentiens se pauperem.*] Notatur ad hoc quod paupertas callidè affectata non prodest, nec aliquod priuilegium dat, vt per Azeued. *ad l.* 1. *n.* 44. *tit* 1. *lib.* 4. *noua recop.* quem refert pareos meos *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusit. lib.* 3. *tit.* 5. §. *n.* 20.

3 Notatur etiam ad hoc quòd vidoa diues non est annumeranda inter miserabiles personas, nec habet priuilegium trahendi ad Curiam, vt per Marantam *disp.* 9. *n.* 195. Kirchou. *tom* 1. *com opin. lib.* 3 *tit.* 12. *n* 1, *pag.* 399. Cornel. Benincas. *de priuil. paupert q* 4 *n.* 12. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, facultatum, n.* 1. *propè fin. C. de renocandis donat.* Mascard. *de probat. concl* 1064. *n.* 3. Card. Tusch. *lit. V. concl.* 203. *in princ.* attestantes text. *in c. ex parte, infr. de foro compet.* probantem Reginam Angliæ gaudere priuilegio miserabiliom personarum, procedere ex eo, quia Rex & Regina possunt esse pauperes respectu suæ conditionis. Quicquid contrariom, imò vidoam etiam diuitem inter miserabiles personas annumerandam esse, ac gaudere priuilegio, *l. vnic. C. quando Imper inter pupillos, & vid.* teneant Cou. *pract c* 6. *n.* 2. Thesaur. *Pedem. decis.* 117. *n.* 3. Viuian. *decis.* 459. *n.* 12. & *decis.* 521. *à n.* 7. Vincent. de Franch. *decis.* 100. *n.* 19. Menoch. *de arbitr casu* 66. *n.* 4. Alex. Trētacinq. *var. resol lib.* 2. *tit. de cit. resol.* 2 *n* · 6. D. Barbos. *in l* 1. *p.* 1. *n.* 50 *ff. soluto matr* Camil. Borrel. *in sum. omn. decis. tit.* 57. *à n.* 9. Bernard. Museat. *in sua praxi aurea Ciuil. gloss. competens, n.* 53. Castil. *quotid lib* 1. *c.* 25. *n.* 25. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 182. *n.* 3. Modern. *de iurisd. p.* 2. *c.* 21. *n.* 6 & *in votis nouissimarum decis. voto* 209. *n* 5.

4 *Quæ nobilis est.* Notatur ad hoc quòd in literis ad lites debet fieri mentio nobilitatis, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 17. *n.* 61.

5 *Et diues.*] Ergo differt nobilitas à diuitiis, vt per Tiraq. *de nobilit. c.* 3. *n.* 13. *cum seqq.*

6 *Interloquendo pronuntiatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatio finitur si delegatos ex altera causa obiecta pronuntiauerit se iodicem incompetentem, itavt ampliùs non possit reassumere causam, Peregr. *var. lib.* 1 *super rub. huius tit. n.* 25.

7 Notatur etiam ad hoc quòd delegatus non potest renocare sententiam interlocutoriam, vt per Marant. *de ordine iudiciorum, p.* 4. *dist.* 5. *n.* 49. Roman. *sing.* 129. Franch. *in c. cum cessante, col* 4 *in fine, cum duab. seqq. vers secundò limita, de appell.* refert plures Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 3. *c.* 18. *n.* 40. vbi rationem reddit quòd cùm talis delegatus interlocutoria emissa super aliquo articulo per quem finitur eios officium desinat esse iudex, & finiatur eius iurisdictio, veluti si se incompetentem declarauit, aut non esse procedendum ad vlteriora, vel quia absolnit partem ab obseruatione iudicij, tunc non poterit reassumere, nec amplius poterit sententiam reuocare, vbi *n.* 48. hoc intelligit suo motu proprio, at verò quando pars per appellationem à tali inte locutoria interiectam contradicant, tunc potest reassumendi iurisdictionem reuocare sententiam, regulariter tamen quemlibet 8
iudicem Ordinarium suam sententiam interlocutoriam reuocare posse tenent Cardos. *in praxi iud. verbo, Index, n.* 66. & 67. Aloys. Ricc. *in collect. dec. p.* 5. *collect.* 1474. *limit.* 4. Cald. Pereira *q forens. lib.* 1. *q.* 9. *per totam* Salgado *d. c.* 18. *n.* 41. non solùm semel, sed millies, Steph. Grat. *discept forens. c.* 14. *n.* 11. & *c.* 155 *à n.* 16.

9 *Demum fuit à partibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd transacto tempore intra quod causa deboit terminari per arbitrium, non erit locus prorogationi compromissi iam extincti, vt per D Barbos. *in l.* 1. *art.* 1. *n.* 75. *ff de iudic.*

10 In gloss. *Per formam* ibi, *Et ideo cùm principale non teneat, nec pœna super hoc adiecta.* Notatur ad hoc quòd pœna apposita in contractu nullo est etiam nulla, & inutilis, in idem est gloss. *Verbo pœna, in c.* 2. *de precar.* vt per Tiraq. *de constituto, p.* 3. *limit* 7. *n.* 28. Perez *l.* 1. *gloss.* 3. *pag* 112. *in fine, tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin* Valasc. *conf.* 85. *n.* 3. 4. & 5. Et pœna in quacunque dispositione ap- 11
posita sequitur naturam principalis dispositionis, vt si ea non valeat, nec pœnæ quoque promissio, vt Tiraq. *ad l. si vnquam, C. de reuocand. donat. in fin n.* 3. Cou. *in c. quamvis pactum, de pactis, lib.* 6. *p.* 2. §. 4 *n.* 4. Burg. de Pace *cons.* 10. *n.* 22. Et annullato contractu 12
annullantur etiam omnes clausulæ contentæ in eo, vt per Flam. *de resign lib.* 12 *q. fin. n.* 28. Valasc. *cons.* 85. *n.* 3. Nec decretum irritans ampliat dispositionem princi- 13
palem, sed tanquam accessorium illius naturam sequitur, Tiraq. *d. limit* 7. *n.* 15. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss fin. n.* 55.

SVMMARIVM.

1 *Arbitri electi ad causam recusationis assignant partibus terminum ad probandum causam suspicionis, & iudex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.*
2 *Arbitri sunt assumendi qui iudicent recusationem iudicis.*
3 *Delegatus iudex recusatus potest compellere litigantes ad eligendos arbitros coram quibus causa recusationis probetur, & decidatur.*
4 *Arbitrorum iurisdictio est extraordinaria à lege.*
5 *Arbitri electi procedunt in causa recusationis, & assignant terminum partibus ad eam probandam.*

Cap. Suspicionis. XXXIX.

SVspicionis iustam causam quando reus assignat, eliguntur arbitri, qui, & noo iudex, assignant tempus ad cognoscendum de hac suspicione, sed iudex potest arbitros cogere, vt sollicitent. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Bald. Barbat. Henric. Panormit. Hostiens. Butr. Anchar. Felin. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontifitij, pag.* 391. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 143. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

2 *Sed arbitrari potiùs, coram quibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd arbitri sunt assumendi, qui iodicent recusationem iodicis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, susceperit liberos, n.* 247. Et huiusmodi arbitri præscribere possunt partibus terminum, intra quem probare coram ipsis debeant caosam, aut causas recusationis iudici propositas veras esse, aut falsas: si aduersarius falsas esse probare velit,

velit, poſſunt, item citare, & compellere teſtes, vt ad teſtimonium accedant, eoſque punire ſi delinquant, ità Molina *de iuſtit.tract.* 5 *diſp.*23.*n* 10. Soar. de Pace *in practica*, *tom* 2.*p*.2.*c*.6.*n*.10.

3 *Ab ipſo quoque iudice*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus index recuſatus poteſt compellere litigantes ad eligendos arbitros, coram quibus cauſa recuſationis probetur, & decidatur, & ſi fuerint diſcordes, quòd tertiom ſibi aduocent, vt per Soar. de Pace *d.c.6.n.*11. Molina *d.diſp.*23.*n.*12.*&* *n.*15. tenet quòd *cap.legitima*, *de appell.lib.*6 non derogar textui in præſenti.

4 In gloſ. *Ad quos omnia*, ibi, *Iuriſdictio iſtorum quaſi ordinaria eſt*. Notatur ad hoc quòd iuriſdictio horum arbitrorum eſt extraordinaria à lege introducta ad particularia aliqua cognoſcenda, ac definienda circa cauſas aliquas tam in quibus proceditur iuriſdictione delegata, quàm iuriſdictione ordinaria, vt per Molin.*d diſp.*23.*n.*11.

5 In gloſſ. *Terminum*. Notatur ad hoc quòd arbitri electi procedont in cauſa recuſationis, & aſſignant terminum partibus ad eam probandam, quem terminum index recuſatus aſſignare non poteſt, vr per Soar. de Pace *d.c 6 n.*21. vbi *n.*22. aſſerit text. in præſenti non eſſe correctum per *d c.legitima*, vbi probari videtur terminum ad probandam cauſam recuſationis aſſignandum eſſe partibus ab ipſo iudice recuſato, & non ab arbitris electis; quia text. ille loquitur ſolummodo de termino aſſignando ipſis arbitris ad decidendam cauſam recuſationis, hic verò text. loquitur de termino aſſignando partibus ad probandam cauſam recuſationis.

Cum huiuſmodi delegata iuriſdictio, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus extendere non poteſt ſuam iuriſdictionem ad perſonas in reſcripto ſuæ delegationis ſaltem per generalem clauſulam minimè contentas, etiamſi illæ conſentiant, vt per Nauar. *in c.cum conting.7.cauſa nullit in princ. de reſcript.* Menoch.*conſ.* 340.*n.*54. Mench.*freq c* 14.*n.*16. Morla *in emporio iuris*, *p.*1.*tit.*2 *q.*21.*n.*2 Molina *de iuſtit. tom.*6.*tr.*5. *diſp.*25.*n.*2. Peregr.*var.lib* 1.*ad rubr.huius tit.n.*38.*&* *ad rubr.tit. de officio iudicis ordinarij*, *n.*32. Eraſm. à Cochier.*de iuriſd. Ordin in exemptos*, *p.*2.*q* 11.*n.*2. 3

Notatur etiam ad hoc quòd iuriſdictio delegata 4
prorogationem non admittit, vt per D.Barboſ.*in l.*1. *art.*1.*n.*204 *ff.de iudic.*

Notatur etiam ad hoc quòd reſcriptum eſt reſtrin- 5
gendum, vt per Perez *l.6 gloſſ.*1.*verſ.quæro* 20 *tit.*12. *lib.*3. *Ordinam.* reſcripta enim delegatoria ſunt ſtri- 6
cti iuris, Franc.Bec.*conſ.*21.*n.*14.*&* 33. Marc.Anton. *var.reſol lib.*1.*reſol.*8.*n.*4.*&* *reſol.*19.*n.*11.

In gloſſ. *Prorogatio*, *fin.in princ* Quot modis fieri 7
poſſit prorogatio, vide Perez *in l.*1 *pag.*529.*col.*1.*poſt med.* *&* *col.*2. *verſ.quæro quot modis*, *tit.*4. *lib.*3. *Ordinam.*

In ead.gloſſ.ibi, *Imò videtur quòd eadem ſit.* Nota- 8
tur ad hoc quòd prorogatio iuriſdictionis non cenſetur diuerſa iuriſdictio, ſed potiùs eadem cum extenſione, Perez *d l.*1.*gloſſ.*1.*pag* 529.*col.*2.*in med.* D.Barboſa *d.l.*1.*art.*3.*n.*13.

In ead.gloſſ.ibi, *Item prorogatur iuriſdictio*, &c. No- 9
tatur ad hoc quòd partes prorogantes videntur reſpexiſſe ad qualitates iudicis, cuius prorogauerunt iuriſdictionem, vt per D.Barboſ.*d l.*1.*art.*5.*n.*12.

SVMMARIVM.

1 *Iuriſdictio delegata ad perſonas non expreſſas in reſcripto etiam de ipſarum conſenſu prorogari non poteſt.*
2 *Delegati excommunicare poſſunt eos, in quos delegatam habent iuriſdictionem.*
3 *Delegatus extendere non poteſt ſuam iuriſdictionem ad perſonas in reſcripto ſuæ delegationis, ſaltem per generalem clauſulam, minime contentas.*
4 *Iuriſdictio delegata prorogationem non admittit.*
5 *Reſcriptum eſt reſtringendum.*
6 *Reſcripta delegatoria ſunt ſtricti iuris.*
7 *Prorogatio quot modis fieri debeat, remiſſiuè.*
8 *Prorogatio iuriſdictionis non cenſetur diuerſa iuriſdictio, ſed potius eadem cum extenſione.*
9 *Prorogantes partes videntur reſpexiſſe ad qualitatem iudicis, cuius prorogauerunt iuriſdictionem.*

Cap. P. & G. XL.

1 IVriſdictio delegata non extenditur ad illas perſonas, de quibus in reſcripto non fit mentio. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Barbat. Bald. Panor. Felin. Hoſt. Anch. Innoc. Mantua, Henric. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.*392. Alagona *in compend. iur. Canon pag.*143. remiſſiuè Ximen. *in concord.* *p.*1.*&* 2. Multa circa intellectum huius text. tradit Ant. Fuertes *lect. Canon. lib.*2.*c.*6.

2 *Excommunicationis*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegati excommunicare poſſunt eos, in quos delegatam habent iuriſdictionem, vt per Lud. Mirandam *in manuali Prælatorum, tom.*2 *q.*35.*art.*8.*concl.*1.*in fine*, Nau.*in man.c.*27.*n.*5. *propè finem.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus iudex vt quis poſſit eſſe debet habere vigeſimum ſuæ ætatis annum completum, de conſenſu verò partium excedere decimum octauum*, & n.2.
4 *Inquiſitor contra hæreticam prauitatem quam ætatem habere debeat, remiſſiuè.*
5 *Lex, vel ſtatutum vbi requirit quòd actus fiat ab aliquo ſcienter, debet libellari de ſcientia, & probari.*
6 *Iudex dari non poteſt ab alio, quàm à Principe minor 18.annorum, etiamſi partes conſentiant.*
7 *Arbiter non poteſt eſſe minor annis viginti; aliàs ſententia ab eo eſt nulla.*

Cap. Cùm vigeſimum. XLI.

DElegatus debet dari maior 20.annis, ſed de con- 1
ſenſu partium poteſt dari maior decem & octo annis, minor non poteſt dari niſi à Principe. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imol. Bald. Butr. Panorm. Guid.Pap. Hoſt. Fel. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.*391. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.*144. remiſſiuè Caſal. *in annot* & Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Aui- 2
les *ad capita Prætorum*, *in proœm. verbo*, *qualquier*, *n.*7, *fol. mihi* 14. Menoch. *de arbitr. caſu* 427.*n.*11. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem*, *C. de integrum reſtit. min. verbo, hunc contractum*; *n.*44. Molin. *de iuſtitia*, *tom* 6.*tract.*5. *diſp.*23.*n.*3 D.Barboſa *in l. cum Prætor*, §. *fin. de iud.* *n* 71. vbi *n.*73. agit de intellectu *l. quidam conſulebant* 57.*ff.de re iud.*

Peregeris.] Ergo non ſufficit vigeſimus annus in- 3
ceptus, vide Girond. *de priuilegiorum*, *&* *exemptionum explicat* *n.*1241.*&* *ſeqq.*

4 *Dari potuisti in huiusmodi atate delegatus.*] Limita in Inquisitore contra hæreticam prauitatem, vt *in Clem. 2. de hæret* Simanch. *de instit. cathol tit. 34. n. 12. & 13.* quem refert Azeued. *l. 2. in fin. tit. 9. lib 3. noua recopil. pag. 329.*

5 *Scienter.*] Notatur ad hoc quòd vbi lex vel statutum requirit quòd actus fiat ab aliquo scienter, debet libellari de scientia, & probari, vt per Corset. *in sing. sententia 1. incip vbi lex, in lit. S. 327.*

6 In gloss. *Ætatem, fin.* ibi, *minor verò*, &c. Notatur ad hoc quòd minor 18. maior autem 14. annorum ab alio quàm à Principe index dari non potest, etiamsi partes consentiant, & in hoc contra glos. *in d. l. cum Prætor, §. non autem, & in d. l. quidam consulebant*, hanc communiter esse approbatam dicunt Capra *reg. 31. n. 13.* Bellam. *tom 1. commun. opin. lib. 3. tit. 1. n. 36. pag. 362.* Azeued. *ad l. 7. tit. 9. lib. 3. noua recopil.*

7 In ead. gloss. ibi, *Arbitrium vero*, &c. Notatur ad hoc quòd arbiter non potest esse minor annis viginti, aliàs sententia per eum lata est nolla, Blanc. *de compromis. p. 35. q. 2 n 22.* Baptist. *de arbitr. tract q. 9.* Viu. *d. tom. 1. com. opin. lib. 3 tit. 26. n. 120.*

S V M M A R I V M.

1 *Delegatorum, vel arbitrorum plurium simpliciter datorum potestas expirat per mortem vnius.*
2 *Delegatorum vno decedente delegatio extinguitur quoad alios*
3 *Si vnus ex pluribus arbitris, vel iudicibus impediatur, alij non possunt procedere.*
4 *Vita & fama aquiparantur.*

Cap. Vno delegatorum. XLII.

1 DElegati plures quando dantur, vel arbitri simpliciter sine claus. *Quòd si vnus*, &c. mortuo vno expirat in aliis auctoritas. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Barbat. Bald. Butr. Panorm. Host. Felin. Guid. Papæ, Innoc. Viu. *in ration primi libri iuris Pont. pag. 393.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 144.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.*

2 Collige ex text. delegatorum vno decedente delegationem extingui quoad alios, Menoch. *consil 340. n. 1. cum seqq* Perez *l 1. gloss. 1. pag. 491. vol. 1. ante med. tit. 2 lib. 3. Ordin.* Molina *de instit. tom. 6. tract 5. disp. 24. n. 1. vers. quia ergo*, vbi resoluit quòd si multi ad aliquid delegentur absque alia declaratione, & vnus eorum è vita discedat antequam sententia feratur, tota delegatio eo ipso expirat, neque iurisdictio ad causam prosequendam & ad sententiam ferendam in cæteris iudicibus residet, sed tunc ad delegantem est recurrendum. Intellige hunc text. cùm facta est delegatio nominatis personis, secus si dignitati, iuxta text. *in c. quoniam Abbas, sup. hoc tit.* Quid si fiat delegatio alicuius causæ duabus dignitatibus, vt simul causam cognoscant, & fortè vtraque dignitas ab vna eadémque persona sustinetur, an possit nihilominus is, qui ambas dignitates sustinet, causam huiusmodi cognoscere, quæstio ad præsentem materiam multum curiosa, quam negatiuè resoluunt Alex. *in l. de die § si fideiussor, in fin. ff. qui satid cogantur*, Bertachin. *in suo repert. verbo delegato n. 11.* Massob. *in praxi habendi concursum ad Parochiales Ecclesias vacantes requis. 5. dub 10. n. 1.* secundùm Roman. impress.

Notatur etiam hic text. ad hoc quòd si iudices plures dati sint simpliciter, tunc vno suspecto omnes suspecti redduntur, & sic non solùm recusatus impeditur procedere, sed etiam alij conindices, quia vno deficiente omnium cessat iurisdictio, cuius exercitium non censetur in solidum datum, vt per Farin. *fragm crimin. p 2. lit. I. n. 772.*

Vel arbitrium.] Notatur ad hoc quòd si vnus ex 3
pluribus arbitris vel iudicibus impediatur, alij non possunt procedere, vt per Cosm. *in pragm. sanct. tit. de collat § statuit verbo, spectat, fol. 251.*

In gloss. *Delegatorum*, ibi, *Idem esset si alter efficiatur* 4
infamis. Ergo vita, & fama æquiparantur, vt per Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 223. col. 1. ad med. tit. 9. lib* 8. *Ordin & ibi l. 2. glos. 3 pag. 296. col. 1. ante med. & l. 3. glos 2. pag. 323. col. 2. in fine, tit. 16. eod lib. 8.*

S V M M A R I V M.

1 *Delegatus Papa subdelegare potest, licèt datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum claus. praelectionis, videlicet,* Quòd si non omnes, tu cum alio exequaris.
2 *Papa in delegando videtur voluisse prouidere negotiis litigiosis, & personis.*
3 *Subdelegatio cessat per industriam persona electam.*
4 *Industria persona electa ad impediendam subdelegationem in dubio non censetur.*
5 *Industria persona electa prasumitur, quando commissa esset grauis, & explicatu ardua causa.*
6 *Factum vbi committitur, quod per vnum, & non per alterum explicari potest, censetur electa industria persona.*
7 *Industria persona electa censetur, quando eligitur persona, aut datur à Papa per Signaturam suam, vel de eius mandato super exequendis aliquibus.*
8 *Commissio facta, quando esset his verbis,* per te, vel per vos expediri mandamus, *censetur electa industria persona.*
9 *Industria persona electa censetur, quando in rescripta commissionis dictum esset,* freti, *vel* confusi tua prudentia, & dexteritate mandamus.
10 *Vel si dicatur*, personaliter exequaris.
11 *Vel si dicatur*, discretioni tuæ mandamus.
12 *Vel si dicatur*, super quibus negotiis expediendis conscientiam tuam oneramus.
13 *Vel si dicatur*, tu tu cognoscas.
14 *Delegare non potest alteri is, cui committitur executio nudi ministerij.*
15 *Declarantur, & conciliantur text. in prasenti, & in c finali, de officio Ordinarij.*

Cap. Quoniam. XLIII. & fin.

DElegatus Papæ subdelegare potest, licèt datus 1
sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum claus. prælectionis, videlicet, Quòd si non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Barbat. Felin. Guid. Papæ, Imol. Bald. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 394.* Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 144. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Intendit prouidere negotiis, & non personis. 1.] Notatur 2
ad hoc quòd Papa in delegando videtur voluisse prouidere negotiis litigiosis, & non personis, vt per Peregrin. *var. lib. ad rubr. huius tit. n. 8.*

§. Is

§. Is autem.

3 Probat hic §. quòd per industriam personæ electam subdelegatio cessat, vt per Capic. decis. 151. n. 5. & 6. Soar. in thesauro receptarum sent lit. D. n. 39. Magon. Lucensi decis. 9. n. 4. Franc. Monald. cons 143. n. 11. Menoch. de præsumpt lib. 1. præs. 21. n. 2. & præs. 54. num 8. Sbroz. de officio Vicarij, lib. 2 q. 34. n. 1. Vincent. Honded. cons. 55. n. 79. volum 1. Perez l. 1 gloss. 1. ante finem, per text. ibi tit. 12. lib. 2. Ordin. & l 10. gloss. 1. tit 16. eod. lib. 1. Peregrin. var lib. 1 ad rubr. huius tit. n. 7. Mar. Anton. var. resol. lib 1. resol 89. n. 1. vers. quando, Surd. consil. 435. n. 16. Bellon. de mandata iurisdict. c. 8. q. 24. num 46. & 47. Gonzales lib. vnic. var. cap. 20. num 28. Anton. de Fuertes in repet. cap. super 27. § porrò n. 60. hoc tit. Mastrill. de magistrat. lib. 1 cap 29. ex n. 19. latè & eleganter Rot. in Regien. pensionis 5. Martij 1631. coram R. P. D. Dunozetto iun. vbi quòd potest subdelegari nudum factum, seu ministerium, per doctrinam Baldi in l nulli n. 4 C. de Episcop. & cler. & Butrij in præsenti n. 29 in fine. Et quòd non habeat locum reg. qui per alium, &c. vbi electa est industria personæ, tradit Innoc. in præsenti, in verbo commissum n. 2. in fine, vbi distinguit quòd aut aliquis potest auctoritate propria aliquid facere, & tunc non est vis si faciat per se, vel per alium, sed vbi auctoritate sua non potest facere, sed alterius, & tunc procedit hic text. videlicet quòd quando commissum est nudum ministerium, non potest alteri subdelegari, Butr. hic n 24. Abb. n. 3 Rot. decis. 14. de offic. deleg. in nouis, & in d. Regien. pensionis Intellige etiamsi sit delegatus à Principe summæ potestatis, quia ab eius persona recedi non potest, Rota in vna Perusinæ concordia 10. Iun. 1603. coram Illustrissimo Pamphil. apud Farin. decis 462. n. 3. p. 2. recent. & relatam per Cochier. in comment. ad reg. 47. Cancel. n. 7.

4 In dubio non censetur electa industria personæ ad impediendam subdelegationem, vt per Peregrin. vbi proximè n. 8. Et quando est electa industria personæ, non debet alius dari, nec ille interesse, aut se intromittere potest, Surd. dict. cons. 433. n. 16.

Casus in quibus præsumitur electa industria persona.

5 Primò electa præsumitur industria personæ quando commissa esset grauis, & explicatu ardua causa, vt per Abb. hic n. 6. Felin. n. 4. Bald. cons. 123. n. 5 & 6. vers. tertium est magnitudo negotij, lib. 3. Aym. cons. 303. n. 3. Capic. decis. 151. n 6. Menoch. de arbitr. casu 68. n. 15. & lib. 2. de præsumpt. præs. 21. n. 4. & cons. 69 n. 58. Mar. Anton. d. casu 57. vers. tertio, Aloys. Ricc. in decisionibus Curiæ Archiep. Neapol. p. 1 decis. 88 n 6. Rota in d. Regien. pensionis. Quamvis ex sola grauitate causæ non videri electam industriam personæ, nisi aliunde de hoc constet, teneat D. meus Barbosa in l cùm Prætor, §. 1 n 462 cum seqq ff de iudic. prior enim opinio vera est, eámque sequuta est Rota apud Farin. decis. 234 d. n 1. part. 1. recent. vbi censuit industriam personæ electam censeri quando committitur negotium graue, per illa verba, fidei, & diligentiæ tuæ tanti momenti committimus negotium, &c.

6 Secundò, vbi factum committitur, quod per vnum, & non per alterum explicari potest, vt per Menoch. cons. 17. n. 7.

7 Tertiò, quando eligitur, aut datur persona à Papa per Signaturam suam, vel de eius mandato factam super exequendis aliquibus, & ideo statuitur in reg. 47. al. as 48. Cancellariæ, quòd literæ expediantur cum expressione, quòd idem iudex exequutionem faciat per ipsum, ita Alphons. Hisp. n. 2. & Ioan. à Cochier. n. 7. super d reg 48 Cancellariæ.

8 Quartò, quando commissio facta esset his verbis, per te, vel per eos expediri mandamus. Petr. Folcri. ad Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 5. n. 27. vers. & idem foret si dicatur, Anton. Marc. de Cambaniter decisiones Caualcani, ad finem decis 46. num 384. & seqq. part 1. Aloys. Ricc. d decis 88. num. 5. Quod minus dubitationis habet si adiecta dictione, ipsum, dicatur per te ipsum expedir., &c. Abb. hic num 1. & 6. Felin. n. 3. Marant. de ordine iudic. p. 4. tit. an sit iudicium ordinarium, n 27. Menoch. d lib. 2. præs 21. n. 9. Aloys. Ricc. d decis 88. n. 1. Marc. Anton. var. resol. 1. resolut. vlt. casu 57 vers. primo; nam verba illa, per te ipsum, dicuntur personalissima, Surd. cons. 53. n. 7. & decis. 210. num. 18.

9 Quintò, quando in rescripto commissionis dictum esset, fretı, vel, confisi tua prudentia, & dexteritate mandamus, &c. Honded. cons. 55. n 77. vol. 1. Mascard. de probat concl. 94. n. 4 & 4. Alex. Raud. resp. 26. n. 181. p. 1 Aloys. Ricc. d. decis. 88. n. 1.

10 Sexto, quando dictum esset, personaliter exequaris, Menoch d. q 21. n. 13. & 14 Mascard. d. conclus. 594. n. 4 Gonzal. ad reg. 8. Cancel gloss 43. n. 23.

11 Septimò, quando dictum esset, discretioni tuæ mandamus, &c. Mascard. d conclus. 594. n. 3. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 1. resol. 89. n. 2 vers. tum demum, D. Marta. de claus. p. 1. claus. 199. n 3.

12 Octauò, si in rescripto haberetur, super quibus negotiis expediendis conscientiam tuam oneramus. Abb. hic num. 7. Felin. n. 2. Iason. in l à iudice, n 11. vers. quantò limita, C. de iudic. Vant. de nullit. in tit. ex defectu iurisdictionis deleg. n. 21. Marant. de ordine iudic p. 4. dist. 2. sub n. 27. vers. & idem est si in commissione fuisset dictum, Menoch. d q. 21. num 12. & de arbitr. lib. 1. q 68. num. 12. Aloys. Ricc. d. decis. 88. n. 4. Mar. Anton. d. casu 57. vers. secundò ponderando. & d. resol. 89. n. 2. Franc. Leo in thesauro fori Ecclesiast p. 2. cap. 17. n. 16. Sanch. de matr lib 8. disp 27. n. 43. D. Marta d. p. 1. claus. 253. num. 1. Ego ipse in meis remiss. de diction. claus. 13 n. 4. quicquid aliud velint, Nau. cons 2 sub hoc tit. Fr. Emman. quæst Regular. tom. 1. c. 119. art. fin vers. vltimo dico, Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 4. collect. 1284. Marc. Anton. Genuens. in praxi Archiep. Neapol. c. 69. n. 5. in nouiss. edit.

13 Nonò, si geminatio verborum adesset, veluti, tu te cognoscas, Cott. in memorab. verbo geminatio il secundo, Menoch. d. lib. 2. præs 21. n. 11. & 12.

§. Cæterùm.

14 Probat hic §. quòd is, cui committitur executio nudi ministerij, alteri delegare non potest, vt per Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 4. collect. 1284. Marc. Anton. Genuens. in praxi Archiep. Neapol. c. 69. n. 6. in nouiss. edit.

15 *Liceat hæc de cætero aliis demandare.*] Procedit in eo, qui ex delegatione, & commissione habet potestatem absoluendi, at verò text. in c. fin. infr de offic. Ordin. loquitur de eo, qui habet illam ex officio & priuilegio suæ dignitatis; ita hos textus conciliant Nau. cons. 15. in fin. de senten. excom. in antiq. aliàs 11. de priuileg. in nouis, Sanch. de matrim lib 2. disp. 40. n. 13. cum seqq. præcipuè n. 17. D. Barbos. in l. cùm Prætor, §. 1 n. 530 ff. de iudic.

16 *Dispensare.*] Intellige quando nudum ministerium dispensandi, vel nudum factum est commissum sine causæ cognitione, Rota decis. 8. incip. Episcopus constituit, ad fin. in vlt. tit. de offic. Vicarij, Sbroz. de offic. Vi-

carij, lib. 1 *q.* 34 *n* 4. At verò quando Epiſcopo committitur diſpenſatio requirens cauſæ cognitionem, vel habens eam illi annexam, poterit alij diſpenſationes demandare, quia propter cauſæ cognitionem annexam Epiſcopus cenſetur non nudus miniſter, nec aliàs conſtat quòd ſit electa induſtria perſonæ, & ideo non prohibetur per alium deſeruire, Rot. *d. deciſ.* 8. Sbrnz. *d. q.* 34. *n.* 3. *&* 5.

17 *Quia non ſibi iuriſdictio*, &c.] In terminis huius text. dubitari non abs re poterit, an ſub executores gratiarum, & literarum Apoſt. qui ab executore Romano ad executionem in partibus faciendam frequenter ſubdelegantur per clauſulam illam, ſeu §. *cæterùm*, qui ad finem executorialium adiici ſolet, nudi tantùm & meri facti ſint executores, vel iuriſdictionem obtineant aliquam? In qua quæſt. Nau. *in cap. cùm contingat, de reſcript. ſecunda cauſa nullit.* diſtinguit inter ſubexecutores quoad ea, quæ ſunt iuriſdictionis, & in quibus illi partes iudicis aſſumere debent, de quibus in priori parte illius clauſ. *cæterùm*, vbi de Abbatibus, & aliis in dignitate conſtitutis fit mentio, & inter ſubexecutores quoad ea, quæ ſunt meri facti, in quibus partes iudicis non licèt aſſumere, de quibus in poſteriori parte illius clauſulæ, vbi de ſimplicibus Clericis in minoribus conſtitutis, & etiam de notariis agitur. Sed hæc diſtinctio non ſatisfacit in propoſito, ſiquidem id eſt quod quæritur, an huiuſmodi ſubexecutores ad eos, qui iuriſdictionis ſunt, ſubdelegentur, & iudicis partes aſſumere poſſint; deinde quia cùm in his terminis vna & eadem ſit commiſſio, ab vno & eodem Romano executore ad vnum & eundem effectum emanata, non occurrit ratio aut coniectura aliqua ſuadens illam debere diuidi, & diuerſo iure cenſeri, ita vt prior pars ad iuriſdictionem, poſterior ad merum factum referatur, iuxta *l. eum qui ff. de vſucap. cap. cùm in tua* 30. *verſ. & non debeat, de decim.* id quod ſecus eſt in ſpeciebus relatis à Nauarro, in quibus materia ſubiecta, ratio, aut mens diſponentis diuerſitatem arguit: inſuper iuxta ſententiam Nau. & diſtinctionem ſupradictam eſſet in poteſtate & voluntate illius pro quo gratia exequenda emanauit, vel iudicem, vel merum facti executorem aſſumere, quo magis alium grauaret, quod videtur abſurdum. Vnde probabilius eſt, niſi aliud ex ipſa clauſula, vel aliunde expreſsè, aut tacitè colligatur, huiuſmodi ſubexecutores ad meri tantùm facti, & miniſterij nudi executores deputari, tum quia illis in totum conueniunt ea, quæ de mero facti executore notantur; tum etiam quia iuxta verba & mentem illius clauſulæ ſubexecutores tantummodo deputantur ad ea, quæ Romanus executor in remotis agens per ſe ipſum exequi non poteſt, cuiuſmodi ſunt ea, quæ in mero facto, & nudo miniſterio conſiſtunt. Deinde ſubexecutores exequuntur per cenſuras fulminatas ab executore Romano, quas illi in partibus denuntiant, id, quod meri facti eſt, iuxta hunc text. ſecundùm verò intellectum *c. nouit.* 43. *ibi*, non edidit, ſed publicauit, &c. *de appellat.* Accedit, quia ſi executor aliquando iudicis partes aſſumere poſſet, nuſquam (præſertim ab inferiore) delegaretur generaliter & incertus ad arbitrium & electionem impetrantis, pro quo gratia emanauit, contra reg. *c. ad hæc, de reſcript.* id quod ſecus eſt in mero facti executore, qui cùm non iudicet, nec aliquid ex ſuo arbitrio faciat, ad certum qui ab alio præfinitum exequatur tanquam illius inſtrumentum, neminem grauat, *d. c. nouit*, & præterea quicunque generaliter deputari poteſt, quicquid aliter opinentur Staphil. *de literis gratiæ, tit. de formis mandatorum, verſ. vlt. n.* 6. Gom. *de mandatis de prouidendo, n.* 36.

In gloſſ. *Commiſſum*, ibi, *Coërtionem tamen videntur habere*, &c. Quicquid velit gloſſ. & diſtinguat Vincent. *hic*, cuius diſtinctionem ſequitur Sicul. *num.* 14. & ſatis æquum dicunt Zabarell. Abb. & alij in præſenti, verius videtur merum facti executorem, cui nudum miniſterium exequendum committitur, non poſſe coërcere eos, qui reſiſtunt, aut ſunt impedimento executioni, ſed recurrendum eſſe ad legitimum ſuperiorem, iuxta iuris regulas, obſeruant Ioan. Andr. Cardin. Abb. & DD. communiter *in præſenti, & in cap. ex literis, ſuprà hoc tit.* vbi Abb. *numero* 4. idem Abb. *in cap. de cætero n.* 3. *de re iudic.* Et ſuadetur, quia iuxta hunc text. huiuſmodi merus executor nullam omnino habet iuriſdictionem, cui iſthæc coërcendi poteſtas adhærere debeat, iuxta *l. vltim. in fine, ff de officio eius, & d. cap. ex literis*, ibi, *Cùm huiuſmodi*; qui text. *in verſic. ex qua*, quem hæc gloſſa expendere videtur, non obſtat, quia ſecundùm prædictos non agit de mero facti executore, ſed de executore iuris, cui iuriſdictio in cauſa executionis demandatur, vt patet ex litera ibi, *iuriſdictionem*, & ibi *quam*, (ſcilicet iuriſdictionem) *potuerunt*, &c. iunctis verbis ſequentibus, ibi, *ex qua* (ſcilicet iuriſdictione) *coërtionem*, &c. *& in verſic. cùm huiuſmodi*; & de hoc executore intelligenda eſt *gloſſ.* ibi, *quam Abb. & alij tanquam huic ſimilem de mero facti executore intelligunt.* Sic ſimiliter non de facti, ſed de iure executore mero intelligitur text. *in c. ſignificaſti* 7. *in fine, vbi gloſſ. pen. ſup hoc tit.* ſecundùm omnes, *ibi*, & Bellam. *n.* 29. Alexand. *in c. ſicut* 2. *q.* 1. vbi contra gloſſ. *hic*, cum ſupra citatis defendit communem, niſi ex ipſa commiſſionis forma aliud colligatur.

De Officio Legati.

TIT. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur ſuper rubr. ſcribentes.*
2 *Legatorum de officio & poteſtate agentes citantur.*
3 *Legatus non habet ſucceſſorem.*
4 *Legationis officium antiquiſſimo vſu Eccleſiæ eſt comprobatum.*
5 *Legati triplici ſunt differentia, alius eſt natus, alius miſſus dicitur, alius Legatus de Latere appellatur.*
6 *Legati omnes in ſuis prouinciis non delegatam, ſed ordinariam iuriſdictionem exercent.*
7 *Legationis officium in legatis de Latere non quidem maius quàm in aliis, ſed tantummodo plenum exiſtit, ſicut fuit in ſua natura in qua permanet.*
8 *Declaratur text. in cap. literas, de ſuppl. neglig. Prælat.*

SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Butr. Zabarel. Barbat. Bald. Dec. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Didac. Sahag. Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canon. fol.* 13. Ioan. de Londris *in breuiario ſanctorum Canonum, fol.* 165. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Meſnart. *in epitome Decret. fol.* 34. Dan. Venator. *in analyſi method. iuris Pontif. pag* 98. Goffred. & Hoſt. *in ſumma huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſt. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium* 1

valium, Barthol. Carth. *in exposit. titulorum iur. Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 86. nouissimè Ioan. Hunor. *lib. 1. summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 De officio, & potestate Legati Apostol. tractant ex professo Nicol. Boer. & Andr. Barbat. *in part. tractatibus*, & Zech. *de Republ. Eccles. tit. de statu Illustr. Legati*, Canis. *in sum iuris Canon. tit. 17. de officio Legati*, Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordin. in exemptos, p. 2. q. 2.* Gregor. *l. 23. tit. 9. p. 1.* Zerol. *in praxi Episcop. p. 2. verbo, Legati Apost.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 2. c. 27.* Fr. Emman. *quæst Regul. tom. 2. q. vlt. art. vlt* Henriq. *in sum. p. 2 lib. 14. c. 24. §. 2.* vbi etiam refert quòd Princeps Monarchiæ Siciliæ dicitur Legatus natus, Sebast. Cæs. *de Ecclesiast. hierarch. part. 1. disput. 3. de Legatis*, & ex professo de officio, & potestate Legati de Latere agunt Gondisalu. Villadieg. & Ioan. Brun. *tom. 13. tract. Doctorum, p. 2. fol. 23c.* & Andreas Gambarus.

3 Illud in præsentiarum singulare est quòd Legatus non habet successorem, & Papa non potest cogi alium Legatum facere; quando verò locus legationis est certus, & consuetum est in eo esse Legatos, causa vni Legato commissa poterit cognosci per successorem, vt per Steph. Grat. *discept. forens. c. 92. n. 13. cum seqq.*

4 Legationis officium antiquissimo vsu Ecclesiæ esse comprobatum probat text. *in c. 1. & 2. 84. dist. & in c decreto 1. q. 6.* Probatur ratione, etenim cùm proprium Romani Pont. munus sit omnibus Ecclesiis pastorali officio consulere, iuxta text. *in c. cùm instantia, de censib.* & propter Ecclesiarum negotia peragenda multoties illius præsentia desideretur, rectè constitutum fuit vt ipse Pont. qui aliàs omnibus Ecclesiis personaliter interesse non poterat, selectissimos viros opere, & sermone potentes ad easdem Ecclesias Legatos mitteret, qui tanquam Pontificis Vicarij Legationis officium exercentes facerent, illàque ad spiritualem vtilitatem expedirent.

5 Hi autem Legati in triplici sunt differentia, alius namque est Legatus natus, alius missus dicitur, alius denique Legatus de Latere appellatur, meminit huius diuisionis text. *in cap pen.* vbi Abb. *n. 1. hoc tit.* text. melior *in cap. 1. eod. tit. lib. 6.* explicant Flamin. *de resignat. benefic. lib. 7. quæst. 13. ex n. 2.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. numero 237. cum seqq.* Zech. *d. tit. de statu Illustriss. Leg. num. 2.* Sebast. Cæs. *de Ecclesiastica hierarchia part. 1. disput. 3. de Legat. § 1.* Primus dicitur ille, cui annexus est honor Legationis; eo quòd perpetuò cohæret dignitati ipsius, tradit in specie Abb. *d. num.* 1. provt est Archiepiscopus Cantuariensis, & alij, qua facti Episcopi statim Legati appellantur, probat text. *in d. cap. 1. hoc tit.* Secundus est qui à Sede Apost. specialiter mittitur, vt in aliqua prouincia Legationis officium exerceat, & licèt olim qui mittebantur semper essent de latere, vt colligitur ex text. *in d. cap decreto, & d. cap 1. 84. dist.* ex postfacto tamen ille, qui mittebatur, & mittitur ad huiusmodi officium exercendum Cardinalatus honore non fulget ex necessitate missionis exemplum est in Nuntiis Hispaniarum, & aliarum prouinciarum. Tertius est Cardinalis qui ab Apostol. Sede Legatus constituitur, & appellatur de latere, eo quòd primus est corporis Pontificis, *cap. Ecclesia Senatum habet 16. q. 1.* tradunt Abb. *in d. cap 1. n. 8. hoc tit. & in c. ad eminentiam, n. 1. de sent. excom.* Mantua *dialog* 124.

6 Omnes isti Legati in suis prouinciis non delegatam, sed ordinariam exercent iurisdictionem, & potestatem, ex text. *in c. 2. hoc tit. lib. 6.* & vti tales ex vi suæ Legationis non Apostolica auctoritate, sed potiùs suæ Legationis auctoritate ordinaria procedere, vt probat text. *in c hi qui, & in c. si Apostolica*, ibi, *Sua Legationis auctoritate*, vbi Domin. *n. 1. & in c. si eum, de prabend. lib. 6.* Abb. *in d. c. 1. n. 3.* Nec contrarium dixit text. *in d c. decreto*, siquidem agit de causa criminali contra Episcopum, quæ attento iure ad Legatum non pertinet, iuxta text. *in cap. felix 15. q. 7.* & ideo eidem Legato in eo text. speciali commissione cognitio demandata est. Sic sanè prædictorum Legatorum officium non differt, aduertit Abb. *in c. volentes, n. 1. hoc tit.* eo quòd omnes in prouinciis sibi decretis Pontificis Vicarij sunt, seu vices gerentes, probat text. *in d. c. 1. hoc tit.* tradit Mendos. *in reg. de infirmis q. 19. n. 3.* qua de causa non tanquam personam Pont. repræsentantes, sed tanquam eius locum tenentes, *c. venerabili 3.* ibi, *Vices nostras, de consuetud.* quatenus Legationē ipsam exercent æqualiter honorandi sunt *c. vlt.* ibi, *Tanquam*, &c. 93. *dist* addit Abb. *in d. c 1. n 2.*

7 Nec oppositum dicunt iura, quæ Legatum de latere ab aliis distinguere solent, veluti multo maiori tam honoris, quàm potestatis prærogatiua præstantes, siquidem prædicta iura attentis nouioribus constitutionibus loquuntur, quibus Legationis officium in Legatis de latere, nō quidem maius quàm in aliis, sed tantummodo plenum existit, sicut fuit in sua natura in qua permanet. In aliis verò non in sua natura permanens per easdem constitutiones nouas, desinit esse plenum, & restrictum existit, & ex vsu in Ecclesia obseruatio probat text. *in c. si Abbatem, §. fin. de elect. lib 6.* Vnde & Legati omnes quatenus tales ex vi suæ Legationis attento iure quo sua natura permanebant, concurrunt cum reliquis Ordinariis in conferendis beneficiis, sicut in aliis aduertit Præpos. *in c. vlt. n. 1. de coniug. seru.* Imol. *in c. dilectus, n. 1. hoc tit.* & licèt text. *in d. c. literas, de supl. negl. Prælat.* dicat auctoritate Pontificis fuisse factam prouisionem, patet *auctoritate nostra*, hic tamen contigit; quia licèt per rescriptum de quo ibi suscitaretur potestas Legati, cùm tamen in eodem rescripto adiectum fuisset, vt auctoritate Pontific. Legatus faceret prouisionem, non ordinaria ipsius Legationis, sed delegata à Pontifice censetur talis prouisio. 8

SVMMARIVM.

1 *Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.*
2 *Legatus tantum potest in sua Prouincia, quantum Ordinarius in sua diœcesi.*
3 *Metropolitanus non potest per querelam adiri, cùm tantùm sit iudex ex appellationis causa.*
4 *Legatus etiam de Latere absque speciali mandatò Papa Episcopum deponere non potest.*
5 *Legatus de Latere est Cardinalis.*

Cap. Cùm non ignoretis, I.

Alex. III.

Legatus Papæ non solùm per appellationem, sed etiam per simplicem querelam adiri potest, quia 1 in sua prouincia gerit vices Papæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innocent. Imol. Anania, Bald. Barbat. Henric. Panorm. Hostiens. Butr. Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali primi libri iur. Pontificij, pag.* 412. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 150.

remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 11. *cap.* 1. & est post Concil. Lateran. *part.* 44. *cap.* 3. *& part.* 50. *cap.* 66.

2 Collige ex text. quòd tantum potest Legatus in sua Prouincia, quantum Ordinarius in sua diœcesi, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *n.* 15. & circa dispensationes Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 6. § 10. *n.* 11. Henriq. *in summ. lib.* 12. *cap.* 3. *in princ.* Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 9. *n.* 25. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1974.

3 *Vel querimoniam peruenium.*] Notatur ad hoc quòd Metropolitanus non potest per querelam adiri, cùm tantùm sit iudex appellationis causa, vt per Couarr. *pract. c.* 9. *n.* 2. & vide quæ *infrà* habentur *ad cap.* 8. *in verbo, suspendatur, in fine, de officio Ordin.*

4 In gloss. *Legationis*, ibi, *Cùm hoc Papa sibi specialiter reseruauerit.* Notatur ad hoc quod Legatus etiam de Latere absque speciali mandato Papæ Episcopum deponere non potest, Gemin. *in c. Primates* 1. *q.* 1. *& in c. renouantur* 21. *dist.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 112. *n* 3.

5 In ead. gloss. ibi, *Imò Legatus missus de Latere Papa, puta Cardinalis.* Notatur ad hoc quòd Legatus de Latere est Cardinalis, vt per Menoch. *cons.* 190. *n.* 14. Flamin. *de resign. lib.* 8. *q.* 13. *n.* 5. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c.* 27. *q.* 2. Villadieg. *tract. de legato, p.* 1. *q.* 3. Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordin. in exemptos, p.* 1. *q.* 1. *n.* 1. Nau. *de datis, not.* 6. *n.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Legatus non potest se ingerere causa alteri à Papa specialiter delegata,* & n. 2. *nisi vt sententiam iustam confirmet, vel exequatur, secus ex magna causa, vt* n. 4.

3 *Papa vbi apposuit manum, Legatus de Latere non potest se intromittere.*

5 *Delegatus non potest se intromittere de causa delegata, quia censetur priuatiuè commissa.*

6 *Par in parem non habet imperium.*

7 *Legatus si non vult, non potest compelli suam sententiam exequi.*

Cap. Studuisti. II. *Cœlest. III.*

1 Legatus non potest se ingerere causæ alteri à Papa specialiter delegatæ, nec potest impedire processum, vel sententiam irritare, sed potest illam, si rationabiliter est lata, confirmare, & exequutioni mandare, quia mandatum speciale derogat generali. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Henric. Imol. Anch. Panorm. Innoc. Host. Bald. Barbat. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 413. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 150. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit.* 13. *cap.* 1.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Læli. Zech. *de Republ. Ecclesiast. tit. de statu Illustriss. Legati, n.* 4. *propè finem, vers. vndecimo,* Daniel Venator. *in analysi methodica iuris Pontificij, lib.* 1. *tit.* 1. *axiomate* 1.
Nam vbi Summus Pontif. apposuit manum, Legatus
3 de Latere non potest se intromittere, Gig. *consil.* 86. *numero* 2. Honded. *cons.* 17. *n.* 15. *vol* 2. quos refert, & sequitur Anton. Monach. *Bonon. decis.* 19. *num.* 40. Ex
4 magna tamen causa potest Legatus generalis se intromittere de causa commissa delegato, illique inhibere ne de ea cognoscat, vt per Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n.* 34.

Alius, qui generalis in Prouincia Legatus, &c.] Notatur ad hoc quòd ideo Legatus non potest se intro- 5
mittere de causa delegata, quia censetur priuatiuè commissa, vt per Cabed. *Lusit. decis.* 13. *n.* 6. *p.* 1. vbi etiam secus dicit quando vtraque esset ordinaria, quia tunc intelligitur cumulatiuè concessa. Ratio verò principalis decisionis ea est, quia cùm delegato illa causa specialiter fuerit commissa, ob id Legatus ex generali commissione in ea se intromittere non potest, quia mandatum speciale generali detrahit, quo fit vt cùm cognitio illius causæ Legato subtracta fuerit, & in ea delegatus eo maior sit effectus, non possit in eam quomodolibet se intromittere, ita Narbona *de appell. à Vicario ad Episcopum, p.* 1. *n.* 152.

In gloss. *Mandatum*, ibi, *Quia par in parem non ha-* 6
bet potestatem. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Gallia, tr. de euocat. n.* 46. Cotta *in memorab. verbo, Par,* Surd. *cons.* 47. *n.* 10. *& cons.* 106. *n.* 11. *& cons.* 167. *n.* 16. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1094. Sigism. Scacc. *de appel. q.* 2. *n.* 10. Ioseph. Aldrete *in alleg. iuris pro omnimoda Regul. exempt. c.* 4. *n.* 18.

In glos. *Confirmare, fin.* ibi, *Sed nunquid Legatus te-* 7
netur ei obedire vt ipsam sententiam mandet executioni? non videtur. Notatur ad hoc quòd Legatus si non vult non potest compelli à delegato suam sententiam exequi, quamvis ipse delegatus Legato mandare possit, vt eam exequatur, Marant. *disp.* 1. *n.* 5. nam delegatum Pontificis in causa sibi specialiter commissa Legato maiorem effici, per hunc text. resoluit Narbona *de appellatione à Vicario ad Episcopum, p.* 1. *n.* 152. Vnde Erasm. à Cochier. *de iurisdict. Ordinario, in exemptos, p.* 2. *q.* 2. *n.* 21. resoluit Legatum beneficia conferre non posse, quæ ad Episcopi collationem spectant iure speciali, siue delegato, cùm in isto casu maior & excellentior sit ipso delegato.

Cap. Nisi specialis. III.

Innoc. III.

Legatus etiam Cardinalis non potest transferre 1
Episcopum ab vna Ecclesia ad aliam. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Anan. Innoc. Barbat. Imol. Bald. Butr. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 413. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 150. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 19. *c.* 1.

Quam ad personam tuam habuimus.] Notatur ad hoc 2
quod potest iudex pœnam minuere ob amicitiam, quam cum persona delinquentis habuit, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 16. *à princ & causa* 51. *n.* 20. Clar. *in praxi* §. *fin q.* 60. *n.* 35.

Ad Panormitanam de facto transferre.] Aduerte 3
quòd solus Sum. Pont. Ecclesiam Cathedralem diuellit, coniungit, aut alia ratione mutat. Ego ipse *de offic. & potest. Episc p.* 3. *alleg.* 50. *n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Legatus etiam de Latere ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel vnam Ecclesiam Cathedrali alteri subiicere, vel duos Episcopatus venire, vel vnum diuidere.*

2 *Casus Papa reseruati non transeunt in generali Legati de Latere commissione.*

3 *Refer*

3 *Reservata principi non veniunt in generali commissione.*
4 *Ambigua dispositio est intelligenda iuxta id quod consueuit fieri.*
5 *Legatus de Latere non venit appellatione Romani Pontificis.*
6 *Verba Can.* Si quis suadente *sunt promulgatæ sententiæ.*
7 *Legatus de Latere potest omnia, quæ non sunt reservata Sedi Apost. in signum specialis priuilegij.*
8 *Apostolica Sedis, quæ specialiter reseruauit, non transferuntur in generali demandatione.*
9 *Appellatio omisso medio ad solum Papam interponitur.*
10 *Legatus de Latere potest cognoscere de causis contra exemptos.*

Cap. Quod translationem. IV.

1 Legatus etiam Cardinalis non potest subiicere vnum Episcopum alteri, nec vnire duos Episcopatus, nec vnum diuidere, quia commissio generalis non extenditur ad ea, quæ in signum priuilegij singularis tantùm sunt reseruata Papæ: potest tamen absoluere excommunicatos etiam ob violentas manus iniectiones in clericos. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Barbat. Bald. Butr. Panorm. Host. Henric. Guid. Innoc. Viu. *in ration. 1. lib iuris Pontif. pag* 413. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 150. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *Collect. 3. Decret lib. 1. tit. 19 c. 2.*

2 *Sunt tantùm Summo Pontifici reseruata.*] Notatur ad hoc quòd in generali Legati à Latere commissione non transeunt casus Papæ reseruati, Nicol. Boët. *in tract. de potestate Legati à Latere, n. 24.* Erasm. à Coch. *de iurisdict. Ordinarij in exemptos, part. 1. q. 3. n 13. & part. 4. q. 1. n. 1,* in generali enim commissione non veniunt reseruata Principi, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib. 1. tit de iis, qui iura fiscalia habent, n. 75.* Quæ autem 3 soli Summo Pont. reseruata reperiantur in vnum collegi ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. alleg. 50. n. 1. cum multis seqq.*

4 *Sapè fuere Legatos indulta.*] Notatur ad hoc quòd ambigua dispositio est intelligenda iuxta id quod consueuit fieri, vt per Cou. *lib. 1. var. c. 25. n. 9.*

5 *Generalis sit tibi commissa legatio,* &c.] Notatur ad hoc quòd Romani Pontificis appellatione non venit Legatus de Latere, vt per Guttier. *de iuram. confirmat. part. 1. c. 52. n. 6.*

6 *In Canonem promulgata sententia.*] Notatur ad hoc quòd verba *Canon. si quis suadente*, sunt promulgatæ sententiæ, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat verbo, reuertatur, n.* 150. Coriolan. Capucin. *de casibus reseruatis, part. 2. casu 3. n. 48. prope finem, pag. mihi* 500.

7 In gloss. *Reseruata.* Notatur ad hoc quòd Legatus à Latere potest omnia, quæ non sunt reseruata Sedi Apost. in signum specialis priuilegij, vt per Anton. Monach. *Bononier. tecis 18. n. 11.*

8 In ead. gloss. ibi, *Ista omnia, quæ sibi specialiter Sedes Apostol. reseruauit. in generali damnatione non transferuntur.* Vide Perez *l. 1 gl. 2. pag. 459. col. 2. ante med. tit. 1 lib. 3. Ordin.*

9 In ead. gloss. ibi, *Ad ipsum solum omissis mediis appellatur.* Vidè Narbonam *de appellat à Vicario ad Episcopum, p. 2. fundam. 1. n. 25.* & citatos *ad cap. si duobus, infr. de appellat.*

In ead. gloss. ibi, *Ego credo quòd potest cognoscere,* &c. 10
Notatur ad hoc quòd Legatus de Latere potest cognoscere de causis contra exēptos, vt per Fr. Emman. *q Regul. tom 2. q. 62. art. 1.* Paril. *cons. 28 n. 41. cum seqq. p. 4.* Villard. *in tr. de legato, p. 1. q. 8. n 10.* Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 2. q. 2. n. 7.* Ratio est, quia licèt sit de reseruatis Papæ cognoscere de causis exemptorum, tamen singulare est & speciale quòd Legatus à Latere habeat iurisdictionem in exemptos, *cap. veniens, de verb. signif. in 6. c. si Abbatem, de elect. eod. lib.* tum quia (vt inquit Io. Monach.) Papa eximendo à iurisdictione cuiuslibet Ordinarij non videtur eximere à potestate Legati de Latere, Nan. *de datis & promissis pro iustitia, notab. 4 n. 10. vers. 2. per ea, quæ.* Aduertendum tamen quòd licèt Legatus à Latere possit veluti Summus Pont. cognoscere de causis exemptorum, vt *suprà* ostendi, eximere verò non potest, quia nihil facere potest quòd tendat in violationem iuris communis, Abb. *in cap. fin num 1. cum addit inf de confirm vtili,* Boer. *in tr. de potestate Legati de Latere, n 44.* Villadieg. *d. tract. p. 1 q. 9. n. 64.* eximere autem & aduersatur iuri, *c. omnes Basilica 16. q. 7.* & plurimum præiudicat Ecclesiæ, Baron. *annal tom 8. ann. 676. Pont. Adeodato,* quare ita resoluit Erasm. à Cochier. *p. 1. q. 3. n. 13.*

SVMMARIVM.

1 *Legatus ex quo causam ad Superiorem remisit desinit esse index illius,* & n. 2.

Cap. Licet. V.

Legatus postquam transmisit causam Papæ examinandam cessat eius iurisdictio, nec est ampliùs index, & si quid faciat, est irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Host. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Barbat. Guid. Pap. Viu. *in rational. prim. libr. iur. Pontif pag. 413.* Alagona *in compend iur Can pag* 151. remissiuè Ximen. *in concord p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 19. cap. 3.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, lib. 1 tit. 30. axiomate 2.* Sanch. *de matrim. lib. 8 disp. 14. n. 8.* D. Barbos. *in l. eum, qui temerè, § fin. num. fin. ff. de iudic.* 2

SVMMARIVM.

1 *Legatus à Latere potest conferre beneficia iurispatronatus clericorum, & n. 2.*
3 *Legatus Sedis Apost. potest conferre beneficium absque Episcopi consensu.*
4 *Ius ad rem acquiritur per præsentationem; per institutionem verò ius in re.*
5 *Iuspatronatus pertinens clerico ratione proprij patrimonij dicitur sæculare.*
6 *Iuspatronatus illud dicitur Ecclesiasticum, quod fundatur ex bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis.*

Cap. Dilectus. VI.

Legatus Papæ confert beneficium vacans, licèt illud spectet ad præsentationem alicuius clerici. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Hostiens. Innocent. Bald. Panorm. Anan. Butr. Imola, Henric. Guid. Papæ, Viu. 1

in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 414. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 151. remissiuè Casal. *in an* .& Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 19. *c.* 4.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cou. *pract. c.* 36. *n.* 1. *col.* 3. Azor. *instit. moral p.* 2. *lib.* 5. *cap* 29. *quæst* 2. Roch. *de iurepatron. verbo, honorificum, quæst.* 3. *num* 10.

3 *Ne praiudicetur Pralate*] Collige ex text. Legatum Sedis Apostol. posse conferre beneficium absque Episcopi consensu, vt per Gig. *de pension q.* 6. *num.* 18. Mandos. *in reg* 13. *Cancel. q.* 5. *a num.* 2. Gom. *in reg. de non iudicando, numero* 3. Rebuff. *in praxi tit. de collat. num.* 4.

Collige primò text. procedere etiam in beneficiis iurisp. Ecclesiastici, adhuc enim sine consensu patroni prædicta beneficia Legatus conferre potest, vt probant text. *in præsenti, & in cap. cùm dilectus, de iurepatron.* Resoluit Rochus *de iurepatronat. verbo, honorificum q.* 3. *num.* 16

Intellige secundò posse Legatum prædicta beneficia suæ collationi reseruare iuxta formam, de qua *in cap. præsenti, versic prohibemus, de offic. Legati lib.* 6. Rota antiqua *decis.* 206. Calder. *in cap. mandatum de rescriptis.*

Intellige tertiò text. non procedere in beneficiis quæ ad Episcopum tanquam delegatum spectant, in his enim Legatus se intromittere non potest, patet si expendas talem Legatum non posse concurrere cum Episcopo, in illis rebus in quibus Sedis Apost. delegatus existit, aduertit in specie Selua *de benef p.* 3 *q.* 66. *n.* 4. Corras. *de sacerd part* 2. *cap.* 1. *num.* 15. iunat reg. text. *in cap dudum, versic. nos igitur, de præbend lib.* 6. sic similiter in reseruatis beneficiis Sedi Apost. non potest se intromittere, vt aduertit Gigas *de pensionibus, q* 6. *n.* 14.

4 In glos. *Plus iuris.* Notatur hæc glossa cum sua addit. ad hoc quòd per præsentationem acquiritur ius ad rem, Abb. *in c cum Bertholdus, opposit.* 2. *infr. de re iudic.* vbi Felin. *col.* 1. & 2. Rebuff. *in tract. nomination. q.* 4. *n.* 6. Flamin. *de resignat. lib.* 3. *q* 23. *num.* 12. *& lib.* 7. *q* 1. *num.* 95. Mar. Antonin. *var. resolut lib* 1 *res.* 104. *n.* 23. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11 *c.* 16. *n.* 13. Seraphin. *decis.* 1238 *n.* 4. Zerol. *in prax. Episc. part.* 1. *verbo, ius ad rem*, Vin. *in praxi iurispatron. part* 2. *lib.* 8. *c.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gl* 15. §. 2. *n.* 1. Per institutionem tamen præsentatus acquirit ius in re, & maius ius consequitur ab instituente, quàm à patrono, & pinguius habet Episcopus in beneficio, quàm patronus, Abb. *in cap. in Lateranensi, infr de præbend.* Rot. *decis* 11. *num.* 2. *de iurepatron. in nouis*, Flamin. *dict. tract. lib.* 10. *q.* 6. *num.* 2. Vin. *d. cap.* 9 *num* 5. cum aliis citatis per me *de officio, & potestate Episcopi p.* 3. *alleg.* 60. *num.* 17.

5 In gloss. *In concessione.* ibi, *vtrùm iuspatronatus pertineat alicui iure patrimonij sui*, &c. Notatur ad hoc quòd iuspatronatus pertinens clerico ratione proprij patrimonij dicitur sæculare, vt per citatos à me ipso *de offic. & potestate Episcopi, p.* 3. *alleg.* 71. *n.* 16.

6 In ead. gloss. ibi, *si vero pertinet*, &c.] Notatur ad hoc quòd illud dicitur iuspatronatus Ecclesiasticum, quod fundatur ex bonis intuitu Ecclesiæ quæsitis, vt per Rebuff. *in tract nominat q.* 8. *num.* 22. Cou. *d cap.* 36. *n.* 5 *vers secundo*, Flamin. *de resign. lib.* 2. *q.* 4. *à num.* 39. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. glos.* 18. *num.* 5. Iuspatronatus confraternitatis laicorum, cuius confratres non induuntur, aut distinguuntur aliquo signo Religionis, & beneficium fuit à laico fundatum, & de bonis profanis, est laicale, vt per Felin. *in tract. quando litera, column.* 7. *circa med. limit.* 4. *vers. induxit etiam dictam decisionem*, Roch. *de iurepatron. verb ius, num.* 8. *q.* 3. Cou. *pract. c.* 36. *num* 8. Gambar *de potest. legati in confer. n.* 414. Fusc. *de visitat. lib.* 1 *cap.* 14. *n.* 12. *ad fin.* Zerol. *in praxi Episc p.* 1. *verbo, iuspatronatus vers.* 33. Azeued. *l.* 1. *num* 6 *tit.* 4. *lib.* 1. *noua recop.* Carc *de benefic. p.* 5. *c.* 1. *num* 604. *circa fin* Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 28. *colum.* 1. *vers item iuspatronatus est profanum*, Cened. *pract. & canon. lib.* 1. *q* 22. *num.* 12. quos refert & sequitur Rot. *in Romana beneficiatus sancti Laurentij in Damaso* 7. *Februarij* 1628. coram R. P. D. Duran.

Vtrùm autem iuspatronatus Ecclesiasticum in laicos titulo oneroso permutationis cum auctoritate Apost. translatum, desinat esse Ecclesiasticum, & efficiatur laicale? Affirmatiua pars quæ verior est, ex eo suadetur, quia quemadmodum quando à principio iuspatronatus est laicale, & deinde transit in Ecclesiasticas personas, efficitur Ecclesiasticum, & illius naturam assumit, ex Abb. *in cap. de Monachis n.* 14. *de probat. & in cap.* 1. *iurepatron. in* 6. vbi Ioan. Monach. *num.* 4. Prob. *in addit num.* 17. Rebuff. *de nomin. quæst.* 8. *num.* 22. Crot. *cons.* 291. *num.* 15 *lib.* 3. Cardin. Seraph. *decis.* 1420. iunctis aliis citatis *in collect. ad cap. porrò* 7. *num.* 3. *de priuileg.* ita etiam è conuerso videtur vt iuspatronatus exuat primordialem suam naturam, & dum transit in laicum, identidem efficitur laicale, vt in puncto arguit Borgnin. *decis.* 12. *num* 6 *part.* 1. Attenditur enim persona, quæ præsentat, & quæ possidet ius præsentandi, & prout illa est, ita etiam determinatur natura ipsius iurispatronatus, Mohed. *decis.* 9. *in fine, de iurepatron.* Crescent. *decis.* 9. *eod. tit.* Achil. *dec* 1. *eod. etiam tit.* Pute. *decis.* 90. *lib.* 3. & vulgatum est quòd si laicus ex iusto titulo, & cum solemnitate efficiatur dominus, & acquirat bona Ecclesiæ, hæc bona non dicuntur ampliùs Ecclesiastica, sed assumunt naturam & qualitatem personarum, quibus ipsa bona cohærent, & ideo efficiuntur in totum laicalia, & patrimonialia, latè Vasc. *de success. creat. lib* 1. §. 20. *num.* 684. Surd. *cons* 358. *n* 6. *cum seqq.* ita vt ex illis etiam legitima detrahi debeat, vt per Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *n.* 8. & dixit Rot. *in Romana legitima* 16. *Decembr.* 1616. & 10. *Martij* 1617. coram Card. Sacrato.

Non obstat quòd semper erit verum dicere hoc iuspatronatus fuisse fundatum ex bonis Ecclesiasticis & quòd hæc qualitas videatur inseparabilis etiamsi transeat ad laicos, & propterea adhuc tanquam Ecclesiasticum sit reputandum, quia hoc verum est quando fuisset acquisitum titulo lucratiuo, tunc enim iuspatronatus suam originalem teneret naturam; at verò si laicus fuisset adeptus hoc iuspatronatus titulo oneroso mediante scilicet permutatione, & cum auctoritate Apostol. videtur effici penitus laicale, & illud quòd à laico in permutatione datum fuit Ecclesiæ, videtur succedere loco illius iurispatronatus Ecclesiastici, alioquin in valde exorbitanti lucro versaretur Ecclesia, si vtrumque, nempe & quod illa dat, & quod recipit, Ecclesiasticum remaneret, quod alienum omnino videtur ab honestate Ecclesiæ, quæ Religiosa, cultrix, & auctrix est iustitiæ.

SVMMARIVM.

1 *Legatus in pluribus locis potest in quolibet illorum iurisdictionem suam exercere.*

2 *Legatus seu præses in duabus Prouinciis propter connexitatem territoriorum potest expedere negotia vnius Prouinciæ in alia.*

3 *Legatus causam inchoatam finire non potest per regressum Prouinciæ.*

4 Episco

4 *Episcopus extra diœcesim commorans potest beneficia sua diœcesis vacantia conferre.*
5 *Beneficia conferre est actus voluntaria iurisdictionis.*
6 *Episcopus extra propriam diœcesim an possit excommunicare, vel absoluere, ostenditur.*
7 *Iurisdictio extra territorium exerceri non potest quando requiritur cognitio causa iudicialis.*
8 *Episcopus non potest erigere tribunal extra diœcesim suam.*

Cap. Nouit. VII.

1 LEgatus pro multis locis poteſt in vno loco exercere ſuum ius circa cauſas pertinentes ad alia loca ſuæ legationis. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Zabar.Collect.Bellam.Henric.Hoſt.Ioan.Andr. Panorm. Barbat.Bald.Butr.Imol.Anan.Innoc.Guid.Papæ, Viu. *in ration primi libri iur. Pont pag.*415. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.*151. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.p.*1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.*3. *Decret lib.*1.*tit.*19.*c.*5.

2 Collige ex text. Legatum ſeu Præſidem in duabus prouinciis propter connexitatem territoriorum poſſe expedire negotia vnius Prouinciæ in alia, vt per Capic.*decis.*151.*n.*8 & 9.Dan. Venator. *in analysi methad.iuris Pont.lib.*1.*tit.*50.*axiomate* 5.Gambar.*de officio Legati extra Prouinciam, n.*2.& 3. Azor.*inst moral.p.*2. *lib.*5. *c.*27. *q* 4. *vers quares.* Ratio eſt, quia illæ duæ Prouinciæ, in quibus conſtituitur vnus Legatus, quoad ipſum cenſentur vna Prouincia, licèt aliàs ſint diſtinctæ quoad limites & prærogatiuas, Innoc.*hic*, quem ſequuntur Hoſt.*n.*13.& Ioan. Andr.*n.*5 *vers.& nota*, Bart.*in l.vnic C de Metropol Beryt.n.*11. vbi Rebuff. Iaſ. *in l.vlt.n* 9. *ff.de iurisd omn.iudic.* Ego ipſe *de offic.& potest. Episcop.p.*3 *alleg* 54. *n.*131. Hinc iudex competens in duobus territoriis, & in vno exiſtens, in quo non fuit factum delictum, poteſt cognoſcere de eo commiſſo in alio territorio, dummodo ſit ex illis duobus ſibi ſubiectis, vt tenent Azeued.*l.*1.*n* 110. *tit.* 16.*lib* 8. *noua recop.* vbi hoc intelligit procedere dummodo executio ſententiæ fiat in loco territorij illius, vbi fuit commiſſum delictum.

3 *Nondum tamen fuerat terminos sua legationis egressus*]Ergo per regreſſum Prouinciæ non poteſt Legatus cauſam inchoatam finire, vt per Flamin.*de resign. lib.*1.*q.*11.*n.*4.

4 In gloſſ. *Terminos, vnic.*ibi, *Item extra diœcesim potest conferre beneficia.* Notatur ad hoc quòd Epiſcopus extra diœceſim commorans poteſt beneficia ſuæ diœceſis vacantia conferre, vt per Couar. *lib.*3. *var. c.*20.*n.*8. Coſm.*in pragm sanct.tit.de collat.verbo, iurisdictio, fol.*181. Menoch.*de arbitr lib.*1.*q.*43.*n.*19. *cum seqq.* Rebuff. *in tract.nominat q.*14.*n.*27. Flamin.*de resignat.lib.*7.*q.*14.*n* 23.*cum seqq* Zerola *in praxi Episcop. part.*1.*verbo, beneficia*, §.9. Gonzal. *ad reg* 9. *Cancel. gloss.*6 2.*n.*2.*cum seqq* nam conferre beneficia eſt actus
5 iuriſdictionis, ſed voluntariæ, Gonzal. § 4. *proœm. num.*27.

6 In ead.gloſſ.ibi, *Ad hoc dicas quòd nullus iudex potest excommunicare, vel absoluere extra suam Prouinciam*, &c. Notatur ad hoc quòd Epiſcopus extra propriam diœceſim non poteſt excommunicare, vel abſoluere, quod intelligitur quando iudicialiter, ſedendo ſcilicet pro tribunali, & cum cauſæ cognitione, cenſuras fert, vel ab eis abſoluit; ſine cauſæ verò cognitione, & non ſedendo pro tribunali poteſt ligare, & abſoluere, cùm tunc exerceat iuriſdictionem voluntariam, & gratioſam, quæ poteſt in alieno territorio exerceri, Sayr. *de censuris, lib.*1 *c.*14.*n* 4 Nau.*in man c.*27.*n.*5. Auil.*d.tract.de censur.p* 2.*c.*3.*disp.*2 *dub.*1. Bonacina *ead.tract.disp* 1.*q.*2.*puncto* 11 *n.*4. Zerola *in praxi Episcop.p.*1.*verbo, absolutio*, §.7.Fr.Lud.Mirand. *in manuali Pralat.tom.*2.*q.*35.*art.*8.*concl.*2. Fr. Emman. *q.Regul tom* 1 *q.*59 *art.*1.

In ead.gloſſ.ibi, *Sed ea, qua causa cognitionem desiderant, debent fieri iudice sedente pro tribunali.* Notatur ad hoc quòd quando requiritur cognitio cauſæ iudicialis, nequit iuriſdictio extra territorium exerceri, vt per Sanch *de matr lib.*3.*disp* 19.*n.*9. 7

In ead.gloſſ.ibi, *Sed in aliena diœcesi non potest sedere pro tribunali.* Notatur ad hoc quòd Epiſcopus non poteſt erigere tribunal extra ſuam diœceſim. Ego ipſe *de offic.& potest Episc.p.*3.*alleg.*80.*n.*8. 8

SVMMARIVM.

1 *Legato de Latere prasente minor legatus executionem sui officij dimittere debet.*
2 *Legatus primus non videtur reuocatus per creationem secundi.*
3 *Legatus de Latere dicitur maior omnium in Prouincia post Romanum Pont.*

Cap. Volentes VIII. *Greg.IX.*

LEgato de Latere præſente minor legatus, v g. Prouinciæ officium ſuum exercere non poteſt. Colligunt ex Ord.Abb.antiq. Collect.Bellam.Zabar. Ioan.Andr.Anan.Guid.Papæ, Hoſt. Innoc. Butr. Panorm.Imol.Bald.Barbat.Henric.Viu.*in ration. primi libri iuris Pont. pag.*415. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.*151.remiſſiuè Ximen.*in concord. p.*1. 1

Notatur hic text. ad hoc quòd per creationem ſecundi Legati non videtur primus reuocatus, vt per Boër. *decis.*347.*n.*5. 2

De Latere nostro, &c.]Quia Legatus de Latere dicitur eſſe maior omnium in Prouincia poſt Romanum Pontific. Franc.*in cap.si Abbatem, de elect. lib* 6. Iacob. de Graſſis *in aureis decision. lib.* 2. *cap.* 49. *num* 58. 3

SVMMARIVM.

1 *Legatus non de Latere non potest absoluere excommunicatos ob iniectionem manuum in clericos.*
2 *Legatus de Latere an possit absoluere ab excommunicatione, quam quis contraxit, eo quod violentas manus in clericum iniecerit*
3 *Condemnare qui potest non potest absoluere si diuersa subsit ratio inter potestatem condemnandi, & absoluendi.*
4 *Legati à Latere solummodo sunt Cardinales.*
5 *Cardinales sunt pars corporis Papa.*
6 *Cardinalium officium est assistere Papa, & ideo tenentur residere in Curia.*

Cap. Excommunicatis. IX.

LEgatus non de Latere non poteſt abſoluere excommunicatos ob iniectionem manuum in clericos etiam in ſua prouincia, & circa ſibi ſubditos, niſi eis ſpecialis poteſtas concedatur a Papa. Colligũt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. 1

Andr. Anania, Butr. Henric. Imola, Bald. Panorm. Innoc. Host. Barbat. Guid. Papæ, Ximen. Toletanus *in concordantiis vtriusque iuris cum legibus Castella*, *p.* 1. Vin. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 416. Alagona *in compend iur Canon pag.* 151.

2 *Qui de ipsius Latere non mittuntur.*] Ergo Legatus de Latere potest absoluere ab excommunicatione, quam quis contraxit eo quod violentas manus in clericum inieceerit, vt per Iacob. de Graffis *in aureis decisionibus*, *lib.* 2. *c* 49 *n.* 58. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 5. *c* 32. *q.* 6. vbi ampliat, etiamsi atrox sit iniuria, vel læsio enormis.

3 *Et qui Ecclesiarum suarum*, &c.] Notatur ad hoc quòd condemnare qui potest, non potest absoluere si diuersa subsit ratio inter potestatem condemnandi, & potestatem absoluendi, vt per Menoch. *de arbitr lib.* 1. *q.* 43. *n.* 16.

4 In gloss. *Commissam*, ibi, *Sed quos dicemus de Latere Domini Papæ missos*, &c.] Notatur ad hoc quòd solùm Cardinales Legati sunt à Latere, vt per Specul. *de Legat.* §. *sequitur*, *n.* 1. & 2. Boër. *de potest Legati à Latere*, *n.* 12. Gom. *ad reg. Cancel de infirmis resign q.* 5. *post princ.* Azor. *d. lib.* 5. *c.* 17. *q* 2. Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordin. in exemptos*, *p.* 2 *q* 2 *n.* 5. vbi *n* 6. cum Roch. *tr. de consuetud. n.* 321. resoluit concessionem factam Cardinalibus Legatis à Latere non extendi ad alios Legatos de Latere non Cardinales, quippè quòd aliquoties Sum. Pont. mittit inferiorem, adiecta in eius facultatibus hac clausula, cum potestate Legati à Latere, quæ de stylo Curiæ Rom. consueuit adiici mandatis Legatorum, qui fimbriam vestimenti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo mandatum viuæ vocis oraculo receperunt, Specul. *d.* §. *sequitur*, *in princ.* Host. *in sum. de Legato*, *post princ.* Gom. *d q.* 3. id quod ita inoleuit propter reuerentiam sanctæ Sedis, cui meritus honos exhiberi non potest.

5 In ead. gloss. ibi, *Quia ipsi pars corporis Domini Papæ dicuntur.* Notatur ad hoc quòd Cardinales sunt pars corporis Papæ, vt per Monet. *de decim. c* 9. *q* 3. *num* 114. quia eorum officium est assistere Papæ,
6 Flamin. *de resign. lib* 2. *q* 1. *n.* 14 & *lib.* 7. *q.* 11. *n.* 14. & ideo tenetur residere in Curia apud Summum Pont. Flamin. *lib.* 1. *q.* 10. *num.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 24. *n* 113. Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 10. *n* 8. & non possunt ab ea recedere sine eius licētia, Flamin. *d. q.* 10. *n.* 27. Gonzal. *d. gloss.* 24. *n.* 124.

SVMMARIVM.

1 *Statuta Legati durant etiam legatione finita, finitur tamen sui delegati iurisdictio si citatio non præcessit.*
2 *Legati Papæ statuta perpetua facere possunt.*
3 *Ordinationes facta ab Episcopo in Synodo diœcesana sunt perpetua.*
4 *Citatio partis sufficit vt res desinat esse integra.*
5 *Legatorum Indulgentiæ sunt perpetuæ.*
6 *Legati an & quando possint concedere indulgentias remissiuè.*

CAP. Nemini. X. & fin.

1 STatuta Legati Papæ sunt perpetua, & durant in Prouincia etiam post suum discessum, & finita legatione. Item si delegaui causas, & ante discessum non præcessit citatio, expirat iurisdictio delegati, si præcessit non expirat. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Henric. Host. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Barbat. Guid. Papæ, Viuian. *in ratior. primi libri iur. Pontif. pag.* 417. Alagon. *in compend. iuris Can. pag.* 152. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 & 2.

Probat hic text. Legatos Papæ statuta perpetua facere posse, vt per Fr. Emman. *q. Reg tom* 2. *q.* 97. *art.* 1. *vers. circa primum.* Sic etiam edicta seu ordinationes factæ ab Episcopo in Synodo diœcesana sunt perpetuæ, & non expirant morte conditoris, *glos. verbo, statuto, in c. vt animarum, de constit. lib* 6. Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo, edicta*, §. 3. Ego ipse *de offic. & potest. Episcop p.* 3. *alleg* 93. *n.* 25. 2 3

Citatio non præcessit.] Notatur ad hoc quòd partis citatio sufficit vt res desinat esse integra, ac perpetuari dicatur iurisdictio, vt per Marant. *de ordin. iud. p.* 4. *dist.* 5 *an iudicium sit ordinarium, vel delegatum, n.* 61 Gregor. 21. *in fine*, *tit.* 4 *p.* 3. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. lib.* 1. *tit.* 30. *Axiom.* 3 post Archidiacon. Domin. Prob. Cardin. Abb. Imol. Dec. Calder. Butr. Roman. Bald. Angel. & alios hanc opinionem dicit probabiliorem Sanch. *de matrim. l.* 8. *disp.* 18. *n.* 10. vide quæ dixi *ad c. gratum*, 20. *supra de officio deleg.* 4

In gloss. *Statuta.* Notatur ad hoc quòd Legatorum indulgentiæ sunt perpetuæ, vt per Angel. *verbo, indulgentia*, §. 6. Siln. *eod. verbo*, *n.* 16. Coriol. *de casibus reseruatis*, *p.* 1. *sect* 2. *art.* 8 *n* 6. Paul. Comit. *resp moral. lib* 1 *q.* 107. *n.* 2 vbi etiam resoluit quòd Indulgentiæ durant post mortem concedentium, & citat Nau. *in tract. de Iubilao & indulgent. notab* 31. *n.* 25. Et Legati an, & quando possint concedere Indulgentias in Prouincia sibi commissa, dubium est in quo ad hanc gloss. & text. se remittit Greg. Lop. *gloss.* 2. *in fin. l.* 45. *tit* 4 *p.* 1. sed vide Nau. *in c. placuit*, *n.* 164. *de pænit. dist.* 6. Gambar. *de officio Legati*, *lib* 8. *tit quid possint Legati circa Indulgentias*, nouissimè D. Iul. Lauor. *in suo tract. de Indulg. & Iubilao*, *p.* 2. *c.* 11. *n.* 16. 5 6

De Officio Iudicis Ordinarij.

TIT. XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rub. scribentes.*
2 *Ordinarij in hac rubr. dicuntur illi omnes, qui licet extra ordinem, id est, contra ius ordinarium deputentur, constituti tamen sunt cum propria, non aliena iurisdictione cui præsunt.*
3 *Iudex ordinarius definitur vt sit ille, qui iure sui officij dignitatis, vel magistratus iurisdictioni, seu iuri dicundo præest.*
4 *Ordinarij iudicis de essentia est quòd iurisdictionem suo iure, non alieno beneficio habeat.*
5 *Ordinarij iudices dicuntur iurisdictionem habere suo, & sic propriam appellant.*
6 *Ordinarius vt dicatur iudex non satis est iurisdictionem habere, sed oportet ita constitutam habere vt eidem iurisdictioni præsit.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Butr. Zabarel. Barbat. Bald. Dec. Papæ, Alciat. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, *fol.* 165. Guillelm. Durand. *in speculo iuris lib* 4. *sub hoc tit.* & *in breuiario iuris Canon. fol.* 34. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*.

Canonic. Martin. Mesnart. *in epitome Decretalium, fol.* 35. Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontificij*, *à pag.* 101. Peregrin. *var lib.* 1. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Callan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carth. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 61. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

Officio.] Vide dicta *ad rub. de officio, & potest. indic. delegat.*

Iudicis.] Vide dicta *ad rub. de officio iudicis.*

2 *Ordinarij.*] Ordinarij quoad propositum non intelliguntur ij solummodo, qui simpliciter ordinarij dicuntur, quos scilicet vnaquæque ciuitas, seu Respubl. siue ciuilis, siue Ecclesiastica, certos & constitutos habet, quia statutis & ordinariis temporibus creantur, vel eliguntur secundùm iuris ordinarij regulas, sed etiam illi omnes, qui licèt extra ordinem, id est, extra ius ordinarium deputentur, constituti tamen sunt cum propria, non aliena iurisdictione, cui præsunt, iuxta terminos text. *in l. more maiorum*, ibi, *qui eam suo iure esse*, &c. *ff. de iurisd. omn. iudic.* hoc enim per se sufficit vt ordinarij iurisdictionem ordinariam dicantur habere ad differentiam delegatæ, sensit expressè gloss. *in c.* agens de Prælatis inferioribus Episcopo *in c.* 3. per text. ibi, *hoc tit.* l. 6. quàm sequuntur & declarant Domin. *ibi*, Dec. post Felin. *in c. post cessionem, in princ. de probat.* Cosm. *in pragmat. sanct. tit. de collatoribus*, § *item in gl. ver. ordinarius.* Azeued. *in rub. tit.* 9. *n.* 1. *lib.* 3. *noua recopil.* Non obstat quòd tamen *Ordinarius* non videtur conuenire supradictis qui extra ordinem deputantur, quia aduertendum est nomum non esse vt nomen generis aliquando per excellentiam tribuatur specialiter iis, qui ordinarij & certi sunt, licèt ad alias species extraordinarias non minus pertineat, vt patet in nomine *actionis*, quod specialiter tribuitur actioni ordinariæ, quæ simpliciter actio dicitur, cùm tamen extraordinariæ prosequutiones, & actiones dicantur *l. pecunia* 178. §. *actionis*, iuncta *l. actionis verbo ff. de verbor. significat.* traditque in terminis ad intellectum *l.* 2. § *capta*, *ff de origine iuris*, Donel. *comment. iuris Ciuil. lib.* 17. *cap.* 7. *vers. fuit ergo*; vnde prouenit quòd licèt iudices illi, quos certos & ordinarios Respubl. habet, simpliciter quasi per antonomasiã Ordinarij appellentur, quia ex ordine quodam iurisdictionem habent, & eorum officium certo quodam vsu, & quadam regula constitutum est, *l. eos* 6. *in princip.* ibi, *ordinario prouincias iure moderantur*, *C. de modo mulctarum*, faciuntque in specie tradita per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 16. *n.* 21. & 22. non tamen inde alij extra ordinem constituti tales non dicentur si iurisdictionem iure proprio habeant, quod sufficit, vt infrà ostendetur. Quo autem sensu accipiatur iudicium ordinarium & extraordinarium, dixi *ad rub. de iudic. in fine.*

3 Iudicem ordinarium variè definiunt, & diuersimodè explicant Doctores, vt videre est per scribentes *in hac rubr.* vbi Alciat. *num.* 5. Hostiens. *in summ. huius tit.* §. 1. Bologuet. *in rubr. de officio eius*, *num.* 55. Bart. *num* 4. & *ibi* omnes *in l. more maiorum ff. de iurisd. omn. iudic.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 12. *num.* 9. Vacon. *declar* 84. *num.* 1. Donel. *comment. iuris ciuilis, lib.* 17. *cap.* 7. Azeued. *l.* 1. *num* 1. *cum seqq. tit.* 9. *lib* 3. *noua recopilat.* Morl. *in emporio iuris ciuilis tit* 2. *in prælud. num.* 88. Molin. *de iustit. tom.* 6. *disp.* 8. D. Barbos. *in l. cùm Prætor*, §. 1. *num.* 7. *cum seqq. ff. de iud.* Ergo tamen ex mente iurium in hac materia loquentium resolno iudicem ordinarium esse illum qui iure sui officij, dignitatis, vel magistratus iurisdictioni, seu iuridicundo præest, quæ definitio sic concepta magis videtur conformis verbis & responsis Iurisconsultorum in materia, qui dum significare intendunt magistratus ordinarios iurisdictionem habentes, ea circumloquutione vtuntur, vt dicant, qui iurisdictioni præest, & in eodem sensu, qui tribunali præest. *l.* 1. §. 1. *iunct. princ. text. ff. quod quisque iuris*, *l. non possunt*, *ff. de legib. l. qui iurisdictioni*, *ff. de iurisd. omn. iudic. l.* 2. *iuncta gloss* 1 *ff. de re iudic. l.* 1. *ff de iud l. penult ff. eod. l.* 2. §. *post originem*, *ff. de origin. iuris*, Donel. *d. c.* 7. § *iurisdictionem, ad fin.*

Dixi, *iure sui officij*, propter decisionem text. *in l. more maiorum*, ibi, *qui eam suo iure*, &c. *ff. de iurisdict. omn. indic.* vbi probatur essentialiter requiri ad ordinarium iudicem constituendum quòd iurisdictionem suo iure, non alieno beneficio habeat. In quo explicando licèt varient scribentes, vt per Bart. & Zaz. *ibi n.* 4. Vacon. *d. declar.* 84. *n.* 2. D. Barbos. *loco proximè citato*, & tripliciter apponat *gloss. vlt. ibid.* eleganter tamen hoc procedit & intelligitur, cessántque duæ priores glossæ difficultates, si secundùm verba definitionis, de quibus suprà in hac materia distinguamus officium ipsum, seu magistratum, cui tanquam qoid proprium annectitur iurisdictio, *l. vlt.* ibi, *certæ administrationi cui hæc iurisdictio adhæret*, *C. vbi & apud quem*, à persona quæ prædictum officium, seu magistratum gerit; licet enim persona gerentis non suo iure, sed ex aliena concessione, veluti ex beneficio Principis officium ipsum, seu magistratum habeat & consequatur, ex *reg. c.* 1. *quæ sint regalia*, *in vsibus feud l.* 1. ibi, *ad curam Principis*, *ff. ad leg. Iuliam de ambitu*, *c. ita Dominus* 19 *dist.* nihilominus tamen ea quæ sunt propria & annexa officio, seu magistratui, vel vti iurisdictionem post illum consequutus est, non dicitur habere ex alieno beneficio, scilicet Principis, sed magis iure officij, seu magistratus, cui adhærent, iuxta reg. text. opt. in proposito *in l.* 1. *vers. cùm verbis iunctis verbis seqq.* ibi, *quicquid igitur*, &c. *ff. de offic. Præf. Vrbis*, *c. intellecto*, ibi, *iura regni sui*, *de iureiur.* cum similibus. Vnde fit quòd cùm ordinarij iudices iurisdi- 5
ctionem habeant iure officij, vt dictum est meritò suo iure eam dicuntur habere, & alibi propria appelletur, *l.* 4. *in princ. ff. de offic. eius*, propterea quòd officium & magistratus, cui illa adhæret, sua etiam & propria dicuntur, ex titulo quem in illis habent *d. c. intellecto*, *c. si tibi absenti*, ibi, *vt tuum dici valeat*, *de præbend. lib.* 6. *cap.* 1. ibi, *sua beneficia*, *de rerum perm. eod. lib.* & *c. vnic.* ibi, *sua legationis officio*, *de offic. legati*, *iuncta reg. accessorium*, *de reg. iur. lib.* 6. ex quibus sic declarandus est text. *in d. l. more maiorum*, in dictis verbis, ibi, *qui eam suo iure*, &c. quasi dicat, iure sui officij, sicut in eadem materia loquitur text. *in l.* 1. *in princip.* ibi, *quæ verò iure magistratus competunt*, *ff. de offic. eius.* Neque inconuenit quòd iudex habeat officium, seu magistratum ex iure & concessione aliena, annexa verò ipsi officio iure suo & proprio, vt aliis exemplis eleganter explicat D. Barbos. *in d. l. cùm Prætor.* §. 1. *ex n* 19. Vnde fit quòd si iurisdictio siue sola principaliter, siue cum alia administratione coniuncta ratione officij competat, ordinaria erit, quasi proprio iure competens, vt intendit Donel. *d. c.* 7 § *iurisdictionem, ad med.*

Adieci, *iurisdictioni, seu iuridicundo præest*, quia non 6
satis est iurisdictionem habere iudicem vt ordinarius dicatur, sed oportet ita constitutam habere, vt eidem iurisdictioni præsit, sicut in proposito luquutur text. *in l. qui iurisdictioni*, *ff de iurisd omn. iud l. non possunt*, *ff. de legib.* quod nihil aliud significat quam ita habere vt in iurisdictione sibi data principalem locum obtineat, eámque pro suo imperio exerceat, *l.* 3 ibi, *pro suo imperio*, *ff. de offic. eius*, cuius rei argumentum est

quæ

quia etiam delegati, quibus iurisdictio mandata est, iurisdictionem habent, vt dixi *ad rub. de offic. delegat.* & tamen non dicuntur eidem præesse, quia neque in ea principalem locum obtinent, neque pro suo imperio exercent, sed pro imperio eius, qui iurisdictionem mandauit, *d. l. 3. l. 1. §. qui mandatam ff. de offic. eius, l. solet. ff. de iurisd. omn. iud.* eleganter Donel. *d. c. 7. in princ. & §. iurisdictionem, ad fin.* Secundùm quem sensum venit iam declarandum verbum *principaliter*, quo vtitur text. *in l. & quia 6. ff. de iurisdict. omn. iudic.* dum loquens de delegato ait, *& quia non principaliter ei data est iurisdictio*, &c. neque enim interpretandum est principaliter, id est, à Principe, vt malè *gloss. 1.* ibi, *& communis arbitrantur*, sed quòd velit dicere, ei cui iurisdictio mandata est, principaliter concessam non esse id est, in ea principalem locum non obtinere, vt *sup.* mandatam enim tantùm habet, id est vsum & vicem illius nomine mandantis principaliter penes magistratum, qui mandauit, & cui principaliter data est, remanente, *l. iudicium soluitur, ff. de iudic.* tradit eleganter Gouean. *in ead. l. & quia, n. 6. cum seqq.* Cujac. *lib. 2. Pauli ad edictum super d. l. & quia, à princip.* quamuis aliter exponat Vacon. *declarat. 84. n. 3.* & aliter D. meus Barbos. *in d. l. cum Prætor. §. 1. n. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cùm opus fuerit inuocare brachium sæculare.*

2 *Episcopi possunt concubinarios quoscumque, adulteriaque perpetrantes vlcisci, & iudicare, ac de illis inquirere.*

3 *Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 8. non tollit alias pœnas à iure communi, vel statutis synodalibus contra concubinarios inflictas.*

4 *Episcopus in prima monitione pœna pecuniaria concubinarium punire potest, &c.*

5 *Ordinarij, & alij Superiores monitiones generales aliquando faciunt, vt scientes talia, vel talia crimina sub pœna excommunicationis denuntient.*

6 *Iudex ex mera officij sui necessitate potest procedere ad crimina corrigenda.*

7 *Iudices Ordinarij Ecclesiastici inuocare possunt auxilium brachij sæcularis.*

8 *Brachij sæcularis auxilium per Ecclesiasticum implorandum non est, nisi pro vltimo remedio.*

9 *Iudex debet iudicare secundùm allegata, & probata.*

CAP. Perniciosa. I. *Ex Syn. Io. Papa.*

1 EPiscopi in suis diœcesibus possunt inquirere, & punire crimina secundùm Canones, & si opus fuerit, inuocare brachium sæculare, nullo Ecclesiæ præiudicio generato. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zab. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Barbat. Anch. Innoc. Bald. Panorm. Anan. Butr. Alciat. Imola, Henric. Guid. Papæ, Casal. *in annot.* Cened. *collect. 101.* Viu. *in ration. 1. libri iur. Pontif. pag. 142.* Alagon. *in compend. iur. Can. pag. 153.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 23. c. 1.*

Episcopum singularum vrbium.] Ergo singulæ vrbes suum Episcopum habere debent, de quo tamen vide Dec. *in c. 1. de priuileg.* Ias. *in l. si heres §. vicis, ex n. 4. ff. de legat. 1.* Camil. Borrel. *in addit. ad Bellug. in speculo Principum rub. 6. in lit. F. la 2.* & citatos à Cened. *d. collect.* 101. *n. 1.* & dixi latè *in collect. ad c. in illis 80. dist. n. 4. cum seqq.*

Episcopi, &c. adulteria, &c.] notatur ad hoc quòd 2
Episcopi possint concubinarios quoscumque, adulteriáque perpetrantes vlcisci, & iudicare, ac de illis inquirere, quæ resolutio ad solos clericos restringi non debet, vti malè opinatur Alciat. *hic.* nam, vt aduertit Anastas. Germon. *animaduers. lib. 1. c. 9.* quid faciebat dubitationem an Sacerdotes possent animaduertere in clericos in adulterio deprehensos, cùm ipsos solos de clericis, & eorum criminibus posse cognoscere in manifesto sit? iuxta vulgaria iura. Hodie attento Concil. Trident. *sess. 24. de reform. matrim. c. 8.* concubinarij etiam laici tam soluti, quàm vxorati possunt per ordinarios tribus concurrentibus admonitionibus distinctis temporibus excommunicari, incarcerari, vel ablatis pignoribus mulctari, quod per constitutiones synodales Prælatorum existentium in Regnis Portugaliæ dispositum est, vt alibi dixi, & per illum Concil. text. aduertunt Salzed. ad Bernard. *in pract. c. 79. alias 81. vers. laicus*, Baiard. *ad Clar. in §. fin. q. 37. n. 13.* Zerol. *in praxi Episc. p. 1. verbo, concubinarij §. 2.* Auend. *de exequendis mand. p. 1. c. 22. n. 14.* Iacob. de Graffis *in aureis decis. lib. 2. c. 79. n. 3.* Rebuff. *in concord. tit. de publicis concubin. §. quia verò*, Azeued. *l. 2. tit. 6. lib. 1. & l. 1. à n. 192. tit. 5. lib. 8. nouæ recop.* Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c. 17. n. 53.* Cabed. *Lusit. decis. 85. p. 1.* Thom. Valasc. *allegationum iuris tom. 1. alleg. 34. à n. 8.* Sayr. *in clau. Regia, lib. 8. c. 2. n. 9.* Petr. de Ledesm. *in summ. p. 2. tract. 27. c. 18. concl. 2.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis. 177. in 1. edit. & resol. 319. in 2. edit.*
Aduertendum tamen per Concil. *d. c. 18* non tolli 3
aliàs pœnas à iure communi, vel statutis synodalibus contra concubinarios inflictas, nec alium modum procedendi contra eosdem, nisi velit ordinarius eos excommunicare, quia tunc forma *d. c. 8.* est seruanda, ita decisum fuisse in Sacra Concilij Congreg. refert Armendar. *in recopil. legum Nauarræ, lib. 5. tit. 3. l. vnic. de adulter. n. 9.* Vnde posse Episcopum in prima admo- 4
nitione pœna pecuniaria concubinarium punire, resoluit Thom. Valasc. *d. alleg. 34. n. 11. & 12.* quia, vt tenuit eadem Sacra Congregat. trina monitio tunc necessaria est inter concubinarios, quando contra eos vult ferri sententia excommunicationis, non verò si pœnis pecuniariis, vel aliis mulctari eos velit iudex, quia tunc non requiruntur solemnitates, de quibus *in d. c. 8.* quicquid dicat Aloys. Ricc. *d. res. 319. n. 3. vers. his accedat.*

Scelera inquirere.] Aduerte ordinarios & alios Su- 5
periores, monitiones generales aliquando facere vt scientes talia vel talia crimina sub pœna excommunicationis denuntient, Bern. Diaz *reg. 243.* Nau. *in c. inter verba 11. q. 3. conclus. 6. corol. 66. ex n. 180.* Anton. Cordub. *in quæst. Theolog. lib. 1. q. 43. vers. dubium secundum est, & in tr. casus de Conscientia q. 64.* Guttier. *canon. q. lib. 1. c. 11.* Cencd. *ad Decretal. collect. 101. n. 3. cum seqq.*
potest enim iudex ex mera officij sui necessitate pro- 6
cedere ad crimina corrigenda, Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 10.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 7. n. 20.* ac etiam per vias iuridicas peruenire ad eorum cognitionem, quæ à principio sibi fuerunt occulta, Nau. *in rubr. de iudic. §. 16. n. 66.*

Publicum conuocent auxilium.] Notatur adhoc quòd 7
iudices ordinarij Ecclesiastici inuocare possunt auxilium brachij sæcularis, vt per Couar. *pract. c. 10. n. 1.* Roland. *cons. 37. volum. 1.* Anton. Grauat. *in addit. ad Vestr. in praxi lib. 8. c. vlt. ex num. 40.* Nau. *in cap. cùm contingat, de rescript. remed. 2. à princip.* Perez. *l. 4. gl. inuoque le ayuda del brazo seglar. tit. 1. l. 3.* Ordin. Seguras Daualos *in direct. iud. Eccles. p. 2. c. 13. ex n. 30.*

Menoch.

Menoch. *de arbitr. casu* 452. *n.* 4. Soar. de Pace *in praxi. tom.* 2. *prælud.* 1. *n* 1. *&* 3. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 66. *n.* 8. *cum seq* Cened. *d. collect.* 101. *n.* 12 *&* 13. Mar. Anton. Gennensf. *in praxi Curiæ Archiep. Neap. c.* 36. Franc Leon. *in thesauro fori Ecclesf p.* 2 *c.* 1. *n* 16.

8 *Cùm opus fuerit.*] Notatur ad hoc quòd brachij sæcularis auxilium per Ecclesiasticum implorandum non est nisi pro vltimo remedio, cùm scilicet Ecclesiastica iurisdictio sua præstiterit, nec amplius potest, apparendo priùs de excommunicatione, aggrauatione, & reaggrauatione, Calcan. *consf.* 119. Federic. de Senis *consf.* 25. *ad fin.* Roland. *consf.* 47. *n.* 5. Auiles *ad c.* 20. *Prætorum, gloss. vsurpen. n.* 14. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *c.* 1. *n.* 18. post Bald. Panorm. Dec. Boer. Afflict. Mandos. Menoch. Cou. Rendin. Oliban. Azeued. Marant. & alios firmat Franch. Molin. *de brachio seculari Ecclesiastico præst c.* 3 *per totum*, quamvis dixerint iudicem Ecclesiasticum posse quandocunque sæculare acclamare auxilium. Segur. *in directorio iudicum Ecclesf. p.* 2 *c.* 13. *n.* 47. Salzed. ad Bernard. *in pract. c.* 154 *n.* 2. *in nouiss edit.*

9 In gl *Secundum*, ibi, *Iudex debet iudicare secundùm alleg.* Vide Corras. *lib.* 4. *miscel. c.* 20. Natt. *consf.* 176. *n.* 3. *vol.* 1. Hyppol. *sing.* 266. Bonacos. *com crim verbo, condemnare debet iudex, & verbo, iudex iudicare debet*, Paul. Fusch. *lit. I sing* 60. Crauet. *consf.* 108 *ex n* 7 Ant. Corduba *in q Theolog. l.* 1. *q* 17. Ioan. Marien. *in dialog. relator. p.* 3 *c.* 41. Martin. del Rio *in repet. l. transigere, C. de transact p.* 3. *ex n.* 139. *vers adhuc tamen*, Petr. Martin. *in c. afferte, de præsumpt. in verbo, dato infantem, ex n.* 20. Flam. Carth. *de execut. sent. capto bñaito in c. fin ex n.* 365. Ioan. Garc. *reg* 254. Mascard. *de probat concl* 948. *la* 2. Petr. Magdalen. *de num. testium in test. p.* 3. *c.* 1 *ex n* 18. Con. *var. lib* 1. *c.* 1. Franc. Viuian. *decis* 178. *n* 1. Put. *de* 60. *n.* 3 Valent. *tom.* 3 *disp.* 5. *q* 11. *punct.* 2. Dec. *tract. crimin tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 14. *à n.* 2 Seraph. *de priuilegiis iuram. priuil.* 2. Fr. Ludou. Mirand *de ordin iud q.* 28. *art.* 1. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit.* 42. *de iudic. n.* 68. Less. *de iustitia, lib.* 2. *c.* 29. *dub* 10. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.* 2 *c.* 11. *n.* 7. plures per Cened. *d. collect.* 101. *n.* 11. Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 63. vbi parens meus *n* 2. Princeps nihilominus in suo dominio secundùm, suam conscientiam iudicare potest, etiamsi aliter ex actis constaret, Con. *d. c.* 1. *n.* 7. *ad fin.* Corras. *miscell. lib.* 4. *c.* 20. *n.* 2. Menoch. *consf.* 92. *n.* 81. quos refert, & Sequitur Rendina *in promptuario recept. sentent. tit.* 91. *n.* 2. vbi idem resoluit in eius Vicegerente.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius qui scit non vt iudex, vel homo, sed vt Deus, subditum esse criminis reum, indeterminatè poterit, sed non nominatim eum arguere, vel punire.*
2 *Damni causam qui dat, tenetur ad interesse.*
3 *Confessario non licet vti extra confessionem scientia per confessionem habita, tam respectu aliorum, quam ipsius pœnitentis.*
4 *Confessarius non potest ex notitia in confessione habita corrigere complicem pœnitentis.*
5 *Communem non licet negare pœnitenti ex notitia alicuius criminis habita ex eius, vel alterius complicis confessione.*

Cap. Si Sacerdos. II. *Eugen.*

Episcopus qui vt Deus, & non vt homo, id est, in confessione scit crimen alterius, nisi aliquis iudiciario ordine probare possit, non debet peccantem nominatim arguere, sed indeterminatè, etsi is, qui passus est damnum, petat iustitiam, potest excommunicare auctorem damni, licèt sit ei confessus, nequit tamen eum nominatim arcere à Communione, sed potest secretò admonere ne se ingerat. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zab. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Panorm. Barbat. Bald. Butr. Imol. Anan. Innoc. Guid. Pap. Anch. Vin. *in ration prim libri iur. Pontif pag.* 424. Alagon. *in compend. iur. Can. pag* 153. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 5. refertur ab Ant. Ang. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 23. *c.* 6. & est post Conc. Later. *p.* 50. *c.* 55. 2

Qui damnum passus est, &c.] Notatur ad hoc quòd qui damni causam dat, tenetur ad interesse, vt per Surd. *dec.* 126. *n.* 24 quia damnũ ipsum dedisse videtur, vt per citatos *in tr. de Axiom iur. vsuf. Axiom.* 63 *n.* 1. 3

Sed tamen nominatim potest eum reuocare.] Notatur ad hoc quòd non licet vti extra confessionem scientia per confessionem habita, sed se habere debet Confessarius ac si nihil in confessione sciret, quia sigillum confessionis obligat non solùm respectu aliorum, sed etiam ipsius pœnitentis, id est, non solùm tenetur Sacerdos non detegere aliis peccatum auditum in confessione, sed etiam tenetur nullo modo loqui de ipso cum pœnitente extra confessionem, nec exprobare, nec obiicere illi crimen, nec in memoriam reuocare, quamvis enim non sit fractio sigilli propriè, est tamen quoddam genus quasi reuelationis, & offenditur sigillum, Henriq. *in sum lib.* 6. 4
c. 20. § 7 Sanch. *de matr. lib.* 2. *disp.* 16. *n.* 3. Hinc sequitur Confessarium non posse ex notitia in confessione habita corrigere complicem pœnitentis, aut eius cõfessionem impedire, aut alloqui complicẽ de peccato, nisi hoc faciat de licentia pœnitentis, ita Soar. *tom.* 4. *disp.* 34 *sect* 4 *n.* 19. Hier. Onmph. *de sigillo sect.* 4. *q.* 7. *dub.* 3. *pag.* 309. Sylu. *verbo, Confes.* 3 *q* 6 post Henriq. Reginald. & Nugn. tenet Bonac. *de Sacram q.* 6. *sect.* 5. *puncto* 4. *n.* 25. vide quæ dixi *ad c. sicut dignum, §. illi etiam, vers. sed subampliatio, sub de homicid.* 5

Licèt sciat eum esse reum.] Notatur ad hoc quòd si Sacerdoti ex sola confessione istius, vel alterius complicis nouit vice Dei occultum crimen, non licet negare communionẽ petenti etiam occultè, vt per Henriq. *in sum. lib* 8. *c.* 59. § 1. Sic etiam Confessarius, siue sit Parochus, siue alius non potest Eucharistiã negare ob peccatum in cõfessione auditum, sicut nec Episcopus potest clericum ob crimen in confessione auditũ repellere ab Ordinibus suscipiendis: ita Henriq. *l.* 6. *c.* 19. §. 5. *lit. V.* Hieron. Onuphr. *de sigillo sect.* 4. *q.* 7. *dub.* 4 *pag.* 312. post Lazar. Coninch. & Reginald. tenet Bonac. *de Sacr. q.* 6. *sect.* 5. *punct.* 4. *n.* 17. quicquid multi apud Sanch. *d. disp.* 16. *n.* 11. & Guttier. *de matr. c.* 51. *n.* 11. aliter sentiant de Sacerdote, qui non tenetur ex officio ministrare Sacramenta, aut etiam de Parocho dum petitur, & non tenetur administrare.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius subiectus Episcopo si profert in sibi subditum iustam censuram Ecclesiasticam, Episcopus illam seruare debet, & illam sine satisfactione, & conscientia proferentis relaxare non debet.*
2 *Curatus, Prælatus dicitur, & Prælaturam habere.*
3 *Excommunicationis sententia Plebani ideo valuit in presenti, quia habebat iurisdictionem ex priuilegio.*
4 *Prælatis omnibus habentibus Collegiatas Ecclesias regulares, vel sæculares est cura gregis commissa.*
5 *Episcopus validè absoluere potest excommunicatum à Prælato inferiori.*
6 *Citatio est necessaria in absolutione danda.*

Cap. Cùm ab Ecclesiarum. III.

Alex. III.

1 ORdinarius subiectus Episcopo, quando excommunicat, vel aliam sententiam profert legitimè, Episcopus illam seruare debet, & sine congrua satisfactione & de scientia Ordinarij causa non debet relaxari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Host. Panorm. Barbat. Bald. Felin. Imol. Anan. Henric. Guid. Papæ, Viuian. *in ration primi libri iuris Pontif pag.* 426. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 154. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. l.* 1. *tit.* 23. *c.* 3. & est post Conc. Lateran. *part.* 31. *c* 7.

Ipsum facias inuiolabiliter obseruari.] Dum text. in præcitatis verbis interdictum, & excommunicationem latam à Plebano iubet ab Episcopis obseruari, videtur probare cuilibet Sacerdoti potestatem competere ferendi censuras, cùm tamen certum in iure sit omnes, & solos illos, qui Ecclesiast. habent iurisdictionem fori exterioris censuras ferre posse, vt probat *c. quærenti*, ibi, *discretus iudex. de verbor signif.* resoluunt D. Thom. *in* 4. *dist.* 18. *q.* 1. *ad* 3 Abb. *in c. ab excommunicato. n.* 5 *de rescript. & in c transmissam not* 1 *de elect.* Cou. *in c. alma p.* 1 §. 11. *n.* 1. Nan. *in man. c.* 17. *n.* 5. Vgolin. *de censur tab.* 1. *c.* 2 §. 19. *à n.* 1. Valent. *tom* 4. *disp.* 7. *sect.* 17. *puncto* 3. Soar. *de censur tom.* 5. *disp.* 2. *sect.* 2. *à n.* 6. Ad text. igitur in præsenti respondetur ipsum in principio supponere Plebanum, de quo ibi, habere iurisdictionem puniendi malefactores, atque ita agere de Prælato inferiori habente iurisdictionem fori contentiosi, vt probant verba illa. *Ecclesiarum Prælatis*, notant Abb. & DD. communiter vt constat ex relatis per Couar. *in d c. alma part.* 1. *n* 6. Quod autem sit Plebani officium attento iure communi, colliges ex *c.* 1. *ad fin. ne clerici vel monachi, lib.* 6. explicant post alios Rebuff. *in praxi part.* 3. *signatura, verbo, & situationis, n* 6. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 15. *c.* 24. *n* 1 Læli. Zech. *de Republ Ecclesiast c.* 27. *à princ.* Posse autem consuetudinem, vel priuilegium Romani Pont. Plebanis, & reliquis parochis iurisdictionem tribuere fori exterioris, probatur ex reg. text. *in c. cùm contingat, de for. compet. & c. duo simul, infrà hoc tit* cum similibus, de quibus Balb. *de præscript.* 1. *p.* 5 *princ. q.* 1 *princ à princip.* Nau. *in c placuit, de pœnit. dist.* 6 *n.* 35. Couar. *in reg. possessor p.* 2. §. 3. *n* 1.

Retenta igitur communi Doctorum resolutione tenentium illos solùm habentes prædictam iurisdictionem posse excommunicationem promulgare, contra eam non obstat text. *in præsenti* iuxta responsionem, & intellectum, quem modò præstiti, nunc verò necesse est, vt aliis iuribus respõdeam, quæ in hãc sententiam prima facie corruere videntur. In primis ad text. *in c. nemo* 2. *q.* 1. dum inquit Presbyteros ferre non posse excommunicationem nisi probata causa, respondeo intelligendum esse non generaliter, sed de illis tantùm Presbyteris, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, cùm enim aliud principaliter decidat, dum de Presbytero meminit, termini habiles debent supponi, iuxta vulgarem doctrinam text. *in l. qui testamento*, ibi, *si alium*, & c. *ff. de testam* quomodo etiam intelligendus est text. *in c. alia, in fine*, 11. *q.* 1. vbi loquens de Presbytero, inquit illi licere tradere Satanæ, quod idem est atque excommunicare, vt scilicet loquatur suppositis terminis habilibus, atque de Presbytero habente iurisdictionem. Eodem etiam modo intelligitur Gratian *in c miramur, vers cùm ergo Sacerdotibus*, 24. *q.* 1. quòd non voluerit generaliter quemlibet Sacerdotem in sacerdotali vnctione, cum charactere potestatem excommunicandi in actu recipere, sed supponendo terminos habiles disputare an illi, qui eam habent potestatem ab Ecclesia, eandem amittant propter hæresim, quamuis Gratianum in hoc proposito reprehendat Vgolin. *d.* § 19. *n.* 6. Ad *c.* 2. *suprà hoc tit.* ex litera patet solutio, dum enim conceditur Sacerdotibus potestatem excommunicandi auctores damni, clarissimè loquitur de Sacerdotibus habentibus iurisdictionem fori contentiosi, vt patet ibi, *nisi iudiciario ordine quis probare possit*, &c.

Prælatis.] Ergo Curatus Prælatus dicitur, & prælaturam habere, tangit Petr. Gregor. *in tract. de benef. cap.* 10. *num.* 20. tradit Lambert. *de iurepatron. lib.* 2. *part* 1. *q.* 7 *art* 20. *n.* 1 quos refert & sequitur Dionys. Paul. *de vera Patriarchalium quatuor sedium erect. c.* 12. *num* 38. 2

Collige ex hoc text. Prælatos omnes Episcopo inferiores, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, habere potestatem ferendi censuras, vt per Sot. *in* 4. *dist.* 22 *q* 2. *art* 1 *vers. non est*, Cou. *d.* § 11. *num.* 1. *vers. primum.* Vgolin. *d. c.* 1. §. 2. Læli. Zech. *cap.* 1. *num.* 1. *vers.* 6. *& vers.* 16. & confirmatur, quia licèt soli Episcopi plenam, & simpliciter in tota sua diœcesi ordinariam habeant iurisdictionem, gloss. *verbo iurgia, in cap perlectis*, 25. *dist.* non tamen inconuenit, quòd alij inferiores Prælati quoad nonnullos actus, & certa aliqua negotia, vel certas personas, attento eodem iure communi ordinariam habeant iurisdictionem fori exterioris, vt bene aduertit Bero. *in rubr. de offic. deleg. n.* 16.

Vnde Guardianus, Abbates, Generales, & alios Prælatos Regularium, iure communi absque aliquo priuilegio excommunicare, aliásque censuras ferre posse probatur ex supradictis, diximus namque omnes illos censuras ferre posse, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, sed Generales, Abbates, & alij Religiosorum Prælati, in eos hanc exercent fori contentiosi iurisdictionem, ad eos enim omnis potestas, & sollicitudo pertinet sui Monasterij. *cap luminoso. cap. nullam* 18. *q.* 2. atque etiam Monachorum correctio, & excessuum punitio, *c. quanto, hoc tit. cap. ea, quæ.* iuncta *gloss.* 1 *de statu Monach.* cum multis aliis, quæ latissimè prosequitur Abb. *in cap cùm contingat, à num.* 21. *de foro compet.* & alij de quibus Boër. *decis.* 171 *à num.* 4. latè Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 1. *quæst.* 17. *artic.* 1. *cum seqq.* & plenè relati à Cened. *ad Decretal. collect* 111. Ergo eodem iure communi censuras ferre posse dicendum est, & probat text. *in cap cùm in Ecclesiis, de maiorit. & obed. & in cap. reprehensibilis ad fin. de appellat. & in c. sicut* 33. *iuncta gloss verbo anathematis, de simor.* & vltra antiquiores, quos referunt, notarunt Henriq. *in summ. lib.* 13. *de excommun. cap.* 24. §. 3. Vgolin. *d.* §. 20. *à num* 11. Soar. *d. sect.* 2 *num.* 9 *versic. item Superiores*, iuncto *num.* 11. latè Fr. Emman. *tom.* 1. *quæst* 59. Neque obstat text. *in cap. quidam, & in cap. Monasteria* 18. *quæst* 2. quia resp. procedere in Monachis laicis, quales olim erant ferè omnes, *cap sic viue* 16. *quæst.* 1. Vel intelligi potest procedere quoad correctionem, quæ semper ordinariis reseruata fuit, *cap. hoc tantùm, cap. cognouimus* 18. *quæst.* 2. *cap.* 1. *cap. in singulos*, §. *porrò, de statu Monach.* Vtrùm autem Abbates, & Guardiani, aliique Prælati quasi Episcopalem iurisdictionem non habentes possint ferre excommunicationem ad finem reuelationis furtorum, aut pro rebus deperditis, negatiuè respondet Fr. Emman.

d.q.59 art 4. id enim solùm concedi Episcopis decidit Conc. Trid. *sess* 25. *de reform. c.* 3. Vtrùm autem Abbates isti extra locum suæ Prælaturæ in suos subditos censuras ferre possint, disputant latè Abb. *in d.c. cum contingat*, *n.* 33. & Fr. Emman. *d. art.* 1. affirmatiuè resoluentes.

Sic etiam ex dictis infertur attento iure communi omnes Episcopos & Prælatos superiores censuras ferre posse, diximus enim hos omnes censuras ferre posse, qui iurisdictionem habent fori contentiosi, constat hanc habere Episcopos, & alios superiores Prælatos, attento iure communi, *c.* 1. *c. irrefragabili*, *hoc tit. c. qualiter & quando*, *il* 2. *in princ. de accus.* Ergo iure proprio eos hanc habere potestatem, & iure communi attento probat text. *in c. ad reprimendam*, & *in c. conquerente*, *hoc tit.* resoluunt vltra ordinarios ibi, omnes suprà citati *in vers. ibid. post n.* 2. ampliãtes procedere in Episcopis confirmatis, quamvis nondum consecratis, per *c. transmissam*, *de elect.* vbi notant omnes, teste Vgolin. *d.* § 20. *num.* 6. *vers. quarto*, Henriq. *d cap* 24. *in princip.* Iacob. de Graffis *c.* 4. *n.* 5. *dictis locis* idem resoluentes in Capitulo Sede vacante.

3 *Plebanus sancti P.* &c.] Aduerte ideo huiusmodi Plebani excommunicationis sententiam valuisse, quia habebat iurisdictionem ex priuilegio, & ita de iure speciali, ita Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6. *q.* 51. ...

Ipsam facias, &c] Probat hic text. sententiam excommunicationis prolatam à Prælato inferiori non posse ab Episcopo relaxari sine congrua satisfactione, & eiusdem Prælati inferioris conscientia. Quod quidem Pontificis responsum non sine difficultate procedit, nam certum est absolutionem censurarum ab his præstari posse, qui eas protulerunt, vel ab eorum superioribus, Abb. *hic n.* 11. Couar. *in c. alma mater*, *p.* 1. §. 12. *n.* 1. Soar. *tom.* 5. *disp.* 7. *sect.* 2. *n.* 12. Vgolin. *tab.* 1. *de censur. c.* 4. Vnde cùm Episcopi in suis diœcesibus plenam quoad omnes habeant iurisdictionem, *c.* 1. *hoc tit. c. cum Episcopus*, *eod. tit. lib.* 6. aliorumque inferiorum Prælatorum superiores sint, & hi non nisi ex speciali Episcoporum commissione valeant excommunicare, ex dictis *in addit. ad cap. Archidiaconis*, *de offic. Archid.* ideo videbatur à censuris latis ab inferioribus sine ipsorum conscientia posse Episcopum absoluere, quo fundamento si Episcopi ab illis absoluant, absolutionem licèt iniusta sit propter debitum modum non seruatum, mero tamen iure validam censet *gloss. vlt. in præsenti*, quam sequuntur Abb. & DD. communiter, teste Couar. *d.* §. 12. *n.* 3. comprobat Vgolin. *d. c* 4. § 1. *n.* 7. & 10. verùmque, & communem prædicat Soar. *de censur. d. sect.* 2. *n.* 17.

Verùm contrarium vrget, quia superior ad absoluendum in proposito is censetur à quo, vel ab inferiori iurisdictio absolutè dependet, vel quando occurrit casus, in quo potestatem habet in eum, qui absoluitur, text. autem *in præsenti* agit de Prælatis, qui iure speciali, priuilegio scilicet, vel consuetudine habebant iurisdictionem priuatiuè respectu Episcoporum, vel si cumulatiuè in eum tantùm sensum, vt præuentioni maneat locus, & per consequens postquam inferior excommunicauit, Episcopi iurisdictionem præuenire, seu præoccupasse censendus est, Ita vt Episcopus validè in causa præuenta se intromittere, vel absoluere non possit, ex reg. text. *in l. vnic. ff. de offic. assess.* & quæ latè explicat Cou. *practicarum c. vlt.* à *n.* 1. quo fundamento meritò contra gloss. & communem tenuerunt plures Doctores antiqui, quod refert Abb. *hic n.* 11. *vers. in gloss. final.* & de veritate eiusdem communis dubitauit Couarruuias *vbi proximè*.

Neque pro illa communi facit, sed magis extorquetur in contrarium text. *in præsenti*, dum enim inquit excommunicationem à Plebano latam sine ipsius conscientia, ab Episcopo relaxari non posse, magis supponit, quòd si relaxauerit, absolutio non valebit vtpotè à non suo iudice lata, iuxta reg. text. *in c. at si clerici*, *in princ. de iud.* cum similibus, & significat text. per locum ab speciali *in c. venerabilibus*, §. *sanè*, *in fine*, *de sent. excom. lib.* 6. dum eo tantùm casu absolutionem à superiore præstitam valere decidit, quod ipsi superiori competat de excommunicatione cognoscere; cùm ergo communis supponat ad Episcopum non pertinere cognoscere de excommunicatione lata à Plebano, sed potiùs eam inuiolabiliter obseruari facere debere, vt text. *in præsenti* expressè probat, rectè sequitur quòd si excommunicationem relaxauerit, absolutio valere non potest.

In gloss. *Ecclesiastica sententia*, ibi, *Quòd quilibet Prælatus Collegiatæ Ecclesiæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd Prælatus omnibus habentibus Collegiatas Ecclesias Regulares, vel sæculares, est cura gregis commissa, vt per Nauar. *in tract. de redditibus Eccles. q.* 1. *vers. vndecimò*, *moneo*, *n.* 1. quod intelligit alibi idem Nauar. *comment.* 1. *de Regularibus num.* 63. quoad Collegium, cui præest, non tamen quoad plebem contra hanc gloss. nisi consuetudo augeat iurisdictionem. 4

In gloss. *Non relaxes*, *fin*, ibi, *cùm sit Superior*, & *Ordinarius*, &c. Notatur ad hoc quòd Episcopus validè absoluere potest excommunicatum à Prælato inferiori, quia iurisdictio competens inferiori non datur illi priuatiuè, sed cumulatiuè, & ampliatiuè, vt per Cou. *in c. alma mater*, *de sent. excom. lib.* 6. *p.* 1. §. 11. *n.* 3. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 1. *n.* 10. Soar. *de censur. disp.* 7. *sect.* 1. *n.* 12. Bonac. *eod. tr. disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 1. *n.* 3. Auila *p.* 2. *c.* 7. *disp.* 1. *dub.* 11. Henriq. *in sum lib.* 13. *c.* 28 *n.* 3. 5

In ead. gloss. ibi, *Nunquid tenet absolutio*, &c. Notatur ad hoc quòd in absolutione danda citatio est necessaria, si tamen omittatur absolutio non redditur nulla, sed tenet, licèt absoluens malè faciat, vt per Roman. *cons.* 354 *sub n.* 3 *vers. veritas est*, Butr. *in c. quæ fronte*, *de appell.* & *ibi* Abb. *n.* 6. *vers. nunc quæro*, & Franeb. *n.* 31. Ant. Ricc. *de iure personarum*, *lib.* 4. *c.* 70. *n.* 12. vbi *n.* 14 limitat ne procedat vbi absolutio esset data ab eo, qui non potest dare, nisi in gradu appellationis, &c. 6

SVMMARIVM.

1 *Ordinatio vacantis Ecclesiæ etiam patronatæ si ex iusta causa differtur, est ibi per Episcopum œconomus ponendus.*

2 *Patronus laicus præsentans minus idoneum si est intera quadrimestre tempus, poterit alium idoneum præsentare.*

3 *Capitulum Sede vacante œconomos præfigere potest.*

5 *Patronus Ecclesiasticus ratione Ecclesiæ, & non patrimonij præsentando scienter indignum, est priuatus pro illa vice iure præsentandi.*

6 *Patroni laici quare variare possint, non ita Ecclesiastici, remissiuè.*

7 *Custodia Ecclesiæ vacantis si sit de iurepatronatus laicorum non ad patronum laicum, sed ad illum Prælatum spectat, qui ius habet conferendi.*

Cap. Cùm vos. IV.

1 ECclesiæ vacanti quando non prouidetur, in eo quia præsentatur persona non idonea, vel oritur differentia inter Ordinarium, & præsentatorem, vel alia causa, Ordinarius remota appellatione ponere debet œconomos, qui percipiant fructus, & eos aut expendant in vtilitatem Ecclesiæ, vel fideliter conseruent futuris successoribus. Collignnt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Bald. Barbat. Henric. Panorm. Host. Butr. Anch. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 427. Alagona *in compend. iur. Can. pag.* 54. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 23. *c.* 5. & est post Concil. Later. *p.* 15. *cap.* 21.

2 *Minus idonea præsentatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd patronus laicus præsentans minus idoneum, si est intra quadrimestre tempus, poterit alium idoneũ præsentare; ita Perez *l* 2 *vers secunda conclusio, tit.* 6. *l* 1. *Ordinam. pag* 153. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 105. vbi etiam tenen deuolutionem fieri ad Superiorem habentem instituere quando lapsum sit quadrimestre, & non sit idoneus præsentatus.

3 *Ponatis œconomos*, &c.] Notatur ad hoc quòd Capitulum Sede vacante œconomos præficere potest, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit l.* 30 *tract.* 3, *n.* 241 quem refert illustr. D. meus Roder. à Cunha *in com. ad c.* 2. *n* 4. *dist* 89.

4 *Qui debeant fructus percipere.*] Intellige de fructibus, & redditibus tempore vacationis prouenientibus, & non de spoliis beneficiariorum præmortuorum, ita Nauar. *de spoliis clericorum*, §. 10. *n.* 1. *vers ad tertium.*

5 In glos. *Minus idonea*, ibi, *Sed in collegio, seu Ecclesiastica persona aliud est*. Notatur ad hoc quòd patronus Ecclesiasticus ratione Ecclesiæ, & nõ patrimonij præsentando scienter indignum est priuatus pro illa vice iure præsentandi, ita Perez *d l* 4 *vers. prima conclusio, pag.* 152. Cald. Pereira *de potestate nomin. c* 1. *n* 61. Stephan. Gratian. *discept. forens c.* 58. *n.* 11. Mar. Anton. *var. resol. lib.* 1. *resol* 19. *n. vlt* Vgolin. *de offic. & potest. Episc. c.* 51 §. 1. *n.* 4. *vers.* 2. Ego ipse *loco præcitato*, & hanc glossam esse communiter receptam asserunt multi, de quibus Lambert. *de iurepatron.* 2. *art. &* 4. *q.* 10. *principalis, p.* 1. *l* a Card. Tusch. *lit. P. concl.* 148.

6 In ead. glos. ibi, *Et hac potest esse ratio*, &c. De ratione diuersitatis quare laici patroni variare possint, non ita Ecclesiastici, egi *d alleg.* 72. *n.* 154.

7 In glos. *OEconomos*, ibi, *Et ex hac litera notare debes*, &c. Notatur ad hoc quòd custodia Ecclesiæ vacantis, si sit de iurepatronatus laicorum, non ad patronum laicum, sed ad illum Prælatum spectant, qui ius habet conferendi, seu instituendi, quamvis Episcopus non sit, ita Innoc. *hic n.* 1. *super verb. Ecclesiast.* Host. *col.* 2. *n.* 3 *in verbo, ponatis, & n. seq.* Ioan. Andr. *col.* 3. *n.* 16. Bald. *col.* 2. *n.* 2. Petr. de Anch. *n.* 2. *vers. quartè nota*, Anton. de Butr. *col pen. in fin. n* 16. Panorm. *col.* 3. *n.* 8. *vers. secundò nota*, Rendina *in prompt recept. sentent. tom.* 1. *tit.* 34. *n.* 5. Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg* 72 *à n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Ordinario quando constat quod absolutus à Papa suppressit veram causam, quare fuerit excommunicatus, debet illum remittere ad Papam, si verò sibi non constat, adest tamen vrgens suspicio contra illum, debet cogere eum se purgare.*

2 *Excommunicatus vna, vel multis excommunicationibus ex pluribus causis æque principalibus, non censetur absolutus ab omnibus si in petitione vnam ex illis tacuit.*

3 *Absolutio exorta per dolum versantem circa causam finalem inualida est.*

4 *Excommunicatus semel ampliùs potest excommunicari, eadem prima excommunicatione manente.*

5 *Censura vna auferri potest alia remanente.*

6 *Absolutus pro falsa causa quare non habeatur pro absoluto, sicut pro falsa causa excommunicatus habetur pro excommunicato, remissiuè.*

Cap. Ex parte. V.

EXcommunicatus ab ordinario quando obtinet 1
absolutionem à Sede Apost. non explicando veram causam excommunicationis, & hoc constat Episcopo, Ordinarius censuris coget illum redire ad Sedem Apost. cum literis Episcopi veritatem continentibus; si verò hoc non constat, sed est suspicio, compellere debet illum coram se purgare. Colligũt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Anan. Innoc. Imol. Butr. Panorm. Henric. Anch. Bald. Host. Barbat. Viu. *in ration primi libri iur. Pontif pag* 410. Alagon. *in compe. d. iur. Can. pag.* 154. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 13. *c.* 7. & est post Conc. Later. *p.* 31. *c.* 1.

Occultatis excessibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 2
quis vna, vel multis ligatus est excommunicationibus ex pluribus causis æquè principalibus, non censetur absolutus ab omnibus si in petitione, & impetratione absolutionis vnã ex illis tacuit, vt per Henriq. *in sum. lib* 13. *c.* 30. §. 2. Frechil. *de cens. art.* 4. 4 *p. n.* 2. Nicol. Garc. *de benef p.* 8 *c.* 3. *n.* 13. Con. *in c. alma mater, p.* 1. §. 11. *n.* 13. Mar. Alter. *de censur. tom.* 1. *de excommun. lib.* 4. *disp.* 5 *c* 4. *vers dico primò*, cum quibus multipliciter intellige. Vnde absolutionem ab excommunicatione pronuntiatam ex falsa causa esse nullam, & nihil prodesse excommunicato, tenent Con. *d.* §. 11. *n.* 14. Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 38. Mar. Alter. *d. disp.* 5. *c.* 5.
Sic eodem modo inualidam esse absolutionem exor- 3
tam per dolum versantem circa causam finalem, quia Superior non intendit absoluere nisi iuxta causam sibi propositam, tenet Bonacin. *de censur. disp* 1. *q.* 3. *puncto* 8. *n.* 1. vbi etiam tenet validam esse absolutionem exortam per dolum versantem circa causam tantummodo impulsiuam, de quo vide Nicol. Garc. *d. c* 8 *n.* 10 *&* 11.

In gloss. *Redire*. Nota quòd semel excommunicatus 4
amplius potest excommunicari eadem prima excommunicatione manente, Con. *in c. alma mater, p* 1. §. 11. *n* 4. *de sent. excom. lib.* 6. Nau. *in c. ita quorundam infr. de Iuda notab.* 23 *glos fin. à princ.* Perez *l.* 1. *col.* 26. *vers. dubitatur, tit.* 5. *lib.* 8 *Ordin.* semel enim ligatus vna censura, est adhuc subiectum capax alterius, non tantùm diuersæ rationis, sed etiam eiusdem, Syluest. *verbo, excommunicatio* 1. *n* 10. Soar. *de censur. disp.* 1. *sect* 2 Auil. *eod. tract. p.* 2. *c.* 4. *disp vnic. dub.* 7. Bonac. *d disp* 1. *q.* 1. *punct.* 1. *n.* 7.
Hinc colligitur posse vnam censuram au- 5
ferri alia remanẽte, quia inter censuras non est necessaria connexio, & sicut vna potest ferri ante aliam, ita etiam potest auferri, S. Thom. *in* 4. *dist* 18 *q* 18 *art.* 5. Valent. *tom.* 4. *disp.* 8 *q.* 17. *puncto* 8. Vgolin. *de censur. tab.* 1. *c.* 19. §. 1. *n.* 10. Sayr. *eod. tract. lib* 1. *cap.* 21. *n.* 13. Soar. *disp.* 7. *sect.* 9. *num.* 4. *&* 6. quos refert, & sequitur

Bonacina

Bonacina *d. disp.1.q.3 puncto 6 n.1.* nam ligatus pluri-
bus excommunicationibus obtinens absolutionem
expressa vna causa, seu vna excommunicatione, non
habetur pro absoluto quoad aliam, vt *in cap. cùm pro
causa, & in c.officij, de sent.excom.* Couar. *d.§.11.n.13.*
concl.a Vgolin. *tab.1.de censur c.19.§.4.n.4.* Nic. Garc.
d.e 3. n.13 & ideo valet impetratio absolutionis ab
vna excommunicatione, non facta mentione de
aliis, quibus idemmet ligatur, Sanch. *de matr. lib.*8.
disp.a 5.n.1.

6 In ead. gloss. ibi, *Sed quæritur quare absolutus pro
falsa causa non habetur pro absoluto, sicut pro falsa causa
excommunicatus habetur pro excommunicato*, &c. Huius
glossæ differentiam inter excommunicationem, &
absolutionem sequuntur Couar. *d.§.11.n.14.* Nauar.
d. n.38. declarat Mar. Alter. *d.disp.5. cap.3. vers. qua
in re.*

SVMMARIVM.

1 *Delegati Papæ desidia, vel malitia si quis perseuerat
in peccato, Ordinarius loci potest supplere, non
obstante quòd causa fuerat delegato commissa.*

2 *Testes in figura iudicij, & viua voce non in scriptis
testimonium perhibere tenentur, & cogi possunt.*

3 *Testes si extra patriam vocentur pro testimonio feren-
do, illis solui debet expensis producentis, ante-
quam de domo pedem moueant.*

4 *Expensa iudicis auctoritate taxandæ sunt.*

CAP. Significauit. VI. *Cælest. III.*

1 EPiscopus quando excommunicat aliquos, v. g.
manentes in matrimonio incestuoso, & isti per
appellationem impetrant à Papa iudicem delegatum
qui illos absoluit, sed non inquirit causam ex mali-
tia, vel desidia, Episcopus potest denuò eos excom-
municare, donec delegatus legitimè prosequatur
causam. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Collect. Zabar.
Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Pa-
norm. Barbat. Bald. Felin. Imol. Henric. Viuian. *in ration.
prima libri iur. Pontif pag* 429. Alagona *in compend iuris
Can.pag.*155. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. refertur
ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 14.
cap 2.

2 In gloss. *Pro eorum receptione.* Aduerte quòd testes
in figura iudicij, & viua voce, non in scriptis testi-
monium perhibere tenentur, Soar *in thesauro sentent.
lit.T.n.*165. Mascard. *de probat in proœm.q* 5 *n.*11. Fa-
rin. *in praxi crim. p.* 2. *q.* 80. *n.*27. quos refert parens
meus *in remiss.ad Ordin. Regiam Lusit.lib* 3. *tit.*56 §.6.
*n.*4. Et ad hoc cogi possunt Farinac. *d.p.2 q.78. à n* 1.
*& à n.*57. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iud. q.24 art* 1.
3 *concl.*3. Soar. de Pace *in pract tom.1 p 1 temp.8.n* 16. Et
si extra patriam proferendo testimonio vocentur, eis
solui debet sumptibus producentis antequam de do-
mo pedem moueant, Surd. *de aliment. tit.4.q.8 n* 3.
4 *&* 9. Steph. Gratian. *discept. forens.c.*57 *n.*9. & iudicis
auctoritate expensæ taxandæ sunt Rebuff. *de reprobat.
testium, n.*408. *cum seq.* Bellacomb. *tom.2.com opin.lib.*7.
*tit.*13.*n* 61.*pag.*257. Surd. *d tit.4.q.21.n.*2. quales con-
sueuerunt facere domi suæ, Gregor. *l.* 21. *verbo, quæ
coma, tit.2 p.*3. Stephan. Gratian. *d c.*57 *n* 4. Surd. *d.
tit.4.q* 18.*n.*8.12 13 *&* 14. cum salario, quòd ex suis
artibus, vel officiis lucrari possunt, Cacher. *Pedem.
decis.*46 Camil. Borrel. *cons.21.n fin.* Franc. Marc. *Del-
phin.decis.*178.*c.3 p.*1.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non reuo-
cantis Monachum vagabundum.*

2 *Monachi vagatio sine expulsione non priuat Mona-
sterium iure suo, quod habet in eum.*

3 *Eiectus è Monasterio per iustam sententiam desinit
esse Monachus Monasterij.*

4 *Regulares vtriusque sexus non possunt tenere propria,
sed omnia dare debent suis Superioribus.*

5 *Apostatas, & Fratres fugitiuos recolligendi cura cui
incumbat, ostenditur.*

6 *Abbates in suos Monachos iurisdictione vtuntur ordi-
naria.*

7 *Consuetudo iurisdictionem dare potest.*

CAP. Quanto. VII. *Innoc. III.*

REgulares dissolutos, vt qui relicto claustro pe- 1
cunia comparata, discurrunt per curias Princi-
pum, Episcopus admonere tenetur vt resignata pecu-
nia in manibus Prælatorum, conuertenda in vtilita-
tem domus secundùm Abbatis consilium, Regularem
vitam obseruent, & si Prælati sunt negligentes, eos
corrigere, & compellere debet priuatione officij, &
beneficij appellatione remota. Colligunt ex Ordin.
Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam Ioan. Andr. Imola,
Anan. Barbat. Butr. Panorm. Host. Felin. Anch. Innoc.
Henric. Boich. Guid. Papæ, Cened. *collect.*121. Viu. *in
ration.primi libri iur. Pont.pag.*429. Alagon. *in compend.
iur. Canon.pag.*155. remissiuè Ximen. *in concord.p.*1. re-
fertur ab Anton. August. *collect.*3. *Decretal.lib.*1. *tit.*20.
*cap.*1.

Claustrum abhorrentes, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
vagatio Monachi sine expulsione non priuat Mona-
sterium iure suo, quod habet in eum, vt per Tiraq.
de retractu lig.§ 10.gloss.1 n.16. Solus enim eiectus per 3
iustam sententiam desinit esse Monachus Monasterij,
vsque adeò, vt amplius cum eo communionem non
habeat, Abb. *in c.1, de infant. expos.* quem sequuntur
ibid. Socin. & Anan. ac Anton. Ricciul. *de iure persona-
rum extra gremium Ecclesiæ existent. lib* 8. *c.*11.*n* 2. vbi
*n.*4 quòd per sententiam expulsionis tollitur obliga-
tio religiosi erga religionem, nouissimè R. P. Franc à
Coriolano *in tract. de casibus reseruatis, p.2. casu 2. de
apostasia, n.30. & in appendice.*

Vt proprium in manibus Prælatorum, &c.] Sacra cen- 4
suit Congreg. Regulares vtriusque sexus non posse
tenere propria, sed omnia dare debere suis Superio-
ribus à quibus primò eorum necessitatibus subue-
niendum est, reliquum verò conferendum in vsum
Monasterij, Nau. *comment.2, de regul.n.*18. *& in tract.de
redditib. Ecclesiast q.1. n.*84. Azor. *instit. moral. p.*1,
lib.12.c 9.q.2.prope fin. Franc. Leo *in thesauro fori Ec-
clesiast.p.2 c.1.n* 41. Ego ipse *de offic. & potest. Episc.p.3.
alleg.*103. faciunt quæ P. Francisc. à Coriolano *d. p.2.
casu* 4.

Si Prælati eorum, &c.] Notatur ad hoc quòd cura 5
recolligendi apostatas, & Fratres fugitiuos specialiter,
& principaliter eorundem Prælatis incumbit respe-
ctiuè, Episcopis autem, & locorum ordinariis in ca-
su, quo ipsi in re tanti ponderis, & momenti negli-
gentes extiterint, ita Ludou. Miranda *in man. Prælat,
tom.1.q.51. art.3.* Vnde Archiepiscopus in tota Pro-
uincia potest admonere Monachos, & alios Regula-
res vagabundos, & apostatas vt redeant ad sua Mo-
nasteria, monendo priùs Episcopos suffraganeos vt
id exequantur, deinde Regularium Superiores, vt

eos reducant, quibus negligentibus ipse compellet Regulares, & etiam Superiores, Marc. Ant. G. nuens. *in praxi Curia Archiepisc. Neapol. c.70. n. 20* Attenta verò dispositione Concil. Trident. *sess de reformat c.3.* Regularis extra Monasterium degens etiam sui Ordinis priuilegij prætextu tutus non est quominos si deliquerit ab Ordinario loci, tanquam super hoc à Sede Apostolicæ delegato, secundum Canonicas sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeat, de quo egi *d.p.3.alleg.105 à n.14.*

6 In gloss. *Si Prælati.* Notatur ad hoc quòd Abbates in suos Monachos iurisdictione vtuntur ordinaria, suntque eorum iudices ordinarij, quippe quod iurisdictio propria sit muneris sui functioni adhærens, vt per Victorin. Mansum *de modo procedendi in causis Regul.c.2.n.2.* Bapt. Confett. *summ. priuileg. tit.11.c.1.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. cap. 3. n.4.* & ideo Clerici Regulares, seu Monachi indistinctè coram suo Abbate sunt conueniendi, vel accusandi, prætetquam de grauissimis criminibus depositione dignis, Boër. *decis.271.n 5.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom 2. q.63. art 1.* vbi tenet quòd attento iure communi nullum est in hac re constituendum discrimen inter Clericos sæculares, & Regulares. Qualiter autem attento iure communi Monachi fuerint Episcopis subiecti, & postea per Summorum Pont. priuilegia ab Ordinariorum potestate exempti, dixi *d. p.3. alleg.105. à princ.*

7 In ead.gloss.ibi, *Qua dat iurisdictionem.* Notatur ad hoc quòd consuetudo iurisdictionem dare potest, post Bart. Ias. Felin. Bald. & Roch. notat ex hac gloss. Cou. *in reg possessor.p.2.§.3.n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus ab vno Episcopo ab aliis est vitandus. Et Archiepiscopus per querelam aditus absoluere non potest nisi primo remittat.*

2 *Absoluere non potest ab excommunicatione lata per sententiam generalem, vel particularem nisi ille qui eam tulit, vel eius successor, vel Superior.*

3 *Absolutus simpliciter ab excommunicatione præstita cautione de satisfaciendo, si non satisfaciat, non incidit in priorem excommunicationem, sed oportet, quòd iterum excommunicetur.*

4 *Absolutus sub promissione de parendo mandatis, si non paret, minimè remanet excommunicatus.*

5 *Excommunicatus si appellat post decem dies iudex ex æquitate debet admittere appellationem.*

6 *Sententia lata in matrimoniali causa, à qua prouocatum non est, prætextu appellationis corrigi, aut emendari nequit.*

7 *Excommunicatus nisi appellet intra decem dies, dempto absolutionis effectu non auditur per viam appellationis, sed per viam simplicis querela.*

8 *Metropolitanus potest adiri per viam querela quando sublatum est remedium absolutionis.*

9 *Excommunicans iniustè tenetur ad interesse.*

10 *Excommunicationis iniustè effectus, & an liget, remissiuè.*

CAP. Ad reprimendam. VIII.

1 EXcommunicatum ab vno Episcopo absoluere non debent alij Episcopi, ae etiam Archiepiscopus quamvis appellet ad eum, sed remittere tenetur ad excommunicatorem, qui si non vult eum absoluere. Archiepiscopus absoluat accepto iuramento quòd satisfaciet Episcopo in eo, super quo fuit excommunicatus iustè, & si non obedierit, reincidat appellatione remota. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Henric. Imola, Felin. Panorm. Innoc. Host. Anch. Barbat. Guid. Papæ, Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.430.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag 155* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decret. lib.1.tit.20.c.2.*

Tu verò Fr. Archiepiscopo, &c] Aduerte ab excommunicatione lata per sententiam generalem, vel Particularem non posse absoluere nisi illum, qui eam tulit, vel eius successorem, aut Superiorem, Valent. *tom.4.disp 7.q 17.puncto 8.* Bonacina *de censur.disp.1. q.13.puncto 1.n 2.& 5.* intellige de Superiore iurisdictione, putà in Episcopo ratione Archidiaconi, vel Parochi sibi subditi, prout in terminis *gloss.vlt.* cum sibi citatis *c.ab Ecclesiarum, super hoc tit.* & ideo Archiepiscopus cùm non habeat directè iurisdictionem in subditos suffraganeorum, non potest à censuris latis ab eis absoluere, Bonacina *d.q 1 puncto 2.n.7.* nisi quando à suffraganeo appellatum fuit ad Archiepiscopum, & cognitum de appellatione, vocatæque fuerunt partes, Soar. *tom.5 disp.7 sect.2.n.32.* vbi etiam tenet iudicem per appellationem non amittere iurisdictionem, & posse impendere absolutiooem censurarum, quas tulit contra eum, qui à se appellauit, refert Bonac. *d q 3. puncto 1. n.8.* qoibus præhabitis intelligere debemus text. in præsenti dum habet Archiepiscopum per querelam aditum non absoluere, nisi primò remittat, vt procedat quando ad Archiepiscopum per simplicem querelam aditur; vel quando non fuit cognitum de appellatione vocatis partibus, sed quamvis hæc responsio sit communiter recepta ex verbo *conquestus*, vt notauit gloss. *hîc*, & Abb. *n 3.* ac Zabar. *1. oppos.4.* ex diametro tamen videtur offendere literam huius text. ibi, *Cum excommunicationis sententia*, &c. Quare facilis est solutio, quæ colligitur ex litera, agere scilicet Pontificem in præsenti de causa ab Archiepiscopo ad Episcopum excommunicationem remittenda, non ex debito necessitatis, sed honestatis, ibi, *Quasi Coepiscopo deferens*, quòd non negat, imò expressè concedit text. *in c.per tuas, de sententia excommunicationis*, ibi, *Nisi volueris Episcopo diœcesano deferre*, quod eleganti trimembri explicauit Pont. *in c.venerabilibus, §.sanè, de sent.excom.in 6.*

Reducere non omittas.] Notatur ad hoc quòd si quis fuerit simpliciter absolutus ab excommunicatione, præstita cautione de satisfaciendo, tunc etiamsi non satisfecerit, neqnaquam incidit in priorem excommunicationem, sed oportet quòd iterum excommunicetur, vt per Felin. *col.2. in præsenti*, & ad hoc dicit hunc text. celebrem Couat. *in c. alma mater, p.1.§.11. n.6.de sent. excom.lib.6.* Sic etiam absolutus sub pro- 4
missione de parendo mandatis, si non pareat, minimè remanet excommunicatus, sed requiritur noua subintrusio in excommunicatione, Abb. *hîc not.4.* Gemin. *in c.eos, §.1.vers quod si absolutus*, & *ibi* Franch. *n.3.de sent. excom. lib.6.* Dec. *cons.145. sub n.1.* Ricc. *d. lib.4 c 66, n 14.*

In glos. *Suspendatur*, ibi, *Vel quandocumque possit appellari.* Notatur ad hoc quod si excommunicatus appellat post decem dies, iudex ex æquitate debet admittere appellationem, vt per praxim Episcop. *p.1. verba, appellatio, §. 11. pag. 23.* non potest tamen se defendere in expensis parti aduersæ debitis ratione contumaciæ, Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesia existentium, lib. 4. cap. 63. num.20.* 5

In

6 In ead.gloss.ibi, *Postea possit appellare.* Notatur ad hoc quòd sententia lata in matrimoniali causa, à qua prouocatum non est, ita assumit auctoritatem rei iudicatæ, vt prætextu appellationis corrigi, aut emendari nequeat, Conar.*de sponsal.p.2.c.8.§.12.n.12.*Stephan.Gratian.*discept forens.c.155.n.37.*

In ead.glos.ibi, *Per simplicem querelam.* Ex doctrina & similitudine huius gloss.colligunt Doctores communiter sententiam in causa matrimoniali, quæ appellatione cessante in rem iudicatam transiit, veritate comperta non nisi remedio querelæ retractari posse, & ita procedere *c.lator, & c.consanguinei, de re iudic.*sequitur omnes *hic, & in d.cap.lator*, vbi Felin. *n.4.*Cou.*de sponsalib.p.1.c.vlt.§.vlt.n.13.vers.4.*Marant. *de ordine iudic.3.p.6.n.151.& 155.* Rot. Bononien. *decis.96a.* idem admittentes in aliis sententiis quæ in rem iudicatam transeuntes retractari possunt, de quibus per Marant. *d. loco*, quamvis alij per viam supplicationis, restitutionis, sed per officium iudicis, vel condictionem ex lege retractari putent. Intellige querelam in proposito competere non tantùm prout importat querimoniam, qua quis queritur de iudice iniustè grauãte, vt hîc in specie huius text.fieri enim rectè potest vt sententia in causa matrimoniali secundùm probationes, & merita causæ iustissimè, sed contra veritatem prolata sit, vt *in d. c. lator, & in d. cap. consanguinei*, verùm etiam intelligitur querela, prout dicitur remediũ principaliter competens, quo accusario, actio vel petitio contra aliquem proponitur super eo, quod ex se iniustum est, iuxta *l.querela, C.de falsis, c.de procurat.* Sic Sanè super huiusmodi retractatione sententiæ necessariò adiri debet superior ille, qui principaliter etiam per viam querelæ competens est, veluti ordinarius, Sum. Pont. vel Legatus in sua prouincia, *d. c. lator, & c.consanguinei, c.1. de offic.legat.*non autem Archiepiscopus respectu subditorum sui suffraganei, inter quos nonnisi per appellationem competens est, *c.1. in princ.de foro comp lib.6.* idque ex mente huius gloss.fatentur omnes præcitati, & alij, vt per addit.ad Bernard.*reg 678.*

7 In ead.gloss.ibi, *Vnde per appellationem*, &c.Notatur ad hoc quòd excommunicatus nisi appellet intra decem dies, idem pro absolutionis effectu non auditur per viam appellationis, sed per viam simplicis querelæ, Abb. *hic sub n.6.vers. sed quoad alios effectus, & in c.consanguinei, n.9.* vbi Fel.*n.2.de sent.& re iud.* Ant. Ricc.*d.lib.4.c.63.n.8.& 9.* intelligentes quoad effe-
8 ctus tantùm concernentes interesse partis. Et hinc colligunt Doctores quòd Metropolitanus potest adiri per viam querelæ, quando sublatum esset remedium appellationis, vt per Marant.*de ordine iudic. p.6.tit.de appell.n.115.cum seqq & tit.de sent. excom.n. vlt.* quicquid dicat Cou.*pract.n.2.*Intelligi enim potest, si per viam appellationis possit cognoscere, nam si suffraganeus committat aliquid iniustitiæ in causa vel sententia sublato remedio appellationis, tunc potest adiri Metropolitanus per viam querelæ, Praxis Episcop.*d.verbo, appellatio, §.17.pag.24.*

9 In gloss.*Fuisse, ad fin* ibi, *An alter alteri teneatur ad interesse.* Notatur ad hoc quòd excommunicans iniustè tenetur ad interesse, vt Perez *l.1.gloss.3.pag 181.*
10 *col.2. vers. quaritur, tit.5.lib.8. Ordin.* De effectibus iniustæ excommunicationis, & an liget, tollatque ipsam gratiam, agunt Anton. Ricciul.*d.lib.4.c.1.per totum*, & plures citati ab Aloys. Ricc. *in praxi aurea resol 134.n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Patriarcha non cognoscit de causis subditorum Archiepiscoporum, & Episcoporum suorum, nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis, seu priuilegij.*
2 *Patriarcharum priuilegia vbi referantur, ostenditur.*
3 *Consuetudo, & priuilegium æquiparantur.*
4 *Toletanus Archiepiscopus per priuilegium speciale gaudet prærogatiuis, & priuilegiis quatuor veris Patriarchis concessis.*
5 *Patriarcha re, an verò nomine differant à Primatibus, remissiuè.*

Cap. Deo simul. IX.

PAtriarcha, vel Primas non potest cognoscere caussas sobditorom Archiepiscoporum, nisi quan- 1
tum ius Canonicum concedit, id est, si ad ipsom legitimè appelletur, vel ex præscripta consuetudine, vel ex speciali prioilegio Papæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabar.Collect.Bellam. Ioan.Andr.Barbat. Anchar. Innocent.Bald.Panorm. Anania, Butr. Imol. Guid.Papæ, Felin.Viuian.*in ration.primi libri iur.Pontific.pag.432.* Alagona *in compend.iur. Canon.pag.155.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 20. cap.3.*

Primates, vel Patriarchas nihil iuris, &c.]De præ- 2
rogatiuis, & priuilegiis Patriarchis concessis egi latè *in meo tract de offic.& potest.Episc.p.1.tit.2.c.1.*

Vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo.] Nota- 3
tur ad hoc quòd consuetudo, & prioilegium æquiparantur, vt per Felin. *in cap. accedentes, n.6. de rescript.*Balb.*de præscript.1.p 5. princ.q.7 n.55.* Iason. *in l. more maiorum, n.42.cum seqq ff. de iurisd.omn.ind.* Menoch.*cons.181.n.31.*

Speciali priuilegio decreuit honorare.] Vnde nihil mi- 4
rum si Toletanus Archiepiscopus omnibus, & singulis prærogatiuis, priuilegiis, & insigniis, quæ quatuor veris Patriarchis quomodolibet competere potuerunt, vti, & gaudere liberè, licitéque possit ex speciali priuilegio sibi concesso à Mart. V. incip. *Martinus*, Dat. *Kalend. Aprilis 1422.* & sui Pontificatus anno X I.de quo egi *d.tit.3.c.7.n.11.*

In glos.*Patriarchas*, ibi, *diuersitas est in nomine, di-* 5
gnitas est eadem. De hac quæstione vtrùm Patriarchæ re, an verò nomine differant à Primatibus, egi *d. tract.de offic.& potest. Episc.p.1.tit.2.c.6.n.7.& 8.*

In gloss.*Nicenas*, ibi, *75 dist.mos antiquus.* Hic Canon declaratur *d.tract. de offic. & potest. Episcopi, p.1. tit.3.c 3.n.9.*

In gloss. *Patriarchæ*, ibi, *Hierosolymitani.* De Patriarcha Hierosolymitano egi *d.tract.de officio, & potest.Episc.p.1.tit.3.c.6.*

SVMMARIVM.

1 *Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui Episcopi suffraganei alteri committere*, & num.2.
3 *Episcopo ex iusta causa possunt delegari & committi ea, quæ sunt Ordinis.*
4 *Causæ mixti imperij an sint delegabiles.*

Cap. Quod Sedem. X.

ARchiepiscopus si legitima causa est impeditus, 1
potest committere suas vices consecrandi Episcopum,

ſcopum, alicui Epiſcopo ſuffraganeo Catholicu, & habenti gratiam Sedis Apoſt. & conſecrandus debet accipere conſecrationem ab eo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Hoſt. Panorm. Barbat. Felin. Guid. Papæ, Imol. Bald. Alciat. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag* 432. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 156. remiſſiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 2. *Decret. l.* 1. *tit.* 20. *cap.* 4.

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Quarant. *in ſum. Bullarij, verbo, Archiepiſcopi auctoritas, verſ. quarta auctoritas*, dummodo ſit Epiſcopus, & ita ſuo Vicario Epiſcopo, vt reſoluit Sbroz. *de officio*
3 *Vicarij, l.* 2. *q.* 10. *n.* 2. ea etiam quæ ſunt Ordinis, delegari poſſunt, & committi alicui Epiſcopo ex iuſta cauſa, nempè Epiſcopo delegante abſente, vel impedito. Cou. *var. lib.* 3. *c.* 20. *n.* 3. quicquid dicat Sbroz. *d. lib.* 1. *q.* 12. *n.* 5.

4 *Cui eas duxeris committendas.*] Per hunc text. tenet Bart. *in l. nec quicquam, §. vbi decretum, n.* 8. *ad fin. ff. de officio Procons.* licere de iure Canonico, delegare cauſas meri imperij, de quo vide Iaſ. *in lib.* 1. *n.* 18 & 70. *ff. de officio eius*, Conar. *lib* 3. *var. c.* 20. *à n* 1. D. Barboſa *in l cum Prætor, §.* 1. *n.* 126. *cum ſeqq. ff de iudicis.* Et an & quando cauſæ meri & mixti imperij ſint delegabiles, vide Abb. *in præſenti, ex n.* 4. & Felin. *n.* 2. Bellug. *in ſpeculo Principum rub.* 24. *in § mixtum n* 4. vbi Camil. Borrel. *in addit. lib. B. & C* Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 42. *n.* 9. Sebaſt. Vant. *in tit quibus modis sent. nullit. rep. n.* 50. Martin. de Olano *in antinom. lit. D n.* 26. *cũ ſeqq.* Ioſeph. Gonzal. *var q c.* 19. *à princ & c.* 23. Menoch. *de arbitr. l.* 1. *q.* 54 *ex n.* 1. *& q.* 74. *ex n.* 43.

SVMMARIVM.

1 *Archiepiſcopus cauſam ad ſe per appellationem delatam ſubditis ſuffraganei committere valet, non tamen ad ipſam ſuſcipiendam compellere poteſt.*
2 *Metropolitanus non poteſt tractare cauſas inter ſubditos Epiſcoporum, qui ad eius Metropolim ſpectant.*
3 *Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum in caſibus tantùm a iure expreſſis.*
4 *Archiepiſcopus eſt ordinarius iudex omnium Epiſcoporum ſuæ Prouinciæ.*
5 *Epiſcopus abſoluere poteſt excommunicatum à Prælato inferiori.*
6 *Archiepiſcopus poteſt punire ſubditos ſuffraganeorum deuiantes à conſuetudine Metropolitanæ Eccleſiæ in diuinis Officiis.*
7 *Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganei per appellationem.*
8 *Epiſcopi ob negligentiam deuoluitur poteſtas ad Archiepiſcopum.*
9 *Archiepiſcopus poteſt cogere Epiſcopum vt conſtituat ſibi Vicarium, quando non eſt idoneus ad regendum*
10 *Delegatus Principis eſt dignior ordinario quoad cauſam delegatam.*
11 *Ordinarius abſoluere non poteſt excommunicatum à delegato ſummi Pontificis.*
12 *Cauſa ſemel ad Curiam delata nunquam exit Curiam, niſi à Principe rurſus ad iudicem ordinarium remittatur.*
13 *Papæ manus appoſitio facit, quòd cauſa ſemel affecta Curialis ſemper remaneat Curialis.*
14 *Proteſtatio facienda eſt illi, cui negotium principale tangit.*
15 *Iudicandi munus eſt honor, & nobilitas ex iudicatura cauſatur.*
16 *Sacerdos omnis quoſlibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, cenſuris in articulo mortis abſoluere poteſt.*
17 *Laicus in articulo mortis à peccatis abſoluere non poteſt.*
18 *Mortis in articulo non dicitur conſtitutus omnis transfretare volens, ſed credens, aut dubitans probabiliter ſe naufragaturum.*
19 *Oblatio verbalis ſufficit recuſante creditore.*

Cap. Paſtoralis. XI.

ARchiepiſcopus poteſt delegare cauſam ſibi per appellationem delatam ſubditis ſui ſuffraganei, qui nolunt delegationem acceptare, ab Archiepiſcopo compelli non poſſunt. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Imol. Butr. Panorm. Henric. Anch. Hoſt. Felin. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 433. Alagon. *in compend. iur. Can pag.* 156. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p* 1 & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit* 10 *c* 5. 1

Compellere nequit.] Notatur ad hoc quòd Metropolitanus non poteſt cauſas tractare inter ſubditos illorum Epiſcoporum, qui ad eius Metropolim ſpectant, vt per Couar. *de ſponſalib. p.* 2 *c* 8. *§.* 12. *n.* 12. & 40. & *pract. c.* 9. *n.* 2. Nec etiam poteſt ſubditos ſui ſuffraganei compellere cauſas delegatas ab eo ſuſcipere. Steph. Quarant. *in ſumma Bullarij verbo, Archiepiſcopi auctoritas, n.* 12. nam citra appellationis articulum nec partibus conſentientibus aliquid cognoſcere valet, Mohed. *deciſ.* 5. *de appell.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p* 4 *c.* 989. 2

Exceptis quibuſdam articulis.] Notatur ad hoc qood Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganeorum in caſibus tantùm in iure expreſſis, vt per Mar. Ant. Genuenſ. *in praxi Archiep. Neapol. c.* 70. *n.* 6. *verſ. ſeptimo.* 3

Lices Epiſcopus ſuas, &c.] Notatur ad hoc qood Archiepiſcopus eſt ordinarios iudex omnium Epiſcoporum ſuæ Prouinciæ, Bottæ. *de Synodo, p.* 3. *nr.* 2. *ſub n.* 27. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel gloſſ.* 42. *n.* 16 Soar. de Pace *d. prælat.* 1. *n.* 17. Quarant. *d. verbo, Archiepiſcopi auctoritas, n.* 10 *verſ. decima ſexta*, Marc. Antun. Genoenſ. *d. c.* 79. *n.* 7. 4

In gloſſ. *Inuitum.* Contra hanc gloſſ. poſſe Epiſcopum abſoluere excommunicatum à Prælato inferiori, tenent Cou. *in c. alma mater, p.* 1. *§.* 22. *n* 3. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud* 1. *à n.* 10. 5

In gloſſ. *Exceptis*, ibi, *Primò cùm deuiat*, &c. Notatur ad hoc quòd Archiepiſcopos poteſt punire ſubditos ſuffraganeorum deuiantes à conſuetudine Metropolitanæ Eccleſiæ in diuinis Officiis, Quarant. *d. verbo Archiepiſcopi auctoritas, verſ. vigeſimo ſecundo*, vbi aduertit hodie ſuper hoc eſſe conſtitutiones Pij V. ſuper recitatione Romani Breuiarij, & de Miſſalis Romani ex decreto Concil. Trident. reſtituti approbatione. 6

In ead. gloſſ. ibi, *Item ſi cauſa deferatur ad eum per appellationem* Notatur ad hoc quòd Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in ſubditos ſuffraganei per appellationem, Quarant. *vbi proximè n.* 13. *verſ. decima octaua*, Mar. Anton. Genuenſ. *d. c.* 70. *n* 7. 7

In ead. gloſſ. ibi, *Item quando Epiſcopus negligens eſt.* Notatur ad hoc qoòd propter negligentiam Epiſcopi deuoluitur poteſtas ad Archiepiſcupum, Afflict. 8

ni

in cap. imperialem, §. *præterea*, *n.* 35. *de prohibita feudi alien. per Fed inter dom. & vas. not.* 13. *in fine*, Quarant. *vbi proximè*, *n.* 21. *vers. decima nona*, Mar. Ant. Genuens. *d. c.* 70. *n.* 1. Veluti si Episcopus negligens fuerit in exequutione vltimæ voluntatis, Abb. *hic in princ.* Lancel. Corrad. *in templo omnium iudic lib* 2. *c.* 4. *sub num* 22. vel quando non vult exhibere auxilium iudici sæculari, quia tunc potest adiri Metropolitanus, vt illum cogat. Con. *practic. cap* 10. *sub num.* 10. Vel quando negligens est in collatione beneficij, quia tunc deuoluitur collatio ad Archiepiscopum post sex menses, *c.* 2. *de concess. prebend.* Vel quando Episcopus negaret dispensare, vbi patet ratio dispensandi, Borgas. *in tr. de irreg. p* 2. *fol* 28. *sub rub. quæ*
9 *dispensatio dicatur debita.* Item Archiepiscopus potest cogere Episcopum, vt constituat sibi Vicarium quãdo non est idoneus ad regendum, vel commodè regere non potest, Abb. *in c. quoniam*, *hoc tit.* Sbroz. *de officio Vicarij*, *lib.* 1. *q.* 57. cogere etiam potest Episcopum vt constituat œconomum, *cap. in noua* 16. *q.* 7. *c. cum seculum* 9. *q.* 1. & vt constituat Archipresbyterum ruralem, iuxta *c. fin. sup. de officio Archiep* Cæteros alios casus in iure expressos, quibus Archiepiscopi sunt iudices competentes in causis subditorum suorum suffraganeorum, cumulant Quarant. *d. verb. Archiepiscopi auctoritas*, vbi quadraginta refert, & Mar. Anton. Genuens. *d. c.* 70. viginti & octo collegit: & casus in hac glos. enumeratos non esse d. togatos per Concil. Trid. aduertit Praxis Episcop. *p.* 1. *verbo*, *appellatio*, §. 13. *pag.* 23.

§. Præterea.

Delegatus Papæ, qui contumacem excommunicauit, vel petitorem in possessionem rei induxit, si moriatur, nemo neque Ordinarius potest hunc absoluere, excepto mortis articulo, & nisi delegato mortuo succedat alius in onere, & honore, hic non posset; similiter spoliatus non potest recuperare possessionem per alium, quàm per Papam, quia delegatus in ea causa est maior Ordinario; sed pro remedio vt interrumpatur præscriptio, ne alius post annum fiat verus possessor, spoliatus potest præstare cautionem; quòd iuri patebit coram Ordinario, & si non potest coram eo, saltem coram publicis, & honestis viris, & sic post annum recuperet possessionem à Papa. Colligunt Doctores in princ. text. citati.

10 *Quantum ad illud sit maior.*] Notatur ad hoc quòd delegatus Principis est dignior Ordinario, Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs* 17. *n.* 5. Et dicitur maior quoad illam causam in qua est delegatus, Stephan. Gratian. *discept. forens c.* 111. *n.* 67. plures citati Doctores *ad c. sanè* 11. *sup. de offic. deleg.* intellige respectu dignitatis, quia respectu firmitatis est firmior iurisdictio Ordinarij, Marant. *disp.* 1. *incip. plerunque*, *n.* 1. Corras. *lib.* 5. *miscel. c.* 19. *n.* 3. & 4.

11 *Sine mandato Summi Pontif. excommunicatus*, &c.] Notatur ad hoc quòd Ordinarius absoluere non potest excommunicatum à delegato Summi Pontif. vt per Molinam *de iust. tom.* 6. *tract.* 5. *disp* 26. *n.* 2.

12 *Nec per alium.*] Notatur ad hoc quòd causa semel ad Curiam delegata nunquam exit Curiam, nisi à Principe rursus ad iudicem ordinarium remittatur, vt per Hypp. d. *sing.* 501. & *cons.* 80 *n.* 40. Bernard. *reg.* 262. & asserit Francum dixisse text. hunc esse ad hoc
13 singularem, Con. *pract c* 9. *n* 5. quia manus appositio Papæ facit quòd causa semel affecta Curialis, semper remaneat Curialis, Mohed. *dec.* 12. *de sent. & re iud.* Rot. *decis* 2. & *decis.* 43. *de appellat.* & *decis.* 23. *de rescript. in nouis*, & *decis.* 8. *de re iud. in antiq.* refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect* 1452. *vers infertur quintò.*

Ac præstare.] Notatur ad hoc quòd protestatio faciendaest illi, cui negotium principale tangit, vt per Palar. *in repet. c. per vestras*, *de donat. inter virum*, & *vxor.* § 17. *n.* 15. 14

Cum onere, & *honore.*] Notatur ad hoc quòd iudicandi munus est honos, vt per Tiraq. *de nobilit.* 14. *n.* 4. Ludou. Miranda *de ordine iudiciario*, *q.* 4. *art.* 3. *propè fin* ex iudicatura enim nobilitas causatur, Perez *l.* 4. *tit.* 15. *lib.* 2. *Ordin* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi*, *seu examinandi processum*, *c.* 1. *num.* 10. 15

In gloss. *Præterquam*, ibi, *De quolibet genere excommunicationis.* Notatur ad hoc quòd omnis Sacerdos quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis & censuris in articulo mortis absoluere potest, vt per Chamerot. *de Sacram. tr. de Confessione dub.* 16. *cum seq.* Beneuent. *in pract. de Pœnit c.* 15. *quæsito* 12. Ludou. Miranda *in man. Prælat. tom.* 1. *q.* 45. *art.* 11. *concl.* 1. Azor. *instit. moral p.* 1 *lib* 8 *c.* 19 *q* 5. Campan. *in diuersor iuris Can. rub* 1. *n.* 110. Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *q.* 8. *punct.* 1. *n.* 9. & *de censur. disp* 1 *q.* 5. *puncto* 1 *n* 5. ex antiquioribus refert plures Cened. *ad Decretum collect.* 14. *n.* 5. multo plures ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 26. *n.* 50. 16

In ead. gloss. ibi, *Quidam dicunt contrarium quòd nunquam licet laico absoluere à tali excommunicatione, quia potest ei incurri post mortem.* &c. Ita Palud. *in* 4. *dist.* 17 *q.* 3. *art.* 5. *concl* 7. Rip. *de peste tit. de priuil. in d. caus pest. n.* 46. & citati à Sayr. *de censur. lib* 2. *c.* 11. *n* 3. & 4. Sed posse laicum absolutionem à censuris facere in subsidium, scilicet in defectum sacerdotis, dummodo liqueat de præambulo ordine superioris, tradunt Nauar. *in man. c.* 26. *n.* 26. & *in c* 1. *n.* 84. *de pœnit. dist.* 6. Con. *in c alma mater p* 1 § 11. *n.* 9. quos refert & sequitur Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 127. *n.* 14. plures apud Cened. *ad Decretum collect.* 42 *n.* 3. Bonacina *de Sacram. disp.* 5. *q.* 7. *puncto* 1. *num* 2. 17

In ead. gloss. ibi, *Sed hic volendum est an immineat naufragium*, &c. Aduerte non omnem transfretare volentem dici constitutum in mortis articulo, itavt à quolibet Sacerdote absolui valeat, sed credentem, aut dubitantem probabiliter se naufragaturum, aut aliàs de vita periclitaturum. Vide Gambar. *de casibus reseruatis*, *c.* 1. *a n.* 56. Fr. Emman. *in explic Bullæ Cruciatæ*, §. 9 *dub.* 5. Beneuent. *d. c.* 15 *q.* 7 Sanch. *in præcepta Decalogi*, *tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 15. *n.* 1. Bonacina *d. q.* 7. *puncto* 1. *n.* 10. & *d. q.* 3. *puncto* 5. *n.* 4. plures per me *d. alleg.* 25. *n.* 52. 18

In gloss. *Ac præstare*, vlt. Notatur ad hoc quòd oblatio verbalis sufficit recusante creditore, vt per Tiraq. *de retractatu conuent.* § 4. *gloss.* 6. *n.* 21. Cott. *in memor. verbo*, *oblatio*, D. Barbosa *in rub ff. soluto matr. p.* 1. *n.* 41. & *in l. si mora*, *n.* 51. *eod. tit.* & ita excusat à mora & impedit cursum vsurarum quando creditor expressè recusat pretium oblatum recipere, Ruin. *cons.* 113. *num.* 1. *lib.* 1. Anton. Gabr. *commun. tit. de solution. concl.* 8. *in princ* Caroc. *in tract. de oblation. p.* 1. *quæst.* 7. *num.* 3. & *seq.* Maur. *eod. tract. num* 4. Seraph. *decis.* 715. *num* 3. Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib.* 3. *tit. de oblation. res.* 1. *n.* 1. *vers. sexto non procedit.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 786. *num.* 1. & 2. Marescot. *var resolut. lib.* 3. *lib.* 1. *cap.* 57. *numero* 1. Quod si creditor non expressè recuset, sed simpliciter taceat nec recusando nec contradicendo sola verbalis oblatio non sufficit ad retardandum cursum vsurarum, Ant. Gabr. *d. concl.* 8. *n.* 2. Caroc. *d. q.* 7. *n.* 5. Trentacinq. *d. res.* 1. *n.* 1. *ad fin. vers. hac conclusio.* 19

Hæc

Hæc tamen non procedunt quando creditor habet iustam causam recusandi, Anton. Gabr. *d concl.* 8. *n.* 5. Roland. *cons.* 53. *n.* 38. *lib* 1. Adrian. Negusant. *resp.* 431. *n.* 7. Maresrot. *d. c* 58. *sub n.* 9. vbi *n.* 9. subdit tria copulatiuè requiri ad hoc vt verbalis oblatio excuset à mora, primò quòd sit facta purè, non conditionaliter; secundò quòd creditor expressè eam recusauerit; tertiò quòd non habeat iustam recusandi causam.

SVMMARIVM.

1 *Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, vt subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum.*
2 *Papa quando Episcopo committit id quod semota commissione ad illius spectabat potestatem, non delegata iurisdictio de nouo tribuitur, sed ordinaria, nisi in commissione adiecta fuerit clausula,* auctoritate nostra, *vel* tanquam delegatus à nobis.
3 *Rescripta sunt stricti iuris.*
4 *Monasterium nullum est, in quo priuilegio, vel consuetudine non sit obtentum, vt Prælatus cognoscat etiam priuatiuè ad Episcopum de delictis suorum subditorum Regularium.*
5 *Regulares non possunt appellare à suorum Superiorum iustis mandatis, & correctionibus.*

Cap. Licet in corrigendis. XII.

1 Mandatum Papæ datum Episcopo de corrigendis subditis remota appellatione, non facit ex hoc ipsum delegatum, sed Ordinarius manet vt antea; ac proinde subditi in casibus in quibus de iure poterant, & nunc possunt appellare ad Archiepiscopum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Barbat. Bald. Butr. Panorm. Host. Felin. Anch. Innoc. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag* 436. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 157 remissiuè Cened. *collect.* 157. Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. l.* 1. *tit.* 29. *c.* 6.

2 Collige ex text. quòd quando Papa Episcopo committit id quod semota commissione ad illius spectabat potestatem, non delegata iurisdictio de nouo tribuitur, sed ordinaria, quam iam habebat, excitari videtur, itavt ab Episcopo in his terminis ad Sedem Metropolitanam appellandum sit, vt per Iason. *in l. ius ciuile, n.* 2 *ff. de iustit. & iure*, Steph. Quarant. *in sum Bullarij, verb. Archiep. auctoritas, pag mihi* 58. Menoch. *de præs lib.* 1. *præs.* 16. *n.* 24. Cened. *ad Decret. collect.* 157. *n.* 1. D. Barbosa *in l. cum Prætor*, §. 4. *n.* 34 *ff. de iud.* ampliantes prædicta procedere etiamsi commissio fiat per verbum *præcipimus*, per hunc text. ibi, *recepit in mandatis*, vbi Abb. *n.* 8. Felin. 3. idem Felin. *in c. eam te, n.* 11. *sup. de rescript.* Guillelm. *in l. sæpè*, contra doctrinam gloss. *ibi, ff. de officio Præsidis*, nisi in commissione adiecta fuerit clausula, *auctoritate nostra*, vel *tanquam delegatus à nobis*, aut similiter, tunc enim videtur superior iurisdictionem ordinariam inferioris mutare in delegatam, Menoch. *de arbitr. q.* 12 *à n.* 4. Azeued. *in rub. tit.* 9. *lib.* 1. *nouæ recop n.* 17. & 18. Molina *de iustit. tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 24. *n.* 1. *vers. quando verò*, D. Barbosa *d.* § 1. *n.* 15. Erasm. à Cochier. *de iurid. ordinar. in exemptos, p.* 2. *q.* 14. Aloys. Ricc. *p.* 2. *collect.* 411.

3 *Quia tamen intentionis nostræ non fuit*, &c.] Notatur ad hoc quòd rescripta sunt stricti iuris, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, libertis n.* 55.

Viros Religiosos.] Aduertit Cened. *d collect.* 157. *n.* 2. quòd nullum est Monasterium in quo priuilegio, vel consuetudine non sit obtentum, vt Prælatus cognoscat etiam priuatiuè ad Episcopum de delictis suorum subditorum Regularium. 4

In gloss. *Interclusum.* Notatur ad hoc quòd Regulares non possunt appellare à suorum Superiorum iustis mandatis, & correctionibus, quæ fiunt secundùm statuta Regulæ, vel ordinis; aut ad effugiendam disciplinam Regularem, si verò ipsam excedat in corrigendo, tunc Regularibus appellare licet, Nauar. *cons.* 1. *de sent. & re iud. in antiq. & cons* 5. *de appellat. in nouis*, Fr. Emman. *q. regul. tom.* 1. *q* 29. *art.* 2. Sayr. *in claui Regia lib.* 12. *c.* 17. *n.* 38. 5

SVMMARIVM.

1 *Prælati subditos suos corrigere & reformare debent appellatione remota, vel consuetudine non obstante. Si tamen Capitulum consueuit corrigere excessus Canonicorum si infra terminum ab Episcopo præfigendum non facit, ipse Episcopus hoc faciet.*
2 *Consuetudo impediens subditorum correctionem nulla est.*
3 *Iudex quando est ordinarius iure quodam speciali si negligens fuerit, sua iurisdictio ad superiorem deuoluitur.*
4 *Canonici in materia fauorabili veniunt appellatione Clericorum.*
5 *Episcopus potest præfigere terminum Canonicis, intra quem ipsi Ecclesiæ prouideant.*
6 *Iurisdictio præscriptione acquiritur.*
7 *Consuetudo iurisdictionem, tribuit.*
8 *Iurisdictio spectat ad solum Episcopum de iure communi.*
9 *Dissimulare subditorum excessus est peccatum mortale in Prælato, & Principe.*
10 *Canonici singulares de Capitulo sunt minores Capitulo.*
11 *Iurisdictio spectat ad Episcopũ de consensu Capituli.*
12 *Beneficiorum collatio in Ecclesia Cathedrali vacantium pertinet ad Episcopum vnà cum Capitulo.*
13 *Cessatio à diuinis solùm ab Episcopo, non verò à Capitulo sine ipsius auctoritate fieri potest.*
14 *Archiepiscopus tanquam Sedis Apost. delegatus punit Canonicos sui suffraganei cessantes à Diuinis ad querelam ipsius suffraganei.*
15 *Iudex Ecclesiasticus Zelo correctionis, & punitionis aliquando, vel statuto, vel sententia quadam delicta punire potest pecuniaria pœna, vbi ea magis timetur.*

Cap. Irrefragabili. XIII.

Episcopus debet corrigere defectus, & informare mores subditorum, & præcipuè clericorum, non obstante consuetudine, & remota appellatione, nisi Episcopus in talibus excedat modum. Item vbi est talis consuetudo Capitulum corrigat excessus Canonicorum Cathedralis Ecclesiæ ad iussionem Episcopi infra certum tempus ab eo deputandum, alioquin Episcopus corrigere debet per censuras. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innocent. Hentic. Hostiens. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Felin. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 437. Alagona *in compendio iuris* 1

iuris Canonici, *pag.* 157. remissiuè Ximen. *in concord.* *p.*1.*&* 1.refertur ab Anton. August.*collect.*4. *Decret.* *lib.*1 *tit.*1 3*c* 1.

2 *Nulla consuetudo*, &c.]Notatur ad hoc quòd consuetudo impediens subditorum correctionem nulla est, vt per Abb.*hic n.*3. Ruch.*in c.vlt. sup de consuet.* *fol.*1 3.*in* 4 *ampliat.*

3 *Excessus tamen*,&c.]Notatur ad hoc quòd quandò iudex est ordinarius iure quodam speciali, si negligens fuerit, sua iurisdictio ad superiorem deuoluitur, vt per Menoch. *remed.*1 3. *retin. n.*4 1 5. plura de excessu refert Auendan.*de exequendis mand. p.*1.*c.*14. *num* 3.

4 *Canonicorum.*] Notatur ad hoc quòd appellatione Clericorum veniunt Canonici, vt per Put. *lib.* 3. *decis.*92 *num.*2. Abb. *in cap. cùm tibi*, *num.*1. *&* 3. & Butr.*ibi* *n.fi de verbor. signific.* Bero. *cons.* 3. *num* 29. *&* *seq vol.*1. Federic.*cons* 71. Bursat. *cons.*287. *n.*6.*vol.*1. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1 *tit. de disciplina clericali*, *§.*2. *num.*4. vbi *n.* 28. resoluit in materia stricta non venire Canonicos appellatione Clericorum, dixi latè *de appellatione verborum vtriusque iuris signif. appell* 5 *n.* 3.

5 *Intra terminum competentem.*] Notatur ad hoc quòd poterit superior per appellationem, licèt non possit euocare, præcipere inferiori, vt intra certum tempus causam decidat, & definiat, Rebuff. *tom.*1. *ad leges Gallia*, *tract.de euocation. in præfat. q.*5.*n* 55. Notatur etiam in arg. quòd potest Episcopus præfigere terminum Canonicis (si ad eos solùm pertineat electio, si verò ad eos, & Episcopum insimul, Archiepiscopus) intra quem secundùm consuetudinem, & Ecclesiæ facultates ipsi Ecclesiæ prouideant, vt per Host. *in c.ex parte*, *verbo*, *credens* *el* 1. *de concess præb.* vbi Panorm.*n.*9.

6 *Qui consueuerunt*, &c.]Notatur ad hoc quòd iurisdictio præscriptione acquiritur, Cou. *in reg possessor*, *p.*2.*§.*1.*n.*1.

7 *Qui talem hactenus*, &c.] Notatur ad hoc quòd consuetudo iurisdictionem tribuit, vt per Palat. *in repet.c.per vestras*, *de douat.inter vir.& vxor. notab.*2. *§.*1.*n* 27. Iason. *in l. imperium*, *p.*20.*col.*2. *ff.de iurisd.*
8 *omnium iud.* Nam attento iure communi solùm spectabat iurisdictio ad Episcopum, vt per Puteum *lib.*3.*decis.*92.*n.*1.

In gloss. *Ne sanguinis eorum.* Aduerte dissimulare
9 subditorum excessus esse peccatum mortale in Prælato, & Principe, Cosin. *in pragm sanct.in proæm.§.quæ omnia, verbo, dissimulare*, *fol.*44.*verso.* impunitas enim est iniuriæ soboles, insulentiæ mater, radix imprudentiæ, & transgressionis nutrix, ex Sanctorum Patrum testimoniis. Ego ipse *de offic. & potest. Episc.* *p* 1 *tit.*4 *gloss.* 12.*n.*5. nam Prælatus intueri debet ne, dum immoderatiùs custoditur virtus humilitatis, soluantur iura regiminis, cùm lenitas mansuetudinis sine rectitudine seueritatis, & zelus rectitudinis sine mansuetudine non debeat inueniri: interdum tamen dissimulare debet Episcopus multa conniuere; & omnia sic moderari pro loco, & tempore. Ego ipse *d.gloss.*12.*n* 13.

10 In gloss. *Per Capitulum*, ibi, *Cùm quilibet eorum sit par ei*, *vel fortè minor illo.* Notatur ad hoc quòd singulares Canonici de Capitulo sunt minores Capitulo, & sic Capitulum est maius & superius singularibus Canonicis, vt per praxim Episc.*p.*2 *verbo*, *Concilium*, *c.*3.*pag.*11. Canonici dicuntur à Canone, id est, regula, vel statutn *c.*1. *dist.* 3. vbi dixi eo quòd in primitiua Ecclesia omnes Canonici cum suo Episcopo sub certa regula, mensáque communi viuebant, *cap. dilectissimis* 12. *q.* 1. Zerol. *in praxi Episc.* *verbo Canonici* §.1. Anton.Fab.*tit.de duplic. benef.n.*27. Illust.D.meus Roder.à Cunha *in com.ad c.sanctorum* 2. *n.*21.*dist.*70. vbi reprobat Petr. Greg. *syntagm. lib* 15. *c.*23. Azor.*instit.moral p.*2.*lib.*3,*c.*11.*q* 1. Quintanad. *lib.*4.*n.*25.

In ead. gloss. ibi, *De Capitulo ad Episcopum.* Notatur ad hoc quòd iurisdictio spectat ad Episcopum 11
de consensu Capituli, vt per Puteum *decis* 92. *n.*3. *lib.*3.

Notatur etiam ad hoc quòd collatio beneficio- 12
rum in Ecclesia Cathedrali vacantium pertinet ad Episcopum vnà cum Capitulo, Rendina *in prompt. recept.sent p.*1.*tit.*7.*n.*9.

§. Cæterùm.

Canonici si absque causa rationali cessant à diuinis, v.g. per interdictum, maximè in contemptum Episcopi; Episcopus hoc non obstante debet celebrare in Cathedrali, & Metropolitanus tanquam delegatus Papæ ad querelam Episcopi re cognita Canonicos castigare. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

Communiter allegatur iste §.ad hoc quòd cessatio 13
à Diuinis solum ab Episcopo, non verò à Capitulo sine ipsius auctoritate fieri potest, vt per Conar.*in c. alma mater*, *p* 2 § 1.*n* 6. Henriq.*in sum.lib.*13.*c.*54.*in princ.* Tolet.*in sum lib.*1 *c.*56.*n.*2. Fr. Emman *q. regul. tom.*1 *q* 117.*art.*1.Auil.*de censur p.*6 *dist.*1.*dub.*1.Sayr. *eod.tract.lib.*5.*c* 17.*n* 2. Soar *tom.*5.*disp.*29 *sect.*3.*a n.*2. etiam resoluentes fieri posse cessationem à diuinis à Capitulo Sede vacante, vel collegiis, & Monasteriis habentibus iurisdictionem fori exterioris, vel si ex consuetudine, aut priuilegio hanc potestatem cessandi à diuinis specialiter acquisiuerunt, per text.*in c.si Canonici*, ibi, *ex consuetudine*, *hoc tit.lib.*6.*& in Clem.*1. *vers.in cessationibus*, *de sent. excom* Verùm licèt hæc opinio recepta sit ab omnibus, tamen veriùs credo Capitulum etiam non vacante Sede Collegia, & Conuentus, & semota aliqua speciali consuetudine, cessationem indicere posse, vt deducitur ex ratione *d.Clem.*1. *vers in cessationibus*, ibi, *quia ipsos hoc vnico lumine ad repellendas iniurias eis factas priuare nolumus*, quæ verba satis supponunt agere text.de his, qui iurisdictionem non habent fori exterioris, tunc enim cessationem vnicum lumen non diceret: nam text.*in præsenti* non simpliciter concedit Episcopo relaxare cessationem factam à Capitulo sine ipsius consensu, sed factam sine causa rationabili, vel in eius contemptum, & faciunt quæ Menoch.*de arbitr.cas.*180. *n.*1.*cum seqq* Text.verò *in d.c.si Canon.*ibi, *ex consuetudine*, referri potest ad consuetudinem generalem, quæ admisit, vt Capitulum, & Conuentus ex prædicta ratione cessationem dicere valeat.

Tanquam super hoc delegatus à nobis.] Collige ex text.illum, cui à lege committitur iurisdictio qualis est Metropolitanus; de quo in præsenti, non Ordinarium, sed delegatum censeri, obseruant Abb. & DD. *hic*, *gloss. vlt. in c.ad abolendam*, per text. *ibi*, *de hæret. gloss.*2.*in c. per hoc*, *illo tit.in* 6.*gloss. verbo auctoritate*, *in cap. vnic.de Clericis ægrot. eod lib.* resoluit Simanch.*de Cathol. instit. c.* 15. *numero* 6. facit Trid. *sess.*5.*de reform cap.*1.*& sess.*6. *cap.* 2. 3 *&* 4.& aliis in locis, in quibus Episcopi delegati constituuntur in illis casibus, in quibus per Concil. Trid. Episcopis committitur potestas, quæ antea eisdem competebat. Nec obstat, quòd Ordinarius in his, quę sibi à Papa committuntur, si alias ad eius spectant iurisdictionem, non delegatus, sed ordinarius est, *in c.licet*, *hoc tit.* vbi Abb.*n.*3. refert plures Boër. *decis.*252. *n.*5. &

constat

constat Metropolitanum habere aliàs attentu iure potestatem circa querelas Episcoporum, ex *c.1.79. dist. & ex c. si inter Episcopos 6 q.4.* Respondetur enim supradictæ obiectionis fundamenta procedere in dubio, non verò quando ex verbis, vel aliunde constat nouam, & delegatam potestatem concedi, veluti quia concedens vtitur illis verbis, vt delegatus à nobis, vel auctoritate, seu vice nostra, tunc enim quantumcunque potestas concedatur Ordinario ad quem iure communi pertinebat, & priuilegium, exemptiones, aut cætera impedimenta contraria tollantur, non dicitur ad iuris communis terminos restitui, sed iuxta verba, vel mentem concedentis noua, & delegata potestas conceditur, prout in specie probat text. *in c. cum aliquibus, versic. nisi, de rescript. in 6.* & ita contingit in hoc text. *& in d. c. ad abolendam, & in plerisque aliis Conc. Trid. decretis* in quibus conceditur potestas Episcopis ordinariis, ad quos cessantibus priuilegiis, & similibus impedimentis iure communi competebat, sed adiicitur, vt tanquam Sedis Apostol. delegati, vel auctoritate Apostolica faciant.

Nec etiam obstat declaratio Illustriss. Cardinalium ad Concil. Trident. *sess. 24. de reformatione c.* 10. vbi Episcopus, vt Sedis Apostol. delegatus visitat, & tamen declararunt Illustrissimi appellationem quoad effectum deuolutiuum interponendam esse ad Metropolitanum, vnde necessariò sequebatur Episcopos in specie non censeri delegatos, à quibus non ad Metropolitanum, sed ad delegantem appellatur, ex *c. super quæstionum, §. porro, de offic. delegati.* Respondetur enim de illa declaratione penè non constare, præsupposito verò quòd ita emanaret, procedere necessariò debet in specie de qua loquitur, vbi non apponuntur absolutè illa verba, vt delegatus, sed dicitur etiam tanquam delegatus, planè particula, etiam, exprimit vnum casum, & alium includit, & supponit, vt per citatos à me ipso *in remissionibus de dictionibus, & clausulis dictione 95. n. 4.* & ita fit sensus, quòd Episcopus ibi sublatis omnibus impedimentis non solùm tanquam Ordinarius ex potestate iure communi competente; verùm etiam vt delegatus faciat, & quia in his terminis Episcopus vtramque potestatem, scilicet ordinariam, & delegatam exercere potest, in dubio si contrarium non constat, censetur vti potiùs ordinaria potestate, & ita firmiori, vt aduertit Dec. *in c. sanè il 2. n. 2. d. offic. delegati.* Cortas. *lib. 3. miscel. c. 19.* ac proinde in dubio ab Episcopo illo tanquam ab Ordinario ad Metropolitanum appellabitur, vt præfata declaratio decreuit, quæ aliàs non procedit si appareat quòd non Ordinarius facit, sed tanquam delegatus quia in hoc casu ab eodem non ad Metropolitanum, sed ad Sedem Apostolicam appellabitur, ex *d. §. porrò.*

14 *Et Metropolitanus ad querelam ipsius,* &c.] Notatur ad hoc quòd Archiepiscopus tanquam Sedis Apost. delegatus punit Canonicos sui suffraganei cessantes à diuinis, ad querelam ipsius suffraganei, vt per Mar. Ant. Genuens. *in praxi Curiæ Archiep. Neap. c. 70. num. 4.*

§. Prouideant.

Prælati in impositione pœnarum cauere debent à quæstu pecuniæ, & ab omni alio grauamine, quia Papa inuigilat castigando. Colligunt Doctores *in princ. text* citati.

15 *Ac quæstum pecuniæ.*] Notatur ad hoc quòd potest iudex Ecclesiasticus zelo correctionis, & punitionis aliquando, vel statuto, vel sententia quædam delicta pecuniaria mulcta punire, vbi ea magis timetur, vt per Couar. *var. lib. 2 c. 9. n. 9.* quam Episcopus ad effugiendam auaritiæ suspicionem in propriam conuertendo vtilitatem sibi retinere non potest, sed in pios vsus erogare, vt expressè præcipitur decreto Conc. Trid. *sess. 25. de reform c. 3. & 14.* nisi ipse Episcopus admodum pauper esset, quia tunc eam sibi assumere posse decidit Sacra Congr. teste Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccl. decis 349. in 1 edit. & resol. 300 n. 3 vers. limita, in 2. edit* refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 107. n. 19.*

SVMMARIVM.

1 *Populi diuersarum linguarum quando sunt in ciuitate, vel diœcesi Episcopus debet prouidere eis per viros idoneos, qui secundùm varietatem linguarum officia eis celebrent, & Sacramenta ministrent.*

2 *Episcopus vbi in diœcesi habet populos diuersarum linguarum, tenetur constituere sibi Vicarium non tantùm Clericum, sed Episcopum illius linguæ.*

3 *Electio Episcoporum vt fiat in eodem Regno, de eadem natione, & lingua vtilissimum est.*

4 *Coadiutor datur inhabilibus, & illiterato, qui non potest muneri sibi iniuncto incumbere.*

5 *Vicarium constituere cogitur Episcopus.*

6 *Iudex Ecclesiasticus & sæcularis mutuò sibi præstare tenentur auxilium in exequendis mandatis, & sententiis.*

7 *Principium præteriti temporis regulariter pœnam ipso iure inducit.*

CAP. Quoniam. XIV.

POpuli diuersarum linguarum, & rituum sub Romana fide, quando sunt in vna ciuitate, vel diœcesi, vnus tantum debet esse Episcopus, qui prouideat de idoneis ministris ad docendum, & ministrandum Sacramenta in diuersis linguis, & si necessitas vrgeat, potest habere suffraganeum Præsulem pro aliqua lingua, qui sibi subsit, & non Metropolitano. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Panorm. Felin. Bald. Butr. Imol. Anan. Innoc. Host. Anch. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 441.* Alagon. *in compend. iur. Can. pag. 157.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 1. tit 23. cap. 2.* 1

Probat hic text. quòd quando sunt in ciuitate, vel diœcesi populi diuersarum linguarum, si vrget necessitas, tenetur Episcopus constituere sibi Vicarium non tantùm Clericum sed Episcopum illius linguæ, vt per Abb. *hic not. 1.* ponentem exemplum in ciuitate Constantinopolitana, & in multis locis Calabriæ, & in ciuitate Tridentina, in qua adsunt Teutonici, & Itali & in ciuitate Meten. in qua adsunt Galli, & Teutonici, refert Sbroz. *de officio Vicarij, l. 1. q. 31. n. 16. & 17.* aduertens cum Abb. *not 4* in istis ciuitatibus esse constituendos Vicarios, qui Episcopi sunt, & non habent administrationem Episcopatus. 2

Vnde colliges quàm sit commodum & vtile si electio Episcoporum fiat in eodem Regno, de eadem natione, & lingua, vt per Camil. Borrel. *de Regis Catholici præstantia, cap. 51. & in summa omnium decisionum, tit 6. n. 2.* De linguarum similitudine, & diuersitate plura tradit Lud. Gom. *in reg. Cancellariæ de idiomate,* sub qua reg. comprehenduntur Episcopatus 5

tus

tus, Archiepiscopatus, & Patriarchatus; sed hodie ad eos prouisi tacite dispensari censentur cùm consecrantur per Pontifices consistorialiter, & causa cognita, videlicet si persona nota sit, aliàs non intendunt Pontifices Episcopatus alienigenis conferre, *c. bona, in fin. de postul. Pral.* nec etiam concedere mandata de prouidendo exteris, nisi intelligant & sciant loqui idioma illius regionis, in qua beneficia consistunt, vt notat Rebuff. *in praxi ad d. reg. de idiomate, gloss. 1. vers. ideo non soles*, & maximè quando ex constit. Ecclesiæ prouisus illius linguæ expers esse non debet: vt accidit Æneo Syluio, qui ideo se Canonicatus repulsam in Vangionibus passum scribit, quòd Italus Germana Vangionum Ecclesiæ constitutione iis excluderetur Sacerdotiis, Ænæ. Sylu. *epist. 170 ad Decanum VVormatiensem*, Chopin. *de sacra politia, lib. 1. tit. 3. n. 17.*

4 *Sed si propter prædictas causas*, &c.] Notatur ad hoc quòd coadiutor datur inhabili, & illiterato, qui non potest muneri sibi iniuncto incumbere, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 5. §. 9. n. 29* vbi *n. 30.* dicit quòd tunc coadiutus abesse non poterit, ne sit melioris conditionis stultus, quàm literatus de, quo plures citaui Doctores ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 43 n. 78.*

5 *Constituat sibi Vicarium.*] Notatur ad hoc quod Episcopus cogitur Vicariũ constituere, vt per Boër. *decis. 347. n. 6.* Cosm. *in pragm. sanct. tit. de collationibus, verbo, Vicarius, fol. mihi 253.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 29. q. 3. vers. quo loco*, Sbroz. *de Vicario Episcopi, lib. 1. q. 46.* Rota tamen amplexa est contrarium, vt in decisionibus relatis ab Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect. 1602.* & à me *d. tract. de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 54. n. 125.* An verò possit binos constituere, vide *ibi n. 127.*

6 *Brachio sæculari*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex Ecclesiasticus, & sæcularis mutuò sibi præstant, ac præstare tenentur auxilium in exequendis mandatis, & sententiis, vt per Couar. *pract. c. 10. n. 1.* Marant. *disp. 1. n. 26.* Et verba, si necesse fuerit, apertè indicant nonnisi in subsidium brachium posse sæculare expostulari, vt per Franc. Molin. *de brachio sæculari, c. 8 n. 18.* & citatos à me *sup. ad c. 1. in fine, hoc tit.*

Excommunicationis nouerit se mucrone percussum.] De hac excommunicatione vide latè Bonac. *de censur. extra Bullam Cœnæ disp. 1. q. 4 puncto 4.*

7 In gloss. *Mucrone percussum*, ibi, *& ita est canon latæ sententiæ.* Notatur ad hoc quòd participium præteriti temporis regulariter pœnam ipso iure induceit, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, à n. 32. & 71.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 56. n. 34.* Coriolan. Capuccin. *de casibus reservat. p. 2. casu 3 n. 49. vers. de participio, pag. 501.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopi qui per se non possunt, tenentur assumere idoneos, qui suppleant suo loco quoad prædicationes, visitationes, & confessionum audiitiones.*

2 *Episcopi si legitimo detineantur impedimento viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendum assumere debent.*

3 *Vicario non licet diœcesim visitare absque speciali concessu.*

4 *Conuentualis Ecclesia dicitur in qua est collegium clericorum siue sæcularium, siue regularium.*

Cap. Inter cætera. XV.

Episcopi si impediti non possunt per se, assumere debét idoneos coadiutores, qui visitent, doceant verbo, & exemplo, audiant confessiones, iniungant pœnitentias, &c. & Episcopus prouidere debet illis de necessariis. Item in Ecclesiis Cathedralibus, & Conuentualibus ordinentur similes idonei ad supradicta. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Panorm. Host. Felin. Anch. Innoc. Bald. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 442.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 157.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 1. tit. 13. c. 3.* remissinè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Vt Episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopi, si legitimo detineantur impedimento, viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequendũ, assumere debent, concordat Conc. Trid. *sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. c. 4.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3 alleg. 76. n. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 424. n. 1.* Sbroz. *de officio Vicarij, lib. 2. q. 21 n. 7.* nisi ex consuetudine ab immemoriali tempore munus deputandi prædicatorem aliis pertineat, prout in sacra Congreg. decisum referunt praxis Episcop. *p. 1. verbo, prædicatio, §. 7.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p. 1. c. 8. sub n. 4.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5 collect. 1766.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr. 1. c. 13. n. 14.* Armendar. *in addit. ad recopil. legum Nauarræ lib. 4. tit. 10. l. 3. de prædicatoribus sacræ Scripturæ, n. 2.* vbi *n. 11. & 15.* refert decisum electionem, & deputationem prædicatoris ad solos Episcopos in eorum Ecclesiis Cathedralibus spectare, nulla habita ratione cuiuscunque consuetudinis etiam immemorialis. 2

Cùm per se iidem nequiuerint.] Notatur ad hoc quòd Vicario non licet diœcesim visitare absque speciali Episcopi concessu, vt per Sbroz. *de offic. vicar. lib. 2. q. 120. n. 2.* Azor. *instit. mor. p. 1. lib. 3. c. 45 q. 4* Vgolin. *de offic. Episc. c. 4. §. 7. vers. tertiò nec visitare*, Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcopum, p. 1. n. 214.* 3

Quàm in aliis Conuentualibus Ecclesiis.] Conuentualis Ecclesia dicitur in qua est Collegium clericorum siue Sæcularium, siue Regularium, Azor. *instit. moral. p. 2 lib. 3. c. 32 q. 9. vers. insuper.* 4

In gloss. *Prædicationis, in addit. ibi, contrarium significauerunt*, &c. Vide Sbroz. *dict. q. 21. n. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus in Ecclesiis suæ diœcesis debet esse consensus iuribus Episcopalibus, & quæ sint ponuntur.*

2 *Collatio beneficiorum dicitur ex fructibus Ordinarij collatoris.*

3 *Episcopi de iure communi fundatam habent intentionem in collatione beneficiorum suæ diœcesis.*

4 *Synodum diœcesanam qualiter, & quando teneatur Episcopus congregare, remissiuè.*

5 *Cathedraticum ius quale dicatur, remissiuè.*

6 *Solidi soluendi sunt secundùm taxam quæ antiquitus solui consueuerunt.*

7 *Ius Cathedraticum à qualibet Ecclesia totius diœcesis, præterquam à Monasteriis soluendum est.*

8 *Quarta decimationum Episcopis debetur ex omnibus decimis Ecclesiarum Parochialium suorum Episcopatuum.*

9 *Episcopi de iure communi fundatam habent intentionem in quarta Decimationum.*

10 *Visitare quando teneatur Episcopus, remissiuè.*

11 *Procuratio Episcopis quando debeatur, remissiuè.*

11 *Charitatiuum subsidium an & quando, & à quibus exigi possit, remissiuè.*

13 *Monete valor iuxta quod tempus inspiciendus sit, contractus ne, an solutionis, remissiuè.*

14 *Episcopalia iura, nisi quæ à iure expressa sunt, nemo tenetur soluere.*

15 *Visitare possunt locorum Ordinarij quoties aut necessaria causa, aut recepta consuetudo postulauerit.*

Cap. Conquerente. XVI.

Honor. III.

1 EPiscopalia iura, quæ Episcopus exigere potest in Ecclesiis suæ diœcesis, etiam si sint subiectæ Regularibus, sunt canonica obedientia, iurisdictio, subiectio, reuerentia, institutio, destitutio, correctio, confirmatio, censura Ecclesiastica, iurisdictio omnium causarum spectantium ad forum Ecclesiasticum, pœnitentia, collatio sacrorum, Synodus, duo solidi synodatici, vel cathedratici, quarta decimationum, & mortuariorum visitatio annua, & post vnam visitationem si alias visitet, non potest aliquid exigere nomine procurationis & in prima visitatione, nisi quantùm moderatè poterunt exhibere pensatis facultatibus Ecclesiarum, auxilium charitatiuum moderatum, si manifesta, & rationabilis causa exigat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Henric. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Felin. Anch. Henric. Petr. Gregor. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 443. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 158. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Collationem.*] Notatur ad hoc quòd collatio beneficiorum dicitur ex fructibus ordinarij collatoris, vt

3 per Menoch. *cons* 83. *n* 2. Quia in collatione beneficiorum suæ diœcesis Episcopi de iure communi fundatam habent intentionem, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 1. *proœm. n.* 21. Valer. Reginald *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 239 Cardin. Seraph. *decis* 1353. *n.* 2. Ego ipse *de offic. & potest. Epis. p.* 3 *alleg.* 72. *n.* 177.

4 *Synodum.*] Synodum diœcesanam qualiter, & quando teneatur Episcopus congregare, dixi ego ipse *d. p.* 3. *alleg.* 93.

5 *Seu Cathedratici.*] De Cathedratico iure vide Zerol. *in praxi Episcop. p* 1. *verb. Ius Cathedraticum*, Aloys. Ricc. *in praxi aurea, res.* 182. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *c.* 14. *n.* 5. & alios quos refero ego ipse *d. p.* 3 *alleg.* 86. *à n.* 40.

6 *Nomine duos solidos.*] Huiusmodi duo solidi soluendi sunt attenta varia Prouinciarum taxatione, praxis Episcop. *d. verbo, ius Cathedraticum*, §. 2. & soluendi sunt secundùm taxam, qua antiquitus solui consueuerunt, Bald. *cons.* 23. *vol.* 1. quem refert Aloys. Ricc. *d res.* 181. *n.* 1. Surd. *cons.* 454. *n.* 12. Ego ipse *d. alleg* 86 *n.* 43.

7 *Vt in Ecclesiis, seu Capellis tua diœcesis.*] Notatur ad hoc quòd ius Cathedraticum à qualibet Ecclesia totius diœcesis, præterquam à Monasteriis, soluendum est, praxis Episcop. *d verbo, Ius Cathedraticum*, §. 3.

8 *Quartam decimationem*] Ex hoc text. in citatis verbis colligunt Doctores quartam decimationum Episcopis deberi ex omnibus decimis Ecclesiarum Parochialium suorum Episcopatuum sine vllo onere fabricæ, praxis Episcop. *p.* 1. *verbo, decima*, §. 10. Soar. *de relig. tom.* 1. *lib.* 1 *de diuino cultu*, *c.* 28. *n.* 9. Tyndar. *de decimis*, *n.* 71. Moneta *eod. tract. c* 7 *q* 2. *art.* 14. *in*

9 *fine* Et in hac quarta decimationum de iure communi Episcopi fundatam habent intentionem, Rebuff. *de decimis*, *q.* 3. *n.* 14 *& q* 7. *n.* 11 Moneta *d. loco*, Seraph. *decis.* 1449. *n.* 4 & censuit sæpè Rota à me ipso citata *d. alleg.* 86. *n.* 34.

Visitationem quoque annuam.] Notatur ad hoc quòd visitatio est actus ad iurisdictionem pertinens, vt per Pauin. *de visit. p* 1. *q.* 1. *n.* 8. Rot. *decis* 196. *n.* 2 *p.* 2 *diuers.* & apud Seraphin. *decis.* 475. *n.* 1. *& decis.* 625. *n.* 2 *& decis* 1008 *n.* 4. & apud Mant. *decis.* 321. *n* 14. & apud f. mem. Greg. XV. *dec* 4. *n.* 4. *& decis.* 304. *n* 2. & inter recent. *decis.* 168. *n.* 2 *& decis.* 346. *& dec.* 394. *n* 4 *p* 1. Buratt. *dec.* 504. *n.* 1. Rot. *in Pampilon. iuris visitandi* 15. *Decembr* 1623. coram R. P. D. Merlino. Visitare quãdo teneatur Episcopus, & in visitationibus quomodo procedere debeat, dixi ego ipse *d p.* 3 *alleg.* 73. Et quando ius habeat visitandi exemptos, *alleg.* 74. 10

Procurationis nomine.] Procuratio Episcopis quando debeatur, dixi *d. p.* 3. *alleg.* 73. *n.* 45. *cum seqq.* vbi etiam à quibus non debeatur. 11

Præter moderatum auxilium.] De charitatiuo subsidio qui scripserint, & qui illud possint exigere, & ob quas causas, & à quibus exigi possit, latè dixi *d. p.* 3. *alleg.* 97. *per totam.* 12

In gloss. *Duos solidos*, ibi, *qua antiquitus*. Notatur ad hoc quòd Episcopo Cathedratico, seu synodatico quantitas sibi taxata debet solui secundùm valorem antiquæ monetæ, non autem eius, quæ currit tempore solutionis, Surd. *d. consil.* 454 *n* 12. Nam tempus circa valorem solidi, seu auri inspiciendus est, quando statutum, seu consuetudo inducta est. Steph. Gratian. *discept forens. c.* 51. *n.* 5. Ad illam verò quæstionem, iuxta quod tempus monetæ, valor inspiciendus sit, contractus ne an solutionis, vide Budæl. *tr. de monetis, & re nummaria lib.* 2. *c.* 23. *cum duobus seqq.* Viu. *tom.* 1. *commun opinion lib.* 4 *tit* 2. *n.* 162. *pag.* 463. *& n.* 167. *&* 170. Surd. *cons.* 335. *& cons.* 368. *& cons* 406. *& cons.* 438. Caualc. *decis.* 10. *de contractib p.* 2 Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 18. *n.* 26. *cum seqq* Paul. Busch. *de annuis redditib. lib.* 2. *c.* 6. Frider. Mart. *eod tract. cap.* 5. Gasp. Roderic. *eod tract. lib.* 1. *q.* 15 *n.* 91. Fachin. *controuers. lib* 2 *c.* 9. *&* 10. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. cent.* 1. *disc.* 63 Stephan. Gratian. *disc. forens. c.* 51. *n.* 6. *cum seqq.* Paul. Comitol. *respons. moralium, lib* 3 *q.* 44 *n.* 7. Aloys. Ricc. *in collect. decis p.* 4. *collect.* 302. 13

In gloss. *Specificare*. Notatur ad hoc quod nemo tenetur soluere iura Episcopalia, nisi quæ à iure expressa sunt, vt per Azeued. *l.* 2. *n.* 3. *tit.* 1. *lib.* 2. *nouæ recop pag.* 136. 14

In gloss. *Annua*. Notatur ad hoc quòd toties possunt locorum Ordinarij visitare, quoties aut necessaria causa, aut recepta consuetudo postulauerit, aut speciale priuilegium id requirat, vt per Boër. *decis.* 138. *n.* 11. Azor. *instit. moral p.* 2 *tit.* 3 *c.* 41. *q.* 5. 15

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata super lege diœcesana non præiudicat iis, quæ sunt de lege iurisdictionis.*

2 *Lex diœcesana, & lex iurisdictionis quæ, remissiuè.*

3 *Sententia strictè debet interpretari.*

4 *Monasteria sunt exempta à lege diœcesana, non verò à lege iurisdictionis.*

5 *Monachi recipiunt ab Episcopo Chrisma, &c.*

Cap.

Cap. Dilectus XVIII.

1 SEntentia lata super lege diœcesana non præiodicat iis, quæ sunt de lege iurisdictionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Imol. Felin. Panorm. Innoc. Host. Anchar. Vin. *in ration. lib. primi iur. Pontif. pag.* 445. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 151. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Legem diœcesanam*, &c. *legem iurisdictionis.*] Quæ sit lex diœcesana, & lex iurisdictionis, vide Bertachin. *tract. de Episcopo, lib. 4. p. 2. n.* 80. praxim Episcop. *p. 2. verbo, iura Episcopalia*, Henric. Bortæ. *in tract. de Synodo, p. 1. n. 61. cum seqq.* Cuch. *Instit. iuris Canon. lib. 1. tit. 12. vers. hac iura*, optimè Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p. 1. q. 15. per totam*, Henriq. *in sum. lib. 1. c. 34. §. 2.* Dan. Venator. *in analysi methodica iuris Pontif. lib 1. tit. 31. axiom. 2.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c 32. q. 2.* Fr. Emman. *q. Regul. tom. 2. q. 63. art. 2.* & tetigi *de officio, & potestate Episcopi, p. 1. tit. 1. c. 1. n. 15.* Sebast. Cæs. *in relect. de Ecclesiastica hierarch. p. 1. disp 6. § vlt. n.* 27.

3 *Sententia non obstante.*] Notatur ad hoc quòd sententia strictè debet interpretari, vt per Aym. *de antiquit. temporum, p. 4. n. 64. pag.* 142. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5 collect.* 2006. vbi tripliciter limitat. Salgado *de potest Regia, p. 4. c. 9. n* 97. Abb. *cons. 7. in fine vol* 1. Aym. *cons.* 188. *n.* 8. Ruin *cons. 29. n. 7. vol.* 5. Menoch. *cons. 110. n.* 35. Est enim sententia stricti iuris, *l. Paulus ff de re iudic l. 1. C. si plures vn. sent.* Aym. *cons.* 188. *n.* 6. Vincent. de Franch. *decis.* 172. *n* 8. quia illa tantum disponit, quantum loquitur. Dec. *in l. ius nostrum, n. 11. ff. de regul. iuris*, Menoch. *cons. 80. n. 39. & cons. 611. n.* 15. Gozadin. *cons* 50. *num.* 12. Cepol. *cons.* 57. Crauet. *cons.* 188. *n.* 6 Nec vltra extenditur quàm importet verborum sonus. Alex. *cons. 108. n. 2. vol.* 5. Nec ex ea plus probatur quàm ex ea necessariò infertur. Alex. *cons. 84. In causa, n. 13. lib.* 3. Anchar. *cons.* 437. *Ista sententia, in fin.* nec aliud continere dicitur quàm quòd necessariò infertur ex ea, Alex. *cons.* 124. *Discussis, n 7. lib* 4. Castr. *cons. 441. n. 5. in fin. lib.* 2. Dec. *cons.* 248. *de duobus, col. fin.* cuius quidem verba ideo sunt strictè accipienda, Roland. à Valle *cons. 79. num. 10. cum seqq. lib.* 3. Crauett. *cons. 188. n.* 6. Decian. *cons. 8. n. 108. lib.* 1. Menoch. *cons. 110. n. 13. cum seqq* Vnde ex sententia non deberi sumi interpretationem, nisi quòd ex eius verbis necessariò infertur, tenuerunt Marilian. *Ianua dec.* 78. Franchis *decis. 218. p.* 2. & ideo non extenditur de persona ad personam scilicet de expressis in ea ad non expressas, Roland. à Valle *cons. 34. n. 76. lib.* 4. Roman. *cons. 403. à n.* 4. Menoch *cons. 110. ex n.* 20. Card. Tusch. *pract concl tom. 3. litt. S. Concl. 116. n.* 61. Salgado *de protect. Regia, tom. 1 p. 4. c. 8. n.* 3. Et hinc est vt sententia qua quis condemnatus est ad fructuum perceptorum restitutionem, non trahitur ad illos, qui percipi potuerunt. Roland. à Valle *cons. 76. n. 23. cum seq. lib.* 4. Salgado *d. p. 4. c. 9. n* 99. Verùm extenditur ad augmentum, Tiraquel. *de retract lig. §. 1. glos. 18. n.* 53. Mieres *de maior p. 1. q. 10 n. 20. in nomiss. imp* & extenditur ad connexa, pertinentia, & adhærentia, Hippol. *in rubr. de fideiuss n. 187. cum seqq* Mari. Giurba *decis.* 108. *sub num* 9. cum aliis citatis per Salgado *d. p. 4. c. 10 ex num.* 113.

4 In glos. *De lege.* ibi, *exempta sunt à lege diœcesana.* Notatur ad hoc quòd monasteria sunt exempta à lege diœcesana, non verò à lege iurisdictionis, Bertachin. *in tract. de Episcopo, lib. 4 p. 2. q. 35. n.* 80. Erasm. à Cochier. *d. p. 1. q.* 16.

In ead. glos. ibi, *sed omnia Monasteria sua in diœcesi constituta subsunt Episcopis*, &c. quia Monachi recipiunt ab Episcopo Chrisma, oleum consecrationis, altarium Ordinationes, ac ordinem psallendi, Fr. Emman. *d. q. 73. art. 3. in princ.* 5

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Papæ datum Episcopo vt corrigat clericos suæ diœcesis, non dat iurisdictionem super exemptos.*

2 *Exempti causa commissa Ordinario, illius iurisdictio an censeatur excitata, vel delegata, remissiuè.*

3 *Verba*, in tua diœcesi, & de tua diœcesi, *in quo differant, ostenditur.*

4 *Ordinarius in exemptum, quamvis negligentem, nullam iurisdictionem exercere potest.*

5 *Beneficiorum appellatione non veniunt beneficia exempta.*

6 *Legatus non habet iurisdictionem in exemptos, nisi in eos speciali commissione illi fuerint legata.*

Cap. Graue. XIX.

Gregor. IX.

PEr rescriptum quo Papa mandat Ordinario, vt corrigat clericos suæ diœcesis, non datur ei iurisdictio super exemptos. Colligunt ex ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Felin. Anchar. Host. Vinian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 446. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 158. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. 1

Occasione literarum, &c.] Solet *hic* disputari quæstio illa, an commissa Ordinaria causa exempti, illius iurisdictio censeatur excitata, vel delegata, de qua aliqua dixi *ad cap. licèt in corrigendis, sup. hoc tit.* 2

In tua diœcesi existentes.] Aduerte maximam differentiam esse constituendam inter has enuntiationes, de Ecclesiis in tua diœcesi, & de tua diœcesi, quia in priori comprehenduntur exempta, in posteriori neutiquam, quippe quòd beneficia exempta sunt quidem in diœcesi, sed non de diœcesi Episcopi, Abb. *hic n.* 1. Petr. Brixiens. *in repert. verb. exemptio vers. an per mandatum*, Anton. de Rosellis *tr. de indulgent. n.* 315. Erasm. à Cochier *d p 1 q. 5. n. 21 & q. 64. n.* 3. 3

In gloss. *Corrigere* Notatur ad hoc quòd non potest per Ordinarium exerceri aliqua iurisdictio in exemptum, & suam Ecclesiam, quamvis Abbas exemptus esset negligens, quia eius negligentiam Episcopus non potest corrigere, vt per Steph. Gratian. *discept. forens. c. 154. n. 42. cum seqq.* dispositione enim generali, seu appellatione clericorum non veniunt, aut comprehenduntur exempti, Petr. Brixi. *in repert. verbo, clericus*, Erasm. à Cochier *de iurisdictione Ordinarij in exemptos, p 1. q 5. n* 5. Sic etiam appellatione beneficiorum non veniunt beneficia exempta, Doct. per text. *ibi in cap. si propter, de rescript in* 6. Rota *decis. 2. de priuileg. in antiq.* Sicut quoque nec appellatione beneficiorum diœcesis, Felin. *hic, n.* 2. Sclu *de benef. p. 1. q. 3. n.* 21. Vnde idem Felin. *hic n.* 3. reprehendit Abb. censentem simpliciter Papæ delegatum habere iurisdictionem in exemptos, cuius resolutio vera non est nisi iurisdictio in exemptos speciali commissione illi fuerit delegata, post Specul. & Roman. tenet Cochier *d. tract. p. 1. q. 2. n. 15. & 17.* 4

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius cui competit absoluere ab excommunicatione, potest aliis absolutionem demandare, & n.2.*

3 *Concordatur text. in præsenti, cum cap. vlt. §. cæterùm, de offic. deleg.*

4 *Episcopus potest eos casus delegare, qui secundùm ius Pontifici reseruantur, & solùm sibi competunt ratione imminentis necessitatis.*

5 *Scholasticus si verberauerit clericum, potest ab illa manuum iniectione in studio à suo Conseruatore Apost. absolui.*

Cap. His, quibus, XX. & fin.

1 ORdinarius, qui ex officio potest absoluere excommunicatos, v.g. ob percussionem clericorum, potest aliis committere talem absolutionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Henric. Host. Panor. Imol. Anan. Butr. Bald. Felin. Viu. *in ration prim libr iur. Pont. pag.* 447 Alagon. *in compend. iur. Canon pag* 158. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 7.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt. Cou. *var. lib.3 c.20 n.5.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.54. num.43.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p.1. tit.2. q 27. n 32.* D. Barbosa *in l. cùm prætor, §.1. n.526. ff. de iudic.* optimè prax. Episcop. *p.1. verbo, Pœnitentia ritus, §.4. & verbo delegatus*, §.9. aduertens text. *in præsenti.* intelligendum esse quando absolutio, vel quid simile committitur Ordinario ex officio suo, vel quid ex
3 delegatione, quia tunc illud potest alteri delegare: text. verò *in c. vlt. §. cæterùm, sup. de offi. io deleg.* agere de illo, cui per delegationem commissum est nudum ministerium, is enim non potest alteri hoc delegare, ita agit text. *in d. §. cæterùm*, de eo delegato, cui nudum tantùm ministerium absolutionis commissum est, hoc est, absolutio remota ab omni iurisdictione, quia scilicet delegans omnem præmisit causæ cognitionem, solúmque nudum absolutionis ministerium commisit. patet ex litera ibi, *nam non sibi iurisdictio sed certum ministerium*, &c. eo enim casu talem delatum subdelegare non posse tam absolutionem, quàm alia ministeria, de quibus *ibi*, meritò pro regula receptum est. Priuilegium enim iure concessum delegatis à Principe vt possint subdelegare, in his tantùm procedit, quibus iurisdictio commissa est, *l. à iudice. C. de iudiciis*, ibi, *iudex datus*, *cap. Pastoralis*, *in princ.* ibi, *iurisdictio dandi iudicem, de officio de legati*, ac subinde ad eos non debet extendi, quibus non iurisdictio, sed nudum tantùm ministerium committitur. Per contrarium verò text. *in præsenti* agit de Ordinariis, quibus potestas absoluendi cum iurisdictione, & ex proprio officio competit, vt suadet rubrica, & patet ibi, *quibus ex officio*; attento enim iure semota reseruatione competit iure magistratus Episcopis facultas absoluendi à censuris per quoscunque Canones latis, iuxta text. *in cap. nuper*, *de sententia excom.* vnde semota reseruatione res reducitur ad antiquum ius, & ipsis Ordinariis suo iure talis facultas competere censetur; ex reg. text. *in cap. ab exordio 35. dist. & in cap. si vnus § pactus, ff. de pactis*, quo pacto ita hæc iura conciliat glos. *hic* communiter recepta secundùm Nau. *in man. cap. 27. num. 45.* Vgol. *de censur. tab. 1. cap. 4. §. 4. num. 3.* Cou. *lib 1. var c 20. n. 5.* Quòd si replices text. *in præsenti* agere de absolutione ab excommunicatione propter manus violentas in clericum, quæ soli Pontifici noscitur reseruata *in c si quis suadente, 17 q. 4.* ac subinde in quibus casibus absolutio à iure conceditur Episcopo, videri ipsum delegatum à lege, & per consequens non posse subdelegare, iuxta reg. *l. 1. in princ. ff de offic. eius* & quæ latè explicant Alciat. Bellon. & alij, quos refert Alphan. *collect.* 174. Respondetur quòd quando lex Canonica aliquibus casibus concedit Episcopis potestatem absoluendi ab excommunicatione reseruata, adhuc ipsi ordinariam suam, non verò delegatam exercent potestatem; cùm enim iure communi possint absoluere ab omni censura iuris non reseruata, *c. nuper, vers in secundo, de sent. excomm.* sublata reseruatione regrediuntur ad suam ordinariam potestatam, quæ per reseruationem erat impedita, atque ita non nouam delegatam potestatem, sed antiquã, & ordinariam ex officio suo dicuntur exercere, vt expressit text. *in præsenti*, & deducitur ex reg. text. *in c. cum aliquibus, vers. si vero, de rescriptis lib 6.*

In glos. *Casibus.* Notatur ad hoc quòd Episcopus potest eos casus delegare, qui secundùm ius Pontifici reseruantur, & solùm sibi competunt ratione imminentis necessitatis, vt per Sanch. *de matrim. lib. 2. disp 40 n. 14.* 4

In ead. gl. ibi, *qui ex priuilegio absoluit excommunicatos in studio Bononien. commorantes.* Notatur ad hoc quòd si Scholasticus verberauerit clericum, potest ab illa manuum iniectione in studio à suo Conseruatore Apost. absolui, vt per Rebuff. *de priuilegiis scholar. priuileg.* 144. vbi citat Corser. dicentem hanc glossam singularem, *in verbo, absolutio, in quæst. 55. sui repertorij.* 5

De Officio Iudicis.

Tit. XXXII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur qui super hanc rubr scripserunt.*

2 *Iudex dicitur quasi ius dicens populo, sicut, & iudicare quasi ius dicere.*

3 *Iudicare, & ius dicere in quo differant, ostenditur.*

4 *Iudex in iure generale nomen est comprehendens omnes, & solos illos, qui publica iudicandi, & cognoscendi auctoritate funguntur.*

5 *Iudicare munus publicum est.*

6 *Iudices propriè illi soli erunt, qui publica auctoritate fuerint constituti, non qui priuatorum consensu electi.*

7 *Arbitri quomodo iudices appellentur, ostenditur.*

8 *Iudices alij sunt qui iurisdictionem habent, alij qui notionem.*

9 *Iudices quidã sunt qui iurisdictionem habent suo iure, quidam qui alieno beneficio, seu commissione.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Bellam. 1
Ioan. Andr. Imola, Anania. Panorm. Felin. Zabar. Ioan. de Londris *in breuiar. sacrorum Canonum fol. 165.* Guillelmus Durand. *in speculo iuris, l. 4. sub hoc tit. & in breuiario iuris Can. fol. 26 verso.* Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canonici*, Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 38. verso*, Dan. Venator *in analysi method. iur. Canon à pag* 404. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitla ad quinque libr. Decret.* Barth. Carthag.

in

in exposit. titulorum iur. Canon. nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. sum. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.* Fichard. Soar. Viu. & alij *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 21.* De officio iudicis tractatus edidere Claudius Cantinncula, *to. 3 tract. Doctorum, part. 1. fol. 73.* & Paradulphus Prateius.

Officio.] Vide dicta *ad rubr. de offic. & potest. iud. deleg.*

2 *Iudicis.*]Iudex dicitur quasi ius dicens populo, *cap. forus, vers. iudex, de verb. signific.* Sicut & iudicare quasi ius dicere. Varro *lib. 5. de lingua Latina*; & quamvis 3 hæc duo, scilicet ius dicere, & iudicare, multoties idem significent, quatenus ius dicere nullo habito respectu ad iurisdictionem idem importat quod de iure disputare, id est, in causis decidendis dicere quod ius est, hoc etenim ipsa etiam proprietas verbi demonstrat, dicere namque idem est quòd proloqui, Vacon. *declar. 97. n. 1. in fine*, in quo sensu iudex dicitur quasi ius dicens, id est, quasi de iure disceptans, *in d. c. forus, vers. iudex*, cùm ius dicere, id est, de iure disceptare proprium iudicis videatur, ac proinde iudex vir bonus disceptandæ rei causa datus, & iudicium disceptatio appellantur à Cujac. *in paratitla ad tit. ff. de iudic.* nihilominus tamen si propriùs accipiantur iudex & ius dicens, sicut & iudicare, & ius dicere attentis iuris principiis inter se valde differunt, vt expressè probant text. *in l. 4. §. 1. ff. de interrogat. action.* ibi *iurisdicendi, vel iudicandi gratia, rubr. & l. 1. C. ne quis in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat*, *l. quidam consulebant, vers. proinde*, ibi, *ius dixerit sententiamve protulerit, ff. de re iudic.* cum aliis, in quibus iudicare, seu sententiam proferre, & ius dicere pro diuersis ponuntur, & contra Bart. *in l. 1. ff. de iurisdict. omn. iud. n. 1.* tradunt eleganter Gouean. *ibid.* ex *n. 1.* post alios Donel. *comment. iuris Ciuilis l. 17. c. 6. vers. sunt ergo, & c. 21. vers. nisi*, Duaren. *l. 1. disp. c. 53.* Cujac. *in l. qui iurisdictioni, ff. de iurisd. omn. iud. in princip.* Quintanad. *de iurisd. & imper. lib. 1 tit. 6. n. 2. cum seqq.* Fab. *in iurisprudentia Papinianea tit. 1. princip. 4 illat. 3.* differentiáque secundùm supracitatos in eo præcipuè versatur quòd ius dicere, seu iurisdicendi potestatem habere vltra causæ cognitionem, importat iurisdictionem, & exequendi potestatem, cum aliis, quæ ad mixtum imperium pertinent, iuxta text. *in l. 1. & in l. imperium*, secundùm aliam literam à multis receptam, ibi, *iurisdictio est etiam iurisdicendi licentia, ff. de iurisd. omn. iudic.* ideóque ius dicentis officium latissimum appellatur *in d. l. 1. Prætorque tit. proposuit, ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit.* Iudicare verò cognoscendi, & definiendi tantùm facultatem continet intra limites restrictam sine exequendi iurisdictione, nam iudex datus, iudiciario quidem munere fongitur, *l. à iudice, C. de iudic.* neque tamen sententiam suam exequi valet, *l. à diuo Pio, in princ. ff. de re iudic.* facit etiam text. *in l. iudex posteaquam ff. eod. tit. de re iudic.* vbi definitur iudicem postquam iudicauit iudicem esse desinere, sic ostendens executionem sententiæ, si quando ab eodem iudice fiat, pro potestate, & iurisdictione magistratus, non verò iudicis fieri.

4 Iudex in iure generale nomen est, comprehendens omnes, & solos illos, qui publica iudicandi & cognoscendi auctoritate, & potestate funguntur. Dixi, *omnes*, vt includerentur non tantùm magistratus, qui propriam, & alij non magistratus, qui licèt alienam, iurisdictionem tamen habent, de quibus *in d. l. more maiorum, ff. de iurisd. omn. indic.* iuncta *l. 1. §. qui mandatam, & per tot. ff. de officio eius*, cum similibus, sed etiam illi, qui tantummodo habent notionem prout à iurisdictione distinguitur, quorum diuisio, satis indicatur *in l. ait Prætor, in princ. ff. de re iudic.* omnes enim isti iudices sunt pariter publica cognoscendi, iudicandique potestate præditi, & vti tales non tamen primi, quàm etiam secundi iudices in iure nuncupantur, vt constat ex *tit. ff. de iurisd. omn. iudic.* iuncto *tit. C. de pedaneis iudicib.* differuntque inter alia in eo quòd qui iurisdictionem habent, possunt non solùm iudicare, sed etiam pro imperio, & potestate sententias suas exequi, quo extremum censetur iurisdictionis, *l. 1. iuncta gloss. verbo extremum, ff. si quis ius dicenti non obtemper.* qui verò tantum notionem habent, solùm iudicare valent intra formam sibi præscriptam sine exequendi potestate, quam scilicet retinent magistratus, qui eos dederunt, *l. à diuo Pio, in princip ff. de re iudic.* in hoc etenim inter se discriminatur iurisdictio, & notio, quatenus diuersas species constituunt notionis in genere sumptæ, *d. l. ait Prætor, l. notionem, in princ ff. de verb signific.* explicant latè & eleganter Donel. *comment. l. 17. c. 6. § iudicum, cum seqq.* Gouean. *lib. 2. de iurisdict. in princip. n. 30. & 38. cum seqq.* Cujac. *in rubr. ff. de iurisd omn iudic col. 5. & in l. 1. ad fin. & in l. qui iurisdictioni eod. tit.* Duaren *in l iurisgentium, vers. actionem, ff. de pactis, & in d. l. more maiorum, col. 2. in fin.* Quintanad. *de iurisdict & imper. lib. 1. tit. 1. n. 7.*

Adieci præterea, *solos illos*, &c. quia cùm iudicare 5 munus publicum sit, *l. quippe, ff. de iudic. l. ille à quo, §. vlt. cum l. seq. ff. ad Trebel.* illi soli propriè iudices 6 erunt, qui publica auctoritate fuerint constituti, non qui priuatorum consensu electi, *l. priuatorum, C. de iurisdict. omn. iudic.* Donel. *d. cap. 6. vers. in primis*, Gouean. *d. lib. 2. in princ. num 31.* Vnde arbitri compromissarij 7 (qui & recepti appellantur eo quòd ex recepto, hoc est, ex compromisso adeuntur, *l. rem non nouam, ad med. C de iudic.*) licèt ex eo quòd iudicium imitantur, iudicumque partes assumant, *d. l. rem non nouam, l. 1. §. idem Pomponius, §. recepisse, ff. de recept. arbitr.* interdum iudicibus annumerentur, *l. si minor 34. §. 1 ff. de minor. l. pen. ff. de iudic.* nihilominus tamen propriè & simpliciter iudices non dicuntur, sed magis iudices cum adiectione, nempe ex consenso, vel compromisso litigatorum, *d. l pen.* non quidem ex eo quòd notionem tantùm habeant, vt malè ait *gloss. vlt in d. l. ait Prætor, in princ. ff. de re iudic.* sed quia non publica, sed priuata compromittentium auctoritate sunt electi, Donel. *d vers. in primis*, Gouean. *ex n 31 dictis loc. s*, Menoch. *de arbitr. q. 2. ex n. 19.* tradit multa Vernus. *lib. 9. de verb. significat. verbo iudex & arbiter*, Corras. *lib. 4. miscel. cap. 18.*

Omnium iudicum summa illa diuisio est ad quam 8 cæteræ reducuntur, vt alij sint qui iurisdictionem habent, alij qui notionem tantùm, vt satis probatur, *in d. l. ait Prætor 5. in princ. ff. de re iudic.* cum his, de quibus Donel. *d. lib 17 c. 6. vers. iudicum, cum seqq.* & omissis illis, qui notionem tantùm habent, de quibus alibi opportunius dicemus, eorum qui iurisdictionem sibi vendicant, genera item duo reperiuntur iure Ciuili cognita, vt videlicet quidam sint qui iuris- 9 dictionem habent suo iore, quidam qui alieno beneficio seu commissione, *d. l. more maiorum*, vbi iisdem ferè verbis, & subalterna iudicum diuisio traditur, *ff. de iurisd. omn. iudic.* Donel. *d. lib 17. c. 7. in princip.* Priores qui iurisdictionem habent suo iure communi vocabulo Ordinarij iudices dicuntur, de quibus latè dixi *ad rubr. de offic. iudic. ordin.* posteriores delegati, de quibus pariter latè egi *ad rubr. de offic. & potest. iudicis deleg.*

SVMMARIVM.

1 *Index etiam delegatus potest dare Aduocatum etiam de suis domesticis parti, qua illum habere non potest.*

2 *Aduocatus cogi potest per iudicem patrocinium suscipere etiam pro pauperibus.*

3 *Aduocatus inimicus alterius partis an possit contra eam patrocinium ferre, ostenditur.*

4 *Inimicitia in aduocatione contracta non est consideratione digna.*

5 *Aduocatis olim non fuerunt constituta ex publico salaria.*

6 *Aduocati pauperum Regio sumptu creantur in Gallia, Germania, & Neapoli.*

CAP. Ex literis. I.

Honor. III.

1 IVdicis etiam delegari ad officium spectat dare Aduocatum parti, etiam de suis domesticis, quæ illum habere non potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Panorm. Felin. Butr. Imol. Anan. Innoc. Host. Viuian. *in ration primi libri iuris Pontif. pag.* 470. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 164. remissiuè Calal. *in annot.* Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Quod habere non poterat Aduocatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus potest cogi per iudicem patrocinium suscipere, etiam pro pauperibus, & miserabilibus personis, Couar. *lib.* 1 *var c.* 14. *n* 1. Soar. *in thesauro commun. opinion. lit. A. n.* 9. Auiles *ad c.* 18. *Pratorum, verbo, acogidos, n.* 1. Perez *l* 1. *versic. nonò est dubium, tit.* 19. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 400. Laneel. Polit. *de offic. aduocat c.* 3. Bernard. Græuæ. *ad practic. Camera Imper. lib.* 1. *concl.* 43. *considerat.* 1. *c.* 4. *cum seqq.* Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 56. *num.* 21. 11. *&* 32. Camil. Borrel. *in summa omnium decisionum, tit* 65. *num.* 32. Carrasc. *in explicat ad aliquas leges recopilationis, n.* 33. *cum multis seqq.* vbi etiam limitat, ne scilicet possit cogi præstare patrocinium contra se ipsum, liberos, vxorem, consanguineum, affinem, vel amicum.

3 *Domesticus tuus erat.*] Ideo reiicitur hæc exceptio eo quòd Aduocatus datus à iudice erat domesticus ipsius iudicis, vt glossa *hîc* notauit, *verbo obstante*; si verò fuisset inimicus alterius partis, contra eam patrocinari non posset, vt resoluunt Valasc. *cons.* 124. Cabed. *Lusitan decis.* 214 *n.* 10. *p* 1. Cardoso *in praxi iudicum & aduocat. verbo, procurator, n.* 108. nisi inimicitia fuisset orta post cœptam aduocationem causa repellendi Aduocatum, ex Bart. *in l.* 2. *§ sed si agant, ff. de iudic. & in l.* 1. *§. cùm quis, ff de q.* vbi Hyppol. *n.* 5. *&* 17. Mascard. *de probat. concl.* 857. *n.* 54. *& concl.* 1046. *n.* 17.

4 Cald. Pereira *de reuocat emphyt. q* 7. *n* 16. Et inimicitia in aduocatione contracta non est consideratione digna, vt asserit Menoch. *de arbitrar. casu* 131. *n.* 5. *&* 6.

5 In gloss. 1. ibi, *Quando salaria de publico dabantur.* Huius glossæ opinio commentitia est, olim enim Aduocatis non fuere constituta ex publico salaria, vt

6 per Couar. *d c.* 14 *n.* 1. *& practic c.* 6. *n.* 4. Apud aliquas tamen nationes Regio sumptu pauperum Aduocati creantur, prout faciunt Neapolitani, vt referunt Thom. Act. *in tr. de infirmit. p.* 1. *verbo, Aduocati, num.* 8. Camil. Borrel. *d. tit.* 65. *n* 40. Et Germani, vt per Matth, ad Guid. Papæ *decis* 561. Et Galli, Boër. *decis.* 324. *n.* 6. Et seruari in Camera Imperiali testatur Gail. *l.* 1. *obseru.* 43. *n.* 1. *&* 19.

SVMMARIVM.

1 *Officium nobile cùm imploratur sic litis contestatio, secus in mercenario.*

2 *Restitutio in integrum quando petitur incidenter, non requiritur litis contestatio.*

3 *Index potest supplere de iure quæ desunt Aduocatis.*

4 *Index potest condemnare partem in fructibus, interesse, & expensis, licèt non petantur, saltem ex claus.* Ius, & Iustitiam, *&c.*

5 *Index non iudicat super non petitis.*

CAP. Iudicis. II. & fin.

Gregor. IX.

OFficium iudicis quando pro principali actione imploratur, v. g. cùm petitur principaliter restitutio in integrum, tunc exposcitur contestatio litis, aliàs potest haberi recursus ad officium iudicis sine litis contestatione. Colligunt ex ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Panorm. Felin. Butr. Imol. Anan. Innoc. Host. Ancbar. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 471. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 164. remissiuè Ximen. *in concord. part* 1. *&* 2. 1

Veluti cùm restitutio in integrum, &c.] Notatur ad hoc quòd quando petitur restitutio in integrum incidenter, non requiritur litis contestatio, vt per Redoan. *de rebus Ecclesia non alien. q.* 78. *de rest. in integr. cap. fin. num.* 1. Odd. *in tract de restit. in integr. q.* 35. *art.* 9. *n.* 59. quos refert, & sequitur Mar. Anton. *var. resol. lib* 1. *resol* 54. *n.* 6. 2

In gloss. *Iudicis officium*, ibi, *potest enim iudex supplere de iure quæ desunt Aduocatis.* Vide Doct. per text. *ibi in l. vni, C. vt quæ desunt Aduocatis*, Mench. *illustr. controu. lib* 1. *c.* 39. *n.* 21. Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 18. *c.* 4. *col. vltim in fine*, Afflict. *decis.* 371. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p* 4 *collect.* 1019. 3

In ead. gloss. ibi, *Ut in fructibus perceptis*, &c]Nota quòd iudex potest condemnare partem in fructibus, interesse, & expensis, licèt illa à partibus non petantur, & hoc saltem ex claus. *Ius, & iustitiam ministrari*, vt per Guid. Papæ *decis.* 405. quem refert Aloys. Ricc. *d. collect.* 1019. *vers. infertur quintò.* Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 1 *n* 95. *vers. & eam, pag* 365. Bernard. Græuæ. *ad practicam Camera Imper. lib.* 1. *conclus.* 61. *consid.* 3. *n.* 4. & vide quæ dixi ad *gloss. vlt. cap vlt. de rescript.* 4

In ead. gloss. ibi, *Nisi fuerint petita, iudex de illis non pronuntiabit.* Notatur ad hoc quòd iudex non iudicat super non petitis, Afflict. *in c.* 1. *n.* 71. *&* 72. *de milite vassallo qui contumax est, lib.* 2. *fol.* 59. Rota Bonon. *decis.* 44. Valasc. *consil.* 145. *num.* 8 *cum seqq.* D. Barbosa *in l. si cùm dotem, in princip. num.* 44 *ff soluto matrim.* Ordinam. Lusit. *lib.* 3 *tit.* 63 *in princip. & tit* 66. §. 1. nam fatuus est iudex, qui vltra petita iudicat, *l. vltim. C. de fideicom. libert* Azeued. *l.* 10. *n.* 315. *cum seqq. tit.* 17. *lib.* 4. *nona recopil.* 5

De Maioritate, & obedientia.

TIT. XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Maioritas in Republ. Ecclesiastica iure optimo constituta.*

3 *Maioritas Ecclesiastica consistit in ordinis prærogatiua, secundum quam Presbyter Episcopo, Presbytero Diaconus, & sic de cæteris debet esse subiectus.*

4 *Maioritas Eccles. consistit in prærogatiua potestatis seu iurisdictionis, secundum quam Archidiaconus maior est Archipresbytero, Archiepiscopus Episcopo.*

5 *Maioritas Eccles. consistit in prærogatiua antiquitatis, cui magna est reuerentia exhibenda.*

6 *Antiquitatis prærogatiua vel consideratur ratione ætatis, vel ratione temporis.*

7 *Maioritas Eccles. consistit in prærogatiua ordinantis.*

8 *Præbenda primò vacatura in assecutione præfertur posterius receptus in Canonicum ille, qui ordinaria auctoritate priùs receptus est.*

9 *Obedientia largè sumitur pro executione cuiuscumque rei, quæ potest cadere sub præcepto.*

10 *Obedientia specialiter accipitur pro executione præcepti expressi, vel taciti, non ex quacumque intentione, sed ex eo solùm præcipitur.*

11 *Obedientia in rub. sumitur prout est virtus specialis, secundùm quam omnis subditus tenetur omni iuri obedire suis superioribus.*

12 *Obedientia formalis est virtus indicans voluntatem ad promptè & faciliter implendum præceptum, seu voluntatem superioris.*

13 *Inobedientia est vitium inclinans ad non implendum præceptum, seu voluntatem superioris præcipientis qua talis.*

14 *Obedientia tripliciter ab aliquibus distinguitur, sufficiens, perfecta, & indiscreta.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Felin. Zabar. Bald. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 165. Guillelm. Durand. *in speculo iuris, l.* 4 *sub hoc tit.* & *in breuiario iuris Canon. fol.* 36. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canonici*, Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 38. *verso*, Dan. Venator *in analysi method. iur. Pontif. à pag.* Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postrem. iur. Eccles. enarrat. pag.* 54. nouissimè Ioan. Honor. *l.* 1° *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 Maioritas in Republ. Ecclesiastica iure optimo instituta fuit, oportuit namque in reuerentia exhibenda, & honoribus impendendis etiam inter personas Ecclesiasticas distinctionem fieri, vt probat Abb. *in cap.* 1. *hoc tit.* Host. *in summ. eiusdem tit. in princip.* Nam quemadmodum in, Ecclesia triumphante sunt Angeli, Archangeli, & alij spiritus, non tamen sunt in officio, & potestate pares, sed nimirum differentes cùm alij aliis sint superiores ita & in Ecclesia militante non omnes debent esse pares in potestate & officio, sed alij maiores, alij verò minores ita arguit text. opt. *in c. ad hoc* 89. *dist.* sic aliàs in corpore naturaliter omnia membra non eundem actum habent, ex Paul. *ad Roman.* 12. imo distincta habeant officia, & diuersas operationes, aliáque aliis sunt subordinata, ex eod. Paul. 1. *ad Corinth.* 12. quæ varietas per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem manifestat. text. *in c. singula* 89 *dist.*

Quæ quidem maioritas Ecclesiastica in quatuor consistit, primò in prærogatiua ordinis, secundùm quam Presbyteri Episcopis tanquam superioribus debent esse subiecti, iuxta *c. legimus* 93. *dist. c. olim, c. Episcopus* 95. *dist.* & quæ ibi dixi, *& de offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit* 1. *c.* ... Et sic ratione eiusdem maioritatis in ordine consistentis Diaconus Presbytero, subdiaconus Diacono, Acolytus subdiacono, & sic de cæteris debent esse subiecti, *d. c. legimus, c. statuimus hoc tit.* 3

Secundò consistit prædicta maioritas in prærogatiua potestatis, seu iurisdictionis, secundùm quam Archidiaconus maior est Archipresbytero, *c. perlectis, verbo, Archipresbyter* 25. *dist.* Archiepiscopus Episcopo, Patriarcha, seu Primas Archiepiscopo, *c. placuit* 18. *dist.* 4

Tertiò consistit maioritas in prærogatiua antiquitatis, cui magnam esse reuerentiam exhibendam, sanxerunt sanctorum Patrum decreta, *c. quanto*, ibi, *sicut testatur antiquitas*, vbi gloss. iura similia citat, *de translat. Prælat. l. testamenta*, ibi, *retinendus est mos fidelissimè* 5
vetustatis, C. de testam. hæc autem antiquitas vel con- 6
sideratur ratione ætatis, de qua *in l. semper, ff. de iure immun. c. dudum* 22. *vers. gesta*, ibi, *ætate, de elect.* Vel consideratur ratione temporis, de qua *l. quoties* 99. *ff. de reg. iuris reg. qui prior. eod. tit. in* 6. *c. duobus* 14. *vers. si verò, de rescript. eod. l.* text. opt. *in c.* 1. *hoc eod. tit.* vbi gloss. *verbo fuerit*, text. *in l.* 1. *ff. de albo inscrib.* Intellige datis paribus terminis, & ita si concurrunt duo, vel tres eiusdem ordinis, seu dignitatis, antiquior est præferendus, iuxta *d. c.* 1. *& d. l.* 1 secus aliàs; vnde si maior in ordine concurrat cum antiquiori minori in ordine, tunc maior ordine est præferendus, quamuis sit posterior tempore, text. opt. vbi notant Abb. & Doctores *d. c. statuimus, hoc tit.* nisi aliàs detur consuetudo in contrarium, prout videtur esse illa, de qua *in c. vlt. de consuet. lib* 6.

Quartò consistit mioritas in prærogatina ordinantis, de qua *in c. per tuas, hoc tit.* vbi ordinatus à Papa præferendus est ordinato ab inferiori, quamvis hic antiquior sit dummodo tamen in eodem gradu concurrant, quod ex illo text. deducit *gl.* 1. *in c.* 1. vbi Abb. *n.* 4. *hoc tit.* text. melior *in l.* 2 *ff. de albo inscrib.* Sic ille, 7
qui posteriùs receptus est in Canonicum auctoritate Apostolica, præferendus est in assecutione præbendæ, quæ primò vacauerit, illi qui ordinaria auctoritate priùs receptus est, text. opt. *in c. hi qui* 12. *de præbend. in* 6. vbi Domin. *n.* 5. Franch. *n.* 3. Dec. *in c. relatum n.* 6. *de præbend.* Staphil. *de literis gratiæ, tit. de formis mand.* § 3 *forma, n* 8. *& tit. de form. expectatiuarum*, §. *hactenus n* 2 sic limita reg. *c. qui prior. de reg. iuris in* 6. 8

Obedientia.] Duobus modis accipitur: priori modo largè & generaliter pro executione cuiuscunque rei, quæ potest cadere sub præcepto, quæ fit non ratione ipsius præcepti solùm, sed ex quacunque alia intentione, & hæc propriè & formaliter non est virtus, specialis obedientiæ, sed erit illa ad quam pertinet actus, qui præcipitur: sic sanè ille, qui humilis, castus, & pacificus fuerit, quàvis Deus has omnes virtutes præcipiat, non tamen est verum dicere illum formaliter habere virtutẽ obedientiæ specialem, sed virtutem humilitatis, castitatis, & mansuetudinis, quam- 9

nis non habeat virtutem obedientiæ, generalem, quatenus Deo illas virtutes præcipienti obediens est, tamen illas amplectitur non solum ratione præcepti, sed ex quacunque alia intentione, quia vide-
10 licet de se sunt appetibiles, vel ex alia causa. Posteriori verò modo accipitur specialiter pro executione præcepti expressi, vel taciti, non ex quacunque intentione, sed ex eo solùm quòd præcipitur, & ita eius formale obiectum est præceptum superioris, & illius voluntas, cui formaliter aliquis intendit obedire, & hæc est propria & specialis obedientiæ virtus, quæ inter omnes virtutes morales laudabilior & excellentior est, per quam propria voluntas mactatur, & à superiore præcipiente efficaciter dirigitur, iuxta text. *in c. sciendum vers. obedientia* 8. *q.* 1. *c. vlt. in princ* 23. *q* 1. sic per contrarium inobedientia specialis & formalis in eo consistit quòd quis non faciat id, quod præcipitur, & præceptum transgrediatur eo quòd principaliter superiori præcipienti non vult obedire, aliàs enim si alia intentione, aut respectu non faciat, nec obtemperet, veluti per superbiam, libidinem, aut auaritiam, inobedientia quidem erit generalis & materialis, specialiter tamen, & formaliter talis non erit, sed ad eam peccati speciem pertinebit, sub qua peccati transgressio continetur, & ita erit peccatum superbiæ, luxuriæ, seu auaritiæ. Colliguntur hæc ex D. Thom. 2. 2. *q.* 104. *art.* 2. *& seqq* vbi Caiet. *& q* 105. *art.* 1. *ad* 1. Syluest. *& summ. verbo, obedientia*, Host. *in sum. huius tit.* Nauar. *in man. c.* 23. *n.* 35. Couar. *in cap. alma mater p.* 1. §. 9. *num.* 5

11 In hac autem rubr. sumitur obedientia posteriori modo prout est virtus specialis, secundùm quam omnis subditus tenetur omni iure obedire suis superioribus in terminis in quibus subiicitur illis, & superiores saltem præsumptiuè licitè præcipiunt, ex Paul. ad Hebr. vlt. *Obedite Præpositis vestris*, text. opt. *in c.* 2. *de censib c. vlt. hoc tit. l.* 2. *ff de iustit.* S. Thom. *d. q.* 104. *art.* 1. quæ quidem parendi necessitas ipsos supremos Principes comprehendit, quos etiam Episcopis obedire B. Petrus præcipit iuxta text. *in c. omnes Principes, sub hoc tit.* quin etiam ipse Imper. Archiepiscopis & Episcopis reuerenter assurgere debet, & iuxta se venerabilem sedem eis assignare, vt probat text. elegans *in c. solita, vers hæc autem, hoc tit.* Illud autem aduerte hanc obedientiæ obligationem multò strictiùs incumbere clericis erga suos superiores Ecclesiasticos, iuxta text. *in c. qui sui* 93. *dist. c. in omnibus, de consec. dist.* 5. *c.* 1. *c. quod super, c. his quæ, hoc tit c. cùm non liceat, de præscript.* idque adeò vt inter iura Episcopalia, quæ Episcopis debentur, canonica obedientia, & subiectio, reuerentiaque connumerentur *in c. conquerente* 16. *de offic. ordin* quæ quidem tria vno tantùm respectu Episcopis, nempè in quantum sunt Prælati, debentur, per obedientiam namque tenentur subditi suorum Prælatorum præcepta seruare, aduertit in proposito Abb. *in d. c. his, quæ, notab* 4. per subiectionem tenentur abstinere quominus suis Prælatis inuitis aliorum Prælatorum iudicium subeant, iuxta *c. nullus*, cum multis *ibid.* 9. *q* 2. *c. significasti, vers. clerici, de foro compet* per reuerentiam denique tenentur eisdem Prælatis signa honoris per corporis inclinationem exhibere *c. quamquam*, ibi, *obsequij reuerentiam* 5 1. *dist* obseruat Abb. per text. *ibi, in d. notab.* 4. quamvis idem Abb. *in d. c. conquerente, n.* 2. arbitretur prædicta tria Episcopis non vno tantùm respectu hoc est, in quantum sunt Prælati, sed aliis diuersis respectibus, de quibus *ibi*, illis debita esse.

12 Ex quibus omnibus consequitur rectè describi obedientiam formalem quòd sit virtus inclinans voluntatem ad promptè & faciliter implendum præceptum, seu voluntatem superioris, præcipientis, qua talis, ita colligitur ex *c. vlt.* 23. *q.* 1. & ex mente D. Thom. *q.* 2. 2. 104. *art* 2. *ad* 3 *& in corpore*, Syluest. *in sum verbo, obedientia, n.* 1. Viguer. *instit moral. c.* 5. §. 9. Fr. Emman. *quæst. Regul tom.* 1. *q* 19. *art.* 2. nec multum discrepat definitio, quam tradit D. Anton. *in sum p.* 4. *tit.* 5. *c.* 11. §. 1. & alia relata à Nauar. *in man. c.* 23. *n.* 35.
Per contrarium verò inobedientia describitur quòd 13
sit vitium inclinans ad non implendum præceptum, seu voluntatem superioris præcipientis qua talis, vt colligitur ex Nauar. & Viguer. *citatis locis.* Dixi in vtraque definitione, *inclinans ad implendum, vel non adimplendum præceptum*, quia differentia specifica, per quam obedientia ab aliis virtutibus & inobedientia à reliquis vitiis distinguitur, ea est, quia illa in eo consistit vt præceptis superioris obtemperemus; hæc verò, vt illorum omittamus obseruantiam. Dixi, *qua talis*, vt significarem obedientiam, prout est specialis virtus, tunc principaliter, & propriè dari, cùm principaliter sit opus præceptum, qua præceptum est. Adieci denique, *præceptum, seu voluntatem superioris præcipientis*, vt ostenderem obedientiæ, vel inobedientiæ subiectum versari circa præceptum expressum, vel tacitum, id est, voluntatem præceptiuam superioris, quæ quocunque modo nobis innotescit, non enim verba, vel modum, quo superior præcepit, sed voluntatem præcipiendi oportet inspicere, vt bene explicat Viguer. *d. loco*, & ex auctoritate text. *in c. reg* 11. *q.* 3. cum similibus notat Nauar. *in man c.* 23. *n.* 29. & ex auctoritate Pauli comprobat Bernard. Rossignol. *de actionibus virtutis lib.* 2. *c.* 9. *vers. secundum iudicium.*

Vnde quamvis Doctores triplicem obedientiam 14
soleant distinguere, sufficientem, scilicet perfectam, & discretam: sufficientem quando superiori obtemperamus in necessariis, perfectam quando obtemperamus in licitis, non tamen necessariis, indiscretam quando in illicitis, vt tradit D. Thom. *d. q.* 104. *art.* 5. *in fine*, quem omnes sequuntur. Propriè tamen obedientia est sola illa primi generis, quæ scilicet circa necessaria versatur, cùm enim consistat formaliter in præcepti obseruantiam qua tale est, & præceptum necessitatem inducat, rectè sequitur tunc demum propriè dari obedientiam cùm fit id quod necessarium est, non ita si fiat quod est licitum, non tamen necessarium, vel illicitum, quia illicitis obedire non virtus est, sed vitium, ex statim dicendis ac subinde ad virtutem obedientiæ non pertinet; est tamen distinctio illa valde vtilis, & ad multa notabilis, & præcipuè, quia prima non solum habet meritum, sed pœnam si non fiat quod præcipitur: secunda meritum quidem habet si fiat, veluti si adimpleatur consilium, non ita pœnam si omittatur, vt in vtroque membro probat text. *in c. vlt.* 14. *q.* 1. Tertia denique illicita est, & peccatum habet, *c. non semper, cum seqq.* 11. *q* 3 *c. inquisitionis, de sent. excom.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinatus primò, habetur prior & maior in honore.*
2 *Nobilis tanto melior, quanto antiquior.*
3 *Seniores in dicendis sententiis sunt præferendi.*
4 *Priùs descriptus dicitur dignior, & præcedere debet.*
5 *Antiquior in Collegio aliis præfertur.*
6 *Maior dicitur respectu honoris, & prælationis.*
7 *Episcopus consecratione, siue Canonicus creatione antiquior inter Episcopos, siue Canonicos primus sedet.*

8 *Canonicus, seu beneficiatus, index, & officialis, qui praeuenit in apprehendenda possessione, & antiquiori receptioni praecedere debet alios stallo, voce & aliis praerogatiuis.*
9 *Prior in tempore potior est iure.*
10 *Prior nominatus censetur magis dilectus.*
11 *Nominatio prior maiorem dignitatem, arguit.*

CAP. Cùm certum. I. *Greg.*

1 PRimò ordinatus cæteris paribns prior, & maior habendus est. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Zabar.Collect.Bellam.Host. Ioan. Andr Anan.Innoc. Imol. Butr. Panormit. Felin. Henric. Anchar. Bald. Host. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 472. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 164. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 15. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p.* 44. *cap.* 1.

2 *Prior.*]Notatur ad hoc quòd nobilis tanto melior, quanto antiquior, Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 6. *n.* 12. *& decis.* 8. *n.* 7. tenet quòd cæteri sunt præferendi in sessionibus, & cæteris id genus, de quo etiam
3 Tiraq. *de nobilit c.* 20 *n.* 52. Vnde seniores in dicendis sententiis sunt præferendi. Illustriss.D meus Roder.à Cunha *in com ad c vlt n* 4. *&* 5. *dist.* 10. Tiraq. *de iure prim in præf. n.* 111. *& n.* 111 quòd priùs debent subscribere, & *n.* 119. quòd senior Collegij Collegium conuocat; ratio est, qnia prior descriptus dicitur
4 dignior, & præcedere debet, *lib.* 1. *ff. de albo scrib.* Peregrin. *conf.* 3 *n.* 60. Paris. *conf.* 38. *n.* 1. *vol* 4. quos refert. Mar. Ant. *var. lib* 1. *resol.* 81. *n* 1. Vnde prærogatiuam maioris dignitatis arguit loqui priùs in Synodo, vt per Tiraq. *vbi supra n.* 113. Gam. *Lusit. decis.* 1. *n.* 1. Nauar. *in c inter verba prælat.* 2. *n.* 1. Cabed. *diuers. iuris argum. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 3. *vers. quinto*, Gasp. Stat. *de an-*
5 *tiq. Lusit c* 65. *n.* 1. Et antiqoior in Collegio aliis præfertur, Henriq. *conf* 47. *n.* 6. vbi *n.* 7 quòd vbi fuerint Canonici plures delegati à Summo Pontif. antiquior in salutatione antefertur.

6 *Et maior.*] Notatur ad hoc quòd maior dicitur respectu honoris, & prælationis, vt per Steph. Grat. *discept. forens. c.* 111. *n.* 68.

7 *Qui prius*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus consecratione, siue Canonicus creatione antiquior inter Episcopos siue Canonicos primns sedet, Marc. Anton. Genuens. *in practic. Eccles. q.* 610. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p* 1 *tit.* 3 *c.* 8. *n* 65. optimè Menoch. *concl.* 126 *n.* 30. vbi etiam quòd inter Monachos illi præferuntur, qui priùs fuerunt instituti, & quòd
8 antiquior Doctor iuniori est præferendus. Hinc etiam infertur Canonicum, seu beneficiatum, iudicem, aut officialem, qui præuenit, in apprehendenda possessione, & in antiquiori receptione, præcedere debere alios in stallo, voce, optione, atque aliis prærogatiuis, & præeminentiis, Cassan. *in catalogo gloria mundi, p.* 4 *consid.* 6 *& p.* 11. *consid.* 17. *vers. & non solùm hæc antiquitas*, Reboff. *in tract nominat q.* 11. *n* 4 Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel.* § 3. *proœm. n.* 23. vbi *n.* 10. dicit hoc procedere quamvis alius sit in prouisione prior, si tamen sit in possessione posterior, etiamsi per eum non steterit, quòd possessionem priùs ceperit, sed propter litem, vel aliud obstaculum fuerit impeditus. An autem & quando possessio Canonicatus siue dignitatis, quæ sit de Capitulo, capitulariter sit capienda, latè agit Ferentil. *in annot. ad decis.* 318. *Buratti.*

In gloss. *Fuerit*, ibi, *qui prior est tempore, potior est* 9
iure. Vide Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 6. *art.* 3. *n.* 14. Card. Tusch. *tom.* 6. *lit. P concl.* 465. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel.* § 3. *proœm n.* 22 Mant. *de tacitis & amb g. conuent. lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 1. Marc. Anton. *var lib.* 1. *resol* 81. *n.* 7. *& lib.* 2. *resol.* 50. *n.* 11. cum aliis citatis *ad reg. qui prior, de regulis iuris in* 6 Hine prior nominatus censetur ma- 10
gis dilectus, *l. si communis seruus* 2. *ff de stipul. seru c si quis, de elect. in* 6. Thom. de Thomas. *reg.* 235. Card. Mantica *de coniecturis vlt. volunt. lib.* 6. *tit.* 11. *n.* 13. *& lib.* 8. *tit.* 4. *n.* 12. *& tit.* 9. *n.* 7. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *de præsumpt.* 16. *num.* 3. *cum seq.* Scob. *de ratiocin. tit. de computat. cap.* 10. *num.* 2. Et prior nominatio 11
maiorem dignitatem arguit, Tiraq. *de iure primog. quæst.* 1052.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi decretum vel constitutionem impugnans debet excommunicari.*
2 *Episcopus in Synodo diœcesana potest pro sua diœcesi facere constitutiones, dummodo non contraueniant sacris Canonibus.*
3 *Obedire Episcopo tenentur Clerici in negotiis, pertinentibus ad statum clericalem, alias possent puniri.*
4 *Principis mandatis est parendum.*
5 *Mandata contemnentes hæresim contrahunt.*
6 *Obedire legibus tenemur in foro conscientia*
7 *Præceptum Ecclesiasticum in materia graui violare in genere suo grauis culpa est.*
8 *Causæ maiores ad Sedem Apost. deferuntur.*
9 *Causæ maiores quæ dicantur, ostenduntur.*
10 *Laici in quibus debeant obedire Papæ, remissiuè.*
11 *Principi iniusta præcipienti obediendum non est.*
12 *Principi non potest dici, cur ita facis.*
13 *Index inferior potest differre executionem sententiæ Principis, qua condemnauit aliquem iracundiæ motus, aut ob vindictam non seruato iuris ordine.*

CAP. Siquis. II.

EPiscopi decreto non obediens est excommuni- 1
candus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Ioan. Andr. Bellam. Innoc. Henric. Host. Panorm. Imol. Anan. Butr. Bald. Felin. Anch. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag.* 472. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 165. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Augustin. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 15. *cap.* 3. *&* 4. & apud Bureb. *lib.* 15. *cap* 23. Ioan. *p.* 16. *cap* 24.

Contra decretum Episcopi.] Ergo Episcopus potest 2
facere decretum siue constitutionem in Synodo diœcesana, vt *hic* adnotauit gloss. *verbo decretum*, & tenent Duenh. *regul.* 245. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib* 3. *c.* 47. *q. vlt.* Ego ipse *de offic & potest Episcop. p.* 3 *allegat.* 93. *n.* 23. dummodo non contraueniant sacris Canonibus, *c. institutionis* 24. *q.* 2. Abb. *in c. fin. sup. de consuet. n.* 7. *&* 8. & *ibi* Roch. de Curte *sect.* 3 *n.* 7. 9. *&* 11. Henriq. Bott. *de synodo Episcop. p.* 3 *art.* 1 *concl.* 8 *à n* 36. Praxis noua Episc. *p.* 2. *c.* 1. *n.* 7 quos refero ego ipse *d. alleg.* 91. *n.* 29. vbi *n.* 31. refero aliqoos casus, quibus potest Episcopus statuere contra Canones, & constitutiones Summorum Pontificum.

Ab Ecclesia abiiciatur, &c.]Notatur ad hoc quod 3
in negotijs pertinentibus ad statum Clericalem tenentur Clerici obedire Episcopo, alias possent puniri,

nitri, vt per Marc. Anton. Genuenf. *in practic. Eccleſ. q. 240. n 1.*

4 *Qui non obedierit Principi*, &c.] Notatur ad hoc quòd Principis mandatis eſt parendum, & non obediens pœna mortis punitur, vt per Clar. § *fin. q. 60. verſ. ſolet dubitari*, Hier. Giach. *in conſil de ſyndicatu, n. 19.* Menoch. *de arbitrar. caſu 265. à n. 1. & conſ. 28. num. 3. & 4.* Perez *gloſſ. 1. l. 13. tit. 19. lib. 8. Ordin.* Farin. *in proxi crimin p. 3. q. 97. n. 1. cum multis*
5 *ſeqq.* Contemnentes verò mandata Summi Pontific. contrahunt hæreſim, Hieron. Giach. *d. conſ. de ſyndicatu, n 338.*

6 Vnde in foro conſcientiæ tenemur legibus obedire, Perez *l. 7 gloſſ 1 pag. 887 col. 2 ante med. tit. 18.*
7 *lib 8. Ordin* violare enim præceptum Eccleſiaſticum in materia graui in genere ſuo grauis culpa eſt, D. Thom. 1. 2. *q. 96. art. 4.* Sot. *de iuſtit lib. 1 q. 6. art 4.* Caſtr. *de lege pœnali, lib. 1. c 4 & 8.* Azeued. *l. 5. n 11. tit. 4. lib 8. noua recop.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect. 1. n. 2.* multò plures citat Sanch. *in præcepta Decalogi, lib 1. c. 1. à n. 4* alios cumulo ego ipſe *ad gloſſ. verbo, conſtituerunt, in c. quæ in Eccleſiarum ſupra de conſtit.*

8 In gloſſ. *Decretum*, ibi, *Sed in maioribus negotiis non poſſunt aliquid ſtatuere.* Notatur ad hoc quòd cauſæ omnes maiores ad Sedem Apoſt. referuntur. Ego
9 ipſe *de offic. & poteſt Epiſc. p. 3. alleg. 59. n. 11.* vbi dico cauſas maiores cenſeri quæſtiones, quæ ſpectant ad articulos Fidei intelligendos, ad Canonicos libros diſcernendos, ad ſenſum ſacrum literarum declarandum approbandúmque, ad interpretanda quæ dubia ſunt, vel obſcura in controuerſiis Fidei in iure Diuino, vel Canonico, item ad declarandum quæ ad Sacramenta pertinent, videlicet ad materiam formam, & miniſtrum, & alia huiuſmodi.

10 In gloſſ. *Principi*, ibi, *Sed nunquid Laici debent obedire Papæ.* Hanc quæſtionem ex profeſſo diſputaui *in meo tract. de offic. & poteſt. Epiſcop. p 1. tit. 3. c. 2. n. 19. cum multis ſeqq.*

11 In gloſſ. *Morte*, ibi, *Si eſt iniuſtum. & hoc eſt manifeſtum, non obediat.* Notatur ad hoc quòd Principi iniuſta præcipienti obediendum non eſt, vt per Farin. *d q 97. à n. 4.* Eraſm. à Cochier. *de iuriſd. Ordinarij in exemptos, lib 2. q. 13 n 5.* præcipuè quando apertè, & manifeſtè Princeps iniuſtum præcipit, Greg. de Valent. *tom. 3. diſp 4. q. 3. p. 2* Aldrete *de religioſa diſciplina tuenda, lib. 2. c. 4.* vel euidenter conſtet eſſe contra Diuinum præceptum, vel alterius præeminentioris, aut Sacræ Scripturæ, ſecus ſi contra ius poſitiuum, ſtatutarium, vel conſuetudinariam, niſi etiam planè, & manifeſtè conſtet excedere ſuæ poteſtatis limites, Valent. & Farin. *vbi proximè.* Non eſt ſemper inquirendum rationalibus eorum, quæ conſtituuntur, *l. non omnium, ff. de legib* nec tam propter rationem legum, quam propter auctoritatem conſtituentium legibus obtemperandum eſt, *l. de quibus 32. ff. de le-*
12 *gib.* Galg. *de iure publico, lib. 1 tit. 1. n 14.* Principi enim non poteſt dici, cur ita facis, Afflict. *deciſ. 163. n. 62.* Menoch. *conſ. 103. n. 38. & conſ. 181. n. 24* Caſſan. *in catalogo gloriæ mundi, p 5. conſid 35. verſ. & vt ſemel.* Menoch. *vſufreq. c 1. n 4.* Peregrin. *de iure fiſci, lib. 1. tract. 3 n. 4. & 64.* Farin. *d. q. 97. n. 16. & 27.* Hieron. Giach. *d. conſ de ſyndicatus, n. 425.*

13 Ex quibus infertur per iudicem inferiorem differendam eſſe principis ſententiæ executionem, qua condemnauit aliquem iracundia motus, aut ob vindictam, non ſeruato iuris ordine, per *l. vindicari, C. de pœnis*, reſoluunt Con. *in reg. peccatum p. 1. in initio n. 5. & lib 2. var. c. 8. n. 1. verſ. ſecundò infertur*, Auiles *ad c. 1. Prætorum, verbo, mandamientos, n. 19. cum ſeqq. fol. mihi 52. verſo*, Menoch. *de arbitr. caſu 334.* Bobadil. *in ſua politica, lib. 2. c. 10. n. 76.* Azeued. *l. 14. n. 47. tit. 3. lib. 1. noua recop.* Farin. *in praxi crimin. p. 3. tit. de pœnis temper. q. 97. n. 34.* Pined. *in vita S. Ioannis Baptiſtæ, lib. 3. art. 1 c. 3. §. 242. pag. 53.* Anton. Gam. *in tract. de Sacram. præſtandis vltimo ſupplicio damnatis, q. 1. n. 12.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretales collect. 3. n. 1. & Canon ac pract. quæſt. lib. 1. quæſt. 9. num. 17.*

Cap. Legebatur. III. *Leo.*

Clericus, qui ſponte obedit, non eſt neceſſe vt ſcripto vel iuramento ſpondeat obedientiam Epiſcopo. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Panorm. Hoſt. Felin. Anch. Innoc. Bald. Henric. Boich. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 473.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 165.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit 15 c. 2.*

In gloſſ. *Aduentus*, ibi, *Et eſt hic arg. pro ſuperfluis reſecandis.* Vide dicta *ad proœm. Decret. in verbo, reſecatis ſuperfluis n. 28.*

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopo tenentur omnes de diœceſi etiam Principes obedire*, & n. 2.

3 *Decimas prædiales illi Eccleſiæ ſoluere tenentur Reges & Principes vbi prædia ſita ſunt, perſonales verò vbi diuina audiunt officia.*

4 *Citandus ſi habet multa domicilia inſpiciendum eſt illud, quod frequentius habitare conſueuit.*

Cap. Omnes. IV. *Clem. III.*

Omnes de diœceſi etiam Principes debent obedire Epiſcopis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Innoc. Imol. Butr. Panorm. Felin. Henric Anch. Bald. Hoſt. Viu. *in ration primi libri iur. Pontif pag 473.* Alagon. *in compend. iur. Can. pag. 165.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. Decret. lib. 1. tit. 25. c. 5.* & apud Buchard. *lib. 1. cap. 125.* Iuo *part. 5. cap 225.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, 2
Perez *l 24. gloſſ. 1. poſt med. tit. 2. lib. 3. & l. 1. gloſſ. 2. in princ. tit. 15 lib. 8. Ordin.* Lancel. Conrad. *in templo omnium iudic. lib. 8. c. 1. §. 1. q 1. & § 2. p. 1.* De obedientia Epiſcopis exhibita à Catholicis Principibus egi ego ipſe *de officio, & poteſtate Epiſcop. p. 1. tit. 2. gloſſ 1. n. 4.*

In gloſſ. *Omnes Principes*, ibi, *decimas prædiales*, &c. 3
Notatur ad hoc quod Reges, & Principes decimas prædiales illi Eccleſiæ ſoluere tenentur, vbi prædia ſita ſunt; perſonales vbi diuina audiunt Officia pro rata diuidendo ſi in pluribus locis diuina audierunt, vt per Corſet. *in tract. de poteſtate Regia, q. 37.* Rebuff. *in tract. de decimis. q. 5. n. 26* Azor. *inſtit moral p. 1. lib. 7. c 24. q. 1.* Moneta *de decimis, c 5 q. 1. n 26* vbi reprobat Triuiſ. *deciſ. 29. n 2.* tenentem bona Principis non eſſe ſubiecta decimis.

In ead. gloſſ. ibi, *Si audit in pluribus.* Notatur ad 4
hoc quòd ſi citandus habet multa domicilia, in quibus

bus habitat nunc hic, nunc illic, inſpiciendum eſt illius, quod frequentiùs habitare conſueuit, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 9. gl. 2. n. 26.*

SVMMARIVM.

1 *Inobedientiæ notam incurrit non obediens Apoſtolicis Canonibus.*
2 *Obedientia plura, vbi inueniatur, remiſſiuè.*
3 *Obedientia concordiam conſeruat in Angelis, pacem nutrit in Monachis, tranquillitatem generat in ciuibus.*

CAP. Illud Dominus. V. *Innoc. III.*

1 INobedientiæ notam incurrit non obediens Apoſtolicis Canonibus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Panorm. Felin. Bald. Botr. Imola, Anania, Innocent. Hoſt. Anch. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif pag.* 474 Alagona *in compend. iuris Canon pag* 165. remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect 3. Decret. lib. 1. tit. 21. c. 1.*

2 *Et obedientia melior ſit*, &c.] Plura de obedientia tradunt Perez. *l. 1. gloſſ. 1. colum. 2. in princ. tit. 5. lib.* 8 *Ordin.* Azeued. *l. 8. num. 6. tit. 13. lib. 4. & l. 1. num. 6. cum ſeqq. tit. 5. lib. 8. noua recop.* Ioann. Baptiſta fin. *de*
3 *regulis iuris, homil. 31 & 32.* Hæc eſt illa, vt aſſerit Auguſt. quæ concordiam conſeruat in Angelis, pacem nutrit in Monachis, tranquillitatem generat in ciuibus, vnde enorme vitium obedientiæ contrarium fuit, per hoc enim cœlum diabolus perdidit, & homo paradiſum amiſit, Saül regnum, Salomon diuinum amorem. O obedientia ſancta, tu Chriſti ſponſa, tu perfecta Scala, per quam cœlum aſcenditur, tu quadriga, qua Helias vectus eſt in paradiſum, tu fidelibus porta es paradiſi, & clauſura inferni, tu humilitatem nutris, patientiam probas, & manſuetudinem examinas.

SVMMARIVM.

1 *Imperium non præeſt ſacerdotio, ſed ſubeſt.*
2 *Cauſa, & occaſio in quo differant, remiſſiuè.*
3 *Declaratur auctoritas illa, ſubiecti eſtote, &c à Doctoribus citatis.*
4 *Imperator in temporalibus quam poteſtatem habeat oſtenditur.*
5 *Anima pretioſior eſt corpore.*
6 *Papa comparatur Soli.*
7 *Dextera nobilior eſt.*
8 *Paulus cur aliquando à dextris, Petrus verò à ſiniſtris ponatur, oſtenditur.*
9 *Dictio* cuicũque, *eſt generatio, & omnia cõprehendit.*
10 *Dictio,* tanquam quandoque, *ſimilitudinem potius, quàm veritatem denotat.*
11 *Verbum nullum in reſcriptis debet eſſe otioſum.*
12 *Lex non debet habere vnam ſyllabam ſuperfluam; & vacuam.*
13 *Lex vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.*
14 *Omnia qui dicit nihil excipit.*

CAP. Solitæ. VI.

1 IMperator præcellit illos etiam Epiſcopos, qui ab eo accipiunt temporalia, ſed Epiſcopus præcellit in ſpiritualibus, quæ ſunt potiora, & de Sacerdotibus intelligitur illud Hierem. 1. *Ecce conſtitui te ſuper gentes, & regna*, & dignitas Pontificalis eſt luminare maius, quod præeſt diei, minus eſt Regale, quod præeſt carnalibus. Item Epiſcopus non debet ſedere iuxta ſcabellum pedum in ſiniſtra parte Imperatoris, ſed Imperator ei inſurgat, & aſſignet venerabilem ſedem iuxta ſe. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Innocent. Bellam. Ioann. Andr. Anania, Butr. Anch. Hoſtienſ. Panorm. Barbat. Bald. Felin. Imola, Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.* 472. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 165. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 15. cap. 2.*

2 *Non cauſam, ſed occaſionem.*] Vide Bart. *in l. demonſtratio, § 1 num. 5 ff. de condit. & demonſtr.* Dec. *in cap. vlt. num. 1. de conſtitut. vtili.* Tiraq. *tract. ceſſante cauſa, limit. 13. à prin.* Et quid ſit cauſa, Archid. *in cap conſequens, num. 2. diſt 11* vide latè ad rub. *de cauſa poſſeſſ.* quòd occaſio ſit cauſa remota, Azeued. *l. 6 n. 2. tit. 8. lib. 5. noue recop*

3 *Subditi eſtote.*] Vide *l 5. tit. 1. part. 2.* vbi *gloſſ. 5. & l. 15. tit. 13. p. 2.* vbi *gloſſ 3.* Perez *l. 24 gloſſ. 1. tit. 2. lib. 5. & l. 1. gloſſ. 1. col. 1. ad finem, tit. 5. lib. 8. Ordin.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ. 9. num. 9. verſ. quinto,* Ioan. Baptiſta Fin. *de regulis iuris, homil. 32. verſ. dic quod Deo.*

4 *In temporalibus illos dumtaxat*, &c.] Ratio eſt, quia Imperator in temporalibus non generaliter in omnes præcellit, ſicut Pontifex in omnes præcellit in ſpiritualibus, ſed in illos dumtaxat, qui ab eo recipiunt temporalia regna ſcilicet, & feuda, & eum recognoſcunt in ſuperiorem, non verò in omnes: tum quia poteſtas ſpiritualis in vno Pontifice reſidet, vt capite, temporalis verò licèt vna ſit data à Deo, in plures diuiditur, ita Iacob. Valdeſ. *de dignitate regum, regnorumque Hiſpania, c. 19. n. 16.* De differentia inter Pontificem Summum, & Imperatorem, vide Lancellot. Conrad. *in templo omnium iud lib. 1. c. 1. in princ.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloſſ. 1. à n. 33.* faciunt quæ ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſcopi, p. 1 tit. 2. gl 1. à n. 1.*

5 *Quantum anima præfertur corpori*] Nam anima pretioſior eſt corpore. Cardoſ. *in praxi Iudicum. & Aduocat. verbo, anima, n. 1,* & ideò non rectè infertur de anima ad corpus, vel è conuerſo, Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 200. n. 22.*

6 *Quòd fecit Deus duo magna luminaria*, &c.] Sicut ſummus rerum opifex Deus duo luminaria poſuit in cœlo omnino diſtincta, ita duos etiam gladios, ſeu magis poteſtatem duplicem, & imperium in terris, Eccleſiaſticum nempe, & ſæculare omnino diſtinctum, & alterum ab altero ſegregatum conſtituit, vt alterum alteri impedimento eſſe nullo modo poſſet, Victor. *de poteſt. Eccleſia, q. 1. à num.* 10. poſt Perez Rebuff. & alios, reſoluit Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q. 21. num. 49.* Papa comparatur Soli, qui eſt maior Luna quantitate, dignitate, officio, & ſublimitate, & ſicut Sol præeſt Lunæ, ita Papa Imperatori, Lud. Carret. *in tract. de hæreticis, ſub n. 30.* Hier. Giach. *in conſil. ſyndicatus, n. 331. cum ſeqq & num. 341.* reſoluit quòd Papa eſt dominus dominantium, & habet iura Regis regum in ſubditos, & eſt culmen cæterorum quos intellectus poteſt imaginare. De ſuprema verò eius poteſtate in vniuerſum orbem ex profeſſo tractaui *de officio, & poteſtate Epiſcopi, p. 1. tit. 3. cap. 2. per totum.*

7 *In ſiniſtra parte ſedere.*] Notatur ad hoc quòd dextera nobilior eſt, vt per Caſtald. *de Imp. q. 88. num. 9.* Tiraq. *de iure primog. in præfat. num. 13. & 14.* Azeued.

ad

in Curiam Pisanam. lib.2 cap.2. num.c. Franc. Ribeira *in 1. ad Hebra. num. 20.* Ioan. Ferdinand. *in thesauro verbo dextra*, Pined. *in Iob. cap.11. vers 8. num.9.* Rot. *in Cæsaraugustana præminentiarum 19. Nouembris* 1627. coram R.D. Coccino Decano *vers. vnde.* Fulu. Pacian. *de probat. lib 2 cap.15. n.90.* Ioan. Garc. *de nobilitate, gloss. 48. n 24.* Iacob. Valdes. *de dignitate Regum, regnorumque Hispaniæ, in proœm num 23.* quod etiam probant ex *cap.15. Matthæi*, vbi electi ad dexteram Dei in iudicio collocabuntur, & ex *cap. 26. Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei.* Ad dexteram tamen, vel sinistram sedere non semper maiorem dignitatem arguit, vt eleganter aduertit Card. Cæs. Baron. *tom.3. annalium Ecclesiæ, anno Christi 325. & tom.6. anno 451. & tom.2. anno 213.* quia antiquitus in pluribus locis dignius erat sedere ad sinistram, quàm ad dexteram. Steph. Gratian. *discept forens. cap. 106. n. 43.* Buratt. *decis. 488. num 7.* Vnde situs ad dexteram non infert per necesse præeminentiam eius qui sedet à sinistra, vt fuit dictum *in Calagurritana præminentiarum 2. Decembris* 1602. coram Iusto, *& in Cephaluden. Archidiaconatus 18. Martij* 1624. coram bonæ memoriæ Dunozetto Archiepiscopo Seleucien. nam in sacrificio Missæ Epistola ad dexteram, & Euangelium digniùs ad sinistram canuntur; & in ludo scacchorum vxor regis nigri stat ad dexteram viri, Aloar. Pelag. *de planctu Ecclesiæ, lib.1. cap.19. in fine*, Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, part 3 consid. 11 & seqq* Et in Bullis, in quibus adest sigillum plumbeum Pontificis, ponitur Paulus à dextris, & Petrus à sinistris, vt apud omnes in confesso est, cùm nullus neget D. Petrum D. Paulo maiorem fuisse, quia Petrus conuersione prior, tum quia dignitate, & gradus excellentia maior; Durand. *in rationali diuinorum, lib.7. c.15.*

8 In exquirenda verò ratione, quare in Bullis Papæ caput Pauli à dextris Crucis, & caput Petri à sinistris ponatur, ac in sigillo plumbeo Pontificis ponatur Paulus à dextris, & Petrus à sinistris, laborant Doctores, propter quæ varias adduxerunt super hoc significationes, Franc. Mucantius *in peculiari libello de Sanctorum Apost. Petri, & Pauli imaginibus*, & Mar. Ant. Georg. *in libello, inscripto, Statua D Pauli à dextris D. Principis Ecclesiæ Petri non remouenda, nec eorum sanctissima capita conuertenda, sed eodem loco, quo statuit Ecclesia, conseruanda*, Petr. Dam. *in priuatis scriptis ad Desiderium Abbatem*, qui vltra plura hinc inde deducta videntur concludere in Bullis, & sigillo plumbeo Pontificis cerni Paulum à dextris; & Petrum à sinistris, quia Paulus onus Euangelicæ prædicationis ad gentes præcipuè, Petrus verò ad circumcisos suscepit, Ecclesia autem translata ad gentes dexteram apud Dominum meruit, synagoga posthabita. Verùm Illustriss. Card. Bellarm. *lib 1. de Romano Pont. cap.27.* post multa concludit rectiùs posse dici non fuisse hoc perpetuum, vt in antiquis imaginibus Paulus dexteram partem occupet, siquidem in his, quæ Romæ nunc extant, vt in quibusdam Paulus cernitur ad dexteram, ita in aliis non pauciroibus cernitur ad sinistram. Et fortasse consultò id veteres obseruarunt, vt ex duobus summis Apostolicis modò vnum, modò alterum anteponerent, nimirum, vt hoc modò significarent hos Apostolos, vel pares esse inter se, vel certè ignorari vter alteri præstet, nam etsi Petrus maior est potestate, Paulus maior est sapientia, refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p.1. tit.3. c 8 n 63.*

9 *Nihil excipiens qui dixit quodcumque.*] Notatur ad hoc quòd dictio, quæcumque, est generalis, & omnia comprehendit, vt per Tiraq, *de retractu lign. §. 1. gl. 3. n.20.* Menoch. *remed.6. recup n.15.* Octauian. Vulpell. *de præpositionum, & aduerbiorum signif. in dict. quæcumque, p. 93.* Marchesan. *de commis. p.1. pag.241. n.2.* Card. Tusch. *tom.2. lit D concl.151.* Mar. Anton. *var. resol. lib.2. resol 40. n.1.* & alios per me citatos *in tract. de dict vsufreq dict.317.*

In gloss. *Tanquam*, ibi, *quandoque similitudinem potius, quàm veritatem not.* Vide Octauian. Vulpel. *d. tract in dict. statim*, Card. Tusch. *tom.1 lit. D. concl.385. n. 1.* & alios per me citatos *de dictionibus & claus. dict 348.* 10

In ead. gloss. ibi, *Quòd nulla dictio debet vacare in rescripto.* Notatur ad hoc quòd in rescriptis nullum verbum debet esse otiosum, imo nec syllaba, Dec. *cons.626. num.7.* Cranet. *cons 197. n.4.* Mar. Antonin. *var resolut. lib. 1. resol.9. num 4.* Sic etiam lex non 12 debet habere vnam syllabam superfluam, & vacuam, Tiraq. *de retractu lig. gloss 9. §.1. à n.199.* Mantant. *disp.9 n.3.* Putc. *decis.86. n. vlt. lib.1.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel §.7. proœm. num.147. & 128. & gloss.22. num.5. & gloss.30. num.16. & gloss.35. n.3* Aldrete *in alleg. pro omnimoda Regularium exempt. p.1. c. 5. n.12. in fine.* 11

In gloss. *Non distinguens*, ibi, *nec nos ergo distinguere debemus.* Notatur ad hoc quòd lex vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus, Thom. de Thomas. *reg.300.* Surd. *cons.51. n.7. & cons 182. n.15. & cons.401. n.50.* Card. Tusch. *tom.3 lit. D. concl.508.* Armend. *in proœm addit. ad recopil. legum Nauarræ, num.27.* Cæs. Argel. *de contradict. legitimo, q.10 n.14. & 24.* cum aliis citatis *in libello de principiis vtriusque iuris, lit L n.28. & in meo tract. de Axiom iuris vsufr. Axiom.136. n.2.* 13

In gloss. *Quodcunque*, ibi, *qui dicit omnia, nihil excipit.* Burg. de Pace *cons 25. n.28.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, totam, n.1. C. de reuocand. donat.* Surd. *decis 265. n.30.* Thom. de Thomas. *regul.252.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss 9 n.21.* Marc. Anton. *var. resol. lib.1. resol. 70. n.18.* cum aliis citatis *in d. libello de principiis vtriusque iuris, lit. O. n.4* & per me *de dictionibus, & clausul. dict. 207. n 1. & de dictione vsufreq. dict. 241. n.6. & in tract. de Axiom. iuris vsufreq. Axiom. 168. num.2.* 14

SVMMARIVM.

1 *Ordinati à Papa non sunt exempti, sed iurisdictioni Ordinarij subiecti, & n.2.*

3 *Ordinatos à Papa nullus potest promouere sine Papæ licentia, & ab eo solo deponuntur.*

4 *Ordines sacras recipiens à Papa est honorandus, & anteponendus in beneficiorum concursu.*

5 *Canonicus creatus à Papa cæteris paribus est præferendus Canonico facto ab inferiori.*

6 *Prouisus à Papa est præferendus in concursu, data in omnibus paritate.*

7 *Prouisus à Papa, & prouisus ab Ordinario si sub eodem die, eodémque momento capiant possessionem, præferendus est prouisus à Papa.*

8 *Doctor à Principe creatus reliquis Doctoribus dignior, sublimior, & potentior habetur.*

9 *Nobilitatus ab Imperatore, vel Rege præfertur nobilitato ab inferiore.*

10 *Dignitas maior dignoscitur ex maiori sede.*

11 *Dignitas maior agnoscitur in subscriptione, & prima voce.*

CAP.

Cap. Pertuas. VII.

1 ORdinatus Subdiaconus à Papa non eximitur ab obedientia Episcopi, sed ei inter alios ab Episcopo defertur ob reuerentiam Papæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anania, Butr. Imola, Bald. Panorm. Felin. Host. Anchar. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag 474.* Alagona *in compend iuris Canon pag.* 165. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Augnst. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 21. *cap* 3.
2 Collige ex text. ordinatos à Papa non esse exem-
ptos, sed iurisdictioni Ordinarij subiectos, vt per
Erasm. à Cochier. *de iurisdictione Ordinarij in exemptos,*
3 *part.* 1. *q.* 21. Habent tamen nonnulla priuilegia, vide-
licet quòd ad superiores Ordines nullus potest eos promouere sine ipsius Papæ licentia. Ego ipse *de offic & potest Episcop. part.* 3. *alleg.* 50. *n.* 23. & dixi *ad c. cùm in distribuendis sup de tempor. ordinat.* Deinde conuinci, nonnisi pluribus testibus possunt. Erasm. à Coch. *d. q* 11. *in princ* Et à solo Papa deponuntur, glos. & Doct. *in c. filium,* 1 *q.* 1. *gloss.* 1. *hic in fine.* Capel. Tholosan. *vbi addit. decis.* 293. Aloys. Riec. *in collect. decisionum, p.* 5. *collect.* 1452. *vers. infertur quartò.* Ego ipse *d. p.* 3. *alleg* 12. *num* 12. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 52. *n* 25.
4 *Inter alios sibi subditos,* &c.] Notatur ad hoc quòd
qui recipit sacros Ordines à Papa est honorandus, & anteponendus in beneficiorum concursu, vt per
5 Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 3. *proœm n.* 116. Hinc Cano-
nicum creatum à Papa cæteris paribus esse præferendum Canonico facto ab inferiori, tenet idem Gonzal. *vbi proximè n.* 114. Rub. *decis.* 16. Aloys. Ricc. *in collect. decisionum, p.* 2. *collect.* 2430 *vers. hinc infertur primò.*
6 Hinc etiam in concursu data in omnibus paritate
prouisus à Papa est præferendus, Aloys. Riec. *in collect. decis. p* 4. *collect.* 1442. Gonzal. *d.* §. 3. *proœm. n.* 11 *& gloss.* 15. §. 2. *n.* 67. quia si vnus habeat collationem beneficij à Papa, alius verò ab Ordinario, neutro possessionem obtinente, si non appareat de prioritate, præfertur qui à Papa impetrauit propter prærogatiuam concedentis Ego ipse pluribus citatis Docto-
7 ribus *d p.* 3 *alleg.* 67. *num.* 14. Etsi prouisus à Papa, &
prouisus ab Ordinario, sub eodem die, eodémque momento capiant possessionem, præferendus est prouisus à Papa, Gonzal. *d.* §. 3. *proœm n* 112.
8 Notatur etiam ad hoc quòd Doctor à Principe
creatus reliquis Doctoribus dignior, sublimior, & potentior habetur, vt per Mench. *illust. in præfat. n.* 136. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 11. *n* 19. Gonzal. *d.* §. 3. *proœm n.* 125. Bobadil. *in sua politica, lib.* 1. *c.* 12. *n.* 56.
9 Aloys. Riec. *d collect* 1410. *in fine.* Et nobilitatus ab
Imperatore, vel Rege, præfertur nobilitato ab inferiore, Tiraquel. *de nobilit. c.* 6. *n* 7.
10 In gloss. *Subdiaconatus* 1. Notatur ad hoc quòd ex
maiori sede maior dignitas cognoscitur, *cap Episcopos* 17. *dist. cap quia sanctitas* 50. *dist. l.* 1. *C. vt dignitatis ordo seruetur,* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, p.* 1 *consid.* 11. Lecer. *de primog lib.* 2. *q.* 3. Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 5. Ioan. Garc. *eod. tract. glos.* 18. *n.* 44. *& glos.* 35 *n.* 59. quos refert, & sequitur Iacob. Valdes. *de dignitate Regum,*
11 *regnorumque Hispaniæ, in proœm n.* 23. Sic etiam in sub-
scriptione, & prima voce dignitas maior agnoscitur, *l.* 1. *ff. de albo scrib.* Bellug. *in speculo Principum, rubr.* 6. *n* 24. Afflict. *decis.* 1. Iacob. Valdes. *vbi proximè n* 25. quos refero ego ipse *de offic & potest. Episc. p.* 1. *tit* 3. *cap* 8. *n.* 60. & quòd prærogatiuam maioris dignitatis arguat loqui priùs in Synodo, dicunt Gam, *decis.* 1. *n.* 1. Tiraquel. *de primog. in præfat. n.* 112. *&* 113. Nau. *in c. inter verba, præl.* 1. *n* 1. Cabed. *diuers. iuris argum.* 1. *c.* 1. *n.* 3. *vers. quinto,* Gasp. Statius *de antiq Lusit. c.* 65. *num* 1.

Illud demum aduertere oportet, ad dignoscendum quænam sit prima dignitas, attendi potius debere consuetudinem, siue solitum Ecclesiæ particularis, quàm ius commune, Grammat. *decis.* 64. *n.* 17 *&* 18. Mantic. *decis.* 175. *n.* 3. & communem reputationem, ac publicam famam loci, Boër. *decis.* 386. *n.* 8. Rot. *decis.* 518. *n.* 22 *p* 1. *diuers & decis* 585 *n.* 2 *q* 4. *diuers.* Mantic. *d. decis.* 175. *n.* 3. & fuit dictum *Cephaluden. Archidiaconatus* 18. *Martij* 1624. coram bonæ memoriæ Vbaldo.

SVMMARIVM.

1 *Obedientia, vel subiectionis controuersia quando agitatur nihil est attentandum in præiudicium Rei, vel possessoris non citati,* n. 2.

3 *Citatio est omnium actionum instituendarum principium, caput, basis, & fundamentum iudicij.*

4 *Processus ob legitimæ citationis defectum totus corruit.*

Cap. Inter quatuor. VIII.

QVando de obedientia, vel subiectione agitur, 1
nihil attentari debet in præiudicium Rei, vel possessoris antequam citentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Butr. Anchar. Host. Panorm. Bald. Felin. Imol. Viuian. *in ration. libri primi iur. Pontif. pag.* 475. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 166. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21 *cap* 4.
Et infrà.] Verba quæ sequuntur vsque ad verbum 2
petitionem, omisit extendere diligens Anton. August. *loco citato,* extensa tamen leguntur apud Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarch. sedium erectione, cap.* 16. *n.* 6. vbi *n.* 8. dicit verba omissa in hoc text. pertinere ad plenum illius intellectum.
Cùm nec citati sint.] Notatur ad hoc quòd sine cita- 3
tione non est agendum in alicuius præiudicium, quia citatio est omnium actionum instituendarum principium, §. *fin. Instit. de pœna temere litigantium,* D. Barbosa *in l si quis postea quam, ff de iudic. n* 26. Est caput, basis, & fundamentum iudicij, Gregor. *lib.* 1. *tit.* 7. *p* 3. Vant. *de nullitat. tit. de nullit processus, n* 27. Marant. *de ordine iud. p.* 6 *memb.* 1. *n.* 1. Bonacos. *tom.* 1. *commun. opinion. lib* 2. *tit* a *num.* 8. Azeued. *tit.* 3. *in rubr. n.* 14. *lib.* 4. *nouæ recop.* Amat. Roder. *in tract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap* 4. *de citat. n* 2. *&* 3. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit* 44. *n* 7. *seqq.* Vnde processum ob legitimæ citationis de- 4
fectum totum corruere tenuerunt Vant. *in tit. qualiter sententia, & processus, n.* 116. Cott. *in memor. verbo, citatio* 1. *vers fallit tertiò,* Brun. à Sole *verbo, citatio* 7. Fichard. *tom* 2 *commun. opin. lib* 2. *n.* 6. Marant. *p.* 6. *tit. de citat. n* 12. Menoch. *consil.* 100. *n* 112. Guttier. *pract. lib.* 1. *q.* 133 *n.* 11. D. Barbosa *in l. alia,* § *eleganter, n* 8 *& in l. si mora, n.* 53 *ff. soluto matrim.* Cabed. *Lusit. decis. n.* 12. *p.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9 §. 1. *in annot. n.* 158. Mendez à Castro *in praxi sæculari Lusit. lib.* 3. *c.* 1 *n.* 1. Amat. Roder. *d. c.* 4 *n.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Abbates, & Sacerdotes, qui Episcopo diœcesano subiiciuntur, ad eius Synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.*
2 *Abbates tenentur venire ad Synodum Episcopi.*
3 *Abbates exempti an teneantur venire ad Synodum ostenditur.*
4 *Synodo diœcesana interesse debent omnes, qui animarum curam habent.*
5 *Rectores Parochialium, quæ in nullius diœcesi sunt, an teneantur venire ad Synodum, ostenditur.*
6 *Legis diœcesanæ, & iurisdictionis differentia quæ, remissiuè.*
7 *Episcopus in sua Synodo facere potest statuta.*
8 *Episcopus non potest facere statuta sacris Canonibus obuiantia.*

Cap. Quod super his. IX.

1 ABbates, & Sacerdotes, qui Episcopo diœcesano subiecti sunt, ad eius Synodum venire, & sibi obedire per censuram Ecclesiasticam compelli possunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Io. Andr. Imol. Innoc. Butr. Panorm. Host. Felin. Anchar. Bald. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 465. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 166. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. referunt ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *tit.* 21 *c.* 1.

2 *Abbates.*] Notatur ad hoc quòd Abbates tenentur venire ad Synodum Episcopi, Erasm. à Cochier *loco infra citando, n.* 2.
3 Abbates verò, aut quivis alij exēpti non habentes capellas, seu membra, aut populum non exemptum, minimè tenentur venire ad Synodū, *cap. ex ore,* vbi Abb. *inf. de priuil.* vbi dicam hodie Abbates exempti, qui aliàs cessante exemptione Synodo interesse deberent, nec Capitulis generalibus subduntur, ad eam accedere tenentur, ex Concil. Trid. *sess* 24. *de reform. c.* 2. Vgolin. *de potest. Episc. c.* 38. §. 2. *n.* 1. Cochier *de iurisd. Ordinarii in exemptos, p.* 4. *q.* 19. quomodo verò huiusmodi Abbates exempti interesse debeant Synodo, & quo amictu, & ornamentis vti debeant, vide Specul. *de priuileg p.* 4. *n.* 6. Boër. *de auctoritate magni Consilij, p.* 1. *n.* 13.

4 *Et Sacerdotes.*] Notatur ad hoc quòd ad diœcesanam synodum venire tenentur omnes, qui animarum curam habent, Concil. Trid. *d. c.* 2. Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.* 1. *c* 9. *n* 13. Vgolin. *d c* 48. § 1. *n.* 1.
5 Piasec. *in praxi noua Episc. p.* 2. *c.* 1. *n.* 2. Ego ipse *de offic. & potest Episc p.* 3. *alleg* 93. *n.* 5. An autem Rectores Parochialium, quæ in nullius diœcesi sunt, teneātur accedere ad Synodum viciniorem, quæstio est non contemnenda; in qua communis opinio tenet eos non teneri accedere ad Synodum diœcesanam illius Episcopi, cuius Cathedrali Ecclesia proximior est, licèt visitari ab eo possint, ex decreto Conc. Trid. *sess.* 14. *de reform cap.* 9. quia aliud est ius visitandi, & aliud ius vocandi ad Synodum, adeò vt ex concessione illius non inferatur concessio huius, à separatis enim non fit illatio, *l. Papinian. ff. de minor. cum simil.* tum quia verba Concil. Trid. *d c.* 9. non aptantur vocationi ad Synodum, & dispositio non includit eos, quibus verba sua non aptantur, *cap indemnitatibus, de elect. in* 6. quibus fundamentis hanc sententiam defendunt Nauar. *cons.* 11. *de officio Ordin in antiq. aliàs cons* 12. *de maioris. & obed in nouis*, Sayr. *in floribus, decis. sub d. tit. de officio Ordinarij, decis.* 11. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 4. *collect.* 1153. Verùm quod Rectores Parochialium nullius diœcesis teneantur accedere ad Synodum viciniorem, tenuit sacra Congreg. prout referunt Franc. Leo *d. n* 13. Praxis noua Episcop. *d. c.* 1. *n.* 1. *vers. & non solum.* Vgolin. *d.* §. 1. *vers. quarto*, à qua opinione sacræ Congreg. non est recedendum, cùm ad eam pertineat declarare huiusmodi Concilij dubitationes; tum quia cùm vicinior Episcopus ius habeat visitandi huiusmodi Rectores attenta supradicta Concilij dispositione, frustrà viderentur visitari nisi priùs ad Synodum vocati, & instructi essent in his omnibus, quæ scire eos oporteat.

Diœcesana ubi lege subditos.] De legis diœcesanæ & iurisdictionis differentia dixi *de officio, & potest. Episcopi, p.* 1. *tit.* 1. *c.* 1 *n* 15. *& ad c dilectus* 18. *supra de officio Ordinarij.* 6

Dummodo in ipsa Synodo.] Notatur ad hoc quòd Episcopus in sua Synodo potest facere statuta; vt per Aluar. Pelag. *de planctu Ecclesiæ, lib.* 2 *art.* 21. Bernard. *reg.* 238. Duen. *reg.* 245. Nauar. *in c. nouit, de iudic. notab.* 3. *n.* 121. Azor. *instit moral. p.* 2. *lib* 3. *c.* 47. *q vlt.* Ego ipse *d tract. p.* 3. *alleg.* 93. *n.* 21. 7

Non dicas aliquid statuendum quod Canonicis obuiet institutis. Notatur ad hoc quòd Episcopus non potest condere statuta sacris Canonibus obuiantia, vt per Abb. *in c. fin n.* 7. & 8. *de consuet.* vbi Roch. de Curte *sect.* 1. *n.* 7 9. & 11. Duen. *reg.* 250 Rot. *in Toletana confraternitatum* 3. *Decembr.* 1618. coram Vbaldo, Henric. Bottæ. *de Synodo Episc. p* 3. *art.* 1. *concl* 8 *à n.* 36. Ego ipse *d. alleg.* 93. *n.* 19 vbi *n.* 31. refero casus omnes in quibus potest Episcopus statuere contra Canones, & constitutiones Summorum Pontificum, quos etiam enumerat Monet. *de distrib p.* 2. *q* 13. *à n.* 6. 8

Venire.] Id est personaliter, & non per procuratorem, ex Duen. *reg* 126. *vers. limita secundò.*

Compellas. Id est, per excommunicationem, Duen. *reg.* 271.

SVMMARIVM.

1 *Canonici Regulares inobedientes Priori suo per ipsum excommunicari possunt, & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.*
2 *Periurus non potest subire iuramentum honoris, sed oneris.*
3 *Delictum non probatur per instrumentum, vel scripturam.*
4 *Abbas potest religiosos excommunicare.*

Cap. Cùm in Ecclesiis. X.

PRior potest excommunicare Canonicos Regulares sibi inobedientes, & si à Papa, vel ab alio absoluuntur, debent præstare iuramentum de obediendo suo superiori, & si sunt incorrigibiles, expelli debent de consortio fratrum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Felin. Anch. Host. Viu. *in rationali primi libri iur. Pontif pag.* 476. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 166. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. 1

Ex discursu huius text. manifestè constat Canonicos Regulares, qui suo Prælato iuramentum obediētiæ præstiterant, & ex post facto exhibiti iuramenti immemores eidem Priori per omnia restiterunt, cogendos esse in pœnam contumaciæ subire alterum obedientiæ iuramentum; sed obstat quòd absque necessitate nullus est cogendus iurare, iuxta reg. *c. etsi Christus, vers. quoniam ad iuramentum, de iureiur.* quo argu

argumento clericos sæculares ad iurandum Prælatis suis non teneri resoluunt Doctores *in c.bis quæ, infrà hoc tit.* vbi addam; in hnc autem text. videtur omnino otiosum posterius iuramentum cùm priùs sub eadem forma, super eadem re, & inter easdem personas præstitum fuerit: sentiunt difficultatem gloss. r. Abb. & Doctores *in præsenti, & in c.legebatur, hoc tit.* inter quos Cardin. Zab. *in præsenti, oppos.6.* existimat, quod scilicet hic text. specialiter procedit in illis Canonicis, qui propter inobedientiam fuerunt excommunicati, quibus posterius iuramentum licitè defertur quando eis ab excommunicatione beneficiū absolutionis impenditur, iuxta reg. *cap cùm desideres, & ibi gloss. verbo ad cautelam, de sent. excom.* Cuius solutio licet receptior sit, vera tamen non videtur; quamvis enim in specie huius text. excommunicatio nō præcessisset, illa tamen notabilis inobedientia sufficiens erat ad iustam posterioris iuramenti declarationem, idque ex eo, etenim licèt huiusmodi iuramentum priori nihil addat, & vti tales ad vinculum illius formandum non sit necessarium, *c. veritatis, de iureiurando*, est tamen necessarium ad effectum satisfaciendi superiori læso, cui illata fuit iniuria per inobedientiam, quæ sanè commodè reparari non potest quàm per solemnem eiusdem inobedientiæ abiurationem, iuxta reg. *cap. vlt.* ibi, *in quo quis deliquit, de immunit. Ecclesiarum.* Insuper cùm semel inobediens semper præsumatur talis, iuxta reg. *c. semel malus, de reg. iur. lib 6.* ac subinde aduersùs illum semper adsit quædam suspicio inobedientiæ, quæ commodius quàm per iuramentum purgari posse non videtur. rectè fit vt illis Canonicis iuramentum deferatur tanquam de prædicta inobedientia suspectis, quemadmodum de suspectis de hæresi, & de clericis in Sacris matrimonium de facto turpiter contrahentibus notant communiter Doctores.

Nec obstat quòd periuris, quales constat esse Canonicos, de quibus *in præsenti*, iuramentum non est deferendum, iuxta *c. qui exigit. 22. q. 1. & cap. clericos*, ibi, *ne periurij reatum*, &c. *de cohabitat. clericorum*, gl. *verbo periurij*, per text. *ibi in c. testimonium. §4. versic. si verò, de testib.* Quia respondetur distinguendum esse inter iuramentum oneris & iuramentum honoris, prius est illud, quod non in pœnam, & ad remouendam aliquam mali suspicionem iniungitur, veluti illud per quod hæreticus cogitur hæresim abiurare, *c. ad abolendam, de hæret.* item illud de quo *in c. 2. qui Clerici vel vouentes*, cum similibus, Posterius verò est illud, quod non in pœnam, sed magis in honorem iuranti defertur, veluti iuramentum testis, vel illius, cui honorabile aliquod officium confertur. Quo supposito dicendum est huiusmodi Canonicos periuros, & suspectos de inobedientia non subire iuramentum honoris inata supradicta iura sic intelligenda, quæ tales à iuramento repellunt, interim tamen non eaimi à iuramento oneris, de quo *hic*; ne aliàs ex malitia sua commodum reportent, contra reg. *c. intelleximus, de iudiciis*, cum similibus; quam distinctionem colliges ex glos. *verbo, præter, in fine, in cap. literas, de præsumpt.* vbi Zabar. Butr. Abb. & communis, idem Abb. *in dict. cap. intelleximus, n. 14.* Dec. *in c. quæstioni, n. 3. de appellat.* qui omnes rectè intelligunt in specie dicti *cap. literas*, à suspecto de hæresi, de quo *ibi*, esse iuramentum exigendum, & dictionem, *præter*, in text. positam esse intelligendam inclusiuè, id est, vltrà, non verò exclusiuè, quasi iuramentum excludat, vt perperam sentiunt Imol. & Felin. *ibi n. 22.*

1 *Recepto secundum formam*, &c.] Ergo periurus non potest subire iuramentum honoris, sed oneris, vt per Abb. *in cap intelleximus, q pen. de iudic.* Dec. *in c. quæstioni, n. 3. de appell.* Hyppol. *in l. maritus, n. 44. ff. de q.* Tiraq. *de nobilit. c. 24. n. 10.* vbi dicit teneri subire iuramentum calumniæ, & fidelitatis, quia est iuramentum oneris, vnde excommunicatus, qui aliàs non admittitur ad iuramentum, tenetur iurare de calumnia, ea eod. Tiraq. *vbi proximè.*

Per scripturas authenticas, &c.] Notatur ad hoc 3 quòd delictum non probatur per instrumentum, vel scripturam, vt per Clar. *lib. 5. §. fin. q. 54 n. 1.* latè Mascard. *de probat concl. 499.* Farin. *cons. 25. n. 27. 29. & 37.* Alea. *in l Prætor, n. 7 ff de edendo*, vbi ait quòd si vnus occidat puta Simonem, non potest de hoc actu rogari Paulutius notarius, itavt per instrumentum probetur homicidium. Clar. *in praxi crim. §. fin. q 54 in princ.* Dec. *in tract. crim. tom. 2 lib 6. c. 12. ex n 16.* Gasp. Cabel. *ad constit. Marchiæ lib. 4. c. 1. in gloss. proban. n 40.* Anton. Scap. *de iure non scripto lib. 5. in tit. de interrog. & reorum resp. c. 6 4.* latè Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crim. differ. 51. a princ.* vbi *n. 8.* cum Clar. *citato loco*, intelligit vt procedat quando delictum consistit in facto separato ab ipso instrumento, siue in criminibus, quæ facto committuntur, vt adulterium, Sodomia furtum, & his similia, secus si delictum sit incorporatum, & connexum ipsi instrumento, veluti si famosum carmen, vel quid hæreticum scriberetur, vel quid simile fieret, quod per se ipsum delictum esset, & *n. 10.* subdit quòd quamvis delicta non probentur instrumentis, possunt tamen instrumenta produci super his, quæ probarent adminicula maleficij, seu delicti per quæ dicta adminicula probantur.

Per censuram Ecclesiasticam compellatis.] Notatur ad 4 hoc quòd Abbas potest Religiosos excommunicare, vt per Ioseph. Aldret. *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 3. n. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Presbyteri clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatus, debent Cardinali obedientiam, & reliqua de quibus hic; & vacante titulo succedit Capitulum illius Ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.*

2 *Cardinales habent iurisdictionem Episcopalem in Ecclesiis, quarum sunt titulares.*

3 *Cardinales in Ecclesiis, quarum sunt titulares, excommunicationis, interdicti, & suspensionis pœnas irrogare possunt, Pontificis insignibus vti, & beneficia conferre.*

4 *Collegia Sede vacante succedunt in potestate, & iurisdictione Prælati.*

CAP His, quæ. XI. *Honor. III.*

CApellani Presbyteri, & clerici Ecclesiæ titularis 1 alicuius Cardinalis debent exhibere obedientiam, reuerentiam, & honorem Cardinali, pro scrutinio, Baptismo, & Capitulo celebrandis suis temporibus conuenire ad Ecclesiam, recipere humiliter correctionem Cardinalis, seruare excommunicationem, suspensionem, & interdictum, quæ Cardinalis fert contra ipsos, vel Ecclesiam. Si verò moriatur Cardinalis, dum vacat Ecclesia, Capitulum succedit, sed solus Papa corrigit, excommunicat, suspendit, interdicit. Colligunt ea Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Butr. Panorm. Host. Felin. Anchar. Bald. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag 477.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 160.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.*

2 Probat hic text. Cardinales habere iurisdictionem Episcopalem in Ecclesiis, quarum sunt titulares, vt per Villadieg. *de ordine Cardin. c. 7.* Iacobat. *de Concil. lib. 2. art. 2. n. 11.* Falcon. *de referu q 2. princ. n. 10.* quos refert & sequitur Flamin. *de resignat. lib 7. q. 52. n 10.* Leon. *in thesauro fori Ecclesi. p 2. c. 1. n 7.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib 4. c 1 q. 8. propè finem* Et ideo excom- 3 municationis, suspensionis, & interdicti pœnas irrogare possunt, Abb. *hic.* Et possunt Pontificiis insignibus vti, & benedicendi solemnem ritum more Episcoporum exercere, etiamsi Episcopi non sint, Host. & Ioan. Andr. *in c. 5 de suppl. negl. Prælat.* refert Azor. *d. lib 4. c. 3. q. 2. in fine*, vbi *à princip.* tenet Cardinales, qui Episcopi non sunt, habere iurisdictionem Episcopalem forensem in Ecclesias, quarum titulos habent, & in capellas, ac reliquas Ecclesias ipsorum titulis subiectas & citat Butr. *hic* Ioan. Monach. *in c. 1. hoc tit. lib. 6.* Roman. *consil. 498* Alban. *de Cardin. q. 46.* Mandos. *in reg. 7. Cancel q 2.* Anastas. Germon. *de indultis Cardin. 6 tam ratione, n 20 cum seqq.* Habent ius conferendi beneficia in suis Ecclesiis titularibus, Gonzal. *ad reg. 8 Cancel gloss. 4. n. 19.* Ioan. à Cochier. *in reg. 1. Cancel. n. 11 vers. secunda*, quod intellige quando sunt in Vrbe, nam in absentia solus Papa confert, vt habetur *in reg. 7. Cancellaria*, & possunt recipere resignationes beneficiorum existentium in suo titulo, Flamin *d. q 52. n. 8.* & Ordines minores conferre, idem Flamin. *lib 4. q 2. numero* 88. Quos quidem Cardinalium titulos cùm priùs essent Quinquaginta duo, Leo X. Kalend. Iulij 1517. ad septuaginta duos auxit, vt refert Capic. *decis. 114. n. 13.* & demum Sixtus V. ad septuaginta ex sua constitution. 55. dat. Idib. Aprilis 1587.

Manualem obedientiam, &c.] Ex his verbis deducit gloss. *verbo, obedientiam, in præsenti*, Clericos teneri suis Prælatis obedire, absque eò tamen quòd de præstanda obedientia iurare, aut aliquam scripturam conficere compellantur, eadem verba habentur *in c. olim 12.* ibi, *obedientiam facere manualem*, vbi *gloss. 1. de restit. spoliat.* text. optimus *in c. legebatur*, vbi gloss. *verbo, iniuria, suprà hoc tit* text. *in c. nullus 5.* vbi *glos. 1. de iureiur.* & vtrobique resoluunt Doctores.

Sed obstat. quod vel Clerici non tenentur ad præstandum obedientiæ iuramentum suis Prælatis, quia ipsis indignum, & indecens sit iurare, vel ex eo quod tale iuramentum omnino sit otiosum, nulla enim alia potest excogitari ratio, quæ ad hæc duo membra non reducatur; sed clericis iurare indignum non est, imo cùm oportuerit ad iuramentum præstandum sunt cogendi, iuxta *c. ad abolendam, post princ. de hæret.* vbi clerici hæretici meliori tantùm ducti consilio ad fidem Catholicam reuersi coguntur suam hæresim abiurare, sic clerici in sacris constituti, qui matrimonium de facto turpiter contraxerunt, vxores solent abiurare, *c. 2. in princ. qui Clerici, vel vouentes*, Deinde huiusmodi iuramentum de præstanda obedientia otiosum dici non potest, imò valde necessarium, cùm Reipublicæ expediat quod obedientia subditorum iuramento confirmetur, iuxta reg *c. omne*, ibi, *solidius consistit. 22 q 1.* igitur clerici nullo casu à tali iuramento videntur immunes. Secundò obstat *c. quanquam*, iuncta gloss. recepta *verbo cautione 23. dist.* vbi omnes Clerici indistinctè ad obedientiæ iuramentum compelluntur. Tertiò obstat *c. Ego N iureiurando, & c dilecti 12. hoc tit.* vbi ab Episcopis dum consecrantur iuramentum obedientiæ, & fidelitatis exigitur, idem dari Archiepiscopo, quando pallium ei traditur, docet text. *in c significasti, versic hoc nimirum malo*, ibi, *pro obedientia, de electione, c antiqua vers. seruata, de priuileg.* Quartò tandem, & vltimò obstat *c. cùm in Ecclesiis, sub hoc tit.* vbi Canonici Regulares suis Prælatis obedientiam præstare compelluntur, igitur similiter Clerici sæculares ad obediendum suis Episcopis iurare sunt compellendi.

His tamen non obstantibus verissima est conclusio quòd Clerici, nec ad scripturam, neque ad obedientiæ iuramentum tenentur, iuxta *d. c. legebatur, hoc tit. & c nullus, de iureiur.* Ad argumenta verò facilis est responsio; nam ad primum dicendum est, quòd huiusmodi iuramentum est otiosum neque aliquam præ se fert vtilitatem, etenim cùm omnes Clerici indistinctè eo tempore, quo ad Ordines promouentur, præstent obedientiæ iuramentum, iuxta *d. c. quanquam*, & in gloss. *de verbo, cautione*, rectè sequitur non esse necessarium, imò otiosum aliud iuramentum exigere, nihil enim potest priori, quòd promotionis tempore reddiderunt, addi: sic aliàs iuramentum fidelitatis simul præstitum Papæ excusat ne ad totam suam vitam, etiam successoribus Papæ iurare teneatur, *c veritatis, de iureiur.* Ad secundum de *d c quanquam*, respondetur iuxta modò dicta agere de clericis tempore, quo promouentur, in qua specie illos ad iuramentum teneri fatemur, non autem loquimur extra tempus suæ ordinationis, iuxta *d. c nullus*, quidquid Doctores communiter *d. c quanquam* reducant ad terminos *d cap. nullus*, vt scilicet procedat in clericis, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est, qui tamen apertè confunduntur, quia *d. c. quanquam*, cùm agat de clericis tempore, quo Sacris initiantur, omnibus conuenit, nec ad solos rerum Ecclesiasticarum administrationem habentes restringi potest. Ad tertium de *d. cap Ego N. & d. cap. significasti, & d. cap. dilecti*, respondendum in terminis illorum iustam causam iurandi adesse, nam ratio boni communis suadet Ecclesiæ Principes quales sunt Episcopi, *cap. Ecclesiis 35. dist.* ad tuendum Romanæ Ecclesiæ Primatum, & conseruandam ipsius Ecclesiæ dignitatem iuramento adstringantur, iuxta *d. cap. significasti, vers. hoc nimirum malo*, &c. quin etiam ob aliam quoque causam Episcopis iuramentum defertur, quia ipsis principaliter rerum Ecclesiasticarum dispensatio est commissa, cùm sint principales pastores, ac subinde iuxta reg. *d. c. nullus*, omnino iurare debeant.

Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali vacabit, &c.] 4
Notatur ad hoc quòd Collegia Sede vacante succedunt in potestate, & iurisdictione Prælati, vt per Capic. *decis. 114 num. 2.* Et quòd vacante Sede Abbatiali Conuentus succedat in locum Abbatis quoad iurisdictionem, tenet Felin. *in præsenti numero 3.* & Abb. *numero 2. & 3.* Rot. *decis. 346. numero 32. recent.*

Pro bono pacis.] Quia pro conseruanda pace, & con- 5
cordia multa de iure conceduntur, quæ aliàs licita non essent, *c. vltim. de transact. c. nisi essent, de præbend. l. æquissimum, ff. de vsufructu*, Flamin. *de resignat. lib. 5. c. 3. à n. 163.* Gonzal. *reg. 8. Cancel. gloss. a 5. num. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Abbatissa licèt subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.*

2 *Abbatissa ratione publici muneris, & officij est capax iurisdictionis spiritualis.*

3 *Fœmina ratione dignitatis potest habere beneficiorum collationem.*

4 Fœmina

4 *Femina possunt esse canonica.*
5 *Abbatissa quomodo dicatur suspendere ab officio & beneficio clericos sua iurisdictioni subiectos, ostenditur.*

Cap. Dilecta. XII.

1 Abbatissa licèt subditos excommunicare non possit, ei tamen non obedire est peccatum mortale. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Bald. Felin. Imol. Henric. Boich. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 478. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 166. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2.

2 Celebris est text. hic ad probandum Abbatissam ratione publici muneris, & officij (præcipuè, vtaliqui interpretantur, si accedat Sum. Pont. consensus) esse capacem iurisdictionis spiritualis, etiam Episcopalis, ac proinde posse beneficia conferre, clericos instituere, & destituere, Vicarios, & Prouisores nominare ad suspendendum, & excommunicandum, & exercendam dictam iurisdictionem, colliges hæc ex Lambert. *de iurepatron. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 5. *princ art.* 5. *n.* 4 Azot. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 13 *c.* 10 *q.* 5. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit de disciplina cleric.* § 8 *à n.* 19. Flores de Mena *var q lib.* 1. *q.* 10 *n* 4. Fr. Emman. *q. Regul tom.* 1. *q* 17. *art.* 12. vbi asserit Abbatissam posse habere sub se clericos sæculares, si habeat capellas ex priuilegio, vel præscriptione pleno iure subiectas, Couar. *in c alma mater, p.* 1. § 11 *n.* 1. Nauar. *sub tit de sentent. excom. consil* 1. *n.* 1. Vgolin. *de censur. tabul* 1. *c.* 2. § 7 *n* 5. Ludon. Miranda *in tract. de sacris Monial q.* 6 *art* 5. *concl* . vbi neruosè defendit attento iure communi Abbatissas, & Priorissas, aliásque Monialium præfectas non esse capaces spiritualis iurisdictionis nisi accedente Sum. Pont. consensu, aut ex consuetudine legitimè præscri-
3 pta. Potest namque fœmina ratione dignitatis habere beneficiorum collationem, ex Abb. *hic n.* 5 & Felin. *n* 1 Tiraq. *de primog q.* 1? *n.* 13. *cum seqq.* Bellet. *loco prox. citato, n.* 17. Rebuff. *in tract. nomin. q* 8. *n.* 9. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel gloss.* 22. *n.* 12. Mar. Anton. *var lib.* 1 *resol.* 63 *n.* ?. Flores de Mena *d q.* 10 *n.* 4 & ex priuilegio Apost. *c. dilecto*, vbi post Innoc. Host. Ioan. Andr. & Butr. Abb. *n.* 1. Felin. *n.* 1. *de testib.* Boer. *decis.* 42 *n* 20 Rota *decis.* 5 *de concess preb. in antiq.* Et in eis instituere illa institutione, quæ dat possessionem, & titulum, non autem institutione authorizabili, per quam datur potestas exercendi curam animarum, ligandi, atque soluendi, Fr. Emman. *d tom.* 1 *q.* 17. *art.* 12. Fr. Ludou. Miranda *d. art.* 5. *concl* 4. *statim in princ.*

Ex quibus omnibus satis deprehenditur Abbatissas, & præfectas monialium Ecclesiasticam iurisdictionem habere posse, quamvis aliqui teneant illas solùm esse instar matrisfam. nec ampliorem habere potestatem, quàm istas in priuata domo, ex quorum numero sunt. Victor. *in relect* 2. *de potestate Eccles. q.* 2. *n.* 4. Sot. *in* 4 *dist.* 20 *q.* 1 *art.* 4. Soar. *tom.* 5. *disp* 2 *sect.* 2. *n* 5. Fr. Emman. *q Regul. tom.* 1. *q.* 15. *art.* 1. sed loquuntur contra decisionem huius text. Dicendum ergo est longam esse differentiam inter ea, quæ sunt Ordini annexa, & ad sacramentalem potestatem pertinent, & inter alia, quæ sunt iurisdictionis; eorum enim, quæ ordini annexa sunt, fœminæ sunt omnino incapaces, & minimè possunt per quamcunque humanam potestatem fieri capaces. At verò ea, quæ sunt iurisdictionis, quamvis Christus Dominus fœminis non concesserit, non tamen inconuenit quòd ea possint exercere ex Ecclesiæ commissione, fatetur Vict. *n.* 5 & multos referens Soar. *n* 5. *dicto loco*; quemadmodum ex eadem à laico exerceri possunt, per doctrinam glos. *verbo, laico, in c bene quidem,* 96. *dist.* vnde quamvis leges Canonicæ fœminis regulariter interdicant omnem potestatem spiritualem: specialis tamen ratio indecentiæ effecit, vt Abbatissis in suis monasteriis spiritualis potestas concederetur, atque etiam propter euidentissimum periculū, quod suberat si viri præessent monialibus, vt resoluit S. Thom. *in addition. ad* 3 *partem q* 1? *art.* 1. *ad fin.* & multi, quos refert, & sequitur Henriq. *lib* 6. *c.* 2. § 4 *iuncta litera X*

Vnde fit consequens ex speciali Ecclesiæ commissione, quod Doct. omnes admittunt, posse habere Abbatissas spiritualem iurisdictionem, quæ tamen Ordinis non sit, sed etiam generaliter a lege Canonica huiusmodi potestatem concessam esse in respicientibus sui monasterij, & monialium gubernationem, quod magis docet S. Thom. *dicto loco, & in* 4 *dist.* 25. *q* 2. *art* 1. *ad secundum*, dum scribit Prælationem, quæ competit Abbatissis, non esse ordinariam, sed quasi ex commissione propter periculum imminens ex virorum cohabitatione. Vnde meritò Doctores inquiunt Abbatissis competere omnem iurisdictionem, quæ Abbatibus competit, veluti in beneficiis conferendis, & in bonis sui monasterij administrandis, cæteris suprà relatis. Et quemadmodum Abbates, ita etiam Abbatissas iuuari regula de triennali comprobat Rebuff. *de pacificis possessor n* 3 *cum seqq.*

Canonicas.] Notatur ad hoc quòd fœminæ possunt esse canonicæ, vt per Lambertin. *de iurepatr. lib.* 2. *p.* 1. *q* 7. *art.* 6. *n* 4. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel gloss.* 22. *à n.* 16. Viuian. *in praxi iurispat. p.* ? *lib.* 6. *c.* 3. *n.* 4. Azor. *instit. moral p* 1. *lib* 13 *q* 5 *sub lit B* Petr Greg. *syntagm. iur. lib.* 15. *c.* 19. *n* 9. & alios cumulatos à Rot. *in vna Tullen. seu nullius iurisdictionis* 27. *Nouembris* 1624. *& in alia Tullen. seu nullius prebendarum* 26 *Februarij* 1625 coram bonæ mem. Buratto. Præbendæ verò talium Canonicatum vsque adeò merè temporales sunt, vt cuiuscunque simoniæ experte sint. Verall *decis.* 356. *n.* 6. *p* 2. 4

Officio, beneficióque suspendas] Panorm. *hic* dicit quòd Abbatissa potest suspendere ab officio, & beneficio clericos suæ iurisdictioni subiectos largè, subtrahendo scilicet eis præbendas, & præcipiendo ne celebrent donec satisfecerint, non autem strictè, & propriè, id est, ea suspensione, & interdictione, quæ casū transgressores pœna irregularitatis feriat, sequitur Fr. Emman. *d art* 12. *in fin.* & Azor. *d c.* 10. *q.* 6. Et ideo Ludou. Miranda *d art.* 5. *q.* 4. *vers ad primum*, meritò dicit quòd suspensio, de qua in præsenti, non fuit censura, sed quædā prohibitio, vel priuatio, quæ largo modo loquendo suspensio dici potuit, sed re vera non fuit nisi quoddam Abbatissæ mandatum quod per ipsam optimè potuit imponi. Vnde notandum est quod Pontifex non dicit *hic* seruari debere censurā ab Abbatissa latam, sed præceptum eius atque mandatum, quod cuidam Abbati iniungit si subditi illius obedire ipsi noluerint, per Ecclesiasticam censuram ad ipsum compellat eos, in quo clare indicauit Abbatissæ suspentionem non fuisse censuram, sed simplicem quandam prohibitionem; sic etiam Valer Reginald. *in praxi fori pœnit lib.* 31. *tract.* 1. *num* 23. asserit Summ. Pontific. *in præsenti* præcipere seruandam suspentionem ab officio, & beneficio, quam Abbatissa quædam 5

 tulerat,

tulerat, non tanquam censuram Ecclesiasticam, sed tanquam præceptum superioris, & ideo in fine huios rext. illam non iam suspensionem vocet, sed salutaria monita, & mandata, ad quæ obseruanda vult Monachas, & clericos eidem Abbatissæ subditus compelli censura Ecclesiastica, intendit Mar. Alter. *de censuris, tom. 1. de excom. lib. 1. disp. 7. cap 5. propè finem vers. ad argumentum.* Vel forsan meliùs omisso præfato communi Doctorum intellecto asserentium suspensionem, de qoa in hoc rext. non fuisse Ecclesiæ censuram, sed simplicem qoandam prohibioonem potius facti qoàm iuris, tenendo opinionem verissimã quòd fœminis interdicta est potestas ferendi censuras, vt moltis comprobant Con. *in c. alma mater, p 1. §. 11 n 2.* Vgolin. *de censur. tab. 1. c. 2. § 7. à princ.* faciliùs ad huic rext. respondcri poteſt negando Pontificem, *in præsens* approbare suspensionem Abbatissæ, cùm potiùs rescribens Abbati eidem imponat, vt per censoras Ecclesiasticas faciar obseruari salubria monita Abbatissæ, quod sanè necessarium non erat, si suspensio Abbatissæ valuisset, iuxta reg. rext. *in c. cùm ab Ecclesiarum, de offic. ordin.* notat optimè Vgolin. *d. § 7. in fin.* & post eum Soar. *tom. 5. de censur. disp. 2. sect. 3. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Metropolitanus non potest exigere iuramentum à Suffraganeo vltra formam Canonicam, & si exigat, non tenetur iurare, & si iurat, iuramentum non tenet.*
2 *Capitulum, aut Ecclesia potest sine prælato agere, si ex eius facto, aut negligentia grauetur.*
3 *Quod tibi non vis fieri, aliis ne facias.*

Cap. Dilecti filij. XIII.

1 Metropolitanus si à Suffraganeo iuramentum exigat vltra formam statutam à Canone in eo, quod est vltra, Suffraganeus non tenetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Bald. Felin. Imol. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 478.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 166.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.*

Collige ex text. manifestã differenoam inter Episcopos exemptos, & immediatè Sommo Pont. subiectos; & Episcopos, qui in aliis superioribus, veluti Archiepiscopis, immediatè subsunt, vt priores Sum. Pont. teneantur iurare, posteriores autem non ita, sed suis superioribus, idé probat *c. vt super*, iuncta gloss. *verb sacro, de rebus Ecclesiæ c. vlt. de Eccles. ædific.* sic aliàs Clerici dum ad Ordines promouétur suo Episcopo, & immediato superiori iuramentum præstant obedieotiæ, & non Sum. Pont. *c. cùm clerici. 19. de verbor. signif. c. quanquam 23. dist.* sic Religiosi suo immediato Priori iurare cogũtur in *c. cùm in Ecclesiis, 10 hoc tit.* Obstat tamen maximè *c. Ego N. de iureiur.* vbi præscribitur forma, qua omnes Episcopi Sum. Pont. tenentur iurare. Cui difficultati vltra alios intellectus, qoi solent assignari responderi potest cum *gloss. fin. ibi*, quam Abb. Imol. Felin. & DD. communiter sequuntur, D. Anton. *p. 2. art. 10. c. 5 §. 1.* vbi scilicet *d. c. Ego N.* procedat solùm in Episcopis exemptis, qui immediatè Som. Pont. subiiciuntur, non verò in Episcopis, qui immediatè Archiepiscopis, aut àliis soperioribns subsunt, qui cùm ab ipsis promoueantur, & confirmationem, ac consecrationem accipiant, *c. vlt.* ibi *à Metropolitani iudicio præferatur, 63 dist c. suffraganeis 11 de elect.* ipsis, & non Sum. Pont. tenentur iurare, iuxta hunc text. & resoluunt Lancel. Conrad. *in tẽplo omnium iud. lib 2. c. 4 n. 8* Cened. *ad Decret. collect. 108. n. 1.* Hodie tamen per regulas Cancellariæ prouisiones Episcopatuum soli sunt Summo Pont. reseruatæ, & ideo omnes Episcopi indistinctè illi iurare debent, iuxta formam præscriptã *in d. c. Ego N.* præter quod iuramentum aliud quoque, ab eis exigitur continens Fidei professionem Concil. Trid. *sess. 24. de reform. c. 1 ad med.* Reges verò solùm per epistolam simpliciter aliquem nominant Sum. Pont. ad Episcopatum vacantem, Pontifex verò proponit in Consistorio Cardinalium vacare Episcopatũ, & à Rege vnom commendari, & vnusquisque sententiam dicit, & is eligitur in quem maior pars concurrit, expeditúrque ea re cedula consistorialis, & committitur aliquibus Prælatis, vt sic electum, & auctoritate Pontificis confirmatum consecrent.

Et Capitulum Castellanum.] Notatur ad hoc quòd Capitolum, aut Ecclesia potest sine Prælato agere si ex eius facto, aut negligentia grauetur, vt per Put. *lib 2. decis. 441. n. 4. in antiq.* alias *decis. 431. n. 4. lib. 2 in correctis.* 2

Non deceat alij te fecisse quod ab alio fieri tibi nolles. Notatur ad illud princip. quòd tibi non vis fieri, aliis ne facias. Pichar. per text. *ibi in § iuris præcepta n. 30. Instit. de iustit. & iure*, Marant. *de ordine iudiciorum p. 3. n. 6.* Ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq. Axiom. 196. n. 14.* 3

SVMMARIVM.

1 *Capitulum Sede vacante confirmat, & infirmat electiones.*
2 *Capitulum Sede vacante potest electos confirmare, & à patronis præsentatos instituere.*
3 *Capitulum Sede vacante succedit in omni iurisdictione quæ iure ordinario competebat Episcopo.*
4 *Collatio beneficiorum dicitur ex fructibus Ordinarij collatoris.*
5 *Præsentandi, & eligendi sunt fructus.*
6 *Collationis quæstio est grauis præiudicij respectu collatoris.*

Cap. Cùm olim. XIV.

Capitulum Sede vacante confirmat electiones Abbatum vice Episcopi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Butr. Panorm. Felin. Henric. Bald. Boich. Host. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 479.* Alagona *in compend. iur. Can pag. 167.* remissiuè Ximen. *in concord p 1. & 2.* 1

Collige ex text. Capitulum Sede vacante posse electos confirmare, & à Patronis præsentatos instituere, Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 10. tract 3. n. 241.* Azeued. *cons. 9. à n. 20.* Azor. *instit. moral. p 2. lib. 3. c. 38 q 1.* Steph. Quaranta *in sum Bullarij, verbo, Sede vacante, § 9. quæro, vers. quæ conclusio*, Nicol. Garcia *de benef p. 5 c. 7 n. 54.* Viu. *in praxi Iurisp. lib. 12. c. 2. n 6.* nam Capitulum Sede Vacante succedit in omni iurisdictione, quæ in ordinario competebat Episcopo tam in spiritualibus, quam temporalibus, vt per Feder. de Senis *cons 16 n. 2.* Pauin. *de potest. Capituli Sede vacante, q. 1. n. 3. cum seqq. & q. 5. n. 2. vers. atem regulariter p. 1.* Nau. *cons. 43. n. 1. de tempor. ordin.* 2 3

ordin. & conf.7. n.1. de filiis presbyt Flamin. Paris. *de resign. benefic lib.7.q.23. ex n.17.* Guttier. *canon.lib.1. c.11.n.10.* Azor. *instit.moral. p. 2.lib.3.c.37.q.6.* Soar. *de censur. disp.7. sect.2. n. 4.* Molin. *de iustit. tract.5. disp.11.n.5.* Rota *decis.1.n.13.p.2 diuers & decis.346. n.2.p.2 recent.& decis.6 32.n.4 p.2.recent* Aloys. Ricc. *in collect.decis.part.1.collect.610.& p 4 collect.880.*

4 In gloss. *Capitulo*, ibi, *Sed collatio beneficiorum inter bona Episcopalia, & fructus computantur.* Notatur ad hoc quòd collatio beneficiorum dicitur ex fructibus Ordinarij collatoris, Mill. *in repert.verbo, beneficiorum collatio, n.14.* Rebuff. *in tract. nominat. q 14. n.76* post Rot.Selu. Cassan.& alios Gonzal. *ad reg.8. Cancel.gloss.45.n.8.* post Gom. & Bellam. Menoch. *cons.83 n.2.& cons.190. n.10.* Zerol. *in praxi Episcop. p.1.verbo, Iuspatronatus, § 2.pag 166* Valer. Regin. *d.lib.30. tract.3.n.141.vers.praeposita.* Salgado *de protect.Regia tom.1. p.2.c.20.n.3.* Et sic ius praesentandi

5 & eligendi sunt fructus, Perez *l. 10. gloss. 3. p 3. p.889.col.1.vers quibus, tit.fin.lib 4. Ordinam.* Hinc etiam pronenit vt inter fructus canonicales vox computetur. Petr. Greg. *de instit.rei benef c.15. n. fin.* Fabric. *in praxi de iurepatr. lib.1.tit.11.n.2.* Campan. *in diuers.iuris Canon. rub.12. c.3.n 8* quos refert & sequitur Ludou. à Sarauia *de iurisdict. Adiunctorum q.12.n.34.*

6 In ead.gloss.ibi, *Et magnum fieret praeiudicium*, &c. Notatur ad hoc quòd quaestio collationis est grauis praeiudicij respectu collatoris, vt per Mill. *in repert. verbo beneficiorum collatio, n.16 ad med.* Gonzal. *ad reg.8.Cancel.§.4.prooem n.60.*

SVMMARIVM.

1 *Ordine qui maior est, licèt in Ecclesia posteriùs receptus, in loco, & portione praefertur.*
2 *Dignitas antiquitati praeferenda est.*
3 *Dignitas maior praecedere debet.*
4 *Honorandus est quilibet secundùm suam dignitatem.*
5 *Seniores primo loco sedere debent.*
6 *Antiquiori debetur honor.*
7 *Honorem debent impendere minores maioribus.*
8 *Nobilitatis ratio est habenda in beneficiorum distributione.*

Cap. Statuimus. XV.

1 ORdine qui maior est, licèt in Ecclesia posteriùs receptus, praefertur aliis loco, & portione, & sic Presbyter vltimò receptus, praefertur Diacono, & hic Subdiacono, & hic Acolyto, & sic de caeteris. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan.Bald.Panorm. Host.Anch.Butr.Felin.Henric.Viu. *in ration primi libri iur. Pontif pag 450.* Alagona *in compend.iur.Can. pag.167.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p. 1.& 1.*

2 Probat hic text.dignitatem antiquitati praeferendam, vt per Tiraq. *de iureprimog. in praefat. n.151* Et 3 maiorem dignitatem praecedere debere dicit Steph. Gratian. *discept.forens.c 606.n.3.* vbi intelligit quando dignitas est ordinata ad illum actum, pro quo tractabatur de praecedendo.

4 In gloss. *Primum locum* ibi, *quia secundum dignitatem cuiusque quilibet honorandus est in sede.* Vide Valdes. *de dignitate Regum Regnorùmque Hispania, c.6.n 1.* Tiraq. *de nobilit c.20.n.52.* vbi citat versum illum vulgarem magis quàm elegantem.

Tali sede sede, ne dicam surge, recede.

Hinc seniores primo loco sedere debent, & in ses- 5
sionibus iunioribus sunt praeferendi, Tiraq. *de primog.in praefat. n.115.* honor enim debetur antiquiori, 6
ex Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis.580. n.4.& in 1.edit.& resol.555 in 2. edit.* Et antiquior in collegio in sententiis proferendis est praeferendus. Henric. *cons 47 n.6.* vbi *n.7.* cum Specul. *tit. de citat. vers porrò*, dicit quòd Canonici plures si sint delegati à summo Pont. antiquior in salutatione praefertur; & omne per antiquitatem fit nobilius, *l.1.ff.de albo scrib.l 1.C.vt dignit ordo seruetur, l.honores, C.de decurion. lib.10.* Cassan. *in catalogo gloriae mundi, p 4.consid.16.* Valdes. *d.tract. c. 5. n.3.* Vnde honorem debent im- 7
pendere minores maioribus, Cassan. *in catalogo,p.2. consid.10.* Reboff. *in tract.nominat.q.14 n.49* Stephan. Gratian. *discept forens c 284.*

In gloss. *Potiorem, in med.*ibi, *considerandа est nobili-* 8
tas, &c. Notatur ad hoc quòd in beneficiorum distributione nobilitatis ratio est habenda, Tiraq. *de nobil. c.20.n.1.10.& 11* ad quod vide multa *in c. de multa, verbo, circa sublimes sup. de praebend.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia sita in aliquo Archidiaconatu si erigitur in Cathedralem, à iurisdictione Archidiaconatus eximitur.*
2 *Minor in maiorem potestatem habere non debet.*
3 *Inferior Superioris iura nequit tollere*
4 *Maior delinquens in alieno territorio habetur pro priuato.*
5 *Ecclesiam Cathedralem solus Papa mutat.*
6 *Excommunicandi nuda potestas quando est alicui tanquam nudo executori commissa, hic potestatem absoluendi non habebit.*

Cap. Cùm inferior. XVI.

ECclesia posita in iorisdictione alicuius Archi- 1
diaconatus si erigatur in Episcopatum, statim eximitur à iurisdictione Archidiaconi, & Archiepiscopus erigens in Cathedralem, recompensat iorisdictionem Archidiaconi in sua dioecesi, vel prouincia sine praeiudicio tertij. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Host.Bellam.Ioan. Andr.Imol.Anania, Felio.Bald.Panorm.Anch.Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij pag.480.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag.168.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord.p.1.& 2.*

Collige ex text. quod minor in maiorem potesta- 2
tem habere non debet, Ias. *in l.omnes populi, num 11. ff de iustit.& iure*, Mant. *lib. 1.dialogo 69.* Hippol. *sing.102.* Tiraq. *de poenis tempera dis, in praefat.n.16.* Et inferior superioris iura nequit subuertere, Sotd. 3
cons.58.num.6. Thom.de Thomas. *reg.147.* Brunor à Sole *in locis communib verbo, inferior 4.* Azeord. *l.2. num.56.tit.14. lib.4 noua recop.* Cardos. *in praxi iudicum,verbo, lex 9.* Crauet. *cons.138 num 5.* vbi etiam tenet quod eadem ratione, quia non potest inferior iuri communi derogare, eadem non potest ius consuetudinis tollere, Menoch. *illustrium, quaestionum cap.25. num.10. cum seqq.* vbi *num 13.* asserit quod Superioris factum meram inferioris vtilitatem respiciens per ipsum inferiorem po est alterari. Hinc dicit Gonzal. *ad reg.8. Cancel gloss.45.§.1 n 69.* quòd in potestate inferiorum nó est per eorum pacta priuata praeiudicare reseruationibus Apost. vel illis die

 minuere

minuere. Hinc etiam vulgò colligunt Prælatos inferiores non posse dispensare in legibus superiorum, & in pœnis earum, vt per Soar. *1 censur. disp. 5. sect. 4. n. 7. & disp. 7. sect. 4. n. 2 & disp. 19 sect 2. n. 21. & de legibus, lib 6. c 14. n 4 & de defensione Fidei lib 4. c. 8 n. 15.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp 7 7. 6.* & alios quos refert Illustriss. D. Roder. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in com ad canferiur 4 dist a 1. n 2.*

4 *Mandamus*, &c.] Notatur ad hoc quòd maior delinquens in alieno territorio habetur pro priuato, vt per Azeued. *l. 2. n. 87. cum seqq. tit. 16. lib. 8. nouæ recopil.*

In districtè studeas inhibere.] Notatur ad hoc quòd ad effectum vt cognoscatur quòd sit Ecclesia Cathedralis, inspicitur tempus præsens, vt per Host. *in præsenti n. 2.* Seraphin. *decis. 1445. in fine*, Rot. *in Cæsaraugustana praeminentiarum 19 Nouembris 1627.* coram R. D. meo Coccino Decano, *in vers. quo verò ad secundam rationem.*

5 In gloss. *Cathedralem*, ibi, *qui huiusmodi mutationes, translationes, & consimilia debent fieri de auctoritate Papæ.* Notatur ad hoc quòd Ecclesiam Cathedralem solus Papa motat. Ego ipse *de offic. & potestate Episcop. p. 3. alleg. 10. n 5.*

6 In gloss. *Legare*, ibi, *item est hîc arg. quòd si Papa mandat*, &c. Notatur ad hoc quod quando nuda potestas excommunicandi est alicui tanquam nudo executori commissa, hic potestatem absoluendi non habebit, sequuntur *in præsenti* Ioan. Andr. *col. vlt. n. 11. vers. & in fine*, Butr. *n 8* Panorm. *col. 1 in fin. vers. in ead gloss* Felin. *col. 1. n. 5 vers fallit tertiò*, quos & alios plures refert, & sequitur Rendina *in promptuario recept sent. tit. 41. de excom. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Compositionem super iure primatia vnus solus, cuius interest, poterit impedire*
2 *Archiepiscopatus Prouincia est.*
3 *Primatia quæstio inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiscopos refertur.*
4 *Auctoritatis nimia increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.*

Cap. Humilis. XVII. & fin.

1 INter duos Archiepiscopos quando est quæstio quis eorum sit primus, & Papa aliquid determinat, ante publicationem huius determinationis requiritur consensus Prælatorum, & Capitulorum vtriusque partis, & Capituli alterius, & si consentire nequeant, compareant Prælati personaliter, Capitula per procuratores coram Papa ad dicendum ius, & si succumbant, soluant expensas parti. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Anch. Panorm. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iur Pontif. pag. 481.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 168.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.*

2 *Burdegalensis Prouinciæ.*] Ergo Archiepiscopatus Prouincia est, Rebuff. *ad l. 199. vers. sed quoad declarationem, ff. de verb. sign. pag. mihi 632.*

3 *Quam inter Bituricen. & Burdegal Archiepiscopos in causa Primatia*, &c. In Prouincia Aquitaniæ, quæ continet Bituricenses, & Burdegalenses, controuersia fuit inter illos duos Archiepiscopos, quis eorum primatum haberet; in qua quæstione faciant quæ Alberic. *in rub. de statu hominum, col. vlt* vbi dicit Archiepiscopum Bituricensem esse primatem in Prouincia Burdegalensi, Card. Alexand. *in c. definimus 22. dist.* Bituricensem ponit primum Patriarcham post quatuor antiquos Patriarchas, Nicol. Boër. *in addit. ad tract. de auctoritate, & praeminentia magni Consilij, p. 1. n. 14.* Bituricensem esse primatem in Burdegalensi Prouincia. Hodie tamen ambo se vocant primates Galliarum, habent suffraganeos, & nullum Metropolitanum.

In gloss. *Humilis*, ibi, *austeritatis autem nimia increpatio nec correctionem recipit, nec salutem.* Item S. Prosp. *de vita contemplatiua. lib. 2. c. 5.* in hæc verba, Asperitate autem nimia & increpatione offensus nec increpationem recipit, nec salutem; refero ego ipse *de offic & potest. Episcop. p. 1. tit 2. gloss. 1 a n. 1 a n. 26.* adducens illam, auctoritatem S. Isidori *lib. 3 de summo bono, c. 92* qui delinquentem superbo, vel odioso animo corrigit, non emendat, sed percutit, & obiurgantis furor est, non dilectio corrigentis, & quicquid lacerato animo dixeris, punientis est impetus, non charitas corrigentis; alia plura in hoc propositum adducit Thomas de Mancinis, *in sua laureola dominorum Prælatorum, pag. 47.* 4

De Treuga, & Pace.

Tit. XXXIV.

SVMMARIVM.

1 *Pacis laus & praeconia.*
2 *Treugæ & pacis connexio.*

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Felin. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 165. verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 40. verso*, Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 108.* Goffred & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carth. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 60.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De treuga, & pace peculiares tractatus edidere Nicolaus Moronus, Sebastianus Guazinus, & Octau. Vulpel. *tom. 11. tract Doct. p. 1. fol 206.* & incidenter tractarunt Hispani *tit. 15. part. 7. & l. 41. & 42. styli*, vbi Pan. *& titul. 9. lib. 8. nouæ recopil.* Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 4. sub hoc tit.* Conrad. *in templo omnium iudicum, lib. 1. cap. 1. §. 4. vers. 16* Ceuall. *com. contra com q. 392.*

De pace Vide D. Thom. *2. 2. q. 29. art. 1.* Boër. *decis. 40. num. 1.* Rota Bononien. *decis. 64. n 16. & 17.* Hyppol. *cons. 9 num. 48.* Cotta *in memorabilib verbo, Pax, pag. mihi 663.* Adr. Gail. *de pace publica*, Perez *ad lib 4. Ordinam. pag mihi 858.* Anton. Corset. *de priuileg. pacis in vol. 13. tract.* Iacob. Nonell. *in praxi crim. tit. de pace*, & maximè ex *n. 41.* Cosin. *in pragm. sanct. in proœm. §. qualiter praterea in gloss verbo, pacis*, Lancel. Conrad. *in templo omn iudic. lib. 1. c. 2. §. 3. verbo, pacificus debet esse*, Altamir. *de visit. in verbo, pacem*, & plures refert Ceued. *ad decret. collect. 31. num. 1.*

Omnium

1 Omnium rerum & parens & nutrix pax, nam gratæ pacis insigniis vt in vere ipso omnia virent, sic omnia vigere videntur, crescunt opes, vigent leges, floret Reip. disciplina, feruet religio, valet æquitas, pollet humanitas, vberior est quæstus pauperum, splendidior opulentia diuitum. Pax est finis discordiæ dicit Ioseph. Sesse. *Arag. decis.* 101. *n.* 7. & *n.* 43. resoluit quòd pax est stricti iuris, & sic non extenditur ad ea, quæ in capitulis eius non continentur, & *n.* 45. quòd pax facta non rumpitur per controuersias iudiciales, siue sit pax publica, siue priuata.

2 Treuga, & pax ita connectuntur vt validum sit argumentum de vna ad alteram, & ideo sicut treuga, ita & pax non dicitur rupta si ex noua superueniente causa alter alterum offendat, vt per Hyppol. de Marsil. *cons.* 9. *n* 48. & 51. & *cons.* 83. *n.* 24. & *cons.* 122. *n.* 10. Gail. *de pace publica, c.* 4. *in fine* Benintend. *Bonon. decis.* 65. *à n.* 4. Nicol. Moron. *in tract. huius tit. p.* 2. *q.* 12. *n.* 1. *cum seqq.* Vivi. *tom.* 2. *commun opin. lib* 9. *tit.* 25. *n.* 31. *vers. secus, pag.* 514. Mascard. *de probat. concl.* 1157. *num.* 74. *cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Treugarum tempora statuit, & pœnas violantium.*
2 *Bellare non licet in diebus ieiuniorum.*
3 *Noctu dicitur post occasum Solis.*
4 *Episcopus potest per censuras compellere laicos ad treugam, & illam frangentes punire.*
5 *Inimicos excommunicare potest Episcopus si pertinaciter recusauerint facere conciliationem.*
6 *Episcopis incumbit ad pacem firmiter tenendum mutuum consilium, & auxilium præbere.*
7 *Vincula duo magis ligant.*
8 *Coniunctiones duæ vni soli præualent.*
9 *Lex, seu dispositio Principis non acceptata, nec moribus vtentium comprobata non ligat subditos.*
10 *Treuga est securitas præstita rebus & personis discordia nondum finita.*

Cap. Treugas. I.

Alex. III.

1 Treugarum tempora designat, & imponit excommunicationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Felin. Anchar. Panorm. Henric. Boich. Host. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif.* 487. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 170. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 11. *tit.* 24. *c.* 1. & in Panormia *lib.* 8. *cap.* 247.

2 *A quarta feria, &c.*] Notatur ad hoc quòd in diebus ieiuniorum bellare non licet, vt per Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 7. *c.* 21. *q.* 4.

3 *Post occasum solis.*] Ergo & noctu, vt per Tiraq. *de retract. lib* § 1. *gl.* 11. *n.* 9.

4 *Suus Episcopus sententiam, &c.*] Notatur ad hoc quòd Episcopus potest per censuras punire treugam frangentes, & ad treugam compellere etiam laicos, Abb. *hîc*, & Felin. *in rub. huius tit. num.* 9. Marc. Anton.
5 Genuens. *in manual. Pastorum, cap* 43. *num.* 14. Sic etiam poterit Episcopus excommunicare inimicos, si pertinaciter conciliationem facere recusauerint, *cap. per latum* 90. *dist.* Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de disciplina clericali*, § 15. *num.* 65. & illos, qui diu litigauerunt, & adhuc lis inter eos durat, vt ad pacem & concordiam deueniant postquam primitus eos admonuerit, *cap placuit*, & *ibi gloss.* 1. *c. studendum* 60. *dist.* Barbat. *cons.* 1. *num.* 2. *vers. & adduco, vol.* 3. Bellet. *d.* § 15. *num* 95. *vers. quemadmodum.* ego ipse *de officio*, & *potestate Episcopi, part.* 3. *alleg* 79. *num* 6. nam Episcopis 6
incumbit ad pacem firmiter tenendam mutuum consilium, & auxilium præbere, & contra eam frangentes animaduertere, Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib.* 20. *num* 54. *in fine* An autem dicatur pax rupta, aut incidat in pœnam fractoris pacis, qui ex noua causa offendit aliquem, vide Alex. *cons.* 19. *num.* 1. *volum.* 1. Benintend. *decis.* 65. *num.* 1. Moron. *de pace, q.* 12. *num.* 5. Hyppol. *in rub. de fide instr. n.* 152. Clar. *lib.* 5. § *fin. q.* 47. *n.* 9. Hoied. *de incompatib. benef. p.* 1. *c.* 23. *num.* 18.

Quoniam funiculus triplex difficile rumpitur.] Notatur 7
ad hoc quòd duo vincula magis ligant, Surd. *de aliment. tit.* 6. *q* 13. *n.* 1. & *decis.* 154. *n.* 9. & *cons.* 61. *n* 6. & *cons.* 173. *num.* 18. & *cons.* 175. *num.* 19. & *cons.* 319. *num.* 18. Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap.* 9. *num.* 14. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss.* 23. *à n* 90. Card. Tusch. *tom.* 3. *lit. D. concl.* 80. Marc. Anton. Genuens. *in practicab. Eccl. q.* 318. *num* 3. Et duæ coniunctiones vni soli præ- 8
ualent, Menoch. *cons.* 124. *num.* 46. & 47. Et clausula geminata enixam voluntatem magis ostendit, Cravet. *cons.* 54. *vol.* 1. Dec. *cons.* 51. *sub num.* 3. & *cons* 373. *num.* 8. Roland. *cons* 100. *n* 63. *volum.* 4. Vnde statutum disponens idem, quòd eius commune, addere vinculum, tenet Dec. *cons* 49. *n.* 17. *vol.* 1. & *cons* 51. *num.* 7. *vol.* 2. Alderan. Mascard. *de interp. statut. concl.* 12. *n.* 71. *cum seqq.*

In gloss. *Frangere.* ibi, *moribus vtentium*, &c. Notatur ad hoc quòd lex, vel dispositio Principis non 9
acceptata, nec moribus vtentium comprobata non ligat subditos, saltem quando non fuit obseruata sciente, & tolerante Principe. Vide Felin. *hîc num* 6 & 7. Couarru. *lib.* 2. *var. cap.* 16 *n.* 6. *vers.* 5. Benintend. *decis.* 13. *num.* 9. Perez *in proœm. Ordin. q.* 12. *in princ.* & *l.* 1. *gloss* 1. *pag.* 102. *column.* 2. *post princip tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin.* Duen. *reg.* 79. *amp.* 5. Guillelm. *in c. Raynutius, verbo, & vxorem nomine Adelasiam, n.* 229. *de testam. lib* 6. Rebuff. *in proœm. ad leges Galliæ, tit.* 1. *n.* 11. & 12. Hyppol. de Marsil. *cons.* 49. *n.* 49. Ioseph. Ludou. *Perus decis.* 98. *n* 1. Nauar. *cons.* 1. *de constit. n.* 15. *cum seqq.* Flamin. *de resign benefic. lib.* 8. *q.* 8. *n* 154. & *de confident. q.* 11. *à n.* 19. Vasquez 1. 2. *tom.* 2. *disp.* 156. *cap.* 5. *num.* 34. *cum sequentib.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 2. latè Erasm. à Cochier *de iurisd. Ordinarij in exemptos, part.* 1. *q.* 50. *à n.* 8. Sayr. *in claui Regia, lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 14. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 1. *quæst.* 6. *art.* 6. & 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 26 *num.* 1. Corras. *in explicat. ad aliquas leges recopilationis, cap.* 18. *num.* 26. Narbona *de appellat. à Vicario ad Episcopum, part.* 2. *fundament.* 3. *num.* 17. Et sic per non vsum tollitur lex, Ias. *in l de quibus, num.* 13. *ff. de legib.* Cassan. *in consuetud. Burgundiæ, rub.* 1. § 4. *fol.* 30. & 34. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 5. *cap* 4. *quæst....*

In gloss. *Treugas*, ibi, *treuga est securitas præstita re-* 10
bus, & personis, à discordia nondum finita. Vide Azeued. *in l.* 1. *num.* 1. *tit.* 8. *lib.* 8. *nouæ recopilat.* Perez *l.* 1. *vers. dubitatur, tit.* 8. *lib* 4 *Ord.* Christoph. de Pace *ad l* 4. *styli, num.* 7.

S V M M A R I V M.

1 *Belli tempore gaudent securitate Presbyteri, Monachi, peregrini, mercatores, agricolæ, & animalia.*
2 *Mercatores inter miserabiles personas connumerantur.*
3 *Pister non dicitur mercator.*

Mercato-

r.12.& conf.345.n.9. Cald. Pereira *de renouat.emphyt. q.11 n 3. ad finem*, Marc. Anton.*var.lib.2. resolut.53. n.5* Hieron. Giach. *in conf. de moneta Marchesana, à n.33.* Cardin. Tusch.*tom.6.lit.P.concl.3.& 4.* Lusitan. Fr. Anton. à Sousa *in relect. de censuris Bulla Cœnæ, c.26.disp.102.n.1.*Rot.*in Romana, seu Comer.Societatis 5. Iulij* 1627.coram R.P.D. Vbaldo metipsum *in tract. Axiomatum iuris freq Axiom.173.ex n.1* Æquitati enim nihil magis connenit quam pacta seruare, *l.1.ff.de ædil.edict l.1.ff.de constit. pecun*. Surd.*conf.183. n.11.* Et nulla est maior iustitia quàm seruare pacta, *d.§. si conueniat, c 1.§. si id propter quod, quæ sint prima causa benef. amitt.*
4 Et rumpere pacta graue est apud Deum, ne dum apud homines, *l. 1. ff. hoc tit.* quia pacta dant legem contractui, Cald. Pereira *d. q.11 n 19* & æquiparantur legi, *l.vle. C.de rebus alienis non alien* imo rumpunt leges, Marc. Anton. *d. resolut.53. n.6.*
5 Vnde graue est fidem fallere, & promissa non adimplere, Thom. de Thomas. *reg.135.* Hyppol. *sing 42* Couar. *de sponsal. p.2.c.3.§.4. num.1.* Flamin.*de confident.q.6.n 3.*Tiraq.*l.13.connub.num.42.* Lara *l. si quis à liberis, §. si mater, n.21. ff. de liberis agnosc.* Menoch. *conf.156.n.22.* Matiens. *l.1.gloss.1. à n.1.tit.16.lib.5.noua recop.*plures per Cened.*ad Decret. collect.110. n.1* Rolánd.*conf. 83. n.3. vol. 3.* cum aliis per me citatis ad *c.3.n.2.infr.hoc eod tit.* Anton. Quesad. *diuers q.c 30. n.13.ad fin.* Nicol. Moron. *de fide, treuga, & pace, q.17. ex n.1.* Rojas *sing. 63.* Petr. Martin.*in cap.afferte, de præsumpt.in verbo, afferte p.1. num.19.*

6 Pactum nudum quid sit, quando inducat actionem de iure Canonico, & Ciuili? quid si sit iuratum? & inter mercatores? sunt quæstiones, quæ sedent in hoc text.sed quia ad eas tractandas, & decidendas magnus sese offert disputandi campus, quòd non conuenit breuitati, cui consulimus, ideo qui eas scire cupit, consulat Couar. *in cap. cùm in officiis, n.7.ad finem, de testam.& in cap.quamvis pactum, p.2. §.4 à n.12.* Anton.Gom.*tom.2.var.c.9.num.2.* Socin. *reg.14.vers 9 fallit.* Alciat. *lib. 5. paradox c.3.* Conan. *lib. 5. comment. iuris Ciuilis, c.3.n.5.* Vacon. à Vacuna *nouarum declarat lib. 1.declar.23.* Hyppol. de Marsil.*in rub.de fideiussor.n. 357. & 359.* Maranta *de ordine iudiciorum, p.6 tit. de iuramento, & quando, n.35.* Anast. Germon. *animaduersionum lib.1.c 4.* Angel. *in §.in personam, n.17.Instit de actionib* Perez *l.3.tit.8.lib.3. Ordin.& l.1.vers dubitatur 2.tit.8.lib.4 Ord.* Azeued.per text. *ibi in l. 2. tit. 16. lib. 5. noua recop.* Malera *in animaduersionibus iuris Ciuilis, c. 9. à principio*, Gregor. Lop. *l. 3.verbo, qualquier tit.6. p.5.* Auiles *ad cap.10. Prætorum, verbo, execut. n.20.* Ferdinand. Mendoça *disp iuris, lib.3 c.9. q.5.n 31.* Martin. Monter. *in rub. C.de pactis, ex num 25.& in legem quam, ex n.3. 11. & 14. eodem tit.* Alphan. *collect.* 168. Paul. Granut. *theorem. 9 ex num.1.* Capellin. *milleloq. 793.* Nicol. Mozz. *de contractib. artic. 3. de ordine contractuum, à numero 22.* Mench. *illustrium quæst. cap 45. num.15.* Matiens. *l.3. gloss.1. à num. 3. tit.16. lib 5. noua recopil.* Ceuall. *commun. contra communes, q. 315. & q 543.* Baptista *in ærario communium opin. litera A. num. 3.* Guttier. *de iuram.confirmat p. 1. cap. 34.* Menoch. *de arbit.lib.1 q.57.n.5.& conf.2.n.236. cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, pactum n. 6.* Morla *in emporio iuris, p.1.tit.4.q.1 & 2.* Ioseph. Lud. *Perusina decis.9. à n.26.*Cottam *in memor verbo, pactum, pag mihi 632.* vbi de pacto nudo mercatorum, Viuian. *tom.1. com. opin. lib.1 tit.2. n 13.* vbi *in princ.* dicit etiam de iure Ciuili pactum nudum producere actionem in foro mercatorum, & *in vers.limitatur quoque*, idem asserit de pacto nudo geminato, Strach.*de mercat.in vlt. p tit.quomodo procedendum sit in causis mercat.n.6.& tit. de except.n.11.*Seraph.*de priuilegiis iurament. priuil.19.* Molina *de iustitia, tom.2.tract.2.disp 257.col.2.in med. & disp.256. vers. secunda conclusio, & tom. 6. tract. 5. disp.34.n.2.* Rebello *de oblig.iustitia, p.2. lib.10 q.1. à n.17.cum seqq.* plures Doctores refert Cened. *ad Decret.collect.31.n.5.*

SVMMARIVM.

1 *Conuentio inualida per consensum superioris validatur.*

2 *Ratihabitio retrotrahitur ad diem celebrati contractus, & mandato æquiparatur, nisi agatur de præiudicio tertij.*

Cap. Quoties, II. *Greg.*

Conuentus, seu pactio duorum subditorum, aliàs nullo adueniente consensu, vel ratihabitione superioris omnino consolidatur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Bald. Imola, Butr. Panormit. Innocent. Hostiens. Ancharan. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 492.* Alagona *in compendio iuris Canonici pag. 172.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* desumitur ex D. Gregor. *lib. 7. epist. 6. registri*, refertur ab Ant. August.*collect. 1. Decret. lib. 1. tit.26. cap.2.* 1

Collige ex text.ratihabitionem retrotrahi ad diem celebrati contractus, & mandato æquiparari, conc. *reg. ratihabitionem, de irregul. iuris in 6.*Bertachin. *in repert iuris, p. 4. verbo, ratihabitio*, Surd. *decis. 70. à n.20* Bernard.Grauæ.*ad practicam Cameræ Imper.lib 1. concl.47 consid 2.n.9* nisi agatur de præiudicio tertij, Surd. *decis.245. n.8.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, ratificatio, num 1.* Bernard. Grauæ. *d.consid. 1. num. 20.* Vel quando actus ad quem deberet trahi fuisset nullus à principio, Flamin.*de resign.lib. 9.q.17. num.71.* 2

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet studiosè agere vt promissa adimpleantur.*

2 *Fidem fallere, & promissa non adimplere graue est.*

3 *Princeps grauius peccat frangendo fidem quàm inferior.*

4 *Pollicitatio actionem, & oblationem non inducit.*

Cap. Qualiter. III.

Iudex studere debet, vt ea quæ promittuntur opere compleantur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innocent, Anania, Butr. Imola, Bald. Panorm. Felin. Anchar. Hostiens. Cened. *collect.110.* Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.493.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.172.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* desumitur ex D. Greg. *lib.8. epist 38. registri* refertur ab Anton. Aug. *collect.1. Decret. lib 1 tit.26. cap.3.* 1

Graue enim fidem fallere, & promissa non adimplere, vt per Hyppol. *sing. 42.* Couar. *de sponsalib. part.1.cap.3. §. 4. numero 14.* Rojas *sing 63.* Tiraq. *in l.13. connub. num. 42.* Lara *in l. si quis à liberis, §. si mater* 2

mater, *n* 23. *ff de liberis agn.* Menoch. *conf.* 156. *n.* 22.
Matienſ. *l.* 1. *gloſſ.* 1. *à n.* 1. *tit* 16. *lib.* 5. *noua re. op.* Cened.
ad decretal. collect. 110. *n.* 1. Roland. *conſ.* 85 *n.* 1. *vol.* 3.
Crauet. *de indignitate mulier. n.* 30. Ant. Queſada *diuerſ.*
q c 20. *n.* 13. *ad fin.* Nicol. Moron. *de fide, treuga, &*
3 *pace*, *q.* 17. *ex n* 1. Sed grauius eſt Principi ratione
dignitatis, ille enim grauius peccat fidem frangendo, quàm inferior, Aym. Crauet. *conſ.* 241. *n.* 19. *vol.* 2.
Cephal. *conſ.* 545. *n.* 10. *vol.* 4. Roland. *conſ.* 1. *n.* 32. *vol.* 2.
Menoch. *conſ.* 1. *n.* 127. *& conſ.* 711. *n.* 3. faciont tradita
per Peregrin, *conſ.* 87. *n.* 11. *vol* 1. Nihil enim eſt quod
magis refulgeat in Principe quàm recta fides, *l. inter claras*, *C de ſumm. Trinit.* Alex. *conſ* 54. *n.* 15. *vol* 4.
Roland. *conſ.* 15. *n.* 53. *vol* 3 Rodulph. *de ſuprema Princ. poteſt. c.* 6. *n.* 184.

4 Notatur etiam ad hoc quòd promiſſio ſeu pollicitatio actionem, & obligationem non inducit, de
quo vide Couar. *d.* § 4. *ex n.* 15. Viu. *tom.* 2. *comm opin. lib.* 8. *tit.* 32. *n.* 71. *pag.* 364 Olan. *in antinomia iuris*, *lit. P. n.* 36. Anton. Gom. *var. tom* 2. *c.* 11 *n.* 5. *& c.* 9 *à n.* 1.
Socin. *reg.* 14. *verſ. amplia*, Ferdinand. Mendoça *lib* 1. *diſp. iuris Ciuilis*, *c.* 9. *q* 5. *n.* 11 vbi de intellectu Morla *in emperio iuris*, *p.* 1. *tit.* 1 *q* 2. *n* 14. Martin. Monter. *in rub. C. de pactis*, *à n* 25. Greg. Lop. *l.* 1 *verbo*, *gran. pro*, *tit* 11. *p.* 5. Pereſ. *l.* 3. *verſ. eſt tamen dubitandum*, *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* Matienſ. *l.* 7 *gloſſ* 2. *à n.* 15. *tit.* 10. *& l.* 2. *gloſſ.* 1. *à n* 7. *tit* 16. *lib.* 5. *noua recop.* D. Barboſa *in l.* 1. *ff ſoluto matrim. p.* 3. *n.* 14. Cened. *de collect.* 110. *num.* 4. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum non valet per quod beneficium Eccleſiaſticum debet pecunia reſignari.*
2 *Conuentio de ſoluendo expenſas, & fructus proceſſione iuris, eſt illicita.*
3 *Renuntiatio facta cum pacto, vt reſignatarius ſoluat reſignanti expenſas factas in illo beneficio conſequendo, eſt ſimoniaca.*
4 *Renuntiatio litis ſuper beneficio pecunia, aut alio temporali eſt ſimoniaca, etiamſi recipiatur nomine expenſarum.*
5 *Reſignatio dicitur ſimoniaca, quæ fit cum pactione, & modo.*
6 *Pecuniam dans pro renuntiatione litis ſuper beneficio ad redimendam vexationem, ſi ius habuerit, non peccat.*
7 *Papa auctoritas, & ſcientia excuſat à vitio ſimoniæ inducta de iure poſitiuo.*

Cap. Cùm pridem. IV.

Alexand. III.

1 PActum de cedendo liti beneficij, & de aliqoid accipiendo pro expenſis factis eſt illicitum, & ſimoniacum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hoſt. Bald. Anchar. Panormitan. Felin. Butt. Mant. Vinian. *in rationali primi libri iuris Pontif. p.* 493 Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 172. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 26. *c.* 4. & eſt poſt Concil. Lateran. *part.* 28. *cap.* 2. *tit. de pactionibus licitis, & illicitis.*

2 Probat hic text. quòd conuentio de ſoluendo expenſas, & fructus pro ceſſione iuris eſt illicita, vt per Put. *lib.* 2. *deciſ.* 40. & ita ſimoniam committit is,
qui pro temporali commodo recipiendo renuntiat
liti ſuper beneficio Eccleſiaſtico, aut alio ſpirituali,
vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 21.
num. 253. & vide quæ dixi ad *cap. niſi eſſent*, *infra de*
prabend. Sic enim renuntiatio facta cum pacto, vt 3
reſignatarius ſoluat renuntianti expenſas factas in
illo beneficio conſequendo eſt ſimoniaca, vt per
Flamin. *de reſignat. lib.* 14. *q.* 7. *n.* 1. Ita etiam illicita eſt 4
renuntiatio litis ſuper beneficio pro pecunia, aut
alio temporali, etiamſi illud recipiatur nomine expenſarum, Flamin. *d. lib.* 14. *q.* 3. *n.* 5. vbi *n.* 6 reddit
rationem ob turpitudinem, & fraudem quæ poſſet
committi.

Notatur etiam ad hoc quòd reſignatio dicitur ſi- 5
moniaca, quæ fit cum pactione; & modo, vt per
Couar. *lib* 1. *variar. cap.* 5. *num* 3. 4. *&* 5. Maſcard. *de probat. concl* 1395. *num.* 10. Redoan. *de ſimonia part.* 2. *cap* 10. Flamin. *de reſignat. lib.* 1. *q* 1. *num* 48 *& q* 16. *num.* 21. *& lib.* 14. *q.* 3. *à princ. & q.* 7. *num* 1. Azor. *inſtit. moral. part* 2. *lib.* 7. *cap* 27. *q* 6 *&* latè Farin. *p.* 4. *conſ.* 75. Soar. *de religione*, *tom.* 1. *lib* 4. *de ſimonia*, *c* 51 *n.* 39.

In gloſſ. *Illicita*, ibi, *Si verò cùm ius habeo, dedero* 6
tibi pecuniam redimenda vexationem meam, non pecco.
Ita Abb. *hic n.* 9. Nauar. *in man. c.* 23. *n* 101. Flamin. *d. lib* 14 *q* 3. *n.* 7. vbi ait procedere iſte dans ob redimendam vexationem non erat certus de iure ſuo, puta qui erat dubius, & citat Abb. *d loco*, Nauar. *d. cap* 23. *ſub numero* 101. *verſ* 8. Maiol. *de irregularit. lib.* 6. *cap* 45. *numero* 4. Rebuff. *in praxi*, *tit. de ſimonia*, *n.* 10. *&* 11.

In ead. gloſſ. ibi, *Excuſaret auctoritas Papa.* Nota- 7
tur ad hoc quòd auctoritas, & licentia Papæ excuſat à vitio ſimoniæ inductæ de iure poſitiuo, vt per Ioan. Andr. Cardin. & Anton. de Butr. *in c* 1. *de ſimonia*, Caſſad. *deciſ.* 2. *ſub d. tit. de ſimonia*, Abb. *in c. ad quaſtiones*, *ſupra de rerum permut.* Dec. *conſ.* 141. quia tunc videtur diſpenſare, Caccialup. *de penſion. q.* 19. *n.* 17. *&* 18 Redoan. *de ſimonia*, *p.* 1. *c.* 25. *n.* 27. *& p.* 2. *c.* 12. *n.* 19 quos refert & ſequitur Flamin. *d. lib.* 14. *q.* 3. *n.* 15. cùm poſſit diſpenſare, Card. Pariſ. *conſ.* 30. *n.* 3. 4. *&* 5. *vol.* 4. Redoan. *d. c.* 12 *à princ.* Flam. *d. q.* 3. *num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Pactum de ſuccedendo poſt mortem Prælati in ipſius Eccleſia non valet.*
2 *Super alterius hæreditate paciſci non poteſt, niſi eius voluntate interueniente.*
4 *Succeſſio in Eccleſia Dei prohibetur.*

Cap. Accepimus. V.

ECcleſiæ conceſſæ cum pacto quòd poſt mortem 1
accipientis alij nominatim ſuccedant, tanqoam
iniquæ, & contra ius reuocandæ ſunt, itavt nec admittatur appellatio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Butr. Anchar. Hoſt. Panormitan. Bald. Felin. Imola, Vinian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 493. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 173. remiſſiuè Ximen. *in concord p.* 1 refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 26. *c.* 5. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 28 *c* 4.

In gloſſ. *Nominatim*, ibi, *quia non poſſumus paciſci* 2
de hæreditate alterius, *niſi eius voluntate.* Ita Couar. *in cap. quam pactum*, *hoc tit. lib.* 6. *p.* 3. *in princip. num* 1.
in

in fine, *& p 2. rub. de testam n.15. vers. sed hac*, Anton. Gom. *l.22. Tauri*, *num.30. & tom 1 var. c.11. n.14. post princ.* Hyppol. *cons.106. n.12.* Tell. Fernandez *l.6. Tauri, n.64.* Bernard. *reg.524.* Socin. *reg.344.* Tiraq. *in l. si vnquam*, *in princ. n 142. & verbo, donatione largitus, n 267. & de iure mariti, gloss. 8 n.290.* Menoch. *cons.1. n.139. cum seqq. & cons 92. n.9. cum seqq.* Mench. *freq. c 44. & de success. creat lib 1. § 18. n.198 & seq.* Molin. *de primog. lib 2. c.3.* Guttier. *in d c. quamuis pactum, in initio, n.35. & de iuram. confirm. p 1. c.32.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil. 20.* Crass. *in § successio ab intestato, q 9. n.12.* Surd. *de aliment. tit. 9. q.11. n.4 & 5.* Spin. *in specul. gloss. 4. princ. n.105.* Molin. *de iustitia, tract. 2. disp. 271.* Gam. *decis. 377.* Cabed. *p 1. decis. 164 n.1. & 5.* Valasc. *de partit. c.16 n.41. & 42.* Castil. *lib. 3 quotid. c 9.*

3 In gloss. *Canonibus*, ibi, *Qui prohibent successionem in Ecclesia Dei fieri.* Ita Concil. Trident. *sess. 25. de reform. c 7.* Host. *in c. præsentium, supra de filiis presbyt.* Flamin. *de resignat. lib. 11. q.1. n.21.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesiam acquirens per pactum augendæ pensionis debet ea priuari, & aliàs canonicè puniri.*

2 *Clericus, qui facilius beneficij obtinendi causa promisit se maiorem pensionem soluturum, quam ferre beneficium queat, non est tutus in conscientia.*

3 *Pensio an ex toto, vel ex parte remitti debeat, si fructus beneficij, fuerint ex parte diminuti, vel ex toto perierint, remissiuè.*

Cap. Cùm Clerici. VI.

1 ECclesiam qui consequutus est mediante promissione promissionis maioris solito soluendæ conferenti beneficium, est priuandus Ecclesia sine appellatione, & puniendus seueritate Ecclesiastica. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Anch. Butr. Panorm. Felin. Henric. Bald. Host. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag 494.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 173.* remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 26. c 6.* & est post Concil. Lat ran. *p.28. c.8.*

2 Hanc eandem quæst. ex hoc text. desumit Azor. *instit moral. p.2. lib. 8. c.22. q.12.* vbi *q.13.* asserit huius text. decisionem procedere in clerico, qui vt parochialem Ecclesiam assequatur, mentitur fructus excedere summam centum aureorum, cùm re vera eam quantitatem non attingant; & idem Azor. *p.3. lib. 12. c.11 q 8.* tenet simoniacum esse offerentem maiorem pensionem soluendam ex beneficio ad id faciliùs cōsequendum, aduertens vt ij, qui in Romana Curia auctoritate Romani Pont. promouendi sunt ad beneficia, cauere debeant ne cùm petunt vt sibi beneficia conferantur, exprimant maiorem solito prouentuum valorem, vt faciliùs beneficia assequantur.

3 In gl. *Pensiones*; ibi; *sed pone quòd facultates Ecclesia sunt augmentatæ, nunquid pensio debet augmentari.* Hinc etiam non abs re quæri potest, an pensio ex toto, vel ex parte remitti debeat si fructus beneficij fuerint ex parte diminuti, vel ex toto perierint casu aliquo, videlicet vel bello, vel hostium incursu, vel incendio vel inundatione aquarum: de qua quæst. vide Gozad. *cons. 83.* Ludou. Roman. *cons. 369. incip vna primum, vers. quod sextum:* Gig. *de pension q.61.* Bellencin. *de charit. subsidio, q. 41.* Flamin. *de resignat. lib. 1. q.8. n.48. & 49.* Azor. *d lib. 8 c.13. q.3.*

Cap. Plerique. VII. *Innoc. III.*

ECclesiæ quando locant domos, vel prædia, vel infeudant cum pacto præiudiciali Ecclesiæ parochiali, quòd, v.g. eis soluant decimas, vel apud eos eligant sepulturas, pactum reprobatur tanquam nullum, & quicquid habuerunt occasione huius pacti, restituitur Ecclesiæ parochiali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag. 494.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 173.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret lib. 1. tit. 15. c.1.* desumitur ex Concil. generali Lateran. *c.58.*

Cap. Pastores. VIII. & fin. *Gregor. III.*

PActio, & conuentio omnis pro spiritualibus habendis debet cessare, nec sunt alicuius momenti. Idem dicendum est in aliis rebus quando pactum est contra salutem animæ. Item pactum turpe, vel rei turpis, vel impossibile de iure, vel de facto nullam obligationem parit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Host. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iur. Pontif pag. 495.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 173.* remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.*

Probat hic text. in spiritualibus, & beneficiis prohibitam esse omnem pactionem, & promissionem, vt per Spin. *in speculo testam gloss. 7. n. 33.* Azeued. *per text. ibi in l. 8. n 8. tit. 2. lib. 7. noua recop.* Et quòd beneficium Ecclesiasticum absque onere & conditione ab Episcopo sit conferendum, tenet Cald. Pereira *de potestate eligendi, c.16 n 5. vers. quo argumento*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib 30. tract. 3. n 246.* & latè ad plures quæstiones in hac materia vtiles, Nicol. Garc. *de benef p.8. c.2. per totum.* A Papa tamen collatio fieri potest cum onere, & sub conditione etiam de futuro, & quæ non insit alternatiuè, copulatiuè, & ad tempus, *c. pastoralis 7 q 1.* Franch. *in c.2. de electeon. lib. 6. n 4.* Selu. *de benef. p.3. q.20. n.2. & 5.* Rebuff. *in praxi benef tit. requisita ad collationem bonam, n.14.* Nau. *in c. si quando de rescript. prælud. 2.* Azor. *instit. moral. p 2. lib. 6. c 26. q.1.* quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *d. c.2 n.50.*

De Transactionibus.

Tit. XXXVI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Bald. Panorm. Dec. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iur. Can fol. 38. verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iur. Can.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 41.* Dan. Venator *in analysi method. iur. Pont. à pag. 117.* Azor. Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & A. ast. Germon *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthaginen.

in exposit. titulorum iuris Canon. nouissimè Ioan. Honor. *lib 1 sum in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. latissimè, scripserunt Corras. *lib. 1 miscell. c. 23.* Cujac. *lib. 1. obs. ru. 10.* Medices *de defint. p. 2 defint. 47.* ex professo egit Ioan. Baptista Caccialup. *tom. 6. tract. Doctorum, p. 1. fol. 20* & Motla *in emporio iuris p. 1. tit. 4 de transact.* Molin. *de instit. tra. 2. disp. 556. cum seqq.* Alex. Trentacinq. *vers. resol. tom. 1. lib. 1. de transact.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. coment. tom 2 lib. 26.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. n 6 6 cum seqq.* Rebello *de oblig. iustitia, p. 2. lib. 16. de transact.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta, & alia iura partium, contraria transactione tolluntur.*

3 *Papa auctoritas defectus omnes solemnitatum supplet.*

4 *Solemnitates extrinsecæ præsumuntur interuenisse quando actus esset coram Principe.*

Cap. Sicut graue. I. *Gregor:*

1 TRansactio quando fit in aliqua controuersia, omnia scripta, priuilegia, vel consuetudines, quæ in illa causa parti fauere possent, non habent robur, sed solùm standum est transactioni, vel pacto, in quo si aliquid omissum fuerit, à Papa suppletur sua auctoritate. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar Host. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anchar. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif pag. 400.* Alagona *in compend iuris Canon pag. 175.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret lib. 1. tit. 27. c. 1.* desumitur ex *lib 7 epist. 17 registri* B. Gregorij.

2 *Plenissimè notioris.*] Vide Pinel. *in l. 1. c. de bonis mat. p. 3. n. 10. col. 4.* Hyppol. *sing. 106* Xuar. *alleg. 8. n. 18.*

3 *Auctoritatem suscipiat.*] Notatur ad hoc quòd auctoritas Papæ defectus omnes solemnitatum supplet.
4 vt per Brun. à Sole *in comm verb. auctoritas, n. 1.* Extrinsecæ solemnitates præsumuntur interuenisse quando actus esset coram Principe, vel apud acta coram iudice, Mascard. *de probat. concl. 1315. n. 26.*

SVMMARIVM.

1 *Compositio super decimis facta cum consensu Ordinarij tenet.*

2 *Compositio inter personas Ecclesiasticas vt decima vni Ecclesiæ debita alteri soluantur, valet.*

3 *Episcopus vbi nolit consensum præstare, adeundus est Archiepiscopus.*

4 *Transactio in spiritualibus potest interuenire.*

5 *Compositio inter Laicos, & clericos vt minus quam sit decima eis soluatur, valet si fiat cum Ecclesiæ vtilitate, vel sit firmata magno tẽporis internallo.*

Cap. Statuimus. II. *Alex. III.*

1 COmpositio super decimis facta cum consensu Ordinarij tenet. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Anch. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 490.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 175.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 27. c. 2.* & est post Concil. Lateran. *p. 28. c. 3.*

Probat hic text. valere compositionẽ inter perso- 2
nas Ecclesiasticas vt decimæ vni Ecclesiæ debitæ alteri soluantur, vt per Ruin. *cons. 142. n. 13. vol 5* Duen. *reg. 127.* Capel. Tholos. *decis. 97.* Rebuff. *de decimis q. 13. n 15. cum seqq.* vbi *à n. 17.* limitat non procedere in decimis personalibus, quæ dãtur ratione administrationis Sacramentorum, & *n. 19. cum seqq.* declarat huius text. conclusionem procedere si causæ cognitio, decretum, & consensus Episcopi, seu eius Vicarij accedat, & *n. 28.* etiam declarat non posse laicum cum Ecclesia componere, vt decimæ ipsis laicis soluantur, nisi ad tẽpus, & ex iusta causa, refert Moneta *de decimis, c. 5 q. 7. à n 119.* Aduertunt autem Doctores cõpositionem huiusmodi si fiat inter Parochos sine auctoritate Episcopi, vel superioris, non in totum vitiari, sed valere pro vita componentium, non enim eo mortuo, qui illã fecit, successori præiudicat, Duen. *reg. 127. in fin.* Rebuff. *d. q. 11. n. 25.* Rot. *decis. 585. n. 3. p. 1. recent. & in Mediolan. decimarum* 10. *Aprilis* 1606. Coram R. D. meo Coccino Decano, *in Augustana decimarum 28 Martij* 1631. corã R. P. D. Vbaldo, refero ego ipse *de offic. & potest. Parochi. p. 1. c. 8 6 4. n. 1.*

De assensu Episcopi.] Qui si nolit consensum præ- 3
stare, adeundus est Archiepiscopus, ex palat. *in repet. rubr de donat inter vir. & vxor. §. 22. n. 4* & faciunt quæ Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. n. 82.*

In gloss. 1. ibi, *Hic est arg. quòd in spiritualibus potest* 4
interuenire transactio. Vide Soar. *de relig. tom. 1. tract. 3. lib. 4. de simon. c. 32. n. 6.*

In glos. *Personam, fin.* Notatur ad hoc quòd valet 5
compositio inter Laicos, & Clericos vt minus quàm sit decima res soluatur, vel vt de aliquibus rebus non præstetur, si fiat cum Ecclesiæ vtilitate, vel approbata sit à Sum. Pontif. vt per Rebuff. *d. q 11. n. 26. & 29.* Moneta *d. q. 7. n. 124. & 125.* Vel si talis compositio sit firmata magno temporis internallo cum obseruantia 30. annorum. Abb. *in c. Albericus, n. 6. de testib.* Alex. *cons. 12. n. 7 & cons. 17. n. 8 & 9 lib. 4* Rota *in Mediolan decimarum* 10. *Aprilis* 1606. coram R. Coccino Rotæ Decano, *& in Taurinen. decimarum* 27. *Iunij* 1607. coram eod.

SVMMARIVM.

1 *Capitulum si consensit transactioni, quam fecit Prælatus nomine Ecclesiæ, vlterius dissentire nõ potest.*

2 *Procurator ad agendum etiam cum libera, & generali administratione non potest transigere vel pacisci.*

3 *Contractus ex diuturnitate temporis robur accipit, & fomentum*

4 *Transactio est contractus.*

5 *Mandatum generale habens cum clausula ratihabitionis non potest transigere.*

Cap. Contingit. *III.*

ABbas constitutus simpliciter ad agendum non 1
potest transigere sine licentia Capituli; si verò præter mandatum procuratorium ad agendum habeat literas de rato à Capitulo, id est, quòd quicquid super tali negotio egerit, ratum habebit, tunc potest transigere, & multo magis si habuit simplex mandatum transigendi. Item si sine mandato de rato transigeret secundùm formam iuris, post quadriennium rescindi non potest, quia dum Capitulum etiã transactionẽ obseruat; consentit, ante quadriennium potest rescindi si Ecclesia est læsa. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Henric. Boich. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panor. Host. Anch. Butr. Viuian.

Vio. *in rationali primi libri iuris Pontific. pag.* 500. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 176. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. referunt ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 27. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. *p* 28 *c* 5.

Refert hic text. solum Prælatum transegisse de re Ecclesiæ, Capitulum verò tunc demum non posse dissentire si tacitè, aut expresse consenserit: conqueritur Panorm. in præsenti Doctores text. hunc minimè aperuisse: nititur explicare Host. *in sum l. eius tit.* §. *quis, vers. sed quaro*, aliqua per Felin. *in c. edocere, vers. sequi potest, de rescript.* & per Doctores *in l.* 1. *C. si aduersus transact.* bifariè potest intelligi, primò transactionem hic factam à solo Prælato potuisse valere, etiamsi esset alienatio, si Prælatus rem immobilem Ecclesiæ ab aliquo detentam recuperauit, & pecuniam, vel simile dedit, tunc enim nihil aliud alienari videtur nisi pecunia, quā vt & res alias mobiles non pretiosa solus alienat. glos. *verbo immobile in c. nulli, de rebus Ecclesia non alie.* commendant Roman. *sing.* 103. Cr mens. *sing.* 59. Ias. *in l.* 1 § *in tona tum, ff. ad Trebel.* In quo intellectu consentit gloss. celebratissima *in l. nulli ff hoc tit.* vbi Bart. & Ias. Federic. *cons* 204. Roman. *cons.* 1 6. Panorm. *vbi sup.* *col vlt. & in cons.* 57. *vol* 1. Secundò si Prælatus rem etiam immobilem relinquit sub aliqua conditione vtili Ecclesiæ requisito Capituli consensu, nam certum est alienari posse vbi est vtilitas euidens, & solemnitas, in proposita specie vtrumque adest; ergo alienari potest: facit quòd iuxta vulgaria sæpè restitutionem concedunt aduersùs transactionem factam à Prælato, & Collegio, sed non daretur restitutio nisi transactio valeret; ergo, &c. quod ad ò verum esse existimo, vt etiam Prælatus cum Capitulo possit transigere, & consentire alienationi rei nunquā solitæ alienari, si modò ita ab aliquibus vsurpata sit, vt moraliter impossibile, aut difficile videatur ab eorum manibus extorqueri, iuxta quæ fieri possit, vt ea res concedatur eisdem, vel aliis, vt recuperent eam honesta pensione, & certitudine reuertendi ad Ecclesiam ea bona; præstat enim, vt inquit poeta Seneca, donare dimidium quàm perdere totum. Item prudens paterfam. suarum rerum amator ita facere debuisset, diceretúrque rebus suis diligenter consulere, & huiusmodi contractus in euidentem Ecclesiæ vtilitatem redundare. Vltimò moueo in hanc sententiam auctoritate præclara *c.* 1. *de feudis*, vbi in terminis dicitur licere Prælato, qui iurauerat nullo modo res Ecclesiæ de nouo infeudare, huiusmodi alienationem facere, nec potest text. intelligi de re solita alienari, seu infeudari, vt Panorm. & alij intelligunt, quia de hoc nō potuit esse dubitatio, prædixerat enim text. Prælatum illum posse res solitas alienari iterum concedere etiam postquam finita generatione ad Ecclesiam reuerterentur; agit ergo text. quando bona erant malè vsurpata, & tunc primùm infeudabuntur, in quem sensum illum text. intelligit Syluest. *in sum. verbo alienatio.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd procurator ad agendum etiam cum libera & generali administratione non potest transigere, vel paciſci, Cardos. *in praxi iudicum; verbo procurator*, *n.* 25. Ego ipse *de diction. & clausulis, claus* 17 *n.* 1.

3 *Si iueris aliquot annis seruata.*] Notatur ad hoc quòd contractus ex diuturnitate temporis robur accipit, & fomentum vt per Rebuff. *de præscript.* §. 1. *gloss* 4.
4 *vers. vndecimo, pag.* 9. Et notatur etiam ad hoc quòd transactio est contractus. Tiraq. *de iure mariti, gloss.* 7. *n.* 105 *& de retract lig.* § 1 *gloss* 14. *n.* 65. *&* § 3 *gloss* 4. *n.* 11. Rebuff. *in compendio alienat. n.* 66. Mantica *de tacitis, tom* 2. *lib* 26. *tit.* 1. *n* 9.

In gloss. *Literas* 1. Notatur ad hoc quòd habens generale mandatum cum clausola rati habitionis, non potest transigere, vt per Cou. *lib.* 1. *var. c.* 6. *n.* 4.

Cap. Constitutis, IV.

1 Transactio in beneficiis etiamsi præcedat iuramentum, fieri non potest, continet enim simoniæ speciem Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Anch. Butr. Vioian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 500. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 176. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1 *Decret. lib* 1 *tit.* 27. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. *p.* 28 *c.* 4.

Probat hic text. non esse licitam transactionem circa beneficia, idem probat text. *in c. super eo, hoc tit.* & vtrobique gloss. Innoc. Zabar. Abb. & omnes DD. *ibidem*, Syluest. *verb. transactio, post princ* Angel. *eodem verbo*, §. 4. Lambertin. *de iurepatron lib.* 1. *q* 9 *princ art.* 6. Pro qua sententia vltra prædicta iura tres adduci solent rationes. Prima quòd licèt transactio iustè fiat circa iura spiritualia, non sic fiet circa res quæ ex spiritualibus, & temporalibus componuntur, prout sunt bona, res sacræ, & religiosæ, quoniam temporale quoque interuenit, quod pro ipsis spiritualibus datum videri potest, quam rationem expressit Abb. & Syluest. *vbi suprà.* Secunda ratio ex eo deducitur quod is, qui religiosum beneficium transactione dimittit, nihil dat: nam si aduersarius verum ius habeat ex Canonica institutione, à superiore recepit, non ab eo, ex reg. *c. quod autem, de iurepatr.* sin autem alius non habeat ex transactione, nihil consequitur, iuxta regulam *beneficium in sexto*, sicque transactio non constabit. Tertiam rationem addit Padil. *in l. vlt. n.* 13 *C. hoc tit.* quòd beneficium pro alimentis datur, iuxta *c clerici* 1. *q* 2. *c. cùm secundum, de prabend.* de alimentis autem transigi non potest, ex *l. cùm ij*, 8 *ff de transact.* ita resoluit Gig *de pensionibus q* 51. *à n* 21.

Verùm liceat hæc sententia ab omnibus recepta sit, contraria verior est, vt si habilibus dentur termini circa beneficia, transactio licitè fieri potest, idque ex eo probatur, quòd certum est, & ab omnibus confessum *citatis locis*, transactionem circa alia iura spiritualia rectè fieri, modo id quod datur, & recipitur sit spirituale, vt præ aliis docent Sylu. & Lambert. *locis cit.* sed nulla ratio sufficiens reddi potest quare magis circa alia iura spiritualia, quam circa beneficium transactio fiat; ergo in omnibus idem dicendum. Accedit, quòd species simoniæ dari non potest nisi in conuentione spiritualium temporale considerabile interueniat, vt à contrario sensu probat text. *in c. vlt de rerum permut.* Prætetea si omnia iura, quæ de his transactionibus, & conuentionibus agunt, rectè expendātur, his tantùm casibus speciem simoniæ constituunt, vel de ea dubitant vbi aliquid temporale ratione census, pensionis, aut expensarum recipitur, vt colligitur ex *c. cùm pridem, de pactis, c. super eo c. præterea* 1. *&* 2 *hoc tit. c.* 2. *de arbitr. c. nisi essent, de prabend. c. dilectus,* 2. 1. *de simon.* Vnde licet colligere quòd si nihil tēporale interueniat, erit transactio iusta circa beneficia, vtpotè si de duobus beneficiis controuersia fuerit, vel de beneficio, & alio spirituali iure simul constabit transactio si vnus in gratiam alterius vnius ius dimittat, & alterius ius recipiat, iam enim aliquid datur, & recipitur, vt trāsactio existat; ab vtraque parte spirituale, vt species omnes

simoniæ absint: nec refert si quis dicat posse contingere, vt vnus tantùm ex collitigantibus, in vtroque ius habeat, vel neuter, sicque non constab transactio, cùm in effectu nihil recipiatur, re pō etur enim ad existentiam transactionis sufficere, vt vtriusque dimitta id, quod suum esse putat, vel ius quod prætendit, iam enim quantum in eis est datur aliquid, & recipitur, Ordinarius tamen, vel is ad quem pertinet, titulum examinabit, vt sic vel admittat, vel repellat, etenim transactio in re dimissi ius non tribuit *l. si pro fundo, c. de transact.* vbi gloss. Bart. & communis, Ias. *in l. si in atio ista § si quis fortè, n. 7 ff. de verb. oblig.* Tiraq. *de retract. tit.* 1 *§ 1 gloss* 4. *n.* 61.

Qua retenta sententia non obstabunt argumenta, quæ pro prima contraria adduxi; ad primum enim ex hoc text. *& d. c. super eo*, respondetur iura illa agere cùm de vno tantùm beneficio controuersia erat, quo casu transactio dari non potest, quia ius suum dimitteret, cùm vnicum sit tantùm, & indiuiduum, nihil potest spirituale ab alio consequi, s cau cù n nihil recipiar potius lib raliter cedit quam transigit; sin autem aliquid recipiat temporale, simoniaca erit transactio, Igitur rectè Pontifices prædictis iuribus definiunt absolutè transacti nem circa vnum beneficium fieri non posse, idque significat *d. c. super eo*, in illis verbis, *aliquo dato vel recepto*, oportet enim de temporali intelligere cum spirituali, ibi, *re ipi non poterit*; vult enim Pontifex significare quòd vt transactio existat, necesse est, vt aliquid recipiatur, prout glos. & DD. ibid. colligunt, & Doctores etiam *in d. l transactio*; cùm autem in eo casu nihil possit recipi nisi temporale, rectè colligitur transactionem non valere. Ad secundum respondetur nullam esse constituendam differentiam inter res merè spirituales, & mixtas, quæ ex spiritualibus, & temporalibus componuntur, si in ipsis spirituale sit præcipuum, prout in beneficiis contingit, in quibus spirituale ius diuini ministerij præcipuum est, temporalia verò quasi accessoria dependentia titulum beneficij sequuntur, atque ideo cùm transactio circa iura spiritualia fit, temporalis, quæ ex necessitate legis titulum beneficij sequuntur, non sunt in consideratione, quoniam spirituale pro spirituali dimisso, non verò pro temporali datur. Ad tertium respondetur ad validitatem transactionis non requiri, vt id, quod ab vtraque parte dimittitur, verè dantis sit, & ex ea transactione accipientis fiat. Ad vltimum dicendum, beneficia natura sua non dari immediatè, & principaliter pro alimentis, sed vt officium spirituale præstetur, *c. vlt. de rescript. in* 6. Conc. Trid. *sess* 21 *de reform. c.* 4. vt autem ministri stipendium sanctis laboribus debitum accipiant, bona temporalia sub eo titulo spirituali constituta sunt, & hoc est quod probat text. *in d. c. cum secundùm*, vnde illa ratio parum, concludit ad impediendam transactionem.

Notatur ad hoc quòd transactio super beneficio Ecclesiastico sine Superioris consensu, quæ nullius est momenti, non officit paciscenti, nec liti finem imponit, nec per mutuum consensum recipit firmitatem, vt per Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum*, § 11. *n.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Census fieri potest Prælatus, sed non Ecclesia per transactionem factam sine auctoritate Episcopi.*

2 *Compositio facta super futuris decimis sine Superioris consensu, mortuo eo, qui eam fecit, successori non præiudicat.*

4 *Episcopalis auctoritas debet ab Episcopo interponi ex causa rationabili, non verò simpliciter.*

6 *Compositio fieri potest auctoritate Episcopi, seu iudicis coram quo litigatur, cum constitutione census, seu pensionis ad vitam aduersarij.*

CAP. De cætero. V.

REctores duarum Ecclesiarum quando inter se litigant, & vnus impetrat literas à Papa ad extraordinarium, vt ad legatum, si componit cum aduersario, vel fiat transactio vt habeat aliquod ius, vel censum in Ecclesia, si compositio non est contra ius, minimè ab Episcopo reprobanda est, sed census non durat, vltra vitam soluentis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Anchar. Butr. Casal. *in annot.* Vivian. *in rationali primi libri iuris Pont. f. p. g.* 501. Alagona *in compend iuris Can pag.* 176 remissiuè Ximen. *in concord p.* 2 refertur ab Aimon. August. *collect* 1 *Decretal lib.* 1. *tit.* 27. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. *p.* 28. *c.* 10. 1

Notatur hic text. ad hoc quòd compositio super futuris decimis facta sine Superioris consensu, mortuo eo, qui eam fecit, successori non præiudicat, vt per Abb. *in c. multiplici, n.* 1. vbi Butr. *fine*, *& in c. cum homines*, *n.* 4. *infra de decim.* Duen. *reg.* 127 *in fine.* Rebuff. *de decimis*, *q.* 13. *n* 25. Bonacos. *tom.* 1. *commun opinion lib* 1 *tit.* 10. *n.* 12. *pag.* 18. D. Barbosa *in l. si filiofam.* § *fin. n* 20. *ff soluto matrim* Rota *in Mediolanen. decimarum* 10. *Aprilis* 1606. coram Reuerend. D. Coccino Rotæ Decano, compromissum enim super rebus Ecclesiæ inconsulto Superiore non valet, Alex. *consil.* 52. *n.* 2. *lib* 2. Paris. *consil.* 14. *n* 11 *lib* 4. Rot. *decis.* 160. *n.* 1. *p* 2. *diuers.* Card. Canaler. *decis.* 327 *num.* 4. 2

Ad extraordinarium iudicem, &c.] Ergo possunt litigantes circa aliquod beneficium, arbitrum de communi consensu eligere etiamsi ille arbiter non sit Prælatus, vel iudex causæ, vt per Soar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *de simon. c.* 51 *n.* 24. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 23. *n.* 257. *vers. quod autem*, Bonacin. *de simon. q* 4. § 15. *n.* 12. intelligentes modò is, in quem huiusmodi arbitrium compromittitur, sit clericus.

Sed census, &c.] Vide Aym. *consil* 323. *n.* 1. Soar. *de Religione, tom* 1 *lib.* 5. *de simonia, c.* 51. *n* 18. 3

Absque Episcopali auctoritate.] Quæ auctoritas Episcopalis debet ab Episcopo interponi ex causa rationabili, non verò simpliciter, perfunctoria enim auctoritas successorem non ligat, Cald. Pereira *de emptione c* 51. *n.* 7. 4

Cui præst.] Ergo non alius, vt per Boër. *decis.* 115. 5

In gloss. *Contraria, fin.* ibi, *& potest intelligi*, &c. Notatur ad hoc quòd auctoritate Episcopi, seu iudicis coram quo litigatur, potest fieri compositio cum constitutione census, seu pensionis ad vitam aduersarij, licet Episcopus non consenserit, neque consentire velit, Abb. *hic n.* 2 *& in c. ad audientiam* 2. *n.* 2. *vers. & adde, de rescript.* Vgolin. *de simonia in genere*, *c.* 19 § 3. *n* 2. quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, § 6. *n.* 11. vbi dicit procedere quando facta fuisset compositio super aliquibus iuribus temporibus Ecclesiæ. 6

SVMMARIVM.

1 *Beneficium, quod per transactionem habetur, si impetratur, vt vacans ab eo, qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio.*

2 *Adm*

2 *Aduocatus in causa in qua est Aduocatus testimonium ferre non potest.*

3 *Consensus prastitus vigore statuti praiudicat consentienti.*

4 *Beneficium Ecclesiasticum non potest conferri omnino laico.*

5 *Patrocinans scienter petenti rem suam sibi praiudicat.*

7 *Ordo necessariò debet praecedere, ad obtinendum beneficium Ecclesiasticum.*

8 *Habilis iudicandus est qui talis reperitur tempore prasentationis, & non prodest habilitas si superueniat.*

Cap. Ex literis. VI.

1 MEdiator qui fuerit, vt in beneficio fiat transactio, id est, amicabilis compositio, & deinde impetrat idem beneficium nihil dicens se fuisse mediatorem, literæ impetratæ non valent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabat. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Bald. Henric. Boich. Imol. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 501. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 176. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Augost. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *tit* 27 *c* 6.

2 *Patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat.*] Notatur ad hoc quòd Aduocatus in causa, in qua est Aduocatus, propter præsomptam affectionem testimonium ferre non potest, de quo vide *c. si testes omnes, §. testes, quos accusator,* 4. *q.* 3. Vincent. de Franch. *decis.* 212. Put. *lib.* 3. *decis.* 56. Rebuff. *de reprobat. testium à n.* 33. Perez *l.* 2. *tit.* 19. *lib.* 2 *Ordin. pag* 403. Mascard. *de probat. concl.* 66. *n.* 1. & 2. & *concl.* 1357. *n.* 3. Guttier. *cons.* 14. *n.* 8. & 9. Surd. *decis.* 190 & 219. Mench. *freq. c.* 31. *n.* 4. Bobadil. *in sua politica, lib.* 5 *c.* 2. *n.* 55. Farin. *in praxi crim q.* 60. *n.* 155. *cum seqq.* vbi *n.* 156. ampliat etiam finita aduocatione, & patrocinio.

3 Notatur etiam ad hoc quòd consensus præstitus vigore statuti, præiudicat consentienti, vt per Socin. *cons.* 43. *col pen. vol* 4. Cranet. *in q de indemn. mul. n.* 38. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1 *gloss.* 9. *n.* 141 quos refert, & sequitur Surd. *decis.* 309. *num.* 10. vbi etiam resoluit testem sibi præiudicare quando in testimonio aliquid contra se protulit, de quo etiam Valasc. *cons.* 33. *ad finem.*

4 *Cùm nondum esset in clericum tonsuratus.*] Ergo beneficium Ecclesiasticum non potest conferri omnino laico, vt tenent Salu. Hoied. Rebuff. & Menoch. quos refert, & sequitur Flamin. *de resignat. lib* 4. *q.* 1. *n.* 2. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 2. *q.* 5. & dicam *ad c.* 2. *infra de instit.*

Cùm literas istas obtinuit.] Notatur ad hoc quòd laicus non potest impetrare literas ad beneficium vacaturum, etiamsi antequam vacet beneficiom ad Ordines promoueatur, constat enim tempore impetrationis laicum esse, ac proinde rescriptum veluti subreptitium nullum iudicari, arg. text. *in c. si eo tempore, de rescript. l* 6. iuuat quòd vt rescriptum valeat, debet fieri expressio rei, qua declarata redderetur Pontifex difficilior, ex reg. text. *in c. super literis, de rescript.* & in specie bene probant text. *in præsenti, & in c. cùm adeò, de rescript.* Gom. *de expectat. n.* 90 Rebuff. *in praxi tit differentia inter rescripta, n.* 38. Sic aliàs prouisione beneficij facta laico licèt ex postfacto ordinetur, nihilominus tamen beneficium vacare dicitur, vt aduertit Fusc. *de visit. lib.* 2. *c.* 21. *n.* 13.

5 In gloss. *Patrocinabatur,* ibi, *qui enim scienter patrocinatur petenti rem suam, sibi praiudicat.* Vide Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9. *n.* 267. *cum seqq.* Menoch. *cons* 322 *n.* 24

In gloss. *Testis inscriptus.* Dicit Rebuff. *de reprobat. testium, n* 15. *vers saluatur,* intelligi hanc glossam quando testis producitur tantùm ad solemnizandum instrumentum de gestis coram eo, ideo potest describi testis de his, quæ geruntur in causa vt si producatur instrumentum, vel transactio, aut alius actus fiat coram eo, quia tunc deponere poterit. 6

In gloss. *Tonsuram,* ibi, *ergo licet postmodum tonsuram receperit, non profuisset.* Notatur ad hoc quòd ad obtinendum beneficiom Ecclesiasticum debet Ordo necessariò præcedere, & non sufficit quemquam habitum clericalem gestantem habere animum statim obtento beneficio assumendi Ordinem clericalem, ita Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 42. *n.* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss* 2. *n.* 66. quos ego ipse refero *de offi. & potest Episcop. p.* 3. *alleg.* 72. *n.* 77. 7

In ead. gloss. ibi, *Principium enim in talibus considerandum est.* Ergo ad beneficia iudicandus est habilis, qui talis reperitur tempore præsentationis, & non prodest habilitas si superueniat, Rota *decis.* 69. *p.* 3. *lib.* 1. *diuers.* Mar. Anton. *var resol lib.* 1. *resol.* 19. *n* 1. Seraphin. *decis.* 1234. *num.* 4. Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr* 11. *cap.* 13. *num.* 461. Alois. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. resolut.* 165. *n.* 3. & *resolut.* 166. *num.* 3. 8

SVMMARIVM.

1 *Transactio fieri non potest super Ecclesiastico beneficio, sed tantùm amicabilis compositio*

2 *Transigi super re sacra, & litigiosa non potest, intellige vt ibi.*

3 *Transactio fit de re dubia.*

Cap. Super eo. VII.

TRansactio fieri non potest super re sacra litigiosa, nam dare, vel recipere vel permittere vt res sacra recipiatur; habet speciem simoniæ, possunt tamen litigantes amicabiliter, & gratis conuenire inter se. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Anch. Butr. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag* 502. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 167. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 16 *c.* 1. 1

Quòd transigi super re sacra, & litigiosa non potest.] Vide Rebuff. *in tract. de decimis, q.* 13. *n.* 35. transactio verò cum compensatione rei spirituali per largitionem alterius rei spiritualis eiusdem Ordinis ac proportionatæ non est simoniaca, vt per Soar. *de Relig. tom.* 1. *tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 51. *num.* 8. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 23. *num.* 149. vbi respondet ad iura, quæ absolutè improbant omnem pactionem in spiritualibus, vt intelligantur de pactione inhonesta, id est, de pactione, in qua turpiter temporale datur pro spirituali in huius iniuriam. 2

In gloss. *Super re sacra,* ibi, *vt detur temporale pro spiritualibus.* Notatur ad hoc quòd transactio simoniaca est dum in transactione remittitur, vel retinetur ius spirituale pro temporali, vt per Soar. *de Relig tom* 1. *lib.* 4 *de simon. cap.* 51. *num.* 6 Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib* 23. *c.* 11. *dub.* 11. Bonacin. *de simon. q.* 4. §. 15. *n.* 3. vbi *n.* 4. subdit transactionem

circa rem spiritualem non esse simoniacam dum res spiritualis compensatur largitione, vel cessione alterius rei, seu iuris spiritualis proportinni; vnde prouenit vt si contingat Episcopos circa decimas contendere, possunt conuenire, vt vnus partem vnam, alter aliam habeat, & sic de similibus, ita Soar. de c. 51 n. 9. Filiuc. tract. 45. c. 11. q. 10. Valer. Reginald. d. c. 11. n. 156. Bonacin. d. n. 4. vers. item si.

3 In gloss. *Dato*, ibi, *& ideo dixi dubia*, &c. Nam transactio fit de re dubia, Roland. cons. 28. n. 42. vol. 4. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 91 n. 23. Gama *Lusit decis.* 199 n. 4. Guttier. *de iuram. confirm.* p. 1. c. 2. n. 1. Rebuff. *in tract. de decimis*, q. 13. n. 14. Molina *de iustit. tract.* 2. *disp.* 556 *vers. transactionem*, Rebello *de obligat. instit.* p. 2. lib. 16. q. 1. n. 3.

S V M M A R I V M.

1 *Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum sine superioris consensu non oblig at successorem.*
2 *Compositio inter clericos facta vt decimæ vni Ecclesiæ debitæ alteri soluantur, debet fieri cum auctoritate Papæ ad hoc vt perpetua sit, & valeat.*
3 *Concordantur text. in præsenti cum c. 2. supra hoc tit.*
4 *Confirmatio facit locationem transitoriam ad successores, quando fructus erant conuertendi in vtilitatem Ecclesiæ.*
5 *Res inter alios acta aliis nocere non debet.*
6 *Baptismus est necessarius necessitate præcepti.*
7 *Confirmationis Sacramentum non est necessarium necessitate præcepti.*
8 *Pœnitentia Sacramentum necessarium est non solùm necessitate medij, verum etiam præcepti.*
9 *Vnctionis extremæ Sacramentum non est necessarium ad salutem.*
10 *Eucharistia adultis saltem baptizatis necessaria est ex præcepto non solùm Ecclesiastico, verùm etiam diuino.*
11 *Laicus non potest esse minister Sacramenti Pœnitentiæ, etiam in necessitate.*

Cap. Veniens. VIII.

1 TRansactio facta à Prælatis sine superioris auctoritate, super decimis, est tantùm personalis, & non obligat successores, & si quid deinde acceperunt, tenentur restituere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Bald. Anch. Henric. Panorm. Viu. *in ratio. primi libri iuris Pontif. pag.* 502. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 177. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 16. c. 1. & est post Concil. Lateran p. 48. c. 1.

2 Collige ex text. compositionem inter clericos factam vt decimæ vni Ecclesiæ debitæ, alteri soluantur, debere fieri cum auctoritate Superioris, vt per Bonac. *tom.* 1. *com. opin. lib.* 1. *tit.* 10. *n.* 12. *pag.* 186. Caputaq. *decis.* 165. *p.* 3. Bonacin. *de legibus disp. vlt. q.* 4. *puncto* 5. *n.* 3. *& de simonia q.* 4. §. 15. *n.* 4. *vers. secundò si transigentes.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc.* 5. *lib.* 1. *c.* 2. *n.* 1. Rota *in vna Messanen. præeminentiarum* 1585. *coram Illustrissimo Blanchetto, & in vna Conchen. limitum decimarum* 4. *Martij* 1596. coram eod. *& in ead. Conchen.* 3. *Martij* 1597. coram Litta, & lata per Marc. Anton. Gen. *in praxi Archiep. Neapol.* c. 60. n. 19. *in nouis. edit.* Franc. Leon. *in thesauro fori Eccles. p.* 4. c. 1. n. 2. *in fine*, Ballet. *discussio cleric. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 5. n. 31. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 7. c. 26. q. 5. Moneta *de decimis*, c. 5. q. 7. n. 126 & n. 111. resolnit valere compositionem inter Clericos vt minus quàm sint decimæ eius, soluatur, vel vt de aliquibus rebus non præstentur, & citat Rebuff. *de decimis*. q. 14 n. 36. Triuisan. *Venet. decis.* 28. n. 12.

Auctoritate Apost. confirmatam.] Ergo requiritur approbatio Summ. Pontif. vt notat Bertrand. *cons.* 14. & 116. *volum.* 1. Vnde fuit in Rota decisum *in causa Nouarien. decimarum* 28 *Maij* 1593. coram Illustriss. Arigonio, concordiam super dimissione partis decimarum debitarum à laicis, factam à personis Ecclesiasticis non valere sine cõfirmatione Apost. nec sufficere consensum Episcopi, refert Marc. Anton. Genuens. *vbi proximè*, & iden non sufficit assensus Episcopi prout sufficere videbatur in terminis *c.* 2 *supra hoc tit.* quia agitur hîc de magno præiudicio, videlicet soluenda tantùm tertia parte decimæ, vel quia nulla causa interuenerat vtilitatis, necessitatis, aut alia similis; vel quia hæc erat propria transactio, illa verò, de qua *in d. c.* 1. compositio, vel quia in ea Parochia in qua erant prædia, de quibus transactio facta fuerat de non soluenda nisi tertia parte decimarum, coloni Monasterij à Parocho etiam recipiebant Ecclesiastica Sacramenta, ita Moneta *d. q.* 7 *n.* 137. 3

Cùm aliàs inter personas facta potius, &c.] Notatur ad hoc quòd confirmatio facit locationem transitoriam ad successores quando fructus erant conuertendi in vtilitatem Ecclesiæ, non in vtilitatem personæ locantis, vt per D. Barbosa *in l. si filiofam.* §. *fin. n.* 20. *ff soluto matrim.* 4

Nec pacta inter alios acta aliis obesse patiamur.] Notatur ad hoc quòd res inter alios acta aliis nocere nõ debet, de quo iuris principio tractatum edidit Tiraquel. & plura intra referunt Thom. de Thomas. *reg.* 273. Con. *pract. c.* 13 *n.* 4. & *c.* 14 *n.* 15 & 16. Menoch. *remed.* 3 *retin. n.* 571. & *cons.* 28. *n.* 18. Mascard. *de probat. concl.* 304 *n.* 29. & *concl.* 1243. & *conclus.* 1267. *num.* 1. Hieron. de Laurent. *Auenionen. decis.* 82 *n.* 1. Mench. *q. vsufreq. c.* 2 1. *n.* 13. *cum seq.* Mar. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 106 *n.* 28. & 45. & *lib.* 2 *res.* 1. *n.* 7 Surd. *cons.* 377. *n.* 25. Cardos. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo, res, à n* 25. Brunor. à Sole *in locis communibus verbo, res*, 12. Cæs. Arg l. *de legitimo contradict. q.* 7. *n.* 80. & *q.* 10 *n.* 164. Card. Tusch. *tom* 6. *litera R. concl.* 264 *cum seqq.* 5

In gloss. *Necessaria*, ibi, *Sacramenta necessitatis sunt ista, Baptismus.* Est enim Baptismus necessarios necessitate præcepti, vt est concors & communis SS. Patrum & doctorum omnium opinio apud Vasquez *p.* 3. *disp.* 140. *c.* 1 2. & 3 & *disp.* 172. *c.* 2. Valent. *tom.* 4. *disp.* 4 *q.* 3 *puncto* 4 Saur. *de Sacram. in genere, lib.* 2. *c.* 8. *q.* 2. *art.* 1. Iacob. de Graffis *in aureis decis. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 4. *n.* 12. Barthol. ab Angelo *de Sacramento Baptismi*. 6. 8. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib* 27. *n.* 7. Soar. *de Sacram. disp.* 17. Nugn. *p.* 3. *q.* 68 *art.* 1. & 2. & *ibid.* Coninch. *dub.* 1 6

In ead. gloss. ibi, *Confirmatio.* Aduertendum Sacramentum Confirmationis necessarium non esse necessitate præcepti, in tantum quòd illud sponte omittens secluso contemptu, vel alia circunstantia non peccet mortaliter, quamvis enim Confirmatio tribuat vires, & robur ad profitendum & confitendum Fidem, nihilominus huiusmodi vires possunt per alia media obtineri, ita S. Thom. 3. 65 *art.* 4. & *q.* 72. *art.* 1 Nugn. *ibid. art* 8. *dub.* 1. Victor. *de Confirm. conc.* 47. Viuald. *eod. verbo, c.* 5 *n.* 6 & 7. Petr. de Ledesma *in sum. p.* 1 *tit. de Confirmat. c.* 8 *concl.* 1 & 2 Saur. *de Sacram in genere, lib* 6 *c.* 4 *q.* 1. *circa med.* Valent. *tom.* 4. *disp.* 5 *tit.* 2. *puncto* 3. Chamer. *de Sacram. c. de Confirm. dub.* 4. Nauar. *man. c.* 22. *n.* 9. *vers.* 3. 7

In

8 In ead. gloss. ibi, *Pœnitentia.* Quòd Sacramentum Pœnitentiæ necessarium sit non solùm necessitate medij, verùm etiam præcepti, ex S. Thom. & aliis tradunt Bellarm. *de Pœnit. c.5* Soar *de Pœnit. disp.17. sect.2.n.13. & sect.4.n.4.* Vasq. *eod. tract. q.84.art.5. dub.vnic n.44.* Reginald. *in praxi fori pœnit.lib.18.n.40.* Coninch. *disp.3.de Pœnit dub.1.n.27.* Valent. *d.tom 4. disp.7.q.1.punct 6 assert.2.& q.9 puncto 2.*

9 In ead. gloss. ibi, *Vnctio.* Aduerte Sacramentum extremæ Vnctionis non esse necessarium ad salutem, sicut nec necessariam esse Confirmationem suprà ostendimus, ita ex aliis Bonacina *de Sacram. disp.,.q. vnic.puncto 1 n.*

10 In ead. gloss. ibi, *Corpus Christi.* Eucharistiam adultis saltem baptizatis necessariam esse ex præcepto non solùm Ecclesiastico, verùm etiam diuino affirmatiuo, resoluunt. Nau. *in manuali c.21 n.57.* Chamer. *de Eucliar. in princ.* Bonacina *d. tract. disp 4. q.1. puncto 3.n.1.*

11 In ead. gloss. ibi, *Nam confiteri possunt cuicunque in necessitate, iuxta illud, Confitemini alterutrum peccata vestra.* Aduerte laicum non esse ministrum Sacramenti Pœnitentiæ, cùm careat potestate Ordinis & iurisdictionis; non obstat illud Iacobi 5 *Confitemini alterutrum peccata vestra*, quia secundùm aliquos intelligitur de confessione non sacramentali facta humiliationis gratia, quam confessionem non solùm coram Sacerdote, verùm etiam coram laico fieri posse tenent Sot. *in 4 dist 18 q 4 art 1.* Reginald. *in praxi fori pœniten lib. n.6.* Coninch. *de Sacram. disp.8. dub.1.n.6* Onnphr. *de sigillo Confessionis, sect.3. q vnic. dub.5 vers prima conclusio*, Bonacina *d tract. disp.5.q.7. puncto 1.n.2.*

SVMMARIVM.

1 *Transactio sicut super iure præsentandi, ita super annexo fieri non potest vt recedatur à lite interueniente aliqua temporalitate.*

2 *Simonia crimen incurritur vbi quis promittit aliquid vt patronorum voces consequatur.*

3 *Conditio facta inter patronum, & præsentatum inducit confidentiam.*

4 *Simonia committitur quoties patronus pro præsentatione, vel nominatione ad beneficium temporale commodum recipit.*

5 *Simoniaca est transactio in qua spirituale pro aliquo temporali remittitur.*

6 *Iuspatronatus est spiritualibus annexum.*

CAP. Præterea. j. IX. *Luc. III.*

1 TRansactio super iure præsentandi, & illi annexo cum aliquo commodo temporali est simoniaca. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Zabatell. Collectan. Bellam. Ioann. Andr. Imola, Innoc. Anania, Anchar. Butr. Panormit. Henric. Bald. Hostiens. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 503.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.177.* remissiuè Ximen. *in concord. part 2.* refertur ab Anton. August. *collect.2. Decret. lib.1 tit.16. cap 4.*

Simoniaca pactio.] Dum text. dicit pactionem circa iuspatronatus de re temporali esse simoniacam, apertè probat in venditione iurispatronatus simoniam reperiri, provt in specie tradunt D. Thom. *2.2. q.100.art.4.& in 4.sentent.dist.25. quæst.5.* vbi Palud. *quæst.4. num.29.* Roch. *de iurepatron. verbo, vti c, quæst.3.num 7.* Lambertin. *lib.1.2 part quæst.1. art.12. num 17. & quæst.4. art.3. & lib.3. quæst 9.art.6.* D. Antonin. *part.2. tit.1. cap.5. §.21.* Syluest. *in sum. verbo, simonia, quæst 12.* Sot. *de iustit. lib 9. quæst.7. artic.1. cum seqq* Nauar. *in man. cap.23. num 108.* Pro quibus etiam facit, quia vbi ius aliquod Ecclesiasticum, seu potestas Ecclesiastica venditur, simonia resultat, & constat nihil aliud importare iuspatronatus quàm potestatem quandam, & ius ab Ecclesia datum ad præsentandum ministrum in beneficio vacante, quod quidem ius & potestas licèt ex gratia ab Ecclesia concederetur, & à laicis possideatur, non ideo minus Ecclesiasticum, seu ius spirituale est, & potestatem Ecclesiasticam continet, quemadmodum potestas eligendi Prælatum, iuxta text. *in cap. Sacrosancta, & in cap. Messana*, iuncto *cap.1. de elect.* quæ quidem potestas aliquando Principibus sæcularibus, & aliis laicis concessa fuit, iuxta text. *in cap. Adrianus, & in c. Synodo*, & quasi per totam *63. dist.*

Nec contra prædictam sententiam facit, quòd vasa sacra spiritualibus antecedenter annexa esse dicuntur, vt docet Iurisconsultus *in l. sacra. § 1 ff de rerum diuis. & in § sacra Inst. 1 eodem*, quæ tamen vendi possunt absque crimine simoniæ, probat text. *in cap. ea enim 10. quæst.2. & in cap. aurum 12. q.2.* fatetur D. Thom. *dicto art.4. ad secundam*, Syluest. *loco citato.* Nauar. *cons 1. de rebus Ecclesiæ*; respondetur enim vasa sacra, & similia retinere naturam temporalem propter materiam, cui consecratio, seu benedictio adhæret, quæ quidem materia temporalis, quæ pretio æstimatur, efficit vt in illius venditione simonia non committatur, dummodo solùm materia æstimetur, & non ipsa ordinatio ad spiritualia, provt declarant supradicti; quæ quidem materia considerari non potest in iurepatronatus provt consistit in facultate præsentandi: & licèt text. *in d. c. aurum*, velit vt vasa sacra confringenda, & conflanda sint priusquam vendantur, obseruat D. Thom. *vbi suprà*, in quo videtur significare ante prædictam conflationem dari symoniam, nihilominus tamen id locum habet quando vasa sacra ad profanos vsus venduntur contra regulam, *quod semel, lib.6.* oportet enim vt illo modo amittant formam, qua amissa consecratio euanescat, vt sine indecentia à laicis tractari possint; secus verò si ad sacros vsus vendantur, tunc enim integra vendi possunt, quod idem est in sanctis Oleis obseruandum, si tanta sit materia, quæ pretio aliquo æstimari possit, nec pretium illius valorem excedat, vt bene aduertit Sot. *d. q 6 art. 1.*

Nec similiter contra prædictam sententiam facit si dicatur quòd ius sepulturæ spiritualibus scilicet annexum est, vt fatetur *gl. 1. in c. non satis, de sim.* & tamen absque simonia vendi potest, iuxta illud *Genes. c.23. & 25.* & attento vsu quotidiano propria sepultura in Ecclesia nonnisi pro certo aliquo temporali datur; satisfit enim si aduertas ius sepulturæ quatenus tale, putà in cœmeterio, vel alibi, similiter nunquam vendi posse, probat text. *in d. c. non satis, ad finem, & in cap. penultim. de sepult.* Sed aliquando hoc fieri, quando aliquod temporale considerabile in illo reperitur, puta si fiat sepultura in capella, seu in alio loco honorifico, tunc enim non ratione sepulturæ, sed ratione illius rei temporalis, quæ considerabilis est, aliquod temporale admitti potest, provt intendit gloss. *verbo, sepultura, in d. cap. penult.* vel saltem ratione eleemosynæ, vt in aliquibus partibus fieri solitum mihi nunciatum fuit.

Notatur hic text. ad hoc quòd simoniæ crimen 2
incurritur vbi quis promittit aliquid vt patronorum

3 voces consequatur, vt per Dec. *cons.* 118. Et conditio facta inter patronum, & præsentatum inducit confidentiam, Flam. *de confident.* q 28. n. 189. vbi q. 36 n 27.
4 cum Nauar. esoluit quòd mutans pecuniam ob præsentationem committit simoniam. Vnde Valer. Reginald. *in praxi fori pænit. lib* 23. n. 367. resoluit committi simoniam quoties patronus pro præsentatione, vel nominatione ad beneficium Ecclesiasticum temporale commodum recipit, vide Roch. *de iurepatron. verbo, ius, q. 1. n. 4. & verbo, vtile, q* 3. *n.* 9. Rodoan. *de simon. p.* 3. *c.* 13. *n* 22 Soar. *de Relig tom. 1. lib. 4. de simon c. 28. n. 7 & seq.* Vnde infertur præsentantem non posse ob præsentationem imponere onus præsentato, ad quod aliàs non teneatur, vt obliget præsentatum ad tuendum ius præsentantis, & ad litem pro ipso prosequendam, vt per Vgolin. *de simon. tab.* 1. *cap.* 49. §. 2. *n.* 5. Soar. *d. cap.* 28. *n.* 14. Filiuc. *tom* 3. *tract.* 45. *cap.* 6. *q.* 8. *num.* 13. resoluentes etiam non committere simoniam præsentantem, qui imposuit onus præsentato vt suam præsentationem prosequatur, alioquin liberum sit præsentanti alium præsentare, vel agere quod sibi bene visum fuerit, quia non imponit onus præsentato ad quod de iure non tenetur, nec præsentatus absolutè obligatur litem prosequi, sed sub conditione, si velit præsentationem suam vires habere.

5 Denique ex hoc text. illa vt plurimum deducitur conclusio quòd simoniaca est transactio in qua spirituale pro aliquo temporali remittitur, vel retinetur. Soar. *de Relig. tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 51. *n.* 6. Valer. Reginald. *lib.* 13. *n.* 148.

6 In gloss. *Nullam in addit.* ibi, *quia iuspatronatus est spirituale.* Imò annexum spiritualibus, *cap. quanto, inf. de iudic.* vbi dicam, ita etiam præsentatio est annexa spirituali, Flamin. *d. q.* 18. *n.* 191. & 188. probat committi simoniam etiam in annexis spiritualibus, de quo idem Flamin. *q.* 41. *n.* 25. Bonacin *de simon q.* 4. §. 1. *ex n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Transigere non licet super spirituali subiectione.*
2 *Subiectus olim etiam hodie subiectus præsumitur.*
3 *Possessio vsque in præsentem continuata præsumitur.*
4 *Ecclesia matrix quæ, remissiuè.*

Cap. Præterea. ij. X.

Cœlest. III.

1 TRansactio super subiectione spirituali debita alicui, v. g. Ecclesiæ matrici, non valet, quia est simoniaca. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Ancharan. Panorm. Butr. Hostiens. Viuian. *in rationali primi libri iuris, Pontificij, pag* 503. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 177. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & Casal. *in annot.* refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib* 1. *tit.* 16. .5.

2 *Deferebant quæstionem olim, &c.*] Notatur ad hoc quòd olim subiectus etiam hodie subiectus præsumitur, Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præs.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 170 *n.* 1 Et olim possessor etiam hodie possessor præsumitur, Couar *in c. Raynutius*, §. 11. *n.* 2. *de testament.* & *in reg. possessor, part.* 2. §. 1. *num.* 2. *de regul. iur. lib.* 6. Et olim dominus etiam hodie dominus præsumitur. Alciat *d. reg.* 2. *præs.* 20.

3 Notatur etiam ad hoc quòd possessio vsque in præsentem continuata præsumitur non solum quando per veram probationem constat allegantem olim possedisse, sed etiam vbi ex aduersarij confessione apparet de antiqua possessione, vt per Mascard. *de prob. concl.* 1185. *n.* 17.

Ecclesiæ matrici.] De Ecclesia matrice vide Soar. *de religione, tract.* 3. *lib.* 1. *c.* 14. *n.* 2 & *lib.* 4. *de simonia, c.* 28. *n.* 11. & quæ dicatur Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 3. *in fine.* 4

SVMMARIVM.

1 *Iudex potest & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus in quibus iura hoc non admittunt, vt super matrimonio.*
2 *Multitudo vbi deliquit mitiùs de pœna statuendum.*
3 *Iudex an & quando salua conscientia possit partes litigantes reducere ad concordiam, remissiuè.*
4 *Transactio super matrimonio non valet.*
5 *Matrimonium contrahitur etiam inter infideles, non tamen vt Sacramentum sed vt contractus.*
6 *Iudex potest pœnam minuere ex bono, & æquo vbi causa aliqua id suadeat.*
7 *Æquitas seruanda in pœnis arbitrariis infligendis.*
8 *Pœnæ mutatio fit ex qualitate personarum.*
9. *Æquitas scripta debet præferri rigori iuris.*
10 *Absoluere potius debemus, quàm condemnare.*

Cap. Ex parte. XI. & fin.

Honor. III.

IVdex potest interponere suas partes ad transigendum vel componendum, exceptis casibus in quibus iura id non permittunt sine dispensatione, vt in matrimonio, sed in aliis, in quibus ius non reperitur expressum, & tunc declinare debet semper in mitiorem partem, prout personæ, causa, loca, & tempora petunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Panorm. Host. Anchar. Butr. Henric. Mant. Cened. *Collect.* 70. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. p.* 504. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 177. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Multitudine.] Notatur ad hoc quòd multitudo vbi deliquit mitiùs de pœna statuendum, vt per Coriolan. Capucin. *de casibus reseru. part.* 2. *casu* 5. §. 9. *n.* 19. *p.* 721. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 47. *à princ.* vbi *n.* 10. asserit hunc text. procedere in his casibus, in quibus habet locum dispensationis remedium, alioquin si locum habere non possit, non est aliquid à seueritate Canonica detrahendum propter multitudinem. 2

Poteris ad compendium interponere partes.] An & quando salua conscientia possit iudex partes litigantes reducere ad concordiam, vide Boer. *decis.* 149. Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, p.* 3. *in q. an occidere peccatores liceat, n.* 17. Ioan. Garc. *reg.* 2 51. Mariens. *in dialogo relatoris, p.* 1. *cap.* 1. *n.* 8. Afflict. *decis.* 13. *n.* 29. Perez *l.* 1. *tit* 8. *lib* 4. *Ordinam*, plures Doctores refert Cened. *ad Decretal. collect.* 70. *num.* 1. latè & eleganter Illustr. D. meum Roderic. à Cunha *in comment ad cap. placuit*, 9. *ex num* 2. *vsque ad fin. dist.* 90. vbi decem conclusionibus totam materiam explicat, faciunt multa, quæ super hanc materiam adducit parens meus *in comment ad Ordin. Regiam Lusit. lib* 3. *tit.* 20. §. 1. & ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, part.* 3. *alleg.* 79. 3

Vtpote

4 *Vtpotè coniugij.*] Notatur ad hoc quòd transactio super matrimonio non valet, vt per Couar. *de sponsal p.2.c.8* § 12.*n.2.* Marpurg.*cons* 15. *lib n.*291.*vers. verum*, Perez *l.1.gloss.1.p.n.8.col* 2. *vers. dubitatur etiam tit* 1.*lib.5* *Ordin.* Bellet. *disquisit.cleric p.1.tit.de fauore cleric reali*, § 2.*n.*65. Guttier.*canon.q lib* 1.*c.*17. *n.*18 Sanch. *de matrim. lib* 2. *disp* 14 *n* 1.*vers.*9 Bernard.Græuæ.*ad practic Camer.Imper lib.*2 *concl.*94.*consid.*2. Franc. Molin.*de ritu nupt lib* 2.*differ.*9.*à n.*1. vbi *n.*3 asserit cum Prod.*tract de differ iuris Ciuilis, & Canon.n* 106. de iure Ciuili; quo huius Sacramenti vis incognita erat, licitam fuisse causæ matrimonialis transactionem, Cened. *d. collect.*70.*n.*1. *in fine*, vbi cum Abb. *in præsenti n.*8.intelligit, si aliquid contra vinculum matrimonij statuatur.

5 *Apud fideles, & infideles existat.* Matrimonium igitur contrahitur etiam inter infideles, non tamen vt Sacramentum, sed vt contractus, vide Couar. *de sponsal p.2 c.6.§.10.à n.2 in fine*, Magdalen. *in tract. de num testium p.2.c.3.n* 257. Guttier. *Canon. q.lib* 1. *c.*17. *n.*10. Vinald.*in candelabro aureo tit. de matrim. à n* 215.Mozz. *de contract.tit de matrim.c.qui possint contrahere matrimonium*, *n.*25. Matiens. *ad tit.* 1. *in rub. gloss.1 n* 78. *lib* 5 *noua recop* Cened. *d. collect.*70. *n* 2. Franch. Molin. *d.lib.*2. *differ.*13.*à n.*7.& dicam latiùs *ad c gaudemus*, *n.*2.*de diuort.*

6 *Cum his verà*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex potest pœnam minuere ex bono & æquo, vbi causa aliqua id suadeat, ac vt ipse arbitratus fuerit mitiorem infligere, Couar.*lib.*2.*var c* 9.*n.*5.Tiraq.*de pœnis temper.in præfat. n.*16 *&* 32. Nau.*in rub.de iudic.n.*99. Ioseph. Ludon. *Lucensi decis* 15. *n.*58. Farin. *in praxi crim p.*1 *q.*17 *n.*7. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda*, *lib.*2 *c* 10 *n.*5. latè Coriolan. *d casu* 5.§.8 *à n.*16. vbi declarat Illustr.D.meus Roder.à Conha *in comm. ad c. si vir.* 3.*n.*3.*dist* 27.

7 *Æquitate seruata.*]Notari solet ad hoc quòd quando in aliquo casu particulari deficit lex scripta, est recurrendum ad æquitatem, & sensum naturalem, de qoo Vide Tiraq.*in tract.cessante causa, limit.*8 *n* 78. Gambar. *de offic. & potest. legati de latere*, *lib* 10. *ex n.*17.Mex.*in tract tassa panis, concl.*1.*ex n.*95.Menoch. *cons.*202.*ex n* 1. Cen.*d.collect.*70. *n* 2. Franc.de Sonsa *de largitione numerum, fundam* 2.*n.*18.Licèt autem in imponendis pœnis arbitrariis sit æquitas à iudicibus amplectenda, ea tamen non à capite, nec imaginaria esse debet, sed à iure regulanda, Coriolan. *d. casu* 5 § 8 *n.*11.*pag.*702.

8 *Secundùm quod personas*,&c.]Notatur ad hoc quòd ex qualitate personarum fit pœnæ mutatio, Tiraq.*de nobilitat. cap* 20. *num.* 08.Couar.*lib.*2.*var.c.*9.*n.*3. *ad finem.*

9 In gloss.*Æquitate*, ibi, *sed potest intelligere illud de æquitate scripta, quæ debet præferri rigori iuris.* Vide Hyppol. *sing.*685 Bernard.*reg* 245. Coo.*in reg possessor, p.*2.§.6 *à n.*2. Thom.de Thomas.*reg.*17. Tiraq.*de retract.lig* § 35 *gloss* 1.*n* 4 Strach.*de mercat tit quomodo procedendum in causa mercaturæ*, *n.* 4. Donel.*com. iuris Ciuilis, lib.*23.*c.*2.Valasc.*de iure emphyt q.*5.*n.*4 Sarm. *lib.*5.*select.c* 8.*n.*4. *ad fin.* Fachin. *lib.*1. *controu c.*3 *& lib.*11.*c.*3 Morla *in emporio iuris, p.*1.*tit.*2.*q.*11.Anton. Monach. *Lucensi decis.*68. *n* 35 *& Bononien. decis.*19. *n.*3. *& Florent decis.*70.*n.*31. Bertaz. *in repet.l. si quis maior*, *n.*32.*C.de transact* Rendina *in promptuar.recept. sentent. tom.*1 *tit.*100 *n.*11.metipsum *in tract. Axiom. iuris vsufr. Axiom.*15.*n.*1.

10 In gloss.*In bum miorem*, ibi, *Semper debemus promptiores esse ad absoluendum quam ad condemnandum.* Vide Couar.*var.lib* 1 *c.*1 *n* 2 *vers.quarto*, Mex.*in tract.tassa panis*, *concl.*1. *n.*171. Ant.Monach. *Florent. decis.*36. *n.*2.Card. Tusch.*tom.*1 *lit. A.concl.*41. *n.*1.metipsum *Axiom.*1.*n.*9.*cum seqq.*

De Postulando.

Tit. XXXVII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan.Andr. Imol.Anan.Panormit.Butr.Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris, Canonici*, *fol.*59. Ioann. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum*, *fol.*.65 *versa*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonic*, Martin.Mesnart.*in epitome Decretalium, fol.*42. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij*, *à pag.*121. Goffred. & Host. *in summa huius tit* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barth. Carthag.*in exposit.titulorum iuris Can.* nouissimè Ioan. Hooor. *lib.*1.*sum.in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. agit Alex. Trentacinq. *var. resol.lib.*1.*tit.de postulando.* De aduocatis multa congerunt Adrian. Pulæ. *inoratione de aduocatorum priuilegiis*, Tiraq. *de nobilit. c.*29 *à princ.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi*, *p.*1.*consid* 28. Roland.*cons.*36.*vol.*3. Perez *l.*1 *tit.*19. *lib.*2. *Ordin, pag.*399. *& l* 2.*pag.*402.*& l.*2.*tit.*4.*lib.*2.*pag.*561. Donel. *com.iuris Ciuilis lib.*18. *c.*3. Azeued. *ad tit.*16. *lib.*2.*noua recop pag* 176. Ioan. Garc. *d. nobilit gloss.*35 *n.*11.*cum seqq.* Fr. Emman. *in sum.p.*1.*c* 1. Sayr.*in claui Regia lib* 12.*c.*12 Bobadil. *in sua politica*, *lib.*3.*c.*14.*n.*56 *cum seqq.* Valer.Reginald. *in praxi fori pœnit. tom* 2. *lib.*25. *c.*45.*n.*661. *cum seqq.* Cened. *ad Decretum collect* 28. De Aduocati officio tractatum edidit Lancel.Polit.*tom* 3 *tract. Doctor. p.*1. *fol.* 361. & de Aduocato, & causidico Christiano Ioan. Petrus Aloë.

SVMMARIVM.

1 *Aduocare non potest in foro sæculari clericus in Sacris, vel in minoribus, nisi pro se, vel pro sua Ecclesia vel pro miserabilibus personis*, & num.2.

3 *Aduocare possunt Clerici si stipendia non habeant Ecclesiastica, aut patrimonium, quo sustententur*, & n.4.

5 *Aduocare potest Clericus coram iudice Ecclesiastica, in foro Ecclesiastico, & in Curia Romana.*

6 *Aduocare potest Clericus in foro sæculari in vno negotio, quo expedito poterit aliud assumere.*

Cap. Clerici. I. *Ex Concil. Lateranen.*

CLerici in maioribus, vel minoribus si sustentantur stipendiis Ecclesiæ non possunt esse Aduocati coram sæculari iudice in negotiis sæcularibus, nisi prosequatur propriam causam, vel suæ Ecclesiæ, vel pro personis miserabilibus, quæ proprias causas tractare non possunt. 1 Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Bald. Imola, Butr. Panorm. Innoc. Hostiens. Ancharan. Henric.

Henric. Cen. collect. 19. Vin. in rationali p- mi libri iuris Pontificij, pag 505. Alagona in compendio iuris Canonici, pag. 178. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. desumitur ex Concil. Lateran. sub Alex. III. cap. 12. refertur ab Anton. Augnst. collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 18. c. 1.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt l. 58. tit. 6. p 1. & l. 10 tit. 3. lib 2. noua recop. & lib. 5. tit. 16. lib 2. etiam noua recop. Ordin. Regia Lusit. lib 3. tit. 28. § 1. vbi parens meus, Albert. Troc. de vero & perfecto clerico, lib 2 c. 54. n. 5. Salzed. ad Bernard. in pract. c. 66. lit. A in nouiss edit Fr. Emman. in sum. p. 1. c. 1. Cened. ad Decretal. collect. 19 à n. 1. Donel. comm. iuris Ciuilis, lib. 18 c. 1. col 8 vers. dicimus, Franc. Viuian. decis. 142. n. 4 & 5. Renat. Chopin. de sacra politica, lib. 2. tit. 7. n. 21. Camill. Bottell. in summa omnium decis. tit. 66. n. 69. & 70 & tit. 65. de aduocatis, à n. 126. cum seqq. Gonzal. ad reg 8. Cancel. gloss 2 n 28 & seq. Cenal. com. contra com q. 404. n 2. Sayr. in claui Regia, lib 12 c. 21. n. 1. & seqq. Padil. in summa legum pœnalium, p. 2. casu 51. casu 5. Marta de iurisdict p. 4. casu 116. n 14. Farinac. fragment. crimin. p. 1. verbo, clericus, n. 186. cum seqq. Azor. instit. moral. p 2. lib 7. c. 14 vers. item beneficiario, Leon. in thesauro fori Ecclesiast p. 3. c. 4. n. 19. Stephan. Gratian. discept forens. cap. 57. à n. 22. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib 25. n. 664. cum seqq Paul. Bett. Lucens. in praxi crim Regularium, tit 4 c. 15. n. 9. Cutia Philip. part. 1. § 2. n. 16. Cardos. in praxi iudicum, verbo, clericus, n. 111 cum seqq. latè Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina clerical. §. 27. per totum.

3 *Si stipendiis Ecclesiasticis sustententur.*] Ergo à contrario sensu clerici in minoribus si stipendia non habeant Ecclesiastica, possunt aduocare, vt per glos. hic verbo, stipendiis, Iacob. de Graffis in aureis decis. p 2 lib. 1. c 2. n. 15 & 19. Perez l. 12. verbo, in abogado, tit. 1 lib. 1. Ordinam. Azeued. l. 15. tit. 16 l. 2 noua recop. pag. mihi 192. Salzed. d c. 66. vers octauo. Bellet. d. §. 27. n. 2 vers. primo.

4 Notatur etiam à contrario sensu quòd clericus in sacris Ordinibus constitutus, si non habeat beneficium Ecclesiasticum, aut patrimonium, quo sustentetur, potest aduocate absque aliqua dispensatione, Host. hic n. 3. & 8. Abb. n 4. Butr. n. 15. Redoan. de spol. Eccles. q. 8 § denemendo, à n. 48 Gonzal. ad reg. 8. Cancel gloss 2. à n. 18. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 57. à n 21. Leon. d. c. 4. n. 20. quia si id licet sibi pro pauperibus, & miserabilibus personis, vt illarum necessitati subueniat, multò magis erit illi licitum, & honestum, vt propriæ necessitati, & egestati consulat, nam charitas bene ordinata incipit à se ipso, l. præses, C de seruit cum simil.

5 *Coram sæculari iudice.*] Ergo bene poterit coram Ecclesiastico, & in foro Ecclesiastico, vt per Abb. hic n. 3 & in c. 1 n. 3 infra ne clerici vel mon. & in c. cum esses, n 2. de testam. Federic. de Senis cons. 20. n. 1. Et in Curia Rom. vbi consuetudine receptum est, vt non solùm suo nomine quisque clericus litiget, sed alieno, Vestr. in pract. lib 3. c. 4. n 4. Maiol. de irregul. lib 5. c. 19. n. 4. Salzed. d c 66. vers 9. Fr. Emman. d. c 1. ad fin. Bellet. d. § 27. n. 7. vers. septimò, Stephan. Gratian. d c. 57. n. 38.

6 *In negotiis sæcularibus.*] Ergo in vno negotio potest aduocate, quo expedito poterit aliud assumere, Archid. in c. peruenit 86 dist. Greg. Lop. l. 5 verbo otiosi, tit. 5. p. 3 Ang. verbo, Aduocatus, n. 9. Abb. in cap. per venerabilem, n. 6 qui filij sint. leg. Felin. in c. cum I. & A. n 12 vers. secundò considera, de sent. & re indic. Iafred. Lanfrand. deci 112 incip. cleric. Rom. sing. 273. post Feder. de Senis, & Dec. Bellet. d. §. 27. num. 7. vers. sexto, Farin. fragment. crim. part 1. verbo, clericus, num. 192. Camill. Borrell. in summ. omnium decis. tit. 66. de procurat. n. 72. Leon. d. cap 4. numero 19. vers. fallit secundò, Fulu. Pacian. cons. 162. num. 210. & num 216. Christoph. de Pace ad leges styli l. 6. schol. vnic. num. 7.

SVMMARIVM.

1 *Canonici Regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro vtilitate Ecclesiæ, vel sui Monasterij, & de præcepto Abbatis.*

2 *Monachi pro Monasterio aduocare non possunt, nisi de licentia Abbatis, & exposcente Monasterij vtilitate, vel paupertate, vel pro amicis Monasterij.*

Cap. Ex Parte. II.

1 IVra quæ prohibent Monachos aduocare, intelliguntur etiam de Canonicis Regularibus, & sic nũ possunt etiam in negotiis Ecclesiasticis nisi vtilitas monasterij cum mandato Abbatis hoc postulet. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan Andr. Anan. Butr. Ancharan. Hostiens. Panormit. Bald. Henric. Boich. Imola, Viuian. in rationali primi libri iur. Pontif pag. 506. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 178. remissiuè Ximen. in concord p. 1.

2 Collige ex text. Monachos pro Monasterio aduocare non posse, nisi de licentia Abbatis, & exposcente Monasterij vtilitate, c. Monachi à monasterio 16 q 1. Abb. hic n 2. Innoc. in c. cum I. & A num. 1. & 2. de sent. & re indic. Rom. sing. 283. Nauar. commem. 1. de Regul num 66. & comm. 3. num 40. cum seqq. latè Sanch. in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. cap. 3. à princip. Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 66. litera A. vers. secundò. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 2. num. 33. Sayr. in claui Reg lib. 12. cap. 22. numero 4. Stephan. Gratian. discept forens. cap 57 n 24. Cardos. in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Regulares, n. 37. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina clerical. § 27. num. 4. Don. Christoph. de Pace ad l. 6. stili n 8. Et multò magis data Monasterij paupertate, Felin. in d. cap. cùm I. & A num. 2. Abb. hic num. 3. Salzed. vbi proximè, qui referunt Abbatem Lupum Monachos suos aluisse ex lucro suæ aduocationis. Quinimo etiam pro amicis Monasterij, Innoc. d. cap. cùm I. & A. & ibi Felin. num. 11. & 12. Nauar. d. comm. 2. num 63. Sayr. d. cap. 22. num. 5. Salzed. d. vers 2. in fin. vbi dicit permissum esse Monacho in causis ciuilibus pro alio coram sæculari postulare, dummodo Prælati sui facultas interueniat, quæ tunc concedenda est cum magna Monasterij necessitas, vel grandis eius commoditas, vel miseria alicuius, vel gratitudo ei debita, vel alia iustissima causa arbitrio Prælati iudicanda, interueniat, non verò cùm auaritia, vel ambitio id suaserit, Tiraq. de pœnis temper causa 22. n 40. Bellet d §. 27. n. 5. & ita duplex conditio requiritur, ne sufficit alterutram contingere, nempè Superioris licentia, & vtilitas Monasterij, Guil. Redoan. de spoliis cleric q 2. n. 27. Fulu. Pacian. cons. 161. n. 191. & 193 Sayr. d c 22 n. 5. Sanch. c. 13. numero 3. vbi n 4. aduertit quòd si altera ex his conditionibus deficiat, nec in foro sæculari, nec Ecclesiastico integrum est Religiosis Aduocati, vel procuratoris munus obire, & n 5 dicit non satesse licentiam petitam nisi obtineatur, & n. 8. quod potest hanc licentiã cõcedere

cedere Superior immediatus religionis, & *n.* 9. aſſe-
ri nullo pacto ſufficere, nec eſſe neceſſariam licen-
tiam Epiſcopi niſi Monaſterium ipſi ſubeſſet, &
n. 27. probabilius reputat ſufficere vtilitatem indi-
rectam Monaſterij indigentis ad magnam pauperiem
ſubleuandam, & æs alienum ſoluendum, vt Religio-
ſus id munus obeat.

Monachorum appellatione venire Canonicos Re-
gulares in hac materia reſoluunt Ghiſler. *de iudic.
Regul. c.*13.*n.*5. Ludou. à Sarama *de iuriſdict. Adiunclo-
rum q.*12.*n.*15.

SVMMARIVM.

1 *Clericus in quibus caſibus poſſit eſſe Aduocatus, & qualiter vt ingratus poſſit priuari beneficio, oſtenditur.*
2 *Clericus poteſt aduocare pro perſonis coniunctis in caſu neceſſitatis.*
3 *Coniuncti nomine veniunt coniuncti coniunctione ſpirituali, & amici.*
4 *Miſerabilis dicitur quaſi miſeria habilis.*
5 *Miſerabilis perſona quæ dicatur relinquitur arbitrio iudicis.*
6 *Clericus poteſt domi iuris allegationes conficere, & conſilium etiam in ſcriptis petentibus dare.*
7 *Aduocare prohibetur non prohibetur in Camera conſulere.*
8 *Clericus non poteſt eſſe Aduocatus contra Eccleſiam in qua habet beneficium.*
9 *Monachus de licentia Abbatis poteſt eſſe procurator patroni, vel amici Monaſterij.*
10 *Aduocatus ſalariatus à duobus ſibi inuicem in vna lite contrariis, tenetur aduocare pro illo, qui ſibi prius ſalarium conſtituit.*
11 *Donatio propter ingratitudinem reuocatur.*

Cap. Cùm Sacerdotis. III. & fin.

Gregor. IX.

1 SAcerdos non poteſt aduocare niſi pro ſe ipſo, vel
Eccleſia ſua, vel in neceſſitate, pro coniunctis, vel
miſerabilibus. Item clericus, qui præſumit eſſe Ad-
uocatus vel procurator contra Eccleſiam à qua bene-
ficium habet, tanquam ingratus poteſt priuari bene-
ficio, præſertim ſi ſit clericus eiuſdem Eccleſiæ. Col-
ligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel.
Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Hoſt.
Anchar. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iu-
ris Pontificij, pag* 406. Alagona *in compend. iuris Canon.
pag.*178. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2.

2 *Pro perſonis coniunctis.*] Notatur ad hoc quòd pro
perſonis coniunctis in caſu neceſſitatis poteſt cleri-
cus aduocare, vt per Abb. *in cap. noſtra, n.*1. vbi etiam
Ioan. Andr. *de procurat.* Bellet. *diſquiſit. clerical. p.*1. *tit. de
diſciplina clerical.* §.27. *n.*6. *verſ. quarto*, vbi cum Abb.
3 *hic n.*4. reſoluit appellatione perſonarum coniuncta-
rum venire etiam coniunctos coniunctione ſpiritua-
li, vt ſunt canonici eiuſdem Eccleſiæ & Azor. *inſtit.
moral. p.*2. *lib* 7. *c.*14. *verſ. item beneficiario*, vbi quærit
vſque ad quem gradum coniuncti dicantur. Et quòd
ſub his verbis intelligantur amici, Tiraq. *de pœnis
temper. c.*22. *n.*39. Illuſtr. Roder. à Cunha *in commentar.
ad cap. perlatum n.*2. *diſt.*88.

4 *Aut miſerabilibus.*] Miſerabilis dicitur quaſi miſe-
riæ habilis, Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, tract. de
prouiſ. art* 3. *gloſſ. vltim. num.*15. *verſ. vltimò miſerabiles*,
Sigiſm. Scac. *de appellation q.*7. *num.*138. vbi etiam
tenet miſerabilem perſonam dici omnem, cuius na-
tura mouet nos ad miſerandum propter fortunæ in-
iuriam, & quæ dicatur relinquitur arbitrio iudicis, 5
Greg. *l.* 48. *in gloſſ. magna, poſt med. tit.*6. *p.*1. Perez *l.*13.
tit. 3. *lib.*2. *& l.* 1. *tit* 1 *lib.* 3. *Ordin.* Menoch. *de arbitr.
caſu* 66. *& conſ.*479. *n.*5. Cabed. *Luſit. dec.*54. *n* 8 *&
Areſto* 12. *p.* 1. Flamin. *de reſignat lib.*5. *q* 6 *n.*159. remiſ-
ſiuè Azeued. *l.*9. *n.*12. *tit.*3. *lib.*4. *noua recop.* Couar.
pract. c 6. *n.*3. D. Barboſa *l.*1. *ff ſoluto matrim p.*1. *n* 50.
Bobadil. *in ſua politica, lib.*3. *c.*14. *n.*75. Alexand. Tren-
tacinq. *var reſolut lib* 2. *tit. de citat. reſol.*2. *n.*25. Farin. *in
nouiſſim. deciſ.*862. *n.*10. Caſtil. *quotid. lib.*3. *cap.*25. *n.*18.
Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.*1.
*concluſ.*1. *conſider.*1. *num.*2 Sigiſmund. Scacc. *d. q.*7.
*num.*138.

Poſtulare.] Aduertas quòd licet clericus non poſſit 6
poſtulare, poteſt tamen domi allegationes iuris con-
ficere, & conſilium etiam in ſcriptis petentibus dare.
Alciat. *reſponſo* 91. *num* 4. Salced. ad Bernard. *in pract.
cap.*66. *verſ ſexto*, Cabed. *Luſit. deciſ.*214 *n.*14. *part.*1.
Marc. Anton. Genuenſ. *in practi. alib Eccleſiaſt. q* 626.
Bellet *d.* §.27 *num.*10. Nam prohibitus aduocare non 7
prohibetur in Camera conſulere, nouiſſimè Sanch.
*in præcepta Decalogi tom.*1. *lib.*6. *c.*13. *n.*32. Hortenſ.
Caluacan. *de brachio Regio part.* 6. *cap.* 11. *num.* 406.
caſu quarto, Abb. *in rub. huius tit n.*1. Alciat. *reſponſ.*30.
*n.*22. *vol.*1. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo procurator,
num* 101. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap* 39. *à
num* 4. Bellet. *d.* §.17. *num.* 11. hinc mulieres licèt
prohibeantur poſtulare, *l.* 1. §. *ſexum, ff. hoc tit.*
poſſunt tamen in Camera conſulere, Tiraq. *ad lib.*11.
*connub. n.*28.

Clericus autem, qui contra Eccleſiam, &c.] Notatur 8
ad hoc quòd clericus non poteſt eſſe Aduocatus con-
tra Eccleſiam, in qua habet beneficium, alioquin
perdit illud, Specul. *tit. de Aduocatis*, §.1. *num.*16. *in
fine, &* 27. refert nouiſſimè D. Ioan. Anton. Maſſobr.
Alexandrinæ Eccleſ. Primicerius *in ſua praxi habendi
concurſum ad vacantes Parochiales Eccleſias, prælud.* 1.
*num.*34. Bellet. *d.* § 27. *num.*15. vbi *num.*22. poſt alios
quos refert, dicit quòd ſi litigent duæ Eccleſiæ in
quibus clericus eſt beneficiatus, laudabile ſolùm eſt
quòd talis clericus neutri Eccleſiæ aſſiſtat, aſſumendo
officium Aduocati, ſi autem eſſet Prælatus in vna
Eccleſia, & in alia haberet beneficium ſimplex, tunc
poteſt pro Eccleſia in qua eſt Prælatus contra aliam
ſtare.

Pro extraneis.] Aduerte poſſe Monachum de licen- 9
tia Abbatis eſſe procuratorem patroni, vel amici
Monaſterij, Innoc. *in cap. cùm I. & A. de re iud.* re-
cepens, vt per Nauar. *comment.* 2. *de Regularib. num.* 66.
Tiraq. *de pœnis temp. c.* 22. *n.* 39. Sayr. *in claui Regia,
lib.*12. *c.*22. *n.*5.

In gloſſ. *Contra Eccleſiam*, ibi, *ſed ſi habet clericus* 10
beneficia in pluribus Eccleſiis, &c. Conducit ad illam
quæſtionem, vtrùm Aduocatus, qui à duobus acci-
pit quolibet anno aliquod ſalarium pro patrocinio
præſtando in cauſis ſuis, ſi in lite vnà ſint inuicem
contrarij, teneatur cuilibet illorum patrocinium præ-
ſtare? in qua communior opinio eſt teneri Aduoca-
tum adiuuare illum, qui priùs ſalarium ſibi conſti-
tuit, & alteri aduersùs quam litigat ſuis expenſis alte-
rum Aduocatum æquè idoneum præſtare, vel quan-
titatem ſalarij ſoluere, de quo vide Rol. *conſ.*44. *n.* 24.
*vol.*1. Alex. *conſ.*118. *n.*15. *&* 16. *vol* 5. Rebuff. *ad l.*52.
ff de verb ſignific. pag 268. Azeued. *ad l* 10. *tit.* 16. *lib.*2.
noua recop. Carraſc. *in expilat. ad aliquas leges recop.
cap.*10. *n.*31. *&* 32.

12 In ead gloss. ibi, *& donatio propter ingratitudinem reuocatur.* Dieam *ad l vlt. C. de reuocan donation.* interim vide Doctores citatos à D. meo *in commentar ad Ordinat. Regiam Lusitan. lib 4. tit. 63. in princ. n. 2.*

De Procuratoribus.

Tit. XXXVIII.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panormitan. Dec. Butr. Anchar. Mantua, Bernard Compostel. *in breuiario iuris Canonici*, Guillelm. Durand. *in breuiario aureo fol.* Ioann. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 165. verso*, Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici*, Martin. Mesnart *in epitome Decretalium, fol. 38.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 126.* Goffred. & Hostiens. *in summa huius titul.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonic.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summ iuris Canonic.* nouissimè Ioan Honor. *lib. 1 sum. in Decret.* Casarel. *in erotem. iur Canon.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit vide Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 1. partic 3. sub tit. de procuratore*, apud Hispanos *tit. 5. part 3.* Kirchou. Viu. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 9.* Donell. *comment. iuris Ciuilis, lib. 18. c. 11.* Alexand Trentacinq *var resol. lib. 2 tit. de procuratorib* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig conuent. lib. 7. tit 1. cum seqq.* Rendina *in promptuario recept. sentent. tom. 1. tit. 94.* De Procuratoris substantialibus integrum tractatum edidit Ioan. de Grassis *tom. 3. tract. Doctorum, part. 1. fol. 366.* & de procuratoris, ac defensoris potestate in causis criminalibus, Ioan. Ant. Rubeis *tom. 11 part. 1. fol. 201.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator alterius debet habere mandatum legaliter factum.*
2 *Mandatum nisi ostendatur non auditur quis tanquam alterius procurator, etiamsi Notarius dicat se vidisse, & scripsisse.*
3 *Instrumentum producens in iudicio tanquam procurator præsumitur, in eo procurator vt admittatur.*
4 *Instrumentum procuratorium ex remota regione allatum habens debitam, & publicam formam præsumitur à Notario confectum, & fidem facit.*
5 *Procurator cum cautione de rato admittitur vbi dubitatur de mandato.*
6 *Mandatum procuratorium per testes probari potest.*
7 *Coniuncta personæ quæ dicantur, remissiuè.*
8 *Clericus pro alio sine mandato admittitur.*

Cap. Alia. I. *Greg.*

1 PRocurator alterius debet habere mandatum legaliter factum subscriptum à testibus, aliter non auditur, & quicquid per eum fit non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Io. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Butr. Bald. Anchar. Mantua, Panorm. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 508.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 179.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* p 1 & 2 desumitur ex *lib. 11. epist. 11.* siue *13. cap 13. registri* B. Gregorij refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit 19. c 1.*

Collige ex text. non audiri quem tanquam alterius procuratorem nisi mandatum ostendat, *l de pupillo, §. qui procuratorio ff de noui operis nunt l. si quis inficiatus*, vbi Bart. *ff. depositi*, Tiraq. *de retract. lig § 1 gloss. 10. n. 90. & 91 & §. 16. gloss. n 4.* Soar. de Pace *in practica fol. 10. n. 13.* quia mandatum procuratorium non præsumitur, Flamin. *de resign. lib 9. q. 11.* Card. Mant. *de tacitis, & ambig conuent. l. 7. tit 4.* etiam ex diuturnitate temporis per mille annos, Menoch. *de præs l. 2 q 33. n 14. & c ns. 1. n. 78. cum seqq. & cons. 48. n. 34. cum seqq.* Mascard. *de prob. concl. 1004. n 41* Flam. *d. lib. 9. q 8.* Card. Mantic. *d. tit. 4. n. 13.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Ecclesiast. decis. 55. n. 3. in 1. edit & resol 12. in 2. edit.* Menoch. *frequent. q cap. 16. n. 11. & illustrium, cap 62. num. 7* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit 66. num 81.* Et etiamsi notarius dicat se vidisse, & scripsisse, Cassan. *in consuet. Burgund. rub. 4. §. 5 n. 5* Auil. *ad c. 15 Prætorum, n. 24. vers. in tantum*, Card. Mantic. *d tit. 4 n. 6.* 2

Veruntamen si quis compareat in iudicio tanquam procurator, & producat instrumentum, præsumitur in eo procurator vt admittatur, saltem verò cum cautione si dubitetur, Menoch. *frequent. cap. 16. num. 3.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit 8. n. 45. pag. 118.* 3

Cum mandato legaliter facto, &c.] Aduerte quòd instrumentum procuratorium ex remota regione allatum habens debitam & publicam formam, à Notario confectum præsumitur, & fidem facit, de quo vide Hyppol. *in l si quis ne quæstio, n. 138. cum seqq. ff de quæst* Greg. Lop. *l 21. tit. 5. p. 3.* Boër. *dec 154. à n. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2 præs. 78. n. 10.* Mascard. *de prob. concl. 1005. n. 19. & concl. 1092. n 12.* Soar. *tom 1. commun. opin. lib 1. tit. 8 n. 51 pag 318.* Vbi Viu. *d. lib. 14. tit 11. n 72. vers cæterum, pag 550.* & sufficit recognitiò aliorum tabellionum si dubitetur, Azeued. *l. 1. num. 38. tit 11. lib. 4. noua recop.* Ranchin. *part. 5. concl 384.* Parlador. *lib 2. rerum quotid. cap. fin. §. 11. num. 17.* 4

In gloss. *Potioribus.* ibi, *hæc satisdatio danda est quando de mandato dubitatur* Notatur ad hoc quòd admittitur procurator cum cautione vbi dubitatur de mandato, Ias. *in l iusiurandum, quod ex conuentione, §. procurator, n 6. ff. de iureiur.* Mench. *frequent. c. 16. num. 3.* Kirchou. *tom. 1. communium opin lib. 2. tit. 8. n. 45.* vbi *n. 79.* an dubitetur de mandato quando acta causæ, & iura reperiuntur penes aliquem, Hypp *sing. 170.* 5

In ead. gloss. ibi, *per testes.* Ergo mandatum procuratorium per testes probari potest, Villalob. & Vezin. *d. tom 1. communium opin. lib. 2. tit. 8. num. 43. pag. 318.* Perez *l. 1. tit. 4 lib. 3. Ordin. pag. 318.* Soar. de Pace *in pract. initio annot. 4. num. 11.* Mench. *d. cap. 16. num 6.* Mascard. *conclus. 1010.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat verbo, procurator, num. 8.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 7. tit. 3. num. 26.* 6

In ead. gloss. ibi, *Inter coniunctas personas* Quæ dicantur personæ coniunctæ differit Menoch. *de arbitr. casu 146. num. 8.* Et vsque ad quem gradum coniuncti dicantur, Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 7. cap. 14 vers. item beneficiario*, & quando coniuncti pro alio coniuncto sine mandato sint admittendi, vide Aloys. Ricc. *in collect. decis part 4 collect 736.* Vult hæc gloss. admitti clericum pro alio sine mandato, iuxta *l. sed hæ, ff. hoc tit.* similis *gloss. vlt. in fin. in cap. vlt.* 7

vlt. infr. hoc tit. gloss. 1. in c. vlt. sup de postulando, per text. *in c. non liceat* 12. *q* 2. Contrarium tamen verius est, vt tenet *gloss. in c. cum M. de constit.* vbi Abb. & Felin. *n.* 1. & faciunt tradita per Tiraq. *in l. si vnquam, C de reuocandis donat. verbo susceperis, n.* 35. Non obstat *d. l. sed & ha*, quia loquitur in consanguineis, & non est extendenda ad coniunctionem spiritualem, quæ est inter clericos. Nec etiam obstat *d. c. non liceat*, qua agit de recuperatione rerum Ecclesiæ, quæ malè fuerunt alienatæ, quo casu quilibet admittitur sine mandato, iuxta text. *in cap. si quis presbyterorum, de rebus Eccles. non alien.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia etiam expensarum condemnatoria lata contra absentem ex probabili causa legitimè per nuntium excusatum non valet.*
2 *Sententia lata contra impeditum ex probabili causa non valet.*
3 *Procuratorem constituere non compellitur quis in arduis causis, secus in leuibus.*
4 *Infirmitas non solùm sua, sed etiam suorum pariter excusat.*
5 *Protestatio non est necessaria vbi impeditus non facit id ad quod tenebatur.*
6 *Procuratorem constituere ad causas non compellitur legitimè impeditus.*
7 *Allegare causas absentia potest quis sine mandato.*
8 *Querela dicitur quoties causa defertur ad iudicem absque appellatione.*

Cap. Querelam. II. *Alex. III.*

1 SEntentia etiam condemnatoria expensarum lata contra absentem ex probabili causa, v. g. infirmitatis, legitimè per nuntium excusatum, non tenet, quia in grauibus causis nemo potest cogi constituere procuratorem nisi velit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Anch. Host. Henric. Boich. Mantua, Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 509. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 179. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 18. *cap.* 1.

2 Collige ex text. quòd sententia lata contra impeditum ex probabili causa non valet, Socin. *reg.* 97. *vers. septimo limitatur*, Couar. *lib.* 1. *var. c.* 16. *n.* 9. *vers. contrariam*, Gam. *decis.* 241. *n.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 16. *q.* 12. *n.* 12. & *decis.* 261. *n.* 16. & 17.

3 *In grauibus causis.*] Notatur ad hoc quòd in arduis causis non compellitur quis procuratorem constituere, vt per Soar. de Pace *in pract. p.* 1. *tom.* 1. *temp.* 5. *n.* 55. vbi asserit procedere quoties quis propter delictum prohibitus esset personaliter in iudicio comparere: secus dic in leuibus, ex glos. *in c. si agrotans* 5. *q.* 3. Marian. *de citat. art.* 5. *q.* 58. *n.* 12. Rebuff. *ad leges Gallia, tom.* 3. *tit. de excusat. n.* 79. Duen. *reg.* 95.

4 *Infirmitatem suam.*] Nedum propriam, sed etiam suorum, quæ pariter excusat, gloss. per text. *ibi in cap. communis* 23 *dist.* Iason. *in l* 1 *n.* 84 *ff de officio eius*, Tiraquel. *de pœnis temper. c.* 51 *n.* 78. Rebuff. *d. tit. de excusat. n.* 11. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q.* 5. *n.* 23. Et

5 protestatio non est necessaria vbi impeditus non facit id ad quod tenebatur, *c. cum Bertoldus, infr. de re indic. lib.* 2 6. *quod dix mus, ff. si quis cation.* Rebuff. *vbi sup. n.* 51. Ripa *de peste, c. condescendo, à n* 21. Pinel. *in auth. nisi, n.* 43. *vers. ampliatur quartò, C. de bonis mat.* Menoch. *cons.* 100. *n.* 118. Cald. Pereira *d q* 5. *n.* 29.

Destinauerit.] Notatur ad hoc quòd legitimè impeditus non compellitur procuratorem constituere ad causam, glos. & omnes, *in d. c si agrotans*, glos. magna, *in c. cum dilecti, infr de dolo*, glos. *in l. interdum* 36. *ff. de iudic.* gloss. *verbo, absentia, in c.* 1. *quo tempore miles*, vbi Afflict. *n.* 52. *cum seq.* Bart. *in l.* 1. *ff de diuersis & temper. prascr* Felin. *in c. accedens il.* 2. *n* 8. *vt lite non contest.* Marian. *de citat. art.* 5 *q.* 28. *à princ.* Rebuff. *tit. de excusat. à n.* 68. Pinel. *in d. auth. nisi, n.* 43. *vers. ampliа* 5. Cald. Pereira *d tr de renou. emphyt q.* 7. *n* 4. Et ad allegandas causas absentiæ admittitur quis sine mandato, ex Farin. *in praxi crimin. q* 99 *n.* 277. *cum seq.* 6

7

8 In gloss. *Querelam.* Notatur ad hoc quòd querela dicitur quoties causa defertur ad iudicem absque appellatione, vt per Corset. *in sing querela*, Cou. *pract. c.* 9. *n.* 2.

In gloss. *Detentus*, ibi, *si ageretur de administratione.* Vide Auiles *ad c.* 27. *Prator, verbo, entregnens, n.* 22.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata cum procuratore reuocato, & de hoc certificato, non præiudicat domino.*
2 *Mandati reuocatio procuratori reuocato intimanda est.*
3 *Reuocatio procuratoris non præsumitur.*
4 *Spoliatus si post factam spoliationem iurauit non agere, non potest adhuc agere vt restituatur.*
5 *Procurator vsque ad litem contestatam reuocari potest.*
6 *Procurator etiam inuitus post litem contestatam reuocari potest ex inimicitia, quæ sit capitalis.*
7 *Spoliatus non est restituendus si post spolium pepigisset cum spoliatore seu possessorio non acturum aduersùs spolium.*
8 *Titulum sua possessionis non tenetur quis probare.*

Cap. Ex insinuatione. III.

Clem. III.

PRocurator falsus, vt quia præsentibus testibus fuit reuocatus, si tractat causam, & illam perdits sententia lata est nulla, & possessio restituitur domino, si constet per iuramentum ipsius domini, & vnius testis quòd procurator fuerat reuocatus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Ionocent. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Bald Henric. Imol. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 510. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 179. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit* 38. *c.* 3. 1

2 * *Ne causa cognitionem susciperet.*] Notatur ad hoc quòd reuocatio mandati procuratori reuocato est intimanda, vt per Ias. *in l. quas vero, n.* 1. *ff si certum petat.* Benedict. Capra *tom.* 1 *com. opin. lib* 2. *tit.* 8. *n.* 100. *pag.* 321. Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati, à n.* 159. Monter à Cueua *Arag. decis.* 43 *à n.* 24 Flamin. *de resignat. lib.* 9. *q.* 25. *n.* 12 Hieron. à Laurent. *Auenion decis.* 13. *n.* 1. Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit.* 66. *n.* 179. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Concel. gloss* 63. *n.* 51. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 18. *n.* 57. & *c.* 191. *num. vltim.* Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 1. *titul.* 26. *in princ.* vbi dominus meus *num.* 1. Vnde Procuratoris

3 reuocationem non præsumi resoluunt Vant. *d tit. ex*

defectu mandati, *n.* 156. Menoch. *de præs. lib.* 2. *q.* 36. *n.* 1. Mascard. *de probat concl.* 1280. *n.* 1. Flamin. *d. q.* 25. *num.* 15.

4 *Iuramentum constiterit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si spoliatus post factam spoliationem iurauit non agere, non potest adhuc agere vt restituatur, prout refert Menoch. *remed.* 1 *recup. n.* 287.

5 In glos. *Inhibitum*, ibi, *cùm lis non fuerit contestata.* Notatur ad hoc quòd procurator vsque ad litem contestatam reuocari potest, est apud nostros Lusitanos constitutū in Ordin. Regia *tit.* 26. *in princ* & apud Castellanos *l.* 23. *&* 24 *tit.* 5. *p.* 3. Vant. *d. tit. ex defectu mandati*, *n.* 162. Mynsing. *cent* 5. *obseru* 44 *n.* 1. Put. *p.* 2. 6 *decis.* 305. Ex inimicitia tamen, quæ sit capitalis, post litem contestatam potest etiam inuitus reuocari procurator, *l. filiusfam.* 7. §. *Procuratorem*, *ff. de procurat.* Mendez à Castro *in praxi Lusitana*, *lib.* 1. *c.* 3. *n.* 42. Parens meus ad Ordin. Regiam, *d. tit.* 26 §. *vnic. n.* 1.

7 In gloss. *Aliud Canonicum*, ibi, *vel pactum*, &c. Notatur ad hoc quòd spoliatus non est restituendus si post spolium pepegisset cum spoliatore se possessorio non acturum, aduersùs spolium, vt post Franc. Mar. Menoch. & alios tenet Flamin. *de resign. lib.* 13. *q.* 5. *n.* 48. vbi *n.* 84. resoluit posse quem promittere per pactum se non acturum spolio.

8 In glos. *Probare vlt.* Notatur ad hoc quòd quis non tenetur probare titulum suæ possessionis, vt per Bonacos. *tom* 1. *commun. opin. lib.* 8 *tit.* 20. *de except. n.* 96. *pag.* 353. Duen. *reg* 77. Mascard. *de probat concl.* 1372. Surd. *decis.* 280. *n.* 5. D. Barbosa *in l. si alienam*, *n.* 3. *cum seqq. ff soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator reuocatus, & de hoc certificatus, sciente parte aduersa non potest rescripta à Papa obtinere, & obtenta non valent.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Exceptio contra falsum procuratorem in quacumque parte iudicij opponi potest.*
4 *Mandatū quandocunque detegitur non esse sufficiens, corruunt acta, etiamsi procurator esset admissus.*
5 *Procuratorem qui se facit cùm non sit, tenetur pœna falsi, & condemnatur in expensis.*
6 *Mandatum si appareat post sententiam, in eòque constet tempore causa iam extare, non annullantur acta facta cum procuratore in eo constituto, si priùs non fuerit oppositum.*
7 *Gesta per falsum procuratorem, vel reuocatum possunt per dominum rata haberi si antea pars non opponat de falsitate mandati.*
8 *Procuratoris constitutio facta ad causam iam motam operatur ratificationem eorum, quæ gesta sunt per eundem procuratorem antequam mandatum susciperet.*

CAP. In nostra. IV. *Innoc. III.*

1 Rescriptum super consecutiuis iudiciis impetratum à procuratore reuocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum si reuocatio peruenit ad aduersarium. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panormitan. Host. Anchar. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.* 510. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 180. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret lib.* 1. *tit* 22. *cap* 1.

Ipsum à Tullen. &c. Vide Rebuff. *de pacificis possessorib n.* 223. *vers oppositit*, qui tenet ideo processum & sententiam fuisse irritam per appellationis iudicem, quia hìc de facto fuit processum, lite scilicet non contestata, & iuris ordine prætermisso. 2

Non solùm ante sententiam, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio contra falsum procuratorem in quacunque parte iudicij opponi potest, Duen. *reg.* 264. Bellacomb. *tom* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 24. *n.* 36. *pag.* 612. Perez *l.* 1 *tit.* 4. *lib* 8 *Ordin pag.* 533. Rebuff. *de exception. n.* 389. Bernard. Muscatel. *in sua praxi ciuili*, *p.* 2 *glos. veniens*, *n.* 4. Cald. Pereira *de renouat emphyt. q.* 17. *n.* 34. Esto quòd opponens vsque ad finem litis conscius omiserit exceptionem, nec enim scientia illius reddit iudicium validum, sed consensus & mandatum domini, cuius nomine agitur, vt per gloss. Bart. Bald. & Iason. *in l. licèt*, *C. hoc tit.* Pinel. *l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 3. *n.* 32. Menoch. *cons.* 345. *num.* 12. Mench. *q freq. c.* 16. *n.* 5. Ideo quandocunque detegitur mandatum non esse sufficiens, corruunt acta, 4 etiamsi procurator esset admissus, ex Bald. *in d. l. licet*, *in princ. n.* 2. *vers tertio modo*, Vant. *de nullit. tit ex defectu mandati*, *num.* 122. *vers. quantumcunque igitur*, quod est verum quando probaretur mandatum non esse legitimum secus si admittens non probaret, ex Surd. *decis.* 104. *n.* 12. vbi dicit quòd tenetur in se assumere onus probandi quòd non sit procurator. Et 5 ille, qui se facit procuratorem, cùm non sit, tenetur pœna falsi, *l. si procuratori falso*, *ff. de condict. causa data*, Farin. *in praxi crimin. p.* 6. *tit de falsitate*, *q* 150. *à num.* 89. & condemnatur in expensis, Mascard. *de probat. conclus.* 1004. *n.* 6. Citans aliquem vti procuratorem non potest amplius illum reprobare. Surd. *decis.* 194. *n.* 12. *& decis.* 108 *n.* 12 *&* 13. Seraph. *decis.* 1407 *in princ.* Rot. *decis.* 169. *n.* 3. *p* 1. *recent. & in Toletana decimarum de Capellia* 6. *Aprilis* 1625. coram Martino Andrea, Coccin. *decis* 61. *n.* 3. Buratt. *decis.* 409. *in fine*, *& decis.* 432. *in fine.* Beltram. *in ann. ad decis* 280. *Gregor. XV. n.* 11. & hoc procedit, etiamsi citatio esset facta per procuratorem, vt in terminis tenet Seraphin. *decis* 933. *n.* 3. contrarium tamen decisum fuisse *in Verulan. supplementi legitima* 18. *Martij* 1638. coram Cald. Blanchetto, refert Beltram. *loco cit.* Vnde datur cautela, vt in citatione non citetur quis simpliciter vti procurator, sed cum particula *assertus*, seu *prætensus*, vt ex Nenizan. *cons.* 17. *n.* 8. tradit Beltramin *vbi proximè*. Verùm huiusmodi approbatio non obstat quin si admittens probare talem procuratorem esse minus sufficientem, gesta per ipsum corruerent, ex traditis per Natt. *cons.* 126. *in fin. & consil* 142. *n.* 8. Surd. *d. decis.* 104. *n.* 12. & ideo si ex actis constaret de mandato minus sufficienti, non obstaret huiusmodi reprobatio. Vant. *de nullit. tit ex defectu mandati*, *n.* 121. *vers. quantumcunque igitur*, Rot. *in d Verulan. supplementi legitima.*

Si verò prætendatur nullitas alicuius causæ tanquam factæ à non habente mandatum, si de ea nullitate doceatur, & ex mandato appareat quòd tempore prædictæ causæ erat vetus procurator, quamvis ante sententiam non fuerit productum in actis, cùm non fuerit oppositum, sufficit etiam post sententiam de illo constare, quod in Rota sæpè fuisse tantum refert Stephan. Gratian. *discept forens c.* 330. *n. vlt.* 6

Aduertas tamen quòd gesta per falsum procuratorem, vel reuocatum possunt per dominum rata haberi si antea pars non opponat de falsitate mandati. 7 Vide Bellam. *decis.* 28. Thesaur. *Pedem. decis.* 7. *sub n.* 1. Caualcan. *Triuiz decis.* 23. *sub numero* 13. *versic. & etiam post sententiam*, Soar. *in thesauro recept. sentent. lit. P.*

Tit. P. n. 320 Menoch. *conf.* 100. *n.* 38. Azened. *l. vlt. n* 7.
tit. 21. *lib.* 4. *noua recopil.* D.Barb *in l. alia*, § *eleganter*,
n. 5. *ff. soluta matrim.* Rota apud Farinac. *decif.* 1. *n.* 1. *in*
nouiss. faciunt quæ Surd. *de alimeat. tit.* 8. *priuil.* 56. *n.* 82.
& *decif.* 108. *n.* 11. Guttier. *conf.* 9. *n.* 4. *cum seq.* vbi de
8 gestis in consistorio Principis. Et constitutio procuratoris
facta ad causam iam motam operatur ratificationem
eorum, quæ gesta sunt per eundem procuratorem
antequam mandatum susciperet, Menoch. *vsufruq. c.* 15. *n.* 9. Menoch. *conf* 100. *n.* 4. & 42. Stephan.
Gratian. *discept forens. c.* 216. *n.* 40. vbi *n* 41. intelligit
habita scientia eorum, quæ gesta sunt.

SVMMARIVM.

1 *Procurator non interuenit quando agitur de adulterio coram iudice sæculari ad pœnam legalem, secus si coram Ecclesiastica ad separationem thori.*
2 *Iudex sæcularis solus est competens ad pœnam sanguinis imponendam pro adulterio, quoad alias verò pœnas crimen adulterij est mixti fori.*
3 *Pœna talionis vsu & moribus vtroque iure sublata est*
4 *Iudex Ecclesiasticus solus est competens ad cognoscendum de adulterio, vt ratione illius diuortium celebretur.*

Cap. Tuæ. V.

1 MAritus coram iudice sæculari si vult accusare
de adulterio pro pœna legali, debet id facere
personaliter, & non per procuratorem, quia tenetur
ad pœnam talionis; si coram iudice Ecclesiastico pro
separatione thori, potest per procuratorem, quia non
debet se obligare ad pœnam talionis ne per fraudem
consequatur intentum. Colligunt ex Ordinar. Abb.
antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol.
Anan. Host. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Henric. Viu.
in ratian. primi libri iuris Pontif. pag. 511. Alagona *in*
compendio iuris Canon. pag. 180. remissiuè Ximen. *in*
concord. p. 1 & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3.
Decret. lib. 1. *tit.* 22 *c* 2.

De crimine adulterij coram iudice sæculari, &c.] De
2 adulterio ad pœnam sanguinis imponendam solus
iudex sæcularis est competens, quoad alias verò pœnas
est mixti fori, ac subinde datur locus præuentioni.
Vide Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 7 § 7 *n.* 12. Clar. §. *fin.*
q. 37. *num.* 3. *vers. quæro anquid causæ*, Gom. *l* 80. *Tauri*,
n. 47. *vers verum tamen est*, Menoch. *de arbitr. casu* 419.
Bermond. *de publicis concub. rubr de adulter à n.* 4 Ias. *in*
§ *ex maleficiis, n.* 57. *Instit. de actionib.* Roman. *sing.* 667.
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis, num.* 22. Cur.
Philip. *p* 3 §. 2 *n.* 10. Praxim Episcop. *p.* 1. *verbo, casus*
mixtus, Soar. de Pace *in pract. tom.* 1 *prælud.* 1. *n.* 31. Azor.
instit. moral. p 2. *lib* 3 *cap.* 54. *q* 1. *vers crimina mixti fori*,
Modern. *de iurisd. p.* 2. *cap* 19. Vincent. de Franch. *decis.*
312. D.Barb. *in l.* 1. *in princ. ff. soluto matrim p.* 1. *n.* 139.
in fine, & *n.* 140. Aloys. Ricc. *in collect. decis p.* 5 *collect.*
2076. Farin. *in praxi criminali, p.* 3 *q.* 99 *n.* 112. & *p.* 5.
q 141. *n.* 42. Modern. *in tr de cognitione per viam violentiæ*,
p. 2. *q.* 88. Sanch. *de Matrim lib.* 10. *disp* 8. *n.* 16.
3 *Sequæ ad pœnam talionis.*] Pœna talionis ex eo dicta
quòd quis tale patiatur, quale contra ius alteri moliebatur,
teste Sot. *de iustit. lib.* 5. *q* 5. *art.* 4. Menoch. *de arbitr. casu* 322. *n.* 1 Decian. *tract. crimin lib* 8. *c* 34. *n.* 11.
hodie vsu & moribus vtroque iure sublata, & antiquata
est, Bart. *in l. si cui, in princ n.* 2 *ff de accusat* Felin.
in cap. quod super his; num 5. *eod. tit.* D.Thom. 2. 2. *q.* 68.
art. 4. Sot. *de iustit. lib.* 5. *art.* 4. Couar. *lib.* 2. *var* *c.* 9. *n.* 1.
Duen. *reg.* 17. *incip. accusans aliquem*, Menoch. *d. casu*
322. *n.* 3. Farinac. *in praxi crimin. q* 16. *n.* 3.
De adulterio coram Ecclesiastico iudice, &c.] Iudex 4
Ecclesiasticus solus est competens ad cognoscendum
de adulterio, vt ratione illius diuortium celebretur,
Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 58.
Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 1. *art.* 5. *concl.* 6.
Sanch. *d. disp* 8. *n* 15.

Sed quasi mixta.] Vide Ias. *in princ. num.* 16. *instit de actior.* Bero. *n.* 33 & Ripa. *n* 99 *in rubr. de iudic.* Perez *in*
rubr tit 1. *gl.* 7. *pag.* 440. *col.* 1 *in med lib.* 3. *Ordin.* & *l.* 1.
gloss. 7. *pag.* 523. *col.* 2. *ante fin. tit.* 3. *lib.* 3. *Ordin.* Soar. de
Pace *in pract. tom.* 1 *annot.* 1. *n.* 26. & 27.

SVMMARIVM.

1 *Causam de mandato domini procurans ab eo repetit expensas propter hoc factas.*
2 *Procurator agere potest contra dominum ad expensas.*
3 *Procurator qui de mandato domini negotia gessit, habet actionem mandati, etiamsi causa ipsa extra suam culpam non habuerit bonum exitum.*
4 *Procurator qui ob suam vtilitatem iter faciens causam alterius tractauit, ad illas tantum expensas agere poterit, quas fecit vltra id quod expensurus erat si procurator non esset.*

Cap. Cùm pro causa. VI.

CAusam de mandato domini procurans, ab eo 1
repetit expensas propter hoc factas. Colligunt
ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Host.
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anchar.
Butr. Henric. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.*
512. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 180. remissiuè
Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August.
collect. 4. *Decret lib.* 1. *tit.* 16. *c.* 1.

Expensas Archid. restitui faciatis.] Ideo procurator 2
agit contra dominum ad expensas vt sic indemnis
seruetur, & officium illi non sit damnosum, notant
omnes *in præsenti*, & *in c. vt præterita, sup. de electione*,
per text. *in l. qui proprio* 46. § *pen. in fine, ff. hoc tit.* & *in*
l. qui mutuam 56. §. *vlt. ff. mandati*, censuit apud Castellanos
Regia *l.* 15. *tit.* 5. *p.* 3. *vbi gloss.* 4. resoluit Alex.
conf. 53. *in princ. vol.* 1. in tantum quod potest vti retentione
pro expensis, *l qua omnia* 25. *vbi gloss per.* Bart. &
omnes *ff. hoc tit.* Boër. *decis.* 15. *n* 3. Tiraq. *de retractu*,
tit. 2. § 7. *gloss.* 1. *n.* 13. Surd. *de alimentis. tit* 8. *priuil.* 62.
& idem in negotiorum gestore resoluit Rebuff. *in tr.*
except. n. 711 Vnde procurator, qui de mandato do- 3
mini negotia gessit habet actionem mandati, etiamsi
causa ipsa non habuerit bonum exitum, dum tamen
ipse procurator careat culpa, Bellacomb. *tom.* 1 *commun. opin. lib.* 2 *tit.* 8. *n* 40 *pag.* 318. Perez *ad tit.* 7. *lib.* 3.
Ordin pag 205. Rebuff. *de tract. exception. n.* 711. Surd.
de alimentis, tit. 1. *q.* 121. *n.* 17. *cum seqq*

Et propter hoc ad Sedem Apostol. accessisse.] Quia si 4
ob suam vtilitatem iuerit, ad illas tantum expensas
agere poterit, quas fecit vltra id quod expensurus
erat, si procurator non esset, *gloss* 2. *hic gloss. pen in c. vt*
præterita, sup de elect. gloss. 5 *in l. inter causas* 26. § *non omnia ff. mandati*, *text. in l. ex p.* 40. *in princ ff. famil hercisc. l.*
si communes 42. *ff de negot gestis* Roman. *sing.* 647 Hippol.
conf. 10 *n.* 45. Gregor. *l.* 27. *verbo vencieſſe, tit* 5 *p.* 3.
Tiraq. *de retract lig.* 3. 29 *gloss* 4. *n.* 11. Anton. Gom. *ad*
l 29. *Tauri, n.* 16. *col. pen.*

Cap. Qua in causis. VII.

1 VNiuersitas potest constituere procuratorem ad agendum, vel respondendum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Anch. Butr. Panorm. Hentic. Bald. Host. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 513. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 180. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 *Licet autem*, &c.] Notatur ad hoc quòd Vniuersitas etiam scholarium potest ad agendum & defendendum procuratorem constituere, vt per Horat. Luti. *de priuilegiis scholar. priuil.* 50.

Cap. Auditis. VIII. *Honor. III.*

1 REnocatio mandati antequam perueniat ad procuratorem non obstat, vt quicquid interim fit, valeat. Reuocans procuratorem in contemptum Sedis Apost. & in præiudicium aduersarij, condemnatur in expensis factis ab aduersario. Item post conclusioné in causa reuocatio mandati non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam, Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Anchar. Host. Henric. Boich. Casal. *in annot.* Viu. *in ration. primi libri iur. Pont. pag.* 514. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 181. remissiuè Ximen. *in concord. p* 2.

2 *Fuisse super eisdem processibus hinc inde conclusum*, &c.] Controuertunt in præsenti Doctores an reuocatio conclusionis in causa probetur ex eo quòd per iudicem admittantur articuli partis aduersæ, de quo vide Aloys. Ricc. *in collect. dec p* 5. *collect* 1478. Quando verò conclusio in causa sit de processus substantia, vide Mynsing. *cent.* 3. *obseru.* 17 Franc. Mar. *Delphin. decis.* 796. *n.* 6. *p.* 2. Nicol. Reusner. *cons.* 24. *n* 19. *lib.* 2. Perez *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 561. Bernard. Muscatel. *in praxi Regni Neapol. p.* 7. *gloss. de iure sub n.* 8. *vers. sed hodie*, quos refert parens meus *in com. ad Ordin. Regiam Lusit. lib.* 3. *tit.* 63. *in princ. n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Episcopi causas Episcopatus agit, & defendit, licèt non fuerit datus sub nomine syndici.*
2 *Episcopus potest binos generales Vicarios constituere, vt causarum expeditioni facilius consulatur.*
3 *Mandatum speciale requiritur ad transigendum.*
4 *Clausula*, in solidum, *attribuit totum vnicuique.*

Cap. Petito. IX.

1 QVando ex consequentibus, vel antecedentibus apparet dominum voluisse vt aliquis agat, & respondeat pro ipso, potest respondere, & agere, etiamsi non vocetur in literis actor, vel syndicus, vel procurator. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif pag.* 514. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 181. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1.

2 *Vos Vicarios suos*, &c.] Ergo Episcopus potest binos principales Vicarios constituere, vt causarum expeditioni faciliùs consulatur, gloss. & Cardin. *à n.* 3. *in Clem. etsi principalis, de rescript.* Felin. *c. causam matrim. n.* 8. *sup de officio deleg.* Zerol. *in praxi Episc. p.* 1. *verbo. Vicarius, in princ.* Vgolin. *de offic. & potest. Episcop c* 8 §. 6 *n.* 4. Sbroz. *de officio Vicarij, lib.* 1. *q.* 50 *n.* 4. quos refero ego ipse *in meo tract. de offic. & potest. Episcop. p* 3. *alleg.* 54. *n.* 127.

3 In glos. *Generales*, ibi, *non tamen poterant transigere.* Quia ad transigendum requiritur speciale mandatum, Cardoso *in praxi iudicum, & aduocat. verbo, procurator, n* 25.

4 In ead. gloss. ibi, *Credo quòd si in solidum constituti sunt*, &c. quia clausula *in solidum*, attribuit totum vnicuique, Bertaz. *de clausulis claus.* 39. *gloss.* 7. *n.* 1. Ego ipse *de dictionibus, & claus. claus.* 34 *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Procuratorem constituens maximè in causa matrimoniali plena gaudere debet libertate.*
2 *Procuratoris constitutio facta metu an sit nulla ostenditur.*
3 *Matrimonium pro filiis an & quando parentes contrahere possint, remissiuè.*

Cap. Accedens. X. *Greg. XI.*

1 PRocuratorem constituens debet esse in omnimoda libertate, non in potestate alterius, maximè in causa matrimoniali. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Host. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Henric. Boich. Viuian. *in ration primi libri iuris Pontificii, pag.* 515. Alagona in *compendio iuris Canon. pag.* 182. remissiuè Ximen. *in concord p.* 2.

2 *Procuratorem liberè ordinare valeat.*] Per hunc text. tenet Host. *in c Abbas, infr de his quæ vi*, &c. constitutionem procuratoris factam metu esse nullam, sequuntur *ibi* Abb. *num.* 18. Roman. *sing.* 753. Rebuff. *in praxi benef. tit. de procuratore ad resignandum, n.* 31. Sarmien. *de reddit. Eccles. p.* 1. *c* 4 *n.* 8. Flamin. *de resignat. benef lib.* 9. *q.* 7. *n.* 42. & *lib.* 13. *q.* 1. *n.* 47. Verùm quicquid teneant præcitati Doctores, verius est speciale esse constitutionem procuratoris ad matrimonium metu factam esse nullam ratione libertatis ad illud requisitæ, & ita ex specialitate huius text. non potest argui generaliter ad quamcunque constitutioné procuratoris metu factam, ita Imola *in c.* 2. *n.* 5. *in fine, infr. de his quæ vi*, Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3. §. 5. *n.* 9. *ad fin.* Padil. *in l. interpositas, n.* 7. *C. de transact.* optimè Sanch. *de matrim. lib* 4. *disp.* 12. *n.* 22. *in med.* Farin. *fragm. crim p* 2. *lit. M n.* 30.

3 In glos. *Respondendum*, ibi, *& præcipuè per parentes contrahitur matrimonium.* An & quando parentes pro filiis matrimonium contrahere possint, disputat latè Sanch. *d. tract. de matrim. lib.* 1. *disp.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Procurator generalis potest appellare si ei denegentur induciæ ad consulendum dominum ex causa probabili absentem.*
2 *Procurator potest in principio litis citari quando dominus præsens non fuerit.*

Cap. Dilectus. XI.

1 PRocurator generalis ad omnia citatus si petit inducias ad consulendum dominum, dum velit litigare.

gare, vel cedere, si induciæ denegentur, potest appellare, quicquid fit post appellationem est irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Vin. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 516. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 182. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2.

2 *Rectore citato.*] In personam scilicet procuratoris, iuxta *gloss. i. hic*, & secundùm hunc sensum bene probat text. *in præsenti* procuratorem posse in principio litis citari, Abb. *hic n.* 4. quando scilicet principalis absens est, prout erat in terminis huius text. Bart. *in l.* 3. vbi Alex. & Ias. *C. hoc tit. & in l. meminerint, per text. ibi. C. vnde vi*, & probatur *in l. aut quis aliter, § si forte, ff quod vi, aut clam. l. 4. Prætor ait, ff. de damno infr.* Quando verò dominus præsens est, ipse, & non procurator citari debet, ex *d. l. meminerint*, Tiraq. *de retractu lign.* §. 8 *gloss. 1. num.* 44. Menoch. *remed. 8 recuper q 3. n.* 74. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 145. *n.* 1. *cum seqq.* & est cautum apud Lusitanos per Ordinat. Regiam, *lib. 3. tit.* 70 §. 4.

is, qui ad agendum constituitur, defendere potest, imo cogitur, *d. §. ait Prætor, l. minus* 43. *§. pœna, ff. hoc tit.* vbi Bart. sibi contrarius, & Ias. *in l.* 1. *col.* 4. *n.* 11. *vers. quintò fallit, ff si quis ius dicenti non obtemp.* Non satisfacit intellectus. Abb. *n* 8. quòd hic fuerat opposita dictio, *solummodo*, ratione cuius procurator tantùm agere potest, & dictione taxatiua videtur adempta facultas defendendi, prout latè in nostris terminis resoluit Mench. *vsufruq. c.* 13. *à n.* 2. quoniam hæc sententia falsa est, nec enim illa dictio excludit hîc, quod est intrinsecum dispositioni, *Clem. exiui, §. cum autem, de verb. signific. l. ob æs, & ibi gl. C de prædiis minorum*, Tiraq. *de retract. tit.* 2 §. 1. *gl.* 6. *n.* 6. Cald. Pereira *de emptione, c.* 20. *n.* 25. *cum seqq* Quare verius est regulam *d. §. ait Prætor*, procedere in procuratore actoris, qui cùm expressè, & principaliter ad agendum constituatur, potest in consequentiam defendere, non verò in procuratore Rei, qui expressè, & principaliter ad agendum est constitutus, vnde si ad agendum constituatur, non potest in consequentiam venire defensio, & in hoc casu procedit text. *in præsenti.*

SVMMARIVM.

1 *Reus si recedat à iudicio dimisso procuratore solummodo ad agendum contumax est, & condemnatur in expensis.*
2 *Maritus admittitur in negotiis vxoris sine mandato, tanquam coniuncta persona.*
3 *Procurator constitutus à reo ad agendum an sit sufficiens ad defendendum, ostenditur.*

Cap. Constitutis XII.

1 QVando duo litigant, & reus sine licentia discedit relicto procuratore solùm ad agendum, & non ad defendendum, est contumax, & condemnatur in expensis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Viuian. *in compend. iur. Canon. pag.* 182. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. & Casal. *in annot.*

2 *Suæ vxoris nomine*, &c.] Notatur ad hoc quòd maritus admittitur in negotiis vxoris sine mandato, Tiraquel. *de retractu lig* §. 10. *gloss. 1. à n.* 1. Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 4. §. 5. *gloss* 1. *à prin.* Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri, n.* 20. *col.* 1. Garc. Girond. *de priuilegiorum, & exemptionum explicat.* 767. vbi *n.* 769 resoluit maritum posse vxoris debita sine eius licentia & consensu recipere: potest enim pro vxore agere, *l.* 2 *l maritus, C. hoc tit* Corset. *sing* 24. Conan. *comment. lib* 9 *c.* 3. *n.* 3. Gom. *l.* 60. *Tauri, col.* 1. & *tom.* 1 *var. resol. c.* 3. *n* 10. *in fin & tom.* 2 *c.* 1. *n.* 8 *col.* 2. Alphan. *collect.* 648. Gail. *lib.* 1. *obseru* 133. Ioseph. Ludou. *tom* 3. *commun. opinion. tit. de procurat. concl.* 1. Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 18 *c.* 12. *col.* 4. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imperialis, lib. 1. concl.* 133 *n.* 5 *cum seqq.* Don Christoph. de Pace *ad l.* 10. *styli, n.* 2. *cum seqq.* nam admittitur in negotiis vxoris tanquam coniuncta persona, *l. vlt. § cùm autem*, ibi, *tanquam coniuncta, C. de furtis*, Boët. *decis.* 233. *n.* 2. Hyppol. *sing.* 636.

3 *Sufficientem non viderit*] Ergo procurator constitutus à reo ad agendum insufficiens est ad defendendũ, in quo hic text. notabilis est secundùm Abb. *in præsenti, n.* 4 & *in cap. accedens, sup. hoc tit.* Bart. *in l. sermon, § ait Prætor, ad fin. ff. eod.* Dec. *in cap insuper, de testib. notab vlt.* Roman. *sing.* 135. Obstat tamẽ maximè quòd

SVMMARIVM.

1 *Iudicium agitatum cum procuratore reuocato tenet, si reuocationem iudex vel aduersarius ignorauerunt.*
2 *Procuratoris reuocatio ad iudicem, vel aduersarium peruenire debet.*
3 *Procuratorem constituere nemo compellitur.*
4 *Procurator post litem contestatam absque causa cognitione reuocari non potest.*

Cap. Mandato. XIII.

IVdicium agitatum & factũ reuocato procuratore, si iudex, vel pars contraria nesciebat reuocationẽ, tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Anchar. Butr. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 517. Alagon. *in compend. iuris Canon pag* 182. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. 1

Probat hic text. reuocationem procuratoris ad iudicem, vel aduersarium peruenire debere, de quo vide quæ dixi ad glos. *verbo, propter, in c. ex parte, il* 2. *sup. de rescript. & ad c* 5 *hoc tit.* 2

In gloss. *Mandato.* ibi, *quia nemo compellitur constituere procuratorem.* Dicit hic additio marginalis quòd procurator non tenetur inuitus suscipere mandatum, vt per Ludou. Schrad. *de feudis, p* 10. *sect.* 18. *n* 115. Grau *ad pract Cam. Imper. lib.* 1. *concl* 43. *consid.* 1. *n.* 17. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 56. *n.* 22. 22. & 32. 1 quos refert parens meus *in comment. ad Ordin. Regias Lusitan. lib.* 1. *tit.* 48. § 28. *n.* 3. *in fin.* 3

In glos. *A domino* ibi, *Item ex hac litera*, &c. Aduerte procuratorem post litem contestatam absque causæ cognitione reuocari non posse, Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati, num.* 162. Mynsing. *cent.* 5. *obseru.* 44. *n.* 1. Ordin. Regia Lusit. *l* 3. *tit.* 26. *in princ.* & apud Castellanos *l.* 23. & 24. *tit.* 5. *p.* 3. imò post litis contestationem inuitus, & parte aduersa renuente reuocari non potest, Abb. *in c. non iniustè, n* 4. *ad fin. hoc tit.* Gail. *lib.* 1. *obseru.* 74. *num.* 10. Felin. *in c. ex parte n.* 27. *de rescript.* Mohedan. *decis.* 1. *de procur.* & fuit dictum *in Romana pecuniaria* 29. *Aprilis* 1624. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, vbi etiam habetur quòd vt pars dicatur renuisse, sufficit quòd prosequatur iudicium cum procuratore reuocato. 4

Verùm stante iusta causa potest etiam post litis contestationem reuocari Seraphin. *decis.* 195. *n.* 1. Rot. *decis.* 353 *num.* 1. *p.* 4. *diuers.* & *decis.* 172. *num.* 1. *part.* 2. *recent.* vbi quòd iudicis arbitrio remittatur quænam sit iusta causa: & licèt super huiusmodi reuocatione aliqualis cognitio iudicis saltem summaria requiritur, hoc tamen procedit si procurator se opposuerit, aliàs secus, latè Gratian. *discept. forens. c.* 618. *n.* 19. Rot. *d. decis.* 172. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* Item licèt procurator post litem contestatam reuocari non possit, fallit tamen in causa appellationis, quia talis procurator censetur effectus dominus instantiæ, non autem causæ, Maresc. *var resol. lib.* 2. *c.* 62. *n.* 7. Seraphin. *decis.* 1180. *n.* 1. & 2. Adrian. Negus. *q.* 311. *n.* 2. 7 & 8. nisi in mandato adesset claus. *releuans*, &c. quia per eam censetur effectus dominus totius litis, & non solius instantiæ, Maresc. *d. c.* 62. *n.* 8 Seraphin. *d. decis.* 1180. Beltram. *ad decis* 548. Gregor. *n.* 12. Ferentil. *ad decis.* 440. *Buratti lit. B.*

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. potest esse procurator etiam ad lites futuras, & si est procurator cum alio in solidum, causam prosequetur primùm occupans, si aliter, sic procurator posterior tempore, & primus cessat. Item potest appellare ad superiorem, vel admonere dominum vt appellet, licèt non teneatur inuitus appellare.*

2 *Filiusfam. procurator dari potest quando agit nomine alieno.*

3 *Procurator non præsumitur quis constitutus nisi ad causas præsentes, quod intellige vt ibi.*

4 *Procurator simpliciter constitutus cum alio præoccupare non potest, vel solus admitti.*

5 *Procurator in solidum per quæ verba videatur constitutus, remissiuè.*

6 *Procuratores quando plures sunt constituti in solidum occupatio vnius excludit alium.*

7 *Mandatum generale detrahitur per speciale.*

8 *Procurator simpliciter datus ad causam tenetur appellare.*

9 *Procurator simpliciter datus ad agendum non tenetur inuitus appellationem à se interpositam prosequi, fallit in aliquibus casibus de quibus ibi.*

10 *Procurator si non appellauit tenetur parti ad damna, & interesse.*

Cap. Non iniustè. XIV.

1 Filiusfam. potest esse procurator in iudicio etiam ad futuras lites, & procurator datus compluribus simul in solidum præfertur si præoccupauit negotium, nisi diuerso tempore fuerit datus. Item procurator appellare debet à sententia, nisi ex causa excusetur, quo casu debet domino nuntiare sententiam, appellationem tamen prosequi non tenetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Anchar. Butr. Panorm. Henric. Bald. Host. Viuian. *in rationali primi libri iur. Pontif. pag.* 518. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 182. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concor.* 1. *p.* 1. & 2.

2 *Quòd filiusfam. in procuratorem,* &c.] Notatur ad hoc quod filiusfam. procurator dari potest quando agit nomine alieno, similis text. *in l. filiusfam* 8. *vers. ipse quoque. ff. hoc tit. c. qui generaliter.* §. 1. *eod. tit. lib.* 6. Marant. *de ord. iudic. p.* 4. *dist.* 16. *n.* 35. Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 307. D. Barbosa *in l.* 3. *n.* 5. *ff. soluto matrim.* Soar. *recept. sent verbo, filius, n.* 205. Ascan. *de patria potestate, effectu* 4. *n.* 9. Molina *de iustitia, tract.* 2. *disp.* 228. *versic. excipitur secundò*, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 9. §. 1.

Ad futuras.] In dubio enim non præsumitur quis 3 constitutus nisi ad causas præsentes, Bart. *in l. damni,* §. *si is qui vicinas ædes, n.* 2. *vers. sed credo contra, ff. de damno infecto*, vbi quòd non trahitur ad futuras non connexas, vel dependentes, idem Bart. *in l. qui habet* 3. § *si pupillus, de tutel.* Rot. *decis.* 50. *alias* 563. *hoc tit. in antiq.* vbi quòd mandatum procuratorium generale non extenditur nisi ad causas præsentes, quæ Barth. opinio procedit si tempore, quo mandatum fuit factum, aderant aliæ lites, quo casu cùm censeatur factum ad præsentes, non trahitur ad futuras; secus verò si non adessent de præsenti, quia tunc ad futuras huiusmodi procuratoris constitutione inutilis reddatur facta censeretur, Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati n.* 97 *in fine*, Steph. Grat. *discept. forens. c.* 145 *n.* 29. optimè Ioseph. Ludou. *Perusina decis.* 37. *n* 1. *cum seq.* vbi tenet quòd procurator etiam generaliter constitutus ad lites, & causas, regulariter intelligitur constitutus ad lites præsentes tantùm, non autem ad futuras, quamvis procuratorem habentem mandatum generale constitutum censeri ad lites futuras resoluat Flamin. *de resignat. lib.* 9 *q* 16. *n* 17.

Simul.] Intellige vbi in solidum vtrique data fuit 4 potestas, nec enim simpliciter constitutus cum alio præoccupare potuit, vel solus admitti, *c. si duo, hoc tit. lib.* 6. *c. pen. in princ. de elect. eod. lib. l. pluribus* 32 *ff. hoc tit.* Syluan. *cons.* 55. *n.* 53. Et per quæ verba videantur 5 constituti procuratores in solidum, vide Flamin. *de resignat. lib.* 9 *q.* 3. *n* 22. & 23. Mascard. *de probat. concl.* 1308. *n.* 4. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 101. *n.* 2.

Præoccupauit.] Aduerte, quòd quando plures pro- 6 curatores sunt constituti in solidum, occupatio vnius excludit alium, *d. cap. si duo, d. l. pluribus*, Tiraq. *de retractu lig.* § 11. *gloss.* 10. *n.* 2. Steph. Gratian. *discept. forens cap.* 201. *à num.* 86. vbi quòd si vnus causam suscipiat, reliqui sine nouo mandato non admittuntur, & est opus noua citatione ad reassumendum, nam plurium procuratorum constitutio ab initio operatur, vt si vnus causam suscipere nolit, alteri id sit integrum.

Reuocato] Similis text. *in l. si quis* 31. §. *vlt. ff. eod.* tra- 7 dit gloss. *in cap. in Galliarum* 25 *q* 5 *gloss* 1 & *ibi* communis *in d. cap. si duo*, Abb. & Imol. *in c. volentes, sup. de officio legati*, Roman. *sing.* 251. Boër. *decis.* 347. cuius rei ratio est, quia hoc est verosimilius & vtilius domino, ne scilicet cùm vterque admittatur, neuter habeat potestatem in solidum, ne mutuo se impediant, & vnus neget quod alius confitetur, vnde quia facilè fuit domino exprimere vtrumque esse admittendum, tacens videtur voluisse arg. *cap. ad audientiam de decim.* consonat reg. *l. rem legatam* 18. *ff. de adim. legatis.* Et generale detrahitur per speciale mandatum, Mascard. *de probat. concl.* 1015. *num.* 26. Monter à Cuena *Aragonia decis.* 36. *n.* 49. vbi etiam concludit per mandatum speciale censeri derogatum generali quando in eadem persona procuratoris sit mandatum, cùm per illud secundum præsumatur à primo recessum, Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 36. *num.* 6. Thesaur. *decis.* 107. *num.* 5. *vers. sed replicari hic posset*, Viuian. *decis.* 28. *num.* 3. Intelligendo tamen in casu solùm specialiter prouiso, in quo dumtaxat per speciale mandatum censetur derogatum primo generali, Menoch. *de præs.* 36 *num* 6. *versic. idem quando constituisset*, Monter à Cuena *d. decis.* 39. *num.* 52.

Appel

8 *Appellare.*] Notatur ad hoc quòd procurator simpliciter datus ad causam tenetur appellare, *l. si procuratorem* 8. *§. si ignorantes, ad fin. ff. mandati, l. inuitus, C. hoc tit.* Greg. *l. 23. gloss. no. puede seguir, tit. 5. part. 3. & l. 3 gloss. ol. alçada, tit. 23 ead part.* Hippol. *sing.* 287. Roman. *sing.* 467. Boër. *decis.* 285. *n.* 9. Ant. Thesaur. *Pedem. decis.* 107. *num.* 1. & Gasp. Anton. *quæst. forens. lib.* 1. *q* 75. *num.* 1. Mench. *frequent. cap.* 19. *num.* 1. & *cap.* 39 *n.* 6. Menoch. *cons.* 849. *à n.* 10. & *cons.* 919. *n.* 1. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 6. *num.* 7. Put. *p.* 1. *decis.* 272. & 345. Soar. *in thesauro recept. sent. lit. P. n.* 304. Rebuff. *ad l.* 14. *ff. de verbor. signific. pag.* 453. Camill. Borrell. *in summ omnium decision. tit* 66. *de procurat.* *à num.* 330. Melch. Phæbos *Lusit. decis.* 4. *num.* 12.

9 *Licèt appellationem prosequi non teneretur inuitus.*] Notatur ad hoc quòd procurator simpliciter datus ad agendum non tenetur inuitus appellationem à se interpositam prosequi, Surd. *decis.* 147. *n.* 3. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 56. *n.* 25. etiamsi promiserit patrocinium in causa principali præstare, idem Stephan. Gratian. *c* 155. *n* 46. tenebitur tamen Domino denuntiare appellationem fuisse interpositam, Sigism. Scac. *de appellat. q.* 5. *art.* 1. *num.* 13. Fallit tamen in interlocutoria, quia illam tenetur prosequi, ex Paul. *in d. l. inuitus*, Capell. Tholos. *dec.* 155. & 195. Ias. *in l. cùm procurator, n.* 6. *ff. de noui operis nunt.* Camil. Borrel. *d. tit* 66. *n.* 338. Azeued. *l* 20. *n.* 2. *tit.* 16. *lib.* 2. *noua recep.* vbi resoluit quòd si appellatio ab interlocutoria, vel definitiua sit tractanda in eodem loco, vbi fuit factum pactum de salario pro lite illa præstando in omnibus instantiis, debet ibidem pactum adiuuare vsquequo causa finiatur, secus verò aliàs, de quo Gasp. Anton. Thesaur. *quæst forens lib.* .*q* 75. *num* 3. Camil. Borrel. *d. tit.* 66. *n.* 339. Deinde fallit in procuratore constituto ad defendendum & appellandum, quia tunc tenetur appellationem prosequi, ex Bald. *in l. inuitus, in fine, C. de procurat.* Camil. Borrel. *d. tit.* 66. *n.* 348. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 56. *n.* 28. vbi *n.* 30. idem dicit in procuratore effecto domino litis, si adsit clausula, *releuans*, &c.

10 In gloss. *Appellare, in princ.* Notatur ad hoc quòd procurator si non appellauit tenetur parti ad damna & interesse, nisi iustam ob causam excusaretur ab interpositione appellationis, & iusto tempore denuntiaret domino contra se latam esse sententiam, vt si vellet, appellet, parens meus ad Ordin. Regiam Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 27. *§.* 1 *n.* 6. Lancellot. *de attent. p.* 2 *c.* 12. *tit.* 50. *n.* 104.

SVMMARIVM.

1 *Procurator Vniuersitatis, cuius maiores, & iurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi.*

2 *Procuratoris constitutio facta per Vniuersitatem, cuius maiores, per quos eadem regitur, sunt excommunicati, an valeat, ostenditur.*

3 *Notario non creditur asserenti in instrumento totam Vniuersitatem, vel Collegium interuenisse, sed necesse est exprimere singulorum nomina.*

Cap. Consulti, XV. & fin.

1 PRocurator missus ab Vniuersitate ad impetrandum aliquid in qua maiores, & iurati per quos communitas regitur, erant excommunicati tempore electionis procuratoris, non est repellendus ab impetrando, si in literis procurationis excommunicati non sunt expressi, nec eorum auctoritate fuit electus procurator, nec communitas sciens illos esse excommunicatos vnà cum eis elegit procuratorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anania, Butr. Imola, Bald. Panorm. Anchar. Host. Henric. Boich. Viuian. *in rationale primi libri iuris Pontificij, pag* 521. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 183. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p* 2.

2 *Quòd nisi essent illi*, &c.] Vnde à contrario sensu probare videtur text. hic valere constitutionem procuratoris factam per vniuersitatem, cuius maiores, per quos eadem regitur, sunt excommunicati, vt per Butr. Abb. Cardin. & omnes *in præsenti*, Corset. *in sing. Vniuersitas* 2. Aufrer. *ad Capell. decis* 385. Licèt enim inspecto iure, vbi Vniuersitas regitur per maiores, ad illos solos pertineat potestas procuratorem constituendi, *l item §.* 1. *quod cuiusque*, in specie tamen huius text. attenta forsan consuetudine, vel statuto non ipsi soli, sed tota Vniuersitas ad id conuocabatur, & maiores tanquam singuli de Vniuersitate accedebant, vt probat text. hic in illis verbis, ibi, *ipsa communitas*, &c. quibus consequens est text. hunc non procedere vbi ad actum de quo hîc ius Vniuersitatis remaneret solum penes ipsos maiores, quia tunc tanquam facta per excommunicatos non teneret procuratoris constitutio, ex reg. *potest quis per alium, de regulis iuris, lib* 6. Tu verò, si magis placuerit, dic ex hoc text. colligi officiales Vniuersitatis si sint excommunicati non posse nomine Vniuersitatis constituere procuratorem, vt tenet Ricciul. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib* 4. *c* 26 & ibi declarat procedere in excommunicato notario, secus resoluens quando notarius non sit.

In gloss. *Tales, vlt.* Vide Ant. Gabr. *commun. opin. tit. de iudic. concl.* 2. Mascard. *de probat. conclus.* 1095. *num.* 24 vbi resoluit quòd non creditur Notario asserenti in instrumento totam Vniuersitatem, vel Collegium interuenisse, sed necesse est exprimere singulorum nomina. 3

De Syndico.

Tit. XXXIX.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panormitan. Bald. Butr. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 44. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag.* 137. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, nouissimè Ioan Honor. *lib.* 2. *sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De Syndico vide *l.* 13. *tit.* 2. & *l.* 98. *tit.* 18. *part.* 3. Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 1. *partic.* 3. *sub hoc tit.* Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 5. Auiles, *ad c.* 12. *Prætorum*, Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 14. & 43. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 3. *n* 51. *artic.* 1. Multa quæ possunt opponi contra Syndicum tradit Rebuff. *in tract. except. num.* 295 *cum seqq.* Et quòd non credatur Notario asserenti ad Syndici constitutionem duas partes interfuisse, tenent Feder. de Senis, Card. Alexand. Socin. & alij, quos refert, & sequitur

Mascard. *de probat. concl.* 1095. *n.* 24. Ciuitas vel alia vniuersitas an ex contractu, & obligati one Syndici, vel administratoris obligetur, vide Gail. *de arrestis Imper c* 10. Nicol. Losæum *de iure vniuersitatis, p.* 3. *c.* 4. Matth. Colet. *de processibus execut. p.* 2. *c.* 3. *n.* 357. *cum sequentib.*

Cap. Sicut, vnic. *Gregor.*

MOnasteria debent negotia forensia tractare per Syndicum soluto pretio, expedit enim pro paruo commodo à strepitu causarum seruos Dei esse quietos. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 536. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 187. remissiue Ximen. *in concord p* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *c* .29. *c.* 1 & habetur *lib* 2. *epist* 67 *registri.* B. Gregor. scripta Petro Subdiacono Siciliæ.

De iis, quæ vi, metúsve causa fiunt.

Tit. XL.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. And. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol* 41. Ioann. de Londeis *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 166. Petr. de Rauenna *in compend. iur. Can.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol* 44. *verso*, Dan. Venator *in analysi method. iur. Pont à pag* 140. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & A ast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthaginen. *in exposit. titulorum iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *sum in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huios tit. tractatum edidit Balthasar Megallon, vide *l.* 56. *tit* 5 *part.* 5. & *l.* 15. *tit.* 2. *part.* 4. Nauar. *tom.* 1. *consiliorum*, vhi sub hoc tit. sex ponit consilia, Sayr. *in floribus decisionum*, Azor. *instit moral. p.* 1 *lib.* 1. *c.* 10. Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.* 4. *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Religionem timore mortis professus, nec postea ratum habens, potest egredi, & ducere vxorem.*

2 *Professio non animo, sed tantùm verbis facta ob metum mortis ab alio incussum inualida est.*

3 *Votum metu mortis factum irritum est ipso iure.*

4 *Protestatio valet quando quis metu mortis cogitur matrimonium inire, & clam protestatur se minimè consentire.*

5 *Protestationes clandestinæ ex causa fieri possunt.*

6 *Simulatio cauta, & prouida, quæ tendit ad inquirendam veritatem, licita est.*

7 *Metus non præsumitur.*

8 *Allegantí renuntiasse per metum incumbit onus probandi illum metum.*

9 *Metus qualiter probetur, remissiuè*

10 *Metus suspicio tollitur si consensus, seu ratificatio superueniat post metum.*

Cap. Per latum. I. *Alex. III.*

REligionem non liberè professus ex timore mortis ab extrinseco incusso, nec postea ratum ha- 1
bens, potest egredi, & ducere vxorem. Colligunt ex
Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Host. Bellam.
Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anchar. Butr.
Henric. Boich. Marc. Mant. Viuian. *in ration. primi libri*
iuris Pontif. pag. 527. Alagona *in compend. iur. Canon.*
pag. 187. remissiue Ximen. *in concord. p.* 1 & 2 refertur
ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit* 30. *c.* 1. & est post
Concil. Later. *in. p* 50. *c* 12.

Probat hic textus possessionem non animo, sed 2
tantùm verbis factam ob metum mortis ab alio incussum
inualidam esse, nec impedire matrimonium:
vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnite.* 1. *lib* 18.
n 473. *in fine.* Votum enim metu mortis factum irri- 3
tum est ipso iure, Fr. Ludou. Lop. *p.* 1. *instruct. conscientia c.* 45. *col* 4. Emman. Sa *in aphorism. verbo, votum, n.* 8.
& *verbo, metus, n.* 2. Tolet. *in summ* 1 *lib* 4. *c.* 17. *num* 5.
Valent. *in* 2. 2. *disp* 6 *q.* 6 *puncto* 4. *col. vlt.* Fr. Emman.
in summ tom. 2. *c.* 93. *n.* 1. & *quæst. Regul. tom* 3. *quæst.* 17.
art. 15. Azor. *instit. moral p.* 1 *lib.* 11. *c.* 15. *q.* 7 & *lib* 17.
c. 5 *q.* 9. Menoch. *cons* 2. *n* 231. *cum seqq.* Nauar. *commento* 4 *de Regularib. n.* 71. Sayr. *in claui Regia lib* 2 *c.* 2.
n 11. & *l. b* 6. *c.* 4. *n.* 17. Soar. *de relig. tract de voto, lib.* 1.
c. 7 *n.* 9. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 4. *cap.* 3. *num* 12.
Vnde etiam confessio per vim, vel metum extorta
non nocet, Mascard. *de probat. in proœmio, q.* 7. *num.* 17.
Farin. *in praxi crim. q* 81. *à num.* 16. Aldrete *de religiosa*
disciplina tuenda, lib. 2. *c.* 4 *n.* 29. Aduertas tamen hodie
iuxta Concil. Trident. *sess* 25 *de reform. cap* 19. illum
esse compellendum in Monasterio manere, qui intra
quinque annos post professionem non ostenderit se
coactum vi, vel metu, & quidem antequam abiiciat
habitum, causásque quas prætendit, deduxerit coram
superiore suo, & Ordinario, de cuius intellectu latè
egi *in meo tract. de officio, & potestate Episcopi, part.* 3.
alleg....

Proposuit.] Notatur ad hoc quòd valet protestatio 4
quando quis metu cogitur matrimonium inire, &
clam protestatur se minimè consentire, Innoc. *hîc n.* 3.
Card. *in fine*, Abb. *num.* 14. Doct. *in cap tua, de sponsalib.*
Henriq. *in sum lib* 11 *c.* 11. *n.* 4 *in commento lit. T.* post
multos, quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim lib.* 2.
disp 45. *n.* 22. vbi etiam intelligit dummodo metus
cadens sit in virum constantem, aliàs protestatio illa
clancula non iuuabit. Vnde notatur hic text. quòd 5
clandestinæ protestationes ex causa fieri possunt,
Dec. *cons.* 218. *n* 3 & ad illud etiam quòd protestatio
adiuuat probationem metus, Mascard. *de probat concl.*
1051 *n.* 10.

Simulatis] Aduerte licitam esse simulationem cau- 6
tam, & prouidam; quæ tendit ad inquirendam veritatem,
per *cap. afferte, infr. de præsumpt.* docent Couarru.
lib. 1. *var. cap.* 2. *n* 16. Sayr. *in claui Regia, lib* 12. *cap.* 2.
num 5.

Legitimè probatum fuerit, &c.] Notatur ad hoc 7
quòd metus non præsumitur, ex Mascard. *de probat.*
concl. 1051. & ideo cùm præsumi non possit, debet
per allegantem probari, *l.* 2. *C. de his quæ vi*, Menoch.
de præs. lib. 3. *præs.* 126. Sanch. *de Matrim lib.* 4 *disp.* 1.
Mascard. *concl.* 18. *n.* 13 Rot. *decis.* 5. *num.* 9. *p.* 1. *recent* &
decis. 461. *num* 4. *part* 2 & *in Hidrun* *pecu iaria* 27.
Aprilis 1622. *coram Reuere diss. P. D. Merlino*, non
sufficit allegari nisi probetur fuisse iniium, legitimum,
& verosimilem, vt per Ioseph. Ludon. *tom* 3.
commun.

commun.opin.tit.de probat.concl. vnic verſ. infertur 155.
8 pag.mihi 476. & alleganti renuntiaſſe ob metum in-
cumbit onus probandi illum metum, Doct. in l. in-
terpoſitas, C.de tranſact. Rebuff. in tract. de reſciſſione
contractuum, gloſſ.11.art.vnic.n.2.Maſcard.concl.1052.
num.1. Flamin. de reſignat. benef. lib.13.q 1.n.71. cum
9 ſeqq. Qualiter verò probetur metus, referunt Surd.
deciſ.194. num.23. Burſat.tom 1. commun.opinion lib.2.
tit.11.n.41. Farin. p.4. deciſ.40. & 42.in manuſſ. prima
collect.

10 At quod fecit poſtmodum ratum, &c.] Notatur ad hoc quòd ſuſpicio metus tollitur, ſi conſenſus, ſeu ratificatio ſuperueniat poſt metum, l.penult ff de condict. ob turpem cauſam, l.2. C. quod metus cauſa, c.cum virum, cap. ſignificatum, infr. de regular. Menoch. de arbitrar.caſu 231. num. 14. & 15. Bonacoſ. commun. crimin. part.1.verbo, metus, fol.113 verſo, & part.2. eod.verbo, fol.49. & tom 1.commun. opin. lib.2. tit.11. num.50. pag.318. Gama Luſit.deciſ.146.n 4. Menoch. de præſumpt.lib.3. q.4.num.23. Flamin. de reſignat. benefic. lib.13. q.1. num.121. cum ſeqq. Intellige dummodo tempore ratificationis ſublata ſit cauſa metus, quia ea durante metus durare præſumitur, vt voluit gloſſ. hîc verbo, poſtmodum, in princ. Barth. in l. ſi ob turpem, n.1.ff.de condict. ob turpem cauſam, Boër. deciſ.100.n.15. Couar.de ſponſalib. p.1.§ 6.n.: Ranchin. p.4 concl.474. Menoch. de præſumpt. lib.3. præſ.126. Maſcard.de prob.concl 4052.n.54. Flamin.d.q.1.n.201. cum ſeqq. Gurtier.conſ.16.n.15. Sanch.de matrim.lib.4. diſp. 28.n.7.

In gloſſ. Non timore mortis. Circa intellectum huius gloſſæ vide Sanch. de matrim.lib.1. diſp.9. in fine, verſ.ad vltimum, Herculan.in tract. de probatione negatiua in 5 modo.

SVMMARIVM.

1 Beneficio ſuo ob metum amiſſionis patrimonij renuntians illud repetere poteſt.
2 Metus iuſtus, qui cadit in conſtantem virum, inducit periculum amiſſionis omnium bonorum, vel maioris partis.
3 Renuntiatio debet eſſe libera, & voluntaria.
4 Renuntiatio beneficij metu facta venit reſcindenda.
5 Actus geſti propter metum regulariter veniunt reſcindendi.
6 Dotis promiſſio metu facta eſt omnino irrita.
7 Iuriſdictio per metum exorta non tenet.
8 Votum per metum factum non tenet.

Cap. Abbas. II.

1 Beneficio ſuo renuntians ob metum ne patrimonium amittat, renuntiatio non tenet, & poteſt illud repetere. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Bald. Anan. Panorm. Hoſt. Anch. Butr. Viuian. in rationali primi libri iuris Pontificij, pag 538. Alagona in compend. iuris Canon. pag.178. remiſſiuè Caſal. in annot.& Ximen. in concord. p.1.& 2 refertur ab Anton. Auguſt. collect. 1. Decret, lib.1 tit.30. c.2. & eſt poſt Concil. Lateran. p.22.c.7.

2 Quæ eum à domo, & vniuerſa poſſeſſione expellerent.] Notatur ad hoc quòd periculum amiſſionis omnium bonorum inducit iuſtum metum, qui cadit in conſtantem virum, vt per Menoch. de arbitr caſu 135. in fine, & conſ.1 à num.380. Sebaſt. Medic. de caſib fort. p.1.q 7.n 7. verſ. quinto modo probatur. Card. Tuſch. pract. concl. litera M. concl 215. num. 5. & concl. 217. num 8. & 9. Farin. fragm. crimin. tom.2. lit M. n 89. Maſcard. de probation. concl 1051. num.54. Flamin. de reſignat. benefic. lib.13 q.1. num.144. cum ſeqq. Sanch. de matrim. lib. 4. diſp 5. num 20. Farin. in praxi crimin. p.1.q.15.num.55. Fr. Baſil. Ponci. de impedimentis matrimonij, cap. 29. §.6. verſ. at mihi videtur pag. 403. Idem dic in amiſſione maioris partis bonorum idque ſiue ſine illis ſuſtentari vita poſſet, ſiue non, argum. l. propter litem, ff.de excuſat.tit. ibi, niſi fortè de omnibus bonis, aut plurima eorum parte controuerſia ſit, & c.1.de reſtit. ſpoliat. lib.6. vbi ſpoliatus dicitur, quia tota ſubſtantia, vel maiori parte deſtitutus eſt, Guttier. de iuram. confirm p.1.c.57.n.10. Idem etiam in amiſſione magnæ rei, licet non ſit maior bonorum pars, Cotta in memorab. verbo, abſentes, Couar. de ſponſal. p. 2. §.4.n.18. Arag. in 2.2. q. 88. art. 3. §. pro explicat. huius difficultatis, quibus ampliationibus non obſtat text. in præſenti, dum videtur exigere periculum amiſſionis omnium bonorum, quia in eo factum narratur, in quo omnium bonorum amiſſionis metus incuſſus eſt, non verò quicquam decernitur, vt dicit Fr. Baſil. Ponci. vbi proximè, verſ. nec obſtat.

Niſi Eccleſiam ſuam penitus abiuraret.] Notatur ad 3
hoc quòd renuntiatio metu facta eſt nulla, debet enim eſſe libera, & voluntaria, Rebuff. in praxi tit. de reſign. metu exorta, & tit.de vi in reſignat. adhibita. Corraſ.de benef. p 1.c.8.n.10 & 11. Flamin. de reſign. lib.13. q.1. & 2. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. lib.30 tract.3.n.246.verſ.2. Nicol. Garc.de benef.p.11. c.3.n.2.

Quæ metu & vi fiunt. de iure debent in irritum reuo- 4
cari.] Notatur ad hoc quòd reſignatio beneficij metu
facta venit reſcindenda, vt per Fortun. Garc. de vl-
timo fine, illat.1.n.190. Nauar. in c.accepta, oppoſit.5.
n.11.infr de reſtit.ſpoliat. optimè Flamin. d.lib.11. q.2.
à princ. Azor. inſtit. moral. p 1 lib.7 c.27.q 2. Valer.
Reginald.d tract.1.n.333. Actus enim geſti propter 5
metum regulariter veniunt reſcindendi, Seb. Medic.
de caſib. fort. p.1.q.7 n.62. Farin. fragment crimin. p.2.
litera M. n.25. Anton. Gom. tom.3. var. cap.4. numero
vnic. ad finem, caſu 6. Gregor. l.56. verbo, desfecho,
tit.5. p.5. Padil. in l.interpoſit. n.4. C. de tranſact. Me-
noch. conſ 2. n.17. Seraphin. de priuilegiis iuramenti,
priuil 110 in princ. Flamin. d q.2.n.9. Rebuff. de paci-
ficis poſſeſſ. n.230. Sanch. de matrim. lib.4. diſp.8. n.4.
Guttier. eod tract.c.76.à n.2. Sayr. in claui Regia, lib.2.
c.2.n.10.

In gloſſ. Coactus, ibi, Item & dos promiſſa propter 6
metum. Notatur ad hoc quòd promiſſio dotis metu facta eſt omnino irrita, vide Nouel. de dote, part.6. priuil.39. num.1. Sanch. d lib.4. diſput 12. numero 22. D.Barboſ. in rub.ff ſoluto matrimon. part.4 numero 28. Grammat. deciſ.103.num 67 cum ſeqq. Sebaſt. Medic. de caſibus fort.p.1.q.7.num 29. Farin. fragm.crimin.p.2. lit.M n.27.

In ead. gloſſ. ibi, Item non tenet iuriſdictio per me- 7
tum exorta. Vide D. Barboſ. in l.1.ff.de iudiciis, art.3. num.45.

In ead. gloſſ. ibi, Quia votum per metum factum 8
non tenet. Recipitur ab omnibus in præſenti, vt per Anchar. col.1. n.3. verſ. quæris gloſſa, Ioan. Andr. n.7. Imolam n.4. Butr. col.1.n.9. verſ quartus caſus, Panormit. col.3.n.11.& alios quos refert, & ſequitur Rendina in promptuario receptarum ſent. tom.1. tit. 125. de voto, n 1. vide alios plures, quos ſuprà retuli ad c.1. n.3.huc tit.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Electioni de se facta terrore laicorum renuntians, si renuntiatio iuramento vel fide firmata non sit, regimini ad quod electus fuit, præfici poterit.*

2 *Promissio sub fide idem operatur, quod iuramentum quoad obseruantiam.*

3 *Fidem frangens eadem pœna punitur, qua puniretur frangens iuramentum.*

4 *Fides data per coniunctionem dexteræ habetur loco iuramenti.*

5 *Electioni metu renuntians potest eidem Ecclesiæ præfici, non obstante renuntiatione, nisi fuisset confirmata iuramento.*

6 *Renuntiatio beneficij fieri non potest sine superioris auctoritate.*

Cap. Ad aures. III. *Clem. III.*

1 ELectos ad regimen alienius Ecclesiæ, si terrore laicorum illi renuntiauit, & non fuit iuramento, vel fide confirmata renuntiatio, potest præfici eidem Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Butr. Host. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 539. Alagona *in compend. iur. Canonici, pag.* 188. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 1. *tit* 19. *cap* 1.

2 *Vel fide interposita.*] Notatur ad hoc quòd promis-
sio sub fide idem operatur, quod iuramentum quoad
3 obseruantiam, Surd. *decis.* 235. *n.* 3. eadem enim pœ-
na punitur frangens fidem, qua puniretur frangens
iuramentum, vt per Perez *l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 186. *col.* 1.
vers. quari solet, tit. 6. *lib* 8 *Ordin.* Mendoça *in disputa-*
4 *tionibus suis, lib.* 1. *c.* 6 *n* 10. Et fides data per coniun-
ctionem dexteræ habetur loco iuramenti, Surd. *de-*
cis. 124 *n.* 6.

5 *Non impedit,* &c.] Et sic renuntians electioni metu potest eidem Ecclesiæ præfici, non obstante renuntiatione, nisi fortè renuntiatio huiusmodi fuisset confirmata iuramento, vide Flamin. *de resignat benef. lib.* 13. *q.* 1 *n.* 24. *cum seqq.* vbi *n.* 26. asserit sustentabilem esse responsionem, quæ asserit hunc text. loqui de renuntiatione iuris ad rem, quia loquitur de renuntiante electioni, & *n.* 28. dicit illam veram esse, quæ dictat hunc text. procedere ante absolutionem à iuramento obtentam, námque nisi habeat absolutionem non potest Ecclesiæ præfici, siue iuramentum fuerit factum metu ad renuntiandum, & postea sequuta renuntiatio, siue facta fuerit renuntiatio ob metum, & postea interpositum iuramentum, & ita respondet ad hunc text. Nauar. *in c. accepta, opposit.* 6. *n.* 6 *infr. de rest. spol.*

6 In gloss. *Laicorum*, ibi, *talis renuntiatio non tenet, etiamsi sponte fieret, quia non est facta in manu Prælati.* Nam renuntiatio fieri non potest sine Superioris auctoritate, neque facta valet, etiam in præiudicium renuntiantis, ita post multos à se relatos resoluit Nicol. Garc. *de benefic. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 223. *cum multis seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficio suo renuntiare iurans, & renuntians per metum, qui cadere potuit in constantem virum, illud repetere poterit.*

2 *Renuntiare Ecclesia metu iurans si renuntiauerit, non obstante abiuratione, illam repetere potest.*

3 *Excommunicationis timor cadit in constantem virum.*

4 *Metus reuerentialis quando sit sufficiens ad rescindendos contractus, ostenditur.*

5 *Metus cadens in constantem virum quis dicatur, ostenditur.*

6 *Iuramentum vbi non firmat contractum, sed solùm fit de soluendo, facta solutione impletum est, & absque aliqua relaxatione potest solutum repeti.*

7 *Metus an purgetur quoties aliquis sponte soluit quod iuramento per metum promiserat, ostenditur.*

Cap Ad audientiam. IV. *Innoc. III.*

QVi per metum cadentem in constantem virum 1
iurauit renuntiare, & renuntiauit suo beneficio, sed non iurauit non repetere, potest repetere, & si probat metum, est ei restituendum beneficium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Host. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Butr. Henric. Boich. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 539. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 188. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 23. *c.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt, Nau. 2
in c. accepta, infr. de restit. spoliat. in proœm. sub tit. confirmatio duplex summa principalis, n. 4 *vers. quarto,* & faciunt quæ Soar. *de Religione, lib.* 2. *de iuram c.* 26. *n.* 9. & *c* 41. *n.* 18.

Et debuerit cadere in virum constantem. Aduerte ex- 3
communicationis timorem cadere in constantem vi-
rum, quod intelliges, si excommunicatio sit iniusta,
& de facili appellando superior adiri non possit, vide
tradita ad gloss. *verbo. violentia, in c. cùm dilectus, infr.*
hoc tit. & Mascard. *de probat concl.* 1052 *n.* 5. post Con.
Gig. & alios, Flamin. Paris. *de resignat benef. lib.* 13 *q.* 1.
n. 119. *&* 124 *cum seqq. & n.* 163 *& seqq & n.* 215.
cum seqq. asserit metum non inducere quod iudex in- 4
stè facit. Sic etiam metus reuerentialis præcedenti-
bus minis, aut verberibus cadit in constantem vi-
rum, sufficiénsque est ad rescindendos contractus.
Vide Xuar. *tit. de los pleitos, n* 36 Burgos *cons.* 5. *n.* 11.
Flamin. *d. lib.* 13. *q.* 1. *n.* 166 *cum seqq.* Cald. Pereira *de*
renouat. emphyt. q 16. *n.* 59. Molina *de primog lib* 2. *c.* 3.
n. 9. *cum seqq.* Valasc. *cons.* 130. *n.* 21. Cabed. *p.* 1. *decis.*
194. *n.* 29. Sanch. *de matrim lib.* 4. *disp* 6. *n.* 7. Stephan.
Gratian. *discept. forens. c.* 193. *n.* 53. Farinac. *in praxi*
crimin. p. 1 *q.* 14. *n.* 48. *& p.* 4. *decis.* 41. *in addit. verbo,*
reuerentia. Sufficit etiam si in persona, cui reuerentia
debetur, concurrat aliquid, quod sit loco minorum,
prout est enormissima læsio, quia tunc etiam abs-
que minis actus rescindetur, Couar. *in c. quamuis pa-*
ctum, de pactis, l. b. 6. *p.* 1. *§.* 4. *n.* 7. Menoch. *de arbitr.*
casu 136 *n.* 9 *& de præs. lib.* 3. *præs.* 127. *n.* 147 *& cons.* 1.
n. 49; Ozasc. *Pedē decis.* 179. *n.* 5. Guttier. *cons.* 16 *n.* 16.
cum seqq. Cald. Pereira *in l si curatorem, C. de in integ.*
rest. verbo, læsis, n. 40 *col.* 3. latè Farin. *d. q* 1. *à n.* 166.
Vel si importunis precibus, Farin. *p.* 4. *decis.* 40. *addit.*
vlt. Metus ideo cadens in constantē virū is est, quan- 5
do aut mors ipsa, aut corporis cruciatus grauis, aut
vniuersorum bonorum, aut partis eorum amissio,
vel magni lucri subtractio interminatur, vt probat
R. P. Franc. Coriolan. Capuccin. *de absolutione à casibus*
Bulla in Cœna Domini, n 8. *in fine,* & relinqui arbi-
trio iudicis tenent Doctores citati *ad c. dilectus* 6. *n.* 6.
infr. hoc tit.

Non

6 *Non obstante iuramento prædicto*, &c. Notatur ad hoc quòd vbi iuramentum non firmat contractum, sed solùm sit de soluendo, facta solutione impletum est, absque aliqua relaxatione potest solutum repeti, gloss. *hic verbo, resignandum*, & Hostiens. *super verbo, non obstante*, Ioan. Andr. *n.* 2. Butr. *n.* 9 Anchar. *n.* 4 Abb. *in princip. n.* 1. Couar. *in d. c. quamvis pactum*, *p.* 2. § 3. *n.* 2. *in princ.* Gutier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.* 53. *n.* 8. Si autem iuramentum fuit etiam de non repetendo, non potest solutum reperi ante iuramenti relaxationem, potest tamen ea concedi cùm nullum ius tertio acquisitum sit, & ea concessa potest solutum repeti, & contractus reuocari, gloss. Butr. Abb. Conar. & Gutier. locis proximè citatis. Hæc Sanch. *de matrim. lib* 1. *disp.* 32 *n.* 7.

7 In gloss. *Ad resignationem*. Notatur ad hoc quòd purgatur metus quoties aliquis sponte soluit, quod iuramento per metum promiserat, sequuntur Ant. *hic n* 7 *in fine*, & Card. *q.* 3. *ad finem*. Verius tamen est non purgari, cùm enim subsit coniectura solutionis metu periurij incurrendi factæ, non præsumitur spontanea solutio, quare glossam hanc reprobant Host. *hic super verbo, resignauit*, Ioan. Andr. *n* 8. Anchar. *n.* 5. Abb. *n.* 3. Henric. *num.* 3. & 4. Imola *num.* 4. Bertachin. *in suo repert. lit. M. verbo, metus non præsumitur, sub num.* 60. *vers. metus iuramento*, Nauar. *cons.* 1. *n.* 9. *in* 1. *edit.* & *cons.* 4. *n.* 9. *in* 1. *sub hoc tit.* Padil. *in l. interpositas*, *n.* 25. *C. de transact.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 29. *num.* 1. & 6. Ioan. Garc. *de nobilit. glos.* 17. *n.* 45. quos refert, & sequitur Sanch. *de matrim. lib.* 4 *disp.* 18. *num.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus non est, qui absolutè coactus excommunicato communicat, secus si coactio fuit conditionalis.*

2 *Doctores referuntur de intellectu huius text. agentes.*

3 *Principis metu, & Superioris minantis mortem delinquens ab extraordinaria pœna non absoluitur.*

4 *Peccatum mortale pro nullo metu debet incurri.*

CAP. Sacris. V.

1 EXcommunicato communicans inuitus per coactionem non est excommunicatus, quia potius patitur quàm agit, qui verò per metum, est excommunicatus, quia metus licèt attenuet, non tamen prorsus culpam excludit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Host. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald Panorm. Anchar. Butr. Henric. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 540. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 188. remissinè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 23. *c.* 2.

2 Probare videtur text. *in præsenti* nullum metum, nisi vis accedat, excusare communicantem cum excommunicato ea ratione, quia pro nullo metu debet quis mortale peccatum committere, in quo text. hic difficilis reputatur à Doctoribus, varios que patitur intellectus, quos enumerare longum esset, qui eos tamen ediscere cupit, consulat Couar. *in c. alma mater*, *part.* 1. § 3. *n.* 9. Nauar. *in cap. inter verba* 11. *q.* 3. *præl.* 3. *n.* 4. Soar. *de censur. tom.* 5. *disp.* 6. *sect.* 3. Ioan de Salas *de legibus*, *disp.* 11. *sect.* 3. Azor. *institut. moral. part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 11. latè Marc. Alter. *de censur. tom.* 1. *de excommun. lib.* 1. *disp.* 12. *cap.* 3. & Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ exist. lib.* 4. *c.* 44. per totum, vbi per conclusiones, & certos casus materiam textus explicat.

3 *Licèt metus attenuet culpam.*] Notatur ad hoc quòd delinquens metu Principis, & Superioris minantis mortem, licèt ab ordinaria criminis pœna excusetur, ab extraordinaria tamen non absoluitur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 36. *n.* 3. & *seq.* Farin. *in praxi crimin. p* 2 *q* 97 *n.* 23.

4 *Cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere.*] Notatur ad hoc quòd mala quæ ex sui natura peccata sunt, & idcirco prohibita, nullo metu excusantur, ideo metus non excusat testem periurantem, Farin. *in praxi crimin part.* 2. *q.* 67. *num.* 63. Et mulier omnia mala perpeti debet potius, quàm peccare in corpus suum, Surd. *de alimentis tit.* 7. *q.* 16. *num.* 42. quia quod est per se genere suo malum, semper est peccatum, Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 10 *q.* 11. *vers. hac igitur*, & *cap.* 11. *q* 1 vbi *in vers. ad argumenta*, resoluit in hoc cap. ideo Pontificem negare metum mortis iustam excusationem afferre, quia delinquens conuictus erat, & socius cum excommunicato in crimine, ob quod excommunicationis crimine obstrictus tenebatur, tum quia huiusmodi cum excommunicato commercium erat cum contemptu Ecclesiasticæ censuræ, quo casu debemus potius mortem perpeti quàm Ecclesiæ præceptum cum ipsius contemptu violare, non quia sit præceptum humanum, sed quia contemptus Ecclesiæ est peccatum, quod contra legem naturalem, & diuinam committitur. Vide Sayr. *de censur. lib.* 2. *c.* 14 *num.* 43. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid remed.* 118. *num* 7. qui aiunt huius text. sanctionem eò tendere quando contingit communicatio in Diuinis quoad præiudicium Fidei Catholicæ, vel quoad contemptum clauium, seu disciplinæ ecclesiasticæ. Vnde peccare ex contemptu importat duo, nempe actum peccandi, & causam eius, Valent. 1. 2. *disp.* 7. *quæst.* 5 *puncto* 6 *casu* 1. Vasquez 1. 2. *quæst.* 96 *art* 4. *disp.* 158 *cap* 4. *num.* 17. Sanchez *in præcepta Decalogi. lib.* 1. *cap.* 5. *num* 8. & 9. Propter quæ variè Doctores Pontificis mentem interpretati sunt, quidam enim asserunt hunc metus defensione carere, quia in fidei odium, & legis contemptum incussus fuerat, Sot. *in* 4. *senten. dist.* 22. *q.* 1. *art.* 1. *concl.* 5 *casu* 5. Victor. *in tract. de excommun. q.* 12. Alij intelligunt text. de eo, qui communicat in Diuinis aut leui metu adductus, vel in crimine, Rosell. *verbo excommunicatio* 8. *col.* 1. Angel. *eod. verbo*, § 18. Armill. *n.* 59 Nauar. *in manuali, cap.* 27. *num.* 36. & *in cap. inter verba, prælud.* 3. *n.* 4. Couar. *in cap. alma mater*, *p.* 1. § 3. *num.* 9. Sanchez *de Matrim lib.* 9. *disp.* 31. *n.* 4. latè Paul. Comitol. *responsor. moral. lib.* 6. *quæst.* 30. *per totam.*

Ergo re maturè discussa perpensisque variis ad hunc textum Doctorum resolutionibus difficilem illum reputo, dum probat communicantes cum excommunicatis per metum mortis minorem excommunicationem non euadere; difficultas in hoc est, quia ad incurrendas censuras non sufficit culpa, sed necessariò requiritur contumacia, *cap. quisquis* 2. *q.* 6. *cap.* 1. ibi, *contumacia vitium reprimatur, de except. lib.* 6 D. Thom. *ad* 3. *p.* 21. *art.* 3. Sot. *in* 4 *distinct.* 22. *quæst.* 1. *art.* 2. Nauar. *in man cap.* 27. *num.* 9. quam quidem contumaciam non videntur habere illi, qui per metum mortis compulsi communicant cum excommunicatis non animo, & intentione offendendi Ecclesiasticum præceptum, sed magis vt mortis periculum euadant: qua ratione licèt grauiter peccent, *ex gloss. vlt. in cap. non solùm* 11. *quæst.* 3. qui apud Saracenos, vel infideles metu mortis compulsi Idolis sacrificant, vel alios ipsorum ritus celebrant animo Fidem Ca-

tholicam

tholicam retinentes, quia tamen non agunt pertinaciter, vt est de ratione hæresis, vt probat text. in cap. dixit 24. quæst. 3 Castro de iusta hæreticorum punit. lib. 1. cap. 7. versic quartum, & cap 9. ideò pœnas Canonicas eos euadere probant gloss. 2. in fine, & Doctores communiter per text. ibi, in cap. nunc autem 21. dist. Abb. cons 4. lib. 1. testatur Communem Clar. §. hæresis num. 3. Simanch. de Catholicis cap. 17. num. 85. Vnde quamvis communicantes cum excommunicatis per metum mortis grauiter peccare concedamus, ab excommunicatione tamen, aliisque pœnis Canonicis liberos esse dicendum videbatur. Confirmatur magis difficultas, quia ex causis multo leuioribus, vt necessitate famis, vel causa exigendi debitum excusari communicantes cum excommunicatis, probat text. in c. quoniam multos, 11. q. 3. Et constat ex illo vulgari versic.

Vtile, lex, humile, lex ignorata, necesse.

Igitur non est par credere voluisse Ecclesiam obligare subditos cum tantu rigore, vt instante mortis periculo teneamur excommunicatum vitare, contra reg. text. in c. quod non est licitum, de reg. iuris in antiquis, cap 2. de obseruat. ieiuniorum, innixa communi Theologorum sententia, de qua Sot. de iustit. lib. 1. quæst. 6, art. 4. col. antepenult. & latè post multos, quos refert, & explicat Azor. instit. moral. part. 1. lib. 1. c 11. quæst. 1. & agens de Carthusianis circa præceptum de abstinendo à carnibus quòd ad illud cum mortis periculo non teneantur, disputat idem Azor. d. p. 1. l. 1. cap. 6. quæst. 7.

Quibus difficultatibus oppressi Doctores communiter constituunt metum mortis regulariter excusare communicantes cum excommunicatis, ita D. Thom. in 4. dist. 18. q 2 art. 4. q l. 3 vbi Sot. dist. 22. q. 1. art. 4. Nauar. in man. cap. 27. num 36. Couar. in cap alma mater part. 1. § 3. num. 9. & post Ledesm. Medin. & alios quos refert, & sequitur Henr. in summ. lib 13. cap 11 § 2. in gl. lit. P Vgol. de censur. tab. 2. cap 13. num 4. Iacob. de Graff. in aur. decis. lib. 4. cap. 13. Soar. tom 5 disp. 4. sect. 3. num 12. Azor. d. quæst. 1 qui omnes variè torquentur circa intellectum huius text. varias interpretationes, seu magis diuinationes ad illum afferentes. In primis enim. Innoc. in cap. si verè, de sentent. excommun. intelligit agere huiic text. de metu leui, qui regulariter non excusat, l. vani timoris. ff. de regulis iuris. Sed conuincitur ex litera text. ibi, pro nullo metu, &c. Vnde Theologi communiter intelligunt agere de communicantibus in Diuinis; ita D. Thom. Maior, & Ledesma dictis locis. Alij ad solos communicantes in crimine, vel in contemptum Clauium, ita Nauarr. Couar. Graff. Henric. Soar. & Azor. præcitatis locis. Verùm hi omnes intellectus nimium restringunt literam, & generalitatem huius text. qui indistinctè negat metum quantumcumque mortis sic excommunicantes excusare.

Quare non videtur recedendum à generali regula Pontificis, immo generaliter asserendum nullum metum quantumcunque mortis excusare communicantes cum excommunicato siue in Diuinis, siue in humanis, & tam in crimine, & in contemptum, quàm & sine & extra illud, vt tenebant antiquiores communiter, & constat ex Abb. n. 7. in fine in præsenti, & ex Adrian. in 4. q. de Clauibus q 5. except. 18. de quo meminit Couar. d. n. 9. vers. primus.

Pro resolutione autem difficultatum aduerte illum metum solummodo iustum esse, & excusare in vtroque foro per quem quis eligit minus malum ad vitandum maius, vt probat text. opt. in l. metum 5. ff. quod metus causa explicat post D. Thom Arist. Fortun. & alios, Couar. de sponsal. p. 2. c. 3. §. 4 n. 2. & vide quæ scribit Sanch. de matrim. lib. 4. disp. 1. num 6. Planè qui eligit peccatum vt mortem effugiat, eligit maius malum, vt euitet minus, ideóque à culpa liberum non esse probat text. in c. merito, & in c. illa cauenda 15. q. 1. cum similibus, quibus probatur eos, qui faciunt aliquid per metum, velle simpliciter id quod agunt, quia coacta voluntas, voluntas est; l. si mulier §. si metu ibi, coactus volui, ff quod metus causa, eandémque rationem insinuat Pont. in hoc cap. dum reddit rationem differentiæ inter vim præcisam, & metum, quod in prima omnino excusatur, quia magis pati, quam agere videatur, non ita in metu, cùm nullus metus tanti sit faciendus, vt pro eo debeat quis mortale peccatum incurrere, sed oporteat potius omnia mala tolerare, quàm malo consentire, vt inquit text. similis in cap. sacris 22 q. 5. ex qua ratione meritò Pontifex generaliter colligit in hoc text. eos, qui per metum mortis cum excommunicatis communicant, neque à culpa liberari, neque per consequens excommunicationem euadere.

Quo retento intellectu non obstant suprapositæ difficultates, nam ad primam de contumacia, respondetur repetita illa contumaciæ distinctione, formalis scilicet, & materialis, in communicante cum excommunicatis per metum mortis, non reperiri contumaciam formalem regulariter, quæ consistit in eo, quòd quis non obtemperat præcepto superioris animo, & intentione ei non obtemperandi, sed tamen non deficit contumacia materialis, quatenus iste legitimè monitus per metum culpabiliter superiori non obedit, vt mortem euadat, quam materialem contumaciam sufficere ad censuras incurrendas docent Couarru. in cap. alma, p. 1. §. 9. v. 3. & omnino vers. est tamen, & Valent. tom. 4. disp. 7. q 7. punct. 5. Illud verò quod in argumento adducebamus de sacrificante Idolis per metum mortis, certum non est, imo contrarium constat ex vsu Ecclesiæ, quæ tales consueuit absoluere, vt testatur ipse Clar. in argumento adducto, contrariumque magis probat d. cap. non autem, vbi Marcellinus Papa eo quòd carnificum timore victus ab immanissimo Diocletiano Imp. Idolis thurificare coactus fuit, culpam suam in generali Concilio confessus est, & ideo inquit text. non fuisse depositum, quia prima Sedes à nemine iudicatur, ac subinde non ex defectu culpæ sufficienti ad incurrendas pœnas Canonicas, sed ex defectu potestatis, & iurisdictionis; ex historiis tamen Damasi, & reliquorum constat Marcellinum ipsum Pontificatum deposuisse, quod magis probat Card. Bellarm. tom. 1. de Roman. Pontif. lib. 4 c. 8. in fine, & de auctoritat. Concil. lib. 2. c. 19 in princip. reclamantibus aliis, vt per Platin. in eius vita, Turrectem. de potestate Ecclesiæ lib. 2. cap. 103.

Ad secundam resp. posse Ecclesiam obligare præceptis suis subditos etiam cum mortis periculo, vt omnes fatentur, imo id intendere quoties materia grauis est bonum publicum concernens, docet Caiet. 1. 2. quæst 96. 4. & 2. 2 quæst. 125 art. 4. & tenere ferè omnes iuris Pontificis interpretes fatetur contrarium resoluens Azor. d. lib. 1 cap. 11. q 1. in princip. & lib. 5. cap. 6. q. 6. certum est enim in violatione censurarum commune bonum offendi, quod magis consistere noscitur in auctoritate Ecclesiæ, per censuras (quæ sunt ipsius arma) tuenda & conseruanda, cap. cum inter. de consuetud. cap. 1. de exceptionib. lib. 6. in princip. & quia licèt leue quid videatur communicare cum excommunicato salutando, colloquendo, vel aliter in humanis, ex prædicto tamen fine debet grauissimum reputari innixa communi traditione, de qua Azor. d. lib. 5. cap. 6. quæst. 5. Ad confirmationem

autem

autem ex text. *in d. c. quoniam multos*, resp. legem esse Canonicã, quæ speciales casus excepit à generali regula, inter quos non reperitur iste de communicãte per metum mortis, sed potiùs eum excusare noluisse apparet ex litera, cùm enim in præfatione de his fecerit mentionem, qui ignorantia, simplicitate, timore, necessitate, &c. cum excommunicatis communicant, deinde in decisione omnes alios expressit, communicantes verò per timorem omisit, vnde bene succedit reg. text. *in c. nonne, de præ. cum similibus*; neque deest æquissima differentiæ ratio, quando enim quis propter necessitatem famis communicat cum excommunicato, ponitur circumstantia, quæ tollit omnino ipsius actus malitiam, iuxta reg. text. *in c. discipulos, de consec. dist. 5.* vbi gloss. & omnes notarunt, Docuit D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. Sot. *de iustit. l. 4. q. 7. art. 1.* Cou. *in reg. peccatum, p. 2. §. 1. n. 3.* quia scilicet intentio petentis alimenta ab excommunicato principaliter fertur secundum finem illum sublevandi famis necessitatem, petitque ab excommunicato rem sibi debitam ab ipsa lege naturali, talisque petitio est medium natura sua ordinatum ad propriæ vitæ conseruationem, quæ omnia deficiunt in communicante per metum, neque metus circumstantia tollit actus malitiam, neque communicans cum excommunicato petit rem sibi debitam lege naturali, sed potiùs ipsius intentio directè fertur in actum illicitum, quem ipse eligit, vt mortem euadat ex dictis: neque denique actus, quem eligit natura sua ordinatur ad conseruandam vitam, sed ex intentione ipsius metum passi illud medium eligenti contra legis præceptum. Confirmatur hæc differentia ex historia Machabæorum, quos *lib. 1 c. 1. & lib. 2. c. 7* constat propter metu mortis adduci non potuisse vt à patriis legibus recederent, suinasque carnes comederent, quas tamen constat comedisse propter famis necessitatem, atque hanc differentiam sensit Abb. *d. n. 7. in fin.* Iuxta explicat Con. *d. §. 1. n. 9 vers. 1. & vers.* licèt immeritò deinde alias interpretationes magis probet.

SVMMARIVM.

1 *Metum passo non subuenitur si non fuit talis qui cadere potuit in constantem virum.*

2 *Professio facta per dolum an vitietur si in hominem prudentem dolus meritò caderet.*

3 *Resignatio beneficij dolo facta est nulla.*

4 *Nullus tenetur ad quid faciendum cum dispendio salutis corporalis.*

5 *Excommunicationis metus quando cadat in constantem virum, ostenditur.*

6 *Metus qui dicitur cadere in constantem virum, arbitrio iudicis relinquitur.*

7 *Restitutio in integrum non habet locum in spiritualibus.*

CAP. Cùm dilectus. VI.

1 **V**Ouens, vel iurans aliquid, quod seruatum non vergit in dispendium salutis æternæ, debet illud seruare, nec excusat metus, qui non est mortis, vel cruciatus corporis, nec dolus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Anchar. Host. Henric. Boich. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 54 t.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 189.* remissiuè Ximen. *in concord. p. t. & 2.* refertur ab Anton. Ang. *collect. 3. Decret lib. 1. tit. 2 3 c. 3.*

Tom. I.

Nec obstante dolo, &c.] Notatur ad hoc quòd professio per dolum, vel errorem circa substantialia emissa est inualida, nam cùm hic dicatur non interuenisse dolum, sed potius quandam fatuitatem, non obscurè insinuatur aliquem dolum grauiorem, seu magis certum esse sufficientem ad annullandam professionem, quia talis error liberam voluntatem tollit, cùm nihil magis consensui quàm error aduersetur; quare ita tenent Sayr. *in claui Regia, lib. 6. c. 4. n. 13. vers. infertur quartò*, Less. *de iustit. lib. 1. cap 40 dub. 1. num. 12. versic. ex his patet*, Sanch. *de matrim. lib. 10. disput. 9. num. 21.* Soar. *tom. 3. de Relig lib. 6. cap. 5. num 4.* Bonacin. *de legibus disp. 4 quæst. 2. puncto 3. § 2. num. 4.* Barthol. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouit. diss. 13. dub. 14. n. 5.* vbi cum Soar. *dicto loco, num. 9.* subiungit hoc procedere non solùm quando error, vel ignorantia contingit per iniuriosam deceptionem, sed etiamsi ex quacunque alia causa naturali, seu extrinsecã contingat. 2

Quàm ad fatuitatem, &c.] Ergo à contrario sensu quando dolus non pertinet ad fatuitatem, sed in hominem prudentem meritò caderet, vitiabatur professio. Ita Innocent. *hic num 2.* Ioan. Andr. *num. 2. & 3.* Anchar. *num. 6.* Abb. *num. 12* Syluest. *verbo, religio 3. q. 11.* Nauar. *in cap. non dicatis 12 q. 1. num 63. in 1. edit. commento 2 de regularib. num. 32. in 2 edit.* Sfort. Odd. *in tract. de restitut in integr. p. 2. q. 61. art. 5 num 31* Sanch. *de matrim lib 10. disp 9. num. 19. & num 20.* cum quo ibi intellige. Videndum tamen est an professio dolo exorta nulla sit, vel exceptione doli mali rescindenda veniat? Et distinguendum puto quòd aut dolus versatur circa substantialia professionis, & tunc quia excludit consensum profitentis, professio eum non ligabit, aut verus dolus, & error est circa causam finalem, & tunc non ir itabitur professio, quia non dicitur quis deceptus dum in substantialibus non erat, Sanch. *loco proximè citato*, Fernandez de Ottero *diuers. iuris q. 19. part.* . vbi subdit professionem validam esse, licèt inducentes profitentem dolo ad profitendum hæreditate ipsius priuentur, quod extenderem non solùm ad Abbates, & superiores monasteriorum, sed ad alios consanguineos qui donationem extorsissent, ad trad. per Molfes. *in addit. ad consuet. Neapol. tit. de renu. t. q 18. n. 13.* Tapia *in auth. ingressi, verbo sua, c. 1 1. n. 5. C. de sacros. Eccles.* Vnde ex eisdem verbis, *non obstante dolo*, colligunt Doctores resignationem dolo factam esse nullam, Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 1. cap. 18. numero 2.* Rebuff. *in praxi benefic. tit. de resignat. dol. num. 1 & consil. 8 & num 2.* Mascard. *de probat. conclus. 1051. num. 53.* Azor. *instit. moral part. 2. lib. 7. c 26. quæst. 3.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 13 quæst. 3. per totam*, vbi *num. 13.* declarat vt non omnis dolus sufficiat, sed qui cadat in constantem virum, & prudentem. 3

In gloss. *Salutis*, ibi, *Idem si salutis corporalis*. Notatur ad hoc quod nullus tenetur ad quid faciendum cum dispendio salutis corporalis, similis gloss. *in c. vltim. verbo quisquis, 22. quæst. 4. & in c. si verò, verbo, salutis, de iureiur.* Ripa *de peste, part 2 in princ. num. 6 & p. 3. num. 49.* Couar. *lib. 1. var. c. 2. n. 10. vers. quarto.* 4

In gloss. *Violentia*, ibi, *sed ille timor non excusat*. Notatur ad hoc quòd excommunicationis metus non est cadens in constantem virum; ratio est, quia si iusta est medicinalis est, cùm adhibeatur vt resipiscat à culpa, & nunc tenetur sibi consulere obediendo: si iniusta est non ligat, nec sortitur aliquem effectum in foro animæ; & ita eius metus non cadit in constantẽ 5

virum, cùm ei facilè occurri possit appellando, superiorem adeundo: vide tamen quæ dixi *ad c.4. n.3. supra hoc tit.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.29. n.4.* Abb. *in cap. olim in 1. n.6. infra de restit. spoliat.* Gig. *de pension q 36. à princ.* Couar. *de sponsal. p.2 c.3.§ 4. n 10.* Bursat. *consil.72. n.54 vol.1.* Padil. *in l. interpositas, n.14. C de transact.* Milesf. *in repert. verbo iustus metus,* Mascard. *de probat. concl.1051 n.50.* Flamin. *de resign. l.13. q.1. à n.114.* Azor. *instit. moral. p 1 lib.1 c.10. q 7.* optimè Basil. Ponc. *de impedimẽtis matrimonij, c 29 § 6. vers. caterùm,* Vgolin. *de censur. tab.2. c.24 in princ n 1.* Illustr. D. meum Rodericum à Cunha *in comm. ad c.1. n.1. & 2 dist 74.*

6 In gloss. *Metum,* ibi, *vnde videtur relinquendum arbitrio iudicis.* Notatur ad hoc quòd arbitrio iudicis relinquitur qui metus dicatur cadere in virum constantem, similis gloss. *verbo, cruciatum, in l. interpositas, C. de transactionib.* Conar. *de sponsalib 2 c.4 § 4. n.8.* Decian. *cons.18. num 131. cum seqq lib.1.* Farin. *fragm. crimin. p.2 lit. M. n 67. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 135 num.2.* Flamin. *de resignat benefic lib.13. q.1. n.59.* Sanch. *de matrim. lib.4. disp.5. numero 1. & disp.9. num.5.*

7 In gloss. *Ad facultatem, vlt.* ibi, *Item nota quòd in spiritualibus non habet locum in integrum restitutio, quia non videntur decipi, qui meliorem vitam elegerunt.* Minor enim quoad professionem & cætera spiritualia censetur maior, circa quæ restituendus non est, vt resoluit Sanch. *de matrim lib 7. disp.37. n.21.*

SVMMARIVM.

1 *Amissa res probatur per iuramentum probata violentia per testes, & super valore rerum amissarum taxatione iudicis præmissa, & secuto petentis iuramento fit condemnatio.*

2 *Violentia probata per testes res amissa probantur per iuramentum.*

3 *Quantitas probari potest per iuramentum mutuantis probata mutui numeratione per testes, qui non recordantur de quantitate.*

Cap. Super eo. VII. & vlt.

Gregor. IX.

1 QVi lite non contestata conqueritur coram iudice spolij se spoliatum per violentiam, & per iuramentum suum res amissas, iudex considerata qualitate personæ, & rerum, & quòd non facilè deiuraret, poterit condemnationem facere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anch. Host. Panorm. Bald. Henric. Boich. Imol. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag.542.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.189.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.*

2 Collige ex text. quòd probata violentia per testes, res amissæ probantur per iuramentum. Vide *l.9. tit.10. p 7. vbi gloss.9. & l.1. tit.5. lib.1. Ordinam.* vbi Perez *gloss.2. à princip.* Bart. *in l.3. n.16. ff. de aliment. leg.* Iason. *in l. ex maleficiis, n.90. in princ. Instit. de action.* Azeued. *l.3. n.47. cum seqq. tit.13 lib.4. noua recopil.* Bonacos. *tom.1. com opin lib.3. tit.27. n.1. cum seqq. pag.358.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.31. n.102.* Mascard. *de probat. concl.952 n 13. & concl.1329. n.18.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo, interdictum, n.22. in fine.*

Sic etiam probata mutui numeratione per testes, 3
qui non recordãtur de quantitate ea probari potest per iuramentum mutuantis, præcipuè si vltra testium de visu enumerationis deponentium dicta aliæ coniecturæ adhuc conuenerint. Vide Cacheran. *Pedem. decis 96. n.3.* Boër. *decis.34. n.4. in fin.* Ioseph. Ludou. *Perus decis.100. n.1.* Franc. Viu. *Neap. decis.108.* Surd. *Mantu decis.199 n.5.* Stephan. Gratian. *Marchia decis.109. n.59 & discept. forens. c.144. n.45.* Marc. Antun. Bellun. *Genuensi decis.129. n 4. & decis 141. n.1 & decis.208 n 2.* Cur. Philip. *p.1. §.17. n 25. in fin.* Bellacumb. *tom.1. communium opinior. lib.4 tit.2. n.127. pag 461.* Parlad. *lib.2. rerum quotid. c.18.* Seraphin. *de priuilegiis iuram priuil.36.* Mascard. *de probat. concl.184.* Peregrin. *consil.71. n 11. vol.1.* Muscatel. *in sua praxi aurea Ciuili Neapol. p.7 gloss. conclusio, n.24.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis tit.54. n.59.* Vnde debiti substantia vbi probatur status libro scribentis respectu quantitatis, si adsint coniecturæ, Mascard. *concl.973 n.34.* Surd. *decis 199. n.5.* Quid si testes deponant de venditione, asserentes se vidisse perfectè conuentum de re, & pretio, sed non recordari de quantitate pretij, vide Pinel. *in l. rubr. l.2. C de rescind. vendit. p.2. c 1. n 7* Bellacomb. *tom.1. comm opin. lib 4. tit.34. n.29.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib 2. concl 23. consid.1 n.5.* Mascard. *concl 1403. num. 1.* Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap.18. num 16.*

De in integrum restitutione.

Tit. XLI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*

2 *Restitutionis in integrum materiam qui Doctores tractent, citantur.*

3 *Restituere dicitur à retro & statuo, quasi retro statuere, sicut restituere deducitur à retro dare.*

4 Restituere *verbum amplam in iure habet significationem.*

5 *Restitutio propriè sumpta differt à solutione, & redditione.*

6 *Restitutio differt à satisfactione, in foro tamen conscientia frequenter ponitur restitutio pro satisfactione.*

7 *Restitutio in integrum est reintegranda rei vel causa actio, seu repositio in pristinum statum.*

8 *Restitutionis duo sunt capita, alterum maiorum 24. annis, aliud verò minorum, & illorum, qui iure minorum funguntur, veluti Ecclesia, & similium.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. 1
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panormit. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.42.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.166.* Petr. de Rauenna *in compend iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.44. verso,* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.11.* Guffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germ. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in sum. iur. Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iur.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.1. summ. in Decretal.*

Decretal. omnes *super hac rubr.* & *vol.1.repet.in iure Canonico ad primum Decretal.librum*, Quintil. Mandos.in appendice.

2 De materia huius tit. vide *tit.19. p.6.* & *l.4* & *5. tit.5.lib.4. nouæ recop.* Anton. Gom. *var. tom 2. de contract.lib c.14.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom 2 tit. de restit. in integr.* Donel. *comm iuris Ciuilis, lib.21 c.4.* Mench. *vsufruq. c 65 in n 3.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p 1. tit 5.* Molina *de iustitia tract. 1. disp 57.* Nauar. & Sayr. *sub hoc tit.* Cald. Pereira *in comm ad l. si curatorem, C.hoc tit.* de quo integros tractatus edidere Ioan. Mauritius, Sfortia Oddus, Iacob. Cojac. & Robert. Lancellot.

3 Restituere dicitur à retro & statuto, quasi retro statuere, sicut reddere dicitur à retro dare *l. verbum reddendi 94 ff de verbor signif.* notant Alciat. *in l. restituere autem, n 1 ff. illo tit.* Molin. *de iustit tom. 3. disp 714.n.vlt.* Vnde quia per restitutionem minores, Ecclesiæ, seu alij, qui restitutione potiuntur, de quibus vide Conan. *in l cum seqq. ff hoc tit* pristinum ius suum recuperant, *l. quod si maior, §.restitutio. ff.*
4 *de minor l 3. ff. hoc tit cap.1.infr eod.* in integrum restitui dicuntur; secundùm quam acceptionem verbum hoc amplam in iure habet significationem, sic enim dicitur Princeps restituere natalibus *in l.2.* & *per tot ff de natalib.restit.* restituere famæ, *in l.1. § ait prætor ff. de postulando*, restituere honoribus, & ordini, *in l.1.C de sent passis, c.vlt.in fin 2.q.3* causæque etiam de quibus iterum ex integro cognoscitur, restitui in integrum dicuntur *in l. diuus Adrianus 33 l. Imperatores 34. ff de re iudic.* prosequuntur Rebuff. & Alciat. *dictis locis*, & Azor. *instit. moral. p 3 lib.... c.1 à princip.* & denique, quia dicta restitutio rem cum omni sua causa in pristinum statum reponit, ac si læsio non interuenisset, *l.restituere 1.* & *2.ff.de verbor. signific.*

5 Restitutio in hac significatione propriè sumpta nõ solùm differt à solutione, & redditione, sicut & verbum *restituere*, à verbis soluere & reddere, vt ex *d.l. verbum reddendi 94. l. solutionis verb 176. ff. de verbor. signif. iuncta d. l restituere 1.* & *2.eod tit.* & ex bonis
6 Auctoribus post alios ostendit Azor. *d.c.1.q.1.* sed etiã à satisfactione, hæc namq; generaliter accepta, prout differt à satisfactione in specie, quæ est tertia pars Sacramenti Pœnitentiæ, de qua *in c.satisfactio, de pœn. d. 3.* tunc dicitur quoties desideriũ alicuius implemus, teste Iureconf. *in l.1.in princ ff qui satisd.cog* ac subinde tantùm importat impletionem eius quod aliquo modo debetur, *l solutione, l.satisfactio 52 ff de solut.d.l.solutionis verb.* vel remissione pignoris, vel pacto, vel aliquo quocunq; modo, etiam per æquipollens fieri potest *l si rem 9 §.omnis ff. de pig. act.* Sicque meritò text. *in c.vlt.in princ de iniur.* ponens regulam generalem pro iniuria, vel damno culpa data satisfactionem fieri præcipit, in idémque est text. *in c.in literis, in fin. de raptor. c. præterea 7.* vbi Abb. *n.3.de vsur.* Restitutio verò necessariò præsupponit cessionem, ac subinde repositionem in eundem statum, quem læsio abstulit, neque alio modo fieri valet, vt tradunt Nau. *in man c.3.n.1* & *c.17.n.11* Molin. *d.tom.3.disp. 715. n 2.* Azor. *vbi proximè.* Insuper satisfactio propriùs refertur ad iniuriam, restitutio verò ad damnum illatum, vt per Sot. *lib 4 de iustit q.6.art.1.* Vnde propter offensam Deo in peccando illatam rectè dicimus eidem satisfacere per pœnitentiam *c. vlt. de simon.* explicat eleganter Molin. *n.2.vbi proximè*: restituere verò minimè, quia nihil ab eo auferre possumus, quod restitutione reddatur, declarant Sot. *vbi sup.* Petr. Nau. *de rest.lib.1.c.2 n.22.* vbi alias differentias inter vtramque prosequuntur. Nihilominus tamen in iure præcipuè quoad forum conscientiæ frequenter ponitur restitutio pro satisfactione, vel è conuerso, iuxta text. *in reg peccatum*, iuncta doctrina *glos.2 ibid.de regul iuris in 6.* intendunt Sot. *vbi proximè*, Nau. *d.c.3 n 1* Fr. Ludou. *in instruct. conscient p.1. c.96* & meritò, quia satisfactio generaliter sumpta comprehendit etiam restitutionem, iuxta text. *in d. c. vlt.in.* & restitutio latè accepta satisfactionem, vt deducitur ex doctrina *d.glos 2. in d. reg peccatum*, notant Nau. *d n 1.* Molin. Petr. Nau. *n.25 dictis locis*; sicut etiam in foro exteriori solutio debiti etiamsi nulla præcedat mora, aut læsio, si tamen præcisam desiderat traditionem, restitutio appellatur, sicque dicitur restitui hæreditas ex Senatusconf. Trebell. iuxta text. *in l..* & *per tot. ff.ad Trebel.* restitui dos soluto matrimonio.

Omissis, ergo aliis restitutionis speciebus, quæ sub 7
generali nomine comprehenduntur, prout est illa, quæ pertinet ad forum conscientiæ, de qua *in d.reg. peccatum*, illa etiam, quæ fit ratione spolij, de qua *in tit. ff de vi* & *vi arm.* & de restitutione spoliatorum, & similes, quas prosequitur Bero. *in hac rubr. n.2.* restitutionem in integrum definit Paul. Iureconf. *lib .. sent. tit 7.* quod sit reintegrandæ rei, vel causæ actio, quam definitionem explicat Cujac. *ibi in notis*, vt idem importet, ac si diceret Paul. restitutionem in integrum esse actionem restitoriam, vel decisoriam, quæ res nobis certa, seu ius, vel quælibet alia causa reintegratur, in idémque reincidit explicatio eiusdem definitionis quam tradit Donel. *com iuris Ciuilis, lib.21.c.4.* quòd verò ratione rei vel causæ in eadem definitione signetur ex Isidor. *lib 5. etymol.* tradit Cujac. *in rubr. ff eod. tit.* aliam definitionem ex verbis text. *in l.1 C.in quibus causis in integr.rest.* adducit Donel. *vbi proximè*, nempè quòd sit amissæ causæ reintegratio, cui definitioni concidit etiam alia quam Doctores communiter tradere solent, asserentes restitutionem esse repositionem in pristinum statum, vt per Bart. & Doct. per text. *ibi in d. l. quod si minor. §. restitutio*; idem Bart. *in l. interdum, n. 3.* vbi Iason. *n.4.ff.de condict.indeb.* & *in l. quis proprio, §.idem quæritur, n.1. ff. de procurat.* idem Iason. *in §.rursus n.76. Instit. de actionib.* Ruin. *in l.1.§. renuntiatio, n 201. ff. de noui oper nunt.* Grat. *cons.40 n.1. lib. 1.* & alij, de quibus Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare num. 3.* sequuntur Maurit. *de in integr restit cap 1. in princ.* Sfort. Odd. & plures ab eo relati *in simili tract. part 1.q.1.n.44.* Menoch. *de recup. poss re præ'ud. num. 5.* Morla *in emporio iuris p.1 tit 5.n.1.* quæ omnes definitiones rectè conueniunt restitutioni quatenus est nomen generis de qua agit *tit. ff. de in integr. restit.* comprehenditque cæteras omnes restitutiones, siue maiorum, siue minorum. Quare de illa Doctores sic definientes intelligendi sunt, vt bene aduertit Bero. *num. 3. vbi proximè*, sicut etiam de eadem intelligi debet definitio Specul. *in rubric. de in integr. restit.* & alia Hostienf. qui eodem modo definit *in summa eod. tit. §. 1.* vt iam non immeritò ex aliis fundamentis de prædicta communi definitione dubitauerit Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit de restit. in præfat. numero 3.* & post eum Cald. Pereira *d. loco num.4* Maurit. *vbi supra* alias tradentes definitiones, vltra illas, de quibus Sfort. ex *num 34.* Aduertere namque debuissent Doctores, iura ab eis citata non loqui, neque definire nisi restitutionem in integrum in genere sumptam, non verò de speciali restitutione minoris tractare, de qua ipsi addunt, quod si de alia restitutione speciali loquuntur, describunt potiùs restitutionis effectum, & non ponunt definitionem, secundùm quem sensum non ineptè Iureconf.

sub tit.de minorib in quo de speciali restitutione minorum agitur, posuit *d.§.restitutio*, quini no aptissimè ad docendum qualiter illa restitutio minorum facienda sit,& idcircò non dicit, restitutio est, sed restitutio in integrum facienda est, vt vnusquisque integrum ius suum recipiat,vt ita signaret se non ponere definitionem restitutionis specialis, sed magis illius effectum,& quid continere debeat.

18 Restitutionis sic in genere definitæ duo sunt capita,vt bene ad propositum notauit Donel.*d.lib.21.c.5. in princ.* alterum restitutionum maiorum viginti quinque annis,aliud verò minorum, & illorum, qui iure minorum funguntur, veluti Ecclesiæ, & similium, satis deducitur ex serie tit.*ff.de in integr restit.cum tit. his seq & ex tit. C.de in integer.restit.minor.* iuncto tit.*ex quibus causis maior*,quia verò licèt restitutiones minorum ipsorum sint propriæ, & singulares, ita vt maioribus non competant nisi aliquando personis minorum, vt *suprà*, eæ tamen quæ maiorum sunt, eædem sunt cum minoribus communes, ita vt ex omibus causis ex quibus maiores ex iisdem quoque minores, non tamen qua maiores restitui possint, cùm eis propter ætatis imbecillitatem plus tribui debeat, non verò minus, vt in terminis docet Bart. *in l.cùm filiæ.§. in hac, n.4. ff. de verb. oblig.* sequuntur Emman.Costa *in §.cùm in bello, verbo pater, 1.7.*& nemine citato Donel. *vbi proximè.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia enormiter læsa in contractu emptionis, vel locationis, potest petere restitutionem in integrum, emptor tamen siue conductor non debet fraudari in pretio suo, vel in sumptibus per eum factis.*

2 *Manifestè apparere, idem est quod legitimè per testes, vel aliter secundum ius.*

3 *Prælatus non potest res Ecclesiæ acquisitas deteriores facere*

4 *Ecclesia habet ius minoris in restitutione consequenda.*

5 *Hospitalia & loca pia, quæ per administratores reguntur, gaudent iure minoris.*

6 *Confratria gaudent iure minoris.*

7 *Respublica, ciuitas, & Vniuersitas gaudent iure minoris.*

8 *Fiscus gaudet iure minoris.*

9 *Ecclesia coram quo iudice possit restitutionem in integrum, & rescissionem contractus petere, ostenditur.*

10 *Alienata res per restitutionem in integrum reuocatur, nec satis est supplere læsionem pretij.*

11 *Ecclesia restituta restituendum est pretium ei, qui cum illa contraxit, etsi de illo non fiat mentio in sententia.*

12 *Contractus quoties per restitutionem in integrum rescinditur, tunc emptor de meliorationibus, & expensis rectè agere, remque ipsam retinere poterit.*

14 *Læsio enormis ad consequendam restitutionem necessariò est probanda.*

15 *Ecclesia restituitur vsque ad quadriennium vtile à principio, data tamen scientia.*

16 *Restitutio enormissima stante læsione peti potest etiam post quadriennium.*

17 *Dictio, semper, aliquando sumitur pro quotiescumque.*

18 *Alienatio rei Ecclesiæ facta cum solemnitate debita sine vlla iusta causa quatuor requisitarum inualida est.*

CAP. Requisiuit. I. *Alex. III.*

Ecclesia quando est læsa in aliquo contractu, v.g. alienationis, & detrimentum manifestè apparet, est reddenda in pristino iure, & proprietate, quia Ecclesia habet priuilegium minoris, & Episcopus non potest eam deteriorare, restituendi tamen sunt laicis sumptus, & labores, quibus bona fide meliorarunt res Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Beroi. Mantua, Vin. *narratio ad primu libri iuris Pontif.pag.544.* Ala ona *in compe d. iuris Canon. pag.190. & volum.2.repet. in iure Canon. ad primum Decretalium librum*, Quintilian. Mandos.remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen *in concord. p.1 & 2.* refertur ab Anton. August.*collect.1. Decretal. lib.1.tit 31.c.1* & est post Concil.Lateran.*p 29.c.7.* 1

Sub modico censu, &c.] Text.hic difficilis reputatur dum quæritur aduersùs quem contractum concedatur in integrum restitutio, *glos 1.hic.* & Pinel. aliud agens *in l.2 C. de rescind vendit p.3.c.1. n.21.* arbitrantur procedere in emptione, & venditione, accipientes verba illa, *sub modico censu*, pro modica pecunia in vim pretij, & verba in fine, ibi, *colon*, id est emptores colentes possessiones ipsas: sed quilibet etiam leuissimis tinctus literis fatebitur prædictis verbis manifestam fieri violentiam. Alij intelligunt in locatione ad longum tempus, vt ita sit sensus quòd si Ecclesia lædatur in contractu locationis, restituenda sit circa rem ipsam, non verò ad pensionis supplementum, post alios Pinel. *vbi prox.* sed non placet, quia text. supponit ius & proprietatem possessionum per contractum fuisse translatam ad laicos, patet ibi, *redire*, quod verbum supponit translationem iam præcessisse quoad vtrumque dominium, sanè quamvis locatio ad longum tempus vtile dominium transferat in conductorem, ob idque non possit fieri à prohibito alienare, vt dixi *in collect.ad lib.2.tit.13 c.3.n.12* nunquam tamen directum: ergo de locatione ad longum tempus intelligi non potest, vt rectè considerant Abb.& Beroi.& alij statim referendi.

Quamobrem iuxta verba huius text. suprà relata cum Fortun. intellige restitutionem fuisse concessam aduersùs contractum censuarium verè & proprè consideratum, certum enim est de ratione census esse quòd vtrumque dominium transferat in accipientem, cùm debita tamen subiectione, quæ domino antiquo præstanda est iuxta formam conuentionis, planè text. hic de conuentione agit per quam omne dominium tam vtile, quàm directum translatum fuit, patet.*ibi*, ad ipsius conuenir ius,& proprietatem redire, vt suprà explicatum fuit. Deinde text. in initio expresse agit de possessionibus sub módico censu concessis, ergo, vt verba hæc in sua proprietate retineantur, & sequentia consonent, omnino oportet intelligere de conuentione censuali, & ita cũ iudicio rectè intelligunt post Abb.Ber.*in præsenti*, alij, quos refert Felician *de censibus in proœmio, n.9 versic & quo*, vnico verbo Valasc. *de iure emphyt. quæst.32. num.2.* Nec obstat quòd verba illa, ad ius & proprietatem, æquè propriè, immo magis adaptari possunt contractui emptionis, & venditionis, de cuius natura est omne ius & dominium transferre in emptorem, *l.cum manu sata 80 in fin. ff. de contrah. empt.* Respondetur enim priora verba, *sub modico censu*, hunc intellectum non admittere, deinde verbum, *colon*, infra adiectum proprius dici de censuariis, quàm de emptoribus, vt

rectè

rectè aduertit Mant. *hic num.26.* Tandem non obstat
quòd retento hoc intellectu Ecclesia dici non possit
notabiliter læsa ac subinde restitutioni in integrum
locus esse non debuerat, contra text. *in præsenti*, quo
argumẽto à prædicto intellectu nouissimè, vt ille ait,
recedit Mant. *vbi proximè*, neque enim læsio contin-
gere dicitur quamvis res maxima sub modico censu
concedatur, quia vt plurimum res quamvis opulen-
tæ per huiusmodi contractum sub minima pensione
conceduntur in cognitionem pristini dominij, vt est
de natura census. Respon. namque adhuc læsionem
considerari posse, quæ sufficiat ad in integrum resti-
tutionẽ, dum in eo quòd res in censum fuerint con-
cessæ, & ideo redire iubentur ad ius & proprieta-
tem Ecclesiæ, tum etiam quia fortè respectiuè ad
rem ipsam census fuit modicus, & iniustus, vt text.
habet, neque oportet læsionem enormem esse vt re-
stitutioni fiat locus, cùm etiam ob minimam, dum-
modo maiori rei, vel summæ non præiudicetur, re-
stitutio concedatur, *gloss.* 2. recepta per text. *ibi in l.
scie 4. ff de integ. restit.* plures, vt per Cou. *lib 1. var.
c.3. n 11. vers. his*, Costa *in §. & quid si tantum, p 2.
n 66.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. vendit. p.1. n 26.* Padil.
in l. quamvis, n.3. C. de iuris, & facti ignor. licèt con-
tradicant gloss. & Doctores communiter citati ab
iisdem.

2 *Et manifestè apparet*]Similis text. *in l. quòd si minor
a 5. §. non semper*, ibi, *manifestè, ff de minorib.* Et intel-
lige, manifestè, id est, legitimè per testes, vel aliter
secundùm ius, Ioan. Andr. Host. Butr. Card. *in princ.*
Abb. *num. 1. in præsenti.* Vnde quando Ecclesia vult in
integrum restitui, necesse illa habet plura deducere,
& probare, nempè quòd adsit læsio, & quòd illa
manifesta sit, Menoch. *cons. 114 n 12.* Rot. *n Lunen.
Sarzanen Iurispatronatus 18. Maij 1622.* coram R.
P.D. Merlino.

3 *Deteriorem facere.*] Similis text. *in c.2. infr. de donat.
gloss. fin. in c. vlt. 16 q.6. gloss. etiam fin in c.2. de præscript.*
Intellige procedere in rebus acquisitis, non verò in
acquirendis. Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p.3.
alleg 93.* sicut nec habent locum negligente Prælato,
vt si præscriptionem patiatur, la è Cagnol. *in l. non
fraudantur, ff. de regulis iuris*, Tiraq. *de iure mariti,
gloss.7. n 76. cum seqq.* Poterit tamen Ecclesia agere
contra Prælatum, vel eius hæredes, iuxta *l quicquid
C. arbitrium tutela*, gloss. *in c quicunque 12 q.1.* Panorm.
hic n.8. Beroi. *n 10.* Cou. *lib.3. var. c.2. n.1.* Rebuff. *in
compendio alienat. n.32.*

4 *Et Ecclesia iure minoris*, &c.]Notatur ad hoc quòd
Ecclesia habet ius minoris in restitutione conse-
quenda, vt per Euerard. *in cent. legali, loco de minore ad
Ecclesiam*, Bernard. *reg 219.* Cald. Pereira *in l. si cura-
torem, verbo, minoribus, n.60.* Cardos. *in praxi iudicum,
verbo, Ecclesia, n.31.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori
Eccles decis 103. n.3. in 1. edit. & resol. 88. in edit.* Sic
5 etiam iure minoris gaudent Hospitalis, & loca pia,
quæ per administratores reguntur, Marant. *de or-
dine iudic. part.6. tit. de appellat. numero 85.* Tiraq. *de
causa, priuil. 138.* Valasc. *consult. 105. numero 44.*
Nicol. Garc. *de benefic. part.5. cap.5. num.602.* Garc.
Girond. *de priuilegiorum, & exemptionum explicat.
n.569 in fine.* Item & capellæ, Cabed. *Lusit. decis. 52.
6 n.11. p.2.* Et confratriæ Guttier. *canon q. lib.1. cap.35.
num 14.* Mascard. *de probat concl 869. num.10.* Cabed.
7 *Lusit. decis 52. n.2. p.1.* Et Resp. ciuitas, & Vniuer-
sitas, per *l. Rempub C. ex quibus causis maiores, & l.
Remp. C. de iure Reip. lib 11.* Foler. *ad Marant. de or-
dine iudic. 4 p.6. actu 2. n.97. pag. mihi 430.* Balb. *de
præscript. 3. p.5 princ. q.2 n.5 & 6.* Cald. Pereira *in d. l.
8 si curatorem, verbo, minoribus, n.61.* Et fiscus, Greg.
l.1. verbo del Rei, tit.1. p.5. & l. 10 tit 19. p.3. Ioan.
Garc. *de nobilit. gloss.3. §.1. num.18.* Peregrin. *de iure
fisci, lib 6. tit.1. num.10.* Rebuff. *ad l. bona, ff. de verb.
signif. pag. mihi 204.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem,
verbo, minoribus, n.61.* Barbosa *in l. si mora num.61.
ff. soluto matrim.* Et miserabiles personæ, Bald. *cons.
465. vol. 1.* quem refert & sequitur Rebuff. *ad leges
Galliæ, tract. de sent. prouision. art.3. glos vlt. vers.10.* Et
deníque studiosus literarum qui poterit restitutio-
nem in integrum postulare, si eo in studio existente
res sua fuerit præscripta, Rebuff. *de priuilegiis schol.
priuil. 119.*

Dubitari potest coram quo iudice possit Ecclesia 9
restitutionem in integrum, & rescissionem contra-
ctus petere, tenent aliqui per hunc text. coram iudi-
ce Ecclesiastico petendam esse, vt per Roman. *sing.
112.* Bernard. *reg.219. fallent.2.* Guttier. *canon q. lib.1.
c.34 n.10.* Imo debere illam petere in foro Rei con-
uenti, melioribus fundamentis resoluunt Couar. *var.
lib.1. c.4 n.1.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo,
implorandum, n 31.* D. Barbosa *in l. hæres absens, § pro-
inde, n.33. ff. de iudiciis.*

Redire.]Ergo per restitutionem in integrum alie- 10
nata reuocantur, nec satis est supplere læsionem pre-
tij, vide Panorm. *in c. constitutus, n.10 infr. hoc tit.* Bald.
in c. cum causam in 2 n.1. de testib. Cou. *lib 1. var. c.3.
n.11 vers. tertio.* Pinel. *in l.2. C de rescind. vendit. p 3. c.1.
n 20 & 21.* latè Menoch. *quæstionum frequent. c.65. per
totum.*

Prouidendum.] Ex hoc text. colligit gloss. vlt. *hic* 11
quam sequuntur Doctores, restituta Ecclesia esse re-
stituendum pretium ei qui cum illa contraxit, etsi de
illo non fiat mentio in sententia, ita per text. *in l.
vlt. C de reputat. & l quod si, § restitutio, ff de minor.*
resoluunt Gom. *Lusitan decis.74. n 2.* Molina *de pri-
mog lib.4. c 9. n.43* Cald. Pereira *in l. si curatorem, ver-
bo, per quod, à princ* Mench. *quæst freq. c.66.* Intellige
procedere tantùm vbi pretium versum est in vtili-
tatem minoris, vel Ecclesiæ, quæ probatio non Ec-
clesiæ, vel si minori, sed aduersario incumbit, *l. si
sine 45. § interposite, ff de administ tut* Bart. *in l.1. C. si
aduersus credit* Pinel. *d. c 1 n 27.* Non procedit tamen
vbi minor vult restitui ex eo tantùm, quia pretium
solutum amisit, tunc enim eidem incumbit proba-
tio, quo casu loquitur glos. *in l. prædiorum 10. C. de
prædiis min.* quam sequuntur plures, de quibus per
Pinel. *vbi proximè, n 25.*

Sumptibus.]Illud enim generale est vt quoties con- 12
tractus per restitutionem in integrum rescinditur,
tunc emptor de meliorationibus & expensis rectè
agere, rémque ipsam retinere poterit, donec de ex-
pensis satisfiat, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem,
verbo, per quod, n 8.*

Ac labore suo.]In hac enim melioramentorum, seu 13
expensarum restitutione nedum sumptuum pecunia-
riter factorum circa res, de quibus realiter apparet,
sed etiam laborum personalium, & eorum, quos per-
sonaliter colonus sustinuit in reddendo rem melio-
rem mediante opera, & industria ipsius, ita Cald.
Pereira *d. verbo, per quod, n.11.*

In gloss. *Detrimentum*, ibi, *nam pro modica causa non* 14
datur restitutio. Ergo ad consequendam restitutionem
necesse est probare enormem læsionem, similis
glos. *verbo, enorme, in c. ad nostram, de rebus Ecclesiæ
non alien. & verbo, læsa, in c. vlt. hoc tit. lib. 6.* Xuar.
alleg.21. num.3. Couar. *lib.1. var. cap. numero 10.* Costa
in §. & quid si tantùm p. 2. numero 76. Rebuff. *tom.2.
ad leges Galliæ, tract. de restit. articul.1. gloss.3. n.11.*
Sfort. *de in integr. restit. quæst 4. sub n.105.* Flamin. *de
resignation. lib.3. q.7. num.27. & lib.13. q 4 n.66. & 67.*

tceeptior tamen tenet sententia modicam sufficere læsionem, per glos. *in l. 2. C. si aduersus venait.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, omnia, n. 15.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 1. c. 1. n. 16.* Mascard. *de probat. concl.* 1058 Pereira *in d. l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo n. 7.* Valasc. *cons. 112. n. 2. & de partit c. 39. n. 18.* Et quælibet iniustitia sufficit pro causa restitutionis in integrum, etiamsi non sit notoria. Cæs. de Graffis *decis.* o. *n. 12 de iud.* Seraphin. *decis. 251. n. 2.* Rot. *decis 351. n. 5 p 1. diuers. & decis. 381 n. 1. & decis. 635. n. 4 in fin p. 2. recent. & in Reatina bonorum 10. Ianuar.* 1625. coram bonæ mem. Vbaldo, & *in Romana restitutionis integrum 10. Maij* 1624. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, Buratt. *decis. 352. n 6.* vbi Ferentil. *lit. A.* & sufficit quòd sententia ex nouiter deductis iniusta detegatur. Rot. *in Perusina societatis 10. Maij* 1624. coram bonæ mem. Vbaldo.

15 In gloss. *Iure minoris*, ibi, *Sic & Ecclesia, tantùm vsque ad quadriennium, petit restitutionem.* Notatur ad hoc quòd Ecclesia restituitur vsque ad quadriennium vtile à principio, puta tamen scientia, per ea quæ notantur *in c. 1 hoc tit lib. 6. & in Clem 1 eod. tit.* Bernard. *reg 653.* Anton. Gom. *var tom. 2. c. 14 n 7.* Menoch. *remed 15. recup. n 115. & lib. 5. de præsumpt. præs 71. n. 2.* Sard. *decis. 136 n. 3.*

16 Enormissima tamen stante læsione etiam post quadriennium peti potest restitutio, vt per gloss. *in d. c. 1.* Greg. *l. 10. verbo, mas de la mitad, tit. 19. p. 9.* Turzan. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit 24. n. 2. pag. 144.* Costa *in d §. & quid si tantum, p. 2. à num.* 80. Xuar. *alleg 21 à n 3* Gam. *decis. 233. n. 2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsit, à princ. & verbo, infrà, n. 9* Menoch. *quæst freq. c. 71. n. 7.* Flamin. *de resignat. lib. 2. q. 7 n* 84. Steph. Gratian. *discept forens. cap.* 48. *n. 19.* & quo pacto consideretur hæc læsio, Gonzal. *ad reg 8 Cancel. gloss. 21. n. 21.* Vide alia *in cap. 1. hoc tit in 6.*

17 In ead. gloss. ibi, *Debet intelligi illud semper, id est, quotiescunque.* Vide Menoch. *cons. 41. n. 16.* denotat enim dictio, *semper*, perpetuitatem, secundùm Bald. *in l. ab ro, n. 8. C. de fideicom.* Paris. *cons. 90. num 42 & consil. 92. num. 43. lib. 2.* Cald. Canaler. *decis. 34. num. 8.* & de dictione *semper* egi latè *de dictionibus vsufreq. dict. 161.*

18 In gloss. *Rediri*, ibi, *Si verò alienatio*, &c. Notatur ad hoc quòd alienatio rei Ecclesiæ facta cum solemnitate debita sine vlla iusta causa quatuor requisitarum inualida est, Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 1. supra de constit.* Nauar. *de alienat. rerum Ecclesiæ, num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia læsa propter negligentiam procuratoris, qui iura Ecclesiæ produxit, restituitur.*

2 *Intrusus ille dicitur, qui post electionem, ante tamen confirmationem, administrat.*

3 *Electus ad aliquod beneficium, seu dignitatem ante confirmationem potest renuntiare absque superioris auctoritate.*

Cap. Cùm venissent. II.

Innoc. III.

1 ECclesiæ non præiudicat si eius procurator ex negligentia non exhibet instrumenta, & iura Ecclesiæ, & protestatio prodest, & si pendente lite fiat electio, talis electio non est confirmanda, nec infirmanda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 545. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 190. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 1. tit. 24. cap. 1.*

Qui in causis monasterij, &c.] Cùm Capitulum Sede vacante non possit iudicium instituere, nec processus contra Ecclesiam factus valeat, quippè quæ caret legitimo defensore, iuxta text. *in cap. vltim. de sede vacant*, mirum videtur cur in hoc text. monachi vacante Ecclesia possint procuratorem ad iudicia constituere, contra *d. cap. vltim.* & sine auctoritate Prælati, contra *c. causam quæ*, ibi, *cum autem*, &c. vbi gloss. *verbo, assensu, de iudiciis*, iuuat *reg qui facit 7 lib 6.* vbi gloss. iura similia citat. Cui difficultati duobus modis potest responderi, primò text. *in præsenti*, agere solùm de negotio & causa electionis, id est, de iure eligendi Prælatum ad Ecclesiam vacantem, quod Sede vacante necessariò est tractandum, nec commodè differri potest, ita gloss. *verbo procuratorem in præsenti*, quam sequuntur Butr. *n 34.* & alij, *gloss. 1 in c cùm dilectus, de consuetudine*, Felin. *in cap edoceri, n. 7. versic. fallit. 2. de rescript.* Nec obstabit quòd hic text. extra hanc causam procuratorem admittit ad alias, vt patet ibi, *in causis*, &c. quia respondetur agere de causis, quæ circa ipsum electionis negotium possunt contingere, quæ omnes tanquam accessoriæ ad negotium electionis principale possunt per Capitulum agitari, arg. *c. de prudentia, de donat. inter virum*, sic aliàs quamvis suprema potestas Pontificalis vacante Sede Apostol. non maneat penes Cardinales, possunt tamen facere ea omnia, quæ sunt necessaria ad Summi Pontificis electionem faciendam, *Clement. ne Romani, in princ de elect.*

Potest & secundo modo hic text. intelligi in causis, quæ mouentur super bonis distinctis, quæ ad solum Capitulum spectant, in quibus illud per se absque Prælato agere potest, argum. *d. cap. edoceri, ad finem*, ibi, *nisi*, &c. ac per consequens poterit super eisdem procuratorem constituere, iuxta hunc text. resoluit Abb. & communis *in cap. vltim.* ac Felin. *vbi proximè*, quod intellige etiam in negotiis grauissimis, & arduis, in quibus consensus Prælati semper requiritur, quamvis bona ad solum spectent Capitulum, iuxta communem *in d. cap. causam, quæ* Felin. *in d. cap. edoceri, versic. prima declar.* Vant. *de nullitat. tit. ex defectu inhabilitatis, num. 47.* Menoch. *frequent. cap. 16. à princip.* adhuc enim iudicium super his bonis, cùm ad Capitulum in totum quoad substantiam, & quoad administrationem pertineant, potest Sede vacante non obstante defectu prædicti consensus tractari, vt per Abb. & communem *in d. cap. vltim.* si tamen iudicia moueantur super bonis, quæ non solum ad Prælatũ, verùm etiam ad Capitulum pertinent, itavt inter eundem, & Capitulum sint communia, prout in specie *d. cap edoceri*, dubitant Doctores an Sede vacante possit per Capitulum expediri, resoluendum est quòd non, & ita ampliata decisione *d. cap. vltim* obseruant *ibi*, Abb. & communis, Innocent. Hostiens. Butr. & Imola *in cap. 1. ne sede vacante*, Abb. *in cap. 1. n 4 de præscript.* Felin. *in d cap. edoceri, vers. vacante.* Cuius rei ratio est, quia quantumcunque bona sint communia inter Prælatum, & Capitulum, administratio tamen illorum ad solum spectat Prælatum, iuxta *d. c. edoceri*, ibi,

ſibi, *cùm ex officio*, &c. Gom. *in reg. de tribunali q.5.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati à r.26.* Vnde nil mirum ſi iudicia ſuper bonis licèt communibus, vſque ad futurum Prælatum ſuſpendantur. Nec obſtabit *c.vnic in princ. ne ſede vacante lib.6. & c.vlt. de Reg. iud. lib.* vbi Capitulum, & Conuentus ſuccedit in cullatione beneficiorum, & receptione monachorum ſibi, & Prælato communi, quia procedunt illa iura in his, quæ ſunt modici præiudicij, ſecundùm Abb. *d.n.4.* ſecus verò ſi maximi, vt in his terminis, in quibus agitur de alienatione bonorum Eccleſiæ, quæ magis eſt præiudicialis, atg. text. *in c. ſi is cui 4c.* ibi, *alienatione*, &c. *de elect. lib.6.*

2 *Intruſu præſentiers.*] Notatur ad hoc quòd ille dicitur intruſus, qui poſt electionem, ante tamen confirmationem, adminiſtrat, tunc enim ſic adminiſtrando ipſo iure eſt priuatus, vt per Rebuff. *in ſua praxi, reg. de ſubrogandis coll. lig. gloſſ.4. n.7.* Maſcard. *de probat. concl.936. n.7.* Seln. *de benef. p 2. q.7. n.vlt & p.3. q.59.* Gom. *in reg. de triennali q.47. caſu 3.* Aloyſ. Ricc. *in praxi aurea reſol.224. n.1. verſ 4.*

3 *Renuntiaui huiuſmodi electioni.*] Notatur ad hoc quòd electus ad aliquod beneficium, ſeu dignitatem ante confirmationem poteſt renuntiare abſque ſuperioris auctoritate, vt per Flamin. *de reſign. lib.7. q.1. n.78. & n.104.* reſoluit per hunc text. beneficium litigioſum poſſe abſque ſuperioris auctoritate renuntiari, & *num.117.* tenet intruſum ad aliquod beneficium poſſe illi renuntiare abſque ſuperioris auctoritate.

Ad ius, & proprietatem indicant Sedis Apoſt. pertinere.] Hæc verba indicant exemptionem conceſſam, provt aſſerit Eraſm. à Cochier *de iuriſdictione Ordinarij in exemptos, p 1. q.9. n.1. verſ. in primis.*

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa, poteſt petere reſtitutionem in integrum, non obſtante termino iuris probationis excluſiuo. Et reſtitutionem petere non poteſt non ſolùm contra priuatum, ſed etiam contra Eccleſiam.*

2 *Probatio per teſtes admittitur in actibus requirentibus ſcripturam, ſi agatur de ſcripturæ declaratione.*

3 *Eccleſia læſa, ſiue minor, reſtituitur ad probationem omiſſam.*

4 *Eccleſia læſa in probatione non adſtringitur ad probandum quod illam omiſerit, ſed ſat eſt allegare.*

5 *Eccleſia poſt concluſum in cauſa admittitur ad probandum ex capite reſtitutionis.*

6 *Priuilegiatus contra pariter priuilegiatum an & quando vtatur ſuo priuilegio, remiſſiuè.*

7 *Eccleſiæ conceditur beneficium reſtitutionis in integrum, etiam quando agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia Prælati amiſit, idem de minore.*

8 *Minor contra confeſſionem delicti quando reſtituatur oſtenditur.*

9 *Eccleſia fungitur iure Imperij.*

Cap. Auditis. III.

1 Eccleſia læſa in probatione neceſſaria omiſſa poteſt petere reſtitutionem in integrum, id eſt, quod iterum probet non obſtante quòd terminus probandi ſit elapſus, & hoc etiam ſi agat contra aliam Eccleſiam, qui vtitur iure minoris. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innoc. Anan. Anch. Butr. Panorm. Henric. Bald. Hoſt. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag 545.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 190.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decret lib. 1. tit 24. c 2.*

Niſi fortè, &c.] Notatur ad hoc quòd in actibus requirentibus ſcripturam admittitur probatio per teſtes ſi agatur de ſcripturæ declaratione, vt per Abb. *hic notab 2.* Dec. *in rubr. de conſtit. n 12.* vbi Felin. *num.6.* Aym. *de antiquitat temporum p.1. fol.98 n.25.* Burg. *conſ 2. num. 83.* Flamin. *de reſignat. lib.8. q.1. num.15.* faciunt quæ Tiraq. *de retractu, tit. c. ad finem, num.61.* 2

Reſtituimus.] Collige Eccleſiam, læſam, ſiue minorem reſtitui ad probationem omiſſam, notant omnes *hic, gloſſ 3. in Clem. vnic. hoc tit.* Felin. *in c. Paſtoralis, n. 8. infr. de except.* Balb. *de præſcript 1. p. 6. princ. n.39 verſ & generaliter*, Iaſon. *in repet. l. admonendi, n.58. ff. de iureiur.* Menoch. *de arbitr. lib. .q.34. num.11. & conſ. 188. num. 17.* Ioan. Garc. *de nobilitat. gloſſ 6. §.1 num. 53.* Maſcard. *de probation. conc.1273. num.11 cum ſeqq.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo, ſua facilitate, n 27. & verbo, vel aduerſarij dolo, n.20. C. de integr. reſtit.* Sfort. *de in integ. reſtit. p 2 q.65. art.11. & 12.* Stephan. Gratian. *diſcept forenſ c.158. n.3. & n.23. cum ſeqq.* 3

Sicut aſſerit.] Per hunc text. tenet Abb. *in præſenti, num 7* Eccleſiam læſam in probatione non adſtringi ad probandum quòd illam omiſerit, ſed ſat eſſe allegare. Vide Afflict. *deciſ.390. n.5.* Capic. *deciſ.106. n 8.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom.2 tract. de reſt. art. 1. gloſſ. 3. n.18.* Aufrer. *ad Capell. deciſ.51.* Ioſeph. Ludou. *tom.3. commun. opinion. tract. de minorib. concl 2.* Soar. à Pace *in pract. p 1. tom 1 temp 8. n.122.* Maſcard. *de probat. concluſ.1058. n.14 cum ſeqq. & concl.1274. n.26* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo, læſis, à princ.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib 1. concl.143. n.8. cum ſeqq.* 4

Licet autem, &c.] Notatur ad hoc quòd poſt publicationem teſtium Eccleſia, vel minor habet reſtitutionem ad teſtes producendos ſuper eiſdem articulis, vel directò contrarijs, ita in effectu gloſſ. *verbo, omiſſam*, Abb. *ſtatim in princip.* & reliqui DD. *in præſenti*, gloſſ. *verbo, lapſum, in Clement vnic. hoc eod. tit.* Felin. *in cap. intimauit n.2.* vbi Abb. *num 2. de teſtibus* idem Felin. *num 6. poſt med.* Bellam. *num 19.* & Abb. *num.4 in cap. fraternitatis, de teſtib.* in minore probat text. *in l minor 37* vbi gloſſ. *verbo à legatione, ff. de minor.* reſoluunt Iaſon. *in l vbi exigitur, n.5. ff. de edendo*, Anton. Gom. *tom 2. var. c.24. num.5.* Maurit. *de in integrum reſtit. cap. 165. & ſeq.* Mench. *quæſt. frequent. c 31.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem. verbo, vel aduerſarij dolo, n.9.* Contrariam tamen ſententiam tenuit Dyn. *in l. 1. §. nuntiatio, ff. de noui oper. nunt.* Paul. *in d. l. vbi exigitur*, & eſt de mente Innoc. *n. e. in præſenti.* Sed eas fœdere diſtinctionis concordandas eſſe indico, vt prima procedat quando nullos omnino Eccleſia, vel minor teſtes produxit, itavt elapſo termino ad faciẽdas probationes deſignatu ſine teſtibus minoris, vel Eccleſiæ publicatio facta ſit, quia eo ipſo quòd minor non probauit, nec adducit teſtes, quos poterat adducere, iuris præſumptione patet illum eſſe deceptum, & per talem præſumptionem conſtare de eiuſdem læſione, ac proinde oportere, vt illi reſtitutio concedatur, qua conceſſa non obſtante publicatione teſtes producere poterit ad ſuam intentionem fundandam, iuxta iura ſuprà citata, & in hoc caſu intelligi poteſt dicta ſententia communis Canoniſtarum;

quam seruari in praxi testatur Aufret. ad capel. dec. 13. Secunda verò sententia, vt procedat quando Ecclesia, vel minor plures, vel aliquos arbitrio iudicis numero sufficientes testes ad probandam intentionem suam adduxit, quorum testimonia per ipsum iudicem legitimè recepta fuerunt, in quo casu non aliter minor restituitur, quàm si probet meliores, & potiores testes prætermisisse, constat namque aduersus illum maximam dari præsumptionem, quòd meliores testes produxit in causa, vt regulariter à litigantibus fieri solet, & vti talem læsionem non habere, ac proinde stante tali præsumptione denegabitur restitutio, donec doceat interuenisse læsionem in eo, quòd meliores testes prætermisit, & in hoc casu procedit opinio Bart. in l. nam & postea, §. si minor, n. 7. ff. de minor. vbi Iason. n. 19. dicit communem legistarum, Boér. decis. 79. n. 6. procedit etiam text. in c. cùm venisse. 2. vers. nos igitur, ibi, intelligentes, quòd monasterij procurator, &c. & in c. ex literis 4. in princ. ibi, intelligimus, & in vers. perspeximus, hoc tit.

Nec prædictæ concordiæ refragantur text. in præsenti, vbi testes fuerunt producti, patet in vers. Verùm, ibi, probantur per testes, & tamen text. dicit solummodo ad petitionem propositam, & allegationem partis asserentis necessariam probationem fuisse omissam, restitutioné concedit, patet ibi, necessariã (vt asserit) probationem omisit, respondetur cum Imol. in præsenti, & Iason. vbi suprà. dum dicunt adiiciendum esse verbum, & probat, quasi dicat text. vt asserit & probat, cùm sint termini habiles, quo text. necessariò supponere debet, prout etiam supponit text. sic intelligendus in c. suscitata, ibi, postulauit. quam eidem duximus indulgendam. hoc tit. Vel meliùs dicendum est text. in præsenti agere de duabus Ecclesiis, inter quas erat controuersia, & à quibus simul petebatur restitutio, patet ibi, quia tamen vtraque pars, &c. quo dato cùm nemini resultaret præiudicium in concedenda petita restitutione, nil mirum si non fuisset denegata, & vtriusque partis assertioni tanquam veræ probationi sine alia probatione staretur.

5 *Conclusum.*] Et ita post conclusionem in causa admittitur Ecclesia ex capite restitutionis ad probandum, in quo est notabilis hic text. secundùm Abb. Butr. & alios in præsenti, Socin. reg. 162. Xuar. alleg. 5. n. 6. 11. & 16. Felio. in c. fraternitatis, n. 4. de testibus, Mench. quæst. frequent. c. 31. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n. 20. Bernard. Græuæ. d. lib. 1. concl. 105. consid. 1. n. 46. Azeued. l. 3. n. 26. tit. 8. lib. 4. noua recop. Conclusum in causa quando dicatur ostendit optimè Marc. Anton. varior. resolut. lib. 1. resol. 101.

6 *Vtramque restituimus contra reliquam.*] Notatur ad hoc quòd priuilegiatus vti potest suo priuilegio contra pariter priuilegiatum, vt per Abb. Anton. Card. & Imol. qui articulus licèt sic indistinctè difficilis videatur, pro illius tamen vera resolutione multiplices excogitarunt Doctores nostri distinctiones, vt videre est apud Bart. & reliquos in auth. quas actiones, C. de sacros. Eccles. Couar. in reg. possessor. p. 2. §. 2. n. 4. & pract. c. 7. n. 4. Tiraq. de priuilegiis piæ causæ priuil. 26. vers. sed quid, Perez l. 1. gloss. 1. pag. 62. col. 1. tit. 3. lib. 1. Ordinam. Azeued. l. 10. n. 5. tit. 3. lib. 5. noua recop. & l. 2. n. 245. tit. 10. lib. 8. Alex. cons. 155. n. 18. vol. 5. Decian. cons. 102. in princ. & cons. 526. n. 2. vol. 3. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, læsis, n. 169. Pechi. de iure sistendi, c. 5. n. 4. Imber instit. forens. lib. 1. c. 27. Surd. de alimentis, tit. 8. priuileg. 61. n. 51. Fr. Emman. q. Regul. tom. 1. q. 9. art. 11. Erasm. à Cochier de iurisd. Ordinarij in exemptos p. 1. q. 44. Ceuall. communium contra commun. quæst. 636. num. 2. Henriq. cons. 20. num. 6. latè Hieron. Fernandez de Ottero Romanarum lucubrat. disput. 5. per totam.

In gloss. *Restituimus* ibi, *in lucro.* Notatur ad hoc quod Ecclesiæ conceditur beneficium restitutionis in integrum, etiam quando agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia Prælati amisit, vt per Abb. hic n. 15. Bernard. regul. 219. Palat. in repet. rub. § 47. n. 12. Spin. in speculo testam. gloss. 8. n. 63. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 4. n. 15. Et quod minor etiam ad lucrum restituitur, tenent Couar. variar. lib. 1. c. 5. n. 2. Tiraq. de retractu lig. § 35. gloss. 2. n. 9. Flamin. de resignat. lib. 3. q. 7. n. 41. Cald. Pereira de resol. emphyt. c. 14. n. 18. 7

In ead. gloss. ibi, *Item in confessionem.* Aduerte quod si minor legitimè interrogatus, iuxta l. clarum, C. de auctorit. præst. confiteatur delictum, vel debitum, de quo non poterat conuinci restituitur, absque vlla probatione læsionis vel erroris, quia confitendo censetur læsus, est enim confessio actus sua natura nociuus, gloss. .. per text. ibi in c. 2. hoc tit. lib. 6. Duen. reg. 259. vers. amplia 5. Vezin. tom. 1. com. opin. lib. 9. tit. 2. n. 79. pag. 444. Clar. lib. 5. §. fin. q. 55. n. 52. & q. 60. n. 4. Hyppol. cons. 26. n. 9. & 10. Bonacos. com. crim. p. 5. verbo, confessio fol. 31. & verbo, minor, fol. 115. Menoch. de arbitr. casu 268. n. 2. & cons. 510. n. 281. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. n. 32. Mascard. de probat. concl. 1058. n. 12. & 21. & concl. 1273. n. 19. cum seqq. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, sua facilitate, n. 32. & verbo, vel aduersarij dolo, n. 39. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 122. n. 17. 8

In gloss. *Iure minoris*, ibi, *Item fungitur iure Imperij.* Vide Perez l. 10. gloss. 4. post princ. tit. 10. lib. 4. Ord. Ceuall. commun. contra commun. q. 500. à princip. 9

SVMMARIVM.

1 *Restitutio conceditur in causa fauorabili, etiam semiplenè probata iusta petendi causa.*

2 *Probatio semiplena sufficit, vt quis restituatur in causa fauorabili.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Appellatione remota, vel prohibita, adhuc locus est supplicationi, vel reuisioni.*

5 *Appellatio vbi denegatur permissum est vt per viam querelæ ad superiorem adeatur.*

6 *Seruus supplicare potest.*

7 *Sententia pendente supplicatione mandatur executioni præstita cautione quòd omnia restituet.*

8 *Supplicari potest vsque ad biennium.*

9 *Restitutio in integrum quando petitur aduersus sententiam debet plenè, & manifestè constare de læsione ex contractibus.*

Cap. Ex literis. IV.

Restitutio conceditur in causa fauorabili, vt in matrimonio. licèt causa non sit plene etiam probata, vt si transacto termino mulier vult recognoscere appellationem, quia iurat se deceptam in termino. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Hostiens. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Ancharan. Panormitan. Butr. Henric. Mantua, Viuian. in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 509. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 190. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 5. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decretal. lib. 5. tit. 24. cap.... 1

In

2 *In fauorem tamen matrimonij*, &c.] Notatur ad hoc quòd in causa fauorabili, matrimonij scilicet, & similium, vt quis in integrum restituatur, sufficit semiplena probatio, vt per Abb. *hic n.8.* Mascard. *de probation.concl.*1275 *n.*31. Vbi enim petitur restitutio à Principe per viam supplicationis, ex gratia potest ipse Princeps restituere, præcedente tantùm semiplena probatione, vt per hunc text.tenet Sfort. Oddus *de in integrum rest q.36 art.10.n.68.vers.limita tertiò.*

3 *Ad audientiam restituimus.*] Vide Perez *l.8 gloss.7. pag 235. col.1.ad med.& pag.237.col 2.tit.4.lib.2. Ordin.* Couall. 9.*(?)* 29.*n.*4 idest, vt perinde audiatur, sicut poterat audiri ante sententiam, Sanch. *de matrim. lib 7. disp.*100. *n.*8. Obstat tamen, quia attento iure potuit mulier de qua agitur audiri contra sententiam, de qua *hic*, ex reg.*c. lator*, *& c. consanguines, de re iud.*ac subinde nec fuit necessaria, nec potuit competere restitutio, iuxta *l. in causa 2 in princ. ff de minorib.*vt pungit *gloss.in præsenti.* Vnde hic text. variè intelligitur per DD.*in præsenti*, & præcipue per Bero. *num.*17. Communis tamen obtinuit necessariam fuisse restitutionem, quia mulier voluit, & petiit audiri cõtra sententiam ex actis antiquis, processu, & instantia priori ad quã à Pontifice restituitur, siquidem reg. *d. cap. lator*, intelligitur per nouum processum, & instantiam inchoandam, non verò ex actis prioribus, quorum respectu sententia omnino transiit in rem iudicatam, & finem fecit, iuxta text.*in l. properandum, C de iudic. cap* 2. ibi, *sententia terminari de re iudic.* Sic Butr. Abb. & alij *in præsenti.* Abb.*in d cap.lator, num.*12. vbi Felin. *n* 8. Couar. *de sponsal. p.2 cap. vlt. §. vlt. num.*12 *vers. secundo.* Pro quibus facit vltra verba text.ibi, *audientiam*, quia vt habetur ad *gloss vlt.c. ad reprimendam, de offic. Ordin. & in d.c.lator*, & similibus, retractatur sententia per viam querelæ, quæ noua instituitur contra sententiam. Igitur libellus, & processus nouus in noua instantia requiritur, ac subinde in proposito huius text.competit, & conceditur extraordinarium restitutionis auxilium, quia pinguius, & vtilius est respectu instantiæ eiusdem ad quam fit regressus, iuxta sententiam *gloss.vlt.in l. vlt. C. si aduersus rem iudic.* receptæ ex Pinel.*in l.2.C.de rescind.vend.p 3.c.1.n.*19. Intellige prædictam communem procedere, & nouũ processum requiri, vbi error sententiæ contra veritatem prolatæ pendet ab errore processus, & probationum, quæ contra veritatem productæ sunt, vt in specie *d cap lator, & d. cap. consanguine* secus verò si processu rectè riteque ordinato, & probationibus legitimis allatis secundùm veritatem ipsa sententia contra actorum veritatem pronuntiata sit, itavt in ea tantùm sit error; inconuenit enim tunc nouam litem institui, & nouas probationes frustrà afferri, labores, & expensas magis augeri, vbi ex eisdem actis, & probationibus sententia emendari, & secundum veritatem proferri potuit. Sanè mulier hæc restituitur non vt vltimam sententiam retractet, quia nec contra illam agere intendit, sed vt prosequatur appellationem priorem, quam contra priorem sententiam proposuerat, vt satis innuunt verba text.ibi, *de causa prius appellatione*, &c.

4 In gloss. *Supplicatio*, ibi, *quantumcunque remota sit appellatio.* Notatur ad hoc quòd remota, vel prohibita appellatione adhuc locus est supplicationi, vel reuisioni, vt per Gnid. Papæ *deci* 66. Menoch. *remed 4 adipiscen da, n* 895.*cum seqq.* Vincent.de Franchis *decis* 148.Capic.*decis.*144. Deciau.*resp.*47 *vol.* 1. Surd. *cons.*277. Bander *in tract reuisionum, concl* 27.

5 Valasc.*cons.*51.*n.*40. Vbi enim appellatio denegatur permissum est, vt per viam querelæ ad Superiorem adeatur, Roland. à Valle *cons.*94.*n.*2.*vol.*1. Menoch.*de arbitr lib.*1. *q.*70.*n* 24.Aldrete *de religiosa disciplina, lib.*1 *c* 28.*n.*25.

In ead.gloss.ibi, *Nam & seruus supplicare potest*, 6
Vide Perez *l.*25 *gloss.*2. *post princ. tit.*3 *lib.*2.*Ordin.& l.8 gloss.*1. *post princ tit.*4.*lib* 2. Azeued.*l.*3.*n.*5.*tit.*17. *lib 4 noua recopil.*

In ead.gloss.ibi, *Sed pendente supplicatione mandetur sententia executioni præstita cautione quòd omnia restituet.* Vide Afflict.*decis.*141.Magon.*Florent.decis.*20. *n.*15. Menoch.*de arbitr.lib.*2 *q* 70. *n.* 3. *& cons.*992.*n. vlt.* Canal.an.*decis.*14 *n.*41.*p.*1. Alex.Raudens.*resp.*24. *vol.*1. Lancellot.*de attentat, p* 2.*c.*19.*n.*16.*&* 17. Bander.*in tract.reuisionum,concl* 20.*n* 58 *cum seqq.* Azeued. *l* 14.*n* 49 *tit.*3.*lib.*1 *noua recop.* Cald.Pereira *in l.si curatorem verbo,per quod, n* 32.Valasc.*cons.*51.*n.*28. 7

In ead.glos.ibi, *Supplicari autem potest vsque ad biennium.* Ita in regno Franciæ, provt referunt Guillelm. *in c.Raynutius verbo mortuo itaque testatore,in* 1.*n.*273. Rebuff. *in tract de reuision.in præfat.num* 75. In regno Portugaliæ dantur duo menses, per Ordin. Regiam *lib* 3.*tit* 95.§.1. In regno Castellæ quadraginta dies, vt per Perez *l* 42. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin.* Soar. à Pace *in pract.tom.*1 *p.*7.*c.vnic n* 96. 8

In gloss. *Ad plenum.* Notatur ad hoc quòd quando petitur restitutio in integrum aduersus sententiam, debet plenè, & manifestè constare de læsione ex contractibus, Mascard.*de probat.concl.*1274.*n.*10. 9

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia restituitur etiam contra sententiam Papæ, & causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari.*
2 *Probatio semiplena requiritur in petenda restitutione in causa fauorabili quando argueretur dolus, & fraus aduersarij.*
3 *Citatio vnica ad totam causam admittitur quando pars resideat in longinquis partibus.*
4 *Ingenij bonitas supplet tempus in studentibus.*

Cap. Tum ex literis. V.

Sententia Papæ contra aliquam Ecclesiam retractatur à successore, vt restituitur Ecclesia in integrum, & præsentibus partibus denuo causa tractatur de iure, præsertim si per subreptionem timetur data. Colligunt ex Ordinar.Abb.antiq.Innoc.Zabar. Collect.Bellam.Host.Ioan.Andr.Imol..Anania, Bald. Anchar.Panorm.Butr.Henric. Viuian.*in ration. primi libri iuris Pontif.pag.*547. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 191.remissiuè Ximen.*in concord. p.* 2 *&* 2. refertur ab Anton. Aug.*collect.*3. *Decret. lib.*1.*tit.*24. *cap.*4. 1

Licèt autem de fraude, &c.] Notatur ad hoc quòd quando simul argueretur dolus, & fraus aduersarij, & essemus in causa fauorabili in petenda restitione, requiritur semiplena probatio, vt per Sfort. *de in integrum rest quæst.*36. *art.*10. *n.*67. Mascard. *de probat. concl.*1274.*n.*31. 2

Propter multam locorum distantiam, &c.] Notatur ad hoc quòd si pars resideat in longinquis partibus, itavt valde laboriosum esset eum citare ad singulos actus iudiciales, in hoc casu admittitur vnica citatio ad totam causam, vt per D. Barbosam *in l. ad peremptorium, n.*183 *ff. de iudiciis*, faciunt quæ Azeued. *cons.*25.*n.*73. 3

Quantum

4 *Quando de iure poterimus.*] Vide Perez *l.1. gloss.1. pag 491. col.1. vers. quoro 15. tit.2. lib.3. Ordin.* Morla *in emporio iuris, p.1. tit.5. in prælud. n.21. & q.3. n.13. & num.1..*

5 In gloss. *Instructus*, ibi, *quandoque enim ingenium*, &c.] Notatur ad hoc quòd ingenij bonitas supplet tempus in studentibus, vt per Marc. Anton. Gemmens. *in pract. Eccles. q.613.* Perez *l.1 gloss.1. pag.517. in princ. tit.4 lib 3. Ordin.* Tiraq. *in præfat. primogenit. num 201.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ, nisi contra petentem restitutionem esse suspicio malitiæ.*

2 *Restitutione in integrum postulata non est exequenda sententia, quæ transiuit in rem iudicatam.*

3 *Restitutio petita contra Principis sententiam non habet effectum suspensiuum.*

4 *Suspicio calumniæ cùm adest non est admittendus tertius opponens se executioni.*

5 *Cautio idonea dicitur fideiussoria, seu pignoratitia, non autem iuratoria.*

6 *Restitutio opposita per viam exceptionis contra sententiam quando impediat executionem, ostenditur.*

Cap. Suscitata. VI.

1 Restitutionem in integrum petens contra sententiam, suspendit executionem sententiæ regulariter, sed si præsumitur malitiosè petere restitutionem, vt differat executionem sententiæ, tunc exequatur sententiã, & pars in cuius gratiam fertur, dare debet cautionem de restituendo totum, quod interim accepit, si petens restitutionem obtinebit in causa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.548.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag 191.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.4. Decret. lib.1 tit.24 c.1.*

2 Collige ex text. quòd postulata restitutione in integrum non est exequenda sententia, quæ transiuit in rem indicatam. Octau. vestr. *in pract. lib.8. c.3. n.16.* Guttier. *pract lib.1. q.134.* Ioan. Garc. *de nobil gloss §.2. n.21* Ceual. *comm. contra communes q.135. & q.808. n.44. & q.830. n.23.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p.1. tit.5. q.3 n 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, per quod, n.14 cum seqq.* Flores de Mena *var. lib. 1 q.5. n.49. cum seqq.* Valasc. *de partit. c.39. n 44.* & ex decision. Benintend. *decis 85.* Put. *decis. 456. lib.2* Capell. Tholos. *decis 14.* Magon. *Florent. decis. 114* quos refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p 1. collect 188.* quamvis restitutio altiorem requirat indaginem, nec statim probetur, Menoch. *remed 4 adipisc. n.911.* Cald. Pereira *d verbo, per quod, n.19. & 22.* vbi *n.25* resoluit quod quando aduersus tertiam sententiam restitutio imploratur, executio impediri nequit nisi incontinenti læsio probetur. Si verò restitutio non iustificetur ex integra probatione læsionis, aut etiamsi iustificetur, ex aliis circunstantiis apparet de malitia petentis restitutionem puta quia in tempore potuit petere, & ob differendam litem non opposuit, vel quòd eam nunc opponit causa morandi executionem, aut quantitas sit parua, nunc non impeditur executio, ita Flores *d q 5 n 59.*

3 Notatur ad hoc quòd restitutio petita contra Principis sententiam non habet effectum suspensiuum, & ea non obstante mandatur sententia executioni data cautione, quia semper est præsumptio malitiæ contra petentem, vt per Lancellot. *de attentatis c.18. de attentatis restitutione pendente, n.101.* Cald. Pereira *d verbo, per quod, n.26.* Flores de Mena *d.q.5. n.60.*

4 *Ne verò per excogitatam malitiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd si adsit suspicio calumniæ, non est admittendus tertius opponens se executioni, vt per Iason. *in l 45. condemnatum n.10. ff. de re indic.* Mich. Graff. *tom 2. com. opin. lib.7 tit.16 n.119. pag.183.* Menoch. *remed.15. recup. n.325. cum seqq.* Couar. *pract. c.16. n 2.* Cald. Pereira *d. verbo, per quod, n.27* Valasc. *de partit. c 39 n 49.* Aloys. Ricc. *d collect. 188.* vbi plures casus refert in quibus petitio restitutionis in integrum non impedit sententiæ executionem.

5 *Idoneam cautionem.*] Fideiussoriam scilicet, vel pignoratitiam, non verò iuratoriam, iuxta text. *in l. si mandato Titij 59. §. vlt. ff mandati, gloss.3 in cap. transmissa, de restit. spoliat.* Duen. *reg.86.* Cotta *in memorabilib verbo, cautio idonea*, Rebuff. *tom.1 ad leges Galliæ, tract de sent. execut. art.1. gloss.6. n.31.* Sanch. *de matrim. lib.10. disp.18. n.35.* Farin. *in praxi crim p 1 q.33. n.43. cum seqq* Steph. Gratian. *discept. forens c.147. n.22.*

6 In gloss. *Sententia*, ibi, *item licet incontinenti*, &c. Notatur ad hoc quòd restitutio opposita per viam exceptionis contra sententiam transactam in rem iudicatam, si est euidens, aut incontinenti potest liquidari, ita quòd non requirat altiorem indaginem, nec adsit præsumptio malitiæ, impedit executionem, vt per Flores de Mena *d q.5. n.73.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia post peremptorium terminum non auditur de iure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.*

2 *Primatiæ Hispaniarum causa in Concilio Lateranensi sub Innoc. III excitata fuit.*

3 *Bracharensis Ecclesia contra Toletanam super Primatia cur ius suum non fuerat prosequuta, ostenditur.*

4 *Bracharensis Ecclesia ad excludendam Toletanam nomine Primatis plura adducere potest.*

5 *Ecclesia, vel minor quando dicunt se læsos propter lapsum temporis, nunc non est opus probare læsionem.*

6 *Mandatum speciale requiritur ad petendam restitutionem.*

Cap. Coram. VII.

Honor. III.

1 Ecclesia post peremptorium terminum de iure communi non auditur, sed per beneficium restitutionis in integrum admittitur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.548.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.192.* remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p.1 & 2.*

2 Ex huius cap. constitutione comperimus iam à tempore Innocentij III. qui anno Domini 1198. ad culmen supremi Pontificatus ascenderat, super

Primatia

Primatia Hispaniarum litem inter Bracharensem, & Toletanum Archiepiscopos motam, & contestatam fuisse, & ad probationem deductam; id enim insinuant, verba illa, *Coram felicis mem Innoc. Papa prædecessore nostro, &c.* Et vt ex annalibus Hispaniæ deducitur. Rodericus Ecclesiæ Toletanæ Antistes summæ facundię, & auctoritatis vir ab Alphonso Legionensi Rege Romam ad dictum Innoc. missus anno 1212. vt significaret sibi cordi esse magnam expeditionem parare contra Sarracenos Christiani nominis hostes, dignaretúrque Sanctitas sua pro Cruce signatis Indulgentiam peccatorum concedere, eáque impetrata, & bello feliciter confecto, profligatísque Saracenorũ copiis, rediens dictus Rodericus anno 1215. Romam ad Concilium Lateranense celebratum sub prædicto Innocentio, in quo etiam interfuit Ioannes Bracharensis Archiepiscopus, de Primatia Hispaniarum quæstio excitata fuit inter dictos Archiepiscopos, & Taraconensem, Compostellanum, ac Narbonensem, & cùm vnusquisque ad sui iuris confirmationem argumenta attulisset, ad sententiam non fuit causa deducta, plurimum tamen poterat Toletanus apud Pontificem, etenim concessit, vt per decennium in tota Hispania suum Legatum ageret, & si ciuitas Hispalensis, quæ tunc temporis penes Sarracenos erat, ad Christianos rediret, subdita maneret Toletanæ Ecclesiæ, concessit etiam facultatem dispensandi cum bastardis vsque ad numerum trecentorum, & quòd nominare, & collocare posset Episcopos, & Sacerdotes in ciuitatibus è faucibus Maurorum ereptis, teste Franc. de Pisa *en la historia de Toledo, lib. 2. cap. 17.* & licèt maximam gratiam apud Pontificem fuisset assequutus, non tamen ei tributum fuit ius Primatiæ.

3 Defuncto verò Innocentio succedentéque Honorio III. anno 1216. rescripsit ipse Honor. vt habetur in hoc text. Archiepiscopo, & Capitulo Bracharensi postulantibus per procuratorem suum concedi sibi restitutionis auxilio tempus assignari ad adducẽdas Romam depositiones testium, & munimenta ad instructionem causæ parata, quid in futurum actum fuerit, constabit è processu: scimus tamen postea cum Saracenis tam in Lusitania, quàm in Castella pluries fuisse dimicatum, & Regem Sanctium huius nominis Secundum Regno pulsum, pro eius restitutione missos ad Innocentium Quartum Summum Pontificem Lugduni Concilium ad instaurationem belli sacri commorantem Antistites Bracharensem, & Conimbricensem, & decreto dicti Pontificis curam Regni commissam Alphonso Comiti Bononiensi, fratri dicti Regis, qui ei in Regno successit: constat etiam ex dictis annalibus Alphonsum prædictum relicta Matilda vxore, cùm qua Comitatum Bononiensem fuerat assequutus, aliam duxisse, propter quod per annos duodecim Regnum Portugaliæ interdicto supponitur à dicto Pontifice: his procellis, & aliis bellorum perturbationibus inter Reges Portugaliæ, & Castellæ excitatis tunç non potuit Bracharensis Ecclesia ius suum prosequi contra Toletanum Archiepiscopum ad eum excludendum à nomine, quod Primatis vsurpauerat, in quo autem Bracharensis Ecclesiæ ius fundetur latissimè deduxi *in meo tract. de offic. & potest Episcop. p. 1. tit. 3. c. 8 per totum*, vbi videre poteris ad satietatem, & nouissimè Sebast. Cæs. *de Eccles. hierarchia p 1. disp. 4. de Patriarchis & Primat. d §. 4. §. 5.*

4 *Munimenta.*] Plura pro se ad excludendum Toletanum Archiepiscopum poterat adducere Bracharensis Ecclesia, nisi tunc bellorum perturbationibus impediretur, nam si ad ciuitatis antiquitatem, & primæuam sacri Euangelij prædicationem aduertas inuenies Toleto multis annorum centenariis antiquiorem, & prius tres Episcopos Martyres habuisse, quàm Toletum primum consequeretur, vt *in d. c. 8.* ex antiquissimis historiis clarè ostendi, non enim ad hoc pertentandum opus est Delio natatore, quilibet, vel leuissimè historiarum literis tinctus, si omnia inoffenso pede percurrat, Bracharensem Archiepiscopum totius Hispaniæ Primatem agnoscet, vt agnouit Portugaliæ Collector generalis, & sententia sua confirmauit, cùm anno Domini 1619. Illustr. D. Alphonsus Hurtado de Mendoza vigilantissimus Bracharensis Ecclesiæ Archiepiscopus Vlyssippone, Philippo III. Hispaniarum Rege ibi tunc commorante, in conspectu totius populi Primatiæ ius defendit, inuiolatúmque conseruauit. Nec ipsi Castellani (licèt Primatiæ ius ex priuilegio sibi competere præsumant) hac tempestate id diffitentur, nec Bracharensem Ecclesiam à nomine, & priuilegiis Primatis, quæ huc vsque summa cum obseruatione retinet, excludere potestati sunt, cùm sæpe sæpiùs occasio sese obtulisset, transeunte scilicet Illustr. D. Fr. Bartholomæo à Martyribus per ipsam Ciuitatem Toletanam Cruce Primitiali erecta, & in oppido Matritij Toletanæ diœcesis præeunte Primitiali Cruce in funebri pompa, Illustr. D. Fr. Alexij de Menesses magno populi concursu sepulti; quæ cùm ita se habeant, & in dies magis, magísque Bracharensis Primatiæ ius pluribus vetustatis, & monumentorum testimoniis noniter repertis, & in lucem prodeuntibus clarescat, quæ tot annorum centuriis consepulta delitescebant, iure optimo precari opus est, vt Deus Opt. Max. illi Ecclesiæ vigilantissimum mittat Pastorem, qui dormientem Primatiæ causam feliciter possit ad finem perducere.

Postulantes.] Notatur ad hoc quòd quando Ecclesia, vel minor dicunt se læsos propter lapsum temporis, tunc mox est opus probare læsionem, vt per Mascard. *de probat. concl. 1274. n. 15.* 5

Speciale mandatum.] Per hunc text. tenent omnes *in præsenti* quòd ad petendam restitutionem requiritur mandatum speciale, similis text. vbi Bart. & communis, *in l. illud 26 §. si talis, ff. de minor. l. vnic.* sic intelligenda, *C. etiam per procurat.* Aufrer. *ad Capell. decis. 55.* Guttier. *pract. lib 2. q. 87. num. 3.* Mantic. *decis. 21. num. 1.* Couar. *lib 1 variar. cap. 6. à princip.* Menoch. *cons. 100. n. 288.* Mautic. *de in integr. restit. cap 23. cum seqq.* Sfort. *eod. tract. part. 1. q. 31. num 12. cum seqq.* Marc. Anton. de Amatis *decis. 97. num. 6.* Pereg. Iannin. *de reali citat. lib. 3. cap. 21. numero 359.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, implorandum, à num. 14.* Morla *in emporio iuris, part. 1. tit 5. in princ. num. 22.* Ceual. *communium contra commun. q. 135.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2 concl. 143. consid 1. n. 8.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 96. num. 4 & discept. forens. cap. 105. num 25.* vbi quamuis non sit expressa persona, vel causa, Farin. *part. 4, decis. 54.* Intellige etiamsi consanguineus eam petat, licèt enim aliàs admittatur sine mandato, *l. sed hæ, ff. de procuratorib.* non tamen in causa restitutionis sine mandato speciali, *l. patri 28. de minorib.* docet gloss. *verbo, non, in l. exigendi, C de procurator.* communis ex Ripa *in cap. cùm M. n. 60. de constit.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 10. num. 98 & gloss. 13. num. 34.* Menoch. *quæst freq cap. 22. n. 12* Cald. Pereira *d. verbo, implorandum, num 98.* D. Barbosa *in l. 3. num. 23. ff. soluto matrim.* Intellige etiam procedere tantùm quoties principaliter petitur restitutio, secus vbi incidẽter, tunc enim speciale mandatum non requiritur, Bart. *in l. cùm procurator, & ibi* Iason. *in princ. n. 4. ff.* 6

de

4 *Quando de iure poterimus.*] Vide Perez *l. 1. gloss. 2. pag. 492. col. 2. vers. quero 15, tit. 2. lib. 3. Ordin.* Morla *in emperio iuris, p. 1. tit. 5. in prælud. n. 21. & q. 3. n. 13. & num. ...*

5 In gloss. *Instructus*, ibi, *quandoque enim ingenium, &c.*] Notatur ad hoc quòd ingenij bonitas supplet tempus in studentibus, vt per Marc. Anton. Genuens. *in pract. Eccles. q. 613.* Perez *l. 1 gloss. 1. pag. 517. in princ. tit. 4. lib. 3. Ordin.* Tiraq. *in præfat. primogenit. num 102.*

SVMMARIVM.

1 *Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ, nisi contra petentem restitutionem esse suspicio malitiæ.*

2 *Restitutione in integrum postulata non est exequenda sententia, quæ transiuit in rem iudicatam.*

3 *Restitutio petita contra Principis sententiam non habet effectum suspensiuum.*

4 *Suspicio calumniæ cùm adest non est admittendus tertius opponens se executioni.*

5 *Cautio idonea dicitur fideiussoria, seu pignoratitia, non autem iuratoria.*

6 *Restitutio opposita per viam exceptionis contra sententiam quando impediat executionem, ostenditur.*

Cap. Suscitata. VI.

1 Restitutionem in integrum petens contra sententiam, suspendit executionem sententiæ regulariter, sed si præsumitur malitiosè petere restitutionem, vt differat executionem sententiæ, tunc exequatur sententiá, & pars in cuius gratiam fertur, dare debet cautionem de restituendo totum, quod interim accepit, si petens restitutionem obtinebit in causa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 548.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag 191.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret. lib. 1 tit. 24 c. 1.*

2 Collige ex text. quòd postulata restitutione in integrum non est exequenda sententia, quæ transiuit in rem iudicatam. Octau. vestr. *in pract. lib. 8. c. 3. n. 16.* Guttier. *pract lib. 1. q. 134.* Ioan. Garc. *de nobil gloss. §. 2. n. 11.* Cenal. *comm. contra communes q. 135. & q. 808. n 44. & q. 830. n 23.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p. 1. tit. 5. q. 3 n. 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, per quod, n. 14 cum seqq.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 5. n. 49. cum seqq.* Valasc. *de partit. c. 39. n 44.* & ex decision. Benintend. *decis 85.* Put. *decis. 456 lib. 2* Capell. Tholos. *decis 54.* Magon. *Florent. decis. 112* quos refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p 1. collect 188.* quamvis restitutio altiorem requirat indaginem, nec statim probetur, Menoch. *remed. 4 adipisc. n. 911.* Cald. Pereira *d verbo, per quod, n. 19. & 22.* vbi *n. 25* resoluit quod quando aduersus tertiam sententiam restitutio imploratur, executio impediri nequit nisi incontinenti læsio probetur. Si verò restitutio non iustificetur ex integra probatione læsionis, aut etiamsi iustificetur, ex aliis circunstantiis apparet de malitia petentis restitutionem puta quia in tempore potuit petere, & ob differendam litem non opposuit, vel quòd eam nunc opponit causa morandi executionem, aut quantitas sit parua, nunc non impeditur executio, ita Flores *d q 5 n 59.*

Notatur ad hoc quòd restitutio petita contra Principis sententiam non habet effectum suspensiuum, & ea non obstante mandatur sententia executioni data cautione, quia semper est præsumptio malitiæ contra petentem, vt per Lancellot. *de attentatis c. 18. de attentatis restitutione pendente, n. 101.* Cald. Pereira *d verbo, per quod, n. 26.* Flores de Mena *d. q. 5. n. 60.* 3

Ne verò per excogitatam malitiam, &c.] Notatur ad hoc quòd si adsit suspicio calumniæ, non est admittendus tertius opponens se executioni, vt per Iason. *in l 4 §. condemnatum n. 10. ff. de re iudic.* Mich. Graff. *tom 2. com. opin. lib. 7. tit. 16 n. 119. pag. 183.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 315. cum seqq.* Couar. *pract. c. 16 n 2.* Cald. Pereira *d. verbo, per quod, n. 27* Valasc. *de partit. c 39 n. 49.* Aloys. Ricc. *d. collect. 188.* vbi plures casus refert in quibus petitio restitutionis in integrum non impedit sententiæ executionem. 4

Idoneam cautionem.] Fideiussoriam scilicet, vel pignoratitiam, non verò iuratoriam, iuxta text. *in l. si mandato Titij 59. §. vlt. ff mandati, gloss. 3 in cap. transmissa, de restit. spoliat.* Duen. *reg. 86.* Cotta *in memorabilib. verbo, cautio idonea,* Rebuff. *tom. 1 ad leges Galliæ, tract de sent. execut. art. 1. gloss. 6. n. 31.* Sanch. *de matrim. lib. 10. disp. 18. n. 35.* Farin. *in praxi crim p 1 q. 33. n. 43. cum seqq* Steph. Gratian. *discept. forens c. 147. n. 22.* 5

In gloss. *Sententia*, ibi, *item licet incontinenti, &c.* Notatur ad hoc quòd restitutio opposita per viam exceptionis contra sententiam transactam in rem iudicatam, si est euidens, aut incontinenti potest liquidari, ita quòd non requirat altiorem indaginem, nec adsit præsumptio malitiæ, impedit executionem, vt per Flores de Mena *d q. 5. n. 73.* 6

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia post peremptorium terminum non auditur de iure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.*

2 *Primatia Hispaniarum causa in Concilio Lateranensi sub Innoc. III excitata fuit.*

3 *Bracharensis Ecclesia contra Toletanam super Primatia cur ius suum non fuerat prosequuta, ostenditur.*

4 *Bracharensis Ecclesia ad excludendam Toletanam nomine Primatis plura adducere potest.*

5 *Ecclesia, vel minor quando dicunt se læsos propter lapsum temporis, nunc non est opus probare læsionem.*

6 *Mandatum speciale requiritur ad petendam restitutionem.*

Cap. Coram. VII.

Honor. III.

Ecclesia post peremptorium terminum de iure communi non auditur, sed per beneficium restitutionis in integrum admittitur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anch. Panorm. Butr. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag. 548.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 192.* remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Ex huius cap. constitutione comperimus iam à tempore Innocentij III. qui anno Domini 1198. ad culmen supremi Pontificatus ascenderat, super Primatia 2

Primatia Hispaniarum litem inter Bracharensem, & Toletanum Archiepiscopos motam, & contestatam fuisse, & ad probationem deductam; id enim insinuant, verba illa, *Coram felicis mem Innoc. Papa prædecessore nostro, &c.* Et vt ex annalibus Hispaniæ deducitur. Rodericus Ecclesiæ Toletanæ Antistes summæ facundię, & auctoritatis vir ab Alphonso Legionensi Rege Romam ad dictum Innoc. missus anno 1212. vt significaret sibi cordi esse magnam expeditionem parare contra Sarracenos Christiani nominis hostes, dignaretúrque Sanctitas sua pro Cruce signatis Indulgentiam peccatorum concedere, eâque impetrata, & bello feciliter confecto, profligatisque Saracenorũ copiis, rediens dictus Rodericus anno 1215. Romam ad Concilium Lateranense celebratum sub prædicto Innocentio, in quo etiam interfuit Ioannes Bracharensis Archiepiscopus, de Primatia Hispaniarum quæstio excitata fuit inter dictus Archiepiscopos, & Taraconensem, Compostellanum, ac Narbonensem, & cùm vnusquisque ad sui iuris confirmationem argumenta attulisset, ad sententiam non fuit causa deducta, plurimum tamen poterat Toletanus apud Pontificem, etenim concessit, vt per decennium in tota Hispania suum Legatum ageret, & si ciuitas Hispalensis, quæ tunc temporis penes Sarracenos erat, ad Christianos rediret, subdita maneret Toletanæ Ecclesiæ, concessit etiam facultatem dispensandi cum bastardis vsque ad numerum trecentorum, & quòd nominare, & collocare posset Episcópos, & Sacerdotes in ciuitatibus è faucibus Maurorum ereptis, teste Franc. de Pisa *en la historia de Toledo, lib. 1 cap. 17.* & licèt maximam gratiam apud Pontificem fuisset assequutus, non tamen ei tributum fuit ius Primatię.

3 Defuncto verò Innocentio succedentéque Honorio III. anno 1216. rescripsit ipse Honor. vt habetur in hoc text. Archiepiscopo, & Capitulo Bracharensi postulantibus per procuratorem suum concedi sibi restitutionis auxilio tempus assignari ad adducẽdas Romam depositiones testium, & munimenta ad instructionem causæ parata, quid in futurum actum fuerit, constabit è processu: scimus tamen postea cum Saracenis tam in Lusitania, quàm in Castella pluries fuisse dimicatum, & Regem Sanctium huius nominis Secundum Regno pulsum, pro eius restitutione missos ad Innocentium Quartum Summum Pontificem Lugduni Concilium ad instaurationem belli sacri commorantem Antistites Bracharensem, & Conimbricensem, & decreto dicti Pontificis curam Regni commissam Alphonso Comiti Bononiensi, fratri dicti Regis, qui ei in Regno successit: constat etiam ex dictis annalibus Alphonsum prædictum relicta Matilda vxore, cùm qua Comitatum Bononiensem fuerat assequutus, aliam duxisse, propter quod per annos duodecim Regnum Portugaliæ interdicto supponitur à dicto Pontifice: his procellis, & aliis bellorum perturbationibus inter Reges Portugaliæ, & Castellæ excitatis tunç non potuit Bracharensis Ecclesia ius suum prosequi contra Toletanum Archiepiscopum ad eum excludendum à nomine, quod Primatis vsurpauerat, in quo autem Bracharensis Ecclesiæ ius fundetur latissimè deduxi *in meo tract. de offic. & potest Episcop. p. 1. tit. 3. c. 8 per totum*, vbi videre poteris ad satietatem, & nouissimè Sebast. Cæs. *de Eccles. hierarchia p. 1. disp. 4. de Patriarchis & Primat. d. §§ 4. 5. 5.*

4 *Munimenta.*] Plura pro se ad excludendum Toletanum Archiepiscopum poterat adducere Bracharensis Ecclesia, nisi tunc bellorum perturbationibus impediretur, nam si ad ciuitatis antiquitatem, & primæuam sacri Euangelij prædicationem aduertas inuenies Toleto multis annorum centenariis antiquiorem, & prius tres Episcopos Martyres habuisse, quàm Toletum primum consequeretur, vt *in d. c. 8.* ex antiquissimis historiis clarè ostendi, non enim ad hoc pertentandum opus est Delio natatore, quilibet, vel leuissimè historiarum literis tinctus, si omnia inoffenso pede percurrat, Bracharensem Archiepiscopum totius Hispaniæ Primatem agnoscet, vt agnouit Portugaliæ Collector generalis, & sententia sua confirmauit, cùm anno Domini 1619. Illustr. D. Alphonsus Hurtado de Mendoza vigilantissimus Bracharensis Ecclesiæ Archiepiscopus Vlyssippone, Philippo III. Hispaniarum Rege ibi tunc commorante, in conspectu totius populi Primatiæ ius defendit, inuiolatúmque conseruauit. Nec ipsi Castellani (licèt Primatiæ ius ex priuilegio sibi competere præsumant) hac tempestate id diffitentur, nec Bracharensem Ecclesiam à nomine, & priuilegiis Primatis, quæ huc vsque summa cum obseruatione retinet, excludere potestati sunt, cùm sæpe sæpiùs occasio sese obtulisset, transeunte scilicet Illustr. D. Fr. Bartholomæo à Martyribus per ipsam Ciuitatem Toletanam Cruce Primitiali erecta, & in oppido Matritij Toletanæ diœcesis præeunte Primitiali Cruce in funebri pompa, Illustr. D. Fr. Alexij de Menesses magno populi concursu sepulti; quæ cùm ita se habeant, & in dies magis, magisque Bracharensis Primatiæ ius pluribus vetustatis, & monumentorum testimoniis nouiter repertis, & in lucem prodeuntibus clarescat, quæ tot annorum centuriis consepulta delitescebant, iure optimo precari opus est, vt Deus Opt. Max. illi Ecclesiæ vigilantissimum mittat Pastorem, qui dormientem Primatiæ causam feliciter possit ad finem perducere.

Postularunt.] Notatur ad hoc quòd quando Ecclesia, vel minor dicunt se læsos propter lapsum temporis, tunc mox est opus probare læsionem, vt per Mascard. *de probat. concl. 1274. n. 15.* 5

Speciale mandatum.] Per hunc text. tenent omnes *in præsenti* quòd ad petendam restitutionem requiritur mandatum speciale, similis text. vbi Bart. & communis, *in l. illud 26 §. si talis, ff. de minor. l. vnic.* sic intelligenda, *C. etiam per procurat.* Aufrer. *ad Capell. decis. 55.* Guttier. *pract. lib 2. q. 87. num. 3.* Mantic. *decis. 11. num. 1.* Couar. *lib 1 variar. cap. 6. à princip.* Menoch. *conf. 100. n. 288.* Maurit. *de in integr. restit. cap. 25. cum seqq.* Sfort. *eod. tract. part. 1. q. 31. num 12. cum seqq.* Marc. Anton. de Amatis *decis. 97. num. 6.* Pereg. Iannin. *de reali citat. lib. 3. cap. 21. numero 359.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, implorandum, à num. 14.* Morla *in emporio iuris, part. 1. tit 5. in princ. num. 22.* Ceual. *communium contra commun. q. 135.* Bernard. Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2 concl. 143. consid 1. n. 8.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 96. num. 4 & discept. forens. cap. 105. num 25.* vbi quamvis non sit expressa persona, vel causa, Farin. *part. 4, decis. 54.* Intellige etiamsi consanguineus eam petat, licèt enim aliàs admittatur sine mandato, *l. sed hæ, ff. de procuratorib.* non tamen in causa restitutionis sine mandato speciali, *l. patri 28. de minorib.* docet gloss. *verbo, non, in l. exigendi, C de procurator.* communis ex Ripa *in cap. cùm M. n. 60. de constit.* Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 10. num. 98 & gloss. 13. num. 14.* Mench. *quæst freq cap. 22. n. 12* Cald. Pereira *d. verbo, implorandum, num 98.* D. Barbosa *in l. 3. num. 23. ff. soluto matrim.* Intellige etiam procedere tantùm quoties principaliter petitur restitutio, secus vbi incidẽter, tunc enim speciale mandatum non requiritur, Bart. *in l. cùm procurator, & ibi* Iason. *in princ. n. 4. ff. de* 6

de noui operis nunt. Mynsing. cent. 2. obseru 26. vers. verum prædictum dogma, Hieron. Magon. Florentina decis. 70. n. fin. Ioseph. Ludou. cons. 30 n 10. Cald. Pereira d. verbo, implorandum, n. 11. Kirchou. & Balb. tom. 1. comm. opin lib. 2. tit 23. à n. 1. cum seq. pag. 343. Sufficit tamen generale mandatum si procurator fuerit constitutus ad omnia & singula, quæ ipsemet dominus facere posset, etiamsi talia forent, quæ requirerent mandatum speciale, Cassad. decis. 1. n. 3. de procurator. Mantic. d. decis. 11. n. 2.

SVMMARIVM.

1 *Minor restituitur in eo quod contraxit, vel omisit, si probat exinde se læsum, & sit infra tempora restitutionis petenda.*
2 *Clericus sæcularis admittitur ad retractum.*
3 *Retrahi sola res patrimonij, vel generis potest etiamsi vno, eodémque pretio fuerit vendita cum alia, vel aliis non patrimonialibus, dolo etiam, vel fraude non probatis.*
4 *Restitutio conceditur aduersus lapsum tempus ad retrahendum rem auitam oblato pretio.*
5 *Consuetudo mixta clericorum, & laicorum omnes clericos qui ea vtuntur, ligat.*
6 *Filius per sacerdotium non liberatur à patria potestate.*
7 *Consuetudo valet quòd teneatur quis rem suam vendere.*
8 *Coniunctus pro coniuncto in integrum restitutionem petere potest.*
9 *Minor an debeat probare se esse intra quadriennium concessum ad restitutionem, ostenditur.*
10 *Libellus alternatiuus an admittatur, ostenditur.*
11 *Petitio alternatiua in dubio admittitur quando eius certitudo pendet à facto, seu voluntate conuenti.*

CAP. Constitutus. VIII.

Gregor. IX.

1 MInoris fauore contractus illius deficiens in solemnitate iuris rescinditur: si verò illa non defit, sed minor est læsus, subuenitur ei per beneficium restitutionis in integrum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Host. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anania, Ancharan. Panormitan. Butr. Henric. Bald. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 549.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 192.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Vel cùm adhuc existant, &c.] Notatur ad hoc quòd
2 clericus sæcularis admittitur ad retractum, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 1. gloss. 8. n. 41.* Petez *l. 6. gloss. 1. pag. 213. col. 3. tit. 7 lib. 5. Ordin.* & vtitur consuetudine quæ dat facultatem retrahendi rem à consanguineo venditam, vt per eundem Tiraq. *de iure primog. q. 44. n. 9.* Surd. *cons. 2 à n. 3* Greg. *l. 51. verbo, done auer, in med. tit. 5. p 5.* latè Guttier. *pract. lib. 2 q. 216. à princ.* vbi *n. 2.* asserit quòd clericus potest à laico rem auitam, vel patrimonialem, cui fuit distracta, & *n 3.* quòd clerico vendente rem patrimonialem, vel auitam laico, habet etiam locum retractus, & *n. 4.* quòd in clerico emptore habet locum retractus, & *n. 6.* quòd clericus, à quo res retrahitur, conueniendus est coram iudice Ecclesiastico, & *n 7.* quòd retractus habet locum etiamsi venditor, & emptor sint clerici.

Ius offerendi emptoribus pretium, &c.] Notatur hic 3
text. ad hoc quòd sola res patrimonij, vel generis potest retrahi, etiamsi vno, eodémque pretio fuerit vendita cum alia, vel aliis non patrimonialibus, dolo etiam, vel fraude non probatis, vt per Tiraq. *de retract. lig. § 21. à n. 1.* Matiens. *l. 7. gloss. 7. num. 11. tit. 15. lib. 5. noua recop.* latè Guttier. *pract. lib. 2. q. 162. per totam.*

In integrum restituere studeatis, &c.] Notatur in his 4
verbis ad hoc quòd aduersus lapsum tempus ad retrahendum rem auitam oblato pretio, siue tempus illud ad retrahendum incipiat à defuncto, siue à minore, quia minor læsus reperitur, conceditur restitutio, vide Couar. *pract. c. 26. n 4.* post Guld. & Boer. resoluit Garc. *de nobilit gloss. 6 § 1. n. 19.*

Iuxta municipij Parrosinen. consuetudinem.] Ergo in 5
foro Ecclesiastico causæ sunt decidendæ secundùm consuetudines municipales, sed tu dic procedere in consuetudine mixta laicorum, & clericorum, hanc enim omnes clericos, qui ea vtuntur, etiam ligare resoluunt Abb. *hîc & in c. cum causam, not. de re iud.* quem sequuntur Felin. *in cap Ecclesia S. Mariæ n. 81. de const.* Tiraq. *le mort p 3. declar. 8 n 4.* Greg. Lop. *l. 5. gloss. 2. tit 2. p. 1.* Card. Tusch. *tom. 2 litera E. concl. 291.* Soar. *de legib. lib 7. c. 16. n. 5.*

Emancipauit eosdem.] Igitur per sacerdotium non 6
liberatur filius à patria potestate, sicut per hunc text. tradunt Azeued. *l. 8. n 12. tit 1 lib 5 noua recop.* & tenent Couar. *in c. quia nos, n 5. de testam* Gom. *l 48. Tauri, n. 7.* Ascan. *de patria potest c. 8. n. 63.* Ferdin. Paëz *de excusandis parentibus ob numerum liberorum, n. 72.* Molin. *de iustit tract 2. disp. 229. vers. sextius, in med.* Rebello *de oblig. instit. p 2. lib 1. q. 3 sect. 6 n. 60. vers. sed quid*, Sanch. *in præcepta Decalogi. lib 4. c. 33. n. 37.* Guttier. *in repet. § sui, n 8 l. ff. de hæred. æqualit.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo, læsis, n 130.* Valasc. *cons. 108. n. 6 cum seqq* licet contrarium tueatur Marta *de Iurisdict. p. 4. cent. 5. casu 27 n. 5*

Consuetudinem approbatam, &c.] Notatur ad hoc 7
quòd valet consuetudo quòd teneatur quis rem suam vendere, vt per Tiraq. *in præfat. retract num. 13.* Surd. *decis 568 n 5.*

Pro se, ac fratre suo.] Ergo coniunctus pro coniun- 8
cto in integrum restitutionem potest petere contra id quod *in c. coram, n. 6. supra hoc tit.* dixi, sed Panorm. *hic col. fin.* ex aliorum mente adnotauit fratrem, de quo in præsenti, fratris mandatum habuisse, idque hic tum præsupponit quatenus inquit quòd fratris nomine egit, vt etiam ponderauit Cou. *lib 3. var. c. 6. ante n. 6* quo etiam loco *n. seq.* adnotauit textum perdoctè intelligi posse in fratre eodémque litis consorte, quem posse in integrum restitutionem petere pro minore consorte suo, probarunt Felin. Dec. & Ripa, quorum meminit idem Cou. *d. dict. n. 6.* per *Clem. Religiosus de procurat.* sed Couar. *d. loco* hoc omnino non probat priori intellectui magis adhærens, atque etiam Mench *freq. c. 23. n. 15. & 12.* & Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, implorandum, n. 8. vers. non etiam obstat.*

Infra tempus ad obtinendum beneficium, &c.] Ergo 9
minor debet probare se esse intra quadriennium concessum ad restitutionem, Abb. & Butr. *hic n. 7.* Salyc. & Alex. *num. 2.* vbi commendant hunc text. *in l. si minorem, C. hoc tit.* Afflict. *lib 2. const rubr. 38. num. 11;* Menoch. *cons. 100. num. 289.* Sed contrarium verius est, imo quod aduersarius debeat probare maiorem ætatem, & sic effluxum iam esse quadriennium, tenet post Imol. Cost. Curt. & alios, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, infra num. 19.* vbi *in vers. neque mouere*, asserit quod minor hic petens restitutionem, incautè

cautè agens, exposuit se iam maiorem esse, & propterea oportuit illom deducere, & probare non se adeò maiorem esse vt annum vigesimum nonum excederet, vel quòd hic text. agit de allegatione partis facta ex superabundanti; vel quòd hic Sumous Pontifex solùm refert p tem is restitutionem factam, & allegationem, qui ad maiorem cautelam, & aduersarij destructionem allegauit, & proposuit adhuc quadriennij tempus lapsum non esse, ac proinde negari sibi restitutionis auxiliom nullo modo posse.

10 *Cuius successores existunt*] Vide Cald. Pereira *de renouat. emphyt. p 16. n. 26.*

11 *Vel venditionem.*]Ergo admittitor libellus alternatiuus, contra notata *in c. 2. de libelli oblat. & in l. Prætor edixit, § quod autem, ff. de iniur.* & quæ tradont Franc. Marc. *decis.* 807. *n* 4. *volum.* 1. Mynsing. *cent.* 4. *obseru.* 11. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 49. *de libello, n.* 78. Ea verò rati one admittitur *in præsenti*, quia minores hic probabiliter i norabant quod remedium sibi competeret, Innoc. Card. Abb. & communis *hic*, Iass. *in l vbi autem § qui illud. n.* 5 *ff. de verbor. oblig.* Aufret. *ad Capell. decis.* 469. Cassan. *in consuet. Burgund. rub.* 9 *§.* 21 *gloss. vlt. n* 7. Ximen. Tolet. *in concordantiis*

12 *iuris Canon. super hunc text. p.* 1 *pag.* 147. De iure enim alternatiua petitio admittitur, qoando eios certitudo pendet à facto, seu voluntate conuenti, vide Gom. *l* 45. *Taur. n.* 159. *col.* 3. *& tom.* 1. *var. c.* 11. *n* 40 *ad fin.* Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 3. *c* 3. *n.* 8. Vnde Hippol. de Marsil. *cons.* 49. *n.* 48. vult, quòd si dominus vẽdicat rem emphyteuticam, qoòd emphyteuta cessauit soluere canonem per triennium, vel alienauit rem irrequisito domioo, qoòd procedit talis libellus alternatioos, quia vtraque pars alternatioa concludit, iuxta *l. vlt. C. de iure emphyt.*

Quo circa mandamus, &c.] Vide Iass. *in § curare, n.* 10. *prope finem, Instit. de actionibus.* Sarm. *lib.* 1. *select. c.* 13. *n.* 11. *vers nec huic opinioni, & de redditibus Eccles. p* 1 *c* 4. *n.* 13. Azeued. *l* 6. *n.* 3. *tit.* 10. *lib.* 9 *noua recop.* Ceuall. *communium contra communes q.* 531. vbi an contra minorem currat præscriptio statutaria, Morla *in emporio iuris Ciuilis, p.* 1. *tit* 5. *q.* 10 *n.* 5.

In glos. *Vtraque.* Vide Pinel. *in l.* 2. *C. de bonis matern p.* 3. *n.* 110 *vers. prædicta.*

In glos. *Consuetudinem.* Vide Guttier. *pract. lib* 2. *q.* 150. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrum postulanda est ab Ordinario administrationem habente, vel à delegato ab eo, siue hac causa sit specialiter delegata, siue incidat in causa generaliter sibi commissa, ab Ordinario vero administrationem non habente, vel à delegato peti non debet nisi veniat incidenter.*

2 *Restitutio in integrum postulanda est ab Ordinario administrationem habente, vel à delegato ab eo.*

3 *Ecclesia læsa in contractu per in integrum restitutionem laicos coram Ecclesiastico iudice conuenire potest.*

4 *Delegatus iudex non solùm de causa sibi nominatim commissa, sed & de alia quoque, quæ incidenter aduenit, potest cognoscere.*

Cap. Causa. IX.

1 Beneficium restitutionis in integrum potest dare iudex ordinarius habens administrationem, & eius delegatos, siue speciale mandatũ habeat de hoc

beneficio, siue non, sed incidat in negotio ipso. At Ordinarius, vel d. legatus, aut arbiter, qui non habẽt administrationem, nõ possunt, nisi coram eis incidat quæstio. Item in causa matrimoniali vel liberali, aut criminali non potest assumi arbiter cùm tales causæ requirant maiores iudices. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Host. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anch. Butr. Henric. Viu. *in ration. prim. libr iur Pontif. pag.* 149. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 192. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord. p.* 1 *&* 2.

Collige ex text. restitutionem in integrum postulandam esse ab Ordinario administrationem habẽte, 2
vel à delegato ab eo, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verb. implorandum, n.* 19. *&* 20. Sbroz. *de offic. Vicarij, lib.* 3. *q.* 14. *n.* 2. Nam Ecclesia læsa in contractu de 3
cuius nullitate, vel rescissione agitur per in integrũ restitutionem, laicos coram Ecclesiastico iudice conuenire potest, vt ex Innoc. singulare dicit Rom. *sing.* 112. Cou. *lib.* 1 *var. c.* 4. *n.* 2. Gotier. *canon. lib.* 1 *c.* 34. *n.* 10. Lap. *alleg.* 65. Soc. sen. *cons.* 18. *n.* 32. *vol.* 1. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1 *tit. de fauore cleric. reali, §* 5. *n.* 56. Cald. Pereira *d. verbo, implorandum, n.* 34. generale sto magis volgare adducentes brocardicũ ex Innoc. quòd quoties Ecclesia vtitur priuilegio aliquo, seu iure speciali contra laicos, corã Ecclesiastico iudice agere potest, D. Barbos. *in l hæres absens, § proinde, à n.* 33. *ff de iudic.* Ordin. Regia Lusit. *lib.* 2 *tit.* 1. *§.* 6. quid autem seruetur in Francia refert Rebuff. *in tract. except. n.* 228.

Nisi coram eis mota fuerit incidenter.] Notatur ad 4
hoc quòd iudex delegatos non solùm de causa sibi nominatim commissa, sed & de alia quoque, quæ incidenter aduenit, potest cognoscere, vt per Tiraq. *in tract. inter alios, vers. eáque procedunt, pag. mihi* 10.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio denegata Ecclesiæ vlteriùs sibi non conceditur, nisi ex noua causa, restituitur tamen appellandum à sententia denegationis.*

2 *Restitutio vbi semel denegatur amplius concedenda non est.*

3 *Minor restituitur ad appellationem omissam.*

4 *Minori an currat tempus decem dierum appellandum, ostenditur.*

Cap. Beneficio. X. & fin.

Ecclesiæ, cui beneficium restitutionis negatum 1
fuit, si in alio iudicio iterum idem petit beneficium, non conceditur, nisi habeat nouas defensiones ad impetrandum dictom beneficium, bene tamen conceditur beneficium restitutionis ad appellandom à sententia denegationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Aoan. Anchar. Butr. Panorm. Henric. Host. Viu. *in ration primi lib. iur. Pont. pag.* 551. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.* 192. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2.

Posse denegari.]Vbi enim semel restitutio denega- 2
tur, ampliùs concedenda non est, *l.* 1. *& seq. C. si sæpiùs in integrum restitutio postuletur,* Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 14. *n.* 5. *col.* 2. Sfort. *de in integrum restit. q* 72. *n.* 40. *& q.* 16 *n.* 7. *&* 13. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, implorandum, n* 11. Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 21. *c.* 12. *col.* 6. Aloys. Ricc. *in collect. decisionum collect.* 1525. vbi moltipliciter limitat, *& collect.* 1518.

Præterquam ad appellationem omissam.] Notatur ad 3
hoc quòd minor restituitur ad appellationem omissam, vt per Menoeb. *præsumpt. lib.* 3 *præs.* 82. *n.* 8. *cum*

seqq. Mascard. *de probat. concl.* 960. *num.* 17. *cum seqq & concl.* 1058. *à n* 17. *& concl.* 1273. *n* 6. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n.* 18. Guttier. *practic. lib.* 3. *q.* 17. *n.* 17. Flamin. *de resignat. tom.* 2 *lib.* 11. *q.* 4. *n.* 56. Azeued. *l.* 1 *à num.* 31. *tit.* 18. *lib.* 4. *noua recopil.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 6. §. 1. *n.* 51. *cum seq.* Flores de Mena *var. lib.* 1. *q.* 5. *n* 6. Bernard. Græuæ. *ad practicam*
4 *Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 143. *num.* 1. *cum seq.* Quid si procurator non appellauit, vide Cald. Pereira *d. l. si curatorem, verbo, sua facilitate num.* 35. Et an minori currat tempus decem dierum ad appellandum, vide eundem Cald. Pereira *de resolut. emphyt. c.* 14. *num* 21. *cum seq.* Aduertendum duxi cum Bart. *in l. Præses, n.* 6. *C. de appellat.* quòd quando minor appellauit, & non est prosequutus, ista læsio contingit coram iudice ad quem, coram quo debebat prosequutio fieri; si verò minor non appellasset, & vellet restitui ad appellandum, tunc ista læsio contingit coram iudice à quo, quia coram eo debebat appellare, vnde coram ipso restitutionem petere debet, de qua doctrina Bartoli vide Gregor. *l.* 1. *verbo, dilante, tit* 16. *p.* 3. Aufrer. *ad Capell. decis.* 391. Bellacomb. & Villalob. *tom.* *comm. opin. lib.* 2. *tit.* 12. *n.* 1. *&* 2. *pag.* 141. Rebuf. *tom* 2 *ad leges Galliæ, tract. de restit. in præfat. n* 16. Sfort. *de in integrum restit. p.* 2. *q.* 71. *art.* 1 *n.* 30. Ioan. Garc. *d. num.* 51. Cald. Pereira *d. verbo, implorandum, n.* 17.

De Alienatione iudicij mutandi causa facta.

TIT. XLII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panormit. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 43. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 46. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 149. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germ. *in paratitlis ad quinque libros Decretalium*, Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 1. *summ. in decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide Adrian. Pulæ. *ad edictum super hunc tit.* Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 20. *c.* 3. Cujac. *lib.* 17. *obseru.* 6. Guillelm. Durand. *in speculo iuris lib.* 4. *sub hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Rescripti vigore impetrati contra alienantem conuenitur is, in quem facta est alienatio rei causa mutandi iudicij.*

2 *Alienans in fraudem causa iudicij mutandi tenetur actione in factum ad interesse, & damna.*

3 *Alienans rem causa iudicij mutandi, & eam recuperans ante litem motam, non incidit in edictum tit. de alienatione, &c. idem in alienante rem, quam nondum tradidit, n.* 4. *& quando agitur actione personali, n.* 5.

6 *Calliditas in dubio non præsumitur.*

CAP. Ex quorundam. I. *Alex. III*

COmmissionis literas aliquo impetrante à Papa, si aduersarius malitiosè ad literas illudendas appellat, vel transfert in alterum possessionem rei, de qua controuertitur, vel malitiosè se absentat, tunc iudex debet cogere eos, qui ingesserunt se in possessionem, vt cessante appellatione pareat æquitati iuris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Anchar. Henric. Panorm. Bald. Host. Mant. Viuian. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 554. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 194. remissiuè Ximen. *in concord p* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1 *tit.* 31. *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. *p* 49. *c.* 5. 1

Commutationem fecerint.] Propter quam alienans in fraudem causa iudicij mutandi incidit in edictum huius tituli, & tenetur actione in factum ad interesse & damna, eo quòd duriorem aduersarium constituerit, *l.* 1. *l. quia* 3. §. *pen ff. hoc tit l. vni. C. eod.* Donel. *comment iuris Ciuilis, lib.* 20. *c.* 3 *col.* 1 2

Primò limita in alienante, qui iterum alienatum recuperat ante litem motam, *l ex hoc*, §. *vlt. & l seqq. ff. hoc tit.* Ias. *in l. vlt. n.* 135. *C. de iure emphyt.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 1 *glos.* 9. *n.* 32. 3

Secundò limita in alienante rem, quam nondum tradidit, vt per Cald. Pereira *de resolut. emphy. c.* 5. *n.* 38. vbi etiam quando iterum receperit. 4

Tertiò limita quando agitur actione personali, quia hic titulus procedit in actione reali, Surd. *decis.* 172. *n.* 2. tunc enim priùs agendum erit rescissoria, seu reuocatoria, ex Surd. *decis.* 256. *n.* 7. 5

Calliditatem] Quæ requiritur vt actio ex hoc edicto locum habeat, cessat enim data bona fide, *l. nam etsi.* §. *alienare, ff. hoc tit* In dubio autem calliditas non præsumitur, sed saltem ex coniecturis probanda est, *l. dolum, C. de dolo, l. si dolo, C. de rescind. vendit.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 26 *glos.* 1. *n.* 35. Præsumitur verò quando paulò ante motam litem fuit facta alienatio, ex Surd. *decis.* 326. *n.* 87. 6

SVMMARIVM.

1 *Clericus causa mutandi iudicium non debet recipere cessionem à laico.*

2 *Cessio actionis, seu litis facta clerico per laicum non valet tanquam simulatò concepta.*

3 *Clericus ratione fori potentior dicitur, eo casu, quo iurisdictionis priuilegio laicum coercere potest.*

4 *Potentior ille dicitur, qui ratione officij, quod gerit, vel priuilegij, potest vel minari, vel alios vexare.*

5 *Diuitiæ reddunt quem potentiorem.*

6 *Verbum*, afficiant, *ferendam sententiam significat.*

7 *Cessio facta per laicum clerico præsumitur in dubio fraudulenta.*

CAP. Ex parte. II. *Greg. IX.*

CLerici sub censuris prohibendi sunt ne accipiant, vel emant quæstiones, & caosas sæcularium, vt trahant sæculares ad forum Ecclesiæ. Item cessiones, & emptiones litium legitimè prohibentur in iure. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Host. Anch. Henric. Boich. Butr. Mant. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontific. pag.* 555. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 194. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Probat

3 Probat hic text. cessionem actionum, seu litis fa-
cto clerico per laicum non valere tanquam simulatè
conceptam, Barth. *in l. 1. in fin. ff. hoc tit.* Specul. *in tit.*
de cession. action. § 1. *col. 2. vers. verum si actio*, Nat. *cons.*
474. *n. 49. vol. 2. & cons. 530. n. 11. vol. 3.* Roland. *cons. 36.*
à n. 27. ad fin. vol. 2. quos refert & sequitur Bellet. *dis-*
quisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. § 21. *n. 24.* vbi
n. 29 limitat, si cessio fuit facta per laicum clerico
vti coniunctæ personæ, nam clericus ratione fori
potentior dicitur, eo scilicet casu, quo iurisdictionis
priuilegio laicum coërcere potest, vide Xuar. *al-*
leg. 19 vbi Valdes. Rebuff. *tom. 2. ad leges Gallia, tit.*
de cessione actionum, art. 1. gloss. 8. in fine, Mascard. *de*
probat. concl. 558. n. 21. Menoch. *cons. 38. n. 48.* Matiens.
l. 11. gloss. 5. n. 1. tit. 10. lib. 5. noua recop. Surd. *decis. 22.*
num. 19. vbi de cessione facta clerico consanguineo,
Alex. Trentacinq. *var. res. lib. 2. tit. de postulando, resol. 2.*
n. 4. D. Barbos. *in l. 1. p. 7. n. 49. ff. soluto matrim.* Cald. Pe-
reira *de potestate nominandi, c. 1. n. 11.* Modern. *de iu-*
risdict. p. 4. cent. 1. casu 35. n. 22. & casu 91.

4 *Potentiorum.*] Potentior ille dicitur, qui ratione
officij, quod gerit, potest vel minari, vel alios vexa-
re, vide Menoch. *cons. 28. n. 31. & cons. 38. n. 47. & lib. 1.*
de præs. præs. 129. n. 37. Vel ratione priuilegij, vt in
scholari, Rebuff. *de priuilegiis scholarum, priuil. 115.*
Alex. Trentacinq. *d. resol. 2. n. 10.* Adrian. Puluæ. *ad*
edictum huius tit. c. 13. D. Barbos. *d. p. 7. n. 46. & 48.*
nisi pater sit, qui filio suo etiam spurio scholari cede-
re potest, vt ex Rebuff. resoluit Cald. Pereira *de em-*
5 *ptione, c. 24. n. 60.* Diuitias reddere quem potentiorem,
tenent Rebuff. *d. art. 1. gloss. 5. post princ.* Cald. Pereira *de*
potestate nominandi, c. 1. n. 7. vbi *n. 8.* dicit quòd nobi-
litas potentiores homines facit.

6 In gloss. *Afficiant*, ibi, *per sententiam, non ipso iure.*
Vide Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 39.*

7 In gloss. *A præsumptione*, ibi, *præsumitur nihilomi-*
nus in fraudem facta. Notatur ad hoc quòd in dubio
cessio facta per laicum clerico præsumitur fraudu-
lenta Bald. *tom. 2. commun. opinion. lib. 8. tit. 29. num. 10.*
pag. 327 quod non procedit in clerico simplici, vt
per Mascard. *concl. 558. n. 21.* An verò subiiciatur pœ-
nis, vide Tiraq. *de nobilit. cap. 37. n. 105.* D. Barbos. *d.*
p. 7. n. 49.

De Arbitris.

Tit. XLIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Arbitrorum materiam qui tractent, citantur.*
3 *Arbitri in multiplici reperiuntur differentia.*
4 *Arbitrium accipitur pro libera rei propria dispositione.*
5 *Arbiter nonnunquam accipitur pro ipso rei sua domino, & moderatore, interdictum pro iudice ordinario, aliquando pro delegato.*
6 *Arbitri omnes, qui à partibus eliguntur, in duplici reperiuntur discrimine, quidam eliguntur pracedente iuris coactione, alij ex mera partium conuentione, & libera voluntate.*
7 *Arbitri iuris dicuntur electi pracedente iuris coactione.*
8 *Arbitri compromissarij eliguntur ex mera conuentione, & libera voluntate partium.*
9 *Arbitri compromissarij illi sunt qui à partibus eliguntur; vt seruato iuris ordine litem dirimant.*
10 *Arbitri arbitratores dicuntur illi qui à partibus quidem eliguntur, vt de facto procedentes non seruato iuris ordine rem amicabiliter componant.*
11 *Hac rubr. & alia similis in Sexto Decretal. qua simpliciter concipitur de arbitris, in quo differat ab illa ff. & C. de receptis arbitr. ostenditur.*
12 *Arbiter compromissarius est ille qui recipit, & recipitur ex omnino libera partium promissione ad litem dirimendam.*

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. 1
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Pa-
normit. Bald. Butr. Mantua, Anchar.
Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum*
Canonum, fol. 166. Guillelm. Durand. *in*
breuiario aureo iuris Canon fol. 44. verso, Petr. de Ra-
uenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in*
epitome Decret. fol. 46. Dan. Venator *in analysi me-*
thodica iuris Pontif. pag. 152. Goffred. & Host. *in*
summa huius tit. Alexand. Cassan. & Anast. Germon.
in paratitlis ad quinque libros Decretal. Lancel. *in instit.*
Canon. Canis. *in sum. iuris Canon.* Cafarel. *in erotem eius-*
dem iuris, Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.*
nouissimè Ioan. Honor. *lib. 1. summ. in Decret.* omnes
super hac rubr.

De materia huius tit. integrum tractatum edidit 2
Lanfranc. de Oriano *tom. 4. tract. Doct. p. 1. fol. 206.* &
de arbitris, & arbitratoribus, Petr. Iacob. à Monte-
pessulano, & Baptist. de S. Blasio *tom. 3. tr. Doct. p. 1.*
& de arbitris & compromissis Ioan. Baptista Perusin.
tom. 3. tr. p. fol. 224. vide Guillelm. Durand. *in speculo*
iuris, lib. 1. sub tit. de arbitro, & arbitratore, & l. 4. sub
hoc tit. Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia, tract. de arbitris,*
Maranta *de ordine iudiciorum, p. 4. dist. 14.* Bellacomb.
Soar. Viu & alij *tom. 1. com. opin. lib. 2. tit. 26. pag. 346.*
Donel. *com. iuris Ciuilis, lib. 14. c. 10.* Molina *de iustit.*
tract. 4. disp. 50. Card. Tusch. *lit. A. concl. 448. cum seqq.*
Camil. Borrel. *in tract. de compromissis, & in summa de-*
cis. tit. 63. de compromiss. Trentacinq. *var. resol. l. 1. tit. de*
arbitr. Rendin. *in prompt. recept. sent. tit. 5.*

Arbitris.] Arbitri in multiplici reperiuntur diffe- 3
rentia, vt per glos. *verbo imperare, in l. pen. ff. de recept.*
arbitr. gloss. pen. in l. societatem 77. §. arbitrorum, ff. pro
socio, post alios Ias. *in § omnium, n. 16. Instit. de actionib.*
Baptist. *de arbitr. lib. 1. c. 2.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia,*
sub hoc tit. art. 1. glos. 3. in princ. Menoch. *de arbitr. q. 1.*
Aliquando enim arbitrium accipitur pro libera rei 4
propriæ dispositione, *l. in re mandata 21. C. mandati, l.*
sed etsi 28. §. consuluit, ff. de petit. hared. siue per actus in-
ter viuos, vt in iuribus modò citatis, siue per vltimas
voluntates, *l. 1. Cod. de sacros. Eccles. l. 2.* ibi, *sibi fieri*
vult. ff. de testament. l. in conditionibus 19. ff. de con-
dition. & demonstr. sicut & arbiter accipitur pro ipso 5
rei suæ domino, & moderatore *d. l. in re mandata*; in-
terdum pro iudicio ordinario, *l. quod enim 81. ff. pro*
socio, melior text. *in l. quisquis 6. in princ.* vbi gloss. *ver-*
bo arbitros, C. de postulando. Nonnunquam pro delega-
to, *cap. suspicionis causam 39. de offic. deleg. cap. cùm spe-*
cialis 61. in princ. de appellat. c. ab arbitris 11. de offic. de-
leg. lib. 6. l. vlt. vbi gloss. *verbi arbitri. C. de iudic.* Ali-
quando compromissarius arbiter à partibus electus
dicitur, *c. 1. hoc tit. c. vlt. in fin. de re iud. l. 3. §. 1. & per*
tot. ff. de recept. arb.

Sed arbitri omnes, qui à partibus eligũtur in duplici 6
reperiũtur discrimine; quidá enim eligũtur præcedẽ-
te iuris coactione, alij ex mera partiũ conuentione, &
libera voluntatè, Priores dicuntur arbitri iuris, *c. 2. de* 7
appel. l. 6. d. c. cùm speciali, d. l. vlt. Posteriores verò cõ- 8
promissarij nũcupãtur, de his agitur *in d. c. 1. in d. c. vlt.*

in d.l.3.§.1.& per tot. ff.de recept. arbitr. Dicuntur autem compromissarij à verbo *compromit* , quod est simul promittere, solent enim qui arbitros eligunt, vt controuersiam dirimant simul promittere quòd stabunt ipsorum arbitrio, vnde mutua partium promissio de sic stando dicitur compromissum, & ipsi arbitri dicuntur compromissarij, *l. diem proferre 32 §. stari, ff.de recept arbitr.l.penult ff de iudic.* Rebuff. *d. tit.1.gloss.2. num.2.* Couar. *lib 4. miscellan. cap.*18. *num.* 4.

9 Rursus ij posteriores in duplici reperiuntur discrimine, quidam enim arbitri simpliciter dicuntur, alij arbitri arbitratores: arbitri illi sunt qui à partibus eliguntur, vt seruato iuris ordine litem dirimant *d.l.1. l.idem 14 §.recepisse ff.de recept arbitr.* bonus text. *in l.*
10 *rem non nouam 12 C. de iudic.* Arbitri verò arbitratores dicuntur illi, qui à partibus quidem eliguntur, vt de facto procedentes non seruato iuris ordine rem amicabiliter componant, de his agitur *in d.§ recepisse, vers quòd si*, iuncto summario Batt. *ibidem*, si intelligamus dictum vers. aduersatiuè ad casum praecedentem, vt in praecedenti loquatur de arbitro, qui seruato iuris ordine litem dirimit, at verò *in vers. quòd si*, de arbitro, qui non seruato illo ordine rem amicabiliter componit, *d.l rem 12.*ibi, *ex compromisso quod iudicium imitatur*, & ibi, *vel qui arbitrium peragunt*, si aduersatiue intelligatur ad casum praecedentem, *cap pen.*ibi, *vel duorum mediatorum, infr.h c tit.* Constant haec de arbitris, qui à partibus eliguntur, ex his quae Doctores tradunt *in d.§ arbitrorum*, vbi Barth.*n.7. & in cap Quintavallis, de iureiur.* Iason. *in d.§ omnium, n 19 Instit de action.* Baptist. *de arbitr. lib 1 c.1.& 3.* Blanc. *de compromiss.q 1 ex n.29* Marant. *de ordin.iudic p 4. dist 14 n.2.* Rebuff. *sub hoc tit.art 1. gloss.3. in princip* Corras. *lib 4 miscel cap* 18. Auendan. *de exequend mandat p 1.c.1.n 26* Couar. *var.lib 2 c 12. ex numer. 2.* Menoch. *de arbitr. casu 339. numer 6. & 18*

11 Quibus praelibatis circa varias arbitrij significationes, variaq e arbitrorum genera aduertere oportet, in hac rub. sicut in tit. ff. & C. *de recept.arbitr.* potissimum agi de solis compromissariis, qui spontanea partium promissione recipiuntur, arbitrariáque recipiunt vt fatentur post alios Petr. Iacob. *de arbitr. n.6.* Baptista *eod.tract.lib.1.c 2 n 2.* Corras. *d lib 4 c.12.* In quo autem differat rubr. illa ff. & C. *de recept.arbitr.* ab hac nostra, & alia simili Sexti Decretal. quae simpliciter concipitur de arbitris, non explicant Doctores, neque *hic*, neque alibi; sed mihi dicendum videtur discrimen in eo versari quòd Iureconsultorum tempore arbitri, vt plurimum veri & proprij dicebantur illi, qui à partibus eligebantur, & ab eisdem recipiebantur, vnde compromissarij arbitri nuncupantur, quia ex parte eligentium, & eorum, qui arbitria recipiuntur, res merè voluntaria est, vt vocabulum ipsum satis demonstrat, *l.3.§.1.l idem Pomponius 24.§. recepisse, ff. de recept. arbitr.* Abb. *notab.1.* Card. *q 2 in c 1 infr.hoc tit.* Rebuff. *de tom.3.sup.hoc tit. art.1.gloss.3.n 2.* Verrut. *lib.1.de verborum signif verbo arbitrium*, Menoch. *v.infreq c.37.n 26* Corras. *lib 5. miscel. c.12.* ad differentiam illorum, qui iure, seu à praetore dabantur, de quibus *in l. si purè 37.in princ. & in §.1.* ibi, *arbiter à praetore erit dandus, ff.de fideicom.libert. l. lege Iulia 7. in princ* ibi, *arbitriúmve dandum, ff ad leg Iul.repetund d. cap.cum speciali*, ibi, *ex iuncto, d.cap. suspicionis, ibi, cogendi*, Blanc. *de compromi. q.1. n.31.* Cum ergo de prioribus principaliter agendum foret à Iureconsultis, & imperatoribus in praed. tit. ff. & C. *de recept. arbitr.* meritò illae rubricae concipiuntur, *de receptis arbitris, & qui arbitria recipiunt*, ad insinuandam differentiam illorum, qui inuitis recipientibus & receptis dabantur, aduertit Corras. *d c.12.* quae differentia cùm iam apud Summ. Pont. esset notissima, non oportuit illam insinuare, sed satis fuit simpliciter rubricam de arbitris concipere; tum etiam, quia cùm longè frequentior sit vsus illorum, qui ex compromisso recipiuntur, perinde est dicere simpliciter de arbitris, ac de receptis arbitris, eo modo suprà explicato, arg. *l.nam ad ea, 5 ff.de leg.* in simili gloss. *verbo contrahitur*, ibi, *quia frequentius fit hic contractus in l.2.ad fin princ. ff. pro empt l iusto 44.in princ.* ibi, *propter assiduam, & quotidianam comparationem seruorum, ff.de v.sucap.* expendit illud agens Valasc. *de iure emphyt. p 1 n 5.*

Vnde iam probabiliter definiri potest arbitrum compromissarium esse illum, qui recipit, & recipitur ex omnino libera partium promissione ad litem dirimendam. Loco generis ponuntur illa verba, *omnino libera partium promissio*, quia latiùs patet, & plures sub se continet promissiones omnino liberas, quae tamen non sunt arbitria, ex compromisso, de quibus agimus. Adieci, *libera*, tùm vt ostenderem huiusmodi arbitrum libero partium consensu fuisse electum, tum vt excluderem arbitrum à Praetore datum, & denique illum, qui ad definiendam suspicionis causam assumitur, quia non ex partium compromisso, sed ex iurisdictione à lege data procedit, *d l. vlt.d. cum speciali*. Dixi, *qui recipit, & recipitur*, vt ostenderem hanc promissionem spontaneam esse à principio tam ex parte recipientium, quàm eorum, qui recipiuntur, *l.3.§.1.* cum multis *ibid ff de recept. arbitr* Tandem dixi, *ad litem dirimendam*, tum vt significarem arbitrum compromissarium procedere seruato iuris ordine *l 1. l. idem 14 §. recepisse, ff.de recept arbitr* tum etiam vt excluderem arbitrum arbitratorem, qui iuris ordinem seruare non tenetur, vt *suprà* dictum est. 12

SVMMARIVM.

1 *Arbitri sunt in dispari numero eligendi, & eis discordantibus statur sententia maioris partis.*

2 *Arbitri compromissarij omnium vt singulorum placito sunt eligendi, quando res ad plures spectat vt singulos.*

3 *Arbitri in dispari numero de consilio sunt eligendi.*

Cap. Sanè. I. *Ex Conc. Afric.*

Arbitri sunt in dispari numero eligendi, & eis 1
discordantibus statur sententiae maioris partis. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Bald. Anania, Panormit. Anchar. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontificij, pag. 255.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag 194.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* desumitur ex Concil. Africano *cap* 88. est quoque Mileuitani Concilij *cap. 24.* & apud Graecos Carthagen. *cap 121.* quamvis Burchar. *lib 1. cap 8* dicat desumptum ex Concil. Africano *cap.76.* & Ivo *part. 5. cap. 176. ex cap.71.* refertur ab Anton. Augustin. *collect.1. Decret. lib.1. sub tit.de foro compet c.4*

Ex communi placito.] Notatur ad hoc quòd quando 2
res ad plures spectat vt singulos arbitri compromissarij omnium vt singulorum placito sunt eligendi, sin autē ad plures vt vniuersos, maioris partis placitum sufficiet, vt per Abb. *hic not.1.* Imol. *n.6* Rebuff. *to. 3. ad leges*

legis Gallia, tract. de arbitris, art. 1 gloss. 3. n. 2. Verrut. *lib. 1. de verbor. signific. verbo, arbitrium*, Mench. *vsufreq. c. 37. n. 26.*

3 *Aut vnus eligatur, aut tres.*] Aduerte arbitros in dispari numero de consilio, non autem de praecepto esse eligendos, vnde quamvis in numero pari eligantur, valebit electio, Baptista *de arbitr. lib. 5. c. 4. & lib. 6. c. 13.* Blanc. *de compromiss. q. 1. n. 28.*

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium, seu arbitramentum nullum est continens peccatum per partes remissibile.*
2 *Declaratur text. in praesenti.*
3 *Nepos ex filio potest in beneficio aui succedere.*
4 *Archiepiscopus potest exules facere à tota Provincia delinquentes in sua dioecesi.*
5 *Bannito facta collatio non tenet.*
6 *Arbitrium nullum est, quod alter ex litigantibus super beneficio, in quo ius habet, eidem cedere cogitur, recepto temporali ab illo, qui nullum prorsus ius habet.*
7 *Iudex contra ipsum actum potest testificari.*

CAP. Non sine. II. *Alex. III.*

1 ARbitrium quando est iniquum, id est, dolo, & fraude factum, est nullum, & non tolerandum, licèt sit iuratum, si est aequum, partes debent illum seruare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Anch. Panorm. Bero. Henric. Butr. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag. 15.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 195.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decret. lib. 1 tit. 20. cap. 1.*

2 Dum in hoc text. videtur condemnari arbitrium quo alter ex litigantibus iubetur liti cedere, & ab altero pecuniam recipere vbi controuersia de beneficio erat; cùm Summus Pont. rationem praedicti arbitrij iniqui non reddat, non parum difficile est id intelligere; gloss. post varias rationes illam magis amplectitur *verbo quinque*, quòd pro spirituali iure pecunia data sit, sicque quasi simoniacum putant improbari arbitrium, & hunc intellectum communem testatur Bero. *ibid. n. 44.* Repugnat tamen *cap. nisi essent de praebend.* & communis omnium traditio, quae habet ex mandato arbitri pro bono pacis pecuniam rectè dari si nulla praecedat conuentio, aut conditio. Constat autem in hoc text. litigantes de pecunia data mentionem egisse, & tamen negotium in potestate arbitrorum fuisse positum, igitur arbitrium quasi simoniacum non debuit improbari. Rursus contrà facit quòd Summus Pont. in hoc text. arbitrium absolutè non condemnat, sed iudici praecipit vt si constiterit esse adeò iniquum, vt fuit a parte relatum, eam absoluat si autem aequum esse videret, seruari iubeat, vnde apertè probat r. tenro eodem casu pecuniam iniquè, & iustè dari potuisse, ac per consequens non bene gloss. affirmat ob id solum arbitrium non valere, quia pecunia data fuit. Quare Host. Innoc. Zabar. *n. 5. opposit. 6.* Imol. *n. 16.* Abb. *10.* Bero. *46. in praesenti*, difficultatem auxerunt & variis modis explicant, à quibus receptum est arbitrium huius text. valere potuisse, quia pecunia data fuit pro bono pacis, iuxta terminos *d. cap. nisi essent*, sed quoniam Presbyter iussus fuit renunciare suo iuri spirituali, & liti cedere, & ob id quinque marchas recipere, potiùs pro cessione iuris spiritualis pecuniam videtur dare, nec enim arbitri beneficium ius habenti adiudicabant, & pecuniam alteri pro bono pacis iubebant dari, sed vt recepta pecunia iuri suo cederet, quod non licet, iuxta *c. vlt. de rerum permut.* Verùm cùm text. non simoniam arbitrij, sed iniquitatem condemnet, & ità demum sit iniquitas, non videtur illum intellectum verbis text. conuenire.

Pro vero igitur intellectu aduertendum est arbitrium arbitratoris, quod laudum dici solet, euidenter iniquum, vel quod maximam affert laesionem, petita reductione ad arbitrium boni viri coram Ordinario, vel à Principe, aut emendari, aut inualidum declarari posse, quantumvis iuramento fuerit confirmatum, vt Abb. & omnes resoluunt *in c. Quintavallis, de iureiur.* Menoch. *de arbitr. casu 76. in princ.* Roland *cons. 7. à n. 26. l. 1.* intra triginta annos Bapt. *de different. inter arbitrum & arbitr. tertem q. 84* Alex. *cons. 18. n. 4. l. 6.* Afflict. *decis. 132* Gasp. Caballin. *milleloq. 8.* His suppositis dicendum in hoc text. Clericus arbitratores fuisse, & Presbyterum de quo ibi, iniquitatem arbitrij Summo Pont. retulisse ex causis in hoc text. expressis; Pontifex verò iudici praecepit, vt si arbitrium adeò iniquum esse viderit, Presbyterum absoluat, & si aequum iudicauerit, seruari iubeat, vnde propter iniquitatem, non propter simoniam tantùm arbitrium rescinditur; potuit enim seruatis seruandis simonia in eo casu abesse, & dari iniquitas, ideò; tantùm Summus Pont. in hoc text. definit iniquum arbitrium, siue in spiritualibus, siue in temporalibus detur, non obstante iuramento rescindendum; si verò quaeras in quo iniquitas versetur, dicendum est in eo, quòd is iubebatur causae cedere, qui euidens ius habebat, quod si in temporalibus fiat vt paruo recepto pretio is, qui meliorem causam videtur habere, liti cedat, iniquum etiam iudicabitur arbitrum, vt Pontifex dicit *in praesenti*; augeturque in hoc text. iniquitas ex rationibus per gloss. & DD. suprà adductis, ex quorum mente hic intellectus desumitur, quamvis non ita declarent.

Per manum R. Archidiaconi, &c.] Ergo ad Archidiaconum pertinere potest capellaniae, seu beneficij institutio, suadent alia huius text. verba, ibi, *eundem presbyterum capellanum iterum ordinauit*, & ibi, *de suo beneficio*, &c. quod videtur aduersari text. *in c. conquerente, de offic. Ordin. & c. nostri, de elect. & c. 3 de instit. cum similibus*, probantibus institutionem beneficiorum de iure pertinere ad Episcopos: vnde tenent aliqui text. *in praesenti*, procedere in priuata praescriptione; alij asserunt non agere de beneficio Ecclesiastico, sed de capellania; nonnulli arbitrantur magis communiter institutionem capellani, de qua ibi, ab Episcopo dioecesano factam fuisse, ad praesentationem tamen Archidiaconi, qui aliàs erat Ecclesiae patronus, & in hunc sensum interpretantur illa verba text. suprà relata, *per manum R. Archidiaconi*, id est, ad praesentationem, tu tamen resolue secundùm ea, quae habes *ad c. cum satis, sup. de officio Archid.*

Nepos eius, &c.] Notatur ad hoc quòd nepos ex filio potest in beneficio aui succedere, vide tamen quae latè dixi *ad c. ad extirpanda 15. super gloss. verbo, filij de filiis Presbyt.* 3

Extra Prouinciam exulans.] Notatur ad hoc quòd Archiepiscopus potest exules facere à tota Prouincia delinquentes in sua dioecesi, vt per Marc. Anton. Genuens. *in praxi fori Archiep. Neapol. c. 70 n. 17.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd bannito facta collatio non tenet, vt per Abb. *hic not. 4.* quem refert Rebuff. *in tract. de pacificis possess. n. 203.* Flamin. *de resignat. lib. 4. q. 3 n. 42.* 5

6 *Vt quinque marchas ab eodem susciperet*, &c.] Notatur ad hoc quòd nullum est arbitrium, quod alter ex litigantibus super beneficio, in quo ios habet eidem cedere cogitur recepto temporali ab illo, qui nullum prorsus ius habet, vt per Abb. *hîc num.*1. Card.*n* 5.*opposit.*6. Butr.*n.*8. Betoi. *n.*48. *gloss verb ex iussione*, vbi communis, *in c.nisi essent* 21. *de præbend. gloss.verbo*, *illicitè*, *in cap. cùm pridem* 4 *supra de pactis gloss. vlt. in cap vlt. per text. ibi*, *de rerum permut.* D.Thom. *in* 4. *dist.*25 *quæst.*3. *art.*2 *q* 2 *in resp.ad* 7. & 2.2 *q.*100.*art.*2 *ad* 5. Baptista *de pensionib q.*4 *n* 2. Gig.*eod tract.q* 9.*n.*2. Rebuff.*de pacificis possess n.*114. & 127 Guillelm.*in c.Raynutius*, *verbo*, *Adiecta*, *n* 25. Padil.*in l.vlt. n.*13. *C de transact* Flamin. *de resignat. lib.*14.*q.*3.*n* 4 Soar.*de religion. tom.*1.*lib.*4. *de simonia*, *c.*55 *n vlt.*

7 *Vel si arbitrium ipsum mouerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex contra ipsum actum potest testificari, vt per Rebuff.*in tract.de reprobat testium*, *n.*275. vbi *n.*276.dicit quòd eius testimonium inducit præsumptionem.

SVMMARIVM.

1 *Arbiter assumptus in patrimoniali causa clerici non potest adiudicare rem Ecclesia possidendum etiam ad vitam clerici.*

2 *Clericus tenetur dotare sororem etiam de redditibus beneficij, in subsidium.*

3 *Sororem vterinam minimè tenetur dotare frater.*

4 *Dotare filiam incestuosam tenetur clericus etiam ex fructibus beneficij.*

5 *Fructus beneficij pro debito patrimoniali clerici non possunt ab arbitrio capi in causam iudicati, quod intellige vt ibi.*

CAP. Peruenit. III.

1 ARbiter electus in causa patrimoniali alicuius clerici non potest arbitrari vt res Ecclesiastica, quam clericus possidet, adiudicetur pro re temporali, quam clericus debet etiam ad vitam clerici, quia factum Prælati, vel delictum personæ non debet venire in damnum Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panorm. Anchar. Host. Henric. Cened.*collect.*102. Viuian.*in rationali primi libri iuris Pontificij*, *pag.*156. Alagona *in compendio iuris Canonici pag.*195. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. Augustin. *collect.*2. *Decret. lib.* 1. *tit.* 20. *cap.*2.

2 *Sororem G. Clerici*, &c.] Notatur hic text. ad hoc quòd clericus tenetur dotare sororem etiam de redditibus beneficij (non extantibus scilicet parentibus, aut eorum hæredibus, & in subsidium,) vt per Butr.*hîc n.*2. Imol. *n.*1. Iason.*in l.*1 *n.*29. *ff. soluto matrim.* Lara *in l. si quis à liberis*, §.*idem rescripsit*, *à n.*25. & *à n.*95. *ff. de liberis agnosc.* Nauar.*de spoliis clerical.*§.18.*n.*10. Perez *l* 22.*vers. vtrùm autem clericus*, *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* & *l.*1.*vers. dubitatur vtrùm pater*, *tit.*2.*l.*5. Ioan. Garc. *de expensis*, *c.*3. *à n.*24. Spin. *in speculo testam gloss.*14. *rubr n.*9. & *gloss.*16. *princ.n* 13. & *à n.*119. Mariens. *l.*8. *gloss.*1.*n.*32. *tit.*8. *lib.*5. *noua recop.* Cened.*ad Decretal.collect.*102.*num.*1. Menoch. *cons.*81.*n.*2.& *lib.*4 *de præsumpt. præsumpt.*189 *num* 4. Surd. *de alimentis*, *tit.*1. *quæst.*25. Molina *de iustitia*, *tract.* 2. *disput.* 228. *versic. vtrùm frater*, D. Barbosa *in l.*1.*ff soluto matrim. p.*4. *n.*123. *ad fin.* Flamin. *de resignat.benef.lib.*4.*q* 7 *n.*68. Card. Mantic.*de tacitis*, & *ambiguis conuent. tom.*2. *lib.*13. *tit* 12. *n.*10. & *tit.*16. *num.* 31. Modern. *de iurisdict.p.* 4. *casu* 163. *à num.*4. Rebello *de obligation. iustitiæ*, *part.*2. *lib.*1.*q.*4. *à n.*9.
Cened. *practic.*& *canon q lib.*1.*q.*17 *n.*12. & 15. quæ 3
communis huius text. allegatio ex eo efficaciter non probatur, vt rectè aduertit Abb. *hîc n.*1. Sororem verò vterinam minimè tenetur dotare frater, vt defendit communis per Abb.*hîc n.*1. *gloss. vltim.in l.non omni* 16 *C.de administrat. tut.l.*2 *iuncta gloss.vnic. C. de alendis liber* Padil. *in auth.res quæ*, *n.*62. *C communia de leg.* plures vt per Tiraquel. *de iure primog quæst* 62. *ad finem*, Pinel.*in l.*1. *part.*1.*num* 101 *C.de bonis mat.* Molina *de primog. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 6. Lara *in l si quis à liberis*, §. *idem rescripsit*, *num* 94. D. Barbosa
in l 1. *ff solut. matrim p* 4 *num.* 126 *in princip* Et 4
si clericus etiam in redditibus beneficij tenetur sororem vtrinque coniunctam, vel saltem ex eodem patre natam in subsidium dotare, vt ex hoc text. communiter colligitur, à fortiori tenebitur alere, siue dotare filiam incestuosam, etiam de redditibus beneficij, Abb.*hîc num* 1 vbi indistinctè cum bona conscientia id facere posse testatur Bart. *in l vltim. num.*7 *ff. de his quibus vt indign.* post alios Couar. *de spon alib part* 2. *cap* 8. §.6. *à princip.* & *num.*11. Palat. *in repet. cap per vestras*, *de donation inter virum*, & *vxor.not.*3.§.24 *n.*13. Anton. Gom.*l.*49 *Tauri*, *n.*37. & *n.*44 Ripa *in l si vnquam*, *n.*68. *C.de reuocand. donat* Rojas *de success. ab intest.c* 21 *num* 56. Molina *de primog lib.*2 *c.*15.*n* 42. Auend. *resp.*10.*n.*5. Nauar. *de spoliis clericorum*, §.*vlt n* 11 D. Barbos. *d.p* 4. *n.*135. *versic. quæ etiam ratione*, plures per Cened. *d. collect.* 102. *in princ.* Quicquid circa dotis præstationem contrarium teneant Alex.*in l.*1.*n.*18. *ff soluto matrim.* Aretin. *cons.* 68. Ludou. à Sardis *in tract. de naturalibus liberis*, *cap. de obligatione inter patrem*, & *filium*, *num* 5.
Decimas liberas omnino dimittat.] Notatur ad hoc 5
quòd pro debito patrimoniali clerici non possunt fructus beneficij ab arbitrio capi in causam iudicati, vt per Abb.*hîc n.*2 *not.vlt* plures per Tiraq. *de retract lig.*§ 1 *gloss.*7 *n.*50. quod intellige quando in perpetuum, non verò ad tempus, scilicet interim dum debitum non persoluerit, redditus beneficiorum in causam iudicati capiuntur, prout text.hîc clarè demonstrat, dum considerat Ecclesiæ præiudicium, ibi, *perniciosum existere*, & ibi, *Ecclesia*, & gloss. *verbo*, *existere*, resoluit præiudicium hoc de iure Ecclesiæ non inferri, de facto tamen considerat irrogari in eo quòd ille, cui ex causa dotis redditus fuerunt iudicati post clerici dotantis mortem, eos retinere intendebat, in quo Ecclesiæ conditio satis deterior reddebatur, quæ ratio præiudicij sic considerati omnino cessat, quando redditus beneficiorum capiuntur ad tempus, aliam huius rei rationem expendit *gloss. vlt.hîc*, Abb. *n.*4. post gloss. *verbo*, *perpetua*, *in cap. ea enim*, §. *perpetua* 10. *q* 2 *gloss verbo*, *eius*, *per text. ibi in Clement* 1. *in princ de rebus Eccles. non alien.* cum his, quæ post alios notant Couar.*lib.*1. *var.c* 16. *in princ.* & *n.*4 Auendan.*de exequendis mandat p.*1.*c.*4 *à n.*17 Valasc.*cons.*76.*n.*2.*in princip* quia redditus beneficiorum in perpetuum variari non possunt sine iuris solemnitatibus, *Clement.* 1. *cum supra citatis.*

SVMMARIVM.

1 *Compromitti non potest in mulierem singularem tanquam in arbitratricem, secus si mulier habet aliàs iurisdictionem de iure communi, vel de consuetudine, nam tunc etiam super rebus temporalibus Ecclesiæ potest in eum validè compromitti.*
2 *Compromitti potest in fœminam de temporalibus Ecclesiæ causis.*
3 *Compromitti validè potest in fœminam in illis partibus, in quibus succedunt in Regnis, & in feudis.*
4 *Fœminæ capaces sunt iurisdictionis in consequentiam alicuius dignitatis, maioratus, vel successionis, cui annexa fuerit iurisdictio.*

CAP. Dilecti. IV. *Innoc. III.*

1 FOEminæ in iure remouentur à publicis officiis, & ab arbitrio etiam inter liberos, itavt contemptores arbitrij earum non dent pœnas, tamen ex consuetudine approbata excellentes fœminæ possunt habere ordinariam iurisdictionem in suos subditos; & si arbitrij sententiam ferant inter Ecclesias cùm præsentia, consilio, & approbatione Episcoporum, sententia est seruanda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan Andr. Anan. Bald. Imol. Butr. Panorm. Innoc. Host. Anch. Henric. Beroi. Cen. *collect* 122. Viui *in sua ration. primi libri iuris Pontific. pag.* 557. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 195. remissiuè Ximen. *in concord p* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 25. *c* 4.

2 *In reginam Francorum fuit compromissum.*] Ergo de temporalibus Ecclesiæ causis in fœminam potest compromitti, quasi amicabiles compositrices, iuxta text. sic communiter intellectum *in c. Quintavallis* 23. *infr de iureiur.* non verò in illas tanquam in arbitrices compromitti valet, quia indecentia, quæ reperitur in eo, quòd arbitria exerceant propter iudiciorum sollicitudinem, *l* 2. *ff. hoc tit.* omnino cessat quando arbitratoris ministerium exercent, ita Abb. *hic n.* 2. *& in d. c. Quintavallis, n.* 1. Dec. *n.* 17. *& l.* 3. *infr. allegandu*, Lanfranc. *de arbitr. p.* .. 2. Baptista *lib.* 4 *c.* 12. Blanc. *de compromiss. q* 2. *n.* 34. Oros. *in l in multis, n.* 2. *ff. de statu homin.* Franc. Conan. *comm lib.* 1. *c.* 8. *n* 1 plu-
3 res vt per Duen. *reg.* 308. Quamvis enim fœminæ munus iudicandi directè & per se, vt in iudice, aut simili publico Magistratu, si ad mores ciuiles recipias, exercere non possit, *l. cùm Prætor, § minoribus, ff de iudic. l.* 2. *§. & ideò, de regulis iuris*, Roman. *sing.*
4 691. *incip. Tu audiuisti*, Duen. *regul* 311. Azened. *l.* 70. *n.* 20. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua recop.* Vincent. de Franch. *decis.* 100. *n.* 8. *& seqq.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisdict. delegat n.* 71. Cabed. *Lusit decis* 27. *n.* 2 *p.* 1. D. Barbos. *d. l. cùm Prætor, § vlt. n* 259. Cened. *ad Decret. collect.* 122. *n* 1. In partibus tamen, in quibus succedunt in Regnis, & in feudis, possunt exercere iurisdictionem, statuere, & iudicare, ac in eas validè potest compromitti, Host. *hic n* 8. Abb. *n.* 11. Paris. à Puteo, *de syndicatu, verbo, officialis, c.* 3. *n* 6. *&* 7. Angel. *in l. cùm Prætor, ff. de iud. & in l. eam quam, C de fideicom.* vbi dicit se vidisse Ioannam Reginam Neapolis sedentem in solio Regio, & ferentem sententiam capitalem, refert Beller. *disquis cleric. p.* 2. *tit de discipl. cleric.* § 8. *n.* 16. Sic etiam in consequentiam alicuius dignitatis, maioratus, vel successionis in aliquo munere, cui annexa fuerit iurisdictio, capaces erunt iurisdictionis, Abb. *hic n.* 3. *ad finem*, Card. *n.* 6. Butr. *n.* 11. *&* 17 Tiraq. *l.* 1. *connub. à n.* 8. *& de iure primog. q* 10 *à n.* 2. Anton. Gom. *l.* 7. *Tauri, à n. vlt.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verb. duas habens filias, n.* 67. *&* 119. Molin. *de primog lib.* 1. *c.* 13. *n.* 14 *&* 15 Auiles *ad capitu Prætorum, in proœm. n* 1. *& verbo, Reinul.* 1. *n.* 1. *&* 8. Perez *l.* 2. *gloss. el que fuere, tit* 16. *lib.* 2. *Ordin pag.* 355. Azeued. *l.* 7. *n.* 10. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua recop.* Cened. *d. collect.* 122 *n* 1. Vel data legitima consuetudine, quæ ex causa iusta, & maioris boni ratione introducat posse aliquas fœminas veluti excellentes exercere iurisdictionem tam ordinariam, quàm delegatam, & procedit text. *in præsenti*, quia cùm fœminæ verè incapaces iurisdictionis dici non possunt, quamvis moribus ciuilibus remoueantur à publicis officiis non prætextu incapacitatis, aut defectu iudicij, sed solùm ratione indecentiæ, non potest dubitari consuetudinem posse remouere indecentiam, quæ solo iure humano, seu moribus ciuilibus prohibetur, &c.

Fœminæ præcellentes in subditos suos, &c.] Aliqui intelligunt de iurisdictione temporali, quæ non repugnat fœminæ; alij verò meliùs de iurisdictione spirituali, quoniam loquitur de potestate, quàm habet fœmina in clericos, quæ non potest esse temporalis, sed ex speciali priuilegio Papæ illi commissa, vt aduertit Mar. Alter. *de censuris, tom.* 1. *de excom. lib.* 3. *disp.* 7. *c.* 5 *in fine* 5

In gloss. *Consuetudinem*, ibi, *Consuetudo ad iurisdictionem*, &c. Vide Paris. *cons.* 15. *n.* 6 *lib.* Dec. *in tract. crim. lib* 4 *c.* 17. *sub n.* 6 Natt. *cons* 98 *n* 4. Schrader. *de feudis p.* 10 *sect* 5 *n.* 5. *cum seqq* Menoch. *cons.* 112. *n.* 25. *vol.* 2. Ambros. *de immunit c.* 14. *n* 2. Surd. *cons* 465. *n.* 4. Biag. *de consuetud. q* 8 *n.* 17. Sayr. *de censur lib.* 2 *cap* 9. *num.* 31. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 194. *num.* 25.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia exempta non potest in præiudicium exemptionis compromittere.*
2 *Alienare non valens compromittere non potest, si celebretur compromissum in forma, quæ alienationem indicat.*
3. *Subditus in iudicem suum ordinarium tanquam in arbitrum valet compromittere.*
4 *Exemptus priuilegio suo renuntiare non potest.*
5 *Sententia pro parte valere, vel approbari potest.*

CAP. Cùm tempore.

ECclesiæ non possunt arbitris committere ea, quæ spectant ad libertatem, & exemptionem, quia sine licentia Papæ non possunt renuntiare priuilegiis libertatis, quæ spectant ad Sedem Apost. etiamsi iurassent, in aliis vero possunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Butr. Host. Henric. Vin. *in ratiõ. primi libri iuris Pontif. pag.* 558. Alagona *in compend. iuris Canonici pag* 195. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib* 1. *titul.* 25. *cap.* 2. 1

Iure tamen nequiueris.] Notatur ad hoc quod alienare non valens compromittere non potest, si celebretur compromissum in forma, quæ alienationem inducat, Blanc. *de compromiss. p.* 4. *n* 28 Tiraq. *de iure maritis, gloss.* 5. *n* 201. *cum seq* Soar. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 3. *tit.* 27. *num.* 118. *pag.* 358. Dec. *in cap. ex parte in Ecclesiarum, n.* 18. *sup. de constit. & consil.* 475 *n.* 12. 2

Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 86. in fine, Molina de primogen. lib. 4. cap. .. num. 8. Pinel. in l. 1. C. de bonis maternis p 3. num. 44. Menoch. de arbitr. ca n 171. & consil. 1. num. 168. Mascard. de probation concl. 1236. num. 106. Surd. de alimentis, tit. 8. priuil. 56. num 31. Stephan. Gratian. discept. forens. cap 379. n. 10. Vnde Rector, vel Prælatus de rebus Ecclesiæ, quæ absque Capituli consensu, ac Superioris auctoritate alienare non valet, compromissum de iure, & arbitriom sine ipsius Capituli consensu facere non potest, vt per Turzan. tom. 1. commun. opinion. lib. 1. titul. 1. numero 34. pag. 152.

3 *Promisisti arbitrium Magdeburgen. Archiepiscopi,* &c.] Notatur ad hoc qoòd subditus in iudicem suum ordinarium tanquam in arbitrium valet compromittere, vt per Abb. hic n. 5. Blanch. de compromiss. q. 2 à n. 41. Lanfranc. de arbitris, p. 2. n. 12. Rebuff. tom 3. ad leges Gallia, supra hoc tit. art. 2. gloss 10. n. 9. Molina de iustit tom 6. disp. 39 n. 7 Ludou. Rodolphin. var. quæst. lib. 2. q. 8 n. 4 cum seqq Camill. Borrell. de compromiss. §. 2. gloss 4 n 49 & in sum commun decis tit 63. à n. 173. Balb Villalob. & Fichard. tom. 1. commun opinion lib. 2. tit 26. n. 106. cum seqq vbi n. 109. aduertit de iure Ciuili iudicem ordinariũ regulariter non posse esse arbitrum, per text. in l. Prætor, ff. de tutor. & curat datis ab his, & in l. sed etsi seruum, §. si quis iudex, ff. hoc tit. D. Barbosa in l 1. ff. de iudic. art. 1 n 230 & 244. Cenal. q 344.

4 *Sine licentia Romani Pontif renuntiare*, &c.] Notatur ad hoc quòd exemptus priuilegio suo renuntiare non potest, vt per Abb. hic n. 2. & in cap graue. n 3 de officio Ordin. & in c. 1. n. 19. de re iudic. Alber. in l nemo videtur probare, ff. de regulis iuris. Castrens. cons 431. p. 1. Baptista de arbitr. lib. 2. c. 4. Syluest. verbo, exemptio, n. 11. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 9 n. 121. Couar. var. lib 2. c. 4. n. 1. Viuian. tom 1. comm. opin 27. Surd. de alimentis, tit 1. q. 113. n. 1. Gail. lib 1. obseruat 40. Seraphin. decis. 1025. n 16. Fachin. cons. 55. n. 10 & cons 16. n. 9. lib. 1. Cened. canon lib. 1 q. 26. sub n. 9. Erasm. à Cochier de iurisd. Ordinarij in exemptos p 2 q 7 n 2. & 3. & p. 3. q. 34. Perez ad l 2. vers verum amem fori. tit. 4. lib 3. Ordinam pag. 467. vbi etiam asserit tenere Doctores in præsenti qoòd si exemptos renuntier, processus, vel sententia non tenet, cùm superioris fauorem respiciat tale priuilegium, ne suus subditus iudicetur ab alio.

Vnde ex hoc text. colligitur exemptum sine licentia Summi Pontificis non posse renuntiare exemptioni, cuios decisionis ratio est, quia interest Romani Pontificis, qui est superior, subditos suos ab aliis non iudicari, Abb. in cap. 1. num. 19. de re iudic. & in cap. si de terra num 5. de priuileg. & in cap. significasti 27 n 8 in fine & seq. de foro comp. Armil. in sum. verbo, exemptio, num. 8. Galerat. de renuntiat tom. 2. cent. 2 renunt. 140. num. 18 Castr. cons 432 Videtur dicendum, n. 3 lib. 1. latè & eleganter Rot. in vna Vlixbonen monasterij 19 Nouembris 1625. coram Reuerend. D. meo Coccino Decano, vbi contrariis bene respondet, refert Tamburin. de iure Abbatum tom 2. disp 16. q 12.

5 Probat hic text. in citatis verbis non posse Prælatos, & Religiosos renuntiare priuilegio libertatis, & exemptionis sibi à Romano Pont. concesso absque ipsius Pontificis licentia; ratio est, quia cùm exempti à potestate Ordinariorum solo Romano Pontifici subiiciantur, qui subinde eorum efficitur diœcesanus, iuxta text. in c. auctoritate, iuncta gloss verbo, diœcesani, de priuil. lib 6. Accedit regula text. in cap. significasti, de foro comp qoòd nullus clericus sine proprij diœcesani voluntate potest in iudicem non suum consentire; atque ita hic notarunt Ioan. Andr. Butr. n. 11. Abb. num 11. Socin. num. 42. versic. ex quibus infertur, Fr. Emman. quæst. Regul tom 1. q 36. art. 1. & tom 2 q. 63. art. 10. & hanc rationem, licèt aliam insuper addat, veram & receptam non negat D. Barbosa ad l 1 art. 3. n. 47. ff. de iudic. Verùm licèt hæc ratio efficax sit quando agitur de proroganda iurisdictione iudicis non sui, in quibus terminis procedit d. c. significasti, non ita quando agitur de sola renuntiatione priuilegij, quo ab Episcopi iurisdictione quis eximitur, cùm enim in exemptorum fauorem fuerit introductum, non videtur neganda facultas, quòd ei valeat renunriare, iuxta reg. text. in cap. si de terra, de priuileg. & quia per renuntiationem cessante priuilegio Ordinarius ipso iure communi in exemptos vendicat iurisdictionem, faciléque ad ipsum ius commune fit regressus, iuxta reg. l. si vnus, § pactus, in fin ff de pactis. Vnde sub distinctione r soluendum est, est enim priuilegium exemptionis in priuatum singulorum fauorem concessum est, & ei exempti renuntiare possunt, iuxta proximam rationem; aut conceditur in gratiam Sedis Apostol. religionis, aut Ecclesiæ, & proc dit text. in præsenti, ponit expresse distinctionem Frideric. de Senis cons 14. Felin. in c P. & G. n. 13. de officio deleg. & post Rebuff. Paul. Fusc. de visit. lib. 2. c. 8. n. 11.

Vnde colligitur sub eadem distinctione resoluendam esse arduam quæstionem, vtrum quando iurisdictio priuatiuè data est alieni iudici, possint subiecti sine eius consensu alterius iudicis iurisdictionem prorogare; negant enim Doctores communiter, sed meliùs latè D. Barbos. d. l. art 3 n. 48 cum seqq. resoluit quòd in priuatam aliquorum gratiam priuatiuè iurisdictio data est, non prohibentur alterius iudicis iurisdictionem prorogare, qui plenè, & eruditè hunc articulum examinat. 6

Qua etiam ratione procedit dispositio text. in cap. per venerabilem, vers insuper, qui filij sint leg. probantis per locum à speciali subditos, qui Superiorem aliquem recognoscunt, non posse sine eius consenso se subiicere alterius iurisdictioni, procedit enim in iis, quæ supremo Principi sunt reseruata in signum potestatis Regiæ, vel, vt alij volunt, in signum supremæ potestatis, vt est potestas legitimandi spurios, de qua formaliter loquitur ille text. in quibus reseruatis communiter receptum fatentur Doctores non posse inferiores sine proprij Principis consensu alterius iurisdictionem prorogare, propter magnum præiudicium, & iniuriam quæ ipsi Principi infertur, si iis, quæ in suum specialem fauorem, & in suæ supremæ potestatis recognitionem reseruantur, eos possent subiecti priuare, vt explicat ibi. Abb. n. 11. & 21. & post Couar. Pereg. & alios, quos refert D. Barbos. d. art. 3. n 32. 7

Sic etiam subiecti vnius Regni sine sui Principis licentia, alterius Regni, seu Principis iurisdictionem prorogare non possunt, quia talis prorogatio cederet in præiudicium, & iniuriam eius Principis, cui subiiciuntur, ita Paul. de Castro in l. 1. §. & post operis, n. 6. ff de noui operis nunt. quem sequuntur alij, quos refert, & consuetè obseruari fatetur D. Barbos. d. art. 3. num. 162. & 164. & quamvis hæc opinio in rigore disputationis veram esse meritò fateri possit; illa tamen magis recepta est, quæ docet exceptis reseruatis Principi posse subditos vnius Regni in alterius iurisdictionem consentire, vt contra Paul. de Castr. tenuit Alex. n 20. & Ias. in fine, in d. §. & post. operis, communem testatur Marant. de ordine iudic. part 4 distinct. 12. n. 19. sequitur D. Barbosa d. art. 3. num. 163. 8

Illis

6 *Illis duntaxat Capitulis exceptis.* Ergo sententia pro parte valere, vel approbari potest, vide Abb. *hic notab.*3. Tiraq.*de retractu lig ad finem tit.n.*214. Blanc. *de compromiss. q.*9. *n.*60. Lanfranc. *de arbitr.p.*5. *n.*32. Baptistam *lib.*2.*c.*15.*n.*11.

In gloss. *libertatis.* ibi, *Sed quantum ad se potuit renuntiare, & non quantum ad Papam.* Ergo priuilegio renuntiari potest in præiudicium exempti, non verò eximentis. Verùm, vt meliùs dicit Abb. *in præsenti n.*7. non potest considerari aliquis effectus quantum ad exemptum, nam ius libertatis est ita coniunctum inter exemptum, & superiorem, vt commodè separatio fieri non possit? nec est verum quod ait Alberic. *in l. si quis in conscribendo* 39. *n.*9. *de Episcop. & cleric.* quòd scilicet possit renuntiari priuilegio specialis exemptionis, quando motu proprio non fuit concessum, quia Syluest. *in summ. verbo, exemptio* § 10. dicit contrarium esse verius euidentissima ratione, quia exemptio fit gratia exemptoris, quod dictum sequitur Armill. *eod. verbo, exemptionem n.*8. Rebuff. *cons.*141. *col.*2. *vers. exempta*, quem refert Rot. *in d. Vlixbonen monasterij.*

SVMMARIVM.

1 *Arbiter non habet potestatem iudicandi vltra comprehensa in compromisso, ideo coram eo non fit reconuentio.*
2 *Reconuentio non datur coram arbitro.*
3 *Arbiter non habet potestatem iudicandi vltra comprehensa in compromisso.*

Cap. Cùm dilectus. VI.

1 Reconuentioni non est locus coram arbitris sicut coram iudice, quia arbiter solùm potest indicare de his, quæ sunt in compromisso, & non vltrà. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Ancb. Panorm. Butr. Mant. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.* 558. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*196. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant. Aog. *collect.* 3. *Decret. lib.*1. *tit.*25. *c.*3.

2 *Coram arbitris tamen reconuenire non potest.*] Notatur ad hoc quòd coram arbitro reconuentio non datur, vt per Lanfranc. *de arbitris, p.*5. *q* 16. *num* 32. & 33. Baptistam *eod tract. lib.*9. *cap.*10. Roman. *sing.*776. Marant. *de ordine iudic. p.*4. *dist.*6. *n.*20. Menoch. *de arbitr. lib.*1. *q.*44. *n.*12. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuilis Neapol. p.*3. *gl. Actorem, n.*5 Cardos. *in praxi Iudicum, verbo, reconuentio, n.*12. D. Barbosam *in l.*1. *ff. de iudic. art.*1. *n.*60. *cum seqq.* & *in l. qui prior, à n.*41. *ff. eod.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.*1. *tit. de mutuis petitio. resol.*1. *n.*49. Ordin. Regiam Lusitan. *lib.*3. *tit.*31. §. *vlt.* vbi parens meus.

3 *Cum arbitri iudicare non valeant, nisi de his tantùm*, &c.] Notatur ad hoc quòd arbiter non habet potestatem iudicandi vltra comprehensa in compromisso, vide Ias. *in l. re coniuncti, n.*253. *ff. de legatis* 3. & *in l. cùm Aquilana, n.*6.7. & 8. *ff. de transact.* & *in l. si curatores, n.*29. *ff. de offic. procurat. Cæsar.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, arbitramentum, n.*3. Camill. Borrel. *in summa omnium dec. tit.*63. *n.*239. Azeued. *in l.*4. *n.*179. & *num.*180. *tit.*21. *lib.*5. *noua recop.* faciunt quæ D. Barbosa *in l.*2. §. *legatis, n.*241. *ff. de iudic.* aliàs erit nullum laudum si vltra ea, quæ in compromisso expressa fuerunt, prolatum fuerit, *l. non distinguemus.* §. *de officio, ff. hoc tit. c. peruenit ad nos, sup. hoc eod. tit.* Valebit tamen in vim pacti, si fuerit à patribus ratificatum, & confirmatum, afflict. *Neapol. dec.*117. *n.*6. Surd. *Mantu dec.*53. *n.*11 Hieron. Magon. *Lucensi decis* 48. *n.*17. Cæsar. Barz. *Bonon. dec.*112. *à n.*10. Marc. Anton. de Amatis *Marchia dec.*58. *n.*18.

In gloss. *Nisi de his*, 2. ibi, *vel eis cohærentibus.* Putà fructibus, vt per Anton. Blanc. *de compromiss. q.*9. *n.*80. Baptist. *de arbitris, lib.*9. *c.*16.

SVMMARIVM.

1 *Eligere qui tenetur facto arbitrio cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non astringitur.*
2 *Consilio alicuius iussus aliquid facere, petere quidem illud tenetur, sequi verò minimè.*

Cap. Cùm olim. VII.

Consilium aliquorum requirere obligatus in eligendo requirere debet in tractatu electionis habere consilium cum illis, aliter electio est nulla, non tamen eorum consilium tenetur sequi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Bald. Anchar. Butr. Henric. Viu. *in ration. primi lib. iur. Pont. pag.*559. Alagon. *in compend. iur. Canon. pag.*196. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3. *Decret. lib.*1. *tit.*25. *c.*4. 1

Collige ex text. quòd iussus aliquid facere cum consilio, petere quidem illud tenetur, sequi verò minimè, *l. cùm pater*, §. *mando, ff. de legatis*, Couar. *in c. quamvis pactum, p.*2. § 2. *n.*6 & 7 *vers. secundum*, & *de sponsal p* 2. *c.*3. §. 8. *n* 3. Garc. *reg.*10. *n.*1. Menoch. *cons.*69 *n.*17. & 18. *tom.*1. & *de præsumpt lib.*6. *præs.*34. *à n.*25. Gutier. *de tutelis, p.*1. *c.*8. *n.*4. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancellar. gl.*46. *n.*36. & *seq.* Cald Pereira *de nomin. emphyteus. q.*1. *n.*39. plures refert Doctores Sanch. *de matrim lib.*1. *disp* 34. *n.*24. & multò plures cito ego ipse *Axiom* 93. *n.*2. 2

SVMMARIVM.

1 *Laicus in rebus spiritualibus arbiter esse non potest.*
2 *Compromitti in laicum non potest, super rebus Ecclesiæ, vel spiritualibus causis.*
3 *Arbitrator, seu amicabilis compositor laicus potest esse in rebus Ecclesiæ, vel spiritualibus causis.*
4 *Cõpromitti potest in laicũ super fructibus decimarum.*
5 *Compromissum factum de rebus merè temporalibus, ac ciuilibus Ecclesiæ in laicum, necessariò non requirit consensum, & auctoritatem Episcopi.*

Cap. Contingit. VIII.

De rebus spiritualibus in laicum compromitti nõ potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anch. Butr. Henric. Viu. *in ration. primi libri iur. Pontif. pag.*560. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*196. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*4 *Decret. lib.*1. *tit.*18. *c.*1. & reliqua pars huius text. habetur *in c. contingit, infrà de dolo, & contum.* 1

Collige ex text super rebus Ecclesiæ, vel spiritualibus causis in laicum compromitti non posse, vt per 2

Felin.

Felin. *in c.2.n.8.* & *ibi* Dec. *n.195. de indic.* Couar. *de sponsalib.p.2.c.8.§.12.n 1. & pract. c.34. n.1* Marant. *de ordine indic.p.4.dist.13 n.vlt* Hippol. *sing.*180. Cened. *ad Decret.collect.* 76 *n.3.* Moneta *de decimis, c.8. q.1.n.21.* Bellet. *disquisit.cleric.p.1.tit. de fauore clericorum reali, §.1.n.59.* Menoch. *de arbitrar.ca n 8 à n.5.* Soar. à Pace *in practica, tom 2. prelud 2. à n.2.* Bellacomb. *tom.1.commun.opin. lib.1. tit.2. n.135. pag.162.* Flamin. *de resignat.benefic.lib.9.q.3.n.7.* Zerola *in prax. Episc.p.1.verbo compromissum, §.. pag.*101. latè Steph. Grat. *discept forens 179 à princ.* vbi resoluit quòd laudum est nullum si feratur per laicum super rebus Ecclesiasticis quocunque possessorio actum sit, quando interuenit persona clerici rei conuenti, siue agatur actione personali, siue reali, quicquid dicat Praxis Episcop. *d verbo compromissum §. 3.* Idem Stephan. Gratian. *vbi proximè num.1. cum seqq.* quærit an consensus Episcopi, vel Vicarij habiliter compromissum factum in laicum de bonis Ecclesiasticis?

3 Primò limita in arbitratore, seu amicabili compositore laico vt per Dec. *in c.2.n.4. & 195 de indic.* Felin. *in c cùm sit generale, n.3.* & Rip. *n.13 de foro comp.* Couar. *d.§.12 n.2.* Rota *dec 407.n.1.p.1.diuers.* Tiber. Dec *resp.39.n.38. vol 4.* Viuian. *tom.1. commun. opin. lib.2.tit 26.n.17 pag.349 & n.115.pag.357.* Farin. *in praxi crimin p.1.q.8.sub n.14.vers. limita primò* Bellet. *d §.2. n.64.* vbi *n 65.* id sublimitat in causis spiritualibus, in quibus transactio fieri non potest.

4 Secundò limita in fructibus decimarum, super quibus potest in laicum compromitti, vt per Rebuff. *in tractatu except n.238. & de decimis, q.10. n.9* Camill. Borrel. *de compromiss.§ 2.gl.1.n 327.* latè Moneta *de decimis, c.8.q 1.à n.24.& n.26* cum Borrell. *d.gl.1. n.82.* resoluit causam iuris decimarum, seu ius ipsum decimandi in laicum tanquam in arbitratorem compromitti non posse.

5 In gloss. *Spiritualibus* ibi, *dicas quòd de rebus*, &c. Notatur ad hoc quòd compromissum factum de rebus merè temporalibus, ac ciuilibus Ecclesiæ in laicum, necessariò non requirit consensum, & auctoritatem Episcopi, vt per Viu. *tom.1.commun.opin. lib.2. tit.26.n.17 pag.349 & n.116.pag.357.*

SVMMARIVM.

1 *Compromitti potest in laicum & clericum de re spirituali, & auctoritate superioris.*

2 *Mandatum speciale requiritur ad compromittendum.*

3 *Compromitti de re spirituali potest in laicum, & clericum, seu duos laicos, & clericum.*

4 *Appellandum est ad Ecclesiasticum à sententia prolata in causa commissa clerico, & laico.*

5 *Reductio ad arbitrium boni viri quando petitur in aliqua causa compromissa in clericum & laicum simul, petenda est coram Episcopo iudice clerici.*

CAP. Per tuas. IX.

1 PRocurator cum mandato generali coram delegato cum parte contraria non potest causam compromittere; & arbitrium de licentia delegati potest promulgari per vnum clericum, alterum laicum, & si pars principalis, cuius est procurator, acceptet arbitrium, debet haberi ratum & executioni mandari si verò non acceptet, & in arbitrio fuit apposita pœna de obseruando, procurator conueniri poterit ad pœnam; si non fuit apposita pœna, procurator conuenietur ad interesse, quia suo iuramento se personaliter obligauit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Anch. Butr. Panorm. Henric. Bald. Cened. *collect.* 176. Viu. *in ration.primi libri iur. Pontef. pag.*560. Alagona *in compend. iur. Canon. pag 196. & vol.2. repet. in iure Canonico ad primum Decretalium librum*, Abb. Panorm. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p 1. & 2.* fertur ab Anton. August. *collect.4. Decret. lib.1 tit.18.c.1.*

2 *Dedit generale mandatum.*] Notatur ad hoc quòd ad compromittendum requiritur speciale mandatum, vt per Marant. *de ordine iudic. p.4. disp 14.n.4.* Zerol. *in praxi Episc p.1 verbo, compromissum, §.5.* Bernard *reg.605.* Ioan. Garc. *reg.205.n.1.* Menoch. *vsufreq lib.3.c.68 n.9.* plures refert Doctores Cened. *ad Decret.collect.176.n.1.*

3 *Per vnum clericum, & duos laicos* &c.] Notatur ad hoc quòd in laicum, & clericum, seu duos laicos, & clericum potest compromitti de re spirituali accedente Superioris auctoritate, vt per Couar. *pract.c.14. n.1. vers. est etiam ratio*, Viuian. *tom.1. commun. opin. lib.2. tit.26. n.17. vers. & sic compromissum*, Bonacos. *communium criminal. p.1. verbo, laicus, fol.45.* Perez *l.1.gl 1.pag.69.col.2 in med.tit.3.lib.1.Ordin & in rubr. tit.1. gl.1. pag. 450. lib 1.* Cot. *in memorabilib verbo, compromissum, in 2* Rebuff. *de priuilegiis scholarium priuileg.106.vers septimo*, Felin. *in tract. quando litera Apostol.noceant, n.6. vers. & induci etiam*, Mascard. *de probationib conclus* 1358.*n.66.* Camill. Borrell. *de compromiss. §.2. gloss. . n.97.* Moneta *de decimis, c 8 q.1. n.23.* Farin. *in praxi criminali, p 2. quæst.8. sub n.24. vers.limita secundò*, Bobadil. *in sua politica, lib.1.c 17. num.93.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imp. lib 1. concl.37. consider. 2. num.2.* Cened. *collect.176. num.3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, num 6.col.6.* optimè Stepban. Gratian. *discept. forens.cap.100.n 51. & 51.* vbi resoluit quòd in causa 4 commissa clerico, & laico si contingat ab eorum sententia appellari, adeundus erit iudex Ecclesiasticus tanquam dignior, secus tamen dicit quoad reductionem quæ non debet peti coram Superiore arbitratoris. sed coram eo, qui iudex causæ fuisset si de illa compromissum non esset factum, de quo etiam Perez *l.12.vers quæro, tit.15. l.2. Ord pag.*364. Sed verius est quando aliqua causa compromittitur 5 in clericum, & laicum simul, & eorum laudum petitur reduci ad arbitrium boni viri, adeundum esse Episcopum iudicem clerici, & non iudicem laici, Felin. *in c.1.n.6.vers.not.1.de præscript* Bart. *in l.iuris peritis, §.cùm oriundus, ff de excusat.tut.* Bald. *in l.præcipimus, in fin. C. de appellat.* Dec. *in rub.de appellat.n.13.* Aufrer. *de potest Eccles.n.49.* Paris. *cons.45 n.11 & 65. vol 1* Alex. de Neuo *cons.74 n.8* etiamsi res illa super quam fuit factum compromissum fuerit prophana, Bart. *in repet. l. societatem, §.arbitrorum, ff. pro socio*, Specul. *in tit.de arbitris, §.1. vers sed quid erit*, Socin. sen. *cons 18. num.31. vol.1.* quod refert, & sequitur. Bellet. *disquisit cleric.p.1.tit.de fauore cleric.person.§.16. num.5.*

Aliæ circa Intellectu huius text. inuenies *in collect. ad cap.quod in dubiis, n.4. de consecrat. Ecclesia vel Altar.*

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium finitur morte compromittentium, neque transit in ipsorum hæredes, & n.2.*

CAP.

Cap. Exparte. X. *Honor. III.*

1 CAnonici si eligunt duos, & compromittitur negotium arbitris, si ante sententiam moriatur vnus electus, non debent Canonici procedere ad aliam electionem, nisi priùs arbiter iudicet de sufficientia electi, quia iste electus habet adhuc ius ad beneficium, licèt compromissum per mortem vnius compromittentium fuerit finitum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Anchar. Panorm. Butr. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 197. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 561. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant. p.* 1.

2 *Arbitrium sit finitum per mortem, &c.*] Notatur ad hoc quòd arbitrium finitur morte cõpromittentium, neque transit in hæredes ipsorum concordant. *c. vlt. inf. hoc tit. c. pen.* vbi *gloss. vni sup. de officio delegat. l. diem proferre* 32. §. 1. vbi *gloss. verbo, morte, l. sed &* §. *vlt. ff. hoc tit* apud Castellanos *l.* 28. *& ibi gloss.* 1. *tit.* 4 *part.* 3. Maranta *de ordine iudic. part* 4 *dist.* 5 *n.* 33. Lanfranc. *de arbitris* 3. *q.* 4. *princ* Baptista *eod tract. q.* 2. Bouer. *sing.* 6. *n.* 6. Blanc. *de compromiss. q.* 6. *à n.* 1. Hippol. 1. *sing.* 54. Duen. *reg.* 128. Canaler. *decis.* 656. *n.* 4. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 26. *n.* 57. vbi *n.* 59. asserit id procedere quamvis alter ex compromittentibus mortuus sit ciuiliter, & *n.* 59. quamvis res sit indiuidua, & D. Barbosa *ad l. hæres absens, in princ. n.* 30. *&* 31. *ff. de iudic. & num.* 32. asserit compromissum extingui etiamsi vnus ex compromittentibus decedat postquam iam erat conclusum in causa. Et quòd etiam arbitrium expiret morte illius, qui arbitrium habebat, decidit Rota *in vna Mediolanens. pensionis* 20. *Febr.* 1615. coram bonæ mem. Vbaldo, apud Farin. *dec.* 651. *n.* 2 *p.* 2. *recent.*

SVMMARIVM.

1 *Arbiter post rem iudicatam super discordiis nouis assumptus non potest per suum arbitrium sententiam immutare etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit à Papa.*

2 *Sententia in iudicatum transacta mentio facienda est in rescripto impetrato, aliàs subreptitium erit.*

3 *Compromissum fieri non potest super re iam iudicata, nisi expressè rei iam iudicatæ renuntiatum sit.*

4 *Depositum fieri potest apud iudicem, & arbitrum pro obseruatione sententiæ.*

5 *Intentio scribentis semper attendenda.*

6 *Compromissum est transactio.*

7 *Arbiter postquam acceptauit compromissum non potest amplius illi renuntiare.*

Cap. Exposita. XI.

1 ARbiter electus super aliquas dubitationes ortas post sententiam Legati non debet aliquid immutare, vel iudicare contra sententiam Legati, etiamsi mandatum acceperit à Papa de componendo inter partes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Panorm. Anchar. Host. Butr. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 562. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 197. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Per sententiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd si lata sententia in iudicatum pertransiuit, rei iudicatæ omnino facienda est mentio, aliàs impetratum rescriptum subreptitium erit, per Alex. *cons.* 266. *column.* 1. *lib.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 202. *à n.* 42. vbi etiam resoluit quòd non sufficit dicere sententiam esse latam, nisi narretur qualiter sententia transiuit in rem iudicatam, vt refert parens meus *in annot. ad Ordin. Regiam Lusit. lib.* 3. *tit* 43. *in princ. n.* 6.

Contra ipsius Legati sententiam, &c.] Notatur ad hoc quòd compromissum fieri non potest super re iam iudicata, nisi expressè rei iam iudicatæ sit renuntiatum, vt per Surd. *decis.* 185. *n.* 12. vbi ex aliis quos ibi refert, declarat etiamsi sententia possit per in integrum restitutionem rescindi. 3

Obsidum occasione illius compromissi sibi datorum.] Notatur ad hoc quòd depositum fieri potest apud iudicem, & arbitrum pro obseruatione sententiæ, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 2. § 4. *gl.* 7. *n.* 1. Res enim possunt esse apud iudicem, Perez *l.* 1 *gl.* 1. *pag.* 663. *col* 1. *in princ. tit* 10. *lib.* 3. *Ordin.* Caldeira *de errorib. pragmaticorum, lib.* 3. *c.* 8. *n.* 1. 4

In gloss. *Intentionis*, ibi, *semper recurrendum est ad intentionem scribentis.* Vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n* 55. *C. de reuoc. don.* nam intentio agentium regulat omnes actus ad finem intentionis, ex citatis per me *in tract. Axiom. iuris vsufr. Axiom.* 128. *n.* 4. 5

In gloss. *Cum parte*, ibi, *nam transactio, siue compositio*, &c. Ergo compromissum est transactio, vt per Perez *l.* 4. *gloss* 3. *pag* 639. *col.* 2. *in princ. tit.* 8. *lib.* 3 *Ordinam.* 6

Tanquam in arbitrum, &c.] Aduerte arbitrum postquam acceptauit compromissum non posse amplius illi renuntiare, Baptista Perus. *in tr. de arbitr. lib.* 5. *c.* 3. *n.* 1. *& lib.* 13. *cap.* 1. *n.* 4 Alex. *cons* 81. *num.* 2. *lib.* 5. Rota *decis.* 398. *n.* 2. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* 7

SVMMARIVM.

1 *Compromissum factum in duos, siue plures, hoc adiecto vt in casu discordia eligatur tertius per eosdem vel alios, non valet.*

2 *Compromissum de incerta persona in arbitrum assumenda, non tenet.*

Cap. Innotuit. XII. *Greg. IX.*

COmpromissum factum à partibus coram iudicibus in duos arbitros cũ claus. vt in casu discordiæ iudices, vel alij possint eligere, v. g. tertium arbitrum incertum, non valet, quia est contra ius, & si iudices excommunicant partem nolentem obedire arbitro, excommunicatio non tenet post legitimam appellationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Butr. Casal. *in annot.* Henric. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontif. pag.* 563. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 197. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. 1

Collige ex text. quòd compromissum de incerta persona in arbitrum assumenda, non tenet, concordãt *l. si vnus* 19. §. *si in duos, ff. de receptis arbitr.* apud Lusit. Ordinat. Regia *lib.* 3. *tit.* 16. §. *vlt.* vbi parens meus, & apud Castellan. *l.* 26. *tit.* 4. *p.* 3. vbi Greg. Lop. Roman. *sing.* 63. Ioan. Garcia *de expensis, c.* 24. *num.* 17. Mantic. *decis.* 235. *n.* 5. & vide quæ habes *ad cap. seq. n.* 3. 2

SVMMARIVM.

1 *Compromissum factum in vnum, vel in plures, vt ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint, valet.*

2 *Pro arbitrij obseruantia agi an possit ad pœnam conuentionalem, remissiuè.*

3 *Compromissum factum in arbitratores duos, quibus data sit facultas eligendi tertium, si inter se dissentiant, validum est.*

Cap. Cùm à nobis. XIII

1 COmpromissum factum vni, vel duobus sub hac forma, vt ipsi per se, vel alij, quos ipsi arbitri deputabant, rem definiant, cui definitioni stabunt sub pœna, &c. valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Host. Anan. Anchar. Panorm. Butr. Henric. Viu. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag* 561. Petr. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 167. remissiuè, Ximen. *in concord p* 1.

2 *Et remissio sub certa pœna*, &c.] Vtrùm pro arbitrij obseruantia agi possit ad pœnam conuentionalem? Vide Abb. *hic n.* 14. & Beroi. 79. idem Abb *in c. suam, n.* 6 *de pœnis*, Bart. & Scribentes *in l.* 4. *§. Cato, & in l.* 5 *§. si sertem, ff. de verb. oblig* Mant. *dial.* 45, Strach. *de mercatura, tit. de contractu mercatorum, n.* 24. Gig. *de pensionib. q.* 91 *n.* 10. Nauar. *in manuali, c.* 17. *n.* 125. *& c.* 13. *n.* 68. Couar. *de sponsalib. p* 2 *c.* 6 *§.* 8 *n.* 11. Clar. *§. furtum, vers. pœna, & §. vlt. q.* 80. Afflict. *dec* 135. Menoch. *de arbitr casu* 160 *à n.* 13. Mench. *de success. creatione, §* 10. *n* 662. Valasc. *cons.* 35. *&* 86. *à princip.* Gutier. *Canonicarum quæst. lib.* 2. *c.* 20. *à n.* 10. Sarm. *lib.* 3. *select. c.* 6. *n.* 10. Cabed. *ad Decretal. collect.* 122. Fachin. *controuers. lib.* 1. *c.* 97. *vers. quarta, & lib.* 10. *c.* 94. D. Barbos. *in l.* 2. *n.* 42. *ff soluto matrim.* Surd. *dec.* 259. *n.* 1. *& decis.* 260. *n.* 22. *& cons.* 348. *n.* 7.

3 *Vel duorum mediatorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd compromissum factum in arbitratores duos, quibus data sit facultas eligendi tertium, si inter se dissentiant, validum est, vt per Rom. *sing.* 163. *incip. tu habes*, Card. *cons.* 86. *n.* 1. Lanfranc. *de arbitr.* 5. *membro, § multis, q.* 2. *n.* 5 Ioan. Baptista Perusin. *eod. tract. lib.* 7. *c* 1 *volum* 2 *vers. secunda solutio*, Decian. *cons.* 42. *num.* 5. *&* 8. *lib.* 3. quos refert & sequitur Mantic. *decis* 235. *n.* 5. contrarium resoluentes si compromissum fiat in arbitros.

SVMMARIVM.

1 *Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentis, vnde non transit in hæredes compromittentium nisi de eis sit cautum in compromisso.*

2 *Arbitrium finitur morte compromittentium, neque transit ad hæredes ipsorum, nisi factum fuisset pro hæredibus.*

3 *Compromissum ad successores non transit, nec ad hæredes.*

4 *Hæredis appellatione in compromissis veniunt hæredes hæredis.*

Cap. Compromissum. XIV. & vlt.

COmpromissum morte compromittentis expirat, & non transit in hæredes compromittentis, nisi in compromisso fiat expressa mentio de hæredibus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Bald. Panorm. Butr. Mantua. Henric. Viuian. *in rationali primi libri iuris Pontif. pag.* 563. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 198. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. 1

De hac eadem conclus. dixi *ad cap. ex parte* 10. *sup. hoc tit.* nisi factum fuisset etiam pro hæredibus, tunc enim non expirare per mortem compromittentium censuit Rota *in vna Anconitana compromissi* 28. *Ianuar.* 1613. apud Farin. *decis.* 451. *num.* 6. *part.* 1. *in recent.* 2

Hæredes.] Notatur ad hoc quòd compromissum ad successores non transit, nec ad hæredes, vt per Couar. *in cap. requisisti, n.* 5. *de testam.* Vide *ad c. præsentata* 58. *infr. de testib.* Aduerte quòd in compromissis appellatione hæredis veniant hæredes hæredis, vt per Tiraq. *de retract. conuent* §. 1. *gl.* 9. *n.* 22. *in fine*, & faciunt per me dicta *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appellat.* 113. *n.* 32. *cum seqq. pag.* 232. 3 4

Finis Libri primi Decretalium.

COLLECTA

COLLECTANEA DOCTORVM

IN LIBRVM SECVNDVM DECRETALIVM.

De Iudiciis.

TIT. I.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Iudiciorum materiam qui tractent, citatur.*
3 *Iudicium diuiditur in criminale, ciuile, & mixtum.*
4 *Causa criminalis dicitur quando principaliter agitur ad commodum publicum ex delicto tantùm, seu ad publicam vindictam. Ciuilis verò quando principaliter agitur in iudicio ad commodum priuatum.*
5 *Causa pecuniaria appellatione venit causa ciuilis, non autem criminalis.*
6 *Causa mixta dicitur si pœna veniat applicanda parti, & partim fisco.*
7 *Iudicium definitur vt sit actus trium personarum, iudicis, actoris, & rei in iudicio contendentium, vel meliùs vt sit legitima causa cum forensi strepitu per iudicem facta discussio.*
8 *Iudicium à citatione incipit.*
9 *Iudicium aliud ordinarium, aliud extraordinarium.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Felin. Dec. Butr. Marc. Mantua, Barbat. Alciat. Aret. Ripa, Cujac. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 164. *verso*, Goillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 45. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 48. Dan. Venat. *in analysi methodica iuris Pontif. in pag.* 157. Goffred. & Hostiens. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancell. *in instit. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* Zipæ. *in analytico postremi iuris Ecclesiast. enarrat pag.* 88. nouissime Ioan. Honor. *lib.* 2. *sum. in Decret.* Canis. *in sum. iur. Can.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iur.* omnes *sub hoc tit. &* p. 3. *repet. in iure Canonico ad* 2. *Decretal. lib....* Boschius Codeeba, Mich. Calidonius, Hyppol. Riminaldos.

2 De materia huius tit. vide apud Castellanos, *tit.* 23. *p.* 1. Alciat. *lib* 2. *dispunct. c.* 24. *& lib.* 5. *parergon. c.* 2. Soar. Vin. Kirchov. & alios, *tom.* 1. *comm opin. lib.* 3. *tit.* 1. *pag.* 360 Perez *ad tit.* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag* 438. D. Barbos. *comment. ad tit. ff. de iudic.* Nat. *tom.* 1. *consil. sub hoc tit.* Duaren. *de iudiciis, & foro comp.* & integros tractatus ediderunt Ioan. Baptista Costa, & Ambros. Lucius. Et *de iudiciis causarum ciuilium, criminalium, & hæreticalium*, Sigism. Scaccia.

3 *Iudiciis.*] Iudicium diuiditur in criminale, ciuile, & mixtum, quam diuisionem tradunt & explicant glos. & Doctores *in hac rubr. & ff. eod.* Marant. *de ord. iud. p.* 4. *dist.* 1. Octau. *de stylo Curiæ lib.* 3. *c.* 2. Perez *ad rubr. tit.* 1. *l.* 3. *ordin.* Robert. *lib.* 4. *sentent. c.* 9. Menoch. *de arbitr. cas.* 275. *n.* 6. Soar. de Pace *in proœm. annot.* 1. *de iudic. ex n.* 10. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. in præmissis*, Farinac. *in praxi crimin. q.* 100. *c.* 1. Pereg. Iannin. *inter cons. crim.* Farinac. *cons.* 85. *ex n.* 3. *lib.* 1. vbi addem. *lit. C.*

Causa criminalis dicitur quando principaliter agitur ad commodum publicum, ex delicto tantùm, seu ad publicam vindictam, ciuilis verò quando principaliter agitur in iudicio ad commodum priuatum, siue talis causa descendat ex delicto, siue ex contractu, ita Ias. *in rubr. C. hoc tit.* Foler. *in praxi crim. in verbo audiantur accusatores*, *n.* 981. Marant. *d. dist.* 1. *num.* 2. Clar. *in praxi crimin.* § *fin. q.* 1. *in vers. quartò igitur, & ver. seq.* Boccaron. *proœm.* 1. *n.* 3. vbi subdit quòd si aliquis ex delicto venit puniendus corporaliter ad publicam vindictam, dicitur causa criminalis, quia ex tali pœna corporali nullum commodum sentit priuatus; & addit idem esse dicendum, si pro delicto aliquis veniat puniendus pœna pecuniaria, nam si talis pœna applicetur fisco, causa dicetur criminalis, si verò parti, dicetur ciuilis, in dubio autem appellatione causæ pecuniariæ venit causa ciuilis, non autem criminalis, secundùm Menoch. *de arbitr. l.* 1. *q.* 88. *n.* 1. 5. *&* 6 Buccaron. *vbi sup. præmisso* 3. vbi ad hoc multa iura adducit. Causa verò mixta dicetur si pœna veniat applicanda partim parti, & partim fisco, vt per Alex. *addit. ad Bart. in l.* 2. *in princ. ff. de sepulch. viol. in lit. D.* Dec. *in hac rubr. num.* 62. *vers. & causa mixta in* 2. *lect.* Boss. *in pract. crim. tit. de appel. n.* 8. Ioseph. Ludou. *dec.* 71. quicquid dicant Aret. Menoch. & alij citati per adden. ad cons. Farin. 85. *lib.* 1 *lit. C.* Nec scrupulum faciat quòd loquutus fuerim de causa ciuili, & criminali, non autem de iudicio, de quo loquitur hæc rub. quia idem est dicere iudicium ciuile, quod causa ciuilis, & è contra, & tantùm est dicere iudicium criminale, quantum causa criminalis, & è contra, omnes enim Doctores de materia loquentes de his loquuntur promiscuè, vt per Marant. *d. dist.* 1. *n.* 1. Clar. *d. q.* 1. *in princ.* Farin. *d. q.* 100. *c.* 1. *n.* 57. 4

5

6

Definitur autem iudicium, vt sit actus trium personarum, iudicis, actoris, & rei in iudicio legitimè contendentiũ, vt paucis mutatis definiunt Dec. *lect.* 2. *n.* 3. & Nau. *n.* 15. *in hac rub.* Marant. *de ord. iud. p.* 2. *in princ. n.* 1. Soar. à Pace *in praxi tom.* 1. *in initio annot.* 1. *n.* 6. Sed meliùs ex mente Isid. *in c. forus, in princ. de verb signif.* & Soar. à Pace *d. annot.* 1. *n.* 11. definitur vt sit legitima causæ cum forensi strepitu per iudicem facta discussio. Loco generis ponitur *discussio*, quæ latissimè patet, & omnes etiam priuatas de iure disceptationes cõprehendit, quæ extraiudiciales sunt, neque à iudicibus fiunt: cætera loco differentiarum ponuntur. Dixi, *legitima*, vt excluderem iudicia nulla, quæ contra leges Canonesve fiunt, *c.* 1. *de re iud.* vel contra solitum iudiciorum ordinem, *l. prolatam*, *C. de* 7

sentent.& interl. cum aliis, & vt includerem solemnitates necessarias ad iudicium, reiicerémque actus extra iudiciales, huiusmodi est electio, præsentatio, promisio, & alia id genus, c.2.in fine, c.licet 14. de sentent. excom lib 6. decreta iudiciorum, quibus testamenta aperiri iubentur, vel hæredes in possessionem mittuntur, l.vlt.ff. de appellat.recip.l. vlt. C. de edicto D. Adriani, per tot.ff. quemadmod. test ac tandem similes iudicum actus, qoibus suam auctoritatem interponunt absque vllo iudiciali strepitu, prout est decretum in rebus minorum alienandis, l.1.in princ.l.magis puto 5.§.si papillus, vers. non passim, ff. de rebus eorum, quamvis enim prædicti actus & similes à iudice gerantur, non tamen iudiciales, sed extraiudiciales dicuntur, argum. d.c.2. Tandem dixi, per iudicem, vt omnem, & solum illum comprehenderem, qui iurisdictionem habet siue ordinariam, siue delegatam, iuxta etymologiam de qua Isidor. in d c.forus, vers. iudex, & insuper vt excluderem arbitros compromissarios, vel arbitratores, qui propriè iudices non sunt, vt per Corras.in l.illicitas.§.vlt.n.5.ff de officio Prætor. Menoch.de arbitr.lib.1.q.2.n.20.

8 Iudicium à citatione incipere tradunt glos. vnic. in princ.in l.vbi cœptum ff.de iudic.glos. recepta in princ.in rubr.C.de edendo, glos.in rubr ff de in ius vocando, glos. verbo citationes, in Clem.1.de iud.Bart.in l.1.n 6 ff de furtis; quem sequitur Marant.de ordin iud.p.6.in princip. n.1 & 2. dum triplicem iudicij partem considerat; primam scilicet, quæ incipit à citatione vsque ad litis contestationem, secundam à litis contestatione vsque ad conclusionem in causa inclusiuè, tertiam à conclusione vsque ad sententiam definitiuam, post Rip.& Alciat.Nauar.in hac rubr.n 16. Valasc.cons 81. n 1.2.& 6. Quamvis oppositum, imò iudicium non incipere nisi a litis contestatione, teneant gloss.1. in l. iudicium.58 ff.hoc tit. Curt.in rubr.ff.eod.ex n.12 Abb. in hac rubr.n.4.vbi Dec lect.1.n.5.vers iudicium, & incipere propriè à litis contestatione, impropriè verò à citatione, post Duaren.in rubr.ff.hoc tit. col.2. & Cuiac.lib.11.observat.21.resolvat à Soar.à Pace d annot 1. num.19.

9 Iudicium aliud ordinarium, aliud verò extraordinarium iure Ciuili dinumeratur, ac inter se distinguitur, cùm enim Prætor, vel Magistratus iudices dabant, qui sub certa formula, & solito ordine iudiciorum de causa iudicassent iudicium, seu ius ordinarium dicebatur, vbi verò per se ius dicebant (quia id non solebant facere nisi in certis quibusdam causis & extra ordinem) iudicium erat extraordinarium, text.sic intelligendi in l. vlt. ff. de priuatis delict. l.2. iuncta l.1 ff de furibus balnear sic procedunt tituli, ff.de variis & extraordin cognitionibus, ff.de interdictis, seu extraordin action. &c. nam quia interdicta à Prætore ipso interdicebantur, vt constat ex eorum formulis, extraordinariæ cognitiones appellabantur, tradunt Gouean.lib.1.de iurisdict in l.eum. qui, n.6 ff. de iurisdict.omn iudic Cuiac.in l.1.§.1.in fine, ff. de iure fisci, Menoch.de arbitr.lib.1.q.2 n.7. cum seqq. Quintanad. de iurisd & imper.lib.1.tit.vlt. n.26. Pancirol. in notitia imperij Orientalis c.99 ante fin. D. Barbos.in l.cum prætor.§ 1.n 338 ff. de iudic quia verò hodie post decisionem l 2. C.de pedan. iudicib.l.1. C.de formulis sublat. ille iudicum dandorum mos magna ex parte aboleuit, & formulæ fuerunt sublatæ, asstruunt passim Doctores hodie omnia iudicia iam esse extraordinaria, in quo sensu hic loquendi modus accipi debet, Quintanad.vbi proximo.

S V M M A R I V M.

1 *Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest, beneficio autem priuari non debet.*
2 *Promittens coram aliquo iudice litigare si contumax sit in non comparendo excommunicari potest non autem beneficiis priuari.*
3 *Citatio ad petitionem partis est facienda.*
4 *Citationem ad petitionem partis in dubio factam fuisse præsumptio stat.*
5 *Respondens se velle litigare, amplius non potest declinatorias opponere.*
6 *Conciliantur text.in præsenti, & in l.si conuenerit 28. ff.de iurisd omnium iud.*
7 *Venisse non videtur qui statim abiit.*
8 *Excommunicantur non venientes ad Synodum, & venientes si illicentiati recedant.*
9 *Deponi non potest quis pro inobedientia.*
10 *Synodus tota vt suspecta recusari non potest.*
11 *Clericus excommunicatus pro aliquo delicto, & contumax habet annum ad comparendum, & se expurgandum, & intra illum non potest deponi.*

Cap. De Quodvultdeo. l. *Ex Conc. Afric.*

PRomittens coram aliquo iudice litigare, si contumax sit in non comparendo excommunicari potest, non autem beneficiis priuari. Colligũt ex Ord. Abb.antiq.Innoc.Zabar.Collect.Bellam. Host. Ioan. Andr.Imol.Anan.Bald.Anch.Panorm.Butr.Bero. Felin.Alex.de Neuo, Henric.Melch.Kling, Mant. Ioan. Monach.Barbat.Ripa, Hier. Fernand.de Ottero, Alciat.Aretin.Cuiac.Cened. Collect 100. Ioan. Baptist. Costa, Viu.in ration.2.libri iur. Pont.pag.1. Alagon. in compend iuris Canon pag.109.& tom.3. repetitionum iur. Canon.ad 2. Decret.lib.Boschius Codecha, Ant.Burgos, & Hippol.Riminal.nouissimè Iuan.de Valboa in annuis academ.prælect.Salmant.tom.1.pag.3.cum seq.remissiuè Ximen.in concord p 1 & 1.desumitur, ex Concil. Africano c.54 refertur à Buchard. lib.1. dec.c.181.& Iuo p 5.c.297.& ab Anton. August. collect.1. Decret. lib 2.tit.1.c.1. 1

2 Hanc eandem concl.ex hoc text. desumunt Corset.sing.65.incip.Contumax, Marant.de ordine iudic p 6. tit.de contumacia, num.21. Perez l.1.vers deinde dicitur propter, tit.5.lib.8.Ordin. pag.171. D.Barbosa ad l 1.ff. hoc tit. art.3.num.97. vbi reddit rationem decisionis, plures apud Cened.d.collect.100.n.1.

3 *Quem cùm aduersarius*, &c.] Notatur ad hoc quòd citatio ad petitionem partis est facienda; Palat.in repet.c. per vestras, de donat.inter virum, & uxor. notab.5. in princ.Azin.in praxi Florent.§.8 c.1.num.4. Schrader de feudis, p.9 c.7.n 34. Vant. de nullit.tit.ex defectu citationis, num.44.Lusit.Correa in fragm ad lib.5.Ordin. Regiarum, num.35.pag. 30. Duen reg 96.Bouer.sing.9. n.1.Perez l.2.tit.2.lib.3.Ordin pag 492.Cardos.in praxi iudicum, verbo, citatio, num.5. Camil.Borrel.in summa omnium decis.tit.44. de citat.n.32. Ordin.Regia Lusit. lib 3.tit.1.§ 5 vers. è à cujo requerimento, in dubio autem ad instantiam partis esse factam præsumptio 4 stat, ex Menoch.cons.145.num 43.& de præsumpt.lib.2. præs.23.n.1.

5 *Interrogatus.*] Hinc colligitur cautela si velis excludere aduersarium ab opponendo declinatoriam iudicij, fac vt per iudicem interrogetur, an velit litigare, & si respondeat quòd sic, ampliùs non poterit declinatorias opponere, & hoc si sciebat sibi competere, vt per Rebuff. in declarat. arboris exceptionum, n.10. in princ.

6 *Id promiserat.*]Hinc etiam colligitur, text.in præsenti non loqui de pacto, sed de solemni stipulatione, quia interrogatus id promiserat: at verò text. in l. si

conue

conuenerit 28. *de iurisdict. omnium iudic.* loquitur de conuentione nuda, vt colligitur ex verbo, *conuenerit*, quod refertur ad pactum nudum, ex *l. lecta, iuncta gloss. verbo, conuenit. ff. si certum petatur*, & ideo non potuit compelli promittens, vt probatur *in l. iurisgentium, §. sed cum nuda, vers. igitur nuda, ff. de pactis*; ita Morla *in emporio iuris Ciuilis, p. 1 tit. 2. in prelud. n. 116. & seqq & tit. 3. q. 1. n. 15.*

7 *Et alteria die*, &c.] Notatur ad hoc quòd non videtur venisse, qui statim abiit, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo susceperit, n. 176.*

8 *Fuerit absolutus*, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicantur non venientes ad Synodum Episcopi, & venientes si illicentiati recedant, vt per Duen. *reg. 271. vers. amplia secundò*, vbi etiam quòd veniens ad iodicium, & non stans vsque ad discessum iudicis, non dicetur venisse nisi licentiatus abeat.

9 *Nam adimi sibi Episcopatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pro inobedientia non potest quis deponi, & sua dignitate priuari, etiamsi verè fuisset inobediens, vt per Menoch. *cons. 94. n. 44.*

10 In glos. *Interrogatus.* ibi, *vel forsitan ne posset postea iudicem recusare.*] Notatur ad hoc quòd tota Synodus vt suspecta recusari non potest, vt per Rip. *in præsenti ex n. 44. vsque ad n. 46.* Iacobat. *de Concil. l. 5. art. 10.* Capyc. *dec. 138. n. 7.* Perez *l. 1. vers. decima octaua quæstio, tit. 5. l. 2. Ordinam. pag. 570.* Cened. *d. collect. 100. n. 5* Corrasco *in explicat ad aliquas leges noua recop c. 9. n. 21.* vbi etiam tenet recusari non posse Concilium generale legitimè congregatum Sedis Apost. auctoritate. Si verò caput Synodi sospectum sit, & amoueri non possit quin tota Synodus amoueatur, tota Synodus redditur suspecta, Menoch. *cons. 94. n. 11.* Ioseph. Lndou. *dec. 108.* Prosper de Augustino *in addit. ad Quarant. in summ Bull verb. Concilium prouinciale, n 12.* Amplia adeò verum esse Concilia generalia recusari non posse, vt procedat non solùm quando causa fidei definienda est, verùm qoando temporalis tractator, ita ex Gieg. Lop. Roland. Auend. & Rebuff. resoluit Torreblanc. *in tract. de Magia lib. 2. de crimin. punit. c 26. n. 12.* Quamvis qnoad temporalia posse recusari, quia cessat caosa fidei, pro qua deos orauit *Matth 19. & Luc. 21.* tenuerit Card. Turrec. *in summ. Eccles. lib. 3. c. 6 ad fin. & lib. 2 c. 112.* Menoch. *de arbitr. cas. n 458. ex n. 12.*

11 In glos. *Episcopatum, vlt* Notatur ad hoc quòd clericus excommunicatus pro aliquo delicto, & contumax habet annum ad comparendum, & se expurgandum, & intra hunc annum non potest deponi, nec beneficiis priuari, Farin. *fragmentorum crimin. p. 1. lit. C. n. 264.* Azor. *instit moral. p. 2. lib. 7. c. 17. col. 875.*

SVMMARIVM.

1 *Laici Ecclesiastica negotia tractare non debent, sed Prælatorum iudicio disponuntur.*

2 *Ordo quando ponitur in aliqua dispositione gratia exempli, nunquam censetur positus pro forma.*

3 *Prælati appellatione veniunt tam superiores, quàm inferiores.*

4 *Clericus nec cum licentia Episcopi, se iudici sæculari subiicere potest.*

5 *Præsumere, dolum importat, ac temeritatem.*

6 *Negotia Ecclesiastica possunt per Pontificem laicis committi.*

7 *Causa ciuilis clericorum potest committi laicis.*

8 *Papa ciuiles, & criminales, ac spirituales causas potest laico delegare.*

Cap. Decernimus. II.

Ex Syn. Eugen. Papæ.

LAici non præsumant tractare negotia Ecclesiastica, & Prælati Ecclesiarum non disponant de negotiis Ecclesiasticis, præsertim spiritualibus iudicio laicorum, & propter eorum prohibitionem non omittant exercere iustitiam Ecclesiasticam. 1 Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Bald. Imol. Butr. Panorm. Innoc. Host. Anchar. Henric. Felin. Dec. Barbat. Alciat. Aretin. Rip. Cujac. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Mant. Cened. *collect. 4.* Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 2.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 199. & tom. 2. repet. iuris Canonici ad 2. Decret. lib....* Ant. Burgos, nouissimè Io. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmant. tom. 2. pag. 18. cum seqq.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desomitur ex Synodo Eugenij Papæ II. apud Remos *cap. 4.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 1. c. 5.* & est Eugenij I. in Synodo Remen. *c. 2.*

Vt laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant.] Vide *in præsenti*, Dec. *n. 24.* Rip. *n. 13.* Couar. *de sponsal. p. 2. c 8. § 3. n. 4. & §. 12. n. 3.* Mant. *dial. 52.* Simanch. *de Cathol. c. 36. n. 1. & in praxi hæreseos c. 66. à princ.* Vant. *de nullit tit ex defectu iurisd. ordin ex n. 54.* pluros alios refert Illustriss. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad c. 1. ex n. 5. dist. 96.*

Sed Episcopi, Abbates, Archiepiscopi, &c.] Notatur 2 ad hoc quòd quando ordo ponitur in aliqua dispositione gratia exempli pro doctrina, nunquam censetur positus pro forma, nec seruari debet, vt per Marant. *disp. 2. n. 25.*

Et alij Ecclesiarum Prælati.] Appellatiooe enim 3 Prælati veniunt tam soperiores, quàm inferiores, ordinariam iurisdictionem habentes, vt per Rebuff. *in tr. de Pacificis possess. n. 64.* Fraoc. *in c fin. notab. 1. ne clerici, vel monachi, & in c. 1. notab. 3. de cleric. ægrot. l. 6.* Put. *decis. 238. n. 5. lib. 3. in correctis*, Azor. *instit. mor p. 2. l. 3. c. 25. q. vnic.* & alios per me citatos *in tr. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appel. 215. n 1.* Et ideo appellatione Prælatorum Abbates continentur, vt per Abb. *in præsenti n. 2.* Dec. *n. 8.* Rip. *n 30.* Butr. *in c. 1. n. 7. de ætate, & qual.* Vital. *in Clem. 1. n. 3. de supp. neg. Prælat.* Moscon. *de maiest militantis Ecclesiæ, l. 1. p. 1. c. 9. col. 2. lit. C. pag 352.* Azor. *d q. vnic.* Soar. *de Relig. tom. 4. tr. 8, l. 2. c. 2 n. 2.* Ascan. Tambur. *de iure Abbatum to. 1. disp. 2. q. 3. n. 1 cum seqq.* Valenz. *cons. 64. n 63.* Etiam Commendatarij, maximè perpetui, vt per Lud. Gom. *in reg. de triennal. q. 5. n. 17. cum seq.* Fuse. *de visit. l. 2. c. 9. de Cõmendis, n. 5.* Rebuff. *cons. 77. n. 1.* Rot. *dec. 346. n 2. lib. 3. p 3 diuers.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. glos. 5 § 8. n. 27.* præcipuè si versentur in oratione vniuersali, vt ponderat Dec. *in præsenti n. 7. in 2. notab.* & censuit Rota *in Romana prælationis 8. Aprilis 1622.* coram bonæ mem. Buratto.

Laicorum iudicio, &c.] Notatur ad hoc quòd clericus nec cum licentia Episcopi se iudici sæculari 4 subiicere potest, vt per Surd. *dec. 26. n. 4 & cons. 222.* Farin. *in praxi crimin. q. 8 n. 4 vers. sublimita.* Argel. *de contradict. legitim. q. 1. n. 182.* quia Episcopus clericorum causas criminales sæculari delegare non potest, Host. *hic num. 1.* Abb. *n. 4. & 5.* Dec. *a n. 25.* Ripa *n. 34.* Barb. *cons. 45 n. 8. vol 2.* Clar. *§. fin q 41. vers. quæro*, imo nec laico, & clerico simul eas cõmittere potest, Abb. *hic n. 44.* Roland. *cons. 4 n 4 vol. 1.* Dec. *in crimin. tom. 2. lib. 4. c. 9. n. 70. & 73.* Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 11. n. 39. & 41.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de fauore clericorum personali, § 3. n. 30. & 31.*

Non præsumant.] Propria scilicet auctoritate, Rebuff. *in tract nominat.q.5.n.29.* Card. Tusch. *n.2.lit.D. concl.139.* Alex. *conf.123.n 9 vol 4.* Præsumere enim dolum importat, ac temeritatem, Hyppol. *in l.de minore, in princ.n 39.ff.de quast.* Iacob. de Graffis *in aur. decis.p 1 lib 2.c.13.n.72.* Sanch. *de matrim.lib.9.disp.32. n.38.* Glorit. *resp.14.n.26.* Ego ipse *de diction.& clausul.*
6 *dict 234.* Aliàs 278. secundùm Lugdunen. impress. Ecclesiastica ideo negotia possunt per Pontificem laicis committi, Spin. *in speculo testamentorum, p.11. rubr. n 47.* imò & facultas excommunicandi, Ioan. Andr. *in c 2.* vbi Gemin. *de prabend.in 6.* Bellet. *disquis. cleric. p 1 tit. de fauore clericorum personali, §.1.n.34.*

7 In gloss. *Non præsumant*, ibi, *delegari tamen*, &c. Notatur ad hoc quòd causa ciuilis clericorum potest committi laicis, vt per Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisd. n.69.* Segura Dauilos *in direct. iudicum Eccles. p.1.c.11.n.1* Dec. *tract crim.tom.1.lib.4.c 9.n.70* refero alios ego ipse *de offic.& potest. Episcop. p 3. alleg.109. n.4.* Sigism. Scacc. *in tract de iudic. p 1.c.11.n.41. vers. aduerto*, Carol. de Graffis *de effect.cler.effectu 1.n.566.* Marc. Anton. Genuens. *in practica lib Eccles q 730.* vbi hoc glossæ notabile intelligit dummodo adsint clerici idonei, & non fiat commissio generalis ad omnes causas ciuiles, nec committatur causa spiritualis, aut criminalis.

In ead. gloss. ibi, *Papa vero ciuiles, criminales, & spirituales causas potest laico delegare.* Ita Cou. *in cap alma mater, p.1.§.11.n.3.* Nau. *in man c.27.n.6. princip de pœnit.dist.7.n.83. & cons 1. de sentent. excomm in nouis*, Henriq. *in sum.lib 13.de excom c.24.in princ.lit.B.*

SVMMARIVM.

1 *Iur spatronatus causa spectat ad iudicium Ecclesiæ.*
2 *Iurispatronatus causa tanquam spiritualibus annexa à iudice Ecclesiastico iudicari debet.*
3 *Iudex Ecclesiasticus in spiritualibus annexis competens est.*
4 *Annexorum, & connexorum idem est iudicium.*
5 *Iuspatronatus non est simpliciter spirituale, sed spirituali tantùm iuri coniunctum, & annexum.*

Cap. Quanto. III. *Alex. III.*

1 Iurispatronatus causa tanquam spiritualibus annexa spectat ad solum iudicium Ecclesiasticum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan Andr. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panormitan. Anchar. Host. Felin. Decian. Barbat. Aretin. Alex. de Neuo, Henric. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.2.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.199.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmant tom.1. pag 43. cum seqq.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2. & tom. 3. repetitionum iuris Canonici ad lib.2. Decret.* Anton. Burgos, refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret. lib.2. tit.1. cap.5.* & est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *part.47.tit.de iurepatr.cap.4.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt *Ordin.*
2 *Regin Lusit.lib 2.tit.1.§.7.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.56.tit.6. p.1.* vbi Gregor. Lambert. *de iurepatron.lib.2. p.2. art.7.q.3. princ.n.4 & 5.* Roch. *eod. tract.verbo, ius, in principio*, Dalner. *eod.tract.n.147. cum seqq* Gail. *lib.1.obseru.38.n.6.* Cou. *practic. c.36.* Perez *l.1. vers. septimò quæri potest, tit 6 lib.1. Ordin.* Ceuall. *comm.contra communes, q.462. & q.897.n.60.* & *in tr.de cognitione per viam violentiæ, p.2.q.94.* Azeued. *l.2.n 4.tit.1.l.4. noua recop.* Cur. Philipp. *p.2.§.5 n.4.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Camera imper.l.1.concl.38. consid 1.* Card. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, causa, à n 8.* Cabed. *de patronatibus Regia Coronæ, c.3. n.5.& c.49.à n 1.& in decisionibus Regni Lusitaniæ decis 120.n.3.& Aresto 91.p.2.* Cald. Pereira *quæst. forens. cons.5.n.6.& 7.* Amendar. *in addit ad recop.legum Nauarra, l.1.tit.4.l 4.n 42.* Iudex enim Ecclesiasticus in 3
spiritualibus annexis iudex competens est, Mar. *de ordin. iud.p.4. dist.11.n.8.* Randens. *cons.17.n.15.l.2.* Carol. de Graffis *de effect.cler.effectu 1.n.400.*

Ita connnexa est. & connexa, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd annexorum, & connexorum idem est iudicium, vt per Garc. Girond. *de priuilegiatorum, & exemptionum explication.n.730.* & plures alios, quos citaui *de translatæ 3.de constit.*

In gloss. *Connexa, vnic.* Notatur ad hoc quòd iuspa- 5
tronatus non est simpliciter spirituale, sed spirituali tantùm iuri coniunctum, & annexum, Tiraq. *in tr.tus inter alios pag mihi 8.* Azor. *instit moral p.2.lib.6.c.19. q.2.* Soar. *de relig.lib 4.de simon.c 14.n.21.* Viu. *in praxi iurispatr. p.1 lib 1.c.1 à n.4* apud quos etiam videbis cur hoc ius dicatur spirituali rei annexum.

SVMMARIVM.

1 *Clericum conuictum, vel confessum de crimine coram iudice sæculari ex eo non punit Episcopus, sed coram se conuictum, vel confessum punit pœna debita, nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio, & minoribus.*
2 *Sententia lata ab incompetenti iudice non valet.*
3 *Nullitates ex defectu iurisdictionis manantes sunt attendendæ.*
4 *Nullitas ex defectu iurisdictionis insanabilis dicitur, adeò vt nec sententia lata ab incompetenti iudice de partium consensu conualidari possit.*
5 *Confessio clerici facta coram iudice laico ad condemnandum non sufficit.*
6 *Confessio facta coram iudice incompetenti non sufficit ad condemnandum.*
7 *Accusatus criminaliter non potest reconuenire, vel accusare suum accusatorem coram eodem iudice, nisi ille iudex sit vtriusque partis competens.*
8 *Adulterij criminis detestatio quanta, remissiuè.*
9 *Verbum*, potest, *importat facultatem, & liberam voluntatem.*
10 *Episcopus in criminibus adulterio grauioribus an, & quando possit dispensare, remissiuè.*
11 *Onere duplici non debet quis grauari.*
12 *Episcopus vbicunque potest dispensare vbi non inuenitur prohibitum.*
13 *Irregularitas quando nascitur ex adulterio publico, vel ex aliis minoribus peccatis publicis inducentibus infamiam, in ea dispensare potest Episcopus.*

Cap. At si clerici. IV.

Clericus conuictus, siue confessus de crimine 1
coram iudice sæculari non est condemnandus ab Ordinario propter huiusmodi acta, cùm non teneant, quia nec sententia lata à non suo iudice tenet. Si verò coram suo ordinario sit confessus, vel legitimè conuictus de crimine, si crimen est tale, suspendendus erit ab ordinibus, vel ab Altari perpetuò remouendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Innocent. Bellam. Ioan. Andr. Imola,

Imola, Anania, Bald. Panorm. Felin. Dec. Butr. Host. Henric. Barbat. Aueh. Aleiat. Aretin. Bero. Alexand. de Neuo, Mant. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viu. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 3. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 200. & vol. 3. repet. in iure Canonico ad lib 2. Decret. Anton. Burgos, Hyppol. de Marsil. nouissimè Ioan. de Valboa, in annuis academ. prælect. Salmat. tom. 2. pag. 54. cum seqq remissiuè Casal. in annot. Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2 tit. 1. c. 6. & est post Conc. Lateran. p. 16. c. 3.

2 Sicut etiam sententia à non suo iudice lata non tenet.] Notatur ad hoc quòd sententia lata ab iocompetenti iudice non valet, ita constitutum est apud Lusitanos in Ordin. Regia, lib. 3. tit. 75 in princ. ibi, ou se for dada por iuez incompetente, apud Castellanos l. 4 tit. 26 p. 3. gloss 2 ante fin. in l. 3. tit. 1. lib 2. for. legum, & gloss 8. in l. 7. tit. 10. eod. lib. 2. tenent Perez l. 1. gloss. 1. pag. 59. tit. 3. lib. 1. Ordin. Barth. in l. Magistratibus, num 4. ff de iurisd. &. omnium iudic. Xuar. in l. post rem iudicatam, tertio casu, n. 11. & 12. Anton. Gom. tom 3. variar. c. 12. n. 8. in med. Rota apud Farin. decis 121. n. 1. in 1. collect. Aloys. Rice. in collect. decis. p 5 collect. 480 vers. quartò, nouissimè Anton. Fuertes Canon. lection lib 1.

3 e 13. Nullitates ex defectu iurisdictionis manantes summè attendendas esse aduertunt Azin. in praxi Florentina, § 31. c. 32. Caualcan. decis 28. à n. 46. quæ adeò legibus exosæ sunt, vt qnamvis se de nullitate non oppositurum quis iurasset, tamen hanc nullitatem ex defectu iurisdictionis opponere potest, ex Felin. Ruin. & aliis induxit Crauet. cons. 384 n. 16. & post alios Anton Gabr. tom. 3. commun. opin. lib. 6. tit. de statutis, conc. 3. n 7. pag. 355. semper enim potest dici de nullitate ex defectu iurisdictionis, cùm nunquam reiecta intelligatur, 1. in Clem gloss. de sequest. possess. Hieron. Magon. Lucensi decis. 12. n 18. Verall. decis. 97. n. 3. lib. 1. Nicol. Reusner. German decis 21. n. 26. lib. 4. Camil. Borrel. in summa omnium decis. tit 41 à n. 86. &

4 insanabilis dicatur, Æmil. Verall. decis. 18. n 2 lib. 1. Thom. Triuisan. Venet decis. 11 n. 2 lib. 2. Camil. Borrel. d. tit 41. n. 124. adeò vt nec de partium consensu sententia lata ab incompetenti iudice conualidari possit, Thom. Triuisan. decis. 68. n. 4. & 5. lib 1 Camil. Borrel. d. tit 41 n. 191. nisi ex eisdem actis approbetur, aut suppleatur huiusmodi nullitas, ex Bart. & Paul. in l. si vt proponis, C. quomodo, & quando iudex Alexand. cons. 111. n. 5. Gam. decis. 218. Lancellot. de attentatis, p 2. c. 6. n. 53. Valasc. cons. 65. ad fin Baptista Costa de facti scientia, & ignorantia, cent. 1. dist 100. num. 78. Franc. Viu. decis. 351. Cabed. Lusit decis. 36. n. vlt. p. 1. Stephan. Grat. discept. forens c. 16. n. 35. Camil. Borrel. d. tit. 41. n. 90.

5 Ita nec facta confessio coram ipso.] Notatur ad hoc quòd confessio clerici facta coram iudice laico ad condemnendam non sufficit, vt per Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de fauore cleric. personali, § 14. num 8. Villalob. commun. opin. lit. C. n. 142. Farin. in praxi crimin. p 3. q. 81. n. 193. Valasc. consult. 65 n. 3. Abb. hic num. 14. Anton. n. 28. Barbat. num. 74. Felin. 5. Bero. 38. Mant. 25. Anton. de Burg. 43. Hyppol. 175. Anton. Fuertes d. lib. 1. cap. 11. Hieron. Fernandez de Ottero Roman lucubrat. disp 29. à num. 1. reprobans à num 6. Bald. Imola, Anch. Cardin. Aretin. in præsenti, Clar. Gom. Mascard. & Farin. tenentes confessionem clerici coram sæculari iudice factam valere in vim extraiudicialis, tum quia factum in iudicio vetito nullum est nec vllum producit effectum, l. non dubium, C de

6 legib. tum etiam, quia confessio facta coram iudice incompetenti non sufficit ad condemnandum, vt per Socin. reg. 61. Boss. tit. de confessis, num. 47. Hyppol. de Marsil. in pract. §. postquam, n. 12 & seq. Clar. in pract. §. vltim q 55. vers præterea, Anton. Gom. d. c 11. n. 8. in fin vers. nec obstat, Mascard. de probat. concl 152. n 1. Tiraq. de constituto, p. 3. limit. 7. n. 19. Donat. à Fina tom. 2. commun opin. lib. 7. tit. 19. num. 253. pag 300. Aldrete de religiosa disciplina tuenda, lib. 4. cap. 4. n. 16. latè Farin. d q. 81. n. 188. cum multis seqq. vbi materiam cum ampliationibus, & limitationibus prosequitur.

In gloss. Non tenet, 2. Notatur ad hoc quòd aceusatus criminaliter non potest reconuenire, vel accusare suum aceusatorem coram eodem iudice, nisi ille iudex sit vtriusque partis competens, vt per Hyppol. in pract. crim. §. expedita, n. 68. Clar. lib. 5. §. fin. q 1. n 3. Greg. l. 4 verbo, no le podrian, tit. 3 p. 4. Marant. de ordin. iudic p 4. dist. 6. à n 64. Bernard. Muscatel. in praxi ciuili aurea Neapol. gloss. actorem, à n. 28. Modern. in tract. de cognitione per viam violentiæ, p. 1. q. 54. n. 4 & q. 68. n. 11. Cardos. in praxi iudicum, & aduocat. verbo, reconuentio n 18. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de mutuis petitionibus, resol. 1 à n. 40. latè D. Barbosa ad l. 2. § legatis, n 263 cum multis seqq. & ad l. qui prior, à n. 51. & n. 63. ff de iudic. 7

§. De adulteriis.

In adulteriis, vel his minoribus eriminibus post actam pœnitentiam potest Episcopus dispensare cũ clericis. Item non debet depositum quemcunque clericum tradere iudici sæculari quia non est affligẽdus duplici pœna. Collig. Doctores in princ text. citati

Plora in detestationem criminis adulterij cumulantur, gl. 1. in princ. l. 1 tit. 6. lib. 4. fori legum, Perez l. 2. verbo. e fiziere adulterio, vers. quæritur, tit. 16. lib. 8 Ordin Menoch. cons. 41 à num. 2 Spin. in speculo testam. gloss. 17. princip. à num. 77 Petr. Capell. resolut. crimin. casu 200. Ceuall. commun. contra communes, quæst. 74. n. 8. & 9. Pineda in vita S. Ioannis Baptistæ, lib. 3. art. 1. cap. 1. pag 13. Farin. in praxi crimin. quæst. 141. à princip. 8

Potest.] Ergo non tenetur, vt aduertit Sanch. de matrim. lib 3. disp. 10. n. 5. Nam verbum, possum, importat facultatem, & liberam voluntatem, vt per Doctores, quos citaui in remiss. ad diction. dict. 226. n. 1. aliàs dict. 268. secundùm Lugdunens. impress. 9

Dispensare.] Episcopus in eriminibus adulterio grauioribus an possit dispensare, vide latè Hieron. Fernandez de Ottero Romanar. lucubrat. q. 32. per totam, vbi n 6. ex verbis huius text. (de adulteri s verò, & aliis eriminibus, quæ sunt minora) tenet non probari adulterium computari inter minora crimina, sed Episcopum dispensare posse in adulterio, quod grauius est, & in aliis eriminibus, quæ licèt grauia sunt, minora tamen sunt adulterio. An, quando, & quomodo possit Episcopus dispensare, & quibus in casibus, inuenies apud Tiraq. de pœnis temperandis, in præfat. n. 25 & 26 Azeued. ad l 2. n. 39. tit. 1. lib. 2. nouæ recop. Azor. instit. moral p. 2. lib 2. c. 50. cum seqq. plures referu casus ego ipse de offic. & potestate Episc. p. 3. alleg 33 cum multis seqq 10

Ne duplici debeat, &c.] Notatur ad hoc quòd non debet quispiam duplici onere, aut damno grauari, vt per Tiraq. de retractu lig §. 1. gloss 18 n. 9. Perez l. 1. gloss. 3. pag. 178. col. 2. versic vnde succedit, tit 5. l 8. Ordin. 11

In gloss. De adulteriis, 1 ibi, alia est magis commnis opinio, quòd Episcopus vbicunque potest dispensare vbi non inuenitur prohibitũ. Sequuntur Contra in memorab. verb. Episcopus, Pelag. de planctu Ecclesiæ, lib. 1. c. 50. vers. in his; Henriq. in sum lib. 10. de Sacram. Ordinis, 12

c. 55. num. 2. lit. D. & de matrim. lib. 12 cap. 1. num. 1. in commento lit. N. Sanch. de matrim. lib. 1. disp 61. num. 3. Soar. tom. 4. de pœnitent p. 1. disp. 25. sect 1. num 13. & de legib. lib. 6. cap. 14. sub r. 2. Cenal. communium contra communes, q. 227. Ludou. Miranda in manuali Prælat. tom. 2. q. 30. artic. .c. 1. vel 2. Contrà tamen veriorem attestantur esse sententiam, quæ docet Episcopos in lege Canonica posse dispensare, quando eis expressè, vel tacitè conceditur dispensandi facultas, Vgolin. de potest. Episcop c. 57. §. 1. Mar. Alter. de censur. tom 1. disp. 8. c. 3. vers. sed controuersia, post Cardin. Decian. D. Anton. Selu. Rebuff. & alios, sequor ego ipse d part 2. alleg. 33. num. 18. vbi adduxi pro hac parte aliqua fundamenta, & contrariis respondi.

13 In gloss. *Pœnitentiam, in addit.* ibi, *si ex proprio potest dispensare Episcopus.* Notatur ad hoc quòd quando irregularitas nascitur ex adulterio publico, vel ex aliis minoribus peccatis publicis inducentibus infamiam, qualia sunt ludus, aleæ, vinolentia, nonnullàque alia, dispensare potest Episcopus, vt per Henriq. *in summ. lib. 14. c. 19. n. 1. lit. M in commento,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib 30. n. 27 vers. quintus.*

SVMMARIVM.

1 *Vassallus coram domino feudi conueniendus est, etiamsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona.*

2 *Clericus habens feudum à Principe sæculari, conueniendus, & reconueniendus est coram eo, aut eius iudice temporali.*

3 *Ampl non modò quando de proprietate; sed etiam quando de sola possessione feudi ageretur.*

4 *Limita si negetur feudum ad dominum pertinere, vel si agatur non de feudo, neque de eius natura, vel si quæstio verteretur inter vassallum, & alium non vasallum.*

CAP. Cæterùm. V.

1 VAssallus coram domino feudi conueniẽdus est, etiamsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodo ibi actor possit suam iustitiam consequi, aliàs loci Ordinarius poterit adiri. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Zabat. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Bald. Imol. Butr. Panorm. Innoc. Host. Anchar. Henric. Felin. Decian. Barbat. Alciat. Aretin. Alexand. de Neuo, Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. primi libri iuris Pontific. pag. 4.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 200.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* & Casal. *in annot.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 1. cap. 7.*

2 Probat igitur hic text. quòd clericus habens feudum à Principe sæculari, conueniendus, & reconueniendus est coram eo, aut eius iudice temporali, quia ratione feudi Ecclesia, & clerici domino laico subiiciuntur, vt per Abb. *hic n. 6. & 22.* Bald. *num. 2.* Felin *n. 1.* Decian. *à n. 20.* Clar. *in §. feudum, q. 90. vers. sed quid si vasalli,* Guid. Papæ *decis. 139. n. 1. in fine,* Villalob. *comm opin. verbo, clericus n. 27* Boër. *decis. 69. n. 8.* Scap. *in tract. de iure non scripto, lib. 1. c 6.* Scacc. *de indic. caus. ciuil. crimin. lib. 1. c. 11. n. 97. & de appel. lib. 3. c. 2. q. 8. n. 92.* Capibl. *in tract. de auctoritate Baronum, pag. 1. n. 31. & 32.* Hieron. Papin. *consl. 151. n. 2. vers. & similiter,* Anton. Biag. *de consuetud. q. 6 n. 291.* Martin. Vran. *consl 9. n 41 col. 1.* Gasp. Thesaur. *quæst. forens. lib. 2. c. 15. sub n 9.* Petr. Azin. *pract. quæst. lib. 1. q. 8.* plures refert, & sequitur Bellet. *disquisit. clericol. p 1. tit. de fauore clericorum regali, §. 3. num 4.* quibus adde Carol. de Grassis *de effectibus clericalibus effectu 1. n. 718.* Mar. *de ordine iudic. p 4. dist. 11. n 75.* Mynsing. *cent. 1. obseru. 22. vers. sic etiam iudex laicus,* Fran. Mar. *Delphin. decis. 46. n. 10. vol. 2.* Francisc. Sousbech. *de feudis p. 14. n. 20.* Ducn. *reg 321.* Nicol. Mozz. *de contractib. sub tit de feudis, rubr. de natura feudi, n. 110.* V. Vesemb. *de feudis, c. 17. sub n. 4.* Cumia *in ritibus Siciliæ, c. 2. n. 40.* Carau. *in ritu Neapol. 235. num. 19.* Menoch. *remed. 3. retinen n. 397* Perez *l. 8. tit. 1. lib. 3. Ordin. pag. 479.* Humad. *l 57. gloss. 2. n. 1. tit. 6. part. 1.* Azeued. *l 6. tit. 1. l. b. 4. noua recop.* Gutier. *de iurament. confirm. p. 3. cap. 11. n. 8. & lib. 3 practic. q. 24. n. 11. cum seqq.* Surd. *consl 193. num. 1. & consl. 396. n. 8.* Sebast. Næu. *ad lib. feudorum, tit. 1. n. 268. pag. 241.* Farin. *in praxi crim. q. 8. n. 21.* Soar. *de defensione Fidei contra Anglicana secta errores, lib. 4. de immunit. c. 14. n. 12.* Emman. Roder. *quæst. Regularium, tom 2. q. 62. art. 10.* vbi etiam de causa mota super maioratu, Marta *de Iurisdict. p. 4. casu 102. n. 16.* Curia Philip. *p. 1 §. 5. n. 11.* Villalob. *tom. 1. comm. opinion. lib. 1. tit. 11. n. 4. pag. 188.* Camill. Borrel. *ad Bellugam in speculo Principum, rubr. 15 § videndum, verb. perdunt, & de Regis Catholici præstantia, cap. 71. n. 73. & 74. in summa omnium decisionum tit. 31. de feudis, n. 159.* Fr. Francisc. Coriolan. Capuccin. *in explicatione Bullæ Cœnæ Domini, excomm 16. vers. multi autem,* Sbroz. *de officio Vicarij, lib 2. q. 26. n 25.* Glorit. *resp. 13. n. 29.* Ant. de Olibano *in comm. ad vsaticum, cap. 9. à num. 8.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. l b 1. conclus. 37. consid. 4.* Paul. Laymann. *in Theolog. morali, lib 4. tract. 9. cap. 2. n 3.* Duard. *in Bullam Cœnæ canon. 15 q 11 n 69.* Squillante *de priuil. cleric. c 7. n. 104* D. Barbos. *in l. 1 ff. de indic. art. 3. n. 159 cum seqq & art. 2. num. 51.* resoluit quòd domino feudi in causis feudi priuatiuè est concessa iurisdictio respectu aliorum iudicum, & ideo non possunt vassalli in illis causis prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine domini directi consensu, plures refert Doctores ex antiquioribus Cened. *ad Decretum collect. 37. n. 5.* Prælatus enim Ecclesiasticus in iurisdictione temporali, quam obtinet in feudo à Principe habito, iudicatur tanquam laicus, vt Baro, seu feudatarius, & vassallus Principis, & ideo à sententia Prælati habentis iurisdictionem temporalem non appellatur ad superiorem Ecclesiasticum, sed ad Principem sæcularem, vt per Innoc. Abb. & Felin. *num 4 in cap. solitæ, de maior. & obed.* Gail. *l. 1. obseru. 30. n. 4. cum sequenti,* Aufrer. *de potest. Ecclesiæ in sæculares, n. 14. vers. 19.* Mill. *in verbo appellatio.* Mynsinger. *centur. 5. obseru. 5.* Cou. *pract. c. 3. n. 2.* Frec. *de subfeud. lib. 1. differ. 53.* Schrad. *de feudis p. 10. sect. 5. n. 53.* Franc. Marc. *decis 454. n. 10. & seq. p. 1.* Pereg. *consl. 1.* à Ponte *decis. 2. n. 1. & sub n. 24.* Moder. *de iurisdict. p. 4. cas. 198. n. 1.* Bobadil. *in sua politica lib 2. c. 17 n. 196. & c. 18. n. 64.* Bellet. *d. §. num. 8.* ea sanè ratione, quia isto casu Prælatus non iudicat vt clericus, sed vt Baro, & laicus Cancer. *variar. lib. 3. c. 13. num 345.* Oliban. *de iure fisci, cap. 10. n. 3.* Carol. de Grassis *de effectibus clericalibus effectu 1. n. 513.* Mastril. *de magistr. lib. 3. c. 8. num. 31.* quod quidem velim restringi ad feudum rectum, & ad casum in quo non possit qualitas hæc conuerti ex patenti ipsius inuestituræ tenore.

Amplia non modò quando de proprietate, sed etiam quando de sola possessione feudi ageretur, Intrigl. *in tract de feudis, cent. 2. art. 94. n. 12.* Carol. de Grassis *d. effectu 1. n. 752.* vbi plures refert contrarium tenentes, Mozz. *d. tit. de natur. feudi, n. 121. vers.* 3

tamen

tamen illa, Menoch.*conf.*1.*n.*97. Villalob.*tom* 1.*commun.opin.lib* 1.*tit.*11.*n* 4 *pag.*188. Farin. *d.q.*8.*n.*22. *verf & hoc fiue agatur*, Bernard.Græuæ.*d.confid.*4.*n.*3. Amplia etiā vt fæcularis iudex dominus feudi poffit fuam fententiam mandare executioni contra vaffallos etiam clericos, vt tenent plures, quos refert, & fequitur Bellet.*d* § 3.*n* 4.*verf hinc infertur.*

4 Limita fi negetur feudum ad dominum pertinere, tunc enim vaffallus coram illo conueniri nõ poteft, nifi priùs à non fufpecto iudice iurifdictiònis fundamentum terminetur, Martin.Vran.*conf.*32.*n.*13.*lib.*2. Carol. de Graffis *de effectu* 1. *n.*734. Menoch. *conf.*2. *n.*95.*& conf.*301.*n.*54.*& conf.*322.*n.*16. Ita etiam fi agatur non de feudo, neque de natura feudi, tunc adeundus erit iudex Ecclefiafticus ipfius clerici, Hoftienf.*hic n.*6. Abb.*n.*13.Felin.*n.*8.Dec.*à n.*45.Socin. fen.*conf.*12.*n.*22.*vol.*1. quos refert Bellet.*d.* §.3. *n.*4. *verf.quòd fi agatur*, provt etiam fi quæftio verteretur inter vaffallum, & alium non vaffallum, Carol. de Graffis *d.effectu* 1.*n* 740.

Limita etiam vbi agitur contra clericum validum ad miffionem feudi criminaliter, aut ciuiliter pro crimine, vt per Intrigl. *de feudis cent.*1 *q* 56. *n.*255. Schrad.*in fimili tract. p* 1.*q.*1. Carol.de Graffis *de effectu* 1 *n.*726. *& effectu* 2. *à n.*121. vbi enim tractatur de delicto, fiue criminaliter, fiue ciuiliter, tunc folus Ecclefiafticus cognofcit, Surd.*conf.*396.*n.*32. Farin. *d.q.*8.*n.*22. Ambrof. *de immunit. Ecclef.c.*20. *num.*59. Squillante *d.c.*7.*n.*109.

SVMMARIVM.

1 *Actionis nomen in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere vt ex eo ius agendi colligatur.*
2 *Subtilitas nimia reprobatur.*
3 *Verbis fubtiliter non eft dialecticandum.*
4 *Actionis nomen non eft neceffe exprimi in libello, fed fufficit factum narrare, &c.*
5 *Claufula*, fimpliciter, purè, fine ftrepitu, *&c. quis fit effectus, oftenditur.*

CAP. Dilecti. VI.

1 IN iure Canonico non eft fubtiliter inquirendum cuiufmodi actio intentetur, fed fatis eft inquirere purè factum, & rei veritatem. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Hoft. Zabar. Bellam. Ioan. Andr.Imol.Anan.Anch.Panor.Butr.Henr.Bald.Felin. Dec. Barbat. Alciat. Aretin. Alex.de Neuo, Melch. Kling.Ioan.Monach.Cujac.Viuian.*in rationali fecundi libri iuris Pontif.pag.*5. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 201.nouiffimè Ioan.de Valboa *in annuis academ.prælect.Salmant.tom.*2. *pag.*72.*cum feqq.* remiffiuè Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2.

2 *Ne ita fubtiliter.*]Notatur ad hoc quòd nimia fubtilitas reprobatur, vt per Tiraq. *de pœnis temperandis, c.*12.*n.*3. Thom. de Thomaf. *reg.*228. Libel. *de principiis vtriufque iuris, lit.V.n.*30.
3 Nam verbis fubtiliter non eft dialecticandum, Card. Mantic.*de coniect. vlt. volunt. lib.*1. *tit.* 1.*n.*4. Anton. Monach. *Florent. decif.*71.*n.*27.

4 *Cuiufmodi actio intenditur*, &c.] Notatur ad hoc quòd iam non eft neceffarium exprimi nomen actionis in libello, fed fufficit factum ita aptè narrare, vt iudex fine alia expreffione poffit colligere, quæ actio competat agenti, vt per Valafc. *de iure emphyt. q.*6. *n.*9. Morla *in emporio iuris Ciuilis p.*1.*tit.*2.*q.*8.*n.*5. Iaf. *in* §.*omnium*, *n* 165.*Inftit de action.*Soar. à Pace *in practica tom* 3. *in initio*, *n.*7. & *n.* 3. dicit quòd antiquæ actionum formulæ etiam attento iure Cannonico funt fublatæ. Vnde dicit Palat *in repet.cap. per veftras*, §. 34. *n.*3. quòd fi competebat directa actio, & fuit intentata vtilis, non eft curandum.

5 *Simpliciter & purè.*] Quis fit effectus horum verborum in refcriptis, *fimpliciter, purè, fine ftrepitu, & figura iudicij*, docent per me citati *in remiff. dictionib. & claufulis, claus.* 103. Adimunt ordinem iudiciarium, Brunor.à Sole *in locis com. verbo, claufula n.*48. Ludou. Rodulph. *poft tract. de abfoluta Principis poteftate, lib.*2.*var.q.*29 *n* 1 Marta *de clauf p* 1.*clauf.*160. *n.*5. Menoch.*conf.*180 *n.*7.adeò vt nec libellus fit neceffarius, fed folùm quædam fimplex petitio facti narrationem continens. Marant.*de ordin. iudic. p.*4.*tit. & an iudex fit competens*, *n.*8. Marta *d. clauf.*160. *n.*1. Cabed.*Lufit.decif.*72.*n.*2. *p.*1.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus vti actor in iudicio etiam agendo caufam propriam, ftare non poteft*, & n.2.
3 *Excommunicatus in iudicio vti actor ftare non poteft, fiue agat per feipfum, fiue mediante perfona procuratoris.*
4 *Excommunicatus non poteft denuntiare, neque accufare, neque agere pro iniuria fibi facta.*
5 *Excommunicatus neque coram iudice Ecclefiaftico, fæculari, vel executore agere poteft.*
6 *Excommunicatus tanquam promotor caufæ publicæ comparere non poteft.*
7 *Excommunicatus etiam contra alium excommunicatum agere non poteft.*
8 *Excommunicatus remediis reftitutoriis agere non poteft.*
9 *Excommunicatus non poteft petere mandatum de manutenendo.*
10 *Excommunicatus agens de concernentibus animæ periculum auditur.*
11 *Excommunicationis exceptio in iudicio attentatorum non obftat.*
12 *Excommunicatus in cafibus, in quibus periculum effet in mora, agere poteft.*
13 *Excommunicatus auditur, quando prætendit fe effe excommunicatum iniuftè, vel dubitatur de ipfa excommunicatione.*
14 *Excommunicatio minor priuat participatione Sacramentorum, non autem hominum communione.*
15 *Excommunicationis vbi fit mentio, debet in dubio intelligi de maiori.*
16 *Poetæ appellatione apud Græcos venit Homerus, & apud Latinos Virgilius.*
17 *Apoftoli appellatione venit Paulus.*
18 *Cardinalium appellatione non veniunt Compoftellani, Rauennates, & fimiles.*
19 *Excommunicatus vti reus neceffarius poteft effe in iudicio.*
20 *Excommunicatus vti reus voluntarius non poteft effe in iudicio.*
21 *Excommunicatus in cafu, in quo poteft effe in iudicio vti reus neceffarius, non valet in eo defendere caufam propriam, fed tenetur ad conftituendum procuratorem.*
22 *Excommunicatus in iis quæ refpiciunt eius præiudicium, non folum poteft, fed etiam cogitur in iudicio comparere.*

Cap. Intelleximus. VII.

1 EXcommunicatus vti actor in iudicio, etiam agendo causam propriam stare non potest, secus tanquam reus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Felin. Dec. Alciat. Aretin. Barbat. Henric. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Ioan. Monach. Cojac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 6. Alagona in compend. iur. Canon. pag. 201. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord p. 1. & 2. fertur ab Anton. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 1. c. 9. & part. 3. repet. in iure Canonico ad 2. Decret. lib. Ant. Burgos.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Feder. de Senis cons. 116. in princ. Duen. reg. 268. Palat. in repet. cap per vestras, §. 17. n. 7. & 8. Rota decis. 7. n. 2. de except. in nouis, Couar. var. lib. 1. c. 18. n. 5. Viuius tom. 1. communium opinion. lib 1 tit 12 n. 23. pag 197. Henriq. in sum. lib 13. de excommunicat. c. 7. §. 4 & 5. Surd. de alimentis, tit 8. priuileg. 85. Cardos. in praxi iudicum, & aduocat. verbo, exceptio, n. 13. Ceuall. communium contra communes, q 67. Latè Peregrin. de iure fisci, lib. 3 tit. 11. num 8. cum multis seqq. Vgolin. de censuris, tab. 2. c. 15. Auila eod. tract. p. 2. cap. 6 disp. 7. in princ. latè Mar. Alter. eod. tract tom. 1. de excommun. lib 2 disp. 1. cap. 1. Soar. tom. 5. disp. 16 sect. 3. n 2. Sayr. lib. 2. c. 7. n 3. Bonacina de censuris, disp. 2. q 2. puncto 7. n. 5. cum seqq. latè Ant. Ricciul. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib 4 c. 31. Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 49. § 4. vbi parens meus.

3 Primò amplia vt procedat siue agat per se ipsum, siue mediante persona procuratoris, Roffred. in quæst. Sabbatin. q 52. n. 7. Capel. Tholos. decis. 141. Magon. Lucensi decis. 71 n 3. quos refert, & sequitur Ricciul. d. c. 31 n 5. vbi n 7 & 9. limitat vbi versamur in procuratore in rem propriam intentante vtiles actiones nomine suo, & in procuratore constituto ab vniuersitate, cuius officiales sunt excommunicati, si nomen excommunicatorum non sit expressum in mandato procuræ.

4 Secundò amplia vt procedat non solùm in causa ciuili, sed etiam in criminali, nam excommunicatus non potest denuntiare, neque accusare, neque agere pro iniuria, & offensa sibi, aut suis illata. Bald. hic n. 9. Anch. n. 7. Abb. n. 2. Butr. n. 6. Boër. cons. 4. n. 61. Clar. in § fin q. 14. vers quæro nunquid. Magon. d. decis 71. ante n 1. Peregr. d. tit. 11. n. 8. Ricciul. d. c. 31. n. 9. vbi n. 12. dicit posse iudicem ex officio vlcisci iniuriam excommunicato factam.

5 Tertiò amplia siue agat coram iudice Ecclesiastico, siue sæculari, gl. verbo, opponis in c 1. de excep. lib 6. Peregr. d 5. l 1. n. 15. Surd. d. tit. 8. priuil 103. num. 4. & etiam coram exequutore, Gemin. sub n. 6 vers ex gloss. in d. c. 1. Rota in Pacen. pensionis 29. Octob. 1609. coram Illustriss. Card. Marquemontio.

6 Quartò amplia vt procedat etiamsi compareat tanquam promotor causæ publicæ, Bald. hic sub n. 9. Abb. n. 2 vers item vt promouens, Butr. n 6. vers quandoque, gloss verbo, alio, in c. 1 de rescript lib 6. vbi Anchar. n. 6. Butr. n 30 Crot. n. 77. & 79.

7 Quintò amplia vt procedat etiamsi agat contra alium excommunicatum, Bald. hic num. 11. Dec. n 85. Peregr. d tit. 11. n. 13.

8 Sextò amplia vt procedat etiamsi agat remediis restitutoriis, Menoch. remed. 1 recuper. n. 150. & n. 322. & seq. Ant. Gabr. communium opinion. tit. de restit. n. 11. spol. n. 55. Surd. d. priuil. 33. n. 3. Peregr. d. tit. 11. Rota in Conchen Archipresbyteratus 13. Nouemb. 1605. coram Penia Ricciul. d. c. 31. à n. 18. vbi n. 20 & 21. intelligit nisi fortè agatur de causa matrimoniali, vel beneficiali, vel quando excommunicatio esset procurata per spoliantem ad effectum diutius se in spolio confouendi. Vnde excommunicatum non posse petere 9
mandatum de manutenendo, tenuerunt Butr. n. 11. in c. 1. de rescript. lib 6. & ibi Franch. n. 11 vers. & similiter, ac Gemin. n. 11 vers. item posses, & sæpissimè censuit Rota, & signanter in d. Conchen Archipresbyteratus. & in Tuden. beneficij 20. Aprilis 1604. coram Penia, & in Pacen. pensionis 20 Nouembris 1609. coram Illustriss. Card. Marquemontio, & in Salmantina præstimonij 31. Ianuar. 1614. coram R.P.D. Buratto.

Limita primò in concernentibus animæ periculum, in his enim excommunicatus agens auditur, Hostiens. in c. significauerunt, n. 2. vers in dic, infra de exception. vbi Abb. n. 21. & Felin. n. 14. Rot. decis 7 eod. tit. de nouis, intellige ex iudicis officio, non verò ex iure sibi competente, gloss. verbo, vxores, in cap. quoniam multos 11. q 3. Dec. hic n. 48. faciunt quæ Sanch. de Matrim lib. 9. disp. 15 n. 24. 10

Secundò limita quando excommunicatus petit reuocationem attentatorum, nam in tali iudicio exemptio excommunicationis non obstat. Menoch. remed. 17. recup. n. 31. Lancel. de attent. p. 3. c. 22. num. 4. & cap. 25. q. 3. n. 10. Magon. Lucensi decis. 71. in princip. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. n. 239. Rota apud Farinac. decis. 589. num. 6. part. 1. tom. 2. in recentiorib. Intellige quando attentata non ad instantiam excommunicati iure actionis, sed iudicis officio reuocari petitur; vt fuit resolutum in Conchen. Archipresbyteratus 13. Nouemb. 1605. coram Penia, tunc Rotæ Decano. 11

Tertiò limita quando versamur in casibus, in quibus periculum esset in mora, tunc enim excommunicatus potest agere, quia non agit omnino voluntariè, Felin. in cap. cùm inter, num. 16. de except. & in cap. dilectus, colum penult. vers. quarto fallit. de rescript. Veluti quando res esset tempore peritura, aut eius debitor fugam capere intendat, tunc enim potest agere vt retineatur, Palat. in repet. cap. per vestras, num 8. Surd. d. priuil. 84. num. 11. & 12. Sicut etiam poterit agere vt sibi dentur alimenta si extrema famis necessitate laborauerit, nisi sit morosus in absolutione petenda, Couarru. variar. lib. 3. cap. 15. vers. 12. Franc. Marc. decis. 884. num. 2. Surd. de priuil. 83. n. 14. & tit. 7. q. 36. num. 7. 12

Quartò limita vbi excommunicatus impeditur facere sibi permissa, nam ad remouendum tale impedimentum potest esse in iudicio, Ioan. Andr. hic n. 4. Abb. n. 7. Felin. num. 14. vers. vltima declaratio. Vel quando prætendit se esse excommunicatum iniustè, Gloss. in d cap. cùm inter, & ibi Bald. num. 4. aut quando dubitatur de peccato propter quod fuit excommunicatus, vel dubitatur de ipsa excommunicatione, tunc enim auditur prosequens iudicium in materia iniustæ excommunicationis, vel discussionis peccati, Felin. hic n. 7. vers. tertia declaratio, Bald. in l. lit. C. de liberali causa, Bonac. de censur. disp. 2. q. 2. puncto 7. num. 7. vers. verum. 13

Excommunicatus.] Maiore scilicet excommunicatione, non autem minore, quia excommunicatio minor priuat participatione Sacramentorum, non autem hominum communione, Abb hic n. 14. Felin. num 11 Dec. num. 12. Pont. de spoliis, lib. 1. cap. 2. Surd. d priuileg. 83. num 7 Farin. in praxi crimin. q 12. num 32. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib 1. concl. 9. consid num 7 in dubio enim dispositio loquens de excommunicatione debet intelligi de 14
maiore

15 maiore, *c.ren.de sent.excomm.* vbi dixi Dec. *hic n.33.*
16 *&* 34. Semper enim vbi nominatur simpliciter ali-
quod vocabulum; quod referri potest ad maius, &
minus, in dubio ad maius est referendum, & ideo
appellatione Poëtæ apud Græcos Homerus, & apud
Latinos Virgilius venit, *§.sed cum quidem*, & *ibi gloss.*
verbo, Virgilius, Instit.de iure naturali, Nauar. *de spoliis*
cleric. §.2. n.1. in fine, Cassan. *in catalogo gloria mundi,*
p.10.consid.45.vers.quinetiam, & appellatione Apostoli
venit Paulus, vt tetigit Læl. Zech. *de Romano Pont.*
17 *haresi 1.in respons.ad decimum*, & appellatione Cardi-
nalium non veniunt Cardinales Compostellani, Ra-
uennates, Pisani, & similes, sed tantùm Illustrissimi
S.R.E.Card. gloss. *verbo, mundi, in c.primo, 3 a q.2* Abb.
in c.accedentes, n.2. de prascript. Vaseu. *in chronica Hispa-*
nia, c.21. vers. Compostellanus, Stephan. de Gaeta *in*
repet. c. ad limina 30.q.1.in proem n.13. Andr. Gammar.
in Extrauag. Iulij II. de simoniaca Papa elect. n.70. &
seq. Anastas. Germon *de sacrorum immun lib.3 c.16.n.13.*
& seq. Anton. Scapp. *in responso de birreto rubeo dando*
18 *S.R.E. Cardinalibus Reenl n.4.* Vnde, vt ad rem re-
deamus, licèt appellatione excommunicationis ve-
niat excommunicatio maior, tamen vt omnis dubie-
tas tollatur, excipiens tenetur exprimere speciem ex-
communicationis an sit maior, vel minor, & etiam
nomen excommunicatoris, Soar. à Pace *in pract.*
tom.1 p.1. temp.4. n.63. & 64. requiritur enim vt de
excommunicatione maiori opponatur, aliàs oppo-
sitione cessante tenet iudicium, quamvis cum ex-
communicato agitatum, *c.1.de except. lib.6.* Abb. *hic*
n.13. Felin. *n.9* Dec. *n.76.* Peregr. *d.tit.11 n.7.* Pontan.
d.c.2. & propositio debet fieri iuxta formam traditam
in d.c.1. quæ cùm sit obseruatu difficilis, adeò vt vix
debitè proponatur, & specificetur, ideò in Romana
Curia non sic facilè proponitur, Rota *decis.8.de sen-*
tent.excomm.in nouis, & in Gallia minus piè reiicitur;
Tiraq. *de retractu lig. §.1 gloss.9.n.282.* Couar. *lib.1.var.*
c.18 n.5 Rebuff. *in tract exemption n.207. & in declarat.*
arboris, n.5. & de reprobat. testium. n.202. Pereg. *d.*
tit.11. sub n.15. in fine, Azeued. *l.2. n.8. tit.8. lib.4.*
noua recop.

19 *Conueniri potest.*] Tanquam reus necessarius, tunc
enim potest esse in iudicio, ibique proponere omnes
defensiones ad sui fauorem facientes, & quæ habent
naturam exclusionis. Innocent. Ioan. Andr. Abb. &
omnes *in præsenti.* Vnde potest opponere exceptio-
nem non numeratæ pecuniæ, & excipere de pretio
sibi non soluto, si conueniatur ad tradendam rem
venditam, Bald. *n.8. in fine, & n.10. in d.c. cùm inter;*
de except. vbi Abb. *n.26.* Dec. *n.64* Item potest exci-
pere de nullitate, licèt de illa agere non possit, Rot.
decis.7.de except.in nouis Peregr. *d.tit.11 n.11.* & po-
test opponere exceptionem solutionis rei indicatæ,
doli mali, iurisiurandi, de non tuto accessu, potest
obiicere fori declinatoriam, & proponere exceptio-
nem feriarum. Prædicta ego semper intelligerem
quando excommunicatus non contemnit absolui,
quia tunc nec auditur se defendens; Marsil. *sing.*
360. incip. Apud legistas, Rebuff. *in tract. except.*
n.568.

20 Sed vti reus voluntarius excommunicatus non
potest esse in iudicio, quia in hac materia compa-
rantur actor, & reus voluntarius, vt habent omnes
in præsenti, Marc. Alter. *d lib.1.disp.3.c.2.col.4. lit. B.*
& ideo non potest egere remedio *l. diffamari, C. de*
ingen & manumiss. nec potest principaliter proponere
querelam inofficiosi testamenti, & alia experiri ve-
luti reus voluntarius. Voluntarium reum appella-
mus enim, qui ad causam non trahitur, sed iudicium
aperit sibi viam ad contradicendum, & opponen-
dum, Bald. *in c cùm inter, n.1.de except.* Sot. *in c.sacris,*
n.265.de sentent.excom.

Declara tamen quòd quando excommunicatus contemnit absolui, non debet audiri, etiamsi sit reus originarius & necessarius, vt per Gemin. *in c.1.n.10. vers. & facit, de rescript. in 6.* Felin. *in præsenti n.8. in 7. declar.* Hyppol. de Marsil. *sing.360. n.1.* Petr. de Baif. *in direct.elect p.2.c.10 n.2.* Soar. *de censur.disp.16.sect.4. interrog.2. post princ.* quos referr & sequitur Buratt. *decis.536.n.5 & 6.*

Et debet per alium in iudicio respondere.] Ergo ex- 21
communicatus in casu, in quo potest esse in iudicio vti reus necessarius, non valet in eo defendere causam propriam, sed tenetur ad constituendum procuratorem, Imol. *hic n.2.* Barbat. *num.8.9.31. & 31.* Dec. *n.46* Alciat. *n.13.* Soar. à Pace *in pract. p.1.n.1.temp 5. à n.51.* Auila *de censuris, p.2.c.6. disp.6. dub.2.* Vgolin. *eod.tract.tab.2.c.16.§8.* Quicquid contrarium, imò excommunicatum non esse cogendum simpliciter, seu præcisè constituere procuratorem, seu ipsum debere ex debito honestatis comparere per procuratorem, minus bene tenuerit, gloss. *hic verbo, conueniri,* quam sequuntur Ioan. Andr. *n.3.* Bald. *n.2.* Butr. *num.8. & 9.* Anchar. *n.1. & 3.* Felin. *n.3.* Abb. *n.3.* Sayr. *de censuris, lib.2.cap.8.n.20.* Soar. *tom.5.disp.16.sect.4 num.6.* Bonacina *eod.tract.disp.2.q.2.puncto 7.n 8.* Mar. Alter. *d.lib.2.disp.3.c.2. col.2. lit.C.* nisi glossam & sequaces intelligamus, vbi non reperitur procurator saltem idoneus; aut quando requireretur de necessitate industria principalis, & in similibus.

In iudicio.] Secus in extra iudicialibus, vt per Surd. 22
d.priuil.83.n.13.

Ne videatur de sua malitia, &c.] Notatur ad hoc 23
quòd in his, quæ respiciunt excommunicati præiudicium, non solùm potest, sed etiam cogitur excommunicatus in iudicio comparere, ne contingat ipsum ex sua malitia commodum reportare, Abb. *hic n.5.* Dec. *n.24.* Innoc. *in cap.exceptionem, sub n.3.ad finem, de except.* faciunt quæ Menoch. *de arbitr casu 182.n.60.* bene Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesia existent. lib.4.c.32.n.18.vers.decimo*, vbi *in vers. vnde*, hinc colligit excommunicatum posse cogi ad prosequendum iudicium plus, quàm reus non excommunicatus, vult quòd procedatur ad vlteriora, & *in vers.deducitur secundò, n.29.* pariter colligit excommunicatum cogi posse ad soluendum debitum; & implenda promissa in contractu, per text. *in c.si verò, infr.de sent.excom. & n.30.* cum Franc. Marc. *decis.868. n.4 p.2.* resoluit contra excommunicatum posse fieri exequutionem, & *n.13.* tenet excommunicatum conuentum cogi iurare de calumnia, licèt non possit iurare in defectum probationis, & *n.33.* asserit excommunicatum cogi respondere sub iuramento positionibus, quia per talia iuramenta non acquiritur ius, sed præstantur ad conuincendam malitiam.

SVMMARIVM.

1 *Clericus de omni crimine debet coram Ecclesiastico iudice conueniri, nec valet contraria consuetudo.*
2 *Canones, & leges adiuuantur inter se.*
3 *Ius Canonicum in omnibus causis Ecclesiasticis, & illis annexis, in quibus vertitur periculum animæ, vel agitur de conscientia, & pia causa, semper est obseruandum.*
4 *Consuetudo non valet quòd clerici in criminalibus apud sæcularem conueniantur.*

Cas.

Cap. Clerici. VIII.

Luc. III.

1 Clericus de omni crimine debet conueniri coram iudice Ecclesiastico, & contraria consuetudo non præindicat Canonibus, quia Imperator dicit quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anania, Butr. Imol. Bald. Panorm. Anchar. Hostiens. Felin. Dec. Barbat. Aretin. Alexand. de Neuo, Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag. 6.* Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag 201.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 78. cum seqq.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1 & 2.* refertur ab Anton. August. *collect 1. Decretal. lib. 2. tit. 1. c. 8.* & ab Iuon. *p. 6. c. 427. & p. 16. c. 150.*

2 *Quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari.*] Notatur ad hoc quòd Canones & leges adiuuantur inter se, Rebuff. *in tract. nomin. q. 5 n. 24.* & iurisdictio Ecclesiastica, & sæcularis debent se ad inuicem iuuare, Cou. *practic. c. 10. n. 1.* Bellet. *disquisit clerical. p. 1 tit. de fauore clericorum realis*, § 5. *n* 47. Quando in decisionibus causarum attendendum sit ius Canonicum, vel Ciuile quærunt Ordinarij *in præsenti*, & resoluunt in omnibus causis Ecclesiasticis, &, vt vocant, spiritualibus, & illis annexis, veluti iurispatronatus, matrimonialibus, vsurarum, præscriptionum, iuramentorum, & similibus, in quibus vertitur periculum animæ, vel agitur de conscientia, & pia causa, semper ius Canonicum esse obseruandum, vt per Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 5. sup de constitut.* Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuileg. 163.* Surd. *decis. 118. n 9 & de alimentis, tit. 7. q. 29. n. 11. cum seqq.* Menoch. *consil. 18. n 11* Azeued. *ad tit. 1. num. 17 & 18. lib. 2. nouæ recopil.* Camil Borrel. *in summa omnium decis. tit. 13. de legibus, n. 82.* Perez *in proœm. Ordinam q 3.* Ordin. Regia Lusitan. *lib. 4. tit. 64. in princip.* & dicam latiùs *ad cap. 1. de noui operis nunciat.*

4 *Canonibus ex aliqua consuetudine*, &c.] Notatur ad hoc quòd non valet consuetudo quòd clerici in criminalibus apud sæcularem iudicem conueniantur, vt per Couar. *practic. c. 31. n 5.* Clar. *in practic. lib. 5. § vlt. q. 36. n. 3.* D. Barbos. *in l Titia, n 32 ff. soluto matrim. in l. si quis postequam, n 212. cum seqq ff. de iudic.* Azor. *instit. moral. p. 1 lib. 5. c. 12.* apud quos notabis rationem huius conclusionis, & respondere poteris obiectionibus contra eam adduci solitis.

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet prouidere vt litigantes seruent solemnitatem iuris.*

2 *Procuratorem sine mandato comparentem iudex ex officio repellere potest.*

3 *Capitulum sine consensu Prælati ad agendum, & defendendum admitti non debet.*

4 *Ecclesiæ regulares possunt esse Cathedrales.*

Cap. Causam, quæ. IX.

Alexand. III.

1 Iudex ex officio prouidere debet vt litigantes seruent debitas in iudicis solemnitates. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anchar. Panormitan. Felin. Decian. Aretin. Barbat. Ioan. Monach. Alexand. de Neuo, Melch. Kling. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 7.* Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag. 201.* nouissimè Ioan. de Valbona *in annuis academ. prælect. Salmantin. tom. 2. pag 81. cum seqq.* remissiuè Ximen. *in concord part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. Decretal. lib. 2. tit. 1. cap. 2.*

Episcopi sui.] Collige ex text. Regulares Ecclesias itidem esse Cathedrales, neque enim eæ sunt qualitates incompatibiles, vt post Card. bene docent Barbat. *in clement. 2. n. 32. de elect.* quo casu Episcopus ibi est loco Abbatis, vt probat text. *in c. nullus de elect. lib. 6.* & ponitur exemplum in hoc text. quem præ cæteris explicat clariùs Bonifac. VIII. (vt aduertit etiam Cuiac. *ibid.*) *in Extrauag. debent superioribus suis. § dudum. de officio Ordinarij*, *inter communes*, multas quoque alias Ecclesias præter Dulmen. de qua in præsenti, quæ similiter sunt Cathedrales & Regulares in Anglia existentes refert Hostiens. *in princ.* & duas in Sicilia, Panormitana scilicet, & montis Regalis, commemorat etiam *hic* Abb *sub n. 8. versic. & dic quòd in Sicilia*, vbi notat in his Ecclesiis Episcopum esse loco Abbatis, nec ideo alium superiorem Regularem extare, qui sit caput Conuentus, sed constitui vnum corpus ex ipso Conuentu & Episcopo. Competit igitur Episcopo omnimoda iurisdictio in Canonicos suæ Cathedralis Abbatiali & Episcopali simul vnitis potentiis, vt loquitur Abb. *in præsenti n. 10.* licèt in his, quæ ad regulam pertinent, vicaria vtatur potestate Monachi alicuius, tanquam meliùs versati in his, quæ regulam huiusmodi spectant, quæ fuit mens Ioan. Andr. & Gemin. *in d. c. nullus*, hincque dum visitat adhibet vnum Regularem ad minus, vt *in d. Extrauag. debent*, nec tenetur explicare an quod facit faciat magis vt Episcopus, quàm vt Abbas, sic docet Panorm. *hic sub eod. n. 10. vers. & etiam puto.*

Vnde prouenit quòd in hac controuersia non admittatur distinctio an procedatur in figura iudicij, vel secus, si enim idem est Episcopus & Abbas, & eæ virtutes sunt vnitæ, procul dubio talis distinctio est frustratoria, tenendúmque est Episcopum quouis modo procedere posse, vt bene firmatum fuit in Rot. *decis. 69. n. 6 p. 1. in recent.* etiam priuatiuè quoad alios Regolares, Rot *decis. 121. n 4 ead. p. 1.* etiamsi mensæ sint separatæ, vt *in d. decis. 69. n 4.*

Qui quidem status Ecclesiæ Regularis Cathedralis hanc præcipuam habet prærogatiuam, vt si qui clerici sæculares in ea sint recepti, vel recipiuntur pro celebratione Diuinorum, teneantur ij celebrare officium Regulare, nec sunt admittendi ad sæculare pro euitando scandalo, vt optimè docuit Vitalin. *in Clem. vnic. sub n. 53. vers. eodem modo, de celebrat. Missar.* quem probauit Rot. *decis. 79. n. 4. d. p. 1. recent.* nec contrarium posset per Episcopum statui, vt *ibid num. 5. & dec 84 per totam, eadem p 1.*

Prouideas, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex ex officio potest repellere procuratorem sine mandato comparentem, gloss. *verbo, absentia, in fine, c. 1. de elect. lib. 6.* Duen. *reg. 264. vers. & circa*, Tiraq. *in l si vnquam, C. de reuocandis donationib. verbo, reuertatur, num. 345.* 2

Cum auctoritate, & assensu Episcopi.] Notatur ad hoc quòd Capitulum sine consensu Prælati ad agendum, vel defendendum admitti non debet, Tiraq. *de iure marit., gloss. 8. n. 70.* Perez *l. 10. gloss. 3 pag. 889. column. 1. in fin. tit. fin. lib 4. Ordin.* Azeued. *l. 5.* per text. *ibi, num. 1. cum seqq. tit. 2. lib. 4. nouæ recop.* Et an 3

Prælatus

Prælatus ſine conſenſu Capituli poſſit procuratorem conſtituere, dixi *ad cap edoceri 22 de reſcript.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus depoſitus incorrigibilis excommunicandus eſt, & ſucceſſiuè anathematiZandus, & ſi ſic non reſipuerit, per iudicem ſecularem comprimendus eſt.*
2 *Verbum*, Ordo, *generaliter prolatum comprehendit etiam primam tanſuram.*
3 *Clericus deponitur pro furto.*
4 *Homicida deponitur.*
5 *Captus in periurio deponitur.*
6 *Crimina, quæ inducant depoſitionem, referuntur.*
7 *Incorrigibilis quis dicatur oſtenditur.*
8 *Eccleſia quando dicatur non habere vltra quid faciat, oſtenditur.*
9 *Incorrigibilis clericus, etiam nulla præcedente degradatione propter incorrigibilitatem, poteſt puniri à iudice ſeculari.*
10 *Contemnere nihil aliud eſt quàm aſpernari, & non curare.*
11 *Doctores referuntur de degradatione agentes.*
12 *Clericus flagranti delicto repertus poteſt capi, & incarcerari à iudice ſeculari abſque metu excommunicationis.*

CAP. Cùm ab homine. X.

Cœleſt. III.

1 CLericus deprehenſus, & conuictus de facto homicidio, periurio, vel aliquo crimine, eſt deponendus à iudice Eccleſiaſtico, & ſi depoſitus fuerit incorrigibilis, debet excommunicari, & ſi creſcit contumacia, feriatur anathemate, & ſi contemnit, eſt comprimendus per poteſtatem ſæcularem exilio, vel alia pœna. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Butr. Bald. Felin. Decian. Hoſt. Alciat. Aretin. Barbat. Henric. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 8. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 202. *& p.* 2. *repet. in iure Canonico ad ſecundum Decretal. librum*, Hyppol. Riminald. nouiſſimè Ioan. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmant. tom* 2. *pag.* 85. *cum ſeqq.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 2. *Decret. lib.* 1. *tit.* 1. *c.* 3.

2 *In quocunque Ordine conſtitutus.*] Etiam in prima tonſura, Duen. *reg.* 99. *verſ. amplia* 2. Xuar. *in quæſt. maioratus*, *num.* 34. Couar. *practic. cap* 32. *n.* 3. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem*, *C. de in integr. reſtit. verbo, læſis*, *n.* 104. Viuian. *tom* 1 *communium opinion. lib.* 1. *tit.* 2 *num.* 149. *pag.* 162. Nicol. Garc. *de benef. part.* 7. *c.* 1. *n* 6.

3 *In furto.*] Notatur ad hoc quòd pro furto clericus deponitur, *l.* 61 *tit.* 6. *p.* 1. Maiol. *de irreg. lib.* 5. *c.* 28. *n.* 1. Bernard. & Salzed. *in practica c.* 93. *in nouiſſ. impreſſ.* Aldrete *de religioſa diſciplina tuenda*, *lib.* 2. *c.* 16. §. 1. *num.* 8.

4 *Vel homicidio.*] Notatur ad hoc quòd clericus homicida deponendus eſt, Socin. *reg.* 79. *verſ. quartò fallit.* Gregor. *l.* 61. *verbo*, *homicidio*, *tit* 6. *p.* 1 Bernard. & Salzed. *in pract. c.* 97. *n.* 1. *in nouiſſ. impreſſ.* Farin. *in praxi crimin. p.* 5 *q.* 119 *n.* 46.

5 *Vel periurio.*] Notatur ad hoc quòd captus in periurio deponitur, *d. l.* 61. Clar. *in* §. *periurium*, *n.* 4. Bernard. & Salzed. *in practic. cap.* 95. *num* 1. *in nouiſſ. impreſſ.* Fichard. & Soar. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 1. *tit.* 2 *num.* 151. *& ſeq.* Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 11 *cap.* 12. *col.* 1094. Sayr. *in claui Regia*, *lib.* 5. *c.* 9. *n.* 7. *&* 9.

Seu alio crimine, &c.] Veluti adulterio, concubinatu perſeuerante poſt monitionem, ſimonia notoria, ſtupro, inceſtu, delicto, quo quis permittit ſua culpa ſuum Parochianum decedere ſine Baptiſmo, & præterea aliis criminibus maximis, & atrocibus, quæ inferunt irregularitatem, Emman. Sà *verb. depoſitio* 1. Petr. Gregor. *in partit. iuris Canon. lib.* 4. *tit.* 5. *c.* 4. *n.* 4. Henriq. *in ſum. lib.* 13. *c.* 55. §. 5. Bonacina *de cenſuris*, *diſp.* 4 *puncto vnic. n.* 6. Moneta *de diſtribut. quotid. q.* 17. *n.* 6. quos refero ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſc. p.* 3 *alleg.* 110. *n.* 10. 6

Incorrigibilis fuerit.] Incorrigibilis dicitur, qui reuertitur ad priora delicta, & maiora, ac in eis perſeuerat poſt tertiam monitionem, vel differt iniunctam pœnitentiam facere, aut fugam capit, & occultat ſe ea non peracta, Bernard. *in pract. c.* 141. *n.* 1. *&* 2. *in nouiſſ. impr.* Aloyſ. Ricc. *in deciſion. Curiæ Archiep. Neapol deciſ.* 87 *p* 1. Aldrete *de religioſa diſciplina tuenda*, *lib.* 1. *c.* 26. Ad effectum verò vt per poteſtatem ſæcularem clericus iudicetur, & comprimatur, vt hic text. habet, incorrigibilis dicitur, quando ſcilicet in graui crimine deprehenſus depoſitus fuit, deinde propter contumaciam excommunicatus, poſtea anathematizatus, & adhuc ſi in contumacia perſeuerauerit, & ſeruata hac forma in præſenti text. præfinita, mininéque ſubſequuta expreſſa per iudicem Eccleſiaſticum Curiæ ſæculari traditione, poterit talis incorrigibilis comprimi per ſæcularem poteſtatẽ, vt tenuerunt Cou. *pract. c.* 31. *n* 2 *verſ. ſecundo eſt notandũ*, Clar. §. *fin q* 36 *verſ. ſed quæritur*, Humad. *l.* 65. *negleſſ.* 8. *n.* 7. *verſ. tertio fallit*, *tit.* 5. *p.* 1 Fichard. & Bonacoſ. *tom.* 1. *comm. opinion. lib.* 1. *tit.* 11 *n.* 58. *pag* 193. Cened. *ad Decret. collect.* 37. *n.* 12. Salzed. & Bernard. *c.* 142. *addit.* 1. *in nouiſſ* Menoch. *de arbitr. caſu* 415. *num. vlt.* qui rectè aduertit in hoc text. fictam dari degradationem, Aldrete *d. lib.* 2. *c.* 25. *à n.* 12. & alij per me citati *d alleg.* 110. *n* 14. *cum ſeqq.* & præcipuè *num.* 16. bene Bellet. *diſquiſit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore clericorum perſonali*, § 6. latè Carol. de Graffis *de effectibus cleric. effectu* 1 *n.* 798. *cum multis ſeqq.* Sigiſm. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 11. *à n* 62. 7

Cùm Eccleſia non habeat vltrà quid faciat.] Intellige quando adeò proterui ſunt clerici, vt Eccleſia eos anathemate, aut diſtrictione perſonarum deprimere non poſſit, tunc enim cùm vltra quid faciat nihil poſſit, Regum, & Principum imperio opus eſt, vt potentes potenter arma patiantur, ita Franc. Molin. *de brachio ſæculari*, *c.* 18. *n.* 71. vbi *n.* 70. reprobat Oldradi, & Feder. interpretationem illam ad huoc text. vt ſcilicet Eccleſiaſtici præter ſuas excommunicationum pœnas in executionibus nihil amplius poſſint, niſi eos intelligamus cùm familia Epiſcopi armata non ſufficiat. 8

Per ſæcularem comprimendus eſt.] Notatur ad hoc quòd clericus incorrigibilis, etiam nulla præcedente degradatione propter incorrigibilitatem poteſt puniri à iudice ſæculari, vt per Carol. de Graffis *de effectib cleric. effectu* 1. *num.* 797. Contra Soar. *de cenſur. diſp.* 22. *ſect* 1. *num.* 9. Sayr. *eod. tract lib* 5 *cap.* 19. *num* 5. Ægid. de Conink. *de ſacram & cenſur. diſp* 14. *dub.* 15. *num* 19. Ambroſin. *de immun. cap* 17. *num.* 18. exiſtimantes non improbabiliter clericum incorrigibilem minimè amittere priuilegium fori abſque alia declaratione, & degradatione. Non tamen ad eius requiſitionem etiam pro enormiſſimo crimine 9

clericus

clericus est degradandus. Clar. §. *fin. q. 36.* D. Barbos. *in l. si posteaquam, ff. hoc tit. n. 246. cum seqq* sed ex officio iudex Ecclesiasticos degradare debet, Curiæque sæculari tradere si enormitas criminis id exigat, vt per sæcularem puniri valeat, Gam. *de Sacramentis præstandis vltimo supplicio damnatis q. 5. n. 28* Nauar. *in cap. non dicatis 12. q. 1 n 92. ad finem*, quando scilicet sumus in criminibus degradationem merétibus, & sic extra terminos incorrigibilitatis, de qua *in hoc text.* tunc enim necessarium est vt clericus puniri valeat per sæcularem, quòd deponatur, actualitérque degradetur, ac traditio sæculari Curiæ subsequatur, ita ego ipse *d. alleg. 110 n. 17.*

10 *Contempserit*,] Contemnere nihil aliud est quàm aspernari, & non curare, vt per Mascard. *de probat. concl. 433 n. 5 & n. 4* tenet quòd contemnere p obator qui monitos pertinaciter se ingerit.

11 Cætera de degradatione, & quotuplex sit, vide apud Perez *l. 3. tit. 4. lib. 8. Ordin. & in rubr. tit. 9. eod. lib. 8.* Fichard. & Bonacos. *tom. 1 commun. opinion lib. 1. tit. 2. n. 141 cum seqq* Eymeric. *in director. Inquisit. p. 3. q. 46.* vbi Penia *comment. 46. & 49.* Henriq. *in summ. lib. 13 c. 55.* Zerol. *in praxi Episcop. verbo, degradatio,* Mar. Alter. *de censuris. tom. 2 disp. 2. c. 1 vers. degradatio,* Farin. *in praxi crimin. q. 8 n 72.* Carol. de Grassis *de effectib. cleric effectu 1 à n. 814.* Moneta *de distribut. quotid. q. 17. à n. 1.* Bellet. *disquisit. cleric p. 1. tit. de fauore clericorum personali, §. 10. à n. 3.* plures per Cened. *ad Decret. collect. 65. n. 3.* Illud tamen adnotare oportet quòd Episcopus non potest venire ad actoalem degradationem clerici, neqoe eom tradere Curiæ sæculari, nisi in casibus à iore Canonico expressis, videlicet, pro crimine hæresis, *cap. abolendam, §. præsente, de haeret c. 1. c. super, eod tit. in 6.* Pro falsificatione literarum Apost. *cap ad falsariorum, de crimine falsi.* Pro crimine insidiarum contra Episcopum, *cap. si quis Sacerdotum 11. q. 1.* Pro incorrigibilitate, *cap. cùm non ab homine, de iudic.* Pro crimine assassinij, *cap. 1. de homicid. in 6.* Et ex nouo iure pro crimine nefando ex constitutione sanctæ memor. Pij V. Et pro celebratione Missarum ab illis, qui oon sint Presbyteri, ex constitut. felicis mem. Clementis VIII. Ita Rot. *in Lucana iurispatronatus* 8. *Iunij* 1607. coram R. D. meo Coccino Decano, impressa per Viuian. post praxim iurispatron. *decis. 107. in fine.* Et pro delicto fabricationis, vel tonsionis, aut adulterationis falsæ monetæ, ex constitut. S. D. N. D. Vrbani VIII. *incip. In suprema* sub dat. Ibid. Nouembris 1627.

12 In gloss. *Deprehensus*, 1. ibi, *Sed etiam per laicos potest comprehendi clericus in ipso facinore.* Notatur ad hoc quòd clericos in flagranti delicto repertus potest capi, & incarcerari à iudice sæcolari vt ad suum iudicem ducator, absque metu excommunicationis, Auendan. *de exequend. mand. p. 1. c. 13. n 2 vers. item,* Antoo. Gom. *var. tom. 3. c. 4. n. 3.* Bernard. & Salzed. *in pract. c. 135. in nouiss. impress.* Azeued. *l. 9. n. 4. tit. 3. lib. 1. & l. 5. n. 9. & 11. tit. 3. lib. 4. noua recop* Perez *l. 17 & 12. gloss. 1. pag. 340. col. 1. tit. 14 lib. 2. & l. 4 gloss. 1. col 2. in fine, tit. 8 lib 8. Ordin.* Parlad. *p 3 differ. 9. §. 3 à princ.* Oliban. *de iure fisci, c. 14. n. 14.* Farinac. *in praxi crim. p. 1. q 21. n. 141. cum multis seqq.* Modern. *de iurisdict. p. 4. casu 41.* Camil. Borrel. *de Regis Cathol. præstantia, c. 71. n. 185. & 186 & in summa omnium decis. tit. 3 de foro comp. n 126.* In flagraori enim quis deprehendi dicitur quando nec fugere nec inficiari potuerit; Menoch. *consil. 82. n. 179.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 38. n. 2.* Vide quæ eleganter tradit parens meus *in com. ad Ordin. Regiam Lusit. lib. 2 tit. 1. §. vlt.*

SVMMARIVM.

1 *Scienter succedens in vitium potest conueniri per rescriptum impetratum contra violentum*, & n. 2.

3 *Declaratur text. in præsenti*, & n. seqq.

7 *Decretalis epistola vim constitutionis habet.*

Cap. Quia. V. X I. *Cælest. III.*

Svccedens scienter in vitium potest conueniri per rescriptum impetratum contra violentum. Colligont ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Aoch. Bald. Panorm. Butr. Barbat. Felin. Dec. Alciat. Aretin. Alexand. de Neuo, Melch. Kling. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 8.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 202.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmat. pag. 101. cum seqq.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aogost. *collect. 2. Decretal. lib. 2. tit. 1. c. 4.* 1

Præceptor quidam primarius Conimbricensis textum honc intellexit in rescriptis realibos, qoi in successorem transeunt, non verò in personalibus, sed pleniùs vide de illius intellecto Morlam *in emporio iuris Ciuilis, p 1. tit. 2. q. 21. n. 5.* Anton. Fuertes *Canon. lect. lib 3. c. 4.* Quatenus verò probat ioterdictum, Vnde vi, competere non solùm contra spoliantem, verùm etiaio contra successorem adoersari videtur text. *in cap. cùm ad sedem, cum similibus infr. de restit. spoliat.* nisi text. in præsenti intelligamus quotiescunque nullum est medium contra spoliantem, vel eius hæredem, tunc enim successor in beneficio potest interdicto, Vnde vi, conueniri, *l. cùm à te 7. iuncta gloss. vlt. de vi, & vi armata*, ibi, *nisi fortè cùm fueras non soluendo*, ita Ximen. Tolet. *in concordantiis super hunc text. p 1.* Anton. Fuertes *d. lib. 3. c 5.* 2

Sed adhuc difficilis remenet hic text. variósque patitur intellectus dum admittit rescriptum contra prædecessorem obtentum ratione spolij comprehendere etiam successorem in beneficio, qoasi non diuersa persona sit, contra text. *in cap. P. & G de officio deleg* de quo opponit gloss. *hic vers sed contra*, vbi in *fine* respondet sucoessorem in hoc text. non conueniri virtute primi rescripti, sed potiùs ex nono mandato Papæ, vt videtur probari *in hoc text.* ponderando verbum, *præcipimus*, sequitur *in præsenti* Dec. *n. 4.* & adiuoatur hic intellectus, qoia ex originali relato *tom. 3. Concil. inter alia Alex. III tit. de spoliatis restituen. c. 9.* vbi pro verbo, *præcipimus*, de quo in hoc text. inueniuntur illa verba, *volumus, & præcipimus*, qood quidem verbum, *volumus*, ius nouum denotat, docet *gloss. fin in Clem 1. de rerum permut.* Sed iste intellectus defendi nequit, quia verius est io illo text. R. fuisse conuentum virtute primi rescripti contra G. & probatur io verbo, *præcipimus*, vbi Romanus Pontif. refert se ad primum rescriptom, arg. *c. literis 19. de rescript.* & quia Epistolæ Decretales sunt declaratoriæ iuris communis, & non continent noua præcepta, ex text. *in c. in causis 19. de re iudic. & in c. ex multa, de voto, gl. fin. in cap. consultationi, de tempor. ordinat.* & ita cum mysterio fuit ab hac Decretali sublatum verbum, *volumus*, de qoo in originali, ne prima facie videretur inducere nouum præceptum; & istom intellectum assignauit gloss. *hic, verbo verum est*, est communis, teste Dec. *hic n. 4.* Rip. *in cap. sæpè, de restitut. spoliat.* Corras. *in l. naturaliter, §. nihil commune, num. 50. ff. de acquir.*

acquir. possess. Gom. in reg. de triennali q. 21. in fine, & facit hic text. ibi, mediante ratione.

4 Quare alij respondent ideo successorem conueniri in hoc text. ex rescripto impetrato contra prædecessorem, quia successor in beneficio succedit in vitiosa possessione scienter, & ratione violentiæ beneficium mansit affectum, & transiuit cum illo vitio in successorem, & hac ratione successor censetur eadem persona cum antecessore, ex text. in l vitia, C. de acquir. possess. & in § furtiua, Instit. de vsucap. gl. in c. scire 2. q. 1. quam commendat Felin. in c. prudentia, § 7. de officio deleg. Et pro hoc intellectu pondero originale huius text. vbi pro verbo, ingressus, de quo hic ponitur verbum intrusus, quod sonat vitium & malam fidem, vt in c. cum dnorum, in fine de preb & in c. auaritiæ, de elect. l. 6. Sed hic intellectus conuincitur, quia nullibi cautum reperitur à lege, vt ille, qui in vitium alterius succedit, censeatur eadē persona, & sine lege hæc fictio induci nequit l. si fortè, vbi Bart. ff de castrensi pecul. Menoch. de præs. l 2. præs. 9 n 19. Deinde confunditur ex c. sapè, de rest. spol. dum contra talem scientē & vitiosum successorem nouum remediū cōcedit abrogato iuris rigore, vt patet ibi, sancimus, &c. & tamen si ipse soccessor vna persona cū prædecessore esset, absque dubio competeret remedium possessorium, quēadmodum contra hæredem, vt in l. 1. § vlt. ff. de vi & vi arm. Menoch. 1 recup. n. 157. Conuincitur deniq; ex d. § furtiua, qui loquitur in possessore bonæ fidei, & tamen res vitio affecta transit cū illo vitio in successorē, & ideo cū mysterio in hoc text. pro verbo, intrusus, de quo in originali, fuit positum verbū, & ingressus, ad denotandom quòd etiamsi succedat quis bona fide in se affecta vitio, procedit hic text. Nec obstat d. l. vitia, quia dū probat vitiom violentiæ transire in quemcunque successorem, procedit solúm quoad impediendam longi temporis præscriptionem, vt in d. § furtiua, & in auth malæ fidei, C. de præscrip. longi temporis, docent Rip. in d. c. sapè n. 49 Corras. in d. § nihil commune n. 214. Menoch. remed 16. recup. n. 62.

5 Verus igitur intellectus duplex assignari potest. Primus est in eo rescripto comprehendi etiam successorē in beneficio, quia fuit reale directum principaliter in rem, vel causam, de qua agebatur, non contra certam personam, sed tantùm ad spolium illud reponendum, & ex eo fit vt quemcunqoe successorē comprehendat. Nec obstat quòd text. in principio facit mentionem de persona spoliatoris, & sic videtur dirigi in personas, & esse personale; quia respondetur non ex eo dici personale rescriptum, quòd certæ personæ mentio facta sit, nisi fiat in concessione ipsius, & cum conceditur simpliciter ad restitutionem, licèt personam designet, reale censeri debet.

6 Secundus tenet rescriptum de quo in hoc text. extendi ad successorem secundùm vim comprehensiuam, pro cuius rei declaratione præsuppono, quòd in rescriptis ad lites consideratur duplex vis, comprehensiua scilicet, & extensiua, & dicitur vis comprehensiua, quando rescriptum extenditur ad illa, quæ comprehenduntur sub ipsius verbis, vt comprehenduntur personæ non expressæ in rescripto sub clausula illa, & quidam alij, vt in c. sedes de rescript. & in c. 2. eod tit. lib. 6. vis autem extensiua dicitur quando agitur de extendendo rescriptum de re ad rem, vel de persona ad personam non comprehensam sub verbis rescripti, vt in terminis c. Rodulphus, & c. fin. d. rescript. & d. c. P & G. de offic. deleg. Quibus præsuppositis resoluo rescripta ad lites, quantum ad vim comprehensiuam non esse stricti iuris, sed latè posse interpretari, vt extendantur ad ea, quæ comprehenduntur sub verbis rescripti propriè, seu latè sumpto vocabulo, sed quantum ad vim extensiuā esse stricti iuris; & strictè interpretanda, vt in c. edoceri, de rescript. & in c. dilecti, de foro compet. docet Innoc. in c. Episcopus, de rebus Eccles. non alien. sequuntur Abb. n. 4. Barbat. n. 4. & communis ibi, idem Abb. hic in fin. Felin. in rubr. de rescript. n 3. Beroi. in d. c. Episcopus, n 10. qui dicit magis communem licèt Barbat. in d. rubr. de rescript. n. 4. dicat communiter reprobari Innocentium. Vnde cùm ille, qui succedit in beneficium, quasi succedat in vitium, vt in d. c. sapè, gloss. 2. in c. denique 7. q 1. quam dicit singularem. Felin. in c. prudentiam, § sextò, n. 16. de offic. deleg. meritò extenditur rescriptum ex vi illa comprehensiua ad successorem in vitium.

In gl. Sicut vnic. ibi, & decretalis epistola vim constitutionis habet, vbi Cou. var. l 4. c 16. n 6. vers item Decret. epist. Roch. in præfat. ad c. vlt. n. 8. sup. de consuet. 7

SVMMARIVM.

1 *Papa solus cognoscit de dubiis priuilegiorum Sedis Apost. & non inferior.*

2 *Priuilegij pro declaratione recurrendum est ad concedentem, intellige prout in n. 3.*

4 *Conc. Trid. quæ interpretatio sit prohibita ostenditur.*

5 *Papa potest esse iudex in sua causa.*

6 *Princeps non recognoscens Superiorem, est competens iudex in causa inter se ipsum, & subditos.*

CAP. Cùm venissent. XII. *Innoc. III.*

PApa solus per se, & nō per alios cognoscit de causa seu de dubiis priuilegiorum Sedis Apost. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. And. Innoc. Anan. Butr. Imol. Bald. Panor. Anch. Host. Felin. Dec. Barb. Aret. Alex. de Neuo, Henric. Melch. Kling. Cujac. Viu. in ration. secundi libri iur. Pontif. pag 9. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 201. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit 1. c. 1. 1

Collige ex text. pro declaratione priuilegij Sedis Apost. recurrendum esse ad Papam, qui illud concessit, & pari ratione ad Regem, siue Principem concedentem, Ruin. cons. 38. n. 8. vol. 1 Greg. l. 2. vers. e quando aca ietiere, tit. 1. p. 2 & l. 27. gl. 1. n 18. p. 5. l 6. tit. 1. l. 4. nona recop. Cot. in memor. verb. priuilegium, pag. 706. Ioan. Garc. de nobilit. gloss 2. § 1. n. 1 & 2. Guttier. pract. l. 3 q. 18. n. 2. Garc. Girond. in tr. de priuil seu exempt. explic. n. 83 Gail. lib. 1. obseru. 1. n. 7. latè Erasm. à Cochier. de iurisd. Ordin. in exemptos, lib 2. q 23. Surd. cons 558. n. 6 Card. Mant. de tacitis, & ambig. conu l 2. tit 1 n 55. & seq. Eius enim est interpretari actum, cuios est condere, seu actū facere Dec. cons 36. n. 8. cū seqq vol. 5. Gut. pract. l. 3. q 18 n. 3. Alder. Mascard. de gener. stat. interpr. concl. 2. n 146. Menoch. cons. 5. n. 22. & cons. 684. n. 13. Surd. cons. 381. n. 18. Io Garc. de nobil. gl. 1. § 1. n. 2. 2

In gl. Iudicari, ibi, dicas quòd hoc habet locum cùm verba obscura sunt, & ambigua, &c. Aduertendum maximè est pro declaratione priuilegij Sedis Apost. vel sacrorū Canonum ad solum Roman. Pont. esse recurrendū, quando scilicet declaratio debet fieri iudicialis, & generalis, propter verba adeò obscura & ambigua, vt certus intellectus dari non posset, quia hoc casu de intentione Pontificis, siue Principis nemo alius adiri potest siue cognoscere, quā Princeps, Oldr. cons. 230. Coch. d. q. 13. n 1. & de hac interpretatione intelligēda sunt verba, quæ apponunt Pōtifices in suis constitut. Pontificalibus, quando dicunt quòd nemini liceat ipsas aliter interpretari, vel quòd sit sublata potestas aliter diffiniendi, interpretandi, & determinandi, &c. Itē & verba Bullæ Pij IV. incip. Benedictus, prohibētis commentarius, & interpretationes super S. Con- 3

cilij Tridentini decretis in lucem edi, in illis verbis, ibi, *Si cui verè in eis aliquid obscurius dictum, & statutum fuisse, eámque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua agere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad Sedem videlicet Apostolicam*, &c. At verò pro declaratione doctrinali sufficit Doctor, Prælatus, siue iudex inferior, Syluest. *verbo, interpretatio*, q 1. optimè Lodou. Miranda *in man. Prælat tom* 2. *q.*26. *art.*10. & latè ostendi *in prologo apologetico meorum remiss. ad varia loca S. Conc. Trid.* Nulla enim secundùm verum sensum & iuri consonum interpretatio est prohibita, sed illa tantùm, quæ propter arduam difficultatem peculiari ipsiusmet cõstituentis, declaratione eget. Cassan. *ad consuet. Burgund. rubr.*2. §.2 *in princ. n.*13. Perez *in proœmio ad leges Ordin. q.*2. Bart. *in l. omnes populi, q.*6. *vers. tertio loco, n.*65 *ff de iustit.* Valasc. *cons.*41. *n.*7.

In ead. gloss. ibi, *sed dic quòd Papa potest esse iudex*
5 *in sua causa.* Vide Menoch. *de arbitr. casu* 458 *n* 60. Pe-
regrin. *de iure fisci, l.*1. *tit.*2. *pag. mihi* 15. *n* 31. Surd. *de*
*aliment. tit.*4 *q.*18. *n.*71. Cabed. *Lusit. decis.*76 *n.*2. *p* 2.
6 Corrasco *in explic. ad aliquas leges recop. c.*9. *n* 80. Sic
etiam Rex, seu quilibet alius Princeps non recognoscens Superiorem, est competens iudex in causa inter se ipsum, & subditos, Aretin. & Dec. *in c.*1. *n.*8. *de probat.* Marant. *de ordine iudic tit de appell. n.*34. Socin. *cons.*121. *n.*16. *vol.*1. Nauar. *in nouit. not.*3. *n.*47. *hoc tit.* Surd. *cons.*47 *n.*14. *& cons.*50. *n.*8. Trentacinq. *var. res. lib.*2. *tit de iudic. res* 5. *à n.*1. Peregr. *d. tit.*2. *num* 31. Carrosco *d. c.*9. *n.*79. Eodem modo Prælatus potest esse iudex in causa suæ Ecclesiæ, Felin. *hîc n.*7. Capyc. *decis.*137. Zerol. *in praxi Episcop. p.*1. *verbo, Episcopus, pag.*155. *vers.*34 Rota *decis.*361. *n.*1 *in diuers.* Bellet. *disquisit. cleric. pag.*378. *n.*36. Surd. *cons.*50. Rebuff. *in tr. de reprobat. testium, n.*26. *vers. intellige*, vbi hoc limitat, si fuerit quæstio de bonis suæ mensæ, vel vbi commodum venerit sibi applicandum, Abb. *in cap. venerabil. n.*4. *de cer. fib.* Et de republ. libera, Menoch. *casu* 263 *n.*7. Medices *de legibus, p.*1. *q.*21 *n.*4.

SVMMARIVM.

1 *Iudex Ecclesiasticus potest per viam denuntiationis Euangelica, seu iudicialis, procedere contra quemlibet peccatorem etiam laicum; maximè ratione periurij, vel pacis fractæ.*
2 *Futura solus Deus agnoscit.*
3 *Doctores referuntur de correctione fraterna agentes.*
4 *Publicanus est pessimum genus hominum.*
5 *Peccati ratione etiam venialis subiicitur laicus Ecclesiastico iudicio.*
6 *Iuramentum pacis frangens subiicitur Ecclesiastico iudicio*
7 *Consuetudo parificatur priuilegio.*
8 *Lex cùm est abrogata, pœnam sustinet recitator, & auditor.*

Cap. Nouit. XIII.

1 COgnoscere de quocunque peccato spectat ad Papam, præcipuè de periurio, & fractione pacis publicæ, & corripere quemlibet peccatorem etiã Regem, vel Imperatorem, seruata præsertim priùs correctione Euangelica, tunc non dicitur derogare iurisdictioni Principum, nec cognoscere de feudis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anch. Host. Henric. Felin. Dec. Aretin. Barbat. Butr. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Cojac. Vio. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 9. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag* 203. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis academ. prælect. Salmant tom.*2. *pag.*106. *cum multis seqq.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.*1. *&* 2. & repetitionum fecit Nau. *tom* 4 *suorum operum, & p.*3. *rep. in iur Canon ad* 1. *Decret. lib.* aliam edidit Ioan. Quintinus, refertur ab Anton. Augost. *collect.*3. *Decretal. lib.*2. *tit.*1. *c.*3.

Qui nihil ignorat.] Notatur ad hoc quòd solus Deus 2
Opt. Max. futura agnoscit, Perez *l.*9. *gloss.*1 *tit.*1. *col.*1. *lib.*8. *Ordin.*

Si peccauerit in te frater tuus, &c.] De correctione 3
fraterna vide Syluest. & alios Summistas *verbo correctio.* Adrian. *in quæst. de correctione fraterna*, Sot. *de tegendo secreto memb.* 2. *q.*1. *cum seq.* Morlan. *in emporio iuris, p.*1. *tit.*2. *q.*1. Iacob. de Graffis *in aureis decisionib. p.*1. *lib.*2. *c.*69. Fr. Bernard. *in tr. de correctione fraterna*, Nau. *in repet huius text. notab.*4. *& in man. c.*24. *n.*1 *cum seq.* Gerson. *p.*2. *tit. de correct. fraterna*, Philiarch. *de offic. Sacerd. tom* 1. *p.*2. *lib* 4. *c.*14. Sanch. *in præcept. Decalog. tom.*2. *lib* 6. *c.*18. *n.*40. *cum seqq* Thom. à Iesv *de Regul. visit. tract.*1. *c.*6. *&* 7. *cum seq.* Ceual. *comm. contra comm. q.*573. Ioan. Baptista Costa *de remed subsid remed.*14. Miranda *tom* 1. *de ordine iudic. q* 9. *art* 1. Fr. Hieron. Roder. *in compend. q Regul. resol.*36. *de correctione fraterna Euangelica.*

Sicut ethnicus, & publicanus.] Ergo publicanus est 4
pessimum genus hominum, vt per Tiraq. *de nobilit. c.*34. *n.*32.

De quolibet mortali peccato corripere.] Ratione enim 5
peccati subiicitur laicus Ecclesiastico iudicio, Steph. Grat. *discept. forens. c.*154 *n* 25 *cum seqq.* quem refero ego ipse *de offic. & potest Episc. p* 3. *alleg* 82. *n.*17. nam de peccato non potest agnoscere sæcularis iudex; quia eius cognitio spectat ad solum iudicem Ecclesiasticum, non solùm post peccatum commissum, sed etiam antequam committatur, vt coercetur, Host. *in c.*1. *n.*3. *de offic. Ordin.* Abb. *in c. cùm sit generale, hoc tit. n.*18. *vers. item statuit, & in c. ex literis* 2. *n* 4 *&* 10. *de sponsal.* quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p* 1. *tit de fauore cleric. reali*, §.2 *n* 19. & ideo vbi agitur de peccato, lex Canonica seruanda est, vt dixi *ad c. clerici* 8. *sup. hoc tit.* quod procedit, etiamsi agatur de solo peccato veniali, Alciat. *hîc n.*19. *& in c. cùm contingat n.*5. *infr de iureiur. & lib* 5. *paradox. c.*3. Surd. *de alimentis, tit.*7. *q.*19. *n.*12. Ego ipse *d. tr. de offic. & potest. Episcop. p.*8. *tit.*3. *c.*2. *n.*97. vbi respondeo ad hunc text. qui videtur ad hoc requirere mortale peccatum.

Fuerint pacis fœdera, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
frangens iuramentum pacis subiicitur Ecclesiastico iudicio, *gloss fin. cod* 2. *in med. in l.*1. *tit.*12. *lib.*2. *legum fori*, vbi habetur quòd ea ratione Summus Pontifex fuit iudex hinc inter laicos, quia agebatur de pace fracta, Abb. *in præsenti, n.*49. *& in c cùm sit n.*18. *infr. de foro compet.* vbi etiam Felin. *n.*19 Bellet. *disquisit. cleric. p* 1 *tit. de fauore clericorum reali*, § 5. *n.*75. Ego ipse *d. tract. de offic & potest. Episcop. p.*3. *alleg.*79. *n.*7. tum etiam, quia contentio, de qua *in hoc text.* orta erat inter Principes alium non habentes superiorem nisi Summum Pontificem; & ideo nil mirum si in ea ipse se iudicem competentem pronontiet, per ea quæ Carrasco *in explicat. aliquas leges recop. c.*19. *n.* 81. & ego ipse *d tract. de offic. & potest. Episcop. p.*1 *tit.*3. *c.*2. *n.*102. *& n* 50.

In gloss. *Iurisdictionem* 1. De materia huius glossæ egi latè *d c.*2. *n.*19 *cum multis seqq.*

In gloss. *Consuetudinem*, ibi, *Nota quòd consuetudo* 7
parificatur priuilegio. Vide Perez *l.*1. *gloss.*1. *pag.*137. *tit.*6. *lib.*3. *Ordin. & l.*1. *gloss.*4. *tit.*1. *eod. l.*3. Kirchou. *tom.*1. *comm. opin. lib.*1. *tit.*4. *n.*1. *pag.*167.

In

In glos. *Quicunque*, ibi, *cùm hac lex sit abrogata, pœnam sustinet recitator, & auditor.* Vide Palat. *in repet. cap. per vestras, notab* 3. §. 26. *n.* 4. *ad fin.* Marc. Anton. *in princ. instit. de testam.* Tiraq. *in tr. cessante causa, p.* 1. *n.* 128. *& seqq.* Marant. *disp.* 8. *n.* 14. Rebuff. *ad l.* 102 *ff. de verborum signif. pag* 430.

SVMMARIVM.

1 *Persona principalis per se non per Aduocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit indiscreta, & n.* 2.
3 *Positionibus respondere admittitur procurator, vel Aduocatus quando principalis esset homo simplex.*

Cap. Pastoralis. XIV.

1 PRincipales personæ per se ipsas factum proponere debent, & non per alios, nisi sint indiscretæ. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Bald. Panot. Felin. Dec. Butr. Anchar. Host. Barbat. Aretin. Anan. Alex. de Neuo, Henric. Melch. Kling. Cujac. Viu. *in ration. primi libri iuris Pontificij, pag.* 10. Alagona *in compend iuris Canon. pag* 203. nouissimè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 23. *tit.* 11. *p.* 3. vbi *glos.* 8. Hippol. *sing* 252 *& in l. de vnoquoque, n.* 59. *ff. de re iud.* Perez *l.* 8 *gl.* 1. *ante fin. tit.* 3. *lib.* 2.

3 *Ord* Vnde euenit quòd licèt principalis, & non eius procurator, aut Aduocatus debeat respondere positionibus, tamen si principalis esset homo simplex, & grossus, in quo esset præsumptio, quòd de leui, caperetur in respondendo, tunc ad respondendum dictis positionibus admitti potest eius procurator, aut Aduocatus, vt per Hippol. *sing.* 450. *n.* 2. Azin. *in praxi Florent.* §. 19. *c.* 18. *n.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 193. *n* 4. *& cas.* 194. *n.* 77. Masc. *de probat. conc.* 1179. *n.* 56. Perez *l.* 1. *tit.* 4 *l.* 3. *Ord pag.* 549. quicquid contrarium in praxi obseruari dicat Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 59. *n.* 2. & ad mulieres extendat Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 81.

Illud notabile est quòd ad respondendum positionibus mandatum indiuiduo requiritur ad sic & sic respondendum, nec sufficit speciale. Menoch. *cons.* 84. *n.* 68. Honded. *cons.* 66. *n.* 72. *lib.* 1. Rot. *decis.* 779. *num.* 3. *p.* 2 *recent.* Admittitur tamen procurator cum generali tantùm mandato ad respondendum positionibus quando dominus est absens, vt de facili haberi non possit. Thesaur. *decis.* 17. *n.* 3. *&* 4.

SVMMARIVM.

1 *Actio, & intentio si sunt inepta, vel sola intentio, debet reus absolui ab instantia iudicij, iterum tamen actor audietur si aptè egerit.*
2 *Libellus ineptus quis dicatur, remissiuè.*
3 *Lite contestata super vno libello priori mutato partes ad alium descendere non poterunt.*
4 *Libellum vnum offerens, & postea ante litem contestatam alium dans pro emendatione, desistens à primo, non videtur desistere à tota causa.*
5 *Declaratur text. in l. postequam, C. de pactis.*
6 *Agens ex certa causa non obtinet ea non probata, licèt aliam probet.*
7 *Conuentum reum quando constat possidere antequam actor probaret suum dominium, tunc reus ipse absoluitur.*
8 *Confessoria actio datur ei, qui non possidet.*
9 *Confessoria possessori etiam competit.*
10 *Possessio an amittatur per sequestrum, ostenditur.*

Cap. Examinata XV.

ACtor quando proponit suam actionem, vel intentionem inepte, v. g. si velit probare quòd 1
iuspatronatus possidebat tempore, quo Ecclesia iurispatronatus erat apud tertium sequestrata, tunc reus absoluitur, sed si actor iterum aptè agat, reus tenetur respondere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butt. Bald. Anch. Panot. Felin. Dec. Aret. Barbat. Hentic. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 21. Alagon. *in compend iuris Canon. pag.* 203. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. sub tit. de confirmat. vtili, c.* 1.

Et ineptam.] Ineptus libellus quis dicatur, vide 2
Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 49. *de libello, n.* 41. *cum multis seqq.* quem citat parens meus *in remiss. ad Ordin. Regias Lusit. lib* 3. *tit.* 20 §. 5 *n.* 15.

Quia cùm testes induxeris, &c.] Ergo lite contestata 3
super vno libello priori mutato partes ad alium descendere non poterunt, *l. edita, C. de edendo,* Tiraq. *de retractu, tit.* 1 §. 1. *glos.* 5. *n.* 3. Sce. *reg.* 89. *fallent.* 2. Rebuf. *in comment. ad l.* 8. *vers.* 10 *ff. de verb. signif.* Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 23. *c.* 5. Mascard. *de probat. concl.* 347 *n.* 18. Steph. Grat. *discept forens. c.* 118. *n.* 52. *&* 58. Ioseph. de Sesse *Arag. decis* 126 *n.* 26. Soar. à Pace *in pract. tom.* 3. *in instr, n.* 7. *&* 8. Cardos. *in praxi iudicum, & aduocat verbo actio, n.* 13. Christoph. à Pace *in scholiis ad leges styli, l.* 1. *schol.* 7. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea Ciuili Regni Neap. p.* 1. *glos. petitur, n.* 50. Camil.
Borrel. *d. tit.* 49. *à n.* 95. optimè D. Barbos. *in l. non potest*
videri, n. 28. *ff. de iud.* Si verò qui offerat vnum libellũ, 4
& postea ante litis contestationem offerat alium pro emendatione, desistens à primo, optimè facit, nec ex hoc videtur desistere a tota causa, vt in terminis resoluunt Felin. *in c. significantibus, n.* 7. *de libelli oblat.* Cenall. *communium contra commun. q.* 815. *n.* 5. D. Barbos. *in l. non potest videri, n.* 32 *ff. de iudic.* Nec aduersatur *l. po-*
steaquam, C. de pactis quia vel agit de renuntiatione 5
litis, non verò de subrogatione secundi libelli in locum primi, retenta eadem causa; vel loquitur de lite contestata, quia lis mota dicitur postquam litis contestatio facta fuerit, *c. ex parte* 30. *de verborum signif.* Marant. *de ordin. iudic p* 5. *n.* 64. Cabed. *Lusit. decis.* 15. *n.* 10. *p* 2.

Vnde intentionem tuam, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
agens ex certa causa non obtinet ea non probata, licèt aliam probet, similis text. *in l. habebat, ff. de institor. action.* Tiraq. *in fine retractus, à n.* 99. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind vendit p.* 3 *c.* 3 *n* 28. Gam. *Lusit. decis.* 332. *incip. in causa, n.* 2. Et si causa, quæ probatur, non fuit deducta, non videtur quòd valeret probatio, quasi extra articulos, ex recepta doctr. Baldi *in l.* 1. *n.* 4. *C vt in possess legat.* Gutier. *pract. lib.* 1. *q* 100. *n.* 7. Valasc. *de iure emphyt. q* 6. *n.* 11. Pinel. *d. n.* 18. vbi *n.* 32. aduertit quòd actori manet saluum ius agendi postea ex alia causa idonea.

Absoluentes eosdem, &c.] Notatur ad hoc quòd quã- 7
do constat conuentum non possidere antequam actor probaret suum dominium, tunc reus absoluitur. D. Barbos. *in l. si constante, §. vlt. num* 14 *ff. soluto matrim* Si postea reus possidere cœperit, actor iterum agere poterit, nec submouebitur actione rei iudicatæ, Tiraq. *de retractu lig.* § 8. *glos.* 7. *n.* 4. vbi *n.* 3. quòd victus ob ineptam actionem potest ad aptam redire, D. Barbosa *in l. si cùm dotem, in princ. n.* 45 *ff. soluto matrim.*

8 In gloss. *Possidebat*, ibi, *& confessoria datur ei qui non possidet* Dicit notabilem Ias. *in §. aquè si agat. num. 54. Instit. de actionib*

9 In ead. glos. ibi, *& confessoria similiter datur possidenti*. Notatur ad hoc quòd confessoria actio possessori etiam competit, vt Com. *var. lib. 1. cap. 16. num 10.*

10 *Tanquam sequestratam recipit*, &c.] Ergo ex hoc textu colligi videtur per sequestrum non amitti possessionem, nec in sequestrem transire. Ratio est, quia sequester rem tenet non animo, & cogitatione domini, sed tantùm custodiæ causa, vt reddat domino, *l. propriè 6 ff depositi, l. sequester 110. ff. de verbor. signific.* Carrot. *de sequestro, p. 1. q 10.* & facit text. *in l. interesse 39 ff de acquir. possess.* Veruntamen *in l licèt, § rei deposita ff. depositi*, habetur in sequestrem transire possessionem, notant Petr. Gregor. *syntag. l. 23. c. 3. num. 2.* Card. Tusch. *tom. 7. lit. S. concl 206. à n 3.* Ideo Doctores communiter distinguunt inter sequestrationem voluntariam, quæ fit voluntate, & consensu partium, in qua inquiunt possessionem transire in sequestrem, iuxta *d §. rei deposita*, & necessariam, quæ iubente iudice fit, in qua negant possessionem transire in sequestrem, nisi id expresse actum sit, & procedere text. *in d l. interesse*, vbi distinguit Bart. Abb. *hic n. 14.* Corras. *misc. el. lib. 3. c. 2. n 12.* Gregor. *l. 1 gloss 2. tit 9. p. 3.* Menoch. *remed 3. retin à n* 86. post Card. Felin. Cranet. & alios, quos refert, & sequitur Carot. *q p. 1. q. 4. à num. 1.* Gam. *dec. 277 n. 3. & dec. 331. n 3.* Azeued. *tit. 12. in princ. n. 7. cum seqq. lib. 4. recop.* Cald. Pereira *q. forens. lib. 1. q. 21. n 3.* Seraph. *dec. 746. n. 3.* Nec obstat text. *in præsenti*, quatenus probare videtur per sequestrum, etiam iudiciale, non amitti possessionem, quia respondetur cum Sahag. *ad c. 1. infr. de sequest. possess. n. 23 cum seqq* in hoc text. Pontificem minimè decidere hanc quæst. de sequestri possessione, sed actorem ab instantia repulisse propter libelli ineptitudinem, quia in ipsius forma intentabat rei vendicationem, petens Ecclesiæ proprietatem, seu iuspatronatus, & insimul se possessorem esse dicebat, quæ duo incompatibilia sunt, iuxta reg. text. *in l. officium 9 ff. de rei vendic. cum similib.*

SVMMARIVM.

1 *Præceptores Templi pro domibus suis agere, & defendere possunt, nec obstat eis regio, vel quòd ignota sit eorum origo.*

2 *Clericus nullus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarij litteris ab vllo Episcopo ad Diuina celebranda est admittendus.*

3 *Præceptores in Ordinibus Militaribus qui dicantur, ostenditur.*

4 *Procurator non potest esse infamis, nec etiam Aduocatus.*

5 *Infames consueuerunt fugere loca nationis suæ.*

6 *Irregularitas quæ per confessionem deleatur, ostenditur.*

CAP. Cùm deputati. XVI.

1 IVdices tam Ecclesiastici quàm sæculares inhibentur ne repellant præceptores, qui habentur domi Fratrum Militiæ Templi, & volunt agere, vel defendere suas causas, nec est illis requirendum ex qua natione sint. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Felin. Dec. Anchar. Barbat. Aretin. Panorm. Host. Butr. Henric. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Cujac. Vid. *in rationali 2. libri iur Pontif. pag 12.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 203.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.*

Qui vndecunque venerunt, &c.] Ideo Concil. Trid. 2
sess 23. de reform. c. 16 vers nullus, iubet nullum clericum peregrinum sine commendatitiis sui ordinarij literis ab vllo Episcopo ad Diuina celebranda, & Sacramenta administranda esse admittendum, de quo ego ipse *de offic. & potest Episcop. p. 2. alleg. 21. à n. 1.* In præsenti verò text. loquitur de exteris, & alienigenis ingredientibus religionem, quorum macula per illius ingressum sublata fuit, ita Spin. *in speculo testam. gloss. 3. n. 38.*

Præceptores.] In quibusdam Religiosorum Ordini- 3
bus, præsertim ad militandum, vel excipiendos hospitio peregrinos, vel curandos ægrotos, vel ad administrationem domorum, vel annexorum redditutuum, vel quorumlibet bonorum ad ipsum Religiosorum Ordinem pertinentium, dicuntur Præceptores, quales apud Italos vocantur in Ordine Militum sancti Ioannis Hierosolymitani, S. Antonij in diœcesi Viennensi, S. Spiritus in Saxia in alma Vrbe: huiusmodi Præceptores tribus votis adstricti, & regulam ipsius Ordinis, & religionis professi ab ipso totius Ordinis Magistro, vel ab aliis illius nomine, & auctoritate, in administrationibus domorum, prædiorum, & aliorum bonorum ad ipsum Ordinem pertinentium, constituuntur, & certos habēt annuos redditus, vnde commodè sustentantur, ex quibus aliqui eorum certam pensionem in vsus certos, & præscriptos iuxta ipsius Ordinis regulam impendunt, & reliquum sibi sumunt, ac retinent tanquam suæ operæ ac laboris mercedem, ita Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 26. q 8.* vbi *q. 9. & 10.* disputat an huiusmodi Præceptores regulare beneficium habere intelligantur.

In gloss. *Nationis*, 2. ibi, *& infamis non potest esse* 4
procurator. Vide Soar. à Pace *in pract. tom. 1. annot. 4. n. 47.* Nec etiam aduocatus Cardos. *in praxi iudic. & aduocat. verbo, procurator 5.* Bernard. Græuæ *ad practic. Camer. Imper lib. 1. concl. 43. consid 3.* D. Barbos. *in l. cùm Prætor, ff de iudic. 6. vlt. n. 126.*

In ead. gloss. ibi, *Nam infames consueuerunt fugere* 5
loca nationis suæ. Aduerte quòd aliquando laudabiliter potest propria Patria relinqui, exemplo Abrahæ, *Gen. 12.* & illud Psalm. 44. *obliuiscere populum tuum*, cum adductis per Dionys. Paul. *de vera quat. Patriarch. sedium erectione, c. 13 n. 41. & 42.*

In ead. gloss. ibi, *Omnis tollitur irregularitas*, Hæc 6
glossa quatenus habet professionem Regularem emundare profitentem ab omni macula, & irregularitate, illam præcedente, caret probabilitate, nullam enim deleri irregularitatem præter expressam iure, quæ est orta ex natalium defectu, tenent Nauar. *loco infr. citando*, Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 5 q. 12. & p. 1. lib. 6 c. 4 q. 10.* Soar. *tom. 5. disput. 41. sect. 1. n 3.* Fr. Emman. *q Regul. tom. 1. q. 13. art. 5.* Soar. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 5. c 5. n. 9.* Henriq. *in sum. lib. 14. c. 7. n. 2.* Anil. *de censur. p. 7. disp. 10. dub. 1.* Less. *de iustitia lib. 2. c. 41. dub 8. n. 73.* Barth. de Vecchis *in praxi obseruanda in admittendis ad Religionis statum nouis disp. 11. dub. 6. à princ.* cum aliis adductis ad *c. 1. de filus Presbyt.* nisi hanc glos. intelligamus de abstersione quoad culpam, & omnem pœnam peccatorum, cum professio Regularis facta cum debita contritione indulgentiam plenariam operetur, ita Nauar. *comm. 2. de Regul n. 60.* Sà *verbo, Religio, n. 17.* Azor. *d. c. 5. q. 11.* Fr. Emman. *tom. 1. q. 87 art. 1.* Sanch. *d. c. 5. n. 2.* Barth. de Vecchis *d. disp. 13. dub. 5.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Prælati debent laicis de clericis (appellatione frustratoria non obstante) iustitiam facere, ad sæculare tamen forum clerici à laicis trahi non debent, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia.*
2 *Clerici ad sæculare forum à laicis trahi non debent, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia.*
3 *Declaratur text. in c. filius, vel nepotibus 16. q. 7.*

CAP. Qualiter, & quando. XVII.

1 PRælati exhibere tenentur plenam iustitiam laicis conquerentibns contra clericos, non obstante frustratoria appellatione clericorum, sed nullo modo permittant clericos trahi à laicis ad iudicium sæculare, etiam data ipsorum Prælatnrum negligentia. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Butr. Henric. Bald. Felin. Dec Barbar. Alciat. Aret. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Cuiac. Viu. *in ration. 2. lib. iuris Pontif. pag.* 13. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 104. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2.

2 Probat hic text. clericos ad sculare fæorum à laicis trahi non debere, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia, vt per Farinac. *p.*.. *conf.* 68. *n.* 10. Boss. *sub hoc tit. n.* 130. Martin. Vran. *conf.* 32. *n.* 58. *lib.* 2. Bellug. *in speculo Principum, rubr.* 11. §. *dubitatur, n.* 14. & *n.* 15. *vers. indifferenter, & rubr.* 18. *n.* 8 & *rubr.* 11. §. *videndum, n.* 15. Mench. *de success. creat. lib.* 3. §. 22. *limit.* 17. *n.* 68. Morla *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 2. *de iurisd. omnium iud. q.* 14. *n.* 1. Segura Danilos *in direct. iudic. Ecclesiast. p.* 2. *c.* 7. *n.* 10. latè Carol de Grassis *de effect. lib. cleric. effectu* 1.
3 *n.* 390. *cum seqq.* vbi *n.* 395. & *seq.* duobus modis limitat, Azor. *instit. moral. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 14. *q.* 2. vbi cum Panorm. asserit text. *in cap. filius, vel nepotibus* 16 *q.* 7. non probare Archiepiscopis, vel Episcopis negligentibus Regem adiri posse, vt gloss. *ibi, verbo, Regis*, dicere videtur, sed tantummodo probare, quòd si Metropolitanus rebus Ecclesiasticis abutatur, Regis auribus hoc intimetur, cuius intimationis effectus ille potest esse, vt Rex admoneat Metropolitanum, vel instet coram Superiore, vt illum reprehendat, vel faciat instantiam alteri Superiori pro illius correctione, eundem intellectum præstat Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore clericorum personali*, §. 2. *n.* 24. vide quæ dixi *ad cap. Ecclesia S. Mariæ* 10. *n.* 15. *sup. de constit.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex similem causam, vel penè consimilem habens est suspectus, & à iudicando remouetur, & n.* 2.
3 *Testis consimilē causam habens repellitur à testimonio.*
4 *Nominis similitudo non inducit suspicionem.*
5 *Dictio*, penè, *quid significet, ostenditur.*
6 *Amicitia sola, quæ fuerit maxima, & intima; inducit causam recusationis.*

CAP. Causam quæ, ij. XVIII.

1 IVdex quando quis creatur in aliqua causa, qui cognoscatur habere similem, vel quasi similem causam cum alio, potest & debet deponi ne sit nimis fauorabilis vni parti, & debet alius subrogari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Felin. Dec. Butr. Host. Henric. Barbat. Anchar. Aretin. Alex. de Neuo, Melch Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 13. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 24. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 1. *c.* 1.

Similis penè.] Notatur ad hoc quòd iudex similem causam, vel penè consimilem habens est suspectus, & à iudicando remouetur, vt per Bonacos. *communium criminal. p.* 1. *verbo, similitudo, fol.* 152. Mascard. *de probat. concl.* 1357. *n.* 50. Bobadil. *in sua politica, lib.* 5. *c.* 1. *n.* 53. Card. Tusch. *pract. concl. lit. S. concl.* 908. *n.* 33. Carrasco *ad aliquas leges nouæ recop. c.* 9. *n.* 119. Sic etiam testis consimilem causam habens repellitur à testimonio, Rebnff. *de reprobatione testium*, *n.* 481. Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c.* 21. *n.* 17. *in fine*. Nominis tamen similitudo non inducit suspicionem, sed quandam affectionem, ex *l. cum filius*, §. *pater*, ibi, *nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei*, *ff. de legatis* 2. Tiraq. *ad l.* 5. *connub. n.* 27 Rebuff. *de verb. signif. pag.* 508. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 8. *n.* 104. 2 3 4

Penè.] Ideo hæc dictio adiicitur, quòd vix vlla reperitur in personis, vel rebus similitudo, quæ per omnia congruat, iuxta vulgare dictum, *nullum simile est idem*, præcipuè cùm hæc dictio demonstrer non semper rem, vel personam esse eandem, Menoch. *de præs. lib.* 4 *præs.* 18. *n.* 29. 5

Nimis fauorabilis parti, &c.] Ex his verbis apparet simplicem affectionem, vel fauorem non esse sufficientem causam ad recusandum iudicem, sed requiri nimium fauorem, & affectionem erga partem, & ideo sola amicitia, quæ fuerit maxima, & intima, inducit causam recusationis, Tiraq. *de pœnis temper. causa* 21. *n.* 5. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2. *n.* 71. *pag. mihi* 427 Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, art.* 9. *glos. vnic. n.* 29. Bellacomb. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 3. *tit.* 1. *de iudic. n.* 141. *pag.* 370. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 100. *n.* 19. & *c.* 200. *n.* 2. Carrasc. *d. c.* 9. *n.* 96. vbi *n.* 98. cum Menoch. *de arbitr. casu* 152. *n.* 12. asserit iudicis arbitrio relinqui quæ dicatur intima amicitia. 6

SVMMARIVM.

1 *Iudices si de principali, & exceptionibus præiudicialibus simul cognoscunt, vel super principali, lite non contestata, testes recipiunt, licitè ab eis appellatur.*
2 *Clausula* vocatis vocandis; *vis, & effectus, remissiuè.*
3 *Ordinis peruersio delegato in delegatione assignati vitiat processum*
4 *Causam vnam ex multis in appellatione probare sufficiat.*
5 *Appellatio potest iustificari ex alia causa, quàm expressa.*
6 *Causa ab interlocutoria per appellationem ad Curiam dclata au ibi principaliter manere possit.*

CAP. Exhibita. XIX.

Honor. III.

IVdices si simul cognoscunt de principali causa, & de exceptionibus præiudicialibus, vel si testes recipiuntur super principali, lite non contestata, licitè ab illis appellatur, & quicquid attentatum fuerit post appellationem est irritum, quia causa non committebatur illis in forma inquisitionis, sed 1

iudicij. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Host. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Anchar. Panorm. Butr. Felin. Dec. Alexand. de Neuo, Henric. Melch. Kling. Aretin. Ioan. Monach. Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 14. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 204. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2.

2 *Vt vocatis, qui forent euocandi.*] De vi, & effectibus clausulæ, *vocatis vocandis*, egi latè *in meis remiss. de dictionibus, & clausulis, claus.* 107. aliàs *claus.* 184 *secundùm Lugdunen. impress.*

3 *Sed peruertendo iuris ordinem.*] Notatur ad hoc quòd in iudice delegato omnis peruersio ordinis sibi in delegatione assignati, etiam in exceptionibus, vitiat processum, vt per Rebuff. *in tract. exceptionum, num.* 135.

4 *Vel aliquo ipsorum.*] Notatur ad hoc quòd sufficit probare vnam causam ex multis in appellatione, vt
5 per Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.* 22. *n.* 7. Et appellatio potest iustificari ex alia causa, quàm ex expressa, Sigism. Scacc. *de appell. q.* 11. *n.* 84.

6 *In causa ipsa,* &c.] Notatur ad hoc quòd causa per appellationem ab interlocutoria ad Romanam Curiam delata, & alicui Auditori commissa, nulla facta negotij principalis mentione, si appellatio pronuntietur iniusta, reddit cognitionem causæ principalis ad iudicem à quo fuerat appellatum, vt per Couar. *pract. c.* 9 *n.* 5. *vers. prima.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus lapsu triennij non obstante potest in causa sibi commissa procedere.*
2 *Instantia iudicij secundùm Canones per lapsum triennij non perit, sed est perpetua.*
3 *Compromissum non expirat per lapsum triennij, sed ad similitudinem iudicij eius instantia est perpetua.*
4 *Declaratur Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 20. *vers. causa omnes.*
5 *L. properandum, C. de iudic. non habet locum in Imperiali Consistorio, vel Principis, nec apud Lusitanos, & Gallos.*
6 *Instantia non currit actori si reus subterfugiens causam trahat, ac differat.*

Cap. Venerabilis. XX.

1 DElegatus lapso triennij non obstante potest procedere in causa sibi commissa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Barbat. Bald. Panorm. Butr. Felin. Dec. Bero. Host. Henric. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Ioan. Monach. Aretin. Cujac. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 15. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 204. *& p.* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum* Marian. Socin. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Collige ex text. instantiam iudicij secundùm Canones per lapsum triennij non perire, sed esse perpetuam, vt per Couar. *in cap. quamvis pactum, de pactis, lib.* 6. *p.* 2. §. 1. *n.* 4. Marant. *de ordine iud. p.* 5. *n.* 14. *&* 21. Vant. *de nullit. ex defectu iurisdictionis ordinaria, n.* 126. Soar. à Pace *in pract. tom.* 1. *annot* 2. *de instantia, n.* 11. Mandos. *in tract. de annalibus casibus, n.* 133 *tom.* 17. Doct. *fol.* 214. Gamb. *de offic. Legati à Latere, lib.* 3. *n.* 469. Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p* 4. *c.* 2. *n.* 15. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 3. *c.* 5. *n.* 3. vbi dicit huius text. decisionem extendi ad omnes, nam licèt loqui videatur in iudice delegato, non tamen fit in eo vis, aut fundatur textus decisio. Vnde per lapsum triennij 3
compromissum non expirare, sed ad similitudinem iudicij eius instantiam esse perpetuam, tenent Ioan. Baptista Perus. *de arbitr. lib.* 13. *c* 1. *n.* 2. Caputaquen. *decis.* 361. *n.* 4 *p.* 2. Rota *decis* 452. *n.* 5 apud Fariu. *p* 1. *recent.* plures per Rendin. *in prompt. recept. sent. tom.* 1. *tit.* 54. *n.* 2. Non obstat Conc. Trid. *sess* 24. *de reform. c.* 20. quatenus statuit omnes causas ad forum Ecclesiasticum pertinentes etiam beneficiales in prima instantia coram Ordinariis locorum infra biennium à die motæ litis esse terminandas, quia respondetur Conc. Trid. *dict. loco*, non præfigere instantiam causis, quia lapso biennio acta non pereunt, sed partes si volunt possunt prosequi litem coram eodem Ordinario, vel iudices superiores, aliàs tamen competentes adire, & ita imponit illum terminum inferiori ad causam finiendam, non tamen irritat acta processus, vt per Zerol. *in praxi Episcop. p* 1 *verbo, instantia*, §. 4. Salgado *d. c.* 2. *n* 66. Sigism. Scacc. *in tract. de appellat. q.* 15. *n.* 1-8. Alia circa idem Concil. Trid. decretum *in* 4
d. c. 20. videas apud praxim Episcop. *p.* 1. *verbo, instantia*, & Modern. *de mrit. d. p.* 4. *cau* 2. *n* 8. Scacc. *d. q.* 15. *n.* 277. & alios plures, quos ego ipse refero *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 81.

In gloss. *Non obstante*, ibi, *sic ergo patet quòd hodie non* 5
habet locum tex. illa C. de iudic. properandum. Præcipuè in Imperiali Consistorio, Mynsing. *cent.* 2. *observ.* 48. *n.* 4. Sigism. Scacc. *d. q.* 15 *n.* 166. & in causis, quæ ventilantur in Consistorio Principis, Mynsing. *d. observ.* 48 *& cent.* 3 *observ.* 44. *n* 9. Marante *d. p* 5. *n.* , Gail. *de pace publica lib* 1 *c.* 7. *n.* 15. Scacc. *d. q* 15. *n.* 266. Et apud nostros Lusitanos, Cabed. *decis.* 15. *n.* 2. *p.* 2. Cald. Pereita *in com ad l. vnic. C. ex delictis defunctor. p.* 3. *n.* 24. Et apud Gallos, Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm gloss.* 5. *n.* 52. Cald. Pereita *in l. si curatorem, C. de in integrum restit. min verbo, infra legitimum, n.* 1. Scacc. *d. q.* 15. *n.* 267. vbi *n.* 168. asserit nec etiam procedere in aliis Regibus, qui habent liberum arbitrium.

In ead. gloss. ibi, *Sed per subterfugia*, &c. Notatur 6
ad hoc quòd non currit instantia actori, si reus subterfugiens causam trahat ac protelet, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 12 *gloss.* 2. *n.* 1. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Actor obtinens in possessorio coram iudice rei non tenetur coram eo iudice super proprietate, respondere si est prorsus alterius fori.*
2 *Conuentus super possessione alicuius rei coram vno iudice, non potest coram eodem super proprietate conueniri.*
3 *Dictio,* quasi, *improprietatem, & fictionem denotat.*
4 *Sententia in possessorio ordinario lata est diffinitiua, non tamen quando summariè contenditur.*
6 *Electus contra quem opponitur interea nullam habet administrationem.*
7 *Electo in officialem ad certum tempus, lapso illo tempore, intra quod officialis fuit impeditus seruire, non debet reintegrari aliud tantum tempus.*
9 *Clericus agens in iudiciis possessoriis, & summariis, non potest reconueniri pro causa summaria.*

Cap. Significauerunt. XXI. & fin.

REus, qui habet sententiam definitiuam super pos- 1
sessorio, si agitur de proprietate coram eodem

iudice

iudice non tenetur respondere si est prorsus alterius fori. Item non obstante tempore feriarum vindemiarum iudex procedere potest ne ex fraude prorogetur tempos. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Bald. Felin. Dec. Anch. Barbat. Aretin. Panorm. Host. Botr. Henric. Ioan. Monach. Alex. de Neoo, Melch. Kling, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 16. Alagona *in compendio iuris Canonic., pag.* 120. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant. p.* 1. & 2.

2 Collige ex text. conuentum super possessione alicuius rei coram vno iudice non posse reconueniri coram eodem super proprietate, sed quia hæc resolutio aduersatur textui *in c.* 1. *infr. de causa possess.* quatenus causam probat possessionis, & proprietatis sub vno, eodémque iudice esse decidendam, ideo pro concordia vide quæ dixi *ad d. c.* 1. in illis verbis, *sub vno eodémque iudice.*

3 *Vel quasi.*] Hæc dictio, *quasi*, improprietatem, fictionem, & diminutionem denotat, vt tenent plures per me citati *in remiss. de diction. & claus. dict.* 261. *num.* 1.

4 *Diffinitiuam sententiam promulgauit.*] Notant *hîc* Abb. & Felin. sententiam in possessorio latam esse diffinitiuam, intellige de possessorio ordinario, in quo principaliter agitur de possessione, & quidem seruato iuris ordine, & processu iudiciario, non tamen quando summariè contenditur inter partes lite principali pendente quis interim debeat esse in possessione, Damhud. *in pract. c.* 23. *& seq.* Capye. *decis.* 55. *n.* 1. & 8 bene Cou. *pract. c* 17. *n.* 2. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 6. & 7. Menoch. *remed. vlt. retin. n.* 46. & 47. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 7. *consid.* 1. *n.* 1. Valasc. *consf.* 79. *n.* 18 Dominus meus *ad Ordinationes Regias Lusitanorum, lib* 4. *tit.* 65. *in princ. n.* 2.

5 *Verùm pars altera*, &c.] Vide Xoar. *in l. post rem iudicatam, in comment. legum Regni, ampliat.* 4. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 34. *n.* 10. Ioan. Garc. *de nobilit* §. 2. *gloss.* 1. *n.* 17. Perez *l.* 1. *gloss.* 3. *pag.* 267. *col.* 1. *ad fin. tit.* 6. *lib.* 2. *Ordin.* Ceuall. *comm. contra comm. q.* 822. *n* 110. Sahag. *ad cap.* 1. *infr. de sequest. possess. & propr. n.* 95. 97. 99. & 100.

9 Quatenus hîc an electus contra quem opponitur, vel excipitur, interea habeat aliquam administrationem, & respondent omnes *in præsenti*, quòd non, teste Ioan. Monach. *hîc n.* 10.

7 *Tempus regiminis electi inutiliter elabatur.*] Notatur ad hoc quòd electus pro officiali ad certum tempos, lapso illo tempore intra quod officialis fuit impeditus seruire, non debet sibi reintegrari aliud tantum tempus, quo fuit impeditus seruire; vt per Abb. *hic notab. penul.* Vincent. de Franch. *decis.* 419. *num.* 1. & 3. optimè Valasc. *consult.* 155. *num.* 4. vbi *num.* 5. affirmat se in facto vidisse iudicatum, quòd cùm quidam electus ad officium ædilitium fuisset impeditus per obiectiones sibi oppositas, quòd non fuerat ritè, & rectè electus, & interim quòd sententiam obtinuit supremi Senatus in confirmationem suæ electionis, lapsum fuit tempus, quo erat seruiturus, & tamen idem Senatus noluit in sententia clausulam adiicere, quòd reintegraretur sibi tempus quo fuerat à tertio malè impeditus seruire.

8 *Propter vindemias.*] De diebus feriatis gratia vindemiarum dicam commodiùs *ad cap. vltim. infr. de feriis.*

9 In gloss. *Super proprietate*, ibi, *& tunc etiamsi vellent*, &c. Notatur ad hoc quòd clericus agens in iudiciis possessoriis, & summariis, non potest reconueniri pro causa summaria, vt per Honded. *cons.* 21. *n.* 27. & 29 *lib.* 1. Carpan. *super statut. Mediolan lib.* 1. *c.* 44. *n.* 109. & 110. Caran. *super ritu Magnæ Curiæ Vicariæ, ritu* 67. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. casu* 184. *n.* 3. quos, & alios refert, & sequitur Carol. de Graffis *de effect. cleric. effectu* 1. *n.* 774. vbi *n.* 775. limitat non procedere si causa pro qua clericus reconuenitur esset pariter summaria, vt si ageret remedio retinendæ possessionis, quia in ea poterit legitimè reconueniri remedio recuperandæ, & *n.* 777. limitat etiam quando reconueniens renuntiaret priuilegio reconuentionis, scilicet si esset conuentum ne vtraque causa simul expediatur, sed separatim de eis cognoscatur tunc, enim etiam in summariis datur & conceditur reconuentio.

De Foro competenti.

TIT. II.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hac rubr. scribentes.*
2 *Forum dicitur à fando, siue à Foroneo Rege, & aliquando à ferendo.*
3 *Forus definitur vt sit exercendarum litium locus, constans causa, lege, & iudicio.*
4 *Forus in genere masculino, & neutro reperitur.*
5 *Forus à territorio longè differt.*
6 *Forus non solùm comprehendit iurisdictionem quæ exercetur in litibus dirimendis, sed etiam locum exercendarum litium tanquam aggregatum, & compositum ex vtrisque.*
7 *Forus dicitur exterior, & interior, & differunt.*
8 *Forus interior, seu conscientiæ principaliter tendit ad pœnitentiam & satisfactionem diuinæ offensæ: interior autem ad vindictam culpæ, seu publicam vindictam & Reip. satisfactionem.*
9 *Absolutus ab excommunicatione, seu alia censura vigore Iubilæi, aut Bulla Cruciata an censeatur absolutus in foro iudiciali exteriori, ostenditur, &* num. 10.
11 *Iudices tripliciter possunt considerari, alij dicuntur competentes simpliciter, alij incompetentes, prorogabiles tamen, alij tandem, incompetentes, & improrogabiles, & declarantur singulæ species* num. seqq.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. 1
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Panorm. Felin. Dec. Ioan. Monach. Mar. Socin. Aretin. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 48. Petr. de Raoenna *in compend. iuris Canon.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum fol.* 165. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 50. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij à pag.* 166. Goffred. & Hostiens. *in summ. huius titul.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Zypæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.* 91. nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 2. *summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

Foro.] Dicitur à fando, siue à Foroneo Rege, qui 2
primus Græcis legem dedit, secundùm Isidor. *in cap. forus* 10. *de verb. signif.* aliquando à ferendo, quia sicut

ad nundias merces venales deferuntur, *l. 2.* ibi *detuleris mercem, ff. de nundinis*, ita ad forum cum controversiæ dirimendæ trahuntur, vt aduertit Vertus. *verbo, forum*, Varro *lib. 1. de lingua Latina*; vnde forum suarium, boarium, piscarium, olitorium, in quo olera venduntur. Calepin. *verbo, forum*, & refert varias fori significationes ex bonis auctoribus Abb. *in hac rub. n. 1.*

3 Definitur autem forus ab Isidor. *vbi suprà*, quòd sit exercendarum litium locus constans causa, lege, & iudicio, cùm tamen in iure forus magis propriè dicatur de iurisdictione, quæ exercetur in litibus dirimendis, quàm de loco quo dirimuntur, sic aliàs præscriptiones fori dicuntur declinatoriæ iurisdictionis, *l. vlt.* ibi, *præscriptione fori, C. de except. l. si fideicommissum 50. ff. de iud. l. vlt.* ibi, *sine aliqua fori præscriptione, ff. de iurisd. omn. iudic. l. penult. in princ. C. de pactis*, cum aliis quæ post alios tradunt Duen. *reg. 263.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. membr. 9 n. 1. & à n. 7* Gam. *Lusit decis. 340. n. 3.* Cabed. *Lusit. 22. n. 4 & 9 p. 1.* Sic priuilegium fori, sortiri forum, & alia id genus, non ad locum, sed ad iudicem certum, & iurisdictionem prætentam referuntur, *l. si fideiussor 7. in princ. ff. qui satisdare cog. cap. si diligenti 12 cap. proposuisti 19 & cap. vlt. infr. hoc tit.* post alios Surd. *cons. 196. num. 20. lib. 2.* Sic etiam foro interdictus dicitur ille, qui non à loco, sed à forensium negotiorum exercitio remouetur, *l. moris 9 §. nonnunquam, ff. de pœnis.* Sic denique forenses actiones absque vllius loci præfinitione dicit Iureconsl. *l. 2. §. 1. vers. & quanquam*, ibi, *forenses quoque actiones, ff. de incen. ruina, nauf.*

4 Ex quibus moti Butr. Card. Abb. *n. 2.* & omnes communiter *in præsenti*, distinguendam credunt inter forum in genere neutro, & in genere masculino, vt primo casu idem importat ac territorium cuiuscunque iudicis, intra quod potest in delinquentes animaduertere *l. pupillus 239. §. territorium, ff. de verb. signific.* extra quod iudici non paretur impunè, *l. vlt. ff. de iurisd. omn. iudic. cap. vlt. § statuto, de constitut. lib 6.* In genere verò masculino aliud importet, nempe locum in quo ius redditur, patet ex *d. cap. forus, in princ.* quo supposito inquit Abb. *vbi proximè* verius esse & titulo magis conuenire vt forum hic accipiatur pro territorio, quia *in c. 1. & in c. 2. & in cap. si quis contra 4 & in cap ex transmissa 6 & in c. verum 7. & in cap. quòd clericis 9 & in d. cap. si diligenti 12. infr. hoc tit.* agitur de competentia fori respectu loci vbi exercetur, sed de competentia fori respectu iudicis. Verùm hæc communis conciliatio gratis discrimen ponit inter vnam, & alteram fori acceptionem; quia non reddit rationem differentiæ, cur magis forum in genere neutro pro territorio, quàm in genere masculino, & vice versa, cur magis hic pro loco exercendarum litium, quàm illud accipiatur; tum etiam, quia huius tit. iura non agunt de sola competentia respectu iudicis in abstracto, sed in concreto, restricta scilicet ad locum, vbi & reus conueniendus, & iurisdictio exercenda est, *d. t. 1.* cum iuribus modò citatis.

5 Quare explosa differentia fori in genere neutro, vel masculino, faciliùs rem assequentur recurrendo ad partes ex quibus forus componitur, constat enim forus ex causa, lege & iudicio, *d. c. forus, in princ. vers. constat autem* vnde à territorio longè differt, quippe cùm absque eo quòd datur causa & iudicium, importet solùm vniuersitatem agrorum intra fines cuiusque ciuitatis, *d. §. territorium*, quamvis enim magistratus territorij intra eos fines terrendi ius habeat, vt *ibidem* habetur, adhuc tamen forus non erit, quia vltra fines proprij territorij, qui necessariò antecedere debent, vt ius dici possit, *d. l. vlt. d. § statuto*, forus vlteriùs progreditur, & requirit causam, legem, & iudicium, *d. cap. forus, vers. constat.* sic defenditur nominis etymologia, & Isidor. *in d. c. forus*, itaque forus exterior non ex solo loco exercendarum litium neque ex sola iurisdictione, seu iudicio, sed ex vtroque & cæteris, de quibus *in d. cap. forus, l.* componitur: vn- 6
de iam colligitur forum non solùm dici, & comprehendere iurisdictionem, quæ exercetur in litibus dirimendis, sed etiam locum exercendarum litium tanquam aggregatum & compositum ex vtrisque: iura autem quæ in variis speciebus in contrarium suprà addoxi, quamvi ad iurisdictionem referantur, non excludunt cætera fori requisita, & ideo ad text. *in l. moris §. & nonnunquam*, respondetur foro interdictum eo ipso remoueri non solùm ab exercitio forensium negotiorum, sed etiam à loco vbi talia exercentur, cùm in foro & locus, & causæ ipsæ forenses includantur, iuxta modò dicta. Ad illud denique quod de forensibus actionibus expendi, respondetur quòd cùm actio sit ius prosequendi in iudicio quod sibi debetur, *princip. Instit. de actionib. l. nihil 50. ff. eo tit.* satis inuoluunt locum exercendarum litium, vt patet.

7 Apud sacræ Theologiæ & vtriusque iuris Professores passim fit mentio vnius, & alterius fori, exterioris scilicet, & interioris, hoc est, fori pœnitentiæ, quinimo & tertius additur, nempe forus conscientiæ, qui latiùs patet, & multo generalior est quàm pœnitentiæ, iuuat *c. vlt.* ibi; *sed iure fori, non iure poli, 17. q. 4. gl. 1. in princ. in c. quæ in Ecclesiarum 7. de constitut.* Squillante *de priuileg. cler. 80 cap. 1. num 8.*

8 Forus interior plurimum differt ab exteriori, vt notant Doctores *in d. cap. quæ in Ecclesiarum, & in c. filius noster, de testam.* Couar. *in cap. alma mater p. 1. § 11. num 16 vers. ad hæc.* Ratio est, quia quando actiones tradunt ad diuersos fines, vna per alteram non consumitur, *l. vnic. in princip. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet*, post Alios Felin. *in cap. de his num. 8. de accusat.* Couar. *lib. 2. var. cap. 10. Imum. vers. quarto*, planè forus interior, seu conscientiæ principaliter tendit ad pœnitentiam, & satisfactionem diuinæ offensæ, vt per eam pœnitens satisfaciat Deo, & ipsi reconcilietur, exterior autem ad vindictam culpæ, seu publicam vindictam, & Reipub. satisfactionem, & ita in diuersos fines; igitur vnus alterum non consumit.

9 Ex quibus videtur resoluendum, absolutum ab excommunicatione, seu alia censura vigore iubilæi, aut Bullę Cruciatæ, seu ex vi Bullarum Apostol. non censeri absolutum in foro iudiciali exteriori, & in terminis quòd Cruciata non suffragetur in foro fori, tradiderunt Ledesm. *in 2. p. 4. q. 26. art. 1. in fine*, Couar. *in cap. alma mater p. 1. §. 10. n. 16.* Nauar. *cons. 47. de sent. excom.* plenè Guttier. *canon. lib. 1. c. 2. n. 10.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. c. 17 n. 43.* latè Rot. *in Oxonen. Canonicatus 2. Martij 1622.* coram R. P. D. Merlino. Et vltra quòd simplici attestationi Confessarij asserentis absoluisse à censuris, non esse credendum in foro externo: dixerunt Emman. Roder. *in addit. ad Bullam Cruciatæ, §. 9. n. 51.* Nauar. *in c. 27. num. 32.* Penia *in direct. inquisit. in 2. part. ad Concil. comm. 25.*

10 Verùm licèt huiusmodi absolutio virtute Bullæ Cruciatæ non suffragetur in foro externo, attamen ad effectum validitatis impetrationis beneficij Ecclesiastici dicendum est illam suffragari, secundùm Calder. *in cons. 2. de testib.* quem semper Rot. sequuta est, & signanter apud Crescent. *decis. 14. de probat.* &

& in terminis Cruciatæ *in Astoricen. Archidiaconatus 17 Iuni., & 23. Nouembris* 1593. coram Clemente VIII. *& decis. 573. p. 3. diuers.* Ratio est, quia cùm beneficium Ecclesiasticum tanquam Christi patrimonium, quid merè spirituale censeatur, & absolutus in vim Cruciatæ sit verè apud Deum ab omnibus censuris, etiam in Bulla Cœnæ Domini contentis absolutus, ideo etiam erit capax beneficij, & absolutio vigore dictæ Cruciatæ pro inpetratione gratiæ opitulatur, quod & signanter admittit Nauar. *d. cons. 47 n 3. de sent. excom.* Et quo ad hunc effectum Confessori attestanti, se absoluisse à censuris est omnino deferendum, vt præter Calder. Crescent. & decisionem *in d. Astoricen.* firmant Mascard. *de probat. concl. 12. n 4. & 5.* Soar. *de censur disp 7. sect. 5. n. 26.* Sebast. à Costa *in com. ad Bullam Cruciata q. 59. vers. nec etiam*, latissimè Rot. *in d. Oxomen. Canonicatus.*

An & quando fori appellatione veniat interior, aut exterior, & multa ad hanc materiam spectantia dixi *in tract. de locis communibus argum. iuris loco.*

11 *Competenti.*] Quoad materiam competentiæ, vel incompetentiæ, iudices tripliciter possunt considerari, alij enim dicuntur competentes simpliciter, alij incompetentes, prorogabiles tamen, alij tandem incompetentes, & improrogabiles. Primi dicuntur omnes illi, qui attento iure absque vlla prorogatione, seu consensu litigantium adiri possunt, & debent, itavt illorum forum simpliciter competens sit, qualis est iudex illius loci respectu sui territorij, de quibus *in l. 2 ff. si quis in ius vocatus. & l. pen. ff. de iurisdict. omn. iud.* Sic sanè si laicus trahatur ad iudicium sæculare coram iudice illius loci in quo domicilium habet, necessariò ibi respondere tenetur, quia apud suum iudicem, & omnino competentem conuenitur, iuxta *cap. vlt. hoc tit.* nisi aliquod habeat priuilegium, propter quod sui proprij iudicis possit iudicium declinare, & alterum eligere, vt, v. g. scholaris, qui licèt conueniatur coram iudice domicilij, potest tamen si voluerit illius iudicium declinare, & respondere coram suo iudice particulari, iuxta *auth. habita C. ne filius pro parte.*

12 Secundi verò iudices sunt illi qui licet per se, & attento iure absque partium consensu competentes non sint, prorogari tamen possunt, & ex prorogantium consensu competentes effici, iuxta text. *in l. 1. & 2. ff de iudic cap. significasti, in princip. hoc tit.* Sic sanè quamvis iudex Ecclesiasticus respecto laicorum in causis temporalibus incompetens sit, per *cap. cùm ad verum ad 96 dist.* cum similibus, nihilominus tamen si laici in iudicem Ecclesiasticom consentiant, competens efficitur, possunt namque illius iurisdictionem prorogare, iuxta text. *in l. Episcopale n. 9. C. de Episcop aud.* tradunt Bart. *in l. ex consensu, in princip. ff. de appellat.* communis ex Curt. *in l. 1. num. 6 ff. de iudic.* Boër. *decis. 69 num. 4. & 5* Nauar. *cons. 1. de sent. excommun.*

13 Tertij tandem iudices sunt illi, qui attento iure nec de consensu litigantium competentes effici, nec prorogari possunt, vnde prohibiti, & vetiti appellari solent, sic iudices sæculares respectu clericorum omnino incompetentes, vetiti, incapaces, & directè prohibiti, *cap 2. cap at si clerici, cap. qualiter, c. clerici, de iudic.* itavt neque ipsis clericis consentientibus possint fieri competentes, vt tradit D. Barbos. *in l. Titia 35. ex num. 11. ff. soluto matrimon.* imo consentientes, & prorogantes laicorum iurisdictionem, pœnam incurrere probat text. *in capit. si diligenti, hoc tit.* adeóque clerici prohibentur sui proprij iudicis iurisdictionem declinare, vt alterius iudicis, quamvis Ecclesiastici iurisdictionem prorogare non possint absque proprij Episcopi consensu, per text. *in cap. significasti, vers. clerici, hoc tit.* Sic etiam iudex sæcolaris respectu causarum, quæ sunt merè Ecclesiasticæ, seu spirituales, etiam inter laicos omnino incompetens est, itavt nec de partium consensu competens fieri possit. Sic causa hæresis, simoniæ, beneficij, decimarum, iurispatronatus, natalium, matrimonij, & similes ad solam spectant potestatem Ecclesiasticam, *c. vt inquisitionis, §. prohibemus,* ibid. *cum mere Ecclesiasticum sit, de haret. lib. 6. c. tuam, de ordine cognit. cap. quante, de iudic. cap. accedentibus, de excessib. Prælat. c. peruenit. de decim.* resoluunt gloss. & Doctores *verbo, secundùm quòd Canones, in cap. 1. de Offic. Ordin.* gloss. *verbo malefactores, in cap. cùm sit generale. de foro comp* latè D. Barbos. *in d. l. Titia, ex n. 21. cum multis seqq. & ex n. 39.* Cabed. *de patronat. Regia Corona c. 49.*

Vnde inferas quoad effectum cognoscendi de causis incidentibus maximum dari inter prædictos iudices discrimen, etenim illi qui sunt vetiti & omnino incapaces, nec principaliter, nec incidenter cognoscere possunt de causis in quibus sunt incompetentes, quia licèt iudex quæstionem incidentem examinet, non tamen super ea primò & principaliter, sed super alia de qua competens est, diffinitiuè pronuntiat, iuxta *l. 1*, ibi, *vniuersam incidentem quæstionem, examinare, &c. C. de ord. iudic* explicant Bart. *in c. cum Ecclesia n. 5. de causa possess.* Capyc. *decis. 7. n. 7.* Et sic iam patet inter iudices sæculares & Ecclesiasticos quoad causas incidentes dari maximam differentiam, etenim sæculares cùm sint vetiti & directè prohibiti causas Ecclesiasticas, nec principaliter, nec incidenter definire possunt, imo eas cum in causa principali, de qua cognoscunt, inciderint, tenentur ad forum Ecclesiasticum remittere, iuxta *d. c. tuam*, cum similibus. Iudex tamen Ecclesiasticus cùm respectu causarum sæcularium incompetens tantùm sit, non verò vetitus, aut directè prohibitus, quamvis non possit de ipsis principaliter cognoscere, rectè tamen si illæ inciderint in causa Ecclesiastica, in qua sunt competentes, possunt de illis pronuntiare, ex text *c. 3. de donat. inter virum, & cap. per venerabilem*, ibi, *causaliter exercemus, qui filij sint legit.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus coram suo Episcopo conueniri debet.*

2 *Clericus non potest suum proprium Episcopum deserere, nec alienum ex vi formalis consensus adire.*

3 *Episcopus proprius quis dicatur ostenditur.*

4 *Subditus ratione domicilij propriè, & absolutè subditus est.*

5 *Prælati inferiores, qui aliàs legitimam iurisdictionem habuerint, possunt clericos sibi subiectos iudicare, & excommunicare.*

CAP. Si quis clericus. I.

Ex Conc. Chalced.

NEgotium habens contra clericum tenetur adire 1
Episcopum ipsius clerici conuenti, & non alios, nisi vtraque pars velit aliquem, & de domicilio Episcopali. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panorm. Anchar. Host. Henric. Felin. Aretin. Mar. Soc. Barbat. Butr. Alexand. de Neuo, Melch. Kling. Ioan.

Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 25. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 208. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Chalcedon. *cap.* 9. refertur ab Ant. August. *collect.* 1 *Decret. lib* 2 *tit* 2 *c.* 1. & à Buchard. *lib.* 2. *Decretor. cap* 183. ac Iuon. *part.* 6. *cap.* 328. *& cap.* 360.

2 *Non deferat proprium Episcopum.*] Notatur ad hoc quòd clericus coram suo Episcopo conueniri debet, non potest enim proprium Episcopum deserere, nec alienum ex vi formalis consensus adire, vt per Doctores *in præsenti, & in cap. significasti, infr. hoc tit.* Couar. *pract. c.* 10. *n.* 5. *vers* 8. Perez *l.* 1. *tit.* 4 *lib.* 1. *Ordin.* Boll. *sub hoc tit. n.* 546. Roland. *cons.* 4 *à n.* 8. *lib.* 1. *& cons.* 23 *n.* ..o. *lib.* 1. Azeued. *l* 7 *n.* 13. *tit* 18. *lib.* 9 *nouæ recop. & cons* 15. *n.* 37. Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 1 *n* 1. *cum seqq.* D. Barbos. *in l.* 1 *ff. de iudic articul.* 3. *n.* 179. *cum seqq.*

3 *Proprium Episcopum.*] Quis dicatur proprius Episcopus non abs re inuestigari potest, cùm similia verba reperias *in auth. in clerici apud proprios Episcopos, collat.* 6. *& in cap si clericus*, ibi, *suum Episcopum*, & ibi, *proprium Episcopum* 11. *q.* 1 *& in cap. nuper* 29. *§ in* 2. *verò*, ibi, *à suo Episcopo*, & ibi, *proprio Sacerdote, de sentent. excomm. cum similibus*, sanè proprius Episcopus potissimum ille est, cui clericus ratione domicilij subiicitur, est enim hic forus absolutè talis, & qui cum cæteris omnibus concurrit, *cap. dilecti* 57. *& ibi gloss verbo, domicilium, cap vlt. & ibi gloss verbo, domicilij, infrà hoc tit. l. si fideicommissum* 50. *§. penult. l. hæres absens*, 19. *§. proinde, ff. de iudic. l.* 2. *vbi gloss. verbo, elegit, C. vbi de crimine*, Alex. *cons.* 26 *n.* 6. *vol.* 6. Bald. *in l.* 1 *n.* 13. *C. de summa Trinit.* alij, vt per Surd. *cons.* 313. *n.* 66. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 13. *n.* 12. *vers. & confirmatur*, Cenall. *comm. contra commun. q.* 684. *n.* 105. 4 Vnde subditus ratione domicilij propriè, & absolutè subditus est, gloss. *verbo, subditos, in Clem. vnic. hoc tit gloss verbo, in d. cap nuper, §. in primo*, communis post alios, vt per Tiraq. *de retract. lig. §.* 9. *gloss.* 2. *n.* 22. Couar. *pract. c.* 11. *n.* 4 Paris. *cons.* 12. *n.* 14. *vol.* 3. Roland. *de lucro dotis, q* 21. *n.* 11. Bursat. *cons.* 16. *num.* 1. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 691. *num.* 3. Surd. *d. num.* 66.

5 Intellige, & extende ad inferiores Prælatos, qui Episcopi non sint, qui aliàs legitimè iurisdictionem habuerint, hi enim rectè possunt clericos sibi subiectos iudicare, prout excommunicare possunt, Couar. *in cap alma mater, p.* 1. *§.* 11. *n* 1. Marant. *de ordine iudic. p* 4 *dist* 5. *n.* 6 *&* 7. Nauar. *in man. c.* 27 *n* 5. Sarm. *select lib.* 3. *c.* 15. Soar. à Pace *d. prælat.* 1. *n.* 5. Fr. Emman. *quæst. reg tom.* 1. *q* 36. *art.* 3. *col.* 5. *ad finem.* Nec obstat quòd vbi dispositio de Episcopo loquitur, prout *in præsenti*, vel eidem aliquam tribuit prærogatiuam, inferiores excludit, qui Episcopi non sunt, prout in iuribus citatis à Soar. à Pace *d. prælud.* 1. *in princ.* & à Soar. *de censur. disp.* 41. *sect.* 2. *n.* 13. Henriq. *in sum. lib* 6. *de pænit. c* 56. *n.* 1. *lit F.* & Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 2. *à n.* 1. ac per relatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 4. *n.* 3. quia respondetur huiusmodi resolutionem procedere in dubio, non verò quando ex materia subiecta, vel legitimis circunstantiis constiterit de mente contraria disponentis, tunc enim à verborum proprietate reddere licet, *l. non aliter* 61 *ff de legat.* 3. *cap. intelligentia* 6. *infr. de verborum signific.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex sæcularis si clericum per se distringit, vel condamnat, excommunicari debet.*
2 *Iudices sæculares personas Ecclesiasticas condemnare, vel iudicare non debent.*
3 *Laicus ex delegatione Episcopi non potest de causis clericorum ciuilibus cognoscere.*
4 *Clericus etiam de licentia Episcopi non potest consentire in laicum.*
5 *Clericus etiam prima tonsura tam in ciuilibus, quàm in criminalibus fori priuilegio gaudet, & à sæculari potestate est exemptus.*
6 *Excommunicatus potest iterum excommunicari.*
7 *Censura una semel ligatus, est adhuc subiectum capax alterius non tantùm diuersæ rationis, sed etiam eiusdem.*
8 *Clericus potest reconueniri coram iudice laico.*
9 *Verbum*, sit, *an inducat canonem latæ sententiæ, ostenditur.*
10 *Inseruientes Ecclesiæ, ac deputati eius seruitio sunt exempti à iurisdictione sæculari.*
11 *Deputati auctoritate Prælati ad aliquod hospitale eius auctoritate erectum, fori priuilegio gaudent.*

Cap. Nullus iudicum. II.

Ex Conc. Parisien.

IVdex laicus sine licentia Papæ iudicans clericum 1
tandiu sit sequestratus ab Ecclesia, quousque se emendet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Ancbar. Panorm. Barbat. Felin. Host. Alexand. de Neuo, Melch. Kling, Butr. Mar. Socin. Aretin. Cujac. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 24. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.* 208. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur àb Anton. Augnst. *collect* 1. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 2. *cap.* 1.

Collige ex text. sæculares iudices Ecclesiasticas 2
personas condemnare, vel iudicare non debere, quod adeò verùm est, vt nec etiam clericus delegatus Principis, seu rectoris sæcularis possit easdem Ecclesiasticas personas iudicare, Felin. *in cap. cùm sit generale, n.* 44. *vers. & hinc est, infra hoc tit.* Bertrand. *cons* 9 *n.* 7. *vol.* 2. Dec. *tract crimin. lib* 4. *c.* 9. *num.* 63. *&* 75. Farin. *in praxi crimin. q.* 8. *n.* 46. *vers. amplia* 22. quos refert & sequitur Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1 *tit de fauore clericorum personali*, §. 3. *n.* 34. Vnde communiter Doctores asserunt peccare iudices sæculares, & contra iustitiam facere iudicando de rebus spiritualibus, & de personis Ecclesiasticis, quos citat Fr. Francisc. Coriolan. Capuccin. *in tract. de casibus reseruatis iuxta regulam decreti à fel. record Clement VIII. Regularibus præscriptam, p.* 2. *casu* 5. *n.* 11. *pag.* 529. quem mihi ex sua benignitate dono dedit, vbi *n.* 12. ex Russino *lib* 10. *historiæ Ecclesiast. c.* 2. refert notabile illud exemplum Constantini Magni, cùm enim multi Episcopi in Concil. Nicæno Constantino Imper. scripta, & libellos continentes crimina aliorum Episcoporum tradidissent, vt ab ipso iudicarentur, & punirentur, piissimus Imperator omnibus acceptis publicè in præsentia totius Concilij omnes illos libellos clausos, nec lectos, igni tradidit, dicens, Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque iudicandi; & ideo nos à vobis rectè iudicamur, vos autem ab hominibus, scilicet laicis iudicari non potestis, referunt

referunt etiam D. August. *epist* 76. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit de disciplina clericali*, §. 1. *num.* 77. *cap. continua*, §. *Constantinus*, *& cap. Sacerdotibus* 11. *quæst.* 1

3 *Sine permissu pontificis.*] Notatur ad hoc quòd laicus ex delegatione Episcopi non potest de causis clericorum ciuilibus cognoscere, Barbat. *cons.* 45, *n.* 8. *&* 9. *vol* 2. refert & sequitur Bellet. *disquisit cleric. part.* 1. *tit. de fauore clericorum personali*, §. 3. *n.* 32. *in fine*, vbi reprobat Scacc. *de iudic. lib.* 1. *cap* 11 *n.* 41. Decian. *tract. crimin. lib* 4. *cap.* 9. *num.* 73. & Farin. *in praxi crimin part* 1. *q.* 8. *num* 4. *vers. sublimita*, resoluentes Episcopum laico delegare posse causas clericorum ciuiles, citra tamen potestatem impo-
4 nendi censuras. Neque etiam clericus de licentia Episcopi potest consentire in laicum, Roland. *cons.* 4. *num.* 8. *& seqq. vol.* 1. Surd. *cons.* 396. *num* 15. Bellet. *d. tit. de fauore clericorum personali*, § 2. *num.* 17 Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1 *concl.* 37. *numer.* 17. D. Barbos. *in l.* 1. *articul.* 3. *à num* 173. *ff. de iudic.*

5 *Aut clericum vllum.*] Etiam primæ tonsuræ, hic enim tam in ciuilibus, quàm in criminalibus fori priuilegio gaudet, & à securi potestate est exemptus, Boss. *in tit. de foro compet. n.* 127. Decian. *tract. crimin. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 21. *&* 27. Alexand. de Neuo *cons.* 56. *num.* 1. Conar. *practic. cap.* 31. *num.* 5. *in fine, & cap.* 32. *num* 1. Bellet. *disquisit. cleric. part.* 1 *tit. de fauore clericorum personali*, §. 2. *num* 1. Homad. *l.* 23. *gloss* 5. *e* 3. *tit.* 6. *part.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 247. *num.* 1. Soar. à Pace *in pract. tom.* 2. *prælud.* 2. *num* 26. Guttier. *de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 17. *num.* 12. Farin. *in praxi crimin. q* 8. *num.* 1. *&* 5. Roland. à Valle *cons* 4. *num.* 17. *vol.* 1. *& cons.* 16. *num.* 12. *vol.* 4. Torreblanc. *in tract. de magia lib.* 3. *de criminis punit. cap.* 9. *num* 34. Hodie tamen attenta nouiori Concilij Trident. dispositione *sess.* 23. *de reformatione c.* 6 huiusmodi clerici primæ tonsuræ, vel in minoribus Ordinibus constituti non gaudent fori priuilegio, nec in ciuilibus, nec in criminalibus, nisi beneficium Ecclesiasticum habeant, aut clericalem habitum, & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiant, vel in Seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel Vniuersitate de licentia Episcopi, quasi in via ad maiores Ordines suscipiendos, versentur, ad quos plures citaui Doctores *in tract. de offic. & potest. Episc p.* 2. *allegat.* 12. *n.* 2 cum concordantiis legum Lusitaniæ, & Castellæ, & *ibi num. seqq.* plura ad prædicti Concil. Trid. intellectum tradidi.

6 *Quod si fecerit*, &c.] Ergo excommunicatus poterit iterum excommunicari, vt per Perez *l.* 1. *gloss.* 3. *pag.* 180. *colum.* 1. *vers. dubitatur*, *titul.* 5. *lib.* 8.
7 *Ordin.* nam qui semel ligatus est vna censura, est adhuc subiectum capax alterius, non tantùm diuersæ rationis, sed etiam eiusdem, ita Syluest. *verbo, excommunicatio* 1. *num.* 10. Soar. *de censur. disp.* 5. *sect.* 2. Auila *eod. tract. part.* 2 *cap.* 4. *disp. vnic. dub.* 7. quos refert, & sequitur Bonacina *eodem met tractat. disp.* 2. *q.* 1. *puncto* 5 *n.* 1. & potest ab vna absolui alia remanente, ita Vgolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 19. §. 3. *num.* 10. Sayr. *tract. eod lib.* 2. *cap* 21. *num.* 13. Soar. *eod. tract. disp* 7. *sect.* 9 *n.* 4. *&* 6 Valent. *tom.* 4 *disp.* 8. *quæst.* 17. *puncto* 8. Bonacin: *d. disp.* 1. *q.* 8. *puncto* 6. *num.* 1.

8 In gloss. *Aut condemnare*, ibi, *Nisi fortè causa reconuentionis*, &c. vide D. Barbosa *in l.* 2. §. *legatis, ff de iudic. num.* 241. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de fauore cleric. reali*, § 3. *& ad cap.* 1. *infr. de mutuis petit.*

In gloss. *Sequestratus*, ibi, *Per sententiam.* Contrarium videbatur dicendum, cùm certissima resolutio apud omnes existat, verbum, *fit*, præcipuè iunctum participatio præteriti temporis, vt in præsenti, inducere canonem latæ sententiæ, vt tenent, Tiraquel. Azeued. Guttier. Aldrete, Moneta, & alij per me citati *in remiss. de dictionibus, & clausul. dict.* 323. Sed hoc ita indistinctè sumi non debet, imo verò contrarium tenendum, si ex subiecta materia, aut ex aliis iuribus appareat esse ferendam, nam tunc etiamsi verbum, *fit*, iungatur præterito, adhuc inde non inducitur canon latæ sententiæ, sed tantum ferendæ, prout *in præsenti*, ita post Imol. & Abb. *hic* ac Felin. *in cap. Rodulphus*, *n.* 31. *vers. si communicatus*, *suprà de rescript.* tradunt Tiraq. *in l. si vnquam*, *verbo, reuertatur*, *n.* 183. optimè Moneta *de distribut. quotid. part.* 3. *quæst.* 1. *num.* 24. Perez *l.* 3. *gloss.* 1. *pag.* 98. *col.* 1, *tit.* 4. *lib.* 8. *Ordin.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 12. *num.* 2. 9

In gloss. *Minores*, 1. ibi, *Siue seruientes Ecclesiæ deputatos ad eius obsequium.* Notatur ad hoc quòd ij, qui inseruiunt Ecclesiæ, & sunt verè adstricti, & deputati eius seruitio, sunt exempti à iurisdictione sæculari, & gaudent fori priuilegio. Barbat. *hic n.* 29. & Abb. *n.* 5. Decian. *tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4 *c* 9 *n.* 47. Bellet. *d.* §. 2. *n.* 2. Capyc. *decis.* 12. *n* 2 *vers. secundò responde.* Bonacos. *in tract de seruis & famulis q.* 15. *vers. etiam*, Grammat. *voto* 33 *n.* 20. Neuizan. *in sylua nupt. p.* 5. *n.* 25. Marant. *de ordin. iudic p.* 4. *dist.* 11. *n.* 4. *vers. sed iuxta hoc*, Marsil. *cons.* 67. Calcan. *cons.* 71. *n.* 1. *vers. sed famuli clericorum*, Rebuff. *de priuil. schol. priuil* 166. *n.* 1. *&* 2. Carauit. *super ritu* 46. *n.* 27. Viuian. *decis.* 116. *n.* 2. Thesaur. *decis.* 22. *num.* 2. 3. *&* 4. Menoch. *de arbitr. casu* 562. *n.* 8. *vers. secunda est opinio.* Alex. Trentacinq. *var resol. lib.* 2 *tit. de foro compet. n.* 2. Carol. de Graffis *de effectibus cleric. effectu* 1. *num* 131. *vers ampliatur vigesimosecundo*, Mart. *de iurisd. p.* 4. *casu* 111. *num.* 1. 10

Intellige non solùm de perpetuò addictis Ecclesiæ seruitio, sed etiam de iis, qui ad tempus inseruiunt, ad not. per Bald. *in l* 1. *num.* 5. *vers. item operatur*, *& in l.* 2 *n.* 5. *C. de Episcop. & cleric.* & *ibi* Salic. *n.* 3. & Aloys. de Leo *n.* 11. & 12. Imol. *in præsenti n.* 2. Natt. *cons.* 576. *n.* 9. Calcan. *d. cons.* 71. *n.* 3. *in fine*, Capyc. *decis.* 12. *n.* 2. *&* 3. Menoch. *d casu* 562. *num.* 10. *vers. quinto vrget*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 341. *n.* 3. Mart. *d. p* 4 *casu* 112. *num* 6. *vers. tertius articulus est*, dummodo non inseruiant salario constituto dietim, vel per hebdomadas secundùm Vulpell. *in tract. de libertate Eccles. part.* 3. *num* 24. Bonacos. *d. q.* 15. *in fine*, Decian. *d. cap.* 9. *n* 47. Menoch. *d. casu* 562. *n.* 14. Stephan. Gratian. *d. cap.* 341. *n.* 4 Mart. *d. p.* 4. *casu* 111. *num.* 10. *vers. & licèt contrariam opinionem*, *& num.* 11.

Et licèt plures ex Doctoribus citatis videantur innuere se loqui deseruientibus Ecclesiæ pro salario, tamen idem resoluendum est, si illi nulla recepta mercede Ecclesiæ inseruiant, quia licèt obligatione non sint perpetui, actu tamen possunt esse; & ideo gratis Ecclesiæ seruientibus concedi priuilegium fori, resoluit Carauit. *ritu* 47. *n.* 27 *vers item, cùm sine mercede seruiunt.* Hos autem homines gratis seruientes Ecclesiæ & Episcopis in Regno Neapolitano Diaconos saluaticos appellant, & illos gaudere priuilegio fori decidit S. Congregatio negotiis Regni Neapolis præposita, præcisum numerum assignando commodo Ecclesiarum, & Episcoporum, vt obuiaretur fraudibus, quæ prætendebantur per eos committi, vt in declaratione, quæ sequitur.

Sacra

Sacra Cardinalium Congregatio negotiis Regni Neapolitani præpositorum certò reddita in nonnullis einſdem Regni diœcesibus Diaconos, quos vocant ſaluaticos, in maximum numerum citra Eccleſiarum neceſſitatem, aut vtilitatem exereuiſſe, volens eorundem exemptionis cauſam declarare, & fraudibus quibuſcunque occurrere, de S. D N. Gregorij X V. mandato viuæ vocis oraculo deſuper habito, Diaconos ſaluaticos huiuſmodi pro Eccleſiarum, & Epiſcoporum ſeruitio retineri, vel in loco quoquo modo deficientium aſſumi poſſe in Cathedralibus, ſeu ſuperioribus Eccleſiis ad ſummum quatuor in Collegiatis, in quibus diuina celebrantur, ſi Epiſcopo videbitur vuum, quos quidem Epiſcopi prorſus gratis, & tales, qui omnino per ſe ipſos, non autem per interpoſitam perſonam ſeruitium debitum præſtent, nec vllo modo criminoſi, aut malæ conditionis, & famæ eligere debeant, aliàs & hi nullo modo gaudeant priuilegio, & eligentes iudicium Sedis Apoſtol. ſeuerum experientur. Eos verò priuilegio Canonis non gaudere, fori autem priuilegio in criminalibus omnino, in ciuilibus quoad corporis diſtrictionem tantùm, & immunitatem ab uneribus perſonalibus, non autem ab aliis, durante ſeruitio frui debere. Sed ſi alicubi maioribus vtantur priuilegiis, & immunitatibus ex legitima conſuetudine, cuius cognitionem, & declarationem in caſum controuerſiæ eadem Sacra Congreg. ſibi teſeruat, illam deberi attendi. Cogoitionem verò aliorum præmiſſorum ad Ordinarios pertinere hoc præſenti decretu ſtatuit, præcepit, & declarauit, Romæ 10. Kalend. Iulij 1623. Octau. Cardin. Bandinus. Sic etiam deputati auctoritate Prælati ad aliquod hoſpitale eius auctoritate erectum fori priuilegio gaudent, Valaſc. *conſ.* 103. *num* 3. Carol. de Graſſis *de effectibus cleric. effectu* 1. *num.* 117. quos refero ego ipſe *de offic. & poteſt. Epiſcop. p.* 2. *alleg.* 12. *num.* 40.

SVMMARIVM.

1 *Forum ſortitur quis ratione rei controuerſæ, vbi res ſita eſt*, & n. 2.

3 *Spoliator poteſt conueniri in eo loco vbi commiſit ſpolium.*

CAP. Sanè. III.

1 FOrum quis ſortitur ratione rei controuerſæ, vbi res ſita eſt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Felin. Anch. Hoſt. Mar. Socin. Barbat. Aretin. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 24. Alaguna *in compen. iuris Canon. pag* 208. remiſſiuè Ximen. *in concord p.* 1 *&* 2. Caſal. *in annot* volgò tribuitur Concil. Africano *c.* 88. ſed verius eſt deſumi ex Synodo Carthag. *canon.* 123. vt aduertit Anaſt. Germon. *animaduerſ. lib.* 1. *c.* 19. *propè fin.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2 *tit.* 2. *c.* 4. & à Burchard. *lib.* 1. *Decretor. c.* 68. & ab Iuon. *p.* 6. *c.* 176.

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt apud noſtros Luſitanos Ordin. Regia *l.* 3. *tit.* 11. §. 5. *& tit* 45. §. 10. & apud Caſtellanos *l.* 2. *tit.* 1 *lib.* 2. *fori*, vbi *gloſſ.* 1 *& l.* 1 *ſtyli*, vbi Chriſtoph. à Pace, *& l.* 32. *tit.* 2 *p* 3. vbi Gregor. Lopez, colligunt Bernard. *reg.* 299. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *c.* 14 *n.* 17. Menoch. *remed.* 3 *retin. n.* 316. Redoan. *de rebus Eccleſiæ non alien.* *q* 41. *à n.* 28. Surd. *conſ* 168. *n.* 11. *&* 54. *cum ſeqq.* Donel. *comm iuris Ciuil. lib.* 17 *c.* 27. *col.* 2 latè D. Barboſ. *ad l. hæres abſens*, §. *proinde*, *in art. de foro ratione rei ſitæ.* Procedit non ſolùm in iudicio rei vindicationis, ſed etiam in iudiciu mixto, & perſonali ac actione hypothecaria, vt per Aloyſ. Ricc. *in deciſion. Curiæ Archiep. Neapol. art* 1 *deciſ* 79. & etiamſi alibi habeat domicilium, data tamen actori electione, vel agere in loco vbi conuentus domicilium habet tempore iudicij moti, vel in loco vbi bona ſita ſunt, Mich. Graf. *tom.* 1. *com opin lib.* 3. *tit* 15. *n.* 8. *pag.* 405. D. Barboſa *d. art. de foro ratione rei ſitæ*, *n.* 15. vbi declarat poſſe quem habentem alibi domicilium conueniri in loco vbi res ſita eſt, ſi ibi repetiatur.

Aduerte argumento huius text. ſpoliatorem poſſe conueniri in eo loco, vbi commiſit ſpolium, ex *gloſſ. magna, ſchol.* 1 *ad finem*, *in l.* 2. *C. de interdictis*, Tiraq. *de retractu lig.* §. 8 *gloſſ.* 3. *n.* 10. Menoch. *remed.* 15. *recup. num.* 209. 3

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus, vt ſuſpectus recuſatus, de cuius ſuſpicione notorie conſtat, poteſt dare delegatum partibus non ſuſpectum, cuius ſententiam poterit per ſe executioni mandare.*

2 *Delegatus poteſt recuſari ſuſpectus.*

3 *Ordinarius iudex ante electionem arbitrorum poteſt ſi velit negotium principale alteri non ſuſpecto committere.*

4 *Durum eſt ſuſpecto ſub iudice litigare.*

5 *Delegatus ab Ordinario an poſſit ſuam ſententiam executioni mandare oſtenditur.*

CAP. Si quis contra. IV.

Gregor.

CAuſam contra clericum habens adire debet Epiſcopum clerici, ſi Epiſcopus vt ſuſpectus recuſatur, ipſe Epiſcopus deputet executorem, & ſi actor recuſet talem executorem, Epiſcopus deputet aliquem, qui cogat omnes partes mutuo conſenſu eligere ſibi iudices, à quibus, quæ fuerint definita, iuret Epiſcopus complere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Hoſt. Felin. Aretin. Mar. Socin. Barbat. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 24. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 209. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 2. *c.* 5. & eſt Gregorij *lib.* 9 *epiſt.* 75 *regiſtri.* 1

Executor.] Notatur ad hoc quòd delegatus poteſt recuſari ſuſpectus, vt per Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ c.* 109. *n.* 1. 2

Aut ſi hoc, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex ordinarius ante electionem arbitrorum poteſt ſi velit negotium principale alteri non ſuſpecto committere, vt per Soar. à Pace *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 6. *num.* 24 3

In gloſſ. *Executor*, ibi, *& debet cauſam committere perſonæ neutri parti ſuſpectæ*, Durum enim eſt ſuſpecto ſub iudice litigare, Crauet. *conſ.* 131, *num* 25 Tiber. Decian. *reſp.* 26. *num.* 11. *volum.* 1. *& reſp.* 110. *num.* 6. *volum.* 3. Gregor Lopez *l.* 22. *tit* 4. *part* 3. Eſcobar *de ratiociniis*, *cap* 8. *num.* 17 *&* 28. Perez *l.* 1 *in princ. tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin.* Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 45. *num.* 4

n.1. cum seqq. Seraphin. de privilegiis iuram. priuil. 7. n.1. Amat. Roder. in pract. de modo, & forma videndi seu examinandi processum, c.10. n.37.

3 In glos. *Ipsius sollicitudine*, ibi, *quia delegatus ab Ordinario non potest suam sententiam executioni mandare.* Hanc primam huius glossæ opinionem sequuntur Cenall. comm. contra comm. q. 632 n.9. gloss. verbo, à se, in princ. in l. à Diuo Pio, ff. de re iudic quam sequuntur ibi Bart. n.14. Alex. n 6. Iason. n.3. & 5. Panorm. hic, & Felin. n. fin. Soc. n.14. Alciat. in l. imperium, n.20. ff de iurisd. omnium iudic. & l. 2. paradox. c.4. Ruin. cons. 511. n.3. vol.4. Verùm contrarium hæc eadem glossa in secunda opinione amplectitur, nempè iudicem delegatum posse suam sententiam executioni mandare, sequuntur Panorm. hic n.28. Alex. in rubr. ff. de officio eius, n.9. & in l.2. ff. de iurisd. omnium iudic. n.10. Longobal. in repet. d. l. imperium, n.170. ff. eod. tit. Bernard. Diaz reg. 178. Bellet. disquisit. cleric p.1. tit. de fauore clericorum reali, §.5. n 27. vbi quòd possit exequi manu militari, latè Hieron. Fernandez Ottero Romanorum lucubrat. q.5. per totam, vbi contrariis bene respondet, vide alia ad c. significasti 7. post n.1. & ad c. in literis 9. de officio, & potest. iudic. deleg.

SVMMARIVM.

1 *Laicus detentator rei Ecclesiasticæ, vel rei alicuius clerici potest coram iudice Ecclesiastico conueniri, nisi laicus negaret rē, vt Ecclesiasticā possidere, & n. 2.*

3 *Laici rerum Ecclesiasticarum inuasores coram Ecclesiastico iudice conueniri, & ab eo valent arceri.*

4 *Actor forum rei sequi debet.*

5 *Consuetudo valet quòd clericus conueniat laicum coram iudice Ecclesiastico.*

6 *Dominium vtile merè laicum, & profanum est, ac proinde statutis & legibus Principum sæcularium subiectum.*

CAP. Si clericus laicum. V. *Alex. III.*

1 LAicus super re Ecclesiæ, vel clerici potest coram iudice Ecclesiastico conueniri, sed probabiliter negat rem esse Ecclesiæ, vel clerici ad iurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, conuenitur coram suo iudice. Collignot ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Barbat. Mat. Socin. Felin. Aretin. Ioan. Monach. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Cujac. Viu. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.15. Alagon. in compendio iuris Canon. pag.209. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. part.1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decretal. lib.2. tit.2. c.7. & est post Conc. Lateran. p 8. c.7.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Abb. hic n.1. & 2. Felin. n.4. Socin. n.15. Rom. cons 159. n.3. Card. cons. 146. n.1. Gabr. cons. 37. n.10 vol 2. Nauar. de redditib. Eccles. q.1. casu 9. Ozasc. decis. 32. n.3. & 6. Afflict. decis. 257. n.2. Marant. de ordine iudic. p.4. dist 11. n.6. Guttier. canon. lib.1. q.34. n.7. Ozasc. Pedemon. decis. 32. Soar. à Pace in pract. tom.2. prælud. 2. n.16. cum seqq. Cor. Philip. p.1. § 5. n.10. Surd. cons. 286. n.4. Ludou. Miranda de ordine iudic. q 1. art. 5. concl.4 in fin. Parlad. p.3. differ. 9. §.3. à n.2. Camil. Borrel. in summa omnium decis. tit. 13. n.137. Mendez à Castro in praxi Ecclesiastica Lusitan. lib. 2. c.4. à n.1. Bellet. disquisit. cleric. p.1. tit. de fauore clericorum reali, §.5. n.2. & 3. hoc adeò verum esse credit, siue agatur actione reali, siue personali, Campan. super c. Regni Neap. incip. quoad decreta, n.10. Marcel. Cala in tr. de modo articulandi, & probandi gloss. 1. n.88. Carol. de Graffis de effect. cler. effectu 1. n.523. Cened. pract. & canon. q. lib.1. q. 14 à princ. Illustriss. D. meus Roder. à Conha in comment. ad c. iudicatum 5. n.1. dist. 89. Armend. in addit. ad recop. legum Nauar. l.1. tit.4. n. l.4. num.40. & 62. optimè Cald. Pereira q. forens. cons. 43. vbi n.16. resoluit quòd actione, *Vnde vi*, conuenitur laicus coram iudice laico, latè D. Barbos. in l. si quis ex aliena, n.140. cum seq. ff. de iud. vbi testatur in hoc text. priuilegium quoddam speciale contineri, quòd scilicet Ecclesia, vel clericus si petant rem aliquam tanquam suam, & Conuentus fateatur rem esse Ecclesiæ, vel clerici, neget tamen se illam teneri restituere, allegata aliqua iusta causa retentionis, cognitio illius causæ pertinet ad Ecclesiasticum, & numeris seqq. ostendit quomodo probetur illa qualitas, propter quam Ecclesiæ, vel clerico priuilegium concessum est, si negetur. Si verò laicus conuentus à clerico coram iudice Ecclesiastico negaret rem illam, quatenus dici potest, à clerico possideri, vt rem Ecclesiasticam, sed vt feudalem, quia ista cognitio facit, ne is iudex hac de causa cognoscat, & eam diffiniat, poterit solùm summatim super ea exceptione cognoscere, vt causam ad suum iudicem competentem remittat, & ob id reus ita excipiens probationes deducere debet, quibus exceptionem illam veram esse ostendat, iuxta doctrinam Bart. in l. præscriptione, C. si contra ius, vel vtilitatem publ. resoluunt Menoch. remed. 3. retin. n.573. & ante Host. hic n.1. Abb. n.12. vers. nam ex hoc apertè, & n.15. vbi hoc bene explicat, & affert intellectum ad text. in præsenti, idem Abb. in c nouit, n.12. sup. de iudic. Aufrer. de potestate Ecclesiæ, n.39. Bellet. d. §.5 n.6. Carol. de Graffis d. effectu 1 n.522.

De rebus suis.] Notatur ad hoc quòd laici rerum clericorum inuasores coram Ecclesiastico iudice conueniri, & ab eo valent coërceri, in idem allegantur text. in cap. si quis de potentibus 34 q.3. & in c 2. ibi, nobis, infr. de priuileg. & Ordin. Reg. Lusitan. l.4 tit.1. §.5. in princip. tenent hic Dec. à n.9. Abb. n.3. & in c. cùm sit generale, n.4. infr. hoc tit. & alij communiter, testes Soar. à Pace d. prælud. 2. n. 19. quidquid contra censeant Barbat. in d. c. cùm sit generale, num.68. in fine, Couar. var. lib. 1. c.4. n.3. Decian. tract. crimin. lib.6. c.30. n 23. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo, implorandum, n.32. in fine. 3

Cùm actor forum rei sequi debeat.] Dicam infra ad cap. cùm sit generale, hoc tit. n.2. 4

Licet plerisque partibus, &c.] Notatur ad hoc quòd valet consuetudo, quòd clericus conueniat laicum coram iudice Ecclesiastico, vt per Palat. in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, not.2. §.1. n.29. Potest etenim laicus conueniri coram iudice Ecclesiastico ex consuetudine, etiam pro rebus non Ecclesiasticis, Abb. hic n.5. & 7. Socin. n.4. quos refert, & sequitur Bellet. d. §.5 n.4. 5

Vel Ecclesiæ.] Intellige quoad vtile, & directum dominium, Cur. Philip. & Mendez à Castro dictis locis. Si verò laicus de vtili tantùm dominio, aut de causis circa ipsum motis conueniatur, coram iudice sæculari causa agenda erit, ex ea ratione, quia dominium vtile merè laicum, & profanum est, ac proinde statutis, & legibus Principum sæcularium subiectum, vide Menoch. de arbitr. casu 108. n.6. Valasc. de iure emphyt. q.17. n.12. & cons. 134. n.13. & cons. 147. n.17. Gama lusit. decis. 2. n.6. & decis. 149. n.5. Surd. cons. 338. n.1. Modern. de iurisd. p.4. casu 20. n.5. & casu 13. n.2. & casu 137. n.32. Cald. Pereira de nomin. emphyt. q.10. n.13 & 19. 6

SVMMARIVM.

1 *Quæstio feudo inter clericum & laicum est determi-*

nanda à domino feudi, qui si malitiosè differat determinare, Legatus Papæ, vel Episcopus potest causam determinare.

2 *Feudi dominus iudex est competens in feudorum controuersiis.*

3 *Feudum clericus capere potest.*

Cap. Ex transmissa. VI.

1 QVæstio de feudo inter clericum, & laicum est determinanda à domino feudi, qui si malitiosè differat determinare, Legatus Papæ. vel Episcopus potest causam determinare. Colliguntur ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Anan. Imol. Panorm. Anch. Host. Felin. Barbat. Aret. Alex. de Neuo, Mar. Soc. Melch. Kling, Ioan. Monach. Cojac. Vio. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 25.* Alagon. *in compendio iuris Canon. pag. 209.* remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect 2. Decret. lib. 2. tit. 1. c. 2.* & est post Conc. Later. *p. 46 c. 5.*

2 Collige ex text. dominum feudi in feudorum controuersiis iudicem esse competentem, ita Menoch. *conf. 2. n. 10. & 11.* plures ad hoc citati *in c. caterùm 5. sup. de iudic.* & procedit conclosio textus, quamvis de proprietate feudi ageretur, Menoch. *remed. 1. retin. n. 288.* & clericos esset conueniendus coram domino laico, Farin. *in praxi criminali, q 8. n. 22.*

3 Notatur text. hic ad hoc quòd clericus feudum capere potest, vt per Clar. *in § feudum, q. 78. n 4.* Anton. de Olibano *in comm. ad vsaticum, alium namque de iure fisci, c. 9 à n. 8.* An, & qoibos casibus in eo succedere possit, vide Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. vlt. § 19.* vbi plures citat Doctores.

SVMMARIVM.

1 *Causa feudi est cognoscenda à domino feudi.*

2 *Ecclesiasticus cognoscit contra laicum de causa feudali, vbicunque aliquis laicus tenet feudũ ab Ecclesia.*

3 *Capitulum Sede vacante nõ potest cognoscere de causis feudalibus, de quibus cognosceret Episc. si viueret.*

4 *Princeps potest exigere iuramentum ab Episcopis tenentibus feuda ab eo.*

5 *Ecclesia quoad bona feudalia, quæ tenet à Rege, alióve domino temporali, ligatur legibus feudalibus laicorum, & subest domino temporali.*

6 *Episcopus electus & confirmatus habet plenam administrationem quantum ad ea, quæ pertinent ad iurisdictionem.*

Cap. Verum. VII.

1 CAusa feudi est cognoscenda à domino feudi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Felin. Host. Aretin. Barbat. Mar. Socin. Henric. Alex. de Neuo, Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Vio. *in ration. 2 libri iuris Pontif. pag. 26.* Alagon. *in compend. iuris Can. pag. 209.* remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in conc. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *coll. 2. Decret. lib. 2. tit. 1. c. 3.*

2 *Sub suo iudicio cognoscatur.*] Notatur ad hoc quòd cognoscit Ecclesiasticus contra laicum de causa feudali, vbicunque aliqois laicus tenet feudum ab Ecclesia, Menoch. *remed. 3. retin. n. 409.* Amod. à Ponte *in tr. quis sit iudex in causa feud. col. 8 in fin.* Ioao. Borcholten. *de feudis, c 10 n. 25* Intrigl. *eod tract. cent. 2. art. 94 n. 11.* Mozz. *eod. tract. tit. de naturalib. feudi, n. 129* Surd. *conf. 193. n. 7.* Carol. de Graffis *de effect. cleric. effectu 1. n. 74 1.* Cor. Philip. *p 1. § 5 n 11.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarra, lib. 1. tit. 4. c 4. n. 41.*

3 *Episcopus*, &c.] Notatur ad hoc quòd Capitulum Sede vacante non potest cognoscere de causis feudalibos, de qnibus cognosceret Episcopus si viueret, vt per Azor. *instit. moral. p 2. lib 3. c. 39 q. 1.*

Alioquin Imperiali beneplacito, &c.] Notatur ad hoc quòd Princeps potest exigere iuramentum ab Episcopis tenentibus feuda ab eo, vt per Cassan. *in catalogo gloria mundi, p. 5 consid. 24. vers. 138.* Nam Ecclesia qooad bona feudalia, quæ tenet à Rege, alióve domino temporali, ligator legibos feudalibos laicorum, subest domino temporali, Afflict. *in c. 1. § item si clericus, à n. 25. de capitulis Conradi*, Capyc. *decis. 27. n 28.* Sbroz. *de officio Vicarii, lib. 2. q. 26. n. 15.* 4 5

In gl. *Consecratus*, ibi, *idem esset si electus esset, & confirmatus, quia tunc habet plenam administrationem quantum ad ea quæ pertinent ad iurisdictionem.* Vide Aloys. Ricc. *in praxi aurea res 136* Azor. *d lib 3. c. 29. q. 5* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 1. c. 4. n. 7.* 6

SVMMARIVM.

1 *Malefactores Ecclesiarum in vtroque foro conueniri possunt.*

2 *Actor forum rei sequitur.*

3 *Clericus potest laicos, qui sibi iniuriam fecerunt, accusare coram Ecclesiastico, vel sæculari iudice.*

4 *Sacrilegium est crimen mixti fori, itavt pro eo possit quis corã Ecclesiastico, vel sæculari iudice cõueniri.*

5 *Iudex, qui negligit facere iustitiam, litem facit suam.*

7 *Vsurarum crimen est mixti fori.*

8 *Simonia crimen est mixti fori.*

9 *Periurium est mixti fori quando agitur ad pœnam.*

10 *Adulterium est crimen mixti fori quando agitur de puniendo criminaliter.*

11 *Crimen mixti fori committens, & punitus vel absolutus ab vno iudice, an ab alio puniri, vel absolui possit, remissiuè.*

Cap. Cùm sit generale. VIII. *Luc. III.*

REctores Ecclesiarum possunt conuenire malefactores Ecclesiarum, id est, sacrilegos coram iudice Ecclesiastico, vel laico. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Barbat. Panor. Felin. Host. Henric. Alex. de Neno, Melch. Kling, Ioan. Monach. Mar. Soc. Aret. Mantua, Cujac. Alagona *in compend. iur Can pag 26.* Vio. *in ration. 2. libri iur Pont. pag 209.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1 & 2* refertur ab Anton. Aug. *collect 2 Decret lib. 2 tit. 2. c. 3.* Vide quæ diximus *ad c. 2 infr. de priuileg.* 1

Vt actor forum rei sequatur, &c.] Concordant apud nostros Lusitanos Ordin. Regia *lib 3 tit 11. in princ.* & apud Castellanos *l. 32 tit. 2. p. 2 & l 8. & 9. tit. 2. l. 4. noua recop.* exornant Soc. *reg 15* Duen. *reg. 21.* Roland. *conf. 23. n. 8. & 12. vol. 2.* Surd. *conf. 166 n. 8* Carol. Bardel. *conf 19. n. 14* Gasp. Thesaur. *q forens. l. 2. c. 11. n. 6.* Boer. *decis. 114. n. 6.* Thom. de Thomass. *in floribus legum reg. 9.* Got. *de iuram. confirm. p. 3 c. 12 à n. 1.* Cæs. Argel. *de contract. leg. q 2. n. 187.* Card. Tusch. *tom. 1. lit. A. concl. 122.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect. 1930.* lati D. Barbos. *in l hæres absens, § proinde, n. 8. cum seq ff. de iudic.* & plures alij citati *in libello de principiis vtriusque iuris lit A n. 29.* & per metipsum *in tr. de Axiom. iuris vsufreq Axiom. 10. n. 1.* 2

Vt malefactores suos, &c.] Notatur ad hoc quòd clericus potest laicos, qui sibi iniuriam fecerunt, accusare corã Ecclesiastico, vel sæculari iudice, qui à quolibet eorum puniri possont, Ordin. Regia Lusit. *lib. 2. tit. 9. § 3.* Clar. *in pract. § fin. q. 36. n. 47* Bonacos. *comm. crimin. p. 1. verbo, clericus fol 27.* Rebuff. *in tr. in quibus causis seculares cognoscere possint, n. 43. & in tr. except. n. 259.* Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. vers. quod tamen,* 3

pag 61.

pag 61. Azened. *d l 2.n.10.tit.1.l.1.& l.4 n.4.tit.1.l.4. noua recop.* Cur.Philip.*p.3.§.1 n.6.* Parlad.*differ.9.§.2. num.2.* Ceual.*communium contra commun tom.2.q 897. n 149.* Farin *in praxi crimin.q.8.n.3 5 5.* Cou.*variar.l.1. c.4.n.8.* Decian.*tract crimin.lib.3.c.26.n.1 & 12.* Thesaur.*decis.224.2 & 2.* post Abb. Felin. Guid.Papæ, Roland.& alios, Bellet.*disquisit.clerical.p.1.tit de fauore clericorum reali, §.4 n.13.*

4 *Quia sacrilegi sunt censendi.*] Notatur ad hoc quòd pro sacrilegio potest quis corã Ecclesiastico, vel sæculari iudice conueniri, cum sit crimen mixti fori; Cou.*var lib 2 c.20.n.18 vers.35.& l 3.c 3.n.1.* Clar. *§. fin.q.35.n.6.* Dec.*d c.26.n.1.& 20.* Vulpel.*de libert.Eccles p 1 n 29.* Far.*in prax.crimin.q 28. n 62.* Menoch. *remed.1 recup.n.107.* Gutier. *pract lib 3 q 1 n.13.* Farin. *in praxi crimin q 172.n.16.* Marta *de Iurisdict.p.2 c.1 . & in voto nouissimarum decis voto 245. n 1.* Cur.Philip. *p.3.§.1. q.7.* Cardos. *in praxi iudicum verb. sacrilegium, n.15.* D.Barbos.*in l.Titia,n.51 ff soluto matr.* Bobadil.*in sua politica,lib 2.c 18.n.238.* Ceuall.*in tract.de cognitione per viam violentiæ,p.2.q.59.n.6 & q 60.* Ordin.Regia Lusitan.*lib 2.tit 9 in princ.* ibi, *sacrilegos* Bellet. *d. §.4.n.9.* Diana *res.moral p 1.tract.2.res.81.*

5 In gloss. *Remissi*, ibi, *iudex, qui negligit facere institiam, iutem facit suam.* Vide Menoch.*de arbitr.casu 341.* latè Farin.*in praxi crimin p.111 à n.435.* multa prosequitur circa pœnam iudicis male indicantis.

6 In gl. *Malefactores*,ibi,*id est.raptores rerum Ecclesiasticarum.* Vide Menoeh.*remed.1.retin n.162.cum seqq.*

7 In ead.gl.ibi, *Item crimen vsurarum.* Crimen vsurarum est mixti fori, Auend.*de exequend.mand.p 2.c.29. & ad capita Prætor.cap.18.n.1.p.2.* Auil.*ad eadem capita Prætor.c.50.gl.vsuras.n 1.* Greg.*l.58 verb.vsuras, & ibi* Homad.*gl.2.tit 6 p 1.* Perez *in princ. tit.2. lib 8. Ordinam pag.27 vers.est tamen puniendus,& in l 5.tit.19.cod. l.vers dubitari, pag 364.* Azeucd.*l.1.n.185.& seq.tit.21. lib.4 noua recop.& in l 1.n.86.cum seq tit.6.l.8.* Peguera *decis.30 n.19. cum seqq.* Anastas. Germon. *de sacrorum immun lib.3.c.11.n.51.* Gutrier. *de iuram. confirm. p 1. c.2.n.9.11.& 16* Spin.*in speculo test.in glos.rub 13.n.66.* Parlad.*lib.2 rerum quotid.cap fin.p.5.6.11.n.23.* Soar.à Pace *in tract.tom 2. pralud.2. n.26.* Salzed.ad Bern. *in pract.c.88.aliàs 91.in nouiss.impress.lit c.* plures plena manu refert Cened.*ad Decr.collect.10.n.1.* quibus adde Gasp. Roder.*de annuis reddit.l.3.q.4. n.121.* Bobadil.*in sua politica,lib.2.c.57.n.40.* D.Barbos. *in l.Titia, num.48.ff soluto matrim.* Molina *de instit.tr.2 disp.233.* Cur.Philip. *p 3.§.2. num.17.* Renat Chophin.*de sacra politica,l.2.tit 2 n.14.& 15.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.l.13.à n.93.* Stephan.Grat.*discept forens.c.14. n.23.* Aloys.Ricc.*in collect dec.p.5 collect.1078* Vulpel. *resp.crim 14 n. & seq.* post Archid. Abb.Ioan.Andr. Alciat.Cabalin.& alios Bellet. *d §.4 n 130.* Marta *de iurisd p.2. cap.7.* Pradil.*in summa legum pœnalium,p 3. c.30.* Camil.Borrel.*in summa omnium decis tit.41.de foro compet.à n.135.de compromiss 6.1.gloss.1 à n.100.* Ceual. *de cognitione per viam violentia,p 2 q 7.*

8 In ead.glos.ibi,*Simonia.* Crimen simoniæ est mixti fori, & per Ecclesiasticum, vel sæcularem iudicem puniri potest, Gregor. *l.58.gloss.3 tit 6. p.1.* Mexi. *in tract tassa panis,concl.5.num.9.* Cur Philip. *p.3.§.2 n 9.* Marta *de iurisdict.p 2.c.47.*

9 In ead.glos.ibi,*Periurij.* Periurium est crimen mixti fori, quando scilicet agitur ad pœnam. Vide Anton. Corn.*de absolutione iuramenti,p 3.q 5.num 54 cum seq.* Morl.*in emporio iur. p.1. tit.2 in pralud. n.126.* Soar. à Pace *in pract tom 2.pralud 2.n.35.* Marta *de Iurisd. p 2. c.9.n.25.* Armend. *in addit. ad recop. legum Nauarr.l.1. tit.4.l.4.num.67.* Ceual. *commun.contra commun.q.897. n.980. tom 4. & in tr. de cognitione per viam violentia,*

p.2.q.31.n.8 & q.67.n.10.& q.83. Mendez à Castro *in praxi Eccles.Lusit.lib.1.c.4.n.4.* Bellet.*d.§.4.n.128.*

In ead.gl ibi, *& adulterij.* Adulterium est crimen mixti fori, vide Cou.*de sponsal. p.2.c.7.§.7.n.12* Clar. *in pract.§.fin.q.37.n 3. vers. quæro nunquid caus.* Anton. Gom.*l.80.Tauri,n.47 vers.verum tamen est,* Menoch.*de arbit cas.419* Bermond.*de publicis concub.rubr.de adult.à n.4.* Soar.à pace *d.prelud.1.n.32.* Cur.Philip. *p.3.§.2. n.10.* Vincent.de Franch.*decis.112.* Zerol.*in praxi Episcop.p 1.verbo, casus mixtus,* Azor.*instit. mor p 2 lib 3. cap 53.q.1. vers. crimina mixti fori,* Marta *de iurisd p.2. c.19.* Ceuall.*de cognitione per viam violentia, p.2 q.88* Aloys.Ricc.*in collect.decis.p.5. collect 1076* Diana *res. moral.p 1. tr 1 res.86.* Farin. *in praxi crimin p.5.q.141. n.42* optimè D.Barbos.*in l.2.in princ ff.soluto matr p.1. n.139.in fin.& n.140.* intelligit quando agitur de puniendo criminaliter, siue adulterium sit notorium, siue etiam non notorium; nam si ageretur ciuiliter ad separationem thori, & ad amissionem dotis, solus iudex Ecclesiasticus procedit, vt tenent. Sanch. *de matrim.lib.10.disp 8.n.1, & 16.* Fr.Ludou. Miranda *de ordine iudic.q. art.5 concl.5.* Bellet.*d §.4.à n.61.* 10

Quærit *hîc* Felin.*n.11.* an committens crimẽ mixti fori punitus, vel absolutus ab vno iudice, ab alio puniri, vel absolui possit: de quo vide Greg.*l 58 verbo, estos,tit.6.p 1.& l.4.verbo,contekes tit.28.l.7.* Ant.Gom. *tom.3 var.c 1.n.40.* Clar.*in pract.§ fin.q.57.à n.11.* Anton. Quesada *diuers q iuris c 29. ad fin. vers nec illud omittendum* Brunor.à Sole *in q.legal.lib.17.ex n.40.* Ant. Scap.*de iure non scripto l.5.c.9.* Petr. Greg.*syntagm iuris p 3 lib 47.c.4 in fin.* Auil.*ad c.35. Prætorum glos 1.n.11. & 12.* Auendan.*ad c.5. Prætor.n.18. p.2.* Perez *l.1.in princ tit 8.l.8.Ordin.& l.3.tit.4 cod.lib.vers.ad quinrum,* Penia *in directl.inquis p.2.schol.20.col.5.* Soar. à Pace *in pract to 2 pral 2 n.49 cum multis seqq.* Decian.*tr.crimin. lib.4.c 9.n.45.& c.10 n 5.vers & nota.& lib.6.c.36.n.8.* Cur Philip.*p.3 §.2.n.33.* Bobadil.*in sua politic lib 1 c.17, n.98.& c.18.n.214.* Lud. Mirand.*de ordin.iud.q.1 art.7. concl.2.* Mendez à Castr. *in praxi Ecclesiast. Lusit.lib.1. c.4.à n.17.* Cened.*ad Decret. collect.513.n.3. & collect. 120.n 4.* Bellet.*d.tit.de fauore cleric.reali,§.vlt.n.106.* 11

SVMMARIVM.

1 *Clericorum causæ in loco temporalis iurisdictionis Ecclesiæ secundùm ius Canonicum terminanda sunt.*
2 *Iudex Ecclesiasticus iudicare potest laicos tam ciuiliter, quam criminaliter, vbi habet dominium temporale.*
3 *Conueniri potest quis in loco, in quo assiduè commoratur; quamvis in eo non habeat domicilium.*
4 *Declaratur text in præsenti,* & n. 5.
6 *Dictio,* aliquis, *vniuersalis est & comprehendit omnes species eius rei, cui adiicitur.*
7 *Paria sunt statutis ligari, & forum sortiri.*
8 *Ordinationes quæ respiciunt ordinem procedendi etiam contra clericos, si ipsi litigent coram iudice sæculari, seruari debent.*
9 *Consuetudo loci seruanda est in concernentibus processum.*
10 *Consuetudo, seu stylus respiciens ordinatoria iudicij ligat forenses, licèt secus in decisoriis causa.*

Cap. Quod Clericis. IX. *Cælest.III.*

Causæ etiã pecuniariæ, quas habet clericus cõtra laicũ, sunt tractandæ secundùm ius Canonicum, & secundùm consuetudines, vel iura municipalia. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc.Zabar.Collect. Bellam.Ioan. Andr.Imol.Anan.Panor.Felin,Dec Butr. Anch.Host.Mar.Socin.Henric.Barbat Aret. Alex. de 1

Neno, Melch.Kling.Io.Monach.Cujac. Viu.in ration. 2.libri int.Pont. pag 28. Alagon.in compend iuris Canon. pag. 202. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in conc p. 15. refertur ab Ant.Aug. collect. 2 Decret lib 2 tit. 2. c. 5.

2 Collige ex text. iudicem Ecclesiasticum iudicare posse laicos tam ciuiliter, quam criminaliter, vbi habet dominium temporale, gloss. verbo, de iure, in c 2. de exempt. in 6. Abb. in c licèt n. 6. infr. hoc tit. Bellet. disquisit. cler. p. 1. tit. de fauore clericorum reali, § 5. n. 53

3 *Commorantes.*] Notatur ad hoc quòd quis conueniri potest in loco, in quo assiduè commoratur, quamvis in eo non habeat domicilium, vt per Panorm. hîc n 5. & alios, quos refert D. Barbosa in l. haeres absens, §. vlt. n. 111. ff. de iudic.

4 *Iure Canonico dedicatis*, &c.] Difficilis reputatnr hic text. dum probat iure Canonico esse decidendas non solùm causas illas, quas laici habent contra clericos, verùm etiam, quas ipsi clerici habent contra laicos, quemadmodum generaliter intelligendũ esse volunt Doctores, teste Bero. in c 1. a n 29 de const. Igitur circa eius intellectum nõ immeritò Doctores torqoentur, & communiter intelligunt Parisios ciuitatem in temporalibus Ecclesiæ esse subiectam, & ideò inter laicos etiã ius Canonicum esse seruandum. Alij verò intelligunt eam decisionem specialiter in clericis Parisiis gratia studij commorãtibus, vt scilicet specialiter priuilegium in hoc text. illis cõcedatur, vt eorum causæ siue à laicis conueniãtur, siue etiam laicos conueniant, corã iudice Ecclesiastico debeãt pertractari, & secundùm ius Canonicum decidi. Verùm apertè confunditur primò, quia nullum reperitur verbum in nostro text. ex quo colligi possit, quòd in eo agatur specialiter de clericis studẽtibus, sed potiùs generaliter, & indistinctè loquitur de quibuscunque Parisiis commorantibus, secundò quia nullibi reperitur priuilegium hoc studentibus concessum, vt etiam si clerici sint corã iudice suo, id est, clerici actores, possint laicos reos conuenire, sed solùm, vt iudicem habeant proprium, coram quo priuatiuè conueniantur, vt in auth habita, C. ne filius pro patre. Deinde obstat text. c super specula, de priuil. vbi de docẽtibus, & studentibus agitur, & sic coniecturis vti licet, vt colligam his in hoc text. agi de clericis Parisiis commorantibus causa studij, verosimilius erat de iisdem studentibus agi in d c. super specula, & tamen apertè probat solas Ecclesiasticas causas Parisiis secundùm ius Canonicum decidendas, non ita ciuiles, & pecuniarias, vt patet ibi, rarò occurrunt Ecclesiasticæ causæ, &c.

5 His igitur omissis, & longissima distinctione, quã faciunt Butr. Zabar. Abb. & alij ibid. Ego contra receptissimam omnium, quos viderim, interpretationem, existimo verba illa, *clerici contra aliquos, vel aliqui contra eos*, non cõcludere, nec posse intelligi de laicis, qui conueniuntur à clericis, sed necessariò esse intelligenda de causis clericorum contra clericos, quasi dictio, *aliqui*, idẽ sonet, atq; *alij*, & sit sensus, causæ pecuniariæ, quas clerici Parisienses habẽt contra aliquos clericos aliunde, vel alij contra eosdem, &c. quẽ intellectum semper probabilẽ iudicaui, & nunc tenendum efficaciter mihi probat integra Decretalis, quã ponit Ant. Aug. coll. 2. c. 5 sub hoc tit. & refertur in nouissimis impressionibus iussu Greg. XIII. in hæc verba; *Nullus Episcoporum, vel clericorum ad iudicia sæcularia est trahendus, habent enim illi iudices suos, nec quidquam est eis publicis commune cum legibus: Bonifacius verò Papa, & Gelasius, & alij plures antecessorum nostrorum antiquioribus Concilijs consonantes, sicut bene patet viris vtriusque iuris peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducti per Apost. Sedis scripta mandamus, quatenus si quis causas sæculares clerici Parisius commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, appellat. remota iure Can. decidatis, nec permittatis iuri scripto consuetudinem præualere.* Si ergo verba illa, *hac ratione inducti*, referantur ad principium text. nullus Episcoporũ, vel clericorum ad iudicia sæcularia est contrahendus, manifestissimè apparet in tota decisione agi de clericis, qui conueniuntur, & consequenter rẽ iure scripto constitutissimã, non vero aliquid noui iuris decidere Pont. vt etiã ostendũt verba illa, *sicut bene patet vtriusq; iuris peritis*, Rationẽ verò dubitandi fluxisse ex contraria consuetudine, quam in vltimis verbis damnat Pontifex, ibi, *nec permittatis iuris scripto consuetudinem præualere*: indéq; confirmari potest ratio decidendi ad text. *in d. c super specula*, quòd scilicet Parisiis ius Ciuile audiri, vel docere interdicit clericis, & laicis, propter nimiã eiusdem iuris Ciuilis curiositatẽ, ob quam studium sacræ Paginæ despiciebatur. Adhuc nunc non solum in scholis vitium hoc irrepsisse, verumetiam in foro, vt prætermissis Canonicis statutis causæ pecuniariæ aduersùs clericos iure ciuili deciderentur. Vnde ad hos, & similes abusus tollẽdos merito Pontifex ius Canonicũ in foro sæculari seruari præcipit, & leges Ciuiles in scholis doceri, & audiri prohibet Parisiis, & in aliis locis vicinis.

In gloss. *Aliquos*, vers. ibi, *etiam laicos.*] Notatur ad 6 hoc quòd dictio, *aliquis*, veluti vniuersalis comprehẽdit omnes species eius rei, cui adiicitur, vt per Tiraq. in l. si vnquã, C de reuoc donat verb. omnia, n. 41. cætera de hac dictione vide in meis Remiss. de diction. & claus. dict. alias dict. 22. secundùm Lugdun. impress.

In ead. gloss. ibi, *vel iure municipali*. Notatur ad hoc 7 quòd paria sunt statutis ligari & forum sortiri, atque ita iurisdictioni subiici, vt per Menoch. cons. 351. n 14. Alciat. cons. 30. n 1. tom 1 lib. 2. Bero. cons. 65. n 99. lib Sord. cons. 2 n. 14. in fine, Carol. de Graffis de effect. cleric. effectu 2. n. 1.

Notatur etiam ad hoc quòd ordinationes, quæ re- 8 spiciunt ordinem procedendi etiam cõtra clericos, si ipsi litigent corã iudice sæculari, seruari debent, Rebuff. in leges Galliæ, in proœm gloss. 1. n 64. Abb. hîc n 6. & 7. & in c. Ecclesia S Mariæ, n. 25. 26. & 42. vbi Felin. n 81 vers. tertius casus, Dec. n 44. & 145. cum seqq & 164 de constit. Lap. alleg. 81. Cald. cons. 11. n. 1. de consuet. Abb. cons 13 n. 4. p 2. Corn. cons. 114. n 4. in princ. vol. 2. Alex. cons. 33 n. 4. col 1. vol. 6. Soc. Sen. cons. 71. n. 4. vol. 4. Roland. cons 48. n. 10. & 22. vol. 1. cons. 57. n 20. vol. 2. Cephal. cons. 654. n. 32. vol. 5 Ioan. Franc. Leo in thesauro fori Eccles. p. 1. c. 11. n 4. vbi dicit procedere in præparatoriis, & ordinatoriis litis, non verò in decisoriis, quia statuta concernentia modum procedendi non concernunt personam, sed causam, quæ subiicitur illi foro, Roland. d. cons 48. n 21. Et consuetudo loci 9 seruanda est in concernentibus processum, & sic illius tribunalis, vel iudicis coram quo proceditur, Duen. reg. 147. Bernard. reg. 144. Consuetudo enim, seu stylus respiciens ordinatoria iudicij ligat forenses, licèt secus in decisoriis causæ vt per Viu tom. 1. comm opin. lib. 1. tit 17. n. 298. pag. 249. Mascard. de probat concl 423. n. 9. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1. in annot. n 204.

SVMMARIVM.

1 *Laicus laicum super re ciuili coram iudice Ecclesiastico conuenire non potest, nisi in defectu iustitiæ sæcularis, vel nisi consuetudo id exposcat.*

2 *Iudex sæcularis quando est negligens in faciendo iustitiam, Ecclesia tunc etiam contra laicos cognoscit.*

3 *Consuetudo potest tribuere iurisdictionem iudici Ecclesiastico contra laicum.*

4 Uni

4 *Vniuersitas, vel Synodus recusari potest.*
5 *Imperio vacante succedit Papa in administratione.*
6 *Arbitri sunt eligendi qui iudicēt recusationem iudicis.*
7 *Iudex Ecclesiasticus potest se immiscere saeculari iurisdictioni ratione connexitatis.*

Cap. Licèt ex suscepto. X. *Innoc. III.*

1 LAicus per literas impetratas è Papa in negotio pertinente ad forum sæculare non potest agere corā iudice Ecclesiastico, dummodo iudex sæcularis faciat iustitiam, & qui à iudice laico sentiunt se granatos, possunt appellare ad Episcopum, vel ad Papam, vbi hactenus fuit talis consuetudo; vel quando non habent superiorem sæcularem ad quem recurrant, vt tempore vacationis Imperij, item si iudices laici habeantur suspecti, partes eligant arbitros, corā quibus agant de causa suspicionis, quæ si est iusta, possunt recurrere ad Episcopum, vel Papam pro iustitia, sed ad Papam de iure communi. Collig. ex Ord. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Felin. Anch. Panor. Host. Mar. Socin. Henric. Melch. Kling, Aret. Io. Monach. Cuiac. Viu. *in ration. secundi libr. iur. Pont. pag.* 28. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 120. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 2. *c.* 1.

2 *Exhibeāt iustitiæ implementum.*] Notatur ad hoc quòd data negligentia iudicis sæcularis potest Ecclesiasticus procedere cōtra laicos in casibus, in quibus aliàs nō posset; Ecclesia enim quoslibet laicos in quolibet excessu notorio iudicare potest, quando iudex sæcularis est negligēs, vt si requisitus nō exhibet iustitiā, Abb. *hic n.* 1. *& in c. qualiter, n.* 7. *de iud. & in c.* 1. *n.* 7. *de offic. Ord. & in c.* 1 *n* 9 *de empt. & vendit.* Cou. *pract. c* 6. *n.* 1. *ad fin.* Marant. *de ord. iud. p.* 4. *dist.* 11. *n.* 11. Martin. Monter à Cueua *aragonia dec.* 23. *n.* 10. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.* §. 2. *proœm. n.* 26 Bellet. *disquis. cler p.* 1. *tit. de fauore clericorum personali* § 2. *n.* 25 *& tit. de fauore clericorum reali* § 5. *n.* 36. Bern. Grenæ *ad pract. Imp lib.* 1. *concl.* 28. *n.* 10 *cum seq.* Armendā. *in addit. ad recop. legum Nauar lib.* 1. *tit.* 4 *l.* 4. *n.* 45. Card. Tusch. *to.* 4. *lit. I concl.* 441. *n.* 3. *&* 13. *& tom* 6. *lit. P. concl.* 41. *n.* 14. Carol. de Graff. *de effect. ib. cleric. effect.* 1 *n.* 390. Imò poterit iudex Ecclesiasticus censuris cōpellere iudicem sæcularē, vt suo munere fungatur, nam ad commune bonum spectat, & ad pacem fidelium, vt ad iudicem Ecclesiasticum possit haberi recursus, saltem eo titulo, vt peccata publica corrigantur, vt per Soar. *de censur. disp.* 28. *sect.* 1. *n.* 14. prout eum refert Bellet. *d* 5. *n.* 38.

3 *Ad tuam sicut hactenus seruatum est*] Notatur ad hoc quòd consuetudo potest tribuere iurisdictionē iudici Ecclesiastico super laico, itavt etiā in causa laicorum pendente coram iudice sæculari possit ab eo appellari ad iudicem Ecclesiasticum, vt per Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, & vxor notab.* 2. § 1. *n.* 29.

4 *Vel ad nostram.*] Notatur ad hoc quòd Vniuersitas, vel Synodus recusari potest, vt per Mant. *dialog.* 115. Boër. *dec.* 169. *n.* 1. Prosp. de Aug. *in addit. ad Quarant. in summ. Bull. verbo Concilium prouinciale, n.* 12. Rip. *in c.* 1. *ex n.* 44. *de iudic.* Perez *l.* 1. *vers.* 18 *q. tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 570. Menoch. *de arbitr. casu* 458. *n.* 10. Torreblanc. *in tr. de Magia, lib.* 3. *de crimin. puni c.* 26. *n.* 10. Scacc. *de appellat. q.* 17. *n.* 16. Carras. *in explicat. ad aliquas leges recop c.* 9. *n.* 21. Ciuitas similiter, collegium, & senatus recusari possunt generaliter, Albert. *lib.* 1. *statut. q.* 101. *vers autem potest*, Capyc. *decis.* 138. *n.* 6. Boër. *decis.* 269. *n.* 4. Azeued. *in Curia Pisan. lib.* 4. *c.* 6. *n.* 70. Soar. de Paca *in pract. tom.* 1. *p.* 1 *temp* 10. *n* 21.

5 *Vacante Imperio.*] Notatur ad hoc quòd vacante Imperio succedit Papa in administratione, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib.* 1. *ari. de his qui iura fiscalia habent, n.* 35. *pag.* 15. & tunc appellatur ad Papam omisso medio, Sigism. Scacc. *de appellat. q.* 7. *n.* 112.

6 *Coram arbitris communiter electis*] Notatur ad hoc quòd arbitri sunt eligendi, qui iudicent recusationem iudicis, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, susceperit, n.* 247.

7 In glos. *Vacante Imperio*, ibi, *item ratione connexitatis.* Notatur ad hoc quòd iudex Ecclesiasticus potest se immiscere sæculari iurisdictioni ratione connexitatis, vt per Palat. *in recept. d. c. per vestras, notab.* 2. *in princip n.* 20. *vers ad hoc.*

SVMMARIVM.

1 *Vidua laicum coram iudice Ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum iudicis sæcularis.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Iudex Ecclesiasticus potest cognoscere de causis viduarum, & aliarum miserabilium personarum laicarū, quādo iustitiā coram sæculari consequi non valent.*
4 *Decimalis causa quando tangit ius indistinctè, non cadit in laicum eius cognitio.*
5 *Delegatus iudex, cui est commissa causa appellationis, poterit absque noua commissione cognoscere de causa principali, si appellatio fuerit iustificata.*

Cap. Ex tenore. XI.

1 CAusa viduæ cum laico corā iudice sæculari tractari debet, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum iudicis sæcularis, quia tunc corā Ecclesiastico esset discutienda. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panor. Barbar. Felin. Mar. Socin. Aret. Henric. Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viu. *in ration.* 2. *libri iur. Pont. pag* 29. Alagona *in compend. iur Can. pag.* 210. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 2. *c.* 2.

2 *Per iudicem sæcularem*, &c.] Aduerte quòd quamvis laici prorogare possint iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, tamen in hoc text. non fuit prorogata iurisdictio Ecclesiastici, quia laicus conuentus, non valebat prorogare, imò nolebat coram eo respondere, & ideò cessante prorogatione, meritò remittitur ad suum iudicem, hoc est, dominum temporalem, ita D. Barbos. *in l.* 1. *ff. de iudic art.* 3. *n.* 148.

3 *Alioquin non obstante*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex Ecclesiasticus potest cognoscere de causis viduarum, & aliarum miserabilium personarum laicarum, & coram eo possunt laicum conuenire, quando iustitiam corā sæculari iudice consequi non valent, glos. *verb. procedere, in c. significātib de offic. deleg.* vbi Host. *n.* 4. Abb. 5. & Felin. 4. Cou. *pract. c.* 6. *n.* 1. Boër. *sing.* 3. *n.* 5. Card. Tusch. *to.* 4 *lit. I. concl.* 442. *n.* 3. *&* 13. *& to.* 6. *lit. P. concl.* 41 *n.* 14. Greg. *l* 48. *verbo, adezir, tit.* 6. *p.* 1. Auend. *de exequēdis mand. p.* 1. *c.* 1. *n.* 31. *vers. decima causa*, Anil. *ad c.* 1. *Prætorum, glos. vsurpar n.* 11. Perez *l.* 3. *vers. fallit quando, tit.* 1. *l* 3 *Ord.* Ant. Olib. *in comment. ad vsaticum, alium namq; de iure fisci, c.* 3. *n.* 54. D. Barb. *in l.* 1. *ff. soluto matr. p.* 1. *n.* 49. Moder. *de iurisd p. c* 21. Bobadil. *in sua politica, l.* 2. *c* 17. *n.* 106. *cum seq.* Garc. Girond. *de priuileg & exempt. explic. n.* 464. Bellet. *disquisit. cler. p.* 1 *tit de fauo e clericorum reali*, §. 5 *n.* 34. Ludou. à Saramia *de iurisdict adiunctorum q* 30. *n.* 45. nam propter negligentiam iudicis inferioris, iurisdictio deuoluitur ad superiorem, Bouer. *sing.* 1. *n.* 3.

4 In glos. *In iustitia*, ibi, *& præcipuè circa dotis.* Vide Palat. *in repet. cap per vestras, de donation. inter virum, & vxor. notab.* 2. *in princ n.* 3.

5 In glos. *Ecclesiasticum*, ibi, *item decima*- *rum*. Notatur ad hoc quòd quando causa decimalis tangit ius indistinctè, non cadit in laicum eius cognitio, quia est causa Ecclesiastica, vt per Rebuff. *de decimis, q. 9. n. 2. & q. 10. à princ. & in tr. quando sacular*, n. 13 *& in tract. except. num.* 213. Azor. *institut. moral. p. 1. lib. 7. c.* 6. § 5. D. Barbos. *in l. Titia, n. 39. ff. soluto matr.* latè Moneta *de decimis. c.* 8. *q.* 1.

6 In glos. *Terminetis*, ibi, *videtur enim committi*, &c. Notatur ad hoc quòd iudex delegatus, cui est commissa causa appellationis, poterit absque noua commissione cognoscere de causa principali, si appellatio fuerit iustificata, vt per Cou. *pract. c. 9. n. 5. vers. quinta conclusio.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus non potest sibi constituere iudicem laicum, etiamsi proprium iuramentum, & aduersarij consensus accedat.*
2 *Clericus nec inuitè, nec voluntariè potest priuilegio fori renuntiare.*
3 *Nobilis an possit renuntiare priuilegio nobilitatis, remissiuè.*
4 *Clericus quare non possit priuilegio fori renuntiare, expenditur.*
5 *Iuri publico priuatorum pacto non derogatur.*
6 *Clericus trahens clericum ad forum iudicis sacularis perdit causam.*
7 *Iuramento non confirmatur actus quoties in fauorem publicum principaliter prohibetur.*
8 *Mulier potest renuntiare Velleiano.*
9 *Macedoniano non potest renuntiari.*
10 *Clericum trahens coram iudice laico non perdit causam ipso iure, sed per sententiam.*
11 *Verbum*, amittant, *non inducit ipso iure.*
12 *Clericum trahens coram iudice laico, non potest amplius pœnitere ad hoc, vt euitet pœnam iam incursam.*

CAP. Si diligenti. XII.

1 CLericus non potest renuntiare iuri suo, & constituere sibi iudicem laicum etiã in causis temporalibus, & liberè, etiamsi iurauerit acceptare, aduersario, quia pacto priuatorum iuri publico non derogatur. Imò in Conc. Milenitanensi, & Carthaginensi specialiter est decretum, ne clerici ad laicos iudices pertrahant sub pœna perdendi causam, & excommunicationis, quod idem si Episcopi, vel clerici purgare se voluerint coram laico de criminali, vel ciuili. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Holt. Anch. Bald. Panor. Butr. Mar. Soc. Barbat. Felin. Aret. Henric. Melch. Kling. Cuiac. Viu. *in ration. secundi libri iur. Pont. pag.* 29. Alagon. *in compend. iur. Can. pag.* 210. remissiuè Ximen. *in concord p. 1. &* 2. refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib 2. tit. 1. c.* 4.

2 Collige ex text. clericos nec inuitè, nec voluntariè posse priuilegio fori renuntiare, & sibi iudicem laicum constituere, vt per Cou. *in c. quamuis pactum, de pactis, lib 6. p. 2. in initio, n. 9. & pract. cap 33. num.* 2. Cassan. *in consuet. Burgund. rubr. 1. § 5. vers. Archidiaconus, n.* 45. Salzed. *in pract. Bernardi, c 65. n. 3. in nouiss. impress.* Perez *l. 2. gloss. 1. pag. 59. col. 2. tit. 3 lib. 1. Ord. & l. 2. glos. 1. vers. quari etiam potest, pag. 567. tit. 1. lib.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 430. *n.* 2. Iacob. de Graff. *in dec. aureis p. 1. lib. 4. c. 28. n.* 54. Albert. *in c. quontum, de hæret. lib 6 q. 11. n. 1.* Vincent. de Franch. *dec. 400. num 6. p. 2.* Bajard. *ad Clarum in § fin. q. 36. n.* 10. Franc. Viu. *dec. 25. n. 1.* Surd. *cons. 1, n. 31. & cons.* 396. *num.* 15. Vinc. Hond. *cons. 3. n. 21. lib.* 1. Marches. *de commiss. p. 2. c. 3. quarti e princip. 11. n.* 54. Anast. Germon. *de sacrorum immun. lib. 3. c. 15. n* 51. latè Carol. de Graffis *de effect. cler. effectu 1. n.* 42. Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 16. n.* 50. Farin. *in praxi crimin. q* 8. *à n.* 10. optimè D. Barbos. *in l. alia, § eleganter, n 14. ff. soluto matr.* Azor. *instit. moral p 1. lib 5. c. 2 . q.* 10. Burg. de Pace *cons. 10. n.* 17. Zerol. *in praxi Episc. p 1. verbo, clericus, §.* 12. Cæs. Argel. *de contradict. iudicio, q. 3. n.* 180. Card. Tusch. *lit. C. concl.* 377. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib 1. concl. 37. n.* 12. Steph. Quarant. *in summa Bullar. verbo, forum competens*, vbi refert Bullam Martin. V. per quam fuit innouata, & ampliata decisio huius text. Marta *de iurisdict p. 2. c 6 n 40. cum seqq.* Cald. Pereira *q forens lib. 1. q. 13. n* 19.

Amplia primò, vt nec etiam cum iuramento possint Ecclesiastici tali priuilegio renuntiare, Gutier. *de iuram. confirm p. 1. c. 18. n.* 50. D. Barbos. *in l. 1. p. 5. n. 73. ff. soluto matrim*

Amplia secundò etiam clerico primæ tonsuræ, qui etiam non potest priuilegio fori renuntiare, vt per Ioan. Andr. *n.* 8. & Butr. *n. 4. in præsenti*, Alex. de Neuo, *in c. 2. n. 2. hoc eod tit.* Ant. Gom *tom. 3. var. c 10. n.* 3. Farin. *in praxi crimin. p. 1 q. 8. n.* 14. Thom. Valasc. *tom. 1. alleg. 24. n.* 1. Non obstat *glos. vlt. in fin. in c. tua, de apostatis*, quia intelligitur provt *ibi* dixi.

An nobilis possit renuntiare priuilegio nobilitatis, 3
vide Cou. *in d. c. quamuis pactum, p. 2. in princ. à n.* 5. Greg. *l. 34. gl. de sangre, tit fin. p.* 7. Menoch. *de successionum creat. § 22. n.* 75. Perez *l 1. gl. 1. vers. quæro potest, tit. 1 lib. 4. Ordin. pag.* 789. Ioan Garc. *de nobilit. gloss 6. n* 18. Gutier. *de iurament. confirm. p. 1. c. 16. n.* 50. Parlad. *rerum quotid lib. 2. c. fin p. 5. § 6. n.* 11. Baëe. *de inope debitore, c. 16. n* 64. Azeued. *l. 4 n. 14. cum seq. tit. 2. lib 6. noua recop. & l. 1. n. 22. ad fin. tit. 1c. lib 8. & in Curia Pisan. lib. 2 c. 7 lit F.* Ceuall. *communium contra communes, q. 688. & q. 821. n.* 100. Edoard. Caldeira *de error. pragmaticorum, l. 1. c. 4.* D. Barbos. *d. § eleganter, n. 13. & à n.* 21. Bobadil *in sua politica, l. 3. c. 15. n. 20. &* 21. Amesc. *de potestate in se ipso, lib. 1. c.* 23. Surd. *cons.* 280. *n. 9. & decis decis. 16. n.* 10. Ambrosin. *de immunit. c. 16. n.* 9. Octau. Glorit. *resp 13. n.* 6.

Cum nõ sit beneficium hoc personale, &c.] Nota ratio- 4
nem quare non possit clericus fori priuilegio renuntiare, quia scilicet priuilegium fori est introductum non in priuatum fauorem personæ, sed in publicum totius ordinis clericalis, referunt Cou. *In cap quamuis pactum, p. 2. in initio, n.* 9. Roland. *cons. 4. n. 9. vol.* 1. Scac. *de iudic. causar ciuil. & crimin. lib. 1. c. 11. n. 35. &* 36. Gales. *de Camer. oblig. q. 2. n. 1. & seq.* Surd. *cons.* 396. *n. 14. & seq.* plures per Carol. de Graff. *d. effectu 1. n.* 43. & per Bellet. *disquisit. cleric. p 1. tit. de fauore cler. personali, § 2. n. 11.* & cæteri citati *sup. n.* 2. qui tamen omnes, & alij, quos adducunt, mirè variant in explicanda ratione, quare priuilegium, ne clerici ad sæculare trahantur iudiciũ iuris publici dicatur, & toti ordini concessum, cùm magis contrariũ, & renuntiabile esse decidat tex. *in l. si quis conscribendo, C. de Episcopis, & cleric. & in l. pen de pact* 1, & non sine aliqua ratione, quia priuilegiũ antiquis Canonibus concessũ fuit sub ea forma, ne clerici clericos ad iudicia publica pertrahant, vt patet ex *c. nullus, 11. q. 1.* quæ verba solùm ad inuitos propriè referuntur, non ad volẽtes, vt per text. *in l 1. C de agricolis, lib.* 11. notat Roman. *cons. 197. n.* 5. Sed audiendus non est Cuiac. qui nostros pontifices temere incusare ausus est *in l. ius publicum, ff. de pactis*, eo quòd dixerit priuilegium

fori

fori clericis competens iuris publici esse, ea verò ratione Pontificem ab hac calumnia vindicare nititur Couar. quòd leges de Sacerdotibus, & Sacerdotiis iuris publici dicantur *in l.1.§.huius studij, ff de iustitia, & iure*, sed non conuenit cum *d. l. penultim.* neque etiam cum verbis huius text. dum rationem ad illud refert, quòd priuilegium toti ordini fuerit concessum. Dic igitur meliùs veram rationem deduci ex eo, quòd licèt à principio priuilegium clericis sub ea forma fuerit concessum, ne ad iudicia secularia trahantur, seu venire compellantur, vt *in Concil. Mileuit.* de quo *in d cap.inolita*, per sequentes tamen Pontifices aucta est prohibitio, & meritò constitutum, vt etiam volentes coram sæculari iudice se purgare, aut litigare, aut respondere non possint; vt *in Conc. Carthaginen.* de quo *in cap.placuit*, 11.q.1. ne scilicet redundaret in opprobrium totius ordinis, si clerici diuinis officiis dedicati per iudicia sæcularia vagentur, atque ideò Pontifex in principio huius text. vtrumque illud Concilium coniunxit, vt scilicet ostenderet priorem prohibitionem non sufficere, sed fuisse necessariam posteriorem, quæ specialiter prohibet clericis ne in sæcularem iudicem consentiant, aut priuilegio renuntiare valeant, & iam ex tempore, quo clericis prohibitum est, ne volentes clerici in sæculari iudicio respondere possint, meritò prohibitionem non respicere intelligitur singulorum priuatam vtilitatem, sed potiùs legum publicum fauorem respexisse totius ordinis: indéque facilè respondetur *d.l. si quis in conscribendo, & d.l. pen.* procedere secundùm tempus antiquius, quo illa prohibitio in ipsos clericos volentes scripta non erat; & ita necessarium non est recurrere ad intellectum eorum, qui confingunt ea iura non agere de priuilegio fori, & exemptionis clericorum à foro sæculari, sed de alio quod specialiter aliquibus dabatur clericis, vt ex pluribus iudicibus, quem vellent, eligere possent, vt videtur communis ex Scribentibus vtroque loco, in quo non immoror, quia ibi Deo dante latiùs dicam.

5 *Pacto priuatorum iuris publico minimè derogari.*] Notatur ad hoc quòd priuatorum pacto iuri publico non derogatur, vt per Nauar. *tom.2. suorum operum, tractat. de finibus hum. action. num.* 29. Armendar. *in addition. ad recopil. legum Nauarræ, in proœm. num.*23.

6 *Alioquin causam perdeant.*] Notatur ad hoc quòd clericus trahens clericum ad forum iudicis sæcularis perdit causam, vt per Card. Tusch. *lit. C. concl.*338. Marant. *de ordin.iudic. p.4.dist* 11.*n.*2. Caroc. *sing* 272. Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordin.in exemptos, part.4. q.94. n.1.* Carol. de Graffis *de effect. cleric. effectu* 5. *num* 411.

7 *Nec iuramenta licitè*, &c.] Notatur ad hoc quòd quoties actus in fauorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramento, vt per Butr. *hic n* 8. *in initio, & n* 16. Abb. *n.*11. *vers. octauus casus*, Alex. de Neuo *n.6.17. &* 35. Alciat. *à num* 27. Cotn. *in auth. Sacramenta puberum, n.48. C. si aduersùs vendit.* Cou. *in d.cap.quamvis pactum, p.2.§.1.n 1. &* 5. Anton. Gom. *var. lib.2.c.14.n.24. &* 27. Guttier. *de iuramento. confirm. p.1. c.58. n* 15. Seraphin. *de priuilegiis iuramens. priuil* 61. *n.*13. Matiens. *l.3.gloss.3.n.*15. *&* 57. *tit. 2. lib 5 noua recop.* quos refert & sequitur Sanch. *de matrimon. lib.1. disp.32.num.8 &* 9. resoluit cum aliis, quos citat, hunc text. manifestè sentire iuramentum contra publicam vtilitatem non posse licitè obseruari, & subinde non indigere relaxatione.

8 In gloss. *Pacto*, ibi, *mulier potest renuntiare Velleiano*, &c. Vide Greg. *l.3. verbo, renuntiando tit.*12.*c.*5. Couar. *in d cap quamvis pactum, p.2.§.3.num.*5. Gam. *Lusit. decis.* 121. Molina *de iustit. disp.* 540. Surd. *cons.*367. Rebello *de obligationibus iust. p.2. lib.* 16. *q. vnic. de fideiussor. num.*10. Guttier. *de iuram. confirm. p.1. cap.*20.

In ead. gloss. ibi, *Sed Macedoniano non potest renuntiari*. Vide Guttier. *de iuram. confirm. p.1.c.*43. Couar. *in d.cap quamvis pactum, p.2.§.3.n.4.* Card. Mantic. *de tacites, & amb g. conuent. lib.8. tit.7. n.32.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, seu quando resoluatur, à n.*15. 9

In gloss. *Causam*, ibi, *sed videtur potiùs quòd per sententiam.* Notatur ad hoc quòd trahens clericum coram iudice laico non perdit causam ipso iure, sed per sententiam, Roland. à Valle *cons.* 23. *n.* 24. *lib.*2. Roman. *cons.*369.*c.*39. Cened. *ad Decretal. collect.*57. *n.2. in fine*, Carol. de Graffis *d. effectu* 1.*n.*436. nam, 10 verbum, *amittant*, vel, *perdant*, non est intelligendum ipso iure, vt per Couar. *in cap. si heredes, n.*8. *infrà de testam.* Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donation. verbo, reuertatur, num.*39. 152. 216. *&* 217. cum aliis citati per me *de diction. vsufreq. dict.*251. *num.*1. 11

In ead. gloss. ibi, *Quòd ante litis contestationem sine pœna desistere potest.* Notatur ad hoc quòd trahens aliquid ad forum vetitum, poterit pœnam euitare, si pœnituerit ante litis contestationem, vt per Iasied. Balb. *decis.*219. *incip trahens*, Azeued. *l.10 n 3.tit.1. lib 4.noua recop.* Guttier. *pract.lib.3.q.3.* Camil. Bortel. *in summ. omnium decis. tit.43. de foro compet. à n.*84. Mart. *de iurisd. p 4.cent.2.casu* 126.*n* 6 *cum seqq.* 12

In ead. gloss. ibi, *Sed de rigore*, &c. Notatur ad hoc quòd trahens clericum coram iudice laico non potest amplius pœnitere ad hoc, vt euitet pœnam iam incursam, vt per Martin. Vran. *cons.2. à n.*28. *lib.*12. Carol. de Graffis *d. effectu* 1.*n* 418. vel *n.*432. limitat vbi actor nesciret illum talem contra quem agit esse clericum, & *c.*437. similiter limitat in aliis in causa assistentibus pro suo interesse, & *n.*440, in agentibus per procuratorem. 13

SVMMARIVM.

1 *Clerici super excessibus coram suo Episcopo conueniri debent, non coram his quibus seruiunt, nisi consuetudo, vel priuilegium aliud inducat.*
2 *Episcopus habet territorium.*
3 *Præuentio datur inter iudicem loci domicilij, & originis.*
4 *Iurisdictio consuetudine acquiritur.*
5 *Dictio, maximè, pro dictione taxatiua interdum ponitur.*

Cap. Cùm contingat. XIII.

Clerici alienius Episcopi, qui inseruiunt Capitulis, vel aliis clericis eiusdem diœcesis, sunt conueniendi coram ordinario eorum, nisi illi, quibus seruiunt, habeant iurisdictionem talem ex consuetudine, vel priuilegio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Mar. Socin. Barbat. Felin. Aretin. Henric. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.*30. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag* 211. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. &* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.4. Decret lib.2. tit.2.c.1.* 1

2 *Quod ad se utpote Ordinarium*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus habet territorium, vt per Vincent. de Franch. *decis.* 37. *num* 3 post L eli. Iordan. Ioan. Franc. Leon. & Francisc. Molin. Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 107. *n.* 4. & nouissimè Taurell. *responsorum pro veritate lib* 1. *resp.* 52. *num* 85.

3 *Maximè si super his*, &c.] Ergo inter iudicem loci originis, & domicilij datur præuentio, vt per Iacob. de Aren. & Alberic. *in l heres absens*, §. *si quis tutelam n.* 8 *ff. de iudic.* Couar. *pract. c.* 11. *n.* 6. Guid. Papæ *q* 102. *n.* 1 & 2. Clar. *in pract.* §. *fin q.* 39. *n.* 3. quos refert, & sequitur Hier. Fernandez de Ottero *Romanarum lucubrat. resp.* 28 *n.* 12.

4 *Vel consuetudine.*] Notatur ad hoc quòd consuetudine acquiritur iurisdictio, vt per Roch. *ad cap. fin. sup. de consuet. sect.* 1. *n.* 21. Perez *l.* 1 *gloss* 5. *pag.* 67 *col.* 5. *tit.* 3 *lib.* 1. *Ordin.* & *in l.* 1. *gloss.* 4. *in princ. tit.* 1. *lib.* 3. *pag.* 465 & *l.* 1 *tit.* 4. *lib.* 3. *pag.* 528. *col.* 2. & *l.* 6. *gloss.* 3. *tit.* 13. *lib.* 3 Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab* 2. §. 1. *n.* 27. Natt. *cons.* 294. *n.* 2. *lib.* 1. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 3. *tit. de consuet. in præfat. n.* 79. Tiber. Decian. *cons.* 35. *n.* 45. *tom.* 5. Petr. Greg. *in cap. conquerente de offic. Ordin. c* 11 *n.* 14. Menoch. *consil.* 302. *n* 41 Lancelot. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *limit.* 48. *n.* 4. Surd. *cons.* 465. *n.* 4. & 5. *vol.* 4. Paul. Comitol. *responsor moral. lib.* 1. *q.* 28. *n.* 1. *ad fin.* Fachin. *cons.* 98. *n.* 4. *lib.* 1.

5 In gloss. *Maximè*, ibi, *Id est, tantùm.* Ergo dictio *maximè*, pro dictione taxatiua interdum ponitur, vt notant Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 100. *num.* 18. Azeued. *l.* 1. *num.* 37. *tit.* 19. *lib.* 8. *noua recop.* quos refero ego ipse *in meis remiss. de dictionibus & clausulis, dict.* 168. *num.* 4. & *de diction. vsufreq. dict.* 197. *num* 9. & 10.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus delicti condemnat clericum de delicto priuando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficij.*

2 *Delicti ratione sortitur quis forum in eo loco, quo deliquit.*

3 *Hæreticus in quocunque loco vbi repertus fuerit ab Inquisitoribus potest puniri.*

4 *Fur potest puniri in quocunque loco vbi repertus fuerit.*

5 *Delinquens in mari à quo iudice puniri possit, remissiuè.*

6 *Delinquens in confinio duarum Prouinciarum, à cuius Prouinciæ iudice puniri possit, remissiuè.*

7 *Delictum si sit in vno loco inchoatum, & alibi consummatum, an possit delinquens vtrobique puniri, remissiuè.*

8 *Vagabundus an possit quocunque loco puniri, remissiuè.*

9 *Delicti iudex priuare potest delinquentem beneficio, quod habet extra territorium, executio verò debet fieri per iudicem loci.*

10 *Sententia iudicis an extendatur ad bona alibi sita, ostenditur.*

11 *Statutum excludens à successione fœminam non extenditur ad bona alibi sita.*

Cap. Postulasti. XIV.

1 Sacerdos quando habet beneficium in vna diœcesi in qua residet, & domicilium ratione patrimonij in alia, in qua, v.g. deliquit tali delicto quòd veniat priuandus beneficio, tunc Episcopus patrimonij vbi deliquit ferre debet sententiam contra eum, dummodo realis executio quoad beneficium fiat ab Episcopo beneficij. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Barbat. Felin. Mar. Soc. Aretin. Henric. Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 31. Alagona *in compend iuris Canonici, pag.* 211. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 2. *c.* 3.

Quod per Episcopum in cuius diœcesi deliquis, &c.] 2
Notatur ad hoc quòd ratione delicti sortitur quis forum eo loci, quo deliquit, vt per Boss. *sub hoc tit. n.* 49. Afflict. *lib.* 1. *constit. rub.* 41. *n* 12. Duen. *reg.* 378. Clar. *in* §. *vlt. q.* 38. *cum seq* & *q.* 85. Couar. *pract c.* 11. *n.* 3. Greg. Lop. *l.* 1. *gloss. vltim. tit.* 29. *p* 7. Perez *l.* 1. *tit.* 17. *lib* 8. *Ordin.* Azeued. *lib.* 1 *à n.* 61. *cum seqq. tit.* 16. *lib.* 8. *noua recop.* Christoph. à pace *in scholiis ad leges styli, l.* 9. *n.* 1. *cum seqq* Auiles *ad c.* 27. *Prætorum*, Morl. *in emporio iuris Ciuilis, p* 1. *tit.* 2 *q.* 29. *n* 10. *vers. ed vera*, Donel. *comm. iuris Ciuilis, lib.* 17. *c.* 16. *col.* 2. Steph. Gratian. *discept forens. c* 181. *n.* 28. Cabed. *Lusit. decis* 26 *p.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, forus, n.* 2. Cald. Pereira *quæst. forens. cons.* 23. *n* 5. latè Farin. *in praxi crimin q* 7. & D. Barbosa *in l. hæres absens*, §. *proinde, in art. de foro delicti*

Intellige, si ibidem inueniatur, quia delinquens non potest accusari in loco delicti, nisi ibidem inueniatur, Butr. *in cap. fin. n* 6. *hoc tit* Felin. *ibid n.* 8 *in fine*, Grammat. *cons.* 27. *n.* 56. & *seq.* Menoch. *consil.* 2. *n* 130 Decian. *in tractat. crimin. lib* 4. *cap.* 16. *num.* 12. vel nisi de more remittatur, *Clem. pastoralis*, §. *verum, de re iudic.* vbi Imol. *num.* 64. & Card. *n.* 52. *vers. denique*, D. Barbos. *in d. art de foro delicti num* 5 vbi *num.* 134 subdit quòd inter Ecclesiasticos sit etiam remissio.

Quid in hæretico? Dic quòd potest ab Inquisito- 3
ribus iustè puniri in quocunque loco vbi ab eisdem fuerit repertus, etiamsi ibi nihil impium fecerit, Villadieg. *de hæretic. q.* 8. *ad finem*, Simanch. *de cathol. instit. c.* 2 Duen. *d. reg.* 378. *n.* 7. Farin. *d. q.* 7. *n.* 17. Morla *d. q.* 10. *n* 15. *vers. sextus casus.*

Quid in fure? Dic quòd potest puniri in quocun- 4
que loco fuerit repertus cum re furto ablata, vide Duen. *d reg.* 378. *n.* 5. Farin. *d q.* 7 *à n.* 1. Molina *de iust. tract.* 2. *disp.* 696. *n.* 3. vide quæ Aloys. Ricc. *d. praxi aureo, resol* 85.

Quid in delinquente in mari? Vide Gregor. Lop. 5
l. 1. *verbo, o auiere, tit.* 9. *p* 5. Vincent. de Franch. *decis.* 142. *n* 9. Hieron. de Monte *de finibus regundis, c.* 7. *à n.* 9. Rebuff. *ad l.* 59. *ff. de verborum signif. pag.* 103. Azeued. *ad l.* 1 *n* 102. *tit.* 16. *lib.* 8 *noua recop.* Cald. Pereira *d. cons* 23. *n.* 7.

Quid in delinquente in confinio duarum Prouin- 6
ciarum? Vide Gregor. Lop. *l.* 15. *verbo, dolo, tit* 1. *p.* 7. Tiraq. *de iure primog.* 17. *opin* 4. *n.* 16. Azeued. *l.* 1 *n.* 79. *tit.* 16 *lib.* 8. *noua recop.*

Quid si delictum sit in vno loco inchoatum, & 7
alibi consummatum, an possit delinquens vtrobique puniri? Vide Abb. *in cap. fin. infrà hoc tit. à n.* 59 & *à n.* 109. Duen. *reg* 308. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 48. *vers. item pone*, & *vers. item quæro*, Plaz *de delictis, lib* 1 *c* 15. *n.* 16. Farin. *d q.* 7. *à n.* 44. Vtrùm verò qui inchoat delictum in hoc territorio, & illud consummat in alio, incurrat excommunicationem latam per statutum huius territorij? Vide Vgolin. *de censur. tab* 1 *c.* 9. §. 3. Azor. *instit. mor. p.* 1. *lib.* 5. *c.* 25. *q.* 1. Soar. *de censur. disp.* 5. *sect.* 4 *n.* 19.

Quid

8 Quid in vagabundo? Vide Abb. *in cap. vlt. infrà hoc tit. n.* 13. & *ibi* Marian. Socin. *n.* 57. Boss. *sub hoc tit. n.* 79. Duen. *reg.* 378. *limit.* 4. Clar. *in §. vlt. q.* 39. *vers. caeterùm.* Couar. *pract. c.* 11. *n.* 7. Tiraq. *de retractu lig. §.* 9. *gloss.* 2 *n.* 34. Peguer. *decis. crimin.* 7. *à n.* 10. Dec. *in tract. crimin. tom.* 1. *lib.* 4. *c* 3 *à n.* 3. Azeued. *ad l.* 1. *n.* 3. *tit.* 11. *& l.* 1. *n* 33 *cum seqq. tit.* 16 *lib.* 8. *noua recop.* Farin. *d q.* 7. *à n.* 13. Morla *d q.* 10 *n.* 15. *vers. quintus casus*, D. Barbos. *d. art. de foro ratione delicti, n.* 11. Alos. Ricc. *d. praxi aurea resol.* 75. *vers* 8. *& resol.* 84.

In cuius diœcesi beneficium obtinet.] Notatur ad hoc
9 quòd iudex delicti priuare potest delinquentem beneficio quod habet extra territorium, executio tamen debet fieri per iudicem loci, in cuius territorio situm est beneficium, vt per D. Barbosa *in d. l. hæres absens, §.* 1. *in art. de foro delicti, n.* 5. *&* 6.

10 *Erit quoad illud executio facienda.*] Notatur ad hoc quòd sententia iudicis non extenditur ad bona alibi sita, nam licèt iudex delicti condemnet delinquentem etiam priuando illum bonis alibi existentibus, executio tamen realis, hoc est, ablatio possessionis, facienda est per iudicem sub quo bona sita sunt, Kirchou. *tom.* 1. *comm. opin. lib* 3. *tit.* 12. *n.* 42. *pag.* 401. Verùm si quis priuetur bonis ex dispositione iuris communis, veluti propter crimen læsæ maiestatis, tunc sententia vnius iudicis extenditur etiam ad bona vbicunque sita, *l. à Diuo Pio, §. sententiam, ff. de re iudic.* Alex. *cons.* 31. *lib.* 1. Roman. *sing.* 430 Lud. *sing.* 94.

11 Notatur etiam ad hoc quòd statutum excludens à successione fœminam, non extenditur ad bona alibi sita, vt per Panorm. *n.* 10. *in præsenti*, Hyppol. de Marsil. *sing.* 124.

SVMMARIVM.

1 *Miserabilis persona potest laicum interdicto, Vnde vi, coram iudice Ecclesiastico conuenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.*

2 *Mulieres post mortem virorum, dum in viduitate permanserunt, retinent eandem dignitatem, honores, &c.*

3 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Domicilium habere quis dicitur, vbi habet maiorem partem bonorum.*

5 *Feudalia bona non veniunt in rescriptis simpliciter impetratis, nisi de eis specialis mentio facta sit.*

6 *Viduæ spoliatores, seu violentos rerum suarum inuasores ad iudicium trahere possunt Ecclesiasticum.*

7 *Miserabilis persona vbi quis est simul & oppressus poterit contra laicum, & super re temporali agere coram iudice Ecclesiastico.*

CAP. Ex parte B. XV.

Honor. III.

1 MIserabiles personæ, vt sunt viduæ, possunt conuenire laicum coram iudice Ecclesiastico, etiãsi agatur de possessione feudi, si feudum est in diœcesi, & ille nõ distat vltra duas dietas à diœcesi, vbi est res litigiosa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Butr. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Ancbar. Mar. Socin. Barbat. Felin. Aretin. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 31. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 212. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2.

Quondam Angliæ Regina.] Ex his verbis quidam 2
euincere volunt mulieres post obitum maritorum non ampliùs retinere dignitatem, & honorem, quem viuentibus adhuc prioribus maritis retinebant. Contraria tamen sententia verior est; quòd scilicet mulieres etiam post mortem maritorum retineant eandem dignitatem, bonores, nobilitatem, ius, priuilegia, domicilium, & forum, donec in viduitate permanserint, & castè, ac honestè vixerint, & quousque nupta fuerint viro inferioris dignitatis, *l. filij* 22. *§. vidua, ff. de municip. l. mulieres, C de dignitatibus lib.* 12. Otal. *de nobilit. p.* 5. *cap.* 8. Ioan. Garc. *eod. tract. gloss* 1. *§.* 1. *num.* 8. *&* 45. D. Barbosa *in l. quia tale, num.* 25. *ff. soluto matrimon.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter, §.* 67. *num.* 1. Guid. Papæ *decis.* 179. *&* 380. Tiraq. *de nobilit. cap.* 18. *à num.* 7. Azeued. *l.* 9. *tit.* 1. *lib.* 2 *noua recop.* Cabed. *Lusit. decis.* 98. *p.* 1. Pichard. *de nobilitate communicatiua, n.* 55 *cum seqq.* Gironda *de priuilegiorum explicat. à num.* 175. *cum multis seqq.* Non obstat dictio illa, *quondam*, quæ videtur tempus præteritum inducere, quia etiam verificari potest de tempore præsenti, per ea quæ tradunt citati per me *de diction. & clausul. dict.* 283. *num.* 1.

Ratione dotalitij.] Id est, donationis propter nuptias, 3
quia illa Regina erat vidua oppressa, & spoliata, non autem fauore donationis propter nuptias, vide Palat. *in repet. c. per vestras infr de donat. inter virum, notab.* 2. *num.* 16. & de dotalitio vide Cassan. *in consuetud. Burgundia, fol* 149 *n.* 1.

Et redditus plures habet in ipsa.] Ergo quis dicitur 4
habere domicilium, & sortiri forum in eo loco vbi habet maiorem partem suorum bonorum, vt per citatos à metipso *de offic & potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* 3. *n.* 13. & *ibi* relatis addo Rot. *in Ariminen. gabella* 10. *Decembr.* 1625. Coram R.P.D. Merlino, & vide quæ dixi ad *c vlt infr. hoc tit n.* 7

Cùm non faciebant mentionem.] Notatur ad hoc 5
quòd in rescriptis simpliciter impetratis non veniunt bona feudalia, nisi de eis specialis mentio facta sit, vt per Tiraq. *de retractu lig. §.* 1 *gl.* 3. *n.* 4. *& in tract. le mort, p.* 4. *declar.* 5 *n.* 9 Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 5. *n* 66.

Ad hoc autem fuit, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
viduæ pupilli, vel aliæ personæ pauperes & miserabiles, possunt ad Ecclesiasticum iudicium trahere spoliatores, seu inuasores violentos rerum suarum, ita Abb. *hic n.* 11. & alij communiter teste D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 1. *n.* 49. *ad finem, ff soluto matrim.* Tanner. 2. 2. *disp* 4 *q* 4 *dub* 1. *n* 31. Anguian. *in tract. de legib. com.* 1. *lib.* 3 *controu.* 22 *n* 48. Diana *resol. moral. pars* 1 *tract.* 2. *resol.* 117. & esse communi omnium consensu receptum testatur Couar. *pract. c* 6. *n.* 1. *vers. imo*, licèt non satis iure probari contendat, & nitatur respondere in hoc text. dari præsumptionem defectus iustitiæ. Item notatur ad hoc quòd vbi quis est misera- 7
bilis persona, simul & oppressus, nempè per vim, vel alio modo re propria spoliatus, itavt possit agere interdicto recuperandæ, poterit etiam contra laicum, & super re temporali coram Ecclesiastico iudice agere, vt per Couar. *d. c.* 6. *n.* 1. *vers imo*, Menoch. *remed* 3. *retin n* 411. *cum seqq. & remed.* 15. *recup. num.* 248. Nec obstat quòd *in hoc text.* Regina Angliæ vidua conuenit laicum coram iudice Ecclesiastico, quia responderi potest quòd illa Regina, inspecta tunc qualitate sua, poterit dici miserabilis, Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de fauore clericorum reali, §* 5 *n.* 59.

Mandatum quatenus, &c.] Notatur ad hoc quòd 8
actione in rem scripta potest quis conueniri, & in loco

loco rei, & in loco conuento, sicut & reali, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 8 gloss. 5. n. 8. & 9.*

S V M M A R I V M.

1 *Laici vsurpantes iura Ecclesiastica, seu ipsis rebus Ecclesiasticis violentiam inferentes, vti sacrilegi per iudicem Ecclesiasticum sunt puniendi*, & num. 2.

3 *Clausula*, pleno iure, *quos effectus habeat, remissiuè.*

4 *Iudici Ecclesiastico permittitur laicos compellere de iniuriis & damnis Ecclesiæ illatis satisfacere.*

Cap. Conquestus. XVI.

Gregor. IX.

1 IVdex Ecclesiasticus potest censuris compellere laicos vsurpantes iura Ecclesiastica, seu ipsis rebus Ecclesiasticis violentiam inferentes, vt cessent, & satisfaciant damnis, & iniuriis postposita appellatione, quia sunt sacrilegi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Ancb. Barbat. Felin. Mar. Socin. Aretin. Henric. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 32. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag* 212. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Doct. *in c. 2 de priuil.* Boss. *in praxi crimin. tit. de sacrileg. n* 7. Fusc. *de visit. lib* 2. *c* 21. *n.* 28. Decian. *tract. crimin. lib* 6. *c.* 36. *à princ.* Soar. à Pace *in pract. tit. 2. pralat. 2. n* 19. Card. Tusch. *tom. 4. lit. I. concl.* 445. *n* 19. *& concl.* 446. *num.* 10.

3 *Pleno iure.*] De vi, & effectibus huius clausulæ, vide D Mart. *de clausulis, part. claus* 89. Card. Tusch. *lit. P. concl.* 364. & alios citatos per me *de dictionib. & clausulis, claus* 58. alias *claus.* 101. secundùm Lugd. impress.

4 *Et satisfacere de præteritis damnis*, &c.] Notatur ad hoc quód iudici Ecclesiastico permittitur laicos compellere de iniuriis, & damnis Ecclesiæ illatis satisfacere, vt per Palac. *in repet c. per vestras, de donat. inter virum, not. 2. §. 1 n.* 3. vide quæ dixi *ad cap. si clericus laicum* 5. *& ad cap. cum sit generale, sup hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Priuilegiatus vt non teneatur respondere nisi in certo loco, si in alio loco respondere, vel soluere promittit, ibi poterit conueniri, & etiam vbi habet domicilium.*

2 *Successor conuenitur ex contractu prædecessoris in loco contractus.*

3 *Hæres ex submissione defuncti ad omnes Curias cum renuntiatione fori, potest vbicunque conueniri.*

4 *Declaratur text in præsenti.*

5 *Priuilegium simpliciter concessum hominibus alicuius loci comprehendit clericos illius loci, si eo vti vellent.*

6 *Clerici vti possunt, non tamen tenentur, statuto, vel consuetudine laicorum generali merè fauorabili.*

7 *Verbum*, respondere, *duo significat, litigare scilicet, & soluere.*

8 *Solutionem vbi quis contulit in certum locum, ibi videtur contraxisse, in eóque potest conueniri.*

9 *Damna non veniunt appellatione expensarum.*

10 *Soluere qui promittit in certo loco, & non soluit aduersario tenetur ad interesse eius, quod sua interest inibi solutionem non factam.*

11 *Vsurarum absque labe licitè à creditore exigitur id, quod illius verè interfit tam ratione lucri cessantis, quàm damni emergentis.*

12 *Reus quando iure communi habet duos iudices, poterit actor ex iis quem maluerit, eligere ad actionem prosequendam.*

13 *Expensæ probantur per iuramentum illius, qui eas fecit præmissa taxatione à iudice.*

14 *Damna, & interesse probari debent per testes.*

Cap. Dilecti. XVII.

PRiuilegium à Papa habentes vt non possint conueniri, v. g. in causis pecuniariis, nisi in certo loco, vt in Anglia, si premittunt respondere in aliis locis, tenentur in illis respondere & possunt conueniri alibi vbi habent domicilium, soluendo etiam licitum interesse. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Felin. Host. Aretin. Barbat. Mar. Soc. Henric. Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 32. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 212. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Contra R. prædecessorem suum.] Notatur ad hoc quòd 2
successor conuenitur ex contractu prædecessoris in
loco contractus, vt per Greg. *l. 31. verbo, en aquella*
tierra, tit 2 p. 5. Et hæres ex submissione defuncti ad 3
omnes Curias cum renuntiatione fori, potest vbicunque conueniri, Balb. *tom. 2. com. opinion. lib 4. tit 44. n. 62. pag.* 8.. Et aduerte ob id in præsenti instantiam ad successorem transiisse, quia inchoata fuit nomine dignitatis, Decian. *in c. quia V. n. 8. supra de indic.*

Citra mare conueniri non possint.] Ex his verbis colligit D. Barbosa *in l. 1. § legatis, n. 120. ff. de iudic.* hunc text. esse intelligendum in eo, qui tempore contractus iam habebat priuilegium, cui tacitè videtur renuntiare, quoad eum effectum, vt in loco contractus conueniri possit. 4

Quod ab omnibus Anglicis, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd priuilegium simpliciter concessum hominibus
alicuius loci comprehendit clericos illius loci, Carpan. *super stat. Mediolanens. p. 1. c. 375. n. 111.* Carol. de Graffis *de effectib. clerical. in pral. n* 378. Tiraq. *de iure*
primog. q 44. n. 9. intellige si eo vti vellent. Nam cle- 6
rici vti possunt statuto, vel cõsuetudine laicorum generali merè fauorabili, Tiraq. *de retractu lig. §. 1. glos. 8. n. 41* Guttier. *pract. l. 2. c. 156. n. 2.* nullo modo tamen huiusmodi statuta comprehenderent clericos, quamvis illis essent vtilia, & fauorabilia, Abb. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, n 26. sup. de constit.* Lap. *alleg.* 100 *n. 4.* Menoch. *remed 14 recup. n. 156.* Costa *de remed. subsid. remed. 93.* Surd. *cons. 361. n. 13. 14. 29 & 67.* cum aliis citatis per Bellet. *disquisit. cleric. p. 2. tit. de exempt. clericorum à statutis sacular. §. 1. n 3.*

Respondere.] Verbum hoc duo significat litigare scilicet, & soluere, D. Barbos. *ad l 1. art. 3. n. 24. ff de indic.* quem refero ego ipse *de dictionibus, & claus. diction. 300. & in tract. de dictionib. vsufreq. dict. 849. num. 4.* 7

Et soluere.] Notatur ad hoc quod vbi quis contulit solutionem in certum locum, vbi videtur contraxisse, in eóque potest conueniri si ibi inueniatur, vt per Couarr. *pract. cap. 10. num. 5. vers. sexto, in fine*, & 8

vers.

verf. nono, Mich. Graf. *tom 2. communium opinion. lib. 3. tit. 15 n. 4. pag. 405.* D. Barbosa *in l. hares absens, §. 1. n. 57. ff. de iudic.* vbi *num. 61.* tenet quòd clericus potest conueniri in loco contractus, etiamsi non accesserit consensus proprij Episcopi, & *num. 7.* resoluit quòd iudex loci contractus potest procedere contra personas contrahentes, tanquam eoram personas sibi subditas.

9 *Expensis, & congrua satisfactione damnorum.*] Ergo damna non veniunt appellatione expensarum, vt per Surd. *decis 291. à num. 1. & 2.* resoluit damna, quæ contingunt ratione personæ, venire nomine expensarum, & *num. 3.* tenet quòd iudex reseruans sibi facultatem taxandi expensas non poterit taxare damna, & *n. 4.* asserit remittentem iniuriam, & violentiam non censeri remittere damna.

10 Notatur ad hoc quòd ille, qui in certo loco soluere promisit, & non soluit, aduersario tenetur ad interesse eius, quod sua interest, in ibi solutionem non factam, vt per Burg. de Pace *cons. 49. n. 2.*

11 *Vsuris omnino cessantibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd id, quod creditoris verè intersit tam ratione lucri cessantis, quàm damni emergentis, licitè ab eo exigitur absque vsurarum labe, vt per Couar. *var. lib. 3. c 4. n. 1.* Vnde Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab 6 n. 1.* infert quòd si mutuaui tibi centum ad certum tempus, & cùm hac pecunia indigerem, & tu restituere non valeres, tantam pecuniam sub vsuris recipi, tunc possum à te exigere non solum debitum, sed etiam vsuram, quam solui, non vt vsuram, sed vt interesse.

12 In gloss. *Vbi domicilium*, ibi, *sic est in electione creditoris vbi malu ipsum conuenire.* Notatur ad hoc quòd quando reus iure communi, non iure speciali habet duos iudices, poterit actor ex his, quem maluerit, eligere ad actionem prosequendam, vt per *gloss. 2. post princ. & gloss. 7. l. 2. tit. 1. lib. 2. feri leg.* Couar. *var. lib. 1. c 18 n 6.*

13 In gloss. *Cùm instus, vlt.* ibi, *expensa probabuntur per iuramentum illius, qui eas fecit, præmissa taxatione à iudice*, Vide Couar. *pract. c 27. n. 6.* Mascard. *de probat. concl. 717. & concl. 1259 n. 1.*

14 In ead. gloss. ibi, *de damnis, siue interesse dic quòd debent probari per testes.* Vide Mascard. *concl 929. & conclus. 930 n 6. & concl 934.* Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 122 n 2.* vbi intelligunt in ciuilibus in criminalibus veró, & in obligatis alicui ex delicto, putà ex dolo, violentia, rapina, & similibus dolo commissis, sufficit illa probari per iuramentum interesse, & damnum passi, si tamen de violentia & crimine plenè constiterit, Seraphin. *de priuil. iuram priuil. 31. à n. 79.* Menoch. *de arbitr casu 108. n. 6.* Hieron. Buccaron. *vbi supr. n. 1.* vbi multipliciter declarat.

SVMMARIVM.

1 *Laici quamvis possint iurisdictionem non sui iudicis prorogare, clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensus accedat, & iudex, cuius iurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.*

2 *Petitio partis requiritur in citatione facienda.*

3 *Citationem in dubio ad petitionem partis esse factam præsumptio stat.*

4 *Prorogatio vt valeat oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat.*

5 *Laici possunt prorogare iurisdictionem iudicis Ecclesiastici.*

6 *Clericus non potest prorogare iurisdictionem iudicis sæcularis, etiamsi consensus accedat Episcopi.*

7 *Clericus absque voluntate Episcopi diœcesani non potest consentire in alterius iudicis Ecclesiastici iurisdictionem, & num 8. & 9. rationes assignantur.*

10 *Decisio huius text. an habeat locum in causis Ecclesiasticis laicorum, ostenditur.*

11 *Exemptus per Papam non potest prorogare iurisdictionem iudicis ordinarij absque licentia ipsius Papæ.*

12 *Regulares exempti non possunt absque ipsius Papæ licentia renuntiare priuilegio exemptionis.*

13 *Prorogare iurisdictionem coram delegato Papæ benè licet clericis, etiam sine consensu Episcopi.*

14 *Clericus prorogans iurisdictionem iudicij non sui præsente Episcopo, & non contradicente, videtur Episcopus consentire.*

15 *Argumentum à contrario sensu non procedit quando ex eo induceretur aliorum iurium correctio.*

Cap. Significasti. XVIII.

Laici quamvis possint iurisdictionem non sui iudicis prorogare, clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensus accedat, & iudex, cuius iurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Mar. Socin. Barbat. Felin. Aretin. Henric. Melch. Kling. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 33.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 212.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Ad petitionem C. mercatoris.] Ergo petitio partis requiritur in citatione facienda, vt per Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, notab. 1. in princ.* Hyppol. *in l. de vnoquoque, n. 114. ff. de re iudic.* Nam citatio ad partis instantiam committenda est, Azin. *in praxi, §. 8. c. 1. n. 4.* Schard. *de feudis, p. 9. c. 7. n. 34.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat. n. 44.* Ant. Correa *in fragment. ad lib. 5. Ordin. Lusit. n. 35 p. 30.* Duen. *reg. 96.* Bouer. *sing. 9. n. 1.* Perez *l. 2. tit. 2. lib. 8. Ordin. pag 492.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, citatio, n. 5.* Et in dubio ad instantiam partis esse factam præsumptio stat, Menoch. *cons. 145. n. 43. & de præs. lib. 2. præs. 23. n. 1.* licet dissentiant Azin. *d. § 8. c. 1. n. 3.* Soar. *recept. sent. lit. C. n. 63.* Cur. Philip. *p. 1. §. 12. n. 14.* 2 3

Iurisdictioni præesse.] Notatur ad hoc quòd vt valeat prorogatio, oportet quòd ille, cuius prorogatur iurisdictio, illam habeat, vt per Marant. *de ordine iud. p. 4. dist. 12. n. 18.* D. Barbos. *in l. 1 art. 1. n. 20. ff. de iudic.* 4

Suum possit iudicem constituere.] Ergo laici possunt prorogare iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, vt per Boer. *decis. 65. n. 5.* D. Barbosa *d. l. 1. art. 3. n. 133.* Marant. *de iurisdict. part. 4. casu 92.* vide *infrà n. 10.* intellige cum Menoch. *cons. 322. num. 20.* Quomodo intelligatur Ordin. Regia Lusitan. *lib. 2. tit 1. §. 14.* differunt Cabed. *Lusit. decis. 32. n. 6. part. 1.* D. Barbos. *d l. 1. art. 3. à n. 139.* insignis Gabr. Pereira & Castro *Lusit. decis. 29.* & de simili lege apud Castellanos tractant Perez *l. 2. tit. 1. lib. 3. Ordin.* Ioseph. Sesse *de inhibit. c. 9. §. 3.* Paradil. *in summa legum pœnalium p. 2. casu 11.* 5

Nisi forte sit persona Ecclesiastica.] Notatur ad hoc quòd clericus non potest prorogare iurisdictionem iudicis sæcularis, etiamsi consensus Episcopi accedat, vt per Bertachin. *in tract. de Episcopo, 2. p. 5. lib. 4. num. 85.* Socin. *regul. 56. in princip.* Farinac. *in prax. crimin.* 6

crimin. q. 8. n. 13. Sigism. Scacc. in tract. de iud. part. 1. c. 11. n. 38. Cened. ad Decretal. collect 57 n 2. in fine, Bajard. ad Clar. §. fin. q. 36. n 10. Vulpell. de libertate Ecclesiast. part. 1. num. 15. plures per Carol. de Graffis de effectib. clerical. effectu 1. num 47. Bernard. Græuar. in pract. Cameræ Imper. lib 1. concl. 37. n. 17. D. Barbos. d. l. 1. art. 3. à num 173. Surd. cons. 396. num. 15. Beller. disquisit. clerical. part. 1. tit. de fauore cleric. person. §. x. num. 17.

7 *Et Episcopi diœcesani voluntas accedat.*] Ergo absque illa non potest consentire in alterius iudicis Ecclesiastici iurisdictionem, vt per Couar. pract. c. 10. num. 5. vers. altano, Perez l. 2. vers. quid autem, tit 1. lib. 3. Ordin. pag. 467. Azeued. l. 7. à num 13. tit. 18. lib. 9. noua recop. Surd. de aliment. tit. 7. q. 37. num. 49. Beller. d. §. 2. num. 18. plures per Carol. de Graffis d. effectu 1. num. 53. vbi numeris seqq ampliat, vt nec etiam cum iuramento, & aliis casibus ampliat, & similiter limitat in pluribus, Marc. Anton. Gennens. in practicabilibus Ecclesiast. q. 714. latè de intellectu Mench. de successionum resol. §. 9. num 95 D. Barbos. in d l 1. art. 3. num. 112. cum seqq. Circa tamen assignandam rationem specialitatis, quam in Clericis constituit text. in præsenti, vt scilicet consentire non possint in iudicem non suum sine Episcopi diœcesani voluntate, recedens à dispositione iuris Ciuilis, secundùm quam priuatorum consensus sufficit, vt eum, qui iurisdictioni præest, iudicem suum faciat; torquentur maximè Doctores, tres enim rationes ponit gloss. verbo Pontifice, in cap. inolita 11. q. 1. quæ parum concludunt, quia solùm gloss. percurrit aliquos casus, seu actus, quos clerici gerere non possunt sine suo Episcopo, & tamen laici possint, veluti pro testimonio ferendo, vel de calumnia iurare, vt in cap 1. vers. verum, de iuramenta calumn. Ordines accipere, iuxta cap. nullus Primas cum multis ibid. 9. q x. atque animæ iudicium, scilicet in Sacramento Pœnitentiæ, iuxta cap. placuit, de pœnit dist 6. Verùm has rationes nihil concludere apparebit, si consideres primam de iuramento omnino separatam ad hoc proposito de prorogatione iurisdictionis, & magis spectare ad religionem iuramenti, & honestatem, & decentiam, & personæ clericorum debitam, vt explicant Salzed. in practic. cap. 98. à num. 27. Soar. de relig. tom. 2. de iurament. lib. 1. cap. 14 num. 10. Sanch. in præcepta Decalogi, tom. 1 lib. 3 cap. 3. num 7. & 8. Secunda verò, & tertia ratio pariter concludunt in laicis, quos etiam constat sine proprij Episcopi consensu primam tonsuram, aliosque minores Ordines accipere non posse, iuxta d. cap. nullus Primas; neque etiam sine proprij Sacerdotis licentia ab alio accipere possunt Pœnitentiæ sacramentum, iuxta d. cap placuit, cap. omnis, de Pœnitent. Bart. igitur in l. 1. num. 1. ff. de pactis, specialitatem in eo ponit quòd Episcopus perpetuam habet iurisdictionem, & clerici ratione beneficij ei tenentur præstare censum. Sed meritò improbat D. Barbos. d. art. 3. num. 187. cum seqq. quia huiusmodi ratio solùm militat in clerico habente beneficium, decisio autem huius text. generalis est.

8 Altera ratio magis communiter recepta est quod clerici magis subditi sunt Episcopis, quam laici iudicibus suis, & ideo clerici iuramentum fidelitatis præstant Episcopo, non ita laici, cap ego enim, de iureiur. cap. quanquam 23. dist. ita Abb. hic num. 7. cum seqq. Felin. num. 2. Socin. num. 44 & alij, quos refert D. Barbos. d. art. 3. num. 190. & defendere nititur num. 199. Sed adhuc obstat, quia huius rationis ratio quæri potest, quare scilicet magis subiecti sunt clerici quam laici suis Superioribus: deinde ratio iuramenti quod clerici præstant, solùm viget in clericis beneficium, vel administrationem rerum Ecclesiasticarum ab Episcopo accipientibus, vt probat text. in cap. legebatur, de maior. & obed. & in cap. nullus, de iureiur. cum aliis similibus. Alij igitur alias excogitarunt rationes, quòd scilicet tota Ecclesiastica potestas ad bonum spirituale supernaturales ordinatur, cuius finis postulat, vt propriè Prælati subiectorum mores cognoscant, vt possint corrigere. Verùm hæc ratio nihil in Clericis ponit speciale, sed magis respicit naturam causarum spiritualium respicientium bonum animæ, in quibus vera, & recepta sententia docet etiam laicos in alienum Prælatum consentire non posse, vt infra dicam Deinde nihil omnino concludit ratio in causis temporalibus pecuniariis clericorum, de quibus directè, & principaliter agit text. in præsenti, adducunt etiam clericos in Ecclesia primitiua communem duxisse vitam sub Episcoporum disciplina, & ideò licèt postea ab hac communi vita recesserint, semper tamen strictiori modo suis Episcopis subiecti remanserunt. Verum & hæc ratio ad præsentem statum minimè pertinet, iuxta reg text. in cap. translato, de constit. multóque minus arridere potest nouissima ratio, quam adducit D. meus Barbosa d art. 3. n. 295. cum seqq. quòd scilicet clerici ratione Ordinis efficiantur res spirituales, & ideo sine Episcopi, à quo Ordines acceperunt, consensu, in alium consentire non possunt; ratio enim hæc ad summum concluderet vbi de persona ipsius clerici agitur, & de crimine ab eo commisso, iuxta text. & quæ ibi notantur in cap. si iudex laicus, de sentent. excom lib. 6. minimè autem concludit in dictia causis pecuniariis.

Quare iis, & aliis reiectis aliorum rationibus 9
concludit Alex. in l. 1. §. & post operis, num. 19. ff. de noui operis nunciat. primariam & formalem rationem huius decisionis ponendam esse in speciali sacrorum Canonum prohibitione, nullámque efficacem, & concludentem rationem assignari posse, quæ prædictam differentiam inter clericos, & laicos concludat, licèt omnes prædictæ, & aliæ, quas afferunt simul iunctæ, vel aliqua ex illis sufficiant ad iustificandam prohibitionem sacrorum Canonum, qui prohibuerunt, ne clerici possint sine Episcopi consensu alium iudicem Ecclesiasticum adire in causis suis, siue spiritualibus, siue Ecclesiasticis, vt in d. cap. nullus Primas.

Intellige supradictam conclusionem ex text. desumptam procedere in clericis prorogantibus iurisdictionem in iudicem non suum ex vi tantum formalis consensus, non verò quando illa eis competit ex dispositione iuris, quod dictat quem ratione contractus forum sortiri in loco vbi contraxit, l. heres absens, §. proinde, ff. de iudic cap vlt. hoc tit. & quamvis Doctores id communiter intelligant, si contrahens in loco contractus reperiatur, per cap Romana, §. contrahentes de foro comp. lib. 6. tamen si clericus in aliquo loco contraxit, ibique se obligauit soluere certo tempore proprij foro domicilio renunciando, poterit iudex loci contractus, licèt ibi non inueniatur, contra eum absentem iuxta formam suæ obligationis procedere quoties de promissa solutione tractabitur iuxta gloss. x. in l. 1. ff. si quis in ius vocatus, quam celebratissimam dicit Couar. pract. cap. 19. n. 5. in princip Guttier. de iurament confirm. p. 3. cap. 16. n. 4. & 6. D. Barbos. in l. 1. ff. de iudic. art. 3. numero 224. & in puncto de clerico, qui si soluere promiserit, in eum locum remittendus est, etsi non sui iudicis, & Episcopi id fecerit assensu tradunt Rip. in d. c. 1. num 68.

n.68. Couar.*d.c.19 n.5.verſ.nono*, Franc. Moliu.*de brachio Regio lib.1.c.28.n.14.*

10 Vtrùm antem deciſio huius text. locum habeat in
cauſis Eccleſiaſticis laicorum, quæſtio eſt ad præſens
inſtitutum non contemnenda, in qua Hoſt.quem refert Abb.*hic n.15.*& alij, de quibus ſtatim referendi
indiſtinctè tenent partem negatiuam, quòd ſcilicet
minimè poſſint laici in cauſis Eccleſiaſticis abſque
ſui Epiſcopi voluntate in alium conſentire, adducentes pro hac parte text.*in d.c.omnis*, *& in c.19 q 1.* ibi,
nec alterius Parochianum iudicare, quæ verba pariter
comprehendunt laicos, quia & ij Parochiani propriè
dicuntur, iuxta *c.nullus*, *& per totum de Paroch.* Verùm meritò diſtinctione alij, quæſtionem reſoluunt,
vel enim agitur de cauſis ſpiritualibus ſacramentalibus, veluti ad Ordines conferendos, vel quoad iudicium in Sacramento Pœnitentiæ, & procedit prædicta Hoſt.doctrina, & ratio, quam *ſuprà* conſideraui,
quòd in hoc ſacramentali iudicio multum intereſt
quòd à proprio Paſtore ſobiecti iudicentur, cognoſcantur, vt eus corrigatur: aut agitur de aliis cauſis Eccleſiaſticis, quæ Sacramentales non ſunt, veluti decimis, iurepatronatus, & ſimilibus,& verius eſt, atque
receptius poſſe laicos ſine ſui iudicis conſenſu in
alium Eccleſiaſticum iudicem conſentire, vt efficaciter deducitur ex generali reg. huius text. quæ in ſolis
clericis ſpecialiter limitata reperitur; atque ita tenuorunt Innoc.*in c de cauſis, de officio deleg.* Abb.*in c P.
& G eod.tit.n.15.verſ.item dubitas* teſtatur communem
Socin. *hic n.30.* & poſt Felin.Imol. & alios, ſequitur
D.Barboſa *d.art 2.à n.206.*

11 Aduerte quòd exemptus per Papam non poteſt
prorogare iuriſdictionem iudicis ordinarij abſque licentia ipſius Papæ, vt per Panorm.*hic n.12* & D.Barboſa *ad d.l.art.4.n.43.* vide quæ latè diximus *in collect.*
12 *ad c.cum tempore, num.vlt.de arbitris.* Sic etiam Regulares exempti non poſſunt abſque ipſius Papæ licentia renuntiare priuilegio exemptionis, Fr. Emman.
quæſt.Regul.tom 2.q.63.art.10. dixi *ad c.cum tempore 5.*
13 *ſuper verba ſine licentia, ſup. de arbitris.* Verum coram
delegato Papæ bene licet clericis prorogare iuriſdictionem, etiam ſine conſenſu Epiſcopi, Bellam. *in c.
Romana, in princ.n.7. hoc tit. lib.6.* Bellet. *d. §.2.n 19.*
Vnde Auditor Cameræ, ex quo ſit à Papa delegatus
ad cauſas obligatione Camerali munitas, circa ea omnibus eſt iudex competens. Maſſa *ad form. Camer.q.1.
p.2 n.3 & 4.* Veſtr.*in pract.lib.2.c.4.n 4 & 6.* Eraſm à
Cochier. *de iuriſdict. Ordinar. in exemptos, p.2. q. 46.
num.7.*

14 In gloſſ. *Clerici, vlt.* ibi, *ſine conſenſu expreſſo ſui
Epiſcop.* Dic contra, ſufficit enim tacita Epiſcopi voluntas, nam ſi clericus prorogat iuriſdictionem iudicis non ſui præſente Epiſcopo, & non contradicente, videtur Epiſcopus conſentire, D. Barboſ.*in d.l.1.
art.3. n.180.* Maſcard. *de probat.concl.1218.n.20.* vbi
n.21. reſoluit quòd ſi quis ſubmittat ſe iuriſdictioni
iudicis non ſui iudice illo præſente, is iudex præſumitur acceptare.

15 In ead. gloſſ. ibi, *Sed ibi non habet locum argumentum à contrario ſenſu.* Notatur ad hoc quòd argumentum à contrario ſenſu non procedit quando ex eo induceretur aliorum iurium correctio, vt per multos
citatos *in meo tract. de locis communibus, argum. iuris
loco 27.num....*

SVMMARIVM.

1 *Citatus legitimè tenetur coram iudice citante cauſam proſequi, non obſtante quòd poſt citationem mutauerit forum.*
2 *Petitio in citatione partis requiritur.*
3 *Citatio de mandato iudicis fieri debet.*
4 *Citationis commiſſio an & quando præſumatur nuntio facta, remiſſiuè.*
5 *Iuriſdictio non perpetuatur per citationem nullam.*
6 *Citatio illegitima ſuſtinetur ex comparatione partis.*
7 *Clericatus poſt delictum commiſſum an proficiat aſſumenti ad effectum exemptionis à iudice ſæculari, remiſſiuè.*

Cap. Propoſuiſti. XIX.

Citatus legitimè à ſuo iudice tenetur proſequi 1
cauſam coram citante, licèt forum mutauerit.
Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.
Bellam.Ioan Andr.Imol. Anan. Anchar. Panorm.Butr.
Felin.Hoſt. Aretin.Barbat.Mar. Socin. Henric.Melch.
Kling, Ioan.Monach. Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri
iuris Pontif. pag. 14.* Alagona *in compend. iur. Can. pag.
215.* remiſſiuè Ximen.*in concord. p.1.& 2.*

Ad petitionem cuiuſdam aduerſarij ſui.] Ergo in ci- 2
tatione partis petitio requiritur, vide quæ dixi *ad c.
præcedens, in princ.*

A te.] Notatur ad hoc quòd citatio de mandato in- 3
dicis fieri debet, vt per Hyppol. *in l.de vnoquoque,
n.115.ff.de re iudic.* Mynſing.*cent.6.obſeru.10.n.3.* Soar.
in theſauro receptarum ſentent. lit. C. n. 61. Brederod.
tr.de appellat.p.2.tit.22.verſ an nuntius, col 462. Soar.
de Pace *in pract. p.1 tom 1.temp 3.n.27.& ſeq.* Mench.
q.freq.c.24.n 3. D.Barboſ.*in l ſi quis poſteaquam, n.63.
ff.de iudic.* Ordin.Reg. Luſit. *l.3.tit.1.§.1.* vbi parens
mens, reſoluentes citationem ſine iudicis iuſſu eſſe
nullam, pro nihilóque haberi, conualidari tamen de
commiſſionis defectu non excipiente citato, tenet
Maſcard.*de probat.concl.244 n.11.* Commiſſio citatio- 4
nis an & quando præſumatur nuntio facta, diſſerunt
Maſc.*concl.194 à n.1.* Menoch.*de præſ.l.2.præſ.24.* Bonacoſ.*comm. p.1 verbo, commiſſio.*

Legitimè citatus ad cauſam.] Ergo per citationem 5
nullam, & inualidam non perpetuatur iuriſdictio,
quia præuentio per citationem validam inducitur,
de quo vide Azeued. *l.10.n.51. tit.13.lib.8.nouæ recop.*
Maſcard.*concl.1226.n.17.* Mench. *freq.c.24 n.8.* Sanch.
de matrim lib.8.diſp.8. n.16. Farin. *in praxi crimin. q.7.
n.61.* Cabed.*Luſit.deciſ.142.à n.4.p.1.& deciſ.15.n.13.
p.2.* D.Barboſ.*in l. ſi quis poſteaquam, n.60.& 23.* Ordin.Reg. Luſitan.*lib.3. tit.11.§ vlt.* Stephan. Gratian.
diſcept. forenſ.c. 156.n.9. vbi etiam reſoluit ſufficere
notitiam citationis, quam citatus habuerit, vt inducatur præuentio; quod autem per ſolam citationem
inducatur præuentio tanquam indubitatum tradiderunt Ludou.Schrad.*de feudis, p 10.ſect.1 n.203.verſ.&
præoccupatio, ſiue præuentio.* Nicol. Reuſner. *deciſ 18.
num.fin.& deciſ.22.n.30.lib.4.* Maſcard. *de probat.concl.
1226.n.6* Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. c.389.n.12.
cum ſeqq.*

Aduerte citationem illegitimam ſuſtineri ex 6
comparatione partis, Grauat.*ad Veſtrium, lib.7.c. vlt.
n.37.* Cotta *in memorabil.verbo, citatio, il.3.verſ.fallit.
tertiò*, Pinel. *in l.1.C. de bonis matern. p.2.n.67.ad fin.*
Lancelot. *de attentat. part.2. in præfat. cap.4. num.116.*
Soar. *in theſauro receptarum ſentent. lit. C. num. 67.*
Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de citat. concluſ. 2.*

n.196. Menoch. *cons.* 100. *&* 112. Ozasc. *cons.* 63. *n.* 13. Alex. Raudens. *resp.* 21. *n.* 159. *&* 162. *vol.* 1. Baptista Costa *de remediis subsid. remed.* 13. *n.* 12. Flamin. Chartar. *Genuens decis.* 14. *n.* 8. *&* 9. Verall. *Romana decis.* 97. *n.* 5. *p.* 1. *& decis.* 112. Anton. Gama *Lusit. decis.* 326. *n.* 1. Cornaz. *Lucensi decis* 54. *n.* 42. Guttier. *pract. lib.* 1. *q* 133 *n.* 12. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9 §. 1. *in annot. n.* 158 Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 6c *n.* 4. *& c.* 156. *n* 1. Farin. *p.* 4 *decis* 49 *n* 4. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib* 2 *tit de except. res. vlt n.* 17. Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit.* 44. *de citat. n.* 285. *&* 486.

7 *Quia postmodum alterius iurisdictionis esse cœpit*] Facit ad illam quæst. an receptio clericatus, beneficij, vel seruitij in Ecclesia post delictum commissum proficiat assumenti ad effectum exemptionis à iudice sæculari, de qua vide Couar. *practic c.* 3. *n* 4. Anton. Gom. *tom.* 3 *var. c.* 10. *n* 5. Plaz. *de delictis, lib.* 1. *c* 55. *n.* 1 Boss. *tit de pœnis, n.* 58. Clar. §. *fin q.* 36. *n.* 38 *&* 43. Cancer. *lib* 2. *var. c.* 1 *à n.* 131. Decian. *tr. crimin. lib.* 4. *c.* 9. *n.* 60. Azeued. *de exequendis mand c.* 22 *n.* 11. *lib.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 76. *n.* 31. Perez *ad lib* 3. *Ordinamenti, in rubr. tit.* 1. *pag. mihi* 451. Flamin. Cartar. *de exequutione sent. capta bannit. cap. fin. sub n.* 308. Guttier. *practic. lib.* 1. *q* 5. Lancelot. *de attent p.* 2. *c.* 4. *limit.* 20. *n.* 16. Azeued. *l.* 1. *r.* 3. *tit.* 4 *lib* 1 *noua recopil.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect.* 23. *n.* 1. quibus adde Surd. *cons.* 396. *n.* 26. *vol.* 3. Praxim Episcop. *p.* 1. *verbo, clericus,* §. 6. Ceual. *communium contra communes, q* 563. *à n.* 5. Farin. *in praxi crimin. p* 1. *q.* 8. *n.* 108. *cum seqq.* Valasc. *consult.* 48. Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de fauore clericorum personali,* § 4.

SVMMARIVM.

1 *Clericus quilibet potest in Curia Romana conueniri, licèt aliàs specificè forum ibi non sortiatur, habet tamen ex causa ius reuocandi domum.*
2 *Delicti ratione efficitur quis de iurisdictione alterius.*
3 *Contrahens sortitur forum iudicis in cuius territorio contraxit si ibi reperiatur.*
4 *Contractus confirmati ratione non sortitur ibi quis forum.*
5 *Contractus attenditur locus vbi celebratus fuit, non verò vbi resolutus.*
6 *Mandati ratione sortitur quis forum.*
7 *Domicilij ratione sortitur quis forum, & ibi potest conueniri.*
8 *Rei ratione sortitur quis forum, vbi res sita est.*
9 *Romana Ecclesia omnium aliarum mater est & magistra.*
10 *Declaratur text. in præsenti.*
12 *Contractus nomen largissimè sumitur.*
13 *Domicilium in pluribus locis potest quis habere.*
14 *Sacerdos domicilium habet in loco beneficij.*
15 *Forum quis sortitur coram illo iudice, in cuius iurisdictione res etiam mobilis sita est.*
17 *Roma communis patria est omnium.*

CAP. Licèt. XX. & fin.

1 CLericus quilibet licèt non sortiatur forum Romanum, ratione delicti, aut contractus, vel rei de qua agitur, conueniri potest in Curia Romana, quia & magistra, & mater omnium, nisi pro iusta & necessaria causa veniret, qua allata iure possit reuerti domum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Butr. Innoc. Anan. Imola, Panorm. Anchar. Henric. Host. Felin. Barbat. Aretin. Mar. Soc. Mantua, Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 34. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag* 213. remissinè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. *& p.* 3. *reper. in iure Canonico ad secundum Decret. librum* Constantin. Cuptius.

Ratione delicti.] Notatur ad hoc quòd ratione delicti efficitur quis de iurisdictione alterius, vide quæ dixi *ad cap. postulasti* 14. *sub hoc tit.* vbi citaui plures Doctores, quibus adde Franc. Molin. *de brachio sæculari, c.* 40. 2

Seu contractus.] Notatur ad hoc quòd contrahens sortitur forum iudicis, in cuius territorio contraxit, *l. heres absens,* § *proinde, ff de iudic.* vbi latè D. Barbosa *c.* 1. §. *contrahentes, hoc tit lib.* 6. Bernard. *reg.* 641. Auiles *ad cap.* 27 *Prætorum in gloss. entreguen, n.* 16. Couar. *practic. cap.* 10. *n.* 3. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 3. *c.* 16. Surd. *cons.* 106. *n.* 16. Ceuall. *communium contra commun q.* 64. & in eo conueniri potest si ibi reperiatur, vt per Franc. Molin. *de brachio sæculari, c.* 28. *n* 6. ac proinde secundùm leges, & consuetudines laicorum, in quibus partes contraxerunt regulandus est contractus, *l si fundus,* vbi Barth. *ff. de euiction l. si non specialis, C de testam.* Bec. *cons* 62 *n* 8 *lib.* 1. Surd. *decis.* 119. *n.* 16. *& decis.* 197. *per tot.* quia forensis & extraneus contrhaens in loco, ligatur statutis illius loci *l. venditor,* §. *si constat ff. com. præd.* Iaffred. Lanfranc. *decis.* 376. *incip. licèt,* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tom.* 1. *tit.* 43 *de foro comp. n.* 107. Brun. à Sole *in locis commun. verbo forensis, n* 5 & partes semper videntur habere intentionem, & mentem contrahendi iuxta consuetudinem loci in quo fit contractus, vt dicit Bart. *in l. cunctos populos, n* 43. *vers sed postea dubitari, in fin. C de summa Trinit.* quem refert, & sequitur Bertaz. *de clausul. instr. claus* 4 *gloss.* 38. *n.* 1. *& claus* 20. *gloss* 19 *n.* 1. & illius verba sunt intelligenda secundùm statuta, & consuetudines illius loci, in quo fuerunt prolata, *d l. si fundum, d l. si non specialis.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig conuent lib.* 14. *tit.* 39. *n.* 24. Ozasc. *decis.* 114. *n. vltim* Cald. Pereira *quæst forens lib* 1. *q.* 11. *n.* 1. vbi *n* 2. quòd contractus factus à Lusitano extra regnum debet regulari secundùm solemnitates loci, vbi celebratus est. 3

Intellige supradictam resolutionem procedere si contractus fiat, non verò si ibi tantùm confirmetur, quia ratione contractus confirmati ibi non sortitur quis forum, Ias. *in l. more maiorum, n.* 29. *ff. de iurisd. omnium iud.* Gail. *lib.* 2. *obseru* 1. *n.* 4. Franc. Molin. *de brachio sæculari, c.* 27. *n.* 13. *&* 14. Et ideo non attenditur locus in quo conditio fuit adimpleta, sed potiùs locus in quo contractus conditionalis fuit celebratus, vt per D. Barbos. *in l.* 2. § *legatus, n.* 164. *ff. de iudic.* Sic etiam pro distractu, & resolutione, ac rescissione contractus attenditur locus, vbi celebratus fuit, quatenus debitor ibi reperitur, vt per Matth. Colet. *de processib. execut p* 2. *c.* 1. *n.* 24. *ad med.* Tiraq. *de iure marit. gloss.* 5 *n.* 8. Stephan. Gratian. *discept forens. c.* 14. *n.* 12. Et ratione mandati sortitur quis forum, vt per Hyppol. *sing.* 404. 4 5 6

Aut domicilij.] Notatur ad hoc quòd ratione domicilij sortitur quis forum, & ibi potest conueniri, tetigi *ad c. dilecti, sup. hoc tit.* Ad acquirendum autem domicilium requiritur animus, *l. domicilium. ff. ad municip.* Dec. *cons.* 283. *n.* 11. Hieron. Gabr. *cons.* 189. *n.* 2. *lib.* 1. & licet animus constituendi domicilium in aliquo loco colligatur ex eo quòd inibi vbi habitat, habet maiorem partem suorum bonorum, vt tetigi ad *c. ex parte* 15. *n* 4. *sup. hoc tit.* tamen quia facto etiam contrahitur, veluti si in eo habitauerit per decennium, 7

nium, est aduertendum tempus illud, nec aliud quodcunque expectandum esse vbi quis declarauit se velle in aliquo loco habitare. Abb. *in c. fin. in fine, vers. & per hoc dico, de paroch.* Socin. iun. *in præsenti, n.25.* Surd. *cons. 346. n. 4.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu* 86. *n. 2.* Gail. *lib. 2. obseru. 35. n. 7. vers. licèt autem*, Rot. *decis.* 150. *n. 7. p. 2. diuers. & decis.* 188. *n. 3 p. 2. recent. & in Ariminen. gabella* 10. *Decembris* 1625. coram R.P.D. Merlino.

8 *Sine rei.*] Notatur ad hoc quòd ratione rei sortitur quis forum, vbi res sita est, dixi *ad cap. sanè 3. supra hoc tit.*

9 *Omnium Ecclesiarum mater est*, &c.] Notatur ad hoc quòd Romana Ecclesia omnium aliarum mater est, & magistra, dixi *ad c. 1. de sum. Trinit. n. 6.*

10 *Vt ibi sua aduersariis responderet.*] Vide Azeued. *l. 1. n. 21. & 22. tit. 16. lib. 8. noua recop.* vbi considerat ideo Episcopum, de quo *in præsenti*, potuisse conueniri Romæ pro delicto alibi commisso, quia ibidem concurrebat partis accusatio contra illum Episcopum voluntariè Romam accedentem, iudice delicti remissionem minimè petente.

11 *Tunc.*] Vide quæ D. Barbos. *in l. 2. §. legatis, n. 70 cum seqq. ff. de iudic.*

12 In gloss. *Seu contractus*, ibi, *hoc nomen contractus largissimè sumitur, siue sit contractus, vel quasi contractus.* Vide Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & uxor. §. 68. num. 8. & 9.* Tiraq. *de iure mariti, gloss 5. n. 121. & 127.*

13 In gloss. *Aut domicilij*, ibi, *& potest quis habere domicilium in pluribus locis.* Vide Sebast. Næui. *ad l. Labeo 5. ff ad municip.* Farin. *fragm. crim. p. 1. verbo, domicilium n. 222.* Domicilium enim statim contraxisse censetur, qui declarat se velle in aliquo loco habitare, nec est expectandum aliud tempus. Gail. *lib. 2. obseru. 35. n. 7. vers. licet autem.* Menoch. *de arbitr. casu* 86. *n 2.* Rot. *decis.* 150 *n. 7 p. 2 diuers. & decis.* 188. *n. 3. p. 2. recent.* & fuit dictum *Toletana matrimon.* 10. *Decembris* 1625. coram R. P. D. Merlino, *& in Ariminen. Gabella* 10. *Decembris* 1625. *coram eodem.* In dubio autem ex decennali habitatione præsumitur animus perpetuò habitandi absque alia declaratione. Roland. *cons. 69. n. 51. & 53. lib. 3.* Surd. *cons. 371. n. 47.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 824. *n. 39.* Rot. apud Marebes. *de commiss. p. 2. pag. 228. sub n. 1.*

14 In addit. huius glos. ibi, *vt Sacerdos domicilium habet in loco beneficij.* Dixi *in tract. de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 3. n. 53.*

15 In gloss. *Contra*, ibi, *etiamsi res sit nobilis.* Notatur ad hoc quòd sortitur quis forum coram illo iudice in cuius iurisdictione res etiam nobilis sita est, vide Tiraquel. *de retractu lig. §. 8. gloss. 5. n. 9. & de iure primog. q. 48. num. vlt.*

16 In gloss. *Compelli, vlt.* Vide quæ D. Barbos. *in l. 2. §. legatis, n 11. ff. de iudic.*

17 In ead. gloss. ibi, *Roma communis patria est omnium.* Vide Alciat. *lib. 2. dispunct. c. 21.* Quintil. Mandos. *in reg 20. Cancel. q. 10. n. 2.* Ias. *in l. qui Roma, in princ ff. de verb. oblig.* Rot. *in Collen. hæreditatis 26 Iun.* 1624. coram bon. mem. Buratto inter eius impressas *decis.* 813. Et ideo in ea tanquam in communi omnium patria sunt ferè omnes nationes de mundo, vt dicit Burg. de Pace *in repet. cap. cognoscentes, n 210. sup. de constit.* & Ioan. Quintinus (licèt cum aliqua nota Curiæ) *in repet. cap. de multa, n. 110. de præbend.* quos refert Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, c. 16. n. 26. & 27.*

Tom. I.

De Libelli oblatione.

TIT. III.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Mar. Socin. Panorm. Felin. Dec. Barbat. Aretin. Ioan. Monach. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiar. aureo iur. Can. fol. 49. verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 51.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif à pag. 173.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summ. iur. Canon.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag. 114.* Cafarel. *in erotem. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. sum in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. agunt Guillelm. Durand. *in speculo iuris, l. 2. sub hoc tit.* & apud Castellanos *l. 40, tit. 2. p. 3.* Marant. *de ordine iudic. p 6. tit. de libelli oblat.* Kirchou. *tom. 1. comm. opin. lib. 1. tit 1 à n. 63. pag. 182.* Matiens. *de dialogo relatoris, p. 3. c. 43. n. 1.* Rebuff. *de except. n. 335. cum seqq.* Azeued. *in rubr. tit. 2. lib 8. noua recop.* Soar. de Pace *p. 1. tom. 1 temp. 4.* Cur. Philip. *p. 1. §. 11.* Brunor. à Sole *in locis com. verbo, libellus*, Cardos. *in praxi iudicum, & aduoc. eod. verbo*, Cotta *in memorab. eod. verb.* Ludou. Miranda *de ordine indic. q. 19.* Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 5. de libello actoris*, Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit. 49. de libello*, Bernard. Græuæ, *ad pract. Cameræ Imper l. 1. concl. 61. cum seqq. & concl. 66, de libelli ineptitudine.*

SVMMARIVM.

1 *Actor tenetur in scriptis libellum porrigere.*
2 *Libellus in scriptis offerendus est.*
3 *Episcopi in Concilio prouinciali sunt coniudices.*
4 *Libellus quid sit definitur.*
5 *Libellus quæ continere debeat, remissiuè.*

CAP. Ignarus. II.

IVdex non debet admittere actorem ad litigandum nisi offerat libellum in scriptis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Felin. Aretin. Henric. Mar. Socin. Melch. Kling, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag. 42.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 215.* remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib 2. tit. 3. c. 1.* desumitur ex Conc. apud S. Medardum, quod est Monasterium in vrbe, Suessionensi, vbi id Concilium habitum fuit tempore Carol. Lud. Imper. filij anno Christianæ salutis 853. *ex tertio vel Concil.* apud Burchar. *lib. 2. Decret. c. 191.* additur *c. 9.* sed Iuo *p. 6. c. 269.* ait reperiri *in veteri libro c. 8.* 1

Libellum conscribentes.] Ergo in scriptis libellus offerendus, vt constitutum est apud Lusitanos per Ordin. Regiam *lib. 3. tit. 20. §. 5.* Et apud Castellanos *l. 1. tit. 2. lib. 4. noua recop.* Matiens. *in dialogo relatoris, p. 3. cap. 43. n. 1.* Perez *l. 11. gloss. 1. verbo, la demanda no fue dada en escripto, tit. 2. l. 3. Ordin.* Cardos. *in praxi iudicum, & aduocat. verbo, libellus, n. 6.* Kirchou. *tom. 1.* 2

communium opinionum, lib. 1. tit. 1. num.63. pag. 282. Soar.de Pace in practica, p.1. tom 1. temp. 4. numer.4. Cur. Philip. p. 1. §.11. num.5. Math. Coler. Germania decis. 111. num.5. Amat. Roder. in pract de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 5. n.4. Camill. Borrell.in summa omnium decis. tit.49.de libello, num.33.

3 *Ignarus Episcopus dixit.*] Ergo in Concilio Prouinciali Episcopi sunt coniudices, vt per Stephan. Quarantam in summa Bullarij, verbo, Concilium Prouinciale, vers.14. pag.mihi 179.

4 In gloss. *Libellum*, ibi, *est ergo libellus scriptura in qua continetur res, qua petitur, & causa petendi, nomen actoris, & rei, & coram quo iudice.* Vide Soar. de Pace d. temp 4. num. 2. Surd. de aliment. tit 3.q.9. num.2.

5 In ead.gloss.in addit.ibi, *que debeant in libello comprehendi.* Vide Soar. de Pace d.temp.4 n.8.cum seqq.

SVMMARIVM.

1 *Rei vendicatione quando agitur, semper designanda est res, qua petitur certo loco, & etiam finibus certis.*
2 *Libellus generalis, & incertus vti inualidus non est admittendus.*
3 *Citatio generalis non valet.*
4 *Libellus generalis in petitione fructuum, vsurarum, damnorum, expensarum, & interesse valet.*
5 *Libellus incertus in ciuilibus parte non opponente valet.*
6 *Libellus incertus in petitione hareditatis valet, vel quando incertitudo causatur ex parte rei.n.7.*
8 *Libellus alternatiuus non valet.*
9 *Libellus alternatiuus validus est, quando tractatur de rescissione contractus in materia l.2.C.de rescinden.vend. & in actione hypothecaria, n.10. & in minore, n.11.*

Cap. Significantibus. II.

Innoc. III.

1 QVando agitur rei vendicatione, non sufficit generaliter repetere, sed in libello res quæ petitur specificanda est cum suis circunstantiis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Henric. Barbat. Mantua, & Mar. Soc. Felin. Aret. Ioan. Monach. Alex. de Neuo, Melch. Kling, Cujac. Vio. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 43. Alagona in compend. iuris Canon. pag 216. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p.1.& 2.

2 Probat hic text. libellum generalem, & incertum vt inualidum, non esse admittendum, vt per Hyppol. sing. 348. Perez l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. pag. 555. Soar. de Pace in pract. p 1. tom. 1. temp. 4. n. 16. Cardoso in praxi iudicum, & Aduocatorum verbo libellus, à n. 19. Rebuff. in tract. de reprobatione testium, n.3 Camil. Borrel. in
3 summa omnium decis.49 de libello, n.65. Ita etiam citatio generalis non valet, Tiraq. de retractu lig. §. 8. num. 5. & 6.

4 Limita primò hanc textus conclusionem in petitione fructuum, vsurarum, damnorum, expensarum, & interesse, in qua libellus incertus validus est, vt per Iafred. Lanfranc. decis. 24. incip. libellus, Ioan. Cop. de fructibus, lib 4. tit. 3. c. 1. quos refert, & sequitur Camil. Borrel. d. tit. 49. n. 75.

Secundò limita in ciuilibus parte non opponente, 5
vt per Iofred. Lanfranc. decis. 294. incip. libellus incertus, Brunor. à Sole in locis comm. verbo, libellus, 3. Gerard. sing. 4. Soar. de Pace d. temp. 4. n. 21. Vant. de nullitat. tit. ex defectu processus, n. 26. Marc. Anton. de Amatis Marchia decis. 98. num 21. Camil. Borrel. d. tit. 49. num. 67.

Tertiò limita in petitione hæreditatis, vt per Ia- 6
fred. Lanfranc. decis. 186. incip. in iudiciis, Cacheran. Pedem. decis. 74 n 15 & 18. Ioan. Barber. in viatorio iuris, p 3. tit de iudic. n. 157 Camil. Borrel. d. tit 49. n. 72. vbi n. 73. declarat procedere, dum tamen res generaliter & vniuersaliter in libello deductæ in executionis tempore exprimantur, & liquidentur.

Quartò limita quando libelli incertitudo causatur 7
ex parte rei, glos. & Bart. in l. 1. § quia autem, ff quorum legat. Franc. Marc. decis 558 n 6. & decis. 7.0 n. 4. vol 1. Nicol. Reusner. Senensi decis. 18. n 23 lib 1. Camill. Borrel. d. tit. 49. n. 59.

Probat etiam text. libellum alternatiuum, quia 8
incertum, minimè valere, in idem est text. in l praetor edixit. §. quod autem ff de minor. l. vbi autem, § qui illud, aut illud, ff. de verbor obligat Franc. Marc. decis 807. n. 4. vol 1 Gail. lib. 1. obseru 62. n. 3. Mynsing. cent. 4. obseru. 12. Camil. Borrel. d tit. 49. n 78.

Limita primò quando tractatur de rescissione 9
contractus in materia l 2. C. de rescind. vend. quia tunc alternatiuus libellus admittitur, Pinel. in ead. l. 2. C. de rescind. vend. p. 3. cap. 3. n 8. Camil. Borrel. d. tit. 49. num. 84.

Secundò limita in actione hypothecaria, puta pe- 10
to Titium condemnari ad traditionem rei hypothecatæ, vel ad soluendum debitum, in l. si fundus, §. in vendit. ff. de pignor. l. fin. C. si vnus ex plurib. hæred. Lud. Mayn. in tract. actionum in artem redact. lib. 2. c. 12. post alios Camil. Borrel. d. tit. 49. n 83.

Tertiò limita in minore qui potest libellum alter- 11
natiuum facere, veloti dicere contractum nullum, aut si validus sit, illum rescindi, seque in integrum restitui, cap. constitutus, vbi Doct. sup. de in integr. rest. Camil. Borrel. d tit. 49. n 82.

In gloss. *Significantibus*, ibi, *sed sufficit dicere, pete talem hæreditatem.* Vide Con. pract. cap. 12 num 3. col. 3. Perez l. 1. gloss. 3. pag. 536. col. 1. ante fin. tit. 4. lib. 3. Ordin.

In ead. gloss. ibi, *In generalibus vero iudiciis*, &c. Vide Perez l. 11. gloss 6 pag. 483. ante fin. tit. 1. lib. 3. Ordin. Et differentiam inter vniuersalia, & generalia iudicia, vide apud Iason. in rubr. ff. soluto matrimon. num 29.

In ead. gloss. ibi, *Item nota quod libellus potest mutari, & emendari, & corrigi sicut placet vsque ad litis contestationem.* In idem est l. edita, C. de edendo, vide Socin. reg 89. fallent. 1. Tiraquel. de retractu, tit. 2. §. 1. gloss. 5 num. 3. Rebuff. ad l. 8. vers. decimo, ff. de verbor. signif. Donel. commentar. iuris Ciuilis, lib. 23. cap. 5. Reusner. decis. 18. num. 26. lib. 3. Mascard. de probat. concl. 347. num. 18. Stephan. Gratian. discept forens. cap. 118. num. 52. & 58. Muscatel. in sua praxi aurea Ciuili Neapol. p 1. gloss petitur, n. 50. Camill. Borrell. d tit. à n. 95. D. Barbosa in l. non potest videri, n. 28. ff. de iudic.

SVMMARIVM.

1 *Reus non tenetur respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.*
2 *Actione personali agens semper tenetur causam exprimere in libello, ex qua competat sibi, quod petit.*

3 *Causa*

3 *Causa ex qua competat actio citatione est exprimenda.*

4 *Decreti irritantis effectus qualis remissiuè.*

Cap. Dilecti. III. & fin.

Gregor. IX.

t Reus non tenetur respondere in actione personali, si in libello non apponitur causa. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Felin. Anchar. Bald. Host. Mar. Socin. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 44. Alagona *in compendio iur. Can. pag.* 216. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2.

a Collig. ex text. quòd qui agit personali actione, semper tenetur causam exprimere in libello ex qua competat sibi quod petit, Azeued. *in l. 4 n. 1. cum seq. per text. ibi, tit. 2 lib. 4. noua recop.* Perez *l. 1 gloss. 3. pag.*

3 535 *col. 2. vers. 2 regula, tit. 4. lib. 3. Ordin.* Sic etiam in citatione causa ex qua competat actio est exprimenda, vide Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat. n* 5. Ludou. Schrad. *de feudis, p. 9. c. 7. sub n. 35.* Veral. *Rom. decis.* 216. *n. 6. p. 1.* Franc. Viu. *Neapol. decis.* 274. *n.* 8 Maranta *de ordine iudic. p. 6. de citat memb. 1. n* 69. Nic. Reusner. *decis. 22 n 29. lib. 2.* Mench. *vsufreq. lib. 2 c. 14. à n. 10.* Cardoso *in praxi iudicum, verbo, citatio, n. 14.* Azeued. *l. 3. n. 41. tit. 3. lib. 4 noua recop.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis tit. 44 n. 28.*

4 *Reuocato in irritum.*] De hoc decreto irritante vide Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss 67 à n. 2.* per me citatos in remiss. *de diction. & claus claus.* 112. *& in tr de claus. vsufreq. claus.* 40. secundùm Lugdunen. impress.

De Mutuis petitionibus.

Tit. IV.

Super hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Felin. Barbat. Ioan. Monach. Mar. Socin. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol. 50. verso,* Ioan. de Loodris *in breuiario sanctorum Canon. fol* 165. Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 52. verso,* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif à pag.* 178. Goffred. & Hostiens. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Can.* Canis. *in summ. iur. Can.* Casarel. *in erotem. eiusdem iur.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Can.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2 sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide Ordin. Regiam Lusit. *lib 3. tit.* 33. vbi parens meus, Guillelm. Durand. *in speculo iur. lib. 2. sub tit. de reconuentione,* Galganet. *de iure publico, lib. 2. tit.* 26. Azeued. *in rubr & l. 1 à n. 59. tit. 5. lib. 4 noua recopil.* Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 6.* Cardoso *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo, reconuentio,* Bernard. Muscatel. *in praxi aurea Ciuili Neapol. p. 3. gloss actorem,* D. Barbos. *in l. qui prior, n. 7. cum seq. ff. de iudic.* Alex. Trentacinq. *var. lib. 2. tit. de mutuis petit.* Rendina *in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 92. de reconuentione.* Theoph. Gisbert. *in tr. de reconuent.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex etiam delegatus compellit actorem ad respondendum reo in causa reconuentionis, & vtramque causam ordine successiuo simul audiet, & vna sententia terminabit.*

2 *Reconuentio fit coram iudice conuentionis.*

3 *Reconuenire non potest reus actorem coram alio diuerso iudice, nisi pars non opponat, quia tunc valebit processus.*

4 *Conuentionis iudex etiamsi sit incompetens, coram eo potest quis reconueniri.*

5 *Reconuentio habet locum coram iudice delegato.*

6 *Reconuenire autem litem contestatam, vel incontinenti post paria sunt.*

7 *Reconuentio in criminalibus locum non habet.*

8 *Reconuentio non admittitur in causa spoliationis, nec in actione de dote, nec in causa appellationis.*

9 *Conuentio, & reconuentio pari passu ambulant, & eadem sententia terminari debent.*

10 *Reconuentionis locus est etiamsi actor à conuentione desisteret.*

11 *Clericus agens coram laico reconuentione obstringitur vsque ad finem, etiamsi postea à conuentione velit desistere.*

12 *Reconueniens non potest iterum à conueniente reconueniri.*

13 *Reconuentio potest fieri in quacunque parte iudicij.*

14 *Dictionis,* incontinenti, *vis, & effectus, remissiuè.*

15 *Clericus conueniens laicum coram iudice sæculari in quibus casibus non possit coram eo reconueniri, ostenditur.*

Cap. Ex literis. I. *Alex. III.*

Iudex delegatus in causa reconuentionis compellere debet actorem respondere reo, & auditis hinc inde rationibus partes concordet, vel sententiet cum iustitia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Butr. Innoc. Anan. Imol. Panorm. Anch. Henric. Host. Felin. Barbat. Aret. Mar. Socin. Mantua, Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 45. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 216. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Ant. Ang. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 4. c.* 2. & est post Concil. Lateranens. sub Alex. III. *p. 11. c. 1.* 1

Coram vobis.] Notatur ad hoc quòd conuentio fit coram iudice conuentionis, Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 33. §. 1.* Marant. *de ordin. iudic. p. 4. dist 6. n. 3.* Bern. Muscatel. *in praxi aurea Ciuili Neap. p. 3. gloss. actorem, n. 4.* Cardoso *in praxi iudicum, verbo reconuentio, n. 5.* D. Barbos. *in l qui prior, n. 10. cum seqq. ff. de iudic.* nam reus actorem coram alio diuerso iudice reconuenire non potest, Ord. Regia Lusit. *d. tit. 33 §. 2.* D. Barbos. *d. l qui prior, n. 19.* nisi pars non opponat, quia tunc valebit processus, vt per Card. Pereira *de resol. emphyt. c. 17. n. 10 vers infero decimoquinto.* 2 3

Amplia principalem textus conclusionem etiamsi iudex conuentionis sit incompetens, veluti laicus ratione clerici, vide Greg. *l. 57. tit. 6. part. 1.* per text. *ibi,* Afflict. *decis.* 173. *à num. 1.* Couar. *practic. cap* 31. Duen. *reg.* 202 Marant. *d. dist. 6. n. 53. & 59* Clar. *lib. 5. §. fin q. 36.* Quesad. *diuers. quest. cap. 19. numero* 41. Soar. *recept. senten. litera C. num.* 214. Marcel. Cala *in tract. de modo articulandi, & probandi, §. 1. gloss. 1. n.* 45 Decian. *tract. crimin. p. 1. lib. 4. cap 9. n. 17.* Sigism. Scacc. *de iudic p. 1. c. 11. n. 93.* Ioseph. Ludou. *concl.* 38. 4

num.41. Vincent. de Franch. decis. 193. num. 3. Franch. Viu. Neapol. decis. 49. num. 4. Mench. illustr. cap 5. sub num. 18. vers. adeò, Surd. consil. 222. n. 19. & cons. 396. num. 6. Bobadil. in sua politica, lib. 2. cap. 18. num. 161. Morla in emporio iuris, p. 1. tit. 2 q. 13. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 37. consid. 7. Ludou. Rodelph. in tract. de brachio sæculari, num. 60. Marta de iurisdict. p 4. casu 107. Modern. de cognitione per viam violentiæ, p. 2. q. 23. n. 22. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. sub hoc tit. resol. 1. n. 32. Amat. Roder. in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 1. n. 49. Muscatel. d. gloss. actorem, n. 7. D. Barbos. d. l. qui prior, à n. 10. & à n 82. Fr. Anton. de Sousa in relect. Bullæ in Cœna Domini c. 82. à n. 3. Camill. Borrell. in summa omnium decis. tit. 7. de clericis, num 81. & 82. Farin. in praxi crimin. p. 1. q 8. n. 99. cum seqq. Cur. Philip. p. 1. §. 8. num. 18. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1 q. 25. num. 16. & lib. 2. q. 51. Mendez à Castro in praxi sæculari Lusitana, lib. 3 cap. 8. cum quibus declarabis multipliciter, & præcipuè cum Carol. de Graffis de effectibus cleric. effectu 1. n. 746. cum seqq.

5 *A Sede Apostolica delegatis.*] Ergo coram iudice delegato locum habet reconuentio, de quo tamen vide Marant. d. dist 6. num. 1. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 44. n. 1. & 5. Carpan. super statuta Mediolanen. lib. 1. cap. 14. num. 77. Honded. cons. 21. num 4. & 16. lib. 1. Tepat. var. res. tit. de reconuent. vers index etiam, Squillante de priuileg. cleric c. 7. n. 62. vbi subdit non admitti reconuentionem si delegatus fuisset impetratus à reo, latè Carol. de Graffis d. effectu 1. n. 752. cum seqq. D. Barbos. in d. l qui prior, num. 51. & in l. 1. art. 1. n 67. ff. de iudic. Cardos. d. verbo, reconuentio, num. 9. Alex. Trentacinq. d resol. 1. à num. 45. Rendina in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 97. n. 2. & n. 5. quid coram arbitro, de quo etiam Carol. de Graffis d. effect. 1. num. 779.

6 *Incontinenti.*] Quia paria sunt reconuenire ante litem contestatam, vel incontinenti post, Ordin. Regia Lusit. lib. 3. tit. 33. §. 1. Tiraq. de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 5. n. 11. Marant. d. dist 9. n 5. Cardoso d. verbo, reconuentio 1. D. Barbos. d. l qui prior, n. 20. Amat. Rod. d. tract. c. 1. n. 50. Marta de iurisd. p. 4. casu 107. n. 5. vbi num. 6. cum Marant. d. dist 6. n. 6. concludit post litem contestatam ex interuallo reconuentionem non admitti parte contradicente, Squillante de priuilegiis cleric. cap. 7. num. 64. Intellige ad effectum vt iudex debeat in vtraque causa pari passu procedere, at verò ad effectum vt actor teneatur stare iuri, & assistere iudicio coram iudice, quem ipse elegit, potest reconuentio fieri etiam facta conclusione in causa conuentionis. Marant. d. dist. 6. n. 5. Morl. in emporio iuris p. 1. tit. 1. q. 13. n. 11. Carol. de Graffis d. effectu 1. num. 762.

7 *Super suis quæstionibus.*] Aduerte reconuentionem in criminalibus locum non habere, Hyppol. in pract. crimin. §. expedita, n. 68. Clar. lib. 5 § fin q 2. n 3 Gregor. l. 4 verbo, no lo podrian, tit. 3. p. 4. Marant. d. dist. 6. n. 64. Bernard. Muscatel. d. verbo, actorem, à n. 28. Cardos. d. verbo, reconuentio, n. 16 & 18. latè D. Barbos. ad l. 2. §. legatis, n. 261. cum multis seqq. ff. de iudic. & in d. l. qui prior. à n. 51 ff. eod. vbi n. 63. tenet quòd accusatus criminaliter non potest recusare suum accusatorem coram eodem iudice, nisi ille iudex sit vtriusque partis competens, de quo etiam latè Alex. Trentacinq. d. resol. 1. n. 40.

8 Deinde aduerte in causa spoliationis reconuentionem non admitti, Maranta d. dist. 6 à n. 42. Bernard. Muscatel. d. verbo, actorem, n. 27. Cardoso d. verbo, reconuentio, num. 23. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. num. 19. cum seqq. Squillante d cap. 7. num. 71. nisi reus spoliator reconueniat actorem de alio spolio contra se per eum commisso, Cardos. vbi sup. num 23. D. Barbos. ad d. l. 2 § legatis, n. 251. cum seqq. & in l. si de vi, à n. 181. ff de iudic. vbi n. 185. declarat quòd si spolium ex vtraque parte commissum sit super eadem re, non admittetur reconuentio de alio spolio in eadem re commisso. Sic etiam in actione de dote reconuentionem non admitti tenuerunt addit. ad Afflict. decis 111. n. 10. Ranchin. p. 2. concl. 402. & in deposito firmarunt Carauita super ritibus magnæ Curiæ, tit. 67. n. 15. Bernard. Muscatel. d. gloss. actorem, num. 27. Cardos. d. verbo, reconuentio, n. 14. Carol. de Graff. de effectu 1. num. 77. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. n. 11. Squillante d. cap 7. n. 71. Et quando agitur pro rebus Ecclesiæ malè administratis. Alex. Trentacinq. d resol. 1 n. 35. vbi num 36. idem dicit in causa, quæ non est talis quòd exeat iurisdictionem commissarij, & n 37. in conuento super nullitate. Item & in causa appellationis non datur locus reconuentioni, Ordin. Regia Lusit. lib. 3. tit. 33. §. 7. Marant. d. dist. 6. n 24. Balb. tom 1. commun. opin. lib. 7. tit. 8. n. 40. pag. 247 Cæs. Barz. decis 106 num. 14. Honded. cons. 21 n 14 lib 1. Carol. de Graff. d. effectu 1. num. 778 Cardos. d. verbo, reconuentio, num. 20. D. Barbos. in d l qui prior, n 49. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. num 29. Squillante d. c. 7. n. 69. Et in causa executionis, Parlad. lib. 2. rerum quotid. c. fin. p 5. §... n. 31. Alex. Trentacinq. d. resol. n 14. Modern. de cogitatione per viam violentiæ, p. 2. q. 68. num. 13. Plures alios casus, in quibus reconuentio non admittitur, adducit Carol. de Graff. de effectu 1 à n. 779. vbi num 781. quando clericus ageret nomine Ecclesiæ tanquam Prælatus, vel Rector, & n. 785. quando, clericus ageret nomine proprio, & reconuentio fieret nomine alieno, & num. 786. quando clericus conueniret laicum super actione famosa, vel iniuria sibi illata

Vel iudicio vtriusque negotium terminetis.] Notatur 9
ad hoc quòd conuentio, & reconuentio pari passu ambulant, & eadem sententia terminari debent, Ordinat. Regia Lusit. lib. 3. tit 33. in princ. Marant. de ordine iudic p 4 dist. 6. n. 10. Aloys. Ricc. in collect. decis. p. 5 collect. 1969 in fin. Rota decis. 39. n. 3. apud Farin. p. 1. recent. Bernard. Muscatel. d. verbo, actorem, num. 5. in fine, D. Barbos. d l. qui prior, à num. 7. vbi num. 9. aduertit quòd si prius constet de veritate vnius causæ, quàm de alia, tamen differenda est sententia donec vtraque causa vna sententia terminari possit. Et sic reconuentio eadem habet priuilegia, quæ conuentio, Cancer var. lib. 1. c 13. de reconuent. & perempta instantia in causa conuentionis, erit etiam perempta in causa reconuentionis, Magon. Lucensi decis. 48. Et quando à sententia causæ conuentionis appellari non potest, similiter à reconuentione non appellabitur, vt per Giurb. decis. 3.

Aduerte reconuentioni locum esse etiamsi actor à 10
conuentione desisteret, vt per Menoch. de arbitr. lib 1. q. 44. n. 5. Marant. d. dist 6. num. 55. Cardos. d. verbo, reconuentio, n. 28. Et clericum agentem coram laico 11
reconuentione obstringi vsque ad finem, etiamsi postea à conuentione velit desistere, tenuerunt Marant. d. dist 6 num. 66. Menoch. d q. 44 n 5. Vincent. de Franch. Neapol. decis. 193. sub n. 5. Ambrosin. de immun. Ecclesiast. cap. 20. n. 36. Squillante d. cap 7. n. 66. Marcel. Cala in tract. de arte, & modo probandi, gloss. 1. § 1 n. 46. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. p. 33. Camill. Borrell. in summa omnium decisionum, tit. 7. num. 108. Carol. de Graffis d effectu 1. num. 748. Et 12
reconueniens non potest iterum à conueniente reconueniri, ne detur processus in infinitum, Specul. tit.

tit.de reconuent.§.nunc dicamus , in fine, Bern.Muſcatel. *d.gloſſ.actorem , n* 13. Cardoſ.*d.verbo , reconuentio.n.*28. Alex. Trentacinq *de reſolut* 1.*n*.65.

13 In gloſſ *reſpondere*,ibi, *concluſum in cauſa*, &c.Notatur ad hoc quòd reconuentio poteſt fieri in quacunque parte iudicij , & admitti tantùm vſque ad concluſionem in cauſa,vt per Carauit.*ſuper ritu Magne Curiæ Vicariæ ritu* 67.*n* 6.Verùm recouuentionem poſſe fieri etiam facta concluſione in cauſa conuentionis principalis , immò in calculo ferendæ ſententiæ,dummodo non ſit lata , communis tenet opinio, licèt verùm ſit qnòd quando tali tempore intentatur, non operatur , vt iudex debeat in vtraque cauſa pari paſſu procedere , & ſimul cauſas terminare, ſed tantùm vt actor teneatur ſtare iuri , & aſſiſtere iudicio coram iudice , quem ipſe elegit, Vincent.de Franch. *deciſ* 376. *lib*. 1. Marant. *de ordine iudic. p.*4. *diſt.*6. *n*. 5. Morl. *in emporio iuris , p.*1.*tit.*2. *de iuriſd. omnium iudic. q.*113.*n.*11 Carol.de Graffis *d effectu* 1.*n* 762 quicqoid dicat Honded.*conſ* 41. *n*.5. *lib*.1. Vnde ſi eſſet finitum iudicium lata ſententia ſuper conuentione non poſſe clericum reconueniri coram iudice laico , teneut Vincent. de Franc. *d. deciſ*.193. *n* 9 *lib*.1.*& deciſ* 76. *lib*.2. Socin.*reg* 331.*in vlt. fallent* Carol. de Graffis *d. effectu* 1.*n* 784.

14 In gloſſ.*Incontinenti* De hac dictione latè Menoch. *de arbitr.caſu* 9.*à n*.10. Franciſc.de Souſa *in commen.ad tit ff. de pactis, artic*.8.*q* 1. *n*.6. *cum ſeqq*. & plures citati per me *de dictionibus,& clauſul d*.133.

15 In gloſſ.*ſuper ſuis quæſtionibus*,ibi,*cùm clericus conuenit laicum coram laico iudice,tunc clericus tenetur reſpondere coram eodem iudice*. Vide Doctores per me citatos *ſuprà n* 4. *in verſ. amplia principalem* ; limita in cauſa criminali , in qua clericus nec etiam ciuiliter poteſt coram iudice ſæculari conueniri, Decian.*tract.crimin. lib*.4.*c*.9.*n*.17.Ludou.Rodolphin.*in tract.de brachio ſæculari,n*.60 Farin. *d.q*.8.*n*.100 Modern.*de iuriſdict d. caſu* 107.*n*.8. D. Barboſa *in d. l.qui prior , n*.86, Alex. Trentacinq.*d reſolut*.1 *n*.34.*verſ tertio* , Camil.Borrel. *d.tit*.7.*n*.84.Carol.de Graffis *d.effectu* 1.*n*.763 Carpan. *ſup. ſtatuta Mediolanenſ. c*.44.*n*.119.*lib*.1. Sayr. *in claui Regia , lib*.12.*c*.7.*n*.9.*verſ.ſecundus*, Scacc.*de iudic.p* 1. *c*.11.*n*.93.*verſ. in criminali*,vel quando conuentio tangeret cauſam ſpiritualem , vel illi annexam , Sebaſt. Medic.*de compenſat.p*.2.*q*.1.*n*.9. Mozz.*de contract tit.de naturalib. feudi, ſub n*.114.*ad fin*. Farinac. *d.q*.8.*n*.101. Morl.*d q*.13.*n*.10. Carol.de Graffis *d. effectu* 1.*n*.766. vel quando laicus conuentionem in ſe intentatam ſtudio reconueniendi , ſeu in fraudem procuraſſet, Vincent.de Franch. *Neapol.deciſ*.193.*n*.4. Farin.*d.q*.8. *n*.101.Sigiſm.Scac.*d.c*.11.*n*.93.*verſ etenim iſto* , Carol. de Graffis *d.effectu* 1.*n*.93. Eraſm.à Cochier. *de iuriſd. Ordin.in exempt. p* 4.*q*.71.*n*.19.

SVMMARIVM.

1 *Conuentionis in cauſa modus procedendi datus per reſcriptum intelligitur repetitus in cauſa reconuentionis.*
2 *Declaratur text. in præſenti.*
3 *Actor, & reus à pari procedunt.*
4 *Actor, & reus ſunt correlatiua.*
5 *Actori non licet quod reo denegatur.*
6 *Appellare ſi non licet in cauſa conuentionis , nec etiam in reconuentione licebit.*

Cap. Prudentiam. II. & vlt.

Cæleſt. III.

Actor ſi per reſcriptum appellatione remota conuenit reum , & reus conuenit actorem,non poteſt actor reconuentus appellare, quia actoris & rei eſt eadem conditio.& eiuſdem iuris circa appellationis remedium cenſentur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq.Innoc. Zabar.Collect.Bellam.Ioan. Andr.Imol. Anan. Hoſt.Bald. Panorm.Felin. Henric.Barbat.Mar. Socin.Butr.Anch.Ioan. Monach. Cujac. Vin.*in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag*. 46. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 217. remiſſiuè Ximen.*in concord.p*.1. *&* 2.refertur ab Anton.Auguſt.*collect*.2. *Decret.lib*.2. *tit*.3.*c*.2. 1

Cum cauſa appellatione remota committitur &c.] Pro intellectu huius textus aduertit Pallad. *lib* 2. *rerum quotid c.fin.p*.5 §.10.*n*.19.non conſtare appellationem ſolius actoris fauore remotam fuiſſe , nec in dubio id præſumendum , cùm ſit res maximi præiudicij, atque ex qua maxima inter actorem , & reum inæqualitas introduceretur, & ideo vel motu proprio, aut legis diffinitione in hoc caſu appellationem iam fuiſſe remotam præſumere debemus , vt actoris & rei æqualis ſit conditio , & fauor introductus. 2

Cùm actoris , & rei eadem ſit conditio.] Notatur ad hoc quòd à pari procedunt actor & reus, Gabr.*communium opin.tom*.3. *tit.de clauſul. concl à n*.66. Valaſc. *conſ*.25.Card. Tuſch.*tom*.6.*concl*.40. Et actor, & reus ſunt correlatiua , Marc. Anton. *var reſol.lib* 3 *reſol*.9. *n*.3. Ego ipſe *Axiom* 10 *n*.8. Vnde actori non licet, quod reo denegatur , *reg. non licet actori* 31. *de regulis iuris in* 6.Thom. de Thomaſ.*reg*.204. Sigiſm. Scacc. *de appellat.q*.18.*limit*. 7.*n*.24. Card. Tuſch. *tom*.1. *lit. A.concl*.119. Ego ipſe *d Axiom* 10.*n*.7. 3 4 5

Et vno,eodémque iure,&c.] Nam in cauſa conuentionis ſi non licet appellare, nec etiam in reconuentione licebit , vt per Magon. *Lucenſi deciſ*.52.*num*.14. Lancelot. *de atteutat.p* 2.*c*.14.*limit*.8. *n*.53. Gonzal.*ad reg*.8.*Cancel gloſſ*.6.*n*.167. 6

De Litis conteſtatione.

Tit. V.

Svper hanc rubr. ſcripſerunt Zabarell, Bellam.Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Panorm.Felin.Barbat.Mar.Soc.Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol*.51.Ioan.Monach. Petr.de Rauenna *in compendio iuris Canon*. Martin. Meſnart.*in epitome Decretalium,fol*.53.Dan.Venator *in analyſi methodica iuris Pontificij, à pag* 181. Guffred. & Hoſt. *in paratitlis ad quinque libros Decretal*. Lancel.*in inſtit.Canon*. Caniſ.*in ſum.iur.Canon*. Cafarel.*in erotem. eiuſdem iuris*. Barthol. Carthag. *in expoſit. titul. iur. Canon*. nouiſſimè Ioan. Honor.*lib*.2.*ſum.in Decret*.omnes *ſub hoc tit*.

De materia huius tit. vide apud Luſitanos *Ordin. Regiam lib*.3. *tit*. 51. vbi parens meus notat , & apud Caſtellanos *l* 3.*tit*.10. *part*.3. vbi Gregor. Lopez , *& tit*.6.*lib*.2.*for.legum, & tit*.4. *lib*. 3. *Ordinam*. vbi Perez, *& tit*.4.*lib*.4.*noua recopil*. vbi Azened. Rebuff. *in tract. de effectibus litis conteſtationis* , Guillelm. Durand. *in ſpeculo iuris , lib*.2.*ſub hoc tit*. Marant. *de ordine iudic*.

p 6. membr. 10. Villalob. Kirchon. & alios, tom 1 commun. opinion. lib. 3. tit 7. pag 383. Donel. comme t iuris Ciuilis, lib. 24. c 1. Prax. Episcop. p. 1. verbo, litis con testatio. Cardos. in praxi iudicum, verbo lis, n. 6. Cur. Phil ilip. p 1. §. 14 verbo contestacion, Mascard. de probat. concl 434 Soar. à Pace in pract. tom. 1 temp. 6. p. 1. Ludou. Mirar da de ordine iudic. q 20. art. 5 Pallad. lib. 1. rerum quotid c 14. Christoph. de Pace in schol. ad l. 1, styli, Armand. in addit. recop. legum Nauarra, lib. 1. tit. de litis contest. Amat. Rodet. in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 6. Mendez à Castro in praxi sæculari Lusitania, lib. 1. c. 6. D. Barbos. in l. si debitori, n. 21. cum seqq. ff. de iudic. Bernard. Græuæ. ad pract. Camer Imper lib. 1. concl. 73. Camil. Borrel. in summa omnium decis. tit. 30. de litis contest. Brederod. tract. de appellat p. 1. tit. 3 c. de litis contest. Rendina in prompt. recept. sentent. tom. 1. tit. 70. Galganet. de iure publico, lib. 2. tit. 27.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio fit per petitionem appositam, & responsionem sequutam, non verò per positiones, & responsiones*, & n. 2.

3 *Litis contestatio inducitur, etiamsi per verbum* credit, vel non credit, vel nescit, *responsum articulis conuentionalibus esset.*

4 *Litis contestatio non fit quando responsio conditionalis esset, vel respondens protestaretur se citra animum contestandi litem respondere.*

5 *Litis contestatio est terminus substantialis iudicij sine qua sententia lata, & probationes facta vitio nullitatis laborant.*

6 *Litis contestatio in quibus casibus non requiratur, ostenditur.*

Cap. Olim, vnic. *Gregor. IX.*

1 Litis contestatio in aliqua causa non fit per positiones factas coram iudice, vel per responsiones factas ad easdem, nam talis processus est irritos, sed fit per petitionem in iure positam, & responsionem sequutam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Felin. Mant. Butr. Melch Kling, Barbat. Anchar. Mar. Socin. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 47. Alagon. in compend. iuris Canon. pag. 217. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 *Et per responsionē sequutam litis contestatio fiat.*] Notatur ad hoc quòd litis contestatio fit per petitionem appositam, & responsionem sequutam, vide Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs 30. num. 1. cum seqq. Gam. Lusit. decis. 147. n. 3. Iacob. de Graffis tom 2. consil. tit. de iudic. cons. 2. n. 19. Prax. Episcop. p. 1. verbo, litis contestatio, §. 5. Cardoso in praxi iudicum, verbo, lis, n. 6. Peregrin. variar. ad rubr. de iudic. n. 54. Mascard. de probat. concl. 434. à n. 1. Viuian. Neapol. decis. 310. n. 2. Camil. Borrel. in summa omnium decis. tit. 50. de litis contest. num. 6. & 7. Et in Regno Portugaliæ post partis contrarietatem dicitur litis contestatio, prout decisum fuisse testantur Melch. Phœbos p. 1. suarum decisionum. Aresto 84. Mendez à Castro in praxi sæculari Lusitan. lib. 3. cap. 6.

3 Amplia procedere etiam per verbum, *credit, vel non credit, vel nescit*, responsum articulis conuentionalibus esset, Mascard. d. concl. 334. n. 13. Ceual. communium contra communes, q. 434. Amat. Roderic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 6. n. 2. Et etiamsi reus in iudicio negaret simpliciter narrata actoris, Mascard. d. concl. 434. n 1. & 5. asserit nihil referre an simul vnico tempore, vel ex interuallo negatiua illa responsio accedat narrationi actoris, Perez l. 1. gloss. 1. vers. quæro 2. tit. 3. Ord. lib 3. Amat. Roderic. d c. 6. n. 2.

Limita tamen textus conclusionem quando responsio conditionalis esset facta, Capell. Tholos. decis. 287. Franc. Viuian Neapol. decis. 110. n... Dec. resp. 10. n 6. vol. 5 Menoch. præs. 30. n. 4. Camil. Borrel. d tit. 50. n. 8. Limita etiam quando respondens protestaretur se citra animum contestandi litem respondere, Viuian. d. decis 110. n. 4. Decian. de resp. 10. n. 6. vol. 5. Menoch. de præs. 30. n. 4. nisi iudex mandauerit, vt semota protestatione lis contestetur, ex Mascard. de concl. 434. n. 20. cum seqq. 4

Processum ipsorum, &c.] Notatur ad hoc quòd litis contestatio est terminus substantialis iudicij, sine qua sententia lata, & probationes factæ vitio nullitatis laborant. Auend. resp. 1. num 1. & 4. Peregr. var. ad rubr. de iudic. num. 55. Cor. Philip. p. 1. §. 14. num. 3. Mendez à Castro in praxi Eccles. Lusitan. lib 2. cap. 8. Amat. Roder. d cap. 6. num 4. Ludouic. Miranda de ordine iudic. q. 20. art. 5. concl. 4. Camil. Borrel. d. tit. 50. n. 13. 5

Plures casus in quibus lis non contestatur, congerunt Cardos. in praxi iudicum, verbo, lis, n. 12. cum seqq. Camil. Borrel. d. tit. 50 num 20. cum seqq. In primis litis contestatio non requiritur in causa hæresis, Cardos. d. verbo, lis, n. 20. Camil. Borrel. d tit. 50. n. 52. Nec in causa matrimoniali, Cardos. num. 15. & Camil. Borrel. num. 45. dictis locis. Nec in causa appellationis, si in prima instantia intercessisset, Mynsinger. cent. 1. obseru. 2. Franc. Marc. Delphin. decis. 1182. n. 23. p. 1. & decis. 706. p. 2. Brederod. tract. de appellat. p. 2. tit. 30. de litis contest. Sigism. Scacc. eod. tract. de appellat quæst. 11. à num 37. Camil. Borrel. d. tit. 50. num 9. Bellacomb. tom. 1. communium opinion. lib. 3. tit. 7. num. 22. & 28. quod etiam non requiritur, vbi petitur quem declarari excommunicatum. Nec in iudicio processionis recuperandæ, Mascard. de probat. concl 33 n. 19. Scac. d. tract q. 17. limit. 6. memb. 1. num. 60. Nec in notoriis Farin. in praxi crimin q 21 n. 65. Nec in causis summariis, Cardos. d. verbo, lis num. 12. Scac. d. tract. quæst. 15. num 245. 6

Vt Lite non contestata, &c.

Tit. VI.

Svper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Mar. Soc. Panorm. Felin. Barbat. Ioan. Monach. Butr. Bald. Cojac. Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, fol. 164. Petr. de Rauenna in compend. iur. Canon. Martin. Mesnatt. in epitome Decretal fol. 53. Dan. Venator in analysi methodica iuris Pontificij, à pag 180. Goffred. & Host. in sum. huius tit. Alex Cassan. & Anastas. Germon. in paratitlis ad quinque libros Decret. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. nouissimè Ioan. Honor. lib. 2. sum. in Decret. omnes sub hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicari potest reus ante litis contestationem contumax, si agatur de adulterio ad separationem thori,*

thori, ſoſt teſtes recipi non poſſunt, nec cauſa definiri.

2 *Sententia diuortij ferenda inter Indos an ſeruandus integrè ordo iudiciarius, & remiſſiuè.*

3 *Actio ad ſeparationem thori, & repetitionem dotis datur vxori ob mariti adulterium.*

CAP. Ad hoc I. *Innoc. III.*

1 QVando agitur de ſeparatione thori ob adulterium, vel de receptione dotis, & reus eſt contumax, poteſt excommunicari, ſed teſtes contra ipſum non poſſunt recipi, nec ferri ſententia definitiua ante litis conteſtationem. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Hoſt. Henric. Felin. Barbat. Butr. Mar. Socin. Ioan. Monach. Melch. Kling, Cujac. Viu. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.*40. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*218. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3 *Decret. lib.*2.*tit.*3.*c.*1.

2 *Quia tamen in præſenti negotio*, &c.] Non abs re quærit Sanch. *de matrim. lib.*10.*diſp.*29. an in ſententia diuortij ferenda inter Indos ſeruandus ſit integrè ordo iudiciarius: & ibi partem negatiuam probabilem, & rationi magis conſentaneam ſibi videri affirmat.

3 *Quo virum ad ſeparationem thori*, &c.] Notatur ad hoc quòd vxori ob mariti adulterium datur actio ad ſeparationem thori, & repetitionem dotis, vt per Con. *de ſponſal. p.*2.*c.*7 §.6.*n.*5.*&* 6. Sutd *de alimentis, tit.*7.*q.*25.*n.*5. D. Barboſ. *in l.*2.*in princ ff. ſoluto matrim. p.*1.*n.*98. vbi etiam quòd propter adulterium mariti mulier ab eo ſeparari poteſt, etiamſi non procedat monitio, quem refert, & ſequitur Sanch. *de matrim. lib.*10.*diſp.*1.*n* 8.

In gloſſ. *Suſpectum.* Vide quæ dixi ad *cap. literas, in fine, de reſtit. ſpoliat.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia ferri non poteſt in cauſa reſtitutionis contra contumacem, lite non conteſtata.*

2 *Ordo iuris in poſſeſſionis requiritur.*

3 *Inſtrumentum probatio euidens eſt, & manifeſta.*

4 *Suſpicionis cauſa ſemper eſt exprimenda.*

5 *Affinis poteſt teſtificari in cauſis ciuilibus paruis.*

6 *Dictio*, fortè, *non notat dubitationem, ſed potiùs affirmationem.*

CAP. Accedens. *j.* II.

1 QVando agitur de reſtitutione, & aliquis eſt contumax, ſi lis non eſt conteſtata, non poteſt ferri ſententia definitiua contra contumacem, licèt poſſit excommunicari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Hoſt. Barbar. Mar. Socin. Henric. Melch. Kling, Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in ration ſecundi libri iur. Pontif. pag.*50. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.*219. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret lib.*2.*tit.* 3.*c.*2.

2 *Poſſeſſionum iuris*, &c.] Ergo in poſſeſſione iuris ordo requiritur, vt per Dec. *in cap. conſultationibus, n.*9. *ſup. de officio delegati.*

3 *Manifeſtè pateret.*] Notatur ad hoc quòd probatio inſtrumentorum euidens eſt, & manifeſta, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.2.*gloſſ.*1.*n.*22. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.*64. *num.*4. *&* 5. Card. Tuſch. *tom.*4 *lit. I. concl.* 217.

In gloſſ. *Appellante*, ibi, *debuit enim cauſam ſuſpicionis coram iudicibus allegare probabilem*, &c. Nam ſuſpicionis cauſa ſemper eſt exprimenda, vt per citatos à parente meo *in comm. ad Ordin. Regiam Luſit. lib.*3. *tit.*21.§ 4. 4

In gloſſ. *Subeſſe*, ibi, *idem videtur ſi eſſet affinis.* Notatur ad hoc quòd affinis poteſt teſtificari in cauſis ciuilibus paruis, vt per Iaſ. *in repet. l. admonendi, n.*180. *ff de iureiur.* Maſcard. *de probat. concl* 68 *n* 10. *vel* quando eſt affinis in gradu remoto, Mantic. *deciſ.*327.*n.*5. Affinitate verò ſoluta, affinis ſemper eſt idoneus teſtis, Sebaſt. Medic. *in tract mors omnia ſoluit. p* 2. *concl.*6. *omne n.*22. Anton. Gabr. *com tit. de teſtib. concl.*15. *n.*4. Rot. *in Ferentina bubalarum* 4. *Iulij* 1618. coram Burat. inter eius impreſſas *deciſ.*349.*n.*3. 5

In gloſſ. *Propter*, ibi, *fortè non notat dubitationem, ſed potiùs affirmationem.* Vide Rebuff. *ad tit ff de verborum ſignific. ſuper l. oſtentum* 18. *verſ. fortè, pag* 208. Menoch. *conſ.*25 *n.*14. Bernard. Græuæ *ad pract. Camer. Imper. lib* 2 *concl* 10.*n.*10 quos refero ego ipſe *de dict. & clauſ. dict.*109.*n.*3. 6

CAP. Tuæ fraternitatis. III.

Lite conteſtata ſi reus eſt contumax, actor mitti debet in poſſeſſionem rerum petitarum cauſa cuſtodiendi: ſi verò actor mitti non poteſt, reus contumax excommunicetur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Anchar. Barbat. Panorm. Felin. Hoſtienſ. Henric. Boich. Melch. Kling, Butr. Mar. Socin. Ioan. Monach. Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.*51. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 219. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.*3. *Decret. lib.*2. *tit.*3.*cap.*3. 1

In gloſſ. *Contumaciter*, ibi, *pluribus modis dicitur quis contumax.* Vide Guttier. *pract. lib.*1. *q* 50. *num.*1. Mendez à Caſtro *in praxi Luſitan. lib.*3.*cap.*19. *num* 6. Melch Phœbos *Luſitan. deciſ.* 79. Camill. Borrell. *in ſumm. omnium deciſ. tit* 43. *de contumac.* Fulu. Pacian. *de probat l* 1 *cap.*72. Farin. *in praxi crimin. quæſt.*18 *n.*25. *cum ſeqq.* Bernard. Muſcatel. *in ſua praxi aurea Ciuili p.*2. *gloſſ veniens.* 2

SVMMARIVM.

1 *Teſtium receptio facta contra non contumacem lite non conteſtata in cauſa matrimoniali eſt nulla.*

2 *Clericus poteſt recuſare Prælatum conſanguineum ſuæ partis, etiamſi cauſa verſetur ſuper bonis ſuæ Eccleſiæ.*

3 *Inimicitia capitalis contrahitur ex retentione vxoris alienæ inter virum, & retinentem.*

4 *Iudex vnius ex litigantibus commenſalis recuſari poteſt.*

5 *Iudex conciuis vnius ex litigantibus, an & quando vt ſuſpectus recuſari poſſit, remiſſiuè.*

6 *Citatus non tenetur comparere, etiamſi ipſe iudicij locus eſſet tutus, ſi tamen loca per quæ tranſeundum eſſet, tuta haud eſſent.*

7 *Inimicitia eſt iuſta cauſa non manendi in aliquo loco.*

8 *Proteſtatio de impedimento facta congruo tempore, & cum ipſius cauſa, iuuat.*

9 *Comparere coram iudice capitaliter inimico non tenetur quis, etiamſi cum citatorio mittat ſaluum conductum.*

10 Reſtitutio

10 *Restitutio plenaria quæ dicatur, ostenditur.*

11 *Præsumptiones plures ad probationem fac endam coniunguntur.*

12 *Amicitia non omnis repellit iudicem, sed maxima.*

13 *Matrimonij causa quando principaliter agitur, potest idem iudex de causa dotis cognoscere.*

Cap. Accedens. ij. IV.

1 TEstium receptio facta contra non contumacem lite non contestata in causa matrimoniali est nulla. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Barbat. Felin. Mar. Socin. Panorm. Henric. Melch. Kling, Ioan. Monach. Butr. Host. Bald. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 52. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 4.

2 *Corisopiten. Episcopus.*] Ergo clericus potest recusare Prælatum consanguineum suæ partis, etiamsi causa vertatur super bonis suæ Ecclesiæ, vide Dec. *in cap postremo, n.* 8 *infr de appellat.* Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo, Episcopus*, §. 34. Martam *in votis nouiss. decisionum. voto* 57. *n.* 23.

Vtpote qui vxorem suam, &c.] Notatur ad hoc quòd ex retentione vxoris alienæ contrahitur inter virum, & retinentem capitalis inimicitia, vt per Mascard. *de probat. concl.* 898. *n.* 10. plures quos refert, & sequitur Farin. *in praxi crimin. q.* 49. *n.* 83.

4 *Sit clericus commensalis.*] Notatur ad hoc quòd iudex vnius ex litigantibus commensalis recusari potest, Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tract. de recusat. gloss. vnic. art* 9. *n.* 26. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 100. *num.* 22. Corrasc. *in explicat. ad aliquas leges noua recop. c.* 9 *n.* 117.

5 *Et magister P. de terra vxoris suæ oriundus.*] An & quando iudex, qui est conciuis vnius ex litigantibus, vt suspectus recusari possit, vide Rebuff. *de reprobat. testium. n.* 359. Nau. *in cap cùm contingat, de rescriptis, causa* 10. *nullit. n* 4. vbi quòd extra patriam conterranei plus debito se diligere solent, Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.* 4. *art.* 6. *in fine.*

6 *Nec nisi per districtum ipsius*, &c.] Notatur ad hoc quòd citatus non tenetur comparere etiamsi ipse iudicij locus esset tutus, si tamen loca per quæ transeundum esset, tuta haud essent, vt per Dec. *resp* 18. *num* 46. *vol.* 1. Math. Coler. *de processib executio p* 4. *cap* 8. *num.* 175. *vers. quod extenditur*, Barthol. Blaret. *ad l. diffamari, C. de ingenuis, & manumiss. cap.* 6. *n.* 112. Bernard. Græuæ. *ad practic. Camer. Imp. lib* 1. *concl* 52. *consid.* 1. *num.* 11, vbi *num.* 13. declarat nisi declinata recta via per obliquam tutò ad iudicij locum venire posset.

7 *Nisi in terra inimicorum suorum.*] Ergo inimicitia est iusta causa non manendi in aliquo loco, vt per Fosc. *de visitat. lib.* 1. *c.* 28. *n.* 8. Flamin. *de resignat. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 355.

8 *Vbi sine mortis periculo accedere non audebat.*] Notatur ad hoc quòd in omni casu bonum est protestari de impedimento, & quòd per eum non stetit, nec stat, & debet talis fieri protestatio tempore congruo, & publicè, & continere causam impedimenti, vt per Boër. *decis.* 40. *n.* 8.

9 *Si tamen missa ei fuissent*, &c.] Notatur ad hoc quòd non tenetur quis comparere coram iudice capitaliter inimico, etiamsi cum citatorio mittat saluum conductum, vt per Menoch. *cons.* 100. *num.* 216. Et notatur etiam ad hoc quòd vbi odium est capitale non debet coniux cautionis fragilitate fidere, vt per Sanch. *de matrim. lib* 10. *disp.* 18. *n.* 13.

Plenariam restitutionem.] Plenaria restitutio illa dici potest, quæ fit ad possessionem, & fructus, expensas, damna, & interesse per spoliatum passa, ex resolutis per Vioian. *tom.* 2. *comm opinion. lib* 8. *tit.* 5. *n.* 3. *in med.* nam si de possessionis restitutione tantùm loqueretur, ad damna minimè traheretur, quia quo illa, possessio scilicet, & damna sunt diuersa, ita vt alterum attingere minimè videatur, optimè Menoch. *remed.* 1. *recup. n.* 305. & 306. Purgatio autem spolij consistit in restitutione bonorum & fructuum, Card. Caualer. *decis.* 508 *n* 1. 10

In gloss. *Oriundus.* Notatur ad hoc quòd præsumptiones plures ad probationem faciendam coniunguntur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1223. *num.* 1. *cum seqq. ad gloss. verbo legitimè in l.* 2. *ff. de excusat. tutor.* Dec. *cons.* 146. *num* 14. *vers.* 6. *& vltime*, Socin. *cons.* 89. *n.* 9. *vers. quo supposito lib.* 1. Paris. *cons.* 104. *n.* 16. *volum.* 2. 11

In gloss. *Nimis fauens*, ibi, *non omnis amicitia repellit iudicem, sed maxima.* Vide Tiraq. *de pœnis temper causa* 21. *num.* 5. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2. *n.* 71. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, art.* 9. *vnic. num* 29. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 142. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 100. *n.* 19. & *cap.* 200. *n.* 2. Carrasc. *in explicat. ad aliquas leges recop. cap.* 9. *n.* 96. vbi *num.* 98. cum Menoch. *de arbitr. casu* 152. *num.* 12. dicit iudicis arbitrio relinqui quæ dicatur maxima amicitia. 12

In gloss. *Terra sua.* Notatur ad hoc quòd quando principaliter agitur de matrimonio, potest idem iudex de causa doris cognoscere, quæ est annexa & dependens à matrimonio ne continentia causæ diuidatur, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab.* 2. *in princ. n.* 26. *vers. ad hac.* 13

SVMMARIVM.

1 *Lite non contestata non recipiuntur testes regulariter super principali, nisi timeretur de morte, vel diuturna absentia testium, tunc enim seruata solemnitate hic posita possunt etiam lite non contestata testes examinari.*

2 *Testes regulariter examinari non possunt ante litem contestatam.*

3 *Examen factum ad perpetuam rei memoriam si non sit seruata forma tradita in hoc text. est nullum.*

4 *Testes ante litem contestatam possunt actore petente examinari si de illorum morte timeatur.*

5 *Senes, valetudinarij, & diu absfuturi ante litem contestatam examinari possunt si tamen tempore moti iudicij viui, & præsentes sint, vt probent denuo recipi.*

6 *Testis iuramento statur super diuturna absentia.*

7 *Senes, qui dicantur, ostenditur.*

8 *Senectus facit recedere à regulis iuris.*

9 *Infirmi, & valetudinarij dicuntur consilio Medicorum.*

10 *Testes valetudinarij, & diu absfuturi eo casu, quo ante litem contestatam examinari possunt personaliter, citari debet pars aduersa contra quam examinantur, nisi periret, vel occultaretur veritas.*

11 *Examine peracto necesse est, vt actor intra annum actionem instituat, nisi producens, seu futurus actor non posset intra annum illũ experiri, vt a. 18.*

12 *Præsumptio fraudis insurgit aduersus illum, qui peracto examine intra annum actionem non instituit.*

13 *Latitans, vel se occultans ne citatio ad ipsius perueniat notitiam, per edictum citari potest.*

15 Citat

15 *Citandus non est, qui non patitur citationem ad se peruenire.*
16 *Lite non contestata ad diffinitiuam sententiam proceditur aduersùs reum contumacem.*
17 *Index exclesiasticus non debet facultatem concedere mulieri, vt secundo nubat viro, nisi verosimiliter præsumatur de morte prioris.*
18 *Dictio,* maximè, *aliquando ponitur pro tantùm.*
19 *Concilium Trid. sess 23. de reform. cap. 1. vers. quoniam, vbi declaretur, ostenditur.*
10 *Sententia priuationis ob non residentiam minimè tenet, non seruata forma à Concil. Trident. præscripta.*
21 *Mora vt probetur requiritur interpellationis, siue requisitionis probatio.*
22 *Mors non probatur per famam, nisi aliis adminiculis adiuuetur.*
23 *Testes ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam produci, & recipi possunt.*
24 *Contumace reo actor mittendus est in possessionem rei petitæ, si actione reali actum esset.*
26 *Missus in possessionem ex primo decreto post annum veras fit possessor.*
27 *Concessum ad tempus post illud censetur probibitum.*
28 *Probibitum ad tempus post illud videtur esse permissum.*
29 *Iudex ob causam pœnas à iure statutas minuere, & remittere potest.*
30 *Electio iudicis, vel rei in pœnis attentatiuè impositis quando sit ostenditur.*
31 *Cautio sufficiens dicitur fideiussoria, vel pignoratitia.*
32 *Semiplena cognitio de debito requiritur ad primum decretum.*
33 *Secundum decretum non habet locum in realibus actionibus.*
34 *Fieri dicitur in tempore, quod fit parum post tempus.*
35 *Executio fit prius in mobilibus, quàm in immobilibus bonis.*

Cap. Quoniam frequenter. V.

1 Lite non contestata regulariter testes recipi non possunt, sed si agatur ciuiliter, siue pars conuenta sit contumax, siue sine fraude sit absens, vt conueniri non possit, recipi possunt testes senes, & valetudinarij, vel alij de quibus timetur probabiliter copia, ne veritas occultetur, & tunc si actor intra annum non conuenit aduersarium, vel illi nuntiat tales testes, testificatio recepta non valet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Hostiens. Felin. Bald. Mynsing. Melch. Kling, Ioan. Monach. Butr. Barbat. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 52.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 219. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretal. librum.* Ambr. de Vignate, remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit 3. cap. 5.*

2 *Regulariter verum esse,* &c.] Notatur ad boc quòd regulariter ante litem contestatam testes examinari non possunt, vt per Crot. *de testib. n.* 258. Gregor. *l. 2. tit. 16 p. 3.* Mich. Graff. *tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 10. num. 305. pag* 548. vbi Viuian. *n.* 330. Menoch. *de arbitr. casu* 61. *& de præsumpt. lib* 2 *præs.* 54. Mascard. *de probationibus, conclus.* 1367. Farinac. *in praxi crimin. p. 76. num* 2. Bernard. Græuæ *ad practic. Camer. Imper. lib. 1. conclus. 92.* Perez *l. 1. gloss. 5. pag.* 518. *col. 2. in princ. tit 3. lib 3. Ordin.* Christoph. à Pace *ad l. 175. styli.*

Nisi fortè.] Notatur ad hoc quòd examen factum 3
ad perpetuam rei memoriam, est nullum, si non sit seruata forma tradita in hoc textu, ita tenuit Rota apud Mantic. *decis.* 142. *n.* 4. iunctis quæ de dict. *nisi* adduco ego ipse *in remiss. de dict. & claus. dict.* 184. *n.* 4. & quòd vt locus sit huic examini ad perpetuam rei memoriam septem requiri copulatiuè, tradit Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 68. vide apud illum.

De morte testium timeatur, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd quando timetur de morte testium, possunt ante litem contestatam examinari actore petente, veluti si testes in locis pestilentibus commorentur, Ruger. Ruland. *in tract. de commiss. p. 2. lib. 1. c. 7. n. 4.* Ludouic. Schradet. *in tract. de feudis, p. 9. sect. 13. sub n.* 110 *vers. & inter cæteras causas.* Vel si mulier vicina partui sit, Farin. *d. q.* 76. *n.* 91.

Vel absentia diuturna, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
diu absfuturi, & senes valetudinarij ante litem contestatam examinari possunt, Ordin. Regia Lusitan. *lib. 3. tit* 55. § 7. Marant. *de ordine iudic. p 4. dist 9 n. 70.* Ant. Gom. *var. tom. 4. c. 1. n. 15. ad finem,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss* 48. *n.* 21. Viu. *tom 1. commun opin. lib 4. tit. 10. n. 340. vers. & eo magis, pag.* 355. vbi Bonacos. *n.* 343. Mascard. *de probationib. concl.* 683. *n* 2. *& concl.* 1367. *n.* 4. Farin. *d. q.* 76 *à n.* 82. Melch. Phœbos *Lusit. decis. tom. 1. Aresto* 46. Aduerte tamen quòd si huiusmodi testes propter absentiæ, vel mortis periculum recipiantur ante litis contestationem, vel eam motam, & tempore moti iudicij, viui, & præsentes sint, tunc non probant nisi denuo recipiantur, de quo vide Vestr. *in practic. Romana, lib 6. c. 1. n. 3. vers. qua in re,* Lancellot. *de attentat. cap. 12. limit* 38. *num.* 4. Mascard. *concl.* 1367. *num.* 10. quos refert, & sequitur Farinac. *d. quæst* 76. *num* 109. Aduerte etiam quòd super diuturna absen- 6
tia statur iuramento testis, Vestr. *d. n. 3. vers. in qua specie,* Roland. *cons.* 23. *num.* 29. *ad finem, l. 3.* Farin. *d. q.* 76. *num.* 94.

Senes.] Qui dicantur, arbitrio iudicis relinquitur, 7
nisi sint in septuagesimo anno, & vltrà, quia tunc non potest iudex arbitrari eos non esse senes, Menoch. *de arbitr. casu* 59. *à n* 1. *& n. 4. vers. secunda conclusio. & de præsumpt. lib 6. præs.* 46. *n.* 25. Farin. *d. q.* 76. *à num.* 83.
nam senectus facit recedere à regulis iuris, Flamin. 8
de resignat. benefic. lib. 5 *q.* 6. *n.* 4.

Et valetudinarij.] Infirmi, & valetudinarij dicuntur 9
ex consilio medicorum, Roland. *d. cons.* 22. *n.* 20. *ad fin. lib. 3.* Menoch. *d. casu* 60. Farinac. *d. q.* 76. *n.* 90. & qui sint iudicis arbitrio relinquitur, Menoch. *d. casu* 60. *num* 5. Flamin. *de resignat. benefic lib. 5. quæst. 6. num.* 11. *&* 12.

Aduerte quòd eo casu, quo diu absfuturi, & testes 10
valetudinarij ante litem contestatam examinari possunt, citari debet pars aduersa contra quam examinantur, vt disponit Ordin. Regia *d. § 7. vers. sendo outrosy, &c.* resoluunt Vestr. *d. cap. 1. num* 5. Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.* 30. *num.* 11. Farinac. *d. q.* 76. *num.* 141. Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, & examinandi processum, cap* 7. *num.* 37. *cum multis seqq.* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit* 44. *de citat. n.* 166. Et huiusmodi citatio debet esse personalis, nec sufficit ad domum, Azin. *in praxi Florent. § 7. c. 5. limit.* 29. Ludou. Schradet. *tract. de feudis, p. 9. sect.* 13. *num.* 115. Mascard. *concl.* 1366. *num.* 3. Farin. *d. quæst* 76 *num.* 142. præcipuè si non sit in longinquo, Camill. Borrel. *d. tit.* 44. *num.* 168. Si verò antequam aduersarius comparere posset, periret, vel occultaretur veritas ob timorem absentiæ, vel mortis testium

testium, tunc examen absque citatione subsistet, Anton. Gabr. *tom.3. commun. opinion. tit. de citat. concl.* 1. *n.*302. *&* 342. *vers. declara.* Schard. *d. n.* 113. *vers. eodem modo*, Farin. *d. q.*76. *n.* 147. *&* 167. Camil. Borrel. *tit.* 44. *num.* 167.

11 *Sed si actor non conuenerit aduersarium intra annum*, &c.] Notatur ad hoc quòd examine peracto necesse est, vt actor intra annum actionem instituat, vt per Masuer. *in praxi tit. de testib. sub num.* 1. *vers. verum est*, quem refert Bernard. Grænæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 92. *consid.* 1. *num* 9. vbi etiam tenet huiusmodi annum ab initio vtilem censeri, atque ita non incipere currere nisi à tempore, quo aduersarius conueniri potuerit, de quo etiam Farin. *d. quæst.* 76. *num* 17. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 54 *sub num.* 3. *vers. & præterea intelligitur currere tempus.*

12 *Attestationes sic receptæ non valeant.*] Limita quando producens, seu futurus actor non posset intra annum illum experiri, vt quia debitor in diem conditionalis, &c. resoluit Menoch. *d. præs* 54 *sub n.* 3. *vers. & præterea*, quem refert Bernard Grænæ. *d. consid.* 1. *n.* 18. Et nota quòd examen non intelligitur ipso iure nullum, sed requiritur vel iudicis declaratoria, vel partis exceptio, vt per Mynsinger. *hic in princ. n.* 31.

13 *In fraudem.*] Notatur ad hoc quòd aduersùs illum intra annum non agentem præsumptio insurgit fraudis, testes scilicet fecisse examinari in fraudem rei, vt processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel alium locum habere non possint, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 65. *num.* 5. Et hæc præsumptio est iuris & de iure, probationem contrariam non admittens, vt per Menoch. *de præsumpt.* 54. *sub num.* 3. vbi *in vers. aduersus tamen*, asserit aduersùs huiusmodi præsumptionem iuris, & de iure admitti indirectam probationem contrariam, probando scilicet lapsum non esse annum à tempore examinis citra: & Farin. *d. q.*76. *num.* 170. asserit contrariam probationem non admitti respectu fraudis, at verò admitti respectu eius, quòd actor non habuisset facultatem intra annum conueniendi reum.

In gloss. *Non valeant*, ibi, *illi qui testes produxit, sed aduersario bene valebunt.*] Notatur ad hoc quòd attestationes si non producuntur infra certum tempus, non valent in odium illius, qui tenebatur producere, secus autem ad fauorem alterius partis, vt per Butr. *hic num* 18. *vers. nisi fortè*, Innoc. & Hostiens. *in c.* 2. *de testib. in fine*, Rot. *in Romana societatis officij scutorum mille* 8. *Februarij* 1627. coram Patriarcha Manzanedo.

§. Porrò.

In causa matrimoniali carnali si citatus venire contemnit, vel se occultat, vel impedit ne citetur lite non contestata, testes sunt recipiendi, & procedendum ad sententiam definitiuam. Si verò reus, siue maritus abest ex causa & sine sua culpa, citari non potest, vt si sit in captiuitate, est expectandum donec verisimiliter præsumatur de obitu, & interim coniux, quamvis sine culpa, non tamen sine causa, cogitur esse continens. Item in matrimonio spirituali contracto, v. g. in electione ad Prælaturam, si pars est contumax, procedi debet sicut ius præcipit, si est absens, & per ipsum non stat quin citetur, & agatur de promouendo, expectetur per sex menses vel ad arbitrium iudicis. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

Siue quia malitiosè se ipsum occultat.] Aduerte quòd latitans, vel se occultans ne citatio ad ipsius notitiam perueniat per edictum citari potest, Rebuff. *tom.* 3 *ad leges Galliæ*, *tit. de citat. n.*96. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 44 *de citat. n.* 90. 14

Seu quia impedit ne possit ad eum citatio peruenire.] 15
Notatur ad hoc quòd non est citandus, quia non patitur citationem ad se peruenire, vt per Tiraquel. *in tract. res inter alios acta*, *vers. limita duodecimo*, *& de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 1. *num* 9. nam hoc casu habetur pro citato, Franc. Marc. *Delphin. decis.* 400 *num* 14. *p* 1. Lancelot. *de attent. p.* 2. *c.* 4. *n.* 106. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 66 *n.* 31 Rot. *in Hispalens. legitimitat.* 13. *Decembris* 1611. coram bonæ mem. Vbaldo, Buratt. *decis* 416. *n.* 5 quia quando per alium stat quominus quid fiat, id vtique pro facto habetur in ipsius præiudicium, vt dicit Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 1 *in num.* 9.

Ad definitiuam sententiam procedendum.] Notatur 16
ad hoc quòd ad definitiuam sententiam lite non contestata proceditur aduersùs reum contumacem, vt per gloss. 1. *post med. l.* 11. *tit.* 1. *lib.* 3 *fori*, Soar. de Pace *in pract. tom.* 2. *p* 2. *cap. vnic n.* 114. vbi dicit id specialiter inductum esse propter periculum fornicationis, & propter fauorem libertatis, & propter periculum vacationis beneficij.

Si autem de carnali coniugio, &c.] Notatur ad hoc 17
quòd iudex Ecclesiasticus non debet facultatem concedere mulieri vt secundo nubat viro, nisi verisimiliter præsumatur de morte prioris viri, vel adsint aliqua indicia, quæ pariant verosimilem præsumptionem, quæ quidem verosimilis præsumptio, & existimatio mortis habetur per certum nuntium, vel alias probationes æquiualentes, prout iura de hoc loquentia concordant Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 46. *n.* 5. *&* 9. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n* 70. *&* 71.

In gloss. *Maximè*, ibi, *alij exponunt, maximè, id est* 18
tantum. Vide Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 100. *n.* 12. Azeued. *l.* 1. *n.* 37. *tit* 19. *lib.* 8. *noua recop.* quos refero ego ipse *de diction & clauf. dict.* 168. *n.* 4 aliàs *dict.* 197. *num.* 9.

In gloss. *Canonibus.* Hodie Concil. Trid. *sess.* 23. 19
de reformat. cap. 1. *vers. quoniam*, statuit nulli Parochorum licere abesse à parochiis suis singulis annis vltra duos, aut ad summum tres menses, dummodo tamen æqua ex causa, & absque vllo gregis detrimento fiat, quod decretum multipliciter declaro ego ipse *de officio, & potestate Episcopi*, *p.* 3. *alleg.* 53. *à num.* 93.

In ead. gloss. ibi, *Episcopus semper ipsum primò mo-* 20
nere debet. Et ita priuationem præcedere debet monitio, deinde pœna censurarum, postea subtractionis fructuum, itavt inter vnam, & alteram pœnam expectetur ad minus per sex menses, aliter enim non seruata hac forma à Concil Trident. *dicto loco* præscripta, non teneret sententia priuationis, vt decisum fuisse in Rota refert praxis noua Episcop. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 97 *in fine.*

Notatur etiam ad hoc quòd ad probandam mo- 21
ram, aliquémve in mora esse requiritur, vt probetur interpellatio, siue requisitio, vt per Mascard. *de probat concl.* 1066. *n.* 8.

In gloss. *Præsumatur.* Notatur ad hoc quòd per 22
famam non probatur mors, nisi aliis adminiculis adiuuetur, vt per *gl.* 2. *post princ. in l.* 11. *tit* 1 *lib.* 3. *fori legum*, Couar. *de sponsal. part.* 2. *cap* 8. §. 12. *n.* 6. Guttier *tract. lib.* 2. *q.* 8. *n.* 3. *&* 4. Farin *in praxi crimin. q.* 140. *num.* 35. plures per Sanch. *in matrimon. lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 15.

§. Sunt

§. Sunt & alij.

23 Probat hic §. quod testes ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam produci, & recipi possunt, de quo vide Mich. Grass. *tom. 1 comm opin. lib 4. tit. 10. n 305. & 306. pag. 548.* vbi Vio. *n. 310. vers. licèt*, Farin. *in praxi crim. p 2. q 67. n. 11* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imp. lib. 1. concl. 92. n. 2.*

§. In aliis.

Reus in actione reali si est contumax, actor mittitur in possessionem, & si reus infra annum venit, & dat cautionem de stando iuri, solutis expensis recuperat possessionem, si post annum, non, sed potest agere de principali. Item si quis conuenitur super immobilibus, qui possidet nomine alieno, nominet dominum in iudicio, & citetur dominus, qui si non comparet, est interrupta præscriptio, & iudex examinare debet negotium summariè, & dare possessionem actori. Item si agatur de personali post contumaciam, mittatur actor in possessionem nobilium si non sunt, immobilium, vel excommunicetur, & reus si infra annum venerit, audiatur modo super dicto. Colligunt Doctores *in princ. text.* citati.

24 *Virum contumax actione reali*, &c.] Probat hic §. reo contumace actorem mittendum esse in possessionem rei petitæ, si actione reali actum esset, si verò actione personali actor ageret, mitti deberè in possessionem bonorum debitoris pro modo, & quantitate debiti similis text. *in auth. si qui, C. de bonis auctor. iud. possid.* concordant apud Castellanos *l. 2. tit. 8. p. 3.* & *l. 4. tit. 3. lib. 2. for. legum, vbi gl. 10 & l. 1. tit. 11. lib. 4. noua recop.* Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 654. col. 1. vers. quæro, & vers. executionem, tit. 9 lib. 3. Ordinam.* Soar. de Pace *in pract. tom. 2. p. 1. vnic. n. 43. cum seqq.*

25 *Qui si venerit infra annum*, &c.] Vide *l. 6. tit. 8 p. 3.* Soar. de Pace *d. c. vnic. n. 45.* Surd. *decis. 46. n. 10.* vbi etiam resoluit procedere quando immissio facta est ex primo decreto nulla præcedente re iudicata, quo casu efficitur pignus prætorium, sed vbi iam lata est sententia, & post eam facta missio, tunc veniens debitor non recuperat possessionem, nisi facta reali solutione, per text. *in l pecunia, in fine, ff. vt in possess. legat.*

26 *Verus constituetur possessor.*] Notatur ad hoc quòd missus in possessionem ex primo decreto post annum verus sit possessor, vide *gloss. 4. post princ. in l. 5. tit. 3, lib. 2. for. leg.* Perez *l. 1. gloss. 1. pag 657. col. 1. vers. sciendum est, tit. 9 lib. 3. Ordin.* Negusant. *de pignor. part. 3. membr. 2. à n. 6.* Menoch. *remed. 3 retin. n. 164. & 206.*

27 *Si vero post tempus*, &c.]Notatur ad hoc quòd concessum ad certum tempus post illud censetur prohibitum, *l. si vnus, §. 1. ff de pactis*, cum aliis citatis per Tiraq. *de retract. lig. §. 2. gl. 2. n. 46 & de retract. conuent. §. 1. gloss. 2. n 44.* Menoch. *cons. 68. n. 10 decis. Pedem. 83. n. 13.* Surd. *de alimentis, tit. 5 q. 3. n. 9. & 10. & decis. 75. n. 1. & decis. 189. n. 9. & decis. 244. num. 10. & cons. 57. n. 9. & cons. 354. n. 18.* Bertaz. *in tract. clausul. instrum. claus. 15. gloss. 2. n. 21* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. §. 1. proœm. n. 4.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 10. n. 1. & de resol. emphyt. q. 1. n 8* Rot. Rom. apud Farin. *decis 617 n. 2. t. 2. p. 1. recent.* D. Barbosa *in l. cum Prætor, in princ. n. 45. ff.*

28 *de iudic.* Et è contra ad tempus prohibitum post tempus videtur esse permissum, *l Imperator 8. ff. de postulando*, Tiraq. *d. gloss. 2. n. 46.* Surd. *decis. 75. n. 1. & cons. 247. n. 18. & cons. 294. n. 6.* Gonzal. *gloss. 65. n. 8.* D. Barb. *d. num. 45*

19 *Ita videlicet quod alterutra pœna*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex ob causam pœnas à iure statutas minuere, & remittere potest, vt per Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n. 17.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. n. 115.* Hyppol. *in l. vnica, § custodia, ff de quæstionibus.*

Vel post annum etiam audietur, &c.]Notatur ad hoc 30
quòd in pœnis alternatiuè impositis iudicis erit electio, si verba legis pœnas irrogantis ad iudicem referantur, in idem est text. *in l. si fugitiui*, vbi Bald. *n. 8. C. de seruis fugit. & in l. 1. C. de his, qui latrones.* Si verò reum respiciant, veluti soluat centum, vel recedat à ciuitate ad illum electio spectabit, quo casu intelligitur text. *in l. quicumque, in princ iuncta gl. 2 C. de seruis fugit.* colligunt hæc ex Doctrina Bart. *in l. 1. vers. expilatores, n. 2. ff. de effractor.* quam sequuntur Clar. *in pract. §. fin q. 85. n 6.* & Menoch. *de arbitr. lib 1. q. 94. n. 1. cum seqq.* resoluunt Nauar. *in cap. consideret, §. ponat, n. 12. de Pœnitent dist. 5.* Anton. Gom. *var tom. 3. c. 1. n. 39.* Sayr. *in claui Regia, lib. 3 c. 8. n. 14.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q 10. n. 81.* plures per Cened. *ad Decretal. collect. 59. n 4.* faciunt quæ D. Barbos. *in l. peremptoriam, n. 54. cum seqq. ff de iudic.*

In gloss. *Cautione*, ibi, *imo sufficientem cautionem* 31
præstare debet. Quòd hæc cautio sit præstanda fideiussoria, vel pignoratitia, tenent *gloss 8. per text ibi in l. 5. tit. 3. lib. 2. for. leg.* Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 654. col 2. vers. executionem, tit. 9 lib. 3 Ordinam.* Surd. *decis. 46 n 10.* Soar. de Pace *in pract. p. 1. tom. 2. c. vnic. n. 45.* vide quæ dixi *ad gloss. verbo, sufficienti cautione, in cap. ex transmissa, de restit spoliat.*

In gloss. *Summatim.* Notatur ad hoc quòd requiri- 32
tur ad primum decretum quòd præcedat semiplena cognitio de debito, vel saltem quòd actor præstet iuramentum de calumnia antequam in possessionem mittatur, vt per Panormit. *hîc n. 31. & l. 2. tit. 8. p. 3.* Perez *l. 1. gloss. . . versic. quæro 15. pag. 653. tit. 9. lib. 3. Ordin.* Soar. de Pace *d. c. vnico, n. 39.*

In glos. *Constituetur*, ibi, *verum est quod in realibus* 33
actionibus non habet locum secundum decretum. Vide Perez *d. l. 1 gloss. 1. vers quæro 27. pag. 656. col. 1.*

In gloss. *Statim*, ibi, *vel etiam post, antequam respon-* 34
deat. Nam dicitur fieri in tempore, quòd fit parum post tempus, *l. electa, ff. si certum petatur*, Tiraq. *de retractu conuent. §. 1 gloss. 5. n. 1.* Coler. *German. decis. 117. num. 1.*

In gloss. *Vel immobilium.* Notatur ad hoc quòd hæc 35
missio primò fieri debet in bonis mobilibus, & eis deficientibus in immobilibus, & in eorum defectu in iuribus, actionibus, & nominibus debitorum, *l. 2, tit. 8. p. 3. l. 1. tit. 11. lib 4. noua recop.* Soar. de Pace *d. c. vnico, n. 44.* Sic etiam executio fit prius in mobilibus, quàm in immobilibus bonis, *l à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic.* apud Lusitanos Ordin. Regia *lib. 3, tit 86. §. 7* apud Castellanos *l. fin. tit. 21. lib. 4. noua recop.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. c. fin. p. 5. §. 3. num. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 7. n. 25.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de expensis, resolut. 2. à num. 3.*

In gloss. *Declarari.* Vide Azeued. *fin. n. 128. tit. 21. lib. 4 noua recop.*

In gloss. *Distinctionem*, ibi, *vel in solidum data auctoritate iudicis.* Vide Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 655. col. 2, in princ. tit 9. lib. 3. Ordinam.* Ceuall. *com contra communes, quæst. 176.*

De Iuramento calumniæ.

TIT. VII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Butr. Barbat. Mar. Socin. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol. 51. verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctor. Can. fol 168.* Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol. 54. verso*, Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 194.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* Lancel *in in instit. Canon.* Canis. *in sum. iur. Canon.* Cafarel. *in erotem. iur* Barthol. Carthag. *in exposit tit. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. tractant Ordin. Regia Lusitan. *lib. 3. tit. 43.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l. 23. tit. 11. p. 3* vbi Greg. Lop. *& tit. 7. lib. 4. noua recop.* vbi Azeued. & ex professo peculiarem tractatum edidit Anton. del Rè Tiburt. *de iuramento calumniæ*, vide Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib. 1. sub hoc tit* Marant. *de ord. indic. p 6. vbi de iuram.* Viu. Kirchoo. Soar. & alios *tom. 1. comm opin lib. 1. tit. 28.* Perez *l 1. verbo, iuramento, de calumnia, tit. 4. lib. 3. Ordin.* Donel. *comm. iur. Ciuilis, lib. 24. c. 3* Meneh. *vsufruq lib 2. c. 25.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, iuramentum, à n. 16.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 51. de iuram. calumniæ*, Sigism. Scace. *de iudic. lib. 2. c. 1.* Galganot. *de iure publico, lib. 2. tit. 28.*

SVMMARIVM.

1 *Clericus in causa Ecclesiæ suæ iuramentum calumniæ potest alteri committere, & per se iurare non cogitur, nec debet, sine superioris licentia.*

2 *Episcopi, & cæteri clericali Ordine insigniti immunes sunt ab onere præstandi iuramentum calumniæ.*

3 *Procurator non potest subire iuramentum calumniæ, nisi habeat mandatum speciale ad illud, secus si sit procurator clerici.*

4 *Clerici non possunt iurare de calumnia coram iudice sæculari sine Episcopi, seu Superioris licentia.*

5 *Clericus vt instè possit testimonium suum proferre, regulariter necessaria est sui Prælati facultas, secus tempore pestis.*

6 *Regulares, & Monachi sine suorum Superiorum licentia testimonium perhibere non possunt.*

7 *Episcopus hodie subire potest iuramentum calumniæ sine speciali licentia Papæ.*

8 *Clerici si absque licentia suorum Prælatorum, coram non suo iudice iurent, non exinde vitiaretur processus, seu iudicium redderetur nullum, prout in Monachis, & Regularibus.*

9 *Clericis quare petere debeat licentiam à suo Episcopo ad iurandum de calumnia coram iudice non suo ostenditur.*

CAP. Inhærentes. I. *Honor. III.*

1 CLericus in causa suæ Ecclesiæ non debet in iudicio iuramentum calumniæ præstare, nec Episcopus consulto Papa, sed hoc iuramentum præstare
debent clerici p. r actores, & defensores. Colligunt
ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan.
Andr. Butr. Innoc. Anan. Imol. Panorm. Anchar. Host.
Bald. Barbat. Mar. Socin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi
libri iur. Pontif. pag. 58.* Alagona *in compend. iur. Canon.
pag. 120.* remissiuè Xuhen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur
ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 14.
cap 2.* & est post Concil. Lateran. sub Alexnd. III.
p 13. c 1.
Collige ex text. quòd Episcopi, & cæteri clericali 2
Ordine insigniti, immunes sont ab onere præstandi
iuramentum calumniæ, vt per Valer. Reginald. *in
praxi fori pœnit lib. 18. n 103.* latè Bellet. *disquis. cleric.
p. 1. tit. de clerico teste, § 4.* Carol. de Graffis *de effectibus
clericalibus effectu 34. per totum.*
Sed alius idoneus defensoribus, &c.] Clerici ergo hu- 3
iusmodi calumniæ iuramentum præstare poterunt
per procuratorem, Bellet. *d. § 4. n. 2.* Et quamvis procurator
illud subire non possit nisi habeat speciale
mandatum ad iurandum de calumnia, Ordin. Regia
lib. 3 tit 43 § 1. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 111.
n. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, implorandum,
n. 6.* Anton. del Rè Tiburt. *de iuram. calumniæ, c. 16.* Ant.
Gabr. *tom. 3 comm. opin. tit. de mandato, concl. vnic. vers. 4.
requiritur*, Camil. Borrel. *in summ omnium decis. tit 51. de
iuram calumniæ, n. 16 & tit. 66 de procurat. n. 181.* Steph.
Grat. *discept forens. c. 105. n. 21.* tamen procurator clerici
potest iurare de calumnaa sine speciali mandato, vt
post Butr. & Abb. *in præsenti*, resoluit Bellet. *d. § 4. n. 3.*
Vel quisque clericus inconsulto Prælato, &c.] Notatur 4
ad hoc quòd clerici non possint iurare de calumnia
coram iudice sæculari sine Episcopi, seu Superioris
licentia, Innoc. *n 1. & 2* Abb. *à n. 16. in præsenti*, Specul.
tit. de testibus, n. 36 Bellet. *d. § 4. n. 4* vbi etiam cum
Socin. *n. 15 & 16. in cap. cùm in causa, infr hoc tit.* resoluit
huiusmodi licentiam debere esse specialem ad
iurandum de calumnia, ac debere esse verbis expressam,
nec sufficere tacitam, & *n. 5.* quòd debet etiam
peti huiusmodi licentia in constituendo procuratorem
ad iurandum de calumnia, & *n. 6.* cum Abb. *hic
n. 10.* tenet clericum non excusari à petendo huiusmodi
licentiam iurandi de calumnia, licèt habuerit
licentiam litigandi à Prælato suo; nam regulariter 5
vt clericus instè possit testimonium suum proferre,
necessaria est sui Prælati facultas, Paris. *cons 83. n. 35.
vol 1* Natt. *cons. 19. n. 1 vol. 4.* Cranet. *cons. 2. n. 1. vol. 1.*
Mascard. *de probat. concl 306 n 6.* Franc. Marc. *decis. 777.
n. 4* Salzed. ad Bernard. *in pract c. 98. alias 101. n. 23. in
nouissima edit.* Bellet. *d tit. de clerico teste, § 2.* nisi tempore
pestis propter imminens periculum, Ripa *in
tract. de peste, tit. de priuileg. iudic. caus. post n. 45.* Farin.
in praxi crimin. quæst 81. num. 85. Bellet. *d. § 2. num. 4.*
Eodem modo Regulares, & Monachi sine suorum 6
Superiorum licentia testimonium perhibere non
possunt, Boss. *in praxi crimin. tit. de opposit. contra test.
num. 92* Specul. *tit. de teste, § 1. num 36.* Farin. *d. q. 6.
num. 124. & 130. cum seqq* Mascard *concl. 261. num. 1.
2. 5. & 12 & concl. 1258. num. 3.* Illud tamen aduertendum
est, quòd licèt clericis non tantùm Episcopus,
sed etiam alius Prælatus inferior possit dictam
licentiam concedere, id in ciuilibus causis non verò
in criminalibus ad tutelam & defensionem rei accusati
procedit, quia in istis ab Episcopo, vel ab eius
Vicario generali maturo iudicio, & præuia causæ
cognitione concedenda est, non verò ab inferioribus
iudicibus, qui causarum criminalium cognitionem
non habent, vt ex Abb. *in præsenti*, resoluit
Salzed. *d. cap 101. num. 23 in fine.* Et licentia danda
per Episcopum clerico, vt deponat coram indice
sæculari,

fecuları effe deberet fub hac, fiue fimili forma. Conceditur licentia N. clerico deponendi in Curia feculari in tali caufa, dummodo non deponat fuper articulis concernentibus criminalitatem, infamiam, negatiuam, aut repulfam.

7 In glof. *Inconfulto*, ibi, *hac non feruatur*, &c. Notatur ad hoc quòd hodie Epifcopus iurare poteft iuramentum calumniæ fine fpeciali licentia Papæ, Abb. *hic n.*16. *&* 19. Bellet. *d.* §.4. *n.*10.

8 In ead. glof. ibi, *fed iudicium propterea non vitiatur.* Notatur ad hoc quòd fi clerici abfque licentia fuorum Prælatorum coram non fuo iudice iurent, non exinde vitiaretur proceffus, feu iudicium redderetur nullum, Abb. *hic n.*17. *& in c. cùm nuncius, n.*4. vbi etiam Felin. *n.*5. *de teftib.* Anton. del Rè *d. tract. c.*15. *n.*344. Aret. *conf.*160. *verf. venio ad octauum*, Roland. *conf.*24. *n.*77. *vol.*1. Belliet. *d. tit. de clerico tefte*, §.2. *n.*3. *&* §.4. *n.*7. Guid. Papæ. *decif.*65. *in princ.* Salzed. ad Bernard. *d. c.*101. *n.*25. Sic etiam in Monachis, & Regularibus refolunt Guid. Papæ *decif.*157. Farin. *d. q.*61. *n.*134. Fr. Emman. *q. Regul. tom.*2. *q.*10. *artic.*4. Bellet. *d. tit. de clerico tefte* §.1. *n.*4.

9 In ead. glof. ibi, *quia non poteft in iudicem fuum confentire.* Nota rationem quare petere debeat clericus licentiam à fuo Epifcopo ad iurandum de calumnia coram indice non fuo, ea eft, quia iuramentum calumniæ defertur auctore prætore, & fic clericus confentiret in iudicem non fuum, quod facere non poteft, Socin. *in cap. cùm in caufa, n.*15. *circa fin. infr. hoc tit.* Anton. del Rè *d. tract. cap.*16. *n.*320. *cum feqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ non præftatur in fpiritualibus caufis.*

2 *Ius percipiendi decimas eft fpirituale.*

3 *Ordinationes fauorabiles clericis, & non contradicentes Canonibus feruari debent, etiam quoad Ecclefias, & clericos.*

4 *Spirituale quomodo qui dicatur, remiffiuè.*

Cap. Literas. II.

1 IVs Canonicum in caufis Ecclefiafticis, decimis, & rebus fpiritualibus non ordinat iuramentum calumniæ, nec Ecclefia tale confueuit, quia hæ caufæ debent tractari ex Canonum æquitate, & non ex diftrictione legum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Panorm. Butr. Anchar. Bald. Hoft. Marc. Soc. Barbat. Cujac. Viu. *in ration.* 2 *libri iuris Pontif. pag.*59. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.*221. remiffiuè Ximen. *in concord. p.*2. refertur ab Anton. Auguft. *collect.*1. *Decret. lib.*1 *tit.*34. *c.*3. & eft poft Conc. Lateran. fub Alex. III. *p.*23. *c.*2.

2 *Decimis.*] Ergo ius percipiendi decimas eft fpirituale, vt per Monet. & plures ab eo citatos, *de decimis cap.*5. *q.*3. *num.*57. & dixi *ad cap. tua*, 25. *de decimis.*

3 *Non ex legum diftrictione.*] Notatur ad hoc quòd omnes ordinationes fauorabiles clericis, & non contradicentes Canonibus feruari debent etiam quoad Ecclefias, & clericos, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ, in proœm. glof.*1. *n.*72. intellige vi rationis, nam vi ftatutorum laicalium clericos ligare non poffunt, Surd. *conf.*420. *n.*42. Palat. *in repet. c. per veftras, notab.*2. 9. *fed eft pulchra dubitatio. num.*15. *inf. de donat. inter virum,* Alder. *de generali ftat. interp. conclus.*1. *n.*104. Bellam. *tom.*2. *de clericis, c.*28. *propofit.*2. Azor. *inftit. moral. p.*2. *lib.*10. *cap.*7. *verf. animaduertendum*, plures per Bellet. *difquifit. cleric. p.*1. *tit. de exemptionibus clericorum à ftatutis fæcularium*, §.2. *n.*34 *&* 16. refoluit quòd ordinationes fæcularium profunt clericis, non æquè nocent, & *n.* 37. quòd poffunt induci à clericis in quantum faciunt pro feipfis, fed non acceptari in quantum faciunt contra ipfos.

In gloff. *Rebus fpiritualibus.* Quomodo, & quo fenfu aliquid fpirituale dicatur, tradunt Rebuff. *de decimis, q.*43. *n.*38. 39. *&* 73. Vgolin. *de fimon. tab.*1. *cap.*33. §.1. *&* 2. *& cap.*34. *in princ.* Nau. *in manuali, c.*23. *num.*99. Anaftaf. Germon. *de facrorum immun. lib.*3. *c.*19. *n.*57. *&* 58. 4

In ead. gloff. ibi, *Tamen fi agatur poffefforio*, &c.] Notatur ad hoc quòd poffeffio rei fpiritualis dicitur quid temporale, vt per Cou. *pract. cap.*35. *num.*1. Boër. *decif.*69 *n.*23 *in princ.* Aym. Cranet. *conf.*258. *à princ.* Anton. Grauat. ad Veftrium *lib.*5. *cap.*1. *num.*6. Rebuff. *tom.*3. *ad leges Galliæ titul. de mater. poffeff. art.*7 *gloff.*1. *n.*22. Menoch. *remed.*15. *recuper. num.*211. *in princ.* Ioán. Garc. *reg.*9. *ex num.*13. Guttier. *canon. lib.*1. *c.*34. *ex num.*16. *& ex num.*42. latiffimè de hac materia agit parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lufit. lib.*2. *tit.*1. §.2.

SVMMARIVM.

1 *Perfona principalis non indiftinctè releuatur ab onere iurandi de calumnia, licèt compareat per œconomum, fed fibi vel œconomo eft deferendum infpecta qualitate caufæ, & perfonarum.*

2 *Syndici Communitatum ad omnes caufas peragendas conftituti in animam propriam de calumnia iurant.*

3 *Procurator in animam propriam iurare tenetur aduerfario exigente.*

4 *Tutores, curatores, œconomi, & cæteri habentes adminiftrationem alieni patrimonij fine fpeciali mandato iuramentum de calumnia præftant.*

5 *Procurator fifci non tenetur iurare de calumnia.*

Cap. In pertractandis. III.

Eugen.

IVramentum calumniæ poteft quandoque præftari per principales perfonas, quandoque per œconomos, & fit in animam iurantis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Bald. Hoftienf. Anch. Panorm. Barbat. Mar. Socin. Butr. Cujac. Viuian. *in rationali fecundi libri iur. Pontif. pag.*60. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*221. remiffiuè Ximen. *in concord. part.*2. refertur ab Anton. Auguft. *collect.*1. *Decret. lib.*1 *tit.*34. *cap.*4. eft poft Concil. Lateran. fub Alexand. III. *part.*23. *cap.*3. 1

Collige ex text. Syndicos Communitatum ad omnes caufas peragendas conftitutos in animam propriam de calumnia iurare, cùm habeant legitimam illarum caufarum adminiftrationem, & non debeant conftitui nifi illi, qui plenam illarum notitiam teneant, Sayr. *in claui Regia, lib.*5. *c.*6. *n.*26. Soar. *tom.*1. *de relig. tract. de iuram. lib.*2. *c.*31. *n.*3. Sigifm. Scac. *de iudic. lib.*2. *c.*1. *q.*21. *n.*255. 2

In animam iurantis.] Ergo procurator tenetur iurare in animam propriam, præcipuè aduerfario exi- 3

gente, de quo vide Ordin. Regiam Lusit. *lib. 3. tit. 43. §. 2.* Anton. del Rè *in tract. de iuram. calumniæ, c. 11. n. 45* Surd. *decis. 18. n. 3.* Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit 41. n. 19*

4 In gloss. *Iurantis*, ibi, *sic tutores, & curatores, cùm habeant legitimam administrationem.* Notatur ad hoc quòd tutores, curatores, œconomi, ac cæteri habentes administrationem alieni patrimonij sine speciali mandato iuramentum calumniæ præstant, vt per Couar. *var. lib. 1. c. 6. n. 6. vers. 9.* vbi asserit hanc glossam ab omnibus esse receptam, & per hanc gloss. resoluit Scacc. *d. q. 11. n. 250.* Syndicum tam Collegij Ecclesiastici, quàm sæcularis iurare de calumnia in animam suam propriam sine alio mandato, dummodo habeat notitiam causæ, & *n. 258.* limitat in Syndico particu-
5 lari. Aduerte procuratorem fisci non teneri iuramentum calumniæ subire, prout resoluunt Surd. *decis. 18. à n. 1.* Anton. del Rè *d. c. 16. n. 171. & 172.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 56. n. 21.* Camil. Borrel. *d. tit. 51. n. 37. cum seqq.*

Cap. Imperatorum. IV.

1 Abbas, & monachi non per se, sed per œconomum à se constitutum sobeant calumniæ iuramentum, qui illud pro eis petat, accipiat, & præstet, & si ipsi non eligunt, Episcopus idoneum œconomum eligat pro monasterio, ne cedat à iure suo. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Henric. Barbat. Mar. Socin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 61.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 221.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 34. c. 5.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 11. c. 4.*

2 Probat hic text. quòd Prælatus, & Capitulum, contumaces in non iurando de calumnia, præiudicant Ecclesiæ, cuius nomine instituta est lis, vt per Sigism. Scacc. *de iudic. lib. 2. c. 1. à n. 283.*

3 In gloss. *Decidant*, ibi, *qui enim de calumnia iurare non vult, si est actor cadit à causa, & reus habetur pro confesso.* Dixi *ad cap. vlt. § pœna, infr. hoc tit.*

4 In gloss. *Oeconomum.* Per hanc gloss. tenet Sigism. Scac. *de iudic lib. 2. c. 1. q. 11. n. 251.* œconomum, Syndicum, seu procuratorem generalem iurare de calumnia, & *n. 252.* resoluit quòd quando Vniuersitas, seu Collegium non constituit Syndicum, seu procuratorem generalem, si Vniuersitas est sæcularis, iurabunt principaliter, seu maior saltem pars principaliorum; si est Ecclesiastica, debet iurare maior pars Capituli, & Prælatus. De œconomo, & syndico, vide Alciat. *lib. 1. Parerg. c. 5.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib. 2. c. 18. n. 14. & 43.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 3. q. 41. art. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Clerici etiam in eorum causis iurant de calumnia contraria consuetudine non obstante.*
2 *Morbis nouis noua conuenit antidota præparari.*
3 *Iuramentum calumniæ non subit, qui iam plenè probauit.*
4 *Periurium in iuramento calumniæ est inculpabile.*
5 *Consuetudo valet vt iuramentum calumniæ non præstetur.*
6 *Auxilio nouo indigent, quæ de nouo emergunt.*

Cap. Cæterùm. V. *Luc. III.*

Clerici suis causis debent iurare de calumnia, 1
non obstante consuetudine. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anchar. Anan. Host. Bald. Panorm. Mar. Socin. Butr. Barbat. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag. 61.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 221.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 1. tit. 34. c. 6.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 23. c. 5.*

Hanc eandẽ concl. ex hoc text. desumunt, & multipliciter declarat Marta *de iurisd. p. 4. cas. 65. à princ.*

Quia nouis morbis noua conuenit antidota præparari. 2
Vide Thesaur. *Pedem. decis. 239. n. 11. cum seqq.* relatum *in libello de principiis vtriusque iuris, lit. E n. 8* metipsum *in tract. de Axiom. iur. vtriusq. Axiom. 81. n. 1. cum seqq.* vbi multipliciter ampliatur.

Ad veritatem eliciendam.] Ergo iuramentum ca- 3
lumniæ non subit, qui iam plenè probauit, vt per
Mench *illustrium quæst. c. 31. n. 42* Illud verò aduerten- 4
dum duxi in iuramento calumniæ periurium esse inculpabile ex gloss. *verbo, religione, in princ. Instit. de pœna temerè litig.* recepta per Cou. *in c. quamuis pactum, p. 1. § 7. n. 7* Menoch. *de arbitr. casu 319. n. 18* licèt secus sit apud nostros Lusitanos, ex Melch. Phœbos *decis. 69. n. 22. tom. 1.*

Consuetudine, quæ legi contraria est, non obstante.] 5
Notatur ad hoc quòd non valet consuetudo, vt iuramentum calumniæ non præstetur, Perez 1. *gloss. 5. dub. 6. vers. istud tamen iuramentum, pag. 541. tit. 4. lib. 3. Ord.* Alex. *cons. 45. n. 3. lib. 2.* Galgan. *de iure publico, lib. 2. tit. 28. n. 2.*

In gloss. *Nouis morbis*, ibi, *& quæ de nouo emergunt* 6
nouo auxilio indigent. Vide Surd. *cons. 418. n. 9.* Thom. de Thomas. *reg. 240.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. n. 97.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 21. n. 32.* Card. Tusch. *tom. 3. lit. E concl. 45.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator, vel syndicus vniuersitatis Ecclesiasticæ, vel sæcularis de calumnia iurare potest.*
2 *Causa, quæ ex sui natura non requirit præsentiam corporalem, per procuratorem expediri potest.*
3 *Iuramentum calumniæ lite contestata est præstandum, vel parum post incontinenti.*
4 *Iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum, quando est dubius de facto super quo interrogatur.*
5 *Reus si fuerit per actorem interrogatus an rem petitam possideret necne, & neget, possidere, si postea conuincatur de mendacio, possessione priuatur.*

Cap. Cùm causam. VI.

Innoc. III.

PRior vniuersitatis habens mandatum de rato iu- 1
rare potest de calumnia. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Henric. Host. Bald. Panorm. Anch. Mar. Socin. Butr. Barb. Cujac. Viu. *in ration 2. libr. iur. Pontif. p. 62* Alagona *in compend. iuris Can pag. 222* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1 Decret. lib. 1 tit. 26 c 1.*

Nostro se conspectui præsentare.] Notatur ad hoc quod 2
quando materia subiecta ex sui natura non requirit præsentiam corporalem, tunc poterit expediri per procu

procuratorem, vt per Tiraqoel. *ad leges connub. gloss. 6. num 35.* quem refert Gonzal. *ad reg. 7. Cancel. gloss. 48. num. 41.*

3 *Et lite coram nobis*, &c.] Ergo ioramentum calumniæ lite contestata est præstandum Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 43. in prim.* & apud Castellanos *l. fin. tit. 10 & l. 23. tit. 11. p. 3.* Stephan. *de priuileg. iuram. priuil. 12. n. 2* Marant. *de ordine iudic. p. 6. ad 2. iudicis partem, n. 1.* Anton. del Rè *in tract. huius tit c. 1. num 19.* intellige de vera litis contestatione, ex Gama *Lusit. decis 147. num 3* Et sufficit fieri incontinenti parum post illam Camil. Borrel. *in summa omnium decisionum, tit. 51. n. 14.* nam dicitor fieri in tempore, quod sit parum post tempus, *l. lecta, ff. si certum petatur*, Tiraq. *de retractu conuent §. 1 gloss. 5. n. 2.* Colet. Germ. *dec. 117. num. 1.*

4 In gloss. *Per procuratorem*, ibi, *nunquid potest petere tempus ad deliberandum super eo de quo interrogatur*, &c. Notatur ad hoc quòd pars iurare debens de calumnia potest petere tempus ad deliberandum, quando est dubius, vel incertus de facto super qoo ioterrogatur, vt per Mench. *vsufreq c. 25 ad fin.* late Gnttier. *practic. lib. 1. quæst. 59. à princ.* vbi tenet hoc procedere quando pars non potest esse instructa, vel factum de quo interrogatur, esset antiquum, vel intricatum.

5 In gloss. *Interrogationibus*, ibi, *an possideat rem, quæ petitur ab eo*, &c.] Notatur ad hoc quòd si reus fuerit per actorem interrogatus an rem petitam possideret necne, & neget possidere, si postea conuincatur de mendacio, possessione prioatur, vt per Roland. *cons. 88. num. 10. volum. 4.* Anton. Gabr. *tom. 3. communium opinion. tit. de acquirenda possess. conclus. vnic. num. 33. pag. 275.*

SVMMARIVM.

1 *Episcopus litigans per se ipsum iurat de calumnia sine Papæ licentia, si verò per syndicum litigat, per illum poterit iurare*, & n. 2.

3 *Clerici in sacris constituti ex obseruantia indubitata non iurant tactis Scripturis, sed tacto pectore.*

4 *Iuramentum calumniæ sine causa subire recusans cadit ab instituta actione, intellige per sententiam*, num. 5.

6 *Tutoris, seu curatoris contumacia in non iurando de calumnia præiudicat pupillo, & adulto.*

Cap. Cùm in causa. VIII. & vlt.

Gregor. IX.

1 EPiscopus in causa pecuniaria si per se litigare vult debet per se iurare propositis, & non tactis Euangelijs, si per procuratorem, per eundem poterit iurare de calumnia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Anchar. Mar. Socin. Butr. Barbat. Cojac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 62.* Alagona *in compend. iur. Canon. pag. 222.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Castill. *ad l. 67. Tauri, glos. Iglesia, col. 2. post med vers. in contrarium*, quod quidem calomniæ iuramentom hodie sine licentia Papæ subire potest, ex Abb. *in c. 1. n. 16. & 19. sup hoc tit.* resoluit Bellet. *disquisit. clerical. p. 1. tit. de clerico teste, §. 4. n. 10.*

3 *Propositis tantùm, sed non tactis Euangeliis.*] Ex obseruantia indubitata omnes Ecclesiasticæ personæ, siue sint Cardinales, siue Episcopi, aut aliæ personæ in sacris constitutæ, non iurant tactis Euangeliis, nec tactis Scripturis aliquibos, sed tacto pectore, Vestr. *in pract. Ciuili, lib. 6. c. 3 n. 7.* Ant. del Rè *in tract. huius tit. c. 15. num. 351. & seq.* quos refert Bellet. *d. §. 4. num. 12.*

§. Pœna.

Probat hic §. actorem recusantem sobire iuramentum calomniæ sine causa cadere ab instituta actiooe, & reum haberi pro confesso, Ord. Regia Lusitan. *lib. 3. tit. 43 §. 2. in fine*, Perez *l. 1. gloss. 5. pag. 541. col. 2. tit. 4 lib. 3. Ordin.* Mench. *vsufrequent. cap. 25. num. 24.* Anton. del Rè *in tract. huius tit. c. 21.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit 51. num. 29.* Mendez à Castro *in praxi sæculari Lusit. lib. 3. c. 7.* nam recusans quodlibet iuramentum, qood debebat deferre, habetur pro confesso, Cachetan. *Pedem. decis. 11. n. 2.* Matth. Coler. *German. decis 123 & seqq.* 4

Cadat actione.] Intellige per sententiam, Ordin. Regia Lusit. *vbi proximè*, Meneh. *d. c. 25. n 25.* Anton. del Rè *d. tract. c. 14. n. 3. & 4.* vbi *n 167. cum seqq.* an possit purgari mora, faciunt quæ Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 187. & 217. C. de reuocandis donat.* 5

Amplia in tutore, seo curatore, coius contumacia in non iurando de calumnia præiudicat pupillo, & adulto, vt contta Specul. probat. Sigism. Seac. *de iudic. lib. 3. c. 1. q. 25. n. 271. & num. 288.* etiam resoluit quòd contomacia syndici non iurantis de calumnia præiudicat Ecclesiæ. 6

De Dilationibus.

Tit. VIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anania, Bald. Panorm. Mar. Socin. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iur. Canon. fol. 52.* Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol. 51. verso*, Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag. 201.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag. 126.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia hoios tit. agunt Ordin. Regia Lusitan. *lib. 3. tit 54.* vbi parens meus, & apud Castellanos *tit. 15. p. 3.* vbi Gregor. Lop. *& tit. 6. lib. 3. Ordin.* vbi Perez Specul. *in rub. de dilationib.* Danhaud. *in praxi Ciuili, c. 114. cum seqq.* Marant. *de ordine iudic. p 6. tit. de dilation.* Duen. *reg. 200.* Baier. *in sing verbo, dilatio*, Socin. *reg. 126.* Soar. Vezin. Graff. & alij *tom. 1. communium opinion. lib 3. tit. 9.* Gabr. Roman. *lib. 2. sentent. tit. de dilationib.* Octauian. Vestr. *in praxi. lib. 3. cap. 3. cum seqq.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de dilationib.* Menoch. *de arbitrar. casu 52. & consil. 367. à num. 28.* Cardin. Tusch. *lit. D. concl. 436. cum seqq.* Sigismund. Scacc. *de iudic. lib. 2. cap. 3. & 4.* Galganet. *de iure publico, lig. 2. tit. 20.* Mascard, *de probation. concl. 516.* Fulo. Pacian. *eod. tract. lib. 1. cap. 32.* Petr. Gregor.

Syntagm. iuris, lib. 48. *c.* 8. Car. Philip. *p* 1 § 16. *sub tit. dilationes*, Camil. Borrel. *in tract. de compromiss.* §. 2. *gloss.* 2. *n.* 6. *cum seqq & in summa omnium decis. tit.* 47. *de dilation.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, dilatio*, Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de dilationib.* Amat. Roder. *in pract. de modo*, *& forma videndi, seu examinandi processum, c.* 7. *à n.* 24. Mendez à Castro *in praxi sæculari Lusitan. lib.* 3. *c.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Terminus peremptorius si est nimis breuis in litibus, præsertim rerum Ecclesiasticarum, licitè appellatur & appellatio tenet.*
2 *Grauaminis timor idem operatur, quod ipsum grauamen.*
3 *Dilationes sunt suapte natura arbitrariæ.*
4 *Termini probatorij, licèt sint arbitrarij, coarctari, restringi, ac prorogari à iudice valent.*

Cap. Dilecti. I. *Alex. III.*

1 TErminus peremptorius si est nimis breuis in litibus, præsertim rerum Ecclesiasticarum, licitè appellatur, & appellatio tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Butr. Henric. Melch. Kling, Cujac. Viu. *in ration.* 2. *libri iur. Pontif. pag.* 67. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 223 remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1 *Decret. lib* 2. *tit* 10. *de dolo, & contum. cap.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p.* 3 *c.* 5. vbi est integra facti species.

2 *Ipsi timentes.*] Notatur ad hoc quòd idem operatur timor grauaminis quod ipsum grauamen, vt per Corset. *sing.* 173. *verbo, metus.*

3 In gloss. *Nimis breuem*, ibi, *hoc relinquo arbitrio iudicis.*] Notatur ad hoc quòd dilationes sunt suapte natura arbitrariæ, vt per Couar. *var. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 5. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, omnia, n* 33. *C. de reuocandis donationib.* Menoch. *de arbitr. casu* 52. *n.* 5. Menoch. *vsufreq. c.* 24. *n.* 11. Vestr. *in praxi Romana Curia, lib.* 4 *c* 1 *in fine*, Franc. Viu. *decis.* 11. *n.* 9. Ozasch. *Pedem decis.* 22 *à n.* 13. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 47 *num.* 52. Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 7. *num* 29. *in fine*, vbi resoluit
4 quòd licèt termini probatorij sint arbitrarij, coarctari, restringi, ac prorogari à iudice valent, veluti attenta conditione, & qualitate personarum, & causæ & locorum distantia.

In gloss. *Peremptorium*, ibi, *vnde quia nimis, &c.* Vide Perez *rubr. tit.* 9 *gloss.* 1 *pag.* 218. *col.* 2. *lib.* 8. *Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Induciæ deliberatoriæ non dantur reo quando vocatus ad iudicium potuit instrui ex transmisso rescripto.*
2 *Index in scriptis citare debet.*
3 *Citationis relatio debet fieri à Nuntio sua manu confecta, & non per alium.*
4 *Citationem non esse factam probatur ex inspectione actorum.*
5 *Rescripti præsentatio sufficit ex parte actoris, vt litis contestatio inducatur.*
6 *Citans aliquem, qui non sit suæ iurisdictionis, ille comparere non tenetur.*
7 *Dilatione concessa per iudicem, illius officium conquiescit.*
8 *Dilatione pendente nihil innouandum.*
9 *Iudex non potest prorogare terminum legalem certum.*
10 *Dilatio instantiæ à iure, vel statuto præfixa à partibus prorogari nequit.*

Cap. Præterea. II.

Cælest. III.

INduciæ ad deliberandum denegantur reo, si per 1
literas citatorias plenè potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm Anch. Host. Bald. Henric. Butr. Melch. Kling, Cujac. Viuian. *in ration. secunda libri iur. Pontif. pag* 68. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 223. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 4 *c.* 2.

Et in literis citatoriis.] Notatur ad hoc quòd in- 2
dex in scriptis citare debet, vt per Duen. *reg.* 93 *vers.*
limita 1. Maranta *de ordine iudic p.* 6. *memb.* 1. *n* 75. Sic 3
etiam relatio citationis debet fieri à nuntio sua manu confecta, & non per alium, Bajard. *ad Clar.* § *fin. q.* 11. *n.* 59. Mascard. *de probationib. concl.* 1115. *n.* 25. vbi resoluit quòd ipso infirmo, vel impedito debet iudex ad eum mitttere: & quia huiusmodi relatio in scriptis redigenda, de ea debet in actis constare, aliàs citatio esset nulla, nec qui diceretur citatus contumax reputaretur, Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *de citat. num.* 55. & postquam in actis redacta, & scripta fuerit, eam ampliùs nuntius corrigere non valet, Cassan. *in consuetud. Burgundiæ, rubr.* 1. § 7. *num.* 31.
fol. 77. *verso.* Vnde ex inspectione actorum pro- 4
batur citationem non esse factam, Surd. *cons.* 28. *num.* 115.

Sed procedendum potiùs est, &c.] Ergo rescripti præ- 5
sentatio sufficit ex parte actoris, vt litis contestatio inducatur, quia text. disponit, quod post rescripti præsentationem ad examinationem causæ procedendum est, quæ lite non contestata fieri non potest. Contrarium tamen verius attestantur omnes *in præsenti*, supplentes hic libello priùs oblato, lite contestata, & iuramento de calumnia præstito, alioqui contradicere textui *in c.* 1. *de libelli oblat.* refert Rendina *recept. sent.*
tom 1. *tit.* 70. *in fine.* Notatur ad hoc quòd citans ali- 6
quem, qui non sit suæ iurisdictionis, ille comparere non tenetur, nec contra eum, siue veniat, siue non, procedere potest, vt per Socin. *reg.* 69. *& reg.* 70. resoluit quod citans aliquem de sua iurisdictione, si ille non compareat, excommunicari potest, & alius in possessionem mitti.

In glos. *Plenè potuit*. ibi, *& data dilatione iudicis offi-* 7
cium conquiescit Notatur ad hoc quòd dilatione concessa per iudicium illius officium conquiescit, Ias. *cons.* 44 *lib.* 3. Anchar. *cons.* 36. *col.* 2. *in fine*, Cardin.
Tusch. *lit. D. concl.* 441 *à princ.* vbi multipliciter am- 8
pliat, & limitat, nam dilatione pendente nihil innouandum. Anton. Gabr. *lib.* 1. *sent concl.* 1. Lancelot. *d attent p.* 2. *c.* 7. Menoch. *vsufrequent. lib.* 2. *c.* 27. *per totum*, vbi *n.* 11. ampliat etiam fauore libertatis, & *n.* 14. etiamsi dilatio interpretatiuè finita videatur, & *n.* 16. licèt persona, cuius causa dilatio fit, de medio subducatur. Sic etiam in criminalibus data dilatione officium iudicis conquiescit, vt nihil aduersùs reum tentari pendente dilatione possit, ex Farinac. *in praxi crimin. q.* 9. *n.* 7. *cum seqq*

In ead. glos. ibi, *non debet iudex maiorem dilationem* 9
dare

dant. Ergo iudex non poteſt prorogare terminum legalem certum, Menoch. *de arbur.caſu* 52.*n.*6. Soar.
10 *recept.ſentent.lit. D.n.*77 Sic etiam tempus, ac dilatio inſtantiæ à iure vel ſtatuto præfixum à partibus prorogari nequit, Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. tit.*57.*n.*61. Cardin. Tuſch. *lit.D. concluſ.*445.

SVMMARIVM.

1 *Inducia noua deliberatoria danda non ſunt declaratione verbi generalis, vel ambigui poſſit; in libello, ſi per expreſſa potuit reus deliberare ſuper ambiguitate illa.*
2 *Emphyteuta ceſſando à ſolutione canonis an, & quando amittat vſumfructum, remiſſiuè.*
3 *Emphyteuſis nobili concedi poteſt.*
4 *Dictio*, vltra, *refertur ad modicum tempus.*

CAP. Literæ III. *Honor. III.*

5 VErbum aliquod generale, vel ambiguum vbi in libello reperitur, quod deinde declaratur, non ideo ſunt petendæ nouæ dilationes, nec ſi non concedantur, appellari poteſt, & hoc intelligunt quando per libellum ſatis bene poteſt deliberare reus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Hoſt. Bald. Panorm. Anchar. Melch. Kling, Butr. Cujac. Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 69. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 223. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 2.

2 *Iam tribus annis.*] An & quando emphyteuta ceſſando à ſolutione canonis amittat empyteuſim, dixi *ad c. vlt. infr. de locato, ſuper verbo, vel ceſſando à ſolutione canonis, &c.*

3 *Nobilibus verò*, &c. Notatur ad hoc quòd nobili poteſt concedi emphyteuſis, vt per Tiraq. *de nobilit. c.*57 *n* 81.

4 *Quod per hanc adiectionem, & vltrà*, &c.] Notatur ad hoc quòd dictio, *vltra*, refertur ad modicum temtus, vt per Abb. *hîc n.*10. Octauian. Vulpel. *de prapoſit. & aduerbiorum ſignif. ſuper dict. vltra, n.*3. Farin. *de delictis, p.*4. *conſ.*55.*n.*42. Card. Tuſch. *tom.*1.*lit.D. concl.* 290.*n.*10. quos refero ego ipſe *de dictionib. & clauſul. dict.*573.*n.*5. quibus adde Caſtr. *conſ.*17.*n.*3.*p.*1. Corn. *conſ.*186.*n.*6.*volum.*4. Grat. *de dictionib dict.*287.*n.*2. vbi *n.*3. intelligit quando profertur à lege.

SVMMARIVM.

1 *Citatus in cauſa ardua de longinquo vocatus pro publica vtilitate etiam ad locum iudicij, ita quod infra terminum citationis deliberare, & alia ſibi neceſſaria ad comparendum explicare non potuit, in termino reſpondere non cogitur, ſi reperiatur in loco iudicij, ſed habebit nouas inducias.*
2 *Bituricenſis Archiepiſcopus eſt Primas.*
3 *Dilatio probatoria in cauſa ciuili eſt peremptoria.*
4 *Mora purgatio non admittitur elapſo termino dilationis, ſeu legis, ſecus in caſibus relatis.*
5 *Dilatio non currit niſi poſtquam fuerit aſſignata, intimetur parti, vel eius Aduocato, ſeu procuratori.*
6 *Dilatio vni partium conceſſa, alteri ſit communis, etiamſi conceſſa fuiſſet minori iure ſpeciali per reſtitutionem in integrum.*
7 *Dilationi vnus renuntiare non poteſt in alterius inuiti præiudicium.*
8 *Charitatiuum ſubſidium Papa imponere poteſt.*
9 *Vocatus ad curiam per Principem non poteſt ibi citari, ſed reuocandi domum priuilegium habet.*

CAP. Expoſuit. IV.

Gregor IX.

QVando quis vocatur ad reſpondendum ſuo aduerſario Romæ, cui dantur certæ induciæ, ſi interim vocatur Romam pro vtilitate Sedis Apoſt. non tenetur reſpondere illi cauſæ particulari, ſed poteſt reuerti domum, & nouæ induciæ ſunt illi dandæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hoſtienſ. Bald. Panorm. Henric. Boich, Melch. Kling, Butr. Anchar. Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif pag.*69. Alagon *in compend. iuris Canon. pag.* 224. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. 1

Vt ſuper iure primatia, &c.] Ergo Bituricenſis Archiepiſcopus eſt Primas, vide quæ dixi *de officio, & poteſtate Epiſcopi, p.*1 *tit* 3.*c.*9.*n.*9. 2

Quòd ei terminum peremptorium aſſignamus. Aduerte pilationem probatoriam in cauſa ciuili eſſe peremptoriam, vide Franc. Viuian. *Neapol. deciſ.*28.*n.*33. Aym. *conſ.* 97. *ſub num.* 2. Thom. Treuiſan. *Venetia deciſ.* 17. *num.* 1. *& deciſ.* 55. *num.*3. & 4. *lib.*1. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib.*48 *cap* 8.*num.* 10. Myſing. *cent.* 1. *obſeru.* 71. Cornaz Lucenſi *deciſ.* 51. *num.* 1. Maſcard. *de probation. conclus.* 517. *num.* 3. Surd. *conſ.* 97. *à num.* 16 Rutger. Ruland. *tract de commiſſ. p.*1. *lib.*1.*cap.*11.*num.*10. Camill. Borrell. *in ſumma omnium deciſ. titul* 47. *num.* 20. *cum ſeqq.* cuius dilationis elapſo termino moræ purgatio non admittitur, ex Socin. *reg.* 331. *incip. mora purgari, lim.* 1. Surd. *conſ.* 97. *à num.* 16. quia mora non purgatur vbi lapſus eſt terminus legis, Surd. *conſ.* 8 *num.* 9. tum quia cùm quid faciendum eſt in termino, factum poſt terminum non releuat, Flamin. Carthar. *dec* 85. *n.*5. Camill. Borrell. *d tit.*47. *num.*116. niſi impeditus fuerit facto aduerſarij, Marant. *de ordine iudic part.*5. *num.*30. *pag. mihi* 226. Benedict. Capra *tom.*1. *communium opin. lib.*4. *tit.*9 *num.*272. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel.* §.3. *proœm. num.* 40. *cum ſeqq.* vel facto iudicis. Maſcard. *de probation. concl.*1229.*n.*89. *cum ſeqq & concl.*1236. *num.* 40. vel ſi ſteterunt in compromiſſum partes; Boër. *deciſ.* 294. *num.* 17. Lancelot. *de attent. part.* 2. *cap.* 15. *à n.* 34. Vel ſi incontinenti poſt terminum elapſum probatio offeratur; Tiraq. *de retractu, tit* 2. §. 1. *gloſſ.* 5. *num.*10. Rebuff. *ad leges Gallia, tract de dilationib. gloſſ. vnica, num.*1. Menoch. *remed.*1. *recup. num.* 241. *cum ſeqq.* Perez *tit.*6 *lib.*5 *Ordin. pag.* 577. Vel ſi dilationis terminus fuit finitus durantibus feriis, quibus prouideri non potuit, quia tunc debet in integrum reſtitui, ex Franc. Marco *q.* 35. *num.*2. Vel ſi teſtes iurarunt in termino licèt examinati fuerint poſt terminum, quando ſumus in dilatione arbitraria data à iudice, ſecus in legali, Gutier. *practic. lib.*1 *q.*54. Alphonſ. à Villadieg. *in gloſſ l.*2. *tit* 4 *lib.*2. *del fuero iuzgo, num.* 3. & 4. Morl. *in emporio iuris Ciuilis, part.* 1. *tit.* 11. *numer.* 25. Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, & examinandi proceſſum, c.*7. *num.*33. *cum ſeqq.* Camill. Borrell. *d tit.* 47 *numer.*117. quicquid dicat Surd. *conſ.*18.*n.*16. Vel ſi probationes quæ intra certum tempus fieri debuerunt, admiſſæ ſint poſt tempus aduerſario opponente, vt ex Hippol. *in l. ſi quis ne quaſtio, numero* 91. *ff. de quaſt.* reſoluit Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.*17. *num.* 10 *verſ. infero ſeptimò.*

5 Aduerte etiam dilationem non currere nisi postquam fuerit assignata, intimetur parti, vel eius Aduocato, aut procuratori, Azeued. *l. 2. n. 64. tit. 18. lib. 4. noua recop.* Gotier. *alleg. 3. n. 9. & pract. lib. 3. q. 37. n. 10.* Marant. *d. p. sub tit. de dilationib. n. 14.* Mascard. *de probat. concl. 516. n. 6.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. c. fin. p. 5. §. 10.*
6 *n. 19.* Cur Philip. *p. 1. §. 16. n. 6.* quæ quidem dilatio vni partium concessa, alteri fit communis, etiamsi concessa fuisset minori, iure speciali per restitutionem in integrum, Marant. *d. titul. de dilat. n. 18.* Ozasc. *Pedemont decis. 97. n. 4.* Vincent. de Franch. *decis. 269. num. 3.* Caualcan. *p. 1. decis. 21. num. 8. p. 1.* Cur. Philip. *d. §. 16. num. 9.* Petr. Gregor. *d. cap. 8. num. 18.* Gutier. *practic. lib. 2. q. 32. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, dilatio, num. 8.* Amat. Roderic. *d. c. 7. num. 25.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, n. 22.* Camil. Borrel. *d. tit. 47. num. 50.* Menoch. *cons. 367. num. 33.* vbi *num. 18. vers. primo,* resoluit quòd non est communis ei, qui iam probationibus renuntiauit, & *num. 15. & 18.* idem asserit vbi verosimiliter subornationis periculum in aduersario dilationem sibi communem esse contendente, timeri posset.

7 Denique aduerte quòd alter in alterius inuiti præiudicium huiusmodi dilationi renuntiare non potest, nisi daretur in fauorem minoris per restitutionem in integrum, quia si tunc minor renuntiat dilationi sibi concessæ, non potest aduersarius ea vti, Caualcan. *d. decis. 21. num. 9.* Perez *l. vlt. in fine, tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 578.* Soar. *in thesauro recept. sentent. lit. D. num. 76.* Guttier. *d. q. 32. num. 3.* Rutger. Roland. *d. lib. 1. cap. 9. numer. 6.* Azeued. *l. 3. num. 3. titul. 8. lib. 4. noua recop.* Valasc. *cons. 25. num. 11.* vbi tenet quòd si altera pars, cui dilatio restituitur ex iure speciali re integra dilationi renuntiet, tunc renuntiatio hæc obest aduersario.

8 *Pro Ecclesia Romana subsidio.*] Ergo Papa potest imponere charitatiuum subsidium, Boët. *decis. 133. num. 1.* Mench. *illustr. c. 8. n. 3.* Bellencin. *de charitatiuo subsidio, q. 6.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 9. cap. 14. q. 5. in princ.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcop. p. 3. alleg. 87. n. 22.* vbi *num. 24.* cum Cochier *de iurisdictione Ordinarij in exemptos, p. 4. q. 7.* resolui generalem exemptionem non censeri eximere à subsidio per Papam imposito.

9 *Dictus Burdegalen. vocatus,* &c.] Notatur ad hoc quòd vocatus ad Curiam per Principem non potest ibi citari, sed reuocandi domum priuilegium habet, Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 3. in princip.* ibi, *se à ella vejo chamado por nos,* apud Castellanos *l. 4. tit. 3. p. 3.* ibi, *ou se llamasse el Rey para alguna causa,* optimè D. Barbos. *in l. 2. §. legatis, n. 277. & 285. ff. de iudic.*

In gloss. *Personaliter,* ibi, *cùm quis personaliter vocatur, non sufficit mittere procuratorem.* Vide Perez *l. 8. gloss. 1. tit. 3. lib. 2. Ordin.*

De Feriis.

Tit. IX.

Super hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Bald. Panorm. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol. 93.* Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol. 56.* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij, à pag. 206.* Goffred. & Hostiens. *in summ huius titul.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zippæ. *in in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag. 127.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 18.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l. 33. cum seqq. tit. 2. p. 3.* vbi Greg. Lopez, & *tit. 5. lib. 2. for. leg. & tit. 7. lib. 3. Ordin.* vbi Perez, Vio. Kirchou. & alij *tom. 1. communium opin. lib. 3. tit. 16.* Damhaud. *in praxi Ciuili cap. 119. de feriis,* Lanfranc. de Oriano *in praxi cap. 12. de feriis,* Cotta *in memorabilib. verbo, feria,* Couar. *var. lib. 4. cap. 16.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 30.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. c. 20. à princ.* Donel. *commentar. iuris Ciuilis, lib. 24. c. 7.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, feria,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 1. c. 16.* Card. Cæsar Baron. *annalium Ecclesiæ, tom. 1. anno Christi 58. pag. 629.* Aloys. Ricc. *in collect. 124.* Sigism. Scac. *de iudic. lib. 2. c. 5. & 6.* Christoph. de Pace *in scholiis ad l. 156. styli,* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 27.* Carrasc. *in interpret. ad aliquas leges recop. cap. 2.* Soar. *de relig. tom. 1. tract. 2. lib. 2. de diebus festis.* Vincent. Filliuc. *tom. 2. tract. 27.*

Feriæ vnde dicantur inuenies apud Materant. *ad lib. 3. Offic. Ciceronis, fol. 162.* Dorand. *in rationali diuinorum, lib. 7. c. 1. n. 11.* Azor. *d. c. 27.*

SVMMARIVM.

1 *Diebus Dominicis mercari, litigari, iudicari, vel iurari non debet, sed de vespera in vesperam debet celebrari.*
2 *Quæ die Dominica peracta sunt, ostenditur.*
3 *Festa quoad Officium incipiunt à vespera in vesperam.*
4 *Circumstantia peccati mortalis commissi in die festo, an sit necessariò confitenda, ostenditur.*
5 *Nundinas, & mercatus prohibere possunt Episcopi Dominicis, & festiuis diebus.*
6 *Placiti nomine venit qualibet lis, iurgium causa forensis, quæ in iudicio agitur.*
7 *Pœna corporalis exequi non potest in die festo, nisi vrgente necessitate, vel si immineat periculum in illius retardatione.*
8 *Testes in diebus feriatis recipi non possunt.*

Cap. Omnes dies. I.

Ex Conc. apud Compend. c. 2.

Dies Dominici à vespera in vesperam seruari de- 1
bent, ita vt in eis non fiat mercatum, placitum, iudicium, iuramentum, nisi pro pace, & necessitate, & tandem homines abstinere debent ab omni opere illicito. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Host. Anchar. Panorm. Barbat. Butr. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 71.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 224.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 7. cap. 1.* Burchard. *lib. 2. Decret. c. 81.* & Iuo. *p. 4. c. 16.*

Dies Dominicos.] Dominicum diem Apostoli, & 2
Apostolici viri ideo religiosa solemnitate habendum sanxerunt, quia, teste August. *in serm. 251. de tempore,* ipse dies Dominicus fuit primus dies sæculi,
in

in eóque formata sunt elementa mundi, & creati Angeli, de quo Parlad. *lib 2 rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 4 n 7.* In eo manna in eremo pluit Dominus, & veterem Hebræorum populum liberaliter ac mirificè pauit, Bed. *de offic. Eccles. c. 1. Concil. sext. gener. Constantinop. cap* 8. cur manna Dominica die ceciderit, referunt Origen. *hom. 7. in Exod.* & R. P. Gregorius Baptista Col-Lositanus noster *in c. 11. Ioann. annot. 21. vers. secunda.* In eo nasci dignatus est Dominus, ita Azor. *instit moral. p. 2 lib 1 cap. 9. q 2* ex Rupert. *lib. 1. de diuinis offic. cap.* 16. & Cassiodor. *in Psalm.* 117. super illa verba: *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* In eo Stella Magis refulsit, Azor. *d. lib 1. c. 11. q. 7. vers. quæro.* In eo Baptismum à Ioanne in Iordane suscepit, Azor. *d. lib. 1. cap 11. q.* 20. In eo ipse pius Redemptor humani generis sponte pro salute nostra à mortuis resurrexit, *cap. sabbato 13. de consecrat. dist. 1.* Fr. Gregor. Baptista *vbi proximè vers. in quantum.* In ipso descendit de cœlis super Apostolos Spiritus sanctus. Vnde S. August. *serm 54. de tempore*, sic ait, *Venerabilis est hæc dies qui Dominicus dies, & primus atque perfectus est, & dies clarus, in quo visa est prima lux: in quo transgressi sunt filij Israel mare rubrum siccis pedibus: in quo pluit manna filiis Israel in deserto: in quo Dominus baptizatus est in Iordane: in quo vinum de aqua in Cana Galilææ factum est: in quo benedixit Dominus quinque panes, quibus satiauit quinque millia hominum: in quo resurrexit à mortuis: in quo Dominus intrauit in domum clausam, vbi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum: in quo Spiritus sanctus descendit in Apostolos: in quo denique speramus Christum Dominum IESVM CHRISTVM venturum ad iudicandum.* Hactenus S. August. Vnde dominicum diem Regalem, & eminentissimum appellat S. Ignat. *epist. 3. ad Magnesianos*, diem libertatis vocat S. Clemens *lib. 7 constit. c. 71.* & aliis encomiis extollunt Soar. *de relig tom. 1. lib. 2. de diebus festis c 4. n. 6.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc. 1. lib. 1. c 2. num. 1.*

3 *A vespera in vesperam.*] Notatur ad hoc quòd modus incipiendi, & terminandi festa quod officium incipit à vespera in vesperam, Couar. *lib. 4. variar. cap. 19. num. 9. vers. de his, & in cap alma mater, de sent. excommun. lib 6 part. 5. §. 5. num. 5.* Ludou. Beja *respons. casuum Consc. part. 1. casu 1.* Sitrd. *cons. 558. numero 8.* Praxis Episcop. *part. 1. verbo festa*, Sayr. *in claui Regia, lib. 7. cap. 3. num. 13.* Azor. *d. lib. 1. c. 26. q. 12.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 32. n. 1.* Filliuc. *tract. 27. cap. 12. num. 208.*

4 *Ab omni illicito opere.*] Vtrùm circumstantia peccati mortalis commissi in die festiuo sit necessariò confitenda? vide Syluest. *in summ. verbo confessio il 1. num. 11. & verbo, circumstantia, num. 4 vers. quintò quæritur*, Sot. *in 4. dist 18. q 2 art. 4. vers. dies autem festos, & de iustit lib. 2 q 4 art. 4. vers. colligamus ergo peccatum*, Couar. *in cap. alma mater, p. 1. §. 5. ex num 3.* Nauar. *in man. cap. 6. n. 9 & in cap. consideret, de Pœnit. dist. 5. in princ ex n 22 & ex n. 33.* Cordub. *in quæst. Theolog. lib. 1. q. 6.* Victor. *de Sacram. n. 178.* Tolet. *in instruct Sacerd. lib. 4. c 24 n. 20* Guttier. *canon. quæst lib. 1. c. 31* Soar. *de relig. tom 1 tract. 2. lib. 2. cap. 18.* Sayr. *in claui Regia, lib. 7. c. 7. n. 7.* plures per Cened. *ad Decret. collect. 142. num. 8.*

5 *Vt in iis mercatum minimè fiat.*] Vide Layman. *in Theol. mor lib. 4. tract 7. cap 2 num* 6. Attenta huius text. dispositione, & Bullæ Pij V. incip. *Cùm primùm*, ac Sacræ Congreg. Concil. Trident. decisione, mercatus, & prophanæ negotiationes Dominicis, & festiuis diebus sanctificandis & obseruandis sub præcepto fieri non licet, & ideo Episcopi possunt prohibere nundinas, & mercatus, qui etiam ex antiqua consuetudine celebrantur, prout censoit Sacra Congregat. referentibus Steph Gratian. *Marchia decis 71.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, dies festus*, Bellet. *disquisit. clerical part. 1 tit. de fauore clericorum, §. 5. num. 90.* Item & ead. Sacra Congreg. in hac materia edidit infrascriptum decretum relatum à Stephan. Gratian. *vbi proximè, num. 10.* & à Quarant. *loco citato* cuius tenor talis est. *Præceptum de Dominicis, & festiuis diebus sanctificandis, & obseruandis sub prætextu mercatuum, nundinarum, & feriarum nullatenus esse violandum. Cæterùm his diebus licere agasonibus, ac aliis iumentorum vectoribus, seu mercium conductoribus, baiulis, & aliis huiusmodi seruientibus ac ministris sarcinas, & onera nundinarum causa exonerare, & deponere, inceptumque iter, Missa tamen prius audita, transeundo prosequi, & continuare, non autem debere sarcinas componere, & iumenta onerare ad iter de nouo incipiendum. Neque mercatoribus, aut aliis emtoribus, & viatoribus his diebus etiam clausis apothecis merces vendere, emere, aut asportare licere, nisi tantùm ad victum necessaria, aut alia minuscula & modici momenti opera iam conflata, & elaborata pro transeuntium hospitum, aduenarum, & exterorum vrgenti, & præsentanea necessitate, & opportunitate: in quo partes erunt Episcopi propositis edictis prouidere, vt in primis hi festi dies debita obseruatione colantur, simúlque populorum eò confluentium necessitatibus, quantum sine diuina offensione fieri potest, consulatur. Quoad iudicia autem, quæ Dominicis, & festis silere debent, id obseruari poterit, quod iure communi permittitur in quibusdam vrgentibus casibus, qui moram & dilationem non patiuntur: in quibus, & aliis iurisdictionem consulum nundinis præpositorum concernentibus constitutiones, & Summorum Pontif. si quæ habent priuilegia, & allegatum Breue fel. record. Pij V. seruanda esse statuit.* Vide Azor. *d. lib 1. cap. 27. num. 10.* Sayr. *d. lib. 7. cap. 2. n. 18.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta, præc. 1. lib. 1. c. 12. à princ.*

Neque placitum.] Placiti nomine venit quælibet lis, iurgium, & causa forensis, quæ in iudicio agitur, Azor. *d. c. 27. q 11* vbi etiam resoluit licere in die festo Aduocatum consolere, cum procuratore de lite priuatim agere, apud iudicem totam causam referre, vt ea probe cognita, sententiam postea commodiùs ferat, refert Filliuc. *tract. 27. c. 10 n. 183.* 6

Neque aliquis ad mortem, vel ad pœnam iudicetur.] 7
Intellige de quacunque pœna corporali, hæc enim fieri non potest in die festo, nisi vrgente necessitate, veluti si immunitas notorij sceleris exigat captum subitò suspendi, aut decollari absque processu, ita Sayr. *d. lib. 7. c. 2. n. 18. vers. nomine*, Clar. *§ fin q. 97. n. 6.* Tiraq. *de pœnis causa 49. n. 31.* Vel si immineat periculum in illius retardatione, Bobadil. *in sua politica, lib. 2. c 21. n. 112.*

Æquè Sacramenta, &c.] Ergo testes in diebus feriatis recipi non possunt, quia priusquam recipiantur, & testimonium dicant, iusiurandum interponi oportet, quod tamen in his diebus præstare, & adhibere non licèt, prout text. *hîc* probat, & ex eo colligit Azor. *d. c. 27. q. 14.* Sed hoc non esse vsu receptum, vel forsan postea abrogatum; dicit Layman. *in Theol. mor. lib. 4 tract. 7. c in fine.* 8

SVMMARIVM.

1 *Festorum finis, & principium seruari debent secundùm eorum magnitudinem & consuetudinem regionis.*
2 *Consuetudo regionum seruanda est in festorum celebratione.*

3 *Festi dies à vespera in vesperam iure Ecclesiastico, & non diuino seruantur.*

4 *Dominicis diebus Christiani genua non flectebant, sed stantes orabant.*

Cap. Quoniam. II. *Alex. III.*

1 FEstorum finis & principium seruari debent secundùm eorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. Item in Dominicis, & præcipuis festiuitatibus, & inter Pascha, & Pentecosten non fit genuum flexio, nisi ex deuotione & in secreto, & nisi in ordinationibus, Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Anch. Innoc. Henric. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 73. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 224. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 5. *c.* 2.

2 *De vespera in vesperam celebrabitis*, &c.] Notatur ad hoc quòd in festorum celebratione seruanda est regionum consuetudo, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 9. *n.* 8. *vers. atque*, Soar. *de relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 16. Ex prædictis & sequentibus huius text. verbis sunt qui teneant, præcipuè Panorm. *hîc*, iuris esse diuini, vt dies festi incipiant à vespera vnius diei, & in sequentis diei vespera terminentur, ex *Leuit.* 23. quod quidem consuetudine laxari ac mutari potuit, cùm in hoc text. habeatur festorum principium, & finem pro diuersarum regionum consuetudine attendi oportere. Alij verò, ex quorum numero est Syluest. *verbo Dominica*, *q.* 2. aiunt dies festos primæ classis, quales sunt dies Dominica, Natalis, Epiphania, Pentecoste, & Ascensio Domini iure Diuino celebrari, & de illis esse intelligendum text. *in* 2. *c.* 2. *sup. hoc tit.* quasi iuris Diuini sit vt in prædictis diebus festis diuinitus institutis à vespera in vesperam, spatio scilicet viginti quatuor horarum, feriemur: si verò sint dies festi iuris Canonici, hoc est, secundæ classis, seu generis, quales sunt cæteri alij, qui instituto Ecclesiæ coluntur, non solùm citiùs, & tardiùs incipere, & terminari queunt, sed etiam pro varia consuetudine absque peccato multo minori tempore coli possunt, & hoc esse aiunt
3 quod absolutè, & simpliciter dicitur in hoc text. Verùm ego omnes dies festos tam primæ, quàm secundæ classis à vespera in vesperam iure Ecclesiastico, & non Diuino seruari & coli probabilius duco, & ideo consuetudine moribus vtentium recepta dierum festorum initium & finis variari, ac mutari queunt, vnde ferè vbique vsu receptum est, vt dies festi seruentur à media nocte vsque ad mediam noctem proximè sequentem: ad auctoritatem verò *Leuit.* 23. respondetur Christi morte sublatam esse, cùm spectaret ad cæremonias veteris legis, & hodie cùm Ecclesia præcipiat idem, quod illic habeatur, non seruatur, quia lex antiqua iusserit sed quia Ecclesia custodiendum sua auctoritate decreuerit.

4 *Genuum flexio nequaquam debet fieri.*] Aduerte quòd in diebus Dominicis Christiani genua non flectebant, sed stantes orabant. Azor. *d. lib.* 1. *c.* 2. *q.* 5. Et ex hoc text. colligit Nau. *in com. de orat. & horis canon. c.* 4. *n.* 4. inter Pascha, & Pentecostē non esse geniculandū.

Præterea festiuitatis S. Trinitatis, &c.] De festo sanctissimæ Trinitatis agunt Pisanel. *in verbo, feria*, §. 5. vbi ait in nostro tempore celebrari mandato Ioan. XXII. Durand. *in rationali diuinorum offic. lib.* 4. *c.* 114. Azor. *d. lib.* 1. *c.* 13. *q.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Operi seruili intendere licet diebus feriatis in honorem Dei propter necessitatem alimentorum, maximè circa rem tempore perituram.*

2 *Dies vnus ex septem Ecclesiastico iure consecratus est diuino cultui.*

3 *Studium literarum, & magistri doctrina etiam quæstus & lucri causa, minimè redduntur seruilia.*

4 *Scribere in die festo lucri, seu mercedis causa, an liceat ostenditur.*

5 *Piscari licet propter necessitatem in diebus festis.*

6 *Segetes iacentes in agris, & fœnum in pratis ad locum securum licet in festis deferre, si imminet necessitas.*

Cap. Licèt. III.

IN diebus festis, non tamen in maioribus solemnitatibus licitum propter necessitatem halecia piscari, & operi seruili intendere, maximè circa rem tempore perituram. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Butr. Innocent. Anania, Imola, Panorm. Anchar. Hostiens. Bald. Henric. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 75. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 225. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 5. *c.* 3. 1

Tam veteris, quam noui, &c.] Aduerte ex his verbis negari non posse in nouo Testamento sicut in veteri vnum ex septem diebus consecratum esse diuino cultui, attamen non iure diuino, sed tantùm Ecclesiastico per auctoritatem Apost. esse consecratum, ita Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *num.* 5. vide quæ Soar. *de relig. tom.* 1. *tractat.* 2. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 15. 2

Ab omni opere seruili cessandum, &c.] Nota literarum studium, & magistri doctrinam, cùm ad animum illustrandum, perficiendum, & ornandum referantur, minimè reddi seruilia, etiamsi quæstus, & lucri causa fiant, alioquin enim non liceret consilium mercede dare, nec stipendio conciones ad populum habere, nec Theologiam, aut ius Canonicum profiteri, vide Rebuff. *de priuilegiis scholarium, priuil.* 1. *num.* 13. Azened. *l.* 4. *n.* 12 *tit.* 1. *lib.* 1. *noua recop.* Tolet. *in summ. lib.* 4. *c.* 14. *n.* 9. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 27. *q.* 3. Sayr. *in claui Regia, lib.* 7. *c.* 2. *n.* 11. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 19. *c.* 3. *n.* 37. plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decret. collect.* 142. *n.* 7. Carrasc. *in explic. ad aliquas leges noua recop. c.* 2. §. 1. *n.* 4. Vnde scriptio non est opus seruile, ideóque festis diebus concessa, Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *vers. dubitatur quoque*, Nauar. *in man. c.* 13. *n.* 13. & *cons. vltim. de feriis.* Azor. *d. c.* 27. *q.* 4. Soar. *d. lib.* 2. *c.* 24. idem quoque sentiendum est de transcriptione, Azor. *q.* 5. Soar. *c.* 25. *dictis locis.* 3
Quæstio ex dictis non contemnenda oritur, an die festo liceat scribere lucri, seu mercedis, & stipendij causa? in qua Azor. *d. c.* 27. *q.* 4. resoluit opus seruile facere cum quis locat operas suas ad scribendum, siue cùm quis mercede conductus scribit, eandem quoque sententiam tenent Nauar. *in man. c.* 13. *n.* 14. Card. Tolet. *in instruct. sacerd. lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 14. Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 2. Sylui. *ibid. etiam art.* 4. Vega *in summ. tom.* 1. *cap.* 114. *casu* 3. Fagundez *in quinque Eccles. precepta, prac.* 1. *lib.* 1. *cap.* 11. *ex num.* 3. Anton. *de literatis etiam in summa, part.* 2. *cap.* 17. *numero* 11. Paul. Comit. *resp. moral. lib.* 4. *q.* 58. *n.* 3. Valer. Regin. 4

in

in praxi fori pœnit.lib.19.cap.2.n.40.in fine. Azor.*instit. moral.p.3.lib 1.c.22.q.5.* Et ratio est quia transcribere chartas ex officio, & mercede pacta est opus seruile, non qui ratione lucri, sed ratione operis, & officij, simul latum est enim discrimen inter scribere, & transcribere pro officio, & mercede pacta: nam scribere simpliciter est opus honestum & liberale, ingenuorumque hominum; transcribere verò pro officio, & mercede pacta est mechanicus, & purè corporalis labor, nec est opus mentis, neque artis liberalis, quia solùm est ita pingere characteres, sicut in originali leguntur.

Cæterùm contrarium, imo non facere opus seruile nec peccare mortem, qui in die festo transcribit libros propter lucrum, mihi probabilius videtur, maximè quando esset pauper, aut ex causa curaret aliquid breui tempore transcribere, hoc enim non est opus seruile, etiamsi fiat non gratia addiscendi, sed sine proprio profectu, nam talis actio de se mentalis, & spiritualis est, & per accidens ad illam est quòd hac, vel illa intentione fiat ab operante, quare ita resoluunt Ludou Lop. *in instruct. Conscient. part 1. cap.52.* Gallet.*in margar. casuum conscient. verbo, festa,* Sayr.*d.cap.2.num.14. & 15.* Molfes. *in summ Theolog. moral. tom.1. tract.11. cap.17. num. 42.* Soar. *d. lib. 2. cap.25 num.4.* Fillinc.*in quæst moralib. tract.27. cap.9. num.164.* Layman. *in Theolog. mor. lib.4.tract 7.cap.2. num.4.*

Sic eodem modo pingere in aliqua tabella sine apparatu, & magno labore, opus seruile non est, ideoque nec prohibitum festo die, per se loquendo, ita Medin.*lib 1.instruct.cap.14 §.8.* Ludou.Lop.*d.cap.42.* Ratio est, quia talis pictio perinde est ac scriptio, & consistit in ducendis lineis ac figuris, tum quia non minus pictores in pingendo, quàm studiosi literarum in studendo animi quadam voluptate capiuntur, & detinentur, quod signum est artem pingendi non seruilem, sed liberalem esse, quippe ad animum recreandum institutam, liberoque homine dignam; tum denique quia licitum est pingere gratia artis discendæ, temporis fallendi, animi recreandi, secundùm Angel. *verbo feria §.31.* Syluest. *verbo Dominica. q.5.dicto 5.* Azor.*d.c.27.q 6.* Filliuc.*d.c.9.n.166.* ergo fatentur & ipsi pingere suapte natura non esse opus seruile, nam alioquin etiam ligna findere, ferrum cudere ob similem causam die festo licitum esset, quod nemo ait. Vide Fagundez *d. præc.1. lib.1. c.11. ex n.10.*

5 *Eorum capioni, &c.*] Notatur ad hoc quòd in diebus festiuis propter necessitatem piscari licèt, vt per Vezin. *tom.1.communium opinion. lib.3. tit 10. num.14. pag.388.* Azor. *d.cap.27.quæst.7.* Filliuc. *d. cap.9. à num.172.*

6 *Ingruente necessitate.*] Ergo licitum est segetes iacentes in agris, & fœnum in pratis ad locum securum in feriis deferre, si imminet tempestas, vel pluuia, quæ corrumperet si in agro remanerent; eadem ex causa licitum est tempore vindemiarum vuas colligere ne pereant, & prosequi opus inceptum, quando notabile damnum sequeretur ex dilatione, & omissione operis. Vide Sayr.*d cap.2.n.10.* Zerol.*in praxi Episcop.p 1. verbo, festa, §.4.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, dies festus,* Palat.*in repet.cap per vestras, infr.de donatio. inter virum, notab.17.n.10. pag 162.* vbi etiam quòd diebus feriatis licitum est studere propter fragilitatem memoriæ, vt in die Dominica non obliuiscantur scholares, quod in aliis didicerunt. Vnde ex hoc text. vulgò colligitur quòd necessitas instans, & moræ imminens periculum non recipit dilationem, cùm tunc à iuris regulis meritò recedatur, vt per Tiraquel.*de retract.lig § 1.gloss.9. n.32. & § 16. gloss. 1. ex num.18.* Cassan. *in consuet. Burgund. rub.14 gloss 1. num.26.* Cacheran. *Pedem. decis. 68. num. 28.* Quesad. *diuers.quæst.cap.4. num.3.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 21. num. 71. & ex num. 169. & lib. 2. cap. 18. num.318.* Mart.*de iurisdict. part.1. cap. 48. ex num. 27.*

Congruam faciant portionem, &c.]Hanc eleemosynam non iniungi de præcepto, sed tantùm de consilio, resoluit Sanch.*de Matrim.lib.3.disp.10.n.11.* 7

In gloss. *Ecclesiis, vlt.ibi, pro decima parte eis soluant.* Vide Cabed. *Lusit.decis.p.2.decis.54.num.7.* Monet. *de decimis, c 4.n.21.* 8

SVMMARIVM.

1 *Declarat quibus temporibus interdictum sit nuptiarum solemnitates contrahere.*

2 *Nuptiæ attento iure Concilij Tridentini quibus temporibus prohibeantur, ostenditur.*

3 *Matrimonium si quis contrahat temporibus prohibitis, licèt peccet mortaliter, quia illicitè facit, validè tamen contrahit.*

4 *Legis diuinæ habentis varios intellectus violatio non est peccatum mortale.*

5 *Tempus primum includitur, ac computatur in termino.*

6 *Opinio probabilis in foro Conscientiæ sequi potest relicta probabiliori.*

7 *Matrimonium consummare tempore prohibito, quod fuerat iam contractum tempore non prohibito, nulla culpa est.*

Cap. Capellanus. IV.

Clem. III.

NVptiarum solemnitates contrahere quibus temporibus interdictum sit ponitur *hic* Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Zabarel.Collect.Bellam. Ioan.Andr. Imola, Anania, Panorm. Anchar. Bald. Hostiens. Henric. Cened. *collect.a 2.* Cujac.Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif pag.76.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 225.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. Decretal.lib.2 tit.5 cap 4.* Burchad.*lib. 13. Decret. cap. 21.* 1

Nuptias tribus septimanis, &c.]Hodie nouiori Concilij Trident. dispositione, *sess 24.de reform. Matrim. c.10.* à prima die Aduentus Domini vsque ad diem Epiphaniæ, & à quarta feria Cinerum vsque ad octauam Paschæ inclusiuè antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter omnibus obseruari præcipitur, in aliis verò temporibus nuptias solemniter celebrari permittitur, Couar.*de sponsalib p.1.c.8. §.11 n.1.* Matiens. *ad rub tit 1.gloss.1.n 147.lib.5.noua recop.* plures per Cened. *ad Decret. collect. 22.* quibus adde Petr.de Ledesma *in summ.p.1.de Sacram Matrim. c.20.concl 8.dub.1.vers el tercier,* Henriq.*in summ.lib.11. c.16. § 2.* Valer.Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. n 188.* Possenin.*de officio Curati, c.10.de Matrim. n.25. vers.quæritur,* Azor.*instit. moral. p 1.lib.7.c.32.quæst.3.* Sanch.*de Matrim.lib.7.disp 7.* Bonacina *eod. tract.q.3. puncto 14.n.4.* Ego ipse *de offic.& potest. Episcopi; p.2. alleg.32.n 193.* 2

Vt quocunque tempore matrimonium contrahatur.] Intellige validè, etiamsi illicitè, nam si de facto temporibus prohibitis matrimonium quis contrahat, 3

licèt

licet peccet mort. quia illicitè facit, validè tamen contrahit, vt tenent Matienf. *d. gloff. 1. n. 147.* Cened. *d. collect. 12. n. 2.* Sanch. *d. disp. 7. à n. 3.* Bonacina *d. n. 4.* Ego ipse *d. alleg. 32. n. 196.* Vel intellige de tempore habili, & non prohibito, vt etiam aduertit Valer. Reginald. *d. tract. lib 32. tract. num. 28.* & nuncupatim agens de intellectu huius text. ego ipse *d. alleg. 32. n. 201.*

4 *Vera istarum opinionum*, &c.] Hinc colligi videtur violationem legis diuinæ habentis varios intellectus non esse peccatum, vt per Ias. *in l diem, n. 34. ff. de officio Assessoris*, Ioan. Garc. *de nobilit. in initio, n 12.*

5 *Usque ad septem dies.*] Ergo hoc primum tempus includitur ac computatur in termino, Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloff. 11. n. 35.* faciunt quæ ego ipse *de diction & clauf. dict. 179.*

6 In gloff. *Alij, ibi, in his vero, quæ ad solemn atem spectant, diuersa tenere non est peccatum.* Hanc glossam singularem dicit. Alex. *conf 1. col. 3. lib. 1.* prout refert Nauar. *in cap. cùm consideres, de pœnit. dist. 5. in princ. num. 38. & in cap. si quis autem, etiam de pœnitent. dist. 7. n. 5.* Vnde opinionem probabilem in foro Conscientiæ sequi posse, relicta probabiliori, tenent Armill. *verbo, opinio*, Aragon. *1. 2. q. 63. art 4.* Vbi Salon. *controu. 2.* & Bannez *q 1. art 1.* Barthol. Medin. *1. 2. q. 19. art. 6.* vbi Lorca *disp. 39. memb 2.* Salas *tract. 8. disp. vnic. sect. 6.* Soar. *tom. 4 de pœnitent. disp. 12 sect. 9. num. 6. & tom. 5. de censur. disp 40. sect. 5. num. 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 41 num. 30. & l. 3. disp. 20. n 4. & lib 8. disp. 6. n. 18. & in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 1. cap. 9 num. 14.* Nicol. Garc. *de benef. p. 11. c. 5. num. 361.* Tanner. *in p. 2. disp. 2 q 4 dub. 3. n. 36.* Filliuc. *tom. 2 tract. 21. c 4 n. 128.* Malder. *in p 2 S. Thom. q. 19 art. 5. disp. 86. asser. 3.* Paul. Layman. *in summ. Theolog moral lib. 1. tract. 1. cap. 5 §. 2. n. 7.* Villalob. *in summ. tom. 1. tract. 1. difficult. 10. num. 2.* Sancius *in pract. disp. 42. n 12.* Basil. Pont. *de Matrim. lib 10. cap. 15 num. 4.* Sanctar. *variar. resol. p. 1 q. 59. n. 4.* Diana *resol. moral. part. 2. tract. 13. de opin. probabili, resol. 1.* vbi citat meipsum *in hoc loco*, & parentem meum *in remiss. Doct. ad Ordin. Reg. Lusit lib. 3. tit 64. num. 10.*

6 In gloff. *Quocunque tempore.* Aduerte tam prohibitionem huius text. quàm illam de qua nouiori iure Concil. Trident. esse tantum quoad matrimonij solemnitatem, traductionem scilicet ad domum, conuiuium, & benedictionem resoluunt Sanch. *d. lib. 7. disp. 7. n. 12.* Valer. Reginald. *d. lib. 31. n. 188.* Bonacina *d. n 4.* Coninch. *de Sacram. disp. 30. Matrim dub. 3. n. 36.* & decisum referunt Galet. *in margarita casuum Conscientiæ, verbo, matrimonium*, Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 9. n. 57.* Vnde consummare matrimonium tempore prohibito, quod fuerat iam contractum tempore non prohibito, nullam culpam esse tradunt Sanch. *d. disp. 7. n. 21.* Coninch. *d. disp. 30. n. 3.* Reginald. *d lib. 31. n. 189.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium exerceri non potest etiam de consensu partium in diebus festis, nisi necessitas, vel pietas suadeat, secus vero in feriis introductis fauore hominum.*
2 *Citatio in die in honorem Dei feriato exequi non potest nec potest fieri, vt cadat in die Dominico.*
3 *Citatio inualida est facta die non feriata, si mandatum de citando fiat die feriata.*
4 *Die festo in honorem Dei feriato fieri possunt dispensationes, collationes beneficiorum, scriptura, & actus extraiudiciales, ac voluntaria iurisdictionis.*
5 *Dies festi Natalis Domini, SS. Stephani, Syluestri, Innocentium, Circuncisionis Dominicæ, Epiphaniæ, Ascensionis Domini, & Pentecostes, ac Resurrectionis cum septem sequentibus, & Natiuitatis S. Ioannis, vbi declarentur, ostenditur, & cum seqq. vsque ad n. 17.*
18 *Festiuitates Sanctissimæ Virginis quæ sint remissiuè Pauli, Beati Michaëlis, & solemnitas omnium Sanctorum vbi tractentur, & seqq.*
23 *Episcopus potest in sua diœcesi constituere, atque decernere, vt aliqui dies festi colantur, ac celebrentur.*
24 *Episcopus nullo modo potest dies festos sacrare iis, qui non sunt auctoritate Romani Pontificis in Sanctorum numero adscripti.*
25 *Episcopus sine populo præsente, aut ad id vocato, an possit dies festos instituere, ostenditur.*
26 *Causæ piæ die in honorem Dei feriato licitè apud iudicem tractari possunt.*
27 *Pietatis causa in hoc text. ea solùm intelligitur, quæ respiciat opera misericordiæ.*
28 *Debitor suspectus de fuga in carcerem festis diebus detrudi potest.*
29 *Fugæ suspicio vt debitor diebus festis in carcerem detrudi possit, quæ sit sufficiens, relinquitur arbitrio iudicis.*
30 *Feriatis diebus in honorem Dei partes renuntiare non possunt.*
31 *Acta facta die feriata sunt nulla, nisi sint Tribunalis S. Inquisitionis.*
32 *Sententia die feriato in honorem Dei prolata inualida est, sicut executio ex illa prouenient.*
33 *Sententia in causa hæresis an possit ferri in die festiuo ostenditur.*
34 *Sententia excommunicationis lata diebus feriatis in honorem Dei valida est.*
35 *Feriis rusticalibus non modò expressè, verùm etiam tacitè partes renuntiare possunt.*
36 *Feriis rusticalibus vti possunt qui colligunt castaneas, & non habent prædia vbi panem, aut vinum colligant.*
37 *Fiscus quando habeat priuilegium vt in eius causis procedatur etiam die feriato, ostenditur.*
38 *Diebus feriatis de alimentis potest contendi.*
39 *Causa dotis ferialibus diebus agi potest, & in eis tutor dari.*

CAP. Conquestus. V. & vlt.

Gregor. IX.

IN diebus festis, nisi necessitas, vel pietas suadeat ita est abstinendum ab opere seruili, vt in illis processus factus, vel sententia lata & pronuntiata etiam de consensu partium non valeant. In feriis verò introductis fauore hominum, v.g. vindemiarum, vel messium, de consensu partium possunt ista fieri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Host. Henric. Butr. Anchar. Cened. *collect. 142.* Cujac. Vin. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag 76.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 125.* remissiuè Calal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Debet tamen iudicialis strepitus, &c.] Ergo citatio in die in honorem Dei feriato exequi non potest, Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 13. titul 1. §. 17* vbi parens meus apud Castellanos *l. 34. tit. 2. part. 3.* vbi Gregor. Lopez Tiraquel. *de retractu lig §. 26. gloff. 1. num. 54 & seq. & ad finem eit. num. 58. cum seq.* Damhaud. *in pract.*

criminal.

ciuili, *c* 60. *de competenti die*, §. *citationes facta diebus festis*, Marant.*de ord.iudic.p.6.c.de citat.à n.*116. Vant. *de nullitatib.ex defectu citat.n*66 Vezin. *tom.*1.*commun. opin.lib* 3.*tit.*9.*n* 9.*pag.*387. Granat.*ad Vestrium lib.*4. *c.*3.*n.*1. Iaffred. *decis.*169. Thesaur. *Pedem. decis.*95. Camil. Lepid. *Rota Lucens. decis.*115. *sub num* 4.Soar. *in thesauro receptarum sentent. lit. C. n* 64. Cur. Philip. *p* 1. §.8. *num* 6 Viuian. *Neapol. decis.*274. *num.*13. & 14. Hieron. de Laurent. *Auenion. decis.*5. *num.*2. Parlad. *rerum quotid. lib.*2. *cap.fin q* 5.§.4. *num* 3. Caualcan. *Finiz. decis.*4. *num.*41. *p.*2. Azeued. *l* 4. *n.*5. *tit.*1. *lib.*1. *noua recop.* Bernard. Muscatel. *in praxi aurea Ciuil. p.*1. *gloss Intimata*, *n.*20. Ceuall. *communium contra commun. q.*366. Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli*, *l.*159.*schol.*3 *n.*13. Camil.Borrel. *in summa omnium decis.tit.*44 *de citat.n* 563. Azor.*instit. moral.p.*2.*lib.*1.*c.*27. *q.*15. Farin. *in praxi crimin. q.*21. *num* 106. Soar. *de relig. tom.*1. *tract* 5. *lib.*2. *cap* 38. *num.*11. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.*19. *num.*45. nec potest fieri vt cadat in die Dominico, Bald. *in l. dies*, *num.*6. *C.hoc tit.* Abb. *hic num.*21. Vant. *vbi suprà n.*66. Decian. *in tract. crimin. lib.*5. *cap* 38. *num.*27.Marc. Antonin. *var.resol.lib.*3.*resol* 48.

3 *num* 15. Sic etiam inualida est citatio facta die non feriata si mandatum de citando fiat die feriata, Azeued.*l.*4.*n.*6.*tit* 1. *lib.*1. *noua recop* Azor. *d. c.*27. *q* 15. quia neque citatio facta die feriata in honorem Dei potest fieri pro die non feriata, Vant.*n.*46. Marc. Ant. *n.*16.*dictis locis.*

4 Limita tamen textus conclusionem in dispensationibus, collationibus beneficiorum, transactionibus, & scripturis contractuum, in quibus ex generali consuetudine non procedit, Ceuall. *communium contra communes. q.*760. *n.*30. Carrasc. *in explicat. ad aliquas leges recop* 0.1. §.2. *n.*16. provt etiam non procedit in reliquis extraiudicialibus, Cald.Pereira *de res.emphyt. c* 13 *n.*5. Cardos.*in praxi iudicum*, *verbo*, *feria*, *n.*3. Modern. *in tract. per viam violentia*, *p.*2. *q* 107. *n.*4. & in actibus voluntariæ iurisdictionis, Marant *de ordine iudic.p* 4.*n.*86 *pag* 207. Azor. *d c.*27.*q.*12. Cardos.*vbi proximè.*

5 *Natalis Domini.* De die Natalis Domini, vide Perez.*tit.*7.*lib.*3 *Ordin.pag.*581. Azor.*d.lib.*1.*c.*9. Durand. *in rationali diuinorum*, *lib.*6.*c.*13. Filliuc.*tract.* 27 *c.*3.*n* 32. Soar.3.*p. tom* 2. *disp* 13. *sect.*1. *cum seq.* Tanner. *tom* 4. *disp.*2.*q* 2.*dub.* 2 latè Bonac. *de sacros. Christi Incarnat. disp.*3 *q.*1 *punct.*2. vbi an Christi natiuitas peracta sit sine dolore matris, & sordibus puerperij, & *puncto* 3. quo loco, & quo tempore facta sit Christi natiuitas, & *punct.*4. quibus signis, & quibus personis manifestata fuerit Christi Natiuitas.

6 *Sancti Stephani.*] Vide de festo S. Stephani Protomartyris, Azor. *d. lib.*1. *c.*15.*vers.S. Stephani.* Filliuc. *tract.*27.*c* 5.*n.*71.

7 *Syluestri.*] De festo S.Syluestri agit Azor. *d. lib.*1. *cap.*25. *vers. primò quaritur.* Filliuc. *d. tract.*27. *cap.*5. *num.*73.

8 *Innocentium.*] De festo sanctorum Innocentium,
9 vide Azor. *d. lib.*1. *c.*15. *vers. sanctorum*, vbi etiam de festo sancti Laurentij, Filliuc.*d c.*5.*n.*72.

10 *Circuncisionis.*] De die festo Circuncisionis Dominicæ, vide Durand. *in rationali diuinorum officiorum*, *lib.*6.*c.*15 Azor.*d lib* 1 *c.*10. Filliuc.*d tract* 27.*c.*3.*n.*31. Soar.*p.*3.*tom.*2.*disp.*15.*sect.*1. Tanner.*tom.*4.*disp* 2.*q.*2. *dub.* 3 *n.*53.Bonac.*de sacros. Christi Incarnat.disp.*3. *q.*2. *punct.*1.

11 *Epiphania.*] De festo Epiphaniæ, vide Durand. *d. l.*6. *c.*16. Azor. *d. lib.*1. *c.*11. Filliuc. *d. tract.*27. *c.*3. *num.*12.

12 *Ascensionis*] De die festo Ascensionis Domini, vide Durand.*lib.*6 *c.*114. Azor.*d.lib.*1.*c.*12. & *cap.*25. *vers. quarto quaritur.* Filliuc.*d c.*3.*n.*42. Soar. *in* 3.*p. disp.*51. *sect.*1.*col.*5.& 6 & *sect.*2. Tanner. *tom.*4 *disp.*1.*q.*3.*dub.* 5.*ex n.*108.latè Bonacin.*de Sacros.Christi Incarnat.disp.* 3.*q.*4.*puncto* 2.

Pentecostes.] De die sancto Pentecostes cum duobus, qui sequuntur, vide Durand.*d.lib.*6. .117. Filliuc. *d. c.*3. *n.*44 & *de missione Spiritus sancti in die Pentecostes.* Bonacin. *de sacros. Christi Incarnat. disp.* 3. *q.*4. *punct.*4. 14

Septem dies Dominica Passionis.] Quamvis text. hic inter dies feriatos numeret septem dies Dominicæ Passionis, consuetudo tamen eius constitutum abrogauit etiam in tribus, vel duobus diebus proximè præcedentibus Paschæ, nam licèt feria quinta, & sexta oporteat omnes interesse diuinis officiis, tamen iis absolutis liberum quoque est se in operibus etiam seruilibus exercere. Verùm licèt ab oneribus seruilibus in his diebus vacare nemo teneatur, in illis tamen, & tota hebdomada sancta nec iudicia habentur, nec causæ forenses, seu iudiciales exercentur, & in hoc seruari huius text. constitutionem asserit Azor.*d.lib.*1.*c.*25.*vers.quinto quaritur.* Filliuc. *d. tr* 27. *c.*3. *n.*37. 15

Resurrectionis cum septem sequentibus.] Causæ forenses, seu iudiciales non tractantur sex diebus proximè Pascha sequentibus, de consuetudine tamen duo tantùm, qui proximè Pascha sequuntur, vt festi seruari solent, reliqui inter professos habentur, ita post Syluest. Armil. S. Antonin. & Angel. dicit Azor.*d.l.*1.*c.*25. *vers. sexta sequitur.* Filliuc. *d.tract.*27. *c* 3. *n.* 40. & de Christi Resurrectione, vide Bonacin. *de sacros. Christi Incarnat. disp.*3.*q.*4. *puncto* 1. 16

Natiuitatis Ioannis Baptista] De festo Natiuitatis Sancti Ioannis Baptistæ: vide Durand. *in rationali diuinorum offic. lib* 7. *cap.*114. Azor. *d. lib* 1. *cap* 25 *in princ.* 17

Festiuitatum omnium Virginis gloriosa.] De festis Beatissimæ Virginis, vide Soar.*tom.*1.*de relig.tract.*2.*lib.*2. *de diebus festis*, *c.*5.*cum seqq.* Sanch. *in pracepta Decalogi*, *lib.*2.*c.*43.*num* 9. optimè Azor *d.lib.*1.*c.*17. vbi de Annuntiatione Beatissimæ Virginis, & *cap* 18. de die festo Purificationis, & *cap.* 19. de die festo Natiuitatis B. Virginis, & *cap.*20. de festo Assumptionis B. Virginis, & *cap* 21. de Conceptione, & *c.*22. de Præsentatione, & *cap.* 23. de Visitatione. Et de omnibus festiuitatibus Beatissimæ Virginis agit Filliuc. *d.tract.*27.*cap.*4.*num.*48 *cum seqq.* & de aliquibus Bonac.*de sacrosanct. Christi Incarnat disp.*1. *q* 1 vbi de Conceptione, & Natiuitate Beatissimæ Virginis, & *quast.*4. de Annuntiatione, & *quast* 5. de Assumptione; & de festiuitate Assumptionis, Soar. *tom.* 1. *de Relig.lib.*2.*de diebus festis*, *c.*8 *n* 24 & *tom* 2.*in* 3 *p.* qui est de vita Christi, *disp.*21. & 22. Illustr. D. Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. Sanctorum* 2. *num.* 27. *dist.*70. 18

Duodecim Apostolorum.] De diebus festis duodecim Apostolorum, vide Azor. *d.lib.*1.*c.*24. Filliuc. *d. tr.*27. *c.*5.*n.*66 & 67. 19

Et pracipuè Petri, & Pauli.] De die festo SS. Apostolorum Petri, & Pauli, vide Durand. *d.lib* 7 *cap.*15. Azor.*d cap.*24.*in princ.* & *vers. Paulus*, Filliuc. *d.cap.*5. *num* 68. 20

Dedicationis B. Michaëlis.] Vide Azor.*lib.*1.*c.*25. *in med.vers.dedicatio.* 21

Solemnitatis omnium Sanctorum.] De festo omnium Sanctorum agit Azor. *d.lib.*1.*c.*25.*vers. omnium Sanctorum.* 22

Quas singuli Episcopi; &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopus potest in sua diœcesi constituere, atque 23

decernere, vt aliqui dies festi colantur, ac celebrentur, vt per Felin. *in c.1.n.18. de sponsalib.* Azor. *d.lib.1. c.26.q.1.* Cou. *var. lib.4.c.19.n.4. vers. præter hæc.* Vnde colligit ex hoc text. Cassan. *in catalogo gloria mundi, p.2.consid.47.* posse Episcopum in sua diœcesi facere
24 quem voluerit pro Sancto venerari. Sed contrarium verius est, nam Episcopus nullo modo potest dies festos sacrare iis, qui non sunt auctoritate Romani Pont. in Sanctorum numerum adscripti, vt tenet Azor. *d.c.26.q.4.* Carrasc. *super aliquas leges recop.c.2. n.32.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.2.c.43.n.9.* Fagundez *in quinque Ecclesiæ præcepta prec.1. lib.1. c.3. à n.5.* vbi *à n.14.* post Soar. *tom.1. de Relig. lib.2. de diebus festis c.11.n.4.& 5.* subdit posse Episcopum sacrare dies festos in honorem ac venerationem illorum Sanctorum, qui sunt beatificati tantùm.

25 *Cum Clero & populo.*] Ergo Episcopus sine populo præsente, aut ad id vocato dies festos instituere non potest; adhibetur autem populus non quia vt cum Episcopo statuat venerandos dies, sed potiùs vt ab eo audiat Præsul si multiplicitate festorũ oneretur, quæve sint, quæ ex consuetudine coli omissum est, Petr. Gregor. *lib.5.p.iuris Can. tit 19.c.4. schol 3.* Ego ipse *de offic.& potest. Episc. p.4. alleg.105 n.36.* Filliuc. *d.tr. 27.c.6.à n.83.* Cassan. *in catalogo gloria mundi, p.3.consid.48.* Syluest. *in sum verbo Dominica, n.3.* Soar. *de legibus, lib.2.c 11 vers.in præsenti,* latè allegatio iuris pro patronatu sancti Iacobi impressa Romæ de anno 1629. At licèt de iure communi, de quo *in hoc text.* procedere possint supradicta, nunc consuetudine receptum est, vt dies festi popolo minimè vocato sola Episcopi auctoritate adhibito clericorum consilio constituti indicentur, vt attestatur Azor. *d. c.16 q.2. in fin.* quicquid Marc. Anton. Genuens. *in praxi Curiæ Archiep. Neapol. c. 61.* nimis offendens literam huius text. intelligat eum non probare quòd Episcopus debeat indicere festa cum Clero, & populo, sed quòd festa, quæ duxerint Episcopi veneranda, celebrentur à Clero, & populo. Aduerte quòd Episcopus in Synodo semper absque populi consensu potest indicere festa obseruanda de præcepto, Cassan. *in catalogo gloria mundi, p 3.consid.48.* Marc. Anton. Genuens. *d.c.51.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib.19.n.6.* Ego ipse *d.alleg.105.n.39.*

26 *Vel pietas suadeat.*] Notatur ad hoc quòd causæ piæ die in honorem Dei feriato licitè apud iudicem tractari possunt, vt per Tiraq. *de pia causa, in præfat.* Surd. *de aliment tit.8 q.2.n.10 & cons 367.n.11.* Bernard. Græuæ. *ad pract Cam. Imper. lib 1.concl.26.consid.1. n.14.* Fr. Emman. *q Regul. tom.1.q 70.art 2.* Valer. Reginald. *d.tit.19.n 44.* Filliuc. *d.tr.27.c.11.n.219.& 210.* Soar. *d lib 2.de diebus festis c.10.ad fin.* vbi notat latronem de fuga suspectum posse festo die capi, & incarcerari, item in prauis oppidis posse die festo causas ciuiles agitari, si aliis diebus rusticani homines adesse, vel commodè vocari nequeunt. Andr. Gail. *lib.1.obseru.53.* vbi ait tales causas, quæ festis diebus expediri possunt, esse alimentorum, carceratorum, pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum, item causas, quæ celeritatem requirunt, quia alioquin res peritura sit, refert Layman. *in Theologia morali*
27 *lib.7.tit.7.c 2.n.7.vers.contra vero.* Verùm cùm pia causa dicatur multipliciter, vt ostendit Tiraq. *in d.præfat.* non erit abs re intelligere causam pietatis *in hoc text.* eam solùm, quæ respiciat opera misericordiæ, iuxta dicta per Abb. *in præsenti, n 14.* Armil. *in summ. verbo, festum, n 3.& 13* Nau. *in man.c.13.n.4.* Tolet. *in summ. lib.4.c.25.n.7.* quos refert Marc. Ant. *var. lib.3.res.48. n.1.* alioquin si supradicta huius text. verba intelligenda essent de omni causa pia, infinita propemodum possent fieri in die Dominico, quod ita dicendum non est, causa enim matrimonialis dicitur causa pia, Tiraq. *in d.tract.de pia causa, priuil.56 circa finem,* & tamen in illa procedi non potest in diebus feriatis in honorem Dei, *gloss. verbo, necessitates in Clem. sæpè, de verbor. signif.*

Necessitas vrgeat.] Ergo festis diebus debitor suspectus de fuga in carcerem detrudi potest. Soar. *ad l. post rem iudicatam, in declarat. ad legem Regni, extant. 4. r. vlt de los emplazamientos, §. sed attende, n.23.* Surd. *tit.8. priuil.2. n.12* Parlad. *l.2. rerum quotid. c. fin. p.5. §.4. n.9.* Ceuall. *communium contra communes, q. 760. n 25* Carrasc. *d.c.2.§.2.n 10.* vbi *n.17.* etiam resoluit 28
posse exequi sententiam diebus festiuis si suspicio sit de fuga; quæ autem suspicio sit sufficiens in his terminis relinquitur arbitrio iudicis, ex citatis per Menocb. *remed.2 adipisc n 9 & de arbitr.casu 124.* qui loquitur de cautione, Maticns. *l.10. gloss 1. n 7.tit.10. lib.5.nona recop.* Valdes. *ad Soar. in l.2. de los emplazamientos, n.17.* 29

Vt consentientibus etiam partibus.] Notatur ad hoc 30
quòd partes diebus feriatis in honorem Dei renunciare non possunt, nec processus, & sententia in eis habitus consentientibus etiam partibus tenet, vt per Ordin. Regia Lusit. *l.3 tit 18. in princ. vers. postoque, gloss. fin tit 5 lib.2. for. leg* Perez *l. 1. gloss.1. pag 581. col 2.vers. verum autem, tit.7.lib.3. Ordin.* Lanfranc. de Oriano *in praxi, c.12 de feriis, n.33.* Menoch. *de arbitr. lib.1.q 30.n.3.* Damhaud. *in praxi Ciuili, c.119 de feriis, n.18* Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l.156. à n 10.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo, feria, n.2.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.2.cap.1. num 27*

Nec processus habitus teneat, &c.] Notatur ac hoc 31
quòd acta facta die feriata sunt nulla. vt per Cardos. *verbo, processus, n.11.* Soar. *de relig. tom.1.tr.2. lib.2. de diebus festis, cap.30.n.1.* Fagundez *d.lib.1. c.13 n.22.* Carrasc. *d.cap.1. §.2 num.1.* Inquisitores tamen contra hæreticam prauitatem possunt conficere acta in die feriato in honorem Dei. Armil. *in summ. verbo, festum, n.3 & 17.& verbo, Inquisitor, n.19.* Tabien. *verbo, feria, n.2.* Rojas *de hæret p.2. n.414.* quos refert Mar. Anton. *d.resol.48. n 8.* Fagundez *vbi sup. n.28.* Soar. *d. lib.2.c.30.n 19.*

Nec sententia.] Ergo sententia prolata die feriato 32
in honorem Dei inualida est, vt per Franc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. p.1. cap.1. n.27.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 144. num. 2. cum seqq.* vbi *n. 8.* nititur defendere sententiam latam die feriato posse in causa appellationis confirmari, prout etiam inualida est executio ex sententia, vel contractu guarentigio diebus feriatis facta, præcipuè vbi non datur periculum suspicionis de fuga, Parlad. *d lib.2.rerum quotid. cap. fin. p.5.§.4.à princ.* Ceual. *d.q 760.n.1.* Vtrùm autem 33
sententia in causa hæresis possit ferri in die festiuo, latè disputat Mar. Anton. *in var resol.lib.3.resol.48. per totam,* vbi *n 20.* asserit in hoc dubio rescriptum fuisse à supremo Tribunali S. vniuersalis Inquisitionis Vrbis sub die 26. Iulij 1605. sententias condemnationis in causis S. Officij posse ferri in die Dominico, & in aliis diebus festiuis.

Limita in sententia excommunicationis, quæ si 34
feratur diebus feriatis in honorem Dei valida erit, vt per Fr. Emman. *quæst. Regul. tom 2.q.59.art.2.* Soar. *d.c.30.n 9.* Layman. *d.c.2.n.7.in fine.*

Licèt diebus feriatis, &c.] Notatur ad hoc quòd ru- 35
sticalibus feriis non modò expressè, verum etiam tacitè partes renuntiare possunt. Ordin. Regia Lusit. *lib. 3. tit. 18 §.2.* vbi parens meus, Marant. *de ordine iudic. p.4.num.83.pag.207.* Azin. *in praxi Florent. §.3. cap.7.*

c.7.n.1. Perez *l.1. gloss.1. pag.582. vers. sunt præterea, tit.7. lib.3. Ordin.* Thesaur. *Pedem. decis.39.n.1.* Azor. *d. lib.1. c.27. q.18.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.17. n.10. col.5.* Camil. Borrel. *in summ. omnium. decis. tit.42. de iud.*
36 *n.86.* Et huiusmodi rusticalibus feriis vti posse, qui colligunt castaneas, & non habent prædia, vbi panem, aut vinum colligunt, tenent Felin. *in c. vlt. n.12. de iudic.* Bald. *in l. ligni appellatio, §. lignorum, ff. de legatis 3.* Iason. *in l.1. n.1. ff. de feriis,* Montalu. *l.1. verbo, ni de Iulio, tit.5. lib.2. for. legum,* Greg. *l.1. verbo, pane, vino,*
37 *tit.2. p.3.* Cotta *in memor. verbo, feria.* Aduerte fiscum in iudicialibus, præsertim in exactionibus debitorum, habere priuilegium, quod in eius causis procedatur etiam die feriato, per *l. publica, C. de feriis,* tenet Farin. *fragmentorum crim. p.1. lit.F, n.201.*

38 In glos. *Putas.* Notatur ad hoc quòd feriatis diebus de alimentis potest contendi, Ordin. Regia Lusitan. *lib.3. tit.18. §.6.* Tiraq. *de priuileg. pia causa, priuil.156.* Perez *tit.1. l.3. Ordin. pag.455.* Surd. *de aliment. tit.8. q.2. n.7. & decis.323. n.5.* Cardos. *d. verbo, feria, n.5.* Ceuall. *comm. contra comm. q.760 à n.4. & de cognitione per viam violentiæ, p.2. q.38. n.8.* Cald. Pereira *q. forens. lib.2. q.50.* Corras. *d. c.2. §.2. n.6.* vbi *n.7. & 8.* limitat quando contenditur de alimentis præteritis, vel quando à diuite petuntur.

39 Notatur etiam ad hoc quòd de causa dotis ferialibus diebus agi potest, Tiraq. *de pia causa priuil.156.* Viu. *tom.1. comm. opin. l.7. tit.27. n.6. vers.2. eadem opin.* Lara *in l. si quis à liberis, §. si vel parens, n.9. cum seq. ff. de liberis agnosc.* Cald. Pereira *d. l.1. q.50.* Et in eis tutor dari potest, *l. nec mandante, §. dari tutor, ff. de tutor. & curat.* Paul. Montan. *de tutelis & curis, c.25. n.1. & 2.* Cardos. *d. verbo, feria, n.5.*

De Ordine cognitionum.

TIT. X.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Ordo multis capitur modis.*
3 *Ordo est parium dispariúmque rerum sua cuique loca tribuens dispositio.*
4 *Ordo in hac rubr. accipitur pro ordine iudiciario, quia est quædam dispositio, qua mediante iudicia, & ipsius acta suo loco, & tempore disponuntur.*
5 *Ordo in omnibus rebus seruandus.*
6 *Cognitio in genere est qualitas potentiæ intellectiuæ, quæ cognoscit rem quid sit per suum obiectum.*
7 *Ordo cognitionum in hac rubr. importat modum & ordinem à iudice obseruandum in examine plurium quæstionum inter easdem personas.*
8 *Cognitio iudicialis duplex, altera ordinaria, altera verò extraordinaria, & quæ sint, ostenditur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.53. verso,* Petr. de Rauen. *in compend. iur. Can.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.57.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag.280.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germ. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.2. summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit. & volum.3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum,* Ioan. Calderin.

Ordine.] Ordo multis capitur modis, quandoque 2
pro statu, & conditione, *l. Dinus 14. ff. de Offic. Præsid.* quandoque pro serie, collatione, & dispositione, vt per tot. *ff. quis ordo in bon. poss. l. Imperat. 21. ff. de appel. l. quid ergo 13. ff. ad municip. l.1. ff. de distract. pign. l. si liber ff. de pactis dot.* sic debet intelligi *tit. C. vt dignit. ordo seruetur, l.12.* interdum pro solemnitate & formula, vt per *gloss.1. in §. fin. Instit. de interdict.* optime Reboff. *in l. pupillus, in §. munus, ff. de verb. signif.* Variéque à Doctoribus definitur, nam Bald. *in cons. schismatis,* posito *sub rubr. si quis aliquem testari prohib. n.3.*
definit vt ordo sit modus cuiusque rei agendæ, quo 3
prætermisso nihil geritur, subscribit Marant. *de ordine iud. in proœm. n.3.* & rursus aliter definit Bald. *in proœm. Digestorum, in princ.* quem sequitur Menoch. *de arbitr. in princ.* vt ordo sit entium modus, Alitérque Cicero *l.10. offic.* relatus à Luca de Penna *in l. id quod col.1. qui milit. non poss. lib.12.* vt ordo sit compositio rerum in aptis, & accommodatis locis; & tamen aliter Aristot. relatus à Thom. Canon. *in proœm Decreti n.84. tom.1. repet. Canon.* vt sit dispositio rerum secundum prius & posterius. Mihi verò placet definitio S. Aug. *lib.19. de ciuitate Dei, c.14.* quam tradunt Alberic. *in suo dictión. verb. ordo,* Roland. *tit. de testam rubr.6. n.10. tom.8. nouorum tract. p.1.* & Meminit Nan. *in man. c.22. n.17.* vt scilicet ordo sit partium, dispariumque rerum, sua cuique loco tribuens dispositio; & inde dicimus ordinem Religiosorum, coniugatorum, & virginum, & in Republ. ciuili ordinem opificum, & nobilium; & in militia ordinem peditum, & equitum, vt refert Rebuff. *vbi supra* Duaren. *ad tit. ff. de senatorib. c.1.* & denique tunc dicimus Rempub. bene habere quando vnusquisque suum seruat ordinem, teste Sot. *in 4. dist.44. q.1. art.1.* Hinc etiam vnum ex septem Sacramentis Ecclesiæ appellatur Ordo ex Concil. Trident. *sess. cap.23. c.3. & canon.3.* quia ex illo ordinatus disponitur ad certum ministerium determinatum in Ecclesia militante. Hinc etiam regula iudicij, quia est dispositio quædam ad sententiam proferendam, nuncupatur Ordo *in l. prolatam, C. de sentent. & in*
cap. ad nostram 3. de iureiur. quo modo accipitur Ordo 4
in hac rubr. scilicet pro ordine iudiciario, quia est quædam dispositio quà mediante iudicia, & ipsius acta suo loco & tempore disponuntur, vnde meritò
S. Ambros. referente Bald. *in d. proœm.* ait scire quid 5
facias, & nescire quo ordine, non est perfectæ cognitionis; & inde ordinem in omnibus rebus seruandum esse docuit Sebast. Medic. *de definit. p.1. n.15. tom.18. nouorum tract.* & ad praxim applicat Marant. *vbi supra n.6.* Indéque Aristot. *lib.2. meth.* docuit sapientis esse ordinatim tractare, & dicere; iunctis his, quæ cumulaui *in tract. Axiomatum iuris vsufreq. Axiom 172.*

Cognitionum.] Cognitio in genere est qualitas po- 6
tentiæ intellectiuæ, quæ cognoscit rem quid sit per suum obiectum, ex D. Thom. *in 3. sentent. dist.23. q.1. art.10. ad 2.* Gabr. *in 2. sent. dist.4. q.1. col.7.* Sicuti ergo quis cognoscit naturaliter rem per obiectum, ita etiam iudex per testes, & alia instrumenta instruitur circa quæstionis in iudicio propositæ intellectum, quæ instructio cognitio dicitur, *l. ob carmen 21. §. fin. ff. de testib. iuncta l. vbi 22. C. ad leg. Cornel. de falsis, c.1.*
de litis contest. lib.6. Inde *in hac rub.* ordo cognitionum 7
importat modum & ordinem à iudice obseruandum in examine plurium quæstionum inter easdem personas, ex Fulgos. *in rubr. C. de ordine iudic.* Abb. & communis *hîc,* apud quos videbis, in quo is tit. differat à tit. *de [illegible] petit.*

8 Hæc autem cognitio iudicialis duplex, altera extraordinaria, altera verò ordinaria. Extraordinaria est vbi à lege, vel Principe aliquod committitur sub ea forma, vt relinquatur cognitio iudici, vel ad ipsius cognitionem pertinere statuatur, nam tunc iudex procedit summariè, & in criminibus poterit moderari pœnam lege præscriptam, quia non ordinario iure, sed extraordinario procedere permittitur, vt aduertit Alciat. *lib. 6. pereg. c. 5.* Conan. *l. 1. comment. cap. 16. col. 5.* subdens cognitionis nomen, quia generale est, ad ea plerumque iudicia referri, quæ extra ordinem habentur. Ordinaria autem cognitio est quædam iudicis instructio ex variis speciebus probationum, scilicet ex confessionibus, depositionibus testium, qualitatibus instrumentorum insurgens, arg. *in cap. nostra 11. & c. cùm causam 32 de testib.* quibus quantam fidem adhibere debeat, residet in ipsius arbitrio, *l. 3. vers. eu magis, de testib.* qua ratione probationes arbitrariæ dicuntur ex Paul. *in l. admonendi n. 39. ff. de iureiur.* Ideo autem ordinaria appellatur, quia ex ipso ordine iudiciali sine alia speciali commissione nascitur, secundùm relatos. Quare autem hæc rubr. scripta sit de ordine cognitionum, & non de ordine iudiciorum, explicant Carder. *n. 2.* & Bellam. *n. 1 in præsenti.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio consanguinitatis admittitur contra mulierem vindicantem aliquem in maritum, quæ quidem prius discutienda est, quam super matrimonio pronuntietur, & sufficit super ipso principali pronuntiare.*

2 *Exceptio peremptoria, illa est, quæ iudicium peremit, & tollit.*

3 *Exceptio peremptoria de sui natura litis ingressum impedit, cum per eam concluditur nullum ius agendi competere actori.*

4 *Exceptione consanguinitatis opposita contra mulierem petentem quendam in virum, de ea est tractandum priusquam de causa principali.*

CAP. Intelleximus. I. *Clem. III.*

1 EXceptio peremptoria est examinanda ante sententiam ferendam rei principalis, v. g. mulier vult probare quendam esse suum maritum, vir excipit de consanguinitate, priùs est cognoscendum de consanguinitate, quia hæc perimit principalem quæstionem, qua probata absoluitur vir. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Host. Henric. Panorm. Barbat. Butr. Melch. Kling, Cujac. Hieron. Fernandez de Ottero, Vin. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 78.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 225.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2. & vol. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum* Ioan. Calderin. refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 5 cap. vnico*

2 *Quæstio principalis perimatur.*] Ergo exceptio peremptoria illa est, quæ iudicium perimit, & tollit, Petr. Greg. *syntagm. iuris, lib. 1 c. 21. n. 8.* Ioseph. Cumia *in ritibus Siciliæ, c. 25. n. 36.* Camil. Borrel. *in summ. omnium decis. tit. 48. de except. n. 16.* & ideo cùm per eam concludatur ius agendi non competere actori, de sui natura litis ingressum impedit, Honded. *cons. 81. n. 26. vol. 1.* Vin. *Neap. decis. 44 n. 1.* Fului. Pacian. *de probat. lib. 1 c. 17. n. 29* Zanger. *de except. p. 3. c. 20.* præcipuè si notoria sit, vel incontinenti offeratur probari, quia tunc etiam ante litis contestationem potest opponi ad impediendum processum, Alex. Trentacinq. *variar. resol. lib. 1 tit. 1. de rescript. resol. 5. n. 27. & 28.* & interim ad huiusmodi peremptorias exceptiones probandas terminus præscribitur, intra quem pars aduersa super negotio principali non auditur, gloss. *verbo, partes, in Clem. sæpè, de verbor. signif.* Felin. *in cap. exceptionem, n. 5. infr. de except.* Cald. Pereira *q. forens. lib. 1. q. 25. post princ.*

Ex hoc text. illa communiter deducitur conclusio 4
quòd opposita exceptione consanguinitatis contra mulierem petentem quendam in virum, de ea est tractandum priusquam de causa principali, non tamen super ea est pronuntiandum, sed sufficit super matrimonio pronuntiare, quam quidem conclusionem multis declarat Hieron. Fernandez de Ottero *in interpret. ad hunc text.* & citat *l. 10. & 11. tit. 3. part. 3. & l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. & l. 1. tit. 5. lib. 4. noua recopil.*

SVMMARIVM.

1 *Spoliationem opponens excipiendo contra actorem spoliatorem prius est audiendus, & probata exceptione non cogitur respondere donec restituatur, si vero agendo opponat, vtraque quæstio simul terminabitur, & ea probata restituetur.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

3 *Possessionis restitutio cessat quando castrum est munitissimum.*

4 *Spolium primum, & secundum, quando proponuntur per viam actionis, in nullo eorum supersedendum est, sed de vtroque pariter cognoscendum.*

5 *Delictum probatum per modum exceptionis, non punitur pœna ordinaria.*

6 *Abbatis dolus an noceat Ecclesiæ, remissiuè.*

7 *Operarij scienter laborantes in re aliena turbare dicuntur.*

8 *Lis introducta per modum exceptionis non interrumpit præscriptionem.*

9 *Præscriptio non interrumpitur per iudicem in quo actor succumbit, limita, vt n. 10. & 11.*

CAP. Cùm dilectus. II. *Innoc. III.*

SPoliationem opponens excipiendo contra actorem spoliatorem priùs est audiendus, & probata exceptione non cogitur respondere donec restituatur; si verò agendo opponat, vtraque quæstio simul terminabitur, & ea probata restituetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Anchar. Panorm. Henric. Butr. Melch. Kling, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag 79.* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 226.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib 2. tit. 4. cap vnico.* 1

De materia, & intellectu huius text. latè agit insignis dominus meus D. Barbos. *in l. si de vi, ff. de iudic. n. 58. cum multis seqq.* vbi *n. 63.* cum Corras. *in l. naturaliter, §. nihil commune, n. 89. ff. de acquir. poss.* & Menoch. *remed. 1 recup. num. 161* asserit procedere text. *in præsenti*, quando spoliatus consensit agi de dominio spoliatoris, renuntiando expresse priuilegio à iure concesso, quòd spoliatus ante omnia restituatur, licèt *num. 68.* alium intellectum à se relatum veriorem profiteatur. 2

Et cum exercitu ad castrum, &c.] Aduerto cessare omnino possessionis restitutionem, quando castrum est munitissimum, quia tunc non erit facultas iterum 3

illud

illud consequendi si in causa petitorij pro spoliatis ferri sententiam contingat, vt per Menoch. *cons.* 2. *n.*102. vbi *n* 103. aduertit hunc text. prædictæ resolutioni non obstare, quia hic non fuit exceptum, oppositùmve castrum non esse munitissimum, ob idque minimè restituendum, ea fortè ratione, quia tale non erat cùm de facili possit recuperari.

4 *Sed quoniam*, &c.] Aduerte quòd quando primum, & secundum spolium proponuntur per viam actionis, in nullo eorum' supersedendum est, sed de vtroque pariter cognoscendum, D. Barbos. *in d.l. si de vi, num* 439. Si tamen priùs agatur petitorio, & deinde obiiciatur possessorium, quando per viam exceptionis opponitur, suspendendum est petitorium, & de solo possessorio agendum, quo casu procedere text. *in præsenti* asserit idem D.Barbos. *vbi proximè*, *n.*446. etiam tenens procedere decisionem text. *in cap. fin. infr. hoc tit.* quando priùs est propositum petitorium, & postea sequutum fuit possessorium.

5 *Quemadmodum sit in modum actionis*, &c.] Notatur ad hoc quòd delictum probatum per modum exceptionis, non punitur pœna ordinaria, prout punitetur si via exceptionis, vel accusationis probatum fuisset, vt per Rebuff. *de exception. n.* 137. *&* 414.

6 In gloss. *Ipsius*, ibi, *quare debuit nocere Ecclesiæ dolus Abbatis*. Vide Rip. *in l. vlt. n.* 174. *col.* 1. *C. de reuocandis donat.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 66. *n.* 22. *&* 12.

7 In gloss. *Contra*, ibi, *vel contra eum, qui mandauit, vel ratam habuit spoliationem*, vide quæ D.Barbos. *in l. si alienam*, *n.* 48. *ad finem*, *ff. soluto matrim.* & ideo operarios, & laborantes per mandatum excusari tenuit Ioseph. Sesse *Arag. decis.* 112. *n.* 7. Si verò scienter laborauerint in re aliena, non excusantur, quia turbare dicuntur, ex Mascard. *de probat. concl.* 1390 *n.* 82. Bonacos. *comm. crimin. p.* 1. *verbo, laboratores, fol.* 106. Ant. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 3. *n.* 42. Mench. *illustr. c* 80. *n.* 8 Ioseph. Lud. *Perus decis.* 103. Azeued. *l* a *n.* 6. *tit.* 11. *lib.* 7. *recop.* Farin. *in praxi crimin. q.* 97. *n.* 12.

In gloss. *Eadem sententia*, ibi, *nam quot sunt articuli, tot sunt sententiæ*. Notatur ad hoc quòd sententia quæ continet diuersa capitula & separata, tot sunt sententiæ, quot sunt capitula separata, vt per Franch. *in cap. si duobus, n.* 8. *vers.* 2. *quæritur, de appell* Cæs. Contar. *in l. vnica, limit.* 1. *n.* 38. *C. si de mom. possess.* Cardin. Tusch. *lit. S. concl.* 164. *per tot.* Scac. *de appellat. q.* 17. *limit.* 21. *sub n.* 191. Salgado *de protect. Regia, tom.* 1 *p* 3. *cap.* 15. *n* 4.

In gloss. *In modum*, ibi, *quia non opponitur actioni depositi*. Vide D. Barbos. *in l. diuortio*, §. *ob donationes*, *n.* 13 *ff. soluto matrim.*

8 In ead gloss. ibi, *Illud potest hic quæri, an exceptio spoliationis interrumpat præscriptionem*, &c. Notatur ad hoc quòd lis introducta per modum exceptionis non interrumpit præscriptionem, vt tenent *in præsenti* Imol. *n.* 10. Abb. *num* 20. idem *in c. illud*, *n.* 13. *post med. vers. per exceptionem vero*, & Felin. *n.* 11. *de præscript.* Bald. *eod tract.* 3. *p.* 6 *partis princ. q.* 4. *princ. n.* 38. quos refert Rot. coram Buratto *decis.* 436. *n.* 4.

Item præscriptio non interrumpitur per iudicium
9 in quo actor succumbit, Buratt. *decis.* 172. *n* 16. *& d. decis.* 436. *n.* 7. nisi sententia esset nulla, vel iniusta,
10 Felin. *in c. illud*, *n.* 5. *de præscr.* & fuit dictum *in Romana Vinea* 11. *Decembris* 1609. corā Ortembergo, & per Beltram. *ad decis.* 477. *Greg. lit. A.* Vel nisi à sententia
11 fuerit appellatum, si pars appellationem fuit prosequuta, Seraph. *decis.* 1023. *n.* 14. & *decis.* 1086. *n.* 6. Beltramin. *citato loco.*

SVMMARIVM.

1 *Hereditatem petenti obstat exceptio natiuitatis, quæ prius debet coram Ecclesiastico iudice terminari.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Iudici Ecclesiastico non permittitur de damnis, & eo quod interest pronuntiare, quando alterius sponsi culpa matrimonium non initur.*
4 *Sponsus nolens matrimonium contrahere, & fidem datam adimplere, an teneatur ad damna, & interesse ostenditur.*
5 *Vtilitas quando insurgit non est vitandus circuitus.*

CAP. Tuam. III. *Honor. III.*

HÆreditas quando petitur, & excipitur de illegitimitate, prius est determinandum de illegitimitate coram iudice Ecclesiastico. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Henric. Ancbar. Butr. Hostiens. Bald. Melch. Kling, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag.* 81. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 226. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Repetibilem, & magnæ, ac profundæ materiæ 2 hunc text. dicit Ioan. Garc. *de nobil gloss.* 1. *n.* 17. de cuius intellectu agunt, pluraque tradunt Vincent. de Franch. *p.* 1 *decis.* 36. Guttier. *de iuram confirm. p.* 1. *c.* 2 *n* 13. *cum seqq & practicarum quæst. lib.* 3. *q.* 26. *n.* 4. Anast. Germon. *de sacrorum immun lib.* 3. *c.* 15. *n.* 96. Torreblanc. *in tract. de Magia, lib.* 3. *de crimin. punit. c.* 26. *n.* 11. *cum seqq.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p* 1. *tit.* 2 *in prælud. n.* 150. D. Barbos. *ad l. Titia*, *n.* 11. *& n.* 36. *ad fin. ff. soluto matrim.* Valasc. *cons.* 159. Cabed. *p.* 1. *decis. Lusitan. Aresto* 102 Cenal. *communium contra communes, q.* 739. *num.* 16. *& quæst.* 818. *num.* 7. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 54. *num* 4. Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi, p.* 3. *alleg.* 84. *à num.* 25. Menoch. *cons* 167. *num.* 14. *& cons.* 366. *num* 11. *cum multis seqq.* vbi *à num* 46. asserit decisionem huius text. procedere quando vno, & eodem tempore coram diuersis iudicibus, putà Ecclesiastico, & sæculari, tractatur causa legitimitatis, & causa bonorum, cùm causa legitimitatis sit præiudicialis causæ bonorum, & si constaret petentem successionem esse illegitimum iudicium causæ bonorum, redderetur inane, & elusorium, ideo decidit text. causam legitimitatis priùs esse tractandum coram Ecclesiastico, & interim supersedendum à sæculari in causa bonorum. Verùm nouissimè Anton. d. Fuertes *canon. lect. lib.* 2 *c* 8. considerat causam successionis fuisse primo loco motam super comitatu Campaniæ, & deinde coram Pontifice illegitimitatis exceptio disputata, nisi velimus ponere prius fuisse exceptionem quàm sit actio, quòd non est credendum, præsertim *hic*, cùm verosimile non sit aduersarium Reginæ Cypri principaliter illegitimitatem deduxisse, sed, tantùm incidenter, ad *l.* 2 *ff. de except.* & hoc significat Pontifex *in præsenti*, ibi, *ad examē Apost. delatā*. Et præterea verba illa, *patienter expectes*, quid aliud significant nisi Regis desiderium, quo tenebatur, vt finem imponeret præfatæ successionis causæ? quia forsitan à Regina requirebatur, vt significant illa verba, *si fortè ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus*. Sed Pont. desideriū Regis exprimēs verba illa adiecit vt patiēter expectaret, quandoquidē etiam causa legitimitatis, vt præiudicialis prius erat discutiēda, & terminanda, quam causa principalis, *c. princ.* 3. *q* 2.

cap. lator, qui filij sint leg. Nec aliud euincunt verba alia huius text. *dependentem ex illa succeßione*, quia verba hæc explicanda sunt non vt significent causam successionis fuisse posteriorem, sed vt sic intelligamus ita esse contingentem atque connexam, vt definitio successionis ab illegitimitatis pronuntiatione dependeat, & verbum, *incipere*, quod Pontifex adiecit, non significat successionis causam tunc inchoari; nam, vt ex originali deprehenditur, Regina principio egit coram Philippo Francorum Rege, coram quo etiam illegitimitas fuit obiecta, & ad Romanum Pont. remissa, interimque causa principali suspensa moritur Philippus, & succedit Ludouicus, qui instatus à Regina causam vsque ad finem protrahere volebat, de quo Pontifex certior factus hanc Decretalem epistolam Regi direxit, vt patienter expectaret donec hæc causa finem in illegitimitate acciperet, sicque tanquam nouus successor, informatur de statu negotij, & inde verbum *incipere*, relatum ad Ludouicum interpretandum est, vt ab eo causa successiuè incipere dicatur, non autem de nouo; nisi subtiliùs dicere velimus causam non fuisse adhuc cœptam coram Rege Philippo effectualiter, sed tantùm motam, arg. text. *in l. nulla 5. C. de contrah. & commit. stipul.* Sed quare Ecclesiasticus cognoscat *hic* de causa legitimitatis, cùm laicus de quæstione facti, an scilicet quis sit filius legitimus, & naturalis, vel an matrimonium fuerit inter aliquos contractum in facie Ecclesiæ, vel clam, à qua abest omnis spiritualitas, cognoscere possit, considerat Menoch. *cons. 366. n. 11.* qui tamen *remed. 15. recup. n. 358.* resoluit quæstionem non iuris, sed facti incidentem in principali causa, quæ tractatur coram iudice laico, non esse Ecclesiastico remittendum; cui obiectioni respondet D. Barbos. *d. l. Tua n. 36* text. *in præsenti* loqui de Regina Cypri, quam non est verosimile natam fuisse ex personis, de quibus dubitaretur an matrimonium de facto contraxissent, sed an fuisset legitimum, & sic vertebatur quæstio iuris, pertinebatque ad iudicem Ecclesiasticum.

3 Vidi dubitari an Ecclesiastico iudici cognoscere liceat, & pronuntiare de damnis, & eo quod interest, quando alterius sponsi culpa matrimonium non initur, in quo dubio Æn. Robert. *rerum iudicatarum lib. 3. cap. 5.* resoluit quòd quamvis liceat Ecclesiastico iudici de fœdere matrimonij cognoscere, de damnis tamen, & eo, quod interest, pronuntiare non permittitur, quòd etiam tenet Modern *in tract. de cognitione per viam violentiæ, q. 10.* Illud tamen ad hoc propositum inquirendum est quo casu, & quo iure damna, & interesse huiusmodi peti possint, vt intra hæc Ænæi Roberti, & Moderni resolutio; in primis quidam dicebant damna in hoc casu venire habito respectu ad interesse, quod euenire posset si fides data, & promissio de contrahendo matrimonio adimpleretur, cum obligatus sit ad factum, & loco facti succedat interesse *l. stipulationes non diuiduntur, §. Celsus, ff. de verb. obligat.* Verùm Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 30. num. 14.* ait exigi posse interesse consistens in damno emergenti, vt si alter sponsus ratione sponsalium expensas fecerat, non autem consistens in lucro cessante, quod ex matrimonio prouenire debebat, & rationem reddit, quamvis promissionis pœna virtute interesse & damni peti non possit, eo quòd promissio illa, vti omnino inualida nullam obligationem pariat, peti tamen potest ratione iniustitiæ à violante fidem admissæ, licèt enim ea promissio pœnæ adiecta non esset, teneretur iniustus fidei violator hoc interesse restituere, sicut iniustè recedens à quocunque alio contractu

Verùm ego dicendum puto nulla damna, & interesse in hoc casu peti posse, quia contrahens sponsalia de futuro præcisè tenetur ad factum, hoc est, ad contrahendum de præsenti, factum enim ad quod tenetur, est res spiritualis, quæ nullo modo capit æstimationem, quo casu non habet locum *d. l. stipulationes non diuiduntur, §. Celsus*; & in his terminis notauit Abb. Panorm. *in c. ex literis 2. n. 5. de sponsal.* ibi, 4 *vltimo nota, quod si alter ex sponsis non vult perficere matrimonium, potest ad petitionem alterius compelli per iudicem, & compellitur quis præcisè ad factum, maximè quia hic non potest solui interesse, quia spiritualia non capiunt æstimationem*, eleganter Fr. Basil. Ponce Legion. *in suo nouissimo tr. de matrim. lib. 12. c. 6. n. 3.* hoc ipsum eo citato dicit in hæc verba: *Sed obstare videtur primo quod in obligatione facti nemo compelli debeat, sed persoluto interesse liberetur, l. stipulationes 72. § Celsus ff. de verbor. obligat.* Sed hoc locum non habet in his, quæ non recipiunt æstimationem, vt est matrimonium, & alia spiritualia, in his enim præcisè ad factum compelli potest, iuxta doctrinam Panorm. *in d. cap. ex literis n. 5* & ratio est, quia quòd in his, quæ æstimationem recipiunt, liberatur quis præstando interesse, neque ad factum præcisè obligetur, id nascitur ex voluntate tacita contrahentium, cum enim facta ab inuito non rectè præstari soleant, iuxta illud, rarò respondent coacta ingenia, videtur tacitè inter contrahentes id actum, vt si res non fiat in locum facti, succedat interesse, quod secus est in iis quæ æstimationem non recipiunt, ac proinde præcisa eorum obligatio est.

Patienter expectet.] Notatur ad hoc quòd quando 5 insurgit aliqua vtilitas, non est vitandus circuitus, vt per Tiraq. *de retractu, tit. 2. §. 2. gloss. 1. n. 71.*

SVMMARIVM.

1 *Agens possessorio recuperandæ non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus (nisi super quæstione spoliationis) respondere, potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis.*

2 *Spoliator reus potest reconuenire actorem de alio spolio contra se per eum commisso, secus si spolium ex vtraque parte commissum sit super eadem re.*

3 *Retineri non potest res ab eo, ad quem cum vitio peruenit.*

4 *Reconueniri super proprietate non potest agens possessorio.*

CAP. Super. IV. & vlt.

Gregor. IX.

SPoliator conuentus super spoliatione, si recon- 1 ueniat petentem spoliationem, non est audiendus, nisi super quæstione spoliationis, sed si excipit de spoliatione, repellit aduersarium ab agendo Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Butr. Henric. Boich. Melch. Kling. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 82.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 226. & vol. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum*, Ioan. Calder. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.*

Nisi super quæstione spoliationis. Intellige alterius ei, 2 quia potest reus spoliator reconuenire actorem de alio spolio contra se per eum commisso, Menoch. *remed. 1. recup. n. 388.* Ant. Gabr. *de rest. spol. concl. 2. n. 3.* Cardin.

in

in praxi iudicum, verbo reconuentio, n.23. Valasc. *consult.88.n.3.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes, n.13. ff. soluto matrim. & in l.2. §. legatis, à n.25. ff. de iudic. & in l. si de vi, n.179. cum seqq. ff. eod.* vbi *n.202.* limitat in materia attentatorum, in qua non potest dari reconuentio super spolio in alia recommisso, limitat etiam Menoch. *rem.17. recup. n.28.* vbi dicit aduersùs spoliatum lite pendente non posse obiici alterius spoliationis exceptionem, & *n.29.* extendit, etiamsi agenti hoc remedio obiiciatur spoliatio facta post illam lite pendente. Verùm si spolium ex vtraque parte commissum sit super eadem re, non potest admitti reconuéntio de alio spolio in eadem re commisso, sed priùs, & ante omnia debet vltima violentia purgari, & ante restitutionem non tenetur respondere reconuenienti de alio spolio priori, vide Ordin. Regiam Lositan. *lib.3. tit.13. §.4. verbo, esbulo,* vbi parens meus, Marant. *de ordine iudic. p.3. dist.6. à n.42.* Valasc. *de consult.88. n.4.* Bernard. Muscatel. *in praxi aurea ciuili Neapol. verbo actorem, n.27.* Cardos. *d. verbo reconuentio, n.23.* Alex. Trentacinq. *variarum resolut. lib.2. tit. de mutuis petit. resol.1. à n.19.* D. Barbos. *in d. l. si de vi, n.485. cum seqq.*

3 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd retineri non potest res ab eo ad quem cum vitio peruenit, vt per Surd. *decis.46. n.2.*

4 *Ante restitutionem, &c.*] Notatur ad hoc quòd agens possessorio, non potest reconueniri super proprietate, nec ei inferri talis quæstio, vt per Valasc. *cons.88. n.8.*

Fuerit confirmatus.] Ergo confirmatus in Ecclesia non probata, nec allegata corporali possessionis apprehensione est admittendus ad intentandum remedium possessorium contra ea, quæ adduxi ad *c. transmissum 15. de elect.* Quare text. *in præsenti* intelligendus est, datis terminis habilibus, scilicet data corporali possessionis apprehensione, quæ necessariò supponitur ad intentandum possessorium, ex text. *in c. consultationibus, de offic. deleg. & in l.1. §. deiicitur, ff. de vi & vi armata.*

De Plus petitionibus.

Tit. XI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Bellam. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Panorm. Felin. Butr. Petr. de Rauenna *in compend. iur. Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.57. verso,* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.109.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Castan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Ioan. Honor. *lib.2. summ. in Decretal.* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. vide Ordin. Regiam Lusit. *lib.3. tit.34.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.44. tit.2. p.3.* vbi Greg. Lopez, *& l.5. tit.10. lib.2. for. legum, & l.11. tit.14. lib.2. Ordin.* vbi Perez Soar. Kirchou. & alios *tom.1. communium opin. lib.4. tit.8.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, plus petere,* Pradil. *in summa legum pœnal. p.2. casu 45.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.4. collect.1389.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib.3. sub hoc tit. de plus petitionibus*

SVMMARIVM.

1 *Plus petendi modos, & plus petentium pœnas ponit.*
2 *Petere plus dicitur, qui ante petit.*
3 *Agit malè, qui ante diem agit.*
4 *Soluere plus, vel minus dicitur, qui ante, vel post diem soluit.*
5 *Plus tempore petere dicuntur, qui ante conditionis euentum petunt.*
6 *Petere plus non dicitur, qui ante diem petit, si debitor aufugiat, vel fallitus sit, vel bannitus fiat,* vt num.7.
8 *Creditor ante diem agere potest, vt adueniente die sibi soluatur.*
9 *Creditor petere potest debitum de futuro, cui est adiunctum debitum de præsenti.*
10 *Redditus annui futuris temporibus cedendi, peti possunt vno libello, cum iam cessit, vt iusto tempore soluantur.*
11 *Agere contra debitorem licitum est pro fructibus alicuius census, similisue contractus, vt condemnetur ad præstandum fructus pro omnibus annis futuris debitis temporibus.*
12 *Filij existente patre dissipatore petere possunt, vt sibi assignentur legitima.*
13 *Mutarans viuo possessore quando possit sequens, qui in eo successurus est, petere, vt declaretur morte possidentis vniuersitatem ad se pertinere, ostenditur.*
14 *Petens plus quàm sibi debetur, condemnatur in expensis, si debitor non fatetur partem debiti.*
15 *Creditor non sibi præiudicat, qui minus petit, cum plus sibi debitum esset.*
16 *Plus petentium quod sibi debetur pœnas non incurrit, qui ante litis contestationem pœnitet, & à petitione desistit. Vel si adesset clausula,* hoc meliori modo, *&c. vt n.17. vel,* saluo iure superflui, *&c. vt num.18.*
19 *Pœnas plus debito petentium non effugit, qui debitum sibi iam solutum repetit, nisi poterit ignoranter, vel postea debitum noluerit exigere.*

Cap. Concilium, vnic,

Gregor. IX.

QVi petit plusquam re sibi debetur, vel alia causa quàm debetur, & persistit in iudicio petendi, condemnatur ad expensas. Qui petit plus loco, id est ratione loci, vel in alio loco, tenetur ad interesse natū ratione loci. Qui petit ante tempus, duplicantur induciæ, & soluere debet expensas. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imola, Anania, Host. Bald. Panorm. Henric. Butr. Cujac. Viuian. *in rationale secundi libri iuris Pontif. pag.83.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.227.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* 1

Ante terminum ab aduersario repetisti.] Notatur ad 2
hoc quòd plus dicitur petere, qui ante diem petit; vide Xuar. *in l. post rem, limit.7.* Auendan. *tit. de las exceptiones, n.22. vers. quarta qualitas,* Azeued. *l.2. n.5. tit.21. lib.4. noua recop.* Surd. *decis.120. n.1 & decis.151. n.2. & 3.* Farin. *fragment. crimin. p.1. lit. C. n.747.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, plus petere, n.5.* nam qui ante diem agit malè agit, Ludou. Rodolph. *var. quæst. lib.2. q.40. n.1.* vbi *n.2.* resoluit quòd exceptio pluris petitionis contra agentem ante diem opposita impedit processum ad vlteriora. Et qui ante, vel post diē soluit plus, vel mi-

nus dicitur soluere, Tiraq. *de retr. lig.* §.1.*gl.*18.*n* 35. Et de pœnis creditorum petentium debita ante diem apud nostros Lusitanos agit Ordin. Regia *lib.* 3.*tit.*15. & per citatos in discursu videre poteris.

5 Amplia pœnas contra creditores petentes debita ante diem, habere locum in eis, qui agunt, seu petunt ante conuentionis euentum, quia ij quoque plus petere tempore dicuntur, Surd.*decis.*151. quem citat Aloys. Riccius *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1389. *ampl.* 3.

6 Limita primò, si soperueniat causa de nouo, veluti quia debitor aufogit, vel fallitus sit, ex gloss. *in l. quæsitum, ff. de pignor.* Bald. *in l.* 1 *ad finem, C. de cond. ex lege,* Paul. *in l. cum proponas, n* 6. *C. de transact.* Surd. *tit.* 8. *de alimentis priuil.* 26.*n.*9. Cardos. *d. verbo plus petere, n.*7.

7 Secundò limita, si debitor bannitus fiat, vt per Ludou. Rodolph. *var. q. lib.* 1 *q* 40. *per totam.*

8 Limita tertiò in creditore, qui agit ante diem, vt adueniente die sibi soluatur, vide Gregor. *l.*45. *tit.*2. *p.*3. Afflict. *decis.*179. *in fine*, Ozasc. *Pedem. decis.*130. *à n.*9. Viu. *Neapol. decis.*403. Nicol. Mozz. *de contract. art.*6. *de naturalibus co tract. n.* 11. latè Ioseph. Ludou. *tom.* 1. *commun. opin. tit de solut. concl. vnica, per totam, & Perusina decis.*8 Surd. *d. priuil.* 26.*n.*9. *& decis.*120.*n.*13. *& decis.*151.*n* 6.

9 Qoartò limita in creditore petente debitum de futuro, cui est adionctum debitum de præsenti, vt in legato annoo, quòd potest peti, vt soluatur debitis temporibus, ne cogatur singulos annos agere, vide Ant. Gom. *var tom.*2. *c.*11.*n.*47. Surd. *decis* 120.
10 *n.*14. *& decis.*151. *n* 2. Sic etiam redditus annui futuris temporibus cedendi peti possunt vno libello cum iam cessis, vt iusto tempore sibi soluantur, vide Ozasc. *Pedem. decis.*103. *num.*13. Fider. Martin. *de annuis redditib. p.*5. *sub num.*93. Gasp. Roderic. *eod. tract. lib.*1. *quæst.*16. *num.*103. Surd. *de aliment. tit.*1. *quæst. fin. num. vltim. & tit.* 8. *priuil.* 25. *num.* 7. *& d. decis.* 151. *num.*11.

11 Sic etiam pro fructibus alicuius census, similisue contractus, licitum est agere contra debitorem, vt condemnetur, ad præstandom fructus pro omnibus annuis futuris, debitis temporalibus, Steph. Gratian. *discept. forens. c.*151.*n.*33. *cum seqq.*

12 Eodem modo filij existente parte dissipatore possunt perere, vt sibi assignentur legitimæ, nam licèt legitima debeator filiis post mortem patris, hoe casu non exigitur ante diem, sed potiùs quodammodo assecuratur, interdicendo patri eius administrationem, vide Pereg. *de fideicommiss. art.*46. *num* 16. Cordubam de Lara *in l. si quis à liberis* §. *item rescriptum, num.*15. *cum seq. ff de liberis, agnosc.* Perez *tit.* 2. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 76. Claud. de Bertand. *tract. de legitima, artic.*8. *num.* 34. Mench. *illustr. cap.* 37. *num.* 1. Surd. *de alimentis tit.*1. *quæst.* 50. *num* 4. *& tit.*8. *priuil.*26. *à n.*5. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.*16.*n.*37. Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 506. Azor. *instit. moral. parte.* 2. *lib.* 2. *cap.*19. *quæst.*9. Bernard. Græoæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *conclus.* 83. *num.* 34. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 44. *num.* 18. *cum seqq.*

13 Denique in maioratibus vioo possessore potest sequens, qoi in eo soceessurus est, petere, vt declaretur morte possidentis maioratum ad se pertinere, si possessor vinos in alium transferre velit, vel bona maioratus dissipet, & non aliàs, vide Pinel. *in l.*1. *C. de bonis mat. p.*3. *num* 78. Greg. *l* 1. *verbo en el tiempo, titul.* 2. *part.* 3. Xuar. *alleg* 4. vbi Valdes. Thesaur. *Pedem. decis.* 151. Anten. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 79. Guttier. *cons.*13. *num.*1. Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*16. *& lib.* 3 *c.*14. Sarm. *select. lib.*1. *c.*2. *& lib.*7. *c.*7. Perez *l.*1. *tit.*8. *lib.*3. *Ordin pag.*591. Gam. *Lusit. decis.*6.*n.*6. *& decis* 202.*n* 3 Ioan. Garc. *de nobilit. gloss* 57. *n.* 11. *cum seqq* Molina *de iustit tract.* 2. *disp.* 639. Valasc. *consult.*184.*n.*13. *cum seqq.* D. Barbos. *in l non potest videri, n* 19. *cum seqq ff. de iud.* plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 1c.*n.*2.

Qui petunt amplius sine causa, &c.] Notatur ad hoc 14
qoòd plus petens, quod sibi non debetur, condemnatur in capensis, si debitor non fatetur partem debiti Rota Auenionen. diuers. *decis* 40. *tom.* 3. quam refert Aloys. Ricc. *dict. collect.* 1389. *ampliat.* 6. vbi *amplìat* 3. cum Guid. Papæ *decis.* 290. extendit tales non excusari per dictionem, *in circa.* Est meliùs ergo vt creditor incertus de debiti quantitate minus potios, quàm plus petat, quia reo licet contra plus petentes qualitate, vel quantitate in totam negare, Thesaur. *Pedem. decis.* 2, 1. Viuian. *decis.* 140. Aloys.
Ricc. *d collect.*1389 *ampl* 7. & creditor non sibi præ- 15
iudicat, qui minùs petit, cum plus sibi debitum esset, dummodo non petat pro resto, seu residuo, vel cum particula tantum, Ias. *in l. quodam, C. de transaction.* Vezin. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 3. *tit.* 8. *num* 3.

Limita soprà proximam conclusionem si ante litia 16
contestationem plus debito petens pœniteat, velitque à petitione desistere, gloss. *hic verbo in iudicio,* Ordin. Regia Lusitan. *lib.*3.*tit.*34. *in princ.* vbi parens meus Bonacos. *tom.* 1. *comm opin lib.*3.*tit.*8.*n.*5. *pag.*185. *& part.*1. *communium criminal. verbo statutum, fol.*159. Farinac. *fragment. crimin. part.* 1. *litera C. num.* 733. Peregrin. *de iure fisci, lib* 2. *tit.* 1. *num.* 13. vbi resoluit pœnam, quæ à lege plus petenti infligitur, mortuo actore ante illius condemnationem ad hæredes non transire.

Secundò limita si in petitione de plus debito fa- 17
cta adesset clausula *omni meliori modo*, &c. quia tunc eios virtute fit vt quis non incidat in pœnas. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 137. *num.* 3 Aloys. Ricc. *d. collect.* 1389. *limit.* 1. Ego ipse *de dictionib. claus.* 52. *num.* 7.

Tertiò limita, si adesset altera clausula, *saluo iure* 18
superflui, & potestate addendi, ac minuendi, Iosep. Lud. *Perus. decis.* 5. Alea. Trentacinq. *d. tit. de plus petition. resol.* 1. *n.*7. *&* 8. resoluit pœoam contra plus debito petentes non habere locum quando non principalis, sed eius procurator comparet in iudicio ad petendum debitum.

Aduertere etiam oportet pœnas plos debito peten- 19
tiom noo effugere, qui debitum sibi iam solutum repetit, de quo vide Ordin. Regiam Lusit. *lib.*3.*tit.*36. vbi parens meus, & text. *in l. si fideiussoris in omnibus, ff. mandati.* Caball. *resolut crimin. casu* 169.*n* 1. *cum seqq.* Farin. *d lit. C num.* 725. *cum seqq.* Cardos. *verbo plus petere, num.*4. Nisi petierit ignoranter, Iason. *in* §. *si quis agens, num.*2. *Instit. de actionib. & l. cùm filius,* §. *in hac, num.*4 *ff. de verborum oblig.* Cabal. *d casu* 169. *num.* 5. & Farinac. *d. lit. C. num.*742. Vel postea debitum noluerit exigere, ea Bart. *in d. l. fideiussor.* §. *in omnibus*, Cabal. *d. casu* 169. *num.* 3. Farinac. *d. lit. C. num.* 732. Vel obiiciat compensationem debiti sibi iam soluti, Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *cap.* 8.

De

De Causa possessionis, & proprietatis.

Tit. XII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Materia huius tit. est frequentissima, vtilis, & per totum ius diffusa, & difficilis.*
3 *Causa vnde dicatur, & an per simplex, aut duplex ss scribenda sit, ostenditur.*
4 *Causa apud Philosophos frequentiùs accipitur pro principio & origine cuiuscunque rei.*
5 *Causa pro fructibus, seu accessionibus occasione prouenientibus interdum accipitur.*
6 *Causa frequentissimè pro titulo dominij accipitur.*
7 *Causa accipitur generaliter pro re qualibet, seu quolibet negotio.*
8 *Causa in hac rub. & sæpe alibi accipitur, pro lite, seu quæstione, aut controuersia.*
9 *Possessio an à sedibus, vel à pedibus dicatur ostenditur.*
10 *Possessionis definitio qua.*
11 *Doctores referuntur de significatione nominis* proprietas.
12 *Proprietatis nomen & dominium vtrùm differant, an verò pro eodem accipiantur ostenditur, p. 13.*
14 *Proprietas aliquando dicitur plena, interdum nuda.*
15 *Dominium aliquando plenum, aliquando non plenum dicitur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bald. Panorm. Dec. Marian. Socin Butr. Ripa, Pereg. *lib. 3. variar.* Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol. 53. verso*, Ioan. de Londris *in breuiario sanctor. Canon. fol.* 168. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 58. Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 211. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag.* 129. nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr. & vol. 3. recet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum*, Paul. de Elezariis.

2 Materiam huius titul. vsu frequentissimam dicit Vlpian. *in l. Fulcinius §. 1. ff. quibus ex causis in possess. eatur*, vtilem, & per totum ius diffusam asserit Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tit. de materiis possess. in præfat. in princ.* & vtroque foro necessariam dicit Pereg. *lib. 3. variar. ad hanc rubr. in princip.* difficilem & spinis à Doctoribus obsitam vocat Cujac. *ad l. clam possidere §. qui ad nundinas, ff. de acquir. possess.* de ea vide Dyn. *ad reg. sine possessione, lib. 6.* Cunan. *lib. 3. comment. cap.* 8. Donel. *lib. 3. c. 6.* Vacon. *declarat. iuris lib. 2. à princip.* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 1. c. 13.* Medic. *sub l. fin. ff. de legib. p. 1. q. 1.* Cou. *in reg. possessor. p. 4. à princip.* Gilchen. *de præscript. p. 2. memb. 3. c. 1. cum seqq.* Ex Theologis D. Anton. *in sum. p. 3. tit. 3. §. 2.* Conrad. *de contract. tract. 1. q. 14.* Molin. *de instit. disp. 12. cum seqq.* Lessi. *eodem tract. lib. 2. c. 3. n. 39.* Sayr. *in claui Regia lib. 9. c. 3. à n. 15.* Azor. *instit. moral. lib. 1. c. 31. p. 3.* Rebello *de oblig. iustitia p. 1. lib. 1. q. 8.*

Causa.] De huius nominis etymologia multiplicique significatione, vide Ald. Manut. *de ortographia ratione, verbo causa*, Brison. *eod. verbo*, Rebuff. *in l. rei appellat. verbo, causa, ff. de verb. signif.* Tiraq. *in tract. cessante causa p. 1. à n. 2.* Christoph. Enni. *de princ. iuris l. 1. pag. 365.* Randens. *de analogis c. 2. à princip.* In primis 3 enim qui volunt per duplex ss, scribendum caussa, à verbo *caueo* ducunt, quia ea est, quæ cauet & monet vt aliquid agatur, vel non agatur, ita ex Virgil. Cicer. & Quintil. pluribus etiam antiquorum lapidum inscriptionibus comprobans mordicus tenet Ald. Manut. *de ortographia ratione. eodem verbo Causa*, in eadémque sententia constans fuit Lipsius. Sed alij frequentiùs vulgari scribendi rationi per vnicum scilicet s, inhærentes causam à *chaos.* deriuant, quia scilicet confusa illa materia rerum omnium prima causa fuit: alij à Græco καῦσις quod est ardor, & incendium, quòd causa sit, quæ nos inflammat, & incendit ad aliquid agendum, ita Nic. Pirot. *in cornucop. epigram. 46. in princ.* & ex nostris Rebuff. *in l. rei appellatione, verbo causa, ff. de verbor. signif.* Sed S. Isidor. relatus *in cap. forus, illo tit.* deducit causam à *casu*, quia scilicet causa est materia, & origo negotij nondum discussionis examine patefactæ: consonant variæ Iurisconsultorum auctoritates, in quibus causa pro fato, seu casu, & facti contingentia accipitur *l. 3. ff. de iuris, & facti ignor. l. si ex plagis, §. in cliuo, ff. ad leg. Aquil.* ibi, *respondit in causa ius esse positum*, id est, vt *ibi* explicat Dionys. Gothofred. ex circunstantia negotij controuersi apparet, quòd pro iure statuendum sit, vel aliter ius in facto, & facti cognitione esse positum, explicat post Duaren. & alios D. Barbos. *in l. Titia, n. 25. ff. soluto matrim.* Indéque iuxta varias istas etymologias πολύσημον esse, id est, nomen plura significans, dicit Brison. *eod. verbo, in princ.* analogum verò vocat Alex. Randens. de *analogis iuris, c. 15. n. 27.* & ex Cuer. Nizol. & nostris Iurecunsultis Calepin. & latiùs quàm omnes eiusdem nominis viginti tres significationes ponit Rebuff. *citato loco*, apud vtrumque videbis in quo differat causa ab occasione, & bene explicat ex Arist. Tiraq. *cessante causa p. 1. ex n. 2 cum seqq.*

Primo loco apud Philosophos præcipuè, & frequentiùs accipitur causa pro principio, & origine 4 cuiuscunque rei, ait enim Cicer. de facto causa est quæ id efficit, cuius causa est, vt vulnus mortis, cruditas morbi, vnde Aristot. Deum rerum omnium opificem causam causarum appellauit. Quadruplicem verò explicant omnes, materialem ex qua, formalem per quam, efficientem à qua, & finalem propter quam aliquid fit, vt explicant Fonsec. *instit. dialect. lib. 1. c. 21. cum seqq.* Soar. *metaphys. disp.* 12. & ex nostris Christoph. Enni. *de princip. iuris lib. 1. pag. 365.* Cantiunc. *in topicis legalib. loco* 10. Sed meliùs Randens. *d. tract. de analog. c. 2. à princ.* vbi ex quattuor illis causis fiendi, duas esse explicat, efficientem, & finalem, duas verò essendi materialem, & formalem, quæ omnia Philosophis relinquimus, & Grammaticis, vt ad alias acceptiones, quæ in iure nostro sunt frequentissimæ veniamus.

Secundò causa pro fructibus, seu accessionibus 5 occasione prouenientibus accipitur, vt *in rub. ff. de vsuris, & fructibus, & causis, & omnibus accessionibus*; ponuntur enim causæ distinctæ ab accessionibus, pro titulis ipsarum accessionum, vt explicat Gothofred. *ibid.* & ante eum Conrad. Lag. *in methodo iuris Ciuilis, tit. de accessionib.* Rebuff. *vbi suprà.* Vnde inferri potest ad plurium iurium intellectum *in l. præterea* 20. *ff. de rei vendic.* ibi, *sed opus est, vt & causa rei restituatur, l. cum fundus 31. in princ. ff. si certum petat.* ex quibus, & aliis

aliis comprobat Brison. *de verbis iuris, verbo causa,* pro omni commodo causam à fructibus, & vsuris distingui, quia complectitur partus, & partus partuum & foetus secundos, text. opt. *in l. aequis* 8. *ff. de vsuris, & in l. Iulianus* 17. §. 1. *ff de rei vind. & in l. Iulianus* 9. § *quia tamen, ff. ad exhibendum*, pulchrè Duaren. *ad tit ff. si certum petatur, cap.* 7. notans vocabulum esse artis, quod vix in hunc sensum apud alios auctores reperitur, & Anton. Fab. *coniectur. lib.* 15 *c.* 1. *ad med.* latiùs Ioan. Garc. *de expens. cap.* 23. *à num.* 47. vbi tangit difficultatem, & antinomiam text. *in l. in conuentionibus* 52. §. *vlt. ff. de verbor. oblig.* dum ait in speculatione vacuam possessionem tradi, venire etiam causam bonorum, id est, fructus, vt docet *l.* 4 *ff. de vsur. cum l* 3. §. 1 *ff. de actionib. empti*, vbi contrarium respondit Pompon.

6 Tertiò accipitur & frequentissimè causa pro titulo dominij, *l.* 3 §. *ex pluribus ff. de acquir. possess.* veluti ex causa donationis, emptionis, & similium, quæ vel dominium vel vsucapiendi transferunt conditionem, de quibus *in l.* 3. *cum seqq. ff. de public in rem act. & in tit. ff. pro emptore*, pro donato, & multis similibus confirmat Rebuff. *vbi sup. vers.* 16. explicat Donel. *lib.* 5 *cap.* 14.

7 Quartò accipitur generaliter pro re qualibet, seu quolibet negotio, vt *in l.* 1. *iuncta rub. ff. de condict. causa data*, vbi promiscuè ponitur datum ob rem, vel datum ob causam, de quo vide quæ plenè Donel. *lib.* 14. *cap.* 21. *& in rub. C. eod. tit. de condict. ob causam.* Sic etiam accipitur *in l. iurisgentium*, §. *sed cùm nulla, ff. de pactis*, Brison. *vbi sup. vers. causam, & rem*, cui proxima est significatio alia apud nostros, & bonos auctores receptissima, pro conditione scilicet, & esse cuiuscunque rei veluti cum res dicitur cum sua causa alienari, id est, cum eodem iure, & onere. *l. alienatio* 67. vbi notauit Gothofred. *ff. de contrah. empt. l. in tabulis* 37. *ff de statulibe.* Sic quòd in duriorem causam dicit Vlpian. *in l. Graecè* 8. §. *illud, ff de fideiuss.* in duriorem conditionem vertit. Papinian. *in l. si testamento* 49. §. *vlt. in fine, ff. illo tit.* Sic etiam quòd meliorem causam possidentis dicit idem Vlpian. *in l. nemo* 126. *in fine, ff. de regul. iuris*, meliorem conditionem vertit Bonifac. VIII. *in reg. in pari* 65. *l. b.* 6. cum multis aliis, quæ latè Brison. & Rebuff. adducunt *dictis locis.*

8 Quibus omnibus, & aliis acceptionibus omissis, certum est tam *in hac rubr.* quàm innumeris vtriusque iuris libri causam accipi pro lite, seu quæstione, aut controuersia, quæ in iudicium deducitur, quod enim de controuersiis, seu quæstionibus oratoris scribit Senec. *in præfat. Controuersiarum*, controuersias nos dicimus, Cicero causas vocabat ad controuersias iudiciales, non immeritò transferunt nostri, vt eleganter prosequitur Petr. Greg. *syntagm. l.* 47. *c* 7. *à princ.* & deducitur ex text. *in d. c. forus*, & ex rubr. *C. vt intra certum tempus criminalis quæstio terminetur, iuncta l.* 2. *& vlt. eod. tit.* Vbi quod in rub. dicitur quæstio, in ipsis legibus causa dicitur, vnde *in l. causas, C. de transact.* causa, seu lis transactione finita dicitur, & *in l.* 1. *C. de rebus credit.* causa iureiurando decisa dicitur: sic à causa cadere idem est ac litem perdere, vt colligitur ex *l. seruus* 27. *ff. de pignorib iuncta l. Erenn.* 63. §. 1. *de euictionib. & in* § *si quis agens, Institut. de actionib* ibi, *causa cadebat, id est, rem amittebat*: ita Marant. *de ordine iudic. p.* 1. *num* 14 *cum seqq.* Soar. de Pace *in praxi in prælud. anno.* 2. *ex num.* 2. Petr. Greg. *d. lib.* 47. *cap.* 4. *& cap.* 7. *n.* 4. Vnde in hunc sensum causa possessionis, & proprietatis *in hoc tit.* dicitur quæstio seu controuersia super possessione, aut proprietate, vt ex Lanfranc. & aliis receptum testatur Rebuff. *vbi proximè, vers. inde prosequitur.* latissimè Marant. *d. p.* 4. *dist.* 7. *princip.* siue huiusmodi negotium possessionis, aut proprietatis adhuc in iudicium deductum non sit, siue iam in eo discutiatur ex omnibus decisionibus huius tit. in quibus Pontifices agentes de possessione promiscuè vtuntur his nominibus, causa *in cap.* 1. controuersia *in cap* 3. quæstio *in c. cum super iudicium*, lis & causa *in cap pastoralis, & in cap. cum olim*, ibi, *causa prædictis iudicibus*, iuncto ibi, *reseruata tamen eis quæstione, & in cap. vlt.* ibi, *causam, quæ inter Patriarcham*, &c. & confirmatur ex vera & recepta traditione, & interpretatione text. *in l.* 1. *ff. soluto matrim.* quamvis enim *gloss.* 1. & Doctores *ibi* variis modis intelligant quod ait, causa dotis semper perspicua est, alij enim causam interpretantur, id est, subiectum & materiam dotis, alij iudicium, aut instantiam super dote, alij actionem ipsam quæ in iudicio deducitur, vt per Alciat. *ibi in princip.* Meliùs tamen cum Zaz. Corrasc. & aliis concludit D. Barbos. *p.* 1. *num* 1. *ibidem*, generaliter esse accipiendam particulam *causa*, pro negotio, seu materia dotis, siue iam deductum sit in iudicium, siue non, vt sensus sit semper illud præcipuum esse & fauorabile, multáque vtilia, & principalia, quæ *ibidem* latè prosequitur ipse D. Barbosa. Ad text. verò *in c. forus*, vbi Isidor. causam à iudicio distinguit, responde, vt in eo dixi post n...

9 *Possessionis.*] De varia huius nominis significatione agunt Alber. *in diction verbo possessio*, Brison. *de verborum iuris significat. eodem verbo*, Gilchen. *de præscr. part.* 2 *membr.* 3. *cap.* 1. *numero* 13. Cujac. *tom.* 2. *ad l.* 1. §. 2. *ff. de acquir. possess.* & æquiuocum nomen esse docuerunt Imola *cons.* 63. *numero* 6. *vol.* 6. Bertazol. *de clausul. instrum. claus.* 20. *gloss.* 1. *num.* 3. Cardin. Tusch. *tom.* 6. *lit. P. conclus.* 400. *numero* 5. Raudens. *d. tract. c.* 15. *num.* 180. A pedibus appellatam esse possessionem, quasi pedum positionem, ex Labeone ait Paul. secundùm vulgarem literam *in l.* 1. *in princip ff de acquir. possess.* vbi Doctores, sequuntur Forcatul. *dialog.* 73. Carond. *verosimil. lib* 1. *cap.* 6. *in princip.* Sebast. Medic. *ad l. vlt. ff. de legib. gloss.* 1. *part.* 1. *numero* 2. Peregr. *variar lib.* 3. *sub hac rubr. numero* 19. Molina *d. disp.* 12. *in princip.* Less. *d. n.* 39. Verùm ab hac receptissima etymologia recessit Alciat. *in d. l.* 1. *num.* 1. *& dispunctionum lib.* 1. contendens non à pedibus, sed à sedibus possessionem dici ex Pisanis, seu Florentinis Pandectis, vbi sic scriptum reperiisse testatur *in ead. l.* 1. *Possessio appellata est (vt & Labeaait) à sedibus. quasi positia*, Alciatum sequuntur Brison. *verb. possessio.* Couar. *d. cap.* 8. Aurel. David. *de verb. sign. c.* 6. *num.* 23. Corras. *in l. naturaliter* §. *nihil commune, num.* 5. *in prælud. ff de acquir. possess.* Cuiac. *in d. l.* 1, *in fine.* Vacon. *declarat.* 31. *num.* 4. Petr. Greg. *d. c.* 13. *num.* 10. vbi hanc opinionem se non reiicere profitetur, Gilchen. *d. membr.* 4. *cap.* 2. *num.* 3. vbi probabiliorem affirmat, Donel. *comment. lib.* 5. *cap.* 6. *in princip.*

10 Possessionis definitio tam variè à Doctoribus traditur, vt vnusquisque pro suo sensu suam confingat definitionem, nam aliqui eam definiunt quòd sit ius detinendi rem sibi, quos refert *gloss.* 1. *in l.* 1. *ff. de acq. possess.* Alteri quòd sit vsus rei à proprietate separatus, ex labol. *in l. quæst.* 115. *ff. de verbor. significat.* Alij quòd sit vsus quidam rei: alij quòd sit insistentia rei per actus naturales apta producere ciuiles effectus: alij quòd sit corporalis rei detentio corporis & animæ iuris adminiculo concurrente: quia tamen esset fastidiosum definitiones possessionis à Doctoribus cumulatas in vnum reducere, cùm vndecim ponat Bereng. *in d. l. naturaliter* §. *nihil commune præfat.* 3. *à num.* 10. & quatuordecim se reperiisse affirmet

affirmat, Ripa *in hac rubr. n.* 12. ideo qui eas ediscere velit, consulat Bart. Alciat. Paul. Iason. Alex. Aretin. Socin. Cuman. Rip. Cujac. & alios *in d. l.* 1. Conar. *in reg. possessor. part.* 2. *in initio num.* 3. Medic. *ad l. vlt. ff. de legib. gloss.* 1. *part.* 2. *num* 1. & *definit.* 66. *in fine, cum definit seqq.* Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, num.* 17. Gilchen. *d. membr.* 3. *cap.* 1. *à num.* 17. Conan. *d. cap.* 8. *num.* 2. Carond. *d. lib.* 1. *cap.* 6. Brison. *verbo vsus*, Petr. Gregor. *cap.* 13. *num* 4. Azor. *part.* 3. *lib.* 1. *cap.* 31. Molin. *d. disp.* 12. Lessi. *d. cap.* 5. *num.* 40. Rebello *d. part.* 1. *q* 8. *sect.* 3.

11 *Proprietatis.*] De huius vocis significatione tradunt multa scribentes *hic*, *& in d. § nihil commune*, præcipuè Corras. Bereng. ac Bolognet. item Rebuff. & Cujac. *in l. interdum, ff. de verbor. signif* Duaren. *lib.* 1. *disp. c.* 17. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 1. *c.* 12. Vacon. *declar.* 43. Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *c.* 4. Peregrin. *d. lib.* 3. *var. à num.* 120. Randens. *de analogis lib* 1. *cap.* 7. *num.* 2. Castil. *quotid. lib.* 3. *de vsufructu, cap* 75. *per totum.*

12 Proprietatis nomen semper ponitur pro directo dominio, provt ab vtili distinguitur, & ab eo separatum est, itavt nunquam in solo vtili possit verificari, nec in eo quod simul coniunctum est, vt communiter tenent Doctores in hunc sensum explicantes iura, quæ dominium & proprietatem tanquam duo inter se distincta ponunt, vt *in l. si procurator* 3. ibi, *dominium & proprietas, ff de acquir. rerum domin. l. incerti*, ibi, *proprietatis*, & ibi, *dominij*, *C. de interdict. l. locorum*, vbi notauit Bart. *num.* 4. *C. de omni agro deserto, lib* 11. text. opt. *in l. sit ibi* 17. ibi, *dominium proprietatis, ff. quibus modis vsusfr. amit.* text. similis *in l proprietatis, C de probat.* ex quibus ita tenent Bald. Dec. & alij communiter, teste Pinel. *l.* 1. *C. de bonis mat. p.* 2. *num.* 6. & 8. Valasc. *de iure emphyt. q.* 13 *num.* 6. hinc resoluentes quòd licèt certum sit si quis in libello proponat dominium ad se pertinere, satis esse quòd vtile dominium probet, quia verum, & proprium dominium est, non tamen sufficere illud probare, si in libello proposuit proprietatem ad se pertinere, quia vtile dominium proprietatis nomine nunquam venire potest: consonat cum hac resolutione alia, quam tradit Parlad. *rerum quotid lib.* 1. *c* 4. *n.* 2. *cum seqq.* quòd scilicet dominium sit ius cum vsufructu contractum, at verò proprietas sit ius ab vsufructu separatum.

13 Sed supradicta resolutio vera non est, quia variis iuris locis passim ponitur dominium & proprietas pro eodem, cuius enim rei dominium acquirimus, propriè dicimus acquirere proprietatem eiusdem, *l. qua ratione* 8. *§. hac quoque*, ibi, *traditione nostra fiunt, iuncte §. item si quis merces*, ibi, *transfert proprietatem, ff. de acquir. rerum domin. l. cum in corpus* 36. ibi, *proprietatem ad te transire, ff. eod. tit.* text. opt. *in l. Sempronius* 26. *ff. de vsufruct. leg.* vbi quemadmodum proprietas dicitur deducto vsufructu, ita dominium dicitur vsufructu deducto, sicut per contrarium quemadmodum dominium significat plenum ius proprietatis cum vsufructu, vt communis fatetur, ita proprietas si simpliciter proferatur significat plenam proprietatem cum vsufructu, *l.* 4. *ff. si vsufr. pet. l. si tibi, ff. de vsufr. accresc. d. l. si tibi, ff de quibus mod. vsufr amit.* ex quibus atque aliis post Fab. *in § omnium, n.* 21. *Instit. de act.* ita concludunt Pinel. *d. n.* 6. *vers. ad hanc*, Duar. *d. c.* 17. *in fine*, constanter Donel. *lib.* 9 *comment. cap.* 8. *vers. hoc idem ius*, Randens. *citato loco*, Castil. *d. c.* 75. *à num.* 4. 7. & 18. atque etiam Cujac. *in l. naturaliter §. nihil commune, in princ. ff. de acquir. possess.* Brison. *d. verbo proprietas*, ibi, *ius dominij*, *& confirmatur ex iuribus, quæ proprietatem vocant etiam postquam cum vsufructu consolidata est, l. vsufructu* 57 *ff. soluto matrim. l. si cum argento* 11. *§. si fundum, ff. de except. rei iudic.* Ad iura verò in contrarium adducta, quæ dominium & proprietatem ponunt tanquam diuersa, respondet Donel. *dicto loco* proprietatem nunquam reperiri in significatione diuersa à dominio, nisi cum dominatur cum adiecto, videlicet dominium proprietatis, dominium seruitutis, vel vsusfructus, aut simili, quia tali adiecto declaratur tunc nos abuti verbo *proprietate.* Sed meliùs Pinel. *vbi sup. num.* 7. respondet iura illa *in d. l. proprietatis, & in d. l. si tibi*, dum agunt de proprietatis dominio, accipere proprietatem in alio sensu, secundùm quem accipitur pro re ipsa, de cuius agitur dominio, vt latè comprobat Rip. *in hac rubr. num* 43. Alia verò iura, quæ promiscuè vtuntur nomine dominium, & nomine proprietas, *d. l. si procurator*, *d. l. incerti*, magis confirmant hanc partem, quatenus ponunt vnum, alterùm tanquam synonyma habentia eandem vim & significationem, vt bene considerat multis adductis Castil. *d. c.* 75 *n* 18. *& seq.*

Ex quibus deducitur quòd quemadmodum proprietas dicitur aliquando plena, quando scilicet cum vsufructu coniuncta est, aliquando nuda, quando ab eo est separata, vt quoad vtrumque membrum constat ex Iureconsultorum testimoniis *supra in princip.* positis: ita etiam dominium aliquando plenum dicitur, quia directum vtili coniunctum, seu consolidatum est, & insuper ipse dominus rei habet eius vsumfructum, vt deducitur ex *§. vlt. Instit. de vsufr.* aliquando non plenum dicitur, quando directum est penes vnum, vtile penes alterum, vel quando proprietatem habet deducto vsufructu, vt adnotarunt Petr. Greg. *d lib* 1. *c.* 12. *n.* 5. & 7 Pinel *d p.* 2. *n.* 4. Deinde & per contrarium, quemadmodum dominium si absolutè ponatur comprehendit vtrumque directum & vtile, & plenum ius disponendi de re iuxta prædictam Bart. definitionem, & tamen si proferatur provt opponitur vtili dominio iuxta *l.* 1. *ff si ager vectig.* solum directum complectitur. ita etiam proprietatis nomen si proferatur ad differentiam vsusfructus de nuda intelligitur, vt concludunt omnia iura de vsufructu discretiuè agentia, & de proprietate: si autem simpliciter, seu in concreto fiat mentio proprietatis, de plena intelligitur quæ eadem est cum dominio, vt vltra supra citatos qui tenent dominium & proprietatem idem esse, resoluit Marescot. *variar. resolut. lib* 1. *cap.* 29 *ex num* 64. idque apertiùs voluerunt omnes qui docent nomen proprietatis simpliciter prolatum plenam proprietatem demonstrare, & dominium cum vsufructu coniunctum, vt ex Fab. Bereng. & aliis comprobat Castil. *vbi supra à num* 4. tum ex multis, tum præcipuè ex *l.* 4. *ff. si vsufr. pet.* cum similibus quæ probat proprietatem cum vsufructu consolidatam adhuc proprietatem appellari, quod etiam optimis rationibus confirmat Donel. *per tot. d. cap.* 8. & prosequitur Rebuff. *vbi supra vers. sexto, cum seqq.* dum probat proprietatem aliquando pro dominio pleno accipi, si proferatur simpliciter, vt *in* 85 *item si quis merces, Instit. de rerum diuis.* aliquando pro nuda proprietate quando vsufructuario opponitur, quod etiam docuit Brison. *citato loco.* Vide quæ dixi *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif appell.* 125. 14 15

SVMMARIVM.

1 *Causa possessionis & proprietatis sub eodem iudice terminari debet, nec contra absentem est pronuntiandum.*

2 Momenti

2 *Momenti nomine possessionis causa significatur.*

3 *Possessionis causa momentanea appellatur, quia exigui momenti, seu parui censetur praeiudici.*

4 *Possessionis, & proprietatis causa sub vno, eodémque decidenda est.*

5 *Declaratur text. in cap. vlt. de iudiciis.*

6 *Licentiaturæ gradu decoratus in vna Vniuersitate non potest gradum Doctoratus in alia recipere, nisi priùs in ea licentiatus fiat.*

7 *Citatio quæ defensionem in se continet à Principe tolli non potest.*

8 *Processus habitus à Principe contra partem inauditam, inualidus est, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus.*

9 *Princeps existente iusta causa potest contra absentem, & inauditum sine citatione procedere.*

10 *Declaratur text. in præsenti.*

11 *Principi asserenti se ex iusta causa motum sine citatione procedere an fides sit adhibenda, ostenditur.*

12 *Citare non oportet quos minus principaliter, & secundariò negotium tangit.*

13 *Præiudicium illud solùm consideretur, quod venit principaliter, non secundariò, quando de illo agitur.*

14 *Citari non oportet ad actum, qui præsens est illi, & cōtradicendi, atque ita se defendendi facultatē habet.*

15 *Citatione non præmissa potest procedi quando periculum est in mora, vel agitur de ferenda sententia in vltima die compromissi, seu termini à partibus præfixi.*

16 *Testes parte non citata recipi possunt circa idoneitatem personæ, cui de beneficio prouideri mandatur.*

17 *Testes parte non citata recipiuntur contra potentes in causa hæresis.*

18 *Citatio necessaria est etiam in interlocutoriis sententiis, & in causis summariis, extraiudicialibus, & censuris.*

Cap. Susceptis. I. *Greg. Magn.*

1 Causa possessionis & proprietatis ab vno eodémque iudice cognosci debet, nec sententia est ferenda parte non audita, nec contra absentem non contumacem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Host. Bald. Ancbar. Panorm. Dec. Mari. Socin. Butr. Ripa, Cujac. Cened. *collect.* 94. Henric. Rebuff. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 85. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 127. habetur apud Gregor. Magnum *lib.* 7. *registri epistolarum indict.* 2. *epist.* 98. *siue* 100. vbi ius narratur & facti contingentia, remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. & Casal. *in annot.* refertur originaliter ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 8 *c.* 1.

2 *Tam momenti, quàm proprietatis.*] Momenti nomine causam possessionis significari resoluunt communiter omnes, per text. *ibi in l.* 1. *C. si de momentanea possess. fuerit appellatum, & in l.* 1. *C. vbi de possessione agi oporteat, & in l. momentanea* 8. *C. vnde vi*, Cujac. *lib.* 1. *obseru.* 20. & *lib.* 1. *obseru.* 35. Alberic. & Brison. *verbo momentum*, Mantu. *sing.* 263. Donel. *comm. iuris Ciuilis, lib.* 28. *c.* 6. *vers. iam verò*, Ozasc. *decis.* 25. *à princ.* Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *cap. à princ.* & plures relati per Sigism. Scacc. *de appell. q.* 17. *limit.* 6. *memb.* 1. *à n.* 2. qui omnes multa tradunt de ratione quare possessio momentum, & causa possessoria momentanea appelle-
3 tur; & communiter eam solent Doctores assignare, ex eo scilicet momentaneam appellari, quia exigui momenti, seu parui censetur præiudicij, ex Bart. *in l. admonendi, n.* 55 *ff. de iureiur. & in l.* 2 *ff. de appell. recip.* recepto secundùm Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1 *tit. de sent. executoriis, art.* 9. *gl.* 3. *n.* 8. communem fatetur Parlad. *c.* 9. *n.* 1. sequitur Donel. *citato loco*, & ab ea non esse recedendum concludit Scacc. *d. memb.* 3. *n.* 6. Alij non abs re possessionem momentaneam dici referunt, quia parum duratura est, seu quia apta est per momentum durare apud possessorem, scilicet vbi primum actor de proprietate docuerit, gloss. Host. Abb. *n.* 7. *in præsenti*, Ozasc. *n.* 5. & alij relati à Scaccia *d. memb.* 3. *n.* 2. vbi *n.* 35. cum pluribus, quos *ibi* refert, resoluit causam momentaneam possessionis dici quamcumque siue adipiscendæ, siue retinendæ, siue recuperandæ.

Sub vno eodemque iudice.] Notatur ad hoc quòd 4
causa possessionis & proprietatis sub vno, eodémque iudice decidenda est, vt per Menoch. *remed.* 15. *recup. à n.* 216. Alphan. *collect.* 130. & per alios citatos à Cened. *d. collect.* 94. *n.* 1. quod quidem huius text. notabile procedit non solùm quando possessorium agitur insimul cum petitorio; eóque pendente, sed etiam quando finita causa possessionis agitur super proprietate, adhuc enim idem iudex, qui de possessione cognouit, super proprietate adeundus est, quia continentia causæ diuidenda non est, tum quia iudex, qui de possessione cognouit magis instructus est vt proprietatis negotium valeat decidere, notarunt *gloss.* 1. *in l. nulli, C. de iudic.* quam sequitur *ibi* Bart. *n.* 2. & Ias. *n.* 12. Card. Tusch. *tom.* 6. *lit. P. concl.* 446. *à n.* 4 Donel. *com. lib.* 17. *c.* 18. *vers. secundi accepti.* Cabed. *Lusit. decis.* 32. *à n.* 1. *p.* 1. Verùm obstat maximè text. *in cap. vlt. sup. de iudic.* vbi Potestas Florentina super possessione, vel quasi iuris eligendi protulit sententiam, & tamen negat eandem potestatem de proprietate, vel quasi eiusdem iuris posse cognoscere, sed potiùs Episcopo, & aliis iudicibus committit Sum. Pont. causam proprietatis, nam proprietas cum possessione nihil habet commune, nullamque connexitatem, sed longè separata est vna ab altera, *l. naturale, §. nihil commune, ff. de acquir. possess.* Propter quæ forsan existimauit Cujac. *lib.* 2 *obseru.* 11 text. nostrum cum similibus non cogere, neque necessitatem imponere iudici, qui de possessione cognouit, vt necessariò de proprietate cognoscat, sed ei solùm facere facultatem, vt de ea conoscere possit si voluerit, iuxta reg. text. *in l. non quicquid* 40 *ff. de iud.* qui quidem intellectus sustineri non potest, illumque meritò improbant Menoch. *de arbitr. cas.* 371. *n.* 9. Iacob. Sahag. *ad cap. infr. de sequest. possess. n.* 81. *cum seqq.*

Quare prædictum nostri text. notabile procedere 5
quando actor & reus sunt eiusdem fori, illud vero deductum ex *d. cap. vlt.* habere locum quando fuerint diuersi fori, inducentis in altero omnimodam incompetentiam, vt erant in terminis illius Abbas, & Monachi, qui intentauerunt possessorium, tenet *gloss.* 2 *in d. cap. vlt.* quam sequuntur *ibi* Abb. *num.* 14. & 15. Felin. *num.* 8 & alij communiter adducentes generalem reg. text. *in cap. cùm sit generale, de foro comp.* cum similibus, qui probant quod actor sequitur forum rei, vnde si vnus alterum conueniat super possessionem, forum rei conuenti sequi debet, si autem alter ipsum super proprietate conueniat eiusdem rei forum adire debet: vel clariùs poteris dicere regulam huius text. procedere non posse quoties iudex, qui de possessione cognouit, incapax est ad cognoscendum de proprietate, vt planè contingit in terminis illius text. *in d. cap. vlt.* quia licèt Potestas Florentina competens esset contra Communitatem de Castro quando conueniebatur super possessione, quia laica est eadem Communitas, non tamen potuit esse competens

competens in causa proprietatis, in qua ab ipsa Communitate conueniebantur Rector, & Monachi, in quorum causis quando veniunt vt rei, iudex laicus omnino est incompetens, & vetitus, iuxta reg. text. *in c. si diligenti, de foro comp. cum similibus*; & retento hoc intellectu, & cõcordia ad prædictos text. non est cur accedamus aliis, literam textus *in d. cap. vlt.* aliquatenus restringentibus, dum resoluunt Potestatem Florentinam negligenter se gessisse in administranda iustitia monasterio, quatenus constito sibi de quasi possessione eiusdem monasterij circa eligendum Communitatis Rectorem, ante factam restitutionem monasterium spoliatum nudum restitutum cogebat super proprietate eiusdem iuris eligendi in iudicio sæculari respondere, iuxta reg. text. *in cap vlt. sup. de ordin. cognit. & in c. & in c. in literis, infr. de rest. spoliat.* eamque nimiam negligentiam colligunt ex verbis ipsiusmet text. *in d. c. vlt.* ibi, *Super possessione, vel quasi iuris eligendi definitiuam sententiam promulgauit*, iunct. ibi, *sed postmodum Abbatem, & Conuentum præfatos ipsa Potestas coëgit Communitati prædicta super proprietate, vel quasi memorati iuris in sæculari iudicio respondere*, iunct. ibi, *vnde vobis iniungimus, vt si ita esset, cogeretis Communitatem eandem electum à Monachis in Rectorem admittere*; quæ omnia satis ostendunt post promulgatam sententiam, quæ restitutionem fieri iubebat, eam factam non fuisse propter iudicis negligentiam, & ideò Summum Pont. præcipere Episcopo, & aliis iudicibus, vt eam faciant, & post factam audiant Communitatem super proprietate, vnde tali data negligentia inferunt potuisse adiri Summum Pontificem, & omissa Potestate Florentina, quæ de possessione cognouerat, causam grauaminis, & in consequentiam totum negotium principale, iudicibus Ecclesiasticis committere, iuxta reg. text. *in c. licèt, & in cap ex tenore, sup de foro compet.* vbi dixi, qui quidem intellectus licèt notandus sit, eumque senserit Felin. *ibi n. 6. vers. probat etiam* alter tamen, quod antea retuli, probabilior, & literæ textus magis conueniens & conformis est.

6 Ad illam verò conclusionem, quæ ex præcitatis verbis huius text. colligunt, quòd scilicet condecoratus gradu Licentiaturæ in vna vniuersitate, non potest gradum doctoratus in alia recipere, nisi prius in ea Licentiatus fiat, vide Iason. *in l. nulli, n. 10 C. de iudic.* Cened. *d. collect. 94. n 2.*

7 *Nec nos contra inauditam partem*, &c.] Notatur ad hoc quòd non potest Papa quidquid definire contra absentem non citatum, non auditum, legitimè conuictum; ratio est, quia citatio defensionem in se continet, quæ à iure prouenit naturali, & ideo à Principe tolli non potest, vide Couar. *pract. c. 26. n. 6.* Mant. *dial. 98.* Roman. *sing. 664.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat. à princ.* Marant. *de ordine iudic. p 4 dist. 16. à n. 10.* Pinel. *in rubr. C. de rescind. vend. p. 1. num. 2 1.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst 17. n. 5.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib 48. cap. 2. num 28.* & plures de quibus Cened. *d. collect. 94. n. 3.* quibus adde Azin. *in praxi §. 7. cap. 5.* Soar. *tom. 1. commun. opin. lib. 2. tit. 2. num 5. pag a 88 in fine*, Bajard. *ad Clar. §. 4. quæst. 21. num 8.* Peregrin. *de iure fisci, lib 1. tit. 3. n. 61. vers. notandum tamen est*, Simanch. *de catholic. instit. c. 2. à princ.* Soar. de Pace *in pract. tom 1. p. 1. temp 3 à n 4.* Ioan. Barber. *in viatorio iuris, p. 4. rubr. 1. n. 10.* Rot. apud Farinac. *decis. 179. n. 1. & 3. part. 1. recent.* Camill. Borrell. *ad Belling. in specul Principum, rub. 11. §. restat exemplis, in verbo citatis & de compromiss. §. 4. gloss. 4. n. 2. & à n. 32. & de præstantia Regis Cathol. c. 39 à n. 21. & in summa omnium decis. tit. 14. de citat. à n. 1.* Guttier. *canon. lib. 2. cap. 16. à n 1.* Triuis. *Venetia decis. 68. num. 1. lib. 1.*

Ludou. Rodulph. *de absoluta Principis potestate c. 6. num 46.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst. 14. artic. 4. concl. 1.* Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c 4. n. 16 & 17.* 8 Ac proinde processum habitum à Principe contra partem inauditam inualidum esse tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, tenuit *gloss. verbo quominus, in l. vlt. C. de legib.*

9 Limita primò huius textus regulam, vt non procedat stante iusta causa, nam ea existente potest Princeps tam in ciuilibus, quàm etiam in criminalibus sine citatione contra absentem, & inauditum procedere, nam licèt citatio quatenus importat iustam defensionem, minimè tolli possit, nullum tamen est inconueniens quòd occurrentibus iustis circumstantiis, quæ cessare faciant rationem illam iustæ defensionis à lege, vel à Principe certis quibusdam casibus tolli possit, atque ita regulam huius text. *& Clem pastoralis, §. cæterum, de re iud.* tam in decisione, quàm in ratione, quòd citatio defensio est proueniens à lege naturali, limitandum esse, si detur iusta causa in Principe auferente, docuit gloss. *in l. si is, qui 4 in vltimis verbis ff ex quibus causis maiores*, & alij, quos referunt & sequuntur Abb. *hic n. 4* Iason. *in l. . . n. 9. vers. limita, ff. de constit. Princip.* Dec. *in c ex parte, 2 n 4 sup de leg. & in c. dilecti, n. 1 infr. de except.* latè Mench. *de succeß. progressu in præf lib 1 à num. 101. & 107 & illustrium, lib 1. c. 19 n. 1. & cap. 3 . à n. 9* 10 Non obstat negatiua illa, *nec nos*, de qua in text. quæ iuncta verbo *potest*, omnino denegat potestatem Principi contrarium faciendi, iuxta ea, quæ referunt citati per me *de dictionib & clausul. dict 216. num* , quia respondetur non procedere quando aliqua iusta occurrit causa, quæ faciat cessare legis naturalis obligationem, & dictet nullam subsistere legitimam defensionem, cuius solummodo respectu citatio ad ius naturale pertinet; & confirmatus ex communi intellectu quem in simili Doctores tradunt ad text. *in c. 2. & in cap. nuper, & in cap. vlt. sup de bigamis*, dum probat non posse Pontificem contra Apostolum cum bigamo dispensare vt intelligatur sine magna, & iusta causa, vt per Soar. *de censur. tom 5. disp 4. sect. à prin.* & omnino *n. 6* Sayr. *eod. tract. lib. 6. c. 6. n 2. & 3.* Vnde supradicta huius text. verba ibi, *non possumus*, &c. intelligenda sunt absolutè, & indistinctè, vbi non datur iusta & sufficiens causa, vel non possumus, scilicet facilè iuxta *l. 1 §. vlt.* vbi *gloss 1. ff. de acquir possess.* Rebuff. *in l. nepos, vers. 8. cum seqq. de verb. signif.* Aleiat. *lib 3 paradox c 4*

11 Vtrùm autem Principi asserenti se ex iusta causa motum sine citatione procedere, fides debeat adhiberi, vel alias in dubio iustam causam subsistere sit præsumendum, quæstio est inter scribentes valde controuersa de qua vide Abb. *hic n. 4* Pinel. *d. c. 2. n. 7.* Meneb. *d præfat. n. 119* & plenè adductos per Molin. *de primog lib. 1. c. 8. n. 32.* Menoch. *de præs lib. 1. præs. 1e. à princ. & num. 52.* Cenal. *communium contra communes, q 529. à princ.* & ex eorum dictis negatiua receptior est opinio, quia licèt & aliàs pro Principe, imò pro quolibet iudice sit præsumendum hoc tamen non procedit in iis, quæ illicita sunt, & sine causa facere eis licitum non est, nam si de causa non appareat, præsumptio iuris est, quòd illicitè fiat, *l. qui testamentum, ff. de probat. l si donationem, C. de collat. cum simil.b.*

12 Secundò limita, vt non procedat in his, quorum principaliter non interest, non enim citari oportet, quos minus principaliter, & secundariò negotium tangit, vt per *gloss. 2. in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* communiter receptam secundùm Couar. *pract. c. 13. num. 5.*

num.6 col.13. & plures alios, de quibus Alphan. *collect.688 vers. ad gloss.* 2. & latè confirmat varia adducens exempla Azin. *d. cap.5 limit.* 2. Gabr. *commun. tit.*

13 *de citat. concl. 1. n.319. cum seqq.* nam quoties de præiudicio agitur, certum est illud solum considerari, quòd venit principaliter, non secundariò, iuxta reg. text. *in l.1.* ibi, *prima enim ratio, ff. de auctorit. tutorum,* notat *glos. vlt. in c. quamvis pactum, de pactis in 6.* recepta communiter ex infinitis relatis à Tiraq. *in tr. res inter alios, à n.5.* Gom. *in reg. de iure quæsito, q.3* Cou. *in c. Raynutius, de testam. §.10. n.9. & in eod. c. quamvis pactum, p.3. §.1. n.7.*

14 Tertiò limita vt non procedat quando is ad quem principaliter negotium pertinet præsens est in iudicio, non enim oportebit eum specialiter citari ad actum, cui præsens est, & contradicendi, atque ita se defendendi habet facultatem, ita Gabr. *d. conclus.* 1. *n.811.* Vant. *d. tit. ex defectu citat. n.17. & 91. & tit. quibus modis sententia nullitas reparetur, n.116.* Nisel. *fallent.6.* Ceuall. *communium contra communes q.808. à n.18. tom 1.* Gam. *Lusit. decis.124.*

15 Quartò limita quando datur periculum in mora si præmittatur citatio, potest enim absque ea procedi, veluti si agatur de capiendo debitore suspecto de fuga, secundùm Bart. *in l. ait prætor, §. debitorem, ff. quæ in fraudem credit.* Vel si agatur de ferenda sententia in vltima die compromissi, seu termini à partibus præfixi, secundùm Paul. Castr. *in l. admonendi, col penult. ff. de iureiur.* & alios relatos per Gabr. *d. concl.1. à n.302. 304. & 306.*

16 Quintò limita vt non procedat quandò alicui committitur examinatio testium super idoneitatem personæ, cui beneficium prouideri mandatur, posse enim parte non citata recipi huiusmodi testes notauit glos. *verbo repellerunt, in Clem. 1. de offic. deleg.* recepta ex Socin. *regul 406. limit* 2. & pluribus aliis, quos refert Gabr. *d. concl. 1. num.309 & 310.* glossæ doctrinam declarat.

17 Sextò limita in causa hæresis in qua contra potentes recipiuntur testes parte non citata, neque publicatis nominibus testium, iuxta text. *in cap vlt. vers. iubemus, & vers. cessante, de hæret. in 6.* explicant Simanch. *de catholic. tit.64. à num 27.* Direct. Inquisit. Roj. Penna, Salzed. & alij, quos refert Cened. *ad Sextum collect.6. n.1.*

18 *Aliquid volumus definire.*] Amplia procedere etiam in interlocutoriis sententiis, nam & in his citationem esse necessariam consuluit Roman. *consil. 72. à n.2.* resoluunt Gabr. *d conclus. 1 n.403. vers. contrarium,* Azin. *d. §7. c 5. limit.100. n.2.* Card. Tusch. *tom 1. lit C. concl. 268. n.1.* Et in causis summariis, licèt enim in eis sine ordine iudicij sit procedendum, minimè tamen prætermitti potest citatio saltem prima, vt expressè decidit text. *in Clem sæpè, §. non sic, de verb. signific.* vbi notarunt Anch. *in princ.* & Natta n.5. Gabr. *d. concl. 1. n.36. cum seq.* Azin. *d c.5. limit.34. num 4.* Card. Tusch. *lit. C. conclus. 268. n.15* Et in extraiudicialibus, Gabr. *d. concl.1. n.64.* Card. Tusch. *d. lit. C. concl 268. n.43 cum seqq.* Et censuris, quas non nisi præcedente citatione, seu canonica monitione ferri posse, probat text. vbi notant omnes, *in c. de presbyterorum 17. q.4.* cum similibus, Nauar. *in man. c.27 n.11.* Conar. *in c. alma, p.1. §9. à n.4.* Vgolin. *de censur. tab.1. c.18. à princip dict. conclus 1. n.165. & 168.* Falcon. *reg.68.* Gutier. *canon lib.1. c.16 à princ.* Tolet. *in sum lib.1. cap.9.* Soar. *de censur. tom.5. disp.3. sect.8. à princ.* Sayr. *eod. tract. lib.1. cap.12. n.5.* Auila *eod. tract. disp.1. cap.5. dub.7. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1. *Causa possessionis, & proprietatis simul tractari possunt, alias causa possessionis præcedere debet.*
2. *Iudex datus, vt de proprietate cognoscat, aliquid de possessione pronuntiare non potest, quod multis modis declaratur, vt ibi.*
3. *Princeps potest concedere, vt de petitorio, & possessorio simul agatur.*
4. *Possessorium quando ab altera parte per modum reconuentionis deducitur, eadem sententia simul cum petitorio est terminandum.*
5. *Testium publicatio facta in possessorio non impedit quominus alij recipiantur in petitorio etiam super eisdem articulis, vel directo contrariis.*

CAP. Ad Vltimum. II. *Cælest. III.*

CAusa possessionis, & proprietatis possunt simul 1 tractari quoad suscipiendos testes, & allegationes, vt parcant sumptibus partium, his tamen acceptis, priùs est expedienda causa possessionis, seu priùs pronuntiandum est in possessorio, quamvis petitoriū simul terminetur. Collig. ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Innoc. Imol. Anan. Host. Bald. Panor. Dec. Anch. Butr. Petr. Rebuff. Cuiac. Viu. *in ration. 1. libr. iur. Pont. pag.86.* Alagona *in compend. iur. Canon pag.227.* remissiuè Ximen. *in concord p.2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib.2. tit.6. c. vnico.*

Vt de possessione, & de proprietate cognoscant, &c.] Ergo non sufficit vnum exprimi, vt iudex de altero cognoscat, nam si iudex datus fuerit, vt de proprietate cognoscat, & aliquid de possessione pronuntiauerit, inutilis est sententia, vt notant Doct. per tex. *ibi in l. si de propriet. C. si à non compet. iudice,* vbi Cuiac. Ozasc. *dec.78. n.10.* Menoch. *remed.15. recup. n 368.* Sahag. *ad c.1. de sequestr. poss. à n.86.* qui omnes inferunt iudicē specialiter datum super proprietate de possessione, super qua expressè non fuit delegatus, cognoscere non posse. Quando tamen iudex de possessorio, & petitorio simul cognouit, & probationes recepit, illisq; discussis, & examinatis super vtroque cōstat & liquet, in quo resoluendum est super vtraque necessariò esse pronunciandum, iuxta tex. *in cùm dilectus, inf. hoc tit.* ita tamen licèt vtrumque vna sententia debeat terminari, in pronuntiatione tamen præcedat possessorium, vt fecit Pontifex. *in c. cùm Ecclesia Sutrina, inf. hoc tit.* faciunt quæ Vant. *de null. tit. ex defectu iurisdict. à n.182. vers. si tamen.* Verùm si iudex recepit probationes super possessorio, & petitorio quæ nondum discussæ, & examinatæ sunt, poterit priùs discutere, & examinare eas, quæ super possessorio factæ sunt, qui est casus nostri textus intelligendo verbum illud, *audiant,* quo vtitur, id est, examinant, cum Abb. *hic n 4.* & Cuiac. licèt gl. interpretetur, id est, publicent. Amplia decisionem suprà proximè positam ex casu huius text. deductam procedere non solùm quando tacito, vel expresso partiū consensu simul possessorio, & petitorio actum est, sed etiam quando speciali gratia, & Principis rescripto altera pars impetrauit, vt de possessorio, & petitorio simul cognoscatur, contra reg. tex. *in c vlt. sup de ordine cognit & in c.1. de rest. spol. cum simil.* nam licèt ex vi talis gratiæ de vtraque simul iudex cognouerit, poterit nihilominus, si viderit expedire, super solo possessorio priùs probationes discutere illudque sententialiter definire, nam etsi gratia tollat priuilegium illud, & operetur, vt de vtroque cognoscat, cum semoto priuilegio de solo possessorio esset cognoscendum, sicut etiā idem operatur tacitus, vel

vel expressus partium consensus, vt diximus, non ta-
men in vno, atque altero casu admittitur iudici facul-
tas quominus possit discutere priùs probationes su-
per possessorio, & illud definire, si viderit expedire,
iuxta text. *in præsenti*, & post Bellam. *decis.* 506. notabi-
liter resoluunt Staphil. *de literis gratiæ*, *tit. de signatura*
literarum iustitiæ, §. 2. *à n.* 5. Octau. Vestr. *in praxi lib.* 4.
3 *c. vlt. n.* 2. *vers. omni tamen casu*, quòd autem huiusmodi
gratia licitè à Principe concedi valeat, vt de petito-
rio, & possessorio simul agatur, tenuerunt Alexand.
cons. 54. *n.* 2. *vol.* 5. Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 363. *cum*
seq. Anton. Thesaur. *decis.* 15. D. Barbos. *in l. si de vi*, *à*
n. 166. *ff. de iudic.* Fachin. *controu. iur lib* 8. *c.* 7. Marches.
de commission. p. 1. *c.* 21. *à n.* 97. *pag.* 243. quicquid con-
trarium velint Grammat. *cons. ciuili*, 84. *n.* 3. Gabr.
comm. tit. de restit spoliat. concl. 1. *n.* 14.

4 Limita textus decisionem quando possessorium ab
altera parte per modum reconuentionis deducitur,
nam tunc semper eadem sententia insimul cum pe-
titorio est terminanda, nec potest iudex super pos-
sessorio priùs discutere probationes, & illud priùs
definire, vt post Rip. *hic n* 192. & Beroi. *in quæst. fami-*
liaribus, *q.* 23. *n.* 11. testatur personalis *de adipiscenda*
possess. n. 460.

In gloss. *Audiant*, ibi, *id est, publicent*. Meliùs dicere
poterat discutiant, & examinent, vt aduertunt Cu-
jac. & Abb. *n.* 4. *in præsenti*, secundùm tamen glossæ
13 sensum notabis hunc text. pro recepta eorum senten-
tia, qui limitant reg. text. *in cap. ex tenore*, *infr. de testib.*
5 *cum simulib.* quòd post publicatas attestationes non
possunt recipi testes super eisdem articulis, vel dire-
ctò contrariis, vt non procedat in terminis huius
text. quando publicatio testium facta est in possesso-
rio, non enim impedit quominus alij recipiantur in
petitorio etiam super eisdem articulis, vel contrariis,
tum quia causæ diuersæ sunt, iuxta *l. naturale*, §. *nihil*
commune, *ff. de acquir. possess.* tum etiam, quia publica-
tio testium in causa summaria non impedit receptio-
nem testium in iudicio plenario, vt probat text. *in c.*
veniens, 38. *infr. de testib.* vbi notauit ad hoc proposi-
tum post Rot. Felin. *n.* 9. & infinitis adductis compro-
bat Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 75. *n.* 107.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus possessorio, & petitorio simul agens si pos-*
sessionem, & spoliationem probat, sed non domi-
nium, & proprietatem, obtinet in possessorio, sed
succumbet in petitorio.

2 *Episcopus cur dicatur pastor, remissiuè.*

3 *Electio est celebranda in communi, & communiter, non*
verò singulariter per particulares.

4 *Electio vnanimiter, seu concorditer quando facta di-*
catur, ostenditur.

5 *Spiritus Sancti gratia in electionibus Prælatorum in-*
uocatur.

6 *Principium omnium gerendorum à Deo sumendum.*

7 *Electiones confirmatio petenda est à Metropolitano,*
vel immediato superiore.

8 *Ecclesiæ Conuentuales quæ dicantur, ostenditur.*

9 *Possessio prædecessori successori prodest.*

10 *Declaratur text. in præsenti, & n.* 11. *&* 14.

12 *Iuris eligendi, & aliorum incorporalium quasi pos-*
sessio amittitur si possessor inuitus, & contradicens
excludatur ab actu ad eadem iura spectante.

13 *Actore non probante reus absoluitur.*

15 *Electiones Episcoporum ad solos Canonicos Ecclesia-*
rum Cathedralium regulariter pertinent.

16 *Electio facta ab eo, qui in possessione victus est, irritari*
potest, licèt in petitorio victoriam reportauerit.

17 *Lex pœnalis vtens verbo, aut participio significante*
actionem futuri temporis, sententiam à iudice fe-
rendam continet.

18 *Præscriptio tempus legitimum requirit.*

19 *Sententia sola in incorporalibus possessionem non trans-*
fert absque alio facto.

20 *Iuris eligendi ad quasi possessionem acquirendam, quæ*
sint necessaria, ostenditur.

21 *Actus meræ voluntatis iuris necessitatem excludit.*

22 *Possessio conferendi acquiritur ex vnica collatione sor-*
tita effectum.

CAP. Cùm Ecclesia Sutrina. III.

Innoc. III.

SPoliatus si simul agat de possessorio, & petitorio, 1
& bene probat spoliationem, sed non dominium
vel proprietatem, ei restituetur possessio, sed succum-
bet in petitorio, seu proprietate, vt accidit clericis
Sutrinæ Ecclesiæ, qui contra Canonicos probarunt
possessionem, sed non proprietatem eligendi Episco-
pum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar.
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Bald. Pa-
norm Petr. Rebuff Henric. Dec. Marc. Socin. Butr. Cu-
iac. Viu. *in ration.* 2. *libri iur Pontif pag.* 86. Alagona *in* 3
compend. iur Canon. pag. 228. remissiuè Ximen. *in con-*
cord. p. 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret.*
lib. 2. *tit.* 5. *c.* 1.

Pastore vacaret.] Episcopus cur dicatur pastor dixi 2
de offic. & potest. Episc. p 1. *tit.* 2. *c.* 2. *n.* 9.

Conueniens in vnum.] Ergo in communi, & commu- 3
niter, non verò singulariter per particulares, & sin-
gulariter consensus electio est celebranda, vt docet
text. *in cap in Genesi* 55. *vers. nec etiam*, *sup. de elect.* ex-
plicant Rip. *hic n.* 12. & Rebuff. *n.* 5. Bertach. *de Episc.*
lib. 1. *p.* 3 *q.* 32. Petr. de Biaxio *in direct p.* 3. *c.* 21. Petr.
Gregor. *ad tit. de elect c.* 5. *à n.* 2. *& c* 16. *per totum.*

Vnanimiter elegistis.] Licèt verbi, seu nominis pro- 4
prietate attenta, vt electio vnanimiter, seu concordi-
ter facta dicatur, requiratur omnium, nemine discre-
pante, consensus, vt notat gloss *verbo concordent*, *in c.*
cupientes, & alia similis *verbo in discordia*, *in c. quorun-*
dam, *de elect l.* 6. quas recipiunt Doctores communi-
ter secundùm Abb. *n* 16. Felin. *n.* 8. *in c.* 3. *de re iudic.*
Iason. *in l. de fideicommiss. n.* 5. *C. de transact.* & post alios
Lambertin. *de iurepatr. art.* 8. *sexta q princ. p* 2. *lib.* 2. *à*
n. 2. hoc tamen procedit in his, quæ fiunt à pluribus,
vt singulis, in his verò, quæ à pluribus fiunt iure
collegij, seu Capituli concorditer, & vnanimiter di-
citur factum quod à maiori parte fit, vt probat text. *in*
c. in causis 30. *de elect. & in cap. ad aures*, ibi, *à clericis vna*
excepto vnanimiter celebrata, de his quæ vi, notant Dec.
& Cagnol. *n* 3. *in l. aliud* 121. §. *refertur*, *ff. de regulis*
iuris, Bald. & Card. *in d. c.* 2 Quicquid contrarium te-
neant Butr. *n.* 5 Abb. *n.* 2 Rip *n.* 3. & Rebuff. *n.* 10. *in*
præsenti, resoluentes omnium, nemine discrepante,
requiri consensum, vt electio concorditer, seu vna-
nimiter facta dicatur.

Spiritus sancti gratia inuocata] Notatur ad hoc 5
quòd in electionibus Prælatorum Spiritus sancti gra-
tia inuocatur, vnde pro forma, & validitate electionis
præmittendam esse Missam de Spiritu sancto consti-
tuit Basileense Conc. *in pragmat. sanctorum*. §. *& cùm*
humanæ fragilitatis, notant Abb. *hic n.* 1. & Rebuff. *n.* 8.
Biaxio *in directorio elect.* 3. *c.* 12. *n.* 2. Petr. Gregor.
d. tit. de elect. c. 15. *n* 3. quod magis laudandum est
hodie ex Host. referente Corras. *de Sacerdotio*, *part* 4

c.3.n.10. quòd iam in vsu non sit inspiratio Spiritus sancti, quòd columba, quæ eum afferre solebat, iam
5 die à corno sit enecata, vide etiam decretum Concil. Trident. *sess 24 de reformat.c* 1. vbi sanctè monet, & præcipit, vt vacante Episcopatu statim supplicationes, & preces publicæ & priuatæ habeantur, quibus Clerus, & populus bonum pastorem à Deo valeat impetrare; sed vide quæ dixi ad *cap. cum terra*, 14.
6 *n.6.sup.de elect.* nam principium omnium gerendorum à Deo sumendum, & Pontifices, & Imperatores docent *in cap.in nomine Domini 23.dist & in princ. Codicis, & in l.2 C. de officio prætorio Africa*, cum multis adductis per Cald. Pereira *de empt. c. 1. n 1 & 14.* & Stephan.Gratian. *Marchia decis.1.* Moz. *de contract.tit. quomodo contractus deficiat à n,27.*

A Sede Apostolica confirmari.] Licèt electionis con-
7 firmatio petenda sit à Metropolitano, vel alio immediato superiore, iuxta text. *in cap.cùm dilectus 32. de elect.* & notant Biaxio *in direct elect.part 3 cap.43. à num. 6.* Corral. *de Sacerdot. part. 2 cap. 4. à num. 3.* Selu. *de benefic.p.2.q.23 n.11.* Petr. Gregor. *ad tit. de elect. c 19. à n.10.* tamen in his terminis huius text. petita fuit à Sede Apost. quia Ecclesia Sutrina, quæ propè Romam esse noscitur, immediatè subiecta est eidem Romanæ Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedi, aduertunt *hic* Card. Ioan. Andr. Imola, Ripa *num.6.* & Rebuff. *n.12.*

8 *Clerici Conuentualium Ecclesiarum.*] De Clericis sæcularibus Ecclesiarum parochialium intelligunt Doctores communiter *hic*, vt constat Abb. *notab.3.* Ripa *num. 4.* Rebuff. *n. 14.* notantes quòd licèt secundùm consuetudinem Ecclesiæ Conuentuales dicantur solùm Regulares, iuxta text. *in cap. Capitulum de rescript.* tamen secundùm proprietatem sermonis Conuentuales dici possunt etiam Cathedrales, & alia, quæ Collegium habent, licèt sæculares sint, ab etymologia, seu allusione vocabuli, quia Conuentuales dicuntur à conuentu, seu à conueniendo, vt notat Abb. *in cap.innotuit, notab.5. de elect* Rebuff. *in praxi part.1.tit. Regularia beneficia, n 4.* Anton. Fabr. *rei beneficiaria, tit.de benefic.Cathedralium, n 21.* Verùm nullum esse inconueniens quòd text. hic de Clericis Regularibus intelligatur, neque esse verbum aliquod in text. ex quo colligatur clericos, de quibus *hic*, sæculares fuisse contendit Rebuff. *in præsenti, num.14.* consentit Cujac. dum clericos istos regulares fuisse interpretatur.

Ipsi, & prædecessores.] Notant ad hoc quòd posses-
9 sio prædecessoris successori prodest, & ab eo allegari potest, vt per Rebuff. *hic n. 18.* iuxta receptissimam regulam in hac materia quòd tempora possessionis defuncti accedunt, & coniunguntur possessioni hæredis ad effectum continuandi vsucapionem, quod propriè accessio dicitur *in rubr. ff. de diuer. & tempor. præscript.& accessionibus*, ad quæ multa adducit Brison. *de verbor.iur. signif.verb.accedere dicitur possess* explicant Conan. *comm.l.3.c.14.n.5.* Donel. *l.5.c.20.*

Quod in trium Episcoporum electionibus, &c.] Dif-
10 ficilis videtur text. hic quatenus ad quasi possessionem iuris eligendi acquirendam trium Episcoporum electiones videtur exigere, quia licèt quasi possessionem incorporalium, veluti iuris eligendi, præsentandi, vel conferendi, plurium duorum, saltem vel trium multiplicitatem esse necessariam, per hunc text. & illum *in c.querelam 40.ad finem*, ibi, *per multa tempora, de elect. & in c. cùm olim 7.* ibi, *duobus Archidiaconis, eod.tit.* tenuerint Rom. *cons.70. n.13.* post Rip. Paris. & alios, Flores de Mena *q. var. q 2. n 25.* Contraria tamen sententia, quòd vnicus actus sufficiat ad acquirendam quasi possessionem iurium incorporalium, verior est. & receptior, & est de mente glossæ hic, *verbo tertium*, quam in hunc sensum sequuntur omnes, vt post Card. *n 3. in gloss 4.* testantur Ripa *n.91.* & Rebuff. *n. 11.* & post Bald. *de præscript. p.5.q 8.* communem sæpiùs profitetur Cardin. Tusch. *tom 3. lit. E. concl 83.n.5.& tom 7.concl.421.& concl 34* Con *pract. c.14.n 2. & in reg possess p.2 in princ n.6.* Mascard. *de probat.concl.173 à n.8.& concl.1180.n.12.* Menoch. *de arbitr.casu 160 à n.1* & post Roch.Lamb.et.& plures alios, Gonz. *ad reg.8 Cancel gloss 43.§.2 à n.29.* & post Guttier.& Menoch.Ceual. *comm contra com.q.707.n.4.* & post Duaren.Corras.Rufin.& plures alios, Nicol. Garc. *de benef.p.5.c.5 à n.59* Cabed. *de patron. Regia Corona, c. 6. in princ.* qua retenta opinione non obstat text. *in præsenti, & in d.cap.cùm olim, & in d. cap. querelam*, respondetur enim primò multiplicitatem actuum ibi requiri non ad acquirendum, sed ad iustificandam quasi possessionem, ex ea ratione, quia actus geminati, & per temporum interualla repetiti magnam inducunt iustitiæ præsumptionem, maioremque afferunt firmitatem, & possessionem iustificatam plurium prodesse ad victoriam, etiam vbi de nudo agitur possessorio apud omnes receptum constat ex Bald. *in l.data opera, in fin C.qui accusare non possunt*, & pluribus aliis, quos refert Mascard. *de probat. concl. 119.n.2.*

Secundo respondet Menoch. *remed.15 recup n.396.* 11
coincidens in supradictam primam responsionem, clericos *hic* indicasse commodum sibi esse, *& in d.c. querelam*, & Episcopum *in d.c.cùm olim*. allegare, & probare actuum multiplicitatem, quia possessio, quo antiquior, eo iustior præsumitur, & firmior est, vt probat text. *in c. licèt causam, vers ex præmissis, de probat.* cum similibus, de quibus Menoch. *remed. 3. retin. n 755.cum seq.* plenè Mascard. *concl. 1199. à princip.* Cardin. Tusch. *tom 4 lit.I.concl.285. & tom.6 litera P. concl.411.& 410.*

Tertiò responderi potest, si magis placuerit, quòd clerici in hoc text. non solum contendebant quasi possessionem acquisiuisse per illas tres electiones, verùm etiam ius ipsum eligendi legitimè præscripsisse, ad quem effectum manifestum est vnum actum non sufficere, sed necessarium esse tempus legitimum, quod completam efficiat præscriptionem, & hoc tempus perfectum, & legitimũ per tres illos actus trium electionum Episcoporum, qui eidem Ecclesiæ vltimò & immediatè præfuerant, clerici probare nitebantur, vt patet ex fine textus, dum decidit eos in probatione huius suæ intentionis defecisse, quia non tantum tempus fluxerat, quod completam efficeret præscriptionem; vnde nihil concludit text. hic pro opinione eorum; quos primo loco citauimus, resoluentes ad quasi possessionem iuris eligendi acquirendam trium Episcoporum electiones esse necessarias, siquidem non ad acquisitionẽ quasi possessionis tres electiones clericorum, de quibus *in præsenti*, allegasse constat sed ad alios diuersos effectus legitimæ præscriptionis; quod autem Summus Pont. eidem allegationi detulerit etiam in adiudicanda quasi possessione, ex dicta ratione fecisse bene aduertunt proximè citati Doctores, quia antiquior possessio iustior, & firmior est. non autem ex eo quod ad hunc effectum possessori id necessarium iudicauerit.

Verùm commodè, &c.] Hinc text difficilis videtur quatenus in specie illius ius commune resistebat Clericis spoliatis potestate eligendi Episcopum, & assistebat Canonicis Ecclesiæ Cathedralis spoliatoribus, de quibus *in præsenti*, vt *hic* fat ξur Pontif.x in illis verbis, *Canonica institutio*, &c. tamen supponit absque vlla tituli ostensione prædictos cl ricos fore

re\:ituen

restituendos, nisi infimul actum fuisset petitorio in quo Clerici defecerunt contra text. *in c. ad decimas, de restitutione spoliat. lib. 6.* & ita probat text. clericos contra quos ius commune resistebat potuisse præscribere potestatem eligendi Episcopum absque vllo titulo, quem non allegarunt, neque probarunt contra reg. *cap. 1 de præscript. in 6.* omissis varijs explicationibus, de quibus Abb. *num. 44.* Ripa *n. 120. in præsenti*, & aliis relatis per Couar. *lib. 1. variar. c. 17. num. 7.* & Menoch. *illustrium cap. 86 à prin. c.* ex men e nonnullorum Doctorum respondent Præceptores in hoc text. propterea non fuisse factam restitutionem, quia clerici, de quibus *hic*, non breui tempore, sicut *in d. cap. ad decimas* (prout illi intelligunt verbum *ea aliquandiu*, impositum) possessionem habuerunt, sed diuturnam & longam quasi possessionem, eo quòd constet ex litera eos non tantùm in vna, vel duabus, sed in trium Episcoporum electionibus insimul cum Canonicis concurrere, patet ex text. ibi, *electio trium Episcoporum*, &c. Insuper non solùm per se sed etiam per suos prædecessores concurrere, patet *ex princip. text. in versic. verum*, ibi, *ipsi ac prædecessores eorum*, &c. ex qua diuturna quasi possessione insurgit præsumptio tituli præcedentis, & ex illa iustificatur possessio eligendi, iuxta reg. text. *in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. & in l. filius, C. de petitione hered.* qua de causa text. iste expendit illas tres electiones, alias enim ad probandam possessionem per se solam sufficiebat vnicus actus, qui effectum sortiretur, iuxta text. *in c. consideratioribus, de iurepatron.* communis ex Couar. *in reg. possessor. p. 2. in princ. n. 6.* quæ quidem explicatio probabilis est, & vti talis defendi & teneri potest.

Sed vrget aliquo modo, quia assistentia trium electionum de necessitate non conuincit longinquitatem temporis, siquidem poterant Episcopi electi breui vincere tempore. Vrget secundò, quia text. non expendit illas tres electiones in causa possessorij, de quo directè non agebatur, (tunc enim vnica solùm electio sufficiebat,) sed in causa petitorij, super qua sententia prolata fuit. Vrget tertiò, quia text. *in d. cap. ad decimas*, indistinctè procedens, talem distinctionem temporis non facit, quæ quidem facienda erat si de necessitate requireretur. Vrget denique, quia verbum, *aliquandiu*, positum *in d. c. ad decimas*, etiam longinquitatem temporis, licèt non magnam, importare solet; ac proinde videtur inconueniens, vt possessio in hoc text. iustificetur, recurrere ad longinquitatem temporis.

Quare aduertendum duxi in hoc text. per euidentem præsumptionem, constare de titulo, siquidem Clerici, de quibus *hic*, ex scientia & patientia Canonicorum fuerunt recepti ad electionem faciendam, ex qua scientia & patientia vrgenti præsumptione resultauit priuilegium, sine quo non est verisimile Canonicos recepisse prædictos Clericos: vnde necessariò dicendum est in specie huius text. Clericos habuisse titulum, vel saltem aliquid loco tituli, & de illo constare, iuxta reg. text. *in l. 1. C. de seruitutibus, & l. si ego, §. 1. ff. de public.* ibi, *per traditionem, ac patientiam*, quo quidem titulo, seu causa sufficienti iustificabatur possessio, qua iustificata text. *in præsenti* supponit Clericos fore restituendos si solùm remedio possessorio ageretur, eo maximè, quia Canonici non semel, sed ter receperunt & admiserunt ad electionem Episcopi Clericos, quos facilè potuissent excludere, per quam admissionem & receptionem in hac materia, quæ præiudicium non graue continere videtur, perinde ac si Clerici haberent titulum legitimum ex concessione Canonicorum, iustificatur quasi possessio illorum, & tollitur ius commune eisdem Clericis contrarium, vt in proposito intendunt Imol. *hic n. 26* Dec. *cons. 134. in fin.* Roland. *cons. 47. n. 42. lib. 2.* Menoch. *d. lo. o. vers. tertius, & n. 5.*

Nec obstat huic intellectui quòd scientia, patientia, & admissio prædicta, quæ tacitam importat concessionem, tantummodo attendi, & locum habere debet vbi sciens, & admittens potuit expressè titulum concedere, iuxta *d. l. 1.* & reg. *l. cùm quis, ff. si certum petatur.* At verò in proposito Canonici non poterant expressè titulum, & ius eligendi Episcopum aliis concedere, tum ex text. *in c. constitutis 47. de elect.* tum etiam, quia per huiusmodi concessionem alienarent iura Ecclesiæ, quod nunquam licet extra casus & solemnitates iuris, *c. nulli, de rebus Ecclesiæ non alien.* cum vulgaribus, vt aduertit Abb. *in præsenti n. 42.* Refellitur enim si aduertas quòd dum statuta Canonica ius eligendi Episcopum Canonicis Cathedralium Ecclesiarum concedunt, vt text. habet, tunc non excludunt alios Clericos eiusdem diœcesis esse priuatos eo iure, non quidem in totum, & absolutè, sed quoad ipsos Canonicos, id est, si à Canonicis non fuerint admissi, arg. text. vbi glos. *verbo admiserunt*, & DD. *in cap. cùm Vintonien. 25. de elect.* Ratio est, quia cum Episcopus non solùm Canonicorum, sed etiam omnium Clericorum suæ diœcesis superior sit, & Prælatus ordinarius, per totum *de officio Ordin. cap. cùm Episcopus, illo tit. lib. 6.* & omnes cum Episcopo vnum corpus constituant, *c. scire n. 7. q. 1.* non est contra ius, quòd Canonici Clericos aliarum Ecclesiarum eiusdem diœcesis admittant ad electionem Episcopi, *obeuntibus 63. dist.* præsertim, quia per hanc admissionem non alienatur ius eligendi quod remanet adhuc penes Canonicos *l. alienation, ff. de verbor. signif.* Textus verò *in d. c. constitutis*, vltra varios intellectus, de quibus per Abb. *hic*, Rip. *hic n. 120.* agit non quidem de iure eligendi communicato Clericis eiusdem diœcesis, & ita subditis eidem Episcopo, qui eligendus est, sed de facultate eligendi communicata illis, qui non erant de illo collegio, imò extranei, & non subditi illius Prælati, de cuius electione agebatur, id quod est contra ius commune, iuxta text. quem sic intellige *in c. dilectus*, ibi, *iuris communis, de consuetud.* & reg. *cap. vlt. vers. vlt. de religiosis domibus*, quæ in specie *d. cap. constitutis* omnino, & directè violatur, non ita in specie huius text. Neque etiam refragatur, quòd si receptio, & admissio prædicta inducit titulum, & concessionem iuris eligendi, quam Canonici præstare potuerunt, vtique illa per se sufficere debuit absque alia præscriptione, quinimo illa stante præscriptio locum habere non potuit, argumento *l. 4. §. lana, ff. de vsucap.* respondetur enim quòd licèt Canonici potuerint huiusmodi ius eligendi clerici communicare, nihilominus tamen dum eosdem simpliciter receperunt, & admiserunt ad electionem, non satis constat de perpetua, & expressa concessione in futurum, quia adhuc dubitari potest an pro tunc, an verò in perpetuum eligendi facultatem communicauerint. Vnde meritò huiusmodi receptio, & admissio, quæ per se ad plenum non sufficit, sufficiet loco tituli, vt causam tribuat præscribenti, & ita satisfacit regulæ.

Eis contradicentibus, & exclusis.] Notatur ad hoc 12 quòd quasi possessio iuris eligendi, & aliorum incorporalium amittitur si possessor inuitus, & contradicens excludatur ab actu ad eadem iura spectante, ita *in præsenti* Cardin. *in vers. nos igitur*, Abb. *n. 7.* Bald. *4.* & Rip. *n. 9.* ac Rebuff. *à n. 28.* Lambert. *de iure patron. art. 1. §. quartæ princ. p. 1 lib. 1. n. 3.* In corporalibus enim ad admittendam possessionem requirimus dene

denegatio præstationis cum acquiescentia petentis Innocent. in *cap. querelam, num.* 3. & *ibi* Abb. *num.* 2 *de elect.* Bald. *in l.* 2. *num.* 50. *C. de seruit. & aqua*, Guid. Pap. *decis.* 619. *num.* 3. Couar. *in reg. possessor. p.* 2. §. 1. *num.* 3. *vers. ac si constet.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 113. *ex num.* 21. Mantic. *decis.* 172. *num.* 5. & fuit dictum *in Romana pensionis domus* 15. *Decembris* 1617. *& Romana census* 4. *Iulij* 1618. *& in Anconitana florum* 8. *Nouembr.* 1614. coram bonæ mem. Buratto, *& in Casertina pensionis* 22. *Iunij* 1618. coram bonæ mem. Vbaldo.

13 *Actore non probante*, &c.] Notatur ad hoc quòd actore non probante reus absoluit, hanc regulam multis iuribus, ampliationibus, & limitationibus exornat Hyppol. *sing.* 169. Alphan. *collect.* 101. Duenh. *reg.* 22. Garc. Falcon. *reg.* 7. Hieron. de Monte *de finibus regundis*, *q* 48 *à n.* 1. Thom. de Thomassetis *in floribus legum reg* 11. Mascard. *de probat concl.* 36. Surd. *de alimentis*, *tit.* 9 *q.* 12 *n.* 7. *cum seqq.* Card. Tusch. *tom.* 1. *lit. A. concl.* 1. plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 125. *n.* 1. multo plures citantur *in libello de principijs vtriusque iuris lit. A n.* 30.

14 *Quicquid iuris vtraque pars habebat*, &c.]. Ex his verbis colliges quòd clerici spoliati, de quibus in text. possessorium & petitorium tanquam actores simul deduxerunt, & prosequuti sunt, & ideò in vtroque eis incumbebat probatio, sed quia priùs de possessorio constitit, in eo obtinuerunt, vel quia constitit de vtroque in ordine proferendi priùs super possessorio, lata est sententia, & fateri oportet eisdem clericis spoliatis in petitorio probationem incubnisse, quia illud simul cum possessorio deduxerat, & actores erant, & actorum partibus fungebantur, in quo cùm defecerint in probatione petitorij, rectè applicatur regula illa, Actore non probante reus, etsi nihil præstiterit, obtinebit, & hoc modo intelligendus est text. *in præsenti*, provt ex cursu totius literæ apparet. Si verò aliquis spoliatus solo possessorio egisset, neque petitorium intentauerit, neque passus fuerit aduersarium de eo agere, & sententiam in ipso possessorio recuperandæ obtinuerit, & restitutus fuerit, non ei incumbit super dominio, seu petitorio probationis onus, sed potiùs aduersario, & procedit text. *in l. is qui destinatum*, 25. *ff. de rei vindic. & in §. retinendæ*, *vers. commodum*, *Instit. de interdictis.* Quando verò spoliatus à principio deduxit petitorium, illudque sospendit intentato possessorio recuperandæ, in quo obtinuit, & petit deinde, vt super eo feratur sententia, tunc super petitorio ei incumbit probatio, quia & in hoc casu actoris partibus fungitur, & procedit text. *in cap. significauerunt* 36. *ad finem*, *infr. de testib.*

15 *Electiones Episcoporum ad Cathedralium*, &c.] Notatur ad hoc quòd electiones Episcoporum ad solos Canonicos Ecclesiarum Cathedralium regulariter pertinent, nisi aliud sit de priuilegio, vel consuetudine introductum, vt per Abb. & Rip. *hic*, vtrumque *num* 5. Bertachin. *de Episcopo*, *lib.* 1. *c.* 3. *à princ.* Petr. de Biaxio *in directorio electionum part.* 1. *c.* 6. *n.* 2. *cum seq.* Petr. Gregor. *ad Decretal. tract. de elect. c.* 6. *n.* 1. *cum seq.* Francisc. Bursat. *cons.* 126. *à num.* 17. *tom.* 2. Læl. Zech. *de Republ. Ecclesiast. c.* 24. *quod de Canonicis inscribit*, *à num.* 6. Azor. *moral*, *part.* 2. *lib.* 3. *c.* 17. *q.* 3. Perez *l.* 2. *vers. pro declaratione*, *tit.* 6. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 148. *cum seqq.* post Selu. Corras. & plures alios, Nicol. Garc. *de benefic. part.* 5. *cap.* 4. *à num.* 6. Cabed. *de patronatib. Regiæ Coronæ*, *cap* 37. n. 3. quorum plures refero ego ipse *de officio*, *& potest. Episc. p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 3. *num.* 11. vbi *num.* 29. de præsentatione, quam facit Rex Catholicus ad Ecclesias Cathedrales Hispaniæ nouissimè illustriss. D. Roderic. de Cunha post primam huius libri impressionem visus *in comm. ad cap. qui Episcopus* 2. *dist.* 23. *num.* 6. vbi *n* 8. subdit Regem Lusitaniæ habere ius præsentandi, & nominandi ad Archiepiscopatus, & Episcopatus illius Regni, & hoc ius præsentandi cœpisse à tempore Regis Alphonsi V.

16 *Decreuimus irritandum.*] Notatur ad hoc quòd irritatur electio facta ab eo qui in possessione victus est, licèt in petitorio victoriam reportauerit, vt per Abb. *n.* 37. & Ripa *à n.* 102.

17 Notatur etiam ad hoc quòd omnis lex pœnalis vtens verbo, aut participio significante actionem futuri temporis, sententiam à iudice ferendam continet, vt per Sayr. *in clau. Regia lib.* 3. *c.* 8. *n.* 20.

18 *Propter breuitatem*, &c.] Notatur ad hoc quod præscriptio tempus legitimum requirit, id est, legibus, & sacris Canonibus definitum iuxta vsucapionis, & præscriptionis definitionem, de qua *in l.* 3. *ff. de vsucapion.* ibi, *temporis lege definiti*, vt notant, & latè explicant post ordinarios Bald. *de præscript. part.* 4. *princip. à princ.* & post eum Couar. *in reg. possessor. part.* 2. §. 2. *per totum*, latè &, eleganter Donel. *comment. lib.* 5. *cap.* 19. *à princ.* Molina *de iustit. tract.* 2. *disp.* 68. *cum seqq.*

19 *Eam quasi possessionem*, &c.] Notatur ad hoc quod sola sententia in incorporalibus possessionem transfert absque alio facto, vt per Bald. *hic n.* 5. & alios quos refert, & sequitur Felin. *in cap. cùm venerabilis*, *num.* 29. *de except.* Sed contrarium verius, vt melius colligitur ex Innocent. *in cap. cùm nostris*, *num.* 3. *vers. item nota*, *de concess. præb.* Abb. *in cap. vlt. n.* 7. *de iudic.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.* 11. *à n.* 10. Non obstat text. *in præsenti* in citatis verbis, non enim concluditur re & facto per sententiam fuisse translatam possessionem, sed magis solo verbo, vt bene notauit gloss. *hic verbo reducentes*, atque ita sententia importat præceptum restitutionis faciendæ vel declarationem, quòd possessor fuit iniustè spoliatus, & constat, quia cùm statim super proprietate sententia lata fuerit contra clericos, quibus possessionem adiudicat, & hæc proprietatis sententia debeat præualere, ex reg. text. *c. cùm dilectus*, *infr hoc tit.* non potuit, nec debuit sententia lata super possessione, re, & facto statim eam transferre.

20 In gloss. *Vocem.* Notatur hæc glossa ad acquirendam possessionem iuris eligendi duo sufficere, & necessaria esse, scilicet quòd extranei, qui de collegio non sunt, in electionibus præsentes fuerint, & vocem præstiterint, sequuntur Abb. *n.* 3. *&* 21. Rip. *n.* 92. Rebuff. *n* 19 *in præsenti*, Villadieg. *in tract. de rebus Ecclesiæ non rite alienatis recup. lib.* 1 *c* 48. *n.* 18. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss* 45 §. 2. *n.* 31. Et quòd possessio vt acquiratur in corporalibus, vltra acquirantis animum requiratur scientia & patientia illius contra quem acquiritur, tenuit Rota coram Burat. *decis.* 414. *n.* 12. nisi quis haberet titulum, quia tunc quasi possessio in incorporabilibus acquiritur etiam absque scientia & patientia aduersarij, Balb. *de præscript. p.* 2. *quintæ partis princ. q.* 7 *n.* 4. Cæpol. *de seruit. vrban. præd. c.* 20 *n.* 5. Seraph. *decis.* 1213 *n* 7. Rot. *decis.* 756. *num.* 8. *p.* 4. *diuers. & decis.* 533. *sub n.* 3. *ad med. p.* 1. *recent. & in Albanen. iurisdictionis* 26. *Iunij* 1613. coram Card. Verospio.

21 In gloss. *Breuitatem temporis*, ibi, *sed de gratia.* Notatur ad hoc quòd actus meræ voluntatis iuris necessitatem excludit, vt per Girond. *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat. n.* 178. Sic etiam ex actibus, qui iure amicitiæ, & familiaritatis fiunt, possessio non acquiritur ex eo quia possessio est detentio

animo

animo, & cogitatione domini, qui planè animus deficit in eo, qui hortum, aut fundum amici ingreditur, vel similem actum, exercet leuandi animi causa, & iure amicitiæ, vt formaliter ex eadem ratione probat text. *in l. qui iure, ff. de acquir. possess.* simile exemplum de eo, qui hospitem iure amicitiæ sæpiùs receperit, probat text. *in l. & habet, § hospites, ff. precario*, & in rustico, qui singulis annis solet ad amicum afferre per caponum: probat gloss. *verbo qualitatem, in l. soles, ff. de officio Proconf.* multisque aliis exemplis exornant Ripa *hic n. 39. cum seqq.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de modis possess. in præfat. à n. 37.* Tiraq. *in tract. le mort, p. 5. declar. 3.* Menoch. *de arbitrar. casu* 160. Couar. *in reg. possessor, p. 1. § 4. n. 6.* Cald. Pereira *cons. 2. n. 17. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1184. *n.* 12.

In ead. gloss. *Breuitatem ibi, duplicatum tempus requirunt.* Licèt hanc sententiam sequantur multi *hic*, & alibi, vt per Abb. *n. 13.* Bero. *à n. 40. in cap. de quarta, de præscriptionibus*, Cou. *lib. 1. variarum, cap. 17. num. 10.* nihilominus tamen verius videtur etiam in præscribendis seruitutibus discontinuis tempus ordinarium decem, vel viginti annorum sufficere absque duplicatione, *l. seruitutes, ff. de seruitutibus*, in quibus etiam locum habet *l. 1. C. de vsucap. transformanda.* Nec obstat text. *in l. si sit*, quem glossa *hic* expendit, de cuius materia, & explicatione plura tradunt vltra Doctores *ibi, gloss. 3.* & alij *in l. vlt. C. de seruit.* Abb. Bero. & Cou. *dictis locis*, Conan. *lib. 4 cap. 12. à num. 19.* Cujac. *lib. 14. obseru.* 18. Sed probabilius est illic ad seruitutem admittendam requiri tempus duplicatū, non quia esset discontinua, siquidem etiā hæc ordinario nun duplicatu tēpore admittitur, *l. sequūtur, §. si viā, ff. de vsucap.* docet Paul. *lib. 1. recept. tit.* 18. Sed quia in specie illius text. ex conuentione partium seruitus fuit limitata, & habeat interualla alternis annis, vel mensibus distincta, ac subinde stante huiusmodi conuentione dominus prædij dominantis licèt maximè vellet, non poterat omni tempore vti seruitute, quinimò tanto tempore tenebatur abstinere quantu vtebatur, vnde meritò nun sufficit tempus ordinarium, in cuius dimidia parte dominus non cessauit, nec fuit negligens, cùm vti non potuerit, *l. 3. ff. de regul. iuris.* Ac subinde ad inducendam negligentiam, & non vsum temporis ordinarij requiritur continuum duplicatum, quia, v. g. ex viginti annis insurgit non vsus, & negligentia decem annorum, per quos tantummodo vti potuit stante conuentione illa, aliter enim si decem continui sufficerent, amitteretur seruitus per non vsum, & negligentiam annorum quinque, & ita non per tempus ordinarium, sed per ordinarium illius, vt aduertunt Conan. *vbi suprà*, Bero. *in d. cap. de quarta, à n. 52.* Rip. *in præsenti n. 119.* & satis præsenti Iureconsultus *in d. l. si sit*, ibi, *quo cum vti*, &c.

22 In gloss. *Trium.* Notatur ad hoc quòd ex vnica collatione sortita effectum acquiritur possessio conferendi, vt per Flamin. *de resign. lib. 7. q. 13. n. 41.* Mascard. *de probationib. concl.* 1180. *n.* 11. Et quòd ex vnico actu, & ex vnica præsentatione effectum sortita acquiratur, quasi possessio iurispatronatus, seu iuris præsentandi, dixi ad *cap. consultationibus, n. 6. de iurepatron.*

Cap. Cùm super. IV.

Innoc. III.

1 SVper hunc text. qui idem probat, quod in præcedenti habetur, scripserunt Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Host. Innoc. Bald. Panorm. Dec. Butr. Henric. Cujac. Petr. Rebuff. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 87.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 228.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 5. c. 1.*

Verùm quia, &c.] Vide quæ dixi *ad c. præcedens super verba, quidquid iuris vtraque pars habebat*, &c. *n.* 14. 2

In gl. *Restituendum*, ibi, *solo verbo restituit eum*, &c. 3
Nota quòd hæc sententia importat præceptum restitutionis faciendæ, vel declarationem quòd possessor fuit iniustè spoliatus, quæ licet verbalis, effectus tamen reales operatur quoad fructus, expensas litis, & alia quæ diligenter examinant Abb. *à n. 37.* latiùs Ripa *à n. 102.* & Rebuff. *in repet. glossarum, n. 66. cum seqq. in cap. præcedenti.*

SVMMARIVM.

1 *Possessorio adipiscendæ, vel recuperandæ agere potest qui agit de proprietate ante conclusionem causæ, post conclusionem verò, & ante sententiam hoc non potest nisi iusta causa subsit.*

2 *Petitorium intentatum suspendi potest antequam sit in eo conclusum, & transitum fieri ad possessorium.*

3 *Possessorio intentato, & petitorio suspenso tertius veniens ad causam pro suo interesse, quando audiatur super petitorio non obstante suspensione prædicta, remissiuè.*

4 *Ius tertij venientis ad causam pro suo interesse in iudicio possessorio, quando dicatur connexum in iure spoliantis ad effectum, vt non impediat restitutionem spoliato faciendam, remissiuè.*

5 *Iudex post conclusum in causa vsque ad sententiam potest interrogare partes ad clarificanda dubia.*

Cap. Pastoralis. V.

SPoliatus qui ineboat litem super proprietate, non 1
facta mentione de violentia, seu possessione, potest antequam sit renuntiatum, vel conclusum de proprietate, agere de spoliatione, sed postquam est renuntiatum, vel sic conclusum, quòd definitiua sententia possit ferri de proprietate, nun potest agere de possessione, nisi iusta causa moueat animum iudicis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Bald. Panorm. Deci. Mantua, Butr. Henric. Anchar. Cujac. Petr. Rebuff. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 87.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 228.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *Collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 5. c. 3.*

Antequam renuntiatum sit, aut conclusum in causa, 2
&c.] Notatur ad hoc quòd petitorium intentatum suspendi potest antequam sit in eo conclusum, & transitum fieri ad possessorium, vt per Bellacumb. *tom. 2. communium opinion. lib. 7. tit. 1. n. 297 pag. 217.* Menoch. *remed. 15. recup. n. 381. cum seqq.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 11. n. 13.* D. Barbos. *in l. si alienam, n. 8. ff. soluto matrimon.* Possessorio intentato, & peti- 3
toriu suspenso, tertius venient ad causam pro suo interesse quando audiatur super petitorio non obstante suspensione prædicta, vide decisionem Rotæ
apud Farin. 22. *p. 1. in recentior.* Et ius tertij ve- 4
nientis ad causam pro suo interesse in iudicio possessorio quando dicatur connexum cum iure spoliantis ad effectum, vt non impediat restitutionem

spoliato facendam, vide Rotam *decis. 23. tom. p. 1. recent.*

5 *Si verò renuntiatum fuerit, vel conclusum*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex post conclusum in causa vsque ad sententiam potest interrogare partes ad clarificanda dubia circa merita causæ, etiamsi procedat ad vtilitatem priuatam, vt per Hippol. *sing. 155.* Boer. *decis. 206. n. 2.*

Cap. Cùm dilectus. VI.

1 QVando actum est soper possessorio, & petitorio, vtrumque est terminandum vnica sententia, sed in pronuntiatione permittitur possessio, in exequutione verò præualet proprietas. Colligunt, ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Innoc. Bald. Panorm. Dec. Butr. Henric. Anch. Petr. Reboff. Cuiac. Viu. *in rationali 2. libri iuris Pont f. pag. 88.* Alagona *in compend. iuris Canon pag. 229.* remissiue Ximen. *in concord p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit 5. c. 4.*

2 Collige ex text. quòd petitorio, & possessorio simul potest agi, & vtromque vna sententia terminari, vide *l. 27. tit. 2. p 3. vbi gloss. 5.* Bart. *in l. naturaliter, § nihil commune, n 36. & 37. ff. de acquir possess.* D. Barbos. *in l si de vi, n. 58. ff de iudic.* vbi hoc ideo dicit in præsenti procedere, quia de voluntate spoliati fuit actum de proprietate: nam ea non data ad cumulationem petitorij & possessorij arbitrio Rotæ locum non esse censuit eadem Rota apud Farinac. *decis. 365. n. 9. p. 1. in recent.* vbi *n. 11.* asseritur Rotam solere admittere huiusmodi cumulationem, quando spolium est turbidum.

SVMMARIVM.

1 *Beneficium illi adiudicatur, qui probauit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore, per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate iuris conferendi cum ipso collatore.*

2 *Iudex electus de partium consensu recusari potest, vel ab vna illarum si noua recusandi causa superuenisset.*

3 *Collatio facta ab eo, qui potestatem conferendi communi opinione putabatur habere, non vitiatur, licèt postea appareat veritas.*

4 *Sententia lata contra illum, cui est collatum beneficium, non præiudicat quoad proprietatem collatori, etiamsi sciuerit causam.*

Cap. Cùm olim. VII.

1 BEneficiatus qui probat collatorem fuisse in possessione conferendi tempore collationis sibi factæ, relinquitur in possessione. Aduersarius tamen potest agere contra collatorem circa proprietatem iuris conferendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Bald. Panorm. Dec. Barbat. Butr. Petr. Reboff. Cojac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 98.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 229.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.*

2 *Recusare minimè debuerunt*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex electus de partium consensu recusari non potest, vt per Alexand. *in l. quia poterat, n. 5. ff. ad Trebellian.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. actu 2. n. 76. par. mihi 427.* Mascard. *de probat. concl. 952. n. 42.* Azeued. *ad l. 7. n. 62. tit. 18. lib. 4. noua recop.* Valasc. *de partitionib. c. 9. n. 22. & 24.* Escob. *de ratiocinijs, c. 9. n. 14.* vbi *n. 15.* id intelligit rebus in eodem statu manentibus, secus tamen si aliqua noua recusandi causa superuenisset, quia eo casu proculdubio à qualibet ex partibus recusari posset: ea enim quæ de nouo emergont, nouo indigent auxilio. *l. de ætate, §. ex causa, ff. de interrog. actionib.* Et super hoc deferendum est iuramentum ipso recusato, ex notatis per Specul. *lib. 1 tit. de recusation. §. effectus, num. 31.* Aufrer. *in tract. de recusation. quæst. penult.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 100. num. 31.*

Super collatione Archidiaconatus, &c.] Notatur ad hoc quòd collatio facta ab eo, qui potestatem conferendi communi opinione putabatur habere, non viciatur, licèt postea appareat veritas, vt per Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. n. 147.* nam ad validitatem collationis beneficij sufficit, vt is, qui confert, si bona fide in quasi possessione conferendi, etiamsi non sit proprietarius, id est apud ipsum re vera non sit ius conferendi, vt per Duaren. *lib. 3. de sacris Ecclesiæ minister. is, c. 4.* Corras *de benefic. p. 2. c. 1.* quos refert, & sequitor Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30 tract. 1 n. 244.* quia in iure conferendi attenditur quasi possessio, non autem quis habuerit proprietatem. Mandoz. *in addit. ad Lap. alleg 98. sub num. 8 in fine, & n 9. lit. I. & lit. V.* Selo. *benef. p. 2. q. 7. n. 1.* Mascard. *de probat. concl. 173. n 4 & 5.* Salgado *de potestate Regia tom. 1. p. 3. cap. 10. num 6.* 3

Aduersus Episcopum Vicetinum, &c.] Notatur ad hoc quòd, sententia lata contra illum, cui est collatum beneficium, non præiudicat quoad proprietatem collatori, etiamsi sciuerit causam, sed solùm quoad possessionem, vt per Card. Imol. & Panorm. *n. 23. in præsenti.* Felin. *in c. penultim. n. 11. de re iudic. & in cap. ad petitionem, n 18. de accusat.* Lambertin. *de iurepatronat. lib. 2 p. 2. q. 11. art. 9.* Mieres *de maioratu, p 3. q. 15. num. 1. in nou. impress.* Salgado *de protect. Regia p 4 c 8. num. 331.* At Con. *pract. c. 14. n. 1. & 2.* agens latè de intellectu huius text. tenet hanc sententiam etiam quoad possessionem collatori non præiudicare pluribus rationibus, respondens huic text. quatenus videtur probare supradictum notabile ex eo deductum. 4

Cap. In causa. VIII. & fin.

Honor. III.

QVi petit aliquam rem, & affert vnam causam in qoa succumbit, potest nihilominus eandem iterum petere ex alia causa, non obstante sententia lata. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Henric. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Bald. Panorm. Anchar. Dec. Mar. Socin. Butr. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 89.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 230.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* 1

Inter Patriarcham Granden.] De Patriarcha Granden. egi *de officio, & potestate Episcopi, p. 1 tit. 3. c. 7. n. 4. cum seqq.* 2

In gloss. *Iure* ibi, *si postea petat eandem rem ex alia causa.* Nam exceptio rei iudicatæ vt obstet, impediréque possit causæ cursum, tria in ea debent concurrere, identitas rei, identitas personarum, identitas causæ agendæ, & actionis, vide Rebuff. *de except.* 3

*à n.*503. Burg. de Pace *cons.*40. *n.*22. Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *p.* 1. *temp.*7. *n.*2. Mendez à Castro *in praxi sæculari Lusitania, lib.* 3. *c.* 4. *n.* 2. D. Barbosa *in l. diuortio, §. fin. p.* 2. *n.* 62. *ff. soluto matrim.*

De Restitutione spoliatorum.

Tit. XIII.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. ll. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Anchar. Panorm. Dec. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canonici, fol.* 55 *verso,* Ioan. de Londris *in breuiario sanctar. Canonum fol* 168. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 58. *verso.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag* 215. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anast. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summa iuris Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris,* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iur. Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib.* .. *summ. in Decretal* omnes *sub hoc tit. & vol.* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum,* Paul. de Eleazariis.

De materia huius tit. agunt Castellani *l.* 27. *cum seqq. tit.* 2. *p.* 3. *& l. fin. tit.* 10. *p* 7. vbi Gregor. *& tit.* 14. *lib.* 3. *Ordinam.* vbi Perez, *& tit.* 13 *lib.* 4. *noua recop.* vbi Azened. Guttier. *canonic. lib.* 1. *c.* 34. Nauar. *tom.* 1. *cons. sub hoc tit* Ant. Gabr. *tom.* 3. *commun. opin. lib.* 5. *sub hoc tit.* Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 34.

SVMMARIVM.

1 *Reus non est audiendus de proprietate opponens aduersùs petentem restitutionem, nisi actore consentiente.*

2 *Spoliatus, qui passus est fieri probationes super dominio, ex quibus constat de iure dominij spoliantis non est restituendus.*

3 *Prælatus agere potest, vt ante omnia restituatur aduersùs eum, cuius nomine deiectus fuit.*

4 *Spoliatus ante omnem contentionem regulariter restituendus est, nisi constet de notorio defectu proprietatis, vel sit spoliatus à possessione, quam acquisiuit per clausulam constituti.*

5 *Procurator an, & quando domino præiudicet, remissiuè.*

Cap. Licèt. I. *Greg.*

1 POssessio violenter ablata ante omnem litem est restituenda, sed si spoliatus cedit iuri suo, & consentit vt spoliatus ante restitutionem possessionis probet proprietatem, omittitur restitutio, & expectatur sententia. Colligunt ex Ordinar. Abb. anoq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Innocent. Bald. Anchar. Panorm. Dec. Butr. Beroi. Cujac. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 91. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 230. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib* 2. *tit.* 9. *c.* 7. & desumitur ex *lib.* 7. *epist.* 126. *siue* 130. *registri B. Gregorij.*

2 Collige ea text. spoliatum, qui passus est fieri probationes super dominio, ex quibus constat de iure dominij spoliantis, non esse restituendum, vt per Socin. *reg.* 466. Hippol. *consil.* 19. *num.* 21. Anton. Gom. *l.* 45. Tauri *num.* 182. *&* 183. Padil. *in l. error, num.* 37. *Cod. de iuris, & facti ignor.* Capyc. *decis.* a 8. Menoch. *remed.* 1. *recup. num.* 161. *cum seqq & remed.* 3. *retin. num.* 681. *& consil.* 2. *num.* 291. *cum seqq* Pute. *part.* 1. *decis.* 29. Perez *in rub. tit.* 14. *gloss* 1. *in princip. lib* 1. *Ordin. & l.* 1. *gloss.* 1. *vers præterea, tit* 8. *eod lib.* 3. Brunor à Sole *in locis communib. verbo spolium, num.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 1325. *n.* 1. *cum multis sequentibus,* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 11. *num.* 17. Valasc. *consult.* 119. D. Barbos. *in l diuortio §. ab donationes, num.* 15. 17. *&* 18. *ff. soluto matrimon. & in l. si de vi, n.* 61. *cum seqq. ff de iudic.* vbi ait hunc text. procedere quando spoliatus consensit agi de dominio spoliatoris renunciando expressè priuilegio à iure concesso quòd spoliatus ante omnia restituatur.

Ab Ecclesia hominibus.] Ergo Prælatus agere potest, vt ante omnia restituatur aduersùs eum, cuius nomine deiectus fuit, vt per Menoch. *remed.* 1. *recup. à n.* 47. *cum seqq.*

In hoc text. proponitur spolium factum à fami- 3
liaribus Ecclesiæ, & data fuit actio aduersùs ipsam Ecclesiam, quod Hostiens. Abb. & Bellam. *in præsenti* dicunt esse verum, quia Ecclesia *in hoc text* approbauit, & ratum habuit spolium: sed hic intellectus diuinat, cùm ex hoc text. non constet; ex quo alij contendunt teneri Ecclesiam, quæ scienter successit in vitium spoliantis, iuxta reg. *cap. sæpe, infra hoc tit.* quod etiam non placet, quia illa scientia debet priùs allegari, & probari, vt *in dicto c. sæpe,* probatur, iuncto *cap. licet, vers. idem quoque, de probation.* Vnde Beroïus *hîc, num.* 9. dicit Ecclesiam consensisse spolio, & propterea teneri, eo enim ipso quòd familiares non retraxit, consensisse visa est, *gl. fin in cap. notum,* 2 *quæst.* 1. quod minus placet, quia non constat illo casu Ecclesiam spolium agnouisse cum requiratur, vt teneri possit, quod de ipsius domini voluntate fiat, vt *in l.* 1. *§. deiecisse, ff. & vi de vi armata, & in cap. cum ad sedem, hoc tit.* nec text. *in d. cap. notum,* contrarium probat, quia ibi sine ordine iudiciario fuit possessio occupata, quo casu etiam per iudicem datur actio spolij, quia mandauit, vt considerauit Alexand. *in dicto §. deiecisse, n* 4. *&* 7.

Quare dicendum est quòd in hoc text. ideo Ecclesia tenetur ea spolio, quia res ablata ad illam peruenit, & succedit reg. text. *in l. si me, & Titium, ff. si certum petatur,* non tamen intelligas hoc casu dari actionem directam, *Vnde vi,* sed vtilem tantùm, quatenus res ad ipsam peruenit, ex Abb. *in cap. pastoralis, num* 12. *in fine, de causa possess.* ad quod facit *l.* 1. *§ si quis tamen* iuncta gloss. *verbo competit. ff de vi, & vi armata,* vnde fit quòd successor violenter rem adeptam possidens, & ex ea fructus colligens vtique spolium factum probare videbitur, quemadmodum in pupillo respondit Socin. *in l* 1 *§. item acquirimus, num. fin ff. de acquirenda possess.* inferens eo casu dari actionem Vnde vi, licèt à tutore fuerit violentia commissa, quæ fortè ratio est propter quam *in l. si plures* 9. *ff. de vi, & vi armata* non omnes hæredes conueniuntur sed ille tantùm, qui rem ipsam à defuncto violenter acquisitam possidet, vt sentit Corras. *in l. naturaliter* 9. *nihil commune ff. de acquirend. possess. num.* 117. firmans hæreditariam actionem id non efficere, quoniam per eam omnes, non verò tantùm possessor, conueniri possent.

Ante omnem contentionem.] Notatur ad hoc quòd 4
spoliatus ante omnem contentionem regulariter restituendus est, vt per Gabr. *commun. lib* 5. *sub hoc tit. conclus* 1.

concl.1. Menoch. *remed.* 1.*recup num.* 11.& 109. Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri n.*182. Valasc. *cons.*162. *n.*2. & *cons.* 159.*n.*3. Mantic. *decis.*118.*n.*13. Cardos. *in praxi iudicum, verbo interdictum, n.*56. vsque ad minimum quadrantem tam quoad restitutionem rei, quàm quoad fructus, damna, & interesse, Roland. *cons.* 53. *n.* 25. *volum.*1. Rot. *decis.* 334 *p.* 3. *diuers.* Anton. Gabr. *com mun. tit. de restit. spoliat. concl.*1.*n.*11.& 19. Menoch. *cons.*758. *in fine*, Surd. *cons.*166.*n.*1. *lib* 2. Peregrin. *cons.*132.*n.*1. & 2. *volum.* 5. Giurb. *decis.* 39 *lib.*1. Mastrill. *decis.*198. *n.*1.& 2. & *decis.*170.*n.*7.& 10.& *decis.*272.*n.*1.& 2. nisi constet de notorio defectu proprietatis, vt tenent citati per me *ad cap. in literis, sup verb. quia prædo, &c. infr. hoc tit.* Aduerte etiam limitari regulam huius text. & similium in spoliato à possessione, quam acquisiuit notarij stipulatione mediante per clausulam constituti, cùm esset absens, quia hoc casu non debet restitui si antequam ratificaret fuit spoliatus, vt per Stephan. Gratian. *discept forens. cap* 365 *num.*18. intellige huiusmodi notabile, etiamsi vnum quid minimum deesset, vt per Tiraq. *de iudicio in rebus exiguis, num.* 34.

5 *Consentiente illo*, &c.] Ergo factor, seu procurator domino præiudicat, vt per Surd. *decis.*148.*n.*4. & vide quæ Tiraq. *in tract. le mort. p.* 5. *declarat.* 5. *n.* 9. *cum seqq.* An, & quando confessio procuratoris domino præiudicet, ab eoque reuocari possit, vide Rot. *decis.*1. apud Farinac. *in recent. p.* 1.

6 In gloss. 1. ibi, *imo in interdicto de adipiscenda possessione.* Vide Boet. *decis* 238. *num.* 5. Tiraq. *d. declar.* 5. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem beneficij petenti non obstat renuntiatio facta post spoliationem, quia præsumitur non spontanea.*

3 *Exceptio spontaneæ renuntiationis quando admittatur post spolium, ostenditur.*

4 *Responsio facta post spolium est nulla, & spoliato danda est restitutio.*

5 *Resignatio beneficij potest per testes probari.*

6 *Spoliatus ex eo, quod renuntiauit, præsumitur quòd inuitus, & coactus renuntiauit.*

7 *Remedium reintegrandæ possessionis præsumitur spatio triginta annorum.*

8 *Stephanus Gratianus decessit è viuis Romæ 7. Augusti 1625.*

Cap. Sollicitè. II. *Alex. III.*

1 SPoliatus quando quis est, & deinde renuntiat Ecclesiæ, tunc testes contra eum non sunt recipiendi antequam restituatur, quia non præsumitur liberè renuntiasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Innoc. Bald. Panorm. Dec. Butr. Beroi. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 92. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 233. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.*9. *cap.*1. & est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *p.* 22. *cap.*1.

2 De intellectu huius text. vide Gutier. *de iuramento confirmat. p.*3. *c.*19. *n.*21. *cum seqq.*

3 Probat hic text. exceptionem spontaneæ renuntiationis non admitti post spolium quando resignatio habuit omnino principium, & finem post spolium, secus autem si habuit principium ante spoliationem, nam tunc admittitur, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit de vi in regnot. n.* 6. Mascard. *de probatione concl.*1272. *n.*8. Flamin. *de resignat. lib.*9. *q.*5. *ad finem.* 4 Nam resignatio facta post spolium est nulla, & spoliato danda est restitutio, Menoch. *remed.*1. *recup. n.*163 & 272. Flamin. *lib.*3 *q* 5.*n.*1. vbi *n.*28. resoluit quòd resignatio facta post spolium sponte absque vi, & metu valet, Azor. *instit. moral p.*2. *lib.*7. *c.*26. *q* 7.

5 *Contra eum testes*, &c.] Ergo resignatio beneficij potest per testes probari, vt per Mascard. *d. concl* 1272. *à n.*1.

6 In gloss. *Eum*, 1. ibi, *ex eo enim quòd spoliatus renuntiauit, præsumitur quòd inuitus, & coactus renuntiauit.* Ita Flamin. *d q.*5. *n* 1.& *n.*36. vbi *num* 41. resoluit resignationem beneficij à clerico spoliato post longum temporis internallum factam esse validam, de quo etiam Menoch. *remed.*1. *recup. num* 299. Azor. *d. c.*26. *quæst.*7.

7 In gloss. *Spoliatus, fin.* ibi, *imò secundùm Canones videtur quòd etiam ad damnum siue ad pœnam perpetuò*, &c. Notatur ad hoc quòd remedium *cap reintegranda* 3. *q.*1. est perpetuum, vt per Præpos. *ibi num.*15. Riminald. sen. *cons.*605. *num.*4. Ias. *in l. prætor ait, §. hoc interdictum, num.*2. *ff. de verb. oblig.* Ioan. de Amicis *cons.*61.*n.*18. Verùm contraria sententia receptior est, videlicet remedium *d. cap. reintegranda*, cum bona fide præscriptione 30. annorum, si agatur de re prophana, vel præscriptione 40. annorum, si agatur de rebus Ecclesiæ, quam meritò tuentur, Viuian. *com* 2. *communium opin. lib.*7. *tit.*1. *n* 307. *pag.* 218. Menoch. *remed.*15 *recuper n.*408. Granat. *ad Vestr. in pract. lib.*7. *c* 3. *n.*41. Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. cent.* 2. *dist.*60. *num* 25. Anton. Gabr. *commun. lib.*5. *sub hoc tit. concl.*5 *n.*53. Bernard. Græuæ *ad practic. Camer. Imper. lib* 2. *concl* 75. *in eorum de n.*4. Farin. *nouiss. Rota decis.*773. *n* 2 Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 2. *n.*17. *cum seqq.* 8 *ad cap.* vir quidem doctissimus, qui relinquens mihi maximum sui desiderium è viuis decessit hic Romæ die 8. Augusti huius anni 1625. Vide per me dicta *cap. reintegranda* 3 *q.*1.*n.*16.

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem beneficij petens non auditur, etiamsi spoliationem probet, si probatur eum sponte beneficium prius resignasse.*

2 *Exceptione spontaneæ renuntiationis obstat petenti restitutionem beneficij.*

3 *Clericus, qui beneficio renuntiauit, sequuta spoliatione non potest experiri, vt ante omnia restituatur.*

4 *Renuntiatio metu facta est nulla.*

5 *Vnum quando per se non sufficit, vtrumque copulatiuè debet esse verum.*

Cap. Accepta. III.

SPoliatus quando agit pro spolio, & pars contraria probat sponte renuntiasse sine metu, & vi, spoliatus non est audiendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola. Anania, Hostiens. Innocent. Bald. Panorm. Dec. Butr. Anchar. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 92. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.*231. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.*1. *Decret. lib.*2. *tit.*9. *c.*2. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.*22. *c.*2. 1

Et

2 *Et quod spontanea voluntate*, &c.] Notatur ad hoc quòd petenti restitutionem beneficij obstat exceptio spontaneæ renuntiationis, vt per Rebuff. *conf.* 4 *n.* 18. Flamin. *de resign. lib* 1. *q.* 13. *n.* 34. nam clericus, qui
3 beneficio renuntiauit, sequuta spoliatione non potest experiri, vt ante omnia restituatur, Menoch. *remed* 1 *recup. n.* 197.

4 *Mandamus quatenus*, &c.] Notatur ad hoc quòd renuntiatio metu facta est nulla, vt per citatos *supra ad c* 2. *n.* 3. *de his, quæ vi*.

5 *Nullo metu, vel vi coactus, sed spontaneo.*] Notatur ad hoc quòd quando vnum per se non sufficit, vtrumque copulatiuè debet esse verum, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.* 22. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata post reuocationem literarum non tenet.*
2 *Euocationis notitiam iudex cognoscens habere non dicitur ante præsentationem, & receptionem literarum, & voluntatis euocantis.*
3 *Sententia lata à primis iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valet.*

Cap. Audita. IV.

1 PApa quando rescribit secundas literas, ne quid innouetur, si per primas literas fuit lata sententia antequam venirent secundæ, non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Innoc. Bald. Panormit. Dec. Henric. Butr. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 93. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 231. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib* 2 *tit.* 9. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 22. *c.* 4.

2 *Ante posteriorem literarum recept.* &c.] Notatur ad hoc quòd ante præsentationem, & receptionem literarum, & voluntatis euocantis; non dicitur iudex cognoscens habere notitiam euocationis, vt per Rebuff. *tom.* 1 *ad leges Galliæ tract. de euocation. in præfat. q.* 5. *n.* 23. vbi *n* 24. resoluit quòd si iudex euocationem sciuerit ante literarum præsentationem ei factam, adhuc acta valebunt. Vnde sententiam latam à primis iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valere tenet. Rebuff. *in tract. nomin. q.* 14. *n.* 71.

3 *Nullatenus reuocare tenetis.*] Collige ex text. valere processum, & omnia alia, quæ facta fuerint iuxta priores literas per iudicem reuocatum in literis posterioribus, ante earundem literarum præsentationem, & receptionem, ita gloss. *verbo receptionem*, Abb. & alij *in præsenti*, Felin. post alios *in cap. cæterùm à n.* 8. *de præscrips.* Dec. *conf.* 295. *n.* 5. Vant. *de nullit. tit. quibus modis sententia, nullitas n.* 74. Boër. *decis.* 374. *n.* 16. Con. *pract. c* 9 *n.* 9. iuuat text. *in l si fortè* 17. *de officio eius.* Intellige procedere in quibuscumque literis auocatoriis, patet si expendas ante literarum receptionem, & intimationem posse iudicem vti potestate sibi antea competenti, & sic gesta fieri ab illo iudice, qui potestatem habet, ac proinde valere. Iuuat, quia huiusmodi literæ habent tacitam, & subintellectam conditionem, scilicet si is pro quo emanarunt, iisdem vti velit, vt colligitur ex hoc text. qui magis de expressa, quàm de tacita reuocatione agit, vt ex eo notant omnes *in d. cap. cæterum* vbi Felin. *n.* 11. Couar. *d n.* 9. vel dici potest dari quidem reuocationem potestatis, & iurisdictionem, interim tamen sub illa tacita, & subintellecta conditione, si iisdem literis impetrans vsus fuerit. Amplia text. procedere etiamsi iudex per posteriores literas reuocatus aliunde sciat suæ potestatis, & iurisdictionis reuocationem, adhuc enim valent processus, & reliqua per eum gesta quovsque ille, in cuius fauorem iurisdictionis fit reuocatio, præsentans literas eisdem vtatur, legitimè excipiens, Abb. *hic n.* 15. Innoc. *in d. c. cæterùm*, Dec. *vbi suprà*, Couar. *d. num.* 9 quorum sententia suadetur tunc ex hoc text. *& in cap. super eo*, *de præbend in* 6. *& in cap. vt debitus, de appellat.* in quibus non scientiæ iudicis, sed receptionis & intimationis literarum tempus attenditur, tum etiam, quia per scientiam reuocationis quandiu pars non petit, nec opponit, non est iudex certus, imo dubius, quòd illa vult vti reuocatione, præsertim quia requiritur vsus cum effectu, itavt si iudex reuocatus, cui reuocatoria præsentatur, & opponitur eiusdem imitatio, non deferat eidem, debeat offerens instare, & appellare ad superiorem, ne aliter acquiescere, seu renuntiare videatur, ex reg. text. sic intelligendi *in cap gratum, in fine, de offic. deleg.* Non obstat text. *in cap. a. illo tit. de offic. deleg.* ibi, *innotuerit*, per quem text. nonnulli dicunt sufficere scientiam reuocationis aliunde collectam, quia respondent verbum illud, *innotuerit*, referendam esse ad notitiam legitimam. & secundùm ius quæ habetur, & colligitur ex præsentatione, & intimatione reuocationis, sic explicabis text. à contrario sensu *in l. si forte* 17. *ff. de offic. Præsid.* ibi, *cognouerit*. Nec item aduersatur text. *in cap. si duobus, in princ. de appellat.* quia resp. illum non agere de reuocatione per literas facta, sed de iurisdictione suspensa per appellationem apud iudicem interpositam, in qua specie siquidem à consensu partis non dependet, meritò absque alia intimatione. & oppositione literarum satis est quòd iudex sciat citatum legitimè appellasse.

Quod per vos factum esset, &c.] Vide Azeued. *l.* 10. *n.* 15 *tit.* 13. *lib.* 8. *nouæ recop.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficij restitutionem petenti quæstio restitutionis non canonicæ referri non potest.*
2 *Spoliationis quæstio præcedere debet quæstionem proprietatis.*
3 *Possessorium prius terminari debet quàm petitorium.*
4 *Prædo etiam secundùm iuris rigorem est restituendus.*
5 *Restitutio non competit spoliato vbi constat de notorio defectu proprietatis.*
6 *Dominij quæstio referri non potest spoliato nisi primò fuerit restitutus.*
8 *Furem si tertius spoliauit, & in restitutione petenda ille, & dominus rei concurrant, tunc dominus est præferendus furi.*
9 *Emens rem à fure bona fide, an possit tuta conscientia contractum rescindere, ei sic rem venditam reddens, vt pretium recuperet, ostenditur.*

Cap. In literis. V.

QVando vnus dicit se vi eiectum de possessione, & aduersarius dicit illum non fuisse canonicè electum, debet prius agi de violenta eiectione, quàm de canonica institutione, quia secùndùm ius etiam prædo est restituendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Ancharan. Innocent. Bald. 1

Panorm.

concl. 1. Menoch. *remed. 1. recup num. 11. & 109.* Anton. Gum. *l. 45. Tauri n. 182.* Valasc. *conf. 162. n. 2. & conf. 119. n. 3.* Mantic. *decif. 118. n. 13.* Cardof. *in praxi iudicum, verbo interdictum, n. 56.* vsque ad minimum quadrantem tam quoad restitutionem rei, quàm quoad fructus, damna, & interesse, Roland. *conf. 53. n. 25. volum. 1.* Rot. *decif. 354 p. 3. diuerf.* Anton. Gabr. *commun. tit. de restit. spoliat. concl. 1. n. 11. & 19.* Menoch. *conf. 758. in fine,* Surd. *conf. 166. n. 1. lib 2.* Peregrin. *conf. 132. n. 1. & 2. volum. 5.* Giurb. *decif. 39. lib. 1.* Mastrill. *decif. 198. n. 1. & 2. & decif. 270. n. 7. & 10. & decif. 272. n. 1. & 2.* nisi constet de nototio defectu proprietatis, vt tenent citati per me *ad cap. in literis, sup verb. quia prado, &c. infr. hoc tit.* Aduerte etiam limitari regulam huius text. & similium in spoliato à possessione, quam acquisiuit notarij stipulatione mediante per clausulam cuostituti, cùm esset absens, quia hoc casu non debet restitui si antequam ratificaret fuit spoliatus, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. cap 365 num 18.* intellige huiusmodi notabile, etiamsi vnum quid minimum deesset, vt per Tiraq. *de iudicio in rebus exiguis, num. 34.*

5 *Consentiente illo,* &c.] Ergo factor, seu procurator domino præiudicat, vt per Surd. *decif. 148. n. 4.* & vide quæ Tiraq. *in tract. le mort. p. 6. declarat. 5. n. 9. cum seqq.* An, & quando confessio procuratoris domino præiudicet, ab eoque reuocari possit, vide Rot. *decif. 1.* apud Farinac. *in recent. p. 1.*

6 In gloss. 1. ibi, *imo in interdicto de adipiscenda possessione.* Vnde Boer. *decif 238. num. 5.* Tiraq. *d. declar. 5. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem beneficij petenti non obstat renuntiatio facta post spoliationem, quia præsumitur non spontanea.*

3 *Exceptio spontanea renuntiationis quando admittatur post spolium, ostenditur.*

4 *Responsio facta post spolium est nulla, & spoliato danda est restitutio.*

5 *Resignatio beneficij potest per testes probari.*

6 *Spoliatus ex eo, quod renuntiauit, præsumitur quòd inuitus, & coactus renuntiauit.*

7 *Remedium reintegranda possessionis præsumitur spatio triginta annorum.*

8 *Stephanus Gratianus decessit è viuis Romæ 7. Augusti 1625.*

CAP. Sollicitè. II. *Alex. III.*

1 SPoliatus quando quis est, & deinde renuntiat Ecclesiæ, tunc testes contra eum non sunt recipiendi antequam restituatur, quia non præsumitur liberè renuntiasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Innoc. Bald. Panorm. Dec. Butr. Beroi. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 92.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 233.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 9. cap. 1.* & est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *p. 22. cap. 1.*

2 De intellectu huius text. vide Gutier. *de iuramento confirmat. p. 3. c. 19. n. 21. cum seqq.*

3 Probat hic text. exceptionem spontaneæ renuntiationis non admitti post spolium quando resignatio habuit omnino principium, & finem post spolium, secus autem si habuit principium ante spoliationem, nam tunc admittitur, vt per Rebuff. *in praxi benefic. tit de vi in regnat. n. 6.* Mascard. *de probatione concl. 1272 n. 8.* Flamin. *de resignat. lib. 9. q 5. ad finem.*
Nam resignatio facta post spolium est nulla, & spoliatu danda est restitutio, Menoch. *remed. 1. recup. n. 163 & 272.* Flamin. *lib. 3 q 5. n. 1.* vbi *n. 28.* resoluit quòd resignatio facta post spolium sponte absque vi, & metu valet, Azor. *instit. moral p. 1. lib. 7. c. 26. q 7.* 4

Contra eum testes, &c.] Ergo resignatio beneficij potest per testes probari, vt per Mascard. *d. concl. 1272. à n. 1.* 5

In gloss. *Eum, 1. ibi, ex eo enim quòd spoliatus renuntiauit, præsumitur quòd inuitus, & coactus renuntiauit.* Ita Flamin. *d q. 5. n 1. & n. 36.* vbi *num 41.* resoluit resignationem beneficij à clerico spoliato post longum temporis interuallum factam esse validam, de quo etiam Menoch. *remed. 1. recup. num 199.* Azor. *d. c. 26. quæst. 7.* 6

In gloss. *Spoliatus, fin.* ibi, *imò secundùm Canones videtur quòd etiam ad damnum siue ad pœnam perpetuò,* &c. Notatur ad hoc quòd remedium *cap. reintegranda 3. q. 1.* est perpetuum, vt per Præpos. *ibi num. 15.* Riminald. sen. *conf. 605. num. 4.* Ias. *in l. prætor ait, §. hoc interdictum, num. 2. ff. de verb oblig.* Ioan. de Amicis *conf. 61. n. 18.* Verùm contraria sententia receptior est, videlicet remedium *d. cap. reintegranda,* cum bona fide præscriptione 30. annorum, si agatur de re prophana, vel præscriptione 40. annorum, si agatur de rebus Ecclesiæ, quam meritò tuentur, Viuian. *tom 2. communium opin. lib. 7. tit. 1. n 307. pag. 218.* Menoch. *remed. 15. recuper n. 408.* Grauat. *ad Vestr. in pract. lib. 7. c 3. n. 41.* Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. cent. 2, dist. 60. num 25.* Anton. Gabr. *commun. lib. 5. sub hoc tit. concl. 5 n. 53.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Camer. Imper. lib 2. concl 75. in corounde n. 4.* Farin. *nouiss. Rota decif. 773. n. 2* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 2. n. 17. cum seqq. ad cap.* vir quidem doctissimus, qui relinquens mihi maximum sui desiderium è viuis decessit hic Romæ die 8. Augusti huius anni 1625. Vide per me dicta *cap. reintegranda 3 q. 1. n. 16.* 7 8

SVMMARIVM.

1 *Restitutionem beneficij petens non auditur, etiamsi spoliationem probet, si probatur eum sponte beneficium prius resignasse.*

2 *Exceptione spontanea renuntiationis obstat petenti restitutionem beneficij.*

3 *Clericus, qui beneficio renuntiauit, sequuta spoliatione non potest experiri, vt ante omnia restituatur.*

4 *Renuntiatio metu facta est nulla.*

5 *Vnum quando per se non sufficit, vtrumque copulatiuè debet esse verum.*

CAP. Accepta. III.

SPoliatus quando agit pro spolio, & pars contraria probat sponte renuntiasse sine metu, & vi, spoliatus non est audiendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Innocent. Bald. Panorm. Dec. Butr. Anchar. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 92.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 231.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 9. c. 2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 22. c. 2.* 1

Et

2 *Et quod ſpontanea voluntate*, &c.] Notatur ad hoc quòd petenti reſtitutionem beneficij obſtat exceptio ſpontaneæ renuntiationis, vt per Rebuff. *conſ.* 4 *n.* 18.
3 Flamin. *de reſign. lib* 1. *q.* 13. *n.* 34. nam clericus, qui beneficio renuntiauit, ſequuta ſpoliatione non poteſt experiri, vt ante omnia reſtituatur, Menoch. *remed* 1 *recup. n.* 197.

4 *Mandamus quatenus*, &c.] Notatur ad hoc quòd renuntiatio metu facta eſt nulla, vt per citatos *ſupra ad c* 2. *n.* 3 *de his, quæ vi.*

5 *Nullo metu, vel vi coactus, ſed ſpontaneo.*] Notatur ad hoc quòd quando vnum per ſe non ſufficit, vtrumque copulatiuè debet eſſe verum, vt per Tiraq. *in tract. ceſſante cauſa, limit.* 22. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata poſt reuocationem literarum non tenet.*
2 *Euocationis notitiam iudex cognoſcens habere non dicitur ante præſentationem, & receptionem literarum, & voluntatis euocantis.*
3 *Sententia lata à primis iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valet.*

Cap. Audita. IV.

1 PApa quando reſcribit ſecundas literas, ne quid immutetur, ſi per primas literas fuit lata ſententia antequam venirent ſecundæ, non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anch. Innoc. Bald. Panormit. Dec. Henric. Butr. Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 93. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 231. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur Ant. Ang. *collect.* 1. *Decret. lib* 2 *tit.* 9. *c.* 4. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *p.* 22. *c.* 4.

2 *Ante poſteriorem literarum recept.* &c.] Notatur ad hoc quòd ante præſentationem, & receptionem literarum, & voluntatis euocantis; non dicitur iudex cognuſcens habere notitiam euocationis, vt per Rebuff. *tom.* 1 *ad leges Galliæ tract. de euocation. in præfat. q.* 5. *n.* 23. vbi *n* 24. reſoluit quòd ſi iudex euocationem ſciuerit ante literarum præſentationem ei factam, adhuc acta valebunt. Vnde ſententiam latam à primis Iudicibus reuocatis ante notitiam reuocationis valere tenet. Rebuff. *in tract. nomin. q.* 14. *n.* 71.

3 *Nullatenus reuocare tenetur.*] Collige ex text. valere proceſſum, & omnia alia, quæ facta fuerint iuxta priores literas per iudicem reuocatum in literis poſterioribus, ante earundem literarum præſentationem, & receptionem, ita gloſſ. *verbo receptionem*, Abb. & alij *in præſenti*, Felin. poſt alios *in cap. cæterùm à n.* 8. *de præſcript.* Dec. *conſ.* 195. *n.* 5. Vant. *de nullit. tit. quibus modis ſententia, nullitas n.* 74. Boër. *deciſ.* 374. *n.* 16. Cou. *pract. c* 9 *n.* 9. iuuat text. *in l ſi fortè* 17. *de officio eius.* Intellige procedere in quibuſcumque literis auocatoriis, patet ſi expendas ante literarum receptionem, & intimationem poſſe iudicem vti poteſtate ſibi antea competenti, & ſic geſta fieri ab illo iudice, qui poteſtatem habet, ac proinde valere. Iuuat, quia huiuſmodi literæ habent tacitam, & ſubintellectam conditionem, ſcilicet ſi is pro quo emanarunt, iiſdem vti velit, vt colligitur ex hoc text. qui magis de expreſſa, quàm de tacita reuocatione agit, vt ex eo notant omnes *in d. cap. cæterum* vbi Felin. *n.* 11. Couar. *d n.* 9. vel dici poteſt dari quidem reuocationem poteſtatis, & iuriſdictionem, interim tamen ſub illa tacita, & ſubintellecta conditione, ſi iiſdem literis impetrans vſus fuerit. Amplia text. procedere etiamſi iudex per poſteriores literas reuocatus aliunde ſciat ſuæ poteſtatis, & iuriſdictionis reuocationem, adhuc enim valent proceſſus, & reliqua per eum geſta quovſque ille, in cuius fauorem iuriſdictionis fit reuocatio, præſentans literas eiſdem vtatur, legitimè excipiens, Abb. *hic n.* 15. Innoc. *in d. c. cæterùm*, Dec. *vbi ſuprà*, Couar. *d. num.* 9 quorum ſententia ſuadetur tunc ex hoc text. *& in cap. ſuper eo, de præbend in* 6. *& in cap. vt debitus, de appellat.* in quibus non ſcientiæ iudicis, ſed receptionis & intimationis literarum tempus attenditur, tum etiam, quia per ſcientiam reuocationis quandiù pars non petit, nec opponit, non eſt iudex certus, imo dubius, quòd illa vult vti reuocatione, præſertim quia requiritur vſus cum effectu, itavt ſi iudex reuocatus, cui reuocatoria præſentatur, & opponitur eiuſdem imitatio, non deſerat eidem, debeat offerens inſtare, & appellare ad ſuperiorem, ne aliter acquieſcere, ſeu renuntiare videatur, ex reg. text. ſic intelligendi *in cap gratum, in fine, de offic. deleg.* Non obſtat text. *in cap.* 2. *illo tit. de offic. deleg.* ibi, *innotuerit*, per quem text. nonnulli dicunt ſufficere ſcientiam reuocationis aliunde collectam, quia reſpondetur verbum illud, *innotuerit*, referendam eſſe ad notitiam legitimam, & ſecundùm ius quæ habetur, & colligitur ex præſentatione, & intimatione reuocationis, ſic explicabis text. à contrario ſenſu *in l. ſi forte* 17. *ff. de offic. Præſid.* ibi, *cognouerit.* Nec item aduerſatur text. *in cap. ſi duobus, in princ. de appellat.* quia reſp. illum non agere de reuocatione per literas facta, ſed de iuriſdictione ſuſpenſa per appellationem apud iudicem interpoſitam, in qua ſpecie ſiquidem à conſenſu partis non dependet, meritò abſque alia intimatione, & oppoſitione literarum ſatis eſt quòd iudex ſciat citatum legitimè appellaſſe.

Quod per vos factum eſſet, &c.] Vide Azeued. *l.* 10. *n.* 15 *tit.* 13. *lib.* 8. *nouæ recop.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficij reſtitutionem petenti quæſtio reſtitutionis non canonicæ referri non poteſt.*
2 *Spoliationis quæſtio præcedere debet quæſtionem proprietatis.*
3 *Poſſeſſorium prius terminari debet quàm petitorium.*
4 *Prædo etiam ſecundùm iuris rigorem eſt reſtituendus.*
5 *Reſtitutio non competit ſpoliato vbi conſtat de notorio defectu proprietatis.*
6 *Dominij quæſtio referri non poteſt ſpoliato niſi primò fuerit reſtitutus.*
8 *Furem ſi tertius ſpoliauit, & in reſtitutione petenda ille, & dominus rei concurrant, tunc dominus eſt præferendus furi.*
9 *Emens rem à fure bona fide, an poſſit tuta conſcientia contractum reſcindere, ei ſic rem venditam reddens, vt pretium recuperet, oſtenditur.*

Cap. In literis. V.

QVando vnus dicit ſe vi eiectum de poſſeſſione, & aduerſarius dicit illum non fuiſſe canonicè electum, debet prius agi de violenta eiectione quàm de canonica inſtitutione, quia ſecùndùm iura etiam prædo eſt reſtituendus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hoſtienſ. Ancharan. Innocent. Bald. 1

Panorm. Dec. Butr. Henric. Bero. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag* 93. Alagona *in compendio iuris Canonici pag.* 232. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 9. *c.* 5. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 21 *c.* 5.

2 *Prius de violentia eiectione*, &c.] Notatur ad hoc quòd quæstio spoliationis præcedere debet quæstionem proprietatis, vide Azeued. *ad l.* 10. *n.* 25. *tit* 13. *lib.* 8. *noua recop.* Morla *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 1. *q.* 9.
3 *n.* 50. & prius debet terminari possessorium, quàm petitorium, Rota *decis.* 365. *n.* 9. apud Farin. *p.* 1 *recent.* nisi ad restitutionem faciendam possessio dederit occasionem peccati, tunc enim debet admitti aduersa pars ad docendum de proprietate, Feder. de Senis *cons* 284. *num.* 4. Rota *decis.* 147. *n.* 30. apud Farin. *part.* 1 *recent.*

4 *Quia prædo etiam est secundùm iuris rigorem restituendus.*] Vide Couar. *de sponsal p.* 2. *c.* 7 § 5. *n.* 10 Tiraq. *de retractu lig.* §. 35 *gloss* 1. *n.* 21. Menoch. *remed.* 1. *recuper. n.* 21. 110. & 131. Gutier. *de iuram. confirm. p* 3 *c.* 19. Viuian. *tom.* 2 *comm. opin lib* 7. *tit.* 1. *n* 304. *vers. ne procederet*, vbi resoluit hunc text. non habere locum quando notoriè constaret quòd prædo esset in possessione; restitutio enim non competit spoliato, vbi constat de notorio defectu proprietatis, Menoch. *remed.* 1. *recup. n* 213. Mascard. *de prob. concl.* 226. Ioseph. Ludou. *Perus decis.* 17. *n.* 19. Brunus à Sole *in locis comm. verbo spolium, n.* 4 & 6. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo interdictum, n.* 38 D. Barbos. *in l si de vi, à n.* 59 & *à n.* 121.
5 *ff. de iudic.* & spoliatus in beneficialibus non potest restitui si apparet de notorio non iure agentis spolio, Rot. *decis* 2 *de restit. spoliat. in antiq.* Mantic. *decis.* 336. *num* 8.

6 In gloss. *Canonica*, ibi, *& sic patet, quòd spoliato non possit auferri quæstio dominij nisi primò fuerit restitutus.* Vide Perez *l.* 5 *gloss* 1. *post princip. tit.* 14. *lib.* 3. *Ordin.* nec spoliatus tenetur respondere in petitorio antequam fuerit restitutus in sua possessione. Rota *decis.* 367. *apud Farin. p.* 1. *recent.*

7 In gloss. *Prædo*, ibi, *nisi talis sit prædo cuius vita nullus parcere debet.* Vide Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *disp* 1. *n.* 41.

8 In gloss. *Rigorem, fin.* Notatur ad hoc quòd quando tertius spoliauit furem, si tunc concurrat fur ad petendam restitutionem, & dominus rei se opponat petens, vt sibi potiùs restituatur, in hoc concursu dominus est præferendus furi, vt per Surd. *cons.* 166. *num.* 12. Viuian. *d. n.* 304. *vers. qui quidem*, *pag.* 217.
9 D. Barbos *in l. si de vi*, *num.* 57. *ff. de iudic.* Et in hac materia difficilem illam iudico quæstionem, vtrùm qui bona fide emit rem à fure postquam sciuerit rem esse furtiuam, possit tuta conscientia rescindere contractum illum venditionis & emptionis, & furi rem sic venditam reddere, vt recuperet pretium pro illa datum, an verò teneatur restituere domino, etiamsi pretium latroni datum sit amissurus? in qua vna sententia tenet posse emptorem tuta conscientia rescindere contractum cum fure, & rem ei reddere, vt pretium ab eo recuperet, ita Syluest. *in sum verbo*, *restitutio* 3. *q.* 7. §. 1, *vers.* 4. Mich. Salon. 2. 2. *q* 62 *art.* 6. & Greg. de Valent. *q.* 6. *disp.* 5. *puncto* 4. Ludouic. Lop. *part* 1 *instruct. conscientia*, *cap.* 95 Tolet. *in summ lib.* 5. *cap.* 17. *num.* 12. Rebello *de obligationib iust part.* 1. *lib.* 2. *q.* 19 *num.* 3. Verùm contraria opinio securior est, & ita emptorem etiam bonæ fidei teneri ad restitutionem rei vero domino etiam cum iactura pretij, resoluunt Caiet. 2. 2. *q.* 62 *art.* 6. Martin. Ledesm. 24. *q.* 18. *art.* 6. *pag. mihi* 269. Barthol. Medina *lib.* 1. *instruct. Sacerd. cap.* 14. *num.* 31. Couar. *in reg. peccatum*, *part.* 3. *in initio*, & *lib.* 1. *var. cap.* 4. *num.* 6. Molina *de iustit. tract.* 2. *disp.* 722. Lessi. *eod. tract. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 14 *dub.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio criminis non impedit restitutionem, & cognitionem causæ ciuilis, super spolio*, & n. 2.
3 *Possessor clandestinus, & violentus à pari procedunt, itavt contra vtrumque pariter, & eodem modo interdictum, Vnde vi, competat.*
4 *Inimicus postea dicitur qui bona nostra tollit.*
5 *Inimicitia capitalis oritur ex lite super bonis.*

Cap. Item cùm quis VI.

EXceptio criminis non obstat agenti interdicto, 1
Vnde vi, vel quod vi, aut clam, nam talis exceptio non impedit restitutionem & cognitionem causæ ciuilis super spolio. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Innocent. Ancharan. Bald. Panorm. Decian. Butr. Beroi. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag* 93. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 151. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret lib.* 2. *tit.* 9. *cap* 6. & est post Concil. Lateran. *p* 21. *c.* 6.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Menoch. *remed.* 1. *recup num* 324 *cum seqq.* optimè Farin. *in praxi crimin. q* 100 *num.* 110. latè Gabr. *commun. lib* 5. *tit. de restit. spoliat. concl.* 1. *à num.* 37. vbi *num.* 58. limitat quando obiicitur crimen excommunicationis, & *num* 66. & 181. quando obiicitur crimen hæresis, *num.* 175. quando aduersùs spoliatum obiicitur crimen simoniæ, & *num.* 190. quando opponitur crimen læsæ maiestatis; nam spoliatus non tenetur respondere in causis criminalibus contra ipsum motis ante restitutionem sibi factam, siue contra ipsum criminaliter agatur, siue per viam accusationis, siue etiam per viam inquisitionis, vt tenet Menoch. *loco proximè citato*, & *n.* 316. *cum seqq.* ampliat etiam quòd spoliatus fuerit accusatus ab alio quàm à spoliante. Vtrùm verò text. *in præsenti* procedat in agente interdicto retinendæ, vide Menoch. *remed.* 3. *retin. n.* 712. *cum seqq.* 2

Violenter eiectum, vel aduersarium clam possessionem 3
intrasse, &c.] Notatur ad hoc quòd à pari procedit clandestinus, & violentus possessor, itavt contra vtrumque pariter, & eodem modo interdictum, Vnde vi, competat, ita tenere Doctores magis communiter post Bart. *in l. si coloni*, *per text. ibi C. de agricolis, & censitis*, *lib.* 11. & Abb. ac alios *in præsenti*, testatur Anton. Gabr. *sub hoc tit concl* 1 *à num.* 138. D. Barbos. *in l si de vi*, *à n.* 196. & *n.* 412. *ff. de iudic.* & veram ac communiorem, & praxi receptam dicit Valasc *consult.* 93. *n.* 11. *ad finem*, apud quos tamen videbis quidquid in præsenti articulo desiderari potest cum Menoch. *n.* 142. *vers. contrarium*, Gabr. *d. concl* 1 *n.* 140. D. Barbos. *n.* 410. *d. loc.*, & Ant. Gom. *l* 45. *T. uri n.* 180. asserant manifestam dari differentiam inter eos, qui clam, & eos, qui per vim sua priuantur possessione, & multipliciter respondeant ad text. *in præsenti.*

Cùm præsumatur eius existere inimicus.] Notatur ad 4
hoc quòd inimicus noster dicitur, qui bona nostra tollit, vt per Rebuff. *de reprobat testium*, *num* 219. quod adeò verum est, vt inimicitia capitalis oriatur

ex

ex lite ſuper omnibus bonis, aut illorum maiori parte, Ordin. Regia Luſitan. *lib. 3 tit. 56. §. 7.* Viu. *tom 1. commun. opin. lib 4 tit 10. n. 137. verſ. & ſic ſecundùm omnes, pag. 518.* Menoch. *de arbitr. caſu 110. ex n. 4 & caſu a 39. n. 11. & de præſumpt. lib 5. præſ. 42. n. 5.* Maſcard. *de probat. concl 898. n. 7.* Decian. *tract. crim. l. 3. c. 15. n. 56. & 57 p. 1.* Farin. *in praxi crimin. q 39 à n. 1.* Rot. *dec. 83. n. 3. poſt lib. 2. conſil.* Farinac. Seraph. *deciſ. 15 16. n. 4.* latè Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 99. ex n. 1.* vbi dicit quòd ex lite ſiue cauſa ciuili ardua, ſeu magnæ quantitatis oritur inimicitia, non ita ſi fuerit modicæ quantitatis.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus à iudice nulliter ante omnia eſt reſtituendus, modò nullitas ſit euidens, & ſpoliatus habeat aliquod ius*, & n. 2.

3 *Beneficio aliquem ſpoliare ſine manifeſta, & rationabili cauſa non decet Summum Pont.*

4 *Spolium ante omnia eſt purgandum vſque ad vltimum nummum, quadrantem, vel obolum.*

5 *Titulum beneficij probare non poteſt beneficiatum compellere ſuperior, quoties ſe conſtituiſſet eius aduerſarium.*

CAP. Conquerente. VII.

1 CLericum beneficio ſpolians non ſeruato iuris ordine beneficium & fructus priùs reſtituere debet, & deinde agere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr., Imol. Anan. Hoſt. Innoc. Bald. Anchar. Panorm. Dec. Butr. Heuric. Bero. Cujac. Viu. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag. 94.* Alagona *in compend iuris Canon. pag. mihi* 232. remiſſiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 2 tit. 7. c. 1.*

2 Probat hic text. quòd ſpoliatus à iudice nulliter, videlicet cauſæ cognitione non præcedente, vel contra iuris formam, ante omnia eſt reſtituendus, vt per Grat. *conſ. 76. col. 1, vol. 2.* Brun. *conſ. 21, n. 2.* Roland. *conſ. 6. num. 12. vol.* . Kitchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 7. tit. 1. n. 320. pag 220.* & *ibi.* Viu. *n. 304. verſ. item ampliatur pag. 217.* Gozadin. *conſ. 93 n. 16. verſ ad quartum*, Mantic. *deciſ 29. n. 3.* & à contrario ſenſu *deciſ. 44. n. 1.* Rota *deciſ. 135. n 3.* apud Farin. *& deciſ. 139 n 2. & dec. 165. n. 11. p. 1. recent.* Menoch. *remed. 8. recup. n. 20. & conſil. 301. n. 45 & 48.* Lancel. *de attent. p. 1. c. 8. n 89.* Franc. Mohald. *conſ. 104. num fin. vol. 1.* Perez *l. 1. gloſſ 1. tit. 14. lib. 3 Ordin. pag. 721.* Azeued. *l. 2. n. 25. cum ſeqq. tit. 13. lib. 4. noua recop.* Maſcard. *de probat. concl* 489. *n 7* Hondeded. *conſ. 8 2 n 13. vol. 1.* Steph. Gratian. *Marchia dec. 110. n. 9.* latè Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper lib. 2. concl. 76.* Spoliat enim iudex ſi nulliter procedat, Mar. Antonin. *var. lib. 1. reſ 56. n 8 & reſ. vlt. eo n* 72. intellige modo nullitas ſit euidens, ac proinde de ea clarè conſtet. Menoch. *d remed. 8. n. 26. & d. conſ. 301. n. 46.* Mantic. *d. deciſ. 44. n. 5.* vbi dicit quòd ad hoc, vt actio ſpolij locum habeat, nullitas euidens eſſe debet, ita vt in dubium reuocari non poſſit. Intellige etiam quando prætendens ſpolium haberet ius aliquod, quo ſuam poſſeſſionem defendere poſſet, nam ſecus eſſet dicendum, vt notoriè conſtaret ius non habere. Veral. *Rom. deciſ. 175. n. 4 p. 3.* Menoch. *d. remed* 8. *n. 2.* Et iudex tenetur de ſua iuſtitia docere, niſi velit ſpoliatum reſtitui, ex Maſcard. *de probat. concl.* 1324. *n. 10. cum ſeqq.* vbi etiam quibus caſibus iudex præſens teneatur probare ſe iuſtè priuaſſe.

Non decet, &c.] Nec etiam decet Summi Pontificis honeſtatem aliquem ſine manifeſta, & rationabili cauſa ſuis beneficiis ſpoliare, quia tamen in hoc declarando Doctores aliquatenus immorati ſunt, vide, ſi lubet, Pinel. *in rubr. de reſcind vend p. 1. c. 2. n 29. & 30.* Aym. *de antiquis temporum, p. 4. c 2. n. 20. & 33. cum ſeqq.* Nauar. *de ſpoliis Clericorum*, § 3. Cot. *in memorabil. verbo beneficia, pag. 73.* Viu. *tom. 1. commun. opin lib. 3. tit 9 n. 5 pag* 181 Anton. Gabr. *tom 1. lib. 3. tit. de iure quæſito, conclu.* 1. *n. 9. cum ſeq* Menoch. *remed. recup. 5. n. 4. cum ſeq. & conſ. 83 n. 1. & 15. & conſ. 1. n. 422. & conſ. 181 n 49. & de præſ. lib. 2. præſ. 10. n 18.* Menchac *vſufruq c. 1. n. 18.* Peregrio. *de iure fiſci lib. 1. tit. de habentibus iura fiſcalia, n 24* Ceuall. *commun. contra communes, q 528.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. fragment. crimin. lit. C. n 87.* Cabed. *Luſit deciſ. 6. n. 13. & deciſ. 36. n. 2. p. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. c. 4. num. 2.* 3

Cum redditibus inde perceptis reſtituas.] Quia ante omnia ſpolium eſt purgandum, ita vt contraria pars niſi eo integrè vſque ad obolum purgato, non ſit audienda, vide Anton. Gabr. *lib. 6. ſub hoc tit. concl. 5.* Surd. *conſ. 28 n 31. & conſ 199. & conſ. 189. n. 26. & 27.* Menoch. *conſ 758. n 11. & ſeq. lib. 8. & conſ 847. n. 1. & ſeq lib. 9. conſ. 1002 n. 44. lib. 11.* Anton. Monach. *Bononien deciſ 19 n 7.* Roland. *conſil 53. n. 25. lib. 1. & conſ 6 n 42 lib. 2* Hondeded. *conſ. 15. n. 17. lib. 1.* Ponten. *de ſpolio lib 4. c 4 n. 60.* Rot. *deciſ. 433. n. 1. p. 2. recent. & in Lauellen ſeu Melphiten pecuniaria 16. Nouembris* 1620. coram bonæ mem. Vbaldo. Non dicitur enim purgatum ſpolium, aut attentatum, niſi ſit purgatum vſque ad vltimum nummum, quadrantem, vel obolum, vt per Tiraquel. *de retractu tit. 2. §. 4 gloſſ n. 13. & de iudicio de rebus exig. pag. 87.* Cott. *in memorabil. verbo ſpoliatus, pag. 777.* Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ. 61. n. 1.* Viu. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. n. 304. verſ. quam quidem, pag. 217.* Lancelot. *de attent. p 3 cap fin. n 78. 83. 136. & 191.* Menoch. *remed. 1 recup. num. 329.* Gonzal. *ad reg 8 Cancel. gloſſ. 83. n. 30.* Thom. Valaſc. *allegationum iuris tom 1. alleg. 58. n. 22* Nec dicitur facta reintegratio, niſi totaliter quis ſit reſtitutus. Dec. *conſ. 199. ſub n. 1.* Pariſ. *conſ. 105. num. 7. vel. 3.* Anton. Gabr. *ſub hoc tit concl. 1. n. 29.* Roland. *conſ 53. n. 25. vol. 1.* Cancer. *var lib. 2 c. 7. n. 4.* ita vt neceſſaria ſit poſſeſſionis tranſlatio in ſpoliatum quæ cum effectu permaneat. Rip. *in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poſſeſſ.* Roland. *conſ. 6. in fin. vol 2.* & debet etiam ſpolium purgari quoad fructuum reſtitutionem. Rot. *deciſ. 15 hoc tit in nouis*, Put. *deciſ. 298. lib. 2.* Rot. *in Romana vinea 28. Iun.* 1606. coram R.P.D. meo Coccino Decano, *& in Rom. ſylua 15. Maij* 1628. coram R.P.D. Veroſpio. Si verò pauper ſit, ita vt non habeat, quo fructuum, & expenſarum reſtitutionem faciat, purgetque ſpolium, poteſt obtinere commiſſionem, vt conſtito de paupertate, & reſeruatis expenſis, & fructibus vſque ad finem litis ad vlteriora procedatur, & de negotio tractari poſſit, vt per Veſtr. *in praxi Romanæ Curiæ, lib 7. cap 1. ſub n* 8. Lancelot. *d. cap fin. n. 93. & 154. cum ſeqq.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellaria gloſſ 2 n 25.* 4

In gloſſ. *Volueris, ven.* Notatur ad hoc quòd quoties ſuperior conſtituiſſet ſe aduerſarium eius, qui beneficium obtinet non poteſt compellere eum ad probandum titulum, nec etiam ipſe cognoſcere de titulo, vt per Flamin. *de reſignat. lib 11. q 14 n. 38.* 5

SVMMARIVM.

1 *Coniux restituitur viro probanti desponsationem, & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sævitia.*

2 *Spolij restitutio, vt fiat debet ostendi titulus saltem coloratus.*

3 *Restitutioni quoad habitationem, & copulam non est locus ante matrimonij consummationem, secus quoad solam habitationem.*

4 *Concordantur text. in præsenti, & in c. ex parte, hoc titul.*

5 *Inimicitia capitalis, quando adest inter coniuges, vxor viro non est restituenda.*

6 *Vxor apud honestas matronas, seu monasterium sequestrari potest, pendente lite inter maritum, & vxorem super separatione cohabitationis.*

7 *Sævitia parentum viri etiam præbet vxori iustam diuertendi causam, ac petendi cautionem securitatis.*

8 *Cautio sufficiens dicitur si pignora, vel fideiussores dentur.*

9 *Cautio quanta sufficiat arbitrio iudicis relinquitur.*

10 *Restitutioni locus non est in matrimonio, nisi quando constat de legitimo consensu.*

11 *Mulier coniugata spoliata à viro non restituitur si matrimonium fuit clandestinum.*

12 *Coniuges ad inuicem sui corporis potestatem transferunt.*

Cap. Ex transmissa VIII.

1 CONiux est restituenda viro probanti desponsationem & copulam si det cautionem quòd non inferet malum mulieri. Si verò vxor diffidat viro ob capitale odium, committi debet alicui custodienda donec causa videatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Innoc. Bald. Panorm. Butr. Cujac. Vin. *in rationali secundi libri iuris Pontif pag* 94. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 232. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib* 2. *tit* 7. *c.* 3.

2 *Si vobis constiterat.*] Notatur ad hoc quòd vt fiat restitutio spolij, debet ostendi titulus saltem coloratus, vt per Valasc. *consult.* 93 *n.* 2.

3 *Legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita.*] Ergo ante matrimonij consummationem non est locus plenæ restitutioni, nempe quoad habitationem & copulam, bene tamen quoad solam habitationem, & alia ministeria inter coniuges mutuò debita præter copulam. Vide D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 80. Brunel *de sponsalib concl* 12. *n.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disp* 41.
4 *n.* 50. optimè *lib.* 7. *disp.* 112. *n.* 2. *cum seqq.* vbi *n* 8. agit de conciliatione huius text. *cum cap. ex parte, infrà hoc tit.* & dicit text. *in præsenti*, ideo requirere matrimonij consummationem, quia agit de plena restitutione etiam quoad copulam; aliud verò text. ideo solam traductionem ad domum petere absque copula, quia agit de sola restitutione quoad habitationem, & alia obsequia, sequitur Guttier. *de matrim. c.* 122. *n.* 10 *vers. tertia.*

5 *Si autem capitali odio*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando inter coniuges adest capitale odium, & capitalis inimicitia, tunc vxor viro non est restituenda, nam iusta hæc videtur causa separationis thori, vt per Patif. *cons.* 54. *num.* 12. *vol.* 4. Cravet. *cons.* 32. *n.* 4. Gabr. *cons.* 161. *n* 7. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. p.* 1. § 32. *vers. item colligitur*, vbi loquitur quando propter verbera contracta est inter coniuges capitalis inimicitia; verbera enim per se sola non sufficiunt ad præstandam sufficientem causam diuortij, nisi ex eis inimicitia capitalis inter coniuges oriatur, aut probabiliter possit mortis periculum timeri, Sanch. *lib* 10. *disp* 18. *n.* 15. & Guttier. *canon. lib* 1. *c.* 24. *n.* 6. agit quando inter coniuges est lis super maiori parte bonorum, & Sanchez *de matrim lib.* 10. *disp.* 18 *n* 33. & Aym. *cons.* 31. *n.* 4. *vol.* 1. & Cephal. *cons.* 184. *n.* 64. *cum seqq.* dicit vbi odium est capitale non debere coniugem cautionis fragilitate fidere, vide latè Farin. *in praxi crimin. q.* 143. *n* 129. *cum seqq.* & *n.* 225. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1 *tit. de fauore cleric. reali* § 4. *n.* 102. *cum seqq.*

Alicui probæ, & honestæ mulieri, &c] Notatur ad hoc 6
quòd pendente lite inter maritum & vxorem super separatione cohabitationis vxor tam apud honestas matronas, quam monasterium sequestrari tutò potest, vt per Farin. Rotæ *decis.* 245. *in* 1. *collect. nouiss.*

Vel parentes eius.] Notatur ad hoc quòd sæuitia pa- 7
rentum viri, etiam præbet vxori iustam diuertendi causam, ac petendi cautionem securitatis, vt per Butr. *hic n.* 6. & Abb. *num.* 4. Iacob. de Graffis *p.* 1 *decis. lib.* 2. *cap.* 84 *num* 3. quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.* 10. *disp* 18 *n* 23. vbi intelligit quando vir in culpa est illius sæuitiæ, vt si vxorem cum eo periculo retineat in parentum domo, vel parentes in ipsamet propria sui ipsius.

In gloss. *Sufficienti cautione*, ibi, *sufficiens cautio dicitur* 8
si pignora, vel fideiussores dentur. Similis gloss. *verbo idonea c. quamquam, de censib. lib.* 6. Bern. *reg.* 75. Duen. *reg.* 86. Garc. Falcon. *reg.* 192. Menoch. *de arbitr. casu* 142. *n.* 3. Cou. *var lib.* 3. *c* 3. *n.* 6. Gottier. *in l. nemo potest n.* 24. *ff de legatis* 1. Pinel. *in l.* 1 *p.* 2. *n* 76. *C. de bonis mat.* Ceuall. *commun. contra commun. q* 66. Aloys. Ric. *in praxi rerum fori Ecclesiast. decis* 254. *n.* 3. *in* 1 *edit. alias dec.* 68. *p* 2. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 147. *n.* 22. Molin. *de instit. tract.* 2. *disp.* 334. *n.* 4. Fr. Anton. à Sousa *in relect. Bulla Cœnæ c.* 23. *disp.* 98. *n* 1. Farin. *in praxi crimin p.* 1, *q.* 33. *à n.* 43. & alij de quibus Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 35. Surd. *decis* 320. *n.* 7. vbi *infrà ad c. vlt. à n* 6. *hoc tit.*

In ead. gloss. ibi, *Et iudex recipiat cautionem per quam* 9
magis possit mulier esse secura. Ergo arbitrio iudicis relinquitur quanta cautio sufficiat cùm alibi præscriptum non sit, Sanch. *d. disp* 18. *n.* 2.

In gloss. *Legitimè*, ibi, *id est, per legitimum consensum*, 10
&c. & ibi, *in facie Ecclesiæ.* Notatur ad hoc quòd in matrimonio locus non est restitutioni, nisi quando constat de legitimo consensu, vt per Ioan. Andr. *hic n.* 5. Butr. *n.* 10. Abb. *sub n.* 5. *vers. contra*, Rot. *decis.* 147. *n.* 18. apud Farinac. *p* 1. *recent.* vbi dicit ex eo procedere, quia non potest in persona libera haberi quasi possessio huius seruitutis coniugalis, nisi ex legitimo consensu. Vnde mulierem coniugatam spoliatam à 11
viro non restitui ante omnia si matrimonium fuit clandestinum, tenet Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 45. Guttier. *eod tract. c.* 75 *n.* 1.

In gloss. *Et ab eo cognitam.* Notatur ad hoc quòd in 12
matrimonio, quatenus Sacramentum, possunt, imo se ipsi coniuges alter in alterum sui corporis transferunt potestatem, ita vt transferens iam sui corporis potestatem non habeat, D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 78. Francisc. Molin. *de ritu nuptiarum lib.* 2. *differ.* 15. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Pensionis rei donatæ per solutionem factã donatario cùm auctoritate donatoris acquiritur illi donatario rei donatæ*

donata possessio, adeò quòd si ab illa expellitur, per interdictum Recuperandæ agere poterit.

2 *Possessio per locationem probatur etiam in præiudicium tertij si locator percipiat pensionem, seu mercedem, quæ est loco fructuum.*

4 *Possessio non probatur ex locatione, nisi probetur locatorem fructus, vel pensionem nomine proprio, non autem iure familiaritatis percepisse.*

5 *Possessio probatur per instrumenta in quibus continetur locatio decimarum, & earum perceptio à conductoribus.*

6 *Ecclesia, & Prælati vi constituti transferunt possessionem.*

Cap. Cùm venisset. IX.

1 POssessio rei donatæ donatario acquiritur per solutionem pensionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, adeò quòd si ab illa expellatur, per interdictum Recuperandæ agere poterit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innocent. Bald. Anch. Panorm. Butr. Henric. Cujac. Vivian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 95. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 232. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret lib* 1. *tit.* 6. *c* 4.

2 *Perceperunt.*] Et sic acceperunt possessionem, vide Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, n.* 67. *& n.* 193. *in fine*, Tiraq. *de retractu lig* § 23 *glos.* 1. *n.* 35.

3 *Annuam pensionem.*] Notatur ad hoc quòd possessio per locationem probatur etiam in præiudicium tertij si locator percipiat pensionem, seu mercedem, quæ est loco fructuum, Rom. *cons.* 70. *n.* 11. Alex. *cons.* 88. *n* 14. *lib.* 5. Ruin. *cons.* 118. *n.* 111. *lib.* 4 Paris. *cons.* 104. *n.* 89. *lib.* 1. Nat. *cons.* 672. *n.* 10. quos refert, & sequitur Mantic. *decis.* 245. *n.* 2. Tiraq. *de constituto p.* 3. *limit.* 1. *n.* 22. Boër. *decis.* 105. *à n.* 13. Mascard. *de probationib. conclus.* 1181. *n.* 3. Valasc. *de iure emphyt. q.* 9. *n.* 13. D. Barbos. *in l. si alienam, n.* 80. *ff. soluto matrimon.* Cald. Pereira *de emptione c.* 25. *n.* 9. Marc. Anton. *var. resolut. lib.* 1. *resolut* 106. *n.* 39. *& seqq. & lib* 3. *resolut.* 40. *n.* 110. Vnde infertur possessionem non probari ex locatione nisi probetur locatorem fructus, vel pensionem nomine proprio, non autem iure familiaritatis percepisse. Socin. sen. *cons.* 205. *n.* 5. *lib* 2. Boër. *d. decis.* 105. *num.* 14. quos refert & sequitur Mantic. *decis.* 241. *n.* 2. Vnde inferunt Doctores possessionem probari per instrumenta in quibus continetur locatio decimarum, & earum perceptio à conductoribus, Socin. sen. *cons.* 13. *num.* 14. *lib.* 4. Sarnen. *de annals q.* 47 *num* 1. *&* 2. Cæs. de Graffis *decis* 10. *de causa possess. & prop.* Menoch. *remed.* 3 *retin n.* 132. Rota *in Mediolanen. decimarum* 27. *Iunij* 1612. *coram Pirouano.*

4 *Vitiosè tamen*, &c.] Notatur ad hoc quòd Ecclesia, & Prælati vi constituti transferunt possessionem, vt per Tiraquell. *d. tract. de constituto p.* 2. *ampl.* 23. Et constitutum coloni, conductoris, serui, & aliorum per quos possidemus, non transfert possessionem nisi colonus id fecerit consentiente domino, vt per Tiraq. *eod. tract. de constituto p.* 3 *limit.* 14. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Actore agente petitorio, si reus super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.*

2 *Mulier spoliata à viro quasi possessione maritali ante omnia est restituenda.*

3 *Exceptio dilatoria post litem contestatam opponi potest, quando iudex non vult de illa cognoscere.*

4 *Declaratur text. in præsenti, & in cap. 2. de ordine cognit.*

5 *Appellationis remotio non impedit appellationem vbi manifestè quis grauetur.*

Cap. Ex conquestione. X.

Luc. III.

1 SI vir vxorem relinquat, & agat de nullitate matrimonij apud iudices, & mulier petat sibi restitui virum appellando, priùs est restituendus vir, & omnia acta post appellationem sunt nulla. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Anchar. Bald. Panorm. Butr. Henric. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 96. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 232. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret lib.* 2. *tit.* 9. *c* 8.

2 *Virum sibi restitui petisset*, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier spoliata à viro quasi possessione maritali ante omnia est restituenda, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 45 *n* 1. Ceuall. *commun. contra commun. q* 716. *n* 4. Sahag. *in c.* 1. *de sequestr. possess. num.* 105. *&* 113. Ioan. Garc. *de nobilit gloss* 11. *n* 43 *vers & aduerte.*

3 *Et ante ingressum litis*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando iudex non vult cognoscere de exceptione dilatoria, tunc etiam post litem contestatam poterit opponi, vt per Rebuff. *de exceptionib n.* 381. vbi idem dicit quando non stetit per partem quominus opponeret, sed per iudicem, qui compulit partem statim ad litem contestandam.

4 *Quod fieri non debuit.*] Ex eo, quia licèt petitorium fuisset priùs intentatum super consanguinitate, possessorium tamen respiciens eandem rem etiam per viam actionis facit ipsum petitorium suspendere, & in hoc casu procedere text. *in præsenti* testatur D. Barbosa *in l. si de vi, à n.* 447. *ff. de iudic.* ibi etiam declarans text. *in c.* 2 *sup. de ordin. cognit.* procedere quando petitorium proponitur super diuersa re, ita vt possessorium intentatum nihil commune habeat cum prædicto petitorio.

5 In gloss. *Post appellationem*, ibi, *remotio appellationis non impedit appellationem, vbi manifestè quis grauatur.* Vide Hyppol. *in l.* 1. §. *si seruus quasi n.* 10. *ff. de quæst. & sing* 592. *& consil.* 89. *n.* 11. Perez *l.* 2. *gloss.* 1. *pag* 572. *col.* 2. *tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin.* Farin. *Rota Romana decis.* 39. *n.* 4. *in* 1. *collect. nouiss.*

SVMMARIVM.

1 *Spoliator violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de iniuriis satisfacere compellitur.*

2 *Restitutio spoliati debet fieri cum damnis, & interesse.*

3 *Spoliator tenetur de iniuria.*

4 *Spoliati restitutio debet fieri cum fructibus.*

5 *Fructus qui dicantur, & qua veniant nomine fructuum remissiuè.*

6 *Spoliatus restituendus est ad fructus, quos percepisset, seu percipere potuisset ex re ipsa, si ei possidere fuisset licitum.*

7 *Fructus integri si restitui iubentur, intelligitur deductis expensis.*

8 *Fructus intelliguntur deductis necessariis expensis.*

9 *Possessor bonæ fidei tenetur tantùm restituere fructus extantes ante litis contestationem, & non consumptos, post litem verò contestatam vniuersos.*

10 *Possessor bonæ fidei suos facit fructus industriales, non verò naturales, nisi habeat titulum.*

11 *Fructus industriales bona fide consumptos non tenetur bonæ fidei possessor restituere, nisi quatenus ex eis locupletior euaserit.*

Cap. Grauis. XI. *Cælest. III.*

1 QVi ab aliis rem vi, damno, & iniuria abstulit, tenetur integrè restituere rem, & plenè resarcire. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Innoc. Bald. Panorm. Butr. Beroi. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 96. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 232. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect. Decretal. lib* 2. *tit.* 7. *c.* 5.

2 *Damna plenariè resarcire.*] Notatur ad hoc quòd restitutio spoliati debet fieri cum damnis, & interesse, vt per Viuian. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 8. *tit.* 3. *n.* 2. *pag.* 336. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo interdictum, n.* 37. & damna alleganti incumbit onus probandi, Mascard. *de probat. concl.* 470. *n.* 1. vbi *n.* 8. iuncta *concl.* 471. resoluit quòd damnum probatur per iuramentum illius, qui passus est damnum postquam probata fuerit violentia, de quo etiam Cardos. *verbo damnum, n.* 7.

3 *Et de illatis iniuriis.*] Notatur ad hoc quòd spoliator tenetur de iniuria, Cardos. *in praxi iudicum, verbo interdictum, n.* 52.

4 *Vi non tantum fructus, &c.*] Quia restitutio spoliati debet fieri cum fructibus, Boër. *decis.* 18. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.* 276. *C. de reuoc. donat.* Couar. *lib.* 1. *var cap.* 3. *n.* 1. Menoch. *remed. recuper. num.* 412. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 3. *n.* 73. Guttier. *practic. lib.* 3. *q.* 38. *n.* 30. Ceual. *commun. contra commun. q.* 762 *n.* 69. Cabed. *Lusit. decis.* 68. *n.* 3. *p.* 1. & ita fructus percepti lite pendente veniunt restituendi in iudicio ordinario, quia dicuntur percepti mala fide, at verò in iudicio summario retinendæ restituuntur tantùm percepti post intentatum possessorium, Rota *decis.* 317. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* & sententia condemnans ad restitutionem rei includit etiam fructus perceptos post ipsam sententiam, Surd. *decis.* 212. *à n.* 11. Fructus qui dicantur, & quæ veniant nomine fructuum? vide Tiraquel. *de retractu lign.* §. 15. *gloss* 1. *n.* 27. Cassan. *in consuet. Burgundiæ, rubr.* 5. §. 17. *verbo, & faire, fol. mihi* 184. Ioan. Garc. *de expens. c.* 23. *à n.* 3. Salgado *de protect. Regia, tom.* 1. *p.* 4 *c.* 9. *n.* 75. *cum multis seqq.* metipsum *in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris signific. appel* 103. Et de diuisione fructuum, vide Couarru. *d. c.* 3. *n.* 6. *cum seqq.* Piuel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 2. *cap.* 4. *n.* 52. *cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 210. *à n.* 2. Cop. *in tract. de fructib lib.* 1. *c.* 3. latè Castill. *quotid. lib.* 1 *de vsufructu, cap.* 36. *à n.* 50. Rebell. *d. part.* 1. *lib.* 2. *q.* 4. Et quòd spoliatus debet restitui quoad fructus & expensas, ità vt spoliator aliter audiri non debeat, tenent Caputaq. *decis.* 171 *p.* 1. Cæs. de Graffis *decis.* 5. *n.* 18. *de restit. spoliat.* Aym. *cons.* 140. *n.* 3. Greg. *decis.* 525. *n* 11. Rot. *in Lauellen. seu Melphien. pecuniaria* 16. *Nouembris* 1620. coram bonæ memoriæ Vbaldo; & *in Romana syluæ* 15. *Maij* 1628. coram Reuerendiss. P. D. Verospio, & hoc procedit etiam quòd expensæ & fructus non sint liquidi, adeò vt non sufficiat oblatio cum cautione, vel obligatione de soluendo facta liquidatione, sed liquidatio præcedere debet. Caputaq. *decis.* 150. *n.* 7. *&* 8. *p* 1. *& decis* 270. *n.* 5. *p.* 2. *& decis.* 175 *n.* 1. *&* 3. *& decis.* 184. *p.* 3. Anton. Gabr. *commun. sub hoc tit. concl.* 5. *n.* 97. Menoch. *remed.* 1. *recuper. n.* 412. Surd. *cons.* 28. *n.* 30. Seraph. *decis.* 1176. *n.* 2. *&* 3. Rot. *decis.* 269. *n.* 1 *in fin p.* 1 *recent* & *in Romana domorum in Burgo* 11. *Maij* 1620. coram bon. mem. Vbaldo, & *in Melenitana bonorum... Iulij* 1622. coram R. P. D. Nauarro, vbi quòd spoliatori neque compensatio conceditur, per *l. vlt in fin. de compensat.* Caputaq. *d. decis.* 171. *n* 2. *p* 3. & fuit dictum *in Assisien. spolij* 26. *Iunij* 1613. coram R. P. D. Dunozetto sen. refert Ferentil. *in annot. decis.* 449. *Buratti.*

5 *Possessores veteres percepissent.*] Notatur ad hoc quòd spoliatus restituendus est ad fructus, quos percepisset, seu percipere potuisset ex re ipsa si illi possidere fuisset licitum, vt per Viu. *tom.* 2. *commun opinion. lib.* 7. *tit.* 1 *num.* 304. *vers. ampliatur tertiò*, nam à malæ fidei possessore restituendi sunt fructus, quos poterat verus rei dominus ex illa percipere, *l* 12. *tit.* 17 *p.* 1. *vbi gloss.* 5. *& l.* 40. *tit.* 28. *p.* 3. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 38. *vers. item adde, col* 1. *post med.* Ceuall. *quæst.* 129. *&* 110. Azeued. *resp.* 6. *à n.* 1. Spin. *in speculo testam. gl.* 13. *princ. n.* 53. Pichard. *in §. si quis à non domino, num. vlt. Instit. de rerum diuis.* latè Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 1. *cap.* 23. *n.* 106. Azeued. *l.* 1. *n.* 97. *tit.* 13. *lib.* 4. *noua recopil.*

6 *Cum integritate restituere.*] Intellige, deductis expensis: nam si lege, rescripto, vel priuilegio iubeatur integros fructus restitui, intelligendum est, deductis expensis, D. Barbos. *in l. fructus n.* 13. *ff. soluto matrim.* Garc. Girond. *de priuilegiorum, seu exemptionum explic. n.* 1211.

7 In gloss. *Fructus*, ibi, *fructus enim intelliguntur deductis necessariis impensis.* Vide Menoch. *remed.* 15. *recup. n.* 574. Couar. *lib* 1. *var. c.* 3. *n.* 3. Mexi. *in tract. tassa panis concl.* 2. *à n.* 88. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 11. *n.* 15. *& q.* 41. *n.* 15. *& decis.* 87. *n.* 11. *& dec.* 182. *n* 31. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 4. *q.* 897. *num* 516. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel.* §. 7. *proœm n.* 163. Cardos *in praxi iudicum, verbo, fructus, n.* 7. Garc. Girond *vbi proximè, n* 1210. Monet. *de decimis c.* 6 *n.* 31. & plures citatos per me *in tract. de appellat. verbor. vtriusque iuris signific. appell.* 103. *num.* 21.

8 In ead. gloss. ibi, *Bona fidei possessor tenetur restituere tantùm extantes ante litis contestationem, & non consumptos, post litem verò contestatam vniuersos.* Vide Perez *in glos.* 2. *pag.* 708. *col.* 1. *tit.* 13. *lib.* 3. *Ordin. & in rubr. tit.* 2. *gloss.* 1. *p.* 17. *lib.* 8. Rebell. *de oblig. instit. p.* 1. *lib.* 2. *q* 4. *n.* 8. *& p.* 1. *lib.* 7 *q.* 3. *num* 6. Sanch. *d. c.* 23. *n.* 66. 73. *&* 190. *cum seq.* Tiraquel. *de retractu lign.* §. 15. *gloss.* 2. *n.* 3. *cum seqq.*

9 In ead. gloss. ibi, *Et hoc potest intelligi de fructibus industrialibus, &c.* Aduerte possessorem bonæ fidei suos efficere fructus industriales, non verò naturales, nisi habeat titulum, vide Couar. *d cap.* 3. *n.* 6. Ioan. Garc. *de expens. c.* 23. *n.* 35. *&* 36. Pichard. *in d.* §. *si quis à non domino, num.* 13. *&* 14. Spin. *d. gloss.* 13. *princ. n.* 50. *&* 51. Rebel. *d. p.* 1. *lib.* 2. *q.* 4. *n.* 8. *concl.* 2. *& n.* 11. *concl* 4. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 67. *&* 68. & ideo huiusmodi industriales fru- 10
ctus bona fide consumptos non tenetur bonæ fidei possessor restituere, vt resoluunt Ant. Gabr. *commun. lib.* 5. *tit. de acquirendo rerum dominio, concl.* 2. *n* 3. Ioan. Garc. *d cap* 23. *num.* 40. *in fine*, nisi quatenus ex eis locupletior euaserit. Menoch. *remed.* 15. *recup. num.* 598. Tolet. *in summ. lib.* 5. *cap.* 17. *n.* 9. *&* 10. Petr. Ledesma *in summ. part.* 2. *tract.* 8. *cap.* 14. *post* 4. *conclus. dub.* 3. *dicto* 1. *&* 2. Fr. Emman. *in summa tom.* 2. *cap.* 42. *n.* 1. Bannes 2. 2. *quæst.* 62. *articul.* 6. *dub.* 3. *conclus.* 1. *&* 2. vbi

vbl Arag. *art. 6. paulo post princ.* & Salon. *controu.* 3. *concl.* 4. Card. Tusch. *tom.* 4. *concl.* 490. *n.* 4. Sayr. *in claui Regia lib.* 10. *tract.* 2. *c.* 2. *n.* 2. Molina *de iustit. tract.* 2. *disp.* 569. *vers quando aliquid*, & *disp.* 718. *n* 1. & *disp.* 719. *n.* 4 Vasquez 1. 2 *q.* 96. *art.* 5. *disp.* 172. *c.* 1. *n* 3. & 4. Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 12. *dub.* 2. *n.* 9. & 10. Rebell. *de obligat. iustitiae p.* 1. *lib.* 2. *q.* 4. *n.* 10. & 11. Sanch. *d. c.* 23. *à num* 77.

SVMMARIVM.

1 *Possessionem ingressus ignorante domino ad quem pertinet, potest per ipsum dominum statim cum sciuerit repelli, etiam violenter, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium.*

2 *Puniendus est mitiùs qui prouocatus offendit.*

3 *Vim committere non dicitur, qui statim amissam possessionem procurat.*

4 *Auctoritate propria incontinenti de possessione clandestina potest quis expelli.*

5 *Vim vi repellere licèt.*

6 *Possessionem non amittit, qui sub conditione recedit.*

8 *Spoliatus non solùm probare debet possessionem, sed etiam deiectionem.*

9 *Excommunicatus non est qui violenter à domo expellit clericum illam iniustè occupantem.*

Cap. Olim. j XII. *Innoc. III.*

1 POssessionem ingressos ignorante domino ad quem pertinet, potest per ipsum dominum statim cum sciuerit repelli, etiam violenter, nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innocent. Bald. Panorm. Henric. Butr. Anch. Cojac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 97. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 233. remissiuè Casal. *in annot.* Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret lib* 2. *tit.* 6. *c.* 3.

2 *Ipsos adeò circumuenit*, &c.] Notatur ad hoc quòd mitiùs est puniendus, qui prouocatus offendit, vt per Tiraq. *de poenis temper. c.* 1. *n* 6. *cum seqq.*

3 *Praesertim cùm statim*, &c.] Notatur ad hoc quòd vim non dicitur committere, qui statim amissam possessionem recuperat, vt per Menoch. *cons* 2. *n.* 179.
4 nam de possessione clandestina potest quis expelli propria auctoritate incontinenti, gloss. *verbo vltra, ad med. in l.* 1 § *pen. ff. vti possidetis*, Valasc. *de iure emphyt. q.* 18. *n.* 9. Menoch. *remed.* 3 *retin. n.* 19. D. Barbos. *in l. si de vi, à n* 209 *ff. de iudic.*

5 *Vim vi duxeris repellendam.*] Notatur ad hoc quòd vim vi repellere licet, Thom. de Thomaset. *reg.* 306. Cardin. Tusch. *tom.* 8. *lit. V. concl.* 213. Bellet. *disquis. clerical. p.* 1. *tit. de fauore Clericorum Canonis*, §. 2. *n.* 1. intelligentes procedere quando vis vi repellitur ob necessariam defensionem sui corporis, & cum moderamine inculpatae totelae. Et argumento huius textus licere vim inferre de iure Canonico, tenet Cou. *in Clement. si furiosus, p.* 3. § *n.* 6. *col.* 3. vbi reprehendit aliquos differentiam constituentes inter vtrumque ius.

6 *Reddimus absolutum.*] Ex eo quia isti non potuerunt transferre possessionem absque mandato Episcopi, quia eius nomine possidebant, ita Perez *l.* 2. *gloss* 1. *post princip. vers. subinfertur, tit.* 13. *lib. Ordinam.*

In gloss. *Traditum.* Notatur ad hoc quòd possessionem non amittit, qui sub conditione recedat, ac per consequens non dicitur spoliatus qui non possedit, Azeued. per text. *ibi in l.* 1. *n.* 4. *tit.* 13. *lib.* 9. *noua recop.* Cald. Pereira *de potestate eligendi c.* 17. *n.* 16 7

In gloss. *Restitutionem.* Notatur ad hoc quòd spoliatus non solùm probare debet possessionem, sed etiam deiectionem, vt per Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri num.* 181. & *seq.* Couar. *in reg. possess. part.* 2. §. 1. *n.* 4. Alphan. *collect.* 334. Menoch. *remed.* 15. *recuper. à n.* 391. Cardos. *in praxi iudicum verbo interdictum num.* 22. 8

In gloss. *Excessistis*, ibi, *sed numquid isti sunt excommunicati*, &c. Aduerte illum excusari ab excommunicatione, qui violenter à domo repellit clericum illam iniustè occupantem, quando repellens non potest illam aliter recuperare, quàm violenter clericum expellendo, vt per Syluest. *verbo excommunicatio* 6. *n.* 6. Sayr. *de censur. lib* 3. *c.* 27. *n.* 19 Molina *de instit. tom.* 6. *disp.* 56. *n.* 3. quos refert, & sequitur Bonacina *de censur. disp.* 2. *q.* 5. *puncto* 4. *n.* 1. *vers.* 3. 9

SVMMARIVM.

1 *Consanguinitas in gradu prohibito vbi opponitur contra petentem restitutionem coniugis, & offeruntur probationes paratae, recepto ab opponente iuramento de malitia, negabitur restitutio quoad thorum, & fiet quoad reliqua, si vero probationes promptae non sint, fiat plena restitutio, nisi sit magna viri saeuitia.*

2 *Episcopus quando dicatur in remotis agere, remissiuè*, & n. 3.

4 *Dominij exceptio obstat agenti interdicto, Vnde vi, quando agitur de re, quae cum periculo recuperari non potest.*

5 *Dominij exceptio incontinenti probanda impedit restitutionem in possessorio, praecipuè vbi imminet animae periculum.*

6 *Incontinenti dicitur aliquod breue temporis spatium arbitrio iudicis taxandum.*

7 *Instrumentum offerens dicitur incontinenti probare.*

8 *Diuortij est sufficiens causa alterius sponsi notabilis asperitas, seu saeuitia.*

9 *Vir tenetur mulieri à se fugienti propter eius saeuitias alimenta praestare in domo vbi habitauerit, quamuis maritus nullam dotem habuerit*, & n. 10.

11 *Iudex Ecclesiasticus potest censuris compellere coniuges ad cohabitandum.*

12 *Cautio pigneratitia, vel fideiussoria desideratur, vt coniux probabiliter timens alterius coniugis saeuitiam teneatur cum illo cohabitare.*

13 *Saeuitia coniugis quando est tacita vt nulla securitatis cautio sufficiens ab alio praestari possit, non est restituendus coniux spoliatus.*

14 *Episcopo inferiores consuetudine possunt acquirere facultatem cognoscendi de causis matrimonialibus.*

15 *Vxorem è domo absque iusta causa expellens restituitur, si eam repetat, & illa redire renuat.*

17 *Papa in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimente dispensare potest.*

18 *Media via est eligenda.*

19 *Pars resecata in his Decretalibus saepiùs ad plenum Pontificiarum dispositionum intellectum pertinet*, & n. 20.

21 *Gradus omnes Leuiti.* 18. *expressi obligant in Lege noua.*

22 *Restitutio minimè est differenda probationibus in promptu paratis.*

23 *Coniux impedimenti conscius si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, talis excommunicatio verè coram Deo non ligat.*

24 *Restitutio vxoris impeditur propter sæuitiam viri, & timorem offendendi eam.*

Cap. Literas. XIII.

1 MVlier opponens consanguinitatem, præsertim in gradu à lege diuina prohibito, si incontinenti offert probationes paratas, præcipuè si fama consentit, est præcipienda restitutio in omnibus præter copulam carnalem quovsque causa terminetur: interim ad cautelam iuret mulier quòd non malitiosè obiecit; si verò non habeat incontinenti paratas probationes, sed dilationem quærat compelli debet censuris ad plenariam restitutionem, quia præsumitur contra eam cùm sua temeritate sine iudice recessit à viro, ipsa tamen ex se abstineat à thoro, & humiliter toleret censuram donec rem probauerit, & absoluatur: sed si tanta sit sæuitia viri vt non sit tuta, non restituatur, vel prouideatur de sufficienti securitate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Innoc. Panorm. Butr. Anchar. Henric. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 98. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 233. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit* 6. *cap.* 3.

2 *In remotis agente.*] Episcopatus quando dicatur in remotis agere, vide gloss. *verbo remotis in cap. cùm nullus, de tempor. ordinat. lib.* 6. Zabar. *in clem. causam, verbo ex remotis, de electione,* Aloys. Ricc. *in praxi aurea variarum resol. resol.* 18.

3 *Dispensare non potest,* &c.] Id est, dispensare non debet, nec expedit, secundùm Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp* 52 *n.* 8. *in medio.*

4 *V detur periculum oppugnare.*] Notatur ad hoc quòd exceptio dominij obstat agenti interdicto, Vnde vi, quando agitur de re, quæ cum periculo recuperari non potest, vt per Menoch. *remed.* 1. *recuperanda, n.* 114. *& n* 308. *cum seqq. & n.* 318.

5 *Et probationes offeruntur incontinenti.*] Notatur ad
hoc quòd exceptio dominij incontinenti probanda
impedit restitutionem in possessorio, præcipuè vbi
imminet animæ periculum, vide Menoch. *remed.* 1.
6 *recuper. n.* 248. Mench. *illustrium quæst. c* 32. *n.* 1. Et di-
citur incontinenti aliquod breue temporis spatium
arbitrio iudicis taxandum, vt per Menoch. *de arbitr.*
7 *casu* 12. a 4. Sanch. *de matrim. lib.* 10 *disp.* 12. *n.* 23. Ille
verò, qui offert instrumentum, dicitur incontinenti
probare, Tiraq. *de retractu lig.* § 1. *gloss.* 1. *n.* 20.

Quam tamen ipsa thori, &c.] Aduerte absolutionem exigi *in præsenti,* pro foro externo, in quo excommunicatio valida erat, vt per Sanch. *lib.* 2. *disp* 39. *n.* 9.

8 *Si verò tanta sit viri sæuitia,* &c.] Notatur ad hoc quòd notabilis asperitas, seu sæuitia alterius sponsi est causa sufficiens diuortij, Paris. *cons* 54. *n.* 9. *vol.* 4. Alex. *cons.* 115. *n* 2 *&* 3. *vol.* 4. Couar. *de sponsalibus p.* 2. *c.* 7. §. 5. *in princ.* Anton. Gom. *var. tom.* 1. *c.* 2. *n.* 51. *propè finem,* Mozz. *de contract. tit. de matrim. cap. fin. num.* 65. Rebel. *de obligat. instit. lib.* 9. *q.* 18 *sect. fin. n* 46. *in fin.* Surd. *de aliment. tit.* 6. *q.* 5 *n.* 19. Guttier. *canon. quæst. lib.* 1. *c.* 24. Bursat. *cons.* 218. *n.* 21. *vol.* 2. Gabr. *cons.* 161. *num.* 7. *&* 8. Menoch. *casu* 139. Mascard. *de probat. concl.* 1018. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.* 2. *n.* 25. Farinac. *p.* 4. *decis.* 75. *vbi addit. lit. C. & Rota Rom. decis* 278. *in* 1. *collect. nouiss. aliàs p.* 4. *diuers.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. *n.* 264. *& n.* 315 *cum seq.* Bellet. *disquis. cleric. p.* 1. *tit. de fauore cleric. rtali,* §. 4. *n* 92. latè Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. Nam propter sæuitiam coniugis fit separatio thori, quoad cohabitationem, non quoad matrimonij fœdus, quando emendandæ vitæ aut pœnitentiæ nulla dantur indicia, & minus ex cautione de non offendendo bonus speratur euentus, Pancirol. *cons.* 82 Moret. *cons.* 41. Franc. Marc. *decis.* 718. *p.* 2. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p.* 2. *t.* 24. *n.* 115. Card. Tusch. *lit. M concl.* 143. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsidiar. remed.* 8. *per tot.* Peguer. *crimin decis* 26. *n.* 10. Thesaur. *Pedem decis.* 130. *n* 6. Mascard. *de probation. concl.* 1018. *n* 6 D. Barbos. *dict. n.* 13 *vers. succedit igitur,* Sanch. *d. disp.* 18. *num.* 4. Farin. *in praxi crimin. q.* 143. *n.* 129 *cum seqq.* optimè Rota *decis* 441. *num.* 2. apud Farin. *p* 1. *in recent.* vbi eum Paris. *cons.* 54 *à n.* 14. *lib.* 4. censuit ad probandam sæuitiam requiri probationes necessarias & concludentes, & non sufficere testes singulares: imò requiri omni exceptione maiores, Felin. *in rubr. de sponsal num.* 5. Socin. iun. *cons.* 86. *n.* 6. *cum seqq lib.* 2. Hyppol. Riminald. *cons.* 174. *num* 17. Natt. *cons.* 616 *sub num* 1. quia causa separationis est causa grauis, & ardua, Hyppol. Rimin. *d. cons* 174. *n.* 16. & reputatur causa status Farin. *in praxi crimin q.* 143 §. *probatio sæuitiæ, n.* 164 Rot. *decis.* 441 *n* 2. *p.* 1. *recent. & in Romana separationis thori* 28. *Ianuar.* 1613. coram Card. Sacrato. Vnde si probetur vxorem aliquid tentasse ad viri necem, tunc posse virum separari, resoluit Valasc. *de partition. c.* 6. *n.* 47. Guttier. *d. c.* 24. *n.* 8. vbi idem tenet si supposuit marito facturas, & herbarias, seu incantationes, vel si venefica probetur. Quæ quidem sæuitiæ ad inducendam separationem debent esse magnæ, Abb. *in c. ex transmissa, in princ. & num.* 4. *de restit. spol.* Aldobrand. *cons.* 71. *num.* 1. *lib.* 1. Farin. *cons.* 157. *n.* 4. *lib* 2. & fuit dictum *in Neapolitana separationis thori* 13. *Aprilis* 1616. coram bonæ mem. Card. Sacrato, *& in Neapolitana separationis thori* 28. *Iun.* 1624. coram bon. mem. Buratto: leuis namque verberatio est permissa viro, præsertim ex causa, Bald. *cons.* 176. *n.* 7. *lib.* 1. Roland. *cons.* 27. *n* 13. *&* 17. *lib.* 3. Hyppol. Riminald. *cons.* 174. *n.* 31. Aldobr. *d. cons.* 71. *n.* 4. Farin. *d. cons.* 157. *n.* 5 *& d. q.* 143. *n.* 194. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 18. *sub num.* 16. Tiraq. *de legib. connub gloss.* 1. *p.* 1. *num* 22.

Neque dicta sæuitia inducitur ex vnico actu Roland. *d. cons.* 27. *n.* 12. Aldobr. *d. cons.* 71. *n.* 8. *lib.* 1. Bald. *cons.* 176. *sub n.* 3. *vers. & si mulier,* vbi quòd si mulier dicat quod fuit verberata semel in decem annis, ista non fuit sæuitia, sed correctio, quódque vir sapiens debet dietim malos mores corrigere ne transeant in consuetudinem, cum aliis per Sanch. *d. disp.* 18. *sub n.* 16. *vers. adde ex vnica verberatione,* sed debet constare quòd vir sit solitus frequenter sæuire vltra modum in vxorem. Farin. *d. q.* 143. *n.* 203. & fuit firmatum *in dicta Neapolitana separationis thori,* coram bon. mem. Buratto.

Quinimò nec sufficit sæuitia præterita, & sit quòd præterito tempore sæuierit atrociter in vxorem, sed necesse est quòd adsit probabilis timor, quòd etiam in posterum vir sæuiat in vxorem, Abb. *in d. cap. ex transmissa, n.* 2. *de restit. spoliat.* Sanch. *d. disp.* 18. *sub n.* 16. *vers. secundò existimo;* imò ad hunc effectum sufficit solus metus futuræ sæuitiæ, & alicuius grauis mali, Sanch. *d. disp.* 18. *n.* 10. *&* 19. Farin. *d. q.* 143. *n.* 140. Rot. *in d. Rom. separation.*

Deinde requiritur quòd mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, vt per text. *in præsenti, & in c. transmissa, eod. tit* tenet Aldobr. *d. cons.* 71. *n.* 3. *l.* 1. *& infra latius n.* 13. Illud tamen aduertendum 9
duxi

duxi teneri virum mulieri à se fugienti propter eius sæuitias, & mala tractamenta, seu aliàs cum causa, & culpa ipsius viri, alimenta præstare in domo in qua inhabitaret, Lara *in l. si quis à liberis, §. si vel parens, n.65. cum seqq. & §. si quis ex his, n.210.* Peguer. *decis.20.* Guttier. *d. c.14. n.7.* Valasc. *d. c.6. n.58. & consult. 1. n.4 & 5.* Farin. *in praxi crimin. q.43. n.136.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.1. concl.17. consid.3. n.8.* vbi *n.9. cum seqq.* asserit alimentorum nomine comprehendi & expensas in lite faciendas, quæ quidem alimenta à viro vxori sunt præstanda, quamvis maritus nullam dotem habuerit, Guttier. *d. cap.24. n.7.* Thesaur. *Pedem. decis. 130 num.2* D. Barbos. *ff soluto matrimon. in rubr. p.3. post num 41. & n.43.* An autem isto casu communicentur quæsita inter virum, & vxorem separatam, vide Perez *l.4. gloss.1. pag.164. vers. quid autem erit, & pag.170. tit.4. lib.5. Ordin.*

10 *Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est*, &c.] Hanc auctoritatem D. Pauli *ad Roman. 14.* secundùm communem SS. Patrum sensum explicaui *ad rubr. de summa Trinit. & fide Cathol. n.2.*

11 *Ad restitutionem plenariam debet Ecclesiasticis censuris compelli.* Notatur ad hoc quòd potest iudex Ecclesiasticus censuris coniuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere coniugem, qui separatus est, vt per Couar. *de sponsalib. p.2. c.7. in princ. num.1.* post Brunel. Abb. Dec. Alex. de Neuo, Matiens. Cuch. & alios, Sanch. *lib.9. disp.4 n 6.*

12 *Alioquin sufficienti*, &c.] Ergo cautio pignoratitia, vel fideiussoria desideratur, vt coniux probabiliter timens alterius coniugis sæuitiam, teneatur cum illo cohabitare, gloss. *verbo, sub cautela, in cap de Benedicto 12. q.1.* Cenal. *commun. contra commun q.66 n.9. & 10.* post Lancelot. Fr. Emman. Veg. & alios, Sanch. *disp.18. n.40.* nomine enim sufficientis cautionis intelligitur pignoratitia, siue fideiussoria, vt dixi *ad gl. verbo, sufficienti, in cap. ex transmissa, sup. hoc tit.* Si verò vir discretus sit, & emendatæ vitæ, ita vt iudex arbitretur attenta sæuitia probata, & circunstantiis concurrentibus satis consuli vxoris incolumitati iureiurando præstito, non est opus alia cautione, vt resoluit Sanch. *d. disp.18. n.41.*

13 *Non solùm non debet illi restitui*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando sæuitia coniugis est tanta vt nulla securitatis cautio sufficiens ab alio præstari possit non est restituendus coniux spoliatus, sed sententia diuortij pronuntianda est, vt per Abb. *hic num.7.* Gautier. *Canon. lib.1. q.24. n.7.* Rot. *in Romana separationis thori 1 Martij* 1630. Coram R.P.D. Merlino D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. p.2. n.20. in finem, & n.27* Sanch. *d. disp.18. n.31.* Seraphin. *decis.226. n.3. p.1.* Bellet. *d. § 4 n.94. prope finem*, vbi citat Alexand. *cons.78. n.4 volum.5.* Rimin. Iun. *cons.174. num.12.* Cephal. *cons 384. num.70. volum.3.* & Turret. *cons 15. num. 36. volum. 1.* Arbitrabitur autem iudex quanta subsit sæuitia quòd non possit prouideri vxori remedio cautionis, Cephal. *cons.384. in fine*, Menoch. *de arbitr. casu 139. in fine* Guttier. *d. q.24. num.10.* Sanch. *disput. 18 num. 32.* Basil. Pontif. *de matrimon. lib. 9. cap.13. num.5. ad fin.* Seraphin. *decis 226. num.1.* Rot. *decis. 39. num.2. & decis. 156. num. 3. post 1. vol. cons. Farin.*

14 In gloss. *In tua*, 1. Notatur ad hoc quòd consuetudine possint inferiores Episcopo acquirere facultatem cognoscendi de causis matrimonialibus, vt per Couar. *de sponsalib p.2 cap.8. §.12. num.1.* Palat. *in repet. cap per vestras, de donation. inter virum, notab.2. & §.1. num. 27. & 31. & notab. 3. §.1. num. 2.* Nauar. *cons.1. sub tit. de officio deleg. num.5. in antiq. & cons. 3. sub eod. tit. in nouis*, & hanc consuetudinem, si sit immemorabilis, non sustulisse Concil. Trident. *sess.24. de reformat. c.20. vers. ad hæc*, referunt decisum in sacra Concilij Trident. Congreg. additio ad Nauar. *d. cons. 3.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss.33. n.5.* quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part. 3. allegat.84. num.1.*

In gloss. *Diuertit.* ibi, *sed contra credo*, &c. Notatur ad hoc quòd si ipse vir se vxore spoliet eam domo expellendo absque iusta causa, etiam tunc eam repetens est restituendus si ipsa redire renuat, ita Sanch. *lib.10. disp 12 n.17.* 15

In ead. gloss. ibi, *Nec etiam exceptio rei iudicatæ locum habet ibi.* Hanc glossæ doctrinam esse veram dicit Imola *hic num. 12.* quando incontinenti probaretur aliquid contra ipsam sententiam, aliàs in dubio stare debere sententiæ, ex *c.1. vt lite non contestat.* refert Sanch. *d. disp 12. n.20.* 16

In gloss. *Non potest*, ibi, *idem credo de gradibus diuina lege prohibitis.* Notatur ad hoc quòd in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimente potest Summus Pontif. dispensare, vt per Couar. *de sponsal. p.6. c.6. §.10. n.10.* Nauar. *in man. c.22. n.84.* Petr. Ledesm. *de matrim. q.55. art.6. circa primum statum affinitatis, differ. 1 concl.*, Sanch. *lib.8. de matrim. disp.6. n.10. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.31. num.139* 17

In gloss. *Viam mediam.* Notatur ad hoc quòd media via est eligenda, vt per Thom. de Thomas. *reg. 178.* vbi declarat procedere quando ius, vel sententia non potest magis adaptari ad vnam partem, quàm ad aliam, refertur *in libello de principiis vtriusque iuris ad lit. M. num. 19. in med.* & vide quæ dixi *in tractat. de Axiomat. iuris vsufreq. Axiom.13. n.2. & Axiom.145. num.5* 18

In gloss. *Et infrà.* Nota partem concisam, seu resecatam pertinere sæpiùs ad plenum Pontificiarum dispositionum intellectum, vt obseruaui *supra ad proœm. Decret. in verbo hac tamen compilatione.* 19

In gloss. *Per Decretalem*, ibi, *quia loquuntur in possessione.* Vide Tract. *in tract. le more, p 6. declarat. 5. num.4.* 20

In gloss. *Diuina lege.* Notatur ad hoc quòd omnes gradus *Leuitici* 18. expressi obligant in Lege noua, ac proinde in illis fuerit prohibitum iure ipso naturæ matrimonium, vt per Abb. *hic num 6. & 12.* Imola *num.6.* Paris. *consil.68. à num.369. vol.4.* & citatos à Sanch. *lib.7. disp.12. n 5* vbi *n.6.* resoluit non omnes illos gradus consanguinitatis, & affinitatis *Leuit. 18.* obligare in lege Euangelica, cum quo *numeris seqq.* prosequere ad plenam huius dubij resolutionem. 21

Tenet hæc gloss. secundum gradum in linea inæqualis transuersalium, hoc est, inter patruos, & consobrinas, & consobrinos, & amitas iure diuino ad nuptias prohiberi, atque ideo Roman. Pontificem in eo non posse dispensare, sequuntur post alios *hic* Abb. *num.17.* Imol. *num.13.* Zabarell. & reliqui communiter scribentes, idem repetit gloss. *in c. gaudemus, de diuort.* Præpos. *ad arborem num.12.* Paul. & Maior. *in 4. dist.40.* Syluest. *verbo Papa q.17.* Viguer *cap.16. §.7. vers. 9.* Sed contrariam sententiam veriorem esse profitentur, sequuntur Bonau. Scot. & Durand. ac reliqui Theologi communiter *in 4. distinct. 40.* vbi Sot. *dist.41 art 4. vers. ad tertium*, & post Caietan. Specul. *part.1. art 41. concl.5. & part.1. art 15* Couar. *de sponsalib. part.2. cap.6. §.10. num.6.* Anchar. *cons 117.* & alij plures, quos refert, & sequitur Sanchez *de matrimon. lib. 7. disput. 52. num.8.* Nec obstat text. *in præsenti*, dum ait, præsertim in gradibus diuina Lege

prohibitis, & paulò post, cùm in illis dispensari non possit, quo loco Pontifex agens de gradibus prohibitis in Leuitico definit non posse dispensare quasi gradus illi omnes Lege diuina naturali adhuc obligante probibeantur, quia respondetur Pontificem ibi agere de gradibus probibitis Lege diuina veteri iudiciali, vt gloss.& communis *hic* exponit, solent enim Romani Pontif. leges iudiciales Ecclesiasticis constitutionibus renouare, & quasi inuiolabiles obseruare, non quasi diuinarum legum hodie vim habeant, sed propter earum bonitatem, & commoditatem, cùm enim Deus Opt.Max.eas ad populi sui gubernationem dederit olim, dubitandum non est, quin maximè sint vtiles, ac necessariæ, meritóque ad iustificandas leges humanas adducuntur, provt etiam fit *in cap parochianos, & in cap.tua nobis, cum seqq. de decim, & in cap. 1. de homicid. & toto tit. de iniuriis,* qua ratione *in hoc text.* Pontifex ait non posse dispensari, non quia lex diuina sit obligans, aut quia si dispensatio facta sit non valeat, sed quia non expedit in illis gradibus dispensari, nec mirum est, quòd super probibitione iuris humani text. dicat dispensari non posse, quoniam cùm lex est adeò iusta, & Reip.necessaria, vt non expediat in ea dispensari, non fiet sine peccato dispensatio, requirit enim omnis humanæ legis dispensatio causam iustam ad bonum commune pertinentem, vt docet D. Thom. 1.2.q.97. *art.*4. Caiet. *in summ. verbo, dispensatio*; Sot. *lib.* 1. *de iustit.art.vlt quæst.vlt.* Couar.*d. cap* 6.§ 9.*num.*7. Cùm ergo personæ prohibitæ in Leuitico adeò sint sanguine coniunctæ, & inter eas requiratur quædam conseruandæ honestatis, & puditiæ naturalis ratio, licèt non sit ad documentum sufficiens per se, nihilominus suadet esse ab illis nuptiis abstinendum, & ideò rectè fit, vt in illis non detur dispensatio, & quod non expedit vt fiat, rectè Pontifices aiunt fieri non posse, iuxta *l.filium, C.de condit.instit. & in c.non liceat Papa,* 12.q.2.

22 In gloss. *Offeruntur in continenti.*] Notatur ad hoc quòd restitutio minimè est differenda probationibus in promptu paratis, excepto quando opponitur impedimentum dirimens matrimonium, vt per Couar. *de sponsalib.p* 2.*c.*7.§ 5 *n.*9. Menoch. *illustr.lib.*2.*c.*88. *n.*2. Anton.Gabr.*comm.opin.tom.*3.*lib.*5.*de restit. spoliat. concl.* 1.*n.*43. Menoch.*remed.*1. *recup. n.*114 *& n* 219. *cum seqq.* optimè Sanch.*lib.*10.*disp* 12.*n.*22. Sic etiam si negaretur matrimonium, & essent in promptu probationes, admitti debent, ac retardatur executio propter periculum animæ, & timorem peccati ne daretur cohabitatio illicita, Alex. *in l. naturaliter*, §.*nihil commune, n.*20. vbi Rip. *sub n.*83. *ff. de acquir. possess.* Couar.*de sponsal. p.*2.*c.*7.§ 5 *n.*9. *post med.* Gabr.*comm. sub hoc tit concl.*1.*n.*130. Rota *decis.*147 *n.*30. apud Farinac. *p.*1.*recent.*

23 In gloss. *Tolerare.* Notatur ad hoc quòd coniux impedimenti conscius si ab Ecclesia excommunicetur, quia debitum negat, talis excommunicatio verè coram Deo non ligat, vt per Vict.*in sum.de matr.n.*268. Sanch.*lib* 2.*disp.*39.*n.* 9.

24 In gloss. *Sufficiens*, ibi, *ergo multo minus*, &c. Notatur ad hoc quòd propter viri sæuitiam, & timorem offendendi vxorem impeditur eiusdem vxoris ipsi viro restitutio, vt per Menoch.*de arbitr. casu* 137. *n.*5. Mascard.*d.concl.*1018.*n.*5. D.Barbos.*in d. rubr. ff. soluto matrim. p.*2. *sub n.*18. Sanch.*d.lib.*20.*disp.*18.*n.*1. Farin. *d.q.*143.*n.*133.

SVMMARIVM.

1 *Possessio non acquiritur per solam traductionem mulieris ad domum viri factam non præcedentibus sponsalibus etiam inualidis, vnde ea recedente propria auctoritate non competit restitutio.*
2 *Restitutio quoad copulam non conceditur quando matrimonium nondum fuit consummatum.*
3 *Traductio ad domum hodie non facit transire sponsalia in matrimonium de præsenti, nisi in traductione ipsa nouus consensus coram Parocho, & testibus exprimatur.*
4 *Minor restituendus est circa religionis professionem.*
5 *Minor an in spiritualibus possit petere restitutionem in integrum, remissiuè.*
6 *Minor xxv. annis si renuntiauit beneficio suo, an possit implorare beneficium restitutionis, remissiuè.*
7 *Vtilitas debet augeri, non minui per dignitatem.*
8 *Restitutio in integrum minori læso in contractu matrimonij etiam in dotis constitutione non datur.*

Cap. Ex Parte. XIV.

QVando non præcesserunt, nec sunt sequuta sponsalia, vel consensus legitimus, sed vir traduxit mulierem in domum suam, & mulier discedens vult alteri nubere, vir non potest petere restitutionem mulieris, quia non fuit spoliatus, & mulier potest agere per procuratorem. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq.Zabar. Collect.Innoc. Bellam.Ioan. Andr. Imol.Anan.Anch.Panorm.Host. Henric. Butr.Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif pag.* 100. Alagona *in compend iur. Canon. pag.*224. remissiuè Ximen.*in concord. p.*1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.*3.*Decret lib* 2.*tit.*6.*c.*4. 1

Restitui nequaquam debeat, &c.] Notatur ad hoc quòd restitutio etsi integra petatur, nimirum quoad copulam, non conceditur quando matrimonium nondum fuit consummatum, vt per Abb. *hic n.* 25. D. Barbos.*in rubr.ff soluto matrim. p.*2.*n.*8. Sanch. *de matrimon.lib.*2.*disp.*41.*n* 50.*& p.*7.*disp.*112.*n.*1. vbi asserit text. *in præsenti* de sola restitutione quoad habitationem, & alia obsequia agere, atque ita solùm traductionem ad domum petere. 2

Cùm per solam traductionem, &c.] Ergo si præcessissent sponsalia, transiissent in matrimonium de præsenti per traductionem ad domum, quod hodie correctum est attenta noua Concilij Trident. dispositione, nisi enim in traductione ipsa nouus consensus coram Parocho, & testibus exprimatur, nisi traductio efficeret, Perez *l.*1 *gloss.*5.*pag* 41.*vers quarto, tit.*1. *lib.*5. *Ordinam.* Matiens.*ad rub tit.*1.*gl.*1.*n.*55.*cum seqq. lib.*5.*noua recepil.* Spin. *in speculo testam. gloss.*5. *n.*65. *vers. etiam dicendum*, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*1. *compar.*13.*n.*7. Ego ipse *de effic.& potest. Episc. part.*2. *alleg* 32.*n* 150. 3

In gloss. *Quamvis*, ibi, *similiter in voto.* Notatur ad hoc quòd minor restituendus non est circa religionis professionem, vt per Maurit.*de in integr.restit.c.*246. Sfort. Odd.*eod tract. p.*2 *q.*6.*art.*4.*n.*23. Cald.Pereira *in l. si curatorem, C.de restit.in integrum verbo, contractum, n.*28. Peregrin.*de iure fisci, lib.*5.*tit* 2.*n.*46.*cum seqq.* Flamin.*de resign.lib.*3.*q.*7.*n.*2.17.*&* 60. quos refert, & sequitur Sanch.*de matr.lib.*7 *disp.*37.*n.*21.*vers qua ratione.* 4

In ead. gloss. ibi, *sed nunquid minor potest petere restitutionem in integrum in huiusmodi spiritualibus*, &c. Disputat Ceual.*comm.contra comm.q.*831. 5

In ead. gloss. ibi, *sed si minor xxv. annis renuntiauit* 6

beneficio

beneficio suo, nunquid possit implorare beneficium restitutionis? Vide Couar. *var. lib. 1. c. 5. n. 3.* Azor. *instit. moral. p. 2 lib. 7 c. 20. q. 9.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 2. n. 334.*

In ead. gloss. ibi, *quia vtilitas debet augeri, non minui per dignitatem.* Vide Perez *l. 4. gloss. 1. tit. 4. lib. 4. Ordinam.*

Denique notatur hæc gloss. ad hoc quòd restitutio in integrum minori læso in contractu matrimonij etiam in dotis constitutione non datur, Boër. *decis. 350. n. 5.* Mauric. *de in integr. restit. c. 245.* Sfort. *eod. tract. p 2. q. 60. art. 1. n. 3.* Surd. *de aliment. tit. 7. p. 17. n. 14.* quos refert, & sequitur Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. differ. 6. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Interdictum, Vnde vi, non competit contra illum, qui non spoliauit, nec spoliari mandauit, nec spoliationem ratam habuit.*
2 *Offendens, seu occidens iniuriam inferentem principali suo, amico, domino, vel consanguineo, non præsumitur de eius mandato occidisse si delictum sit momentaneum,* n. 3. *secus si de scientia domini appareat,* n. 4.
5 *Famulus delinquens in extractione rerum prohibitarum nocet domino si sciuerit.*
6 *Spolium non solùm per possessionem partit, sed etiam per publicum instrumentum in eo tempore eiectionis confectum probari potest.*
7 *Possessor olim, etiam hodie possessor præsumitur.*
8 *Interdictum, Vnde vi, non datur nisi contra illum, qui deiecit.*
9 *Spolij actio in rem scripta competit successori, & contra successorem.*
10 *Ecclesiasticis rebus potest agi contra quemlibet possessorem.*
11 *Appellatio competit aduersus sententiam latam super possessione momentanea.*
12 *Decretum iudicis in possessorio plenario habet vim sententiæ diffinitiuæ.*
13 *Officialium scientia quando arguat scientiam domini, ostenditur.*

Cap. Cùm ad sedem XV.

1 INterdictum, Vnde vi, non competit contra illum qui non spoliauit, nec mandauit spoliare, nec ratam habuit spoliationem, quæ si non probatur per testes, vel partium confessionem in iudicio, vel per instrumenta, vel per euidentiam facti, si quæ fuit lata sententia cassatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Butr. Panorm. Anch. Henric. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 100. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 234. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 6. c. 5.*

Et pertinentiis.] Appellatione pertinentiarum quæ veniant in statutis, legibus, & aliis quibuscunque dispositionibus de eis mentionem facientibus tradunt omnes *in præsenti*, Collect. *n. 9.* Innoc. *vers. & dic quando pertinentiarum nomine*, Ioan. Andr. *vers. pertinentiarum autem nomine*, Abb. *vers. sed nunc quærò*, Card. *cons. 47. vers. ad illud*, Calder. *cons. 6 de verbor. signif.* Xuar. *allegat. 7. ex n 13. & allegat. 8. num. 14.* Roland. à Valle *cons. 10. ex n. 34. lib. 3.* Graner. *cons. 895.* Bursat. *cons 5. n. 7. 24. & 25. volum. 1.* Bertachin. *in repert. p. 4. verbo pertinentia*, Gail. *lib. 2. obseru. c. 3.* Valasc. *de iure emphyt. q. 51. num. 3.* Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 4. tit. 14. num. 32. cum seqq.* Anton. Gabr. *commun. lib. 6. tit. de verborum signific. concl. 10.* Matiens. *l. 1. gl. 12. tit. 10. lib. 5. noua recop.* Menoch. *cons. 378. ex num. 26. & cons. 145. num 24. & de præsumpt. lib. 2. præs. 99.* Card. Tusch. *practic. concl. lit. P. concl 323.* Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 4. cap. 10. num. 88. cum seqq.* plures per me citati *in tract. de appellat. verborum vtriusque iuris signific. appell. 200.*

Cumanen. Episcopi nuntius, &c.] Notatur ad hoc quòd nuntius, famulus, consanguineus, amicus, seu filius occidens, seu aliquo modo offendens eum, qui iniuriam intulit principali suo, domini consanguineo, amico, seu filio, non præsumitur occidisse, seu offendisse de mandato eius, qui iniuriam recepit, & in cuius commodum, & vtilitatem tale delictum redundabat, vt per Bernard. *reg. 183. in princ.* Menoch. *remed. 1. recup. n. 56.* Rebuff. *ad l. 40. §. familia, vers. regula est, ff. de verbor. signific. pag. 221.* Mascard. *de probat. conclus. 1003. num. 36. & concl. 1012. num. 2. & concl. 1300. à n. 1.* latè Farin. *in praxi crimin. p. 5. q 134. à n. 67.* 2

Amplia procedere in delicto momentaneo, quia tunc dominus non præsumitur illi consensisse, secus quando huiusmodi delictum habet tractum successiuum, vt per Rebuff. *loco proximè citato, vers. secundò non procedit*, Menoch. *de præsumpt. lib. 5. q. 27. num. 12. & 13.* Mascard. *de probat. concl. 1413. n. 16.* D. Barbos. *in l. si mora, num. 41. ff. soluto matrim.* Farinac. *d. q. 134. à n. 73.* 3

Limita nisi de scientia domini appareat, Rebuff. *vbi proximè, vers. tertiò fallitur.* Vnde famulum delinquentem in extractione rerum prohibitarum, vel in venditione nocere domino si sciuerit, tenet Bobadil. *in sua politica lib. 4. c. 5. n. 33.* in dubio verò præsumitur ignorantia in domino, consanguineo, amico, & parte in cuius vtilitatem, seu vindictam delictum ab altero commissum fuit, Menoch. *d. q. 27. num. 4.* Thesaur. *Pedem. decis. 138. num. 28.* Farinac. *d. q. 134. num. 94.* 4

Nec per dicta testium, vel confessiones partium, &c.] Ergo attestationes, & partium confessiones inter se differunt, idem probat text. *in cap. in præsentia, in princ. de renunciat.* text. melior *in cap. cum causa, pen.* ibi, *ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione, de raptorib. & in cap. at si clerici, 4. in princ.* ibi, *coniuncti fuerint, vel confessi, de iudic. & in cap cùm olim, 24. in fine, de verbor. signif.* & hanc sententiam sequitur, & latè defendit Tyndar. *in tract. de testib. lib. 2 cap. 7. num. 1.* Non obstat quòd partis confessio probatio est, & liquidissima, per quam iudex instruitur in causa, *Clement. constitutionem, in fine*, ibi, *probationem tamen per aduersarij confessionem, &c. de elect.* quia respondetur secundum aliquos confessionem non esse propriè probationem, imo magis ab onere probandi releuare, & ea de causa rubricam de confessis ante rubricam de probationibus in hoc volumine positam fuisse, provt tanquam veriorem sententiam sequuntur Abb. *num. vlt.* & Doctores communiter *in d. rubr* Perez *ad l. 5. tit. 8. lib. 3. Ordin.* Vel rursus meliùs responderi potest testimonium esse quidem probationem, quemadmodum similiter confessio dicitur probatio secundùm meliorem & probabiliorem sententiam, & continetur sub genere probationis, nihilominus tamen tanquam diuersas species inter se distinctas maximè differre, eo quòd, confessio in causa propria, testimonium verò in causa aliena manifestationem facit, vt per se patet. Vnde aduertendum, quòd licet, testimo

testimonium sit confessio propria respectu ipsius testificantis, & ita procedat text. *in cap. per tuas, de prob & in l generaliter, C. de non num pecun.* non tamen talis dicitur respectu personæ, pro qua, vel contra quam profertur, iuxta supradicta.

6 *Vel etiam instrumenta.*] Notatur ad hoc quòd spolium non solùm per confessionem partis, vel per testes, sed etiam publicum instrumentum in re temporis eiectionis confectum probari potest, vt per Mascard. *de probat concl.* 1329 *à n.* 1.

In gl. *Et pertineatur*, ibi, *sed qualiter procedetur*, &c. Notatur ad hoc quòd in litis exordio, siue principio, & in respicientibus eius ordinationem magis actori quàm reo fauendum est, in medio autem æqua lance vtique fauendum est, id, tam actori quàm reo vt veritas indagetur, & in fine magis fauendum est reo vt in dubio absoluatur, ita Gail. *lib* 1. *obseru.* 32. *sub n.* 9. Bernard. *reg.* 655. Menoch. *de præsumpt lib.* 2 *præs.* 90. *n.* 18. Boccaron. *de differ inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 164. *n.* 5 vbi *n.* 6. aduertit quod *suprà dixi*, videlicet vt circa media causæ faueatur æqualiter vtrique tam actori quàm reo, non est verum in criminalibus, & *n.* 7. declarat illud dictum quòd in fine causæ & sic in sententiando magis fauendum sit reo quàm actori, vt non procedat si fiscus, vel Ecclesia sint actores, quia vbi probationes essent pares, in fauorem illorum sententia in ciuilibus tantùm erit ferenda.

7 In gloss. *Diuitur.* Notatur ad hoc quòd olim possessor, & hodie possessor præsumitur, vide *ad c. olim,* 17. *n* 8. *infr. hoc tit.*

8 In gloss. *Interdictum, fin.* ibi, *nam interdictum, Vnde vi, non datur nisi contra illum, qui deiecit*, &c. Vide Rot. *Bononien. decis.* 11. *n.* 1. *cum seqq.* Tiraq. *in tract. le mort, p.* 6 *declar.* 4 *n.* 8. Menoch. *remed.* 1 *recup. n.* 410. vbi resoluit quòd si testator dum vixit fuit spoliatus, cessat tunc possessionis continuatio, & per consequens spoliatio in hæredis personam, nisi intra annum

9 spoliati hæres nomine testatoris agere velit. Actio verò spolij in rem scripta competit successori, & contra successorem, vt per Abb. *hic n* 20 & 27 Afflict. *decis.* 361. *n* 33. Cassad. *decis.* 3. *sub hoc tit.* Rota *decis.* 476. *n* 2 apud Farin. *p.* 1. *recent.*

10 In ead. gloss. ibi, *Videtur tamen quod in rebus Ecclesiasticis posset agi contra quemlibet possessorem.* Vide Menoch. *remed* 1 *recup n.* 6. *cum seqq n.* 90.

11 In ead. gloss. ibi, *A sententia lata super possessione momentanea appellatur.* Notatur ad hoc quòd iure Canonico regulariter à meris possessoriis licita est appellatio quoad vtrumque effectum deuolutiuum, & suspensiuum, vt per Duen. *reg* 94. Couar. *pract. c.* 17. *sub n.* 7 Marant. *de ordine iudic p.* 6. *tit de appel n* 195. Lancell. *de attent. p.* 2 *c.* 12 *limit.* 15. *n.* 18. Ozasc. *Pedem. decis.* 25 *n.* 18. *in fine*, Ioseph. Ludou. *Perus. decis* 28. *n.* 19. & 20 Felician. Solis *de censib lib* 3. *c.* 1 *sub n.* 11. Cæs. Contar. *in rep l. vnic. C. si de mom. possess. limit.* 3. *n.* 2. & 5. Pontan. *de spol. lib.* 4 *c.* 1. *n.* 41. *vers. verum*, Menoch. *remed.* 4. *adipisc. q.* 110. *n* 840. Achil. Personal. *de adipisc. n.* 146. *vers. & quamuis, pag.* 269 Marchesan. *de commission. pag.* 242. *n.* 86 *p.* 1. Non obstat *cap. fin. vers. de possessione*, 2. *q* 6. quia continet verba Gratiani, ac proinde non habet vim Canonis, Conrad. *in d. l. vnic. in* 2. *ratione decidendi n.* 31. Scacc. *de appell. q.* 17 *limit.* 6. *mem.* 7. *n.* 1. Salgado *de protect. Regia tom.* 1 *p.* 3. *c.* 12. *n.* 76.

12 quia decretum iudicis in possessorio plenario habet vim sententiæ diffinitiuæ, censuit Rota *decis.* 127. *n.* 3. *p.* 1. apud Farin. *in recent.* vide Menoch. *remed. vlt. retin. n.* 46. & 47. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 7. *consid.* 1. *num.* 1. Valasc. *consult.* 79. *num.* 18.

In ead. gloss. ibi, *Præsumendum est ex hoc de voluntate domini factum fuisse*, &c. Sunt qui teneant per hanc glossam Principem præsumi scire illud, quod sui officiarij faciunt, vt per Boër. *decis.* 277. *n.* 7. & ideo nobiles teneri de facinoribus famulorum resoluit Tiraq. *de nobilit. cap.* 37. *num.* 14. Aduerte in hac materia regulariter scientiam officialium arguere scientiam domini, quando officiales scientiam habuerunt vti officiales, secus si aliter, ex Bart. *in l. si publicanus*, §. *in omnibus*, *num.* 1 *ff. de publican.* Alexand. *cons.* 6. *num.* 3. *vers. vt enim verum, lib.* 1. Roman. *cons.* 2. *num.* 3. *vers vt enim verum, lib.* 1. *num.* 26. *vers. quibus adde.* Surd. *decis.* 181. *num.* 16. *vers. & quam*, & *cons.* 566. *num.* 14. *vers. quarto*, quos citat Rota *decis.* 507. *num* 2. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* vbi *numeris seqq.* censuit officialium scientiam non arguere scientiam domini, quando illa prouenit ex actu non spectante ad dominum, vel quando non agitur de præiudicio domini, vel quando talis scientia prouenit ex acto modici momenti, vel inducenti præiudicium domino. 13

SVMMARIVM.

1 *Exceptio inopiæ de qua constat à clerico opposita impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio.*

2 *Actio est inanis quam inopia creditoris excludit.*

3 *Executio potest fieri contra clericos in redditibus beneficiorum, intellige vt ibi.*

4 *Clericus quando conuenitur ex maleficio, vel quasi non habetur ratio ne egeat.*

Cap. Olim. ij. XVI.

Spoliator qui spoliatus fuit, nec habebat vnde restituat, non est cogendus ad restitutionem nisi priùs sit restitutus, vt habebat vnde restituat, alioqui actio, quam inopia debitoris excludit, esset inanis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Panorm. Butr. Anchar. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag* 101. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 234. remissiuè Ximen *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret lib.* 2. *tit.* 4. *c.* 1. 1

Quoniam inanis est actio quam inopia creditoris excludit, &c.] Vide Boër. *decis.* 149. *num* 2. Perez *l.* 6. *gloss.* 2. *post princ. tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin* & *l.* 25. *gloss.* 1. *vers. sed quid, tit.* 14. *eod. lib.* 2. metipsum *Axiom.* 83. *num.* 13. 2

Ad debitam partis restitutionem, &c.] Notatur ad hoc quòd executio potest fieri contra clericos in redditibus beneficiorum, vt per Tiraq. *de retract. lig* §. 1. *gloss.* 7. *num.* 50. Couar. *var. lib.* 1. *cap.* 1 *num.* 9. Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo, & vxorem, num.* 136. Aufrer. *ad Capell decis.* 245. quod supradicti intelligunt modo nulla alia sint bona, in quibus possit fieri executio, & dummodo etiam ex eisdem beneficij fructibus dimittatur ipsis clericis congrua portio, vnde valeat cum seruis necessariis iuxta qualitatem suam alimenta percipere, quod etiam aduertunt Roman. *cons.* 369. *num.* 30. Gig. *de pensionib. q.* 39. *n.* 4. Caccialup. *eod tract q* 11. *n.* 5. quos refert, & sequitur Bellet. *disquisit. clerical. p.* 1. *tit. de clerico debitore*, §. 1. *num.* 11. 3

In gloss. *Restitutus, fin.* Notatur ad hoc quòd quando clericus conuenitur ex maleficio, vel quasi, non habetur 4

habetur ratio ne egeat, imo pro debito descendente ex huiusmodi maleficio potest capi, & in carcere detineri, vt per Boer. *d. decis.* 349. *n.* 11. Baëçam *de inope debitore*, *c.* 17. *n.* 13. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 17. *n.* 22. Hyppol. *in pract.* § *attingam, n.* 70. *vers. hanc tamen conclusionem intellige*, Farin. *in praxi crimin. q.* 26. *à n.* 11. *&* *q* 27. *à n.* 72.

SVMMARIVM.

1 *Iurisdictionis quasi possessio non probatur per excommunicationis probationem, licèt aliquibus diebus fuerit obseruata, ideo petens restitutionem hoc solùm probato succumbit.*

2 *Episcopus iurisdictionis quasi possessionem non acquirit si subditi timore censurarum ipsi obtemperauerint.*

3 *Pensionis solutio facta à beneficiario metu censurarum ei non nocet, nec constituit pensionarium in quasi possessione percipiendi pensionem.*

4 *Iurisdictionis quasi possessio an & quando amittatur per actum obedientiæ violenter extortum, ostenditur.*

5 *Declaratur text. in præsenti.*

6 *Constitutum inutile est si constituens non possidet.*

7 *Spoliato agenti possessorio recuperandæ satis est probare quod aliquando possederit ante spolium, licèt non probet quòd possederit tempore spolij.*

8 *Possessor olim, etiam hodie possessor præsumitur, si contrarium non appareat, etiamsi ex huiusmodi præsumptione resultaret, vel sequeretur delicti præsumptio, & n.* 9. *limitatur tamen si per decem annos non possideret naturaliter, vt n.* 10. *vel in ipsius possessoris præiudicium vt n.* 11.

CAP. Olim. iij. XVII.

1 REstitutio Parochiæ non debetur illi, qui dicit se spoliatum, & probat eo solo, quia communicauit, & populus Parochiæ abstinuit ab ingressu timore excommunicationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificii, pag.* 101. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 234. remissiuè Casal. *in amot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 2.

2 *Timore sententiæ*, &c.] Doctores communiter colligunt ex his verbis Episcopum iurisdictionis quasi possessionem non acquirere si subditi timore censurarum ipsi obtemperauerit per aliquos dies à diuinis abstinentes, vt per gloss. *vlt.* & Abb. *num.* 6. *cum seqq. in præsenti.* Indéque solutionem pensionis factam à
3 beneficiario metu censurarum ei non nocere, neque constituere pensionarium in quasi possessione percipiendi pensionem, tenet, & comprobat latè Gig. *de pension. q.* 36. *per totam*, Put. *decis* 281. Seraphin. *de-*
4 *cis.* 1017. *num.* 6. Verùm constanter tenendum per actum obedientiæ violenter extortum amitti, & transferri quasi possessionem iurisdictionis; ratio est, quia ad acquirendam quasi possessionem vnicus actus sufficit adæquatus iuri, de quo agitur, vt communiter fatentur Doctores, constat autem ad vsum iurisdictionis nullum actum magis adæquatum reperiri, quàm prolatio censurarum, quibus subditi obtemperauerunt, sicut etiam esse noscitur solutio pensionis respectu ipsius pensionarij, neque iustum metum (quem censuras inducere fatentur cum *d. gloss. vlt. in præsenti*, & communi *in cap. cum dilectus, sup. de his, quæ vi*, explicant Conar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 3. §. 4. *à num.* 11. Padil. *in l. interpositas, C. de transact.*) dici potest impedire quominus possessio transferatur, nam per actum quantumcunque metu extortum amittitur quasi possessio, & in metum inferentem transfertur, idque non tam inuitis quàm volentibus possessoribus, ex illo generali principio, voluntas coacta voluntas est, cum aliis, quæ tradunt Doctores citati per me *ad cap.* 3. *super, vers. is contradicentibus, sup. hoc tit.*

Quare ad text. *in præsenti*, multipliciter respondere 5
conantur Doctores; nam communis interpretatur Episcopum hic non potuisse acquirere quasi possessionem iurisdictionis in præiudicium Abbatis ex facto subditorum abstinentium, quia non ipsi possidebant, sed Abbas, & ideo sine eiusdem scientia, & patientia incorporalium quasi possessio acquiri non potuit, iuxta *l.* 2. *C. de seruitut.* ita Abb. antiq. *hic n.* 13. Alex. *in l. quamvis*, §. 1. *num.* 8. *ff. de acquirend. possess.* Tiraquel. *de constituta, part.* 3. *limit.* 1. *num.* 1. Alij verò intelligebant ideo obedientiam subditorum satis non fuisse *in hoc text.* quia iurisdictioni non aliter censetur vsus adæquatus censurarum, quam si subditi paruerint iis, quæ per censuras percipiuntur. Quæ quidem solutiones minimè satisfaciunt, illa verò facilis erit si aduertas text. *in præsenti*, minimè probare quod ex eo gloss. Abb. & alij communiter colligunt, non enim negat per actum obedientiæ censurarum metu catum extortum acquiri quasi possessionem iurisdictionis Episcopalis, sed iuris parochialis, vt patet, ibi, *super possessione iuris parochialis in parochia de Monte*, &c. iuncto ibi, *nullam in eo iuris parochialis possessionem*, & ad finem, ibi, *possessionem in ipsis iuris parochialis*; quàm verò diuersa sint ius parochiale, & ius Episcopale, constat ex iis, quæ Abb. & alij communiter notant *rubr. de parochiis*, *&* *in cap. conquerente, sup. de officio Ordin.* & latè prosequuntur Læli. Zechi. *de Republic. Ecclesiast. cap* 28 *de Parochus*, Paul. Fusch. *de visit. lib.* 2. *cap.* 2 *&* 3. Indéque colliges longè veriorem, & receptiorem esse resolutionem eorum, qui dicunt pensionarium quasi possessionem percipiendi pensionem acquirere per vnicum actum solutionis, siue spontaneum, siue metu censurarum extortum, vt ex pluribus Rotæ decisionibus comprobat Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 5. *à n.* 451 & vltra *ibi* adductos, Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 113. *n.* 10. *c.* 310. *n.* 38. *cum seqq.* Marescot. *var. resol lib.* 2. *c.* 22. *n.* 22. qui contrarias Doctorum sententias & Rotæ decisiones conciliare nituntur, vt apud eos videre poteris.

Nullam in eos, &c.] Notatur ad hoc quòd constitu- 6
tum inutile est, si constituens non possidet, per Tiraq. *de iure maritis, c.* 3. *limit* 1 *n.* 1.

Vel prius etiam, &c.] Notatur ad hoc quòd spoliato 7
agenti possessorio recuperandæ satis est probare quòd aliquando possederit ante spolium, licèt non probet quòd possederit tempore spolij, vt per Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 21. *num.* 13. *&* 14. Couar. *in reg. possessor. part.* 2. §. 1. *sub n.* 4. *vers. in huiusne*, Mascard. *de probat concl.* 1195. *num.* 11. iuxta regulam receptissi- 8
mam, quòd is, qui probat olim possedisse, si contrarium non appareat, etiam hodie possessor præsumitur, vt tenent Doctores communiter *in l. siue possidetis, C. de probat & in l. non ignorabit, per text. ibi, C. ad exhibendum*, & ita fatentur Ripa *in cap.* 1. *num.* 32. *sup. hoc tit.* Couar. *ad reg. possessor, part.* 2. §. 1. *n.* 14 Garc. *reg.* 375. Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl.* 10. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 386. & pleniùs *de præsumpt.*

præs. lib.6. præs. 64. vbi multiplici ratione confirmat, *& cons.* 21.*n.*7. Menoch. *illustr c* 58.*n.*6. Flamin. *de resignat. lib* 13. *q* 5 *n* 115. Nicol. Garc. *de benef. p.*6. *c* 3. *n.*75. *cum seqq* Card. Tusch. *tom* 6 *lit. P. concl* 417. *à princ.* Stephan. Grat. *discept forens c.* 30. *n.* 5°. & esse theoricam, quam tota iuris interpretum tam Pontificij, quam Cæsarei schola sequuta est, asserit Mascard. *concl.* 1200. *in princ.* & Alciat. *d. præs.* 21. *reg* 2. Rot. *decis* 4 *n* 11. *&* 32. *p.*2. *diuers & in Aliacen. Parochialis* 12 *Maij* 1625. coram bon. mem. Vbaldo Vnde Rota *decis* 24 *n.*7. apud Farin. *p.* 1 *in recent* censuit possidentem de præsenti non præsumi possedisse de præterito, quando constat quòd de præterito alius possidebat; in dubio verò qui probat initium possessionis, præsumitur etiam hodie possessor, Alciat. *d. præs.* 2. *à princ.* Gom. *l.* 50. *Tauri*, *n.* 37. Rebuff. *de pacificis possess. n* 265. Flamin. *lib.* 3. *q* 6. *n.* 76. & qui probatur semel dominus, semper præsumitur retinuisse dominium, etiam post mille annos. Fichard. *tom.* 1. *comm. opin lib* 4 *tit.* 9 *n.* 140. *pag.* 5.0.

9 Amplia regulam illam, quod olim possessor, etiam hodie possessor præsumitur, vt procedat etiamsi ex huiusmodi præsumptione resultaret, vel sequeretur delicti præsumptio, ita ex Alciat. *d. præs* 21 *reg. limit.* 8 resoluit Mascard. *d concl* 1201 *n.*24. Et etiam respectu successoris particularis, vel vniuersalis, quia allegare potest possessionem, quam aliquando habuit ille, à quo causam habuit, fuisse ab eodem continuatam vsque ad mortem, quia nunquam præsumitur mutata, sed potiùs semper fuisse penes eum, qui aliquando in possessione fuisse probatur, ita post Bart. & Alciat. communem testatur Mascard. *d. concl.* 1201. *n.* 14. Menoch. *d. præs* 64. *n.* 17.

10 Limita regulam, vt non procedat quando olim possessor allegans se hodie possidere iam diu, post decem scilicet annos, non possidet naturaliter, nam per lapsum decennij præsumitur amissa possessio, vt probat text. *in l furtiuæ*, 6. *fundi, ff de vsucap.* & ex Bart. tenere Doctores communiter testatur Alciat. *dicta præs* 21 *limit.* 6. Tiraq. *de constit. limit.* 21. Anton. Gom. *l* 45. *Tauri*, *n.* 102. *l.* 3. Couar. *d p.*2 §.1. *n* 5. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 3. *c.* 8. *n.* 2. Mascard. *d concl.* 1201. *à n.* 12 Menoch. *d. præs.* 64 *à n* 42 *& lib* 6 *præs* 66 *à n.* 3.

11 Limita etiam, vt procedat huiusmodi præsumptio in fauorem possessoris, veluti ad vsucapionem, & interdictum Recuperandæ non verò in ipsius præiudicium, ita Ripa *d. c* 3. *n.* 17. *cum seqq* Mascard. *d. concl.* 1201. *n* 45. post Couar. & alios, quos refert Menoch. *d. præs.* 64. *à n.* 29. plures alias declarationes, limitando, & ampliando prosequere cum citatis in discursu.

Cum ipsum non constiterit spoliatum.] Ergo Prælatus nomine Ecclesiæ, vel Prælaturæ potest agere tam in petitorio, quam in possessorio, ne dum Recuperandæ, sed etiam Retinendæ, Abb. *in cap. cum super n* 19. 20. *&* 21. *de causa possess. & prop. & in cap litera*, *n.*3. *vers circa primum*, *de dilation* etiam quod ipse Prælatus fecerit inutilem contractum, & habuerit se pro spoliatu, quia cùm ex inutili contractu facto per Prælatum possessio non transferatur, Bart. *in l.* 1. § *si vir vxori*, *n.* 1. Iason. *n.* 28. Bolognet. *n.* 64 *ff de acquirend. possess.* Veral. *decis* 182 *n.* 9. *p* 3. nomine Prælaturæ, vel Ecclesiæ potest petere manutentionem, Verall. *loco allegato*, Seraphin. *decis.* 1417. *n.* 3. addent. *ad decis.* 116. *Gregorij XV.* Rot. *in Theatina iurisdictionis S. Ioannis* 19. *Maij* 1621. *vers. & vlterius fuit consideratum.* Prælatura namque & Ecclesia prout pupillus, sunt tales vt non possint perdere possessionem, Bart. *in d. l.* 1. §. *si vir vxori*, *num.*3. quem sequitur Paris. *consil.* 27. *num.* 7. *vol.* 1. ita eleganter Rot. *in Columbrien. præstimoniorum* 10. *Decembris* 1631. coram R. P. D. Dunozetto.

In gloss. *Timore*, ibi, *nota timorem*, &c.] Intellige si excommunicatio iniusta est, nec potest de facili adiri superior, cum Couar. *de sponsal. p.* 2. *c.* 3 §. 4. *n.* 12. 12

SVMMARIVM.

1 *Recipiens scienter rem inuasam à spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licèt non probet dominium.*

2 *Interdictum. Vnde vi, datur contra tertium, ad quem succedentem in vitium scienter, illa violenta possessio peruenit.*

3 *Spoliatus restituendus non est si culpa, & facto suo à possessione cecidit.*

4 *Iura pro eodem reputant auferre, & detinere iniustè.*

5 *Succedens scienter in vitium violentiæ tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, & de omni eo, quod erat in fundo, tempore, quo successit in eo, licet ad illum non peruenerint.*

Cap. Sæpè. XVIII.

Spoliator si distraxit in rem in alterum scientem, spoliatus habebit beneficium restitutionis contra retinentem scienter. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Panorm. Butr. Aneh. Ripa, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 102. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 235. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 3. *cap.* 9 1

Vt si quis de cætero scienter, &c.] Notatur ad hoc quòd recipiens sapienter à spoliatore rem inuasam, & vitio violentiæ affectam, spoliatu eam restituere tenetur, vt per Boer. *decis.* 238. *col. antepen.* datur enim interdictum, Vnde vi, contra tertium ad quem succedentem in vitium scienter, illa violenta possessio peruenit, ita Bellacomb. *tom.* 2 *commun opinion lib.* 8. *tit.* 4. *num.* 5. *pag.* 336. vbi etiam quòd in dubio ignorantia præsumitur, etiam si sit successor singularis, si sciens de spolio habuerit rem ab illo primo spoliatore, Flamin. *de resignat. benef lib.* 2. *q* 6. *n.* 60. Valasc. *cons.* 95. *n* 14. nam, vt tenet idem Flamin. *d q* 16. *n.* 59. subrogatus in ius alterius etiam quo ad possessionem tenetur purgare spolium, sicut ille in cuius locum fuit subrogatus. Hinc noster Valasc. *de iure emphyt. q.* 18. *n.* 16. infert tertium scienter accipientem rem emphyteuticam ab emphyteuta posse à domino conueniri remedio huius cap. quia spolij particeps est, & in vitium succedit scienter. Illud vtiliter in hac materia aduertendum duxi, illam scilicet qualitatem, quòd scienter succedit in vitium violentiæ debere pro forma probari per actorem agentem ex remedio huius cap. in tantum quòd non sufficeret probare quòd possessor habuerit scientiam, quòd res esset aliena, sed quòd habuerit scientiam rei violentæ, ita Mascard. *de probat. concl.* 1248. *n.* 33. *& concl.* 1321 *n.* 40. 2

Notatur etiam ad hoc quòd spoliatus restituendus non est si culpa, & facto à possessione cecidit, vt per Menoch. *remed.* 15. *recup. num.* 95. Put. *dec.* 276. *num.* 1. *in nouis*, Rota *dec.* 628. *num.* 1. apud Farin. *p* 1 *recent.* 3

Eo quòd non multum intersit quoad periculum animæ, &c.] Notatur ad hoc quòd iura pro eodem reputant 4

putant auferre, & detinere iniustè, vide *gloss. 2. in l. 4. tit. 12. lib. 1. leg. fori*, Angel. *in §. sequitur, n. 17 Instit. de except.* Perez *l. 4 gloss. 1. p. 13. col. 2 tit. 8. lib. 3. Ordinam.* Vnde ex hoc text. colligit Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, §. 65. n. 35.* quòd restitutio malè acquisitorum debet fieri statim cùm potest. Colligit etiam Tiraq. *de pœnis tempor. c. 44 n. 9. cum seqq.* quòd non minus furtum committunt, & rapinam, qui pauperibus non subueniunt, quàm qui aliena furantur, & rapiunt.

5 Aduerte maximè quòd huiusmodi scienter succedens in vitium violentiæ tenetur de fructibus perceptis, & percipiendis, & de omni eo, quòd erat in fundo tempore, quo successit in eo, licet ad illum non peruenerint, vide Perez *l. 1 glos. 1 pag. 348. col. 2. tit. 18. lib. 8. Ordin.* Azeued. *l. 1 n. 70. tit. 13. lib. 4. noua recop.* D. Barbos. *in l. si alienam, n. 49. in fine, ff solute matrim.* vbi *n. 50. in medio,* asserit remedium huius capitis in multis esse exuberantius, quàm remedium *c. reintegranda 3. q. 1.* de cuius text. materia, & intellectu vide Rot. Bononien. *decis. 10. & 12.* Put. *decis. 115. lib. 1* Menoch. *remed. 15. recup. & cons. 2. n. 153. cum multis seq.* Bonacos. *comm. crimin. p. 1. verbo, Canon.* Guttier. *canon. lib. 1 c. 34.* Mascard. *de probat. concl. 1321.* D. Barb. *in d. l. si alienam. à n. 44.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imp. lib. 2. concl. 75. in coronide*, Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 2. n. 7. cum seqq. & c. 173. & 311.*

In gloss. *Scienter*, ibi, *sed de qua speratur litigium,* &c. Vide Tiraq. *de retractu, tit. 2. §. 3. gloss. 1. n. 17.* Surd. *decis. 172. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Occupans certum locum in quo quis iura liberè possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua iura libere possidere sicut prius, conueniri potest possessorio pro libertate possidendi, & restitutio fieri non potest nisi dimittat locum in pristina libertate.*

2 *Spoliatus iniustè restituitur ad omnem modum, causam, & locum.*

3 *Forma omissio etiam in minimo totum vitiat.*

4 *Mandatum non solum seruandum est, sed & qualitas illius.*

5 *Confessio facta in actu nullo ex defectu processus, vel sententia, etiam ob ordinem iuris non seruatum, probat, & valet.*

6 *Cautio sufficiens quæ sit remissiuè.*

7 *Fideiussorem idoneum, & sufficientem promittens, qui postea per decoctionem insufficiens effectus fuit, tenetur principalis alium idoneum loco illius præstare.*

8 *Verba,* ad sexennium duraturam, *inducunt obligationem annuam ipso sexennio durante.*

9 *Obligatione annua non sufficit semel cauisse, quia in principio cuiuslibet anni conditio purificatur, & noua nascitur obligatio.*

10 *Obligatio importans tractum successiuum non adimpletur per momentum, sed durat tantùm, quantum tractus successiuus.*

11 *Verbum,* duraturus, *inducit perseuerantiam actus.*

12 *Fideiussorem simpliciter qui tenetur ex pacto dare satisfacit sue obligationi semel fideiubendo.*

13 *Nomen debitoris dans in solutum sufficit si nomen sit exigibile de tempore cessionis, nisi promittat illud esse bonum.*

15 *Verbum,* irritum, *quid significet, ostenditur.*

CAP. Pisanis. XIX. & fin.

Gregor. IX.

Locum occupans, in quo quis liberè aliqua iura 1
possidet, v. g. quia non potest impediri in exigendis fructibus, talis occupans potest conueniri vt restituat libertatem possidendi, & quia ista restitutio non potest fieri nisi remittat locum occupatum, cùm semper possit dominum prohibere ne liberè possideat, ideo occupans potest cogi vt locum dimittat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam Henric. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Butr. Panorm. Ancb. Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 103.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 235.* remissiuè Ximen *in concord. p. 1. & 2.*

Per grauem discordiam, quamdiu inter se habuerunt.] Ortæ sunt duæ factiones inter Guelphorum, & Gibellinorum atrocissimo illo bello, quod inter se gesserunt Fridericus II. & Gregor. IX. auctor huius cap. nam Lucenses, vt Ioannes Andr. *hic* annotauit, erant Guelphi, id est, partes tuebantur Ecclesiæ, Pisani autem partes Imperij, qui Gibellini dicebantur.

Restitutio fieret plenè, & liberè.] Notatur ad hoc 2
quòd iniustè spoliatus restituitur ad omnem modum, causam, & locum, vt per Tiraq. *de iure primog. q. 43. n. 30.* Notari etiam solet ad hoc quòd propter interesse etiam minimum datur manutentio ad statum, vt per Anton de Butr. *in cap. querelam, n. 37.* Abb. *n. 2. 12. & 13 de elect.* Afflict. *decis. 195. n. 5.* Rot. *in Alban. diuisionis 23. Mart. 1610.* coram R. P. D. meo Pitouano.

Mandati formam, &c.] Notatur ad hoc quòd omis- 3
sio formæ etiam in minimo, totum vitiat, vt per Tiraq. *de retractu, tit. 2. §. 4. gloss. 6. n. 31. & in tr. de iudicio, in rebus exiguis, vers. hoc tamen intellige,* Azeued. *ad l. 18 n. 4. tit. 21. lib. 4 noua recop.* Guttier. *pract. lib. 3 q. 15. n. 5 cum seq.* Rendin. *in prompt. recept. sent. tom. 1. tit. 100. n. 5 & 6.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. n. 137.* Cardin. Tusch. *tom. 3 lit. P. concl. 415.* Rota apud Farin. *dec. 671.
n. 1. tom. 2. p. 1. recent.* Et mandatum non solùm seruan- 4
dum est, sed & qualitas illius, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n. 59. in med.* vbi etiam quòd non solùm corruunt gesta ex defectu formæ mandati quando expresè fit contra ipsam formam mandati, sed etiam quando fit citra, aut præter formam.

Per eorum confessionem] Notatur ad hoc quòd con- 5
fessio facta in actu nullo ex defectu processus, vel sententiæ etiam ob ordinem iuris non seruatum, aut ob lapsam instantiam, probat, & valet, ita Mascard. *de probation. conclus. 357. à princip.* Valasc. *consult. 65. n. 3. vers. illud*, vbi dicit hoc intelligendum in confessione facta coram iudice aliàs competenti, vel si fuerit incompetens, si tamen iurisdictio ad eam causam de consensu partium prorogabilis, quia tunc valida erit.

In gloss. *Sufficienti cautione;* ibi, *sufficiens cautio erit* 6
si pignora, vel fideiussores dentur. Vide Doctores, quos retuli ad gloss. *verbo, sufficienti, in princ. in cap. ex
transmissa 8. sup. hoc tit.* Quid si fideiussor datus sit ra- 7
tione obligationis dandi idoneum, & sufficientem, & postea per decoctionem minus idoneus, & insufficiens efficiatur, an teneatur principalis alium sufficientem, & idoneum loco illius præstare? vide latè Lazar. Fannec. *in tractat. de momento temporis, cap. 29. num 6. cum seqq.* Ego dicebam in causa propria promittentem dare cautionem banchariam idoneam, & sufficientem ad sexennium duraturam, si postquam

eam præstiterit, cautio defecerit per decoctionem aut per aliam calamitatem, teneri iterum cauere, ex sequentibus.

8 Primò, quia verba illa, *ad sexennium duraturam*, inducunt obligationem annuam ipso sexennio durante, *l.cùm in singulos, & l.cùm in annos, ff.de annuis leg.l.nec semel, ff.quando dies legati cedat*, cum aliis infrà allegandis.

9 Vbi autem versamur in obligatione annua, non sufficit semel cauisse, quia in principio cuiuslibet anni conditio purificatur, & noua nascitur obligatio, *d.l.nec semel, l.pater Seuerinum, §. fin. ff de cond.t.& demonstr.l.Senatus, §.fin ff.de donat.causa mortis*, Castr.*in l.si Stichum, §.stipulatio, sub n.1.vers.& sic de singulis ff de verb.oblig* Soc.*cons.81.n.5 lib.3.*Natt.*cons.543.n.5.*Paris. *cons.95.n.44 lib.2.* Surd.*cons.223.n.5. & in tract.de alimentis, tit.9.q.6.n.3. & decis.273.n.10.* Anton. Gom. *var.tom.2 c.11 n.44.*Rot.*in Ianuer.legati* 20. *Iun.*1622. coram R.P.D.Borattn.

10 Secundò, quia quatenus non importaret obligationem annuam, sufficit quòd verba illa, *ad sexennium duraturam*, importent tractum successiuum, ad hoc ne sufficiat fuisse semel præstitam, Cyn.*in l. si quis haeredem, n.2.C.de instit. & substit.*& *ibi* Dec. *n.3* Angel. *cons.54 n.9.*Iason.*in l.si arbitrio, sub n.13.vers.2.& fortiùs, ff.qui satisdare cog.*Felin.*in c.2.sub n.5.de treuga, & pace*, Rot.*decis.677.n.2 p.1.diuers.*

11 Quod autem verba, *duraturam ad sexennium*, importent tractum successiuum est indubitatum, tum quia, inducunt nouam obligationem quolibet anno, ex doctrinis allegatis, tum etiam, quia propria significatio huius verbi est, vt inducat perseuerantiam actus, Castrem.*in l fin.n 3.C.de indicta viduit.tollenda.*

12 Non obstat quòd qui tenetur ex pacto dare fideiussorem, satisfacit suæ obligationi semel fideiubendo, nec tenetur iterum fideiubere, si primus sit decoctus, vel factus non soluendo. Bart.*in prætoria la 2.ff. de prætor.stipul.* cum aliis per Surd. *cons.28.per totum*, quia hoc procedit in eo, qui promisit simpliciter fideiubere, vt in specie declarat Gratian. *discept.forens. tom 3.c.527.n.16. & 17.* & sic non applicantur casui nostro, in quo cùm verba promissionis importent tractum successiuum, legem accipiunt ex connexione partium, *l.1 §. et si conueniat, ff. depositi*, Natt.*cons.384.n.11.*

13 Hinc licèt is, qui dat in solutum nomen debitoris, sufficit si nomen sit exigibile de tempore cessionis, *l.si mandato meo. §.vlt ff mandati*, Surd. *decis.316.n.*12. nihilominus quando vlteriùs processit, & promisit illud esse bonum, & exigibile, tenetur illud manutenere exigibile etiam in futurum, *l. si venditor 29. in princ.ff de action.empti*, Fulgos.*in l.si nomen, ff de hered. vel act.vend.*Eugen.*cons.73.n.1.& 2.*Surd.*cons.441 n.7. post med & n.15.cum seq.*

14 Pari ergo ratione licèt promittens simpliciter dare cedulam liberetur semel dando, nec teneatur in casu decoctionis eam renouare, tamen vbi, prout in caso nostro, promisit dare cautionem banchariam, duraturam ad sexennium, tenetur prima deficiente aliam subrogare aliàs esset dare cautionem simpliciter, & non banchariam, nec manuteneret qualitatem durationis, quam manutenente tenetur, *d. l. si venditor cum 39.ff.de action. empti*, Gratian.*loco citato, n.1* aliis allegatis.

15 In gloss.*Irritum, fin.*Vide quæ verbo, *irritum*, tradit Tiraq.*in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n.48 ff.de reuoc. donat.*

De Dolo, & contumacia.

Tit. XIV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam.Ioan.Andr. Imol.Anan.Bald. Panorm. Anch. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon.fol.53.* Petr. de Rauen.*in compend.iuris Can.*Ioan.de Londris *in breuiario sanctorum Canon fol.*168. Martin.Mesnart.*in epitome Decret. fol.* 61. Dan. Venator *in analysi method.iuris Pontif.à pag* 219 Goffred.& Host.*in sum. huius tit.*Alex.Cassan.& Anast.Germon.*in paratitlis ad quinque libros Decret.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in sum.iuris Canon.* Casarel.*in erotem eiusdem iuris*, Barth. Carthag.*in exposit.tit.iur. Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Eccles. enarrat. pag.*131. nouissimè Ioan. Honor.*lib 2. sum. in Decret.* omnes *sub hoc tit.& vol.3. repet.in iure Canonico ad secundum Decret librum*, Paul. de Eleazariis. 1

De dolo agunt latè Decian.*tract.crimin.l.1.c.4.*Menoch.*de præs.l.5 præs.5.*Molin.*de instit.tract.2 disp* 293. Cardos.*in praxi iudicum, verb.dolus*, Mascard.*de probat. concl.531.& 814 & seq.*Card.Tusch.*lit. D.concl.*170. *cum seq.*latè Farin.*in praxi crimin.p.3.q.88.& 89 à fragment crimin. p.1 lit.D verbo, dolus, n.150.cum seqq.* 2

De contumacia vide Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib.2 sub hoc tit.* Bonacos.*comm. crimin.p.1. verbo, contumax.* Reboff.*tom.3.ad leges Galliæ, tit.de contumacia*, Fulo.Pacian. *de probat.lib 1.c.72.*Bernard.Muscat. *in sua praxi aurea Ciuili, p.2 gloss. veniens*, Bernard. Græoz.*ad pract Cameræ Imper.lib.1.concl.60.* Menoch. *arbitr.casu 153.*Farin.*in praxi crim.q.18.à n.28* Sigism. Scacc.*de appellat q.17.limit 3.* Mascard.*de probat.concl.449.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.46. de contumacia*; Card.Tosch.*tom.2.lit.C.concl.*1017.*cū seqq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Reus qui mittendum in possessionem ad mandatum iudicis non admisit, non mulctabitur de Canonica æquitate si infra annum cauet stare iuri.*

2 *Iuris dispositione fieri potest, vt is, qui est in possessione eam perdat per lapsum certi temporis, & ei acquiratur, cui debet fieri traditio corporalis.*

3 *Canonicè iuris æquitas seruanda est de iure Ciuili, quando non reperitur lex in contrarium.*

4 *Pœna l. si quis in tantam, C.vnde vi, non procedit in Ecclesia.*

Cap. Ad hæc. I. *Alex. III.*

REus, qui spoliauit si est absens, & non paret iudici in danda possessione, imò per dolum, & potentiam impedit ingressum ad possessionem, si in fine anni aufert cautionem standi iudicio, est patienter admittendus, & non priuandus, quia in personis & negotiis Ecclesiasticis non requiritur districtio, & rigor iuris cum iustitia non periclitatur. Colligunt ex Ord. Abb.antiq.Collect.Innoc. Zabar.Bellam.Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Butr. Panorm. Anch. Cujac. Vin. *in ration. 2 libri iuris Pontif. pag.*106. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*237.remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.*in concord.p.1.& 2.*refertur ab Anton. Aug. *collect.1. Decret.lib.2.tit.10.c.1.*& est post Conc.Later. sub Alex.III.p.3.c.1. 1

Actorem

2 *Actorem multoties mittendum esse in possessionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd dispositione iuris fieri potest vt is, qui est in possessione, eam perdat per lapsum certi temporis, & ei acquiratur, cui debet fieri traditio corporalis, vt per Tiraq. *in tract. le mort, in præfat. declar. 6. num. 12.* Anton. Gom. *l. 45. Tauri, n. 111. colum. 4.*

3 *Rigor, & districtio iuris non requiritur*, &c.] Et ideo æquitas iuris Canonici seruanda est de iure ciuili, quando non reperitur lex in contrarium, D. Barbos. *in l. non potest videri, n. 45. ff. de iudic.* nam æquitas præfertur rigori, *l. fin. in fine, ff. de offic. Præsid. l. 1. C. de legib. l. placuit, C. de iudic.* Cou. *in reg. possess. p. 2. §. 6. à n. 2.* Donel. *comm. iuris Ciuilis, lib. 23. c. 2.* Fachin. *controuers. lib. 1. c. 3.* Bernard. *reg. 245. incip. æquitas*, Hyppol. *sing. 685.* Mar. Salom. *de iustitia, & iure, n. 21.* Valasc. *de iure emphyt. q. 5. n. 4.* Molla *in emporio iuris Ciuilis. p. 1. tit. 1. q. 11.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 68. n. 15.* Thom. de Thomass. *reg. 17.* De æqoitate vide multa per D. Thom. & *ibi* Caiet. *1. 2. q. 120. art. 1. cum seqq.* Afflict. *in c. 2. §. vt autem æquitas, n. 3. cum seqq. de pace iuram. firmanda, lib. 1. feudorum*, Iason. *in l. si seruum Stichum, §. 1. n. 4. ff. de verbor. oblig.* Conan. *com. lib. 1. c. 11. addit. ad Marant. de ordine iudic. p. 4. n. 151. pag. mihi 160.* Tiraq. *cessante causa, limit. 1. n. 69.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 43. n. 93. cum seq.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib. 1. tit. 9. n. 15.*

4 In gloss. *Rigor.* ibi, *& C. vnde vi, l. si quis in tantam.* Notatur ad hoc quòd pœna leg. *si quis in tantam, C. vnde vi*, non procedit in Ecclesia, vel alia causa pia, nam si Prælatus incidat in eam, minimè nocet Ecclesiæ, Palat. *in repet. rubr. de donation. inter virum, §. 66. n. 22.* Tiraq. *de pia causa, priuil. 144.* Menoch. *remed. 9. recup. n. 118. & conf. 39. n. 2. & 55.* Surd. *de alimentis, tit. 1. q. 48. n. 72. cum seqq.* Molina *de iustit. tom. 3. disp. 682. num. 29.* quia delictum Prælati Ecclesiæ non nocet, Palat. *d. n. 22.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, delictum, n. 32.*

5 In ead. gloss. ibi, *& minorum*, iuncta addit. marginali, ibi, *de hoc nota in prædicta l. si quis in tantam, in 3. & 7. quæst. vbi tenet gloss. quòd adultus hoc casu non restituitur.* Vide Socin. *reg. 360.* Tiraq. *de iure mariti, gloss. 5. n. 155.* Azeued. *l. 1. n. 11. tit. 14. lib. 4. noua recop.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, aduersarij dolo, n. 62.* Molina *d. disp. 682. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex propter contumaciam rei potest rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare.*
2 *Cessatio causæ impulsiuæ vitiat in omnibus rescriptis.*
3 *Mentio de processu coram Ordinario debet fieri in literis ad delegatum.*
4 *Literæ remissionis condemnationum non valent nisi qualibet facti causa exprimatur.*
5 *Malitia, & dolus nulli patrocinari debet.*

Cap. Ex literis. II.

1 IVdex propter contumaciam partis, potest rem petitam sequestrare, & condemnare contumacem in expensis partis. Item literæ Apostolicæ secundæ si non faciant mentionem de primis in eadem causa, vel non contineant nomina particularium, qui erant in primis, non præiudicant primis, quia dolus, & fraus nulli debet patrocinari. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Butr. Cujac. Viu. *in rationali 2. libri iuris Pontif. pag. 107.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 237.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 10. c. 2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 41. c. 6.*

Verum quoniam, &c.] Notatur ad hoc quòd cessatio causæ impulsiuæ vitiat in omnibus rescriptis, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, limit. 1. n. 15.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd in literis ad delegatum debet fieri mentio de processu coram Ordinario, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donation. inter virum, notab. 4. in princ.* 3

Sed indefinitè dicebatur, &c.] Notatur ad hoc quòd literæ remissionis condemnationum non valent nisi causa, & qualibet facti causa exprimatur, & quòd non sufficit mentio generalis inhabilitatis, sed requiritur expressissima, alias rescriptum est sobreptitium, vt per Xuar. *alleg. 11. n. 35.* 4

Malitiam, & dolum nulli patrocinari debere.] Vide *l. dolo, ff. de dolo, l. is qui dolo, ff. de rei vindicat. l. si ex dolo, ff. de re iudic.* cum similibus citatis per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 9. n. 61.* Surd. *conf. 15. n. 13.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 41. n. 15.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de clerico debitore. §. 2. n. 5.* cum aliis per me citatis *in tract. Axiom. iuris vtriusq. Axiom. 92. num. 5.* 5

SVMMARIVM.

1 *Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debent, etiam lite non contestata reo instante.*
2 *Citatio ad domum non potest fieri si sit principalis, vel eius procurator.*
3 *Citatio ad domum fieri potest vbi quis se absentat, aut dolo latitat, vel subterfugit personalem monitionem.*
4 *Latitare præsumitur vir, quando abest ab ea domo in qua vxor eius habitat.*
5 *Maritus præsumitur habitare in ea domo, in qua habitat eius vxor.*
6 *Citatio in domicilio procuratoris est facienda eo non reperto, si iam comparuit.*
7 *Doctores agentes de citatione ad domum, referuntur.*
8 *Contumacia actoris maior est, quàm rei.*

Cap. Causam, quæ. III.

REus si est contumax, id est, si citatus non paret, vel non vult parere iudicio, vel se absenter si pars instet, iudex vocet procuratorem eius: si non venit, mittat denuntiationes ad domum eius, & accipiat testes alterius partis contra actorem absentem, & proferat sententiam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panormitan. Hostiens. Henric. Butr. Cujac. Viuian. *in ration. secundo libri iuris Pontif. 2. pag. 108.* Alagona *in compend. iuris Canonici. pag. 237.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Procuratorem eius.] Ergo si sit ipse, vel procurator non potest ad domum citari, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 9. gloss. 2. n. 44. & gloss. 3. n. 7. cum seqq.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. c. de cit. membr. 1. n. 124.* Marian. *de cit. art. 7.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citationis, n. 8. 84. & 90.* Perez *l. 1. vers. esset tamen reus, tit. 8. lib. 3. Ordin.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 133. à n. 2.* Azeued. *l. 3. à num. 32. tit. 10. lib. 4. noua recop.* 2

3 *Aut etiam se absentauerit.*] Notatur ad hoc quòd citatio ad domum fieri potest vbi quis se absentat, aut dolo latitat, vel subterfugit personalem monitionem, vide Bart. *in l. 1. §. permittitur, à n. 3. ff. de liberis agnosc.* Menoch. *remed. 8. recup. n. 115.* Con. *in cap. alma mater,*
4 *p. 1. §. 7. c. 4.* Tiraq. *d. §. 9. gloss. 4. n. 7.* vbi etiam resoluit præsumi latitare quando abest ab ea domo, in qua
5 vxor habitat, nam præsumitur maritus habitare in ea domo, in qua habitat eius vxor, Tiraq. *d. §. 9. gloss. 1. n. 7.* quem refert, & sequitur Menoch. *de præs. lib. 2. præs. 27. n. 1.* in qua vxoris domo citandus conqueri debet ad hoc vt non repertus ad domum possit citari, vt tenet Guttier. *d. q. 133. n. 6.* & nuntio cui mandauerit iudex expresè vt reum personaliter citaret, & si non inueniret, citaret eum ad domum, creditur quòd perquisierit ipsum reum, & quod eum non inuenerit, & ob id ad domum citauerit, ita Tiraq. *de retract. lig. §. 8. gloss. 9. n. 10.* Marant. *d. loco, n. 127* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de citat. art. 2 gloss. 3. n. 27* quos refert, & sequitur Menoch. *de præs. lib. 2. præs. 6. n. 1.*

6 *Quis si venerit, siue non,* &c.] Aduerte quòd procuratore non reperto fiet citatio in domicilio procuratoris de consuetudine, in domicilio tamen partis facienda erit, quando procurator nunquam comparuisset, nec dominus litis effectus fuisset, ita Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 6. n. 9*

Ad domum, &c.] De citatione ad domum agunt
7 Tiraq. *d. §. 9. gloss. 2. n. 1. cum seqq.* Marant. *d. memb. 1. à n. 124.* Bouer. *sing. 9 à n. 13.* Bellacomb. *tom. 2. com. opin. lib. 7 tit. 19. n. 10. pag. mihi 281.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. §. 9. p. 5. n. 8.* Menoch. *de præs. 26.* Cur. Philip. *p. 1. §. 12. n. 8* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 63 num. 5. & 6.* Ignat. de Villar. *in sylua responsorum, lib. 1. resp. 3. n. 3. & 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1 in annot. n. 119.* Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, siu examinandi processum, c. 4. n. 27.*

8 In gloss. *Ad domum*, ibi, *amici sunt requirendi.* Vide Tiraq. *de retractu lig. § 2. gloss. 2. n. 14. & 15. & de pœnis temper. c. 22. n. 70.* Cald. Pereira *d. q. 6. n. 6. cum seq.* Perez *l. 1 tit. 9 lib. 3. Ordin. pag. 652.* vbi *pag. 654. col. 2. vers. item est notandum,* firmat hoc non esse necessarium in causa primi, & secundi decreti, & vide quæ Surd. *cons. 88. n. 16.*

In ead. gloss. ibi, *Ad domum, vel ad Ecclesiam.* Vide
9 Perez *l. 4. gloss. 1. pag. 636 col. 1 ad finem, tit. 8. l. 3. Ord.*
10 In ead. gloss. ibi, *Dicat quod ha*, &c. Notatur ad hoc quòd maior est contumacia actoris, quàm rei, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 2. n. 12.* Valasc. *cons. 144. num 10.*

Cap. Provt nobis. IV.

Vrbanus. III.

1 Reus post litem contestatam vbi est contumax, si liquet de causa ferri debet sententia diffinitiua, si non liquet, petens ponatur in possessione, & pro absente seruetur quæstio proprietatis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Henric. Host. Bald. Panorm. Anch. Butr. Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 109.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 238.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2 tit. 10. c. 4.*

2 *Vel præsenti saltem,* &c.] Notatur ad hoc quòd secundum decretum interponendum est post primum intra tempus à iudice definitum, vt refert Ximen. *in præsent. p. 2.* asserens *cap. contingit 9. infr. hoc tit.* annum requirens corrigere hunc text. qui est tempore recentior.

In gloss. *Vtpote.* Notatur ad hoc quòd dictio, *quasi*, 3
aliquando est veritatis expressiua, vt per Cened. *sing. 84. n. 2.* Menoch. *de arbitr. cas. 362. n. 28.* Card. Tusch. *tom. 2. lit. D. concl. 250. n. 7.* cum aliis quos refero ego ipse *de dictionibus, & clausulis, dict. 161. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Actoris fundata intentione, si altera pars exceptionem peremptoriam obiicit, non probat incontinenti, sed accipit inducias, si defecerit in probando, condemnabitur incontinenti in expensis, & si non est soluendo, punietur in corpus secundùm arbitrium iudicis.*
2 *Litium introductio criminum occasionem, & alia detrimenta præbet.*
3 *Vtilitas publica est vt lites finiantur.*
4 *Victus victori expensas soluere tenetur nisi pars victa sit honesta, & bonæ opinionis.*
5 *Pœna pecuniaria licèt respectu alterius sit interesse, tamen ob ipsius delinquentis culpam vera pœna censetur.*
6 *Victus non condemnatur in expensis si habuit iustam causam litigandi.*
7 *Litigandi iusta causa quæ sit in arbitrio iudicis relinquitur.*
8 *Litigandi iustam causam habet, qui pro se opinionem alicuius magni Doctoris habuerit.*
9 *Litigandi iustam causam in dubio non præsumitur victum habuisse.*
10 *Soluendo qui non est alio modo punitur, quamvis omnia soluat, & vnus nummus deficiat.*

Cap. Finem litibus. V.

Innoc. III.

Actor quando habet intentionem fundatam, si 1
altera pars obiicit exceptionem, & incontinenti non probat, sed accipit inducias, condemnabitur statim ad moderatas expensas, & si non est soluendò, puniri debet arbitrio iudicis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anch. Anan. Host. Bald. Panorm. Butr. Henric. Boich. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 110.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 238. & vol. 3. in repet. in iure Canon. ad secundum Decret. librum.* Paul. de Elcazariis, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 7. c. 1.*

Finem litibus cupientes imponi, &c.] Cùm litium in- 2
troductio criminum occasionem, & alia detrimenta præbeat, quæ videri possunt apud Tiraq. *de retractu lig. §. 8. gloss. 7. à n. 20.* Rebuff. *in proœm. concordata, verbo, sumptib. pag. 511. & in l. litis nomen 36. ff. de verb. signif.* Cott. *in memorab. verbo, lites, pag. 551. & tom. 1. ad leges Galliæ, in proœm. gloss. 5. n. 154.* vbi refert pulchrè dictum B. Iuonis de detrimentis, & incommodis litigantium, Flam. *de resign. benef. lib. 11. q. 1. n. 29* Mont. *de tutelis, & curis. c. 33 n. 255. cum seqq.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. 6. 7. proœm. n. 12. cum seqq.* ita vt dicantur flagella hominum durissima, ex Rebuff. *in reg. de subrogandis collitig. gloss. 2.* ideo vtilitas publica est vt lites finian-
tur, Flamin. *d. tract. lib. 3. q. 5. n. 12. & 13.* quod lites 3
finiri spectat ad conseruationem congregationis humanæ, vnde qui minuit lites, minuere peccata dicit. Gregor. Lop. per text. *ibi in l. 26. tit. 4. part. 3.* &

vitupe

vituperari non debet, qui lites execratur, Mantic. *decis.* 1?7. *n.* 1. imò satis lucrari, qui se à litibus eximit, asserit Perez *ad tit* 1. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 442. *in fine, & l.* 1. *tit.* 3. *eod. lib. pag.* 115. & est adagium Lusitanum, *melhor he mao conselho que bon demanda*, Hispanum, *mas vale mala auensia, que buena sentençia*, Latinum, *tutior est pax incerta victoriâ*, vt dicit text. *in l. vlt. C. comminat. epist.*

4 *Ad soluendas alteri parti moderatas expensas*, &c.]
Vide Hyppol. *in l.* 1. §. 1. *n.* 8. *ff. de q. & in l patre, n.* 20. *cum seq ff. eod. & sing.* 485. *&* 545. *& cons.* 44. *n.* 23. *&* 27. Con. *pract. c.* 26. *n.* 1. Perez per text. *ibi in l. fin. gloss.* 1. *pag.* 760. *col.* 2. *tit* 18 *lib* 3. *Ordin.* Azeued. *l* 1. *n.* 57. *tit.* 5. *lib* 4. *noua recop.* latè D. Barbos. *in l. eum qui temerè, ff. de iudic.* Seraph. *de priuil. iuram priuil.* 13. cum aliis citatis à parente meo *in annot ad Ordin. Lusit. lib.* 3. *tit* 67. *in princ. n.* 1. Tiraq. *de pœnis temper. c.* 51. *n.* 109. *& seq.* vbi limitat si pars victa sit honesta, & homo bonæ opinionis, qui in expensis etsi succumbat non condemnatur, cùm præsumatur iustam litem nouissimè, de quo etiam Palat. *in repet. c. per vestras, de donat. inter virum, notab.* 6. §. 7 *n.* 9 *cum seqq.*

5 *Aliàs secundùm arbitrium iudicis puniatur.*] Aduerte ad hoc quòd licèt pœna pecuniaria respectu alterius sit interesse, tamen ob ipsius delinquentis culpam vera pœna censetur cùm prætextu inopiæ in corporalem mutatur. Vide Con. *var. lib* 2. *c* 1. *n.* 8. Boer. *decis.* 349. *n.* ? *in princ.* & ideò cùm quis condemnatur in expensis propter præsumptam calumniam si non habet in bonis, luet in corpore, D. Barbos. *in d. l. eum qui temerè. n.* 49.

6 In gloss. *Expressas*, ibi, *vtrùm habuerit probabilem causam litigandi, vel non.* Notatur ad hoc quòd si litigans habuerit iustam causam litigandi, victus non condemnabitur in expensis, vide Grass. *tom* 2. *commun. opin. lib.* 7 *tit* 12. *n.* 30. *pag* 255. Menoch. *de arbitr. casu* 447. *n.* 4. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ art.* 1 *gloss. vnic. n.* 47. Surd. *de aliment. tit.* 6 *q.* 3. *n.* 27. Guttier. *practic. lib.* 1. *q.* 135. *n.* 5. Farin. *in praxi crimin. q* 6. *n.* 4 . *&* 73. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 33. Card. Tusch *tom.* 2. *lit. E. concl.* 625. *à n.* 7. D. Barbos. *in l. eum, qui temerè, à n.* 170. *cum multis seqq.* nam quælibet probabilis causa excludit calumniam litis, Gregor *decis.* 125. *n* 5. *& decis.* 426. *n.* 8. Buratt. *decis.* 574. *n.* 15. *& decis* 935.
7 *n.* 11. Quæ sit iusta litigandi causa, in arbitrio iudicis relinquitur, Menoch. *de arbitr. casu* 177. Flam. *de re-*
8 *signat. benefic. l.* 5. *q* 3. *n.* 109. Farin. *d. q.* 16. *n* 40. Qui verò habuerit pro se opinionem alicuius magni Doctoris, iustam habuisse litigandi causam resoluunt Menoch. *d. casu* 177. *n.* 4. Mex. *in tr. tassa panis, concl.* 3. *n.* 6. Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, verbo, examinatione, vers. sextum, pag. mihi* 579. Gut. *d. l.* 1. *q.* 136. Surd. *decis.* 58. *n* 9. D. Marta *in votu noniss decis. vota* 8?. *n* 8. *&* 9. In dubio iustam litigandi causam
9 victum non habuisse, asserunt Menoch. *de præs. lib* 2. *præsumpt* 87. *n* 1. Amat. Roder. *in practica de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 5. *n.* 3?.

10 In ead. gloss. ibi, *Præcipuè si super hoc iuratum esset. de calumnia.* Vide Ceuall. *commun. contra commun. q.* 448. *à princ.*

11 In ead. gloss. ibi, *Sed in causa appellationis nulla distinctio.* Vide Christoph. de Pace *ad leges styli, l.* 164. *à n* 2.

12 In gloss. *Ee soluendo*, ibi, *hoc semper regulare est vt qui non est soluendo alio modo puniatur.* Vide Boër. *decis.* 349. *num* 8. Afflict. *decis.* 378. *num.* 2. Paris. *consil* 94. *num.* 6?. Baëc. *de inope debitore, cap.* 1. *à num.* 56. Brun. *de cessione bonorum. quæst.* 37 *num.* 4. *&* 5. principalis quamvis omnia soluat, & vnus nummus deficiat, Ias. *in l. si quis id quod, n.* 28. *ff. de iurisd. omnium iudic. & in*

§. *pœnales, à num.* 42. *Instit. de actionib.* Tiraquel. *de retractu tit.* 2. § 4. *gloss.* 6. *n.* 28. *&* 29. Boer. *d. decis* 349. *num* 7. vbi *num.* 4. pulchrè quærit an teneatur reus si postquam punitus fuit, factus est diues, de quo Rip. *in cap. cùm M. num.* 38. *in princ. sup. de constit.* Roman. *sing.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino, & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citiùs potest post terminum, aliàs condemnabitur in expensis à tempore citationis emissæ.*

2 *Appellantem extra iudicium, & appellationem non prosequentem intra annum præsumitur dolosè fecisse.*

3 *Dictio, vsque regulariter stat inclusiuè.*

4 *Nuntio creditur in spectantibus ad suum officium, nisi euincatur præsumptionibus, & coniecturis ostendat se non fuisse citatum.*

5 *Dies in citatorio apponenda est.*

6 *Terminus in citatione congruus apponendus est.*

8 *Obligatio vna sublata ex duabus remanet altera.*

9 *Impeditus legitimè ac compellatur procuratorem ad causam constituere remissiuè.*

10 *Romæ in æstiuis diebus nullum sanum commoratur.*

11 *Victus etiam in criminalibus victori condemnatur in expensis.*

12 *Denuntians iudicialiter, & non probans tanquam præsumptus calumniator in expensis est condemnandus.*

Cap. Cùm dilecti. VI.

Citatus intra certum terminum qui per se, vel per alium non comparet in illo termino, vel paulo post, si non est legitimè impeditus, licèt nuntium miserit ad excusandum, habebitur contumax, & condemnabitur in expensis à tempore contumaciæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Henric. Bald. Anchar. Panorm. Butr. Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 111. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 258. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Ang. *collect.* 5. *Decret. lib.* 2. *tit.* 7. *n.* 2. 1

Non leuis exorta esset suspicio, &c.] Notatur ad hoc quòd qui appellat extra iudicium, & appellationem non prosequitur intra annum, præsumitur dolosè fecisse, vt per Mascard. *de probat. concl.* 53 1. *n.* 95. 2

Vsque ad Dominicam] Includitur dies Dominica, quia dictio, *vsque*, regulariter stat inclusiuè, vt tenent Octau. Volpel. *in suo tract. de præpos. & aduerb. signif. in dict. vsque*, Mart. *de claus. p.* 2. *claus. ul.* 77. *n.* 6. *&* 7. Burg. *cons.* 11 *n.* 25. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 161. *n.* 22. Rebuff. *ad l. absentem* 199. *vers. vsque. & vers regula igitur ff de verbor. signif.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 12. §. 1. *à n* 2 plures Doctores refero ego ipse *in remiss. de dictionib. & clausul. d.* 379. *n.* 1. iunctis, quæ de dict. *Ad*, refero *ibid. dict.* 7. *n.* 4. 3

Scribebat enim quòd nuntium, &c.] Ergo nuntio creditur in spectantibus ad suum officium, Vide Bart. *in l.* 1. § *cura carnis, num.* 2. *ff de officio Præfecti Vrbis*, Menoch. *de arbitr. casu* 112. *& de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 24. Tiraq. *de retractu lig* §. 1. *gloss.* 9. *n.* 11. *&* 12. Vin. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 184. *p.* 497. Mascard. *de probat. concl.* 189. *& concl.* 1115. *& con-* 4

clus. 1 1 1 4. n. 4. Bernard. Muscatel. *in sua praxi aurea ciuili, p. 2. gloss. intimato, à n. 16.* Bobadil. *in sua politica lib. 1. c. 1 3. n. 44.* D. Marta *in votis vom. ss. de if voto 1 3 1.* & etiam extra officium nuntio publico creditur in rebus modicis, Tiraq. *in tract. de iudicio in rebus exig. vers. 9 1.* Quando verò citandus coniecturis, & præsumptionibus ostendit se non fuisse citatum, tunc nuntio non creditur, Menoch. *d. casu 102 n. 1 c. & de præsump. lib. . præs 26. n. vlt.* Mascard. *concl. 1 1 1 9. n. 27. & 28.* Bajard. *ad Clar § fin quæst. 3 1 num. 64.* sic etiam non creditur nuntio affirmanti citatum respondisse se non esse venturum, Felin. *in cap. sup. quæstionis, n. 20. de accusat.* Tiraq. *d. gloss 9 n. 1 .* Menoch. *de arbitr. casu 1 1 2. à n. 17.* Menoch. *quæst vsufreq. c. 2 4. n. 10. vers. contra iam,* Bobadil. *d. c 13. n 44*

5 *Ad diem sibi statutum.*] Ergo dies in citatorio apponenda est, Menoch. *cons. 10. num 1 1.* Azeued. *l. 4. n. 4c. tit. 18. lib. 4. noua recop.* Brederod. *de appellat p . q. 468. vers an citatio sine die,* Ceuall. *commun. contra e mmun.*

6 *q. 809.* Decian. *tr. crimin. lib 4. c 2 1 n. 17.* Et terminus in citatione congruus apponendus est, ita vt citatus congruè, & opportunè ad locum destinatum venire possit, ex Bart. *in l. aut qualiter, n. 2 ff. quod vi , aut clam.* Marant. *de ordine iudic. p 6.* vbi *de citat n 6 .* Azin. *in praxi, §. 2 1. c. 1. num 6 & 7.* Vant. *de nullit. tit ex defectu citat n. 67.* Ceual. *d. q. 809 à n. 23.* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit 44. n 52. cum seqq.*

7 *Vna voce.*] Vide Marant. *d p. 6. memb 1. n. 6 3.* Duen. *reg. 93.*

8 *Si enim mandatur alicui, &c.*] Notatur ad hoc quòd in duabus obligationibus sublata vna remanet altera, Palat. *in repet cap per vestras, de donat inter virum, notab. 3. § 20 n 6. à vers. sic ergo, &c.*

9 *Nec sufficientem miseras responsalem.*] Impeditus legitimè an compellatur procuratorem ad causam constituere, vide gloss. *in l. interdum 36. ff. de iudic & in cap. 1. verbo, absentia, quo tempore miles,* vbi Afflict. *à n. 52.* Doct. *in l sed etsi, § vlt. ff ex quibus causis maiores,* Bart. *in l. 1. vbi gloss ff. de d uers. & tempor. præscription.* Felin. *in cap accedens, in 2. n 8. vt lite non contest.* Marian. *de citat. art. 4. q. 28. à princ.* Rebuf. *tom. 1 ad leges Galliæ, tract de ex usat. à num 68.* Pinel. *in auth. nisi, n. 4 3 vers. amplia tertiò, C. de bonis matern.* Cald. Pereira *de renouat. emphy. q 7. n 4 gloss. 1. in l fin. tit. 10. lib. 1 fori, & gloss. fin. in l. 1. tit. 3. lib. . fori,* Azeued. *l. 2. in fin. tit. 4. lib 4. noua recop.*

10 In gloss. *Calores,* in addit. marginali, ibi, *maximè quia sanum non videtur morari Romæ.* In æstiuis scilicet diebus, quibus maximi calores periculosis infirmitatibus hic vexant homines, quos ego sentio dummodò in lecto febricitans de mense Augusti iaceo.

11 In gloss. *Expensas, fin.* Notatur ad hoc quòd victus etiam in criminalibus victori condemnatur in expensis, vt per Couar *pract c 27. n. 2. in princ.* Hyppol. *in l. patre vel marito, n. 18. ff. de quæst. & in pract. §. superest, n. 2.* D. Barbos. *in d l eum qui temerè, n. 168.*

12 Denuntiantem iudicialiter & non probantem tanquam præsumptum calumniatorem in expensis esse condemnandum resoluunt Clar. *lib 5. §. fin q. 7. num. 12.* Mascard. *de probat concl 506. à n. 1.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q 16. n. 1. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia in causa beneficiali non transit in rem iudicatam respectu superioris quominus possit de iuribus partium inquirere.*
2 *Testis sine iuramento examinatus facit præsumptionem.*
3 *Sententia in causa beneficiali lata transit in rem iudicatam.*
4 *Citatio vnica ad totam causam admittitur quando pars residet in longinquis partibus.*
5 *Citari nemo potest à iudice extra suum territorium.*

CAP. Cùm olim. VII.

PApa in causa beneficiali post latam sententiam potest cognoscere. Item contumax & condemnatus vt conuincatur, eius malitia debet iterum ex abundanti citari ad causam defendendam, & si est intra prouinciam, & intra tres menses non comparet; si verò extrà, intra annum, postea confirmetur prima sententia, & interim in illo anno idem fiat administrator. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam Ioan Andr. Imola, Anania, Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Henric. Boich, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontific., pag. 111.* Alagona *in compendio iuris Canon pag. 238.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret lib 2. tit. 7. cap. 3.* 1

Quàm ex assertione Regis, &c.] Notatur ad hoc quòd testis sine iuramento examinatus facit præsumptionem, vt per Abb. *hic not. 3.* quem refert Hyppol. de Marsiliis *sing. 198. n 1. in fine,* & Rota *de if 34. n. 3.* apud Farin. *p 1. recent.* censuit testes non iuratos probare coram iudice habente potestatem informandi se extraiudicialiter. 2

Notatur etiam ad hoc quòd sententia in causa beneficiali lata in rem iudicatam transit, vt per Socin. *reg 449.* 3

Legitimè citatis ad causam, &c.] Notatur ad hoc quòd quando pars residet in longinquis partibus, vnica citatio ad totam causam admittitur, vt per D. Barbos. *in l peremptorium, n. 18 3 ff de iudic.* 4

In gloss. *In Hybernia,* ibi, *arg. citationes extra Prouinciam non esse faciendas.* Aduerte citari quem minimè posse à iudice extra suum territorium, *l fin. ff de iurisd. omnium iud Clem. pastoralis, de re iudic.* Reboff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de citat. art. 1. gloss 1. num. 2.* Baptista Costa *de remediis subsid. remed. 16. à num. 7.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 44. de citat. à num. 62.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sententia depositionis & excommunicationis ferri potest in absentem contumacem, & testes contra illum recipi valent.*
2 *Rector dilapidator beneficij, contumax, & absens potest priuari beneficio.*
3 *Homicida non perdit ipso iure beneficium antea acquisitum, donec per sententiam eo priuetur.*
4 *Depositio, & degradatio priuat eisdem rebus, quibus suspensio, sed aliter, nimirum absque spe restitutionis in pristinum statum.*
5 *Excommunicatus priuatur etiam administratione rerum temporalium Ecclesiæ.*
6 *Clericus licet veniat priuandus beneficio propter delictum ante realem sententiam priuationis poterit beneficium reintegrari.*
7 *Mora periculosa est.*
8 *Procurator in criminalibus non interuenit si agatur directè.*

Cap. Veritatis VIII.

1 Contumax si est absens ex malitia, possunt recipi testes potéstque ille excommunicari, deponi, & priuari officio Pontificali, vel sacerdotali, & quæcunque facta post has sententias irritantur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Panorm. Bald. Butr. Henric. Cujac Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 112. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 239. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 4. *c.* 1.

2 *Non solum dilapidando*, &c.] Notatur ad hoc quòd Rector dilapidator beneficij, contumax, & absens potest priuari beneficio, vt per Marc. Ant. Genuens. *in pract. Eccles. q.* 258 *in fine*, vbi etiam dicit *in hoc text.* processum fuisse ad definitiuam lite non contestata contra Prælatum dilapidatorem ob fauorem Ecclesiæ, in cuius bonorum dilapidatione publica commoda periclitantur.

3 *Talimus sententiam perpetuæ depositionis.*] Ergo homicida non perdit ipso iure beneficium antea acquisitum donec per sententiam eo priuetur, vide Flamin. *de resignat. lib.* 1. *q.* 16 *n.* 4. Azor. *instit. moral. part* 2. *lib.* 7. *c.* 17. *q.* 2. *effectu* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *num.* 150. Farinac. *in praxi crimin. q.* 119. *n.* 63. plures quos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef. p.* 12. *c.* 10 *n* 48.

4 *Sine spe restitutionis*, &c.] Aduerte dispositionem, & degradationem priuare eisdem rebus, quibus suspensionem, sed aliter, nimirum absque spe restitutionis in pristinum statum, vsúmque eorundem bonorum, vt per Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *tract.* 2 *n.* 50.

5 *Nihilominus in irritum reuocantes*, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatus priuatur etiam administratione rerum temporalium Ecclesiæ, vt per Abb. *in cap. pastoralis*, § *verum*, *n.* 18. *de appell.* vbi Franch. *n.* 17. & Dec. *n.* 21. Nauar. *in man. c.* 27. *n.* 22. *vers.* 10. Nicol. Garc. *de benef. p.* 1. *c.* 13. *n* 115. plures alios refert Ant. Ricc. *de iure personarum*, *lib.* 4. *c.* 14 *n* 9.

6 *Post inhibitionem.*] Ergo si ante inhibitionem aliqua faceret, valerent, faciunt quæ Tiraquel. *in l. si vnquam*, *C. de reuocand. donat. verbo*, *reuertatur*, *n.* 36. Et sic licèt clericus veniat priuandus beneficio propter delictum, ante realem sententiam priuationis poterit beneficium resignare, Perez *l.* 23. *gloss.* 1. *pag.* 177. *colum* 2. *in princ. tit.* 19. *lib.* 8 *Ordin.* nam solummodo priuati ipso iure beneficia in fauorem alicuius etiam ante declaratoriam sententiam resignare non possunt, Flamin. *de resignat benefic. lib.* 5 *q.* 1. *n.* 21. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 15. *à n.* 146. quos ego ipse refero *de officio*, & *potestate Episcopi*, *p.* 3. *alleg.* 57. *num.* 456.

7 In gloss. *Probatum*, ibi, & *hoc ideo est, quia periculosa est mora.* Vide latè Anton. Gom. *l.* 76 *Tauri*, *n.* 2 & *seqq.* & *num.* 9.

8 In gloss. *Defendendo*, ibi, *quia in criminalibus non interuenit procurator si agatur directè.* Vide Boss. *in praxi crimin. tit. an in criminalibus iudiciis quis pro absente interuenire possit*, Anton Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *n.* 12. Clar. §. *fin. q.* 32. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 80. Brunor. à Sole *in locis comm. verbo*, *procurator*, *n.* 2. & 4. Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *c.* 20 *n.* 3. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 1035. Perez *l.* 2. *tit.* 4 *lib.* 3. *Ordin. pag.* 532. Mench. *vsufreq. c.* 39. *n.* 24. Ceuall. *q.* 237. *n.* 1. & 2. Farin. *in praxi crimin. q.* 99. Cald. Pereira *in comm. ad l. vnic. C. ex delicto defunct. p.* 2. *à n.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Actor non admissus in possessionem sibi decretam per iudicem causa rei seruandæ, vel ab ea expulsus per lapsum anni verus efficitur possessor.*

2 *Possessio vera an per actum fictum absque aliqua apprehensione acquiri possit, remissiuè.*

3 *Excommunicatus per annum, & vltra pro causa merè ciuili non priuatur beneficio.*

Cap. Contingit. IX.

Actor quando ex decreto iudicis debet poni in possessione rei custodiendæ, & propter dolum, vel potentiam rei non admittitur, vel amissus reiicitur, transacto anno efficitur verus possessor, ne contumax sit melioris conditionis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Host. Bald. Panorm. Butr. Anch. Cujac Viuian. *in ration secundi libri iuris Pontif pag.* 113. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 239. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug *collect* 4 *Decret. lib.* 2 *tit.* 4. *c.* 2. & est post Conc Later. sub Innoc. III *c.* 40. 1

Verus constituatur elapso anno possessor.] Notatur ad hoc quòd per actum fictum absque aliqua apprehensione vera acquiri potest possessio, quæ in effectu è ciuili, & naturali possessione nihil differat, de quo vide Couar. *lib.* 3 *var c.* 5 *n* 6. *vers. sic & interdicto*, vbi ad hoc elegantem dicit hunc text. Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri*, *n* 64 & *n.* 112 *col.* 4. Tiraq. *in tract. le mort*, *p.* 5. *declar.* 1 *n.* 4 5. & 6. & *de const. p.* 5. *limit.* 17. *n.* 7. 8. & 10. Anton. Gabr. *lib.* 5 *comm. tit. de acquir. possess. concl.* 9. *n* 6. Menoch. *remed* 1. *recup. n.* 404. Molina *de primog. lib* 3. *c.* 12. *n.* 19. Auend. *ad l.* 45. *Tauri*, *gloss.* 5 *n* 2. Azeued. *l.* 1. *n.* 58. *tit.* 1. *lib.* 4 *noua recop.* Rebuff. *tom.* 3 *ad leges Galliæ, tit. de maternis possessoriis, in præfat à n.* 18. Personal. *in tract. quorum bonorum*, *n.* 51 Matiens. *l* 8 *gloss* 2. *n.* 13. *tit* 7. *lib.* 5. *noua recop.* Anton. Fab. *aduersus errores pragm decade* 75. *err.* 1 *ad med.* Peregrin. *lib.* 4. *var. n.* 48. *in fine*, Gonzal *ad reg* 8. *Cancel. in proœm.* § 3. *num.* 87. Card. Mantic. *de tacitis*, & *ambig conuent. lib.* 12. *tit.* 10. *num.* 3. 2

In gloss. *Non potest*, ibi, & *dicit Ioan. quòd si per annum steterit in excommunicatione, perdit possessionem*, &c. Notatur ad hoc quòd persistens in excommunicatione per annum, vel vltra, si sit lata pro causa merè ciuili, non priuatur beneficiis ipso iure, nec potest priuari per sententiam, Butr. *hic n.* 10 & Panorm. *n.* 7. & *in c.* 1. *n.* 27. *vers. bene tamen menti*, *de iudic.* vbi Ripa *n.* 77. *vers. retenta igitur*. Rebuff. *in cap. postulasti*, *ante n.* 243 *de clerico excom.* Palat. *in repet cap. per vestras*, *de donat. inter virum*, § 18 *n.* 14 Roman. *sing* 407. *incip. de hoc heri*, Duen *reg.* 153 *ampliat.* 4. Viuian. *tom* 1 *comm. opin lib* 1. *tit.* 12. *n.* 22 *vers.* & *aduerte*, *pag.* 197. Couar. *in cap alma mater*, *p* 1. §. 7. *n* 10. Farin. *fragm crimin. p.* 1. *lit. C. n.* 285. *cum seqq* Seraph. *decis* 1285. *in fine*, Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel gloss* 15 *in princ. n* 103. *cum seqq.* Steph. Gratian. *discept forens. c.* 119. *n.* 3. Anton. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium*, *lib.* 4. *c.* 7. *n.* 14 quicquid contrarium teneant Codecb. *in repet. d. c.* 1. *de iudic. n.* 172 Menoch. *de arbitr. casu* 416. *n.* 52. & 53. Salzed. *ad Bernard. in practic. c.* 116. *num.* 9. *vers tertia assertio*, & *num.* 13. *vers. qua quidem assertio.* 3

4 In gloss. *Constituatur*, ibi, *ad hoc dicas quòd in realibus actionibus non habet locum secundum decretum, nec est necesse.* Sequitur Perez *lib.1. gloss.1.vers. quaro 27. tit 9.lib.3.Ordin pag 656.*

5 In ead.gloss.ibi, *Sed nunquid idem iuris est in spiritualibus causis.* Vide Perez *d.l.1 vers quaro 24 pag 655. column.2.*

SVMMARIVM.

1 *Reus si non inuenitur, sufficit publicè citationem ad Ecclesiam suam proponi.*
3 *Incerti per edictum citantur, si nesciatur locus vbi sint, quamuis sciatur Prouincia.*
4 *Vlyssipo cùm maximum totius Orbis emporium, & ciuitas adeò ampla sit, homines in ea commorantes citantur per edictum si nesciatur platea vbi habitant.*
5 *Doctores referuntur de citatione per edictum agentes.*

CAP. Venerabilis. X. & fin.

Gregor. IX.

1 Citandus si non inuenitur, citatio potest figi in valuis Ecclesiæ suæ, & valebit. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Zabar Collect. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Henric. Boich. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 113* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 239.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1 & 2.*

2 *Volentes finem imponi litibus.*] Vide dicta *ad cap finem litibus, in prin. c. hoc eod. tit.*

3 *Et si non poteris inuenire, facias vt citationis edictum, &c.*] Notatur ad hoc quòd incerti per edictum citantur, vt per Marant. *de ordine iudic. p 6. tit. de citat. memb.1.n 81 & 89* Bellacomb. *tom.2. comm opin lib 8. tit 14.n.7.* Menoch. *remed.8.recup n 113.* Surd. *decis 5. n.8 & cons.172.n.9. & cons.181 n.32.* Ceual. *commun. contra comm q 820.a n.31.* Greg. *l 1 tit. 7. p.3.* Azeued. *l.fin.n 9 cum seqq tit 21 lib.4.noua recop.* Guttier. *pract. lib 1 q.132.n.2.* Seph. Gra. *discept forens.c.164.n.9.* D. Barbos. *in l.ad peremptorium n 120 cum seqq.ff.de iudic.* quod locum habet, si nesciatur locus vbi sit, Vant. *de nullit tit ex defectu citationis, a n 118.* Menoch. *remed 8.recup.à n 101.& cons 100 n.95 cum seqq* Gam. *Lusit.decis.137.* Valasc. *de partit.c.7.à n 13.* Camil. Borrell. *in sum omnium decis.tit.44. de citat.n.8.* etiamsi sciatur Prouincia, locus verò in ea minimè, teste Melch. Phœbo *Lusit decisionum, tom. Aresto 69.* Illud tamen
4 addendum duxi Vlyssiponensem ciuitatem adeò esse amplam, hominesque in ea ita ignotos, propter varia hominum genera, cùm habeat septnaginta millia focaria, vt absens licèt pro certo habeatur in ea commorari, si tamen platea nesciatur, cùm ea tanquam Prouincia esse videatur, & quo in loco illius sit prorsus ignoretur, tunc per edictum sit citandus, ita iudicauit Senatus Portugalensis de anno 1596. vt refert parens meus *in annot.ad Ord. Regias Lusit. lib. 3. tit.1. § 8.num 7.*

5 De citatione per edictum vide ad satietatem post Marant. Vant. Menoch. Ceual. dictis locis, Rebuff. *tom 3. ad leges Galliæ, in præfat à n.94.* Aloys. Ricc. *in collect decis p 1 collect. 117* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, citatio, n.18* Soar. de Pace *in pract. p.1. tom 1. temp. 3 à n 20.* Cabed. *p 1. Aresto 58.* Camil. Borrel. *de tit. 44. à n.77.*

6 In gloss. *Ecclesiam, fin.*ibi, *nunquid tenebitur saltem ad expensas?* Vide Hyppol. *in l.de vnoquoque, n.121.ff.de re iudic.* Tiraq. *de retractu lig.§.15 gloss 2 n.9 cum seqq.* Perez *in rubr tit.1 gloss.1. pag.446.lib.3.Ordin.*

In gloss. *Sufficienter*, ibi, *sufficiens instructus dicitur,* 7
qui ad agendum, defendendum, & respondendum constitutus est legitimè. Vide Azeued. *l 2 n 44 tit.7.lib.4.noua recopil.*

De eo, qui mittitur in possessionem causa rei seruandæ.

TIT. XV.

SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarell. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Stephan. Ranchin. *in continuat. titulorum Decret. fol.62. verso,* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij à pag.224.* Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal.* Alexand. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul. iuris Canonici*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.2. summ. in Decret.* omnes *sub hoc tit*

De materia tituli vide apud Castellanos *l.1. tit.8. p.3.* Neguzant. *de pignorib. p.3 à princ.* Perez *l.1 tit 9. lib.3 Ordin. pag 649.* Rebuff. *in praxi tit. de missione in possessionem,* Guttier. *pract. lib 2. q 22.n.12.* Galganet. *de iure publico, lib.2. tit.54. de missione in possessionem causa rei seruandæ.*

SVMMARIVM.

1 *Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum anni veram, & incommutabilem illius rei possessionem acquirit, licet passus missionem habuerit infra annum voluntatem cautionem præstandi, tamen non deduxit ad effectum, suo defectu.*
2 *Missus in possessionem ex primo decreto actione reali intra annum non efficitur verus possessor, sed tantùm custos.*
4 *Declaratur text. in præsenti.*
5 *Voluntas retenta animo nihil prodest.*
6 *Voluntas facto magis, quàm verbo declaratur.*
7 *Voluntatem qui explet lucrari dicitur.*

CAP. Constitutis. I. *Alex. III.*

MIssus ex primo decreto in possessionem causa 1
rei seruandæ, si pars contraria, licèt hoc velit facere, tamen intra annum sua culpa non præstat cautionem, acquirit possessionem incommutabilem illius rei, saluo iure partis pro proprietate. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Panorm. Bald Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag. 117.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 242.* remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect 1. Decret. lib.2. tit 15.c.1.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p 3 c 4.*

Quod licèt causa rei seruandæ.] Notatur ad hoc 2
quòd missus in possessionem ex primo decreto actio-

ne

ne reali intra annum non efficitur verus possessor: sed tantùm custus, vt per Perez *l. vnic. gloss 2. m. 9. lib. 3. Ordin.* Menoch. *remed 3. retin. n. 112.* Greg. *l. 2. tit. 8. p. 3.* Soar. de Pace *in pract p. 2. tom 2. c. vnic. n. 81. & 82.* Christoph. de Pace *ad leges styli, l. 27. num. 45. & 46.* Post annum verò à missione facta missus verus possessor constituitur, absenti proprietate causa reseruata, per iura allegata à Galganet. *de iure publico, lib. 2. tit. 54. n. 33.*

3 *Super possessione Ecclesia.*] Vel etiam hospitalis, vt per Rebuff. *in tract. nomin. q. 9. n. 8.*

4 *Intra annum.*] Vide Tiraq. *de retract. lig. § 1. gloss. 9. n 63.* vbi dicit hunc text. loqui simpliciter de anno, qui datur reo ad reuocandam missionem in possessionem, at verò *cap. Cùm venissent, infr. hoc tit.* loqui de anno, & die, computato ipso die termini.

5 *Licèt voluntatem*, &c.] Notatur ad hoc quòd voluntas retenta animo nihil prodest, *l. si repetendi, ff. de condict. ob causam*, Brunor. à Sole *in locis comm. verbo, propositum*, Rota Rom. apud Farin. *decis. 354 n. 6. tom. 1. p. 1. recent.* nam retenta animo nihil prosunt, ex latè traditis per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocand. donat. verbo, libertis, n. 10. & in l. 6. connub. gloss. 1. p. 6. n. 18. & de retractu lig. 2. § 4. gloss. 6 n. 21.*

6 In gloss. *Voluntate*, ibi, *voluntas sola non sufficit sine effectu.* Nam voluntas facto magis quàm verbis declaratur, *l. Paulus, ff. rem ratam haberi*, Aym. *cons. 204 à n. 11.* Menoch. *cons. 1. n. 264. & cons. 5. n. 16. & cons. 110. à n. 1. & cons. 158. n. 48.* Mascard. *de probat. concl. 1415. n. 34.* Mantic. *decis. 146. n. 4.* Surd. *decis. 194 n. 21. & decis. 371. n. 65.* Montan. *de tutelis, & curis, c. 33. n. 535.* Valasc. *cons. 169 n. 11.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. c. 11. num. 20* Gonzal. *ad reg 8. Cancel. § 4. proœm n. 71.*

7 Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib. 3. c. 11. n. 9.* Et voluntatem qui explet lucrari dicitur, *l. si pig ori 57. ff. de furtis*, Tiraq. *de iure primog. q 53. n 3.* Gonzal. *§. 3. proœm. n. 157.* qui verò non explet, damnum sentit, Menoch. *remed. 1. recup. n. 422.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 69. n 3 & decis 260. n. 21.*

In gloss. *Parati, in princ.* Vide Tiraq. *de retract. lig. § 9. gloss. 3. n. 8. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Tempus annale non currit missionem passo, si intra illud cautionem iudicibus, vel alteri eorum aliis absentibus, obtulit: licèt per eos, seu per eum recepta non fuerit.*

2 *Ordinarius qui confert, in possessionem mittere potest.*

3 *Tempus non currit ignoranti.*

Cap. Cùm sicut. II.

Clem. III.

1 Missionem in possessionem patiens si infra annum offert cautionem iudicibus, vel vni ex his, licèt iudices illam non capiant, non currit annus ei, & sic post annum restituetur. quia per ipsum non stetit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Bald. Butr. Panorm. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 118.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 243.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug *collect 2. Decret lib. 2. tit. 8. c. 2.*

2 *In possessionem rei petita miserunt.*] Notatur ad hoc quòd Ordinarius qui confert, in possessionem mittere potest, vt per Rebuff. *in tit. de missione in possessionem, num. 12.* vbi *numer. 13.* aduertit quòd hodie presbyter aut clericus seu notarius in possessionem mittit.

Ad subdecani notitiam peruenisset, &c.] Ergo tempus ignoranti non currit, vt per Tiraq. *de retractu lig § 35. gloss. 4. n. 12.* Flamin. *de resign. benef. lib 11. q. 4. num. 38. cum seqq.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 7. à n. 13.* & in materia appellationum, Sigism. Scacc. *de appell. q. 12 n. 48.* 3

SVMMARIVM.

1 *Missionem passus si repetens possessionem allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum prastita cautione, & dilata condemnatione expensarum, quam euitat si postea constiterit eum non fuisse contumacem.*

2 *Consuetudo mixta procedens à tacito consensu Clericorum, & Laicorum, maximam vim habet, etiam in his qua Ecclesiastica sunt.*

3 *Declaratur text. in prasenti, & in cap. 1. supra hoc tit.*

4 *Iudex arbitrari potest intra quem terminum reus comparere debet ad prastandam cautionem, & expensas.*

5 *Mandatum non solùm seruandum est, sed & qualitas illius.*

6 *Declaratur text. in prasenti.*

7 *Offerens se soluturum id in quo fuit condemnatus, dicitur sententiam ratificare.*

8 *Actus gestus per partem in iudicio nunquam nocet si non fuit à parte acceptatus, sed impugnatus.*

Cap. Cùm venissent III.

Innoc. III.

Missionem in possessionem patiens secundùm ius, & secundùm laudabilem consuetudinem, si appellat præstita cautione restituitur in possessionem, & differtur solutio expensarum necessariarum, donec constet fuisse contumacem vel consuetudinem non fuisse laudabilem, & si secus constet, soluere debet expensas. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Henric. Bald. Panormitan. Hostiens. Butr. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag 119* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 243.* remissiuè Ximen *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal lib. 2. tit. 8. c. 2.* 1

Secundùm ius, & bonam terra consuetudinem, &c.] Notari potest ad hoc quòd consuetudo mixta procedens à tacito consensu clericorum, & laicorum maximam vim habet etiam in his quæ Ecclesiastica sunt, vt per Conar. *in pract. c 31. n. 5* Tiraq. *in tract. le mort, p. 3. declar 8. n. 4. & in prafat. declar. 7. n. 5. cum seqq. & de retractu lig 5. 1. gloss. 13 n 2* Boër. *decis. 69. n. 21* faciunt quæ Perez *l 4 gloss. 1 pag. 635. vers. sequentem, tit. 8 lib. 3. Ordin* Carol. de Graffis *de effect. cleric. effectu 2.* 2

Vsque ad annum, & diem.] Additur dies, quia computatur ipse dies termini, at verò in *cap. 1. sup hoc tit.* fit tantùm mentio de anno, quia dies termini non computatur in termino, ita Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. . n. 63.* 3

Prastaret sistendi iudicio cautionem, &c.] Notatur ad 4

ad hoc quòd potest iudex arbitrari intra quem terminom reus comparere debeat ad præstandam cautionem, & expensas, & ad recuperandam possessionem, vt per Perez *l. 1 gloss 1. q. 20 vers. sed hodie tit. 9. lib. 3. Ordin* Menoch. *de arbitr. casu 6. n. 13.* Soar. de Pace *in pract. tom. 2. p. 1. cap vnico, n. 46.*

5 Notatur etiam ad hoc quòd non solùm seruandum est mandatum, sed & qualitas ipsius, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocat. donat. verbo, libertu, num. 59.*

6 *Ad restituendas expensas nullatenus compellatis.*] Aduertit Soar. de Pace *d. cap. vnic. n. 47. & 48.* quòd hic reos negabat se contumacem fuisse, asserens per appellationem à iudicio recessisse, ac ideo cùm à principio non constaret de legitimitate appellationis præstita cautione de stando, & parendo, & dilata solotione expensarum in euentum probationis contumaciæ, reus recuperat possessionem, si verò à principio constaret de illegitimitate appellationis, reus comparens teneretor præstare cautionem, & expensas solnere, etiamsi ab actore non peterentur.

7 In gloss. *Obtulit.* ibi, *& per hoc videtur renuntiasse appellationi.* Notatur ad hoc quòd offerens se soluturum id, in quo fuit condemnatus, dicitur sententiam ratificare, vt per Surd. *de aliment. tit 9 q. 26. num 131*

8 In ead. gloss. ibi, *Dicas ex quo aduersarius*, &c. Notatur ad hoc quòd actus gestus per partem in iudicio nooquam nocet, si non fuit à parte acceptatus, sed impognatus, vt per Menoch. *consil. 320. numero 25.*

SVMMARIVM.

1 *Aduersarius si citatus non comparet ad remota loca se transferens, nec aliquis apparet qui defendat, tunc agens in possessionem causa custodia mitti debet.*

2 *Litera citatoria per edictum debent poni in loco publico.*

3 *Reus si ante citationem absfuerit, non habet locum missio in possessionem ex primo decreto.*

4 *Amici aut vicini absentis debitoris citandi sunt antequam proueniatur ad secundum decretum, qui ad hoc sunt requirendi, vt id possint denuntiare citato, n. 5.*

6 *Citatio in persona vnius ex familia exequuta non vales nisi sit apprehensus in domo.*

CAP. Si aduersarius. IV. & vlt.

Gregor. IX.

1 ADuersarios si citatus non comparet ad remota loca se transferens, nec aliquis apparet qui defendat, tunc agens in possessionem causa custodiæ mitti debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panor. Anch. Host. Bald. Butr. Cojac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 119 Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 243. remissiuè Ximen. *in concordant. p. 1 & 2.*

2 *Publicè.*] Ergo in loco publico debent poni literæ, vt per Tiraq. *de retractu lig § 9 gloss. 2. n. 9. & n. 13.* quod debet fieri alta voce, Ordin. Regia Lusitan. *lib. 3. tit. 1. § 8.* ibi, *mandamos que sejan dados pregoes pellos praças*, &c. *è postos aluaras de edictos*, nam licèt attenta prædicta Ordin. Regia Lusitan. & alia apud Castellanos *3. tit. 10. lib. 4. noua recopil.* vbi Azeued. *n. 27.* requiratur copulatiuè quod scilicet per plateas præconia fiant, & edicta affigantur, vt attestantur Vant. *de nullit. tit. ex defectu null. n. 142.* Marant. *cons. 29. n. 15.* sufficit tamen citatorium edictum vno io loco affigi, Dec. *cons. 18. n. 171. volum. 1.* Surd. *cons. 181. num 34.*

Post citationis edictum.] Ergo si ante citationem reus absfuerit, non haberet locom missio in possessionem ex primo decreto, vt per Soar. de Pace *in pract. tom. 2. p 2. cap. vnic n 28.* 3

In gloss. *Qui defendat, vlt.* ibi, *aliàs requisitis.* Notatur ad hoc qood citandi sont amici absentis debitoris antequam proueniatur ad secundum decretum, vt per Tiraq. *sem temper. c. 2 a n. 70.* 4

In ead. gloss. ibi, *Si non defenditur.* Ergo requirendi sunt amici, aut vicini, qui id citato renuntient, aut si velint defendant, vt per Tiraq. *de retractu lig § ... gl. 2. n. 14* & *ibi*, dicit in Gallia obseruari, vt non valeat talis citatio, nisi nuntius iniongat cuipiam ex familia citati, aut vicinorum, vt citatum ipsum certiorem de ea te faciat, non tamen est necesse literas alicui relinquere de familia, Surd. *cons 88 n 1.* Aduertere tamen oportet citationem io persona vnius de familia executam non valere nisi sit apprehensus in domo, idem Surd. *d. cons. 88. n. 6.* 5 6

Vt lite pendente nihil innouetur.

TIT. XVI.

SVper haoc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Anch. Butr. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canon* Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretal* Dan. Venator *in analysi methodica iuris Pontificij*, Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Lancelot. *in instit Canon* Canis. *in summa iuris Canon.* Cafar. *lib. 2 erotem. eiusdem iuris*, Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul iuris Canonici.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. ad Decret.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. vide Cot. *in memorabil. verbo, lite pendente, pag. mihi 312.* Nauar. *tom. 1. cons. sub hoc tit.* Flamin. *de resign. benef. lib. 1. q. 4. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium etiam à Principe impetratum, per quod priuatur quis sine causa cognitione lite pendente vsu possessionis tanquam subreptitium non valet, seu tanquam rationi obuium est reuocandum.*

2 *Possessorium iudicium competit pro honore.*

3 *Archiepiscopus potest ante se deferri facere Crucem per totam Prouinciam.*

4 *Iure simpliciter dicitur fieri, quod per consuetudinem fit.*

5 *Arbiter ad pronuntiandum secundùm iura, potest, & debet pronuntiare secundùm statuta, & consuetudines.*

6 *Consuetudo est optima legum interpres.*

CAP.

Cap. A memoria I. *Alex. III.*

1 Lite pendente nihil est innouandum, nec alicui auferenda possessio, vnde si obtineantur literæ, quibus aliquis priuatur sine causæ cognitione vsu possessionis, literæ illæ tanquam subreptitiæ non valent, donec constet an sit iuridicè possidens. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Botr. Anchar. Cujac Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 121. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 244. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib* 2. *tit.* 9. *c* 1.

Notari solet hic text. ad hoc quòd inhibitioni contrauenire non dicitur qui suam continuat possessionem, vt per Mandos. *de inhibit. q.* 9. *sub n.* 3 *& q.* 23. *& super reg. de subrogandis, q.* 8. *n.* 3 Hieron. Gabr. *cons.* 52. *n.* 17. *lib* 1. Lancelot. *de attent. p.* 2. *c.* 4 *limit.* 1. *n.* 10 *& c.* 20. *limit.* 9. Farin. *fragm crimin. p.* 2. *lit* *I. n* 324. vbi *n* 325 docet vnumquemque lite pendente suam possessionem continuare posse.

2 *Consueuistis facere*, &c.] Notatur ad hoc quòd pro honore competit iudicium possessorium, vt per Tiraq. *de nobilit. c* 20. *n.* 57. Ioan. Garc. *eod tract. gl* 35. *n.* 59. vbi etiam quòd antiquiori, & nobiliori competit locus honorabilior, quòd si ab eo deturbetur, fit illi iniuria, quam de facto potest propellere, de quo etiam idem Ioan. Garc *de expensis, c.* 8. *ad fin.* Lat. *in l. si quis à liberis, in princip. n.* 25. *ff de liber. agnosc.* quos refert parens meus *in annot. ad Ordin. Regias Lusit. lib.* 2. *tit.* 1. *§.* 2. *n.* 4.

3 *Ante vos per totam Angliam deferre crucem*] Notatur ad hoc quòd Archiepiscopus potest ante se deferri facere Crucem per totam suam Prouinciam; vt per Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, auctor.* 28. & de Patriarcha dixi *in tract. de officio, & potestate Episcopi, p.* 1 *tit.* 3. *c.* 1. *n.* 23. & dicam *ad c antiqua, de priuil.*

4 *De iure hoc debeat habere.*] Notatur ad hoc quòd de
iure simpliciter dicitur fieri, quod per consuetudinem
5 fit, vt per Tiraq. *in præfat. le mort, declar.* 7. *n.* 5. Et arbi-
ter ad pronuntiandum secundum iura, potest, & de-
bet pronuntiare secundùm statuta, & consuetudines,
6 Duen. *reg.* 56 *in princip.* nam consuetudo est optima le-
gum interpres, Tiraq. *de nobilit. c.* 10. *n.* 9. Afflict. *Nea-
pol. decis* 166 *sub n* 9. *& decis.* 173. *n.* 3. Menoch. *cons.* 32.
n. 44. *cons.* 577. *n.* 2. *&* 3. Camil. Borrel. *in summa omnium
dec. tit.* 14 *de consuet. n.* 88.

SVMMARIVM.

1 *Coniux accusatus de adulterio ad separationem thori non debet lite pendente priuari possessione coniugali.*

2 *Carnale commercium non interdicitur coniugibus lite pendente super coniugio, intellige vt ibi.*

3 *Coniux prohiberi potest ne rem agat cum altero post probatam accusationem.*

4 *Beneficio priuandus per sententiam potest lite adhuc pendente ante sententiam resignare in fauorem tertij.*

Cap. Laudabilem. II. *Clem. III.*

1 Coniux accusatus de adulterio ad separationem thori, ante probationem accusationis non est priuandus possessione coniugali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Anch. Butr. Henric. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 121. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 245. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret lib.* 2. *tit.* 9. *c.* 2.

Probat hic text. lite pendente super coniugio non 2 interdici coniugibus carnale commercium, vt per *l.* 8 *tit.* 2. *p.* 4. Roman. *sing.* 411. Couar. *de sponsalib. p.* 2. *c* 8. *§* 1. *n.* 5 Sahag. *ad c.* 1. *n.* 8 *inf. de sequest. possess.* Nauar. *in c. si quis autem, n* 127. *de pœnit. dist.* 7. quod quidem intelligit Sanch. *de matrimon. lib.* 7. *disp.* 2. *n. vlt.* cùm nulla lite pendente, sed approbante Ecclesia matrimonium in eius facie contractum fuit, vel quando ante litem motam est contractum matrimonium, nisi contraheretur stante alio matrimonio, quia tunc cùm possessio stet pro priori, interdicitur posterioris vsus, dum de prioris valore disceptatur: in foro tamen conscientiæ quid dicendum sit docet idem Sanch. *.2 disp.* 41. *n.* 50. *vers. quid autem*, vbi ait quando matrimonij valor dubius est, & ad illud dissoluendum ius agitatur, huiusmodi litem nec concedere, nec auferre ius, sed perinde censendum esse ac si ea mota non esset ad iudicandum vtrùm in eo dubio licitum sit reddere, & petere.

Ante probatam accusationem.] Ergo post probatam 3
accusationem potest coniugi prohiberi ne ad inui-
cem rem agat cum altero, vide Duen. *reg.* 42. *lim.* 1.
Et notari potest ad illud quòd priuandus beneficio 4
per sententiam, vt quia eo adepto homicidium com-
misit, aut aliam irregularitatem contraxit, potest lite
adhuc pendente ante sententiam resignare in fauo-
rem tertij, vt per Couar. *in Clem si furiosus, de homic.
p.* 2 *§.* 3. *n.* 1. Rebuff. *de pacificis possess. n.* 261. Flamin. *de
resignat. benefic. lib* 3. *quæst.* 16. *n.* 8. Cenall. *communium
contra communes, quæst.* 147. *n.* 7. Sanch. *de matrim.
lib.* 7. *disp.* 42. *n.* 2. Sanctarel. *in tract. de hæresi, c.* 33.
num. 8.

SVMMARIVM.

1 *Alienans rem litigiosam, quæ rehaberi non possit, debet æquiualentem substituere in locum illius, quam alienare non poterat, & n.* 2.

3 *Attentata post euocationem reuocantur.*

4 *Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.*

Cap. Ecclesia, j. III. *Innoc. III.*

Lite pendente res litigiosa non debet in alium 1 transferri, & si de facto transferatur, ita vt recuperari non possit, alia res restitui non debet loco illius, quæ censebitur litigiosa eodem iure, vt prima, nec alienari poterit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anch. Anan. Host. Bald. Panorm. Butr. Henric. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag.* 122. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 245. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 4. *de restit. spoliat. c.* 1. vnde facilè intelliges hoc fragmentum.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Tiraq. 2 *de retract. lig §.* 31. *gl.* 1. *n.* 3.

Notatur ad hoc quòd attentata pòst euocationem 3 reuocantur, vt per Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, tractatu de euocation pag.* 270. *n.* 103.

Quæ successerunt in locum, &c.] Notatur ad hoc 4 quòd

quod subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur, vt per Tiraq. *de iure primog. q 4 . n. 43. & seq.* Enetard. *in topicis legalib. loco 93.* Gamar. *in Dialectica legali, l. 2. de loco subrogato 4.* Cardin. Tusch. *tom. 7. lit. S. concl.* 757. Brunor. à Sole *in locis commun. ib. verbo, subrogatum*, cum aliis pluribus citatis in libello, *de principiis vtriusque iuris, lit. S. n. 16.* vbi multipliciter limitatur.

S V M M A R I V M.

1 *Commissio causa facta in Curia, non facta mentione de lite extra illam, non valet.*
2 *Acta post euocationem intimatam non valent.*
3 *Instrumentum crediti reddens creditor prasumitur creditum remisisse.*
4 *Quitantias in iudicio producens sine protestatione aliqua solutiones in ea contentas ratificare videtur, etiamsi productio sit facta à procuratore.*

Cap. Ecclesia. ÿ. IV.

IDem quod in præcedenti tex. probatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Innoc. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Aneh. Panorm. Host. Bald. Butr. Cuiac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 122. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 245. & remissiuè Ximen. *in conc. p. 1. & 2.*

1 *Ad eum in suam idem negotium reuocauit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si in aliqua causa spirituali, vel prophana pendet lis extra Curiam Romanam, & committatur de speciali mandato tractari in Curia, non facta mentione de litis pendentia, talis commissio non valet, vt per Palat. *in repet. c. per vestras, de don. inter virum, notab. 4. n 2. ad fin.* Xoar. *alleg.* 28. *n.* 25.

2 *Irritum decernimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd acta post euocationem intimatam non valent, vt per Rebuff. *tom 1. ad leges Gallia, tract. de euoc. art. 1. n* 82. *pag.* 269. Et de auocatione causæ facta motu proprio, vide Couar. *pract. c. 9. n. 6. cum seqq.*

3 *Qui nobis instrumentum pignoris resignauerunt.*] Notatur ad hoc quòd instrumentum rediti creddens creditor præsumitur creditum remisisse, vt per Menoch.
4 *de præsumpt. lib 3. præs.* 140 *per totam.* Sicut etiam producens quitantias in iudicio sine protestatione aliqua solutiones in ea contentas ratificasse videtur, *l. publica, §. fin. ff. depositi*, Dec. *in c. cùm venerabilis, n. 12. inf. de except* Surd. *cons. 5. n. 37. & cons. 28. n. 47.* etiamsi productio sit facta à procuratore, Caputaq. *decis.* 193. *p.* 1. quos refert, & sequitur Rota *dec.* 614. *n.* 3. apud Farin. *p. 1. recent.*

S V M M A R I V M.

1 *Lis decidenda est secundùm iura existentia tempore controuersia, non autem secundùm priuilegium impetratum lite pendente, nisi de lite pendente mentionem faciat.*
2 *Decima prædiales curato illius Parochia debentur, cuius loco prædia sita sunt.*
3 *Nouale quod dicatur, remissiuè.*
4 *Priuilegium concessum non facta mentione litis pendentia valet.*
5 *Rescriptum concessum cum clausula*, Motus proprij, *de lite cœpta mentione non habita, est nullum.*
6 *Impetrans de lite nulla non tenetur facere mentionem.*

Cap. Dilectus. V. & vlt. *Honor. III.*

PRiuilegium fauorabile obtentum quando litiga- 1
tur de aliqua re non valet, si in eo non fiat mentio de lite, vel indulgentia. Colligunt ex ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Henric. Butr. Cened. *Collect.* 53. Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 123. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 245. remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.*

Super decimis noualium intra fines, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd prædiales decimæ curato illius Parochiæ debentur, cuius loco prædia sita sunt, vt per Reboff. *de decimis, q 7. n. 3.* Rota apud Farin. *dec.* 178. *n* 5. *p* 1. *recent. & decis* 371 *c. p.* 1. Nouale quid dicatur, vide Fer-
ret. *cons. 195. n. 2. lib* 1 Monet. *de decimis, c. 4. à n.* 50. Rota 3
decis. 223. *n. 1. cum seqq* apud Farin. *p. 1. recent.*

De dicta quæstione facta mentio non fuisset.] Notatur 4
ad hoc quòd priuilegium concessum non facta mentione litis pendentiæ nihil valet, vt per Capye. *decis.* 220. *à n.* 13. Anton. Gabr. *lib* 1 *commun tit de iudic. concl.* 4. Lancelot. *de attent. p* 2. *c.* 4. *n.* 630. Cened. *ad Decret. collect* 53. *n* 1. nam priuilegium impetratum etiam motu proprio, de lite pendente nulla facta mentione, nihil operatur, vt per Gabr. *commun lib. 6. de clausul. concl* 2. *n.* 11. *cum seqq* Menoch. *de arbit. casu* 202. *n.* 12. plures per me citatos *in tract. de clauf. vsufreq clauf.* 791 *n.* 45. Cened. *d. collect.* 53. *n.* 1. vbi *n.* 3. quærit, an idem esset dicendum quando adesset clausula *ex certa scien-
tia.* Regulariter enim rescriptum vel priuilegium ob- 5
tentum lite pendente de ea non habita mentione, est nullum. Rebuff. *tom.* 3 *ad leges Gallia, pract. de euocat. n.* 78. Perez *tit. 3. lib* 3. *Ordin pag* 429. & 701. Azeued. *l* 1. *n* 5. *tit.* 5. *lib* 4 *noua recop.* Flamin. *de resign. benef. lib.* 1. *q.* 3. *n.* 60. *cum seqq* ita vt etiam de statu causæ sit facienda mentio. Lancelot. *de atten. p* 2. *c.* 4. *illat.* 7. *n.* 649. Menoch. *de arbitr. casu* 206. *n.* 6. Steph. Grat. *discept forens.
c.* 100 *n.* 37. De lite verò nulla impetrans non tenetur 6
facere mentionem, siue sit nulla ipso iure, siue veniat annullanda. Ruin. *cons. 8. lib* 4. Afflict. *decis:* 366 *ex n.* 9. Menoch. *d. casu* 202. *n.* 81. Lancelot. *d. c* 4. *n.* 651. Mascard. *de probat concl* 846. *à n.* 20. Cened. *d collect.* 53. *n.* 4. vbi intelligit, siue lis esset nulla ipso iure, siue veniret annullanda ope exceptionis, & *n.* 5. cum Menoch. *vbi proximè n.* 14. idem resoluit quando lis esset deserta.

Indulgentia non obstante, &c.] Notatur ad hoc quòd ius superueniens actori lite pendente regulariter ei non prodest, vt per Socin. *reg.* 269.

De Sequestratione possessionum, & fructuum.

Tit. XVII.

S V M M A R I V M.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Sequestrationum materiam qui DD. tractent citantur.*
3 *Deus quare dicatur sequester noster.*
4 *Sequestratio dicitur à verbo sequestrare quod idem est ac separare, seu diuidere.*
5 *Sequester probabilius dicitur à sequendo quòd eius, qui electus sit, vtraque pars fidem sequatur.*
6 *Sequestrium nomine veniunt interpretes, commissarij, pignores, captores, quæsitores, recuperatores, propriè tamen comprehenduntur illi apud quos res super qua controuersia est, deponitur.*

7 Sequa

7 *Sequestratio definitur vt sit rei de qua controuersia est apud tertium legitimè facta depositio, seu separatio.*
8 *Possessio à pedibus, seu à sedibus dicatur ostenditur, &* n. 9. & 10.
11 *Possessionis definitio quæ, ostenditur, &* n. 12. & 13.
12 *Possessio alia dicitur naturalis, alia ciuilis.*

1 SVPER hanc rub. scripserunt Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Imol. Bald. Butr. Panor. D. Sahag. Petr. de Rauen. *in compend. iur. Can.* Mart. Mesn. *in epitom. Dec. fol. 63. ver.* Dan. Ven. *in analysi method. iur. Pont. à pag. 231.* Goffr. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon* nouissimè Ioan. Hooot. *lib. 2 sum. in decret.* omnes *sub hoc tit.*

2 Sequestrationum materiam frugiferam admodū, nec omnino facilē appellat Corras. *miscel. l. 3 c. 2. n. 1.* difficilem esse frequentē, vtilem, & fructuosam dicit Carot. *in tr. de sequestr. p. 1. n. 1.* super ipsa quotidie in Curiis litigari asserit Angel. Perus. *in tr. de sequestr. in princip. n. 1.* de eadem vltra ordinarios, *in præsenti, & in l. vni C. de prohibita sequest.* vbi Coiac. & Gilchen. *& in l. sequest. 110 ff. de verb. signif.* vbi Alciat. & Rebuff. integros tractatus edidere Iacob. de Aren. Francisc. Curt. Angel. Per. & nouissimè Carotius; aliom tractatom de sequestris, seu Commissariis rei captæ composuit Reb. *ad leges Gallia, sub hoc tit.* multa tradidere Conan. *l. 7. com. iur. c. 4 n. 6.* Tiraq. *de retract. tit. 2 gl. 7 à n. 1.* Azeued. per text. *ibi tit. 12. lib 4. noua recop* Menoch. *remed. 3. retin. à n. 86.* Nauar. *tom. 1. cons. sub hoc tit* Perez *tit. 10 l. 3. Ordin. pag 659.* Gom. *in reg. de annali possess. q. 46.* Gam. *Lusit decis. 331. & 277 à n. 3.* Valasc. *cons. 159 à n. 8. & cons. 191. à n. 33.* Cabed. *Lusit. decis. 33. à n. 1. p. 2 & de patronatib. Reg. Corona, c. 51. à princ.* Rot. apud Farin *dec. 391 per totam, p. 1. recentiorum*, Card. *in praxi iudiciar. verbo, sequester*, Cald. Pereira *q. for. l. 1. q. 21* Card Tusch. *tom. 7 lit. S concl. 201 cum seq.* Cened. *pract. & canon. q. lib. 1 q. 10.* Nic. Garc. *de benef. p. 3. c. 6.* & Christoph. de Pace *ad leges styli. l. 40. à n. 1.* Gut. *de tutel. p. 1. c. 7.* Alex. Trentac. *var. res. lib. 3. tit. de transact. res. 11.* aliqua notatu
3 digna vide apud Ioan. de Pined. *super Iob. p. 1. c. 9. pag. 363* vbi adducit Tertul. auctoritatem, *lib. de patient. ad fin.* quòd Deus sit sequester noster. *Adeò*, inquit, *satis idoneus patientiæ sequester Deus, si iniuriam deposueris penes eum vindex est, si dolorem, medicus est, si damnum, restitutor est, si mortem, resuscitator est.*

4 *Sequestratione.*] Dicitur à verbo sequestrare, quod idem est ac separare, seu diuidere, in quem sensum eodem verbo Pontifices vtuntur *in hoc tit. & in c. 2. de foro comp.* vbi sequestratus, idem importat ac separatus notant Curt. *de sequest. q. 1. n. 20.* Cald. Pereira *recept. sentent. q. 21. n. 1.* post gl. *verbo sequestrationis in l. vnica, C. de prohibit. sequest.* vnde illum apud quem sequestratio fit sequestrem dici, quia talis certantes, discordes, seu litigantes separet, mediusque sit inter eosdem ex Cicer. & aliis tersæ latinitatis Auctoribus ostendunt Corras. *miscel. lib. 3. c. 2. n. 3.* Conan. *comment. iur. ciuil. lib. 7. c. 4. n. 6.* Carot. *de sequest. p. 1. q. 1. n. 5.* Iuuat & illud Deut. *c. 5. Sequest. & medius fuit inter Dominum, & vos*, sicque pacem temporariam, seu inducias, quod medium sint inter bellum præteritum, & futurum, interimque pugnantes separent, & diuidant, pacem sequestram appellauit Virgil Æneid. 11.

Bicenos cetigere dies, & pace sequestra.
Per syluas Teucri, mixtique impune Latini.

5 Sed probabilius videtur sequestrem à sequendo, dici, quod eius qui electus sit, vtraq; pars fidē sequatur, secundū Gell. *noctium Attic. l. 20. c. 10.* Alciat. *in l. sequest. 110. ff. de verb. sig.* Curt. *d. q. 2. n. 21.* Corras. *d. c. 2. n. 3.* Conan. *d. c. 4. n. 6.* Et quāvis sequestrium nomine multi 6
cōprehēdātur, qui pluribus nominibus appellātur veluti interpretes, cōmissarij, pignores, captores quæsitores, recuperatores, aliisque modis, quos referūt Con. *d. n. 6.* Rebuf. *to. 3 ad leges Gallia tit. de sequest. & commiss. art. 1. gl. 1. ex n. 1.* Carot. *de sequest p. 1. q. 1. n. 6. & 7.* propriè tamē sūt illi, apud quos res, super qua cōtrouersia est, deponitur, qui apud Gallos Cōmissarij, seu depositarij iustitię appellātur, Con. *d. n. 6* Reb. *d. gl. 1. n. 2. & 5.*

Sequestratio, seu sequestrū in genere neutro variè 7
solet à Doctorib. definiri, & communiter quòd sit rei possessæ, de qua controuersia est, aut fructuum eius à possessore partium consenso, aut iudicis officio penes tertium ex causa facta sequestratio, & tradunt Corras. *l. 3. miscel c. 2. in princ.* Curt. *d. q. 1. n. 20.* Carot. *d. p. 1. q. 1. n. 3.* Cald. Pereira *d. q. 21. n. 2.* Sed quia hæc definitio in multis superflua esse videtur, ideo ea reiecta meliùs seqnestratio definitur vt sit rei de qua cōtrouersia est, apud tertium legitimè facta depositio, seu separatio, quam definitionem in effectu approbaile videntur gl. & Card. *n. 22. in rub. huius tit. in Clem. gl. 2. in l. vn. c. C. de prohibita sequest.* Curt. *vbi sup. n. 10. vers. vel alter*, & cōprobat tex. *in d. l. sequest. 110. ff. de verb. sign. l. licet 17. in princ. ff. deposit.* Ponitur, *depositio, vel separatio*, loco generis. quia latiùs patet, & plura comprehendit, quæ quest. non sunt, reliquæ particulæ differentiarum loco collocantur, prout sunt verba illa, *rei de qua controu. est*, per quæ sequestratio à contractu depositi distinguitur qui absq; vlla controuersia ab vno, & quolibet fieri potest de re liquida, & ostendatur sequestrationē non nisi à pluribus fieri posse, cùm solùm inter plures cōtrouersia valeat cōsiderari, *d. l. licet, vers. nam tunc. l. propriè 6. ff. depos.* & insuper demonstretur rei liquidæ, & quæ litigiosa non sit, sequestrationē propriè non fieri vt malè putauit Bald. *in l. vlt. C. de prob. sequestr.* Curt. *d. n. 10.* de essentia enim sequestrationis est vt fiat de re in litigiū seu controuersiā deducta, iuxta tex. *in d. l. sequester* quamvis nō requiratur necessariò vt talis cōtrouersia iudicialis sit, sufficit enim extraiudicialis, arg. tex. *in l. domus 5. in princ. ff. de petit. hered.* cū traditis per Dec. *in c. ex literis n. 1. de probat.* idq; satis tex. *in d. l. licet*, Abb. *in c. exam. de iud. n. 13.* sicq; intelligendum est verbū, *litigium*, de quo gl. *verbo sequestratum in d. c. examin* de litigio etiam extraiudiciali, & improprio, secūdùm Abb. *vbi proximè*, notat Cald. Pereira. *d. q. 21. n. 2.* Dicitur, *legitimè facta*, vt quamcunq; iustā, & legibus conformem sequestrationē comprehēdat, cū illud dicatur legitimè fieri, quod iustū, legi conforme, & per ipsā receptū, approbatū, & nō vetitū est, iuxta tex. *in l. legitima 6. ff. de pact. c. legit. de appell. l. 6.* & notata *in c. 1. de mens.* & sic sub illis verbis cōprehenditur tā extraiudicialis sequestratio, illa scilicet, quæ mutuo contēdentiū partiū cōsenso, & cōuētione fit, quā DD. volūtariā appellant, de qua *in l. licet 17. & in l. prop. 6. ff. depos. & in l. sequest. 110. ff. de verb. signif. & in l. interesse 39. ff. de acq. poss.* quam etiam iudicialis, illa scilicet, quæ à iudice fit, vel ex officio sine vlla partis petitione, de qua *in l. si fideiuss. §. vlt. ff. qui satisd. cog. & in l. Imper. 21. in fin. ff. de appel.* vel ad petitionē vnius partis, propter contumaciā alterius, vt *in c. 1 hoc tit. & in c. ex liter. de dol. & in c. olim. 25. de rescr.* quā quidē iudicialē sequestrationē DD. vocāt, & in vtraq; voluntariā scilicet, & necessariā diuidunt sequestrationem, vt videre est per Archid. *in c. quin res 12. q. 2.* Io. Andr. *in reg. locupletari e l. 6. vers. quare*, Curt. *in tr. de sequest. p. 1. n. 19.* Corras. *lib. 1. misc. c. 2. n. 1.* Carot. *in tr. de sequest. p. 1. q. 1. n. 1.* Apponitur tandē in definitione verbū, *res*, vt per illud tā res mobilis, quàm etiā immobilis intelligatur. vtraque enim potest sequestrari, & in vtraque propriè cadit sequestratio, vt de re mobili est text. *in l. ab execut. 5 C. quorum appel. non recip. d. l. Imperat. d. l. si fideius. 7. §. vlt. de re*

immobili videtur esse text. *in c. 2. de dolo, & in c. 1. hoc tit.* tradunt Curt. *vbi sup. n. 1.* Cald. Pereira. *d. q. 21. n. 30.*

8 *Possessionis*] A pedibus appellatam esse possessionem quasi pedum positioné ex Labeone, ait Paul. secúdum vulgarem literam *in l. 1. in princ. ff. de acquir. poss.* notant gl. Bart. Albetic. Ias. *n. 1.* Alex. I I I. Cuman. Soc. Ferret. Bolognet. & reliqua scribentium turba, *ibid.* ex nouioribus late Forcatul. *dialog. 73.* & defendi posse asserit Conan. *comment. iur. l. 3. c. 8. n. 1.* & cum ea transeút Ludou Carond. *verosimil. l. 1. c. 6 in princ.* Petr. Greg. *syntag. iur. l. 1. c. 13 ex n. 7.* Cou. *in rub. de testam p. 1. n. 2.* Sebast. Medic. *ad l. vlt. ff. de legib. gl. 1 p. 1. n. 2.* & absurdum non esse, vt alij volunt, de quibus *infrà*, scribit Gilchen. *de praescript. p. 2 memb. 3 c. 1. n. 3.* sequitur Peregr. *var. lib. 3. n. 19.* & ex Theologis post Conrad. & alios Molin. *de Iustit. disp. 12. in princ.* Less. *in simili tr. lib. 2. c. 3. n. 39.*

9 Ab hac tamen receptissima etymologia recesserút Alciat. *in ead. l. 1. n. 2. & dispunct. l. 1. c. 1.* contédens non à pedibus, sed à sedibus possessioné dici, ex Pisanis, seu Florentinis Pandectis, vbi sic scriptú repetisse testatur *in ead. l. 1.* possessio appellata est (vt & Labeo ait) à sedibus quasi positio, Alciatum sequuntur reliqui omnes recentiores, Brison. *verb. possessio*, Conan. *d. c. 8.* Aurel. Dauid. *de verbor signif. c. 6. n. 2.* Corras. *in l. naturaliter, §. nihil commune, n. 5. in praelud ff. de acquir. possess.* Cuiac. *in ead. l. 1. in fin princ.* quem sequitur, *ibi*, Gotbofr. Vacon. *decl. 12. n. 4.* & licèt vulgarem literam sequatur, hanc tamen se non reiicere profitetur, Petr. Greg. *d. c. 13. n. 10.* & probabiliorem affirmat Gilchen. *citato loco*, eandémque late comprobat Donel. *comment. iur. l. 5. c. 6. in princ.* explicans numen *sedibus* poni pro gerundiu sedendo, vt scilicet sit sensus possessionem dici à sedendo, seu à sessione; quia quemadmodum à verbo *sideo*, deducitur assideo, resideo, ita etiam possideo, & à possideo, seu possidere possessio, sicut à sedeo sessio, adiecta particula *post*, quae potentem significat, & in compositionibus frequenter reperitur compos, impos, quasi possidere idem sit ac potens sedere, vt in aliis similibus notant Grammatici, de quibus Alciat. *in ead. l. 1. n. 2.* Aurel. Dauid. *d. c. 6. n. 42.*

10 Sont tamen in tāta Doctorum pugna, qui existimát nihil interesse quòd hāc, vel illam literam sequamur, vel quòd à pedibus, vel à sedibus dicatur possessio, vtroque enim modo idem resultat sensus, & ideó videtur importare actualé scilicet insistentiā, & occupationem rei possessae, ita Zaz. *in ead. l. 1. n. 4.* cui assentiri videtur Petr. Greg. & Pereg. ac alij de quibus *supra* qui neutrā reiiciunt imò vtramq; probant deriuationem. Alij verò in huiusmodi quaestionibus nihil immorādum putāt, sed pertinacibus relinquendas, vt ex Cicer. ait *gl. 1. in rub. ff. soluto matr.* recepta ex multis, de quibus D. Barb. *hic p. 1. n. 13.* quia inquiunt nullam ex etymologiarū inspectione parari vtilitaté cùm etymologiae argumentū quandoque fallax sit, vt per citatos *in tr. de locis commun. ab argum. sui loc.* Ego tamen fateor nihil cōmune habere originé nominis *possess.* cū pedibus, & ideo *in d. l. 1.* nō tradi propriè etymologiā, sed allusioné quādam ad rem ipsam quae hoc nomine significatur: cōstat enim hoc est possidere habere in se pedū positionem, vt verbis sequētibus expressit Iurecons. quia ab eo tenetor, qui insistit, & alibi qui fundum ingreditur, perambulat, vel in loco stat, ad quae omnia non aliud est cōmodius instrumentū quàm pedum, vt etiāsi a sedibus possessionem dictam concedamus, quasi sedium positio, necessaria semper sit pedū illatio, ad sedem enim ponendam pedes priùs in loco ipso in quo ponitur, inferre necesse est, aduertit bene Peregr. *d. l. 3. n. 59.* atque etiam, quia siue pedū, siue sedium positio legamus, nunquā verā etymologiā tradi possessionis, sed allusionem, optima ratione docuerūt Alciat. *in d. l. 1. in fin.* quia positio nunquam ingreditur originem nominis possessio, sequitur Zaz. *in d. l. 1. n. 7.* Cantiuncula *loc. 3.* Donel. *d. l. 5. c. 6. post princ.* & plures alij, quos refert Gilchen. *d. c. 1. n. 14.*

Circa possessionis definitioné inter Doctores suboritur pugna adeo magna, vt etiā peritissimos possessionem definire ausos non esse asserat gl. *verbo stipulentur, in l. stipulatio ista 38. § hac quoque ff. de verb. oblig.* quā sequuntur, & commendant post alios antiquiores Bald. *de praescr. 3 p. 3. princ. q. 1. in princ.* Molin. *de Iustit. disp. 12.* & alij *infrà* referendi, vnusquisque enim pro suo sensu suā confingit definitioné, nā quatuordecim se reperire affirmat Rip. *in rub. de caus. pos. & propr. n. 22.* vndecim punit Bereng. *in l. naturaliter, §. nihil commune, praefat. 3. n. 10. ff. de acq. pos.* Sed licèt in plerisq; aliis dissentiant, praecipuū tamen cōtrouersiae statum, & difficultatis fundamentū in eo constituunt, vtrum per ius, an per factū tradi debeat definitio. Io. qué refert *gl. 1. in l. 1. ff. de acquir. pos.* definiebat possessioné quòd sit ius detinendi rem sibi, à quo parum discrepat Bart. *n. 6. ad fin.* ibi, dū scribit possessioné esse ius insistendi rei nō prohibitae possideri, quare definitioné à Io. inuentā à Bart. expolitam ait Alciat. *ibid. n. 25.* Paul. de Castr. *n. 6.* sequitur etiam Ias. *n. 29.* Alex. *à n. 10. & 17.* Aret. 8. Socin. 22. Cuman. & alij communiter, teste Rip. *n. 26.* & communiter receptam testatur Corras. *in d. § nihil cōmune, in praelud. n. 2.* sequuntur Sebast. Medic. ad *l. vlt. ff. de legib. glos. 1. p. 2. n. 1.* meliùs *de definit. defin. 66. in fin. iuncta definit. seq.* Ant. Gom. *l. 45. Tauri, n. 17.* Bartolo accedere DD. magis communiter fatetur etiam Cou. *in reg. possessor. p. 2. in initio, n. 3.* & alij, quorum meminit Gilchen. *de praescr. p. 2. membr. 3. c. 1. ex n. 17.* 11

Alij verò qui per factum possessionem definiendam esse contédunt, varias afferunt definitiones, sunt enim qui putant veram tradi à Iabulen. *in l. q. 115. ff. de verb. signif.* quòd scilicet sit vsus rei à proprietate separatus, ita Alciat. *in l. quinque pedum, n. 86. C. finium regund. & in d. l. 1. n. 28.* Coan. *lib. 3 comment. iur. Ciuilis, c. 8. n. 2.* Carond. *verosimil. l. 1. c. 6.* sequitur etiam Brison. *de verb. significat. verb. vsus*, & omnium definitionū hanc verissimā esse, & simplicissimā tradit Petr. Pechl. *in reg. sine poss. n. 2. de reg. iur. lib. 6* & cum hac coincidit alia quam saepiùs repetit, & constanter tenet Cuiac. *in d. l. 1. in princ. col. 5 & in paratitl. sub illo tit. de acquir. possess. & in rub. C. eod. in princ.* quòd sit vsus quidam rei. Pereg. verò *loco citato*, nouam adstruit definitioné, quòd scilicet sit insistentia rei per actus naturales apta producere ciuiles effectus. Tandem inter hos, qui per factum possessionem definiendam esse voluerunt, receptior illa est definitio quam tradit Azo, & sequitur *d. glos. 1.* & sibi magis placere ait Bereng. *vbi sup. n. 12.* & paucis additis sequitur Aret. *in 6. d. l. 1. n. 11. vers. vt ergo constet*, quòd sit corporalis rei detentio corporis, & animi iuris adminiculo concurrente, quam definitionem ex nostris etiam sequitur Host. *in sum. tit. de causa possess. & propr. n. 1.* & Bellam. *in rubr. eiusdem tit.* & in effectu Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 1. c. 13. n. 4.* plura cumulans verba majoris declarationis causa, quae in effectu cum praedictis glossae coincidunt, eundémque faciunt sensum, quòd est actus corporalis, quo quis facit, & ipsam ré detinet, expressiùs Azonis definitioné sequitur Héric. Canis. *in reg. 3 lib. 6. §. 15 anté*, & ex Theologis cōmuniter receptā testantur, & sequūtur post Conrad. & Sylu. Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 1. c. 31.* Molin. *d. disp. 12.* Less. *de iust. lib. 2. c. 3. n. 40.* Rebel. *de oblig. iust. p. 1. lib. 1. q. 8. sect. 3.* 12

Mihi verò illa commodior & facilior videtur definitio, quae colligitur ex Theophil. is enim *in princ. Instit. de interdict.* ait possessionem esse corporalis rei detentionem, quae verba iunctis illis, *animo dominantis*, quae idem Theophil. posuit *in §. idem placet, Instit. per quas personas nobis acquiritur*, vbi dicit, est autem possessio animo dominātis possidere, completam effi- 13

ciunt,

aiunt definitionem in hunc modum: Possessio est corporalis rei detentio animo, & opinione domini, sequitur post Anton. Conc. lib. 1. dispunct. c. 9. VVesembec. in paratitl. sub tit. de acquir. possess. n. 1. & ante eum Duaren. lib. 1. disp. c. 28. & ad tit. de acquir. poss. c. 1. & ad l. 1. eod. tit in princ. & additis nonnullis verbis in effectu sequitur Donel. comm. lib. 5. c. 6. col. 1. vers. sit ergo, quæ tamen superfluunt, neque enim necessarium est adiicere, rei quæ sit in commercio, & possessoribus vacuè, sed potiùs vtrumque supponendum est ex generalibus principiis iuris; nec discrepare videtur Duareni definitio ab alia, quam tanquam nouam tradit Gilchen. d. p. 2. memb. 3. c. 1. n. 28 loco generis ponitur detentio, quod nomen generale est, & competit detentoribus, qui propriè non possident. Adiicitur, animo & cogitatione domini, vt excludantur detentatores prædicti, per illam particulam, rei corporalis, excluduntur incorporalia, atque ita definitum sic composita omni ex parte perfecta, & absoluta videtur.

14 Duplicis possessionis, naturalis, & ciuilis, frequentissima est mentio in iure nostro, vt in l. 1. §. deiicitur, ff. de vi, & vi arm. ibi, siue ciuiliter, siue naturalit. possideas, & in l. 2. §. 1. ibi, possessio non solùm ciuilis, sed etiam naturalis intelligatur, ff. pro herede, text. opt. in l. quod seruus 24 ff. de acquir. possess. ibi, seruum quidem ciuiliter possidere non potest, sed naturaliter tenet, & in l. 3. §. fin. ff. ad exhibend. ibi, non solum in eum, qui naturaliter, sed eum, qui ciuiliter incumbit possessioni, agnosc. Dyn. in reg. sine possess. n. 30. in 6. latè & eleganter disputans à n. 18. Anton. Gom. l. 45 Tauri, n. 19. Ceual. comm. contra comm q. 640. vers. sed contrarium, Cou. in d. reg possess. p. 2. in initia, n. 4. Valasc. de iure emphyt. q. 18. n. 5. Vascon. declar. 34. à princ. & declar. 36 in fin. communem fatetur Gilchen. de præscr. p. 2 memb. 2. c. 3. n. 34. Fachin. contrcharacter. iur. l. 8. c. 5. Pereg. l. 3. var. ex n. 12. & n. 41. Ant. Fab. in suo C. l. 7. tit. 7. definit 24. n. 8. Marescot. var resol. l. 2. c. 64. ex n. 6. qui omnes resoluunt possessionem ciuilem à naturali differre, quia hæc corpore tenetur in præsenti rei, illam tenet absens in ipsius rei absentia. Alij autem tenent vnicam tantùm esse possessionem, licèt secundùm accidentia, seu qualitatas diuersæ reperiantur possessionis species, seu gradus, tot scilicet, quot sunt causæ, ex quibus acquiritur, vt probat expressè text. in l. 3. §. genera, ff. de acquir. poss. in princ. ibi, in summa magis vnum genus est possidendi, species autem infinita, & hanc partem sequuntur Socin. in d. l. 1. ex n. 43. & ibid. Duaren. in princ. §. nunc videndum, Rip. in rubr. de causa possess. à n. 31. Corras. in d. §. nihil commune, n. 6. Chatond. verosimil. lib. 1 c. 6. Conan. lib. 3. comm. iuris c. 15. num. 5. Cujac. lib 9 obseru. 31. Concenat. lib 4. q. 21. n. 17. Ribeira obseru. c. 21. Donel. d. lib. 5. c 7. Petr. Greg. syntagm. iuris l 1. c. 13 n. 15 & 22. Parlad. rerum quotid. lib. 1. c. 9. ex n. 10. de iuris rigore veriorem dicunt Cou. & Valasc. dictis locis, explicat & sequitur Gilchen. d. p. 1. memb. 3. c. 1 ex n. 26 ex quibus Conan. Petr. Greg. Concenat. Ribeira, Cou. & Gilchen. proximè cit. loc. & Alciat. in d. l. 1. ex n. 35. VVesembec. in paratit. ad tit. de acquir. poss. Peregr. d. l. 4 ex n. 13. controuertunt quisnam modus sit hic accidentalis, per quem vna ab altera possessio distinguitur, & resoluunt quòd ciuilis est possessio iusta, & à lege ciuili approbata, naturalis autem iniusta, & à lege ciuili improbata, quæ ideo naturalis appellatur, quia deficiente iuris approbatione remanet in puris terminis legis naturalis. Et confirmatur, quia terminus iste naturalis, vel naturaliter prout ciuili opponitur non solùm in hac materia, sed in aliis sæpè accipitur pro actibus qui legis ciuilis destituuntur approbatione, & in solo remanent esse suo naturali, & ideo filij naturales ad differentiam legitimorum dicuntur, qui extra iustas nuptias suscipiuntur, quia à lege ciuili non approbantur, nisi illi, qui ex viro & vxore nascuntur, iuxta text. in l. filium definimus, ff. de his qui sunt sui, & conducunt ea, quæ tradit Briss. de verb. iur. signif. verbo, naturales liberi.

SVMMARIVM.

1 *Sequestrum factum loco missionis propter scandalum euitandum reuocari debet oblata cautione, & restitutis expensis.*

2 *Causa simpliciter, & absolutè commissa, tam possessionis, quàm proprietatis commissa videtur, secus si delegetur specialiter, & cum restrictione.*

3 *Continentia causæ diuidi non debet.*

4 *Sequestratio sufficienti cautione tollitur, quæ dicitur fideiussoria, seu pignoratitia.*

5 *Sequestratio quando est voluntaria, neuter litigantium possidet rem sequestratam, secus in sequestratione necessaria.*

6 *Sequester penes quem est beneficium sequestratum, potest ad illud præsentare.*

Cap. Ad hoc. I. *Innoc. III.*

Continentia causæ diuidi non debet, & sic quando committitur causa, intelligitur commissum petitorium, & possessorium. Item sequestrum factum loco missionis propter scandalum euitandum reuocari debet oblata cautione, & restitutis expensis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Anan. Host. Henric. Bald. Panorm. Butr. Anch. D. Sahaguo, Cujac. Vin. in ratien. 2. libri iuris Pontif. pag. 128. Alagona in compend. iuris Canon. pag 248 remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 9 c. vnic. 1

Quod tam causa possessionis quàm proprietatis, &c.] Notatur hic text. ad hoc quòd quando causa simpliciter & absolute cõmittitur, cùm tunc ad alteram possessionis, vel proprietatis causam commissio restricta non sit, vtraque videtur commissa, vt per Menoch. remed. 15. recup. n. 368. Si verò delegetur specialiter, & cum restrictione committatur causa possessionis; aut proprietatis, tunc iudex sic specialiter & limitate datus de ea tantùm cognoscere potest, quæ in commissione expressa est, non verò de altera, iuxta reg. text. in c. P. & G de offic. deleg. cum similibus, quæ probât delegatum cognoscere non posse vltra ea, quæ in rescripto continentur, sed vltra limites commissionis eius potestatem esse restringendam, & ita ex aliis resoluunt Menoch. loco proximè citato, & Sahag. in præsenti à n. 86 Denique quando sola causa possessionis, vel proprietatis committitur, sed non taxatiue, tunc posse iudicem datum super vna, non taxatiuè de altera cognoscere, arg. c. 1. de causa poss. & propr. & l. nulli, C. de iud. tenuit Cassad. quem refert, & sequitur Menoch. d. n. 368. Sed in contrarium esse communem sententiam auctoritate text. in l. si de proprietate, C. si à non cõpetenti iudice, fatetur post Ozasc. dec 78. n. 10. licèt corruptè allegauerit, & post Rip. in l. natur. §. nihil commune, n. 172. ff. de acquir. possess. Sahag. d. n. 89. Et hac retenta sententia nihil pro alia Cassadori facit text. in d. l. nulli, in fin si expendas non decidere ibi Imperatorem iudicem impetratum super possessione ex vi ipsius rescripti posse super proprietate cognoscere sed solùm necessitatem imponere ei, qui vnum iudicem super possessione habuit, ne alium postulet super proprietate sua pœna de qua ibi, atque ita magis videtur significare oportere vt iudex datus super possessione possit de proprietate cognoscere, quòd super ea nunc & de nouo postuletur rescriptum. 2

Et eius continentia diuidi non deberet.] Notatur ad 3

hoc quòd causæ continentia diuidi non debet, vide Decian. resp. 93. num. fin. vol. 2. Viuian. Neapol. decis. 136. n. 1. Menoch. de arbitr. casu 371. n. 2. cum seqq. & cons. 130. n. 4. Bernard. Græuæ. ad practic. Camera Imper. lib 1. concl 32.

4 *Et à te sufficientem*, &c.] Notatur ad hoc quòd sequestratio sufficienti cautione tollitur, Put. part. 1. decis. 311 Perez l. 1. vers. quaro 14. tit. 16. lib. 3. Ordin. pag 664. Gonzal. d. §. 7. proœm. n 96. Borrel. cons. 8. n. 54. Bernard. Græuæ. ad pract Camera Imper. lib. 1. concl. 148. consid. 1. nam cautio est medicina sequestri, Farinac. Rota decis. 840. n. 2. nouiss. in 1. collect. Aduerte sufficientem cautionem dici fideiussoriam, seu pignoratitiam, dixi ad cap. literas, de restit. spoliat. super verbo, alioquin sufficienti.

5 In gloss. *Sequestrari*, ibi, *quia cùm res apud sequestrum deponitur, neuter litigantium possidet illam.* Intellige quando sequestratiu est voluntaria, quæ partium consensu fit, nam secus est in sequestratione necessaria, quæ fit auctoritate iudicis, in qua pars non priuatur sua possessione, vide Corras. d. lib 3. c 2. n. 9. Curt. de sequestro, num. 71. Gam. Lusit. decis. 277. n. 3. & decis. 333. numero 3. Cujac. lib. 4. obseru. 33 Villalob. tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 1. de acquirenda possess. num. 310. pag. 219. Curt. de sequest. num. 71. Menoch. remed. 3. retin. num. 88. cum seqq. & cons. 2. num. 163. & seq. Petr. Gregor. syntagm. iuris, lib. 23. c. 3. n. 2. Perez lib. 1. tit. 10. lib. 3. Ordin. pag 664. Bug. de Pace cons. 40. num. 2. Azeued. ad princip. tit. 11. num. 5. lib. 4. noua recop. Carot. de locato, part. 1. quæst 4. num 2. vers. hæc est, Gonzal. ad reg 8. Cancel. §. 7. proœm. num. 57. Seraphin. Rota cons. 756. num. 3. Cardin. Tusch. tom. 7. lit. S. conclus. 206. à n. 3. cum sequentibus, Steph. Gratian. discept. forens. cap. 114 num. 12 Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. q. 21. num. 3. Castil. quotid. quæst. lib. 3 cap 16. n. 15. cum seq. Bernard. Græuæ. ad practic. Camera Imper. lib. 1.

6 concl. 5 consid. 1. Vnde sequestrem, penes quem est sequestratum beneficium, posse illud conferre, seu ad illud præsentare, tenuerunt Perez d. l. 1. Lambert. de iurepatr. p. 2. lib 1. q. 9. art. 3. Guttier. de tutel. p. 3. cap. 7. num. 8. & 16. Sahag. ad cap. vlt. numer. 64. infr. hoc tit. Ioan. Andr. Imol. Felin. Roch. Gambar. Cosm. Gig. Corras. Vestr. & plures alij quos refert, & sequitur Nicol. Garc. de benefic part. 5. cap 6. num. 1. quibus adde Ceuall. commun. contra commun. q. 740 à num. 3. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 23. num. 17. Cened. ad Decretal. collect 5 n 9 & practic. ac canon. quæst. lib. 1. quæst. 10. per totam.

SVMMARIVM.

1 *Missus in possessionem causa custodia fructus dissipat, dissipati reuocantur, & cum aliis sequestrantur.*

2 *Sequestratio regulariter prohibita est, & non admittitur nisi in casibus iure expressis.*

3 *Sequestratio fit quoties agitur de re mobili, & debitor de fuga suspectus est.*

4 *Sequestratio fieri potest quando est timor grauium rixarum, vel scandali magni.*

5 *Contumacia rei non comparentis sufficiens causa est ad faciendam sequestrationem.*

6 *Sequestratio in quibus casibus admittatur, remissiuè.*

7 *Sequester non potest sequestrum susceptum deponere, nisi de mandato iudicis faciat.*

8 *Salarium debet habere is, qui rem sequestratam apud se habet.*

9 *Sequestrarius repetit omnem impensam à sequestrante, quam fecit in conseruatione rei sequestrata, & retinere potest rem ipsam pro melioramentis.*

10 *Sequestratis bonis, eorum dominus ex ipsis sub sequestro positis ali debet, & agi potest pro sumptibus litis.*

CAP. Dilectus. II. *Honor. III.*

FRuctus dissipare non potest qui causa custodiæ est missus in possessionem, & dissipat, reuocari, & cum aliis sequestrari debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Anchar. Butr. Cujac. Sahagun, Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 128. Alagona in compendio iuris Canonici. pag. 248. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 1. & Casal. in annot. 1

In gloss. *Sequestrari*, ibi, *nec ab ea sequestrari.* Notatur ad hoc quòd sequestratio necessaria, seu iudicialis non admittitur, sed potiùs regulariter prohibita est. Curt. de sequest. in princ. n 6. vbi intelligit in omnibus rebus tam mobilibus, quàm immobilibus, Iacob. de Arena cod. tract. n. 2. Carot. p. 2. in princ. n 1. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. n. 19. Cald. Pereira quæst. forens. lib 1. q. 21. n. 31. Marescot. var. lib 1. c. 77. n. 1. & sic non conceditur nisi in casibus à iure expressis, Paris. cons. 41. num. 17. lib 1. Socin. reg. 458. Didac. de Britto in consilio in causa maioratus Regia Corona, q. 5. n. 3. Bernard. Græuæ. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 147. n. 1 & aliquos enumerant gloss. hæc & Doctores in præsenti. quibus additur vnus in Clem. vnic. hoc tit. extra quos sequestra sunt prohibita, & sufficit dicere casum non esse de illis donec contrarium probetur, Paris. d. cons. 41. n. 22 & fuit dictum in August. Hospitalis 21. Februarij 1611. coram bonæ memoriæ Vbaldo, & in Romana hæreditatis de Alexiis 14. Nouembr. 1614. coram Card. Caualerio inter eius decisiones impressas decis. 324 per tot. 2

In ead. gloss. ibi, *Item cùm persona à qua res mobilis petitur suspecta est.* Notatur ad hoc quòd sequestrariu fit quoties agitur super re mobili, & debitor de fuga suspectus est, Curt. de sequest. n 30. Carot. de sequestro, p. 3. in princ q. 3. n. 1. Cald. Pereira quæst. forens lib. 1. q 21. n. 40. & suspicio fugæ quibus inducatur, relinquitur arbitriu iudicis, Menoch. de arbitr. casu 87. n. 9 cum seqq. præcipuè n. 20. 3

In ead. gloss. ibi, *Si timetur de sæuitia*, &c. Vnde potest bene inferri sequestrationem fieri debere quando est timor grauium rixarum, iniuriarum, vel scandali magni, Corras. lib. 3. miscel. cap. 2 n 9. vers. 4. Iason. in l quidam, n. 4. ff. si certum petat. Mant. sing. 20. à princip. Hyppol. sing. 543. Syluan. cons 27 num. 1. & 2. Menoch. remed. 1. recup num 323. Anton. Gom. l. 45. Tauri, num. 197. Valasc. cons. 79. n. 17. & cons. 191. à num. 33. Cald. Pereira d. q. 21. num. 41. Cened. pract. & canon. quæst. lib. 1. q. 10. à num. 1. Auiles ad cap. 1. pratorum, verbo, parcialidad, num. 25. fol. 80 Bernard. Græuæ. ad d practic. lib. 1. concl. 5. vbi intelligit quando neuter possidet. & an hoc casu sit necessaria causæ cognitio vocatis partibus? vide Bart. in l si vsusfructus, §. sed si inter, ff. de vsufruct. Hippol. sing. 543. Menoch. remed. 6. adipisc. n. 13 & 14. 4

In ead. glos. ibi, *item propter contumaciam.* Nam contumacia rei non comparentis, qui legitimè super re aliqua citatus se absentauit, sufficiens causa est ad faciendam sequestrationem, Corras. d c 2. n. 10. Curt. d. tract. de sequest n. 12. limit. 5. Rebuff. tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de contumac. art. 3. gloss. 1. n. 11. Cald. Pereira d. q. 21 n 39. 5

Plures alius casus in quibus admittitur sequestratio, vide apud Viu. tom. 2. comm opin. lib. 8. tit. 1. de interdict. n. 14. pag. 336. Gonzal. d. §. 7. proœm. n. 19. cum seq. 6

Sequester

7 Seqoester non potest sequestrom susceptum deponere, Stephan.Gratian.*discept.forens.c.167.n.28.& 29.* liberatur tamen tradendo rem apud se sequestratam de mandato iudicis, Gregor, *l.3. verbo, nomen, tit.3. p.5.* Menoch. *de arbitr.casu 137.n.13. & cons.68.n.13.*
8 Gutier.*pract lib.1 q.81 n.14.& q.113 n.1.* interim verò quòd rem habet apud se sequestratam, salarium debet habere, Rebuff. *ad leg.109. ff. de verb. signif. pag.441.* Gutier.*de tutel.p.3. c.7. n.9. cum seqq.* Perez *lib.1.tit.10.lib.3. Ordin.pag.662.* Azened.*l.12.n.3.tit.9. lib.3. Ordin.pag.354.* Ioan. Garc.*de expens. c.10. n.14.* Flores de Mena,*var.lib.1. q.7. §.3. n.20.* Cald. Pereira
9 *d. q.21. n.5.* & apud nostros Lusitanos salarium seqoestri est vigesima pars pretij rei sequestratæ, Melch. Phœbos *Lusit. decisionum, tom 1. Aresto 26.* Sic etiam sequestrarius repetit omnem impensam à sequestraute, quam fecit in conseruatione rei sequestratæ, Surd.*de alim.tit.1 q.70.n.6.& 8.* & retinere potest rem ipsam pro melioramentis, Rebuff. *ad l.117. ff.de verbor.signif.pag 460.* & tunc tenetor de leui culpa, idem Rebuff.*in tract.except.n.776.*

10 Sequestratis bonis, eorum dominus ex ipsis sub sequestro positis ali debet, Lar.*in l. si quis à liberis, §.si vel parens, n.45. & 51.ff.de liberis agnosc* Surd. *de aliment.tit.1.q.11.n.22.& q.124.& q.129.n.2.* Menoch. *de arbitr.lib.1 q.35.n.23.* Rebuff.*tom.1. ad leges Galliæ, tit.de sentent. prouis.n.116,* Valasc. *consult.1.n.1. & 2.* Alex. Trentacinq.*var resolut.lib.1 tit de alimentis, ref.1. n.39.* Castill. *quotid.lib.3.c.27. n 44.* Cald. Pereira *d. q.21.n.38.* Bernard. Græuæ.*d.lib.1.concl.148. n 2.* vbi *n.3.* agit de sumptibus litis, de qoo etiam Castil. *d. c.27.n.37.*

SVMMARIVM.

1 *Possessor si appellat à sententia contra eum lata, & dissipat fructus lite pendente, fructus possunt sequestrari.*
2 *Appellatione pendente si appellans dissipauerit fructus, possunt sequestrari.*
3 *Sequestratio propter bonorum dissipationem admittitur.*
4 *Dissipatio non præsumitur, sed ab allegante debet probari.*

Cap. Ab eo. III. & vlt.

Gregor. IX.

1 POssessor si appellat à sententia contra se lata, & dissipat fructus lite pendente, fructus possunt seqoestrari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan: Panorm. Anchar. Host. Butr. Sahagun, Bald. Cujac. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.120.* Alagona *in compend.iuris Canon.pag.248.* remissiuè Ximen. *in concord.p.1. & 2.*
2 *Si dissipentur ab ipso.*] Notatur ad hoc quòd pendente appellatione si appellans dissipauerit fructus, possunt sequestrari, de quo est ordin. Regia Lusitan. *lib.3.tit.73.§ 2.* & apud Castellanos *l.6.tit.8.p.3.* Lancelot.*de attent.c.12.limit.12.n.14.* Bernard. Græuæ.*ad practicam Cameræ Imper.lib.1.conclus.145.consid 1.* Perez *l.3.gloss.1.vers.quæro 10.tit.10.lib 3. Ordin.pag.663.* Stephan. Gratian.*discept.forens.c.14.* Valasc. *cons.156. num.9.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.1. q.20. à n.32.* Mendez à Castro *in praxi Lusit.lib.2. c.11. n.17.* Ad-
3 mittitur enim sequestratio propter bonorum dissipationem, Specul.*sub tit.de sequestro, n.6.* pract. Ferrar. *de forma sequestri, n.1.* Mascard. *de probat concl 148. n.20.* Cald.Pereira *d.q.1.n.36.* Carot.*de sequest p.2.q.2. n.40.* Quod si detur timor dissipationis? vide Panorm.*hic n.22.* Vestr.*ad pract. Rom.Curiæ lib.8.c.4.n.3.* Herculan.*de attent.c 1.n.7* Lancelot *eod.tract.p.2.c 12. ampliat.12.n.15.* Carot.*d. q 2. n 6.* Bernard. Græuæ. *d. lib 1.concl.147.n.4.* Cabed. *de patronatib. Regiæ Coronæ, c.51.n.2.*

Dissipatio non præsumitur, sed ab allegante debet 4
probari, vt per Caualcan.*decis.3.n.34. p.1.& decis.23. n.20.* Mascard.*de probat.concl.1298 n.4.* Bernard. Græuæ.*d.concl.147.consid.1.* Et quo pacto probetur, differit Mascard.*concl.515.*

De Confessis.

Tit. XVIII.

SVPER hanc rubr. scripseront Collect. Zabar.Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Butr. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon.fol.59. verso*, Ioan. de Londris *in breuiaria sanctorum Canon. fol. 168.* Petr.de Rauenna *in compendia iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decretals fol. 64.* Dan. Venator *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 234.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratielis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in exposit. titul. iur. Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Ecclesiast. enarrat. pag. 33.* nouissimè Ioan. Honor. *lib 2. summ. in Decret.* omnes *sub hac rubr. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum*, Paul. de 1
Eleazariis.

De materia tituli vide Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, confessio*, Cardos. *in praxi iudicum, eod. verbo*, Bellacomb. Soar. Villalob. & alios, *tom.2.commun. opin. lib.7. tit 19. de confessis*, Nau. *tom.1. consil. sub hoc tit.* Sayr. *in floribus decis. sub eod.* Mascard. *de probat. concl.45. cum seqq.* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.1. tit.22.* Galganet. *de iure publico, lib.4. tit.33.* Card. Tusch. *pract.concl. lit. C. concl.634. cum seqq.*

In gloss.rubr. ibi, *cùm confessio non sit propriè probatio, sed probationis releuatio* Vide Perez *l.5.vers. sic igitur, tit.8 lib.3. Ordin.pag.645.* Mich. Grass.*tom.1.commun.opin.lib.4. tit.9.n.281. pag.507.* Valdes. ad Xuar. *in § sed pulchrum, n.2.pag. mihi 134* Brunor. à Sole *d.* 4
verbo confessio 31. Cardos.*eodem verbo 35* Immò est maior probatio, quàm omnes aliæ probationes, Marsil. *sing.sing.201.n.2. & sing.257.* Menoch. *cons.21.n 14.* Ioseph. Sesse *Aragonia decis 125.n.31.* & est omnibus melint, Bald.*cons.102.proponitur quod in quadam, col.2. lib 2.* Crauet.*cons.61.n.3 & cons.171.n.4.* Aret.*cons.48. videtur primo, n.3.* Alex.*cons 127.visa inquisitione, in princ. lib 4.* Card.Tusch.*lit. C.concl.645.* Syloan.*cons.62.n.1.* Menoch. *remed.1.recup n.117. & seq* Rota *decis.401. n.4.* apud Farin *p 2 recent.* Gama *Lusit. decis 165.n.2.* Anton. Monach. *Bonon. decis 21. n 8. & decis.55. num.25. & 26. & Florent. decis.1. num.99.* vbi citat. Surd.*cons.60 n.1.& cons.143. n.39.* Mascard. *de probat. concl.1326.n.4.* Surd *de aliment priuil. 30 n.11 tit.8.* & superat omnes probationes, *l.cùm te, C de probat l.generaliter, C.de non numerata pecun.* Matant. *de ordin.iudic.p.6.art.5. à num 22.* Surd. *decis.10. num.12.* habet vim publicæ scripturæ, Paris. *cons.99. num 12. lib.1.*

Roland. *cons.6.num.16 lib.3.* Mascard. *concl.1326. n.4.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 11. q. 14. n. 1. & 73.* Valas. *de iure emphyt. q.7. n.27.* Gam. *Lusit decis.41.n.1.* Cald. Pereira *de potest. eligendi. c.7. n 21.* imò est fortior probatio quàm ea, quæ fit per testes, vel instrumenta, Roland. *cons.71. n 41. & cons.75. n. 4. vol.1.* Cravet. *cons.61. n.4. & cons.171. n.4.* Card. Tusch. *d. concl.645. n.8.* Mascard. *de probation. in proœm. q 7. n. 1.* Sigism. Scac. *de appellat. quæst.17. limit 9. sub numer. 10. vers. limita 5* facit enim rem notoriam, Mascard. *concl.1316. numero 4.* Cardos. *verbo, confessio iudicialis, num. 36.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.141. n.9. & 10.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 21. num 31.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, cap.7. n.24.* sanatque omnes defectus processus, Scac. *d. tract. de appellat. q.11. num.139.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna aliqua non est alteri infligenda, ad solum dictum confitentis crimen proprium, infamato tamen est indicenda purgatio.*

2 *Conuictus de crimine, aut illud confessus interrogari non potest de sociis occultis criminis, quorum nulla sit infamia, nulláque iudicia adsint.*

3 *Complices in quibus casibus teneatur conuictus de crimine declarare, ostenditur.*

4 *Confessio delinquentis aduersùs socium aliquam facit præsumptionem & indicium.*

CAP. Cùm monasterium I. *Clem. III.*

1 QVando vnus, v.g. Sacerdos confitetur se commisisse crimen, v.g. homicidij suggestione aliquorum, si aliter veritas non probetur, illi, qui dicebantur suggessisse, non sunt aliqua pœna puniendi, quia secundùm ius de se confessus non est interrogandus de conscientiis aliorum, & talis confessio non est admittenda contra aliquem, excepto crimine læsæ maiestatis; sed si illi de hoc essent infamati, iniungi debet singulis vt cum tribus aliis eiusdem Ordinis se purgent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Panor. Butr. Anch. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 131.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 249.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.*

2 *Super aliorum conscientiis interrogari non debent.*] Notatur ad hoc quòd conuictus de crimine, aut illud confessus interrogari non potest de sociis occultis criminis, quorum nulla sit infamia, nullaque indicia adsint, nec aliqua probatio, vide Caiet. *tom. 1. opuscul. tract. 31. in resp. 5. dub. 1. & 2. item & 2. 2. q.69. artic.2.* Vbi Salon. *controu. 8. dub. 2.* & Petr. de Arag. *dub 3.* ac Bannes *dub. 1. concl. 2.* Sot. *de iustit. lib.5. quæst. 6. artic. 2. concl. 5. & in relect. de tegendo secreto, memb. 1. q.6. concl. 1. dub. vltim. & concl. 4.* Nau. *in man. cap.18. num.58. & 59. & in cap. inter verba 11. quæst 3. concl.6. corol. 49. n.548. & concl. 51. num. 389.* Tolet. *instruct. Sacerd. lib.5. cap. 58.* Emman. Sà *in aphorism. verbo, indicium, §. de reo,* Menoch. *de arbitr. casu 474. num.18.* Boër *decis.319.* Mascard. *de probat. concl. 1371. n.1.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 43 à n.1.* Sayr. *in claui Regia, lib.12. c.17. n.5.* Fr. Francisc. Coriolan. Capuc. *in tract. de casibus reseruatis Regul. p. 2. casu 5. de reo n. 26.* Aldrete *de religiosa disciplina tuenda. lib.2. c.11. n.14.* vbi etiam eum Farin. Mascard. & Menoch. *citatis locis* resoluit quòd si reus interrogetur de socio in eo casu quo interrogari non debebat, eius depositio contra socium indicium non facit.

Verùm in multis casibus limitatur huius text. conclusio, veluti si complices sint nociui reipubl. vt hæretici, striges, conspiratores contra Principem, vel Prælatum, sacrilegi, simoniaci, publici latrones, & falsæ monetæ fabricatores, nam in his casibus confitens crimina tenetur etiam declarare complices, si iuridicè de illis interrogetur, ita Nau. Sot. & alij *citatis locis* aduertens Coriolan. *vbi proximè n.28.* quòd Confessarij tenentur monere delinquentem, vt de sociis denuntiet, aliàs si eum absoluant, peccant, cùm impœnitentem absoluant: sic etiam delinquens tenetur socium propalare si peccatum à se commissum esset talis conditionis, vt sine socio non possit fieri, sicut est peccatum sodomiticum, fornicatio, &c. nam tunc potest iudex simpliciter interrogare de socio. Coriolan. *d. n 28. in fine,* vbi *num. 29.* resoluit quòd iudex potest de socio interrogare, quando interrogat non vt iudex, sed vt pater ad finem corrigendi, & non puniendi. 3

In glos. *Confessi in fin* ibi, *sed quantum ad præsumptionem,* &c. Collige ex glossa confessionem delinquentis aduersùs socium aliquam facere præsumptionem, & indicium, sequuntur Innoc. *n. 2.* apertiùs Abb. *n. 6. & 8.* Imol. *n. 2.* & alij in præsenti, gloss. *in verbo, peregisse, in cap. quoniam. 3.* vbi Dec. *n.11. de testib.* communis ex Clar. *§. fin. q. 21. n. 5.* plures, quos refert Menoch. *de arbitr. casu 474. n.24.* Sed contrariam sententiam tenuerunt Bald. *in præsenti n.1. & in l. quoniam liberi, notab. 2. C. de testib.* Salicet. *in l. fin.* vbi glos. *in verbo, conscientia, C. de accusat.* Alex. *cons 89. à num. 10. lib.3.* Ruin. qui dicit communem, *cons. 147. lib. 6 num.1. in fine,* Dec. *cons 89 à num. 7.* Hippol. *sing. 109 & cons.78. n.17.* Fulgos. *cons. 136.* asserit receptum Ias. *cons. 22. n.1 vol.1.* Roland. *cons.73. num.6. & 20. lib.1.* Clar. referens alios, *§. fin quæst 21. num. 5.* Menoch. *d. num. 24.* Pro qua sententia facit text. *in præsenti,* ibi, *nulli censemus pœna,* &c. quod quidem verbum, *pœna,* de pœna latè sumpto vocabulo intelligendum est, propter verbum, *nulli,* arg. text. *in l. Iulianus, ff. de legat. 1.* & ita de illa, quæ importat aliquam passionem, quamvis ordinetur ad veritatem indagandam, & consequenter carcerem etiam importat, ex text. *in l. 3. in fin.* ibi, *pœna, ff. de custodia reorum,* ad quam pœnam ille, aduersùs quem confessio processit erat condemnandus propter dictum delinquentis, si ex illo aliquod indicium resultaret, ac proinde cùm text. hic dicat, nullam pœnam illi esse imponendam, necessariò videtur dicendum tale dictum delinquentis nullam præsumptionem, nullúmve indicium efficere Non obstat ratio huius text. illa enim rectè accommodata est regulæ præcedenti, quæ intelligenda est non tantùm quoad plenariam probationem, sed etiam quoad indicium; & sic intelligendus est text. *hic,* quatenus agit de pœna non imponenda, non solùm de illa provt importat satisfactionem criminis, sed etiam provt importat aliquam corporis passionem, vel læsionem personæ, vt *suprà* dictum est, id quod apertè videtur significare dictio vniuersalis, *nulli,* qua text. vtitur, quæ quidem omnem pœnam excludens, aliquam non admittit, arg. text. *in l. Iulianus, aliàs testatorem, ff. de legatis 3.* Nec etiam obstat *l. Diuus Adrianus, 6. ff. de custodia reorum,* ibi, *cùm apprehenderint latrones, interrogent eos de sociis,* &c. *& in d. cap. quoniam.* ibi, *cum quibus peregisse dicitur,* quia procedunt in criminibus grauissimis, & in Reipublicæ præiudicium tendentibus, in illis enim delinquentis interrogatio 4

non

non tanqnam testimoniom, cui aliqua sit fides adhibenda, sed solummodo ad iudicis informationem, & certiorem veritatis inuestigationem ad aliquos iuris effectus, sic aliàs *in cap. ficus 9. de testibus*, recipitur testimonium periurij, & ita inhabilis ad inuestigandam veritatem, & tamen text. *ibidem* fatetur nullatenus illi credi, neque aliquod indicium, aliquámve præsumptionem sufficere.

SVMMARIVM.

1 *Simoniacus est deponendus per sententiam iudicis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico. Item si quis confitetur crimen in iudicio incidenter, potest index ordinarius nouum incheando processum illum punire pœna ordinaria.*
3 *Simonia committitur tam per dantes, & accipientes, quàm per agentes, & consentientes.*
4 *Confessio incidenter facta non sufficit ad imponendam pœnam ordinariam.*
5 *Pœna depositionis ab omni beneficio, & efficio Ecclesiastico imponitur pro simonia conuentionali.*
6 *Confessus crimen puniri non potest, nisi de crimine constiterit per sententiam diffinitiuam.*
7 *Confessio facta in vno indicio an probet in alio contrà confitentem? remissinè.*
8 *Confessio incidenter emanata de crimine, ad quod principaliter non agebatur, non est sufficiens ad condemnandum.*

Cap. Cùm super. II.

Innoc. III.

1 Simoniacus est deponendus per sententiam iudicis ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico. Item si quis incidenter confiteatur aliquod crimen contingens causam principalem, iudex potest nouum inchoando processom illom punire pœna ordinaria, etiamsi directè contra eom non ageretur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Henric. Bald. Panorm. Host. Butr. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 133. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 250 remissioè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 10. c. vnic.* & quæ hîc sub hoc infrà desiderantur, inuenies *in c. cùm super, de causa possess. & propr.* & vide addita ad *c. 1. in fine de except.*

2 *Quingentorum Saracenorum.*] Vide Roch. *de iure pat. verbo, vtile, q. 3. n. 21.*

3 *Et mediator extitit simoniacæ prauitatis.*] Notatur ad hoc quòd simooia committitur tam per dantes & accipientes, quàm per agcotes, & consentientes, vt per Menoch. *cons. 67. n. 12.* etiamsi facta esset igoorante prouiso, vt tenent multi qoos refert, & sequitur Nicol. Garc. *de benef. p 8. c. 1. à n. 4.*

4 *Fuit in iure confessus.*] Notatur ad hoc quòd confessio incideuter facta non sufficit ad imponendam pœnam ordinariam, potest tamen iudex inchoare nouum processum, & adducere illam confessionem ad probationem delicti, vt per Corset. *sing. confessio incidenter.*

5 *Ab omni beneficio, &c.*] Notatur ad hoc qoòd pœna depositionis ab omni beoeficio, & officio Ecclesiastico imponitur pro simonia conuentionali, vt per Tolet. *in instruct. Sacerd. lib. 5. c. 93.* quem refert, & sequitur Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 2. c. 16. §. 5. n. 49.*

Per diffinitiuam sententiam, &c.] Quia confessio criminalis non nocet, nec ex ea confessus puniri potest, nisi de crimine constiterit per sententiam diffinitioam, Boss. *in pract. tit. de delictis, n. 15.* Bernard. & Salzed. *reg. 125.* Bonacos. *tom. 2. comm. opinion. lib. 7. tit. 19. num. 231. pag 298.* Mascard. *de probat. concl. 344. num. 6. & concl. 354.* Farin. *in praxi crimin. q. 2. à n. 7.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, confessio, num 17.* 6

In gloss. *Confessus.* ibi, *coram iudice suo, &c.* An confessio facta in vno indicio probet in alio cootra coofitentem? vide Valasc. *cons. 35 à n. 1.* Farin. Rotæ Rom. *decis. 56 & ibi* addit. *in p. 4 suorum operum, & decis. 276. n. 6. in nouiss. prima collect.* & iterum *decis. 158. n. 11. p. 1. recent.* Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib 1. c. 12. n. 14.* Et facta in vna caosa qoando noceat in alia inter alias personas, vide Surd. *decis. 309. n. 4. & decis. 125. n. 2* 7

In ead. gloss. ibi, *Sed nonne iste, &c.* Notatur ad hoc quòd confessio incidenter de erimine emanata, ad quod principaliter non agebatur, non est soffiiciens ad condemnandom, vt per Angel. *in l. si confessus n. 3. ff. de custod. reor.* Mascard. *de probat. concl 351. num. 21. cum seqq. & concl. 383. num. 1. & ex num. 5.* Farin. *in praxi crimin. q. 81. cap. 7. num. 216* Buccaron. *de different inter iudicia ciuilia, & crimin. different. 39. num. 1.* 8

SVMMARIVM.

1 *Confessio facta in iure per œconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ, potest tamen reuocari si ante finitum negotium dicatur per errorem facti emanasse.*
2 *Confessio facta in iudicio sine causa valet.*
3 *Confessio facta extra iudicium probat semiplenè, &* num. 10.
4 *Confessio facta per errorem facti potest reuocari, dum causa non fuerit finaliter terminata.*
5 *Confessio erronea non nocet confitenti.*
6 *Confessio reuocari an possit ante litem contestatam.*
7 *Confessio facta in iudicio plenè probat.*
8 *Confessio iudicialis illa dicitur, quæ fit coram iudice pro tribunali sedente in causis requirentibus plenam cognitionem, non autem coram actuario, vel tabellione.*
9 *Confessio facta in libello, vel positionibus nocet confitenti.*
10 *Confessio extraiudicialis in quibus casibus plenè probet, ostenditur.*
11 *Confessio parte præsente facta quando probet, ostenditur.*

Cap. Ex parte. III. & vlt.

Gregor. IX.

Negotiom qoando nondum est finitum, error facti oemini nocet, & sic causa oon fiuita confessio œconomi ex errore facti, si constat, oon præiudicat Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panormit. Anchar. Host. Bald. Butr. Henric. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 133.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag 250.* remissioè Ximeo. *in concord part. 1. & 2. & part. 3. repet. in iure Canonico, lib. 2. Decretalium*, Paul. de Eleazariis. 1

Notatur hic text. ad hoc quòd confessio facta in 2

 iudicio

iudicio etiam sine causa valet, Rebuff. in tractatu no-
minat. quæst 12. num. 1?. Surd. decis. 100, n. 14. Mascard.
de probat concl. 345. num 16. Guttier. de iuram. confirm.
part. 1. cap. 47. num. 15. habétque vim donationis, Ti-
raquel. in l. si vnquam, C. de reuocandis donat verbo, do-
3 natione largitus, num. 352. Si verò facta sit extra iu-
dicium, probat semiplenè, Bellacomb. tom. 2. comm.
opin. lib. 6. tit. 19 num. 213. & 217. pag. 297. Mascard.
d. concl. 345. num. 16. Nisi fuerit iurata; quia tunc
plenè probat, itavt reuocari iam non possit. Mascard.
d. concl. 345. num. 16. Guttier. d. cap. 47. n. 14. Brunor.
à Sole in locis communib verbo, confessio, n. 28. Pro-
bata etiam per duos testes de iure Canonico sufficit,
Felin. in c. si cautio n. 37. de fide instr. Putc. decis. 12. n. 3.
lib. 1. Rot. decis 4. n. . p. 1. diuers. Gregor. decis 408. n. 2.
præsertim ad liberandum, gloss. in l. non solum §. si libe-
rationis, ff. de liberat. legat. & in l. postquam liti, in verbo
renuntiari, C de pactis. Anton. Gabr. comm tit. de con-
fess concl. 1. num 22. Putc. d decis. 12. in fine lib. 2. &
fuit dictum in Imolen. pecuniaria 3. Iulij 1628. coram
Card. Vitili. Duo autem hi testes de confessione ex-
traiudiciali testificantes debent esse contestes de lo-
co, tempore, & verbis, Hieronym. Gabr. cons. 40.
n. 13. 16. 17. & per tot lib. 2. Stephan. Gratian. discept.
forens. cap. 44. à num. 51. Seraphin. decis. 1172. num. 5.
Rot. decis. 64 num. 4. & 6. post 2. volum. consil. Farin.
& decis. 700. num. 33. p 2. recent & in Romana domus 1.
Decembris 1623. coram bonæ memoriæ Patriarcha
Manzanedo, & in Romana mutui 5. Martij 1619. co-
ram R. P. D. Durand. in qua fuit dictum testes ad
probandam confessionem extraiudicialem sufficere si
sint contestes de loco, licèt non de tempore, quia
identitas temporis deducitur ex iuris præsumptione
Item sufficit quòd testes in substantia confessionis
probandæ conueniant, etiamsi in cortice verborum
discord. re videantur Surd. cons 11. num 43. 45. & 47.
Rot. in Viterbien. bonorum 10. Martij 1628. coram R.
P. D. Merlino, Ferentil. in annot. ad decis. 458. Buratti,
in fine.

4 Nemini noceat error facti, &c.] Notatur ad hoc
quòd confessio facta per errorem facti, tam partis,
quàm Aduocati potest reuocari dum causa non fue-
rit finaliter terminata, Cardos verbo, confessio, n. 21.
tunc enim erronea, confessio non nocet confitenti,
5 Mascard. concl. 378. & etiamsi fuerit geminata pro-
bato errore potest reuocari, l. 1. ibi, sæpius computa-
tis, C. de errore calculi, Mascard. concl 347. n 48. & seq.
& concl. 378. n. 2. Qualiter autem error facti siue alie-
ni, siue proprij ad reuocandam confessionem suffi-
ciat post gloss 1. in l. 3 de confessis, vbi Bart. à n. 6. vide
Padil. in l. error, à n. 51. ff. de iuris, & facti ignor. vbi
Iason. n 21

6 In gloss. Confessus, ibi, post litem contestatam. Ergo
confessio reuocari potest ante litem contestatam, gl.
in l. qui familiæ, ff famil. herciscun da Mascard. concl. 347.
n. 18 Bernard. Græuæ. ad practic. Camer. Imper. concl. 79.
consid. 1.

7 In ead. gl. ibi, Item in iudicio. Notatur ad hoc quòd
confessio facta in iudicio plenè probat, & præiudi-
cat, Duen. reg. 302 limit. 1. Mascard. concl. 348. Surd.
decis. 309. n. 14. Card. Tusch. lit C. concl. 641. & habet
vim sententiæ, & rei iudicatæ in ciuilibus. Mascard.
8 concl. 344. Illa dicitur iudicialis confessio, quæ fit co-
ram iudice pro tribunali sedente in causis requiren-
tibus plenam cognitionem, Mascard. concl. 344. n. 7.
Vnde non dicitur confessio iudicialis, quæ fit coram
actuario, vel tabellione etiam altera parte præsente,
si iudex non adsit, gloss fin. in l. iubemus 4. C. de liberali,
causa, quam sequitur Iason. in l. iusiurandum 17. §. pu-
pillus, n. 11. ff. de iureiur. resoluunt Bernard. reg. 125.
Buccaron. de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. diffe-
rent. 34. in fine, Tiraq. de retractu lig. §. 36. gloss. 1. n. 54.
Flamin. de resign benef lib. 2. q. 3. n. 15. Mascard. concl. 349.
n. 6. Soar. de Pace in pract. tom. 1. p. 5. c 3. 64. n. 1. Vnde 9
etiam infertur confessionem factam in libello cùm
dicatur facta in iudicio, nocere confitenti, Bella-
comb. tom. 1. comm. opin lib. 1. tit 1. n. 70. pag. 282. Me-
noch. cons. 395. n. 61 Mascard. cons. 347. n. 16 & concl.
368. Bernard. Græuæ. d concl. 79 à n. 8. Aym. con. 201.
n. 5. Rota decis 353. n. 2. apud Farin. p. 2. recent. Card.
Tusch. d. lit. C. concl. 946. Stephan. Gratian. Marchia
decis. 19. num. 21. Camill. Borrell. in summa omnium
decis tit. 49. num. 164 Sic etiam confessio facta in po-
sitionibus nocet, Mascard. d concl. 347. num. 16. Ste-
phan. Gratian. d. decis. 19. num. 11. & illa, quæ fit in
charta securitatis præiudicat, Rebuff. in tract. except.
à num. 114. Guillelm. in cap. Raynutius, de testam.
verbo, mortuo il. 1. num. 337 Menoch. de arbitrariis,
casu 279. & illa, quæ fit in articulis, l. cùm precum,
C. de liberali causa, Mascard. concl. 368. n. 1. Cabed.
Lusit. decis. part. 2. decis. 79. num 2. non verò illa, quæ
fit in allegationibus iuris, Ioseph. Ludou. decis. 115.
num. 16.

Confessio extraiudicialis non probat, nisi semi-
plenè, Soar. tom. 2. communium opin. lib. 7. tit. 19. n. 248.
pag. 299. Mascard. concl 340. num. 5. Duen. reg. 120.
Brunor. à Sole d. verbo, confessio 14 Cardos. eod verbo 3.
Ioseph. Ludou. Perus decis. 9. num. 1. & decis 82. num. 1.
Stephan. Gratian. discept. forens cap. 142. num. 7. Ma-
rant. de ordine iudic. p. 2. in 5. actu, num.... vers. si verò
confessio, Anton. Gabr. communium opin. lib. 1. tit. de
confessis conclus 1. num. 53. Viuian. comm. opin. lib. 1.
opin. 138. latè Decian. cons 62 num. 63. & seqq. lib. 3.
Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia, & crimin.
diff. 34 n. 2. Primò limita si fuerit facta præsente par-
te, quia tunc extraiudicialis confessio plenè probat,
Donat. à Fin. tom. 2. communium opinion. lib. 7. tit. 19.
num. 171. pag 295. Mascard. concl 346. Cardos. verb.
confessio, num. 5. Guttier. de iurament. confirm. part. 1.
cap. 54. num. 19. Anton. Monach. Lucensi decis. 35.
num. 11. Farin. in praxi crimin quæst. 82. num. 5. vbi
quòd sufficit ad condemnandum Anton. Scap. de iure
non scripto lib. 3. tit de confess. & confess. cap. 70. Seraph.
decis. 1488. num. 3 Buccaron. d. different. 34 num. 3.
Secundò limita si fuerit geminata, quia tunc habet
vim iudicialis confessionis, Brunor. d. verbo, confessio,
num. 10. Ioseph. Ludou. d decis. 9 num. 4. Surd. decis. 10.
num 8 Guttier. d cap. 54. num 6. Farinac. p. 4. decis. 89.
num. 5. & ibi addit. litera C. & cons. 28. in addit. lit. B.
& in praxi crimin. quæst. 82. num. 13. & 14. Buccaron.
d. tract. de differ. inter iudicia, & ciuilia crimin. differ. 35.
num. 7. Tertiò limita pro pia causa, Tiraq. de priuileg.
pia causa, priuil. 1 2. & 116. Denique limita si sit iu-
rata, Foller. in praxi crimin. in verbo, & si confitebuntur
p. 2. n. 31. Farinac. d. q. 82. n. 19. Buccaron. d tract. diffe-
rent. 36. Surd. decis. 309. n. 13. Seraphin. de priuil. iuram.
priuil. 93. n. 4. Rota decis. 158 n. 12. apud Farin. p 1. re-
cent. vbi etiam quòd confessio extraiudicialis admi-
niculata plenè probat, & n. 11. quòd confessio extra-
iudicialis de æquitate canonica plenè probat contra
confitentem.

Intellige supradicta procedere in ciuilibus, nam
in criminalibus siue parte præsente, siue absente ex-
traiudicialis effluat confessio, faciet tantum indicium
ad torturam contra confitentem, vt per Roman.
cons. 177. col. 1. Bernard. reg. 125. vers. 8. fallit, Bald.
in l. quoniam intelligitur, ad fin. ff. de his qui not. infam.
Marant. d actu 5. num. 3. vers. sed in criminalibus. Anton.
Gom. var. lib. 3. tit. de torm. reorum, num. 8. Mascard.
de probat. concl. 349. num. 6. Gabr. d. concl. 1. num. 54.
Buccaron.

Buccaron. *d. differ.* 22. *num.* 3. vbi *differ.* 35. *num.* 8. resoluit quòd confessio extraiudicialis etiam geminata non plenè probat in criminalibus, & *differ.* 36. idem dicit de confessione extraiudiciali etiam iurata.

11 In ead. gloss. ibi, *Item quòd aduersarius sit præsens, aliàs non nocet.* Dixi *sup. n.* 10. *vers.* 1. *limita.* Vt verò indocat plenam probationem requiritur, quòd sit facta non solùm parte præsente, sed etiam acceptante, Chærian. *tom.* 2. *com. opin. lib.* 7. *tit.* 19. *n.* 166. *pag.* 401. Brunor. à Sole *d. verbo, confessio, n.* 3. & 38. quia confessio non acceptata minimè nocet, Menoch. *cons.* 374. *n.* 54. Flamin. *de resign. lib.* 10. *q.* 8. *n.* 3. & acceptari potest pro parte, & pro parte non, Brunor. *dicto verbo, confessio* 1. Guttier. *practic. lib* 3 *q.* 19. *n.* 33. Cald. Pereira *de empt. c.* 19. *n.* 43. Confessio sine causa non probat, de quo latè dixi *ad cap. si cautio, de fide instrument.* vide Mascard. *concl.* 345. vbi *n.* 19. quòd non valet siue parte præsente, siue acceptante: limitatur tamen si confessio facta sit in iudicio, quia tunc valet sine causæ expressione, Mascard. *d. concl.* 345. *n.* 16. Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1. *c.* 47. *n.* 15. Rebuff. *de nominat. q.* 11. *num.* 17. vbi *num.* 24. sublimat in arbitrio; limitatur etiamsi confessio sit iurata, quia tunc plenè probat, nec reuocari potest, Mascard. *d. concl.* 345. *n.* 36. Brunor. à Sole *verbo, confessio, num.* 28. Guttier. *d. cap.* 47. *num.* 14.

De Probationibus.

TIT. XIX.

SVPER hanc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anch. Bald. Panorm. Felin. Barbat. Aretin. Mantu. Mynsing. Compostel. *in breuiario sanctorum Canonum*, Guillelm. Durand. *in breuiari aureo iuris Canon. fol.* 60. *verso*, Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitome Decret. fol.* 64. Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontificij, à pag.* 239. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in parattlis ad quinque libros Decret.* Lancelot. *in instit. Canon* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* Zipæ. *in analytica postremi iuris Pontif. enarrat. pag.* 134. Canis. *in summa iuris Canon.* Cafar. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib.* 2. *sum. in Decret.* omnes *sub hac rubr.* & *p.* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum* Paul. de Eleazariis, & Ioan. Baptista Ferret.

De materia huius tit. vide Guillelm. Durand. *in speculo iuris, lib* 2. *sub hoc tit.* Kirchoo. Soar. Villalob. & alios *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4 *tit* 9. Donel *comment. iuris Ciuilis lib.* 25. *c.* 1. Perez *ad rubr. tit.* 11. *lib.* 3. *Ordinam.* Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 8. Morla *in emporio iuris Ciuilis, part.* 1. *tit.* 11. Cor. Philip. *p.* 1. §. 17. *verbo, prueuas*, Amat. Roder. *in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 7. *de forma probationis*, Nauar. *tom.* 1. *cons. sub hoc tit.* Sayr. *in floribus decisionum sub eod.* Rendina *in promptuario recept. sent. tom.* 1. *tit.* 93. Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit* 29. & 30 & de probationibus integros, & absolutos edidere tractatus, Iacob Mascard. & Fuluius Pacianus.

SVMMARIVM.

1 *Nemo tenetur quærere in suis scriptis ea quæ contra se sunt, & illa in medium proferre.*

3 *Papa ex vi Pontificalis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia sæcularia, quando id expedierit inter Principes ad quietem, & conseruationem, & Ecclesiæ defensionem, & ad bonum spirituale.*

4 *Princeps ex contractu inito cum subdito efficaciter obligatur.*

5 *Contractus sunt de iure gentium, & non insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris.*

6 *Princeps naturaliter, & ciuiliter obligatur ex contractu cum subdito celebrato.*

7 *Obligatio per Principem ex conuentione contracta, adeo valida est, vt nec ipse, nec eius successor, siue per electionem, siue per successionem possit suum contractum, vel prædecessoris sui infringere*

8 *Princeps non potest contractum cum subditis celebratum in totum, vel pro parte reuocare, nec modum, aut conditionem ei adiicere.*

9 *Princeps non potest reuocare priuilegia, seu concessiones illas, quæ in naturam, & vim contractus transeunt, vel pro quibus pecunia interuenit, vel conceduntur in recompensationem meritorum.*

10 *Princeps debet habere vnum calamum, & vnam linguam, & esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus.*

11 *Princeps data iusta causa potest contractum à se cum subdito celebratum limitare, eique modum, & conditionem præscribere.*

12 *Instrumentum productum ex archiuo publico facit fidem.*

13 *Instrumenta propria contra se non tenetur reus in iudicio conuictus actori petenti edere, nisi sit fauor Ecclesiæ.*

CAP. Ex epistolæ. I. *Gregor.*

NEmo tenetur quærere in suis scriptis ea, quæ contra se sunt, & illa in medium proferre. 1
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Aoch. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Dec. Barbat. Henric. Mantua. Mynsing. Aretin. Cujac. Hieron. Fernandez de Ottero, Cened. *collect* 167. Mant. Quintil. Mandos. Antonios Perez Nauarrete, & Franc. de Sanabria, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 125 Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 251. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord. p.* 1. & 2. & *p.* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum*, Ioan. Baptista Ferret. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *titul.* 12. *cap.* 1. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælectionib. Salmantic. tom.* 2. *pag.* 232. *cum seqq.*

In superscript. ibi, *Gregor. Tancredo Regi VVestriæ.* 2
In emendatioribus codicibus legitur, *Recaredo Regi VVisigothorum*, desumitur hic text ex *lib.* 1. *epist.* 216. *in registro epistolarum Diui Gregorij*, in qua Epistola agitur præter alia de fœdere, & pactis initis Athanagildi Regis Gothorum Hispaniæ cum Imperatore Iustiniano, quæ referunt Ambros. de Morales *in historia Hispaniæ, lib.* 2. *cap.* 4 optimè Valdes. *de dignitate Regum, regnorúmque Hispaniæ, cap.* 18. *num.* 13. At Anton. Perez Nauarrete *in repet. huius text. n.* 16. & 27. & Franciscus de Sanabria *ad hunc tit. de probat.*

bation. in hoc c. 1. n. 1. & Antonius de Fuertes *Canonicarum lect. lib. 4. c. 6.* non tantùm suprascriptionem text. vt suprà legendam corrigendámque probant, sed eam latiùs sic restituendam censent, *Gregorius primus Recaredo Regi Gothorum in Hispania.* Casus autem super quo emanauit huius text. decisio, sic se habet. *Regnante Athanagildo Gothorum Rege in Hispania, ac iam imperium Romanum gubernante Iustiniano Imperatore sacratissimo, vt euitarentur lites, & discordia, quæ erant, & in dies expectabantur in maximam Regni perniciem,* idem Athanagildus pacta quædam cum Iustiniano celebrauit, in quibus continebatur, quid deberet Athanagildus, & cæteri Reges, & Hispaniæ Regnum habere; quæ pacta in scripturam redacta fuerunt ad perpetuam rei memoriam, & penes Iustinianum remanserunt, qui in Archiuio Constantinopolitano reposuit, vbi reliqua conseruabat instrumenta, & custodiæ causa tenebat, eum quo omnis discordia sopita fuit, & Reges Hispaniæ pacifici cœperunt regnare per multa tempora, quibus nulla molestia ab Imperatoribus fuit illata. Euenit autem vt Athanagildus decederet anno 567. vt tradit Cardin. Baron. *tom. 7. annalium sub eodem anno pag. 523.* Mariana *de rebus Hispaniæ lib. 5. c. 9.* cui successerunt Liuva, & Leouigildus, quibus & Recaredus primus successit, qui Catholicus fuit appellatus, qui etiam omnes temporibus Iustini, & Tiberij Imperatorum pacifici fuerunt quousque Mauritius Imperator, qui & Tiberius dictus aliquando fuit, contra Recaredum Regem bellum aggressus est, fortassis ob eam causam, quam Mariana narrat *lib. 5. de rebus Hispaniæ c. 13.* nempe quod Childebertus Francorum Rex aduersùs Recaredum odium conceperat, propterea quòd in Francorum fines irrupisset, qua de causa Mauritium Imperatorem sollicitauit, vt aduersùs Longobardos, & Gothos rerum dominos in Italia, atque Hispania bellum gereret; quæ res cum placuisset Mauritio, aduersùs Recaredum arma mouit, voluítque sibi vendicare maiorem partem, quàm quæ ad eum pertinebat, sed Recaredus pactorum ab antecessoribus factorum, & obseruatorum memor pacis potius cum Imperatore amicitior quàm belli. quod & semper maximè fuit detestatus, & ideo pacis filius appellatus, vt per Baron. *d. tom. 8. anno 588. pag. 638.* quia partem illam iure tenebat, rectiùs agere volens ad Pontificem Max. qui tunc erat Gregorius magnus, literas dedit, quibus precabatur vt ad piissimum Imper. scriberet quatenus requireret in chartophylacio, siue Archiuio instrumenta pactorum cùm Iustiniano initorum, vt sic cognosceret quid eidem Recaredo seruare deberet, & à molestia incepta cessaret. Has literas Gregorius accepit per Neapolitanum quendam iuuenem, quibus etsi non statim postea tamen respondit, asserendo ipsum Pontificem duabus de causis distulisse, quæ in petitione continebantur exequi; atque ita eundem Recaredum sua prudentia, & iudicio vt rem omnem componeret, exhortauit. Ne autem Recaredo Pontificia responsio videretur dura, rationes edixit, primam, quia cartophylacium Constantinopolitanum erat combustum; secundam, quia nulli dicendum est, quòd ea quæ apud se sunt contra se pro alio exhibere debeat, quæ est tota relatio breuissimi fragmenti, quod D. Raymundus compilauit, & desumpsit ex operibus D. Gregorij *lib. 7. registri epist. 126.* Vnde ex hac facti serie colligitur mendosam esse vulgarem inscriptionem huius text. dum Tancredi meminit, quia in operis D. Gregorij magni eius auctoris ad nullum alium Regem de iis scripsisse apparet, quàm ad Recaredum postquam nemo fuit, qui publicè, & palàm, coactóque Concilio generali sectam Arrianam abrenuntiauerit, præter eundem Recaredum; qua propter summis laudibus ab eodem Gregorio extollitur in eadem epistola antequam ad petitionem respondeat, & certè extollendus est princeps Christianus, Catholicus, pius, prudens, iustitiæque cultor, ac virtutum omnium non tam amator, quàm parens, de quo Card. Baron. *d. tom. 7. anno 588 pag. 638. & anno 650.* Roderic. Tolet. *lib. 1. cap. 37.* Bossi. *de signis Ecclesiæ tom. 2. lib. 22. cap. 3.* Mariana *lib. 5. de rebus Hispaniæ, cap. 14. & seq.*

3 *Vt Imperatori scriberem, &c.*] Notatur ad hoc quòd Pontifex ex vi Pontificalis officij habet sufficientem potestatem super omnia negotia sæcularia etiam inter sæculares, quando id expedierit inter Principes ad quietem, & conseruationem, ac Ecclesiæ defensionem, & ad bonum spirituale, & ad finem Ecclesiasticæ potestatis supernaturalem assequendum, hanc concl. probant plures citati à Cened. *d. collect. 167. n. 1* quibus adde Cardin. Bellam. *de Romano Pont. controu. 3. generali, lib. 5. c. 6* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 29. vers. tertia conclusio,* Rebel. *de obligat. iustitiæ p. 2 lib. 14. q. 23. sect. 1 n. 2. & 3 & sect. 5. n. 19.* Soar. *de legibus, lib. 3. c. 7. n. 5. & de defensione fidei catholicæ contra Anglicanæ sectæ errores lib. 3. cap. 11.* nouissimè D. Mari. Cutel. *de donat. inter patrem & fil. tract. 1. disc. 1. partic. 6. num. 6.*

4 *Quatenus pacta.*] Notatur ad hoc quòd Princeps ex contractu inito cum subdito efficaciter obligatur vt per Dec. & Felin. *num. 5.* Beroi. *num. 2* & omnes *ibi* Bart. & alios *in l. digna vox, C. de legib.* Abb. *cons. 94. col. 3. vers. quoad tertium vol. 2.* Socin. *cons. 4. num. 1. vol. 2.* Ruin. *cons. 90. n. 4 vol. 1.* Gabr. *commun. tit. de iure quæsito non tollendo concl. 5. n. 19.* Pedroch. *cons. 1. num 101.* Carol. de Tapia *in l. fin. p. 2. n. 2 ff de const. Princip. & decis. 5. num. 14 cum seqq.* Anton. Fab. *in C. tot. de rei vendic. definit. 12.* Ioseph. Ramon. *cons. 37. num. 157.* Alex. Caluan. *cons. 20. num. 10.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 891. num. 9.* Calistr. *de lege Regia §. 10. num. 35.* D. Mari. Cutel. *citato loco num 98.* Tiraq. *de iure primog. quæst. 35. n. 23.* Contard. *in templo omnium iudic. lib. 1. cap. 1. §. 3. vers. octauo,* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, num 189. col. 3. & tom. 2. var. cap. 1. col. 2.* Padil. *in l. interpositas, num. 17. C. de transact.* Roland. *cons. 33. à n. 31. lib. 3.* Bursat. *cons. 15. à num 45. & cons. 160. à num. 10. cum seqq.* Gam. *Lusit. decis. 235. num. 5.* Burg. de Pace *cons. 25. num. 52. cum seqq.* Perez *l. 1. per text. ibi gloss. 2. tit. fin. lib. 4. Ordin.* Nauar. *de spoliis clericorum, §. 18. num. 2.* Azeued. *l. 1. n. 12. tit. 2. lib. 4. nouæ recop. & l. 3. n. 6. tit. 10. lib. 5.* vbi Matiens. *n. 5.* Menoch. *cons. 75. n. 41. & cons. 103. n. 54.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 3. q. 1. n. 19. & q. 18. n. 89.* Anton. Oliban. *ad vsaticum, alium namque de iure fisci, cap. 3. num. 12.* Ioseph. Sesse *Arag. decis. 187. n. 1. cum seqq.* Pereg. *de iure fisci, lib. 1. tit. an habentes iura fisci, n. 44. & 45.* Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap. 2. n. 18. & 19.* Mench. *illustrium, cap. 3. à princ.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, Princeps 10.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, num. 89 vers. confirmatur,* plures alios Doctores refert Cened. *d. collect. 167. n. 5.* Adeò quòd nec de plenitudine potestatis possit Princeps contrauenire & subditi contractum infringere, Soc. *cons. 86. n. 14. volum 4* Gabr. *d. concl. 5. num. 18.* Bursat. *cons. 160. num. 36. volum...* Beroi. *cons. 138. num. 1 & 9. volum 2.* peregr. *cons. 7. num 1 vol. 3.* Grammat. *decis. 65. n. 27.* Rodulphin. *de absoluta Principis potestate cap. 6. num. 170.*

Sunt enim contractus de iure gentium, & non insunt sub potestate Regis, vel Imperatoris, Surd. *decis. 43. num. 11.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 28. n. 13.*

6 n. 13 cum seqq. Et naturaliter ac ciuiliter obligatur Princeps ex contractu cum subdito celebrato, Ant. Gom. var. tom. 2. c. 1. num. 1. Xuar. alleg. 10. n. 2. Mench. illustr. c. 45. num. 14. Molina d. tom. 2. disp. 262. n. vlt. cùm in contractibus reguletur vt priuatus, Surd. dec. 1. n. 5.

7 Et adeò valida est obligatio per Principem ex conuentione contracta, vt nec ipse, nec eius successor siue per electionem, siue per soccessionem possit suum contractum, vel prædecessoris sui infringere, aut aliter ab eo recedere, Anton. Gom. d. cap. 1. num. 1. Padil. ad l. interpositas, n. 37. C. de transaction. Bursat. cons. 160. sub num. 36. vol. 2. Aym. Crauet. cons. 241. sub num. 17. Menoch. cons. 1. num. 128. & cons. 264. num. 15. & 17. Surd. decis. 326. Socin. iun. cons. 60. num. 18. vol. 3. Roland. cons. 23. num. 36. vol. 1. Carol. Tapia in l. sin. ff. de const. Princip. cap. 9. n. 11. Rodulph. d. cap. 6. num. 195. Ioseph. Ludou. Pedem. decis. 139. num. 11. Peregrin. d. loco, num 45. Perez l. 4 col penult. tit 8 lib. 3. Ordin Gam. Lusitan. decis. 355. n. 5. Mench. illust cap 26. num. 16. Soar. de legib. lib. 3. cap 35. num. 23. Cabed. Lusitan decis. 75. num. 1 part. 2. Nam contractus Principis habet vim legis, Surd. decis. 2. num. 4. Mench. d. cap 2. à num. 5. Peregrin. de iure fisci, lib. 6, tit. 1. num fin. Card. Tusch lit. P. concl. 693. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent. lib. 3. tit. 20. à num. 46

8 Vnde sequitur Principem non posse contractum cum subditis celebratum in totum, vel pro parte reuocare nec modum, aut conditionem ei adiicere, iuxta reg. l. sicut ab initio, C. de act. omb & l. perfecta, C. de donat. quæ sub modo, Gabr. commun. lib. 3. tit. de iure quæsito, concl. 5. Roland. cons. 25. num. 35. lib. 3. Mench. illust. cap. 26. num 16. Cabed. Lusit. decis. 19. num. 12.
9 & decis 75. num. 1. part. 2. Nec etiam reuocare potest priuilegia, seu concessiones illas, quæ in naturam, & vi contractus transeunt, vel pro quibus pecunia interuenit, vel conceduntur in recompensationem meritorum, Gabr. vbi proximè concl. 6. Anton. Gom. l. 40. Tauri, n 89. ad med. Pinel. ad rubr. C. de rescind. vend. p. 1. cap. 2. col. penult. & vltim. Menoch. cons. 661. num. 12. Mench. illustr. cap. 1 n. 2. Valasc. cons. 72. num. 5 & cons. 120. num. 9. Molin. de primog. lib 4. cap. 3. num. 18 cum duobus seqq. Cabed. Lusitan. dec. 95. num 14 & dec. 20. & dec. 75. a princip. part 2. Aloys. Ricc. in collect decis. p. 4. collect. 861. Camill. Borrel. de præstantia Regis Catholici, cap. 53. à num. 6. Marta de clausulis, part. 1 claus. 103. n. 9. Soar. de legib. lib. 8. cap. 37. num 4 & 10. Ludou. Rodulphin. de absoluta Principis potest. cap 6 num. 170. Xuar. alleg. 9. Aym. cons. 241 num 10. Mohedan. decis. 6. num. 2. sub tit. de priuileg. Roland. cons. 76. n 13 cum seqq vol. 2. & cons 13. n. 21. & seq. vol. 3. Petr. de Petra de potestate Principis, c. 32 dub. 1. n. 154. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 2. num. 28. Sanctarel. variar resol. lib. 1. quæst. 17. num. 1. Talia enim priuilegia, præcipuè ex causa meritorum concessa sunt irreuocabilia, etiam de plenitudine potestatis, Nauar. in cap. nouit, de iudic. vbi Aretin. n 28. & Felin. num. 12 Afflict. decis. 118. num. 21. Tiraquel. in l. si vnquam, verbo, donatione largitus, n. 11. C. de reuoc. donat. Natt. cons. 122. n. 24. Bec. cons. 129. num. 48. vol. 2. Surd. cons. 419. n 51. Bardel. cons. 22. n 20. plures refert Mari. Cutel. citato l. c. 2. num 101. Quod vendicat sibi locum etiamsi tale priuilegium sit subdito concessum, Bursat. cons. 16. num 44 & seqq volum. 1. Natt. cons. 268. num. 2. Surd. citato loco, Bardel. d. cons. 22. num. 20. tam si ipse Princeps sit qui concessit, quàm eius prædecessor, Tapia decis. 10. num. 19. S. Cons. Neapol. Ioseph. Ramond. cons. 24. à num. 35. Mari. Cutel. vbi supra n. 204.
10 in fin. Debet enim habere vnum calamum, & vnam linguam, & debet esse immobilis sicut lapis angularis, & sicut polus. Dec. cons. 619. num. 19. Bald. cons. 279. lib. 3. & cons. 327. incip. Pridie, sub n 4. vol. 1. Bossi. in tit. de Principe n. 18. Iacob. de Leo cons 117. num. 95. cum seqq. inter consilia Bruni, Rodulphin. de absoluta Principis potest. cap. 6. num. 186. me citato in hoc loco, D. Mari. Cutell. de don. inter patrem & fil. tract. prima disc. 2. partic. 6. num. 199. Molina d. cap. 2. num 19. itavt etiam in donationibus, quas facit, immotus persistere debeat tanquam polus in cœlo, Cott. in memorab. verbo, Princeps. pag. 703. Molin. d. cap. 3 n. 18. Menoch. cons. 331 num 65. & cons. 378. num. 29. Surd. decis. 234. num. 10. Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 17. num. 91. & quæst. 18. num 92. & lib 9. quæst. 25. à num. 19. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 2. num. 32. & 91. Cald. Pereira de resolut. emphyt. cap. 2. num. 18. Cabed. d. Lusit. decis. 19. in fine, Melch. Phœbos Lusit. decis. 92. num. 4 tom. 1. Farin. in praxi crimin. quæst. 28. num 5.

Data tamen iusta causa non solùm potest Princeps 11
contractum à se cum subdito celebratum limitare, eique modum, & conditionem præscribere, Molin. d. cap. 2 à num. 17. Pelaëz de maioratu, quæst 44. n. 11. Matiens. l. 11. gloss. 8. num. 4. tit. 7. lib. 5. noua recopilat. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. n. 67. Cabed. d. decis. 19. n. 10. & decis. 68 part. 2. sed etiam in totum reuocare, Iason. cons. 227. vers. 13. & 14. & n. 45. & 49. volum. 2. Rimin. iun. cons. 601. n. 114. vol. 6. Abb. cons. 94 col. 3. vers. quoad textum vol. 1. Afflict. decis 368 n. 6 Menoch. de præsumpt. lib. 2 præs. 10. num. 49. Peregrin. de iure fisci, lib. 1. tit. 3. num. 67. & lib. 6. tit. 1. num 3. Gabr. d. concl. 5. num. 46. Roland. cons 66. num 24. Tiraquel. de pœnis temper. in præfat. num. 41. Pinel. ad l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num. 62. illat. 16. vers. ego, Nauar. in cap. si quando, de rescript. except. 13. vers. ad 4. Burg. de Pace cons. 25. à n. 48. Cabed. decis. 29. num 8. & decis. 75. part. 2. Rodulphin. d. cap 6. num. 199 dummodo tamen causa publicam respiciat vtilitatem, ex Menoch. cons. 352. num. 21. Cæs. Barz. decis. 118. num. 10. Surd. cons. 303. num. 26. Peregr. de iure fisci lib. 5. tit 2. sub num. 49. Bec cons. 1. sub num 50. Crauet. cons 276. sub num. 7. Roland. cons. 80. n. 29 vol. 3. Decian. cons. 51. num. 31. vol. 3. qui voluit tunc ratione publicæ necessitatis posse derogari priuilegiis, quando constat quòd talis vrget necessitas, quæ non potest euitari nisi priuilegiati soluant, Bursat. cons. 16. num. 71. vol. 1. qui hoc intelligit in casu valde insolito, & omni raro.

In cartophylacio.] Notatur ad hoc quòd scriptura, 12
vel instrumentum productum ex archiuo publico, vbi solùm scripturæ publicæ, & instrumenta solent asseruari, facit fidem, de quo vide Doctores ad cap. ad audientiam, de præscript.

Quia nulli dicendum, &c.] Notatur ad hoc quòd 13
reus in iudicio conuentus non tenetur edere propria instrumenta contra se actori petenti, vt per Socin. reg. 149. & seq. & reg. 212. Hyppol. in l. de minore, §. tormenta. à num. 1. ff. de quæstionib. Clar. lib. 5. §. fin. q. 27. num. 2. Hieron. de Monte de finibus regundis, cap. 82. Ioan. Rojas sing. 54. Bouer. sing. 32. incipit editio, num. 3. Alphan. collect. 102. vers. ad illud quod, Anton. Scap. de iure non scripto lib. 3. cap. 76 cum duobus seqq. Iacob. Benin. de priuileg. Iurecons. part. 1 priuil. 5. Broncorst. Enantioph. cent 2 assert. 9. Pacian. de probat. lib. 1. q. 62. Anton. Fab. in suo C. tit. de edendo defin. 6. 7 16. & 19. Kirchou. Villalob. & alios, tom 2. commun. opinin. lib. 2. tit. 1. à num. 2. pag 279 Menoch. de arbitrar. casu 499. Rebuff. tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de sentent. prouis. art. 2. gloss. vlt. num. 22. & de priuileg. scholarium, priuil. 116. Ioan. Garc. de nobilitat. gloss. 2. §. 2. num. 12. cum seqq.

Valasc.

Valasc. *de iure emphyt. q.* 8. *n.* 1. Cened. *d. collect.* 167. *n.* 6. Marc. Anton. Genuens. *in practicabilibus Ecclesiast. quest.* 174. *num.* 1. vbi latè probat, quòd in fauorem Ecclesiæ actor tenetur edere instrumenta contra se.

SVMMARIVM.

1 *Actor qui plenè iurauit non debet compelli iurare.*

2 *Consuetudo inualida est, per quam is, qui in iudicio suam intentionem instrumentis, aut testibus fundauit, cogebatur id ipsum proprio iuramento affirmare.*

3 *Consuetudo minimè valet, quòd iuramentum necessario deferatur plena probatione facta.*

4 *Probanti semiplenè in supplementum probationis iuramentum deferri potest.*

5 *Semiplenè probare dicitur quando quis probauit intentionem suam per vnum testem omni exceptione maiorem.*

6 *Probatio semiplena si allidatur ex aliqua præsumptione, non sufficit, vt ob eam deferatur parti iuramentum in supplementum probationis.*

7 *Probatio semiplena non fit ex vno teste non reddente rationem dicti sui, vel verisimilia non dicente, vel ex pluribus singularibus.*

8 *Testis omni exceptione maior ille dicitur, qui nulla legitima exceptione repelli potest.*

9 *Iuramentum in supplementum probationis deferendum est semiplenè probanti si ab eo petatur, vel in conclusione libelli apposita sit clausula,* peto ius, *&c.*

10 *Iudex ex officio potest iuramentum in supplementum probationis deferre quandocunque sibi videbitur, etiam parte non petente.*

11 *Appellari poterit à non delatione iuramenti suppletorij casu, quo illud deferri debeat.*

12 *Iuramentum suppletorium, cui deferendum venit, debet esse legalis, & de fide dignus, non autem periurus, vel infamis.*

13 *Iuramentum suppletorium deferendum est vsque ad conclusionem in causa, & etiam post conclusionem, si antea petitum fuisset, nisi causa esset summaria.*

14 *Appellationis causa peti potest iuramentum suppletorium, licèt in principali petitum non esset.*

15 *Citanda est pars aduersa ante delationem iuramenti suppletorij.*

16 *Iuramentum suppletorium deferendum est actori, quando semiplenè intentionem suam probauit, reus verè nihil præstitit; reo verò, & non actori quando reus similiter semiplenè probauit.*

17 *Matrimoniali in causa non defertur iuramentum suppletorium, quando agitur de matrimonio dissoluendo.*

18 *Monachationis in causa non defertur iuramentum suppletorium.*

19 *Beneficialibus in causis non defertur iuramentum suppletorium.*

20 *Vsurarum in causa non defertur iuramentum suppletorium.*

21 *Fiscali in causa non defertur iuramentum suppletorium.*

22 *Excommunicationis in exceptione non defertur iuramentum suppletorium.*

23 *Consuetudine in probanda non defertur iuramentum suppletorium.*

24 *Ingratitudine in probanda non defertur iuramentum suppletorium.*

25 *Interesse in probando non defertur iuramentum suppletorium.*

26 *Præscriptione in probanda non defertur iuramentum suppletorium.*

27 *Testes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, non defertur iuramentum in suppletorium probationis.*

28 *Iuramentum suppletorium non defertur, quando aliquis se adstrinxit ad probandum, vel similiter plures testes haberi possunt.*

29 *Recusatione iudicis non defertur iuramentum suppletorium.*

30 *Domime in probando non defertur iuramentum suppletorium.*

31 *Voluntatibus in vltimis non defertur iuramentum suppletorium.*

32 *Impedimento debito in non prosequendo appellationem non defertur iuramentum suppletorium.*

33 *Fama vbi probari intenditur non defertur iuramentum suppletorium.*

34 *Sententia vbi retractari intenditur non defertur iuramentum suppletorium.*

35 *Iuramentum suppletorium non defertur quando agitur de maiori parte bonorum.*

36 *Notarie in probando non defertur iuramentum suppletorium.*

37 *Instrumentum publicum, vel confessio partis, quando adest de debito, non defertur iuramentum suppletorium alteri habenti vnum testem de solutione.*

38 *Iuramentum suppletorium non defertur contra iudicem in syndicatu.*

39 *Minis in probandis non defertur iuramentum suppletorium.*

40 *Dolus vbi obiicitur non defertur iuramentum suppletorium.*

41 *Criminalibus in causis criminaliter intentatis non defertur iuramentum suppletorium.*

42 *Pœnis non defertur insamentum suppletorium.*

43 *Iniuriarum actione non defertur iuramentum suppletorium.*

44 *Causis magni valoris non defertur iuramentum suppletorium.*

45 *Causa grauis, & ardua quæ dicatur, remissiuè.*

46 *Iuramentum suppletorium non defertur non habenti notitiam rei.*

47 *Heredi non habenti notitiam rei iuramentum suppletorium deferendum non est.*

48 *Famosa in causa non defertur iuramentum in supplementum probationis.*

CAP. Sicut. II. *Alex. III.*

ACtor quando fundauit suam intentionem, seu 1
rem bene probauit, non tenetur iurare, & con-
suetudo contraria non valet, quia iuramentum in de-
fectu probationis præstatur, Colligunt ex Ord. Abb.
antiq. Zabar Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol.
Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat.
Beroi. Deci. Mynsing. Aretin. Cujac. Viu. *in rationali*
secundi libri iuris Pontif. pag. 137. Alagona *in compend.*
iuris Canon. pag. 252. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.
& 2. & part. 3. repet. in iure Canonico ad secundum De-
cretalium librum, Ioan. Baptista Ferret. refertur ab Ant.
Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 10. *c.* 1. nouissimè Ioan. de
Valboa *in annuis Academ. prælectionib. Salmantic. tom.* 2.
pag. 145. *cum seqq.*

Collige ex text. inualidam, & reprobandam esse 2
consuetudinem per quam is, qui in iudicio suam in-
tentionem instrumentis, aut testibus fundauit, coge-
batur idipsum proprio iuramento affirmare, itavt si
illud recusaret, instrumenta, & testes fidem non
facerent

facerent, vt notant Doctores *hic* & plures alij, vt per
Tiraquell. *de retract. lig.* § 2. *gloss* 2 *n.* 1. & per Boer. *de-*
cis. 95. Perez *l* 1. *verbo, iuramento, vers quartò, cum seq.*
tit 4 *lib.* 3. *Ordin.* Syluan. *conf.* 51. *n.* 17. & post multos
3 *de.if. Pedem.* 10. *n.* 6. Ratio colligitur ex Ioan. Andr.
Abb. & Bellam. & præsertim Decian. *n.* 5. asserentibus
ideo hanc improbari consuetudinem quia irrationa-
bilis erat, & iniusta dum stantibus quibuscunque
probationibus instrumentorum, vel testium, per quas
litigantes suam fundabant intentionem, absque vlla
necessitate vel causa eosdem cogebat iurare, & ideo
minimè valere consuetudinem, quod iuramentum
necessariò deferatur plena probatione facta, tenue-
runt Ioseph. Ludou. *Lucen. decis.* 15. Valdes. *ad Xeor. in*
l. 4. *n.* 20 *tit de las Iuras, lib* 2. *fori*, nullus enim gra-
uari debet cùm plenam habet probationem, Tiraq.
in l si vnquam, C. de reuocandis donat. in præfat. n. 18.
vbi id limitat quando factum allegatum non esset
verisimile.
4 *Cùm tunc demum*, &c.] Notatur ad hoc quòd semi-
plenè probanti in supplementum probationis iura-
mentum deferri potest, vide Viu. Bellacomb. & alios
tom. 1 *commun. opin lib* 4. *tit.* 1 *à n.* 95 Mascard. *de probat.*
concl 954. Matant. *de ordin. iud. p.* 6. *actu* 9 *n.* 4 *cum seqq.*
Cott. *in memorab. verbo, iuramentum in supplementum,*
Menoch. *de arbitr. casu* 464. Seraph. *de priuil. iurament*
priuil. 33. Steph. Grat. *Marchiæ decis.* 36. Bernard. Mus-
catel. *in sua praxi aurea ciuili Neap. p.* 7. *gl conclusio, n.* 16.
cum seq. Camil. Borrel. *in summ omnium decis. tit.* 54. *de*
5 *iuram. suppletorio.* Semiplenè probare dicitur quando
quis probauit intentionem suam per vnum testem
omni exceptione maiorem, Franc. Viu. *decis.* 381 *n.* 1.
Franc. Marc. *Delphin decis.* 753 *n.* 11. *vol* 2. Matant. *d.*
actu 9. *n.* 3. Menoch. *d. casu* 464. *n.* 12. Bap. Cost. *de remed.*
subsid. remed. 97. *n* 3 Seraph. *d prin.* 33. *à n.* 41 Mascard.
concl 1360. *n.* 5. Camil Borrel. *d. tit.* 54. *n.* 11. Muscatel.
6 *d. gloss conclusio, n.* 19 vbi *n.* 21. quòd modicus defectus
impedit semiplenam probationem, imò etiam præ-
sumptio leuissima, ex Centolin. *in addit. ad Farin. p.* 4.
decis. 32 Camil Borrel *d. tit.* 54. *n.* 49. Nam si semiplena
probatio elidatur ex aliqua præsumptione, non suffi-
cit vt ob eam deferatur parti iuramentum in supple-
mentum probationis, Hyppol. *in pract.* §. *diligenter, n* 3.
& cons. 65. *n.* 7. Socin. *reg.* 252. *vers. fallit* 61. Boer *decis.*
95. *n* 7. Strach. *de mercat. p.* 2. *n.* 82. Mascard. *concl.* 954.
7 *n* 23 Seraph. *d. priuil.* 33. *n.* 57 Item si testis non red-
dat rationem dicti sui, Cassan. *in consuet. Burgund. ru-*
bric. 1 §. 2. *fol.* 27. Socin. *reg.* 252. *vers. fallit* 59. Ias. *in re-*
pet l. admonendi, n 186. Camil. Borrel. *d tit.* 54 *num.* 21.
Vel si verosimilia non dicat. Mascard. *concl.* 1364 *n.* 5.
Farin. *in praxi crimin p* 3. *q* 65. *n.* 146. Seraphin. *d pri-*
uil. 33. *num* 48. Vel si testes singulares sint, Mascard.
concl. 951. *n* 10. Farin. *q* 6... *n.* 5.. Camil. Borrel. *d. tit.* 5.
n. 32. quia etiam ad probandas diuersas confessiones
extraiudiciales non coniunguntur, Stephan. Gratian.
8 *discept forens. c.* 144. *n.* 52. *cum seqq.* Dicitur namque
testis omni exceptione maior ille, qui nulla legitima
exceptione repelli potest, gloss. *verbo, idoneos, in* §. *item*
verborum Instit. de inut. stip. pul Mascard *in præfat q* 6.
n. 69. *cum seq. & concl* 855. *n* 10. *& concl* 1019. *n.* 5. *&*
concl. 1106. *n* 6. Steph. Grat. *discept forens. c.* 537. *num* 14.
Farin. *in praxi crimin q.* 62 *à n* 1.
9 Primò intellige huiusmodi iuramentum semiple-
nè probanti esse deferendum si ab eo petatur, ita
Bart. *in l. admonendi, n.* 59. *ff. de iureiur.* Gregor. *l* 2. *ver-*
bo, dene, tit 11. *part.* 3. Menoch. *d casu* 464. *n* 28 Mas-
card. *de probat. concl.* 954. *n* 46. Seraph. *d. priuil.* 33.
n. 192. Mancin *de iuram. p.* 2. *art* 6. *num.* 89. Farinac.
fragm. crimin. p. 2. *lit. I n.* 1261. Vel in conclusione li-
belli apposita sit clausula, *peto ius, & iustitiam mini-*
strari, quia tunc iudex huiusmodi iuramentum, etsi
expressè petitum non sit deferre debet, cùm virtua-
liter sub hac clausula petitio contineatur, Cott. *d.*
verbo iuramentum in supplementum, Anton. Gabr. *com-*
mun. lib. 6. *tit. de clausul. concl* 4. *num.* 25 Turzan. *tom.* 1.
commun. opin. lib. 4. *tit.* 1. *pag.* 443. Mascard. *concl.* 954.
num 48. Gail. *lib. obseru* 108. *num.* 1. Serser. *de iuram.*
lib. 4 *cap.* 15. *num.* 6. Farin. *d. lit. I. num.* 1164. Stephan.
Gratian. *Marchiæ decis.* 37. *num.* 12. *&* 13. Camill.
Borrel. *d. tit.* 54. *num* 56. Iudicem tamen ex officio 10
posse huiusmodi iuramentum deferre quandocunque
sibi videbitur, etiam parte non petente, tenet Bald.
in d. l. admonendi, quem referunt Bellacomb. *d. tom.* 1.
commun. opin. lib. 4 *tit.* 1. *n* 131. *vers subiicit, pag.* 441.
Seraphin. *d priuil.* 33 *num.* 195. Muscatel. *d gloss conclu-*
sio, num 34. saltem pro eruenda veritate, Valasc.
cons. 41. *n.* 18. *cum seq.* Et si non deferatur huiusmodi 11
iuramentum casu, quo illud deferri debeat in sup-
plementum probationis, poterit appellari, Mascard.
d. concl. 954. *n.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *in*
annot. n. 95
Secundò intellige si is, cui deferendum venit iu- 12
ramentum huiusmodi in supplementum probatio-
nis, sit legalis, & dignus, ac persona honesta,
Iason. *in repet d. l. admonendi, n.* 196. Seraph. *d. priuil* 33.
num. 114 Clar. *in pract.* § *periurium, num.* 8. Menoch.
de arbitr. casu 190. *n.* 12. *cum seqq. & d. casu* 464. *à n.* 14.
Mancin. *p* 2. *art* 6. *num* 44. Seraphin. *priuileg* 1. *n.* 36.
& priuileg 174 *num.* 7. Farin. *d. lit. I. num.* 1248. Ca-
mill. Borrel *d tit.* 54. *num.* 12. Vnde infamis infamia
facti, aut iuris, homicidæ vsurario, periurio con-
demnato actione furti, spurio, concubinario, Bla-
sphematori, aut inimico inimicitia graui, huiusmo-
di iuramentum deferendum non esse resoluunt Mas-
card. *d. concl.* 954 *n* 66 *cum seqq.* Menoch. *d casu* 464.
d num. 17. Seraphin. *d. priuil.* 33. *à n.* 46. latè Mancin.
de iurament. par 1. 2 *art.* 6 *num.* 45 *cum seq.* latè Farinac.
d lit I. num. 1210. *cum seqq.* vbi *à num.* 1219. quoad
spurium subdit ei posse deferri iuramentum in sup-
plementum, quando esset nobilis, & magnæ condi-
tionis, & excellentiæ, vel probaretur esse bonæ con-
ditionis, & famæ & multo magis si esset Religio-
sus, & *n* 1255. post Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 47.
n. 34. subdit hoc iuramentum non deferri minori, &
n. 1256 post Mancin. *d. part.* 2. *art.* 6. *n.* 50 adiicit nec
deferri mulieri nisi fuerit plusquam semiplenè pro-
batum.
Tertiò intellige si deferatur vsque ad conclusio- 13
nem in causa Cott. *d. verbo iuramentum in supplemen-*
tum, Prosp. Caran. *ritu* 239. *n.* 5. Seraph. *d. priuil.* 33.
n. 192. *in fin. & n.* 193. Vinc. de Anna *sing.* 283. Franc.
Mar. *Delphin. decis.* 454. *n.* 1. *vol.* 2. Mascard. *concl* 954.
n. 50 Farin. *d. lit. I. n.* 1269. Amat. Roder. *in pract. c.* 11. *à*
n. 21. Camil. Borrel. *d. tit.* 54. *n.* 53. *&* 54. nisi ante pe-
tita fuisset delatio iuramenti, quia tunc post conclu-
sionem deferri poterit, Ioseph. Cumia *in ritibus Sici-*
liæ. c. 19. 69. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. cent.* 2.
dist. 31. *n.* 4. Camil. Borrel. *d. tit.* 54. *n.* 55. Nisi etiam
agitur de causa summaria, quia in ea vsque ad calcu-
lum ferendæ sententiæ deferri poterit. Mascard. *d.*
concl. 954. *n.* 52. Muscatel. *d gloss. conclusio, n* 16. Steph.
Grat. *d decis.* 36. *n.* 14. In causa verò appellationis peti 14
potest huiusmodi iuramentum, licet in principali pe-
titum non sit, Menoch. *d. casu* 464. *n.* 29. Mascard. *de*
probat. in procem. q 9. *n.* 17. *& d. concl.* 954 *n* 31 *&* 54.
Muscatel. *d. gloss. conclusio, n.* 30. Seraph. *d. priuileg.* 33.
n. 194. Serser. *d. lib.* 4 *c.* 15. *n.* 17. Steph. Gratian. *d.*
decis. 36. *n* 8. Costa *de mediis subsidiariis, remed* 97.
n. 10. Camil. Borrel. *d. tit.* 54. *n.* 57. Farin. *d. littera I.*
num. 1269.

Tit. I. Rr Quartò

15 Quartò intellige, si ante declarationem huiusmodi iuramentum suppletorij pars aduersa citetur, Foller. *ad Marant. p.6. actu 9 n 11.* Capyc. *N apol. decis. 33. n.3.* Cott. *d verbo, iuramentum in supplementum*, Menoch. *d. casu 464. n.26 & 27.* Vezin. *tom.1. comm. opin. lib.4 tit.1. n.441.* Setser. *d. lib 4 c.16. n.8* Mascard. *concl. 954. n.60.* Camil. Borrel. *d tit. 54. n. 38.* Farin. *d. litera I. n. 1265.* Muscatel. *d verbo, concl n.20.* vbi *n.32.* id limitat nisi partes ab initio ad singulos terminos citatæ fuerint.

16 Aduertendum maximè est, huiusmodi suppletorium iuramentum deferendum esse actori quando semiplenè suam intentionem probauit, reus verò nihil præstitit, Menoch. *casu 190. n.10.* Grass. *tom.1. comm. opin. lib 4 tit.1. n.110* Surd. *cons. 136. n.95.* Camill. Borrel. *d. tit. 54. n.51 & 52.* tunc verò deferendum esse reo, & non actori, quando actor pro se vnam probationem habet, & reus alteram, quia iudex propensior esse debet ad liberandum, tenent Scapp. *de iure non scripto, lib. 1 c.53. n.3.* Menoch. *casu 190 n.19.* Fachin. *controuers. iuris, lib 1. cap 18.* Mascard. *d. proœm. q. 9. num. 29.* quamvis actori esse deferendum teneat Perez *ad tit. 1 lib. 3. Ordin. pag 446. vers. dubitari vtiliter*; nisi alterius testis melior, & dignior sit, quia tunc habenti illum huiusmodi iuramentum est deferendum, Rebuff. *de reprobat. testium, num. 109.*

In his casibus, qui sequuntur; iuramentum in supplementum probationis deferri non potest.

17 Primus casus, est in causa matrimoniali, quando agitur de matrimonio dissoluendo. Vide Fulu. Pacian. *de probat. lib.1. cap.39. n 22.* Caroc. *tract. de iuram. decisor. q. 49. quæst. princ.* Farinac. *in praxi crimin. q. 47. num. 65. cum seqq.* Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 15. à num 4.* Turzan. *tom. 1. commun. opinion. lib 4 tit. 1. n. 102. propè finem, vers. limita secundò, pag. 444. & 446.* Mascard. *de probat. in proœm quæst. 9. num 43. & concl. 1040* Surd. *cons 109. n. 19.* Fichard. *cons. 16. num 11.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 449. num 3.* Nicolaus Reusn. *consil. 20. num 53. lib. 2* nouissimè Card. Tusch. *lit. T. concl. 540. n. 48.* Mancin. *de iuram. p. 2 art. 6. n. 10.* Farin. *fragment. crimin. p 2. lit. I. n. 1243.* Camil. Borrel. *in sum. decis. tit. 54. de iuram. supplet. n. 45.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 33. n. 113. cum seqq.* vbi *n. 123. in fin.* concludit deferri posse iuramentum in supplementum, quando iurandum est pro matrimonio, provt etiam deferendum esse quando plusquam semiplena probatio esset inducta, dicit Mascard. *d. concl 1039. n. 5.* & Mancin. *in tract. de iuram. p. 2. art 6. n. 10.* vbi declarat, nisi essemus in matrimonio clandestino, quia tunc iuramentum in supplementum non defertur etiam quòd fuerit plusquam semiplenè probatum, Serser. *in simili tract. lib. 4. c. 14. sub num. 12.*

18 Secundus casus in causa matrimonij spiritualis, purà monachationis, Seraphin. *d priuil. 33. n. 123. & 137* Hyppol. *in l maritus, sub n 14. ff de quæst.* Mascard. *d. concl. 1030. n. 3.* Caroc. *q. 15. princ. n. 6.* Molin. *d. comp. 15. n. 10. & 11.* nouissimè Camil. Borrel. *d. tit. 54. n. 47.* Farin. *d. lit. I. n. 1244.*

19 Tertius casus, in causis beneficialibus, Hyppol. *in l. maritus, n. 13. ff. de quæstionibus*, Seraph. *d. priuil. 33. n. 129.* nouissimè Camil. Borrel. *d. tit. 54 n. 46.* Mancin. *de iuram. p. 2. art. 6. n. 15.* Farin. *d lit. I. n. 1237.* vbi declarat non procedere quando ageretur de fructibus beneficij, vel in causa spolij, quia tunc defertur iuramentum in supplementum plenæ iustificationis tituli, vel coloratæ possessionis pro spoliato.

20 Quartus casus, in causa vsurarum, Hyppol. *sing. 273.* Seraphin. *d. priuil 33. n. 128.* Mascard. *concl. 954. sub n. 53.* Farin. *d. lit. I. n. 1212.* vbi declarat tribus in casibus deferri iuramentum in supplementum in causis vsurarum, primò quando aliqua præsumptio fit in contrarium; secundò quando fuisset plusquam semiplenè probatum: tertiò quando agitur de receptione vsurarum.

21 Quintus casus, in causa fiscali, vide Peregr. *de iure fisci, lib 7 tit. 3. n. 46.*

22 Sextus casus in exceptione excommunicationis, Mascard. *concl. 691. num. 3. & concl. 702.* Seraphin. *d. priuileg 33. n. 27.* Mancin. *d. art. 9. n. 37.* Farinac. *d. lit. I. num. 1215.*

23 Septimus casus, in probanda consuetudine, Mascard. *conclus. 323. num. 3. & 23.* Seraphin. *d. priuileg. 33. num 27.*

24 Octauus casus, in probanda ingratitudine, Mascard. *conclus. 1336. num. 52.* Seraphin. *d. priuileg. 33. num 86.*

25 Nonus casus, in probando interesse, Iason. *in rep. d. l. admonendi, num. 286* Surd. *de aliment tit. 1 quæst 45. n. 47.* Seraphin. *d priuil. 33. n. 160.* Gam. *Lusit. decis 110. n. 16.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 2. num. 62. ff. solut. matrim.*

26 Decimus casus, in probanda præscriptione, Hippol. *sing. 370.* Seraph. *d. priuil. 33 à n. 137.*

27 Vndecimus casus, quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam, Curt. iun. *in d. l. admonendi, limit. 25. num. 218.* Seraphin. *de priuil. 33. à num. 165.*

28 Duodecimus casus, quando aliquis se adstrinxit ad probandum, Seraph *d. priuil. 33. num. 199* Stephan. Gratian. *decis. 36. n. 3.* vel verosimiliter plures testes haberi possunt, Muscatel. *d. gloss. conclusio, n. 23.* Grat. *d. decis. 36 n. 2.* Surd *decis. 326. n. 93.* Baptista Costa *de remed. subsid. remed 97. num. 1.* Camil. Borrel. *d tit. 34. num. 28.*

29 Decimus tertius casus, in recusatione iudicis, Cabed. *part. 1. decis 45. à princip.* Seraph. *de priuileg. 33. num 88.*

30 Decimus quartus casus, in probando dominio, Curt. iun. *d. l. admonendi, à n. 226.* Seraph. *d priuil. 33. num 185.*

31 Decimus quintus casus, in vltimis voluntatibus, Curt. iun. *in d l. admonendi, n. 237.* Seraph. *d. priuil. 33. num. 101.*

32 Decimus sextus casus, quando agitur de probando impedimento habitu in non prosequendo appellationem, Seraph. *d. priuil. 33. num. vlt.*

33 Decimus septimus casus, quando de probanda fama, Camill. Borrell. *d. tit. 54. de iuram. supplet. num. 34*

34 Decimus octauus, quando agitur de retractanda sententia, Seraph. *d. priuil. 33. n 79.*

35 Decimus nonus, quando agitur de maiori parte bonorum, idem Seraph. *d priuil 33. n. 124.*

36 Vigesimus in probando notorio, idem Seraphin. *d. priuil. 33. n. 27.*

37 Vigesimus primus, quando adest instrumentum publicum, vel confessio partis de debito, & altera vult probare solutionem, & habet vnum testem, tunc illi non defertur iuramentum suppletiuum, ex Azeu. *l. 2 n. 23. tit. 21. lib. 4. nouæ recop.*

38 Vigesimus secundus, contra iudicem in syndicatu non defertur iuramentum suppletiuum Auiles *ad cap. 1. Prætor. verbo, dadinas, n. 27.* Ignat. del Villar. *in sum. respons. lib. 1. respons. 9 part. 2. n. vlt.* Mascard.

de

*de probat.concl.*954*.n.*28. Seraphin.*d. priuileg.*33*.n.*60. *cum seqq.*Mancin.*de iuram p.*2*.art.*6*.n.*35.

39 Vigesimus tertius, in probandis minis, vide Camil.Borrel.*d tit.*54*.de iuram supplet.n* 42.

40 Vigesimus quartus, in causis in quibus dolus obiicitur, idem Camil. Borrel. *d.tit.*54. *n.*37. & quando agitur de probatione doli. Mascard. *d concl.*954*.n.*24. Seraphin.*d priuil.*33. *n.*97 *cum seqq.* Mancin.*de iuramento,p.*2 *art.*6*.n.*19 Farin.*d.lit I n.*1214.

41 Vigesimus quintus, in causis criminalibus criminaliter intentatis, vide Menoch.*de arbitr.cas.*464 *n* 5. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.*42. *num.*18. *p* 1. Pacian. *de probat. lib.*1. *cap.* 39. *num.*11. *cum seqq.* Mancin. *de iuram. part* 2 *art* 6. *num* 6. Setser. *in simili tract lib.*4. *cap.*14. *n* 8. Ceuall. *commun.contra commun. quaest.* 449. *num.*1. Bellon. *Genuens. decis.* 5 *num.*3. Matth. Coler. *Germar. decis* 141. *num* 8 & 9. Hyppol. *in l. maritum, num.*13. *ff de quaest.* Iason. *in l.*3. *à n.*18. & *in repetit.l. admonendi, à num.*31*.ff.de iureiur.* Clar.§. *fin quaest* 63. Viuian.*tom.*1*.comm.opin.lib* 4. *tit* 9. *pag.*484 Mascard. *de probat.in prooem quaest.*9. *num* 31. & *concl.*954 *n.*38. Farin. *in praxi crimin. part* 1. *quaest.* 16. *num* 43. & *d. lit.I. num.*1212 *cum seqq.* vbi declarat Camill. Borrell.

42 *d tit.* 54. *num* 19 Vnde huiusmodi iuramentum in pœnis non deferri tenent Cutt.*in memor.verbo, pœna, pag.mihi* 671. Seraphin. *d. priuil.*33 *n* 101. vbi *n.*110.

44 asserit deferendum quando agitur ad pœnam con-

43 uentionalem. Et demum iuramentum purgationis in supplementum non solùm reo, sed nec etiam actori defertur quando agitur de pœna corporali, vt per Hercolan.*de negatiua, num.*235 & *n.*179. & Setser.*in tract.de iuram c.*11 *n.*14. quos refert, & sequitur Farin. *d lit I. n* 1231. aliàs enim multis in casibus causarum criminalium deferri potest à iudice reo iuramentum purgationis suppletiuum, de quibus Herculan. *vbi sup.n* 133.& *seq.*Menoch.*de arbitr.lib.*2 *casu* 464.*n* 10. vbi hoc iuramentum reo accusato de crimine deferendum putauit quando semiplenè suam innocentiam probauit, Mascard. *concl.*954. *n.*39 *cum seq.* vbi dicit hoc purgationis iuramentum reo accusato deferendum, quando semiplenè probauit suam innocentiam, vel quando contra eum adsunt indicia, & præsumptiones, Pacian.*de probat.lib* 1.*c.*71.*à n.*4. vbi ait non esse deferendum reo iuramentum purgationis, quando contra ipsum de crimine, de quo accusatur deponeret vnus testis omni exceptione maior, Setser. *de iurament. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 16. & *seq.* vbi quòd non defertur iuramentum quando adsunt indicia ad torturam.

44 Vigesimus sextus in causis arduis & magni valoris, Cornaz. *decis. Lucen.* 68. *num.* 14 Surd. *cons.*12. *num.*12 & *decis.* 326. *num.*94. Mascard. *d.concl.* 954. *num.* 32. Menoch. *de arbitr. casu* 464. *num.* 4. Camill. Borrel.*d. tit.*54.*n* 38 Muscatel. *d. gloss conclusio, n.* 26. Seraphin. *d. priuil.* 13. *num.* 11. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.*41.*n.* 8 *p.*1.& Perus. *decis.* 109. *n* 6. *p.*2 Setser. *in tract. de iuram. lib* 4. *cap.*15. *à n.*1. Mancin. *in simili tract. p.*2. *art.*6. *num* 5.& *num.*13. & 14. vbi infert ad causas spirituales, & eas, in quibus agitur de statu hominis.

45 Limita aliquibus modis, & primò quando fuit plusquam semiplene probatum, quia tunc iuramentum in supplementum defertur, etiam in causis magnæ quantitatis, vt per Herculan *in tract.de negatiua, n.*231. Benintend. *Bonon.decis.*67.*n* 2. Ioseph. Ludou. Perus. *decis.*100. *n.*7.*p.*2. Mascard.*concl.*944. *n.*31. & *concl.*954.*n.*33.& *seq.* Pacian.*de probat. lib.*1.*c.*39.*n.*18. & 19. Seraphin.*d. priuil.*33.*n* 10. & *n.*114. Mancin. *de iuram p.*2.*art.*6.*n.*8. Secundò limita vbi non agitur ad fundandam & radicandam totam intentionem agentis, sed solùm ad declarandum obscuritatem fundamenti adiuuantis dictam intentionem, quia tunc iuramentum in supplementum defertur etiam in causa magna, Bald.*cons.*297.*n.*3 *vers.item secundùm breuitatem, lib.*3. quem refert & sequitur Card.Cuicb. *verbo iuramentum, concl* 540.*n.*81.

Qualis & quanta debeat esse ista causa ad hoc, vt dicatur magna, grauis & ardua, & excludat petentem à delatione iuramenti suppletiui, vide Roland. *cons.*26 *n.*11 *lib.*1. vbi post Alberic. & Iason.*in locis per eum citatis*, dicit causam magnam esse ducentorum aureorum, & *n.* 22. pariter resoluit causam dici magnam, & paruam inspecta qualitate, & conditione personarum, latè Menoch. *de arbitr. lib.*2. *cas.*72. vbi relatis diuersis Doctorum opinionibus concludit causam magnam, seu paruam esse iudicis arbitrio remissam, Seraphin.*d priuil.*33 *n.*114. vbi quod quando agitur de omnibus bonis, & de maiori parte bonorum, tunc causa dicitur magna, & *n.* 12. vbi quod iudicis arbitrio remissum est quæ dicatur causa grauis, & ponit exemplum in causa status, filiationis, spurietatis, & similium, Perez *ad tit* 7 *lib* 5 *Ordin. pag.*205. Mascard *in prooem.q.*9.*num* 35 & 39 & *concl.* 954.*n.*30. Surd. *decis* 326.*n.*94. Camil.Borrel.*d.tit.*54. *num.*18 & 19. Mancin. *d p.* 2. *art.* 6 *n* 4 vbi & ipse hoc remittit arbitrio iudicis, Setser. *d lib* 4. *c.*14.*n.*4. qui idem tenet. Illud aduertere oportet quòd ille qui dicit causam esse magnam, seu arduam, probare debet, vt tenent Cutt. iun. *in l. admonendi, num.* 68. *vers.tertiò singulariter, ff de iureiur.* & *ibi* Lanfranc. de Oriano *n.*38.*n* 35.*conclus.* Roland. *cons.*26.*n.*12. *lib.*1. Menoch. *de arbitr. casu* 464. *n.* 5. Mascard. *concl.*954. *num.*36.

Quia vbi de possessione tantùm litigatur causa non dicitur magna, sed parui præiudicij, ideo in causa possessorij, licèt agatur de possessione rei magni valoris, iuramentum in supplementum defertur, secundùm Ant. Gabr. *commun. tit. de restit. spoliat. concl* 5. *n.*77 Menoch.*d.casu* 72.*n.*18. Mancin.*d.p.*2 *art.*6. *post n.*3 & *n.*7. Seraph.*d priuil.* 33.*n.*11. vbi *n.*12. declarat non procedere quando possessorium ordinatur ad petitorium, quia tunc dicitur esse pleni præiudicij, & propterea in eo non defertur iuramentum in supplementum.

Vigesimus septimus, quando petens sibi dari huiusmodi iuramentum non habet notitiam rei, vide Hypp.*in l.maritum, n.*7.*ff.de qu.* Ias.*in repet. d. l. admonendi, n.*312.& 313. Bern.*reg.*391.*vers limita*, Bellac. *tom* 1.*com.opin.lib.*4. *tit.*11.*n.*97. *pag.* 440. Mascard.*de probat. concl.*954. *n.*41. Costa *de remediis subsid. remed.* 97.*n* 4. Camil.Borrel.*d.tit.*54.*n.*18. Farin. *p.*4.*decis.*50. *n.*2.& *ibi addit.lit.B* Steph. Grat.*discept. forens.c.*144. *n* 46.*cum seq.* Vnde hæredi tanquam non habenti rei notitiam minimè esse dandum tenent Marant.*de ordine iudic p.*6. *tit de iuram.* & *quando deferatur, n.*5. Afflict. *decis.*169.*n.*2. & 3. Seraphin. *d. priuil.*33. *n.*217. Surd.*cons.*74.*n.*15. & *cons.*73. *n.*47. & *cons.*109.*n.*18. Menoch.*casu* 190.*n.*6.*cum seq.*& *cons.*81.*n* 2. Mascard. *concl.*956.*à n.*63. Steph.Grat.*d.c.*144.*n.*48. Camil.Borrel.*d.tit.*54.*n.*19.& *tit.*60.*n.*358. 46 47

Vigesimus octauus in causa famosa, secundùm Cephal. *cons.*127. *n.*1.*lib* 2. vbi *n.*1. bene declarat quæ dicatur causa famosa, Soar.*comm.lit.I.n* 308. Mancin. *de iuram p* 2 *art.*6.*n.*12. Setser. *eod.tract lib.*4.*c.*14. *ex n.*5. Farin.*d.lit.I.n.*1210. 48

Vigesimus nonus, quando procederetur per denuntiationem Euangelicam, vt per Seraphin.*de priuil.*33. *n.*191. Mancin.*d.art.*6.*n.*88 Farin.*d.lit.I.n.*1216. 49

Trigesimus in causis quæ veniunt decidendæ de rigore iuris, Mancin.*d.art.*6.*n.*43. Farin. *d.lit. I.n.* 1.1. 50

31 Trigesimus primus, quando agitur contra obligatum ex delictu alterius. Mancin. *d. art.6.n.105.* Farin. *d lit.I.n.*1218.

32 Trigesimus secundus quandu agitur ad pœnas euntentas *in l. si quis maior, C de transaction.* Card. Tusch. *verbo iuramentum concl.* 540. *num.* 117. Farinac. *d. litera I. num.* 1219.

33 Trigesimus tertius in causa simulati instrumenti, Anch. *cons.* 327. *Ad corroborationem, n.6.& seq.* Card. Tusch. *d. concl.* 540. *n.* 119. Farin. *d. lit. I. n.* 1220.

SVMMARIVM.

1 *Actor & reus in communi iudicio probant, & si pariter probant, reus absoluitur, nisi fauorabilem causam foueat actor.*
2 *Probatio facienda est iudici.*
3 *Confinium in quæstionibus vtraque pars est actor, & vtraque reus.*
4 *Diuisoria in iudicia dicuntur duplicia.*
5 *Probationes cum sunt aquales, testibus rei magis, quàm actoris in dubio creditur.*
6 *Sententia pro libertate ferenda est cum vtriusque partis testes sunt aquales.*
7 *Testes deponentes pro causa pia praferuntur.*
8 *Iura potiora sunt ad absoluendum.*
9 *Declaratur text. in prasenti*, & n. 10.
11 *Terminos agrorum mutantes, vel euellentes quam pœnam incurrant, remissiuè.*
12 *Exceptionem qui obiicit eam probare tenetur.*
13 *Duorum vicem quando quis sustinet, ostenditur.*

Cap. Ex literis. III.

Luc. III.

1 Actoris & rei personam vtraque pars agit quando litigatur de confinibus, & sic vtraque pars debet probare testibus, & iudex admittere quos excellere intellexerit Sed si ambarum partium testes sunt æquè idonei, præferuntur testes possessoris, quia iura sont promptiora ad absoluendum possessorem, quàm ad condemnandum, sicut cùm agitur de libertate, iura semper fauent libertati. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Butr. Felin. Barbat. Henric. Bero. Dec. Mynsing. Arctin. Cujac. Bald. Viuian. *in ration. secundi libr. iuris Pontif. pag.* 137. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 252. remissiuè Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 11. c.2.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 38. c. 2.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annaic Academ. pralect. Salmantic. tom. 2. pag.* 156. *cum seqq.*

2 *Ad cognitionem iudicis instruendam.*] Ergo iudici facienda est probatio, vt per Abb. *notab.7.* & alios *hic*, Dec. *in rub. huius tit. n.7. in fin.* Mascard. *de probat. lib. 1. q.4 à n 21.* Tiraq. *de retract n lig. tit. 1. §. 56. gloss. 2. n. 54.* Crot. *de testib. n.* 258. Perez *in rubr. tit. 11. pag. 666. col. 2. lib 3. Ordin.*

3 *Videlicet actoris, & rei.*] Notatur ad hoc quòd in quæstionibus confinium vtraque pars est actor, & vtraque reus, Mascard. *de probat. concl. 393. n. 13.* Marant. *de ordine indic. p.4. dist. 17.* Perez *l. 20. gloss. 1 post*
4 *med tit 3. lib 2. Ordin* diuisoria enim iudicia dicuntur duplicia, cùm in illis quilibet censeatur actor, & reus, D. Barbos. *in l. in tribus, n. 1. cum seqq. ff. de iudic.* Menoch. *remed. 3 retin. à n.* 760. Cujac. *lib. 4. obseru. c.* 21.

Possessoris testes præferuntur.] Notatur ad hoc quòd cùm probationes æquales sunt, testibus rei magis, quàm actoris in dubio creditur, vt per *l.2. vbi gl. fin. tit.8 lib 2 leg. for.* Menoch. *de arbitr casu 98 à n.2.* Perez *ad d. rub. tit. 11 gloss 1. pag. 667. col. 2.* Christoph. de Pace *ad leges styli, l. 28 n. 40. & 41.* Buccaton. *de different. inter indic. ciuilia, & crimin differ. 62.* 5

Præterquam in liberali causa.] Notatur ad hoc quòd quando in liberali causa vtriusque partis testes æquales sunt, pro libertate sententia proferri debet, *l. 4. vbi gloss. 1 tit. 13 lib. 1. leg. for.* Perez *ad rubr. d. tit. 12. gl. 1. pag.* 667. Sic etiam præferuntur testes deponentes pro causa pia, Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 126. vbi etiam resolnit quod quando vtraque pia & fauorabilis est, tunc pro magis fauorabili præfertur probatio. 6 7

Cum promptiora sint iura ad absoluendum, &c.] Vide Couar. *var. lib. 1. cap. 1. n. 2. vers. quarto*, Mex. *in tract. tassa panis, concl. 1. num* 171. Anton. Monach. *Forem. decis. 56. num 2.* Cardin. Tusch. *tom. 1. litera A. concl. 41. num. 1.* metipsum *in tract. Axiom. iuris vtriusq. Axiom. 1. n. 9. cum seqq* De hac regula & fauore rei conuenti vltra Doctores *hic*, & in iuribus citatis per *gloss. verbo, promptiora*, vide Dec. Cagnul. & alios *in l. fauorabiliores, ff. de regulis iuris, & in reg. iura sunt partium, eod. tit. lib. 6.* Alciat. *de pras reg 3. pras.* 44. Menoch. *de arbitr. casu 98 à princ. & de pras. lib. 2. pras.* 91. Intellige vsque adeo reum absoluendum esse in terminis de quibus *hic*, vt etiamsi testes actoris excedant ob aliqnam qualitatem, veluti qnia pro reo laici, & pro actore totidem clerici deponunt, quibus magis creditur ob qualitatem personæ, arg. *cap. clerici 81. d. st* præualeant testes rei, qui absoluendus est, *gloss 2. in d. cap. clerici*, communiter recepta vt per Dec. & Felin. *num.* 5. & alios *hic*, relator per Menoch. *d. casu 98 à n 4. & d. pras. 91. in col. 2.* Duen. *reg. 313. limit 4* 8

Te, & Archidiaconum confines habere prabendas, &c.] Ergo Episcopus quem Papa alloquitur, ibi, *te*, iuncta superscriptione, retinebat insimul canonicalem præbendam cum Episcopatu, contra reg. *cap. cum in cunctis, §. cum verò, sup. de elect.* nam certum est si is priusquam in Episcopum promoueretur, esset Canonicus, per promotionem ad Episcopalem dignitatem canonicatus vacaret, per ea, qoæ tradit Nicol. Garc. *de benefic part. 9. cap. 6. à princip.* post obtentum vero Episcopatum non poterat iure communi inspecto Canonicus fieri, *cap. cum nostris, de concess. prabend.* Cui difficultati variè respondet Abb. Felin. Bero. *in princip.* & omnes *hic*, inter quos nonnulli contendunt vitiatam esse superscriptionem huius text. Alij, cum quibus est communis, intelligunt text. *in prasenti* procedere iure speciali, scilicet consuetudine, vel priuilegio Romani Pontif. ita Felin. *hic in princip.* Bero. *num. 1.* Roch. *in cap. vltim. de consuetud. sect. 2. numer.* 30. nec diuinat hic intellectus, quia cùm Pontifex in præsenti non decidat, nec fuerit interrogatus an Episcopus Canonicatum & præbendam insimul cum Episcopatu habere possit, sed aliud longè diuersum, vt constat ex litera, vtique in eo, quod incidenter narrat & supponit, termini habiles suppon. ndi sunt. 9

Inter vos controuersiam agitari] Dubitatur, nec immerito, cur Canonicus super fundo pertinente ad præbendam in iudicio agere possit absque mandato Capituli, vel Ecclesiæ, ad quam, & non ad Canonicum pertinet administratio talium bonorum, arg. *cap. pen. vers. nec 12. quast. 1. cap. relatum in 2. vers. nomine, & cap. requisisti, vers. illud, de testam glos. verbo, reseruari,* 10

reseruari, in cap. vlt. de officio Ordin. lib. 6. variè respondent Doctores *hic*, vt per Abb. *à n. 1.* Dec. 9. & Bero. *à n. 38.* & reliquos, inter alios verò intellectus de quibus per eosdem, planiùs dici potest Canonicum agere posse in iudicio non solùm contra alium Canonicum eiusdem Ecclesiæ, prout communis intelligit hunc text. verùm etiam contra extraneum super iuribus ad Canonicatum pertinentibus, quorum administrationem, quamvis restrictam, habet iuxta *c. 1.* ibi, *ad dispensandum 10. q. 1. d. c. pen. in fine*, ibi, *expendat*, resoluunt Innoc. Abb. *d. n. 1.* Dec. 9. & Bero. 45. *cum seq. in præsenti.*

11 *Antiquos fines egressum.*] De crimine, & pœna eorum, qui fines, seu terminos agrorum mutant, euellunt, vel furantur, vide per *totum tit. ff. de termino moto, cap. tanta, vbi gloss. 3. 86. dist. cap. in legibus 12. q. 2.* vbi refertur illud Deut. 27. *Maledictus, qui transfert terminos proximi sui*, tradunt vltra Abb. *hic à n. 13.* & Decian. 18. Auiles *in capita Prætorum, verbo, Lei, à n. 7.* Clar. *in pract. § vlt. q. 83. n. 10.* & latè prosequitur Menoch. *de arbitr. casu 395.*

12 *Nam possessori, &c.*] Notatur ad hoc quòd qui obiicit exceptionem, eam probare tenetur, vide *l. 7. vbi gloss. 1. tit. 8. lib. 2. for. leg.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, c. 1. tit. 1. q. 11. la 2. n. 25.*

13 In gloss. *Vices duorum.* Notatur ad hoc quòd in iudiciis duplicibus familiæ herciscundæ, communi diuidundo, & finium regundorum singulæ personæ duplex ius habent, & agentis, & eius cum quo agitur, vt dicit text. *in l. iudicium 10. ff. finium regund. l. inter cohæredes, § qui familia. ff. famil. hercisc. si defunctus. §. fin.* vbi gl. *verbo ad defendendum, ff. de procur.* Dec. *n. 12. in præsenti.* D. Barb. *in l. tribus, n. 1. ff. de iud.* Non obstat quòd etiam in huiusmodi duplicibus iudiciis actor is dicitur qui prior ad iudicium prouocauit. *d. l. in tribus, ff. de iudic. l. 2. § in tribus, ff. comm. diuid.* Roman. *cons. 217. n. 1.* cum aliis per D. Barbos. *vbi sup. n. 2.* quia dispositio *d. l. in tribus*, potest procedere quoad ordinem iudicij, ne aliàs inducatur causæ & processus confusio; quo verò ad effectum & litis decisionem, quilibet censetur actor & reus, ita post Iacob. de Rauen. Alberic. & Angel. *in d. l. in tribus*, & Mathesil. *sing. 109.* probat & veriorem dicit Decian *in præsenti n. 49. vers. sed Iacobus, & n. 50. & seqq.* Ronchegal. *in rubr. ff. de duobus reis, n. 30.* & alij quos citat D. Barbos. *in d. l. in tribus, n. 44.* refert Rot. *in Pisciem. Capellania 10. Maij 1618.* coram R. P. D. Merlino.

In ead. gloss. ibi, *Quòd vna persona vicem duarum sustinet.* Aduerte quòd quando munera & officia non sunt sibi contraria, ea simul habere quis potest, ita vt vnus, & idem duorum vice & munere fungatur, ita Bart. *in l. si consul. ff. de adopt.* Couar. *lib. 3. var. c. 13. n. 6.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 7. q. 13.* Azeued. *ad Curiam Pisan. lib. 2. c. 22. n. 9.* Auiles *ad c. 1. prætorum, fol. 30.*

SVMMARIVM.

1 *Marito asserenti etiam cum iuramento se vxorem cognouisse non creditur si vxor per matronas attestantes ex ipsius corporis aspectu probat contrarium.*
2 *Matrimonialis causa Episcopo inferioribus à Romano Pontifice delegare potest.*
3 *Iuramentum deferri potest viro super copula habita cum sua vxore, cùm vir non probat contrarium.*
4 *Mulieri asserenti se à viro cognitam potius credendum est, quàm viro neganti, intellige vt ibi.*
5 *Periti in arte iurare debent, vt suo testimonio fidem faciant.*
6 *Sententia secundùm medicorum, aliorúmque in arte peritorum iudicium lata, an, & quando in rem iudicatam transeat, ostenditur.*
7 *Matronæ, quæ fœminam aspiciant, sufficiunt duæ vt de Virginitate deponant.*
8 *Peritus vbi in ciuitate, vel loco vnus tantùm adest, is sufficit vbi plures requiruntur.*
9 *Matronæ quomodo sufficienter inspectionis causam reddant ostenditur.*
10 *Probatio admittitur contra iuramentum.*

CAP. Proposuisti. IV.

Gregor. VIII.

MVlier si dicit se non fuisse, nec potuisse cognosci à viro, & hoc probatur iuramento, & testimonio septem mulierum, quæ ipsam aspexerunt, & inuenerunt virginem, est credendum illi, & non marito, etiamsi iuret illam cognouisse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 138.* Alsgona *in compend. iuris Canon. pag. 252.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Augost. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 10. cap. 2.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 168. cum seqq.* 1

Tibi fuit de mandato Apost. delegata.] Ergo causa 2
matrimonialis Episcopo inferioribus à Romano Pontif. delegari potest, vt per Rendinam *in promptuaria receptarum sentent. tit. 72. num. 6* Couar. *de sponsalib. part. 2. c. 8. § 12. n. 3. vers. est tamen*, quos refero ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, p. 3. alleg. 84. num. 6.*

Viro per iuramentum suum, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd deferendum est iuramentum viro super copula habita cum sua vxore, vt per Tiraquell. *de retractu lig. § 4. gloss. 5. verbo, admittitur ad probandum, num. 3.* Viuian. *tom. 1. commun. opinion. lib. 5. tit. 2. num. 3. vers. ideirco, pag. 701.* Mascard. *de probation. concl. 452. n. 14.* vbi etiam quòd licebit vxori probare contrarium, quod deducitur ex *gloss. fin. hic*, ibi, *cùm mulier non probat contrarium*, Couar. *d. part. 2. cap. 3. §. 1. num. 14. & lib. 2. variar. cap. 13. num. 4* Sayr. *in claui Regia, lib. 2. cap. 5. num. 4.* Vbi enim lex, statutum, contractus, siue conuentio partium disponit, standum esse testimonio, vel assertioni alicuius (nisi aliud expressum sit) intelligi debet quandiu ex aduerso contrarium plenius non probatur, & ita admittenda est probatio contraria, & ea, si plenior sit, præualere debet, vt notant omnes *hic gloss. in cap. continebatur, de despons. impub. gloss. verbo, affectata in cap. 2. de tempor. ordinat. in 6.* cum aliis, de quibus per Dec. & Felin. *num. 4. hic*, eund. Felin. *in cap. qualiter in 2. num. 9. ad fin. de accusat.* Couar. *lib. 2. var. c. 13. num. 4.* latè Tiraq. *de retractu lig. §. 4. gloss. 6. à princip.* Mascard. *de probat. concl. 954. à princip.* Intellige & amplia etiam vbi creditur testimonio, vel assertioni alicuius in pœnam siue odium alterius, vt in specie *cap. vlt. de his, quæ vi, & l. si quando, C. vnde vi*, adhuc enim nisi aliud sit expressum, admittenda est probatio in contrarium, & eidem stari debet si plenior fuerit, secundum communem, vt per Dec. & Felin. *num. 4. hic*, Tiraquell. *num. 30.* Mascard. *num. 15. dictis locis*, Menoch. *de arbitrar. casu 208. num. 21. & 34.*

4 *Iuramento puellæ.*] Notatur ad hoc quòd mulieri se cognitam à viro asserenti est potius credendum quàm viro neganti, Mascard. *concl.* 311. *n* 14. post Host. Io. Andr. Anchar. Alex. de Neuo, Præpos. Turrecrem. & alios, tener Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp* 109. *n* 9 id ibi intelligens, nisi vir conuincat eam per aspectum corporis esse virginem; quia si vxor per aspectum probet se cognitam à viro, cùm reperta fuerit virgo à matronis illam inspicientibus, tunc potius creditur vxori neganti copulam, quàm viro affirmanti, Franc. Marc. *Delphin. decis.* 77. *n* 1. Fulu. Pacian. *de probat. lib* 2 *c.* 2. *n.* 15. & 16. quos refert, & sequitur Sanch. *d. disp* 109. *n* 6. vbi *n* 7. asserit prædictas matronas sufficere si sint prouidæ, & in arte peritæ, quamvis peritissimæ minimè sint.

5 *Et testimonio illarum*, &c.] Notatur ad hoc quòd matronæ, ac reliqui artis periti iurare debent, vt suo testimonio fidem faciant, gloss. & Doct. *in cap. fraternitatis, infr. de frigidis, & malefic.* Bald. *hîc n.* 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. *dict. lib.* 7. *disp.* 113. *n.* 13. & in genere de cæteris artis peritis, Couar. *var. lib.* 2. *cap.* 2. *n* 4 *concl.* 1. Pinel. *in l* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *c.* 4 *n.* 1. Mascard. *concl.* 174. *n.* 48. & *concl.* 1410. *n.* 16. Tiraq. *de praescr. fol.* 1. Pacian. *de probat. lib.* 1. *c.* 47. *n* 21. Ioan. Garc. *de expensis, c.* 14. *n* 18. Matiens. *l.* 1. *gloss* 2. *n.* 10 & 21. *tit.* 11 *lib.* 5 *noua recep.* Cenal. *commun. contra comm. q* 1. *n* 25. Sanch. *d. n.* 13 vbi etiam tenet quòd licèt huiusmodi in arte periti quando de communi consensu partium assumpti sunt, iurare non teneantur matronæ de communi partium consensu electæ ad explorandam vxoris virginitatem, ad dissoluendum matrimonium iuramentum subire de-
6 bent. An, & quando sententia secundùm medicorum, aliorúmque in arte peritorum iudicium lata in rem iudicatam transeat? quæstio est ad præsens institutum non contemnenda, in qua in eam sententiam communiter deuentum est tunc in rem iudicatam transitum facere quando ipsæmet partes concorditer & voluntariè elegissent, vel per iudicem eligi consensissent, & promisissent electorum iudicio stare, secus quando coactè ad electionem ventum esset, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 6 *actu* 1 *n.* 131 *vers. quod limita*, Magon. *Lucen si decis.* 18. *sub n.* 11. Canalcan. Finizan. *decis.* 28. *sub n.* 12. Mcnoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 95. *n* 10 *cum seqq* & *cons.* 849. *à n* 2. Fulu. Pacian. *d. c* 47. *sub n.* 92. Thesaur. *decis.* 25. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 136. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib* 2. *concl.* 111. *in censu*. Sed peritis discordantibus quid agendum, vide Stephan. Gratian. *decis.* 32.

7 *Septem mulierum.*] Notatur ad hoc quòd matronæ, quæ fœminam aspiciant, testenturque eam esse virginem, debent esse septem, vt per Pacian. *d. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 26. Verùm cùm in ore duorum, vel trium stet omne verbum, *cap. in omni negotio, infr. de testib.* sufficere duas matronas, vt de virginitate deponant, resoluunt gloss. *verbo, obstetricum, in cap. nec aliqua* 27. *quæst.* 1. Bald. *hîc num* 4. *vers. item quia*, Alex. de Neuo *in cap. fin. num.* 11. *de frigidis*, Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 113. *n.* 16. qui *disp.* 109. *num.* 8. asserit textum *in præsenti* non facere mentionem septem obstetricum, quòd scilicet tot necessariæ sint, sed ad maiorem cautelam,
8 narrando factum. In quo aduerte communiter receptum esse quòd si in ciuitate, vel loco, in quo agitur, plures sint periti, duo necessariò adhiberi debent, quorum assertioni standum est; si verò vnus tantùm, is sat est, per text. *in auth. de non alien.* §. *quod autem*, ita obseruat Bart. *in l.* 1 §. *vlt ff. de verbor oblig.* communis, vt per Abb. *n.* 4. Dec. 11. *hic*, Anton. Gom. *var. tom.* 1. *c.* 9. *num. vlt.* & *tom.* 3. *c.* 3. *n.* 28. Garc. *reg.* 349. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *cap vlt. n.* 5. Padil. *in l.* 3 *n.* 23. *C. de iuris, & facti ignor.* Mascard. *concl.* 1037. *à num.* 22. & *concl.* 1034. *num.* 23. Cherian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit* 9. *n.* 161. Verùm Abb. *hic n.* 5. existimat in causis arduis duos omnino esse necessarios, itavt si vnus tantùm sit in loco, alius ex viciniori accersiri debet, sequuntur in effectu, Aretin. *hic n.* 10. & *in l videamus*, §. *vlt. n.* 40. *ff. de in litem iurando*, vbi Socin. *n.* 15. Iason. 11. Galeaula 9. Crot. 3. *ad fin.* & alij nouiores, quæ sententia in rigore iuris mihi probabilior videtur.

Quæ per aspectum, &c.] Notatur ad hoc quòd ma- 9
tronæ sufficienter inspectionis causam reddunt si deponant puellam esse virginem eo quod eius partes inspexere, illasque tetigere, in quibus deprehenditur virginitas, ita Sanch. *d. lib.* 7. *disput.* 113. *num.* 12.

In gloss. *Puellæ, vlt. ibi, cùm mulier non probat contrarium*. Notatur ad hoc quòd contra iuramentum 10
probatio admittitur, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 4. *gloss* 1 *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Singulares de vniuersitate possunt ad commodum vniuersitatis reprobare instrumentum falsò confectum nomine vniuersitatis.*
2 *Instrumentum etiam priuatum sigillo authentico munitum fidem facit.*
3 *Exceptio alternatiua quando admitti possit, ostenditur.*
4 *Negatiua an, & quando probari possit, ostenditur.*
5 *Testes in causa propria an, & quando recipi possint, remissiuè.*
6 *Iuramentum ad remittendum per testes necessariò requiritur vtriusque partis consensus.*
7 *Testes præferuntur instrumento, in antiquis verò instrumenta testibus.*
8 *Antiquum dicitur, quod excedit centum annos*, & n. 9.
10 *Instrumentum per testes an reprobari possit, ostenditur.*

Cap. Tertio loco. V.

Clem- III.

INstrumentum quando profertur, v. g. circa aliena- 1
tionem terræ alicuius monasterij, vel Capituli, de quo dubitabatur, si fratres, vel singulares personæ iurant Capitulum, vel Vniuersitatem nunquam consensisse tali instrumento, cùm semper repugnauerint tali alienationi, creditur testimonio eorum, non instrumento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Panorm. Anch. Host. Butr. Felin. Barbat. Henric. Bero. Dec. Mynsing Aretin. Bald. Cujac. Viuian. *in ratson. secundi libri iuris Pontif. pag.* 138. Alagona *in compend iuris Canonici, pag* 253. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. & *part.* 3. *repet. in iure Canonica ad secundum Decretal. librum*, Paul. de Eleazariis, refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 10. *cap.* 3. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom.* 2. *pag.* 175. *cum seqq.*

Sigillo Capituli, &c.] Notatur ad hoc quòd instru- 2
mentum etiam priuatim sigillo authentico munitum fidem facit, vt notant Abb. *in princ.* Felin. *col.* 1. Dec. *n.* 13. & alij *hic*, omnes per text. *ibi in c.* 2. *de fide instrum.*

instrum. vbi gloss. vlt. Couar. pract. c. 22. n. 9. vbi post alios discutit an, & quando sigillum publicum, vel priuatum præsumatur appositum instrumento de voluntate illius, cuius est, vt hic & in l. 1. § ille, vers. sed ne furandi, C. de latina libertate, de quo vide Gabr. comm. tit. de præs. concl. 4. Aym. de antiq. tempor. p. 1. cap. quæritur à n. 44. Menoch. de arbitr. casu 113. & de præs. lib. 2. præs. 58. An verò sigillum per se solum absque scriptura, vel subscriptione obliget, vel fidem faciat, prosequuntur Dec. & Felin. hic col. 5. communis in cap. post cessionem, infrà hoc tit. Couar. vbi sup. latè Menoch. d. lib. 2. præs. 57. De sigillo inuenies multa apud Menoch. d. casu 113. & Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 61. per totam.

3 Adulterinum, vel furtiuum.[Admittitur ergo exceptio hæc alternatiua, quia in qualibet eius parte concluditur intentio excipientis, vt notant Doctores hic, vt per Felin. num. 2. vers. fallit primò, Decian. num. 6. vers. quarto, post alios Padil. in l. cùm proponas, n. 10. C. de transact. idem colligitur ex cap. ex parte 2. de rescript. ibi, dolo, vel negligentia, & ex c. p. ex parte B. de foro compet. vbi Doctores, alias etiam rationes ob quas hæc exceptio admitti potest, colliges ex Padil. d. loco, & in l. agi, num. 5. illo tit. ex quibus limitabis regulam, c. 1. & vlt. de libell. oblat. cum similibus. & reg. l. 1. § Labeo, vbi Bald. ff. de fluminibus, & l. scire, §. scire ff. de excusat. tut. dum probat libellum, vel exceptionem incertam, vel generalem non esse admittendam, tradunt gloss. verbo, obnoxiam, in cap. Ablato, de re iud. Rip. & alij per text. ibi in l. 1. §. qui autem, ff. quorum legat. latè Farin. à n. 3. post gloss. 3. & alios ibi in cap. pastoralis, de except. Pinel. in l. 2. C. de rescind. p. 3. cap. 2. n. 8.

4 Cùmque fratres, &c.] Aduerte negatiuam, scilicet Regulares noluisse in Conuentu alienationi consentire, non rectè probari per ipsos Regulares, poterant enim abesse, nisi dixerint id fieri non potuisse quin ipsi vidissent, Alex. cons. 41. num. 5. lib. 4. Decian. cons. 94. num. 5. quod refert, & sequitur Mantica Rota decis. 350. num. 7. testes enim deponentes super negatiua nihil probant, nisi adiiciant quòd aliter esse non posset, quin ipsi scirent, Rota decis. 571. num. 2. apud Farinac. p. 1. recent. negatiua ideo probari potuit per Fratres in præsenti, quia deposuerunt quòd vnanimiter alienationem noluerunt quoties de hoc inter eos actum fuit, & cùm fuerit coarctata per verbum illud, quoties, probari rectè potuit. Vel fortè vt gloss. 1. hic existimat, Fratres probarunt hanc negatiuam indirectè, id est, restringendo illam ad locum, & tempus in instrumento expressum, sequuntur hunc intellectum nonnulli hic, & Paul. num. 2. in l. 1. C. de bonor. possess. secundum tab. Rip. num. 86. in cap. cum Ecclesia, de causa possess. Paris. cons. 19. num. 23. lib. 4. & alij, vt per Mascard. concl. 1091. num. 9. faciunt ea, quæ Brunor. à Sole in locis commun. verbo testes, Mascard. de probat. concl. 1087. n. 8. Rebuff. in tract. de except. n. 172. Flamin. de resignat. benefic. lib. 12. q. 14. n. 68. Mendez à Castro in praxi Lusitana, lib. 5. cap. 1. n. 62.

5 Quare autem testes hic fuerunt recepti in propria causa, vide Perez l. 12. gloss. 2. column. 2. tit. 11. lib. 4. Ordin. & l. 2. gloss. 1. pag. 256. col. 2. post med. tit. 5. lib. 5. Ordin. Azeued. l. 20. tit. 3. lib. 6. nouæ recop. Illa verò ratio non mihi displicet, quia an Fratres in Capitulo, vel conuentu alienationem noluissent, solummodo ipsi testificari possent cum in rebus, quæ sui natura secundùm communem cursum difficulter possunt probari, admittatur probatio, licèt minus legitima, vt per hunc text. dicit Valasc. de iure emphyt. quæst. 9. n. 26. col. 2.

In gloss. Iurati, ibi, nisi à partibus fuerit ei remissum. Notatur ad hoc quod ad remittendum iuramentum à testibus præstandum necessariò requiritur vtriusque partis consensus, nec sufficit si is tantùm remittat contra quem testes producuntur, obseruant Ioan. Andr. Zabarell. Abb. num. 4. Felin. in cap. tuis, de testibus, Rebuff. de reprobat. testium, num. 308. Et suadetur, quia in hoc iuramento vertitur vtriusque partis negotium, & ita succedit reg. quod omnes tangit, lib. 6. quamvis Iason in l. admonendi, in repet. n. 196. ff. de iureiur. existimet satis esse remissionem aduersæ partis, contra quam testis producitur, per text. in d. c. tuis, ibi, à parte remittatur aduersa, cui satisfaciunt Abb. d. n. 4. & alij ibi, ac Rebuff. d. loco. Adde iudicis consensum in tali remissione non requiri ex d. cap. tuis, Abb. & Felin. n. 3. Crot. de testibus, n. 236. Iason. d. n. 197. quamvis contrarium innuat gloss. 2. in d. cap. tuis. 6

In gloss. Testium, ibi; Sic ergo testes præferuntur instrumento. Vide Cenall. communium contra communes, q. 51. num. 4. & q. 45. Rotam decis. 166. num. 7. apud Farin. part. 1. recent. vbi dictum fuit testibus minus credi, quàm scripturis, & instrumentis. In antiquis certum est instrumenta præferenda esse omni alij probationi; Mascard. de probat. concl. 14. n. 13. Xuar. allegat. 6. n. 11. Cabed. de patronat. Regiæ Coronæ, c. 34. num.... Et antiquum dicitur, quod excedit centum annos, Burg. de Pace cons. 3. num. 76. Farin. in praxi crimin. part. 1. q. 47. num. 112. & p. 2. q. 69. num. 142. Menoch. de arbitr. casu 3. Gam. Lusit. decis. 88. num. 1. Auendan. de exequendis mand. p. 1. cap. 6. n. 6. Gotier. cons. ... 7 8

Gloss. hæc circa hunc text. tria dubia inuoluit. Primum an instrumentum per testes reprobari possit. Secundum quot testes sint ad hoc necessarij. Tertium tandem quales esse debeant. Quoad primum, quicquid gloss. inuoluat, certum & receptissimum est instrumentum reprobari posse per testes contrarium deponentes non solùm in illo descriptos, verum etiam per alios, vt apertè probat hic text. & cap. cum Ioannes, vers. porrò, de fide instrum. obseruant Imol. in l. 1. §. si quis neget, ff. quemadm. test. aper. Boër. decis. 118. à num. 8. Couar. lib. 2. var. cap. 13. num. 11. Menoch. de arbitr. casu 105. à princ. Buratt. decis. 143. num. 1. Quoad secundum dubium variæ sunt Doctorum sententiæ, sed communis obtinuit duos tantùm testes alioquin idoneos sat esse ad reprobandum etiam indistinctè instrumentum, siue in eo tales testes sint descripti, siue non, ex Innoc. Ioan. Andr. Abb. num. 13. Felin. 11. & alij in d. cap. cum Ioannes, communis vt per Dec. hic num. 11. & aliis, vt per Couar. d. cap. 13. num. 11. & pract. cap. 20. num. 6. Menoch. d. casu 105. num. 37. Mascard. concl. 919. num. 9. Circa tertium, & vltimum dubium receptum est requiri in proposito ad instrumentum reprobandum testes omnino idoneos, & omni exceptione maiores, communis ex Felin. vbi sup. num. 35. Couar. dictis locis, Menoch. d. casu 105. num. 33. Bursat. cons. 33. num. 8. & aliis per Mascard. concl. 919. num. 1. & 8. Restat nunc respondere ad hunc text. in quo ad instrumentum reprobandum satis sunt monachi in causa sui monasterij deponentes, qui non sunt in ea omnino idonei, & omni exceptione maiores cùm sint de eadem domo, & familia monasterij, intendit gloss. verbo, testes, in auth. de monachis in princip. vers. cogitandum, quia non sequitur, admittitur is testis, ergo est integer, & omni exceptione maior, post alios Dec. hic num. 19. vers. retenta, Simanch. de cathol. instit. c. 62. num. 4. Sed dici potest cum Dec. hic num. 7. vers. sed certè, & d. num. 12. vers. retenta, & in cap. insuper n. 7. 9 10 11

vers. ex hoc, de testib. & Aym. *cons.* 59. *n.* 11. in hoc text. satis esse monachos in causa monasterij deponentes, & per eos instrumentum reprobari, quia agebatur de his, quæ io Capitulo facta dicebantur, in qua specie cùm falsitas instrumenti per alios extraneos non ita probari possit, admittuntur monachi, vt magis instructi, & omnino ea in re idonei. Accedit quod in hac materia ad constituendam qualitatem testiom, per qoos instrumentum reprobari valeat, maximè attenditur arbitriom iudicis examinaturi omnes circunstantias, vt resoluunt citati à Conat. *n.* 1 c. Menoch. *n.* 42. *dictu locu*, planè in specie hoius text. considerata natura loci, & qualitate oegotij qood in Capitulo inter monachos gestum proponitur, non leuis insurgit coniectura, qoæ iodicis arbitriom moueat, vt monachos ipsos hac in re magis idoneos arbitretur, quàm sint omoes alij testes extranei.

SVMMARIVM

1 *Impedimento probato matrimonij contrahendi, & publicatis attestationibus, alij testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.*

3 *Testes vltrò se offerentes, & non requisiti probant, quando agitur de peccato vitando.*

4 *Examini se vltrò offerens tanquam suspectus regulariter non probat.*

5 *Iurans puellam ducere in vxorem non tenetur accipere, si dotem non constituat.*

CAP. Iurauit. VI.

1 IMpedimentom aliquod matrimonij contrahendi quando est sufficienter probatum ioramento, & partibus publicatum, si alius velit oppositom probare, non est audiendus, sed stari debet primæ sententiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panormit. Felin. Henric. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 139. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 253. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & *p.* 3. *repet. iuris Canonici ad secundum Decret librum.* Ioan. Baptista Fertet. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 10. *cap.* 4.

2 *Accepturum.*] Et sic de fututo. Vide Perez *lib.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 7. *colum.* 1. *vers. dubitatur, titul.* 1. *lib.* 5. *Ordin.*

3 *Quidam iuramentis*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando agitur de peccato euitando, veluti si agatur de probanda consanguinitate ad impediendum matrimonium, testes se vltrò offerentes, & requisiti probant, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1358. *num.* 65. Rebuff. *de probat. testium, num.* 69. *vers. saluatur.*

4 Regulariter enim offerens se vltrò examini tanquam sospectus non probat, vt per Hyppol. *in l. vnius §. seruo n.* 1. *ff. de quæst. & cons.* 12. *n.* 9. *& cons* 18. *n.* 30. *&* 31. *& cons.* 28 *n.* 11. *&* 12. *& cons.* 29. *n.* 22 *& cons.* 63. *n.* 38. Tiraq. *de pia causa, priuil.* 3. *pag* 18. Perez *ad leges Ordinam. tit.* 11. *lib.* 3. *pag* 668. Menoch. *de arbitr. casu* 474. *n.* 57. *& de præs. lib* 2. *præs.* 55. *n.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1312. *n.* 44. *& concl.* 1358. *n.* 63 *cum seq. & concl.* 1368. *n.* 4. Spin. *in speculo testam. p.* 2 *rubrica n.* 4. Bobadil. *in sua politica lib.* 1. *c.* 3. *n.* 68. Farioac. *in praxi crimin. q.* 80. *n.* 1. *cum seqq. & p.* 4. *decis.* 43. *vbi addit. lit. C.*

5 Argumento huius text. colligunt aliqui quòd si quis iurauit puellam ducere in vxorem. non tenetur accipere si dotem non constituat, vt per Laram *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, n.* 60. *ff. de liberis agnosc.* Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 19. *n.* 9. Cabed. *Lusit. decis.* 31. *n.* 15. *p.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus vbi quis per literas Ordinarij probatur à procuratione repellitur.*

2 *Literæ Episcoporum, & similium Ordinariorum faciunt fidem.*

3 *Ordinarij literis asserentibus aliquem esse excommunicatum, vel quid simile, an credatur, remissiuè.*

4 *Excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitui in iudicio, intellige vt ibi.*

5 *Excommunicatus si constituatur procurator, constitutio est nulla ipso iure.*

6 *Doctores referuntur de sigillo Episcopi agentes.*

7 *Scripturæ tabellionis non creditur, nisi habeat testium subscriptionem.*

8 *Testes duo instrumentis publicis sufficiunt.*

9 *Procurator excommunicatus si constituatur, licèt postea absoluatur, non tamen habilitatur, vt possit agere.*

CAP. Post cessionem. VII.

Innoc. III.

SI per literas iudicis Ordinarij probatur aliquem 1
quando assumpsit officium procurationis, fuisse excommunicatum, non est vt procorator admittendus, donce enim probetur contrarium. est standum literis Ordinarij. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Hostiens. Bald. Panormit. Butr. Anchar. Barbat. Dec. Mynsinger. Aretin. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 239. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 253. & *part.* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum*, Ioann. Calderinc remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 11. *cap.* 1. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælectionib. Salmantic. tom.* 2. *pag.* 186. *cum seqq.*

Per literas iudicis Ordinarij, quibus standum est. 2
&c.] Notatur ad hoc qnòd literæ Episcoporum, & similiom Ordinariorum faciont fidem, itavt illis standum sit donec contrariom ostendatur, Rot. *decis.* 22. *in nouis, aliàs* 16. *in antiq. sub hoc tit.* Mascard *de probat. concl.* 990. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs* 17. *à n.* 13. Rebuff. *in praxi, tit. forma literarum consura, num.* 18. *&* 20. *& tit. forma dimissoriarum, num.* 37. An literis Episcopi soper natalium defecto dispensantis credatur, vide Cæs. de Graffis *decis.* 170 *sub hoc tit.* quem citat Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 1. *collect.* 84.
Quando verò credatur literis Ordinarij asserentibus 3
aliquem esse excommunicatum, vel aliud simile, vide Soar. *in thesauro communium opin. litera L. verbo, literis*, Valdes. *ad Xuar. allegat.* 13. *numero* 7. Bellacomb. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 11. *num.* 351. *pag* 589.

Excommunicatus erat cùm procurationis, &c.] Nota- 4
tur ad hoc quòd excommunicatus maiori excommunicatione non potest procurator constitui in iudicio ad litem exercendam, etiam pro reo Padil. *lib* 1. *num.* 55.

num. 55. *C. de iuris, & facti ignor.* Crescent. *decis.* 12. *de procurat.* Peregrio. *de iure fisci*, *lib.* 3. *tit.* 11. *num.* 30. Marant. *de ordine iudic. part.* 4. *disp.* 16. *num* 24. Vant. *tit. ex defectu mand. num.* 136. latè Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existentium, lib* 4. *cap.* 24. *per totum*, vbi *num.* 3. extendit vt procedat siue excommunicatio sit publica, siue occulta, & *num* 4. siue mandatum sit ab homine, siue à lege, & *num.* 5. etiamsi mandatum sit datum à socio ad gerendum causam communem cum ipso excommunicato, & *num.* 9. quamvis post constitutionem, & acceptationem mandati superueniat excommunicatio, quia tunc impeditur exercitium quovsque excommunicatio duret, & *num.* 11. siue excommunicatus sit constitutus procurator pro parte actoris, siue pro parte rei.

5 *Tanquam procuratorem non duximus admittendum.*] Ergo si excommunicatus constituatur procurator, constitutio est nulla ipso iure, vt per Burr. *hic sub n.* 10. Imola *sub n.* 7. Felin. *n* 20. Crescent. *d. decis.* 12. *de procurat.* bene Viuian. *tom* 1. *communium opinion. lib* 2. *tit.* 8. *n* 22. *pag* 316. latè Anton. Ricciul. *d. cap.* 24. *à n* 12. bene resoluentes constitutionem procuratoris excommunicati non valere ipso iure à principio, ita quòd opus tunc aliter non est, quòd procurator iste reiiciatur exceptione aliqua; nam procuratorem constituens, si sciebat eum excommunicatum, sibi imputandum esset, qui talem elegisset incapacem, & legibus exosum; sed si ignorabat, posset certè agere contra procuratorem ad interesse cum ingessisset se officio sibi interdicto à iure; & hæc est communis sententia; quamvis contrariam opinionem, imo quòd constitutio procuratoris in persona excommunicati non sit nulla ipso iure, sed requiratur oppositio, teneat Innoc. *in cap. veritatis*, *num.* 2. *sup. de dolo*, quem latè probant Soar. *de censuris, disp* 16. *sect.* 7. *n.* 10. *vers. sed non video fundamentum*, Mar. Alter. *eod. tract. lib.* 2. *disp* 3. *cap* 2 *versic. contraria tamen*, Nauar. *in man. cap.* 27. *n* 21.

6 In gloss. *Literas.* De sigillo Episcopi vide *l. fin. & ibi gloss.* 1 *ad finem, tit.* 9 *lib.* 2. *leg. for.* Perez *in rubr. tit* 11. *gloss* 1 *pag.* 663. *vers. quæri potest lib.* 3 *Ordinam.* Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss* 6. & quòd sigillum tribuat fidem scripturæ æquè ac subscriptio, Gemin. *cons.* 57. *n.* 5. *& cons.* 144. *n.* 4. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl.* 4. *n.* 46. Menoch. *consil.* 1. *n.* 332. Rot. *in Tridentina decimarum* 14. *Februarij*, *&* 6. *Aprilis* 1620. coram Card. Sacrato, *& in Cæsaren. beneficij* 28. *Iunij* 1627. coram R.P.D. Merlino.

7 In ead. gloss. ibi, *Nec scriptura tabellionis creditur, nisi habeat testium subscriptionem.* Vide Tiraq. *de retractu lig. glass.* 9. § 8 *n.* 35. Cassan. *in consuet. Burgundiæ, rubric.* 4. §. 19. *propè fin. verbo, ou de Notaire*, Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 13 *in coronide*, *n* 11.
8 Cald. Pereira. *de emptione, cap.* 6. *n.* 2. *&* 3. Et in instrumentis publicis sufficiunt duo testes, Covar. *practic. cap* 20. *num* 4. *vers. & licet*, Aloys. Ricc. *d. collect.* 84. *in fine.*

9 In gloss. *Excommunicatus.* Notatur ad hoc quòd si constituatur procurator excommunicatus, licèt postea absoluatur, non tamen habilitatur vt possit agere, quia attenditur inhabilitas, quæ à principio erat, vt per Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 4. *q.* 1. *n.* 15. Anton. Ricciul. *d. c.* 24. *n.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio facta filio eo decedente sine liberis euanescit per ingressum Monasterij, nec ad inualidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ille ex aduerso geminatus probetur.*

2 *Monasterium habetur loco filij, seu hæredis, & succedit excluso penitus substituto.*

3 *Monasterium an habeatur loco filij quando appareat testatorem intellexisse de filiis veris, & naturaliter genitis, quæstio dubia in qua affirmatiua, & negatiua opinio æquè probabilis.*

4 *Substitutus si fuerit filius testatoris, tunc ille succedet excluso Monasterio.*

5 *Testator si substituerit aliquem de sua familia adiiciens velle ea bona perpetuò in familia conseruari, tunc Monasterium non habetur loco filij, seu hæredis.*

6 *Grauatus si religionem ingrediatur animo fraudandi substitutum, tunc ille non excludetur.*

7 *Grauatus si inductus sit ad religionem suasionibus, & blanditiis Monachorum, tunc Monasterium nulla huius professi bona consequetur.*

8 *Substitutus non excludetur si grauatus ante professionem testatus sit instituendo hæredem extraneum.*

9 *Monasterium non succedit exclusa substituto, vbi non sub conditione liberorum, sed purè, & simpliciter post mortem restituere fuerit grauatus.*

10 *Monasterium non habetur loco filij quando liberorum conditio sit in propriam personam relata.*

11 *Monasterium habetur loco filij, & succedit excluso substituto in vltimis voluntatibus, & contractibus gratuitis, non verò onerosis.*

12 *Testator si instituat filium in Sacris iam constitutum, aut professum, & ei decedenti absque liberis substituat tertium, non succedit Ecclesia, vel Monasterium.*

13 *Monasterium succedendi incapax nullatenus substitutum excludit, sed statim substitutus à die professionis admittitur.*

14 *Monasterium succedendi capax quando non vult succedere in bona professi grauati ea restituere, si decesserit sine liberis, substitutus non excluditur per professionem factam.*

15 *Substitutus à Monasterio non excluditur quando ingressus in illud caruit effectu.*

16 *Pluralitas actuum non præsumitur.*

18 *Probatio obscura non releuat probantem.*

19 *Testis dubiam, seu obscuram depositionem non interpretatur producens ad suam intentionem.*

20 *Minorum appellatione venit tam pueritia, quàm adolescentia.*

21 *Monasterium qui sibi hæredem instituit non dicitur sine hærede decedere.*

23 *Testis ambiguum verbum contra producentem, interpretatur.*

24 *Pia causa substituta per professionem grauati, non excluditur.*

25 *Grauatus hæreditatem restituere, si absque liberis decesserit si fiat clericus Ecclesiæ sæcularis quando substitutio euanescat ostenditur, & quando si se, & sua tradat Ecclesiæ sæculari*, n. 26.

Cap. Præsentia. VIII.

Pater moriens si in testamento instituat hæredem suum filium, præcipiens vt si filius sine liberis moriatur, bona deuoluantur ad patrueles, & interim 1

terim filius ingreditur monasterium offerens se & sua, & deinde egrediens iterum reuertitur offerens se & sua cum iuramento & moritur, bona cedunt monasterio, quod est loco filij primi hæredis, & patrueles si obiiciant quòd obtulit se & sua in minori ætate, talis obiectio non nocet, quia est æquiuocum an fuerit minor in prima, vel in secunda oblatione. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Panorm. Butr. Anch. Barbat. Beroi. Dec. Mynsing. Aret. Mantu. Cuiac. Cened. *col* 111. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 140. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 154. & *p* 3. *repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum* Petr. Paul. Paris. & Ioan. Baptista Ferret. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3 *Decretal. lib.* 2. *tit.* 11. *cap.* 2. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom.* 2. *pag.* 205. *cum seqq.*

2 Collige ex text. monasterium haberi loco filij, seu hæredis, ita vt grauato hæreditatem restituere si absque liberis decedat, profitente, succedat monasterium, excluso penitus substituto, vide Abb. *hic num* 16. Felin. *num.* 29. Dec. *num.* 108. & 190. Bart. Bald. Alberic. Salicet. Angel. & alios *in auth. nisi rogati, Cod. ad Trebel.* & *in authent. si qua, C de sacrosanct. Eccles.* & *in auth. ingressi, eod tit.* Couarru. *lib.* 1. *variar. cap.* 19. *à n* 6. Boër. *decis.* 158. Honded. *cons.* 62 *n.* 15. & *sequent. lib* 1. Cranet. *cons.* 152. *n.* 1. Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo, susceperit, n* 46. *Cod. de reuocand donat.* Maluas. *cons.* 21. *num.* 11. *vol.* 1. Rota *decis.* 92. *num.* 11. *part.* 2. *diuers.* Sfort. Odd. *in tract. de compendiosa substit. part.* 6 *art* 6. *dub.* 2. *à num.* 6. Vincent. de Franchis *decis.* 29. Caualcan. *decis. prima, part.* 3. Ozasc. *dec.* 126. *num.* 20. Molina *de primog. lib* 1. *cap.* 13. *à num.* 71. & *lib.* 2. *cap.* 5 *à num.* 28. & *cap* 9 *num.* 45. Mich. Grass. *in §. fidei commissum, quæst.* 42. *à num.* 1. Aquilin. *in §.* & *quid si tantum, super illis verbis, quid enim si aqua,* & *ignis, à numero* 27. Auendan. *ad l* 40. *Tauri, gloss.* 4. *num.* 17. Carol. Tapia *ad auth. ingressi, Cod de sacrosanct. Eccles. cap.* 15. Bened. Ægid. *in repet. l. Titia si non nupserit, part.* 1. *n.* 54 *ff. de condit.* & *demonstrat.* Rebel. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 18. *q.* 16. *n.* 4. Mench. *de success. creat lib.* 3. § 21. *num.* 166. Villalob. *commun. litera M verbo, monachus, n.* 188. Mariens. *ad l.* 7 *gloss.* 2. *num* 21. *tit.* 11 *lib* 5. *noua recop.* vbi Azeued. *num.* 28. Matheat. *lib.* 3. *de legatis,* & *fideicommiss. cap.* 13. *n* 2. & 3. Emman. Costa *in cap. si pater, verbo, si absque liberis, n.* 70. *de testam. lib.* 6. Peregrin. *de fideicommiss. art.* 28 *n.* 58. *cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss* 12. *princip. à num* 27. Cardin. Mantic. *de coniecturis vltim volunt. lib.* 11. *tit.* 7. & *de tacitis,* & *ambig conuent. lib.* 14 *tit.* 46. *num.* 7. & 8. Guttier. *canon. lib* 1. *cap.* 32. Menoch. *cons.* 108. *num.* 22. & *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 83. *num.* 28 *cum seq.* Alexand. Trentacinq. *de substitut. part.* 4. *cap.* 7. *num* 20. *cum seqq.* plures alios refert plena manu Cened. *ad Decretal. collect.* 112. *num.* 1. quibus adde Gam. *Lusitan. decis.* 318. Galganet. *de condit.* & *demonstr part.* 1. *cap.* 21. *num* 31. Don. Garc. Mastril. *Siciliæ decis.* 65. *à num.* 2. Molina *de instit. tract.* 2. *disp.* 190. *vers. quando quis,* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 6. *num.* 10. & *de renouat. quæst.* 19 *num.* 9. Valasc. *consult.* 14. *num.* 4 & 8. Fr. Emman. *quæst Regul tom* 2. *q.* 77. *art.* 4. Surd. *de alim. tit.* 12. *q.* 15 *num.* 17. Francisc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib.* 3. *q* 26 *à num.* 1. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 7. *q.* 7. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib* 2. *concl.* 131. *consid.* 1. *num* 13. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 305. Cened. *practic.* & *canon. quæst. lib.* 1. *q* 55. *num.* 10. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 1. *tit. de bonis clericorum,* § 10. *n.* 2 Hieron. Fernandez de Ottero *lucubrat. disput.* 2. *n.* 9. Camil. Botrel. *cons.* 17 *à n.* 30. *volum.* 1. Castill. *de vsufructu, lib.* 1. *c.* 65. *n.* 4. Mendez de Castro *in repet. l. cùm oportet, p* 3. *n.* 157. *C. de bonis quæ lib.* Nicol. Intrigl. *in tract. de feudis cent* 1. *q.* 46. *à num.* 83. & *in tract. de substitut. cent.* 3. *q.* 63. Polydor. Rip. *in tract. de actis in articulo mortis cap.* 44. Camill. Borrel. *cons.* 33. Cardin. Tusch. *lit. M, concl.* 344. Farin. *fragm. crimin. tom.* 2. *lit. I. num.* 345. *cum seqq.* Sanctarel. *variar resol q.* 26 *num.* 20. *cum seqq.* optimè Fusar. *de substitut. q.* 429 *à n.* 8. diffusè metipsum *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appellat.* 99. *ex num.* 117. *vsque ad num.* 175. latè & eleganter Sanch. *in præcepta Decalogi, tom* 2. *lib* 7. *cap.* 16.

Ampliatur aliquibus modis conclusio supradicta ex hoc text. desumpta, & primò vt procedat, & locum habeat etiam in foro conscientiæ, vt resoluunt, Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt lib* 11. *tit.* 7. *n.* 1. Pereg. *d. art.* 28. *n.* 91. Matheat. *de legatis,* & *fideicom. lib.* 3. *c.* 23. *n.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 80. *num* 5. & *lib.* 4 *præs* 85. *à n.* 59 Fusar. *de substitut. q.* 429. *n.* 9 Rustic. *ad l. cùm auus ff. de condit.* & *demonstr. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 3. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *in l. Titia si non nupserit* 100. *ff. de cond.* & *demonstr. p.* 3. *n.* 54. Sanch. *d. lib.* 7. *c.* 16. *n.* 1. cum aliis per me citatis *d. appell.* 99. *num.* 124.

Amplia secundò etiam in grauato bigamo, qui ex dispensatione Papæ sit monasterium ingressus, quia & tunc substitutus erit exclusus. Cardin. Mantic. *d. lib.* 11. *tit.* 7. *n.* 17. Menoch. *d. lib* 4. *præs.* 83. *n.* 63. Rustic. *d. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 14. Sanch. *d. lib.* 7. *cap.* 16. *num* 64. vbi bene obseruat ad id nulla dispensatione opus esse, quia si ad Ordines promouendus non est, non obstat bigamia, vt autem bona eius per possessionem transferantur in Monasterium, & sic extinguatur substitutio, nullibi petitur professum ad Ordines promoueri.

Amplia tertiò etsi monachus apostataret, quia adhuc monasterium excluderet substitutum, Bald. *n.* 15 & Felin. *n.* 32. *in præsenti,* Fusar. *d. q* 429. *n.* 14. vbi *n.* 15 post Rustic. *d. lib.* 5. *c.* 2. *n.* 32. & 33. extendit etiamsi monachus degradaretur, refero ego ipse *d. appell.* 99. *n.* 126.

Amplia quartò vt tunc etiam substitutio euanescat si grauatus fiat clericus Ecclesiæ secularis in sacris constitutus, concurrentibus conditionibus mox explicandis, secundùm Pute. *dec.* 55. *n.* 2. aliàs *dec.* 53. *in correctis lib.* 1. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 12. *n. vlt.* Bened. Ægid. *in repet d. l. Titia p.* 1. *n.* 45. Fusar. *d. q.* 429. *à n.* 1. Sanch. *d. lib.* 7. *c.* 26. *n.* 32. & alios per me relatos *d. appell.* 99. *num.* 127. Duplex autem conditio exigitur vt clericus hoc priuilegio excludendi substitutum fruatur, prior est vt perpetuò in clericatu perseueret, posterior vt in fine vitæ bona illa, quæ substituto restituturus erat, det Ecclesiæ, vel in alia opera pia expendat, ita Pute. *d. decis.* 53. *n.* 3. Menoch. *d. præs* 83. *num.* 68. Fusar. *d. q.* 429. *n.* 3. *cum seqq.* ego ipse *d. appel* 99 *n.* 128.

Primo limita textus conclusionem quando conditioni aliquid adiiciatur, ex quo appareat testatorem de filiis veris, & naturaliter genitis intellexisse, veluti cùm conditio sub ea forma concipitur, si sine liberis naturalibus, aut legitimis, aut masculis, vel ex corpore suo natis decesserit; tunc enim monasterium admittendum non esse, nec substitutum excludere, docuerunt Bald. *in d. auth. nisi, n.* 2. Mantic. *d. tit.* 7 *n.* 10. Menoch. *d. præs.* 83. *à n.* 27. Guttier. *d. cap.* 32. *à num.* 52. Sim. de Prætis *de interpret. vltim. volunt. lib.* 2. 3

lib.2.interpret. dub.2. fol.2. num.109. Pereg. d art 28. à n.76. Graff. §. fideicommiss. quaest.40. n.2 Spin. d. gloss 12. princip. n.11. Cenall. q 93. n.2. Camill. Borrell. conf.33. n.107. vol.1. Fr. Emman. d. art.4. Gall. de except. success. tit.4. except.27. num.155. p.2. Rustic. in l cum annus, ff. de condit. & demonstr lib 5. cap.1. n 44 cum seqq Farin. d lit. M. num 377. Fursat. d.q.429. num.27. cum seqq. sequuntur Boer. Corn. Grat. Fulg. Mench. Mandel. Sfort. Pett. Gregor. Marheat. Pancir. Mieres, & alii quos refert licèt non sequatur, Sanch. dec.17. n.51. Verùm licèt haec nostrae limitationis sententia probabilis mihi videatur; contraria tamen probabilitate non caret, immo Doctorum numero communior, & receptior est, & praecipuè eam tenent Canonistae in praesenti, Butr. num 26. Bald. n.9. Abb.48. Aretin. à num.68. Dec. n.232. Felin.36 Ferrer.104 Parif. à num.136. Beroi. num 486. & Legistae in d auth. ingressi, vbi Bart. & in d. auth nisi rogati, vbi Cyn. Fab. Albert. Fulgos. Paul. & Ias. & Summistae omnes, praecipuè Rosel. verbo, legare, n.24 Silu. verbo, haereditas 1. quaest. .n.10, dicto 5. Angel. verbo, haeres, n.18. Tapia eod verbo, q.14. n.15. sequuntur Mench. Sarm. Villalob. Perez, Bursat. & Auend. ac alij, quos refert, & sequitur Sanch. d cap.17. n.53. Molin. d. disp 190. vers. quando quis, Rebel. d p.1. lib.18. quaest 6. num 3. Et ponderatis vtriusque sententiae rationibus vnam, & alteram aequè probabilem censeo, & ideo posse quemlibet ad suum libitum vni, vel alteri adhaerere, dicunt Anch. in cap. Reynaldus, n.41. infr. de testam & Fulu. Pacian. cons.36. num.113. vol.1.

4 Secundò limitā, nisi substitutus fuerit testatoris filius, tunc enim succedet ille excluso monasterio, ita Menoch. d. praes. 83. n.44 Octanian. Pedem. decis. 126 n.26. & a-. Vincent. de Franch. Neap. decis.29. num. vlt. lib 1. Pereg. d artic. 8. num.87. & cons.59. à num.3. volum.5. Gutier. d. cap 32. num 15. Cald. Pereira de nominat. emphyt quaest 6. n.6 Camill. Borrell. cons 23. num.103. vol.1 Alciat. Rip. Beroi. Tiraq. Padil. Mantic. Tap. Fr. Emman. & alij plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. cap.16. num.19. quibus addo Rustic. d. lib.5. c.1. num 64. cum seqq. Farin. d. lit. M. num 379. Fusar. d. q.419. num 48. cum seqq & alios per me citatos d. appell 99. num 142. quicquid hanc limitationem improbent Mench. de success. creat. lib 3. § 21 num 70. volum 1. Spin. gloss. 4. princip. num.126. Molin. loco proximè citato, Bellet. disquisit. cleri. al. part 1. tit. vltim. §. 20 num.5. pag.551.

5 Tertiò limita, si testator substituerit aliquem de sua familia adiiciens velle ea bona perpetuò in familia conseruari, tunc enim censetur velle, vt excluso monasterio succedat substitutus, quippè quòd Monasterium incapax est conseruandae agnationis, & familiae, vt per Couar. d. cap 19. num. 11. Menoch. d. praes. 84. num.45. Gutier. d cap.31. num 29. Cenall. d.q.192. num.3. Cald. Pereira de nominat emphyt 4.6. num.12. Pacian. d. cons 26. num 128. Cabed Lusitan. decis 133. num 9 part.1. & alios plures, quos refert, & sequitur Sanch. d. c.12. n.44. quibus addo Rustic. d. lib 5. cap.2. num.86. Fusar. d q.429. num 54. vbi num 55. idem resoluit quando quis esset substitutus cum conditione vt nomen & insignia familiae susciperet, & alios per me citatos d appell.99. n.144.

6 Quartò limita, si grauatus religionem ingrediatur animo fraudandi substitutum, tunc enim ille non excludetur, gloss. verbo locum, auth. nisi rogati, C. ad Trebell. vbi omnes Legistae, praecipuè Odofr. n.4. Cyn. n.3. quaest.3. Butr. quaest. penult. Bald. num.24. Salycet. num.5. Corn. num.13. Fulgos. num 4. Albert. num. Item & Canonistae in praesenti, Abb. antiq. num. vlt. Ioan. Andr. num 36. Butr. num.61. Bald. n.31. Abb. num 46. Dec. num 204. Ferret. n.95. Paris. n.126. Felin. num.36. Beroi. num 500. Bellam. num.32. & 40. Henric. num.21. Barbat. num.41. & 42. Mant. num 57. Menoch. d. praes 83. num.76. & lib.6. praes.8. num.4. Fr. Emman. d quaest.77. art 5 Molina verbo... d disp.190. vers. item quamuis, Tapia in d. auth. ingressi, sua, c.13. num.35. Rustic. d. lib.5. cap 2. num 51 Fusar. d quaest 419. num. 73. cum seqq & alij per me citati d. appell.99. num.148. Sanch. d. cap.17. vbi numer. sequentib. disputat ex quibus coniecturis haec fraus deprehendi valeat.

Quintò limita, si grauatus inductus sit ad religionem suasionibus, & blanditiis Monachorum, quia tunc Monasterium nulla buios professi bona consequetur, cap constituit, 2. quaest 3. ac proinde minimè excludetur substitutus, Menoch. d. praes.83 num. vlt. Tapia n.40. Peregr. art 28. num. vlt. Sanch. n.62. dictis locis, Rustic. d. lib.5. c.2 n 45. Fusar. d q.429. n.72 & alij per me citati d appell 99. n.152. 7

Sextò limita, si grauatus ante professionem testatus sit restituendo haeredem extraneum, tunc enim non excludetur substitutus, Bald. in d. auth nisi rogati, n.20. Peregr. d. art 28. n.65. Mantic. de coniectur. lib.11. tit.7. n.14. Surd. cons.238. n.1. & de aliment. tit.1 q.15. n 159. Sanch. d. cap.17. n.47. & 49. declarat tunc non succedere substitutum in ea bona vsque ad naturalem professi mortem. Rustic. d lib.5. cap.2. num. 48. Fusar. d q 419. n. 66. & alij per me citati d. appell.99. n 145. 8

Septimò limita, vbi non sub conditione liberorum, vel nuptiarum, sed purè, & simpliciter post mortem restituere fuerit grauatus, tunc enim cùm in ea institutione nec expressè, nec tacitè claudatur conditio, si sine liberis decesserit, non militat dispositio textus in praesenti, vt per Bald. in d auth. nisi, num.20. Costa n.72. Menoch.56 Peregr. 66. dictis locis, Graff. §. fideicommissum, q 40. n 2. Molin. d. disp.190. col. pen. Sanch. d. c.17. n.80. cum seqq. Fusar. d q.429. n.89. ego ipse d. appell.99. n.175. 9

Octauò limita, quando liberorum conditio sit in propriam personam relata, vt si quis sic testetur: Si absque liberis decessero, substituo Titium; quamvis enim testator non relictis liberis religionem ingrediatur, non excludetur substitutus, sed ille excluso Monasterio succedet, ita Canonistae in praesenti, Ioan. Andr. num vlt. Butr. num.62. Zabarel. num. vnic. col.4. Abb. num 46. Anchar. num 29. Dec. num. 214. Paris. num 121. Ferret. num.99. Menoch. d. praes.83. num 86. & 87. Tapia d cap.13. num.20. Peregr. d art.28. n.57. Sanch. d. cap.17. num.66. Rustic. d lib 5. cap.2. num.50. Fusar. dict. quaest.429. num. 83. ego ipse de appellat 99. num 153 10

Nonò limita, si illa conditio, si absque liberis decesserit, apponatur in contractibus onerosis, nam textus nostri desumpta conclusio solùm procedit in vltimis voluntatibus, & contractibus gratiosis, Tiraq. in l. si vnquam verbo, susceperit liberos, n.43. sine 46. Peregr. d art.28 n.68. Roland. cons 93 n.21. vol.2. Sanch. d. c.17. n.68. 11

Decimò limita, si testator instituat filium in Sacris iam constitutum, aut professum, & ei decedenti absque liberis substituat tertium, quia cùm testator memor Ecclesiae, & Monasterij substituerit tertium, voluit clarè hunc Ecclesiae, vel Monasterio praeferri Menoch. dict. praes.83. num 54. & 55. Sanch. dict. cap 17. num 73. vbi num.74. limitat, etiam si testator dixerit si grauatus decesserit sine liberis, succedat Titius, 12

&

& nullus alius, qui ea verba, *nullus alius*, excludit Monasterium, & *num* 76. limitat, etiamsi grauatus post professionem ex licentia Pontificia testaretur, instituerétque extraneum hæredem; tunc enim non videtur exclusus substitutus, licèt ibi contrarium sequatur, & *num.* 77. limitat denique si testator apponat conditionem, si decesserit sine liberis illius matrimonij; quia cùm Monasterium nequeat dici filius illius matrimonij, excludetur, & admittetur substitutus.

13 Vndecimò limita, quando grauatus restituere hæreditatem si absque liberis decesserit, professionem fecerit in Monasterio succedendi incapaci, tunc enim tale Monasterium nullatenus substitutum excludet, Nauarr. *commens.* 2. *de Regular. num* 54. Fr. Emman. *d. quæst* 77. *art.* 4. Sanch. *dict cap.* 17. *num.* 13. Fusar. *d. q* 429. *num.* 61. Farin. *d. lit. M. num.* 380. cum aliis per me citatis *d. appellat.* 99. *num.* 129. imo substitutus statim à die professionis admittitur, exclusis Monachi illius hæredibus, Couarruu. *in cap* 1. *num.* 6. *de testam.* Ascan. *de patria potest cap.* v *tim. num.* 72. Guttier. *d. cap* 5 *num.* 25. Parlad. *differ.* 147. §. 1. *n.* 12. *&* 13. Menoch. *d. præs.* 83. *num.* 71. Surd. *cons.* 90. *n.* 8. *&* 9. *& cons.* 328. *num.* 2. Pereg. *d. artic.* 28. *num* 63. Honded. *cons.* 62. *ex num* 16. *lib.* 2. Azor. *instit. moral. part.* 1. *lib* 12. *cap* 8. *quæst* 6. *in fine*, Mantic. *dict. lib.* 11. *tit.* 7. *num.* 8. quamvis Spin. *gloss.* 12. *princ. numero* 34. *&* 35. *& gloss* 14. *num.* 127. Cald. Pereira *dict. quæst.* 6. *num.* 10. Rot. *in Bononien. fideicommissi, de desideriis* 20. *Martij* 1621. coram R.P.D. Merlino, teneant excludi substitutum non in perpetuum, sed dolo tempore vitæ Monachi, quo ipse in sæculo existens ea bona possessurus esset, & interim ea bona à tempore professionis pertinere ad legitimos illius Monachi hæredes; verior tamen est nostra limitatio, quam defendit Sanch. *d cap.* 17. *num.* 16. vbi *num.* 18. cum Boer. Mantic. Peregr. & aliis resoluit existente consuetudine legitimè præscripta, vt est apud Gallos, ne Monasteria in aliqua professi bona succedant, sed alij hæredes succedant, non excludi substitutum, & *num.* 19. quærit quid dicendum, si ex solo statuto Monasteria essent succedendi incapacia, & *num.* 20. quid tenendum, si ille grauatus ingrediatur Societatem IESV.

14 Duodecimò limita, quando Monasterium succedendi capax non vult succedere in ea professi bona, tunc enim substitutus non excluditur per professionem factam, quia ipso Monasterio repudiante nec habetur vt filius, nec vt hæres, vt per Bald. *hic n.* 13. & Felin. *num* 50. Mantic. *d tit.* 7. *num* 10. Menoch. *d. præs.* 83. *num.* 7. Tapia *d. cap.* 13. *n.* 48. Pancir. *cons.* 114. *num* 4. *lib* 1. Peregr. *art.* 28. *num.* 64. Surd. *cons.* 238. *num.* 1. Gall. *de except. success tit.* 4 *except* 27. *n* 224. *p.* 2. Fusar. *d q* 429. *num.* 64. cum aliis per me citatis *d. appell.* 99. *num.* 153. & alios plures quos refert, & sequitur Sanch. *d. cap.* 17. *num.* 24. aduertens *num.* 25. cum Pancirol. *loco citato*, facta repudiatione admitti statim substitutum, non expectata naturali professi illius morte.

15 Decimotertiò limita, quando ingressus in Monasterium caruit effectu, quia nimirum ingrediens exiit, aut obiit tempore nouitiatus, tunc enim non excluditur à Monasterio substitutus, ita omnes Canonistæ *in præsenti*, Ioan. Andr. *num.* 56. Butr. *num.* 61. Zabarell. *num. vnic. colum.* 2. Panorm. *num.* 44. Bald. *num.* 15. Dec. 100. Paris. *num.* 118. Felin. *numero* 32. Henric. *num.* 20. Bellam. *num.* 40. Mantu. *numero* 56. Mantic. *d. tit.* 7. *num.* 11. Menoch. *d. præs.* 83. *num.* 73. Peregr. *d. art* 28. *num.* 60. Tapia *dict. cap.* 13. *num.* 43. Fusar. *d. q* 429. *num.* 69. ego ipse *d. appell.* 99. *à n.* 134. & plures alij per Sanch. *d. cap.* 17. *num.* 26. vbi idem resoluit si professio facta fuisset irrita, quia tunc non verè habuit effectum, & ingressus *n* 27. idem quoque dicendum putat, si grauatus huiusmodi non ingrediatur religionem, vt religiosus efficiatur, sed gratia pœnitentiæ agendæ, cùm hic non verè dicatur religionem ingressus. Ego ipse *d. appellat* 99. *n.* 136. *& seqq.*

Quare cùm constet quòd idem M. bis] Notatur ad 16 hoc quòd pluralitas actuum non præsumitur, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c* 11. *n.* 6 *vers. quartò limita*, Menoch *de arbitr. casu* 92. *n.* 32. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, actuum. n* 31 Mascard. *de probationib. conclus.* 1173. Stephan Gratian *discept. forens cap.* 93. *num.* 12. Farinac. *in praxi criminali*, *p.* 1. *q* 64. *n.* 319. *& p* 4. *dec.* 98. Rota *dec.* 180. *n* 2. *in fine*, apud Farinac. *p* 2. *recent.*

Monasterio vestro contulis se & sua. Et quòd etiam in 17 hoc casu legitima sit relinquenda monasterio titulo institutionis, tenet Perez *l.* ... *gl.* 1. *pag.* 67. *col.* 2. *in princ. tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin.*

Intentioni vestræ verbum dubium non nocebat.] Nota- 18 tur ad hoc quòd obscura probatio non releuat probantem, vt per Hippol. *cons.* 20 *num.* 8. *& cons.* 49. *num* 57. Mascard. *de probat. concl.* 1363. *num* 6. Surd. *decis.* 288. *num.* 45. *& cons.* 5. *num.* 45. *cum seqq.* Seraphin. *decis.* 332. *n* 2. *& dec.* 1103. Stephan. Gratian. *disceptation. forens. c.* 114. *n.* 21. *cum seqq.* D. Barbos. *in l si quis intentione ambigua*, *num.* 38. *cum seqq. ff. de ind* Et dubiam, seu obscuram testis depositionem non 19 interpretatur producens ad suam intentionem, vt per Bald. *tom* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit* 10. *n.* 388. *pag* 559

Intellige in ciuilibus causis, in criminalibus enim, & ad fauorem reorum probatio dubia, & non concludens contra accusatoris, & fisci etiam plenam probationem, releuat, & prodest: ita Bart. *in l. non solum*, §. *sed vt probari*, *n.* 2. *& seq. ff. de noui oper. nuntiat.* Boss. *in pract. crimin. tit. de conuictis*, *num.* 60. *& seq. & tit. de defens. reorum*, *num* 12. Vulpel. *cons.* 97. *num.* 4. *volum* 1. Mascard. & alij plures, quos refert & sequitur Farin. *in praxi crimin. q.* 86 *num.* 76. *& q* 125. §. 1. *num* 42 1. *& seq & q.* 62. *n.* 9. *& cons.* 102. *in fine*, *lib.* 1. latè Bu[illegible]caron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. different.* 6[illegible].

Præterea cùm verbum illud, minor annis, &c.] Nota- 20 tur ad hoc quòd appellatione minorum venit tam pueritia, quàm adolescentia, vt per Sfort. Odd. *de in integr. rest. p.* 1. *q.* 2. *art.* 5. *n.* 42. Flam. *de resign. benef. lib.* 3. *q.* 7. *n* 1.

Quia tamen intelligendum, &c.] Notatur ad hoc 21 quòd sine hærede decedere non dicitur, qui Monasterium sibi hæredem instituit, vide Costam *in cap. si pater, de testam. lib.* 6. *p.* 1. *verbo, si absque liberis*, *n.* 2. *& n* 10. *&* 61. Gutier. *canon. lib.* 2. *c.* 1. *n* 68. Ceuall. *communium contra communes*, *q.* 538.

Illud in hac materia scitu dignum est quòd substitutus sub conditione si institutus decesserit sine liberis agent pro immissione, non tenetur aliquid probare, quia mors sine liberis de iure præsumitur, & remanet probata eo ipso quòd non constat grauatum illo aliquando habuisse. Bart. *in l. ex facto*, §. *si quis autem*, & *ibi* Angel. *num.* 2. *ff. à Trebell.* Alexand. *cons.* 20. *num.* 12. *& cons.* 39. *num* 2. *lib.* 1. Bellon. *sen. cons.* 19. *num.* 2. Capyc. *decis.* 159. *num.* 11. Paris. *cons.* 84. *num. vlt. lib.* 4. Aldobrand. *cons.* 80. *n.* 5. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib* 4. *præs.* 181. *num.* 5. Pute. *decis* 23. *lib* 1. *in correct.* Card. Mantic. *decis.* 32 *num.* 1. Fusar. *de substitut. q.* 436. *num.* 3. Rot. *in Bononien fideicommissi de Lutio*, 27. *Ianuarij* 1621. coram Card. Verospio, *& in*

Romana

Romana fideicommissi 20. *Decembr.* 1627. coram R.P.D. Vbaldo, & *in Florentina fideicommissi de Cambiis* 9. *Iunij* 1627. coram R. P. D. Dunozetto iun. & *in Spoletana hæreditatis* 27. *Iunij eiusdem anni* coram eod. Attamen Fusar. *d. q.* 436. *per tot.* plures casus distinguit, qui apud eum videri poterunt.

22 In gloss. 1. *In princip.* ibi, *si naturales filios habeat, euanescit.* Hanc regulam affirmatiuam constituunt, & probant in proposito Felin. *n.* 21. Dec. *n.* 37. *bis*, Padil. *in l cum acutissimi, n.* 31. *ff de fideicom.* Duen. *reg.* 152. Mantic. *de coniect. lib.* 11. *tit.* 9. *à n.* 2. Gabr. *comm. tit. de fideicom. concl.* 2 *n.* 68. Gom. *tom.* 1. *c.* 5. *n.* 40. Rujas *in epit. successe* 14 *n.* 12.

23 In gloss. *Verbum dubium*, ibi, *& est arg. quòd verbum testis ambiguum pro reo sit interpretandum.* Notatur ad hoc quòd verbum ambiguum testis contra producentem interpretatur, vt per Tiraquell. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 16. *n.* 4. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4 *t.* 1 *n.* 389. Surd. *decis.* 360. *n.* 10. plures refert Doctores Farinac. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de opposit. contra dicta testium, quæst,* 68. *n.* 60 vbi *n* 61. limitat, & ita mitiorem partem interpretatur Tiraqnel. *in l. si vnquam, C. de reuocand. donat. verbo, & postea, num.* 1.

24 In gloss. *Qui monasterium, vlt.* ibi, *si autem rogatus est restituere loco religioso, vel Ecclesiæ, vel expendere in pias causas*, &c.] Notatur ad hoc quòd pia causa substituta per professionem grauati non excluditur, sequuntur Canonistæ *in præsenti*. Innoc. *n.* 8 Host. *num.* 19 Butr. *num.* 60. Abb. Panorm. *num.* 36. Anchar. *num.* 19 Imola, *num.* 17. Bellam. *num.* 29. *& vlt.* Dec. *num.* 192. Felin. *num.* 9. Paris. *num.* 113. Ferret. *num.* 83. *in fine*, *& num.* 99. Bero. *à num.* 451. Mantic. *num.* 47. *&* 48 Legistæ *in dicta auth. nisi rogati, C. ad Trebel.* & *ibi* Bart. *num. vnic. q.* 1 Albèric. *n* 1. Bald. *n.* 6. *&* 7. Corn. *num.* 12. & cæteri Ordinarij, Tiraquel. *de privilegiis piæ causæ, priuil.* 95 Cou. *d. cap.* 19. *num* 7. *in fine*, Costa *d. verba, si absque liberis, n* 2. Bernard. *reg.* 219. *col.* 4. Mantic. *d. tit.* 7. *n.* 12 Peregrin. *d. art.* 28. *n* 84. Menoch. *d. præs.* 83. *n.* 47. Guttier. *d. c.* 32. *n.* 39. Surd. *cons.* 238. *num vlt.* Tapia *d c.* 13 *à n.* 29. Molina *d. disp.* 190. *vers. deinde si pia causa*, Bellet. *d. p.* 1. *tit. vlt* §. 20. *n.* 5. *vers. præterea*, Less. *de iustit. lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 10. *n.* 84. Sanch. *d. c.* 16. *num.* 34. vbi *num.* 35. ampliat etiamsi causa pia substituta sit minus pia, quàm monasterium, & *n.* 36. ampliat etiam quamvis pia causa non esset immediatè substituta, sed mediatè. de quibus omnibus Fusar. *d. q.* 429. *n.* 56. *cum seqq.* Ego ipse *d. appellat.* 99. *ex num.* 138.

25 In ead. gloss. ibi, *Si verò ille, qui rogatus est restituere hæreditatem, vel legatum, fiat clericus*, &c.] Notatur ad hoc quòd si grauatus hæreditatem restituere, si absque liberis decesserit, fiat clericus Ecclesiæ sæcularis, substitutio euanescit duobus concurrentibus, videlicet primò, vt perpetuò in clericatu perseueret, secundò, vt in fine vitæ bona illa, quæ substituto restiturus erat, det Ecclesiæ, vel in alia opera pia expendat: sequuntur Canonistæ omnes *in præsenti*, exceptis Abb. Butrio, Ferretto, & Mantua, resoluunt Menoch. *d. præs* 83. *à n.* 55 Bellet. *d.* §. 20. *n.* 6. Guttier. *d. c.* 32. *num. vltim.* Bened. Ægid. *ad l. Titia, part.* 1. *n.* 45. Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 32. aduertentes clericum illum debere esse in sacris constitutum, & continuò habitare in domo ipsius Ecclesiæ, non autem in paterna.

26 In ead. gloss. ibi, *Sed quid si tradit se, & sua alicui Ecclesiæ sæculari*, &c. Notatur ad hoc quòd non euanescit substitutio si hic solùm efficiatur oblatus, se & sua tradens Ecclesiæ sæculari, cùm adhuc non sit verus religiosus, sequuntur Canonistæ omnes *in præsenti*, Butr. *num.* 61. *in fine*, Panorm. *num.* 46. Anchar. *num.* 29. Henric. *num.* 28 Beru. *num.* 501. Mant. *num.* 59. plures per Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 28. *& num.* 29 resoluit multò minus euanescere si grauatus ille monasterium non ingrediens illud hæredem instituat, & *num.* 30, tenet etiam non euanescere si ille ingrediatur capellam sæcularem, cùm adhuc non sit religiosus.

SVMMARIVM.

1 *Actor & reus vbi in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquorum possessionem probat titulo maximè iustificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adducit.*

2 *Iudex non debet petitionem, vel exceptionem reiicere ob præsumptam malitiam partis petentis, vel apponentis.*

3 *Testes singulares non probant præscriptionem.*

4 *Testes sibi inuicem contrarij nihil probant.*

5 *Testes quando dicantur sibi inuicem contrariari, ostenditur*, & n.6.

7 *Probatio testium, vel instrumentorum recepta post terminum eidem probationè præfixum, non valet ipso iure.*

8 *Iudex potest attentis circunstantiis præscribere vnum, & eundem terminum, tam productioni, quàm reprobationi testium, intra quem exceptiones probari debeant, insimul cum probatione principali.*

9 *Testes non admittuntur ad reprobandos illos, qui alios iam tertiò reprobarunt.*

10 *Parum, & nihil æquiparantur.*

11 *Remedium possessorium ex interdicto retinendæ intentari potest pro conseruatione iurisdictionis, honoris, & obsequiorum quasi possessione.*

12 *Possessione antiquiori probata illa, quæ est iunior, & sine titulo, clandestina, & turbatiua præsumitur.*

13 *Iurisdictionis quasi possessio probatur per exactionem gabellarum.*

14 *Duo insimul eandem rem, & eodem modo in solidum possidere non possunt.*

15 *Qualitas allegata necessariò probanda est.*

16 *Instrumentum dicitur euidentissima probatio.*

17 *Interdicto*, vti possidetis, *quotiescumque ambæ partes sunt in possessione, & vtraque prætendit se possidere, illa obtinere debet, quæ prior possidet.*

18 *Declaratur text. in præsenti.*

19 *Falsitas testimonij probatur ex probatione corruptionis.*

20 *Testium commissa receptione non censetur commissa illorum examinatio.*

21 *Testes numero plures aliis præferuntur, nisi pauciores sint digniores.*

22 *Falsitatis exceptio aduersus testes obiici potest etiam post sententiam.*

23 *Sententia ex falsis testibus, vel instrumentis lata nunquam transit in rem iudicatam.*

24 *Sententia lata ex testibus corruptis an veniat retractanda, transeatque in rem iudicatam, remissiuè.*

25 *Testium fides vt improbetur, & de falso puniri possit, sufficit probare corruptionem absque falsitatis probatione.*

26 *Sententia vsque ad triginta annos potest allegari nulla.*

27 *Sententia ex falsis testibus lata non est nulla, sed iniusta.*

28 *Interdicto* vt possidetis *si vtraque pars æqualiter probauit forte res est adiudicanda.*

Cap. Licet causam. IX.

1 TErminus, v.g. trium mensium cum partibus datur ad producendos testes, vel pro causa principali, vel ad confutandos testes contrariæ partis si transacto termino vna pars vult producere testes, non admittitur, sed si obiiciat testes fuisse corruptos & deposuisse falsum, admittitur, & assignatur terminus, v.g. vnius mensis & parti contrariæ conceditur alter mensis ad producendos testes, qui reprobent primos. Item actor & reus vbi interdicto retinendæ possessionis probat, obtinet is, qui antiquior in possessionem probat titulo maximè iustificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adducit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Collect. Zabar. Bellam Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butro. Barbat. Anch. Butr. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 141. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 254. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p* 1. *&* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal lib* 2. *tit.* 1. *cap.* 4.

2 *Per excogitatam malitiam.*] Notatur ad hoc quòd ob præsumptam malitiam partis petentis, vel opponentis non debet iudex petitionem, vel exceptionem reiicere, vt per Abb. *n* 6. Felin. & Dec. 5. Beto. 10. & omnes *hic*, sed pro veritate vide Con. *pract c.* 6. *n.* 2. Menoch. *remed* 15. *recup. n.* 22. Aufrer. *ad Capell. decis.* 479. *n.* 5. Bernard. Græuæ *ad pract. Camera Imper. lib.* 1. *concl.* 81. *n.* 118. ex quorum mente, præcipuè Abb. *d. n.* 6. intelligendum est supradictum notabile de levi præsumptione, de qua agit is text. & innuit litera ibi, *aliquibus videretur*: nam videtur præsumptio per quam euidens, aut manifesta malitia, seu calumnia agnitur, tunc iudex potest, & debet omnino reiicere petitionem, vel exceptionem, quæ per huiusmodi euidentem litigantium malitiam offeruntur, quo casu procedit, & intelligi debet *cap. suscitata*, ibi, *ex præsumptionibus pluribus, de in integr. restit. & l.* 1. *C. de falsis.*

3 *In dicto sui testimonij singulares.*] Notatur ad hoc quòd testes singulares non probant, vide *ad cap. quoniam* 3. *n.*... *infr de testibus*, & ideo non probant præscriptionem, Mascard. *de probat concl* 1213. *n.* 60. *&* 61. Farin. *in praxi crimin. q.* 64. *n.* 176. vbi *à n.* 192. an probent iurisdictionem.

Collige ex text. testes singulares deponentes de aliqua re in genere si deponant de diuersis actibus particularibus circa eandem rem in genere plenam probationem non efficere, ita in specie Host. *in sum. de testib.* § *quæ diuersitas, vers. quid si agitur, gloss.* 2. *in fine*, & alij *in cap. vt officium, de hæret. lib.* 6. Decian. *in præsenti, n.* 7 Abb. *à n* 12. Felin. *n* 2 *vers.* 2. Bellam. *n.* 9. & alij *in c licet ex quadam, de testib.* Curt. *in tract de testib. concl.* 17. *à n.* 77 Boër. *decis* 152. *n.* 2. Albert. *de agnoscendis assert. q.* 14. *n.* 12. Couar. *lib.* 2. *var c.* 13 *n.* 5. Simanch. *de catholicis instit c* 64 *à n.* 66. Bursat. *cons.* 16. *n.* 14. *& cons.* 17. *n* 10. Roland. *cons.* 48. § 29. *lib.* 4. *decis. Pedem.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 947. *n.* 1. vbi plures referendos communem dicit. Pro quibus vrgenter facit text. *in præsenti*, quia non est negandum in probatione alicuius generalis requiri, & esse necessarium numerum duorum testium contestium, ex reg. text. *in cap licèt vniuersis, de testib.* ac proinde cum testes singulares in eadem re generali non dicantur contestes, neque enim concordant in actibus particularibus ex quibus res illa generalis componitur, & probatur, & vti tales respectu illorum maneant singulares, & etiam maneant tales respectu eiusdem rei generalis, vtique dicendum est respectu illius non efficere plenam probationem, prout expressè colligitur ex hoc text. *in princ.* iunctis verbis relatis, quamvis contrariam sententiam teneat *gloss. vlt. in l ob carmen*, §. *fin. ff. de testib. & gloss. verbo simul, in cap. nihilominus* 3 *q.* 9 Innoc. cui hæc sententia imputatur, & alij relati per supracitatos. Non obstat quòd testes singulares, licèt differant in mediis, hoc est, in actibus singularibus nihilominus conuenire videntur in fine, & substantia rei de qua agitur, quæ quidem conuenientia efficit, vt resultet plena probatio, ex reg. *l. qui sententiam, C. de pœnis*, respondetur enim testes singulares in actibus singularibus eo ipso non conuenire, nec concordare in fine, vel substantia rei generalis, eo quòd substantia, & finis in quo, vel in qua testes concordare debent, non verificatur in genere aliquo per se, quod quidem cùm aliquo sensu corporis percipi non possit, de illo testes deponere nequeunt nisi per species, & actus eiusdem generis, quod de illis prædicatur, iuxta text. vbi gloss. *verbo quæ mouerunt, & viderunt in cap. testes* 2. *quæst.* 9. qua de causa finis & substantia, in qua testes debent esse concordes, tantummodo intelligitur, & verificatur in actu, seu specie illa, de cuius probatione agitur, vt ex illius probatione resultet eiusdem generis probatio, ac proinde si respectu actus vel speciei testes fuerint singulares, non possunt dici concordes in actu, vel specie, & consequenter nec in fine, nec in substantia rei de qua agitur: vnde cum non agatur de probatione generis, quod quidem vt sic probari nequit iuxta supradicta, sed agatur de probatione illius per probationem speciei, vel actus eiusdem generis, non erit mirum, si testes existentes singulares respectu eiusdem speciei, vel actus, dicantur non concordare in substantia, vel fine rei de qua agitur, & sic respectu illius in effectu discordes erunt, cuius probatio resultare nequit deficiente probatione actus, vel specie.

Quia sibi inuicem euidentissimè contradicunt.] Notatur ad hoc quòd testes sibi inuicem contrarij nihil probant, vt per Mench. *vsufreq. c.* 40. *n.* 6. *c.* 13 *n.* 25. Couar. *var. lib* 2. *c.* 13. *n* 8. *vers. cæterum si testes.* Clar. §. *fin q* 53. *vers. quartus est casus*, Menoch. *de arbitr. casu* 108. *n* 2 *& de præs. lib.* 5. *præs.* 23 *à n.* 1 Bruner. à Sole *in locis communib. verbo, testis* 1. Mascard. *de probation. concl* 1361. *n.* 2. *&* 3. Sayr. *in claui Regia, lib.* 12. *c* 21 *n.* 12. Farinac. *in praxi crimin. q.* 66. *n.* 13. *& cons* 19. *à n* 9 qui *d q.* 66 *n.* 5 resoluit testem sibi contrarium dici illum, qui deponit duo, quæ simul esse non possunt, & Rota *decis.* 176. *num.* 10. *&* 11 apud Farinac. *p* 1. *recent.* censuit testem dicere contrarium quando primum dicit se nescire, & postea dicit se scire. Circa prædicta verba, iunctis aliis, ibi, *sibi inuicem contradicunt*, Innoc. *n.* 4. Abb. *notab.* 4. Bellam. & alij communiter *hic & gloss* 1. *in c. in nostra* 22. *de testib.* & Doctores illic, intelligunt hunc text. agere de contradictione per quam testis sibi ipsi & in eodem suo testimonio contradicebat, iuxta quem sensum probat text. non valere testimonium illius, qui sibi ipsi in eodem testimonio contradicit, & duo inter se pugnantia deponit, vt notat *d. gloss.* 1 & omnes *hic*; in idem expenditur text. vbi omnes *in l. qui falsa, ff de testib.* cum aliis per Cou. *lib* 2. *var. c.* 13. *n* 8. *vers. cæterum*, Menoch. *d. casu* 108. *n.* 2. Mench. *vsufreq. c.* 32. *n* 9. Clar. *d. q* 53. *num.* 15. 4

Intellige

5 Intellige primò text. procedere vbi testis sibi ipsi, & in eodem testimonio contradicit absque animo, & intentione expressa corrigendi se, & retractandi quod priùs dixerat, veluti quia vtrumque contrarium simpliciter affirmat, non ostendens se velle per posterius recedere à priori, vt in specie huius text. & similium obseruant præcitati. Si verò testis sibi contradicat non simpliciter, sed cum eo animo se corrigendi, & retractandi quòd prædixerat, non procedit is text. & tunc distinguendum est. Si talis correctio incontinenti fiat, præualet, & fidem facit posterius dictum *cap. præterea 7. vers. quorum, de testibus cog.* vbi glos. & communis, Bart. *in l. eos, ff. de falsis*, receptum dicunt Con. Menoch, *à num. 4.* Menoch. & Iul. Clar. *locis proximè citatis*; si verò ex interuallo præualet prius dictum, ex quo ius parti quæsitum est. Abb. *num. 10.* Felin. *num. 4.* & alij *in cap. cum in tua, de testib.* communis ex Con. *d. num. 1.* Menoch. *10. dictis locis, num. seqq.* respondentes ad fundamenta Butrij, & aliorum existimantium neutrum dictum valere, vbi testis seipsum ex interuallo corrigit. Sanè cùm iure expressum non sit, quæ correctio ex interuallo, & quæ incontinenti fieri dicatur, totum id relinqui arbitrio iudicis tenet Gabr. *commun. tit. de crimin. concl. 27. num. 12.* Con. Menoch. *num. 5.* Clar. *in dictis locis.*

6 Intellige secundò prædicta. text. procedere ita vt nec possit, nec excusari valeat ipsius testificantis rusticitas, vel simplicitas, quæ in plerisque aliis prodesse, & excusare solet, *cap. super literis 20. de rescript.* Idque in proposito obseruant Ioan. Andr. *in cap. cum Ioannes, de fide instrum.* Bald. *in l. scriptura, ad fin. C. illo tit.* Dec. & Cagnol. *in l. vbi repugnantia, ff. de reg. iuris.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 11. n. 15.* contra Socin. & Angel. quos sequitur, & explicat Aueud. *de exequend. mand. lib. 1. cap. 27. num. 28.* Tertiò intellige, & amplia text. procedere, ita vt sublata vel probibita quacunque exceptione, vel reprobatione testium non censeatur sublata, vel prohibita ea, quæ insurgit ex huiusmodi contradictione, vt ex Dec. *in l. edita, C. de edendo, & in d. l. vbi repugnantia,* resoluit Cagnol. *ibi, n. 2.* Quartò intellige, & limita, text. tantummodo locum habere vbi testis sibi ipsi contradicit in substantia testimonij, & rei de qua agitur. vt innuit *hîc* text. ibi, *in serie sui testimonij*, secus verò si in circunstantiis accedentibus, seu verbis in quibus rei substantia non consistit, vt satis significat *cap. nihil. de verb. sing. glos. verbo, vacillasse, in cap. cùm Ecclesia, de caus. possess.* Rebuff. *de reprobat. testium, num. 105.*

7 *Ipsum nullatenus audiendum.*] Notatur ad hoc quòd probatio testium, vel instrumentorum recepta post terminum eidem probationi præfixum non valet ipso iure, vt per Bald *n. 8.* Aret. & alios *hîc*, sequuntur Boër *decis. 352 num. 1.* Crot. *de testib. n. 170.* Notabis tamen hunc text. melius expendi posse pro opinione Angeli, & Imol. *in l. quandiu, ff. de acquirenda heredit.* & aliorum, quos referens sequitur Hippol. *sing. 285.* dum resoluunt tunc demum elapso termino probationem recipi non posse cùm iudex interloquendo pronuntiauit illum esse elapsum, & partes vlteriùs non admittendas, prout fecit pontifex in proposito, ibi, *interloquendo decreuimus*, &c.

8 *Spatium in nostris literis comprehensum*, &c.] Notatur ad hoc quòd potest iudex attentis circunstantiis præscribere vnum, & eundem terminum tam productioni, quàm reprobationi testium, intra quem exceptiones probari debeant, insimul cum probatione principali, vt per Abb. *notab. 3.* Dec. Bero. *à n. 16.* & alios *hîc*, Tiraq. *de retract. n tit. 2. §. 1. glos. 1. n. 84.* idem constat ex *c. cum causam 37. de test.* quod est pars huius Decretalis. Sic etiam attentis eisdem circunstantijs, & iusta causa poterit iudex præscribere vnũ terminum ad testes producendos, & alium diuersum ad eosdem reprobandos, iuxta hunc text. *in vers. seq.* ibi, *indulto ex tunc altero mense.* Planè vbi terminus non præfigitur à iudice expressè ad reprobandos testes, sed simpliciter ad probationem in negotio principali, non censetur idem præfinitus ad reprobandos testes, & probandas exceptiones huiusmodi, quæ regulariter vsque ad publicationem attestationum, & aliquando post illam deponi possunt, *c. præsentium 31. de testib.* Crott. *de testib. à n. 354.* Conar. *pract. c. 18. n. 5.* Auendan. *resp. 11.*

Ad reprobationem testium illorum, &c.] Notabis quòd licèt iure non admittantur testes ad reprobandos illos, qui alios, iam tertiò reprobarunt, ne in infinitum procedat probatio, *c. licèt dilectus 49. de testib.* nihilominus tamen hi, qui alios repellunt, per exceptionem repelli & reprobari possunt, vt per glos. *hîc verbo, reprobationem,* probat apertè *d. c. licet,* vbi Felin. tradit Soar. à Pace, sic intelligendus *in praxi tom. 1. p. 1. temp. 9. n. 31.* 9

Nulla, vel modica.] Ergo parum, & nihil æquiparantur, vt per Hippol. *sing. 276.* Tiraq. *in tract. de iudicio in rebus exig. fol. 53 vers. 8.* Sebast. Neui. *ad l. minus 32. n. 2 ff. de verborum significat.* Corn. *cons. 64. col. fin. lib. 1.* Menoch. *cons. 69. n. 7. & 8.* Octau. Glorit. *resp. 1 p 3. n. 100.* metipsum *in tract. Axiom. iuris vsufreq. Axiom. 175. n. 1.* 10

Honoro.] Ergo pro conseruatione iurisdictionis, honoris, & obsequiorum quasi possessione potest intentari remedium possessorium ex interdicto retinendæ, de quo vide Bart. *in l. 1. in princ. num. 4 ff. vti possid.* Menoch. *remed. 4. retin. n. 118.* Tiraq. *de nobilit. c. 20. n. 57.* Laram *in l. si quis à liberis, in princ. n. 3. ff. de liberis agnosc.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss 35. n. 59.* Idque generaliter in quibuscunque iuribus incorporalibus admittit *gloss. 1. in d. l. 1.* communiter recepta *ibi*, & alibi, vt per Menoch. *d. loco, n. 104.* Marant. *de ord. iud. p. 4. dist. 7. n. 20.* 11

Illa procul dubio sine iusto titulo, &c.] Notatur ad hoc quòd probata antiquiori possessione, illa, quæ est iunior, & sine titulo, clandestina, & turbatiua præsumitur, vt per Tiraq. *remed. 15. recup. num. 69.* Alex. *cons. 110. n. 1. lib. 1. & cons. 76. n. 8. lib. 2. & cons. 88. n. 4. lib. 5.* Rot. *decis. 17. n. 7. p. 1. diuers. & decis. 19. n 2. p. 2.* & nouissimè *decis. 555. num. 1.* apud Farin. *part. 1. in recentior. & decis. 476. num. 4 ead part. 1.* Gozadin. *cons. 86. num. 7.* Paris. *cons. 26. vol. 4.* Roland. *cons. 46 n. 40. vol. 2. & cons. 72. n. 1. ead. vol. & cons. 9. n. 12. & cons. 41. n. 13. vol. 3.* 12

Aliqua seruitia, &c.] Notatur ad hoc quòd probatur quasi possessio iurisdictionis, per exactionem gabellarum, vt per Menoch. *remed. 3. retin. n. 582.* 13

Duo insimul eandem rem, & eodem modo insolidum possidere non possunt.] Consonant text. *in l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, ff. commodati, l. duo 19. ff. precario,* latè explicant Bart. Alex. Zaz. Socin. Duaren Cuiac. & alij *in l. 3. §. ex contrario, ff. de acquirend. possess.* Anton. Gom. *l. 45. Tauri, num. 99.* Mant. *paralip. dial. 50.* Vacon. *declarat. iuris, lib 1. cap. 39.* Cuiac. *lib. 9. obseru. 31.* Gilchen. *de præscript. part. 1. cap 6. num. 205.* Card. Tusch. *tom 6. lit. P. concl. 429.* Rota *decis. 456. num. 4.* apud Farin. *part. 1. recent. & decis. 263. n. 3. p. 2. recent.* 14

Quia non probant.] Ex eo, quia non fuit probata qualitas allegata, quæ necessariò probanda erat, iuxta tradita per Tiraquel. *de retractu lig. §. 8. gloss. 7. num. 1. & 2.* 15

Euidentissimè colligatur.] Ergo instrumentum dicitur 16

euidentissima probatio, vide Doct. citatos *in meo repertorio iuris, verbo, instrumentum*, 1.

17 *Longè sint priores.*] Notatur ad hoc quòd in interdicto *vti possidetis*, quotiescumque ambæ partes sunt in possessione, & vtraque prætendit se possidere, illa obtinere debet, quæ prior possidet, quæque anteriorem, & antiquiorem possessionem habet, vt per Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *dist.* 7. *n.* 17. Menoch. *remed.* 3. *retin. à n.* 725. Couar. *pract. c.* 17. *in fin. vers.* 12. optimè Mascard. *de probation. conclus.* 1193 *à princip.* Gam. *decis.* 54.

18 *Mala fama*, &c.] Quicquid velit Bero. *n.* 45. imponens Abb. & Baldo, verba hæc non videntur intelligenda de infamia iuris, quæ à iure procedit, & per eam, absolute loquendo, non dicitur quis malæ famæ, sed de infamia facti, quippe quæ procedit ex malefactis, & manet apud homines; præsertim quia text. dicit hos testes non fuisse speciatim reprobatos, reprobarentur verò si essent infames à iure; & insuper quia text. innuit eosdemmet esse malæ famæ, & leuis opinionis, quasi ex mala fama procedat ea leuis opinio.

19 *Quoniam et si de corruptione*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex probatione corruptionis non probatur falsitas testimonij, vt per Ioan. Andr. & alios, cum quibus est communis, secundùm Dec. *n.* 20. *hic*, Clar. §. *falsum, n.* 15. & vt iure veriùs defendunt Couar. *in cap. quamuis, p.* 1. §. 7. *n.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 110. *à n.* 6. probat, & Lusitaniæ consuetudine receptum fatetur Valasc. *consult.* 51. *n.* 14. vbi admonet Aduocatos ne super testium falsitate conficiant articulos de sola corruptione. Contraria tamen opinio probabilior est, & receptior, quam probant Butr. Abb. *n.* 24. & Felin. *notab.* 9. *hic*, Bart. *in l. Diuus*, *n.* 7. vbi Alex. 9. Ias. 27. & alij, *ff. de re iud.* Rebuff. *de reprobat. testium*, *num.* 403. Azeued. *l.* 4. *n.* 26. & 29. *tit.* 8 *lib.* 4 *noua recop.* & potest responderi ideo hic non fuisse satis corruptionem probari, quia, vt constat ex litera agebatur de corruptione simpliciter & in genere proposita, non verò de corruptione pecuniæ, quæ sola satis est, & requiritur in proposito ad concludendam testimonij falsitatem, iuxta *d. l. Diuus*, & *d. l.* 1. *ff. de falsis*, & *cap. sicut* 9. *de testib.* ibi, *pecunia accepta.*

20 *Recipere*, & *examinare.*] Ergo in dubio commissa testium receptione non censetur commissa illorum examinatio, de quo vide Dec. *notab.* 7. Felin. *num.* 14. Bero. 17. *hic*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 56. *à princip.*

21 *Per testes numero plures*, &c.] Notatur ad hoc quòd testes numero plures aliis præferuntur, vt per Alex. *cons.* 64. *n.* 2. & *cons.* 86. *num.* 17. *vol.* 3. Marsil. *cons.* 113. *num.* 47 Boss. *in pract. tit. de opposit. contra testes, num.* 9. & 13. Hieron. de Monte *de finib. regund. cap.* 19. *num.* 2. & 3. Surd. *cons.* 503. *num* 4. Farin. *in praxi crimin. q.* 65. *num.* 107. Rot. *decis.* 572. *n* 3. apud Farin. *p.* 1. *recent.* & *decis.* 299. *n.* 2. *ead. p* 2. & *decis* 315. *num.* 8. *part.* 1. *recent.* & *decis.* 245. *num.* 3. *ead. p.* 1. nisi pauciores sint digniores, Mantic. *decis.* 317. *num* 11. & 12. facit text. *in l. ob carmen*, §. *fin. in fin.* vbi Gloss. & Bart. *ff. de testib.* vbi habetur quòd non ad multitudinem inspiciendum est, sed ad synceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potiùs lux veritatis assistit, quapropter ad testium qualitatem potius, quam ad eorum multitudinem inspiciendum esse, inquiunt Gloss. Butr. Abb. Aretin. Dec. Bero. & alij *in cap. in nostra, infr. de testib.* Roland. *cons.* 24 *n.* 53. *vol* 1. Anton. Gabr. *commun. sub tit. de testib. concl.* 4. *n.* 37. Petr. *de fideicommiss. q.* 52. *n* 1195. Farin. *in praxi crimin. q* 65. *n.* 120. & *quæst.* 57. *num.* 38

22 In gloss. *Opponi.* Notatur ad hoc quòd exceptio falsitatis aduersùs testes obiici potest etiam post sententiam, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 87. §. 1. vbi parens meus *n.* 2. apud Castellanos *l.* 13. *tit.* 22. & *l.* 2. *tit.* 36. *p.* 3. & *l.* 5. *tit.* 6. *p.* 7. vbi Greg. Lop. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 1. *n.* 5. Clar. § *fin. q.* 51. *n.* 1. Villadieg. *in gloss. l.* 8. *del fuero iuzgo, tit.* 4 *lib.* 2. *n.* 4. Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi process. cap.* 9. *n.* 9. & 10. Sententia enim lata ex falsis testibus nunquam transit in rem iudicatam, Ordin. Reg. Lusitan. 32
d. l. 3. *tit.* 75. *in princ.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 13 *tit* 25. *p.* 3. vbi Greg. Lopez, Alex. Trentacinq. *var. lib* 2. *tit. de sentent. res.* 3. *n.* 13. Cur. Philip. *p.* 1. §. 18. *n.* 15. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 5. *collect.* 1502. Sic etiam nec transit in rem indicatam sententia ex falsis instrumentis lata, Cald. Pereira *cons* 36 *à num.* 1. vbi *num* 12. declarat procedere si is, pro quo lata fuit, sciat falsas esse probationes, regulariter enim sententia ex falsis testibus lata retractari potest, vt late per Mench. *quæst. vsufreq. c.* 36 *à princ.* vbi *n.* 11. tenet text. *in præsenti*, dum ait corruptionem probari satis non esse nisi & falsitas probetur, procedere ideo quòd antea fuerat concessa dilatio ad probandum, & obiiciendum contra personas testium, secus vbi talis dilatio concessa non fuisset.

In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid sufficit probare testes esse corruptos.* An & quando sententia lata ex testibus corruptis veniat retractanda, transeatque in rem iudicatam, vide Menoch. *de arbitr casu* 343. *n.* 6. Mench. *quæst. vsufreq. cap.* 37. Auiles *ad cap.* 1. *Prætorum*, *verbo donation. num* 6. Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 405. Pereg. *de iure fisci*, *lib.* 7. *tit.* 4 *num.* 5. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis part.* 5. *collect.* 1499. Farin. *in praxi crimin part* 3. *quæst.* 111 *num.* 197. Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 3 *q.* 34. *art.* 8. *ad fin.* Ad hoc verò vt testium fides improbetur, & de falso puniri possint, sufficit probare corruptionem absque falsitatis probatione, Car. *lib.* 5. § *falsum, n.* 15. Menchac. *d. c.* 36 *n.* 10. Cenal. *commun. contra commun. q.* 178. Amat. Roder. *d. pract. c.* 8. *n.* 12. 24
25

In ead. gloss. ibi, *Non tamen transit in rem indicatam vsque ad viginti annos.* Imò ad triginta annos, nam vsque ad hoc tempus sententia potest allegari nulla, Tiraq. *de retractu lig.* §. 36 *gloss.* 2. *num* 38. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis maternis, part.* 3. *num.* 50. & *in auth nisi, n.* 25. *eod. tit.* Vin. & Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib.* 7. *tit.* 15. *num* 131. *cum seqq.* Perez *tit.* 15. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 738. Rota *decis.* 156. *num.* 8. apud Farin. *part.* 2. *recent.* 26

In ead. gloss. ibi, *Bene tenet, sed retractanda est.* Notatur ad hoc quòd sententia ex falsis testibus lata non est nulla, sed iniusta, vt per gloss. Bart. & Doct. *in l. Diuus, ff. de re indic.* Felin. *hic n.* 35. & alios, quos refert, & sequitur Cou. *ad cap. Alma Mater, p.* 1. §. 11. *n.* 14. *vers. secundo.* 27

In gloss. *Vtì*, ibi, *forte dirimatur.* Notatur ad hoc quòd si interdicto *vti possidetis*, vtraque pars æqualiter probauit, nullusque ostendit titulum, vel vterque ostendit, non tamen apparet quis ad iudicium prouocauit, forte res est adiudicanda, vt per Tiraq. *de iure primog. q.* 17. *opin* 1 *n.* 19 & *opin* 4. *n.* 7. & 8. Couar. *pract. c.* 17. *n.* 3. Anton Gom. *l.* 45. *Tauri*, *n.* 178. & 179. Menoch. *remed.* 3. *retin. n.* 743. 28

SVMMARIVM.

1 *Filium si quis nominet, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum iuranti contrarium.*

2 *Concubinarius filius præsumitur natus ex concubina secum domi retenta.*

3 *Filius*

3 *Filius mariti præsumitur natus ex vxore cum illo cohabitante , quamvis probetur vxorem esse adulteram & filius assimiletur in facie adultero.*
4 *Parentum ex confessione , & nominatione magna insurgit præsumptio pro filio.*
5 *Nemo auditur contra propriam confessionem.*
6 *Nominatio solum , non facit quem filium , nisi habitus sit pro tali.*
7 *Probatio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio petitorio , vel probari debeat de titulo seu dominio, remissiuè.*

Cap. Per tuas. X.

1 Concubina si dicat suum filium esse Titij, & Titius acceptat , ac recognoscit publicè esse suum filium , & pro tali communiter reputatur , si deinde mulier dicat contrarium , & iuret , non ei ampliùs creditur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan.Host. Panorm.Bald.Butr.Henric. Felin.Anchar.Barbat.Dec. Mynsing. Aret. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif.pag.* 142. Alagona *in compend.iuris Canonici, pag.* 155. remissiuè Ximen. *in concord.p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant.August. *collect.* 4 *Decretal.lib.*2.*tit.*6.*cap.*2.

2 *In domo ipsius peperit*, &c.] Notatur ad hoc quòd natus domi ex concubina præsumitur filius concubinarij, qui illam secum retinebat, vt per Abb.Felin.& Dec. *in præsenti*, Alciat. *de præs.reg.*3.*præs.*38. *num.*4. Paleoth. *de nothis,& spur c.*x6. *n* 3. Gam. *Lusit.decis.*152. *n.*2. Couar. *de sponsalib.p.*2.*cap.*8.§.3 *n* 8. Duen. *reg.*144. *ampl.*3. Mascard. *de probat.concl.*788.*n.*x5. Menoch. *de arbitr casu* 89.*n.*26 *& de præsumpt.l.*6. *præs.*53. *n.*5. Intellige , & amplia procedere , etiamsi concubinarius per se, vel insimul cum matre neget illum esse filium, qui domi ex concubina natus est , vt obseruant Doctores communiter *hic* , communis ex Duen. *ampl.*5. Menoch. *n* 27. dictis locis Gom. *l.*9. *Tauri*, *n.*3. Mascard. *d.concl.*788. *a n.*2.

3 Notatur etiam ad hoc quòd natus ex vxore in domo mariti cum ea cohabitantis filius mariti præsumitur, probant text. *in l.filium diffinimus,ff qui sunt sui, vel alieni iuris.& in l si vicinis , C.de nuptiis*, Gabr. *communium,tit.de præsumpt.concl.*14. Palat. *in repet. rubr de donat.inter virum & vxor.*§.60.*ex num.*12. Hyppol. *sing.* 530 *n* 2.*cum seqq.* Rojas *de successfion.c.*2.*ex n.*25. Cened. *ad Decretal.collect* 75.*n.*4. Duen. *reg.*144. Anton.Gom. *l.*9. *Tauri*, *n.*2. Couar. *d.n.*8. Mascard. *d concl.*788.*num.*6. Menoch. *de arbitr casu* 89 *à num.*19. *& d. præs.*53. *n....* Paleoth. *c.*x2. Fulu.Pacian. *de probat.lib* 2. *c.* 3. *num* 24. Valasc. *cons* 134.*n.*3. Lar. *in l.si quis à liberis, §.si vel parens,n.*18.*ff. de liberis agnosc.* Put. *p.*2.*decis.*518. Menoch. *vsufreq c.*32 *n.*6. Ioan.Garc. *de nobilit.gloss.*20.*n.*5. Gam. *d. decis.*15x. vbi Flores de Mena *in addit.* qui omnes notabiliter ampliant, quamvis legitimè probetur vxorem adulteram esse, & eo tempore, quo concedit, habuisse consuetudinem cum adultero, adhuc enim mariti cum ea cohabitantis , non adulteri filius præsumitur, vt colligunt ex *l.miles,§.defuncto,ff.ad legem Iuliam,de adulter.* & notant Gabr. Couar. Menoch. Mascard. Paleoth. & Gam. *vbi proximè*, & vltra eos noster Costa *in* 4. *& quid si tantum, p.*5. *n.*45. Rojas *successionum,cap.*2.*n.*25. Mantic. *de coniecturis vltimarum volunt. lib.*2. *tit.*14 *num.* 8. & relati ab Alphano *collect* 47. ampliantes etiamsi filius sit natus assimiletur in facie adultero , & non marito , & etiamsi filius clandus, cœcus , monstruosus , vel aliàs debilis nascatur ; & etiamsi stet matris confessio asserentis filium ex adulterio concepisse , adhuc enim filius adhærens præsumptioni huiusmodi , quæ est iuris & de iure licitè etiam in foro conscientiæ matris dicto credere non tenetur, vt ex Corneo , Sot. & Medina , comprobat Gutrier. *canon.lib.*1.*cap.*38.*n.*30.& ante eum Menoch. *d casu* 89.*n.*18. Mantic. *d.lib* 2.*tit* 14.*n.*8. Cenal. *q.*803. *num.* 19. Perez *l.* 2. *gloss.* 3. *pag.* 360. *titul.* 15. *lib.* 2. *Ordin.*

Et filius eius nominatus communiter fuit, &c.] Nota- 4
tur ad hoc quòd ex confessione , & nominatione parentum magna insorgit præsumptio pro filio , itavt ipse per eam constituatur in quasi possessione filiationis, ob indéque in aduersarium probandi onus transferatur , ac proinde accedentibus aliis indiciis plena efficiatur probatio, vt per Cou. *d c.*8.§ 3 *n.*7. Paleoth. *c.*22.*num.*2. Duen. *reg* 34.*cum seq.* Menoch. *d. casu* 89. *n.*88. *& cons.*18 *n.*22 *& cons* 199.*n.*46.*&* 47. Put. *p.*x. *decis.*173. Peregr. *de fideicommiss.art.*43.*n.*66. Mascard. *de probat.concl.*789.*n* 10.*& concl.*790.*n.*9. Fulu.Pacian. *eod tract.l* 2.*cap.*6.*n* 10. *cum seq.* Surd. *de aliment. tit.*1. *q.*11x.*n.*8.*cum seq & cons* 1.*à n* 9.*& cons.*5. *à num.*7. *& cons.*552.*n.*x4. Steph.Grat. *discept.forens.c* 135. *num.vlt.* Amplia procedere non solùm ad probandam legitimorum filiationem, sed etiam naturalium, & spuriorum, Menoch. *cons* 181.*n.*1. *cum seqq.* Mascard. *concl.* 787.*n.*15.*& concl.*789.*n.*11. *&* x5. Surd. *cons.*1. *n* 46. Valasc. *cons.*134.*n.*3 *&* 4. Limita in nominatione facta incidenter, non principaliter propter se , sed propter aliud in recentibus, vel otiosè, aut blandiendi gratia, vt per suprà citatos. Aduerte tandem filiationem non probari ex nominatione aliorum, quàm parentum, ex Surd. *cons* 710.*n* 71. sicut etiam tractatus non habet locum in fratre, sed solùm in filio, & vxore, Mascard. *concl.*789.*n....* Steph.Grat. *discept. forens cap* 135 *n* 45. Nota , quòd filiatio & matrimonium ad effectum legitimitatis ac similia probantur quoque ex annotatione in libro priuato , secundùm Paris. *cons.*10.*n.*58. *vol.*2. Alban. *cons.*83.*n.*13. Caualer. *decis.*113.*num.*1.*& decis.*128. *n.*1. vbi *n* 1. subdit filiationem probari ex libro Parochi Baptismatum, vbi quis nominatur filius talis, addito aliquo adminiculo.

Cum nimis indignum, &c.] Ex hoc text.*& l.generali-* 5
ter,in fin. C de non num. pecun. passim colligitur neminem audiri contra propriam confessionem, vt vtrobique notant Doctores, tradunt Lanfranc. *de confessionibus*, Cost. *in l.si ex cautione , limit.*5. Valasc. *cons.*33.

In gloss. *Nominatum*, 1 ibi, *bene dicis, nominatus & ha-* 6
bitus, nam sola nominatio non facit eum filium. Vide Duen. *reg.*341. Ranchin. *p.*4. *dec.*471. Menoch. *de præs. lib.*6. *præs.*53.*n* 48. Mascard. *concl* 790. Valasc. *cons.*177. *n.*9.
Cald Pereira *in resp pro Sebastiano Limpo n.*10. Proba- 7
tio tractatus filiationis an sufficiat in iudicio petitorio, vel probari debeat de titulo , seu dominio , vide Rendin. *in prompt.recept sent.tom.*1.*tit.*93 *n* 1. vbi *n.*2. an probatio filiationis sufficienter fiat ex sola fama.

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet habere notarium , vel duos viros idoneos, qui scribant acta iudicij , aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur , nec creditur ei super processu, nisi in quantum per acta , vel aliàs per legitima documenta constabat.*
2 *Vera negatio quæ in hoc text. dicatur, ostenditur.*
3 *Negatio, vel negatiua quid sit, & varia illius species, remissiuè.*
4 *Notarij electio, qui acta describat, spectat ad iudicem.*
5 *Notarius semel electus, an possit postea repelli, & mutari sine causa ; vt alius assumatur , saltem de partium consensu ; remissiuè.*

6 *Declaratur text. in præsenti, & quibus casibus procedat ostenditur.*
7 *Iudicis simplici assertioni, sine scriptura in causis minimis standum est.*
8 *Iudici regulariter non creditur.*
9 *Sententia lata sine processu est nulla.*
10 *Notarius habet vim duorum testium.*
11 *Edi debent integrè omnia in iudicio à litigatoribus inducta.*
12 *Processus in dubio ritè, rectéque factus non præsumitur.*
13 *Appellatione pendente pro sententia minimè præsumitur.*
14 *Decretum factum nullo confecto processu est nullum.*
15 *Sententia sine actis non facit fidem, nisi sit antiqua.*
16 *Ad processus substantiam quæ requirantur ostenditur.*
17 *Acta cum loco, die, & consule edenda sunt.*
18 *Instrumentis publicis annus, mensis, & dies apponendus, non tamen hora.*
19 *Temporis computatio ab Æra Cæsaris olim fiebat.*
20 *A tempore Regis Ioannis I. apud Hispanos incepit tempus computari à die Natalis Domini nostri Iesu Christi.*
21 *Æra Cæsaris 32. annis, vel secundùm alios 42. Christi Seruatoris Nostri ortum præcessit.*
22 *Originalia penes scriptores remanere debent.*
23 *Scriptores, & eorum successores tenentur custodire originalia, & partibus exhibere, aliàs tenerentur ad restitutionem.*
24 *Iudicis officium non est scribere, & si de facto scribat illi non creditur.*
25 *Recusatio suspendit iurisdictionem iudicis recusati.*
26 *Recusatio iudicis in scriptis proponenda est.*
27 *Petitio, siue libellus dari debet in scriptis.*
28 *Testium subscriptio in instrumentis extraiudicialibus vltra fidem Notarij necessaria non est.*
29 *Notario scribenti creditur in actis iudicialibus, etiamsi testes non interuenerint.*
30 *Dilatio probatoria regulariter peremptoria esse debet.*
31 *Citatio peremptoria necessaria est ad hoc, vt actor in possessionem bonorum mittatur.*
32 *Citatus in prima dilatione, qui non comparuit, veniens postea in secunda, non auditur antequam damna, & expensas citanti persoluat.*
33 *Exceptiones satis est verbo proponere.*
34 *Exceptiones propriæ appellantur, quæ proponuntur contra aduersarium, vel contra rescriptum.*
35 *Contestatio litis fit tantùm per petitionem, & directam responsionem ad eam.*
36 *Conclusionem potest iudex ex causa reuocare & aperire.*
37 *Instrumentis necessaria solemnitas est vt locus gesti contractus exprimatur.*
38 *Sententia interlocutoria necessariò non est in scriptis proferenda, licèt postea debeat in scriptis redigi.*
39 *Sententia definitiua in scriptis proferenda est.*
40 *Sententia non probat acta iudicij, & processum præcessisse nisi transiisset in rem iudicatam.*

Cap. Quoniam contra. XI.

1 IVdex tam Ordinarius, quàm extraordinarius, tenetur per notariũ publicum, vel per duos idoneos fideliter scribere omnia acta iudicij, id est, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, & cætera omnia ordine competenti, designando loca, tempora, & personas, & horum copiæ dari debent partibus, & originalia manere penes scriptores, vt hoc modo possit cognosci si quæ nascitur dubitatio in processu. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarell Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Auan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Barbat. Henric. Dec. Mynsing Aretin. Bero. Mantua, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag. 142.* Alagona *in compend iuris Canon. pag. 255. & p. 3. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum.* Petr. Paul. Paris. Lanfranc. de Oriano, Franc. Niconitus, Ioan. Baptista Ferrettus, Iacob. Cagnacenus, desumptus est ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. *c. 38.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 6. c. 3.*

Veram negationem.] Quicquid controuertant Doctores *hic* multipliciter intelligentes hæc verba, verius videtur per veram negationem *hic* tantummodo intelligi eam, quæ in se vera est, & veritatem continet ad differentiam illius, quæ falsa est, & falsitatem includit, qui sensus colligitur opertè ex litera tam ex verbis præcedentibus, dum agit de falsa assertione iniqui iudicis; qui opponit hanc veram negationem innocentis litigatoris, quàm ex sequentibus, ibi, *falsitas veritati*, & ibi, *iniquitas æquitati*, & ita sensus est; quoniam contra falsam iniqui iudicis assertionem quandoque non potest innocens litigator probare negationem veram, id est, quæ à parte rei veritatem, non verò falsum, aut mendacium continet. 2

Cum negantis factum, &c.] Quid sit negatio, vel negatiua prout opponitur affirmationi, vel affirmatiuæ, & variæ illius species secundùm varias diuisiones, & multa in proposito notanda vltra Doctores, *hic, & in cap. tertio loco, & in cap. ad nostram, hoc tit.* vide per gloss. *verbo, rerum, in cap. bona, de elect.* gloss. & Doctores *in cap. vlt. 6. quæst. vlt. gloss.* & omnes *in l. 1.* vbi Ferret. *ff. hoc tit & in l. actor, C. eod.* Curt. *de testib. concl. 2.* Martin. de Fano, & Franc. Herculan. *in tract. de negatiua*, Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 8.* latè Igne. *in repet. l necessariò, §. non aliàs, à n. 59. ff. ad Syllan.* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 50. à n. 6.* Mascard. *de probat. concl. 1091.* 3

Adhibeat.] Id est, eligat, & ita ad iudicem spectat electio Notarij, qui acta describat, vt per Dec. *n. 10.* & Felin. 4. ac alios *hic*, post Domin. per text. *ibi, in cap. statutum, §. notarium, de rescript. in 6.* Aret. *cons. 33. num. 5.* Boër. *decis. 258. n. 11. in fine, cum seqq.* Cosm. *in pragm. sanct. tit. de electione, §. notariis, verbo, notariis.* An autem notarius semel electus possit postea repelli, & mutari sine causa, vt alius assumatur saltem de partium consensu tradunt Bart. & Doctores *in l. cùm sententiam, C. de sent. & interl.* Bald. per text. *ibi in l. 1. C de sportulis*, Angel. & alij, vt per Dec. *n. 11* Felin. 4. Paris. 26. & relatos per addit. ad Abb. *num. 35 hic*, Auiles *ad c. 35. Prætor. verbo, remotta, à n. 1.* in quo dubio probabilior videtur pars negatiua limitando tamen, & declarando, vt per Felin. *d. n 4.* 4 5

Tam in ordinario iudicio, quàm extraordinario.] Per hæc verba iuncta ratione generali in principio scripta intendit text. comprehendere quodcunque iudicium, siue agatur coram ordinario, siue corã delegato iudice, qui extraordinarius appellatur, *l. 2. C. de dilat.* resoluunt *gloss. 2.* Abb. & omnes *hic*, vt per Paris. *n. 22.* siue iudicium sit plenarium, in quo ordinariè & secũdùm iuris ordinem, siue summarium in quo extra ordinem, vel absque illo proceditur, vt post Abb. Imol. Card. & alios obseruat cõmunis, ex Paris. *n. 14. hic.* Sic etiam procedit is text. siue per accusationem, siue per inqui 6

inquisitionem, vel denuntiationem procedatur, secundùm eand. *gloss. 2.* & omnes *hic*, inde inferentes post eand. gloss. & similem pen. *in cap. multi 2. quæst. 1.* iudicium inquisitionis esse extraordinarium, sequuntur Abb. Dec. *num. 7.* Beroi. & nouiores *in rubr. de Iudic.* vbi Nauar. *num 17.* Clar. §. *vltim. q. 3. num. 3.* & alij per Soar. à Pace *in pract. tom. 1. annot. 1. num. 17.* Comprehendit etiam text. *hic* arbitros compromissarios, quia procedunt ad similitudinem iudicum, & ordinem, ac formam iudiciorum seruare tenentur, ex reg. *l. 1. ff. de arbitr.* resoluunt Abb. *num. 7* Paris. 7 *n. 33. in præsenti.* Nam procedit in causis exiguis, & minimis, in his enim sine scriptura standum est simplici iudicis assertioni, vt per Bart. *in auth. nisi breuiores, C. de sentent. ex breuir.* Abb. *num. 3.* Felin. *num. 1.* Dec. *n. 7.* Paris. 14. Beroi. *à n. 21. hic*, Marant. *de ordine iudic. p. 4. dist. 9. num. 71.* addit. ad Mathes. *sing. 1. n. 12.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. p. 13. art. 3. vers. secunda via.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 4. n. 11. & n. 10.* resoluit quod iudex non potest esse notarius causæ, nisi in iurisdictione voluntaria, quando scilicet exercitium vnius actus non præstat impedimentum exercitio alterius, & quia in istis voluntariis potest scribere vt notarius, & auctoritatem præstare vt iudex.

8 *Iudex semper adhibeat*, &c.] Ergo iudici non creditur, Mascard. *de probat. in proœm. q. 1. n. 7.* sed in omni iudicio interuenire debet persona proprie notarij, qui acta scribat, vel eo deficiente duo testes idonei, qui vniuersa iudicij acta conscribant, vt per Fr. Em-
9 man. *d. q. 12. art. 2. à princ.*, vbi *in vers. corroboratur*, resoluit quòd sententia lata sine eo quòd constet de processu est nulla & *in vers. denique*, tenet quòd præsumitur pro notario teste negante id dixisse, & in fine asserit hunc text. procedere etiam quando agitur per viam inquisitionis.

Collige ex text. testimonio vnius iudicis non esse credendum etiam respectu causæ, seu processus, quia apud illum ventilatur, vel quia apud illum geritur, ita in effectu gloss. apertiùs Beroi. *à num. 16.* & DD. communiter *in præsenti*, Innoc. *statim in princip.* Abb. *not. 4* Felin. *num. 3.* Bellam. *num. 5.* & Mynsing. *num. 1.* & alij *in c. cum à nobis, de testibus*, communis *in cap. licet, illo tit.* Couar. *variar. lib. 1. cap. 1. num. 9. vers. sexto*, Menoch. *de arbitr. q. 26.* Nauar. *cons. 1. aliàs 6. num. 8. de testam.* Intellige procedere huius text. decisionem de iure non quando iudex tanquam talis profert dictum suum verbaliter circa processum in suo iudicio factum, prout in effectu intelligunt DD. communiter *in præsenti*, quæ quidem explicatio in primis suadetur ex verbo, *statuimus*, de quo *in hoc text.* quòd ius nouum necessariò inducit, iuxta text. & DD. *cap. statuimus, de officio deleg. lib. 6. gloss. vltim. in Clement. vltim. de rescript.* confirmatur etiam vt aliis verbis, ibi, *nec pro ipsius*, &c. quæ quidem verba similiter innuere videntur id de nouo esse statutum contra iudicem, pro quo antea præsumebatur, iuxta text. *in cap. in præsenti, de renuntiat.* Confirmatur denique ex aliis verbis *in princ.* ibi, *contra iudicis assertionem*, &c. in quibus supponitur antea credi iudicis assertioni, quam pars impugnare non poterat.

Neque prædictæ declarationi refragatur text. *in cap. cum à nobis, de testibus*, qui quidem text. similiter est Innoc. III. huius Decretalis auctoris, & tamen dicit eodem modo verbo vnius iudicis nequaquam credendum esse, in quo se refert ad iura Canonica, & ciuilia, ibi, *& Canonica, & ciuilia iura*, &c. sic planè videtur probare iam antea esse statutum ne vni iudici asseueranti crederetur, siquidem respon-deri potest text. illum, licet sit eiusdem Innocentij constitutum esse post hanc decisionem, qua supposita ius Canonicum sequutus decidit illud, quod text. iste antea dixerat; qui quidem intellectus poterat defendi, sic text. *in d. c. cum à nobis*, solummodo ad ius Canonicum se retulisset, sed cùm text. ille in præcitatis verbis etiam ad ius Ciuile respectum habeat, & illud sequatur, nequaquam substineri potest. Vnde meliùs respondetur text. illum non agere de iudice, qui tanquam iudex circa processum, & acta apud ipsum facta asseuerat, sicut agitur *in hoc text. & in d. cap. in præsentia*, sed potiùs agere de iudice, qui tanquam testis ad instar aliorum testium in causis deponit, & suum in illis pro parte profert testimonium, patet ex litera ipsius text. *in dicto cap. cum à nobis*, ibi, *siue super testamentis, siue super quibuslibet aliis contractibus*, & colligitur ex rub. *de testib.* sub qua text. ille collocatur.

Neque similiter refragatur text. *in l. acta, cum seqq. ff. de re iudic. & in l. 2. C. de edendo, & in l. illud 17. vbi gloss. verbo actorum, C. de sacros. Eccles.* & passim alibi, vbi fit mentio actorum publicorum, & scripturarum, in quibus acta iudicialia in publicum redigebantur, ex quibus colligendum videtur, text. *in præsenti*, declarasse magis in specie illud quod antea iam cautum erat: satisfit enim si aduertas quòd licèt in prædictis iuribus fiat mentio actorum, nullibi tamen ante hunc text. legitur constitutum quòd talia acta omnia per publicam personam, vel illa deficiente per duos viros idoneos, semper & necessariò scribantur, sicut id nouè per hunc text. legitur statutum; vnde aliquando in aliquibus casibus sic contigisse aliqua iura referunt, aliquando alia simpliciter agunt de actis, non facta mentione publicæ personæ, aliquando denique alia appellant publica etiam illa, quæ coram iudice publicum officium habente gesta sunt, vel in loco publico fiunt, nunquam tamen in iure inuenimus hoc indistinctè & absolutè seu per viam regulæ in omnibus casibus statutum, sicut modò per text. *in præsenti* statutum est.

Aut duos viros.] Notatur ad hoc quod notarius 10 habet vim duorum testium, vt per Mascard. *de prob. concl. 1095. n. 3. cum seqq.* Menoch. *cons. 380. n. 5.* Rebuf. *de reprobat. testium, n. 125.* Farin. *in praxi crimin. part. 2. q. 65. n. 85.*

Quæ fideliter vniuersa iudicij acta conscribant.] No- 11 tatur ad hoc quod integrè omnia in iudicio à litigatoribus inducta edi debent, vt per Fuln. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 66. num. 42.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 134 num. 5. & 6.* nam processus in dubio rectè, riteque factus non 12 præsumitur, Mascard. *de probat. concl. 1230. à princ.* itaue appellatione pendente pro sententia minimè 13 præsumatur, sed oporteat eum, pro quo sententia lata est, probare processum, Mascard. *concl. 1246. à num. 2.*, quia decretum factum nullo confecto pro- 14 cessu est nullum, Vant. *de nullit. tit. ex defectu sententiæ. n. 14. cum seqq.* Mar. Ant. *var. resol. lib. 2. resol. lib. 30. n. 1.* sententia sine actis non facit fidem, Mantic. *dec. 310.* 15 *num. 9.* nisi sit antiqua, quia tunc probat etiam contra tertium, Rota *decis. 673. n. 1.* apud Farin. *part. 2. recent.*

Videlicet. Cùm text. in præcedentibus verbis in- 16 distinctè, & absolutè statuerit vniuersa iudicij acta conscribenda esse, planè sequitur verba hæc, quæ sequuntur, intelligenda esse velut exempla illius regulæ, non quasi ea in his tantùm actibus locum habeat, vt intendunt Aretin. Imol. Decian. *num 15.* Felin. *num. 7.* & omnes *hic*, Menoch. *de arbitrar. casu 275. num. 6.* secundùm quos multa alia ad pro-

cessium pertinentia scribenda sunt, veluti iuramentum calumniæ, & testium ipsorum, vel attestationum publicationem, similia quæ satis comprehenduntur sub illis verbis, *& contra quæ occurrerint.* Sic sane receptum est etiam in diffinitiua procedere regulam huius text. & eam in actis scribendam esse, cùm ad ea pertineat, & sit de processu, Abb. *n.* 5 & Doctores communiter *hic*, ex Paris. *n* 28. post Bart. *in l. in. fraudem, § neque, ff de iure fisci*, & communem *in l. 2. C. de edendo*, Boër. *decis.* 158 *à n. 6.*

17 *Loca designando, tempora*, &c. Ergo notarius in actis
iudicialibus debet hæc omnia designare, & referre
secundùm omnes *hic*, nam acta cum loco, die, &
console edendo sunt, vt per Bernard. Græuæ. *ad*
18 *practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl.* 134 *num.* 10. prout
generale est in omnibus instrumentis publicis, *auth. vt proponatur nomen Imperatoris*, vbi gloss. *verbo, auctore, cap. inter dilectos*, vbi gloss. *verbo, indictionis, de fide instrum. cap. Abbate, vers. præfatus, de re iudic. lib. 6.* resoluunt gloss. magistra *in l. generali, C. de tabular. lib.* 10. omnes per text. ibi, *in l. optimam, C. de contrah. & commit. stipul.* Couar. *pract. cap.* 20. *n.* 3 Padil. *in l si qua, num. 4. C. de diuersis rescript.* Roland. *cons.* 18, *num.* 7. *lib* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 54 *n* 11. resoluentes etiam nullius momenti esse instrumentum publicum in quo tempus, vel locus deficit, nisi consuetudo sit quòd instrumentum fiat sine anno, & die, Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit.* 14 *de consuet. num.* 73. per tempus intellige annum, mensem & diem; non requiritur tamen mentio horæ, licèt ea vtilis esse possit, Tiraq. *de iure primog. q. 2. num. 2.* Gom. *l* 40. *Tauri, n.* 68. *col* 1. Padil. *vbi sup. n.* 8. Tiraq. *de retractu, tit 2. §. 1. gloss. 7. à n* 49. Pereg. *de iure fisci, lib. 6. tit. 6. n.* 37. Quando verò annus, mensis, & dies fuerint erroneè, siue falsò appositi possunt verè apponi per eundem notarium iudicis auctoritate, vt resoluit Galganet. *de condit. & demonstr. part. 2. cap. 2. quæst* 4.

19 Illud tamen non abs re aduertendum duxi olim
temporum computationem ab Æra, idest, anno Cæ-
20 saris, factam fuisse, vnde apud Hispanos à tempore
Regis Ioan. I. à Domini IESV CHRISTI Natali die
annorum computationem sumpsisse exordium aduertunt Couar. *var lib. 1. c. 21. n.*... Gregor. *l. 45 gloss la era, tit. 28. p* :. Parlad. *lib. 2. rerum quotid. c. 10 n. 3* Escobar. *de ratiocin. comput.* 21 *à princ* Hieron. Roman. *de Repub. p. 1 lib. 9 c. 8.* Corrasc. *interpr. ad aliquas leges recopil. c 1.*
21 *n. 7.* Cæsaris autem annus, quem nostri Æram nun-
cupabant triginta & octo annis, vel secundùm alios, quadraginta duobus, Christi Seruatoris nostri ortum præcessit, de quo vide Morales *in historia Hispana, p. 1 lib. 8. c. 51. fol.* 193. Cæs. Baron. *in addit. ad Martyrolog. Roman die* 22 *Octobris*, Vasæum *chronicorum Hispania tom. 1. c. 22. fol. 53. cum seqq* Curit. *p. 2. de los annales de Aragon, lib. 8. c. 39.* Maur. Ferret. *en la historia de Santiago, lib. 1. c. 21.* Scobar. *d. comput. 21. n. 3.* Cald. Pereira *de empt. c 5 n. 8.*

Ita quòd originalia penes scriptores remaneant.] No-
22 tatur ad hoc quòd originalia penes scriptores remanere debent, vide Couar. *practic. cap. 29. num. 1. & 2.* Menoch. *casu* 370. Boër. *decis.* 15. Soar. à Pace *in pract. part. 1. annot. vltim. n.* 28. Franch. March. *Delphin. decis.* 267. *num* 1. *part. 2.* Archil. Personal. *in l. fin. C. de edicto D. Adriani*, vbi Zucchar. *n.* 92. Burat. *decis.* 543. *num.* 12 Azin *in praxi Florentina, 6. 14 cap. 11. & c. 24.* Caualcan. *Fiuiz. decis. 11. sub num. 13 part. 1.* Bernard. Græuæ. *d. concl.* 134. *num.* 11. Peregrin. *l. 5. gloss. 1. & tit. 8. lib 3. Ordin.* & dixi ad *cap. vltim. infr. hoc titul.*
Quæ scriptores ipsi, & eorum successores tenentur
23 custodire, & partibus exhibere, aliàs tenerentur ad interesse, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 162. n. 52. cum seqq.*

Nec pro ipsius præsumitur processu.] Notatur ad hoc 24
quòd non est iudicis officium scribere, & si de facto scribat, illi non creditur, Perez *l. 5. gloss. 1. pag. 643. col. 2. vers ex quo deducitur, tit 8. lib. 3. Ordin.*

In gloss. *Recusationes*, ibi, *& recusatione iudicis pro-* 25
posita, &c. Notatur ad hoc quòd quemadmodum appellatio emissa suspendit iurisdictionem iudicis à quo, itavt non teneant acta post eam, ita recusatio, vt per Perez *l. 1. pag. 566. tit. 5. lib. 3. Ordinam.* Rebuff. *tom. 1 ad leges Galliæ, tit. de sentent execut. art. 3. num. 1.* Vant. *tit. ex defectu iurisd. Ordin. num.* 140 Lancel. *de attent. part. 2. cap 6.* Kirchou. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 1. num.* 168. Azeued. *l. 1. num. 8. tit. 16. lib. 4. noua recop.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuileg. 7. num.* 21. Scub. *de ratiocin. c. 8. num.* 20. Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 42. n. 31.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib 2. cap. 7.* Amat. Roderic. *in practic. cap. 10. d. num.* 54. Carrasc. *in explicat. ad aliquas leges, recop. cap. 9. num.* 137. Recusans tamen iudicem debet insuper appellare ab vlteriori processu, aliàs acta per illum, post recusationem absque appellatione sunt valida, Bursat. *cons. 21. num 16. & seq.* Lancel. *de attent. p. 2. cap. 8. n. 1. cum seqq. & n.* 48. Caputaquen. *decis. 60. num. 4. & decis. 172. p. 1.* Caualer. *decis. 148. n. 3.* & fuit dictum *in Aston. consuratum* 28. *Iunij* 1617. coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, vbi etiam subditur quod huiusmodi appellatio interponi debet in scriptis, & in schedula particulari; nec sufficit simplex protestatio facta per recusantem de habendo recursum ad quos poterit, Rot. *decis. 565. num. 2 p 2. diuers.* refert Ferentil. *in annot. ad decis.* 371. *Buratti litera A.*

In ead. gloss. ibi, *Et sic patet quòd iudicis recusatio* 26
redigenda est in scriptis. Notatur ad hoc quod recusatio in scriptis proponenda est, vt per Auend. *part. 1. Prætorum, c. 23. n. 12. in fine*, Perez *l. 1. gloss. 1. c. 565. col. 2. in princ. & pag.* 568 *col. 2. vers. quæro 14 tit. 5. lib 3. Ordin* Azeued. *l. 1. n. 5. tit. 16. lib. 4. noua recop.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst. 30. art 2. concl. 3.* Amat. Roder. *in pract. de forma videndi, seu examinandi processum, c. 10. n.* 47. Rebuff. *in tract. exception. n.* 179. Roland. *de commissar. lib. 2. c. 15. ante n. 9. part. 1.* Soar. de Pace *in pract. tom. 1. part. 1. cap. 6. num.* 26. Cur. Philip. *part. 1 §. 7. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, recusatio, n. 5.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib. 2. c. 7.* Modern. *in tract. de cognit. per viam violentiæ, p. 2. q. 14. num.* 37.

In gloss. *Petitores*, ibi, *ideo petitio, siue libellus dari* 27
debet in scriptis. Vide Matiens. *in dialogo relatoris, p. 3. c. 43. n. 1*, Perez *l. 11. verbo, la demaada non fue dada in escripto, tit. 2. lib. 3. Ordin.* Cur. Philip. *part 1. §. 11. n. 3.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, libellus, n 6.* Matth. Coler. *Germania decis.* 111 *n. 5.* Amat. Roder. *in pract. c. 5 num. 5.* Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 49. num* 31.

In gloss. *Duos viros*, ibi, *nisi habeat testium subscri-* 28
ptionem Vult gloss. in instrumentis extraiudicialibus vltra fidem notarij necessariam esse testium subscriptionem, idem intendunt gloss. *in l generali, C de tabul. lib. 10. & in cap. possessionem, sup eod.* & suaderi videtur ex *l comparationes*, ibi, *testium subscriptiones, C. de fide instrum.* Contrarium tamen probant Doctores communiter *hic*, vt per Dec. *n.* 18. Paris. 35. & omnes *in c. 1. de fide instrum* resoluunt Couar. *pract. c 20. n. 4.* Gom. *l. 3. Tauri, n 3.* respondentes *d. l. comparationes*, non agere de instrumento publico, sed speciatim procedere in chirographo.

In ead. gloss. ibi, *Licet non habeat testium subscriptio-* 29
nem.

n.... Ergo in actis iudicialibus creditur soli notario scribenti, etiamsi testes non interuenerint, sequuntur Abb. n. 7. & Doctores communiter, vt per Dec. num. 10. Felin. 12. Parisf. 36. Bero. à num. 75. hic, Crot. de testib. num. 377. Soar. de Pace in pract. tom. 1. in princ. annot. vltim. num. 27. Intellige procedere tantum in his, quæ sunt de actis iudicialibus, id est, quæ pertinent ad litem, & iudicium, non verò in aliis, quæ licèt in actis scribantur, nihilominus tamen non sunt de illis, vt post Host. Lap. Anton & alios obseruant Abb. n. 8. Paris. 37 Beroi. 79. hic, contra Bald. Aretin. & alios. Notario creditur dicenti se rogatum de gestis in præsentia sui, & testium tempore contractus. Castren. cons. 241. n. 2. lib. 1. & cons. 52, col. 1. in princ. lib 2. Corn. cons. 154. num. 7. lib. 4. Caualer. decis. 644. num. 4. Mantic. decis. 302. num. 1. quia de gestis ante celebrationem instrumenti notario non creditur. Crauet. cons. 171. num. 5. Rot. decis. 289. p. 2. diuers. Seraph. decis. 1410. num. 5. Greg. decis. 177. num. 1. quod procedit quamvis attestatio de præterito concernat actum à se ipso gestum, Rot. decis. 289. num. 6. post volum. 2. cons. Farinac. Caualer. decis. 609. num 4. Nisi notarius attestetur de actibus præteritis coram se gestis, & coram testibus distinguendo tempora, & loca quibus gesta fuerunt, vt fuit dictum in Lucana iurispatron. 26. Iunij 1619. coram bonæ memor. Dunozetto. Notarij attestationi creditur sine testibus, quando adest stylus Rot. in Vlixbonen iuris deputandi collectores, 14. Maij 1602. coram Ortembergo, & in Toletana iurisdictionis, 11. Ianuarij 1616. coram bonæ memor. Buratto inter eius impressas decis. 146. n. 4. & coram R. D. meo Coccino inter eius impressas decis. 404. num. 3. & decis. 475. num. 7.

30 In gloss. Dilationes, ibi, nec prima dilatio esse debet peremptoria. Imo regulariter etiam absque vlla causa prima dilatio, quæ citatoria dicitur, peremptoria est, dummodo nimis breuis non sit, c. 1. de dilation. vbi Doctores; resoluunt Abb. num. 10. & alij hic, sic etiam dilatio probatoria regulariter peremptoria esset debet, l. oratione, & l. vlt. ff. de feriis, explicant Abb. not. 4. Dec. n. 5. Felin. 4. & latè Beroi. à n. 20. in c. licet, per text. ibi, supra hoc tit. post alios, Duen. reg. 200 cum seq. Marant. de ordine iudic. 2. part. sexta, tit. 5. à n. 2. Soar. à Pace in pract. p. 1. tom. 1. temp. 8. à n. 21. qui multipliciter limitant, & declarant d. l. oratione d. l. vlt.

31 In ead. gloss. ibi, Vel etiam in possessionem mitti non debet. Vult gloss. necessariam esse citationem peremptoriam ad hoc, vt actor in possessionem bonorum mittatur similis gloss. 2. vers. ad primum, in l. si finita, §. si plures, ff. de damno infecto, vbi omnes probant hic, Abb. n. 10. Dec. 23. Paris. 46. Beroi. 138. Perez l. 1. gl. 1. q. 9. tit. 9. lib. ... Ordin. Soar. à Pace in pract. tom. 1. p. 2. c. 1. n. 23.

32 In ead. gloss. ibi, Et ad primam citationem non venerie, &c. Ergo qui in prima dilatione citatus non comparuit, veniens postea in secunda non auditur antequam damna, & expensas citanti persoluat, secundùm omnes hic, vt per Dec. n. 23. vers. secundo, Couar. pract. c. 27. n. 3. vers. verum, Soar. à Pace d. tom. 2. p. 1. c. 3 n 14.

33 In gloss. Exceptiones, ibi, danda est in scriptis. Idem probat gloss. vlt. in fine, in cap. appellatio, de appellat in 6. Sed in contrarium est communis, quia nullibi repetitur contraria regula iure præscripta, ac subinde sat est exceptiones etiam verbo proponere, l. scire 15. §. oportet autem, vbi Bart. & alij, ff. de excusat. tut exceptis nonnullis casibus iure speciatim expressis, velutì in recusatione, de qua suprà egi ad gloss. verbo, recusationem, obseruant Abb. n. 3. Imol. & alij hic communis ex Decian. num. 27. Paris. 53. & Beroi. à n. 164. post multos Rebuff. in arborem except num. 3. Nec oppositum probat hic text. quia, vt aduertunt proximè citati, non agit de exceptione in scriptis proponenda per opponentem, sed de illa in acta redigenda iuxta formam huius text. postquam proposita fuerit.

34 In ead. gloss. ibi, Et hic propriè appellat exceptiones, quæ proponantur contra aduersarium, vel contra rescriptum. Sequitur Abb. n. 13. in fine, cum seqq. & est de mente aliorum, Paris. n. 56. hic. Sed in contrarium vide Dec. n. 27. Beroi. à n 166. hic, Couar. in reg. possessor, p. 1 in princ. n. 4 Ad difficultatem verò, quam gloss. præsentit ex litera text. dum exceptiones refert tanquam aliquid diuersum à recusationibus, quas præmiserat post Dec. & præcitatos, respondet Rebuff. de except. n. 243.

35 In gloss. Responsiones, ibi, quæ fit cautùm per petitionem, & directam responsionem ad eam. Vide Marant. de ordine iudic. p. 6. memb. 10 n 4. Palat. in repet. c. per vestras, de donat. inter, not. 1 §. 1. n. 5. vers. & pro eis, Gam. Lusit. dec 147. n. 3 Ronchegal. in rubr. ff. de duobus reis, n. 7. cum seqq.

36 In gloss. Instrumentorum, ibi, non petieris. Intellige regulariter, aliquando tamen ex causa potest iudex renocare, & aperire conclusionem, secundùm omnes, vt per Abb. n. 17. Felin. 19. Dec. 28. Beroi. n. 201. cum seqq. in præsenti, Socin. reg. 184 Padil. in l. error, num. 38. C de iuris, & facti ignor. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæst. 25 & casu 51. à num. 18. Baptist. num. 25. Rip. 48. cum seqq. & alij in l. admonendi, ff. de iureiurand.

37 In gloss. Tempora. Notatur ad hoc quòd instrumentis necessaria solemnitas est, vt locus gesti contractus exprimatur, vt per Couar. pract. cap. 20. ante num. 4 vers. quinto, Ceph. cons. 621. num. 13. Bertaz. de clausul instrum. in proœm. num. 10. & claus. 2. gloss. 1. Menoch. de præsumpt lib. 2. præs. 84. à num. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 235. num. 13. & Marchia decis. 28 optimè Cald. Pereira de emptione, & vendit. cap. 5. num 9. vbi etiam resoluit quòd non solùm in instrumento describendus est generaliter locus contractus, sed etiam singularis locus, non tamen est necessarium vt locus loci exprimatur. Verùm contrarium, imo necessarium esse locum loci describi, vt instrumentum probet, tenent Pute. decis. 156. num. 1. lib. 1. in correct. Caputaq. decis 98. p. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs. 84. num. 2. Farin. cons. 109 num. 17. cum seqq lib. 1. Ferentil. in annot. ad decis. 265. Buratti, lit. A. Rot. decis. 701. lib. 3. p. 3. diuers. Hoc tamen limitatur nisi adesset consuetudo in contrarium, quæ esset valida, Pute. decis. 7. de fide instrum. Caputaq. d. decis 89. p. 2. vbi subdit quòd instrumenta, quæ carent loco loci in Hispania, sunt valida stante consuetudine illarum partium non apponendi locum loci in instrumentis. Nec contrarium dicit Menoch. d. præs. 84. num. 2. vers. & hanc quidem, prout illum malè refert Farinac. d. cons. 109. num. 20 quia videtur loqui de consuetudine non apponendi locum, non autem locum loci, & ita loquuntur Doctores per ipsum citati.

38 In gloss. Interlocutiones, ibi, non tamen dicitur quod proferenda sit in scriptis. Notatur ad hoc quòd sententia interlocutoria necessariò non est scriptis proferenda, licèt postea debeat in scriptis redigi, vt per Mich. Grass. tom 2. comm. opin. lib. 7. tit. 8. n 24. pag. 243. vbi Vin. n. 32. pag. 244.

39 In ead. gloss. ibi, Aliud consueuit dici de sententia diffinitiua. Notatur ad hoc quòd sententia diffinitiua in scriptis

scriptis est proferenda, vt per Viuian. *d. num.* 32. D.Barbos. *in l si debitori, n.* 218. *ff. de iudic.* vbi etiam resoluit in collocutoriam habentem vim diffinitiuæ debere ferri in scriptis, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de sentent. resol.* 2. *à n* 5 vbi *à n.* 4. tenet quòd hæc solemnitas in graui causa, & ponderosa à partibus remitti non potest, secus in causis vilibus, & modici momenti. Vnde sententiam non latam in scriptis, neque publicatam in die prolationis vitio nullitatis subiacere probant, *l.* 2. *&* 3. *C. de sentent ex breuit. recit. cap. fin.* vbi Franch. *n.* 5. *de sent. & re iudic.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu processus, n.* 69. & censuit Rota *in Foroliuien. emphyteusis* 1. *Iulij* 1615. coram R. Coccino Rotæ Decano apud Farin. *decis* 474. *n.* 2. *p.* 2. *recent.*

40 In gloss. *Præsumatur*, vlt. Notatur ad hoc quòd sententia non probat acta iudicij, & processum præcessisse, nisi transiisset in rem iudicatam, quia tunc habet præsumptionem iuris pro se qooad rectitudinem processus, & instantiam, vt per Mich. Grass. *tom.* 2. *commun. op. in lib.* 7. *tit.* 14 *num* 531. *pag.* 168. Mascard. *de probat. concl.* 1296. *n.* 8. Vant. *de nullit. tit. à quo, & quibus modis, n.* 10. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 67. *à n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Delictum rei si probari potest tunc non est admittenda probatio quòd non deliquerit*

2 *Canonico iure deficiente recurrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iurisconsultorum.*

3 *Clerici tenentur ex vi solius rationis seruare ius Regium.*

4 *Declaratur text. in præsenti, & n.* 5.

Cap. Ad nostram. XII.

Honor. III.

1 QVando affirmatiuè probari potest aliquem deliquisse, non admittitur probatio negatiua quòd non deliquit, quasi velit se purgare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panormit. Host. Bald. Butr. Barbat. Decian. Felin. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 141. Alagona *in compend iuris Canonici, pag.* 256. remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant. part.* 2.

2 *Legi Regni.*] Notatur ad hoc quòd deficiente iure Canonico recorrendum est ad iura, & consuetudines Regni, non autem ad iura Imperatorum, vel Iurisconsultorum, vt per Palat. *in introduct. rub. de donationibus inter virum, & uxor. n.* 15. Sic etiam è contra deficientibos legibos Regiis, & consuetudinibus prouinciarum recurrendum esse potius ad ius Canonicum, quam ad Ciuile, de iure Castellæ tenent Perez *in proœm Ord. q.* 1. Cur. Philip. *p.* 1. *§.* 7. *à n.* 14. Burg. de Pace *l.* 1. *Tauri, à n.* 602. Soar. de Pace *in practic. in princ annot.* 5. *sub num* 36. Morla *in emporio iuris Ciuilis p.* 1. *tit.* 1. *q* 16. *n.* 36. Azeued. *ad rub. tit.* 1. *n.* 18 *lib.* 2 *nouæ recop.* Flores de Mena *var. lib* 5. *q* 2. *n.* 4. Amat. Roderic. *in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 10. *n.* 25. licèt de iure Lusitanorum per Ordin. Regiam *lib.* 3. *tit.* 64. *in princ.* ad ius Canonicum tantùm recurrendum sit, vbi de materia agitur, quæ peccatum concernit.

Notatur etiam ad hoc quòd clerici tenentur seruare ius Regium, vt per Perez *l.* 4. *gloss.* 1. *pag.* 634. *col.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* intellige non vi legis sæcularis, sed vi solius rationis, aut iuris naturalis, per ea, quæ resoluunt Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de exemptionibus clericorum à statutis sæcularium, §.* 2. *num* 34 & citati Doctores *ad cap. Ecclesia S. Mariæ, in princ. sup. de constitut.* 3

In huiusmodi probatione negatiua, &c.] Non satis constat inter Doctores quænam fuerit ratio, ob quam consuetudo, vel lex, de qua *hic* agitur, admittens probationem negatiuæ per purgationem penitus reprobetur vt pestis omni iuri contraria, vt habet litera, præsertim quia purgatio admittebatur *hic* casu, quo adhuc per testes de crimine non constabat, vt innuit text. ibi, *quæ probari testibus*, &c. & *in fine*, ibi, *dum tamen possit*, &c. in qua specie ante probatum crimen sola apparebat infamia, & suspicio, quæ purgationem admittit, *c. accedens* 13. *de accusat. cap nos inter* 6. *de purgat. canon.* Penia *ad direct. Inquis. p* 2 *commento* 14. In qua difficultate laborant glossa, Innoc. Ioan. Andr. Abb. Felin. & alij *hic* Rauenna *in alleg. consuetudinis pag. mihi* 171. Roman. *sing* 373. *aliàs* 378. Roch. *in c. vlt. de consuet. pag.* 13. *col.* 1. Sed probabilius videtur ex mente Dec. *n.* 4. *&* 5. legem, vel consuetudinem hanc improbari tanquam omnino irrationabilem, & nutritiuam peccati, quia per illam reus postulatus de crimine, quod poterat testibus legitimè comprobari, innocens indicabatur si se quoquo modo, idest, bene, malè, purgaret de huiusmodi crimine, cùm enim per legem, vel per eam consuetudinem, & purgationem non tantùm crimina verè commissa impunita relinquerentur, verùm etiam maxima occasio delinquendi præstaretur iis, qui facillimè in scelera prolabuntur scientes se posse pœnam euadere, & innocentes pronuntiari, quoquo modo se purgare possent, quæ purgatio sub ea forma probabiliter nunqoam deesse potest, meritò talis lex, vel consuetudo omnino improbatur, & contraria dicitur omni iuri, quia tam naturale, qoam diuinum, & humanum prohibet ne delinquendi, hoc est, ruinæ specialis occasio, & ita scandalum præstetur & ne in perniciem Reip. & animarum homines inuitentur ad delinquendum, iuxta illud quod de scandalo habetur *Matth.* 18. *& in cap.* 2. *de præscript.* tradit D. Thom. 2. 2. *quæst* 48. sic sanè iuxta hunc intellectum pestis appellatur, consuetudo, de qua, *hic*, quia sicut pestis per contagionem alios sanos & inficit, & interficit, *cap. resecandæ* 14. *q* 3. 4

Quærent Doctores *hic*, & alibi, cur scilicet lex, vel consuetudo Regni Daciæ cùm sit sæcularis, obliget in proposito clericos, vel in eisdem locum habet, contra reg. *cap. Ecclesia S. Mariæ de constitutionibus*; in qno variant, & multipliciter respondent omnes *hic*, & illic, Palat. *in introduct. rubr num.* 15. Tiraq. *de retract. lig §.* 1 *gloss.* 13. *num* 2 *& in tract. le mort. part* 3. *declar.* 8. *num.* 4 Ego verò respondendum puto si dicas quòd Clerici in proposito non seruabant legem, vel coosuetudinem Daciæ, quippe quæ non dicebat id quod Clerici, & Sacerdotes faciebant; solùm enim (vt habet litera) agebat de probatione negatiuæ, id quod iustum, & legitimum in dubio præsumi debet, sed Clerici, & Sacerdotes temere innitentes illi legi, vt ait text. occasione eiusdem inducebant aliud, quod tanqoam pestis, & omni iuri contrarium improbatur *hic*. Et hinc est qoòd Papa non reprobat ipsam legem Daciæ, quam vtique reprobasset si contineret id, quod Clerici faciebant, ioxta *c. vlt. de præscript.* ac propterea nihil agens de sæcularibus. 5

bus pedem huiusmodi penitus extirpari iubet à Clero illam inducente, & obseruante, quamvis Doctores ad hæc aliter, & non bene respondeant.

SVMMARIVM.

1 *Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, & testes, & famam.*

2 *Confinium antiquorum in probatione admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituendam vnam perfectam.*

3 *Confines probantur per libros antiquos.*

4 *Historiis, & chronicis creditur, si illis à maioribus nostris fides adhibita sit.*

5 *Historiæ dicuntur scripturæ priuatæ, quæ ex antiquitate, & fama dicuntur assumere fidem.*

6 *Lapides, seu columnæ terminorum, quibus literæ incisæ sunt, probant confinia.*

7 *Antiquum probatur per literas scriptas, seu incisas in lapidibus, vel per instrumenta pro confinibus facta.*

8 *Confinia probantur per scripturam, si illi adhibita sit fides ab antiqua.*

9 *Confinia probantur ex enuntiatiuis plurium instrumentorum, præsertim iunctis adminiculis.*

10 *Confines probantur per testes, quamvis sint de auditu, & singulares, dummodo rationem reddant dicti sui.*

11 *Confines probantur per famam publicam, & antiquam.*

12 *Fama plenè probat in antiquis.*

13 *Confines probantur per lapidos antiquos pro terminis apponi solitos.*

14 *Probationes exactæ necessariæ non sunt in probandis confinibus antiquis.*

15 *Probationes plures imperfectæ, etiam diuersi generis, si tendant ad eundem finem, coniunguntur ad faciendam plenam probationem.*

CAP. Cùm causam. XIII.

1 FInis diœcesium litigantium probatur per antiquos libros vel testes, famam, vel alia adminicula, & sic potest procedi in causa. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Bald. Panorm. Butr. Anch. Felin. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 144. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 256. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2.

2 Collige ex text. quòd in probandis antiquis confinibus admittuntur plures probationes imperfectæ ad constituendum vnam perfectam, vt per Hieron. de Monte *in tract. de finibus, c.* 53. *n.* 2. & 4. Menoch. *cons.* 147. *n.* 48. Mascard. *de probat. conclus.* 343. *n.* 2. *cum seqq.* Card. Tusch. *tom.* 2. *lit. C. concl.* 700. Menoch. *illustrium q. c.* 84 *n.* 17. Rota *decis.* 334. *n.* 1. apud Farin. *p.* 2. *in recent.* vbi censuit in probatione confinium, quæ est difficilis, attendi adminicula. Et ideo sufficere leuem probationem, licèt non sit omnino plena, resoluunt Hieron. de Monte *d. tract. c.* 50. *n.* 2. *cum seqq.* Paris. *cons.* 104. *n.* 24. & *cons* 107. *n.* 7. & 8. *vol.* 1. probationes enim se se adinuicem coadiuuant Butr. *in c. veniens el.* 1. *de testib.* Anch. *cons.* 376. *n.* 4. Alex. *cons.* 53. *n.* 4. *lib.* 1. cum aliis per Rot. *decis.* 361. *n.* 1 post vol. 2 Farin.

3 *Per libros antiquos.*] Notatur ad hoc quòd confines probantur per libros antiquos, vt per Duen. *reg.* 257. Socin. *reg.* 294. Cassanens *in catalogo gloriæ mundi. p.* 5. *consid.* 28. *vers. vnde*, Gam. *Lusit. decis.* 337. Valasc. *de iure emphyt. quæst* 9 *num.* 26. Mascard. *de probation. concl.* 396. Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *communium opinion. tit. de libris mercatorum, concl vnic. vers. amplia* 31. Cald.
Pereira *de emptione, & vendit. cap* 21. *num* 20. etiam 4
historiarum, & chronicorum, si illis à maioribus nostris fides adhibita sit, Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, part* 10. *consid* 46. *ad finem*; Guttier. *pract. quæst lib* 3. *quæst* 13. *num.* 23. Menoch. *cons* 378. *num.* 8. Mascard.
concl. 105. *num.* 9 & *concl.* 396. *num.* 6. Historiæ enim 5
sunt scripturæ priuatæ, quæ ex antiquitate, & fama fidem assumere dicuntur, Meneh. *d. cap.* 84. *num.* 16. ac proinde maximam fidem eis esse adhibendam tradunt Caputaq. *decis.* 190. *p.* 1. Xuar. *allegat.* 8 *num.* 21. Decian. *cons* 21 *num* 19. *volum.* 1. Baraion. *in addit. ad Palac. in artr. duct. rub de dorat. num.* 2. *lit. A.* Ioan. Garc. *de nobilit gloss* 18. *num* 18. Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 3. *cap.* 10. *num.* 278. & quòd scriptoribus, atque historicis standum sit innuit text. *in l* 1. ibi, *à quibusdam scriptoribus traditum est, ff de offic Præf. Prætor.* Bart. *in l.* 1 *num.* 22. Alex. *num.* 34. Purpur. *num* 152. & 156. qui loquitur in erectione Ecclesiæ, sequitur Rip. *num.* 73 *ff si certum pet.* Guttier. *practic. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 13. Xuar. *alleg.* 8. *num.* 11. Verall. qui pariter loquitur in erectione Ecclesiæ, *decis* 190. *p.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *cap.* 893. *num.* 6. *cum seqq.* Rot. *decis* 290. *num.* 7. post *volum* 2. *consil.* 1. Farin. Vnde confines probantur ex tabulis geographicis, & mappis. Rot. *in Clusina Posta Puteoli* 14. *Decembr.* 1618. coram bonæ memor. Buratto,
inter eius impressas *decis.* 367. *n.* 1. Intellige si mappæ 6
sint factæ seruatis seruandis, aliàs parum, aut nihil probant. Rot. *in nullius, seu Aprutina iurisdictionis* 10. *Martij* 1624. coram bonæ mem. Dunozetto. Et lapides, seu columnas terminorum, quibus literæ incisæ sunt, probare confinia, tenent Mich. Grass. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 3 *tit.* 16. *num* 6 *pag* 429. Kirchou. *lib.* 4. *tit* 9. *n.* 188 *pag* 498. Card. Tusch. *d. concl.* 700. *num* 4. Menoch. *cons.* 21 *num.* 30 & *cons* 12. *num.* 67. *cum seqq.* Valasc. *d. q.* 9 *num.* 28. Mascard. *d. concl.* 329.
num 10. Cald. Pereira *de empt. cap.* 21. *num.* 20. Anti- 7
quum enim probatur per literas scriptas, seu incisas in lapidibus Mascard. *concl.* 104. *num* 10. & probatio ducta ab armis sculptis; vel affixis, vel depictis in monumentis, domibus, & capellis, attenditur Bald. *cons.* 310. *lib* 5. quem sequitur Rot. *in Comen habitus Iunij* 1610. coram R. P.D. meo Pirouano, & *in Toletana habitus* 14. *Martij* 1625. coram R.P.D. Merlino, & ideo inscriptio in antiqois probat iuspatronatus, Bart. *in l monumentorum, C. de relig. domib.* Rip. *in c. cum Ecclesia Sutrina, num.* 97. *de causa possess.* Purpur. *in l.* 1. *num.* 155. *ff si certum pet.* Ferret. *cons.* 298 *num.* 9. Rot. *in Mutien. Plebis, seu iurispatron.* 21. *Februarij* 1625. coram R.P.D. meo Coccino Decano. Probantur etiam per instrumenta pro confinibus facta. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo. confinia*, Mascard. *conclus.* 394. Cald. Pereira *d. c.* 21 *n.* 28.

Per scripturam, si illi sit adhibita fides ab antiquo, 8
probantur confinia. Mascard. *cons.* 399. Cald. Pereira *d. c.* 21 *n.* 19. Valasc. *q.* 9 *n* 21. vbi *n* 22. resoluit quòd instrumenta facientia mentionem de confinibus enuntiatiuè, veluti dicendo, quòd vendita fuit talis domus, coi ab aquilone cohæret domus Titij & est in tali castro, vel territorio, non probant illa loca confinia esse eorum, quæ nominantur, nisi agatur de probandis finibus antiquis, de quo etiam Mascard.
concl. 394. *a n.* 1. Ex enuntiatiuis verò plurium instru- 9
mentorum, præsertim iunctis adminiculis probantur confinia, Rota *dec.* 683. *n.* 4. *in fine*, apud Farin. *p.* 1. *recent.*

Nec non testes.] Confines probantur per testes, 10
quamvis

quamvis sint de auditu, Mascard. concl. 395. Farin. in prax. crimin. part. 2. quæst 69. num. 130. Cald. Pereira d. cap. 21. num. 15. Hieron. de Monte d. tract. cap. 51. Roman. cap 92 sub num. 1 vol. 4 quod absque dubio locum sibi vendicat in testibus, qui non simpliciter dicunt audiuisse ab antiquis, sed expressè testantur audiuisse ab eorum maioribus, quorum aliquos nominant Crauet. de antiquit. tempor. vers. viso de fama num. 12. Hieron. de Monte d cap. 51 num 9. Mascard. d. conclus. 394. num. 7. & quamvis sint singulares, Mascard. concl. 395. num. 31. & concl 753. num. 49. dummodo rationem reddant dicti sui, Mascard. d. concl 395 n 3. & concl. 369. n. 24. Farin. d. p. 2. q. 70. num 186.

11 *Famam.*] Notatur ad hoc quòd confines probantur per famam publicam, & antiquam, vt per Ruin. cons. 92. num. 2. volum 4. Hieron. de Monte de finibus regundis, cap 55. n. 10. & cap 66. num. 1 Xuar. alleg 6. num. 9. & 10 Grat. resp. 138. num. 11. volum. 1. Duen. reg. 299 vers. limita 7 Ias. in l. prætor ait. §. prætor num. 25. ff de edendo, Dec. in cap. 1 de appellat. vbi Franch. n. 10. idem Dec. in cap. veniens il. 1. num 11. de testibus, Afflict. dec 277. n 2 Cassad. dec. 2. de prob n. 2. Tiraq. de iure primog. in præfat. num. 103. Mascard. concl. 396. Mench d. cap. 84. num. 16. 12 Nam in factis antiquis fama plenè probat, Alex. cons. 4 num. 2. lib. 2 & cons. 16. num 22. lib. 5. Mascard. concl. 103. n. 12. Mich. Grass. communium opinion. lib. 4. tit. 9. num. 212. cum seqq. Cald. Pereira d. cap. 21. num. 16. Mench. d. cap. 84. num. 15. Duen. reg. 199. limit. 7. Auendan. de exequendis mand. p. 1. cap. 6. num. 6. Valasc. d. q. 6. num 25. & 26. Gam. Lusit. dec. 290. num. 1. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 78. num 35. & 36. Cald. Tusch. tom 3 lit. F. concl. 66. à num. 10. Farin. in praxi crim. quæst. 47. num. 106. & 117. Seraph. decis. 75. Sigism. Scacc. in tract. de iudic causar. crimin. &c. lib. 2. cap. 9. n. 106. Rot. dec. 171. n. 7 p. 1. diuers. Intellige tamen in causis ciuilibus, quia in criminalibus fama nec plenam in antiquis, nec semiplenam in non antiquis probationem facit, vt per Lancel. Conrad. in pract. lib 1 cap. 9. §. 2. de offic. Pretor. in causis ciuil. in rub dicta testium assumendo, in verbo de fama n. 54 vers. tertium, Mascard. de probat. concl. 754 ex num. 1. Farin. in praxi crimin. q. 47. sub limit. 2. ex n. 59. & cons. 127. n. 28. in fine lib. 2.

Nec contra resolutionem suprà positam, quòd scilicet confines probentur per famam publicam & antiquam, obstat quòd in hoc text ibi, & quæcunque adminicula, &c. vltra famam alia adminicula desiderantur ad plenè probandum in rebus antiquis, quia respondetur in hoc text. requiri adminicula non copulatiuè, sed distributiuè, cùm dict. &, distributiuè aliquando recipiatur iuxta materiam de qua agitur, arg. text. in c. 2. ibi, se suaque liberando, de homicid. Vel aliter & melius tentari potest in hoc text. non fieri mentionem de spatio centum annorum, nec de excessu memoriæ hominum, prout requiritur ad effectum vt fama plenè probare possit, & proinde dicendum videtur textum non agere de finibus, qui erant antiqui antiquitate requisita, prout colligitur ex verbo testes, quo text. in præsenti vtitur, per quod significat diuisionem, de qua erat dubitatio per testes scientes, vel videntes probari posse.

13 In gloss. *Per libros*, 2. ibi, item creditur instrumento producto ex archiuo publico, &c. Notatur ad hoc quòd scripturæ repertæ in archiuo probant, quamvis requisitas non habeant solemnitates, vt per Marsil. in rub. C. de probat. num. 293. Ranchin. p. 4. concl. 174. Vezin. tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 11. num. 104. pag 572. & Bellacomb. num. 229. pag. 585. & Soar. n. 308 pag. 586. Ioseph. Ludou. Perus. dec. 105. ex n. 19. Valasc. de iure emphyt. q. 9. n. 26. vers. rursus, & numeris seqq. Mascard. de probat. concl. 111. n. 9 & 10. & concl. 716. n. 61. & concl. 971. n. 50. Ozasc. Pedem. decis. 69. ex n. 1. Caputaq. decis. 3. n. 10. p. 2. Anton. Port. inter consilia Farin. lib. 2. cons. 189. n. 11. Alexand. Trentacinq. var. resol. lib. 2. tit. de fide instrum. resol. 8. Quarant. in sum. Bullarij, verbo Archiuum. Farin. cons 158. num. 11. & cons 164. n. 14. lib 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. c 582. Sebast. Guazin. in tract de pace, q. 23. p. 1. num. 16. Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia & criminal. differ 54. num. 2. vbi ex num. 5. post Anton. Gabr. commun. lib. 1. tit de probat. concl. 5. n. 15. Mascard. de probat. concl 975. num 54. hoc intelligit procedere quoties agitur de probando aliquo negotio ciuili, siue ad ciuilem causam pertinente, secus verò si ageretur de negotio criminali, vel de aliquem criminaliter condemnando, quia isto casu prædictis scripturis etiam in publico archiuo repertis non est fides adhibenda.

In ead. gloss. ibi, item si reperiatur scriptura in aliqua columna, vel lapide, &c. Notatur ad hoc quòd confines probantur per lapides antiquos pro terminis apponi solitos, vt per Mascard. concl 400. Cald. Pereira d. c. 21. n. 20. & 21. vbi n. 23. quòd etiam probantur per priuilegia antiqua, & n. 29. quòd etiam probantur per custodiam locorum.

In gloss. *Testes*, 2. Notatur ad hoc quòd in probandis finibus antiquis non sunt omnino necessariæ exactæ probationes, vt per Menoch. cons. 147. à num. 1. 14

In gloss. *Adminicula* Notatur ad hoc quòd plures imperfectæ probationes etiam diuersi generis si tendant ad eundem finem coniunguntur ad faciendam plenam probationem, vt per Farin. p. 4. cons. 70. n. 67. latè Anton. Gabr. commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 1. Menoch. de præsumpt. lib 1. præs. 41. ex num. 1. Seraph. decis. 176. Intellige in ciuilibus, nam in criminalibus imperfectæ probationes diuersi generis non coniunguntur, vt plenè probent, & ad condemnandum sufficiant, vt per Gabr. d. concl 1. n 23. Boss. in pract. crimin. tit. de conuict. n. 23. Clar. §. fin. q. 63. vers. tu scis, Penia in direct. inquiritur, p. 3. q. 72 pag. 616. vers. quod si cum teste singulari adsit fama de crimine, & pag. 616. vers. primum quia, Farinac. in praxi crimin q. 86. n. 3. & n. 71. & cons. 182. n. 2. lib. 2. nisi essemus in criminalibus pecuniariis, quia tunc imperfectæ probationes diuersi generis iunguntur, secundùm Gabr. d. concl. 1. n. 16. & 16. Clar. d q. 63. vers. tu scis, Menoch. d. præs. 41. n. 8. & seqq. 15

SVMMARIVM.

1 *Matronæ reprobari possunt per quas virginitas probatur.*
2 *Restitutio vxoris nondum cognitæ denegatur viro.*
3 *Matronæ debent esse artis peritæ, honestæ, & bonæ famæ.*
4 *Virginitas probetur, remissiuè.*
5 *Matronæ vt legitimè de fœmina virginitate deponant, non satis est, vt illius, verenda oculis perspiciant.*
6 *Castitas pretiosissima omnium.*

Cap. Causam matrimonij. XIV.

Matronæ, quæ in causa matrimonij separandi attestatæ sunt puellam esse virginem, possunt reprobari 1

reprobari à viro per alias probationes, quæ sunt recipiendæ, & per nouas matronas est expediendum de virginitate, & interim puella haberi debet in loco tuto ne patiatur violentiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host. Bald. Butr. Felin. Henric. Barbat. Dec. Mynsing. Aretin. Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 145. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 256. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Probat hic text. viro denegari restitutionem vxoris nondum cognitæ, & iuberi eam in monasterio depositam esse donec eam minimè cognitam esse probetur, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 112. *n.* 6 *&* 8.

3 *Honestas matronas, prouidas*, &c.] Notatur ad hoc quòd matronæ debent esse artis peritæ, honestæ, ac bonæ famæ, non leues ac viles, ne modico pretio subornatæ falsò deponant, vt per Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 112. *à n.* 1.

4 *Signa virginitatis.*] Qualiter probetur virginitas, vide Perez *in rubr. tit.* 15. *gloss.* 1. *pag.* 279. *lib.* 8. *Ordinam.*

5 *Quia sapè manus fallit.*] Notatur ad hoc, quòd vt matronæ legitimè deponant de fœminæ virginitate, non satis est, vt illius verenda oculis perspiciant, atque sufficienter, & sagaciter tangant manibus, vt per Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 17. Sanch. *d. disp.* 113. *num.* 10. vbi *à n.* 11. per hunc text. resoluit cæteris paribus magis esse habendam fidem testificantibus virum esse potentem, quàm dicentibus frigidum.

6 *Virginitatis priuilegio.*] De priuilegiis virginitatis, eiusque laudibus, vide D. Thom. 2. 2. *q* 152. Sot. *lib.* 4. *sent. disp.* 49 *q* 6. *art.* 2. Pelag. *de planctu Ecclesia, lib.* 2. *cap* 83. Illud autem non est paruipendendum, quòd in tantæ virtutis præmium particulares vitas prorogare dignatus est Deus, vt auctor vitæ, & mortis cognoscatur, S. Ioan. *cap.* 1. nam eó Dauid Episcopus Scotus vixit vltra annum 170. vt tradit Olaus *lib.* 4. *cap.* 4. & Seuerus in virginitatis, & sanctitatis meritum vixit ad annum 300. vt tradit Petr. Natal. *in eius vita*, potest enim natura, & arte mors retardari, non tamen vitari. Franc. Valles. *lib.* 6. *controuers. cap* 1. Et de priuilegiis honestatis ex professo egit Conlusitanus noster Bened. Ægid. Nam castitas pretiosissima omnium, maximáque possessio, vt ait Magnus Basil. *lib. de virginitate*, & dignitas magna, quia hominem Deo simillimum facit. Ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit* 2. *gloss* 8. *n.* 9. vbi per totam illam glossam plura de castitate dixi, quibus addo D. Th. 2. 2. *q.* 151. *art.* 1 *cum seqq.* Less. *de instit. lib.* 4. *c.* 2 *dub.* 13. Illustr. D. meus Roder. Cunha *in comm ad cap. de iis* 5. *n* 4 *dist.* 18 Riberam & Blasium Viegas super illud Apocal. 14. *Virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit.*

SVMMARIVM.

1 *Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis iudicibus fidem faciunt coram secundis.*
2 *Acta originalia qua dicantur, ostenditur.*
3 *Acta apud quem iudicem remanere debeant, ostenditur.*
4 *Acta processus, & attestationes habita apud vnum iudicem fidem faciunt apud alium successorem.*
5 *Confessio litigantium admittitur in probando contestationem pracessisse.*
6 *Probationes post publicatas semel attestationes iterum recipi possunt, vbi priores non extant.*
7 *Tractare, & tractatus multipliciter in iure dicitur.*

CAP. Cùm bonæ. XV. & fin.

Gregor. IX.

Acta originalia, quæ remanserunt apud primos iudices, habent vim si transferantur ad secundos iudices, & si non habent, accipiantur de nouo probationes. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Host. Bald. Butr. Barbat. Decian. Mynsing. Aretin. Felin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 145. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 256. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Acta originalia.] Quæ sint acta originalia explicant gloss. & Doctores *in l.* 2. *ff. de fide instrum & in cap.* 1 *illo tit.* omnes per text. *ibi, verbo, originalia, in cap quoniam contra, supra hoc tit.* post alios Couarr. *pract. cap.* 19 *à princ.* vbi ex communi resoluit originale in proposito appellari publicam scripturam, quasi origo sit ipsius actus, & omnium exemplarium, quæ deduci, & adduci debent, licèt aliquando originalia dicantur ea, quæ authentica sunt, iuxta communem *in d. cap.* 1. *& in d. l.* 2. tradit idem Couar. *dicto loco*, vbi in sequentibus numeris explicat an, & quando hæc originalia differant à protocollis, de quibus *in auth de tabellionibus*, §. *vlt.* vbi gloss. & Doctores. 2

Apud priores iudices remansisse.] Ergo apud iudices acta manere debent, vt per Boër. *decis* 15. *num.* 4. *&* 15. Sed dubium facit quòd talia acta originalia necessariò remanere debent apud notarium, qui eadem scripsit, ad quem recurrendum est super his, de quibus dubium, vel controuersia fuerit, *cap. quoniam contra, vers. & omnia, sup. hoc tit.* ibi, *ita quòd originalia penes scriptores remaneant*, vbi notant Doctores, vt per Felin. *not.* 7. Bero. *n.* 52. tradit Couar. *d. c.* 19. *n.* 2. *vers. de his.* Cui difficultati non satisfacit *gloss.* 1. *hic*, dum sentit alternatiuè, vel apud notarium, vel apud iudicem posse originalia remanere, siquidem repugnant verba *d. cap. quoniam*, vnde inter alios intellectos, de quibus per Bero. *d. num.* 52. communiter receptum est cum Ioan. Andr. *in d. cap. quoniam contra*, quem alij sequuntur *ibi*, Abb. Felin. & omnes *hic*, communis ex Buër. *d. n.* 4. prædictum *cap. quoniam*, cum similibus procedere attento iure: at verò *hic* referri factum, quia scilicet de facto potiùs, quàm de iure remanserant acta originalia apud priores iudices, id quod non approbat is text. quippe qui supposita ea facti contingentia explicat quid agendum sit, & qualiter eadem acta remitti debeant ad alios iudices. Vnde cùm Papa principaliter non decidat apud quem originalia remanere debeant, vtique in eo, quòd refert apud iudicem remansisse, supponendi sunt termini in quibus id iure fieri potuit, veluti quia pendente lite iudex acta retinebat, vt eadem examinaret, & super dubio aliquo interloqueretur, & pronuntiaret. Notabis ex hoc text. iuxta communem intellectum quòd licèt acta originalia non reperiantur apud notarium, qui attento iure eadem reseruare debet, sed apud alium ad quem iure communi non pertinet, adhuc fidem faciunt, ex Abb. Aretin. Felin. & aliis *hic*, tradit Ang. per text. *ibi in l. qua*, §. *vlt.* vbi Alex. & alij, *ff. de edendo.* 3

* *Ad nostram præsentiam remittatis.*] Ergo acta processus, & attestationes habitæ apud vnum iudicem, fidem faciunt apud alium successorem, qui de eadem causa cognoscit, vt *hic* notant omnes, text. vbi gloss. & communis *in cap. causam, quæ 11. de testib. l. mortuo 60.* vbi gloss. & communis, *ff. de iudic.* post alios Menoch. *de arbitr. q. 33. à n. 8.* Decis. Pedem. 1. *num. vlt.* Mascard. *de probat. concl. 33. à princ.*

Vtrùm autem attestationes receptæ in iudicio incompetenti alij competenti in quo ab eisdem partibus litigatur, remittantur, & faciant fidem, dubium est non contemnendum. Partem affirmatiuam sustinere videtur Bald. *in l. 1. col. fin. ff. de feriis*, Decian. *n. 9. & 10. & in cap. at si clerici, de iudic.* refert alios Mascard. *de probat. conclus. 13. num. 24.* Pro quibus facit primò, quia iudicium sæculare respectu clerici dicitur iudicium incompetens, probat text. *in cap. 2. & in cap. si diligenti, de foro comp.* & tamen attestationes in iudicio sæculari contra clericum, receptæ contra eundem in iudicio Ecclesiastico admittuntur, & faciunt fidem, vt videtur probare text. *in cap. multi 2. quæst. 1. vers. nos verò*, ibi, *siue sæculari*, &c. Facit secundò, quia si prædictæ attestationes in iudicio competenti non admitterentur, non fieret aliquo modo condemnatio, arg. text. *in cap. at si clerici, in princip. de iudic.* constat autem per tales attestationes fieri condemnationem per iudicem competentem, vt videtur probare text. vbi DD. communiter *in cap. vltim. de restit. spoliat. & in cap. 1. de accusation. in 6. ergo*, &c.

Contrariam tamen sententiam obseruat communis, vt per Clar. §. *fin. quæst. 36. num. 49.* Mascard. *vbi supra num. 21.* Pro qua facit, quia vbi iudex incompetens est, statim redditur nullum iudicium illius, ex reg. *l. 1. & 2. C. si à non competenti iudice*, constat autem attestationes, & acta gesta nulliter in iudicio nullo nullam fidem efficere, iuxta resoluta per DD. *in d. cap. at si clerici*, facit decisio text. *in l. pen. ff. si certum pet.*

Ego verò resoluendum puto attestationes eatenus fidem facere & probationem in alio iudicio, quatenus in iudicio omnino, vel ex partium consensu competenti recipiuntur, quæ verò apud iudicem omnino incompetentem & prohibitum recipiuntur, nullam fidem efficere, nec esse admittenda in alio iudicio competenti, constat namque prædictas attestationes eatenus fidem facere, quatenus valida sunt, arg. text. *in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic.* Vnde cùm valeant attestationes, quæ recipiuntur in iudicio competenti, vel ex se, vel ex partium prorogatione, minimè verò illæ, quæ sunt receptæ in iudicio omnino incompetenti, & improrogabili, iuxta text. *in d. cap. at si clerici*, meritò effectum est vt illæ faciant fidem, minimè verò istæ, quæ in tali iudicio recipiuntur. Accedit quòd testes ad faciendam fidem, oportet vt iudiciales sint, qui quidem tales efficiuntur si respectu illius iudicij recipiens propriè & verè iudex sit in illa causa, de qua agitur, iuxta text. *in cap. forus, de verbor. signif.* ac proinde cùm solum dato iudice competenti simpliciter, vel ex partium prorogatione propriè, & verè iudex esse dicatur, & iudicium sufficiens existat, minimè vero si incompetens omnino proponatur, meritò dicendum est respectu illius attestationes receptas fidem facere, non vero respectu istius si in hoc fuerint receptæ.

Qua retenta explicatione non obstant suprà adducta pro prima sententia. Ad primum enim de text. *in d. cap. multi*, respondetur text. illum esse reducendum ad terminos habiles, itavt loquatur de clerico conuicto in iudicio sæculari competenti, & legitimo respectu ipsius clerici, conuicti; sic aliàs sententia prolata à iudice sæculari, vbi ad illum spectat cognitio, parit exceptionem rei iudicatæ, si opponatur apud Ecclesiasticum iudicem, iuxta text. *in cap. fin. de exception. in sexto.* Ad secundum satisfit si dicas iura illa *in d. cap. fin. & in d. cap. 1.* procedere in illis casibus, in quibus iudicium non est nullum ex defectu competentiæ; sed ex alio longè diuerso, qui totaliter non annullat attestationes receptas, prout eleganter considerat Valasc. *consil. 65. n. 3. vers. illud.*

Cùm non reuocetur in dubium, &c.] Ergo in probando contestationem præcessisse admittitur litigantium confessio, vt notant Abb. *num. 4.* Bald. Aretin. Felin. Dec. & omnes *hic*, idem Felin. *in cap. de causis, n. 6. & in cap. cùm causam, n. 19. sup. hoc tit.* Boër. *decis. 15. n. 5.* Roman. *sing. 121.* 5

Recipiatis partis probationes.] Quæ etiam post receptas, & publicatas semel attestationes iterum recipi possunt, vbi priores non extant, & diligenter quæsitæ non inueniuntur, vt satis probat hic text. ex quo ita notant Doctores sic intelligentes *gloss. 3. hic*, resoluit post multos Gabr. *lib. comm. tit. de testib. concl. 11. num. 75.* 6

Tractatum.] Quamvis tractare, & tractatus in iure multipliciter dicatur, vt latè Rebuff. *in l. Marcellus, ff. de verb. signif.* nihilominus *hic*, & passim alibi, propriè loquendo tractatus importat colloquium, vel discussionem, per quam de re aliqua ante vltimam illius conclusionem agitur, vt notant Felin. & Dec. *hic in fine.* Tiraq. *de retract. lig. ad fin. tit. n. 31.* Menoch. *de arbitr. casu 470 à princ.* Rebuff. *d. loco.* 7

In gloss. *De compositione*, fin. ibi, *ad quam iudices primò dare debent operam.* Intellige ex honestate suadendo, & exhortando non verò cogendo, *cap. vlt.* ibi, *poterit*, vbi gloss. & Doctores, *de transact. auth. vt litigantes iurent*, §. *vlt.* ibi, *cogere*, &c. Duen. *reg. 30* Padil. *in rubr. C. de transact. à n. 9* Molin. *de primog. lib. 4. c. 8. n. 30.* limitantes non tantum in supremo Principe, iuxta *cap. cùm inter 16 in princ. de elect.* ibi, *ad componendum coëgit*, quem ad id notant multi, vt per Padil. *d. loco à n. 12.* verum etiam in inferiore, vbi partes diu litigarunt, siquidem eas ad componendum potest iudex compellere, obseruant plerique, vt per Felin. Padil. *n. 14.* Molin. *d. loco*, Perez *l. 2. gloss. 2. tit. 8. lib. 2. Ordinam.* 8

De Testibus, & attestationibus.

TIT. XX.

SVMMARIVM.

1. *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2. *Testium materiam qui Doctores tractent, citantur.*
3. *Testis duplex est, alius interior, alius exterior.*
4. *Testis interior dicitur ille, qui de rebus interioribus deponere potest.*
5. *Testis exterior appellatur ille, qui de rebus exterioribus per aliquem sensum corporeum deponit.*
6. *Testis definitur vt sit legitimus probator super statum causæ alterius adductus.*
7. *Attestatio definitur vt sit legitima probatio facta per vocem illius, qui super statum causa alterius adducitur.*

8 *Attesta*

1 *Atteſtationes vocantur depoſitiones, & dicta teſtium, quæ parte præſente, vel vocata facta probant.*

1 SVPER hanc rubr. ſcripſerunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Aretin. Mynſing. Mart. Vran. Guid. Papæ, Mar. Socin. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol. 63. verſo*, Ioan. de Londris *in breuiario ſanctorum Canon. fol.* 168. Petr. de Rauen. *in compend. iur. Can.* Martin. Meſnatt. *in epitom. Decret. fol. 66.* Dan. Venat. *in analyſi method. iuris Pont. à pag.* 146. Goffred. & Hoſt. *in ſumm. huius tit.* Alex. Caſſan. & Anaſtaſ. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol. Carthag. *in expoſit. tit. Decretal.* Zypæ. *in analytica poſtremi iuris Eccleſiaſt. enarrat. pag.* 134. nouiſſimè Ioan. Honot. *lib. 2. ſumm. in Decret.* omnes *ſub hoc tit. & part. 4 repet. in iure Canon. ad ſecundum Decret. lib.* Paul. de Elcazariis.

2 De teſtibus peculiares tractatus in lucem ediderunt Albert. de Malettis *tom. 4. tract. Doctorum, fol.* 164. Andr. Barbat. *eod. tom. 4. fol.* 130. Angel. de Vbaldis *eod. tom 4 fol. 76* Bald. Peruſ. *tom. 4. fol.* 71. Barthol. de Saxoferrato *eod. tom. 4. fol.* 63. Federic. Schena *eod. tom. 4. fol. 72.* Franc. Curt. *eod. tom. 4 fol.* 115. Iacob. Ægid. *fol. 73.* Iacob. Butrig. *fol.* 88. Ioan. Crot. *fol.* 199. cum apoſtilla Petri de Moncada, Lanfranc. de Oriano *fol.* 179. cum addit. Bened. de Vadis, Cell. Vgo, Petr. Reboff. Socin. *d. tom. 4 fol.* 139. Neſl. à S. Germin. *fol.* 79. Nep. de Monte Albano *fol.* 52. Steph. Aufrer. *fol.* 100. Tyndar. *fol.* 547. Hortenſ. Caualcan. Iacob. Damhaudetus, Bened. de Vadis, Angel. de Peruſ. Ægid. Boſſius, Ludou. Vitalis, Robertus Maranta, Nicol. Perenottus. De materia tituli vltra citatos in ſuis particularibus tractatibus, agunt apud Luſitanos Ordin. Regia *lib 3. tit. 55. cum ſeqq.* vbi parens meus, & apud Caſtellanos *tit. 16. p 3.* vbi Gregor. Lopez, & *tit. 11. lib. 3. Ordin.* vbi Perez, & *l. 4. tit. 17. lib. 8. noua recop.* vbi Azeued. Soar. Kitchou. & alij *tom 1. commun. opin. lib. 4. tit.* 10. Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin ſub hoc tit. pag.* 32. & Ioſeph. Ludou. *ibid. pag.* 571. Brunot. à Sole *in locis communib. verbo, teſtis*, Cardoſ. *in praxi iudicum eod. verbo.* Morl. *in emporio iuris Ciuilis, p. 1. tit.* 11. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q* 23. & 24. Cur. Philip. *p. 1 §* 17. Sigiſm. Scac. *de iudic. lib. 2. c. 8. & 9.* Galgan. *de iure publico, lib. 2. tit.* 32. Alez. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 2. ſub hoc tit.* Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap. 7. de forma probat.* latè & eleganter Farin. *in praxi crimin. p 2. tract. de oppoſit. contra perſonas teſtium, q. 53. cum ſeqq.* De teſtium numero Petr. Domin. Magdalen. De examinatione teſtium Nicol. Leſeut. *tom. 4. tractatuum Doct. fol.* 231. De reprobatione teſtium Bagarot. *eod. tom. 4. fol.* 298. Barthol. *fol.* 73. Iacob. Ægid. *fol.* 73. Angel. de Peruſ. *fol.* 75.

3 *Teſtibus.*] Duplex eſt teſtis, alius interior, alius verò exterior teſtis appellatur: prior eſt ille, qui de rebus interioribus deponere poteſt, & ſic conſidera-
4 tus alius ſuperior dicitur prout eſt Deus Opt. Max. iuxta illud Iob. 26. *Ecce in cælo teſtis*, &c. refertur *in cap. inter verba 11. q. 3. & in cap. ſi peccatum*, ibi, *aut teſtis eſt mihi Deus, 25. q. 1.* & illud Pauli 3. *ad Cor.* 10. ibi: *Teſtem Deum inuoco in animam meam*, & illud *Ioan. 1. Canonica, c.* 5. ibi: *Si teſtimonium omnium hominum accipimus, teſtimonium Dei maius eſt*, docet Aug. *in ſerm. 50. de verbis Apoſt Iacobi tom.* 10. ibi, *Quid eſt iurare niſi teſtis eſt Deus*, notat Bald. *in l. falſam, n. 10. ff. de his, qui ſunt ſui*, tradit D. Th. *2. 2. q. 89. art. 6.* facit illud Pſalmi: *Scrutãs corda, & renes Deus*; & alius inferior, & hic eſt propria conſcientia, & probat text. *in d. cap. inter verba*, ibi: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, & in c. cuſtodi, ea de cauſa & quæſt.*

Exterior verò teſtis dicitur ille, qui de rebus exterioribus per aliquem ſenſum corporeum deponit, 5
de quo agit text. *in cap. nolo 12. q. 2. & in c. iubemus, de conſecr. diſt. 2.* & de illius teſtimonio in hac rubr. tractatur.

Teſtis autem iſte exterior de quo *hîc* agitur, dictus 6
quaſi à teſtatione, nullibi apud Doctores, quos viderim, definitur, licèt vna teſtimonij ſcriptio reperiatur tradita per Archid. *in c. teſtes 3. q. 9. n. 1.* quem *ibid.* ſequitur Bellam. Nobis tamen videtur accommodata illa definitio, vt teſtis ſit legitimus probator ſuper ſtatum cauſæ alterios adductus; quæ definitio colligi- 7
tur ex text. *in c. forus 10. de verb. ſignif. verſ. teſtes 1l. 1.* ibi: *Quòd ſuper cauſa ſtatum proferebantur*; ſic ſanè atteſtatio, de qua in hac rubr. rectè definitur, vt ſit legitima probatio facta per vocem illius, qui ſuper ſtatum cauſæ alterius adducitur. Dicitur, *probatio*, & tale verbum loco generis ponitur in definitione, vtpotè quia probatio genus eſt ad inſtrumentum; præſumptionem continere dicuntur, ſuo enim modo oſtendere, ſeu manifeſtare ſolent, in qua oſtenſione, manifeſtatione eſſentia probationis conſiſtit, iuxta *l. ſi filius 8. & in l. quoties 18 ff. de probat & in l 1. cum ſeqq. & in l. ſi de poſſeſſione, C. eo tit.* aduertit Abb. *n. 2 in hac rubr. & in cap. licèt, n. 20. de probat.* Reliquæ particulæ loco differentiarum conſtituuntur.

Atteſtationibus.] Depoſitiones, & dicta teſtium 8
vocantur, quæ parte præſente, vel vocata facta probant, vt per Rebuff. *ad l. 39. § atteſtari, ff. de verborum ſignif. pag* 226.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis pretio conduci non debet, ſed idoneus, ac fidelis & ieiunus.*
2 *Teſtis corruptus promiſſione, pecunia, vel alia re non probat.*
3 *Ieiunus teſtimonium dicere debet.*
4 *Ebrius non poteſt eſſe idoneus teſtis.*
5 *Edictum de teſtibus prohibitorium eſt.*

CAP. Placuit. I. *Ex Conc. Maticen.*

TEſtis pretio non eſt conducendus, ſed idoneus, 1
fidelis, & ieiunus aſſumendus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Hoſt. Butr. Henric. Bald. Panorm. Anan. Felin. Dec. Aretin. Mynſing. Martin. Vran. Cuiac. Viu. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 146. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 257. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 12. c. 1.*

Collige ex text. teſtes, qui ad ferendum teſtimo- 2
nium producuntur, pretium recipere non poſſe, idem probant text. *in cap. placuit 4. q. 3. & in c. non ſanè, verſ. ſed non ideo 14. q. 5* tradunt gloſ. *verbo pretio*, Abb. *n. 2. in fin.* Felin. & Imol *n. 1.* Dec. *n. 3.* Anan. *in princ.* Bald. & alij *in præſenti*, reſoluunt DD. *in c. licet cauſam, de probat. & in c. ſicut, infr. hoc tit.* Bart. *in l. 1. § 1.* vbi Hippol. *n. 5. ff. de falſis*; Anan. *in cap. 1. num. 15. de crimine falſi*, Albert. *de teſtib p. 2. n. 1.* Aufrer. *eod. tract. n. 30. & 76.* D. Thom *2. 2 q 71. art. 4. in corpore*, Cou *in reg. peccatum p. 2. § 3. num. 2. & in cap. quamvis pactum, p. 2, § 7. num. 5.* Menoch. *de arbitrar. caſu* 310. Ratio eſt, quia per receptionem pretij violatur integritas, & veritas, quæ in iudicio neceſſaria eſt, ſiquidem teſtis pretium accipiẽs non tam liberè teſtificatur, nec præ-

ſumitur dicere veritatem, eo quòd numera excœcant prudentes, & ſubuertunt verba in torum, ne veritatem intelligant, vt legitur *Deuteron. cap.* 17. quæ quidem tatin concludit etiam quando ab vtraque parte pretium recipitur; licèt enim teſtis in dicendo teſtimoninm veritatem de neceſſitate dicat, & qnoties id oportuerit ad dicendum teſtimonium teneatur, ex Doctrina D. Thom. *d.quaſt.*70 *artic.* 1. Nauar. *in cap. inter verba, corol.* 63. non tamen poteſt tacere, vel facere illud in quo falſitas, vel aliquo modo violatio integritatis reperiatur, ac proinde nil mirum ſi receptio ab vtraque parte ſimiliter reprobetur.

Non obſtat text. *in l. quoniam, C. de teſtib. & in cap. ſtatutum, §. praferendo, de reſcript. lib.* 6. quia reſpondetur in his iuribus receptionem, de qua *ibi*, non fieri pro ipſo teſtimonio, ſed pro expenſis, quas faciunt teſtes in ferendo teſtimonio, quas quidem non ſolùm teſtes recipere poſſunt, ſed etiam de neceſſitate illis perſoluendæ ſunt. Nec etiam obſtat quòd Aduocato licet pecuniam, ſeu pretium recipere ab illo, cuius cauſam defendit, *d. cap. non ſanè &, l. ſumptus. ff. de pactis*, quia ſatisfit ſi dicas Aduocati patrocinium, eo quòd continet hominis miniſterium, eſſe pretio æſtimabile, ſicut etiam conſilium Iuriſperiti, cùm ſint actus ſcientiæ acquiſitæ, ac proinde nil mirum ſi pro illis pretium licitè recipiatur, D. Thom. *d. art.* 4. Sot. *de Iuſtit. lib.* 5. *q.* 8. *art.* 4. Nau. *in man. c.* 25. *num.* 50.

2 *Vt teſtes non conducantur pretio.*] Notatur ad hoc quòd teſtis corruptus promiſſione, pecunia, vel alia re non probat, & de facto accuſari poteſt, vt per Rebuff. *in tract. de reprobat. teſtium, n.* 403. *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat concl.* 454 *n* 1 *& concl.* 1358 *n.* 1. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo, teſtis, n* 57 latè Farin. *in praxi crimin p.* 2 *q* 67. *à n* 236. vbi multipliciter ampliat, & limitat, Amat. Roderic. *de forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.* 9. *n.* 3 *verſic. caterum, & n.* 9. Mendez à Caſtro *in praxi Luſitana, lib* 3. *c.* 13. *à num.* 2.

3 *At nullus teſtimonium dicat, niſi ieiunus.*] Notatur ad hoc quòd ieiunus teſtimonium dicere debet, aliàs non valet ſua atteſtatio; de conſuetudine tamen teſtimonium ſine ieiunus, ſiue non ieiunus dicere poterit, vt per Rebuff. *de reprobat. teſtium, n.* 230. Maſcard. *de probat. concl.* 579. *n.* 5. vbi etiam aduertit quòd hîc non punitur prohibitio, ſed quædam bona perſuaſio, quæ eſt quoddam quaſi conſilium.

Dum text. iſte dicit in ieiunio eſſe teſtimonium ferendum, variè à DD. explicatur, nonnulli enim intelligunt procedere in illis locis tantùm vbi homines qui teſtificantur, poſt potum aliquantulum indiſcreti cenſentur remanere, ex quorum numero ſunt Ioan. Andr. & alij *in praſenti.* Alij verò exiſtimant text. procedere de honeſtate, & conſilio, iuxta *cap honeſtum* 12. *q.* 5. ita gloſſ. Innoc. Bellam. Bald. & Anan. vterque *n.* 4 Imol. *à n.* 1. & communis ſententia ex Mynſing. *n.* 29. *in praſenti.* Sed verius eſt prædictam ieiunij ſolemnitatem in teſtimoniis ex præcepto deſiderari, itavt aliter attento iure idoneus teſtis non cenſeretur, quemadmodum aliæ ſolemnitates etiam in teſtimoniis requirebantur, putà vt iuramenta in Eccleſia propè Altare à teſtibus præſtarentur, prout tradit D. Thom. 2. 1. *q* 89 *art.* 10. refert Sot. *lib.* 8. *de Iuſtit q* 1. *art.* 10 *col.* 2. Couar. *in cap quamuis, p.* 1. *in §.* 1. quæ quidem ſolemnitates per deſuetudinem antiquatæ ſunt, vt in ſpecie fatetur Felin. *in praſenti, n.* 4. & iam in aliquibus conſtituerat text. *in cap. decreuit*, 22. *quaſt* 5

4 Vnde ebrium non eſſe idoneum teſtem, tenent Donat. à Fina *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 154. *pag.* 510 Maſcard. *concluſ.* 1358. *num.* 9. *& d. concluſ.* 579. Rebuff. *d. tract. de reprobat teſtium, num.* 201. Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, cap.* 9. *n.* 37 Farin. *in praxi crimin. part.* 2. *quaſt.* 56. *à num.* 434. *& n.* 438. dicit procedere in penitus ebrio, vt non intelligat quid agat, ſeu dicat; modica enim ebrietas à teſtificando teſtem non repellit, Maſcard. *concluſ.* 579. *à num.* 8. Multa incommoda, quæ ebrietas gignere ſolet, aliáque in deteſtationem huius vitij retuli *in tract. de offic. & poteſt. Epiſcopi, part.* 1. *tit.* 2. *gloſſ.* 11. *à num.* 5.

In gloſſ. *Idonei*, ibi, *& edictum de teſtibus prohibitorum eſt, vt quilibet admittatur, qui non repellitur.* Vide Ordin. Regiam Luſitan. *lib.* 3. *tit.* 56. *in princ.* Hect. Æmil. *in tract. huius tit. in rubric. teſtis locus generalis, n.* 10 *fol.* 80. Rebuff. *in tract. de reprob. teſtium, n.* 7. Maſcard. *de probat. concl.* 1356. *n.* 1. Menoch. *conſ.* 831. *n.* 6. Cur. Phillp. *p.* 1. *§.* 17. *n.* 13. Farin. *d. p.* 2. *q* 53. *n.* 1. Amat. Roder. *de practica, c.* 9. *n.* 24. Rota *deciſ.* 147. *n.* 8. apud Farin. *p.* 1. *in recent.* 5

SVMMARIVM.

1 *Teſtium receptio facta contra non citatum nulla eſt.*
2 *Citanda eſt pars in receptione teſtium.*
3 *Adulteri,*
4 *Bannitus,*
5 *Blaſphemus,*
6 *Calumniator condemnatus,*
7 *Carceratus de crimine, quod per ſententiam infamaret,*
8 *Concubinarius manifeſtus,*
9 *Crimmoſus condemnatus,*
10 *Decocti,*
11 *Ebrius punitus,*
12 *Fuſtigatus, & ad triremes tranſmiſſus,*
13 *Hereticus,*
14 *Hiſtriones,*
15 *Lenones,*
16 *Luſores,*
17 *Maleficus,*
18 *Meretrix,*
19 *Sodomita,*
20 *Vſurarius,*

} *tanquam viles, & infames à teſtimonio repellantur.*

Cap. In nomine. II. *Gregor.*

Pars, vel eius defenſor citari debet antequam recipiantur teſtes; ſi verò noluerit venire, nec eſſet excuſatus aliqua ineuitabili neceſſitate, tunc recipi debet ac ſi veniſſet, ſi ſecus fiat, receptio non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſtienſ. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Anchar. Barbat. Dec. Guid. Papæ, Martin. Vran. Mynſing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontificij, pag.* 147. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 258, remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Auguſt. *collect.* 1 *Decretal. lib.* x. *tit.* 13. *cap.* 3. 1

Collige ex text. in receptione teſtium eſſe partem citandam, conſonat apud Luſitanos Ordin. Reg. *lib.* 3. *tit.* 1. *§.* 13. vbi parens meus, & apud Caſtellanos *l.* 4. *tit.* 16. *part.* 3. vbi Gregor. Lop. & tenent Couar. *lib.* 2. 2

lib. 1. var. cap. 8. num. 5 Marian. *de citat. art 7* Maranta *de ordine iudic. part. 6 cap. de citat. à num. 26.* Bajard. *ad Clar. in §. fin quaſt. 46. à num 14* Vant. *de nullit. tit. ex defectu citat. num 54* Kirchou. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 10. n. 36. pag. 114* Cnputaquen. *deciſ 4. n. 1. part. 3.* Buratt. *deciſ. 545. num 14* Azeuedo *l. 10. à num. 48. tit 17. lib 4 noua recopil.* Maſcard. *de probat. in proœm. q 5 à num. 36 & concl. 411. n. . & concl 682. num. 1. & concl. 1366. num 2* Tiraquel. *in tract. res inter alios, à num. 29.* Azin. *in praxi Forent. §. 7. cap. 12.* Afflict. *N apol. deciſ. 39 n. 1.* Cacheian. *Pedem. deciſ 79. ſub num. 19.* Flam. Chartar. *Genuenſ. deciſ. 1. num. 30. 54. & 36.* Vcrall. *deciſ. 275 n 3. lib. 3.* Stephan. Gratian. *Marchia deciſ 2 1 n. 5.* Rebuff. *de rep obat. teſt um à num 70* Menoch. *conſil 32 . num 46.* Anton. Correà Lnſitan. *in fragmentis ad Ordin. Regiam Luſitan. lib 5. fol. 28. num 10.* Farin. *nouiſſ Rota deciſ 48* Cott. *nouiſſ. Rem. deciſ. 64. num. 1. lib 1 vol. 1.* Blanchet. etiam *deciſ. 311. num. 1. lib. 1. vol 1.* Ceuall *communium contra communes, quaſt. 4. 7. à n. 1.* Gonzal. *ad reg. 8 Cancel gloſſ. 9. §. 1. in annot. num 48. cum ſeqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 101. conſid. . .* la tiſſimè cum ampliationibus, & limitationibus, Farinac. *in praxi crimin. p. 2. tract de oppoſitione contra perſonas teſtium, q. 72.* Rota *deciſ. 250. n 2 & deciſ 120. n. . apud* Farin. *part 1. recent.* Alberic. *de teſt. p. 3. n. 1.* Simanch. *de catholic inſtitut cap. 64. num. 28.* Card. Mantic. *de coniect vlt. m. volunt lib. 2. tit. 1. num. 16.* Pariſ. *conſ. 83. num. 54. vol. 1. & conſ. 83 num. 9. & conſ 145. n. 10. vol. 4.* nouiſſimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 1. . 1. à princ.* vbi *num 8.* poſt Menoch. *conſ. 366. num. 25.* Honded. *conſ. 101 & ſeq lib. 1.* ac Farin. *q 72. num. 71.* quærit nunquid ſtylo, ſtatuto, vel conſuetudine introduci poſſit, quòd teſtes examinentur parte non citata? Quæ quidem ex text. deſumpta concluſio exceptis aliquibus caſibus rectè procedit ex eo, quia facta tali citatione meliùs extorqnetur veritas abſque partis præiudicio, vt ſententia iuſtè proferatur: accedit quòd pars citata tempore, quo teſtimonium recipitur contra teſtem, quem non approbauit, talem exceptionem poteſt opponere, per quam omnino illius teſtimonium audiri, aut ſcribi impediatur, iuxta text. *in cap. ex parte, & in cap. teſtimonium 54. infr hoc tit.* Nec obſtat quòd abſens, ad quem citatio non peruenit, nec potuit peruenire, dicitur inauditus, & non citatus, fatentur omnes *in cap. 1. per text. ibi, de cauſ poſſeſſ & in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* & tamen conſtat contra talem abſentem poſſe recipi teſtimonium, itavt receptum validum ſit, vt eſt text. *in cap. perlatum 8. qui filij ſint leg. & in cap. 1. qui matrimon. accuſ. poſſ. & in cap. quoniam frequenter, vt lite non conteſt.* quia reſpondetur iura illa *in d. cap. 1. & in d cap. perlatum,* agere de partibus per contumaciam abſentibus, contra quas procedi poteſt ſine citatione, maximè exiſtentes in locis, in quibus ad illas citatio peruenire nequit.

Nullius momenti.] Ergo teſtis parte non citata examinatus, ſed adhuc viuus, & non repetitus, nullum facit indicium, de quo tamen an verum ſit vide Felin. *n 3.* & Dec. *n. 54 in preſenes*, Anton. Gabr. *comm. lib. 2. tit. de citat. concl 1. n. 141. & 243.* Maſcard. *de probat. lib. 1 q. 5. n. 47.* Farin. *d. q. 72. n. 89.* latè Buccaron. *d. differ. 101. ex n. 4.*

Etiam viliſſimi ſunt teſtes.] Notatur ad hoc quòd viliſſimi teſtes reprobantur, vt per Rebuff. *de reprobat. teſtium, n. 568.* in ſubſidium tamen admitti ſcribit Bart. *in auth. teſtes, n 1. C hoc tit.* quem refert Ioan. Baptiſta Coſta *de remed ſubſid. remed. 70. n. 9.* & aduerte quòd teſtis inhabilitas inſpicitur habito reſpectu ad tempus depoſitionis, Rota *deciſ. 147. n. 12. apud* Farinac. *p. 1. recent.* Vnde huiuſmodi hominum genera, quæ ſequuntur, tanquam viles, & infames à teſtimonio repelluntur.

3 Adulteri, vt *in cap. conſtituimus, & cap. ſimiliter 3. q. 5. l. 3. lege Iulia, ff. hoc tit.* Rebuff. *d. tract. de reprobat. teſtium, n. 32.* vbi tenet hoc intelligendum, quando eſſent condemnati, alioquin maior pars hominum à teſtimonio repelleretur, Farin. *in praxi crimin. q 56. n. 289 cum ſeqq.*

4 Bannitus, vt per Maſcard. *concl. 1356. n 38.* Hect. Æmil. *de teſtib. p. 1 verbo, Bannitus, fol. 323.* Rebuff. *d. tract. n. 54.* Farin. *q. 56 à n. 328.*

5 Blaſphemus, Maſcard. *concl. 1356. n 39* Hect. Æmil. *p. 1. verbo, Teſtis blaſphemator, fol. 359.* Rebuff. *d. tract. n. 55.* Farin. *q. 56. n. 44 cum ſeqq.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 93. à n. 16.*

6 Calumniator de calumnia condemnatus, Menoch. *de arbitr caſu 322. n 4.* Maſcard. *concl. 1356. n. 47.* Farin. *q 56. n. 459* Rebuff. *d. tract. n. 61.*

7 Carceratus de crimine, quod per ſententiam infamaret, *cap. ſi teſtes omnes, § lege Iulia,* & *ibi* gloſſ. *verbo, vin ulis 4. q. 2. l. 3. §. Iulia, §. hoc tit* Maſcard. *concl. 268. n. . & concl. 1356. n. 34.* Rebuff. *d. tract n. 62.* Farin. *q. 56. num. 180.*

8 Concubinarius manifeſtus, Rebuff. *d. tract. n. 93.* Farin. *quaſt. 56. à num. 284. & p. 4. deciſ. 40. num. 2. & deciſ. 125.*

9 Criminoſus condemnatus, *l. 3. §. lege Iulia, & l. quaſitum, ff hoc tit* Rebuff. *d tract n. 175.* Farin. *d q. 56. n. 126.* Nam teſtes non repelluntur ex eo quod fuerint de criminibus accuſati, niſi fuerint confeſſi, vel condemnati, vel infamia ex eis irrogetur eiuſdem, vt per Hieron. Fernandez de Ottero *Roman. lucubrat. diſp 18. n. 9.*

10 Decocti, Maſcard. *de probat. concl. 531. num 1. & 2.* Farinac. *d. quaſt. 56 num. 446.* vbi *n 447.* aſſerit hoc procedere in cauſis criminalibus ſecus in ciuilibus, & *num. 448.* intelligit dummodo vltra fallimentum non interueniat ceſſio bonorum, quia eo caſu, id eſt, ſi fallitus etiam bonis ceſſerit, tanquam infamis infamia iuris à teſtificando repellitur nedum in criminalibus, verùm etiam in ciuilibus cauſis refert Buccar. *de differ. inter iudicia ciuil. & crimin. differ. 94. num. 9.*

11 Ebrius, Donat. à Fina *tom 1. comm opin. lib. 4. tit. 10. num. 154. pag. 530.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1158 num. 9* Amat Roderic. *in practic. cap. 9. num. 37.* Farinac. *quaſt. 56. à numero 434 & numer. 438.* dicit procedere in penitus ebrio, vt non intelligat quid agat, ſeu dicat, modica enim ebrietas à teſtificando teſtem non repellit, Maſcard. *concluſ. 579. à num. 8.*

12 Fuſtigatus, *l fuſtibus ; C. ex quibus cauſis infamia irrogetur*, Maſcard. *concl. 1356. num. 38.* Farinac. *quaſt. 56. n. 456* Rebuff. *d. tract. de reprobat teſtium, numer. 224.* vnde Rota *deciſ. 664 n. 4.* apud Farin. *part. 1. in recent.* cenſuit teſtem fuſtigatum, & ad triremes tranſmiſſum tanquam infamem eſſe inhabilem ad teſtificandum.

13 Hæreticus, Rebuff. *d tract. n. 226.* Menoch. *conſ. 149. n 28.* Farin. *d q. 56. n. 206.*

14 Hiſtriones, Rebuff. *d. tract. n. 125.* Maſcard. *concl. 1356.* Farin. *d. q. 56. n 439.*

15 Lenones, *l athletas, 6. ff. de hijs, qui notantur infam.* Creſc. *de teſtib. deciſ. 1.* Rebuff. *d tract. num. 329.* Menoch. *conſ. 199. num. 12.* Farinac. *d. quaſt. 56. num. 365.* Mantic. *deciſ. 142. num. 6.* Mar. Anton. *d. reſolut. 28. num. 9.*

16 Luſores, Grammat. *deciſ. 116. num. 6.* Azeued. *de*

sumitur dicere veritatem, eo quòd munera excæcant prudentes, & subuertunt verba in totum, ne veritatem intelligant, vt legitur *Deuteron cap.* 17. quæ quidem ratio concludit etiam quando ab vtraque parte pretium recipitur; licèt enim testis in dicendo testimonium veritatem de necessitate dicat, & quoties id oportuerit ad dicendum testimonium teneatur, ex Doctrina D. Thom. *d. quæst.* 70 *artic.* 1. Nauar. *in cap. inter verba, corol.* 63. non tamen potest tacere, vel facere illud in quo falsitas, vel aliquo modo violatio integritatis reperiatur, ac proinde nil mirum si receptio ab vtraque parte similiter reprobetur.

Non obstat text. *in l. quoniam, C. de testib. & in cap. statutum, §. preferendo, de rescript. lib.* 6. quia respondetur in his iuribus receptionem, de qua *ibi*, non fieri pro ipso testimonio, sed pro expensis, quas faciunt testes in ferendo testimonio, quas quidem non solùm testes recipere possunt, sed etiam de necessitate illis persoluendæ sunt. Nec etiam obstat quòd Aduocato licet pecuniam, seu pretium recipere ab illo, cuius causam defendit, *d. cap. non sanè & l. sumptus, ff. de pactis*, quia satisfit si dicas Aduocati patrocinium, eo quòd continet hominis ministerium, esse pretio æstimabile, sicut etiam consilium Iurisperiti, cùm sint actus scientiæ acquisitæ, ac proinde nil mirum si pro illis pretium licitè recipiatur, D. Thom. *d. art.* 4. Sot. *de Iustit. lib.* 5. *q.* 8. *art.* 4. Nau. *in man. c.* 25. *num.* 30.

2 *Vt testes non conducantur pretio.*] Notatur ad hoc quòd testis corruptus promissione, pecunia, vel alia re non probat, & de facto accusari potest, vt per Rebuff. *in tract. de reprobat. testium, n.* 403. *cum seqq.* Mascard. *de probat concl.* 454 *n* 1 *& concl.* 1358 *n.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, testis, n* 57 latè Farin. *in praxi crimin p.* 2 *q* 67. *à n* 136. vbi multipliciter ampliat, & limitat, Amat. Roderic. *de forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 9. *n.* 3 *versic. cæterum, & n.* 9. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.* 3. *c.* 13. *à num.* 2.

3 *At nullus testimonium dicat, nisi ieiunus.*] Notatur ad hoc quòd ieiunus testimonium dicere debet, aliàs non valet sua attestatio; de consuetudine tamen testimonium sine ieiunus, siue non ieiunus dicere poterit, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 230. Mascard. *de probat. concl.* 579. *n.* 5. vbi etiam aduertit quòd hic non ponitur prohibitio, sed quædam bona persuasio, quæ est quoddam quasi consilium.

Dum text. iste dicit in ieiunio esse testimonium ferendum, variè à DD. explicatur, nonnulli enim intelligunt procedere in illis locis tantùm vbi homines qui testificantur, post potum aliquantulum indiscreti censentur remanere, ex quorum numero sunt Ioan. Andr. & alij *in præsenti.* Alij verò existimant text. procedere de honestate, & consilio, iuxta *cap honestum* 22. *q.* 5. ita gloss. Innoc. Bellam. Bald. & Anan. vterque *n.* 4 Imol. *à n.* 1. & communis sententia ex Mynsing. *n.* 29. *in præsenti.* Sed verius est prædictam ieiunij solemnitatem in testimoniis ex præcepto desiderari, ita vt aliter attento iure idoneus testis non censeretur, quemadmodum aliæ solemnitates etiam in testimoniis requirebantur, putà vt iuramenta in Ecclesia propè Altare à testibus præstarentur, prout tradit D. Thom. 2. 1. *q* 89 *art.* 10. refert Sot. *lib.* 8. *de Iustit q* 1. *art.* 10 *col.* 2. Couar. *in cap quamuis, p.* 1. *in §.* 1. quæ quidem solemnitates per desuetudinem antiquatæ sunt, vt in specie fatetur Felin. *in præsenti, n.* 3. & iam in aliquibus constituerat text. *in cap. decreuit,* 22. *quæst* 5

4 Vnde ebrium non esse idoneum testem, tenent Donat. à Fina *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 154. *pag.* 510 Mascard. *conclus.* 1358. *num.* 9. & *d. conclus.* 579. Rebuff. *d. tract. de reprobat testium, num.* 201. Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 9. *n.* 17 Farin. *in praxi crimin. part.* 2. *quæst.* 56. *à num.* 434. & *n.* 438. dicit procedere in penitus ebrio, vt non intelligat quid agat, seu dicat; modica enim ebrietas à testificando testem non repellit, Mascard. *conclus.* 579. *à num.* 8. Multa incommoda, quæ ebrietas gignere solet, aliáque in detestationem huius vitij retuli *in tract. de offic. & potest. Episcopi, part.* 1. *tit.* 2. *gloss.* 11. *à num.* 5.

5 In gloss. *Idonei*, ibi, *& edictum de testibus prohibitorum est, vt quilibet admittatur, qui non repellitur.* Vide Ordin. Regiam Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 56. *in princ.* Hect. Æmil. *in tract. huius tit. in rubric. testis locus generalis, n.* 10 *fol.* 80. Rebuff. *in tract. de reprob. testium, n.* 7. Mascard. *de probat. concl.* 1356. *n.* 1. Menoch. *consil.* 231. *n.* 6. Cur. Phillp. *p.* 1. *§.* 17. *n.* 13. Farin. *d. p.* 2. *q* 53. *n.* 1. Amat. Roder. *de practica, c.* 9. *n.* 24. Rota *decis.* 147. *n.* 8. apud Farin. *p.* 1. *in recent.*

S V M M A R I V M.

1 *Testium receptio facta contra non citatum nulla est.*
2 *Citanda est pars in receptione testium.*
3 *Adulteri,*
4 *Bannitus,*
5 *Blasphemus,*
6 *Calumniator condemnatus,*
7 *Carceratus de crimine, quod per sententiam infamaret,*
8 *Concubinarius manifestus,*
9 *Criminosus condemnatus,*
10 *Decocti,*
11 *Ebrius punitus,*
12 *Fustigatus, & ad triremes transmissus,*
13 *Hæreticus,*
14 *Histriones,*
15 *Lenones,*
16 *Lusores,*
17 *Maleficus,*
18 *Meretrix,*
19 *Sodomita,*
20 *Vsurarius,*

(3–20:) *tanquam viles, & infames à testimonio repellantur.*

C AP. In nomine. II. *Gregor.*

1 PArs, vel eius defensor citari debet antequam recipiantur testes; si verò noluerit venire, nec esset excusatus aliqua ineuitabili necessitate, tunc recipi debet ac si venisset, si secus fiat, receptio non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Panorm. Bald. Butr. Henric. Felin. Anchar. Barbat. Dec. Guid. Papæ, Martin. Vran. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 147. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 258. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1 *Decretal. lib.* 2. *tit.* 13. *cap.* 5.

2 Collige ex text. in receptione testium esse partem citandam, consonat apud Lusitanos Ordin. Reg. *lib.* 3. *tit.* 1. *§.* 13. vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 4. *tit.* 16. *part.* 3. vbi Gregor. Lop. & tenent Conar.

lib. 2.

lib. 2. var. cap. 8. num. 5 Marian. *de citat. art 7* Maranta *de ordine iu dic. part. 6 cap. de citat. à num. 26.* Bajard. *ad Clar. in §. fin quæst. 46. à num 14* Vant. *de nullit. ex defectu citat. num 54* Kirchou. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 10. n. 36. pag. 514* Caputaquen. *decis 4. n. 1. part. 3.* Buratt. *decis. 545. num 14* Azeuedo *l. 10. à num. 48. tit 17. lib 4 noua recopil.* Mascard. *de probat. in proœm. q 5 à num. 36 & concl. 431. n. . & concl 682. num. 1. & concl. 1366. num 2* Tiraquel. *in tract. res inter alios, à num. 29.* Azin. *in praxi Forent §. 7. cap. 12.* Afflict. *Neapol. decis. 39 n. 1.* Cacheran. *Pedem. decis 79. sub num. 19.* Flam. Chartar. *Genuens. decis. 1. num. 30. 34. & 36.* Verall. *decis. 275 n 3. lib. 3.* Stephan. Gratian. *Marchia decis 1 1 n. 5.* Rebuff. *de rep obat. test um à num 70* Menoch. *consil 32 . num 46.* Anton. Correà Lusitan. *in fragmentis ad Ordin. Regium Lusitan. lib 5. fol. 28. num 10.* Farin. *nouiss Rota decis 48* Cott. *nouiss. Rom. decis. 64. num. 1. lib 1 vol. 1.* Blanchet. etiam *decis. 311. num. 1. lib. 2. vol. 1.* Ceuall *communium contra communes, quæst. 4 7. à n. 2.* Gonzal. *ad reg. 8 Cancel gloss. 9. §. 1. in annot. num 48. cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. . concl. 101. consia.* . la issimè cum ampliationibus, & limitationibus, Farinac. *in praxi crimin. p. 1. tract. de appositione contra personas testium, q. 72.* Rota *decis. 250. n 2 & decis 120. n.* apud Farin. *part 2. recent.* Alberic. *de test. p. 3. n. 1.* Simanch. *de catholic institut cap. 64. num. 2.* Card. Mantic. *de coniect vltim. volunt lib. 2. tit. 1. num. 16.* Paris. *cons. 83. num. 14. vol. 1. & cons. 83 num. 9. & cons 145. n. 10. vol. 4.* nouissimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 101. à princ.* vbi *num* 8. post Menoch. *cons. 366. num. 15.* Honded. *cons. 101 & seq lib. 1.* ac Farin. *q 72. num. 71.* quærit nunquid stylo, statuto, vel consuetudine introduci possit, quòd testes examinentur parte non citata? Quæ quidem ex text. desumpta conclusio exceptis aliquibus casibus rectè procedit ex eo, quia facta tali citatione meliùs extorquetur veritas absque partis præiudicio, vt sententia iustè proferatur: accedit quòd pars citata tempore, quo testimonium recipitur contra testem, quem non approbauit, talem exceptionem potest opponere, per quam omnino illius testimonium audiri, aut scribi impediatur, iuxta text. *in cap. ex parte, & in cap. testimonium 54. infr hoc tit.* Nec obstat quòd absens, ad quem citatio non peruenit, nec potuit peruenire, dicitur inauditus, & non citatus, fatentur omnes *in cap. 1.* per text. *ibi, de caus possess & in l. de vnoquoque, ff. de re iudic.* & tamen constat contra talem absentem posse recipi testimonium, itavt receptum validum sit, vt est text. *in cap. perlatum 8. qui filij sint leg. & in cap. 1. qui matrimon. accus. poss. & in cap. quoniam frequenter, vt lite non contest.* quia respondetur iura illa *in d. cap. 1. & in d cap. perlatum,* agere de partibus per contumaciam absentibus, contra quas procedi potest sine citatione, maximè existentes in locis, in quibus ad illas citatio peruenire nequit.

Nullius momenti.] Ergo testis parte non citata examinatus, sed adhuc viuus, & non repetitus, nullum facit indicium, de quo tamen an verum sit vide Felin. *n. 3.* & Dec. *n. 54 in præsenti,* Anton. Gabr. *comm. lib. 2. tit. de citat. concl 1. n. 141. & 243.* Mascard. *de probat. lib 1 q. 5. n. 27.* Farin. *d. q. 72. n. 89.* latè Buccaron. *d. differ. 101. ex n. 4.*

Etiam vilissimi sunt testes.] Notatur ad hoc quòd vilissimi testes reprobantur, vt per Reboff. *de reprobat. testium, n. 568.* in subsidium tamen admitti scribit Bart. *in auth. testes, n 1. C hoc tit.* quem refert Ioan. Baptista Costa *de remed subsid. remed. 70. n. 9.* & aduerte quòd testis inhabilitas inspicitur habito respectu ad tempus depositionis, Rota *decis. 147. n. 12.* apud Farinac. *p. 1. recent.* Vnde huiusmodi hominum genera, quæ sequuntur, tanquam viles, & infames à testimonio repelluntur.

Adulteri, vt *in cap. constituimus, & cap. similiter 3.* 3 *q. 5. l. 3. lege Iulia, ff. hoc tit.* Rebuff. *d. tract. de reprobat. testium, n. 32.* vbi tenet hoc intelligendum, quando essent condemnati, alioquin maior pars hominum à testimonio repelleretur, Farin. *in praxi crimin. q 56. n. 289 cum seqq.*

Bannitus, vt per Mascard. *concl. 1356. n 38.* Hect. 4 Æmil. *de testib. p. 1. verbo, Bannitus, fol. 323.* Rebuff. *d. tract. n. 54.* Farin. *q. 56 à n. 328.*

Blasphemus, Mascard. *concl. 1336. n 39* Hect. Æmil. 5 *p. 1. verbo, Testis blasphemator, fol. 339.* Rebuff. *d. tract. n. 55.* Farin. *q. 56. n. 44 cum seqq.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 93. à n. 16.*

Calumniator de calumnia condemnatus, Menoch. 6 *de arbitr casu 322. n 4.* Mascard. *concl. 1356. n. 47.* Farin. *q 56. n. 459* Rebuff. *d. tract. n. 61.*

Carceratus de crimine, quod per sententiam infa- 7 maret, *cap. si testes omnes, §. lege Iulia,* & *ibi* gloss. *verbo, vin ulis 4. q 2. l. 3. §. Iulia, §. hoc tit* Mascard. *concl. 268. n. & concl. 1356. n. 34.* Rebuff. *d. tract n. 62.* Farin. *q. 56. num. 180.*

Concubinarius manifestus, Rebuff. *d. tract. n. 93.* 8 Farin. *quæst. 56. à num. 184. & p. 4. decis. 40. num. 2. & decis. 125.*

Criminosus condemnatus, *l. 3. §. lege Iulia, & l.* 9 *quæsitum, ff hoc tit* Rebuff. *d tract n. 175.* Farin. *d q. 56. n 126.* Nam testes non repelluntur ex eo quod fuerint de criminibus accusati, nisi fuerint confessi, vel condemnati, vel infamia ex eis irrogetur eiusdem, vt per Hieron. Fernandez de Ottero *Roman. lucubrat. disp 18. n. 9.*

Decocti, Mascard. *de probat. concl. 731. num. 1. & 2.* 10 Farinac. *d. quæst. 56 num. 446.* vbi *n 447* asserit hoc procedere in causis criminalibus secus in ciuilibus, & *num. 448.* intelligit dummodo vltra fallimentum non interueniat cessio bonorum, quia eo casu, id est, si fallitus etiam bonis cesserit, tanquam infamis infamia iuris à testificando repellitur ne dum in criminalibus, verùm etiam in ciuilibus causis refert Buccar. *de differ. inter iudicia ciuil. & crimin. differ. 94. num. 9.*

Ebrius, Donat. à Fina *tom. 1. comm. opin. lib. 4.* 11 *tit. 10. num. 154. pag. 530.* Mascard. *de probat. conclus. 1258 num. 9* Amat Roderic. *in practic. cap. 9. num. 37.* Farinac. *quæst. 56. à numero 434 & numer. 438.* dicit procedere in penitus ebrio, vt non intelligat quid agat, seu dicat, modica enim ebrietas à testificando testem non repellit, Mascard. *conclus. 579. à num. 8.*

Fustigatus, *l fustibus, C. ex quibus causis infamia ir-* 12 *rogetur,* Mascard. *concl. 1356. num. 38.* Farinac. *quæst. 56. n. 456* Reboff. *d. tract. de reprobat testium, numer. 224.* vnde Rota *decis. 664 n. 4.* apud Farin. *part. 1. in recent.* censuit testem fustigatum, & ad triremes transmissum tanquam infamem esse inhabilem ad testificandum.

Hæreticus, Rebuff. *d tract. n. 226.* Menoch. *cons. 149.* 13 *n 28.* Farin. *d. q. 56. n. 206.*

Histriones, Rebuff. *d. tract. n. 225.* Mascard. *concl.* 14 *1356.* Farin. *d. q. 56. n 439.*

Lenones, *l. athletas. §. 1. ff. de his, qui notantur infam.* 15 Cresc. *de testib. decis. 2.* Rebuff. *d tract. num. 329.* Menoch. *cons. 199. num. 22.* Farinac. *d. quæst. 56. num. 365.* Mantic. *decis. 142. num. 6.* Mar. Anton. *d. resolut. 28. num. 9.*

Lusores, Grammat. *decis. 116. num. 6.* Azeued. *de* 16

exequendis mand. p. 2. c. 9. n. 12. Rebuff. d. tract. n. 331. Mascard. concl. 995. & concl. 1556 n. 29. Mar. Anton. var. lib. 1. resol 28. Bobadil. in sua politica, lib 5. c. 2. num. 50. Farin. d. q. 56. n. 51. & 427 vbi n. 4. 9. asseris non requiri quòd is aliquando luserit, sed quòd solitus sit ludere.

17 Maleficus, cap. constituimus 3. q. 5. Rebuff. d. tract. num. 331.

18 Meretrix, Hyppol. cons. 88 n. 14 & cons. 101. n. 8. Bonacos. p. 1. commun. crimin. verbo, meretrix, fol. 213. & p. 2. verbo, testis, fol 78. & tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 10. n. 77 vbi Viuian. n. 74. pag. 521. Rebuff. d. tract. n. 346. Clar. § fin q. 14. n 14. Hieron. Magon. Lucensi decis. 89. n 4 Mascard. concl 1003. n. 40. & concl. 1516. n. 20. & 66 Menoch. cons. 149. n. 19. & 21. Morla in emporio iuris, p. 1. tit. 11. in pralud. n. 78. Farin. part. 4. cons. 18. n. 15. Nam testis mulier vilis, & inhonesta nihil probat, Rota decis. 117. n 2. & 5. apud Farin. p. 1. recent

19 Sodomita, Nouel. reg. 216. n 28. Mascard. concl. 1313. num 6.

20 Vsurarius, Gemin. de vsuris commento 4 in prafat. n. 4. Seraphin. de priuil iuram. priuil. 45. n. 46. Mascard. concl. 1356. n. 25. Rebuff. d. tract. n. 587. Farin. d quast. 60. num. 77.

SVMMARIVM.

1 *Mulier testificatur contra clericum cùm de crimine agitur.*

2 *Fœmina in causis criminalibus criminaliter intentatis testis esse non potest.*

3 *Laici sunt idonei testes in causis criminalibus contra clericos vbi ex natura negotij veritas actu, & habitu sciri non potest*

4 *Fœmina in criminali causa in defectum probationis admitti potest.*

5 *Testes inhabiles recipiuntur, quando ex facti, seu negotij natura alij testes haberi non possunt.*

Cap. Quoniam. III.

1 Mulier ad deponendum contra clericum admittitur quando agitur de crimine. Colligunt ex

2 Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panormit. Bald. Innoc. Felin. Henric. Decian. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 148. Alagona in compend. iuris Canonici, pag. 258. remissiuè Casal. in annotat. & Ximen. in concordant. part. 1. desumitur ex B. Gregor. lib. 2 epist. 16. indict. 11. & refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib 2. tit. 13. c. 4.

Collige ex text. mulieres non obstante fœmineo defectu posse admitti ad testificandum, idem probat text. à contrario sensu in l. 3. § lege, ibi, qua vt palam quastum faciat, ff. hoc tit. text. opt. in l. ex eo 19. ff eod. & in cap ex eo 15. quast 3. & in cap. super eo il 2. in princ. hoc tit. tradunt gloss. verbo mulieres, Innoc. Bald. Abb. & Felin. num. 1. Dec. num. 5. Imol. num. 3. Mynsing. à num. 2 & alij DD. communiter in prasenti, gloss. verbo fœminas, in cap. forus, de verbor. signif. & verbo mulier, in §. testes, Instit. de testam. & verbo fœminas, in cap tam literis, infr. hoc tit. gloss. in sum. 15. q. 3. resoluunt Alber. & alij in d. §. mulier, Syluest. verbo testis, num. 1. Aufrer. de reprobat. testium, num. 69. Gom. tom 3. variar. cap 12 num. 13. Duen. reg. 515. Roland. cons. 7. n. 12. lib 1. & cons. 14. num 13. eod. lib. 1. Mascard. concl. 764. à princip. Ordin. Regia Lusitan. lib. 5. tit. 56. vbi parens meus. Licèt enim antiquissimo iure nullius testimonij ius mulieribus concederetur, nisi tantum virgini Vestali, vt scribit Aul. Gell. noctium Atticarum lib. 6. cap 7. tamen ex postfacto à iure habilitatæ fuerunt ad dicendum testimonium. Nec obstat text. in cap. mulierum 33. quast. 5. vbi dicis simpliciter mulierem non posse dicere testimonium, satisfit enim si aduertas text. illum esse S. Ambrosij, qui principaliter intendit subiectionem mulieris, quam marito suo exhibere tenetur, ad quod ostendendum enarrat plura, quæ licèt mulier facere possit, tamen sine obedientia nequaquam eidem licere constituit.

Mulieres.] Notatur ad hoc quòd fœmina in causis 2
criminalibus testis esse non potest, vt per Clar. in § vlt. q. 14. n 4. Alciat. reg. 1 prasumpt. 47. n 4. Menoch. quast frequent. c 30. n 13. Mascard. de probat. concl 712. Soar. in thesauro recept. lit M. n. 241 Menoch. de prasumpt. lib 6 q. 47. n. 4 cum seqq. Rebuff. in tract. de reprobat. testium, n. 354. Morla in emporio iuris, p 1. tit 11 in pralud n 78. Martin. Delr. d. squitit magic. lib 5. quast. 12. pag. 45. Farin. in praxi crimin p 2 qu st. 59. à num. 1. & part. 4 cons. 36. num 14. & 16 Bucceron. de different. inter iudici. ciuilia & crimin. differ. 78. num. 6. nisi sit causa criminalis ciuiliter mota, Duen. reg. 315. vers. limita primò. Mascard. de probat. concl. 962. num. vlt.

Quod de causa scire, &c.] Notatur ad hoc quòd li- 3
cèt in criminalibus mulieres, & laici non sint idonei testes contra clericos, vbi tamen ex natura negotij veritas actu, & habitu sciri non potest, quàm per laicos, tunc sunt idonei testes, vt per Viu. tom 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. n. 131. vers. imò sublimitatur, pag. 525 Tiraq. in tract le mort, p. 6. declar. 3 num. 14. Nam 4
mulier in criminali causa in defectum probationis admitti potest, vt per Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 1. tit de testibus, resol. 11 num. 3 Et testes inhabiles 5
recipiuntur quando ex facti, seu negotij natura alij testes haberi non possunt, vt per Hyppol. sing. 73. & cons. 41. num. 6. Rebuff. de reprobatione testium, n. 354. & 425.

SVMMARIVM.

1 *Principalis persona admittitur in testem, vbi agitur de correctione, & de peccato impediendo.*

2 *Testes duo sufficiunt ad perfectam probationem inducendam in qualibet causa tam prophana, quam Ecclesiastica.*

3 *Testi vnico vt plena fides adhibeatur an à statute, vel à Principe fieri possit, ostenditur.*

4 *Testi vnico consentientibus partibus plena fides adhiberi potest.*

5 *Testi vnico de re sua, vel contra producentem testificanti plena fides adhibetur.*

6 *Testi vnico creditur quando non agitur de alicuius praiudicio.*

7 *Clericatus probatur per vnum testem quando tractatur de nemini praiudicium inferendo.*

8 *Causa parua quantitatis, & breuiores probantur per vnum testem.*

9 *Testis vnus probat, quando agitur de impediendo matrimonium antequam contrahatur.*

10 *Testis vnicus in ciuilibus concurrentibus aliquibus prasumptionibus plene probat.*

11 *Officiali dicenti se nuntiasse, vel citasse creditur.*

12 *Testis vnicus probat, quando sumus in probatione actus, in quo impossibile, vel saltem difficile est habere plures testes.*

13 Con

13 Confessio pœnitentialis,
14 Ignorantia verisimilis causa,
15 Qualitas alicuius rei,
16 Innocentia,
17 Appellatio à sententia,
18 Possessio in iudicio manutentionis,
19 Bona fides,
20 Absolutio ab excommunicatione,
21 Mala fides,
22 Mendacium, vel maleficium,
23 Excusatio querelantis ab expensis,
24 Baptismus,
25 Consecratio Ecclesia,
26 Deponens de facto, quod ipse tractauit tanquam mediator,
28 Scientia,
30 Beneficij valor,
} *per vnicum testem probatur.*

31 Testes singulares non probant, nec ad probationem faciendam coniunguntur.

32 Heresis crimen,
33 Sodomia delictum,
34 Tempus, quod non est de substantia negotij,
35 Officium, status, & qualitas personæ, si sint singulares singularitate adminiculata,
36 Origo vna, & causa vna proueniens ex pluribus actibus,
37 Totum vnum,
38 Possessio in genere articulata,
39 Iurisdictio in genere,
40 Dominium,
41 Consuetudo,
42 Vsura,
43 Inhonesta, & meretricia vita, vel diffamatio in genere,
44 Fama,
45 Infamia facti;
46 Furor,
47 Dementia;
48 Mala fides,
49 Mina dummodo testes sint concordes in illarum qualitate, licèt discordes in loco, & tempore.
50 Dolus,
51 Simonia,
52 Simulatio,
53 Consanguinitas,
54 Ætas,
55 Electio sepultura,
56 Praiudicium modicum,
57 Filiationis possessio,
58 Metus,
59 Hæreditatis aditio,
60 Confines,
61 Sacerdotium,
62 Irregularitas,
63 Voluntatis declaratio,
64 Habitatio,
65 Animus alicuius,
66 Societas,
67 Datis causa,
68 Pœnitentiali in foro,
70 Adulterium,
74 Voluntas præsumpta hominis,
75 Scientia alicuius,
76 Decimarum perceptio,
} *per testes singulares probantur.*

71 Testes singulares probant iunctis adminiculis.
72 Testes singulares probant si sint nobiles, probata fidei, & verisimilia deponant.
77 Testes in dubio non præsumantur singulares, sed contestes.

Cap. In omni negotio. IV.

Paschal.

Principalis persona dicens verum habetur pro vno teste, & si alium secum ducit sunt duo testes, si duos erunt tres testes, iuxta denuntiationem post correctionem fraternam *Matth.* 18. & *Lucæ* 17. Colligunt ex Ordin, Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Henric. Anchar. Butr. Dec. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Guid. Papæ, Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 148. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 258. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Aaron. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *cap.* 4. 1

Collige ex text. quòd in qualibet causa tam profana quàm etiam Ecclesiastica, vel spirituali duo testes sufficiunt ad perfectam probationem inducendam, vnus verò non probat, vide Crot. *de testibus, a.* 208. Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 99. *n.* 19. Magdalen. *in tract. de num. testium in testam. requisito, c.* 1. *n.* 1. *cum seqq.* Mascard. *de probat. in præfat. lib* 1. *q.* 5. *n* 117. plures refert Doctores Cened. *ad Decretũ collect.* 9 *a.* 3 quibus adde Aldouin. *cons.* 14. *n.* 17. *& cons.* 22. *n.* 11. *& cons.* 26. *à n.* 37. Pereg. *cons.* 2. *n.* 38. *vers. ad condemnationem, lib.* 1. Ceuall. *commun. contra commun q* 494 *n.* 1. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.* 23. *art.* 1. Valasc. *cons.* 73. Cald. Pereira *q forens. cons.* 26. *n.* 11. Fario. *in praxi crimin p.* 2. *de opposit. contra personas testium, q.* 63. *n.* 1. *& à n.* 232. *cum seqq.* Curia Philip *p.* 1 §. 17. *à n.* 23. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 140. *n.* 4. Amat. Roder. *in pract. & modo videndi, seu examinandi processum, c.* 7. *de forma probat. à n.* 18 Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib* 2. *c.* 4. Rota *decis.* 343. *n.* 5. apud Farin. *p.* 1. *recent. & decis.* 151. *n.* 1. *ead. p.* 1. *& decis.* 677. *n.* 3. *p.* 2. *& decis* 691. *n.* 4. *ead. p.* 2. *recent.* 2

Amplia vt nec statuto, nec constitutione, nec etiam à Principe vel à Papa fieri possit, vt vnico testi plena adhibeatur fides, vide Tiraquel. *in tract. de iudicio in rebus exiguis, in princ. vers. secunda ratio est*, Mascard. *de probat. in proœm. q.* 11. *n* 10. *vers. primum igitur*, Rodolphin. *de suprema, & absoluta Principis potestate, c.* 6. *n.* 24. *cum seqq.* Aldouin. *cons.* 26. *n.* 38. Farin. *d q* 63. *n.* 8. vbi *n.* 3. ampliat etiam in teste Senatoria, aut præsidiali dignitate constituto, & *n.* 14. resoluit quòd nec fauore piæ causæ vnus testis probat. Intellige hanc ampliationem procedere in arduis, & sic in criminalibus, & vbi agitur de pœna corporis afflictiua, vt tenent Scacc. *in tract. de iudic. caus. ciuil. lib.* 2. *c.* 9. *dub* 9. *sub n.* 432. 438. *&* 440. Buccaroo. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 82. *n.* 4. *& ex n.* 8. & hinc prouenit vt nec testimonium ipsius Papæ, seu Regis sufficeret ad infligendam pœnam vltimi supplicij Mohedan. *decis.* 271. Seraphin. *decis.* 972. In leuibus verò, & in causis modici præiudicij poterit Papa interpretando limitare ius diuinum ex causa, & sic facere constitutionem, vt vni dumtaxat testi plena fides adhibeatur, vt aduertit Scacc. *d. c.* 9. *dub.* 9. *n.* 396. & Buccaroo. *d. differ.* 82. *n.* 2. 3

Tt 4 Limita

4 Limita primò, vt non procedat de consensu partium, quia illis consentientibus vnico testi plena fides adhiberi potest, Mynsing. *cent. 5. ob cru. 1. 26.* Turzan. *tom. 1. commun opin. lib 4. tit 1. de rebus creditis, num. 104. pag. 445* Soar. *in thesauro sentent. lit. T. num* 108. Mench *frequent. cap. 29. num. 4.* Menoch. *cons. 315. num. 11.* Guttier. *in l. nemo potest, num. 38 ff. de legatis 1.* Mascard. *d q 11. n. 11. & concl. 386. num 5.* Ranchin. *p. 4 concl. 200.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, vel aduersarij dolo, num 2.* Farinac. *d. quaest. 63. à num. 18.*

5 Secundò limita quando ipse de re sua testatur, vel testis testificatur contra producentem, Crot *de testibus, num 209* Ioseph Ludon. *concl. 70. vers fallit primò,* Gabr. *d. tit. de testibus, concl. 1. num. 28.* Menoch. *de arbitr. casu 99. à num 13.* Vivian. *decis. 172.* Mascard. *d. quaest 11. num. 15.* Menoch. *cons. 1. n. 255. & cons 21, num. 14. & cons. 22. num. 14. & cons. 23 num. 1. cum seq. & cons. 60. num. 17. & cons. 380. n. 11.* Mar. Antonin. *var. lib. 2. resol. 7. num. 4.* Farinac. *d. quaest. 63. num 207. cum seqq. & part. 4. consil 60. num. 17. 55. & 103.* Surd. *decis. 284. n. 18.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 111. n. 13. cum seqq. & c. 151 à n. 23. & c. 950. n. 38.* At verò secundùm obseruantiam Rotae Romanae testis vnus de facto proprio non probat, plenè Rot. *decis. 810. n. 1. p. 4. diuers. decis. 244 n. 3.* apud Farin. *p. 2 recent. & decis. 186. num. 2. part. 1.* censuit testem vnicum non probare plenè contra producentem, quia producens testem censetur illius personam solum approbare, non autem dictum. Greg. *decis. 215. num. 5.* vbi adden. *num 9.* Caualer. *decis. 154. num. 3. & decis. 366. num. 5.* & fuit dictum *in Tullen. iurisdictionis 3. Iulij* 1618. coram Card. Virili. Si autem postea eius depositionem in iudicio reproduceret, plene contra ipsum probaret, quia reproducendo censeretur illam approbare, vt distinguendo tradunt Honded. *cons 81. num. 50. & 51. lib. 1.* Farin. *d. q. 62. num 243.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 699. num. 21. & cap. 353. num. 15.*

6 Tertiò limita quando non agitur de alicuius praeiudicio, Nell. *de testibus, n 85. casu 9. & n. 87. in fine,* Campeg. *eod. tract. reg. 93. fallent 3.* Crot. *num. 113. & seq.* Mascard. *d. q. 11. num. 14.* Farinac. *d. quaest. 63. num 26.*

7 Quartò limita in probando clericatu, quando tractatur de nemini praeiudicium inferendo, Cranet. *cons 613. num 13. & cons. 616. num. 18. vol 4.* Couar. *pract. cap. 33. num. 3* Gerard. *sing 19.* Rebuff. *in tract. nominat. q. 12. num. 14.* Mascard. *concl. 305. numero 4.* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit. 7. de Clericis, & Sacerd. à num. 21.* Bellet. *disquisit. clerical. part. 1. tit. de fauore clerical. canonis, §. 14. numero 17.* vbi etiam secus dicit vbi ageretur de praeiudicio tertij.

8 Quintò limita quando agitur de causis modicis, paruae quantitatis, breuioribus, & quae summariè expediuntur, Hyppol. *sing. 455. ad finem,* Maranta *de ordine iudic. part. 3 dist. 9. num 75.* Gabr. *d tit. de testibus, concl 1. n. 43.* Mascard. *d quaest. 11. n. 19.* Farinac. *d q. 63. n. 30* Cardoso *in praxi iudicum, & aduocat. verbo, testis, num. 45.*

9 Sextò limita quando agitur de impediendo matrimonium antequam contrahatur, Cardos. *d. verbo, testis, n. 43.* Farinac. *d quaest 63. n. 48* Fusc. *lit. C. sing. 26, in fine.*

10 Septimò limita quando in ciuilibus cum vnico teste concurrerent praesumptiones aliquae, tunc enim videtur induci plena probatio, Decian. *cons 92. n. 8. lib. 1.* Farin. *d. quaest. 63. à num. 35.* Cardos. *d. verbo testis, n. 44.* Caputaq. *decis. 271. & 296. part.* Achil. *decis. 3. n. 6. de testib.* Verall. *decis. 271. n. 2. p. 3.* Mantic. *decis. 326. n. 4.* Beltramin. *in annot. ad decis. 170.* *Gregorij n 9.* Rot. *decis 242. n 4. p. 1. & decis. 119 n 3. & 4. p. 1. recent.* & coram R. D. meo Coccino Decano *decis.* 462. inter eius impressas, & *in Romana fideicommissi 12. Ianuarij* 1628. coram bonae mem. Vbaldo; & *in Vrbeuetana dotis 3. Martij* 1617. coram bonae mem. Buratto.

11 Octauò limita in officiali, cui solum dicenti se nuntiasse, vel citasse creditur, Nell. *de testib. n. 85. casu 18.* Farin. *d. q. 63. n 40. & 41.*

12 Decimò limita quando sumus in probatione actus, in quo impossibile, vel saltem difficile est habere plures testes, per text. *in l. 1 §. fin. ff. de verbor. obligat.* Hyppol. *in l. si quis ne q. n. 184. ff de quaest.* Mascard. *d. q. 11. n. 18.* Farin. *d q. 63. n. 38.* Veluti quotiescunque Sacerdoti data fuisset à tali confitente facultas, vt confessionem manifestaret, & huiusmodi sacerdos esset fide dignus, tunc crederetur dicto illius sacerdotis, & sic dictum vnius testis in hoc casu plenè probat, Felin. *in cap. nemo, in princ. de simon.* Antonin. Gabr. *comm. tit de testib. concl. 1. n. 28.* Mascard. *de probat. concl. 177. n. 9.* Cened. *ad Decretum collect. 60. num 2. propè fin.*

13 Vndecimo limita in probatione confessionis poenitentialis, Farin. *d q. 63. n. 57.*

14 Duodecimò limita in probanda ignorantia verisimilis causae Farin. *d. q. 63. n. 9.*

15 Decimotertiò limita in probanda qualitate alicuius rei, Surd. *decis. 166. n. 18.*

16 Decimoquartò limita in probanda innocentia, Mascard. *conclus. 904. num. 10. & conclus. 491. num. 17. & 18.* Farinac. *d. quaest 63. num. 43. & part. 4. cons. 60. num. 102.*

17 Decimoquintò limita in probatione appellationis à sententia, Mascard. *concl. 114. in fine.*

18 Decimosextò limita in probando possessorio, Carot. *decis. 126.* Stephan. Gratian. *Marchia dec. 191.* Farin. *d. quaest. 63. n. 10.* quia testis vnicus bene probat possessionem in iudicio manutentionis, Grat. *cons. 110. num. 8. lib 2.* Rota *decis 511. n. 8. part. 1.* apud Farin. *in recent.* & sic in interdicto retinendae summariissimo, Neuiz. *cons. 8. num. 11* Menoch *remed vlt. retin n. 34.* Buratt. *decis. 522. num 6* Canaler. *decis 44. num. 3. & decis. 123. num. 1.* in quo sufficiunt leuiores probationes, Dec. *cons 56. num. 1.* Alexand. *cons 103. num. 3. lib. 7.* Canaler. *decis 228. num. 1.* Et quod testis vnicus sufficiat in iudicio manutentionis ad probandum quod possessio fuerit capitularis, tenuit Rot. *Iadren. Canonicatus 5. Iulij* 1622. coram bonae memoriae Vbaldo sen.

19 Decimoseptimò limita in probanda bona fide, Mascard. *concl. 131.* Surd. *dec. 149. n. 26.* Burgos de Pace *cons. 40. n. 16.*

20 Decimooctauò limita in probanda absolutione ab excommunicatione, Mascard. *concl. 12. n. 3.*

21 Decimononò limita in probanda mala fide, Burgos de Pace *cons. 40. n. 16.* Gama *dec. 290. n. 2.* Mascard. *concl. 231.*

22 Vigesimò limita in probando mendacio, vel maleficio, Hortens. Caualcan. *in pract. de testibus, p. 2. n. 226. & 127.*

23 Vigesimo primò limita quando agitur de excusando querelantem ab expensis, Carot. *decis. 67.* quem refert Aloys. Riec. *in collect. dec. p 2. collect 224. in med.*

24 Vigesimosecundò limita quando probatur aliquem fuisse baptizatum, *gloss. fin. in fin. cap. nuper 51. de testib.* Farin. *d. q. 63. num. 24.* optimè P. Paul. Comitol. *resp. moral. lib. 1. q. 1. num. 5.* Bajard. *ad Clar. § assassinium, num. 17.*

Vigesimo

25 Vigesimotertiò limita in probanda consecratione Ecclesiæ, *d. gloss. fin. in d. cap. nuper*, Mascard. *concl.* 415. *num.* 4. Azor. *instit moral part.* 1. *lib.* 10 *cap.* 16. *quæst.* 11. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsidiar. remed.* 11. *n.* 6 *in fine.*

26 Vigesimoquartò limita in teste, qui deponit de facto, quod ipse tractauit tanquam mediator, quia planè probat, Caputaq. *decis.* 367.

27 Vigesimoquintò limita quando vnus testis aduersùs suum commodum testificatur, quia plenè ei creditur, Anton. Faber *in suo Codice, sub tit. de testibus, diffinit.* 10.

28 Vigesimosextò limita in probanda scientia, vt per Surd. *decis.* 221. *num.* 11. Anton. Monach. *Florent. dec.* 41. *num.* 6.

29 Vigesimoseptimò limita in Episcopis, cùm vnius testimonio credatur in foro sæculari, ex priuilegio ab Imperatore Episcopis ob reuerentiam concesso, vt habetur *in cap quicunque* 11. *q.* 1. tenent Mar. Anton. Genuen. *in pract. Ecclesiast. q.* 678.

30 Vigesimooctauò limita in probando valore beneficij, Ægid. *decis.* 113. Crot. *decis.* 197. Cæs. de Grassis *decis.* 91. *aliàs* 2. *de except.* quos refert Mantic. *dec.* 193. *num.* 4. Et quòd ad probandum valorem obtentorum sufficiat dictum vnius testis tradunt Caputaq. *decis.* 173. *num.* 7 *p.* 1 Rota *decis.* 10. *num.* 4. *p.* 2. *recent.* Canaler. *dec.* 517. *num.* 5. Et quòd testi vnico in sua arte credatur in subsidium, tradit Ioan. Baptista Cost. *de remed. subsid remed* 70. *n.* 17.

31 Vnde testes singulares non probare, nec ad probationem faciendam coniungi, tenent Lanfranc. *de testibus, num* 26. Crot. *eod. tract. p.* 7 *num.* 317. & 319. Monticell. *in repert testium, rub. testes singulares*, Cotta *in memorab. verbo, testes singulares*, Rebuff. *de reprobat. testium, à num.* 512. Hippol. *sing.* 114. Menoch. *cons.* 175. *num* 13. & *cons.* 186 *n.* 24. *cum seqq* Mascard. *de prob. concl.* 347. *num.* 56. Sayro *in claui Regia, lib.* 12. *cap.* 21. *n.* 15. Surd. *cons.* 303. *num.* 31. Flores *var. lib* 3. *quæst.* 22. *à n* 37. Fr. Ludou. Mirand. *de ordine iud. quæst.* 23. *art.* 4. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 144. *à num.* 24. Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 7. *de forma prob. num.* 60. Morla *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 11. *in præl ud num.* 50 Ignat. del Villar. *in sylua respons. lib.* 1. *resp.* 9. latè Farin. *in praxi crimin. part.* 2. *de oppositione contra personas testium, quæst.* 64. Bucearon. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. diff.* 68. Flamin. Paris. *de confid. benefic. quæst.* 67. *à n.* 4. Itavt minus probent mille testes singulares, quàm vnus, Morla *d. tit.* 11. *in præl ud. num.* 51. Farinac. *d. quæst.* 64. *num.* 39. Aldouin. *cons.* 53. *num.* 5. Hortens. Caualcan. *in pract. de testibus, part.* 2. *num.* 135. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 7. Mantic. *decis.* 211. *num* 7. & *decis.* 285. *num.* 6. & *decis.* 280. *num.* 7. & *decis.* 373. *num* 9. & *decis.* 147. *n.* 3. & *decis.* 162. *n.* 7. & *decis.* 120. *n.* 1.

32 Primò limita in causa hæresis, quæ probatur per testes singulares. Ita Guid. Papæ *quæst.* 44. Boër. *decis.* 23. *num* 44. Franc. Curt. *in tract. de testib. concl.* 37. *à num.* 77. Anton. Gabr. *commun. tit. de testibus, concl.* 2. *num.* 41. Viuian. *in suis communib. opinion. verbo, testes singulares*, Caccialup. *in repet. l. admonendi, à num.* 84. vbi Iason. *num.* 256. Hippol. *cons.* 1. *num.* 41. & 46. & 58. & *cons.* 39. *num.* 22. *ad finem*, Anton Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 12 *n.* 12. Albert. *de agnosc. assertion. c.* 1. *q.* 16. *n.* 51. Moncel. *in rubr. testes in crimine hæresis, vers.* 1. *cum seqq.* Zanchin. *in pract de hæret. cap.* 16. *n* 6. Menoch. *de success. creat. lib.* 2. §. 4. *num.* 45. plures refert Doctores, & sequitur Farinac. *d. quæst.* 64. *num.* 201. Contrariam tamen opinionem sequuntur Nell. *de testibus, num.* 213. *vers. ad probandum certum crimen hæresis*; Palat. *in allegat. hæresis*, §. 12. Simanch. *in tract. de hæret. tit.* 64. *rub de testibus, à num.* 69. Bran. *e. d. tract. lib* 4. *cap.* 9. Rojas *part.* 2. *assert.* 6. *num.* 134. *cum seqq.* & *sing.* 204. *num* 2. Eimeric *in directorio Inquisit. p.* 3. *quæst.* 72. *num.* 1. vbi Penia *comment.* 121. *col.* 1. *vers. primum est.* Mascard. *concl.* 856. Menoch. *cons.* 82 *num.* 139. & *cons.* 149. *num.* 17. & 44. Delr. *disquisit. magic. lib.* 5. *quæst.* 9. & 10. *col.* 448. *cum seqq.* Sayro *in claui Regia, lib.* 12. *cap.* 21. *num.* 16. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic q* 23. *art.* 4 *quæst vnic in fine*, Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 721. Morla *d. tit.* 11. *in præl ud. num* 51. Ignat. del Villar. *d. resp.* 9 *n* 38. *cum seqq.* & *n.* 40. sublimitat, etiamsi cum testibus singularibus concurrat fama publica.

Secundò limita in delicto sodomiæ ex pragmatica 33
anni 1598. edita Matriti, qua attenta ex testibus singularibus deponentibus ex actibus singularibus cum aliis probationibus ibi contentis ad condemnationem pœnæ ordinariæ deueniri potest, de qua testatur Ignat. del Villar. *d. resp.* 9. *n.* 40.

Tertiò limita in testibus singularibus circa tempus, 34
quando illud non est de substantia negotij, quia si de eo interrogetur, sufficit respondere se de eo non recordari, quod esset secus respectu loci, nam si testis interrogatus de loco delicti respondeat se non recordari, non probaret; ita Ignat. del Villar. *d. resp.* 9. *à n.* 42. *cum seqq.* & per conclusiones latiùs Farin. *d. q.* 64. *à num.* 95.

Quartò limita in testibus singularibus singulari- 35
tate adminiculatiua, quando agitur de probando officio, statu, & qualitate personæ, quæ omnia includunt sub se plures actus particulares, & conficiuntur ex diuersis actibus, & sunt sicut quodlibet integrale, & faciunt plenam fidem. Item Flores de Mena *d. q.* 21. *num.* 43.

Quintò limita quando agitur de probando vnam 36
originem, & vnam causam prouenientem ex pluribus actibus. Vide Aym. *de antiquit. tempor part.* 4. *vers. sed enim, num.* 14. quem refert Farinac. *d. quæst.* 64. *num.* 159.

Sextò limita quando agitur de probando vnum 37.
totum, nam tunc testes singulares deponentes de diuersis partibus bene probant illud totum, Farinac. *d. q* 64. *n.* 160. vbi *n.* 161. resoluit procedere quando producens testes expressè capitularet de partibus, vel de actibus inferentibus totum. Sic etiam testes deponentes de diuersis summis censentur contestes in minori quantitate, & illam probant adeò quòd iudex potest ex illorum depositionibus condemnare in minori quantitate, Alex. *in l.* 1. § *si stipulanti, n.* 12. *ff. de verbor. oblig* & *cons.* 54. *n.* 7 *lib.* 5. Hieron. Gabr. *cons.* 168. *n.* 101. *lib.* 1. Afflict. *decis.* 240. *n.* 3. *in* 2. *dub.* Rot. *in Caietana olei* 12. *Nouembris* 1627. coram R.P.D. Duran. & *in Marsicen. beneficior.* 20. *Martij* 1628. coram R. P. D. meo Pirouano, refert Ferentil. *in annot. ad decis.* 468. *Buratti lit. A.*

Septimò limita in probanda possessione in genere 38
articulata, Caputaq. *decis.* 269. *part.* 3. Gabr. *tit de testibus, concl.* 2 *n.* 32. & 34. Ozasc. *Pedem. decis.* 99. *à n.* 25. Aldouin. *cons* 45. *num.* 30. Flores *d. quæst* 22. *num.* 42. Farinac. *d. quæst* 64 *à num.* 164. Anton. Monach. *Lucens decis.* 35. *num.* 16. Moneta *tract. de decimis, cap.* 5. *num* 80. Castro *cons.* 15. *num.* 1. *vers. secundo, vol.* 1. Rota *decis.* 512. *num.* 8. apud Farinac. *part.* 1. *recent.* Buratt. *decis.* 271. *num.* 6. Flamin. Paris. *dict. quæst.* 67. *num.* 15.

Octauò limita in probanda iurisdictione in ge- 39
nere, vide Hippolyt. *cons.* 7. *num.* 27. *cum seqq. lib.* 1. Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 22. Mascard. *concl.* 947. Farinac. *d. quæst.* 22. *num.* 42. & *d. quæst.* 64. *num.* 182. Ioseph. de

Sesse

Sesse Arag. dec. 366. num. 10. Natt. cons. 672. num. 8. Aretin. cons. 41. num. 3. vers. secundò principaliter Card. Caualer. decis. 161. num. 7. Rota in Marsi en iurisdictionis 16. Ianuarij 1617. coram bonæ mem. Buratto inter eius impressas decis. 219. n. 1. Flamin. Paris. de confid. benefic. q. 67. n. 13.

40 Nonò limita probando dominio. Vide Flores d. q. 2 n. 42.

41 Decimò limita in probanda consuetudine, Mascard. concl. 425. num. 8 & concl. 424. num. 11. & 62. Ozase. Pedem. decis. 99. num. 27. Flamin. d. q. 67. num 14. Farin. d. quaest. 64. numero 190. vbi num. 191. plures citat Doctores contrarium tenentes, Cardin. Tusch. lit. C concl. 878. num. 24. Anton. Monach. Florent. decis. 47. num 33.

42 Vndecimò limita in probanda vsura, vide Couar. var lib. 3. cap. 3. num. 5. vers. verum quaeres, Gabr. d. concl. 2. num 28. Mascard. concl. 1417. Perez l. 8. tit. 15. lib 2. Ordin. pag. 360. Auend. de exequendis mand p. 2. cap. 29 num. 2. Gemin. de vsuris, commento 3. in praefat. num. 26. cum seqq. Menoch de arbitr casu 135 num. 21. Cardoso in praxi iudicum, verbo, vsura, num. 19. in med. Pradil. in summa legum poe al. part. 1. cap. 30. numero 4. Farin. d. q. 64 num. 195. Ignat. del Villar. d. resp 9. n. 58. Flores d. q. 22. num. 42. Ioseph de Sesse d decis. 166 n 9. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. convent. lib 8. tit. 19. num. 5. Sigism. Scace. in tract. de iudic. causar. ciuil. & crim. lib. 2. dub. 9. cap 9. num. 471. Buccaron. de different. inter indicia ciuilia & crimin. different. 133. num. 25.

43 Duodecimò limita quando agitur de probando inhonestam, & meretriciam vitā alicuius mulieris, vel diffamationem in genere, Grammat. decis. 107. n 9. Bajar. ad Clar. §. stuprum, numero 29. Ioseph Ludou. concl. 64. vers. & ad probandum, Mascard. concl. 1063. num. 37. Farin. d. p. 64 num. 223. Flores d. quaest. 22. n. 43. Bellet. disquisit. cleric. part. 1. tit. de fauore cleric. reall. § 4 num. 89.

44 Decimotertiò limita in probanda fama, Mascard. concl. 236 & concl 749. num 23. Flamin. d. quaest. 67. n. 16. Farin. quaest. 45. à num 265. & d. quaest. 64. numero 251.

45 Decimòquartò limita in probanda infamia facti, Couar. lib 3. var. cap. 3. num 5. in princ. Farin. d. q. 60. num 254.

46 Decimoquartò limita in probando fauore, Marant. in repet. l. is potest, num. 130 vers praedictis adde, ff. de acq. hered Herculan. in tract. de negatiua, num. 157. ad finem, Flamin. d q 67. num. 19. Gabr. d. concl 2 num. 42. Mascard. concl. 827. num. 7. & concl. 1045. num 33. Farin. d q. 64. num. 259. Cald. Pereira q. forens. cons. 24. num. 7.

47 Decimosextò limita in probanda dementia, Burgos de Pace cons 11. n. 10.

48 Decimoseptimò limita in probanda mala fide, & sententia, Surd. cons. 373. n. 24 Farin. d. q. 64. n. 257. & 294.

49 Decimooctauò limita in probatione minarum, dummodo sint concordes in illarum qualitate, licet discordes in loco, & tempore, Gabr. d. concl. 2. n. 56. Farin. quaest 45. num. 41. & 42 quaest. 50. numero 41. & quaest. 64 num. 275. cum seqq. Bajard. ad Clar. §. fin. quaest 21. num. 141. Buratt. decis. 205. num. 11.

50 Decimononò limita in probatione doli, Farinac. d. quaest 64. n. 273. & p. 4. cons. 40. n. 7.

51 Vigesimò limita in probatione simoniae, Hippol. cons. 1. tom. 1. Farin. d. q. 64 n. 27. & p. 4. cons. 73. n. 9. non admittuntur tamen per Rotam, praesertim ad effectum priuationis, Pute. decis. 271. num. 11. lib. 2. Seraphin. decis. 1029. num. 11. & seqq. Rot. in Tullen. simoniae coram Orano, relata per Farin. lib. 1. cons. 75. num. 106 in vers. aut sunt singulares, & in Aquen. simoniae 19. Ianuar. 1594 coram Card. Blanchetto, apud eundem Farin. d. cons. 75. n. 73. qui ibidem sequitur hanc conclus. num 9. & 27 in fine, & n. 29. & fuit dictum in Leodien. Canonicatus 10. Martij 1619. coram bonae mem. Vbaldo in vers. non obstant.

52 Vigesimoprimò limita in probatione simulationis, Mascard. concl. 447. l. 2. n. 3. quem refert Farin. d. q. 64. n. 171.

53 Vigesimosecundò limita in probatione consanguinitatis, quando deponunt de diuersis gradibus, & lateribus, Farin. d. q. 64. à. n. 162.

54 Vigesimotertiò limita in probatione aetatis, Gabr. d concl. 2 n. 49. Farin. d. q 64 n. 168.

55 Vigesimoquartò limita in probatione electionis sepulturae, Guid. Papae decis. 644 Rol. cons. 81, n. 44. lib. 2 Mascard. concl. 1199. à num. 24. & concl 1297. Flores d. q 21. à num 40. Guttier de iuram confirmat. part. 4 cap. 4 in fine, Flamin Paris. de confident. q 67. num 20.

56 Vigesimoquintò limita, vbi agitur de modico praeiudicio, Gabr. concl 1. num. 74 Farin. d. quaest. 64. num. 298 Seraphin. de priuil. iuramenti, priuileg. 27. n 11.

57 Vigesimosextò limita in probatione quasi possessionis filiationis, Mascard. concl. 797. num. 8. Farin. d. q. 64. num. 269.

58 Vigesimoseptimò limita in probatione metus, Mascard. concl 1053. Menoch. lib. 3. de praesumpt. q. 126. num. 31. Flamin. de resignat. lib. 13. q. 1. num. 85. cum seqq. Surd. cons. 291. num. 26. Rot. in Tullen. nullitatis probationis 7. Nouembris 1616. coram bonae memor. Buratto inter eius decisiones impressas dec. 205 n. 1.

59 Vigesimooctauò limita in probatione aditionis haereditatis, Gabr. d. concl. 2. num. 21. Mascard. concl. 52. Farin. d. q. 64. n. 280.

60 Vigesimononò limita in probatione confinium, Hieron. de Monte in tract. finium regund. cap. 62. n. 1. Mascard. concl. 395. n. 31. & concl 751. n 49.

61 Trigesimò limita quando agitur de probando quem Sacerdotem, Farin. d. q. 64. n. 281.

62 Trigesimoprimò limita in probatione irregularitatis, gl. verbo, simul, in c. nihilominus 3. q. 6. Farin. d. q. 64. n. 284.

63 Trigesimosecundò limita in probatione declarationis voluntatis, vt per Franc. Mar. Delphin. dec. 462. p. 1. Mantic. dec. 323. n. 1.

64 Trigesimotertiò limita in probanda habitatione, Gabr. d tit. de testibus, concl. 2. n. 44. Farin. d. quaest. 64. num. 293.

65 Trigesimoquartò limita in probatione animi, & voluntatis alicuius, Mascard. concl. 94. num. 3. Surd. de alimentis, tit. 6 q 11. num. 32. Farin. d. q 64. n 290. Anton. Monach. Bonon. decis. 16. n. 18. Aym. cons. 73. num. 33. Seraph. decis. 559. num. 13. Rota in Tullen. nullitatis probation. 7. Nouembris 1616. coram bonae mem. Buratto, inter eius impressas dec. 205. n. 2.

66 Trigemoquintò limita in probatione societatis, Gabr. d. concl. 2. n. 43 Farin. d q. 64. n. 292. vbi n. 291. idem dicit de probatione litis.

67 Trigesimosextò limita in causa dotis, Peregrin. consil. 196. num. 8. in fine, lib. 3. Aldouin. consil. 53. num 5.

68 Trigesimoseptimò limita in foro poenitentiali, vt per Farin. d q 69. n 99.

69 Trigesimooctauò limita in probatione repetundarum, vel barattariae, Ignat. del Villar. d. resp. 9. num. 61.

70 Trigesimononò limita in probatione adulterij, Mascard.

Mascard. concl. 65. & concl. 1603. num. 37. Flamin. d. q. 67. n. 18. Farin. in praxi crimin. quæst. 136. n. 29. Bellet. d. §. 4. n. 88. Sed meliùs distingue, aut enim ciuiliter de dicto crimine agitur, puta ad dotis priuationem, seu thori separationem, aut criminaliter & ad imponendam pœnam: primo quidem casu adulterium probari poterit per testes singulares, secundo autem casu minimè, ita Clar. in praxi crimin q. 23. vers. dixi etiam, Farin. d. praxi crimin. q. 64. num. 224. cum seqq. Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 133. num. 19.

71 Quadragesimò limita iunctis adminiculis, tunc enim testes singulares plenè probant, Ant. Monach. Luc. decis. 53. num. 15. Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 86. Farin. d. q. 64. num. 302. vbi asserit in criminalibus non procedere quoad pœnam ordinariam, Rot. in Romana Mutui 5. Martij 1629. coram R. P. D. Duran. Ferentil. in annot. & decis. 458. Buratti in fine, Et testi vnico, accedente verisimilitudine, est valde deferendum, Verall. decis. 27. p. 3. Cæsar de Grass. dec. 3. n. 6. de probat. Rot. decis. 119. n 4 p 2. recent. Buratt. decis. 430. num. 4.

72 Quadragesimoprimò limita si testes singulares sint nobiles probatæ fidei, & verosimilia deponant, Anton. Monach. Luc. dec 35. num. 13. & Bonon. decis. 16. num. 16. Menoch. de arbitr. casu 99. in fine. Farin. d. q. num. 304. vbi num. 310. dicit in arbitrio iudicis esse singularibus testibus credere, si ita ex aliqua iusta causa sibi visum fuerit, & num. 314. cum seqq. quòd licèt testes singulares non plenè probent, faciunt tamen iudicium, & præsumptionem, de quo etiam Cacheran. Pedem. decis. 99. num. 29. Mascard. concl. 856. num. 24.

73 Quadragesimosecundò limita quando agitur de probando rem in genere, de quo, & in quibus casibus probent testes singulares, vide Syluan. cons. 36. n. 10. & 11. Anton. Gom. ad l. 45. Tauri, num. 193. column. 2. in fine, & tom. 3. cap. 12. num. 12. Viuian. tom. 1. commun. opin. lib 4. tit. 9. num 98. pag. 490. vbi Bellacomb. n. 117. cum seqq. pag. 493. Garc. de nobilit. gl. 2. §. 1. n. 35. Guttier. pract. lib. 3. quæst. 12. à num. 9. Rebuff. de reprobat. testium, n. 528. Fr. Emman. q. Regular. tom. 2. q. 9. art. 4.

74 Quadragesimotertiò limita in probando præsumptam hominis voluntatem, Paul. Castr. cons. 395. num. 1. vers. & cùm ad hanc dispositionem, lib. 2. Crau. consil. 73. num. 33. quos refert, & sequitur Mantic. decis. 313.

75 Quadragesimoquartò limita in probanda scientia alicuius, vt tentum fuit in Rota coram Mantic. decis. 179. num. vlt. & decis. 211. num. 7. vbi citantur Curt. Iun. cons. 64. num. 8. Paris. 57. n. 19. lib. 4. Natt. cons. 23. num. 2.

76 Quadragesimoquintò limita in probanda perceptione decimarum, vt per Mascard. concl. 483. num. 1. Brunor. à Sole in locis commun. verbo, decimæ, Gabr. commun. lib. 1 tit. de testib. concl. 2. num 33. Moneta de decim. c. 4. q 4. n. 179.

Quadragesimosextò limita in probandis sæuitiis, Aldobrand. cons. 71. num. 3. 30. & 38. cum seqq. Bertazol. cons. 273. num. 9. lib. 2. crimin. Basil. Pont. de matrim. lib. 9. cap. 23. num. 6. Greg. decis. 374. num. 21. Rot. decis. 156. num 2. post 2. volum. consil. Farin. & in Romana separationis thori 1. Martij 1630. coram R. P. D. Merlino in Anconitana separationis thori 9. Iunij 1600. coram Cardin. Lancellotto, & in Tullen. & nullitatis professionis 7. Nouembris 1616. coram bonæ mem. Buratto, inter eius decisiones impressas decis. 205. num. 6.

Quadragesimoseptimò limita in probanda confessione extraiudiciali quando concurrunt adminicula, Cranet. cons. 35. n. 6. & cons. 73. n. 36. Pute. dec. 476. n. 3. lib. 2. Rot. in Romana domus 1. Decembr. 1623. coram Manzanedo.

Aduerte quòd testes in dubio non præsumuntur singulares, sed contestes, vt per Gabr. d. concl. 2. n. 6. vers. declara etiam, Cacheran. Pedem dec. 99. n. 28. Rota Auenion dec 61. Mascard. d. concl. 1215. n 18. Azeued. ad l. 6. n. 11. tit 9 lib. 3 nouæ recop. pag. 338. Farin. d. q. 64. à n. 317. vbi n 322. dicit quòd ad hoc vt testes dicantur contestes, & non singulares, omnis interpretatio facienda est, quòd testes præsumantur contestes, nisi probentur singulares, vltra citatos tradunt Alexand. cons. 185. n. 2 & 6. lib. 7. Surd. cons. 12. n. 42. & cons. 44. n. 9. & cons. 173. n. 43. Rot. decis. 191. num. 4. p. 1. diuers. Greg. XV. decis. 390. n. 9. Ferentil. in annot. ad Buratti decis. 458. in fine. 77

Habenda est pro teste.] Collige text. denuntiatorem posse existere testem in illa causa, in qua denuntiator est, vt per gloss. 1. Innoc. Abb. num. 2. Imol. in princ. Bald. numero 4. Mynsing. numero 2. & DD. communiter in præsenti, Nauar. in cap inter verba, num 779. 11. quæst. 3. & in man. cap. 25. num. 33. Sot. de ratione tegendi secretum, memb. 2. quæst. 4. concl. 8. vers. secundum dubium, Simanch. de Cathol. instit. cap 19. in fine, & cap. 64. num. 65. Paul. Berti. Lucen. in sua praxi crimin. tit 7. cap. 5. Franc. Aretin in sua methodo, siue practic. crimin. lib. 1. cap. 9, Thom. à Iesu de visit. Regul. tract. c. 9. num. 8. Intellige procedere generaliter in omni negotio, in quo denuntiator principaliter, & immediatè nullam vtilitatem, nullumve emolumentum percipit ex denuntiatione, data enim tali denuntiatione, dummodo suspectus non existat denuntiator de re sibi nota, habetur pro vno teste, & in aliorum numero nuncupatur. Nec obstat text. in l. ab accusatione 6. §. numeratores, ff. ad Turpil. vbi text. videtur dicere non posse eundem hominem esse denuntiatorem, & testem, expendit Bald. d. num. 4. quia resp. hunc text. non probare illud ad quod adducitur, licèt probet intelligendum esse in denuntiatore, qui ex sua denuntiatione prædictum emolumentum recipit. Nec etiam obstat quòd in text. in præsenti, ibi, principalis, indicatur denuntiatorem personam esse principalem, ac proinde testimonium tanquam in causa propria dicere non posse, iuxta vulgaria iura, quia satisfit si dicas in hoc text. non appellari denuntiatorem principalem personam, quasi in hoc casu suam propriam causam agat, & prosequatur, sed appellari personam principalem, quia mouet causam alterius, sui scilicet principalis.

SVMMARIVM.

1 *Consanguinitatis super causa quales esse, & qualiter iurare testes debeant, ostenditur.*
2 *Senioribus magis creditur.*
3 *Maior in dubio intelligitur ætate.*
4 *Maior de domo dicitur, qui ætate est maior, & sic naturaliter, non qui dignitate.*
5 *Testes deponentes de auditu, auditus suorum Maiorum in antiquis probant.*
6 *Testes de credulitate non probant, nec præsumptionem faciunt.*
7 *Testes de credulitate probant in causis in quibus probant testes de auditu.*
8 *Innocentia rei,*
9 *Ætas,*
20 *Filiatio,*
11 *Valor, vel æstimatio* (*per testes de credulitate probatur*)

12 *In*

12 *In antiquis testes de credulitate probant.*
13 *Obstetrices, medici, & similes in relationibus spectantibus ad eorum officium, de credulitate probant.*
14 *Testes de credulitate probant in his, quæ directè probari non possunt, vel sunt difficilis probationis, vt n.15. & contra producentem, vt n.16. & in probando adulterio, & copula carnali, n.17. & contra confessionem raptæ, n.18.*
19 *Testes de credulitate probant si reddiderint sufficientem rationem suæ credulitatis.*

Cap. Quoties. V.

Eugen. IX.

1 QVando agitur de separando matrimonio propter consanguinitatem, producendi & examinandi sunt duo, vel tres testes de eadem consanguinitate, qui si non sint totidem, meliores, & seniores eiusdem loci qui iurent se non inductos ad iurandum aliquo commodo vel incommodo, & ita se accepisse à maioribus suis. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innocent.Collect.Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan. Host. Panorm.Bald.Butr. Felin.Anchar.Dec. Martin. Vran.Mynsing.Aretin.Cuiac. Vinian.*in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.*149. Alagona *in compendio iuris Canon.pag.*259.remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord.p.*1. & 2.refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret.lib.*2.*tit.*13.*c.* 20. & est post Conc. Later. *p.*8. *cap.*17.

2 *Senioribus.*] Notatur ad hoc quòd senioribus magis creditur; vt per Tiraq.*in præfat. primog. n.*148. *& seqq.* Mascard. *de probat.concl.*1295. *& concl.*1196.*n.*4. Menoch. *de præsumpt.lib.*6.*q.*47 *n.*3.Farin.*in praxi crimin. p*.*q*.65. *n.*17. Senectus enim ætate fit doctior, vsu tutior, processu temporis sapientior, secundùm S.Hieronymum, quem refert Melch.Phœbos *Lusit.dec.*66. *n.*7.& 8.*tom* 1.

3 *A maioribus.*] Notatur ad hoc quòd maior in dubio intelligitur ætate, vt per Tiraq.*in tract.primog.q.*1.
4 *n.* 11. Et maior de domo dicitur qui ætate est maior, & sic naturaliter, non qui dignitate, scientia, aut aliter, & sic per accidens, seu ciuiliter, vt per Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.*8. *tit.*10. *sub n.*1. quem citat Anton. Monach. *Florent.decis.*71.*n.*28.

5 Notatur etiam ad hoc quòd testes deponentes de auditu auditus suorum maiorum in antiquis probant, vt per citatos *ad cap.licet ex quadam, infrà hoc tit. limit* 4.

6 *Et credere.*] Notatur ad hoc quòd testis de credulitate non probat, gloss.*verbo, meminerint, in l.*2.*§.pen. ff.de aqua pluuia arcenda, & in l.testium, verbo, præste, C. de testibus*, resoluunt. Anton Gom.*tom.*3.*var.c.*2.*in fine princ.vers.item adde*, Tiraq. *de retractu lig.* §.2.*gloss.*2. *n.*10.Ozasc. *Pedem.decis.*122 *n.*2.Viu.*tom.*1.*communium opin.lib.*4.*tit.*9. Mascard. *de probat.concl.*458.*num.*1.*cum seqq. & concl.*1363. Morla *in emporio iuris, p.*1.*tit.*11.*in prælud n.*49. Soar.de Pace *in praxi, tom.*1.*p.*1. *temp.*8. *n.*78.Cardoso *in praxi iudicum, verbo, testes, n.*84. Fr. Paulin.Bert.*in praxi crimin. Regul.tit.*11.*c.*11.*n.*75.*cum seqq.* Amat.Roder.*in pract.de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.*7.*n.*59. late Farin.*d. p.*2. *q* 68. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib.*3.*c.*15.*n.*8.Nec etiam præsumptionem facit, quamvis dicat se pro certo credere, nisi causam, & originem suæ credulitatis adducat, vt per Paris.*cons.*67.*num.*91.*lib.*3.Ruin. *cons.*46.*num.*12.*lib.*4. Mascard. *concl.*458.*n.*9.*& concl.* 1363.*n.*3.*in fine*, Mantic.*decis.*30.*n.*1. Rota *decis.*5021 *n.*11.apud Farin.*p. recent.vers & quod testes*, Stephan. Gratian.*discept.forens.c.*150.*n.*30. Farinac.*d q.*68.*n.*64. vbi *num.* 64. resoluit quòd consuetudine induci non potest, vt testibus de credulitate plenè credatur, de quo etiam Mascard. *concl.*458.*n.*10 *& concl.*163.*n.*4. *vers.& quod consuetudo.*

Limita primò in causis in quibus probant testes de auditu, probant etiam testes de credulitate, vt per Mascard. *conclus.* 1363. *num.* 19. Farinac.*d quæst.* 68. *num.*100. 7

Secundò limita ad rei innocentiam probandam, vt per Crot.*de testibus n.*81.*& n.*315.*vers. secundò fallit.*Compeg.*eod.tract.reg.*209.*limit.*9. Herculan.*de negatina, n.*309.*& n.*314.*vers hac autem*, Mascard.*conclus.* 13.Farin.*dict.q.*68.*n.*77. Bossi.*in prax crimin. de opposit. contra testes, n.*79.latè Buccaron.*de different. inter iudicia ciuilia, & crimin.differ.*71.*n.*4.vbi *post n.*6.citato Farin.*d.q.*68 *n.*79. subdit testes de credulitate in criminalibus probare ad defensionem reorum, etiamsi nullam reddant causam credulitatis eorum per sensum corporeum concludentem. 8

Tertiò limita in probatione ætatis; vt per Menoch. *de arbitr.casu* 186.*n.*1.*cum seqq.* Surd. *cons.*76.*num.*6. Farinac.*d.q* 68.*n.*94. 9

Quartò limita in probatione filiationis, vt per Mascard.*concl.*798.*n.*21.Farin.*d q* 68.*n.*88. 10

Quintò limita in probatione valoris, vel æstimationis, ad quam testes de credulitate admittuntur, vt per Pinel.*in l.*2.*C. de rescind. vend.p.*1. *cap.fin.num.*42. Gemin.*de vsuris commento* 2.§.5.*n.*126. Mascard.*concl.* 656.*n* 33.*& concl.*1363.*num.*11. *& seqq.* Farin.*d.q.*68. *num.*98. 11

Sextò limita in antiquis, vt per Tiraq. *de retractu lig.*§.1 *gloss.*2.*num.*10 *&* 12. Mascard. *concl.* 104.*n.*15. *& concl* 1363.*n.*20 *&* 21. Cald. Pereira *de empt.c.*21. *n.*15.Farin.*d.q* 68.*n.*85. vbi *n.*86.resoluit quòd multò magis probant testes de credulitate in factis notoriis antiquis. 12

Septimò limita in his, quæ consistunt in peritia artis, prout sunt medici, obstetrices, & similes, quorum relatio, & testificatio de credulitate admittitur, vt per Mascard.*concl.*1363.*n.*14. Farin.*d.q.*68.*n.*95.*& quæst.*127.*n.*109.Stephan. Gratian.*discept.forens.c.*151. *num.*0. 13

Octauò limita in his, quæ directò probari non possunt, Bursat. *cons.*87. *num.* 50. Farin. *d. quæst.*68. *num.*81. 14

Nonò limita in his, quæ sunt difficilis probationis, vide Crot. *de testibus, num.*314. *lim.*4. Campeg. *eod. tractat. reg.* 209. *limit.* 10. Farinac. *d. quæst.* 68. *num.*84. 15

Decimò limita contra producentem, Mascard. *concl.*1363.*n.*18.Farin.*d.q.*68 *n.*75. 16

Vndecimò limita in probando adulterio, & copula carnali, Farinac. *in praxi crimin. part.* 5. *quæst.* 136. *num.* 32. vbi *num.* 34. id intelligit si suam credulitatem fundent in aliquo actu venereo, & propinquo. 17

Duodecimò limita contra confessionem raptæ, Ioseph.Sesse *Aragonia decis.*94.*n.*21. 18

Decimotertiò limita quando testis redderet sufficientem suæ credulitatis rationem, Crot. *de testibus, n.*345.*lim*... Mascard. *concl.*458. *n.*11. *& concl.*1365. *à n.*7.*& concl.*1369.*n.*45. Farin. *d. q* 68.*n.*74. Roland. *cons.*57.*ex n.*27.*vol.*1. Gom.*var.tom.*3.*tit. de probat. delict.n.*10. 19

S V M M A R I V M.

1 *Prælatus, & clerici qui cauſam Eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſunt in ea.*
2 *Teſtes de vniuerſitate, vel collegio admittuntur ad teſtificandum pro ſua vniuerſitate.*
3 *Clericus poteſt eſſe teſtis in cauſa ſuæ Eccleſiæ.*
4 *Abbas in cauſa ſui Monaſterij teſtis eſſe poteſt.*
5 *Canonicus in fauorem ſui Capituli teſtis eſſe poteſt.*
6 *Teſtes de vniuerſitate non probant pro ea in his, quæ eorum commodum tangunt, vt ſingulos.*

Cap. Inſuper. VI.

1 PRælatus, vel clerici alicuius Eccleſiæ poſſunt in cauſa illius eſſe teſtes, non tamen procurare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Colle&. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Aoan. Hoſt. Botr. Felin. Bald. Panorm. Henric. Boich. Dec. Aretin. Mynſing. Martin. Vran. Viu. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 150. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 259. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 21. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *p* 8. *c.* 18.

In ſuperſcriptione text. ibi, *Priori.* Ex hac ſuperſcriptione, iuncto text. *in præſenti*, ibi, *vobis*, colligitur poſſe ſuperiorem quemcunque dicere teſtimonium in cauſa ſuæ Communitatis, idem probat text. *in cap. etſi Chriſtus* 26. *in fine, verſ. licèt*, ibi, *vobis*, iuncta ſuperſcriptione illius, ibi; *Abbati, de iureiur.* tradunt gloſ. in ſpecie *in cap ſuper prudentia* 14. *q.* 2. Abb. *à n.* 5. Imol. *n.* 2. Bald. *n.* 10. Bellam. *n.* 6. Dec. *n.* 1. & 11. & alij communiter *in præſenti*, Anch. *n.* 11. Domin. 17. *in cap. præſentium, hoc tit. lib.* 6. reſoluit Alberic. *de teſtib. p.* 1. *tit. quando ratione affectionis, à n.* 34. Non obſtat quòd Prælatus quicunque reſpectu ſuæ Eccleſiæ procurator eſt, & habet adminiſtrationem illius, vt probat text. *in c.* 2. *de donat.* reſoluit Sarmien. *de reddit. p.* 3. *c* 1. *n.* 4. & procurator, ſeu adminiſtrator in cauſa, quam procurat, ſeu adminiſtrat, teſtis eſſe non poteſt, vt probat text. *in l. vlt. ff. hoc tit.* & *in cap. fin. in fine, eod. lib.* 6. Menoch. *vſufreq cap.* 33. *n.* 5. Reſpondetur enim text. *in d. cap.* 2. & melius *in cap. edoceri, de reſcript.* non eſſe intelligendos in proprio procuratore, de quo loquitur text. *in præſenti*, ſed lato modo, nam Prælati procuratores Eccleſiarum ſuarum appellantur non propter mandatum, quod habent ad negotia peragenda in iudicio, vel extra, quod requiritur vt propriè quis procurator eſſe dicatur, ſed quia bona Eccleſiæ, & illius negotia ratione ſuorum titulorum diligenter curare tenentur, quæ quidem cura & diligentia efficere nequit vt è teſtimonio repellantur. Nec etiam obſtat quòd procurator à ſuperiore Communitatis conſtitutus ad agendum in cauſa illius teſtificari non poteſt, vt probat text. *in præſenti, verſ. dummodo*, vnde à fortiori videbatur conſtituentem in eadem cauſa teſtimonium dicere non poſſe, arg. text. *in auth. multo magis C. de ſacroſ. Eccleſ.* Reſp. enim obiectionem procedere quando ſolus Prælatus abſque Conuentu, ſeu congregatione ad illam cauſam peragendam procuratorem conſtituit, ita vt nomine ipſius per eundem negotium tractetur, quia hoc caſu huiuſmodi Prælatus conſtituens, veluti per inſtrumentum, tanquam actor principalis agere videtur, *cap. qui per alium, de regulis lib.* 6. ac proinde in teſtimonium eiuſdem cauſæ nequaquam venit admittendus, vt in ſpecie tradit Archid. *in cap. ſuper prudentia, n.* 2. 14. *q.* 2. Verùm ſecus dicendum quando idem ſuperior vnà cum Communitate conſtituit eundem procuratorem, ſyndicum, vel actorem, qui nomine ipſius Communitatis cauſam exerceat, iuxta terminos text. *in cap. præſentium, hoc tit. lib.* 6. in quo caſu ſine dubio ſuperior teſtimonium dicere poteſt eo quòd in hac ſpecie reſpectu talis cauſæ ſicut quilibet alius de Communitate connumeratur, vnde ſicut quilibet de Communitate teſtificari poteſt, ita quoque ſuperior, qui in hoc caſu tanquam quilibet particularis reputatur.

Collige ex text. teſtem de vniuerſitate, vel collegio, non habentem intereſſe particulare in cauſa, admitti ad teſtificandum pro ſua vniuerſitate, vt per Aym. *de antiquit. temp. part.* 1. *cap. quid in libro à n.* 17. Hyppol. *in l.* 1. §. *ſeruus à num.* 1. *ff. de quæſt.* Crot. *de teſtib. num.* 171. Curt. *eod. tract. concl.* 3 *à n.* 11. Aufrer. *de reprobat. teſtib. à n.* 1. & *num* 91. Couar. *pract. c.* 18. *num.* 4. Surd. *conſ* 28. & *conſ.* 65. *n.* 8. Afflict. *deciſ.* 400. Nauar. *in quæſt. forenſ.* 270. *lib.* 1. Octau. Glorit. *reſp.* 12. *num* 27. latè Canaler. *deciſ.* 140. *num.* 3. & *deciſ.* 143. *à princip.* vbi *num.* 1. poſt Afflict. *deciſ.* 400. *numero* 4. & 5. ac alios ampliat etiamſi eſſet vniuerſitas laicorum, Gregor. *l.* 18. *tit.* 16. *part.* 3. *verbo, los de conſejo*, Socin. *reg.* 408. Hieron. de Monte *de finibus regundis, cap* 57. *num.* 1. & *cap.* 58. *num.* 11. Reboff. *de reprobatione teſtium, num.* 571. *cum ſeqq.* Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *caſu* 106. *num.* 5. *verſ. afferri etiam ſolet*, Crauet. *de antiquit. tempor. part.* 1. §. *quid in libro officialis, ex num.* 19. Azeued. *ad Curiam Piſanam, lib.* 2. *cap.* 19. *ex num.* 3. Perez *l.* 22. *in gloſſ. iurando cinquo hombres, tit.* 11. *lib.* 4. *Ordinam.* Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 76. *pag.* 47. & Donat. à Fina *eod. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 224. *cum ſeqq. pag.* 536. Maſcard. *de probation. concluſ.* 295. *num.* 14. *cum ſeqq.* & *concluſ.* 395. *numero* 8. *cum ſeqq.* & *concluſ.* 1414. Menoch. *quæſt. vſufreq. cap.* 33. *num.* 12. *cum ſeqq.* latè Farinac. *in praxi crimin. quæſt.* 60. *num.* 550. *cum multis ſeqq.* nouiſſimè Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 102. Cald. Pereira *de emptione, & vendit cap.* 21. *num.* 16. & *ſeqq.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect.* 156. Gregor. *deciſ* 340. *num.* 1. & 8. vbi addent. *num.* 14. & fuit dictum in Calaguritana erectionis in Parochialem 11. *Ianuarij* 1619. coram Cardin. Veroſpio, & *in Cluſina beneficio* 28. *Iunij* 1628 coram R. P. D. Dunozetto, & *in ciuitatis Beneficij* 16. *Martij* 1629. coram Cardin. Virili, & *in Bergomen. Capellaniæ* 18. *Maij* 1629. coram R. P. D. Merlino. Vnde bene infertur clericos 3
poſſe eſſe teſtes in cauſis ſuæ Eccleſiæ, vbi non agitur de intereſſe ſingulorum, ſed Eccleſiæ, Maſcard. *concl.* 306. *n* 4. Farin. *d. q.* 60. *n.* 459. & fuit latè deductum *in Narnien. confinium* 10. *Decembr.* 1623. & 15. *Martij* 1624. coram R. D. meo Coccino Decano, quæ ſunt impreſſæ poſt 2. *volum. conſil.* Farin. 204. & 210. ſequitur Rota *in Meten. Cercatoriæ* 30. *Martij* 1626. coram bon. mem. Buratto, *inter eius impreſſas dec.* 926. *n.* 6. Infertur etiam teſtificari non poſſe Abbatem in 4
cauſa ſui Monaſterij, Maſcard. *concl.* 3. & Canonicum in fauorem ſui Capituli, Maſcard. *concluſ.* 261. *n.* 6. & 9. Rebuff. *de reprobat. teſtium, n.* 59. Farinac. *d. quæſt.* 60. *n.* 470. Sed quamvis teſtis de vniuerſitate vbi non 5
agitur de intereſſe ſingulorum admittatur ad eius fauorem, non eſt tamen omnino integer & omni exceptione maior ob affectionem, quam erga ſuam vniuerſitatem habere præſumitur. Natt. *conſ.* 672. *num.* 58. Honded. *conſil.* 17. *num.* 38. *lib.* 1. Rot. *in Senogallien. iuris paſcendi* 17. *Nouembr.* 1619. coram Remboldo, ſuppletur tamen huiuſmodi defe-

ctus ex numero Honded. *d.conf.17.n.45.* Gregor. *decis.34.ex n 6.*

6 Limita tamen in his, quæ eorum commodum tangunt vt singulos, tunc enim testes de vniuersitate non probant pro vniuersitate, vt per Felin. *hic n.6.* Cort. *in tract. de testib. conclus.5.n.1.* Conar. *pract c 18. n.4.* Ioan. Andr. Angel. Bald. Bart. Dec. & alios, quos refert, & sequitur Rota *decis. 136. n.1.* apud Farinac. *p.1.recent. & decis 430. n.3 & 4. p.2. etiam recent.* Menoch. *d. casu 106. num 11.* Rebuff. *de reprobat. testium, n 576.* Lanfranc. de Oriano *in tract de testib. num.73.* Osasch. *decis.99. n.39.* Roland. *cons.72.ex n 13. lib 2.* Card. Caualer. *d decis.143. n.2.* Dicitur autem agi de commodo singulorum quando agitur de pascuis, & nemoribus, in quibus singulorum animalia pascuntur, & singulis ligna incidunt, Afflict. *decis.49.n.5.* Conar. *pract. c.18.n.4. vers. quartò*, Roland. *cons.72. n 13. & 14 lib.1* Caual. *decis 140.n.3* vbi dicit secus si vniuersitatis pascua venderet, vel haberet animalia propria quæ pascerent. Et ad hoc vt testis de vniuersitate non admittatur ad testificandum pro ea, non sufficit modicum eorum interesse. Cæs. de Graff. *decis. 8. n.8. de test.* & ideo quale & quantum esse debeat, iudicis arbitrio remittitur, Gregor. *decis. 140. n 9.* Nam text. *in præsenti*, vt constat ex eius litera, ibi, *res domus*, &c. procedit tantùm vbi causa de qua agitur, directè, & principaliter spectat ad monasterium, Ecclesiam, collegium, siue vniuersitatem, cui principalis quæritur vtilitas, aut damnum imminet, & in hac specie procedunt text. *in præsenti*, ibi, *causis Ecclesiæ vestræ*, *& in cap. cum nuntius*, ibi, *super negotio Ecclesiæ vestræ*, *infr hoc tit.* & aduertunt Doctores citati.

7 *Non debet admitti*, &c.] Collige ex text. singulos de Communitate institutos procuratores non posse pro eadem dicere testimonium, idem probat text. *in l fin ff. hoc tit. & in cap. vlt. hoc eod. tit. lib. 6.* tradunt *gloss. vltim* Bald. & Abb. vterque *num.8.* Bellam. *n.2. & 10* Imol. *num 1* Decian. *num.14.* & alij *in præsenti*, DD. communiter *in cap. cùm à nobis infr. hoc tit.* vbi Felin. *num.13.* Rot. *decis 122 in nouis*, Roman. *cons. 320.* Alexand. *cons. 152. num.7. vol. 7.* Rip. *in cap. 1. de iudic.* Alberic *de testib. part.1. in princip. tit. ratione domesticitatis, num.22. & tit. ratione affectionis, num.2.* Aufrer. *à num. 8.* Xoar. *alleg. 1. num.15.* Ratio autem quare procurator non admittatur ad testimonium secundùm *gloss. vltim. in præsenti*, est quia testificando duplex officium exercere censetur, nempe testis, & procuratoris litigantis, quod quidem inconueniens esse constat ex text. *in cap. singula, 86. dist. & in cap. cùm singula, de præbend. in 6.* Vel secundùm Bellam. *hîc num* 10. quia procurator virtute sui mandati repræsentat Communitatem, seu dominum constituentem, & veluti illius instrumentum eiusdem constituentis vices gerit, arg. text. *in cap. sanè, de officio deleg.* & constat ipsam Communitatem, si per se procederet sicuti dominum constituentem nequaquam in causa veluti propria ad testimonium admittendam fore, propter text. *in l. omnibus, Cod hoc tit.* Sed meliùs dicendum puto propterea procuratorem in testimonium non admitti, quia attenta iuris præsumptione dicitur habere affectionem maximam ad causam in qua procurator est constitutus, tum quia ex terminatione illius laus aliqua, si victoria comparetur, damnum verò, si condemnatio sequatur, resultabit. Non obstat *l. deferre, 18.§. idem decreuerunt, ff. de iure fisci*, quia respondetur illam non loqui de interrogatione facienda procuratori tanquam testi, sed tanquam parti, prout in specie aduertit gloss. *verbo interrogari*, Bart. & alij DD. communiter *ibidem.* Nec etiam obstat text. *in c. super prudentia, vers. cæterùm, 14.q.2.* quia satis fit, si dicas illum non esse intelligendum de tractu Aduocati, vel procuratoris, prout *in d.l. fin.* sed de tractatu Capitularium electorum, seu fratrum eiusdem Ecclesiæ, de quo tractatu optimè dicitur testimonium, veluti per illos, qui magis instructi & informati sunt, iuxta text. *in c. tertio loco, de probat.*

In gloss. *Admitti*, ibi, *quia nemo debet habere duplex officium in causa.* Vide Perez *l. 2. gloss.1. pag. 403. col.1. vers. nonò quæro, tit.19. lib.2. Ordinam.*

SVMMARIVM.

1 *Probatio exceptionis opposita contra testem productum, si non admittitur, antequam dictum testis recipiatur in casu in quo admitti debuit, licitè appellatur.*

2 *Titulus in beneficialibus non præsumitur ex tempore.*

3 *Patronus laicus non potest accusare clericum institutum in Ecclesia, in qua est patronus.*

4 *Dispensatio præsumpta habet locum in illegitimis, qui beneficia obtinent, quæ eorum parentes obtinuerunt, vel in Ecclesiis, vbi parentes alia de præsenti obtinent.*

6 *Exceptiones, quæ contra testes opponuntur, debet statim iudex admittere, aliàs grauaret partem, quæ posset appellare.*

Cap. Ex parte A. VII.

QVando impetratis literis à Papa conuenitur 1
reus coram iudice volente accipere testimonia, si reus excipit contra testes quod non sunt idonei, quia vult probare eos esse latrones, raptores manifestos, & conuictos de periurio, & iudex non obstante appellatione recipit testes, & fert sententiam contra reum, quem spoliat, v.g. Ecclesia, & aliis, tradit, si hoc constiterit, sententia est cassanda, & Ecclesia Presbytero restituenda, non obstantibus Apostolicis literis confirmationis, itavt deinceps non molestetur; si verò res aliter se habebat, causa audiri, & fine debito terminari debet, admonitis testibus, vt verum dicant. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Panorm. Bald. Butr. Anch. Aretin. Henric. Cujac. Mynsing. Martin. Vran. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 154.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 159.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2 tit. 13. c. 23* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.1. c. 22.*

Et eam triginta annis, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
ex tempore non præsumitur titulus in beneficialibus, vt per Tiraq. *de præscript. fol. mihi 96.* Mascard. *de probat. concl. 260. n. 10.*

Miles quidem, &c.] Notatur ad hoc quòd laicus 3
patronus non potest accusare clericum, institutum in Ecclesia, in qua est patronus, vt per Clar. *lib 5. §. fin q. 14. n. 22.*

Quòd si dictus presbyter filius esset illius, &c.] Hinc 4
colliges præsumptam dispensationem non habere locum in illegitimis, qui beneficia obtinent, quæ eorum parentes habuerunt, vel in Ecclesiis vbi eorum partes beneficia alia habent, ita Cochier. *in comment. ad reg. 35. de triennali possessore, n. 54.*

Infames, & notabiles.] Qui sint isti dixi *ad c. 2. sup.* 5
hoc tit. n. 3. cum seqq.

Nihilo

6 *Nihilominus iudices, &c.*]Notatur ad hoc quòd iudex debet statim admittere exceptiones, quæ contra testes opponuntur, aliàs grauaret partem, quæ posset appellare, vt per Rebuff. *in tract. de probat. testium, n. 12.* vbi multipliciter limitat, *& n. 15. vers. nec obstat,* dum ait post publicationem, & conclusionem non posse obiici, intelligit quando non fuit appellatum, secus si appellatum fuerit.

SVMMARIVM.

1 *Iudex mittere debet examinatorem discretum ad recipiendos testes, qui ad eum commodè venire non possunt.*
2 *Valetudinarij qui sint, arbitrio iudicis relinquitur.*
3 *Senes non possunt cogi venire ad testificandum.*
4 *Paupertas non est causa sufficiens ad repellendum testem à testimonio, si aliàs est persona honesta.*
5 *Senes an sint compellendi ferre testimonium inuiti, remissiuè.*

Cap. Si qui testium. VIII.

1 IVdex mittere debet personas idoneas ac discretas ad recipiendos testes, quando non possunt ad se venire, quia v.g. sunt senes, infirmi, pauperes, &c. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panormit. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Henric. Mynsing. Matt. Vran. Cujac. Cened. *collect.* 133. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 151. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 260. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 13. c. 24* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p. 8. c. 20.*

2 *Valetudinarij*] Qui sint arbitrio iudicis relinquitur, vt per Doctores, quos *suprà* citaui *ad cap. quoniam frequenter, in verbo, & valetudinarij, vt lite non contestata.*

3 *Et senes.*] Notatur ad hoc quòd senes non possunt cogi venire ad testificandum, sed debet iudex mittere ad domos illorum, Farinac. *in praxi crimin. part. 2. de oppositione contra examen testium, quæst. 78. n. 79.* Nam morbus, & senectus à pari procedunt, Flamin. *de resignat. benefic. lib. 5. quæst. 3. n. 47.* Et de senibus vide plura per eundem Flamin. *lib. 3. q. 17. n. 5.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom. 2. quæst. 100. art. 2. & tom. 3. q. 24. art. 2.* Pinedam *in vita D. Ioannis Baptistæ, lib. 2. c. 9. §. 139. pag.* 97. & per citatos à Cened. *ad Decretum collect. 9. num. 5.*

Mittatis personas idoneas, &c.]Collige ex text. posse iudicem committere examinationem testium, qui ad illum venire nequeunt, idem probat *c. 1. de testib. cog. c. 2. vers. sed cum, de iudic. lib. 6. Clem. 1. de offic. leg. l. ad personas egregias, 15. ff. de iureiur. auth. sed iudex, C. de Episcopis, & cler. Auth. de hæred. & falcid. §. hinc nobis, in fin. collat. 1.* tradunt Innoc. Abb. & Felin. *n. 1. & 14.* Bald. *in princ.* Imol. & Bellam. vterque *n. 1.* Mynsing. *n. 6.* & alij *in præsenti,* Bart. *in l. iudices, C. de fide instrum.* Abb. *in c. quoniam contra n. 30. de probat.* Felin. *in c. cum causam, à n 21. & n. 28. inf. hoc tit.* Alberic. *de testib. p 2. à n. 1.* Roman. *st g* 397. Gom. *in d c 3 à num. 30.* Tiraq. *de nobilit. c. 20. n. 46.* Cou. *lib. 2. var. c. 13. n. 10.* Clar. *in §. vlt. q. 26.* Cened. *ad Decret. collect.* 113. Non obstat quòd iudex debet colligere an vera sint quæ dicunt testes ex modo, quo ipsi suum proferunt testimonium, iuxta text. *in c. in nostra 32. inf. hoc tit.* quod iudicium non potest colligere, nec intelligere, per illas personas quas mittit ad recipiendos testes; resp. enim huiusmodi obiectionem tantummodo euincere quòd iudex debet tales personas mittere ad recipiendos testes, quæ veluti discretæ bene considerent vultum testium, illorúmque perturbationem, seu titubationem in dicendo testimonio, notantes & scribentes dignitates, qualitatésque, seu alias eorum circunstantias, vt in specie aduertit Abb. *in d. c. quoniam contra, n. 35.* Simanch. *de catholic. c. 64. n. 11.* Nec etiam obstat quod receptio testium continet in se nudum ministerium ipsius recipientis, quod alteri personæ per iudicem committi non potest, vt videtur probare text. *in c. vlt. §. vlt. de offic. deleg.* quia resp. faciendam esse distinctionem inter nudum ministerium, quod competit ex delegatione, inter illud, quod ratione proprij officij ad aliquem spectat, itavt priori casu nequaquam committi possit, propter text. sic intelligendum *in d. c. vlt. §. vlt.* contrà verò in posteriori, in quo commissio & licita & valida reputatur, sic explicatur text. *in Clem. 1. § sanè, de hæret. & incip. inter cætera, vers. vnde, de officio ordin.*

Amplia tex. *in præsenti* procedere non solùm quando mittitur persona habens iurisdictionem, sed etiam quando notarios, vel loco illius mittuntur alij carentes omni iurisdictione, ita in specie tradunt Salicet. *in auth. sed iudex, C. de Episcopis, & Cleric.* Bald. *in l. hac consultissima, §. si quis autem, n. 1.* vbi Alex. *n. 4 C. de testam.* Hippol. *in l. de minore, §. plurimum, n. 16. ff de quæst.* Abb. *in d. cap. quoniam contra, num. 30.* Felin. per text. *ibi in cap. 2. à num. 30. de iudic.* Couar. *var. lib. 2. cap. 13. num. 10.*

Limita tamen non procedere in causis criminalibus, in quibus iudex regulariter ad testium examinationem alteram personam mittere non potest, sed ipse per se ire tenetur ad personas taliter impeditas; *Auth. apud eloquentissimum, Cod. de fide instr. d. c. 2. vers. si fortè,* vbi gloss. *verbo iure prohibente, gloss. vlt. in cap. 1. de testib. cog.* Abb. *num. pen.* Felin. *à num. 21. in cap. cùm causam, hoc tit.* Gom. *d. cap. 2. num. 12.* Cou. *d. c. 13. num. 10.* Auend. *de exequendis mand. lib. 2. cap. 17. in fine.*

Aut paupertate depressi.] Ergo paupertas non est causa sufficiens repellendi testem à testimonio, si aliàs est persona honesta, vide Viuian. *tom. 1. communium opinionum, lib. 4. tit. 10. n. 116. pag. 527 & n. 417. pag. 563.* Soar. *recept. sentent. lit. T. n. 24.* Menoch. *de arbit. casu 65. n. 12. & cons. 149. n. 45. cum seq & cons. 199. num. 21.* Bonacos. *communium crimin p. 2. verbo testis, fol. 172.* Cotta *in memorab. verbo, paupertas, pag. 662.* Rebuff. *de reprobat. testium, n. 387. cum seq.* Mascard. *de probationib. concl. 1155. & concl. 1357. n. 37.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 277. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. q 57. n. 1. cum seqq.* Aldouin. *cons 22. n. 29.* Cened. *ad Decretal. collect. 133. n. 2.* latissimè Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 100. per tot.* Seraphin. *decis. 1279.* vbi quòd paupertas facit vt quis non sit omni exceptione maior. Rota *in Ferentina Bubalarum 4. Iulij 1618.* coram bon. mem. Butatto, *inter eius decisiones impress. decis. 349. n. 1. & decis 444. n. 1.* apud Farin. *p. 1. recentiorum,* Mar. Anton. *var. lib. 2. resolut. 34. n. 15. & resol. 27. num. 8.* 4

In gloss. *Valetudinarij*, ibi, *sed nunquid senes sunt compellendi ferre testimonium inuiti?* Vide Perez *l. 7. gloss. 2. post princip. tit. 11. lib. 3. Ordin.* Farinac. *d. q. 78. num. 79.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sententia retractanda est si constat fuisse latam ad dictum corruptorem testium.*
2 *Testi dicenti se falsum deposuisse de alterius mandato, vel prece, non creditur.*
3 *Testis qui dicit se falsum deposuisse fides adhibenda non est, quamvis dicat in articulo mortis.*
4 *Bartolus reprobatur.*
5 *Testis corrupti dictum non facit indicium contra corrumpentem ad inquirendum.*
6 *Testis periurus indicium non facit ad formandam inquisitionem.*

Cap. Sicut nobis. IX.

Alexandr. III.

1 TEstes quando pecunia corrupti testantur consanguinitatem, & per sententiam factum est diuortium, si deinde priuati dicunt iudici se corruptos, & falsum dixisse: si separati contraxerunt secundò cum aliis, imponi debet testibus pœnitentia pro periurio, & adulterio. Si verò non transierunt ad secundas nuptias, diligenter quæratur coram quibus corruptio fuit facta, & si probetur, sententia est reuocanda, qui testimonium periurij non admittatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Butr. Felin. Bald. Panorm. Henric. Boich. Dec. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 152. Alagon. *in compend iuris Canon. pag.* 160. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 13. *cap.* 7.

Postea verè, &c.] Collige ex text. non esse credendum testi deponenti contrarium illius, quod antea in suo testimonio deposuerat, sed priori dicto standum esse, idem probat text. *in c. per tuas, de probat.* text. melior *in c. præterea, in fine, de testib. cog.* traduut gloss. *in casus positione, in fine*, Abb. Felin. & Imol. *n.* 1. Bald. *n.* 4. Anan. *n.* 2. Mynsing. *n.* 8. & alij *in præsenti.* Felin. *in cap. exhibita, de homicid.* Crot. *de testib. n.* 340. Boër. *decis.* 81. Duen. *reg* 59. Alciat. *reg.* 1. *præs.* 19 *in princ.* Clar. *in §. falsam, à n.* 9. & *§. fin q.* 51. *à n.* 12. Cou. *var. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 7. *ad fin.* refert alios Valasc. *cons.* 73. *à princ.* Ratio esse potest, quia per testimonium priori loco datum dicitur ius quæsitum litiganti, vt virtute illius à iudice proferatur sententia, ex reg. text. *in l. illicitas, §. veritas, ff. de offic. Præsid.* explicat D. Thom. 2. 2. *q* 67. *art.* 2. Sot. *lib.* 5. *de instit q.* 4. *art.* 2. Cou. *lib.* 5. *var. cap.* 1. *à princip.* quod quidem ius sicut sine ipsius consensu nequit auferri, iuxta reg. text. *in l. id quod nostrum, ff. de reg. iuris*, explicat Mench. *illustr. cap.* 5. & *c.* 12. *à n.* 29. ita quoque tale testimonium in detrimentum eiusdem mutari non potest, iuxta reg. text. *in l. nemo potest. ff. de reg. iuris.*

Amplia text. procedere etiam quando vtrumque testimonium repugnans in diuersis iudiciis præstitum fuit, glos. *verbo purgauit, in cap. literas* 14. *de præsumpt.* vbi addit, Limita non procedere in causa hæresis, in qua posteriori testimonio statur, *cap accusatus* 8. *§. licèt, de hæret. lib.* 6. Villadieg. *de hæret. prauit. q.* 13. *n.* 11. Cou. *var lib.* 2. *cap.* 13. *n* 9. *vers. ex his*, Simanch. *de cathol. c.* 64. *à num.* 58. Rojas *de hæret. p.* 1. *num.* 110. & *sing.* 206.

Ibid. *post n.* 6. *Est sententia reuocanda.* Collige ex tex. sententiam diuortij in causa matrimonij latam per testes corruptos, probata postea corruptione reuocari, ita in specie tradunt Innoc. Abb. *n.* 6. Felin. *n.* 5. Imol. *n.* 2. Bald. *n.* 7. Bellam. & Anan. vterque *n.* 2. Mynsing. *n.* 13. & alij *in præsenti*, in effectu glos. *verbo, opponi in c. licèt causam*, vbi Abb. *n.* 24. Dec. *n.* 30. *de probat.* subscribit Bart. *n.* 7. Alex. *n.* 19. vbi Ias. *n.* 17. *in l. diuus, ff. de re iud.* refert plures Valasc. *cons.* 51. *n.* 14. Cuius text. decisionem nonnulli, vt Abb. *in præsenti n* 6. & Dec. *in d. c. licèt causam, n.* 20. intelligunt procedere ex eo, quia in specie illius non solùm fuit proposita corruptio, & probata, sed etiam falsitas ab eisdem testibus in his testimoniis relata similiter probata fuit, per quæ dum diuortium, de quo *in text* pronuntiatum est. Alij verò, vt Felin. Bart. Alex. & Ias. *dictis locis*, putant faciendam esse differentiam inter corruptionem simpliciter, & ita in genere, & sic alio quocumque modo factam, & inter illam, quæ per dationem pecuniæ fieri solet, ita vt in priori casu probatio illius non sufficiat ad reuocandam sententiam diuortij, provt sic intelligunt text. *in d. c. licèt causam*; secus verò in posteriori casu, in quo solum sufficit probatio corruptionis, sicut etiam requiritur.

Ego tamen omissis prædictis explicationibus dicendum puto text. *in præsenti* specialiter procedere in causa matrimoniali, in qua licèt de falsitate non constet, probata tantummodo corruptione, interim dum secundum matrimonium non contrahitur, resultat præsumptio falsitatis, propter quam supposito fauore matrimonij sententia diuortij reuocanda est ad effectum, vt separati coniuges iterum coniungantur, quorum coniunctione minus præiudicium reperitur reducendo illos ad statum antiquum, in quo ante sententiam permanebant. Qui quidem intellectus confirmatur ex finalibus verbis huius text. ibi, *in hoc casu*, &c. quasi sentiat text. extra hunc casum, id est matrimonij, testimonium esse sustinendum, & sententiam non esse retractandam ex defectu probationis circa ipsam falsitatem, licèt constaret de corruptione, ex quo cessat difficultas de text. *in d. cap. licèt causam.*

Se corruptos dicunt, &c.] Notatur ad hoc quòd testi 2
dicenti se falsum deposuisse de alterius mandato, prece, vel præmio minimè credendum est, vide Mascard. *de probat. concl.* 454. *n.* 10. & *concl.* 1311. *num.* 6. & *n.* 37. Mench. *q. vsufruc. c.* 31. *n.* 9. & *c.* 37. *n.* 41. Hippol. *cons.* 78. *n.* 18. & *cons.* 101. *n.* 40. & *cons.* 102. *n.* 8. Azeued. *l.* 2. *n.* 44 *tit.* 8. *lib.* 4 *noua recop.* Stephan. Gratian. *c.* 192. Hortens. Caualcan. *d. p.* 3. *n.* 71. latè Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *quæst.* 45. *num.* 1. *cum multis seqq.* vbi multipliciter ampliat, & limitat. Et quòd subornatio testis non probatur per dictum testis subornati, tenent Dec. *cons.* 189. *n.* 6. Roland. *cons* 16. *n.* 7. *lib.* 1. Rota in *Mentis Falcisci fideicommissi* 24. *Nouembris* 1604. coram Illustriss. Ludouisio, apud Farin. *decis.* 141. *num.* 4. *part.* 2. *recent.*
Fides enim adhibenda non est testi, qui dicit se fal- 3
sum deposuisse, Surd. *decis.* 326. *n.* 90. Steph. Gratian. *discept forens. c.* 192. *n.* 9. *cum seqq.* quamvis illud dicat in articulo mortis, vt post Mascard. *concl.* 359. *n.* 32. resoluit Hortens. Caualcan. *in pract. de testibus, part.* 3, *n.* 59.

Pœnitentia indicatur.] Apertus est hic text. contra 4
Bart. *in l. eos, n.* 4 *ff. de falsis*, dicentem testem in iudicio, & extra iudicium contraria respondentem esse pœna falsi puniendum, provt eum reprobat Cou. *var. lib.* 2. *c.* 14. *n* 7.

Non enim testimonium prædictorum, &c.] Notatur 5
ad quòd dictum testis corrupti contra corrumpentem non facit indicium ad inquirendum, vt per Farin. *d. q.* 45. *n.* 12.

Cum

Cùm periuri sunt.] Ergo periurus testis indicium non facit ad formandam inquisitionem, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 60. n. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Socius criminis, & muneris non testificatur etiam in crimine simoniæ, & vnius testimonium non sufficit ad condemnandum.*
2 *Socius criminis, & muneris non probat, nec indicium facit ad torturam aliis indiciis non concurrentibus.*
3 *Socius criminis admittitur in his criminibus, quæ solent perpetrari occultè.*
4 *Socij criminis, & muneris non probant contra simoniacum.*
5 *Simonia sicut in datione committitur, ita in remissione debiti liquidi.*
6 *Probationes in crimine debent esse apertissimæ.*

CAP. Veniens. j. X.

1 SImoniæ in materia qui de se confitetur crimen, non potest testificari contra suum socium negantem idem crimen, nec sufficit vnus ad condemnandum, v. g. si duo dicunt aliquod debitum fuisse remissum vtrisque ab obtinente beneficium, & alter dicit præcessisse pactum, nihil probant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panormit. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich. Anchar. Dec. Martin. Vran. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in rationali secundo libri iuris Pontif. pag. 152.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 260.* remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2 tit. 13. c. 9.*

Probat hic text. socium criminis contra alium socium eiusdem non esse interrogandum, nec illius testimonium recipiendum, idem probat text. *in l. Diuus Seuerus, & in l. repeti, § 1 qm, ff. de quæst.* text. opt. *in l. vlt. ad fin. vers. nemo igitur, C. de accusat. & in cap. si testes, vers. item liberi 4 q. 3. & in cap. vlt. 15 q. 3.* tradunt *gloss. verbo, confessio*, Innoc. *in princ.* Bald. *n. 1. & 4* Abb. & Bellam. *n. 7.* Imol. *n. 3.* Anan. *n. 1.* & alij *in præsenti*, resoluunt Alberic. *de testib. p. 1. tit quando ratione affectionis, n. 32.* Curt. *eod. tract. concl. 1. à n. 1. & 5.* Gom. *tom. 3. var. c. 12. n. 16.* Duen. *reg. 300. & seqq.* Socin. *reg. 425.* Boër. *decis. 319. à princ. & decis. 117. n. 4.* Sot. *de ratione tegendi, memb. 2. q. 9.* Simanch. *de catholic. institut. c. 6. n. 26. & c. 51. n. 10.* Clar. *§. fin. q. 21. à num. 4.* Tiraq. *de pœnis tempor. cap 40. numero 15.* Corras. *lib. 1 miscel. c. 20.* Alciat. *de præs. lib. 1. præs. 9 n. 5.* Ratio est secundum Ignat. *in l. eus certus, n 3. & 10. ff. ad Syllan.* quia scilicet delinquentes in tormentis de se confessi, & de aliis interrogati sæpè mentiuntur, iuxta text. *in l. 1. § quæstione, ff. de quæst.* Vel secundum Menoch. *de arbitr. casu 474. n. 18.* delinquentes confitentes de se crimen eo ipso declarantur infames, quia aduersùs alios interrogari non possunt, nec illorum dicta fidem faciunt, iuxta text. *in cap. testimonium infr. hoc tit.* Vel denique meliùs ne sceleratus homo in summo discrimine constitutus alicui, vel aliquibus falsò afferat nocumentum, quorum fauore aut priuilegio speret debitam euadere vltionem, aut ne inimicos suos conuocet in suum discrimen, provt colligitur ex *d. l. vlt.*

Sed obstat maximè text. *in l. Diuus Adrianus, ff de custodia reorum, & in c. quoniam 3. supra hoc tit.* ibi, mulieres cum quibus peregisse dicitur, &c. Quapropter nonnulli Doctores quos refert Abb. *in cap. 1. n. 6. de confessis*, existimant faciendam esse differentiam inter delinquentem, qui prius de se quàm de aliis loquitur, & inter illum, qui prius de aliis interrogatur, itavt in priori casu audiendus non sit, secus in posteriori, in quo respectu sociorum auditur, & recipitur testimonium illius. Salicet. verò *in d. l. vlt. num. 5. de accusat.* existimat esse faciendam differentiam inter seruos, & homines ingenuos, itavt priores de se confessi semper interrogentur de sociis, eo quod serui, cùm abiecti sint animo, non solent sine sociis crimina committere. Tertio loco Bart. *in d. l. repeti, § 1.* Abb. *in d. cap. 1 num. 7.* Alex. *cons 69. num. 8. lib. 2.* Hyppol. *in l. 1. §. diuus Seuerus, n. 5. ff. de quæst.* Angel. *de malefic. verbo fama publica, num. 75.* Clar. *d. q. 21. num. 4.* Roland. *cons. 51. num. 26. lib. 1.* existimant aliam esse faciendam differentiam inter crimina, quæ ad vtilitatem perpetrantis principaliter committuntur, provt est furtum, adulterium, falsa moneta, & alia similia, & inter illa, quæ principaliter fiunt in odium offensi, provt est homicidium, incendium, & alia huiusmodi, itavt in prioribus testimonium socij contra alios socios admittatur, sic intelligentes text. *in l. prouinciarum pen. C. de feriis, & in l. 1. C. de falsa mon.* contra verò in posterioribus, in quibus existimant socium criminis non esse interrogandum, provt intelligi potest text. *in præsenti, & in l. fin C. de accusat.* Ad text. verò *in d. l. diuus, & in d. cap quoniam* respondebis iuxta ea, quæ dicta sunt in addit. ad *c. 1. de confessis*, & quæ infra dicentur.

Amplia text. procedere, etiamsi infamia, aut alia probatio aduersus aliquem esistat, & etiam deficientibus testibus, & in criminibus sua natura difficilis probationis *gloss. verbo iuramentum ad fin.* Abb. *num 2.* & alij *in præsenti*, tradunt Bald. *in l. quando liberi, n. 3. C. de testib.* Aretin. *cons 61. num. 3.* Alex. *cons 64. lib. 2.* Roland. *cons 73. num. 26. lib. 1.* Limita non procedere in crimine læsæ maiestatis, & in aliis, quæ à lege aliqua particulari ad prædictum effectum excipiuntur, resoluunt omnes *in l. fin. C. de accusat. & in cap. fin. de testib cog.* tradunt Alberic. *de testib. tit. quando ratione affectionis, num. 32.* Gom. *tom. 3. var. cap. 12. num. 16.* Duen. *reg. 30c. & seq.* Simanch. *d. cap. 51. num. 10.* Clar. *d. quæst. 21. num. 5.* Menoch. *d. casu 474. n. 27.* Mascard. *concl 1317. num. 21.* Limita etiam non procedere quando confessus de crimine conuenitur non criminaliter, sed ciuiliter, provt dictum est *in addit. ad c. per tuas, de simon.*

Collige ex text. socium criminis, & muneris non 2
probare, vide Lanfranc. *in repet. cap. quoniam contra, verbo, testium depositiones, n. 120. sup. de probat.* Menoch. *de arbitr. casu 474 num. 13. & cons 378. num. 4.* Ozasc. *Pedem. decis. 79. n. 19. in fine*, Perez *l. 1. tit. 3. lib. 1. Ordin. pag. 60.* Mascard. *de probat. concl. 1311.* Moz. *de contractib. tit. de societate, cap. de diuisione societatis, num. 12.* Ceuall. *commun contra commun quæst 280.* Christoph. de Pace *ad leges styli, l. 54. schol. 5. à num. 13.* Morla *in emporio iuris, p. 1. tit. 1. in prælud. num. 79.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 60. num 9.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst 23. art. 7. concl. 1.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom 2. quæst. 126. artic. 1.* Flamin. *de resignat. benefic. tom 2. lib. 14. q. 10.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo, testis, num 28.* Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regularium, tit. 11. cap 11. num. 15.* itavt aliis concurrentibus indiciis minimè faciat præsumptionem aliquam, indiciúmve ad torturam, vel ad inquisitionem formandam, vt per Bonacos. *commun. crimin. part. 2. verbo, socius, fol. 70. in fin.* Gregor. Lopez *l. 21. verbo, algun erro, tit. 16. part. 3.* Menoch. *de arbitrar. casu 474. num. 13. cum seqq.* Kitchon. *tom. 1.*

commun opin. lib.4. tit.10. num.107. pag.534. Rebuff. de reprobat. testium, num.483. Mascard. concl.1311. n.9. & conclus.1359. num.19. Morla d. tit.11. in prælud. n.80. vers præterea, Christoph. de Pace d. l.54. schol.5. num 15.

3 Aduerte tamen quòd in his criminibus, quæ solent perpetrari occultè, & veritas aliunde haberi non potest admittitur particeps, & socius criminis, Dec. cons 189. n.10. Aym. cons 178 post n.3. Alex. de Neuo consil.37. sub n.2. inter consilia matrimonialia, Caputaq. decis.277. num.8. & seqq. p.3. quos refert, & sequitur Rota decis.147. num.15. apud Farin. p.1. in recent. adde Mascard. concl.1311. num.34. Morl. d. num.79. Mozz. vbi proximè, versic. limita secundò, Flamin. d. quæst.10. à n.23. Delr. disquisit. magic. lib.5. c.27. pag. mihi 455.

4 *Qui eodem erat infectus crimine.*] Licèt socij criminis in crimine simoniæ probent ipsam simoniam, vt dicit text. in cap.1. hoc tit. lib.6. & fuit dictum in Balneoregien. simonia 17. Maij 1614. coram R.D. Coccino, vbi asseritur hoc verum esse quando agitur contra illum, qui simoniam commisit, secus verò si agatur contra tertium; socij tamen criminis, & muneris non probant contra simoniacum, vt per hunc text. tenent Mascard. concl.1311. num.26. Flamin. d. q.10. n.28 Marc. Anton. var. lib 3 resol.34. n.4. 16 & 17. Rota in d. Balneoregien simonia, Caualer. decis.352. n. vlt.

5 *Remittere.*] Notatur ad hoc quòd sicut in datione committitur simonia, ita in remissione debiti liquidi, vt per Rebuff. d. l.76. vers. postremo, ff de verborum signif. pag.356. Soar. de religione, lib.4. de simonia, c.38. num.4.

6 In gloss. *Illorum* 2 ibi, *quia in crimine apertissimæ debent esse probationes.* Vide Alciat. de præsumpt. reg.2. præs.3. n.3. Cou. var. lib.2. c.13. n.1. & lib.4. c.5. n.4 vers. quartò, post med. Duen. reg.300. Crot. de testib n.140. cum seqq. Hippol. singul.437. Clar. lib.5. §. fin. q.21. n.1. & q.63. n.10. Menoch. de præsumpt. lib.1 præs.98. n.1. Mascard. de probat. conclus.459. Farinac. consil.75. num 43. & 53. & 205. & cons.55. num.68. D. Barbosa in l.2. ff. soluto matrimon. in princ. p.1. n.81. Azeued. cons.30. n.29.

Notatur ad hoc quòd cùm agitur ad priuationem beneficij ob simoniam, vel alterius criminis priuationem inducentis, etiamsi ciuiliter agatur, debet illud plenè, & concludenter probari, vt per Abb. num.4. Dec. num.8. in præsenti, Alciat. cons.21. num 41. lib.1. Natt. consil.299. num.13. in fin. lib.2. Seraphin. decis.1029. num.1. & decis.1359. n.3. Flamin. Paris. de confident. benefic. quæst.64. num.14. Farin. consil.75. num.13. lib.1. vbi num.40. 53. 65. & 106 plures refert Rotæ decisiones, & inter recentiores est etiam decis.108. num. 8. part. 1. recent. & decis.166. num.8. part. 2 recent. & fuit dictum in Vercellen. parochialis 13. Ianuar. 1617. coram bonæ mem. Andrea, & in Leodien. Canonicatus S. Ioannis 10. Martij 1619. coram bonæ mem. Vbaldo, Seraphin. decis.1029. n.1. Tamburin. de iure Abbatum tom.1. disp 10. q.5. num.10. & ideo non admittuntur testes de fama deponentes, secundùm Anton. Gabr. commun. tit. de probat. concl.1. n.12. Seraphin. d. decis.1029. n.6. Tamburin. vbi suprà num.14.

SVMMARIVM.

1 *Attestationes in vno iudicio receptæ fidem faciunt in eadem causa, & inter easdem personas coram eodem iudice.*

2 *Testes examinati, & publicati in vno iudicio faciunt fidem in alio inter easdem personas.*

3 *Acta in vno iudicio probant in alio inter easdem personas.*

4 *Probationes factæ in iudicio summario, fidem non faciunt in plenario.*

5 *Acta facta coram iudice sæculari an faciant fidem coram iudice Ecclesiastico inter easdem personas, remissiuè.*

CAP. Causam, quæ. XI.

IVdex vnus potest vti attestationibus susceptis ab 1
alio iudice in eadem causa, & inter easdem personas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Anch. Panor. Host. Bald. Butr. Felin. Dec. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. in ration. 2. libri iur. Pontif. pag.151. Alagona in compend. iuris Canon. pag.261. refertur ab Ant. Ang. collect.1. Decret. lib.2. tit.13. c.10.

Collige ex text. quòd testes examinati, & publicati 2
in vno iudicio faciunt fidem in alio inter easdem personas, idem probat text. in c. præsentata 50. infr. hoc tit. & in l. fin. C. eod. & in l. pen. in fin. C. de arbitr. & in auth. de test. §. quoniam, collat.7. tradunt gl. verb. iudicibus, Innoc. n.1. Bald. n.3. Abb. & Bellam. n.1. Dec. n.4. Mynsing. num.3. & alij in præsenti, resoluunt Bart. in l. vnic. C. quando act. ciuil. & in l.2. §.1. ff vi bonorum rapt. Aret. cons.136. n.1. Afflict. decis.396. n.3. & 7. Boss. in pract. de violent. n.24. Mascard. concl.33. à princ. & alij plures, Bern. reg.760. Hyppol. sing.257. & 28c. Menoch. de arbitr. lib.1. q.33. n.9. Vnde acta in vno iudi- 3
cio probare in alio inter easdem personas, resoluunt Menoch. remed.1. recup. n.228. & de arbitr. cas.111. Farin. fragment. criminal. p.1. verbo, acta, n.25. Mascard. de probat. concl.33. à princ. vbi à n.3. ampliat etiam in 4
actis factis coram arbitro, vt probent inter easdem personas, etiam in alio iudicio coram Ordinario. Regulariter tamen probationes factæ in iudicio summario fidem non faciunt in plenario, vt per Butr. hic n 7. Panor. n.6. & Felin. n.5. Bart. in l.2. § hoc edicto, n.5. ff. vi bonorum rapt. Rendin. in prompt. recept. sentent. tom.1. tit.21. n.1. in fin. vbi à n.2. quòd confessio, ex qua probatio inducitur facta in iudicio summario, fidem facit in plenario. An autem acta facta coram 5
iudice sæculari faciant fidem coram iudice Ecclesiastico inter easdem personas, vide Menoch. cons.867. à n.12. Mascard. d. concl.33. n.24. & concl.149. Farin. d. verbo, acta, n.23. Aloys. Ricc. in praxi fori Ecclesiast. decis.448. n.1. in 1. edit. & resol.400. in 2. edit. vbi citat Ruin. Bajard. Henriq. & alios. Et an testes examinati à iudice sæculari probent coram Ecclesiastico; vide Boër. decis.90. num.1. Clar. §. fin. q.36. vers. vltimò quæro, Decian. tract. crimin. tom.1. lib.4. c.34. quos refert Mar. Antonin. var. lib.3. resol.37. n.19. Cætera autem quæ ad principalem conclusionem faciunt, vel contra illam obiici possunt, vide ad cap. dilectos, de fide instr.

SVMMARIVM.

1 *Clerici non sunt à ferendo testimonio in causa Ecclesiæ suæ sine rationabili causa repellendi.*

2 *Clerici possunt ferre testimonium in causa sua Ecclesiæ quando commodum non tangit singulos, sed vniuersitatem.*

3 *Testificari qui compelli non possunt, ostenditur.*

4 *Clericus, seu Monachus potest compelli ad testificandum contra Ecclesiam, vel Monasterium.*

CAP.

Cap. Cùm nuntius. XII.

1 Clerici non sunt repellendi à ferendo testimonio in causa Ecclesiæ, nisi impediat causa rationabilis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Hostiens. Bald. Panorm. Butr. Anchar Aretin. Mynsing. Vran. Cened. *collect.* 157. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 154. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 161. *& tom.* 4. *repet. iure Canonico ad secundum Decretalium librum* Paul. de Eleazariis, remissiuè Ximen. *in concord.* refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 11. & est post Concil. Lateranen. sub Alex. III. *p.* 8. *c.* 3.

2 Probat hic text. quod clerici possunt ferre testimonium in causa suæ Ecclesiæ, intellige quando commodum non tangit singulos, sed vniuersitatem, vt per Specul. *in tit. de teste*, §. 1. *n.* 23. *vers. sed nunquid Rector, & n.* 14. Roman. *cons.* 420. *n.* 7. Bald. *cons.* 445. *n.* 9. Ferret. *cons.* 150. *n.* 8. Guid. Papæ *decis.* 193. Afflict. *decis.* 400. *n.* 2. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico, teste*, §. 2. *n.* 14 Mascard. *de probat. concl.* 3. *n.* 1. *&* 11. *& concl.* 206. *n.* 4 Farin. *in praxi crim. q.* 60. *n.* 439. *&* 544. vide *supra ad cap insuper* 6. *hoc tit.*

3 In gloss. *Repellendi*, 1. ibi, *& filius contra patrem non compellitur.* Nec frater contra fratrem, socrus contra generum, vxor contra maritum, vitricus contra priuignum, & è contra, latè Farin. *in praxi crimin. q.* 78. *n.* 82. 83. 85. *&* 88.

4 In ead. gloss. ibi, *Alij dicunt quod verius*, &c. Collige ex gloss. clericum, seu monachum, vel similem posse compelli ad testificandum contra eandem Ecclesiam, monasterium, vel aliam similem Communitatem, idem tenet *gloss. vlt. in cap. veniens il* 2. *infrà hoc titul.* Bald. & Imol. *num.* 2. ac alij *in præsenti.* Pro quibus facit, quia in iudicio debet esse litigantium æqualis conditio, iuxta *cap. in iudiciis* 12. *de regulis iuris lib.* 6. constat autem licitum esse Ecclesiæ, seu monasterio adducere pro se clericum, seu monachum ad testificandum in causa sua, vt dixi *ad cap insuper, sup. hoc tit.* igitur similiter alteri litiganti licitum erit contra eandem Ecclesiam pro se adducere eundem clericum ad testimonium dicendum, iuxta *cap. non licet*, 31 *de regulis iuris*, *in* 6 Non obstat *cap. fin vers. clericus, de postulando*, quia resp. pœnam illius prohibitionis procedere in clerico tale officium postulationis exercente, eo quod illud voluntarium est, & nulla coactione à volente suscipitur, propter quod clericus illud suscipiens culpam committere censetur, vnde nil mirum si in illo pœna incurratur; secus vero in testimonio dicendo, quod quidem non volens, sed aliquo modo inuitus testis præstare solet, & propterea cessat in illo aliqua culpa; provt in specie fatetur *gloss vlt. in d. cap. veniens*, *vers. & hec est causa.* Nec etiam obstat quod filius non potest compelli contra patrem dicere testimonium, *l.* 4. *ff. hoc tit. c. si testes, vers. lege Iulia* 24. *q.* 2 *&* 3. quia in illo reperitur particularis prohibitio, de qua in illis iuribus, quæ iustificatur ex eo, quod ille similiter pro eodem patre testificari nequit, quod secus est in clerico respectu suæ Ecclesiæ, & in monacho respectu sui monasterij, qui quidem rectè possunt in fauorem Ecclesiæ, seu monasterij suum proferre testimonium, per dicta ad præfatum *cap. insuper.*

SVMMARIVM.

1 *Crimen nunc probatum repellit testem aliàs de illo crimine non damnatum.*

2 *Criminosus testis à testimonio repellitur si crimen contra eum oppositum probetur.*

Cap. Super eo, j. XIII.

1 Testes etiamsi de crimine non sunt conuicti, vel confessi, si deinde conuincantur, repelluntur à testimonio tam in causa ciuili, quàm in criminali. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabar. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panormitan. Bald. Innoc. Felin. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 154. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 261. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *cap.* 12. & est post Concil. Lateran. *part.* 8. *cap.* 4. sub Alexand. III.

2 Collige ex text. criminosum testem à testimonio repelli si crimin contra eum oppositum probetur, etiamsi sententia condemnatus minimè sit, vt per Campeg. *de test. b. reg.* 27. *fallent.* 8. Rebuff. *de reprobatione testium*, *n.* 175. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de appositione contra personas testium*, *q.* 56. *n.* 128.

SVMMARIVM.

1 *Laicus in criminali causa non testificatur contra clericum accusat tamen pro sua, vel suorum iniuria.*

2 *Laicus contra clericum in causa criminali testimonium ferre non potest, etiamsi clericus sit prima tonsura, vt n.* 3.

4 *Laicus contra clericum in criminali causa testificari potest quando agitur ciuiliter, vel in defectum Ecclesiasticorum testium, vel in criminalibus exceptis, vt n.* 6. *aut in probatione fama.*

5 *Corpore vitiati non possunt testificari contra clericos in causa criminali.*

Cap. De cætero. XIV.

1 Laicus contra clericum in causa criminali non admittitur, nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam, & tunc admittitur ad accusationem, & non ad testimonium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innoc. Anania, Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Henric. Anch. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Butr Cujac. Viu. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.* 55. Alagona *in compend iuris Canon, pag.* 261. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2 refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1 *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 14. & est post Concil. Lateran sub Alex. III. *p.* 8. *c* 8.

2 Collige ex text. laicum contra clericum in causa criminali testimonium ferre non posse, vt per omnes *in præsenti*, videlicet Abb. *n.* 2 Anch. *n.* 1. Felin. *in princ.* & Henric. *n.* 4 Campeg. *de testib reg* 98. *in princ* Boss *in tit. de opposit contra testes*, *n.* 91. Roland. *cons.* 24. *n.* 15. *vol.* 1 Viuian. *comm verbo, testificari possunt contra cleric. laici*, Duen. *reg.* 315 Clar. §. *fin q.* 14. *num.* 22. *& q.* 24. *n.* 20. Con. *pract. c.* 18. *num.* 2. Socin *reg* 409. Hippol. *cons.* 41. *n.* 2. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 962. *&*

concl. 1358 *num.* 44. *cum seqq.* Marant. *de ordine iudic. p.* 4. *à n* 44. *in fine*, Perez *l.* 1. *verf. laicas præterea contra clericum, tit.* 3. *lib.* 3. *Ordinam.* Azeued. *l.* 6. *n.* 3 *tit.* 9. *lib.* 3. *noue recop* Rebuff. *de reprobat. testium*, *n.* 311 *cum seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 10. *art.*. Paul. Comitol. *responsor. moralium*, *lib* 4 *q.* 45. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda*, *lib.* 2 *c.* 3. *n.* 14. latè Fatin. *in praxi crim. p.* 1. *q.* 61 *n.* 98. *cum multis seq.* Buccaron. *de differ inter iudicia ciuil. & crimin. differ.* 96. *n.* 5. Cened. *ad Decretum collect.* 54 Mar. Ant. *var. resol. lib.* 3. *resol.* 37. *n.* 16. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico teste*, §. 5. *per totum.* ex quorum mente ratio assignatur, quia laici valde Ecclesiasticis sont infesti, vt dicit text. *in cap. laicos* 2. *q.* 7. Non obstat text. *in cap. tuis literis*, ibi, *sine laicos*, *infr. hoc tit.* quia respondetur non agere de causa criminali clerici, sed solùm de causa ciuili, siquidem *ibidem* solummodo agebatur de electione eiusdem clerici in Prælatum, patet ibi, *contra Iuliarum electum*, &c. insuper agebatur de probanda irregolaritate, non ex crimine, sed ex actu licito resultante, pota de bigamia contracta ex matrimonio celebrato cum vidua, patet ibi, *super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua*, iuncto text. *in cap. si quis vidaam* 54. *dist.* Sic similiter procedere videtur text. & poteris intelligere *in cap. veniens* 10. *super hoc tit.* propter verba, quibus vtitur, ibi, *obiectum fuit quod in Ecclesia*, &c. Nec etiam obstat *cap. quoniam* 3. ibi, *mulieres*, *sup. hoc tit.* quia nonnulli respondent illum similiter agere de crimine ciuiliter intentato, prout in specie refert, & sequitur Mascard. *concl.* 965. *n.* 13. Sed meliùs respondetur quòd licèt in illo text. agatur de crimine criminaliter intentato, nihilominus tamen testimonium illarum mulierum à Pontifice non approbari, sed tantummodo constituisse vocandas esse cum aliis, vt melius iudex instrueretur, & veritas inquireretur, patet ex eodem text. in finalibus verbis, ibi, *possint, quæ vera sunt, aperiri.* Vtrum autem text. iste procedat data consuetudine in contrarium? dicendum est quod non, propter reg. *c. fin. de consuet.* Vtrum etiam è conuerso testimonium clerici contra laicum recipiatur, vide gloss. per text. *ibi in cap. testimonium* 11. *q.* 1. Abb. *n.* 1. & Felin. 3. *in præsenti*, Crot. *de testib. n.* 69.

3 *Contra Clericum.*] Etiam primæ tonsoræ, vt per Bernard. *in practica canonica*, *cap.* 131. *num.* 1. *verf. quod procedit etiam*, *in nouiss. edit.* Mascard. *concl.* 962. *num.* 1. & *conclus.* 1358. *num.* 45. Farinac. *d quæst* 61. *num.* 101.

4 *In criminali causa.*] Limita quando de crimine agitur ciuiliter, quia tunc potest laicus contra clericum testificari, Salzed. *ad Bernard. in pract. d. cap.* 131. *lit. A. propè fin.* Bellet. *d.* §. 5. *num* 4. *verf. limitatur* 6. Clar. *d. q.* 24. *verf. præterea quæro, in fine*, Ferret. *conf.* 183. & *conf.* 366. *num.* 20. *lib.* 1. Decian. *conf.* 63. *num.* 35. Mascard. *concl.* 962. *num.* 13. & *concl.* 1358. *num.* 54. Farin. *d. quæst.* 61. *num.* 120. Buccaron. *d. differ.* 96. *n.* 4. Item limita in defectum testium Ecclesiasticorum, vt quia crimen clerici non possit probari nisi per laicum, Abb. *hîc*, *n.* 3. Crot. *de testibus*, *num* 61. Decian. *conf.* 63. *num.* 35. Mascard. *d. concl.* 1358. *num.* 46. Farin. *d. q.* 61. *num.* 108. Bellet. *d.* §. 5. *num.* 4. *verf.* 4. Limita quoque in criminibus exceptis, vt dixi *ad gloss.* 1. *in cap. cum P. de accusat.* Limita etiam ad defensam clericorum, Felin. *hic*, *num* 8. & Aretin. *n.* 11. Mascard. *d concl.* 1358 *num.* 53. Bellet. *d. num.* 6. *verf. limitatur* 7. Limita etiam in probatione famæ, in qua contra clericum admittuntur laici, Dec. *conf.* 63. *num.* 35. Hyppol. *sing* 98 *verf. item scias*, Mascard. *d concl.* 1358. *num.* 49. Bellet. *d* §. 5. *num.* 6. Limita etiam in crimine notorio, vt per Bernard. *d. c.* 131. *n.* 3. *verf quod etiam fallit*, Crot. *de testibus*, *n* 67. Mascard. *concl.* 962. *n.* 8. & *concl* 1358 *à n.* 48. Farin. *d q.* 61. *n.* 118 Limita denique si delictum, de quo clericus accusatur, esset commissum in loco in quo non essent clerici, quia tunc cum veritas aliter haberi non possit, laicus, etsi inhabilis, efficitur habilis, & in subsidium est idoneus testis, Bernard. *d. c.* 131. *n.* 2. & *ibi* Salzed. *lit B.* vbi citat Imol. *conf.* 64. *n.* 5. *vol.* 1. Hyppol. *sing.* 73. & *conf.* 41. *n.* 5. *vol.* 2. Thom. Grammat. *conf.* 58 *n.* 4. & alios plores, adde Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit de testibus*, *resol.* 11. *n.* 4.

Illud hic aduertendum duxi mutilatos membris, 5
vel corpore vitiatos non posse testificari contra clericum in causa criminali, vt per Hyppol. *in sua pract. crimin.* §. *nunc videndum*, *col. pen. n.* 52. Bernard *d. c* 131. *n* 4. Perez *d. l* 1 & esse communem opinionem dicit Couar. *pract. c.* 18. *n.* 2.

In gloss. *Suam*, ibi, *& in exceptis criminibus admit-* 6
tantur laici contra clericos. Vide Socin. *reg* 409. *fallent.* 1. Bernard. *d. cap.* 131. *num.* 3. Mascard. *concl.* 962. *n* 10. & *concl.* 1358. *num.* 58 Farin. *d. q.* 61. *n.* 104. & *fragm. crimin. p* 1. *lit. C. n.* 398. Ceuall. *q.* 649 & alios supracitatos *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Testes in causis Ecclesiasticis vel ciuilibus infra tres productiones, idest, dilationes produci possunt, non verò post tertiam, nisi cum quadam legum solemnitate.*

2 *Pars ampliùs non admittitur ad testes producendos post tertiam productionem.*

3 *Productio quid sit ostenditur.*

4 *Iudex finita prima dilatione iusta causa allegata secundam dilationem dare debet.*

Cap. In causis. XV.

IN causis Ecclesiasticis, vel ciuilibus infra tres pro- 1
ductiones, idest, dilationes possunt testes produci, non verò post tertiam, nisi cum quadam legum solemnitate. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Panormitan. Ancharan. Hostiens. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag* 156. Alagona *in compend iuris Canonici*, *pag.* 162. remissiòe Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Augustin. *collect.* 1. *Decretal lib.* 2. *tit.* 13. *cap.* 15. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p* 8. *cap.* 9.

Probat hic text. post tertiam productionem am- 2
plius partem non admitti ad testes producendos, idem probant text. *in cap. de testibus* 29. & *in c. significauerunt* 36. *verf. mandamus*, & *in cap penult. hoc tit. auth. vt qui semel*, *C. de probat. auth. de testibus*, §. *quia verò*, *collat.* 8. tradunt *gloss. verbo productione*, Innoc. & Bald. *in princ.* Abb. Felin. & Bellam. *n.* 2. Mynsf. *n.* 5. & alij *in præsenti*, DD. *in cap. fraternitatis*, & *in cap. cùm venissent*, *infr. hoc tit.* & *in Clem* 2. *eod. tit.* resoluunt Crot. *de testib. à n.* 361. Socin. *reg.* 498. Couar. *pract. cap.* 18. *num.* 9. Perez *l.* 4. *tit.* 11 *lib.* 3. *Ordin.* Gabr. *commun. sub hoc tit. de testib. concl.* 20. *à princip* Mascard. *de probat. q.* 5. *à num.* 4. Cened. *ad Decretal. collect.* 27.
In explicatione verò quid sit productio, & quid im- 3
portet in hoc text. variant DD. & in primis gloss. *verbo productionem*, Innoc. *num.* 1. Bald *num.* 1. Zabar. & alij *in præsenti*, item & gloss. *verbo productionem in d. cap.*

d.cap pen.& alibi existimant productionem idem esse ac dilationem, quasi sit sensus huius text. quod finita prima dilatione iusta causa allegata iudex dabit secundam, & iterum tertiam, quartam verò non nisi interueniente iuris solemnitate, iuxta quam declarationem putant esse explicanda iura sup. relata. Sed ego breuiùs dicendum puto text. *in præsenti* non procedere in dilatione, sed in actu producendi testes, siue inter vnam, siue inter aliam temporis dilationem, trina, separata tamen productio, & legitimè facta præcedat, prout in effectu colligitur ex Abb. *in præsenti, n.1.*& antea ex Bart. *in d. auth. at qui semel n.8.* vbi Bald. *in princ.* quæ explicatio confirmatur ex hoc text. ibi, *debere testes produci*, quæ verba non possunt intelligi de dilatione, quæ diuersa est, sed de actu producendi ipsos testes, siue in nominatione, siue in præsentatione illorum consistat.

In gloss. *Productionem*, ibi, *finita prima dilatione iusta causa allegata iudex secundam dilationem dabit.* Vide Bellacomb. *tom.1. comm. opin. lib.3. tit.9. n.6. prope finem*, Parlad. *rerum quotid. lib 2. cap. fin p.5. §.10 n.18.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib 3 c.12. n.2.* Illi tamen non est concedenda secunda dilatio, qui in prima nullam probationem fecit, Mascard. *de probat. concl. 516. n.1.* nisi se impeditum fuisse probauit aduersarij facto, Bened. Capr. *tom. 1. comm. opin. lib 4. tit.9. n.272* Gonzal. *ad reg 8. Cancel. §.3. proœm. n.40. cum seqq* vel facto iudicis, Mascard. *concl. 1229 à n 89. & concl. 1136. n.40.* Vel si steterunt in compromissum partes, Boët. *decis. 294 n 27* Lancelòt. *de attent p.2. c 15. à n.34.* Et aduerte quòd secunda dilatione assignata intra primam non currit tempus secundæ, nisi finita prima, vide Tiraq. *de retractu convent. §.3. gloss. 1. n.23. & n.97. ad finem*, Greg. Lop. *l.2. verbo, cosa, tit.15. p 3.* Franc. Mar. *q.34* Capyc. *decis. 13. n.3 cum seqq.* Menoch. *quæst. vsufreq c.14 n.10.*

SVMMARIVM.

1 *Actum gestum post appellationem si quis probet, & aduersarius probat quòd ante, præfertur prima probatio.*

2 *Interpretatio facienda est in depositionibus testium vt inter illos contrarietas euitetur, & quantum fieri potest ad concordiam sunt reducendi*

3 *Testium dicta sunt iuuanda, & non cauillanda.*

4 *Contrarietas modica non nocet.*

CAP. Cùm tu. XVI.

1 EXcommunicationis sententia quando quis probat latam post appellationem, & pars contraria probat quòd fuit lata ante, creditur dicenti fuisse post appellationem, & sic excommunicatio. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Henric. Anania, Hostiens. Bald. Panormitan. Felin. Butr. Ancharan. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 157. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 262. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. Augustin. *collect. 1. Decretal. lib 2. tit. 13. cap. 16.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.8. cap.11.*

2 *Nos dicta testium benignè interpretari*, &c.] Notatur ad hoc quòd interpretatio facienda est de positionibus testium, vt inter illos contrarietas euitetur, quia quantum fieri potest ad concordiam sunt reducendi, idem probant text. *in cap periculosè, de pœnit. dist. 1. & in cap. nihil 7. de verbor. signif.* tradunt gloss. *verbo benigne*, Innoc. Bald. & Abb. *n 2* Felin. *n 5* Bellam. Imol. & Mynsing. omnes *n.1. in præsenti*, gloss. *verbo simul. in cap. nihilominus 3 q.9.* gloss. *1. in cap. cum contingat, de offic. deleg.* gloss. *verbo nec iure communi in cap. cum dilectus, de consuet.* Bart. *in l.1. n 3. ff. de noui operis nuntiat. & in l. Gallus §. illi casus n.2. ff. de liberis & posth.* Alex. *in l. inter stipulantem, §. Stichum n.21. ff. de verb. obligat.* Dec. *in l.2. §. creditum n.9.* vbi Iason. *n.12. ff. si certum pet* Roman. *sing. 576. & cons. 301.* Crot. *de testib. n 337.* Paris. *cons 169. n.17. vol.4.* Alex. *cons 70. col.1. volum.1.* Ruin. *cons. 14. n.3. vol.5.* Octau. Glotit. *resp.1. p 1. n.57.* Hieronym. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & criminal. differ. 111.* Mantu. *lib.5. dialog. 59.* Gregor. *l.28. tit.16. p.3.* Hyppol. *sin. 571.* Couar. *in cap. alma mater, p 1. §.2. n.4. col.2.* Clar. *§. falsum, vers. scias tamen*, Viuian. & Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib.4. tit.10. n.384. & seqq pag. 559.* Rebuff. *de probat testium, n.98. cum multis sequentibus*, Petr. Surd. *cons. 430. n 13. cum seqq* Mantic. *decis 179. n.5.* Menoch. *quæst. vsufreq. 30.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4. c.525 n.10.* Mascard. *de probat. concl. 1361. n.10* Menoch. *de præsumpt. lib.6, præs. 15. n.15.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.1. c.10. n.50* latè Farin. *in praxi crimin. p.2 q 65. num. 27.* Rota *decis 321. n.4.* apud Farin. *p.2. in recent.* Imo iudices huiusmodi interpretationem debent facere etiam præsumendo pluralitatem factorum, & personarum ad euitandam falsitatem, secundum Butr. Abb. Felin. & alios *in præsenti*, Bertazol. *cons. 15. n.20.* Grammat. *cons. 23 n.1.* Ioseph. Lud Perus. *decis 9 n.15. p.1.* Menoch. *de præsumpt. lib.5. præs. 20. n.2 & 4.* cum aliis citatis per Farin. *q. 65. num. 38.* Et sic iudices summa ope niti debent vt testes contrarij reducantur ad concordiam etiam per improprietatem verborum, ex Menoch. *d. lib.5. præs. 23. n.11.* nam testium dicta 3
sunt iuuanda, & non cauillanda, Paris. *cons. 87. n.41. vol. 3.* Rebuff. *d. tract. de reprobat. testium, n.9.* Menoch. *d. tract. de præsumption. lib.5. quæst. 23. num. 12.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 9 §.1. in annot. num. 96.* Farin. *d. q.65. num 74. & quæst. 68. n. 43.* Rota *d. decis. 321. num. 4.* & in dubio interpretatio fieri debet pro concordia testium ad excludendum periurium. Gregor. *decis. 351. num 37. & 38. & decis. 472. num. 7. & decis. 487. n.7.* Buratt. *decis. 410. in fine, & decis. 662. num. 6.* & fuit resolutum *in Tiburtina confinium 4. Martij 1611.* coram Cardin. Sacrato, & *in Elboren. pensionis 7. Iunij 1627.* coram R. P. D. Vbaldo iun. Et testis generaliter loquentis depositio declaratur per alium in specie deponentem Cæs. de Graff. *decis. 8. n.11. de causa possess. de propr.* Socin. iun. *cons. 69. n 16. lib 1* Rot. *in d. Elboren. pensionis*, coram R. P. D. Vbaldo prout regulariter vnius testis depositio declaratur à depositione alterius. Grammat. *cons. ciuil. 79. n.6.* Petr. *de fideicom. q. 12. n. 768.* Rot. *in d. Elboren. pensionis.*

Verùm quia vbi testes inter se aduersantur, illorum testimonia non valent, *c. licet causam, vers quamquam, de probat.* gloss. *verbo sed aduersa, post princ. vers. si verò, in cap. in nostra 31. inf. hoc tit.* & quia vbi testes inter se sunt contrarij, maiori numero, seu digniori inæquali standum est, *d. c. in nostra, cap. si testes, in princip 4. q.3. c. in Canonici 29. dist.* & quia quando testes inter se sibi contradicunt, oportet vt in suis errent testimoniis, qui quidem error facit vt in iudicio fidem non faciant, *cap. præterea, de testib cog.* Ideo Doctores mirè variant in intellectu præstando ad hunc text. In primis Host. *in præsenti* intelligit hunc text contra iuris regulas de nouo statuisse vt testes sibi adinuicem repugnantes ad concordiam reducerentur, mo-

tus

tus verbis huius text. ibi *benignè interpretari*, quæ quidem verba apertè videntur indicare boc esse factum ex indulgentia contra regulas iuris, provt in specie considerat Ioan. Andr. *in c. 2. vt lite pend. lib 6.* Secundo loco *gloss. 1. in cap. cum contingat, de offic. deleg.* intelligit text. *in præsenti*, tantummodo procedere quando testes sunt æquales numero, vel qualitate; secus verò si inæquales proponantur, receptam sententiam testantur Dec. *in l. 2. §. creditum*, vbi Bart. *n. 9 ff. si certum petat.* idem Bart. *in l. Gallus, § ille, n. 3. ff. de liberis & posth.* Tertio loco alij *in hoc text.* vbi Imol. dicit communem Legislatorum, & Felin. *num. 6. in d. cap. cum contingat*, asserunt text. *in præsenti* procedere etiamsi testes numero sint dispares, interim tamen prædictam concordiam esse faciendam ad effectum, vt idem testes periurium possint euitare.

Ego verò omissis prædictis intelligendi modis dicendum puto hunc text. procedere non solùm ad vitandam periurij suspicionem, verùm etiam ad faciendam probationem, siue testes numero sint æquales, siue inæquales, ad quem effectum datur iuris præsumptio, quòd in specie huius text. bis fuisset appellatum, quæ quidem præsumptio resultauit ex dictis ipsorum testium, ex quibus apertè constabat Canonicos, de quibus *hic*, excommunicatos fuisse ante appellationem, & post appellationem, non connotando eandem numero appellationem, siquidem hoc dato non erat locus concordiæ, sed simpliciter & absolutè de appellatione deponendo, iuxta doctrinam Bart. *in l. 1. §. 1. n. 2. ff. secundum tab.* quo dato necessariò erat præsumendum bis fuisse ab illis appellatum, ac subinde nil mirum, si testes reducti ad concordiam alteri de prima, alij verò de secunda appellatione intelligantur; quia facta reductione ad concordiam oportebat iudicare excommunicationem esse nullam iuxta text. *in d. cap. cum contingat, & in cap. cum dilectus, § 5. de appellat.* & ita hic intellectus est de mente Bald. Felin *n. 5. & 6 in præsenti*, Mench. *vsufreq. cap. 30. n. 13.* & confirmatur ex verbis huius text. ibi, *ne periurij reatu notentur*, quibus verbis text. supponit facta testium reductione ad concordiam manere eosdem testes de periurio excusatos, quo periurio cessante necessariò videtur probatio ex illis resultare, argum. text. *in cap. testimonium, infr. hoc tit.*

Amplia primò text. sic explicatum, etiamsi testes ab vno, eodémque litigante producantur, vt per gl. *verbo simul, vers. sed si sapius, in cap. nihilominus 3. q. 9.* gloss. *verbo sed aduersa, in cap. in nostra, hoc tit.* sequuntur Abb. *n. 4.* Felin. *n. 8* & alij *in præsenti*, Mench. *d. c. 30. n. 56.* Secundò amplia procedere etiam in instrumentis, quæ in iudicio producuntur, de quo vide addita *ad cap. inter dilectos de fide instrum.* Tertiò amplia producere etiam quando testes cum partis assertione contrariantur, de quo vide addita *ad cap. cum Ioannes, de fide instrum.* Quartò amplia procedere non solùm in causis ciuilibus, verùm etiam in criminalibus, de quo vide addita ad gloss. *in cap. in nostra, inf. hoc tit.*

In text. ibi, *Quia vtrumque esse potuit*, &c.] Notatur ad hoc quòd identitas actuum non præsumitur, sed pluralitas, quando sic præsumendo testes à contrarietate, & falsitate excusantur, vt per Mascard. *de probat. concl. 1574. n. 51. 53. & 56.* Menoch. *de arbitr. casu 213. n. 40 & de præs. lib. 6. præs. 15 à n. 55.* Farin. *in praxi crim. q. 65. à n. 38 & fragm. crimin. p. 2 lit. I. n 81.*

1 *Periurij reatu.*] Notatur ad hoc quòd modica contrarietas non nocet, vt per Tiraq. *de iudicio, in rebus exiguis, vers. 28. fol. 57.*

SVMMARIVM.

1 *Testis noui, & veteres super nouis articulis tantum in causa appellationis produci possunt iuramento secundum morem prius recepto.*

2 *Testes in causa appellationis super nouis capitulis produci possunt, non autem super eisdem, vel directò contrariis, qui in prima producti sunt instantia, vt num. 3.*

4 *Testes de nouo reperti possunt produci in causa appellationis super eisdem capitulis, vel directò contrariis, qui in prima producti sunt instantia.*

5 *Probatio facienda per instrumenta in causa appellationis super eisdem, vel contrariis articulis admittitur.*

6 *Iuramentum in principio examinis præstandum.*

7 *Iuramento desideratur tactus Euangeliorum.*

8 *Testimonium dicere non potest, qui non habet manus.*

9 *Notario dicenti in instrumento testes iurates an credatur, remissiuè.*

Cap. Fraternitatis. XVII.

Postquam vtrimque est renuntiatum testibus, & conclusa est causa & sententia lata si appellatur, & offeruntur noua capitula super quibus pars petit testes recipi, possunt de nouo produci super capitulis nouis tantum, non soper aliis iam probatis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panormit. Felin. Henric. Aoch. Mynsing. Marian. Socin. Martin. Vran. Aretin. Butr. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 158.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 262. & tom. 4. repet. in iure Canon. ad secundum Decretalium librum*, Petr. Paul. Paris., remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 5. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 13. c. 57.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 8. c. 52.*

Probat hic text. post renuntiationem partium seu aperturam testium ampliùs non posse testes prodoci, idem probant text. *in cap. intimauit 18. vers. ideoque, & in c. cum venisset 25. & in c. de testib. 29. & in cap. per tuas 48. infr. hoc tit. & in Clem. 2. eod.* tradunt gloss. *verbo nouis*, Innoc. *in princ.* Abb. *n. 1. & 3* Bald. *n. 4. & 5.* Felin. *n. 3.* Imol. *n. 2. & 6.* Bellam. *à n. 1.* Mynsing. & alij *in præsenti*. Crot. *de testib. à n 262.* Alberic. *eod. tract. p. 3. à n. 41.* Marant. *de ordine iudic. p. 6 tit. de testium product. n. 22.* Duen. *reg 48.* Socin. *reg 498.* Con. *pract. c. 13. n. 6. n. 58. n. 6.* Menoch. *de arbitr. q. 34.* Clar. *§. fin. q 61. n. 2.* Perez *ad l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin.* Rojas *sing. 203.* Gabr. *comm sub tit. de testib. concl. 21. à princip.* Mascard. *de probat. concl. 1237. n. 34.* Cened. *ad Decret. collect. 27.* Intellige quando testes producuntur super eisdem articulis, vel directò contrariis, super quibus iam testes fuerunt legitimè recepti, eo quòd in illis ratio, & timor subornationis magis consideretur, vt manifestè ptubat hic text. ibi, *si noua contigerit emergere*, & ibi, *super nouis dumtaxat capitulis*, quibus verbis text. solùm concedit posse testes recipi soper nouis articulis, idem probat text. *in c. causam, quæ 19.* sic intelligendus, *hoc tit.* vnde necessariò dicendum est negare receptionem testium super antiquos articulos, super quibus testes iam legitimè recepti sunt

Non obstat *c. constitutis 46. inf. hoc tit.* quia respondetur illud agere de causa matrimoniali, ibi, *diuortij sententiam promulgauit*, in qua non obstante attestationum publicatione testes super eisdem articulis, vel

directò

directò contrariis recipiuntur. Vel rursus respondetur publicationem attestationum, de qua ibi, nulliter fuisse factam, putà inaudita parte, quæ quidem non potuit obligare, vel probare propter impedimentum eidem oppositum, patet ex *eod. text.* ibi, *ipsa volente ad ipsum accedere, vt suas coram eo preponeret actiones*, iunctis verbis finalibus, ibi, *cùm non renuntiauerit*, &c. aduertit in specie Card. *in Clem. 2. hoc tit.* quinimo licèt ritè facta esset publicatio, constabat tamen, vt text. refert, partem non didicisse testificata, quo dato attento iure non prohibentur testes produci, non obstante publicatione, iuxta *suprà* resoluta. Nec etiam obstat *c. præsentata 50. inf. hoc tit.* quia respondetur agere de iudicio arbitrorum in quo licèt testium attestationes publicentur, non vsque adeò illæ sustinentur quominus extincto illo iudicio, & alio superueniente prout *ibidem* contingit, aduersarius possit à iudice postulare, vt non obstante publicatione iidem testes, vel alij iterum in iudicio examinentur, eo quòd propter defectum iurisdictionis, qui præcedit per talem publicationem depositiones testium, non in publica monumenta transferuntur, sed priuatæ scripturæ appellantur, vt probat text. sic intelligendus *in l. 2. fin. C. hoc tit.*

Amplia primò procedere in causa appellationis, in qua non possunt testes produci super eisdem articulis, vel directò contrariis, *Clem. 2.* ibi, *sic non debent*, &c. *hoc tit.* Couar. *pract. c. 18. n. 6* Marant. *de ordine iud. p. 6. cap. de testium product. n* 22. Perez *l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin.* latè Roland. *cons. 45. n 14. lib. 2.* Mascard. *q 7. à n. 45.* Secundò amplia procedere in causa criminali, *cap. placuit, vers. item in criminali 4. q. 3.* Hyppol. *in l. 1. §. si quis vltrò, n. 7. ff. de quæst. & sing 90.* Perez *ad l. 4. tit. 11. lib. 1. Ordin.* Couar. *d. c. 18. n. 6.* Clar. *§. fin q 61. num. 1.* Gabr. *sub hoc tit de testib. concl. 11.* Non obstat regula huius text. quia illa indistinctè procedit, nulla constituta differentia inter causam criminalem, & ciuilem ac subinde ab ista non videtur recedendum, nisi particularis decisio in causa criminali inueniatur ex reg. text. *in l. in fraudem 15. § fin. in fine, ff de milit. testam.* Non obstat text. *in c. 2. de purg canon.* nam omissis illis quæ tradunt glos. Abb. *n. 4* & communis *ibid.* resp. in illo text. recipi testes vel probationes post sententiam, non quidē ex natura, aut priuilegio causæ criminalis, sed secundùm iuris regulas, siquidem sententia de qua *ibi*, nullitatem in se continebat, eo quòd prolata fuit contra solitum iudiciorum ordinē, nempe per modum illicitum, & reprobatum à iure, qualis erat illa purgatio vulgaris facta per duellum, ferrum candens, vel aquam feruentē, iuxta *c. 1. & fin. de purgat. vulg.* ac subinde cùm taliter prolata sententia perinde cesset ac si non diceretur, iuxta text. *in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iudic.* non erit mirum si non obstante illa testes reciperentur, siue causa criminalis esset, siue ciuilis. Tertiò amplia procedere in causa summaria, ex additis *ad cap. veniens 38 infr hoc tit.*

Limita primò text. non procedere in causa matrimoniali, iuxta addita *ad cap ur aut, de probat.* Secundò limita non procedere in causa hæreticæ prauitatis, *cap. fin. vers. iubemus, de hæres. lib. 6.* Felin. *in præsenti n. 10* Simanch. *de catol. c. 64. n. 50.* Rojas *sing. 201.* Tertiò limita non procedere quando de falsitate opponitur super dictis testium, de quo vide addita *ad cap. feriæ 26. hoc tit.* Quartò limita non procedere quando petitur restitutio ad producendos testes pro Ecclesia, vel minore, de quo vide addita *ad c. auditis de in integ restit.*

2 *Quod in appellationis causa*, &c.] Notatur ad hoc quòd in causa appellationis super nouis capitulis testes produci possint, Ordin. Regia Lusitan. *lib. 3. tit. 83. in princip.* vbi parens meus, Marant. *de ordine iudic p. 6. cap. de appellat. à n. 147.* Soar. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4 tit. 10. num. 308. pag. 549.* Mascard. *de prob. concl. 118.* Perez *l 4. tit. 11. l. 3. Ordin. pag. 673.* Azeued. *l. 4. tit. 9. lib. 4. noua recop.* Cenal. *communium contra communes, q. 50. n. 3.* D. Barbosa *in l. diuortio, §. fin. p. 2. num. 65 ff. soluto matrim.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 128.* Steph. Gratian. *discept. forens. cap 118.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 46. num 6* vbi tenet quòd si in eadem causa allegetur noua circunstantia, vel qualitas respectu loci, temporis, vel personæ, articulum nouum, ac nouam probationem facit, Mendez de Castro *in praxi Lusit. lib. 3. c. 19. n 11.* vbi aduertit noua capitula, super quibus testes in causa appellationis produci possunt, debere dependere ab illis, quæ in articulis veteribus continebantur, ad causam facientia, & primam actionem recipientia, de quo etiam Amat. Roder. *in pract. de forma, & modo videndi, seu examinandi processum, c. 8. n. 7. vers. nec etiam.*

Super nouis duntaxat capitulis.] Ergo super eisdem 3
capitulis, vel eis directò contrariis, qui in prima producti sunt instantia, testes in causa appellationis produci non possunt, vt per Viu. *d. tom. 1. commun. opinion. lib 4 tit. 10. n. 307. pag. 549* Grass. *tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 21. n. 15. pag. 318.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 71.* Azeu. *l. 4 à princ. tit. 9. lib. 5. noua recop.* plures per
Cened. *ad Decret. collect. 27. n. 3.* Limita quando testes 4
erant absentes dum processata fuit prima instantia, aut de nouo alij reperti fuerint, de quibus pars recordata non fuit, quando alios produxit. Greg. Lop. *l. 29 tit. 16. p. 3.* Xuar. *alleg. 5. n 9. & 11* Amat. Roder. *d.
c. 8. n. 7. vers. verumtamen.* Limita etiam si probatio es- 5
set facienda per instrumenta, hæc enim in causa appellationis super eisdem, vel contrariis articulis admittuntur, Azeued. *d. l. 4. n. 1.* D. Barbos. *d. l diuortio, §. fin. p. 2. n. 65.*

Receptis prius ab ipsis, &c.] Ergo iuramentum in 6
principio examinis præstandum, concordat text. *in l. iurisiurandi, ibi, priusquam perhibeant testimonium, de testib.* vide Ordin. Regiam Lusitan. *lib. 1 tit. 85. in princ.* vbi parens meus, Guttier. *in l. nemo potest, n. 121. ff. de legatis 1.* Mascard. *de probat. concl. 1362 n. 11.* Cou. *var. lib. 1. c. 13. n. 2.* Tiraq. *de retractu convent. §. 1. gloss. 5. n. 1.* Ruthger. Ruland. *de commiss. p. 2. c. 12 n. 4.* Soar. de Pace *in pract. tom. 1. p. 1. temp. 8. n. 105.* Morla *in emporio iuris Ciuilis, p. 1. tit. 11. in prælud. n. 30.* Farin. *in praxi criminal. q. 74 n. 31.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 3. art. 5. concl. 2.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. p. 1. c. 2. n. 37.* Et testis non præsumitur iuratus, Mascard. *concl 1316. n. 8. & concl. 1362. n. 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 60. à n 11.*

In gloss. *Iuramentis*, vlt. in addit. marginali, ibi, *vbi* 7
pates quod iurare debet tactis Euangeliis. Nota quòd in iuramento desideratur tactus Euangeliorum, vide Veral. *decis. 123. lib. 2 & decis. 146. n. 1. etiam lib. 1.* Franc. Marc. *decis. 377. sub n. 1. vol. 1.* Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l. 240 à n. 1.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. c. 4. n 171.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 1. n. 3* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit 60. de Iuram. n. 394.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 38.
c. 1. n. 10.* Vnde qui non habet manus, testimonium 8
dicere non potest, Mascard. *concl. 1358. n. 52.* refert Illustr. D. meus Roder. à Cunha *lib. comment. ad c. 1. n. 6. dist 85.*

In ead. addit. ibi, *an verè præsumatur tetigisse.* Aduerte 9
testem præsumi quòd medio iuramento examinatus fuit corporaliter. tactis Scripturis, quando notarius non enuntiatiuè, sed dispositiuè per verbum denotans actum, de quo ipse rogatus fuit cū designatione

dict

diei, & horæ attestatur de iuramento, etia nisi non dicat tactis Scripturis, quando enim notarius attestatur, vt *suprà*, de iuramento, præsumitur illud interuenisse eo modo quo debuit, Imol. *cons.* 8. *num* 12. *&* 3. & in his terminis Rota *decis.* 393 *n.* 8. *&* 9. apud Farin. *p.* 1. *in recent.* Et latiùs de hoc articulo vtrum & quando credatur notario dicenti in instrumento testes iuratos, vide Hyppol. *in l.* 1. §. *si quis dicat, n.* 13. *&* §. *Diuus, n.* 2. *&* §. *fin. n.* 49. *ff de fideiuss.* Crot. *de testibus, n.* 227. Caputaq. *decis.* 123. *n.* 1. Viu. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 113. *vers. & licet, pag.* 511. Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 30. Mascard. *concl.* 5. *n.* 113. Bonacos. *comm. crimin. p.* 1. *verbo, notario, fol* 53. *in fine, & p.* 2. *verbo, testis, fol.* 84. Aloys. Riec. *in collect. decis. collect.* 263. Illud verum est iuramentum testi delatum fuisse, probari per verba notarij, *testis iurauit in forma*, quia tunc perinde est ac si dixisset, iurauit tactis scripturis, Rot. *in Cauanien. antiqua illegitimatis* 29. *Maij* 1598. coram Orano, & *in Corduben. liquidationis fructuum* 6. *Februarij* 1626. coram R.P.D. Merlino secus autem est quando notarius dixisset, *testis iuratus*, Greg. *decis.* 39. *n.* 3. & *ibi* adden. *n.* 4 *&* 5 *decis.* 368. *n* 6 Canaler. *decis.* 322. *n.* 3. *& decis.* 334. *sub n.* 2. *& decis.* 415. *n.* 3. *& in Neritonen. habitu* 24. *Ianuar.* 1618. coram Card. Verospio, refert Ferent. *in annot ad decis.* 148. *Buratti lit A*.

In gloss. *Receptos*, ibi, *qui semel tulerit testimonium contra aliquem, præsumitur inimicus eius si iterum velit contra ipsum testificari.* Intellige in causa criminali, Seraphin. *decis.* 1377. *n.* 4. Farin. *in praxi crimin. q.* 49. *n.* 76. *& q.* 107 *art.* 8. *n.* 253. Sigism. Scaec. *de iudic. causarum ciuil. & crimin. lib.* 2. *c.* 10. *à n.* 80. Hieron. Buecar. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 98. *n.* 2. *cum seqq.* & vide *ad cap. cum P. n.* 2. *&* 3. *de accusat.*

SVMMARIVM.

1 *Testimonium non dicere qui iurauit, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.*

2 *Testis liberè, & non requisitus testimonium dicere debet ad proximum liberandum.*

3 *Testes an & quando post publicatas attestationes possint iterum examinari, vel de nouo produci, remissiuè.*

4 *Probationes subtrahens aduersario an causam amittat, remissiuè.*

Cap. Intimauit. XVIII.

1 IVrans non testificari contra aliquem si opus est, potest cogi ad iurandum si testificationes non sunt publicatæ, nec fuit renuntiatum testibus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Felin. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Vin. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 158. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 263. Cened. *collect.* 27. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 18. & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p.* 8 *c.* 13.

2 *Iuramento constrinxit*, &c. Notatur ad hoc quòd testis liberè, & non requisitus testimonium dicere debet ad proximum liberandum, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 310. Vnde *in Ordin. Regia Lusitan. lib.* 3. *tit.* 57. cauetur ne partes per se, vel interpositam personam alloquantur testes, postquam fuerint nominatæ, vt ita omnis subornationis suspicio repellatur, quia si testis in dicto suo confiteatur partis Aduocatum secum clam fuisse alloquutum, ab eo præsumitur subornatus, Bonacos. *comm. crim. p.* 2. *verbo, testis fol. mihi* 79. *verso*, nisi constet illum fuisse ab ipsomet Aduocato instructum in his tantum, quæ iuris sunt, vel in ratione reddenda, Mascard. *de probat. concl.* 1358. *n.* 4.

Publicatum non est.] An, & quando post publicatas 3 attestationes possint testes iterum examinari, vel de nouo produci, videndi sunt Doctores, quos plena manu citat Cened. *ad Decretal. collect.* 27. *n.* 2. quibus adde Donat. à Fina *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4. *sub hoc tit. n.* 69. *pag.* 520. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 46. *n.* 2. Morl. *in emporio iuris Ciuilis, p.* 1. *tit.* 11. *in prælud. n.* 71. *cum seqq.* D. Marta *in notis nouissimarum decis. voto* 245.

In gloss. *Iuramento.* Notatur ad hoc quòd probatio- 4 nes subtrahens aduersario amissionis causæ pœna non mulctatur, Butr. *in cap. peruenit, n.* 6. *de testib. cog.* vbi Imola *n.* 3. & Felin. *in fine*, Panorm. *in cap. cùm causa, n.* 18. *vers. ego dicerem, hoc tit.* Anch. *cons.* 388. *n.* 13. Contrarium tamen, quòd scilicet causam amittat, tenent Innoc. *hic in verbo, recipere*. Host. *in d. cap peruenit, n.* 1. vbi Zabar. *n.* 2. *& seqq.* Guid. Papæ *sing.* 99. & alij, quos refert Rendin. *in prompt. recept. sent. tom.* 1. *tit.* 93. *n.* 35. distinguit Boër. *decis.* 192. *n.* 9. quem vide.

SVMMARIVM.

1 *Publicatio, vel renuntiatio testium in certis capitulis non præiudicat volenti testes producere in aliis.*

2 *Publicatis attestationibus non sunt vlterius testes alij recipiendi super eisdem articulis.*

3 *Rescriptum impetratum contra consuetudinem & stylum Principis suspectum est de falso.*

4 *Priuilegia concedi non debent contra solitam formam.*

Cap. Causam, quæ. ij. XIX.

PVblicatio, & renuntiatio testium in certis capitu- 1 lis non præiudicat parti volenti producere testes in aliis capitulis, & literæ impetratæ à Sede Apost. postquam causa fuit commissa, non faciunt præiudicium parti super nouis capitulis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panormit. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 159. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 265. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 19. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 1. *c.* 15.

Collige ex text. quod attestationibus publicatis 2 non sunt vlterius testes alij recipiendi super eisdem capitulis, sed de hoc *in præsenti*, nihil dicendum, cum late dictum sit ad *cap. ex tenore* 35. *infr. hoc tit.* vbi multipliciter ampliatur, & limitatur hæc conclusio.

In gloss. *Rationi.* Notatur ad hoc quòd rescriptum impetratum contra consuetudinem, & stylum Prin- 3 cipis suspectum est de falso, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1269. *n.*... Nam priuilegia concedi non debent. 4 contra solitam formam, Perez *l.* 28. *gloss.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ord. & l.* 6. *gloss.* 1 *pag.* 694. *col.* 1. *vers. quod etiam, tit.* 12. *lib.* 3. *Ordin.*

Cap. Personas. XX.

AD testificandum non admittitur qui certè, vel legitimè conuinci potest quòd laborat consimili

mili morbo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Anch. Mynsing. Aret. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. sec. indi libri iuris Pontif. pag.* 159. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 262. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2 *Decret. lib.* 2 *sub tit* 20. *de appellat. c.* 4. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 10. *c.* 3.

2 Collige ex text. quòd consimilem causam habens tanquam suspectus repellitur à testimonio, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 431. Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap.* 21. *n.* 17. *in fine,* Bonacos. *commun. crimin. p.* 1. *verbo, similitudo, fol* 152. Mascard. *de probat. concl.* 1357. *n.* 54. Bobadil. *in sua polit. a, lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 53.

SVMMARIVM.

1 *Christianus contra Iudæum in testem admittitur.*
2 *Iudæus, vel Maurus testis esse non potest in causis Christianorum.*
3 *Iudæi testes in causis Christianorum coadiuuantur ab aliis integris testibus Christianis, præsertim in materia difficilis probationis.*
4 *Christianus noniter conuersus potest esse testis in causis veterum Christianorum*
5 *Iudæus potest esse testis contra Christianum, vbi agitur de eo conuincendo reuersum esse ad infidelitatem.*
6 *Iudæus potest esse testis contra Christianum interueniente partium consensu.*

Cap. Iudæi. XXI.

1 CHristiani in qualibet causa possunt esse testes contra Iudæos cùm ipsi semper præsumant contra Christianos vti suis testibus, & in hac parte qui præferunt Iudæos Christianis sunt excommunicandi, quia Iudæi debent subiacere Christianis, & ab eis pro sola humanitate foueri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald Felin. Henric. Boich, Butr. Mynsinger. Aret. Martin. Vran. Cujac. Cened. *collect* 83. Viuian. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 260. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 263. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord part.* 1. *&* 2. desumitur ex Concil. Lateranen. sub Alexand. III. *cap.* 16.

2 Collige ex text. Iudæum, vel Maurum testem esse non posse in causis Christianorum, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3 *tit.* 56. §. 4. vbi patens meus, Simanch. *de Catholic. c.* 64 *à n.* 41. Crot. *de testib. n.* 136. Nep. de Monte Albano *eod. tract. n.* 100. Marquard. de Susannis *de infidelibus, p.* 2. *c.* 5. *à num* 9. Ripa *in cap. cam te, à n.* 29. *de rescript.* Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 74. vbi Viuian. *n.* 134 *pag.* 521. *cum seq.* Perez *l.* 7. *gloss. en todos los pleitos, &* l. 31. *gloss. testimonio, tit.* 3. *l.* 8 *Ordin.* Seraph. *de priuilegiis iuramenti, priuil.* 123 *n.* 4. Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 265. Mascard. *de probation. concl.* 944 *& concl* 1356. *n.* 41. Surd. *cons.* 19. *n.* 15. *&* 17. Farinac. *in praxi crimin. q.* 56. *à n.* 105. refert plures Doctores Cened. *ad Decretal. collect.* 83. adde optimam Rotæ *decisionem* 233. apud
3 Farin. *p.* 2. *recent* in qua *n.* 4. fuit dictum testes Hebræos in causis Christianorum coadiuuari ab aliis integris testibus Christianis, præsertim in materia difficilis probationis, & *n.* 8. quod testes Hebræi

contra Christianum faciunt aliquam probationem quando eorum dispositiones sunt adminiculatæ, quamvis aliter nullam fidem faciant, vt per. Afflict. *decis.* 211. quem refert Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 2. *collect.* 434. *vers. sed n...*

Limita text. conclusionem non procedere in eo, 4
qui nouiter Christianus factus est, *cap. constituit* 17. *quæst.* 4 Roman. *sing* 669. Hyppol. *sing.* 107. Felin. *in d. cap. eam te, num.* 11. Dec. *num* 6. & Rip. *n.* 30. Secundò 5
limita non procedere quando agitur de conuincendo fideli reuersum esse ac infidelitatem, *cap contra Christianos, de hæret lib.* 6 vbi gloss. *verbo Iudæos,* & alij, Felin. *n* 2 Mynsing. *num.* 3. & alij *in præsenti,* Simanch. *d cap.* 64. *n.* 41. Tertiò limita non procedere interue- 6
niente partium renuntiatione, gloss *verbo contra,* ibi, *respondeo vtique, in cap. quoniam fieri, de hæretic. lib.* 6. Specul *tit. de teste,* §. 1. *vers. item,* Aretin *in cap. præsentium col.* 2. *hoc tit.* Vtrùm vero sustineatur infidelis testimonium extra iudicium, veluti in contractu vel testamento, vide text. *in l quoniam pen. in fin. C. de hæret.* Felin. & Mynsing. *n.* 4. *in præsenti.* Limita denique in criminibus exceptis, in quibus Iudæus admittitur in testem contra Christianum, Lancell. Conrad *in pract. lib.* 1. *c* 9. §. 2. *de offic. prat. in causis ciuilibus rubr. personas testium aggredior do, in verbo infidelis in fine,* Buccar. *de differens inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 137. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Matris testimonium est suspectum, vbi filia petit in virum aliquem se maiorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissoluitur.*
2 *Fœmina testimonium admittitur in causis matrimonialibus, saltem quando de matrimonio ipso probando agitur.*
3 *Commodum, & incommodum, quæ testis sentit, quando sunt indiu sibilia, poterit ille testificari.*
4 *Parentes in testes admitti possunt vbi filia petit in virum aliquem sibi æqualem, secus si diuitiis, vel nobilitate esset superior.*
5 *Diuitia nobilitant*
6 *Familiarum nobilitas, & honestas diuitiis conseruatur.*
7 *Verba, aliquatenus admittendum, omnem negant potentiam etiam in minimo.*
8 *Parentes in probanda consanguinitate filiorum testes esse possunt.*
9 *Testis vnus plenè probat ad impediendum matrimonium.*
10 *Pater, & mater non possunt ferre testimonium in causa filij, etiamsi sit naturalis, spurius, incestuosus, vel adoptiuus si sit in potestate.*
11 *Hæresis in crimine,*
12 *Maiestatis læsa in crimine,*
13 *Profitendi in religione si dubitetur an filius habuerit animum,*
14 *Status in causa,*
15 *Lis vbi est inter duos filios,*
16 *Quæstio. vbi vertitur super ætate,*
17 *Ætas filiorum sufficienter probatur per librum parentis,*
18 *Partis de consensu tacito, vel expresso,*
19 *Instrumentis celebratis inter patrem, vel alium extraneum,*

} *parentes pro filiis, vel è contra testes esse possunt.*

20 *Soror pro sorore admittitur in causa matrimonij, præsertim quando non est disparitas inter coniuges.*

Cap. Super eo. ij. XXII.

1 TEstimonium matris est suspectum vbi filia petit in virum aliquem se maiorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissoluitur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Joan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panormit. Butr. Felin. Henric. Anchar. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Butr. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 160. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 164. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 2.

2 *Et altera mulier.*] Ergo fœminæ testimonium admittitur in causis matrimonialibus, saltem quando de matrimonio ipso probando agitur, vt per Tiraquell. *l.* 9 *connub. gl.* ff 1 *p* 9. *n.* 64. Viuian. *tom.* 1 *communium opin. lib.* 4 *tit.* 10. *n.* 165. *pag.* 531. *& tom.* 2. *lib* 6. *tit.* 13. *n* 95. *vers. claudicat etiam, pag* 48. Mascard. *de probat. concl.* 762. *n.* 7. *& concl* 1919. *n.* 6 Menoch. *concl.* 380. *n.* 15. quicquid dicat Franc. Molin. textum hunc aliter interpretans, *de ritu nupt lib.* 1. *comp.* 8. *à n.* 14. Et quod duæ mulieres plenè probent matrimonium tradunt Dec. *cons.* 342. *n.* 1. Farinac. *in praxi crimin. q.* 59. *n.* 35. *&* 36. Buratt. *decis.* 530. *n.* 1.

3 *Incrementum, & honorem,* &c.] Notatur ad hoc quòd quando commodum, & incommodum, quæ testis sentit, sunt indiuisibilia, poterit testificari, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 414.

4 *Vbi vir superior est.*] Ergo vbi filia petit in virum aliquem sibi æqualem, possunt pater, & mater in testes admitti, vide Crot. *de testib. n.* 105. Albert. *eod. tract. p* 1. *in princip. à n.* 3. Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 239. *pag.* 538. Turzan. *lib.* 5. *tit.* 2. *n.* 601 *pag.* 707. Mascard. *de probation. concl.* 998. *n.* 3. *&* 10. *& concl* 1019. *& concl* 1148. *num.* 23. Farin. *in praxi crimin. q* 64. *n.* 191. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, pater, n.* 40. *& verbo, testis, n.* 9. Amat. Roder. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 7. *n.* 47. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 71. Vbi verò alter alterum diuitiis, vel nobilitate superaret, tunc parentes, aut coniuncti in testes non recipiuntur, vt per Socin. *reg.* 427. *fall* 6. Menoch. *casu* 102. *n.* 4. Gabr. Alex. Felin. Aufrer. Viu. Lanfr. & alios Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp* 8. *n.* 31. *& n.* 28. etiam resoluit parentes, & coniunctos in testes non recipi, quoties supra modum de matrimonio solliciti illius exitum perceperent, & *n.* 30: idem locum habere affirmat vbi mulier, quæ de matrimonio contendit, cognita à viro fuisset, cùm enim de iniuria familiæ illata agatur, parentum, & coniunctorum testimonium suspectum est.

5 *Diuitiis, & nobilitate.*] Sufficit si in alterutro nominatorum vir mulieri superior sit, vt per Menoch.
6 *de arbitr. casu* 162. *n.* 5. *in fine.* Et notatur ad hoc quòd diuitiæ nobilitant, Tiraq. *de nobilit. c.* 3. *n.* 3. nobilitas enim sine diuitiis sordescit, Guillelm. *in cap. Raynutius, de testam. verbo, duas habens filias, à n.* 131. Menoch. *cons.* 116 *n.* 3 *& cons.* 126. *n.* 28. Flamin. *de resign. benefic. lib* 13. *q* 1. *à n.* 150. Et familiarum nobilitas, & honestas diuitiis conseruantur, & ob inopiam pereunt. Rota *decis.* 682. *num.* 5. apud Farin. *part.* 2. *recent.*

7 *Aliquatenus admittendum.*] Omnem negat potentiam, etiam in minimo, Menoch. *d. casu* 102. *num.* 5. iunctis traditis per me *de diction. vsufrequent. dict.* 20. *pag.* 198.

Matre asseuerante ipsos esse consanguineos, &c.] Notatur ad hoc quòd parentes in probanda consanguinitate filiorum testes esse possunt, quia meliùs scire debent consanguinitatem quàm alij extranei, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 338. *&* 380. 8

Notatur etiam ad hoc quòd vnus testis plenè probat & sufficiens est ad impediendum matrimonium, ne contrahatur, vt peccatum euitetur, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verbo, testis, num* 43. Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 63. *n.* 48. Guttier. *in tract. de matrimon. cap.* 16 *num.* ... & ita credendum esse vnico testimonio plenariè ad impediendum matrimonium, probat etiam similis text. *in cap cum in tua* 27. *vers. ad quod*, vbi gloss. *verbo persona, de sponsal. gloss. vltim.* Abb. *num.* 7. & alij *in præsenti*, Nauar. *in cap. Sacerdos, de pœnit. dist* 6. *num.* 27 Couar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 6. §. 10. *num.* 21. Fusc. *litera C. sing.* 20. *in fin.* Gabr. *commun. sub tit. de testib. concl* 1. *n.* 16. Guttier. *canon. lib.* 1 *c.* 11. *n.* 26 *&* 31. Non obstat *cap. præterea, de sponsal.* quia resp. propterea *ibid.* in sponsalibus iuratis non credi vnius testimonio, quia testis de quo *ibi*, consanguineus erat partis, & insuper criminosus, à quo quidem, vt ipse dicebat, impedimentum propositum emanabat, vt in specie aduertit gloss. *d. verbo persona.* Nec obstat text. *in c.* 1. *de consang.* quia satisfit si dicas in eo non agi de impediendo matrimonio nondum facto, sed de dirimendo iam contracto. 9

In gloss. *Cum mater*, ibi, *& ita videtur quòd pater, & mater non possunt ferre testimonium in causa filij.* Vide apud Lusitan. Ordin. Regiam *lib.* 3. *tit.* 56. §. 1. vbi parens meus, & apud Castellanos *l.* 14. *tit* 16. *part.* 3. vbi Gregor. Lopez, Nell. *de testib. numer.* 7. Mascard. *concl.* 1148. *& concl.* 1157. *num.* 45. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17. *num.* 15. *in fine*, Cardos. *d. verbo, testis, num.* 9 Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 54. *n.* 145. *cum seqq. & consil.* 29. *n.* 4. Morl. *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. n* 40. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 22 *art* 4 *conclus.* 1. Amat. Roderic. *d. cap.* 7. *n.* 47. procedit etiamsi filius sit naturalis, spurius, atque incestuosus, Mascard. *concl.* 1148. *n.* 8. Farinac. *q.* 54. *num* 157. Molina *de instit. tract.* 2. *disp.* 170. *vers. in quibus.* Et etiamsi sit emancipatus, Campeg. *de testibus reg.* 2. *versic. secundò quando*, Anton. Gabr. *sub hoc tit. concl.* 17. *n.* 7. Mascard. *concl.* 1148. *n.* 5. Farinac. *d. q.* 154. *n.* 154 Ac etiamsi sit filius adoptiuus, si sit in potestate patris, Hect. Æmil. *de testib. p.* 1. *verbo, adoptans, num.* 1. Mascard. *concl.* 1148. *num* 18. Farin. *d. quæst.* 54. *num.* 160. 10

In ead. gloss. ibi, *In aliis verò causis pater pro filio, vel è conuerso non recipitur.* Limita primò in crimine hæresis, in quo admittitur testimonium parentum contra filios, & è contra, vide Simanch. *de catholicis institut. cap.* 64. *numero* 67. Ludouic. Miranda *d. quæst.* 22 *artic.* 4. *conclus.* 2 Mascard. *conclus.* 857. *numer.* 18. *cum seqq.* Farinac. *d. quæstion.* 54. *num* 172. 11

Secundò limita in crimine læsæ maiestatis, vide Mascard. *concl.* 451 *n.* 9. *& concl.* 857. *n.* 20 *&* 23. Farin. *d. q.* 64. *n.* 173. 12

Tertiò limita si dubitetur an filius habuerit animum profitendi in religione, quia tunc super eo pater admittitur in testem, *cap. sicut* 2. *quæst.* 3. *cap. præsens* 20. *quæst.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 102. *n.* 11. Mascard. *conclus.* 1148. *num.* 15. Farinac. *d. quæst.* 54. *num.* 185. 13

Quartò

14 Quartò limita in causa status, Anton. Gabr. *d.conclus.17.n.13.*Mascard.*concl.*1148.*n.*30. Farin. *d. q.*54. *n.*186.

15 Quintò limita quando lis est inter duos filios, quia tunc pater est idoneus testis propter parem affectionem, vide Anton.Gom.*tom.3.var.c.*12.*n.*14 *col.*4.Menoch.*de arbitr. casu* 106.*n.*19. *& casu* 152. *num.*8. *& cons.*45.*n.*27.Mascard.*cons.*408.*n.*21.*& concl.*533.*n.*36. *& concl.*1148 *n.*29.Farin.*d.q.*54.*n.*205. Et de filio testificante inter patrem, & matrem, idem resoluit Viu. *tom.1.commun opin.lib.4.tit.10.num.*273.*vers.unde filius, pag.*543.

16 Sextò limita quando quæstio vertitur super ætate, nam in ea probanda parentes admittuntur, & sunt idonei testes pro filiis, vide Sfort. *in tract. de in integrum restit.p.*1.*q.*37.*art.*5.*n.*57. Menoch. *de præs.lib.*2. *præs.*55.*num.*11.*cum seqq.* Mascard. *concl.*668. *à n.*7.*& concl.*1148.*n.*14. Cald.Pereira *in l.si curatorem, C.de in integr.restit.verbo, minorib.n.*13. Guttier.*alleg.* 11.*num.*10. Morl.*in emporio iuris, p.*1.*tit.*11. *in prælud.n.*80.*vers.vlt.* Cardos.*in praxi iudicum, verbo, testis, n.*10. Farinac.*d.*

17 *q* 54. *n.* 177. Sufficienter etiam probatur filiorum ætas per librum parentis, Canalcan.*de tutore, & curat. n.*296.Menoch.*cons.*33 *n.*34.Morl.*d.p.*1 *tit.*5 *in prælud. num.*24.Farin. *fragment.crimin p.*1.*lit.A.num.*168. *cum sequentib.*

18 Septimò limita de consensu partis tacito, vel expresso, Mascard.*concl.*342.*n* 25.*& concl.*1148. *num.*17. Menoch.*cons.* 342.*n.*25.Cald.Pereira *de extinct.emphyt. cap.*17.*num.*10.*vers.infero quintò*, Farinac. *d. quæst.*54. *n.*189.

19 Octauò limita in testibus instrumentariis, est enim filius idoneus testis in instrumento celebrato inter patrem, & alium extraneum, vide Hyppol. *in l.*1.*§.ad quæstionem, n.*27.*ff.de quæst.*Duen.*reg.*384.*vers.limita* 2. Menoch.*de arbitr.casu* 105.*num.*6. Mascard.*concl.*408. *num.*17.*& concl.*533.*num.*29 *& concl.*1036. *num.*21.*& concl.*1148.*n.*25.*& concl.*1360.*n.*3. Rebuf.*de reprobat. testium, n.*181. Farinac.*d.q.*54.*n.*187.

Nonò limita in recognitione manus patris, quia tunc assertioni filij statur. Caualer.*decis.*122.*n.*10.

20 In ead.gloss.ibi, *Et cæteri consanguinei.*] Notatur ad hoc quòd testis soror pro sorore admittitur in causa matrimonij, præsertim quando non est disparitas inter coniuges, vt per Abb.*in cap.videtur, n* 2.*& sub n.*6. *infr.qui matrim.accusare possunt*, Dec.*consil.*163 *num* 26. Paris.*cons.*58. *sub n.*24. *lib.*4. quos refert, & sequitur Rota *decis.*147.*n.*23. apud Farinac.*p.*1.*rece. e.*

C A P. Licet vniuersis. X X I I I.

1 Causa quælibet, & maximè inter Christianos & Iudæos terminanda est ad minus duorum testimonio, vel trium bonæ vitæ, & laudabilis conuersationis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan.Anchar. Panorm. Host.Bald.Butr.Felin.Aretin.Mynsing.Martin.Vran.Cujac.Viu.*in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.*161.Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*164. remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant.August. *collect.* 2. *Decretal.lib.*2.*tit.*2. *de foro compet.cap.*1.

2 Probat hic text. ad perfectam inducendam probationem duos testes sufficere, vnum verò non probare, de quo dixi *ad cap in omni negotio* 4. *supr. hoc tit.* vbi multipliciter limitatur, & ampliatur hæc conclusio.

3 *Non minus quàm duorum,* &c.] An hoc præceptum diuinum possit lege ciuili interpretari, vide Perez *l.*1 *gloss.*1.*pag.*84.*in princ.tit.*2.*lib.*5.*Ordin.*

S V M M A R I V M.

1 *Testes idonei non sunt, quos actor de familia sua produxit.*
2 *Domestici, & de familia producentis non sunt idonei testes.*
3 *Domestici, seu familiares Episcopi, vel alicuius magni domini,*
4 *Domestici, seu familiares iam expulsi,*
5 *Famulus non habens salarium, seu expensas,*
6 *Domestici magnæ auctoritatis, & vitæ honestioris,*
7 *Domestici vtriusque partis,*
8 *Domestici domesticorum,*
9 *Domestici testificantes contra producentem,*
10 *Domestici producti ad defensionem rei inquisiti, & ad illius innocentiam,*
11 *Domestici testes instrumentarij,*
13 *Hæresis in crimine,*
} *testificari pro condomesticis, seu dominis possunt.*
14 *Ecclesiæ fauore in ciuilibus,*
15 *Consanguinitatem,*
16 *Ætatem,*
17 *Furorem,*
18 *Facta antiqua,*
19 *Parte non opponente,*
20 *Veritas vbi aliter haberi non potest,*
} *domestici probant.*
21 *Declaratur text. in præsenti.*
22 *Præferri debent illi, de quibus verosimile est, quòd pro aliquo non peierarent.*
23 *Domestici appellantur propriè, quibus imperari potest ratione patriæ, vel dominicæ potestatis.*
24 *Colonus in testem pro domino suo admittendus non est; & quid in colono adscriptitio, n.*25. *& de colono partiario, n.*26.
27 *Ancilla testis esse non potest pro domino suo, nisi in his, quæ domi fiunt, vel iam desiisset esse ancilla.*
28 *Amasius pro amasia deponere non potest.*
29 *Discipulus in causa magistri testis esse non potest, quando sub eius ferula est.*

C A P. In literis. X X I V.

Vxorem sibi fuisse affinem si quis probare voluerit, non potest producere testes suæ familiæ, 1
sed alios probatæ vitæ, & opinionis, de quibus non est dubium peierare. Colligunt ex Ordin.Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan. Host.Butr.Felin.Bald.Panorm. Hentie. Boich, Aretin. Mynsing.Martin.Vran.Cujac.Cened.*collect.*5 Viuian. *in racionali secundi libri iurie Pontif. pag.*162. Alagon.*in compend iur. Canon. pag.* 264. remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen.*in concord p.*1.*&* 2. refertur ab Anton.Aug. *collect.*2. *Decret. lib.*2. *tit.*12. *cap.*5.

Testes de familia.] Notatur ad hoc quòd domestici, 2
& de familia producentis nõ sunt testes idonei, nec ad testificandum admittuntur, idem probat *c.si test vers. etiam iur ciuil. & vers.test.*4.*q.*3.*l.pen.ff hoc tit.l.*1.*C.eod.* tradunt gl. *verbo de familia*, Bald.*n.*1.Abb.*n.*3.Felin.& Imol.*n.*2.Bell.*n.*16.Mynsing.& alij *in præsenti*, gl.*verb.*

familiarem in cap. insinuante, de offic. deleg. Cur. de testib. concl. 1 n. 1. Alber. eod. tract p. 1. in princ. vt qui testes repellentur ratione domesticitatis, à princ. Aufrer. de reprob. testium, à n. 33. Afflict. decis. 309. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præs. 39. & 47. Cæs. Contard. in l. diffamari, C. de ingen. in ampl. num. 148. Rojas sing. 198. & 202. ex num. 2. Alphan. collect. 679. Anton. Gabr. commun. lib. 1. tit. de testib. concl 10. Corset. sing. testes 20. Hipp. sing. 5. Rojas sing. 197. & 198. Bernard. reg. 746 Duen. reg. 383. Cou. pract. c. 18. num. 4. Tiraq. de pœnis temper. cap. 51. n. 93. & in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, susceperit, n. 44. & in tract. cessante causa, p 1. num. 104 cum seqq. Rebuff. de reprobat. testium, n 134. cum seqq. & num. 285. Donat. à Fina tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. num 112. pag. 523. Mascard. de probat. concl. 533. & concl. 758. & concl. 1357 n 46. & 51. & concl. 1358 n. 46. Morl. in emperio iuris, p. 1. tit. 11. in prælud. num 41. Farin. in praxi crimin. part. 2. q. 55. Valasc. consult. 45. Cald. Pereira quæst. forens. cons. 24. num. 23. Alexand. Trentasinq. var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. resolut. 1. Amat. Roder. in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processuum, cap. 7. num 49. Rota decis. 238. n. 6. apud. Farin. in 1. compil. p. 4. diuers. Rota etiam decis. 147. à n. 23. apud eundem Farin. in recentiorib. p. 1. & decis. 772. apud eundem p 2. Marc. Anton. var. resolut. lib. 2. resol. 6. n. 2. nouissimè Hieron. Buccaron. de differ. inter iudicia ciuilia, & crim differ. 93. Nota procedere in testibus de familia non solùm illis, qui sub patria, vel dominica potestate existunt, sed etiam qui in eodem seruitio existentes in eadem habitant domo, vel ab illa habent dependentiam. Non obstat quod Religiosi in causa sui monasterij, vel collegij testes esse possunt cap. insuper sup hoc tit. qui tamen familiares dicuntur, l. 1. §. familia ff. de publican. quia resp. Religiosos, vel collegiales non esse propriè familiares, seu domesticos testes respectu sui monasterij, & quamvis propriè esse dicantur respectu sui superioris, non tamen possunt testificari in causa illius, cui subiiciuntur, vel à quo impetantur. Nec etiam obstat, quod in causa matrimoniali admittuntur familiares ad testificandum, c. 3. qui matrim. accus. pos. c. præterea 12. de sponsal. de qua agit hic text. quia respondetur prædicta iura, & similia procedere in familiaribus lato modo consideratis, prout sunt consanguinei, qui licèt aliàs per alias leges à testimonio repellantur, fauore tamen matrimonij in causa illius rectè testimonium dicunt.

3 Primò limita in domesticis, seu familiaribus Episcopi, seu alicuius magni domini, aut illustrissimæ personæ? Lanfranc. de testib. n 63. Aufrer. de reprobat. testium sub n. 43. vers. fallit si sit famulus, Mascard. conc. 757. n. 2. Farin. d. q. 55. n. 127. Rota d. decis. 147. n. 25. apud Farin. p. 1. in recent. Gregor. decis. 351. n. 56. Buratt. decis. 777. n. 11.

4 Secundò limita in domesticis, seu familiaribus iam expulsis, vtpote qui tempore depositionis non erant in seruitio producentis, Specul. de testib. §. 1. n. 13. vers. quid si olim, Abb. hic n. 6. & Felin. n. 8. Alexand. cons. 5. n 9. lib. 1. Tiraquell. in tract. cessante causa, part. 1. num. 101. Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 10. num. 9. & 10. Mascard. concl. 533. n. 11. & concl. 26. n. 5. vers. quartò, Menoch. cons. 31. n. 29. & cons. 199. n 48. Rebuff. de reprobat. testium, n. 191. & n. 215. vers. 4. Anton. Monach. Lucensi decis. 28. num. 2. Surd. decis. 219. num. 4. Morl. d. tit. 11. in prælud. n. 41. in fine, Farin. d. q. 55. n. 32. vbi n. 33. sublimitat in eo, qui per fraudem exiisset è domo domini, Rota d. decis. 147. n. 24.

5 Tertiò limita in famulo non habente salarium, aut expensas, vide Mascard. concl. 758. n. 7. Alex. Trentacinq. d. resol. 1. num. 28. Farin. d quæst. 55. n. 138. & seqq.

Quartò limita in domesticis magnæ auctoritatis, & vitæ honestioris, vide Gabr. d. concl. 10. num. 10. Mascard. conclus. 26. num. 5. vers. & illud, & concl. 533. num. 28. & concl. 1398. n. 7. & 8. Farin. d. quæst. 55. n. 82. Alexand. Trentacinq. d. resol. 1. n. 21. Mantic. decis 112. n. 3. & 4. 6

Quintò limita in domestico vtriusque partis, vide Gabr. d. concl. 10. n. 66. Mascard. concl. 553. n. 56. Farin. d. q. 55. n. 92. 7

Sextò limita in domesticis domesticorum, Mascard. conclus. 747. num. 4 & concl. 533. num. 10. Farinac. d quæst. 55. à num. 19. Alexand. Trentacinq. d resol. 1. num. 15. Rota decis. 147. num. 16. apud Farinac. part. 1. recent. 8

Septimò limita in domestico testificante contra producentem, Campeg. de testib. reg. 11. limit. 5. Farin. d. q. 55. n 97. & seqq. 9

Octauò limita in domesticis productis ad defensionem rei inquisitæ, & ad illius innocentiam, Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 12. n. 9. lit. D. Gabr. d. concl. 10. n. 42. vers. contrarium, Mascard. concl. 26. num. 6. & concl. 533. n. 16. Farin. d. q. 55. à num. 70. Trentacinq. d. resol. 1. num 8. 10

Nonò limita in domesticis testibus instrumentariis, Mascard. conclus. 533. num. 29. & 30. Trentacinq. d. resol. 1. num. 17. Farinac. d. quæst. 55. num. 83. & 84. vbi numero 85. idem resoluit in testamentariis. 11

Decimò limita in casibus difficilis probationis, Rota decis. 772. n. 3. apud Farin. part. 2. recent. Mascard. conclus. 124. num 48. & concl. 533. num. 15. Farinac. d. quæst. 55. num. 35. Trentacinq. d. resolut. 1. num. 9. & ad testificandum de rebus in domo factis, Hieron. Fernand. de Ottero Roman. lucubrationum, disput. 22. num. 2. 12

Vndecimò limita in crimine hæresis, vide Peniam in director. Inquisit. p. 3. schol. 125. Mascard. concl. 858. n. 22. Farin. d. q. 55. n. 94. 13

Duodecimò limita fauore Ecclesiæ in ciuilibus, cap. 1. 14. quæst. 2. Mascard. concl. 535. num. 35. Farin. d. q. 55. n. 91. 14

Decimotertiò limita in probatione consanguinitatis, c. 1. 35. q. 6. Farin. d. quæst. 55. n. 108. Trentacinq. d. resol. 1. n. 24. 15

Decimoquartò limita in probatione ætatis, vide Gabr. d. concl. 10. num 67. Mascard. concl. 668. num. 59. Farinac. d. quæst. 55. num. 113. Trentacinq. d. resolut. 1. num. 25. 16

Decimoquintò limita in probatione furoris, vide Farin. d. q. 55. n. 116. 17

Decimosextò limita in factis antiquis, vide Gabr. d. concl. 10. n. 63. Campeg. de testib. reg. 11. limit. 9. Trentacinq. d. resol. 1. n. 18. 18

Decimoseptimò limita parte non opponente, Campeg. dict. reg. 11. limit. 13. 21. & 24. Gabr. dict. conclus. 10. num. 51. in princip. Farinac. dict. quæst. 55. num. 104. 19

Decimooctauò limita quando ex natura rei veritas aliter haberi non possit, vt in iis, quæ non nisi occultè fiunt, vt per Butr. in cap. tertio loco, n. 14. vers. item nota, supr. de probation. Alexand. cons. 152. num. 11. vol. 5. Paris. cons. 53. num. 14. & cons. 55. num. 44. vol 4. quos refert, & sequitur Rota d. decis. 772. num 2. apud Farin. part. 2. recent. Ioan. Baptista Costa de remed. subsidiar. remed. 70. num 6. Vel quæ in domo peraguntur, l. priùs 17 ff. ad Syll. l. consensu, §. sin autem, & §. si plagiis, C. de repud. l. quoties 3. C. de naufrag. lib. 10. cap. super prudentia 14. q. 2. c. veniens 58. in fin. hoc tit. c. cum I. & A. de 20

re

re indi. Alberic. *de testib p. 1. tit. quando ratione defectus personæ, à princip. à n.* 8. Alciat. *de præs. reg. 1. præs.* 47. Rojas *in fidei, sing.* 167. *in princip, & sing.* 202. *n.* 2. Burat. *decis.* 777. *n.* 10. Intellige quando aliàs talis res per alios probari non potest, patet ex hoc text. *in vers. sin autem, in fin.* tradunt Rojas *d. sing.* 202. *n.* 3. quicquid dicant Felin. & Dec. quos refert Gabr. *commun. sub hoc tit. concl.* 10. *n.* 33. & 38. Non obstat text. *in præsenti*, vbi agitur de copula, & sic de re, quæ occultè in domo peragitur, fatetur *hic* Abb. *n.* 2. & Felin. *n.* 6. & tamen dicit testes de familia producentis, & domesticos non admitti ad testimonium dicendum, quia resp. negationem receptionis testium, de quibus *hic*, procedere & esse intelligendam ex eo, quia ex illa cohabitatione septennij, intra quod vir cum vxore permanens omnino tacuit, maxima insurgebat præsumptio contra ipsum maritum, & illius testes, ad quam præsumptionem text. habuit respectum ne domestici *ibidem* reciperentur, prout in effectu videtur considerare *gloss. fin. in sum.* 14. *q.* 2. quod manifestè colligitur ex verbis huius text. ibi, *si res ita se habet*, iuncto *princ.* ibi, *cum eam in domo sua per septennium*, &c. quæ quidem verba Pontifex *in præsenti* non retulisset, si ad decisionem causæ non conducerent.

21 *Nisi probata essent vita, &c.*] Aduerte ideo in præsenti repulsos fuisse testes de familia actoris, quia non erant honesti, dicebant enim se interuenisse facto inhonestè perpetrato per dominum; vel fortè quia text. agit de illo, qui ad dissoluendum matrimonium allegauit impedimentum affinitatis causatum ab ipso opponente ex copula illicita, & contra quem vrgebant aliæ præsumptiones calumniæ, ita Gutier. *de matrim. c.* 44. *n.* 85.

22 *Vero simile non esset, &c.*] Notarut ad hoc quòd illi præferri debent, de quibus verosimile est quòd pro aliquo non peierarent, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 128.

23 In glos. *De familia* ibi, *domestici appellantur propriè, quibus imperari potest ratione patria, vel dominica potestatis.* Vide Mascard. *concl.* 755. Card. Tusch. *tom. 3. lit. F. concl.* 72. Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss.* 41. *à n.* 16. Christoph. de Pace *ad leges styli, l.* 32. *à n.* 26. Viu. *decis.* 349. *n.* 1. Matiens. *l. 2. gloss. 7. tit. 5. lib. 1. noua recop.* & alios plures, quos ego ipse refero *de officio, & potestate Episcopi. p. 2. alleg. 5. à n.* 2.

24 In ead. gloss. ibi, *familiares appellantur consanguinei, colonus.* Et ideo colonum in testem pro domino suo
admittendum non esse tenent Gabr. *d. concl.* 10. *n.* 58.
& 60. Mascard. *concl.* 310. & *concl.* 555. *n.* 5. Rebuff.
de reprobat. testium, n. 90. Viu. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4 tit* 10. *n.* 132. *pag.* 525. Mench. *vsufreq. c.* 33. *n.* 11.
Farin. *d. quæst.* 55. *à n.* 213. Stephan. Gratian. *discept.*
25 *forens. c.* 293. *n.* 4. *cum seqq.* Et ex eadem ratione non
admitti colonum adscriptitium, vel alios, quibus
impetrari potest, asserunt Mascard. *concl* 310. *n.* 2. &
26 *concl.* 1358. *n* 8. Farin. *d. q.* 55. *n* 214. Partiariis tamen
colonis credi de consuetudine, quando non disputatur de portione fructuum ad colonos pertinente, resoluunt Gabr. *d. concl.* 10. *n.* 58. *in fin.* Soc. iun. *cons.* 146. *num.* 17. & *cons.* 135. *n.* 8. *vol.* 2. Valasc. *de iure emphyt. q.* 30 *n.* 15. *col.* 3. Marc. Antonin. *var. resolut. lib. 3. res* 21. *n.* 12. Farin. *d. q.* 54. *n.* 217. Mascard. *concl.* 320. *n.* 17. Stephan. Gratian. *d. cap.* 293. *n.* 5. Alex. Trentacinq. *d. resolut.* 1. *n.* 31. Idem in colono rei exiguæ tradunt Tiraq *in tract. de iudicio in rebus exig. vers.* 88. Mascard. *concl.* 320 *n.* 3.

27 In ead. gloss. ibi, *& omnes habitantes in domo* Vnde ancillam testem esse non posse pro domino suo, renuerunt Hect. Æmil. *de testib. p. 1. verbo, ancilla*, Mascard. *concl.* 90. *n.* 4. Farin. *d. q.* 55. *n.* 161. vbi *n.* 162. limitat parte non opponente, & *n.* 163. limitat etiam ad
testificandum in his, quæ domi fiunt, & *n.* 164 limi-
tat quoque in ancilla, quæ desijt iam esse ancilla. Ex 28
eadem ratione amasium pro amasia deponere non
posse resoluunt Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 42. Farin.
q. 54. *n.* 217. nec concubinam in causa amasij, Rebuff.
d. tract. n. 92. Hortens. Caualcan. *in pract. de testib. p.* 4.
n. 61. Farin. *q.* 54. *n.* 216. nec discipulum in causa ma- 29
gistri testem esse posse, quando sub eius ferula est,
asserit Rebuff. *d. tract. n.* 181. & *seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Attestationes donec fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes, postea verò non super eodem capitulo, sed super alio.*

2 *Dilationi assignata renuntiare non potest vna pars in alterius præiudicium.*

3 *Minor etiamsi renuntiatum sit testibus, vel post factam eorum publicationem, ad examinandos testes restituitur.*

4 *Maior ex generali clausula*, si qua mihi, *&c. restituitur ad examinandos testes post publicationem.*

5 *Ecclesia ad testes post publicationem examinandos restituitur.*

Cap. Cùm venisset. XXV.

Vrbanus III.

TEstes, qui post appellationem producit, vel stat 1
iuri, tacitè renuntiat appellationi, & sententia postea lata valet. Item quæstio super qua fuerunt testes producti, & publicatæ depositiones, vel fuit testibus vtrique renuntiatum, est terminanda secundùm tenorem depositionum, nec alij testes sunt admittendi. Si verò testes non sunt producti, nec renuntiatum est testibus, possunt noui audiri, & res terminari. Item delegatus mortuo mandatore, & re integra, non potest procedere etiam de consensu partium. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Io. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich. Anch. Martin. Vran. Mynsing. Aret. Cujac. Viu. *in rotian. 2. libri iuris Pontif. pag.* 162. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 265. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2 tit.* 13. *c.* 25.

Vel renuntiatum fuit testibus.] Aduerte quòd vna 2
pars in alterius inuitæ præiudicium dilationi assignatæ renunciare non potest, Guttier. *pract. lib. 1. q.* 34. *n.* 3. Perez *l. vlt. in fine, tit. 5. lib. 3. Ordin. pag.* 578. Valasc. *consult* 25 *n.* 11. Soar. *commun. lit. D. n.* 76.

In gloss. *Renuntiatum*, in addit. marginal. ibi, *nisi esset* 3
talis, cui competeret restitutionis beneficium, vt minor. Notatur ad hoc quòd minor, etsi renuntiatum sit testibus, vel post factam eorum publicationem, ad examinandos testes restituitur, de quo vide Sfort. Od. *de restit. in integrum, q.* 65. *art.* 11. *n.* 61. *vers. sed contra*, Menoch. *de arbitr. lib 1. q.* 34 *n.* 11. Mench. *qu. vsufreq. c.* 31. Farin. *in praxi crimin. q.* 75. *à n.* 44. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 158. *n.* 3. Amat. Rodet. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 8. *n.* 10. vbi *n.* 22. resoluit quòd sufficit constare de minore ætate, & priuilegio personæ ad petendum restitutionis beneficium, licèt de damno ex omissa probatione per informationem non constet. An autem maior ex generali 4

clausula, *si qua mihi*, &c. restituatur ad examinandum testes post publicationem, vide Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 21 *n.* 51. Campeg. *eod. tract. reg.* 268. *fallent.* 68 Soc. *reg.* 413. *limit.* 35. Menoch. *d q.* 34. *sub n* 11. Sfort. *d. art.* 11. *n.* 73. & 77. Farin. *d q.* 75. *à n.* 43. Mendez à Castro *in praxi Lusitana*, *l.* 3. *c.* 14. *à n.* 6.

5 In ead. addit. ibi, *vel Ecclesia*. Notatur ad hoc quòd Ecclesia ad testes post publicationem examinandos restituitur, vt per Ozasc. *Pedem. decis.* 86. *n.* 3. Gabr. *d. concl.* 21 *n* 47. Menoch. *d. q* 34. *n.* 11. Sfort. *d. art.* 11. *num.* 47. Mench. *d. c.* 31 *num* 9. Farin. *d. q.* 35. *n.* 455. vbi *n.* 470. idem resoluit in Republica, & Fiscò, Amat. Roder. *d. c.* 8. *n.* 20 De iure Castellanorum per *l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 4. *noua recopil.* & *l.* 5 *tit.* 9. *eod. lib.* 4. Minor, Vniuersitas, Ecclesia, & aliæ priuilegiatæ personæ in integrum restituuntur aduersùs omissam allegationem, & probationem, & lapsum termini probatorij, si intra quindecim dies post factam attestationum publicationem restitutionis beneficium à iudice postulauerint, quibus elapsis ampliùs non admittuntur, qui quidem terminus ita eis concessus ad probandum non debet continere maiorem dilationem, quàm medietatem termini probatorij concessu in principali negotio, refert Amat. Rodet. *d. c.* 8. *n.* 20.

SVMMARIVM.

1 *Testes producere potest reus in causa matrimoniali ad probandum contrarium eius, quod actor probauit, etiamsi publicatio attestationum sit facta, consuetudine contraria obstante.*

2 *Testes in causa matrimoniali post testificatorum apertionem, publicationémque produci possunt.*

3 *Consanguinitas probatur, & reprobatur per instrumentum.*

4 *Testes producti ad probandam consanguinitatem postquam testificarant, possunt denuo produci super eisdem, vel directò contrariis articulis.*

5 *Instrumentum produci potest post aperturam testium.*

Cap. Series. XXVI.

Clem. III.

1 COniux ad probandum matrimonium non valere, si producat testes pro consanguinitate, qui fuerunt recepti & publicati, potest pars contraria per alios testes probare quòd illi primi falsum dixerunt, non obstante consuetudine in contrarium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innocent. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald Butr. Felin. Aret. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cuiac. Viu. *in ration.* 2. *libri iur. Pontif. pag.* 163. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 265. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 3.

2 Collige ex text. quòd testes in causa matrimoniali, post testificatorum apertionem, publicationémque produci possunt, vt per Hippol. *sing.* 128. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 34. *num.* 7. Thesaur. *Pedem. decis.* 8. *num.* 2. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 5. *collect.* 1769. Farinac. *in praxi crimin. part.* 2. *quæst.* 75. *n.* 381. *cum seqq.* Et procedere in separatione matrimonij propter peccati periculum, non verò quando agitur principaliter de legitimitate filiorum, asserit Menoch. *cons.* 188. *num.* 16.

3 *Publicum instrumentum.*] Notatur ad hoc quòd consanguinitas probatur, & reprobatur per instrumentum, vt per Mascard. *de probat. concl.* 411. *n.* 19. Surd *decis.* 145. *n. vlt.*

Vt post receptos testes, &c.] Notatur ad hoc quòd testes producti ad probandam consanguinitatem, vt dirimatur, vel conseruetur matrimonium, postquam testificarunt, possunt denuo produci super eisdem, vel directò contrariis articulis, vt per Mascard. *d. concl.* 411. *n.* 26. 4

In glos. *Instrumentum* ibi, & *instrumentum bene poterat produci post aperturam testium.* Vide Perez *l.* 6. *gloss.* 1. *ad finem*, *tit.* 21. *lib.* 3 *Ordin.* Viu. *Neapol. decis.* 235. Menoch. *de arbitr. casu* 241. Azeucd. *l.* 4. *n.* 12. *verbo*, *saluo por escrituras*, *tit.* 9. *lib.* 4. *noua recopil.* Mascard. *concl.* 925. Bernard. Græue *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 107. *consid* 3. Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 54. §. 16. 5

In glos. *iuri contraria*. Collige ex glos. iuncto text. post publicationem testium posse eosdem, vel alios testes recipi super eisdem articulis, vel directo contrariis, quando super dictis illorum de falsitate opponitur, eandem sententiam sequuntur Innoc. Abb. *n.* 5. Felin. *n.* 12. Imol. *in fine*, & alij *in præsenti*, Couar. *pract. c.* 18 *n.* 7. pro quibus facit hic text. dum in fine, dicit recipiendos esse prædictos testes, non obstante consuetudine iuri contraria, vnde videtur sentire attento iure recipiendos esse super falsitate, de qua *hic* agebatur. Non obstat quod prædicta consuetudo erat potiùs consona iuri prohibenti recipi testes publicatis attestationibus, ac proinde videbatur non bene text. dicere illam esse iuri contrariam, quia respondetur cum communi text. procedere in causa matrimoniali, in qua agebatur de consanguinitate, & licèt attenta reg. *c. fraternitatis, supra hoc tit.* speciale videatur per hunc text. recipi testes post publicationem, nihilominus tamen propter materiam peccati, & ita propter vitium irremissibile, quod in illa repetitur, non inconuenit, vt post publicationem testium, & etiam post sententiam testes recipiantur, idque non ex speciali lege, sed attento iure, cui consuetudo, de qua *hic*, repugnare, & esse contraria intelligitur, quantumcunque inspecto cortice, & forma regulæ supradictæ eidem iuri ex regula resultanti consona videretur.

SVMMARIVM.

1 *Copula carnalis quomodo probetur.*

2 *Coitus præsumitur quando vnà cubauerit vir, & mulier, & in eodem lecto quis cum puella iacuerit.*

3 *Probationes ex se imperfectæ ad plenam probationem coniunguntur in delictis, quæ occulte committuntur.*

4 *Copula carnalis probatur per auditum proprium.*

5 *Copula carnalis ad probationem quæ præsumptiones, & coniectura sufficiant arbitrio circumspecti iudicis statur.*

Cap. Præterea. XXVII.

Cælest. III.

COpula carnalis probatur per conueniens testimonium de visu, vel de auditu, si fama consentiens faciat violentam præsumptionem, ac sint alia legitima adminicula, tunc standum est testimonio iuratorum, & iudex discretus se regere debet testimoniis & argumentis aptioribus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. 1

Bellam.Ioan.Andr.Imol. Anan. Hoſt. Henric.Boich. Anchar.Butr. Panorm.Felin. Bald. Aretin. Mynſing. Martin.Vran.Guid.Papæ, Cujac. Viuian.*in ration. ſecunda libri iuris Pontif. pag.* 163. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 265.remiſſiuè Caſal.*in ann.*& Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Anton. Aug.*collect.* 2. *Decret.lib.2 tit.12.c.4.*

2 *Qui ſe carnalis copula*, &c.] Notatur ad hoc quòd coitus præſumitur quando vnà cubauerint vir, & mulier, & in eodem thoro quis cum puella iacuerit, vt per Maſcard.*concl.* 312.*& concl* 452 *n.1.*Menoch.*de præſ.lib.5. præſ.41.n.12.cum ſeqq.*

3 *Et præſumptionem violentam fama*, &c.] Notatur ad hoc quòd in delictis, quæ occultò committuntur, probationes ex ſe imperfectæ coniunguntur ad plenam probationem ſi adſint alia iudicia, & adminicula, vt per D. Barboſ. *in l.2.in princ. p.1. n.8 5.ff.ſoluto matrimonio.* Declara prout dixi ad *cap.cùm cauſam* 13. *in fine de probation.*

Fama conſentiens.] Dum hic text. probat famam per ſe non probare copulam, de qua *hic*, procedit ex eo, quia agebatur de graui præiudicio, quod ex probatione copulæ reſultabat illi, qui propter illam accuſabatur, patet ex illis verbis, ibi, *cum quis accuſatur ſe aliquem cognouiſſe*, &c. ac ſubinde nil mirum ſi ſine lege, quæ in tali caſu ſola fama contentata ſit, non poſſit illa plenam probationem efficere, vt etiam probat *cap tam literis, in princ.ſup.hoc tit.* Caſſad.*deciſ* 1 2. *& 3.de probat.*

4 *Vel etiam de auditu.*] Intellige proprio, quia carnalis copula probatur per auditum proprium, vide Menoch.*de arbitr caſu* 475. Maſcard.*de probat.concluſ.* 452. *n.9.* Farinac.*in praxi criminali, q.*136 *n* 40. *cum ſeqq.& n.64. & 67.* Vnde per auditum copulæ, vel commixtionis ex tenui pariete, cortina vel pallio de nocte probari adulterium reſoluunt Maſcard. *concluſ.*62. Farinac.*in praxi crimin. quæſt.69. num.197. cum ſeqq.*

5 *Etenim circunſpectus iudex*, &c.] Notatur ad hoc quòd arbitrio circunſpecti iudicis ſtatur, quæ præſumptiones, & conjecturæ ſufficiant ad probationem copulæ carnalis, Farinac.*d.q.136.n.6* vbi *n.115.* dicit quòd illa eſt magna præſumptio adulterij, & copulæ carnalis, quæ oritur ex alloquutione viri, & mulieris in loco, & horis ad fornicationem commodis.

S V M M A R I V M.

1 *Iudicis vnius verbo non creditur, ſcriptura verò eius per teſtes reprobari poteſt.*
2 *Iudex non poteſt eſſe teſtis.*
3 *Epiſcoporum literis ſigillatis ſine teſtibus, & ſubſcriptione notarij non creditur in præiudicium Apoſtolicorum impetrantium.*
4 *Papa, Regis, & Imper.aſſertioni, & teſtimonio plenè creditur.*

Cap. Cùm à nobis. XXVIII.

Innoc. III.

1 IVdicis vnius, v. g. Epiſcopi verbo, vel dicto in cauſis non creditur, quantæcunque ſit auctoritatis, licèt agatur de quocunque contractu, ſeu teſtimonio. Item ſcripto Epiſcopi, ſeu iudicis, niſi ſit firmatum teſtimonio aliquorum, non ita creditur; ſed poteſt reprobari per duos, vel tres bonos teſtes, tamen hoc non intelligitur de delicto, vel ſcripto Papæ. Colligunt ex Ordin, Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Hoſt. Bald.Panorm.Butr.Anchar. Aretin.Henric. Mynſing. Martin.Vran.Cujac.Viuian.*in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 164. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.*166.remiſſiuè Caſal.*in annot* & Ximen. *in concord. p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug.*collect.3. Decret. lib.2. tit.12 c.1.*

Ne vnius iudicis, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex non poteſt eſſe teſtis, vt per Tiraq. *ceſſante cauſa, p.1.n.240.* Socin.*reg.*247 Rebuff.*de reprobat teſtium, n.267 cum ſeqq.*Menoch.*de arbitr. lib.1.q.73.* Farinac. *in praxi crimin.q.60 n.89.cum ſeqq* Cald. Percira *quæſt. forenſ q 9.n.15.* 2

Nec ſcriptum eorum niſi teſtium adminiculo, &c.] 3
Notatur ad hoc quòd non creditur literis Epiſcoporum ſigillatis ſine teſtibus, & ſubſcriptione notarij, circa prouiſiones factas de beneficiis ad eorum collationem ſpectantibus in præiudicium Apoſtolicorum impetrantium, vt per Rebuff. *de nomin. q.10. n.12.* latè Nicol.Garc.*de benef.p 8.c.4.n 14.cum multis ſeqq.* vbi *n.27.* aſſerit iuxta ſtylum Curiæ, ſeu Rotæ literas, & titulum Ordinarij etiam cum ſigillo ipſius non probare contra prouiſum Apoſt. quando agitur de anterioritate propter timorem antidatæ, etiamſi ſint nominati teſtes, niſi ſubſcripſerint, vel poſtmodum examinati deponant interfuiſſe, vel niſi poſſeſſio capta vigore illius prouiſionis præcedat prouiſionem, ſeu reſeruationem Apoſt. antequam prouiſio Ordinarij facta prætendatur.

Sed in omnibus Sedis Apoſt. auctoritate, &c.] Notatur ad hoc quòd aſſertioni, & teſtimonio Summi Pont.plenè creditur, vt per Roman. *ſing.*126.vbi extendit etiam ad ea, quæ vidit Papa ante promotionem ad Papatum, Crot.*de teſtib. n* 217. Clar.*in §.fin. q 53.n.21.* Menoch. *conſ.100.n.16. cum ſeqq.* Crot.*in memorab.verbo, beneficia,* Maſcard.*de probat.concl.*1143. *à n.1. & concl.* 1227. *n.1. cum ſeqq.* Conrad. *in templo omnium iudicum, lib.1.c.1 §.4. verſ.9.in princip.* Nauar. *conſ.11.n.8.de teſtam.in antiq.* latè Farin.*in praxi crimin, p 2.q.63. à n.79.* vbi *n.* 80. reſoluit quòd aſſertioni Summi Pontif. creditur ſiue fiat in ſcriptis, & per literas, ſiue etiam verbo. Amplia non ſolùm in Papa, ſed etiam Imperatore, & Rege, per Gabr.*communium, tit. de probat.concl 2. n.12.cum ſeqq.* Maſcard. *concluſ.*139.*n.10.& n.35.& concl.*1227 *à n.10.* Gregor. *l.32.verbo, Emperador, tit.16.p.3.* Farinac. *d. q.63.à num.28.* Cencd. *ad Decretum collect.9. num.3.verſ. an autem.* 4

S V M M A R I V M.

1 *Teſti ſuper dilatoria inducto non creditur ſuper principali, nec cogitur deponere, ſecus ſi ſuper peremptoria, tunc enim cogi poteſt vt iuret deponere ſuper toto.*
2 *Teſtis reſpondens vltra interrogata, vel vltrò ſe examini efferens non probat, idem ſi nimis animosè deponat, vel in teſtimonio ſe iudicem conſtituat.*
3 *Teſtes iurare debent antequam deponant.*

Cap. De teſtibus. XXIX.

TEſtes inducti ad probandum ſolùm dilatoriam exceptionem, & hoc tantum iurarunt, non poſ- 1
ſunt cogi, imo ſi velint, non poſſunt deponere ſuper principali. Si verò ſunt ab vna parte introducti

ad probandum exceptionem peremptoriam, possunt principali negotio cum iuramento, secus quando probatio testium super principali causa facta fuit sufficiens, vel fuit renuntiatum testibus, vel depositiones publicatæ. Colligunt ex Ordinar. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Felin. Bald. Panorm Henric. Boich, Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 165. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 266. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12 *c* 9.

2 *Super principali non debent audiri,*] Conducunt hæc verba ad probandum Bartoli dictum asserentis testimonium illius minimè valere, qui examinatus super aliquo vltra interrogationem sibi factam aliqua dicit penitus extranea, & ad causam non facientia, tunc enim tale eius dictum non valet vltra interrogationem; quæ tamen faciunt ad causam valent, si ipse iurauit dicere veritatem super tota causa, refert Hyppol. *in l.* 1. *§ Diuus Adrianus, n.* 2 *ff. de quæst.* facit bona decisio Rotæ 360. *n.* 5. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* & quæ Greg. Lopez *l.* 31. *tit.* 16 *p.* 3. Mascard. *concl.* 1365. Cardol. *verbo, testis, n* 68. Mantic. *decis.* 352. *n.* 5. Nam testis respondens vltra interrogata videtur suspectus, argum. *l qua omnia, §.* 1 *ff. de procurat* Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *cap. vlt. n.* 41. Prout & ille, qui se vltrò offert examini, Hyppol. *in l. vnius, §. seruo, n.* 1 *ff. de quæst & cons.* 11. *num* 9. *& cons* 18. *n.* 30 *&* 31. *& cons.* 28. *n.* 11. *&* 12. *& cons.* 19. *n.* 12. *& cons.* 65. *n.* 38. Tiraq. *de pia causa, priuileg.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 474. *n.* 57. *& de præsumpt. lib* 2. *præs* 55. *n.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1367. *n* 44. *& concl* 1358. *n.* 63 *cum seqq. & concl.* 1368. *n.* 4. Perez *ad tit.* 11. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 668. Spin. *in speculo testament. p* 12 *rubric. n.* 3. Bobadil. *in sua politico. lib* 1 *c.* 3. *n* 68. Farin. *in praxi crimin q.* 80 *num* 1. *cum seqq* Vel nimis animosè deponit, & de illo, quod sciri non potest, Menoch. *cons.* 31. *n* 27 *& de præsumpt lib.* 1. *præs.* 55. *num.* 3 Mascard. *concl.* 1365. *num.* 1. *& concl.* 1368. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 18 *num.* 33. vel tractat de se exonerando, vide Syluan. *cons.* 51. *numero* 9. *& cons.* 91. *num* 22. Bart. *in l. deferre, num* 2 *ff. de iure fisci,* Viuian. *tom* 1. *communium opinion lib* 4 *tit* 9 *num* 106. *pag.* 491. Rot. Genuens. *decis.* 84 Menoch. *cons.* 13. *num.* 24 Bobadil. *in sua politica, lib* 5 *cap.* 2. *n.* 12 Farin. *part.* 4. *cons* 60. *num.* 83. Aut in testimonio se iudicem constituit, Menoch. *d cons.* 31. *num.* 28. *& cons.* 45. *num.* 25 *& cons.* 114. *num.* 4 *& cons* 149. *n.* 21. *&* 22. Bonacos *commun. crimin. part* 1. *verbo, testis, fol* 171. *in fine, & p.* 2. *eod verbo, fol.* 81. Mascard. *concl.* 616. *n.* 50 *& concl.* 1200. *n.* 14. Farin. *p.* 4 *cons.* 40 *n.* 32. Vel dicit quòd vellet quòd pars pro qua testificatur obtineret, Menoch. *cons.* 199. *n.* 48. Mascard. *concl* 1356. *num.* 17.

3 *Sacramento eos postulauerit obligari.*]Notatur ad hoc quòd testes iurare debent antequam deponant, vide Doctores citatos *ad cap fraternitatis* 17. *sup. hoc tit n.* 6. Collige ex text. in supradictis verbis testes adductos super exceptione dilatoria non admitti, nec compelli posse ad testimonium dicendum super causa principali, idem probat text. *in c exhibita* 19. *de iudic.* Innoc. Abb. *n.* 3 Felin. & Imol. *n.* 1. ac Mynsing. *à n.* 6 *in præsenti.* Intellige procedere in exceptione merè dilatoria, vel in peremptoria, quæ in vim dilatoriæ opponi potest, & opponitur, vt patet ex text. ibi, *deponerent non iurati,* quibus verbis Pont. fateri videtur maximam dari contrarietatem inter exceptionem merè dilatoriam, & causam principalem, quasi nullo modo contineatur aliqua in iuramento alterius. Intellige etiam, quamvis dilatoria exceptio post litem contestatam opponatur, adhuc enim testes super illa deponentes non admittuntur super causa principali, Mynsing. *n* 9. *in præsenti,* quicquid contrarium teneat gloss. *in præsenti, verbo non iurati.*

SVMMARIVM.

1 *Testium dicta non sunt ad petitionem tertij publicanda, & is, qui producit testes coram certis iudicibus, non potest ad eundem effectum coram iudicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.*

2 *Titulis pluribus eiusdem beneficij niti quis potest non solum in defendendo, sed etiam in agendo.*

3 *Delictum à famulo perpetratum domini consensu factum præsumitur, quando habuit causam continuam, & successiuam, cui dominus potuit verosimiliter occurrere.*

4 *Actus præsumitur factus de voluntate, & ad instantiam illius, ad cuius fauorem, & vtilitatem versatur.*

5 *Dictio,* alioquin, *facit conditionem.*

Cap. Constitutus. XXX.

Testium dicta ad petitionem tertij non sunt publicanda, & is, qui produxit testes coram certis iudicibus, non potest ad eundem effectum coram aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Anchar. Martin. Vran. Mynsing. Aretin. Cujac. Viuian. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 166. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 266. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 3. 1

Tum auctoritate Lateran. Concilij, tum priuilegij, &c.]Notatur ad hoc quòd titulis pluribus eiusdem beneficij niti quis potest non solùm in defendendo, sed etiam in agendo, vt per Nauar. *in cap. accepta, opposit.* 2. *n.* 3 *de restit. spoliat.* Nam titulorum multiplicatio datur in beneficialibus, Calder. *cons.* 7. *de elect.* Rota *decis.* 117. *n.* 2. *& decis.* 333. *n.* 6. *p.* 1. apud Farin. *in recent. & decis.* 742. *n.* 3. *p* 2. 2

Alioquin eo non obstante, &c.]Notatur ad hoc quòd 3
delictum à famulo perpetratum consensu domini factum præsumitur quando habuit causam continuam,
& successiuam, cui dominus potuit verosimiliter occurrere, vt per Menoch. *de præs. lib* 5. *præs.* 27. *n.* 12. vbi
n. 11. cum Abb. quem citat, resoluit testium examinationem impeditam à consanguineo illius contra
quem testes fuerant producti, præsumi factam volente ipso consanguineo, si modò fuit impedimentum successiuum. Actus enim præsumitur factus de 4
voluntate, & ad instantiam illius ad cuius fauorem, & vtilitatem versatur Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 33. *n.* 7 quem refert, & sequitur Flamin. *de resign. benef. lib.* 10. *q.* 8. *n.* 52.

In gloss. *Alioquin.* Notatur ad hoc quòd dictio, *alioquin,* facit conditionem, vt per Tiraq. *de retractu lig. §* 8. *gloss* 6. *n.* 1. de qua ego ipse *de dictionibus, & claus dict.* 10. 5

SVM

S V M M A R I V M.

1 *Publicatis attestationibus quando opponatur in personas testium, ostenditur.*

2 *Iuramentum in probando animo succedit in vim plenæ & concludentis probationis.*

3 *Testium dicta in meliorem partem sunt interpretanda.*

4 *Publicatio testium expectanda non est, vt illis obiiciatur.*

5 *Obiectiones aduersùs testes regulariter proponi debent ante publicationem, non verò postea.*

6 *Litigatur non consentiens testibus productis per suum aduersarium generaliter eos reprobando, potest postmodum eis vti.*

7 *Testibus non creditur in fauorem eius, qui contra personas eorum protestatus est.*

8 *Testes producens contra eorum personas dicere non potest.*

9 *Scriptura licèt minus solemnis probat contra producentem.*

Cap. Fraternitatis. X X X I.

1 VOlens obiicere contra personas testium post publicatas attestationes, debet de malitia iurare, vel ante publicationem protestationem præmittere debebat, vel debet ostendere quòd post publicationem illa sciuit, quæ obiicit in personas testium. Item qui protestatur velle repellere personas testium, si aliquid pro ipso dicunt, non est facilè credendum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Vinian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 166. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 267. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *c.* 4.

2 *Cùm iuramento firmauerit quod ad hoc*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum in probando animo cedit in vim plenæ, & concludentis probationis, vt per Menoch. *de probat. concl.* 94. Farin. *part.* 4. *cons.* 60. *num.* 105.

3 Notatur etiam ad hoc quòd semper præsumitur pro testibus, vt per Cou. *in cap. relatum, infr. de testam. num.* 6. *vers. verum.* Et eorum dicta in meliorem partem sunt interpretanda, Syluan. *cons.* 94. *n.* 13. Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, & postea, num.* 1.

4 *Nisi forsan ante publicationem.*] Notatur ad hoc quòd publicatio testium expectanda non est, vt illis obiiciatur, Menoch. *de arbitr. casu* 239. *n* 2. Aldrete
5 *de religiosa disciplina tuenda, lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 2. Regulariter enim obiectiones aduersùs testes proponi debent ante publicationem, non verò postea, Couar. *pract. cap.* 18. *num.* 5 *in princ.* vbi etiam aduertit vt per *l.* 1. *tit.* 8. *lib.* 4. *noua recop.* posse in Regnis Castellæ aduersùs testes opponi crimina, vitia, & defectus statim post testium publicationem intra sex dies, refert Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 9. *num.* 2. vbi *num.* 3. *vers. cæterum, & num.* 9 aduertit quandocunque posse obiici de falsitate, & subornatione testis ex pretio, de quo etiam Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *cap.* 23. *à num.* 2.

Collige ex text. post publicatas attestationes non esse licitum obiicere in personas testium; idem probare videtur text. *in cap. licet* 9. *vers. porrò, de probat.* tradunt gloss. *verbo, si quis*, Innoc. Felin. & Bald. omnes *in princ.* Abb. *n.* 2. Mynsing. *n.* 5. & alij *hic*, Alber. *de testib. p.* 1. *tit. quando ratione criminis n.* 23. Cou. *pract. c.* 17. *n.* 4. *vers.* 7. *& c.* 18. *n.* 5. *&* 6. Marant. *de ordine iudiciorum, p.* 6. *cap. de test. repulsa à princ.* Non obstat quòd oppositio in personas testium contineat defensionem, quia nihilominus illa potest auferri à lege ex iusta causa, maximè quando in substantia totalis defensio non aufertur, sed modus defensionis ab eadem lege datus manente alio, prout videre est *in cap.* 1. *de rescript. & in cap. pastoralis, in princip. de appellat.*

Limita primò text. non procedere quando pars proprio iuramento firmauerit se non malitiosè obiicere contra testes, tradunt gloss. *verbo iuramento*, Innocent. *in princ.* Abb. *à n.* 5. *&* 11. Imol. *n.* 2. Bellam. *num.* 39. Mynsing. *num* 6. & alij *in præsenti.* Secundò limita non procedere quando pars probare voluerit se non habuisse notitiam exceptionis ante publicationem testium, sed postea de nouo cognouisse, vt probat text. *in præsenti, versic. vel ostendere poterit, & in cap. pastoralis* 4 *vers. ita quod, de except.* Abb. *num.* 3. *&* 5. Farin. *num* 2. & alij *in præsenti*, Marant. *d. cap. de testium repulsa num.* 2. Couar. *d. loco.* Tertiò limita non procedere quando pars super probanda exceptione ante protestationem fecisset, text. *in præsenti, vers nisi forsan, & in cap.* 2. *de testib. lib.* 6. tradunt Innoc. *num.* 1. & Abb. *num* 4. *&* 11. Bald. *num.* 3. Felin. *num.* 1. *&* 15. Imol. *num.* 5. Bellam. *num.* 35. Mynsing. *num.* 8. & alij *hic*, Roman. *sing.* 688. Marant. *d. n.* 2. Couar. *d. c.* 18. *n.* 5.

Cæterùm cùm quis, &c.] Notatur ad hoc quòd liti- 6
gator non consentiens testibus productis per suum aduersarium generaliter eos reprobando, potest postmodum eis vti, vt per Boër. *decis.* 245. *n.* 6. Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib.* 4. *titul.* 10. *numero* 62 *pag.* 520.

De facili non credatur.]Notatur ad hoc quòd testi- 7
bus non creditur in fauorem eius, quia contra personas eorum protestatus est, vt per Rebuff. *in tract. de reprobat. testium, n.* 555. *cum seqq.* vbi *n.* 556. limitat quando protestans tantùm protestatus fuisset, & processisset ad actum reprobationis, sed protestationi renuntiasset ante testium reprobatoriorum depositionem; tum quia locus est pœnitentiæ in habentibus causam successiuam, tum quia cessat causa, & *n.* 557. hoc intelligit re integra.

In gloss. *Si quis*, 1. ibi, *qui enim producit testes, contra* 8
personam eorum dicere non potest. Notatur ad hoc quòd producens testem pro se, non potest illum reprobare; cum per eius productionem censeatur personam illius approbare, Ordin. Regia Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 55. §. *vlt.* vbi parens meus, Guttier. *in l. nemo potest. ff. de legatis* 1. *à n.* 127. Azeued. *l* 1. *n.* 46 *tit.* 8. *lib* 4 *noua recop.* Amat. Roder. *in pract. c.* 9. *n.* 6. *vers.* 1. Menoch. *de præs. lib* 2. *præs.* 45. *n.* 3. *& cons.* 60. *n.* 17. Soar. de Pace *in pract. tom* 1. *p.* 1. *temp.* 9. *n.* 26. Ludou. Miranda *de ordine iud. q.* 24. *art* 7. Steph. Grat. *discept. forens c.* 151. *n* 23. *cum seqq.* Sic etiam producens instrumentum videtur approbare notarium, qui illud scripsit, Mascard. *concl.* 1235 *n.* 16. Azeued. *l.* 1. *à num.* 51. *tit.* 8. *lib.* 4. *recop.* Vnde scriptura licèt minus solemnis, probat contra producentem, vt tenuit Bald. *in l. alia num.* 3. *& seq. C. de his quibus vt indign.* Alex. *cons.* 186. *n.* 2. *lib.* 7. Beroi. *cons.* 90. *num.* 10. *vol.* 3. cum aliis per Cranet. *de antiq. tempor. p.* 1. §. *Vise de verbis, n.* 36. *& cons.* 275. *num.* 2 *vers. rursus* Ozasc. *Pedem. decis.* 39. *numero* 23. *&* 24. Bart. *in auth si quis in aliquo num.* 14. & *ibi* Alex. *num.* 4.

n.4. *C. de edendo*. adden. ad Alexand. *conf* 508. *lib. 5. sub lit. D.* vbi quòd hæc opinio sit verior, & magis communis, Iason. *conf.* 181. *n.* 12. *ad fin. & seq. lib.* 2. Paris. *conf.* 115. *n.* 20. vbi de communi *lib.* 1. Sord. *decis.* 268. *n* 1 Coccin. *decis.* 450. *n* 2. Greg. X V. *decis.* 452. *in fine*, quæ in recent. est *decis.* 274. *p.* 2. & fuit resolutum *in Monopolitana hebdomade 5. Decembris* 1614. coram Card. Verospio, & *in alia Monopolitana beneficij seu capellæ 6. Iunij, & 14. Nouembris* 1622. coram R.P.D. Merlino, in quibus habetur quòd producens instrumentum, vel aliam scripturam, non potest illam impugnare sub prætextu quòd non sit in forma probanti, refert Ferentil. *in annot. ad decisionem* 381. *Buratti.*

9 Quamvis contrarium, nempe quòd producens instrumentom, vel aliam scripturam, quæ non est in forma probanti, sibi non præiudicet, qoin possit illam impugnare, ex quo productio catenus noceat, quatenus scriptura probat, tenuerint Bart. *in l. post legatum, n.* 2. *vers. responde, ff. de his quibus vt indign.* Alexand. sibi contrarius *conf.* 108 *n.* 5. *vers. & idem lib.* 5. Affiict. *decis.* 25. *n.* 5. & 6. Caputaq. *decis.* 199. *p.* 1 Greg. *dec.* 432. *n* 4. Rot. *decis.* 159. *n.* 1. *p.* 2. *diuers.* Marescot. *var. resol. lib.* 1. *c.* 82. *n* 17. & *seqq.* Beltram. *in annot ad decis.* 238. Greg. X V. *sub n.* 15. *limit.* 1. eadem Rot. *in Ilerden. Canonicatus 19. Aprilis* 1624. coram R. P. D. meo Pisonano.

S V M M A R I V M.

1 *Testes actoris & rei quando contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed præualent digniores, & verisimiliora deponentes, & si in ceteris est disparitas, præfertur numerus.*
2 *Dignioribus testibus magis creditur quàm minus dignis.*
3 *Clericorum testimonium laicis præualet.*
4 *Sacerdotis præsentia excludit præsumptionem falsitatis.*
5 *Nobili plus creditur, quàm ignobili.*
6 *Senioribus testibus magis creditur, quàm iunioribus.*
7 *Senectus ætate fit doctior, vsu tutior, processu temporis sapientior.*
8 *Peritioribus maior fides adhibetur.*
9 *Ditioribus plus creditur quàm pauperibus.*
10 *Masculis plus creditur quàm fœminis.*
11 *Testes numero plures paucioribus præferuntur.*
12 *Testis in parte falsus omnino & in totum falsus reputatur.*
13 *Verosimilia deponentibus magis creditur, quàm deponentibus inverosimilia.*
14 *Testes quantum fieri potest concordari debent.*
15 *Testes si contradicant dicto partis non probant, sed statur assercioni ipsius partis, quando tendit in eius præiudicium.*
16 *Testibus hinc inde contraris plures numero vincunt pauciores.*
17 *Scriptura producta si indirecta contrarientur an & quando probent, ostenditur.*
18 *Testibus ad fauorem rei deponentibus magis creditur, quàm deponentibus ad fauorem actoris, nisi actor causam fauorabilem tueatur, vt n. 19.*

Cap. In nostra. XXXII.

1 TEstes contrarium deponentes vbi vtraque pars producit, non est illorum numerus considerandus sed dicta, & qualitas personarum: si enim vnius partis testes sint magnæ auctoritatis, & præeminentiæ, multitudini præferendi sunt; si verò vtriusque auctoritas est æqualis, tunc multitudo vincet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anch. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm Bald. Innoc. Henric. Boich, Felin. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 162. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 267. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Augnst. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *c* 5.

Sed ad testium qualitatem, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd dignioribus testibus magis creditur quàm minus dignis, vt per Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 4. *n.* 34. Farin. *in praxi crimin. q.* 65. *n* 114. *cum seqq.* Cened. *ad Decretal. collect* 172. *n.* 5. Rota *decis* 238. *n.* 1. & *n.* 5. apud Farin. *p.* 2. *recent* & *in Hispalen. præeminentiarum* 13. *Februarij* 1626. coram bonæ mem. Buratt. inter eius impressas *decis.* 912. *n.* 3. Vnde clericorum 3
testimonium laicis præualere tenuit Menoch. *de arbitrar. casu* 98. *n.* 5. & censuit Rota *decis.* 47. *n.* 6. apud Farin. *p.* 1. *recent.* & resoluunt Rebuff. *de reprobat. testium*, *n.* 123. Farin. *d q.* 66. *n.* 17. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico teste*, §. 1. *n.* 1. ob præsumptionem maioris bonitatis, & integritatis, quæ est in clerico, Iason. *in auth ingressi, col.* 2. *C. de sacros. Eccles.* Mantu. *conf.* 108. *n.* 51. *vol.* 1. Crauet. *conf.* 267. *n.* 2. *vol.* 1. Menoch. *conf.* 221. *n.* 3. Sic etiam Sacerdotis præsentiam 4
excludere præsumptionem falsitatis, tenent Gemin. *conf.* 49. *n.* 7. Et nobili plus credi quàm ignobili re- 5
soluunt Tiraq. *de nobilit. c.* 20. *n.* 30. *cum seqq.* Rebuff. *d. tract. de reprobat. testium*, *n.* 123. Menoch. *de præs. lib* 6. *præs.* 59. *n.* 9. Farin. *d. q* 65. *n.* 115. Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 67. *n.* 8. dummodo tamen virtus nobilitati anteponatur, ex Tiraq. *de nobilit. c.* 4. *n.* 16.

Senioribus testibus magis credi quàm iunioribus, 6
asserunt Tiraq. *in præfat. primog. n.* 148. *cum seq.* Mascard. *de probat. concl.* 1195. & 1196. *num* 4. Mantic. *decis.* 157. *n.* 6 Menoch. *d. lib.* 6. *præs.* 47. *num.* 3. Rebuff. *d. tract. num.* 125. Cardos. *in praxi crimin. indicum, verbo, testis*, *n.* 79. Farin. *d. q.* 65. *num.* 175. Nam senex 7
debet præferri iuniori, Tiraq. *in d. præfat. numera* 3. Illustr. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap. miramur* 5. *num* 2. *dist.* 61. & *ad cap. statutum* 8. *num.* 3. *ead. dist.* vbi Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo in extremis num.* 6. *de testam.* & Menoch. *conf* 126 *num.* 22. & 26. & multa de senum præstantia & quàm vtiles sint Reipubl. moderandæ, tradit Mendoza *tom.* 2. *in lib.* 1. *Regum cap.* 4. *num.* 15 *in exposit. litera*, quia senectus ætate fit doctior, vsu tutior processu temporis sapientior, secundùm D. Hieron. quem refert Melch. Phœbos *Lusit. decis.* 66. *n.* 7 & 8. & Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus *in comment. ad c.* 1. *num.* 15. *dist.* 85

Peritioribus maior fides adhibetur, Menoch. 8
conf. 180. *num.* 6. Mascard. *conclus.* 1169. *numero* 14. Farinac. *d. quæst.* 65. *numer.* 118. & 181. Mantic. *decis.* 60. *num.* 1.

Ditioribus plus creditur quàm pauperibus, Me- 9
noch. *de arbitr. casu* 96. *n.* 9. & *conf.* 60. *n.* 16. Farin. *d. q.* 65. *n.* 117.

Masculis, plus creditur quàm fœminis, Rebuff. 10
d. tract. num. 123. Mench. *quæst vsufreq. cap* 30 *num* 8. & 21. Farin. *d. q.* 65. *num* 170. mortuis testibus magis creditur, quàm viuis, Neuiz. *conf.* 26. *numero* 24. Farin *quæst.* 65 *num.* 190. Hinc est quòd non desunt qui teneant quòd testes mortui probant, licèt viui non probarent, loquentes de testibus mortuis recepti

partes

parte non citata, Paul. de Castro *in l fin. C. de teſtibus*, Folet. *in pract verbo, & demum repetantur teſtes, n 6.* qui hoc pro indubitato habere videtur in ciuilibus. Burſat. loquens in criminalibus *conſ. 7 n. 1. vol. 1.* relatus à Farin. *q. 72. c. 2. n. 192.* qui ſubdit quòd contra tertium non citatum teſtes mortui probant ſaltem ſemiplenè.

11 *Numero pauciores*, &c.] Notatur ad hoc quòd teſtes numero plures paucioribus præferuntur, ad quod citant Doctores *ſup. in cap. licet cauſam 9. n. 21. de probation.* Buratt. *d. deciſ 912. n. 2.*

12 In gloſſ. *Aduerſa*, 1. ibi, *idem videtur ſi teſtis pro parte dicit falſum vt in nullo valeat dictum ſuum.* Notatur ad hoc quòd teſtis in parte falſus omnino falſus reputatur, eiúſque teſtimonium non ſolùm in ea parte refutatur, ſed & in cæteris quoque etiam ſeparatis, vt per Tiraquel. *de pœnis temper cap. 44 n. 42.* Marſil. *in l. eoe C. de falſis*, Gabr. *commun. tit. de malefic. concl. 4.* Vincent. de Anna *alleg. 52 n. 57.* Surd. *conſ. 61. n. 25.* Octau. Glorit. *reſp. 12. n 97.* plures per Cened. *ad Decretal. collect. 172. n. 4.* Teſtis enim in parte falſus, vel mendax, in totum reputatur falſus, Clar. *in pract. § fin. q. 53 verſ. ſed quaro*, Soar. *in theſauro recept. ſententi. lit. I. num. 135.* Magon. *Lucenſi deciſ 46. n. 21. & deciſ. 79. n. 10.* Maſcard. *concl. 743. & concl. 1039. num. 9.* Vio. *tom 1. commun. opin. lib. 4. tit 9. num. 214. pag. 502.* Donat. à Fina *ibid lib 4. tit. 10. n. 356. p 557.* Menoch. *de præſumpt. lib 5. præſumpt 22.* Bobadil. *in ſua politica lib. 5. cap. 2. num. 5.* Farinac. *in praxi crimin. quæſt. 67. num. 111. cum ſeqq. & part. 4. conſ. 39. num. 12.*

13 In ead. gloſſ. ibi, *vel niſi veriſimilia* Notatur ad hoc quòd teſtibus deponentibus veriſimilia magis creditur, quàm deponentibus inueriſimilia, vt per Tiraq. *in præfat. l. ſi vnquam, C. de reuocandis donat. n. 42.* Mant. *deciſ 244 n. 12.* Menoch. *remed. 3. retin. n 721.* Maſcard. *conc 1164. n. 8.* Farin. *d. q. 65. n 128. cum ſeqq.* Mench. *q. vſufreq. cap. 50. num. 10.* nam teſti non idoneo creditur cùm veroſimilia deponit, Menoch. *conſ. 21. num. 11.* illi verò, qui non veroſimilia teſtificatur, ſtandum non eſt, Menoch. *de arbitr. caſu 474. n 59. & conſ. 1. à n. 417.* Maſcard. *concl. 350. num. 19. & concl. 745. n. 14. & concl. 1311. n. 46. & concl. 1358. & 1564. & 1402. n. 8.* Martin. Delr. *diſquiſit. magic. lib. 5. q. 16.* Farin. *d. q. 65. n. 144. & p 4. conſ. 39. n. 13.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, teſtis 21.* Buratt. *d. dec. 912. n. 5.*

14 In ead. gloſſ. ibi, *primò concordabit iudex contrarietatem illam.* Notatur ad hoc quòd concordari debent teſtes quantum fieri poteſt, Rebuff. *d. tract. de reprobat. teſtium, num. 98.* Farinac. *d. quæſt. 65. à num. 92.* vbi *num. 95.* dicit quòd in teſtibus hinc inde productis ab vtraque parte fit concordia, & *num. 96* ſecus reſoluit in teſtibus ab vna, & eadem parte productis, & *n. 99.* aſſerit quòd ad hoc vt teſtes euitent falſum, concordia fit tam in teſtibus examinantis ab vna parte, quàm etiam ab vtraque, & depoſitio vnius teſtis declaratur à depoſitione alterius. Grammat. *conſ. ciuili 79. num. 9.* Petra *de fideicom. q. 12. num. 758.* & teſtis generaliter loquens ſuppletur per alium in ſpecie deponentem, Socin. iun. *conſ. 69. num 16. lib. 1.* Cæſ. de Graſſis *dec. 8. num. 10. de cauſa poſſeſſ.* & fuit dictum *in Elboren. penſionis 7 iunij 1617.* coram Reue-

15 rendiſſ. P. D. Vbaldo. Quando verò teſtes contradicunt dicto, & confeſſioni partis, tunc nihil probant, ſed ſtatur aſſertioni ipſius partis quando tendit in eius præiudicium, vide Mich. Graſſ. *tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 9. n. 115. pag. 491.* & Vezin. *eod. lib. 4. tit. 10. n. 377. pag. 558. in fine*, Sylua n. *conſ. 91. n. 25.* Maſcard. *concl. 1361. n. 5.* Rebuff. *d. tract. n. 112. 412. & 443.* Surd. *deciſ. 316. num. 97.* Farinac. *d. quæſt 65. num. 101. cum ſeqq.* Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, c. 7. n. 72.*

In eadem gloſſ. ibi, *Si verò vnus teſtis contradicit pluribus*, &c. Notatur ad hoc quòd teſtibus hinc inde contrariis plures numero vincunt pauciores, magiſque ſtandum eſt depoſitionibus plurium teſtium, quàm pauciorum, vt per Farinac. *dict quæſtione 65. num. 107.* 16

Quando duæ ſcripturæ productæ ſunt ab eadem parte, & indirectè contrariantur, neutri ſtatur: quando verò productæ ſunt à diuerſis partibus, puta vna ab actore, & altera à reo, præfertur illa ſcriptura, quæ continet actum fauorabilem, & pium, & quæ confecta fuit à notario digniori, & quæ iuuatur maioribus adminiculis, vt tenet Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib. 2. tit 2. de fide inſtrum. reſol. 5. n. 6. cum ſeqq.* 17

In ead. gloſſ. ibi, *Si verò teſtes ex vtraque parte omnino ſint pares*, &c. Notatur ad hoc quòd teſtibus ad fauorem rei deponentibus magis creditur, quàm deponentibus ad fauorem actoris, ideo data paritate teſtium hinc inde contradicentium, reus tunc abſoluendus eſt, vt per Crot. *de teſtib. p. 5. n 369.* Gabr. *lib. 1 communium tit. de teſtibus, concl. 4. n. 44.* Farin. *d. q. 65. n. 152.* & in concurſu probationum præferenda eſt probatio pro puritate, vt per Hojed. *de incompatibili benef. p 1. c 23. n. 143. & 146.* Perez de Lara *de capellan. & anniuerſ. lib. 1 c. 4. ex n. 35* Rot. *deciſ. 167. n. 27 & dec. 182. num. 9 p. 1. recent* & *in Legionen. puritatis ſanguinis 26. Maij 1631.* coram R. P. D. Queipo *in fine.* 18

In ead. gloſſ. ibi, *Niſi in quatuor caſibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando actor cauſam fauorabilem tuetur puta matrimonij, dotis, teſtamenti, aut liberalem tunc magis creditur teſtibus actoris, quàm rei, vt per Farin. *d. q. 65. n. 162.* 19

In ead. gloſſ. ibi, *Dicas*, &c.] Sentit hæc gloſſ. teſtes adinuicem repugnantes reducendos eſſe ad concordiam, etiam in cauſa criminali, eandem ſententiam in effectu ſequuntur Hoſt. *in c. dudum il 2. n. 15. de elect.* Bart. *in l 1. §. 1. n. 2. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* Capel. Tholoſ. vbi addit. *q. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Laici & fœmina admittuntur ad probanda impedimenta electi.*
2 *Teſtes de auditu alieno non probant.*
3 *Teſtes teſtificantes de auditu proprio probant cùm audiunt notas voces contrahentium.*

4 *Adulterium,*
5 *Vnio beneficiorum,*
6 *Antiqua;*
7 *Confinia quando ſumus in antiquis,*
8 *Iuſpatronatus in tempore antiquius,*
9 *Dominium in antiquis,*
10 *Conſanguinitas, & affinitas,*
11 *Nobilitas auorum,*
12 *Denuntiationis cauſa,*
13 *Contra producentem,*
14 *Filiatio,*
15 *Matrimonium,*
16 *Metus in cauſa matrimoniali,*
17 *Fraus per hæredem in hæreditate commiſſa,*
18 *Poſſeſſorium,*

} *per teſtes de auditu probari poteſt.*

19 *Metus*

19 *Memoria hominum existentia,*
21 *Subornatio testium,*
22 *Innocentia in probatione admittuntur minus idonei.*
23 *Suspensus ab officio non est suspensus à beneficio, nisi id declaretur.*
24 *Verba, denuntientis esse suspensos, latam sententiam constituunt.*
25 *Accusatori agenti etiam civiliter de causa aliàs criminali sempleñè probanti non defertur iuramentum suppletorium, nisi quando plusquam semiplena probatio adsit, & accusator honesta est persona, & legalis.*
26 *Singularitas idem est quod unitas.*
27 *Fœmina non admittitur in testem in criminalibus.*

Cap. Tam literis. XXXIII.

1 LAici & fœminæ admittuntur ad probandam irregularitatem natam ex eo quia contraxit cum vidoa quoad cassandam clectionem, & qui hos testes impediunt, sunt excommunicandi solemniter, & si non probarent hæc irregularitas, electus debet se canonicè purgare per septem Canonicos Cathedralis, vel Priores Ecclesiarum bonæ famæ intra terminum. Si verò probatur irregularitas, vel canonicè non se purgat, eligi debet alius. Item qui subreptitiè obtinuit literas contra electum est suspensus ab officio, & beneficio arbitrio Papæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cojac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 168. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 267. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 13. *cap.* 52.

2 *Nisi de auditu.*] Notatur ad hoc, quòd testis de auditu alieno non probat, *l.* 28 *tit.* 16 *p.* 3. Marant. *de ordine iudic. rub. de testium productione, num* 10. Nep. de Monte Albano *de testibus, n* 134. Mantic. *decis.* 307. *n.* 3. *& decis.* 162. *n.* 1. 4. 5 *&* 6. *& decis.* 71 *n.* 9. *& decis.* 280. *n.* 3. Curt. *de testibus, concl.* 31. *n.* 8. *in princ.* Monticel. *in repet. rub. ratio testis de auditu,* Bonacos. *p.* 1. *verbo, testis de auditu, fol.* 170. Menoch. *de arbitr. casu* 475. *à n* 10. *& cons.* 98. *à n.* 53. *& cons.* 199 *n.* 16. Rebuff. *de reprob. testium, à n.* 51. *cum seqq.* Hieron. de Monte *tr. finium regund. c.* 51 *n.* 5. Mascard. *de probat. concl.* 151. *& concl.* 395. *n.* 3. *concl.* 457. *n.* 2. Fulu. Pacian. *eod. tract. lib.* 5. *c.* 9. *n.* 11. *cum seqq.* Hect. Æmil. *in tract. de testibus rub. testis auditum alienum deponens non probat.* Surd. *cons.* 94. *n.* 76. *& cons.* 328 *n.* 2. Morl. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 15. *in prælud. num* 47. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 2. *collect.* 327. Aldon. *cons.* 44. *n.* 5. Fr. Ludou. Miranda *de ordine indic. q.* 23. *art.* 3. Farin. *tom.* 1. *de opposit. contra nullit. testium, q.* 68. Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 14. *cap. unico, num.* 10. Cab. *p.* 2. *decis.* 73. *n.* 3. plures ex antiquioribus Doct. refert Cened. *ad Decretal. collect.* 171. *num.* 1. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit de testibus, resol.* 6. Amat. Roderic. *in pract. cap* 7. *num.* 57. nec facit indicium ad torturam, ex Farin. *d. quæst* 68. *num.* 14 *& num.* 20. etiamsi testis dicat se audiuisse à tali homine antiquo, quòd erat magnæ antiquitatis, & *num.* 21. & licèt sit in fauorem piæ causæ, & *num.* 22. quamvis fama concurrat, & quamvis essemus in crimine simoniæ, Rot. *decis.* 358. *num.* 5. *part.* 2. *recent.* & apod Farin. *lib.* 1. *cons.* 75. *num.* 81. *&* 566. *& post lib.* 2. *cons. decis.* 187. & fuit dictum *in Leodi n. Canonicatus* 10. *Martij* 1659. coram bonæ memor. Vbaldo. Illud tamen aduertere oportet, quòd licèt testes de auditu non probent, faciunt tamen præsumptionem ob quam transfertur onus probandi contrarium in partem aduersam, iuxta doctrinam Archid. *in cap. hoc videtur* 22. *q.* 5. quem sequuti sont plures citati per Farinac. *q* 69. *n.* 31. quibus adde Surd. *decis.* 145. *num.* 10. Adrian. Negusant. *q.* 298. *n.* 6. & tenuit Rot. apud Pute. *decis,* 12. *lib.* 3. *in correct.* & *in Posnanien, decimarum* 11. *Ianuarij* 1594. coram Gipsio, quam citat Beltramin. *in annot. ad decis.* 572. *Greg XV. lit. A.*

3 Limita primò quando testificantur de auditu proprio, cùm audiunt notas voces contrahentium, vel loquentium, vide Cott. *in memorab. verbo, testis, fol.* 872. Syluan. *cons.* 91. *num.* 20. Rebuff. *in tract. de reprob. testium, num* 51. *&* 63. Viuian. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 4. *tit.* 9 *de probat. n.* 75. *pag.* 485. Soar. *tom* 2 *lib.* 4. *tit.* 13. *de testam. n.* 67. *pag.* 44. Card. Mantic. *de tacitis, & ambiguis convent. lib.* 1. *tit.* 10. *n* 2. Trentacinq. *d. resol.* 6. *n.* 4. Amat. Roderic. *d. c.* 7 *n.* 57. *vers. si vero.* Farinac. *in praxi crimin. q* 69 *num.* 168 vbi ait quòd in criminalibus testes deponentes hominem cognouisse ad vocem, licet probent, tamen non sunt omni exceptione maiores, & quòd ideo vnos solus non faciet indicium ad torturam, sicut nec duo sufficerent ad condemnandum, nisi alia concurrerent, refert Buccaron. *de differ. inter iudicia civilia & crimin. differ.* 504. *n.* 5. *&* 6.

4 Limita secundò in adulterio, quòd per auditum copulæ, vel commistionis ex tenui pariete, cortina, vel pallio in nocte probatur, vide Mascard. *concl.* 62. Farinac. *d q.* 69. *n.* 197. *cum seqq.* Pena *in direct. inquis. p.* 3 *q.* 72. *vers. postremo.*

5 Limita tertiò in probanda vnione beneficiorum, vide Caputaq. *decis.* 344. *p.* 3. quem refert Aloys. Ricc. *d collect.* 427.

6 Limita quartò in antiquis, vide Hieron. de Monte *in tract. finium regund. cap.* 51. *num.* 7. Gabr. *tit. de testib. concl.* 3. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 475. *n.* 10. *cum seqq & cons.* 245. *num.* 23. Hect. Æmil. *in tract. de testib. in materia testis de auditu, num.* 50. *cum seq.* Mascard. *de probat. conclus.* 104. *num.* 1. *&* 2. *conclus.* 395. *n.* 5. Fulu. Pacian. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 9. *n* 45. Surd. *cons.* 410. *n.* 73. Garc. *de nobilit. gloss.* 18. §. 1. Alexandr. Trentacinq. *dicta resolut.* 6, *num.* 2. Amat. Roder. *d cap.* 7. *num.* 57. Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 9. *num.* 18. Fr. Ludou. Miranda *d. quæst.* 28. *art.* 3. *concl.* 3. Perez de Lara *de capellan. lib.* 1. *cap.* 4. *à num.* 11. *& à num.* 125. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 3. *cap.* 15. *num.* 35. Farinac. *d q* 69 *n.* 125. *cum seqq. & n.* 545. qood debent dicere sic se audiuisse ab antiquioribus, & maioribus suis, & *num.* 141. quod dicitur antiqoom, quod est centum annorum.

7 Limita in probandis confinibos, qoando sumus in antiquis, Hieron. de Monte *cap* 51. *per totum,* Mascard. *concl* 395. *n.* 4. Farin. *q.* 69. *n.* 130. Mantic. *decis.* 143. *num.* 12.

8 Limita sextò io probando iorepatronatus in tempore antiquissimo, Lambert. *de iurepat. p.* 2. *lib.* 2. *art.* 4. *q.* 10. *n.* 54. Menoch. *cons.* 141 *n.* 23. Farin *d q* 66. *n.* 132.
Limita septimò in probando dominio in antiquis, Mascard. *concl* 547 *n* 8. *&* 9.

9 Limita octauò in probanda consanguinitate, affinitate, vel parētela, *v. licèt ex quatam, h. c.* 11. Mynsing. *cent.* 6. *obseruat* 58. Fulu. Pacian. *d. cap.* 9 *num.* 43 Surd. *decis.* 145. Farin. *d. quæst.* 69. *à n.* 103 Mascard. *concl.* 104. *n.* 19. debent esse plores, ex Farin. *n.* 114. & debent specificare singulos consanguinitatis gradus, excepto stipite, *n.* 157 *dicto loco.*

Limita

11 Limita nonò in nobilitate aunrum, quæ probatur per testes de auditu, & de fama, iuxta gloss. *in l. 1. ff. de probat* Alphons. à Castro *de iusta hæretic. punit. lib. 1 cap 7* Guttier. *lib. 3. pract. cap. 14 num. 17.* Hojed. *de incomp benef p. 1 cap. 23. num.* 140. Perez de Lara *de capellan. lib. 2. cap. 4. num.* 14. præcipuè si sint vicini, & propinqui, Cabed. *Lusit. decis. 73 num. 16. p. 2.* quia isti præsumuntur plenè informati, *l. 1. §.* ibi, *aut ex existimatione circumcolentium, ff. de fluminib. l. si vicinis, C de nupt. cap. postquam, de elect.* Hojed. *de incompat. benef. p. 1. cap. 23. num* 148. Perez de Lara *d. cap. 4. num. 15. & 26.* optimè Rot. *in Legionen. puritatis sanguinis 26. Martij* 1631. coram R. P. D. Queipo.

12 Limita decimò in causa denuntiationis, vel alia in qua modica scientia fidem facit, Farin. *d. quæst. 69. num.* 54

13 Limita vndecimò contra producentem, aduersùs quem testes de auditu plenè probant, Gabr. *de testib. concl 1. n. 14 & 15.* Farin. *d. q 69. n. 57.*

14 Limita duodecimò in probatione filiationis, Mascard. *concl. 797. n. 19. vers. vtrum opinio*, Farin. *d. q. 69. num. 62.*

15 Limita decimotertiò in causa matrimonij, Mascard. *concl. 797. n 19.* Farin. *d. q. 69. n. 72.*

16 Limita decimoquartò in probatione metus causa matrimoniali, Hect. Æmil. *tract. de testib. in materia testis auditu. n. 71.* Farin. *d. q. 69. n. 67.*

17 Limita decimoquintò in probatione fraudis per hæredem in hæreditate commissæ, Hect. Æmil. *vbi suprà, n. 78.* Fulu. Pacian. *d. c. 9. n. 44.* Farin. *d. quæst. 69. num.* 68.

18 Limita decimosextò in causa possessoria, Hect. Æmil. *vbi suprà, n. 79.* Pacian. *d. c. 9. n. 50* Farin. *d q 69. num. 69.*

19 Limita decimòseptimò, quando agitur de probando memoriam hominum extare, Hect. Æmil. *vbi sup. n. 20.* Mascard. *concl. 104. n. 9. & 10.* Farinac. *d. quæst. 69. num. 44.*

20 Limita decimooctauò quando testimonium de auditu esset adminiculatum ex aliis adminiculis, & coniecturis, Hect. Æmil. *vbi sup. num.* 10. Menoch. *de arbitr. casu 475. n. 9.* Fulu. Pacian. *d. c. 9. n. 33.* Farin. *d. q. 69 n. 44. cum seqq.*

Limita decimononò, in probanda subornatione testium, vt per Matt. *decis.* 1117. quem refert Aloys. Riccius *in praxi Ecclesiast. Neapol. decis. 445. num. 1.*

21 Limita vigesimò in probando valore obtentorum Caualer. *decis. 33. n. 3.* & quod in huiusmodi probatione sufficiant testes de fama tradunt Put. *decis 26. lib. 1 in correct.* Seraphin. *decis. 962. num. 2.* Rot. *decis. 613. n. 2. p. 1 recent.* & coram Gregor XV. *decis. 78. num. 4.* & coram Butatt. *decis. 493 in fine*, & fuit dictum *in Illerden. Canonicatus 4. Decembris* 1623. coram Reuerendiss. P. D. meo Pirouano, & *in Leodien. Canonicatus S. Crucis 19. Ianuarij* 1628. coram Reuerend. P. D. Dunozetto iun. & sic Rota in hoc contentatur etiam quasi probatione, vt per Gregor. *decis. 78. n. 4. & decis. 89. num. 6. & decis. 490. num. 2.* & apud Caualer. *decis. 517. num. 5.* & *in Hydruntina Capellania 6. Aprilis* 1615. coram bonæ mem. Vbaldo sen. & *in Leodien Capellania 1. Iulij* 1619. coram eodem, quamvis sit minor semiplena, Rot. *decis. 572. num. 4. part. 1. recent. & in d. Leodien. Capellania coram Vbaldo*, dummodo sit perfecta & concludens Greg. XV. *decis. 13 n. 6.* & fuit dictum *in Gerunden. beneficij 18. Martij* 1615. coram Martino Andrea; quem citat Beltramin. *in annotat. ad decis. 89. Gregor. num. 7.*

Siue laicos, siue fœminas.] Ergo ad probandam innocentiam admittuntur minus idonei, vt per Menoch. *de præs. lib. 5 præs. 48. n. 7.* 22

Ab officio, & beneficio.] Ergo suspensus ab officio non est suspensus à beneficio, nisi expressè id declaretur, vt per Nau. *cons. 41. num. 2. sub tit. de homicid. in nouis*, Perez *l. 1. vers. in oppositum, tit. 1. lib. 3. Ordin.* Sanch *de matrimon. lib. 3. disput. 51. num. 12.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 32. tract. 2. num. 10. cum seqq.* Vide ad *cap. 4. num. 3. de cleric. excom.* Vnde si Episcopus dicat, *Ego te suspendo ab officio, vel beneficio*, propter dubium à neutro manebit suspensus, Tiraq. *de iure primog quæst. 17. opin. 6. numero* 10. Henriq. *in summ. lib. 13. cap. 22. § 4 in commento lit. E.* Valer. Reginald. *d. tractat. 2. num* 21. An autem suspensis ab officio possint beneficia conferri? respondeo negatiuè, & addo prouisionem illis factam esse omnino nullam, Nauar. *in man. cap 25. numero 133. & consil. 10. de temp. ordinat.* Viuald. *candel. tit. de suspens. numero* 139. Vgolin. *de censur. tab. 5. de suspens. cap 6. § 7. num. 4.* Azor. *institut. moral. part. 2. lib. 6. cap. 7. quæst. 2.* Less. *de iustit. lib. 2. cap. 34. n. 116.* quicquid dicat Soar. *de censur. disputat. 26. sect. 3. num. 8.* 23

Denuntietis esse suspensos.] Aduerte huiusmodi verba latam sententiam constituere, quia non præcipiunt iudicibus, vt eos suspendant, sed vt denuntient eos esse suspensos, vt per Sayr. *in claui Regia, lib. 3. c. 8. n. 25.* 24

In gloss. *Probata*, ibi, *non tamen defertur ei iuramentum*, &c.] Notatur ad hoc quod accusatori agenti etiam ciuiliter de causa aliàs criminali semiplenè probanti non defertur iuramentum in supplementum, vt per Menoch. *de arbitr. casu 464. n. 6.* quamvis in hoc istam glossam reprehendant Bart. *in l. maritus, n. 4 ff de quæst.* & Roman. relatus à Iason. *in repet. d. l. admonendi, n. 85. in med.* nisi quando plusquam semiplena quando adsit, & accusator honesta persona sit & legalis, vt per Roman. *in d. l admonendi, ff. de iureiur. n. 104.* & *ibi* Alex. *n. 50* Ias. *n. 238* Curt. iun. *n 67* Boër. *decis. 86. n. 4.* Mascard. *concl. 1030. n. 5.* Decian. *tract. crimin. lib. 2. c. 21. n. 23.* Fulu. Pacian. *de probat. lib 1. c. 39. n. 18.* 25

In gloss. *Soli.* Notatur ad hoc quòd singularitas idem est quod vnitas, & sic idem est dicere aliquem esse singularem, vel dicere aliquem esse solum, vt per Petr. de Petra, qui hanc glossam communiter recipi testatur *in tract de fideicom. q. 12. n. 372.* Farin. *in praxi crimin. p. 1 q 64 n. 2.* 26

In gloss. *Fœmina*, ibi, *aliàs mulier non admittitur in criminalibus.* Vide Tiraquel. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. n. 51.* Molla *in emporio iuris, p. 1. tit. 11. n. 78.* Soar. *in thesauro recept. sentent. lit. M. n.* 143. Bonacos. *part. 1. commun. crimin. verbo, mulier, fol. 117. & p. 2. eod. verbo, fol. 52.* Mascard. *conclus. 761. num. 1. & conclus. 1358. num. 30.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 37. à num. 46.* Amat. Roderic. *in practic. cap. 9. num. 27.* Reboff. *de reprobat. testium, num.* 354. Martin. Delr. *disquisit. magic. lib. 5. quæst. 11. pag. mihi* 452. Farinac. *in praxi crimin. q. 59. à n 1. & p. 4 cons. 36. num 13. & 16.* 27

* * *

Cap. Cùm olim. XXXIV.

1 QVando agitur de libertate Ecclesiæ contra contumacem etiam lite non contestata possunt recipi testes, & sententia ferri. Colligont ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 169. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 168. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 7.

2 In gloss. *Receptare*, ibi, *& loquitur de diffinitiua.* Notatur ad hoc quòd appellatione sententiæ venit diffinitiua, & non interlocutoria, vt per Con. *practic. c.* 25. *n.* 3 *vers. quibus*, Viuian. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 32. *pag.* 244. Sigism. Scacc. *de appellat. q* 17. *limit.* 6. *memb.* 7. *n.* 30. *& sub n.* 11. *vers. ratio.* Put. *decis.* 266. *n.* 3. *lib.* 2. *in correctis*, Card. Tusch. *practic. concl. tom.* 7 *lit. S. concl.* 106 *n* 10. *& concl.* 180. *n.* 4. *&* 5. quos refero ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell.* 142. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hunc text. scribentes.*
2 *Declaratur text. in præsenti.*
3 *Publicatis, seu editis attestationibus vlterior testium productio non datur.*
4 *Probatio, quæ fit per inspectionem oculorum.*
5 *Confessio,*
6 *Instrumenti probatio,*
7 *Matrimoniale in causa probatio,*
8 *Publicatio testium, vbi fuerit indiscreta,*
10 *Probatio in criminalibus,*
11 *Index si vellet,*
12 *Tertius pro suo interesse principaliter veniens,*
13 *Testes, priores vbi nulliter, seu non legitimè examinati essent,*
14 *Attestationes, priores vbi essent deperdita,*
15 *Partibus consentientibus,*
16 *Testes vbi fuissent malè interrogati, vel ad declarandum eorum dicta obscura,*
17 *Testes ad repellendam infamiam,*

} *publicatis, seu editis attestationibus adhuc admittuntur.*

18 *Instrumenta vsque ad conclusionem in causa produci possunt.*

Cap. Ex tenore. XXXV.

1 PVblicatis attestationibus pars succumbens potest prodocere testes ad probandom contrarium soper nono articulo nato ex attestationibus publicatis, de quo prius instrui non potuit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Henric. Anania, Hostiens. Bald. Panormitan. Felin. Butr. Aochar. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Cojac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 169. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 268. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Augost. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 12. *cap.* 8.

Determinantes tempus, & locum, &c.] Aduertit Surd. *decis.* 196. *n.* 3. ex Imola *in præsenti*, textum hunc procedere quando pars ex capitulis adoersis noo potuit instrui de loeo & tempore; quando verò potuit instrui, asserit quod text. vult testes non admitti ad probandum contrarium post publicatas attestationes aduersarias. 2

Cùm attestationes iam essent hinc inde solemniter publicata.] Notatur ad hoc quòd publicatis, seu editis attestationibus vlterior testiom productio non datur, vt per Ordinat. Regiam Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 62. *in princip.* vbi pareos meus, & apud Castellanos *l.* 5. *tit* 6. *& l.* 4. *&* 5. *tit* 9. *lib.* 4. *noua recopil.* vbi Azeued. Maseard. *de probat. q.* 5. *n.* 45. plures Doctores plena manu refert Cened. *ad Decret. collect.* 17. *n.* 2. quibus adde Mench. *quæst. vsufreq. c.* 31. Donat. à Fina *tom.* 1. *comm. opin. lib* 4 *tit. de testib. n* 69. *pag.* 520. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 46. *n.* 2. Bernard. Grænæ. *ad practic. Camera Imper. lib.* 1. *concl.* 105. *n.* 1. Morl. *in emporio iuris*, *p.* 1. *tit.* 11. *in prælud. n.* 71. *cum seqq.* Mantic. *decis* 24. *n.* 1. Marta *in vetis nouiss. decis. voto* 245 *à princ.* Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum*, *c.* 8. *n.* 5. latè Surd. *cons.* 176. *n.* 3. *cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. quæst.* 75. *n.* 68. & hoc procedit etiamsi pars, qoæ volt nonos testes examinare, testificata non didicerit, vbi ea petente, & volente facta est attestationem publicatio, tonc enim non impeditur nouos testes producere, quando ea absente, vel inuita fit poblieatio, iuxta distinctionem Bart. *in auth. at qui semel*, *num* 17. *C de probat.* comprobat Surd. *d consil.* 176. *n.* 4. *& seqq.* vbi *num* 8. subdit quòd ex pnblieatione oritur præsumptio partem attestationis didicisse, & quod ideo iora Canonica ponderant solum publicationem, non autem percunctationem, & hanc distinctionem probauit Rot. *in Albanen. confinium* 22. *Aprilis* 1622. coram R.P.D. meo Pirouano, vbi etiam fuit dictum prædicta procedere, licet pars petens publicari depositiones testium protestetur in ipsa publicatione nolle prononc testificata didicere, quia huiusmodi protestatio tanquam facto contraria non releuat, petendo eoim publicationem fateri, videtor se habere notas depositiones, & scire testificata, Surd. *d. consil.* 176. *num.* 4. refert Ferentil. *ad decis.* 228. Buratti *litera B.* 3

Primò limita in probatione, quæ fit per inspectionem oculorum, quæ ounquam videtur exclusa, Iason. *in l. eum, qui*, *§. in popularibus*, *n* 6. *&* 7. *ff. de iureiur.* Socin. *reg.* 384. *limit* 7. *& reg.* 498. *limit.* 19. Cassao. *in consuet. Burgund. rubr.* 1. *§* 6. *verbo*, *Parleur*, *n.* 7 *fol.* 70. Tiraq. *de retract. lig §.* 4 *gloss.* 1. *n.* 36. *&* 37. Afflict. *decis.* 117. *n.* 3. *col.* 2. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. p.* 3. *c* 4. *n.* 7. Mascard. *de probat. in proœm q* 8. *n.* 7. Card. Pereira *in l. si curatorem*, *verbo*, *minoribus*, *n.* 14. *&* 18. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 277. *num.* 7. 4

Secundò limita in confessione, quæ post terminum, conclosionem in causa, ac contra præsumptionem iuris, & de iure admittitur, Card. Pereira *de potest. elig. c.* 7. *n.* 21. Azeued. *l.* 7. *n.* 122. *tit.* 10. *lib.* 4. *noua recop.* 5

Tertiò limita quando instrumentum facta attestationom publicatione testibus esset probandum, Mench. *d. c.* 31. *n.* 19 Mascard. *de probat. concl.* 1236. *n.* 24. Surd. *decis.* 153. *n.* 22. 6

Quartò

7 Quartò limita in causa matrimoniali, in qua possunt testes post publicationem examinari, vt probat *cap. series, de testibus*, Menoch. *de arbitrar. quæst. 4. num 7.* Thesaur. *Pedem. decis. 8. num. 2.* latissimè Farin. *in praxi crimin part 2. quæst. 75. num. 383. cum seq.* nouissimè Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 5. collect 1769.*

8 Quintò limita, si publicatio sit indiscreta, facta scilicet à iudice festinanter, odio, vel gratia ad impediendum ne pars faciat suas probationes, Socin. *reg 403. limit. 5.* Nell. *de testib. n. 123. casu 15.* Farin. *d. q. 75. à n. 375.*

9 Sextò limita quando ad suorum testium dicta sustinenda, & confirmanda testes alios producere vellent aduersùs testium reprobatoriorum dicta, quibus probatoriorum attestationes euacuarentur, Afflict. *decis 216 sub num. 10. & decis. 296. sub n. 1.* Farin. *sub n. 5.* Capyc. *decis. 62. n. 1.* Surd. *decis. 153. d. quæst. 75. num 152.*

10 Septimò limita in criminalibus & ad defensionem, quia tunc nedum ex officio, verùm etiam ad instantiam partis, siue accusati, testes poterunt recipi, & examinari post publicatas attestationes, etiam vsque ad sententiam, vt per Angel. *de malefic. in verbo comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, versic. quæro an post publicationem, num 19.* vbi reddit rationem, quia scilicet tractatur de vita hominis, cunctis rebus præferenda, latè Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia. & crimin. different. 178. num. 2. cum seqq* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 262. num. 1.* Farinac. *d. quæst. 75. à num. 407.* nouissimè Aloys. Ricc. *in praxi Eccles. Neapol. decis. 689 num 1. & part. 5. collect. 678.* Sublimitatur deinde hæc limitatio, vt non obtineat in causa criminali, in qua de pœna pecuniaria agitur, vel in qua pœna pecuniaria veniret infligenda; secus si cum pœna pecuniaria concurreret etiam infamiæ nota, ex Thesaur. *d decis. 262. num. 3.* Surd. *consil. 118. sub numer. 11.*

11 Octauò limita quando ex officio publicatis attestationibus adhuc testes examinare iudex vellet, nam hoc sibi permissum erit, Viu. Neapol. *decis. 525. n. 1.* Farin. *d. q. 75. n 42.*

12 Nonò limita in tertio pro suo interesse principaliter interueniente, nam hic publicatis inter litigantes attestationibus non prohibetur sui iuris probandi causa adhuc testes producere ante conclusionem in causa, Gabr. *lib 1. sentent. tit. de testibus, conclus. 21. n. 99. & 101.* Cæsar. de Vrsil. *in addit ad Afflict. decis. 235. num. 1.* Farin. *d. q. 75. n. 135* Azened. *l. 4. q. 12. tit. 9 lib. 4 noua recop.* Bernard. Græuæ. *lib. 1. concl. 105. num. 44*

13 Decimò limita, quando priores testes nulliter, seu non legitimè ante examinati essent, Vide Farinac. *d. q 75. à n. 358.* nisi ipsemet pro secundo examine instans in culpa fuisset, ex Surd. *cons. 8. n. 26.* Azened. *l 4. n. 12. tit 9. lib. 4. noua recop.* Menoch. *cons. 421. n. 1.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib 1 concl. 105. consid. 1. n. 31.*

14 Vndecimò limita, vbi dictæ priores attestationes essent deperditæ, Mynsing. *in cap. fraternitatis, n 17. vers. octaua, de testibus*, Farin. *in praxi crimin. quæst 6. num. 295.* vbi resoluit quòd tunc testes semel examinati possunt etiam ad instantiam partis iterum repeti.

15 Duodecimò limita, consentientibus partibus, Mench. *vsufreq. c. 31. n. 20. ad finem*, Farin. *d. q. 75. n. 179.* vbi plures refert.

16 Decimotertiò limita ad declarandum testium dicta obscura, vel si fuissent malè interrogati. Anton. Fabr. *in suo Cod. sub tit. de testib. diffin. 2. & 47.* Surd. *decis. 126.*

Decimoquartò limita, ad repellendam infamiam, vide Surd. *decis. 59.* 17

Decimoquintò limita, instrumentis, quæ vsque ad conclusionem in causa produci possunt, vt per Amatorem Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 8. numer. 16.* Perez *in l 6. titul. 11. lib. 3. Ordinam pag. 675* Grass. *tom. 1. communium opinion. lib. 4. titul. 11. num. 169. pag. 577.* 18

Decimosextò limita, vbi dati essent articuli, & testes producti nulli essent, tunc publicatis testibus super eisdem articulis possunt examinari, vt per Gabr. *tom. 3. commun. opinion. lib. 1. tit. de testib. concl. 21. num. 111.* 19

SVMMARIVM.

1 *Productio quarta testium dari debet cum solemnitate legali causa legitima non refragante, aliàs legitimè appellatur.*

2 *Spoliati hæres, & quilibet vniuersalis successor intra annum poterit agere interdicto, Vnde vi contra occupantem vi possessionem, quam defunctus habebat.*

3 *Appellatio an locum habeat in iudicio merè possessorio.*

4 *Productionem quartam negare poterit iudex si ei videtur sufficere testes receptos.*

5 *Expensarum condemnatio debet fieri in sententia interlocutoria, quàm victus statim soluet etiam non expectata sententia diffinitiua.*

6 *Creditor petere, & cogere potest vt fiat instrumentum debiti per eius debitorem, quando soluere tenetur ad tempus.*

7 *Notorium dicitur quod ex actis constat post conclusum in causa.*

Cap. Significauerunt. XXXVI.

PRoductio quarta testium cum solemnitate legali dari debet, quàm iudex non potest denegare, nisi ad fugiendam effrænatam multitudinem testium, vel ex alia honesta causa; si verò illam indebitè denegauerit, pars poterit appellare infrà decem dies, & si pars deficit in probatione appellationis, condemnatur in expensis legitimis. Item iudices priùs determinare debent possessorio, sed si petitorium ferè ex probationibus liquebat, vtramque causam simul terminare debent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsinger. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 168.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag 68.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 12. cap. 9.* 1

Quibus ipsa successerant.] Notatur ad hoc quòd spoliati hæres, & quilibet vniuersalis successor intra annum poterit agere interdicto, Vnde vi, contra occupantem vi possessionem, quam defunctus habebat, vt per Tiraq. *in tract. le mort, part. 6. declar. 4. n. 8.* Benintend. *decis. 12. num. 1.* Menoch. *remed. 1. recup. num. 41.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd remedium spolij datur hæredi, & contra hæredes ad quos bona proueniunt, vt per Rip. *in cap. sæpè, num. 8. de restitut.*

ſpoliat. Roland.*conſ.*50.*n.*6.*&* 15.*lib.*2.*& conſil.*6.*n.*14. *lib.*3. Cagnol.*in l.hæredem , num.*16. *&* 17.*ff.de regul. iuris* , Anton.Gabr.*commun.tit.de reſtitut.ſpoliat.concl.*5. *num.*29. *cum ſeqq.* Menoch. *remed.*1. *recup. num.*157. Creſcent. *deciſ.*3 *de reſtitut. ſpoliat.* Gregor. XV. *deciſ.*542. & *ibi* adden. *num* 11.quos refert & ſeqoitur Rot. *in Bononien. cenſus* 23. *Nouembr.* 1627. coram R. P. D. Duran.

3 *Poſt interlocutoriam ſententiam appellare.*] Ergo in iudicio merè poſſeſſorio locum habet appellatio de iure Canonico , vt per Doctores *in cap.cùm ad ſedem* 15. *de reſtitut. ſpol. num.*12. ſed illam non admitti de iore ciuili per text.*in l.vnic. C. de mom. poſſeſſ.* ioxta illius verom intellectum teſtantur Paris. *conſil.* 108.*num.*13.*lib.*1. Couar. *pract.cap.*27.*n.*8. Cagnol. *in l in pari cauſa , n.*7.*ff.de reg.iuris* , Anton Gom.*l.*45. *Tauri , num vltim. in fine* , Ioſeph. Ludouic. *Peruſ. deciſ.*20. *num* 9. *&* 17. Rot. *deciſ.*150. *num.*2. *part.*2. *recent.*

4 *Niſi fortè iudices quartam productionem* , &c.] Ergo ſi iudici videatur ſufficere teſtes receptos , poterit quartam productionem denegare , vide *gloſſ* 3.*in med. in l.*15.*tit.*8.*lib* 2.*fori leg.* Azeued. *l.*7. *n.*1. *per text. ibi, tit.*6.*lib.*4.*noua recop.*

5 *In expenſis legitimis condemnantes.*] Notatur ad hoc quòd in ſententia interlocutoria debet fieri expenſarum condemnatio, quam victos ſtatim ſoluet , etiam non expectata ſententia diffinitiua , vt per D.Barboſ. *in l.eum , qui eomerè , n.*152.*ff.de iudic.*

6 *Vt plenè poſſit de proprietate liquere*] Ex his verbis colligunt Doctores *in præſenti* , quòd creditor petere, & cogere poteſt vt ſibi fiat ioſtrumentum debiti per eius debitorem, quando ſoluere teneretur ad tempus, & ipſe debitor per inſtrumentum non reperitur obligatus, vt per Viuian. *tom.*1. *commun opin. lib.*4. *tit.*1. *n.*169 *pag.*463. Anton. Gom. *l.*40. *Tauri , n.*79. *verſ. ſecundò.*

7 In gloſſ. *liquere.* Notatur ad hoc quòd notoriom dicitur quod ex eis conſtat poſt concluſionem in cauſa , vt per Put. *lib.*2. *deciſ.*284. *in antiq.* Maſcard. *de probat.concluſ.*1102.*num.*24. Sord. *conſil.*8. *num* 12. Farinac.*in praxi crimin. part.*1. *quæſt.*21. *num.*15.Acta enim faciunt rem ootoriam , Bec. *conſil.*40. *num.*3. *volum.*1. Roland. *conſil.*41. *num.*30. *volum.*1 Farinac. *quæſt.*21.*num.*14. Surd.*conſil.*154.*num.*25. *& conſ.*188. *num.*8.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes diligenter examinandi ſunt , & puniendi , qui eos impediunt , & ipſorum teſtium multitudo eſt per iudicem reſignanda.*

2 *Teſtium examinatio , quando ſunt abſentes in longinquis partibus , alteri committi poteſt.*

3 *Teſtes interrogari debent non ſolum ſuper contentis principaliter in articulis , ſed etiam ſuper illorum circunſtantiis.*

4 *Teſtis impeditus quominus ſuum proferat teſtimonium, habetur pro producto contra litigantem.*

5 *Teſtes interrogari poſſunt de loco, & tempore.*

6 *Teſtes poſſunt interrogari de ſua credulitate.*

7 *Teſtium numerus effrenatus à iudice eſt cohibendus.*

8 *Teſtes quot in qualibet cauſa examinari poſſint de iure communi , ſtatutorum Vrbis , Ordinat. Regia Luſitanorum, & Caſtellanorum, oſtenditur.*

9 *Atteſtationes teſtium licèt ſint inualidæ, de conſenſu tamen partium conualidari poſſunt.*

10 *Teſtes ſi impediantur de facto deponere contra inquiſitum habentur pro productis contra ipſum.*

11 *Citatio partis in repetitione teſtium eſt neceſſaria, non ita in declaratione.*

12 *Teſtes nulliter recepti per iudicem poſſunt, & debent iterum examinari etiam poſt publicationem.*

13 *Teſtis ſolemniter iterum examinatus an ſufficiat ſi referat ſe ad primum dictum inutiliter examinatum, oſtenditur.*

14 *Teſtis ſi dicat aliquid extra iudicium , & poſtea iuratus in iudicio contrarium reſpondeat , poſteriori aſſertioni ſtabitur.*

CAP. Cùm cauſam. XXXVII.

TEſtes ſunt diligenter examinandi tum ſuper negotio principali , tum ſoper ipſorom perſonis, quærendo de ſingulis circumſtantiis , ſco de cauſis ſcientiæ, perſonis, loco, tempore,caſu,auditu,credulitate, fama, certitudine , & qui præſomir impedire teſtes , debet excommunicatione compelli ad ceſſandum. Item nomerus teſtium vtriuſque partis qoadraginta non excedat. Item ſi pars habuerit ratas depoſitiones teſtium acceptas ſub alio iudice , & adhuc clauſas , numerari debent in numero quadraginta : ſi voloerit habere ratas ijdem iudices teſtificentur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarel. Collect.Bellam.Ioan.Andr.Anch. Imol. Anan. Hoſt. Butr.Panorm Bald.Innoc.Henric.Boich , Felin.Mynſing.Aretin.Martin.Vran.Guid. Papæ, Cujac.Vioian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij* , *pag.* 170. Alagona *in compendio iuris Canonici* , *pag.* 268. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximeo. *in concord. part.*1.*&* 2. refertur ab Anton.Auguſt. *collect.*3.*Decret.lib.*2. *tit.*12. *cap.* 10. 1

Mandamus quatenus , &c.] Notatur ad hoc qoòd teſtiom examinatio, quando ſunt in longinquis partibus abſentes, alteri committi poteſt, vt per Socin. *reg.*524.Menoch.*remed* 15.*recup.n.*346. 2

Et de ſingulis circunſtantiis.] Notatur ad hoc quòd teſtes interrogari debent non ſolùm ſuper contentis principaliter in articulis , ſed etiam ſoper illorum circunſtantiis , vt per gloſſ. *verbo circunſtantiis* , Bald. *n.*3.Abb.*n.*13.Felin.*à n.*10.Imol.*n.*6. & alij *in præſenti*, Dec.*conſil.*448. *n.*27. Gram. *deciſ.*34 *n.*49. Farinac.*in praxi crimin. p.*2. *de oppoſitione contra examen teſtium*, *q* 73.*n.*26. Intellige non procedere regulariter in circunſtantiis perſonam teſtis reſpicientibus , ſi modò, occultæ ſuot , licèt in alijs omnibus , quæ conſiderabiles ſont , locum habeat , quamvis enim in articulis factis à parte non contineantur expreſsè circunſtantiæ , de quibus teſtis interrogatur , continentur tamen implicitè , quinimo reſpectu iudicis non requiritur quòd exprimantur in articulis illa, quæ poſſunt efficere , & inſeruiant ad maiorem illius informationem , vt probat text. *in l.* 3. *in princip. hoc tit.* 3

Quod ſi fortè,&c.] Notatur ad hoc quòd teſtis impeditus quominus ſuum proferat teſtimonium , habetur,pro producto contra litigantem,ita gloſſ.*verbo compellas*,Abb.*n.*18. Felin.*n.*16. & alij *in præſenti.* Intellige quando impedimentum factum eſt à litigante, vel de conſenſu illius expreſſo , vel tacito , & hoc appareat in cauſa criminali per legitimam probationem ; in cauſa verò ciuili per ſofficientem præſumptionem. 4

Loco , & tempore.] Notatur ad hoc quòd teſtes interrogari poſſunt de loco, & tempore,vt per Farin.*d. q.*73.*n.*28 & *n.*29.reſoluit quod non ſunt reſtringendi reſpondere ad angulum temporis , & *n.*30. quòd 5

nec

nec ad qualitatem temporis, an ſcilicet fuerit nubiloſum, vel ſerenum.

6 *Credulitate.*] Notatur ad hoc quòd teſtes poſſunt interrogari de ſua credulitate, nedum de certitudine, vt per Farinac. *d. quaſt* 73. *num.* 31. vbi *num.* 34. tenet quòd poteſt interrogari an ſit pauper, vel diues, & *num.* 36. de cauſis ſcientiæ. Vnde teſtibus potius indicantibus, quàm teſtimonium ferentibus, nulla adhibenda eſt fides, Menoch. *conſil* 155. *num.* 4. cum aliis citatis *ad cap. de teſtib.* 29. *ſupra hoc tit.*

Prudenter inquirens de cauſis, &c.] Ergo teſtis non interrogatus minimè tenetur reddere rationem dicti ſui, de quo vide Gam. *Luſit. deciſ.* 37. *num.* 4. & *deciſ.* 178. *num* 8. & *deciſ.* 205. & 291. *num.* 3. & 4. Maſcard. *de probat. lib.* 1. *in præfat. quæſt.* 5. *num* 520. Farinac. *in praxi crimin part.* 2. *de oppoſit. contra dicta teſtium quæſt.* 170. Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi ſeu examinandi proceſſum*, *c.* 7. *de forma probat. n.* 55.

Verùm quia aliqui caſus reperiuntur, in quibus teſtis ſi non reddat rationem ſui dicti, non ſolùm minimè probat, ſed nec etiam facit præſumptionem, aut indicium, ſecundùm Cott. *in memorab. verbo teſtis*, *pag. mihi* 865. Maſcard. *de probat. concl.* 1369. *n.* 54. Farin. *d. q.* 70. *n.* 8. ideo eos *in præſenti* recenſere operæpretium duxi.

Primus igitur caſus eſt in criminalibus, in quibus teſtis tenetur reddere rationem ſuæ depoſitionis, etiam non interrogatus, aliàs non probat, ita Dec. *conſ.* 429. *num.* 11. Hyppol. de Marſil. *ſing.* 621. *verſ. tertiò ſcias*, & *in pract. crimin.* §. *diligenter*, *n.* 31. Iaſon. *in l. cum hi*, § *vult igitur*, *num.* 3. *ff. de tranſact.* & *in rep. l. admonendi*, *num.* 186. *ff. de iureiur.* Fichard. & Viuian. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 145. & *ſeqq. pag* 495. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 53. *num* 22. Rebuff. *de reprobat. teſtium*, *num.* 462. Maſcard. *de probat. lib.* 1. *in proœm q.* 5 *n.* 120. & *concl.* 459. *n.* 5. & *concl.* 1369. *n.* 47. Farinac. *d. q.* 70. *n.* 14. latè Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 87. *num.* 4. quod adeò verum eſt, vt nec faciant indicium, ex Maſcard. *d. q.* 5. *n.* 123. Honded. *conſ.* 30. *n.* 33. *lib.* 1. Farin. *d. q.* 70. *n.* 15.

Secundus caſus eſt in his, quæ non cadunt ſub ſenſu corporis, ſed iudicio intellectus percipiuntur, quia tunc niſi reddant rationem dicti ſui, etiam non interrogati nihil probant, Rota *deciſ.* 234 *n* 10. apud Farinac. *p.* 1. *recent.* Farin. *d. quæſt.* 70. *num.* 6. Buccaron. *d. differ.* 87. *num.* 3. Anton. Gom *tom.* 1. *var. cap.* 12. *num.* 10. *verſ. quod idem ſubintellige*, Abb. *in præſenti*, *num.* 3. Aretin. *num.* 6. & Felin. *num.* 1. Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit. de teſtium product.* *n.* 53. Maſcard. *d. concluſ.* 1369. *ex num.* 2. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p.* 5. *collectan.* 155. Buratt. *deciſ.* 538. *num.* 16.

Tertius caſus eſt in teſtibus deponentibus ſuper publica voce, & fama, qui tenentur etiam non interrogati nominare eos, à quibus audiuerint, de quo Tiraquell. *de nobilit. cap.* 37. *num.* 99. & *ſeqq.* Rebuff. *de reprobat. teſtium*, *num.* 450 Viuian. *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 72. *verſ. idémque videmus*, *pag.* 485. Maſcard. *de probat. concl.* 749. *num.* 11. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *diſp* 46. *num.* 16. *verſic.* 5. Menoch. *conſil.* 140. *num* 41. & *conſ.* 191. *num.* 45. Clar. §. *fin. quæſt.* 6. *num.* 12. & 14. *verſ. ſed quid ſi non ſint*, vbi ſubiicit quòd de communi practica obſeruatur vt teſtes interrogentur de illis, à quibus fama ortum habuiſſe dicitur, & ſi non fuerint interrogati, ac eos non nominauerint, quod communis vſus & practica reddit validas teſtium depoſitiones, ſubditque idem Clar. hoc non habere locum in cauſis criminalibus, in quibus ob earum grauitatem credit quòd teſtes teneantur nominare eos à quibus audiuerunt id, de quo deponunt eſſe publicam vocem & famam, etiam quòd non ſint interrogati, aliàs quòd eorum dictum non probat, ſequuntur Anton. Scap. *de iure non ſcripto*, *lib.* 3. *tit. de ſcript. & illat. probat. cap.* 74. Farinac. *conſil.* 182. *numero* 9. *lib.* 2. Rot. *in Legionen puritatis ſanguinis* 26. *Maij* 1631. coram Reuerend. P. D. Queipo *verſic. eadem ratione.*

Quartus caſus eſt de teſtibus deponentibus ſe aliquid vidiſſe de nocte, quia debent reddere cauſam ſcientiæ, & viſus, eo quia videlicet luna lucebat, aut lumen erat accenſum, vt per Alexand. *conſil.* 4. *num.* 7. *in fin. lib.* 6. Cott. *in memorab. verbo teſtis deponens de nocte in* 2. *fallent.* Farin. *in praxi crimin. part.* 2. *de oppoſit. contra perſon. teſtium q.* 62. *n* 37. vbi *n.* 38. ait quòd ſi teſtes ſimpliciter de viſu deponerent, non reddita ratione prædicta, minimè probarent, & ſub *n.* 39 ſubdit hoc caſu teſtes tanquam ratione naturali de falſo ſuſpectos poſſe puniri, Buccaron. *de differ. inter indicia ciuilia & crimin & different.* 104. *n.* 1. & 2. vbi *num.* 3. poſt Roland. *conſil.* 3. *num.* 43. *volum.* 3. & alios ſubiicit quòd licèt probent huiuſmodi teſtes deponentes ſe vidiſſe de nocte cum ratione prædicta, quia ſcilicet luna lucebat, vel lumen erat accenſum, non tamen ſunt omni exceptione maiores, quia cùm luna habeat radios lugubres, teſtis poteſt de facili decipi, & *n.* 4. poſt Farin. *conſ.* 166. *num.* 15. *lib.* 2. concludit quòd in criminalibus probatio illa, videlicet ſe vidiſſe ad lumen lunæ, non concludit, nec quoad condemnandum, nec quoad torquendum.

Quintus caſus eſt quando teſtis deponit ſuper negatiua, quia tunc etiam non interrogatus tenetur reddere rationem dicti ſui, de quo vide Crott. *de teſtib.* *n.* 310. *verſ. & vltra ſupradictos caſus*, Curt. *eod. tract.* *concl.* 18. *n.* 59. Herculan. *de negatiua*, *n.* 312 Maſcard. *de probationib. concl.* 5369. *n.* 22. & 23. Rebuff. *de reprobat. teſtium*, *num* 452. Farin. *d. quæſt.* 70. *n.* 23. Amat. Roderic. *in pract. videndi*, *ſeu examinandi proceſſum*, *c.* 7. *num.* 56.

Sextus caſus eſt quando teſtes deponunt de conſanguinitate, quia tenentur efficacem cauſam, & probabilem rationem dicti ſui reddere, Ranchin. *part.* 4. *concluſ.* 409. Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 47. *num.* 10. *pag.* 196. Ioſeph. Ludouic. *tom.* 3. *commun. tit. de probat. concluſ. vnica verſic. infertur* 123. Maſcard. *concluſ.* 69. & *concluſ.* 410. *num.* 22. & *concluſ.* 1396. *num.* 25. Menoch. *conſil.* 325. *num.* 6. *cum ſeqq.* Farin. *d. quæſt* 70 *num.* 88. Veluti ſi deponat de fraternitate, Rot. *deciſ.* 167. *n.* 8 apud Farin. *p.* 1. *recent.*

Septimus caſus eſt quando teſtes deponunt aliquem non eſſe culpabilem, quia etiam non interrogati debent cauſam dicti ſui reddere, Crot. *de teſtib num.* 307 *in fin. verſ. nonò fallit*, Farinac. *d. q.* 70. *num.* 24.

Octauus caſus eſt quando agitur de reprobatione inſtrumenti, nam tunc etiam non interrogati teſtes tenentur reddere rationem dicti ſui, Crot. *de teſtib.* *n.* 305. *verſ tertiò fallit* Rebuff. *de reprob. teſtium*, *n.* 457. & *n.* 465. Menoch. *de arbitr. caſu* 105. *n.* 3. & *num* 33. Farin. *d. q.* 70. *n.* 38.

Nonus caſus eſt quando deponunt ſuper qualitate perſonarum, veluti ſuper nobilitate, dignitate, grauitate; gradu, puritate ſanguinis, & ſimili, quia tenentur reddere rationem dicti ſui etiam non interrogati, Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 11. *num.* 10.

vers. & idem est, Farinac. *d. q 70. n. 45.* Hoied. *de incompatib. benefic. p. 1. c. 23. num. 140* Rot. *in Legionen. puritatis sanguinis 26. Maij 1631*, coram R. P. D. Quecipo.

Decimus casus est quando deponunt testes super dominio, quia etiam non interrogati tenentur reddere rationem dicti sui, Cassan. *in consuet. Burgund. rubr. 1. §. 2. num. 15. cum seqq. fol. 26.* Pinel. *ad l. 2. C. de rescind. vendit. p. 3. c 4 n 11.* Anton. Gom. *d. n. 10 vers. quod idem subintellige*, Mascard. *concl. 547. & concl. 1369. n. 5. &* 12. Menoch. *cons. 626. n. 19. in fine*, Farin. *d q. 70. num 46.*

Vndecimus casus est quando testes deponunt de infamia, quia tenetur dicti sui rationem reddere, Farin. *in praxi crimin. q 47. n. 308*

Duodecimus casus est quando testes deponunt de notorio, Rebuff. *de reprobat testium, n. 467.* Mascard. *concl. 1105. n. 2.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 70. n. 6.* Farin. *d. q. 70. n 52.*

Decimustertius casus est quando testes deponunt super ætate in qoa etiam non interrogati omnino rationem reddere tenentur, Mascard *de probat. conclus. 679. n. 5.* Farinac. *d q. 70. n. 84.* vbi *n. 171* subdit quòd bona ratio erit si dicant, qoia vicini, vel consanguinei.

Decimusquartus casus est in testibus deponentibus super interesse, nam & hi etiam non interrogati debent dicti soi rationem reddere, Rebuff. *de reprobat. testium, n. 449* Mascard. *concl 1369. n. 29* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 45. n. 43.* D. Barbos. *in l 2. in princip. p 1. n. 52 ff. soluto matrim.* Valasc. *cons. 107. n. 11.* Farin. *d. q. 70. n. 53.*

Decimusquintus casus est in teste deponente de dolo, quia tenetur dicti sui rationem reddere, Mascard. *concl 1369. n 28.* Farin. *d. q. 70. n. 89.* vbi *n. 184.* subdit quòd non est bona ratio si dicat, quia vicinus vel coniunctus.

Decimussextus casus est in testibus deponentibus de furore, quia tenentur rationem dicti sui reddere etiam non interrogati, Iason. *in l. furiosum, n. 6. C. qui testam. facere poss.* Burg. de Pace *cons. 7. num. 3.* Bonacos. *tom. 2. commun. opin. lib 9. tit. 30. num. 148. vers. & an. probetur, pag. 550.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo furor, numer 2.* Mascard. *conclus. 827. & conclus. 1371. num. 13. & concl. 1369. num. 4 & 13.* Valasc. *consil. 145. num 17.* Farin. *d. quæst 70. num. 59.* Aloys. Ricc *in collect. decis. p. 5 collect. 1557. vers infertur tertio.*

Decimusseptimus casus est in testibus deponentibus de sana mente, quia etiam non interrogati tenentur dicti sui rationem reddere, vt per Burg. de Pace *consil. 11 num. 20.* Calderin. *cons. 24. num. 25. versic. item furor*, Rot. *in Perusina hereditatis 12. Iunij 1617.* coram Buratto inter eius impressas *decis. 256. num. 9.*

Decimusoctauus casus est qoando testes deponunt de ebrietate, quia etiam non interrogati tenentur dicti sui rationem reddere, Salzed. ad Bernard. *in pract. c. 77. lit. B. vers. ex quo fit*, Mascard. *concl. 1369. n. 17. & concl. 578. n. 3. & 4.*

Decimusnonus in probatione hæresis, in qua testis etiam non interrogatus debet reddere rationem dicti sui, Mascard. *concl. 855. n. 12. & 13.* Farinac. *d. q. 70. à n 90.*

Vigesimus casus est in probatione adulterij, in quo testis etiam non interrogatus debet reddere rationem dicti sui, Mascard. *concl. 65. n 8. & concl. 1369. num. 48.* Farin. *d. quæst. 70. num 60* vbi *num. 183.* subdit quod non est bona ratio, quia vicinus, vel consanguineus.

Vigesimusprimus casus est quando testis deponit de turbatione, Farin. *d. q 70. num 74.* aut super vi illata, Socin. *reg 401. limit. vlt.* Farinac. *d. quæst. 70. num. 81.*

Vigesimussecundus casus est quando deponitur aliquem fuisse vagabundum, tunc enim reddenda est ratio, quamvis non petatur, Nell. *de testibus, n. 134. vers. idem si vellet*, Farin. *d. q 70. n. 77.*

Vigesimustertius casus est quando agitur de probanda morte alicuius, qoia tunc testes etiam non interrogati debent reddere rationem dicti sui, Farinac. *d q. 70. n. 82.* vbi *n 172.* ait quòd bona ratio est si dicat, quia vicinus, vel consanguineus.

Vigesimusquartus casus est quando testis deponit de amicitia, vel inimicitia, quia etiam non interrogatus debet dicti sui rationem assignare, Mascard. *concl. 900 n. 8. & concl. 1369. n. 21.* Farin. *d. q 70. n. 61. & q 43. n. 127.*

Vigesimusquintus casus est quando testis deponit aliquem esse iracundum, tunc enim etiam non interrogatus debet rationem dicti sui reddere. Farin. *d. q 70. n. 69.*

Vigesimussextus casus est in testibus prodigalitatem probantibus, quia debent deponere de actibus eam inferentibus, Mascard. *concl 1214. n. 12.*

Vigesimusseptimus casus est in probatione metus, quia tunc testis etiam non interrogatus debet dicti sui rationem reddere, Flaminin. Paris. *de resignation. benefic. lib. 13. q. 1. n. 109*

Vigesimusoctauus casus est quando testes deponunt de valore, pretio, & æstimatione rei, quia tunc tenentur dicti sui rationem assignare, Gam. *Lusit. decis. 37. num. 4. & decis. 178. num. 8. & decis. 205. & decis 291. num. 3. & 4.* Bart. *in tract. de testib. col. 2. vers. testis dixit, num. 7.* Cagnol. *in l. 2. num. 137. C. de rescind. vend.* Gemin. *de vsuris commento 1. §. 8. num. 169. & commenta 2. §. 5. num. 126.* Rebuff. *de reprobat. testium, num. 468.* Mascard. *conclus. 1369. num. 14.* Valasc. *consil. 43. num. 14.* Farin. *d quæst. 70. num. 62.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 228. ex num. 24.* Amat. Roderic. *in pract. videndi, seu examinandi processum, cap. 7. de forma probat. num. 56. vers. estque insuper*, declara cum Ferentil. *in annotat. ad decis. 538.* Buratti *lit. D.*

Vigesimusnonus casus est in probatione clericatus, quia testis non probat nisi rationem adiiciat, quòd scilicet vidit clericum ordinari, Mascard. *concl. 1369 n 31. & seq.* Farin. *d. q. 70. n. 73.*

Trigesimus casus est in probatione consuetudinis in qua testis etiam non interrogatus tenetur dicti sui rationem reddere, Roland. *cons. 1. n. 125.* Mascard. *concl. 424. n. 66.* Rebuff. *de reprobat. testium, n. 453.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 62. n. 36.*

Illud in hac materia est singulari nota dignum quod possessio probatur per testes deponentes se vidisse possidere etiamsi actus possessorios non referant, nec aliquam scientis causam reddant, Bart. *in l. stipulatio ista, § hæc quoque, num. 1. & 2. ff. de verbor. oblig.* Bero. *in cap. licèt causam, num. 32 de probat. & in cap. cùm ad sedem, n 92. de restit spoliat* & ibi Abb. *n. 21.* Dec *consil. 400. n. 3.* Cæs. de Grassis *decis. 14 n. 2. & 3. de testib.* Rot. *decis 307 num. 1. & 6 p. 1. recent. & in ciuitatis Castelli bonorum 28. Maij 1614.* coram Cardin. Verospio, & *in Nicien decimarum 27. Nouembris 1626.* coram R. P D. Merlino, & *in Romana dotis, seu Saluiani 10. Iunij 1626.* coram R. P. D. Duran & *in alia Romana domus, & Saluiani 11. Decembris 1628.* coram R P. D. Verospio, & *in Mediolanen. bonorum 7. Februarij 1629.* coram R. P. D. meo Coccino Decano.

Velen

7 *Volentes autem effrænatam multitudinem*, &c.] Notatur ad hoc quòd effrænatus teſtium numerus à iudice eſt cohibendus, vt per Campeg. *de teſtib. reg.* 272. Menoch. *de arbitr. caſu* 249. *& conſ.* 467. *num.* 59. Maſcard. *de probat concl.* 1077. *n* 1. *& concl.* 181. Farin. *in praxi crimin q.* 80. *n.* 114. *cum ſeqq.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 1 *concl.* 91. *conſid.* 1. *n.* 9. Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, c* 7. *n* 21.

8 *Quadragenarium numerum*, &c.] De iure Canonico per text. *in præſenti*, conceditur vt in qualibet cauſa examinari poſſint teſtes quadraginta. De iure verò Ciuili, *in l. quoties*, vbi Bart. *C. de naufrag. lib.* 10. ſuper vnoquoque articulo recipi poſſunt tres teſtes, & non plures. Apud noſtros Luſitanos per Ordinat. Regiam *lib.* 3. *tit.* 55. §. 2. conſtitutum eſt vt ſuper vnoquoque articulo viginti teſtès poſſint recipi. Apud Romanos, per *Statutum Vrbis*, *lib* 1. *rub. de numero teſtium*, *cap.* 73. in qualibet cauſa vltra ſeptem teſtes partes dare non poſſunt, vt refert Farin. *d q* 80 *n.* 116. Apud Caſtellanos per *l* 7. *tit.* 6. *lib.* 4. *nona recop.* ſuper quolibet articulo recipi poſſunt triginta teſtes, & non plures, vt referunt Cur. Philip. *p* 1. §. 17. *n.* 10. Amat. Roderic. *d. c.* 7. *n.* 21. Vbi verò ſuper teſtium numerum aliquid conſtitutum non fuerit, iudex ſecundùm magnitudinem cauſæ, & perſonarum qualitatem iudicabit quis ſit ſufficiens, & effrænatus teſtium numerus, Menoch. *d. caſu* 249. *n.* 3. *cum ſeqq.* Maſcard. *concl.* 1077. *à n.* 3. Farin. *d q.* 80. *n.* 115. *cum ſeqq.* Illud denique ex hoc aduertendum duxi quòd ſi adiunguntur inquiſitiones teſtium alterius proceſſus, huiuſmodi teſtes numerari non debent in certo numero à ſtatutis ſupradictis requiſito, cum talis probatio non dicatur fieri per teſtes, ſed per ſcripturam, ex Hyppol. *conſ* 92. *n.* 11.

9 *Ratas habere voluerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd atteſtationes teſtium licèt ſint inualidæ, de conſenſu tamen partium conualidari poſſunt, vt per Duen. *reg.* 53.

10 In gloſſ. *De cauſis*, ibi, *quia nemo tenetur producere ſe*, &c. Intelligit gloſſ. *in præſenti* procedere in iudicio animæ, ſed Anton. Gom. *var lib.* 3 *tit. de probat. delict. n.* 5. *in fine*, ait hoc intelligendum eſſe extra iudicium, vel etiam in iudicio, nulla tamen præcedente diffamatione aut iuſta cauſa, ſecus ſi præcedat iuſta cauſa, diffamatio, ſeu indicia, quæ eius loco ſubrogantur, quia tunc reus reſpondendo, vel confitendo delictum, non ſe ipſum prodit, ſed diffamatio, vel indicia eum produnt, & manifeſtant, refert Buccar. *de differ inter iudicia ciuilia, & crimin differ.* 31 *num* 17. aliàs enim mortaliter peccaret iudex, ſi ſine indiciis reum interrogaret ſuper crimine, vt per Sarmien. *ſelect. c.* 13. *n* 4. Nauar. *in rub. de iudic.* §. *decimum tertium principaliter, ex n.* 1. *cum ſeqq.*

11 In gloſſ. *Compellat.* Notatur ad hoc quòd teſtes ſi impediantur de facto deponere contra inquiſitum, habentur pro productis contra ipſum, vt per Marc. Anton. Genuenſ. *in practicabil. Eccleſiaſt. quæſt.* 780. *num.* 4.

In gloſſ. *Voluerit*, vlt. ibi, *poſſunt adhuc idem teſtes iterato induci*, &c. Aduerte in repetitione teſtium eſſe partem citandam, Cæſ. Barz. *Bononiæ deciſ.* 137. At verò cùm teſtis primo loco examinatus poſtmodum dictum ſuum obſcurum declarare vult, in tali declaratione nõ eſt neceſſaria partis citatio, vide Hyppol. *in l. de vnoquoque, num.* 76. *ff. de re iud. & in l.* 1 § *fin. num.* 34. *ff de quæſt.* Camil. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tit.* 44. *de citat. n.* 445. Rot. *deciſ.* 592. *num.* 1. *&* 4. *p.* 1. *diuerſ.*

12 Notatur ad hoc quod teſtes nulliter recepti per iudicem poſſunt & debent iterum examinari etiam poſt publicationem, vt per Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 316. *pag.* 553. Farin. *in praxi crimin. p.* 2.
q. 75. *n.* 358. *cum ſeqq.* An autem ſufficiat ſi teſtis ſo- 13
lemniter poſtea examinatus referat ſe ad primum dictum inutiliter examinatum, quæſtio eſt dubia, in qua Bald. per illum text. *in l fin. n.* 7. *C de teſtib* quem ſequuntur Paul. *conſ* 168 *n* 2. *lib.* 1. & Felin. *in cap. cùm in tua*, *n.* 1. *infr. hoc tit.* tenet teſtem referre extensè dictum ſuum, nec ſufficere, ſi referat ſe ad prius dictum inutile: ſed quamvis hæc ſententia in puncto iuris ſit veriſſima, contraria tamen eſt communior, dum tenet teſtem inutiliter interrogatum, ſi poſteà ſolemniter interrogatus referat ſe ad primum dictum, propter ſubſequutam repetitionem, & confirmationem ſolemnem validare prius dictum aliàs inutile, ita Bart. *in l. legata inutiliter* 19. *n.* 3. *ff. de legatis* 1. quem ibi ſequuntur Alex. *n* 7. & Iaſon. *num.* 16. Boër. *deciſ* 108 *n.* 9. *ad fin.* Guillelm. *in cap Raynutius, verbo, Altera che*, Anton. Gom. *tom.* 1. *var. c.* 12. *n.* 23. *in fine.*

In ead. gloſſ. ibi, *Sed ſi quis teſtis ſecundò inductus* 14
dicat contrarium. &c. Notatur ad hoc quòd teſtis dicens ac deponens aliquid extra iudicium ſine iuramento, & poſtmodum iuratus in iudicio contrarium reſpondens, tunc ſtabitur ſecundæ, & poſteriori aſſertioni ob iuramenti religionem, & iudicis auctoritatem, & teſtis qui dicit, heri neſcio, poteſt dicere, hodie ſcio, vt per Viuian. *tom.* 1 *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 341. *pag.* 555. Menoch. *de arbitrar. caſu* 108. *num.* 22. Couar. *lib.* 2. *variar. cap.* 13. *num* 7. latè Menoch. *vſufruq. c.* 32. *à n.* 4. vide *ad cap literas* 14. *de præſumpt.*

In ead. gloſſ. ibi, *Qui nullam habet iuriſdictionem.* 15
Communiter recepitur hæc gloſſa ſecundum Cou. *lib.* 2. *var. c.* 13 *n.* 7. *verſ. ex quo*, Clar. *in practic.* §. *fin. q.* 53. *n.* 13 *ad finem*, Boër. *deciſ.* 108 *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Atteſtationes receptæ in ſummario fidem non faciunt in plenario iudicio, & illarum publicatione non obſtante eidem, vel alij teſtes ſuper eiſdem articulis recipi poſſunt.*

2 *Sententiæ executionem etiam trium conformium tertius impedire poteſt, ſi incontinenti de ſuo intereſſe probare velit.*

3 *Tertius in iudicio poſſeſſorio poteſt interuenire ad eum effectum vt ſibi, & non ſpoliato res reſtituatur de dominio ſuo docendo.*

4 *Sententiæ executionem tertius impedire non poteſt, quando ſciuiſſet litem agitari, & acquieuiſſet donec ſententia eſſet lata.*

5 *Acta facta in iudicio ſummario non faciunt fidem in plenario.*

6 *Reprobatio contra teſtes in cauſis ſummariis non admittitur.*

7 *Teſtes, qui aliàs non ſunt idonei, in ſubſidium reputantur idonei, quando alia perſona haberi non poſſunt.*

8 *Teſtes de Capitulo pro, & contra Capitulum admitti poſſunt.*

9 *Excommunicatus teſtimonium dicere non poteſt, limita vt ibi.*

11 *Domeſtici admittuntur in teſtes in his, quæ domi geruntur.*

Cap. Veniens. ij. XXXVIII.

1 TEstes iterum produci possunt etiam post publicatas attestationes quando diuerso modo super eodem articulo agitur. Item ea quæ in Capitulo aguntur per Canonicos vti testes probari possunt, qui quoad hunc effectum ab excommunicatione, si opus fuerit, absoluuntur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Ancb. Host. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 171. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib* 1. *tit.* 12. *c.* 11.

2 *Quod sua intererat*, &c.] Notatur ad hoc quòd tertius sententiæ executionem impedire potest si incontinenti de suo interesse probare velit, vt per Boër. *decis.* 79. *à n.* 1. Couar. *practic. c.* 16. *n.* 1. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 2. *n.* 51. *& in tract. le mort, p* 2. *declar.* 4. *n.* 9. Azin. *in praxi*, §. 31. *c.* 2. *lim.* 5. Viuian. *Neapol decis.* 204. *n.* 3. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 26. *n.* 1. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid p.* 5. §. 11. *n.* 38. Menoch. *cons.* 319. *n.* 8. Cald. Pereira *q. forens. lib.* 2. *q.* 36. *n.* 20. D. Barbos. *in l. si alienam, n.* 29. *ff. de iudic.* cum aliis citatis ad *cap. vlt. de re iudic.* Amplia tertium etiam triom sententiarum conformium executionem impedire posse, vt per Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. lib.* 2. *tit. de execut. rei indicata, concl.* 1. *n.* 19 *pag.* 143. Farinac. Viuian. *Neapol. decis.* 495. *n. vlt.* Bernard. Græuæ. *ad
3 practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 70. *n.* 15. Amplia etiam in iudicio possessorio posse tertium interuenire ad eum effectum, vt sibi & non spoliato res restituatur de domino suo docendo, Menoch. *cons.* 488. *à n.* 1. Fachin. *lib.* 1. *controuers. cap.* 5. Bernard. Græ-
4 uæus *d. concl.* 70. *consid* 1. Limita tamen quando tertius sciuisset litem agitari, & acquieuisset donec sententia esset lata, nam & hoc casu contra tertium execotio competit, vide Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 20. Mynsing. *in præsenti, n.* 9. Franc. Marc. *delphin. decis.* 538. *sub n.* 6. *vers. & maximè p.* 2. Honded. *cons.* 25. *n.* 20. *vel.* 1. Surd. *cons.* 334 *n.* 11. *&* 14. *& cons.* 405 *n.* 8. *cum seqq.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 41.

5 *Verùm attestationes*, &c.] Notatur ad hoc quòd acta facta in iudicio summario non faciunt fidem in plenario, vt per Hippol. *sing.* 580. Surd. *de alimentis, tit.* 1. *q.* 126. *n.* 4. *&* 5. plures per Farinac. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. A. n.* 24.

Non licebat eisdem, &c.] Videtur hic text. probare quòd in causis summariis non obstante publicatione, vel apertura testium possunt recipi testes super eisdem articulis, vel directò contrariis, ita in effectu Innoc. *n* 4. & alij *in præsenti*, Socin. *reg.* 498. *limit.* 41. *&* 43. Rojas *sing.* 203. Cessat enim ratio subornationis, siquidem testes deponentes in causa summaria de se deponunt de alia re diuersa ab illa de qua interrogari debent in plenario iudicio, vnde respectu ipsius perinde est ac si in quacunque causa, quæ incipit, deponerent.

Dummodo posset obiicere, &c.] Notatur ad hoc
6 quòd in summariis causis contra testes non admittitur reprobatio, vt per Couar. *pract. c.* 17. *n.* 4. *vers.* 7. Capyc. *dec.* 55. Afflict. *decis.* 351. *n.* 2. *cum seqq.* Menoch. *remed. vlt. retin n.* 41. Rebuff. *de reprob. testium, n.* 6. Amat. Roderic. *in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 9. *n.* 21.

Liberè valeat, &c.] Notatur ad hoc quòd testes 7
qui aliàs non sunt idonei, in subsidium reputantur idonei, quando aliæ personæ haberi non possunt, vt per Bernard. Diaz. *reg.* 759. Feder. de Senis *cons.* 119. Mathes. *sing.* 168. *&* 189. Anton. Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 7. Latè Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 70. *per tot.* Hippol. *sing.* 73. Rebuff. *de reprobat. testium, num.* 185. Surd. *decis.* 326. *num.* 91. Mor. *in emporio iuris, p.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num* 77. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 144. *num.* 28. *cum seqq* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, testis, num.* 29. Franc. Molin. *de ritu nupt lib.* 1 *comp* 7. *num* 23. nisi testes paterentur plures defectus, quia tunc ne in subsidium admitterentur, vt per Eugen. *cons.* 63. *num.* 74. Mascard. *concl.* 1319. *in fine*, & plures citatos à Ioan. Baptista Costa *d. remed.* 70. *num.* 21. & *num* 29. subdit quòd asserens alios non reperiri testes idoneos, neque aliter posse veritatem cognosci, tenetur de hoc formare vnum capitulum, & probare aliunde quidem quàm per assertionem testium inhabilium examinatorum, & *n.* 32. declarat quoties dicitur testes inhabiles, putà infames, & criminosos saltem in subsidium admitti, illis neqoaquam simpliciter credi, neque eorum dictum recipi in criminalibus absque eorum tortura, sed in ciuilibus facere adhuc aliqualem probationem.

Non facile possunt nisi per Canonicos, &c.] Notatur 8
ad hoc quòd testes de Capitulo pro, & contra Capitulum admitti possunt, vt per Dec. *in cap. insuper, num.* 5. *sup. hoc titul.* Rebuff. *de reprobat. testium num.* 60.

Vt ad cautelam absoluatis, &c.] Ergo excommuni- 9
catus testimonium dicere non potest, vt per Rot. *decis.* 3. *num.* 1. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib* 4. *tit.* 1. *num.* 153. Anton. Gabr. *tom.* 3. *tit. de testib. concl.* 19. *num.* 1. Corras. *lib.* 5. *miscel. cap.* 20. *num.* 3. Rebuff. *d. tractat. de reprobat. testium, num.* 202. Mascard. *de probat. concl.* 705. *num.* 1. *& conc.* 1356. *num.* 26. Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 9. *num.* 40. latè Farin. *in praxi crimin. q.* 56. *num.* 240. *cum seqq.* vbi *n.* 263. asserit procedere in excommunicato maiori excommunicatione, & *n.* 268. limitat in instrumentis, & testamentis, & *n.* 273. etiam limitat in crimine hæresis.

In gloss. *Vtraque.* ibi, *sed si illi etiam, qui primò in-* 10
ducti fuerunt, contrarium dicunt in secundo iudicio. Vide Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun opin. lib.* 7. *tit. de criminalibus, concl.* 29.

In gloss. *Incontinenti.* ibi, *Nota sententiam executioni mandandam, nisi statim probetur exceptio.*] Notatur ad hoc quòd tertius vt executionem impediat, debet incontinenti de iure suo docere, aliàs eius appellationi non defertur, vt per Couar. *pract. c.* 16. *sub n.* 10. Boër. *decis.* 79. *n.* 1. Cæs. Contat. *in repet l vnica, C. si de mom. possess. q.* 24. *n.* 11. *vers. intellige*, Soar. de Pace *in pract. p.* 4 *tom.* 1. *c.* 2. *à princ.* Cancer. *var. resolut. p.* 2. *c.* 16. *ex num.* 29. Salgado *de protect. Regia tom* 1. *p.* 4. *cap.* 8. *num* 99.

In gloss. *Canonicos*, vlt. ibi, *sic & quæ domi fiunt per* 11
alios non de facile exprobantur. Notatur ad hoc quòd domestici admittuntur in his quæ domi geruntur, vt per Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *de testib. num.* 251. *pag.* 539. Menoch. *cons.* 353. *num.* 22. Mascard. *concl.* 496. *n.* 8. *& concl.* 533. *num.* 15. *& concl.* 1359. *num.* 7. Gutier. *alleg.* 11 *num.* 8. Morl. *in emporio iuris, part.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 23. *in fine*, Bobadil. *in sua politica, lib.* 3. *cap.* 8. *num* 102. *lit. E.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 14. *num.* 11. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 55. *n.* 36.

Dou.

Dun Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli*, *l.62. num.29.*

12 In ead. gloss. ibi, *Quia hoc facit compulsus.* Idem in filio testificante contra patrem in crimine morte digno; nam si in his criminibus aduersùs patrem coactus, & non sponte testimonium dixerit, non ob id est notandus ingratitudine, vt per Couar. *in cap. Raynutius in princip. n.21. de testam. & lib. 1. var. c.11. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque iuramento nisi à partibus remittatur.*

2 *Testes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs non probant.*

3 *Iuramentum testibus expresso consensu à partibus remitti potest, secus in causa matrimoniali, criminali, & ciuili ardua.*

4 *Iuramenti in remissione à partibus facienda non requiritur iudicis consensus.*

5 *Iuramentum calumnia an possit remitti à parte parti, ostenditur.*

6 *Iuramentum calumnia statuto tolli non potest.*

Cap. Tuis quæst. XXXIX.

1 Religiosi in causis monasterij non possunt testificati nisi iurent, potest tamen pars aduersa relaxare iuramentum, si velit. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Anchar. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 171.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 169.* fertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 12. cap. 12.*

2 *Absque iuramenti exhibitione.*] Notatur ad hoc quòd testes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs non probant, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 9. num. 131. pag. 494.* Viuian. *eod. lib. 4. tit. 10. n. 314. vers. & casu quo testis, pag. 550.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 16. & casu 108. n. 30.* Cur. Philip. *part. 1. §. 17. n. 17.* Anton. Gab. *decis. 8. de testib.* quem refert Aluys. Ricc. *p. 2. collect. 263.* Rebuff. *de reprobat. testium n. 184. & in tract. nominat. q. 11. n. 4.* Matth. Coler. *Germania decis. 142. n. 1.* Mascard. *de probat. concl. 1364. & lib. 1. q. 5. à n. 64.* Surd. *decis. 12. n. 7.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti, priuil. 30.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 11. in prælud. n. 30.* Lud. Miranda *de ordine iudic. q. 23. art. 5.* Rodolphin. *in tract. de suprema, seu absoluta Principis potestate, cap. 6. n. 41.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 90. de iurament. n. 371. cum seqq.* Amat. Roderic. *in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 7. n. 41.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 101.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 74. num. 7. cum seqq.* Aldrete *de Religiosa disciplina tuenda, lib. 1. cap. 9. num. 6.* Paulin. Berti. Lucens. *in praxi criminal. Regul. tit. 11. cap. 11. num. 94. & tit. 14. cap. vnic. num. 8.* Alia de hac materia *vide ad cap. fraternitatis 17. sup. hoc tit.*

3 *Nisi fortè à parte remittatur aduersa.*] Ergo iuramentum testibus expresso consensu à partibus remitti potest, vt per Alberic. *de testib. p. 3. n. 32.* Mynsing. *hic n. 2.* Soar. *in thesauro recept. sent. litera T. n. 271.* Couar. *var. lib. 2. c. 13. num. 1.* Rutg. Ruland. *de commissar. lib. 6. cap. 10. num. 5.* Boër. *decis. 1. numer. 48.* Mascard. *de probat. in proœm. quæst. 5. à num. 103. & concl. 1362. num. 19.* Menoch. *success. creat. §. 9. num. 2. & 13.* Guttier. *in l. nemo potest, num. 124. ff. de legatis 1.* Farin. *in praxi crimin. q. 74. num. 8.* Bernard. Græuæ. *d. concl. 101. consid. 2.* vbi *num. 5.* resoluit quòd in causa matrimoniali testibus iuramentum non potest remitti, de quo etiam Mascard. *concl. 1019. n. 19.* vbi intelligit quando agitur de dissoluendo matrimonio, non verò quando agitur de confirmando, Farin. *d. q. 74. n. 92.* vbi *n. 85.* etiam idem dicit in causa criminali, & in ciuili ardua. Quod autem ad remittendum tale iuramentum requiratur consensus vtriusque partis, nec satis sit, is tantùm remittat contra quem testes producuntur, dixi *ad cap. tertio loco, de probat. in gloss. 1.*

A parte.] Ergo non à iudice, Farin. *d. q. 74. n. 88.* 4
vbi *num. 91.* asserit in remissione iuramenti à partibus facienda non requiri iudicis consensum, de quo Mynsinger. *hic num. 4.* & Bernard. Græuæ. *d. consid. 2. num. 4.*

In gloss. *Remittatur*, ibi, *Sed quid dicas de iuramento calumnia an possit remitti à parte parti.* Vide Marant. *de ordine iudic. p. 6. in 2. tit. de iureiur. in princip.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 99. & in reper. d. l. nemo potest, n. 127.* Viuian. *Neapol decis 109. n. 2.* Matth. Coler. *decis 117. n. 4. & 5.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 11. in prælud n. 23. vers. vnde*, Vincent. Carot *de iuram. litis, decis. q. 23. n. 6.* Anton. del Re Tiburtin. *de iuram. calumnia, c. 7. n. 5. cum seqq.* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit. 51. de iuram. calumniæ, à n. 9.* Menoch. *illustr. c. 31. n. 41.* Leand. Galganet. *de iure publico, lib. 2. tit. 28. n. 2.* vbi quòd nec consuetudine illud remitti potest, Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 208. à n. 15.* ex quorum dictis colligitur iuramentũ calumniæ non posse remitti à partibus, quia introductum fuit ob vtilitatem publicam, & procedere text. *in l. 2. §. sed quia veremur, C. de iureiurando propter calumniam*; si tamen omittatur (dummodo ab altera partium exactum non sit) processum iudicij accidentalem, & procedere text. *in c. 1. de iuram. calumnia, lib. 6.* — margin 5 beside "In gloss."

Vnde iuramentum calumniæ statuto tolli non 6
posse resoluunt Viuian. *d. decis. 109. n. 5.* Vincent. Carot. *d. q. 13. princ. n. 7.* Anton. del Re *d. c. 12. n. 1.* Surd. *decis. 18. n. 8.* Nec consuetudine, Viuian. *d. decis. 109. n. 3.* Carot. *d. q. 13. num. 7.* Anton. del Re *d. cap. 13. num. 4.* Nec Principis rescripto, nisi expressis verbis deroget, Anton. del Re *d. c. 13. n. 21.* Ludou. Rudolphin *de suprema, seu absoluta Principis potestate, c. 6. n. 43.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus necessarius in testem remouetur à iudicando, & alius subrogatur.*

2 *Fœmina ex priuilegio Apost. possunt habere ius conferendi beneficia Ecclesiastica.*

3 *Iudex datus ad causam quando non venit ad sententiam, vel fuit recusatus, aut compromissum expirauit, potest esse testis.*

4 *Iudex testimonium ferre non potest in causa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex.*

5 *Iudex si de re, super qua litigatur, veritatem sciat, potest recusari, vt testificetur.*

Cap. Dilecto. XL.

Delegatus quando cognoscitur esse necessarius 1
ad testificandum pro aliqua parte, remouetur à delegatio

delegatione, & alius substituitur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Anania, Host. Bald. Panorm. Felin. Henric. Anchar. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Butr. Guid. Papæ, Cujac. Viuian, *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 13.

Probat hic text data necessitate testimonij possu litigantem postulare, vt iudex ab officio iudicandi remoueatur, & in causa suum proferat testimonium, ita gloss. *verbo vnicum*, *& verbo testis defectum*, Abb. *à n* 4. Imol. *n.* 1. Bellam. *n.* 5. & Mynsing. *n* 2 *in præsenti*, Aufrer. *de reprobat. testium n.* 60. Ioan. Baptista Costa *subsid. remed.* 70. *ill.* 2. Intellige procedere quando legitimè constat semota fraudis suspicione alios deficere testes per quos causa probari possit, vt euincunt verba huius text. ibi, *non nisi per ipsum*, *& alium vnicum tantum testem*, &c. quibus verbis apertè constat non existere alios testes per quos causa, de qua agitur, probari possit, confirmatur etiam ex aliis verbis, ibi, *eius iustitia valeat deperire*, quibus apertè text. significat deficiente iudicis testimonio posse amitti ius partis, quod quidem non aliter contingere potest, nisi quando alij deficiunt testes, per quos causa, de qua agitur, probetur. Intellige text. sic explanatum procedere etiam quamvis delegatus non in totum, sed quoad aliquam partem vices suas alteri commiserit, cùm enim adhuc iudex manere dicatur, iuxta text. *in cap super quæstionum* 6. *porrò*, *de officio delegati*, & sic manens iudex in eadem causa testis esse nequeat vtique data testificandi necessitate talis delegatus remouebitur: non sic dicendum est si in totum, & nihil sibi retinendo vices suas subdelegauerit, cùm enim delegatus, de quo *in præsenti*, sit delegatus Pontificis, patet ibi, *duxerimus committendam*, & vti talis habeat potestatem subdelegandi, vt probat text. *in cap. pastoralis*, 28. *in princ. de offic. delegati*, vtique facta subdelegatione in totum iam delegatus iudex dici non potest, sed persona particularis, ac proinde propter necessitatem testificandi iam remoueri nequit ab officio, quòd non habet, iuxta regulam text. *in l decem*, *ff. de verbor. oblig. & in cap. ad dissoluendum*, *de desponsf. impuber.* sic sanè iste talis non solùm in causa poterit testificari, verùm etiam coram illo, cui facta fuit subdelegatio, prout in specie tenet Bellam. *n.* 9 *&* 11. post gloss. *hic verbo recusatis.*

2 *Et Comitissam Flandrensem.*] Notatur ad hoc quòd fœminæ, ex priuilegio Apost. possunt habere ius conferendi beneficia Ecclesiastica, vt per Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel. gl.* 23 *n.* 13. & plures alios citatos *ad cap. dilecta* 12. *sup. de maiorit & obed.*

3 *Testimonium Decani*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex datus ad causam, quando non venit ad sententiam, vel fuit recusatus aut compromissum expirauit, potest esse testis, vt per Rebuff. *de reprobatione testium*, *num.* 277. Iudex enim testimonium ferre non potest
4 in causa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex, vide Tiraq. *cessante causa. in princ. n.* 248. Cur. Philip. *p.* 1. *§.* 17 *num.* 11. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 73. Mascard. *de probat. conclus.* 950. *à princ*, *& præcipuè à n.* 7. *& concl.* 1357. *num.* 37. Cald. Pereira *quæst forens. lib.* 1. *quæst.* 9 *num.* 15. Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 60. *num* 89. *cum seqq.* Rota *decis.* 259. *n.* 8. apud Farinac. *p.* 1. *recent.*

5 *Ne igitur ob testis*, &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex de re, super qua litigatur, veritatem sciat, potest recusari, vt testificetur, vt per Rebuff. *d tract. de reprobat. testium*, *n.* 282. vbi etiam tenet quòd si iudex iuret se nihil scire, non poterit recusari.

SVMMARIVM.

1 *Testes, quos reus induxit, recipiuntur & publicantur citato aduersario, ne probationis copia pereat.*
2 *Testes ad perpetuam rei memoriam examinari possunt ante litem contestatam ex parte rei, intellige, vt num.* 6.
3 *Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta.*
4 *Elogia non probant deficiente partis citatione.*
5 *Iuspatronatus transit ad heredes quoscunque.*
7 *Opponi potest contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam.*
8 *Creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere, vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem.*

Cap. Significauit. XLI.

TEstium & probationis copia quando timetur ne processu temporis desit, iudex citata parte 1
aduersa vt intersit, debet examinare testes idoneos, quos altera pars offert, reducendo eorum dicta in publica instrumenta: similiter conficiat instrumentum super denuntiatione facta parti aduersæ vt intersit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anania, Hostiens. Butr. Panormit. Bald. Innoc. Henric. Boich, Felin. Mynsinger. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172 Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 270. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 12. *cap* 14.

Timens ne processu temporis, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd ex parte rei possunt testes examinari ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var cap.* 1. *num.* 9 Mascard. *de probat. concl.* 681. *num.* 1 Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 102. *consid.* 2 Farinac. *in praxi crimin. part.* 2. *de oppositione contra examen testium*, *quæst.* 67. *à num.* 63. vbi *num.* 69. asserit quòd ille, qui potest esse actor, & reus testes ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam examinare valet.

Liberam eam esse volentes.] Notatur ad hoc quòd 3
Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta, vt per Mascard. *concl* 585. *à n.* 1. Nam iuspatronatus est quædam Ecclesiæ seruitus, & quid Ecclesiæ onerosum, Roch. *de iurepat. verbo*, *& dotauit* 1. Menoch. *cons* 90. *n.* 1. Mascard. *concl.* 585. *n* 2.

Fundationis tempore, &c.] Notatur ad hoc quòd Iuspatronatus acquiritur etiam absque alia reseruatione dummodo expressè non sit remissum, vt per Abb. *not.* 1. Felin. *n.* 2 *in præsenti* Rot. *decis.* 5. *de iurepatr. in antiq.* Roch. *in verbo Ecclesiam fundauit*, *q.* 8. *n.* 12. Lambertin. *lib.* 1. *p.* 1. *q.* 2. *art.* 4. *n.* 12. *&* 14. *& q.* 6. *art.* 2. *n* 11. Staphil. *de literis gratiæ*, *tit. de modo & form. impetrat. § sequitur videre*, *n* 5. Bero. *rub. de iurepatr. n.* 81. *&* 82. *& in c.* 3. *n.* 55. *illo tit.* Rot. *decis.* 167. *n.* 4. *p.* 2. *diuers. & decis.* 800. *n.* 4. *p.* 4 *diuers. & decis.* 421 *n.* 2. *& decis.* 674 *n.* 1. *p* 2. *recent. vbi quod sæpe in aliis causis* Rot. *sequuta est hanc opinionem*, *vt in decis* 517. *n* 2. *p.* 1. *recent. & decis* 421. *n.* 2. *p.* 1 *recent. refert & sequitur* Florentil. *in annot. ad decis.* 1. Buratti *n.* 14. *lit. B.*

Demum

4 *Denuntiando.*]Notatur ad hoc quòd deficiente partis citatione elogia non probant, vt per Farin. *p.* 1. *conf.* 75. *num.* 105. Non sufficit tamen hoc casu denuntiatio ad domum, Tiraq. *de retractu lig.* §.9 *gloss.* 2. *num.* 5.

5 *Vel eorum heredibus.*] Notatur ad hoc quòd iuspatronatus transit ad hæredes quoscunque, vt per Cou. *var. lib.* 2. *c.* 18. *n.* 6. Perea *l.* 1. *verbo deuen succeder en sus derecho; tit.* 6 *lib.* 1. *Ordin. pag. mihi* 139.

6 In gloss. *Testes*, ibi, *& nota quòd hac publicatio*, &c. Notatur ad hoc quòd ex parte rei possunt testes examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, quando reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione; secus si pro actione, & impugnatione, vt per Farin. *d. q.* 76. *n.* 73.

7 In ead. gloss. ibi, *Item contra illos*, &c. Notatur ad hoc quòd contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam potest opponi non solum contra eorum dicta, sed etiam contra personas, vt per Farin. *d. q.* 76. *num.* 80. vbi *num.* 81. intelligit ante publicationem.

8 In gloss. *Monumenta.* Notatur ad hoc quòd creditor potest debitorem suum condirionalem, vel in diem compellere vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem, ne postea super debito debeat litigare, vt per Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri*, *n.* 29. *vers. secundo*, Viuian. *tom.* 1. *communium opin. lib* 4. *tit* 2. *n.* 169. *pag.* 463. Nam generale est vt quis possit petere instrumentum sibi fieri de contractu, cogaturque altera pars ei instrumento conficiendo consentire, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 29. *gl.* 3. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Testes etiam antiqui publicatis attestationibus possunt produci si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subiicitur necessitati probandi,* & n. 2.
3 *Testis, qui semel productus dicit se nescire, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius.*
4 *Contractus tempus inspiciendum est.*

Cap. Cùm causa. XLII.

1 TEstes iidem qui fuerunt pro vna materia in vno Capitulo, possunt iterum recipi in eadem materia pro alio Capitulo, vt qui testificati sunt excessum deceptionis, possunt testificari quantitatem valoris. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 173. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 270. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 3. *sub tit. de empt. c.* 2.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Xuar. *alleg.* 5 *n.* 5. vbi etiam tenet quòd nouus articulus dicitur ille, qui directò contrariatur primo, si addatur aliqua qualitas non deducta, quia tunc censetur nouum caput.

3 In gloss. *Ad alium.* Notatur ad hoc quòd testis, qui semel productus dixit se nescire, vel recordari, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius, vel vacillans, imo valet eius dictum, vt per Hyppol. *in l. ex libero*, *in princ. n.* 12. *ff. de quæst.* Bernard. *reg.* 754.

4 In gloss. *Tempore*, ibi, *tempus enim contractus inspiciendum est.* Vide Perea *l.* 2. *gloss. pag.* 340. *in princip. tit.* 23. *lib.* 2. *Ordinam.*

Cap. Albericus. XLIII.

SEntentia lata à iudice si per scripturam non apparet, debent recipi testes, & in publicam scripturam redigi, v. g. sententia diuortij, si non apparet in scriptis, probari potest per testes, ne filij sint illegitimi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Ancb. Host. Bald. Felin. Henric. Bolch. Butr. Mynsing. Aret. Martin. Vran. Guid Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 173. Alagona in *compend. iuris Canon. pag.* 270. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 7. *c* 2. 1

Quod in scriptis redacta non fuit.] Dum text. iste dicit recipiendos esse testes ad hoc, vt constet de sententia prolata, iam probat illam quidem valere, licèt in scriptis non proferatur, quæ quidem resolutio est contra communem Doctorum sententiam, quos citaui *in collect. ad lib.* 2 *tit.* 19. *c.* 11. *n.* 39 & hac communi sententia retenta, quam etiam probant Boër. *decis.* 258. *n.* 60. Abb. Felin. & Alij *in præsenti*, respondendum est cum gloss. *verbo in scriptis*, & Doctoribus communiter *in cap. quoniam contra, de prob* text. *in præsenti* procedere specialiter in causa matrimoniali, de qua agit, patet ibi, *matrimonij quæstio verteretur* & ibi, *lata fuit diuortij sententia.* Vel melius dicendum puto hunc text. non agere vtrum sententia definitiua in scriptis, vel illis proferenda sit, sed supposito (vt sunt termini habiles iuxta communem DD. sententiam) quod in scriptis profertur, illius publicatio sit redigenda in acta, & per notarium publicum adhuc effectum scribenda, quæ reductio facienda est ad hoc vt actis iudicialibus publicam fidem faciat, patet ex text. ibi, *in scriptis redacta non fuit.*

Redigi faciemus.] Notatur ad hoc quòd tenor scripturæ, quæ pro forma requiritur, si sit amissa, probatur per testes, Anton. Gomez *ad l.* 41. *Tauri*, *n.* 2. Qualiter verò probetur amissio, vide Seraphin. *de priuilegiis iuramenti, priuil.* 37 Surd. *cons.* 109. *n* 8. *cum seqq.* Farin. *fragment. crimin. p.* 1. *lit. A. n.* 207. *cum seqq.* Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 37. *n.* 7. Viuian. *tom.* 1 *communium opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 75. *vers. declaratur etiam, pag.* 486 *in fine*, Bellacomb. *tom.* 2 *lib.* 7. *tit.* 14. *n.* 91. *pag.* 264. Alex. Trentacinq. *var. resol lib.* 2. *tit. de fide instrum. resol.* 6. Vinc. Honded. *cons.* 9. *vol.* 1. 2

SVMMARIVM.

1 *Summarium collige prout in conclusione text.*
2 *Senioribus maior fides adhibetur.*
3 *Testes examinati in vno iudicio ad vnum finem non prohibentur quandocunque in alio iudicio recepi ad alium finem.*
4 *Testes in matrimonij probatione publicatis attestationibus examinari possunt.*
5 *Testis dicat contrarium in secundo iudicio ei, quod dicit in principio, non valet dictum eius.*

Cap. Cùm in tua. XLIV.

QVando esset fama quòd contrahentes sint consanguinei, & ad tollendum scandalum duode- 1
cim

tim propinqui iurant nullam esse consanguinitatem, si post contractum matrimonium tres, vel quatuor testantur esse parentelam, tunc si primi testes iterum iurant, vel alij non esse consanguinitatem illi præualebunt, alias secundi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Feliu. Butr. Bald. Panorm. Anchar. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 174. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 271. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 7. *c.* 3.

2 *Antiquiores tempore.*] Notatur ad hoc quòd senioribus maior fides adhibetur, vt per Tiraq. *in præfat. de iureprimog. n.*148. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1295. *& concl.* 1296. *n.*4. Menoch. *de præsumpt. lib.*6. *præs.*47. *n* 3. Rebuff. *de reprob. testium*, *n.* 115. Cardos *in praxi iudicum*, *verbo*, *testis*, *n.*79. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 65. *n.* 175.

3 *Quanquam autem ad aliud*, &c.] Notatur ad hoc quòd testes examinati in vno iudicio ad vnum finem non prohibentur quandocunque in alio iudicio repeti ad alium finem, vt per Farin. *in praxi crimin. q.*66. *n.*301.

4 *Quòd partes testificata didicerant*, &c.] Notatur ad hoc quòd in matrimonij probatione possunt testes publicatis attestationibus, iisdémque didicitis examinari, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1054. *n.* 1. *cum seqq.* Mascard. *de arbitr. lib.* 1 *q.* 34 *n.*7. Aloys. Ricc. *in collect. decisionum*, *p.* 5. *collect.* 1769. latè Farin. *d. p.* 2. *q.*73. *n.*383. *cum seqq.*

5 In ead. gloss. *In hoc casu*, *vlt. in fine*, ibi, *tamen si testis dicat contrarium in secundo iudicio ei*, *quod dixit in principio*, *non valet dictum eius.* vide Perez *l.* 3. *gloss.* 1. *pag.* 105. *col.* 1. *ante med. tit.* 4. *lib.* 8. *Ordin.*

SVMMARIVM.

1 *Summarium collige probè in conclusione text.*
2 *Nobiles tenentur de facinoribus suorum famulorum.*
3 *Delictum à famulo, vel filio, aut amico perpetratum præsumitur factum de mandato domini, patris, vel amici, in cuius commodum resultant.*

CAP. Constitutis. j. XLV.

1 EXcommunicari potest præsumens impedire aliquem in producendis testibus. Item qui iurat veritatem non dicere, tenetur seruare iuramentum. Item quando consanguinei rei præsumuntur impedire aliquem ne testificetur contra reum, punietur ipse reus & si sit Archiepiscopus suspenditur à Pontificalibus, dum eius consanguinei impediunt, ne quis testificetur ipsius simoniam, quia præsumitur impedimentum non dari reo inuito, & sic suspenditur donec parentes desistant à tali præsumptione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Felin. Hostiens. Bald. Panormitan. Butr. Anchatan. Aretin. Henric. Boich, Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag* 174. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 271. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.*4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 7. *cap* 4.

2 *Quia verisimile est*, &c.] Notatur ad hoc quòd nobiles tenentur de facinoribus suorum famulorum, vt per Tiraq. *de nobilit. c.*37. *n.*134.

Si quis autem de consanguineis, &c.] Notatur ad hoc quòd delictum à famulo, filio, consanguineo, vel amico perpetratum præsumitur factum de mandato domini, patris, consanguinei, & amici, in cuius commodum, vtilitatem, & satisfactionem tale delictum resultat, vt per Franc. Marc. *decis* 423. *n.*5. *&* 6. *p.* 1. Plac. *de delictis*, *lib.* 1 *c.* 14. *n.*4. Menoch. *cons.*53 *n* 3. *cum seqq.* D. Barbos. *in l. si mora*, *n.*32. *ff. soluto matrim.* vbi intelligit si delictum famulorum habet causam successiuam, & dominus patitur famulos in illos persistere, nam absolutè verùm non est delictum præsumi factum de mandato domini. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 3. *n.*47. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 47. Mascard. *de probat. concl.* 1003. *n.*36. *& concl.* 1012 *n.* 2. *& concl.* 1300. *n.* 1. *cum seqq* Farin. *p* 4. *cons.* 26. *n.* 9. *& cons.* 55. *n.* 59. *& p.* 5. *q.* 134. *n.*70. *&* 89. Surd. *de alimentis*, *tit* 9 *q* 26. *n.* 117.

SVMMARIVM.

1 *Testes etiam aliàs productos procedere potest qui testificata non didicit, nec renuntiauit testibus producendis super antiquis capitulis, seu articulis.*
2 *Marchio non desinit nobilis appellari.*
3 *Mulier etiam se defendendo sortitur forum viri.*
4 *Testes alios nominare & producere potest qui vltra iam nominatos, & examinatos ante didicita testificata.*

CAP. Constitutis. ij. XLVI.

QVando impeditur ingressus ad iudicem, potest appellari à sententia quæ fertur. Item si parentes adhuc non didicerunt testificata, nec renuntiarunt testibus producendis, possunt iterum iidem, vel alij testes produci in alio iudicio. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 175. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 271. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 7. *c.* 5. 1

Nobilis viri Marchionis.] Notatur ad hoc quòd Marchio non desinit nobilis appellari, vt per Tiraq. *de nobilit. c* 6. *n.* 51. 2

Ipsa volente ad ipsum, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier etiam se defendendo sortitur forum viri, vt per Tiraq. *l.* 1 *connub gl.* 1. *p.* 1. *n.*33. 3

Cùm non renuntiauerint testibus producendis.] Notatur ad hoc quòd ante didicita testificata, etiam post publicationem potest quis alios testes nominare, & producere vltra iam nominatos, & examinatos, vt per Surd. *decis.* 153. *n.* 1 *in fine*, *& n.*2. Farin. *p.*4 *cons.* 73. *n.* 1. nam prohibitio quòd quis non possit didicitis testificatis alios testes examinare, locum non habet, quando non essent testificata, vel omnino, vel non plenè didicita, Mascard. *de probat. concl.* 1239. *n.* 29. 4

SVMMMRIVM.

1 *Testimonium de auditu ad probandam consanguinitatem in causa matrimoniali quibus concurrentibus valeat, ostenditur.*
2 *Consanguinitatem probant testes de auditu si sint personæ graues, & deponant à maioribus audiuisse ante litem motam.*

3. Affinitas,

3 *Affinitas, & consanguinitas potest probari per testes.*
4 *Antiquioribus magna fides adhibetur.*
5 *Iuramentum quando requirit quod propria manu alicuius fiat, non potest iurari per alium.*
6 *Testes de auditu ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus dempto stipite.*
7 *Qualitas probanda est ab eo, qui in ea se fundat.*
8 *Opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis praefertur sententiae illud impugnantium.*

Cap. Licèt ex quadam. XLVII.

1 OLim quando impedimentum consanguinitatis erat vsque ad septimum gradum, licèt admitterentur testes de auditu, nunc quia est ad quartum gradum non admittuntur, nisi fortè essent personæ graues, quæ ante motam litem audierint hæc à suis antiquioribus saltem duobus non infamibus, & suspectis, sed fide dignis, & omni exceptione maioribus. Item sufficit si vnus audiuit à pluribus, vel si molti infames ab hominibus bonæ vitæ audierint. Item tales testes in suo iuramento iurent etiam quòd non odio, amore, timore, vel commodo testificentur, & singulos gradus ab vtroque latere nominando, vel circumloquendo personas distinguant, & iurent se accepisse à maioribus quod deponunt, & credere ita esse; iurent etiam se vidisse personas saltem in vno prædictorum graduum constitutas se pro consanguineis habere, nam tolerabilius est dimittere aliquos copulatos contra statuta hominum quàm legitimè coniunctos contra statuta rei dissoluere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Martin. Vran. Mynsing. Aretin. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libr. iur. Pont. pag.* 175. Alagona *in compend. iur Canon. pag* 271. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. *c.* 52. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 7. *c.* 6.

2 Collige ex text. testes de auditu consanguinitatem probare si sint personæ graues, & deponant à maioribus audiuisse ante litem motam, nam si post litem motam nullam fidem facerent, etiam interuenientibus aliis *in hoc text.* requisitis, quorum si vnum deficiat, nollam penitus fidem testes faciont, vide Gregor. *l.* 1. *tit.* 9 *p.* 4 Cou. *de spons. p.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 21. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10 *n.* 181. *pag.* 532. & *n.* 190. *pag.* 522. Nanar. *cons.* 2 *sub tit. de consanguinit. in nouis*, Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 51. *vers. saluatur*, Mascard. *de probat. concl.* 410. & *concl* 511. & *concl.* 104. & *concl.* 395. & *concl.* 1035. *n.* 10. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 34. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 18 §. 1. *n.* 5. Surd. *decis.* 145. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 71. *n.* 11. Guttier. *eod. tract. c.* 36. *n.* 11. Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.* 21. *n.* 15. Perez de Lara *de capellaniis, & anniuers. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 12. Fulu. Pacian. *de probat lib.* 1. *c.* 9. *n.* 43. latè Farin. *in praxi crimin. q.* 69. *n.* 103. *cum seqq.* Et extra casum matrimonij, & successionis cessare dispositionem huius text. asserit Cabed. *Lusit. decis.* 73 *n.* 13. *p.* 2. vbi etiam tenet quod quando agitur de consanguinitate non propter consanguinitatem, sed propter aliud consequendum, sufficit probare quasi possessionem consanguinitatis. Aduerte quòd super hunc text. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.*

3 *Testes.*] Ergo affinitas, & consanguinitas potest probari per testes, vt per Mascard. *de probat. concl.* 69,

4 *Ab antiquioribus.*] Antiquioribus enim magna fides adhibetur, vt per Tiraq. *de iure primog. in præfat. n.* 148. *cum seqq.*

5 *Proprio iuramento.*] Notatur ad hoc quòd quando iuramentum requirit quòd propria manu alicuius fiat non potest iurari per alium, vt per Cou. *in cap. quamuis pactum, de pactis, lib.* 6. *p.* 1. §. 5. *n.* 9. *col.* 3 Rebuff. *in tract nominat. q.* 10. *n.* 12.

6 *Singulos gradus.*] Notatur ad hoc quòd testes de auditu modo *suprà* relato ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus consanguinitatis dempto stipite, vt per Farinac. *d. quæst* 69. *num* 117.

7 Notatur etiam ad hoc quòd qui vult tanquam ex agnatis, cognatis, vel descendentibus, succedere, qualitatem illam probare debet, vt per Cou. *var. lib* 2. *c.* 6. *n.* 6. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 16. *à n.* 1. Dec. *cons.* 156. Mascard. *de probat. concl* 410. *n.* 21. Menoch. *cons* 521. *n.* 6. *cum seqq.*

8 *Tolerabilius est aliquos*, &c.] Notatur ad hoc quòd singularis opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis præfertur, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 18. *n.* 7. & *lib.* 7. *disp.* 103. *n.* 5.

9 In gloss. *Personæ.* De grauitate morum dixi *ad cap. cùm in cunctis, verbo, grauitas morum, sup. de elect.*

10 In gloss. *Ab vno.* Notatur ad hoc quòd testibus de auditu fides non adhibetur si ab vno tantùm dici audiuerint, vel non nominarent à quibus audiuerint, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 21. *n.* 15. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Attestationum publicatione facta non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, nisi per malitiam, vel negligentiam examinatoris ritè facta non esset, & n 2 & 3.*
4 *Testes super omissis interrogatoriis non modo ante publicationem, sed etiam post eam repetendi sunt.*
5 *Testis si culpa partis diminutè, & imperfectè deponat, non potest iudex ad instantiam partis post publicationem testium eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus sit.*

Cap. Per tuas. XLVIII.

Honor. III.

1 SI pars post interrogationem testium petat iterum interrogari, non est audienda nisi ex malitia, vel negligentia examinatorum non fuisset interrogatum super certis articulis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 176. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1.

2 Collige ex text. quod facta attestationum publicatione non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, vt per Clar. §. *fin q.* 53. *vers. quartus est casus, ad fin.* Paul. de Castr. *cons* 369 *incip. in casu*, Alex. *cons* 104. *circa primum, vol.* 5 latè Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de opposit. contra dicta testium, q* 66. *num.* 255. *cum multis seqq.* vbi *num.* 256. ampliat etiamsi fiat ad effectum declarandi dubiam testium depositionem, & *num.* 276. limitat ad effectum, vt rationem dicti

reddant, & *n.*294. quando ad eos noua peruenit notitia ex meliori forte recordatione, & *n.*295. quando testium depositiones essent deperditæ, & *n.*298. de consensu partium, & *à n.* 299. plures alias refert limitationes. An autem in depositione testium sit pars citanda, vide Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 237. Camil. Borrel. *in summ omnium decis tit.* 44. *de citat. n.* 445. Hyppol. *in l. de vnoquoque n* 76. *ff. de re iudic. & in l.* 1. *§. fin. n.* 34 *ff. de quæstionibus.*

3 *Idque malitiosè, vel negligenter*, &c.] Notatur ad hoc quòd super articulis possunt testes repeti iam pridem attestationum publicatione facta, vbi vel per malitiam, vel per negligentiam examinatio ritè facta non esset, vt per Gabr. *commun. lib.* 1. *tit de testib. concl.* 21 *n* 20. *cum seqq.* Farin. *d. q.* 66. *n.* 280. & *n.* 282. resoluit quòd in dubio testis non bene examinatus, iudicis dolo, & negligentia præsumitur non bene examinatus.

4 Notatur etiam ad hoc quòd non modo ante publicationem, sed etiam post eam testes super omissis interrogatoriis repetendi sunt, vt per Mynsing. *in præsenti, n.*4 *& centur.* 1. *observ* 32. Anton. Gabr. *d. conclus* 21. *n.* 21. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 34. *n.* 15. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 95. *consid.* 2. *num.* 4.

5 In gloss. *Audiendum*, 1. Notatur ad hoc quòd si culpa ipsius partis testis diminutè, & imperfectè deponat, vt quia deficit aliquid in interrogatoriis, tunc iudex ad instantiam partis post publicationem testium minimè poterit eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus est vel obscurè deponat, vide Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, n.* 11. *limit.* 1 *ff. de verbor. signif.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 34 *n.* 15. Guttier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 57.

SVMMARIVM.

1 *Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.*
2 *Repulsa testium sunt defensiones.*
3 *Testes non improbati in prima instantia possunt in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia, &c.*
4 *Repulsa testium si non recipiantur, potest appellari.*
5 *Exceptionem infamatoriam contra testem opponens, & non probans tenetur actione iniuriarum.*

Cap. Licèt dilectus. iij. XLIX.

1 Testes contra personas testium in negotio principali admittuntur, & similiter secundò testes contra testes, sed vltra non licet admittere quartos testes reprobatorios, ne lis diutiùs protrahatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Felin. Panorm. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 177. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Casal *in annot* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Mandamus quatenus recipiatis*, &c.] Nam repulsæ testium sunt defensiones, Lap. *allegat.* 82. *num.* 9. Auendan. *resp.* 21. *n.* 5. *vers. istud tamen, in fine*, Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi seu examinandi processum, c.* 9. *de repulsis contra dicta testium,*
3 *n.* 21. Ita vt testes non improbati in prima instantia possint in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia testium, vel repulsa falsitatis, aut corruptionis sit, vide Afflict. *decis.* 226. Auend. *d. resp.* 21. *n.* 7. *lib.* 1. Garc. Mastrillo *Sicil. decis.* 78. Thesaur. *Pedem. decis.* 259. *n.* 1. Guttier. *pract. lib* 1 *q.* 64. Perez *l.* 1. *gloss. tachar los testigos, vers dubitatur, tit.* 4 *lib.* 3. *Ordinam.* Alphons. à Villadieg. *ad l.* 8 *n.* 2. *tit.* 4. *lib.* 2. *del fuero iuzgo*, Soar. de Pace *in pract. tom* 1. *p* 1. *temp.* 8. *n.* 7. Et 4
si non recipiantur huiusmodi repulsæ possit appellari, Menoch. *remed.* 4. *adipisc. n.* 817. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 38. *n.* 4. *&* 7. Valasc. *consl.* 47. *n.* 6. Surd. *decis.* 36. *n.* 17. Aduertere tamen oportet improbanti- 5
bus testes, vt iniuriosam repulsam in iudicio non afferant, nisi illam probare possint, quia si exciperent contra testes, actorem, vel accusatorem, illos infamando, & talem infamatoriam exceptionem non probauerint, iniuriarum actione tenerentur, vide Clar. *in pract. lib.* 5. *§. fin q.* 53. *n.* 4. Gregor. Lopez *l.* 14. *tit.* 14. *p.* 5. Boër. *decis.* 245 *in fin.* Perez *d lib.* 1. *vers. dubitari solet, pag.* 536. Bellacomb. *tom* 2. *commun. opin. lib.* 9 *tit.* 25. *n.* 56. *pag.* 519. Rebuff. *de reprobat testium, n.* 2. Soar. de Pace *d. p.* 1. *temp.* 9. *n.* 22. Cur. Philip. *p.* 1. *§.* 17. *num.* 13. Farinac. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 105. *n.* 233. *cum seqq* & addit ad eius *cons.* 30. *vers. sic & excipiens*, plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 146. *n.* 4 *in med.*

Voluerit reprobare, &c.] Notatur ad hoc quòd re- 6
probatio testium est de sui natura odiosa, vt tenent *in præsenti*, Innoc. *in fine*, Host. *n.* 1. Butr. *n.* 3. Aret. *n.* 8. Card. & Abb. *n.* 1. *in fine*, Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *in* 3 *actu, n.* 21. Butr. *decis.* 510. *n.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Attestationes receptæ per arbitrum fidem faciunt in iudicio si testes mortui sunt, si viuunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere.*
2 *Prælatus sub nomine dignitatis compromittens super rebus Ecclesiæ compromissum transit ad successorem eo mortuo.*
3 *Compromissum per absentiam expirat.*
4 *Testium dicta coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduersa parte probationem inducunt, iisdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduersario reluctante fides adhibetur.*

Cap. Præsentata. L.

Arbitri postquam acceperunt testes, & publica- 1
runt attestationes, si contingat arbitrium dissolui propter mortem, vel absentiam arbitrorum, scripturæ sigillatæ deferri debent ad iudicem Ordinarium, iudex autem dare debet optionem, vt vel admittat contra se testificationes receptas eorum, qui adhuc viuunt, vel si eas nolint, consentiant vt iterum de nouo iidem testes recipiantur, saluo semper iure, quod parti competit, excipiendi in personas, vel in dicta testium. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr Panorm. Felin. Bald Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif pag.* 177. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2.

Quondam prædecessorem suum.] Notatur ad hoc 2
quod quandocunque Prælatus sub nomine dignitatis compre

compromiſit ſuper re ipſius Eccleſiæ, tunc compromiſſum tranſit ad ſucceſſorem eo mortuo, vt per Duen. *reg.* 128. *limit.* 4. Conar. *in cap. requiſiſti, num.* 5. *de teſtam.* vbi ampliat cum Aretin. *hic col.* 5. etiamſi factum ſit nomine proprio Prælati expreſſo, & contra eundem Aretin. etiam ampliat, quamvis compromiſſum fiat inter Eccleſiam, aut Prælatum ſuper re Eccleſiæ, & priuatum aliquem, nam quamvis hoc compromiſſum non tranſeat ad hæredes illius priuati, tranſit tamen ad ſucceſſorem Prælati, quia nomine Eccleſiæ cenſetur factum, quæ morte non extinguitur.

3 *Qui diſtat per duodecim diatas*, &c.] Notatur ad hoc quòd per abſentiam expirat compromiſſum, vt Aret. *hic n.* 4. & Felin. *n.* 2. Rota *decif.* 398. *n.* 7. apud Farin. *p.* 5. *recent.* vbi intelligit de abſentia longæua, & diuturna.

4 *Iuxta huiuſmodi acta ſine debito terminetis.*] Notatur ad hoc quòd dicta teſtium coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduerſa parte, probationem inducunt, vt per Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 103. *conſid.* 1. Iiſdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduerſario reluctante fides adhibetur, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 33. *n.* 12. Honded. *conſ.* 17 *num.* 70. *vol.* 1. Viuian. *Neapol. deciſ.* 78. *num.* 1. Surd. *deciſ.* 103. *num.* 3. Farin. *in praxi crimin. quæſt.* 75. *num.* 116. Niſi parti, quæ his teſtimoniis nititur, aliqua culpa quare eos viuentes non potuiſſet repeti, imputari queat, Vincent. de Franc. *Neapol. deciſ.* 345. *ſub num.* 9. *verſic. hac tamen deciſio*, Bernard. Græuæ. *d. conſid.* 5. *num.* 4. vbi *num.* 5. poſt Farinac. reſoluit quòd dicta teſtium coram arbitro receptorum ab aduerſario acceptata abſque repetitione probant. An autem teſtes coram arbitro recepti poſtea repetendi de nouo iurare teneantur? vide Mynſing. *hic num.* 9. Maſcard. *concl.* 33. *num.* 9. Farinac. *in d. praxi crimin. quæſt* 74. *num.* 48.

Vel eas reſpuentes, &c.] Ex hoc text. colligunt nonnulli Doctores atteſtationes receptas in vno iudicio, & in eodem non publicatas in alio etiam inter eaſdem perſonas non eſſe admittendas, idem videtur probare text. *in cap. cauſam, quæ* 19 ibi, *& eorum atteſtationes publicata, ſuprà hoc tit.* tradunt in effectu gloſſ. *verbo proponenda in cap. fin. de probat. & verbo nocumentum, in cap. inter dilectos. §. porrò, de fide inſtrument.* Bald. *in l.* 2. *à n.* 21. vbi Alexand. *num* 22. *C. de edendo*, Maſcard. *de probat. concl* 33. *à princip.* Intellige procedere quando teſtes non à iudice, ſed ab arbitro ſunt recepti, patet ex litera huius text. ibi, *ſuper hoc arbitros elegerunt*, quo caſu text. iubet, vt reſeruata maneat optio circa receptionem teſtium, de quibus agit, & illorum repulſionem ad effectum, vt iterum examinentur, patet ex *verſic. Diſcretioni.* Vnde huic explicationi iam non refragatur text. *in d. cap. cauſam, quæ*, vbi agens de teſtibus receptis à iudicibus, patet ex principio eiuſdem, ibi: *Iudicibus conſtituit illos non aliter coram aliis iudicibus in alio iudicio eſſe admittendos, quàm ſi illorum dicta fuerint publicata*, patet ex eodem text. *in verſic. iudicibus*, ibi, *& eorum atteſtationes publicata*, &c. Reſpondetur enim in illo text. non ſupponi defectum receptionis in teſtibus propter defectum publicationis, ſed propter alium defectum, quem poterant habere, quin imo poteſt retorqueri text. ille ſi aduertas ibi ea de cauſa fuiſſe factam mentionem de publicatione atteſtationum, quia prætendebatur oſtendi quòd noua teſtium receptio non impediebatur propter publicationem, quæ præceſſerat, iuxta tradita *in cap. præſentium, ſupra hoc titulo*, tantum abeſt, vt defectus illius induceret nullitatem teſtium, qui ibidem à iudicibus fuerunt recepti.

SVMMARIVM.

1 *Teſti etiam Religioſo non creditur qui ſine iuramento deponit.*
2 *Religioſus poteſt eſſe teſtis interueniente ſuperioris licentia.*
3 *Profeſſio non præſumitur, ſed probanda eſt quoties facta negatur.*
4 *Religioſi poſſunt adhiberi teſtes in teſtamento, in quo eorum Monaſterium hæres inſtitutum eſt, vel illi legatum.*
5 *Teſti, qui non iurat, minimè creditur.*
6 *Baptizatus vtrum aliquis ſit, creditur vni teſti.*
7 *Conſecratio Eccleſiæ probatur per vnum teſtem.*

CAP. Nuper. LI.

NVlli teſti quamvis Religioſo credi debet in præiudicium alterius niſi iuret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Hoſt. Bald. Panorm. Butr. Anchar. Aretin. Mynſinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 178. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 272. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Collige ex text. religioſum poſſe eſſe teſtem, vt per Iaſ. *in auth. ingreſſi, n.* 20. *C. de ſacroſ. Eccl.* vbi Tapia, *§. ideoque nec de his, c.* 1. *n.* 93. Clar. *§. teſtament. q.* 55. *n.* 7. Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri, p.* 1. *n.* 406. Molin. *de iuſtit. tr.* 2. *diſp.* 127. *§. verum autem*, Farin. *in praxi crimin. quæſt.* 65. *n.* 126. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 13. *à n.* 100. vnanimiter reſoluentes religioſum poſſe eſſe teſtem tam iudicialem, quam cuiuſcunque inſtrumenti, ſeu teſtamenti, interueniente tamen ſuperioris licentia, vt tenent Campeg. *de teſtib. reg.* 94. Bellet. *diſquiſit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico teſte, §.* 3. *n.* 5. Anton. Fab. *in ſuo C. ſub hoc tit. de fin.* 10. *num.* 2. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 103. licèt enim nullam exigi ſuperioris licentiam, vt Monachus teſtis inſtrumentarius ſit, defendant Greg. *l.* 9. *verbo, ni los ſieruos, tit.* 1. *p.* 6. Sanch. *d. cap.* 13. *n* 106. & plures quos refert, & ſequitur Burg. de Pace *vbi proximè, n.* 407. *&* 408. verius multò eſt prædicta licentia opus eſſe, provt reſoluunt Maſcard. *de probat. concl.* 160 *num* 2. *&* 3. Ioan. de Amicis *conſ.* 537 *n.* 22. Farin. *d. q.* 61. *n.* 130. Cæterùm ſi religioſus teſtificatus abſque ſuperioris licentia coram iudice non ſuo, valet eius teſtimonium, Burg. de Pace *d. n.* 407. Molin. *citato loco*, Farin. *d. q* 61. *n.* 134. Fulu. Pacian. *conſ.* 162. *n.* 75. *vol.* 1. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 108. Bellet. *d. §.* 3. *n.* 4. 2

Quòd idem Presbyter profeſſionem feciſſet.] Notatur ad hoc quòd profeſſio non præſumitur, ſed probanda eſt quoties facta negatur, per Maſcard. *de probat. concl.* 1237. *n* 2 *cum ſeqq.* & probari poteſt per teſtes, ſecundùm Bald. *n.* 5. Felin. *n.* 1. *verſ. item facit*, & Aretin. *n* 4. *in præſenti*, Bero. *conſil.* 29. *num.* 10. *lib.* 1. Caualer. *deciſ* 271. *n* 4. 3

Quoſdam Ordinis ſui teſtes induxit.] Notatur ad hoc quòd teſtes Monachi, ac fratres minores poſſunt adhiberi in teſtamento, in quo eorum Monaſterium hæres inſtitutum eſt, vel illi legatum, ſeu donatio pro fabrica Eccleſiæ relinquitur, vt per Armil. *in ſum verbo teſtamentum, num.* 8. Mandoſ. *de priuilegiis ad inſtar, gloſſ.* 7. *&* 8. Farin. *in praxi crimin p.* 2. *q.* 60. *n.* 468. Viu. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 84 *pag.* 56. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 102. 4

5 *Nisi iuratus deposuerit.*] Notatur ad hoc quòd dum testes interrogantur à iudicibus, vt eorum dictum valeat, debet ab eis sumi iuramentum, quia testi, qui non iurat, minimè creditur, etiam si sit Cardinalis, vt per Fr.Emman. *q. Regul. tom. 2. q. 23 art.* 8. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib. 1. c. 9. n. 6*

6 In gloss. *Nisi*, fin. ibi, *puta verum aliquis sit baptizatus.* Notatur ad hoc quòd creditur vni testi afferenti aliquem fuisse baptizatum, vt per Bajard. *ad Clar. §. assassinum, n.* 17. Paul. Comitol. *responsorum moral. lib.* 1. *q.* 1. Farin. *in praxi crimin q.* 63. *n.* 14.

7 In ead. gloss. ibi, *Vel vt non esset Ecclesia consecrata.* Notatur ad hoc quòd Ecclesiæ consecratio probatur per vnum testem, vide Mascard. *de probat. concl.* 415. *n.* 4. Azor. *instit. moral p.* 1. *lib.* 10. *c.* 16 *q.* 11.

Cap. Venerabili. LII.

1 TEstes etiam si agatur de vita & miraculis alicuius canonizandi, sunt recipiendi & examinandi sigillatim, & cum diligentia. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Felin. Panorm. Bald. Henric. Boich, Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Goid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 178. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 273. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 Collige ex text. soper miraculis, quæ omnimodè ad canonizationem alicuius requiruntur, testes diligentissimè esse examinandos, & sigillatim inducendos, nec sufficere aliquem deponere de vno miraculo, & alterum de alio, sed requiri, vt frequentia miraculorum probetur à pluribus testibus rationem dicti sui reddentibus, vt per Mascard. *concl.* 262. *n.* 39. *cum seqq.* Reboff. *de reprobat. testium, num.* 460. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Archiepisc Neapol. c.* 49 *n.* 3. *in vltim. impress.* quos refero ego ipse *de offic. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 97. *n.* 6.

Examinare sigillatim curetis.] Notatur ad hoc quòd testes insimul deponentes nullam fidem faciunt, cùm vnus aliom instruere possit, vt per Abb. *in cap. quia propter, n.* 14. *&* 15. *de elect.* Alexand. *conf.* 137. *n.* 9. *lib.* 2. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *de testib. q.* 80. *n.* 9. *cum seqq.* Rot. *in Pacen. Capellania* 10. *Nouembris* 1615. coram R.P.D. Merlino, statim *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Testis, qui obscurè deposuit, iterum est examinandus.*

2 *Testes facta publicatione possunt repeti iudicis officio ad effectum declarandi dubiam depositionem.*

Cap. Cùm clamor. LIII.

Gregor. IX.

1 IVdex si post testium publicationem inueniat eos obscurè deposuisse, sont iterum examinandi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Martin. Vran. Mynsing. Aretin. Guld. Papæ, Cojac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 179. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 273. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

Collige ex text. quòd testes facta publicatione 2 possunt repeti iudicis officio ad effectum declarandi dubiam depositionem, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *q.* 34. *n.* 17. Hect. Æmil. *in tract. de arbitr. verbo, testis ambiguè deponens, n.* 13. *fol.* 152. Eymer. *in directorio Inquisit. p.* 3. *q.* 63. *& ibi* Penia *schol.* 119. latè Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 66. *num.* 264. *& n.* 313. resoluit quod in criminalibus multò magis testes officio iudicis repetuntur ad declarandum eorum dubiom dictum.

In gloss. *Ita deposuere confusè.* Dicunt notabilem, 3 pluraque de eius materia traducit Azeued. *l.* 1. *n.* 63. *tit.* 1. *lib.* 8 *noua recop.* Farin. *d. q.* 66. *n.* 309.

SVMMARIVM.

1 *Perseuerans in crimine repellitur à testimonio tam in causa ciuili, quam criminali, emendatus verò non infamis, nec periurus admittitur in ciuili, & etiam in criminali ciuiliter mota.*

2 *Periurus à testimonio repellitur.*

3 *Testis criminosus in dubio emendatus præsumitur.*

4 *Periurus etiam emendatus de periurio à testimonio repellitur.*

5 *Testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali repellitur.*

6 *Testis, cui obiicitur crimen an possit obiicere quod obiiciens sit criminosus, remissiuè.*

Cap. Testimonium. LIV.

PErseuerans in crimine, si opponatur de eo, repellitur à testimonio tam in causa ciuili, quàm in criminali. Si verò emendatus est de crimine, & non est infamis, nec periurus, est recipiendus in causa ciuili, & in criminali ciuiliter intentata. Item in causa criminali si testis in alio iudicio accusatus fuit de crimine conuictus, vel confessus, vel si nunc per exceptionem conuincitur, aut eius opinio fuit grauata, ex eo quod quandoque fuit tali modo repulsus, est remouendus à testimonio licèt pœnitentiam egerit, quamvis in ciuilibus repulsos admittatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Felin. Bald. Panorm. Anchar. Aretin. Henric. Boich, Mynsing. Martin. Vran. Guld. Papæ, Cojac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 179. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 273. & *tom.* 4. *repet. in iure Canonico ad secundum Decret. lib.* Paul. de Elezariis, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Meritò reprobatur.] Notatur ad hoc quòd periurus à testimonio repellitur, Viuian. *tom.* 1. *commun. opinion lib* 4 *tit.* 10. *n.* 133 *pag.* 525. Mascard. *de probat. concl.* 1168. Rota *decis.* 3. *n.* 2. *& decis.* 5. *n.* 1 apud Farin. *p.* 2. *recent.* nam testi, qui aliàs fuit periurus, fides non adhibetur, Menoch. *de præsumpt. lib* 2. *præs.* 60. *n.* 10. *cum seq.* Et argum. text. colligit Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 144. *n.* 16. *cum seqq.* non confitentem peccata sua in anno tanquam in mortali peccato existentem à testimonio repelli. 2

Collige ex text. criminosum in testem non admitti, idem probat text. *in cap constituimus,* 3. *q* 5. *& in cap. si testes, versic. item lege Iulia* 4. 1. 4 *q.* 3. *& in cap. paruuli* 32 *q.* 5 *& in c.* 1. *de except & in cap. super eo* 14. *hoc titulo, & in cap.* 2. *ante finem hoc titulo, lib.* 6. *& in l.* 3 *§ lege Iulia*, vbi Bartol. *num.* 3. *& in l. ob crimen* 21. *ff. hoc titulo*, tradunt gloss. *verbo crimine*, Innoc. & Abb. *in princ.* Felin. *à num.* 4. *&* 18. Imol. *à n.* 3. & alij *in*

in præsenti, gloss. *verbo electionis, in cap. dudum il secundo, de elect.* Alberic. *de testibus, p. 1. in princ. & in tit. quando ratione criminis, à princ.* Aufrer. *de testib. à n. 13.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. tit. de repulsa, n. 3.* Con. *pract. c. 18. num. 1.* Mascard. *de prob. concl. 464. à princ.* Intellige vt procedat in quocunque crimine attento iure Canonico, non tamen leui, si modò in illo testis perseuerat, licèt in alio iudicio non fuerit conuictus, patet ex verbis huius text. ibi, *si in crimine perseuerat*, quibus verbis text. requirit perseuerantiam in crimine, vt testis propter illud à testimonio repellatur; & ex aliis verbis, ibi, *opponitur crimen*, quæ quidem verba magis verificantur in illo, qui adhuc conuictus non est de crimine, quàm in illo, qui per sententiam iudicatus est, hic enim à crimine per pœnæ satisfactionem liberatus dicitur, vt probat text. *in c. de his de accusat.* ille verò adhuc crimine tenetur: deinde patet ex text. *in d. cap. 1. de except.* ibi, *sicut Canon. instituta declarant*, vbi Pontifex expressè ius Canonicum considerat, & ad illud in illis verbis se refert. Non obstat *c. constitutus, de purgat. canon.* quia respondetur testes de quibus *ibi*, propriè testes non censeri, eo quod non de certa scientia, sed tantummodo de credulitate, & opinione deponunt, & vti tales purgatores, seu potiùs laudatores appellari solent, vt in specie aduertit Simanch. *de cathol. c. 56. n. 10.* Nec etiam obstat *cap. per tuas* 32. de *simon.* cui variè respondent DD. vt videre est per Felin. *ibi n. 4.* Bart. *in l. in quæstionibus, n. 1. ff. ad legem Iul. maiest.* Hippol. *cons. 20. n. 27.* Villad. *de heret. q. 13. n. 13.* quia obtinuit communis regulam nostri text. non procedere in criminibus exceptis, quale putant esse crimen simoniæ, de quo agit text. *dicto cap. per tuas.* Sed hoc reiecto intellectu mihi dicendum videtur Pontificem *in d. cap. per tuas*, in odium criminis simoniæ de quo *ibi*, de æquitate illos criminosos admisisse, & contra rigorem iuris, secundùm eandem particularem æquitatem negotium diffiniuisse, iuxta regulam text. *in c. in causis, de sententia, & re iudicata*, prout etiam potuit efficere *in c. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte cap.* secundùm vnum intellectum, *& in cap. cum vniuersorum, de rerum permut.* sic sanè necessariò fatetur Pirrh. *in d. cap. per tuas*, attento rigore iuris in specie illius text. illos criminosos admittendos non esse, quantumcunque emendari proponerentur. Neque prædictæ explicationi refragatur text. *in præsenti, in versic. si verò*, vbi data emendatione criminis secundùm iuris rigorem in causa ciuili criminosi admittuntur, siquidem respondetur Innocentium III. auctorem *dict. cap. per tuas* loquutum fuisse secundùm rigorem iuris, qui eo tempore obseruabatur iuxta text. *in d. c. super eo, & in d. c. 1. de except.* qui Pontifex floruit ab anno Domini 1198. & post multum temporis spatium anno Domini 1227. floruit Gregor. IX. huius Decretalis auctor, constituit data emendatione criminosos in causa ciuili regulariter in testem esse admittendos.

Amplia in causis summariis, *cap. veniens 38. sup. hoc tit.* Abb. *n. 10.* Felin. *num 13.* & DD. communiter *in præsenti*, Roman. *sing. 283.* Con. *pract. c. 17. num. 4. versic. 7* Auend. *de exeq. mand. cap. 4. num. 14.* quicquid dicant Bart. *in extrauag. ad reprimendum, verbo, & figura iudicij, versic. publicatis*, Afflict. *decis. 351. num. 9.* Marant *de ordine iudic. part. 6. cap. de testium repulsa, num. 14.* Limita non procedere, quando alij testes deficiunt, maximè vbi res sua natura difficilis est probationis *l. penult. in fine, C. de heret.* gloss. *verbo iuramento in fine*, vbi Abb. *num 2.* & alij, *in cap. vltim. de testib. cogen.* Alex. *cons. 64. lib. 1.* Roland. *consil. 72. num 25. lib. 1.* Mascard. *conclus. 465. à num. 9. & à n. 15.* Limita etiam non procedere interueniente Principis dispensatione, *c. in fidei fauorem, de hæretic. l. 6.* Add. *ad Roman sin. 449.* Afflict. *decis. 220.*

Si verò sit de crimine emendatus, &c.] Aduerte quòd 3
in dubio testis criminosus emendatus præsumitur, ex Mascard. *d. probat. concl. 465. n. 5.* vbi *n. 7.* resoluit quòd emendatus præsumitur, qui crimen commisit occultè, & confessus est Sacerdoti, & *n. 10.* tenet criminosum præsumi purgatum, & emendatum si trium annorum interuallo ab improbè factis abstinuerit, & honestis sese exercuerit, de quo plures refert Doctores, Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, n. 10. c. 18. n. 53. & n. 44.* ex Simanch. *de catholicis instit. c. 16. n. 11.* asserit hinc ortum esse stylum sacri Inquisitionis Fidei tribunalis, in quo pœna perpetui carceris remitti solet illi, qui per triennium inclusus, humilis, ac verè pœnitens apparuit. Sic etiam idem Mascard. *concl. 600. n. 10.* asserit quòd ad probandum quidem esse emendatum non satis est illum esse contritum, & confessum, sed exteriorem requiri satisfactionem, & *n. 2.* quod emendatio per absolutionem à crimine probari potest, & *n. 15.* quod emendatus præsumitur, qui post peccatum operatus bonum. Denique aduerte onus probandi incumbere dicenti criminosum esse emendatum à crimine, Mascard. *concl. 465. & concl. 600. à princ.* egi latè ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 1. alleg. 43. n. 22. & seq.*

Præterquam pro reatu periurij.] Notatur ad hoc quòd 4
periurus etiam emendatus de periurio à testimonio repellitur, vt per Viu. *d. n. 133. vers. summè dic*, Mascard. *de probat. concl. 1168. n. 16.* vbi *n. 19.* tenet quod periurus de crimine emendatus nec in ciuilibus, nec in criminalibus testis idoneus est, & *n. 18.* quod nec post peractam pœnitentiam, de quo Rebuff. *de reprobat. testium, n. 399.* Perez. *l. 1. gloss 1. pag. 184. col. 2. post princip. tit. 6. lib. 8. Ordinam.*

In gloss. *Crimine*, 1. ibi, *nota quòd testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali, repellitur.* Vide Perez. *l. 1. glos. 3. tit. 19. lib. 2. Ordin.* 5

In gloss. *In hoc casu.* ibi, *sed nunquid testis, cui obiicitur crimen, potest obiicere quod obiiciens sit criminosus.* 6
Disputat Ceuall. *communium contra communes, q. 369. n. 4. cum seqq.*

Cap. Vltra tertiam. LV.

PEtenti quartam productionem, id est, dilationem 1
ad producendos testes, concedenda non est, nisi cum solemnitate iuret quod non per se, nec per alios subtraxerit testificata, vel percontatus fuerit. Item quod non per dolum, vel artem petit quartam productionem, sed quia hos testes antea habere nequiuerit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 180.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 274.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

Collige ex text. non posse concedi secundùm Canones aliam dilationem vltra tertiam, vt per Lap. *alleg 8.* Roman. *cons 215. & seqq.* Beuin. *decis. 65. n. 1. & 2.* Azin. *in praxi §. 21. cap. 1. num 2.* Surd. *cons. 8. à n. 3.* quos refert, & sequitur Marc. Anton. *var. resolut. lib 1. resol. 108. num 5.* Ex causa tamen quarta dilatio dari potest, vt per Mynsig. *centur. 1. obseru. 71.* Burg. Roland. *de commissar. part. 1. lib. 2. cap. 10. sub num. 9.* Benintend. *Bononiæ decis. 45.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 91. consid. 2.* latè Card. Tusch. *lit. D. concl. 440.* Roman. *cons. 225. & 226.* vbi

multipliciter ampliat, & limitat, tam in ciuilibus, Azin. *in praxi Florent.* §. 21. c. 1. quàm in criminalibus, Farin. *in praxi crimin.* q. 39. n. 5.

Cap. Non debet. LVI. & fin.

1 ACcusatus de crimine pendente sua accusatione non potest esse testis in alia causa criminali, imò non potest accusare, nec suscipere Ordines, nisi priùs se probauerit innocentem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Felin. Aretin. Panorm. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif.* pag. 181. Alagona *in compendio iuris Canon.* pag 274. remissiuè Ximen. *in concord.* p. 1.

2 Collige ex text. accusatum pendente accusatione criminis reprobari in causa criminali, vt per Rebuf. *de reprobat. testium*, n. 27. Mascard. *de probationib concl.* 27. Specul. *in tit de teste*, §. 1. *vers. item quòd pendet accusatio, sub n.* 82. Farin. *in praxi crimin.* q. 56. n. 167. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 92. vbi etiam cum Rimin. sen. *consil* 30 c. n. 58. *col.* 2. & Farin. *d.* q. 56 n. 165. intelligit, si delictum de quo quis accusatur sit graue, capitale, & infamatorium, secus si leue, latè & eleganter Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap.* 3 *dist* 81. & vide dicta *ad cap. omnipotens, de accusat. & ad c.* 2. *supr hoc tit. n.* 3. *cum seqq.* vbi omnes refero, qui tanquam viles, & infames à testimonio repelli possunt.

De Testibus cogendis.

Tit. XXI.

SVper hanc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 67. *verso*, Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesuart. *in epitom. Decretal. fol.* 71. Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pont à pag.* 263. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germnn. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib.* 3. *tit.* 55. §. 11. vbi parens meus, & apud Castellanos, *l.* 21. *tit.* 16 *p.* 3. vbi Gregor. *& l.* 6 *tit.* 6 *lib.* 4. *noua recop.* vbi Azeued. Clar. *lib.* 5. §. *fin.* q. 24. n. 21. Anton. Gom. *var. lib.* 3. c. 12. n. 24. Menoch. *de arbitr casu* 487. Rebuff. *de reprobat. testium, num* 69 Cacheran. *Pedem. decis.* 46. Surd. *decis.* 190. Soar. de Pace *in practic. tom.* 1. *p.* 1. *temp.* 8. n. 16. Fr. Ludouic. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 24. *art.* 1. *concl.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de opposit. contra examen testium, quæst.* 78. *à n.* 1. Sigism. Scac. *de iudic. lib* 2. c. 10. nouissimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 72. *cum sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Testes in causa ciuili monendi & inducendi sunt ad testificandum, & si se subtrahunt odio, gratia, &c. compelli debent.*
2 *Testes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio vel timore facere præsumuntur.*
3 *Testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium.*
4 *Veritatem qui occultat, peccatum committit mortale.*
5 *Senes cogi non possunt venire ad testificandum, sed debet iudex ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo.*

Cap. Causam matrimonij. I.

Alexand. III.

TEstes ab alterutra parte inducti in causa matrimoniali, vel alia ciuili, sunt diligẽter monendi, ne veritatem occultent, sed si odio, gratia, vel amore se subtrahunt sunt compellendi directione Ecclesiastica ad testificandum coram iudice, vel eius nuntio ad hoc misso. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Butr Anchar. Guid. Papæ, Viuian. *in ration.* 2. *libr. iur. Pont. pag.* 187. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 276. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 14. *cap.* 2. 1

Ne veritatem occultent.] Notatur ad hoc quòd testes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur, vt per Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 55. n. 4. præcipuè quando veritas aliter haberi non potest, Farin. *in praxi crimin.* q. 78. n. 11. Et testis latitans vt veritas non inueniatur an sit falsarius, & an lege Cornelia de falsis teneatur, vel potiùs crimine stellionatus? Vide Farin. *in praxi crimin* q 67. n. 283. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 77. n. 20. 2

Diligentiùs moneas, & inducas.] Notatur ad hoc quòd testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var.* c. 12. n. 24. *in princ.* Soc. *reg.* 317. *vers. quartò limita.* 3

In gloss. *Occultent.* ibi, *& qui veritatem occultat, peccatum committit mortale*, Vide D. Thom. 2. 2. q. 70. *art.* 1. Foler. *in pract. crimin. canon part.* 2. c. 8. n. 3. Farin. *d.* q. 78. n. 13. Mar. Anton. *var. resol. lib.* 3. *res.* 13. *num.* 13. Sigism. Scac. *de iudic. lib.* 2. c. 10. n 6. 4

In gloss. *Eorum nuntio*, ibi, *si fuerint debiles, vel infirmi.* Idem si sint senes, quos non posse cogi venire ad testificandum, sed debere iudicem ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo, per *l. inuiti, ff. de testib.* resoluit. Farin. *d.* q. 78. n. 59. vbi n. 97. idem dicit de muliere grauida, de quo etiam Bajard. *ad Clar* q. 64. n. 75. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, mulier*, n. 30. 5

In ead. gloss. ibi, *Vel intellige illud in criminali*, &c.] Notatur ad hoc quòd in criminalibus, & contra accusatum testes apud iudicem sunt repræsentandi, vt per Clar. §. *fin* q 26. n. 3. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 5. *in tit. de probat. faciend.* c. 80. Caran. *super. ritu* 87. *magna Curia*, n 5. Buccaron. *de different. iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 83. n. 3. vbi subdit testes apud iudicem in criminalibus esse repræsentandos ad effectum, vt ipse videre possit, quo vultu, qua constantia, quove sermone loquantur; & ideo index non potest committere Notario examen testium præsentium, & etiã in loco iudicij existentium, secundùm Lanfranc. *de testib.* n. 19. *vers. in criminali autem*, Boss. *in pract. crimin. in tit. de opposit contra testes, num* 26. Marsil. *in pract.* § *nunc videndum*, n. 30. Farin. *in praxi crimin.* p 2. q 77. *num.* 196. Buccaron. *de differ.* 81. *post num* 9. *versic. secundò autem.* Quod quidem locum obtinet etiamsi 6

testes

testes essent personæ egregiæ, quæ aliàs in earum domibus examinari deberent, iuxta *l. ad personas, ff. de iureiurand.* quia in criminalibus cogantur accedere ad dicendum testimonium coram iudice. Ias. *in d. l. ad personas n. 7.* vbi Rip. *sum. 186.* Roman. *sing. 391. incip. Persona egregia,* Clar. *d. q. 27. n. 2.* Farin. *d. q. 77. n. 235.* vide alias ad gloss. *verbo transmittentes, in c. constitutus, de fideiuss.*

SVMMARIVM.

1 *Testimonium vbi necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.*

2 *Testes absentes qualiter compellantur ad perhibendum testimonium, ostenditur.*

3 *Testes ad testificandum compelluntur, quando veritas aliter haberi non potest.*

4 *Verba,* Apost. auctoritate suspensos, *intelliguntur ipso iure.*

5 *Citationes plures in vna citatione fieri possunt.*

Cap. Cùm super. II.

1 Testimonium alicuius quando est necessarium, vocandus est cum mandato, & si non venerit, est suspendendus ab officio Ecclesiastico, & si adhuc venire contempserit, excommunicari, & deponi potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Panorm. Felin. Henric. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 188.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 177.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 1. tit. 14. c. 3.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 8. c. 1.*

2 Collige ex hoc text. posse geri præceptum testibus Ecclesiasticis maximè absentibus, quòd in tali termino compareant ad perhibendum testimonium veritatis, nempe intra triduum sub pœna pecuniaria; & si in alio triduo non comparuerint, sub pœna excommunicationis, & si in alio termino adhuc non comparuerint, sub pœna depositionis, idque in eisdem literis, vt per Marc. Anton. Gennens. *in praxi Ecclesiasticalib. Eccles. q. 780. à princip.* vbi *n. 3.* aduertit quòd hodie per S. Concil. Trid. *sess. 25. de format. c. 3.* excommunicatio est ferenda in subsidium, & priùs incipiendum ab executione reali, & personali, nam iudex potest cogere testes, vt veritatis testimonium dicant etiam vsque ad bonorum confiscationem, vt per Bald. *hic,* Ias. *in l. 1. §. 1. n. 15. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit,* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 31. n. 6.* & pars coram iudice instari debet, vt mulcta indicta & captis pignoribus, cogantur comparere, vt lapso termino alia sibi detur dilatio, Mascard. *de probat. concl. 1142. n. vlt.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 55. n. 2. & lib. 3. q. 34. n. 24. & 30.* Menoch. *cons. 380. n. 30. & 31.* Surd. *decis. 189. n. 30. & cons. 8. n. 23.*

3 *Testimonium vestrum necessarium,* &c.] Notatur ad hoc quòd testes ad testificandum compelluntur quando verita. aliter haberi non potest, vt per Farinac. *in praxi crimin. q. 78. num. 18.* Ludou. Roman. *sing. 293. incip. Tu hab.* Clar. *in praxi crimin. §. fin. q. 24. vers. sciat tamen,* vbi ait quòd index quantum fieri potest abstineat ab examinandis testibus, qui de iure contra reum non possunt cogi ad testificandum, sed quòd vbi occurrit casus quòd veritas aliter haberi non posset quàm per prædictos, & delictum esset atrox Iudex consulat Principem, refert Buccaron. *de differ. inter iudicia & crimin. differ. 72. n. 12.*

Apostolica auctoritate suspensos.] Id est, ipso iure, vt 4 per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, reuertatur, n. 150.*

In gloss. *Et si non veneritis,* ibi, *not. arg. quòd in vna* 5 *citatione possunt fieri plures citationes.* Vide Tiraq. *de retractu conuent. §. 2. gloss. 1. n. 67. & 68.*

In gloss. *Depositionis,* fin. Notatur ad hoc quòd 6 citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, quoad Deum talis testis non est excommunicatus, secus quoad Ecclesiam, constito namque de legitimo impedimento, debet de facili absolui, vt per Clar. *lib. 5. §. fin. q. 26. n. 6.* Viuian. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. n. 56. pag. 517.*

SVMMARIVM.

1 *Testis, qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari compellitur.*

2 *Testes non sunt cogendi quando agitur de probando crimine occulto.*

3 *Notorium per negationem non efficitur dubium.*

Cap. Super eo. III.

1 Conuentus coram iudice de aliquo facto si illud negat, & factum est notorium, non desiderantur testes, sed si non est notorium, tunc qui interfuerunt, licèt de rigore iuris humani compelli possint ad testificandum tamen sunt monendi, & non cogendi, nisi constet iudici eos à ferendo testimonio teneri timore partis aduersæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Butr. Bald. Felin. Guid. Pap. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 189.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 177.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 14. c. 4.* & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p. 8. c. 7.*

Verùm si non est notorium, &c.] Notatur ad hoc quòd 2 quando agitur de probando crimen occultum testes non sunt cogendi, vt per Farinac. *in praxi crimin. quæst. 78. num. 121.* Cui verò incumbat onus probandi rem aliter haberi non posse quàm per testes Priuilegiatos, an videlicet testibus, vel parti? Vide Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia, & criminal. differ. 73.*

Factum negauerit.] Ergo notorium per negationem 3 non efficitur dubium, vt per Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 41. & 42.* Soar. de Pace *in practica, tom. 2. fol. 6. col. 2. n. 16.*

Nisi fortè timore, &c.] Etiamsi talis sit, qui in 4 virum constantem non cadat, vt per Hippol. *sing. 578.*

In gloss. *Timere,* ibi, *certè et ipso quòd monitus est,* 5 *& non vult testificari, præsumitur contra ipsum quòd non bono animo hoc faciat.* Notatur ad hoc quòd testis requisitus ad testificandum, si testificari renuat atque recuset, præsumitur corruptus, & malitiosè se subtrahere, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 55. num. 4.* Vitg. Boccac. *in tract. de literis remis. cap. 2. n. 18.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & criminal. different. 77.*

Cap. Veniens. ij. XXXVIII.

1 TEstes iterum produci possunt etiam post publi-
catas attestationes quando diuerso modo super
eodem articulo agitur. Item ea quæ in Capitulo
aguntur per Canonicos vti testes probari possunt, qui
quoad hunc effectum ab excommunicatione, si opus
fuerit, absoluuntur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq.
Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan.
Panorm. Aneh. Host. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr.
Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac.
Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 171. Alagona *in
compendio iuris Canon. pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.*
& Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton.
August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 1. *tit.* 12. *c.* 11.

Quod sua intererat, &c.] Notatur ad hoc quòd
2 tertius sententiæ executionem impedire potest si in-
continenti de suo interesse probare velit, vt per Boër.
decis. 79. *à n.* 1. Conar. *practic. c.* 16. *n.* 1. Tiraq. *de re-
tractu lig.* §. 1. *gloss.* 2. *n.* 51. *& in tract. le mort*, *p* 2. *de-
clar.* 4. *n.* 9. Azin. *in praxi*, §. 31. *c.* 2. *lim.* 5. Viuian.
Neapol decis. 104. *n.* 3. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 26.
n. 1. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid p.* 5. §. 11. *n.* 58. Menoch.
cons. 319. *n.* 8. Cald. Pereira *q. forens. lib.* 2. *q.* 36. *n.* 20.
D. Barbos. *in l. si alienam*, *n.* 19. *ff. de iudic.* cum aliis
citatis ad *cap. vlt. de re iudic.* Amplia tertium etiam
triom sententiarum conformium executionem impe-
dire posse, vt per Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. lib.* 2.
tit. de execut. rei iudicata, *concl.* 1. *n.* 19. *pag.* 143. Farinac.
Viuian. *Neapol. decis.* 495. *n. vlt.* Bernard. Græuæ. *ad
3 practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 70. *n.* 15. Amplia
etiam in iudicio possessorio posse tertiom interue-
nire ad eum effectum, vt sibi & non spoliato res
restituatur de domino suo docendo, Menoch. *cons.* 488.
à n. 1. Fachin. *lib.* 1. *controuers. cap.* 5. Bernard. Græ-
4 uæus *d concl.* 70. *consid.* 1. Limita tamen quando ter-
tius sciuisset litem agitari, & acquieuisset donec
sententia esset lata, nam & hoc casu contra tertium
exceptio competit, vide Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 20.
Mynsing. *in præsenti*, *n.* 9. Franc. Marc. *delphin. de-
cis.* 538. *sub n.* 6. *vers. & maximè p.* 2. Honded. *cons.* 25.
n. 20. *vol.* 1. Surd. *cons.* 334. *n.* 11. *&* 13. *& cons.* 405. *n.* 8.
cum seqq. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *cap.* 11.
num. 41.

5 *Verùm attestationes*, &c.] Notatur ad hoc quòd
acta facta in iudicio summario non faciunt fidem in
plenario, vt per Hippol. *sing.* 580. Surd. *de alimentis*,
tit. 1. *q.* 226. *n.* 4. *&* 5. plures per Farinac. *fragm. crimin.
p.* 1. *lit. A. n.* 24.

Non licebat eisdem, &c.] Videtur hic text. probare
quòd in causis summariis non obstante publicatione,
vel apertura testium possunt recipi testes super eis-
dem articulis, vel directò contrariis, ita in effectu
Innoc. *n* 4. & alij *in præsenti*, Socin. *reg.* 498. *limit.* 41.
& 43. Rojas *sing.* 203. Cessat enim ratio subornatio-
nis, siquidem testes deponentes in causa summaria
de se deponunt de alia re diuersa ab illa de qua inter-
rogari debent in plenario iudicio, vnde respectu
ipsius perinde est ac si in quacunque causa, quæ in-
cipit, deponerent.

Dummodo posset obiicere, &c.] Notatur ad hoc
6 quòd in summariis causis contra testes non admitti-
tur reprobatio, vt per Couar. *pract. c.* 17. *n.* 4. *vers.* 7.
Capyc. *dec.* 55. Afflict. *decis.* 351. *n.* 2. *cum seqq.* Menoch.
remed. vlt. retin n. 41. Rebuff. *de reprob. testium*, *n.* 6.
Amat. Roderic. *in practic. de modo*, *& forma videndi,
seu examinandi processum*, *c.* 9. *n.* 21.

Liberè valeant, &c.] Notatur ad hoc quòd testes 7
qui aliàs non sunt idonei, in subsidium reputantur
idonei, quando aliæ personæ haberi non possunt, vt
per Bernard. Diaz. *reg.* 759. Feder. de Senis *cons.* 119.
Mathes. *sing.* 168. *&* 189. Anton. Gabr. *commun. tit. de
testib. concl.* 7. Latè Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid.
remed.* 70. *per tot.* Hippol. *sing.* 73. Rebuff. *de reprobat.
testium*, *num.* 185. Surd. *decis.* 326. *num.* 91. Mor. *in
emporio iuris*, *p.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num* 77. Stephan.
Gratian. *discept. forens. cap.* 144. *num.* 28. *cum seqq* Car-
dos. *in praxi iudicum*, *verbo*, *testis*, *num.* 29. Franc.
Molin. *de ritu nupt lib.* 1 *comp* 7. *num* 23. nisi testes pa-
terentur plures defectus, quia tunc ne in subsidium
admitterentur, vt per Eugen. *cons.* 63. *num.* 74. Mas-
card. *concl.* 1359. *in fine*, & plures citatos à Ioan. Ba-
ptista Costa *d. remed.* 70. *num.* 21. & *num* 29. subdit
quòd asserens alios non reperiri testes idoneos, ne-
que aliter posse veritatem cognosci, tenetur de hoc
formare vnum capitulum, & probare aliunde qui-
dem quàm per assertionem testium inhabilium exa-
minatorum, & *n.* 32. declarat quoties dicitur testes
inhabiles, putà infames, & criminosos saltem in sub-
sidium admitti, illis nequaquam simpliciter credi,
neque eorum dictum recipi in criminalibus absque
eorum tortura, sed in ciuilibus facere adhuc aliqua-
lem probationem.

Non facile possunt nisi per Canonicos, &c.] Notatur 8
ad hoc quòd testes de Capitulo pro, & contra Ca-
pitulum admitti possunt, vt per Dec. *in cap. insuper*,
num. 5. *sup. hoc titul.* Rebuff. *de reprobat. testium
num.* 60.

Vt ad cautelam absoluatis, &c.] Ergo excommuni- 9
catus testimonium dicere non potest, vt per Rot.
decis. 3. *num.* 1. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* Viuian. *tom.* 1.
communium opinion. lib 4. *tit.* 1. *num.* 153. Anton. Gabr.
tom. 3. *tit. de testib. concl.* 19. *num.* 1. Corras. *lib.* 5. *miscel.
cap.* 20. *num.* 3. Rebuff. *d. tractat. de reprobat. testium*,
num. 202. Mascard. *de probat. concl.* 705. *num.* 1. *&
conc.* 1356. *num.* 26. Amat. Roder. *in pract. de modo*, *&
forma videndi*, *seu examinandi processum*, *c.* 9. *num.* 40.
latè Farin. *in praxi crimin. q.* 56. *num.* 240. *cum seqq.* vbi
n. 263. asserit procedere in excommunicato maiori
excommunicatione, & *n.* 268. limitat in instrumen-
tis, & testamentis, & *n.* 273. etiam limitat in crimi-
ne hæresis.

In gloss. *Vtraque.* ibi, *sed si illi etiam*, *qui primò in-* 10
ducti fuerunt, *contrarium dicunt in secundo iudicio.* Vide
Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun opin. lib.* 7. *tit. de criminali-
bus*, *concl.* 29.

In gloss. *Incontinenti.* ibi, *Nota sententiam executioni
mandandam*, *nisi statim probetur exceptio.*] Notatur ad
hoc quòd tertius vt executionem impediat, debet
incontinenti de iure suo docere, aliàs eius appella-
tioni non defertur, vt per Couar. *pract. c.* 16. *sub n.* 10.
Boër. *decis.* 79. *n.* 1. Cæs. Contar. *in repet l vnica*, *C. si de
mom. possess. q.* 24. *n.* 11. *vers. intellige*, Soar. de Pace *in
pract. p* 4 *tom.* 1. *c.* 2. *à princ.* Cancer. *var. resolut. p.* 2. *c.* 16.
ex num. 29. Salgado *de protect. Regia tom* 1. *p.* 4. *cap* 8.
num 99.

In gloss. *Canonicos*, vlt. ibi, *sic & quæ domi fiunt per* 11
alios non de facili exprobantur. Notatur ad hoc quòd
domestici admittuntur in his quæ domi geruntur,
vt per Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *de
testib. num.* 251. *pag.* 539. Menoch. *cons.* 353. *num.* 22.
Mascard. *concl.* 496. *n.* 8. *& concl.* 533. *num.* 15. *&
concl.* 1359. *num.* 7. Gutier. *alleg.* 11 *num.* 8. Morl. *in
emporio iuris*, *part.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 23. *in fine*,
Bobadil. *in sua politica*, *lib.* 3. *cap.* 8. *num* 101. *lit. E.*
Cardin. Mantic. *de tacitis*, *& ambig. conuent. lib.* 8.
tit. 14. *num.* 11. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 55. *n.* 36.

Don.

Don Chriſtoph. de Pace *in ſcholiis ad leges ſtyli, l.61. num.29.*

11 In ead. gloſſ. ibi, *Quia hoc facit compulſus.* Idem in filio teſtificante contra patrem in crimine morte digno; nam ſi in his criminibus aduersùs patrem coactus, & non ſponte teſtimonium dixerit, non ob id eſt notandus ingratitudine, vt per Couar. *in cap. Raynutius in princip. n.21. de teſtam. & lib. 1. var. c.11. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Religioſi etiam ad teſtificandum non admittuntur abſque iuramento niſi à partibus remittatur.*

2 *Teſtes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs non probant.*

3 *Iuramentum teſtibus expreſſo conſenſu à partibus remitti poteſt, ſecus in cauſa matrimoniali, criminali, & ciuili ardua.*

4 *Iuramenti in remiſſione à partibus facienda non requiritur iudicis conſenſus.*

5 *Iuramentum calumniæ an poſſit remitti à parte parti, oſtenditur.*

6 *Iuramentum calumniæ ſtatuto tolli non poteſt.*

CAP. Tuis quæſt. XXXIX.

1 RElgioſi in cauſis monaſterij non poſſunt teſtificari niſi iurent, poteſt tamen pars aduerſa relaxare iuramentum, ſi velit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Hoſt. Bald. Panorm. Felin. Butr. Anchar. Mynſing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij, pag. 172.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 269.* fertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 12. cap. 12.*

2 *Abſque iuramenti exhibitione.*] Notatur ad hoc quòd teſtes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs non probant, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 9. num. 131. pag. 494.* Viuian. *eod. lib. 4. tit. 10. n. 314. verſ. & caſu quo teſtis, pag. 550.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 26. & caſu 108. n.30.* Cur. Philip. *part. 1. §. 17. n. 17.* Anton. Gab. *decif. 8. de teſtib.* quem refert Aloyſ. Riec. *p. 2. collect. 263.* Rebuff. *de reprobat. teſtium n. 284. & in tract. nominat. q. 11. n. 4.* Matth. Colet. *Germania deciſ. 142. n. 1.* Maſcard. *de probat. concl. 1364. & lib. 1. q. 5. à n. 64* Surd. *deciſ. 12. n. 7.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti, priuil. 30.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 11. in prælud. n. 30.* Lud. Miranda *de ordine iudic. q. 23. art. 5* Rodolphin. *in tract. de ſuprema, ſeu abſoluta Principis poteſtate, cap. 6. n. 42.* Camil. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tit. 90. de iurament. n. 371. cum ſeqq.* Amat. Roderic. *in practic. de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, c. 7. n. 41.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 101.* Farin. *in praxi crimin. quæſt. 74. num. 7. cum ſeqq.* Aldrete *de Religioſa diſciplina tuenda, lib. 1. cap. 9. num. 6.* Paulin. Berti. Lucenſ. *in praxi criminal. Regul. tit. 11. cap. 11. num. 94. & tit. 14. cap. vnic. num. 8.* Alia de hac materia *vide ad cap. fraternitatis 17. ſup. hoc tit.*

3 *Niſi fortè à parte remittatur aduerſa.*] Ergo iuramentum teſtibus expreſſo conſenſu à partibus remitti poteſt, vt per Alberic. *de teſtib. p. 3. n. 32* Mynſing. *hic n. 2.* Soar. *in theſauro recept. ſent. litera T. n. 271.* Couar. *var. lib. 2. c. 13. num. 1.* Rutg. Ruland. *de commiſſar. lib. 6. cap. 10. num. 5.* Boër. *deciſ. 1. numer. 48.* Maſcard. *de probat. in proœm. quæſt. 5. à num. 103. & concl. 1362. num. 19.* Mench. *ſucceſſ. creat. §. 9. num. 2. & 13.* Guttier. *in l. nemo poteſt, num. 124. ff. de legatis 1.* Farin. *in praxi crimin. q. 74. num. 8* Bernard. Græuæ. *d. concl. 101. conſid. 2.* vbi *num. 5.* reſoluit quòd in cauſa matrimoniali teſtibus iuramentum non poteſt remitti, de quo etiam Maſcard. *concl. 1019. n. 19.* vbi intelligit quando agitur de diſſoluendo matrimonio, non verò quando agitur de confirmando, Farin. *d. q. 74. n. 92* vbi *n. 85.* etiam idem dicit in cauſa criminali, & in ciuili ardua. Quod autem ad remittendum tale iuramentum requiratur conſenſus vtriuſque partis, nec ſatis ſit, is tantùm remittat contra quem teſtes producuntur, dixi *ad cap. tertio loco, de probat in gloſſ. 1.*

A parte.] Ergo non à iudice, Farin. *d. q 74. n. 88.* 4
vbi *num. 91.* aſſerit in remiſſione iuramenti à partibus facienda non requiri iudicis conſenſum, de quo Mynſinger. *hic num 4* & Bernard. Græuæ. *d. conſid. 2. num. 4.*

In gloſſ. *Remittatur*, ibi, *Sed quid dicas de iuramen-* 5
to calumniæ an poſſit remitti à parte parti. Vide Marant. *de ordine iudic. p. 6. in 2. tit. de iureiur. in princip.* Guttier. *pract. lib. 1. q 99. & in repet. d. l. nemo poteſt, n. 127.* Viuian. *Neapol deciſ 109 n. 2.* Matth. Coler. *deciſ 117. n. 4. & 5* Morl. *in emporio iuris, p 1. tit. 11. in prælud n. 23. verſ. vnde*, Vincent. Carot *de iuram. litis, deciſ. q. 23 n 6.* Anton. del Re Tiburtin. *de iuram. calumniæ, c. 7 n. 5. cum ſeqq.* Camil. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tit. 51. de iuram. calumniæ, à n. 9.* Mench. *illuſtr. c. 31. n. 41.* Leand. Galganet. *de iure publico, lib. 2 tit 28. n 2.* vbi quòd nec conſuetudine illud remitti poteſt, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c. 208. à n. 15.* ex quorum dictis colligitur iuramentũ calumniæ non poſſe remitti à partibus, quia introductum fuit ob vtilitatem publicam, & procedere text. *in l. 2. §. ſed quia veremur, C. de iureiurando propter calumniam*; ſi tamen omittatur (dummodo ab altera partium exactum non ſit) proceſſum iudicij accidentalem, & procedere text. *in c. 1. de iuram. calumniæ, lib. 6.*

Vnde iuramentum calumniæ ſtatuto tolli non 6
poſſe reſoluunt Viuian. *d deciſ. 109. n 5.* Vincent. Carot. *d. q. 23. princ. n. 7.* Anton. del Re *d. c. 11. n. 1.* Surd. *deciſ. 18. n. 8.* Nec conſuetudine, Viuian. *d. deciſ. 109. n 3.* Carot. *d. q 13. num 7* Anton. del Re *d. cap. 13 num. 4.* Nec Principis reſcripto, niſi expreſſis verbis deroget, Anton. del Re *d. c. 13. n. 21.* Ludou. Rudolphin *de ſuprema, ſeu abſoluta Principis poteſtate, c. 6. n 43.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus neceſſarius in teſtem remouetur à iudicando, & alius ſubrogatur.*

2 *Fœminæ ex priuilegio Apoſt. poſſunt habere ius conferendi beneficia Eccleſiaſtica.*

3 *Iudex datus ad cauſam quando non venit ad ſententiam, vel fuit recuſatus, aut compromiſſum expirauit, poteſt eſſe teſtis.*

4 *Iudex teſtimonium ferre non poteſt in cauſa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex.*

5 *Iudex ſi de re, ſuper qua litigatur, veritatem ſciat, poteſt recuſari, vt teſtificetur.*

CAP. Dilecto. XL.

DElegatus quando cognoſcitur eſſe neceſſarius 1
ad teſtificandum pro aliqua parte, remouetur à delegatio

delegatione, & alius substituitur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Anania, Host. Bald. Panorm. Felin. Hentic. Anehar. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Butr. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172. Alagnna *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 13.

Probat hic text data necessitate testimonij posse litigantem postulare, vt iudex ab officio iudicandi remoueatur, & in causa suum proferat testimonium, ita gloss. *verbo vnicum*, & *verbo testis defectum*, Abb. *à n* 4. Imol. *n.* 1. Bellam. *n.* 5. & Mynsing. *n* 1 *in præsenti*, Aufrer. *de reprobat. testium n.* 60. Ioan. Baptista Costa *subsid remed.* 70. *ill.* 2. Intellige procedere quando legitimè constat semota fraudis suspicione alios deficere testes per quos causa probari possit, vt euincunt verba huius text. ibi, *non nisi per ipsum*, & *alium vnicum tantum testem*, &c. quibus verbis apertè constat non existere alios testes per quos causa, de qua agitur, probari possit, confirmatur etiam ex aliis verbis, ibi, *suo iustitia valeat deperire*, quibus apertè
a text. significat deficiente iudicis testimonio posse amitti ius partis, quod quidem non aliter contingere potest, nisi quando alij deficiunt testes, per quos causa, de qua agitur, probetur. Intellige text. sic explanatum procedere etiam quamvis delegatus non in totum, sed quoad aliquam partem vices suas alteri commiserit, cùm enim adhuc iudex manere dicatur, juxta text. *in cap. super quæstionum* §. *porrò*, *de officio delegati*, & sic manens iudex in eadem causa testis esse nequeat vtique data testificandi necessitate talis delegatus remouebitur: non sic dicendum est si in totum, & nihil sibi retinendo vices suas subdelegauerit, cùm enim delegatus, de quo *in præsenti*, sit delegatus Pontificis, patet ibi, *duxerimus committendam*, & vti talis habeat potestatem subdelegandi, vt probat text. *in cap. pastoralis*, 28. *in princ. de offic. delegati*, vtique facta subdelegatione in totum iam delegatus iudex dici non potest, sed persona particularis, ac proinde propter necessitatem testificandi iam remoueri nequit ab officio, quòd non habet, iuxta regulam text. *in l decem*, *ff. de verbor oblig.* & *in cap. ad dissoluendum*, *de despons. impuber.* sic sanè iste talis non solùm in causa poterit testificari, verùm etiam coram illo, cui facta fuit subdelegatio, provt in specie tenet Bellam. *n.* 9 & 11. post gloss. *hic verbo recusatis.*

2 *Et Comitissam Flandriæ fem.*] Notatur ad hoc quòd fœminæ, ex priuilegio Apost. possunt habere ius conferendi beneficia Ecclesiastica, vt per Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel. gl.* 13 *n.* 13. & plures alios citatos *ad cap. dilecta* 12. *sup. de maiorit.* & *obed.*

3 *Testimonium Decani*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex datus ad causam, quando non venit ad sententiam, vel fuit recusatus aut compromissum expirauit, potest esse testis, vt per Rebuff. *de reprobatione testium*,
4 *num.* 177. Iudex enim testimonium ferre non potest in causa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex, vide Tiraq. *cessante causa*, *in princ. n.* 248. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17 *num* 12. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 73. Mascard. *de probat. conclus.* 950. *à princ.* & *præcipuè à n.* 7. & *concl.* 1357. *num.* 57. Cald. Pereira *quæst forens. lib.* 1. *quæst.* 9 *num.* 15. Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 60. *num* 89. *cum seqq.* Rota *decis.* 259. *n.* 8. apud Farinac. *p.* 1. *recent.*

5 *Ne igitur ob testis*, &c.] Notatur ad hoc quòd si index de re, super qua litigatur, veritatem sciat, potest recusari, vt testificetur, vt per Rebuff. *d tract. de reprobat. testium*, *n.* 281. vbi etiam tenet quòd si iudex iuret se nihil scire, non poterit recusari.

SVMMARIVM.

1 *Testes, quos reus induxit, recipiuntur & publicantur citato aduersario, ne probationis copia pereat.*
2 *Testes ad perpetuam rei memoriam examinari possunt ante litem contestatam ex parte rei, intellige, vt num.* 6.
3 *Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta.*
4 *Elogia non probant deficiente partis citatione.*
5 *Iuspatronatus transit ad heredes quoscunque.*
7 *Opponi potest contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam.*
8 *Creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere, vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem.*

CAP. Significauit. XLI.

TEstium & probationis copia quando timetur ne processu temporis desit, iudex citata parte 1
aduersa vt intersit, debet examinare testes idoneos, quos altera pars offert, reducendo eorum dicta in publica instrumenta: similiter conficiat instrumentum super denuntiatione facta parti aduersæ vt intersit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anehar. Imol. Anania, Hostiens. Butr. Panormit. Bald. Innoc. Henric. Boich, Felin. Mynsinger. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172 Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 270. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret lib.* 3. *tit.* 12. *cap* 14.

Timens ne processu temporis, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd ex parte rei possunt testes examinari ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var cap.* 1. *num.* 9 Mascard. *de probat. concl.* 68 1. *num.* 1 Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 102. *consid.* 2 Farinac. *in praxi crimin. part.* 2. *de oppositione contra examen testium*, *quæst.* 67. *à num.* 63. vbi *num.* 69. asserit quòd ille, qui potest esse actor, & reus testes ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam examinare valet.

Liberam eam esse volentes.] Notatur ad hoc quòd 3
Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta, vt per Mascard. *concl* 585. *à n.* 1. Nam iuspatronatus est quædam Ecclesiæ seruitus, & quid Ecclesiæ onerosum, Roch. *de iurepat. verbo*, & *dotauit* 1. Menoch. *cons* 90. *n.* 1. Mascard. *concl.* 585. *n* 2.

Fundationis tempore, &c.] Notatur ad hoc quòd iuspatronatus acquiritur etiam absque alia reseruatione dummodo expressè non sit remissum, vt per Abb. *not.* 1. Felin. *n.* 2 *in præsenti* Rot. *decis.* 5. *de iurepatr. in antiq.* Roch. *in verbo Ecclesiam fundauit*, *q.* 8. *n.* 12. Lambertin. *lib.* 1. *p.* 1. *q.* 2. *art.* 4. *n.* 12. & 14. & *q.* 6. *art.* 2. *n* 11. Staphil. *de literis gratia*, *tit. de modo* & *form. impetrat.* § *sequitur videre*, *n* 5. Bero. *rub. de iurepatr. n.* 81. & 82. & *in c.* 3. *n.* 55. *illo tit.* Rot. *decis.* 167. *n.* 4. *p.* 2. *diuers.* & *decis.* 800. *n.* 4. *p.* 4 *diuers.* & *decis.* 421 *n.* 2. & *decis.* 674 *n* 1. *p* 2. *recent.* vbi quod *sæpe in aliis causis* Rot. *sequuta est hanc opinionem*, *vt in decis* 517. *n.* 2. *p.* 1. *recent.* & *decis* 421. *n.* 1. *p.* 1. *recent. refert* & *sequitur* Florentil. *in annot. ad decis.* 1. Buratti *n.* 14 *lit. B.*

De num

4 *Denuntiando.*]Notatur ad hoc quòd deficiente partis citatione elogia non probant, vt per Farin. *p.1. conf. 75. num.* 505. Non sufficit tamen hoc casu denuntiatio ad domum, Tiraq.*de retractu lig.§.9 gloss.2. num.5.*

5 *Vel eorum haredibus.*] Notatur ad hoc quòd iuspatronatus transit ad hæredes quoscunque, vt per Cou. *var.lib.3.c.18.n.6.* Perez *l.1.verbo deuen succeder en su derecho, tit.6 lib.1.Ordin. pag.mihi* 339.

6 In gloss.*Testes*, ibi, *& nota quòd hac publicatio*, &c. Notatur ad hoc quòd ex parte rei possunt testes examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, quando reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione; secus si pro actione, & impugnatione. vt per Farin.*d.q.76.n* 75.

7 In ead.gloss.ibi, *Item contra illos*, &c. Notatur ad hoc quòd contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam potest opponi non solum contra eorum dicta, sed etiam contra personas, vt per Farin. *d.q.76.num.*80. vbi *num.*81. intelligit ante publicationem.

8 In gloss. *Monumenta*. Notatur ad hoc quòd creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem, ne postea super debito debeat litigare, vt per Anton.Gom.*l.*40. *Tauri, n.29. vers.secundo*, Viuian.*tom.1.communium opin.lib 4.tit* 2. *n.169. pag.*463. Nam generale est vt quis possit petere instrumentum sibi fieri de contractu, cogaturque altera pars ei instrumento conficiendo consentire, vt per Tiraq.*de retractu lig.§.29.gl.5.n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Testes etiam antiqui publicatis attestationibus possunt produci si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subiicitur necessitati probandi*, & n.2.

3 *Testis, qui semel productus dicit se nescire, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius.*

4 *Contractus tempus inspiciendum est.*

Cap. Cùm causa. XLII.

1 TEstes iidem qui fuerunt pro vna materia in vno Capitulo, possunt iterum recipi in eadem materia pro alio Capitulo, vt qui testificati sunt excessum deceptionis, possunt testificari quantitatem valoris. Colligunt ex Ord. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabar. Bellam.Ioan.Andr.Imol.Anan.Host.Henric. Anchar. Butr.Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran.Guid.Papæ,Cujac.Viu.*in ration.secundi libri iuris Pontif. pag.*173. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 270.remissiuè Ximen.*in concord. p.1. & 1.* refertur ab Ant.Aug.*collect.3.Decret.lib.3.sub tit.de empt.c.2.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Xuar. *alleg.5 n.5.* vbi etiam tenet quòd nouus articulus dicitur ille, qui directò contrariatur primo, si addatur aliqua qualitas non deducta, quia tunc censetur nouum caput.

3 In gloss. *Ad alium.* Notatur ad hoc quòd testis, qui semel productus dixit se nescire, vel recordari, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius, vel vacillans, imo valet eius dictum, vt per Hyppol.*in l.ex libero, in princ.n.12.ff.de quæst.* Bernard.*reg.*754.

4 In gloss. *Tempore*, ibi, *tempus enim contractus inspiciendum est.* Vide Perez *l.1. gloss. pag.* 340. *in princip. tit.13.lib.2. Ordinam.*

Cap. Albericus. XLIII.

SEntentia lata à iudice si per scripturam non apparet, debent recipi testes, & in publicam scripturam redigi, v.g. sententia diuortij, si non apparet in scriptis, probari potest per testes, ne filij sint illegitimi. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq.Innoc. Collect.Zabarell.Bellam Ioan.Andr.Imol.Anan.Panorm.Anch. Host.Bald.Felin.Henric.Boich.Butr. Mynsing. Aret. Martin.Vran.Guid Papæ, Vioian.*in ration.secundi libri iuris Pontif. pag.*173. Alagona *in compend.iuris Canon. pag.*370.remissiuè Ximen. *in concord. p.1.* refertur ab Anton.Aug.*collect.4.Decret.lib.3. tit.7.c 2.* 1

Quod in scriptis redacta non fuit.] Dum text.iste dicit recipiendos esse testes ad hoc, vt constet de sententia prolata, iam probat illam quidem valere, licèt in scriptis non proferatur, quæ quidem resolutio est contra communem Doctorum sententiam, quos citani *in collect.ad lib.2 tit.19.c.11.n.39* & hac communi sententia retenta, quam etiam probant Boer. *decis.* 258.*n.*60. Abb.Felin. & Alij *in præsenti*, respondendum est cum gloss. *verbo in scriptis*, & Doctoribus communiter *in cap.quoniam contra, de prob* text.*in præsenti* procedere specialiter in causa matrimoniali, de qua agit, patet ibi, *matrimonij quæstio verteretur* & ibi; *lata fuit diuortij sententia.* Vel melius dicendum puto hunc text.non agere vtrum sententia definitiua in scriptis, vel illis proferenda sit, sed supposito (vt sunt termini habiles iuxta communem DD. sententiam) quod in scriptis profertur, illius publicatio sit redigenda in acta, & per notarium publicum adhuc effectum scribenda, quæ reductio facienda est ad hoc vt actis iudicialibus publicam fidem faciat, patet ex text.ibi, *in scriptis redacta non fuit.*

Redigi facientes.] Notatur ad hoc quòd tenor scripturæ, quæ pro forma requiritur, si sit amissa; probatur per testes, Anton. Gomez *ad l.41. Tauri, n.2.* Qualiter verò probetur amissio, vide Seraphin.*de priuilegiis iuramenti, priuil.* 37 Surd. *cons.*109.*n* 8.*cum seqq.* Farin. *fragment. crimin. p.1.lit.A.n.*207.*cum seqq.* Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib.2. concl.* 37.*n.*7. Viuian. *tom 2.communium opin.lib.4. tit.9. n.75.vers.declaratur etiam, pag.*486 *in fine*, Bellacomb. *tom.2 lib.7. tit.14. n.91. pag.*264. Alex. Trentacinq. *var.resol lib.2.tit.de fide instrum.resol.*6. Vinc. Honded. *cons.9.vol.1.* 2

SVMMARIVM.

1 *Summarium collige prout in conclusione text.*

2 *Senioribus maior fides adhibetur.*

3 *Testes examinati in vno iudicio ad vnum finem non prohibentur quandocunque in alio iudicio recepti ad alium finem.*

4 *Testes in matrimonij probatione publicatis attestationibus examinari possunt.*

5 *Testis dicat contrarium in secundo iudicio ei, quod dicit in principio, non valet dictum eius.*

Cap. Cùm in tua. XLIV.

QVando esset fama quòd contrahentes sint consanguinei, & ad tollendum scandalum duodecim 5

3 *Affinitas, & consanguinitas potest probari per testes.*
4 *Antiquioribus magna fides adhibetur.*
5 *Iuramentum quando requirit quod propria manu alicuius fiat, non potest iurari per alium.*
6 *Testes de auditu ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus dempto stipite.*
7 *Qualitas probanda est ab eo, qui in ea se fundat.*
8 *Opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis praefertur sententiae illud impugnantium.*

Cap. Licèt ex quadam. XLVII.

1 OLim quando impedimentum consanguinitatis erat vsque ad septimum gradum, licèt admitterentur testes de auditu, nunc quia est ad quartum gradum non admittuntur, nisi fortè essent personae graues, quae ante motam litem audierint haec à suis antiquioribus saltem duobus non infamibus, & suspectis, sed fide dignis, & omni exceptione maioribus. Item sufficit si vnus audiuit à pluribus, vel si multi infames ab hominibus bonae vitae audierint. Item tales testes in suo iuramento iurent etiam quòd non odio, amore, timore, vel commodo testificentur, & singulos gradus ab vtroque latere nominando, vel circumloquendo personas distinguant, & iurent se accepisse à maioribus quod deponunt, & credere ita esse; iurent etiam se vidisse personas saltem in vno praedictorum graduum constitutas se pro consanguineis habere, nam tolerabilius est dimittere aliquos copulatos contra statuta hominum quàm legitimè coniunctos contra statuta rei dissoluere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Martin. Vran. Mynsing. Aretio. Guid. Papae, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libr. iur. Pont. pag.* 175. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 271. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. *c.* 52. refertur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 7. c. 6.*

2 Collige ex text. testes de auditu consanguinitatem probare si sint personae graues, & deponant à maioribus audiuisse ante litem motam, nam si post litem motam nullam fidem facerent, etiam interuenientibus aliis *in hoc text.* requisitis, quorum si vnum deficiat, nullam penitus fidem testes faciunt, vide Gregor. *l. 1. tit. 9 p. 4* Cou. *de spons. p. 2. c. 6. §.* 10. *n.* 21. Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. n. 181. pag. 532. & n. 190. pag. 533.* Nauar. *cons. 2 sub tit. de consanguinit. in nouis*, Rebuff. *de reprobat. testium, n. 51. vers. saluatur*, Mascard. *de probat. concl. 410. & concl 511. & concl. 204. & concl. 395. & concl. 1035. n. 10.* Guttier. *canon. lib. 1. c. 11. n. 34.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 18 §. 1. n. 5.* Surd. *decis. 143.* Sanch. *de matrim lib. 1. disp. 71. n. 11.* Guttier. *eod. tract. c. 36. n. 11.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. c. 21. n. 15.* Perez de Lara *de capellaniis, & anniuers. lib. 2. c. 4. n. 12.* Fulu. Pacian. *de probat lib. 1. c. 9. n. 43.* latè Farin. *in praxi crimin. q. 69. n. 103. cum seqq.* Et extra casum matrimonij, & successionis cessare dispositionem huius text. asserit Cabed. *Lusit. decis. 73 n. 15. p. 2.* vbi etiam tenet quod quando agitur de consanguinitate non propter consanguinitatem, sed propter aliud consequendum, sufficit probare quasi possessionem consanguinitatis. Aduerte quòd super hunc text. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.*

3 *Testes.*] Ergo affinitas, & consanguinitas potest probari per testes, vt per Mascard. *de probat. concl. 69.*

Ab antiquioribus.] Antiquioribus enim magna fides adhibetur, vt per Tiraq. *de iure primog. in praefat. n. 148. cum seqq.* 4

Proprio iuramento.] Notatur ad hoc quòd quando iuramentum requirit quòd propria manu alicuius fiat non potest iurari per alium, vt per Cou. *in cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. p. 1. §. 5. n. 9. col. 3.* Rebuff. *in tract. nominat. q. 10. n. 12.* 5

Singulos gradus.] Notatur ad hoc quòd testes de auditu modo *suprà* relato ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus consanguinitatis dempto stipite, vt per Farinac. *d. quaest 69. num 157.* 6

Notatur etiam ad hoc quòd qui vult tanquam ex agnatis, cognatis, vel descendentibus, succedere, qualitatem illam probare debet, vt per Cou. *var. lib 2. c. 6. n. 6.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 16. à n. 1.* Dec. *cons. 156.* Mascard. *de probat. concl 410. n. 21.* Menoch. *cons 521. n. 6. cum seqq.* 7.

Tolerabilius est aliquos, &c.] Notatur ad hoc quòd singularis opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis praefertur, vt per Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 18. n. 7. & lib. 7. disp. 103. n. 5.* 8

In gloss. *Personae.* De grauitate morum dixi *ad cap. cum in cunctis, verbo, grauitas morum, sup. de elect.* 9

In gloss. *Ab vno.* Notatur ad hoc quòd testibus de auditu fides non adhibetur si ab vno tantùm dici audiuerint, vel non nominarent à quibus audiuerint, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 21. n. 15. in fine.* 10

SVMMARIVM.

1 *Attestationum publicatione facta non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, nisi per malitiam, vel negligentiam examinatio ritè facta non esset, & n. 2 & 3.*
4 *Testes super omissis interrogatoriis non modo ante publicationem, sed etiam post eam repetendi sunt.*
5 *Testis si culpa partis diminutè, & imperfectè deponat, non potest iudex ad instantiam partis post publicationem testium eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus sit.*

Cap. Per tuas. XLVIII.

Honor. III.

SI pars post interrogationem testium petat iterum interrogari, non est audienda nisi ex malitia, vel negligentia examinatorum non fuisset interrogatum super certis articulis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 176. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 271. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1.* 1

Collige ex text. quod facta attestationum publicatione non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, vt per Clar. *§. fin. q. 53. vers. quartus est casus, ad fin.* Paul. de Castr. *cons 369 incip. in casu*, Alex. *cons 104. circa primum, vol. 5.* latè Farin. *in praxi crimin. p. 2. tit. de opposit. contra dicta testium, q 66. num. 255. cum multis seqq.* vbi *num.* 256. ampliat etiamsi fiat ad effectum declarandi dubiam testium depositionem, & *num.* 276. limitat ad effectum, vt rationem dicta 2

reddant, & *n.*294. quando ad eos noua peruenit notitia ex meliori forte recurdatione, & *n.*195. quando testium depositiones essent deperditæ, & *n.*198. de consensu partium, & *à n* 199. plures alias refert limitationes. An autem in depositione testium sit pars citanda, vide Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 237. Camil. Borrel. *in summ omnium decis tit.* 44. *de citat. n.* 145. Hyppol. *in l. de vnoquoque n* 76. *ff. de re iudic. & in l.* 1. §. *fin. n.* 34 *ff. de quæstionibus.*

3 *Idque malitiosè, vel negligenter*, &c.] Notatur ad hoc quòd super articulis possunt testes repeti iam pridem attestationum publicatiune facta, vbi vel per malitiam, vel per negligentiam examinatio ritè facta nun esset, vt per Gabr. *commun. lib.* 1. *tit de testib. concl.* 21 *n* 20. *cum seqq.* Farin. *d. q.* 66 *n.* 280. & *n.* 282. resoluit quòd in dubio testis non bene examinatus, iudicis dolo, & negligentia præsumitur non bene examinatus.

4 Notatur etiam ad huc quòd nun modu ante publicationem, sed etiam post eam testes super omissis interrogatoriis repetendi sunt, vt per Mynsing. *in præsenti*, *n.*4 *& centur.* 1. *obseru* 32. Antun. Gabr. *d. conclus* 21. *n.* 11. Menoch. *de arbitr lib.* 1. *q.* 34. *n.* 15. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 95. *consid.* 2. *num.* 4.

5 In gloss. *Audiendum*, 1. Notatur ad hoc quòd si culpa ipsius partis testis diminutè, & imperfectè deponat, vt quia deficit aliquid in interrogaroriis, tunc iudex ad instantiam partis post publicatiunem testium minimè poterit eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus est vel obscurè deponat, vide Tiraq. *in l. boues*, §. *hoc sermone*, *n.* 11. *limit.* 1 *ff. de verbor. signif.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 34 *n.* 15. Guttier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 57.

S V M M A R I V M.

1 *Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.*

2 *Repulsa testium sunt defensiones.*

3 *Testes non improbati in prima instantia possunt in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia, &c.*

4 *Repulsa testium si non recipiantur, potest appellari.*

5 *Exceptionem infamatoriam contra testem opponens, & non probans tenetur actione iniuriarum.*

Cap. Licèt dilectus. iij. XLIX.

1 TEstes contra personas testium in negotio principali admittuntur, & similiter secundò testes contra testes, sed vltra non licet admittere quartus testes reprobatorios, ne lis diutiùs protrahatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Felin. Panurm. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 177. Alaguna *in compendio iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Casal *in annot* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2.

2 *Mandamus quatenus recipiatis*, &c.] Nam repulsæ testium sunt defensiunes, Lap. *allegat.* 82. *num* 9. Auendan. *resp.* 21. *n.* 3. *vers. istud tamen, in fine*, Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi seu examinandi processum*, *c.* 9. *de repulsis contra dicta testium*,
3 *n.* 21. Itavt testes non improbati in prima instantia
possint in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia testium, vel repulsa falsitatis, aut corruptiunis sit, vide Afflict. *decis.* 226. Auend. *d. resp.* 21. *n.* 7. *lib.* 1. Garc. Mastrillo *Sicil. decis.* 78. Thesaur. *Pedem. decis.* 259. *n.* 1. Guttier. *pract. lib* 1. *q.* 64. Perez *l.* 1. *gloss. tachar los testigos, vers dubitatur*, *tit.* 4 *lib.* 3. *Ordinam.* Alphons. à Villadieg. *ad l.* 8. *n.* 2. *tit.* 4. *lib.* 2. *del fuero
iuzgo*, Soar. de Pace *in pract. tom* 1. *p* 1. *temp.* 8. *n.* 7. Et 4
si non recipiantur huiusmodi repulsæ possit appellari, Menuch. *remed.* 4. *adipisc. n.* 817. Ioseph. Ludon. *Perus. decis.* 38. *n.* 4. & 7. Valasc. *cons.* 47. *n.* 6. Surd. *de-
cis.* 36. *n.* 17. Aduertere tamen oportet improbanti- 5
bus testes, vt iniuriosam repulsam in iudicio non afferant, nisi illam probare possint, quia si exciperent contra testes, actorem, vel accusatorem, illos infamandu, & talem infamatoriam exceptiunem non probauerint, iniuriarum actione tenerentur, vide Clar. *in pract lib.* 5. § *fin q.* 53. *n.* 4. Gregor. Lopez *l.* 14. *tit.* 14. *p.* 5. Boër. *decis.* 245 *in fin.* Perez *d lib.* 1. *vers. dubitari solet*, *pag.* 536. Bellacomb. *tom* 2. *commun. opin. lib.* 9 *tit.* 25. *n.* 56. *pag.* 519. Rebuff. *de reprobat testium*, *n.* 2. Soar. de Pace *d. p.* 1. *temp.* 9. *n.* 22. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17. *num.* 13. Farinac. *in praxi crimin part.* 3. *q.* 105. *n.* 233. *cum seqq.* & addit ad eius *cons.* 30. *vers. sic & excipiens*, plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 146. *n.* 4 *in med.*

Voluerit reprobare, &c.] Notatur ad hoc quòd re- 6
probatiu testium est de sui natura odiosa, vt tenent *in præsenti*, Innoc. *in fine*, Host. *n.* 1. Butr. *n.* 3. Aret. *n.* 8. Card. & Abb. *n.* 1. *in fine*, Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *in 3 actu*, *n.* 21. Butr. *decis.* 510. *n.* 1.

S V M M A R I V M.

1 *Attestationes recepta per arbitrum fidem faciunt in iudicio si testes mortui sunt, si viuunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere.*

2 *Prælatus sub nomine dignitatis compromittens super rebus Ecclesia compromissum transit ad successorem eo mortuo.*

3 *Compromissum per absentiam expirat.*

4 *Testium dicta coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduersa parte probationem inducunt, iisdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduersario reluctante fides adhibetur.*

Cap. Præsentata. L.

ARbitri postquam acceperunt testes, & publica- 1
runt attestationes, si cuntingat arbitrium dissolui propter mortem, vel absentiam arbitrorum, scripturæ sigillate deferri debent ad iudicem Ordinarium, iudex autem dare debet optionem, vt vel admittat contra se testificationes receptas eorum, qui adhuc viuunt, vel si eas nolint, consentiant vt iterum de nouo iidem testes recipiantur, saluo semper iure, quod parti competit, excipiendi in personas, vel in dicta testium. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald Aretin. Mynsing. Martin. Vian. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationi secundi libri iuris Pontif pag.* 177. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 & 2.

Quondam prædecessorem suum.] Notatur ad hoc 2
quod quandocunque Prælatus sub nomine dignitatis
compre

compromisit super re ipsius Ecclesiæ, tunc compromissum transit ad successorem eo mortuo, vt per Duen. *reg.* 128. *limit.* 4. Conat. *in cap. requisisti, num.* 5. *de testam.* vbi ampliat cum Aretin. *hic col.* 1. etiamsi factum sit nomine proprio Prælati expresso, & contra eundem Aretin. etiam ampliat, quamvis compromissum fiat inter Ecclesiam, aut Prælatum super re Ecclesiæ, & priuatum aliquem, nam quamvis hoc compromissum non transeat ad hæredes illius priuati, transit tamen ad successorem Prælati, quia nomine Ecclesiæ censetur factum, quæ morte non extinguitur.

3 *Qui distat per duodecim dietas*, &c.] Notatur ad hoc quòd per absentiam expirat compromissum, vt Aret. *hic n.* 4. & Felin. *n.* 2. Rota *decis.* 398. *n.* 7. apud Farin. *p.* 1. *recent.* vbi intelligit de absentia longæua, & diuturna.

4 *Iuxta huiusmodi acta fine debito terminetis.*] Notatur ad hoc quòd dicta testium coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduersa parte, probationem inducunt, vt per Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 103. *consid.* 1. Iisdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduersario reluctante fides adhibetur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 33. *n.* 12. Honded. *cons.* 17. *num.* 70. *vol.* 1. Viuian. *Neapol. decis.* 78. *num.* 1. Surd. *decis.* 105. *num.* 3. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 75. *num.* 116. Nisi parti, quæ his testimoniis nititur, aliqua culpa quare eos viuentes non potuisset repeti, imputari queat, Vincent. de Franc. *Neapol. decis* 345. *sub num.* 9. *versic. hac tamen decisio*, Bernard. Græuæ. *d. consid.* 1. *num.* 4. vbi *num.* 5. post Farinac. resoluit quòd dicta testium coram arbitro receptorum ab aduersario acceptata absque repetitione probant. An autem testes coram arbitro recepti postea repetendi de nouo iurare teneantur? vide Mynsing. *hic num.* 9. Mascard. *concl.* 33. *num.* 9. Farinac. *in d. praxi crimin. quæst* 74. *num.* 48.

Vel eas respuentes, &c.] Ex hoc text. colligunt nonnulli Doctores attestationes receptas in vno iudicio, & in eodem non publicatas in alio etiam inter easdem personas non esse admittendas, idem videtur probare text. *in cap. causam, quæ* 19 ibi, *& eorum attestationes publicata*, *suprà hoc tit.* tradunt in effectu gloss. *verbo proponenda in cap. fin. de probat. & verbo nocumentum, in cap. inter dilectos*, §. *porrò, de fide instrument.* Bald. *in l.* 2. *à n.* 21. vbi Alexand. *num* 22. *C. de edendo*, Mascard. *de probat. concl* 33. *à princip.* Intellige procedere quando testes non à iudice, sed ab arbitro sunt recepti, patet ex litera huius text. ibi, *super hoc arbitros elegerunt*, quo casu text. iubet, vt reseruata maneat optio circa receptionem testium, de quibus agit, & illorum repulsionem ad effectum, vt iterum examinentur, patet ex *versic. Discretioni.* Vnde huic explicationi iam non refragatur text. *in d. cap. causam, quæ*, vbi agens de testibus receptis à iudicibus, patet ea principio eiusdem, ibi: *Iudicibus constituit illos non aliter coram aliis iudicibus in alio iudicio esse admittendos, quàm si illorum dicta fuerint publicata*, patet ex eodem text. *in versic. iudicibus*, ibi, *& eorum attestationes publicata*, &c. Respondetur enim in illo text. non supponi defectum receptionis in testibus propter defectum publicationis, sed propter alium defectum, quem poterant habere, quin imo potest retorqueri text. ille si aduertas ibi ea de causa fuisse factam mentionem de publicatione attestationum, quia prætendebatur ostendi quòd noua testium receptio non impediebatur propter publicationem, quæ præcesserat, iuxta tradita *in cap. præsentium, supra hoc titulo*, tantum abest, vt defectus illius induceret nullitatem testium, qui ibidem à iudicibus fuerunt recepti.

SVMMARIVM.

1 *Testi etiam Religioso non creditur qui sine iuramento deponit.*
2 *Religiosus potest esse testis interueniente superioris licentia.*
3 *Professio non præsumitur, sed probanda est quoties facta negatur.*
4 *Religiosi possunt adhiberi testes in testamento, in quo eorum Monasterium hæres institutum est, vel illi legatum.*
5 *Testi, qui non iurat, minimè creditur.*
6 *Baptizatus vtrum aliquis sit, creditur vni testi.*
7 *Consecratio Ecclesiæ probatur per vnum testem.*

CAP. Nuper. LI.

NVlli testi quamvis Religioso credi debet in 1
præiudicium alterius nisi iuret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Butr. Anchar. Aretin. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 178. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 272. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

Collige ex text. religiosum posse esse testem, vt 2
per Ias. *in auth. ingressi, n.* 20. *C. de sacros. Eccl.* vbi Tapia, §. *ideoque nec de his, c.* 1. *n.* 93. Clar. §. *testament. q.* 55. *n.* 7. Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri, p.* 1. *n.* 406. Molin. *de iustit. tr.* 2. *disp.* 127. §. *verùm autem*, Farin. *in praxi crimin. quæst.* 61. *n.* 126. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 13. *à n.* 100. vnanimiter resoluentes religiosum posse esse testem tam iudicialem, quam cuiuscunque instrumenti, seu testamenti, interueniente tamen superioris licentia, vt tenent Campeg. *de testib. reg.* 94. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico teste*, §. 3. *n.* 1. Anton. Fab. *in suo C. sub hoc tit. de fin.* 10. *num.* 2. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 103. licèt enim nullam exigi superioris licentiam, vt Monachus testis instrumentarius sit, defendant Greg. *l.* 9. *verbo, ni los sieruos, tit.* 1. *p.* 6. Sanch. *d. cap.* 13. *n.* 106. & plures quos refert, & sequitur Burg. de Pace *vbi proximè, n.* 407. *&* 408. verius multò est prædicta licentia opus esse, prout resoluunt Mascard. *de probat. concl.* 260 *num.* 2. *&* 3. Ioan. de Amicis *cons.* 137 *n.* 22. Farin. *d. q.* 61. *n.* 130. Cæterùm si religiosus testificatus absque superioris licentia coram iudice non suo, valet eius testimonium, Burg. de Pace *d. n.* 407. Molin. *citato loco*, Farin. *d. q.* 61. *n.* 134. Fulu. Pacian. *cons.* 162. *n.* 75. *vol.* 1. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 108. Bellet. *d.* §. 3. *n.* 4.

Quòd idem Presbyter professionem fecisset.] Notatur 3
ad hoc quòd professio non præsumitur, sed probanda est quoties facta negatur, per Mascard. *de probat. concl* 1237. *n* 2. *cum seqq.* & probari potest per testes, secundùm Bald. *n.* 5. Felin. *n.* 1. *vers. item facit*, & Aretin. *n* 4. *in præsenti*, Bero. *consil.* 29. *num.* 10. *lib.* 1. Caualer. *decis* 271. *n* 4.

Quosdam Ordinis sui testes induxit.] Notatur ad hoc 4
quòd testes Monachi, ac fratres minores possunt adhiberi in testamento, in quo eorum Monasterium hæres institutum est, vel illi legatum, seu donatio pro fabrica Ecclesiæ relinquitur, vt per Armil. *in sum verbo testamentum, num.* 8. Mandos. *de priuilegiis ad instar, gloss.* 7. *&* 8. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q.* 60. *n.* 468. Viu. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 84 *pag.* 56. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 102.

5 *Nisi iuratus deposuerit.*] Notatur ad hoc quòd dum testes interrogantur à iudicibus, vt eorum dictum valeat, debet ab eis sumi iuramentum, quia testi, qui non iurat, minimè creditur, etiam si sit Cardinalis, vt per Fr.Emman. *q.Regul. tom.2.q.23.art.*8. Aldrete *de religiosa disciplina tuenda, lib.1.c.9.n.6*

6 In gloss. *Nisi*, fin.ibi, *puta vtrùm aliquis sit baptizatus*. Notatur ad hoc quòd creditur vni testi afferenti aliquem fuisse baptizatum, vt per Bajard. *ad Clar. §.assassinum, n.*17.Paul.Comitol.*responsorum moral.lib.*1. *q.*1. Farin.*in praxi crimin q.*63.*n.*14.

7 In ead.gloss.ibi, *Vel vtrùm esset Ecclesia consecrata.* Notatur ad hoc quòd Ecclesiæ consecratio probatur per vnum testem, vide Mascard. *de probat. concl.*415. *n.*4.Azot.*instit.moral p.1.lib.*10.*c.*16 *q.*11.

Cap. Venerabili. LII.

1 TEstes etiam si agatur de vita & miraculis alicuius canonizandi, sunt recipiendi & examinandi sigillatim, & cum diligentia. Colligunt ex Ord.Abb. antiq.Innoc. Collect.Zabar.Bellam Ioan. Andr.Imol. Anan.Host.Butr.Anch.Felin. Panorm. Bald. Henric. Boich, Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viu.*in ration.secundi libri iuris Pontif. pag.*178. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 273. remissiuè Ximen. *in concord p.*1.*&* 2.

2 Collige ex text. super miraculis, quæ omnimodè ad canonizationem alicuius requiruntur, testes diligentissimè esse examinandos, & sigillatim inducendos, nec sufficere aliquem deponere de vno miraculo, & alterum de alio, sed requiri, vt frequentia miraculorum probetur à pluribus testibus rationem dicti sui reddentibus, vt per Mascard.*concl.*262.*n* 39. *cum seqq.* Rebuff. *de reprobat.testium, num.*460.Marc. Anton.Genuens. *in praxi Archiepisc Neapol.c.*49 *n.*3. *in vltim.impress.* quos refero ego ipse *de offic.& potest. Episc.p.3.alleg.*97.*n.*6.

Examinare sigillatim curetis.]Notatur ad hoc quòd testes insimul deponentes nullam fidem faciunt, cùm vnus alium instruere possit, vt per Abb. *in cap. quia propter, n.*14.*&* 15.*de elect.* Alexand.*cons.*137.*n.*9.*lib.*2. Farin. *in praxi crimin. p.2.de testib. q.*80.*n* 9.*cum seqq.* Rot.*in Pacen. Capellania* 10. *Nouembris* 1625. coram R.P.D.Merlino, statim *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Testis, qui obscurè deposuit, iterum est examinandus.*

2 *Testes facta publicatione possunt repeti iudicis officio ad effectum declarandi dubiam depositionem.*

Cap. Cùm clamor. LIII.

Gregor. IX.

1 IVdex si post testium publicationem inueniat eos obscurè deposuisse, sunt iterum examinandi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq.Innoc.Collect. Zabarel. Bellam.Ioan.Andr.Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Martin. Vran. Mynsing. Aretin.Guid.Papæ,Cujac. Viuian.*in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 179. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 273. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

Collige ex text. quòd testes facta publicatione possunt repeti iudicis officio ad effectum declarandi dubiam depositionem, vt per Menoch. *de arbitr. lib.*2.*q.*34.*n.*17. Hect.Æmil. *in tract. de arbitr. verbo, testis ambiguè deponens, n.*13.*fol.*152.Eymer.*in directorio Inquisit.p.*3.*q*63.& ibi Penia *schol.*119. latè Farin. *in praxi crimin. p.*2. *q.*66. *num* 264.& *n.*313. resoluit quod in criminalibus multò magis testes officio iudicis repetuntur ad declarandum eorum dubium dictum. 2

In gloss. *Ita deposuere confusè.* Dicunt notabilem, pluraque de eius materia tradunt Azeued. *l.* 1. *n.* 63. *tit.*1.*lib.*8.*noua recop.* Farin. *d.q.*66.*n.*309. 3

SVMMARIVM.

1 *Perseuerans in crimine repellitur à testimonio tam in causa ciuili, quàm criminali, emendatus verò non infamis, nec periurus admittitur in ciuili, & etiam in criminali ciuiliter mota.*

2 *Periurus à testimonio repellitur.*

3 *Testis criminosus in dubio emendatus præsumitur.*

4 *Periurus etiam emendatus de periurio à testimonio repellitur.*

5 *Testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali repellitur.*

6 *Testis, cui obiicitur crimen an possit obiicere quòd obiiciens sit criminosus, remissiuè.*

Cap. Testimonium. LIV.

PErseuerans in crimine, si opponatur de eo, repellitur à testimonio tam in causa ciuili, quàm in criminali. Si verò emendatus est de crimine, & non est infamis, nec periurus, est recipiendus in causa ciuili, & in criminali ciuiliter intentata. Item in causa criminali si testis in alio iudicio accusatus fuit de crimine conuictus, vel confessus, vel si nunc per exceptionem conuincitur, aut eius opinio fuit granata, ex eo quod quandoque fuit tali modo repulsus, est remouendus à testimonio licèt pœnitentiam egerit, quamvis in ciuilibus repulsus admittatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Felin. Bald. Panorm. Anchar. Aretin. Henric. Boich, Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 179. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 273. & *tom.*4.*repet.in iure Canonico ad secundum Decret.lib.* Paul. de Elcazariis, remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen.*in concord.p.*1.*&* 2. 1

Meritè reprobatur.] Notatur ad hoc quòd periurus à testimonio repellitur, Viuian. *tom.* 1. *commun. opinion lib* 4.*tit.*10.*n.*133 *pag.*523. Mascard. *de probat. concl.*1168.Rota *decis.*3.*n.*2. *& decis.*5.*n.*1 apud Farin. *p.*2. *recent.* nam testi, qui aliàs fuit periurus, fides non adhibetur, Menoch. *de præsumpt. lib* 2. *præs.*60. *n.*10.*cum seq.* Et argum. text. colligit Steph.Gratian. *discept.forens. c.*144.*n.*16. *cum seqq.* non confitentem peccata sua in anno tanquam in mortali peccato existentem à testimonio repelli. 2

Collige ex text. criminosum in testem non admitti, idem probat text. *in cap constituimus,* 3 *q* 5. *& in cap. si testes, versic. item lege Iulia* *d.*14 *q.*3. *& in cap. paruuli* 32 *q.*5 *& in c.*1.*de except & in cap super eo* 14. *hoc titulo, & in cap.* 2. *ante finem hoc titulo, lib.* 6. *& in l.*3 *§.lege Iulia,* vbi Bartol. *num.*3. *& in l. ob crimen* 21. *ff. hoc titulo*, tradunt gloss. *verbo crimine*, Innoc. & Abb.*in princ.* Felin. *à num.*4.*&* 18. Imol. *à n.*3. & alij

in

in præsenti, gloss. *verbo electionis*, *in cap. dudum il secundo*, *de elect.* Alberic. *de testibus*, *p. 1. in princ. & in tit. quando ratione criminis, à princ.* Aufrer. *de testib. à n. 23.* Marant. *de ordine indic. p. 6. tit. de repulsa*, *n 3.* Cou. *practic. c. 18. num. 1.* Mascard. *de prob. concl. 464. à princ.* Intellige vt procedat in quocunque crimine attento iure Canonico, non tamen leui, si modò in illo testis perseuerat, licèt in alio iudicio non fuerit conuictus, patet ex verbis huius text. ibi, *si in crimine perseuerat*, quibus verbis text. requirit perseuerantiam in crimine, vt testis propter illud à testimonio repellatur; & ex aliis verbis, ibi, *opponitur crimen*, quæ quidem verba magis verificantur in illo, qui adhuc conuictus non est de crimine, quàm in illo, qui per sententiam iudicatus est, hic enim à crimine per pœnæ satisfactionem liberatus dicitur, vt probat text. *in c. de his de accusat.* ille verò adhuc crimine tenetur: deinde patet ex text. *in d. cap. 1. de except.* ibi, *sicut Canon. instituta declarant*, vbi Pontifex expresse ius Canonicum considerat, & ad illud in illis verbis se refert. Non obstat *c. constitutus, de purgat. canon.* quia respondetur testes de quibus *ibi*, propriè testes non censeri, eo quod non de certa scientia, sed tantummodo de credulitate, & opinione deponunt, & vti tales purgatores, seu potiùs laudatores appellari solent, vt in specie aduertit Simanch. *de cathol. c. 56. n. 10.* Nec etiam obstat *cap. per tuas 32. de simon.* cui variè respondent DD. vt videre est per Felin. *ibi n. 4.* Bart. *in l. in quæstionibus*, *n. 1. ff. ad legem Iul. maiest.* Hippol. *cons. 20. n 27.* Villad. *de heret q. 13. n. 13.* quia obtinuit communis regulam nostri text. non procedere in criminibus exceptis, quale putant esse crimen simoniæ, de quo agit text. *dicto cap. per tuas.* Sed hoc reiecto intellectu mihi dicendum videtur Pontificem *in d. cap. per tuas*, in odium criminis simoniæ de quo *ibi*, de æquitate illos criminosos admisisse, & contra rigorem iuris, secundùm eandem particularem æquitatem negotium diffiniuisse, iuxta regulam text. *in c. in causis*, *de sententia, & re iudicata*, prout etiam potuit efficere *in c. fin. de his*, *quæ fiunt à maiori parte cap.* secundùm vnum intellectum, & *in cap. cùm vniuersorum*, *de rerum permut.* sic sanè necessariò fatetur Pont. *in d. cap. per tuas*, attento rigore iuris in specie illius text. illos criminosos admittendos non esse, quantumcunque emendati proponerentur. Neque prædictæ explicationi refragatur text. *in præsent.*, *in versic. si verò*, vbi data emendatione criminis secundùm iuris rigorem in causa ciuili criminosi admittuntur, siquidem respondetur Innocentium III. auctorem *d. cap. per tuas* loquutum fuisse secundùm rigorem iuris, qui eo tempore obseruabatur iuxta text. *in d. c. super eo*, & *in d. c. 1. de except.* qui Pontifex floruit ab anno Domini 1198. & post multum temporis spatium anno Domini 1227. floruit Gregor. IX. huius Decretalis auctor, constituit data emendatione criminosos in causa ciuili regulariter in testem esse admittendos.

Amplia in causis summariis, *cap. veniens 38. sup. hoc tit.* Abb. *n. 10.* Felin. *num 13.* & DD. communiter *in præsenti*, Roman. *sing. 283.* Cou. *pract. c. 17. num. 4. versic. 7* Auend. *de exeq. mand. cap. 4. num. 14.* quicquid dicant Bart. *in extrauag. ad reprimendum*, *verbo, & figura iudicii, versic. publicatio*, Afflict. *decis. 351. num. 9.* Marant *de ordine iudic. part. 6. cap. de testium repulsa*, *num. 14.* Limita non procedere, quando alij testes deficiunt, maximè vbi res sua natura difficilis est probationis *l. penult. in fine*, *C. de hæret.* gloss. *verbo iuramento in fine*, vbi Abb. *num 2.* & alij, *in cap. vltim. de testib. cogen.* Alex. *cons. 64 lib. 1.* Roland. *consil. 72. num 25. lib. 1.* Mascard. *conclus. 465. à num. 9.* & *à n. 15.* Limita etiam non procedere interueniente Principis dispensatione, *c. in fidei fauorem*, *de hæretic. l. 6.* Add. *ad Roman sin. 449.* Afflict. *decis. 220.*

Si verò sit de crimine emendatus, &c.] Aduerte quòd in dubio testis criminosus emendatus præsumitur, ex Mascard. *d. probat. concl. 465. n. 5.* vbi *n. 7.* resoluit quòd emendatus præsumitur, qui crimen commisit occultè, & confessus est Sacerdoti, & *n. 10.* tenet criminosum præsumi purgatum, & emendatum si trium annorum interuallo ab improbè factis abstinuerit, & honestis sese exercuerit, de quo plures refert Doctores, Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione*, *n. 10. c. 18. n. 53.* & *n. 44.* ex Simanch. *de catholicis instit. c. 16. n. 11.* asserit hinc ortum esse stylum sacri Inquisitionis Fidei tribunalis, in quo pœna perpetui carceris remitti solet illi, qui per triennium inclusus, humilis, ac verè pœnitens apparuit. Sic etiam idem Mascard. *concl. 600. n. 10.* asserit quòd ad probandum quidem esse emendatum non satis est illum esse contritum, & confessum, sed exteriorem requiri satisfactionem, & *n. 2.* quod emendatio per absolutionem à crimine probari potest, & *n. 15.* quod emendatus præsumitur, qui post peccatum operatur bonum. Denique aduerte onus probandi incumbere dicenti criminosum esse emendatum à crimine, Mascard. *concl. 465.* & *concl. 600. à princ.* egi latè ego ipse *de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 43. n. 22. & seq.* 3

Præterquam pro reatu periurij.] Notatur ad hoc quòd periurus etiam emendatus de periurio à testimonio repellitur, vt per Viu. *d. n. 133. vers. immò dic*, Mascard. *de probat. concl. 1168. n 16.* vbi *n. 19.* tenet quod periurus de crimine emendatus nec in ciuilibus, nec in criminalibus testis idoneus est, & *n. 18.* quod nec post peractam pœnitentiam, de quo Rebuff. *de reprobat. testium*, *n. 399.* Perez. *l. 1 gloss 1. pag. 184. col. 2. post princip. tit. 6. lib. 8. Ordinam.* 4

In gloss. *Crimine*, 1. ibi, *nota quòd testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali, repellitur.* Vide Perez. *l. 1. glos. 5. tit. 19. lib. 2. Ordin.* 5

In gloss. *In hoc casu.* ibi, *sed nunquid testis, cui obiicitur crimen, potest obiicere quod obiiciens sit criminosus.* Disputat Cenall. *communium contra communes*, *q. 369. n. 4. cum seqq.* 6

CAP. Vltra tertiam. LV.

PEtenti quartam productionem, id est, dilationem ad producendos testes, concedenda non est, nisi cum solemnitate iuret quod non per se, nec per alios subtraxerit testificata, vel percontatus fuerit. Item quod non per dolum, vel artem petit quartam productionem, sed quia hos testes antea habere nequiuerit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 180.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 274.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* 1

Collige ex text. non posse concedi secundùm Canones aliam dilationem vltra tertiam, vt per Lap. *alleg 8.* Roman. *cons 225. & seqq.* Benin. *decis. 65. n. 1. & 2.* Azin. *in praxi §. 21. cap. 1. num 2.* Surd. *cons. 8. à n. 3.* quos refert, & sequitur Marc. Anton. *var. resolut. lib 1. resol. 108. num 3.* Ex causa tamen quarta dilatio dari potest, vt per Mynsig. *centur. 1. obseru. 71.* Burg. Roland. *de commissar. part. 1. lib. 2. cap. 10. sub num. 9.* Benintend. *Bononia decis. 45.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 91. consid. 2.* latè Card. Tusch. *lit. D. concl. 440.* Roman. *cons. 225. & 226.* vbi

multipliciter ampliat, & limitat, tam in ciuilibus, Azin. *in praxi Florent.* §. 21. c. 1. quàm in criminalibus, Farin. *in praxi crimin.* q. 39. n. 5.

Cap. Non debet. LVI. & fin.

1 Accusatus de crimine pendente sua accusatione non potest esse testis in alia causa criminali, imò non potest accusare, nec suscipere Ordines, nisi priùs se probauerit innocentem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Felin. Aretin. Panorm. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 181. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 274. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 Collige ex text. accusatum pendente accusatione criminis reprobari in causa criminali, vt per Rebuf. *de reprobat. testium*, n. 27. Mascard. *de probationib concl.* 27. Specul. *in tit de teste*, §. 1. *vers. item quòd pendet accusatio, sub n.* 82. Farin. *in praxi crimin. q.* 56. n. 167. Hieron. Bucearon. *de different. inter indic. ciuil. & crimin. differ.* 92. vbi etiam cum Rimin. sen. *consil* 301. n. 58. *col.* 2. & Farin. *d. q.* 56 n. 165. intelligit, si delictum de quo quis accusatur sit graue, capitale, & infamatorium, secus si leue, latè & eleganter Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap.* 3 *dist* 81. & vide dicta *ad cap. omnipotens, de accusat. & ad c.* 2. *supr hoc tit. n.* 3. *cum seqq.* vbi omnes refero, qui tanquam viles, & infames à testimonio repelli possunt.

De Testibus cogendis.

Tit. XXI.

Super hanc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 67. *verso*, Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitom. Decretal. fol.* 71. Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pont à pag.* 263. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib.* 3. *tit.* 55. §. 11. vbi parens meus, & apud Castellanos, *l.* 11. *tit.* 16 *p.* 3. vbi Gregor. *& l.* 6. *tit.* 6. *lib.* 4. *noua recop.* vbi Azeued. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 24. *n.* 21. Anton. Gom. *var. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 24. Menoch. *de arbitr casu* 487. Rebuff. *de reprobat. testium, num* 69 Cacheran. *Pedem. decis.* 46. Surd. *decis.* 190. Soar. de Pace *in practic. tom.* 1. *p.* 1. *temp* 8. *n.* 16. Fr. Ludouic. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 24. *art.* 1. *concl.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de opposit. contra examen testium, quæst.* 78. *à n.* 1. Sigism. Scac. *de iudic. lib* 2. *c.* 10. nouissimè Hieron. Buccaron. *de different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 72. *cum sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Testes in causa ciuili monendi & inducendi sunt ad testificandum, & si se subtrahunt odio, gratia, &c. compelli debent.*

2 *Testes à dicenda testimonio se subtrahentes, gratia, odio vel timore facere præsumuntur.*

3 *Testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium.*

4 *Veritatem qui occultat, peccatum committit mortale.*

5 *Senes cogi non possunt venire ad testificandum, sed debet iudex ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo.*

Cap. Causam matrimonij. I.

Alexand. III.

Testes ab alterutra parte inducti in causa matrimoniali, vel alia ciuili, sunt diligēter monendi, 1 ne veritatem occultent, sed si odio, gratia, vel amore se subtrahunt sunt compellendi directione Ecclesiastica ad testificandum coram iudice, vel eius nuntio ad hoc misso. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Butr Anchar. Guid. Papæ, Viuian. *in ration.* 2. *libr. iur. Pont. pag.* 187. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 276. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 14. *cap.* 2.

Ne veritatem occultent.] Notatur ad hoc quòd te- 2 stes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur, vt per Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 55. *n.* 4. præcipuè quando veritas aliter haberi non potest, Farin. *in praxi crimin. q.* 78. *n.* 11. Et testis latitans vt veritas non inueniatur an sit falsarius, & an lege Cornelia de falsis teneatur, vel potiùs crimine stellionatus? Vide Farin. *in praxi crimin q* 67. *n.* 283. Hieron. Buccaron. *de different. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 77. *n.* 20.

Diligentius moneas, & inducas.] Notatur ad hoc quòd 3 testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 12. *n.* 24. *in princ.* Soc. *reg.* 317. *vers. quartò limita.*

In gloss. *Occultem.* ibi, *& qui veritatem occultat, pec-* 4 *catum committit mortale*, Vide D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. Foler. *in pract. crimin. canon part.* 2. *c.* 8. *n.* 3. Farin. *d. q.* 78. *n.* 13. Mat. Anton. *var. resol. lib.* 3. *res.* 13. *num.* 13. Sigism. Scac. *de iudic. lib.* 2. *c.* 10. *n* 6.

In gloss. *Eorum nuntio*, ibi, *si fuerint debiles, vel infir-* 5 *mi.* Idem si sint senes, quos non posse cogi venire ad testificandum, sed debere iudicem ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo, per *l. inuiti, ff. de testib.* resoluit. Farin. *d. q.* 78. *n.* 59 vbi *n.* 97. idem dicit de muliere grauida, de quo etiam Bajard. *ad Clar q.* 64. *n.* 75. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, mulier, n.* 30.

In ead. gloss. ibi, *Vel intellige illud in criminali*, &c.] 6 Notatur ad hoc quòd in criminalibus, & contra accusatum testes apud iudicem sunt repræsentandi, vt per Clar. §. *fin q* 26. *n.* 3. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 5. *in tit. de probat. faciend. c.* 80. Carau. *super. ritu* 87. *magna Curia, n* 5. Buccaron. *de different. iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 83. *n.* 3. vbi subdit testes apud iudicem in criminalibus esse repræsentandos ad effectum, vt ipse videre possit, quo vultu, qua constantia, quoue sermone loquantur; & ideo iudex non potest committere Notario examen testium præsentium, & etiā in loco iudicij existentium, secundùm Lanfranc. *de testib. n.* 19. *vers. in criminali autem*, Boss. *in pract. crimin. in tit. de opposit contra testes, num* 26. Marsil. *in pract.* §. *nunc videndum, n.* 30. Farin. *in praxi crimin. p* 2. *q* 77. *num.* 196. Buccaron. *de differ.* 81. *post num* 9. *versic. secundò autem.* Quod quidem locum obtinet etiamsi

testes

testes essent personæ egregiæ, quæ aliàs in earum domibus examinari deberent, iuxta *l. ad personas, ff. de iureiurand.* quia in criminalibus coguntur accedere ad dicendum testimonium coram iudice. Ias. *in d. l. ad personas n. 7.* vbi Rip. *num. 186.* Roman. *sing. 391. incip. Persona egregia,* Clar. *d. q. 27. n. 2.* Farin. *d. q. 77. n. 235.* vide alias ad gloss. *verbo transmittentes, in c. constitutus, de fideiuss.*

SVMMARIVM.

1 *Testimonium vbi necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.*

2 *Testes absentes qualiter compellantur ad perhibendum testimonium, ostenditur.*

3 *Testes ad testificandum compelluntur, quando veritas aliter haberi non potest.*

4 *Verba,* Apost. auctoritate suspensos, *intelliguntur ipso iure.*

5 *Citationes plures in vna citatione fieri possunt.*

Cap. Cùm super. II.

1 Testimonium alicuius quando est necessarium, vocandus est cum mandato, & si non venerit, est suspendendus ab officio Ecclesiastico, & si adhuc venire contempserit, excommunicari, & deponi potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Panorm. Felin. Henric. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 188.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 177.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 14. c. 3.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 8. c. 1.*

2 Collige ex hoc text. posse geri præceptum testibus Ecclesiasticis maximè absentibus, quòd in tali termino compareant ad perhibendum testimonium veritatis, nempe intra triduum sub pœna pecuniaria; & si in alio triduo non comparuerint, sub pœna excommunicationis, & si in alio termino adhuc non comparuerint, sub pœna depositionis, idque in eisdem literis, vt per Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Eccles. q. 780. à princip.* vbi *n. 3.* aduertit quòd hodie per S. Concil. Trid. *sess. 25. de format. c. 3.* excommunicatio est ferenda in subsidium, & priùs incipiendum ab executione reali, & personali, nam iudex potest cogere testes, vt veritatis testimonium dicant etiam vsque ad bonorum confiscationem, vt per Bald. *hic,* Ias. *in l. 1. §. 1. n. 15. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit,* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 31. n. 6.* & pars coram iudice instari debet, vt mulcta indicta & captis pignoribus, cogantur comparere, vt lapso termino alia sibi, detur dilatio, Mascard. *de probat. concl. 1142. n. vlt.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 15. n. 2. & lib. 3. q. 34. n. 24. & 30.* Menoch. *cons. 380. n. 30. & 31.* Surd. *decis. 189. n. 30. & cons. 8. n. 23.*

3 *Testimonium vestrum necessarium,* &c.] Notatur ad hoc quòd testes ad testificandum compelluntur quando verita aliter haberi non potest, vt per Farinac. *in praxi crimin. q. 78. num. 18.* Ludou. Roman. *sing. 293. incip. Tu hab.* Clar. *in praxi crimin. §. fin. q. 24. vers. sciat tamen,* vbi ait quòd iudex quantum fieri potest abstineat ab examinandis testibus, qui de iure contra reum non possunt cogi ad testificandum, sed quòd vbi occurrit casus quòd veritas aliter haberi non posset quàm per prædictos, & delictum esset atrox. Iudex consulat Principem, refert Buccaron. *de differ. inter iudicia & crimin. differ. 72. n. 12.*

Apostolica auctoritate suspensos.] Id est, ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, reuertatur, n. 110.* 4

In gloss. *Et si nec veneritis,* ibi, *not. arg. quòd in vna citatione possunt fieri plures citationes.* Vide Tiraq. *de retractu conuent. §. 2. gloss. 1. n. 67. & 68.* 5

In gloss. *Depositionis,* fin. Notatur ad hoc quòd citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, quoad Deum talis testis non est excommunicatus, secus quoad Ecclesiam, constito namque de legitimo impedimento, debet de facili absolui, vt per Clar. *lib. 5. § fin. q. 26. n. 6.* Viuian. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. n. 56. pag. 517.* 6

SVMMARIVM.

1 *Testis, qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari compellitur.*

2 *Testes non sunt cogendi quando agitur de probando crimen occultum.*

3 *Notorium per negationem non efficitur dubium.*

Cap. Super eo. III.

Conuentus coram iudice de aliquo facto si illud negat, & factum est notorium, non desiderantur testes, sed si non est notorium, tunc qui interfuerunt, licèt de rigore iuris humani compelli possint ad testificandum tamen sunt monendi, & non cogendi, nisi constet iudici eos à ferendo testimonio reuocari timore partis aduersæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Butr. Bald. Felin Goid. Pap. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 189.* Alagon. *in compend. iuris Canon. pag. 177.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 14. c. 4.* & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p. 8. c. 7.* 1

Verùm si non est notorium, &c.] Notatur ad hoc quòd quando agitur de probando crimen occultum testes non sunt cogendi, vt per Farinac. *in praxi crimin. quæst. 78. num. 121.* Cui verò incumbat onus probandi rem aliter haberi non posse quàm per testes Priuilegiatos, an videlicet testibus, vel parti? Vide Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia, & criminal. differ. 73.* 2

Factum negaueris.] Ergo notorium per negationem non efficitur dubium, vt per Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 41. & 42.* Soar. de Pace *in practica, tom. 2. fol. 6. col. 2. n. 16.* 3

Nisi fortè timore, &c.] Etiamsi talis sit, qui in virum constantem non cadat, vt per Hippol. *sing. 578.* 4

In gloss. *Timore,* ibi, *certè eo ipso quòd monitus est, & non vult testificari, præsumitur contra ipsum quòd non bono animo hoc faciat.* Notatur ad hoc quòd testis requisitus ad testificandum, si testificari renuat atque recuset, præsumitur corruptus, & malitiosè se subtrahere, vt per Menoch. *de præsumpt lib. 2. præs. 55. num. 4.* Virg. Boccac. *in tract. de literis remis. cap. 2. n. 18.* Buccaron. *de differens. inter iudicia ciuilia & criminal. different. 77.* 5

Cap. Veniens. ij. XXXVIII.

1 Testes iterum produci possunt etiam post publicatas attestationes quando diuerso modo super eodem articulo agitur. Item ea quæ in Capitulo aguntur per Canonicos vti testes probari possunt, qui quoad hunc effectum ab excommunicatione, si opus fuerit, absoluuntur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Auch. Host. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr. Mynsing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 171. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 12. *c.* 11.

2 *Quod sua intererat*, &c.] Notatur ad hoc quòd tertius sententiæ executionem impedire potest si incontinenti de suo interesse probare velit, vt per Boër. *decis.* 79. *à n.* 1. Couar. *practic. c.* 16. *n.* 1. Tiraq. *de retractn lig.* 6. 1. *gloss.* 2. *n.* 51. *& in tract. le mort*, *p* 2. *declar.* 4. *n.* 9. Azin. *in praxi*, §. 31. *c.* 2. *lim.* 5. Viuian. *Neapol decis.* 104. *n.* 3. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 26. *n.* 1. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid p.* 5. §. 11. *n.* 58. Menoch. *cons.* 319. *n.* 8. Cald. Pereira *q. forens. lib.* 2. *q.* 36. *n.* 20. D. Barbos. *in l. si alienam*, *n.* 19. *ff. de iudic.* cum aliis citatis ad *cap. vlt. de re iudic.* Amplia tertium etiam trium sententiarum conformium executionem impedire posse, vt per Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. lib.* 2. *tit. de execut. rei iudicatæ*, *concl.* 1. *n.* 19. *pag.* 143. Farinac. Viuian. *Neapol. decis.* 495. *n. vlt.* Bernard. Grænæ. *ad* 3 *practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 70. *n.* 13. Amplia etiam in iudicio possessorio posse tertium interuenire ad eum effectum, vt sibi & non spoliato res restituatur de domino suo docendo, Menoch. *cons.* 488. *à n.* 1. Fachin. *lib.* 1. *controuers. cap.* 5. Bernard. Græ- 4 næus *d. concl.* 70. *consid.* 1. Limita tamen quando tertius sciuisset litem agitari, & acquieuisset donec sententia esset lata, nam & hoc casu contra tertium executio competit, vide Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 20. Mynsing. *in præsenti*, *n.* 9. Franc. Marc. *delphin. decis.* 538. *sub n.* 6. *vers. & maximè p.* 2. Honded. *cons.* 25. *n.* 20. *vol.* 1. Surd. *cons.* 334 *n.* 11. *&* 13. *& cons.* 405 *n.* 8. *cum seqq.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *cap.* 21. *num.* 41.

5 *Verùm attestationes*, &c.] Notatur ad hoc quòd acta facta in iudicio summario non faciunt fidem in plenario, vt per Hippol. *sing.* 580. Surd. *de alimentis*, *tit.* 1. *q.* 126. *n.* 4. *&* 5. plures per Farinac. *fragm. crimin. p.* 1. *lit. A. n.* 24.

Non licebat eisdem, &c.] Videtur hic text. probare quòd in causis summariis non obstante publicatione, vel apertura testium possunt recipi testes super eisdem articulis, vel directò contrariis, ita in effectu Innoc. *n* 4. & alij *in præsenti*, Socin. *reg.* 498. *limit.* 41. *&* 43. Rojas *sing.* 203. Cessat enim ratio subornationis, siquidem testes deponentes in causa summaria de se deponunt de alia re diuersa ab illa de qua interrogari debent in plenario iudicio, vnde respectu ipsius perinde est ac si in quacunque causa, quæ incipit, deponerent.

6 *Dummodo posset obiicere*, &c.] Notatur ad hoc quòd in summariis causis contra testes non admittitur reprobatio, vt per Couar. *pract. c.* 17. *n.* 4. *vers.* 7. Capyc. *dec.* 55. Afflict. *decis.* 351. *n.* 2. *cum seqq.* Menoch. *remed. vlt. retin n.* 41. Rebuff. *de reprob. testium*, *n.* 6. Amat. Roderic. *in practic. de modo*, *& forma videndi*, *seu examinandi processum*, *c.* 9. *n.* 21.

Liberè valeant, &c.] Notatur ad hoc quòd testes qui aliàs non sunt idonei, in subsidium reputantur idonei, quando aliæ personæ haberi non possunt, vt per Bernard. Diaz. *reg.* 759. Feder. de Senis *cons.* 119. Mathes. *sing.* 166. *&* 189. Anton. Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 7. Latè Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.* 70. *per tot.* Hippol. *sing.* 75. Rebuff. *de reprobat. testium*, *num.* 185. Surd. *decis.* 326. *num.* 91. Mor. *in emporio iuris*, *p.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num* 77. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 144. *num.* 28. *cum seqq* Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo*, *testis*, *num.* 29. Franc. Molin. *de ritu nupt lib.* 1 *comp* 7. *num* 23. nisi testes paterentur plures defectus, quia tunc ne in subsidium admitterentur, vt per Engen. *cons.* 63. *num.* 74. Mascard. *concl.* 1359. *in fine*, & plures citatos à Ioan. Baptista Costa *d. remed.* 70. *num.* 21. & *num* 29. subdit quòd asserens alios non reperiri testes idoneos, neque aliter posse veritatem cognosci, tenetur de hoc formare vnum capitulum, & probare aliunde quidem quàm per assertionem testium inhabilium examinatorum, & *n.* 52. declarat quoties dicitur testes inhabiles, putà infames, & criminosos saltem in subsidium admitti, illis nequaquam simpliciter credi, neque eorum dictum recipi in criminalibus absque eorum tortura, sed in ciuilibus facere adhuc aliqualem probationem. 7

Non facile possunt nisi per Canonicos, &c.] Notatur 8 ad hoc quòd testes de Capitulo pro, & contra Capitulum admitti possunt, vt per Dec. *in cap. insuper*, *num.* 5. *sup. hoc titul.* Rebuff. *de reprobat. testium num.* 60.

Vt ad cautelam absoluatis, &c.] Ergo excommunicatus testimonium dicere non potest, vt per Rot. *decis.* 3. *num.* 1. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* Viuian. *tom.* 1. *communium opinion. lib* 4. *tit.* 1. *num.* 133. Anton. Gabr. *tom.* 3. *tit. de testib. concl.* 19. *num.* 1. Corras. *lib.* 3. *miscel. cap.* 20. *num.* 3. Rebuff. *d. tractat. de reprobat. testium*, *num.* 202. Mascard. *de probat. concl.* 705. *num.* 1. *& conc.* 1356. *num.* 26. Amat. Roder. *in pract. de modo*, *& forma videndi*, *seu examinandi processum*, *c.* 9. *num.* 40. latè Farin. *in praxi crimin. q.* 56. *num.* 240. *cum seqq.* vbi *n.* 263. asserit procedere in excommunicato maiori excommunicatione, & *n.* 268. limitat in instrumentis, & testamentis, & *n.* 273. etiam limitat in crimine hæresis. 9

In gloss. *Vtraque.* ibi, *sed si illi etiam*, *qui primò inducti fuerunt*, *contrarium dicunt in secundo iudicio.* Vide Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. opin. lib.* 7. *tit. de criminalibus*, *concl.* 29. 10

In gloss. *Incontinenti.* ibi, *Nota sententiam executioni mandandam*, *nisi statim probetur exceptio.*] Notatur ad hoc quòd tertius vt executionem impediat, debet incontinenti de iure suo docere, aliàs eius appellationi non defertur, vt per Couar. *pract. c.* 16. *sub n.* 10. Boër. *decis.* 79. *n.* 5. Cæs. Contar. *in repet l vnica*, *C. si de mom. possess. q.* 24. *n.* 11. *vers. intellige*, Soar. de Pace *in pract. p* 4 *tom.* 1. *c.* 2. *à princ.* Cancer. *var. resolut. p.* 2. *c.* 16. *ex num.* 29. Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 4. *cap.* 8. *num* 99.

In gloss. *Canonicos*, vlt. ibi, *sic & quæ domi fiunt per alios non de facili exprobantur.* Notatur ad hoc quòd domestici admittuntur in his quæ domi geruntur, vt per Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *de testib. num.* 251. *pag.* 539. Menoch. *cons.* 553. *num.* 22. Mascard. *concl.* 496. *n.* 8. *& concl.* 535. *num.* 15. *& concl.* 1359. *num.* 7. Gutier. *alleg.* 11. *num.* 8. Morl. *in emporio iuris*, *part.* 1. *tit.* 5. *in prælud. num.* 23. *in fine*, Bobadil. *in sua politica*, *lib.* 5. *cap* 8. *num* 102. *lit. E.* Cardin. Mantic. *de tacitis*, *& ambig. conuent. lib.* 8. *tit* 14. *num.* 11. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 55. *n.* 36. 11

Don.

Don Chriſtoph. de Pace *in ſcholiis ad leges ſtyli*, *l.62. num.29.*

12 In ead. gluſſ. ibi, *Quia hoc facit compulſus.* Idem in filiu teſtificante contra patrem in crimine morte dignu; nam ſi in his criminibus aduersùs patrem coactus, & non ſponte teſtimonium dixcrit, nun ob id eſt nutandus ingratitudine, vt per Couar. *in cap. Raynutius in princip. n.a1. de teſtam. & lib. t. var. c.t1. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Religioſi etiam ad teſtificandum non admittuntur abſque iuramento niſi à partibus remittatur.*
2 *Teſtes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs non probant.*
3 *Iuramentum teſtibus expreſſo conſenſu à partibus remitti poteſt, ſecus in cauſa matrimoniali, criminali, & ciuili ardua.*
4 *Iuramenti in remiſſione à partibus facienda non requiritur iudicis conſenſus.*
5 *Iuramentum calumniæ an poſſit remitti à parte parti, oſtenditur.*
6 *Iuramentum calumniæ ſtatuto tolli non poteſt.*

Cap. Tuis quæſt. XXXIX.

1 RELIGIOSI in cauſis monaſterij non poſſunt teſtificari niſi iurent, poteſt tamen pars aduerſa relaxare iuramentum, ſi velit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Henric. Anan. Hoſt. Bald. Panorm. Felin. Butr. Anchar. Mynſing. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij, pag.* 172. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 269. fertur ab Anton. Auguſt. *collect.3. Decret. lib.2. tit.12. cap.12.*

2 *Abſque iuramenti exhibitione.*] Notatur ad hoc quòd teſtes iurare debent quamvis dignitate præfulgeant, aliàs nun probant, vt per Bellacomb. *tom.1. commun. opinion. lib.4. tit.9. num.131. pag.494.* Viuian. *eod. lib.4. tit.tu. n.314. verſ. & caſu quo teſtis, pag.* 550. Menoch. *de arbitr. lib.1. q.26. & caſu* 108. *n.30.* Cur. Philip. *part.1. §.t7. n.17.* Anton. Gab. *deciſ.8. de teſtib.* quem refert Aluyſ. Ricc. *p.2. collect.263.* Rebuff. *de reprobat. teſtium n.284. & in tract. nominat. q.11. n.4.* Matth. Colet. *Germania deciſ.* 142. *n.1.* Maſcard. *de probat. concl.* 1364. *& lib. t. q.5. à n.64* Surd. *deciſ.12. n.7.* Seraphin. *de priuileg. iuramenti, priuil.30.* Morl. *in emporio iuris, p.2. tit.11. in prælud. n.30.* Lud. Miranda *de ordine iudic. q.23. art.5* Rodolphin. *in tract. de ſuprema, ſeu abſoluta Principis poteſtate, cap.6. n.42.* Camil. Borrel. *in ſumma omnium deciſ. tit.90. de iurament. n.371. cum ſeqq.* Amat. Roderic. *in practic. de modo, & forma videndi, ſeu examinandi proceſſum, c.7. n.41.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.1. concl.101.* Farin. *in praxi crimin. quæſt.74. num.7. cum ſeqq.* Aldrete *de Religioſa diſciplina tuenda, lib.1. cap.9. num.6.* Paulin. Berti. Lucenſ. *in praxi criminal. Regul. tit.11. cap.11. num.94. & tit.t4. cap. vnic. num.8.* Alia de hac materia *vide ad cap. fraternitatis* 17. *ſup. hoc tit.*

3 *Niſi fortè à parte remittatur aduerſa.*] Ergo iuramentum teſtibus expreſſu conſenſu à partibus remitti poteſt, vt per Alberic. *de teſtib. p.3. n.32* Mynſing. *hîc n.2.* Soar. *in theſauro recept. ſent. litera T. n.271.* Couar. *var. lib.2. c.13. num.1.* Rutg. Ruland. *de commiſſar. lib.6. cap.10. num.5.* Boër. *deciſ.1. numer.48.* Maſcard. *de probat. in proœm. quæſt.5. à num.113. & concl.1362. num.19.* Menoch. *ſucceſſ. creat. §.9. num.2. & 13.* Guttier. *in l. nemo poteſt, num.124. ff. de legatis 1.* Farin. *in praxi crimin. q.74. num.8.* Bernard. Græuæ. *d. concl.101. conſid.2.* vbi *num.5.* reſoluit quòd in cauſa matrimoniali teſtibus iuramentum non poteſt remitti, de quu etiam Maſcard. *concl.1019. n.19.* vbi intelligit quando agitur de diſſoluendo matrimoniu, nun verò quando agitur de confirmando, Farin. *d. q.74. n.92.* vbi *n.85.* etiam idem dicit in cauſa criminali, & in ciuili ardua. Quod autem ad remittendum tale iuramentum requiratur conſenſus vtriuſque partis, nec ſatis ſit, is tantùm remittat contra quem teſtes producuntur, dixi *ad cap. tertio loco, de probat. in gloſſ. 1.*

A parte.] Ergo non à iudice, Farin. *d. q.74. n.88.* 4 vbi *num.91.* aſſerit in remiſſione iuramenti à partibus facienda non requiri iudicis conſenſum, de quu Mynſinger. *hic num.4.* & Bernard. Græuæ. *d. conſid.2. num.4.*

In gluſſ. *Remittatur,* ibi, *Sed quid dicas de iuramento calumniæ an poſſit remitti à parte parti.* Vide Marant. *de ordine iudic. p.6. in 2. tit. de iureiur. in princip.* Guttier. *pract. lib.1. q.99. & in repet. d. l. nemo poteſt, n.127.* Viuian. *Neapol deciſ* 109 *n.2.* Matth. Culer. *deciſ* 117. *n.4. & 5* Morl. *in emporio iuris, p.1. tit.11. in prælud n.23. verſ. vnde,* Vincent. Carot *de iuram. litis, deciſ. q.23 n 6.* Anton. del Re Tiburtin. *de iuram. calumniæ, c.7 n.5. cum ſeqq.* Camil. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tit.51. de iuram. calumniæ, à n.9.* Menoch. *illuſtr. c.31. n.41.* Leand. Galganet. *de iure publico, lib.2 tit 28. n 2.* vbi quòd nec cunſuetudine illud remitti poteſt, Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c.208. à n.15.* ex quorum dictis culligitur iuramentũ calumniæ non poſſe remitti à partibus, quia introductum fuit ob vtilitatem publicam, & procedere text. *in l.2. §. ſed quia veremur, C. de iureiurando propter calumniam*; ſi tamen omittatur (dummodo ab altera partium exactum non ſit) proceſſum iudicij accidentalem, & procedere text. *in c.1. de iuram. calumniæ, lib.6.* 5

Vnde iuramentum calumniæ ſtatuto tolli non 6 poſſe reſoluunt Viuian. *d. deciſ.109. n 5.* Vincent. Carot. *d. q.13. princ. n.7.* Anton. del Re *d. c.12. n.1.* Surd. *deciſ.18. n.8.* Nec cunſuetudine, Viuian. *d. deciſ.109. n 3.* Carot. *d. q 13. num 7.* Anton. del Re *d. cap.13 num.4.* Nec Principis reſcripto, niſi expreſſis verbis deroget, Anton. del Re *d. c.13. n.21.* Ludou. Rudolphin. *de ſuprema, ſeu abſoluta Principis poteſtate, c.6. n.43.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatus neceſſarius in teſtem remouetur à iudicando, & alius ſubrogatur.*
2 *Fœminæ ex priuilegio Apoſt. poſſunt habere ius conferendi beneficia Eccleſiaſtica.*
3 *Iudex datus ad cauſam quando non venit ad ſententiam, vel fuit recuſatus, aut compromiſſum expirauit, poteſt eſſe teſtis.*
4 *Iudex teſtimonium ferre non poteſt in cauſa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex.*
5 *Iudex ſi de re, ſuper qua litigatur, veritatem ſciat, poteſt recuſari, vt teſtificetur.*

Cap. Dilecto. XL.

DELEGATUS quando cognoſcitur eſſe neceſſarius 1 ad teſtificandum pru aliqua parte, remouetur à delegatio

delegatione, & alius substituitur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Innocent. Anania, Host. Bald. Panorm. Felin. Henric. Anchar. Mynsing. Martin. Vran. Aretin. Butr. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 269. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 2. *cap.* 15.

Probat hic text data necessitate testimonij posse litigantem postulare, vt iudex ab officio iudicandi remoueatur, & in causa suum proferat testimonium, ita gloss. *verbo vnicum*, *& verbo testes defectum*, Abb. *à n* 4. Imol. *n.* 1. Bellam. *n.* 5. & Mynsing. *n* 3. *in præsenti*, Anfrer. *de reprobat. testium n.* 60. Ioan. Baptista Costa *subsid. remed.* 70. *ill.* 2. Intellige procedere qoando legitimè constat semota frandis suspicione alios deficere testes per quos causa probari possit, vt euincunt verba huius text. ibi, *non nisi per ipsum*, *& alium vnicum tantum testem*, &c. quibus verbis apertè constat non existere alios testes per quos causa, de qua agitur, probari possit, confirmatur etiam ex aliis verbis, ibi, *eius iustitia valeat deperire*, quibus apertè text. significat deficiente iudicis testimonio posse amitti ius partis, quod quidem non aliter contingere potest, nisi quando alij deficiunt testes, per quos causa, de qua agitur, probetur. Intellige text. sic explanatum procedere etiam quamuis delegatus non in totum, sed quoad aliquam partem vices suas alteri commiserit, cùm enim adhuc iudex manere dicatur, iuxta text. *in cap. super quæstionum §. porrò*, *de officio delegati*, & sic manens iudex in eadem causa testis esse nequeat vtique data testificandi necessitate talis delegatus remouebitur: non sic dicendum est si in totum, & nihil sibi retinendo vices suas subdelegauerit, cùm enim delegatus, de quo *in præsenti*, sit delegatus Pontificis, patet ibi, *duximus committendam*, & vti talis habeat potestatem subdelegandi, vt probat text. *in cap. pastoralis*, 28. *in princ. de offic. delegati*, vtique facta subdelegatione in totum iam delegatus iudex dici non potest, sed persona particularis, ac proinde propter necessitatem testificandi iam remoueri nequit ab officio, quòd non habet, iuxta regulam text. *in l. decem*, *ff. de verbor oblig. & in cap. ad dissoluendum*, *de despons. impuber.* sic sanè iste talis non solùm in causa poterit testificari, verùm etiam coram illo, cui facta fuit subdelegatio, provt in specie tenet Bellam. *n.* 9 *&* 11. post gloss. *hic verbo recusatis*.

2 *Et Commissam Flandrensem.*] Notatur ad hoc quòd fœminæ, ex priuilegio Apost. possunt habere ius conferendi beneficia Ecclesiastica, vt per Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel. gl.* 23 *n.* 13. & plures alios citatos *ad cap. dilecta* 12. *sup. de maiorit & obed.*

3 *Testimonium Decani*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex datus ad causam, quando non venit ad sententiam, vel fuit recusatus aut compromissum expirauit, potest esse testis, vt per Rebuff. *de reprobatione testium*, 4 *num.* 277. Iudex enim testimonium ferre non potest in causa coram eo vertente, vel in qua fuit iudex, vide Tiraq. *cessante causa*, *in princ. n.* 248. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17 *num.* 12. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 73. Mascard. *de probat. conclus.* 950. *à princ. & præcipuè à n.* 7. *& concl.* 1357. *num.* 37. Cald. Pereira *quæst forens. lib.* 1. *quæst.* 9 *num.* 15. Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 60. *num* 89. *cum seqq.* Rota *decis.* 259. *n.* 8. apud Farinac. *p.* 1. *recent.*

5 *Ne igitur ob testis*, &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex de re, super qua litigatur, veritatem sciat, potest recusari, vt testificetur, vt per Rebuff. *d tract. de reprobat. testium*, *n.* 282. vbi etiam tenet quòd si iudex iuret se nihil scire, non poterit recusari.

SVMMARIVM.

1 *Testes, quos reus induxit, recipiuntur & publicantur citato aduersario, ne probationis copia pereat.*
2 *Testes ad perpetuam rei memoriam examinari possunt ante litem contestatam ex parte rei, intellige, vt num.* 6.
3 *Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta.*
4 *Elogia non probant deficiente partis citatione.*
5 *Iuspatronatus transit ad hæredes quoscunque.*
7 *Opponi potest contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam.*
8 *Creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere, vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem.*

Cap. Significauit. XLI.

TEstium & probationis copia quando timetur ne processu temporis desit, iudex citata parte 1
aduersa vt intersit, debet examinare testes idoneos, quos altera pars offert, reducendo eorum dicta in publica instrumenta: similiter conficiat instrumentum super denuntiatione facta parti aduersæ vt intersit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anania, Hostiens. Butr. Panormit. Bald. Innoc. Henric. Boich, Felin. Mynsinger. Aretin. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 172 Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 270. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 3. *tit.* 12. *cap* 14.

Timens ne processu temporis, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd ex parte rei possunt testes examinari ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var cap.* 1. *num.* 9 Mascard. *de probat. concl.* 681. *num.* 1 Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 102. *consid.* 2 Farinac. *in praxi crimin. part.* 2. *de oppositione contra examen testium*, *quæst.* 67. *à num.* 63. vbi *num.* 69. asserit quòd ille, qui potest esse actor, & reus testes ad perpetuam rei memoriam ante litem contestatam examinare valet.

Liberam eam esse volentes.] Notatur ad hoc quòd 3
Ecclesia in dubio præsumitur libera nisi probetur subiecta, vt per Mascard. *concl* 585. *à n.* 1. Nam iuspatronatus est quædam Ecclesiæ seruitus, & quid Ecclesiæ onerosum, Roch. *de iurepat. verbo*, *& dotauit* 1. Menoch. *cons* 90. *n.* 1. Mascard. *concl.* 585. *n* 2.

Fundationis tempore, &c.] Notatur ad hoc quòd iuspatronatus acquiritur etiam absque alia reseruatione dummodo expressè non sit remissum, vt per Abb. *not.* 1. Felin. *n.* 2 *in præsenti* Rot. *decis.* 5. *de iurepatr. in antiq.* Roch. *in verbo Ecclesiam fundauit*, *q.* 8. *n.* 12. Lambertin. *lib.* 1. *p.* 1. *q.* 2. *art.* 4. *n.* 12. *&* 14. *& q.* 6. *art.* 2. *n* 11. Staphil. *de literis gratia*, *tit. de modo & form. impetrat.* § *sequitur videre*, *n* 5. Bero. *rub. de iurepatr. n.* 82. *&* 82. *& in c* 3. *n.* 55. *illo tit.* Rot. *decis.* 167. *n.* 4. *p.* 2. *diuers. & decis.* 800. *n.* 4. *p.* 4 *diuers. & decis.* 421. *n.* 2. *& decis.* 674 *n.* 1. *p* 2. *recent.* *vbi quod sæpe in aliis causis* Rot. *secuta est hanc opinionem*, *vt in decis* 517. *n* 2. *p.* 1. *recent. & decis* 421. *n.* 2. *p.* 1. *recent. refert & sequitur* Florentil. *in annot. ad decis.* 1. Buratti *n.* 14. *lit. B.*

De num

4 *Denuntiando.*] Notatur ad hoc quòd deficiente partis citatione elogia non probant, vt per Farin. *p.1. consf. 75. num. 105.* Non sufficit tamen hoc casu denuntiatio ad domum, Tiraq. *de retractu lig. §. 9 gloss. 2. num. 5.*

5 *Vel eorum hæredibus.*] Notatur ad hoc quòd ius patronatus transit ad hæredes quoscunque, vt per Cou. *var. lib. 2. c. 18. n. 6.* Perez *l. 1. verbo deuen succeder su su derecho, tit 6 lib. 5. Ordin. pag. mihi 139.*

6 In gloss. *Testes*, ibi, *& nota quòd hæc publicatio*, &c. Notatur ad hoc quòd ex parte rei possunt testes examinari ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, quando reus examinat testes pro sua defensione, siue exceptione; secus si pro actione, & impugnatione. vt per Farin. *d. q. 76. n. 75.*

7 In ead. gloss. ibi, *Item contra illos*, &c. Notatur ad hoc quòd contra receptos testes ex parte rei ante litem contestatam potest opponi non solum contra eorum dicta, sed etiam contra personas, vt per Farin. *d. q. 76. num. 80.* vbi *num. 81.* intelligit ante publicationem.

8 In gloss. *Monumenta.* Notatur ad hoc quòd creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem, ne postea sopet debito debeat litigare, vt per Anton. Gom. *l. 40. Tauri, n. 29. vers. secundo*, Viuian. *tom. 1. communium opin. lib 4. tit 2. n. 169. pag. 463.* Nam generale est vt quis possit petere instrumentum sibi fieri de contractu, cogaturque altera pars ei instrumento conficiendo consentire, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 29. gl. 5. n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Testes etiam antiqui publicatis attestationibus possunt produci si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subiicitur necessitati probandi*, & n. 2.

3 *Testis, qui semel productus dicit se nescire, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius.*

4 *Contractus tempus inspiciendum est.*

CAP. Cùm causa. XLII.

1 TEstes iidem qui fuerunt pro vna materia in vno Capitulo, possunt iterum recipi in eadem materia pro alio Capitulo, vt qui testificati sunt excessum deceptionis, possunt testificari quantitatem valoris. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Aretin. Mynsing. Martin. Vian. Guid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 173.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 270* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 3. sub tit. de empt. c. 2.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Xuar. *alleg. 5 n. 5.* vbi etiam tenet quòd nouus articulus dicitur ille, qui directò contrariatur primo, si addatur aliqua qualitas non deducta, quia tunc censetur nouum caput.

3 In gloss. *Ad alium.* Notatur ad hoc quòd testis, qui semel productus dixit se nescire, vel recordari, & nunc iteratò deponit super eodem negotio, non dicitur varius, vel vacillans, imo valet eius dictum, vt per Hyppol. *in l. ex libero, in princ. n. 12. ff. de quæst.* Bernard. *reg. 754.*

4 In gloss. *Tempore*, ibi, *tempus enim contractus inspiciendum est.* Vide Perez *l. 2. gloss. pag. 340. in princip. tit. 23. lib. 2. Ordinam.*

CAP. Albericus. XLIII.

SEntentia lata à iudice si per scripturam non apparet, debent recipi testes, & in publicam scripturam redigi, v. g. sententia diuortij, si non apparet in scriptis, probari potest per testes, ne filij sint illegitimi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Aneh. Host. Bald. Felin. Hentic. Boich. Butr. Mynsing. Aret. Martin. Vian. Guid Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 173.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 270* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 7. c 2.* 1

Quod in scriptis redacta non fuit.] Dum text. iste dicit recipiendos esse testes ad hoc, vt constet de sententia prolata, iam probat illam quidem valere, licèt in scriptis non proferatur, quæ quidem resolutio est contra communem Doctorum sententiam, quos citaui in *collect. ad lib. 2. tit. 19. c. 11. n. 39* & hac communi sententia retenta, quam etiam probant Boër. *decis. 258. n. 60.* Abb. Felin. & Alij *in præsenti*, respondendum est cum gloss. *verbo in scriptis*, & Doctoribus communiter *in cap. quoniam contra, de prob text. in præsenti* procedere specialiter in causa matrimoniali, de qua agit, patet ibi, *matrimonij quæstio verteretur* & ibi, *lata fuit diuortij sententia.* Vel melius dicendum puto hunc text. non agere vtrum sententia definitiua in scriptis, vel illis proferenda sit, sed supposito (vt sunt termini habiles iuxta communem DD. sententiam) quod in scriptis profertur, illius publicatio sit redigenda in acta, & per notarium publicum adhoc effectum scribenda, quæ reductio facienda est ad hoc vt actis iudicialibus publicam fidem faciat, patet ex text. ibi, *in scriptis redacta non fuit.*

Redigi facientes.] Notatur ad hoc quòd tenor scripturæ, quæ pro forma requiritur, si sit amissa, probatur per testes, Anton. Gomez *ad l. 41. Tauri, n. 2.* Qualiter verò probetur amissio, vide Seraphin. *de priuilegiis iuramenti, priuil. 37* Surd. *consf. 109. n. 8. cum seqq.* Farin. *fragment. crimin. p. 1. lit. A. n. 207. cum seqq.* Bernard. Græuæum *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl. 37. n. 7.* Viuian. *tom 1 communium opin. lib. 4. tit. 9. n. 75. vers. declaratur etiam, pag. 486 in fine*, Bellacomb. *tom. 2 lib. 7. tit. 14. n. 91. pag. 164.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de fide instrum. resol. 6.* Vinc. Honded. *consf. 9. vol. 1.* 2

SVMMARIVM.

1 *Summarium collige prout in conclusione text.*

2 *Senioribus maior fides adhibetur.*

3 *Testes examinati in vno iudicio ad vnum finem non prohibentur quandocunque in alio iudicio recepti ad alium finem.*

4 *Testes in matrimonij probatione publicatis attestationibus examinari possunt.*

5 *Testis dicat contrarium in secundo iudicio ei, quod dicit in principio, non valet dictum eius.*

CAP. Cùm in tua. XLIV.

QVando esset fama quòd contrahentes sint consanguinei, & ad tollendum scandalum duodecim 1

3 *Affinitas. & consanguinitas potest probari per testes.*
4 *Antiquioribus magna fides adhibetur.*
5 *Iuramentum quando requirit quod propria manu alicuius fiat, non potest iurari per alium.*
6 *Testes de auditu ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus dempto stipite.*
7 *Qualitas probanda est ab eo, qui in ea se fundat.*
8 *Opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis praefertur sententia illud impugnantium.*

Cap. Licèt ex quadam. XLVII.

1 OLim quando impedimentum consanguinitatis erat vsque ad septimum gradum, licèt admitterentur testes de auditu, nunc quia est ad quartum gradum non admittuntur, nisi fortè essent personae graues, quae ante motam litem audierint haec à suis antiquioribus saltem duobus non infamibus, & suspectis, sed fide dignis, & omni exceptione maioribus. Item sufficit si vnus audiuit à pluribus, vel si multi infames ab hominibus bonae vitae audierint. Item tales testes in suo iuramento iurent etiam quòd non odio, amore, timore, vel commodo testificentur, & singulos gradus ab vtroque latere nominando, vel circumloquendo personas distinguant, & iurent se accepisse à maioribus quod deponunt, & credere ita esse; iurent etiam se vidisse personas saltem in vno praedictorum graduum constitutas se pro consanguineis habere, nam tolerabilius est dimittere aliquos copulatos contra statuta hominum quàm legitimè coniunctos contra statuta rei dissoluere. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Martin. Vian. Mynsing. Aretin. Guid. Papae, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libr. iur. Pont. pag.* 175. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 271. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1. &* 2. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Alex. III. *c.* 32. refertur ab Anton. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 7. c. 6.*

2 Collige ex text. testes de auditu consanguinitatem probare si sint personae graues, & deponant à maioribus audiuisse ante litem motam, nam si post litem motam nullam fidem facerent, etiam interuenientibus aliis *in hoc text.* requisitis, quorum si vnum deficiat, nullam penitus fidem testes faciunt, vide Gregor. *l. 1. tit. 9 p. 4* Cou. *de spons. p. 2. c. 6. §.* 10. *n.* 11. Mich. Graff. *tom.* 1. *commun. opin. lib. 4. tit.* 10 *n.* 181. *pag.* 532. *& n.* 190. *pag.* 433. Nauar. *cons.* 2 *sub tit. de consanguinit. in nouis*, Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 51. *vers. saluatur*, Mascard. *de probat. concl.* 410. *& concl* 511. *& concl.* 104. *& concl.* 395. *& concl.* 1035. *n.* 10. Guttier. *canon. lib.* 1. *c.* 11. *n.* 34. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 18 §. 1. *n.* 5. Surd. *decis.* 145. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 71. *n.* 11. Guttier. *eod. tract. c.* 36. *n.* 11. Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.* 21. *n.* 15. Perez de Lara *de capellaniis, & anniuers. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 12. Fulu. Pacian. *de probat lib.* 1. *c.* 9. *n.* 43. latè Farin. *in praxi crimin. q.* 69. *n.* 103. *cum seqq.* Et extra casum matrimonij, & successionis cessare dispositionem huius text. asserit Cabed. *Lusit. decis.* 73 *n.* 13. *p.* 2. vbi etiam tenet quod quando agitur de consanguinitate non propter consanguinitatem, sed propter aliud consequendum, sufficit probare quasi possessionem consanguinitatis. Aduerte quòd super hunc text. Ioan. Baptista Costa *de remed. subsid. remed.*

3 *Testes.*] Ergo affinitas, & consanguinitas potest probari per testes, vt per Mascard. *de probat. concl.* 69,

Ab antiquioribus.] Antiquioribus enim magna fides adhibetur, vt per Tiraq. *de iure primog. in praefat. n.* 148. *cum seqq.* 4

Proprio iuramento.] Notatur ad hoc quòd quando iuramentum requirit quòd propria manu alicuius fiat non potest iurari per alium, vt per Cou. *in cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6. p. 1. §. 5. n. 9. col.* 3. Rebuff. *in tract nominat. q.* 10. *n.* 12. 5

Singulos gradus.] Notatur ad hoc quòd testes de auditu modo *suprà* relato ad probandam consanguinitatem debent specificare singulos gradus consanguinitatis dempto stipite, vt per Farinac. *d. quaest* 69. *num* 117. 6

Notatur etiam ad hoc quòd qui vult tanquam ex agnatis, cognatis, vel descendentibus, succedere, qualitatem illam probare debet, vt per Cou. *var. lib* 2. *c. 6. n.* 6. Tiraq. *de retract. lig. §.* 1. *gloss.* 16. *à n.* 1. Dec. *cons.* 156. Mascard. *de probat. concl* 410. *n.* 21. Menoch. *cons* 521. *n. 6. cum seqq.* 7.

Tolerabilius est aliquos, &c.] Notatur ad hoc quòd singularis opinio alicuius Doctoris matrimonium sustinentis praefertur, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 18. *n.* 7. *& lib.* 7. *disp.* 103. *n.* 5. 8

In gloss. *Persona.* De grauitate morum dixi *ad cap. cum in cunctis, verbo, grauitas morum, sup. de elect.* 9

In gloss. *Ab vno.* Notatur ad hoc quòd testibus de auditu fides non adhibetur si ab vno tantùm dici audiuerint, vel non nominarent à quibus audiuerint, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 21. *n.* 15. *in fine.* 10

SVMMARIVM.

1 *Attestationum publicatione facta non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, nisi per malitiam, vel negligentiam examinatio ritè facta non esset, & n 2 & 3.*
4 *Testes super omissis interrogatoriis non modo ante publicationem, sed etiam post eam repetendi sunt.*
5 *Testis si culpa partis diminutè, & imperfectè deponat, non potest iudex ad instantiam partis post publicationem testium eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus sit.*

Cap. Per tuas. XLVIII.

Honor. III.

SI pars post Interrogationem testium petat iterum interrogari, non est audienda nisi ex malitia, vel negligentia examinatorum non fuisset interrogatum super certis articulis. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 176. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord, part.* 1. 1

Collige ex text. quod facta attestationum publicatione non possunt ad partis instantiam testes vllo pacto repeti, vt per Clar. §. *fin q.* 53. *vers. quartus est casus, ad fin.* Paul. de Castr. *cons* 369 *incip. in casu*, Alex. *cons* 104. *circa primum, vol.* 5. latè Farin. *in praxi crimin. p. 2. tit. de opposit. contra dicta testium, q* 66. *num.* 255. *cum multis seqq.* vbi *num.* 256. ampliat etiamsi fiat ad effectum declarandi dubiam testium depositionem, *& num.* 276. limitat ad effectum, vt rationem dicti 2

reddant, & *n.*294. quando ad eos noua peruenit notitia ex meliori forte recordatione, & *n.*195. quando testium depositiones essent deperditæ, & *n.*198. de consensu partium, & *à n* 299. plures alias refert limitationes. An autem in depositione testium sit pars citanda, vide Cæs.Barz.*Bonon.decis.*a 37. Camil.Borrel. *in summ omnium decis tit.*44. *de citat.n.* 145. Hyppol.*in l.de vnoquoque n.*76. *ff.de re iudic.& in l.*1.*§.fin.n.*34 *ff. de quaestionibus.*

3 *Idque malitiosè, vel negligenter*, &c.] Notatur ad hoc quòd super articulis possunt testes repeti iam pridem attestationum publicatione facta, vbi vel per malitiam, vel per negligentiam examinatio ritè facta non esset, vt per Gabr.*commun.lib.*1.*tit de testib. concl.*21.*n* 20.*cum seqq.* Farin. *d. q.*66 *n.*280.& *n.*282. resoluit quòd in dubio testis non bene examinatus, iudicis dolo, & negligentia præsumitur non bene examinatus.

4 Notatur etiam ad hoc quòd non modo ante publicationem, sed etiam post eam testes super omissis interrogatoriis repetendi sunt, vt per Mynsing. *in præsenti, n.*4 *& centur.*1.*observ* 32. Anton.Gabr.*d.conclus* a 1.*n.*21. Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.*34.*n.*15. Bernard. Græuæ.*ad practic.Cameræ Imper.lib.*1.*concl.*95.*consid.* 2. *num.*4.

5 In gloss. *Audiendum*, 1. Notatur ad hoc quòd si culpa ipsius partis testis diminutè, & imperfectè deponat, vt quia deficit aliquid in interrogatoriis, tunc iudex ad instantiam partis post publicationem testium minimè poterit eundem examinare, nisi contrariam partem grauando, secus si culpa iudicis malè examinatus est vel obscurè deponat, vide Tiraq. *in l.boues, §.hoc sermone, n.*11.*limit.*1 *ff.de verbor. signif.* Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.*34 *n.*15. Guttier.*pract.lib.*1. *quæst.*57.

SVMMARIVM.

1 *Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.*
2 *Repulsa testium sunt defensiones.*
3 *Testes non improbati in prima instantia possunt in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia, &c.*
4 *Repulsa testium si non recipiantur, potest appellari.*
5 *Exceptionem infamatoriam contra testem opponens, & non probans tenetur actione iniuriarum.*

Cap. Licèt dilectus. iij. XLIX.

1 TEstes contra personas testium in negotio principali admittuntur, & similiter secundò testes contra testes, sed vltra non licet admittere quartos testes reprobatorios, ne lis diutiùs protrahatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan.Andr.Imol. Anan.Host.Butr. Anchar.Felin.Panorm.Bald. Aretin.Mynsing.Martin. Vran.Guid.Papæ, Cujac. Viuian.*in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 177. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.*272. remissiuè Casal *in annot* & Ximen.*in concord. p.*1.*&* 2.

2 *Mandamus quatenus recipiatis*, &c.] Nam repulsæ testium sunt defensiones, Lap. *allegat.* 82. *num.* 9. Auendan.*resp.*a 1.*n.*1. *vers. istud tamen, in fine*, Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi seu examinandi processum, c.* 9. *de repulsis contra dicta testium,*
3 *n.*21. Itavt testes non improbati in prima instantia possint in secunda improbari, præcipuè si pars ignorauerit vitia testium, vel repulsa falsitatis, aut corruptionis sit, vide Afflict. *decis.*226. Auend. *d.resp.*21. *n.*7.*lib.*1. Gare Mastrillo *Sicil.decis.*78. Thesaur.*Pedem. decis.*259.*n.*1. Guttier.*pract.lib* 1.*q.*64. Perez *l.*1. *gloss. tachar los testigos, vers dubitatur, tit.*4 *lib.*3. *Ordinam.* Alphons. à Villadieg. *ad l.*8. *n.*2. *tit.*4. *lib.*2. *del fuero*
iuzgo, Soar.de Pace *in pract. tom.*1. *p* 1.*temp.*8.*n.*7. Et 4
si non recipiantur huiusmodi repulsæ possit appellari, Menoch.*remed.*4.*adipisc.n.*817. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.*38.*n.*4.*&* 7. Valasc.*cons.*47.*n.*6. Surd.*de-*
*cis.*36. *n.*17. Aduertere tamen oportet improbanti- 5
bus testes, vt iniuriosam repulsam in iudicio non afferant, nisi illam probare possint, quia si exciperent contra testes, actorem, vel accusatorem, illos infamando, & talem infamatoriam exceptionem non probauerint, iniuriarum actione tenerentur, vide Clar.*in pract.lib.*5.*§.fin q.*53.*n.*4. Gregor. Lopez *l.*14. *tit.*14. *p.*5. Boër.*decis.*245 *in fin.* Perez *d lib.*1.*vers.dubitari solet, pag.*536. Bellacomb. *tom* 2. *commun. opin. lib.*9 *tit.*25.*n.*56.*pag.* 519. Rebuff. *de reprobat testium, n.*2. Soar.de Pace *d. p.*1.*temp.*9.*n.*22. Cur.Philip. *p.*1. *§.*17.*num.*15. Farinac. *in praxi crimin. part.* 3. *q.* 105. *n.*233.*cum seqq.* & addit ad eius *cons.*30.*vers. sit & excipiens*, plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 146. *n.*4 *in med.*

Velueris reprobare, &c.] Notatur ad hoc quòd re- 6
probatio testium est de sui natura odiosa, vt tenent *in præsenti*, Innoc.*in fine*, Host.*n.*1. Butr.*n.*3. Aret.*n.*8. Card.& Abb.*n.*1.*in fine*, Marant.*de ordine iudic.p.*6.*in* 3 *actu, n.*21. Butr.*decis.*510.*n.*1.

SVMMARIVM.

1 *Attestationes recepta per arbitrum fidem faciunt in iudicio si testes mortui sunt, si viuunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de nouo deponere.*
2 *Prælatus sub nomine dignitatis compromittens super rebus Ecclesia compromissum transit ad successorem eo mortuo.*
3 *Compromissum per absentiam expirat.*
4 *Testium dicta coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduersa parte probationem inducunt, iisdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduersario reluctante fides adhibetur.*

Cap. Præsentata. L.

ARbitri postquam acceperunt testes, & publica- 1
runt attestationes, si contingat arbitrium dissolui propter mortem, vel absentiam arbitrorum, scripturæ sigillare deferri debent ad iudicem Ordinarium, iudex autem dare debet optionem, vt vel admittat contra se testificationes receptas eorum, qui adhuc viuunt, vel si eas nolint, consentiant vt iterum de nouo iidem testes recipiantur, saluo semper iure, quod parti competit, excipiendi in personas, vel in dicta testium. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationi secundi libri iuris Pontif pag.*177. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 272. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1 *&* 2.

Quondam prædecessorem suum.] Notatur ad hoc 2
quod quandocunque Prælatus sub nomine dignitatis
compre

compromisit super re ipsius Ecclesiæ, tunc compromissum transit ad successorem eo mortuo, vt per Duen. *reg.* 128. *limit.* 4. Conar. *in cap. requisisti, num.* 5. *de testam.* vbi ampliat cum Aretin. *hic col.* 1. etiamsi factum sit nomine proprio Prælati expresso, & contra eundem Aretin. etiam ampliat, quamvis compromissum fiat inter Ecclesiam, aut Prælatum super re Ecclesiæ, & priuatum aliquem, nam quamvis hoc compromissum non transeat ad hæredes illius priuati, transit tamen ad successorem Prælati, quia nomine Ecclesiæ censetur factum, quæ morte non extinguitur.

3 *Qui distat per duodecim dietas*, &c.] Notatur ad hoc quòd per absentiam expirat compromissum, vt Aret. *hic n.* 4. & Felin. *n.* 2. Rota *decis.* 398. *n.* 7. apud Farin. *p.* 1. *recent.* vbi intelligit de absentia longæua, & diuturna.

4 *Iuxta huiusmodi acta fine debito terminetis.*] Notatur ad hoc quòd dicta testium coram arbitro receptorum in ordinario iudicio non contradicente aduersa parte, probationem induunt, vt per Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl* 103. *consid.* 1. Iisdem verò reproductionis tempore mortuis etiam aduersario reluctante fides adhibetur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 33. *n.* 12. Honded. *cons.* 17 *num.* 70. *vol.* 1. Viuian. *Neapol. decis.* 78. *num.* 1. Surd. *decis.* 103. *num.* 3. Farin. *in praxi crimin. quæst.* 75. *num.* 116. Nisi parti, quæ his testimoniis nititur, aliqua culpa quare eos viuentes non potuisset repeti, imputari queat, Vincent. de Franc. *Neapol. decis.* 345. *sub num.* 9. *versic. hac tamen decisio*, Bernard. Græuæ. *d consid.* 1. *num.* 4. vbi *num.* 5. post Farinac. resoluit quòd dicta testium coram arbitro receptorum ab aduersario acceptata absque repetitione probant. An autem testes coram arbitro recepti postea repetendi de nouo iurare teneantur? vide Mynsing. *hic num.* 9. Mascard. *concl.* 33. *num.* 9. Farinac. *in d. praxi crimin. quæst* 74. *num.* 48.

Vel eas respuentes, &c.] Ex hoc text. colligunt nonnulli Doctores attestationes receptas in vno iudicio, & in eodem non publicatas in alio etiam inter easdem personas non esse admittendas, idem videtur probare text. *in cap. causam, quæ* 19 ibi, *& eorum attestationes publicata, suprà hoc tit.* tradunt in effectu gloss. *verbo proponenda in cap. fin. de probat. & verbo nocumentum, in cap. inter dilectos, §. porrò, de fide instrument.* Bald. *in l* 2. *à n.* 21. vbi Alexand. *num* 22. *C. de edendo*, Mascard. *de probat. concl* 33. *à princip.* Intellige procedere quando testes non à iudice, sed ab arbitro sunt recepti, patet ex litera huius text. ibi, *super hoc arbitros elegerunt*, quo casu text. iubet, vt reseruata maneat optio circa receptionem testium, de quibus agit, & illorum repulsionem ad effectum, vt iterum examinentur, patet ex *versic. Discretioni.* Vnde huic explicationi iam non refragatur text. *in d. cap. causam, quæ*, vbi agens de testibus receptis à iudicibus, patet ex principio eiusdem, ibi: *Iudicibus constituit illos non aliter coram aliis iudicibus in alio iudicio esse admittendos, quàm si illorum dicta fuerint publicata*, patet ex eodem text. *in versic. iudicibus*, ibi, *& eorum attestationes publicata*, &c. Respondetur enim in illo text. non supponi defectum receptionis in testibus propter defectum publicationis, sed propter alium defectum, quem poterant habere, quin imo potest retorqueri text. ille si aduertas ibi ea de causa fuisse factam mentionem de publicatione attestationum, quia prætendebatur ostendi quòd noua testium receptio non impediebatur propter publicationem, quæ præcesserat, iuxta tradita *in cap. præsentium, supra hoc titulo*, tantum abest, vt defectus illius induceret nullitatem testium, qui ibidem à iudicibus fuerunt recepti.

SVMMARIVM.

1 *Testi etiam Religioso non creditur qui sine iuramento deponit.*
2 *Religiosus potest esse testis interueniente superioris licentia.*
3 *Professio non præsumitur, sed probanda est quoties facta negatur.*
4 *Religiosi possunt adhiberi testes in testamento, in quo eorum Monasterium hæres institutum est, vel illi legatum.*
5 *Testi, qui non iurat, minimè creditur.*
6 *Baptizatus vtrum aliquis sit, creditur vni testi.*
7 *Consecratio Ecclesiæ probatur per vnum testem.*

CAP. Nuper. LI.

NVlli testi quamvis Religioso credi debet in præiudicium alterius nisi iuret. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Butr. Anchar. Aretin. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 178. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 272. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. 1

Collige ex text. religiosum posse esse testem, vt per Ias. *in auth. ingressi, n.* 20. *C. de sacros. Eccl.* vbi Tapia, *§. ideoque nec de his, c.* 1. *n.* 93. Clar. *§. testament. q.* 55. *n.* 7. Burg. de Pace *l.* 3. *Tauri, p.* 1. *n.* 406. Molin. *de iustit. tr.* 2. *disp* 127. *§. verùm autem*, Farin. *in praxi crimin. quæst.* 61. *n.* 126. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 6. *c.* 13. *à n.* 100. vnanimiter resoluentes religiosum posse esse testem tam iudicialem, quam cuiuscunque instrumenti, seu testamenti, interueniente tamen superioris licentia, vt tenent Campeg. *de testib. reg.* 94. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de clerico teste*, §. 3. *n.* 1. Anton. Fab. *in suo C. sub hoc tit. de fin.* 10. *num.* 2. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 103. licèt enim nullam exigi superioris licentiam, vt Monachus testis instrumentarius sit, defendant Greg. *l.* 9. *verbo, ni los sieruos, tit.* 1. *p.* 6. Sanch. *d. cap.* 13. *n.* 106. & plures quos refert, & sequitur Burg. de Pace *vbi proximè, n.* 407. *&* 408. verius multò est prædicta licentia opus esse, prout resoluunt Mascard. *de probat. concl.* 260 *num.* 2. *&* 3. Ioan. de Amicis *cons.* 137 *n.* 22. Farin. *d. q.* 61. *n.* 130. Cæterùm si religiosus testificatus absque superioris licentia coram iudice non suo, valet eius testimonium, Burg. de Pace *d. n.* 407. Molin. *citato loco*, Farin. *d. q* 61. *n.* 134. Fulu. Pacian. *cons.* 162. *n.* 71. *vol.* 1. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 108. Bellet. *d. §* 3. *n.* 4. 2

Quòd idem Presbyter professionem fecisset.] Notatur ad hoc quòd professio non præsumitur, sed probanda est quoties facta negatur, per Mascard. *de probat. concl.* 1237. *n* 2. *cum seqq.* & probari potest per testes, secundùm Bald. *n.* 5. Felin. *n.* 1. *vers. item facit*, & Aretin. *n.* 4. *in præsenti*, Bero. *consil.* 29. *num.* 10. *lib.* 1. Caualer. *decis* 271. *n* 4. 3

Quosdam Ordinis sui testes induxit.] Notatur ad hoc quòd testes Monachi, ac fratres minores possunt adhiberi in testamento, in quo eorum Monasterium hæres institutum est, vel illi legatum, seu donatio pro fabrica Ecclesiæ relinquitur, vt per Armil. *in sum. verbo testamentum, num.* 8. Mandos. *de priuilegiis ad instar, gloss.* 7. *&* 8. Farin. *in praxi crimin p.* 2. *q.* 60. *n.* 468. Viu. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 84 *pag.* 56. Sanch. *d. c.* 13. *n.* 102. 4

in præsenti, gloss. verbo electionis, in cap. dudum il secundo, de elect. Alberic. de testibus, p. 1 in princ. & in tit. quando ratione criminis, à princ. Aufrer. de testib. à n. 23. Marant. de ordine iudic. p. 6. tit. de repulsa, n. 3. Cou. practic. c. 18. num. 1. Mascard. de prob. concl. 464. à princ. Intellige vt procedat in quocunque crimine attento iure Canonico, non tamen leui, si modò in illo testis perseuerat, licèt in alio iudicio non fuerit conuictus, patet ex verbis huius text. ibi, si in crimine perseuerat, quibus verbis text. requirit perseuerantiam in crimine, vt testis propter illud à testimonio repellatur; & ex aliis verbis, ibi, opponitur crimen, quæ quidem verba magis verificantur in illo, qui adhuc conuictus non est de crimine, quàm in illo, qui per sententiam iudicatus est, hic enim à crimine per pœnæ satisfactionem liberatus dicitur, vt probat text. in c. de his de accusat. ille verò adhuc crimine tenetur: deinde patet ex text. in d. cap. 1. de except. ibi, sicut Canon. instituta declarant, vbi Pontifex expresse ius Canonicum considerat, & ad illud in illis verbis se refert. Non obstat c. constituens, de purgat. canon. quia respondetur testes de quibus ibi, propriè testes non censeri, eo quod non de certa scientia, sed tantummodo de credulitate, & opinione deponunt, & vti tales purgatores, seu potiùs laudatores appellari solent, vt in specie aduertit Simanch. de cathol. c. 16. n. 10. Nec etiam obstat cap. per tuas 32. de simon. cui variè respondent DD. vt videre est per Felin. ibi n. 4. Bart. vel in quæstionibus, n. 1. ff. ad legem Iul. maiest. Hippol. cons. 20. n. 27. Villad. de heret. q. 13. n. 13. quia obtinuit communis regulam nostri text. non procedere in criminibus exceptis, quale putant esse crimen simoniæ, de quo agit text. dicto cap. per tuas. Sed hoc reiecto intellectu mihi dicendum videtur Pontificem in d. cap. per tuas, in odium criminis simoniæ de quo ibi, de æquitate illos criminosos admisisse, & contra rigorem iuris, secundùm eandem particularem æquitatem negotium diffiniuisse, iuxta regulam text. in c. in causis, de sententia, & re iudicata, prout etiam potuit efficere in c. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte cap. secundùm vnum intellectum, & in cap. cum vniuersorum, de rerum permut. sic sanè necessariò fatetur Pont. in d. cap. per tuas, attento rigore iuris in specie illius text. illos criminosos admittendos non esse, quantumcunque emendati proponerentur. Neque prædictæ explicationi refragatur text. in præsenti, in versic. si vero, vbi data emendatione criminis secundùm iuris rigorem in causa ciuili criminosi admittuntur, siquidem respondetur Innocentium III. auctorem dict. cap. per tuas loquutum fuisse secundùm rigorem iuris, qui eo tempore obseruabatur iuxta text. in d. c. super eo, & in d. c. 1. de except. qui Pontifex floruit ab anno Domini 1198. & post multum temporis spatium anno Domini 1227. floruit Gregor. IX. huius Decretalis auctor, constituit data emendatione criminosos in causa ciuili regulariter in testem esse admittendos.

Amplia in causis summariis, cap. veniens 38. sup. hoc tit. Abb. n. 10. Felin. num 13. & DD. communiter in præsenti, Roman. sing. 283. Cou. pract. c. 17. num. 4. versic. 7 Auend. de exeq. mand. cap. 4. num. 14. quicquid dicant Bart. in extrauag. ad reprimendum, verbo, & figura iudicij, versic. publicatio, Afflict. decis. 351. num. 9. Marant de ordine iudic. part. 6. cap. de testium repulsa, num. 14. Limita non procedere, quando alij testes deficiunt, maximè vbi res sua natura difficilis est probationis l. penult. in fine, C. de heret. gloss. verbo iuramento in fine, vbi Abb. num 2. & alij, in cap. vltim. de testib. cogen. Alex. cons. 64 lib. 1. Roland. consil. 71. num 25. lib. 1. Mascard. conclus. 465. à num. 9. & à n. 15. Limita etiam non procedere interueniente Principis dispensatione, c. in fidei fauorem, de hæretic. l. 6. Add. ad Roman sin. 449. Afflict. decis. 220.

3 Si verò sit de crimine emendatus, &c.] Aduerte quòd in dubio testis criminosus emendatus præsumitur, ex Mascard. d. probat. concl. 465. n. 5. vbi n. 7. resoluit quòd emendatus præsumitur, qui crimen commisit occultè, & confessus est Sacerdoti, & n. 10. tenet criminosum præsumi purgatum, & emendatum si triam annorum interuallo ab improbè factis abstinuerit, & honestis sese exercuerit, de quo plures refert Doctores, Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarchalium sedium erectione, n. 10. c. 18. n. 53. & n. 44. ex Simanch. de catholicis instit. c. 16. n. 11. asserit hinc ortum esse stylum sacri Inquisitionis Fidei tribunalis, in quo pœna perpetui carceris remitti solet illi, qui per triēnium inclusus, humilis, ac verè pœnitens apparuit. Sic etiam idem Mascard. concl. 600. n. 10. asserit quòd ad probandum quidem esse emendatum non satis est illum esse contritum, & confessum, sed exteriorem requiri satisfactionem, & n. 2. quod emendatio per absolutionem à crimine probari potest, & n. 15. quod emendatus præsumitur, qui post peccatum operatus bonum. Denique aduerte onus probandi incumbere dicenti criminosum esse emendatum à crimine, Mascard. concl. 465. & concl. 600. à princ. egi latè ego ipse de offic. & potest. Episc. p. 2. alleg. 43. n. 22. & seq.

4 Præterquam pro reatu periurij.] Notatur ad hoc quòd periurus etiam emendatus de periurio à testimonio repellitur, vt per Viu. d. n. 133. vers. immò dic, Mascard. de probat. concl. 1168. n. 16. vbi n. 19. tenet quod periurus de crimine emendatus nec in ciuilibus, nec in criminalibus testis idoneus est, & n. 18. quod nec post peractam pœnitentiam, de quo Rebuff. de reprobat. testium, n. 399. Perez. l. 1 gloss. 1. pag. 184. col. 2. post princip. tit. 6. lib. 8. Ordinam.

5 In gloss. Crimine, 1. ibi, nota quòd testis, qui in crimine detinetur, siue in ciuili causa, siue in criminali, repellitur. Vide Perez. l. 1. glos. 3. tit. 19. lib. 2. Ordin.

6 In gloss. In hoc casu. ibi, sed nunquid testis, cui obiicitur crimen, potest obiicere quod obiiciens sit criminosus. Disputat Ceuall. communium contra communes, q. 369. n. 4. cum seqq.

Cap. Vltra tertiam. LV.

1 PEtenti quartam productionem, id est, dilationem ad producendos testes, concedenda non est, nisi cum solemnitate iuret quod non per se, nec per alios subtraxerit testificata, vel percontatus fuerit. Item quod non per dolum, vel artem petit quartam productionem, sed quia hos testes antea habere nequiuerit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Aretin. Mynsing. Martin. Vran. Cujac. Viu. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 180. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 274. remissiuè Cassal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Collige ex text. non posse concedi secundùm Canones aliam dilationem vltra tertiam, vt per Lap. alleg 8. Roman. cons 225. & seqq. Benin. decis. 65. n. 1. & 2. Azin. in praxi §. 21. cap. 1. num 2. Surd. cons. 8. à n. 3. quos refert, & sequitur Marc. Anton. var. resolut. lib 1. resol. 108. num 3. Ex causa tamen quarta dilatio dari potest, vt per Mynsig. centur. 1. obseru. 72. Burg. Roland. de commissar. part. 1. lib. 2. cap. 10. sub num. 9. Benintend. Benonia decis. 45. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 91. consid. 2. latè Card. Tusch. lit. D. concl. 440. Roman. cons. 225. & 226. vbi

multipliciter ampliat, & limitat, tam in ciuilibus, Azin. *in praxi Florent.* §. 21. c. 1. quàm in criminalibus, Farin. *in praxi crimin. q. 39. n. 5.*

Cap. Non debet. LVI. & fin.

1 ACcusatus de crimine pendente sua accusatione non potest esse testis in alia causa criminali, imò non potest accusare, nec suscipere Ordines, nisi priùs se probauerit innocentem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Felin. Aretin. Panorm. Mynsinger. Martin. Vran. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 181. Alagona *in compendio iuris Canon. pag* 274. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.

2 Collige ex text. accusatum pendente accusatione criminis reprobari in causa criminali, vt per Rebuf. *de reprobat. testium, n.* 27. Mascard. *de probationib concl.* 27. Specul. *in tit de teste,* §. 1. *vers. item quòd pendet accusatio, sub n.* 82. Farin. *in praxi crimin. q.* 56. *n* 167. Hieron. Buccaron. *de different. inter indic. ciuil. & crimin. differ.* 92. vbi etiam cum Rimin. sen. *consil* 305. *n.* 58. *col.* 2. & Farin. *d. q.* 56 *n.* 165. intelligit, si delictum de quo quis accusatur sit graue, capitale, & infamatorium, secus si leue, latè & eleganter Illustriss. D. meus Roderic. à Cunha *in comment. ad cap.* 3 *dist* 81. & vide dicta *ad cap. omnipotens, de accusat. & ad c.* 2. *supr hoc tit. n.* 3. *cum seqq.* vbi omnes refero, qui tanquam viles, & infames à testimonio repelli possunt.

De Testibus cogendis.

Tit. XXI.

SVPER hanc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario aureo iuris Canon. fol.* 67. *verso*, Petr. de Ramen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitom. Decretal. fol.* 71. Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pont à pag.* 263. Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici.*

De materia huius tit. agunt Ordin. Regia Lusit. *lib.* 3. *tit.* 55. §. 11. vbi parens meus, & apud Castellanos, *l.* 23. *tit.* 16 *p.* 3. vbi Gregor. & *l.* 6. *tit.* 6. *lib.* 4. *nouæ recop.* vbi Azeued. Clar. *lib.* 5. § *fin. q.* 24 *n.* 21. Anton. Gom. *var. lib.* 3. *c.* 12. *n.* 24. Menoch. *de arbitr casu* 487. Rebuff. *de reprobat. testium, num* 69. Cacheran. *Pedem. decis.* 46. Surd. *decis.* 190. Soar. de Pace *in practic. tom.* 1. *p.* 1. *temp.* 8. *n.* 16. Fr. Ludouic. Miranda *de ordine indic. quæst.* 24. *art.* 1. *concl.* 3. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *tit. de opposit. contra examen testium, quæst.* 78. *à n.* 1. Sigism. Scac. *de indic. lib* 2. *c.* 10. nouissimè Hieron. Buccaron. *de different. inter indic. ciuil. & crimin. differ.* 72. *cum sequentib.*

SVMMARIVM.

1 *Testes in causa ciuili monendi & inducendi sunt ad testificandum, & si se subtrahunt odio, gratia, &c. compelli debent.*

2 *Testes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio vel timore facere præsumuntur.*

3 *Testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium.*

4 *Veritatem qui occultat, peccatum committit mortale.*

5 *Senes cogi non possunt venire ad testificandum, sed debet iudex ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo.*

Cap. Causam matrimonij. I.

Alexand. III.

TEstes ab alterutra parte inducti in causa matrimoniali, vel alia ciuili, sunt diligẽter monendi, ne veritatem occultent, sed si odio, gratia, vel amore se subtrahunt sunt compellendi directione Ecclesiastica ad testificandum coram iudice, vel eius nuntio ad hoc misso. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Butr Anchar. Guid. Papæ, Viuian. *in ration.* 2. *libr. iur. Pont. pag.* 187. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 276. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 14. *cap.* 2. 1

Ne veritatem occultent.] Notatur ad hoc quòd testes à dicendo testimonio se subtrahentes, gratia, odio, vel timore facere præsumuntur, vt per Menoch. *de præs. lib.* 1. *præs.* 55. *n.* 4. præcipuè quando veritas aliter haberi non potest, Farin. *in praxi crimin. q.* 78. *n.* 11. Et testis latitans vt veritas non inueniatur an sit falsarius, & an lege Cornelia de falsis teneatur, vel potiùs crimine stellionatus? Vide Farin. *in praxi crimin q* 67. *n.* 283. Hieron. Buccaron. *de different. inter indic. ciuil. & crimin. differ.* 77. *n.* 20. 2

Diligentius moneas, & inducas.] Notatur ad hoc quòd testes, qui sunt habiles, & idonei, compelluntur inuiti dicere testimonium, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 12. *n.* 24. *in princ.* Soc. *reg.* 317. *vers. quartò limita.* 3

In gloss. *Occultent.* ibi, *& qui veritatem occultat, peccatum committit mortale,* Vide D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. Foler. *in pract. crimin. canon part.* 2. *c.* 8. *n.* 3. Farin. *d. q.* 78. *n.* 13. Mar. Anton. *var. resol. lib.* 3. *res.* 13. *num.* 13. Sigism. Scac. *de indic. lib.* 2. *c.* 10. *n* 6. 4

In gloss. *Eorum nuntio*, ibi, *si fuerint debiles, vel infirmi.* Idem si sint senes, quos non posse cogi venire ad testificandum, sed debere iudicem ad domum illorum mittere pro testimonio ferendo, per *l. inuiti, ff. de testib.* resoluit. Farin. *d. q.* 78. *n.* 59. vbi *n.* 97. idem dicit de muliere grauida, de quo etiam Bajard. *ad Clar q.* 64. *n.* 75. Cardos. *in praxi indicum, verbo, mulier, n.* 30. 5

In ead. gloss. ibi, *Vel intellige illud in criminali,* &c.] Notatur ad hoc quòd in criminalibus, & contra accusatum testes apud iudicem sunt repræsentandi, vt per Clar. §. *fin q* 26. *n.* 3. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 5. *in tit. de probat. faciend. c.* 80. Carau. *super ritu* 87. *magnæ Curiæ, n* 5. Buccaron. *de different. iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 83. *n.* 3. vbi subdit testes apud iudicem in criminalibus esse repræsentandos ad effectum, vt ipse videre possit, quo vultu, qua constantia, quoue sermone loquantur; & ideo iudex non potest committere Notario examen testium præsentium, & etiã in loco iudicij existentium, secundùm Lanfranc. *de testib. n.* 19. *vers. in criminali autem,* Boss. *in pract. crim. in tit. de opposit contra testes, num* 26. Marsil. *in pract.* § *nunc videndum, n.* 30. Farin. *in praxi crimin. p* 2. *q* 77. *num.* 196. Buccaron. *de differ.* 81. *post num* 9. *versic. secundò autem.* Quod quidem locum obtinet etiamsi testes 6

testes essent personæ egregiæ, quæ aliàs in earum domibus examinari deberent, iuxta *l. ad personas, ff. de iureiurand.* quia in criminalibus coguntur accedere ad dicendum testimonium coram iudice. Ias. *in d. l. ad personas n. 7.* vbi Rip. *num.* 186. Roman. *sing.* 392. *incip. Persona egregia,* Clar. *d. q.* 27. *n.* 2. Farin. *d. q.* 77. *n.* 235. vide alias ad gloss. *verbo transmittentes, in c. constitutus, de fideiuss.*

SVMMARIVM.

1 *Testimonium vbi necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis, & depositionis sententiam.*

2 *Testes absentes qualiter compellantur ad perhibendum testimonium, ostenditur.*

3 *Testes ad testificandum compelluntur, quando veritas aliter haberi non potest.*

4 *Verba,* Apost. auctoritate suspensos, *intelliguntur ipso iure.*

5 *Citationes plures in vna citatione fieri possunt.*

Cap. Cùm super. II.

1 TEstimonium alicuius quando est necessarium, vocandus est cum mandato, & si non venerit, est suspendendus ab officio Ecclesiastico, & si adhuc venire contempserit, excommunicari, & deponi potest. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Panorm. Felin. Henric. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 188. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 277. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 14. *c.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 8. *c.* 1.

2 Collige ex hoc text. posse geri præceptum testibus Ecclesiasticis maximè absentibus, quòd in tali termino compareant ad perhibendum testimonium veritatis, nempe intra triduum sub pœna pecuniaria; & si in alio triduo non comparuerint, sub pœna excommunicationis, & si in alio termino adhuc non comparuerint, sub pœna depositionis, idque in eisdem literis, vt per Marc. Anton. Genuens. *in practicabilib. Eccles. q.* 780. *à princip.* vbi *n.* 3. aduertit quòd hodie per S. Concil. Trid. *sess.* 25. *de format. c.* 3. excommunicatio est ferenda in subsidium, & priùs incipiendum ab executione reali, & personali, nam iudex potest cogere testes, vt veritatis testimonium dicant etiam vsque ad bonorum confiscationem, vt per Bald. *hîc,* Ias. *in l.* 1. §. 1. *n.* 15. *ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit,* Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 31. *n.* 6. & pars coram iudice instari debet, vt mulcta indicta & captis pignoribus, cogantur comparere, vt lapso termino alia sibi, detur dilatio, Mascard. *de probat. concl.* 1142. *n. vlt.* Guttier. *pract. lib.* 1. *q.* 55. *n.* 2. *& lib.* 3. *q.* 34. *n.* 24. *&* 30. Menoch. *cons.* 380. *n.* 30. *&* 31. Surd. *decis.* 189. *n.* 30. *& cons.* 8. *n.* 23.

3 *Testimonium vestrum necessarium,* &c.] Notatur ad hoc quòd testes ad testificandum compelluntur quando veritas aliter haberi non potest, vt per Farinac. *in praxi crimin. q.* 78. *num.* 18. Ludou. Roman. *sing.* 293. *incip. Tu hab.* Clar. *in praxi crimin.* §. *fin. q.* 24. *vers. sciat tamen,* vbi ait quòd iudex quantum fieri potest abstineat ab examinandis testibus, qui de iure contra reum non possunt cogi ad testificandum, sed quòd vbi occurrit casus quòd veritas aliter haberi non posset quàm per prædictos, & delictum esset atrox, Iudex consulat Principem, refert Buccaron. *de differ. inter iudicia & crimin. differ.* 72. *n.* 12.

4 *Apostolica auctoritate suspensos.*] Id est, ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, reuertatur, n.* 110.

5 In gloss. *Et si nec veneritis,* ibi, *not. arg. quòd in vna citatione possunt fieri plures citationes.* Vide Tiraq. *de retractu conuent.* §. 2. *gloss.* 1. *n.* 67. *&* 68.

6 In gloss. *Depositionis,* fin. Notatur ad hoc quòd citatus ad perhibendum testimonium, qui propter legitimum impedimentum non comparuit, & fuit excommunicatus, quoad Deum talis testis non est excommunicatus, secus quoad Ecclesiam, constito namque de legitimo impedimento, debet de facili absolui, vt per Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 26. *n.* 6. Viuian. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *n.* 56. *pag.* 517.

SVMMARIVM.

1 *Testis, qui timore aduersæ partis se subtrahit, testificari compellitur.*

2 *Testes non sunt cogendi quando agitur de probando crimen occultum.*

3 *Notorium per negationem non efficitur dubium.*

Cap. Super eo. III.

1 COnuentus coram iudice de aliquo facto si illud negat, & factum est notorium, non desiderantur testes, sed si non est notorium, tunc qui interfuerunt, licèt de rigore iuris humani compelli possint ad testificandum tamen sunt monendi, & non cogendi, nisi constet iudici eos à ferendo testimonio reuocari timore partis aduersæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Butr. Bald. Felin. Guid. Pap. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 189. Alagon. *in compend. iuris Canon. pag.* 277. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 14. *c.* 4. & est post Conc. Later. sub Alex. III. *p.* 8. *c.* 7.

2 *Verùm si non est notorium,* &c.] Notatur ad hoc quòd quando agitur de probando crimen occultum testes non sunt cogendi, vt per Farinac. *in praxi crimin. quæst.* 78. *num.* 121. Cui verò incumbat onus probandi rem aliter haberi non posse quàm per testes Priuilegiatos, an videlicet testibus, vel parti? Vide Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia, & criminal. differ.* 73.

3 *Factum negauerit.*] Ergo notorium per negationem non efficitur dubium, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 1. *n.* 41. *&* 42. Soar. de Pace *in practica, tom.* 2. *fol.* 6. *col.* 2. *n.* 16.

4 *Nisi fortè timore,* &c.] Etiamsi talis sit, qui in virum constantem non cadat, vt per Hippol. *sing.* 578.

5 In gloss. *Timore,* ibi, *certè eo ipso quòd monitus est, & non vult testificari, præsumitur contra ipsum quòd non bono animo hoc faciat.* Notatur ad hoc quòd testis requisitus ad testificandum, si testificari renuat atque recuset, præsumitur corruptus, & maliciosè se subtrahere, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 55. *num.* 4. Virg. Boccac. *in tract. de literis remis. cap.* 2. *n.* 18. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & criminal. different.* 77.

SVMMARIVM.

1 *Summarium collige ex conclusione text.*
2 *Testis qui iuranit se non examinari, potest non obstante iuramento ad testificandum compelli.*
3 *Instrumenta subtrahens aduersario non perdit causam.*

Cap. Peruenit. j. IV.

1 INiuria quando fertur clericis, vel rebus Ecclesiasticis, si illa aliter probari non potest, laici qui interfuerunt, sunt compellendi ad testificandum per censuras Ecclesiasticas. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Butr. Anch. Felin. Bald. Henric. Panorm. Guid. Papæ, Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif pag.* 189. Alagona *in compend. iur Canon. pag.* 277. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib* 2. *tit.* 15. *de præsumpt c.* 1.

Iuramento adstrinxit, vt non deponeret contra ipsum.] Notatur ad hoc quòd testis, qui iurauit se non examinari, potest non obstante hoc iuramento ad testificandum compelli, vt per Mascard. *de probation. lib.* 1. *q.* 5. *n.* 47. *&* 48. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q* 78 *n.* 149.

2 *Quorum appellatione testes continentur.*] Collige ex text. probationem testium idem esse, ac instrumentalem, idem probat text *in l.* 1. *ff. de fide instrum.* tradunt Abb. Bellam. *n.* 1. Imol. Anania, *n.* 2. & alij *in præsenti*, Bart. *in l. notionem, §. instrumentorum*, vbi Alciat. *ff de verborum significat.* Barbat. *in c. quoniam contra, num.* 6 *de probat. & in rub n.* 5. *vt lite non contestat.* Felin. *in rub. de fide instrum. n.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 63. *n.* 6. contrariam tamen sententiam tenuit *gloss.* 1. *&* 3. *in d. l.* 1. communis, vt per Tiraq. *de retractu tit.* 1. *§.* 2. *gloss.* 1. *n.* 2. Rebuff *in d §. instrumentorum, concl.* 2. asserentes vsque adeo testes, & instrumentum inter se diuersitatem continere, vt verè, & propriè loquendo, appellatione instrumentorum nequaquam testes contineantur Sed vtraque opinio sic concordari potest, vt scilicet prior procedat quando instrumentum in genere sumitur semoto communi vsu loquendi; quia tunc etiam secundùm proprietatem verbi in illius appellatione testes veniunt, posterior verò sententia procedat quando in specie, seu specialiter, & secundùm communem vsum loquendi instrumentum accipitur, iuxta quæ explicabis text. *in d l* 1. *ff. de fide instrument* ibi, *accipienda sunt*, & ibi, *instrumentorum*, & ibi, *habeatur.* quæ verba magis quodammodo improprietatem, & iuris censuram, quàm veritatem, & verbis proprietatem denotare videntur, quam quidem interpretationem non ex ipsa re, sed habito respectu ad communem vsum loquendi consideratam esse à Iurisconsulto dicendum est, quemadmodum etiam in hoc text. dum vtitur verbo, *continentur*, quod quidem similiter aliquo modo improprietatem denotare videtur.

3 *Et quod tam ille*, &c.] Ergo subtrahens instrumenta aduersario non perdit causam, vt per Boër. *dec.* 197. *n.* 3. vide Doctores citatos *ad c. intimauit, n. vlt. sup. de testibus.*

SVMMARIVM.

1 *Testes compellendi sunt etiam in causa criminali si res aliter probari non potest.*
2 *Laici contra clericum in causa criminali testimonium dicere prohibentur.*
3 *Laici de rebus Ecclesiasticis testificari recusantes per censuram Ecclesiasticam sunt compellendi, quando aliter veritas sciri non potest.*
4 *Fœmina in causa criminali testes esse possunt quando veritas aliter haberi non potest.*
5 *Testes sunt cogendi quando agitur de probando iniuriam personalem factam clerico.*

Cap. Peruenit. ij. V.

Clem. III.

TEstes sunt cogendi in causa Ecclesiastica si res 1
aliter probari non potest. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Panorm. Bald. Felin. Viu. *in ration* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 189. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 278. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 13. *c.* 1.

Et cùm læsas eorum testimonio, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd laicus contra clericum in causa criminali testimonium dicere non prohibetur, quando testis deponit pro clerico, quia pro ipso testificari potest, vt per Mascard. *de probat. concl.* 158. *n.* 55.

Si aliter veritas nequiuerit elici.] Notatur ad hoc 3
quòd laici de rebus Ecclesiasticis testificari recusantes per censuram Ecclesiasticam sunt compellendi quando aliter veritas sciri non potest, vt per Farin.
in praxi crimin. q. 78. *n.* 185. *&* 186. Hinc etiam fœ- 4
minas in causa criminali testes esse posse quando veritas aliter haberi non potest, tenet Duen. *reg.* 315. *vers. limita secundo.*

Compellendi.] Notatur ad hoc quòd quando agitur 5
de probando iniuriam personalem factam clerico testes sunt cogendi, vt per Farinac. *d. q.* 79. *n.* 183.

In gloss. *Recusant, ibi, & intellige quòd similiter hic* 6
agebatur pro suo interesse. Vide Farinac. *d. q.* 78. *n.* 387. *cum seqq.*

Cap. Cæterum. VI.

TEstes super consanguinitate probanda cogendi 1
sunt, si constet eos nolle testificari odio, gratia vel timore. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol Anan. Host. Butr Felin. Panorm. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 190. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 278. remissiue Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2 *Decret. lib.* 2. *t.* 13. *c.* 2.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Farin. 2
in praxi crimin. p. 2 *q* 78 *n.* 31. vbi *n.* 33. tenet hoc procedere dummodo testes se subtrahant odio, gratia, vel timore, aliter secus, *n.* 35 dicit etiam locum habere quando agitur de matrimonio coniungendo, vel disiungendo, secus si agatur ad successionem, tutelam deferendam, iudicem recusandum, & his similia, quia tunc non coguntur.

Ecclesiastica districtione compellas, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex Ecclesiasticus testes ad testificandum cogere poterit per censuras Ecclesiasticas, vt per Farin. *in praxi crimin. q.* 78. *c.* 1. *n.* 36. Sigism. Scacc. *de iudic. caus. ciuil. & crimin. q.* 78. *c.* 10. *art.* 1. *spec.* 1. *num.* 102. Buccaron. *de differ. inter iudic. ciuil. & crimin. differ.* 75. vbi subdit quòd si iudex sit sæcularis, testes tunc cogi poterunt mulcta indicta, seu captis pignoribus.

In gloss. *Ipsum constituerit.* Notatur ad hoc quòd testis requisitus ad testificandum si testificari renuat, atque recuset, præsumitur corruptus, & malitiosè se subtrahere, gloss. similis *verbo timore in c.1.& in cap. super eo, supra hoc tit.gloss.verbo super crimine in principio, in cap dilectorum, hoc eodem titulo,* Menoch.*de præsumpt.lib.2.præs.55 n.4* Virgil. Boccac.*in tractatu de literis remiss.c.2.n.*18. Hieron. Buccaron. *de differ.inter iudicia ciuilia & crimin.differ.*77.

SVMMARIVM.

1 *Testis synodalis, qui coram Ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur iurare super eo coram delegato. Et propter superuenientem infamiam à testimonio repellitur, potest tamen si errauerit incontinenti, non ex interuallo se corrigere.*

2 *Testis incontinenti potest se corrigere, non verò ex interuallo, nisi ex timore tormentorum hoc faciat, quia tunc etiam ex longissimo interuallo poterit corrigere.*

3 *Confessionis reuocatio licita est, quando fit in continenti nullo etiam errore probato.*

4 *In dubio non est verisimile quod quis velit se incontinenti corrigere.*

Cap. Præterea. VII.

Cœlest. III.

1 SYnodales testes, qui coram Episcopo visitante, vel Capitulo testificati sunt super causa matrimoniali, si ista causa deducatur ad aliquem delegatum, prædicti testes non sunt compellendi iterum iurare coram delegato super eadem causa, secus si emergat nouus articulus nouæ quæstionis, vel si aliter non possit fieri fides illi delegato. Item si prædicti testes post latum testimonium contrahunt infamiam, ampliùs ad testificandum non admittuntur. Item si in præferendo testimonio non studiosè errauerint, minimè reprobari debent, si incontinenti se corrigant, aliàs secus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Anchar. Vin. *in ration.2.libr.iur.Pont.pag.*190. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 278. remissiuè Ximen. *in concord p.1. & 2.*refertur ab Anton. Aug. *collect.2. Decretal. lib.1. tit.13.cap.3.*

2 *Et se incontinenti correxerit.*] Notatur ad hoc quòd testis incontinenti potest se corrigere, vt per Cou. *var.lib.2.c.13.n.8. vers. cæterum.* Menoch *remed.1.recent.n.259. & de arbitr.casu* 108.*n.4. &* 5. Perez *l.1. gloss.13.pag.*558.*col.1 tit.4.lib.3.Ordinam.* Viu.*tom.1. comm. opin.lib 4.tit.10.n.54. & 55 pag.517 & n.*574. *pag.*558. Fr. Emman. *quæst. Regul.tom.2 quæst.10.art.1,* Sanch.*de matrim.lib.2. disp 45.n.6.* latè Farin.*in praxi crimin. p.2.q.66. n.227. cum seqq. & n.*218 asserit testem ex interuallo se corrigere nō posse, & *n.*229. dicit quod ante perfectum examen, & antequam testis discedat à iudicis conspectu, potest dictum suum corrigere, & *n.* 232. id intelligit dummodo fiat antequam alloquutus sit cum parte, & *numeris seqq.* materiam sequitur, vide quæ habes *ad cap. licet 9. vers. intellige primò, sup de probat.* Hieron. Buccaron. *de differ. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.*88 *à n.7. & different.98.n.18.vers sed hic;* vbi post Roman. *sing.*801. dicit quod licèt testis possit corrigere dictum suum tummodo incontinenti, tamen quod hoc procedit si testis dictum suum velit corrigere sponte, secus autem si timore tormentorum, quia tunc poterit corrigere etiam ex longissimo interuallo, per doctrinam Bart. *in auth.de testib.§ quia per text singularem in l. si postulauerit, § negauerit, ff.de adulter.* Vnde argu- 3
mento huius text.licitam esse confessionis reuocationem quando fit incontinenti nullo etiam errore probato, tenent Padil. *in l terror, n.7 C.de iuris, & facti ignor.* Mascard.*de probat.concl.*381.*n.2.& 4* Vital. *in tract.clausularum, claus non errore ductus, § quod autem de errore aduocati, n.3.* In dubio autem non est ve- 4
rosimile quod plus velit se incontinenti corrigere. Roland. *cons.62 n 9.vol...* Afflict.*decis 391.n.4* Surd. *cons 241.n.19.& cons.362.n.15.& cons.365.n.10.*

Cap. Super his. VIII.

Innoc. III.

CRimen quando obiicitur contra electum & scribitur Papæ, & dubitatur de crimine, vel de literis an sint Capituli, testes in inquisitione cogendi sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Pap. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 191. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 278. remissiuè Ximen. *in conc.p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.3. Decr 5.sub tit de accus c.3.* 1

Super inquisitionis articulis.] Notatur ad hoc quod in causa inquisitionis etiam in criminalibus possunt testes compelli, vt per Farin. *in praxi crim.q.78.n 153.* 2

Tam de fama electi, &c.]. Notatur ad hoc quod in crimine falsi testes sunt cogendi, vt per Farin. *d q 78. n.170.* vbi *n.173. & 175.* id intelligit procedere tantùm si agatur ciuiliter, & non ad pœnam, & aliter veritas haberi non possit. 3

Cap. Cùm contra. IX.

TEstes qui in crimine falsi sese subtrahunt odio, gratia, vel timore, possunt cogi testimonium dicere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Butr. Felin. Bald. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 191. Alagona *in compendio iuris Canon pag.*178. remissiuè Ximen. *in concord. p.2.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Farin. *in praxi crimin.p.2.q.88.n* 175.

Cap. Dilectorum. X.

Honor. III.

TEstes in ciuilibus, & non in criminalibus, si gratia, odio, vel timore se subtraxerint, ferre testimonium cogendi non sunt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Felin. Henric Bald. Panormit. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 192. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 279. & *tom 4. rep. in iure Canonico ad secundum librum*, Ioan. Calderin. remissiuè Ximen. *in concord. p.1 & 2.* 1

Præterquam super criminibus] Notatur ad hoc quod in criminalibus de iure Canonico quis testificari 2
non

datur originale. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Felin. Host. Bald. Panorm. Barbat. Butr. Anchar. Dec. Mynsing. Guid. Papæ, Cujac. Vin. *in ration. 2. libri iuris Pontif pag.* 193. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 280. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* desumitur ex *lib. 2. epist. 3. c. 42 registri B. Gregorij*, refertur ab Anton. August. *collect. 1 Decret. lib. 2. tit. 15. c. 1.*

2 Hanc eandẽ conclus. ex hoc text. desumunt Duen.
reg. 280. Tiraq. *de retract. lig. §. 2. gloss. 1. n.* 10. Perez *l. 1.*
gl. 1 pag 260 col. 1 tit. 5. lib. 2. Ord. & l. 5. gloss. 1. col. 1. in
3 *med. tit. 8 lib. 3.* Castil. *in data leg. Tauri, gl. treslacio.* Exemplum verò sumptum manu eiusdem notarij, qui originale scripsit, probat, & plenam fidem facit Menoch. *cons. 175. n. 28. cum seqq.* ex Couar. Mascard. & aliis resoluit Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 35. n.* 18. etiamsi non reperiatur originale, ex Surd. *decis. 173. num.* 109. tenet Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 187. *à n.* 13. Notario verò attestanti circa rogitum pacti de præterito non creditur, vt per Innoc. *in præsenti num.* 6. Bald. *cons 248. n. 5 lib. 1.* Alex. *cons. 142. n. 12. lib. 1. & cons 251. n. 6. lib. 6.* Cravet. *cons 171. n 5.* Curt. iun. *cons. 166. n. 2.* Natt. *cons. 143. n. 25. lib. 1.* Bellam. *decis. 16. in fine*, Pute. *decis. 61. lib. 1. in correct.* Rot. *decis. 181. p. 2. diuers. & decis. 467. n. 2. p. 2. recent.* & fuit dictum *in Valentina Canonicatus* 15. *Nouembr.* 1624. coram R.P.D. Merlino.
4 Quando verò adest originale & exemplum, & inter vnum, & aliud est aliqua repugnantia, originali stabitur, vt per Bellacomb. *tom. 1. communium opin. lib 4. tit. 11. n. 142.* vbi Vezin. *num.* 170. Mascard. *de probat. concl. 4. n. 13. & concl. 644. n. 15. & concl. 740. num. 32. & concl.* 1243. Farin. *p 4 decis. 64. & de falsitate, & simulat. quæst. 153. num. 127 cum seqq.* Cardin. Tusch. *litera O. verbo, originale, concl. 202. à num. 1.* Alex. Trentacinq. *variar. resol. l. 2. sub hoc tit. resol. 10. à n. 1.* Cald. Pereira *de emption. & vendit. cap. 4. num. 4 cum seqq. & cap. 35. à num 1.*

5 *Si scripturam authenticam*, &c.] Aduerte quòd licet multoties exempla fidem faciant, & indubitatam habeant auctoritatem, distinguuntur tamen ab authenticis scripturis, quia hæc originalia ipsius auctoris sunt, illa verò aliunde consequuntur auctoritatem, & fidem, ita Couarru. *pract. c. 19. n. 1. vers. hinc denique.*

6 *Nihil facere possumus.*] Notatur ad hoc quòd exemplis regulariter fides non est exhibenda etiam ab ipso Principe, vt per Cou. *pract. c. 21. n. 2.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c. 35. n. 45.*

7 In gloss. *Authenticam*, 1. Notatur ad hoc quòd in instrumentis publicis sufficiunt duo testes, Couarru. *pract. c. 20. n. 4 vers. & licet*, qui in protocollo subscribere debent, Socin. *reg.* 476. Anton. Gom. *l. 3. Tauri, n. 30. & 42.* Valasc. *de iure emphyt. q 7. num. 38. col. 9.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. consid. 13. in coronide, n.* 12. Quando verò adsunt duo notarij, illis sine testibus creditur, Tiraq. *de retract. lign. §. 8. glos. 9. n. 35. & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum corruit si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à notario confectum.*
2 *Scriptura priuata nullam fidem facit.*
3 *Priuata scriptura dicitur, quæ non est publica, sed à priuatis personis confecta.*
4 *Scriptura priuata recognita à parte habet vim confessionis.*
5 *Scriptura priuata recognita à parte operatur effectum apud Hispanos, & Gallos, vt per eam procedi possit per assignationem decem dierum.*
6 *Epistola non probat pro scribente, contra eum tamen probat si sit ab eo recognita.*
7 *Litera missiua recognitio qualis sufficiat, ostenditur.*
8 *Minor restituitur aduersùs recognitionem scripturæ absque auctoritate tutoris factam.*
9 *Cum diuturnitate temporis,*
10 *Parte non opponente, etiamsi careat die, & consulo,*
11 *Penes acta de consensu partium lata,*
12 *Reperta in archiuo publico,*
13 *Stantibus adminiculis,*
(9–13:) *scriptura priuata probat.*
14 *Doctores referuntur de sigillo agentes.*
15 *Dictio, aliquis, de minimo etiam intelligitur.*

Cap. Scripta. II.

Alex. III.

Scriptura facta per manum alicuius priuati, v. g. 1
testis, si ille sit mortuus, talis scriptura non facit fidem, secus si sit facta per manus notarij, vel habuerit authenticum sigillum per quod probari potest, Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Felin. Bald. Barbat. Mynsinger. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 193. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 280. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 15. c. 2.*

Notatur hic text. ad hoc quòd priuata scriptura 2
nullam fidem, aut præsumptionem facit, vt per Afflict. *decis. 85. in fine.* Ioan. de Amicis *cons. 101. n. 24.* Hyppol. *sing.* 436. Turret. *cons. 74. n. 59. volum. 1.* Castr. *cons. 1. num.* 92. Rimin. iun. *cons. 39. n. 9. & seq.* Menoch. *cons. 378. n 10.* Mascard. *concl. 111. num 1.* Petr. Bimi. *cons. 216. n. 92. volum. 3.* & alios citatos à Nicol. Genoa *de scriptura priuata, lib. 2. q 4. in princ.* Aym. *de antiquit. temporum, p. 1. c. viso, fol. 39 cum seqq.* Menoch. *cons. 1 n. 326. cum seqq.* Cur. Philip. *part. 1. §. 17. n. 36.* Cald. Pereira *de empt. c. 6. n 16. & 17.* Hyppol. *cons. 109. n. 4.* vbi asserit 3
quòd etiam mille scripturæ priuatæ non probant. Illa dicitur priuata scriptura, quæ non est publica, sed à priuatis personis, id est, non publicis, confecta, Perez *lib 5. tit 8. lib. 3. Ordin. pag 643.* Mascard. *concl. 1294. n. 18.* Roland. *cons. 26. volum. 1.* Alex. *cons. 181. n. 4. vol. 2.* Cæsar. Barz. *decis. 11. n. 8.* Nicol. Genoa *d. q. 4. n. 215.*

Primò limita in priuata scriptura recognita à par- 4
te, quia tunc habet vim confessionis, & cum illa proceditur executiuè, latè Matth. Coler. *de processibus execut. p 3 cap 1. n. 98. cum seqq.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 183. n. 10. & 11* Vnde apud Hispanos priuatæ 5
scripturæ recognitæ à partibus operantur effectum, vt per eas possit procedi per assignationem decem dierum, sicut per scripturas publicas, ita Couar. *lib. 2. variar. cap. 11. n. 4.* Auiles *ad c. 30. Prætorum, verbo, execution. n.* 33. Auendan. *de exequendis mand. p. 2. c. 30. n. 1. vers aliquando tamen*, Azeued. *l. 5 tit 11. lib. 4 noua recop.* Soar. de Pace *in pract. p. 4. tom. 1. c. 1. à n. 22.* Gutier. *pract. lib 1. q. 121.* Idem apud Gallos decisum esse refert Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tit. de chirog. recognit. in præfat. à num.* 44. Eodem modo epistola licèt non 6
probet pro scribente, Menoch. *de arbitrar. casu 94. n. 6.*

n. 6. recognita tamen per eum probat contra illum, Couar. *pract. c. 22. n. 6. in fine,* Menoch. *d. casu 94. n. 11.* Mich. Grass. *tom. 1. communium opinion. lib. 4 tit. 11. n. 325. pag. 587.* Mascard. *concl. 626.* Farin. *fragment. crimin. litera A. num. 526. cum seqq.* Rota *decis. 859. in 1. collect.*
7 *nouiss. Ettinacij.* Illud tamen aduertendum duxi recognitionem literæ missiuæ non debere ita esse exactam sicut aliarum scripturarum, cùm huiusmodi literæ missiuæ non soleant scribi in præsentia testium, Buratt. *decis. 145.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 64. n. 27. & n. 28.* idem dicit in recognitione partitarum de-
8 scriptarum in libris, & cedulis mercatorum. Ad recognoscendum scripturam priuatam, seu literam missiuam citatus in propria persona, si non comparеat, habetur scriptura pro recognita, si hoc expressum ei fuit in citatione, Couarru. *d. c. 11. n. 4.* Auendan. *d. c. 30. num 41.* Parlad. *d. part. 1. §. 5. n. 11.* Azeued. *l. 5. à n. 13. tit. 21. lib. 4. noua recop.* Valasc. *cons. 264. n. 2.* Minor verò restituitur aduersus recognitionem absque tutoris auctoritate factam, Azeued. *d. l. 5. n. 10.* Guttier. *pract. lib 1. q 123.*

Illud quoque aduertere oportet quòd scripta manu alicuius etiam sine testibus, die, & anno, probant contra ipsum, vt per Dec. *in præsenti n. 9. in fine,* Paul. de Castro *cons. 216. num. 1 & 2. lib. 1.* Rot. *decis. 751. n. 1. & 5. p. 1. diuers.* iuncta præsertim obseruantia, quæ dat vigorem scripturæ informi, Aym. *de antiq. tempor. p. 1. vers. quarto limitatur n. 14. & 15* Bald. *cons. 400. n. 5. lib 4.* Verall. *decis. 234 p. 1.* Menoch. *cons. 508. num. 20. lib. 6.* concurrentibus quoque aliquibus adminiculis, quæ efficiunt vt scriptura informis probet. Aym. *cons. 613. num. 14.* Riminald. iun. *cons. 520. n. 152 lib. 1.* Decian. *cons. 11. num. 121. lib. 1.* Cephal. *consil. 608. num. 58 & seqq. lib. 4.* & fuit dictum ac consideratum *in Viboustana censuum* 18. *Iunij* 1638. coram Card. Virili.

Deinde aduertere oportet recognitionem scripturæ priuatæ fieri debere per testes qui viderint illam scribi, & deponant se illius confectioni interfuisse, nec sufficit si dicant se habere notam manum scribentis, quia scribendi forma multis ex causis quotidie mutatur, tum quia de facili potest adulterari, & sic propter similitudinem literarum testes facilè decipi possunt, per text. *in auth. de fide instrum. §. si quis igitur,* resoluunt Grammat. *dec. 84.* Granut. *theorem. 15. per tot.* Thesaur. *quæst. forens. 24 num. 5.* Mart. *voto 45. per tot.* Menoch. *de arbitr. casu 114 num 22.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 7. ex num 17.* Marescot. *var. resolut. lib. 1. cap. 69. & 80.* quos refert & sequitur Ferentil. *in annot. ad decis. 143. Buratti num. 38 lit. E.* Attamen in multis casibus sufficit recognitio per testes dicentes se habere notam manum scribentis, licèt non fuerint præsentes scripturæ, veluti vbi concurrunt adminicula, Marescot. *d cap. 79. num 6.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 6 gloss. 3. p. 7. n. 28.* vbi *num. 23. & 24.* subdit sufficere adminicula vndecunque etiam ab extra prouenientia, Granut. *d theorem. 15. ex num. 10.* Gregor. XV. *decis. 388. num. 2.* vbi adden. *num. 6.* Buratt. *decis. 292. num. 15. & decis. 330. num. 6.* Rot. *decis. 303. p. 1. recent.* & *in Romana pecuniaria 5. Maij* 1627. coram R. P. D. Dunozetto iun. Et in scripturis, quæ fiunt absente parte, vt in literis missiuis, vel cambij, Granut. *d. theorem. 15. n. 25.* Gabr. Pereira *Lusit. decis. 97.* Rot. *decis. 170. p. 2. diuers.* & *in Romana census 17. Decembris* 1627. coram R. P. D. Merlino. Et vbi adest statutum, vel consuetudo quòd sufficiat recognitio facta per testes deponentes se habere notam manum, Strach. qui loquitur de consuetudine mercator. *rub. quomodo in causis mercatorum procedendum sit num. 12.* Rot. Ianuen. *decis. 16. n. 11. & dec. 18. n. 2. & 12.* Fontan. *d. p. 7. n. 26.* & idem seruatur de stylo in Tribunali Auditoris Cameræ, vt testantur Vestr. *in praxi lib 6. c. 1. n. 8. vers. nihilominus,* Tiber. Salust. *in praxi lib. 1. c. 33. n. 10.* Et de stylo Curiæ Romanæ in scripturis in quibus testes adhiberi non solent, Bursat. *cons. 103. n. 9. lib 1.* Buratt. *decis 58. num. 5. & decis 658. n. 1.* Rot. *decis 530. num. 7. p. 1. recent.* & *in Bononien. de Manzolis 13. Martij* 1626. coram Remboldo.

Secundò limita in scriptura priuata cum diuturni- 9
tate temporis, vt per Tiraq. *de præscript. fol. mihi 48. in princip.* Mascard. *concl. 1118. & concl. 1294.* Ias. *in l. admonendi n. 77. in fine, & repet n. 9. ff. de iureiurand.* Marsil. *sing. 436.* Riminald. *cons 365. num. 3. vol. 4* Caballin. *milleloq. 658. in fine,* Borrell. *cons. 40. n 36.* Menoch. *cons. 402. n. 47.* cum aliis citatis à Genua *d. lib. 2. q. 3. n. 232.*

Tertiò limita, parte non opponente, nam si quando 10
producta fuit contra eam pars non opposuit, abeo censetur approbata, & veritatem continere, Mascard. *d. concl. 1194. n. 18.* Surd. *decis. 199. n. 8.* etiamsi careat die, & consule, *decis. Genuens. 126.* Viuian. *tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 10 num. 59. pag. 529.* Rebuff. *d. tit. de chirog recognit. in præfat. n. 68.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 4. num. 9.* Menoch. *d. casu 94. num 12.*

Quartò limita in scriptura priuata penes acta de 11
consensu partium lata, quia tunc habet vim sententiæ iudicis, & facit transitum in rem iudicatam, & habet executionem paratam, vide Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 104. & cons. 316. n. 24.* Tiraq. *de retractu lig. § 2. gloss. 1. n 14.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap fin. p. 1. §. 10.* Vincent. de Franchis *Neapol. dec. 118. num. 7.* Mascard. *concl. 711. num. 70. & concl. 1294. num. 17.* Azeued. *l. 1. num. 22. cum seqq. tit 21. lib. 4. noua recop.* Surd. *decis. 309. n. 15.* Cald. Pereira *de renouat emphyt. quæst. 11. num. 4* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. num. 17.* vbi resoluit pactiones partium, quæ à notariis publicis scribuntur in actis, habere vim publicarum scripturarum; & aduertit quòd priuatus apud acta scribat confessionem, vel responsionem suam, & subscribat, talis confessio, vel responsio habet vim publici instrumenti, de quo etiam Menoch. *d. remed. 4. adipisc. n. 104.*

Quintò limita in priuata scriptura reperta in ar- 12
chiuo publico, vt per Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap. 1. num. 22.* vide plures Doctores quos citaui *ad cap. ad audientiam, de rescript. & ad gloss. c. cum causam, de probation.* scripturæ autem extractæ ex archiuio Episcopali, dicuntur extractæ ex archiuio publico, & plene probant, vt per Franc. Marc. *dec 459. num. 2. 3. & 4. p. 1.* Aluarot. *inter consilia Alberti Bruni cons 121. n. 3.* Modern. Parauin. *de priuata scriptura lib. 5. c. 1 n. 33.* Rot. *in Soreana beneficij 8 Martij* 1627. coram R. P. D. Merlino, vbi fuit dictum eandem fidem dandam scripturis extractis ex archiuio Cassinensi, quia archiuium illius Monasterij Cassinensis publicum est, & publicæ confert vtilitati, ac publicè custoditur, quo casu scripturæ ab illo extractè probant, secundùm Socin. sen. *cons. 258. n. 6. lib 2.* aliàs secus iuxta Pute. *decis. 168. lib. 3. & dec. 25. tit. de fide instrument.* & non solùm probant inter personas illius territorio subiectas, vt per Caputaquen. *decis. 42 p. 1.* Pute. *decis. 341. n 2 lib 2.* Reuerendissimum Coccin. *decis. 36. n. 10 & decis. 128. n. 2.* in eius impressis; Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de fide instrument. resol. 8. n 8.* sed etiam extra territorium archiuij cùm habeat & custodiat scripturas pertinentes ad totum ferè orbem, vt docet Ioseph. Sesse *Aragonia decis. 21. n. 6.*

Sextò

13 Sextò limita stantibus adminiculis, vt per Farin. *p.4. conf.70.n.59. cum multis seqq.* Canaler. *decis.a 34. p.1.* Caputaq. *decis.c 14.n.3.vers.quantitas, in fine,* Rot. *decis.vlt. p.1.diuers.*

14 *Sigillum.*] De Sigillo vide multa per Couar. *pract. c.12.num.9.* Menoch. *de præs.lib.2. præs.57.* Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.61.*

15 *Alicuius.*] Dictio hæc de minimo etiam intelligitur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C.de reuocandis donat. verbo, omnia, n.14.* Menoch. *remed.14. recup. n.8. & cons 4.n.18.& cons.35. n.9 & cons.178. n.19.*Surd. *decis a 83.n.8.& cons.383.n.12.* Ceued. *sing.5.n.1.*Steph. Grat. *discept.forens.cap.509.n.35.* & plurea alios citatos per me *in remiss.de dictionibus, & claus.diction.14. num.6.*

In gloss. *Sigillum*, ibi, *authenticum dicitur sigillum Episcopi, & ei creditur.* Ita Rot. *decis.1.de probat. in nouis,* vbi dicit hoc procedere de generali consuetudine totius Orbis, & obseruantia Palatij Apostolici in iis, quæ spectant ad officium Episcopi inter eius subditos, & extra causam eius propriam, & dummodo non procedat vt iudex, & in procuratorio Episcopis firmat Rot. *decis.12 de procurat. in eisdem nouis, & 36. eod. tit. in antiq.* & fuit dictum *in Braebar. Parochialis 17. Februar.* 1589 coram Reuerendiss. Perusino, & facit decis. Seraph. *decis.773.n.16.* & fuit firmatum *in Tridentino decimarum 14. Februarij 1610.* coram Card. Sacrato. Non tamen probat in præiudicium tertij, vt postea resolutum extitit *in eadem causa 6. Aprilis* 1610. coram eodem, intelligendo tamen quando actus principaliter tendit in præiudicium tertij, secus si Episcopus disponat super iis, quæ principaliter ad se spectant, tunc enim non attenditur præiudicium, quod occasionaliter, & in consequentiam tertio euenire posset, & allegatus fuit Castren. *cons.13. incip Super primo dubio, num.2. part.1.*

Et semper sigillum publicum præsumitur appositum de consensu illius cuius est sigillum, quando sigilli dominus non contradicit; vt per Anton. de Butr. *in cap.tertio loco, num.3.vers.secundò nota,* & *ibid.* Dec. *n.8. vers. & subiicitur, de probat.* Abb. *in præsenti n.15.vers quòd autem sigilla*, Vitalin. *in Clem.1.§.fin. n.47.de iureiur.* & inclinarunt Domini de Rota *in decis seu discursu 535. n.1. l.1. diuers.* sigillum enim publicum à fide digno diligenter custodiri solet, vt in proposito adnotauit Cou. *tract.cap.num.9.* & præsertim vbi scriptura sigillata non continet aliquid ad fauorem familiaris illius, cuius est sigillum, de quo possit dubitari de subtractione sigilli iuxta distinctionem Anchar. *in præsenti n.3.* Hyppol. de Marsil. *in l.1.§.in rationib.in 10.ff.ad leg Cornel.de falsis,* Roman. *cons 446. n.12.* & Anton. Gom. *comm.tit.de præsumpt. concl.4.n.13.& 14.*

Et solum sigillum publicum probat absque alia subscriptione Episcopi. Innoc. *in præsenti, n.5.* gloss. *verbo intelligendum in l. si procuratorem, ff.de procurat.* & *ibi* Castren. *n.5.* Dec. *in d.c.tertio loco, n.3.de probat. & in cap. post cessionem, n.31. vers.prima conclusio, eod. tit.* Bald. *in l 2.in fin.* & *ibi* adden. *C. de rebus non alien.* quem sequitur Alex. *in l.quæ dotis, n.38.vers. contrarium, ff solute matrim.* Gemin. *cons.57.n.5.* Roman. *cons. 303.n.2.* Hyppol. de Marsil. *in rubr. C.de probat.n.320. & 321.* Bero. *quæst. famil.48.n.11.* Bursat. *cons.39.n.26.* Couar. *d.cap.12.n.9* Boër. *decis.154.n 5.in fin.* Anton. Gabr. *d.concl.4.n.3.* Menoch. *cons.2.n.322. & de arbitr. casu 123. n.6* & videtur fuisse de mente Rotæ in *decisionibus suprà in principio allegatis,* dum considerat solam authenticitatem sigilli, quæ consideratio aliàs esset superflua, si opus esset subscriptione, cùm sola subscriptio absque alio sigillo probet consensum & auctoritatem subscribentis, Anton. Butr. *in præsenti, n.4. vers. an ipsa exigatur,* Bart. *in l. cùm tabernam. §. idem quæsiit, n.2. ff. de pignor.* Gabr. *d. tit.de præsumpt. concl.4.n.12.* Rot. *decis.301.n.3. p.1.recent.* & de signatura Papæ, Rot. *decis 605. n.5. p.2. decis 585.num 2. part.1. recent.* & in istis terminis satis firmat Rot. *d. decis. 36. de procurat. in antiq.* vbi dicit quòd si Episcopus, vel Abbas vult facere mandatum nomine sui Capituli, vel Conuentus, debet exprimere nomen Capituli, vel Conuentus, & si non ponatur Capitulum, vel Conuentus, sufficit quòd in procuratorio reperiatur eorum sigillum, ex quo satis apparet sigillum supplere nomen Conuentus, vel Capituli.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Apost. propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum.*

2 *Abrasio in literis Apost. non inducit falsitatem quando non reperitur in loco suspecto, aliàs secus.*

3 *Rasura, cancellatio, vel interlineatura quando falsi præsumptionem inducant, remissiuè.*

CAP. Ex literis. III.

Literæ Apost. propter rasuram factam in narratiua vel in locis non suspectis, non censentur falsæ, vel suspectæ sicut nec priuilegia si abradantur in nominibus possessionum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innocent. Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Barbat. Felin. Henric. Boich, Anchar. Mynsing. Butr. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag. 194.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 220.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib. 2. tit.14 cap.vnic.* 1

Probat hic text. abrasionem in literis Apostol. non inducere falsitatem, quando non reperitur in loco suspecto, aliàs secus, vt per Farinac. *in praxi crimin. p.6. de falsitate, & simulat. q 152. num.47.* vbi *num.46.* resoluit abrasionem in dispositione iuris reddere falsas literas Apostol. secus in narratione facti. Sic etiam abrasio in instrumento seu literis in suspecto & substantiali loco vitiat, vt per Socin. *reg 2.* secus quando rasura non est in loco substantiali, Menoch. *remed. 4. adipiscend. num 709.* Vnde cancellationem instrumenti in loco scilicet suspecto impedire missionem in possessionem, resoluit Flamin. *de resignat. benefic. lib. 9. quæstion. 7. num 46.* 2

Cætera de rasura, cancellatione, vel interlineatura, an, & quando inducant falsi præsumptionem, vide Villalob. Vezin. & alios *tom. 1. communium opinion. lib.4. tit.11. num.245. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 1243 à num. 13.* Cur. Philip. *part.1. §.17 numero 33.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolution. lib. 2. sub hoc tit. resolution. 11.* Surd. *consil 17.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium de falso redarguenti iudex faciet illud exhiberi coram se, & partibus, & in loco congruo, & securo, & interim stabitur sententia lata per illud.*

2 *Scriptura rasa præsumitur falsa.*

3 *Sententia lata ex falso instrumento valet, & tenet vs,ueque contrarium probetur.*

Cap. Accepimus. IV.

1 PRiuilegia partis aduersæ quando quis dicit esse falsa, iudices in loco congruo, & securo, vt in claustro Religiosorum, coram duodecim testibus infra certum terminum illa demonstrent partis, sed interim priuilegia, & sententia lata suam habeant vim. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Barbat. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Anch. Mynsing. Guid. Pap. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 195. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 281. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* a refertur Ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 14 *c.* 1.

2 Notatur ad hoc quòd rasa scriptura præsumitur falsa, & tanquam falsa reiici potest, vt per Mascard. *de probation concl.* 1254. *à princ.* De rasuris & cancellatione scripturarum, seu instrumentorum, vide Anton. Gom. *l.* 3. *Tauri, n.* 91 *& l.* 45. *n.* 145 *ad fin. &* 146. Menoch. *de arbitr. casu* 187. *à n.* 34. Mascard. *conclus* 494. Surd. *cons.* 16.

3 *Interim autem nolumus,* &c.] Notatur ad hoc quòd sententia lata ex falso instrumento valet & tenet vsquequo contrarium probetur, vt per *gloss.* 10. *in princ. l.* 7. *tit.* 10. *lib.* 1. *leg. fori.*

Cap. Contingit. V.

Cælest. III.

1 PRiuilegium suum, vel indulgentiam, vel instrumentum quando vna pars demonstrare cogitur, tunc legi debet coram iudice, & aliquibus viris prudentibus deputatis ab ipso iudice, audiente parte contraria, & si quæstio fuerit super vno capitulo solùm, illud tantùm rescribatur, & parti aduersæ copia tradatur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Felin. Henric. Boich. Butr. Mynsing. Barbat. Dec. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 195. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 281. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 14. *c.* 3.

2 *Præsente iudice.*] Notatur ad hoc quòd instrumenti productio ita debet coram iudice fieri, vt non sufficiat coram notario & testibus illud exhiberi, vt per Couar. *var. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 5 *in princ. & pract. c.* 10. *n.* 6. *vers. instrumenta,* vbi *n.* 7. *in princ* dicit aliud esse obseruandum in illo instrumento quod plures habet partes, & varia rerum capita distinctos actus continentia, vt illud omnino & integrè iudici exhibeatur quominus ille totum legere possit si velit, & sic exhibito aduersario copia danda est, aut editio facienda illius capitis, quo producens vti velit, de quo etiam vide *gloss.* 2. *post princip. & gloss.* 4. *tit.* 9. *lib.* 1. *leg. for.* Mich. Grass. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4. *tit.* 11. *num.* 151. *pag.* 575. Vnde pro legatario non debere edi totum testamentum, sed particulam tantùm, quæ illi pertinet, tenet Auiles *ad cap. Prætorum, in proœm. n.* 13. *fol. mihi* 21.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum publica manu non confectum habens sigillum, cuius literæ non sunt legibiles, vel scriptura deleta, vel enormem patitur fracturam non probat.*

2 *Petitorium & possessorium quando intentatum, & motum dicatur, ostenditur.*

3 *Cancellario, siue interlineatura dici apposita in instrumento suspicionem falsitatis inducit.*

4 *Falsitatis oritur suspicio cùm aliquid scriptura additum apparet ex diuerso iuramento.*

5 *Attramenti varietas suspicionem inducit.*

6 *Sigillum datur in signum confirmationis.*

7 *Sigillum si frangatur pro ea parte vt non dignoscatur imago, vel non cognoscantur literæ, nec cuius sit, non facit fidem.*

8 *Sigillum debet continere characterem, seu literas circum proprium nomen declarantes.*

9 *Bolletino, quod fit pro peste, vel aliqua alia de causa non datur fides, si sigillum in eo bene impressum non sit.*

10 *Litura quando habent causam manifestam, quam approbant periti, non faciunt falsitatis suspicionem.*

11 *Falsitatis suspicio oritur ex rasura in loco valdè suspecto instrumenti, vel Bulla.*

12 *Falsitatis præsumptio oritur ex foliorum incisione.*

13 *Abrasio æquiparatur consumptioni.*

14 *Instrumentum corrosum in parte substantiali an probet remissiuè.*

15 *Testis examinatus illo citato, cuius principaliter interarat, fidem facit.*

16 *Confirmatio præsupponit iam ius competere.*

17 *Confirmatio priuilegij intelligenda est secundùm formam petitionis, & supplicationis, quæ in ipso priuilegio declaratur.*

18 *Interpretatio in omni dispositione est facienda, vt actus valeat potius, quàm pereat.*

19 *Responsio ita debet intelligi ne respondens incidat in contrarietatem.*

20 *Interpretatio illa facienda, quæ scripturæ concilientur.*

21 *Dominium acquisitum ex vno titulo potest amplius alio titulo, vel causa de nouo acquiri.*

22 *Instrumenti appellatione non venit priuilegium.*

23 *Comes quis potest esse ratione patrimonij & Episcopus.*

24 *Dominium per instrumentum locationis non probatur.*

25 *Possessio per simplicem locationem non probatur.*

26 *Clausula appellatione remota, vbi in primis literis est opposita, de ea debet fieri mentio in secundis.*

27 *Verbum,* pertinere, *omnem causam & titulum siue singularis, siue vniuersalis successionis comprehendit.*

28 *Indictio quid sit ostenditur.*

29 *Scriptura munita sigillo alieno de voluntate sigillantis adiecto probat.*

30 *Chronicis antiquis, quibus à Maioribus fides communiter adhibita est, creditur.*

31 *Titulos varios potest quis obtinere super eodē beneficio.*

Cap. Inter dilectos. VI.

Innoc. III.

QVando iura partium sunt obscura, sententia fertur contra eum, qui est petitor, & absoluitur conuentus, & sic qui in causa non legitimè probat, v.g. instrumenta corrosa, vel notoriè interfracta, vel cum sigillo vastata, vel aliena manu subscripta, vel ex 1

ex qualitate chartæ, vel in anno Domini, & simili-
bus nihil facit, nec nocet possessori. Colligunt ex
Ordin. Abh. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan.
And. Imol. Henric. Boich, Barbat. Felin. Bald. Guid.
Papæ, Host. Anchar. Panorm. Butr. Mynsinger. Anan.
Cujac. Vinian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij*,
pag. 196. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 281.
remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.
refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2.
tit. 15. *cap. vnic.*

2 *Ad monasterium hæc omnia pertinere.*] Notatur ad
hoc quòd si petatur rem restitui, dicitur intentatum
peritorium; si verò in possessionem mitti, vel ma-
nuteneri, vel restitui, & reintegrari, motum dici-
tur possessorium, vt per Menoch. *in præludiis, recup.*
num. 11.

Vbi potuisset falsitas, &c.] Notatur ad hoc quòd
3 cancellatio, siue interlineatura diei apposita in in-
strumento suspicionem falsitatis inducit vt per Maf-
card. *de probat. concl.* 356. *n.* 2.

Recentior apparebat.] Notatur ad hoc quòd falsi-
4 tatis oritur suspicio cùm aliquid scripturæ additum
apparet ex diuerso atramento, vt per Menoch. *de*
arbitr. casu 187. *n* 35. *& n.* 36. idem resoluit cùm literæ
nouæ in charta antiqua scriptæ reperiuntur, & *n* 38.
etiam idem affirmat cùm instrumentum antiquitus
confectum nouiter registratum, seu protocollatum
apparet, & *cons.* 23. *n.* 16. *cum seqq.* etiam dicit atra-
5 menti varietatem suspicionem inducere, de quo
etiam *cons.* 199 *n.* 8. *& de præs. lib.* 5. *præs.* 20 *à n.* 8. Mas-
card. *concl.* 740. *n.* 18. vbi *n.* 20. hoc intelligit quando
extaret diuersitas manus scribentis, aut alia concur-
rerent, quia sola diuersitas atramenti non sufficit ad
suspicionem.

6 *Nec sigillum.*] Notatur ad hoc quòd sigillum datur
in signum confirmationis, vt per Rebuff. *in tract. no-*
minat. quæst. 10 *n* 24 *in fine*, Gonzal. *ad reg* 8 *Cancel.*
gloss. 61. *num.* 11. sigillum tribuit fidem scripturæ
æquè ac subscriptio. Doct. *in cap. post cessionem, de*
probat. Gemin. *cons.* 57. *n.* 5. *& cons.* 144. *num.* 4 Anton.
Gabr. *commun. tit. de probation. concl.* 4. *n.* 45. Menoch.
cons. 1. *num.* 332. Rot. *in Tridentina decimarum* 14. *Fe-*
bruarij, & 6. *Aprilis* 1620. coram Card. Sacrato, &
in Casalen. beneficij 28. *Iunij* 1627. coram R. P. D.
Merlino.

7 Notatur etiam ad hoc quòd si sigillum frangatur
pro ea parte vt non dignoscatur imago, vel tantum
atteratur; vel cassetur vt non dignoscantur literæ,
nec cuius sit sigillum, non faciet fidem, quia verè
non est sigillum propter formæ omissionem, vt per
8 Rebuff. *d. q* 10. *n.* 26. Vnde sigillum debet continere
characterem, seu literas circum proprium nomen
declarantes, vel alias literas aptas, & conuenientes
sigillo, vt facilè cognoscatur cuius sit sigillum, vt
per Menoch. *de arbitr. casu* 113. *n.* 3. Gonzal. *d. gloss.* 61.
num. 5.

9 Notatur deinde ad hoc quòd bolletinum, quod
fit pro peste, vel aliqua alia causa, non probat, nec
vlla ei fides danda est si sigillum in eo positum non
sit bene impressum, vt per Mascard. *de probat. con-*
clus. 147. & sigillum censetur appositum de volunta-
te illius, cuius sigillum est, vt per Farin. *cons.* 60. *n* 12.
vbi *addit. lit. H. p.* 4.

10 *Quædam apparebant lituræ*] Aduerte lituras, quan-
do habent causam manifestam, quam approbant pe-
riti, non facere falsitatis suspicionem, vt per Farin.
11 *part.* 4. *decis.* 65. *num.* 8. Et notatur ad hoc quòd fal-
sitatis suspicio oritur ex rasura in loco valde suspe-
cto instrumenti, vel Bullæ, vt per Mascard. *de probat.*
12 *concl.* 740. *num.* 43. Sic etiam falsitatis præsumptio
oritur ex foliorum incisione, Menoch. *de arbitr. casu*
187. *num* 46. *& cons.* 58. *num.* 6. Et quando in aliquo
libro reperiuntur aliqua folia addita, & de nouo
consuta, falsitatem pariter præsumi voluit Ioseph.
Ludou. *Lucensi decis.* 13. *num.* 21. Intellige quoad ef-
fectum ciuilem, vt scilicet, fides scripturæ, seu
instrumenti adimatur ex apostillis, additionibus, ra-
sura, seu foliorum incisione; an verò quoad effe-
ctum criminalem, idest, contra Notarium possit cri-
minaliter agi, & procedi, minimè ex prædictis fal-
sitas arguitur, nisi aliis probationibus coadiuuetur,
vt per Achil. Personal. *de adipisc. possess. n.* 138. *cum*
seqq & sub n. 146 Mascard. *de probat. concl.* 113. *ex n.* 17.
& concl. 1254 *num.* 6. *& seq.* Farin. *in praxi crimin p.* 3.
quæst 155. *num.* 29 57. *&* 58 Apostillæ an & quando
vitient scripturam, ponit optimè Rot. *in Bononien.*
fideicommissi de Dulphis 22. *Nouembr.* 1610. coram
bonæ mem. Card. Caualerio, inter eius impressas
decis. 121. *per tot.* vbi *num.* 6. tenet apostillas scriptas
manu eiusdem Notarij in matrice non vitiare scri-
pturam, licèt non appareat approbatio, & *num.* 9.
subdit quod apostillæ, quæ sunt scriptæ aliena ma-
nu, non vitiant instrumentum si non sunt in parte
substantiali.

Sed contra, &c.] Notatur ad hoc quòd abrasioni 13
æquiparatur consumptio, & ideo si aliqua pars li-
terarum Apost. reperiatur consumpta in loco suspe-
cto, inde oritur falsitatis suspicio, licèt non tanta
quanta oritur ex abrasione, vt per Farinac. *in praxi*
crimin. part. 6. *de falsitate, & simulat. quæst.* 152.
num. 45. Et de instrumento, seu alia scriptura cor- 14
rosa in parte substantiali quod non probet; secus
autem si sit in parte substantiali, colligitur ex *l.* 1.
§. fin. ff. de bonor. possess. secundùm tab. & *ibi* gloss. *in*
verbo maribus, Ruin. *cons.* 117. *num* 14. *lib* 1. Tusch.
verbo instrumentum, concl. 146. *num.* 20. *&* 22 Rot. *in*
Ferrarien. Capellaniæ 4. *Iulij* 1625. coram bonæ mem.
Vbaldo.

Nec attestationes, &c.] Notatur ad hoc quod testis 15
examinatus illo citato, cuius principaliter intererat,
fidem facit, vt per Surd. *decis.* 105. *numero* 3. vbi quod
prædicta textus verba continent partis allegationem;
non vero Pontificis decisionem.

Quod non solùm confirmationes, &c.] Confirmatio 16
præsupponit iam ius competere, vt per Guttier.
pract. lib 3 *q* 16 *n.* 48.

Quamuis ex forma petitionis, &c.] Notatur ad hoc 17
quod confirmatio priuilegij secundùm formam peti-
tionis, & supplicationis, quæ in ipso priuilegio de-
claratur, intelligenda est, vt per Guttier. *d. quæst.* 17.
n. 42. *&* 50. *& q.* 41 *n.* 12. Grammat. *decis.* 103. *n.* 101.
Menoch. *cons* 53 *n.* 14. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 1. §. 1.
n. 70. *&* 71. Fr. Emman. *in explicat. Bullæ Cruciatæ*,
p. 2. *fol.* 157.

Et modo, quo magis possit valere.] Notatur ad hoc 18
quod interpretatio in omni dispositione est facien-
da vt actus valeat potius, quàm pereat, vt per Hyppol.
sing 672. Xuar. *alleg* 8. *n* 15. ac vt omnis contrarietas
remoueatur, Dec. *in l pacta nouissima*, *n.* 5. *C de pactis*,
Menoch. *cons.* 2 *n.* 61 Rebuff. *de reprobat. testium*, *n.* 114.
ad finem. Sic etiam responsio ita debet intelligi, ne 19
respondens incidat in contrarietatem, vt per Surd.
decis. 291. *num.* 23 Et illa interpretatio est facienda, 20
qua scripturæ concilientur, vt per Burg. de Pace
cons. 2. *n.* 86.

In alio iudicio recepta fuissent, &c.] Collige ex his 21
verbis attestationes receptas in vno iudicio, in alio
fidem, non facere, gloss. *verbo nocumentum*, & Docto-
res *in præsenti gloss.* & Doctores *in cap. cum su-*
per, & in cap. pen. de re iud. Bart. *in l. sæpè, num.* 12.

vbi Iaſ. *n.79. ff illo tit* communis ex Molin. *de primog. lib.4.c.9.n.5.* Menoch. *de arbitr. caſu* 111. Non obſtat *cap. cauſam, qua* 11. *de teſtib.* quod *ibi in addit.* intelleximus procedere in atteſtationibus receptis in alio iudicio omnino diuerſo ab illo, in quo de illarum fide, & probatione tractatur, qua propter dicendum eſt text. illum agere quando ab eiſdem perſonis in iudicio contenditur, text. verò *in præſenti* procedere quando atteſtationes receptæ ſunt inter diuerſas perſonas, tunc enim in quocumque iudicio ſine conſenſu litigantis nequaquam recipiuntur, vt in effectu tradunt omnes citati, & colligitur ex verbis huius text. ibi, *inter alias perſonas.*

21 *Ex alia cauſa meum*, &c.] Notatur ad hoc quòd dominium acquiſitum ex vno titulo, poteſt ampliùs ex alio titulo, vel cauſa de nouo acquiri, vt per Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.* 13. *n.*70.

22 *Per inſtrumenta verò*, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatione inſtrumenti non venit priuilegium, vt per citatos Rebuff. *ad l.*99 *ff. de verborum ſignif pag.* 420. vbi contrarium tenet. Inſtrumenti appellatione quæ veniant, dixi *in tract. de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignif. appell.* 119.

23 *Non ſufficiat facta locatio.*] Notatur ad hoc quòd quis poteſt eſſe Comes, ratione patrimonij, & Epiſcopus, vt per Abb. *hic num* 5. Molin. *de primog. lib.*1. *cap* 13. *num* 97. Syluan. *conſil.* 3. *à num.* 53. Menoch. *remed.* 10. *recup. num.*98. Cabed. *de patronatib. Regiæ Corona, cap.* 5. *numero* 4. vbi ponit exemplum in Epiſcopo Colimbrien. Menoch. *de arbitr. caſu* 231. *num* 6.

24 *Nec eſt vtique probata proprietas.*] Notatur ad hoc quòd dominium per inſtrumentum locationis non probatur, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 541. nec probatur per inſtrumentum diuiſionis, Alexand. *conſ.*187. *n.*4. *lib.*2. Hieron. Gabr. *conſ.* 93 *n.*10 *lib.*2. Nec ex inſtrumento emptionis etiam cum pretij ſolutione & poſſeſſionis traditione, niſi ex parte emptoris probetur quòd venditor eſſet dominus, vel tantum temporis interceſſerit quòd fuerit præſcriptum, gloſſ. *verbo in vacuam, paulò ante med. in l. cùm res C. de probat.* Alex. *conſ* 98. *n.*7. *vol* 1. Nec per inſtrumentum donationis probatur dominium donatarij niſi doceatur donantem fuiſſe dominum. Afflict. *decif.*40. *n.*1. cum aliis per Surd. *deciſ* 260. *n.*11. vbi generaliter quòd dominium non probatur ex titolo, niſi conſter quòd actor eſſet dominus, Aym. *conſ.*157. *n.*5. Card. Mantic *deciſ.*198. *n.*.. Hoc tamen procedit in rei vindicatione, non autem quando agitur de dominio ad alium effectum, tunc enim leuiores probationes ſufficiunt. Afflict. *deciſ* 23 *n.*4 *&* 5. Rot. *deciſ* 12. *n.*10 *p* 2. *recent.* Intelligitur etiamſi agatur contra tertium, ſecus ſi agatur contra illum, qui ipſum emptorem, vel donatarium recognouit in dominum, & concurrant adminicula, Rot. *dec.*400. *n... p.*1 *recent.*

25 *Nec ad plenum poſſeſſio.*] Notatur ad hoc quòd poſſeſſio per ſimplicem locationem non probatur, Maſcard. *de probat concluſ* 1181. D. Barboſ. *in l. ſi alienam, n* 80. *ff. ſoluto matrim.* Menoch. *conſ.*180. *n* 74 Valaſc. *de iure emphyt. quaſt* 9 *n.*13. Cald. Pereira *de renouat. emphyt q.*16 *num.*25. Rot. *deciſ.* 405. apud Farin. *in* 1. *collect. nouiſſ. alias p* 4. *diuerſ.* qui ſecus dicunt quando vltra locationem interuenit penſionis ſolutio, tamen concurrentibus adminiculis concludenter poſſeſſionem contra tertium probari ex locatione reſponderunt Socin. *conſ.*13. *n.*16. *lib.*2. Natt. *conſil.*50. *n.*49 *lib.*1 Anton. Gabr. *commun. tit de locato concl.*4. *n.*16. Cæſ. de Graſſis *deciſ* 10. *de cauſa poſſeſſ.* Rot. *in Romana, ſeu Albanen. diuiſionis* 26 *Iunij* 1619. coram R.P.D. Pirouano, vbi etiam fuit dictum adminicula quoad hunc effectum ponderari ex effectuum perceptione. quod eſt ſignum euidens poſſeſſionis, & ex receptione penſionum, & ex productione eorundem locationis inſtrumentorum, ex qua oritur confeſſio contentorum in eis. Et quod ex inſtrumentis locationum bene probatur poſſeſſio ad effectum manutentionis in exactione decimarum concurrentibus adminiculis, reſoluunt Grat. *conſ* 50. *n.* 49. *& ſeq. lib.*1. Seraph. *deciſ.*996. *n.*2 Rot. *deciſ* 573. *n.*3. *part.*2. *recent & in Leodien. Parochialis* 4. *Iulij* 1625. coram R.P.D. Merlino, latè Ferentil. *in annot. ad deciſ.* 263. *Buratti.*

Diſtinguendum videbatur, &c.] Collige ex text. data contrarietate inſtrumentorum quantum fieri poſſit, ad concordiam eſſe reducenda, idem videtur probare text. *in cap. cùm dilecta, de confirm. vtili*, iuncto text. *in cap. quoniam frequenter, in princ. vt lite non conteſt.* tradunt Bart. *in l. fin.* §. *item num.*4 *ff. de condict. indeb.* Bald. *in l. ſcriptura, C. de fide inſtr.* Felin. *in cap cùm tu, n.*8. *de teſtib.* Intellige vt procedat in illis inſtrumentis, quæ ad concordiam reduci poſſunt, cum Abb. *n.*2. & Felin. 9 *in cap. imputari* 13. *de fide inſtrum.* Non obſtat *l. Sempronius* 48 *ff. de legat.* 2. quia procedit ex eo quia per illam minorem quantitatem in fauorem hæredis reducitur ad concordiam contrarietas, ſeu contradictio, quæ apparebit in exemplis, de quibus *ibi*, Boër. *deciſ.* 252. *n.*11. Menoch. *caſu* 213 *n.*15. Nec etiam obſtat *l. ſcriptura C. hoc tit. de fide inſtrum.* quia procedit in ſcripturis, quæ ad concordiam reduci nequeunt, patet ex verbis ibi, *ſcriptura diuerſa.*

26 In gloſſ. *Conſumptum.* Notatur ad hoc quòd ſi in primis literis eſt appoſita clauſula, *appellatione remota*, de ea debet fieri mentio in ſecundis, vt per Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum, notab.*4. *num* 14.

27 In gloſſ. *Pertinere.* Notatur ad hoc quòd verbum, *pertinere*, omnem cauſam & titulum ſiue ſingularis, ſiue vniuerſalis ſucceſſionis comprehendit, vt per Ozaſc. *deciſ.*4 *n.*1. Rebuff. *in l. verbum pertinere* 181. *ff. de verbor. ſignif.* Hieron. Portoles *in tract. de conſortib. c.*5. *num.*19.

28 In gl. *Indictionis*, ibi, *nota ergo quid ſit indictio*, &c. Indicto erat tributum quoddam quod olim Imperatoribus Romanis de luſtro in luſtrum à prouincialibus ſuis præſtabatur, id eſt, de quinquennio in quinquennium ſoluebatur, & ex eo tempore, quo ab Imperatoribus fuit indictum, tabelliones, & notarij in inſtrumentis cœperunt ab indictionibus tempora, numeroſque annorum computare ante Chriſti D.N. Natiuitatem, & ita prima indictio cœpit tribus annis ante Chriſti Natiuitatem, tradunt Otalor. *de nobilit. p.*1. *c.*2. *n°*20. *&* 22. Garc. Tolet. *in lucerna rub. trium librorum Codicis, ſub rub. de indictionib. à n.*6.

29 In gloſſ. *Deleta*, ibi, *tertiò quia falſum ſigillum*, &c. Notatur ad hoc quòd non ſolùm probat ſcriptura munita ſigillo proprio, ſed etiam aleno, dummodo exprimatur quòd de voluntate ſigillantis fuit adiectum ſigillum alienum, vt per Anton. Gabr. *commun. tit de præſ. concl.*4. *n* 15. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ* 61. *n.*30. *&* 31.

30 In gloſſ. *Magis*, ibi, *per chronicam Imperatorum.* Notatur ad hoc quòd chronicis antiquis, quibus à Maioribus nobis fides communiter adhibita eſt, eredere debemus, vt per Xuar. *alleg.*8. *n.*21. *& ſeqq* Caſſan. *in catalogo gloria mundi, p* 10 *conſid* 46 *ad fin.* Maſcard. *de probat. concl* 398. *n.*5. Guttier. *pract. lib.*3. *quaſt.*13. *n.*23. vide citatos *ad cap. cùm cauſam, n.* 5. *de probat.* Vnde exemplis chronicarum hiſtoriarum, aut caſuum ſimilium rectè poſſe indicari, tradunt Palat. *in*

repet.

vopet.rubr.de donat.inter virum, & vxor.§ 42.n.2.Auiles in proœm Prætor. in verbo Reyna, n 9. Fusc. lit E. fine.48. Burg.de Pace in proœm. legum Tauri ex n.229. Hojed.de incompat benef. p 2.c.1.n.47.Læl.de Zanchis de priuileg. Eccles. priuil.66.n.3.

31 In gloss. *Quod meum*,ibi, *plures titulo sui dominij assignet.* Notatur ad hoc quòd potest quis obtinere varios titulos super eodem beneficio, & defendere se ratione illorum, vt per Nau.in cap accepta, oppos. 3. n. 3. sup.de restit.spoliat. Datur enim in beneficialibus multiplicatio titulorum, Calder.cons.7.de elect. Rota apud Farin.decis.117.n.1. & decis.333. n 6. p 1.recent. vbi intelligit sine præiudicio collatoris.

S V M M A R I V M.

1 *Litera super absolutione voti per Cruce signatos impetrata tacita veritate, vel expressa falsitate non valent*

2 *Subreptio vitiat Principum priuilegia.*

3 *Priuilegium contra solitum cursum priuilegiorum, & contrarium rationi de falsitate est suspectum.*

4 *Verba*, carere volumus,*importans ipso iure.*

Cap. Quod super his. VII.

1 Literæ impetratæ à Sede Apostol. super commutatione, vel dispensatione voti, si fuit falsitas expressa, vel suppressa veritas sunt nullæ,& impetrantes cogi debent soluere votum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Zabar.Collect.Bellam.Ioan.Andr.Anchar. Imol.Anan.Host.Butr. Panorm. Bald. Innoc. Henric: Boich, Felin. Mynsing. Aretin. Barbat. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. in ration. 2. libri iuris Pontif pag 197. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 282. remissiuè Ximen.in concord. p.1. & 2.refertur ab Ant. August. collect.1.Decret lib.2.tit.12. c.1.

2 *Vnde si tales per suppressionem veritatis*, &c.] Notatur ad hoc quòd subreptio vitiat Principum priuilegia, sicut alia, vt per Xuar. alleg.8.num.7.& alleg.9. num.10.

3 *Non solùm dubias*, &c.] Ideo sic dicuntur dubiæ, quia insolitæ sunt, vt per Perez l 6.gloss 1. pag.694. col.1.vers.item rescriptum, tit 12 lib.3.Ordin Vnde priuilegium contra solitum cursum priuilegiorum, & contrarium rationi de falsitate est suspectum, vt per Xuar.alleg.27.n.6.

4 *Carere volumus.*] Hoc est,ipso iure,ex ante traditis per Tiraq.in l. si vnquam, C.de reuocandis donat.verbo, reuertatur, à n.134.Sayr.in claui Regia, lib 3.c 8.n.26.

Cap. Pastoralis. VIII.

1 Decretalis aliqua extrauagans quando allegatur, de qua meritò iudex dubitat, tunc si est conformis iuri communi, potest secundùm ea iudicare; si verò est dissona, non potest, sed debet consulere Papam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar.Bellam.Ioan. Andr. Imol. Innoc.Barbat. Anan. Host.Bald.Panorm.Felin.Butr.Anchar.Henric.Boich, Dec.Mynsing. Guid. Papæ, Cujac. Viuian.in ration. secundi libri iuris Pontif pag 197. Alagona in compend. iuris Canon. pag 282.remissiuè Ximen. in concord p 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit.13.c.1.

2 Collige ex text. quòd statuta iuri communi consona censentur esse ius commune, vt per Tiraq.de retractu lig §.9 gloss 2. n.55. Vnde Ordinationes Regias Lusitanorum ius commune eis esse, resoluunt Gam. Lusit. decis 50 num.5.& decis.350.n.6. Valasc. cons. 103. n.8. Cald. Pereira de empt. c.1. n.5. Cabed. Lusit. decis. 211.p. 1. Sic etiam leges Castellæ apud Castellanos ius commune constituere tenent Perez in proœmio ordinamenti, q.3. Azeued.in rubr. ad tit.1. lib. 2. noue recop. pag. 122. Morl. in emporio iuris, p.1. tit.1.q.16.n.13.vers.apud.

S V M M A R I V M.

1 *Instrumenta, & scriptura vsque ad conclusionem in causa produci possunt, & n.2.*

3 *Instrumenta in iudicio produci non possunt postquam fuerit in causa conclusum.*

4 *Consuetudo, vel statutum potest facere de non plena probatione plenam.*

5 *Consuetudine introduci potest vt plena fides priuata scriptura adhibeatur.*

6 *Consuetudo, vel statutum iubens libris mercatorum plenam fidem ad hiberi, valet.*

7 *Instrumenta publica, & alia scriptura sunt coram ipsomet iudice producenda, ad hoc vt fides eisdem adhibeatur in iudicio.*

8 *Conclusum in causa dicitur quando amba partes renuntiauerunt omnibus probationibus.*

Cap. Cùm dilectus. IX.

Instrumenta producere potest vtraque pars post 1
publicatas attestationes, & ante definitiuam sententiam. Item vbi talis est consuetudo, creditur instrumentis Regis, & per ea potest quis probare suam intentionem in iure. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Barbat. Felin: Henric.Boich, Anchar. Mynsing. Butr. Guid.Papæ,
Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. 1
pag. 198. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 282: remissiuè Casal. in annot & Ximen. in concord. p. 1. & 2.refertur ab Anton August.collect.3.Decret lib.2. tit. 13 cap 4.

Etiam post publicationem attestationum, &c.] Nota- 2
tur ad hoc quòd instrumenta & scripturæ vsque ad conclusionem in causa produci possunt, vt per Perez l.6. tit.11. lib.3. Ordinam. pag 675. Mich. Grass. tom.1.commun.opin.lib.4.tit.11.n.169. pag 577. Viuian. Neapol.decis 235.Menoch.de arbitr casu 241.Bernard. Græuæ.ad practic. Camer. Imper.lib.1.concl.107.consid 3. Ordin. Regia Lusitan. lib.3. tit.54. §. 16. vbi parens meus, Azeued. per text.ibi in l.3.tit.8 lib 4.noua recop. Ceual. commun. contra commun. q.610. Morl.in emporio iuris Ciuilis, p.1.tit.11.q.4.

Antequam sit in causa conclusum.] Ergo postquam 3
fuerit in causa conclusum, instrumenta in iudicio produci non possunt, Mascard.de probat.conclus.925. Don. à Fina tom. 1. communium opinion. lib. 4. tit. 11. num.304 pag. 586. Nec sufficit si incontinenti post sententiam producantur: Ex Tiraq. de retractu, tit.2. §.2. gloss. 1.num.21. Mascard d. conclus. 925. num. Plures casus in quibus post conclusum in causa instrumenta, & aliæ probationes admittuntur, refert Aloys. Ricc in collect. decis part. 2. collect. 85. Iul. Cæs. Imbriam. de primo, & secundo benefic. consid. 9. à num 41.

Quòd si consuetudo illius patriæ, &c.] Notatur ad 4

hoc quod consuetudo, vel statutum potest facere de
non plena probatione plenam, vt per Tiraq. *de nobilit. c.37.n.92.* Perez *l.5. gloss.1. pag.644. col.* 2 *tit* 8. *lib.3.*
5 *Ordinam.* Valasc. *cons.* 10. Et consuetudine introduci
potest vt plena fides priuatæ scripturæ adhibeatur,
Cald. Pereira *de empt. & vendit. c.15.n.47.* Henriq. *cons.*
6 56 *n.51.* Vnde valere consuetudinem, vel statutum
iubentem libris campsorum, mercatorum, vel similium adhiberi plenam fidem resoluunt Viu. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.11. n.316. pag.586.* Mascard. *de probat. concl.973. n.16.* Surd. *decis.311. n.3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.171.n.2.* Couar. *pract. c.12. n.8. in fine.*

7 *Poteritis admittere.*] Ergo instrumenta publica, & aliæ scripturæ sunt coram ipsomet iudice producenda, ad hoc vt fides eisdem adhibeatur in iudicio, vt per Couar. *pract. c* 20. *n* 6. *col.1.*

8 In gloss. *Conclusum.* Notatur ad hoc quòd dicitur conclusum in causa quando ambæ partes renuntiauerunt omnibus probationibus, & nolunt amplius quicquam probare, vt per Perez *l.6. verbo, pleito concluso, tit.11. lib.3. Ordinam. pag.676.* Alex. *cons.77. vol.1. & cons.62. vol.3.* Mar. Anton. *var. resol. lib.1. resol.101. à princ.* Iul. Cæs. Imbrian. *de primo & secundo beneficio consid.9. à n.4.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumenti falsitas, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.*
2 *Libellus vnus sufficit pro diuersis causis.*
3 *Venditor vbi tenetur tradere possessionem emptori, liberatur ab huiusmodi traditione, si se constituat possidere eius nomine.*
4 *Libera res tradi debet.*
5 *Res minus valet ex onere adiecto.*
6 *Venditionis contemplatione quod factum est, pars pretij est.*
7 *Valorem rei minuit pactum de retrouendendo.*
8 *Tabelliones, & Notarij vim duorum testium obtinere dicuntur.*
9 *Instrumentum reddit suspectum testis vnus ex numero necessario repugnans.*
10 *Testamentum ob dictum vnius testis instrumentarij vacillare dicitur.*
11 *Instrumentum testibus reprobari potest, illis enim repugnantibus vices suas amittit.*
12 *Instrumentum, etiamsi plures habeat inscriptos testes, duobus tamen omni exceptione maioribus, quoad eius seriem etiam directè reprobari potest.*
13 *Facta non præsumuntur nisi probentur.*
14 *Confessio partis etiam post conclusum in causa admittitur.*

Cap. Cùm Ioannes. X.

1 INstrumenti falsitas, vel quod deest instrumento, potest probari per testes, & sic testes præferuntur instrumento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. And. Imol. Henric. Boich, Barbat. Felin. Bald. Guid. Papæ, Host. Anchar. Panormit. Butr. Mynsinger. Anan. Cujac. Viuian. *in ration. secunda libri iuris Pontif. pag.* 199. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 283. *& tom.4. repet. in iure Canon. ad secundum Decret. librum,* Barb. Bellencin. *remissiuè* Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect.* 4. *Decretal. lib.* 2. *tit.8. cap. vnic.*

Cum super, & de est quibusdam aliis articulis.] Ergo 2
vnus libellus sufficit pro diuersis causis, vt per Tiraquel. *de retractu, tit.2. §.1. gloss.1. n.67.*

Possessionem vacuam traderet.] Vnde cùm venditor 3
tenetur tradere possessionem emptori, liberatur ab huiusmodi traditione, si se constituat possidere eius nomine, itavt ipse emptor non possit postea agere ad huiusmodi traditionem, sed tantùm rei vendicatione, vel publiciana in rem actione, vt per Tiraq. *de constituto, p.1.n.7.*

A creditoribus liberatam.] Ergo tradi debet res li- 4
bera, itavt per simplicem traditionem non dicatur impleri contractus, Surd. *decis.253.n.7.*

Cuius conditionis intuitu, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
ex onere adiecto minus valet res, vt per Panorm. *hic num.3.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. vendit. part.3. cap.4. num.11.* Et illud quod factum est contemplatione 6
venditionis, est pars pretij, Tiraquel. *de retractu lig. §.1. gloss.18. num.69.* An pactum de retrouendendo 7
minuat valorem? vide Couar. *lib.3. var. cap.10. num.1.* Tiraquell. *de retractu conuent. in præfat. numero* 30. Pinel. *in d. cap 4. num.19.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.97. num.6.* Mascard. *de probat. conclus.960. numero* 13. Menoch. *cons.358. num.16.* Gemin. *de vsuris commento* 1. §. 3. *num.119.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect.18 num* 4. quibus adde Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.8 tit.20. num.41.* Molin. *de iustit. tract 2. disp.* 375. *vers. rem venditam,* Azor. *instit. moral. part.3. lib.8. cap.* 12. *quæst.*3. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.15. num.293.* Gam. Lusit. *decis.138. num.2. & decis.168. num.8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, sua facilitate, num.83.* Valasc. *de iure emphyt. quæst.10. num.6. ad finem, & consil.60. num.10.*

Tabellionem quoque qui confecerat instrumentum.] 8
Notatur ad hoc quòd Tabelliones, & Notarij vim duorum testium obtinere dicuntur, vt per Rebuff. *de reprobat. testium, n.125.* Mascard. *de probat. concl.1095. n 3. cum seqq.* Menoch. *cons.380.n.5.*

Et vnum ex testibus in instrumento subscriptis.] Ergo 9
vnus testis ex numero necessario repugnans instrumentum reddit illud suspectum, vt per Bonacos. *commun. crimin. p.1. verbo, instrumenta, fol.96. verso,* Perez *ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag.135.* Instrumentum enim redditur suspectum, si testis deponit aliter fuisse scriptum, quàm partes dixerint, & voluerint, Bart. *in l.2. §. si quis neget, n.6. vers. quæro quid si vnus,* Bald. *num.3. vers. deinde nota, ff. quemadm. testam. aper.* Cranet. *cons.56. num.20.* Boër. *decis.218.n.14. & 15.* Menoch. *de arbitr. casu 105. n.13.* Rot. *decis.251. n.5. part.5. recent.* quos refert, & sequitur Buratt. *decis.*
543. *num.8.* Sic etiam testamentum ob dictum vnius 10
testis instrumentarij vacillare dicitur, vt per Chærian. *tom.2. commun. opin. lib.6. tit.13. n.206. pag.56.* Menoch. *de arbitr. casu 105 n 12.* Surd. *cons.414.n.18. & 19. ad finem,* iuncto *n.43.* Farin. *in praxi crimin. p.4. cons.97.n.15.*

Vt trium, vel plurium idoneorum testium, &c.] Ergo 11
testibus potest reprobari instrumentum, vt per Perez *l.1. gloss.4. pag.135 in princip. tit.2. lib.5. Ordin.* Ceual. *commun. contra commun. quæst.43. n.4.* Morl. *in emporio iuris Ciuilis, p.1. tit.11. q.5.* etiam non instrumentarios, Innocent. *in cap. tertio loco, in fine, de probat.* vbi Bald. *num.12. ante med. vers. quia propter,* Dec. *cons* 101. *n.3. vers. tertiò adsunt testes,* Buratt. *d. decis.543. n.10.* Nam illis oppugnantibus instrumentum vires suas amittit, scripturę fides prorsus labefactatur, Mascard. *de probation. in proœm. quæst. 6. numero 36. cum seqq.* Cald. Pereira *de emptione, cap.6. numero* 4. Aduertendum maximè est quòd etiamsi instrumen-

cum

tum plures habeat inscriptos testes, duobus tamen omni exceptione maioribus quoad eius seriem etiam directè reprobari potest, vt per Couar. *lib. 1. variar. c. 13 n. 11.* Mascard. *concl. 919. n. 9. & 10.* Menoch. *de arbitr. casu* 105. Grammat. *dec.* 60. *n. 4.* Hippol. *cons. 27. n. 14.* Bonacos. *communium crimin. verbo, testamentum, fol.* 80 *verso*, Mich. Grass. & Vin. *tom 1. communium opin. lib. 4. tit 11 n. 127. & seq. pag.* 581. Flamin. *de resignat. benefic. lib 9. q. 27 n. 18.* Sayr. *in claui Regia, lib. 12. c. 21. n. 11.* Steph. Grat. *discept. fore s c. 92. n 22. cum seqq.* Farin. *p. 4 cons. 54. n. 25. & dec s. 49* Menoch. *cons.* 380. *n. 11.* vbi resoluit quòd testes debent esse omni exceptione maiores vt fidem faciant, & instrumentum ipsum ei contradicendo, suspectum reddant, & quòd hæc qualitas quòd sint omni exceptione maiores deduci, & probari debet à producentibus istos testes.

13 *Verum responsionem istam*, &c.] Notatur ad hoc quòd facta non præsumuntur nisi probentur, vt per Mascard. *de probat concl. 7 11. à princip.* & plures citatos *in libello de principiis vtriusque iuris, lit. F n 6.* & per me *in pract. Axiom. iuris vsufreq Axion. 93. n 27.*

14 *Fuisset in iure confessa*] Ergo confessio partis etiam post conclusum in causa admittitur, vt per Azeued. *l. 7. n. 122. tit. 18. n. 4 noua recop.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, c. 7. n. 21.*

Pronuntiamus venditionem prædictæ domus.] Videtur text. probare non esse præsumendas duas venditiones vt fieret concordia testium cum publico instrumento data vnius cum aliis repugnantia. Sed verius est data repugnantia inter instrumentum venditionis, & testes in illo non subscriptos, faciendam esse, si fieri potest, concordiam vsque adeò vt duæ venditiones præsumantur, de quarum altera instrumentum, de alia verò testes intelligantur, provt in hoc text. *vers. ad hoc*, Pontifex volebat suspicari, ita in specie Felin. *n. 6. & 7. in præsenti*, Abb. *n. 17 in cap. dudum il. 2. de elect.* & in hanc sententiam inclinat Dec. *in cap in præsentia, n. 10. de probat.* Alex. *cons.* 88 *n. 17. vol.* 5. Nec oppositum probat hic text. *in vers fin.* siquidem resp. propterea neglecta concordia absque instrumenti probatione secundum testes hunc text. iudicasse venditionem tantummodo fuisse conditionalem, quia, vt aduertit Mynsing. *in cap. cum tu n. 2. de testib.* in specie huius text. per confessionem non vnius, sed vtriusqoe partis constitit vnicam esse venditionem patet *ibi*, quòd vnica tantum venditio, & insuper conditionale, patet *ibi*, ex vtrinsque confessione colligitur euidenter eiusdem domus venditionem conditionalem extitisse, & non puram, qua cessante confessione facienda erat concordia, & præsumendum multiplicatas esse venditiones, iuxta text. *in cap. cum tu*, scilicet vnam puram, in qua instrumentum verificaretur, & alteram conditionalem, de qua testes deponere intelligerentur.

15 In gloss. *Vacuam.* Intellige si venditor habeat rei restituendæ facultatem, vt per Perez *l. 2. gl. 1 pag.* 189. *col. 2. tit. 7. lib. 5. Ordinam.*

Cap. Ex parte. XI

Honor. III.

1 Literæ vnius defectus, seu carentia non vitiat decretum, vt fit in particula, *spoliarunt*, destitio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Host. Butr. Bald. Felin. Barbat. Guid. Papæ, Mynsing. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij, pag.* 199. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 283. remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.*

Collige ex text. propter defectum literæ non vitiari rescriptum, vide Roman. *cons.* 548. Bald. *in l. Imperator, ff de statu homin.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 8. n. 35. cum seqq.* 2

S V M M A R I V M.

1 *Instrumenta communia edi non faciens index parti hoc petenti, licitè appellatur ab eo.*

2 *Protocollum exhiberi aduersario petenti quando quis cogi possit, ostenditur.*

3 *Præsumptio est contra notarium celantem protocollum.*

4 *Instrumenta parti aduersæ edi debent.*

Cap. G. perpetuus. XII.

Gregor. IX.

QVando litigatur, & fit conuentio, vel reconuentio coram iudice, si vna pars petat sibi tradi instrumenta communia, & iudex hoc non curat, potest licitè appellare, & quicquid tentatur post appellationem non valere. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panormit. Anchar. Hostiens. Henric. Boich, Bald. Butr. Felin. Barbat. Guid. Papæ, Mynsinger. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 199. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 283. remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* 1

Copiam quorundam instrumentorum, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi producens instrumentum haberet protocollum, aut præsumeretur id esse apud ipsum, cogendus erit petenti aduersario protocollum exhibere, præmisso iuramento, aut probatione quòd illud habeat, vt ille contra quem instrumentum producitur possit ipsum falsum allegare, vt per Couar. *pract. c. 19. n. 4. vers. tertium* Nam præsumptio est contra notarium celantem protocollum Mascard. *concl.* 1090. *n. 25.* Perez *l. 2. tit. 5 lib. 2. Ordinam. pag.* 257. Valdes. *in addit. ad Xuar. p. 1. pag.* 89. Et non creditur dicenti se illud amisisse nisi probet, Farin. *in praxi crimin. p. 6. tit. de simulat. & falsit. q.* 154. *n.* 40. Nec in hoc stabitur eius iuramento, Bajard. ad Clar. *§. falsum, n. 162. & seq* Stephan Gratian. *discept. forens. c. 161. n. 27. & 52.* Nisi vltra iuramentum concurrant aliæ præsumptiones, Farin. *d. q. 154. n. 41.* 2 3

Fieri non faciebant eidem.] Ergo instrumenta parti aduersæ edi debent, vide tamen Doctores relatos *ad c. 1. in fine, sup. de probation.* 4

S V M M A R I V M.

1 *Scriptura priuata ab eodem producta fidem non faciunt.*

2 *Falsitas arguitur ex contrarietate, seu repugnantia apparente inter vnum, & alterum instrumentum.*

3 *Contraria allegans non est audiendus.*

Cap. Imputari. XIII.

SCripturæ contrariæ inter se, si producantur non faciunt fidem, vt imputetur producenti. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Zabarell. Collect. 1

Bellam Ioan. Andr. Anchar. imola, Anania, Hostiens. Butr. Innoc. Panorm. Bald. Henric. Boich. Felin. Mynsing. Barbat. Guid. Papæ, Cuiac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, pag. 102. Alagona *in compendio iuris Canonici*, pag. 283. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 1.*

2 *Contrarias inter se scripturas*, &c.] Notatur ad hoc quòd falsitas arguitur ex contrarietate, seu repugnantia apparente inter vnum & alterum instrumentum, vide Menoch. *de arbitr. casu* 187. *n.* 41. *& cons.* 199. *n.* 16. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. sub hoc tit. resol.* 5. latè Farin. *in praxi crimin. tit. 6. tit. de falsitate, & simulat. q.* 153 *n.* 121. *cum multis seq.* vbi *n.* 152. limitat quando contrarietas; seu repugnantia non est de substantia. Aduerte ex Alexand. Trentacinq *d. resolut. n.* 6. *cum seqq.* quòd quando duæ scripturæ productæ sunt ab eadem parte, & indirectè contrariantur, neutri statur; quando verò productæ sunt à diuersis partibus, veluti vna ab actore, altera à reo, præfertur illa scriptura, quæ continet actum fauorabilem, & pium, & quæ confecta fuit à notario digniori, & quæ iuuatur maioribus adminiculis.

3 Communiter allegatur text. hic ad hoc quòd contraria allegans non est audiendus, vt per Couar. *var. lib. 2. c. 2. n. 1. in fine*, Gregor. Lopez *l.* 111. *verbo, quinquagesima* 18 *p.* 3. Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs.* 41 *n.* 2. Cabed. *Lusit. decis.* 44. *num.* 9 *part.* 1. Stephan. Gratian. *Marchie decis.* 54. *num* 18. Cardos. *in praxi iudicum, verbo allegatio*, *n.* 4. Marc. Anton. *variarum resol. lib. 1. resol.* 56. *n.* 1. Anton. Monach. *Bononiens. decis.* 34. *n.* 1. Cardin. Tusch. *tom.* 2. *lit. C. concl.* 1005. Rendina *in promptuario receptarum sent. cent.* 100. *num.* 10. vbi declarat cum aliis hanc regulam locum non habere quando quis vult contra aduersas personas experiri.

4 In gloss. *Contrarias*, ibi, *sed nunquid est idem in testibus ab eadem parte productis? dico quòd non.* Recipitur ab Alex. Trentacinq. *d. resol.* 5. *n.* 14.

SVMMARIVM.

1 *Debiti in instrumento si exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum, si non exprimitur, necesse est vt creditor probet id fore debitum.*

2 *Confessio sine expressione causæ contra confitentem non probat, nisi agatur de liberando aliquem, vel facta sit in iudicio aut coram arbitro, seu cum iuramento.*

3 *Stipulatio sine causa non valet, nisi merita præcesserint.*

4 *Instrumentum vt habeat executionem paratam debet continere causam debiti expressam, vel per relationem ad aliam.*

Cap. Si cautio. XIV.

1 DEbitor absoluitur si in scriptura debiti non exprimitur causa quare fuit promissum, nisi creditor probet id fore sibi debitum, si exprimitur causa, condemnabitur debitor, nisi probet se id non debere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam Ioan. Andr. Imol. Anania, Henric. Boich. Barbat. Anch. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Mynsing. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif.* pag. 100. Alagona *in compendio iuris Canonici*, *pag.* 284 *& tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum Decretal. libr.* Barthol. Bellencin. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.*

2 Collige ex text. confessionem sine expressione causæ contra confitentem non probare, vt per Mascard. *de probat. concl.* 145. Perez *l.* 3. *gl.* 1. *vers. quintò notabilis*, *pag.* 404. *tit.* 19. *lib. 2. Ordin.* Bossi. *in pract. crimin. tit. de confessis, ex n.* 43 Paul. Merend. *inter consilia crimin. diuers.* Zilet. *cons.* 91. *n.* 2. Crauet. *cons.* 136. *n.* 58. Ant. Scap. *de iure non scripto lib. 5. tit. de confess. reor. cap* 125. Cenall. *commun. contra commun. q.* 38. Farin. *in praxi crim q.* 81 *n.* 10. addit ad eundem *cons.* 80. *lib.* 1. *in lit. A* vbi dicit quòd in confessione criminali non est necessaria expressio, & specificatio causæ, sed sufficit præexistentia illius, Buccaron *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ.* 37. *ex num.* 6. vbi *num.* 8. adnotat ad declarationem huius text. vt toties dicatur confessio cum causa, quoties illius adsit præexistentia.

Intellige principalem huius text. conclusionem vt procedat ad effectum faciendi plenam probationem, semiplenam namque facere probant Bellacomb. *tom.* 2. *communium opin. lib.* 7. *tit.* 10. *n.* 213 *&* 217. *pag.* 297. Si verò agatur de liberando aliquem, huiusmodi confessio sine causa plenè probat, Mascard. *concl.* 341. *n.* 4. *& concl.* 346. *n.* 27. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 11 *n.* 17. vbi resoluit quòd confessio in iudicio valet etiam sine causa, & *n.* 14. id limitat coram arbitro, Guttier. *de iuram. confirm. p.* 1 *cap.* 47. *num.* 15. vbi *à num* 14. probat promissionem, obligationem, seu confessionem sine causa cum iuramento valere, de quo etiam Couarruu. *in cap. quamuis pactum, de pactis in 6 part.* 2. *§* 4. *à n.* 15. *ad finem*, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, confessio* 28. Caualer. *decis.* 263. *num* 3.

Vnde stipulationem sine causa non valere, nisi 3
merita præcesserint, tenet Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, donatione largitus*, *n.* 56. Et in- 4
strumentum vt possit habere executionem paratam, debere continere causam debiti, aliàs stipulationem, seu promissionem in eo contentam non tenere resoluunt Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 11. *n.* 3. *&* 4. Perez *ad l.* 3 *tit.* 5 *lib.* 3. *Ordin.* Mendoc. *in disput. suis*, *lib* 1. *cap* 4. *n.* 31. Eduard. Caldeira *de errorib. pragmat. lib.* 3. *c.* 3. *n.* 3. Guttier. *d. c* 47. *à n.* 1. Azeued. *l.* 1 *à num.* 170. *tit* 11. *lib* 4. *noua recop.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3 *c* 21. *n.* 11. Sufficit tamen quòd habeat causam expressam, vel per relationem ad aliam, vt per Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 41. *num.* 7. Menoch. *de præsumpt. lib* 3. *q.* 132. *n.* 16. Parlad. *lib* 2. *rerum quotid p.* 1 *cap. fin.* 6. 12. *limit.* 3. Vel quòd in causa conditio posita sit Anton. Gom. *d. cap* 11. *num.* 3. *&* 4. Guttier. *d. cap.* 47. *num.* 9. Vel denique quòd dicat ex resto, vel ex reliquatione, Auendan. *tit. de las exceptiones*, *num.* 21. *vers. quarea so emutas*, Rebuff. *de chirographis recognitis*, *à num* 65. Azeued. *l.* 2. *num.* 23. *tit.* 16. *lib.* 5. *noua recopil.*

SVMMARIVM.

1 *Ordinarij auctoritate potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere*, & n. 2.

3 *Citatio requiritur partis, cuius interest, non transcribi exemplar.*

4 *Exempla à notario facta solemniter præsumuntur facta.*

5 *Exempla fideliter sunt exemplanda iuxta tenorem, & typum exemplaris.*

6 *Exemplum sumptum ex protocollo notarij mortui habetur pro instrumento publico, & authentico.*

7 *Instrumentis exemplaribus fides adhibenda est, quando ex ipsius tabellionis protocollo traduntur, seruata iuris forma.*

Cap.

Cap. Cùm P tabellio. XV.

1 NOtarius si aliqua instrumenta redacta in notam non perfecerit, & moriatur, alius Notarius auctoritate iudicis ordinarij ad petitionem partium poterit illa in publicam formam redigere, & habebunt perpetuam firmitatem. Colligunt ea Ordin. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Boich, Anchar. Bald. Panor. Felin. Barbat. Mynsinger. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif pag.* 201. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 284. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *Morte præuentus.*] Idem dic si longa valetudine detineatur, vel in exilium mittatur, vt per Rebuff. *ad l.* 99. *vers. octaua regula est, ff. de verborum significat.*

3 *Auctoritate ordinarij iudicis.*] Quæ ob id requiritur vt citetur pars, cuius interest, non transcribit exemplar, vt per Boër. *decis.* 37. *n.* 7. Socin. *reg* 231. Couar. *pract. c.* 21. *n.* 6. Menoch. *cons.* 7. *n.* 1. *& cons.* 732. *num* 4. Rebuff. *ad d. l.* 99. *vers. notò quæritur, pag mihi* 421. Mascard. *de probat concl* 1388 Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap* 35. *n* 9. Rot. *decis.* 1. *de fide instrum. in nouis*, Ruin. *cons.* 88 *in fin lib* 4. Steph. Gratian. *discept forens. c.* 859. *n.* 4. & qoando pars est incerta, requiritur, generalis citatio per proclama. Conarruu. *practic* 21. *n.* 4. *in fin. vers. tertiò exigitur*, cum aliis per Menoch. *d. cons* 7. *num* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 907. *n* 32. *&* 41.

Hæc tamen citatio in aliquibus casibus non requiritur, & primò in exemplatione Principis auctoritate facta. Felin. *in cap. fin. num.* 9 *de fide instrument.* Mascard. *de probat. concl.* 741. *num.* 67. *&* 90. Caualer. *decis* 205. *n* 2. quæ est inter recent. *decis* 422 *n* 1 *p.* 1. Secundò in exemplatione facta ex protocollo quando non pendet lis Neuiz. *cons.* 25. *n.* 13. Seraph. *decis.* 1236. *n.* 3. & fuit dictum *in Beneuentana domus* 28. *Iunij* 1613. coram Card. Pamphilio iun. Tertiò in exemplatione instrumenti facta per eundem, qui illud rogauit. Rot. *decis.* 348. *sub num* 2. *post vol.* 1. *consil. Farin.* Quartò in iuribus exemplatis per successorem in officio, quæ etiam sine citatione partis, & aliis solemnitatibus probant, Dec. *in auth. si quis in aliquo n.* 16. *C de edendo*, Verall. *decis* 224. *n.* 3. *p.* 2. Rot. *decis* 351 *n* 7. *post vol.* 2. *consil. Farin.* & inter recent. *decis.* 127. *num.* 1. *& decis.* 389 *n.* 2. *p.* 1. *& decis.* 581. *n.* 4. *p* 2. *& in Romana census* 4. *Iunij* 1621. coram bonæ memoriæ Vbaldo. sen. Quintò in exemplatione facta in præsentia partis aduersæ, vt fuit dictum *in Sulmonen. beneficij* 7 *Iunij*
4 1627. coram R.P.D. Duran. Præsumuntur tamen solemniter facta à Notario huiusmodi exempla, Menoch. *de præsumpt lib.* 2. *præs* 80. Cald. Pereira *d. cap.* 35. *n.* 10. præcipuè quando exemplatio est multum antiqua, nempe 30. annorum, quia tunc commissione iudicis & parte citata præsumitur facta, Tiraq. *de præscript. fol.* 72. *vers* 37. Mascard. *concl.* 711. *n.* 82. sed vbi exemplum est antiquum transcriptum à tabellione notæ fidei, & in eo enuntiantur solemnitates requisitæ à iure; vt quia ipse notarius refert se hoc exemplum traduxisse mandato iudicis, parte vocata, & examinato diligenter originali, tunc enim huiusmodi exemplo plena, & integra adhibenda est fides, Couar. *d. c.* 21. *n.* 7 *vers.* 4 Menoch. *d. præs.* 80. *n* 2. Steph. Grat. *discept. forens. c.* 859. *n.* 15. *&* 16 Canaler. *decis.* 613. *n.* 2. Nam si appareat in exactione non interuenisse requisita, tollitur nunc præsumptio, quæ ea diuturnitate temporis oritur, ex traditis per Menoch. *de præsumpt. lib* 3. *præs* 111. *num.* 79. quem refert, & sequitur Stephan. Grat. *discept forens. c.* 28. *n.* 4. *& d. c* 859. *n.* 7. Surd. *decis.* 334. *n.* 20. Canaler. *d. decis* 613. *n.* 2. Buratt. *dec* 444. vbi Ferentil. *n.* 14. *in fine*, quo casu non sufficit antiquitas temporis 30. annorum, sed requiritur centum annorum. Couar. *d. c.* 21 *n.* 7. *in* 3. *casu vers. quod si non hac specie*, Caualer. *d. decis* 613. *n.* 1.

Fideliter.] Notatur ad hoc quòd huiusmodi exempla fideliter sunt exemplanda iuxta tenorem, & typum exemplaris, seu prototypi, latè Cald. Pereira *d. c.* 35 *n.* 4. 5

Habitura per hoc perpetuam firmitatem.] Notatur ad hoc quòd exemplum sumptum ex protocollo notarij mortui habetur pro instrumento publico, & authentico, vt per Menoch. *cons.* 7 *n.* 6. Mascard. *de probat. concl* 711. *n.* 9. Cald. Pereira *d c.* 35 *n.* 8. vbi *n* 9. resoluit quòd vbi tabellio, qui notam, seu protocollum scripsit mortuus est, debet extrahi instrumentum ab alio pu- 6
blico tabellione. Notatur etiam ad hoc quòd exem- 7
plaribus instromentis fides adhibenda est quando ex ipsius tabellionis protocollo traduntur seruata iuris forma, vt per Bellacomb. *tom* 1. *communium opinion. lib.* 4. *tit.* 18. *n.* 147. *pag.* 175. Quæ autem requirantur in confectione, celebratione & extractione instrumentorum latè cumulant Parlad. *lib.* 2. *rerum quot. d. cap* 20. Couar. *d. c.* 21. Auil. *ad c.* 19 *Prætorum, verbo, trasladen*, Menoch *de arbitr casu* 187. Rebuff. *ad l.* 99 *pag.* 421.

SVMMARIVM.

1 ***Exemplar deductum auctoritate iudicis ordinarij, eandem vim habet sicut instrumentum originale***, & num 2.

3 ***Vicarius Episcopi vigore generalis commissionis non potest auctorare exemplum ex originali sumptum, vt eandem vim, & auctoritatem cum originali habeat.***

Cap. Si instrumenta. XVI. & fin.

SI propter antiquitatem, vel aliam causam quis petat instrumenta exemplari, præsententur instromenta ordinario, vel ab eo delegato specialiter ad hoc qui ea diligenter inspiciat, & si non sont in aliqua vitiata, debet facere ea exemplari per publicam personam, & habebunt eandem auctoritatem cum originalibos. Colligunt ea Ordinat. Abb. antiq. Zabarel. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Anchar. Imol. Anan. Host. Butr. Panorm. Bald. Innoc. Henric. Boich, Felin. Mynsinger. Barbat. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif pag* 202. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 284. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. 1

Collige ex text. quòd exemplar deductum ab originali instrumento, eandem vim habet cum instrumento originali, vt per Alex. *cons.* 150. *n.* 4. *vol.* 6. *& cons.* 112. *ex n* 1 *vol.* 4. Philip. Dec. *cons.* 36. *ex num.* 1 *& cons* 564 *ex num.* 12. Ioan. de Arnuno *sing* 50. Roland. *cons* 69. *ex n* 56. *volum.* 3. Bursat. *cons.* 19. *ex n.* 14 *& cons* 123 *n* 10. Couarru. *pract c.* 31 *ex n.* 4. Simoncell. *de decretis in præs n.* 121. *cum seq.* Lælii de Zanchis *de priuileg* 64. Mascard. *de probat. concl.* 711 *ex n.* 17. Menoch. *cons.* 7. *n.* 1. 2

Quando verò est eadem persona tabellionis quæ scripsit originale, & quæ scripsit exemplum, tunc exemplum plenam fidem facit sicut ipsum originale absque alia iudicis auctoritate, cùm idem tabellio de eodem actu possit plura instrumenta conficere. Felin.

in

in cap. Albericus n. 2. Abb. *n. 5. de testib.* Lxl. de Zanch. *d. priuil. 64. n. 18.* Menoch. *remed. 4. adipisc. ex n. 653. & cons 175. n. 29.* cum aliis citatis *sup. ad cap. cum P. tabellio, sub n. 3. hoc tit.*

3 *Coram ordinario iudice, vel delegato ab eo specialiter.*] Ergo Vicarius ipsius Ordinarij vigore generalis commissionis non poterit auctorare exemplum ex originali sumptum, vt eandem vim, & auctoritatem cum originali habeat, Tiber. Dec. *resp. 14. n. 44. vol. 1.* quem refert, & sequitur Narbona *de appellatione à Vicario Episcopum, p. 1. n. 250.*

De Præsumptionibus.

Tit. XXIII.

Svper hanc rubr. scripserunt Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Cujac. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol. 159. verso,* Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Martin. Mesuart. *in epitom. Decretal. fol. 74. verso,* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontificij, à pag. 272.* Goffred. & Host. *in summ huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret* Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* nouissimè Ioan. Honor. *lib. 2. summ. in Decret.* omnes *sub hac rubr.*

De materia huius tit. vide Alciat. & Menoch. *in suis de eo tractatibus,* Philip. *de fictionib. p. 2. cap. 2.* Simanch. *de cathol. instit. c. 5. à n. 4.* Penia *ad direct. Inquisit. p. 2 q. 35. comm. 80.* Mascard. *de probat. quæst. 10.* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 1. tit. 2.* Aluarad. *de coniectura ta mente defuncti, lib. 1. cap. 4.* Mich. Grass. Bonacos. Donat. à Fina, & alios *tom 1. commun opinion. lib. 4 tit. 9. n. 299 cum multis seqq.* Clar. *§. fin. quæst. 10.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q. 36. n 67. cum seqq.* Aldrete *de Religiosa disciplina tuenda, lib. 2. cap. 7.* Rendina *in prompt. recept. sentent. tom. 1. tit. 90.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna obnoxius sicut est manifestè nocens, ita & occultus, licèt postea dicat se ioco fecisse.*
2 *Factum omne malum semper prauè præsumitur factum.*
3 *Verba iniuriosa dicens præsumitur dixisse animo iniuriandi.*
4 *Iniuria non præsumitur per iocum illata, & ideo qui hoc dicit probare tenetur.*

Cap. Sicut. I. *Salom. Prou 26.*

1 QVi manifestè nocet, v.g. mittens lanceam, vel sagittam, est noxius pœnæ, sic qui nocet occultè amico suo, licèt dicat, ludens feci. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Henric. Boich, Guid. Papæ, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag 202.* Alagona *in compend iuris Canon. pag 285.* remissiuè Ximen. *in concord. p 1. & 2* desumitur ex Salomone in Parabolis, *cap. 16.* refertur ab Ant. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 16. c. 1.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd omne malè factum, prauè semper præsumitur factum, vt per Mascard. *de probat. concl. 225. n. 5 & concl. 1003. n. 21. & 71.* Farin. *in praxi crimin. p. 3. q. 85. n. 35.* Vnde dicentem alteri verba iniuriosa præsumi dixisse animo iniuriandi, resoluit Palat. *in alleg. hæresis, § 7. in princip.* Nam contra ea præsumitur, quæ de sui natura mala sunt, & de genere prohibitorum, licèt aliquo casu possint excusari, vt per Tiraq. *de pœnis semper. c. 15. num. 16.* Mascard. *de probat. concl. 495. n. 4.* Farin. *d. q. 85. n. 34. & q 89 n. 77.* 3

Ludens feci.] Notatur ad hoc quòd iniuria non præsumitur per iocum illata, & propterea qui hoc dicit probare tenetur, vt per Mascard. *concl. 902. n. 6. 9. & 12.* Farin. *d. p. 3. q. 105. n. 127.* vbi *n 129.* asserit quòd de iniuria tenetur ille, qui de aliquo facit ludibrium, nec excusatur de eo, quòd ioco id se fecisse dicat. 4

In gloss. *In mortem,* r. ibi, *ex quo processit ad actum.* Vide Couar. *in cap. Raynutius, in princ. n. 13. de testam. & in Clem. si furiosus, de homicid. p. 1. in princip num. 11. column. 3.* 5

SVMMARIVM.

1 *Sententia diffinitiua ex violenta præsumptione, fertur, & n. 2.*
3 *Iudici licitum est prudentibus promissis, & bonis simulationibus rem allicere ad veritatem eruendam.*
4 *Caroli Magni iudicium refertur ad cognoscendum quis occidisset ex patre & filio de homicidio accusatis.*
5 *Alphonsi Regis Aragoniæ simile factum narratur.*
7 *Condemnari criminaliter non potest quis ex præsumptionibus violentis, seu vehementibus.*
8 *Pater, vel mater non præsumitur ille, quia filium non diligit.*
9 *Sententia diffinitiua, siue interlocutoria ex violenta præsumptione ferri potest, siue agatur de filiatione quoad possessionem, siue quoad proprietatem.*
10 *Filius quando dubitatur, an sit alterutrius duarum fœminarum, illa præfertur, quæ est in possessione.*

Cap. Afferte. II.

IVdex præsumptione vehementissima potest ferre sententiam diffinitiuam, vt fecit Salomon de vno filio inter duas mulieres. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Felin. Bald. Henric. Boich, Panorm. Guid. Papæ, Cujac. Cened. *collect. 62.* Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 203.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 285.* & repetitionem edidit Petrus Martinez, remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p. 1 & 2.* habetur *lib. 3. Regum cap 3.* refertur ab Ant August. *collect. 1. Decret. lib 2. tit. 16 cap 2.* 1

Ad plura celebris reputatur text. hic à Tiraquel. *de pœnis temper causa 27. à princip.* de cuius materia agunt Anton. Gom. *l. 2 Tauri, n. 4. & tom 3. variar. c. 12. num 25.* Sarm. *select. lib. 1. c. 1. n. 8.* Simanch. *de catholicis instit. tit. 50. n. 21.* Couar. *var. lib. 1. c 2. n. 16.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 2. n. 7. & præs. 88. & 97.* Perez *in rubr. tit. 11. gloss. 1. pag. 668. lib 3. Ordin.* Ceuall. *communium contra communes, q. 457.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. n. 83 & 88. ff. soluto matrim.* Morl. *in emporio iuris, p. 1. tit. 12. q. 1.* 2

Afferte mihi gladium, &c.] Notatur ad hoc quòd licitum est iudici prudentibus promissis, & bonis simula 3

ſimulatinnibus reum allicere ad veritatem eruendam, vt per Abb. *num. 2. not. 2.* expendentem huiuſmodi textum pro iudicibus, qui ad veritatem eruendam duci faciunt reum ad locum torturæ, Clar. *lib. 5. §. fin. q. 55. à num. 7.* Conar. *lib. 1. var. cap. 2. num* 16. Tiraq. *de retractu lig. in præfat. à num.* 68. Anton. Gom. *variar tom. 3. cap. 12. num. 6.* Viuian. *tom. 1. opin.* 172. Menoch. *de arbitr. caſu* 367. Azcued. *l. 3. num. 14. tit. 2. lib. 1. noua recop.* plures refert Cened. *d. collect. 62. num. 2.*

4 Simili iudicio vſus fuit Carolus Magnus, is cùm accepiſſet patrem & filium homicidij accuſari, & re vera adhibitis etiam grauiſſimis cruciatibus conſtare non potuiſſet quorum alter ex eis delictum perpetraſſet, vtrumque laqueo ſuſpendi iuſſit, hoc cognito pater nullam inde ſibi ſpem vitæ conſiderans rem omnem patefecit, atque ita ſe reum criminis detexit, filiumque liberauit, referunt Menoch. *d. arbitr. caſu* 270. *n.* 1. & Sayr. *in claui Regia, l.* 12. *c.* 17. *n.* 28.

5 Et ſimile Alphonſo Regi Aragoniæ factum accidiſſe refertur *in libello de eius mirabilibus, fol* 50. *verſo*, nam adhuc plenè puero, cùm Aragoniæ vtriuſque Siciliæ regna ſuſciperet accidit, vt quædam ancilla ex domino pareret, & ad libertatem ex Hiſpanienſi lege procuraret, Dominus ne matre cum filio priuaretur, negabat ex ſe natum, deerant in re clam patrari ſolita probationes; quid ageret, bellè ſe expediuit, iubet ſub haſta partum vendi; vincitur dominus licitatione, ergo ne, ſecum, filius meus in ſeruitutem me viuo; quin potius fateor quod res eſt, & ecce paterni animi erumpunt inuito lachrymæ, ſubſequitur lingua confeſſionem oculorum, ſic patri filium matri debitam libertatem aſſeruit.

6 Tres Cyneticorum Regis filij de paterno Regno contendentes iudicem elegere Ariopharnem; hic iubet patris cadauer ſepulchro erui, arbori allegari, & eos arcu contendere, vt qui patris cor transfixiſſet, is in Regnum ſuccederet, primogenitus guttur, ſecundus medium pectus corde illæſo transfixit. Superant minimo ſpes Regni, vicit pietas, & ſe Regno cedere malle, dum in patris cadauer pietate ſuperior eſſet, profeſſus, iaculari detractauit, huic iudex regnum adiudicauit, quia naturæ propenſione ſe & verè filium, & virtute præſtantiorem oſtendiſſet, refert Martin. Delr. *diſquiſit. magic. lib. 4. in princip. pag. mihi* 252.

Diuidite infantem.] Notatur ad hoc quòd vbi iura partium ſunt obſcura, poteſt iudex rem diuidere inter colligitantes, de quo vide Boer. *deciſ* 42. *n* 39. Tiraq. *de primog q. 17. opin. 4. n. 9.* Hieron. de Monte *de finibus regund. c.* 101. *n.* 2. Læl. de Zaneh. *de priuileg. Eccleſ. priuileg. 66. n. 4. cum ſeqq.* Menoch. *remed. 3. retin. ex n. 755. & de arbitr. lib. 1 q. 56.*

7 *Date huic infantem*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex præſumptionibus violentis, ſeu vehementibus non poteſt quis criminaliter condemnari, vide Hippol. *ad rub. C. de probat n. 248. cum multis ſeqq. & in l. repeti, n. 24. ff. de quæſt.* Palat. *in alleg. hæreſis, §. 11. in princ.* Tiraq. *de cauſa 27. à princ.* Auend. *de exequend. mand. p. 2. c. 16. n. 12 ad finem*, Boër. *dec.* 161. *n.* 1. Plaça *de delictis, lib. 1. c. 14. n. 3.* Clar. *in §. fin. q. 10. col. pen. à n. 6.* Sarmien. *lib. 1. ſelect. c. 1.* Ferdinand. de Mendoz. *diſput. iuris lib. 1. c. 3. n. 33.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 94. num. 3. & præſ 97. à num. 23.* Maſcard. *concl.* 1221. *n.* 55. Farin. *in praxi crimin. part. 3. quæſt. 86. num. 100. & part. 4. conſ. 60. num.* 19. Cened. *d. collect* 62. *n.* 4. *& conſ.* 127. *num.* 1. vide optimè circa intellectum huius text. illum aliter intelligentem D. Barboſ. *in l. 2. part. 1. num. 82. ff. ſoluto matrim.* Illud tamen aduertere oportet quòd licet ex coniecturis, ſeu præſumptionibus, quantumvis violentiſſimis non poſſit quis pœna corporali condemnari, ſi tamen huiuſmodi coniecturæ, & præſumptiones ſint iuris & de iure, ſufficient ad condemnandum criminaliter etiam pœna corporali & capitali. Menoch. *de præſumpt. lib. 5 præſ. 41. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. quæſt. 136. num. 24. & 53.* Buccaron. *de different. inter indicia ciuilia & criminal. differ.* 133. *n.* 10.

Hæc eſt enim mater eius.] Notatur ad hoc quòd ille non præſumitur pater, vel mater, qui filium non diligit, vt per Menoch. *de præſumpt. lib. 6. præſ. 56. num. 2.* 8

In gloſſ. *Date*, ibi, *hæc enim fuit ſententia*, &c.] Aduerte violenta præſumptione ferri poſſe ſiue interlocutoriam, ſiue diffinitiuam ſententiam, ſiue agatur de filiatione quoad poſſeſſionem, ſiue quoad proprietatem, vt per Alciat. *reſp. 2. num. 20. & de præſumpt. reg 2. præſ. 9. n. 5.* Menoch. *remed. 16. recup n. 395. & conſ. 31. n. 25.* Clar. *d q. 20. n. 6.* D. Barboſ. *vbi proximè num. 76.* 9

In gloſſ. *Hæc eſt*, fin ibi, *ſed ſi vtraque dixiſſet filium nolle interfici*, &c.] Notatur ad hoc quòd ſi vtraque mater dixiſſet, quod altera tantùm dixit, ſcilicet, date huic infantem viuum, & non occidatur, tunc ei fuiſſet infans adiudicandus, quæ erat in poſſeſſione, niſi alia probatio interueniſſet, vt per Tiraq. *de iure primog. q 17. opin 11. n. 7.* vbi *num.* 18. reſoluit quòd quando dubitatur an filius ſit alterius duarum, fœminarum, illa præfertur, quæ in poſſeſſione eſt, Maſcard. *de probat. concl.* 1194. *n.* 23. 10

In ead gloſſ. ibi, *Sed pone quòd vtraque moriatur lite pendente*, &c. Quærit hæc gloſſ. ſi vtraque mulier lite pendente præmoreretur, cui ex mulieribus ſuccedere debeat filius, de quo vide Tiraq. *d. n. 7.* Petr. Martin. *in repet. huius text. in gl. date illi, ex n. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Puer ſimplex & humilis præſumitur quòd bonus futurus ſit.*

2 *Opera exteriorum virtutum in hac vita viros eminentes conſtituunt.*

3 *Sapientes audire, & conſulere magnum ſignum bonitatis.*

4 *Verbum*, intelligitur, *denotat improprietatem.*

Cap. Ex ſtudiis. III.

PVer præſumitur futurus bonus ex actibus bonis quos facit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Butr. Anchar. Hoſtienſ. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Cuiac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij, pag.* 204. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 285. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. deſumitur ex D. Hieron. *ſuper Parabolis, c.* 20. & refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 16. cap 4.* 1

Notatur hic text. ad hoc quòd exteriorum virtutum opera in hac vita viros eminentes conſtituunt, vt per Caſſan. *in catalogo gloriæ mundi, p. 8. conſid.* 13. 2

Auditioni ſapientum.] Notatur ad hoc quòd magnum ſignum bonitatis eſt audire, & conſulere ſapientes, vt per Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, pag 586. verſ. quinta concl.* Vnde Abb. *in cap. cum olim n. 7. verſ. ſi verò, de conſuetud.* quem refert Illuſtr. D. meus Roder. à Cunha *in comment. ad cap. vlt. n. 4. diſt. 20.* Dicit quòd deficiente lege, vel conſuetudine 3

in

in aliqua Ecclesia congregari debent sapientes, & seniores, quorum coosilio standum est.

4 *Intelligitur.* Denotat impropriietatem, vt per Tiraq. *in tract. le mort, p. 2. declar. 10. à n. 7. & de iure mariti, gloss. 1. n. 174.* & alios citatos *in meo tractat. de dict. vsufreq dict. 169. n. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicium subterfugiens videtur suspectus, & præsumitur de sua iustitia differre,* & n. 2.

3 *Fuga quando delictum probet, remissiuè.*

4 *Fugere an liceat iniustè detento in carceribus ruptis vinculis, & effracto carcere, remissiuè.*

Cap. Nullus. IV.

1 IVdicium dilationibus subterfugiens confitetur se nocentem, quia de sua iustitia diffidit. Colligont ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Guid. Papæ, Anchar. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 104. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 285. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 16. c. 5.* Burchard. *lib. 1. Decretor. c. 161.* Iuo *p. 3. c. 271.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *l. 76. Tauri, n. 12. prope finem,* Menoch. *de præsumpt lib. 2. præs. 91 n. 1.*

3 *Nocens subterfugit.*] Ergo fuga delictum probat, de cuius conclusionis veritate vide Hippol. *sing. 115.* Mathesil. *sing. 145.* Socin. *reg 162.* Duen. *reg. 389.* Clar. *lib. 5. §. fin quæst. 25. n 25.* Couar. *lib. 1. variar. c. 2. à n. 7.* Boër. *decis. 215. ex n. 9* Simanch. *d. cathol. instit c. 16. ex n. 23.* Rojas *de hæret. p. 2. assert. 15 ex n 185.* Olano *in antinom. lit. F. ex n. 106.* Paul. Fusc. *lit. F sing. 156.* Lælij de Zanchis *de priuileg. Eccles. priuil. 72. ex n. 3.* Anton. Gom. *variar. tom. 3. cap. 9. num 11.* Menoch. *de arbitr. casu 30.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil. 6.* Mascard. *de probat. concl. 819. & concl. seq & concl 498. n. 14.* Bonacos. *communium crim. p. 1. verbo, fuga, fol. 74.* Viu. *tom. 2. communium opin. lib. 9. tit. 28. num 6. cum seqq. pag. 536.* Menoch. *cons. 914. n. 36. & cons. 100. n 63. & cons. 301 & de præsumpt. lib. 1. præs. 89. num. 36.* Perez *ad l. 34. tit. 19. lib. 8. Ordin. pag. 383.* Rebuff. *de priuilegiis scholarium, priuil. 15.* Aloys. Ricc. *in collect. dec. p. 4. collect 1. n. 10.* Less. *de iustitia, lib. 2. c. 29 n. 164.* Horteos. Caualcan. *de brachio Regio, part. 3. num. 89.* plures refert Doctores Cened. *ad Decretal. collect. 43. num. 1.*

4 Hinc non abs re quæri potest an innoceoti iniustè detento Roptis vinculis, & carcere effracto liceat aufugere; sed quia quæstio hæc altiorem petit indaginem, pro illius vera resolutione vide Nauar. *commento 4. de Regularibus, num. 63.* Laram *in l. si quis à liberis, §. sed verum, à num. 24. ff. de liberis agnoscend.* Tiraq. *in præfat. retractus lig. num 69.* Sot. *de iustit. lib. 5. q. 6. art. 4.* Simanch. *de Cathol. instit. cap. 16. ex num. 26.* Perez *l. 1. vers hinc est quod tit. 4. lib 3. Ordin. pag. 545.* Mascard. *de probat. concl. 820. n. 17.* Meooch. *de arbitr. casu 301. ex n 14.* Brunot. à Sole *in quæstion. legalib. q. 30. ex n. 27.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 132. ex n. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. p 1. cap. 57. ex num. 16.* Mench. *illustrium cap. 10. num 53.* Bannes *in 2. 2. D. Thoma, quæst. 69. art. 4. dub. 2. concl. 5.* Azeued. *ad l. 7. n. 7. tit. 9. lib. 3. noua recop.* Cened. *d. collect. 43. n. 2.* quibus adde Cardos. *in praxi iudicum verbo, carcer, num. 16. cum seqq.* Sayr. *in claui Regia, lib. 12. cap. 18. num. 4. cum seqq.* Fr. Emman. *quæst. Regular. tom. 2. quæst. 22. art. 6.* Fr. Ludouic. Miranda *de ordine iudic. q. 29. art. 3.* Fr. Paulin. Berti Loeens. *in praxi criminali Regular. tit. 7. cap. 5. n. 46.* Martin. Delr. *disquisit. magic. lib. 5. sect. 7. pag. mihi 385.* Paul. Comit. *respons. moral. lib. 4 q. 15.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 24. n. 149.* Iacob. de Graffis *tom 2. consil. sub tit. de iudic. cons. 2. à princip.* vbi *n. 18.* an iniustè carcerato liceat occidere custodes carceris si non possit aliter euadere.

Verùm autem ad triremes damnatis licita sit fuga, qoæstio est dobia; in qua vna sententia tenet non esse licitom, eamque tuentur Valent. *tom. 3. disput. 5. q. 13. puncto 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 12. c. 18. n. 8.* Salas *p. 2. tom. 1. tract. 3. c. 7 q. 8. n. 4.* Vasq. *in p. 2. q. 96. art. 5. disp. 174. c 1. n. 7.* vbi limitat, nisi extra territoriom Principis esset, cui subiecti sunt, nam ibi videntur esse soluti ab obedientia Principis. Verùm contraria sententia absolutè tanquam probabilior tuenda est, qoam sequuntur Petr. Ledesma *in summ. tom 2. tract. 9. c. 24.* Salas *de legib. tract. 14. disp 15. sect. 6. n. 88.* Malder. *in 2. 2 tract. 6. c. 3 dub. 6.* Lessi. *de iustit. lib. 2. c. 31. dub. 5. n. 39.* vbi subdit quòd reus non tam condemnatur vt in triremibus sponte maneat qoàm vt detineatur.

SVMMARIVM.

1 *Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur,* & n 2.

3 *Reprobatio vnius ex duobus propositis videtur includere approbationem alterius.*

4 *Inclusio vnius est exclusio alterius*

5 *Taciturnitas non præiudicat vbi quis contradicendo expressis verbis non potuisset actum impedire.*

6 *Consentire videtur qui tacet.*

Cap. Nónne. V. *Greg.*

QVi de duobos sibi illatis vnom negat, alterum 1 tacendo fatetur. Colligont ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Cojac. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 205.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 285.* desumitur ex D. Greg *in Euang. homil. 88.* remissiuè Ximen. *in conc. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. Aogust. *collect. 1. Dec. l. 2. tit. 16. cap 6.*

Vnde negationem vnios esse affirmationem alte- 2 rius ex hoc text. colligunt Perez per text. *ibi in l. 9. gl. 2. post princip. tit. 3. lib. 4. Ordin. & l. 1. gloss. 5. tit. 15. lib. 8. eiusdem. Ordin.* D. Barbos. *in l. cùm Prætor, in princ. n. 37. & n. 53. cum seqq ff. de iudic.* Nam in Euangelio sactu, Ioan. *c. 8.* refertur duo fuisse obiecta Christo Domino, alterum qoòd Samaritanus esset, alterum quòd dæmonium haberet: posterius expressè negauit, dicens, *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum,* &c. ergo, infert Gregor. *in præsenti,* prius tacendo concessit, cuius rei non in senso literali, sed morali rationem reddunt Doctores communiter cum Origen. vt per Card. Toletan. *in comme it. in Ioan. d. c. 8. annot. 21.* Maldonat. *ibi n. 49.* & alij ab illis citati, quia Samaritanus secundùm communem significationem idem est quod custos, planè Christus Dominus verè custos est, iuxta illud Psalmi 126. *Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit,* &c. & Esai. cap. 21. *custos qui de nocte?*

Notatur

3 Notatur etiam ad hoc quòd reprobatio vnius ex duobus propositis videtur includere approbationem alterius, vt per Surd. *decis* 195. *n.* 3.

4 Notatur denique ad hoc quòd inclusio vnius est exclusio alterius, de quo Thom. de Thomas. *reg.* 148. Pichard. *ad princ. Instit. de exhæred. libr.* ... *n.* 10. Menoch. *de arbitr. casu* 37. *n.* 22. *& cons* 106. *n.* 314. *cum seq. & cons.* 141 *à n.* 9. vbi *n.* 22. asserit non procedere cùm illud, quòd exclusum videtur, alia dispositione includitur, *& cons.* 406. *n.* 44 *& cons.* 431. *n.* 27. *& cons.* 583. *n.* 11. *& cons.* 1148. *à n.* 13. Cald. Pereira *q forens. cons.* 4. *n.* 10. *& cons.* 50. *n.* 2. Cæs Argel. *de contradict. legitimo, q.* 5. *n.* 32. *& q.* 10. *n.* 47. Mar. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 1. *n.* 10. Card. Tusch. *tom.* 4. *lit. I. concl.* 71. Surd. *decis.* 291. *n.* 20. *& decis.* 295. *n.* 12. vbi dicit quod inclusio vnius non est exclusio alterius habentis eandem rationem, idem Surd. *cons.* 25. *n.* 3. *& cons.* 56 *n.* 1. *& cons.* 131. *n.* 55. Flamin. *de confident. q.* 29 *n.* 52. vbi idem dicit quando aliquid includitur ratione maioris frequentiæ, latè dixi *Axiom.* 120

5 In gloss. *Tacendo*, ibi, *si verò per probibitionem meam*, &c. Notatur ad hoc quòd taciturnitas non præiudicat vbi quis contradicendo expressis verbis non potuisset actum impedire, vt per Surd. *decis.* 100. *n.* 8. *& decis.* 294. *n.* 35. *& decis.* 102. *n.* 2. Menoch. *cons.* 120. *n.* 10. Cald. Pereira *de emptione, c.* 33. *n.* 71. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 68. *n* 16. Nam præsentia eius, qui contradicere non potest, non nocet, Tiraq. *de retract. lig.* §. 1 *gloss.* 9. *n.* 149.

6 In ead. gloss. ibi, *Qui tacet consentire videtur.* Vide Mascard. *de probat. concl.* 1218. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 104 plures per Cened. *ad Decretum; collect.* 9. *n.* 4. intellige, & limita provt habes ad reg. *qui tacet* 43. *de regulis iuris in* 6.

SVMMARIVM.

1 *Præterita faciunt præsumere de futuris.*
2 *Papa licèt habeat plenitudinem potestatis, potest sibi socios accipere, qui ei in illa exercenda adiuuent.*
3 *Bonus qui antea fuerat, nunc & bonus præsumitur.*

Cap. Mandata. VI.

1 EX bona anteacta vita præsumitur de futura, & sic Papa delegat Maximum Episcopum super omnes Ecclesias Siciliæ, & hoc delegat personę, & non loco, & ait se gerere mandata cœlestia, si onera impartiatur cum fratribus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Henric. Boich, Anch. Bald. Panorm. Felin. Cujac. Guid. Papæ, Viuian. *in ration secundi libri iuris Pontif. pag.* 205. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag* 286. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. desumitur ex D. Gregor. *lib.* 1. *epist.* 4. *regist.* refertur ab Ant. Aug. *collect* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 16. *c.* 7 *& d. collect.* 1. *lib.* 1. *sub tit. de officio Vicarij, c.* 1.

2 *Si nostra cum fratribus*, &c.] Ergo Summus Pontifex licèt habeat plenitudinem potestatis, potest sibi socios accipere, qui ei in illa exercenda adiuuent, vt per Nau. *de spoliis clericorum*, §. 11. *n.* 4.

3 *Quia ex transacta in te vita*, &c.] Notatur ad hoc quòd is, qui bonus antea fuerat, nunc & bonus præsumitur, ratióque anteactæ vitæ consideranda est ad æstimanda, metiendáque facta hominum, vt per Tiraq. *de pœnis temp. c.* 51. *à n.* 3. Azeued. *l.* 6. *n* 4. *tit.* 14. *lib.* 5. *nouæ recop.*

SVMMARIVM.

1 *Notitia facti vicinitate præsumitur.*
2 *Vicinus præsumitur scire facta vicini.*
3 *Factum proprium quis ignorare præsumitur, quando illud est de longinquo.*

Cap. Quosdam, VII.

EX vicinitate loci præsumitur notitia facti loci conuicini pro aliquo, vel contra aliquem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 205. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 286. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret lib.* 2 *tit.* 16. *c.* 8. 1

Notatur ad hoc quòd vicinus præsumitur scire facta sui vicini, vt per Paris. *cons* 23. *n.* 18. *lib.* 1. Rimin. *cons.* 528. *n* 20. *lib.* 5. *& cons.* 726. *n* 20 *lib.* 4. *& cons.* 640. *n.* 11 *eod. lib.* 4. Franc. Vegg. *cons.* 1. *n.* 55. Bertazz. *cons.* 140. *n.* 50. Card. Tusch. *pract concl. verbo scientia, concl.* 62 *n.* 1. Duen. *reg.* 125 Palat. *in repet cap. per vestras, de donat. inter virum*, §. 18 *n.* 31. Menoch. *remed.* 16 *recup. n* 48. *cum seqq & cons.* 98. *n.* 48. *& de arbitr. casu* 222. *n.* 8. Tiraq. *de pœnis temper. causa* 23. *n.* 2. Perez *l.* 1. *gl* 2. *pag.* 88. *vers. dubitatur, tit* 2 *lib.* 5. *Ordin.* Mascard. *de probat. concl.* 752. *&* 791. *à princ.* Rot. *in Legionen. puritatis sanguinis* 29 *Martij* 1631. corā R. P. D. Queipo, *in vers tum etiam probatur.* Quis autem dicatur vicinus ostendunt Alex. *cons.* 22. *Consideratis, n.* 5. *vers. aliud ergo, lib.* 4. *& cons.* 63. *In causa, & lite, in fin lib.* 8. Duen. *d. reg.* 125. *in fin. principij*, Signorol. *cons.* 32. vbi ait quòd vicini dicuntur, hi qui habent prædia vicina, item qui habent ædes in conspectu siue sint proximæ, siue non, item qui habitant in eadem contrata, secundum vulgi opinionem, Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9 *n.* 21. Menoch. *de arbitr. d. casu* 222. *à n.* 13. Bald. *de tempore vtili, & continuo c.* 16. *n.* 10. 2

Viciniores estis.] Ergo factum proprium quis ignorare præsumitur, quando illud est de longinquo, & antiquo tempore, vt per Mascard. *de probat. concl.* 731. *& concl.* 879. *n.* 41. *cum seqq.* Anton. Gabr. *commun tit. de regulis concl.* 6. *n.* 1. *cum seqq.* Capra *reg.* 79. *n.* 5 *vers. secundò fallit in facto antiquo*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 23. *n* 28. *& seqq.* qui quadrupliciter hoc limitant, primò vt non procedat in facto arduo & graui, secundò vt non procedat in iis, quæ quotidie videntur: tertio, vt nec procedat in facto obligatorio: quartò vt nec etiam procedat vbi in facto adest iuramentum 3

Cap. Quanto. VIII.

FActum quod est notum in longinquo loco, præsumitur notum in vicino. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Panorm. Bald. Butr. Felin. Henric. Boich, Anchar. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 206. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 286. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. desumitur ex D. Greg. *in registro lib.* 10. *epist.* 13. *&* 34. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 16. *c.* 9. 1

2 Notatur ad hoc quòd scientia in factis vicinorum præsumitur, Duen. *reg.* 125. Socin. *reg* 71. & citati *in cap. quosdam*, *n.* 2 *hoc eod. tit.* Vicinus dicitur ille, qui proximè habitat, itavt alta voce acclamando audiri possit, vide Menoch. *de arbitr. casu* 2 22 Mascard. *de probat. concl.* 1406. *n.* 4. Flores de Mena *var. quæst. lib.* 1. *q.* 1 *num.* 6. Ignat. de Villar. *in sylua responsorum*, *lib.* 1. *resp.* 5. *p.* 1. *n.* 41. Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 99. *n.* 5. latè Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli*, *l.* 64. *n.* 4. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Ex præteritis præsumitur circa futura.*
2 *Voluntatis mutatio in dubio non præsumitur.*
3 *Præsumptio quando sumatur, ac ducatur à tempore ad tempus, & de tempore ad personam, remissiuè.*

CAP. Scribam. IX.

1 EX præteritis præsumitur circa futura. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Felin. Bald. Panorm. Anchar. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 206. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 289 remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. desumitur ex D. Hieronim. super Oseam. *cap.* 8. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 16. *cap.* 10.

2 Notari solet ad hoc quòd in dubio voluntatis mutatio non præsumitur, vt per Mant. *lib.* 2. *dial.* 4. Menoch. *consil.* 317. *num.* 29. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, voluntas* 9. Surd. *decis.* 111. *num.* 9. *& decis.* 288. *num.* 16 Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 9. *quæst.* 25. *num.* 16. Pichar. *ad princip. Inst. de adempt. legat. num.* 4. Pereita *de potest. eligendi cap.* 3. *num.* 41. *& cap.* 10. *n.* 54. *& de emptione, & vendit.* Cald. *c.* 23. *num* 65. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 19. *num.* 27. *& decis.* 43. *num.* 29. Aloys. Riec. *in praxi rerum fori Eccles. decis.* 91. *num.* 5. *in* 1. *edit. & resolut.* 77. *num.* 5. *in* 2. *edit.* Cardin. Tusch. *tom.* 8. *litera V. conclus.* 286. Francisc. Molin. *de ritu nuptiarum*, *lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 2.

3 In gloss. *Et prius datis.* Quomodo, & quæ præsumptio sumatur, atque ducatur à tempore ad tempus, vide Euerard. *in cent. legali*, *in loco à tempore ad tempus*, Aleiat. *de præsumpt. reg.* 1. *præsumpt.* 25. & 26. Menoch. *eod. tract. lib.* 1. *præsumpt.* 24. Et de tempore ad personam, vel è contra, vide plures Doctores citatos *in libello de principiis vtriusque iuris*, *litera A. num.* 231.

SVMMARIVM.

1 *Probatio efficacior requiritur ab eo, qui probare vult quod non est verisimile.*
2 *Testis deponens non verisimilia minimè probat.*
3 *Verisimile quod non est præsumitur falsum.*
4 *Probationes debent esse efficaciores quando tractatur de probando contra illud, quod habet præsumptionem pro se.*
5 *Verisimilitudo est cognata naturæ.*
6 *Argumentum à verisimili optimum est.*
7 *Scire quilibet præsumitur quod publicè scitur.*

CAP. Quia verisimile. X. *Alex. III.*

PRobare volens aliquid quod non est verisimile, debet offerre maiorem probationem, id est, tales testes, de quibus non sit verisimile quòd peierabunt, & quòd de eo sit fama communis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Innoc. Anan. Host. Bald. Panorm. Butr. Anchar. Felin. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag* 206. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 286. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib* 2. *tit.* 16. *c.* 11. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 8. *c* 14. 1

Collige ex text. quòd testis deponens non verisimilia minimè probat, quia redditur suspectus, vt per Abb. *hic n.* 3. Dec. *cons.* 94. *n.* 2. *vers. secundò in dictis testium*, *& cons.* 684. *n.* 5. Iason. *in l. si extraneus*, *n* 8. *ff. de condict. causa data*, Aym. *cons.* 78. *n.* 1 *& cons* 115. *n.* 12 *& cons.* 134. *n.* 36. Caputaq. *decis.* 276. *n.* 8. Rot. *in Perusina laudi* 23. *Ianuarij* 1619 corã Card. Verospio, Mascard. *de probat. concl.* 1374. *n.* 1. *& concl* 1402. *n.* 8. *& concl.* 150. *n.* 19. *& concl.* 745. *n.* 14. *& concl.* 1311. *n.* 46. Syluan. *cons.* 68. *n.* 1. *& cons.* 95. *n.* 21. Hippol. *cons.* 20. *n* 61 *& cons.* 31. *n* 21. *&* 22. *& cons.* 32. *n.* 38. *cum seqq. & cons.* 49. *n.* 32. *cum seqq. & cons.* 74. *à n.* 16. *& cons.* 101. *à n.* 23. *& cons.* 109. *à n* 20. *& cons.* 113 *à n.* 39. Menoch. *de arbitr. casu* 174. *n.* 59. *& cons.* 1 *n.* 417. *cum seqq.* Martin. Delr. *disquisit. magic. lib.* 5. *q.* 16. *pag. mihi* 454. Farin. *in praxi crimin. p.* 2 *q.* 65. *n.* 144. Vnde testium dictis à verisimili remotis nullam fidem adhibendam esse docent Abb. Felin. & alij *in præsenti*, Socin. *cons.* 186. *vol* 1 Alex. *cons.* 2. *n.* 11. *vol* 7. Roland. *cons.* 27. *num.* 23. *vol.* 3 Natt. *cons.* 632. *n* 14. Anton. Gabr. *commun sub tit. de testib. concl.* 4. *n.* 18 Ozasc. *decis.* 2. *n.* 8. Menoch. *de arbitr casu* 85. *& cons.* 98. *n.* 45 Farin. *d. q.* 65. *n.* 130. Surd. *cons.* 61. *n.* 48. *& cons.* 307. *n* 16. Stephan. Gratian *disc ept. forens. c.* 562. *n.* 11. Amplia vt procedat licet testes essent plures, quia nihilominus illis inuerisimilia deponentibus non creditur, Dec. *cons.* 94. Hieron. Gabr. *cons.* 159. *n.* 14. *lib.* 1. Mascard. *d. concl.* 1364. *n.* 13. Farin. *d. q.* 65. *n.* 147. Quòd autem testibus deponentibus verisimilia magis credatur quàm deponentibus inuerisimilia, resoluunt citati per me *ad gloss.* 1. *cap in nostra* 32. *sup. de testib.* quibus adde Rot. *decis.* 748. *n.* 6. apud Farin. *p.* 2. *recent.* 2

Quia verisimile non est, &c.] Ergo quod verisimile non est præsumitur falsum, vt per Menoch. *consil.* 1. *n.* 258. *& cons.* 2. *n.* 300. *& cons.* 28. *n* 25. *& cons.* 188. *n.* 11. *& cons.* 199. *n.* 12. Tiraq. *in l. si vnquam*, *C. de reuocandis donat. in princ. n.* 40. Mascard. *de probat. concl.* 740. *n.* 35. *& concl.* 1364. *n.* 4 Surd. *de aliment. tit.* 8. *q.* 12. *n.* 24. Quintilian. Mandos. *in reg. Cancell.* 30. *de verisimili notitia obitus*, *in præfat.* Dionys. Paul. *de vera quatuor Patriarch. sedium erect. c.* 18. *n.* 9. Et remotum à verisimili imago est falsitatis, Bald. *in l.* 1 *col. fin. C. de seruis fugit.* Ias. *in l. extraneus*, *n.* 8. *C. de condict. ob causam.* 3

Nec super hoc probationem recipias, &c.] Notatur ad hoc quòd quando tractatur de probando contra illud, quod habet præsumptionem pro se, probationes debent esse efficaciores, vt per Hippol. *sing.* 455. Quia iuris præsumptio pro liquidissima probatione habetur *l. licèt Imperator*, *ff. de leg.* 1 *l. ab ea parte*, *ff. de probat.* Bart. *in l. in illa*, *in fin. ff de verb oblig.* Cou. *var. lib.* 2. *c.* 6. *n* 1. Menoch. *de præs. lib* 1. *c.* 4. *ex n.* 3. Surd. *consil.* 1. *n.* 39. Molin. *de primog. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 39. & 40. Greg. *decis.* 498. *n.* 2. Rot. *decis.* 496. *n.* 2. *p recent. & in l. egian. puritatis sanguinis* 26. *Maij* 1631. corã R.P.D. Queipo. 4

De

5 *De quibus veriſimile non ſit*,&c.]Nam veriſimilitudo eſt cognata naturæ, Menoch. *conſ.* 114. *num* 12. vbi *num.* 13. quòd habetur pro lege, & omnium interpretationum eſt caput, Maſcard. *concluſ* 1410. *num.* 2. & diſpoſitiones omnes ab illa regulam accipiunt, idem Maſcard. vbi proximè, *num* 5. vbi *num.* 6. 6 dicit quòd arguens à veriſimili dicitur arguere à ratione naturali, & allegare textum legis. Vnde argumentum à veriſimili optimum, & in qualibet materia receptum aſſerunt Euerard. *in locis legal. loco* 5. Cantiunc. *loco* 25. Andr. Gamar. *in dialectica legali, lib.* 1. *loco* 23. Perez *l.* 2. *tit.* 7. *lib.* 5 *Ordinam. pag* 1‸4. Surd. *de alimentis tit.* 9 *q.* 12. *n.* 25. Flamin. *de confident. benefic. quæſt.* 29. *n.* 24. & *q.* 31. *n.* 31. Anton. Monach. *Bononien. deciſ.* 10. *num.* 16. Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom.* 1. *lib* 3. *tit.* 1. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 122. *num.* 54 & *conſ.* 306. *num.* 6. & *conſ.* 364. *num.* 44. Card. Tuſch. *tom.* 1. *lit. A. concluſ.* 494. Farinac. *in praxi crimin. part.* 4. *deciſ.* 47. *num.* 2. *in fine.* In criminalibus verò ad condemnandum non valet, Surd. *conſ.* 132. *n.* 57.

7 In gloſſ. *Communis*, ibi, *quæ coad·uuant ad fidem faciendam.* Quia ſcire quilibet præſumatur quod publicè ſcitur, Tiraquell. *de retract n lig.* §. 35. *gloſſ.* 4. *num* 33. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 23. *num.* 70. & *remed.* 16. *recuper. num.* 14. Ioan. Garc. *de nobilit gloſſ.* 4. *num.* 27. Et publica vox, & fama inducit ſcientiam, Ioſeph. Ludouic. Peruſ. *deciſ.* 104. *num.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium qualiter probetur, oſtenditur.*
2 *Matrimonium probatur per diutinam decem annorum cohabitationem cum aliis adminiculis, & quid attento Conc. Trid. oſtenditur.*
3 *Dotis inſtrumentum probat matrimonium quoad ipſos contrahentes.*
4 *Matrimonium probatur per famam viciniæ concurrentibus aliis adminiculis.*
5 *Mulieres poſſunt inducere conſuetudinem in actibus muliebribus.*
6 *Matrimonium eſt maris, & fœminæ coniunctio.*
7 *Annuli tranſmiſſio de maſculo in fœminam probat matrimonium.*

Cap. Illud. XI.

1 VBi dubitatur de matrimonio ſi fama loci, ſeu viciniæ habet quòd vir eam in lecto, & in menſa ſicut vxorem tenuerit, præſertim ſi producantur contractus matrimoniales, in quibus vxores vocantur, vxor etiamſi dicat illum non eſſe maritum, & teſtes habeat quòd rogatus vir, vt eam deſponſaret, noluerit, eſt tamen cogenda vt cohabitet cum viro, licèt dicat illum eſſe ſeruum, ſibi tamen cognitum ante matrimonium, maximè ſi contractus fuerunt cogniti ab eo, qui fideliter officium ſuum adimplebat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Felin. Hoſt. Bald. Panorm. Butr. Anchar. Henric. Boich, Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 207. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 287. remiſſiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2 *tit.* 16. *cap.* 14. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *part.* 50. *cap.* 52.

2 *Per decem annos, & ultra*, &c.]Notatur ad hoc quòd matrimonium probatur per diutinam decem annorum cohabitationem cum aliis adminiculis, vt per Tiraquel. *de præſcript verſic.* 6. *fol. mihi* 95. Menoch. *conſil.* 15. *num.* 12. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæſt.* 15. *num.* 17. *in fin.* Couarr. *de ſponſal. p* 2. *c.* 1. *n.* 5. Matienz. *in rubr. tit.* 1. *num* 2 1 *lib* 5. *noua recop.* Mench. *illuſtrium, c.* 61 *n.* 10. Maſcard. *de probat. concluſ.* 260. *n.* 7. & *concl.* 1031. & *concl* 1316. *num.* 4 & *concl.* 1371. *n.* 3. Guttier. *de matrim. cap.* 40. *n.* 6. *verſ. verum*, & *c.* 71. *num.* 12. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part.* 1. *collect.* 219. vbi refert plures modos probandi matrimonium. Hodie tamen ne eludatur deciſio Concilij Trident. *ſeſſ.* 24. *de reformat matrim cap* 1, nec cohabitatio, nec alius conſenſus verbis, ſignis, aut factis expreſſus, nec etiam copula quidquam faciunt ad præſumendum, aut probandum legitimum matrimonium, niſi coram Parocho & teſtibus fiat, & ita per hæc ceſſant de iure antiquo ſcripta *in hoc cap.* prout notant Henriq. *in ſumm. part.* 2. *lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 7. *in gloſſ. lit. C.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1 *compar.* 12. *n.* 26. poſt Spin. Guttier. & Petr. de Ledeſma, aduertit Flores de Mena *variar. lib.* 2. *quæſt.* 23. *num.* 72. *cum ſequentib.*

Oſtendit publicum inſtrumentum, &c.] Notatur ad hoc quòd per inſtrumentum dotis probatur matrimonium quoad ipſos contrahentes, vt per Soar. *tom.* 1. *commun, opinion lib.* 4 *tit.* 9. *num.* 157 *pag.* 405. Menoch. *conſ.* 15. *num.* 21. & *conſ.* 199. *à n.* 46. Maſcard. *concl.* 1022. 3

Si fama loci.] Notatur ad hoc quòd matrimonium probatur per famam viciniæ concurrentibus cum illa aliis adminiculis, vt per Couar. *in cap. alma Mater, p.* 1 §. 2. *n* 4 *col.* 1. Menoch. *d. conſ.* 15. *n.* 12. *verſ. tertiò*, Maſcard. *concl.* 1025. D. Barboſ. *in l. ſi alienam, n.* 21 *ff. ſoluto matrim.* Publica enim vox & fama in vicinia plurimum facit ad probandum matrimonium. Dec. *conſ* 163. *n.* 1. Grat. *conſ.* 58. *n.* 8. *lib* 2. Sim. de Prætis *conſ.* 134. *n* 5. Menoch. *conſ.* 18 *n.* 12 *verſ tertiò confert*, Rot. *deciſ.* 171. *n* 4 *p* 4. *diuerſ.* & in terminis probationis primi matrimonij poſt contractum ſecundum, Nicol. Superan. *conſ* 65. *n.* 4 Petr. Albingan. *conſ.* 67. *n.* 9. *tom.* 1. *conſil. matrim.* & ex ſola fama ſemiplenè probari contractum matrimonij, fuit dictum *in Romana matrimonij* 22 *Iunij* 1611. coram Reuerend. P. D. Pirouano, impreſſa poſt *vol.* 2. *conſil.* Farin. *deciſ.* 337. *num.* 4. 4

Sed ſi mulieri, &c.] Notatur ad hoc quòd mulieres poſſunt inducere conſuetudinem in actibus muliebribus, vt per Auiles *ad capita Prætorum, in proœm. verbo, ordenanças, n.* 12. *fol. mihi* 18. 5

Cum matrimonium ſit maris, & fœminæ, &c.] De hac diffinitione matrimonij, vide Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 117. Perez *l.* 1 *gloſſ* 1. *pag.* 7 *col.* 2. *verſ his igitur præmiſſis, tit.* 1 *lib.* 5. *Ordin.* Matienz. *in rub. tit.* 1 *n.* 1 *lib.* 5. *noua recop.* Sanch. *de matrim lib.* 2. *diſp.* 1. *n.* 8. Guttier. *eod. tract. c.* 39. *n.* 1. Bonacina *eod. tract. q.* 2. *puncto* 1. 6

In gloſſ. *Annulo.* Notatur ad hoc quòd annuli tranſmiſſio de maſculo in fœminam probat matrimonium, vt per Maſcard. *concl.* 100. Et de annulo ſponſali, vide Cæſar. Barun. *tom.* 1. *annalium Eccleſiæ anno Chriſti* 17. *pag.* 526. 7

SVMMARIVM.

1 *Carnalis copula per violentam præſumptionem probatur.*
2 *Copula carnalis quando dicatur probari ex violenta, & certa præſumptione*, & n. 5. 6. & 7.
3 *Suſpicio violenta adulterij non inducitur ex ſolis oſcu-*

lis, & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt.

4 *Testes de credulitate admittuntur ad probandum adulterium, & copulam carnalem.*

5 *Adulterium, & copula carnalis non potest directè, & immediatè probari per testes de visu.*

Cap. Litteris. XII.

1 PRæsumptio violenta probat copulam carnalem, & sufficit ad sententiam, v. g. si testes deponunt vidisse vxorem cum consanguineo viri solam cum solo, nudam cum nudo in eodem lecto iacentem, & credebant fuisse cum intentione cognoscendi se carnaliter, & hoc in secreto loco, & hora, electis, &c. probant copulam, & iudex cum hac vehementi, seu violenta præsumptione, aut suspicione ferre potest sententiam diuortij, vt vir mortua vxore ducat aliam, mulier maneat sine spe coniugij. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Innoc. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 208. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 287. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 15 *c.* 2.

2 *Solùm cum sola, nudum cum nuda*, &c.] Notatur ad hoc quòd dicitur violenta & certa præsumptio, vt dicatur plenè probata carnalis copula, quando quis visus fuit cum muliere iacens in lecto solus cum sola, & nudus cum nuda, vt per *glos* 3. *in l.* 6. *tit.* 2. *lib.* 3. *for. leg* Mathesil. *sing.* 118. *incip. Nota quod præsumptio violenta*, Mascard. *sing.* 116 *incip. præsumptio iuris*, Mascard. *de probat conclus.* 59. *à n.* 6 *& conclus.* 312. *à n.* 1. *& conclus.* 452. *n.* 1. *&* 8 *& conclus* 810. *n.* 5. *&* 7. Hect. Æmil. *in tract. de testib. verbo, testis adulterium, n* 10 12. *&* 24. Aym, *consil* 205. *n.* 5. *& cons.* 321. *in princip.* Menoch. *de arbitr. casu* 244. *n.* 3. *& de præsumpt. lib* 5. *præs.* 41. *n* 12. Perez *l.* 2. *gloss.* 3. *pag.* 192. *vers. quæri insuper*, *tit.* 15. *lib.* 8. *Ordin.* Azeued. *in rubr. tit.* 20. *n.* 11. *lib* 8. *nouæ recop.* Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disp* 12. *n* 45. Farin. *in praxi crimin. p.* 5 *q.* 136. *n.* 171. vbi *n.* 174. aduertit hanc præsumptionem solam non concludere per necesse, sed tantùm præsumptiuè, quæ præsumptiua probatio sufficit in hac materia etiam ad probationem adulterij, etiamsi de eo puniendo criminaliter agatur, vt per D. Barbos. *in l.* 2. *in princ.*

3 *p.* 1. *n* 8. *ff. soluto matrim.* Non inducitur hæc violenta suspicio adulterij, ex solis osculis & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt, vt per Menoch. *d. præs.* 41. *n.* 28. *& seq.* Padil. *in l. transigere, n.* 87. *C. de transaction.* Perez *d l.* 2. *vers. sed est dubium vtrùm ex osculo*, D. Barbos. *vbi supr num.* 73. Azeued. *l* 4. *num.* 2. *tit.* 20 *lib.* 8. *nouæ recopil.* Sanch, *d. disp.* 12. *num.* 46.

4 *Vt credebant.*] Notatur ad hoc quòd ad probandum adulterium, & copulam carnalem admittuntur testes de credulitate, vt per Farin. *d. q.* 136. *n.* 32. vbi *n* 34. id intelligit si suam credulitatem fundent in aliquo actu venereo, & propinquo.

5 *Multis locis secretis.*] Notatur ad hoc quòd dicitur violenta, & certa præsumptio vt dicatur plenè probata carnalis copula, quando vir & mulier visi insimul fuerint in secretis locis, vt per Menoch. *d. præs.* 41. *n.* 11. Farin. *d. q.* 136. *n.* 148.

6 *Et latebris.*] Vel quando vir & mulier fuerunt visi in latebris, & in locis obscuris, vt per Farin. *d. q.* 136. *n.* 156.

Et horis electis.] Vel quando vir & mulier nocturno tempore conuersantur, vt per Mascard. *concl.* 312. *n.* 29. Farin. *d. q.* 126. *n.* 190. 7

In gloss. *Vt credebant.* Notatur ad hoc quòd adulterium & copula carnalis non potest directè & immediatè probari per testes de visu, quia tale opus visus sensui non patet, vt per Hippol. *cons.* 1 *num* 47. *& consil* 28. *n.* 5. *& consil.* 116. *n.* 8. Mascard. *conclus.* 57. *n.* 3. 4. *&* 5. vbi quòd tunc adulterium dicitur directè probari quando pudenda in pudendis, vel obscœna in obscœnis sunt posita, & *num.* 9. quod testes sic deponentes vidisse veneream coniunctionem maris & fœminæ sunt suspecti de falso, *& concl.* 311. *num.* 22. *& concl.* 810. *n.* 2. Hect. Æmil. *in tract de testib. in verbo, testis adulterium, n.* 9. Farin. *d. quæst* 136. *n* 54. *cum seq.* vbi *num.* 58. dicit quòd adulterium, & copula carnalis non potest directè, hoc est, concludenter & per necesse probari per testes de visu, sed tantùm præsumptiuè. Et propterea ad probandum hoc delictum sufficere præsumptiones, & coniecturas, resoluunt Hippol. Rimin. *consil.* 274. *l.* 3. Cephal. *cons.* 140. *n.* 28. *lib.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 126. *n.* 11. *& de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 38. *num.* 3. Mascard. *d. concl.* 312. *n.* 19. *cum seqq. & concl.* 452 *num.* 10. *& concl.* 810. *ex num.* 1. *& num.* 22. Lex enim in hoc crimine contenta est ea probatione, quæ haberi potest, cùm certitudinaliter probari non valeat, vt dicit Roland. à Valle *cons.* 50 *n* 3. *vol.* 1. Hippol. de Marsil. *d. cons.* 28. *num.* 5. Seraph. *decis.* 1108. 8

Intellige procedere si ciuiliter agatur contra adulterum ad thori separationem, vel impediendum matrimonium ne contrahatur, vel ad dotis amissionem: secus autem si criminaliter, & ad pœnam, ita Mathesil. *sing.* 118, Boss *in pract. crimin. tit. de partu supposit. post n.* 31 Corn. *consil.* 191. *in fin. lib.* 4. Hippol. *in rubr. de probat. n.* 248. *versic item ad prædicta*, Mascard. *de probat conclus* 47. *n.* 5. *vers. quæ tamen sententia*, vbi quòd si testes deponant vidisse virum, & mulierem in eadem camera solos, & dispectoratos, caligis dissolutis, & ianua clausa, non probant copulam quando criminaliter agitur, sed solum conatum ad copulam carnalem, & idem resoluit *conclus.* 59. *n.* 10. *& n.* 20. *& d. conclus.* 810. *n.* 5. 7. *& seqq. & conclus.* 1110. *n.* 8. Farin. *d. quæst.* 136. *n.* 18. *&* 19. *& cons.* 78. *n.* 12. *&* 25. vbi quod nec vrgentissimis nec proximis indiciis, veluti si solus cum sola, nudus cum nuda reperti fuerint, probatur copula carnalis ad effectum criminaliter condemnandi, addent ad decisiones Rotæ post cons. Farin. *lib.* 1. *decis.* 35. *lit. E. & decis.* 69. *lit. C. & E.* Rot. *decis.* 195. *n.* 3. in impressis per Farin. post *lib.* 2 *suorum consil.*

SVMMARIVM.

1 *Idem dicit quod in præcedenti cap.*

2 *Sponsa vxor non est.*

3 *Vxor, vel coniux illa appellatur, quæ iam à viro suo est cognita.*

4 *Fornicatio probatur ex conuagatione viri & mulieris per nemora.*

5 *Inhonestas mulieris, seu illius mala fama probatur per testes vicinos.*

6 *Adulterium probatum dicitur per confessionem adulteri, vel adulteræ.*

Cap.

Cap. Tertio loco: XIII.

Clem. III.

1 POstquam iuuenis contraxit per verba de præsenti cum vna, neptis vxoris deposuit se fuisse priùs cognitam carnaliter ab illo iuuene, & produxit testes, qui dicebant de fama viciniæ, & vidisse eos sæpè vagantes per vias, & nemora, & tandem iouenis & ipsa adstricti iurarunt se cognouisse, quare mandat Papa vt separentur. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Anchar. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 208. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 287. remissiuè Ximen. *in concord. p. 5. &* a. refertur ab Ant. Aug. *collect. Decret. lib 4. tit. 1. de sponsalib. c.* 8.

2 *Debeat vxorem habere.*] Notatur ad hoc quòd sponsa vxor non est, vt per Tiraq. *de iure mariti, gl. 2. n.* 19.
3 Vxor enim, vel coniux illa appellatur, quæ iam à viro suo est cognita, Guttier. *de matrimonio, c. 1. n.* 4.

4 *Per nemora.*] Notatur ad hoc qoòd fornicatio probatur ex conuagatione viri, & molieris per nemora, vt per Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 136. n. 8. & n.* 153. Hect. Æmil. *in tr. de testib. in verbo, testis adulterium, n.* 38. Mascard. *de probat. concl. 452. n.* 16.

5 *Et testimonium vicina.*] Notatur ae hoc quòd mulieris inhonestas, seu illius mala fama probat per testes vicinos, vt per Mascard. *concl. 1063. n. 36.* Farin. *d. q. 136. n.* 38.

6 *Seorsum confessi sunt.*] Notatur ad hoc quòd per confessionem adulteri, vel adulteræ dicitur adulterium probari, vt per Hect. Æmil *d. verbo, testis adulterium, n.* 56. Mascard. *concl. 64. n. 12. & concl. 810. n.* 18. Farin. *d. q. 136. n.* 41. vbi *n* 42. asserit quòd hæc sola confessio minimè probat adulterium ad effectum separationis thori, nisi alia concurrant, ex eo quia in hoc text. vltra confessionem viri & mulieris concurrebat etiam conuagatio per nemora & loca solitaria, & etiam testimoniom & fama viciniæ, quasi secus sentiens hic Sommus Pontifex noo concurrentibus prædictis.

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio etiam vehemens non sufficit vt quis de graui crimine condemnetur.*
2 *Frater admittitur etiam in causa hæresis ad purgandam defensionem fratris.*
3 *Domestici non repelluntur à testimonio quando deponunt de innocentia, vel defensione rei accusati.*
4 *Præsumptionibus ex, & argumentis nullus debet condemnari criminaliter.*
5 *Periurus semel, præsumitur peierare in futurum.*
6 *Dictum iuratum & iudicialiter præstitum præfertur priori contradicenti extraiudicialiter.*
7 *Charitas præsumitur inter fratres.*
8 *Pœna ordinaria non debet quis ex præsumptionibus puniri.*
9 *Incorrigibilis, & impœnitens dicitur, qui non facit pœnitentiam ei tanquam hæretico ab Inquisitore iniunctam.*
10 *Delegatus potest esse arbiter.*
11 *Filius an teneatur accusare patrem hæreticum remissiuè.*
12 *Vulnerati assertio persistentis in ea vsque ad mortem non facit indicium ad torturam.*

Cap. Litera. XIV. Innoc. III.

PRopter vehementem sospicionem de hæresi non 1
condemnatur quis vt hæreticus, sed præter cautionem iuratoriam iniongitur discreta pœnitentia, ex qua deinde valeat cognosci nom sit hæreticus, vel noo, & si inueniatur verè Catholicus, molestandus non est, si hæreticus, condemnetur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Butr. Anchar. Host. Bald. Panorm. Cujac. Felin. Guid. Papæ, Cened. *collect.* 527. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 508. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 288. remissiuè Casal. *in ann.* & Ximen. *in concord. p. 1. &* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 14. cap.* 1.

Purgando illum de hæresi, &c.] Ergo admittitur fra- 2
ter ad purgandam defensionem fratris, etiam io caussis hæresis, vt per *gloss. 3. vol. 2. in med. l. 9. tit. 8. lib. 2. for. leg.* Ceval. *commun. contra commun. q.* 803. *n.* 17. Nam 3
domestici non repelluntur à testimonio, qoando deponnnt de ionocentia, vel defensione rei accusati, Rebuff. *de reprobat. testium, n.* 294.

Cùm propter solam suspicionem, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd ex præsomptionibus, & argumentis nullos debet criminaliter condemnari *l. absentem, ff. de pœnis, l. qui sententiam, ff. eod. l. singuli, C. de accus.* cum aliis per Ant. Gom. *var. tom. 3. c. 12. n.* 25. Mascard. *de probat. concl. 459. ex n. 3. & concl. 1223. n.* 29. etiamsi tales præsomptiones sint probabiles, & euidentes. Cacheran. *concl. 65. n.* 46. Mascard. *concl. 459. n. 8. & concl 496. n. 2. & concl. 1167. n.* 3. necnon plures simul concurrentes. Mascard. *d. concl. 459. n.* 9. Menoch. *de præs. l. 1. præs. 40. n.* 10. nam in criminalibus ad condemnationem probationes debent esse nedum concludentes, sed luce meridiana clariores *d. l. absentem, cum aliis, l. sciant C. de probat.* canonizata *in c. sciant cuncti 2. q. fin* nisi præsumptiones sint iuris & de iore, in quibus qoia lex præsumit, & sopra præsumptionem statuit firmum ius, illam videtur approbare, *c. is qui fidem, de sponsal. c. de illis, de sponsal. impub.* cum similibus, & ita eam iudex sequi tenetur, nam sicut ex tali præsumptione legitimè crimen patet, ita etiam debet patere iodici vt tradunt Boss. *in pract. tit. de coniect. ex n.* 19. Tiraq. *de pœnis temper. causa 27. n.* 10. Anton. Gom. *d. c. 12. n.* 25. Mascard. *concl 196. n. 4. & concl. 1221. ex n.* 41.

Quorum vtrumque reddit illum valde suspectum.] No- 5
tatur ad hoc qoòd quicunque in causa fidei iudicialiter est conoictus se negare dixisse quod antea affirmauit, vel quòd asseruit mendacium, vel commisit periuriom ex vtroque prædictorum in causa fidei, sospectus sit de hæresi vehementer, vt per Direct. Inquisit. *p. 2. q. 56. n. 9. pag. mihi* 381. nam semel periorus præsumitur peierare in futurum, propterea reiicitur à ioramento præstaodo, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 32. n.* 12.

Quanquam verisimilius videatur, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd si ex verisimilibus coniecturis probabile sit posterios testimonium non esse ita verisimile vt prius, tunc non erit standū iudiciali responsioni, nec extrajudiciali, sed absolutè huiosmodi respōsionibus oullam esse dandā fidem, ex Abb. Dec. Felin. Aym. & aliis resoluit Covar. *l. 3. var. c. 13. n. 7. vers. est & aliud.* Verùm posterios dictum iuratom, & iodicialiter præstitum ob ioramenti religionem priori contradicenti extraiodicialiter prolato præferendom esse, tenent DD. citati à *gloss. vlt. c. cùm causam 37. sup de testib.* & præcipuè Menoch. *qu. vsufreq. c. 32. à n.* 4. vbi *n.* 5. respondet ad hunc text. quòd scilicet prius dictum huiusmodi

C. de quo *in præsenti*, erat summoperè verisimilius quàm posterius, quia prius illud dictum emissum fuit cùm ageretur de re seria, & vehementer ardua, & emissum fuit ex proposito, & ab eo, qui ad fidem Catholicam reuertebatur, quem eo tempore nullum etiam simplicis mendacij peccatum admissurum verisimile esset, præsertim in perniciem charissimi fratris sui, vnde posterius dictum priori contrarium verisimile erat, prius autem dictum verisimillimum, & ita præsumptioni validiori inter duas præsumptiones contrarias standum est, vt per Palat. *in alleg. hæresis, §. 7. ad finem.*

Tum quia vel mendacium prius dixit in fratrem, &c.] Notatur ad hoc quòd ad probandam defensionem frater pro fratre admittitur in testem, vt per Farinac. *in praxi crimin. q. 54. reg. 2. n. 35. & reg. 1. n. 17. & reg. 3. n 208 & q. 62. n. 90.* Sebast. Guazzin. *in tract. de pace, & treuga, quæst. 45. part. 1. num. 17.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 71. sub num. 5. & 6.*

7 *Tanquam charissimum.*] Notatur ad hoc quòd charitas præsumitur inter fratres, vt per Alciat. *de præsumpt. reg. 1. præs. 23.* Menoch. *cons. 62. n. 17.* Mascard. *de probat. concl. 462 n 8.*

8 *Quocirca mandamus*, &c.] Notatur ad hoc quòd non debet aliquis ex præsumptionibus pœna ordinaria puniri. Vide Perez *in rubr. tit. 15 gloss. 1. pag. 279. col. 2. vers quoties, lib. 8. Ordin.* Director. Inquisit. *p. 2. q. 55. pag mihi* 378. plures refert Doctores Cened. *d. collect. 127. n. 1.* & vide alios citatos *ad cap. afferte 2. n. 7. supr. hoc tit.*

9 *Alioquin eum tanquam hæreticum*, &c.] Notatur ad hoc quòd ille, cui tanquam hæretico ab Inquisitore fuit pœnitentia iniuncta, si eam non fecit, dicitur incorrigibilis, impœnitens, atque relapsus, vt per Menoch. *cons. 82. n. 102.*

10 In gloss. *Arbitros*, ibi, *& sic patet quòd delegatus potest esse arbiter*, &c. Vide Olan. *in antinomia iuris, lit. I. n. 46.* Azeued. *l. 6. n. 4. tit. 6. lib. 3. nouæ recop.* plures per Cened. *d. collect. 127. n. 2.*

In gloss. *Purgauit.* Collige ex gloss. dato publici testimonio repugnante etiam in diuerso iudicio priori dicto standum esse, sequuntur, Mench. *vsufrequent. cap. 32. num. 1.* Couar. *variar lib 2. cap. 13. num. 7.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2 præs. 29 num. 7.* Clar. *§. fin. quæst. 13. num. 13. & in §. falsum, n. 10.* Menoch. *casu 108. à num. 5.* Vtrùm autem idem dicendum sit quando prius testimonium præstitum fuit in iudicio nullo? affirmatiuam partem tuetur Cou. *d. n. 7. vers. ex quo.* Contrariam tamen sententiam meritò tenuit gloss. *in cap. cùm causam, de testib.* quam sequitur communis, vt per Felin. *in cap cum tua, n. 5 illo tit.* Clar. *d. q. 53. n. 13.* asserentes testimonio posteriori omnino standum esse reiecto priori, quod in iudicio nullo probatum est.

11 In gloss. *De fratre.* Frater pro fratre, vel contra fratrem an possit esse testis, vide Crot. *de testib. num. 117.* Nell. *eod. tract. num* 8. Campeg. *reg. 5. in princ.* Hyppol. *sing 273. num. 10.* Rojas *sing* 70. Fusc. *lit. F sing. 142.* Duen. *reg. 382.* Beruard. *reg. 746. vers. sextò fallit,* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, part. 3. verbo, qui eum alia matrimonium contrahens, ex n. 256.* Tiraquell. *de pœnis temper. causa 22. num. 45. & causa 51. num. 91.* Anton. Gabr. *commun. tit. de testib. concl. 14.* Rebuff. *de reprobat. testium, n. 218.* Menoch. *de arbitr. casu 104.* Mascard. *de probat. concl. 811. & concl. 857. num. 16. & 17. & concl 904. ex num. 5.* Vezin. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 10. num. 235. pag. 535.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, testis, num. 23.* Farin. *in praxi crimin. p. 2. tit. de opposit. contra personas testium, q. 54. n. 85 cum seqq.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 6 tit 56. §. 2.* latè Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 94. ex n. 5.* vbi tenet quod frater pro fratre admittitur in causis ciuilibus, non autem in criminalibus ad fauorem fratris accusatoris contra accusatum, & *n. 10.* id vltimum limitat si frater producatur in testem pro fratre ad eius defensionem in causa criminali. An filius teneatur accusare patrem hæreticum 1
vide lato sermone Simanch. *in speciali tract. de patre hæretico*, qui est in fine *sui enchirid.* Perez *l. 1. gloss. 1. pag. 221. tit. 9. lib. 8. Ordin.*

In gloss. *Tam graue* Notatur ad hoc quòd assertio 12
vulnerati persistentis in ea vsque ad mortem non facit indicium ad torturam, de quo plures refert Doctores Cened. *d. collect. 127. n. 4.* quibus adde Cott. *in memorab. verbo, testator, pag. 845.* Mascard. *de probat. concl 144. & concl. 234. n. 10. & concl. 1074. n. 10. & concl. 1129. & seqq.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. vnic. versic. infertur 43.* Leonard. Less. *de instit. lib 2. c. 29. n. 163.* Præsumitur enim pro mortuis, qui aliàs propriæ salutis immemores dicerentur, quod sanè non præsumitur. Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præs. 4 in fine*, Menoch. *in simili tract. lib. 5. præs. 5.* quos refert Octau. Glorit. *resp. 10. n. 64.*

SVMMARIVM.

1 *Incontinens in senectute non præsumitur qui in iuuentute continuit, maximè si est literatus.*
2 *Bonus qui antea fuit, tunc & bonus præsumitur.*
3 *Concupiscentia omnis & libido diminuitur in sene.*
4 *Scientes præsumuntur à vitiis abstinere.*
5 *Amor est furor.*
6 *Papa potest dispensare vt matrimonium contrahatur inter patruum, & neptem ex fratre.*
7 *Episcopalem qui adeptus est dignitatem præsumitur ratione suæ virtutis adeptus.*
8 *Seniores virtutibus præsumuntur excellere, nonnunquam tamen flagitiosissimi reperiuntur senes.*

CAP. Cùm in iuuentute. XV.

QVi in iuuentute fuit continens, non præsumitur in senectute incontinens, maximè si sit li- 1
teratus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Butr. Henric. Boich, Cuiac. Guid. Papæ, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 109. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag* 288. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decretal lib. 2. tit. 14. cap. 2.*

Vt ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari.] Licèt pallium esset proprium insigne Papæ, Patriarcharum, Primatuum, & Metropolitanorum, secundùm Duran. *in ration. diuin. l. 3 c. 16. n. 1.* Sylu. *in sum. verbo pallium*, Cærem. Roman. *lib 1. c. 8.* Moscon. *de maiestate milit. Ecclesiæ, p. 1. lib. 1 c 8. pag. 234. ad fin.* Azor. *instit moral. p. 2. lib. 3. c. 34. in princ.* tamé ex speciali Papæ priuilegio Episcopus Quinqueecclesien. in Vngaria, pallio vtitur, vt ait text & tradunt Durand. *d c. 17. n. 13. in fin.* Azor. *d c. 34 lit. A.* Isidor. Moscon. *d. c. 8. pag. 236. lit. C.* Stephan. Durant *de ritib. Eccles. lib 2. c 9. n. 43.* qui asserunt alios Episcopos ex particulari Papæ indulgentia pallio vti, videlicet Ostiensis, quia Papam consecrat, & eo vtitur ex institutione Marci Papæ, Papiensis in Lombardia, Lucensis in Tuscia, & Bambergensis in Germania.

Non

2 *Non eſt de leui eredendum*, &c.] Notatur ad boe quòd is, qui bonus antea fuit, nunc & bonus præſumitur, vt per Tiraq. *de pœnis temperandis, cap.*51. *n.*3 nam bonus quilibet in dubio præſumitur, dixi *Axiom.*142.*n.*2.

3 *In ſeneƈtute frequentius expietur.*] Notatur ad hoc quòd in ſene diminuitur omnis concupiſcentia, & libido, vt per Tiraq. *in l.*6. *connub. gloſſ.*1. *parc.*6.*n.*9. Menoch. *de præſumpt. lib.*6. *præſ.*46. *num.*7. *& de arbitr. caſu* 89. *num.*55. Alciat. *de præſumpt. reg.*2. *præſ.*1. *n.*8. Nam ſemper pro ſenioribus præſumitur. Tiraquel. *de iureprimog. in præfat. num.* 150. *cum ſeqq.* multa de ſenum præſtantia, & quàm vtiles ſint Reipubl. moderandæ, vide Mendoc. *tom.*1. *in lib.*1. *Regum cap.*4. *num.*15. *in expoſit litera.* Et quòd auaritia in ſeneƈtute iuueneſcat, ex hoc text. colligit Paul. Fuſc. *lit. A. ſing.*106.

4 *Quòd vir præditus ſcientia*, &c.] Ergo ſcientes præſumuntur à vitiis abſtinere. Ego ipſe *de officio, & poteſtate Epiſcopi, part.*2 *alleg.*46.*n.*3.

5 *Ad eam poſſeſſionis ignominiam ſe conuerteret.*] Ergo amor eſt furor, vt per Tiraq. *de pœnis temperandis, c.*4. *n.*1. quilibet enim infuriatur ad amandum, etiam per artem magicam, vt difficile ſit iuueni feruori naturæ reſiſtere, gloſſ. *in* §. *ſi autem, in auth. quomodo oporteat Epiſc.* Paul. Fuſc. *in ſingul. vtriuſque iuris lit. A. ſing.*61. vbi ex Marc. Mantu. *conſ.*14.*n.*81. *vol.*1. ſubdit quòd ſicut miſericordiam inuenit furioſus aliquid inhoneſtum faciens, aut mente captus, ſic & qui amoris furore eſt debacchatus vide poſita *ad cap. veniens* 13.*n.*2. *cum ſeqq. de ſponſalib.*

6 *Naturale fœdus inter tales perſonas*, &c.] Intellige quoad quandam honeſtatam, non quoad legis naturalis vinculum, poteſt enim Summus Pontif. diſpenſare vt matrimonium contrahatur inter patruum, & neptem ex fratre, Couar. *de ſponſalib. part.*2. *cap.*6. §. 10. *num.*9. vbi dicit text. *in præſenti* referre Ethnicorum ſententiam, non verò eam probare: item aduertit verba illa, *naturale fœdus*, poſſe intelligi quoad cognationem, quam natura inſtituit, vide Anton. Gom. *l.*80. *Tauri, n.*16.

7 In gloſſ. *Honeſtum*, ibi, *ex quo enim adeptus eſt tantam dignitatem, ſcilicet Epiſcopalem, præſumitur quod ratione ſuæ virtutis adeptus ſit.* Vide Tiraq. *de pœnis temp. c.*51.*n.*94.

8 In gloſſ. *Ad ſenilem.* Notatur ad hoc quòd ſeniores virtutibus præſumuntur excellere, nonnunquam tamen flagitioſiſſimi reperiuntur ſenes, vt per Tiraq. *in præfat. de iureprimog. n.*153. *& ſeqq* Illuſtr. D. meum Roder. à Cunha *ad cap. ſanta* 24.*n.*1. *diſt.*86.

SVMMARIVM.

1 *Idoneum ſe probare non tenetur is, pro quo beneficiando ſcribitur cum clauſ. Si idoneus fuerit, cùm talis præſumatur.*
2 *Idoneus quis præſumitur ad beneficia.*
3 *Bonus quilibet præſumitur niſi contrarium probetur.*
4 *Purus vnuſquiſque præſumitur, itavt obiicienti impuritatem incumbat onus probandi.*

CAP. Dudum. XVI. & fin.

1 PApa quando reſcribit pro aliquo, vt recipiatur in numerum beneficiatorum cum clauſ. *Si idoneus fuerit*, prouiſus non tenetur probare ſe idoneum, quia præſumitur idoneus, niſi contrarium oſtendatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Colleƈt. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Butr. Ancbar. Bald. Panorm. Felin. Henric. Boich, Guid. Papæ, Cujac. Viuian. *in ration.*2. *libri iuris Pontif. pag.*210. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 288. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. *&* 2.

Cùm prima facie præſumatur idoneus] Notatur ad 2
hoc quòd quis præſumitur idoneus ad beneficia, vide Lambertin. *de iurepatron. lib.*2. *p.*1. *q.*10 *art.*2 *à n.*1. Alciat. *de præſ. reg.*3. *præſ.*3. Menoch. *eod. traƈt. lib.*6. *præſ.*91. Flamin. *de reſignat. benef. lib.*10. *q.*3. *n.*54. *cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl.* 878 Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloſſ.*4. *à n.*168. Intellige ſupradiƈta huius cap. verba de idoneitate intrinſeca, ſcilicet puritatis, & ſimilium, non verò ſcientiæ, & literaturæ, quæ cum ſit quid extrinſecum & accidentale, homini ineſſe alicui non præſumitur, Viu. *in praxi iurisſpatron. p.*12. *lib.*6. *c.*10. *n.*13. Ego ipſe *de officio, & poteſt. Epiſcopi, p.*2. *alleg.*10. *n.*17.

Allegatur text. hic vulgariter ad hoc quòd bonus 3
quilibet præſumitur niſi contrarium probetur, vt per Tiraq. *de præſcr.* §. 1. *gloſſ.*2. *pag.*87. *verſ. ſed quid*, Socin. *reg.*58. Bernard. *reg.*64. Duen. *reg.*75. Maſcard. *de prob. concl.*222. *&* 223. *&* 1103 Flamin. *d. n.*63. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, bonus*, Mench. *illuſtr. c.*70. *n.*3. Vaſconcel. *in harmonia rubr. iuris Canon. ad rubr. de ſcrutinio in ordine faciendo, n.*3. *cum ſeqq* Mendez à Caſtro *in praxi Luſit. lib.*5. *c.*1. *n.*64. Cardin. Tuſch. *tom.*1. *lit. B. concl.*123.

Citari etiam poteſt ad hoc quòd vnuſquiſque purus præſumitur, itavt Capitulo obiicienti impuri- 4
tatem & ortum à parentibus vel infidelibus, aut alio impuris, incumbat onus probandi, & quidem concludenter, vt ſæpiùs cenſuit Rota, & ſignanter coram Manen. *deciſ.*274. *num.*1. *& deciſ.*307. & coram Cardin. Seraph. *deciſ.*355. & coram Card. Blanchetto *in Legionen. denegatæ poſſeſſionis* 8. *Martij* 1593. & coram Card. Marquemont, *in Toletana Canonicatus* 10. *Decembr.* 1608. quæ eſt inter recent. *deciſ.* 167. *p.*1. & fuit confirmata ſub die 3. Aprilis, & 10. Iunij 1609. coram eod. & *in Pacen. Puritatis* 6. *Aprilis* 1600. coram Patriarcha Manzanedo, quæ eſt *dec.*182. *p.*1. *recent* & *in Legionen. Canonicatus* 3. *Iuny* 1602. coram Reuerendiſſ. D. meo Decano, *deciſ.*68. *in eius impreſſis.*

De Iureiurando.

TIT. XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Doƈtores referuntur ſuper hanc rub. ſcribentes.*
2 *Iuramenti materiam qui Doƈtores traƈtent, citantur.*
3 *Iuramentum nomen deducitur à iure.*
4 *Iuramentum dicitur etiam iuſiurandum, ſiue ſacramentum.*
5 *Iuramentum definitur vt ſit Dei in teſtem ad confirmandam diƈtorum veritatem aƈtualis, ſiue virtualis inuocatio.*
6 *Iuramentum aliud aſſertorium, aliud promiſſorium, & quod ſit vnumquodque, & an inter ſe differant, oſtenditur.*
7 *Iuramentum in iudiciale, & extraiudiciale diuiditur.*
8 *Iuramentum calumniæ, & de veritate dicenda, ac litis deciſorium quod?*
9 *Iuramentum neceſſarium eſt illud quod à iudice abſque partium conſenſu defertur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioann. Andr. Imola, Anania, Butr. Anchar. Panorm. Felin. Guid. Pap. Martin. Vran. Alciat. Alexand. de Neu. & tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum Anton. Corset. item Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, fol. 170. Petr. de Rauenna in compendio iuris Canonici, Martin. Mesnart. in epitome Decretal. fol 75. verso, Daniel Venator. in analysi methodica iuris Pontificij, pag. 177. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germnn. in paratitlis ad quinque libros Decretalium, Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Zypæ. in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag. 134. omnes sub hac rubr.

2 De materia huius tit. vide Summistas verbo, iuramentum, Selu. de iureiur. Anton. Corset. de iuramento, & eius priuilegiis, tom. 4. tractatuum Doct. fol. 359. Seraph. de priuilegiis iuramenti, Gabr. communium opinion. lib. 2. tit. de iureiur. Anton. Bouer. in tract. de virtute iuramenti tom 4. fol. 364. Anton. Gagliard. & Io. Camil. Bilocta tract. de absolutione à iuramento, Lud. Mancin. in tract. de iuramento, eiúsque vi, & effectu, Guttier. de iurament. confirm. Cardol. in praxi iudicum, verbo, iuramentum, D. Thom. 2. 2. quæst. 89. Sot. de iustit. lib. 8. quæst. 1. cum seq. Couar. in cap. quamvis pactum, part. 2. Mascard. de probat. lib. 1. q. 9. Garganet. de iure publico, lib. 2. tit. 34. Petr. Ledesma in sua summa, tom 2. tractat. 11. Azor. Institut. moral. part. 1. lib. 11. Sayr. in claui Regia, lib. 5. Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. Less. de iustitia, & iure, lib. 2. cap. 42. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. tom. 1. lib. 18. de iuramento, & periurio, latè Sanch. in præcepta Decal. tom. 1. lib. 3. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. sub hoc tit. Anastas. Germon. de Sacrorum immunit. c. 21. Camill. Borrell. in summa omnium decisionum, tit. 60. Rendin. in promptuario receptarum sentent. tom. 1. tit 61. de iuramento, Paul. Layman. in Theolog. morali lib. 4. tract. 3. c. 1. cum seqq.

3 Iureiurando.] Iuramentum nomen deducitur à iure vel quia, vt ait D. August. serm. 28. de verbis Iacobi Apost. cap. 5. qui iuramento ius veritas reddit Deo, cui propriè competit ferre patrocinium veritati? iuuat illud Matth. 5. reddes Domino iuramenta tua; vel quia, vt ait D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. iure introductum est vt homines dicta sua & facta testimonio diuino confirment; vel denique quia qui iurat, perinde facit firmum id, quod iura, ac si esser idem ius, id enim quod iuratur pro lege habendum est, & veluti ius sanctè seruandum, l. non erit, §. date, ff. de iureiur. vnde lege sancitum est, vt post iuramentum præstitum nulla alia inquisitio fiat, iuxta l. post rem. § 9. ibi, vel iureiurando decisam, ff de re iudic. quia aliàs Deo irrogaretur iniuria, cùm per iuramentum illam veritatem stabiliuerit.

4 Qua etiam ratione iuramentum dicitur etiam iusiurandum, & ita apud summos Pontifices, & Iurisconsultos frequentiùs appellatur, vt patet ex hac rub. & illa, ff. de iureiur colligunt hæc in effectu ex D. Antonin. p. 2. tit. 10. cap. 3. §. 1. Sot. de iustit. lib. 8. q. 1 art. 1. concl. 1. Couar. in cap quamvis pactum p. 1. in initio num. 2. Sayr. in clau. Regia lib. 5. cap. 1. num. 1. Dicitur etiam Sacramentum tam iure Canonico, quàm Ciuili: de iure Canonico probatur ex cap. qui Sacramento, & cap non est obseruandum 22. q. 4. cap. paruuli 22. q. 5 cap. querelam, ibi, interposito Sacramento, infr. hoc tit. de iure ciuili probatur ex auth. Sacramenta puberum, C. aduersùs vendit. & l. vlt. C. de veteranis lib. 12. & l. miles 13. §. 2. vers. ignominia, ff. de re milit. Abb. in hac rub. Couar. d. num. 2. Sayr. d. cap. 1. num. 2. meritò autem sic appellatur, quia iuramentum aliquid religiosum est, & actus latriæ siue Religionis. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 4. Iurans namque Deum in testē inuocando recognoscit illum habere perfectam omnium rerum cognitionē, & infallibilem veritatem, atque ideo ei debitum honorem persoluit, in quem sensum Deuteron. 6. dicitur, Dominum Deum timebis, & illi soli seruies, & per nomen illius iurabis, & Psalm. 62. Laudabuntur omnes, qui iurant in eo; huc spectat illud Hieron. lib. 2. offic. Ius diuinum, inquit, est affirmatio religiosa; resoluunt D. Thom. d. art. 4. Sot. d. q. 1. art. 4. Couar. d. num. 2. Nauar. in man c. 12. n. 2.

5 Varias iuramenti definitiones tradunt gloss. in summ. 22. q. 1. Abb. Felin. & Alciat. in hac rubr. Selua de iureiur. q. 1. D. Thom. 2. 2 q. 89. art. 1. Sot. d. q. 1. art. 1. Couar. in cap. quamvis pactum, p. 1. in init. n. 1. Nauar. in man. c. 12. n. 1. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. in præfat. num. 1. Sayr. in claui Regia lib. 5. c. 1. num. 4. Sed multis reiectis illa magis placet, quæ docet quòd iuramentum sit Dei in testem ad confirmandam dictorum veritatem actualis siue virtualis inuocatio. Dixi inuocatio loco generis, vt comprehenderem plures inuocationes, quæ iuramenta non sunt, videlicet quando Dei præsidium inuocatur in principio alicuius publicæ, seu priuatæ actionis, item quando Deus in iudicem inuocatur, iuxta c. erubescant, in fine 32. dist. seu in laborum solatium, Psalm. 45. ibi, adiutor in tribulationibus; seu tandem quando eius benedictio imploratur, iuxta illud, benedic hæreditati tuæ. Cætera adiiciuntur loco differentiæ Dixi, Dei in testem, quia cùm solus Deus sit testis, & cognitor mentis nostræ, iuxta illud Psal. scrutans corda, & renes Deus, d. cap. erubescant, & veritas dictorum à mente proferentis maximè pendeat, c. homines, ibi, reatum linguam non facit nisi rea mens, 22. q. 2. rectè fit vt solus Deus in testem prædictæ veritatis possit inuocari, qui nec falli potest, nec fallere c. à nobis 28. vers. nos igitur, de sentent. excommun. & in quo nullum omnino mendacij vestigium considerari potest cap. Deus, in princ. 24. qu. 3. Dixi, ad confirmandam, &c. quia constat iuramentum fuisse inuentum in eum finem vt confirmaret veritatem eorum, qui dicunt, simúlque tollere controuersiam illam, seu dubitationem, quæ reperitur ex parte illius, qui exigit iuramentum, iuxta illud Pauli ad Hebræ. 6. Omnis controuersiæ finis est iuramentum, iuxta cap. etsi Christus, in princ. hoc tit. Dixi tandem, actualis, siue virtualis, vt includerem non solùm iuramenta, quæ directè ad Deum referuntur, sed etiam illa, quæ fiunt per creaturas cum relatione ad Deum, iuxta d. cap. etsi Christus, vers. quamvis.

6 Iuramentum multipliciter diuiditur, aliud enim est assertorium, aliud promissorium. Assertorium est, quo aliquid esse, vel non esse asseritur de præterito, vel de præsenti, v. g. si quis iuret Petrum occidisse, vel non occidisse Ioannem, vel iuret quòd Petrus est in hac ciuitate: promissorium verò quo in futurum aliquid tantùm, vel faciendum promittitur, v. g. si quis iuret quod hoc faciet, vel non faciet, vel quòd dabit centum aureos. Differunt autem in eo quòd iuramentum assertorium nullam in se continet obligationem, sed dicta, aut facta confirmat prout sunt: cùm enim obligatio sit vinculum, quo aliquis in futurum adstringitur, l. obligationum substantia, ff. de actionibus, princip. Instit. de obligation. fieri non potest vt is, qui iureiurando aliquid affirmat esse, vel fuisse, eo ipso maneat obligatus, atque ideo licèt aliqua obligatio antecedat huiusmodi iuramentum, quia scilicet tenetur verum iurare, nulla tamen subsequitur. Contrà verò in promissorio res se habet, quia & antecedit, & subsequitur obligatio; antecedit, quia tenetur iu-

iurau

rate animo fauendi quod iurat; subsequitur, qui tenetur postea ex vi iuramenti adimplere si sine dispendio salutis æternæ fieri possit, & ita in assertorio adducitur Deus in testem simplicis veritatis: in promissorio verò non solùm veritatis, sed etiam fidelitatis. Colligunt hæc ex D.Thom. 2.2.*q.*89.*art.*7. vbi Caiet. Bonan. & Scot. *in* 3. *dist.* 39. *q. vnic.* & *ibi* Durand. *q.* 2. *n.* 5. Sot. *lib.* 8. *de iustit q* 1. *art.* 7. Couar. *in cap. quamvis pactum in initio n.* 3. Sayr. *d. lib.* 5. *c.* 2. *n.* 2. *& c.* 4 *n.* 27. *& seq. & c* 6. *n.* 1. Soar. *tom.* 2. *de Relig. tract. de iuramento lib.* 1. *c.* 8. *per tot.*

7 Diuiditur etiam iuramentum in iudiciale, & extraiudiciale. Iudiciale dicitur illud, quod fit in iudicio, cuius decem species prosequitur Marant. *de or-*
8 *dine iudic. p.* 6 *actu* 9. *à princ. vsque ad n.* 33. Sed omnes ad tres reduci possunt, nempe ad iuramentum calumniæ, quod iudex ex officio debet post litem contestatam litigantibus deferre, vt generaliter iurent se per calumniam, aut malitiam præsentem litem non mouere, nec defendere *l.* 1. *&* 2. *C. de iureiurand. propter calumn.* & per tot. *tit. de iuram. calumn. in Decretal. & in Sexto.* Item in iuramentum de veritate dicenda, sub quo litigantibus particularibus positionibus respondere tenetur, de quo *in cap. ex literis inf. hoc tit. c* 2. *de confess in* 6. *c.* 2. *de testibus, eod. lib.* Tandem ad iuramentum litis decisorium, quod partibus in iudicio ad definiendas decidendásque lites defertur; ad quæ omnia & alia iuramenta potest iudex subditos compellere quoties ad bonum Reip. fuerint necessaria, quod tunc demum continget, quando imminet Reip. dispendium, & insuper illi dispendio aliter æquè commodè quàm per iuramentum occurri nequit. Iuramentum hoc litis decisorium in tres diuiditur species, videlicet necessarium, iudiciale, & voluntarium, quas variè explicant *gloss* 1. & Doctores *in cap. vlt. hoc tit. & l.* 1 *ff eod.* gloss. *verbo nisi in l.* 1. *C. de rebus cred. gloss. vlt. in §. si quis postulante, Instit. de action.* cum quibus communiter transeunt Mayn. *lib.* 2. *actionum c.* 35. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 9. *à princip.*

9 Iuramentum necessarium est illud quod à iudice absque partium consensu defertur, & ideo tale dicitur, quia pars, cui defertur inuita, & renitens, illud tenetur subire, nec potest nisi iusta de causa recusare, quod vt meliùs percipias aduerte quòd actor vel plene intentionem suam probauit, & tunc non defertur hoc iuramentum, vtpotè iam superfluum & otiosum, iuxta text. *in c.* 2. *de probat.* qui in hoc casu loquitur; vel contrarium omnino nihil probauit, quo casu iuramentum etiam non est deferendum à iudice, imo reus debet absolui, iuxta *reg. quòd actore nihil probante, reus etsi nihil præstiterit, obtinebit* de qua *in d. cap. vlt. § sanè*, cum similibus. Vel tandem semiplene probauit, præsumptione scilicet faciente pro illo, vel alio quocunque modo, quo semiplena probatio fit, & tunc cùm causa dubia existat, potest iudex ad integrandam & perficiendam probationem, & ita in illius supplementum iuramentum alterutri parti, reo scilicet, vel actori deferre, quod pars tenetur præstare, & ita in iudicis arbitrio positum est inspectis circunstantiis causæ, & personarum, cuinam parti illud sit deferendum. Colligunt hæc ex *l. admonendi, ff. hoc tit. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. credit. & ex d. cap. vlt. in princ. & §. sanè*, prosequitur latè Marant. *vbi sup.* Iuramentum verò iudiciale est illud quod à parte parti in iudicio cum iudicis auctoritate defertur, & de hoc agitur *in l.* 1. *& per totum, ff. hoc tit. l. actori, l. delata, cum aliis, C. de reb. cred. d. cap. vlt. vers. quamvis.* Iuramentum verò voluntarium dicitur illud, quòd defertur ex vtriusque partis consensu, seu conuentione, *l.* 1. *l. pactione, l. iusiurandum quod ex conuentione* 17. *l. si quis cum debitore* 39. *& l. creditore* 42. *ff. hoc tit. l.* 1 *& l. cum proponas, C. de reb. cred.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti ad relaxationem agi potest, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis.*
2 *Iuramentum potest remitti ab eo, cui præstitum fuerit.*
3 *Relaxatio iuramenti in foro Ecclesiastico est petenda.*
4 *Citatio partis an sit necessaria in absolutione à iuramento, ostenditur.*
5 *Iudex Ecclesiasticus loci Ordinarius competens est ad compellendum contrahentem, in cuius fauorem fuit iuratum, vt iuramentum remittat quando contractus habet vitium simoniæ.*

Cap. Ex administrationis. I.

Gregor. III.

VSuratum creditores debent compelli per censuras Ecclesiasticas, vt relaxent debitoris iuramentum soluendi vsuras. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.* 210. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 289. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2, refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 16. *cap.* 4. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmanticensib. tom.* 2. *pag.* 215. *cum seqq.* 1

Notatur hic text. ad hoc quòd quando contractus vitium habet vsuræ, poterit is, qui iurauit, petere à iudice Ecclesiastico, vt compellat eum, cui iuramentum præstitit, ad hoc iuramentum, eiúsque obligationem remittendum, vt per Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 4. *num.* 5. *vers. verum, in princip.* nam iusiurandum potest remitti ab eo, cui præstitum fuerit, vt per Hippol. *sing.* 654. Couar. *de sponsalib. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 1. *& in cap. quamvis pactum, part.* 1. §. 3. *num.* 1. Anton. Gom. *tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 21. Perez *lib. gloss* 1. *pag.* 477 *col.* 2. *in med tit.* 1 *lib.* 3. *Ordin. & l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 590. *tit.* 8. *eod. lib.* 3. Bellacomb. *tom.* 1. *communium opin lib* 4. *tit.* 1. *num.* 70. *pag.* 438. Aduerte tamen quòd licet possit is, ad cuius fauorem præstitum est iuramentum, illud remittere ab initio, postquam verò is, qui iurauit, in periurium incidit, tale periurium ab ipsa parte remitti non potest, vt tenet Menoch. *cons.* 345. *num.* 48. 2

Relaxanda.] Quam quidem relaxationem in foro Ecclesiastico esse petendam resoluunt D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matr. p.* 1. *n.* 77. Sanch. *de matr. lib.* 1. *disp.* 32. *num.* 18. 3

Vtrùm autem citatio partis necessaria sit in absolutione à iuramento quæstio est dubia, in qua duæ reperiuntur diuersæ Doctorum sententiæ. Vna tenet quòd citatio partis prorsus sit necessaria, quam sequuntur Tiraq. *in tract. res inter alios acta, limit.* 20. *verso, & fol.* 22. *vers. declara sextò*, Bursat. *cons* 29. *limit.* 92 *lib.* 3. Guillelm. *in cap. Raynutius, de testam. verbo, duas habens filias, num.* 299. Anton. Gabr. *commun lib.* 2. *tit. de citat. concl.* 1. *n* 85. Ioseph. Ludou. *Perus decis* 18. *à num.* 2. Perez *l.* 2. *vers. quæro* 16. *tit.* 2. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 492. Menoch. *cons.* 24. *num.* 21, *& seqq.* Camill. 4

Bottel.

Bottell. *in summa omnium decis. tit. 44. n. 143.* plures per Cened. *ad Decret. collect. 78. n. 2.* Alex. Cephal. Felin. Roland. Gozadin. & Capell. Tholos. quos refert, licèt non sequatur, Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 383. n. 1. in 1. edit. & resol. 290. in 2. edit.* Contraria tamen altera opinio, vt minimè requiratur partis citatio, receptior est, & eam defendunt Conar. *lib. 1. c. 4. n. 5* Gagliard. *de absolut. à iuram. §. 1. n. 1.* Muscatel. *in praxi aurea, lib. 2. p. 4. in gloss. periurij, n. 39.* plures quos refert, & sequitur Sanch. *in praecepta Decalogi, lib. 3. c. 21. n. 28.* Flamin. *de resignat. benef. lib. 13. quaest. 2. n. 38.* vbi limitat in absolutione à iuramento præstito super actu metu celebrato, in qua requiri partis citationem tenet idem Flamin. & secundum hanc opinionem nonnulla tribunalia decidisse affirmat Aloys. Ricc. *d. resol. 290. n. 1. vers. & iuxta*, vbi citat Afflict. Mynsing. Trinis. Cacheran. Stephan. Gratian. & alios in suis decisionibus.

5 In gloss. *Cogatur*, fin. ibi, *vel etiam tanquam Ordinarij.* Notatur ad hoc quòd iudex Ecclesiasticus loci Ordinarius competens est ad compellendum contrahentem in cuius fauorem fuit iuratum, vt iuramentum, eiusque obligationem ab altera parte factam remitteret, quando contractus vitium habet vsuræ: etiam si vterque contrahens laicus esset, ita Con. qui hanc glossam communiter receptam asserit, *lib. 1. var. c. 4. n. 5. vers. verum, in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum præstitum à Prælato de non recipiendis rebus Ecclesiæ non valet*, & n. 2.

3 *Iuramentum secundum vbi priori licito, & honesto aduersatur, nullatenus obligat.*

4 *Iuramentum præstitum à Prælato de non repetendis rebus Ecclesiæ quatenus respicit commoditatem, & vtilitatem ipsius Prælati, valet.*

5 *Absoluere à iuramento, & de illius religione, cognoscere ad solos iudices Ecclesiasticos pertinet.*

Cap. Peruenit. j. II.

Greg. in regist.

1 PRælatus si iurat non repetere res Ecclesiasticas vi ablatas, iuramentum non tenet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Anchar. Panormitan. Butr. Bald. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cuiac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 111.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 289.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 17. cap. 9.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 17. c. 7.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cald. *de erroribus pragm. lib. 2. c. 6. n. 7. & 9.* Soar. *de Religione, tom 2. tract. de iuram. tit de iuram. promiss. lib. 2. c 10. n 4. cum seqq.* Sanch. *in praecepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c. 11. n. 57.* vbi aduertit quòd *in præsenti*, dicitur iuramentum nullius momenti quoad effectum confirmandi irreuocabiliter illius contractus, itavt non sit locus relaxationi, & ideo verbum, *absoluimus*, sumitur hic propriè.

3 Aliqui rationem assignant quòd vbi secundum iuramentum priori licito & honesto aduersatur, nullatenus obligat, *cap. intellecto 33. cap. ex te 21. infr. hoc tit. gloss. vlt. in c. 2. eod. tit. lib. 6.* communiter recepta, vt per Conar. *in cap. quamuis p. 2. §. 1. num. 4.* Gom. *l. 53. Tauri num. 58.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. c 51. num. 7.* Constat autem iuramentum huiusmodi de non repetendis bonis malè ablatis contrarium esse primo, quòd Episcopi in sua consecratione subeunt de non alienandis, imo conseruandis bonis suarum Ecclesiarum, *cap. vlt.* vbi *gloss. 1. de Eccles. ædific. cap. vt super 8. de rebus Eccles.* igitur posterius hoc iuramentum nullum potuit vinculum producere: deinde hoc ipsum probatur, quia bona Ecclesiarum ab inferioribus Prælatis alienari non possunt sine debitis solemnitatibus, & euidenti vtilitate, *cap. sine exceptione 12. q. 2 cap. cum nulli 5. & per totum, de rebus Eccles. non alien.* sanè is qui metu licèt grauissimo, patitur se spoliari iuramento promittit non repetiturum sic ablata, in effectu alienat sine solemnitatibus, & euidenti vtilitate, cùm gesta per metum simpliciter, & absolute voluntaria dicantur *cap. merito 11. quæst. 1.* Tiraq. *de pœnis causa 36. à princip.* igitur tam alienatio, quæ lege resistente facta fuit, quàm etiam iuramentum adiectum valere non debent, argum. *l. non dubium, C. de legib.* Atque in hanc rationem, seu potiùs intellectum ad hunc text. expendunt *gloss. 1. in præsenti*, Bald. *n. 1.* Abb. *in 1. lect.* Felin. *n 4.* gloss. 1 *ad fin. in d. cap. intellecto*, & alij, vt per Guttier. *d. n. 7.* per text. quem sic intelligit *in cap. si cui nostrum, 24. vers. quia sup. hoc tit.*

Verùm quia contra supradictam rationem, seu intellectum grauiter obstant posteriora verba huius text. ibi, *quem tamen absoluimus*, quæ sanè propriè considerata important vinculi obligationis liberationem, argum. *l. decem, ff. de verbor. oblig & cap. ad dissoluendum, de despons. impub.* ideo dicendum est quòd licet simpliciter & absolute inualidum sit iuramentum de non reuocandis alienationibus rerum Ecclesiasticarum temerè factis, quatenus includit præiudicium Ecclesiarum per ea, quæ *suprà* ostendimus; quatenus tamen iuramentum hoc respicit commoditatem & vtilitatem Prælati in causa, & tempore iure permisso ab eodem Prælato transferibilem & remissibilem, iuxta ea, quæ notantur *in cap. 2. vbi gloss. 1 & vlt. de locato*, valet, & iuramentum ligat, quia quod attinet ad solius ipsius præiudicium, absque vllu salutis æternæ dispendio licitè seruari potest; ergo meritò hic text. ad finem adiecit verba illa, *quem tamen absoluimus, quia nefandissima coactione iurauit*, vt ita sit census quòd licet eo casu iuramentum seruari debuisset in solius Prælati præiudicium, quia tamen nefandissima coactione interuenit ex parte Comitis, iustè eundem Episcopum duximus absoluendum, iuxta reg. *cap. si verò, infr. hoc tit.* & in hoc sensu accipiendum est *cap. cum venissent 6. de institut.* vt iuramentum valeat in solius Archidiaconi præiudicium, consonant verba præcedentia, ibi, *non solùm de illo, sed de omnibus redditibus suis*, &c. quasi iuramentum subsequutum solum ad propriam commoditatem respexerit, & ita intelligunt gloss. *ibi, verbo abiurasse*, & Abb. *à n. 14.* idem Abb. *n 4.* & Felin. *5. in præsenti* 4

D. Gregorius *in præsenti text.* non videtur stabilis dum primo loco negat Laodien. Episcopum iuramento teneri, & deinde sentit illum eo fuisse ligatum, dum ipsum absoluit, nam aliàs non fecisset necessaria absolutio, iuxta *reg. cap. ad dissoluendum, de despons. impub. & l. decem, ff de verb. oblig.* Aliqui igitur docent concessam fuisse absolutionem habito respectu ad antiquum Ecclesiæ morem, quando Pontifices non solùm absoluebant à vinculo iuramenti ex iusta causa, sed etiam, à suspicione in iuramentis nullis, vt homines non solùm à periurio, sed etiam à periurij suspicione arcerentur, & ne putarent sanctissimum

Dei

Dei omnem passim violandum, suspicionem autem credebant ex eo prouenire, quia Episcopus, de quo *in hoc text.* fuerat Ecclesiæ bonis spoliatus, pro quibus non alienandis iurauerat in limine suæ consecrationis, *cap. de Syracusana 28. dist. c. vt super, de reb. Eccles. non alien.* Sed hic intellectus in facto non subsistit, quia ex text. integra colligitur Laudicen. Episcopum Henricum appellatum, venientémque ad visitanda limina Apostolorum in ipso itinere fuisse rebus propriis, non Ecclesiæ spoliatum, ac iurare compulsum, vt claré insinuant verba illa text. *rebusque suis*, quæ denotant dominium, *l. quintus, §. argento, ff. de auro & argento leg.* Vnde Anton. de Fuertes *canon. lect. lib. 1. c. 8.* ponderat in iuramento coactè emisso duplicem inesse obligationem. Prior est, qua quis obligatur homini, cui promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim coactionémque intulit, hoc meretur vt sibi promissio non seruetur, *cap. si verò, hoc tit. de iureiur.* Posterior est, qua quis obligatur Deo, vt impleat quod per eius nomen promittit, & talis obligatio non tollitur in foro conscientiæ, quia magis debet iurans sustinere damnum temporale, quàm iuramentum violare, *cap. debitores, hoc eod. tit.* maximè cùm certum sit Deum nullum habere culpam cur coactio illa facta fuerit. Succedit igitur verba Gregorij ita esse explicanda, nempe vt illa, *nullus iuramento vinculis*, referantur ad priorem obligationem, quæ parti erat quærenda, si coactio non fuisset celebrata, illa autem, *quem tamen absoluimus*, ad obligationem Deo quæsitam, quam metus, & coactio impedire non possunt.

5 *Absoluimus.*] Notatur ad hoc quòd ad solus iudices Ecclesiasticos pertinet absoluere à iuramento, & de illius religione cognoscere, similis text. *in c. per venerabilem 24. vers. verùm verò, de elect. cap. nouit. 13. ad finem, de iudic. cap. si verò, vers. verum. cap. quanto 18. hoc tit.* Sed omissis hac in re variis DD. sententiis dicendum puto aliud esse agere de his, quæ ad iuramenti substantiam spectant, an licitum, vel illicitum, validum, vel inualidum, hoc, vel illo modo exhibendum, sub hac forma præstanda, denegandáve illius absolutione; aliud diuersum esse, supposito quòd valeat vel non pœnis coërcere indebitè iurantes, vel valida iuramenta adimplere recusantes, vel data iusta causa aliquos cogere remittere sibi præstita iuramenta; in primis speciebus cognitio, & definitio ad solos Ecclesiasticos iudices spectat, in posterioribus verò non ad Ecclesiasticos solùm, sed ad sæculares quoque iudices pertinere potest. Ratio differentiæ est, quia cùm iuramentum sit actus religionis, seu latriæ, per quem Deo redditur ius honoris tanquam infallibili veritati, iuxta illud Pauli *ad Hebræ. c. 6.* meritò cognitio respiciens iuramenti substantiam ad solum Ecclesiasticum iudicium spectat; non sic quando sæculares iudices in prædictis speciebus subditos cogunt, & pœnis coërcent; quia propriè & directè iuramenti substantiam non attingunt, sed potiùs ius Pontificium iuuare dicuntur.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti implementum in melius commutans non peierat; & non adstringitur quis iuramento ad implendum quod iurauit si ab alia parte non adimpletur, cuius respectu probauit iuramentum.*

2 *Periurij reus non est, qui iusiurandum propria auctoritate commutat in melius.*

3 *Iuramentum quando factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur, iurans ad iuramentum seruandum non obligatur.*

4 *Fides non seruatur ei, qui eandem fidem frangit.*

5 *Declaratur text. in cap. quod Deo 33. q. 5.*

6 *Fides hosti seruanda est.*

Cap. Peruenit. ij. III.

IVramentum qui in meliùs commutat, non illud 1 frangit. Item qui iurat facere aliquid interposita conditione, si altera pars non implet conditionem, ipse non tenetur. seruare iuramentum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Henric. Boich, Barbat. Felin. Bald. Guid. Papæ, Host. Anchar. Panorm. Butr. Martin. Vtan. Anan. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 211.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 289.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 17. cap. 10.* vbi asserit se hoc cap. & anteced. non inuenisse in registro B. Gregor. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmanticensib. tom. 2. pag. 249. cum seqq.*

Qui in melius illud commutat.] Notatur ad hoc quòd 2 periurij reus non est qui iusiurandum propria auctoritate commutat in melius, vt per Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib. 18. n. 67.* Azor *instit. moral part. 1. lib. 1 t. c. 10. q. 1.* vbi hoc intelligit de eo, qui iusiurandum mutat in id, quod est certò, & euidenter maius bonum, nam eo ipso est Deo magis acceptum, & gratum; si tamen confirmet promissionem factam homini, non potest quis absque consensu expresso, vel tacito eius, cui est facta promissio, in melius commutare, in idem est Sanch. *de matrimon. lib. 5. disp. 46. n. 11. vers. ad secundum*, vbi dicit text. *in præsenti* loqui de voto, cùm enim Deus sit creditor, potiùs rem meliorem acceptat, secus in promissione homini facta, latè Anton. de Fuertes *Canon. lect. lib. 2. c. 1. & 2.* vbi *in fine* addit quòd non pertinet ad rem quòd iuramentum debeat in specifica forma adimpleri, eo quòd vbi pinguior satisfactio redditur, non mutatur prius votum, sed tantùm per accidens dicitur mutari, & sic hæc accidentia non sunt habenda in consideratione ad hoc vt iuramentum specificè non dicatur seruatum. Nec obstat *reg. l. 2. §. mutui datio, ff. de rebus cred.* quatenus habet inuito creditore aliud pro alio solui non posse, quia procedit tantùm in temporalibus, non in spiritualibus, & Ecclesiasticis rebus propter summam Ecclesiæ æquitatem, quæ accipit satisfactionem, quam fides reddere possunt.

Nec tu ei, &c.] Notatur ad hoc quòd quando iu- 3 ramentum factum est in fauorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur, iurans ad iuramentum seruandum non obligatur, vt per Sayr. *in claui Regia, lib. 5. cap. 7. num. 5.* Valer. Reginald. *d. lib. 18 num. 54.* vbi *num. 34. vers. secunda*, resoluit quòd in iureiurando intelligitur, si alter, cui iuratum est, ac si vicissim iurauit, ex sua parte fidem seruauerit & ad elegantem quæstionem vide Perez *l. 1. glos. 1. vers. dubitatur tertiò, tit. 8. lib. 4. Ordin. & l. 18. gloss. 1. in med. tit. 19. lib. 8. eiusdem Ordin.* Ratio est, quia conditio adiecta suspendit dispositionem in futurum euentum, gloss. *in rub. vers. est autem conditio, ff. de condit. & demonstr.* Nauar. *in man. cap. 22. num. 61.* ac proinde efficit ne obligatio oriatur ante aduentum ipsius, *l. cedere diem 213. ff. de verb. sign. l. bouem, 43. §. si sub conditione ff. de adil. edicto*, Gom. *tom. 2. cap. 23. n. 28.* immo illa deficiente licitè fit regressus ad repetendum illud, quod sub ea datum, vel factum est, *l. si instituta 27. in princ. ff. de inoff. test. l. cùm proponas, 21.*

C. de

C. de pactis, iunctis in id resolutis per Couar. *lib. 2. variar. c. 15. num. 4. vers. ex quo*, Valasc. *de iure emphyt. q. 21. à n. 4.*

Non obstat *cap. quod Deo, 34. q. 5.* quia resp. secundùm Sot. *lib. 7. de Iustit q. 2. art. 1. col. 1.* speciale esse in voto continentiæ ab vtroque coniuge emisso etiam cum mutuo vtriusque consensu, quòd altero non adimplente, alter nihilominus teneatur ex voto. Sed multò probabilius illius text. difficultatem dissolues cum communi, de qua Dec. *in cap. constitutus n. 2. de appellat.* propterea altero coniuge non adimplente, alterum teneri ad seruandam continentiam, quia *reg. frangens fidem*, de qua *in d. l. cùm proponas, cum similibus*, solum habet locum respectu vnius, & eiusdẽ dispositionis non autem respectu diuersarum, quia in diuersa & separata diriguntur; cùm ergo in eo text. non vnicum votum continentiæ, sed duo fuerint emissa, & vnusquisque principaliter teneatur ex suo voto ad continentiæ obseruantiam, meritò obligatur, licèt alius labatur. Nec etiam obstat *cap. nolle existimare, vers fides 23. q. 1.* quia resp. cum resolutis per S. Thom. *2. 2. q. 40. art. 3.* cum aliis adductis per Cou. *de sponsal. p. 2. c 3. §. 4. n. 14.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd fides non seruatur ei, qui eandem fidem frangit, vt per Thom de Thomas. *reg. 129.* Tiraq. *de retractu conuenc. §. 1. gloss. vnica, n. 19.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. communium opin. titul. de probat. concl. vnic. vers. quelibet enim, pag mihi 473.* Menoch. *cons. 1. n. 164.* Mar. Anton. *var. resol. lib. 2. resol. 17. n. 11. & 13.* Surd. *cons. 359. n. 9.* Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l. 41. n. 26.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuil. 64. n. 154.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, fides, n. 2.* Farin. *in praxi crimin p. 1. q. 29 n. 65* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib 3 tit de verbor. oblig. resol. 2.* Cardin. Tusch. *tom. 3. lit F. conclus. 337. à principio*, vbi *n. 3.* ampliat, etiam si interuenerit iuramentum, quam ampliationem amplectitur Mar. Anton. *var. resol. lib. 1. resol 87. n. 22.*

5 In gloss. *Paruisse*, fin. ibi, *hosti fides seruanda est.* Vide Duen. *reg. 16. vers. fin.* Menoch. *cons. 100 n. 187.*
6 *& n. 218. cum seqq.* Card. Tusch. *d. lit. F. concl. 335.* Intellige de personis publicis, non de priuatis, Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. differ. 11. n. 4.* & vbi minus offenditur Deus seruando, quàm frangendo.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti forma ponitur.*
2 *Iuramentum fidelitatis præstant Episcopi personaliter tempore suæ consecrationis.*
3 *Dictio* in antea, *idem significat quod in futurum, in perpetuum, in posterum.*
4 *Synodus generalis à Summo Pont. eiusque auctoritate tantùm inducitur.*
5 *Limina Apostolorum an & quando Episcopi visitare teneantur, ostenditur.*

CAP. Ego N. VI.

1 EPiscopi iurant Papæ septem: primò quòd erunt fideles S. Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, Papæ, & successoribus legitimis: secundò quòd non erunt in consilio, vel facto, vt vitam perdat, aut membrum, aut mala captione capiatur: tertiò quod consilium Papæ ipsius quamvis in via manifestatum nulli ad damnum Papæ manifestabunt: quartò quòd Paparum Romanæ Ecclesiæ, & regulas SS. Patrum contra omnes defendunt cum honore: quintò quòd Legatum Sedis Apost. certo sibi cognitum in, eundo, & redeundo honorabunt, & in suis necessitatibus iuuabunt: sextò quòd limina Apostolorum per se, vel per alium certum nuntium singulis annis visitabunt, nisi absoluantur à iuramento: septimo quod vocati ad Synodum veniant nisi fuerint impediti Canonico impedimento. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cuiac. Cened. *collect. 108.* Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 121.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 290.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & Casal. *in annot.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decretal. lib 1. sub tit. de electione cap. 20.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 265.*

Ponitur *in hoc text.* forma iuramenti, quam Episcopi præstant Sedi Apost. tempore suæ consecrationis, quam etiam ad literam refert Ioan. Franc. Leo *thesauro fori Ecclesiast p. 2. c. 10. de iuram. n. 15.* & Lauor. *var. lucubr. tit. 4. cap. 25. num. 13.* & de ea meminerunt Redoan. *de rebus Ecclesiæ non alienand. n. 51. pag. 51.* & relati per Cened. *ad Decret. collect. 106. n. 1.* Quod quidem iuramentum personaliter esse præstandum dicit Azeued. *l. 22.* per text. *ibi tit. 7. lib 3. noua recop.* Cardinales vero non iurant fidelitatem Papæ tanquam inuiscerati, & pars ipsius corporis, vt per Cott. *in memorab. verbo, Cardinales, pag. 85.* licèt dubitet Tiraq. *in præfat. l. si vnquam, C. de reuocand. donat n. 17.* 2

Sanctæque Romanæ Ecclesiæ, &c.] Ex his verbis iunctis præcedentibus collige teneri Episcopum ex debito huius iuramenti ab illo momento, quo illud præstitit fidelem esse Ecclesiæ Romanæ, cuius Vicarius caput est Papa, & Cardinales membra ipsius, arg. *cap. nouit. 4. de iis, quæ fiunt à Præl. & cap. cùm non liceat 12. de præscript.* Eadem iuramenti forma sub eadem compositione verborum refertur *in cap. cum clerici 19. de verb. signif.* Innoc. Abb. Bald. Felin. *hîc in præsenti.*

Eiusque successoribus.] Collige maximum effectum iuramenti sub hac forma quod iurans non tenetur iterum iurare successoribus de præstanda fidelitate quasi successorum mentio non fieret, non obligarentur Episcopi ex debito iuramenti ad omnia hic præfinita successoribus exhibenda, atque ita necessariam fuisse in id successorum mentionem affirmat *gloss. vlt.* per text. *ibi in cap. veritatis 15. infr hoc tit.* quam sequitur Abb. *n. 2.* & fatetur receptam Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 1. §. 5. n. 5.*

In antea.] Idest, in futurum, in perpetuum, in posterum, vt per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gl. 50. n 4.* 3

Vocatus ad Synodum veniam.] Si vero Episcopi vocati non venerint pro comparentibus reputantur, & in eorum contumaciam proceditur, vt per Cened. *d. collect. 108. n. 2. & 3.* ex Bannes, qui resoluit Episcopos titulares siue annullares non vocari ad Concilium eo quod nullam habent iurisdictionem. Aduerte generalem Synodum à summo Pontif. eiúsve auctoritate tantum indici, conuocatíque ex omnibus Catholicæ religionis Episcopia iurisdictionem habentibus, vide Azor. *in instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 37 q 1.* Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. art. 1. c. 9. n 1.* Bobadil. *in sua politica, lib 2. c. 18. n. 194.* plures per Cened. *d. collect. 108. n. 4.* Vgolin. *de offic. & potest Episcop. c. 48. n. 3.* quorum aliquos refero ipse *eod. tract. p. 3. alleg. 93. n 1.* 4

Vitam perdat, aut membrum.] Ergo ex membri abscissione non sequitur vitæ perditio, vt per Abb. *num. 2.* Felin. *num. 1. in præsenti*, iuxta naturam alternatiuæ,

natiuæ,

natiuæ, de qua *in reg. in alternatiuis, de regulis iuris, lib. 6.* cum similibus *ibi* citatis.

Regula sanctorum Patrum, &c.] Controuersum satis est quodnam per hæc verba in hiatterminis intelligendum sit, Innoc. *hic* interpretatur per regulas sanctorum Patrum non solùm Canones omnes Summorum Pontificum, sed etiam sanctorum Patrum sententias per Romanam Ecclesiam approbatas, argumento *cap. canon. 3. distinct. & c. sancta 16. distinct.* Alij verò intelligunt, quod scilicet tunc demum ex forma huius text. Episcopi teneantur, & periurium aliàs incurrant quãdo Canones sunt in periculo, & Episcopi non sunt adiutores ad illos retinendos, vel defendendos: sed quia prædicti intellectus diuinãt, & supplent, faciliùs verborũ proprietas retinebitur & rigor, cui innituntur, obuiabitur, si aduertamus ex plerisque iuribus longum dari discrimen inter regulam sanctorum patrum, quæ vt plurimum vniuersalis Ecclesiæ regimen concernunt, & alia id genus, & inter alios quoscunque Canones Pontificios, in illis enim ob maximam iustitiam, quam præseferunt, rationique summæ adæquatam, mutatio non admittitur, nisi magna vrgentissimáque causa concurrente; in iis verò non vsque adeò grauis, & vrgens causa necessaria est; patet hæc differentia *ex c. constitutis, & c ex e Ecclesia, cum multis ibid. 25. q. 2.* Hoc supposito dicendum est Episcopos ex iureiurando iuxta formam hic præfinitam teneri solùm ad obseruandas huiusmodi regulas, in quibus veneranda antiquitas & summa illa æquitas viget, eóque casu Episcopos periurium incurrere non solùm quando per contemptum, sed etiam quando ex aliqua iniusta causa easdem infringunt, vt constat ex modò resolutis.

5 *Apostolorum limina singulis annis*, &c.] In eo loco dicontur esse limina Apostolorum, quæ Episcopi visitare tenentur, vbi est Papa, qui fungitur ipsorum Apostolorum auctoritate, non verò vbi sunt sancta corpora, vt per Gonzal. *ad reg. 8. cancel. gloss. 13. §. 1. n. 9.* Hodie per nouam constit. Sixti V. publicatam Romæ die 20. Decembr. 1585. *incip. Romanus Pontifex*, tempus, quo hoc Visitationis debitum officium fieri debet, assignatur maius & minus pro diuersitate longioris, & breuioris distantiæ ab Vrbe, & recẽsentur distinctè omnes prouinciæ, in quibus Catholica fides viget in qualibet mundi parte, scilicet Europa, Africa, & Asia, & quoto anno Episcopus ex qualibet dictarum Prouinciarum ad limina Apostolorum visitanda accedere debeat. Quare viciniores tertio quoquo anno, alij verò pro maiori, vel minori distantia quarto, quinto, vel decimo anno iter suscipere, & Deo concedente perficere debent; & successiuè eisdem temporibus transactis repetere tenentur, quãm constitutionem de verbo ad verbum refert Quarant. *in summ. Bullarij. verbo, Apostolorum limina*, & de ea multa tradit Anastas. Germon. *de indultis Cardin. in fine*, & ego
6 ipse *de offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 112. n. 42.* vbi alios plures refero.

SVMMARIVM.

1 *Clericus Episcopo suo obedientia iuramentum præstare non tenetur nisi ratione administrationis sibi commissæ, & n. 2. & ratio datur* n. 4.

3 *Iuramentum est illicitum non solùm quando sine causa præstatur, sed etiam quando sine illa extorquetur.*

5 *Clerici qui dicantur administrationem habere ad hoc vt teneantur Episcopo suo obedientia iuramentum præstare, ostenditur.*

Cap. Nullius. V. *Vrban.*

Clericus non tenetur Episcopo suo iurare fidelitatem, nisi quando administrat res Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif pag 211.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 590.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib 5. tit. 17. c. 1.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 568.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Bellet. *disquisition clericalium, part. 1. tit. de fauore clericorum personali. 6. 5. numero 2.* Ratio est, quia iuramentum est illicitum non solùm quando sine causa præstatur, sed etiam quando sine illa extorquetur argument. *cap. nimis 19. & cap. veritatis 14. infr. hoc tit.* etenim cùm clerici omnes tempore, quo ad sacros Ordines promouentur, suis Episcopis iurauerint obedientiam, & pleraque alia, *cap. quanquam 23. dist.* & per hoc posterius iuramentum nihil de nouo intentatur, quod iam per prius non obtineatur, nullaque de nouo causa insurgat, neque enim administratio rerum Ecclesiasticarum eisdem committatur; meritò igitur exigi nequit, vt text. habet. Quibus consequens est concordiam inter *d. cap quanquam*, & huius text. prohibitionem, vt scilicet *ibid.* boni publici & ex iusta causa iuramentum exigatur à clericis, qui ad sacros Ordines promouentur, solet enim, vt ille text. ait, pluatimeri quod singulariter promittitur & iuratur, quàm quod generali sponsione continetur, quo præbabito iuramento rectè hic prohibetur ne ab eisdem clericis, dum aliud de nouo non concurrat, secundum exigatur, & sic in nihilo sibi repugnant. 2 3

Vnde iam infertur intellectus ad eam partem huius text. qua adiicitur exceptio ad reg. suprà positam, vt scilicet Clericis, quibus rerum Ecclesiasticarum dispensatio est commissa, prædictum iuramentum sit deferendum, cuius rei ratio est, quoniam ad iustam iuramenti exactionẽ sufficit quòd iusta causa, & necessitas illud exigendi interueniat ex reg. *c. etsi Christus*, ibi, *quoniam ad iuramentum*, & *c. hoc tit.* constat autem necessitatem & iustam causam in hac specie interuenire, interest namque Ecclesiæ quod suarum rerum dispensatio nemini absque cautione tradatur, ex *reg l. 1. in princ. C. de vsufruct. & cap. vlt de pignor.* planè nulla alia cautio in his terminis commodior præstari potest, quàm iuratoria, ex *reg. cap. cùm desideres*, iunct. gloss. *verbo cautela, de sent. excomm* ideo rectè in hoc text. iuramentum à prædictis clericis exigitur, obseruant Innoc. Bald. Abb. Imol. & omnes *hic*, S. Ant. *p. 2. tit. 10. c. 5 §. 3.* 4

Amplia id ipsum procedere non tantum in Clericis, quibus beneficia curam animarum habentia, sed etiam simplicia conferuntur, sicut enim illis circa curam animarum vestes sacras, Calices, & his similia, & circa bona Ecclesiæ temporalia commissa est administratio, ita & his circa tuenda iura, redditusque simplicium beneficiorum, atque alia iisdem cohærentia, vnde vtroque casu posterius iuramentum defertur, Abb. *num. vltim.* & communis per text. *ibi in c. tua nos inf. hoc tit.* S. Anton. *proximo.* 5

SVMMARIVM.

1 *Obligatus ad vsuras soluendas soluere non cogitur nisi iurauerit, quo casu cogitur, sed repetit, & de materia & intellectu, n. 1.*

3 *Declaratur text. in praesenti, & numeris seqq.*

Cap. Debitores. VI. *Alex. III.*

1 QVi se obligauit ad soluendas vsuras, non debet cogi nisi iurauerit, & tunc post completum iuramentum, id est, solutis vsuris, sunt compellendi censuris Ecclesiasticis ad restituendas vsuras acceptas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Henric. Boich, Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Cened. *collect.* 78. Vinian. *in rational. secundi libri iuris Pontif. pag.* 212. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 29.. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part* 1. & 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit* 17. *cap.* 2. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *part.* 6. *cap.* 2. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmant, tom.* 2. *pa.* 232. *cum seqq.*

2 De materia & intellectu huius text. vide latè disputantes Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis, lib.* 6. *p.* 2. §. 4. *n.* 2. Menech. *quæst. vsufreq. c.* 32. *n.* 5. & *de success. creat. lib.* 2. § 10. *n.* 648 & *lib.* 3. §. 18. *n.* 38 *cum seqq.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 4. §. 7. *verbo, suppose quel lesdits, ex n.* 26. Alexand. *consil.* 49. *ex n.* 17. *vol.* 4. Leli. de Zanchis *de priuileg. Eccles. priuileg.* 50. *ex n.* 13. Ioseph. Ludou. *communium tit de iureiur. concl.* 3. Guttier. *de iuramento confirm. p.* 1. *c.* 2. optimè D. Barbosa *in l. alia*, §. *eleganter*, *num.* 32. *ff. soluto matrimonio*, Perez *in rubr tit.* 2. *gloss.* 1. *pag.* 25. *lib* 8. *Ordinam.* Ednard. Caldeira *de errorib. pragmat. lib.* . *cap.* 5. *n* 4. Soar. *de Religione, tom.* 2. *tractat. de iuramento, cap* 9. *n.* 3. latè Sanch. *de matrimon. lib.* 1. *disput.* 32. & *in præcepta Decalogi, tom.* 1 *lib* 3. *cap.* 11. *n.* 2. *cum sequentibus*, plures ex antiquioribus refert Cened. *ad Decretal. collect.* 78.

3 Dubia videtur huius text. decisio dum tenet quod licet vsurarum promissio nullius sit momenti, iuramentum tamen de ipsis soluendis obligatorium est, nam ex eo difficultas insurgit, quia videtur huiusmodi iuramentum continere turpitudinem ex parte iurantis, ac per consequens, cùm in obseruantia reperiatur peccatum, non valere, per text. *in cap. si verò, cap cùm contingat, infr. hoc tit.* nam satis videtur induci ad peccandum creditor, cui vsuræ soluuntur, cùm ad illarum receptionem inuitetur, & ideo propter occasionem delinquendi quam præstat inducendo proximum ad peccandum, peccare & ipse censetur, *cap.* 1 *sup. offic delegat. cap. vltim de iniur.* cum similibus. Quare ille est securior intellectus, & vera decidendi ratio ad hunc text. quod propterea obligat iuramentum de vsuris soluendis, quia scilicet in illius obseruantia, hoc est, in vsurarum solutione, nullum peccatum committitur. Probatur, quia ipsa solutio vsurarum in se considerata nulla lege prohibetur, nec aliquod peccatum inducit, iuxta hoc text. si enim peccatum contineret, nunquam iuramentum de illis soluendis obligaret, *cap. si verò, versic. assi tale sit infr. hoc tit.* cum *ibi* citatis. Nam licet recipiens vsuras iniustum faciat, dum scilicet sine iusta causa pecuniam sibi aliàs indebitam accipit, contra *cap. si res aliena* 14. *quæst.* 6. per contrarium tamen eas soluens nequaquam iniustum facere, sed potiùs pati censetur, dum scilicet vel gratia implendæ promissionis, vel aliàs ob redimendam aliquam honoris, vel famæ vexationem eandem pecuniam indebitam soluit, planè licèt faciens iniustum semper peccet, D. Thom. 1. 2. *quæst.* 59. *artic* 42. non ita tamen illud patiens, quia potiùs actum facit virtutis si ob redimendam vexationem maioris mali id patitur, D. Thom. *vbi sup. artic.* 3. sicque mutuatarius licitè accipit mutuum vsuras soluturus, vt notant Felin. *in præsenti, n.* 6 item & Innocent. Abb. Anan. & Bel. *à num.* 20. *in cap. super eo, infr. de vsuris*, D. Thom. . *quæst.* 78. *artic* 4. vbi Caiet. Conrad. *de contract. q* 4. Sot. *de iustit lib.* 6. *quæst.* 1. *art.* 5. Nauar. *in man. cap.* 14. *num.* 31. & *cap.* 17. *num* 262. Baptista Lup. *de vsuris, commento* 3. *num* 31. Couar. *in d. cap quamvis pactum, part.* 1. §. 1. *numero* 10. Ad illud autem, quo dicitur soluentem vsuras præstare vsurario occasionem peccandi, dum scilicet illas accipit, respondetur ex actu solutionis per se non sequi peccatum, nec ruinam vsurarij, qui potuit non accipere, imò ad id tenebatur, iuxta illud *Lucæ* 6. relatum *in cap. consuluit, infr de vsuris*, & ita scandalum magis accipitur ex malitia sua, quàm detur à soluente qui cùm rei licitæ operam det, fidem iuratam obseruat, & periurium, ac infamiam vulgi euitat, meritò occasionem non datam, sed acceptam potuit contemnere, *reg. qui scandaliz. merit infr. de regulis iuris lib.* 6. cum latè adductis à Couar. *in reg. peccatum, in princip. num.* 4. Nauar. *in cap cum contingat, supra de rescript. n.* 167. *vers. secundò*, iuuat text. *in cap mouet* 22. *quæst* 1.

Si verò de ipsarum solutione iurauerint, &c.] Ergo licèt contractus sit fœneratitius, potest quis cogi ratione iuramenti ad vsuras soluendas quando sumus in principali debitore, qui propria auctoritate non debet spernere iuramentum, sed ad Ecclesiasticum iudicem recurrendum est pro illius absolutione, sine qua audiendus non esset, Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 14 *n.* 15. & 16. & ideo iuramentum causat, vt qui teneatur præcisè soluere, non obstante allegatione vsurarum, vt per Ioseph. Ludou. *tom.* 5. *com. opinion. tit. de iureiur. concl.* 3. *pag. mihi* 495. vbi limitat quando pars petitur probari super vsuris, & etiam quando quis fuisset absolutus à dicto iuramento citata parte. 4

Cogendi sunt dominio reddere iuramentum.] Ergo tota huius iuramenti obligatio Deo acquiritur, non autem vsurario, vt per Garc. *de vltimo fine, illat.* 22. *princip. num.* 465. Couar. *in cap. quamvis pactum, p.* 2. §. 3. *num.* 2. *versic. primum ex hoc intellectu*, Soar. *tom.* 2. *de Relig. tract de iuram. lib.* 2. *cap.* 27 *in fine*, Molin. *de iustit. tract* 2. *disput.* 150. *col.* 2. & 3 & *disput.* 515. *col.* 4. *versic. vtrùm autem*, Less. *eod. tract. lib* 2. *cap* 17. *dub.* 6. *num* 51. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib.* 3. *c.* 11. *num.* 7. *cum seqq.* quicquid teneant Aragon. 2. 2. *q.* 89. *artic.* 6. *circa solut. ad* 3. *in* 5. *conclus.* Valent. 2. 2. *disput.* 6. *quæst* 7. *puncto* 4 *col.* 7. *versic. quod autem.* Nam ex iuramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte iuramentum turpiter extortum non obligat, homo enim nullum ius per iniustitiam acquirit: altera Deo, qui in testem inuocatur, atque ita tenetur iurans Deo seruare, quod per nomen suum promisit, si licitum sit, ita Sanch. *de matrimonio, lib.* 1. *disp.* 32. *numero* 1. *in fine.* 5

Et cùm vsuræ solutæ fuerint, &c.] Notatur ad hoc quòd qui iurauit postquam seruauerit iuramentum,

poterit

poterit repetere condictione sine causa, vt per Lazam *in l. si quis à liberis*, §. *parens*, *n*. 20. *ff. de liberis agnosc.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor qui iurauit creditori nullum grauamen super re pignorata inferre donec soluerit debitum, non auditur repetens pignus volendo compensare fructus in sortem, sed debet prius debitum integraliter soluere, & demum rem cum fructibus inde perceptis exposcere.*

2 *Iuramentum in forma specifica adimplere debet.*

3 *Declaratur multipliciter text. in præsenti*, & n. 4. 5. 6. 7. & 8.

9 *Soluere verè qui iurauerit non potest compensationem obtinere.*

19 *Fructuum appellatione veniunt fructus deductis expensis.*

Cap. Ad nostram. j. VII.

1 QVi mutuo pecuniam accipiunt, & possessiones pignorant, ac redditus mutuant, si iurant se non molestaturos mutuantem super fructibus pignorum, donec soluerint pecuniam, tenentur priùs soluere pecuniam, deinde petere restitutionem fructuum, & si dominus accepisset pignora volens compensare fructus, est compellendus per censuras vt restituat pignora, & satisfaciat iuramento, & deinde vsurarius censuris ad fructus cogi debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Cujac. Alexand. de Neuo, Cened. *collect.* 155. Vinian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 214. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 290. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom.* 2. *pag.* 275. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib* 2. *tit.* 17. *c.* 3.

2 Plura circa materiam & intellectum huius text. & an, & quando iuramento soluere promittens satisfaciat compensando, vide addit. ad Gerard. *sing.* 98. *lit. A. versic quod si quis soluere*, Mathesil. *sing* 54. Salzed. *ad Bernard. reg.* 99 *in vers. sexto limita*, Capyc. *dec f* 1⟨?⟩7. *ex n.* 4. Afflict. *decis* 163 *&* 381 Fosch. *in l. sing.* 81. Sebast. Medic. *in tract. de compensation part.* 2. *q* 25. *per tot.* Roland. *cons* 6. *n.* 21 *& cons.* 17. *n.* ., *&* 14. *vol.* 1. Ozasc. *decis.* 9. Ioseph Ludou. *Perus. decis.* 15. *ex n.* 7. Anton. Gabr. *comm. opin. lib.* 2. *tit. de iureiur. concl.* 7. Tiraquel. *de iure marits*, *gloss.* 7. *n.* 189. *& de retract. lig.* §. 3. *gloss.* 3. *n* 6. Thom. de Thomass. *reg.* 165. Camil. Borrell. *in summa decis. tit.* 60. *n.* 88. Afflict. *in cap. licèt vassallus n.* 41. *si de feudo fuerit contrau lib.* 3. *fol.* 36. Neguzan. *de pignor. p* 5. *memb.* 5. *n.* 14 Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opinion. lib* 4. *tit.* 2. *num.* 73. *pag.* 438. Kiacbou. *d. tom.* 2. *commun. lib.* 4. *tit.* 21. *num.* 12. *&* 22. *pag.* 597. Hippol. *sing.* 208. Gig. *de pensionib quæst.* 92. *numero fin.* Gemin. *de vsuris*, *comment.* 3 §. 6. *n.* 142. Petr. Salazar. *de vsu*, *& consuetud. cap.* 1. *ex num* 67. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 74. *ex numero* 35 Gotier. *de iuram. confirm part.* 1. *cap* 6 *ex num.* 6. Perez *l.* 1 *gloss.* 6. *pag* 543. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordinam* Soar. *tom* 2. *de Relig. tract. de iuram. cap.* 37. Gasp. Gabellin. *in mellilog. iuris*, *part.* 1. *melliloq.* 213. *&* 224 Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 231. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 17. *n.* 15. Mar. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast. quæstione* 292. *à numero* 1.

3 Text. hic in principali conclusione apud Doctores difficilis reputatur, pluresque ad illum assignantur intellectus. Primus est Couar. *in cap. quamvis pactum*, *de pactis*, *lib.* 6. *part.* 1. §. 4. *numero* 9. *&* 10. asserentis ideo *in præsenti* debitorem, qui iurauit creditori nullum grauamen super re pignorata inferre, donec soluerit debitum, non audiri repetentem pignus volendo compensare fructus in sortem, quia non erat liquidum fructuum debitum, cum quo volebat debitor liquidum debitum compensare.

4 Secundus intellectus est Syluestri *in summ. verbo*, *iuramentum* 3. *quæst.* 6. *&* 4. *quæst.* 7. Azorij *instit. moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 8. *quæst.* 10. asserentium ex eo procedere quia debitor ille iurauerat se soluturum obligando se expressè ad non vtendum compensatione.

5 Tertius intellectus est Castill. *lib.* 3. *quotid cap.* 23. *num.* 73. *cum seqq.* tenentis quod ideo debitores *hic*, qui se solutoros iurarunt, non liberantur compensatione, quia se obligauerunt ad soluendum pecuniam, quo casu non nisi numeratione liberari possunt propter adiunctum verbum, pecuniæ, *l. solutam* 48. *ff. de solut.* ibi, *solutam pecuniam intelligimus vtique naturaliter, si numerata sit creditori.*

6 Quartus intellectus est communis Præceptoris D. Ludouici Correa in Conimbricensi Academia iuris Caconici Primarij professoris, asserentis textum *in præsenti*, minimè probare non posse opponi compensationem, imò illam admittere, dum iubet possessiones restitui vt pecunia persoluatur ad finem vsque, facta scilicet compensatione fructuum perceptorum, provt indicat dictio, *per*, *l. vrbana*, §. *pernoctare*, *ff. de verbor. significat.* at pecunia persoluta si aliquid superexcreuerit ex fructibus perceptis vltra sortem principalem post factam compensationem restituatur, quod clarius colligitur ex originali, *tom.* 2. *Concil. in actis Alexand. III. tit. de vsuris*, *cap.* 7.

7 Ego verò cum domino meo Doctissimo Petro Barbosa *in scholiis priuatis ad l. Iulianus*, *ff de condit. & demonstr.* probabilius duco, quòd hic debitor non solùm iurauit soluere, sed etiam iurauit nullam mouere controuersiam super rebus pignoratis, donec pecunia solueretur, quod vtique pactum nihil operatur, nisi intelligamus per illud tacitè esse compensationi renuntiatum, quod solet fieri de fructibus perceptis ex re pignorata ad sortem principalem, iuxta *l.* 1. *&* 2. *C. de pignorat. act.*

8 *Recipit in pignore.*] Si verò nullum esset datum pignus, sed tantùm quis iurasset soluere certam quantitatem, dubium est an textus *in præsenti* procederet? Socin. *in l. Iulianus*, *ad fin. ff. de condict. & demonstr.* distinguit quòd si iam debebatur pecunia, ex qua nunc obiicitur compensatio, obstat iuramentum; si verò debitum postea superueniat, poterit obiici compensatio, quia cùm de hoc verisimiliter cogitatum non fuerit, ad illud non extenditur consensus, *l. cùm Aquiliana*, *ff. de transact.* & consequenter nec iuramentum, *l. fin. C. de non num. pecunia*, sequuntur Tyndar. *in tractat. de compensat. quæstion.* 7. Afflict. *decis.* 381. *num.* 4. Sed aduertendum prædictam distinctionem recipi posse quando quis iurauit soluere pecuniam, & præterea nullam mouere controuersiam super solutione iuxta terminos huius text. si enim quis simpliciter iurauit soluere, potest indistinctè compensationem obiicere, & ita intelliges ex Medin. *de restitut. quæst.* 3. *col. pen.* 9 Adde quòd si quis iurasset verè soluere, non

poterit vnquam compensationem obiicere, quia propter dictionem, *verè*, videtur exclusa compensatio, quæ ficta solutio est, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 3. gloss. 3. n. 6* Donel. *comment. iuris Ciuilis, ad l. no creditores* 10. *n. 3. C. de pignorat. act.* Surd. *de alimentis tit. 6. q* 4. *& tit. 7. q. 11. n. 14 & 15. & decis. 117. & 191.* Castil. *d. c. 13. n. 90.*

10 In gloss. *Deductis expensis* 1.] Notatur ad hoc quòd fructuum appellatione veniunt fructus deductis expensis, vt per Duen. *reg. 387* Bernard *reg. 302.* Con. *lib. 1. var. c. 3. n. 3.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, § sed si filius, ex n. 36 ff. de liber. agnosc.* Hojed. *de incompatib. benef. p. 1. c. 15. n. 6.* Caualcan. *p. 2. decis. 3. ex n. 11.* Tiraq. *de retractu lig §. c 5. gloss. 1. n. 1. & seq.* Xuar. *tit de las arras, n. 6.* Menoch. *remed. 15. recup. n 574.* Cott. *in memorab verbo, statuto, fol. mihi 721.* Mex. *in tract. tasse panis concl. 2. n. 88. cum seqq.* Surd. *de alimene. tit. 8. q. 12. n. 7 & 13.* Gonzal. *ad reg. 8 Cancel. §. 7. proœm. n. 163.* Cened. *ad Decret. collect. 71. n 5* & alios per me citatos *in tract. de appell. verborum vtriusque iuris signif. appell 103. n. 22.*

11 In gloss. *Sufficienti cautione*, ibi, *intelligitur de pignoratitia, vel fideiussoria* Vide similem gloss. & ibi plures Doctores per me citatos, *verbo, sufficienti cautione, in cap. ex transmissa, 8. sup de restit. spoliat. & d. tract. appellat. 241. n. 3. & 4.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum metu extortum si potest seruari sine interitu salutis æternæ. seruandum est: Ecclesia tamen Romana consueuit à tali iuramento absoluere.*

2 *Iuramentum rei licitæ metu extortum obligat, donec declaretur non tenere.*

3 *Iuramentum promissorium de actu, qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam inducit obligationem.*

4 *Declaratur text. in præsenti.*

5 *Iuramentum tendens directè in mortem propriam non valet.*

Cap. Si verò. VII.

1 IVramentum, cuius obseruantia non vergit in interitum salutis æternæ, seruandum est, nisi fuerit metu extortum, vt qui compulsus renuntiauit beneficium cum iuramento non repetendi, debet seruare iuramentum, & Ecclesia hoc præcipit ne videatur dare materiam peierandi; solet tamen Ecclesia priùs absoluere à iuramento, & deinde restituitur beneficium vt Ecclesiæ inseruiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundo libri iuris Pontif. pag. 215.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 291.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit 17. cap. 4.* & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *part. 17. cap. 1.* nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmant. tom. 2. pag. 282 cum seqq.*

2 Allegatur hic text. communiter ad hoc quòd iuramentum rei licitæ metu extortum obligat, donec declaretur tenere, vt per Couar. *de sponsalib. p 2. c. 1. §. 5 n. 1.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 5. n. 20* Greg. Lop. *l. 29. verbo, que la fizo, tit. 12. p. 3.* Tolet. *in sum. lib. 4. c. 22. num. 2.* Seraphin. *de priuilegiis iurament. priuileg. 110. num. 16.* Valent. *2. 2. disput. 6. quæst. 7. puncto 4 col 6 vers. respondeo quæstionem hanc*, Flamin. *de resignat. benefic. lib. 13. quæst 2. num 23.* Sayr. *in claui Regia, lib. 2 cap. 2. num. 10. & lib. 5. cap. 6. num. 14. cum seqq.* Soar. *tom. 2. de relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 9. n. 3. & lib. 3. cap. 16. num. 18.* Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 32. n. 1. & in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c. 11. n. 13.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. concl 43.*

Nisi tale sit quod seruatum, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum promissorium de actu, qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam inducit obligationem, vt per Couar. *in cap. quamvis pactum, part. 1. §. 6. num. 6.* D. Thom. *2. 2. quæst. 89. art. 7. ad 2. & quæst 98. art. 2. ad 1.* Nauar. *in man. cap. 12 num. 15. versic. 16.* Sayr. *d. lib. 5. cap. 6. num 2. & cap. 7. num. 2.* Soar. *d. lib. 2. cap. 14. & cap. 18.* illo enim casu iuramentum homini præstitum non obligat, quando promittitur res, quæ absque culpa saltem veniali impleri non potest, ita Cou. *in cap. quamvis pactum, p. 3. in princ. n. 1. vers. tertio constat.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp 149. vers. his exemplis*, Sanch. *dicta disp. 22. n. 1.* & dicit *gloss. 2. l. 2. tit. 12. lib. 2 for. leg.* quòd hoc casu iurans potest suo iuramento propria auctoritate contrauenire, disputat Ceuall. *communium contra communes, quæst. 604 n. 2* Non obstat text. *hic*, ibi, *interitum salutis æternæ*, quibus verbis videtur significare solum illud iuramentum non esse adimplendum, quod sine peccato mort. obseruari non potest, cùm peccatum veniale non inducat interitum salutis æternæ, quia respondetur quòd quamvis in hoc text. fiat mentio salutis æternæ, non excludit tamen peccatum veniale, cùm id per alia iura satis consultum sit; nempe per *cap. cùm contingat, hoc tit. cap. quamvis pactum, de pactis in 6.* licèt namque peccatum veniale per se & immediatè non priuet salute æterna, & ita non vergat directè in illius dispendium, nihilominus tamen dum durat, impedit vitæ æternæ consequutionem, & aliquo modo reddit hominem impositum ad perfectum Dei amorem, & hoc modo potest dici illud vergere in dispendium salutis æternæ, vt eleganter explicat Soar. *d. lib. 2. cap 15. n. 3.* post alios Sayr. *lib 2. cap. 13. num. 6.* & ante eos D. Thom. *p. 3. q. 87. art. 2. ad 3. & 12 q. 89. art. 1.* Sot. *in 4. dist. 16. q. 1. art. 2.* 3 4

5 In gloss. *Salutis.* Notatur ad hoc quod iuramentum tendens in mortem propriam non valet, vt per Sayr. *in claui Regia, lib. 5. c. 7. n 7 vers e iuramentum 4. q. 10.* quod tamen intellige cum hac glossa, & citatis Doct. quando obseruantia iuramenti directè vergit in mortem, secus si indirectè, v. g. si aliquis Hispanus, vel Gallus iuraret ire Romam mense Augusto, debet enim seruare huiusmodi iuramentum, nam quamvis ex tali mora facta Romæ aliquando propter aëris intemperiem contingat, mors tamen hoc non semper accidit, & sic directè non intendit mortem, sed occasionaliter.

SVMMARIVM.

1 *Monachi qui pro debito monasterij iurant stare in obstagio, & fideiussores, qui iurarunt creditorem indemnem seruare, iuramenta seruare coguntur.*

2 *Homines liberi obsides dari possunt.*

3 *Iuramentum habet vim specialis mentionis.*

4 *Mulier fideiubens pro aliquo cum iuramento, non iuuatur beneficio Velleiani.*

5 *Fideiussor quando iurauit obligationem, & fideiussionem, non est necessaria excussio.*

6 Mona

6 *Monachi, vel clerici in obsides dari non possunt.*
7 *Abbas non potest religiosum dare in pignus, seu in obsidem pro debitis Monasterij.*
8 *Creditores, qui filios debitorum in pignus accipiunt, cadunt à credito.*
9 *Incertam rem promittens cum iuramento intelligitur de facturum, & curaturum.*

Cap. Ex rescripto. IX.

1 Abbas, & monachi qui pro debito Monasterij iurant stare in obstagio, & fideiussores sæculares, qui iurarunt creditorem indemnem seruare, debent iuramenta adimplere, alioquin illis deber interdici ingressus Ecclesiæ, & in terra eorum inhiberi diuina Officia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Henric. Boich, Anchar. Guid. Papæ, Alexand. de Neuo, Cujac. Cened. *collect.* 73. Vioian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 216. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 291. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertor ab Ant. Augost. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 17. *c.* 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 17. *c.* 3.

Probat hic text. validum esse monachi iuramentum de manendo in obstagio interim dum debitum non persoluitur; vt per DD. *in præsenti.* Sed obstat primò quod actus ille nullam potest inducere obligationem qui speciem seruituris constituit, vel quoquomodo libertatem infringit in homine libero *lib.* 70. §. *Titio centum, il.* 2. *ff. de condit. & demonstr. l.* 1. & 2. *ff. de libero hom. exhib.* at quia iuramentum hoc de manendo in obstagio sat inducit speciem seruitutis, cùm monachi inuiti detineantur interim dum promissa non præstantur; igitur, &c. Secundò obstat quòd iuramentum non potest ad illum actum obligare, per quem tam iurans, quàm is, cui iuratur, excommunicationem incurrunt, esset enim tunc vinculum iniquitatis, contra *cap. quanto* 18 *infr. hoc tit.* sanè tam is, qui iurat de manendo in obstagio, excommunicationem incurrit, arg. *cap. contingit* 16. *de sentent. excomm.* cum traditis per Nauar. *in man. cap.* 15. *num.* 11. quàm is etiam, cui iuratur, *cap. nuper*, 29. *in princ. vers. nos igitur, illo tit. de sent. excom.* ergo, &c. Tertiò obstat quòd huiusmodi iuramentum offendit ipsius monachi professionem, cùm manere in obstagio importet extra claustrum morari, contra *cap. sicut ex literis* 13. *infr. hoc tit.* & contra substantiam professionis, quæ consistit in abrenuntiatione sæculi, & propriæ volontatis, vt per D. Thom. 2. 2. q. 88 *art.* 7. *in corpore, ad fin.*

Propter quæ text. iste variè intelligitur, vt per *gloss.* 1. Abb. Bald. Felin. *n* 4. & alios *in præsenti, gloss.* 2. *in cap. suppliciter* 13. *q.* 8. *gloss. vlt. in cap. exposita* 11. *de arbitr.* Rip. *in l. obligatoin. num.* 12. *ff. de pignorib.* Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo testamentum* 3. *n.* 16. Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 1. *num.* 1 *ad fin & in cap. quamvis pactum, p.* 1. §. 4. *num* 4. & *part* 2. *in initio, num.* 6. Communis sententia est quod ex solo iuramenti vinculo valer obsidum datio, quasi illo remoto ex præcedenti conuentione nullatenus monachi obligari potuissent manere in obstagio, in quam rem expenditur text. *in præsenti*, ibi, *sicut iurarunt.* Sed reiecta hac communi sententia, omissisque aliis intelligendi modis, dequibus per supra citatos, dicendum mihi videtur vt ex eo monachi in obsides dari potuerint, iuramentúmque valuerit, quia non simpliciter & absolutè dati fuere, sed liberum manebat eisdem recedere, dommodo alij loco ipsorum ponerentur, idque ipsi quantum in se erat, efficere conarentur, idque satis apparet ex serie text. & forma iuramenti, ibi, *vt si ipsi defecerent, alij*, &c. Deinde expenditur quod iuramentum sub ea forma conceptum solùm obligat monachos ne per eos stet qoominos seruetur conuentio, satisfaceréque dicuntur, si quantum in se est curauerint, seu laborauerint vt alij substituantur, iuxta doctrinam *gloss. vlt. in præsenti*, per text. quem citat *in l. stipulatio ista*, 38. *in princ. ff. de verb. oblig. & gloss. vlt. in c. Eleutherius*, 91. *dist.* receptæ communiter vt per plores, quos refert & sequitur Couar. *d. p.* 2. §. 3. *n.* 1. Gam. *Lusitan. decis.* 32. in quibus terminis in nihilo offenditur libertas, & ita intellexisse videntur Rip. *d. n.* 12. Cou. *d. c.* 1. *n.* 1. *in fin.*

Obsides dedit.] Ergo liberi homines obsides dari 2 possunt, vt per *l.* 1. vbi *gloss.* 5. *tit.* 12. *lib* 2. *fori legum*, Corset. *sing.* 195. *Obses*, Cooar. *var. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 1. Baeça *de inope debit. c.* 1. *ex n.* 24. Roman. *sing.* 505. *incip. Nunquid*, Gig. *de crimine lesæ maiest. lib.* 1. *q.* 10. *ex n.* 8. Mench. *de success. creat.* § 22 *ex n.* 80. Mariens. *l.* 4. *gloss.* 1. *ex n.* 14. *tit.* 16. *lib.* 5 *noua recop.* Eduard. Caldeira *de erroribus pragmatic. lib.* 3. *c.* 9. *in princip.* Amescua *de potestate in se ipsum, lib.* 2. *c.* 14. *n.* 33. *versic. primo*, plures per Cened. *ad Decretal. collect* 73. D Barbosa *in l. alia*, §. *eleganter, n.* 38. *ff. soluto matrim. vbi n.* 39. asserit obstare regulam *l ob æs, C. de actionib & oblig. & c.* 2. *de pignorib* dum tenent hominem liberum pro pignore dari, vel capi non posse; cui obiectioni respondet *ibi* pro bono pacis publicæ liberum hominem posse dari obsidem, vt sic retineatur, & meliùs pax publica conseruetur, *l. obsides, ff. de testam. cap. exposita, sup. de arbitr.* Couar. *var. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 1. *ad fin.* Socin. *reg.* 174. *in princ.* Baec. *de inope debit. c.* 1. *n.* 24. Secundò, respondet idem D. Barbos. *vbi proximè, n.* 40. quod licèt liber homo non possit pignorari, vel alienari pro ære alieno, neque cogatur creditori seruire, tamen valebat pactum vt tanquam obses retineatur in certo loco pro securitate debiti cuiuscunque: addit tamen posse meliùs responderi hunc text. probare, quòd licèt non valeat pactum, quo quis ratione debiti detineatur in certo loco, tamen si accedat iuramentum, hoc pactum confirmabitur, & illi standum est, ita vt ratione illius liber homo possit detineri inuitus in certo loco, vt ab eo recedere non valeat.

Qui de obseruanda conuentione iurarunt.] Notatur ad 3 hoc quòd iuramentum habet vim specialis mentionis, vt per Tiraquell. *de iure mariti, gloss.* 7. *n.* 152. Sylvan. *consil.* 40. *n.* 8. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 93. *num.* 10.

Vt, & eius vxorem.] Ergo mulier fideiubens pro ali- 4 quo cum iuramento non inuatur beneficio Senatusconsulti Velleiani, de quo vide plures Doctores per Cened. *d. collect.* 73. *n.* 3. Bonacos. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 2. *tit.* 14. *n.* 19. *pag.* 338. Couar. *in c. quamvis pactum, p.* 1. §. 3. *ex n.* 4 *vers. septima conclusio*, Mench. *de success. creat.* §. 18 *n.* 158. & §. 28. *n.* 61. Anton. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de iureiur. concl.* 3. Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 4. *c.* 12. *ex n.* 3. Gutier. *de iuram. confirm p.* 1. *c.* 10 Seraphin. *de privileg. iuramenti, privileg.* 99. Mascard. *de probat. conclus.* 1706. *à n.* 21. Azeued. *l.* 9. *n.* 9. *tit.* 3. *l.* 5. *noua recop.* Ceuall. *communium contra commun. q.* 515. Surd. *cons.* 367. *n.* 12. Thesaur. *Pedem. decis* 222. *sub n.* 12. Ednard. Caldeira *de erroribus pragmat. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 1. 6. & 8. & *lib.* 3. *c.* 7. *n.* 5. Dalnet. *in tract. de variis iuris renunc. c.* 6. *n.* 51. Fachin. *controuers. iurie, lib.* 2. *c.* 60. Baptista Costa *de facti scientia & ignor. inspect.* 57.

num.3. Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib.2. q.5. num.59.* Bernard. Grævæ *ad practicam Cameræ Imper. lib.2. concl.77. à n.17.* Cald. Pereira *de emptione, & vendit. cap.30. n.10. & 19.* Molina *de iustitia, tract.2. disp.540. vers. illud est obseruandum*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.25. n.210. vers. primum*, Rebello *de obligat. instit. p.2. lib.16 quæst. vnica, de fideiuss. num.11.*

5 *Ideóque mandamus,*] Notatur ad hoc quòd quando fideiussor iurauit obligationem, & fideiussionem, non est necessaria excussio, de quo vide Cou. *in c. quamvis pactum in init. §.4. n.4.* Anton. Gabr. *commun. lib.3. tit. de fideiussorib. conclus.1. ex n.43.* Mench. *q. frequent. c.59.* Mich. Grass. *tom.2. commun. opin. lib.8. tit 25. n.168. pag.384.* Rebuff. *ad tit de verborum signif pag. mihi 534. cum seqq.* Gutier. *de iuram. confirm. p 1. c.23. n.26* Flores de Mena *var d. lib.1. q.11.* Molina *d. tract.2. disp.545. vers. dubium est si fideiussor*, Cened. *d. collect.73. num.2.*

6 In gloss. *Obsides dedit* ibi, *sed qualiter liberi homines*, &c.] Notatur ad hoc quòd monachi, vel clerici in obsides dari non possunt, vt per Socin *reg.415.* No- 7 tatur etiam ad hoc quòd Abbas non potest religiosum dare in pignus, seu in obsidem pro debitis monasterij, ita Bald. *hic n.1.* Card. etiam *num.1.* Imol. *n.5.* Roman. *sing.405. vers. nunquid Episcopus.* Sed communis opinio affirmat id posse fieri ab Abbate, quod supponi videtur *in hoc text.* in quo ita tenent Ioan. Andr. *n.9.* Host. *n.1.* Felin. *n.3.* Alex. de Neuo *n.23.* Nauar. *sub tit. de Regularib. conf.65. n.3. in 1. edit. & conf.74. n.3. in 2.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.38. n.26. & 27.* Gomez de Amescua *de potestate in seipsum, lib.2. c.14. n.28.* Sed, vt optimè docet Abb. *hic n.8.* & Socin. *reg.267. n.1 & 2.* si loquamur de propria obsidum natura, quæ est dari pro pace, aut simili causa Reip. à solo Pont. possunt sic dari in obsides; si verò non dentur vt sint proprij obsides, sed vt in certo loco stent ad tempus, potest Abbas religiosos sibi subditos ad id compellere pro vtilitate, seu necessitate monasterij, quam conciliationem adducit Sanch. *in præcepta Decalogi, tom 2. lib.6. c 2 n.63.*

8 In ead. gloss. ibi, *vbi videtur quòd creditores qui filios debitorum in pignore recipiunt, cadunt à credito.* Vide Menoch. *remed. 5. recup. n.10.*

9 In gloss. *Inhibeatis*, vlt. Notatur ad hoc quòd ne credatur sponsorem facti alieni periurium admisisse rem incertam promittendo in eo iuramento, subintelligitur se facturum, & curaturum, vt per Cou. *in c. quamvis pactum, de pactis in 6. p.2. §.6. n.2.* Anton. Gom. *var. tom.2. c.10. n.23.* Gutier *de iuram. confirm p.1. c.44. n 3.* Molina *de iustit. tract.2. disp.268. vers. quintus*, Marant. *disp.7. à n.10.* Surd. *decis.234. n.12.* Sanch. *de matrim. lib.1. disp.24. n.7.* Farin. Rotæ *decis.112. n.2. in 1. collect. nouiss.*

SVMMARIVM.

1 *Periurus est, & ab Ecclesia remouendus qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum iuramentum.*

2 *Periurus priuatur beneficiis Ecclesiasticis obtentis, per sententiam scilicet*, vt n.6. *Intellige de periurio vero, & propria*, vt n.3.

4 *Declaratur text. in c. tua nos, inf. hoc tit.*

5 *Periuri sunt infames.*

Cap. Querelam. X.

PEriurus est qui facit contra iuramentum suum 1
non ex necessitate, sed ex voluntate, & si habeat Ecclesiam sibi commissam, est ab ea remouendus, quia periurus non meretur Ecclesiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Henric. Boich, Barbat. Anchar. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.216.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.292.* remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib 2. tit.17. c.7.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.17. c.5.*

Non merentur Ecclesias regere, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd periurus priuatur beneficiis Ecclesiasticis obtentis, vt per Couar. *in cap. quamvis pactum, de pactis, lib.6. p.1. §.7. n.3.* Clar. *§ periurium, n.4.* Perez *l.1. tit.4. lib.3. Ordinam. pag. 546.* Azeued. *lib 1. n.79. tit.57. lib.8. noua recop.* Bernard. & Zalzed. *in pract. c 92. aliàs c.95. in nouiss. edit.* Menoch. *de arbitr. casu 319.* Soar. *de Relig. tom.1. tract.4. lib.3. c.20. n.22.* Sayr. *in claui Regia, lib.5. c.9. n.7. cum seqq.* Flamin. *de resignat. lib.4. q 3. n 10. cum seqq.* Azor. *instit moral. p.1. lib.11. c.12 q.10. & p.2. lib 7.*
c.18. Intellige de periurio vero & proprio, v. g. in 3
assertorio, in quo scilicet veritas non interuenit, & in alicuius iniuriam & præiudicium factum fuit, item in iuramento promissorio, quod quidem in re graui violatum fuit, non verò in periurio improprio, & secundùm quid, in quo iudicium, aut iustitia non interuenit; cùm enim ius Canonicum periuriis prædictam pœnam imponat, & tales verè & propriè dicantur solùm priores, non verò posteriores, rectè fit illos tantum, non verò istos prædictæ pœnæ esse obnoxios, iuxta *reg. odia, & reg. in pœnis, de reg. iur. lib.6.* cum similibus, & satis deducitur ex *cap sicut 27. versic. pro iuratione, infr. hoc tit, cap.1. vers. non enim, de his, quæ fiunt à maiori, cap. grauis, de censib.* cum aliis, vbi temerariè, turpiter, & iniquè iurantes, & ita non verum, & proprium, sed improprium, & secundùm quid periurium committentes non puniuntur pœna priuationis beneficiorum, sed aliis, de quibus *ibi*, resoluunt *gloss. 3. in cap. definit. 22. q.4 & in c.1. verbo sanctis*, vbi Doctores, *85. dist.* Roman. & addit. *sing.516.* Selu. *de benef. p.3. q.2. n.6.* Rip. *in c.2. n.12. de rescript.* Couarru. *in cap quamvis pactum, p.1. §.6. n.4.* vnde Staphil. *de literis gratia, tit. de variis modis vacationis, §. quando quis veniat priuandus beneficio, n.8.* & Rebuff. *de pacificis possess. n.268. aliàs 121.* Majol. *de irregular. lib.5. c.33. n.2.* quos refert Nicol. Garc. *de benefic. part.11. cap.10. num.168.* dicunt quòd signatura non dat pro periurio priuationem beneficiorum, nisi sit periurium iudiciale, sequitur Farinac. *in praxi crimin. part. 5. quæst 160. num 191.* dicens quod clericus periurus in iuramento iudiciali priuatur beneficiis non ipso iure, sed per sententiam.

Obstat tamen textus difficilis *in cap. sua, ad fin. 11.* 4
infr. hoc tit. vbi imponitur pœna priuationis beneficij illi, qui temerariè, & turpiter solùm iurauit, nã in specie illius text. duo fuerunt præstita iuramenta à clericis, de quibus *ibi*, prius fuit quando præsentabantur à Religiosis ad Ecclesias, iurabant quòd maiorem solito pensionem persoluent, & ita veterem censum augebunt contra Concil. Later. ac per consequens huiusmodi iuramentum erat temerarium, turpe, & non obligatorium, cũ illius obseruãtia in damnum

num Ecclesiæ redundaret; posterius verò iuramentum fuit quando Clerici præsentati instituuntur ab Episcopis iurantes quòd non augebunt antiquam, & solitam pensionem, iuxta idemmet Conc. Lateran. & sic text. iubet vt huiusmodi iuramentum posterius vt pote validum obseruetur. Subdit deinde *in vers. cæterum*, vt clerici pro periurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuò excludantur, in quo non mediocrem patitur difficultatem, nam periurium non fuit commissum in posteriori iuramento, vtpote factum iuxta dictum Conc. deinde nec in eo quod per posterius violauit prius, quia illud prius non tenebatur seruare, vtpote contra dictum Concil. ac subinde non potest dici periurus ille, qui non seruat iuramentum alias inualidum, & non obligatorium; & ita in eo text. nullum videtur interuenisse verum periurium, sed solum improprium, & lato modo, dum scilicet clerici turpiter, & temerariè prius iuramentum fecerunt de augenda veteri pensione. Verùm non est recedendum à supradicta declaratione, ad text. autem *in d. cap. tua*, omissis quæ tradunt Abb. *n. 3.* post Innoc. Imol. & Felin. *n. 9. ibid.* & alios, vt per Couar. communiter, *d. §. 6. n 9.* respondetur, vt per eundem Cou. vt scilicet quamvis prius iuramentum de soluenda maiori solito pensione non valuerit absolutè in præiudicium Ecclesiæ, quatenus onus reale ipsi impositum continebat contra dictum Conc. validum tamen & obligatorium fuit in ipsius iurantis præiudicium, & ita quoad vitam ipsius, & quoad hunc effectum necessaria est superioris absolutio, quam ipse facile concedet propter iniquam patronorum extorsionem, vnde cùm post præstitum huiusmodi iuramentum, & ante impetratam illius absolutionem clericus contrarium præstitit, se ipsum constituit in certo & vero periurio, siue namque seruet prius, siue posterius, manifesta est periurij culpa, si prius ex eo quòd violat posterius, si posterius ex eo quòd violat priùs, quod sanè in illo casu ante legitimam absolutionem seruare tenebatur, & in hoc sensu verificantur illa verba, *pro periurio vitari non possunt.*

5 *Sed voluntate.*] Vide Soar. *tom 2. de Relig. tract. de voto, lib. 4 c. 20. n. 1.*

6 *A præscripta Ecclesia remouentes.*] Idest, per sententiam, nam periurium non esse priuatum ipso iure, sed priuandum, tenent Bernard. *in pract. d. c. 95* Cassan. *in consuetud. Burgund. fol. mihi 347. n. 33. cum seqq.* Clar. *d. §. periurium, n. 4.* Azor. *d. c. 12 q. 9.* Sayr. *d. c. 9. num.* 8. Farin. *cons.* 80. *n. 69. & in praxi crimin. p. 5. q 160. d. n. 191.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 51. num. 44. in fine*, post Dec. Rip. Alciat. Selu. Mandos. Maiol. Guttier. & alios sequitur Nicol. Garc. *de benef. p. 11. c. 10. n. 167.*

7 In gloss. *Crimine periurij*, ibi, *sunt enim infames.* Vide Couar. *in cap. quamvis, p. 1. §. 7 n. 4.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 33 n. 4.* Perez *d. l. 1. gloss. 6. p. 545. col. 2.* Sayr. *d. c. 9. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Præsentatus si iurat præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium iurat instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesia remouetur.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

3 *Verba*, perpetuò excludantur, *denotant priuationem ipso iure.*

4 *Periurium quomodo definiatur, ostenditur.*

5 *Iuramento tres circumstantiæ, seu comites interuenire debent.*

7 *Falsum iurans inaduertenter quod peccatum incurrat, ostenditur.*

Cap. Tua nos. XI.

Luc. III.

QVando v. g. clerici iurant præsentanti augere solitam pensionem, vel dare aliud vltra pensionem, deinde Episcopo instituenti iurant soluere antiquam, & non augere solitam, est standum secundo iuramento, quod iuratur maiore ratione, & auctoritate Concilij Lateranensis, & non primo: sed clerici periuri in primo sunt perpetuò excludendi ab Ecclesia. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontific. pag.* 217. Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 292.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 5.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 16. c. 2.* 1

Probat hic text. posterius iuramentum de non augenda antiqua, & solita pensione præiudicare priori, quo clericus se adstringit ad illius solutionem. Sed obstat grauiter quòd vbi duo iuramenta valida proponuntur, vnum prius, alterum posterius, vtrumque seruari præcipitur, vel si sibi inuicem repugnant primum secundo, non autem secundum primo præiudicat, *cap. ex te, 22. cap. intellecto 33. infra hoc tit.* sanè in proposito vtrumque iuramentum validum videtur, idque colligere ex text. ibi, *pro periurio*, &c. quòd tunc propriè & verè committitur vbi iuramentum aliàs validum infringitur, deinde ex text. *in cap. grauis 25. in cap. significauit 13. de censibus.*

Propter quam difficultatem, aliásque in hoc propositum adduci solitas, fortasse Abb. *hic n. 3.* post Innoc. Imol. Felin. *n. 9.* & alij communiter, vt per Cou. *in cap. quamvis p. 1. §. 6. n. 9.* arbitrantur in rei veritate neutrum iuramentum esse licitum, neque ex eo iurantes suis priuari beneficiis, quòd alterum ex illis à parte rei sit temerarium, sed solùm ex eo, quia quoad vulgi opinionem duo hæc contraria præstans iuramenta constituit se in periurio putatiuo cum duo contraria fuerit pollicitus, in quibus terminis falsæ vulgi opinioni defertur, in quam rem expendere videntur verba huius text. ibi, *quod vitare non possunt*, & ibi, *primo præiudicat*. quod de cupiditate processit, si verba hæc referantur ad patronos, qui ex cupiditate redditaum exigunt iuramentum, non verò ad ipsos iurantes. Verùm huiusmodi communis intellectus implicat contradictionem quatenus concedit duo iuramenta apposita circa res sibi inuicem repugnantes simpliciter & absolutè valida esse in rei veritate. Quare non displicet hac in re sequi sententiam Couar. *d. num. 9.* vt scilicet quamvis prius iuramentum de soluenda maiori solito pensione absolutè non valuerit, quatenus onus reale Ecclesiæ impositum contra Concil. Lateran. de quo *hic*, secundum quod talem obligationem produxerit in solius iurantis præiudicium quoad vitam ipsius, atque ideo in eo sensu valuisse, necessariámque omnino esse illius absolutionem, quam Prælatus facile elargietur ob iniquam patronorum extorsionem: quia verò post præstitum huiusmodi iuramentum & ante impetratam illius absolutionem Clericus contrarium præstitit, se ipsum constituit in certo periurio, siue enim seruet prius, siue posterius, manifesta est periurij culpa, si prius ex eo quòd violat posterius, si

posterius ex eo quod prius infringit, quòd sanè in illo casu ante legitimam absolutionem seruare tenebatur & in hoc sensu verificantur verba illa, *pro periurio*, quod vitare non possunt: ex quibus patet solutio ad obiectiones, quas supra contra textus conclusionem notaui.

2 Difficilis reputatur ab aliquibus text. *in præsenti*, sed illius sensus planus erit si dicta *in vers. cæterum*, intelligas esse responsionem ad tacitam obiectionem & ita constituere diuersum casum à præcedenti; cùm enim text. hic per superiora concluderet prius iuramentum esse illicitum, & per consequens clericos illos non esse periuros ineuitabiliter, licèt extarent; poterant enim deponere erroneam conscientiam, & ita sine scrupulo secundum iuramentum seruare, ne putaretur ab aliquo ferentem contraria iuramenta in aliis casibus non esse periurium, & ita non esse illi imponendam pœnam depositionis, subiicit text. *in fine vers. cæterum*, se non intendere in aliis casibus periurium non committi, & pœnam depositionis non imponi, imo verò pœnam depositionis esse imponendam, vbi duo iuramenta contraria feruntur, quando primum est validum, cùm tunc sit ineuitabile periurium.

3 *Et Lateranensis Concilij*, &c.] Sub Alex. III. c. 17. §. *prohibemus*, habetur *in cap. prohibemus*, *infra de censib.*

4 *Perpetuò excludantur.*] Intelligi potest quoad possessionem, nam est verbum denotans priuationem ipso iure factam, vt per Rebuff. *de pacificis possess. n. 23 in fine*, aliàs 169. Contrarium tamen sequuntur communiter Doctores citati *ad cap. querelam* 10. *n. 6. sup. hoc tit.*

5 In gloss. *Pro periurio*, vlt. ibi, *periurium est transgressio iuramenti*, &c. Vel, vt alij definiunt, est mendacium iuramento firmatum, Magist. *in 3. dist.* 39. Sylu. *in summ. verbo*, *periurium in princ.* D. Thom. 2. 2. *q.* 98. *art.* 1. vbi ait falsitatem esse de intrinseca ratione periurij, Sot. *de Instit. lib.* 8. *q. 2. art.* 1. Couar. *in cap. quamuis pactum, de pactis*, *lib. 6. p. 1. §. 6. n. 5.* Azened. *in rub. tit. 17. à n. 10. lib.* 8. *noua recop.* Soar. *de Relig. tom. 2. tract. 4. lib. 3. c. 2. n. 3.* Sayr. *in claui Regia*, *lib. 5. c. 4. num. 7.*

6 In ead. gloss. ibi, *& alia, quæ debent in iuramento interuenire.* Tres circunstantiæ, seu comites in iuramento interuenire debent, vt iuramentum licitum, & honestum sit, scilicet veritas, iustitia, & iudicium; necessarium enim est ad debitam reuerentiam Dei, qui vt summa veritas, & iustitia summa adducitur in testem vt id, quod iuratur primò sit verum, deinde iustum, & tandem necessarium, ne passim, aut leuiter, sed maturo iudicio, & præuia deliberatione iuretur, D. Thom. & *ibi* Caiet. 2. 2. *q.* 89. *art.* 3. Angel. *verbo, iuramentum* 1. § 8. Syluest. *eod. verbo*, 2. *q.* 5. Sot. *d. lib.* 8. *q. 1. art.* 3. Nauar. *in man. c.* 12. *n.* 3. Couar. *in d. cap. quamuis pactum, p. 1. § 6. n* 4. & alij quos refert & sequitur Sayr. *d. lib. 5. c. 4. n. 1. cum seqq.* Fr. Emman. *in summa p. 1. c. 10 r. n 4 concl.* 1. Sanch. *in præcepta Decalogi*, *lib* 3. *c 4 à n* 1. Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 60. *num* 30.

7 In ead. gloss. ibi, *Illud ex deliberatione*, &c. Aduerte quòd si quis iuret falsum, nulla adhibita diligentia ad sciendum, essetne falsum, an verum id, quod iuramento firmauit, quamvis putaret esse verū, peccauit mortaliter; si tamen per contrarium præuia adhibita diligentia, & exigente necessitate aliquid iuramento firmauit credens probabiliter verum esse, quod à parte rei erat falsum, nullum peccatum contraxit, quia veritas, vel falsitas iuramenti non tam ex re iurata, quàm ex conscientia, & mente iurantis attenditur: si verò aliquam adhibuit diligentiam, non tamen sufficientem, neque eam quam debuit adhibere, tunc venialem culpam commisit, colliges hæc ex Abb. *hic n.* 4 Nauar. *in man. c. 12. n. 7. vers. sexto*, Angel. *verbo, periurium*, §. 1. & aliis, quos refert, & sequitur Sayr. *d. cap. 4. n.* 28. Soar. *d. lib. 3. cap. 6. num. 1. cum seqq.* quem vide *in cap. 6. 7. & 8.* vbi agit quando consuetudo iurandi incautè constituet hominem in statu peccati.

SVMMARIVM.

1 *Episcopi de periurio grauius quàm alij sunt puniendi.*
2 *Clerici dicuntur magis peccare quàm laici.*
3 *Delicta nonnunquam dignitate augentur*, & n. 4.
5 *Iurantes non loqui patrem, aut matrem sunt absoluendi ab obseruantia talis iuramenti.*
6 *Maiores plus puniuntur quam minores, & nobiles quàm ignobiles.*
7 *Pater non potest etiam iuramento filium priuare alimentis.*

Cap. Cùm quidam. XII.

EPiscopus qui suum iuramentum transgreditur est grauius puniendus, quàm alij ratione dignitatis, & scandali. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Butr. Anchar. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cened. *collect.* 64. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 218. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 292. recentissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. cap.* 11. 1

Et tanto grauius vindicandum, &c.] Notatur ad hoc hoc quòd Clerici dicuntur magis peccare quàm laici, & grauius sunt puniendi in eodem genere peccati, vt per Turrecrem. *in cap. homo Christianus*, *num. 4. & 5. dist.* 40. Beroi. *in cap. quia in omnibus, n. 49. de vsuris.* Carol. de Grassis *de effect. lib. clerical. ib. in prælud. n. 13. cum seqq.* Nam delicta nonnunquam dignitate augentur, vt per Tiraq. *de nobilit. c. 20. n 116. cum seqq. & de pœnis temper. causa 31. à n. 9 & 17.* Perez *l. 1. vers. corroboratur etiam*, *tit. 3. lib. 1. Ordin. & l. 3. in gloss. el hijodalgo morir, tit. 9. lib. 4 & l. 1 gloss. 1. tit. 2. lib. 8. eiusdem Ordin.* Rojas *sing.* 158. *& de success. c. 26. num.* 13. Mandos. *in gloss. facultatum in proœm in verbo personarum acceptione, vers. quod hic dicitur*, Lucer. *Inquisit. verbo nobilit. ex n* 1. Aluar. Pelag. *de planctu Ecclesiæ, lib. 2. c* 10. Anton. Scap. *de iure non scripto*, *lib. 5. c.* 191. Auiles *ad c. 1. Prætor. in gloss. de reclamante*, *n. 26.* Simanch. *de cathol. inst. c. 40. ex n. 67.* Hojed. *de incompatib. benef. p. 1. c. 2. n. 6. post princ.* Maxi. *in tract. cassa panis concl. 6 ex n.* 21. Matiens. *in dial. relatoris p. 2. c. 37. n. 13. & in lib 6 nouæ recop. tit. 17. l. 9. gl. 2. n.* 1. Iacob. Benui. *de priuileg. Iureconsf. p. 2. priuil.* 41. Spin. *in speculo testam. gl. 16. princ. à n* 73. plures refert Doctores Cened. *ad Decret. collect. 64. n.* 1. 2 3

Et eorum exemplo, &c.] Multa mala prouenientia ex prauo Prælatorum exemplo ex sacra Scriptura, & sanctis Patribus ostendi *in meo tract. de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 2 gl. 3. n. 21. cum multis seqq.* 4

§. Illi verò.

Probat hic §. eos qui iurarunt non loqui patrem aut matrem, aut fratres, nec eis humanitatis subsidia exhibere 5

exhibere, esse absoluendos ab obseruantia talis iuramenti;sed hæc conclusio patitur difficultatem, quia hoc iuramentum est contra præceptum Decalogi de honorandis parentibus,de quo *in l veluti, ff. instit.& iure*, ac subinde vt illicitum nullatenus debuit obligare, iuxta *cap. quantò inf. hoc tit.* cuius contrarium significat text. *in præsenti*, cùm absolutio illis exhibenda supponat vinculi obligationem, arg *l. decem. ff. de verbor. obligat.* com similibus. Cui obiectioni non satisfaciunt plures intellectus, quos Doctores præstant,provt non satisfacit ille *gloss.per. in præsenti*, quam sequuntur Abb. Hostiens Imol. & alij, quòd scilicet in hoc text. fuit absolutio postulata ad cautelam. Nec etiam placet alius Couar. *in cap. quamvis pactum,de pactis.lib.6.p.2 .in princ.n.4.* asserentis Pontificem in præsenti non dicere, vt quis si iurauit absoluatur ab obligatione iuramenti: id enim necessarium non erat,sed à peccato, quod sic iurando commiserat. Reiectis denique his, & aliis intellectibus Zabarell.Butr. Felin. Alciat. & aliorum, quos refert Couar *d. num.4.* mihi videtur potiùs dicendum cum Soar *tom.2.de relig. tract. de iuram. lib.1.c 15.n.8.* verbum *absoluendi* in hoc text. positum intelligendum esse, de absolutione declaratina nullitatis vinculi, non verò de absolutione vinculi dissolutioa, quasi sit sensus taliter iurantes licèt peccauerint iurando, declarandos tamen esse, illos esse absolutos ab obseruantia iuramenti, quia per illud nullum obligatorium vinculum est contractum, qui modus loquendi notus non est in iure vt manifestè constat ex *cap. audiuimus 24. q.1.* vbi sem.l hæc duo dicuntur (*excommunicatas se excommunicare non potuit*) & paulò post (*te tuosque absoluendo,*) vbi manifestum est absolutionem,vt *ibid.*notauit gloss.*verbo, absoluendos*, text. opt. *in cap.diligenti 17.de simon.*vbi gloss.*verbo,absoluimus.* Vnde huiusmodi iuramentum nulla indigere relaxatione, sed posse iurantem propria auctoritate ei contrauenire, tenet Sanch. *in præcepta Decalogi,tom.1. lib.3. c.9. n.13.*

6 In gloss. *Dignitate*,in fine,ibi, *pecuniaria pœna plus puniuntur maiores, quàm minores, nobiles, quàm ignobiles, in pœna corporali sæpè puniuntur minores, & pareitur maioribus.* Vide Tiraq. *de causis temper. causa 31.à princ p.* & præcipuè *n 27.de nobilit.cap.20.n.115.cum seqq.* Auiles *ad c.1. Prætorum,n.16.fol 44.*bene Couar. *lib.2.variar.c.9.n 3.* Clar. *lib 5. §.fin. q.60.n 24* Perez *l.1.gloss 2.pag.66.col.2 tit.3.lib.1. Ordin. & l.6. gloss.3. t t.9 lib.4.& l fin gloss.6.tit 11.lib.8.*Christoph.de Pace *in scholiis ad leges styli, l.43.n.24.* D.Barbos. *in l.diu, §.eleganter,n.28. ff.soluto matrim.*

Cùm illicitum sit,&c.] Notatur ad hoc quòd pater non potest etiam cum iuramento filium priuare alimentis, vt per Lar. *in l. si quis à liberis, §. parens, num.81. ff. de liberis agnosc.* Surd. *de aliment. tit.1.q.1. num.18.*

S V M M A R I V M.

1 *Iuramentum monachi claustrum abiurantis non valet*, & n.4.

2 *Iuramentum, seu votum calore iracundiæ præstitum non obligat, distinguitur tamen*, n.3.

3 *Pœna vnius debet esse metus alterius.*

Cap. Sicut nos. XIII.

1 IVramentum monachi non remanendi in claustro vlteriùs cum vno alio monacho,non tenet, in quo professus fuerat. est enim temerarium, frangens veram fidem, & stabilitatem suæ professionis, ideo iniungi debet pœnitentia quæ terreat alios ne simile faciant. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host.Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid.Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.218.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag.293.* remissiuè Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* referrur ab Anton. August. *collect. 2. Decretal. lib. 2. tit.16. cap.3.*

2 *Iracundiæ calore succensus*,&c.] Ergo iuramentum, seu votum calore iracundiæ præstitum non obligat, de quo vide Roman. *sing.508.*Tiraq. *de pœnis temper. causa 1.n.27.& 28.* Duen. *reg 292.ampl.1.* Simoncel. *de decretis, lib.3.tit.7. num.178.* Franc. Molin. *de ritu nupt.lib.1.comp.30.num.4. & 5.* Farin. *in praxi crimin. part.3 quæst.92.num.21.& 41.* Sanch.*de Matrim lib.1. disp.8.n 4. propè fin.* Aloys. Ricc. *in praxi fori Eccles. decis.634.num.3.in 1.edit.& resolut.573 in 2. edit.* Beja *respons.moral. part.4 casu 9.* Sayr. *in claui Regia, lib.5. c.6. n.4.*

3 Ex quorum mente distinguendum duxi inter iracondiæ calorem, seu alium repentinum iræ motum, qui vsque adeò vehemens fuit,vt alienationem mentis induceret, & inter illum, ex quo non ita mentis alienatio secuta est; primo casu neque iuramentum, nec alius actus obligationem inducere potuit. Secundò verò si materia, vel aliud non repugnat, iuramentum valuit, & obseruari debet; ratio differentiæ est, quia sine consensu obligatio non contrahitur, *l.1.§.conuentis,in fine,ff.de pactis, l.2. in princip. ff. de action.& obligat.cap. cum voluntate. de senten. excom.* quo stante, quamvis non ita absoluto, non inconuenit si iuramentum, & actus similes suam producant obligationem.

4 *Quod licitè abiurare non potuit.*] Notatur ad hoc quòd validum non est iuramentum monachi claustrum abiurantis contra propriam professionem; si enim iuramentum in his terminis obligaret, vinculum iniquitatis maneret, contra resoluta *ad cap. si verò supra hoc tit.* ita Innoc.Bald.Abb.*num.1.* Felin.& omnes *in præsenti*, & colligitur ex resolutis per D. Thom.*2.2.quæst.88.art 8.*Sot.*lib.7.de Iustit. q.6.art.2.* Nau.*d.c.11.n.67.* Iuuat maximè quòd monachus per propriam professionem se & sua Monasterio ita addicit, vt nec velle babeat, nec nolle, sed in actibus gerendis legitimi superioris arbitrio debeat ordinari,*auth.ingressi.C.de sacrosanct. Eccles. cap.vlt. de success. ab intest. cap. si religiosus 17.de elect.lib 6.cap.vlt.de testamentis, eodem lib.* Concil.Trident. *sess.25.de Regularibus cap.4.*iunctis resolutis per Nauar. *in cap non dicatis,num.81.& in apologia quæst.1.monitu 11.* Mench. *de success.creat.§.21. num 250. & de progressu §.8. n.21* Anton.Gomez. *l.69.Tauri, num.6.* Et tandem,quia in omni iuramento subditi in dubio censetur exceptum ius superioris, cui ille non potest in aliquo validè derogare, *cap. venientes 19. hoc tit. cap. constituitur 19.* vbi gloss.*verbo iuramenta, de rescriptis*, Couar. *in cap.quamvis, p.1.§.3.num.2.* quæ sanè omnia à fortiori in monachis locum habent ob maiorem subiectionem, & obedientiam, qua suis superioribus constringuntur. Planè cùm sine ipsorum licentia nullum possint actum gerere, neque insuper eisdem præiudicium irrogare, fit consequens prædictum iuramentum valere non posse,vt præcitati Doctores fatentur.

5 In gloss.*Pertimescat*, ibi, *quia pœna vnius debet esse metus alterius.* Vide Perez *l.2.gloss 6.tit.4.lib.4.Ordin.*

&

& citatos per me *in tract. Axiom. iuris vs-freq. Axiom. 68.n.5.pag.44.*

SVMMARIVM.

1 *Vassallus qui iurauit Prælato, successoribus iurare non cogitur.*

2 *Veritas non requirit verborum prolixitatem, & adminicula, sed simplicitatem.*

3 *Veritas est basis atque fundamentum iustitiæ, res solidissima, & murus inexpugnabilis, & sæpius examinata magis elucescit.*

4 *Vasallus, qui semel iuramentum fidelitatis domino suo præstitit, ad repetendum idem iuramentum, nequaquam est cogendus, sed qui respectu successoris, vide num. 5.*

6 *Hæredes vasalli, qui in sua vitâ iurauit, tenentur domino fidelitatem iurare.*

7 *Iuramentum personale est, & non transit ad hæredes quoad periurium.*

8 *Hæredes iurantis non tenentur sub pœna periurij ad obseruantiam contractus ratione iuramenti.*

9 *Iuramenti ratione non tenetur dominus adimplere illud, quod eius procurator, seu nuntius, nomine ipsius, absque tamen mandato speciali, dare, aut facere promiserunt.*

10 *Obligare se alicui, & successoribus suis sub pœna periurij cur possit quis, non autem obligare se, & successores suos, ostenditur.*

Cap. Veritatis. XIV.

Clem III.

1 VAssallus quando iurauit fidelitatem suo superiori, v.g. Papæ, eius filij tenentur seruare eandem fidelitatem; sed non iterum iurare successoribus Papæ, vel hæredibus superiorum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Butr. Anchar. Bald. Panorm. Goid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Cened. *collect.* 119. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.* 219. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 292. remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 16. c. 5.*

2 *Veritatis amica simplicitas.*] Hinc collige veritatem non requirere verborum prolixitatem, & adminicula, sed simplicitatem, Roland. *cons.59. n 1. vol.1. & cons.18. n.1. & cons.40. n* 10. *vol* 2. Neuizan. *in sylua nupt. lib* 1. *n.*13. Cened. *ad Decretal. collect.* 119 *n* 1 nam veritas & rei substantia plus valet, quàm ludibrium verborum. Garc Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat n.*845. Est enim basis, atque funda-
3 mentum iustitiæ, qua virtus nulla præclarior, Bald. *cons.343 col. pen. lib.1.* plures refert Aloys. Ric. *in praxi rerum fori Ecclesiast. resol.234 n.6. in 2. edit.* & dicitur mater iustitiæ Gig. *cons.2. ex n.6.* Roland. *cons.47. n.11. & cons.88. n.2. vol.* 3. Ioan. Segura Daualos *in direct. iudic Eccles. p. 1. in initio ex n.* 3. Res solidissima, & murus inexpugnabilis, Afflict. *decis.235. n.7.* Roland. *cons.5. n. 9. & cons.33 n.41. lib.4.* quæ nulla hominum denominatione mutatur, Guttier. *practic. lib.1. q.84. n.2.* imo sæpiùs examinata magis elucescit, Alexand. *cons 51 n.2 vol.4.* Roland. *d. cons.80. in princip. vol.1. & cons.100 num.128. volum.4. & cons.66. num.1. vol.1. & cons.23. num.1. & cons.24. num.1. & cons.50. num 1 vol.3.* Crauet. *cons.135. num.* 18. Flamin. *de resignat. benefic. lib.11. quæst.11. num.3.* Hier. Giach. *in cons. Syndicatus, num.165. cum seqq* Fr. Didac. Morillo *e la fundacion milagrosa de la Capilla Angelica de Pilar. cap.5. in princ.* Bobadil. *in sua politica, lib.1. cap.10. num.1.* plures per Cened. *d. collect.*119. *n.*2. Ideo super omnia est amanda, & sequenda, Flamin. *de confident. benef. quæst 65. num.13. & quæst.46. n.61.* eamque ante oculos habere debent iudices, *l. quod si Ephesi, ff. de eo quod certo loco.* Socin. iun. *cons.3. n.17. vol.3.* Roland. *cons.3. num 21. cum seqq & cons.100. num.128. volum.4.* Carol. Bardel. *cons.36. n.26.* quia amicus Socrates, sed magis amica veritas, Prob. *in addit ad Monach in cap. nemo deinceps, num.77. cum seq. de elect. lib. 6.* Menoch. *consil.* 112. *num.17.*

Respondemus vt hæredes, &c.] Probat hic text. vassallum, qui semel iuramentum fidelitatis domino suo præstitit, ad repetendum idem iuramentum nequaquam esse cogendum; ratio est, quia iuramentum nemini est deferendum, nisi data necessitate, nec illud est appetendum, nec tanquam rem vtilem frequentandum, & quando semel rite iuratum est, nulla datur necessitas ad id iuramentum repetendum, imo otiosum omnino eo casu censeri debet, ex *reg. l. quibus 18. ff. de verb. oblig.* cum aliis, de quibus Anton. Gom. *var tom.1. cap 12. num.* 38. Non obstat Extrauag. *cùm in Ecclesiis, de maiorit.* vbi Canonici Regulares coguntur ad renouandum idem obedientiæ iuramentum, quod iam antea præstiterant, quia respondet *ibi* Card. *opposit. 6.* text. illum specialiter procedere in illis Canonicis, qui propter inobedientiam fuerunt excommunicati, quibus posterius iuramentum licitè defertur, quando eis ab excommunicatione absolutionis beneficium impenditur. Nec etiam obstat *Auth. de instrumentorum cautela, §. in his, collat.* 5. quia respondetur ideo ibi iuramentum repeti à notario, quia imminebat dubium circa fidem instrumenti, ac subinde non otiosum, sed necessarium erat; vt optimè aduertit Panorm. *in cap. proterea, n.* 1 vbi Felin. *n.6. de testibus cogendis.* Nec denique obstat Concil. Trid *sess.25 de reform c.2.* vbi statuitur quòd Magistri Vniuersitatum in initio cuiuslibet anni solemni se iuramento adstringant, quod docebunt secundùm decreta eiusdem Concilij, quia respondetur prædictam iuramenti renouationem in Magistris inutilem non esse, quin potiùs admodum necessariam ad refricandam illorum memoriam, ne in reuidendis prædictis decretis sint negligentes, & non solùm in illo caso, imo & in omnibus in quibus repetitio iuramenti aliquam præseferat vtilitatem, potest iterum iurari, cùm iam tunc dicitur causa, & sufficiens necessitas ad iurandum. 4

Amplia supradictam huius text. conclusionem procedere etiam respectu successoris, quamvis enim ipse dominus, cui vassallus iuramentum fidelitatis præstitit, sit defunctus, successori illius cogendus erit iurare, circa quam ampliationem tres casus sunt distinguendi. Primus est quando iuratur sub hac forma, Ego iuro fidelitatem tibi N. & successoribus tuis, iuxta *cap. Ego N. sup. hoc tit.* quo quidem casu nulla est controuersia inter Doctores, vt constat ex traditis per Couar. *in cap. quamvis pactum part.1. §.5. num.4. & 5.* Sayr. *in claui Regia, lib.5. cap 6. num.15.* Savr. *tom.2. de Relig. tract. de iuram. lib.2. cap.31. n.15.* Filliuc *tom.2. tract.23. cap.8. num.225.* Secundus casus est quando alicui sub nomine appellatiuo dignitatis iuramentum fit, licèt nulla fit mentio successorum censebitur enim iuramentum factum etiam quoad successores in illa dignitate, quæ non variatur ex varietate personarum, arg. *cap. quoniam*, vbi Abb. *sup. de officio deleg. cap. requisisti*, vbi latè Couar. *de testam.* 5

cessam.num similibus, ita Sayr. *d.num* 19. vbi etiam asserit quòd in dubio an actus aliquis personæ, vel dignitati tribuendus sit, ex coniecturis deprehenditur. Tertius casus est quando iuramētum fidelitatis à vassallo præstitum fuit non sub nomine appellatiuo dignitatis, sed expresso nomine proprio, absque vlla successorum mentione, in quo casu etiam ad successores transire probat text. *in præsenti*, ibi, *nobis, vel alicui successorum*, &c. nam iuramentum, seu promissio facta alicui expresso nomine proprio in re tantùm ad dignitatem pertinente, ad successorem dignitatis transit, vt optimè comprobat Couar. *in d. c. quamvis, part. 1. § 5. num. 5. vers. tertio*, vnde cum iuramentum fidelitatis versetur circa rem ad dignitatem pertinentem, vt patet, rectè fit prædictum iuramentum, seu promissionem ad successorem transire, iuxta text. *in præsenti*, quem sic interpretatur Couar. *d. § 5. num. 4. & 5. & in d. cap requisisti, num. 2.* reprobata sententia *gloss. 2. in cap. Ego N sup. hoc tit.* Non obstat text. *in c. 1. §. præterea, de prohibita Feudi alien. per Fedaric.* quia non agit de vassallo, qui semel à domino inuestitus illo defuncto teneatur nouam ab eius successore petere inuestituram, sed agere de vassallo nouo, qui intra certum tempus inibi præfinitum tenetur a domino petere inuestituram, quicquid existimet Couar. *d. §. 5. vers. sexto.*

6 Limita principalem conclusionem in hæredibus vassalli, qui in sua vita iurauit, hi namque non obstante ipsius iuramento iurare tenētur domino fidelitatem, vt per Alciat. *in cap cum contingat. num. 120.* & *ibi* Imol. *num. 18. infra hoc tit.* D. Thom. & *ibi* Caiet. *2. 2. quæst. 89. art. 2. ad 4.* Sayr. *d. lib. 5. cap. 6. num. 18.* Sot. *lib. 8. de Iustit. quæst. 2. art. 2. ad 4.* D. Antonin. *part. 2. tit. 10. cap. 6. § 3. casu 10.* Couar. *d. § 5. num. 4.*

7 Allegatur communiter text. hic ad hoc quòd iuramentum personale est, & ideo non transit ad hæredes quoad periurium, vide Couar. *in d. cap quamvis pactum, p. 1. §. 5. n 4 & p. 2. §. 1. n. 7.* Anton. Gom. *var. tom 2 c 14. n. 19* Perez *l. 3.* per text. *ibi, gloss. 1. in princ. tit 10 lib 6. Ordin & l. 1. gloss. 1. pag. 185. in princ. tit. 6. lib. 8. eiusdem Ordin.* Viu. *Neapol. dec. 372. n. 9.* Menoch. *cons 24. n. 1 & 2. & cons. 609 n. 58.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib. 3. c. 5. n. 4. & l. 1. à n. 4. tit. 17. lib. 8. noua recep* Cened. *d. collect. 116. n. 3.* Guttier. *in auth Sacramenta puberum, C si aduersus vendit. à n. 15.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 68. n. 3 & priuil. 74. n. 141.* Caualcan. *dec 9. ex n. 12* Mandos. *in praxi tit. de monitor. q. 24. ex n. 2.* Ioseph. Lud. *Perus. decis. 15. ex n. 12.* Ioan. Garc. *reg. 273.* Sebast. Medic. *in tract. mors omnia soluit, p. 3. n. 74.* Matiens. *l. 3 gloss. 13. n. 20. tit. 10. lib. 5. noua recop.* Anton. Gabr. *commun. tit. de iureiur concl. 6* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 13. à n. 1. & lib. 5. c. 15. n. 26.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 60. num. 129.* Surd. *cons. 165. n. 44. & cons. 194. n. 22. & cons. 399. n. 18. & decis. 148. à n. 5.* Azor. *instit. moral. p. 1 lib. 11. c. 15. col mihi 1111.* Lar. *in l. si quis à liberis, §. parens, à n. 119 ff. de liberis agnosc.* D. Barbos. *in l. proponebatur, n. 34. ff de iudic.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 1. con. l. 27.* Sayr. *d. lib. 5 c. 6 n. 18.* Soar. *d. lib. 2. c 31. n. 14.* Garc. Gironda *de priuilegiorum, seu exemptionum explicat n 1552.* vbi aduertit quod licèt iuramentum non transeat ad hæredes quoad periurium, transit tamen in quantum attinet ad contractum, in quo iuramentum ponitur tam actiuè, quàm passiuè, & quoad obseruantiam illius, quòd defunctus iurauit vt ipsius anima non lædatur, & ideo *n. 1554.* resoluit quòd si plures de populo aliquid adimplere iurauerint, licèt nullus eorum viuat, successores obligantur ad obseruantiam contractus iurati.

Vnde infertur hæredes mulieris iurantis non contrauenire alienationi rerum dotalium, iuxta *cap. cum contingat, infr. hoc tit.* vel filiæ renuntiantis hæreditatem paternam, iuxta *d. cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6.* non teneri ad obseruantiam contractus, cui iuramentum fuit adiectum, quia obligatio ex illo descendens ad vitandum periurium extinguitur morte iurantis, ita in specie contra alios obseruant Imol. Alciat. & alij, quos refert Couar. *in d. cap. quamvis pactum, part 2. §. 1 num. 7. vers. secundo*, Kirchou. *tom. 2. communium opinionum, lib. 6. tit. 40. numer. 34. pag. 134.* vbi Viuian. *num. 44. pag. 138.* Anton. Gom. *l. 22. Tauri, num. 10.* Xuar. *in l. quoniam super declar. leg. Regni limit 4. n. 5. & ampl. 10. num. 54.* 8

9 Infertur etiam ex dictis dominum non teneri ratione iuramenti adimplere illud, quod eius procurator aut nuntius nomine ipsius iuramento dare, aut facere promiserunt, absque ipsius domini mandato speciali; cùm enim iuramentum sit actio personalis, & in eo tractetur de obligatione, & vinculo spirituali, consequens fit dominum absque sua propria, & speciali voluntate non posse iuramenti obligationem contrahere, argum. *cap. vnic. 30. q. 2.* Ita Couar. *d. § 6. num. 8,* Caiet. *2. 2. p. 98 art. 2. ad 4.* Sayr. *d. lib. 5. c. 6. n. 25.* Soar. *d. lib 2. c. 31. n. 6.*

10 Si verò ad perfectam resolutionem eorum, quæ dicta sunt, quæras cur possit aliquis se obligare alicui, & successoribus illius sub pœna periurij, non autem obligare se, & successores suos, respondebitur quòd in primo casu plures illæ personæ sunt obiectum iuramenti, & potest iurans intendere totum illud obiectum, agitur enim solùm de obligatione propria iurantis, quam quis facere poterit prout voluerit. In secundo autem casu distinctæ personæ, & iuramentum natura sua non potest obligare nisi personam iurantem, & ita cùm agatur de obligatione aliena quam quis non potest facere, iuxta reg. *l. id quod nostrum 11 ff. de regul. iur.* meritò iuramentum alias personas non obligat. Ita Sayr. *d. lib. 5. cap. 6. num 20* Soar. *d. c. 31. n. 16* Adde quòd si aliquis iuret fidelitatem Prælato suo, vel Petro domino, si dominium, vel prælationem Petrus amittat, non debet alter illi fidelitatem præstare, iuxta *cap. venerabilem 34. in fine*, vbi gloss. Abb. & alij, *de elect.* Soar. *d. num. 16.* ratio est, quia vnusquisque intelligit iurasse illi, vt Prælato, vel domino, non autem vt Petro.

SVMMARIVM.

1 *Absoluere solet Ecclesia à iuramento per metum extorto, & eius transgressores vt peccantes mortaliter non puniuntur.*

2 *Episcopus potest relaxare iuramentum quando versatur turpitudo ex parte creditoris recipientis.*

3 *Iuramentum metu extortum obligat tantùm ad culpam venialem, in materia verò graui ad culpam mortalem.*

4 *Declaratur text. in præsenti, & n. 5.*

Cap. Verum. XV.

Cœlest. III.

Absoluendi sunt à iuramento qui inuiti, vel metu pro vita, vel rebus seruandis iurant, alioquin tenentur illud seruare si possunt sine interitu animæ; si verò non seruent, non sunt puniendi tanquam de mortali 1

mortali crimine. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.*219. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.*293. remissiuè Ximen. *in concord. part.*1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.*2. *Decret. lib.*2. *tit.*16. *cap.*6.

2 *Qui tales à iuramenti nexibus absoluerunt.*] Aduerte Episcopum posse relaxare iuramentum quando versatur turpitudo ex parte creditoris recipientis; nec contra facit text. *in præsenti*, quatenus habet huiusmodi Iuramentum solere à Summis Pont. relaxari, quia respondetur Pontificem hic narrare factum, non tamen quasi ea potestas summo Pont. tantùm conueniat, vide Henriq. *in summ. lib* 7. *de indulgent. c.*35.*n.*6. *in commento lit.* Q. Molin. *de iust. tractat.*2. *disput.*149. bene Sanch. *de matrimon. lib.*2. *disp* 32. *num.*15.

3 *Non ob hoc sunt tanquam pro mort. culpa puniendi*] Ergo iuramentum metu extortum obligat tantùm ad culpam venialem, proinde, qui illud infringit, venialem, & non mortalem culpam committere tenent Ioan. Andr. & Host *in præsenti*, Angel. *in summ. verbo iuramentum* 5 *num.*10. D. Antonin. *part.* 2. *tit.* 10. *cap.*6.§.5. Selu. *de iuram. tit.*3. *quæst* 1. *n.*35 Ratio est, quia si infringens prædictum iuramentum non solùm venialem, sed mortalem culpam contraheret, vtiquè tanquam pro mortali puniendus esset, iuxta delicti namque mensuram futurus est plagarum modus, *c. non offeramus*, 14.*q.*1. iunctis tradiiis per Menoch. *de arbitr. lib.*1.*q.*90 *n.*38. & Menoch. *illustr. c* 8. *n* 51. & *c.*24.*n.*17. Verùm necessario cum communi dicendum mihi est violantem iuramentum per metum extortum; si materia grauis sit, peccatum mortale committerem, vt meliùs docent Abb. *in cap. si verò*, *n.*10 *hoc tit.* vbi etiam Imola *n.*6. D. Thom. 2. 2. *quæst.*89. *art.*3. vbi Caiet. *art.*7. *in resp. ad* 1. Sor. *lib.*8. *de Iust. q.*1. *art.*7 *vers in dubium nunc*, Syluest. *verbo iuramentum* 4 *quæst.*5. Cou. *de sponsal p.*2. *cap.*3. §.6. *num.*3. Fortun. Garc. *de vltimo fine*, *illat.* 21. *n.*479. Soar. *de Relig. tom.*2. *tract. de iuram. lib* 3. *cap.*16. *num.*18. Valent. 2. 2. *disput* 6 *quæst* 7. *puncto* 4. *col.*6. *vers. respondeo quæstionem hanc*, Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 119 *n.*16. Sayr. *in claui Regia*, *lib.*5. *cap.*7. *n.*16. Sanch. *in præcepta Decalogi tom.*1. *lib.*3. *cap.*11. *num.*18

4 Cui quidem sententiæ non obstat text. *in præsenti*, in citatis verbis, quia multipliciter responderi potest; & primo text. illum non negare violanti iuramentum per metum extortum imponendam esse pœnam velut pro peccato mortali, sed etiam pro crimine, quod quidem longè diuersum est, illud namque licèt aliquando accipiatur pro quocunque peccato mort. vt *in c. vnum orarium, vers criminis*, 25. *distinct.* aliquando tamen strictè, & magis propriè sumitur prout importat prauè aliquod, seu magnum peccatum accusatione, & damnatione dignissimum, iuxta *cap. Apostolus*, 81. *distinct. gl.* 1. *in reg. peccatum, de regulis iuris lib.*6. Abb. *in c. testimonium*, *n* 3. *de testibus*. Bero. *in c.*1. *n.*24. *de accusat.* & ita iuxta hunc posteriorem sensum potest accipi verbum, *crimen*, in præsenti, quasi dicat text. quamvis violantes iuramentum metu extortum in materia graui peccatum mortale incurrant, nihilominus non sunt tanquam pro peccato, vel scelere magno damnatione, & accusatione dignissimo puniendi, idque propter circunstantiam metus, qui licèt non tollat, attenuat tamen culpam, *c. sacris*, *de his, quæ vi metúsue causa fiunt.*

Secundò etiam responderi potest cum D. Thom. *d. art.*3. *ad* 1. Sot. *d. art.*7. Couar. *d. n.*3 & Sanch. *d. n.*18. vt scilicet verba huius text. suprà relata significent violantibus iuramentum per metum extortum etiam in materia graui minorem pœnam esse infligendam propter circunstantiam metus, quamvis in rei veritate grauiter peccent, & sic dicendum est metum in specie huius text. culpam transgressionis efficere leuiorem non tamen exinde sequitur venialem solùm, non verò mortalem culpam contrahi, quamvis libenter fateamur leuius peccatum mortale resultare stante circunstántia metus, illa namque deficiente longè grauius esset. Nec item obstat quòd huiusmodi iuramentum adimplere sit parum vtile metum inferenti cùm possit ab illo pecunia, vel aliud simile repeti, imo ille omne, quod sic accepit restituere teneatur, iuxta *cap.*2. *de his, quæ vi*, quia respondetur hæc omnia accidentaria esse, & actum ipsum per se spectandum fore, ac per consequens si quantitas promissa sit consideratione digna, & ita fuerit grauis materia iuramenti, obligabit sub peccato mortali, idem in specie *cap. debitores hoc tit.* resoluendum est, vt scilicet debitor vsurarum, si proponatur quantitas consideratione digna, tenetur sub mortali peccato vsuras soluere, quamvis easdem solutas possit repetere, vt bene ad hoc propositum comprobat Soar. *n. lib.*3. *c.*16 *n.*19. 5

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum si sit contrarium alteri iuramento licitè non est seruandum.*
2 *Inimicitia capitalis oritur ex iniuria verbali.*
3 *Obedientiam alicui iurans non censetur se obligare ad res illicitas, quas ille præciperet.*
4 *Iuramentum nunquam trahitur ad non cogitata.*
5 *Iuri superioris derogari non potest per iuramenta inferiorum.*

CAP. Veniens. XVI.

Innoc. III.

IVramentum si sit contrarium alteri iuramento licitè facto non est seruandum, vt qui iurat stare mandatis alicuius, v. g. pro componenda pace, & ille mandat aliquid quod sit contra obligationem, vel aliud iuramentum factum, non tenetur, quia tunè etiam si præsciuisset, non iurasset. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Henric. Boich, Butr. Host. Martin. Vran. Anchar. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 220 Alagona *in compend. iuris Canoni pag.* 293. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. & 2. refertur ab Aut. August. *collect.* 3. *Decret. lib.*2. *tit.*15 *c.*1. 1

Alternatim conuicia inferendo, &c.] Notatur ad hoc quòd ex iniuria verbali oritur inimicitia capitalis, vt per Perez *l* 27. *gloss* 1. *pag* 381. *colum* 1. *post med. tit.* 19. *lib* 8. *Ordinam* Quæ autem dicantur amicitiæ capitales, & ex quibus causis oriantur, dixi latè *de officio*, & *potestate Episcopi*, *part* 3. *alleg.* 41. *n.*10. *cum seqq.* 2

Vestro iurares obedire mandato.] Notatur ad hoc quòd iurans alteri obedientiam, aut se illius arbitrio pariturum iureiurando promittens, non censetur obligare se ad res illicitas, quas ille præciperet, vt per 3

Soar,

Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. c. 11. n. 3. & c. 17. n. 21. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 18. n. 34. vers. tertia.*

4 *Nequaquam taliter iurasset*, &c.] Ergo iuramentum nunquam trahitur ad non cognita, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, in princ. n. 166. & n. 170. C. de reuocandis donat.* Cald. Pereira *in fine, tract. de potestate eligendi, in resp. pro D. Roderico de Sylua, in fine*, Mascard. *de probat. concl. 1264. n. 18.* Surd. *decis. 288. n. 11.* Gutier. *de tutelis, & curis, p. 1. c. 75. n. 6. & pract. lib. 3. q. 43. n. 38.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 12. q. 13. n. 46.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 5. n. 28.*

5 *Ipsum auctoritate nostra*, &c.] Notatur ad hoc quòd per iuramenta inferiorum non potest iuri superioris derogari, vt per Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 17. n. 3.* vbi ita intelligit, vt nõ integrum sit superioribus ex iusta causa dispensare, at potest derogari ad hunc sensum, vt ea non subiiciantur eorum liberæ potestati, & ideo conditio subintellecta in his iuramentis, & votis est, nisi superior iusta causa existente dispensauerit.

SVMMARIVM.

1 *Periurus est qui iurauit Ecclesiam defendere, & requisitus sine iusta causa recusat, nec eum defendet appellatio.*
2 *Aduocatus incidit in periurium cùm non defendit Ecclesiam, quam suo iuramento defendere promisit.*
3 *Restituere quis excusatur propter inopiam, & paupertatem.*
4 *Dotis promissio facta medio iuramento onus interpellandi remittit.*
5 *Difficultas excusat à periurio.*
6 *Periurium non committitur absque dolo.*
7 *Difficultas non excusat à pœna, vel obligatione conditionali.*

Cap. Breui. XVII.

1 QVi iurauit defendere, & seruare iura Ecclesiæ, & necessitate imminente, requisitus vt seruet, appellat, cùm re vera posset defendere, est periurus, non obstante appellatione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Henric. Boich, Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 220.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 294.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 15. c. 2.*

2 *Qui iura alicuius Ecclesiæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus incidit in periurium cùm non defendit Ecclesiam, quam suo iuramẽto defendere promisit, vt per Menoch. *de arbitr. casu 494.* Bernard. Græuæ *ad pract. Camer. Imper. lib. 2. concl. 54. in consid.*

3 *Si necessitate imminente*, &c.] Notatur ad hoc quòd propter inopiam, & paupertatem excusatur quis à restitutione, vt per Couar. *in reg. peccatum, de regulis iuris in 6. in princ. n. 2.*

4 *Requisitus.*] Notatur ad hoc quòd promissio dotis facta medio iuramento onus interpellandi remittit, vt per Cou. *lib. 3. var. c. 17. n. 1. post princ.* Farin *Rotæ decis. 252. n. 6. in 1. collect. nouissimarum.*

5 *Nisi difficultas existat.*] Notatur ad hoc quòd difficultas excusat à periurio, vt per Clar. *lib. 5. § periurium, n. 10.* Marant. *disp. 7. n. 10.* Cou. *in cap. quamuis pactum, de pactis, lib. 6. p. 2. §. 5. n. 3.* Burg. de Pace *cons. 7. n. 19.* Sayr. *in claui Regia, lib. 5. c. 7. n. 8.* P. Soar. *tom. 1. tract. de iuram. c. 34. n. 4.*

In gloss. *Difficultas* Notatur ad hoc quòd periurium non committitur absque dolo, vt per Perez *l. 1. glos. 1. pag. 187. col. 1. vers. est praeterea, tit. 6. lib. 8. Ord.* Azeued. *l. 1. n. 87. tit. 17. l. 8. noua recop.* Clar. *§. periurium, vers. excusari 9.* Galgan. *de iure publico, lib. 2. tit. 35. n. 13.* 6

In ead. gloss. ibi, *licèt non ex n̄ et à pœna conuentionali.* Notatur ad hoc quòd difficultas non excusat à pœna, vel obligatione conuentionali, vt per Tiraq. *de retract. tit. 2. gloss. 2. n. 57.* 7

SVMMARIVM.

1 *Iurans scienter illicitum non indiget absolutione sed tenetur illud non seruare. Si verò iurauit ignoranter, debet illud seruare si aliquo licito modo est seruabile: si autem iurauit licitum quod putabat illicitum, debet seruare iuramentum, sed de animo deprauato aget pœnitentiam.*
2 *Petrus XI. Reg. Aragoniæ regnauit anno Domini 1203.*
3 *Princeps absque populi assensu, vel sine iusta causa monetam non potest mutare.*
4 *Monetam sciens esse mutandam si mutuet, vel det illam ante legem, an teneatur ad restitutionem, remissiuè.*
5 *Moneta vt sit proba, & legitima, tria continere debet, materiam publicam, formam, & legitimum pondus.*
6 *Monetæ valor iuxta quod tempus considerandus sit, contractus ne an solutionis? remissiuè.*
7 *Princeps tenetur omnino monetam cudere ea lege, vt valor iuxta pondus ei constituatur.*
8 *Testis iusta credulitate falsum dicens excusatur à falso, & periurio.*
9 *Maleficium promittens, vel pecuniam, aut rem vt fiat non valet talis promissio, nec firmatur iuramento.*
10 *Monetam Principis falsans exuritur.*
11 *Absoluere potest quemlibet Papa à iuramento ex iusta causa.*

Cap. Quanto. XVIII.

QVi scienter iurat rem illicitam peccat, & iuramentum non tenet, quia non debet esse vinculum iniquitatis: qui putans rem esse licitam, iurat, debet seruare iuramentum in eo, in quo licitè seruari potest, quia fuit licitum, ideo est seruandum; si verò rem putans illicitam iurauit, & est res licita, pœniteat de peccato, & seruet iuramentum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 221.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 294.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret lib. 2. tit. 15. cap. 4.* 1

In superscript. ibi, *Illustr. Regi Aragoniæ.* Hic fuit Petrus XI. qui regnauit anno Domini 1103. vide Vasæum *cap. 18. annalium Hispaniæ*, & Tarraf. *lib. 1. de Regibus Hispaniæ.* 2

Patris tui conseruare monetam.] Ergo de regalibus est formare monetas, illásque cudere, approbare, & reprobare, Franc. Curt. *de monet. c. 1.* Martin. Landen. *eod. tract. lib. 1. num. 1.* Fabian. de Monte *de empt. q. 5. in princ.* Franc. Marc. *decis. 86. volum. 1. & decis. 614. & decis. 648. vol. 2.* Peregr. *de iure fisci, lib. 1. tit. 1. num. 25.* Mastril. *de magistrat lib. 3. c. 1. n. 139.* Camil. Borrel. *de præstantia Regis Cathol. cap. 12.*

Irrequisito assensu populi.] Ergo Princeps absque populi assensu, vel sine iusta causa monetam non potest mutare, 3

mutare, vide Cou. *de veterum numismat. collat. c. 7. n. 6.* Pegoer. *decis. 46. num. 11.* Menoch. *de arbitr. casu 316. num. 47.* Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib. 36. tit. 2. n. 26.* Felician. *de censib. tom 2. l. b. 4. cap. vni. num. 17. cum seqq.* Viuian. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 19. num. 5.* Cabed. *p 2. decis. 45.* Aloys. Ricc. *in collect. decis part. 4. collect : 222.* Garc. Gironda *de priuilegiorum, seu exem-*
4 *ptionum explicat. n. 1090.* An sciens monetam esse mutandam si soluat, mutuet, vel det illam ante legem, teneatur ad restitutionem? vide Afflict. *decis. 199. n. 9.* Pinel. *l. 2. C. de rescind vendit p. 3. c. 2. n. 22.* Anton. Gom. *tom. 1. var. c. 2 n 32. in fine.* Menoch. *de arbitr. casu 185. n. 20. & 21.* Mex. *in tract. tassa panis, concl. 6. n 6.* Says. *in claus. Regia, lib 3. c. 5 n. 1* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 3. q 32.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit lib. 25. n 188* Ioan. d. Salas *de contractib. tract. de emptione, dub 22. in fine.*

5 *Legitimo pondere defraudata.*] Aduerte quòd vt moneta sit proba, & legitima, tria continere debet, scilicet materiam publicam, formam, & legitimum pondus, vide Deci. *tract. crimin. tom. 1. lib. 7. cap. 23. à n 9.* Meno. h. *cons. 49. n. 1.* Mascard. *de probat. conclus. 1065. num. 7.* Cabed. *d. decis 45. num. 2.* Garc. Gironda *d tract. de priuilegiorum, seu exempt. explicat. n. 1425.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 115. n. 3.* Gasp. Thesaur. *de augmento monet.* Camill. Borrell. *d. c 12. num. 11.* Petr. Nauar. *de rest. lib 3. c. 1. n. 316.* Paul. Layman. *in Theologia moral. lib. 3. tract. 1. p. 1. cap. 5. num. 4.*

6 *Et minoris valoris effecta.*] Monetæ valor iuxta quod tempus considerandus sit, contractus ne an solutionis, quæstio est ad præsens institutum pertinens, de qua vide Menoch. *consil. 49. & 138.* Æn. Robert. *rerum iudicatarum Parisien lib. 1. c 16. & lib. 4. c. 18.* Thesaur. *Pedem decis. 174.* Flamin. Carthar. *caus. execut Gennens. decis. fin.* Budel. *tract de monetis, & re numeraria, lib. 1. c. 23. cum seqq.* Farin. *Rota decis. 900. in 1. collect. nouiss.* Viuian. *tom. 1. communium opinionum, lib. 4. tit. 2. num. 162. pag. 463. & n. 167. & 170.* Surd. *consil. 335 & consil. 368. & 406. & 438* Paul. Busch. *de annuis redditibus, lib. 1. cap. 6.* Federic. Martin. *eod. tract. part. 5.* Gaspar. Roderic. *eod. tract. lib 2. q. 15. num. 92.* Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss 18. num. 16. cum seqq.* Fachin. *controuers. lib. 2. cap. 9. & 10.* Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. cent. 1. disp 63.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 51. n. 6. cum seqq.* Paul. Comitol. *resp. moral. lib 3. quæst 44.* Aloys. Ricc. *p 4 collect. 1223.* Rota apud Farin. *decis. 148. n. 4. & decis. 149. n. 11. p 2. recent.* An pensio redditus soluenda sit in moneta currenti tempore contractus, an in currenti tempore solutionis? vide Brunor. à Sole *q. 5 n. 3.* Gasp. Roder. *d q. 15. n. 92.*

7 *Indiscretè cupiens,* &c.] Notatur ad hoc quòd Princeps tenetur omnino monetam cudere, & publicam facere ea lege, vt valor iuxta pondus ei constituatur, vt per Couar. *in tract. veterum numism. collat. cap. 7. n 1. vers. quintò, & n. 5. in princ.* asserit numismata expensis publicis esse cudenda, Cabed *p. 2. decis 43. n. 3.*

8 *Si verè legitimam,* &c.] Notatur ad hoc quòd testis licèt in rei veritate sit falsus, tamen si iusta credulitate illud falsum dixit, excusatur à falso, & periurio, vt per Hippol. *in rubr de probat. n. 88.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil. 11. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. p 4. cons 60. n. 133.*

9 *Cùm iuramentum non vt esset,* &c.] Notatur ad hoc quòd quis promittat maleficium committere, vel pecuniam, vel rem vt fiat, vel non fiat, talis promissio non valet, nec firmatur iuramento, vt per Anton. Gomez. *var. tom. 1. c. 14. n. 14. in princ.*

10 In gloss. *Defraudata.* ibi, *qui enim falsat monetam Principis exuritur.* Ita Ordinaria Regia Lusit. *lib. 5. tit. 12 in princip.* apud Castellanos *l 5. & 6. tit. 17. lib. 8. noua recop.* Cou. *d. tract. c. 8. n. 3.* Dec. *tract. crimin. l. 7. c. 18. n. 2. & 3.* Christoph. de Pace *in scholiis ad leges styli, l. 78 n. 88.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, moneta, n. 3.* Farin. *in praxi crimin. q. 92. n. 109. & quæst. 115. num. 13.*

In gloss. *Absolui.* ibi, *absoluere potest quemlibet Papa* 11
à Sacramento ex iusta causa. Vide Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. n. 5. §. ...* Soar. *de Relig tom 2. lib 2. de iuram. promiss. c. 41. n. 14.* & vide ad quid Flamin. *de resignat. benefic. lib. 3 q. 18 n. 93.*

In gloss. *Patris.*] Notatur ad hoc quòd Princeps 12
non dicatur defraudare monetam, si illam cudere faciat sub numine & forma alterius mortui Principis, putà patris, dummodo cudatur ab habente potestatem illam cudendi, idque non fiat in damnum, seu fraudem alterius, vt per Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 115. n. 68.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum præstitum in præiudicium iuris superioris non valet.*
2 *Pactum plus potest quàm statutum.*
3 *Appellandi ius pertinet ad Principis superioritatem.*
4 *Iuramentum habet vim clausulæ, si non valet, valeat vt valere potest.*
5 *Iuramento in omni intelligitur auctoritas superioris excepta.*
6 *Actus in dubio censetur factus secundùm illud, quod ius disponit generaliter.*
7 *Appellatio causam suspendit.*

Cap. Veniens. XIX.

IVramentum factum contra ius superioris, v. g. non 1
obstante appellatione ad superiorem, sententia exequatur, non valet, quia semper intelligitur exceptum ius, & si contra factum fuerit, executio est reuocanda sub pœna censuræ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anch. Butr. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 221.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 294.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret lib. 2. tit. 15. cap. 5.*

Quia verò non mirus, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
plus potest pactum quàm statutum, vt per Aym. *de antiquit. temporum, p. 1. cap. viso, n. 30.* Surd. *cons. 2. n. 29.* An, & quando valeat argumentum à pacto ad statutum, dixi *in tract. de locis communib. argum. iuris loco 81. ex n. 1.*

Appellationibus ad nos interpositis.] Notatur ad hoc 3
quòd ius appellandi pertinet ad Principis superioritatem Sebast. Neui. *ad l. Imperator. 15. num 4. ff. de appellat.* Cabed. *Lusitan. decis. 40. num. 12 part 2.* Collige ex text. non valere consuetudinem quòd appellari non possit ad Papam, licèt sit iurata, vt per Ferentil. *in annot ad decis. 170.* Buratti *lit. B.* & ideo Rota *in Mutinen. iurispatronatus 29 Nouemb. 1619.* coram bonæ memoriæ Remboldo, *& in Iunenacen. iurispatronatus 1. Iulij 1622.* coram eodem denegauit remissoriam ad probandam huiusmodi consuetudinem. Ratio est, quia appellatio ad Papam nunquam censetur

censetur sublata, Seraphin.*decis.615.n.7*.Rot.*in Toletana decimarum 2. Decembr.* 1620. coram bon. mem. Vbaldo.

4 *Cum prædictum iuramentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum habet vim clausulæ, *si non valet, videas vt valere potest*, Tiraq.*in l.si vnquam, C.de reuocandis donat.in princ.n.*132.

5 *Ius superioris exceptum.*] Notatur ad hoc quòd in omni iuramento intelligitur auctoritas superioris excepta, vt per Rebuff.*de priuil.schol. priuil.*73.Perez *l.37 gloss.1.pag.*387.*tit.*16.*lib*.8. *Ordinam.* Flamin. *de resignat.benef.lib.3. q.*18.*n* 109.vbi *n.*110.asserit quod iurans aliquid facere dum est Cardinalis, factus Papa potest contrauenire, & præsumitur iusta causa recedendi à iuramento, vide Soar. *de Relig.tom.2.tract. de iuram.c.34.n.5.& c.58.n.4.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd actus in dubio censetur factus secundùm illud, quod ius disponit generaliter, vt per Flamin. *d.tract. de resignat.benefic.lib.6. q.3. n.5.*

7 *Restituas eidem.*] Ex eo, quia appellatio causam suspendit, & attentata pendente appellatione sunt omnino reuocanda per ipsum iudicem ad quem fuerit appellatum, vt per Bernard. *reg.* 37. Con. *practic. c.13.n.1. vers. prima igitur.* Nam vbi à sententia fuerit prouocatum, illius effectus suspensus est, ita vt pro ea non præsumatur vrgenti præsumptione, vt per Couar. *pract.c.6.n.6.vers.secundum.* Et pendente appellatione à sententia omnia remaneant integra, & proceditur ac si sententia lata non esset, Cæs.de Grassis *decis.4. n.4.de causa possess.* Caualer. *decis.*242. *n.*2.& fuit dictum *in ciuitatis plenis pensionis, propè fin.* 15. *Iunij* 1616.coram bon.mem.Cardio.*Sacrato.*

SVMMARIVM.

1 *Vsuras non repetere iurans, tenetur iuramentum seruare, potest tamen officium iudicis implorare ne ad restitutionem cogatur*, & n.2.

3 *Iudex contra vsurarium inquirere potest parte non petente.*

4 *Iudex Ecclesiasticus potest facere proclama sub pœna excommunicationis, vt quicunque scit veritatem super tali negotio, compareat in iudicio ad deponendum.*

5 *Vsuras indebitas soluens scienter potest eas repetere etiamsi iurauerit se non repetiturum.*

6 *Renuntians potest beneficium renuntiatum repetere ex noua causa.*

Cap. Ad nostram. ij. XX.

1 QVi iurauit nec per se, nec per alium repetere vsuras, quas soluit, potest quærere alia via, veluti denuntiando iudici vt iudex ex officio inquirat, & cogat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocen.. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host.Anchar. Butr.Panorm. Bald. Felin.Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 222. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 296. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.*in concord p.* 2. refertur ab Anton. August.*collect.3. Decret.lib.2.tit.*15. *cap.*6.

2 Hanc eandem conclus.ex hoc text. desumit Mascard.*de probat.concl.*1236.*n.*13.

3 *Mandamus quatenus*, &c.] Notatur ad hoc quòd inquirere potest iudex ex officio, etiam parte non petente, contra vsurarium, vt restituat vsuras, ad priuatam vtilitatem, etiam quòd qui vsuras soluit, iurasset illas non repetere, Socin. *reg.*200. *fallent.*1. Nouell.*reg* 28 *fallent* 3. Tiraq.*de priuilegiis pia causa, n* 151.*in princ & propè fin.* & alij, quos refert Farin. *fragment.crimin. p.*2.*verbo inquirere, n.*355.Potest enim iudex Ecclesiasticus ex officio,& ad priuatam vtilitatem inquirere, quando agitur de correctione peccatorum, & vbi imminet periculum animarum, addit. ad Rom.*sing.*525.*vers.& hac opinio*, August.*ad Angel. de malefic.in verbo, hac est quædam inquisitio, n.*32.Farin.*d.verbo, inquirere, n.*360.

Sub pœna excommunicationis publicè, &c.] Ergo iudex Ecclesiasticus potest facere proclama sub pœna excommunicationis, vt quicunque scit veritatem super tali negotio, compareat in iudicio ad deponendum, vt per Marant. *de ordin. iudic.p.4. dist.*11.*n.*54. *pag.mihi* 180. Et monitoriæ generales concedi possunt in omnes impedientes testes producti in causa mota, Gottier.*canon.quæst.lib.*1 *c.*11.*n* 36.*cum seqq.* 4

In gloss. *Repeterent.* Notatur ad hoc quòd soluens scienter vsuras indebitas, potest eas repetere, etiamsi iurauerit se non repetiturum, vt per Tiraq.*de retract. tit.2.ad finem, n.*151. 5

In gloss *Probarent*, ibi, *si enim aliquis abiurat beneficium, potest postea ipsum repetere ex noua causa superueniente.* Notator ad hoc quòd renuntians potest beneficium resignatum repetere ex noua causa, data scilicet vacatione ex noua electione, postulatione, præsentatione, & collatione, seu confirmatione superioris, vt per Flamin. *de resignat. benef. lib.*1.*q.*13. *num.*43. 6

In gloss *Ad testimonium* ibi, *item quia ad Ecclesiam, seu Episcopum spectat exequi voluntates defunctorum*, Vide quæ adduxi ego ipse *de offic. & potestate Episcop. p.3.alleg.* 82.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, vt non obuiet iuri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra iuris obseruantiam.*

2 *Iurantis mens, & intentio inspicitur.*

3 *Ordo iudiciarius in notoriis non est seruandus.*

4 *Notorium non indiget probatione, licèt non releuet ab onere proponendi.*

5 *Notorium, & manifestum in quo differant, ostenditur.*

6 *Citatio non requiritur in notoriis.*

7 *Excommunicatum sciens aliquo loco vbi notoria est eius excommunicatio, an teneatur illum vitare in alio loco vbi de ea ignorat remissiuè.*

Cap. Ad nostram. iij. XXI.

IVramentum simpliciter, & in genere factum intelligitur de his rebus, quæ iuri non contradicunt, 1 v. g. qui iurat in omni causa seruare ordinem iudiciarium, intelligitur quando talis ordo seruandus est, & non quando ius aliter disponit, v.g.in manifestis, & notoriis non est opus accusatione, nec subtilitate ordinis iuris secundùm ius Canonicum,& in hoc seruandum non est iuramentum, alioquin si intendebat facere contra ius Canonicum, erat periurium. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Henric. Boich, Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid.Papæ, Martin. Vran. Alexand.

de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris. Pontif. pag.* 223. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 295. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 1. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 15. *cap.* 7.

2 *Habebat in mente.*] Ergo in iuramento mens, & intentio iurantis inspicitur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam C. de reuocand. donat. in princip. n* 170 *& verbo, libertis, n.* 56. de quo latè ad plura referentem vide Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1 *lib.* 3. *c.* 10. *per totum.*

3 *Quod in manifestis, & notoriis*, &c.] Notatur ad hoc quòd in notoriis ordo iudiciarius non est seruandus, vt per Hippol. *sing.* 531. *& sing.* 659 Mascard. *de probat. concl.* 1103. *n.* 6. Salgado *de protect. Regia, tom.* 1. *p* 3. *c.* 14. *n.* 47. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *sub n.* 42. Farin. *in praxi crimin. q.* 21. *n.* 60. vbi facit regulam quod in notoriis ordo iuris non seruatur, quia in eis ordo est ordinem non seruare. Intellige procedere & locum habere in criminalibus, & in delictis fauore Reipubl. non autem in ciuilibus, & in contractibus etiam notoriis, quia in illis notorietate non obstante iudiciarius ordo, libellus, & litis contestatio requiritur, ita Anton. de Butr. *in tr. de notor. art* 4. *n* 5. *& seqq.* Lancel. Conrad. *in pract. lib.* 1. *c.* 9. §. 3. *de offic. Prætor. in caus. crimin. rubr. de not. crimin. n.* 19. *vers. in secundo casu principali, fol.* 242. Sigism. Scacc. *de iudic. caus. ciuil. crimin.* &c. *lib.* 2. *c.* 9. *n.* 580. Farin. *d. q.* 21. *n.* 63. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ.* 371. *n* 8.
4 & 9. Vnde notorium non indiget probatione, Bellacomb. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 265. *pag.* 505. Surd. *decis.* 259. *n* 14. *& decis.* 326 *n* 82. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib* 3. *c.* 3. *n.* 33. Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 21. *à n.* 8. licèt autem releuet ab onere probandi, non tamen releuat ab onere proponendi, & ideo debet allegari, Viuian. *d. tom.* 1. *commun. lib.* 4. *tit.* 9. *à n* 19. Mench. *quæst. illustr. c.* 2. *n.* 11. Farin. *d. q* 21. *n.* 110. Bursat *cons.* 43. *n* 26 Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præs.* 12. *n* 33 Menoch. *remed.* 1. *recup. n.* 165. *& remed.* 15. *n.* 164. Mascard. *de prob. conclus.* 1104. *n.* 1. Salgado *d. cap.* 14. *n.* 48. Et generaliter quid & quotuplex sit notorium Iuris, scilicet & facti permanentis, aut transeuntis, & momentanei, & quid manifestum, & de singulorum attributis, & qualitatibus, & quomodo cognoscatur, & in quibus casibus verificetur, & de plulibus aliis perdoctè videndus est Capra *in tract. de notorio*, Mascard. *d. concl.* 1101. *vsque ad conclus.* 1105. *inclusiuè*, Farin. *in praxi crimin. p.* 1 *quæst.* 21. *per tot.* vbi latissimè. Et plura, quæ in notoriis potest facere iudex, adducit D. Barbos. *in l. si de vi, à n.* 140. *ff. de iudic.*

5 Aduerte ex prædictis huius text. verbis manifestum, & notorium inter se differre, quia illud est probandum, hoc verò nulla indiget probatione. Mascard. *de probat. conclus.* 1014. *n.* 3. nam manifestum dicitur quod publicè pluribus patet, non verò omnibus, aut maiori parti: notorium verò quòd patet omnibus, vel maiori parti populi, Cardos. *in praxi iudicum, verbo, notorium, n.* 5 Farin. *d. q.* 21. *n.* 4. Vnde notorium illud dicitur, quod nulla tergiuersatione celari potest, Mench. *d. c.* 2. *n.* 11 *& c.* 20. *n.* 13. Menoch. *de arbitr. casu* 166. *n.* 4. & propriè dicitur quòd est facti permanentis, & non transeuntis, Ignat. del Villar. *in sylua responsorum, lib.* 2. *resp.* 16. *c.* 2. *n.* 51. Et induci potest per scientiam decem personarum, Farin. *d. q.* 21. *n.* 47. Fr. Emman. *quæst. Regul tom* 2. *q.* 6. *art.* 4.

6 In gloss. *Obseruandus* 2. ibi, *alius citari debet.* Imò in notoriis non requiri citationem tenent Rebuff. *in tract. nominat. q.* 17. *n.* 3. Matiens. *l.* 3. *gloss.* 10. *lib.* 5. *noua recop* Farin. *d. q.* 21. *n.* 66. *cum seqq.*

7 In ead. gloss. ibi, *Si verò non sunt notoria in hac Prouincia*, &c. Notatur ad hoc quòd in notoriis non est seruandus ordo iudiciarius in eo loco, vbi delictum est notorium, secus in alio vbi occultum est, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 21. *n.* 9. An autem excommunicatum sciens in aliquo loco, vbi notoria est eius excommunicatio, teneatur illum vitare in alio loco, vbi de ea ignoratur? vide Cou. *cap. alma mater, p.* 2. §. 3. *n.* 2. Vgolin. *de censur. tab.* 1. *c.* 13. §. 7. *n.* 3. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6. *q.* 32. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum vnum vni debitum si alteri præstatur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur præstandum est.*

2 *Iuramentum vni debitum si alteri præstetur, illicitum est.*

3 *Soluens alij, quàm vero creditori non liberatur, limitatur in aliquibus casibus.*

Cap. Eate. XXII.

FIdelitatem, qui tenetur vni iurare, & iurat alteri, si hoc iuramentum est contrarium debito, iuramentum est illicitum, & non tenet, sic tenetur iurare, cui debet, nam debitum, quod soluitur cui non debetur, non remittitur, sed augetur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 223. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 296. remissiuè Ximen. *in concord p.* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 15. *cap.* 8. 1

Probat hic text. quod si vnum iuramentum vni debitum alteri præstetur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur, præstandum est, de quo vide Ant. Gom. *l.* 50. *Tauri, n.* 58 *col.* 1. Soar. *de Religione, tom.* 2. *tract. de iuram lib.* 2. *c.* 34 *n.* 5. 2

Quod onus non remittitur, &c.] Notatur ad hoc quòd soluens aliis, quàm vero creditori non liberatur, *l.* 1. § *ante omnia, ff. de pactis*, Surd. *decis.* 60. *n.* 1. *& dec* 229. *n.* 1 Steph. Grat. *discept. forens. c.* 20. *à n.* 30. *& c.* 104. *n.* 17. Nisi solutio fiat prælato prælatiuo, quia tunc liberabit soluentem, Surd. *d. decis.* 229. *n.* 10. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss.* 45. § 2. *n.* 17. alios refert Flores de Mena *ad Gam. decis.* 56. *n.* 1. dummodo solutio non fiat Prælato intruso, Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c* 15. *n.* 34. *in fine.* Aduerte quod soluens alij, quàm creditori in aliquibus casibus liberatur, videlicet quando soluerit de mandato iudicis, *l. non videtur, §. qui iussu, ff de regulis iuris*, Menoch. *cons.* 68. *à n.* 12. Guttier. *pract. lib* 1. *q.* 113 *n.* 4. Farin. *in praxi crimin. p.* 2. *q* 97. *n.* 111. Rot. apud eund. *decis.* 151. & 849. *n.* 2. *in* 1 *collect. nouiss. marum*, dummodo non fiat de mandato iudicis iniusto, Guttier. *lib.* 1 *q* 81. *à n.* 10. Farin. *d. q.* 97 *n* 112. Sic etiam soluens de mandato iudicis in publica subhastatione liberatur, Stephan. Grat. *discept. forens. c.* 37 *n.* 36. prout etiam liberatur soluens ipsi iudici, aut apparitori exequenti, *l. quæsitum, ff. de distract. pignor.* Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. p.* 5. §. 17. *n.* 10. 3

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Illicita si præcipiantur, parere non tenetur iurans simpliciter stare mandato alicuius*, n. 2.

3 *Famulus iurans se domino obtemperaturum, ipsi imperanti aliquid inordinatum parere non tenetur.*

4 *Consilio alicuius stare intelligi debet si consilium sit iuri consonum.*

5 *Voluntas libera in compromissis iusto arbitrio, & discretione intelligitur.*

6 *Ingratitudinis causa, propter quas potest pater exhæredare filium, quæ sunt, remissiuè.*

7 *Filia si vitam luxuriosam egerit, à parte exhæredari potest.*

8 *Filius à patre exhæredari poterit si eum captum de carcere eripere neglexerit.*

Cap. Quintavallis. XXIII.

1 MAndatis alicuius stare qui iurauit, & ille mandat illicitum, v.g. vt exhæredet filios, vel remoueat à se vxorem, non tenetur obedire nisi reuocet mandatum, licèt licitum fuerit iuramentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Felin. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 224. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 296. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 15 *c.* 9.

2 Notatur ad hoc quòd cùm aliquis iurat simpliciter stare mandato alicuius, non tenetur parere si præcipiat illicita, vide Perez *l.* 1. *gloss.* 1. *pag.* 567. *col.* 1. *versic. tamen in contrarium, tit.* 5. *lib.* 3. *Ordinam.* Fr. Emman. *in sum. tom.* 1. *cap.* 22. *ad finem.* Nam iniusta præcipienti etiam Principi parendum non est, *gloss. verbo, morte, in cap.* 2. *de maioris & obed.* vbi plu-
3 res citant Doctores. Vnde si famulus iurauit se domino obtemperaturum, ipsi imperanti aliquid inordinatum parere non tenetur, Sayr. *in claui Regia, lib.* 5.
4 *cap.* 7. *num.* 6. Et si quis iurauit stare consilio alicuius, intelligi debet si consilium sit iuri consonum, *l. si libertus, §.* 2. *ff. de oper. libert.* Scobar. *de ratiocin. c.* 32. *num.* 6. nam iuramentum interpositum in contractu minimè trahitur ad non cognita, vt habetur *in cap. veniens* 16. *sup. hoc tit.* vbi plures citant Doctores, *n*... & actus factus contra regulam non valet, Tiraq. *de pœnis temper. in præfat n* 67. *&* 68.

5 *Vt reuocet mandatum illud iniungat.*] Notatur ad hoc quòd libera voluntas in compromissis iusto arbitrio, & discretione intelligitur, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 7. *n.* 1 *&* 0.

6 In gloss. *Exhæredaret*, ibi, *causæ verò ingratitudinis, propter quas pater potest exhæredare filium sunt hæ.* Huiusmodi causas prosequuntur *l.* 2. vbi *gloss.* 1. *cum seq. tit.* 9. *lib.* 3. *for. leg.* Marsil. *sing.* 78. *incip. plures sunt*, Perez *l.* 1. *gloss* 1. *pag* 70. *col.* 2. *tit.* 2 *lib.* 5. *Ordinam &* *l.* 9 *gloss.* 1. *pag.* 12. *tit.* 1. *lib.* 8. *eiusdem Ordinam.* Molin. *de instit. tract.* 2 *disp.* 127. & vide posita *in auth vt cum de appellat cognoscitur, §. aliud quoque capitulum, vers. causas, collat.* 8. apud quos, & præcipuè Molinam, videbis omnes causas propter quas potest pater filium exhæredare; an autem ex similibus, vel grauioribus valeat à parte filius exhæredari, vide citatos à parente meo *in comment. ad Ordin. Regiam Lusitan. lib.* 4. *tit.* 87. *in princ.*

In ead. gloss. ibi, *Si filia vitam luxuriosam egerit, &c.* 7
Vide Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 5. *n.* 16. *&* *q.* 6. Ceual. *communium contra commun. q* 5. Garc. Mastrillo *Sicilia decis.* 163. Modern. *de iurisdict. p.* 4. *casu* 70. Bernard. Grænæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 95. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 4. *n* 27. 32. *&* 35. *ff. soluto matrim.* Benedict. Ægid. *in repetit. l. Titia. p.* 3. *à n.* 30. *ff. de condict. & demonstr. & de iure, & priuilegio honestatis, artic.* 7. Henriq. *in sum. p* 2. *lib.* 11. *cap* 6 Molina *d. tract.* 2. *disp.* 176. *versic. dubium*, Rebello *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 1. *q.* 14. *sect. fin.* Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disput.* 47. *n.* 11. Azor. *instit. moral p* 2. *lib.* 2. *c.* 2. *q.* 7. parentem meum *d comment ad Ordinam. Regiam, lib* 4. *tit* 88. §. 1. *à n.* 1. vbi *n.* 6. an sufficiat vnicus concubitus filiæ ad hoc vt pater possit illam iustè exhæredare, & *n.* 7. an filia pœnitendo si redeat ad vitam honestam possit exhæredari, & *n* 6. quid si non fuit ab aliquo cognita, quia erat arcta, sed luxuriosè viuebat, & *n.* 16. an possit ei alimenta, & dotem denegare, & *n.* 17. an per reconciliationem patris cum filia tollatur exhæredatio.

In ead. gloss. ibi, *Si parentem captum de carcere eripere neglexerit* Vide Perez *l.* 2. *tit.* 12. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 186. Molin. *d disput.* 176. *vers.* 13. Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 108. *n.* 6. 8

Cap. Tua nos. ij. XXIV.

QVando vir & vxor separant se à thoro, & mutua cohabitatione, & iurant se nunquam debitum petituros, si alter deinde non vult continere, mulier est cogenda censuris vt redeat ad virum non obstante iuramento. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Hentic. Boich, Anch. Butr. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 224. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 292. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret lib.* 2. *tit.* 15. *cap.* 10. 1

Se nunquam mutuo petituros.] Notatur ad hoc quòd pactum inter coniuges initum quod possint seorsim, & non simul cohabitare, non potest iuramento confirmari, repugnat namque huiusmodi separatio substantiæ matrimonij, per quod inducitur maris, & fœminæ coniunctio, vt *in c.* 1 27. *q* 2 repugnat etiam bono prolis, *cap. omne itaque, ead causa, & quæst.* præstat etiam occasionem adulterandi, vt text. innuit; tum denique quia coniuges non possunt pro suo arbitrio se inuicem separare, Surd. *cons.* 364. *n* 16. Non obstat quòd votum simplex castitatis mutuo consensu ab vxoratis emissum, est licitum, Sanch *de matrim lib.* 9. *disp.* 37. *à n.* 17. quia, vt idem Sanch. *citato loco* respondet, coniuges de quibus *hic*, non amore continentiæ seruandæ id iurarunt, sed ex causa iniusta, & passione, si enim continentia ex vtraque parte promissa fuisset licita, nequaquam Pontifex improbaret huiusmodi separationem quoad thorum, vt aduertit Cald. Pereira *de emptione, & vendit. c.* 30. *n.* 12. *cum seqq.* 2

SVMMARIVM.

1 *Iurans cum muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest, non vero propter præcedentem.*

2 *Iuramentum non extenditur ad futurum euentum.*

3 *Iuramentum promissorium intelligitur si res in eodem statu permanserit.*
4 *Vir non tenetur eam in vxorem ducere, cui dos non datur.*
5 *Sponsalia per fornicationem dissoluuntur.*
6 *Turpius eiicitur, quàm non admittitur hospes.*
7 *Sponsalia dissoluuntur per lepram, epilepsiam, & aliam deformitatem superuenientem.*
8 *Sponsalia propter causas præcedentes non dissoluuntur, si ea ignorata non sint.*
9 *Sponsus an possit sponsam accusare de adulterio, ostenditur.*
10 *Sponsalia an dissoluantur per paupertatem superuenientem? ostenditur.*
11 *Sponsalia dissoluuntur etiamsi fœmina per vim fuerit carnaliter cognita.*
12 *Iuramentum de non accusanda vxore de adulterio validum est.*
13 *Declaratur text. in præsenti.*
14 *Verba*, omninò dimittere, *denotant ipso iure.*
15 *Dictio*, incunctanter, *denotat sententiam latam.*
16 *Marito permissum est castigare vxorem.*

Cap. Quemadmodum. XXV.

1 Matrimonium contrahens cum muliere, & Iurans illam apud se semper retinere, propter fornicationem præcedentem non potest illam dimittere, sed maximè propter sequentem, non obstante iuramento, quia intelligebatur illa conditio, id est, si non peccat contra legem coniugij. Item si iurauit aliquam ducere, non est consideranda præcedens fornicatio, sed propter subsequentem potest illam non ducere, quia intelligebatur hæc conditio, id est, si non facit contra legem sponsalium. Item si post sponsalia, & iuramentum mulier fit leprosa, vel paralytica, vel amiserit nasum, vel oculos, seu aliquid turpius ei euenerit, vir non tenetur illam ducere, sed ductam non potest dimittere. Item si vir iurat quod de nullo crimine vxorem accusabit, iuramentum est temerarium, quia in casu fidelitatis tenetur de iure: si iurat non accusare de adulterio, iuramentum tenet, & non potest accusare ad diuortium faciendum, sed potest & debet denuntiare Ecclesiæ ad correctionem vxoris. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Im. L. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 125. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 107. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3 *Decret lib.* 2 *tit.* 15. *cap.* 11. nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Acad. prælect. Salmant. tom.* 1. *pag* 295. *cum seqq.*

2 *Talis erat subintelligenda conditio*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum non extenditur ad futurum euentum, quem vir prudens non potuit cogitare, vt per Menoch. *cons.* 84. *n.* 24. *&* *n.* 30. nec eget relaxatione, Sanch. *de matrim. lib.* 1 *disp* 67. *à princip.* 3 Iuramentum enim promissorium intelligitur si res in eodem statu permanserint, Valer. Reginald. *in prax. fori pœnitent lib.* 18. *n.* 14. *vers. quartò.* Et rebus notabiliter mutatis non obligat promissio, Sanch. *d. lib.* 1. *disp.* 63. *n.* 2. 4 Vnde virum non teneri eam in vxorem ducere, cui dos non datur, tenent Bald. *in cap. suuenit,* *n.* 3. *&* 5. *sup. de probat.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 42. *num.* 47. Valer. Reginald. *d. loco, lib.* 31. *n.* 264. *&* 304.

Sed subsequentem.] Ergo per fornicationem sponsalia dissoluuntur, vt per Nauar. *cons.* 34. *n.* 1. *sub tit. de sponsal.* Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 11. *n.* 3. Conar. *de sponsal. p.* 1. *c.* 5. *in initio*, *n.* 2. Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 12. *n.* 1. Perez *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 7. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 63. *n.* 3. Ægid. de Coninck *de Sacram. & censuris, tom.* 2. *disp.* 23. *à n.* 14. Valer. Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 262. Menoch. *de arbitr. casu* 455. *n.* 5. Card. Tusch. *tom.* 5. *concl.* 116. *n.* 5. Rebel. *de obligat. iustitia, p.* 2. *lib.* 4 *q.* 8. *sect.* 2. *n.* 8. Guttier. *de matrim. c.* 31. *n.* 1. Bonac. *eod tract. q* 1. *punct.* 6. *n.* 1. 5

Quia turpiùs eiicitur, &c.] Vide Ouid. *lib.* 5 *de Tristib. eleg.* 7. Tiraq. *de constit. limit.* 7. *n.* 43. *p.* 3. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 17. *n.* 41. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina cleric.* §. 29. *n.* 7. Nam fauorabilior est causa conseruationis, quàm nouæ acquisitionis, ex Menoch. *cons.* 32. *n.* 37. Et faciliùs constitutum ius retinetur, quàm de nouo acquiratur, *l. parte furioso, ff. de his, qui sunt sui*, Surd. *decis.* 49. *n.* 5. 6

Mulier fieret non solum leprosa, &c.] Notatur ad hoc quod sponsalia dissoluuntur per lepram, epilepsiam, aut aliam deformitatem superuenientem, vide Sanch. *d. lib.* 1. *disput.* 55. *cum seqq.* Reginald. *d. lib.* 31. *n.* 263. Cardin. Tusch. *d. concl.* 116. *n.* 6. Ægid. de Coninch. *d. disp.* 13. *n.* 66. Molin. *de iustit. tractat.* 2. *disp.* 272. *n.* 4. *&* 5. Guttier. *d. c.* 31. *n.* 3. Bonac. *d. punct.* 8. *num.* 9. 7

Non obstat text. *in præsenti, in vers. quamvis, ad fin. princ.* ibi, *quamvis interdum* &c. quæ ratio videtur suadere Summum Pontificem voluisse propter morbum superuenientem sponsalia dirimi non posse; nam reiecta aliquorum sententia, qui arbitrantur legendum esse, *qua*, pro *quamvis*, quæ inepta est correctio: si præcedens interrogatio affirmatiuè expendatur, dicendū est Pontificem rationem illam interrogatiuè adduxisse adhuc ad confirmationem contrariæ partis, quam interrogabat, quasi velit vtrùm teneatur sponsus leprosam sponsam recipere, licèt secundùm ius multa impediant, quæ non dirimunt, & non respondet interrogationi expressè, sed ex dictis quæstionem veluti notissimam decidendam relinquit.

In gloss. *Præcedentem.* Notatur ad hoc quòd propter causas præcedentes non dissoluuntur sponsalia, si eæ ignoratæ non sint, quia contrahendo cum illa videtur eius mores approbare, vt per Henriq. *in sum. lib* 11. *c.* 14. *num.* 7. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disput.* 63. *num.* 2. 8

In gloss. *Non admittere*, ibi, *nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio.* Ita Sarmient. *select. lib.* 1. *cap* 6. *num.* 1. *cum seqq.* Contrarium tamen, imò concubitum cum sponsa alterius non dici adulterium, tenent Cou. *de sponsal. b. part.* 1. *cap.* 1. *num* 8. Greg. *l.* 1. *verbo, desposada, tit.* 17. *p.* 7. Gom. Arias *l* 81. *Tauri, num.* 1. *cum seqq.* Perez *l* 1. *vers. item deducitur, tit.* 1 *l.* 5. *Ordinam. pag* 2. *& l.* 2. *in gloss ó haziere adulterio, tit* 15. *lib.* 8 *pag.* 289. Fr. Emman. *in sum. part.* 1. *cap* 51. *num.* 3. *in fin* Azeued. *l* 3. *num.* 5. *tit.* 20. *lib.* 8. *noua recop.* Gom. *l.* 80. *Tauri, num* 47. *vers. dubium tamen est*, Henriq. *d. lib.* 11 *cap.* 13. *num.* 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. *d lib.* 1. *disp* 2. *num.* 1. alios citaui *ad cap discretionem, num.* 8. *de eo, qui cognouit.* vbi vide pulchram quæst. pro qua sententia contra gloss. *in præsenti* facit quod sponsa illa propriè dicatur, quæ nondum matrimonium contraxit, sed promisit *l. in eo iure*, §. 1. *ff. de ritu nupt. l.* 2 §. *& primum, ff pro dote, l quod seruus ff. de condict. ob causam, l. sancimus, C. de nuptiis*, Dec. *cons.* 216 Hippol. *in l is, qui cum telo, num* 19 *C. de sicariis*, at non licet propriam verborum significationem omittere, & contra eam leges pœnales extendere, *c. odia, c. in pœnis, de reg. iur. lib.* 6. cum vulgaribus; 9

ribus;

tibus; ergo non licebit pœnas à legibus impositas contra violatores alienarum nuptiarum ad sponsas extendere. Nec contrarium probat text. *in l. si vxor.* 13. §. *Dinus, ff de adulter.* dum permittit sponso accusare eum, qui sponsam violauit, etenim *in eo tit.* non solùm agitur de adulteriis puniendis, sed etiam de aliis illicitis fornicationibus, inter quas connumeratur, quæ cum alterius sponsa committitur, nec pœna adulterij in eo casu imponitur, sed alia mitior, vt ille text. probat.

10 In gloss. *Oculos*, ibi, *secus esset si mulier laberetur in facultatibus.* Vult hæc glossa nulla præuia dotis promissione sponsalia ad paupertatem sponsæ superuenientem non dissolui, sequuntur Couar. *d.c.5. in initio, n.5.* Petr. Greg. *syntagm. iuris, p.2. lib.8. c.9. n.9.* Matiens. *ad rub. tit.1. gloss.1. n.47. lib.5. noua recop.9.* Menoch. *cons.386. num.3.* Sed veritus est paupertatem superuenientem sponsalibus esse causam sufficientem ad dissoluenda sponsalia, vt si fœmina incidat in paupertatem, itavt non possit soluere dotem, etiam nulla in sponsalibus præhabita promissione, vel mentione dotis, quia sponsus iudicio prudentis non censetur habuisse intentionem obligandi se ad contrahendum matrimonium in eo euentu, tum quia promissio censetur facta sub conditione dotis, ita Siluest. Nauar. Henriq. & alij quos refert, & sequitur Sanch. *d. lib.1. disp. 59 à n.3.* quibus adde Menoch. *d. casu 455. n.6.* Gutier. *d.c.13. n.3.* Ægid. de Coninck *d. disp.23. num.69.* Rebell. *d q 8 sect.8. num.2.* Bonac. *d. punct.8. n.13.*

11 In ead. gloss. ibi, *sed quid si per violentiam opprimatur sponsa de futuro*, &c. Notatur ad hoc quòd sponsalia dissoluuntur etiam si fœmina per vim fuerit carnaliter cognita, nam ista censetur notabilis mutatio ex parte sponsæ, ex qua vir potest graue dedecus pati, præsertim cùm non ita facile constare possit sponsam per vim, & omnino inuoluntariè cognitam fuisse. Ita Fr. Emman. *in summ. tom.2. c.x45. num.6.* Henriquez *lib.11. cap.14. in princ.* Nauar. *in man. cap.22. n.27.* Ægid. de Coninck. *d. disp.23 num.55.* Sanch. *d. lib.1. dispnt.55. num.7.* Bonacin. *d. puncto 8. num.3.*

§. Illud autem.

12 Probat hic §. iuramentum de non accusanda vxore de adulterio validum esse, & efficere ne maritus ad separationem thori vxorem valeat accusare, contra reg. *l. si vnus, §. pacta*, ibi, *ne furti agam, ff. de pactis, & cap.1* ibi, *patronus est turpitudinis, 32. quæst.1. & c. si vir*, ibi, *reus erit & eius peccati particeps, de adulter.* tum quia dolus futurus nequaquam potest remitti; ex reg. *d. l. si vnus, §. illud*, cum citatis à Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.16. cap.6. col.60.* Gutier. *de iurament. confirm. part.1. cap.10. num.5.* Farinac. *in praxi crimin. quæst.142. num.77.* tum denique, quia remittens adulterium non videtur remittere futurum, Palat. *in repet. cap. per vestras, §.9. num.18.* Gregor. *l.8. tit.18. part.7.* Clar. §. *adulterium*, *num.18.* Surd. *de aliment. tit.7. quæst.16. num.103. & 140.* D. Barbos. *in l.x in princip. part.1. n.104. ff. soluto matrimon.* Quibus difficultatibus, vt satisfaciat gloss. *hîc verbo, crimine, & verbo, in hoc casu*, respondet verum quidem esse iuramentum de non accusanda vxore propter adulterium futurum non valere, veruntamen *in hoc text.* iuramentum fuisse præstitum circa adulterium iam perpetratum, quo casu bono publico non præiudicat, imo per leges approbatur, cùm tunc præteritus dolus & per consequens priuatum tantummodo cōmodum remittitur; sed hic intellectus confunditur ex hoc text. qui agit de criminibus futuris, non autem de iam commissis, vt patet ibi, *super nullo crimine accusabit*, &c. Minus placet Imolæ sententia existimantis dictionem, *tutius*, in hoc text. stare comparatiuè, quasi velit Pontifex quòd licèt tutum sit non obstante prædicto iuramento vxorem accusare ad diuortium celebrandum, tutius tamen erit ab eadem accusatione desistere propter iurisiurandi religionem.

13 Quare dicendum puto pactum, seu iuramentum de non accusanda vxore propter adulterium si referatur ad publicam accusationem non valere, quia offendit ius publicum, sicut non valet quæcunque alia pactio de non accusando aliquem de crimine ad vindictam publicam, & sic procedit *d. l. si vnus, §. pacta.* Si verò pactum, seu iuramentum referatur ad correctionem, hoc est, ne per me viam denuntiationis iudicialis ad correctionem vxorem valeat accusare, similiter etiam non valebit, ex eo quia impedit medium, quo mulier potest resipiscere à peccato, ac subinde non est obligatorium, iuxta *reg. non est, de regulis iuris in 6.* Tandem si referatur iuramentum huiusmodi de non accusanda vxore ad priuatam, & ciuilem accusationem, quæ fit ad separationem thori, validum quidem erit; iuxta text. *in præsenti*, cuius hic est proprius casus, cùm tunc nec ius publicum offendatur, cùm accusatio criminalis salua maneat, nec delinquendi occasio tribuatur, cùm ad correctionem vxorem valeat accusare. Colliges hæc ex Ioan. Andr. Zabarel. *num.x.* Butr. 5. Abb. 14. *in præsenti*, & D. Barbos. *in l.2. in princip. part.1. num 106. ff. soluto matrim.* ac Soar. *de Relig. tom.x. tract. de iuram. lib 2. c.17. à n.14.* vsque ad *num.22.* quamvis ipse de ea dubitet, *num.10.*

Vnde illa est notanda differentia inter iudicia ciuilia & criminalia, vt scilicet verum sit quòd vbi maritus paciscitur cum vxore, & promittit eam non impetere, seu molestare pro adulterio per illam committendo, si tale pactum fuerit iuramento confirmatum, tunc propter iurisiurandi religionem maritus non poterit eam pro adulterio impetere, seu molestare, quando scilicet ipse maritus voluerit agere contra vxorem adulteram ciuiliter, & ad commodum, & vtilitatem ipsius mariti, hoc est, ad diuortium celebrandum: secus autem erit si maritus voluerit agere contra vxorem pro adulterio criminaliter, & ad publicam vindictam, & pro interesse publico, quia isto casu maritus non prohibetur eam impetere, & criminaliter accusare, non obstante iuramento, quia quoad interesse publicum, & publicam vindictam iuramentum nihil operatur, & ad eam non se extendit. Ita Farin. *fragm. crim. p.1. verbo dolus futurus, n.185.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & criminalia, differ.131. n.13.*

14 *Omnino dimittere.*] Id est, ipso iure, iuxta ea, quæ Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.66. & seqq.* Ioan. Solas *de legibus, quæst.96 tract.14. disp.15. sect.7. sub num.79.* Farinac. *fragm. crimin. part.2. verbo, lex, num.122.*

15 *Incunctanter.*] Denotat sententiam latam, Sayr. *in clau Regia, lib.3. cap.8, num.27.* Farin. *d. verbo, lex, à num.11.*

16 *Nisi penitus resipisceret.*] Ergo si adultera emendata sit, & pœniteat prioris vitæ, tunc licitè maritus illam recipit, & ad reconciliationem admitrit, vt per D. Barbos. *d l.x. in princ. part.1. n.10x.* Soar. *d. cap 17. num.14. cum seqq.* Sanch. *de matrimon. lib.10. disp.13. num.4.*

17 In gloss. *Denuntiare.* fin. ibi, *& castigare, cùm hoc ei permissum sit.* Vide Tiraq. *l.1. connub. gloss.1. part 1.*

n.22. Palat. in repet. cap. notab. 3. in pr n i . n.7. D. Barbos. in rubr ff. soluto matrim. p.2. n.3 3. cum seqq. Surd. de alimentis, tit. 7. q. 16. n. 4. cum seqq. Faria. in praxi criminal. p. 5. q. 133. num. 194. & 205.

SVMMARIVM.

1 Iuramentum licitè ex causa necessaria etiam per Religiosos praestatur.
2 Iuramentum factum per creaturas referendo eas in creatorem, obligat ad sui obseruantiam.
3 Declaratur locus Matth. 5. Nolite iurare omnino, &c.
4 Iurare prohibitum est, nisi ex causa necessitatis.
5 Adulterium est graue crimen vt nulla causa iustificari possit.
6 Declaratur text. in praesenti, & n. 7.

Cap. Etsi Christus. XXVI.

1 MOnachi & clerici deficientibus aliis testibus possunt iurare pro Monasteriis suis. Item iuramentum cum veritate, iustitia & iudicio est licitum, quia non est malum, & ideo prohibitum, sed est bonum, & ex causa prohibitum, vt crimen. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papae, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 226. Alagona in compendio iuris Canonici, pag. 298. remissiue Ximen. in concord. part. 1 & 2. refertur ab Anton. Augnst. collect. 3. Decretal. lib 2. tit. 15. cap. 13. nouissimè Ioan. de Valboa in annuis Academ. praelect. Salmantic. tom. 2. pag. 302. cum seqq.

2 Et quamvis non sit per creaturam, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum factum per creaturas referendo eas in creatorem, & ita cum relatione in Deum, verum est iuramentum, & ad sui obligat obseruantiam, ita D. Thom. 2. 2. q. 89. art 6. Abb. hic notab. 3. Syluest. verbo, iuramentum 1. q. 4. Angel. eod. verbo, 1. §. 2. Sot. lib. 8. de iustit. quaest. 1. art 6. Couarru. in cap. quamvis pactum, part. 1. §. 1. num 5. Nauar. in man. cap. 12. num. 5. Azor. instit. moral. part. 1. lib 1. cap. 3. q. 5. Sayr. in claui Regia, lib. 5. c. 2. n. 14. & cap. 3. n. 14. cum seqq.

3 Nolite iurare omnino &c.] Hunc locum Matth. relatum in praesenti, interpretantur D. Hieronym. & alij, teste Couar. d. n. 5. vers. non oberit, & plures, quos refert, & sequitur Sayr. d. lib. 5. c. 3. n. 14. scilicet Christum Dominum prohibuisse iuramentum fieri per creaturas, nempe quando sit nulla in Deum facta relatione. Plures alios interpretandi modos colliges ex D. Thom. d. q. 89. art. 2 ad 1. Castr. in summa contra haereses, verbo, iuramentum, Sot. lib. 2. de iustit. q 2. art. 3 & lib. 8. q 1. art. 2. Iansen. in concordia Euangeliorum, c. 40. vers. iterum audistis, Azor. d. q. 5. Ex quibus variae colliguntur explicationes satis probabiles, inter quas non est contemnenda illa, quae est de mente Sancti Thomae, Iansenij, & Catechismi ex decreto Trident. super secundum Decalogi praeceptum, & aliorum, vt scilicet verbum, omnino, intelligatur, id est omni casu, indistinctè, semper, seu, vt aiunt, in omnibus, & per omnia, itavt sit sensus, nolite indistinctè, id est, semper, & omni casu iurare.

4 Sed necessitas trahere, &c.] Notatur ad hoc quòd prohibitum est iurare nisi ex causa necessitatis, Rota apud Farin. decis. 777. num. 7. collect. 1. nouiss. aliàs p. 4. diuers. Christus enim non prohibuit iuramentum necessarium, sed temerarium, & de fide est iurisiurandi actum non esse simpliciter & generaliter in Euangelio Matth. 5. damnatum, sed esse ex se licitum, vtpote ad virtutem religionis spectantem, vt docent Castr. aduersùs haereses lib. 8. verbo iuramentum, Barrad. tom. 2. concord. Euangel. lib. 7. cap 20. Soar. de relig. tom 2. lib. 1. de iuram. cap. 7. ex num 9. & cap 4. & 7. Azor. institut. moral p 1. lib. 11. cap 2 q. 2. Valent. 2. 2. disp. 6 quaest. 7. puncto 3. statim in princ. Lessi. de iustit. lib. 2 cap. 42. dub. 3 num. 13. De illis tribus comitibus veritate, iudicio, & iustitia, quae in iuramento interuenire debent, vide S. Antonin. p 2. tit. 10. c. 4. § 1. Couar. in cap. quamvis pactum, part. 1. § 6. n. 1. Menoch. cons. 29. n. 35. D. Barbos. in l. alia, § eleganter, n 29 ff. soluto matrim.

Adulterium.] Quod graue est crimen vt nulla causa iustificari possit, vt per Surd. de aliment tit. 7. q. 16. n. 24. & 44. 5

Licet ergo, &c.] Difficilis est hic text. dum indulget Monachis facultatem testificandi in causis sui Monasterij, idque deficientibus aliis, hoc est, sub conditione si alij deficiant testes, iuxta naturam ablatiui absoluti, de qua in l. à testatore, ff. de condit. & demonstr. constat enim absque vlla indulgentia secundùm ius commune etiam stantibus aliis testibus posse Monachos in causa sui Monasterij testimonium ferre, vt probat cap. insuper 6. cap. tuis 39 cap. nuper 51. de testib. In qua difficultate enodanda reiecta illa responsione ad hunc text. quòd scilicet huiusmodi gratia, & indulgentia concessa Monachis testificandi in causis sui Monasterij, operetur, & suppleat licentiam superioris, quae aliàs interuenire debebat, vt obseruant plures, quos refert, & sequitur Rebuff. de reprobat. testium, num. 59. Reiecto etiam alio intellectu ad verba huius text. ex Abb num 2. in fine, & Felin. num. 7 in cap. insuper, de testib. & Aufret. de reprobat testium, num. 91. vers fallit. 50. existimantibus Pontificem hic ex gratia indulgere his Monachis viris timoratis, & ob conscientiam scrupulosam & dubiam deferre, & concedere eisdem ne in causis sui Monasterij iurent, nisi in defectum aliorum testium, & ita ex indulgentia remittit eis necessitatem iurandi, vbi alij adsunt testes, vltra quam quòd talis explicatio non satisfacit, nec congruit verbis text. nam secundùm illam indulgentia Pontificis non consistit in eo quòd Monachi iurare possint aliis deficientibus, sed magis in eo, quòd aliis stantibus iurare non teneantur, & tamen Pontifex apertè dicit oppositum, & indulgentiam constituit in hoc quòd aliis testibus deficientibus Monachi iurare possint, vt constat ex litera, ibi, possitis in causis eiusdem, &c. Quare dici potest verbum, indulgemus, de quo hic, non importare nouam aliquam gratiam, vel concessionem, sed consensum, & complacentiam, & ita accipitur indulgemus, id est, facile consentimus, prout aliquando accipitur apud bonos Auctores, vt per Calepin. & Thesaur. & constat ex hoc text. in vers. praeced. ibi, Paulus indulsit: constat enim per nouam aliquam gratiam non indulsisse Timotheo, vt propter stomachum vteretur modico vino, quo absque vllo dubio vti poterat ob stomachi infirmitatem, semota omni indulgentia, & tamen text. inquit Paulum hoc indulsisse Timotheo; ad exemplum igitur Pauli Papa in praesenti indulget, id est, consentit his Monachis, vt deficientibus aliis testibus, &c. 6

Non enim refragantur verba illa, aliis deficientibus, nam reiecta explicatione Host. & aliorum, qui supplent particulam, maximè, vt ita sit sensus, maximè deficientibus aliis, &c. quae explicatio offendit 7

literam

literam, vt aduertit Dec. *num.10. hic*, & confunditur ex litera ibi, *ne ob defectum testium*, &c. Multo planiùs respondetur si attendas Papam in discursu huius text.cotum esse in eo vt ostendat viros etiam perfectos aliquando, idest, existente iusta causa, vel necessitate, licitè iurare posse, quo supposito pronuntiat, & concludit quòd vbi non adsunt alij testes, & probationes in talibus causis, quæ non sunt pro parte Monachorum, sed Monasterij, cuius indemnitati necessariò ipsi occurrere tenentur, defectus huiusmodi testium, & probationum inducit iustam causam & necessitatem, ob quam Papa consentit, vt Monachi, licèt perfecti esse debeant salua omni perfectione possint sub iuramento deponere, vt satis colligitur ex litera text. *in hoc versi.licet ergo*, sic planè vbi non deficiunt alij testes per quos Monasterij intentio probari, & læsio reparari possit, quamvis etiam tunc Monachi in testes admitti & interrogari valeant, intendunt text. *in d cap. insuper*, & *in d.cap. nuper*, nihilominus significat text. *in præsenti*, offendi perfectionem, quam Monachi profitentur, quippe qui iam tunc non faciunt, vt perfecti, cùm deficiat necessitas illa vt possint ipsi ex aliorum testimoniis vitare iuramentum, quod perfecti viri quantum in se est, euitare debent, vt ait text. *in hoc vers.licet*, cuius verba sic intelligenda sunt.

SVMMARIVM.

1 *Iuramenta, quæ sunt contra vtilitatem Ecclesiasticam non tenent.*
2 *Sententia lata contra Ecclesiam viduatam Pastore indefensam non tenet.*
3 *Episcopus dat curatorem Ecclesiæ Parochiali vacante.*
4 *Factum ab aliquo vti Canonico, reuocatur ab eodem Episcopo citato.*
5 *Promissiones factæ à Principe sæculari ante electionem reuocantur postea sequuta electione.*

Cap. Sicut. ÿ. XXVII.

1 Iuramenta quæ sunt contra vtilitatem Ecclesiasticam non tenent, sed sunt periuria, & pro his imponenda est pœnitentia. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Ancbar. Butr. Bald. Panormitan. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 228. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 298. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.*1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decret. lib.*1. *sub tit.de constit.c.*3.

2 *Tudertina Ecclesia vacante*, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia lata contra Ecclesiam viduatam Pastore indefensam non valet, vt per Rebuff. *in repetit.*
3 *leg.quod iussit*, *n.*105. *ff.de re iudicata*, & ideo Ecclesiæ Parochiali vacanti dat Episcopus curatorem, vt per Paul.Montan. *de tutel.c.*28.*n.*67.

4 *Dum esset in minoribus*, &c.] Notatur ad hoc quòd factum ab aliquo vti Canonico reuocatur ab eodem Episcopo citato, vt per Abb. *hic notab.*1. Soar. *de Relig.tom.*2. *lib.*2. *de iuram l.*35.*n.*6. Flamin. *de resign.benef.*
5 *lib.*9.*q.*18.*n.*101. vbi *n.*102. resoluit, quòd etiam promissiones factæ à Principe sæculari ante electionem reuocantur postea sequuta electione, Roder. Soar. *alleg.* 10. *n.*5. vbi refert quòd hic est casus, in quo iurans ante suam promotionem in præiudicium dignitatis non tenetur ad obseruantiam post promotionem.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum præstitum super actu à lege infirmato principaliter fauore iurantis, licèt secundario in fauorem publicum, necessariò est obseruandum, si non vi vel dolo fuit præstitum, & in alterius præiudicium principaliter non redundat.*
2 *Iuramentum mulieris iurantis de non contrauenienda rerum dotalium alienationi, est obligatorium.*
3 *Obiicitur contra textus conclusionem.*
4 *Iurans contra legem in sui vtilitatem introductam non peccat.*
5 *Declaratur l.*1 *ff.soluto matrim.*
6 *Declaratur l.non dubium, C.de legib.* & *n.*7. & 8.
10 *Statutum permittens non seruari iuramentum in aliquo casu non valet.*

Cap. Cùm contingat. XXVIII.

Qvando quis constante matrimonio consentit in alienatoribus rerum dotalium, vel daturum vxori propter nuptias, & iurat non contrauenire, hoc factum licèt sit per leges prohibitum, tamen vxor tenetur seruare iuramentum sine vi & dolo præstitum, & non redundans in alterius præiudicium, & quod seruatum non vergit in interitum salutis æternæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Alciat. Cujac. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag.* 298. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 298. remissiuè Ximen. *in concord. part.*1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.*4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 9. *cap.* 1. 1

Collige ex text. iuramentum mulieris iurantis de non contraueniendo rerum dotalium alienationi esse obligatorium, de quo, & huius text. materia, & intellectu multa tradunt Couar. *in cap. quamvis pactum, p.*2.§.4.*n.*5. & §.2. *n.*4. Guttier. *de iuram.confirm.p.*1. *c.*1.& *cons.*22.*n.*7. D. Barbos. *in l.*1. *p.*1.*n.*69. *ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt.c.*30.*n.*27.*cum seqq.* Franc. Molin. *de ritu nupt lib.*3.*q.*59.*n.*36. Soar. *de Relig.tom.*1.*lib.*7.*de iuram.c.*11. *n.*14.*cum seqq* & *c.*10. Sanch. *de matrimon.lib.*1 *disp.*32.& *n.*12.& *in præcepta Decalogi, tom.*1.*lib.*3.*c.*12. 2

Obstat tamen tripliciter. Primò. quia iuramentum in cuius obseruantia peccatum reperitur, nullam inducit obligationem, *cap.si verò hoc tit.* cum aliis citatis à Soar. *d.lib.*2.*cap.*14. & 18. constat autem iuramentum, de quo *in hoc text.* tale esse, quia mulier iurans non contrauenire prædictæ alienationi violat iustam legem prohibentem scilicet fundum dotalem alienare, *l.vnica*, §.& *cùm lex*, *C. de rei vxoriæ actione, princip. Institut. quibus alienare non licet*, ac per consequens peccat; omnis namque lex humana iusta obligat, ad sui obseruantiam in foro conscientiæ ad culpam mortalem, vel venialem iuxta materiæ grauitatem, vt resoluunt Doctores citati ad *c.quæ in Ecclesiarum, n* 5. *sup.de constit.* Secundò obstat quòd iuramentum contra leges non admittitur, quin potiùs inualidum censetur, *l.non dubium*, ibi, *nec Sacramentum admitti, C.de legib.l. iurisgentium*, §. *si paciscar, vers.* & *generaliter*, ibi, *nec iusiurandum, ff.de pactis, l.si quis* 115.§.*vltim ad fin. ff. de legat.* 1. at iuramentum, de quo *in præsenti* est 3

est contra leges, patet ex hoc text.in vers nos autem. Ergo nullo modo videtur obligatorium. Tertiò obstat quòd iuramentum derogans iuri publico omnino inualidum est, cap.si diligenti,in fine,de foro compet. & tale videtur esse hoc iuramentum, quippe quòd obuiat dotibus conseruandis, in quarum tamen conseruatione ius publicum versari censetur, l.1.ff.solut. matrimon.

4 Verùm his non obstantibus tuenda est supradicta conclusio, quam ex hoc text.deduxi, & quicquid difficultates contra eam oppositas soluere nitantur Bart.& Doctores in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss.Cou. d. part 2.§.5.per totum, tamen in hunc modum breuiter solui possunt. Ad primam igitur obiectionem respondetur negando minorem, quia quando lex primò & principaliter bonum priuatorum intendit, non videtur transgressores ad aliquam culpam obligare, nec par est credere legislatores id intendisse, nec contra æquitatem, reg. quæ ob gratiam, de regulis iuris in 6. fauor & vtilitas in damnum subditorum conuertantur, qui transgrediendo legem peccato illaqueantur, quo fit vt quamvis peccet mortaliter, vel venialiter iuxta materiæ grauitatem iurans contra legem, quæ primò & principaliter continet bonum publicum (nisi ex illius tenore, vel aliunde contrarium deprehendatur) cap. si diligenti, in fine ibi, illicitis possessionibus de foro compet. cap. grauius, de censibus, nihilominus iurans contra alias leges in dubio non peccat ex intentione legislatoris, vt aduertunt Paul. in repet.auth. Sacramenta num.23. & ibi Cors.num.38. C. si aduersus vendit. Mench.de success.creat §.28.n.28. Couar. in d.cap. quamvis, p.1. §6. num.6.vers. quintò aduertendum, D.Barbos.in l.1 ff.soluto matrim. p.1.n.69. ad fin Soar. d.lib.2. cap 20. num.7. & 8. atqui iurantes de quibus in hoc text. (cui similis in cap. licèt mulier, hoc tit.lib.6. & in cap. quamvis pactum, de pactis, eod.lib.) iurarunt contra leges primò & immediatè priuatorum vtilitatem continentes, hoc est, fœminarum, quarum patrimonia conseruantur, & earundem facilitati occurritur, iuxta text.in fine principij, Instit. quibus alienare non licet; deinde verò mediantibus illis redundat vtilitas in Rempubl. quam Doctores minus principalem appellant, resoluunt Couar.dicens communem in d. part. 2. §. 1. num. 5. latè D.Barbos. in d.part.1.à num.62. cum seqq. Valasc. cons.150 n.16. Quòd si obiiciatur cum Rip. in d. l 1. n. 114. Alciat. num.3. & 45.ac aliis, quos refert D. Barbos. d.n.62.
5 prohibitionem alienandi res dotales primò & immediatè bonum publicum continere, propter text. in d.l.1. ibi, & Reip. interest, respondebitur illum text. rectè expensum potiùs probare oppositum dum inquit, nam & Reip.interest, idest, etiam, vt ibi explicat gl.de cuius dictionis natura est, vt casum exprimat magis dubium, iuxta Doctores citatos in meis remiss. de action. & clausul. dict.95. num. 4. & ita fatetur Iurisconsl.tacitè membrum aliud minus dubium, quasi dicat non solùm interest priuatorum primò, & principaliter, hoc est, mulierum, quarum dotes conseruantur, sed & Reip.interest, vt per fœminas dotatas Respub. liberis repleatur, quòd latè prosequitur multis hanc sententiam confirmans, D. Barbosa d. num. 62. vsque ad num. 69. Item si vlteriùs obiiciatur, quòd si prædictæ leges primò, & principaliter non publicum, sed priuatum commodum continerent, vtique liceret per simplex pactum absque iuramento illis renuntiare, ex reg l.pen.C.de pactis, & cap. ad Apost. de Regul. constat autem mulieres prædictis legibus renuntiare non posse, ex d.l.vnic.§.& cum lex, C.de rei vxoria act.d. princip. quibus alienare, & ex l.de die 14. ff. de pactis dotal. Respondetur non ea ratione inualidari pactum doti præiudiciale, quòd in dote consideretur publica vtilitas principaliter, vt supponunt Bart.in l.ius publicum, num 7.ff de pactis, Rip. in d. l. num.114. Gam. Lusit. decis. 386. num.11. sed potiùs ex eo quia lex specialiter prohibuit fauorem dotis, ne mulier propter fragilitatem dotem admitteret, vt ipsa nequaquam posset prædictis legibus renuntiare, ne causam dotis faceret deteriorem, irritum decernendo ipsius consensum, vt est expressum in d. princip. quibus alienare, aduertit Aretin. in l.is cui bonis, col pen.ad fin ff.de verb.oblig. D.Barbos.in d. p.1. n.63.& 68.& satis probat text.in præsenti, ibi, secundùm legitimas sanctiones, & d.cap quamvis, ibi, improbet lex Ciuilis. Denique si obiiciatur quòd quamvis iuramentum valeat ex eo quòd nullum in sui obseruantia peccatum includit, attamen ex alio capite non videtur obligatorium, in quantum scilicet obseruatum Reipub. cuius interest dotes mulieribus conseruari, & ita tertij continet præiudicium; constat autem tale iuramentum non valere, iuxta text.in præsenti, ibi, cum in alterius præiudicium, &c.cui similis in d.cap. quamvis, in fine; Respondebitur detrimentum illud Reip. non esse principale, neque immediatum, sed secundarium & in consequentiam quòd non attenditur perinde ac si non esset, argum.l.1 ff.de auctorit. tutorum, aduertit gloss. vlt. in d.cap. quamvis, recepta vltra Doctores ibi, vt per Anton. Gom. l. 22 Tauri, num. 10. Couar. in cap. Raynaldus, §.10. num 9 de testam. Mench.de success.creat. §.18. num.18. quo fit vt verba huius text.& d.cap.quamvis, ibi, in alterius detrimentum, intelligenda sint de priori, non verò de posteriori, iuxta supradicta; sic aliàs quamvis in vnoquoque negotio præiudiciali sunt vocandi omnes quos negotium tangit, l. de vnoquoque 47. ff. de re iudic. intelligendum est de negotio primo, & principaliter aliquem tangente, iuxta l.1. §. pen.vers. denuntiari, ff.de ventre inspicien.gloss.2 in d.l.de vnoquoque, recepta per omnes vt per Tiraquel. in tractat res inter alios, post princ. vers ad hæc, non verò secundariò, de quo intelligitur text. in l.ex contractu 44 ff.de re iud. Couar.pract. cap. 13. num 6. Pinel. in l.1 C.de bonis matern.p. 3.num. 48. vers sed contrarium; Molin. de primog. lib.4. cap.8. n.3 Valasc.de iure emphyt q.10. num.1. Cald. Pereira de renouat emphyt.q.10.num.18. ad varias inferentes quæstiones. Cùm ergo, vt ad rem redeamus, alienatio rerum dotalium primò & principaliter prohibeatur; propter priuatam vtilitatem, semper firmatur iuramento, quod in aliis contractibus primò & principaliter prohibitis propter priuatam vtilitatem agnoscunt Butr. hic num. 4. ad medium, Abb.n.22.vers.octauus casus, & Alciat.n.76. Couar.d. part.2. §.3. num.1. Guttier.de iuram. confirm. p.1.cap.40 n 5.vers.non obstat, D.Barbos.in l.alia, §.eleganter, n.32.& 33 ff.solute matr. Molin.de iustit.tract.2. disp.515. vers. dubium est vtrùm, quos refert, & sequitur Sanch. d lib 1.disput.32. num.12. id limitantes nisi contractus reprobatus esset odio creditoris, in cuius fauorem iuratur, veluti quando iuramentum iniquo metu extorquetur, quia in ipso est turpitudo, & tunc non confirmatur iuramento, vt colligitur ex hoc text.& ex cap.2. hoc tit. lib.6. & in d.cap quamvis pactum, & in d.authent. Sacramenta puberum, qui text. decernunt iuramentum dotis alienationi, minorúmve contractibus adiectum esse omnino seruandum (id est, absque aliqua dispensatione & remedio, vt intelligit Sanch. d.disputat.31. num. 6.) nisi vi, vel dolo præstitum sit ergo à contrario sensu non est omnino seruandum, sed relaxationi locus est, vbi metus, aut dolus interfuit, & subinde contractum minimè confirmabit.

6 Ad ſecundam obiectionem de *d.l.non dubium*, cum ſimilibus *ibidem* adductis, dum probant non valere iuramentum actui lege prohibitum adiectum contra hunc text. & *d.cap.quamvis*, variæ ſolent aſſignari reſolutiones, inter quas communis obtinuit ſententia eſſe faciendam differentiam inter ius Ciuile, & Canonicum, vt ſcilicet illo attento iuramentum interpoſitum ſuper actu prohibito non ſit obligatorium, præterquam ſi actus ſit nullus propter minorem ætatem contrahentis, iuxta *d.auth. Sacramenta puberum*, inſpecto verò hoc iure quicunque actus nullus confirmatur adhibito iuramento, iuxta text. *in præſenti, & d. cap. quamvis*, & ita quoad hoc prædictam inter vtrumque ius differentiam eſſe faciendam intendunt gloſſ. magna *in 1. opinion. in præſenti*, gloſſ. *verbo, de iure, in cap licet, hoc tit.lib.6.* Alex. *conſ.*27. *num.6. & conſ.59.num.7.lib.*1. Riminald.*in §.1.n.*276. *Inſtit.de donat.* & magis communiter agnoſcit Corraſ. *in l. qui liberos, num.* 200. *ff. de ritu nupt.* ſequitur D. Barboſ. *in d. l. 1. p. 5. num.* 74. qui contra Alber. & alios aduertit poſt Abb. & Mench. iuſtiorem, & æquiorem eſſe iuris Canonici diſpoſitionem, & ideo illam etiam in foro Ciuili ſeruandam, iuxta *in d.cap. licet.*

7 Verùm ne temere inter vtrumque ius differentia conſtituatur, meliùs ad hunc text.cum Fortun.*de vlt. fine illat* 19. *num.*212. dici poteſt, *& d.cap. quamvis*, non probare, ſecundùm leges ciuiles iuramentum de quo *ibi* non obligare, vel ab illis improbari, ſed aliud longè diuerſum, nempe improbari conceſſum, & pactum per ſe abſque iuramento. Nec *in d.c.licet*, iuris Canonici mentio fit, non quòd iuri ciuili contrarium ſit ſtatutum, ſed quia lex canonica expreſsè decidit iuramentum illud eſſe obligatorium, quòd tamen lex ciuilis nunquam ita clarè expreſſerat, & propterea meritò vis huius obſeruantiæ tribuitur iuri Canonico, ex Fortun.*à n.*216.

8 Ad text. verò *in d.l.non dubium*, reſponderi poteſt non probare iuramentum, adiectũ actibus lege prohibitis non valere, aut non eſſe obligatorium; ſed aliud longè diuerſum, nempe iuramentum non admitti, vt ipſe text.ait, ad confirmandum ſcilicet pactum, vel actum prohibitum, de quibus *ſupra* egerat, etiam non negat textus iuramentum obligare tanquam per ſe ſtans, ſi in obſeruantia nullum detur peccatum; negat tamen actum celebratum contra legem, & ita nullum iuramento confirmari, vt eleganter aduertit Fortun.*d.illat.*19.*n.*217. Tandem ad tertiam obiectionem reſpondetur iuxta ea, quæ dicta ſunt in reſponſione ad primam.

9 *Ne tamen tali prætextu*, &c.] Notatur ad hoc quòd non valet ſtatutum permittens non ſeruare iuramentum in aliquo caſu, cùm ſit nutritiuum peccati & inuitet homines ad delinquendum, vt per Mich. Graſſ.*tom.1.commun. opin.lib.1.tit.17.n.*862.*verſ.tertio.* Et ideo contractus celebrati abſque ſolemnitatibus ſtatutariis regulariter ſuſtinentur ſtante iuramento, quia ſtatuta laicorum requirentia certas ſolemnitates, niſi fuerint à Papa confirmata non comprehendunt contractus iuratos Bart. & Angel. *in l. nam & poſtea, §.ſi is, qui temporali, ff.de iureiur.* Grat.*conſ.*41. *n.*15.*lib.*1. Adrian. Negusant. *q.*3. *n.*5.*& q.*330. *n.*4. Anton. Gabr. *commun.tit.de ſtatut. concl* 11.*n.*1. *& tit. de iureiur.concl.*5.*n.*14.*&* 15. Couar.*in cap quamvis pactum, de pactis lib 6. p* 2. *n.7.verſ.primum*, Simoncel. *de decretis, lib.3. tit.* 8. *inſpect.*18.*n.*156. *& ſeqq.* latè Hieron. Gabr. *conſ.* 127. *per tot.lib.*1. Cabal.*conſ.*180. *n.*a 1.*lib.*1.Mareſcot.*var.reſol.lib.*1.*c.*6 à *n.*20. Honded. *conſ.*41.*n.*22.*lib.*1. Buratt.*deciſ.*54.*n.*4. Greg. XV. *deciſ.*391 *n.*4.Rot.*dec.*199.*n.*2. *p.4.diuerſ.& in Narnien.* *honorum* 26 *Februarij* 1616. coram bonæ mem.Card. Sacrato, in qua etiam fuit dictum non ſufficere confirmationem in forma communi, ſed requiri in ea expreſſam mentionem de caſu iurato.

Declara tamen hanc reſolutionem non procedere, quando ſtatutum vlteriùs progreditur expreſsè adimendo fidem ſcripturis, & inſtrumentis deſuper confectis, tunc enim contractus iuratus non valet non ſeruatis ſolemnitatibus ſtatutariis, nec ſuper iuramentum interpoſitum vllum fieri poteſt fundamentum, non quia ſtatuentes laici poſſint directè, vel indirectè lædere religionem iuriſiurandi ſuper eo expreſsè diſponendo, quod facere nequeunt ex prædictis, ſed quia adempta fides inſtrumentis, non conſtat iuramentum fuiſſe adhibitum, & ſic tota vis ſtatuti verſatur circa probationem, quæ tanquam iuris poſitiui ſubiicitur iuriſdictioni ſtatuentium, & ideo iſta ſuſtinent Gabr. *d.tit. de iureiur concl* 5. *n.*53.*verſ. ſecundo limitatur, & d.tit.de ſtatut.concl.*11.*n.*12. *verſ. præterea ſtatutum*, Simoncel.*de inſpect.*18.*n.*168. Seraphin.*de priuileg. iuram.priuil* 22. *n.*31.*cum ſeqq & priuileg.*83.*n.*84.Cabal.*d.conſ.* 80.*n.*40. Mareſcot.*d lib.*1. *c.* 41. *n.*6. Rot. *in Romana nullitatis donationis* 3. *Iulij* 1628. coram R.P.D. Dunozetto iun. Vnde prouenit quòd ſi iuramentum fuiſſet verè interpoſitum, & de eo conſtare poſſet aliter quam per inſtrumentum, putà per teſtes, per confeſſionem partis, vel aliam probationem, ſuſtineretur contractus etiam non ſeruatis ſolemnitatibus, & conſequeretur effectum propter iuramentum, Socin. *conſ* 97. *ſub n.*4. *&* 5. *lib.*1. Corn. *conſ.*121. *ſub n.*22.*lib* 2. Caſtren. *conſ* 61. *n.*1 *& conſ.*75.*n.*2.*&* 5 *ad fin. lib.*2. vbi quòd notarius de inſtrumento rogatus admittitur in teſtem, Seraphin.*d. priuil.*22. *ſub n.*2. *& d. priuil.*83. *n* 84. Cabal. *d. conſ.* 180.*n.*41.*&* 42. Rot.*in d. Romana nullitatis* coram R. P. D. Dunozetto, refert optimè Ferentil. *in annot. ad deciſ.*422 *Buratti ex n* 16.

In gloſſ. *Debent*, ibi, *ad hoc dicas*, &c. Et ſic diuerſus eſt finis legis ciuilis à fine legis ſpiritualis, Nau. 10 *in tractat. de finibus human. actuum, num.* 10. & hæc gloſſ.ab eodem Nauar. recipitur *in cap. nouit, de iudic. notab.*3. *illat.*23. quam tamen falſam oſtendit Couar. *d.cap.quamvis pactum, p.*2.*§.*1. *num vltim.* & in parte recipit *in cap. Raynutius, §.*10. *n.*9.*col.*4. *de teſtam* & in parte reprobat Tiraq. *de retract. comment. ad fin. tit. num.*121.

Cap. Sicut. *iij.* XXIX.

1 Bello iniuſto occupans terram alienam cogitur illam reſtituere, & ſoluere à iuramento illos quos fortè iuramento conſtringit, & ſi renuat, eſt cogendus excommunicatione, & eius terra interdicti ſententiæ eſt ſupponenda. Item qui iurauit facere aliquid alicui promittenti etiam aliud, ſi vna pars non obſeruat promiſſum, altera pars non tenetur ad iuramentum. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſtienſ. Henric. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 229. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 298. remiſſiuè Ximen. *in concordant. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 4. *Decretalium, lib.* 2. *tit.* 9. *cap.*1.

2 *Iniuſtè bellum mouerit*, &c.] Auctoritas belli indicendi penes quem reſideat; vide Petr.de Monte *de monarchia, q.*5.*n.*7. Reſtaur.*de Imper. q.*105.*à n.*1.

Landen.

Landen. *de bello, q.2.& 38. de repraes. n 9.* Bobadil. *in sua polstica, lib.2.c.16.n.151.* Garc. Mastril. *de magistr. lib.3.c.10.n.168.* Belli iusti & iniusti quod sit discrimen, vide Galganet. *de iure publico, lib.4.tit.16.n.40.* vbi n.48. dicitur quòd iniustum bellum inducens tenetur ad omnia damna.

S V M M A R I V M.

1 *Clerici qui non habent temporalia à laicis, non debent eis fidelitatem iurare.*

2 *Ius Canonicum aliquando ius diuinum*, & num. 3. *vocatur.*

4 *Clerici à Rege temporalia habentes cogi possunt ei iuramentum fidelitatis praestare.*

Cap. Nimis. XXX.

1 Clerici qui non habent temporalia à laicis, non debent eis fidelitatem iurare, nec laici hoc exigere. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr. Imol.Anan. Host.Anchar. Butr.Bald.Panorm.Guid.Papae, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.*230. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 299. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub Innoc. III. *c.*23. remissiuè Ximen. *in concord. part.*1. *&* 2.& refertur ab Anton. August. *collect.*4. *Decret. lib.*2.*tit.*9.*c.*3.

2 *De iure Diuino*, &c.] Aliquando ius ipsum Canonicum, ius Diuinum vocatur, vt per Marant. *de ordin. iudic.p.*3.*n.*32. Tiraq. *in praefat. retract. tit.*1.*n.*11. Azor. *instit.mor. p.*1.*lib.*5.*c.*12.*vers.ad illud*, vbi refert Concil. Later. *in praesenti* ius Diuinum propriè, & strictè dici, & Valasc. *cons.*100.*n* 9. intelligit *hic* ius Diuinũ pro Pontificio, quia largo modo Diuinũ dici potest.

3 *Cum viros Ecclesiasticos nihil temporale*, &c.] Notatur ad hoc quòd Clerici non habentes temporalia à Rege non possunt cogi ei iuramentum fidelitatis prae-
4 stare, vt per Valasc. *d.consult.*100.*n.*12. Et à contrario sensu videtur quòd si temporalia obtineant, tenebuntur, vt per Duen. *reg.*100.*vers.fallit.octauò.*

S V M M A R I V M.

1 *Iurans non esse contra aliquem potest in causis propriis & Ecclesia sua esse contra eum.*

2 *Defendere aliquem promittens intelligitur contra alios, non contra seipsum.*

3 *Interpretatio sumenda est per quam excusetur quis à periurio.*

Cap. Petitio. XXXI.

Honor. III.

1 Iuramentum quando extorquetur à clericis, quò iurant se non acturos contra Principem, hoc non obstante clerici possunt agere contra eum pro iuribus, & honoribus Ecclesiae, & pro propriis defendendis, non tamen possunt nocere, vel machinari contra personam Principis, vel amissionem principatus. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Henric. Boich, Bald. Butr Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 231. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*299. remissiuè Ximen. *in concord p.*1.

Probat hic text. quòd promittens aliquem defendere intelligitur contra alios, non verò contra seipsum, vt per Menoch. *cons.* 23. *n* 40. *& cons.*182. *n.*3. *cum seqq* Sanch. *de matrim lib.*4. *disp.*7.*n.*9. Surd. *decis.*3.*n.*21.*& de alimentis, tit.*9 *q.*91.*n.*3.*& q.*110.*n.*4. Sayr. *in claui Regia, lib.*5 *c.*7.*n.*6. vbi resoluit, quòd si quis alicui tertio iurauit se daturum ei opem, & nunquam ei aduersaturum, si is tertius in iurantem, & suos velit insurgere, tunc qui iurauit contra iuramentum, non faceret ius suum, & suorum, defendendò contra illum tertium. 2

Interpretatione congrua declaramus, &c.] Notatur ad hoc quòd interpretatio sumenda est, per quam excusetur quis à periurio, vt per Surd. *decis.*38. *n.*4. quia testium dicta sunt iuuanda, non cauillanda, Paris. *cons.* 87. *num.* 41. *volum.* 3. Rebuff. *de reprobat. testium, n.*9. Menoch. *de praesumpt. lib.* 5. *praes.* 25. *n.*12. Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel. gloss.* 9. §. *in Annot. num.*96. Farin. *in praxi crimin. p.*2. *quaest.* 63. *num.*74. *& q.*68. *num.*43. 3

In gloss. *Specialibus*, vlt. ibi, *tamen contra se non tenetur*, &c. Nec contra descendentes, vt per Surd. *d. q.*91.*n.*3. Nec contra compatrem, ex Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, susceperit filios, n.*34. Nec contra maximum amicum, vt per eundem *de poenis temper.c.*42. *n.*47.*& c.*51.*n.*78. 4

S V M M A R I V M.

1 *Vsurarum in causa potest iudex etiam sub censuris in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus accipere iuramentum à partibus de veritate dicenda.*

2 *Confessio de credulitate facta per partem aequè praeiudicat sicut ea, quae fit de veritate.*

3 *Iudex ex officio pro eruenda veritate potest iuramentum in supplementum probationis deferre quandocunque sibi videbitur.*

4 *Confessio partis per verbum credulitatis facta in illis, quae sibi praeiudicium faciunt, valida est, & probationem facit, quantumcunque causa seu ratio concludens deficiat.*

Cap. Ex literis. XXXII.

Qvando agitur de vsuris potest iudex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus accipere iuramentum à partibus de veritate dicenda, cogendo eas censuris appellatione remota: Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Panormit. Guid. Papae, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag* 231. Alagona *in compend. iuris Canon. pag* 299. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1 *&* 2. 1

Cùm ex fama quasi notorium, &c.] Notatur ad hoc quòd confessio de credulitate facta per partem aequè praeiudicat, sicut ea, quae fit de veritate, vt per *gl. vlt. hic*, & Bellacomb. *tom.*2. *commun. opinion. lib.*7.*tit.*19. *n.*82 *pag* 291. 2

In gloss. *Veritate*, ibi, *Iuramentum illud de dicenda veritate*, &c. Eodem modo potest iudex ex officio pro eruenda veritate iuramentum in supplementum probationis deferre, quandocunque sibi videbitur, etiam parte non petente, vt per Bellacomb. *tom.* 1. *commun.* 3

commun.opin lib.4. tit.2. n.131.verf. fubucit, pag 441: Seraph.*de priuil.iuram.priuil* 33 n.195. Steph.Gratian. *Marchia decif.* 46. n.11 & 12. Bernard. Mufcarel. *in fua praxi aurea Ciuili Neapol. p.7. gloff.conclufio, n.34.* Valafc *conf.43.n.17.cum feqq.*

In gl. *Occultat*, fin.ibi, *quia aquè praiudicat confeffio de credulitate, ficut*, &c. Collige ex gloff. confeffionem partis per verbum, *credulitans*, factam in illis, quę fibi præiudicium faciunt, validam effe, & probationem facere, quantumcunque caufa, feu ratio concludens deficiat: eandem fententiam tenet Bald. *in l. de tutela, n.5.C.de in integr.reft.* Iafon. n.10. *in fin. in rub.ff.hoc tit.* Anch. *in c.1.de confeffis, l.6.* apertiùs *in c.1.n.5 de iuram. calumn.eod.lib.* Pro quibus facit *l.2.§ quod obferuari*, ibi, *quod quifque credit, & exiftimat, hoc eft feruandum, C.de iureiur. propter calum.* Facit etiam, quia licèt per verbum, *credulitatis*, deponatur, & ita tanquã dubius nihilominus tamen in effectu de facto ipfo vtpote fuo de quo interrogatur fecundùm fuam fcientiam deponere dicitur, probat text. *in d § quod obferuari*, quod quidem eft fufficiens ad faciendam probationem validam. Licet enim refponfio teftis fine concludenti caufa, vel ratione de credulitate déponentis certitudinem non contineat pro ea, quæ refoluunt DD. *in cap. quotics de teftib.* nihilominus tamen refponfio partis illam continere cenfetur cùm deponat de facto proprio, refpectu cuius ignorantia ipfius deponentis non præfumitur, fed potius fcientia, docet eleganter Imp. *in d.§.quod obferuari*, ibi, *fcire poffunt caufam*, iunctis verbis præcedentibus.

SVMMARIVM.

1 *Alienans bona dignitatis fua inualidè facit, & ipfemet reuocare debet, non obftante iuramento de non reuocando, maximè fi prius iurat non alienare.*
2 *Princeps res Regia Corona alienare non poteft.*
3 *Declaratur text in prafenti.*
4 *Rex non poteft Regno feruitutem imponere.*
5 *Princeps quando committit iurifdictionem alicui, nunquam cenfetur eam à fe in totum abdicare.*
6 *Actus quando eft illicitus, iuramentum illi adhibitum eft nullum.*

Cap. Intellecto. XXXIII.

1 Conftitutus in dignitate etiam laici, vt Rex, non poteft alienare in præiudicium fui Regni, feu dignitatis. & honoris fui, & fi alienando iurauit non reuocare alienationem, iuramentum non tenet, & poteft reuocare, maximè fi iurauit de non alienando in fua coronatione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoft. Henric. Boich, Anch. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Mart. Vran. Alex. de Neuo, Cened. *collect.* 109. Viuian. *in ration. fecundi libri iuris Pontific. pag.* 232. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 299. remiffiue Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. & Cafal. *in annot.*

2 Collige ex text. Principes res fuæ Regiæ Coronæ donare, aut alienare non poffe, de quo, & quibus cafibus hoc locum habeat, vide Tiraq. *de indic in rebus exiguis, verf.*74. Cou. *in cap. quamuis pactum*, p 2 §.2. n.4. Socin. *reg* 439. Petr. Martin. *in c. afferte, de praf. verbo, refpondit Rex, à n.* 3. Barthol. Humad. 8 *gloff.*3. à *n.1. tit.2. p 2. & l.14. gloff.2. tit.5. p.2.* Caffan. *in catalogo gloria mundi, p.5. confider.* 29. Gregor. *l.* 5. *verbo, que nunqua, tit.*15. *p.2. & l.28. tit.11. partit.* 3. Seraphin. *de priuileg iuram priuileg.*75. *à num.*44. *in fine*, Franc. Marc. *decif.* 87. Perez *l* 1 *gloff.1. pag.39. tit.2. lib.1. Ordinam.* Natt. *conf* 638. *n* 46. *vol.*3. Grat. *confil.*147. *vol.*2. Soc.iun. *conf.*60. *n.*33. *vol* 3 Roland. *conf.2.n.95. cum feqq.vol* 1. Ozafc. *decif* 139. Anna pater *alleg.*69. *n.*4 à Ponte *de poteftate Proregis in tit.de cr.n.*30. Rip. *lib* 1. *refponf.c.*2. *n* 53. & 54. *decif. Pedem.*139. *n.*21. Mich. ab Aguirre *de fucceff. Regni Portugallia*, *p* 1. *n.*159. Valenzuel. *difcurf ftat.& belli, p* 2. *conf.*2. *n.*26. Azeued. *l.*3. *n.*1. *tit.*10. *lib.*5 *noua recop* Mench. *in l. fi quando, §.illud, n.*38 *C.de inofficiofo teftam.& de fucceff. creatione, lib.*1 *§.*18. *n.*155. & *illuftrium, c.*3. *n.*8. & *c.*4. & 5. *n.*25. Kirchou. *tom.* 2. *commun. opin. lib.*8. *tit.*32. *n* 132 *pag.*426. Molin. *de primog. lib.*1 *c.*3. *n.*17. & 18. Menoch. *conf.*1. *n.*40 & *n.*307 & *conf.*2. *n* 274 *cum feqq* Rebuff. *ad l.* 28. *ff. de verborum fignif. pag.* 162. Ioan. Garc. *de nobilit. gloff.*1. §.1. *n.*10. Peregr. *de iure fifci, lib.* 1. *tit. habentes iura fifci*, *n.* 70. Matienf. *l.*3. *gloff.*7. *tit.*10. *lib.*5. *noua recop.* Valafc. *conf.*132. *num.*2. Cabed. *Lufit. decif.*17 & *decif.*40. *n.*16. *p.*2. Cened. *ad Decret. concl.* 109. *n.*2. quorum plures magis communiter huius text. conclufionem intelligunt procedere tantum in ea alienatione, quæ grauiter dignitatem imperij ac Regni diminuerit, non autem fi modica illa effet, quia cum proprium fit Principum donare, *c. 2. de donat.* permittendum ei eft vt cum prudentia liberalitatem exerceat.

Non obftante iuramento, &c.] Aduertit Azor. *inftit.* 3
moral. p 1. *lib.*12. *cap.*6. *quaft.*3. *verf. obiicias*, quòd *in prafenti* alienationes à Rege Hungariæ contra iuramentum factæ, non tantum refcinduntur, quia contra iufiurandum factæ fuiffent, fed etiam quia cum iactura, & detrimento Regni, & ideo, etiamfi nihil Rex ipfe iuraffet, pariter diffoluerentur, tanquam communi Reipub. faluti, & bono perniciofæ. Tenetur enim princeps fucceffori indiuiduitatem feruare, Bald. *confil.*10. *vol.* 5. Peregr. *loco citato fub n.*31. Lanar. *confil.*1 *num.*15. Camil. de Curte *in diuerf. iuris feudalis*, *p.*1. *in verbo licèt*, *n.* 30. Menoch. *conf.* 1. *fub num.*40.

Iura Regni fui, &c. Et ideo non poteft Rex regno 4
feruitutem imponere, vt per Oldrad. *conf* 231 Mart. Laudem. *de primog. quaft.*15. Tiraquell. *de iure primog. quaft* 18. *num.*7. Lanar. *d confil.*1. *num* 26. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. c.* 11. *n.* 5. nec tenetur alienationem factam per prædeceffprem de aliquibus ex regalibus ratam habere, Tiraquell. *de iure primog. quaft* 35. *num* 19. & 20. Mench. *illuftr. cap.*5. Peregr. *d.tit. habentes iura fifci*, *num.* 70. Cùm idem met concedens poffit reuocare, Paul. de Caftro *conf.*70. *n.*6. *volum* 1. Roland. *conf* 2 *n.*100. *vol.*1. Camill. de Curte
*vbi fup. à num.*100. Vnde princeps quando commit- 5
tit iurifdictionem alicui, nunquam cenfetur eandem à fe in totum abdicare, Auiles *ad c.*1. *Prator*, *gloff.*1, *num.* 3 Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel.* §. 2. *procem. num.* 9. Cald. Pereira *de emptione*, *cap.*16. *num.* 20 Supremam enim dignitatem, & iurifdictionem à fe Princeps abdicare non poteft, nifi donet Ecclefiæ, vt tenent Bald. *in prafenti*, Tap. *in rubr. de conftitut. Princip. cap.* 4. *num.* 16, nihilque de illa poteft in alium transferre, Natt. *confil.* 402. *num* 20. & *confil.* 636. *num* 52 & *conf.*640 *num.*43 Camill. de Curte *loco citato*, *num* 25 & ideo non valet priuilegium per quod quis eximitur à fuprema Principis iurifdictione, Petra *de poteftat. Princip. c.* 12 *in* 2. *dubitat. num.* 225. quia fupremæ iurifdictiones funt facra factorum, nec ftant in marfupio Principis, Bald. *in prafenti*, & *confil.*324. *volum* 1. Roland. *confil.*1. *num.* 115. *vol* 2. Petr. *vbi proximè*; *num.*213. Peregr. *d. loco*, *num* 71.

6 *Illicitum profecto fuit*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando actus est illicitus, iuramentum illi adbibitum est nullum, & penitus non obseruandum, vt per Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 13. n. 5.* de quo tamen vide Suar. *tom. 2. de Relig. lib. 1. de iuramento, c. 30. n. 2. & 9.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier si iurauit aliquem esse suum maritum, & succubuit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.*
2 *Mulier testis esse non potest in causa matrimoniali.*
3 *Confessio nunquam nocet reo quando apparet quod contra ipsam est sententiatum.*
4 *Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis matrimonialibus.*

Cap. Mulieri. XXXIV. *Greg. IX.*

1 MVlier si iurat coram iudice aliquem esse suum maritum, & non probat quod iurat, vnde iudex absoluit virum, non debet huiusmodi iudex dare licentiam mulieri, vt nubat alteri, ne videatur auctor periurij, nec debet prohibere hoc, ne fortè impediat legitimum matrimonium, sed potest totum relinquere conscientiæ mulieris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Henric. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 233.* Alagona *in compend iuris Canon. pag. 300.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.*

2 *Probationes alias non habenti*, &c.] Quia in causa matrimoniali mulier testis esse non potest, vt per Duen. *reg. 315. ampliat. 1.* vbi contrarium dicit receptum, sequuntur Tiraq. *l. 9. connub. glos 1. p. 9. n 64. & de pœnis temper. c. 51. n. 47. & seq.* Mascard. *de probat. concl. 762. n. 6.*

3 *Nec hoc ei decimus prohibendum*] Notatur ad hoc quòd confessio nunquam nocet reo, quando apparet quod contra ipsum est sententiatum, vt per Hippol. *cons. 20. n. 62.*

4 In gloss. *Absolute 1.* ibi, *nunquid deferretur ei iuramentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum in supplementum probationis non defertur in causis matrimonialibus, vt per Mascard. *de probat. concl. 954. n. 43.* & latiùs *concl. 100.* Fulu. Pacian. *eod. tr. lib. 1. c. 39. n. 22.* Caroc. *in tract. de iuram. decisiuo, q. 4. nona princ.* Scaph. *de priuileg. iuram. priuileg. 33.* Farin. *in praxi crimin. q. 47. à n. 65.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 2. comparat. 15. n. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Statuta edita qui promisit seruare, & postea per illud iuramentum aliter non iurando promisit seruare edenda, seu postea edita, non tenetur ex iuramento ad nouiter edita.*
2 *Clericus iurans seruare statuta sua Ecclesia non tenetur ex vi iuramenti ad nouiter edita.*
3 *Declaratur text. in præsenti, & n. 4.*
5 *Iuramentum an possit extendi ad diem prorogatum ? ostenditur.*
6 *Iuramentum semel iam præstitum non potest extendi ex solo consensu & voluntate iurantis ad alium casum.*
7 *Iuramentum simpliciter præstitum seruandi statuta alicuius Communitatis, minimè extenditur ad futura nisi expressè iurans declaret.*
8 *Fidem violans mitius punitur quàm periurus.*

Cap. Clericus. XXXV.

QVi iurat seruare statuta iam edita, & deinde per idem iuramentum promisit seruare alia statuta postea facienda, licèt ex promissione teneatur ad hæc, non tamen ex iuramento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anchar. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali 2. libri iuris Pontif. pag. 235.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 300.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 1.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Butr. *in c. ab excommunicato, n. 23. de rescriptis*, Cotta *in memorab. verbo, iuramentum*, Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 1. in initio, n. 1.* Tiraq. *l. 16. connub. glos. 7 à n. 121. 189. & 199.* Syluest. *verbo, iuramentum 4. q. 23.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 40 n. 23.* Azor. *institu. moral. part. 1. lib. 11. c. 2. vers. tertia opinio*, Sayr. *in claui Regia, lib. 5. c. 1 n. 10 cum seqq.* 2

Ratio autem huius decisionis ea communiter solet assignari, propterea in specie huius text. clericum non teneri ex vi iuramenti, quia in iuramentis requiritur, vt ipsa nominatim, & specialiter verbis exprimantur, vel mente concipiantur, ac per consequens non sufficere, quod fiant per relationem ad aliud, sic limita reg. *l. asse toto 77 ff. de hæredibus instituend. & l. at Prætor. §. si iudex, ff de re iud.* cum similibus, quæ non obtinent quoties pro forma, & nominatim requiritur expressio alicuius rei: sic *in Clem. appellanti, de appellat.* vbi ab appellatione interlocutoria requiritur nominatim expressio grauaminum, propter quæ appellatur, non sufficit ea exprimere per relationem ad acta, vt per Marant. *de ordin. iudic. p. 6 c. de appell. n. 141.* Cou. *in c. Raynutius, §. 11. n. 2 de testam.* multos, quos refert. Tiraq. *d. gloss. 7. n. 190.* Vnde cùm iste clericus explicitè non iurauerit se statuta de nouo seruare, sed referendo se ad iam præstitum iuramentũ, meritò ait text. illum ex vi illius non obligari, facit etiam, quia iuramentum requirit formalem expressionẽ verborum, vt aduertunt Hippolyt. *sing. 415.* Menoch. *cons. 37. n. 48 & 49.* tum etiam, quia nemo tenetur iurare, aut custodire statuta, quæ sibi non fuerunt tradita, nec obligari ad statuta post tale iuramentum condita, Aniles *ad c. præterea in proœm. in gloss. en los casos, n 3. fol. 20.* 3

Verùm huiusmodi intellectus non videtur admittendus ex eo, quia non est iure certum, quod quando aliqua dispositione requiritur nominatim expressio alicuius rei, non sufficiat illam exprimi per relationẽ ad eum locum, in quo ipsa res aptè continetur, vt aduertunt multi, de quibus Tiraq. *d. gloss. 7. à n. 121.* tum etiam, quia ad iurisiurandi substantiam verbis opus non est, vt resoluit Azor. *institu. moral. p. 1. lib. 11. c. 2. q. 4* cùm sine vlla verborum prolatione Deus adduci possit in testem, ex Couar. *in d. cap. quamuis pactum, in princ. n. 4. vers. 4.* Sayr. *in claui Reg. lib 1. c. 1. n. 8.* Quare dicendum potius videtur propterea Clericum promittentem per idem iuramentum non teneri ex vi illius, quia iuxta legitimũ verborum sensum præsumitur illum non intendisse de nouo iurare, noluit enim extendere causam, nec substantiam, & ita iuramentũ ipsum iam præstitum, sed voluit tantũ extendere vinculũ. idest, effectum iuramẽti ad casum sub illo non comprehensi, quod quidẽ in eius potestate non erat, quia effectus ille obligandi, & ita vinculũ non potest dari absque sua causa, & iuramẽto, & cũ clericus iuramentum, & dictam causã non extenderet, nõ potest 4

eaten

extendere effectum, qui sine sua causa existere non potest, iuxta *c. cum cessante, de appellat.* ac subinde succedit regula, *quod potui, nolui, quod volui adimplere nequivi*, habetur *in cap. cum super 23. de officio delegati.* Ex quibus colliges veram esse sententiam Abb. *in præsenti n. 4.* Syluest. *verbo iuramentum 4. q. 23.* & Cou. *in d. cap quamvis pactum, p. 1. in initio, n. 6 vers. decimo illud est*, contendentium hunc text. non obtinere in foro conscientiæ, si per illa verba clericus haberet intentionem iurandi nouum statutum, tunc enim cùm non intendat vinculum prioris iuramenti extendere, sed intendat in ipsam substantiam, & in ipsum iuramentum & formam, quàm iam præstitit, sequitur quòd de nouo iurauit per illam rem sacrã, per quam priùs iurauerat. Deinde colliges neque etiam hunc text. obtinere in foro exteriori, quoties ex aliquibus verbis, & coniecturis possit deprehendi mens, & intentio iurantis; sic sanè si quis iuramento iam præstito super aliqua re dicat, postea promitto, & iuro per idem iuramentum me id facturum, iudicabitur etiam iuramentum in foro exteriori, quia tunc propter verbum *iuro*, præsumitur illum non intendisse prioris iuramenti vinculum extendere, imò potiùs se retulisse ad iam præstitum iuramentum, & ita de nouo iurasse, vt resoluunt proximè citati.

5 Vtrùm autem iuramentum possit extendi ad diem prorogatum, idest, an qui iurauit soluere, tenetur ex vi iuramenti ad soluendum die prorogato? controuersum est, nam Zabar. *in Clem. 1. §. nos itaque q. 5. hoc tit.* Bald. *cons. 436 lib. 1.* & Dec. *in cap. de causis, n. 7. de officio delegati*, resoluunt periurium non committere, quia alias fieret extentio iuramenti ad tempus prorogatum ab eo, qui iurauit, non comprehensum, & ita ad euentum incogitatum, sequitur Cur. Philip. *p. 2. lib. 2. cap. 4. n. 4* Sed contrariam sententiam tenent Felin. *in c. 1. col. 2. hoc tit. & in c. 2. n. 34. de sponsal* communis, vt per Dec. *vbi suprà, n. 7. vers. sed aduertendum*, Bero. *n. 2.* & alios *in d. cap. de causis*, Couar. *in d. cap. quamvis pactum, p. 1. initio, n. 6. vers. quintò*, Guttier. *de iuramento confirm p. 1. c. 49. n. 20.* Sayr. *d. c. 1. n. 11.* quæ quidem opinio multo probabilior est, ex eo quia is, qui iurauit creditori soluere intra mensem, duo iurauit, nempe, & solutionem, & eam non differendam vltra mensem, vnde quamvis tempus fuerit prorogatum, nihilominus ad iuratam solutionem ex vi iuramenti manet obligatus, quod quidem confirmatur ea *l. Celius 28. §. 1. vers. sed ipsa, ff. de dolo.* Facit deinde, quia prorogatio censetur facta cum omnibus clausulis, & qualitatibus, quæ inerant termino prorogato, vt docet post alios Cou. *d. n. 6. in princ.* Nec facit pro contraria opinione text. *in præsenti*, agit enim, vt dicit Sayr. *d. c. 1. n. 11.* de extensione ad rem distinctam, quia iuramentum hic præstitum fuit super statutis iam eo tempore editis, relatio autem, & extensio postmodum sequuta ad iuramentum, agit de statutis editis post primum iuramentum, & sic de re distincta ab ea, quæ in primo iuramento tractatur: at verò vbi iuramentum, & eius extensio super eandem rem contingunt (vt accidit in casu præposito) proculdubio promissio sub iuramento præstita extenditur etiam ad tempus prorogatum, itavt periurus fit nisi intra terminum prorogatum satisfaciat.

6 *Per idem iuramentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum semel iam præstitum, non potest extendi ex solo consensu, & voluntate iurantis ad aliũ casum nisi iterum iuramentum illud præstetur, & per Cou. *in c. quamvis, p. 2. initio, n. 5.* Sayr. *in claui Reg. l. 5. c. 1. n. 10.* vbi tenet *hic* non agi de iuramento mente concepto, sed potiùs de extensione iuramenti, quã text. negat fieri posse ad casum non contentum, quando iurat absque nouo consensu, & intẽtione iurandi de nouo; quo sensu accipitur hic text. Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 1. n. 20.* vbi *n. 21.* declarat, nisi constaret de foro animæ, vel iudiciali, hunc intendere per illa verba denuò iurare, tunc enim tenebatur virtute iuramenti, & *n. 12.* tenet quoad vim iuramenti, & ad incurrendum periurium satis non esse relationem ad aliud iuramentum, etsi ea fiat per ipsummet iurantem, nisi denuò iurare intendat.

Non tenetur ad illius obseruantiam, &c. Notatur ad hoc quod iuramentum simpliciter præstitum seruandi statuta alicuius Communitatis minimè extenditur ad futura, nisi expressè iurans ad futura id extendere velit. Ratio est, quia iuramentum ob periurij periculum, & ob detrimentũ, quod sequi potest, strictissimi iuris est, & interpretationis, itavt non comprehendat id quod verba latè significant; tum etiam, quia cùm futura sint incerta, & dubia grauesque, ac molestos exitus interdum habere soleant, non est verisimile iurantis intentionem ad ea protendi; aut fore vt ea iuraret, si menti occurrerent. Quare ita colligunt *in præsenti* Butr. *n. 1 notab. 1* Bald. etiam *n. 1.* Alex. de Neno *à n. 13.* Syluest. *verbo iuramentum 4. q. 23* Petr. de Ledesma *in summ tom 2 tract. 21. cap 5. dub. 2 corol 1.* Angel. Armil. & Tabien. quos refert, & sequitur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c 14 n. 1.* vbi intelligit cum Baldo, & Alex. de Neuo nisi nouum illud statutum ad solius veteris declarationem ederetur, vel ad tacita in antiquo statuto declaranda, ad illud enim extenderetur illud iuramentum, quia tunc non est nouum statutum, sed idem cum veteri; & idẽ Sanch. *d. c. 14 n. 8.* resoluit nõ esse iuramenti transgressorem, qui statuta aut non licita aut non possibilia minime seruat & *n. 8.* tenet nec virtute illius iuramenti obligari iurantem ad obseruanda ea statuta quæ aliqua ratione non obligant, vt quia recepta non sunt, vel in desuetudinem abierunt, & *n. 10.* idem esse dicendum putat, si huiusmodi statutum reuocetur per potentem reuocare. 7

In gl. *Quod promisit*, ibi, *nec refert quantum ad obseruationem, an per iuramentum, an per solam fidem promissam sit adstrictum*, &c. An autem ista fidei præstatio, & interpositio quę communiter adhibetur in chirographis, & in aliis scripturis priuatis, sit iuramentum, vel quæ fides dicatur, & an iudex Ecclesiasticus sit competens ad compellendum laicum soluere chirographum, quod sub hac fide soluere promisit, vide Syluest. *in sum. verbo iuramentum, il 1 n. 7* Sot. *de iustit; lib. 8. q. 1 art. 1.* Nau *in man. c. 12. n. 2.* Cranet. *cons 245. n. 11.* Cou. *in c. quamvis pactum, p. 1. §. 2. n. 2.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind vend. p. 3. c. 1. n. 3.* Gutier. *in auth. Sacramenta puberum; n. 145. C. de si aduersus vendit.* Læl. de Zanchis *de priuileg. Eccles priuil. 59. ex n 6.* Ant. Scap. *de iure non scripto, lib 3. c. 51. n. 17.* Perea *l. 5. vers. quæri solet vtrum, tit. 6. lib. 8. Ordin. pag 586* Ferdinand. Mendoza *lib. 1 disp iur c. 6. q 3. pag. 241. cum seqq.*

In ead. gloss. ibi, *Credo tamen quod maior*, &c.] Notatur ad hoc quod fidem violans, mitius punitur, quàm periurus, vt per Surd. *decis. 234. n. 1.* 8

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum delatum à iudice nullus sine iusta causa recusare potest, sed bene si detur à parte.*

2 *Iudex quibus ex causis alteri ex partibus iuramentum deferre possit, remissiuè.*

3 *Querelari an possit peierans in iuramento litis decisiuo.*

4 *Actione famosa si agatur iusiurandum relatiuũ deferri non potest.*

5 *Actore nihil probante reus absoluitur.*
6 *Iuramentum suppletorium quando deferendum reo, & non actori; ostenditur.*
7 *Iuramentum suppletorium datur in matrimonialibus causis, vbi adest plusquam semiplena probatio.*

Cap. Iuramentum. XXXVI. & fin.

1 IVramentum litis decisorium à iudice delatum sine iusta causa recusari non potest, delatum verò à parte licite recusatur: in actione vero famosa non licèt reo deferre iuramentum. Collignnt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan Panorm. Anch. Host Henric. Boich, Bald Butr. Guid. Papæ, Matt. Vran Alex. de Neuo, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri sui Pontif. pag.* 134. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 300. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2.

2 *A te parti delatum*, &c.] An, & quando, & ex quibus causis iudex alteri ex partibus iuramentum deferre possit, vide Menoch. *de arbitr casu* 190. *& de*
3 *præsumpt. lib* 1 *præs* 81 *&* 82. Et quid si pars peierarit in huiusmodi iuramento litis decisorio, an possit fieri querela, seu accusatio, vide Donel. *comment. iuris Ciuilis, lib.* 24. *c.* 9. *col.* 1. Fachin. *controuers iuris, lib.* 11. *c.* 18. Caroc *de iuram. decisiuo*, 3. *p* 9 *princ. n.* 6. Guttier. *de iuram confirm. p* 3. *c.* 7 *à n.* 10. Cald. Pereira *de empt. c.* 19. *n.* 24. Melch. Phœbos *Lusit decis* 69. *n.* 7.

4 *Nec liceat conuento famosa actione*, &c.] Notatur ad hoc quòd si famosa actione agatur, tunc iusiurandum delatum referri non potest, nec minus si illud iudex detulerit, vt per Galganet. *de iure publico, lib.* 2. *tit.* 34. *n.* 5. & ideo in causa famosa iuramentum in supplementum probationis non defertur, vt dixi *in collect. ad c.* 2. *n.* 48. *sup. de probat.*

5. Sanè.

Actore nil probante reus est absque omni onere absoluendus; si verò est præsumptio pro actore, defertur iuramentum reo ad ostendendam suam innocentiam, & si iudex consideratis circunstantiis personarum, & causæ iudicet actori deferendum, illi. & non reo dare debet. Colligunt Doctores in principio textus citati.

5 Hanc eandem conclus. quoad eius primam partem ex hoc text. desumunt Duen. *reg.* 12. Menoch. *de arbit. casu* 98. *n* 16. Clar. *lib.* 5. §. *fin q.* 62. *n* 2. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 14. *n.* 1. Mascard. *de prob concl.* 36. Surd. *de alimentis, tit.* 9. *q.* 12 *n.* 7. *cum seqq. & cons.* 328 *n.* 1. Flamin. *de resign. lib.* 11. *q.* 14 *n.* 10 Cardos. *in praxi iudicum, verbo, actor, n* 4. Flores ad Gam. *decis.* 56. *n.* 2. plures refert Cened. *ad Decret. collect.* 125 *n* 1. quibus adde Couar. *var. lib* 1. *c.* 1. *n.* 8. Trentacinq. *var. lib* 2. *tit. de probat. resol.* 2. *n* 1. *& n.* 16. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 5. *c.* 1. *n.* 95. & alios plures relatos *in libello de principiis vtriusque iuris, lit. A. n* 30.

6 *Reo deferri potest.*] Notatur ad hoc quòd iuramentum suppletorium deferendum est reo, & non actori, quando actor pro se vnam probationem habet, & reus alteram, cùm iudex propensior esse debeat ad liberandum, vt per Mascard. *de probat. in proœm. q.* 9. *n.* 19. Menoch. *casu* 109 *n.* 19. quos refert parens meus *in remiss. ad Ordin. Regiam Lusit. lib.* 4. *tit.* 52. *in princ.*

7 In gloss. fin. Notatur ad hoc quòd iuramentum in supplementum probationis datur in matrimonialibus causis, vbi adest plusquam semiplena probatio, vt per Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *comp.* 15. *n.* 5. Mascard. *de probat. concl* 103 *n.* 5. Sesser. *de iuram. lib* 4. *c.* 14. *sub n.* 12. Mancin. *in simili tract p* 2. *art.* 6. *n.* 10. vbi declarat, nisi essemus in matrimonio clandestino, quia tunc iuramentum etiam in supplementum non defertur, etiam quòd fuerit plusquam semiplenè probatum.

De Exceptionibus.

Tit. XXV.

SVPER hanc rub. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Alex. de Neuo, Panorm. Dec. Felin. Mar. Socin. Guid. Papæ, Mantua, Petr. de Rauen. *in compend. iuris Canon.* Ioan. de Londr. *in breuiario sanctorum Canon. fol.* 171. Martin. Mesnart. *in epitom. Decret. fol.* 79. Dan. Venator *in analysi method. iuris Pont à pag.* 284 Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit. & tom.* 4 *repet super iure Canon. ad secundum Decretalium librum*, Petr. Paul. Paris Lancel. *in Instit. Canon.* Canis. *in summ iuris Canon.* Cafarel. *in erotem. eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Honor. *lib* 2 *summ. in Decretal.* Barthol. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canonici* omnes *sub hoc tit.*

De materia huius tit. ex professo tractant Innocent. IV. *tom.* 3. *tr. Doctor p.* 2. *fol* 104. Lanfranc. ab Oriano *eod. tom.* 3. *p.* 2. *fol.* 103 Nepos de Monte Albano *eod. tom* 3. *p.* 2. *fol.* 105. De exceptionibus, & actionibus, quæ ad praxim Curiarum maximè in Francia vigentem faciunt, agit Petr. Rebuff. qui etiam declarat arborem exceptionum.

De exceptionibus, quæ oriri possunt tam ab intestato, quàm ex testamento, disserit Paul. Æmilius Gallus.

De exceptionibus impedientibus litis ingressus agunt M. Anton. Blanchus *tom.* 3. *tr. Doct. p.* 1. *fol.* 138. Martin. de Fano *eod. tom.* 3. *p.* 2. *fol.* 102.

De exceptionibus iudicij, & reprobationibus testium tractat ex professo Bagarotus.

De exceptionibus dilatoriis agitur apud Lusitanos *in Ordin. Reg lib.* 3 *tit.* 49. & apud Castellanos *l.* 8. *cum seqq. tit.* 5 *p.* 3. agunt etiam Maranta *de ordine iudic p.* 6. *memb.* 9. Menoch. *de arbitr. casu* 240. Soar. de Pace *in pract. tom* 1. *temp.* 5 *n.* 14. *cum seqq.* Rebuff. *de except. à n.* 240 Cur. Philip. *p.* 1. §. 13. *dilatorias*, Bernard. Muscatel. *in praxi aurea Ciuili Neapol. p.* 3. *gloss. dilatorias*, Fr Ludou. Miranda *de ordine iudic q.* 20. *art* 1. Alexand. Trentacinq. *var. lib.* 2. *tit. de except. pag.* 97. Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum c.* 5. *à n.* 58. Camil. Borrel. *in summ omnium decis. tit.* 48. *de except.*

De exceptionibus peremptoriis agunt Lusitani *in Ord. Reg. l.* 3. *tit.* 50 Rebuff *de except. à n.* 425. Soar. de Pace *d. p.* 1. *temp* 7. Bernard. Muscatel. *p* 4. *verbo, peremptorias*, Cur. Philip. *p* 1. §. 15. Fr. Ludou. Miranda *d. q.* 20. Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib* 3. *c.* 4 Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 4. *c.* 7. *ex n.* 65.

SVMMARIVM.

1 *Testis si de crimine contra eum excepto conuincitur, vel aliàs conuictus apparet, repellitur à testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.*

2 *Obiectio*

2 *Obiectiones aduersus testes proponenda sunt ante sententiam.*
3 *Macula repellit testem.*
4 *Testis contra quem opponitur non debet mulctari pœna ordinaria.*
5 *Confessus crimen causam tangens, de quo excipitur, potest puniri ordinariè.*
6 *Canones in decreto conscripti à Gratiano authentici non sunt.*
7 *Exceptio quasi peremptoria dicitur, quæ contra testes opponitur.*
8 *Iudex recusatus potest compelli respondere super articulis suspicionum.*
9 *Sacerdotis solo dicto creditur quoad probandum aliquem pœnituisse.*

CAP. Denique. I *Cœlest. III.*

1 EXceptio fieri potest de crimine contra testes, & si de eo fuerunt iam conuicti, vel confessi, vel nunc crimen probatur, reiiciuntur à testificãdo, quia testes debent esse absque infamia, vel suspicione, vel manifesta macula; tamen pro illo crimine probata non puniuntur, quia non præcessit accusatio, sed sola exceptio, & ideo satis est si repellantur, præsertim si crimen non videtur tangere causam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Butr. Ancbar. Bald. Panorm. Felin. Dec. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Mant. Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 238. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 302. *& tom.* 4 *repet. in iure Canon. ad secundum Decret. lib.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 16 *c.* 1. nouissimè Io. de Valboa *in annuis Academ prælect. Salmant. tom.* 1.

2 *Antequam causa per sententiam*, &c.]. Notatur ad hoc quòd aduersùs testes obiectiones, & vita proponenda sunt ante sententiam, vt per Cou. *practic. c.* 18. *n.* 5. *vers. quinto.*

3 *Vel manifesta macula*, &c.] Notatur ad hoc quòd macula repellit testem, vt per Cou. *d. c.* 18. *n.* 2. *vers. secundo illud*, Clar. *lib.* 5. *§. fin. q.* 24. *n.* 10. Rebuff. *in tract. except n.* 451. *cum seqq.*

Pœna ordinaria, &c.] Notatur ad hoc quòd testis contra quem opponitur, non debet mulctari pœna ordinaria, quia sufficit eum repelli à testimonio, vt per Rebuff. *in tract. de reprobat. testium, n.* 454. Fachin. *contron. lib.* 13. *c.* 43. quicquid aliter sentiat Farin. *in praxi crimin. p.* 4. *q.* 81. *n.* 266 *cum seqq.*

4 *Mulctari non debent*, &c.] Collige ex text. probata criminis exceptione contra testẽ illũ non esse puniendum, idem probant text. *in c.* 2. *vers. quemadmodum de ord. cognit. & in l. Lucius* 21 *ff. de iis, qui notantur infam.* glos. *verbo, pœna*, Innoc. Abb. & Bald omnes *n.* 1. Imol. *n.* 5. Dec. *n.* 4. & alij *in præsent*, resoluunt DD. *in c. super his, & in c.* 2. *de confess* Bald. *in l. Presbyteri la* 1 *n.* 12. *C. de Episc. & Cleric.* Rom. *in l. cum mulier, col* 2 *ff. soluto matrim.* Boss. *in pract. tit. quemadmodum procedatur per except. à n.* 2. Clar. *§. fin. q.* 19. *n* 2 latè D. Barbos. *in l. viro à n.* 8. *ff. soluto matr.* Sed obstat maximè quòd delicta vbicunque & vndecunque constiterint punienda sunt per iudices cõpetentes, vt probat text. *in cap ecce*, ibi, *vndecunque claruerint*, 14 *q* 3. *& in c. vt famæ, de sent. excom.* Obstat etiam text. *in c.* 2. *de confessis*, vbi testis, qui confessus fuit crimẽ à se factũ, & per litigãtẽ oppositũ. pœna priuationis officij. & beneficij punitur.

Vnde nonnulli; quos refert Garc. *reg.* 113. *n* 1. putãt faciendam esse differentiam inter casum, quo constat de testis crimine per illius confessionem, & inter casum quo de illo constat per alios probationis modos legitimos, itavt primo casu puniendus sit testis, minimè vero in posteriori. Sed alij reiecto supradicto intellectu putant faciendam esse distinctionem inter crimen tangens ipsam causam principalẽ, de qua agitur, & inter illud, quod minimè illã attingit, itavt in priori probata exceptione opposita testis puniatur, non vero in posteriori casu, in quo text. *in præsenti* procedere dicunt, prout in specie tradunt Abb. *n.* 14. Felin. *n.* 10. Dec. *n.* 4. *&* 7. *in præsent*, idem Abb. *in d. c.* 2. *n.* 17. *de confes.* & est communis, quam refert, & sequi videtur D. Barbos. *in d. l. viro*, *n.* 11. & ante omnes tenuit Bart. receptus *in l.* 2. *§ si publico, n.* 20. *ff. de adulter.*

Ego tamen indistinctè dicendum puto text. *in præsenti* intelligendum esse, & procedere non solũ in pœna ordinaria, sed etiam in extraordinaria, siue crimen causam principalẽ contingat, siue non. Ratio est, quia nullus pœna aliqua ordinaria, vel extraordinaria puniri potest, nisi aduersùs illum aliquod iudiciũ instituatur, quatuncunque de crimine per propriam confessionem appareat, patet si expendas in crimine etiam per confessionem probato delinquenti defensionem necessario esse concedendam; iuxta reg. text. *in c. cum inter, & in c. dilecti, inf. hoc tit.* dicit receptum Clar. *§. fin. q.* 64. *n.* 44. qualis defensio nõ datur nisi de tali crimine iudicium instituatur. Accedit quod sine iudicio instituto nullus potest dari accusator, vt colligunt ex text. *in c. forus, de verb. signif.* aduertit Rip. *n.* 28 Nauar. *n.* 5. & cõmunis *in rub. de iud.* sine quo accusatore aliquis puniri non potest, vt fatetur Pont. *in præsenti*, ibi, *cum accusatio*, &c. & probat text. *in l.* 3. *C qui accus. non pos.* Sed quando per meram exceptionem crimen aliquod testificanti opponitur in illo iudicio, in quo de causa testimoniũ dixit, quantumcunque crimen obiectum probetur etiã per confessionẽ illius, cui obiicitur, dum aliud non proponitur nullum iudicium contra testem institutum esse dicitur, patet si expendas iudicium illud, quod circa causam exercetur, non contra testẽ, sed potius contra producentem instituitur, ac subinde dum aliud nouum non apparet contra testem iudicium institutum propriè dici non poterit, ex reg. text. *in l.* 1. *C. res inter alios, & c. pen. de re iudic.* Igitur rectè procedit conclusio ex textu desumpta.

Nõ obstat dicere quod repulsio testimonij propriè & verè ex se pœna est, arg. text. *in l. moris* 9 *§. sunt autem, ff. de pœnis*, explicat Castr. *de lege pœn. lib.* 1. *c.* 3. *in princ.* quã esse imponendam fatetur text. *in præsenti*, satisfit enim si aduertas id per accidens contingere, interueniente tamen iusta causa vt fieri potest, ex *reg. sine culpa, l.* 6. eo quod excipiens principaliter agit cũ producente, nequaquam verò teste quo de causa probato crimine repulso fieri solet eodem teste inuocato, nec aliàs admittatur in testem ille, qui criminibus inquinatus est; sic sanè talis pœna principaliter, & immediate censetur imposita litiganti, nõ vero testi, cuius testimonium data illius ignorãtia reiicitur. Nec obstat *d. cap ecce*, quia resp. regulam illam tantum procedere quando de crimine constat legitime, & per modos legitimos, hoc est, inchoato iudicio cum delinquente, & eodem audito circa suam defensionem, aliter enim ad condemnationem faciendam, & pœnam imponendam de crimine constare non dicitur, ex reg. text. *in d. l.* 4. *§. condemnatur, de re iudic.* qualis probatio non reperitur in exceptione criminis opposita testi, nisi solùm ad finem repulsionis à testimonio, vt *sup* dictum. Nec etiam obstat *d. c.* 2. *de confessis*, quia licet ille text. varios habeat intellectus tamen ille melior videtur quem assignat gl. *ibid.* cõmuniter recepta ex Dec. *hic n.* 4. dum asserit in illo text. aliquod

aliquod indicium fuisse institutum co itra illum confitentem, saltem indicium inquisitionis, siquidem in illa pœnæ ordinariæ impositione sunt termini habiles qoales dantur si iudicium institutum proponatur, iuxta *sup.* resoluta. Vel forsan meliùs tentari potest text. illum solum voluisse constituere confessum in iudicio crimen simoniæ deponendum esse; de modo autem confessionis nihil disposuit, sed necessarium & legitimum supposuit, idque colligitur manifestè cùm text. ille sub *rubr. de confessis* positus sit, & solùm intendat sub ead. rubr. de confessione tractare, quæ legitimè facta reputatur, vt per illam pœna aliqua imponatur si interueniente indicio & competenti per modum legitimum facta sit.

5 *Præsenti vbi crimen,* &c.] Ergo testis confessus crimen causam tangens, de quo excipitur contra eum, puniri potest ordinariè, vt per Duen *reg.* 226.

6 In gloss. *Accusari* ibi, *secundùm canonem suffi it. si probetur criminosus.* Ergo huiusmodi canones conscripti à Gratiano *in libro Decreti*, ex voluminibus DD. authentici non sunt, vt per Marant. *de ordine iudic. p. 3. n. 38.* de quo tamen latè dixi *ad proœm. Decreti.*

7 In gloss. *Per sententiam.* Notatur ad hoc quòd quasi peremptoria exceptio dicitur, quæ contra testes opponitur: quia directè non perimit intentionem aduersarij, sed per obliquum, nempe sublata probatione ius partis inutile remanet, vt per Rebuff. *in tract. de except. n* 447.

8 In gloss. *Siue confessi,* ibi, *& argumentum* &c.] Notatur ad hoc quòd iudex recusatus potest compelli respondere super articulis suspicionum, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de recusat. art. 1 gloss. 3. num. 5.* Aufrer. *de recusat q* 9. Carrasc. *in explicat ad aliquas leges noua recop c. 9. n. 344.* Ordin. Reg. Lusit. *lib 3 tit. 21. §. 1.* & apud Castellanos *l. 7. tit. 10. lib. 2. noua recopil.* Limita nisi recusaretur ob crimen, quia tunc non tenetur se ipsum prodere, Aufrer. *d q. 9. ad fin.* Thesaur. *decis.* 6. Cur. Philip. *p. 1. §. 7 n. 25* Morl. *in emporio iuris, p 1. tit. 2. præludi num. vlt* Carrasc. *d c. 9. n. 345.* Limita etiam si positiones suspicionis contineant turpitudinem, quia non tenetur recusatus illis respondere, gloss. *verbo, acquisiti, in l. qui iurasse, §. qui pater, ff. de iureiur.* Padil. *in l. 2. n 59. C. de rescind. vend.* Ioan. Garc. *reg. 39. n. 11.* Azeued. *l. 1 n. 1. tit. 7. lib. 4 noua recop.* Limita denique in criminosis, Perez *l. 2. verbo, pro confesso, tit. 4. lib. 3. Ordinam.*

9 In gloss. *Innocentes,* in fine, ibi, *& hoc probare possunt per Sacerdotem suum.* Notatur ad hoc quòd solo dicto Sacerdotis creditur quoad probandum aliquem pœnituisse seu pœnitentiam egisse, vt per Nau. *in cap. Sacerdos, n. 126. & 151. de pœnit. dist* 6. nonè Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo, testis, differ. 5. vers. decimò fallit.*

SVMMARIVM.

1 *Reo excipiente de excommunicatione contra actorem non obstat communionis replicatio.*
2 *Excommunicationes non compensantur adinuicem.*
3 *Loquutio cum excommunicato prohibetur.*
4 *Excommunicatio minor priuat participatione Sacramentorum, non autem hominum communione.*

Cap. A nobis, II. *Innoc. III.*

1 QVando Mæuius, qui communicauit scienter cum Titio maiori excommunicatione ligato & accusatus ab eodem Titio, excipit illum esse taliter excommunicatum, si Titius iterum excipiat contra Mæuium, quia communicauit cum illo, prima exceptio valet, quia maiori excommunicatione ligatus non potest accusare: secunda non valet, quia excommunicatus minori excommunicatione prohibetur tantùm à perceptione Sacramentorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anch. Butr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 135. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 303. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.* refertur ab Ant. Aug *collect. 3. Decret lib. 2 tit. 16. c. 1.* nouissimè Io. de Valboa *vbi sup.*

Collige ex text. quoad titulum excommunicationes non compensari adinuicem, ita vt excommunicatus nec contra alium excommunicatum agere possit, vt per Bald. *hic n. 2.* & Dec. *n* 3. Peregr. *de iure fisci, lib 2. tit 11. n 13.* Carol. de Grass. *de except. exempt. 4. n. 4* Anton. Ricc. *de iure person. extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 4. c. 31. n. 14.* 2

Cùm primus à communione fidelium sit exclusus.] Ergo prohibetur loquutio cum excommunicato, vt per Vgol. *de censur. tab. 2. c. 2. §. 1. n. 7.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 32. n. 68.* 3

Secundus verò tantum, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatio minor priuat participatione Sacramentorum, non autem hominum communione, vt per Abb. *in cap. intelleximus, n. 14. de iudic.* vbi Felin. *n. 11.* & Dec. *n. 32.* Pontan. *de spoliis, lib. 3. c. 2.* Surd. *d. aliment. tit. 8. priuil. 83. n. 7.* Peregr. *d. tit. 11. n. 4.* Farin. *in praxi crimin. p. 1. q 12 n. 32.* Bernard. Græue. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 9. consid. 2. n. 7.* Anton. Ricc. *d. c. 31. n. 32.*

SVMMARIVM.

1 *Beneficia plura habens non potest opponere contra alium de pluralitate beneficiorum,* & n 2.
3 *Papa censetur tacitè dispensare si facit actum scienter cum inhabili, ad cuius validitatem est necessaria dispensatio.*

Cap. Cùm Ecclesiasticæ. III.

BEneficia plura habens non potest opponere contra alium de pluralitate beneficiorum, præsertim si est in possessione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Henric. Boich, Butr. Host. Felin. Dec. Anch. Martin. Vran. Alex. de Neuo. Cujac. Vinian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 240. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 303. *& tom. 4. repet. in iure Canonico ad librum secundum Decret* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3 Decret. lib. 2. tit. 16. c. 2.* nouissime Ioan. de Valboa *vbi sup.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit D. Barbos. *in l. viro, atque vxore, n. 17. ff. solut. matrim.* 2

In gloss. *Opponere.* Collige ex glos. Summum Pont. censeri tacitè dispensare si facit actum scienter cum inhabili, ad cuius validitatem est necessaria dispensatio, vt per Bart. *in l quidam, n. 2 ff. de iudic.* Bald. *in l. Imperialis, § 1. C. de nupt.* Abb. *in cap. si quando num. 3. de rescript.* vbi Felin. *num. 6.* & Dec. *num. 1.* Gigas *de pension. quæst. 16. ex num.* 12, Gonzal. *ad reg 8 Cancel. gloss. 15. num. 31.* Gom *in reg de non tollendo iure quæsit. quæst. 18 versic. tamen istis non obstantibus*, vbi inquit quòd ad hoc vt Papa videatur per actum, quem facit, 3

dispen

dispensare, sex requisita sunt necessaria. Primùm quòd Papa sciat factum, & ex illo iuris dispositionem. Secundùm quòd pariter sciat esse opus in illo facta dispensatione. Tertiùm quòd ex certa scientia affirmatiuom actum faciat, & illum exprimat. Quartum quòd de causa motiua dispensationis cognoscat. Quintùm quòd ex eius actu tertius non lædatur. Sextum quòd si lædatur debeat regulæ derogari.

SVMMARIVM.

1 *Iudex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.*

2 *Exceptiones dilatorias nullus opponere potest post terminum certum à iudice præstitutum, etiamsi lis non sit contestata.*

3 *Exceptio dilatoria ante litem contestatam opponenda est.*

4 *Excussionis exceptio vti dilatoria ante litem contestatam opponenda est.*

5 *Spoliationis exceptio vti dilatoria ante litem contestatam opponenda est.*

6 *Continentiæ causæ non diuidendæ exceptio vti dilatoria ante litem contestatam, opponenda est.*

7 *Exceptio, Tua non interest, vti dilatoria ante litem contestatam opponenda est.*

8 *Exceptio litis pendentis vti dilatoria ante litem contestatam opponenda est.*

9 *Contumax litis pendentia exceptionem allegare non potest.*

10 *Litis pendentia quando inducatur ex citatione, ostenditur.*

11 *Exceptio dilatoria statim, & incontinenti post terminum elapsum, aut litem contestatam opponi potest.*

12 *Exceptionem dilatoriam si pars ignorauit sibi competere tempore termini, potest post terminum opponere.*

13 *Exceptio defectum personæ iudicis respiciens potest opponi post litem contestatam.*

14 *Exceptio vt quis non conueniatur vltra quàm facere potest, opponi potest post litem contestatam.*

15 *Exceptio attentatorum potest opponi post litem contestatam.*

16 *Exceptio inuentarij potest opponi post litem contestatam.*

17 *Ineptitudinis libelli exceptio potest opponi post litem contestatam.*

18 *Exceptio quòd debent dari alimenta, potest opponi post litem contestatam,* & n.19.

20 *Tempus ad producenda instrumenta currit à die notitiæ.*

21 *Exceptio dilatoria, quæ lite iam contestata incipit competere, potest tunc opponi non obstante termino finito.*

22 *Recusatio iudicis ante alias exceptiones proponenda est.*

CAP. Pastoralis. IV.

1 IVdex assignare debet certum tempus ad probandum omnes exceptiones dilatorias, quo transacto partes non possunt amplius proponere, nisi prius illas fuerint protestatæ, vel aliqua de nouo competens orta fuerit, vel si intent postmodum peruenisse ad notitiam suam. Colligunt ex Ordinat. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam, Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Boich, Dec. Mantu. Felin. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuan. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 241. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 303 *& tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum librum Decretal.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 16. cap. 3.* nouissimè Ioan de Valboa *vbi suprà*

Vt infra certum tempus à iudice assignandum, &c.] 2
Post terminum certum à iudice præstitutum nullus dilatorias exceptiones opponere poterit, etiamsi lis non sit contestata, vt resoluit Rebuff. *in tract. except. num. 395. cum seqq.* Quo quidem termino à iudice 3
non assignato de iure exceptiones dilatoriæ ante litem contestatam proponendæ sunt, vt probant text. *in l. emptionem, C. de probat. & in l. fin. C hoc tit.* constitutum est apud Lusitanus *in Ordin. Regia lib. 3. tit. 40. §. 3.* vbi parens meus, & apud Castellanos *l. 9. tit. 3. partis. 3.* vbi Greg. *& l. 1. tit. 5 lib. 3. noua recep.* vbi Azeued. docent Marant. *de ordine iud. part. 6 membro 9. num. 7.* Rebuff. *in tract. huius tit. n. 365.* Surd. *decis. 44. num. 20.* Mascard. *de probat. concl. 690.* Soar. de Pace *in pract. tom 1. part. 1 temp. 5. num. 5. n. 4. & 15* Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, quæst. 20. art. 1. concl. 3.* Cardos. *in praxi iudic. verbo, exceptio, n. 11.* Bernard. Muscatel. *in prax. aurea ciuili Neapol. part 3. gloss dilatoria, num 16* Amator. Roder. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 5. num. 56. & 60.* Camill. Borrell. *in summa omnium decisionum, tit. 48. num 62.*

Amplia primò conclusionem illam, quod exceptio 4
dilatoria de iure ante litem contestatam proponenda est, vt procedat in exceptione excussionis, quam quidem vti dilatoriam ante litis contestationem proponendam esse tenent Euerat. *in locis legalibus, loco 1. n. 5. vers. & ratio est*, Rebuff. *in tract. huius tit. n. 366.* Rota Genuens. *de mercatura, decis. 78. n. 4. & 6.* Menoch. *cons 662. n. 12.* Bursat. *cons. 48 n. 14.* Ant. Gabr. *commun. lib. 3. sub tit. de fideiussoribus, concl 1. n. 22 & 24.* Cacher. *Pedemont. decis 44. n. 13.* Bertazol. *in tract. clausular instrument. clausula 40. gl. 4. n 2.* Soar. *receptarum sententiarum, lit. F. n. 135.* Franc. Milanen. *Sicilia decis. 5. n. 59. lib. 1.* Hieron. Magon. *Florent. decis. 38. n 6.* Surd. *Mantua dec. 44. num. 10.* Fachin. *controuers. lib. 8. c. 52.* Caroc. *de excussione bonorum, p. 2. q. 31 n. 14.* Anton. Faber. *in suo C. sub hoc tit. defin. 34.* Bernardin. Muscatel. *de modo fideiubendi, p. 1. modo 20. n. 15.* Camill. Borrell. *d. tit. 48. à num. 136.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part. 5. collect. 2003.* Valent. Franch. *in tract de fideiussoribus, cap. 5. à num 287. vsque ad num. 289.* Quamvis huiusmodi exceptionem anomalam esse, ita vt ante, & post litem contestatam opponi possit, ante in vim dilatoriæ, post in vim peremptoriæ, teneant Ioan. Gœdd. *de contrahen. & committen stipul. c. 9. concl. 5. n. 105.* Anton. Hering. *in tract. de fideiussoribus, cap 21.* D. Barbos. *in l. si constante, num. 99. ff. soluto matrimonio.*

Secundò amplia in exceptione spoliationis, de 5
qua vide Menoch. *remed. 3. retinen. n. 666. & remed 15. recuperand. num 491.* Viuian. *tom. 2. communium opinionum; lib. 7. titul. 1. num. 331. & 339.* Bernardin. Muscatel. *in d. praxi ciuil. Neapol. part. 3. gloss. alterum, num. 38.*

Tertiò amplia in exceptione continentiæ causæ 6
non diuidendæ, de qua Cranet. *in cons. 318. n. 2.* Mynsinger. *cent. 1. obseru. 97.*

Quartò amplia in exceptione, Tua non interest 7
quæ vti dilatoria ante litis contestationem propo-

nenda est, vt docent Franc. Marc. *decis 905. volum. 2.* Surd. *decis. 52. n. 2. & decis. 149. n. 24. & cons. 218. n. 15. & de alimentis, tit. 9. q. 26. n 66. & q 43. n. 18.* Menoch. *cons. 2. n. 110. & seqq.* Vezin. *tom. 2. communium opinionum, lib. 8. tit. 20. n. 93.* D. Barbos. *in l si alienam, n. 18. & in l. Titia, n. 6. ff. solut. matrim.* Camil. Borrel. *d tit. 47. num. 76.*

8 Quintò amplia in exceptione litis pendentis, de qua vide Afflict. *decis. 354.* Marant. *de ordine iudic. 1. part. 6 princ. memb. 9. num. 41. cum seqq.* Perez *l 1. tit. 8. lib. 2 Ordin. pag. 59.* Rebuff. *de except. n. 367. & n. 524.* Lancel. *de attent. p. 2 cap. 4. limit. 2. num. 83.* Soar. de Pace *in pract. tom. 1. temp. 5. num. 81 fol. 48.* Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib 2. tit de iudi. resol 3. n. 10.* Amat. Roderic. *in pract de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 5. num. 70.* Camil. Borrell. *d. tit. 48. n. 143.* nouissimè Mendez à Castro *in praxi saculari Lusitania, lib. 3 cap. 3. à n. 11* Bernardin. Muscatel. *in sua praxi aurea Ciuil. Neapol. p. 2 gloss Tribunali, num. 13.* D. Barbos. *in l. si quis posteaquam, n. 276.*
9 *ff. de iudic.* Contumax litis pendentiæ exceptionem allegare non potest, ex Camil. Borrel. *d. tit 40. n. 26.* Et litis pendentia non inducitur ex lite calumniosa, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. c 535. num. 2.*
10 *& 22.* Nec inducitur ex citatione, nisi sit certa citatio, & in ea sint expressa illa, per quæ reus possit instrui, vt per Surd. *decis. 5. num. 2. & 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap 2. num. 33* Franc. Viuian. *decis. 320 num. 4.* Camill. Borrel. *d. tit. 44 n 554. cum seqq.* Et index Ecclesiasticus debet admittere exceptionem rei iudicatæ per iudicem sæcularem, & ita iudex sæcularis exceptionem rei iudicatæ per iudicem Ecclesiasticum in ciuilibus, per *cap. vlt. de except. lib. 6.* resoluit Cardos. *in praxi iudicum, verbo, iudex, num. 37.*

11 Limita primò supradictam conclusionem, putà quòd exceptio dilatoria intra terminum à iudice prostitutum, seu ante litem contestatam proponenda sit, vt non procedat quando statim, & incontinenti post terminum elapsum, aut litem contestatam, proposita fuerit, vt resoluunt Rebuff. *in tract. huius tit. n. 476. & ad leges Gallia, tract. de dilat. gloss vnic. n. 1.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 1 gloss. 5 n. 10.* Perez *tit. 6. lib. 5. Ordin. pag. 377.*

12 Limita secundò, quando pars ignorabat exceptionem dilatoriam sibi competere tempore termini à iudice prostituti, & litis contestatæ, vt per Rebuff. *in tract. huius tit n. 379.* vbi *n. 381.* etiam limitat, quando non stetit per partem quominus opponeret, sed per iudicem.

13 Limita verò in exceptione defectum personæ iudicis respiciente, de quo vide D. Barbos. *in l. cum Prator, §. fin. n. 13. cum seqq ff. de iudic.*

14 Limita quartò in exceptione, vt quis non conueniatur, vltra quàm facere possit, Rebuff. *in tract. huius tit. n. 393.* Boët. *decis. 19 num. 9.* Azeued. *l. 1. n. 66 cum seqq. tit 21. lib. 4. noua recop.* Guttier. *de iuram. confirm. p. 3. c. 15. n. 37.*

15 Limita quintò in exceptione attentatorum, vide D. Barbos. *in l. si de vi, ff. de iudic. num. 489. cum seqq.*

16 Limita sextò in exceptione inuentarij, vide Garc. Mastril. *Sicilia decis. 24.* quem refert Aloys. Riec. *in collect. dec. collect. 21. in medio, p. 1.*

17 Limita septimò in exceptione ineptitudinis libelli, vide Rebuff. *in tract. huius tit. n. 331.* Bellacomb. *tom. 2. commun. opin. lib 8. tit. 20. n. 35.* Curiam Philip. *p. 1 § 13. n. 4.*

18 Limita octauò in exceptione, quòd debent dari alimenta, Surd. *de alim. tit. 1. q. 111. n. 23.*

Fidem faciat iuramento.] Notatur ad hoc quòd ignorantia cùm sit quid in animo consistens, iuramento probatur, vt per Bauer. *in tract. de iuramenti effectibus, eff. 53. vers. octano principaliter,* Sebast. Med. *de casibus fort. p. 1. q. 3. n. 14.* Herculan. *de negatina, n. 175.* Bouium *de statutaria prascr. gl. 19 n. 13.* Menoch. *de arbitr. casu 286. n. 2. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 638 n. 1. & 2. concl. 881. n. 1.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil. 4. à n. 1.* Mancin. *in tract. de iureiur. effectu 103. n. 1.* Card. Tusch. *verbo ignorantia, concl. 24.* Baptista Costa *de facti scientia, & ignor. infpect. 84. n. 2.* Contra quod tamen admitti potest probatio, vt per Tiraq. *de retractu tit. 1. § 4. gloss 1. n. 1.* faciunt quæ tradit Couar. *lib 2. variar. c. 10. n. 1. vers tertio,* vbi hunc text. optimum dicit. 19

Ad illius notitiam, &c.] Ergo tempus ad producenda instrumenta currit à die notitiæ, vt per Tiraquel. *de retract tit. 1. §. 36. gl. 4 n. 16.* 20

In gloss. *Ex tunc,* ibi, *id est, post terminum statutum à iudice, & finitum.* Vnde exceptio dilatoria, quæ lite iam contestata incipit competere, potest tunc opponi, non obstante termino finito, vt per Cou. *lib. 1. var. cap. 16 num. 13. column. 2.* Rebuff. *in tractat. huius tit. num. 378.* 21

In gloss. *Potestate,* ibi, *vt si velit proponere,* &c.] Notatur ad hoc quòd recusatio iudicis ante alias exceptiones proponenda est, vt per Couar. *pract. c. 16. n. 2* Rebuff. *in tract. huius tit. n 154 & tom. 3. ad leges Gallia, tract. de recusat. art. 1. gl 1.* Soar. de Pace *pract. tom. 1. part 1. temp. 5. num 21. & tom. 2. cap. 6. num. 2.* D Barbos. *in l. si quis ex aliena, n. 74. & 79 ff. de iudic.* Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 45. num. 14. & seq.* Mich. Grass. *communium lib. 2. cap. 8. quast 14* Sigism. Scacc. *de iudic. causarum ciuilium, cap 101. n. 8.* Cardin. Tusch. *verbo, iudex, concl. 423. n 2.* Iacob de Laurent. *de iudic. suspecto, cap. 14. num. 2. vers. eadémque,* Farinac. *fragment. criminal. part. 2. verbo, iudex, num. 898.* 22

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconuenire non potest.*
2 *Iudex potest recusari quotiescumque magis vnam partem, quam aliam diligit.*
3 *Suspecto sub iudice litigare durum, & periculosum est.*
4 *Excommunicatus habet auctoritatem legitima defensionis in iudicio vbi reus necessarius.*
5 *Excommunicatus potest opponere exceptionem non numerata pecunia, rei iudicata, doli mali, solutionis, & prascriptionis.*
6 *Iudici suspecto unquam Princeps prasumitur ex certa scientia causam committere.*
7 *Excommunicatus potest recusare iudicem suspectum.*
8 *Excommunicato petenti iustam sententiam absolutoriam illa non est neganda.*
9 *Excommunicatus excipere potest de pacto non petendo.*
10 *Excommunicatus an possit ponere exceptionem compensationis.*

CAP. Cùm intèr. V.

EXcommunicatus potest appellare, & facere omnem legitimam defensionem in iudicio, sed non potest agere, nec reconuenire, & in hoc non attenditur 1

ditur fauor excommunicati, sed æquitas iudicij. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Dec. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cojac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific pag.* 241. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 304. *& tom.* 4 *repet. in iure Canon. ad secundum Decret. libr.* Petr. Paul. Paris remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. August. *collect.* 4. *Decret. sub tit. de iudic. lib.* 2. *c.* 2.

2 *Duos ex vobis habebat suspectos*, &c.] Per hunc text. dicit Alex. de Neuo *hic n.* 13. iudicem posse recusari quotiescunque magis vnam partem diligit, quàm aliam, & magis se fauorabilem ostendit vni parti, quàm alteri, sequuntur *in cap. postremò, hoc tit.* Præpos. *n.* 11. *vers. prima respectu, & vers.* 10. Franch. *n.* 10. *vers.* 21. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *num.* 43. Aufrer. *de recusat. n.* 18. *vers* 28 Cardin. Tusch. *verbo, suspectus, concl.* 9. 8. *n.* 9. Farin. *fragment. crimin. p.* 2. *verbo, index, n* 785. vbi *n* 786. tenet in specie exprimi debere causam cur iudex magis fauet vni parti quàm alteri, *& n.* 787. Aufrer. *d tract. de recusat. n.* 19. & Menoch. *casu* 152. *n.* 13. dicit quòd arbitrio iudicis remittitur quando iudex dicatur vni parti magis fauere, quàm alteri.

3 *Coram suspecto iudice litigata.*] Durum enim, & periculosum est suspecto sub iudice litigare, Crauet. *cons.* 152. *num.* 25. Tiber. Decian. *respon.* 16. *num.* 2. *volum* 1. *& respons.* 10. *num.* 6 *volum.* 3. Greg. *l.* 22 per text. *ibi tit.* 4. *part.* 3. Amat. Roder. *d. cap.* 10 *num.* 17. Pacian. *de probat lib* 2. *cap.* 45 *n.* 1. *cum seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 7. *num* 2. Perez *l.* 1. *in princip. tit.* 5. *lib.* 3. *Ordin.* Scobar. *de ratiociniis, c.* 8. *num.* 17. *&* 18. Aldouin. *cons.* 30. *n.* 45. Ambros. *decis.* 50. *n.* 54. *cum seqq.* Magon. *Florent. dec.* 63. *n.* 8. nouè Octau. Glorit. *resp.* 11. *num* 3.

4 *Legitima defensio in iudicio reseruatur*, &c.] Ergo excommunicatus habet auctoritatem legitimæ defensionis in iudicio, vti reus necessarius, vt per Ant. Ricciul. *de iure person. extra gremium Ecclesiæ existen. lib* 4. *cap* 35. *à princ.* dummodo tamen huiusmodi defensio non habeat naturam impugnationis, vt per Innoc. *hic sub n* 1. *vers. item etiam*, Ioan. Andr. *n* 2 *vers. quid*, Imola *vers. decimo*, Abb. *n.* 1. *& c.* 24. ac Dec. *n.* 36.
5 quos refert, & sequitur Ricciul. *d. cap.* 33 *n.* 4. Vnde deducitur excommunicatum posse opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, quia hoc respicit defensionem, dummodo proponatur excipiendo, non autem principaliter, vt per Bald. *hic n.* 10. Secundò deducitur; quòd si conueniatur ad tradendam rem venditam, potest excipere de pretio sibi non soluto, quia hoc etiam pertinet ad defensionem, ne cogatur sine pretij solutione rem tradere, vt per Ioan. Andr *hic n.* 7. Bald. *sub n.* 8 *in fine*, Abb. *n.* 26. & Dec. *num* 64. Tertiò deducitur posse opponere exceptionem solutionis, præscriptioni, rei iudicatæ, doli mali; iurisiurandi & quod metus causa, vt de omnibus probat Anton. Ricciul *d. c.* 33. *n.* 12. Declara tamen excommunicatum non debere audiri quamvis sit reus originarius, & necessarius, si contemnit absolutionem, vt per Gemin. *in cap.* 1. *num* 10 *vers. & facit, de rescript. in* 6. Felin. *in cap. intelleximus. de iudic. n* 8. *in* 7. *declar.* Hippol. de Marsil. *sing.* 160. *n* 2. Petr. de Bais. *in direct. delict. p.* 2 *c.* 10 *n.* 2. Soar. *de censur. disp.* 6 *sect.* 4. *interrog.* 2. *post princ.* quos refert Boratt. *decis.* 536. *num.* 6.

6 *Vnde in talibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatus potest recusare iudicem suspectum, cùm maximè defensionem respiciat coram iudice non suspecto litigare, vt per Host. *n.* 6. *vers. hic manifestè*, Bald. *in princ.* Butr. *n.* 3. Anchar. & Abb. etiam *num.* 3. quos refert, & sequitur Anton. Ricciul. *d. c.* 33. *n.* 13. *in principio*.

Ac suspectis iudicibus Sed. Apost. &c.] Notatur ad 7
hoc quòd iudici suspecto nunquam Princeps præsumitur ex certa scientia causam committere, vt per Felin. *hic num* 8. *vers si tamen simpliciter*, vbi ampliat etiam quòd commissio causæ fieret per Papam personæ valde à Papa commendatæ, Dec. *num.* 14. *in vlt. notab.* Mynsing. *cent.* 3. *obseru.* 63. *ad fin. vers. obserua etiam*, Sigism Scacc. *de appellat. q.* 16. *limit.* 1 *n.* 119. *& n.* 122. Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto, cap.* 2. *num.* 19. Farin. *fragment. crimin. part* 2. *verbo, Index, num.* 961.

Quando in causa absolutionis, &c.] Ergo excommu- 8
nicato petenti iustam sententiam absolutoriam ei illa non est denéganda, vt per Dec. *hic n.* 2. *vers. mihi videtur*, & alios quos refert, & sequitur Anton. Ricciul. *d. c.* 13. *n* 7. *vers. contrarium* contra Butr. Abb. Felin. Alexand. de Neuo, & alios per eum allegatos, vbi multipliciter intelligit text. *in præsenti*, vt apud eum videre licet.

In gloss. *Legitima defensio*, ibi, *& sic potest excipere* 9
de pacto, &c. Notatur ad hoc quòd excommunicatus excipere potest de pacto de non petendo, quia & hoc respicit defensionem, vt per Ant Ricciul. *d. c.* 33. *n.* 12. *in princ.*

In gloss. *Reconuentione*, ibi, *sed nunquid potest excom-* 10
municatus compensare, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatus non potest proponere exceptionem compensationis vt *in præsenti*, tenent Imola *sub n.* 8. *vers sed forte*, Felin. *n.* 24. Anchar. *n.* 10. & Bald. *n* 1. sequitur Alex. *cons.* 12. *n* 13. *lib.* 1. Cuius tamen contrarium tuentur Ioan. Andr. *hic*, & Butr. *n* 4. ac Dec. *n.* 63. sed pro concordia tres casus distinguit Anton. Ricciul *d. lib.* 4 *c.* 34. *princip.*

SVMMARIVM.

1 *Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Ex exceptio falsa potest etiam post sententiam opponi.*
2 *Confiteri non censetur excipiens ea quæ in exceptione includuntur.*
3 *Excipiens se excommunicationis absolutionem obtinuisse non fatetur, se excommunicatum.*
4 *Exceptio falsi procuratoris in quacumque iudicij parte opponi potest*, & n. 5.
6 *Sententia quæ per falsa instrumenta, vel alias falsas probationes profertur, non valet.*
7 *Declaratur text. in præsenti*; & n. 8.

Cap. Cùm venerabilis. VI.

SI reus à quo, v. g. res Ecclesiæ petitur excipiat de 1
permutatione ipsius rei facta cum actore, per hoc non confitetur actorem fuisse dominum ipsius rei, nec fatetur de intentione aduersarij. Item exceptio falsitatis instrumenti potest obiici non solùm ante, sed etiam post sententiam latam, vsque ad viginti annos. Item delictum personæ non debet redondare in damnum Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Boich, Dec. Felin. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif pag.* 242. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 340. *& tom.* 4. *repet.*

repet. in iure Canonico ad secundum librum Decretalium, Petr.Paul.Paris.remissiuè Casal.in annot.& Ximeu. in concord.part.1 & 2. refertur ab Anton.Aug. collect.4. Decret lib.2. sub tit.de confessis, cap.vnic. nouissimè de Valboa vbi sup.

2 *Quia exceptionem obiiciens*, &c.] Notatur ad hoc quòd confiteri non censetur excipiens ea,quæ in exceptione includuntur,vt per Couar.variar.lib.1 cap.1. n.2.vers.eod.iure, Cacheran. Pedemont. decis.178 n.9. Franc. Milanen. Sicilia decis.4.n.46.lib.2. Bellon. Genuens.decis.38.n 9.& decis.91.n.1.Petr.Greg.syntagma-
3 tum iuris,lib.21 cap.17.num 3. Vnde excipiens se excommunicationis absolutionem obtinuisse, non fatetur se excommunicatum, vt per Couar. in cap. alma mater, part.1. § 11. vers. secundo, Mascard. de probat. concl.700.

4 *Verùm etiam post obiici potest exceptio falsitatis.*] Notatur ad hoc quòd exceptio falsi procuratoris in quacunque iudicij parte opponi potest, vt per Rebuff.in tract.huius tit.n.389. Bellacomb. tom.1.commun.opinionum,lib 4 tit.24.num.16.pag.612. Perez l.1.tit.4.lib.3. Ordin.pag.513.Cald.Pereira de renouat.c.17.n.13. Menoch.cons.345.n 12.Mench.freq.c.16.n.5.Card.d.verbo, exceptio,n.7 & 8. Amat.Roder.in pract.de modo,& forma videndi, seu examinandi processum, c.5 n.73.Bernardin.Muscatel.in sua praxi aurea Ciuili Neapol.p.2.gloss. veniens,n.4.Esto,quòd opponens vsque ad finem litis conscius omiserit exceptionem, nec enim scientia redditur iudicium validum,sed consensu,& mandato domini,cuius nomine agitur,vt per gl.Barbat. Bald. & Ias.in l. licet, C. de procurat. Pinel.in l.1. C. de bonis maternis, p.3.n.32.Menoch. cons.345.num.12.Mench. quæst. freq. c.16.n.5.

5 In gloss. *Bonæ fidei.* De materia huius gl. vide latè Couar.in reg.possessor, part.2. §.6. à n.4. Valase. de iure emphyt. q.5.n.12.

6 In gloss. *Veritate*, pen. ibi, *pronuntiabitur nulla.* Intendit gloss. non valere sententiam,quæ per falsa instrumenta, vel alias falsas probationes profertur similis gloss.1.in §.appellantur, Inst.hoc tit. sequuntur alij, vt per Dec.hic n.35.Couar.in cap.alma Mater,p.1.§.11. n.14.Zazi.lib.1. singularium resp. c.13. Pro quibus expenditur text. hic, & in cap.licet, post princip.de probat. & in l.quis agnitis 11.ad fin.ff. hoc tit.l.si prætor,75.§. Marcellus, iuncta gloss. verbo sciens, ff.de iudic. l.1. C.si tutor falsis, in quibus nulla facta mentione restitutionis, aut alterius remedij extraordinarij sententia per falsas probationes corruit. Sed obstat text. in l.Diuus 33. ff.de re iudic. vbi probatur contra huiusmodi sententiam restitutionem competere,quæ contra sententiam nullam iure non conceditur, l. in causa 17. in princip.ff de minorib. conducit text. hic, in verbo retractari, l.pen. ibi, retractari præcipimus, vbi gloss. C. de transact.l.2.C. si ex falsis instrum. obseruant gloss. in d. cap. licèt, verbo opponi, gloss. pen. in d. l. qui agnitis, vbi Socin.n.8.Bart. num vlt.in d.l. Diuus, vbi post alios Ias. n.8.communis ex Paris. n 64. & aliis hic, Menoch.de arbitr. casu 15. in princ. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsis,n.165. post alios intelligentes verba huius text. & d. cap licet, & d.l qui agnitis, cum similibus procedere præuia restitutione,quam supponunt,iuxta d.l.Diuus,ad quam se refert Iureconsul.in d.l.qui agnitis,ibi, principalibus constitutionibus; limitantes tamen communem non procedere, vbi sententia per falsas probationes contra absentem profertur, vt in d.§. Marcellus, vel vbi contra minorem, vt in d.l.1.C.si ex falsis,de quo per Ias.in d.l.Diuus,n.4. Dec.n.31.Paris. à n.71 in præsenti,Dec.in d.cap.licet n.21 vers.prædicto, cum seqq. Gam. decis.110.n.42.

7 Nec retenta hac opinione communi obstabit quòd text.in præsenti, agnoscit sententiam in proposito vsque ad annos viginti retractari posse,id quod per viã restitutionis non nisi intra quadriennium conceditur ex reg. l.vlt.de tempor.in integr.rest.& cap.1.de in integr. restit.lib.6.agnoscit in specie gloss. vlt. & communis, in d.l.Diuus,tum quia (& sic retorquetur argumentum) si text.intenderet huiusmodi sententiam esse nullam, & nullitatis remedio retractandam, non tantùm intra viginti, sed etiam intra triginta annos agi posset, iuxta gloss.in summ.in fine 35.q.9. receptam communiter vt per Tiraq.de retract.tit.1.§.36.gloss.2.n 38.tum etiam quia reg.d.l vlt.& d.c.1.dum quadriénium præfiniunt procedunt tantùm in restitutione, quæ competit ex Prætorum edictis, & olim anno tantùm durabat, l.intra vtile, ff.de minorib. in cuius locum hodie quadriénium subrogatur,de quo in d.l.vlt.quæ locum non habet in restitutione,quæ cõpetit ex Principum constitutionibus, qualis est hæc, iuxta d l.Diuus.

Dicendum igitur Pontificem in præsenti, meminisse viginti annorum, quia is est terminus omnium maximus, intra quem ad summum sententia per falsas probationes prolata retractari potest, etenim vsque ad illud spatium viginti annorum querela & accusatio falsi criminis intentari valet, l querela, C. de falsis, & in consequentiam sententia prolata per falsas probationes rescindi potest, d l 2 d.l.Diuus, licèt alias directè, & principaliter per viam restitutionis intra quadriennium tantummodo rescindatur. Nec item obstat quòd huiusmodi sententia contra ius litigatoris, non autem contra ius constitutionis profertur, ac subinde in rem iudicatam transit, ius facit & retractari nequit, cap. cùm inter, de re iudic. nam quicquid velit gloss. d. verbo opponi, respondetur fatendo totum, quoniam licèt sententia extraordinario restitutionis beneficio retractari possit, non ideo minus valet, nec in rem iudicatam transire, & ius facere desinit, imo isthæc omnia supponit restitutio, & satis non posse retractari via ordinaria, prout contingit in proposito, & in tit. C. si aduersus rem iudic. 8

Cap. Olim. VII.

Honor. III.

IVdex post appellationem datam, si causa propter quam fuit appellatum probatur vera, v.g. quia iudex cognoscit causam trahendo reum vltra duas dietas à sua diœcesi, declarabit appellationem esse legitimam, sed supersedere debet super causa principali, vel negotio. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabar.Bellam. Ioan. Andr.Imol. Anan.Host. Henric. Boich, Anchar. Butr. Bald. Dec. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Martin.Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.243. Aagoua in compend. iuris Canon. pag. 205. & tom. 4 repet. super iure Canonico in secundum librum Decretal. Petr.Paul.Paris. remissiuè Ximen. in concord. part.2. & nouissimè Ioan.de Valboa vbi supr. 1

De materia huius text. quatenus agit de dictis dixi latè ad cap.nonnulli 28. de rescriptis. 2

Cap. Dilecti. VIII.

EXcommunicati & periuri, v.g. Canonici possunt opponere exceptionem excommunicationis, & periurij contra aliquem in defensionem suæ Ecclesiæ, 1

&

& ille non potest explicare exceptionem excommunicationis & periurij contra Canonicos ne excipiant contra ipsos, & quicquid factum erit post appellationem, irritatur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Boich, Dec. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundo libri iuris Pontif. pag. 143.* Alagona *in compend iuris Canon. pag. 305. & tom. 4. repet. in iure Canon. ad secundum lib. Decret.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè Io. de Valboa *vbi suprà.*

Cap. Apostolicæ. IX.

Gregor. IX.

1 QVando quis agit pro ordinatione Ecclesiæ, & excipitur contra ipsum quòd sit suspensus, & amotus à beneficio, & agens vult probare hanc sententiam esse falsam, est ad cautelam absoluendus ne retardetur ordinario Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Henric. Boich, Botr. Bald. Panor. Dec. Felin. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali secundo libri iuris Pontif. pag. 244.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 305. & tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum lib. Decret. lib. 3.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissime de Valboa *vbi sup.*

Relaxauimus ad cautelam.] De absolutione ad cautelam à quo dari possit, & quibus concurrentibus, & an aliqua ex causa impediri valeat, latè Anton.
2 Ricciul. *de iure person. lib 4. c. 66. per totum*, Quarant. *in summa bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, auct. 18. vers. ad autem, n. 14.*

SVMMARIVM.

1 *Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, non facta excommunicationis mentione,* & n. 2.

3 *Excommunicatus ad sui defensionem omnes, & quascunque exceptiones proponere potest.*

Cap. Dilectæ. X.

1 REscriptum impetratum à Sede Apost. in quo fit mentio de excommunicatione lata post legitimam appellationem, valet, & si quid contra ipsum de excommunicatione excipiatur, non repellitur ab executione appellationis Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 144.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 306. & tom. 4. repet. super in iure Canonica ad lib. 2. Decret.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord p. 2* & nouissimè Ioan de Valboa *vbi suprà.*

2 Probat hic text. excommunicationis exceptione non obstante valere rescriptum impetratum in causa appellationis non facta excommunicationis mentione, nam cùm excommunicatus possit appellare, *c. cùm inter, suprà hoc tit.* & super appellatione rescriptum valeat impetrare, *cap. vlt. infrà hoc tit.* meritò & hoc facere poterit, siue fiat mentio excommunicationis, siue non, generale enim est in omnibus casibus ex quibus excommunicatus potest impetrare in illis valere rescripta, non facta mentione excommunicationis, ita Felin. *in d. cap vlt. sub n. 9. vers. & adde, quod, & in cap. dilectus 27. sub n. 12. vers. item adde, de rescriptis.* Socin. *in cap. sacris, n. 178. de sententia excom.* quos refert, & sequitur Ant. Ricc. *de iure person. c. 38. n. 29.*

Et cuilibet excommunicato defensionis, &c.] Ergo ex- 3 communicatus ad sui defensionem omnes, & quascunque exceptiones proponere potest, vt per Sord. *de alim. tit. 8. priuil 8 1. n 6.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 3. tit. 11. n. 19.* Carol. de Graff. *in tract. de except. except. 4. n. 51* plures per Ricc. *d. c. 18 n. 32.* vbi *n. 3.* ampliat procedere in except. reali, quæ defendit conuentum in eo, super quo conuenitur, & *n. 35.* etiam ampliat in exceptionibus, quæ percutiunt iudicis personam, & *n. 35* in exceptionibus fori declinatoriis, & competentibus ratione temporis.

Cap. Significauerunt. XI.

QVilibet etiã principalis actor non debet exclu- 1 di à prosequutione appellationis, etiamsi ei opponatur excommunicatio, quia excommunicato conceditur omnis legitima defensio in iudicio. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag 245.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 306. & tom 4. repet super iure Canonico in secundum librum Decret* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 4* & nouissimè Ioan. de Valboa *vbi sup.*

Quod prætextu excommunicationis, &c.] Notatur a ad hoc quòd excommunicatus potest appellare, vt per Anton. Ricc. *de iure person. extra gremium Ecclesiæ existen. lib. 4 c 38. n. 19* vbi *n 30* ampliat etiamsi excommunicatus esset actor originarius, & *n. 31.* cum Franch. *in c 1. sub n. 3. hoc tit. lib. 6.* declarat procedere in appellatione interposita ab actu facto per iudicem iudicialiter, vel extraiudicialiter, secus in appellatione interposita ab actu partis extraiudicialiter facto, puta in electione vel alio simili casu, quia tunc excommunicatus appellando, & appellationem prosequendo non audiretur, & rescriptum impetratum cum processu desuper facto non valeret.

SVMMARIVM.

1 *Reus in quacunque parte litis excommunicationem contra actorem obiciens auditur, & si malitiosè distulerit, in expensis condemnatur, & dato quòd non excipiat, ipse iudex publicè excommunicatum repellet.*

2 *Excommunicationis exceptio in quacunque iudicij parte opponi potest.*

3 *Excommunicatus iudicare non potest.*

4 *Excommunicatio suum habet effectum in agente interdicto recuperanda adhuc in causa spolij.*

5 *Excommunicationis exceptio non solum à parte, sed etiam à iudice opponi potest.*

Cap. Exceptionem. XII.

EXcommunicationis exceptionem potest oppo- 1 nere reus in dilatoriis proponendis, & in qualibet parte litis, & si malitiosè hanc omisit, vt defatiget

igct actorem sumptibus, & laboribus eondemnabitur ad expensas legitimas, si verò actor erat publicus excommunicatus, debet eum index repellere, etiamsi reus non excipiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Henric. Boich, Bald Panorm. Felin. Guid. Papæ, Mart. Vran Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 245. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 306, *& tom* 4. *repet. super iure Canonico ad secundum Decretalium librum*, Petr. Paul. Paris. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. & nouissimè Ioan. de Valboa *vbi suprà.*

2 Collige ex text. excommunicationis exceptionem in quacumque iudicij parte opponi posse, vt per Soar. de Pace *in pract. tom.* 1. *p.* 1. *temp.* 5. *n.* 57. Peregr. *de iure fisci, lib.* 3. *tit* 11. *n.* 14. Bernard. Muscatel. *in praxi circa Ciuil. Neapol. p.* 3. *gloss. similes, n.* 2. Anton. Ricciul. *de iure person. extra gremium Ecclesiæ existen. lib.* 4. *cap* 31. *n.* 24. Ordinatio Regia Lusitan. *lib.* 2. *tit.* 49. § 2 *in fin.* etiam post conclusum in causa, Surd. *de alim. titul.* 8. *priuil.* 83. *n.* 4. Amat. Roder. *in practic. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.* 5 *n.* 72. Ant. Ricc. *d. num.* 24.

3 *Ne quisquam in periculum*, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicatus iudicare non potest, vt per Vgol. *tab. de censur. cap.* 11. §. 3. Valer. Reginal. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *num.* 31. *vers* 7. ampliantes siue index Ecclesiasticus sit, siue laicus, siue ordinarius, sine delegatus, siue publicus, siue priuatus, aut subdelegatus.

4 Notatur etiam ad hoc quòd in agente interdicto recuperandæ adhuc in causa spolij excommunicatio suum habet effectum, gloss. *verbo, audientia, in cap. in nomine Domini* 23. *dist.* Felin. *in cap. dilectus, n.* 11. *de rescript.* Menoch. *remed.* 1. *recup. n.* 350. Vezin. *tom* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 3. *num.* 4. *pag* 136. Anton. Gabr. *tom* 3 *tit de restit spoliat. n.* 34 *pag* 281. Surd. *d. priuil.* 83. *num* 2.

5 *Nihilominus est officio iudicis repellendus.*] Notatur ad hoc quòd exceptio excommunicationis opponi potest non solùm à parte, sed etiam à iudice ex officio, Socin. *in cap. sacris, num.* 317. *de sententia excommunic.* Peregr. *d. tit.* 15. *num* 16. Sanch. *de Matrim. lib.* 3. *disput.* 22. *num.* 36. Anton. Ricciul. *dict cap.* 31. *num.* 29.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio rei indicata non competit reo absoluto, quia non possidebat.*

2 *Exceptio rei iudicata non competit, quando cessaret causa sententia, quamvis sit idem corpus, eadem causa petendi, & eadem persona*

3 *Dicens reus se non possidere ad hoc vt absoluatur cum tempore litis contestata possideret, præsumitur contra ipsum quòd dolo desijsset possidere.*

4 *Iudicata rei exceptioni obstet qua concurrere debeant, ostenditur.*

Cap. Aduersario. XIII.

1 SI tempore litis motæ aduersarius desinebat sine dolo rem possidere, & ita absoluitur à iudice, si deinde eam possideat, iterum exceptio rei iudicatæ illi petenti non nocet. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Boich, Anchar. Butr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viu. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.* 246. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 307. *& tom.* 4. *repet. in iure Canonico ad secundum librum Decretalium*, Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1.

Collige ex text. exceptionem rei indicatæ non competere, quando cessaret causa sententiæ quamvis sit idem corpus, eadem causa petendi, & eædem personæ, vt per Rebuff. *in tract. bu ut 11. n.* 511. Nam vt hæc exceptio cursum causæ impedire possit, tunc in ea debent concurrere identitas rei, identitas personarum, identitas causæ agendæ, & actionis, de quo vide Burg. de Pace *cons.* 40. *num.* 22. D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin p.* 2. *n.* 62 *ff. solut matrim.* 2

Non obstat.] Collige ex text. quòd si ille, à quo res per rei vendicationem petebatur, fuerit absolutus, quia illam tempore latæ sententiæ non possidebat, potest iterum super eadem conueniri, si modo illam possideat, nec agenti obstabit exceptio rei indicatæ, ac subinde si res semel indicata non patit exceptionem in eodem tribunali, à fortiori non patiet in diuerso foro contra *c.* 1. *de except. lib.* 6. Dicendum igitur est, quòd ille, qui intentat rei vendicationem petendo rem suam, quo tenetur probare, dominium scilicet ex parte sua, & possessionem ex parte rei conuenti, siue propriam, siue impropriam, iuxta *l. officium* 9. *l. in rem* 24. *ff. de rei vendicat.* vt si vtrumque simul non probauerit, reus absoluetur, illa tamen differentia constituta quòd si reus absoluatur non ex eo quòd actor dominium non probauit; sed quia rem tempore sententiæ non possidebat, nec dolo desierat possidere, si modo illam possideat, poterit iterum super illa conueniri, nec agenti obstabit exceptio rei indicatæ; & ita illis tribus requisitis necessariis ad hoc vt rei iudicatæ exceptio locum habeat de quibus *in l. cùm quæritur, cum duabus seqq. ff. de except. rei iud.* quartum etiam requisitum est addendum, vt videlicet reus absolutus tempore sententiæ possideat, aliàs enim exceptio non obstabit iuxta hunc text. licèt sit eadem causa petendi, idem corpus, seu quantitas, & eadem conditio personarum: at verò si reus absoluatur non ex defectu possessionis in eo, sed quia actor nihil probauit, iuxta reg. *cap vlt. § vlt.* vbi gl. *verbo probatione*, iura similia citat, *de iureiur.* tunc actori iterum agenti obstabit exceptio rei indicatæ, iuxta reg. *d. cap.* 2. *cum similibus hoc tit. lib.* 6. Ratio differentiæ est, quia priori casu cùm sententia absolutoria nitatur in defectu possessionis in reo, non autem quia actor dominus non erat, rectè sequitur quòd si rem modò possideat, eam possit dominus ab eo iterum vendicare, sicut ab alio quoquo possessore, vt est de natura rei vendicationis, iuxta notata *in §. omnium, Instit. de action.* at posteriori casu cum reus absoluatur, & sententia fundetur in defectu probationis dominij ex parte actoris, qui nihil probauit, nunquam amplius eadem petere poterit per actionem rei vendicationis, cùm in illo dominium deficiat, etsi illud iterum probare voluerit, exceptione rei indicatæ submouebitur, quam conclus. colliges ex gl. recepta per Bart. & alios, *ibi, in l. si quis exhibendum, ff. de except. rei iudic.* sequuntur Imol. & Abb. *n.* 10. Felin. *n.* 4. *in præsenti, gl. verbo admitti in d. c. hoc tit. lib.* 6. Alex. *in l. properandum, § & siquidem, n.* 14. *C. de iud.*

In gloss. *Sine dolo*, in fin. Notatur ad hoc quòd quando tempore litis contestatæ reus possidebat, & dicat se non possidere, ad hoc vt absoluatur, præsumitur contra ipsum quod dolo desierit possidere, secus autem non constabat, quòd tempore litis contestatæ possideret, nam tunc dicenti eum dolo desiisse possidere. 3

poſſidere probandi onus incombet, ita Maſcard. *de probat.concl.* 1193.*n.*7.

4 In ead.gl.ibi, *Oportet ad minus, quod tria concurrant*, &c. Tria ergo copulatiuè cócorrere debent, vt alicui obſtet exceptio rei indicatæ, nempe identitas rei, identitas perſonarũ, identitas cauſæ agendæ, & actionis, de quo vide Burg. de Pace *conſ.*40.*n.*22. Vezin. *tom.* 2.*comm.opin.lib* 8.*tit.*20.*n.*21. Surd.*conſ.*312.*n.*1.*& de al.mentu,tit.*1.*q.*126.*n.*2. Bernard. Muſcatel. *in praxi aurea Cauſis Neapol p.*4.*gloſſ iudicata*, optimè Barboſ. *in l.diuortio,§.fin.p* 2.*n* 62.*ff.ſolut.matrim.* Abb.*conſ.*50.*n.*2.*vol.*1 Dec.*conſ* 96. *col.*1.*in fin.* Rot. *deciſ.* 100.*n* 3.*p.*4 *diuerſ.* Fab.de Anna *conſ.*17.*vol.*1 Honded.*d conſ.* 30.*n.*50 *volum* 1. Surd.*conſ* 114.*n.*11.*& conſ.*165.*n.*11. Menoch.*conſ.*828.*n.*2 Intrigl.*ſing.*56.*n.*1.& ſufficiunt interpretatiuè ſaltem concorrere, gl.& Bart.*in l.& an ead.ff.de except.rei iud.* Socin.*conſ.*18.*n.*44.*vol.*1. Surd. *d.conſ.*312.*n.*26. Lan. *conſ.*65.*n.*5. à Ponte *conſ* 49.*n.*4. Fab.de Anna *conſ.*53.*n* 27. Cornaz *deciſ.*70.*n* 8.

Cap. Venerabilem. XIV. & vlt.

1 EXcommunicatos ſoper appellatione poteſt impetrare reſcriptom ſine facta excommunicationis mentione, ſiue non. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Innoc. Collect. Bellam, Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric. Butr. Bald. Felin Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex.de Neuo, Cujac. Viu.*in rat.* 2.*libri iuris Pont.pag.*246. Alagon.*in comp.iuris Canon. pag.*307.*& tom.*4. *repet.in iure Canon. ad* 2.*libr. Decret.* Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Ximen.*in concord. p.*2.

2 Hanc eandem concloſ. ex hoc text. deſumit Ant. Ricc.*de iure perſon. extra gremium Eccleſia exiſten.l.*4.*c.*38.*n* 29 vbi etiam dicit hoc ipſum eſſe generale in omoibus caſibus, in quibus excommunicatus poteſt impetrare, quia in illis valent reſcripta, non facta mentione excommunicationis, & citat Felin.*in præſenti,n.*9.*verſ.& adde quod*, ac poſt alios Soc.*in c.ſacris, n.*178.*de ſent.excom.* quod quidem verum eſt, etiamſi excommunicatus eſſet actor originarius, nam nibilominus ſi ſuccumbat, & appellet, poterit ſoper appellatione impetrare reſcriptum, vt poſt Ioan. Andr.& Gemin.*in c.*1.*de reſcriptis, lib.*6. reſoluit Ant.Ricciul. *d.c.*38.*n.*30. vbi *n.*31. intelligit procedere in appellatione interpoſita ab actu facto per iudicem iudicialiter, vel extraiudicialiter; ſecus in appellatione interpoſita ab actu partis extraiudicialiter facto, putà in electione, vel alio ſimili caſu, quia tunc excommunicatus appellando, & appellationem proſequendo oon auditur, & reſcriptum impetratum ſimul cum proceſſu deſuper facto non valeret.

De Præſcriptionibus.

Tit. XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur ſuper hanc rubr.ſcribentes.*
2 *Præſcriptionum materiam qui Doctores tractent, citantur.*
3 *Præſcribere, id eſt, prius, ſiue ante ſcribere.*
4 *Præſcribo pro præfinio, ſiue determino aliquando accipitur.*
5 *Præſcribo pro excipio interdum accipitur.*
6 *Præſcribere pro acquirere per poſſeſſionem, & ita pro vſucapere frequentius accipitur.*
7 *Præſcriptio, ſeu vſucapio definitur vt ſit acquiſitio dominij per continuã poſſeſſionẽ temporis legẽ definiti.*

SVper hanc rubr. ſcripſerunt Zabar. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Alex.de Neuo, Panorm. Mar. Soc. Bald. Beto. Pet. de Rauen.*in compend iuris Can.* Ioan.de Londr. *in breuiario ſanctorum Canonum fol* 171. Mart. Meſnart.*in epitome Decret. fol* 80.*verſo*, Dan. Venat. *in analyſi method. iuris Pontif. à pag.*296. Goffred. & Hoſt. *in ſumm huius tit*, Alex. Caſſan.& Anaſt. Germon.*in paratitlis ad* 5.*lib. Decr.ſub hoc tit.& tom.*4 *repet. ſuper iure Canon ad* 2. *Decret librum* Petr. Paul. Pariſ. Barthol. Carthag.*in expoſit. tit.iur Canonic.* & Zypæ.*in analytica poſtremi iur. Eccleſ.enarrat.* Ioan. Honor.*lib.*2 *ſum.in Decretal.* omnes *ſub hoc tit.* 1

De materia huius tit. latè Kirchou. Viu. Soar.& alij *tom.*2.*comm.opin lib.*7.*tit.*2.& Ant.Gabr.*tom.*4. *ſub hoc tit.* Conan.*lib* 3.*comm c.*11. Perez *tit.*13.*lib.*3. *Ord.pag.* 705. Parlad. *rerum quotidianarum lib* 1. *c.*1. Pacin.*controu.l* 1.*c.*64.*cum ſeq.* M...ncb.*illuſtr.c.* 3. Rendin.*in prõptuario recept.ſent tom.*1.*tit.*79 Sayr. *in claui Regia, l.*9. *c.*11 Molin.*de iuſtit. tr.*1.*d ſp.*60. *cum ſeq.* Leſſ.*eod.tr, lib.*2. *c.*6. Et de præſcriptionibus peculiares tractatus ediderunt Balb. Con. Tiraq. Nic Ciſner. Ioan. Baptiſta, Petr. Gilchen.& notiſſimè D.Petr. Barboſa. 2

Præſcriptionibus] Verbum *præſcribo*, à quo præſcriptio dicitur, multipliciter accipiunt Cic.& boni Auctores, vt conſtat ex Theſaur. Calep.& aliis Conan. *l.*3.*comment.c.*12 *ex n* 2. Pariſ.*in hoc rub n.*13. ſecundùm qoos aliquando iuxta etymologiam, & verbi compoſitionem dicitur præſcribo, id eſt priùs, ſiue ante ſcribo, accipi videtur *in l qui ſub conditione, ff.de condit.& demonſt.* quicquid aliter gloſſ.& quia inſcriptiones, ſeu tituli priùs ſcribuntur, meritò præſcribere accipitur pro intitulare, vel ſcribere, ſicut & præſcriptio pro titulo, vel inſcriptione, vt ex Cicer. oſtendunt prædicti, probat text. ſic intelligendus iuxta materiam, & rub.*in l* 1.*in fin C.vt nemo priuatus.* 3

Rurſus accipitur verbum *præſcribo* pro præfinio, ſeu determino, *l.intra* 10 ibi, *præſcriptum, ff de diuerſ & tempor.l. maritus* 11.*in fin C de procurat* ſicut & præſcriptio accipitur pro præfinitione, vel termino, in quo ſenſu accipi poteſt *l. præſes* 5 *in fin.C de dignit.* Sane quia præcipiens, vel mandans aliquid ſatis idipſum præfinit, & determinat, meritò præſcribere dicitur, ſicut & præſcriptio, vel præſcriptum capitur pro præcepto. vel mandato, ſecundum præcitatos, in quo etiam ſenſu accipi poteſt *d l.maritus.* 4

Frequentiùs tamen Iureconſ. accipiunt verbum *præſcribo* pro excipio, *l vlt.ff de ſuſpect tutor.l.pe ff de re iud.* quemadmodum & præſcriptio pro exceptione, *l.qui agnitis* 11 *ff.de except l.cumque*, vbi gl.*ff. finium regund.* & ſoadetur ex *rub.ff de except præſcript.* &c.*& C de except. ſeu præſcr.* quorum argumento communiter receptum eſt præſcriptionem, & exceptionem nõ differre, ſed pro eodem accipi, vt intendit text.*in l.creditor ff de diuerſ.& tempor* Fab. & Angel.*in princ. Inſtit.de except.* vbi noniores Dec *num* 2. Pariſ.*ex n* 9.*in dict.rub.* Con.*in reg.poſſeſſor, in princ n.*3 *&* 4 *verſ ſextò*, & plerique alij. Sed hac in re mihi verius videtur præſcriptionẽ, strictè & propriè loquendo, accipi pro exceptione illa, quæ in principio litis proponenda eſt, & tractata antè probatam intentionem actoris ad effectum vt proceſſus differatur, vel vt actio perimatur, & agens omnino excludatur à iudicio, cuioſmodi ſunt exceptiones dilatoriæ *l.pen.& vlt C.de except*, & nonnullæ peremptoriæ, quæ in principio ante litẽ conteſtatam proponi poſſunt in vim dilatoriarum concludentes actorem omnino excludendum, de quibus *in c* 1. *verſic. niſi, de litis conteſtat.lib.*6. Quæ quidem explicatio ſatis colligitur ex *l. ſi maritus* 15. *§.ult.verſic. præſcriptione, ff de adulter.*& ex Quintil.

lib 7.c.6. & ex Fortunat. *lib.1.Rethoric.* quorum verba referunt Alciat. *in d.l.quinque pedum, n.68.* Cou. *d.loco, n.1* Rainard. *de praiudic.* ex *cap.*8. Et ſuadetur, quia ſi aduertas, omnia ferè iura, quæ præſcriptionem pro exceptione accipiunt, vel agunt de exceptionibus dilatoriis, vt *in d.l.pen & vlt.d.l.pen C.de pactis*, vel de peremptoriis illis, quæ initio proponi poſſunt, & actorem remouent, *d.l.pen ff de re iudic.* Accedit, quia propriè loquendo, his tantùm exceptionibus accommodatur nomen *præſcriptionis*, ſiquidem qui has proponit, præſcribit, ideſt, priùs, ſiue ante ſcribit, & ita per analogiam, priùs proponit, & probat antequam actor de iure ſuo doceat. Rurſus præſcribit, ideſt, præfinit, terminat, & modum ponit actioni, & actori, quem omnino excludit, iuxta quem ſenſum frequenter *in tit ff.de except. & præſcript. & de diuerſ. & temp.* frequentiſſimè *in C. Iuſtiniani* accipitur præſcriptio pro exceptione illa, quæ ex vſucapione, vel longi temporis poſſeſſione naſcitur, quippe cum ea in principio propoſita lis finiatur, & agens omnino excludatur *l vlt.* vbi Bart. *ff. pro ſuo, cap.ad aures 6.verſ.omnem prorſus, hoc tit.*

6 Denique apud noſtros Pontifices, & vtriuſque iuris interpretes paſſim accipitur præſcribere pro acquirere per poſſeſſionem, & ita pro vſucapere, *c.cauſam quæ, in fin.c.vlt.hoc tit.reg. poſſeſſor.de reg iuris, l.6.* ſicut & præſcriptio capitur pro acquiſitione, quæ fit per poſſeſſionem, & ita pro vſucapione, *d.cap vlt. reg.ſine poſſeſſione, de regul.iuris in 6* licèt autem iſthæc acceptio non ſit ita frequens in libris Digeſtorum, nihilominus non eſt ita impropria barbara, Iureconſultis, aut Imperatoribus incognita, vt opinantur Alciat. *vbi ſup. n 72.* Corraſ. & plerique ex nouioribus relati à Cou. *vbi ſup n.vlt.* Deinde accipitur præſcribere pro præfinire, ſicut & præſcriptio pro præfinitione; quia igitur is, qui rem per vſum, & poſſeſſionem acquirit, inſcribit eam ſibi, & inſuper præfinit dominium, ſeu ius alterius, meritò præſcribere dicitur, & ipſa acquiſitio dicitur præſcriptio quaſi intitulatio, & præfinitio, iuuat *l.vlt.§ ſin autem, verſ. vt nec, C.communia de legat.l.quemadmodum, in fin.C de agricol.* in quibus longi temporis præſcriptio accipitur pro acquiſitione, ſicut etiam accepiſſe videtur Iuſtinian. *in rubr. Inſtit. de vſuc. & longi temp. præſcript.* vt habent vulgati Codices, licèt Cujac. & Hotom. legant, *& longi temporis poſſeſſ.* ſi aduertas ſub eod.tit. nullum eſſe verbum de præſcriptione, ideſt, exceptione longi temporis, ſed de acquiſitione, quæ fit per longi temporis poſſeſſionem, *in princ.verſ.& ideo, & in §.quod autem*, quam acquiſitionem Iuſtin. *in rubr.* præſcriptionem dixiſſe videtur. Quibus conſequens eſt in hac rubr. non accipi præſcriptionem pro exceptione, vt intendunt gloſſ. Alciat. *n.1.* Pariſ. *hic in princip.* Dec. *vbi ſup. n.2. ad fin.* ſed pro acquiſitione, quæ fit pro poſſeſſione, iuxta ſupradicta.

7 Definitur præſcriptio, ſeu vſucapio vt ſit acquiſitio dominij per continuam poſſeſſionem temporis lege definiti, ſecundùm Iureconſ. *in l.3.ff.de vſuc.* vbi Ferret. *à n.15.* Cujac. & alij, Abb. *n.3.* Alciat. 15. Bero. & nonnulli *in hac rubr.* tangit gl. *verbo quod autem præſcriptionem, in ſum.16 q.3.* Conrad. *de contract.quæſt.15. concl.3.* Mench. *illuſtr.c.51.n.7.* quæ quidem definitio videtur admittenda, licèt aliter præſcriptionem definiat, gloſſ. *d.verbo quod autem præſcriptionem*, quam in effectu ſequuntur Alciat. *hic n.4.* & Ferret. *n.84.in d. l.3.* Cou. *in d.reg.poſſeſſor, p.1 §.1.n.4.* Contra quam Iuriſconſulti definitionem non obſtat quod acquiſitio dominij eſt effectus vſucapionis, ſed non ipſa vſucapio, quæ à ſuo effectu diſtingui debet, ac ſubinde definitio, per quam res per effectum definitur, non eſt abſoluta, vt per Bart. communiter receptum *in l.1.ff de appellat.* præſertim quia Iureconſ. definit vſucapionem, prout eſt in actu acquirendi, non verò prout eſt ius quæſitum, quia tunc non eſt acquiſitio, quia reſpondetur vſucapionem *hic* definiri per id, quod eſt ſubſtantiale, & intrinſecum illius, nam cùm vſucapio propriè ſignificet acquiſitionem, quæ fit per poſſeſſionem ducta etymologia à dict. *vſus*, quæ poſſeſſionẽ ſignificat, *l.q 115. ff.de verbor. ſignif* & à dict. *capionis*, quæ acquiſitionem importat *l.aliud, 79.ff.illo tit.* meritò vſucapio non poteſt aliter melius definiri quàm per acquiſitionem, quam intrinſecè, & ſubſtantialiter denotat. Si ſanè vt aduertunt Ferret. *d.n.15.* & Cujac. *in d l.3.* falſum eſt dicere vſucapionem eſſe cauſam acquiſitionis dominij, ſiquidem cauſa acquiſitionis eſt continuata poſſeſſio, vſucapio verò eſt ipſa acquiſitio, & ideo Iureconſ. *in d. l.3.* definit vſucapionem prout eſt in fieri, ſeu in actu acquirendi, non autem ius, ſeu vſucapionem perfectam, quia vſucapio ex ſe dicit aliquid quod eſt in fieri, ſicut & vſucapiens dicitur eſſe in actu acquirendi, ſecundum Imol. & *ſupr.* citatos. Nec etiã obſtat quod hæc Iuriſconſ. definitio non reuertitur cum ſuo definito, quia non competit illis vſucapionibus per quas non acquiritur dominium, ſed actio perſonis, vel in rem, aut etiam exceptio, ſeu iuris retinendi, de quibus *in l.omnes, l.ſicut, l. ſi quis emptionis, §.1.C.de præſcript.30.* quia omiſſa reſponſione Alciat. *in d l quinque, n.61.* & Pariſ. *n.11* Bero. *n 14.in hac rub.* reſpondetur dominium *hic* non accipi ſtrictiſſimè prout reperitur in rebus corporalibus, ſed latiùs prout comprehendit res incorporales, actiones reales, & perſonales, & iura quæcunque in quibus etiã dominium datur, ideſt, ius diſponendi de illis, vt in vſufructu probat *l. qui vſumfruct 3 in fin ff ſi vſufr. pet.* per quam poſt alios refert Pinel. *in l 1.C.de bonis mat.p 2.n.18.col.1.* & conſequenter Iureconſ. *in d l.3.* non excludit, imo includit vſucapiones, per quas actio, vel exceptio, & ita dominium, ſeu ius earundẽ acquiritur; nec nouum eſt verba definitionis generaliter accipi, vt patet in definitione actionis *in princ. Inſtit.de actionib.* iuncta gloſ. *verbo quod debetur*, nec denique obſtat, quod hæc definitio videtur nõ ſatis explicare ſubſtantiam vſucapionis, ad quam non tantum requiritur continuatio poſſeſſionis, ſed etiam iuſtus titulus, & bona fides *l.4 in princ.l. Celſus 27.ff.hoc tit. l.4.C de præſcript.longi temp princ Inſtit.hoc tit.* quia reſpondetur cũ Alciat. *in hac.rub n.29.& in d l.quinque; n.62* Ferret. *in d.l.3.n.18* titulum, & bonam fidem licèt multoties requirantur ad vſucapionem, veluti qualitates quædam intrinſecæ, ſine quibus vſucapio effectũ non habebit, nihilominus quoad ſubſtantiam vſucapionis, non pertinent, quippe quod aliquando abſque titulo procedit, vt *in d l omnes, c 1 hoc tit.lib.6.* & aliquando abſque bona fide fuit admiſſa *d.l.ſi quis, §.1.* ideò meritò Iureconſ. ſubſtantiam vſucapionis explicaturus, titulum & bonam fidem omiſit, de ſola continuatione poſſeſſionis agens, ſine qua vſucapio conſiſtere, aut conſiderari non poteſt, prout ſimiliter obſeruatur in definitione ſtipulationis, de qua *in l.5. § ſtipulatio, ff.de verb.oblig.* & in definitione matrimonij, de qua *in c.illud, de præſumpt.* & in aliis in quibus ſola eſſentia & natura definiti explicatur, omittuntur autem qualitates, & accidentia ſine quibus non habentur iuris effectus.

SVMMARIVM.

1 *Epiſcopus contra Epiſcopum locum per ſe conuerſum ad fidem præſcribit triennio, ſed cum vacat Eccleſia, vel eſt in ſchiſmate, nõ præſumitur contra ipſã.*

2 Epiſco

2 *Epiſcopus contra Epiſcopum locum per ſe conuerſum ad fidem triennio præſcribit.*

3 *Concordatur text. in præſenti cum c. placuit il. 2. 16. quæſt. 3.*

4 *Eccleſia vacante ceſſat præſcriptio contra illam.*

Cap. Placuit. I.

Ex Conc. Afric.

1 EPiſcopus conuertens aliquem locum ad fidem, vel vnitatem Catholicam, qui ſpectaret ad alium Epiſcopum Catholicum, ſi per triennium illum retinet, nemine repetente, vlteriùs ab eo repeti non poteſt; ſi verò vacabat Eccleſia, vel erat in ſchiſmate, non currit præſcriptio, niſi poſtquam fuerit creatus Epiſcopus, vel conuerſus, quia ex tunc incipit triennium, & currit præſcriptio. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Imol. Ioan. Andr. Anan. Hoſt. Henric. Anch. Butr. Bellam. Bald. Panorm. Dec. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in rationali ſecundi libri iuris Pont* pag. 251. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 309. *& tom.* 4 *repet. ſuper iure Canon. ad ſecundum lib. Decret.* Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Ximen. *in concord p.* 1. deſumitur ex Conc. Africano *c.* 86. ſub Bonifac. I. & habetur *tom.* 1 *Concil. pag.* 516. vt in Latinis libris eſt. At in Græcis ex Concil. Carthag. *c.* 119. ſecundùm veterem librum apud alios *c.* 120. 121. *&* 123. Fuit autem hoc Concilium conſtitutum Honorio XII. & Theodoſio VIII. Auguſtis conſulibus Kalendis Maij Carthagine, ſecreta in Baſilicæ Fauſti Aurelio Epiſcopo in vniuerſali eius prouinciæ Concilio præſidente, vt apparet ex iis, quæ ſcripta ſunt ante *c.* 77. *eiuſdem Concilij Africani*, ſiue *c.* 76. *in corpore Can.* & hic text. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 1. *tit.* 19. *c.* 1. nouiſſimè Io. de Valboa *in annuis Acad. prælect. Salmant tom.* 1.

2 Probat hic text. Epiſcopum contra Epiſcopum locum per ſe conuerſum ad fidem triennio præſcribere, cuius quidem deciſio procedit in fidei Catholicæ fauorem, ita vt Epiſcopus proprius diligens fiat ne intra tam breue temporis ſpatium amittat locum, & partem diœceſis, quæ à fide defecit, & alius ſperans acquirere intra illud maiori cum diligentia procuret vt locus ille, vel pars diœceſis ad fidei, & Eccleſiæ vnitatem reuertatur: ita *gloſſ.* 1 *in fin.* Abb. & communis *in præſenti gloſ.* 4. & omnes *in c. placuit*, *il.* 2. 16. *q.* 3. *gloſſ. vlt in reg poſſeſſor, de reg. iuris, l.* 6. Balb. *de præſcript.* 1. *quarta, q.* 1. *in fin.* Couar. *in reg. poſſeſſor*, *p* 2 §. 11. *n.* 8. Meneh. *illuſtr. c.* 72. *n.* 6. Ludou. Gom. *in reg. de triennali q.* 41. & probant alij exiſtimantes ex auctoritate legis Canonicæ procedere præſcriptionem cum mala fide, idque poſt Rip. agnoſcit Aurnd. *de exequendis mand. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 21. *col.* 3. Sic etiam propter publicum fauorem tributorum ſoluendorum limitatur reg. *l.* 1. *C. de uſucap. transfor.* & biennio præſcribuntur prædia tri-

3 butaria deſerta *l. qui agros, C. de omni agro deſ.* Ego verò text. *in præſenti* procedere intelligo, quando nulla præceſſit monitio contra proprium Epiſcopum negligentem, tunc enim contra illum requiritur lapſus triennij, intra quem ſi locum affinem ab alio conuerſum non repetat, ampliùs repetere non poterit, text. verò *in d. cap placuit*, ideo ſex menſes requirit, quia præceſſit monitio, ibi enim proprius Epiſcopus monitus fuit ab aliis, qui illum negligentem aduerterunt, populumque ad fidem conuerterunt, vnde ſi intra illud breue ſpatium à die monitionis proprius Epiſcopus non repetat, ampliùs repetere non poterit, & locus conuertentis efficitur, quem intellectum præſtat etiam Anaſt. Germon. *animaduerſ. lib.* 1. *c.* 10.

Verùm contra hunc communem intellectum primò obſtat text. *in cap. vlt. hoc tit.* & generalia eiuſdem verba, ibi, *nulla valeat*, &c. inſuper & ratio illic addita, quæ in fauorem fidei Catholicæ negligenda non fuit, imò eo magis admittenda, quod fides Catholica magis abhorret peccata, & magis aliena eſt ab omni iniuſtitia, & legis naturalis, ſeu diuinæ violatione, neque par credere eſt maximos Eccleſiæ Pōtifices inter Eccleſiaſticos, & præſertim Epiſcopos admittere præſcriptionem cum mala fide, quam *in cap. vigilanti, & in d. cap vlt. infr. hoc tit.* inter ſæculares, & in foro ſæculari abſolutè improbarunt, arg. text. *in l. in arenam, C. de inoffic. teſt.* Secundò obſtat quod tempore huius text. & Concilij Africani circa annum 425. non apparet lege aliqua, quæ contra Eccleſias, & Epiſcopos quadragenariam præſcriptionem requirat, vnde ſemoto fidei fauore fortaſſe eo tempore minor ſufficiebat, ac ſubinde non limitatur per hunc text. *c. de quarta, & c. illud, infr. hoc tit.* quæ multo poſtea emanarunt. Tertiò vrget *cap. placuit, il.* 2. 16. *q* 3. quod habetur *in Concil. Mileuitano*, ſub Innoc. I. *c.* 24. vt conſtat *tom.* 1. *Conc. p.* 484 *col.* 2. & rurſus refertur *in d Conc. Africano c.* 88. & habetur *d. c.* 516. vbi in eadem ſpecie de qua hic agitur in fidei fauorem, procedit præſcriptio per ſex tantummodo menſes, nec requiritur triennium.

Sed retento communi intellectu non obſtant, quæ contra illum adduximus, nam ad primum ex mente communis aduertendum eſt, & fatendum videtur fauorem fidei in propoſito attendi, & ex auctoritate legis Pontificiæ maximè operari, primò circa poſſeſſionem, quam lex hic & iuſtificat, & tribuit Epiſcopo conuertenti, vt ex iuris auctoritate iuſtus ſit poſſeſſor, arg. *l. iuſtè poſſidet, ff. de acquir poſſeſ.* quam poſſeſſionem neque iuſtificat, neque tribuit regulariter in aliis caſibus, ſanè Epiſcopus conuertens, de quo *hic*, quamvis ſciret plebem, & partem diœceſis, quam conuertebat, eſſe alienam, & ad alium Epiſcopum pertinere in actu practien, non habebat conſcientiam rei alienæ, vel peccatum iniuſtæ retentionis, quippe qui ex legis auctoritate iuſtè, & abſque peccato poſſidebat, *d. l. iuſtè*, & conſequenter non malæ, ſed bonæ fidei poſſeſſor erat, vt intendunt Angel. *in l.* 1 *n.* 61. *C. de iudic.* Couaru. *vbi ſup.* Secundò circa tempus, quia ſufficit in propoſito triennium cum aliàs attento iure ſpatium 40. annorum ſit neceſſarium, *cap. de quarta, cum ſimil. inf. hoc tit.* Denique circa titulum, qui omnino requirebatur in hac præſcriptione, in qua Epiſcopus intra alienam diœceſim contra ius commune præſcribebat, *cap. ſi diligenti, ad fin.* ibi, *iuſtus titulus, infr. hoc tit. c.* 1 *eod. tit lib.* 6. & tamen *in præſenti* ſuppletur à lege in fauorem fidei Catholicæ, qui exceptis his tribus, & circa malam fidem nihil operatur.

Ad ſecundum reſponderi poterit quòd licèt tempore Conc. Africani, à quo is text. deſumitur, non requireretur quadragenaria præſcriptio contra Eccleſias, vel Epiſcopos, nihilominus tamen quo tempore Gregor. IX. hunc text. collocauit *ſup. hoc tit.* iam erat receptiſſima huiuſmodi præſcriptio, vnde ex mente illius text. hic videtur hoc in loco adiectus, vt in fauorem fidei limitetur reg. *d. cap. de quarta, & d cap. illud, cum ſimilibus.*

Ad tertium communis concordia eſt quod text. *in præſenti* ſuppleri debeat per *d. cap. placuit*, & è conuerſo, ita quod ſex menſes, de quibus *in d. c. placuit*, à tempore monitionis computandi, non tribuant ius loci conuerſi, quaſi Epiſcopus conuertens per illos præſcribat, ſed requirantur vt Epiſcopus proprius monitus conſtituatur in mora, & negligentia, qua in-

terneniente fit facnltas alij Episcopo conuertendi, & si post conuersionem proprius Episcopus per triennium non recuperat, inducitur præscriptio loci conuersi, *glos. 1. & communis in præsenti, glos. in d. c. placuit, gloss. in d. reg. possessor, de regulis iuris in 6.* communis ex Panorm. *hic n.* 8. probat ex multis Con. *vbi sup.* expendens quòd in prædicto originali huius text. sic legitur, *Placuit vt quicunque post leges locum ad Catholicam,* &c. quæ verba, *post leges*, licèt à Gregor. huius libri compilatore omissa fuerint, satis significant necessariam esse monitionem, & sex menses post illam decursos, intelliguntur enim post leges, scilicet de monitione præmittenda; & sex mensibus expectandis. Sed hæc communis concordia non satisfacit, tum quia diuinat ad vtrumque text. hic enim nulla fit mentio monitionis, aut sex mensium, sicut nec *in d. c. placuit*, vllum est verbum de triennio; tum etiam, quia sex menses, de quibus *in d. c. placuit*, non præfiniuntur tantùm vt Episcopus proprius moram incurrat, sed etiam, vt illis elapsis alius conuertens statim locum acquirat, ita quòd vlterior expectatio triennij non requiratur, provt significat verbum, *pertineat*, de quo *in eo text.* præsertim si adiúgantur verba illa, quæ præcedunt, ibi, *ad suam Cathedram pertineatis*, quæ important plenum ius competens Episcopo proprio negligenti, quod idem post sex menses acquiritur conuertenti; nec aliquid probant verba illa, *post leges*, quia vt constat ex eod. Concil. Africano *cap.* 88. & passim alibi, intelliguntur, id est, post leges latas de Donatistis hæreticis, vel contra eosdem hæreticus, & propterea omissa sunt à Gregor. qui per hunc text. voluit constituere legem generalem, non habito respectu ad Donatistas, vel leges eorundem, de quibus Concil. Africanum loquebatur, aliàs enim si verba prædicta referrentur ad leges monitionis necessariæ, vt Conarru. credit, planè Gregor. non omisisset, vel omittens apertè significaret non esse necessariam monitionem, nec illam posse à nobis suppleri, quàm cùm antea esset integrè Pont. Gregor. resecauit.

4 *Non praiudicetur Matrici Ecclesia*, &c.] Notatur ad hoc quòd vacante Ecclesia cessat præscriptio contra illam, vt per Felin. *in cap. cùm deputati*, *n. 7. de iudic* Aymon. *de antiquit. tempor. p. 4. cap. materia, n. 68.* Bald. *de prascript. 2. part. sexta principalis, n. 7.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 78. num. 7.* Bart. *in l. naturaliter, n. 24. ff. de vsucap.* Arnulph. *de commendis q. 9.* Guid. Papæ *decis.* 152. quicquid controueriat, & confundat Annib. *in d. l. naturaliter, n.* 298. Idem probat *cap. de quarta, vers. ipsi, cap. abolendis, vers. sed si hoc sit.* & iuuat ratio, nam Ecclesia dum vacat vtpote carens legitimo defensore, iure agere prohibetur, *cap. vlt. ne sede vacante*, ac subinde contra huiusmodi Ecclesiam iure impeditam dormit ipso iure præscriptio, quantumcunque adsint omnia illa ad illam necessaria, iuxta reg. *l. 1. §. vlt. C. de annali except.* Ita similiter dormit dum viuit Prælatus ille, qui rem Ecclesiæ temerè alienauit, vel aliquid aliud contra sacros Canones, & in Ecclesiæ præiudicium fecit, quia scilicet dum is viuit est (quoad hoc) ac si Ecclesia non haberet Prælatum cùm habeat ad hoc inutilem, quem lex verosimiliter non credicur venturum contra id, quod temerè facit, vt colligitur ex text. *in cap. si Sacerdotes 16. quæst. 3.* ibi, *ex quo talia moriende*, quem notant gl. *verbo causa in cap. 1. de in integr. restit. num. 6.* Roman. *sing.* 267. vbi addit Rebuff. *in compend. alien. num 37.* Bald. *de rescript. 1. p. 5. n. 8.* Cald. Pereira *in l. si curaterem, verbo intra legitimum, n. 4.* Provt cessat etiam durante pupillari ætate, quia illo tempore dormit, *§. sicut, C. de prascript. 30.* Surd. *decis. 4. num. 8.* Rot. apud Farinac. *decis. 419. num. 4 part 2. recent.* intellige supradicta procedere vbi Ecclesia quasi vacet, vt quia licèt Prælatum habeat, is tamen quoad iuris effectus, & res Ecclesiæ, vt oportet, tuendas, inutilis est, vtpote hæreticus, schismaticus, vel detentus, seu captiuus, probat text. *in præsenti, versic. item si,* iuncto *cap. per. de suppl. neglig. Prælat. lib. 6.* resoluunt *gloss. vlt. in.* & communis *in præsenti*, Bald. *de præscript. part. 1. à num 7.* iuuat t. g. *cap. 1. de translat. Episcop. vers. sicut*, iuncta *gloss. vlt.* per text. *ibi in l. vlt. C. ad legem Flau.* recepta communiter ex Conartu. *pract. cap 7 n. 27.* Tiraquel. *ad leg. conub. part 6. num. 12.* Sic idem est vbi Prælatus excommunicatus existit, quia cùm iure agere prohibeatur, *c. intelleximus, de iudic.* & ideo tam contra Ecclesiam, quàm contra ipsum etiam in rebus propriis præscriptio dormit, iuxta *cap. quia diuersitatem, de concess. præb.* gloss. Magna *in cap. prima actione 1. q. 1.* communis vt per Abb. *n. 7.* Paris. 18. *cum seqq in præsenti*, Balb. *1. part. 6. n. 24.* id ipsum admittentes quantumcunque excommunicatio iusta sit.

Intellige secundò Ecclesiam in proposito vacare vbi caret proprio, & immediato Prælato, qui pro rebus Ecclesiæ iure agere debuit, qualis est Episcopus respectu Cathedralis, Abbas respectu Abbatialis Ecclesiæ, quantumcumque non desint alij Prælati superiores, & mediati, vt satis probat text. ibi, *fuerit Episcopus*, & ibi, *ac operit Episcopum*, docet Innoc. *in cap. olim 1. de rest. spoliat.* Abb. *n 2.* & alij, vt per Felin. *n. 5. in præsenti.* Non obstat quòd contra hæreditatem iacentem non dormit præscriptio, quinimo procedit non solùm, quæ antea fuerat inchoata, verùm etiam noua, argum. *l. vlt. ff. de vsucap. l. sed si conditione, §. seruus alienus, ff. de hæred. instit.* resoluunt post alios Crot. *in l. si is qui, n. 35 ff. de vsuc.* Annibal. *vbi sup. n. 303.* tradunt Abb. *in d. c. de quarta, n. 8.* & *ibi* Felin. *n.* 18. quia respondetur (vltra Abbatem *d. n. 8.* qui difficultati succumbens verius putat contra hæreditatem iacentem non progredi, sed dormire præscriptionem, argum. huius text. cum similibus) longè diuersam esse rationem in Ecclesia vacante, & in hæreditate iacente, in hac enim si aliquis sit hæres, qui adire possit, succedit, reg. *l. qui potest sfac. de reg. iur. lib. 6.* vel poterit institutus bonorum possessionem agnoscere & administrare, iuxta *l. si quis 23. in princip. ff. de hæred. instit.* tradit Gomez *tom 1. variar. c. 2. n. 13.* quod si hæres non appareat, dabitur curator, qui administrate, & agere possit iuxta reg. *l. 1. ff. de curat. bonis*, tradit Menoch. *de arbitr. cas 150. à princ.* Quòd si nullus extat, qui succedere possit, & dicta hæreditas verè vacat, defertur fisco, cuius procurator administrat, *l. 1. §. qui bona ff. de iure fisci*, Menoch. *vbi supr.* Vnde meritò stantibus iis, & aliis, qui de iacente, vel vacante hæreditate agere possit, non dat in ea impedimentum iuris agendi facultate priuans provt datur in Ecclesia, quæ dum vacat regulariter ius impedit ne quis iterum agat, *cap. vlt. & per tot. ne sede vacante.*

Intellige tertiò prædictam regul. procedere non tantùm in rebus ad Ecclesiam, vel mensam Prælati pertinentibus, verùm etiam in iis, quæ Ecclesiæ, vel Prælato insimul cum Capitulo, & Clericis communes sunt, ex Abb. *n. 4.* Felin. *5. in fin.* & aliis *in præsenti*, Balb. *d. n. 9.* Iason. *in l. si emancipati, n. 18. C. de collat.*

In gloss. *Si autem*, vlt. ibi, *ipsius œconomus*, &c. Hæc fuit opinio Laurentij, vt refert gloss. *in cap. vlt. ne sede vacante*, sed communiter probatur. *hic*. & *ibi.* Nec obstant *cap. vrbis, & cap. Valterana, de elect.* quia non agunt

agunt de œconomo, ſed de legitimo adminiſtratore, Goffr. & omnes *in præſenti*, licèt autem Eccleſia vocans œconomum habeat, qui aliquando agere poſſit, non ideò minus procedit hic text. vt probat Abb. *n.* 1. *in fine n.* 2. receptus communiter ex Pariſ. *n.* 11. adhuc enim vacat Eccleſia, & œconomus eiuſdem non eſt Epiſcopus, de quo text. agit, qui iura Eccleſiæ, vt oportet, tueatur: ſic contra pupillum, quamvis tutorem habeat, dormit præſcriptio, de qua *in l. ſicut, verſic. ſed pupillari, C. de præſcript.* 30. vt patet *ibi*, quamvis ſub tutoris defenſione conſiſtat.

SVMMARIVM.

1 *Prælati taciturnitas non nocet Eccleſiæ donec ſit præſcriptum.*

2 *Doctores referuntur de ſcandali materia agentes.*

3 *Prælatus ob ſedandum ſcandalum iuſtè omittit repetitionem rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab illis contra iuſtitiam vſurpantur.*

4 *Declaratur text. in præſenti*, & n. 5.

6 *Viris perfectis an liceat, vel expediat in iudicio contendere pro rebus ſpiritualibus, oſtenditur.*

7 *Præſcriptionem interrumpit monitio, & proteſtatio Papæ.*

Cap. Nihil. II. *Gregor.*

1 PAtientia & taciturnitas Prælati, v. g. ad vitanda ſcandala, & ſtrepitum foralem, pro re Eccleſiaſtica recuperanda, non præiudicat ſucceſſoribus, quin res pauperum, id eſt, bona Eccleſiæ recuperent. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hoſt. Anchar. Butr. Dec. Felin. Panorm. Bald. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cojac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 252. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 309. *& tom.* 4. *repet. ſuper iure Canonico ad ſecundum librum Decret* Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouiſſimè Ioan. de Valboa *vbi ſup.* deſumitur ex D. Gregor. *lib.* 1. *cap.* 96. *epiſt.* 57 *regiſtri*, refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib* 2. *tit.* 18. *cap* 4.

2 *Nihil cum ſcandalo.*] De materia ſcandali aliqua dixi *ad c. qui ſcandalizauerit, infrà de reg. iuris*, vbi vide, & interim D. Thom. 2. 2. *q.* 43. *per totam*, S. Anton. *p.* 2. *tit.* 7. *c.* 4. *a princ* Theol. *in* 4 *diſt* 38. vbi latè Mich. de Palatio *diſp. vlt.* Albertin. *de ſecreto, col.* 88. *cum ſeqq.* Adrian. *quodlib.* 2. Couar. *in reg. peccatum*, *p.* 1. *in initio*, *à num.* 3. Nauar. *in man. cap.* 6. *num.* 19. *& c* 4 *à num.* 28. *& in c. conſiderit*, *§. aduertere*, *à princ. de pœnit. diſt.* 5.

3 Collige ex text. Prælatum ob ſedandum ſcandalum iuſtè omittere repetitionem rerum Eccleſiaſticarum, quæ ab illis contra iuſtitiam vſurpantur, vt hic notant omnes, Couar. *vbi ſup. n.* 6. quemadmodum etiam propter ſcandalum omittuntur multa aliàs licita, & excluditur quis à iure ſuo, *cap. niſi* §. *pro graui*, *de renuntiat. cap. cùm teneamur*, *de præbend.* docet Paul. *ad Corinth.* 8. refertur *in princ.* 23. *quæſt* 1. reſoluit gloſſ. *in cap. ad petitionem*, *de accuſat. gloſſ.* 1. *in c. an premis* 2. *quæſt* 1. communiter recepta, vt per Menoch. *remed.* 1. *recup. num.* 319. proſequitur plura adducens ſimilia Felin. *hic à n* 2. Sed obſtat maximè, quod Prælati Eccleſiarum tenentur ſub reatu mortalis culpæ, quatenus in ſe eſt, repetere & recuperare res Eccleſiæ contra iuſtitiam vſurpatas, *cap. in canonibus*, *ante fin.* ibi. *iniquum enim*, 16 *q.* 1. *gloſſ. pen. in c.* 3 *de offic. Archid.* obſeruant Abb. *n.* 4. Pariſ. 6. & alij *in præſenti*. Igitur non excuſantur, etiamſi ex repetitione inſurgat ſcandalum, quippe quod vitandum non eſt, ſed magis negligendum in iis quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, pertinent ad veritatem vitæ, & ſine peccato omitti non poſſunt, *reg. qui ſcandalizauerit, de reg. iuris*, obſeruat D. Thom. *d. loco artic* 3. Accedit quòd ſcandalum acceptum ex eo quòd repetuntur res Eccleſiarum iniuſtè retentæ, non eſt puſillorum ex fragilitate, aut ignorantia, ſed potiùs Phariſæorum ex malitia procedens, ac ſubinde omnino negligendum fuit, iuxta illud Matth. 15. *Sinite illos, cæci ſunt* refertur *in cap. inter verba*, 11 *q.* 3. Iuuat quod S. ille Thomas Cantuarienſis, de quo *in cap. ſicut dignum*, *de homicid.* ſanctiſſimè egit de repetendis, & recuperandis rebus Eccleſiæ iniuſtè vſurpatis, etiam cum grauiſſimo ſcandalo Regis, & ſuorum, qui propterea & virum ſanctum interfecerunt, & grauiſſima crimina commiſerunt. Igitur & reliqui Prælati id ipſum imitantes, neglecto ſcandalo, tenebuntur Eccleſiarum res repetere, ſi ab aliis iniuſtè detineantur, vt in ſpecie docet D. Thom. *vbi ſup art.* 8. *& in opuſc* 19. *c.* 15. *ad fin.* ſequuntur Syluest. *verbo, ſcandalum*, *num.* 4. & paſſim alij.

4 Quare D. Thom. *d. art.* 4. *& d. cap.* 15. *ad fin.* quem omnes ſequuntur, tenet hunc text. agere de Summo Pont. qui cum ſupremam, & liberam habeat rerum Eccleſiæ adminiſtrationem, arg. *c.* 2. *in princ. de præbend. lib.* 6. *& Clem.* 2. *in fin. vt lite pend.* vtique potuit propter ſcandalum omittere, vel differre repetitionem rerum Eccleſiæ, quæ contra iuſtitiam vſurpantur, quemadmodum priuati ſuarum rerum dominio tenentur ob vitandum ſcandalum puſillorum aliquando omittere, vel differre repetitionem illarum, quæ iniuſtè ab aliis detinentur. Sed hic intellectus non ſatisfacit, refellitur enim, quia quantumcunque Pont. Max. in rebus Eccleſiæ habeat ſupremam, plenariam, & principalem poteſtatem, nihilominus tamen illa eſt diſpenſatiua tantùm, vt prudenter, & fideliter diſpenſet huiuſmodi res ſibi commiſſas, non verò dominica, quaſi de propriis diſtribuat adinſtar priuatorum, vt latè oſtendi *in collect. ad d. cap.* 2. *de præbend.* Nec placet Pontificem *in præſenti* non ſcripſiſſe ſe non poſſe, ſed nihil velle cum ſcandalo, quaſi ſi voluerit, poſſit, nam cùm iuxta prædicta teneatur redimere res Eccleſiæ contra iuſtitiam vſurpatas, etiam ſtante ſcandalo, non poteſt nolle, ſed tenetur velle cum illo repetere, arg. *l.* 3. *ff. de reg. iuris*

5 Ex mente igitur Abb. *n.* 4. & aliorum *in præſenti*, & S. Anton. *vbi ſupr.* § 6. *ad fin.* Caiet. *d. art.* 8 *verſic. in eadem*, & Couarru. *vbi ſupr. verſ* 9. Palat. *d. loco*, *pag.* 902. dicendum puto text. hunc procedere, vbi Pontifex ex conditione patritiæ res Eccleſiæ iniuſtè vſurpantis, populi, & ſubditorum, illius qualitate, & valore rerum vſurpatarum, tempore, loco, & omnibus aliis circumſtantiis ſecundùm prudentiam penſatis, intellexit expedire potius & vtilius Eccleſiæ eſſe ſcandalo eminenti deferre, & aliquandiu pati, & tacere dum meliora tempora ſperantur, quàm ſtatim de repetitione agere cum graui ſcandalo, ex quo maiora mala veroſimiliter timebat, quam eſſet bonum ex repetitione prætenſum, præſertim quia cùm patritia de qua hic, eſſet Princeps, neminem in temporalibus recognoſcens ex Gloſſ. magna, & DD. communiter hic, Pontifex illam reſtituere nolentem cogere non poterat, niſi (vt ſolent ſupremi Principes) armis, & bello indicto, quo medio ſummè periculoſo ſcandalis pleno expediebat pro tunc non vti magis, quàm cum illo res iniquè vſurpatas recuperare,

arg. *cap. suscepimus, vers. verum, de homicid.* Ex quibus iam colliges obiectiones *suprà* relatas nobiscum non pugnare, quibus tamen sigillatim non respondeo, ne præter intentum longior fiam.

6 *Nihil cum forali strepitu.*] An liceat, vel expediat viris perfectis in iudicio contendere pro rebus temporalibus, vide gloss. & sanctos Patres super illud 1. ad Cor. 6. *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos*, & *Matth. 5* circa verba illa. *ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tollere, dimitte ei & pallium*, refertur *in princ. 14. q. 1.* vbi text. opt. *in c. 1.* explicant Abb. *n. 4.* & DD. *in præsenti*, D. Th. *2. 2. q. 43. art. vlt. ad 4.* & latè ad vtramque partem *opusc. 19. c. 15* vbi affirmatiuam, quæ communis est, probat, respondens prædictis auctoritatibus, & aliis, quæ in oppositum adducuntur. Nec aduersatur is text. nam vltra intellectum Innoc. *hic*, & aliorum, secundùm quos Pontifex loquitur ex superabundanti iustitia, quia potuit & quidem iuste cum forali strepitu contra patritiam agere de repetitione rerum Ecclesiæ, responderi potest ex mente Abb. *n. 4.* & aliorum, Cou. *in reg. peccatum, p. 1. in initio, n. 6. vers. 9.* textum procedere vbi Pontifex intellexit res Ecclesiæ, de quibus *hic* futuris temporibus sine lite, vel strepitu iudiciorum posse recuperari, nam in hoc casu iustè facit qui tempus redimit, & in futurum differt, nec statim in iudicio cum contentione recuperat.

7 *Sed illud vos scire credimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd monitio Romani Pontif. & protestatio interrumpit præscriptionem, vt per Couar. *in reg. possess. p. 2. § 12. n. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia si bona fide, & pacificè possideat possessiones per triginta annos absque interruptione proclamationis synodalis, præscriptio tenet.*

2 *Concordantur text. in præsenti, & in cap. de quarta infr. hoc tit.*

3 *Fides bona si consurgat ex facti ignorantia præsumitur in dubio.*

Cap. Sanctorum. III.

1 Ecclesia si bona fide, & pacificè possideat possessiones per triginta annos absque interruptione proclamationis synodalis, præscriptio tenet, & bona fiunt Ecclesiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Bald. Dec. Panorm. Felio. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationale secundi libri iuris Pontificij, pag. 252.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 109. & tom. 4 repet. super iure Canonico ad secundum librum Decretal.* Petr. Paol. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & nouissimè Ioán. de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1 Decret lib. 2. tit. 18. c. 4.* & est post Concil. Lateran sub Alex. III. *p. 38. c. 7.*

2 Probare videtur hic text. præscriptionem triginta annorum sufficere ad præscribendas res Ecclesiæ contra text. *in cap. de quarta, infr. hoc tit.* requirentem quadraginta annorum præscriptionem. Quare gloss. *in cap. 16. quæst. 4.* intelligit hunc text. non agere de rebus Ecclesiarum, sed de rebus Episcoporum, vel Clericorum patrimonialibus præscribendis, quam glossæ sententiam sequuntur DD. communiter, vt per Abb. & Felin. *hic in fine*, Roman. *sing. 457.* Cou. *lib. 1. variar. cap. 4. num. 4.* Tiraquell. *de præscript. § 1. gloss. 10. in fine*, Perez *l. 8. gloss. 1. tit. 2. lib. 1. Ordinam.* Nec etiam displicet alius intellectus, quem tangit idem Couar. *in reg. possessor, part 2. § 2. num. 2.* quòd scilicet procedat attento tempore antiquorum Canonum antequam esset inuenta quadragenaria præscriptio contra Ecclesias. Non obstat, quia in superscriptione text. iste tribuitur Gregorio, cuius tempore constat cognitam, & probatam fuisse quadragenariam præscriptionem contra Ecclesiam, *cap. volumus, 16. quæst. 1. cap. quia iudicante, infr. hoc tit.* quia resp. probabilius videri text. hunc non esse Gregorij, sed Gelasij, quia verba, quæ habentur *tom. 2. Concil. inter decreta Alex. III. sub hoc tit. cap. 7. pag. 912.* (vbi is text. refertur absque nomine Pontificis) apertè dicunt hanc constitutionem in Concilio editam fuisse, & per illam confirmari leges humanas, quæ contra Ecclesias triennalem præscriptionem statuerunt, id quod nullatenus potest accommodari Gregorio, tum quia in Conciliis sub illo celebratis, quæ habentur *lib. 4. epist. cap. 88.* & iterum *lib. 12. in fin.* non refertur hæc constitutio, immò nec verbum vllum ea de re habetur, quia tempore Gregorij constat leges humanas, quales erant leges Iustiniani Imperat. non triennalem, sed quadragenariam præscriptionem agnouisse, & tamen tempore Gelasij non tantùm sacri Canones ex Conc. Calcedonen. sed etiam leges humanæ, quæ hodie non habentur in Codice Iustiniani, tricennalem præscriptionem admittebant contra Ecclesiam, *cap. Præ ulum, vers. illud 16. q. 2. d. cap. 13. quæst. 2.* Nec mirum videri debet superscriptionem huius cap. vitiatam esse, siquidem & text. *in cap. vigilanti, infr. hoc tit.* in vulgatis codicibus tribuitur Alexandro cum sit Clementis Martyris, vt habetur *in d. pag. 912. cap. 5.* & insuper *cap. quia iudicante, infr. hoc tit.* cum sit Gregorij adscribitur Alexandro. Nec etiam obstat quòd si Decretalis hæc correcta est iuxta prædictum intellectum, omnino superfluit, nec debuit à Gregor. IX. redigi in hoc volumine, imò resecari iuxta proœmium huius libri, ibi, *resecatis superfluis*, quia resp. fatendo hunc text. respectu triginta annorum hodie esse correctum, nihilominus tamen adhuc vim habere; & non superfluere, quatenus in principio probat necessariam esse possessionem quietam, & synceram, hoc est, bona fide, & continuam absque interruptione; & rursus dum probat præscriptionem longissimi temporis, qualis est triginta, sed quadraginta annorum, interrumpi per clamationem synodalem sicut per citationem, iuxta *l. sicut C. de præscript. 30.* aduertunt Imol. Paris. *num. 4.* & DD. communis *hic*, & ad hunc effectum retulit Greg. IX. hanc Decretalem.

In gloss. *Sincere*, ibi, *quod præsumitur*, &c. Notatur ad 3
hoc quòd si bona fides insurgat ex facti ignorantia, præsumitur vtique in dubio, vt per Cou. *in reg. possessor, p. 2. § 8. n. 2.* Tiraq. *de præscript. p. 1 gloss. 2. fol. 87.* Menoch. *illustr. c. 70. n. 2.* Sanch. *in præcepta Decalogi, lib. 2. c. 23. n. 43.*

SVMMARIVM.

1 *Quarta decimarum, & funeralium præscribitur contra Episcopum si quadraginta annorum spatio non soluatur, & Cathedralis Ecclesia interim nõ vacauit.*

2 *Episcopo contingit quarta pars prouentuum, & emolumentorum, ac decimarum.*

3 *Obligatio defunctorum quarta mortuariorum, vel funeralium appellatur.*

4 *Præscriptio legitima in rebus Ecclesiasticis est quadragenaria.*

Cap.

Cap. De quarta. IV.

Alex. III.

1 CLericus contra Epiſcopum per ſpatium quadraginta annorum poteſt præſcribere de quarta decimæ, vel oblationis defunctorum, quæ pertinebant ad Epiſcopum, dummodo Cathedralis Eccleſia interim non vacet Epiſcopo qui cauſam defendat. Item Eccleſia Romana non admittit contra Eccleſiam præſcriptionem triginta annorum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric Butr. Bald. Panorm. Dec. Bero. Felin. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian *in ration. ſecundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 252. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 310. *& tom.* 4 *repet. ſuper iure Canon. ad ſecundum librum Decret.* Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. nouiſſimè Ioan. de Valboa *vbi ſup* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 18. *c.* 6 & eſt poſt Conc. Later. ſub Alex. III. *p.* 48. *c.* 1.

2 *Quarta decima.*] Notatur ad hoc quòd Epiſcopo contingit quarta pars conuentuum, & emolumentorum, nec non decimarum Parochialium ſui Epiſcopatus ſine vllo onere fabricæ, vt per Franc. Leo. *in theſauro fori Eccleſ p* 2. *c.* 14. *n.* 28 quem refero ego ipſe *de offic. & poteſt Epiſcop. p.* 1. *alleg.* 86. *n.* 34. *in med.* Prax. Epiſc. *p* 1. *verbo*, *decima*, §. 10. Soar. *de Relig. tom.* 1. *lib.* 1 *de diuino cultu*, *c.* 8. *n.* 9 quæ quidem quarta decima inter iura Epiſcopalia numeratur, Abb. *in c.* 1. *n.* 3. *& in c. cùm contingat*, *n* 3 *hoc tit.* Couar. *in cap. officij*, *in princ. de teſtam.* Non obſtat quòd plerique canones 10. *q.* 1. *&* 10. *q.* 3. videntur concedere Epiſcopis tertiam partem, ſiquidem procedunt attento iure antiquo, ſecundum quod tertia decimarum dabatur Epiſcopis cum onere fabricæ, & reparationis Eccleſiarum, quam quia multi negligebant, quarta abſque illo onere videtur inſtituta, quæ præſcriptione, vel conſuetudine immotari, minui, & augeri poteſt, ſecundum omnes *hic & in cap. conquerente, de officio Ordin.* & ita hodie in pleriſque locis habent Epiſcopi tertias decimarum cum onere fabricæ, in aliis verò eadem tertia pars ſoluitur Eccleſiæ Cathedrali, vel alicui dignitati, id quod conſtitutum videtur per compoſitionem in bonorum, & redditnum ſeparatione, vel per conſuetudinem.

3 *Oblationis defunctorum*, &c.] quæ etiam quarta mortuariorum, vt funeralium appellatur, *cap conquerente, de officio Ordinarij*, Concil. Trident. *ſeſſ.* 21. *de reformat. cap.* 13. notat Couar. *in d. cap. officij*, *in princ.* In qua ſicut præſcriptio valet per hunc text. ita & conſuetudo attenditur, *cap. conſtitutus*, vbi gloſſ. *verbo tertia*, *de relig. domib.* Eſt alia quarta Epiſcopalis, ſcilicet quarta relictorum debita Epiſcopo ex illis omnibus, quæ Eccleſiis cauſa pietatis relinquuntur, exceptis nonnullis iure expreſſis, *c. officij*, vbi Couar. *cap requiſiſti*, *& cap. vlt. de teſt.* tradunt Lap. *de canon. portione à princ* Petr. de Vbaldis *eod tract. cap.* 1. *cum ſeqq.* Bertachin. *de Epiſcopo lib.* 4. *p.* 4. *à num.* 51. Hæc autem quarta ſicut præſcriptione, ita & conſuetudine tollitur & immutatur, *d. cap. requiſiſti.*

4 *Quadragenaria præſcriptione*, &c.] Notatur ad hoc quòd Canonica portio Epiſcopo, vel Eccleſiæ Parochiali debita quadragenaria præſcriptione tolli poteſt, vt per Fr. Lud. Miranda *in man. Prelat tom.* 2. *quæſt.* 48. *art.* 5. *concl.* 2. quem refero ego ipſe *de officio, & poteſtate Epiſcopi*, *p.* 1. *alleg.* 86 *num.* 39. Notatur etiam ad hoc quòd præſcriptio legitima in rebus Eccleſiaſticis eſt quadragenaria. vt per Couar. *in reg poſſeſſ p* 2. § 2. *n* 3. *verſ imo*, Padil. *l* 2 *à n.* 45. *C. de* 4
ſeruitut Bernard. *reg.* 220 *&* 221. Moneta *de decimis*, *q.* 9. *n.* 154. Molin *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 72 *à n.* 1 Leſſ. *eod tract. lib.* 2. *c.* 6. *dub* 8. *n.* 251. Soar. *de Relig tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 1. *c.* 12. Quod procedit in rebus Hoſpitalium, & priorum locorum, qui inſtituuntur in pauperum vſus, Tiraq *de pia cauſa*, *priuil.* 139. Couar. *in reg. poſſeſſor*, *p.* 2 §. 2. *n* 3. Valaſc. *conſ* 105 *n.* 4 Molin. *d diſp.* 72. *n.* 3. & etiam contra priuatum, qui cum Eccleſia communem habet rem aliquam indiuiſibilem, Bald. *de præſcript* 1. *p.* 5. *n.* 35. Ioan. Andr. *in c.* 1. *de iurepatron. lib* 6. communis, vt per Abb. *a* 19. Pariſ. 17. *in præſenti*, per text. *in l. ſi communem*, *ff. quemadmodum ſeruit. & gl. vlt.* receptam *in d c.* 1. Et etiam in præſcribendo fundo in dotem Eccleſiæ, iuxta *cap. ſicut*, vbi gloſſ. *de conſecrat. Eccleſ* id quod ſatis probat *c ad aures, inf hoc tit.* ibi, *omnem prorſus*, vbi in ſpecie notat Felin & Pariſ. *in princ.* poſt Nouellum Balb. *de præſcript.* 1 *p.* 5. *n.* 11. Pariſ. *conſ.* 2 *n.* 9. *lib.* Id ipſum tandem procedit in Eccleſia, quæ ſucceſſit priuato, cuius res immobilis præſcribi cœperat, ſiquidem reſpectu temporis reſidui, quod deficit ad præſcriptionem complendam. potitur Eccleſia pro rata ſuo priuilegio 40. annorum, ex Bart. Bald Iaſ *n.* 36. & communi *in auth. quas actiones C. de ſacr. Eccleſ.* Abb. *conſ.* 114. *n.* 2. *lib.* 2. *& in præſenti n* 20. vbi etiam Pariſ. *n.* 18 Balb. *vbi ſup n.* 33. per text. quem prædicti expendunt, *in auth. quod ſi*, *C de longi temp. præſcript. & reg. l. ſi* 6 *ff de iure fiſci*, contra gloſſ. magnam *in fine*, *in d. auth quas actiones*, communiter reprobatam, ex Iaſon. licèt ſequatur Mench. *de ſucceſſ. creat.* §. 10. *n.* 41. *ad med.*

In gloſſ. *Quadragenaria*, ibi, *hodie verò iure communi ſola* 40. *annorum præſcriptio currit contra Eccleſiam, nulla diſtinctione facta inter Eccleſias, & Monaſteria.* Recepta eſt ſecundum Couar. *in d. reg. poſſeſſor*, *p.* 2. §. 2. *n.* 3. 5

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſor malæ fidei non præſcribit.*
2 *Inſignis dicitur à Couar. text in præſenti.*
3 *Præſcriptio an contra ignorantem currat.*
4 *Præſcriptio iuxta leges humanas perfecta, etiam in animæ iudicio præſcribentem defendit, quamvis ipſe poſt completam præſcriptionem habeat ſcientiam rei alienæ.*

Cap. Vigilanti. V.

POſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribit de iure 1
Canonico, & præſcriptio fuit introducta contra deſides, & contemptores. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Dec. Felin. Guid. Papæ, Mantua, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cened. *collect.* 50. Cujac. Viuian. *in rationali* 2. *libri iuris Pontif pag.* 253. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 310. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 18. *c.* 7. & eſt poſt Conc. Lateranenſ. ſub Alex III *p.* 36. *c.* 5.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Balb 2
de præſcript 2. *p.* 5 *princ. q.* 1. *& q.* 13. *num.* 99 *& p.* 38. *c.* 13 *ex num.* 2. Couar. *in reg. poſſeſſ. part.* 2. §. 2. *num.* 3.

vbi de materia huius text. & §. 11. *ex n. 3.* & alij citati ad *cap. vltim. hoc tit. & ad regul. possessor, de regul. iuris .lib.6.*

5 *Tam in rebus cognitie, quàm latentibus*, &c.] Ergo præscriptio contra ignorantem currit, de quo, & an restitutio ei sit concedenda, vide Tiraq. *de retract. tit.* §. 35. *gloss. 4. n 36.*

4 In gloss. *Noverit*, 2. ibi, *sed pone, quòd post completam præscriptionem*, &c. Nota, qoòd præscriptio iuxta leges humanas perfecta etiam in animæ iudicio præscribentem defendit, quamvis ipse post completam præscriptionem habeat scientiam rei alienæ, de quo vide Couar. *in d. reg. possessor, p. 3. § 2. à princ.* Tiraq. *de præscript. § 1. gloss. 2. n 13. & in tract. cessante causa, limit. 11 à n 19.* Petr. Magdalen. *de numero testium in testam. p. 2. c. 3 n. 134.* Steph. Gaëta *in rep. c. ad locum 20. q. 1. § 5 n. 411. in princ.* Meneh. *illustr. lib 2. c. 74.* Sot. *lib 4. de Instit. q. 5 art. 4* Boër. *decis. 211. ex n. 1 .* Sarmien. *lib. 2 select. c. 10.* Menoch. *remed. 16. recup n. 17.* Mexia *in tract. tassa panis concl. 1. n. 133. vers. quo fit.* Spin. *in speculo testam. gloss. 23. principali, n 70.* Guttier. *pract. lib. 2. quæst. 1 à n. 14.* Perez *tit. 2 lib. 5. Ordinam. pag 140. & lib. 8. pag. 303.* super plures quos citat Cened. *ad Decret. collect. 50. n. 3.*

S V M M A R I V M.

1 *Ecclesia vna in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit*, & n. 2.

3 *Ecclesia contra Ecclesiam præscribit annis 40.*

4 *Officium iudicis an sit implorandum ad restitutionem, ostenditur.*

Cap. Ad aures. VI.

1 ECclesia vna si possidet decimas in alterius Parochia per quadraginta annos, iam præscripsit, & melior est conditio possidentis, & excludit omnem actionem alterius Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Henric. Butr. Host. Guid. Papæ, Felin. Dec. Anchat. Mantua, Martin. Vran Alex. de Neuo, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 254.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 610. & tom. 4. repet. in iure Canonico ad librum secundum Decretalium*, Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. & 2* & nouissimè Ioan. de Valboa *vbi suprà* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 9.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Rebuff. *in tract. de decimis, q. 13. n 6.* Abb. *cons. 94. n 2. vol. 1.* Couar. *lib 1. variar. c. 17. n. 7.* Moneta *de decimis cap. 5. n. 105.*

3 *Quas vna earum in alterius*, &c.] Ergo Ecclesia contra Ecclesiam præscribit annis 40. vt per DD. *in auth. quas actiones*, vbi gloss. *Cod de sacros. Eccles.* Balb. *de præscript. 1 p. 5. num. 4.* Couar. *in reg. possessor, part. 2. §. 2. num. 3.* Tiraq. *de pia causa, priuileg. 26. vers. contrarium*, Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 61. num. 13.* Mascard. *de probat. concl. 1213. num. 4* Pute. *decis. 251. num. 2. lib. 3.* Rota apud Farin. *decis. 208. num. 1. p. 1. recent. & num 6.* quòd in præscriptione contra Ecclesiam requiritur bona fides, siue priuatus, siue alia Ecclesia præscribat, & citat Balb. *de præscript. 2 p. 3. princ. § 6. nuero. n 9.* Non obstat quòd Ecclesia contra quam præscribitur, non potest vti priuilegio quadragenariæ præscriptionis contra Ecclesiam præscribentem æquè priuilegiatam, imo conquassato hinc inde priuilegio standum videtur iuri communi, de quo *in l. 1. ff de vsucap transf.* iuxta reg. *l. assiduis vers. duabus, C qui pot. in pign. l. sed & milites, ff de excus. tut.* cum aliis, de quibus per Tiraq. *de pia causa priuil. 26. vers. sed quod primo*, resp. enim secundùm communem reg. *d. vers. duabus*, procedere tantùm vbi vterque priuilegiatus in specie concurrit in actu & exercitio sui priuilegij; in proposito autem non datur huiusmodi concursus, sed sola Ecclesia contra quam 1
præscribitur, priuilegiata est, & in specie agit de vsu & exercitio sui priuilegij circa quadragenariam præscriptionem, Ecclesia verò præscribens, licèt aliàs in genere priuilegiata existat, vt nonnisi quadragenariam præscriptionem patiatur, nihilominus tamen dummodo contra aliom præscribat, non exercet suum priuilegiom, nec vllom iure concessum est Ecclesiæ præscribenti, sed ei soli contra quam præscribitur, ac subinde meritò hæc contra illam priuilegio vti potest, quia, propriè loquendo, cùm non concurrant priuilegia in specie, non concurrunt duo priuilegiati, sed ille solus priuilegiatus dicitur, qui priuilegium ad actum redoeit, ioxta *l. vlt. ff. ex quibus causis maior. l. verum 12 §. vlt. ff. de minorib cap. auditis, de in integr. restit* Bart. *n. 3.* & omnes *in d. auth. quas actiones*, Abb. *n. 3.* & alij *in præsenti*, commonis, vt per Felin. *num. 29.* Paris. *num. 114 in cap. in præsentia de probat.* Tiraq. *vbi sup. vers contrarium*, Quamvis contradicant Dec. *in d. cap. in præsentia à num. 41. & in auth qui rem n. 11 ad med. C. de sacros. Eccles.* Gom. *in §. rursus, n. 27 Instit. de actionib* per text. qoem expendunt *in auth de sanctiss. Episcop. §. sed hoc præsenti, ad fin.* retenta communi multipliciter respondent Paris. *n. 114. & ibi* Beroi. *n. 456.* Couar. *d. n. 4* Costa *in cap. si pater, p. 1. verbo, si absque n. 2.*

Prorsus excludit.] Ergo ipso iure iuxta resoluta per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 71.* & per Boët. *decis. 144 num. 4.* & ita probat hic text. actionea per longi temporis præscriptionem extiogui ipso iure, vt voluerunt multi quos referunt Fulgos. Bald. & Angel. *num. 5* & sequitur Bart. *in l omnes, C. de præscrip 30* idem Bart. *in l. vlt §. vlt. ff. rem ratam hab.* & satis intendunt plores relati à Padil. *in l. cùm quis num. 19 C. de iuris & facti ignor.* resoluentes obligationem, vel actionem ciuilem prorsus tolli per præscriptionem. An autem ad restitutionem officium iudicis sit implorandum, vide eundem Tiraquel. *de retract. tit. 1 §. 35 gl 4 n. 40.* Balb. *de præscrip q. 1. principali, q. 6. n. 25.*

In alterius parochia.] Idest, in tertia extranea, & diuersa à litigantibus, iuxta quem sensum admittitor hic præscriptio absque titulo, quia ius commune contrarium Ecclesiæ præscribenti decimas in aliena parochia non erat pro Ecclesia aduersaria cum qua lis agebatur, in cuius parochia decimæ non existebant, & ita expenditur is text. pro opinione gloss. magnæ *vers. interdum ius commune vetat, in cap. 1. hoc tit lib 1.* Sed retinenda est opposita sententia, quam tenent Abb. *in cap. si diligent. num. 35.* vbi Henric. *num. 10 ad fin.* Felin. *num 2 vers. amplia secundò, hoc tit.* Franc. *in d. cap. 1. num. 7.* dicit communem Cou. *lib. 1. variar. cap. 17. n. 6.* Non obstat text. *in præsenti*, nam reiecta opinione illorum, qui putant hunc text. procedere iure antiqoo ante *d. cap 1.* vt intendunt *gl. 2. in præsenti, gloss. vltim. in fine, & in d cap. si diligenti, & cap dudum, & decim.* longè verius est (quicquid contra sentiat *gloss 1 in fine in reg. possessor*) in specie huius text. Pontificem, licèt nullum verbum de titulo adiecerit sicut neque de bona fide, quia non de his, sed de solo tempore dubitabatur, nihilominus supposuisset tam titulum, quam bonam fidem secundùm

dùm ioris regnlas necessariam, & ita cùm dicit *quadragenariam præscriptionem*, &c. intellexit legitimam & secundùm ius, in qua nihil deficit de necessariis, cuiusmodi sunt bona fides indistinctè, *cap. vlt. ff. hoc tit.* & titulum iuxta *cap. diligenti, & d. c. 1.* vbi ius commune contrarium est præscribenti, ptovt erat hic, atque ita intellexit Host. quem sequitur Bellam. *hic.* referens ita placere Ioan. Andr. & Lignano, probat Rebuff. *de decimis, q. 13. n. 81.* Pro quibus facit, quia longè verius est text. hunc agere de decimis, quæ non in tertia, sed in alterius ex duabus litigantibus parochia consistebant, vt significant verba text. qui non dicit, quos vna earum in alia, sed *quos vna earum in parochia alterius*, scilicet ex illis duabus, vt est de natura dictionis, *alterius*, quæ propriùs & frequentius dicitur de duobus, ac subinde cum ius commune contrarium præscribenti esset pro aduersario, procul dubio necessarius fuit titulus etiam iuxta opinionem dictæ glossæ magnæ. Nec itidem aduersatur *cap. ad decimas, vers. quia. & vers. vltim. de restit. spoliat. lib. 6.* vbi non tantum expenditur ius commune esse contrarium Canonicis spoliatis restitutionem petentibus, verum etiam facere pro spoliante, in cuius parochia decimæ consistebant, & ita duo illa copulatiuè requiruntur, vt intellexit gloss. magna *in d. c. 1. gloss. 1. in d. c. ad decimas*, & est communis intellectus, vt per Couar. *var. lib. 1. c. 17. n. 7* post Nauar. *in cap. accepta, oppos. 10 n. 21. de rescript.* Rebuff. *d. q. 13. n. 83.* Mench. *illustr. c. 86 n. 18. vers. quartus decimus.* Quo recto communi intellectu resp. in proposito longam esse differentiam inter restitutionem, de qua *in d. c. ad decimas*, & præscriptionem, de qua *in d. cap. 1.* nam cum illic agatur de restitutione spoliati, quæ secundùm iuris communis regulas ante omnia facienda est in fauorem spoliati, & in odium spoliatoris, *c. 1. de restit. spoliat.* cum vulgaribus, meritò vt contra huiusmodi regulas denegetur, vel saltem retardetur restitutio, attenditur, & requiritur quòd ius commune contrarium spoliato sit pro spoliatore, quia cùm sic & illius fauor, & istius odium maximè minuitur, reg. *d. c. 1.* iustissimè temperatur; contra verò in præscriptione de qua *in d. c. 1.* non agitur de fauore aduersarij, sed de onere, & grauamine præscribentis, & tota ratio ob quam titulus necessarius est, fundatur in eo quòd ius commune & præsumptio sit contra præscribentem, vt habet *d. c. 1.* ac subinde cum ius illud, vel præsumptio non sit pro aduersario, titulus meritò requiritur.

SVMMARIVM.

1 *Laici cum non possint spiritualia possidere vt decimas, ergo & per consequens non præscribere.*

2 *Laicus præscriptione nulla etiam immemorabili potest ius acquirere percipiendi decimas, & procedit in omnibus decimis quocunque titulo etiam temporali à laico percipiendis, vt n. 3.*

3 *Ratio decisionis assignatur.*

4 *Laicus ex allegatione priuilegij Summi Pont. si in illius probatione ostendat possessionem temporis immemorabilis cum fama priuilegij habiti à summo Pontifice, vel ab inferioribus Prælatis ante Concil. Lateran. potest acquirere ius percipiendi decimas.*

5 *Decimas, quæ iustè, & ex legitima concessione à laicis obtinentur, an possit laicus contra laicum præscribere, ostenditur.*

6 *Laicus spoliatus iure percipiendi decimas an sit ante omnia restituendus, ostenditur.*

7 *Præscriptio non datur sine possessione.*

8 *Laicus an possit præscribere iuspatronatus, ostenditur*, & n. 9.

CAP. Causam, quæ. VII.

LAici cum non possint spiritualia possidere, vt decimas, nec possunt illas præscribere, aut ab Episcopo eis concedi. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anton. Host. Anchar. Butr. Henric. Bald. Panorm. Felin. Dec. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 154.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 310. & tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum Decret. librum*, Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 18 c. 10.* 1

2 Collige ex text. nulla præscriptione etiam immemorabili posse laicum ius acquirere percipiendi decimas, vt per Cassan. *in consuet. Burgundiæ rub. 1. § 2. fol. 16.* Balb. *de præscrip. 1. p. 4. principalis, q. 7. n. 5. & 1. p. 5. à n. 56.* Couar. *lib. 1. var. c. 17. n. 5. vers. quartò*, Rebuff. *de decimis q. 13. à n. 67.* Peregr. *consil. 74. vol. 1.* Ioseph. Ludou. *Perusina decis. 106. n. 8 & 9.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunitatibus, lib. 3. c. 19. à n. 50.* Guttier. *pract. lib. 1. q. 15. à n. 2.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. c. 16. q. 11.* Gilchen. *de præscrip. p. 1. c. 8. à n. 16.* Soar. *de Relig. lib. 1. de decimis, c. 27. n. 3.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 19. à n. 40. & cons. 20. cent. 1.* Monet. *de decimis, c. 5. à n. 114.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 17. num. 15.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 6. titul. 8. num. 18.*

3 Ratio decisionis ea communiter solet assignari, quia ius decimandi est spirituale dependens à Sacramentorum administratione, cuius laici omnino etiam ex Summi Pontif. dispensatione sunt incapaces. Verum huiusmodi ratio, licèt rectè concludat in iure decimandi spirituali dependente ab administratione Sacramentorum, adæquata tamen non est, nec applicari potest decisioni huius text. qui in sua generalitate comprehendit etiam decimas titulo temporali percipiendas; imò de his præcipuè agere videtur, quia credibile non est nobilem virum, de quo *hic*, cum esset laicus, prætendere voluisse ius spirituale percipiendi decimas, cuius ex ipsa lege diuina incapax esse noscitur, nec Pontificiam legem casum decidere adeò indubitabilem, contra reg. text. *in l. quod Labeo, iuncta gloss. 1. ff. de Carbonian. edicto*, cum similibus, de quibus adducti ab Alph. *collect. 8.* Ex quibus hæc videtur communis resolutio, quòd procedat text. hic in omnibus decimis quocunque titulo etiam temporali à laico percipiendis, vt multis argumentis ex professo comprobant Beto. *cons. 21. à n. 18.* Couar. & alij, quos refert Guttier. *pract. lib. 1. q. 16. in princ.* & omnes alij, quos plenè adducit Gilchen. *d. 8. n. 17.* & ita omnes sentire affirmat, & sequitur Soar. *d. cap. 17. num. 1.* ex ratione confirmantes quia Lateranen. Concil. iuxta communem sententiam simpliciter, & directè prohibet, ne decimæ laicis quocunque titulo concedantur à Prælatis inferioribus in feodum, vel alio titulo temporali: vbi autem lex simpliciter aliquid alienare, vel acquirere prohibet, prohibita etiam præscriptio censetur, iuxta vulgarem allegationem text. *in l. vbi lex ff. de vsucap.* quæ licèt parum probet, quia non de prohibitione alienationis, sed de prohibitione vsucapionis loquitur, vt ex litera constat, & bene considerat Pincl. *in auth. nisi, n. 28. C. de bonis maternis*, effica-

citer

citer tamen probatur ex text. in l. si fundus, ff. de fun. do dotal., & ex text. capituli in l. alienationis, 28. in princ. ff. verbor. signif. cum multis aliis congestis à Gabriele lib. 5. commun. tit. de prascript. concl. 13. à princ. & Balb. 5. p. 5. a 4 n. 33. D. Barbos. in l. 1. p 5. n. 83. ff solut matrim. & hanc fuisse mentem Doctorum communiter, quòd reg. huius text. quæ dum negat laicos decimas præscribere posse, procedat etiam in decimis titulo temporali percipiendis, & ex eo manifestiùs ostenditur, quia eam regulam limitant, vt non procedat quoad decimas; quas verè, vel præsumptiuè constat obtentas esse ante Lateran. vel si agatur de præscribente contra Laicum, qui ante Lateran. acquisiuerat, vt ex aliis resoluit Couar. d. n. 5. vers. sed si dubitetur, latè Guttier. d. c. 16. vers. his tamen non obstantibus, & multis adductis Gilchen. num. 19. Suar. n. 4. proximè citatis locis, quia cùm eo tempore à Prælatis inferioribus in feudum laicis dari potuisse constituant, cessat prohibitio legis, ex qua possessio, vel præscriptio ipsa potuit impediri, nihilque repugnat quod ea, quæ ab inferioribus Prælatis in feudum obtineri potuerunt, præscriptione etiam acquiri valeant, iuxta vulgarem æquiparationem præscriptionis, & priuilegij, de qua in cap. super quibusdam, vers. præterea, de verbor. significat. cum aliis, de quibus Balb. 1. part. 5. principalis, n. 53. & pleuè Gabr. d. tit. de præscript. concl 1.

4 Intellige principalem conclusionem, dum habet laicos nulla præscriptione, etiam immemoriali, decimas acquirere posse vt procedat si præscriptio allegetur, vt talis propter defectum possessionis, quæ debet esse ciuilis, idest, iusta & probata à lege, quoad omnes ciuiles effectus, & in materia, de qua agimus, non est legibus simpliciter approbata, sed potiùs damnata, vt colligitur ex hoc text. Verùm si priuilegium Summi Pontif. allegetur, quod solum in hac materia sufficit, & ad eius probationem tempus immemoriale fuerit ostensum, tunc præsumptione iuris probato immemoriali tempore, probatur titulus priuilegij allegatus, cùm enim decimæ titulo temporali ex concessione Pont. laico acquiri possint, iustissime præsumendum est quòd si tot annorum interuallo nemo ipsi quæstionem mouit, iustum initium habuit possessio, vt per text. in d. cap. super quibusdam, & l 3. §. ductus aqua, ff. de aqua quotidiana, multáque alia, explicant Gabriel. d. concl. 1 à n. 44. late Mascard. de probat. concl. 137. à n. 17. Card. Tusch. tom 6. lit. F. concl. 550 à n. 4 Ex quibus ad nostrum casum de laico decimas præscribente, vt succumbere debeat, si immemoriale tempus in vim præscriptionis allegauerit, & tamen tuendus, si in sua possessione priuilegium Romani Pontif. alleget, & in probationem ostendat possessionem temporis immemorialis, docent post alios à se relatos Couar. d. vers. sed si dubitetur. Menoch. de præsumpt. 86. num. 4. Guttier. d. c. 14. n. 2. Mench. illustrium, cap. 39. num. 7. Gilchen. d cap. 8. num. 23 Mascard. d concl 1377. num. 32. Soar. d. cap 27. num 4. In quo tamen aduerte, quòd communiter requiritur vltra tempus immemoriale, quòd probetur fama priuilegij habiti à Romano Pont. vel inferioribus Prælatis ante Concil Lateranens. ex Bero. cons. 21. num 15. & Rebuff. d. quæst 13. n. 69. Menoch. d. præsumpt. 86. num. 5. quamvis ab illis recedant Con. Gilchen. & Soar. proxime citatis locis. Vnde accedente fama priuilegij, seu feudi obtenti ante Conc. Lateranen. immemoriali præscriptione allegata laicum tutum esse tenuit Rota Pampilonen. decima, n 8. Martij. 1613. coram Reuerend. D. meo Coccino, & in Toletana decimarum, 4. Decemb 1615. coram bonæ memor. Dunozetto, cum aliis relatis in addit. ad Mo-netam de decimis, c. 5. n 118. in noua edit. vbi ex eadem Toletana decimarum, & alia Valentina decimarum 21. Iunij 1613. coram Card. Canalerin, tenet solam immemorabilem præscriptionem suffragari personæ Ecclesiasticæ ad acquirendum ius decimandi.

5 An autem decimas, quæ iustè, & ex legitima concessione à laicis obtinentur, possit laicus contra laicum præscribere, quæstio est non contemnenda, in qua affirmatiua pars vera est, quia per illam legitimam concessionem laici patrimonium, & quodammodo profanæ, & laicales efficiuntur, ex generali reg. text. in l. Paulus, aliàs per procuratorem, ff. de acquirenda hæreditate, c. 1. §. verùm, de iurepatron. in 6. cum similibus, quibus probatur mutata personæ possidentis conditione, mutari etiam ipsorum bonorum conditionem; quare ita tenent Felin. hic num. 4. & post Cassan. Balb. & alios, Mench. d. cap. 89. num 3. Valasc. de iure emphyt. quæst 17. num 15. & esse communem testatur, & sequitur Gutier. d. cap. 15. num. 7. qui omnes post Felin. intelligunt procedere in decimis, quæ titulo perpetuo feudi, vel simili sunt penes laicos; non ita si ad tempus ei fuerint concessæ, atque ita respectu solius iuris ad laicos spectantis, non verò, vt aliquo modo cedat in Ecclesiæ præiudicium.

6 Quæstio tamen est difficilis, an laicus spoliatus iure percipiendi decimas, sit ante omnia restituendus? in qua DD. communiter sub distinctione fœdere sic decidere solent, aut enim laicus restitutionem petit aduersùs Ecclesiam Parochialem, ad quam de iure communi tales decimæ pertinent, iuxta reg. cap. vltim. de parochiis, aut aduersùs laicum, vel Ecclesiam, ad quam de iure communi non pertinent: in primo casu resoluunt denegandam esse restitutionem laico spoliato ab Ecclesia Parochiali iure decimandi, si non probauerit Summi Pont. concessionem: in secundo verò casu resoluunt laicum spoliatum ante omnia restitui debere; pro ratione differentiæ considerantes, quia in priori casu ius commune, & eius præsumptio est contra laicum spoliatum, & assistit Ecclesiæ spoliantis, & consequenter denegari debet restitutio, iuxta reg. text. in cap. ad decimas, de restitut. spoliat. lib. 6. in secundo verò, cùm spolianti non assistat, quamvis spoliato resistat, applicari non potest reg. illius text. sed reducimur ad rigorem iuris, de quo in c in literis, de restit. spoliat. atque ita post Butr. & alios distinguunt Couar. lib. 1. variar. cap. 17. num. 6. Monet. de decimis, cap. 5 n. 82. Mench. d. cap 89 num. 4. Guttier. canonic. lib 1. cap 21. n. 74 cum seqq. latè disputans à n. 72. vltra ea quæ tradunt Corras. lib. 2. miscellaneorum, cap. 2 à num. 4. Couar. de sponsal. part. 2 cap. 7. §. 5. num 10. Menoch. remed. 1. recuper. n. 366. ex quibus constat communem esse resolutionem, & intellectum text. in dict. cap. ad decimas, quòd procedat duobus illis concurrentibus copulatiuè, quòd scilicet ius commune assistat spolianti, & insimul spoliato resistat.

7 Detineri non possint.] Vulgò notatur ad hoc quòd qui non potest rem aliquam possidere, nequit eandem præscribere, & sine possessione non datur præscriptio, vt in l. sine possessione, ff de vsucapion. reg. sine possessione, de reg. iuris, lib 6. & ratio est, quia possessio est de substantia cuiuscumque præscriptionis, quippe quæ sine illa nec sustineri, nec considerari, nec definiri, aut dominari possit præscriptio, vt patet ex l. 3. ff. de vsucap. & obseruant Alciat. in l quinque, num. 62. C. finium regund. & in rub. hoc tit n. 19. Ferret. d l 3 num. 18. sic meritò sine possessione præscriptionem contingere non posse dicit Iurecons. in d. l. sine possessione, vt ita significaret nec incipere, nec pro-gredi,

gredi, nec perfici poſſe, iſthæc enim omnia includuntur ſub verbo, *detinere*, adiecta negatione, idem intendit Pontifex *in d. reg. & in cap. 3. in fine, de probat.*

8 *Quia cùm laici,&c.*] Arg. huius text. putat Archid. *in cap hortamur, 71. diſt.* laicos non poſſe præſcribere iuſpatronatus, quia cùm annexum ſit ſpiritualibus antecedenter, dum ex auctoritate Eccleſiæ erigitur in ordine ad conſtituendos miniſtros ſpiritualis officij, *cap. quanto, de iudic. c. de iure, de iurepatr.* reſoluit D.Thom. 2.2.q.100.*art.*4. vtique ſicut propter illam annexionem non venditur ſine crimine ſimoniæ, *d. cap. de iure*, nec à laico iudice diſcutitur, *d. c. quanto*, ſic nec à laico poſſideri, aut præſcribi poteſt, quemadmodum in decimis probat is text. & in iure eligendi, quod ad ſimilitudinem iuriſpatronatus ſpiritualibus annexum eſt, probat *cap. Meſſana, & c. ſacroſancta, de elect.* ſequitur eandem ſententiam Abb. *hic n.4. & in c querelam, n.7. de electione*, & alij, vt per Felin. *in præſenti, n.7.* & per Roch. *de iurepatr. verbo ipſe, vel is, à num.* 81. & per Bald. *de præſcript. 1. p. 5. n. 71. in princ.*

9 Contrariam nihilominus ſententiam, imo iuſpatronatus, ſicut à laicis poſſidetur, *cap. conſultationibus, de iurepatron.* ita ab eiſdem præſcribi poſſe latè defendit Ioan. Andr. *in d. reg. quæ alicui gratiosè, de reg. iuris lib 6.* vbi expendit *d cap. querelam, & cap. generali 13. de elect in ſexto*, ibi, *fundatione, vel antiqua conſuetudine*, & teſtatur Nicolaum Quartum Pont. Max. ita iudicaſſe, ſequuntur DD. communiter, & praxis obſeruat, vt per Abb. *in d. c. querelam*, & alios relatos à Felin Rocho, & Balb. *dictis locis*, Couar. *in reg. poſſeſſor, part.* 1. § 10 *à num.* 2. Roland. *conſ. 47. num. 32. lib.* 1. quæ quidem ſententia ſatis defenditur, & magis recepta eſt, quia cùm laici mero iure poſſidere valeant iuſpatronatus, ne, vlla lege probibeantur præſcribere, vtique ſi reliqua concurrant verè præſcribent. Nec aduerſatur fundamentum Archid. & ſequacium, non enim ſequitur, iuſpatronatus vti annexum ſpiritualibus abſque ſimonia non venditur, & cauſa iuriſpatronatus non ſæculari ſed Eccleſiaſtico tantùm iudicio definitur; ergo laici ſunt incapaces poſſidendi iuſpatronatus; etenim matrimonium, & reliqua Eccleſiæ Sacramenta ſunt ſpiritualia, quæ abſque ſimonia vendi non poſſunt, & iudicio tantùm Eccleſiaſtico definiuntur, & tamen laici capaces ſunt poſſidendi, licèt iudicare nequeant, quia iudicare eſt de iis, quæ reſeruantur poteſtati, & perſonis Eccleſiaſticis reſeruantur *in d cap. 1. & d. cap. quanto*, cum vulgaribus. Sic ſanè nihil concludit ſimilitudo iuris decimandi, & iuris eligendi, quia ius decimandi officio ſpirituali adminiſtrandi Sacramenta, eligendi verò perſonis Eccleſiaſticis in Collegio degentibus reſeruatur, *d. cap. Meſſana.*

10 *Nobilem virum.*] Licèt in propoſito is nobilis reus & laicus conueniatur apud iudicem Eccleſiaſticum, non inde ſequitur agi de iure decimandi ſpirituali, vt communis hic exiſtimat: tum quia cauſa decimarum (etiam extra ius decimandi) in pleriſque articulis contra laicos pertinet ad iudicem Eccleſiaſticum, iuxta gloſſ. *in ſumm 11. q. 3. gloſſ. 3. in cap. ex tenore, de foro competen.* DD. per text. *ibi, cap peruenit*, & paſſim *in tit de decimis, & in Clem. 1. de iudic.* Reboff. *de decim. q.* 10. Couar. *pract. cap 35. num* 2. tum etiam, quia, vt patet ex ſuperſcriptione huius text. cauſa hæc contra laicum agitabatur in ciuitate Parmenſi, quæ tunc temporis ſubiecta in temporalibus erat, & de patrimonio Eccleſiæ, & ex iis, quæ tradunt DD. vbi Felin. *in cap. ſi diligenti, in princ hoc tit.* ac ſubinde etiam contra laicum competens eſſet Pontifex Max. vt cauſam merè temporalem per ſe, vel per alium decidere poſſit.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio ſola quadraginta annorum admittitur contra Eccleſiam, & ſi contra talem præſcriptionem opponatur interruptio, vterque probabit, & n. 2.*

3 *Eccleſia vt contra aliam Eccleſiam præſcribat requiritur tempus 40 annorum.*

4 *Subiectio Eccleſiæ Parochialis non inducitur minori ſpatio 40. annorum.*

5 *Canones de quibus loquitur hic text. qui ſint, refertur, & n. 6. & 7.*

8 *Præſcriptio quadragenaria requiritur in rebus, quæ principaliter, non in his, quæ ſecundariò pertinent ad Eccleſiam; & in his quæ ſunt Eccleſiæ quoad verum & proprium dominium, vt n. 9. & in rebus immobilibus, vt n. 10.*

11 *Præſcriptio quadragenaria non requiritur in rebus Eccleſiæ mobilibus.*

12 *Interruptio non datur in præſcriptione immemoriali.*

13 *Interruptio quibus modis fiat, oſtenditur.*

CAP. Illud. VIII.

PRæſcriptio ſola quadraginta annorum admittitur 1
contra Eccleſiam, & ſi contra talem præſcriptionem opponatur interruptio, ab vtraque parte teſtes ſunt recipiendi; & ſi probabitur interruptio, præſcriptio non tenebit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan, Hoſt. Henric. Anch it. Butr. Felin Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundo libri iuris Pontif pag.* 55. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag.* 310 *& tom. 4. repet. ſuper iure Canonico ad ſecundum librum, Decretalium*, Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Ximen. *in concord part 1. & 2.* & nouiſſimè Ioan. de Valboa *vbi ſuprà*, refertur ab Anton. Auguſtin. *collect. 2. Decretal. lib 2. tit. 17. cap. 1.*

Probat hic text. quadragenariam præſcriptionem 2
in rebus Eccleſiaſticis hodie neceſſariam eſſe, de quo vide DD. relatos *ad cap. de quarta, num. 4. ſup. hoc tit.*
Vnde ad hoc, vt Eccleſia contra aliam Eccleſiam 3
præſcribat, requiritur tempus quadraginta annorum, Pute. *deciſ 252. num. 3. lib. 3.* Rot. *in vna Lunana bonorum, 11, Decembr.* 1609. coram Card. de Marquemont, relata per Farin. *deciſ. 208 n. 1. p. 1. recent.* vbi .6. quòd præſcriptio contra Eccleſiam requirit bonam fidem, & quòd non ſufficit quem non eſſe bonæ, nec malæ fidei. Et quòd ſubiectio Eccleſiæ Parochia- 4
lis alteri Eccleſiæ Parochiali non inducitur minori ſpatio 40. annorum, ead. Rot. apud eund. *deciſ. 59 p. 2. recent.*

Quidam Canones.] Verba hæc ex omnium ſenten- 5
tia referuntur ad Canones, de quibus *in cap. 1. & 2. & cap. ſicut cum ſeqq. & c. ſi Sacerdotes 16. q 3. c. 1. n. 13. q. 2.* & ita probat hic text. Canones illos, qui olim contra Eccleſias tricennalem præſcriptionem admittebant, iam hodie non procedere, ſed abrogari iure nouiori, quo ſola quadragenaria præſcriptio admittitur, id quod paſſim recipiunt omnes tam *in dictis Canon.* quàm *hic, & in cap. 3.* vbi Pariſ. *num. 1. & in cap. de quarta*, vbi Pariſ. *num. 3. hoc tit.* gloſſ. & communis *in c. 3. n. 16. q. 4.* Couar. *in reg. poſſeſſor. p 2. §. 2. n. 1. & 2.* vbi reponit veram literam, & intelligentiā *l. c. ſicut, cum ſeq.* quæ in vulgatis Codicib. corruptè leguntur.

Verùm

6 Verùm hæc communis explicatio, quamvis bene conueniat, *cap.1.& 12.c.placuit 16.q.3.& cap.1.n.13. q.2.* quæ olim antiquissimis temporibus emanarunt à Concil. Chalcedonen. celebrato prope annum Domini 460. & à Gelasio I. qui vixit propè annum 500. vt constat ex historiis, & colligitur ex *post quingentas, 16. q 3.* nihilominus tamen non conuenit textui *in cap. sicut, & in d cap. seqq. editis in Conc Toletan.* nec etiam *d. cap si Sacerdotes, in Toletano IX.* Constat enim ex chronicis, & historiis Conc. Toletanum IV. fuisse celebratum sub Honorio I. circa annum Domini 630. & Toletanum IX sub Martino I. circa annum 650. quo tempore iam erat cognita, & sola contra Ecclesiam recepta præscriptio 40. annorum, quam *in dicta authent. hac constitutio, & in auth. Ecclesiasticis tit. §. pro temporalib.* nouè induxerat Iustin. qui imperauit prope annum 530. Et eandem præceperat S.Greg.I. qui præfuit Ecclesiæ circa annum 590 *in c. volumus, 16.q.4.* quo desumitur ex eod. S. Greg *lib 1. epist 6. & in cap. quia vidi ante, hoc tit.* quod falsò tribuitur Alexand. III. cùm verè sit Gregorij I. vt refertur *tom. 2. Conciliorum, pag. 912. cap. 6.* & constat ex eod. D.Greg. *lib. 6 epist. 36.* vbi verba illius cap. originaliter referuntur.

7 Retenta tamen communi explicatione difficultas resolui potest fatendo huiusmodi præscriptionem quadragenariam in reb. Ecclesiarum multò ante prædicta Concilia Toletana inuentam à Iustiniano *in dictis auth.* sed quia huiusmodi constitutiones solam quadragenariam admittentes, non reperiebantur receptæ iure Canonico, imo repugnabant Concilij Chalcedonensis antiquissimi, & notissimi, & insuper plerisque Gelasij I. decretis, quibus tricennalis præscriptio contra Ecclesiam indistinctè admittebatur, meritò Patres in vtroque Toletano congregati illius decretis adhærentes tricennalem præscriptionem contra Ecclesiam præceperunt, quadragenariam verò à Iustin. inuentam, sed Canonibus contrariam reiecerunt. Nec ad rem facit quod iam tempore illorum Conciliorum S. Gregor. quadragenariam admiserat, vt patet ex *præcitatis capitulis*, siquidem cum Epistolæ, ex quibus illa capita desumuntur, ad certa quædam loca, & illorum Episcopos directæ fuerint, & in volumen iuris redactæ non essent vel probabiliter ignorabantur, vel dubium erat an per illa Gregorius absolutè, & generaliter voluerit recedere à sanctissimis decretis Concilij Chalcedonensis, & Gelasij, quem intellectum satis innuunt verba huius text. ibi, *volumus te scire*, &c. quasi antea id satis scitum & cognitum non esset, nec indistinctè teneretur, & nulla inter Canones antiquos esset certa, & expressa ex Canonica, quæ abrogatis Chalcedonensis Concilij, & Gelasij decretis solùm quadragenariam præscriptionem admitteret. Iis consequens est quòd licèt Iustinian. olim in aliquibus casibus contra Ecclesias centum annorum præscriptionem concesserit *in d. vlt C. de sacros. Eccles.* quam postea generaliter & indistinctè in omnibus seruare voluit, *in auth. vt Ecclesia Romana*, & tandem vtramque constitutionem reuocauit, *in auth. hac constitutio innouat*, nihilominus tamen quamvis ille non reuocasset, neutra in rebus Ecclesiæ erat obseruanda, quia vtraque aduersabatur sacris Canonibus tam antiquis Concil. Chalcedonen. & Gelasij, qui tricennalem, quàm aliis qui postea iure nouiori quadragenariam præscriptionem contra Ecclesiam indistinctè receperunt.

8 *Quam quadraginta annorum Romana Ecclesia non admittit.* Limita primò hanc regulam procedere tantùm in rebus, quæ principaliter, non in his, quæ secundariò pertinent ad Ecclesiam, vt addidi *ad gloss. verbo principaliter in cap. ad audientiam, infr. hoc tit.*

Secundò limita tantummodo locum habere in iis, 9 quæ sunt Ecclesiæ quoad verum & proprium dominium, pro quibus competit rei vendicatio, secus verò si sint illius, ratione quasi dominij, pro quibus publiciana conceditur, sufficeret enim in iis tempus ordinarium, ex Bald. *in l sive autem, § si duobus, ff. de publiciana.* Angel. Imol. & aliis *in vsucapionem, ff. de vsucap.* probat communis ex Ias. *in l vlt num 13. & in auth. quas, n. 3. C. de sacros. Eccles.* Balb. post Corn. & alios *de præscript 1. p 5. n 14.*

Tertiò limita obtineri tantùm in rebus immobi- 10 libus, & in iis, quæ iuris censura tales intelliguntur, in quibus contra priuatos requiritur præscriptio decem, vel plurium annorum, siquidem in his etiam requiritur quadragenaria contra Ecclesiam, & de iis tantùmmodo agunt text. *in præsenti, cap ad aures, & cap. de quæstis, hoc tit.* cum aliis. 11 His consequens est quadragenariam præscriptionem non requiri in rebus Ecclesiæ mobilibus, quamvis aliqui contrarium teneant, quorum sententiam falsò dicit communem post Lignanum Bellam. *hic num.* 2. vel fortassè erat communis suo tempore, sed non hodie. Consequens itidem est actiones temporales, quæ à lege ad certum breue tempus tantummodo sunt institutæ, & contra priuatos ante decennium finiuntur, vt est actio redhibitoria, quanto minoris, prætoria, cum similibus, de quibus *in tit de ædil. edicto, & l. 2. C. de ædilit. action. & in princip. Instit. de pe pet. & temporalib.* contra Ecclesiam eodem breui tempore finiri, nec requiri annos 40. vt intendit text. *in d. auth hac constitutio, ante fin* ibi, *nihil penitus*, gloss. *verbo, durantibus, in d. auth. quas actiones*, vbi post alios Ias. *num. 4.* obseruant Abb. *num. 9.* vbi Burg. *n. 57. in c. cum causam, de empt.* dicentes id maximè notandum ad limitationem toties ferè huius tit. Felin. *in cap. de quarta, in fine*, Corset. *in sing. præscriptio* 2. Balb. *de præscript. 1. p. 5. à n. 12.*

Interruptionem.] Aduerte in præscriptione imme- 12 moriali non dari interruptionem, provt subtiliter resoluunt Oldrad. *cons* 224. Corn. & alij, quos refert & sequitur Molin. *de primogen. lib. 2. cap 6 num* 47. Ioan. Garc. *de expensis, cap. 10. num* 15. expendens legem Hispaniæ, quæ satis id intendit. Valde autem controuersum est an superueniens tituli defectus interrumpat præscriptionem cum illo antea inchoatam, de quo agunt Bart. *in l. naturaliter, n. 6. ff. de vsucap.* vbi Paul. Roman. Claud. & alij, Annib. *à num* 48. Ferret. *in l. 1. à num. 45. ff. de vsucapion.* Abb. *num.* 10. Paris. 15. cum aliis *in præsenti*, Salicet. *in l. cum notissimi, n. 18. C. de præscript.* 30. post alios Balb. *de præscript. 5. p 6. n. 35.*

In gloss. *Interruptio*, ibi, *nota quòd interruptio fit plu-* 13 *ribus modis*, &c de quibus vide Balb. *de præscript. 3. part. 6. principalis à princ.* Boër. *decis. 33 à n. 2.* Monetam *de decimis, cap. 5. num. 112. vers hac præscriptio, in noua editione*, vbi ex Rotæ decis. probat præscriptionem interrumpi per protestationes extraiudiciales, si sunt aptæ inducere malam fidem, & per litem introductam coram iudice laico, etiamsi nulla sit, quia reus constituitur in mala fide, etiam coram iudice incompetente. Et quòd præscriptio dicatur incorrupta per motionem litis, Rota apud Farin. *decis.* 208. *num* 4. *part. 1. recent.* si fuerit iam perfecta, non interrumpitur per litem postea motam, ead. Rota *decis. 445. n. 9. & 10 d. part. 1.* nec etiam interrumpitur per litem terminatam ad fauorem possessoris, ead. Rot. *dec. 285. num 1. part. 2. recentiorum*, quando enim litem intentans succubuit, per eam præscriptio non interrumpitur, ead. Rot. *decis. 756. num. 8. d part. 2. recent.* vbi etiam quòd nec interrumpitur per oppositionem

factam

factam per viam oppoſitionis, per executionem tamen monitorij cenſetur interrupta, ead. Rot. decif. 9. n. 3. d. p. 2. recent. vide ad c. 2. de ordine cogn.

Cap. Quia indicante. IX.

1 Fines prædiorum Eccleſiaſticorum præſcribuntur ſpatio quadraginta annorum, & quæſtio de finibos eſt terminanda in præſentia iudicum. Colligunt ex Ordinar. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſtienſ. Aochar. Butr. Bald. Panormit. Goid. Papæ, Henric. Felin. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cojac. Viuian. in rationali ſecundi libri iuris Pont. f. pag. 255. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 311. & tom. 4. repet. ſuper iure Canon. ad librum ſecundum Decretal Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Ximen. in concord p. 1. refertur ab Ant. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 2. Text. hic non eſt Alexandri III. coios ſont capita præcedentia, ſed Gregorij I. ad Syracuſanum Epiſcopum, vt conſtat ex originali tom. 2. Concil. pag. 912. inter acta eiuſdem Alex. tit. de præſcript. c. 6.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. deſumunt Sylu. verbo, præſcriptio 2. q. 6. Balb. de præſcript. 1. p. 6 n. 8. verſ. decimò. Molina de iuſtitia, tract 2. diſp. 79. Menoch. conſ 21. n. 21 & conſ. 147. n. 44. Valent. tom. 3. diſput. 1. q. 6 punct. 5. dub. 1. Sayr. in claui Regia, lib. 9. c. 12. n. 7. Quod verò text. hic agat de finibos prædiorum, ſuadetur tum ex verbo agrimenſorem, qood proptiè ad prædia refertur, iuxta t. t. ff. ſi menſor. falſ. tom etiã, qoia text. agit de Abbatibus, nec proponit eoſdem haboiſſe diœceſim, aut parochiam, de cuius finibus quæſtio mota videatur; & tandem qoia in originali ſuprà relato ſtatim in initio proponit text. contentionem hanc fuiſſe ſuper rebus temporalibus. Igitur noo de finibus prouinciæ, diœceſis, ſeu parochiæ, ſed prædiorum ad Eccleſias ſpectantium agebatur. Non obſtat quod in finibus prooiociarum, ſeu parochiarum non admittitur præſcriptio, cap ſuper eo, penult. de parochis, ac proinde nec in fioibus prædiorum admittenda videbatur, refellitur enim ex additis ad d. cap. ſuper eo.

SVMMARIVM.

1 *Hoſtilitatis tempore non currit præſcriptio, & numero 5.*

2 *Matrix Eccleſia qua dicatur, remiſſiuè.*

3 *Præſcriptio dormit hoſtilitatis, ſchiſmatis, & peſtis tempore.*

4 *Præſcriptio quomodo dicatur ipſo iure currere contra eos, qui non iure, ſed facto aliquo impediuntur.*

5 *Præſcriptio non currit cuilibet impedito.*

Cap. Ex tranſmiſſa. X.

Luc. III.

1 Hoſtilitatis tempore noo currit præſcriptio, & ſic decimæ interim acceptæ ſont reſtituendæ. Colligunt ex Ordioar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Dec. Mantua, Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Viuian. in ration. ſecundi libri iuris Pontif pag. 256. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 311. & tom. 4. repet. ſuper iure Canonico ad ſecundum librum Decretalium, Petr. Paol. Pariſ. remiſſiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. & nouiſſimè Ioan. de Valboa vbi ſup. refertur ab Anton. Auguſt. collect. 2. Decret. lib. 3. ſub tit. de capellis Monachorum, cap 1.

Matrici Eccleſia.] Quæ dicatur, dixi ad cap. ex parte, p 12 n. 5. ſupra de reſcriptis. 2

Non currente.] Igitur interim dormit ipſo iure præſcriptio, idem probat cap. prima actione, 16. q 3. cum cap ſequenti, & id ipſum de tempore ſchiſmatis probat cap cùm nobis, hoc tit. Gratian. in cap. ſi Sacerdotes, verſic. item 16 q 3. tradunt multis explicantes Abb. & communis hic Barthol. n. 23 & 26. in l. naturaliter, ff. de vſucap. Balb. de præſcript. 2. p. 6. à n. 3. Pariſ. conſ. 104. à n. 143. lib. 1. poſt alios Reboff. de pacificis poſſeſſor. à n. 501. Ripa de peſte 2. part. principali à n. 121. Roland conſil. 79. n. 30. & conſil. 81. num. 16. cum ſequentibus, lib. 1. idem reſoluentes circa tempus peſtis, quaſi tunc ſit bellum inter Deum & homines; exilij, captiuitatis, & ſimilium, tradit deciſ. Pedemont. 177. num. 5. vbi idem concludit in tempore, quo per treugam, & inducias bellom hinc inde remittitur. Sed obſtat maximè quod impedimentum proueniens ex bello, ſchiſmate, & prædictis ſimilibos non eſt impedimentom iuris; ſed facti, quia non lex, ſed factum impedit tunc in iudicio agere, & lites exercere, ac ſobinde præſcriptionem iure currere debet, qoamvis contra illam ex ioſta cauſa detur reſtitutio, iuxta l. & Attilicinus, ff. de ſeruitutibus ruſticorum cum ſimilibus, ita in ſpecie obſeruat Annib. in d. l. naturaliter; num. 294. & 303. intelligens text. in præſenti, & in d. cap. cum nobis, procedere impetrata priùs reſtitutione contra præſcriptionis curſom. Verùm hoic intellectui refragantur verba hoius text. ibi, non currere, & in d. cap. cum à nobis. ibi, curſum præſcriptionis impediunt, in quibos apertè dicitur præſcriptionem in his terminis ipſo iure, & ita ſecluſo omni reſtitutionis beneficio non currere. Nec item ſatisfacit reſolutio communis Bart. vbi ſuprà, & omniom ibi, & in locis præcitatis, ſecundùm quos hic text. & ſimiles procedunt vbi tempore belli, & ſchiſmatis graſſantis non redditur ius partibus, & ceſſant omnino iudicia, ita quod iuris potius, qoàm facti impedimentum ſubſiſtat. Nec etiam placet aliorum intellectus, qnos refert Pinel. in auth. niſi, num. 47. qui putant diſtinctionem & differentiam illam impedimenti iuris & facti, tantùm procedere attento iore Ciuili, non autem attento iure Pontificio, quo inſpecto præſcriptio non procedit ipſo iore, ſed dormit interim dum vel etiam impedimentum facti perdurat, & ita intelligunt text. in præſenti, & d. cap cum à nobis. Nec denique difficultates abſoluit quod aliis videtur, & ſatis intendunt Abb. hic, num. 13. ad finem, Felin n. 8. Boër. deciſ. 40. num. 3. Pinel. vbi ſuprà, num. 43. ampliat. 2. & num. 47. col. 2. ſcilicet in ſpecie huius text. & d. cap. cum nobis, impedimentum facti æquiparari impedimento iuris, & illud ſicut hoc ſtante præſcriptione dormire, qoia iure cautum reperitur vt in iis caſibus ſpeciatim iure expreſſis limitetur prædicta differentia communis collecta ex d. l. & Attilicinus, cum aliis.

Vnde probabiliter dici poteſt communem illam traditionem, quæ docet præſcriptionem ipſo iure currere contra eos, qui non iore, ſed facto aliquo impediontur, locum non habere vbi huiuſmodi facti impedimentum commune, ſeu generale eſt, & vti tale notorium omnibus, tunc enim perinde ac ſi eſſet impedimentum, iuris præſcriptio impeditur ipſo iure, 4

iure nec est necessaria restitutio, & in his terminis procedere text. *in præsenti, & d. cap. cum à nobis*, cum similibus. Licèt namque differant impedimentum iuris, & facti, vbi hoc particulare est contra aliquem, & à probatione pendet, nihilominus tamen generale, seu commune, & insimul notorium quod omnibus proponitur, perinde ac iuris impedimentum iudicabitur, & lex ipsa per se occurrens, absque aliquâ restitutione præscriptionem impediet, & iuxta hunc sensum intelligi potest opinio Abb. *d. n. 13* & aliorum quoa *suprà proximè* citanir, vt scilicet impedimentum facti & iuris æquiparentur in specie huius text. *d. cap tua nobis*, quia in iis iuribus facti impedimentum ex bello & schismate proueniens generale est, & notorium omnibus. Vnde si pares termini proponantur, idem dicendum est in quovis alio simili, putà pestis, in reliquis autem impedimentis facti, quæ neque generalia, neque notoria sunt, procedit communis differentia, quæ notabis ad ea, quæ prædicti Doctores resoluunt circa præscriptionem contra eos, qui in captiuitate, exilio, vel carcere detenti sunt.

5 *Præscriptione hostilitatis tempore.* &c.] Notatur ad hoc quòd hostilitatis tempore durante non currit præscriptio, vt per Cosm. *in pragm. tiću sanctionum, tit. de pacificis possessor. fol. 66. vers. hostilitatis*, Menoch. *cons. 26. n. 2* a bene Rebuff. *de pacific. possess. n. 101* vbi etiam extendit, siue vna die durauerit hostilitas, siue pluribus annis, & *n. 102*. etiam ampliat, ne dum tempore durante belli, sed etiam post, qoia contra populum hostilitate destructum & bello non currit præscriptio, provt etiam cuilibet alij impedito non currit, vt docent Pinel. *in auth. nisi, n. 4. & 42. C. de bonis matern.* Flamin. *de resign. benef. lib. 5 1. q. 5 1. n. 5 1.* Sic etiam pestis impedit præscriptionem, Roland. *cons. 81. n. 38. vol. 5* Rebuff. *d. tract. de pacificis possessor. n. 103.* Mascard. *de probat. concl. 7. n. 5 1. cum seqq.* Flamin. *d. q. 53. n. 66.*

SVMMARIVM.

1 *Procurationes quæ debentur Legatis, & Nuntiis Apost. Sedis præscribi non possunt,* & n 2.

3 *Priuilegium & præscriptio an, & quando æquiparentur ostenditur.*

4 *Canonici Ecclesiæ maioris in aliquibus partibus dicuntur ordinarij.*

5 *Præscriptio, per quam vna pars Cleri in præiudicium alterius eximitur ab onere procurationis, non valet.*

6 *Immunitate alicui concessa à Principe onus exempti accrescit aliis, præcipuè quando fuit concessa ob publicam vtilitatem.*

Cap. Accedentes. XI.

Innoc. III.

1 PRocurationes quæ debentur Legatis, & Nuntiis Sedis Apost. non possunt præscribi, possunt tamen remitti ex priuilegio speciali. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Bald. Dec. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 256.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 321. & tom. 4. repet. super iure Canonico ad secundum librum Decret.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p. 5 & 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 1.*

Probat hic text. Legatis, seu Nuntiis, Visitatoribus Apost. qui mittuntur ad visitandas alienas parochias esse prouidendum de procuratione, quæ nullo vnquam tempore præscribi potest, vt per Abb. *cons. 26.* Beller. *disquisit. cleric. p. 5. tit. de clerico debitore, §. tt. num 12. & 54.* vide dicta *ad cap. cum ex officij, infr. hoc tit.* & ita colligitur ex hoc text. aduersùs procurationem, quæ Legatis Apostolicis iure debetur, non admitti præscriptionem, similis text. *in cap. cum instantia, de censibus*, vtrobique notant Doctores. gloss. *verbo exemptione in Clement. I. illo tit.* & passim alibi. Ratio est, quia in legationibus Sedis Apost. vertitur vtilitas publica omnium Ecclesiarum, & agitur de recognitione subiectionis, & de compensatione, sollicitudinis, quam omnes Ecclesiæ debent Apostolicæ Sedi, quæ aliunde non potest commodè suos Legatos sustentare, ac subinde ne legationes impediantur, meritò ab omnibus Ecclesiis procurationes persoluuntur, vt intendit hic text. ibi, *quod omnibus immineret*, &c. nec potest aliquis excusari præscriptione, quæ in iis terminis prohibetur in præiudicium Sedis Apost. quam rationem satia expressit Pontifex *in d. cap. cum instantia, in fine principij*, obseruant Abb. *num 5.* Guid. & alij *in præsenti*, Felin. *p. 6.* Non obstat 3
quod priuilegium & præscriptio æquiparantur ita vt ea quæ possint priuilegio acquiri, acquirantur etiam præscriptione *cap. super quibusdam, vers. præterea, de verb. signif.* sed priuilegio quis valet eximi à procuratione, vt text. *in præsenti* habet *& d. cap. cum instantia*, ergo à præscriptione, quia reiecta responsione Butr. Abb. *num. 3* & aliorum *hic* Paris. *num. 6. & 53. ad med.* & eiusdem Abb. *d. cons 94. n. 2. lib. 5.* dicentium præscriptionem æquiparari priuilegio, vbi præscribitur cum scientia Principis, qui priuilegium potuit concedere; arg. *l. alienationis 28. vers. vix enim, ff. de verb. signif.* æquiparationem tamen non habere locum vbi præscribitur ignorante Principe, sed admitti priuilegiũ, licèt præscriptio improbetur, & procedere text. *in præsenti*, resp. ex mente aliorum dici posse præscriptionem, & priuilegium æquiparari in iis, in quibus præscriptio speciatim non reperitur prohibita, & ita procedere *d. vers. præterea*, & iura similia; vbi verò præscriptio speciatim probibita est, vt *hic*, admittetur priuilegium, quia est actus emanans à superiore cum causæ cognitione, in quo prohibitio locum non babet, non tamen admittetur præscriptio, quippe quæ contra prohibitionem non subsistit, iuxta, *l. non dubium, C. de legib.*

Ordinarij.] Idest, Canonici Ecclesiæ maioris, 4
qui in locis, de quibus *hic* agitur, sic appellantur, sicut & alij Cardinales dicuntur, vt per Abb. *num. 2.* & omnes *in præsenti*, gloss. *verbo Romana*, & Doctores *in Clement. 2. de celebrat. Miss.* Nec obstat quòd onus soluendi procurationem Legatis Apost. incumbit tantùm Ecclesiis, *d. cap. cum instantia*, & constat Canonicoa non habere Ecclesias, argument. *cap. vlt. de præbendis*, cum aliis, quia respondetur, vt per Abb. *num. 4* Felin. *num. 6. ad finem*, Paris. *num. 50. in præsenti.* Vel planiùs dici potest *in d. cap. cum instantia*, per Ecclesias intelligi non tantum Prælatos, qui easdem obtinent, sed etiam omnes beneficiarios, qui cum Prælatis, veluti membra cum suo capite corpus, seu collegium constituunt, *cap. relatum 52. de testam* cum aliis.

Subsidium impartiri.] Petebant ergo Clerici, vt Canonici pro parte contribuerent in procuratione Legatorum, à qua contributione contendebant Canonici se præscriptione exemptos, & ita non erat quæstio 5

ſtio inter Legatos, & Canonicos, ſed inter Canonicos, & Clerum, & nihilominus Pontifex in iis terminis præſcriptionem improbat; vnde aperte probat hic text. non valere præſcriptionem per quam vna pars Cleri in præiudicium alterius eximitur ab onere procurationis, de quo *hic*, itavt pars reliqua ad integram procurationem teneatur, vt obſeruant Felin. *num. 6 ante finem*, poſt Zabar. *in præſenti*, & Doctores *in d. cap. cùm instantia*, quæ ſententia ſuadetur ex verbis huius text. ibi, *omnibus immunes ab omnibus*, &c. *d. cap. cum instantia*, ibi, *nullam habere volumus excuſatam*, quàmvis contradicat Ioan. de Lign. & alij *hic*, vt per Felin. *d. num. 6 verſic. cæterum*, Abb. *conſ. 94. num 2. lib. 1 & conſ. 27. num. 1. lib 1.* Felin. *in cap. cum ex officij, num. 12. hoc tit.* Marian. *de viſitat. n. 30.* Bern. *reg 614 limit. 2.*

6 *Per ſpeciale priuilegium*, &c.] Notatur ad hoc quòd immunitate alicui concesſa à principe onus exempti accreſcit aliis, præcipuè quando fuit concesſa ob publicam vtilitatem, vt per Surd. *de aliment tit. 8. priuil. 18 n. 13* vtrùm autem ea, quæ conſiſtunt in mera voluntate præſcribi posſint, vide per Couar. *lib. 1. var. c. 9. n. 1 & 2.* Tiraq. *de retractu tit. 1 §. 1. gloſſ. 2. n. 21.* Menoch. *de arbitrariis caſu 43. à n. 6 & conſ. 147. n. 1.* Mench. *controuerſ. frequent. c. 4. n. 9.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q 15. n. 42.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloſſ. 5. §. 6. n. 16.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. c 88. n. 15. & t. 1. c 89. à n. 13.* Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. p. 5. collect. 1293.* Card. Tuſch. *lit. O. concl. 537.* Moneta *de optione canon c. 8. n. 21.*

SVMMARIVM.

1 *Subditus non præſcribit obedientiam contra Prælatum.*
3 *Priuatus nunquam præſcribit aduerſus Principem in his, quæ concernunt obedientiam, ſuperioritatem, & ſubiectionem.*
4 *Membra regulantur à capite.*
5 *Edictum de rebus præſcriptibilibus eſt prohibitorium.*

Cap. Cùm non liceat. XII.

1 SVbditus non præſcribit obedientiam cõtra Prælatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Goid. Papæ, Martini Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali 2. libri iuris Pontif pag. 256.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 312. & tom 4. repet. ſuper iure Canon. ad libr. ſecundùm Decret.* Petr. Paul. Pariſ. remisſiuè Ximen. *in concord. p. 1 & 2.* refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decretal. lib 2. tit. 17. cap. 2.*

2 In ſuperſcript. text. ibi, *Idem de Coſta, & de ſancta Donato Prioribus.* Imo dicendum eſt, *Idem de Coſta, & de ſancto Torquato*, &c. duo hæc monaſteria in diœceſi Brachaten. ſunt propè Vimaranum oppidum patriam meam, illud hodie tenet Congregatio Religioſisſimæ familiæ D. Hieronymi in Hiſpaniarum partibus communiter nuncupata, hoc verò de S. Torquato eſt annexum Capitulo inſignis Collegiatæ Vimaranenſis.

3 Probat hic text. quod in his, quæ concernunt obedientiam, ſuperioritatem, præeminentiam, & ſubiectionem, priuatus nunquam præſcribit aduerſùs Principem ſuum, vt per Peregr. *de iure fiſci, lib 6. tit 8. num. 9.* nullus enim ſuperioritatis ius contra Principem præſcribere poteſt, vt per Kirch. *tom. 1. commun. opinion. lib. 7. tit. 2. num. 132. pag. 231.* Flores de Mena *var. lib. 2. q. 21. n. 155.* qui ſuprema Principis poteſtas eſt impræſcriptibilis, Matien. *lib. 1. gloſſ. 10. n. 10. tit 10. lib 5. nouæ recop.* Cabed. *Luſit. deciſ. 40. n 8. p. 2* Verùm contra Principem temporalem poteſt Dux præſcribere, ne in ſuperiorem eum recognoſcat, de quo vide Couar. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 2. n 8. verſ. ex his*, quem refert Henriq. *in ſum. lib. 7. c. 24. §. 6. in comment lit. Q.*

Vnde ex hoc text. expreſsè colligitur obedientiã, & reuerentiam Epiſcopis, & Prælatis, ac aliis quibuſcunque ſuperioribus legitimis debitam præſcribi non eſſe, vt per *gloſſ. vlt. in præſenti, gloſſ 4. in cap. auditis in fin. hoc tit. gloſſ. vlt in c. cùm inter, de conſuet. verbo conſuetudine in c. 2. de pœn diſt. 6.* Aretin. Alex. & Iaſ. *in l. is, qui putat, n. 9. de acquir. hæred.* latè Balb. *de præſcript. 2. p. 5. à n. 91.* Iuuat efficax ratio, nam omnis illa præſcriptio prohibetur, quæ iuri publico nocet, & confuſionem, ac inordinationem continet, iuxta *l. vlt. ff de vſucap l. viam publicam, ff. de via publ. l. præſcriptio, C. de operib. publ. l. licèt, in princ.* ibi, *confuſio naſceretur, 16. q. 3.* conſtat autem præſcriptionem prædictam obedientiã extinguentem nocere iuri, & bono publico quod in ſubditorũ obedientia conſiſtit, *c. vlt. verſ. obedientia 8 q. 1.* inſuper continere confuſionem dum membrum ſuo capiti non obtẽperat, igitur meritò in hoc text. talis præſcriptio prohibetur. Non obſtat quod iura epiſcopalia posſunt præſcribi, iuxta *cap. cum olim, c. auditis, inf. hoc tit.* inter quæ connumeratur obedientia, *cap. conquerente, de offic. ordin.* Reſp. enim verum quidem eſſe iura Epiſcopalia vt plurimũ præſcribi poſſe, non tamẽ omnia quia excipiũtur nõnulla ſpeciatim iure prohibita, in quibus ſpecialiter bonum publicum & grauisſimum Reip. præiudicium ita ſuadet: vnde licet ſubditi præſcribere posſint exemptionem à nonnullis oneribus, in quibus Epiſcopo ſubiiciuntur, iuxta *d c. olim, & d. cap. auditis*, nihilominus tamen non posſunt præſcribere exemptionem ab obedientia ex rationibus, de quibus *ſupr.* Nec etiã obſtat *c. cum olim ad fin. verſ. quæ verò*, ibi, *alias etiam ceſſantibus, de priuileg.* vbi probatur ceſſantibus priuilegiis omnibus Sedis Apoſt. potuiſſe monaſterium, de quo *ibi* præſcribere exemptionem, & obedientiam Epiſcopo debitam, quia reſp. illum text procedere, & intelligi debere de illa præſcriptione per quam obedientia ab Epiſcopo transfertur ad Romanam Eccleſiam, cui ſe monaſterium ſubiecerat; at verò text. *in præſenti* agere de præſcriptione, per quam obedientia debita Epiſcopo in totum extinguitur, & ad alium non transfertur. Ratio huius concordãtiæ eſt, quia vbi obedientia in totũ per præſcriptionẽ extinguitur, vetitũ eſt ſubditum manere acephalum, ideſt, ſine capite, contra *cap. nulla 93. diſt.* & in eo verificantur verba huius text. *in princ.* at verò quando obediẽtia alij acquiritur, propriè loquendo ſubditus non præſcribit obedientiã, quàm non extinguit, ſed alius in ſubditis illam præſcribit contra Epiſcopum, ac ſubinde non manet acephalus, nec abſolutè recedit à capite, quia recognoſcit alium loco Epiſcopi.

Non liceat à capite membra diſcedere.] Membra enim regulantur à capite, & eius natura eſſe præſumuntur, cuius eſt caput, Menoch. *conſ. 148. num. 11.* & membra myſtica debent diligere, & obſequi capiti & ab eo non diſcedere, Rebuff. *in praxi beneficiali tit. de conſtitut in gloſſ. capitis, pag. 522* Caput enim eſt pars dominans corpori, & ideo qui caput gubernat, debet eſſe cæteris, qui corpora regunt, excellentior, Casſan. *in catalogo gloriæ mundi, part. 5. conſider. 26.* Iacob. Valdeſ. *in dignitate Regum Hiſpaniæ, cap. 4. n. 1.* Vnde Felin. *in præſenti num. 2.* firmat quod dum Capitulum Eccleſiæ maioris inuitatur ad aliquas functiones, 4

præcedere debet alios Canonicos, & prælatos inferiores, etiam in propriis Ecclesiis, sequuntur Henric. Bott. *de synodo, p. 3. n. 27.* Boër. *in tract. magni consilij n. 79.* Gonzal. Mendez de Vasconcellos *diuers. iuris arg. lib. 1. c. 1. n. 3. vers. quibus consequens,* Gratian. *discept. forens. c. 111. n. 11.*

5 In gloss. *Non obstante.* Dum hæc gloss. & similis *in cap. clerici 16. q. 3.* enumerant quasdam res in quibus præscriptio prohibetur, satis significant edictum de rebus præscriptibilibus esse prohibitorium quarundam rerum, itavt omnes, quæ sunt in commercio præscribi possint, nisi iure aliquo prohibitæ reperiantur, attendunt text. *in l. vsucapionem 9. ff. de vsucap. l. omnes, l. sicut C. de præscript. 30.* obseruant in specie Socin. *cons. 47 n. 15. lib. 3.* Tiraq. *de iure primog. q. 30. in princip.* & ante illos *gloss. 4. in fin. l. vlt. C. de feudis limitroph. lib. 11.* sic similiter edictum de personis præscribentibus, hoc est, de iis, quæ præscribere possunt, prohibitorium est, vt omnes admittantur, qui non reperiuntur iure prohibiti, vt probat *l. 4. versic. vsucapere, ff. de vsucap.* resoluunt Host. *in sum. huius tit. versic. possit vsucapere,* & passim Summistæ, intendunt gloss. hæc *versic. item quedam, & d. cap. clerici, in princip.* quæ tamen non aduertunt personas, de quibus agunt, non præscribere ex defectu possessionis necessariæ, non verò ex aliqua iuris prohibitione. Sic tandem edictum de iis contra quos præscribitur, prohibitorium est, itavt contra omnes præscribi possit exceptis iure prohibitis, vt deducitur ex *d. l. omnes, versic. nullum,* ibi, *quacunque causa, vel persona,* & ex reg. *in l. fraudem 16. in fin. ff de militari testam.* insinuant gloss. *hic, & in d. cap. clerici,* dum speciatim agunt de pupillo, & aliis, contra quos præscriptio iure prohibetur.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio centenaria sola currit in iuribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus.*

2 *Libri censuales Ecclesiæ, vel alterius loci probant canonis præstationem, & possessionem, & an probent dominium, ostenditur.*

3 *Instrumentum, vel scriptura ex archiuio publico prolata testimonium publicum habet.*

4 *Præsumptio pro notariis in dubio stat.*

5 *Aduersus Romanam Ecclesiam non præscribitur minore tempore quàm centum annorum.*

6 *Emphyteusis Ecclesiastica, aut feudum Ecclesiasticum præscribitur aduersus priuatum emphyteutam, aut feudatarium spatio ordinario.*

7 *Regalia iura quamuis aduersus Regem præscribi non possint præscribi tamen possunt per vnum donatarium aduersus alterum.*

CAP. Ad audientiam. XIII.

1 PRæscriptio centenaria sola currit in iuribus ad Romanam Ecclesiam spectantibus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Butr. Bald. Anchar. Panormitan. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 257.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 311. & tom. 4. repet. super iure Canon. ad librum secundum Decretal.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Card. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè Ioan. de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 3.*

Librum censualem, &c.] Libri enim censuales Ecclesiæ, vel alterius loci probant canonis præstationem, possessionem, & consequenter dominium rerum ad Ecclesiam, vel alium locum pertinentium, vide Roman. *consil. 127. in princ. versic. ad hoc autem respondetur,* Boër. *decis. 155. num. 11.* Rot. *decis. 195. n. 2. part. 1. recent.* & fuit dictum in *Leodien. modiorum spolii 22. Maij 1628* coram R. P. D. Vbaldo iun. Bellac. *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 9. n. 186. pag. 48.* vbi Fichard. *num. 187.* dicit quod liber censualis alicuius Monasterij, vel Ecclesiæ non probat, nec possessionem, nec dominium eius rei, quæ in tali libro dicitur reddituaria, non potest fieri condemnatio virtute d. libri, ac redditum in eo memoratum, vide tamen Bonacos. *d. tom. 1. lib. 1. tit. 1. num 41. pag. 152.* Mascard. *de probat. concl. 543.* vbi quod dominium Ecclesiæ probatur per librum censualem si pro publico, & authentico, vel diu tanquam talis habitus est, vel si agatur de paruo præiudicio, vel si consuetudo, vt ipsi fides habeatur, de quo Auendan. *de exequendis mandatis, part. 1. cap. 21 num. 12.* Curia Philip. *part. 2. cap. 8. num. 12.* vbi etiam resoluit, quod per libros archiuij publici probantur census, redditus, & præstationes; scripturæ enim repertæ in archiuio publico, licèt non habeant solemnitates, plenè probant, vt per Ozasc. *Pedem. decis. 69. à num 2.* Farinac. *cons. 189 num 11.* Sebast. Guaz. *in tract. de pace, q. 21. num. 16. part. 1.* & alios plures, quos nouè refert Hieron. Buccaron. *de differentiis inter iudicia ciuilia, & criminalia, differ. 84. num 2.* Nicol. Gen. *in tractat. de scripturis priuatis, lib. 5. quæst. 3. in dub. 2. & lib. 5. in princip.* nouè Octau. Glorit. *resp. 10. num 67.* Quòd autem libri Ecclesiæ antiqui propter eorum antiquitatem probent pro ipsa Ecclesia, docent Mascard. *conclus. 973. numero 57.* Guttier. *cons. 6. num. 6.* Et quod libri capitulares cùm sint tenti & rogati per secretarium Capituli, qui est notarius, probant ac fidem faciunt, Rot. *in Burgen. quindenniorum 8. Martij 1589.* coram Ritta, *& in Burgen. expensarum 31. Ianuarij* coram R. P. D. Merlino. 2

De Camera B. Petri susceperit.] Scriptura enim, vel instrumentum, quod ex archiuio publico profertur testimonium publicum habet, vt latè docet Put. *p. 2. decis. 440. & 451.* Ioseph. Ludouic. *Perusina decis. 115 à num. 119.* Ranchin. *part. 4. conclus. 274.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 11. n. 104.* vbi Bellacomb. *num 299.* & Soar. *num. 308.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 6. n. 26. vers. rursus,* Mascard. *de probat. concl. 111. n. 9 & 10. & conclus. 711. n. 61. & concl. 973. num. 50.* Alciat. *de præsumpt. regul. 3. præsumpt. 13.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, instrumentum, n. 7.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, minoribus, n. 38. & de empt. c. 21 n. 19. & 12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 582.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib 2. tit. de fide instrumentorum resolut.* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, archiuium.* 3

Nec credentes ipsum scriniarium, &c.] Notator ad hoc quòd in dubio præsumitur pro notariis, vt per Flamin. *de resign. lib. 8. quæst. vltim. num. 50. & lib. 9. quæst. 22. num 8.* vbi *num. 9* quòd præsumptio pro illis est rectè agere, quæ suo incumbit muneri, & officio, de quo etiam Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 76. n. 1.* 4

Vnde si testis examinatus à notario neget se deposuisse sicut notarius scripsit, magis creditur notatio, quàm testi, vt per Boss. *in pract. crimin. tit. de falsis, num 16.* Clar. *§ falsum, num. 11 versic. posset testis, & § fin. quæst. 9 vers. quintus est casus,* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præs. 79. num. 14. vers. intenditur tertio* Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 47. num. 56.* Mascard. *eod. tract.*

*tract.concl.*194. *ſub n.*7.*&* 8. Farin. *de falſit.& ſimulat. quæſt.*158.*num.*187. quos refert, & ſequitur Buccar. *de different. inter iudicia ciuil. & crimin. different.* 69. *num.*1. vbi intelligit in ciuilibus. Si verò quæratur an teſtis ob dictum notarij, vel è contra notarius ob contradictionem teſtis, poſſit de falſo puniri? & tunc neutri fidem adhibendam eſſe voluerunt Grammat. *deciſ.* 30.*num.*11. Clar. §. *fin. quæſt.* 53 *verſ quantum eſt caſus.* Maſcard. *de probat.concl.*1098.*num.*7. Anton. Scap. *de iure non ſcripto tit.de confeſſ. reor. multip.c.*116. *num.*8. Farin. *d quæſt.*118. *n* 100 & 104. Buccaron. *d. different.*69.*num.*2.*& different* 70. quærit quibus potiùs credendum ſit, an teſtibus inſtrumentariis contradicentibus inſtrumento, vel notario contrarium aſſeueranti.

5 *Contra quam non niſi contraria*, &c.] Notatur ad hoc quòd aduersùs Romanam Eccleſiam non præſcribitur minore tempore, quam 100. annorum *l.*29. *cu.*26. *part.* 3. Boër. *deciſ.*164.*num.*14. *&* 25 Conarr. *in reg.poſſeſſor, part.*2.§.2. *num.*3. Pinel. *in authentica, niſi, num.*57.*C.de bonis matern.* Balb. *de præſcript.*1.*p.*5. *à num.*16. Molin. *de iuſtit.tract.*2.*diſp.*72.*verſic ſecunda, n.*4. Quid autem in fiſco Eccleſiæ Romanæ, vide Stephan. Gratian. *diſcept.forenſ.cap.*52.*num.*5.*cum ſeqq.* Pereg. *de iure fiſci, lib.*6. *tit.*8. *n* 41. vbi *num.*45. qoid in mobilibus. Igitur in iis, in qoibus contra Eccleſias inferiores procedit, quadraginta annorum præſeriptio requiritur centenaria contra Romanam Eccleſiam; idem probat text. *in cap.cum nobis, in princip.& in cap.ſi diligenti, hoc tit. cap. vltim.* 16. *quæſt.*3. *cap.*2. *hoc tit.in*6. tradunt latè Farin. *hic, à n.* 22. Balb. Conar. Pinel. & alij citati, ex quorum mẽte ſit concloſio. Res immobiles, & quæ tales eſſe intelliguntur, ad Romanam Eccleſiam principaliter, & directè pertinentes, in quibus ſuprema & generalis illa prælatio non conſiſtit, nunniſi centum annis præſcribuntur, exceptis hæreticorum bonis, quæ à Catholicis ipſorum hæredibus legitimè poſſidentur: ſuadetur concluſio quoad ſingulas particulas ſigillatim ex *cap.cum dilecta, de confirm.vtili*, ibi, *poſſeſſiones, & iura*, &c. & ex text. *in præſenti*, ibi, *principaliter*, & ex *d cap. vlti in princ.* & ex *d. c.*2. *in* 2. *parte.* Et iuuat ratio, quia conueniens fuit huiuſmodi res Eccleſiæ Romanæ, quæ caput eſt, & mater omnium Eccleſiarum, & fidelium, ſpeciali gaudere priuilegio, per quod diutiùs conſeruentur, & ita nonniſi longiſſimo omnium ſpatio præſcribantur, vt intendit Imper. *in auth. vt Eccleſia Romana.*

6 *Non tanquam tibi*, &c.] Notatur ad hoc quòd emphyteuſis Eccleſiaſtica, aut feudum Eccleſiaſticum, hoc eſt, rei, cuius dominium directum ad Eccleſiam pertinet, præſcribitur aduersùs priuatum emphyteutam, aut feudatarium ſpatio ordinatio, vt per Conar. *in reg.poſſeſſor, p.*2.§.2.*n.*6. Valaſc. *de iure emphyteutico, q.*17.*à n.*13. Gama *Luſit.deciſ.*149.*n.*5. D.Barboſ. *in l. ſi alienam, n.*60. *ff. ſoluto matrim.* Cald. Pereira *de nominat.emphyt.q.*14.*n.*2. Valaſc. *conſ.*132.*n.*33. Molina *d.tract.*2.*diſp.*70.*n.*3. Azor. *inſtit.moral. p.*3.*lib.*1. *c.*23. *quæſt.* 5.

In gloſſ. *Principaliter*, ibi, *poſſet tamen iſte Caſtellanus*, &c.] Notatur ad hoc quòd iura Regalia, quamuis aduersùs Regem præſcribi non poſſint, præſcribi tamen poſſunt per vnum donatarium aduersùs alium, vt per Cabed. *deciſ.*41.*n.*6.*& deciſ.*73.*num.*10. *part.*2.

SVMMARIVM.

1 *Schiſmatum tempora deducuntur de centenaria præſcriptione, quæ ſolum currit contra Romanam Eccleſiam.*

2 *Præſcriptio centenaria contra Romanam Eccleſiam per leges ciuiles introducta & recepta eſt.*

3 *Præſcriptio centenaria ſola contra Romanam Eccleſiam currit.*

4 *Præſcriptio triennalis ſufficit in rebus mobilibus, & ſe mouentibus Eccleſia Romana.*

5 *Præſcriptio centenaria potior eſt quàm immemorialis.*

6 *Probatio immemorialis præſcriptionis non ſufficit ad concludendam, & probandam centenariam.*

7 *Teſtis poteſt deponere de iis, quæ ante pubertatem doli capax, id eſt, circa annum decimum cum dimidio vidit & apprehendit.*

Cap. Cùm vobis. XIV.

IN præſcriptione centum annorum, quæ ſola currit contra Eccleſiam Romanam in vtroque iure 1
non ſunt nomeranda tempora ſchiſmatum, quæ intercedunt. Colliguntex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Dec. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 257. Alaguna *in compendio iuris Canonici, pag.* 312 *& tom.* 4. *repet. ſuper iure Canonico ad ſecundum librum Decretalium*, Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.*1.*&* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.*3. *Decret.lib* 2 *tit.*17.*c.*4.

Legali.] Igitur centenaria præſcriptio contra Romanam Eccleſiam per leges ciuiles introducta, & 2
recepta eſt, idem probat *cap. vltim. in fin.* 16. *quæſt.* 3. *auth. quas actiones, in fine, C. de ſacroſ. Eccleſ.* iuncto *auth. vt Eccleſia Romana*, ex quibus hic paſſim colligunt Doctores communiter, immo ex conſtitut. Iuſtiniani id iuris ſtatutum fuit ad fauorem omnium Eccleſiarum, vt nouiſſimè detectum fuit ex arcana hiſtoria Procopij apud Alemannum *pag.* 13. *verſic. Piſcus quidam apud Emeſſenos* Sed obſtat tum quia text. *in d. auth. vt Eccleſia*, ad quam Pontifex hic reſpexiſſe videtur, vt patet ex verbis ſequentibus, ibi, *vt contra Romanam Eccleſiam*, &c. non tantùm agit de præſcriptione contra Romanam Eccleſiam, ſed etiam contra inferiores Eccleſias illi ſubiectas, tum etiam, quia in omnibus abrogatur per Iuſtinian. *in auth. hac conſtitutio innouat*, ac ſubinde nulla iam datur lex Ciuilis, quæ contra Romanam Eccleſiam ſpeciali priuilegio centum annorum exigat præſcriptionem, vt intendunt Ioan. & Azor. relati à gloſſ. *in d.auth.vt Eccleſia, verbo annorum, gloſſ. vlt. in d. auth. quas actiones*, aduertens vltima verba text. *ibidem* hodie non eſſe vera attento iure Ciuili ſed tantummodo attento iure Canonico, de quo *in cap. praced. & in cap.cum dilecta, de confirmatione vtili*, cum aliis, idem probat Pinel. *in auth. niſi, n.*17. *verſ. ex quibus, & verſic.infertur tertio, C.de bonis maternis*, poſt Salicet. *in d. auth. quas actiones*, & quamplures in eadem opinione exiſtere refert Cujac. *lib.* 5. *obſeruat c.*5. voluit Balduin. *in prolog.* vt refert Cou. *in reg. poſſeſſor, p* 2 §.2 *n.*6.*in fin.* Sed hæc ſententia confunditur expreſsè ex hoc text. ibi, *legali*, & ex *d c.vlt.* vbi habetur Imperatorum leges contra Eccleſiã Romanam non admittere præſcriptionem minorem centenaria, quæ verba omnino corruunt, & falſa ſunt, ſi nulla

nulla est lex Ciuilis hodie vigens, quæ centum annorum præscriptionem exigat contra Romanam Ecclesiam, id quod temerè supponunt Pinel. & Cujac. *vbi sup.* Vnde Hitner. quem refert, & sequitur gloss. *d. verbo annorum*, Cou. *vbi sup.* & est de mente aliorum, intelligit per generalia verba *d. auth. hac constitutio*, reuocari priuilegium centenariæ præscriptionis concessum Ecclesiis inferioribus, non verò Romanæ, de qua specialiter agere debuit Imper. arg. *l. item apud, §. ait prætor, vers. ea enim, ff. de iniur.* & iuxta doctrinam *gloss. vlt in l. sciendum, in princ. ff. qui satisd. cog.* receptæ communiter ex Ias. *in l. Marcellus, num. 56. ff. ad Trebell.* Tiraquel. *de retract. lig. §. 1. gloss. 14. num. 93.* Sed non satisfacit, quia *d. auth hac constitutio*, absolutè reuocat constitutionem illam, quæ centenariam præscriptionem concesserat Romanæ, & aliis Ecclesiis, & ita per relationem ad constitutionem prædictam, *vt Ecclesia Romana*, videtur reuocasse quoad Romanam & cæteras Ecclesias, de quibus conlltitu-io illa loquebatur, arg. *l. ait prætor, §. 1. ff. de re iudic.* Deinde gloss. *in d. l. sciendum*, procedit vbi lex prior specialiter disponebat, lex verò posterior generaliter loquitur, in proposito autem nulla datur specialis agens de Romana Ecclesia, sed generalis, quæ illi, & omnibus aliis centenariam præscriptionem concesserat *in d. auth. vt Ecclesia.* Vnde tentari potest priuilegium illic concessum Romanæ, & aliis Ecclesiis non subditis Imperatoribus nunquam potuisse reuocari à Iustiniano, iuxta doctrinam Innocent. *num. 6. in cap. nouit, de iudic.* receptam communiter ex Felin. *num. 9.* Dec. 53. *ibid.* Felin. *num. 2. in cap. 1. de probat.* sentiunt Bart. & plures alij relati à Gabr. *communium tit. de iure quæsito, conclus. 7. à num. 10.* Meritò igitur non obstante reuocatione, de qua *in d. auth. hac constitutio*, durat priuilegium respectu Ecclesiæ Romanæ, non verò quoad alias Ecclesias inferiores, quia respectu illarum valuit, vtpote contrarium Canonibus, de quibus *in cap. 1. & sequentibus, 16. quæst. 3.* Vel rursus dici potest ex sententia glossæ *in rubrica d. auth. hac constitutio*, quod text. ille reuocat priuilegium, de quo *in l. 1. vltim. C. de sacros. Eccles.* concessum Ecclesiis orientalibus, vt refert Cujac. *vbi supra, & de diuersis præscriptionibus, cap. 31.* non autem reuocat priuilegium de quo *in d. auth. vt Ecclesia*, concessum Ecclesiæ occidentali, idest, Romanæ, quæ caput est, & omnibus Ecclesiis inferioribus eidem subiectis, id quod fatentur omnes ex Cujac. *d. cap. 5.* quæ sententia suadetur tam ex rubrica, quàm ex verbis *d. auth. hac constitutio*, quæ conueniunt *d. l. vltim.* in qua speciatim agitur de monasteriis, xenodochiis, venerabilibus locis, non verò conueniunt *d. auth vt Ecclesia*, in qua nulla illorum expressa mentio habetur.

Nonnisi centum annorum præscriptio, &c.] Notatur
3 ad hoc quòd sola centenaria præscriptio contra Romanam Ecclesiam currit, de quo retuli DD. *in cap. antecedenti.* Ordo etiam D. Benedicti habet priuilegium, vt contra eum non currat præscriptio, nisi centenaria, vt *in vol. priuilegiorum, pag. 80.* quod referunt Cald. Pereira *de potestate eligendi, in responso pro Monasterio de Ostera, ad finem*, Fr. Emman. *quæst. regul.*
4 *tom. 1. q. 38. art. 3.* Reg. supradicta generaliter, & indistinctè proposita videtur comprehendere etiam res mobiles, & se mouentes Ecclesiæ Romanæ, vt etiam hæc non triennio, sed centum annis præscribantur, idem suadent generalia verba *cap. præced. ad finem, & auth. vt Ecclesia Romana*, quorum argumento ita obseruant Doctores communiter; vt per Abb. *num. 12.* Dec. *in cap. cùm dilecta, de confirmat. vtili.* Balb. *de præscriptionibus part. 1. quinta, num. 25.* Sed verius est triennalem vsucapionem in iis rebus locum habere, iuxta *reg. l. 1. ff. de vsucap. transf.* quæ in proposito limitatur, non reperitur, vt obseruat Ang. *in d. auth vt Ecclesia, num. 2.* Nec obstat text. *hic*, & similes, quia priuilegium concessum Ecclesiæ Romanæ circa centum annorum præscriptionem tantummodo locum habet vbi aliàs contra priuatos longi, vel longissimi temporis, & contra Ecclesias inferiores quadraginta annorum præscriptio procedit, patet ex *d. auth. in princip. versic. cùm enim*, & ex *d. auth. quas actiones, C. de sacros. Ecclesiis*; vnde licèt text. *in præsenti*, & similes *in cap. præcedenti, & in cap. vltim. 16. quæst. 3.* generaliter loquantur, nihilominus tamen quia huiusmodi priuilegium, de quo agitur, emananit & incipit à lege Ciuili, ad quam lex Canonica se refert, vt patet ex hoc text. ibi, *iam Ciuilis*, &c. & ex *d. cap. vltim.* meritò declaratur, & intelligitur secundùm eandem legem, & ita non comprehendit res mobiles, quas prædicta lex non comprehendebat, argum. *l. sed & posteriores, ff. de legibus, & l. ait Prætor, §. 1. ff. de re iudic.* Sic sanè corruit sententia Salic. *in d. l. 1. num. 4.* & Felin. *in cap. præcedenti, num. 16.* in quam inclinat Balb. *vbi suprà*, dum existimat huiusmodi res nobiles Romanæ Ecclesiæ nullo tempore præscribi, ad exemplum rerum fiscalium, iuxta reg. *§. res fisci, Instit. de vsucapion.* quæ sanè reg. in proposito nihil concludit, quia vltra tradita per Bubr. *in cap. 1. num. 121. de in integrum restitut.* procedit tantùm in fisco Imperiali, & non omnem, nec in omnibus rebus præscriptionem excludit.

In gloss. *Centum annorum.*] Notatur ad hoc quòd 5
præscriptio centenaria potior est, quàm immemorialis, ideóque vbi lex requirit probationem centum annorum, non sufficit quod immemorialis probetur, vt per Molin. *de primog. lib. 2. cap. 6. num. 44. cum seqq.* quicquid tempus centum annorum immemoriali tempori adæquari teneant Bald. *de præscript. 2. parte 3. principalis, q. 6. col. 6. vers. quod autem dicatur*, Cou. *in reg. possessor, p. 2. §. 3. n. 7.* Burg. de Pace *cons. 25. num. 19.*

In eadem gloss. versic. *Sed non est recedendum*, &c. 6
Vlt. gloss. quod licèt præscriptio immemorialis probetur per testes deponentes sub forma de qua *supra hac ead. gloss. versic. vel quod testes*, & per *gloss. verbo memoria in cap. hoc tit. lib. 6.* communiter receptam, vt per Gabriel. *communium sub hoc tit de præscript. conclus. 1. num. 74.* Molin. *de primog. lib 2. cap. 6. à num. 31.* nihilominus tamen adhuc huiusmodi probatio immemorialis præscriptionis non sufficit ad concludendam, & probandam centenariam, de qua *in hoc text.* sequuntur Doctores communiter *hic* & alibi, vt per Couarr. *in reg. possessor, part. 2. §. 3. num. 7.* & Molin. *d. loco, num. 44.* quamvis ipsi multis contendant oppositum longè verius. Aduerten- 7
dum tamen est verum non esse id, quod hæc gloss. supposuit *in versic. per testes*, scilicet testes non posse deponere de iis, quæ ante pubertatem viderunt, & apprehenderunt, siquidem constat post pubertatem posse quem deponere de iis, quæ ante illam doli capax, idest, circa annum decimum cum dimidio vidit & apprehendit, gloss. *verbo impubes in l. 3. versic. lege Iulia, ff. de testibus, gloss. vltim. in cap. relatum 37. dist. & in §. testes, Instit. de testament.* cum similibus, per multa, quæ citant, communis ex Felin. Panorm. *num. 10* & aliis *in præsenti*, Couar. multis confirmans *vbi suprà num. 8.* Molin. *d. loco, num. 42.* Clar. *§. fin. quæst. 24. num. 17.* intelligentes text. *in d. vers. lege*, & similes tantum prohibere, ne quis impubes deponat,

nat, & teſtimunium ferat; text.verò *in d.§.teſtes,cum ſimilibus*, procedere in teſtamento, in quo lex iuſtis de cauſis ſpeeiatim requirit pubertatem tempore, quo reſtamentom fit, nec ſat impuberem teſtem intereſſe, licèt poſtea deponat factus pubes. Sic eodem modo ſatis deprehenditur verum non eſſe quod hæc gloſſ. *in d.verſ.per teſtes*, dicit, ſcilicet quòd teſtes huiuſmodi ad probandam centenariam præſcriptionem deponant de viſu omniom centum annorum, quia ſecundùm mentem communem ex ſupracitatis eſt quòd deponant de iis, quæ viderunt, vel apprehenderunt per quadraginta annos retro, & ita debent eſſe ſaltem ætatis quinquaginta annorum cum; dimidio. Couar. *n.7.* Moliu, *n.40. dictis locis*; de reliquis verò anterioribus deponant communem opinionem ſic extitiſſe, vel famam; quæ in iis antiquis, & à noſtra memoria remotis probationem efficit, iuxta gl. *d. verbo memoria*, & gloſſ. *verbo commitat in l. aiqui, 20. §.cum me ff.de negotiis geſtis*, receptam commuoiter ex multis de quibus per Duen. *reg.299. verſ. limitat.7.* Gam.*deciſ.290.*

SVMMARIVM.

1 *Prælatus inferior poteſt præſcribere in certis Eccleſiis ſua diœceſis totum in Epiſcopale.*

2 *Præſcriptum tantum cenſetur quantum poſſeſſum.*

3 *Identitas probanda eſt ab illo qui illam allegat.*

4 *Epiſcopus poteſt ius authorizandi ſine Conſenſu Capituli præſcribere.*

5 *Præſcribens iuriſdictionem dicitur acquirere priuatiuè reſpectu eius, cui antea iure communi competebat.*

6 *Abbas cognoſcere poteſt de cauſis matrimonialibus, & beneficialibus.*

Cap. Auditis. XV.

1 PRælatus inferior vt Abbas poteſt præſcribere ius Epiſcopale in Eccleſiis illius diœceſis, ſi per quadraginta annos ſine interruptinne, vel ſede Epiſcopali non vacante præſcripſerit, ſioe ex priuilegio particulari. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anch. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ Henric. Felin. Martin. Vran. Dec. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali 2. libri iuris Pontif pag.218.* Alagooa *in compendio iuris Canon. pag.312. & tom.4. repet. ſuper iure Canonico ad librum ſecundùm Decretalium*, Petr. Paol. Pariſ. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* refertur ab Anton. Aug.*collect.3. Decretal.lib. 2. tit.27. cap.5.*

Probat hic text. iuriſdictionem? & iura Epiſcopalia poſſe præſcribi ab inferioribus, vt notant *gloſſ.4.* & DD. communiter *in præſenti, gloſſ.1. in c. quicunque 16. q.3.* & paſſim alibi, Calderin. *conſ 1. ſub hoc tit.* Balb. *de præſcript.1.p.5 à n.83.* Boër.*dec.1333.n.10.* Couar. *in c.Alma p.2 §.11.n.3* idem probant *c. cùm olim 18. verſ. quia, c.de quarta, hoc tit. c.vltim. de offic. Archid.* & ſatis deducitur ſi aduertas iuriſdictionem, & iura omnia Epiſcopalia ſaltem à Pont. Mxim. poſſe priuilegio concedi aliis, quàm Epiſcopis, *c. cum contingat, de foro compet. c. accedentibus 12. de exceſſ. Prælat. cap. Abbate 43. de priuileg. lib.6.*

Amplia procedere etiam in iuribus epiſcopalibus arduis, & quæ ſolis Epiſcopis, & ipſorum dignitati reſeruantur, vt colliges ex *d. cap. cùm olim, verſ. quia*, & conſtat quia cognitio cauſarum matrimonialium eſt de arduis, quæ ſoli Epiſcopo reſeruantur, & ex ſtylo Curiæ committuntur, *d.c. accedentibus*, Concil. Trid. *ſeſſ.24. de reform. c.20. verſ. ad hæc*, reſoluit Cou. *de ſponſ. p.2. cap 8.§.12. in princ.* & tamen text. hic probat huiuſmodi cognitionem legitima præſcriptione poſſe inferioribus acquiri, vt hic notant omnes, vt per Pariſ. *num.3. gloſſ.2. & vltim.* per text. *ibi in d. c. accedentibus, gl.1. in cap. literas, de reſt. ſpoliat.* communis ex Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum, notab.2. §.1. num.35.* Balb. *num 85.* Couar. *vbi proximè*, contra Hoſt. *in d. cap. literas*, quem ſequitur Iaſ. *in l. more, num.49. ff. de iuriſd. omnium iudic.* Non fauet *cap. quanto, de conſuetud.* vbi ius conferendi Sacramentum Confirmationis vti res ardua, & Epiſcopis reſeruata, vt text. habet, non poteſt præſcribi ab inferioribus non Epiſcopis, nam vltra multa, quæ ad illius materiam & intellectum traduntur per Doctores *ibi*, & per S. Thom. vbi Caiet. *4. p. q.71. art.11.* & poſt alios Cou. *lib.1. variar. cap.10.* Ledeſm. *14. q.15. art.11.* reſp. regulam huius text. & ampliationem prædictam procedere in iis, quæ reſeruantur dignitati, & iuriſdictioni Epiſcopali, non autem in reſeruatis Ordini, de quibus agit *cap. quamuis 68. diſt.* planè collatio Sacramenti Confirmationis ex Apoſtolorum traditione reſeruata eſt Ordini Epiſcopali, vt probat text *in d. cap. quanto, cap.1. cum ſequentib. de conſecr. diſtinct.1.* Concil. Trid. *ſeſſ.7. de Confirmat. c.3. & ſeſſ.23. de Sacram Ordin. cap 7.* Non obſtat *cap. peruenit 95. diſt.* nam vltra ea, quæ ad illius intellectum tradunt DD. vt per Couar. *d. cap.10. à num.7. & 11.* Ledeſm. *vbi ſuprà*, ſatisfit vt per eundem Couar. *n.141* & per relatos à Gabr. *commun. ſub tit. de præſcr. concl. 1. à n.16.*

Tanto tempore probantur, &c.] Ergo tantum cenſetur præſcriptum, quantum poſſeſſum, Honded. *conſ.89. n.47. lib.1.* Boër. *deciſ.58. n.6.* Anton. Monach. *Lucenſ. deciſ.14 n.56.* nam præſcriptio eſt ſtricti iuris, Molin. *de primogen. lib 2. c.6. n.11.* Anton. Gabriel. *lib.1. commun. tit. de præſcript. concl 2. à n.22.* Ioan. Garc. *de expenſ. c.9 n.38.* & edictum de præſcriptionibus eſt prohibitorium, Surd. *dec.3. n.3.* & præceptionis exceptio rigoroſa, Menoch. *conſ.361. n.22.* Ioſeph. Seſſe *Aragoniæ dec.117. n.16.* & ideo illam alleganti incumbit onus probandi, Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſumpt.23.* 2

Sit ille locus, &c.] Identitas enim probanda eſt ab illo qui illam allegat, vt per Surd. *deciſ.55. n.11.* Menoch. *conſ.21. n.32.* Vnde agens ad furtum debet probare identitatem rei furatæ, & quòd tempore furti facti bona, quæ nunc petuntur, fuerint in loco, in quo aſſeritur commiſſum furtum, vt per Maſcard. *de probat. concl.819. n.4.* Sic etiam ad probandum, quum ſibi commodatum mortuum fuiſſe naturaliter, & non culpa cómodatarij, non ſufficit oſtendere corium, ſed opus eſt, quòd probet illum eſſe mortuum, nec ſatis eſt, probare viſum fuiſſe in domo ſua mortuum, niſi etiam probetur illum fuiſſe ei datum per dominum, aut ſocium, ita docent Maſcard. *de probat. concl.633 & concl.1174 n.17.* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil.17 à n.15.* Cottam *in memorab. verbo, ſcholaris, pag.747.* Viuian. *tom.1. commun opinion. lib.4. tit.43. n.58. pag.576.* Menoch. *de præſumpt. lib.6. præſumpt.15. n.27.* 3

Legitimè præſcripſiſſe, &c.] Notatur ad hoc quòd Epiſcopus poteſt ius auctorizandi ſine conſenſu Capituli præſcribere, vt per Capram *tom.1. commun. opin. lib.1. tit.1. n.77. pag.159.* 4

Notatur etiam ad hoc quòd præſcribens iuriſdictionem dicitur acquirere priuatiuè, reſpectu eius, cui antea iure communi competebat, vt per D. Barb. 5

in l.1. ff. de iudic. art.4 num.139. Vnde colliges ex hoc text. quatenus in eo excluditur Episcopus à iurisdictione, & aliis iuribus præscriptis per Abbatem, in illis verbis, ibi, *silentium imponentes*, iura sic præscripta non competere præscribenti accumulatiuè cum Episcopo, quasi ille cum hoc simul accumulentur, vt vterque vtatur, & locus sit præuentioni, sed potius priuatiuè respectu Episcopi, itavt solus Abbas præscribens vtatur, Episcopus verò priuetur, & excludatur, nec amplius vti valeat, idque obseruant Abb. *n.7.* Felin. 9. Panorm. 7. *hic*, idem Abb. & Imol. *in cap. cùm olim, sup. hoc tit.* Abb. *num.7.* Felin. 5. *in cap. pastoralis, in princ. de offic. Ordin.* vbi post Ioan. id ipsum intendit *gloss.* 1. Bald. *conf.* 101. *lib* 1. Marian. *num* 8. *in cap. cùm contingat, de foro compet.* Balb. *de præscript. 1. part. 5. num.* 88. refert alios Couarru. *in cap. alma Mater, p.1 § 12. num 3* ex quibus iam hodie hæc videtur recepta opinio. Contrariam verò sententiam, imo quod iurisdictio, & iura episcopalia, vel similia non priuatiuè, sed accumulatiuè ad Episcopum præscribantur, probarunt Ioan. Andr. Host. Butr. Imola, & alij *in d. cap. pastoralis*, & satis Roland. *conf.* 80. *à num. 12. lib.2.* quam & praxi seruandam, & communem (antiquorum fortassis) testatur Couar. *vbi sup.* Pro concordia dici potest priorem opinionem procedere, vbi per integrum præscriptionis tempus præscribens solus vsus est iurisdictione, & iuribus præscriptis, posteriorem verò procedere, vbi etiam is, contra quem præscriptio completur, intra tempus illius exercuit iurisdictionem, vel iura, aliaque similiter alius præscribens quasi possidens exercuit, tunc enim quia is non solus, sed accumulatiuè cum illo quasi possedit, & vsus est non solus, nec priuatiuè, sed accumulatiuè cum illo præscribit, & acquirit, vt videmus contigisse in plerisque causis mixti fori.

6 *Causarum matrimonialium*, &c.] Ergo potest Abbas cognoscere de causis matrimonialibus, criminalibus, & beneficialibus, cùm hæc omnia ad iurisdictionem pertineant, quærunturque cum præscriptione territorij, de quo vide Couar. *de sponsal. p.2. c.8. §.11. n.1.* Soar. de Pace *in pract. tom.2. prælud 1. n.8* Flores de Mena *var. resol lib.5. q.24. n.25.*

7 In gloss. *Interruptionem.* Notatur ad hoc quòd præscriptio in vno capitulo, & in vno prædio non extenditur ad aliud, vt per Rebuff. *de decimis, q.14. num.9* Existens enim in possessione per vsum partis non conseruat ius totius, Girond. *de priuil. seu exempt. explicat num.* 1304. quia tantum dicitur præscriptum, quantum possessum, Mascard. *de probat. conclus.* 14. *num.23.*

SVMMARIVM.

1 *Subditus non potest præscribere contra procurationem quæ ratione visitationis debetur, quamuis alius in personam alterius præscribere possit vtramque.*

2 *Procuratio, seu visitatio præscribi non potest.*

3 *Præscriptio quæ tollit omnino visitationem iure communi iniunctam meritò prohibetur, quamuis admittatur, quæ illam transfert, vel alij cumulat.*

4 *Præscriptio prohibetur contra procurationem ratione visitationis iure communi debitam manente visitandi onere.*

5 *Intellige siue præscribatur procuratio tota siue pars, veluti cùm minuitur quantitas aliàs soluenda.*

6 *Præscriptionem vbi lex prohibet, an admittatur illa, quæ est longissimi temporis 30. vel 40. annorum, aut saltem centum annorum, seu immemorialis, an per contrarium omnis sublata.*

8 *Archiepiscopatus an possit animaduertere in subditos suffraganeorum procurationem denegantes, ostenditur.*

9 *Procurationes an possint recipere Episcopi habentes aliàs redditus pingues ex quibus sustentari valeant.*

11 *Episcopus non potest expressè remittere procurationem pro annis futuris ratione visitationis soluendum.*

CAP. Cùm ex officij. XVI.

SVbditus non potest præscribere contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, nec contra ipsam visitationem, quamvis alius in personam alterius præscribere possit vtramque. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Henric. Butr. Hostiens. Guid. Papæ, Felin. Dec. Anchar. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij. pag* 259. Alagona *in compend. iur. Canon. pag* 312 *& tom. 4 super iure Canonico ad librum secundum Decretalium*, Petr. Paul. Paris. & Petr. de Vbaldis, remissiuè Ximen. *in concord. part. 1. &* 1. refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretalium lib.2. tit.17. cap.7* 1

Collige ex text. procurationom, seu visitationem præscribi non posse, vt per Prax. Episcop. *p.1. verbo, visitatio, §.6. dub.8* Azor. *instit. moral. p 2. lib.2 c.42. q.13.* Bernard. *reg 396 incip. procuratio, & reg.604.* Concil. Bracaren. *4. act. 1 c.9 de visit.* Piasec. *in praxi Episcop. p.2 c.5. in fine*, Purpurat. *conf.* 129. *n 5. vol.1.* Bellet. *disquisit. cleric. p.1. tit. de clerico debitore, §.11. n 14 & §.12. n.13.* Pauin. *de visit. p.1. q.4 n.22. &* 14. Molin. *de Iustit. tract 2. disp.85. in fine, & disp 79. vers. obedientia.* Erasm. à Cochier *de iurisd Ordinarij in exemptos, p 1 q 4. n.4. in princ.* Attenta noua dispositione Conc. Trid. *sess.24. de reform. cap.3. vers. in his verò locis*, præscribi potest procuratio itavt peti non valeat, vbi illam non dandi viget consuetudo, vt per Piasec. *dict. cap.3. num.65.* faciunt quæ Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 57. *num.19.* 2

Circa visitationis præscriptionem sequens formanda est conclusio. Præscriptio quæ tollit omnino visitationem iure communi iniunctam, meritò prohibetur, quamvis admittatur quæ illam transfert, vel alij accumulat, sicut etiam admittitur quæ omnino tollit præscriptionem iure speciali competentem. Hanc conclusionem recipiunt in effectu omnes *in præsenti*, Hostiens. *in summ. de officio Archid. num.5.* Marian. *de visitat. à n.19.* Bernard. *d. reg.604.* Probatur quoad primam partem, nam merito prohibetur præscriptio impediens morum correctionem, & Ecclesiarum reformationem, argum. *cap. cùm inter, & cap. ex parte, de consuetud.* cum aliis, quippe quæ cedit in damnum publicum, & ex eo proueniunt multò maiora mala in Repub. quàm sit bonum vitandi lites, & seruitutem dominorum, pro quibus bono publico introducta fuit præscriptio *l. 1. ff de vsucap.* sed præscriptio omnino tollens visitationem iniunctam iure communi, impedit morum correctinnem, & reformationem Ecclesiarum, & ita obuiat bono publico, quod per visitationem prætenditur, iuxta addita *ad cap. accedentes, sup. hoc tit.* Igitur, &c. Iuuat *cap. irrefragabili, in princip. vers. vt autem, de officio Ordin. cap. ad nostram, 3. de appellat.* Posterior verò pars suadetur, quia præscriptio illa admittenda est, quæ nullo iure prohibetur, nec impedit 3

de morum, aut Eccleſiarum reformationem, nec aliàs obuiat bono publico, *d. l. 1.* ſed præſcriptio, quæ transfert viſitationem, vel alij accumolat ſicut etiam omnino tolles illam, quæ competit iure ſpeciali, nullo iure prohibetur, morum & Eccleſiarum reformationem non impedit, nec bonum publicum offendit, cùm adhuc maneat viſitatio facienda ab eo, in quem transfertur, vel accumulatur, vel etiam ab ipſo cui iure iniungitur, penes quam etiam ſublata viſitatione iure ſpeciali competenti remanet viſitatio iuris communis, per quam bonum publicum reputatur; ergo, &c. Et ſatis eandem concluſ. probat hic text. qui agit de viſitatione iure communi competenti, qualis eſt illa, quam Archiepiſcopus exercet in prouincia, & dicit contra viſitationem hanc præſcribi non poſſe quæ verba intelliguntur de præſcriptione, quæ ex diametro opponitur, & omnino tollit viſitationem, hæc enim præſcriptio, propriè, & abſolute loquendo, dicitur viſitatio; cùm verò Pontifex ſubiungit, *quamvis alius contra eundem præſcribere poſſit*, apertè ſignificat admitti præſcriptionem, per quam transfertur, vel accumulatur viſitatio quia talis præſcriptio, abſolutè loquendo, non eſt contra viſitationem, quam non tollit, ſed contra Prælatum, cui præiudicat, iuxta quem ſenſum verba illa text. *aliquo modo*, non ſunt intelligenda de modo per quem præſcribitur transferendo, vel accumulando, ſed de modo per quem præſcribitur contra viſitationem, ſcilicet tollendo, & extinguendo illam, nam quoad hoc nullus modus præſcriptionis admittitur. Non obſtat quòd iura Epiſcopalia poſſunt præſcribi, *cap. auditis, c. cùm olim, hoc tit.* de quibus iuribus Epiſcopalibus eſt viſitatio, *cap. conquerente, de officio Ordin.* reſp. enim quòd quamvis iura Epiſcopalia præſcribi non prohibeantur, quia per illorum præſcriptionem non ita præiudicatur bono publico, ſed magis Epiſcopo, contra quem præſcribitur, nihilominus tamen viſitatio iure communi competens præſcribi prohibetur ob grauiſſimum Reip. detrimentum, quod illa ſublata ſequeretur.

4 Circa verò procurationis præſcriptionem ſequens formanda eſt concluſio. Contra procurationem ratione viſitationis iure communi debitam manente viſitandi onere prohibetur omnis præſcriptio, ita Felin. *hic num.* 15. Marian. *de viſit. num.* 54. Bernard. *reg.* 604. *verſ. ſexto.* Probatur, nam omnis præſcriptio tollens viſitationem iure communi inductam meritò prohibetur, vt *in hoc text.* ibi, *nec contra viſitationem*, &c. at præſcriptio contra procurationem ratione viſitationis iure communi debitam ſaltem iuris præſumptione tollit in effectu viſitationem ipſam, qua ordinarij præſumuntur negligere, & omittere, admiſſa præſcriptione contra procurationem, quæ ad viſitationem peragendam iure inſtituitur. Igitur, &c. & ita hanc rationem ſatis præſenſit Pontifex *in præſenti*, dum dicit contra procurationem ratione viſitationis debitam præſcribi non poſſe, quemadmodum nec contra viſitationem ipſam. eandem rationem probant omnes *hic in dictis locis*, aduertentes procurationem eſſe annexam viſitationi, ac ſubinde de illa, & de iſta circa præſcriptionem idem eſſe iudicium, arg. *c. ſuper eo, de paroch.*

5 *Contra procurationem*, &c.] Intellige ſiue totam, ſiue partem, veluti cùm minuitur quantitas aliàs ſoluenda, iuxta *cap. cùm Apoſtolus, de cenſib. Extrauag. 1. illo tit. inter communes*, idque intendit gloſſ. *in c. relata 10. quæſt. 1.* Abb. *num.* 13. & alij, vt per Felin. *num.* 16. & Pariſ. 10. *in præſenti*, quæ ſententia ſuadetur ex hoc text. ibi, *qua ratione viſitationis debetur*, ſiquidem procuratio, quæ debetur ratione viſitationis, eſt illa integra, de qua *in d. c. cum Apoſtolus*, & rurſus ex eod. text. ibi, *nec aliquo modo*, &c. nam aliquo modo contra procuratorem præſcribitur, ſi quoad aliquam eius partem admittatur præſcriptio. Quamvis Doctores *hic* & alibi, vt per eundem Abb. & Felin. *d. num.* 16. *in princip.* & *d. num.* 13. Marian. *de viſitat. num.* 47. & 55. contradicant, quorum opinio non probatur hodie per *d. Extrauag. verſ. noſtra* vt exiſtimant Felin. & Pariſ. *vbi ſup.* quia text. ille non approbat præſcriptiones minuentes procurationem de qua *ibi*, ſed conſuetudines, in quibus longè diuerſa videtur ratio. Vide Concil. Trident. *ſeſſ. 24. de reform. cap. 3. verſ. in his verò* Aduertendum in propoſito eſt præſcriptionem non prohiberi reſpectu modi, vt ſcilicet procuratio potius in fructibus his, vel illis, quàm in pecunia, vel è conuerſo, ſeu iuxta alium quemvis modum diuerſum præſtetur, vt obſeruant Doctores communiter, *hic*, ex Felin. *à num* 10. Marian. *vbi ſup num* 49. Bernard. *d. reg.* 604. *verſ.* 1. Concil. Trident. *vbi ſupra verſic. ſit tamen in opinione.* Similiter aduertere oportet prohiberi *hic* præſcriptionem contra procurationem futuram, ne ſcilicet in futurum eximatur quis à ſolutione illius, admittitur tamen præſcriptio contra procurationem præteritam, id eſt, annorum præteritorum, ſecundùm omnes *in præſenti*, quia ceſſat ratio de qua *ſuprà*, cùm nullum vertatur præiudicium viſitationis, quæ iam pro illis annis præceſſit ſed ſolius Ordinarij, cui quantitas ſoluenda eſt, & contra quem præſcribi poſſe apertè docet Pontifex ibi, quamvis alius contra eundem.

Non meminerunt.] Valde controuerſum eſt an vbi lex præſcriptionem prohibet, admittitur illa, quæ eſt longiſſimi temporis 30. vel 40. annorum, aut ſaltem centum annorum, ſeu immemorialis, an per contrarium omnis ſublata cenſeatur, in quo tres principales reperiuntur opiniones, quas ad noſtrum inſtitutum adducere non oportet, ſed quod attinet ad materiam text. ex *ſuprà* citatis verbis colliges quòd cùm Abbas & Prior, de quibus *hic*, allegaſſent præſcriptionem immemorialem, ipſamque allegationem Pontifex reieciſſet, vt patet ex litera, ibi, *nulla penitus*, &c. apertè text. ſignificat in propoſito non admitti præſcriptionem etiam temporis excedentis hominum memoriam, vt obſeruant Vic. & antiq. Abb. *num* 4. Pariſ. 3. Felin. *in princ.* & alij *in præſenti*, Ioan. Andr. & alij *in cap. cum inſtantia, de cenſib.* Felin. *in cap. accedentes, num. 6. verſ. fallit tertiò, cum ſeqq. ſup. hoc tit.* vbi Pariſ. *num.* 13. Duen. *reg.* 144 *ampl.* 1 pro quibus etiam vrget hic text. ibi, *aliquo modo*, &c. nam ſi admittitur præſcriptio temporis excedentis hominum memoriam, vtique aliquo modo præſcribitur, quicquid contradicunt Abb. ſibi contrarius *conſ. 26. n. 4 lib. 1* Marian. *n. 52. vbi ſup.* quos refert Bernard. *reg. 604. verſ.* 4. 6

Alius.] Idest, non ſubditi ipſi eximentes ſe, ſed alius in eiſdem, ſiue ſit Prælatus aliquis non ſubditus Archiepiſcopi, contra quem viſitatio, & procuratio in reliquis ſubditis præſcribi poteſt, obſeruant poſt alios Abb. *n.* 6. Felin. 12. Bernard. *d. reg.* 604. *verſ.* 1. & ad hoc reducenda eſt *gloſſ. 2. in cap. venerabili, de cenſib. & verbo procurationes, in Extrauag. execrabilis in fine, de præb. Ioan. XXII.* 7

Tulit Archiepiſcopus, &c.] Butr. Imol. & quidam alij putant Archiepiſcopum attento iure communi non potuiſſe proferre ſententiam hanc, vel animaduertere in ſubditos ſuffraganeorum procurationem denegantes, tum quia caſus hic iure expreſſus non reperitur, & ita ſuccedit reg. *cap. paſtoralis, in princip. de officio ordin.* tum etiam, quia Pontifex expendit ſententiam hanc fuiſſe prolatam de antiqua Metropolis 8

conſuetu-

consuetudine, quasi non de iure communi. Sed probabilius videtur Archiepiscopum attento iure communi propter denegatam visitationis procurationem potuisse animaduertere in hos subditos sui suffraganei, vt notant gloss. *verbo exceptus in fine in d. cap. pastoralis, gloss. penult.* & alij, vt per Abb. *num.* 11. Felin 7. Paris. 19. & 20. *ibi*, expendentes regulam *cap. 2. de pœnis, lib. 6.* Non obstat *d. c. pastoralis*, quia iuxta prædicta casus hic satis iure expressus est: nec item obstant verba illa, *de antiqua consuetudine*, quia vltra intellectum Abb. *d. num.* 11. & Paris. 20. consuetudo hæc non contraria, sed conformis iuri potuit expendi ad maiorem iustitiam sententiæ, vt *in cap. sopita*, vbi *gloss. pen. de censib.* vel consuetudo non refertur ad potestatem animaduertendi, sed ad modum, & circunstantias, secundum quas Archiepiscopus sententiam tulit.

9 *Qui spiritualia seminat*, &c.] Cùm ergo procuratio non in pretium visitationis, sed in stipendium laboris concedatur, cessat omnino simoniæ vitium, ex D. Thom. 2. 2. *q.* 100. *art. 3. ad 3.* sequitur Sot. *de Instit. lib. 9. q. 6. art. 2. vers. addit. autem.* qui tamen putat Episcopis habentibus aliàs redditus pingues, ex quibus sustentari valeant, non esse satis tutum accipere procurationem huiusmodi; sed hæc sententia non probatur iure, imò refragari videntur verba text. ibi, *& plerique similes*, dum absolutè loquuntur, nec distinguunt inter Episcopos tenues, & Inter eos, qui pingues redditus habent, & rursus dum constituunt procurationem in stipendium laboris, quod tuta conscientia accipitur etiam ab iis, qui aliàs opulentos habent redditus, iuxta illud, *dignus est operarius*, &c. relatum *in cap. cùm secundùm Apostolum, de prebend.*

10 In gloss. *Allegantes*, ibi, *argum. contra, C. de agricolis, & cons. lib. 11. l. litibus.* Licèt hæc gloss. non respondeat, tamen, vt bene aduertunt Abb. *n.* 11. *in fine.* Imol. *n. 6.* text. ille non agit de re impræscribili, vel quæ simpliciter præscribi prohibeatur, & ita cessat argumentum, quia text. hic procedit data huiusmodi simplici prohibitione.

11 In gloss. *Penitus*, ibi, *sed non est verum*, & Intendit gloss. Episcopum non posse expressè remittere procurationem pro annis futuris ratione visitationis soluendam, argum. *c. cùm venerabilis, de censibus*, quam concl. latè explicant Abb. *à n. 12. & 14.* Imol. *colum. 1.* post alios Felin. *à n. 17.* Paris. *n. 13.* Marian. *de visit. à n. 57.* multipliciter declarantes.

12 In gloss. *Visitationem.* Hæc gloss. dum existimat visitationem continere obedientiam quæ Prælatis debetur, ac subinde præscribi non posse, iuxta *cap. cùm non liceat, hoc tit.* refellitur, tum quia obedientia, & subiectio huiusmodi non magis cernitur in visitatione, quàm in coërctione debitorum, in institutionibus, & reliquis iuribus Episcopalibus, quæ præscribuntur, vt satis deducitur *ex cap. 2. in princ.* ibi, *in seruitiis, & subiectione, de capell. monach.* iuncto *d. cap. auditis, vers. quia*, tum etiam quoniam Abbatiæ, de quibus *hic*, licèt ab Archiepiscopis non visitarentur in reliquis tamen omnibus cognoscebant, & non subtrahebant obedientiam Metropolitano debitam: & tandem quia *d. c. cùm non liceat* agit de præscriptione, per quam directè, & absolutè tollitur obedientia, non verò de illa obedientia, quæ per indirectum cernitur in hoc vel illo actu particulari, alioquin nullum ius Episcopale possit præscribi, cùm in omnibus obedientia, & subiectio per indirectum considerari valeat.

SVMMARIVM.

1 *Possidens alieno nomine non præscribit, quia non ille, sed possidet is, cuius nomine possidetur.*
2 *Sardinia, & Corsica Insulæ fuerunt in patrimonio B. Petri.*
3 *Calaritana ciuitas prima, & principalis est in Insula Sardiniæ.*
4 *Primatia Sardiniæ quòd sit in Calaritana Ecclesia referuntur fundamenta aliquorum, & n. 5. alia pro Pisana, & n. 6. respondetur.*
7 *Alieno nomine possidens non præscribit.*
8 *Colonus per longissimum tempus pensiones non soluens non potest præscribere contra dominum vt priuatur possessione res locata.*
9 *Colonus longissimo tempore soluens vniformem pensionem præscribit ius coloni perpetui ne iam amplius à domino expelli possit.*
10 *Confessio Prælati an & quando præiudicet Ecclesiæ, ostenditur,* & n. 11.
12 *Bona fides præsumitur in dubio, si consurgat ex facti ignorantia.*
13 *Præscriptio 40. annorum cum titulo immemoriali præscriptioni æqualis est.*

Cap. Si diligenti. XVII.

QVi alieno nomine possidet, non præscribit, quia non ille, sed possidet is, cuius nomine possidetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Dec. Felin. Panorm. Bald. Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Guid. Papæ, Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 259. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 512. *& tom. 4. repet. super iure Canonico ad secundum librum Decret.* Petr. Paul. Paris. & Petr. de Vbald. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 1. tit. 17. cap. 7.* 1

Ad ius & proprietatem B. Petri pertineat, &c. Dubitandum non est Insulas Sardiniam, & Corsicam in patrimonio B. Petri fuisse iam inde à Caroli Magni Imper. tempore, à quo fuerunt eidem Ecclesiæ Romanæ datæ, vt cõstat ex constit. Ludouici Pij Imper. filij ipsius Caroli, quæ extat in monumentis Vaticanis, in qua cõfirmat donationem factam à patre Carolo, & auo Pipino Pontifici Maxim. Sed cùm Saraceni anno 720. Sardiniam suo Imperio subiecissent, Ioannes IX. Pont anno 1004. concessit vt qui eas insulas recuperarent, sibi haberent, dummodo Christianos sæuo Saracenorum Imperio liberarent, quo edicto inuitati Pisani, & Genuenses Corsicam inuaserunt, & Sardiniam & ex vtraque sequentibus annis Saracenos eiecerunt: & cùm Pisani, & Genuenses grauissimo inter se bello de Sardiniæ iure possidendo diutissimè pugnassent, non sine magno Insulæ detrimento Bonifac. VIII. Iacobum II. Aragoniæ Regem filium Petri III. Aragoniorum Regis Romam vocauit, & eum Pontificio diplomate, quod postea Clemens V. confirmauit, Sardiniæ Regem creauit, & ita Sardinia ad Regês Aragoniæ peruenit, & proinde ad Ferdinandum cognomento Catholicum, ad Carolum V. Imperat. ad Philippum II. eius filium, & ad Philippum III. & Philippum IV. qui nunc feliciter in Hispania regnat, ita narrat Mar. Alter. *de censuris, tom. 2. lib. 5. disp. 1. c. 2. vers. in Insulis Sardiniæ.* 2

Sicut

3 *Sicut tota Sardinia*, &c.] In Sardiniæ inſula ciuitas Calaritana, de qua text. meminit, prima, & principalis eſt, vulgo à Scriptoribus appellata Ciuitas antiquiſſima, nobiliſſima, opulentiſſima, fideliſſima, cæteris Inſulæ Sardiniæ dignior, ditior, atque inſignior, Metropolis Inſulæ, caput Regni per quam cætera loca, ciuitateſque Sardiniæ nobilitantur, & decorantur, nam in ea reſidet Prorex, & ſuprema iudiciaria poteſtas cum magno numero Baronum, & Nobilium, in eáque fiunt comitia generalia, ſeu parlamenta pro bono totius Regni, cuditur moneta aurea, & argentea, ſunt ſcholæ publicæ, domus deputationis, & procurator Regius, in ea denique decretantur omnia, quæ ad commune bonum, & regimen optimum totius Regni ſpectant, de qua totiúſque Inſulæ deſcriptione agunt Pompon. Mela *de ſitu Orbis, cap.* 5. Cornel. *de Iudæis in Europa tabula, cap. de Sardinia*, Curita *in indicibus rerum Aragoniæ*, Zacharias Lilius *in ſuo breuiario Orbis, cap. de Sardinia*, Marius Niger *comment.* 8. *ſua Geographia*, Abrahamus Ortelius *de ſitu Orbis, l.*1. Moſtenis *in ſua Coſmographia, cap. de Regno Sardiniæ*, Petrus Galeſinus *in annotationibus ad hiſtoriam Sulpitij Seueri*, Miræus *de notitia Epiſcopatuum Orbis, & in ſua Geographia, & politica Eccleſiaſtica, verbo, Calaris*, Plinius *lib.* 3. *Hiſtoria c.*7. Mombritius *in vita ſancti Saturnini*, Lucius Florus *in epitome rerum Romanarum*, Onufrius Panuinus *de vitis Pontificum*, Bergomenſis *in ſupplemento Chronicorum*, Ferrarius *in Typographia Martyrum Chriſti, verbo, Sardinia, & Calaris*, Scamertus *de ſitu Orbis, cap. vltim.* Ambroſius Calepinus, qui præſtò tyronibus eſſe ſulet, *verbo, Sardinia*, Adrianus *in Theatro Ciuitatum Orbis, cap. de Sardinia.* Anania *in mundi fabrica*, Ioan. Ondius *in ſua Coſmographia*, Leand. Albert. *cap. de Sardinia*, Carrill. *in relationibus ad Philipp. III.* Franc. Engelber. *de plantis ciuitatum illuſtrium totius Orbis*, Archemat. Scadel. *in chronica mundi, ætate quinta*, Diodor. Sicul. *lib.* 5. *ſua hiſtoria*, Franc. Coriolan. *in ſuo breuiario chronologico*; Ioan. Eutrop. *in itinerario Caroli V.* Andræ. Caius *de Sanctis Sardiniæ.* Non obſtat quòd in Breuiario Romano ſub editione Pij V. in lectione S. Pontiani ſub die 19. Nouembris ſic legitur. Pontianus Romanus præfuit Eccleſiæ Alexandro Imper. qui S. Pontificem propter Chriſtianæ Fidei confeſſionem in Sardiniam peſtilentem Inſulam cum Philippo Preſbytero relegauit, &c. quia ſub noua editione felicis mem. Clement. VIII. inſtante D. Ioanne Caio Calaritanæ Eccleſiæ Canonicu meritiſſimo, ac patritij honoris acerrimo defenſore deletum fuit verbum illud, *peſtilentem*, multis comprobante huiuſmodi Sardiniæ Inſulam peſtilentem non eſſe, imo potiùs fertilem, & ſaluberrimam, & multis Sanctorum corporibus condecoratam, vt conſtat ex relatione eius opera, & diligentia in lucem edita inuentionis Sanctorum corporum in Baſilica Conſtantiniana S. Saturnini, & Eccleſiis Sanctorum Luciferi, Ephiſij, Reſtitutæ matris S. Euſebij, & Archiepiſcopatu Calaritano ad S. D. Paulum V. tranſmiſſa, quam quidem, ac hiſtoriographos ibi citatos cùm attentè legerim non potui non mirari huius ciuitatis antiquitatem, & nobilitatem, ſemper enim Græcorum, Carthaginenſium, & Romanorum temporibus eorum Præſides Conſules, & Prætores Calari reſederunt, vt videre eſt apud Scriptores illorum temporum, præcipuè tractantes bella Romanorum contra Carthaginenſes, vbi licèt variæ fundatæ fuerint Romanorum coloniæ, putà Sulcitana, Turritana, Vſellenſis, & Sellurenſis, de nulla tamen illarum mentio fit perſcribentes bellorum illorum temporum, quem de Calaritana, quæ Ciuium Romanorum fuit optimum ac ſupremum præmium dari ſolitum à Romanis vrbibus magis confœderatis, vt benè notat Sigon. *de Regno Italiæ.*

4 Propter quæ non defuerunt, qui impugnarent opinionem, quam ex ſcripturis mihi oſtenſis tenui *de officio, & poteſtate Epiſcopi, part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 7. *num.* 10. Archiepiſcopum ſcilicet Piſanum ſuper Sardiniam Inſulam, ac etiam Calaritanam Prouinciam primatum obtinere, aſſerentes iuris communis aſſiſtentiam, & diutinam obſeruantiam pro Calaritano Archiepiſcopo adeſſe, quamcunque pro Piſano allegatam negantes: tum ex antiqua Calaritanæ Eccleſiæ ædificatione, in qua aſſerunt à B. Petro ordinatum fuiſſe S. Bonifacium Chriſti Domini Diſcipulum, tum etiam ex variis actibus, in quibus olim Calaritanos Epiſcopos pro tempore exiſtentes Primatiæ ius retinere viſum eſt, ordinabant enim omnes Eccleſias Sardiniæ, vt conſtat ex Gregor. *epiſt.* 26. qui actus ad Primatem pertinet, ex Concil. Taurinaten. *cap.* 1. ibi, *Iſtius Prouinciæ honorem Primatus obtineat.* Deinde conuocabant Epiſcopos ad Concilia Gregor. *epiſt.* 9. Denique abſque eorum licentia Epiſcopi Inſulæ mare non exibant. S. Gregor. *in regiſtro lib.* 2 *epiſt.* 8. vbi cùm aliqui illicentiati exirent, reprehendit Epiſcopos Innocentium, Marinianum, (qui Turritanus aſſeritur Epiſcopus) Libertinum, Agathonem, & Victorem Epiſcopum Phauſaniæ, & iſta præeminentia etiam eſt de ratione Primatus Concil. Carthaginenſ. III. *cap.* 28. Adducunt etiam pro hac parte inuentum fuiſſe ad tumulum S. Luciferi in eius Eccleſia his noſtris temporibus literis ſatis antiquis præfatum Sanctum Sardiniæ, & Corſicæ fuiſſe Primatem, addunt denique ob id Calaritanus Archiepiſcopos ſe Primates Regnorum Sardiniæ, & Corſicæ nominaſſe, præcipuè Petrum de anno 1164. 19. Maij, Antonium 1403. 13. Martij, & 1410. 6. Decemb. Ludouic. 1468. Petr. Pilares 1507. & plures alios, & ſic Summos Pontif. appellaſſe illos Primates, Victor. III. de anno 1087. 4. Septemb. Calixtum III. de anno 1456. 15. Kalend. Octobr. Alexand. VI. anno 1496. 4 Kalend. Martij, & alios modernos, videlicet Gregor. XIII. Pium V. Sixt. V. & ſequentes vſque ad hæc tempora.

5 Verùm adhuc pro Piſano ſtare videntur per me adducta *d. tract. de officio, & poteſtate Epiſcop. part.* 1. *tit* 3. *cap.* 7. *num.* 10. dum *ibi*, ex ſcripturis mihi tunc oſtenſis dixi Turritanum Archiepiſcopum de anno 646. obtinuiſſe exemptionem ab Archiepiſcopo Calaritano, ſibi datum fuiſſe in Primatem Archiepiſcopum Piſanum ex indultis Innocent. II. & III. & Eugen. III. Adriani IV. & aliorum, & poſtea ad Arboren. & Calaritanum extenſionem feciſſe Lucium III. de anno 1181. Vrbanum III. de anno 1186. & Cœleſt. III. ac Honor. III. de anno 1217. & ideo agendum de priuilegio à Sede Apoſt. Piſanæ Eccleſiæ conceſſo, non verò de illo, quod iure communi Calaritanæ Eccleſiæ competebat. Secundò conſtat Piſanos Archiepiſcopos appellari Primates à Turritanis, vt feciſſe aſſeritur Albertum Archiepiſcopum Turritanum S. Benedicti de monte Caſſino Monachum, vnà cum iudice Turritano, & Archipreſbyteru de anno 1116. & Alphonſum de Lorca etiam Archiepiſcupum Turritanum de anno 1592. circiter, & nouiſſimè de anno 1606. Archipreſbyterum Turritanum. Tertiò facit quòd Iulius Roſius *in ſuo tractatu, de triumpho Martyrum, circa finem*, aſſerit Archiepiſcopum Piſanum tanquam Sardiniæ Primatem interfuiſſe de anno 517. conſecrationi Eccleſiæ S. Gauini, necnon eius canonizationi. Quartò facit auctoritas Rofredi Beneuentani, quem retuli *d. n.* 10.

Replican

6 Replicant Calaritani ad primum copias indultorum super concessione Primatus in Turritanum à Pisanis productas non esse in forma probanti, alias verò extensioas Primatus ad Calaritanum, & Arboren. non solùm pariter non esse in forma probanti; verùm etiam minimè esse indulta concessiua, sed confirmationes propter verbum, *datum*, & *confirmamus*, quæ verè important confirmationem præsuppositæ concessionis, non autem originariam concessionem, vt fuit resolutum in Rota *in Albanen. Prioratus 26. Nouemb.* 59. coram D. Orano; vnde cùm constaret de prioribus indultis confirmatis restrictis ad solum Turritanum verbum, *datum*, non stat demonstratiuè, sed conditionaliter, restrictiuè, & limitatiuè, Paul. de Castro *cons.* 17. *lib.* 2. Dec. *cons.* 93. *num.* 6. *vers. nec obstat*, Ruin. *cons.* 25. *num* 11. *lib.* 1. Alexand. *cons.* 8. *num.* 2. *vol.* 6. Marta *de clausulis, part.* 2. *claus* 51. nec clausula, *& de nouo concedimus*, in confirmationibus Apost. inducit nouam concessionem, nisi confirmatio esset de certa scientia, Bart. *in Extrauag. ad reprimendum, verbo, provt, num.* 2. *vers. fecus in confirmatione*, Cassad. *decis.* 1. *de confirm. vtili*, Soar. *de legib. lib.* 8. *cap.* 18 *num.* 45. *&* 12. Rot. *decis.* 191. *part* 1. *recent.* & *hic* dari non videtur certa scientia indulti confirmati, cùm illud aliter se habeat, & sit limitatum ad Turritanum, ex text. *in cap. cum venerabilis, de confirm. vtili, & in cap. si Apost.* 22. *vers. nosque postmodum, de prabend. in* 6. Rot. *decis.* 666. *num.* 7. *&* 9. *part.* 1. *recent.* & sic negant indultum Lucij III. quod pro originaria extensionis ad Calaritanum concessione ex aduerso allegabatur, non esse concessiuum per verba, *concedimus*, sed extensiuum ex anteriori verbo, *datum*, quod omissum fuisse asseritur; eodem modo dicunt non esse verosimile quòd existat aliud Alexand. III. sub 3. Idus Aprilis 1167. vbi ex verbo, *datum*, ex aduerso colligitur simplicem concessionem, & non confirmationem, quia idemmet Alexand. III. de anno 116 & sic per sex annos ante aliud concesserat indultum super simplici confirmatione Primatus super Turritanum, de quo necessario in secundo prætenso, & nouiter allegato indulto mentionem fecisset, quia aliàs secundum non valeret, ex reg. quòd *secunda gratia non faciens mentionem de prima limitata est subreptitia, & nulla*, Doct. *in cap. veniens, hoc tit.* vbi plures allegaui. Ad secundum respondent Turritanes in odium Calaritanorum Pisanos Archiepiscopos Primates appellasse, vt sic saltem indirectè se eximerent ab Archiepiscopis Calaritanis, provt ego ponderaui in causa inter Archiepiscopos Bracharen. & Toletanum *d. tit.* 3. *cap* 8. Ad tertium respondent Iulium Rosium apertè carpi, quia illo tempore non solùm Primas, sed nec etiam Archiepiscopus erat Pisanus, nec fuit vsque ad annum 1132. sub Innocent. II. qui Pisanam Ecclesiam in Metropolim erexit, ex Card. Baron. *tom* 12 *anno* 3. *dicti Innocentij*. Denique respondent verba Rofredi Beneuentani, quæ retuli *d. num.* 10. nihil aliud concludere, nisi quòd Pisanus Archiepiscopus illo tempore se dicebat Primatem, & quòd fuit Aduocatus pro eo coram Domino Gregorio, non tamen dicit quòd in causa pro illo fuerit pronuntiatum contra Calaritanum, aliquid aliud iudicatum, provt etiam eodem loco asserit se fuisse Aduocatum pro Compostellano contra Toletanum, &c. & pro Bituricensi contra Burdegalensem, non tamen dicit quòd fuerit pronuntiatum contra Toletanum, aut Burdegalensem.

Ego verò cùm hoc hodie sciam controuersiam de hoc Primatu inter Pisanam, & Calaritanum Sacræ Rotæ commissam esse, & vtrobique agitatam, eiusdem Rotæ iudicio determinandam relinquo, quam cùm fel. record. Paul. V. multis annis in Rota pendere intellexisset, agnoscens ex illa odia, seditiones, & iurgia inter partes vt plurimum oriri, cupiens eam debito fine terminare, maturo iudicio Reuerendiss. D. meo Marco Aurelio Maraldo eius Datario dignissimo commisit, vt partibus auditis referret ad effectum extinguendi litem, qui auditis sæpe in contradictorio, & seorsum partibus, Pisani instantissimè petierunt causam remitti ad Rotam, ea causa quòd nonas scripturas compulsare vellent, & sic causa remissa literas compulsoriales obtinuerunt a 5. Septembris 1619. Postea per Pisanos nullis compulsatis scripturis idem D. Paulus V. pro faciliori expeditione de nouo causam commisit Illustrissimis DD. Cardinalibus Millino, Vetallo, & Cobellutio, qui auditis partibus, earúmque informationibus in scriptis receptis, referrent postea omnia quæ conducere viderentur ad præfatæ litis extinctionem, sed eius morte, 1
quæ illico accidit, omnia in suspenso remanserunt, & in eodem statu hodie reperiuntur, provt mihi nuntiatum fuit à quodam viro integræ fidei, & opinionis.

Et is etiam possidere dicatur.] Notatur ad hoc quòd 7
qui alieno nomine possidet non præscribit, veluti commodatarius, simplex colonus, & similes, qui licèt habeant licitam rei detensionem, etiam cum titulo, non tamen habent possessionem, quia rem non apprehendunt opinione domini, nec vt sua, sed magis vt aliena vtuntur, *l. officium* 9. *ad fin. ff. de rei vendic. l. rei commodata* 8 *ff. commodati*, §. *possidere, vers. per eo, Instit. de interdictis*, resoluunt gloss. magna *in l.* 3. §. *ex contrario, ff. de acquir. possess.* cum aliis, de quibus per Ant. Gomez *l.* 45. *Tauri, à n.* 7. Menoch. *remed.* 1. *recuper. à num.* 62. Balb. *de præscript.* 4. *p.* 4. *n.* 34 *&* 1. *p.* 6. *num.* 91. Perez *ad l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 3. *Ordin.* De conductore, vide *l. pretis, ff communia de vsucap l. & habet*, §. *eum, qui, ff. de precario*, Surd. *decis.* 52 *n.* 8 De colono, seu inquilino, & illo, qui habet rem pignoratam, vide Steph. Gratian. *discept. forens. c.* 124. *n.* 18. *cum seqq.* De vsufructuario, vide Menoch. *cons.* 139. *n.* 1. Valasc. *consult.* 66. *num.* 18.

Amplia idipsum procedere in iuribus incorporalibus, quæ quasi possidetis, cuius nomine quasi possidentur, secundùm communis *in l. quod meo, ff. de acquir. possess.* latè Tiraq. *de constit. ntc, ampl.* 14. intendit text. hic, qui de his incorporalibus agit. Amplia etiam quamvis præscriptio longissima, vel etiam immemorialis proponatur, quia nec per illam præscribet is, qui alieno nomine possidet, cùm non possideat ipse, ac subinde deficiat substantia præscriptionis respectu illius, resoluunt Bald. Paul. & alij *in l. nec, C. de vsufructu*, Ias. *in l.* 2 *C. de iure emphyt. n.* 157. Bald. *n* 37. Tiraq. *vbi sup. limit.* 21. *n.* 7. & satis colligitur ex hoc text. in quo spatium centum annorum, quod aliàs sufficit, & requiritur in præscriptione contra Romanam Ecclesiam, *c. de quarta, sup hoc tit.* non prodest ei, qui non suo, sed alieno nomine possidebat, quicquid contrarium intendat gloss. *in d. c. cùm non liceat, hoc tit.*

Amplia, etiamsi colonus per longissimum tempus 8
pensiones domino non soluerit, licèt enim contra illum non soluentem dominus quasi spoliatus suo iure, & quasi possessione recipiendi pensiones, agere possit vtili interdicto, vnde vi, argum. *cap. querelam, de elect. litibus, C de agricol. lib.* 11. resoluunt Gom. *l.* 45. *Tauri, n.* 172. Valasc. *de iure emphyt. q* 18. *num.* 10. nibilominus tamen nisi colonus requisitus soluere denegauerit, non priuatur dominus possessione rei locatæ, imo adhuc colono non soluente, retinet

per

per eundem, qui propterea præſcribere non poteſt, gloſſ. per text. ibi verbo debeat in l. 2. C. de præſcript. 30. vbi Cyn. Bart. & communis, reſoluunt Bald. per text. ibi in l. Pomponius 1. & 2 lect. ff. quibus modis vſufruct. Alex. in l. quamuis, § 1. n. 2. ff. de acquir. poſſeſſ. Socin.
9 conſ. 106. n. 3 lib. 3. Tiraq. d. loco, num. 6. Limitabis tamen procedere in præſcriptione reſpectu iuris colonarij, quia colonus longiſſimo tempore ſoluens vniformem penſionem præſcribit ius coloni perpetui, ne iam amplius à domino expelli, aut penſio augeri poſſit, Balb. num. 7 Angel. Alex. & Bart. & alij in d. l. 2. communis, vt per Valaſc. vbi ſupr. q. 20. n. 12. vbi teſtatur ita iudicatum, idem ſequitur, & aſſeuerat Gam. deciſ. 26. col. 2. in princ. & deciſ. 244. n. 10. Limita rurſus prædicta non procedere vbi colonus, vel ſimiles alieno nomine poſſidentes interuertunt poſſeſſionem illorum, quorum nomine poſſident, iuxta gloſſ. 4 d. l. 2. C. de præſcript. 30. vide Iaſ. n. 157. in l. 2 C. de iure emphyt. Abb. n. 12. & ibi Pariſ. à n. 37. in d. cap. cùm non liceat, hoc tit. Bald. 1. p. 6. n. 51. Caſſan. in conſuet. Burg. rubr. 11. §. 2 gloſſ. 1. n. 34.

10 Confeſſionem tuam, &c.] Valet ergo, & præiudicat Eccleſiæ confeſſio ſolius Prælati, vt notant omnes hic; ſed obſtat, quòd licet hoc verum ſit, vbi Prælatus ſolus eſt, nec habet ſub ſe collegium, ſeu Conuentum, iuxta doctrinam gloſſ. pen. verſ. etſi vnus, in cap. potuit, de locato communiter recepta ex Pariſ. hic n. 7. & in cap. vlt. infr. hoc tit. n. 54. verſ. tertia, Felin. in cap. edoceri, n. 9. verſ. etiam in aliis, de reſcript. & in ſpecie poſt alios reſoluit Pariſ. d. verſ. tertia. Nihilominus tamen vbi Prælatus collegium habet, vel Conuentum (vt hic habebat Archiepiſcopus) confeſſio eiuſdem ſolius abſque conſenſo, vel mandato Collegij, vel Conuentus non præiudicat Eccleſiæ, gloſſ. pen. verbo neſcio in cap. de Conſtantinopolitana, 22. diſt. communiter recepta ex Gam. deciſ. 268. n. 4. gloſ. verbo de veritate dicenda in cap. dudum, il. 2. de elect. gloſ. vlt. in fin. d. cap. vlt. Reiecto igitur intellectu gloſſ. 2. in princ. ac etiam communi multorum, præcipuè Abb. num. 4. in præſenti, Curt. de feudis 1. p. q. 8. n. 16. Aym. de antiq. p. 1. cap. propoſitum à n. 73. & aliorum aſſerentium confeſſionem ſolius Archiepiſcopi in propoſito attendi, ac præiudicare Eccleſiæ, quia cùm liquido conſtaret iudicatum Calaritanum, & totam Sardiniam ad Romanæ Eccleſiæ patrimonium immediatè pertinere, vt text. habet in princ. vtique iuris præſumptio erat pro confeſſione Archiepiſcopi, ac ſubinde illa tanquam iuri, & præſumptioni conformis apparebat, & ita admittenda fuit abſque alio Capituli conſenſu, etiam in eiuſdem præiudicium. Securiùs videtur ſupponere terminos habiles, & ita quod confeſſio ſecundùm iuris regulas valuit etiam in Eccleſiæ præiudicium, nam ſiue dicas (vt ea litera colligi videtur) quod Archiepiſcopus in iudicio apud Pont. Max. agebat, vel defendebat cauſam ſuam, vel ſaltem communem, ſiue cum Eccleſia Piſana, in qua ſpecie ſolus agere, & conueniri potuit, iuxta communem in d. cap. edoceri, vbi latè Felin. à num. 2. meritò confeſſio Archiepiſcopi ex neceſſitate iudicij procedens præiudicat etiam Eccleſiæ, ſicut in ſimili confeſſio procuratoris, tutoris, vel ſimilium in iudicio abſque alio mandato nocent domino, pupillo, & ſimilibus, cap. ſuborta, vbi gloſſ. 1. de re iudicata, c. 2. vbi gloſſ. verbo, ſponte, de capell. monach. l. quoties, 10. § ſicut, ff. de adminiſtrat. tut. communis ex Bart. in l. certum, §. ſed hanc ff. de confeſſis, Hippol. ſingulari 290. Capel. deciſ. 292. Sarmien. poſt alios l. 3. ſelect. c. 12. n. 5. Si verò dicas confeſſionem hic fuiſſe factam per viam voluntariæ iuriſdictionis, & abſque neceſſitate iudicij, quia tunc vt Eccleſiæ, vel Capitulo præiudicetur, neceſſariò requiritur conſenſus, vel mandatū ſpeciale, nec ſufficit generale, dict. § ſed an, vbi Bart. n. 2. Abb. d. cap. vlt. n. 44. & ibi Pariſ. d. verſ. 2. communis vt per Sarmien. vbi ſuprà, in qua ſpecie intelligenda videtur ſententia gloſſæ in dicto cap. de Conſtantinop. tunc ſupponendi ſunt termini habiles, id eſt, quod interuenerint omnia neceſſaria, & ita conſenſus Capituli, ſeu Eccleſiæ, argumento c. 1. iuncta gloſſ. verbo ab omnibus, de conſtitut. gloſſ. 2. in l. 1. C. de ſacroſ. Eccleſiis.

Rerum Eccleſiaſticarum, &c.] Intellige in quibus 11
in commune, vel præſumptio eſt contra præſcribentem, prout contigit in propoſito, tum quia ſecundùm ius commune tota Sardinia nonniſi ad Romanam Eccleſiam in totum ſpectabat, vt habet is text. in princ. ac ſubinde ipſum ius commune in propoſito erat contrarium Archiepiſcopo Piſano, & eius Eccleſiæ, reſpectu iudicatus, & iuramenti, de quibus hic vt intendit Abb. in præſenti, num. 34. verſ. item poteſt, tum etiam & eo maximè, quia, vt probat text. in præſenti, ex confeſſione Archiepiſcopi inſurgebat vehemens præſumptio contra illum, ſcilicet quod iudicatus & fidelitatis iuramentum non ad ipſum, aut eius Eccleſiam, ſed ad Romanam tantummodo pertinerent, & conſequenter neceſſarius erat titulus, qui cauſam præſcribendi tribueret, iuxta text. in cap. 1. hoc tit. lib. 6. prout intelligunt antiquiores hic, Abb. d. num. 34 Pariſ. 46. gloſſ. magna verſic. pone exemplum, vbi omnes in d. cap. 1. gloſſ. vlt. in cap. dilectio 16. q. 3. communis ex Couar. in reg. poſſeſſor, part. 2. §. 3. n. 6. verſic. prima; ſic etiam in cap. dudum 31. de decimis requiritur titulus, quia ſecundùm communem ibi, & in dictis locis ius commune erat contra Hoſpitalarios præſcribentes decimas, quas ius commune Eccleſiis parochialibus conceſſerat cap. cùm contingat, de decimis; eodem etiam modo procedit text. in cap. cùm perſona, verſ. quod ſi, de priuilegiis in 6.

Nec obſtat cap. de quarta, ſupra hoc tit. vbi quarta decimarum & oblationum, quæ iure communi Epiſcopis debetur, per quadraginta annos abſque vllo titulo præſcribitur à Clericis, contra quos ius commune exiſtit, quia vltra gloſſ. penult. & Doctores ibi, ac gloſſ. 1. in reg. poſſeſſor, & alios, reſpondetur cum Bellamer. num. 12. text. illum intelligendum eſſe, ſuppoſitis terminis habilibus, ſcilicet interueniente quadragenaria præſcriptione legitima, in qua vltra bonam fidem titulus neceſſariò concurrat iuxta hunc text. & d. cap. 1. idque ſuadetur, quia cùm illic circa tempus tota fuerit dubitatio, & quæſtio, quam Pontifex decidit vtique circa reliqua de quibus non dubitatur, ſcilicet titulum, & bonam fidem, (quamvis text. non exprimat) termini habiles ſupponendi ſunt, quaſi dicat text. Clericos poſſe ſe tueri quadragenaria præſcriptione concurrentibus aliis neceſſariis, id eſt, ſi nihil aliud obſtet, argum. l. qui teſtamento, in princ. ibi, ſi aliud eos nihil impediat, ff. de teſtam. Nec item aduerſatur cap. 1. ſup. hoc tit. cap. placuit, il. 2. 16. quæſt. 1. vbi aderat ius commune contrarium Epiſcopo alienam plebem, vel partem alienæ diœceſis conuertenti, & præſcribenti, & tamen non proponitur titulus aliquis, refellitur namque ſi aduertas illic auctoritate legis in fidei fauorem poſſeſſionem iuſtificantis iuſtum titulum induci, argum. l. iuſtè poſſidet ff. de acquirenda poſſeſſione, & conſequenter ex ſpeciali concurſu, & auctoritate legis procedere præſcriptionem illam, ſicuti ex eadem dominium, & ius plenum potuit ſtatim acquiri, iuxta tit. C. de ſeruis, qui pro præmio.

In gl. Bona fides, ibi, & hæc bona fides ſemper præſumitur. Notatur ad hoc quòd bona fides præſumitur in 12
dubio

dubio si contingat ex facti ignorantia, vt per Tiraq. *de præscript.* §. 1 *gloss. 2. verbo, bona*, Mench. *illustr e* 79. *n.* 15. Mascard. *de probat. concl.* 231. Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 23. *n.* 43. Rota apud Farin. *decis.* 91 *n.* 2. *p.* 1. *recent & decis.* 280 *n.* 2. Sed bona fides, & titulus non præsumitur in præscriptione, Rota *decis.* 610 *n.* 2. *ead. p.* 1. *recent.* An & quando ex possessione triginta annorum præsumatur præscriptio, quando constat de antiquiori possessione, vide eandem Rot. *decis.* 4. *n.* 2. *&* 3. *d p.* 1. Bona fides deducta ex iuris errore an sufficiat ad præscriptionem, vide eandem Rot. *decis.* 320. *p.* 2 *recent. n* 3. *cum seqq. & n.* 6. tenet quod error iuris dicitur quando quis credidit actum, qui fieri debebat cum solemnitatibus, esse validum absque solemnitatibus.

13 In gloss. *Iustus titulus.* Notatur ad hoc quòd præscriptio quadraginta annorum cum titulo, immemoriali præscriptioni æqualis est, vt per Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 52.

SVMMARIVM.

1 *Abbas in capellis præscribere potest iura Episcopalia, obtinet tamen in iis solis, quæ præscripsit.*
2 *Compromissi à forma non est recedendum.*
3 *Excommunicandi potestate præscripta, non est præscripta potestas absoluendi, nec è contra.*
4 *Excommunicandi potestatem qui acquisiuit consuetudine, vel præscriptione, non potest alias censuras ferre.*
6 *Conuentio quando inita est cum aliquo, si postea impetratur priuilegium, in eo de ipsa conuentione facienda est mentio.*

Cap. Cùm olim. XVIII.

1 Abbas potest præscribere sibi aliqua, vel omnia iura Episcopalia alicuius capellæ, vel Ecclesiæ, non tamen obedientiæ, licèt quidam Abbas illa amiserit per arbitrum, quem ignorabat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Dec. Felin. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ratiam.* 2 *libri iuris Pontif. pag.* 260. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 313. *& tom.* 4. *repet. super iure Canon. in secundum librum Decret.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 17. *cap.* 8.

2 *Iuxta tenorem arbitrij.*] Notatur ad hoc quòd à forma compromissi non est recedendum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, libertis, n.* 11. *C. de reuocand donat.*

3 *In excommunicando*] Ergo præscripta potestate excommunicandi, non est præscripta potestas absoluendi, vel è contra, de quo vide Palat. *in repetit. c. per vestras. de donat. inter virum, & vxor. notab.* 4. *n* 35. *&* 36.

4 Vnde illum, qui consuetudine, vel præscriptione acquisiuit potestatem excommunicandi, non posse alias censuras ferre, notarunt Abb. *hîc n.* 7. & Felin. *in cap. auditis, n* 11. *hoc tit.* Vgol. *de censur. tabula* 1. *c.* 2. §. 11. *à n.* 3. Soar. *tom.* 2. *disp.* 2. *sect.* 2 *à n.* 13.

5 *Super iam dictis articulis.*] Non verò super aliis, vt per Tiraq. *de iure primog. q.* 19 *à n.* 1.

6 *Ad ius Episcopale*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando conuentio inita est cum aliquo, si postea impetratur priuilegium in eo, de ipsa conuentione facienda est mentio, vt per Xuar. *alleg.* 28. *n.* 22. Menoch. *cons.* 36. *n.* 57.

SVMMARIVM.

1. *Præscriptione completa qui priuilegium contrarium impetrat, & vtitur illo præscriptioni renunciat; si præscriptio non erat completa, malam fidem habet, & ideo non præscribit.*
2 *Exempti subiiciuntur Episcopo in illis omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis.*
3 *Priuilegium secundum vbicunque non facit mentionem de primo alteri concessa, non operatur derogationem.*
4 *Gratia ampla secunda non faciens mentionem de prima limitata, est subreptitia.*

Cap. Veniens XIX.

Qui post completam præscriptioné impetrat pri- 1
uilegium contrarium præscriptioni, & illo vtitur, dicitur renuntiasse præscriptioni & sic eam amittit: si inter præscribendum illud impetrat, tunc cessat bona fides, nec potest amplius præscribere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panor. Henric. Boich. Dec. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Vin. *in ratian. secundi libri iuris Pontif. pag.* 260. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 313. *& tom.* 4 *super iure Canon. ad librum secundum Decret.* Petr. Paul. Paris. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 1. *sub tit. de priuilegiis, c.* 2.

Chrisma verò, &c.] Notatur ad hoc quòd exempti 2
subiiciuntur Episcopo in eis omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis, nempe in petitione Chrismatis, consecrationis Ecclesiarum, susceptionis Ordinum & similium, eáque ab Episcopo postulare tenentur, vt Abb. *hic notab.* 2. & glos. *in c. Abbatibus* 17. *q.* 1. Franch. *in c.* 1. *n.* 7. *vers. in glossa, de priuil. in* 6. Balb. *de præscript. in* 1. *p. quinta partis, q.* 12. *in fin.* Erasm. à Cochier. *de iurisdict. Ordinarij in exemptos, p.* 2. *q.* 45. *n.* 16. *& pars.* 1. *q* 6. *num* 17.

Non obstante priuilegio, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
vbicunque secundum priuilegium non facit mentionem de primo alteri concesso, non operatur derogationem, nec per secundum priuilegium videtur primum reuocatum, vt per Xuar. *alleg.* 9. *n.* 8. *& alleg* 28. *n.* 9. 10. *&* 13. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs* 40 *n.* 2. *cum seqq.* Sanch. *de matr. lib.* 8. *disp.* 12. *n.* 2. Sic etiam 4
secunda gratia ampla non faciens mentionem de prima limitata, est subreptitia, & nulla, vt per Butr. *hic n.* 2. & Abb. *n.* 14. Guttier. *canon. lib.* 2. *c.* 15. *n.* 92 Menoch. *de arbitr. casu* 103 *n.* 32. Veral. *decis.* 218. *p.* 2 Put. *decis.* 246. *n.* 8 *lib.* 1 *& decis.* 91 *lib.* 3. *p.* 3.

Notatur etiam ad hoc quod ea, quæ sunt in termino 5
ad quem fit relatio, intelliguntur specificata in termino referente, vt per Tiraq. *de iure mariti, glass.* 7. *n.* 182.

Sed erat in præscribendo, &c.] Ergo si rem alienam 6
possidens semper habuerit bonam fidem, præterquam in vltima die præscriptionis, nullo modo præscribit propter malam fidem momentanei temporis, vt per Tiraq. *de iudic. in rebus exiguis, pag.* 90. *vers.* 48.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio cum mala fide nec in foro Canonico, nec in Ciuili valet.*
2 *Fides quibus modis accipiatur, ostenditur.*
3 *Bona fides necessaria est in præscriptione.*
4 *Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit.*
5 *Præscriptio cum mala fide in foro Ecclesiastico, & temporali prohibita est.*

6 *Præscri*

6 *Præſcriptio immemorialis cum mala fide prohibetur.*
7 *Mala fides impedit præſcriptionem in actionibus temporalibus.*
8 *Statutum diſponens vt debitum certo aliquo tempore præſcribatur, non valet ſtante mala fide.*
9 *Bona fides requiritur in pacto retrouendendi cum clauſula, quandocunque, &c.*
10 *Hæres non poteſt præſcriptionem continuare, quando defunctus fuit in mala fide.*
12 *Contrahens cum minore decreto non interpoſito cenſetur in mala fide, & nunquam poteſt præſcribere.*
13 *Hæres ſcienter præſcribit legatum contra legatarium, qui per 30. annos illud non petit.*
14 *Bona fides in dubio eſt præſumenda.*
15 *Poſſeſſor bonæ fidei adhuc dicitur ille, qui dubitat an res ſit ſua, & habet iuſtam cauſam dubitationis.*

Cap. Quoniam. XX. & vlt.

1 PRræſcriptio cum mala fide nec iure Canonico; nec Ciuili valet, quia derogandum eſt omni conſuetudini, vel conſtitutioni, quæ ſine peccato ſeruari non poteſt. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Henric. Boich, Butr. Bald. Dec. Felin. Guid. Papæ, Martin Vran. Alex. de Neuo, Matth. Coler. Cujac. Vin. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 261. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 314. *& tom. 4. repet. ſuper iure Canon. ad ſecundum librum Decret.* Petr. Paul. Pariſ. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* deſumitur ex Concil. generali Lateran. ſub Innoc. III. *c.* 41. & refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 4. Decret. lib. 1. tit. 10. cap. 3.*

2 *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.*] Vide quæ circa hanc auctoritatem dixi *ſuprà ad rubr. de ſumma Trinit. n. 2.* Licèt fides multipliciter dicatur, vt per gloſſ. & DD. *in rubr. de ſumma Trinit.* in propoſito, ſicut apud Paulũ *ad Roman. 14. in fin.* ex quo verba hæc deſumuntur, fides accipitur pro conſcientia, vt illic explicant gloſſ. & ſacri Doctores, intendit apertè Pontifex *hic*, vt patet ex *verſ. ſequentibus. & in cap. literas col 2 de reſtit. ſpoliat. cap. quaras 6. verſ etſi fides, de pœnit. diſt. 3. cap. omne, §. illud 28 q 1.* poſt alios Nau. *in cap. ſi quis autem, n. 155 de pœnit. diſt. 7.* Couar. *lib 5. var. cap. 1. in princ.* licèt aliter locum illum accipere videatur D. Ambroſ. *in cap. non ſanat. 1 q. 1.* vt tradit S. Thom. 2. 2. *q. 10. art. 4.* Dicitur autem conſcientia fides, vel quia eſt credulitas quædam circa proprios actus, vel quia ſicut fides includit iudicium, quo aliquid iudicantes credimus, ita conſcientia, quæ eſt applicatio ſcientiæ ad ea, quæ agimus ex S. Thom. 1. 2. *q. 19. art 4. & 5. & quodlib. 3. art. 26.* importat iudicium, quo de noſtris actibus bonis, vel malis practicè iudicamus, ſecundum Couar. *vbi ſupr.* Caſtr. *de lege pœnali, lib 2. cap. 11. pag. parua* 251 Iuxta hunc ergo ſenſum ex auctoritate Pauli probat hic text. omne id, quod non eſt ex conſcientia vel ſecundum conſcientiam, & ita contra illam, eſſe peccatum, non tantum vbi conſcientia recta eſt, veràque, ſed etiamſi falſa ſit, & erronea, vel denique dubia, vt declarat Pont. *in d. cap. literas, & in cap. per tuas 36. de ſimon.* S. Thom. *d. art. 5. & 6. & d quodlib. 3. art. 27.* vbi argumentis contrariæ partis reſpondit, *& quodlib. 8 art. 14.* Syluest. *verbo, conſcientia, n. 1.* Nau. *in man c. 27. n. 280.*

Vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio.] Notatur
3 ad hoc quòd bona fides neceſſaria eſt in præſcriptione, vt per Balb. *de præſcript. 1. p. 5. q. 3. à n 21. & q. 6. à princ* Couar. *in reg. poſſeſſor. p. 2. §. 7.* Mench. *illuſtrium, c. 70* Eſcobar. *de ratiociniis, c. 4. n. 26.* Seraphin. *deciſ. 629. n. 2.* Surd. *conſ. 296. n. 29.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo, præſcriptio, n. 5* Molin. *de iuſtit. tr 2. diſp. 63. & ſeqq.* Buratt. *dec 505 n. 6* Cened. *ad Decr. collect* 50. & ideo poſſeſſor malæ fidei nullo tẽpore præſcribit, 4
Balb. *p. 1. q 13 d. n. 2.* Bern. *reg.* 578 Cou. *lib. 1. var. c 9. n. 5.* Natt. *conſ. 172, n. 35.* Gabr. *comm. l. 5. tit. de præſcript. concl. 1 à n. 55 & concl. 3.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 6. n 67.* Honded. *conſ. 7. n. 84. lib. 1.* Mexia *tr. taſſa panis, concl. 1 à n. 114. cum ſeqq.* Bonacoſ. *commun. crimin. p. 2. verbo, præſcriptio, fol. 62.* Seraph. *dec. 614. n. 1.* Maſcard. *de probat. concl. 999 n. 1 & concl 1213. n. 10.* Quamvis circa rationem varient ſcribẽtes tam *hic*, quàm *in reg. poſſeſſor lib. 6.* vbi Ioan. Andr. *in mercurialib. q. 3.* Dyn. Monach. & alij Mench. *illuſt. c. 22. n* 8. tamen ex mente communi & Soto *lib. 4 de iuſtit. q. 5. art* 8. & aliorum præſertim ex *hoc eod text. & c. vigilanti, ſupr. hoc tit.* dici poteſt rationem in hoc eſſe, quia nullus delinquens per ſuum peccatum, & eius continuationem ex legis auctoritate acquirit præmium, vel commodum aliquod, vt colligitur tum ex reg. *cap intelleximus, de iud. cap. ex tenore, de reſcript.* cum aliis, tum etiam, quia abſurdum & omnino iniuſtum eſt præmia, quæ virtutis tantùm propria ſunt, & ſecundùm omnem iuſtitiam conſtitui debent, vt boni, vel meliores efficiantur *l. 1. ff. de iuſtitia*, ex legis auctoritate deferãtur iniquis, qui ſupplicia promerentur, & ita quod lex ſit nutritiua peccatorum, quibus fauet, & ad quæ inuitat ſubditos, quibus pro ſuppliciis præmia, pro incommodis, quæ promerebantur, contra iuſtitiam commoda defert, contra reg. *cap. erit autem lex 4. diſt. c. quæ contra mores 8 diſt cap. ex parte, de conſuet* Conſtat autem quod ſi malæ fidei poſſeſſor vllo tempore præſcribat, iam delinquens ipſe per ſuam malitiam, nequitiam, & peccatum, etiam continuatum, contra omnem iuſtitiam retinens alienam rem, præmium, & commodum acquirit, ſcilicet dominium eiuſdem rei, vel ius alienum, quod præſcribit, *l* 2 *ff de vſucap.* igitur, &c.

Amplia primò non ſolùm in foro Eccleſiaſtico, ſed 5
etiam in foro temporali, vt per Balb. *de præſcr, p. 3. principalis, q. 11.* quem refert Menoch. *conſ. 143. n. 11.* Iniuſtæ igitur ſunt, & vt tales meritò abrogantur leges Ciuiles præſcriptionem cum mala fide admittentes, ita quod etiam in foro ciuili vim non habeant, idque apertè probat is text. ibi, *nulla valet*, & ibi, *tam Canonica, quam Ciuilis*, text. *in cap. vigilanti, & in c. pen. hoc tit.* reſoluunt *gl 3* & alij *hic*, Cou. *in reg. poſſeſſ. p. 2. §. 11. n 3.* pulchrè Fortun. *de vltimo fin illat. 2. à princ.* Tiraq. *de præſcript gl. 2. a princ.* Padil. *in l. 2. n 78. C. de ſeruitutibus*, Perez *ad rubr. tit. 14 lib. 3. Ord.* Auend. *de exequendis mand. l. 2. c. 11. col. 2.* Mar. Cutel. *de donat. p. 1. diſcept. 1. ſ. 6. n. 115.* Quamvis contrariam ſententiam, imò quod huiuſmodi leges in ſuo foro poſſint & debeant obſeruari, licèt in Canonico non recipiãtur, teneant Ioan. Andr. *in reg. poſſeſſor, q. 3.* vbi Anch. *col. 1. & 2.* Adrian. *quodlib. 6. art 3. verſ. quoad rationes, & in 4. tit. de reſtit. §. hoc ſuper, in fin.* Pract. Ferrar. *in forma reſponſionis rei conuenti, § præſcriptionis, n. 28.*

Secundò amplia in præſcriptione immemoriali, 6
hæc etiam cum mala fide prohibitur, Cou. *in d. reg. poſſeſſ. p 2. §. 8. n. 4.* Pincl. *in auth. niſi, à n. 14 C. de bonis maternis*, Mench. *illuſtrium, c. 81. n. 10.* Menoch. *de arbitr. caſu 225. à princ.* Valaſc. *conſult. 8. n. 25.* Benedict. Ægid. *in comm ad l ex hoc iure, p. 1. c. 3. n. 24 ff. de iuſtitia, & iure* Gabr. *commun. ſub hoc tit. concl. 1. n. 55. verſ. contrarium*, Valaſc. *de iur. emphyt. q. 8. n 25.* Molin. *de primog. l. 2. c. 6 n. 67.* & ſuadetur, quia ratio, quam *ſup.* addidimus, ob quã præſcriptio cum mala fide prohibetur, multo magis in præſcriptione immemoriali viget, in qua peccatũ malæ fidei poſſeſſoris eo grauius eſt,

quo ille diotius alienum retinens commotatur, *c vlt. in princ. de consuetud.* quamvis contradicant Salicet. *in l. 2. n. 8. C. de seruitut.* & alij relati à Cou. Molin & Mench. *vbi suprà.*

7 Tertiò amplia in actionibus personalibus, in quibus etiam mala fides impedit præscriptionem. vt per Bellacomb. *tom. 2. commun. opin. lib 7 tit 1. num. 13. pag. 123.* Couar. *in d reg. possessor, part. 2. §. 11. num. 3. vers verùm aduertas*, Tiraq. *de retract convent. tit. 2. §. 1. gloss a. n. 20. & 21.* Menoch. *de success. creat. p. 1. §. 10. num. 26. & illustrium, cap. 76.* Perez *l. 1. tit. 2. lib 1. Ordin. pag. 47.* Surd. *decis. 158.* Gabr. Pereira *decis 36. num 2.* Marta *de iurisdictio, part. 4. casu 48. num. 35.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap 52. num. 2.* ex antiquioribus Duen. *reg. 6.* Padil. *in l. 2. num. 42. C. de seruitut.* Gabr. *commun. sub hoc tit. concl. 3. & 4.* addit, ad Bernard. *reg. 578.* Pro quibus faciunt generalia verba huius text. ibi, *nulla valeat*, &c. quæ omnem præscriptionem excludunt. Denique verba vltima text. ibi, *conscientiam rei aliena*, quæ satis verificari videntur in debitore, qui dum scit se debere, & retinet inuito creditore, habet conscientiam rei, id est, iuris alieni, *l. rei appellatione 13. ff. de verb. significatione* Accedit & ratio in qua text. iste absolutè fundatur, scilicet peccatum, quod committit is, qui mala fide præscribens per suū scelus ex legis auctoritate præmium consequitur, quæ ratio apertè viget in quonis debitore mala fide, & cum peccato debitum retinente. Quamuis contrariam sententiam, imo quod text. hic, & similes locum non habeant in præscriptione actionum personalium, quæ etiam cum mala fide procedere possunt, teneant Host. *in sum. tit. de præscr. rerum immob. §. quæret, num. 4.* Bart. *in l. sequitur, §. si vera, ff de vsucap. & in l. nemo potest, n. 22 ff de legat 1.* & multis aliis in locis, de quibus per Ferret. *in l. 3. num. 86 ff. de vsucap.* & plures relati per suprà citatos.

8 Quartò amplia in statuto, seu constitutione disponente, vt debitum certo aliquo tempore præscribatur, quod non valet stante mala fide, vt per Con. *de stat. verbo, præscript. gloss. 3. num. 34.* Hieron. Gabr. *consil. 8. lib. 2.* Stephan. Gratian. *d. cap. 52. à num. 9.* Exemplum potest poni in Bulla Pij V. 33. *in Bullario*, quam refert Stephan. Gratian. *Marchia decis 53* relatus ab Aloys. Ricc. *collect. 285. in med.* qua attenta hic Romæ famuli salarium præscribitur biennio, & triénio apud nostros Lusitanos per Ordin. Regiam *lib. 4. tit. 32.* de qua, & simili in Regno Castellæ agunt Cou. *in reg possessor, p. 2. §. 11. num. 2.* Padil. *in l. 1 C de seruitut. à num. 41.* Auendan. *de exequendis mand. lib. 2. cap. 30. à num. 1.* Mench. *success. creat. § 10. num 13. & illustr cap 89. num. 59.* Molin. *de iustit. tract 2. disp 67.* Gonzal. *ad reg. 18. Cancel. gloss. 56. num. 83.* Matien. *l. 8. gloss 9. num 4. tit 11 lib 5. noua recop.* Gutticr. *in l. nemo potest, à num. 200 ff. de legatis 1.* Gam. *decis. 333.* Flores de Mena *var. lib. 1 quæst. 8. § 2. num. 41.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verb. sua facilitate, n. 77.* Valasc. *cons. 125.* Rebell. *de obligat. instit p. 2. lib. 14. quæst. 13. n. 10. cum sequentibus*, apud quos receptum est legem illam Lusitanam, & similes non procedere vbi dominus est in mala fide, sed bonam omnino esse necessariam, veluti si dominus non per se, sed per œconomum, aut procuratorem eum famulo contraxit, & per eundem salarium soluere solebat, vel agitur de hærede, aut successore, qui iustam habet ignorantiæ causam.

9 Quintò amplia in pacto retrouendendi cum clausulis, *quandocunque semper*, &c. quia in eo bona fides requiritur, & non erit tutus emptor etiam spatio 30. annorum, quasi sciat rem subiectam restitutioni ad luitionem pretij per venditorem oblati, vel offerendi, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 72, versic. neque video*, Matth. Coler. *in hoc cap. vlt. num. 34. in fin.* Bernard. Græuæ, *ad pract. Camera Imper. lib 2. concl 18 in coronide, num. 2.* Licet contrarium tueantur Menoch. *cons. 143. à num. 39.* Surd. *decis. 15. num. 4. & 25. & de aliment. tit 9. q. 6. num. 20.* Mench. *illustrium cap. 55. num. 25.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 4 num. 15. & discept. forens. cap. 2. à num. 28.* Dec. *in l. petens, num. 7. C. de pactis*, Couar. *lib. 1. var. cap. 9. à num. 1.* Gabr. *commun. sub hoc tit. concl 6.* Baptista *de vsuris comment. 2. à n. 98.* quorum sententia non est improbabilis, & bona nititur ratione, videlicet quia quamvis emptor sciat ius illud competere venditori, nihilominus tamen dum pretium non offertur, iustè & sine peccato retinet, ac subinde non habet conscientiam, licèt habeat scientiam rei, id est, iuris alieni.

10 Sextò amplia in hærede, qui non potest præscriptionem continuare, quando defunctus fuit in mala fide, per *l. cùm hæres, ff. de diuersis, & tempor præscript.* Molin. *de primog. lib 2. cap. 6. num 70. cum seqq.* & mala fides actoris nocet eius hæredi, qui non potest præscribere non solùm vtendo accessione temporis eiusdem sui actoris, sed nec ex eius persona illam à se ipso inchoando, latè Balb. *de præscrips. 2. p. 3. princ. quæst. 12 num. 12.* Honded. *cons. 17. num. 85. & cons. 82. num. 46. & seq. lib. 1.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 203. n. 15.* Rot. *in Romana canonum 25. Aprilis 1622.* coram bonæ mem. Vbaldo, & *in Romana Palatij 28. Aprilis 1623.* coram bonæ mem. Patriarcha Manzanedo, & *in eadem causa 31 Ianuarij 1624.* coram bonæ mem. Remboldo, quod procedit, nedum in hærede immediato, sed etiam in hærede hæredis, Honded. *d. cons. 17. num. 81. & d cons. 82. num. 4.* Rota *in d. Romana canonum.* coram Vbaldo, quod procedit etiam in præscriptione longissimi temporis, quia non potest à se ipso incipere præscriptio, vt tenent Anton. de Butr. & Panorm. *in cap. si diligenti, num. 30 vers. sed circa prædicta, suprà hoc tit.* Alex. *in l. Pomponius, §. cùm quis, num. 21.* & Ias. *col. pen. ff. de acquir possess.* vbi magis communem dicit eandem opinionem tenet in multis consiliis Alex. vt refert Balb. *de præscript. 2. p 3. princ. q. 12. n. 12.* vbi tenet hoc procedere etiam stante hæredis iusta ignorantiæ causa, & præsumpta bona fide, quod hæc opinio debet seruari in vtroque foro, & ab ea non sit recedendum in consulendo, & iudicando, dicit Cou. *in reg. possessor 2. p §. 9 n. 1.* Et hoc de plano procedit quando hæres sciuit malam fidem defuncti, quia tunc cùm habeat malam fidem formalem, nullo tempore purgatur, vt per addit. ad Bart. *in l. fin n. 7. C. vnde vi*, Aret. *cons. 153.* Mascard. *de probat. concl. 225. n. 10.* Valasc. in simili *cons. 95. n. 8. & vlt. in fin.* Sed his non obstantibus hæres illius, qui habuit malam fidem, (quando sumus in possessione 30. vel 40. annorum) poterit præscribere, si à se ipso incipiat, & non vtatur accessione actoris, secus in præscriptione 10. vel 20. annorum, nam tunc possessor debet vti accessione prædecessoris, cùm ex persona propria non possit præscribere, ita Mench. *controuers. lib. 1 cap. 73.* optimè Stephan. Gratian. *discept. forens cap. 52 n 25.* Aduertas tamen, quod populum nunquam præscribit, quia semper censetur esse idem, vt per Surd. *cons. 454. n. 43.*

11 Septimò amplia in præscribēte contra Fiscum, qui licèt post 20. annos non possit exigere pœnas condemnatorum in re, vel pecunia indictas tamé requiritur bona fides in præscribente illas, inspecto hoc iure Canonico, vt per Boer. *decis 254. n 23.* Bald. *in l. data opera 11. col. antepen. in vltim. not. num. 58. vers.*

sed

sed quid de bannito in pecunia, C de iis, qui accusare non possunt, Salicet. *in l. 1. n. 2. C. de quadrien. præscript.* Quamvis secundum Peregrin. *de priuilegiis fisci, lib. 6. tit. vlt. n. 35.* verior sit opinio, quod indistinctè perimatur ius fisci spatio dicti temporis, etiamsi adesset mala fides, sequitur Stephan. Gratian. *d. c. 52. n. 2.* Vnde secundùm hanc vltimam opinionem rectè infertur pœnam legalem etiam ipso iure incursam præscribi posse ab hæretico, vel quocunque alio, cuius bona ipso iure ad fiscum pertinent, iuxta reg. *cap. cum secundum, de hæret. lib. 6.* licèt enim huiusmodi delinquens habeat scientiam rei alienæ, id est, dominij ad fiscum pertinentis, *d. cap. cum secundum*, non tamen habet conscientiam rei alienæ, & ita neque peccatum iniustæ retentionis, quinimo tuta conscientia retinet huiusmodi bona, quæ licèt exactius teneatur erogare, & pati executionem, ante illam tamen reddere non tenetur in conscientia, *gloss. 3.* recepta *in cap. fraternitas 12. q. 2.* S. Thom. vbi Caiet. 2. 2. *q. 62. art. 3.* communis vt per Couar. *de sponsal. p. 2. c. 6. §. 8. n. 10.* Nauar. *in man. c. 13. n. 66.* & relatos à Gabr. *commun. sub tit. de criminalib. concl. 34.* Simanch. *de Catholicis, c. 9. à n. 29.*

12 Octauò amplia in contrahente cum minore decreto non interposito, censetur enim in mala fide, & nunquam potest præscribere, Menoch. *remed. 15. recup. n. 87.*

13 Limita in hærede scienter præscribente legatum contra legatarium, qui per annos 30. illud non petiit, eo enim tempore vel repudiare, vel donatum hæredi velle videtur, vt resoluunt Mench. *illustr. c. 55. n. 26.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 2. n. 29.* Cald. Pereira *d. verbo, sua facilitate, n. 75.* Hyppol. *in princ. Instit. per quas personas, à n. 26.* Cou. *var. lib. 1. c. 9. n. 5.* Costa *in repet. §. cum in bello, verbo bona à n. 7.*

14 In gloss. *Bona fide.* Notatur ad hoc quod bona fides in dubio est præsumenda, vt per Couar. *in d. reg. possessor, p. 2. §. 8. n. 2.* Menchb. *d. c. 70.* Coccin. *decis. 295. n. 3.* Mascard. *de probat. concl. 214. cum seqq. & concl. 231. & concl. 1003. à n. 19.* Intellige primò bonam fidem præsumi etiamsi illam non alleget is, qui præscriptionem proponit, secundùm plures relatos per Menchb. *illustr. c. 70. n. 15.* de quo tamen vide Deci. *cons. 167. n. 5.* Tiraq. *de præscript. gloss. 2. vers. sed quæstionis.* Intellige secundò præsumptionem hanc esse iuris tantùm, itavt mala fides ex aduerso legitimis modis, vel etiam indiciis probari possit, iuxta gloss. *verbo bona, in cap. si diligenti, sup. hoc tit.* Gam. *Lusit. decis. 190. n. 2.* latè Menoch. *de arbitr. casu 225. à princ.* qui varios refert modos per quos mala fides probari potest, vltra quos notabilis est ille, qui colligitur ex Bald. per text. *ibi in l. non est ferendus, ff. de transact.* Balb. *4. p. 4. q. 29. n. 8.* Grammat. *decis. 103. à n. 31.* Intellige tandem sententiam huius glossæ procedere in dubio, vbi contra possidentem nulla apparet malæ fidei præsumptio, secus si appareat, vt in specie *l. vlt. C. vnde vi, & in reg. qui contra iura, de reg. iuris lib. 6.* tradit gloss. *d. verbo bona*, tunc etenim ad eã præsumptioné purgandam necessaria est ex aduerso probatio bonæ fidei, vel præsumptio contraria fortior, quam inducit spatium longissimi temporis, quo & mala fides præsumpta purgatur, & bona præsumitur, quandiu aliter contrarium non ostenditur, ex Bart. *n. 17.* per text. *ibi in d. l. vlt.* sequitur communis ex Cou. *in reg. possess. p. 2. §. 8. n. 3.* Mench. *illustr. c. 81. à num. 2.* Menocb. *remed. 15. recup. n. 70.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. n. 68.* contra nonnullos relatos à Couar. quorum fundamentis ipse respondere nititur.

15 In gloss. *Nulla*, fin. ibi, *item quod si dubitat an res sit sua, & habet iustam causam dubitationis, adhuc dicitur bona fidei possessor.* Vide Balb. *de præscript. 2. p. 3. principalis, q. 2. & 3. p. 6. princip. num. 17.* Menoch. *de arbitr. casu 225. n. 17.* Mench. *illustrium, cap. 77.* Huius gloss. opinionem sequuntur DD communiter, vt per Abb. *num. 40.* Paris. *à num. 48.* post alios *in præsenti*, Ias. *in l. 3. §. genera, num. 17. ff. de acquir. possess.* Balb. *2. p. 3. q. 2.* Nauar. *in cap. si quis autem, num. 89. de pœnit. dist. 7.* Sarmien. *select. cap. 10. à num. 5.* Menocb. & Mench. *citatis locis.* Contrariam sententiam, imò quod huiusmodi dubius non bonæ, sed malæ fidei possessor sit, tuentur Butr. *n. 12.* Imol. *36. hic*, Paris. *num. 13. in cap. illud, sup. hoc tit.* Cumar. *num. 4. in l. naturaliter, ff. de vsucap.* & post Adrian. Sot. & Ledesm. intendit Ioseph. Angles *in floribus Theolog. in quæst. de præscript. art. 2. diffic. 2. vers. quo ita.* Sed has contrarias opiniones fœdere distinctionis componendas esse iudicio, vt scilicet opinio huius gloss. & sequacium in dubio iusto & speculatiuo rectè procedat, si consideres bonam fidem prout iure Canonico intelligitur; altera verò Butr. & sequacium procedat in dubio iniusto, & culpabili, vel etiam in dubio practico. In dubio æquali possidens bona fide non est obligatus ad restitutionem, vt resoluunt Sayr. *in claui Regia, lib. 10. tract. 2. cap. 3. num. 29.* Barthol. à S. Fausto *in speculo confess. disp. 4. quæst. 160.* si verò dubitet inæqualiter, & magis incliner in eam partem vt res sit aliena, tenetur iuxta inclinationem & propensionem restituere, secundùm Salon. *in 2. 2. q. 62. art. 6. contron. 4. concl. 4.* Bañes *2. 2. ante q. 62. in præamb. ad illam dub. vlt. concl. 1.* Petr. Ledesma *de matrim. q. 45. art. 1. ad 3.* Sanch. *eod. tract. lib. 2. disp. 41. num. 10.* Verùm contraria opinio mihi probabilior videtur, quia licèt pro altero, qui non possidet rem, fortiores videantur rationes, & coniecturæ circa res proprietatis, tamen si non sunt vsque adeò efficaces, vt generare possent assensum illius partis, sed rem adhuc dubiam relinquant, non debet censeri maius, & potius ius proprietatis vnius quam alterius, cùm adhuc in dubio res maneat, dubia enim res æquè videtur vtramque partem respicere: quare hanc partem: tenent Vasq. *in p. 2. tom. 1. disp. 66. art. 7. num. 42.* Salas *in p. 2. q. 21. tract. 8. disp. vnica, sect. 13. n. 231.* Bonacin. *de restit. disp. 1. q. 2. puncto 2. n. 6.* Sanch. qui se retractauit in præcepta Decalogi, *tom. 1. lib. 1. cap. 10. n. 9. & lib. 2. cap. 23. n. 179.* An mala fides probetur per coniecturas, vide Menoch. *d. casu 225. & de præsumpt. lib. 3. præs. 130.*

De Sententia, & re iudicata.

TIT. XXVII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Sententia multis modis sumitur.*
3 *Sententia strictè sumpta importat assensionem iudicis ad quem tendunt, & ordinantur lites ac processus iudiciorum.*
4 *Sententia alia dicitur diffinitiua, alia interlocutoria.*
5 *Sententia diffinitiua illa dicitur, quæ terminat causam principalem.*
6 *Sententia interlocutoria appellatur illa, quæ terminat aliquem articulum causæ principalis.*
7 *Sententia propriè sumpta definitur vt sit pronuntiatio iudicis litigantium controuersias determinans.*

8 *Res iudicata accipitur pro negotio, causa, vel lite, quæ inter litigantes coram iudice ventilantur.*

9 *Res iudicata dupliciter consideratur, aliquando à tempore, quo iudex profert sententiam; aliquando post illud tempus, & constituitur differentia inter vtrunque modum,* n. 10.

11 *Sententia post decennium statim habet auctoritatem rei iudicatæ.*

12 *Sententia per transitum in rem iudicatam pro veritate reputatur, ius inter partes constituit, ex ea actio iudicati competit, executioni mandatur, & habet auctoritatem iuris.*

13 *Res iudicata definitur vt sit res, quæ finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit.*

14 *Rei iudicatæ appellatione quæ contineantur, ostenditur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Felin. Panorm. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canonic.* Ioan. de Londr. *in breuiario sanctorum Canon fol. 171. verso*, Petr. de Rauen. *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitom. Decret. fol. 82.* Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 305.* Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad 5. libros Decretal.* Barth. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Lancel. *in instit. Canon.* Canis. *in summ. iuris Canon.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Zypæ. *in analytica postremi iur. Eccles. enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib 2. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.* de hoc titulo nouissimè tractatum edidit Sigism. Seace. quem sub prælo vidi.

2 *Sententiæ.*] Multis modis sumitur apud Doctores, 3
inter quos aliquando accipitur pro aliquo prudenter, & aptè dicto, breuitérque collecto, iuxta quam acceptionem sententiosum hominem appellamus illum, qui aliquod breuiter collectum, ac prudenter dictum profert. Aliquando etiam accipitur pro opinione, vt importet actum intellectus inclinantis in vnam partem contradictionis cum formidine alterius, vt tradit D. Thom. *in 3. dist. 23. quæst. 2. artic. 2. & 2. 2. quæst. 1. art. 4. in corpore*, iuxta quam explicatur text. *in cap. veniam 35. quæst. 9.* Aliquando verò pro assensione, & iudicio cuiusque de re aliqua sentientis, provt importat determinatam acceptionem alterius partis contradictionis cum credulitate, tradit S. Thom. *dictis locis*, iuxta quam acceptionem plerumque dicimus rogare sententiam, dicere senten-
5 tiam. Interdum denique strictè sumitur hoc verbum *sententia*, & importat assensionem iudicis ad quem tendunt & ordinantur lites, & processus iudiciorum, iuxta quam acceptionem sumitur verbum *sententia in hoc tit. & in tit. C. de sent. interl.* éstque inuentum iuris ciuilis, sicut iudicium, vt probat text. *in l. 2. §. post originem, ff de orig. iuris*, aduertit Barth. *in l. ex hoc iure, num. 4. ff. de instit. & iure*, Cabed. *Lusit. decis. 12. n. 3. p. 1.* Et dicitur sententia, quia iudex per illam dicit quod sentit in declarandis dubiis motis inter litigantes, iuxta text. *in l sicut, §. sed quæri, ff. si seruit. vend.* Hæc autem assensio iudicis dupliciter potest considerari, vel enim accipitur provt dicit actionem iudicandi, vel sententiandi; vel provt dicit decisam, seu resolutam causam, seu dubium, de quo in iudicio agebatur, meminêre huius diuisionis Abb. *hic num. 2* & Bart. *in d. l. 1. num. 1.* Inter vtrumque modum illa est differentia quod in priori casu propriè sententia est, de qua agimus, & appellatur à Doctoribus res iudicans, & decidens, habens se per modum agentis, iuxta text. *in cap. forus*, iuncta gloss. *de verb. signif.* In posteriori verò res iudicata dicitur habens se per modum patientis, dum iudicis assensionem, seu resolutionem accipit, provt in specie docet Iurecons. *in d. l. 1. ff. de re iudic.* ibi, *pronuntiatione iudicis finem accipit*, iuncto text. *in l. diuus, ff. de in integr. restit.*

Licèt sententia à Doctoribus multipliciter diuidatur, vt per gloss. *in summ. 2. quæst. 1.* Abb. *num 4.* Felin. *num. 31.* & alij *in præsenti rubr.* Alexand. *in rubr. ff. de re iudic à num. 6.* vbi Rip. ex *num 16.* nihilominus tamen secundùm meliorem sententiam dupliciter consideratur: alia enim dicitur diffinitiua, alia verò interlocutoria appellatur, meminit huius diuisionis gloss. *verba diffinitiua, in cap. ei qui, § definitiua 2. quæst. 6. gloss. vlt. in l. qui restituere, ff. de rei vend. & verbo diffinitiua, in Clem. vnica, de sequest. possess.* Marant. qui alios refert, *de ordine iudic. 6. p. cap. de sententia à num. 23.* Lancel. *lib. 3. Instit. iuris Canon. tit. de sentent. in princip.* Sententia diffinitiua illa dicitur, quæ terminat causam principalem, vt colligitur ex text. *in cap. 1. ad fin.* ibi, *principali negotio*, &c. *vt lite non contest.* & eidem causæ finis totaliter imponitur, ideóque diffinitiua dicitur, quia finit, seu definit non solùm litem, sed etiam controuersiam principalem, & licèt ab illa appelletur, adhuc quoad ipsum iudicem dicitur talis finis impositus, cum ab eodem, vel ab alio æquali iudice alia sententia proferenda non sit, tradit *gloss. 1.* communiter recepta *in Clem fin de appellat.* Interlocutoria verò appellatur illa, quæ terminat aliquem articulum eiusdem causæ, & quamvis interlocutoria appellari possit diffinitiua respectu articuli quem finit, seu *definit*, secundùm gloss. *in l generaliter, C. de reb. credit.* non tamen potest dici diffinitiua simpliciter & propriè, sed secundùm quid, qua de causa ex interlocutoria diffinitiua sententia fieri nequit, vt aduertit Bald. *in l. ante, C. quorum appellat. non recip.* sic verò appellatur interlocutoria, quia iudex per illam interim loquitur, dum principalem causam non definit, sentit text. *in l dicere 19.* aliàs *l. qualem, § dicere*, ibi, *præparationem causæ, de arbitr.*

Sententia autem de qua in hoc text. quomodo 7
definiatur non bene constat inter Doctores, vt videre est per Marchesan. *in tractat. de sententiarum speciebus, cap 2. cum pluribus seqq.* Aliqui namque definire solent vt sit definitio iudicialis finem controuersiæ imponens, secundùm Abb. *hic num. 4.* Rip. *num. 11.* & alij *in rubr. ff. de re iudic.* Alberic. *num. 1. in rubr. C. si de moment. possess.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tom. 1. tit. de sentent. execut. num. 2.* per text. *in cap. 2. hoc tit.* ibi, *sententia terminare*, & *in l. 1. ff. de re iudic.* ibi, *finem accipit.* Nonnulli prædictæ diffinitioni verba aliqua adiiciunt, & reputant sententiam rectè definiri, vt sit iudicialis definitio controuersiæ finem imponens, per absolutionem, vel condemnationem, ita Iason. *num 6* Paul. *n. 2. in rubr. ff. de re iudic.* Alexand. *in l. 1. num. 1. ff. illo tit.* Meneh. *de susreq. cap. 35. num 2.* Marant. *de ordine iudic part 6. cap. de sentent. num. 1.* Marchesan *d. cap. 2. num 1.* per text. *in l præses 3 C. de sentent. & interl.* vbi Imperator non reputat sententiam, quæ vel condemnatione, vel absolutione caret, idem probat text. *in cap. ei qui, vers. diffinitiua 2. q. 6.* Alij, provt sunt S. Thom. *in 4. sentent. dist. 35. art. 1. & 2. quæst. 96. art. 1.* & Syluest. *in summ. verbo sententia, in princ.* definiunt vt sententia sit explicatio iuris ad particulare factum. Sed his omnibus definitionibus omissis nonnulli viri doctissimi, & præceptores mei colendissimi definiunt sententiã de qua *in hoc tit.* vt sit sententia iudicis per quam

quam tota causa principalis, vel aliqnis eius articulus terminatur. Ego verò sententiam propriè sumptam, de qua in hoc tit. agitur, aliter definiri posse sentio, vt sit pronuntiatio iudicis litigantium controuersias determinans: quæ definitio colligitur ex text. *in c. 2. infr. hoc tit.* ibi, *iurgantium controuersias terminare*, & eleganter ex text. *in l. 1. ff. de re iudic.* ibi, *pronuntiatione iudicis*, & ibi, *finem accipit*, quibus verbis aperte dicit Iuteconsf. rem, quæ iudicatur accipete finem ex pronuntiatioue iudicis, sic significans ipsam pronuntiationem indicis esse sententiam, & insuper rei iudicatæ finem dare. Neque refragatur dicere quòd retenta prædicta definitione sententia definitur per actionem, id enim importat pronuntiatio, respondetur enim potissimum in hoc tit. tractari de sententia provt in actioue iudicis consistit, quinimo nullam esse inconueniens per actionem aliquid definiri, sicut & per effectum, quando eo modo magis natura definiti explicatur, provt videre est in definitione matrimonij, de qua *in princ. Instit. de patria potestat. & in cap. ius naturale, 1. distinct. & in cap. illud, de præsumpt.* sicut in definitione præscriptionis, de qua *in l. 3. ff. de vsucap.* ibi, *dominij Acquisitio*, & passim alibi.

8 *Re indicata.*] Quamvis particula *res* multa soleat importare, & comprehendere, iuxta text. *in l. rei appellatione, 23. & in l. rei appellatio, ff. de verbor. significat.* & dixi quæ *in tract. de appellatiua verbor. vtriusque iuris signific. verbo res.* Si tamen cum eadem particula coniungatur alia, videlicet *indicata*, non tam latè sumitur, sed accipitur pro negotio, causa, vel lite, quæ inter litigantes coram iudice ventilantur. provt in specie significare videtur Iureconsf. *in l. Diuus, penult. in princ.* ibi, *rem amiserat, & ad fin.* ibi, *restituere litem, ff. de in integr. restit.* text. melior *in l. is apud quem 1. C. de edendo*, vnde res iudicata importat negotium finitum, litem, vel causam iudicatam, & decisam, iuxta

9 illud Cicer. *ad Herenn.* Iudicatum est, de quo sententia lata est. Quæ quidem res indicata sic accepta dupliciter consideratur, aliquando enim consideratur à tempore quo iudex profert sententiam, hoc est rem iudicantem vsque ad decendium, sic explicabis text. *in l. & post rem iudic. 7. & in l. post rem indicatam 11. ff. de transact. & in l. eleganter, in princ. ff. de cond. indeb. & in l. fraternitatis, de testib.* Aliquando verò post illud tempus, si explicabis text. *in l. post rem iudicatam 56. ff. de re iudic.*

10 Inter vtrumque modum illa est differentia, quia in priori talis res iudicata denotat tantummodo factum, seu rem simpliciter, & absolutè talem per pronuntiationem iudicis definitam, eo quòd in illo tempore nullus iuris effectus eidem communicatur, sic sanè propter appellationem, quæ interponi potest, juxta text. *in auth. hodie, C. de appellat.* talis res iudicata dicitur esse in pendenti, nullúmque ius inter partes interim constituit, vt probat optimè text. *in cap. non solum*, ibi, *sed etiam omnia, de appellat. lib. 6.* qua de causa in illa intelligitur text. *in d. l. & post rem indicatam*, statim *in princ. & in d. l. post rem indicatam, ff. de transact.* In posteriori verò casu ita importat rem per eiusdem iudicis pronuntiationem definitam, vt dicatur res pronuntiata, & illa sententia data eidem rei plures iuris effectus communicentur, ad quod alludere videtur rub. sic intelligenda, *de re indicata & effectu sententiarum*, quæ quidem non solùm intelligenda sunt de re iudicata per sententiam definitiuam, sed etiam de re iudicata per interlocutoriam, respectu tamen solummodo litigantium, vt *in cap. cum dilectus, de elect.* non verò respectu iudicis qui reuocare potest, etiamsi transeat in rem iudicatam, iuxta text. sic intelligendum *in cap. cùm cessante, de appellat.* aduertit in specie Paul. *in d. l. 1. num. 3 ff. de re iudic.*

Inter effectus autem, qui rei iudicatæ posteriori modo consideratæ communicantur, præcipuus est, vt statim habeat auctoritatem rei iudicatæ, vt probat text. *in l. post sententiam 9.* ibi, *auctoritatem*, &c. *C. de sentent. & interlocut. & in c. quod ad consultationem*, ibi, *auctoritatem rei indicata, inf. hoc tit.* hoc est, vigorem rei iudicatæ, vt dicit text. *in l. pen. C. de except. rei iudic.* iuxta quam auctoritatem quæ accrescit, & subsequitur, verum est dicere quòd res iudicata priori modo acceptata existens antea in illo priori statu, quem habebat tempore simplicis prolationis, dicitur transire in alium statum firmum, & irreuocabilem, provt in specie significat text. *in l. si fundus 16. §. si plures, ff. de pignorib.* dum dicit causam transire in condemnationem, scilicet firmam, & quæ habeat iuris effectus: iuxta quem sensum excusantur nostri Pontifices à calumnia nonnullorum Doctorum asserentium impropriè fuisse loquutos dum de tali transitu faciunt mentionem, *in cap. cùm inter 13. ibi, in rem transit iudicatam, hoc tit. & in cap. cùm dilectus 22. in fine*, ibi, *in rem transit indicatam, de elect.* Sic sanè per talem transitum, & propter talem auctoritatem pro veritate reputatur, ex text. *in l. res iudicata 207. ff. de regul. iur.* Ius inter partes constituit, iuxta *cap. cum inter*, ibi, *ius ex sententia factum fuit*, &c. Actio iudicati competit, *l. miles 6. §. fin. de re iudic. l. si prætor 75. in fine, ff. de iudic. l. 1. C. de arbitr.* Exceptio rei iudicatæ resultat iuxta *totum tit. ff. de except. rei indic.* executio mandatur, *in l. à diuo Pio, ff. de re iud. & tot. tit. de except. rei indic.* Et denique habet auctoritatem iuris, parémque illius facere censetur, probat sic intelligendus text. *in l. nam Imp. 38. ff. de legib.* aduertit Cabed. *Lusit. dec. 212. n. 5. p. 1.* 11 12

Definiuur autem res iudicata per Doctores multipliciter, Host. enim *in summ. huius tit.* quem sequitur Rip. *in l. 3. num. 6 ff. de re iudic.* definit vt sit veritas in dubium versa; declarata per sententiam definitiuam non retractandam, nec suspensam. Alij verò communiter eam definire solent, vt sit lis iudicata, quæ nullo remedio nec appellationis, nec supplicationis, reuocari potest, ita Ias. *in d. l. 1. n. 8.* ibi gloss. & in effectu Alexand. *num. 1.* Felin. *in præsenti rubr. num. 1.* Sed meliùs res indicata in vtraque consideratione sumpta propriè definitur cum Iureconsf. *in l. 1. ff. de re iudic.* vt sit res, quæ finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit, nam cùm verbum *accipit* ad vtramque rem indicatam accommodatur vt sentit text. *in l. aliud 71.* ibi, *& si quis non accepit, vt habeat, ff. illo tit.* meritò vtramque definiri à Iureconsf. dicendum est, licèt plures velint intelligere de re indicata posteriori modo sumpta, contra quos apertè facit, quia Iurisconsulti *in d. tit. ff. de re indic.* agunt de vtraque re indicata, vt manifestè patet ex *rub. illius tit.* vnde ineptè procedere dicendum erat, si in illo text. omissa vna, altera definiretur, quin illa si aliqua relinquenda esset, non prior, sed posterior, vtpotè quia in illa solus effectus prioris consideratur. Facit secundò, quia definitio illa de vtraque prædicatur, sicut enim res indicata posteriori modo sumpta finem accipit, ita etiam de priori idem dicendum est tam ex parte indicantis, si sententia definitiua sit, quàm ex parte rei definitæ, seu decisæ sua natura consideratæ, licèt per accidens eius effectus suspendatur, & illa aliquando reuocetur, sic cessat difficultas de text. *in l. 1 §. fin. ff. ad Turpil.* ibi, *extinguitur*, quod quidem verbum est intelligendum, id est, suspenditur, iuxta materiam subiectam, de qua 13

8 *Res indicata accipitur pro negotio, causa, vel lite, qua inter litigantes coram iudice ventilantur.*

9 *Res indicata dupliciter consideratur, aliquando in tempore, quo iudex profert sententiam; aliquando post illud tempus, & constituitur differentia inter vtrunque modum, n. 10.*

11 *Sententia post decennium statim habet auctoritatem rei iudicata.*

12 *Sententia per transitum in rem iudicatam pro veritate reputatur, ius inter partes constituit, ex ea actio iudicati competit, executioni mandatur, & habet auctoritatem iuris.*

13 *Res indicata definitur vt sit res, qua finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit.*

14 *Rei iudicata appellatione qua contineantur, ostenditur.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel.
Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Felin.
Panorm. Alex. de Neuo, Guid. Papæ,
Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canonic.* Ioan. de Londr. *in breuiario sanctorum Canon fol. 171. verso*, Petr. de Rauen. *in compendio iuris Canon.* Martin. Mesnart. *in epitom. Decret. fol. 82.*
Dan. Venat. *in analysi method. iuris Pontif. à pag. 305.*
Goffred. & Host. *in summ. huius tit.* Alex. Cassan. &
Anastas. Germon. *in paratitlis ad 5. libros Decretal.*
Barth. Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canon.* Lancel.
in instit. Canon. Canis. *in summ. iuris Canon.* Cafarel.
in erotem. eiusdem iuris, Zypæ. *in analytica postremi iur. Eccles. enarrat.* nouissimè Ioan. Honor. *lib 2. summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.* de hoc titulo nouissimè tractatum edidit Sigism. Scace. quem sub prælo vidi.

2 *Sententia.*] Multis modis sumitur apud Doctores,
inter quos aliquando accipitur pro aliquo prudenter, & aptè dicto, breuitérque collecto, iuxta quam
acceptionem sententiosum hominem appellamus illum, qui aliquod breuiter collectum, ac prudenter
dictum profert. Aliquando etiam accipitur pro opinione, vt importet actum intellectus inclinantis in
vnam partem contradictionis cum formidine alterius, vt tradit D. Thom. *in 3. dist. 23. quast. 2. artic. 2. & 2. 2. quast. 1. art. 4. in corpore*, iuxta quam explicatur text. *in cap. veniam 35. quast. 9.* Aliquando verò
pro assensione, & iudicio cuiusque de re aliqua sentientis, provt importat determinatam acceptionem
alterius partis contradictionis cum credulitate, tradit S. Thom. *dictis locis*, iuxta quam acceptionem plerumque dicimus rogare sententiam, dicere senten-
3 tiam. Interdum denique strictè sumitor hoc verbum
sententia, & importat assensionem iudicis ad quem
tendunt & ordinantur lites, & processus iudiciorum,
iuxta quam acceptionem sumitur verbum *sententia in hoc tit. & in tit. C. de sent. interl.* éstque inuentum
iuris ciuilis, sicut iudicium, vt probat text. *in l. 2. §. post originem, ff de orig. iuris*, aduertit Barth. *in l. ex hoc iure, num. 1. ff. de instit. & iure*, Cabed. *Lusit. decis. 12. n. 3. p. 1.* Et dicitur sententia, quia iudex per illam
dicit quod sentit in declarandis dubiis motis inter
litigantes, iuxta text. *in l sicut, §. sed quari, ff. si seruit. vend.* Hæc autem assensio iudicis dupliciter potest
considerari, vel enim accipitur provt dicit actionem
indicandi, vel sententiandi; vel provt dicit decisam,
seu resolotam causam, seu dubium, de quo in iudicio agebatur, meminêre huius diuisionis Abb. *hic num. 2* & Bart. *in d. l. 1. num. 1.* Inter vtrumque modum
illa est differentia quod in priori casu propriè sententia est, de qua agimus, & appellatur à Doctoribus res indicans, & decidens, habens se per modum
agentis, iuxta text. *in cap. forus*, iuncta gloss. *de verb. signif.* In posteriori verò res indicata dicitur habens
se per modum patientis, dum iudicis assensionem,
seu resolutionem accipit, provt in specie docet Iurecons. *in d. l. 1. ff. de re indic.* ibi, *pronunciatione iudicis finem accipit*, iuncto text. *in l. diuus, ff. de in integr. restit.*

Licèt sententia à Doctoribus multipliciter diui- 4
datur, vt per gloss. *in summ. 2. quast. 1.* Abb. *num 4.*
Felin. *num. 31.* & alij *in prasenti rubr.* Alexand. *in rubr. ff. de re iudic à num. 6.* vbi Rip. ex *num 16.* nihilominus tamen secundùm meliorem sententiam dupliciter consideratur: alia enim dicitur diffinitiua, alia
verò interlocutoria appellatur, meminit huius diuisionis gloss. *verba diffinitiua, in cap. ei qui, §. definitiua 2. quast. 6. gloss. vlt. in l. qui restituere, ff. de rei vend. & verbo diffinitiua, in Clem. vnica, de sequest. possess.* Marant. qui alios refert, *de ordine indic. 6. p. cap. de sententia à num. 23.* Lancel. *lib. 3. Instit. iuris Canon. tit. de sentent. in princip.* Sententia diffinitiua illa dici- 5
tur, quæ terminat causam principalem, vt colligitur ex text. *in cap. 1. ad fin.* ibi, *principali negotio*, &c.
vt lite non contest. & eidem causæ finis totaliter imponitur, ideóque diffinitiua dicitur, quia finit, seu
definit non solùm litem, sed etiam controuersiam
principalem, & licèt ab illa appelletur, adhuc quoad ipsum iudicem dicitur talis finis impositus, cum
ab eodem, vel ab alio æquali iudice alia sententia
proferenda non sit, tradit *gloss. 2.* communiter recepta *in Clem fin de appellat.* Interlocutoria verò ap- 6
pellatur illa, quæ terminat aliquem articulum eiusdem causæ, & quamvis interlocutoria appellari possit diffinitiua respectu articuli quem finit, seu *definit*,
secundùm gloss. *in l generaliter, C. de reb. credit.* non
tamen potest dici diffinitiua simpliciter & propriè,
sed secundùm qoid, qua de causa ex interlocutoria
diffinitiua sententia fieri nequit, vt aduertit Bald.
in l. ante, C. quorum appellat. non recip. sic verò appellatur interlocutoria, qoia iudex per illam interim
loquitur, dum principalem causam non definit, sentit text. *in l. dicere 19.* aliàs *l. qualem, § dicere*, ibi, *praparationem causa, de arbitr.*

Sententia autem de qua in hoc text. quomodo 7
definiatur non bene constat inter Doctores, vt videre est per Marchesan. *in tractat. de sententiarum speciebus, cap 2. cum pluribus seqq.* Aliqoi namque definire solent vt sit definitio iudicialis finem controuersiæ imponens, secundùm Abb. *hic num. 4.* Rip. *num. 11.* & alij *in rubr. ff. de re iudic.* Alberic. *num. 1. in rubr. C. si de moment. possess.* Rebuff. *ad leges Gallia, tom. 1. tit. de sentent. execut. num. 2.* per text. *in cap. 2. hoc tit.* ibi, *sententia terminare, & in l. 1. ff. de re iudic.* ibi, *finem accepit.* Nonnulli prædictæ diffinitioni
verba aliqua adiiciunt, & reputant sententiam rectè definiri, vt sit iudicialis definitio controuersiæ
finem imponens, per absolutionem, vel condemnationem, ita Iason. *num 6* Paul. *n. 2. in rubr. ff. de re iudic.* Alexand. *in l. 1. num. 1. ff. illo tit.* Menoch. *v. usfreq. cap. 35. num 2.* Marant. *de ordine iudic part 6. cap de sentent. num. 1.* Marchesan *d. cap. 2. num 1.* per text.
in l prases 3 C. de sentent. & interl. vbi Imperator non
reputat sententiam, quæ vel condemnatione, vel absolutione caret, idem probat text. *in cap. ei qui, vers. diffinitiua 2. q 6.* Alij, provt sunt S. Thom. *in 4. sentent. dist. 35. art. 1. & 2. quast. 96. art. 1.* & Syluest. *in summ verbo sententia, in princ.* definiunt vt sententia
sit explicatio iuris ad particulare factum. Sed his
omnibos definitionibus omissis nonnulli viri doctissimi, & præceptores mei colendissimi definiunt
sententiã de qua *in hoc tit.* vt sit sententia iudicis per
quam

quam tota causa principalis, vel aliquis eius articulus terminatur. Ego verò sententiam propriè sumptam, de qua in hoc tit. agitur, aliter definiri posse sentio, vt sit pronuntiatio iudicis litigantium controuersias determinans: quæ definitio colligitur ex text. *in c. 1. infr. hoc tit.* ibi, *iurgantium controuersias terminare*, & eleganter ex text. *in l. 1. ff. de re iudic.* ibi, *pronuntiatione iudicis*, & ibi, *finem accipit*, quibus verbis aperte dicit Iureconf. rem, quæ iudicatur accipere finem ex pronuntiatione iudicis, sic significans ipsam pronuntiationem iudicis esse sententiam, & insuper rei iudicatæ finem dare. Neque refragatur dicere quòd retenta prædicta definitione sententia definitur per actionem, id enim importat pronuntiatio, respondetur enim potissimum in hoc tit. tractari de sententia provt in actione iudicis consistit, quinimo nullam esse inconueniens per actionem aliquid definiri, sicut & per effectum, quando eo modo magis natura definiti explicatur, provt videre est in definitione matrimonij, de qua *in princ. Instit. de patria potestat. & in cap. ius naturale, 1. distinct. & in cap. illud, de præsumpt.* sicut in definitione præscriptionis, de qua *in l. 3. ff. de vsucap.* ibi, *dominij Acquisitio*, & passim alibi.

8 *Re iudicata.*] Quamvis particula *res* multa soleat importare, & comprehendere, iuxta text. *in l. rei appellatione, 23. & in l. rei appellatio, ff. de verbor. significat.* & dixi quæ *in tract. de appellatiua verbor. vtriusque iuris signific. verbo res.* Si tamen cum eadem particula coniungatur alia, videlicet *iudicata*, non tam latè sumitur, sed accipitur pro negotio, causa, vel lite, quæ inter litigantes coram iudice ventilantur, provt in specie significare videtur Iureconf. *in l. Diuus, penult. in princ.* ibi, *rem amiserat, & ad fin.* ibi, *restituere litem, ff. de in integr. restit.* text. melior *in l. is apud quem 1. C. de edendo*, vnde res iudicata importat negotium finitum, litem, vel causam iudicatam, & decisam, iuxta illud Cicer. *ad Herenn.* Iudicatum est, de quo sententia lata est. Quæ quidem res iudicata sic accepta dupliciter consideratur, aliquando enim consideratur à

9 tempore quo iudex profert sententiam, hoc est rem iudicantem vsque ad decendium, sic explicabis text. *in l. & post rem iudic. 7. & in l. post rem iudicatam 11. ff. de transact. & in l. eleganter, in princ. ff. de cond. indeb. & in l. fraternitatis, de testib.* Aliquando verò post illud tempus, si explicabis text. *in l. post rem iudicatam 56. ff. de re iudic.*

10 Inter vtrumque modum illa est differentia, quia in priori talis res iudicata denotat tantummodo factum, seu rem simpliciter, & absolutè talem per pronuntiationem iudicis definitam, eo quòd in illo tempore nullus iuris effectus eidem communicatur, sic sanè propter appellationem, quæ interponi potest, iuxta text. *in auth. hodie, C. de appellat.* talis res iudicata dicitur esse in pendenti, nullumque ius inter partes interim constituit, vt probat optimè text. *in cap. non solum,* ibi, *sed etiam omnia, de appellat. lib. 6,* qua de causa in illa intelligitur text. *in d. l. & post rem iudicatam*, statim *in princ. & in d. l. post rem iudicatam, ff. de transact.* In posteriori verò casu ita importat rem per eiusdem iudicis pronuntiationem definitam, vt dicatur res pronuntiata, & illa sententia data eidem rei plures iuris effectus communicentur, ad quod alludere videtur rub. sic intelligenda, *de re iudicata & effectu sententiarum*, quæ quidem non solùm intelligenda sunt de re iudicata per sententiam definitiuam, sed etiam de re iudicata per interlocutoriam, respectu tamen solummodo litigantium, vt *in cap. cùm dilectus, de elect.* non verò respectu iudicis qui reuocare potest, etiamsi transeat in rem iudicatam, iuxta text. sic intelligendum *in cap. cùm cessante, de appellat.* aduertit in specie Paul. *in d. l. 1. num. 3 ff. de re iudic.*

Inter effectus autem, qui rei iudicatæ posteriori modo consideratæ communicantur, præcipuus est, vt statim habeat auctoritatem rei iudicatæ, vt probat text. *in l. post sententiam 9.* ibi, *auctoritatem*, &c. *C. de sentent. & interlocut. & in c. quod ad consultationem*, ibi, *auctoritatem rei iudicatæ, inf. hoc tit.* hoc est, vigorem rei iudicatæ, vt dicit text. *in l. pen. C. de except. rei iudic.* iuxta quam auctoritatem quæ accrescit, & subsequitur, verum est dicere quòd res iudicata priori modo acceptata existens antea in illo priori statu, quem habebat tempore simplicis prolationis, dicitur transire in alium statum firmum, & irreuocabilem, provt in specie significat text. *in l. si fundus 16. §. si plures, ff. de pignorib.* dum dicit causam transire in condemnationem, scilicet firmam, & quæ habeat iuris effectus: iuxta quem sensum excusantur nostri Pontifices à calumnia nonnullorum Doctorum asserentium impropriè fuisse loquutos dum de tali transitu faciunt mentionem, *in cap. cùm inter 13.* ibi, *in rem transit iudicatam, hoc tit. & in cap. cùm dilectus 22. in fine,* ibi, *in rem transit iudicatam, de elect.* Sic sanè per talem transitum, & propter talem auctoritatem pro veritate reputatur, ex text. *in l. res iudicata 207. ff. de regul. iur.* Ius inter partes constituit, iuxta *cap. cum inter*, ibi, *ius ex sententia factum fuit*, &c. Actio iudicati competit, *l. miles 6. §. fin. de re iudic. l. si prætor 75 in fine, ff. de iud. c. l. 3. C. de arbitr.* Exceptio rei iudicatæ resultat iuxta *totum tit. ff de except. rei iudic.* executio mandatur, *in l. à diuo Pio, ff de re iud. & tot. tit. de except. rei iudic.* Et denique habet auctoritatem iuris, parémque illius facere censetur, probat sic intelligendus text. *in l. nam Imp. 38. ff. de legib.* aduertit Cabed. *Lusit. dec. 212. n. 5. p. 1.*

11

12

Definitur autem res iudicata per Doctores multipliciter, Host. enim *in summ. huius tit.* quem sequitur Rip. *in l. 3. num. 6 ff. de re iudic.* definit vt sit veritas in dubium versa; declarata per sententiam definitiuam non retractandam, nec suspensam. Alij verò communiter eam definire solent, vt sit lis iudicata, quæ nullo remedio nec appellationis, nec supplicationis, reuocari potest, ita Ias. *in d. l. 1. n. 8* vbi gloss. & in effectu Alexand. *num. 1.* Felin. *in præsenti rubr. num. 1.* Sed meliùs res iudicata in vtraque consideratione sumpta propriè definitur cum Iureconf. *in l. 1. ff. de re iudic.* vt sit res, quæ finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit, nam cùm verbum *accipit* ad vtramque rem iudicatam accommodatur vt sentit text. *in l. aliud 71.* ibi. *& si quis non accepit, vt habeat, ff. de tit.* meritò vtramque definiri à Iureconf. dicendum est, licèt plures velint intelligere de re iudicata posteriori modo sumpta, contra quos apertè facit, quia Iurisconsulti *in d. tit. ff de re iudic.* agunt de vtraque re iudicata, vt manifestè patet ex *rub. illius tit.* vnde ineptè procedere dicendum erat, si in illo text. omissa vna, altera definiretur, quin illa si aliqua relinquenda esset, non prior, sed posterior, vtpotè quia in illa solus effectus prioris consideratur. Facit secundò, quia definitio illa de vtraque prædicatur, sicut enim res iudicata posteriori modo sumpta finem accipit, ita etiam de priori idem dicendum est tam ex parte iudicantis, si sententia definitiua sit, quàm ex parte rei definitæ, seu decisæ sua natura consideratæ, licèt per accidens eius effectus suspendatur, & illa aliquando reuocetur, sic cessat difficultas de text. *in l. 1 §. fin. ff. ad Turpil.* ibi, *extinguitur*, quod quidem verbum est intelligendum, id est, suspenditur, iuxta materiam subiectam, de qua

13

agit, provt intelligit Abb. *in præsenti, n.3. & in cap fin. de sequest. possess. n.6.* Couar. *pract. c.23. n.1.* secundùm quos licèt extinguatur quoad præsentem statum, propter text. *in auth. si quis litigantium, C. de Episcop. aud.* iunctis resolutis per Alber. *num 4.* & Rip. *à n 7. & 10. in d. l. 1. ff. de re iudic.* respectu tamen futuri euentus suspenditur, per text. *in cap. venientes, de iureiur.* ibi, *appellatione suspensas.*

14 Illud demum aduertere oportet facta simpliciter mentione rei iudicatæ in aliqua dispositione, illam esse intelligendam in vtraque re iudicata, si materia ad vtramque æquè accommodatur, & mens disponentis non repugnauerit, patet si expendas vtramque non differri nisi in effectibus, qui communicantur, & ita in accidentibus, ac proinde cùm in substantia conueniant, ad vtramque dispositio trahenda est; si verò prædicta detur repugnantia, ita vt ad alteram tantummodo referenda sit, intelligi debet. In dubio verò de posteriori tanquam de potiori, & firmiori intelligenda est dispositio, ex reg text. *in cap. penult. de sent. excom.* iuxta quæ claus. in rescriptis contenta, *vt rei iudicatæ prius pareatur,* siue, *dummodo, pareant iudicatis,* & similes, de posteriori re iudicata intelligendæ sunt, iuxta reg. text. *in cap. causam quæ 19. de rescript.* iuncta *l. 1. C. de execut. rei iudic.* prout in specie aduertit Roman. quem refert, & sequitur Ias. *in l. 1. n.8 ff de re iudic.* Felin. *hic n 5.* siquidem prædicta clausula absque præiudicio, vel saltem cum minori illios contra quem impetratur, intelligenda est, iuxta reg. text. *in cap super eo, de offic. deleg. & in l. 1. §. si quis à Principe, ff. ne quid in loco publico,* quod quidem præiudicium resultare dicitur. Sic sanè si Princeps causam committat, non obstante re indicata, si aliud non colligatur, dispositio intelligenda est tantùm de priori re iudicata, quæ per appellationem reuocari potest, ne aliter maximum similiter præiudicium resultet illi, pro quo sententia lata est, quæ in rem iudicatam transiuit, & insuper contra mentem Principis ne lites iam sopitæ per ipsam rem iudicatam posteriorem iterum suscitentur, contra iura illa, quæ iubent vt eisdem litibus finis imponatur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra leges vel Canones non tenet, nec ab ea opus est appellare.*
2 *Sententia continens expressum iuris errorem est nulla ipso iure, quando error in tenore illius expressus ponitur pro fundamento eiusdem.*
3 *Sententia in dubio præsumitur iustè lata.*
4 *Sententia expressè lata contra consuetudinem, stylum, vel aliam non valet.*
5 *Declaratur text. in præsenti.*
6 *Arbitri sententia contra leges prolata non valet.*
7 *Sententia lata contra quascumque leges etiam sæculares non tenet, intellige si sint illius fori in quo sententia profertur, vt n.8.*
9 *Sententia lata contra quascumque constitutiones non tenet.*
10 *Sententia lata contra legem loquentem tantummodo in simili casu, diuerso tamen ab illo, de quo agitur, tenet.*
11 *Sententia potest allegari nulla vsque ad 30. annos.*
12 *Sententia contra leges, canonésve prolata est nulla ipso iure.*
13 *Iudex proferens sententiam ipso iure nullam, potest illam reuocare.*
14 *Sententia ex defectu iurisdictionis nulla est.*

CAP. Sententia. I. *Gregor.*

SEntentia contra leges, canonésve prolata non valet, licèt non fuerit, appellatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. 1
Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Dec. Felin. Panorm. Bald. Hentie. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif pag. 264.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 315.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* & nouissimè Ioan. de Valboa *in annuis Academ. prælect. Salmant. tom. 1.* desumitur ex B. Greg. *lib. 2. epist. 6. c. 25. registri,* refertur ab Antun. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. cap. 2.*

Collige ex text. sententiam continentem expressum iuris errorem esse nullam ipso iure, vt per Tiraq. 2
de iure marit. gloss. 7. n. 59. Nicell. *concord. 6. gl. vers. 13.* Rebuff. *in proœm. ad leges Galliæ, gl. 5. n 131.* Menoch. *cons. 110. n. 66.* Sfort. Odd. *cons. 20. n. 55.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 103. n. 21.* Giurb. *decis. 69. n. 23.* Nam tunc demum sententia contra ius non valet, quando error in tenore illius expressus ponitur pro fundamento eiusdem sententiæ, *l. 1. ff. quæ sententiæ sine appell. l. 2 quando prouocare non est necesse.* Intellige procedere, quando sententia in tali errore sumpto pro fundamento ita fundatur, vt ab eo totaliter dependeat, & in illo principalis causæ definitio consistat, non verò quando vltra prædictum errorem expressum in eadem sententia, exprimitur aliud fundamentum legitimum & secundùm ius procedens, ex quo eadem sententia in illo consistere possit, siquidem interueniente tali fundamento, & in illo fundata prædicta sententia mero iure valida est, non obstante alio iuris errore in tenore ipsius sententiæ expresso, vt per Abb. *hic n.7.* Vant. *d. tit. ex defectu processus, num 123.* Hippol. *sing. 617.* Tiraq. *cessante causa limit. 22. n. 2. & 6.* Requiritur enim quòd error sit taliter expressus, vt oculo corporeo legi possit, & non sufficit quòd ex mente comprehendatur, seu quòd sententia ex mente reducatur ad erroneum intellectum, iuxta doctrinam Innoc. *in cap. P. & G. de offic. deleg.* Alexand. *cons. 79. n. 6. lib 2.* Natt. *cons. 524. n. 18.* vbi subdit quòd dicitur expressus error in sententia, quando iudex pronuntiando refert se ad aliquam partem actorum, ostendendo quid sequutus sit in ferenda sententia, & ibi nihil, vel contrarium reperitur. In dubio enim præsumitur 3
iustè lata Cald. Pereira *de empt. & vendit. c. 34. n. 40.* Ludouic. Rodolph. *voto vnic. n. 9.* Sigism. Scacc. *de appellat. q. 17 n 65.* Paris. *cons. 111. colum. 2. lib. 1.* Anchar. *cons. 180 colum. 2.* Menoch. *cons 110. n. 6.* iudicis namque sententia talis in dubio esse intelligitur, qualis de iure esse debuit, Cepol. *cons. 64. n. 4 tom. 1.* Borgnin. Caualc. *decis. 57. n. 53. & decis 27. n. 74 p. 1.* Surd. *decis. 69. num. 8. & decis. 93. n 26.* Seraph. *decis. 984. n. 3.* quia verba iudicis debent intelligi secundùm mentem iuris, Crauet. *cons. 74. n. 9.* Alex. *cons. 46. colum. 1 lib. 5.* Menoch. *d. cons. 110. ex num. 31.* Card. Tusch. *practic. concl. tom. 7. lit. S. concl. 226. n. 8 12. 13 & 15.* Et ideo sententia debet interpretari vt non contineat iniustitiam, quia mens iudicis non præsumitur velle facere iniustitiam & contra iuris dispositionem, Crauet. *cons. 45. n. 5. & cons. 186. ex n. 14.* Mathes. *sing. 20.*

Contra leges canonésve, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
sententia expressè contra leges, vel constitutiones lata non est valida, vt per gloss. *verbo contra leges,* Innoc. *in princ.* Abb. Felin. Bellam. omnes *n. 1.* Imol. & alij *in præsenti,* Bart. & DD. communiter *in l. cum*

prolatis

prelatis, ff. de iudic. Dec. in cap. quoniam contra à 15. C. de probat. Afflict. decis. 280. Lancelot. lib. 3. instit. iuris Canon. sub hoc tit §. si tamen, Vant. de nullit. tit ex defectu processus à num. 118. Marant. de ordine iudic. p. 6. tit de sentent. à num. 117. Turzan. opin. 156. Gabr. commun. lib. 2 tit. de sent. concl. 7. n. 5. Galganet. de iure publico, lib. 2 tit. 48. n 57. Perez l. 4. tit. 4. lib. 2. Ordin. pag. 240. vers. non obstat etiam, Farin. in praxi criminal. p. 4. cons. 85. num. 18. D. Barbos. in l. cum prætor, §. s. num. 285. cum seqq ff. de iudic. Idem si lata esset contra consnetudinem, vel ordinationem, Rebuff. d. gloss. 5. n. 133. vel contra stylum, vt per Ludouic. Rodolph. de brachio Regio, n. 32. vel contra aliam, vide l. 1. C. quando prouocare non est necesse, Sigism. Scacc. d. tract. q. 11. à num 194. & q. 55 num 203. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 52. num 2. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. q. 37. num. 2 Cardos. in praxi iudicum, verbo, sententia n. 46. intellige quando prima fuit valida ex D. Barbos.
5 in rubr ff. solut. matrim. p. 3. num 57. Circa verò huius text. intellectum variant DD. nam gloss. 2. in præsenti dicit text. esse intelligendum in illis sententiis, quæ à non competenti iudice proferuntur; alij indistinctè putant nullam esse quamcunque sententiam prolatam contra legem, canonémve contrarium disponentem ab illo, quod per eandem sententiam iudicatum est, si eadem sententia per relationem ad acta proferatur. Ego verò prædictis ac etiam aliis reiectis intellectibus dicendum puto text. hunc tantummodo intelligi in sententia, quæ in tenore ipsius aliquem errorem iuris continet, licèt enim aliæ sententiæ, quæ præcedente defectu iurisdictionis, seu personæ, vel simili nullus momenti sit, nihilominus tamen hunc per text. vt nobis videtur, solùm illa nulla est ipso iure, quæ in tenore ipsius aliquem expressum iuris errorem continet; nam cùm text. iste in sua proprietate intelligendus sit iuxta reg. text. in l. non aliter, ff. de leg. 3. & sententia contra leges proprie & stricte solummodo illa dicatur, quæ circa modum pronuntiationis iuris repugnantiam in se continet, qualis est illa in cuius tenore aliquis iuris error expressus reperitur, meritò effectum est vt tantummodo in illa text. iste intelligatur: confirmatur ex verbis huius text. ibi, prolata, quod quidem verbum importat, & respicit ipsam iudicis pronuntiationem habito respectu ad illud, quod definitur, non verò ad aliud, quod præcedit in ipsa prolatione, provt in specie considerauit Iureconf. in l. si expressim 18. ff. de appellationibus, ibi, expressim, & ibi, fuerit prolata, quibus verbis denotat Iureconf. necessariam esse expressionem in eadem sententia, & insuper quòd ipsa expressio in illa proferatur, hoc est, in tenore ipsius.

6 Amplia primò text. in præsenti sic explicatum procedere in quacunque sententia arbitri, hanc etiam contra leges prolatam non valere resoluunt gl. verb. sine iniqua, in l. diem proferre 27 de recept. arb. gl. verbo, sopiatur, secundùm veram illius literam, in cap. pastoralis 54. in princ de rescript. & in effecto gloss. verbo commissa in l 3 ff de recept. arb. Imol. in c. 1. n. 15. de constit. Felin. hic n. 6. Gabr. commun sub hoc tit. concl. 4. n. 7. vbi extendunt ad arbitros compromissarios, non tamen ad arbitratores.

7 Amplia secundò procedere in quibuscunque legibus sæcularibus, vt in effectu sentit gloss. verbo contra leges, Felin. num. 2. & apertius Abb. num. 1. in præsenti per hunc text. eo quòd dictio, vt de qua hic, sicut & dictio, &, diuersa solet coniungere, iuxta doctrinam gloss. receptæ in rub. ff de iuris & facti ignor. ac subinde cùm Pontifex adiiciat verbum, Canones, necessariò dicendum est verbum, legei, præcedens, de ciuilibus, & sæcularibus legibus intelligendum esse; accedit quòd Pontifex hic agit de mora prolata à iudice Ecclesiastico, qui deficientibus canonibus secundùm leges iudicare tenetur, tradunt gloss. verb. secundum quod canones in c. 5. de officio ordin. Dec in cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 41. de constit. ac proinde cùm leges sæculares dicant sententiam contra illos prolatam nullius esse momenti, vtique dicendum est Pontificem in præsenti mentionem fecisse de prædictis legibus ciuilibus, vt instrueret hos iudices Ecclesiasticos circa nullitates ex eisdem prouenientes.

Amplia tertiò procedere etiam in legibus particu- 8
laribus illius fori, in quo sententia profertur, contra quas si sententia proferatur, nullius est momenti, vt per Abb. n. 16. & alios in præsenti, Bald. in l. 2. n. 2. C. quando procurare non est necesse, Gabr. commun. sub hoc tit. concl. 7. n. 5.

Amplia quartò procedere in quibuscunque con- 9
stitutionibus Ecclesiasticis, quæ etiam Canones vocantur, cap. Nicæna, in princ. 31. dist. Gratian. in sum. 3. dist Abb. hic not. 1. Imol. in d. cap. 1 de constit. in princ. vbi Dec. in 5. lect num 1. factis scilicet tam à Concilio generali, quàm à Romano Pont. Cassad. decis. 7. num 5 & decis 12. n. 1 super reg. Cancel. & ibi Gom. in proœm quæst. 2. etiamsi sint Episcopales quando non continent iuris Canonici repugnantiam; siquidem & hæ quoad hunc effectum Canones iudicantur, itavt contra illas prolata sententia nullius sit momenti. Abb. in præsenti not. 1. Dec. in d. cap 1 num. 4. in 5. lect. licet contradicat Bald. in cap. cùm venisset, de eo, qui mittitur in possess. Vel dicta sanctorum Patrum, quæ quidem sub verbo, Canones, de quo in hoc text. contineri dicendum videtur, dummodo referatur, in cap. fin 15. dist & in cap. de libellis 20. dist eo quòd si concors sit illorum sententia, & lex Canonica deficiat, vim faciunt & auctoritatem legis Canon. censentur habere non solùm quoad Fidei dogmata, sed etiam quoad mores, de quibus secundùm illa inter Ecclesiasticos, & per iudices Ecclesiasticos iudicatur, vt probat text. in d. cap. de libellis, & ita in specie tradunt gloss. verbo in istis in cap. noli meus, dist. 9. recepta ex Felin. à num. 3 vbi Dec. à num 4. in cap. ne innitaris, de constit. Cano de locis Theolog. lib. 7 c. 3. Albertin. de agnoscendis q 15 à n. 7. & 53. & q. 40. à n 47. & 55. & q. 21. à n. 8. Couar. lib. 4. var. c. 16 à n 1. Viuald. in candel. aureo p. 5. in initio n. 4. quicquid aliter intendat Castr. aduersus hæreses, lib. 5. cap. 7. & lib. 2. de lege pœnali, c. 9 vers. 2.

Limita non procedere quando sententia profertur 10
contra legem loquentem tantummodo in simili casu, diuerso tamen ab illo, de quo agitur, vt per Felin. hic n. 55. vers. limita 9. Bald. in l. 2. n. 7. C quando prouocare non est necesse, Gabr. commun. sub hoc tit concl. 7. n. 21. Vel quando leges non claros & manifestos, sed varios, & obscuros habuerint intellectos, de quibus probabiliter dubitari possit, tunc enim sententia meo iure valet, licèt prolata sit iuxta aliquem intellectum non verum, & minus probabilem, vt per Bart. n. 1. in fine, Albert. in princ. Iason. n 12. Alex. à n 8. & alij in l. cum prolatis, ff hoc tit. Bald. d. l. 2. n. 6. Abb. n 9. & Felin. n. 15. in præsenti, Anton. Gabr. sub hoc tit. concl. 7. n. 19.

Non potest tamen subsistere ipso iure.] Dummodo vs- 11
que ad 30. annos nulla allegetur, quia facultas agendi de nullitate sententiæ non durat nisi vsque ad illud tempus, gl. in c. vnde quæritur 35. q. 9. Tiraq. de retract. tit. 1. §. 36. gloss. 2. num. 38. Perez tit. 15. lib 3. Ordin. pag. 738. Pinel. in l. 1. C. de bon. mater. p. 3. num 10 & in auth. nisi, num. 21. eod. tit. Viuian. & Bellacomb. tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 15. num. 131. cum seqq.

Rebuff.

Rebuff. *in tract. de appell. art. 1 gloss. 2. n 19. vers. quarto*, Vant. *de nullit. tit quoties, & intra quod tempus, sub n* 8. *vers. si verò nullitas*, Marant. *de ordine iudic. p 6. act. 1. princ in verbo, & demum fertur sententia, n.* 113. Sigism. Scacc. *de appellat. q. 19. rem. 1. concl. 7. n.* 1. vbi *n.* 2 limitat, vt non procedat in causis in quibus vertitur animæ periculum, quia ex eis perpetuò agi, dicique potest de nullitate, & *n.* 3. limitat etiam in nullitate notoria, quia illa perpetuò reddit actum nullum ipso iure, tum quia de nullitate ex defectu iurisdictionis, seu mandati potest agi vsque ad mille annos, & *n.* 4. pariter limitat in nullitate per modum excipiendi, quia de ea potest perpetuò opponi per viam exceptionis.

12 *Ipso iure.*] Ergo ad annullandam sententiam contra leges, Canonesve prolatam hominis ministerium non requiritur, & absque illo nullum habet effectum, ex eo quòd talis sententia ipso iure est nulla, vt per Bart. & DD. communiter *in d. l prolatis*, Dec. *à num 35. in cap. quoniam contra, de probat.* Lancel. *lib. 3. Instit iuris Canon. sub hoc tit. §. 51.* nam cùm hominis ministerium non requiratur vbi lex executor est ipsius nullitatis, quam inducit, & data nullitate ipso iure incursa dicatur lex esse executor illius, vt tradunt omnes *in cap. cùm secundum, de hæret. lib. 6.* vtique necessariò dicendum est annullandam sententiam contra leges Canonesve prolatam, de qua agit, hominis ministerium non desiderari, cùm talis sententia ipso iure nulla sit, vt patet ex hoc text. in verbis proximè relatis.
13 Illud tamen aduertendum est iudicem proferentem sententiam prædictam, sicut & aliam ipso iure nullam, posse illam reuocare, quod quidem in iudice ordinario citra controuersiam procedit propter text. expressum *in l. 1. in fine, C. de sent. & interloq & in l. præses, 6 C. quomodo, & quando iudex.* In delegato verò communis est sententia non posse iterum proferre sententiam, tradunt *gloss. 1. in fine, in l. iudex posteaquam ff. hoc tit. gloss. vlt in l. si vt proponis, 4. C quomodo, & quando iudex*, Abb. *in præsenti, n.* 25. & Bellam. 7. dicit communem Dec. *in cap. in literis, n. 5. de officio deleg.* Rip. *in l. quod iussit, n. 63. ff. hoc tit.* Capell. Tholos. & *ibi* addit. *decis.* 114. Menoch. *de arbit. q. 67. à n.* 2. Mayner. *in l. nemo potest, à n. 13. ff. de regulis iuris*, Vant. *de nullit. tit. coram quo à n.* 14. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, à num.* 21. quicquid dicat Bald. *hic à n.* 4. nisi eius opinionem intelligamus de delegato inferioris, qui non ad vniuersitatem causarum, sed simpliciter ad aliquam causam ab inferiore delegatur.

14 In gloss. *Contra leges*, ibi, *vbi est defectus in iurisdictione*, &c. Notatur ad hoc quòd sententia ex defectu iurisdictionis nulla est, vt ex pluribus DD. multipliciter declarauit parens meus *in comment. ad ordinat. Regiam Lusitanorum, lib. 3. titul. 75. in princip. num. 9. cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Lites debent celeriter terminari*, & n. 2.
3 *Iudices quoad possunt debent lites sopire.*
4 *Litibus inquietatur iudex, læditur Respub. vexantur partes expensis.*
5 *Declaratur text. in præsenti.*

Cap. Iurgantium. II.

1 Lites debent celeriter sententia terminari. Colliguntex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Imol. Ioan Andr. Anan. Host. Anchar. Butr. Bellam. Bald. Panorm. Dec. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. secunda libri iuris Pontif. pag.* 265. Alagona *in compendio iuris Canonici, pag* 315. remissinè Ximen. *in concord. p* 1. & 2. nouissimè Ioan. de Valboa *vbi sup.* desumitur ex D. Gregor. *lib. 2. ad Ioannem Episcopum Rauennaten. c* 28. *eiusdem registri*, refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 3.*

Dicit hic text. lites celeriter debere terminari, vt 2
per Anton Monach. *Lucens decis. 25. n. 94.* & ideo iu- 3
dices quoad possunt, debent lites sopire, Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, iudex, n.* 24. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, iudex, n.* 32 & 33. Ant. Monach. *Bononien decis. 10. n.* 33. faciunt dicta *ad cap. finem litibus, sup. de dolo & contum.* & multa quæ parens meus *in comment ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 20 §* 1. liti-
bus enim inquietatur iudex, læditur Resp. vexantur 4
partes expensis, Sigism. Scacc. *de appellat. 15. sub n. 188. vers. ratio.*

Sed obstat *l. properandum, in princ. C. de iud.* vbi text. 5
dicit à litis contestatione vsque ad diffinitiuam sententiam per spatium triennij processum iudicij durare posse Deinde obstat *l. 2. C. de sentent. ex breu. recit.* vbi text. apertè prohibet repentinas, & cum celeritate prolatas sententias. Vnde nonnulli DD. quos refert Couar. *in cap quamuis, p. 2. § 1. n.* 4 existimant faciendam esse differentiam inter ius Ciuile, & Canonicum, itavt text. *in præsenti* cum similibus procedant attento iure Canonico, alia verò iura in contrarium adducta procedant de iure Ciuili. Alij autem putant text. *in præsenti* non solùm agere de ipsa sententia, sed etiam de tota instantia, & processu iudiciali, itavt sicut illa, iste item celeris sit, & sicut in vna, ita in alio celeriter procedatur. Ego verò ex mente Aret. *in l. 1. §. 1. n. 12. ff. de verbor. obligat.* & Felin. *hic n. 6.* meliùs dicendum pro text. *in præsenti* solùm agere de prolatione ipsius sententiæ postquam in causa conclusum est: pro quo intellectu faciunt verba huius text. ibi, *celeri sententia*, quibus verbis text. manifestè innuit celeritatem de qua *hic*, tantummodo esse necessariam in sententia, per quam idem text. iubet litigantium controuersias terminare, eo quòd text. apertè in illis verbis coniungit celeritatem cum ipsa sententia patet ibi, *celeri sententia*; vnde cùm non sit recedendum in dubio à verborum proprietate, iuxta reg. text. *d l. non aliter, ff de leg. 3.* necessariò videtur dicendum text. *in præsenti* tantummodo agere de prolatione ipsius sententiæ à iudice facienda postquam in causa conclusum est.

S V M M A R I V M.

1 *Sacerdos sine iusta causa non est deponendus.*
2 *Clericus interueniente iusta causa ex magno seu graui crimine resultante potest deponi.*
3 *Text. iste an intelligatur in depositione verbali ostendatur.*
4 *Depositio sine verbalis degradatio quibus casibus fieri debeat, remissiuè.*

Cap. Non potest. III.

Sententia Episcoporum debet esse concors, & ex 1
iusta causa ad Sacerdotem deponendum. Colliguntex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Hemic. Boich, Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Dec. Alex. de Neuo, Cuiac. Viuian, *in ration.*

tionali secundi libri iuris Pontif. pag. 265. Alagona *in compendio iuris Canon pag.* 315. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & nouissime de Valboa *vbi sup.* desumitur ca D.Greg. *lib.*2.*cap.*47. *epist.*8. *registri*, & refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret.lib.*2.*tit.*19. *cap.*4.

2 Dicit hic text. Sacerdotem sine iusta causa non esse deponendum: vnde interueniente iusta causa ex magno, seu graui crimine resultante posse clericum deponi, vltra text. *in præsenti*, probant etiam *cap. inuentum* 16.*q.*7. *cap. tua* 6.*de pœnis*, *cap. nouimus* 27.*§. fin. de verbor. signif. cap. at si clerici*, *in princ.& cap. cum non ab homine*, *de iudic.* resoluunt Abb.*num.*1. Felin. *num.*5.*in præsenti*, gloss. *in summ.* 15 *q.*8.& alia *verbo & damnatione in cap.*1.81.*dist.* gloss. *verbo supplicanti*, *in cap.fin.*1.*q.*5. *gloss. vltim. in cap.*1. *de capell. monach. lib.*6. *& verbo grauissima*, *in cap. ad Apostolicæ*, *hoc tit. eod. lib.* Albertin. *in cap.*1. *q.*11. *de hæret. lib.* 6. *& de agnoscendis*, *q.*25. *num.*53. Duen. *reg.*101.Clar.*§. fin.*

3 *q.*74.*num.*2 Cabed.*decis.*83.*num.*4 *p.*1. Intellige text. in depositione verbali, nam cùm agat de imponenda depositione propter istas causas, quæ ex criminalibus resultare possunt non facta declaratione, quænam causæ sufficientes sint, propterea̋que arbitrio iudicantis relinquantur, iuxta text. *in l. aut facta* 16. *ff.de pœnis*, Albertin.*d.q.*11.Clar.*d.q.*74.*n.*2. Menoch. *de arbitr. casu* 415.*num.* 9 vtique necessariò videtur dicendum de verbali depositione intelligendum esse, in qua prædictum arbitrium attento iure cadere potest circa crimen pro quo talis depositio est facienda. Confirmatur eadem explicatio, quia text. iste agens de numero plurium Sacerdotum iudicantium tribuitur S. Gregorio, qui floruit ab anno 591. quo tempore numerus plurium Sacerdotum iudicantium iam requirebatur, provt constituerat circa annum 506. Concil. Agathense I. de quo *in cap. si quis tumidus* 15 *q.*7. quod quidem Concil. non solùm de depositione verbali in ordine ad actualem, sed etiam in illa, quæ terminum pœnæ constituit, loqoutum fuit, patet ibi, *vel aliquam causam*, &c. idem etiam antea constituerat Concil. Carthaginense III. de quo *in cap. si autem*, *ead. cau.* & *quæst.* ibi, *ipsorum causas*, &c. Vnde dicendum est S. Gregorium huius Decretalis Auctorem, qui post multum tempus floruit, de eadem depositione etiam tractasse. Deinde confirmatur eadem explicatio ex *verbo, submouere*, de quo *hic*, iunctis verbis, ibi, *à sacerdotali gradu*, quæ verba verificantur non solùm in depositione in ordine ad actualem degradationem, per quam quis non solùm ab Ordinibus, sed etiam ab omni priuilegio clericali deponitur, vt Curiæ tradatur sæculari, verum etiam verificantur in depositione verbali, per quam quis ab officio perpetuò remouetur, constito termino pœnæ in eadem condemnatione, idque etiam patet ex verbo, *sententia* de quo *in hoc text.*

4 quod quidem magis propriè dicitur de verbali depositione provt terminum pœnæ constituit, quibus autem casibus depositio, siue verbalis degradatio fieri debeat, ostendit Bonac. *de cens. disp.*4. *punct. vnic. n* 6. & refert ego ipse *de offic.& potest. Episc. p.* 3. *alleg.*1.

SVMMARIVM.

1 *Sententiam à Papa confirmari iustè quis petit si iustè & rationabiliter fuit lata*, & n.2.

3 *Text. in præsenti intelligitur tantùm in confirmatione iustitiæ, quæ mediante appellatione vel supplicatione à parte postulatur.*

4 *Confirmatio superioris confirmat omnia, & supplet omnem defectum ab ipso purgabilem.*

Cap. Ea quæ. IV.

Leo.

Sententia iustè, & rationabiliter lata iustè petitur à Papa confirmari. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Felin. Dec. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif pag.* 264. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 316. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. desumitur ex D. Leone I. *epist.* 85. *in ipsem. Cum in ordinationibus*, & refertur ab Anton. August. *collect.* 1 *Decret. lib.*2. *tit.* 19. *c* 6. 1

Collige ea text. sententiam ab inferiori prolatam confirmandam esse per Romanum Pont. idem probant text. *in cap. omnibus modis*, *cap. sicut ergo* 35 *q.*9. *& in cap.* 2. *de confirmat. vtili*, 1 soluunt gloss. *verbo roborentur*, Abb. *num* 4 Imol.& Bellam. *num.*1. Felin. & alij *in præsenti*, Bart. communiter receptus *in l. si expressim*, *n.* 17 *ff. de appellat* congerit multa Tiraq. *in tract. le mort*, *p.*6 *declar* 2.*n.*8. Aliqui Doctores, provt sont Barth. *d.n.* 17. Aleand. *in l. ae pupillo*, *§. qui opus*, *n.*1. *ff. de noui oper. num* 1 Ias. *in l.*2. *C. de edicto D. Adr. tol. n.*2. Dec. *in cap.* 1 *num.* 8 *de confirm. vtili*, intelligunt hunc text. in sententia iusta, & valida, postquam transiuit in rem iudicatam, itavt ille, qui eam obtinuit, possit petere ipsius confirmationem à Pontifice. Verùm hic intellectus ad literam text. nullo modo accommodari potest, quia secundùm illum otiosè Pontifex *hic* statuisset posse peti confirmationem à Sede Apost. ex gratia, quam ipsa sine lege dare potest, & cum lege non tenetur: tum quia text. hic videtur imponere præceptum per illa verba imperatiua roboretur. 2

Quare dicendum est text. *in præsenti* tantùm intelligi in confirmatione iustitiæ, quæ mediante appellatione, vel supplicatione à parte postulatur: nam cùm data appellatione, vel supplicatione secundùm iuris ordinem Pontifex quatenus iudex est teneatur sententiam à qua appellatur confirmare, vel infirmare, & hæc confirmatio, vel infirmatio non aliter quam exigente iustitia per suam sententiam facienda sit, meritò effectum est vt confirmatio de qua text. agit, sit confirmatio iustitiæ, & in illa debeat intelligi, qui quidem intellectus etiam confirmatur ex verbis huius text. ibi, *nostra quoque sententia*, quibus verbis text. apertè supponit in verbo *quoque*, aliam esse sententiam, circa quam partes habent controuersiam, & in verbo, *sententiam*, apertè denotat per modum *ordinarium* confirmationem esse faciendam si præcedat rationabilitas, qui quidem modus ordinarius dicitur iustitiæ, sicut dicitur gratiæ, quando modus extraordinarius est. Confirmatur etiam ex aliis verbis huius text. ibi, *iustè & rationaliter fuerit definita*, in quibus Pont. videtur profiteri quòd licèt supremam habeat potestatem, qua possit aliquando contra iuris regulas iudicando dispensare, vt colligitur ex text. *in cap. in causis*, *infrà hoc tit.* regulariter tamen si validè & iustè definitum sit ab inferiore, non potest ille talem definitionem reuocare, sed necessariò confirmare debet, provt etiam colligitur ex verbo, *roborentur*, quod quidem (vt suprà dictum est) præceptum imponere censetur, & ita obligationem inducere videtur, ac subinde de confirmatione iustitiæ necessariò text. est intelligendus. 3

Nostra quoque sententia roborentur.] Et ita confirma- 4

tio

ſtio ſuperioris confirmat omnia, & ſupplet omnem defectum ab ipſo purgabilem, vt per Hippol. *ſing.* 79. *& 196. & in l. ſi quis ne quaſtio, n. 95. & ſeq. & in l. vnius, §. cogniturum, n. 49 ff. de quaſt.*

SVMMARIVM.

1 *Executor merus alicuius ſententia non cognoſcit de exceptionibus, qua contra illam opponuntur, ſed ad ſuperiorem, qui iudicauit, tranſmittit,* & n. 2.

3 *Declaratur text. in l. ſi non cognitio, Cod. ſi contrarius.*

4 *Declaratur text. in c. paſtoralis, §. quia verò, de offic. deleg & in c. 2. de crim. falſi*

5 *Executor merus cognoſcere non poteſt de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſa, quia hoc non ſpectat ad eius officium, niſi ſolùm exequi.*

6 *Sententias executioni mandari intereſt Reipubl.*

7 *Executor abſtinere poteſt ab executione quando ſententia eſt notoriè nulla.*

Cap. De cætero. V.

Alex. III.

1 EXecutor merus alicuius ſententiæ non cognoſcit de exceptionibus quæ contra illam opponuntur, admittere tamen poteſt executionem fraudis, ſeu nullitatis, non ad effectum vt ſuper ea pronuntiet, ſed vt negotium ad ſuperiorem, qui iudicauit, tranſmittat, ſi illam probabilem repeterit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Guid. Papæ, Panorm. Henric. Hoſt. Felin. Dec. Ancbar. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.* 166. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 316. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouiſſimè de Valboa *vbi ſupr.* refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19. *c.* 7. & eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alex. III. *p.* 49. *c.* 11.

2 Probat hic text. executorem alicuius ſententiæ prolatæ non poſſe cognoſcere de exceptionibus, quæ contra ſententiam opponuntur, idem probat text. *in l. ſi prator* 75. *in princ. & in §. Marcellus, ff. de iud.* text. opt. *in l. ſi vt proponis* 6. *C. de executione rei iudicata, & in cap. paſtoralis §. quia verò, de officio delegati,* tradunt gloſſ. Innoc. *in princ.* Abb. *n.* 2. Felin. *n.* 4. Imol. & Bellam. vterque *n.* 1. & alij *in praſenti*, Bart. & omnes *in l. à diuo Pio, in princ. ff. hoc tit & in l. etſi non cognitio, C. ſi contra ius.* Vant. *de nullitatibus tit. coram quo, n.* 12. Menoch. *de arbitrar. q.* 38. Roland. *conſ.* 37 *n.* 15. *lib.* 1. Gom. *deciſ.* 207. *à n.* 6. Albert. *de cognoſcendis q.* 22 *à n.* 8. Intellige in mero iuris executore, cui in auxilium iuriſdictionis integra, & adhuc non diſcuſſa ſententiæ executio committitur, nam cùm text. agat de executore, qui propter diſcuſſionem cauſæ principalis tantummodo cognoſcere poteſt de exceptionibus ſententiam infringentibus ad effectum vt remittat, non verò vt definiat, & id ſolùm ſit merus iuris executor, cui in auxilium iuriſdictionis integra, & adhuc non diſcuſſa ſententiæ executio committitur, vtique neceſſariò text. iſte intelligendus eſt in mero executore iuris, cui in auxilium iuriſdictionis prædicta executio ſententiæ commiſſa eſt. Confirmatur etiam hic intellectus ex verbis huius text. ibi, *à nobis latam*, ex quibus apertè conſtat ſententiam de cuius executione tractatur, eſſe prolatam à Romano Pontifice, cui quidem ad illam exequendam non deficit iuriſdictio, ex reg. text. *in c. cuncta per mundum* 9. *q.* 3. ac proinde neceſſariò dicendum eſt executorem, de quo *in hoc text.* non in defectum, ſed in auxilium iuriſdictionis, & ita ad faciliorem expeditionem fuiſſe conſtitutum. Confirmatur deinde ex aliis verbis eiuſdem text. ibi, *ſententiam pracipimus per aliquem executioni mandari*, quibus verbis conſtat fuiſſe delegatam ſententiæ executionem integram, & adhuc non ventilatam.

Non obſtat text. *in d. l. & ſi non cognitio*, relata à 3
Gratian. *in cap dicenti verſ etſi non cognitio* 25. *q.* 2. quia procedit quando fraus contingit circa merita & iuſtitiam cauſæ principalis, & ita circa exceptionem peremptoriam aduerſario competentem, tunc enim de toto negotio cognoſcit executor delegatus, & in eo verificantur verba huius text. perſonaliter prolata, ibi, *de toto negotio cognoſcatur.*

Nec etiam obſtat *cap paſtoralis, §. quia verò, de offic.* 4
deleg. quia procedit in mero iuris executore in auxilium iuriſdictionis dato. Nec etiam obſtat *c.* 2. *de crimine falſi*, quia agit pariter de mero iuris executore, cui in auxilium iuriſdictionis committitur plena alicuius ſententiæ executio, patet ex illo text. ibi, *ſententiam*, iunctis aliis verbis, ibi, *ſub nomine noſtro*, quibus conſtat ſententiam fuiſſe prolatam à Romano Pontif. qui quidem executor non fuit laudatus ab eodem Pontif. in eo quòd admiſit exceptiones falſarum literarum, ſed ſolùm in eo quòd talem ſententiam executioni non mandauit, & ſic ſuperſedit in eadem executione, vt colligitur ex alio verbo illius text. ibi, *non obſeruet*, quod quidem facere tenebatur, ac proinde in aliis ſupponendi ſunt termini habiles, hoc eſt quod idem executor exceptiones falſitatis oppoſitas remiſit ad Pontific. delegantem, per quam remiſſionem Pontifex notitiam habuit fortaſſe de facto executoris, propter quod illum laudauit.

Non eſt facultas executori, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd merus executor cognoſcere non poteſt de iuſtitia, vel iniuſtitia cauſæ, quia hoc non ſpectat ad eius officium, niſi ſolùm exequi, vt per Marant. *in ſp.* incipien. *plerumque n.* 12. Hippol. *ſing.* 399. Quintil. Mandoſ. *in tract. de monitoriis, q.* 60. *à num.* 16. Eraſm. à Cochier. *de iuriſd. Ordinarij in exemptos, p.* 2. *q.* 44. & ideo non debet admittere aliquam exceptionem, Abb. *hic num.* 2. *&* 3. *verſ. & certè*, Felin. *num.* 4. *verſ. ſecunda concluſio, & in cap paſtoralis, §. quia verò, ſub n.* 17. *verſ. exequutor merus, de poteſt. iud. deleg.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 10. *num.* 37. vbi numeris ſeqq. multa tradit ad hanc materiam conducentia, non enim habet iuriſdictionem, nec cognitionem, Ioan. Garc. *reg.* 178. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 38. *num.* 10. Bobadil. *in ſua politica lib.* 1 *cap* 20. *ſub num.* 47 Amat. Roderic. *in pract. de execut. cap.* 2. *n.* 39.
Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p* 4. *c.* 3 *num.* 11. Opor- 6
tet enim, & intereſt Reipubl. ſententias executioni mandari, *l. ſeruo* 65 *§ cùm prator, ff. ad Trebel.* Rebuff. *ad leges Gallia, tit. de ſentent. execut. in prafat. num.* 20. & parum prodeſt ſententia, niſi executioni mandetur, *ex gloſſ. in rubr. ff. de except. rei iudicata*, Bapt. Azin. *in praxi Florent.* §. 31. *c.* 2. *n.* 1. Marant. *de ordine iudic. p* 6. *act.* 3. *n.* 1. Azeued. *ad tit.* 21. *in princ. lib.* 4 *noua recop.* Bobadil. *in ſua politica, lib.* 2. *c.* 13. *n.* 31. Bernard. Græuæ. *ad practic. Camera Imperial. lib.* 1. *concl* 113. *in princ.*

Sed deferri quaſtiones, &c.] Ergo executor abſtinere 7
poteſt ab executione quando ſententia eſt notoriè nulla, vt per Nauar. *in d. cap. cùm contingat, de reſcript. remed.* 4. Scacc. *d. limit* 10. *numer.* 38. Surd *conſ* 405. *num.* 26. *verſ. quintò reſpondetur*, Stephan. Gratian.

diſcept.

discept. forens. cap. 147. *n.* 10. *cum seqq.* aduertentes verbum, *oportere*, de quo *in hoc text.* non inducere necessitatem, quia Papa non cupit sua mandata executioni mandari, quando subest iusta causa ab eis supplicandi, Nau. *cons.* 20. *n.* 2. *de rescript.* tum quia magis oportet obedire Deo, quam homini iniquum præcipienti, vt post Ioan. Andr. & Felin. confirmauit Dec. *in d. cap. si quando, de rescript.* Nauar. *d. n.* 2. *in fin.* Si tamen sententia stante iniqua iudex exequi illam velit, conuocatis amicis illi resisti posse tradit Menoch. *cons.* 28. *n.* 12.

SVMMARIVM.

1 *Reo damnato ad traditionem possessionis non sufficit tradere pignus pro ipsa possessione.*

2 *Condemnatus ad soluendum non intelligitur soluere dando pignora, vel fideiussores.*

3 *Promittens soluere aliquam pecuniarum summam tenetur soluere in pecunia numerata.*

4 *Declaratur text. in præsenti,* & n. 7.

5 *Amplia textum procedere etiamsi victor, cui possessio adiudicatur, acceptet huiusmodi pignora, quæ ad cautionem, & securitatem præstantur, adhuc enim nisi aliàs facta sit nouatio, huiusmodi pignorum datio non sufficit, vt satisfiat sententiæ possessionem adiudicanti.*

6 *Pignora, vel fideiussores dans non satisfacit qui per sententiam soluere tenetur.*

Cap. Cùm aliquibus. VI.

1 POssessionem qui ex lata sententia dare debet, non sufficit dare pignus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Panorm. Felin. Dec. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 266. Alagona *in compend. iur. Canon. pag.* 316. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. nouissimè Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19. *c.* 8. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 36. *c.* 2.

2 Notatur hic text. ad hoc quòd condemnatus ad soluendum non intelligitur soluere dando pignora, & fideiussores, de quo vide Specul. *in tit. de pignor.* Tiraquel. *de retract. tit.* 1 § 3. *gloss.* 3. *n.* 15. Neguzant.
3 *de pign. part.* 5. *membr* 51 *num.* 4. Promittens enim soluere aliquam pecuniarum summam, tenetur soluere in pecunia numerata, *l. solutam*, cum *ibi* notatis, *in princ. ff. de solution.* Bertazol. *de clausulis instrum.*
4 *claus* 41. *gloss.* 5. *num.* 1. Intelligitur hic text. per Host. Butr. Abb. & reliquos, vt procedat in pignore prætorio, de quo *in tit. C. de prætorio pignore, & in l. missio, ff. pro emptore*, explicant Cujac. *lib.* 5. *obseruat. cap.* 30. *& lib.* 9. *cap.* 27. Mainus *lib.* 2. *actionum, cap.* 14. vel forsan, vt cùm aliquis à iudice causa custodiæ, vel rei seruandæ in possessionem mittitur, iuxta *tit. de eo, qui mittitur, & cap. quoniam, §. in aliis, vt lite non contest.* ita quod non sufficiat in his terminis dari pignora, sed oporteat corporalem possessionem tradi: qui quidem intellectus licèt in se verus sit, vt patet ex *l. non est, ff. de pignor. action.* non satisfacit huic text. tum quia restringit literam illius, & titulum sub quo collocatur, tum etiam quia verba illa, *adiudicata possessione*, propriè & simpliciter important possessionem absolutè, & in totum adiudicatam, id est, applicatam alicui per sententiam tanquam ipsius propriam iuxta *cap. Abbate, in princ.* ibi, *adiudicare*; *hoc tit. lib.* 6. Vnde verius est text. iuxta verba, & titulum generaliter procedere vbicunque alicui per sententiam possessio adiudicatur, vt secundo loco intelligunt omnes *hic*, Tiraq. *de retractu lign. §.* 3. *glos.* 3. *num.* 15. Menoch. *remed* 15. *recup. n.* 644. iuxta quem intellectum consonat text. *in l. qui restituere* 68. *in princ. ff. de rei vendic.* Et ratio est, quia is, qui per sententiam tenetur adiudicatam aliis possessionem tradere, vel restituere dando pignora, nec satisfacit verbis sententiæ, quæ propriè & præcisè intelligi debent, ex Bart. *in l. Iulianus, num* 5. *ff. de condict. indeb.* recepto communiter ex Menoch. *de arbitr. quæst* 69. *num.* 15. nec item satisfacit intentioni iudicis possessionem adiudicantis, qui litis controuersiam terminare intendit, *cap* 2. *sup. hoc tit l.* 1 *ff. eodem*, non autem vt ex priori lite iam decisa lis alia super pignoribus suscitetur, *l. terminato, in fin. C. de fructibus, l* 4. §. 1. *ff. hoc tit.* & denique non satisfacit victori, cui inuito pro possessione pignus, & ita aliud pro alio præstare nequit, ex *reg. l.* 2. §. 1. *in fin. ff. si certum pet. princip. Instit quibus modis tollitur.* Sic sanè iuxta hunc intellectum ex mente omnium verba illa, *adiudicata possessio*, possunt intelligi, vel pro re ipsa, & proprietate, iuxta *l. interdum* 78. *ff de verb. signif. cap possessiones, de rebus Ecclesiæ*, vel etiam pro vsu, & possessione rei, iuxta *tit. de acquirenda possess.* vt notant Tiraquel. & Menoch. *citatis locis.*

Amplia text. procedere etiamsi victor, cui posses- 5
sio adiudicatur, acceptet huiusmodi pignora, quæ ad cautionem, & securitatem præstantur, adhuc enim nisi aliàs facta sit nouatio, huiusmodi pignorum datio non sufficit vt satisfiat sententiæ possessionem adiudicanti, ac subinde nisi aliud obstet, de illius executione agi potest, *d. l.* 4. §. *si ex conuentione, versic. sed etsi*, vbi omnes notant. Amplia rursus etiamsi condemnatus det pignora pro æstimatione rei adiudicatæ, vt ex illis satisfiat victori tam de valore, quàm de eo, quod interest, imò etiamsi pignora multò maioris valoris dentur pro re ipsa, vel possessione adiudicata, quia adhuc id non sufficit nisi victor consentiat nec liberatur victus à traditione, quippe cùm non satisfiat sententiæ, nec victori, cui inuito aliud quantumcunque in se vtilius præstari non potest, ex reg. *d. l.* 2. §. 1. iuncta *l. vlt. ff. de vsu & habit.* & resolutis post alios per Sarmien. *select. lib* 1. *cap.* 8. *n.* 22. Caiet. 2. 2. *q.* 88. *art.* 12. *in princ.* Nec huic ampl. obstat quod obligatio dandi rem est obligatio faciendi, *l. si rem* 28. *ff. de verb. oblig.* in qua secundùm communem nemo præcisè compellitur, sed liberatur præstando id quod interest, *l. si quis* 13. §. *vlt. ff. hoc tit.* nam omissis aliis communis illa, à qua nouiores non immeritò recedunt, limitatur communiter, vt non procedat in obligatione faciendi, quæ procedit ex sententia iudicis, vt *hic*, vel ex mandato superioris, qui potest, sicut & ad faciendum, præcisè cogere, probat *d. l. qui restituere*, communis ex Anton. Gom. *de contract. c.* 10. *n.* 22. *vers. quintus.* Nec item obstat quod *in tit. C. si in causa iudicati*, accipiuntur, & sufficiunt pignora, vt ex illorum æstimatione satisfiat victori, quia resp. dictum tit. & iura similia procedere vbi executio non in re certa, sed in quantitate facienda est, veluti cùm reus quantitatis debitor ad eandem persoluendam condemnatur, vel etiam vbi rem certam per actionem realem, vel personalem tradere, vel dare condemnatus est, & nihilominus quia res illa non existit, in eius defectum executio facienda est in æstimatione, iuxta *d. l. qui restituere*, his enim casibus pignora in causam iudicati capiuntur, & sufficiunt vt ex illis distractis per solutionem satisfiat victori, at verò text. *in præsenti*, procedit vbi certa res, vel possessio adiu-

dicatur tradenda, seu restituenda, & ea existat, itaque corporali eiusdem possessione victor lætari potest, vt text. habet.

6 *Non sufficit dari pignora.*] Sic similiter is, qui per sententiam soluere tenetur, non satisfacit dans pignora, vel fideiussores, *l.4.§.1.*vbi omnes, *ff hoc tit. l. promissor 21.§.vlt. ff.de constit. pecun.*Bald.*in præsenti,* communis, vt per Dec.& Cagnol.*n.3.in l.nemo dubitat, ff.de regulis iuris,* Neguzant.*de pignorib p 5.membr. 1.n.4.* Tiraquell.*de retractu tit.1.§.3. gloss. 3.à num 14.* Rot. Bononien. *decis.77.n.3.* Intellige vbi quis condemnatus est, vel tenetur soluere quantitatem liquidam, alioquin si talis non sit, sat erit pignorum, vel fideiussorum cautionem præstare, iuxta *l statuliber, l. si seruus 34.in fin ff. de statu liber.* obseruant Angel. Ias.Rip.& communis *d l.4.§.1.*multi vt per Tiraquel. *d.tit 1.§ 1.gloss. 19. num. 2.* Rot. Bononien. *vbi supra num.2.*

7 *Corporali possessione.*] De corporali possessione agit text.*in præsenti*, ad excludenda pignora, non autem ad excludendam possessionem quibuscunque modis legitimis tradendam, & licèt de corporali possessione egerit, quia frequentiùs corpore,& actu traditur, & acquiritur, non tamen voluit excludere reliquos modos legitimos, & minus frequentes, iuxta gloss. *verbo præsidentes, in fine, in Clem.1.de rescript.* cum similibus latè adductis per Tiraq.*de retractu tit.1.§.20. n.4.& 6.cum seqq.* præsertim quia etiam per alios modos vera possessio acquiritur, arg.text.*l quod meo 18. §.2.in fin ff.de acquir.possess.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem iudicatam, vnde quandocunque reuocatur cum constat de errore.*

2 *Sententia lata in causa matrimoniali non transit in rem iudicatam. Intellige, vt n.3.*

4 *Sententia pronuntians non esse matrimonium, quod est legitimum, vel qua iure prohibitum admittit, non ita transit in rem iudicatam quin veritate comperta possit omni tempore retractari, & n.5. & 9.*

6 *Intellige etiam post longissimum 40 Annorum spatium, & etiamsi sententia separationis per secundam & tertiam confirmata sit, vt n.7.*

8 *Turpitudinem suam allegans quando audiatur, ostenditur.*

CAP. Lator. VII.

1 SEntentia lata ad matrimonium dissoluendum nunquam transit in iudicatum, nam si deinde constet Ecclesiam errore deceptam, sunt denuo coniungendi. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Dec. Guid. Papæ, Alex.de Neuo, Cujac. Vinian.*in ration. secundi libri iuris Pontif pag.267.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.316.*remissiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.*refertur ab Anton. August. *collect.1. Decret.lib.2. tit.19.c.9.*& est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.6.cap.11.*

2 Collige ex text. sententiam latam in causa matrimoniali non transire in rem iudicatam, vt per Butr. *hic num.8.*Imolam *num 7. vers.item videtur*, Dec.*n 5. declar.4.* & Alexand.de Neuo *num. 11.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.7. tit.14. num.178. pag. 171* Ioachim Beust. *tract. de matrim.cap. 39.* Couar. *de sponsal. p.2. cap 8. §.11. num.12* Hieron. à Laurentiis *Auenionen. decis.70.n.3.* Sanch.*de matrim.lib.7. disp.100.*Bernard. Græuæ.*ad pract. Camer. Imper.lib.1.concl 13 1.* Sigism. Scac.*de appell q.17 limit.34.n 6* Ioan. Valer. *de differentiis inter vtrumque forum, verbo, sententia, differ.5. n.1.*bene Mar. Anton.*var.resol.lib.1 resol.93.n.7.*

Intellige conclusionem procedere, quando ex illius sententiæ obseruantia nutritur peccatum, nec consensu partis vtriusque potest cessare culpa, vt si lata sit contra legitimum matrimonium declarans id esse irritum, aut in fauorem matrimonij cum impedimento dirimenti initi. Transit tamen in rem indicatam sententia in causa matrimoniali lata, quando consensu vtriusque potest cessare culpa,& matrimonium constare, vt si litigetur an aliquod fuerit legitimum matrimonium allegante altero metum, vel conditionem seruitutis alterius coniugis à se ignoratam, succubuit hic, & sententia pronuntiatum est valuisse coniugium, si non appellauit legitimo tempore, transit in rem iudicatam, itavt ampliùs ob eam rationem retractari nequeat, ita Henric. *hic n.3 & 4.* Ioan.Andr.*in fin.*Butr.*n.7* Balb.*n 3.*Panorm.*n.9.*Felin. *n.2. declarat. 1.* Alex. de Neuo *n.8* Seucc.*d.r.6.*Petr. Calefat. *inter consil matrimon. consil.76 n.1* Couar.*d. §.12.n.22.vers ex quibus, & n 18.vers tertiò,* Viuian. *tom.2.commun.opin lib.7.tit.14.n.127* Palat.*in repet.cap. per vestras, de donat.inter virum, notab.4.n.20.vers.& quod* Mar. Anton. *d.resol.93. n.8* dicens sententiam latam ad fauorem, & pro validitate matrimonij facere transitum in iudicatum, Alex.de Neuo *inter consilia, cons.38.n.1.*Bernard.*reg 14.limit.5.*Sanch.*d.disp. 100.n.13.*sententia enim ratione peccati non transit in rem iudicatam, Abb. *in cap.nouit, n. 11 de iudic.* Mantua *lib. 3 dialogo 52. ad finem*, Bonacos. *communium crimin p.1.verbo, sententia, fol.250.verso,* Bern. *reg.24.limit.5.*Tiraq.*de retract. tit 2. §.1. gloss.1. n 37.* Ioan.Valer. *d.verbo, sententia, differentia.5. n 2.*prout & in sententia in causa vsurarum lata tenent D Barbos. *in l. Titia, n.54. ff. soluto matrim.* Valasc.*cons 22.* Cæteras declarationes in hac materia vide per Sanch.*d. disp.100.* 3

Ex quibus rectè infertur sententiam pronuntiantem non esse matrimonium, quod est legitimum, vel quæ iure prohibitum admittit, non ita transit in rem indicatam, quin veritate comperta possit omni tempore retractari, quod quidem vltra fundamenta suprà relata ex eo probatur, quia sententia, quæ iniustitiam continet litigantium consensu irremissibilem, non ita transit in rem indicatam quin possit veritate comperta retractari, gloss.*in sum 35.q 9. gloss. vlt.in cap. inter, hoc tit.* vbi omnes, resoluunt Abb.*n.9.* Felin. *16. in cap. lator inf. hoc tit.* Matant.*de ordine iudic.3.p.6.num.147.*Tiraq.*de retractatu, tit.2. §. 1.gloss.2. n. 37.* sed sententia pronuntians non esse matrimonium contractum, vel legitimum, cùm in rei veritate contractum & legitimum sit, continet iustitiam litigantium consensu irremissibilem, eo quòd remittere non possunt vitium, & iniustitiam illorum, quæ non sunt in ipsorum potestate, & ad superiorem spectant argum. text. *in Clem.1.in princip. versic. nos inter, de elect. cap. vlt fine, de pactis*, & quia vterque litigans sciens sententiæ iniustitiam grauiter peccat si obediat illi, cum potiùs necessariò teneatur oppositum facere, iuxta suprà dicta; ergo, &c.accedit, quia vt pungit Abb.*in cap. consanguinei, num.8.infr.hoc tit.* sententia, quæ non tantùm contra ius priuati, verùm etiam contra ius Reip. promulgatur, potest veritate comperta retractari, *Imperatorem, 15 ff. hoc tit* notat gloss. *in c.1 15.q 9* planè sententia in terminis de quibus *supr.* non tantum contra 4

ius

ius litigantis, verùm etiam contra ius, & bonorum Reip. profertur, quia publicè interest matrimonia legitimè contrahi, & contracta ad publicam tranquillitatem perdurare, illegitima verò omnino euitari, id quod vt fiat quilibet de populo tanquam in causa publica agens admittitur, *cap. vlt. in princip.* vbi gloss. *verbo voluerit, de clandest. desponsat. cap. vlt. qui matrimon. accus. poss.* obseruat Abb. *num. 7. in d. cap. tenor.*

His consequens est rectè Pontificem in specie huius text. constituisse retractari posse sententiam, de qua hic, si veritas in contrarium appareat, siquidem pronuntiauerat matrimonium esse illegitimum, & non valuisse propter metum illatum fœminæ, & quia illa non erat nobilis ætatis, cùm tamen vtrumque esset falsum iuxta narrationem mariti, maximè attentis verbis, quæ sunt in originali, vbi refertur maritum proposuisse quod mulier hæc erat vidua tempore huiusce matrimonij & insuper quod in facie Ecclesiæ contraxit, ac subinde cùm cessante omni impedimento legitimum fuerit matrimonium contra veritatem temerè dissoluebatur, & consequenter illa comperta retractari debet sententia, vt satis intendit text. *in fine*, ibi, *matrimonia canonicè contracta*, &c. idem intendit text. *in cap. consanguinei, infr. hoc tit.* vbi si vera est confessio mulieris (quæ per se non sufficit, vt, *ibi*, addam) sententia pronuntiauit non esse matrimonium legitimum propter impedimentum compaternitatis, quod in rei veritate non suberat tempore contracti matrimonij.

Si verbis constiterit.] Intellige etiam post longissimum 40. annorum spatium, agi posse, & probata veritate sententiam, de qua *hic* retractari, ex Imol. *n. 10. in Clem. 1. hoc tit.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. n. 154.* & satis intendit gloss. vlt. *hic in princ.* & suadetur, quia ratio peccati irremissibilis per partes in qua text. iste fundatur, iuxta supradicta per spatium illud non tollitur, quinimo augetur magis: argum. *cap. vlt. in princ. de consuetud.*

Non fuisse legitimè separatus.] Intellige etiamsi sententia separationis, de qua *hic*, per secundam, & tertiam confirmata sit, adhuc enim tertia veritate comperta retractabitur, ex Butr. *num. 32.* Præb. *num. 19. in cap. fraternitatis, de frigidis, & malef.* Imol. *n. 8.* Zabar. *4 in Clem. 1. hoc tit.* intendunt vt per alij Gabr. *commun. sub tit. de excepz. rei iudic. concl. 1. num. 21.* Nec obstat gloss. *verbo fornicatio, in fin. in d. cap. fraternitatis*, communiter recepta ex Abb. *num 10. in fin.* Felin. *num. 5. in præsenti*, Cou. *de sponsalib. p. 2. cap. vlt. §. vlt. n. 12.* Gabr. *vbi supr. n. 13.* Nam licèt glossam illam reprobent nonnulli, quasi velint non posse retractari sententiam in causa matrimoniali bis confirmatam, vt per Butr. & Præposit. *dictis locis*, Imol. *vbi suprà, n. 1.* nihilominus gloss. illa non negat sententiam non posse retractari, sed tantùm dicit tertiam appellationem in proposito non admitti, quia *hic. C. ne liceat tertiò prouocare*, cum similibus, procedit etiam in causa matrimoniali secundùm præcitatos, nec contrarium iure expressum reperit.

In glos. *Insimulatione*, 1. ibi, *in quibus vertitur periculum animæ.* Vult. hæc gloss. maritum de quo *hic*, contra factum proprium & propriam turpitudinem allegantem audiri propter periculum animæ, peccatum, in quo persistebat matrimonio alias legitimo per fraudem illegitimè dissoluto, Doctores communiter sequuntur *hic gloss. verb. turpitudinem in c. inter dilectos, de donation. gloss. 1. in cap. tertio loco, de probat.* vbi Felin. *n. 6.* Mant. *dialog. 52.* Bern. *reg. 24 versic. quinto*, secundùm quos limitatur reg. *d. c. inter dilectos, & l. cùm profitearis, C. de reuo. and. donat.* de qua latè Felin. *hic à princ. & vbi suprà*, Bernard. *d. loco.* Tiraq. *de retr. tit. 1. §. 1. gloss. 18. n. 20. & 24. cum seq.* Sarmien. *lib. 3. select. c. 13. n. 5. & 11.* qui ex aliorum mente rectè aduertit reg. illam procedere tantùm in materia, in qua turpitudinem allegans liberam habet potestatem, & potest de iure exponere, tum enim ne idem turpitudo patrocinetur, contra *cap. ex tenore 15. in fin. de rescript.* non auditur illam allegans, secus verò si liberam potestatem non habeat, prout contingit vbi principaliter in Reip. Ecclesiæ, tertij alicuius, vel etiam animæ bonũ propria turpitudo allegatur, ad quæ reducuntur omnes fere limitationes congestæ à Felin & Bernard. *vbi supra.* Adde in proposito ex alio capite allegationem turpitudinis propriæ non obesse, quia agebatur contra participem eiusdem turpitudinis, vt patet ex text ibi, *vtriusque studio interueniente*, iuncta *l. de tutela, C. de in integrum restit. minor.* vbi Doctores communiter, vt per Bernard. *vbi suprà limitatione 1. cum seqq.* Felin. *hic n. 1. & in dicto c. 3. loco, n. 7.*

9 In gloss *Permanere*, vlt. ibi, *id est, eum in gradu prohibito*, &c. Intendit hæc gloss. decisionem huius text. procedere siue sententia prolata sit contra matrimonium, vt quia pronuntiat non esse matrimonium, vel non esse legitimum quod in rei veritate legitimè contractum est, vt accidit in proposito huius text. siue pro matrimonio, veluti quia pronuntiat esse legitimum, vel admittit illud quod in veritate iure contrahi prohibetur, vtroque enim casu veritate comperta retractari debet sententia, quantumcunque in rem iudicatam transierit, vt docent Abb. Butr. & alij, vt per Felin. *hic n. 3.* communis *in cap. iurantes, de probat.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 1. in princ. num. 20.* Gabr. *lib. communium, tit. de testib. conclus. 25. num. 69.* Couar. *de sponsal. part. 2. cap. vltim. §. vlt. num. 19. vers. secundò*; quicquid glos. contrarium intendat magna *in d. cap. iurauit, gloss. vlt. in cap. series 26. & in cap. cùm in tua. 44. de testib.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia prætextu iniqua consuetudinis lata contrà Ecclesiam retractatur.*

2 *Consuetudo contra Canones non valet.*

3 *Consuetudo in præiudicium, & contra Ecclesiam introducta non valet.*

4 *Declaratur text. in præsenti.*

5 *Sententia referens se ad instrumentum nullum est nulla.*

6 *Iudex si in sententia referat se ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis, vitiatur sententia.*

7 *Consuetudo remittens solemnitatem requisitam in alienatione bonorum Ecclesiæ non valet.*

8 *Solemnitas à Canonibus requisita in alienandis rebus Ecclesiarum non potest consuetudine remitti.*

Cap. Cùm causa. VIII.

Sententia lata secundùm consuetudinem, sed contra Canones, retractatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif pag. 167.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 316.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 19. cap. 10.* 1

2 *Spreta forma Canonum*, &c. Ergo consuetudo contra Canones non valet, vt per Abb. *in cap. Cleric. n. 6.* & *ibi* Dec. *n. 35 de iudic.* Cou. *pract. c. 31. n. 5.* Rebuff. *conf. 193. n. 7.* Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. vers. sed dubitari posse*, Bellet. *disquisit. cleric. p. 1. tit. de fauore cleric. personali*, *§ 2. n. 5.*

3 *Nos autem*, &c.] Collige ex text. non valere consuetudinem in præiudicium, & contra Ecclesiam introductam, idem probat text. *in cap. omnia 12. dist. & in cap. 1. & in cap. cùm inter 5. & in cap. cùm venerabilis, 7. de consuet. & in cap. 1. de iis, quæ fiunt à maiori parte Capituli*, *& in cap. 3. de institutionib. & in cap. Clerici*, 8. *de iudiciis*, tradunt glos. *verbo, promulgauit*, Innoc. Abb. *num.* 8. Felin. *num. 9. & 12.* Imol. *num. 4.* & alij, *in præsenti*, Ias. *in l. de quibus, num. 62. ff. de legibus*, *& cons. 88. in princ. vol. 3.* Doctores communiter, vbi Abb. *n. 6. in cap. nulli, de rebus Ecclesiæ*, refert plures Cou. dicens communem sententiam, *lib. 2. variar. cap. 17. num. 4.* Rebuff. *in comp. alienat. à num. 20.* Gam. *decis. 83. num. 1.* Ratio autem decisionis redditur diuersè à Doctoribus; nonnulli enim existimant consuetudinem in specie huius teat. effectum non habuisse, nec auctoritatem, quia præscripta non erat. Alij verò dicunt propterea consuetudinem, de qua hic, non valuisse in præiudicium Ecclesiæ, quia non per Ecclesiasticos, sed per sæculares erat introducta, ac proinde licèt ipsi introducentes per illam ligarentur, nequaquam tamen Ecclesiæ ligabantur. Tertiò loco alij intelligunt teat. in præsenti agere de consuetudine, qua cauebatur ne bona immobilia in Ecclesias transirent, vel ab iisdem retinerentur, quinimmò ab illis quæsita intra certum tempus in laicos transferrentur.

4 Verùm prædictis intellectibus omissis dicendum puto teat. in præsenti procedere in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, prout intelligit gloss. *d. verbo promulgauit*, Abb. *num. 6.* & Doctores communiter *in d. cap. nulli*, Rebuff. *d. compendio à num. 20.* pro quo intellectu facit ratio, quam reddit Pontifex *in d. vers. Nos autem*, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili, tunc etiam quia in specie huius text. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, Veronens. ciuitatis consuetudinem, & ibi, secundùm eandem consuetudinem, secundùm quam iudices duas protulerunt sententias, & non est dicendum, quod Pontifex in præsenti sæpè repetitam consuetudinem improbaret, si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cùm reprobasset non obstantibus duabus sententiis, vtique necessario text. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Tum denique per verbum: *vendita*, de quo hic, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili, & iusta causa geri nequit, ac subinde cùm in hoc teat. de tali causa non constet, vt in dubio propter Ecclesiæ præiudicium præsumenda non sit, igitur videtur dicendum in hoc teat. ideò improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Quoad secundam partem intellectus facit verbum illud, ab Archipresbytero, de quo in hoc text. per quod apertè constare videtur illum solum alienasse, vnde videtur dicendum non fuisse obseruatas solemnitates, quas iura requirunt, & ita text. agere de consuetudine, per quam remittebantur prædictæ iuris solemnitates. Confirmatur denique ex aliis verbis text. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundum iudicem adiudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma, quæ Canonum forma circa venditionem, de qua agebatur alia non est nisi illa, que continetur *in cap. sine exceptione, 12. q. 2.*

5 *Secundum Veronen. ciuitatis consuetudinem.*] Cum ergo consuetudo fuerit nulla, sententia referens se ad illam nulla etiam est, vt de sententia, quæ refert ad instrumentum nullum, dicit Menoch. *consil. 345. num. 8.* vbi *num. 9* resoluit quod si prima sententia est nulla propter errorem in ea expressum, erit etiam nulla secunda, quæ primam confirmat. Hinc etiamsi in- 6
dex in sententia referat se expressè ad acta, & ex illis appareat de errore ipsius iudicis, vitiatur sententia, & est nulla, vt per Turzan. *tom 1. commun. opinion. lib 7. tit. 8. n. 11. pag. 141.* Tiraq. *de iure marit. gloss. 7. n. 184.* Duen. *reg. 246.* Gam. *decis. 110. n. 42.* Menoch. *cons. 110. n. 67. & cons. 32. n. 32.* Stephan. Gratian. *disceps. forens. c. 103. à n. 18.*

7 Magna est controuersia inter Doctores, vtrùm consuetudo efficere possit vt minuantur solemnitates, quæ desiderantur circa res Ecclesiæ alienandas? In qua partem negatiuam tuentur glos. *verbo promulgauit in præsenti*, Abb. *in cap. nulli, n. 6. de rebus Eccles. non alien.* Bald. *n. 4. in auth. hoc ius, C. de sacros. Eccles.* Doctores communiter, vt per Abb. *n. 15.* Felin. *n. 11.* & alios *hic*, Syluest. *in sum. verbo alienatio, n. 3.* Gam. *Lusit. decis. 83. n. 1.* Rebuff. *in compend. alienat. ex n. 20.* Cou. *lib. 1. var. c. 17. n. 4.* Roland. *cons. 15. n. 14.* Quaran. *in sum. Bullarii, verbo alienatio rerum Ecclesiæ*, *n. 3c.* Pro quibus facit text. *in c. 1. de consuet.* dum habet non valere consuetudinem, neque operari posse, quæ grauosa, & præiudicialis est Ecclesiæ, qualis dicenda est illa per quam prædictæ solemnitates diminuuntur.

8 Contrariam tamen sententiam tenuit Bellam. *in præsenti, n. 3.* glos. *verbo tractatus in c. 1. de rebus Eccles. non alien. in 6.* Card. *n. 15. in Clem. 1. eod. tit.* Cassan. *in cons. Burgund. rubr. 9. § 9. n. 32.* Fortun. *de vlt. fin. illat. 14.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. p. 3. c. 15. n. 1.* Pro quibus facit text. *in c. 1. feud.* Facit rursus, quia idem efficere debet consuetudo, quod lex ipsa scripta iuxta teat. *in cap. fin. de consuet.* & non est negandum legem efficere posse, vt prædictæ solemnitates remittantur.

9 Quare aliqui distinguunt inter solemnitates introductas per text. *in d. auth. hoc ius*, & inter illas, quæ continentur *in c. sine exceptione 12. q. 2.* ita vt priores mediante cõsuetudine tolli possint, minimè verò posteriores, prout Ias. vult dicens communem in *l. de quibus, n. 61. ff. de legib.* Cassan. *d. § 9. n. 32.* quæ quidem distinctio admittenda non est quod d. auth. antiquata est per text. *in d. cap. sine exceptione*, propter reg. *c. Ecclesia S. Mariæ, de const. & c. fin. de rebus Eccles.*

10 Ego igitur distinguendum puto inter irrationabilem, & rationabilem consuetudinem, vt prior nihil efficiat circa tales solemnitates; contra verò dicendum est in posteriori, quæ potens est ad prædictas solemnitates auferendas; constat namque illas à lege canonica fuisse introductas, vt patet ex teat. *in d. cap. sine exceptione*, & certum est consuetudinem rationabilem, & insuper legitime præscriptam talem legem abrogare posse, vt probat *cap. fin. de consuet.* dicitur autem irrationabilis illa, quæ induxerit, vt propria, & perpetua sine iusta causa fiat alienatio, per quam in totum vtile simul & directum dominium transfertur, aduertit eleganter Bald. *d. num. 4.* eo quod ad talem alienationem prædicta iusta causa & probata requiritur in dubio, quæ non præsumitur, ac proinde cùm in hac specie resultet notabile grauamen Ecclesiæ, vtique in ea consuetudo irrationabilis iudicatur, sic procedit text. *in d. cap. 1. de consuetud.* quod quidem dicendum non est, si talis alienatio ad tempus facta fuerit cum causa aliqua, quæ præsumitur

non

non quidem leuis, sed aliquo modo considerabilis, licet in totum iusta non proponatur, putà in datione ad emphyteusim, vel feudum, sic procedit text. *in d. c. 2. de feudis*.

11 Ex quibus iam patet intellectus ad textum *in præsenti*, vt procedat in consuetudine irrationabili, per quam remittebantur solemnitates, quæ in alienandis rebus Ecclesiæ requiruntur, prout intelligit gloss. *d. verbo promulgauit*, Abb. *n. 6.* & Doctores communiter *in d. c. nulli*, Rebuff. *in d. compend. ex n.* 20. Pro quo intellectu quòd primam partem facit primo ratio quam reddit Pontifex *hic vers. nos autem*, quæ quidem verificatur in consuetudine irrationabili. Facit secundò quia in specie huius text. dupliciter fit mentio consuetudinis, patet ibi, *Veronensis ciuitatis consuetudinem*, & ibi, *secundùm eandem consuetudinem*, secundùm quam duo iudices suas protulerunt sententias, & non est dicendum quod Pontifex *in præsenti* sæpè repetitam consuetudinem improbaret si illa rationabilis proponeretur, ac subinde cùm reprobasset non obstantibus duabus sententiis, vtique necessariò text. de irrationabili consuetudine intelligendus est. Facit tertiò verbum, *vendita*, de quo *hic*, per quod constat alienationem de qua agitur, esse perpetuam, per quam totum ius Ecclesiæ ab eadem abdicatum censetur, quæ quidem sine notabili & iusta causa fieri nequit iuxta supradicta: ac subinde cùm in hoc text. de tali causa non constet, & in dubio propter Ecclesiæ præiudicium præsumenda non sit, vtique videtur dicendum in hoc text. ideo improbari consuetudinem, quia irrationabilis erat. Facit quartò quoad secundam partem intellectus verbum illud, *ab Archipresbytero*, de quo *in hoc text.* per quod apertè constare videtur illum solum alienasse, vnde videtur dicendum non fuisse seruatas solemnitates, quas iura requirunt, & ita text. agere de consuetudine per quam remittebantur prædictæ iuris solemnitates. Confirmatur denique ex aliis verbis text. ibi, *spreta forma Canonum*, quibus verbis constat secundùm iudicem adiudicasse domum venditam laicis emptoribus, neglecta Canonum forma quæ Canonum forma circa venditionem, de qua agebatur, alia non est, nisi illa, quæ in d. cap. sine exceptione, continetur.

SVMMARIVM.

1 *Sententia iniqua retractatur per superiorem, licet causa fuerit appellatione remota commissa, si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla.*

2 *Clausula*, appellatione remota, *non operatur vbi sententia euidenter est iniqua, vel vbi constat de notorio grauamine*, vt n. 3.

4 *Iniustitia notorietas reddit sententiam nullam.*

Cap. Inter cæteras. IX.

1 SEntentiæ, quæ continet iniquitatem manifestam, non est standum, sed vt iniqua retractanda, etiamsi causa fuerit commissa appellatione remota. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Henric. Butr. Bald. Felin Panorm. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 168. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 316. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib. 2. sub tit. de appell. c.* 17.

2 *Cum aliqua causa appellatione remota*, &c.] Notatur ad hoc quòd clausula *appellatione remota*, non operatur vbi sententia euidenter est iniqua, Caputaq. *decis.* 53. *p.* 1. Ioan. Ferrar. *in tract. de appell.* 2. *c.* 3. *sub n.* 130. Felin. *in c. causam, quæ, sub n. 5. infr. hoc tit.* dicens quod clausula, *appellatione remota*, non operatur, vbi est iniustitia notoria, idem dicunt Lancellot. *de attent. p.* 2. *c.* 11. *de attent. appell. pend. limit.* 8. *princ n.* 28. Bredet. *de appell. p.* 1. *tit.* 11. *col.* 27. *vers. fin. sub lit. D.* Card. Tusch. *tom. 1. lit. A concl.* 400. *n.* 3. Sigism. Scacc. *de appell. q.* 16. *limit.* 1. *n.* 84. vbi *n.* 85. *vers. extende secundo*, ampliat etiam eo casu, quo per rescriptum Principis de partium consensu esset sublata omnis appellatio, si appareat de euidenti iniquitate sententiæ, & *eod. n. in vers. tempera*, hoc limitat, si iniquitas sententiæ apparet in re minima, quia de minimis non habetur ratio, &
sic remanet sub arbitrio recti iudicis. Sic etiam clau- 3
sula illa, *appellatione remota*, non operatur si constat de notorio grauamine, Seraph. *de priuil. iuram. priu.* 74. *n.* 46. Marches. *de commiss. p.* 1. *n.* 79. *pag.* 302. *in a impress.* Stephan. Grat. *discept. forens. tom. 1. c.* 41. *n.* 17. & *tom.* 3. *c.* 494. *n.* 1. Card. Tusch. *d. concl.* 400. *à n.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. § 1. *n.* 245. Cened. *pract. & canon. quæst. lib.* 1. *q.* 45. *n.* 44. Sigism. Scacc. *d. n.* 84. quos refero *in remiss. de diction. & clausulis, claus.* 7. *n.* 7.

Nec ei debet stari si iniquitatem, &c.] Notatur ad 4
hoc quod notorietas iniustitiæ reddit sententiam nullam, vt per Corset. *sing. sententia* 7. Hippol. *sing.* 473 & *sing.* 592. Anton. Mar. *tom. commun. opin. lib.* 3. *tit.* 12. *n.* 24. *pag.* 52. Cotta *in memorab. verbo, sententia, pag.* 757. Con. *pract. c.* 25. *n.* 2. *col.* 1. & *lib.* 1. *var. c.* 1. *n.* 10. D. Barbos. *in l. maritum, n.* 51. *ff. soluto matrimon.* Intellige siue iniquitas deprehendatur ex sententia, siue per relationem, vide D. Barbos. *in l. si Prætor, n.* 24 *cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali non valet.*

2 *Declaratur text. in præsenti.*

4 *Subharrhatio annuli an, & quando sit sufficiens sponsaliorum, aut matrimonij indicium.*

Cap. Tenor. X. *Clem. III.*

SEntentia lata contra absentem non contumacem 1
in causa matrimoniali non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 268. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 316. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib. 2. tit.* 18. *c.* 5.

Ad te literas impetrauit, &c.] Ideo in hoc text. li- 2
teræ Impetratæ ad alium iudicem non facta mentione processus facti coram primo, valuerunt, quia prætendebatur sententiam ex eo procedentem esse nullam, vt per Palat. *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab.* 4. *n.* 22. *versic. limita quarto.* Cui intellectui consonant verba text. ad finem, ibi, *illicita absolutione*, & iuxta hunc sensum mulier de qua *hic*, non auditur contra sententiam ex priuilegio causæ matrimonialis, iuxta reg. *cap. later, & cap. consanguinei, hoc tit.* sed via communi nullitatis, quia sententia in rem iudicatam transiuit, quamvis contradicant Abb. *n.* 6. Imol. *in princ.* Butr. *n.* 5 & alij existimantes sententiam in proposito valuisse mero iure, quia mulier per contumaciam abfuit, id, quod nec text. dicit, nec in dubio præsumi debet.

Infirmitate prætensa.] Quæ non profuit, quia falsa, 3

vide quæ in simili tradit Palat. *in repet, rubr. de donat. inter virum, §. 45. ad finem.*

4 In gloss. *Subarrhasset.* An, & quando subarrhatio annuli sit sufficiens sponsaliorum, aut matrimonij indicium, vide Mascard. *de probat. concl 10. c. n. 1. & conclus 1024 n. 2. & 3.* Barth. à Ledesma *dub. 9. de matrim.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 2.* Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 22* latè Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 11. per totam.*

5 In gloss. vlt. ibi, *Sed cùm aliquis,* &c. Idem probant omnes *in præsenti*, vt Abb. *num. 9.* Felin. *in cap. lator, num. 7. supr. hoc tit.* Couar. *de sponsalib. p. 1. cap. 8. §. 1. num. 8.* resoluentes in proposito interdici vsum & possessionem matrimonij; quia contractum fuit lite pendente contra prohibitionem iuris, de qua *in tit. vt lite pend. & in cap. cum in Apostolica, de spons* & ita contrahens, Roderic. *in præsenti* contra tit. *de litigiosis,* se ipsum temerè alienauit, & in alterius potestatem per matrimonium transtulit, iuxta illud Pauli relatum *in cap. non debet, de consang.* consonant *c. 1. & vlt. de matrim. coner.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia diuortij in causa matrimoniali ritè lata ad solam coniugis confessionem asserentis contrarium non reuocatur, sed interim ei statur, donec legitimè de contrario doceatur.*

2 *Sententia in coniugali causa lata non ita efficacem auctoritatem sortitur quin retractari possit quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuisse.*

3 *Sententia in causa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremissibile per partes veritate legitimè probata potest retractari, etiamsi post sententiam secundum matrimonium ab vtroque, vel altero coniuge contractum proponatur.*

4 *Declaratur text. in cap. sicut versic. super quo, de testibus.*

5 *Declaratur text. in cap. vlt. 33. q. 1.*

6 *Sententia in causa matrimoniali vt retractetur non sufficit quod is, pro quo lata fuit, confiteatur illius errorem, & veritatem esse in contrarium, nec vtriusque partis confessio.*

Cap. Consanguinei. XI.

1 SEntentia prolata ritè, & secundum ius ab Ecclesia contra matrimonium, v. g. si factum sit diuortium propter compaternitatem procedentem, non reuocatur per solam confessionem coniugis asserentis contrarium, sed ei statur donec illud contrarium legitimè probetur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 269.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 317.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Ant. August. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 18. cap 6.*

2 *Nisi legitimè in contrarium probaretur.*] Ergo sententia in coniugali causa lata non ita efficacem auctoritatem sortitur quin retractari possit, quoties compertum fuerit eam errore quodam latam fuisse, vt resoluunt plores citati *ad cap. lator, supr. hoc tit.* & præcipuè Sanch. *de matrim. lib. 7. disput. 100. à num. 1.* vbi *n. 5* resoluit posse iudicem ex officio parte inaudita procedere ad retractandam huiusmodi sententiam, vbi de errore certior factus fuerit, & *num. 8.* aduertit vt hæc sententia rescindatur oportere condemnatum vti noua querela, nouóque libello, in quo petat eam causam coniugalem semel iam definitam iterum ad iudicium deduci, & sententiam reuocari ratione detecti erroris.

Ad secundas nuptias conuolauit.] Per hunc text. ampliatur decisio *cap. lator, supr. hoc tit.* ibi, *adducta*, vt scilicet sententia in causa matrimoniali contra veritatem prolata vitium continens irremissibile per partes veritate legitimè probata possit retractari, etiamsi post sententiam secundum matrimonium ab vtroque, vel altero coniuge contractum proponatur, vt notant omnes *in præsenti*, idem probant *c. 1.* vbi *gl. verbo retractare in cap. laudabilem, in fine, de frigidis,* obseruant *gloss. pen.* vbi omnes *in cap. sicut 9. de testib. gloss. in sum. 35. q. 9.* & vtrobique communis, & satis euincit ratio iniustitiæ irremissibilis, de qua addidi *ad d. cap lator*, siquidem multò magis concludit vbi secundùm matrimonium contractum est, & manet cum peccato, si aliud in rei veritate legitimum existebat. 3

Nec contrarium probat *d. c. sicut, in vers. super quo,* iuncto vers. sequenti, nam respondet *gloss. pen.* ibi supplendam esse particulam *maximè*, sequuntur DD. *ibid.* Sed non satisfacit, tum quia supplet, tum etiam quia non satis conuenit literæ, nec apparet quo in loco particula illa suppleri debeat; & eandem, quia text. *in vers. si verò*, iunct. præced. absque aliqua suppletione duo membra distinguit, dicens in priori subsequuto secundo matrimonio imponendam esse pœnitentiam testibus tam de periurio, quod iuxta ipsorum confessionem commissum est quàm de adulterio, cui iuxta eandem confessionem per falsum testimonium, quo sententia prolata, & matrimonium solutum est, causam dederunt, & de retractatione sententiæ verbum nullum, deinde aduersatiuè *in vers. si verò,* inquit, quod si res integra manet, & secundum matrimonium contractum non est, diligenter inquirendi sunt, &c. & sententia retractanda, quæ diligens inquisitio, & retractatio non fit, nec admittitur in priori membro, vbi secundum matrimonium contractum proponitur. 4

Vnde omissis alijs intellectibus, de quibus per Abb. *in d. cap. sicut, num. 6.* ex mente Ioan. Andr. Butr. Imol. Aretin. & aliorum *ibi*, Domin. *consil. 27.* dicendum videtur in specie illius text. sequuto secundo matrimonio non retractari sententiam, quia non constabat legitimè de veritate contra illam, prout requiritur hic, & in similibus, licèt enim testes asseruerint se corruptos falsum perhibuisse testimonium, illis tamen, vt text. habet, non creditur, & licet per alios, qui corruptioni præsentes fuerunt, eadem corruptio probetur, adhuc tamen non probatur veritas contra sententiam, id est, non subesse consanguinitatem, propter quam probatam diuortij sententia prolata fuit, fieri enim rectè potuit, vt corrupti testes veritatem dixerint, ac subinde probatio corruptionis falsitatem testimonij non concludit, ex reg. *l. 4. C. vnde legit.* iuncto *cap. licet, versic. eidem, de probat.* & quamvis Pontifex huiusmodi probationis corruptionem velut legitimam admittat *in versic. si vera*, ad retractandam sententiam vbi res integra mansit, & secundum matrimonium subsequutum non est, in qua specie intelligenda est communis, de qua per Dec. *num. 20.* & Felin. *n. 30. in d. cap. licet,* nihilominus tamen quia in secundo matrimonio contracto agitur de grauissimo præiudicio, & eiusdem dissolutione, meritò Pontifex huiusmodi probationem non admisit ad retractandam sententiam, & dissoluendam posterius matrimonium, in quem sensum

satis

satis defenditur intellectus gloss. *in d. summa*, *& gloss. vlt. 35. q. 9.* dum de facilitate, & difficultate agit.

5 Nec item obstat *cap. vlt. 33. p. 1.* ibi, *reconciliare nequibit*, nam vltra Gratian. *gloss. vltim.* & alios *ibid.* ex mente *gloss. 3. in d. c. 1. gloss. vlt in d. cap. laudabilem*, *gl. verbo diuinam, in d. cap. fraternitatis*, *illo tit. de frigidis, & maleficiatis*, S. Thom. *ad 3. part. q. 48. art. 1.* communis *in 4. disp. 34.* vbi Sot. *q. 1. art. 3.* Capel. vbi latè addit. *decis.* 380. resp. text. illum speciatim agere de maleficio, quod cum sua natura probetur, & sit impedimentum respectu vnius tantùm, non verò quoad alios, & propterea iure concedatur impedito facultas contrahendi cum alia, meritò dum is contracto secundo matrimonio potens apparet, non dicitur constare de veritate contra sententiam, vel Ecclesiam deceptam esse, quippe quæ non iudicauit illum simpliciter, & absolutè impeditum respectu omnium, sed tantùm respectu illius, cum qua primò contraxerat, id quod secus est in impedimento frigiditatis, de quo *in d. c. 1 & in d. cap laudabilem, in fine, & in d. cap. fraternitatis*, in hoc enim probata potentia constat de veritate contra sententiam, quæ absolutè quoad omnes coniugem impotentem pronuntiauit, vt bene aduertit Abb. *in d. c. 1. in fine*, & est de mente omnium.

6 *Propter solam confessionem*, &c.] Ergo ad retractandam sententiam in causa matrimoniali prolatam non sufficit quòd is pro quo lata fuit, confiteatur illius errorem, & veritatem esse in contrarium, idem intendit *cap. later, sub hoc tit.* immo nec satis est vtriusque partis confessio, quia supposita sententia pro qua ius præsumit, contra illos est præsumptio, & timor conclusionis, *gloss. in præsenti*, Abb. *n. 5. in cap. super, de eo, qui cogn. consang.* Couar. *de sponsalib. p. 1. c. 4. §. 1. num. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 103. à princip.* Non obstat quòd in reliquis causis, in quibus sententia omnino transit in rem iudicatam, & irretractabilis est, sufficit ad retractationem confessio illius pro quo lata fuit, ex Innoc. *in cap. quia plerique, n. 3. de immun.* recepto, vt per Dec. *n. 19. in c. quoniam contra*, vbi Bero. *à n. 37 de probat.* Valasc. *de iure emphyt. q. 7 n. 11.* quia respondetur doctrinam illam Innoc. procedere tantùm vbi confessio fit circa ea quæ pendent à libera voluntate, & potestate confitentis, & ipsius tantùm respiciunt præiudicium, nec vllatenus iuri repugnat confessio, ac subinde verosimilis præsumitur; secus verò si confessio emanet super iis, quæ non sunt in potestate confitentis, alterius præiudicium continent, vel vbi confessio repugnat iuri communi, ita vt non verosimilis, sed per conclusionem facta præsumatur, vt *in d. cap. super, gloss. penult in cap. pen. de raptorib.* communis ex Menoch. & Cou. *vbi sup. n. 5.* planè in proposito non tantùm aderat præiudicium alterius scilicet matrimonij secundo loco contracti, verum etiam præsumptio impedimenti prætextu cuius lata sententia pro qua præsumitur, ac subinde confessio tanquam non verosimilis iuri contraria, & tertio præiudicans non sufficit.

7 *Quod propter solam confessionem mulieris*, &c.] An & quando vnius vel amborum coniugum confessioni stetur pro, & contra matrimonium, & dum agitur de illius dissolutione propter impedimentum vide Menoch. *de arbitr. casu 105. & de præs. lib. 3. præs. 1.* latè Franc. Molin. *de ritu nuptiarum, lib. 1. comp. 15. per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Papa si contra ordinationem suam confert beneficium hoc tacito subreptitia dicitur collatio, & non tenet.*

2 *Distributiones duplicatæ debentur ei, qui in eadem Ecclesia dignitatem, & canonicatum ex vi consuetudinis, vel dispensationis habet.*

3 *Citatio in notoriis non requiritur.*

4 *Papa an possit sine causa aliquem priuare beneficio suo, ostenditur.*

5 *Declaratur text. in præsenti.*

CAP. Cùm olim. XII.

Innoc. III.

QVando Papa confert beneficium contra ordinationem suam factam prius, nulla de illa habita 1
mentione subreptitia dicitur collatio, & quod subreptitium est, à Sede Apostol. est reuocandum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anton. Host. Anchar. Henric. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. p. 9. 270.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 10.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 1.*

Nisi prius duplici sibi voce, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd distributiones duplicatæ debentur ei, qui in eadem Ecclesia dignitatem, & canonicatum ex vi consuetudinis, vel dispensationis habet, vide Cou. *lib. 3. var. c. 13. n. 6.* Azor. *in stit moral. p. 2 lib. 7. c. 7. q. 17.* Nau. *in tract. de orat. miscel. 61. n. 15.* & quæ suprà dixi *ad cap eam te 7. n. 7. de rescript.* Et ita communiter receptum est eum, qui in eadem Ecclesia ex legitimo titulo habet duas præbendas, vel præbendam & dignitatem, vbi cuilibet per se ius vocis, & distributionem competit, & duplicem vocem, & duplices distributiones habiturum, Ioan. Andr. Zabar. Abb. *n. 6.* Felin. 2. & alios *in præsenti*, communis, vt per Couar. *lib. 3. var. c. 13. n. 6.* Hoied. *de incompatibil benef. p. 1. c. 12. à n. 13.* Rebuff. *in praxi tit. de dispensat. ratione ætatis, vers. in Cathedralibus, ad fi.* Pro qua sententia inter alia, quæ à prædictis adducũtur viget maximè, quòd vbi munera, vel officia duo in vno, & eodem legitimè concurrunt, debet hic vnus sicut duorum iura habens, & vtriusque munere fungens duplici potiri emolumento, perinde ac duo potirentur arg. *l. tuteres a 1. vers. discreta, ff. de iis, quibus vt indign. ap. Raynutius, cap Raynaldus, de testament.* dum de duabus quartis loquuntur, & in duobus officiis vt vtrumque habens vtriusque salarium percipere debeat, probat text. *in auth. vt iudices, §. illud*, vbi Angel. post alios Felin. *hic, n. 1.* Pinel. *in l. 1. de bonis mat. p. 3. n. 73. col. 3.* quamvis in proposito quoad duplices distributiones contradicant Butr. *n. 10.* & Guid. *in præsenti*, Roch. & Gom. relati à Couar. *vbi sup.* Miles *in repertor. verbo distributiones*, addit. & Cosm. *in pragmat. tit. de collat. §. vltim. vers. dignitas*, Rebuff. *vbi suprà.*

In irritum reuocabimus.] Ergo non valet collatio beneficij à Pontif. facta contra sententiam ab ipso prolatam cuius in collatione mentio facta non fuit, vt notant omnes *in præsenti*, Bart. *in l. quoniam sufficit. num. vlt.* vbi Ias. *in fine*, & noniores, *ff. hoc tit.* Xuar. *alleg. 8. num. 16. & alleg. 9. n. 8. cum seq. & allegat. 28,*

num. 11. qui testatur hunc text. ab omnibus in id notari. His consequens est veram esse doctrinam Bart. *in d.l. quod iussit, num. vlt.* dum per hunc text. resolvit quòd etsi iudex possit suam interlocutoriam reuocare, *d.l. quod iussit, cap. cùm cessante de appellat.* nihilominus tamen in dubio si proferat secundam contrariam primæ, non censetur primam reuocare cuius in secunda mentionem non fecit, sicut in proposito huius text. non censetur Cœlestin. per collationem subsequutam contrariam pronuntiationi eandem pronuntiationem reuocare, & ita magis ignorantia, oblivio, vel circumuentio, quàm reuocatio præsumitur, probant Alex. *n.* 39. Ias. 51. Rip. 48. & alij *in d.l. quod iussit,* Abb. *num.* 13. Felin. 5. *vers. amplia tertiò, hic,* quamvis contradicat Bart. sibi contrarius, *in l. cùm procurator, § vlt. n. 6. ff. de noui operis nunt.*

3 *Et licèt absenti,* &c.] Ergo in notoriis citatio non requiritur, de quo vide Menoch. *remed.* 15. *recuper. n.* 259. Nauar. *de spol. cleric.* §. 18. *n.* 1. Farinac. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 21. *n.* 66. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, cùm non absimilis, n.* 7. *vers. quid autem.* Verùm vt aduertit Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.* 3. *c.* 1. *n.* 3. huiusmodi notabile ex hoc text. non probatur, &
4 ideo videndum est quare Summus Pontif. *in præsenti,* super Archidiaconatu contra absentem perpetuum silentium imposuit, eúmque sic inauditum iure, & beneficio priuauit. Prima facie occurrebat dicere hunc text. procedere in beneficialibus, in quibus Summo Pontif. plenissimam competere potestatem, vt ea, quibus voluerit liberè conferre, & alios obtentis sine causa aliqua liberè priuare valeat, notant Doctores communiter ex text. *in c.* 2. *in princ. de præbendis lib* 6. *& in Clement.* 5. *in fine, vt lite pendente,* & docet gloss. *verbo, ad nos, in cap. per principalem* 9. *q* 3. & esse receptissimam resolutionem ex Dominico, Bald. Panormit. & aliis comprobat, & de rigore iuris veram esse concludit Gabriel. *lib.* 3. *commun. opinion. tit. de iure quæsito non tollendo, concl.* 1. *n.* 9. & multis brocardicis confirmat, & sequitur Gonzal. *ad reg* 8. *Cancellariæ, §* 1. *proœmiali, ex n.* 36. Vnde ex rationis similitudine inferunt multi ad officia sæcularia, quòd per Principem sine aliqua causa subditis auferri possint nulla præstita satisfactione, ita colligentes *ex Ordin. lib.* 1. *tit.* 98. *aliàs tit.* 78. *in antiquis,* & de iure communi resoluit Palat. *in repet. t. rub. de donat. inter virum, in princip n* 8. Bald. Xuar. Afflict. Guillelm. Benedict. & plures alij, ex quibus communem fatetur Pinel. *d. cap.* 2. *num.* 35. Verùm hic intellectus minimè potest sustineri, quia verior longè est contraria sententia, quòd non possit Pontifex sine iusta causa quenquam priuare beneficio suo, nam libera illa, & plenissima Summi Pontif. potestas in beneficialibus, similiter semper intelligitur in ædificationem, & secundùm rectam rationem, iuxta D. Pauli auctoritatem 1. *ad Corinth* 10. *Accipientes potestatem in ædificationem,* &c. & ita tenent Innoc. Abb. & alij magis communiter, vt post Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n.* 42. *cum seqq de constitut. omnibus,* & post eum Gabriel. *vers. contrarium,* Borrell. *num.* 30. *vers. altera inspectio, citatis locis.* Faciliùs ergo responderi potest ideo Sum-
5 mum Pontificem contra absentem procedere potuisse iusta de causa, quam satis indicauit verbis, quæ adiecit in vim rationis, ibi, *cùm de subreptione liquidò constet,* considerat enim Pontif. subreptionis notorietatem, velut causam procedendi contra absentem, qui se indefensum conqueri non potest, quando notorium est nullam ei competere defensionem, quo casu posse Principem contra absentem sine vlla citatione procedere, notat *hic* Abb. *n.* 10. & Felin. *n.* 11. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q* 17. *n.* 15. Vant. *de nullit. tit. ex defectu citationis,* & aliis, de quibus Cened. *ad Decretales, collect.* 94. *n.* 4. & plures adducti à Farin. *in praxi crimin. q.* 21. *à n.* 70.

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra ius litigatoris valet si ab ea infra decem dies non fuerit appellatum.*

2 *Legatum alterius scribens Prælatus suæ Ecclesiæ non incidit in pœnas, & relictum valet.*

3 *Archiepiscopus vbi consentiente Episcopo eximeret, tunc non tam ab eius auctoritate, quam ex consensu Episcopi exemptio vires, & robur assumeret.*

4 *Sententiam quæ transit in iudicatum facit ius, & pro veritate habetur.*

5 *Sententia non præsumitur ritè lata, à qua fuit appellatum.*

6 *Episcopus potest in totum eximere à sententia pro exemptione legitimè lata non appellando.*

7 *Sententia lata non obstante priuilegio contra ius litigatoris mero iure tenet, si non appelletur.*

8 *Sententia rectè, ritéque lata præsumitur propter temporis diuturnitatem.*

Cap. Cùm inter. XIII.

Sententia lata contra ius litigatoris, non tamen 1
contra ius commune, si non fuerit appellatum, transit in rem iudicatam & tenet, per quam sententiam vna Ecclesia potest subiici Prælato, qui sit inferior Episcopo, vel alij Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Butr. Bald. Anchar. Panorm. Felin. Henric. Guid. Papæ, Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 270. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 317. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. part.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 18. *cap.* 3.

Sua vice, &c.] Notatur ad hoc quòd legatum alte- 2
rius scribens Prælatus suæ Ecclesiæ non incidit in pœnas, & relictum valet, Tiraq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil.* 93.

Quod sub testimonio, &c.] Notatur ad hoc quòd si 3
consentiente Episcopo Archiepiscopus eximeret, tunc non tam ab eius auctoritate, quàm ex consensu Episcopi exemptio vires, & robur assumeret, vt per Abb. *hic n.* 14. Erasm. à Cocbier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.* 1. *q.* 3. *n.* 11.

Cùm nulla fuerit appellatione suspensa.] Notatur ad 4
hoc quòd sententia quæ transit in iudicatum facit ius, & habetur pro veritate, Rot. apud Farin. *dec.* 572. *n.* 2. *p.* 2. *recent.* habet enim pro se præsumptionem. Capyc. *decis.* 16. *in princ.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 67. *n.* 48. Rot. *decis.* 636 *n.* 1. *p.* 5. *diuers. & in Pistorien. Beneficij* 31. *Maij* 1617. coram bonæ memoriæ Buratto, inter eius impressas, *decis.* 251. *n.* 2. Ozasc. *decis.* 13 *n.* 4. illa enim à qua fuit appellatum, & adhuc non transiuit in iudicatum non præsumitur ritè lata, de quo vide Dec. *in cap quoniam contra, n.* 321. *suprà de probat.* Conarru. *pract. cap.* 6. *num.* 6. *vers. secundum,* imo dicitur iniusta, Zaz. *in l.* 1. *ff. de re iudic.* Mynsing. *cons.* 41. *num.* 7. quia magis præsumitur pro appellatione, vtpote fauorabili, quàm pro sententia, Bapt. Ferret. *cons.* 51. *n.* 23. *lib.* 1. Torreblanc. *in tract de Magia, lib.* 3. *de criminis pun c.* 25. *n.* 7. *&* 8. vide ad *cap. dilectus* 55. *num. vlt. de appellat.*

Postquam

6 *Postquam in rem transsit indicatam*, &c.]Notatur ad hoc quòd Episcopus potest in totum eximere, à sententia pro exemptione legitime lata non appellando, vt per Bertachin.*in tract.de Episcopo, in 4.part.quarti lib.q.7.n.12.* Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p.1.q.3.n.8.*

7 *Attendentes tamen*, &c.]Notatur ad hoc quòd sententia lata non obstante priuilegio contra ius litigatoris mero iure tenet, si non appelletur, vt per Abb. *hic n.1.* Marant.*de ordine iudic. p.4. disp.3. n.7.& n.39.* Erasm.à Cochier.*de iurisd.ordin.in exemptos, p.1 q.40. n.7.* Et si nec per restitutionem in integrum rescinditur, vt per Corser.*sing.sent.8.*

8 *Quæ præsumitur ritè*, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia rectè, ritéque lata præsumitur propter temporis diuturnitatem, vt per Tiraq. *de præscript. §. 1. gloss 4.vers.32.*

S V M M A R I V M.

1 *Sententia lata si nihil continet iniquum, licèt sit appellatum, si non probetur quòd iudex non seruauerit formam mandati, est confirmanda.*
2 *Iudici si commissum, & delegatum, sit vt si quis coram eo probet intentionem suam, ferat sententiam pro eo alium condemnando, nihil dictum sit de absolutione, si tamen intentio, vel causa commissa non est probata poterit eum condemnare, & aduersarium absoluere.*
3 *Appellatio fuit introducta principaliter, vt per eam iniquitas iudicantium, & imperitia corrigatur.*
4 *Appellatio appellatur theriaca contra iudicis venenum.*

CAP. Causam quæ. XIV.

1 SEntentia contra actorem lata nihil iniqui continens licet sit appellatum, si non probetur quòd iudex non seruauerit formam mandati, venit in causa appellationis confirmanda. Colligunt ex Ordin.Abb. antiq. Innoc.Collect.Zabar. Bellam. Ioan.Andr.Imol. Anan.Host.Anch.Butr. Felin. Bald. Panorm. Martin. Vran. Alex.de Neuo, Cujac. Viu.*in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 271. Alagona *in compend.iur. Canon. pag* 118 remissiuè Ximen.*in concord. p.2.*& nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant.August. *collect. 3. Decret.lib.1.tit.18. c.5.*

De consensu partium, &c.] Potest ergo appellari à iudice, cui causa communi vtriusque partis consensu commissa fuit, vt notant *gloss. vltim.* & omnes *in præsenti*, idem probat *cap. super quæstionum, §. verum*, vbi *gloss.vltim de officio deleg.* & est ratio, quia partes per huiusmodi consensum approbant personam iudicis, de qua certi sunt, itavt non possint illum nisi ex noua causa recusare, *d.§ verum*, non autem sententiam, quã ignorant, prout in teste, & eius testimonio probat *l.si quis testib.C.de testib c.vlt.vers.si quis 2.q.6.* Non obstat quòd arbitri communi partium consensu eliguntur, *c.1.de arbitr.* & tamen ab eis non potest appellari, *l.1.C.illo tit.* idque propter huiusmodi consensum; nam vltra rationes alias, quas colliges ex Bald.*d.l.1.in princ.*& aliis *ibi*.Aleiar.Rip.*à n.90.* Gutt. & nouioribus *in l. nemo potest, ff.de legat. 1.* Blanc. *de compromiss q.10.à n 3.* Meneh. *success. creat.§.10. ex 1. colum.* probabilius videre attenta reg. *l.1. ff.de arbitr.* potuisse appellari à sententia arbitrorum, sicut à sententia iudicis communi partium consensu dati, vt *hic*, & quemadmodum etiam à plerisque actibus extraiudicialibus appellari licet, *cap. consultationi, de appellat. lib. 6.* nisi oppositum cautum esset rescripto Principum, iuxta *d.l.1.ibi*, rescriptum, idque ex ratione *ibi* præscripta, iunctis aliis, de quibus per suprà citatos, quæ per se absque rescripto non sufficerent. Sic sanè text. *in cap.à iudicibus, 2.q.6.* dum probat à iudicibus electis per partes non posse appellari, quicquid aliter intelligant alij, non agit de iudicibus partium consensu delegatis, sed de arbitris, qui ab eisdem eliguntur, & passim iudices appellantur, *l. si minor §.1.ff de minor.l qui neque, ff de iudiciis*, prout intelligit gloss. vbi DD. *in c.ab arbitris, de offic. deleg. lib. 6.* & satis constat ex originali illius text. vbi de arbitris agitur.

Commisimus terminandam, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd si commissum, & delegatum sit iudici, vt si quis coram eo probet intentionem suam, ferat sententiam pro eo alium condemnando, & nihil dictum sit de absolutione, si tamen intentio, vel causa commissa non est probata, poterit eum condemnare, & aduersarium absoluere, vt per Vinc.Herculan.*in l. 3. ff.hoc tit n.9.col fin.* Anton. Gom. *l.76. Tauri, num.14.col.1.* Felin.*in cap. cum inferior, num. 4. de maior.* Menoch.*de arbitr.q.43.n.7.*

Et ipsa sententia nihil continebat iniquum, &c.]Quia 3
appellatio fuit introducta principaliter, vt per eam iniquitas iudicantium, & imperitia corrigatur, *l.1. in princ.* & *ibi* Bart. *ff.de appellat.* Franch.*in cap. suggestum 15.notab.sub n.1.& in cap.præterea 21.notab.3 eod. tit.de appellat* Rebuff.*in tract.de appellat.in præfat.n.15. cum seqq.* Contar. *in l.vnic.in ratione dubitandi, num.3. & 5.C. si de moment.possess.*& ideo appellatur theriaca 4
contra iudicis venenum, Bald.*in d.l.vnic.* Rebuff.*vbi sup.n.79.* Azeued.*ad Curiam Pisan. lib.4.c.6 à n.47.& l.1.tit.18.lib 4.noua Recop.* Surd.*de aliment tit.8 priuileg.60.n 4.& tit.9.q.32.n.63. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica, lib 4.c.6 à n.47.*

S V M M A R I V M.

1 *Sentẽtia si præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendij ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à die termini: quadrimestre tempus, quod à lege datur condemnatis in personali, potest à iudice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licet non constet iudicem ex causa terminum abbreuiasse.*
2 *Terminus quando statuitur ab actu, non verò à die actus, computatur tempus de momento ad momentum.*
3 *Appellatio interponenda est infra decem dies.*
4 *Dies decem, infra quos appellandum est, quomodo computentur, ostenditur.*
5 *Tempus datum ad appellandum non incipit currere, nisi à die, quo habetur notitia.*
6 *Tempus datum ad appellandum non currit pendente causa super nullitate sententiæ, aut super attentatis.*
7 *Impedimentum quomodo probandum, remissiuè.*
8 *Ampliatur, & limitatur conclusio posita n.3.*
9 *Condemnatus non appellans facit transire sententiam in rem iudicatam.*
10 *Sententia dicitur res iudicata, quando ab ea non potest appellari, vel non fuit appellatum infra decem dies.*

CAP. I

Cap. Quoad consultationem. XV.

1 SEntentia si præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendij ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à die definiti termini, & hoc decendio transacto non potest appellari, præsertim vbi causa non redditur appellandi, quia videtur per interpretationem iuris sententiæ paritum. Item qui condemnatur soluere pœnam pecuniariam intra viginti dies, si acceptat terminum, videtur renunciasse quadrimestri tempore, & transactis decem diebus appellare non poterit, quia ex ista causa potest iudex abbreuiare tempus quadrimestre, licèt causa abbreuiationis non appareat, & sic non audietur nisi in executione sententiæ modus Canonicus excedatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Aleaand. de Neno, Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 272. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 318. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 18. *cap.* 5.

2 *A cuius prolatione*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando statuitur terminus ab actu, non verò à die actus, computatur tempus de momento ad momentum, vt per Tiraq. *de retract. tit. gloss.* 11. *n.* 24 & 25. Vide quæ Sigism. Scacc. *de appellat. q.* 12. *n.* 57. & quæ ego ipse *de edict. & claus dict.* 1.

3 *Post decem dierum spatium*, &c.] Notatur ad hoc quod appellatio interponenda est infra decem dies, vt per Matant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2. *princ. verbo, & quandoque appellatur, q.* 3. *princ. n.* 213. & 214. Mynsing. *cent.* 3. *obseru.* 11. *n.* 1. Ioseph. Ludou. *concl.* 14. *num.* 16. *de restit. in integr. p.* 2. *q.* 69. *n.* 2 Vincent. Honded. *cons.* 23. *n.* 85. *volum.* 1. Alexand. Raudens. *resp* 21 *num.* 518. *vol.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs* 95. *n* 1. Mascard. *de prob. concl.* 114. *num.* 6. & 7. Lancel. *de attent. p* 2. *c.* 11. *de attent. appell. pend. limit.* 50. *princip. n.* 18. & *p.* 3. *c.* 26. *de probat. attent. n.* 17. & 18. Ioan. Ferrat. *in tract. de appell. lib.* 2. *c.* 4. *n.* 135. Ruginel *in simili tract.* §. 4. *c* 1. *n.* 18. *vers. si quis appellauit*, Sigism. Scacc. *eod. tract. quæst.* 12. *n.* 1. Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, quæst.* 30. *art.* 7. *concl.* 2. Surd. *cons.* 5. *n.* 38. & *cons.* 278. *n.* 10. Cardos. *in praxi iudicum, verbo appellatio, num.* 3. latè Ignat. del Villar. *in sylua responsl. lib.* 1. *respons.* 15. *q.* 4. Alcaand. Trentacinq. *variarum resol. lib.* 2. *sub hoc tit. resol.* 4. *à num.* 3. itavt appellanti incumbat probare se appellasse intra illud tempus, Vincent. Honded. *d. cons.* 83. *num.* 87. Bertazol. *in tract. clausul. instrum.* 1 *gloss.* 5. *num.* 27. Mascard. *concl* 214. *num.* 14. & *cons.* 1351. *num.* 10. quia appellatio non præsumitur intra decendium interposita, Honded. *d. cons.* 73. *num.* 85. *cum seqq.* Mascard. *d. concl.* 114. *num.* 11. Lancelot. *d. cap.* 12. *limit* 50. *num.* 197.
4 & 199. Menoch. *d. præs.* 95. *num.* 11. Qui quidem decem dies dati ad appellandum non solùm à recitatione sententiæ numerantur, *cap. anteriorum* 2. *q.* 6. sed eorum initium incipit ab illo puncto, & momento, quo recitatur sententia, & currit vsque ad vltimum punctum, & momentum decendij, sicque tempus istud ad appellandum currit de momento ad momentum, Mynsing. *cent.* 6. *obseru.* 12. *n.* 1. & 2. Honded. *d. cons.* 73. *num.* 86. Vnius Neapol. *decis.* 266. *num.* 2. Hieron. de Laurent. *Anemonen. decis.* 53. *sub num.* 10. Menoch. *d. præs.* 95. *num.* 6. Ignat. del Villar. *d. q.* 4. *n.* 16. Aleaand. Trentacinq. *vbi sup. sub hoc tit. resol.* 6. *num.* 4. latè Sigism. Scacc. *d. q.* 12. *n.* 49. vbi *num.* 50. infert quòd is, qui appellat in vltima die, debet exprimere horam diei, qua appellat, & *n.* 53. declarat hoc non procedere Romæ ex dispositione Bullæ Innocentij VIII. sub dat. Romanæ Id. Ianuarij 1487. quia satis est appellare vltima die decendij, etiamsi
lapsum sit vltimum momentum. Sed cùm hoc tem- 5
pus decem dierum sit vtile quoad sui initium, non incipit currere nisi à die, quo habetur notitia, seu scientia latæ sententiæ, Tiraq. *de retract. lign.* 1. *gl* 10. *n.* 104. & *de iure mariti, gloss.* 8. *n.* 183 Burg. de Pace *cons.* 12. *n* 13. Menoch. *cons* 110. *n.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1200. *n.* 6. Surd. *decis* 265 *n* 19. Steph. Gratian. *discept. forens. cap* 161. *num* 4. Alexand. Trentacinq. *de resol.* 4. *n.* 3 & *resol.* 6. *n.* 3. *sub hoc tit.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. c.* 13. *n.* 8. & *de renouat. q.* 5. *n.* 24. Ignat. del Villar. *d. lib. resp.* 15. *q.* 4 *n.* 14. Sigism. Scacc. *d q* 12. *n.* 7. *vers.* 1. vbi *n.* 48. ob id asserit non currere ignoranti, nisi sit verè contumax; nec currere ei, qui est impeditus adire iudicem à quo, vel iudicem ad quem, & quòd non currant impedito facto iudicis facta protestatione, dicit Ignat. del Villar. *d q.* 4. *n.* 11. & *q.* 5. *n.* 21. tenet etiam non currere impedito facto aduersarij, & quòd impedimentum nō excuset, nisi sit facta protestatio, Menoch. *cons* 100. *n* 118. Mascard. *concl.*
116. *à num.* 7. Flamin. *de resignat lib.* 11. *q* 13. *n* 20. Sic 6
etiam non currit pendente causa super nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, Tiraq. *de retract. lign.* §. 4 *gloss.* 3. *num* 2. Perez *ad tit.* 15. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 737. Scacc. *d q.* 12. *n.* 16. Soar. de Pace *p.* 1. *tom.* 1. *temp.* 12 *n.* 9. Cald. Pereira *de re-
nouat. emphyt. q.* 7. *n.* 14. Ignat. del Villar. *d q.* 4. *n.* 12. Nec 7
currit agenti super attentatis, aut pendente compromisso, Bellacomb. *tom.* 2. *communium opin. lib.* 7. *tit.* 32. *num.* 19. *pag.* 319 Scacc. *d. q.* 12. *n.* 110. Impedimentum autem quomodo probandum, vide Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 36. Surd. *de aliment. tit.* 4. *q.* 13. *n.* 52. Menoch. *de arbitr. casu* 118. *n.* 2 Flamin. *d. q* 13. *à n.* 21. Mascard. *concl.* 116. *à num* 13. & *concl.* 884. & *concl.* 1275. *n.* 16. & 17. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib* 1. *concl.* 143. *consid.* 1. debet tamen qui vult prætextu impedimenti se adiuuari duo probare, scilicet quòd impedimentum fuerit tale, vt illud remouere non potuerit. Crauet. *cons* 270. *n.* 2. Cardin. *cons.* 38. *n.* 11. Socin. iun. *cons.* 76. *n.* 79. *vol* 1. Menoch. *cons.* 101. *n.* 116. item debet probare impedimentum allegatum fuisse causam immediatam non faciendi illud de quo quæritur. Caputaq. *decis* 40. *n.* 5 *p* 2. Boët. *decis.* 40. *n* 4. latè Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 2. *c.* 13. *ex num.* 253. *cum seqq.*

Resolutio illa principalis suprà ex text. desumpta 8
de appellando infra decem dies multipliciter ampliatur à Sigism. Scacc. *d. q.* 12. *num.* 49. *cum seqq.* & inter alias ampliationes *num.* 69. ampliat ad tertios volentes adhærere appellationi, & *num.* 83. extendit ad supplicationem, & *num.* 84. ad sententiam interlocutoriam, & *num* 99. ad fiscum, & *num.* 100. vt neque de consensu partium possit recipi appellatio post lapsos decem dies, & *num.* 103. extendit ad causam beneficialem, & *num.* 106. ad omnem appellationem, siue appelletur ab actu iudiciali, siue extraiudiciali, & *num* 107. ad protestationem, quæ interponi debet coram honestis viris, & *num.* 111. etiamsi sententia sit conditionalis, nisi in sententiis censutæ, & *num.* 114. etiam ad laudem, seu sententiam arbitri electi ex forma statuti, seu legis, *num.* 118 etiamsi sententia lata sit præsente procuratore cum quo causa agebatur, quia adhuc procurator, seu dominus debet appellare infra decem dies à tempore latæ sententiæ, & *num.* 141. in eo, qui fuit restitutus ad

appellan

appellandum, nam & is tenetnr appellare infra decem dies à die latæ sententiæ super restitutione in integrum ad appellandnm, & *n. 242. prope fin.* ampliat in sententia lata in causa feudali,& in causa etiminali. Et subsequentet limitatur multipliciter ab eodem Sigism.Scacc.*à n. 144.* vbi limitat non procedere in grauamine successiuo, & *n.158.* nec in appellatione, quæ interponitur à statuto, & *n.159.* nec in comminationibus, & *n.160.* nec in præceptis, & *n.161.* nec in appellatione à delatione iuramenti, & in sententia lata dolo iudicis, & *n.162.* nec in paupere qui ob suam paupertatem non potuit appellare intra decem dies, & *n. 171.* nec pendente articulo an appellatio sit deserta, vel non, & *num. 173.* nec quoad alia temedia extraordinaria, & *n. 174.* nec in reductione arbitramenti arbitratotis ad arbitrium boni viti.

9 Notatur ad hoc quod condemnatus appellans facit transire sententiam in tem iudicatam, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.1. præs 94. n. 5.* Aym. *conf.103. n.1.*Gail.*lib.3 obseru.119.n 2.*Rot.*in Collen. pensionis 9. Iunij 1604.*coram R.D.Decano, telata Farin. *dec.81. n.1. p.1.recent.* vbi *n.3.*quòd sententia facit transitum in rem iudicatam, quando in termino præfixo à iudice à quo ad docendum de prosequutione appellationis de ea non fuit doctum, nouè Ioan. Valer. *de differ.inter vtrumque forum, verbo, sententia, differ. 5.*

10 Et sententia dicitur res iudicata, quando ab ea non potest appellari, vel non fuit appellatum intra decem dies, vt per Couar. *pract. c. 23. n. 2. vers. illud.* Vnde sententiam esse exequendam, quando in iudicatum iam lapsa est, tenet Menoch. *de præs. lib.1. præs.91.n 1.*

Sententia paruisse, &c.] Igitur qni intra decendinm cùm possit non appellat, quamvis non verbo, facto tamen suo sententiæ consentire, & parere voluisse videtur, secundùm omnes *hic*, idem probat *l.vlt. ff. quando appellandum, l. vltim. C. de sent. quæ sine certa,* tradunt *gloss.penult.* vbi communnis, *in c 2. de concess. preb.* Abb.& alij, vbi Dec.ex *n.10. in cap sæpe, infr.hoc tit.*Con.*de spensal. p 2.c 8.§.vlt.n.18.*

In gloss. *Excedatur.* Quot autem modis excessus committatur, tradit gloss.*in præsenti*,& Vestr.*in praxi Romana Curia, lib.7.c.5.n.9* Lancel.*de attent. p.2.c.12. limit. 53. n.28.* Roland. à Valle *cons.43.n.6. & 8.* Cæs. Contard.*in repet. l.vnic.C. si de mom. possess.lim.29.n.3.* Greg.Tholosan.*de appell.lib.2 c.11.n 1.* Vinc. Caroc. *in tr.de except.except.44.n.90.* Salgado *de protect.Regia tom.1 p.4.c.3.n.72.cum multis seqq.& c.11.ex n.1.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia potest probari per testes, licèt non deponant de causis, quæ solent iudicem mouere ad sententiandum.*
2 *Iudex in sententia non tenetur exprimere causas, quibus nititur ad ita iudicandum.*
3 *Iudex quomodo, & quando possit declarare sententiam suam, remissiuè.*
4 *Iudex habet præsumptionem pro se, etiã si sit improbus.*
5 *Sententia pro iustitia præsumitur, quando ab ea appellatum non est.*
6 *Solemnitas intrinseca semper præsumitur.*

Cap. Sicut nobis. XVI.

1 SEntentiam fuisse latam ob fauorem alicuius, potest probari pet testes, licèt nesciant causam quare index senteutiauetit, quia non omnia, quæ mouent indicem, sunt exprimenda, & in fauorem auctoritatis iudiciariæ præsumitut omnia præcessisse iuridicè. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innocent. Collect.Zabar. Bellam.Ioan. Andr. Imol.Anan.Host. Anchar.Butr. Felin. Bald. Panorm. Henric.Alexand. de Neuo, Cuiac.Viuian.*in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag.173.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag. 318.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.p. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supra* referunt ab Anton. August. *collect.3. Decretal. lib.2.tit.18. cap.6.*

Restitutionem.] Innuit text. actum fuisse remedio possessorio ad restitutionem pro iuribus merè personalibus; euiusmodi erat ius percipiendi annuatim modios, de quibus *hic*, & ita notant Abb.*n.2.*& alij *in præsenti*, idem probat *cap. querelam 24 ad fin.de electione*, latè Menoch. *remed.1 recup.à n.81.& n.88.* meminit huius text. Gig. *de pension. q.47.* Valasc.*de iure emphyt q.18.n.10.*

Ex depositionibus, &c.]Difficilis videtur hic textus dum admittit testes ad probandam sententiam definitiuam, in qua scriptura vsque adeò tequiritur, vt aliter prolata sententia corruat ipso iure, *l.2.& 3.C. de senten. ex breui. cap. vlt. hoc tit. lib 6.* DD. citati *in collect. ad lib.2. tit.19. cap.39.* Sed omissa tesponsione communi Abb.*num.6.*Imol.& aliorum *hic*,ac Gomez *in l. 52. Tauri, num. 2.* dicentium testes *hic* admitti, quia scriptura sententiæ fuerat deperdita, & ita succedere reg.*l.testium in fine, C.de testib.cap.olim 11.*vbi *gloss.vlt.de priuileg* tesponderi potest scripturam nullibi desiderari ad substantiam, vel probationem sententiæ, sed tantummodo ad probationem eiusdem, requiritur enim quòd iudex illam ex scripti recitatione proferat,vt sic & maturiùs deliberet,& deliberata certiùs pronuntiet, provt colliges ex *d.l.2.& 3. & d. cap. vlt.*ac subinde vbi ex scripto sententia per iudicem prolata est,satisfit legi, & solemnitati dictorum iurium, quoad probationem verò cùm oppositum in iure tantum non reperiatur, standum est reg. *l.in exercendis, C.de fide instrumenti*, & ita admittitur probatio per testes iuxta hunc text. quem sic in effectu intelligunt Abb.*num 23.* Felin.*10.& 39.hic* Rot. noua *decis. 19. sub hoc tit.* aliàs 409. Vant. *de nullitat. tit.ex defect.in processu, num. 77.* Franch. *in d.cap. vlt. num.3.*

Quasi nudè prelatum.] Ex bis verbis colligunt *gl.2.* & alij *in præsenti*, quòd testis non tenetur, quinimo nec debet teddere rationem sui testimonij, uisi de ea fuerit interrogatus, similis gloss.*verbo de causis*, vbi latè prosequitur Felin. *in cap. cum causam de testib. & in cap. si testes, §.solum 3.q 4.* tradunt gloss & communis *in l.solam, C.de testib.* Crot. *de testib.à n.305.* Menoch.*de arbitr.q.25.* Zaz.quem vide,*lib.2. singularium, resp.6.* & alij adiicientes verbosum esse testem, qui non rogatus rationem reddit. Sed hæc tesolutio non probatur *hic*, quia, vt aduertunt Innocent. Zabarell. Butr. *num.4.* Imol.2. & plerique alij,textus non agit de ratione,vel causa testimonij, sed sententiæ, super qua testes deponebant, & ita de causis,quibus iudex sententiam proferens motus est,vt patet ibi,*cum causis*, &c. & respectu harum causarum deficientium apponitur in text.particula, *nude*; nec item prædicta resolutio indistinctè vera videtur, vt deducitur ex *auth.de testib.§.licèt,vers.aut etiam causam,*vt per Zaz. *vbi sup.*& constat ex multis casibus congestis à Felin. & Crot.*dictis locis.*

Non exprimantur in sententiis,&c.]Notatur ad hoc 2
quòd iudex in sententia non tenetur exprimere causas,quibus nititur ad ita iudicandum, vt per Tiraq.
de

de pœnis temper. in præfat. n.54. verſ. ſed animaduertendum, Capye. *deciſ.2. num 19. & 20.* Clar. *lib.5. §. fin. q.93. num. 2.* Bonacoſ. *commun. crimin. part.2. verbo, cauſa, fol.9.* Bellacomb. & Vin. *tom 1. commun. opinion. lib.7. tit.14. num. 2. & 3.* Farinac. *in praxi criminal. part.1. q.17. num 61.* Mendez à Caſtro *in praxi Luſit. lib. 3. cap. 17.* nouè Hieron. Buecaron. *de differentiis inter iudicia ciuilia, & crimin. different. 188. à princ.* vbi *num. 2.* cum Felin. *hic num 22.* rationem reddit, quia in ſententia de facili poteſt mala cauſa exprimi, & bona ſupprimi, & propterea nulla eſt in ea cauſa inſerenda, cùm iudices minus eruditos ſæpè moueant cauſæ minus concludentes, & *num* 4. reſoluit iudicem in criminali ſententia teneri exprimere cauſam, & *num.* 5. quòd ſententia excommunicationis exigit cauſæ expreſſionem, & in iudice appellationis idem tenet Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.11. num. 113* vbi ſub *num. 112. verſ. aduerte*, reſoluit iudicem ad quem reformando ſententiam iudicis à quo debere exprimere cauſas reformationis. Quomodo autem, & quan-
3 do iudex poſſit declarare ſententiam ſuam, vide Franc. Mar. *Delphin. deciſ. 546. & 668. p.1.* Ant. Gabr. *lib 6 commun tit. de regul. iuris concl. 3. n.14. cum ſeqq.* Tiber. Decian. *reſponſ. 37. num. 16. volum. 4.* Anton. Theſaur. *Pedemon. deciſ. 253.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.67. num. 26. & q.73. num. 21. & conſ. 150. num. 9. & conſ. 160. num. 48* Gama *Luſitan. deciſ. 110. num 36.* Alex. Randen *reſponſ. 50. num. 161. & 166. volum. 1.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 147. à princip.* Cald. Pereira *quæſt. forenſ lib.1. q.9. num. 15.* Bernard. Græuæ. *in practic. Camer. Imper. lib.1. concluſ. 116. conſider. 1.*

4 *Propter auctoritatem iudiciariam*, &c.] Notatur ad hoc quòd pro iudice præſumitur, vt per Bald. *hic n.3. ad finem*, Duen. *reg. 189. ampliat. 1.* etiamſi ſit homo nequam, & improbus, Maſcard. *de probat concl. 486.*
5 *n. 8.* ſicut etiam pro iuſtitia ſententiæ præſumitur, Donat. à Fin. *tom. 1. commun. opin lib.4. tit.9. num 350. pag. 511.* Sigiſm. Scacc. *de appellat. q.17. n.65.* vbi dicit hoc non eſſe verum quando eſt appellatum à ſententia.

6 Notatur etiam ad hoc quòd ſolemnitas intrinſeca ſemper præſumitur, vt per Maſcard. *de probat. concl. 1314. & concl. 1315.* reſoluit ſolemnitatem extrinſecam nunquam præſumi.

SVMMARIVM.

1 *Appellare ab eadem ſententia poteſt non dum reus victus, ſed etiam tertius, cuius intereſt, & poterit ſententia quoad reum de iure ſuo docentem confirmari, reſpectu verò tertij rationaliter appellantis infirmari.*

2 *Sententia pro iuſtitia non præſumitur quando ab ea eſt appellatum.*

3 *Nullitatem proponens probare debet ſiue ad intentionem, ſiue ad exceptionem, aut replicationem fundandam.*

4 *Executio quando fit ſuper re ſuper qua cognitio præceſſit, & ſententia eſt lata, non impeditur à tertio ſe opponente, ſed illi cauetur de indemnitate.*

5 *Sententia executionem tertius impedire poteſt.*

6 *Tertius interuenire poteſt etiam ad impediendam executionem trium ſententiarum conformium.*

7 *Tertius interuenire poteſt in iudicio poſſeſſorio ad eum effectum, vt ſibi, & non ſpoliatori reſtituatur de dominio ſuo agendo.*

8 *Tertius quando ſciuiſſet litem agitari, & acquieuiſſet donec ſententia eſſet lata, contra eum hoc caſu executio competit.*

9 *Tertius ex ſua ſpontanea voluntate abſque alia citatione ſpeciali, vel generali comparens dicitur actor.*

10 *Acta cui non nocent, non nocet ſententia.*

11 *Tertius, cui vult de integro experiri, præiudicium fit cùm poſſeſſio transfertur in alium, qui obtinuit.*

12 *Sententia inter alios lata quando noceat tertio, oſtenditur.*

13 *Sententia lata pro, vel contra Regem ſucceſſori nocet, & præiudicat.*

14 *Sententia in cauſa maioratus legitimè lata pro, vel contra poſſeſſorem nocet, vel iuuat.*

15 *Sententia lata contra feudi poſſeſſorem ſucceſſori iuuat, vel præiudicat.*

16 *Sententia lata contra principalem reum poteſt mandari executioni contra eum, qui rem litigioſam emit.*

17 *Sententia lata contra reſignantem reſpectu beneficij reſignati, poſſeſſore ſciente, & patiente, parit erga ipſum, ſi agere velit, exceptionem rei iudicatæ.*

18 *Sententia lata inter alios in cauſa ſtatus perſonæ prodeſt, & nocet quando fuiſſet lata cum principali intereſſato, vel fuiſſet lata ad fauorem filij naturalis.*

19 *Sententia lata contra principalem citato fideiuſſore illi nocet.*

20 *Sententia lata contra debitorem poſt contractum pignus nocet creditori quominus ius pignoris retineat ſi ſciuit cauſam agi, ſecus ſi ignorauit.*

21 *Sententia lata pro locatore prodeſt, & nocet conductori ab eo cauſam habenti.*

22 *Sententia lata contra proprietarium vſufructuario ſcienti nocet.*

23 *Sententia cauſa plenè cognita lata de nullitate inter contrahentes domina quoad laudemij repetitionem nocet.*

24 *Sententia declarans aliquem eſſe nobilem facit ius quoad omnes de familia.*

25 *Sententia lata contra hæredem præiudicat legatariis, & fideicommiſſariis.*

26 *Sententia lata ſuper inhabilitate teſtatoris ad diſponendum an noceat ſubſtituto, oſtenditur.*

27 *Sententia lata in fauorem directi domini prodeſt habentibus dominium vtile.*

28 *Sententia lata contra emphyteutam, vel feudatarium in poſſeſſione non nocet dominis etiam ſcientibus.*

Cap. Cùm ſuper. XVII.

AB eadem ſententia non ſolùm reus victus, ſed 1
quicumque aggrauati poſſunt appellare, & ſi reus nihil docet pro ſe, & alius iſtè appellauit, eadem ſententia confirmatur contra reum, & annullatur, vel ſuſpenditur pro alio, quia ſecundùm vtrumque iura res inter aliquos acta regulariter non nocet aliis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Panorm. Butr. Bald. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Vitian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontificij, pag. 274.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 318.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.1 & 2.* nouiſſimè de Valboa *vbi ſupr.* & refertur ab Anton. Augoſt. *collect. 3. Decret. lib.2. tit.18. cap.7.*

Nihil rationabile fuerit propoſitum, &c.] Per hunc 2
text. tenet Bald. *hic col 1.* appellatione pendente præſumi pro ſententia. Sed verius eſt pro iuſtitia ſententiæ non præſumi, quando ab ea eſt appellatum, de quo vide Dec. *in cap. quoniam, num. 52. de probat.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt. 5. num. 25.* Scacc. *de appellat.*

appellat.q.17.n.65. quia sententiæ effectus suspenditur per appellationem, Burarr.decis.436.in fine, Rot. in Romana Vinea 17. Martij 1623. coram bon mem. Vbaldo, & hoc procedit etiam quoad præsumptionem iuris, Gabr. tit.de sentent. concl.4.n.31.& concl.6. n.23. Menoch.de præsumpt. lib.1. præs.67.n.36. Rot.in Visen. recreationis 3. Martij 1625. coram R.P.D.meo Pirouano.

3 Notatur etiam ad hoc quòd nullitatem proponens probare debet, siue ad intentionem, siue ad exceptionem, aut replicationem fundandam id faciat, vt per Mascard.de probat.concl.1110.

4 *Et ad eam prosequendam*, &c.] Notatur ad hoc quòd executio quando fit super re, super qua cognitio præcessit, & sententia est lata, non impeditur à tertio se opponente, sed ille cauetur de indemnitate, vt per Duen.reg.274.

5 *Executio sententiæ differatur.*] Notatur ad hoc quòd tertius executionem sententiæ impedire potest, vt per Duen.reg.275.versic.sexto limita, & reg 277.versic.quinto limita, Azin. in praxi Florent. § 81. cap.2.limit.5.ampl.5 Boët.decis.79.n.1. Couarr. pract.cap.16. num.1. Parlad. lib. rerum quotid. part.5. §.11. num.58. Lancel.de attent. part.1. cap.1. ampl. 14. ex numero 2. Menoch.remed 4.adipisc. quæst.110. num.847. Cæsar. Contard. in repet. l. vnic. C. si de mom. possess.limit.33. n.17. Salgado de protect. Regia, tom. 1 part.4. cap.8. ex num.24. Mich. Grass. tom.2.commun. opinion.lib 7. tit. 16. num. 157. cum seqq. pag. 83. Franc. Viuian. Neapol. decis. 304. num. 3. D. Barbos. in l. si alienam, num. 18. ff. soluto matrim. Bernard. Græuæ. ad practicam Cameræ Imper. lib. 1.conclus. 113. consid. 3. Cald. Pereira quæst.forens.lib.2.quæst.36.num 20. quià vt iudicium tertio noceat, debet ille in vnoquoque actu citari, gloss.verbo quos causa, in l. de vnoquoque, ff.de re iudic. Tiraquell. in tract. res inter alios acta, num. 5. Alexand. consil. 284. col. fin. volum. 2. Couar. practic. cap.13. numero 6. Grammat. decis.107.num.4. Anton. Gabr.commun.tit.de citat. conclus.1. num. 330. Vant. de nullit.tit. ex defectu citat. numer. 19 Milanen. decis.1. n.174. lib. 5. Hieronym. Gabr. consil. 43. numer. 24. & 35. Surd. decis. 256. Intrigl. de censib quæst.51.n.6. & decis.15.num.97. Menoch.remed. 4.adipisc.n.457.& consil.1142.n.12. & consil. 1192. numer.29. Honded. consil.28.num.22.& 29.lib. 1. Ponte cons.75.lib.1 Valenz.cons.60. num.54. Giurb. decis.1. num. 47. vers.vt sententia.

6 Amplia primò tertium interuenire posse, etiam ad impediendam executionem trium sententiarum conformium, de quo vide Anton. Gabriel. com. 3. commun. opinion. lib. 2. tit. de executione rei iudicatæ, conclus. 1. num. 19. pag. 143. Francisc. Viuian. Neapol. decis. 495. num. vltim. Bernard. Græuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus 70. n.15. Massul.ad Capyc. decis.20.num.5.Cranet. consil. 592. num.128 Rot.Genuen. decis. 111. num. 2. Honded. cons. 20. volum. 1. Maresc. lib. 2. variar. cap. 121. num. 2. & 5. Trentacinq.variar. resol.lib.3.tit. de empt.resolut.10. sub n.22. Mar.Giurba decis.93. num. 3. Salgado d. cap. 8. n.15. cum seqq. & in supremo Lusitaniæ Senatu ita iudicatum fuisse refert Melch. Phœbos Lusitan. decis. tom.1. aresto 25. vbi pariter iudicatum refert tertium impedire executionem sententiæ in fauorem Proregis latæ.

7 Amplia secundò in iudicio possessorio, in quo tertius interuenire potest ad eum effectum, vt sibi, & non spoliato res restituatur de dominio suo agendo, vide Menoch. consil.488. à num.1. Fachin. lib.1. controuers. cap. 5. Bernard. Græuæ. d. conclus.70. consid.1.

Limita quando tertius sciuisset litem agitari, & acquieuisset, donec sententia esset lata, nam & hoc casu contra tertium executio competit, vt per Gabr. d.conclus.1.num.10. Mynsing.in cap.veniens 38.num.9. de testibus, Francisc. Mar. Delphin. decis. 538. sub n.7. versic. & maximè, p. 2. Honded. consil. 25. num. 20. volum.1. Surd.consil.334. num.11. & 13.& consil 405. num. 8. cum seqq. Mendez à Castro in praxi Lusitan. lib 3. cap. 21 num. 41. Limita etiam quando victor præstaret cautionem de restituendo adiudicatum tertio in casu, quo vinceret, de quo vide Cranet. ad Vestr. in praxi lib.1. cap fin. num. 26. Boët. decis. 79. num 2 Ioseph.Ludou. Perus.decis.26.n.8 & 9. Franc. Mar.d.decis.538. n.4. Matth. Coler. de process. execut. part.2.cap.3 num 423 Lancel. de attent part. 2. cap.4. in præfat. num.531. Gomez Leon. Hispalen. decis. 59. n.6.cent.1. 8

Quando tertius ex sua spontanea voluntate absque alia citatione speciali, vel generali comparet, dicitur actor, vt per Alex. Trentacinq.variar.res.lib 2. tit.de resol 19 à n.2. 9

Absque Oueten. Ecclesiæ præiudicio. Nota quòd cui non nocent acta, non nocet sententia, Iason.in l. si is, qui, §.fin.n.2.& 3.ff. de iureiurando, Socin.reg.10. vers. secundò fallit. Et cui non nocet sententia, non nocent etiam acta, Surd.decis.256.num.5. sic è contrariis omnibus, quibus sententia, & res iudicata præiudicat, pariter omnia acta processus, & iudicij nocent & præiudicant, Doct.in causam quæ, il.1. de testib. Afflict. decis.396.num.3.& 7. Salgado d.cap.8. num 301. 10

Cùm res inter alios acta, &c.] Notatur ad hoc quòd præiudicium fit tertio, qui vult de integro experiri, cùm possessio transfertur in alium, qui obtinuit, vt per Tiraq.res inter alios acta, vers.limita 28. Et sententia inter alios lata aliquando nocet tertio quoad semiplenam probationem, vt per Surd.de aliment.tit.1. q.126.n.12. aliquando verò plenè præiudicat, aliquando nihil: vt igitur de his exempla pateant, aliqua adducam, in quibus sententia pro, vel contra vnum lata aliis nocet, vel iuuat. 11

Primus est in sententia lata pro, vel contra Regem quæ successori nocet, & præiudicat, vt per Tiraq. de iure primog. q 35.n.17. Peregr.de iure fisci, lib.1.tit. habentes iura fisci, n.7.post principium. 12

Secundus in sententia in causa Maioratus legitimè lata pro, vel contra possessorem, quæ vtique nocet, vel iuuat successori, de quo vide Gomez l. 40 Tauri, num.75. Soar. n.73. Xuar.allegat 27. num.3. Padil.in l.vnum ex familia, § 1.num.14. ff.de legatis 2. Mench. de success.§. 16. num.27. & quæst. frequent. cap.61.num 6. Bellacomb.tom.2.commun.opinion. lib.7. tit.17.n.2. pag.285.Gregor.l.20.verbo, è bora, tit 22. partit. 3 & l.10.gloss. non se empecen, tit. 26 partit.4. Pinel.in auth. nisi, num. 49. & 50. C. de bonis matern. Valasc.de iure emphyt q.10.n.3. Burg.de Pace cons.14. n 69. Perez ad tit.2.lib. 5. Ordin. pag. 93. Parlad.lib.2. rerum quotid.cap fin. p.5.§.9.n. 22. Ioan.Garc.de nobilit. gloss.40. n.9. cum seq. Cald. Pereira de empt. c.31.n.9. vbi etiam tenet hoc fallere, nisi successor vellet probare sententiam, quæ sibi obiicit, latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam eius contra quem lata est. 13

Tertius in sententia lata contra feudi possessorem, quæ pariter successori iuuat, vel præiudicat, Couar. practic. cap. 13. num. 5. Pinel. in l. 1. part. 3. numer.48 versic. sed contrario, C.de bonis matern. Soar. tom 2. commun opinion. tractat. de feudis, tit.3. n 226. pag 609. Sed aduerte quod sententia lata contra possidentem naturaliter non præiudicat possidenti 14

ciuiliter gloss. vltim. *in fin. in l. Pomponius*, §. *si is qui precario*, *ff. de acquirend. possessione*, Imol. *in l. sæpe*, *n. 26. versic. si autem fertur*, *ff. de re iudic.* Caualer. *decis.* 326.

16 Quartus in sententia lata contra principalem reum quæ potest mandari executioni contra eum, qui rem litigiosam emit, vt per Alex. Trentacinq. *variar. resol. lib. 2. tit. de iudic. resol.* 17. *n.* 49.

17 Quintus in sententia lata contra resignantem respectu beneficij resignati, quæ vtique possessore sciente & patiente pariet erga ipsum, si agere velit, exceptionem rei iudicatæ, vt per Put. *lib. 1. decis.* 12. *n.* 19. simpliciter verò sententia lata contra resignantem non nocet resignatario, idem Put. *p. 3. decis.* 86. quem refert, & sequitur Flamin. *de resign. benef. lib. 1. q. 16. n.* 25.

18 Sextus in sententia lata inter alios in causa status personæ prodest & nocet, quando sententia fuisset lata cum principali interessato, & sic cum legitimo contradictore agitata, iuxta reg. text. *in l. ingenuum*, *ff. de statu homin.* Tiraquel. *in tract. res inter alios*, *limit.* 27. Guttier. *consil.* 1. *num.* 3. Azeued. *l. 1. num.* 7. *tit. 9. lib. 7. noua recop.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *num* 85. *cum seqq.* Peregr. *de fideicomm. artic. fin. num.* 44. Mar. Antonin. *var. resolut. lib.* 1 *resolut.* 108. *num.* 21. Couar. *practic. cap.* 13. *num.* 5 Pinel. *in l.* 1. *p.* 3. *num.* 50. *C. de bonis matern.* Parlador. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin.* §. 1. *num.* 5. Solis *de censib. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 14. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 6. *num.* 48. & in terminis statuti Legionensis Mohedan. *decis.* 8. Achil. *decis.* 5. *de sent. & re iudic.* Crescent. *decis.* 18. *de probat.* Rot. *dec.* 68. *n.* 14 coram D. meo Decano, eadem Rot. *decis.* 494. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* & coram Greg. XV. *dec.* 498. *n.* 9. *& in Legionen. puritatis sanguinis* 26. *Maij* 1565. coram R.P.D. Queipo.

19 Septimus in sententia lata contra principalem citato fideiussore illi præiudicat, Cotta *in memorab. verbo, sententia, pag.* 758. Surd. *decis.* 218. *n.* 11. *& dec.* 256. *num.* 17.

20 Octauus est in sententia lata contra debitorem post contractum pignus, quæ vtique nocet creditori, quominus ius pignoris retinet si sciuit causam agi, secus si ignorauit, vt per Surd. *decis.* 159. *n.* 6. An autem sententia lata contra debitorem præiudicet creditori in re pignorata in fauorem scilicet tertij, vide Neguzant. *de pignor. p.* 6. *memb.* 3. *num.* 58. *cum seqq.*

21 Nonus in sententia lata pro locatore, quæ vtique prodest, vel nocet conductori ab eo causam habenti, vt per Put. *p.* 1. *decis.* 12. *n.* 2. *in antiq. & n.* 15. resoluit quod sententia pro locatore lata tantum conductori prodest, vt agere volentibus obstet exceptio rei iudicatæ, & *n.* 16. tenet, quod ad instantiam conductoris non potest sententia pro locatore lata executioni mandari.

22 Decimus, in sententia lata contra proprietarium, quæ pariter vsufructuario scienti nocet, secus si ignoranti, vide Put. *p.* 3. *decis.* 336. *n.* 1. Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. p.* 3. *n.* 68.

23 Vndecimus in sententia causa plene cognita lata de nullitate inter contrahentes, quæ domino, quoad laudemij repetitionem nocet, vt per Cald. Pereira *de resol. emphyt. c.* 16. *n.* 70.

24 Duodecimus est in sententia declarante aliquem esse nobilem, quæ vtique facit ius, quoad omnes de familia, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 57. *num.* 2. *&* 7. Otalor. *eod. tract.* 2. *part.* 3. *principalis*, *c.* 8. *n.* 5. *&* 7. Surd. *decis.* 289. *num.* 17. Cottam *in memorab. verbo sententia*, *pag.* 759. vbi dicit, quod sententia lata pro vno ex multis fratribus ex eodem patre natis, quod sit ciuis Mediolanensis, probat quoad omnes, Salgado *d. p.* 4. *c.* 8. *n* 312.

Decimus tertius in sententia lata contra hæredem, quæ præiudicat legatariis, & fideicommissariis, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opinion. lib. 7. tit.* 17. *num.* 4. *cum seqq.* Ranchin. *part.* 3. *conclus.* 228. Peregrin. *de fideicommiss. artic.* 51. *num.* 40. *cum seqq.* Mieres *de maior. part.* 4. *quæst.* 14. *num.* 1. *cum seqq. in nouiss. impress.* 25

Decimusquartus in sententia lata super inhabilitate testatoris ad disponendum (quæ videbatur omnibus præiudicare, qui ex illo testamento venirent) si lata est substituto minimè citato non nocet, vel si nocet, solummodo nocet quoad quandam præsumptionem, vt per Menoch. *consil.* 311. *n.* 23. vbi *n.* 94. asserit, quod vt sententia lata contra hæredem noceat substituto, debet ipse substitutus scire litem agitari cum ipso hærede, alioquin si ignoret agi, illa sibi non præiudicat. 26

Decimusquintus in sententia lata in fauorem directi domini, quæ in consequentiam videtur prodesse habentibus dominium vtile, maximè si causam habent ab ipso directo domino, vt per Crauet. *consil.* 206. *num.* 5. sententia verò lata contra emphyteutam, vel feudatarium in possessione non nocet dominis etiam scientibus, quia ipsi possident ciuiliter, at emphyteuta, vel feudatarius naturaliter, de quo vide Valasc. *de iure emphyteutico*, *quæst.* 38. *num.* 33. vbi etiam in fine resoluit sententiam latam contra subditum, seu vassallum nocere domino circa subiectionem, quoad possessionem, non quoad proprietatem. 27

Decimus sextus in sententia lata contra Prælatum, seu Rectorem beneficij, quæ nocet & præiudicat successori, vt per Aym. Crauet. *consil.* 10. *num.* 8. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *sub num.* 28. *ante fin. C. de bonis matern* Iacob. Cancer. *var. resolut. part.* 2. *cap.* 59. *n.* 100. Salgado *d. cap.* 8. *num.* 315. *cum seqq.* Mieres *de maior. p.* 4. *q.* 14. *n.* 5. *in nouiss. impress.* Tiraq. *in tract. de iure primog. quæst.* 35. *num.* 17. *&* 18 vbi etiam idem dicit de Episcopo, œconomo, & fisco ac aliis succedentibus in vniuersali regimine, & administratione bonorum, seu iurium. 28

Decimus septimus in sententia lata ad fauorem vel contra aliquos alicuius artis, vel officij, quæ prodest, & nocet postea venientibus & succedentibus, licèt in sententia comprehensi, & expresse nominati non sint, Menoch. *consil.* 390. *num.* 37. *&* 38. Guid. Pap. *decis.* 549. loquens in sententia lata contra mercatores, & datarios gabellæ, seu pedagij, Fontanel. *de pactis nupt. clausul.* 4. *gloss.* 17. *num.* 87. *cum duobus seqq.* Cancer. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 17. *de sentent. num.* 190. Et generaliter quod sententia lata contra ciues, vel homines alicuius loci præiudicet omnibus sequentibus, etiamsi non sint hæredes condemnatorum, tradunt Menoch. *d. consil.* 390. *ex num.* 10. Peregrin. *de fideicomm. artic.* 53. *num.* 48. Cancel. *d. part.* 2. *cap.* 16. *num.* 101. Salgado *d. cap.* 8. *num.* 36 Intellige in supradictis casibus sententiam latam contra legitimos administratores successoribus, & aliis quibuscunque præiudicare, quando ipsi fideliter litem tractauere, nam si successor velit probare sententiam, quæ sibi obiicitur, latam fuisse ob culpam, dolum, vel negligentiam eius, contra quem lata est, ita quod vel cum aduersario colludat, seu in lite ipsa negligenter se gesserit, vel lis ob eius contumaciam eo absente tractaretur. compertissimum est, prout & receptissimum litem his casibus prosequutam sequentibus successoribus præiudicium non inferre *l. ex contractu* ibi, *nisi culpa tutoris ff. de re iud. l. si sponsas*, 29

ponsus, §. *si vxor* 2. *vers. si modo*, *ff. de donat. inter virum*, Pinel. *in l.* 1. *p.* 3. *n.* 50. *C. de bon. matern.* Padil. *in l. vnum ex familia*, §. *si de falcidia*, *n.* 5. *vers. sed contraria opinio*, Molin. *de primog. lib* 4. *c.* 8. *n.* 7. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri*, *n.* 73. Pereg. *de fideicom. art.* 53. *n.* 57. *cum seqq.* Otalor. *de nobilit.* 3. *partis* 3. *princ. c.* 8. *n.* 7. *cum seqq* Valasc. *de iure emphyt q* 10. *n.* 7 Salgado *d. c.* 8. *n.* 335. vbi *n.* 336. subdit hanc cullusionem, seu negligentiam probari eo ipso quòd principalis victus iura sua non curauit deducere, & exhibere, & *n.* 337. idem esse dicendum ait vbi appellationem omisit in casu quo illa permittebatur, vel etiam interpositam deseruit.

29 In gloss. *Interpositam, in princip.* ibi, *dicat, quòd non cogitur plenè probare causam appellandi, sed sufficit probare, quòd aliquo moda sua intersit*, &c. Vide Tiraq. *in tract. res inter alios*, *pag* 27. *vers.* 19. *limita.* Cou. *pract. c.* 13. *n.* 8. *vers. caterum*, Valasc. *de iure emphyt. quast.* 38. *in fine*, D. Barbos. *in l. si alienam*, *num.* 20. *ff. solut. matrimon.*

SVMMARIVM.

1 *Citatus ad sententiam si ex legitima causa iudici ignorata non comparuit, tenet sententia eo absente lata, sed retractatur eo probante legitimam absentia causam. Si verò impedimentum probatur non plenè, non retractatur sententia nisi prius doceat de ipsius iniquitate.*

2 *Præsentare non potest valide in vacante, creditor, cui pignorata fuit Curia, seu villa, cui erat annexum iuspatronatus.*

3 *Declaratur text in præsenti.*

4 *Delegatus inferioris à Principe ad vnam causam non potest totam illam subdelegare, nisi articulum nudi ministerij.*

5 *Protestatio necessaria non, est vbi impeditus non facit id, quod tenebatur.*

6 *Præsentatio, seu electio est fructus iurispatronatus.*

Cap. Cùm Bertoldus. XVIII.

1 QVando quis citatur ad sententiam, & non comparet ex iusta quidem, sed iudici ignorata causa, si eo absente feratur sententia tenet, sed si ille probat legitimam causam absentiæ, retractatur sententia; si verò non plenè probat legitimam causam, non retractatur, nisi priùs doceat de iniquitate sententiæ, quæ iniquitas constabit ex tenore sententiæ, & ex actis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secunda libri iuris Pontif. pag.* 274. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 319 remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1, & 2. nouissimè de Valboa *vbi supra* refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 18. *cap.* 8.

2 *Memorato T. adiudicantes Ecclesiam*, &c.] Probat hic text. creditorem, cui pignorata fuit Curia, seu villa, cui erat annexum iuspatronatus, non posse validè in vacante Ecclesia præsentare, de quo, huiusque text. intellectu, vide Couar. *lib.* 1. *var. c.* 13. *num.* 3. *vers. tertio*, Gregor. *l.* 9. *verbo, empeñado*, *tit.* 15. *p.* 1. Roch. *de iurepatron. verbo, ipso, vel is*, *num.* 6. Lambertin. *in simili tract. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 9. *art.* 2. *n.* 3. D. Barbos. *in l. diuortio*, §. *si vir*, *n.* 57. *ff. soluto matrim.* Spin. *in speculo testam. gloss* 4. *n.* 118. Cened. *ad Decret. collect.* 5. *n.* 15. & *practic. canon. quæst. lib.* 1 *q.* 10. *num. vlt.*

Sed obstat quòd iuspatronatus annexum vniuersitati bonorum cum ipsa transit, *cap. ex literis* 7. *infr. de iurepatron* cum *ibi* traditis *n.* 2 Obstat deinde quòd sequestratis bonis, in quibus iuspatronatus existit, potest sequester in vacante Ecclesia præsentare, vt per Felin. *hic n.* 29. & 30. Gig. *de pensionib q.* 72. *n.* 1. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 14. *n.* 76. Guttier. *de tutelis, & curis*, *p.* 3. *c.* 7. *n.* 18. & alios adductos per Ceuall. *commun. contra communes*, *q* 740. *n.* 1. & per Cened. *d. collect.* 5. *n.* 9 & *d. q* 10. *n.* 3. Ergo similiter apud creditorem pignorata villa, cui erat annexum iuspatronatus, ipse creditor, sicut & sequester in vacante Ecclesia præsentare poterit.

Verùm his non obstantibus in contrarium adductis dicendum ideo creditorem, cui pignorata fuit curia, cui erat annexum iuspatronatus, non potuisse valide in vacante Ecclesia præsentare, quia licèt alias iuspatronatus annexum Vniuersitati bonorum cum ipsa transeat, per pignoris tamen traditionem in ipsum creditorem non transit facultas præsentandi, ex verisimili mente debitoris, qui ipsam videatur sibi excipere. & reseruare, & creditori tantummodo concedere facultatem recipiendi illos fructus, qui consistunt in pecuniario commodo debitoris, & quos ipse creditor percipient potest in sortem principalem computare, prout tenetur iuxta text. *in cap. cùm contra de pignorib.* & *in l.* 1 & 2. *C de pignorat act.* quod tamen facere non potest de facultate præsentandi, licet fructus iurispatronatus sit, vt intelligit *gloss. vlt. in præsenti*, communiter recepta & post alios Spin. *d. gloss* 4. *num.* 118. atque ità cùm creditor, licet pignus possidere videatur, iuxta text. *in l.* 1. § *per seruum*, *il.* 2. *in fine*, *ff. de acquir. possess.* & *in l. pignori*, 13. *ff. de vsucap.* facultatem tamen præsentandi non habeat, sed remaneat penes verum dominum debitorem, à quo præsentandi ius non auferatur, rectè fit quod talis creditor præsentare non potest, sicut idem in depositario tenet Guttier. *d. c.* 7. *n.* 17. At verò sequestro facto ex voluntate partium, vel præcepto iudicis, qui à possessione litigantes expulit, cùm tunc neutra pars litigantium possideat, & non sit alia persona, quæ possit præsentare nisi solus sequester, qui possidet, rectè fit quòd ipse tantùm præsentabit, vt docent Corras. *lib.* 3. *miscellan. c.* 8. *n.* 18. post Roch. Lambertin. & alios Cened. *d. q.* 10. *n. vlt.* & alij citati *ad c.* 7. *h.* 8 *de iurepat.*

Quamvis supradictus intellectus, & ratio adducta vera sit in rigore disputationis, & melius quàm omnes defendi possit, non displicet asserere propterea in creditorem iuspatronatus non transire, quia illius iuris, sicut & ipsius rei pignoratæ nullum dominium, nullàve possessio in illum transfertur, sed solùm nuda detentio donec debitum persoluatur à domino, probat text. *in l. si pignus* 37. *ff. de pignorat. act.* & in possessione probat text. *in l.* 1. §. *per seruum*, *il.* 2. *ff de acq. possess.* ac proinde cùm ad præsentationem faciendam dominium, vel saltem possessio in præsentante requiratur, veluti fundamentum validitatis ipsius, *d. cap. consultationibus*, *de iurepatron cap. querelam*, *de elect.* meritò effectum est, vt propter rem pignoratam iuspatronatus illi annexum in creditorem non transeat. Nec obstat quòd ius præsentandi, seu præsentatio ipsa est commoditas, vel quidam fructus iurispatronatus, iuxta doctrinam gloss. receptæ *verbo capitulo*, *ad fin. in cap. cùm olim*, *de maior.* & *obed.* & *gloss. vlt. in præsenti*, qui fructus à creditore percipiuntur: satisfit enim si aduertas receptionem illorum non pro nomine, prout à possessore, sed nomine alieno fieri, & vti talem in facto consistere. Vnde nil mirum si id contingat absque possessione, valide tamen

ad effectum restituendi, vel computandi ex intentione contrahentis; at verò præsentatio licèt fructus sit, nihilominus tamen talis est, cuius effectus non consistit solùm in facto recipientis, hoc est, præsentantis, sed etiam dependet ab institutione per Episcopum facienda, qui validitatem illius, & merita præsentia iudicare debet, & tenetur, iuxta text. *in cap. decernimus 16. quæst. 7.* Vnde cùm institutio attento iure non exhibeatur nisi illi, qui vero patrono vel saltem à possessore iuris præsentandi præsentatur, vt *suprà* dictum est, rectè fit, vt cùm creditor, nec verus dominus, nec possessor sit, facta per illum præsentatio non valeat.

Ex his colliges primò generum creditorem, cui propter non solutam dotem res in pignus data est in terminis text. *in cap. salubriter, de vsuris*, non posse interim præsentare ad Ecclesiam vacantem vigore iurispatronatus, quod eidem rei pignoratæ annexum est, quod secus dicendum foret, si ratio, quam communis assignat, consideraretur, eo quòd talis creditor fructus ex re pignorata in hac specie percipere potest in sortem principalem minimè computandos, probat text. *in d. cap. salubriter*, tradit gloss. & omnes *in cap. cum contra, de pignor. & in cap. 1. de feudis*, resoluunt Fortun. *de vltimo fine, illat 6.* Cou. qui plures refert, *var. lib. 3. c. 1. n. 3.* Geminian. *de vsuris commento 2. à n. 74.*

Secundò colliges data conuentione de facienda præsentatione per creditorem, si per illum facta sit, nullam vsuram committi, si quidem in hac specie creditor nihil lucratur quod debitori restituere, vel in sortem principalem computare teneatur, ac proinde vsuram cessare, quæ aliàs reperitur in receptione rei pecunia æstimabilis, & ita In specie resoluit Bero. *in cap. ex literis, infr. eod.* Pro quo etiam facit, quia deformitas vsuræ consistit in eo, quòd pro vsu rei mutuatæ pretium à mutuante recipitur, vnde cùm præsentatio propter coniunctionem, quam habet cum rebus spiritualibus, non recipiat æstimationem, nequaquam in illa vsura dabitur, eo quòd ex se non possit subire vicem pretij per quod prædictus vsus rei mutuatæ appretietur, iuxta resoluta per D. Thom. *2. 2. q. 78. art. 2. in corpore*, Abb. *in cap. vlt. n. 16. de vsuris*, Sot. *lib 6. de instit. quæst. 1. art. 2.* Nau. *in man. cap. 17. num. 207.*

4 *Præfatis Abbatibus committentibus vices suas*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus inferioris à Principe ad vnam causam non potest totam illam subdelegare, nec articulum iurisdictionem continentem, potest tamen articulum, qui nudi ministerij sit, de quo vide Abb. *in præsenti, n. 19.* Sanch. *de Matrim. lib. 3. disp. 31. n. 10.* Molin. *de iustit. tom. 6. disp. 15. n. 4. vers. vt habetur*, D. Barbos. *in l. cùm Prætor, §. 1. n. 119. cum seqq. ff. de iudic.* & quæ dixi *ad cap. cum causam 62. de appellat.*

5 *Quia contineatur in illa*, &c.] Notatur ad hoc quòd est necessaria protestatio, vbi impeditus non facit id, quòd tenebatur, de quo vide Pinel. *in auth. nisi, n. 43. vers. amplia quarto, C. de bonis maternis*, Rip. *de peste, cap. condescendendo, à n. 22.* Menoch. *cons. 100. n. 118.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q. 5. n. 23.*

6 In gloss. *Patrono*, vlt. ibi, *quia si ius præsentandi consistit in fructu.* Notatur ad hoc quòd præsentandi, seu electio est fructus iurispatronatus, & iuris eligendi, vt per Rebuff. *in tract. nominat. q. 17. n. 21.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel gloss. 41. §. 2. à n. 8.*

SVMMARIVM.

1. *Papa in sententiis, quas profert, ordinem iuris seruat.*
2. *Æquitas, & sola veritas rei spectatur in vniuscuiusque consistorio.*
3. *Sententia Papæ, vel Principis facit ius, & habet vim legis.*
4. *Exemplo optimi Principis firmiter iudicandum.*

Cap. In causis. XIX.

PApa sicut iudicat in causis, ita alij tenentur in 1
similibus iudicare, ideo Papa debet iudicare subtiliter, & secundùm rigorem iuris, nisi ex necessitate, vel vtilitate dispenset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 276.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 319.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 18. c. 9.*

Quæ Summi Pont. iudicio deciduntur.] Id est, ob 2
Summi Pont. personam, in cuius quidem, & vniuscuiusque consistorio, sola rei veritas, & æquitas spectatur, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 8. num. 19.*

Cùm in similibus causis, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
sententia Papæ, vel Principis facit ius, & habet vim legis, Tiraquel. *de iure primog. q. 40. n. 167.* eodem modo sententia Senatus ipsius Principis facit ius quoad omnes similes causas, Gam. *Lusit. decis. 53. in fine, & decis. 174. n 10. & decis. 228.* Pinel. *in l. 2. C. de rescindenda vendit. p. 1. c. 4. n. 2.* Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisdictionis delegata, n. 20.* Afflict. *Neapol. decis. 169. n. 9.* Francisc. Monal. *consil. 13. n. 5.* Ioseph. Ludouic. *Perus. dec. 90. n. 2. p. 2.* Barnab. Cornazan. *Lucens. dec. 29. n. 9.* Vincent. Franch. *dec. 258. n. 3.* Peregr. *cons. 91. n. 29.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 1. n. 27. & consil. 59 à n. 10. & cons. 80. n. 30. & cons. 671. n. 21. & cons. 676. n 2.* Alexand. Raoden. *respons. 47. num. 17. vol. 1.* Surd. *cons. 310. n. 17. & cons. 403. n. 83.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 16. n. 74.* Camil. Borrel. *in summa omnium decis. tit. 13. de legibus, num. 15.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 15. n. 27.* Cabed. *Lusit. decis. 212. num. 1. part. 1.*

Cæteri teneantur, &c.] Notatur ad hoc quòd exem- 4
plo optimi Principis firmiter iudicandum est, vt per Menoch. *cons. 52. n. 50.* Tametsi regulariter exemplis iudicandum non esse afferat text. *in l. nemo, C. de sent. & interl.* & illum, qui solis exemplis vtitur, ostendere se iuris imperitum, dicat Alberic. *in l. 1. n. 5. ff. de constitut. princip.* vbi post Iacob. de Rauenna carpit eos, qui vbi defuerint sibi iura & rationes, nihil aliud sciunt allegare, quàm quod ita fuit dictum, ita decisum tradit Boër. *in addit. ad Ioan. de Montaig. in tract. de parlam. p. 1. n. 8.* & post eum Franc. à Fonte *de potest. prereg. tit. 1. n. 15.* Sed *d. l. nemo*, intelligitur si exempla sint contra leges claras, & perspicuas, puta quia lata proponatur sententia contra casum legis, vt ideo ipso iure sit nulla, *l. 2. C. quando prouocare non est nec.* at non vbi exempla vertuntur circa iuris dubij interpretationem, vt bene explicat *gloss. vlt. in d. l. nemo*, & tradit Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 1. n. 29 & 30.*

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Sententia secunda in diuersa instantia contra primam lata, tenet mero iure, nec debet infringi, quamvis sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis iudicibus non fuit ostensa.*

2 *Exceptio suspicionis tanquam dilatoria ante litem contestatam allegari debet.*

3 *Exceptio omnis dilatoria regulariter ante litem contestatam opponenda, & probanda est.*

4 *Rescriptum impetrans ad delegatum debet facere mentionem de processu, & litis pendentia, quæ est super tali causa, aliàs commissio est nulla.*

5 *Reus conuentus coram iudice non suo, quando non opposuit exceptionem declinatoriam ante litem contestatam, sed solùm alias dilatorias & peremptorias, præsumitur tunc consensisse, & prorogasse iurisdictionem illius iudicis.*

6 *Sententia nunquam transit in rem iudicatam, vbi agitur de periculo animæ.*

Cap. Inter monasterium. XX.

1 SEntentia secunda in diuersa instantia contra primam lata tenet mero iure, nec debet infringi, quamvis sit iniusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis iudicibus fuit ostensa. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Butr. Bald. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 277.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 319.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. c. 10.*

2 *Tanquam dilatorias ante litis ingressum*, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio suspicionis, tanquam dilatoria ante litem contestatam allegari debet, vt per Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de recusat. art. 1. gl. 1.* Couar. *pract. c. 26. n. 2.* Soar. de Paee *in pract. tom. 1. p. 1. temp. 5. n. 21. & tom 2. c. 6. n. 7.* D. Barbos. *in l. si quis ex aliena, n. 74. & 79. ff. de iudic.* Rebuff. *in tract. de except.*

3 *n. 254.* nam regulare est omnem exceptionem dilatoriam ante litem contestatam, vel ante actum, qui post litem contestatam sequi solet, si sit causa, in qua lis contestanda sit, opponenda, & probanda est, vt per Socin. *reg. 167.* & Duen. *reg 363.* & cæteros citatos *ad cap. pastoralis, n. 2. suprà de except.*

4 *Nihil in secundis literis dicebatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd impetrans literas Apostol. ad delegatum debet facere mentionem de processu, & litis pendentia, quæ est super tali causa, pro qua postulatur rescriptum, aliàs commissio est nulla, vt per Perez *ad tit. 1. in princ. vers. hinc infertur impetrantem, lib. 3. Ordin. pag. 449. & l. 6. q. 33. vers. quid autem, tit. 12. eod. lib. 3. Ordin. pag 701.*

5 *Iudicium renuntiasse videntur.*] Notatur ad hoc quòd quando reus conuentus coram iudice non suo, non opposuit exceptionem declinatoriam ante litem contestatam, sed solùm opposuit alias exceptiones dilatorias, vel peremptorias, hoc sanè casu consensisse, & prorogasse iurisdictionem illius æquè præsumitur, vt per Menoch. *de præsumpt. lib 2. præs. 19. n. 6.*

6 In gloss. *Confirmantes*, vltim. ibi, *vbi vertitur periculum animæ.* Notatur ad hoc quòd vbi agitur de periculo animæ, sententia nunquam transit in rem iudicatam veritate comperta, vt per Tiraquell. *de re-*

tract. 2. §. 1. gloss. 2. num. 37. Bernard. *reg. 14. limit. 5.* Bonacos. *commun. crimin. p. 1. verbo, sententia, fol. 150. verso.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia contra priuilegium ostensum, vel non ostensum, tenet si ab ea non fuerit appellatum, vel supplicatum.*

2 *Confessio procuratoris vera, & non ficta præiudicat domino.*

3 *Confessio Prælati, seu alterius procuratoris de Ecclesia, quando eidem præiudicet, ostenditur.*

4 *Sententia per instrumenta, seu priuilegia de nouo reperta quando retractari debeat, remissiuè.*

Cap. Suborta. XXI.

QVando ostenso priuilegio Papa fert sententiam 1
contra priuilegium, illa sententia valet; si verò non fuerit ostensum iudici, & iudex proferat sententiam, & non appelletur, vel supplicetur, sententia deinde prætextu priuilegij non est retractanda. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Bald. Anch. Panor. Felin. Guid. Papæ, Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 278.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 320.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 18. cap. 12.*

Quia per confessionem partis, &c.] Ergo confessio 2
procuratoris vera, & non ficta præiudicat domino, de quo Hippol. *sing. 290.* latè Mascard. *de probat. conclus. 199.* vbi *n. 2.* resoluit dominum reuocare posse confessionem per procuratorem quovis tempore ante sententiam factam, dummodo probet, quòd errore facta fuit, & inde detrimentum secutum sibi fuisse.
Generaliter tamen, & in communi confessionem so- 3
lius Prælati, seu alterius procuratoris de Ecclesia eidem præiudicare, cùm aduersùs illam restitutione, vel reuocatione opus sit, tenent *gl. 1. & 3. in cap. vlt. de in integr. restit. lib. 6.* & expressè ex eo colligunt Anch. & Franch. *n. 1.* ac Domin. *n. 8.* Rota *decis 466. n. 1. in nouis*, & ex eo confirmatur, quia confessio, de qua agimus, dicitur hic facta in iudicio, & ita ex necessitate illius per modum contentiosæ iurisdictionis, in quibus terminis fere omnes agnoscunt solius Prælati confessionem Ecclesiæ præiudicare, sicut & tutoris, procuratoris, & similium, sic intelligentes text. *in præsenti, & in d. cap. vlt. & c. 2* vbi gloss. *verbo, sponte, de capellis Monach. cap. vlt. de confess. c. 1. in fin. princ. vt lite non contest.* cum similibus; contrarium dicentes, quando confessio facta est extra, & absque necessitate iudicij per viam iurisdictionis voluntariæ, iuxta textus, quos ita asserunt procedere, *in l. certum § sed an, & ipsos, ff. de confessis, l. si defensor 10. in princ.* aliàs *l. si sine, in princ. vers. sexus, ff. de interrog. action. l. proinde, §. procurator, ff. ad legem Aquil.* tradunt Abb. *in d. c. vlt. n. 10 de confessis, & in c. dudum, el. 2. n. 30. de elect.* Aret. *cons. 63. n. 1.* Mascard. *de probat. concl. 367. n. 22. & 23.* Card. Tusch. *tom. 1. lit. C. concl. 669. n. 34.* Sarm. *lib. 3. select. c. 11. n. 5.* & citati ab Octauian. *Pedem. dec. 39. n. 6. & 34.* Surd. *cons. 336. n. 4. lib. 3.*

Prætextu priuilegij de nouo reperti, &c.] An, & quan- 4
do sententia per instrumenta, seu priuilegia de nouo reperta retractari debeat, vide Gregor. *l. 23. tit. 14. part. 5* Soar *tom. 2 commun. opin. lib. 7. tit. 8. n. 9. p. 387.* Guttier. *de iuram. confirm. part. 3. cap. 7. num. 7.* Molin.

de iustitia, tr.2.disp.568.n.6. Peregr. *de iure fisci, lib.7. tit.4.n.7.* & in transactione Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper.lib.2.concl.41.consid.1.n.7.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia à qua fuit appellatum retractatur si constat testes ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse.*

2 *Testium publicatio an, & quando sit de substantia iudicij, remissiuè.*

3 *Sententia, quæ nititur duobus fundamentis, vno vero, & altero falso, sustinetur ex vero.*

Cap. Cum I. & A. XXII.

1 QVando testes qui iurant erant conspiratores, & propter eorum dicta, & non aliorum, sententia fertur, si appelletur, sententia est retractanda; si verò non propter eorum dicta, sed aliorum fuit lata sententia, non est retractanda, conspiratores enim possunt iurare de aliis rebus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Guid. Papæ, Alexand. de Neuo, Cojac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.278.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 320. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib.2. tit. 18. cap.11.*

2 *Depositionibus coram partibus*, &c.] An, & quando testium publicatio sit de substantia iudicij, vide Masant. *de ordin. iudic. p.4 distinct.9.n.22* Franc. Marc. *decis.796 n.4.& 5. p.2.* Viuian. *Neapol. decis.32.* Perez *ad tit.11. in princ. verbo, testigos, vers. ex quo infertur, lib.3. Ordinam. pag.669.* Menoch. *de arbitr. lib.1.q.33.& consil.100. à n.234.* Guttier. *pract. lib.1.q.99.n.4.* Auend. *respons.1. n 8.* Azeued. *l. 10. n.2. ad finem, tit.6. lib.4. nouæ recop.* Soar. de Pace *in pract. p.1. tom 8. n.131.* Morl. *in emporio iuris, p.1. tit.11. n.70.* Rutger. Ruland. *de commiss. p.1. lib.7. c.1.* Surd. *decis 36. n.6.* Mascard. *de probat. concl.1296. n.4.* Amat. Roder. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c.8. n 9. cum seqq.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. q 14. art.6. concl.1. & q.25. art.1.* D. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. p.3. n. 52.* Mendez à Castro *in praxi Lusit. lib.3. c.14 à n.3.* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit. 42. de iudic. n.83.*

3 *Fuerat sufficienter ostensa*, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia, quæ nititur duobus fundamentis, vno vero, & altero falso, sustinetur ex vero, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, limit.61. n.56.*

SVMMARIVM.

1 *Damnatus actione iniuriarum infamis est, & per Papam potest fama restitui.*

2 *Iniuria non tam facto, quàm verbis irrogatur.*

3 *Iniuria verbalis non tantùm dicitur, quæ verbo tenus, sed etiam quæ scribendo fit.*

4 *Iniurians tenetur actione iniuriarum, etiam quod dicat verum, & etiam quod proueniat culpa iniuriam passi.*

5 *Iniuriarum condemnatus notatur infamia.*

6 *Papa solus, vel Princeps ad famam restituere potest.*

7 *Infamia facti an per Papam, vel Principem remoueri possit.*

8 *De minimis non est curandum.*

9 *Infamia non incurritur ex leui iniuria.*

Cap. Cùm te. XXIII.

LIcèt condemnatus actione iniuriarum sit infamis, tamen secus si sit minima. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Felin. Panorm. Anania, Henric. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 278.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 320.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret. lib.2. tit.11. cap.1.* 1

Eo quod diceres, &c.] Et sic non tam facto, sed etiã 2
verbis irrogatur iniuria, vt per Couar. *lib.1. variar.*
c.11. n.1. Et non tantùm dicitur verbalis iniuria, quæ 3
verbo tenus, sed & ea, quæ scribendo fit, quia scriptura loquitur, *l. non figura 37. vers. quatenus, ff. de actionibus, & obligat gloss. verbo, conuitium, in l.1 ff. de iniuriis*, Capel. Tholos. *decis. 127. n.1.* Farin. *in praxi crimin. p.3. q.105. n.4.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.2. concl.104.*

Equum tuum non esse minoris pretij, &c.] Vnde colligitur iniuriantem teneri actione iniuriarum etiam, quòd dicat verum, & etiam quòd proueniat culpa iniuriam passi, de quo vide Bajard. *ad Clar. §. iniuria, n.70.* Menoch. *cons.41. n.6. & 29. cum seqq.* Surd. *decis. 89. n.27.* Farin. *d.q.105. n.127. & p.4. cons.30. lit. V.* 4

Te notaret infamia.] Quia iniuriarum condemnatus notatur infamia, Clar. *§. iniuria, num. 5.* Farinac. *d. quæst. 105. à num. 61.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 2. concl.102.* 5

Beneficium restitutionis ad famam à Sede Apost.] &c. 6
Notatur ad hoc quòd solus Papa, vel Princeps ad famam principaliter restituere potest, vt per Felin. *in cap. at si clerici, §. de adulteriis, n.11.* vbi Dec. *n.18. de iudic* Cou *lib.3. var. c.3. n.3.* Bernard. *reg.526.* optimè
Sfortia *de in integrum restitutione, p.2. q.92.* An autem 7
infamia facti per Sedem Apost. vel alium Principem remoueri possit, vide Tiraq. *de constit. p. 3. limit.7. n. 10.* Roman. *sing. 469.* incipit, *dubitatio est magna*, Farin. *in praxi crimin. p.1. q 6. n.45. vers in proposito.*

Quod nulla fuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd de minimis non est curandum, vt per Tiraq. *de iudic. in rebus exiguis, à princ.* vbi *in vers. decimò*, quòd nullum, & minimum æquiparantur. 8

Vel minima facta iniuria.] Ergo infamia non incurritur ex leui iniuria, vt per Tiraq. *de iudic. in rebus exiguis, vers.64* Verùm contrarium meliùs ex hoc text. deprehenditur, vbi fuit opus restitutione in integrum ad hoc, vt condemnatus pro minima iniuria infamiam non incurreret, ergo si non fuisset restitutus, illam incurrisset, prout aduertunt Clar. *§. iniuria, n.9. vers. item condemnatus*, Soar. *in thesauro recept. sent. lit. I. n.29* Farin. *d.q.105. n.65.* 9

SVMMARIVM.

1 *Sententia reuocata propter defectum iurisdictionis, vt quia vnus ex iudicibus publicè excommunicatus erat, vel propter iuris ordinem non seruatum, iterum de nouo causa principalis est videnda.*

2 *Sententia lata à iudice excommunicato nullius prorsus est momenti.*

3 *Actus, & sententia vitiatur in totum, si ex pluribus exercentibus iurisdictionem vnus solus sit excommunicatus, etiamsi plures iudices fuissent dati cum clausula*, quòd si non omnes, *&c. vt num.4.*

5 *Arbitri*

5 *Arbitri electi à partibus seruato iuris ordine sententia, si sit excommunicatus, nullius est momenti.*

6 *Sententia interlocutoria & simplex decretum latum à iudice excommunicato est nullum.*

7 *Sententia lata à iudice excommunicato an possit per partes ratificari, remissiuè.*

8 *Sententia ab excommunicato occulto lata valet.*

Cap. Ad probandum. XXIV.

1 SEntentia reuocata propter defectum iurisdictionis, vt quia vnus ex iudicibus publice excommunicatus erat, vel propter iuris ordinem non seruatum, iterum de nouo causa principalis est videnda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Felin. Panorm. Bald. Henric. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 279. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 321. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect.* 4. *Decret. lib.* 2. *tit.* 11. *c.* 2.

2 Collige ex text. sententiam latam à iudice excommunicato nullius prorsus esse momenti, vt per gloss. *hic verbo, innodatus*, Bald. *n.* 1 Butr. *n.* 3. Panorm. *n.* 2. & Felin. *in princ.* Vant. *de nullis. tit. de nullit ex defectu iurisdictionis, n* 137. Soar. *tom* 5. *disp.* 16. *sect.* 1. *num* 6. Ant. Ricciul. *de iure person. extra gremium Ecclesiæ existent. lib.* 5. *c.* 18. *n.* 1.

3 Amplia primò procedere siue excommunicatus exerceat iurisdictionem solus, siue simul cum aliis, nam sufficit, quòd vnus tantùm sit excommunicatus, ad hoc vt actus, & sententia vitietur in totum, vt expressè probat text. *in præsenti*, ibique docent Innoc. Host. *n.* 1. Ioan. Andr. *n.* 3. Butr. *n.* 7. Imol. *sub num.* 5. *vers. item actus sententiandi*, Panorm. 4. quos refert & sequitur Anton. Ricciul. *d. c.* 18. *n.* 7.

4 Secundò amplia, vt procedat etiam si plures iudices fuissent dati cum clausula, *quod si non omnes*: nam nihilominus procedendo cum vno excommunicato inficiunt propriam iurisdictionem, vt post Ioan. Andr. Host. & Panorm. *in præsenti*, resoluit Ant. Ric. *d. c.* 18. *n.* 8. vbi *n.* 8. declarat procedere in iudicibus delegatis, secus dicens in duobus, aut pluribus Ordinariis, quorum si vnus sit excommunicatus, & alter non, sententia sustinetur ex persona non excommunicati, & *n.* 10. pariter declarat, vt procedat quando iudices non excommunicati admittunt scienter excommunicatum, secus si ignoranter, quia tunc sententia sustinetur ex auctoritate eorum, qui non erant excommunicati.

5 Tertiò amplia vt procedat in arbitro iudice electo è partibus, vt iudicis partes suscipiat, & per suam sententiam liti finem imponat seruato ordine iudiciario, huius enim sententiam pariter nullius esse momenti, tenuerunt Panurmitan. *hîc sub numero* 2. Dec. *in cap. intelleximus, num.* 1. *de iudic. & in cap. post cessionem, numero* 22. *de probat.* Victoria *de excommunicatione, num.* 16. Guttier. *canonic. lib.* 1. *c.* 1. *n.* 74. *cum seqq.* Anton. Ricciul. *d. cap.* 18. *num.* 5. optimè Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 32. *num.* 31. *vers. septimò.*

6 Quartò amplia vt procedat non solùm in sententia diffinitiua, sed etiam interlocutoria, & in simplici decreto, vt post Bald. *in rubr. C. qui admitti, n.* 19. docet Ant Ricciul. *d. c.* 18. *n.* 2.

7 Quintò amplia, vt procedat siue iudex fuerit excommunicatus à principio, siue medio tempore, vt dixi *ad cap. si eitatus* 13. *num.* 5. *de rescript.* An autem sententia lata per iudicem excommunicatum possit à partibus ratificari, vide Socin. *in cap. sacris*, *n.* 274. *de sententia excommun.*

Publicè innodatus, &c.] Notatur ad hoc quod sen- 8
tentia ab excommunicato occulto lata valet, quia talis non erat de necessitate vitandus, siue esset iudex ordinarius, siue delegatus, vt docent *hic* Bald. *num.* 1. Butr. *num.* 3 Panorm. *num* 2 & Felin. *in princ. numero* 3. Conat. *in cap. alma mater, part.* 1. § 7. *num.* 9. & § 11. *num.* 4. Padil. *in l.* 1. *num.* 51. & 52. *C. de iuris, & facti ignorantia*, Guttier. *d. cap.* 1. *num.* 76. & 81. Mascard. *de probat. concl* 649. *n.* 35. Sbroz. *de officio Vicarij, lib.* 3. *q.* 17. *n.* 6. Sanch. *de matrim lib.* 3. *disp.* 32. *n.* 1. 41. & 40. Less. *de instit. lib.* 2. *cap.* 29. *dubit.* 7. Ant. Ricciul. *d. c.* 18, *num.* 54.

SVMMARIVM.

1 *Res inter alios iudicata aliis non nocet, nisi ei, qui cùm sibi primum actio & defensio competeret, sustinuit sequentem agere.*

2 *Sententia inter alios lata nocet scienti, & pro suo interesse non comparenti.*

3 *Res inter alios acta aliis nocet cùm causæ sunt connexæ, & in causa filiationis, vt n.* 4.

Cap. Quamvis. XXV.

Gregor. IX.

QVamvis regulariter res inter alios iudicata aliis 1
non noceat, tamen nocet ei, qui cùm sibi primùm actio, & defensio competeret, sustinuit sequentem agere, nocet etiam illi, qui passus est eum, à quo habuit causam experiri. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Henric. Felin. Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. *in ration. secundò libri iuris Pontif. pag.* 279. Alagona *in compend. iur. Canonici pag.* 321. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. & 2.

Et tamen qui cum sibi primum, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd scienti, & pro suo interesse non comparenti nocet sententia inter alios acta, vt per Duen. *reg.* 274. *limit.* 1 Faciunt quæ Flamin. *de resign. lib.* 1. *q.* 16. *n.* 34. Vnde Menoch. *cons.* 319. *n.* 5. resoluit, quòd debitor, qui passus est causam super rei pignore datæ tractari à creditore, si is creditor succumbat non poterit impedire executionem, & *n.* 6. tenet quòd fideicommissarius, qui passus est etiam ratione iuris sui tractari causam validitatis testamenti à solo hærede, si ipse hæres succumbat, non poterit impedire sententiæ executionem.

In gloss. *Res inter alios*, ibi, *hæc regula fallit in multis* 3
casibus, scilicet cùm causæ sunt connexæ, vt per Tiraq. *in tract res inter alios, vers. limita* 22.

In ead. gloss. ibi, *item in causa filiationis*. Vide Tiraq. 4
de retract. tit. 1. § 5. *gloss.* 16. *n.* 3. & *d. tract. res inter alios limit.* 17. & vide ad quid Cald. Pereira *de renouat. emphyt. q* 10 *n* 18. & dixi de hac re *in tract. Axiom. iuris vsufr. Axiom.* 199. *n.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarij duo si pronuntiant contraria, tenet sententia pro reo, nisi in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si verò delegati discordant, delegans est adeundus; si arbitri, neutra tenet.*

2 *Matrimonij pro causa in dubio iudicandum est, declarata, vt n.3.*
4 *Dotis in causa ad eius fauorem in dubio iudicatur.*
5 *Libertatis in causa ad hominis liberi fauorem in dubio iudicatur.*
6 *Testamenti ad fauorem semper iudicandum.*
7 *Alimentorum in causa pro illis semper est iudicandum.*
8 *Sententia in dubio ferenda est pro fisco quando causa agitur cum persona non priuilegiata.*

Cap. Duobus. XXVI. & vlt.

1 ORdinarij duo si pronuntiant sententias diuersas, tenet sententia quæ est pro reo, non pro actore, nisi in causa fauorabili pro actore, vt in matrimonio, libertate, dote, vel testamento; si iudices non sunt ordinarij, sed delegati, sententia pendebit arbitrio delegantis, si ex compromisso, neutra habet vigorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Alex. de Neuo Cujac. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 280. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 321. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2.

2 *Putà matrimonio.*] Notatur ad hoc quòd in dubio pro matrimonio indicandum, vt per Panorm. *hic, & in cap. licèt ex quadam, n.*4. *&* 5. *de testib.* Hieron. Grat. *inter consilia matrimon alia, cons.*75. *n.*7. Mascard. *de probat. concl.*1023. *à princ.* Menoch. *remed.*4. *adipiscenda, n.*789. *& de arbitr. casu* 475. *n.*20. *&* 21. *& cons.*199. *n.*54. *& cons.*215. *n.*7. *& cons.*227. *n.*10. Gail. *lib.*2. *obseru* 94 *num fin.* Nauar. *sub tit de sponsal. cons.*23. *num.*1. Sayr. *in claui Regia, lib.*12. *c.*19. *n.*15. Valer. Regioald. *in praxi fori pœnit. lib.*31. *n.*19. Sanch. *de matrim. lib.*1. *disp.*18. *n.*5 Guttier. *eod. tract. cap.*3. *à num.*16. *& c.*63. *n.*30. optimè Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.*1. *comparat.*16. *à n.*7. Menoch. *de præsumpt. lib.*2. *Præsumpt.*71. *num.* 30. vbi quòd in causis matrimonialibus opinio aduersùs communem retinenda est, de quo etiam Cott. *in memor. verbo nuptiarum, pag.*618. quem refert parens meus *in comment. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib.*3. *tit.*64. §. 1. *n.*8.

3 Primò declara, vt procedat quoties hinc inde, vbi de matrimonio agitur contrahendo, datur paritas personarum, secus data disparitate, nam tunc pro eo non esse præsumendum, tenent multi citati à Franc. Molin. *d. comparat.* 16. *à numero* 8. vbi *num.* 9. ab hac communi & ferè omnium traditione discedit, & meritò tenet non procedere de iure Canonico, quo attenta paritas, vel imparitas personarum non consideratur. Secundò declara quoties agitur de matrimonio, quòd contractum fuisse constat, & agitur de illius dissolutione, secus quando agitur de probando matrimonio, vt per Paris. *cons.* 15. *num.* 19. *lib.*2. Socin. iunior *cons.*68. *num.*32. *lib.* 2. quos refert & sequitur Menoch. *cons.*199. *num* 54. sed hanc opinionem falsam, & in iure periculosam esse refert Francisc. Molin. *d. comparat* 16 *num* 14 pariter aduertens Paris. non loqui in eo casu ad quem per Menoch. adducitur, sed quoties agitur de matrimonio contracto in præiudicium prioris matrimonij, de cuius validitate disputatur, tunc non debet fieri interpretatio in fauorem secundi, & ita intelligendus Socin. *loco proximè citato*, nam, & hæc est in hoc casu communis sententia ex latè traditis per Mascard. *concl.* 1019. *à num.*8. *& concl.*1126. *n.*7. At vbi de noua matrimonij probatione agitur, latissima debet fieri interpretatio, quamvis non constet in matrimonium fuisse contractum, & in his terminis loquitur text. *in præsenti*, sic communiter ab omnibus intellectus quos *suprà* recensui, affirmantes pro matrimonio in dubio iudicandum, & in eo probando leniores probationes vltra iuris communis regulas sufficere, pro quo iudices possunt etiam aduersùs communem illius singulari prærogatiua iudicare, Beter. *cons.* 80. *n.*21. *&* 22. Gail. *d. lib.* 2. *obseruat.*94. *n.*19. Vltimò declara huius text. conclusioné non procedere, quando matrimonium fuit per metum contractum; vt cum Purpurat. *cons.*575. *n.*16. *lib.*1. tenet Seraph. *decis.*893. *n.*32. *&* 33. ibi, *Quia cùm constet metu esse contractum, non debemus ei fauere, nam nuptiæ coactæ malos exitus habere solent.* Farin. *decis.*245. *n.*17. *in censur.* ibi, *Nec cos mouit quòd in dubio pro validitate matrimonij pronuntiandum est, nam extantibus prædictis sumus extra probabilem dubitationem, nec procliues esse debemus in fauorem huius contractus, alieno impulsu potius, quàm propria inductione, & tempore quadragesimali contra Canonum prohibitionem celebrati.* Monald. *cons.*6. *n.* 14. *p.* 2. ibi, *Et in hoc multum oneratur conscientia iudicis, cùm æquè fauor debeat sic dissoluere matrimonium contra legem Dei contractum, sicut legitimum confirmare.*

Dote.] Notatur ad hoc quòd in causa dotis in eius 4
fauorem in dubio iudicatur, vt per Palat. *in repetit. cap per vestras, de donat. inter virum, & vxorem, notab.* 3. *in principio, num.*4. *vers. sed in hoc*, Couar. *lib.*1. *variar. cap.*2. *num.*6. Tiraquell. *de pia causa, priuil.*147. Viuian. *tom.*2. *commun. opinion. lib.* 7. *t.*1. 27. *num.* 6. *versic.*7. Sayr. *d. num.*15. Galganet. *de iure publico, lib.*2. *tit.*37. *num.*56.

Liberate.] Notatur ad hoc quòd in causa libertatis 5
ad fauorem hominis liberi iudicantur, vt per Cassan. *in consuetudinibus Burgund. fol.*302. *n.*13. *cum seqq.* Sayr. *d. n.*17 Galganet. *d. tit.*37. *n.*55.

Seu testamento.] Notatur etiam ad hoc quòd ad 6
fauorem testamenti semper iudicatur, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.*4. *præsumpt.*10. *num.*12. *cum seqq.* Sayr. *d. n.*15.

In causa fauorabili.] Putà alimentorum, nam in 7
dubio semper pro illis est iudicandum, Lara *in l. si quis à liberis, §. vtrum, num.*75. *ff. de liberis agnoscendis,*
Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæst.* 25. *num.* 12. Sic etiam 8
sententia in dubio ferenda est pro fisco, quando causa agitur cum persona non priuilegiata, & vide Couar. *lib.*1. *variar. cap.*16. *num.* 3. Bonacos. *commun. crimin. part.*1. *verbo, iudex, fol* 100. *& part.* 2. *verbo, opinio, fol.* 56. Menoch. *cons.* 395. *num.* 90. *& de præsumpt. lib.*2. *præsumpt.* 72. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 25. *n.*29. Peregr. *de iure fisci lib.*7. *tit.*3. *num* 43. Farin. *fragment. crimin. part.* 1. *lit. F. num.*187. Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & crimin. different.*164. *n.*7. vbi *num.*8. aduertit hoc procedere in ciuilibus, seu quando fiscus est actor ex contractu, nam tunc habet hoc priuilegium vt existentibus probationibus paribus inter ipsum fiscum actorem, vel alium priuatum reum, sit pronuntiandum in fisci fauorem; secus autem erit in criminalibus, seu quando fiscus ageret ex causa lucratiua descendente ex crimine, quia tunc firma erit regula, & iuris conclusio, vt in fine litis, & in sententiando magis faueatur reo, quam actori.

De

De Appellationibus, recusationibus, & relationibus.

Tit. XXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hanc rubr. scribentes.*
2 *Appellationis materiam qui Doctores tractent, citantur.*
3 *Appellare aliquando importat aliquem nominare, interdum significat accusare, nonnunquam importat remedium, de quo in præsenti.*
4 *Appellatio definitur vt sit à minori iudice etiam extraiudicialiter procedente ad maiorem legitimè facta ordinaria prouocatio ad reparandam sententiæ iniquitatem.*
5 *Appellatio per quam necessaria fuit.*

1 SVPER hanc rubr. scripserunt Zabarel. Io. Andr. Aoan. Butr. Anchar. Panorm. Felin. Dec. Bald. Mantua, Berui. Franch. Præp. Cujac. Guillelm. Durand. *in breuiario iuris Canon. & in speculo iuris, lib 4. sub hoc tit.* Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 272. Martin. Mesnart. *in epitome Decretal. fol.* 84. Petr. de Rauenna *in compendio iuris Canonici,* Daniel Venator *in analysi methodica iuris Pontif. à pag.* 310. Goffred. & Host. *in summa huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decretal.* Zypæ. *in analytica postremi iur. Eccles. enarrat. pag.* 135. Lancel. *in instit Canon.* Canys. *in summ. iuris Canon.* Casarel. *in erotem. eiusdem iuris*, Barthol. Carthag. *in exposit. titulorum eiusdem iuris*, nouissimè Ioan. Hunor. *lib. 1. summ. in Decretal* omnes *sub hac rubr. & tom. 4. repet. super iure Canon. ad lib. 3. Decret.* Math. Nerutius, & Ioan. Crutus.

2 De materia huius tit. agitur apud Lusitanos *in Ordinat. Regia lib. 2. tit. 69. & 70.* vbi parens meus, & apud Castellanos *tit. 23. partit. 3.* vbi Greg. *& tit. 16. lib 3 Ordin.* vbi Perez, *& tit. 18. lib. 4. noua recop.* vbi Azeued. Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tract. de appellat.* Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib. 2. tit. de appellat.* Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. vltim.* Bellacom. Viuian. & alij *tom. 2. commun. opin. lib 7 tit. 22. cum seqq.* Brunot. à Sole *in locis communibus, verbo, appellatio,* Cardos. *in praxi iudicum, eod. verbo,* Galganet *de iure publico, lib. 2. tit. 40. cum seqq.* & de appellationibus integros tractatus ediderunt Bonincontrus *tom. 5. tractatuum Doct. fol.* 55. Ioan. Ferrarius *eod. tom. 5. fol.* 62. Petr. Gregor. Tholos. Petr. Greg. Brederodius, Iul. Cæsar, Rugihellus, & Sigism. Scacc. *de appellationibus temporum diuersis*, Albericus Gentilis *de appellationibus Ecclesiæ Africanæ ad Romanam Sedem*, Marius Antonius Capella.

3 Appellare, sicut & appellatio multiplicem habet significationem, aliquando enim importat si non propriu appellatiuo, tamen nomine dignitatis scilicet, vel officij aliquem nominare, de qua significatione agunt Doctores *in l. filia 18. § 1. de condit. & demonst. l. si quid, §. vlt. ff. de legat. 3. l. si hæredes 127.* vbi Bart. annotauit, *ff. de legat. 1. cap. quoniam Abbas 14. de offic. deleg. cap. requisisti 15. de testam §. appellamus, Inst. de actionib.* Aliquando verò appellare significat accusare, *l. ad iudicium vocare, l. qui prior 19. ff. de iudiciis,* & in hoc sensu idem est quod interpellare, *l. si fideiussor 17. § vltim. ff de fideiussor.* ibi, *cùm interpellatus reus,* & ibi, *cùm interpellaretur*, post alios Couar. *pract. c. 39. n. 1. vers. 3. & n. 7. vers. hinc etiam,* in qua significatione intelligitur à nonnullis *cap. de priore 31. infr. hoc tit.* Aliquando tandem accipitur provt importat remedium, de quo *hic* agitur.

Appellatio definitur, vt si à minori iudice etiam extraiudicialiter procedente ad maiorem legitimè facta ordinaria prouocatio ad reparandam sententiæ iniquitatem, siue per malitiam siue per ignorantiam acciderit. Locu generis ponitur prouocatio, quæ latissimè patet, & plerasque comprehendit prouocationes, quæ propriè appellationes non sunt: vt constat ex *cap. cùm sit Romana, hoc tit.* cum aliis Dixi, *ordinaria*, vt reiicerem subsidiarias prouocationes. Adieci, *à minori ad maiorem*, tum vt ostenderem nequaquam appellari posse ad illus, qui cum inferiori idem tribunal constituunt, *cap. Romanam, hoc tit. in 6.* cum similibus; tum vel maximè, quia in hoc magna ex parte consistit substantia appellationis, *c. 2. de consuet. lib. 6.* vbi gl. *verbo officialis*, vbi dixi. Insuper apposui, *iudice etiam,* &c. tum vt reiicerem priuatas personas, à quibus propria non datur appellatio, tum vt comprehenderem iudicem etiam extraiudicialiter procedentem. Deinde adiicitur particula, *legitimè*, vt includantur omnes solemnitates requisitæ ad validitatem appellationis. Denique apponitur, *ad reparandam iniquitatem*, vt excludantur alia remedia quæ directè, & principaliter non respiciunt iniquitatem, sed vel nullitatem sententiæ, vel aliud diuersum. Tandem adieci, *siue per malitiam, siue per ignorantiam*, vt vtramque causam iniquitatis comprehenderem, siue iniquitas à parte rei contigerit, siue de futuro speretur, iuxta exemplum *cap. bona 51.* ibi, *ne quis eum præsumeret molestare, infr. hoc tit.* 4

Appellatio per quam necessaria fuit, cùm enim satis frequenter euenerit vt inferiores iudices, vel per malitiam, aut ignorantiam iniquas ferrent sententias, oportuit omnino adhibere remedium quo iniquitas; vel imperitia iudicantium corrigeretur, quamvis aliquando per accidens, & præter intentionem contingeret sententias reformari in peius, *l. 1. in princ. ff. hoc tit.* Duplici autem de causa contingere potest quòd quis huc remediu vtatur, altera confidentia iustæ litis, quia iniustè grauatur à iudice: altera differendæ executionis gratia, vt ita mora interiecta iustum iudicis præceptum executioni mandari nequeat. Primò casu licet, quia hoc est prudenter euadere grauamen iudicis inferioris, patet *Actor. 15.* vbi S. Paul. Cæsarem appellauit, *d. l. 1. cap. omnis oppressus*, cum multis *ibid. 2. q. 6.* Secundò prorsus illicitum, facit namque appellans ita calumniosè se defendens iniuriam iudici, cuius officium impedit, & honorem offendit, contra *l. omnem honorem, C. quando prouocare. cap. vt debitus 59 in princ. infr. hoc tit.* Deinde aduersarium lædit, cuius iustitiam quantum potest perturbat, expendit eleganter S. Thom. *2. 2. q. 69. art. 3. in corpore.* Soar. *in pract. tom. 1. p. 6. in proœm. ex n. 1.* Appellatio an iuris naturalis, seu potiùs humani inuentum sit, dixi ad *cap. Ad nostrum 3 post n. 4. hoc tit.* 5

SVMMARIVM.

1 *Beneficij collatio facta post appellationem ex probabili, & verisimili causa interposita est ipso iure nulla.*
2 *Testis illegitimus in causa summaria repellitur.*
3 *Iudex non admittens appellationem si causa est criminalis deponitur.*

4 *Sententia*

4 *Sententia alicuius censura si proferatur post appellationem est ipso iure nulla, potestque clericus pendente tali appellatione celebrare.*

Cap. Dilecti. I. *Alex. III.*

1 SI post factam appellationem ex causa probabili, & verisimili iudex confert beneficium, collatio est nulla, & quicquid facit est irritum, & qui differt per sex menses conferre Ecclesias malitiosè, perdit ius suum, quod transfertur ad superiorem. Colligont ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Dec. Alex. de Neuo, Præpos. Beroi. Franch. VVames. Cuiac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 188. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 324. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. & nouissimè de Valboa *tom.* 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 10. *c.* 1.

2 *Super quibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd testis illegitimus etiam in causa summaria repellitur, vt per Afflict. *decis.* 355. *n.* 9. Marant. *de ordine iud. p.* 6. *art.* 15. *num.* 34.

3 In gloss. *Grauem*, ibi, *deberet deponi Archiepiscopus, qui non detulit appellationi*. Ergo iudex non admittens appellationem si causa est criminalis deponitur, vt per Marant. *de ordine iudic p.* 6. *acta* 2. *princ. verbo, quandoque appellatur*, *n.* 210. & *n.* 399 *in q.* 6. *princ.* Boër. *decis.* 153 *n* 4. Lancel. *de attent. cap. vlt. de pend. attent. n* 243 Sigism. Scacc. *de appellat. q.* 13. *n.* 101. & 112. declarat, vt omnes pœnæ cessent quando iudex non admisit appellationem, quæ non debebat admitti, donec scilicet ei fuerit inhibitum, & *n.* 113. pariter declarat, quando probabiliter dubitari posset, an appellatio esset admittenda, quia ratione probabilis dubij excusatur.

4 In gloss. *Post appellationem*, ibi, *quæ si legitima fuit sententia suspensionis, vel interdicti, postea lata non tenuit.* Notatur ad hoc quòd sententia alicuius censuræ, vt est excommunicatio, suspensio, & interdictum, si proferatur post appellationem, est ipso iure nulla, & tunc excommunicatio non sortitur effectum suum, & ideò clericus excommunicatus post interpositam legitimam appellationem, potest pendente appellatione absque aliqua irregularitate celebrare, Lap. *alleg.* 1. *n* 2. Paris. *cons.* 28. *n* 29. & 30. *vol.* 4. Lancel. *de attentatis, p.* 2. *c.* 12. *n.* 98. *in præfat. & limit.* 26. *n.* 5. Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubr.* 11. *c.* 15. *n.* 52. & 53. Scac. *d. tract. huius tit. q* 17. *n.* 22. & *n.* 54. vbi *n.* 55. ampliat etiam si appellatio sit extraiudicialis, & *n.* 56. temperat quando iudex est datus cum clausula, *appellatione remota*, quia tunc ipse potest excommunicare etiam probabiliter appellantem, & *num.* 57. resoluit, quòd dicens se esse excommunicatum post appellationem, debet hoc probare, & citat Rebuff. *de nomin. q.* 14. *n.* 23.

Cap. Inter cætera. II.

5 APpellatio generalis, id est, facta super omni causa, quæ contra appellantem posset aliquo tempore moueri non valet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Præpos. Butr. Anchar. Dec. Bald. Franch. Panorm. Felin. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 189. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 324. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 2. & est post Concil. Lateran. *p* 10. *c.* 2.

6 *Qua aduersus eum aliquo tempore*, &c.] Ergo à futuro grauamine appellari non potest, vt per Guid. Papæ *tract. de appellat. q.* 26. *n.* 26. Sigismund. Scacc. *eodem tract. q.* 5. *n.* 120. vbi tamen *n.* 110. resoluit posse appellari à futuro grauamine in casu quo grauamen esset irreparabile per appellationem subsequentem; & *n.* 112. exemplificat in tortura futura, & *n.* 114. pariter dicit à futuro grauamine posse appellari quando esset comminatum per iudicem, quia ex præsenti communicatione dicitur causata iusta grauaminis causa, & *n.* 115. resoluit appellationem extraiudicialem posse interponi à futuro grauamine.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non datur à correctione legitima, quam facit Prælatus Regularis in subditum Monachum, nisi modum excederet*, & n. 2.

3 *Appellatio quando detur à correctione legitima secundum vniuscuiusque Religionis priuilegia ostenditur.*

4 *Clericus subditus non potest à correctione appellare, quam facit contra eum ius superior.*

5 *Appellatio an à iure humano inuenta sit, ostenditur*, & num. seqq.

10 *Prælati Regulares recusari non possunt.*

Cap. Ad nostram. III.

REgulares, vel alij non possunt appellare à correctione legitima, quia appellatio non debet fauere delinquenti, nisi in correctione excedatur modus. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Dec. Butr. Felin. Panorm. Bald. Henric. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Pap. Cujac. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 289. Alagona *in compend. iur. Canonici, pag.* 324. & *tom* 4. *repet. super iure Canon. ad secundum librum Decret.* Matthæus Nerus & Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib* 2. *cap.* 3. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p* 10. *c.* 4. 1

Probat hic text. à correctione legitima, quam facit Prælatus Regularis, putà Abbas in subditum Monachum, non dari appellationem, secus quando modum excederet, quo casu loquuntur text. *in cap. de Priore, infrà hoc tit.* vbi Prior Regularis, qui appellationi Religiosi non detulit, grauiter puniri iubetur, & *cap. licet, de offic. Ordin.* vbi dicit Pontifex, quamvis in corrigendis excessibus sit appellationis refugium interclusum, non esse suæ intentionis remedium appellationis omnino excludere, quasi id concedat vbi in correctione exceditur: ita docent *in præsenti, gloss. fin.* Innoc. *num. vnic.* Hostiens. *n.* 6. Butr. etiam *n.* 6. Zabarel. *num. fin.* Bald. *n.* 2. Abb. *statim in princip. notab.* 1 Præpos. *n.* 3. Alexand. de Neuo, *n* 13. Franch. *n.* 3. Dec. *n.* 1. & Imol. *num. fin.* Nau. *cons.* 4. *sub hoc tit.* & *cons vnic. n.* 6. *de sentent. & re iudic.* & *cons. vnic. num.* 8. *vt lite pendente, & de Regular. com.* 3. *num.* 51. Azor. *instit. moral part.* 1. *lib.* 12 *cap.* 11. *quæst.* 8. Fr. Emman. *quæst Regular. tom.* 2. *q.* 29 *art.* 2. & *tom.* 2. *quæst.* 53. *art.* 10. Quarant. *in summa* 2

ma Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, n.20.§.5. vers.conclusionem, anct.18. Sayr. in claui Regia, lib.12. c.57.à n.38. Sigism. Seacc. de appell.q.17.limit.26.n.8. latè, & eleganter Sanch. in praecepta Decalogi, tom.2. lib.6. c.8. n.102. vbi cum Nauar. Azor. Sayr. & Fr. Emman. locis citatis, dicit non obstare Concil. Trid. sess.25.de Regul.c.4 quia non interdicit appellationem ad superiorem, sed recessum à Monasterio prætextu superioris adeundi, & idem Sanch. loco citato, n.103. cum Abb. in cap.cum speciali, §. fin.n.3. & ibi Alex.de Neuo n.8. ac Præpos. in fine contra alios Ordinarios ibidem resoluit, siue iudicialiter, siue extraiudicialiter procedatur, integrum non esse appellare quando superior non excedit regulæ limites, secus quando illos transgreditur. Sic pariter à correctione fraterna non appellatur, quando tamen corrigens modum excessit, liberè permittitur ab excessu. Greg. Tholos. de appellat.c.10.n.1.& 8. Ruginel. eod. tract.§.2.c.2.n.219. Salgado de protect.Regia tom 1.p.4.c.3.n.18. vbi n.17. ex Nauar. cons.2. de appell. & Apost. de iudic.c.1.n.211. aduertit quòd licet ab appellatione non appelletur, ex Concil. Trid. tamen si visitator excedit modum, appellatio licita est.

3 Attentis verò Religionum priuilegiis quid sentiendum ostendit Sorb. in compendio priuilegiorum Mendicant. verbo, appellare, vbi, n.1. asserit statuisse Bonifac. VIII. non licere Fratribus Franciscanis à correctionibus Prælatorum eiusdem Ordinis aliquatenus appellare, & n.5. refert Iulium II. prohibuisse sub pœna excommunicationis Fratribus, & Sororibus Ordinum Prædicatorum appellare à mandatis, & ordinationibus Prælatorum dicti Ordinis, & verbo, generalis, n.11.& 12. dicit Sixtum IV. concessisse Augustinianis, & Carmelitanis, vt Generalis eorum possit suum munus obire reiecta quavis appellatione ab eius præceptis, monitionibus, ordinationibus, & mandatis, vel decretis, qualiter autem intelligantur hæc priuilegia, vide per suprà citatos, præcipuè Azor. Fr.Emman. & Sayr. & adde Petr.de Ledesma in sum. p.2. tract.8. c.14. immediate 8. concl. Et quòd Fratres S. Francisci de Obseruantia non possint appellare ad Protectorem, aut superiores Regulares quando à Generali, Ministris Prouincialibus, vel Guardianis pro culpis leuibus, disciplina, vel alia pœnitentia in refectorio vel alibi facienda, iniungitur sub pœna triduani carceris emancipationis, ac ieiunij in pane & aqua, refert decretum Quarant. in summ. Bullarij, verbo, Monasteria, & conuent.pag.mihi 434.

4 Amplia principalem text. conclusionem in correctione, quam facit superior contra subditum sæcularem, id est, contra Clericum, quia nec is potest à correctione appellare, ita in præsenti Innoc. num. vnic. Bald.n.2. Abb.n.7.& 8. Alexand.de Neuo n.13.& 14. Rebuff. tom.3.ad leges Galliæ, tit.de appel art.7.gloss.2. n.24.vers.vndecimo, Petr. Gregor. tract.de appel.lib.2. c.10.n.7. vers.in Gallia, Sigism. Scacc.d.limit.26.n.9. & facit Concil.Trid. sess.22. de reformat. c.1 ibi, nec appellatio executionem hanc quæ ad morum correctionem pertinet, suspendat.

5 Non ideo est inuentum, &c.] Ergo appellatio à iure humano inuenta est, quod idem colligi videtur ex l.2.vers.ex actis, ff.de origine iuris, ibi, lege lata factum est, & l.vnic.C.de sentent.præfecti præt. ibi, legum adminicula. Sed oppositum, imo inuentum esse à iure naturali, ex eo deduci videtur quòd appellatio defensio est, cap.omnis oppressus, 2.q.6. cap. cum specialis 61.§. porro, ibi, ad præsidium innocentiæ, cap. suggestum 15. c.reprehensibilis, 26.vers.si vero, hoc tit.c. significauerunt 21.de except. quæ quidem defensio iuris naturalis est, Clem.pastoralis, §.cæterum, de re iudic.c.1.de caus.possess.

Quare Doctores varias resolutiones excogitarunt 6
pro prædictarum opinionum conciliatione, & primo loco Abb. in rubr.huius tit.n.6. Dec. 9. & Beroi.n.57. Soar. in pract tom.1. p.6. in proœm. ex n.6. distinguendum putant inter ea, quæ sunt de substantia appellationis, & inter ea, quæ respiciunt formam, & solemnitates extrinsecas, vt si ad substantiam spectent iuris sit naturalis, iuxta text. quem sic accipiunt, in d §.porro, d.cap. suggestum, d.cap. significauerunt, cum aliis; sin autem ad formam & solemnitates, inuentum sit iuris ciuilis, d.l.2. vers. ex actis 1.& 2.& d.l. vnic. cum similibus.

Secundo loco Pinel. ad 1. p.rubr. C.de rescind.vend. 7
c.2.n.22. propè fin. existimat appellationem propriè neque naturalem, neque ciuilem defensionem esse, propria namque defensio, vt ille credit, consistit in eo quòd reus plenè audiatur, argum. d.§.cæterum, & d.c.1. quòd autem sint plures instantiæ, & plura tribunalia adeantur, non concludit faciendam fore parti iustitiam, quia nemo scire potest quod magis in secunda, quàm in prima instantia ministrabitur.

Tertio loco Abb. in cap. dilecto, ex n.13. de except. 8
Dec.n.9. in rubr.huius tit. & in c 5. n.3. de rescrips. Marant. de ordine iudic. cap.de appellat. n.340 plures, vt per Couar. pract.c.23.n.6. & per Pinel. dicto loco, vers. dixi, fatentur appellationem defensionem quidem esse non naturalem sed ciuilem, quia illa potest per pactum à litigantibus remitti, l. vlt. in fine, C. de temp.appellat.

Ego verò reiectis his atque aliis aduertendum duxi 9
dupliciter posse appellationem expendi, vel prout de se continet proximi defensionem, vel prout dicit formam, & cæteras solemnitates, siue ad substantiam, siue ad accidentia referantur. Primo modo appellatio à iure prouenit naturali, non sic dicendum in secundo. Ratio est, quia omnis defensio, siue in corpus, siue in cætera bona dirigatur, quando rationi innititur, à iure prouenit naturali saltem per necessarias consequentias, vnde omne illud per quod ab iniuriis, seu non iure factis liberamur, prout tendit in nostram defensionem, dicitur esse iuris naturalis, l.vt vim 3. ibi, atque iniuriam propulsemus, ff. de iustit. Si expendas iniuriam prout dicit aliquid non iure factum, vt in l.1. in princ.ff.de iniur, explicat Batt.n.5. in d.l.vt vim, Sot.lib.5. de iust.it.q.1.art.3.ad 2. Couar. in Clem. si furiosus 3. p.§.1.n.1. Nau. in cap.ita quorundam notab.11. n.12. Quæ ratio longè aliter se habet in forma essentiali & cæteris accidentalibus, quæ postea à iure ciuili sunt instituta, & hoc posterius membrum apud omnes in confesso est circa solemnitates appellationis respicientes modum, tempus, & alia id genus, Marant. Cou. Pinel. & Soar. dictis locis. Adieci, prout de se continet proximi defensionem, quia licèt per accidens possit contingere quòd appellans non defendatur, quinimo sententia reformetur in peius, l.1. in princ.vers.licèt, ff.hoc tit. illud non tollit medium esse ordinatum sua natura ad defensionem, d.l.1. in princ. in hunc sensum intelligenda, quamvis aliter expendat Pinel. d.n 22. vers.quæ conciliatio.

In glos. Minus, fin. ibi, nec admittuntur recusationes. 10
Notatur ad hoc quòd Prælati Regulares recusari non possunt, vt per Host. in præsenti n. 9. Innoc. in cap. cum speciali, num. pen.inf. hoc tit. vbi Ioan. Andr. in fine, Præpos. & Alex.de Neuo etiam in fine, declarat optimè Sanch. d.c.8.n.111. vide latiùs ad d.c.cum speciali.

SVMMA

SVMMARIVM.

1 *Appellans si infra terminum à iudice quo appellauit, vel à se ipso statutum, appellationem non prosequitur, sententia vel iudicio illius stare compellitur.*

2 *Iudex Ecclesiasticus potest appellanti præfigere terminum vt intra illum coram superiore cum processu se præsentet, & eo tempore elapso declarare appellationem esse desertam.*

3 *Iudex qui non detulit appellationi an possit præfigere terminum appellanti ad eam prosequendam.*

4 *Iudex à quo, an possit arctare terminum appellanti ad prosequendum, seu petendum Apostolos.*

5 *Appellatio tacitè sublata censetur sub illis verbis, sine contradictione aliqua.*

Cap. Personas. IV.

1 APpellans in termino competenti præfixo vel à iodice, vel à se ipso ad adeundom iudicem appellationis, si non prosequatur causam iudex à quo compellere debet talem appellantem stare suo iudicio super causa, remota appellatione. Quòd si talis sibi ipsi terminum prolixum præfigat, iudex à qoo moderari debet dictom terminum, idest competentem assignare, quo elapso iurisdictionem reassumit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host Præpos. Anchar. Butr. Bald. Dec. Panorm. Felin. Alex. de Neuo, Franc. Guid. Papæ, Cujac Cened. *collect.* 17. Vioian. *in ration. faciandi libri iuris Pontif. pag.* 289 Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 324. *& tom 4. repet. super iure Canon. ad secundum librum Decret.* Io. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. & nouissimè de Valboa *vbi supra* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 30. *c.* 4. & est post Concil. Lateran. *p* 10 *c* 5.

2 Collige ex text. iudicem Ecclesiasticum posse appellanti præfigere terminum, vt intra illom coram superiore cum processo se præsentet & eo tempore elapso declarare appellationem esse desertam, vt per Duen. *reg.* 42. *limit.* 22. Marant. *de ordine iudiciorum, p.* 6. *tit. & quandoque appellatur, n.* 235. Rebuff. *tom* 3.
3 *ad leges Gallia, tit. de appell art.* 15. *gloss* 1 *n.* 13. Et an possit iudex, qui non detulit appellationi præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, vide Sigism. Scacc. *in tract huius tit. q.* 14. *n.* 15. *&* 16. an eo ipso qoòd iudex præfigit terminum ad prosequendam appellationem, censeatur illam admittere si à principio non fuerit recepta, & *n.* 21 verùm iudex à quo volens præfigere appellanti terminum ad prosequendam appellationem, debeat illum præfigere eodem contextu, quo appellationem admittit.

Prolixum terminum præfixerit, &c.] Ergo potest iu-
4 dex à quo, arctare terminum appellanti, ad proseqoendum, seu petendum Apostolos, illudque limitare, de quo Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo, appellatio*, §. 15. Sigism. Scacc. *d. tract. q.* 15. *n.* 214. *cum seqq.* vide *ad cap. ex insinuatione* 50. *sup hoc tit.*

Sine contradictione aliqua, &c.] Notatur ad hoc quòd
5 his verbis tacitè subintelligitur soblata appellatio, vt per Lancelot. *de atient. p.* 2. *c.* 12. *limit.* 8. *n.* 45. Ruginel. *in tract. de appell. q.* 17. *lim.* 1. *n.* 36. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gl.* 9. *in annot. sub n.* 218 Cæs. Contard. *in l. vnic in notab. n.* 13. *C. si de nom. possess.* Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 2. *c.* 8. *n.* 167.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ad prosequendam appellationem habet annum, & n.* 2. *alterum verè ex causa, vt n.* 3.

4 *Appellans si infra tempus datum ad prosequendam appellationem prosequitur, appellatio habetur pro deserta.*

5 *Appellatio datur à sententia appellationis deserta cum sit interlocutoria habens vim diffinitiua.*

6 *Impedito non currit tempus prosequendæ appellationis, nisi facile impedimentum posset remoueri.*

7 *Impedimentum ob quod non potuit quis appellatione prosequi est probandum per testes, vel instrumenta, aut coniecturas, siue alios modos arbitrio iudicis relinquendos.*

8 *Impedimentum non excusat nisi facta protestatione.*

9 *Compromisso pendente non currit terminus prosequendæ appellationis.*

10 *Paupertas sistit cursum fatalium, etiam si appellantis culpa causata esset.*

11 *Pauper quis censendus sit discretioni iudicis commissum existit, ex personarum & circumstantiarum qualitate.*

12 *Minori datur restitutio aduersus lapsus fatalium prosequendæ appellationis ob negligentiam tutoris causarum, quamvis tutor soluendo existeret.*

13 *Restitutionem petens an debeat se læsum probare ostenditur.*

14 *Appellationem ad effectum introducendi potest iudex à quo tempus vnius anni, seu biennij rescisiuè moderari secundum locorum distantiam, & personarum, ac negotij qualitatem.*

15 *Iudex à quo potest præfigere terminum appellandi ad docendum de prosequutione appellationis.*

16 *Tempus prosequendæ appellationis partes prorogare non possunt.*

17 *Iudex non potest augere terminum ad appellationem interponendam concessum.*

18 *Latrones insignes statim puniuntur non admissa appellatione.*

19 *Appellatio non datur in notoriis tam ciuilibus, quàm criminalibus.*

20 *Citatio non est necessaria cùm clarum est absenti defensionem non competere.*

Cap. Cùm sit Romana. V.

APpellans ad prosequendam appellationem habet vnum annum, aut ex necessaria, & euidenti causa duos: sed hos terminos iudex à quo potest abbreuiare secundùm distantiam locorum, & qualitatem negotij & personarum. Quòd si in hoc termino non est prosequutus causam, si post sententiam appellauit, sententia tenet, & ipse cadit à causa, nec ampliùs audiri potest super negotio appellans; si verò appellauit à grauamine, & ante ingressum litis hic appellans postea audietur super illo negotio, quia Canones permittunt appellare extra iudicium, non enim dicunt appellationes, sed prouocationes ad causam. Si verò appellauit ante sententiam post litem côtestatam, cogi potest stare iudicio iudicis ad quem, id est, appellationis, vel iudicis à qoo. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Botr. Bald. Panor. Henric. Dec. Franch. Felin. Guid. Papæ, Præpos. Beroi. Mantua, Alex. de Neuo, Cujac. Viu. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 290. Alagon. *in compend. iuris Can. pag.* 325. *& tom.* 4. *repet. super iure Canon. ad secundum libr. Decr.* Ioan.

Ioan. Crot.remiſſiuè Caſal.*in annot.* & Ximen.*in concord p.1.& 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect.1. Decret. lib.2 .tit.20. c.5.* & eſt poſt Concil. Lateran. *part.10. cap. 3.*

2 *Huinſmodi appellantibus annus indulgetur.*] Notatur ad hoc quòd appellans ad proſequendam appellationem habet annum, vt per Fachin. *lib. 1. controuerſ. cap.79.* Bernard.Græuæ.*ad practic.Cameræ Imper. lib.1. concl.141.* Sigiſm. Scacc.*de appellat. q.14. n 1.verſ in primo* Poteſt tamen ſtatuto primum anni fatale breuius conſtitui, ex Maſcard. *concluſ. 117. n. 21.* vnde apud noſtros Luſitanos per Ordin. Regiam, *lib. 3. tit.70. §.3.* tempus ſex menſium aſſignatur ad proſequendam appellationem. Sic etiam per ſtatutum Capitolinum *lib.1.c.81.* fatalia in ſecunda inſtantia ſunt ſex menſium.

3 *Aut neceſſaria, & euidenti cauſa triennium.*] Ergo ſecundus annus datur ex cauſa, Marant.*de ord. iudic. p.6.actu 2.princ.verbo, quandoque appellatur, ſub n.228. verſ. ſequitur modo*, Veſtr.*in praxi lib.3. c.5.n.2.* Sfort. Odd.*de reſtit.in integr q 70. art.1 .n.1.* Flamin.*de reſign. lib.11 q.13.n.40.* Sigiſm.Scacc.*de appellat. q.15.n 27.* vbi *n.28.* cum Marc. Anton. Bald.*in tract. de tempore vtili, c.6 n.1.* dicit differentiam eſſe inter primum, & ſecundum annum, quia primus conceditur ſimpliciter, & ſecundus ex cauſa, & idem Scacc.*n.30.* poſt Neuiz.*conſ 41.n.18. & 19.*& Sfort.Odd.*d.q.70 art 6. & 70. ſub n. 35. & 36.* reſoluit cùm ſecundus annus concedatur ipſo iure, non poſſe ante lapſum primi anni, concedi per viam reſtitutionis in integrum aliquod tempus aduersùs lapſum d. primi anni, & *n.34.* aſſerit ſecundum annum non concedi niſi concurrentibus quatuor, primò quòd appellans non potuerit ex neceſſaria, ſeu iuſta cauſa impeditus proſequi, & terminare appellationem in primo fatali; ſecundò, quòd ipſa cauſa neceſſaria, & iuſta ſit euidens; tertiò, quòd ſi non fuerit toto tempore impeditus, fecerit aliquid in primo anno; quartò, quod lapſus ſit primus annus, nam eo non elapſo non conceditur ſecundus, refertur Guid. Pap.*in tract.huius tit.q.101. ſub n. 64.* qui dicit quod finito primo anno debebit appellans probare cauſam impedimenti, quæ ſi iuſta ſit, iudex declarabit ei competere ſecundum annum datum à lege.

4 *Infra quod ſi is qui appellauit, &c.*] Notatur ad hoc quòd ſi infra tempus datum ad proſequendam appellationem, appellans non proſequitur, appellatio habetur pro deſerta, & rata manet ſententia, intellige ſententia prolata ſuper deſertione appellante requiſito. Ordinatio Regia Luſitan. *d tit. 70. §. 3. in fine*, Surd. *conſ. 139. n. 13. cum ſeqq.* Lancel. *de attentatis cap. 12. ampliation. 1. n.39. cum ſeqq.* Camill. Bortell,
5 *in ſumma omnium deciſ. tit.44 de citat. num.115.* à quo ſententia deſertæ appellationis datur appellatio, cùm ſit interlocutoria habens vim diffinitiuæ, de quo vide Capel. Tholoſ. *deciſ. 364. n. 3. verſ. veruntamen*, Cranet.*conſ.181.n 2.* Bellacomb. *tom 2. commun. opin. lib.7. tit.11.n.12 3.pag 309.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.67.n.5.* Franc.Mar.*deciſ.1 & deciſ.461.n.3.verſ. quod quando appellatur ab interlocutoria*, 12. Hieron.à Laurent. *Auenionen. deciſ.3. n.2.* Breder. *tract.de appellation.part 2. tit. 41. col. 683. verſic. quia ſententia ſuper deſertione*, Perez *ad tit 16 lib.3.Ordin. pag.743.* Parlad. *lib. 2. rerum quotidianarum, cap. fin. §. 1. n.11.* Sebaſt, Nænius *in l. ſi expreſſim 19 n.16 cum ſeqq.ff.hoc tit.* Et attentata poſt appellationem à ſententia deſertionis reuocantur, Lancel. *d. cap.12. ampliat. 1.* Seraphin. *deciſ.300.*

6 Sunt tamen aliqui caſus, in quibus appellans excuſatur à deſertione. Primus eſt in impedito, con-

tra quem appellationis proſequendæ terminus non currit, Flamin.*de reſign. lib.11. quæſt.13. n.13.* Ignat. del Villar. *in ſylua reſponſ. lib.1. reſponſ. 15. quæſt. 4. n. 11.* niſi facilè poſſit remoueri, Flamin.*d q. 13. num. 27. & 28.* Menoch. *conſ. 100. num. 127.* Surd. *deciſ. 189. n.30.* Et ideo impedimentum eſt probandum, vt per Ioſeph. Ludouic. *Peruſ. deciſ. 36.* Surd. 7
de aliment. tit. 4. quæſt. 15. n.52. Menoch. *de arbitrar. caſu 118. n. 2.* Flamin. *d. quæſt. 13. n. 21. cum ſeqq.* Maſcard. *de probat. concl. 116. n.13. cum ſeqq.& concl. 884.& concl. 1275. n.16.& 17.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper.lib.1. concl.143. conſid.1.* Probatur huiuſmodi impedimentum per teſtes, vel inſtrumenta, aut coniecturas, ſiue alios modos arbitrio iudicis relinquendos, quando aliter probari non poteſt, Flamin.*d.q.13 à n.21.* Vnde ſi probari non poſſit per teſtes, quia difficillimum eſt, poterit probari per iuramentum, dummodo non agatur de magno præiudicio, & homo ſit integer, ita Maſcard. *concl. 116. num. 15.* adhuc tamen appellatus contrarium probare poterit ex eodem Maſcard. *concl. 884. n. 11.*
Bernard. Græuæ.*d.conſid.1.n.2.* Et quòd impedimen- 8
tum in hoc caſu non excuſet, niſi facta proteſtatione, tenent Flamin. *d.q.13.n 20.* Menoch. *conſ. 100. n.118.* Maſcard.*concl.116 à n.7.* vbi *n.11.* reſoluit, quod ſi impedimentum eſt facto iudicis, debet appellans proteſtari; ſi verò facto ipſius appellantis, non eſt neceſſaria proteſtatio, Ignat. del Villar *d. q. 4. num.11.*

Secundus caſus, in quo proſequendæ appellationis terminus non currit, eſt pendente compromiſſo, 9
de quo Bellacomb. *tom.2. commun. opin. lib 7. tit.32. n.19. pag. 319.* vide tamen quæ Sigiſm.Scac.*in tract. huius tit.q.12 n.110.*

Tertius eſt ratione paupertatis, nam illam victi 10
curſum fatalium ſiſtere tenet Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ.10.n 3.* Boër. *deciſ. 247. ſub n. 14. verſ. & etiam videtur*, Fulu. Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 54. n. 64.* Lancel. *de attent. part. 2. cap. 11. ampliat. 2. n 56.* Veſtr. *in praxi lib. 7. cap. vltim. in fin. n. 20.* Marc. Anton. Bard.*in tract de tempore vtili, cap 4. n.2. verſ. de impedimento*, Benincaſ. *tract.de paupertate, quæſt.9. ſpecul. 3. à n. 4. verſic. fauore tamen paupertatis*, Sigiſm. Scacc.*d.quæſt.15. num.45.* vbi *num. 50.* id limitat in eo loco vbi ex ſtatutis, vel prouiſione Principis gratis, & amore Dei ſcripturæ, & omnia neceſſaria dari debent, Alexand. Rauden. *de analogis, c.11.n.185.* Alexand. Trentacinq.*var.reſol.lib.2.tit.de appell.reſ.6.n.5.* Quod obtinet etiamſi paupertas culpa appellantis cauſata eſt, vt de æquitate eſſe ſuſtentabilem, ex Ioan.Andr.Imol.& Felin. refert, Vin.*d. deciſ.268.n.8.* quicquid aliter reſoluant Lancel.*d.c.12. n.160.* Tiber. Decian. *reſponſ.121. n.20. vol.3.* Steph. Gratian. *Marcb.deciſ.54.* Alex. Trentacinq. *d. reſ.6.n.6.* Paupertas in dubio præſumitur, Couar. *lib. 2. cap.6. ſub n.3.* tanquam qualitas naturæ conueniens ſecundùm quam quilibet naſcitur nudus, & pauper, Caual.
deciſ.223. n.1. Quis pauper cenſendus ſit diſcretio- 11
ni iudicis commiſſum exiſtit ex perſonarum, & circunſtantiarum qualitate, vide Mynſing.*cent.4.obſeru. 97.* Menoch.*de arbitr. caſ.65.& de præſ.lib.6.præſ.25.* Maſcard.*de probat.concl. 1154.* Surd. *de aliment. tit.7. q.9 n.10.& deciſ.61.n.4.& conſ.491.n.11.* Farin.*in praxi crimin. q.57.n.93. cum ſeqq.* Honded. *conſ.93. n.3 à & 30.vol.1* Gonzal.*ad reg.8.Cancel.gloſſ.2.n.43.* Giurb. *Siciliæ deciſ. 18. num. 5.* Rot. *in Ferrarien. alimentorum 28.Iun 1613.* coram bon.mem.Buratto inter eius impreſſas *deciſ.13.n.2.* vbi Ferent.*in annot. lit. B. num.9.* Et alios caſus recenſet Scacc.*d.q.15. à num.54.* vbi de carcerato, & *n. 56.* de illo, qui non potuit habere

 iuſtu

instrumenta facientia ad causam, & *n.*57.de impedimento procedente ex facto procnratoris, seu nuntij, & *à num.*181.vtrùm appellans impeditus debeat protestari.

12 Quartus in minore, cui datur restitutio aduersùs lapsum fatalium prosequendæ appellationis ob negligentiam mtoris causarum, quamvis tutor soluendo existeret, ita Vincent.de Franch. *Neapol.decis.*473. *num.* 1.quicquid Ignat.del Villar. *d.respons*15.*quæst.*5.
13 *n.*9 dicat quod minor restitoitur aduersùs lapsum téporis dati ad appellationem prosequendam, quando tutor, vel curator non est soluendo. Sed quæstio grauis est an restitutionem petens læsum se probate debeat? in qua vna tenet opinio minorem restitutionem fatalium petentem necesse habere de læsione probate, se nimirum bonum ius in meritis fauere, quam quidem nominatim admittunt Mynsing. *centur.*4.*obseruat.*17.*vers.sed Castrenses*, Honded.*cons.*28. *num.*24. *vol.*1. Cacher. *Pedem. decis.*158. Vincent. de Franch. *Neapol. decis.*473.*n.*4. Alex. Rauden.*lib.*1. *respons.*13.*num.*572.*cum seqq* Marcel. Calac. *in tract. de mod articulandi, vel probandi, gloss M.*6.2.*sub n.*139. *vers. sed imò.* Verùm altera opinio contrarium tenet, quam quidem tuentur Gabr. *commun. lib.* 2. *tit.de minoribus, concl.* 2.*num.*2. Mascard. *de probat.concl.*1273. *n* 47. Amat. Roder.*in pract. de modo, & forma videndi seu examinandi processum*, *c.*8. *n.*22. *cum seqq.* Sunt qui dissidentium harum opinionum conciliationem afferant in hunc modum, aut minor est reus, & tunc non appellando dicitur læsus, vt eo ipso decernatur restitutio: aut actor est, & tunc non appellando non dicitur læsus absque alia probatione, ita relati per Roman.*d.conclus* 2 *n* 3. & disertè admittit Cacheran. *d concl.*158.*n vlt.* Sed aliam conciliationem ex Sfortia adducit Menoch. *de præsumpt.lib.*3. *præsumpt.*82. *sub n.*9.aut,inquit,loquimur de aliqua probatione saltem summaria addocendum qoaliter de bono iure petentis restitutionem in integrum, & hoc casu vera est communis sententia,quòd scilicet necessaria sit probatio iustæ causæ: aot loquimur de probatione plena facienda super bono iure minoris in causa principali, & hoc casu probatio non est necessatia, ita procedit opinio aduersùs communem. Declaratur tamen hæc conciliatio vt in casu, quo ipse minor necesse non haberet probate læsionem, appellatori tamen integrum sit probare minorem non esse læsom, seu ius non fouere, vt per Sfort.*de in integr. restitutione*, *q.*63.*art.*4.*sub n.*36. *p.*1.Mascard.*de probat.concl.*1273. *num.*46.

14 *Nisi fortè index*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad effectum introducendi appellationem iudex à qno potest tempus vnius anni,seu biennij rescisiùs moderari secundùm locorum distantiam, & personarum, ac negotij qualitatem, vt per Sigism.Scac.*in tract huius tit.q* 14.*n.*50.vbi *n.*51.dicit qnod iudex à qoo potest præfigere terminum ad prosequendam appellationem, idest, ad introducendam caosam appellationis coram iudice ad quem, non verò ad finiendam, expediendamque prosequutionem, & causam appellationis, quia esset imponere legem iudici ad quem, qnod iudex à quo non potest facere.

15 *Nec amplius super eodem negotio*,&c.]Intellige quando terminus esset assignatus appellanti, qui haberet legitimam personam prosequendi appellationem, non autem procuratori, qui non potest illam prosequi defectu mandati, vt per Steph. Gratian. *discept. forens.cap* 155.*num* 45. Potest enim iudex à quo præfigere terminum appellanti ad docendum de prosequutione appellationis, vt per Lancelot. *de attent. appell.pend. cap* 12. *limit.* 13. *num.*1, & 3. & *limit.*14. *n.* 1. & 8. Rota apud Farin. *decis.*81. *num.* 3. *part.*1. *recent.*

In gloss. *Rescisius tempus*, Ibi, *sed nunquid est illud*, 16
&c. Notatur ad hoc quòd tempus prosequendæ appellationis partes prorogare non possunt, vt per Bart.*in authent. si tamen*, *n.* 3. *C. de temporibus appellat.* Vestr. *in praxi lib.*7.*cap.vlt.num.*18. Vbi Granat. *n.*42. *in verbo, licèt tempora*, Mathes. *sing.*24. *incipit, nota quod tempus*, Tiraquell. *de retract.tit.*1.§.8.*gloss.*2.*n.*14. Capel. Tholos.*q.*197. Auend *respons.*2.*n.*6. Perez *l.*1. *in fin tit.*10.*lib.*3. *Ordin. pag.*740. Sigism. Scac. *de appell.q.*14 *n.*50.Bobadil.*in sua politica, lib.* 3.*cap* 8.*n.*190. Ignat. del Villar. *d. respons.*15. *q.*5 *à princ.* Quicquid aliter velint Marant. *de ordine iudic. part.*6. *actu* 2. *de appellat.n.*236.Socin. *reg.* 226. *in fin.* Thesaur. *Pedem decis.*244 *n.*7. Cacheran. *decis.*28.*n.*16. Sigism. Scac. *d.q.*15. *n.*188.Sic & eodem modo terminū ad appel- 17
lationem interponendam concessom iudicem augere non posse tenent Tiraq. *de retract. tit.*1. § 1. *gloss.* 10. *n.*32.& §.8.*gloss.*2. *sub n.*43. & *tit.*2. §.1. *gloss.*7.*n* 29. Marant. *d.tit de appellat.num.*249. Bellacomb. & Viu. *tom.*2.*commun.opin.lib.*7.*tit* 22.*n.*5.& 6. Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo appellatio* 38. Azeued. *l.* 2. *n.* 4. *tit.* 18. *l.* 4. *noua recop.* Thesaur. *decis.* 244. *n.*3. Soar. de Pace *in pract. tom.*2. *p.*5.*c. vnic n.*5. Brederod. *de appell. p.*2. *tit.* 6. *col.* 212. *vers. appellatio est deserta*, Gama *Lusit.decis.*217.*in fin.* Prax.Episc.*verbo instantia*, §.7. Ignat.del Villar.*d. respons.*15. *q.*4.*à princ.* Sigism. Scac.*d q.*15. *n.*214. vbi *n.* 220. dicit hoc non habere locum in Rota, quia Innoc. VI. concessit Auditoribus Rotæ Romanæ facultatem, vt possint prorogare fatalia appellationis semel, bis, ter, & quoties arbitrio Auditoris videbitur, & citat post alios Vestr. *in praxi lib.*3.*c* 5.*sub n.*4. Marchesan. *de commissionib p.*1. *commiss.*7 *proreg.fatalium,c* 1.*n.*8.Roginel.*in tract.huius tit.*§.10 *gloss.*1.*n.*50.

§. Præterea.

Probat hîc §. insignes latrones statim puniri non 18
admissa appellatione, vt per Marchesan. *part.* 2. *in commiss. appellat. cap.*2. *sub num.* 32. Marant. *de ordine iudic. part.*6. *actu* 2. *princ. verbo, & quandoque appellatur, limit.*7. *n.*296. Farin.*in praxi crimin. q.*101.*n.*53. Scac.*de appellat.q.*11. *limit.*4.*n.*79. Salgado *de protect. Regia, tom.*1. *part.* 3 *cap.*14. *num.*28.& quod famosos latro non appellet etiam attenta benignitate iuris Canonici dicit Lancel. *de attent. p.*2. *cap.*12. *limit.* 5. *n.*25. & qoi dicantur insignes latrones, tradit Farin. *d. q.*101. *n.* 54. Vnde etiam in crimine grauissimo raptus virginis denegari appellationem resoluont Marant.*d.verbo, & quandoque appellatur, limit.*6.*n.*295. Farin.*d.q.*101.*n.*48. Sigism. Scac.*d.q.*17. *limit.*4 *n.*77. vbi cum Farin. *vbi proximè n.*49.50.& 51. hoc declarat procedere in principali raptore, & non in sociis, & auxiliatoribus:item si sit plenè conuictus per claras probationes non verò si probationes non sint claræ; item quando molier fuit rapta, & etiam cognita,non verò si rapta & non cognita,de quo etiam Salgado *d c* 14.*ex n* 37.

Nisi fortè manifestus, &c.]Notatur ad hoc quòd in 19
notoriis non datur appellatio tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, in quibus non obstante appellatione,potest iudex ad executionem suæ sententiæ deuenire,vt per Anton.Gom.*tom.*3.*var.c.*2.*n.*47. Bald.*tom.* 2.*commun. lib.*7. *tit.*14. *n.* 10. *pag.* 321. Farin. *in praxi crimin.p* 1.*q.*21.*n.*117.Scac.*d.q* 17.*limit.*4.*à n.*13. vide latiùs *ad c.consuluit* 4 *infr.hoc tit.*

Et irrequisitum, &c. Notatur ad hoc qoòd citatio 20
non est necessaria, cùm clarum est absenti defensionem

nem non competere, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 17. n. 14.* & dixi plenè *ad cap. cùm olim 12. sup. de sent. & re iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans in vna causa à iudice etiam suo ordinario, potest in alia coram eodem conueniri, nisi illum vt suspectum recuset.*

2 *Iudex sola appellatione interposita in vna causa, seu articulo, potest recusari vti suspectus in aliis causis.*

3 *Iudices plures damnati, & corrupti odio prosequuntur appellantes.*

4 *Iudices aliqui adeo indignantur, vt pars grauata timeat appellare.*

5 *Recusari potest in vna causa qui grauauit in alia.*

Cap. Ad hæc. j. VI.

1 QVando quis in vna causa appellauit ab aliquo iudice, quamvis suo ordinario, si postea accusatur, vel conuenitur de alia causa coram eodem, potest illum tanquam suspectum recusare, alioquin debet eius stare iudicio. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Felin. Bald. Dec. Panorm. Henric. Alex. de Neuo, Franch. Guid. Papæ, Mantua, Præpos. Cujac. Vin. *in ratian. 2. libri iur. Pontif. pag. 291.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 325.* remissiuè Ximen. *in conc. p. 1. & 2.* nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Aug. *collect. Decret. lib. 2. tit. 20. c. 6.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c. 15.*

2 Probat hic text. ex sola appellationis interpositione in vna causa, seu articulo (grauamine etiam non probato) posse iudicem recusari vti suspectum in aliis causis, qua aliquavis iniuria videtur inferri iudici à quo appellatur, vt per Franch. *hic n. 3. vers. sed Imola*, Sigism Scacc. *de appell. q. 17. limit. 47. memb. 3.*
3 *n. 4.* & multi iudices damnati, & corrupti odio prosequuntur appellantes, Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia,*
4 *tractat. de appell. in præfat. sub n. 35. vers. ratio*, & aliqui iudices adeò indignantur, vt pars grauata timeat appellare, vt testatur Scac. *d. tract. q. 6. à n. 8.*

Collige ex text. quod appellatio interposita super vno articulo separato, non suspendit iurisdictionem iudicis à quo in aliis articulis separatis, nec eam deuoluit, quemadmodum proposita in vna causa diuersa in alia diuersa suspendere non potest, vt per Salgado *de protest. Regia, tom. 1. p. 3. c. 15. n. 10.*

5 *Eum potest si voluerit tanquam suspectum*, &c.] Notatur ad hoc quòd recusari potest in vna causa, qui grauauit in alia, vt per Nauar. *in cap. cùm contingat, de rescript. in causa 20. nullitatis, n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Appellantibus parte vna ad Papam, altera ad inferiorem, seruetur appellans ad Papam comparere ad citationem iudicis inferioris saltem allegaturus appellationem suam, alias valebit processus factus à minori, nisi sciuerit appellationem interiectam ad Papam.*

2 *Appellare à sententia super eodem negotio potest vtraque pars, & quid quando ad diuersos iudices, & quis eorum cognoscere valeat ostenditur.*

3 *Appellatio valet in absentia eius, qui sententiauit dummodo postea illi, vel parti notificetur.*

4 *Iurisdictio licèt posset opposita exceptione elidi, nihilominus interim prorogari.*

5 *Iudex si sciens re vera non esse iudicem competentem in aliqua causa, & nihilominus pronuntiauit se esse competentem in ea, gesta per eum in hoc casu non valebunt.*

6 *Laici si sunt de terris Ecclesiæ, viuere debent secundùm Canones, & non secundùm leges ciuiles.*

7 *Verba* credimus non tenere, *important ipso iure.*

Cap. Si duobus. VII.

QVando duo litigant, v.g. coram Episcopo & in eadem causa vnus appellat ad Papam, alter ad Archiepiscopum, & iste veniens statuto die ad Archiepiscopum, dicens se appellasse ad eum tacens socium appellasse ad Papam, Archiepiscopus citat aduersarium sub excommunicatione, ille contemnit comparere, excommunicatio tenet, secus si Archiepiscopus sciebat illum ad Papā appellasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Zabar. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Dec. Felin. Guid. Pap. Franch. Bero. Præpos. Alex. de Neuo, Vin. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 291.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 325.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. c. 7.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c. 7.* 1

Alter ad nostram, alter ad sui iudicis, &c.] Ergo vtraque pars potest appellare à sententia super eodem negotio prolata, de quo vide latè Sigism. Scac. *in tract. huius tit. q. 10. à n. 4.* vbi *n. 5* intelligit quando vtraque pars potest prætendere se grauatam, & *n. 7.* resoluit Zabar. *hic n. 11.* & Franch. *n. 6. & 11.* quod quando sententia continet diuersa capitula separata, vtraque pars potest appellare ad diuersos iudices, quia quot sunt capitula, tot censentur esse sententiæ. Et si in sententia continente capitula connexa, vna pars appellat ad vnum, & altera appellat ad illius superiorem, præualet appellatio interposita ad superiorem, veluti si vna pars appellet ad Legatum, & altera ad Papam cognoscet Papa, vt per Franch. *hic n. 3. vers. quid autem si vna pars*, Gambar. *de auctoritate Legati de Latere, l. 8. q. 25. n. 111.* & quod vna parte appellante ad Papam, & altera ad inferiorem, appellatio totius causæ dicatur deuoluta ad Papam, etiamsi is, qui appellauit ad inferiorem, priùs appellasset, & coram eo cœptus esset processus, scribit Bero. *cons. 6. n. 4. lib. 6.* quem refert, & sequitur Lancel. *de attent. p. 2. c. 12. de attent. pend. ampl. 15. princ. n. 23.* Et quod vbicunque à diuersis partibus interponitur appellatio ad diuersos iudices, quorum vnus sit superior altero, tunc iurisdictio superioris absorbeat iurisdictionem inferioris in ipsa causa appellationis, notant Abb. & Franch. *not. 2 n. 2 in præsenti*, Ozasc. *decis. 131. n. 14.* refert, & sequitur Sigism. Scacc. *in tr. huius tit. q. 10. à n. 10* vbi *n. 14.* intelligit, vt procedat quando est appellatum à sententia, quæ continet capitula connexa, seu continet vnicum negotium, prout loquitur text. *in præsenti*, dum agit de appellatione interposita super eodem negotio, tunc enim præualet appellatio ad Papam, secus si sit appellatum à sententia, quæ contineat capitula separata, quia tunc sunt appellationes separatæ à diuersis sententiis, & vna non collidit aliam, & ideo vtraque tenet, & *n. 5.* aduertit quod licet appellatio interposita ad superiorem, putà ad Papam, præualeat, vt dictum est, tamen si is, quí appellauit ad Papam, fuerit citatus coram Archiepiscopo, ad quem appellauerit aduersarius, tenetur

comparere, aliàs si non comparuerit, posset vti contumax excommunicari ab Archiepiscopo, vt habet text. *in præsenti*, quem bene declarat Franch. *n.13. & seqq* nam Archiepiscopus habet iurisdictionem, sed elidibilem ope exceptionis, & ideo donec exceptione non elidatur, validè potest procedere, vt declarant *in præsenti* Zabar. *n. 3. vers. nota ex text.* & Dec. *n. 5. notab. 3.* quod intellige quando Archiepiscopus ignorabat appellationem interpositam ad Papam, prout loquitur hic text. secus si Archiepiscopus sciebat, quia isto casu excommunicatio non teneret, Zabar. *n. 5.* & Dec. *n. 6. notab 4.*

3 Notatur ad hoc quòd valet appellatio in absentia eius, qui sententiauit, dummodo postea illi, vel parti notificetur, vt per Lancel. *de attentatis appellatione pendente, c.1 ampl. 15. n. 11 & 21.* optimè Steph. Grat. *discept. forens. c. 10. n. 10.* vbi etiam aduertit huiusmodi notificationem non requiri respectu negotij deuoluti, cùm solùm sit necessaria, quoad effectum suspensiuum, quia alias iudex, & pars possent procedere ad executionem sine vitio attentatorum.

4 *Tenebis excommunicationis sententia.*] Ergo iurisdictio licet posset opposita exceptione elidi, nihilominus interim prorogari potest, vt per D. Barbos. *in l. 1. de re iudic art 1 n. 190.*

5 *Nisi iudex cognouerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex sciens re vera non esse iudicem competentem in aliqua causa, & nihilominus pronuntiauit se esse competentem in ea, gesta per eum in hoc casu non valebunt, cùm certus sit de carentia suæ iurisdictionis, vt per D. Barbos. *in l si quis ex aliena, n. 97. ff. de iudic.* Sic etiam processus contumaciæ punitiuus iudicis scientis, vel dubitantis se non habere iurisdictionem, est nullus, vt per Nauar. *in cap cùm contingat, de rescriptis, 11. causa nullitatis, à princ.*

§. Denique.

Appellans ante, vel post iudicium à iudice temporali ad Papam, appellatio non tenet de iure, secus verò de consuetudine, vel si sint subditi Papæ etiam in temporali iurisdictione. Colligunt Doctores *in princ. text. citati.*

Qui sunt nostra temporali, &c.] Notatur ad hoc quòd laici, si sint in terris Ecclesiæ, viuere debent secundùm Canones, & non secundum leges ciuiles, vt per Benedict. Capram *tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 1. n. 77. pag. 153.*

Credimus non tenere.] Id est, ipso iure, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 19. C. de reuocandis donat.* Sayt. *in claui Regia, lib. 3. c. 8. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Biennij lapsus non præiudicat appellanti quominus ex causa legitima audiatur saltem per beneficium restitutionis in integrum.*

2 *Annus primus ad prosequendam appellationem conceditur simpliciter, & integer ipso iure à lege sine ministerio iudicis, secundus ex causa, tertius per viam restitutionis.*

3 *Appellanti impedito prosequi appellationem incumbit probatio, quare illam non sit prosequutus infra legitima tempora.*

4 *Impedimentum ad prosequendam appellationem quale quis probare debeat vt excusetur, relinquitur arbitrio iudicis.*

Cap. Ex ratione. VIII.

1 QVi appellauit, & intra biennium non est prosequutus causam ob impotentiam, non sibi præiudicat, quia posset in integrum restitui. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan Host. Anch. Panorm. Henric. Dec. Franc Butr. Bald. Guid. Papæ, Præpos. Alex. de Neuo, Mantua. Vin. *in ration. secundi libri iur. Pontif. pag. 293* Alagona *in compend. iur. Can. pag. 326. & tom 4. repet. super iure Canon. ad secundam libr. Decr.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord p. 1. &* a refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20 c. 8.*

2 *Biennio elapso interpositam*, &c.] Primus annus ad prosequendam appellationē conceditur simpliciter, & integer ipso iure à lege sine ministerio iudicis, & sine vlla consideratione; secundus verò conceditur etiam integer, & ipso iure à lege, sed tamen ex causa, vt de vno, & altero loquitur *cap. cùm Romana 5. sup. hoc tit.* tertius verò datur non ipso iure, sed à iudice per viam restitutionis, vt ex hoc text. colligunt *hic* Ioan. Andr. *sub n. 17. vers sed quid si tertio*, Abb. *sub n 3.* Franc. *sub n 64. vers. secundo casu*, & Zabar. *n. 6. vers. not. text* Marc. Ant. Bard. *de tempore vtili, c 6. n. 2 vers. tertius*, & quod tertius annus competat per restitutionem in integrum officio iudicis ex clausula, *si qua mihi iusta causa*, dicit Ruginel. *in tract. huius tit. §. 10. gloss. 1. n. 19. vers. existente*, quem refert, & sequitur Scac. *in simili tract q 15. n 28 in fin.* vbi *n. 32.* aduertit quòd hic tertius annus, qui concedi potest via restitutionis in integrum propter impedimentũ, quod fuit in secundo anno, non debet esse integer, sed solum ad tantundem temporis, quantum fuit impedimentum.

3 *Per impotentiam vos constiterit omisisse.*] Ergo appellanti impedito prosequi appellationē incumbit probatio quare illam non sit prosequutus intra legitima tempora, vt per Franc. *hic n. 10. vers. circa secundum*, Zabar. etiam *n. 10. vers circa primam*, Sigism. Scacc. *d. q. 15 n 146.* Mascard. *de probat. concl. 116.* Sed qualiter 4 debeat probare variè censent Doctores, qui videntur tamen communiter concludere hoc relinquendum arbitrio iudicis, vt per citatos à Sigism. Scacc. *d q 5. n 147.* quibus adde Flam. *de resign. lib. 11. q 13. à n. 21.* Illo verò casu quòd impedimentum non possit per testes probari, quia difficillimum est, poterit probari per iuramentum, dummodo non agatur de magno præiudicio, & homo sit integer, vt ait Mascard. *d. concl. 116. n. 15* adhuc tamen appellatus contrariũ posset probare, Mascard. *concl. 884. n. 11.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camer. imper. lib. 1. concl. 143. consid. 1. n. 2.*

Cap. Meminimus. IX.

1 DElegatus, cui committitur aliqua causa remota appellatione, si post citationem iuit ad Sedem Apost. potest in causa procedere secundùm formam iuris, sed si iuit ante citationem, non potest procedere. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Præpos. Anch. Butr. Bald. Dec. Panorm. Franch. Ioan. VVames. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 294.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 326* remissiuè Ximen. *in concord. p 2.* & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 1. Decr. lib. 1. tit. 20 c. 9.* & est post Concil. Lateran. *p 10 c 8.*

2 Probat hic text. priuilegium datum itineranti ad

Curiam

Curiam Papæ, vt interim non possit in patria conueniri, non habere locum, quando iter arripit postquam fuerit citatus, vel habuerit notitiam literarum, quas aduersarius impetrauit à Papa, sed si iter arripiat antequam sit citatus, vel priusquam habuerit notitiam literarum, tunc habet prædictum priuilegium, ne possit conueniri in patria, ita docent *in præsenti* Zabar. *n. 2.* & Dec. *not. 3. n. 9. cum seqq.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit. q. 5. n 44. vers. aduerte secundò.*

SVMMARIVM.

1 *Quæstio principalis si talis sit quod sine articulo à quo appellatum est, expediri non possit, supersedetur.*

2 *Appellatus dum impugnat appellationem, seu dicit esse desertam, non currit instantia prosequendæ appellationis, sicut non currit pendente compromisso.*

3 *Instantia prosequendæ appellationis non currit pendente nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur.*

4 *Fatalia ad prosequendam & finiendam appellationem non currit appellanti qui prosequitur, & agit super attentatis.*

5 *Appellatio interlocutoria lata super articulo cum quo est connexa, suspendit in totum iurisdictionem iudicis à quo.*

Cap. Super eo. j. X.

1 QVando appellatur in aliquo articulo sine quo causa principalis expediri non potest, supersedendum est etiam in causa principali. Item ob appellationem de suggestione falsi non est sententia differenda. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Ioan. VVames. Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 295. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 326. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. cap.* 10. & est post Concil. Lateran. *p. 10. cap. 9.*

2 *Et principali causa*, &c.] Vnde dum appellatus impugnat appellationem, seu dicit esse desertam, non currit instantia prosequendæ appellationis, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss. 27. n. 49.* sicut etiam non currit pendente compromisso, Bellacomb. *tom. 2. comm. opin. lib. 7. tit. 32. n. 19. pag.* 119. Blanc. *de compromiss. q. 9. de effectu comprom. n 23* Marant. *de ordine iudic. p. 5. verbo, & omnia fiant durante instantia, limit. 8. n 24. & p. 6. actu 2. verbo, & quandoque appellatur, n. 242.* Mandos. *de commiss. in commiss. 18. fatal. prorog. in verbo, proroget, vers. quæro*, Thesaur. *Fossan. decis. 244. n 8 vers. ampliatur.* Lancel. *de attent. p. 2. c 12. de attent. appell. pend. n. 31. & 32. & c. 25. n. 65.* Rugin. *in tract. huius tit. §. 10. gl. 1. n. 57.* Sigism. Scac. *in simili tract. q. 15. n 105.* licèt compromissum non retardet cursum temporis præfixi ad appellandum, Blanc. *d. q. 6. p. 27. vers. quarto intellige,* Lancel. *d. c. 12. limit 50. ampl. 6. n. 75. cum seqq.* Grauat. *ad vestr. in praxi lib. 7 c. vlt. sub n. 42. vers. licet tempora,*

3 Sigism. Scacc. *vbi supr. q. 12. n. 110.* Prout etiam non currit pendente nullitate sententiæ, quando videlicet nullitas principaliter deducitur, vt per Tiraq. *de retract. l. g. §. 4. gl. 3. n. 2.* Perez *ad tit. 15. lib. 3. Ordin. pag.* 737. Soar. de Pace *in pract. p. 1. tempor. 12. à 9.* Ignat. del Villar. *in sylua respons. lib. 1. respons. 15. q. 4. n. 12.*

4 Cald. Pereira *de renou. emphyt. q. 7. n. 14.* Vnde etiam fatalia ad prosequendam, & finiendam appellationem non currere appellanti, qui prosequitur, & agit super attentatis, dicit Scacc. *q. 15. n. 65.*

In gloss. *Appellationem.*] Notatur ad hoc quòd appellatio interlocutoria lata super articulo cum quo est connexa, suspendit in totum iurisdictionem iudicis à quo, vt per Abb. *sub n. 2.* & Franch. *n. 1. in præsenti,* Sigism. Scacc. *de appellat. q 17. limit. 47. memb. 2. in princ.* vbi *n. 2.* extendit cum hac gloss. vt sic verum etiam in appellatione ante litem contestatam, vt *n. 3.* exemplificat quando opponitur rescriptum esse subreptitium, vel iudicem esse excommunicatum, quasi iudex interloquendo grauet, poterit appellari, appellatio suspendet iurisdictionem in tota causa, & *num.* 4. extendit cum gloss. in appellatione post litem contestatam, & *num.* 5. exemplificat in exceptionibus peremptoriis, quæ opponuntur post litem contestatam, & *n.* 6. exemplificat etiam in exceptione præscriptionis, & in qualibet alia simili peremptoria, sine qua negotium principale expediri non potest. 5

SVMMARIVM.

1 *Appellatio datur in causis minimis, & breuioribus,* & n. 2.

3 *Appellatio Romæ in causis ibi ventilatis in qua summa detur ostenditur, & numero quarto de causis Neapoli ventilatis, & numero quinto in ducatu Mediolanen. & numero sexto in Regno Castellæ, & numero septimo in Regno Lusitan.*

8 *Summa plures si separatim petantur, an possint cumulari ad effectum vt sciatur, excedant ne iudicum iurisdictionem, ostenditur.*

9 *Libertatis causa dicitur inæstimabilis.*

10 *Iurisdictionis causa æstimationem non recipit.*

11 *Emancipationis filij causa non recipit æstimationem.*

Cap. De Appellationibus. XI.

APpellare licet in minoribus, seu leuioribus causis, sicut in maioribus. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Franch. Guid. Papæ, Præpos. Alex. de Neuo, Ioan. VVames. Vin. *in ration. 2. libri iur. Pontif. pag.* 278. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 326. *& tom. 4. repet. super iure Canon. ad Secundum libr. Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè Valbo. *vbi sup.* refertur ab Antun. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. c. 11.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c 10.* 1

Collige ex text. in causis minimis, & breuioribus dari appellationem, vt per Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de sentent. execut. art. 4. gloss. 1. n. 5.* Rugin. *de appellat. §. 2. c. 3. n. 604. verbo, modicum,* Scac. *eod. tract. q. 17 limit. 40. à n. 1. & à n. 4* quærit, & disputat, quæ dicatur causa magna, & minima, & *n. 17.* asserit cũ gl. *in præsenti,* ideo de iure Canonico appellationem admitti in causis minimis, sicut in magnis, quia appellatio non est fundata super quantitate grauaminis, sed super iniustitia sententiæ, & iniquitate iudicis, & ideo potest appellari etiam in causis minimis, quia iniustitia, & iniquitas ita possunt accidere in minimis, sicut in maioribus: modicum enim non differt à magno, quando illud non est fundatum super quantitate rei, sed super iniustitia, & iniquitate, vt dicit Gerard *sing. 19. n. 3.* 2

In Vrbe in causis coram Illustrissimo S. D. N. Vica- 3

rio non excedentibus quinque ducatos auri de Camera non datur appellatio, vt testantur Vestr. *in pract. lib. 2. c. 16. n. 5.* Rugioel. *in tract. huius tit. 2 c. 7. n. 53.* Sigism. Scacc. *d. q. 17. limit.* 41. Et in causis à decem scutis infra coram Senatore, & eius Collateralibus non datur appellatio, ex dispositione *statutorum. Vrbis lib. 1. c. 9.* refert Sigism. Scacc. *d. q. 17. limit. 42. n. 1.* vbi *n.* . dicit hoc habere locum non solùm in causis pauperum, & miserabilium personarum, sed etiam in causis diuitum, & personarum non miserabilium. Signatura ex stylo recepto, & Pontificia constit. non committit appellationes causarum non excedentium valorem ducatorum sexdecim auri de Camera, vt testantur Marches. *de commission. p. 2. in commiss. auoc. caus. cap. 1. num. 7. in fin. fol.* 68. Sigism. Scacc. *d. q. 17. limit. 45.*

4 Neapoli in causis, quæ non excedunt valorem duarum vnciarum, & sunt ciuiliter intentatæ, non datur appellatio ex dispositione *ritus* 257. vbi Carau. *sub n. 1.* testatur esse in viridi obseruantia in omnibus Curiis Regni, quicquid dicat Marant. *de ordine iud. p. 6. actu 2. princip. verbo, & quandoque appellatur, sub n. 326 limit. 21. in fine.*

5 In ducatu Mediolanensi à libris decem infra, quando sententia est lata absque consilio sapientis, & à libris viginti quinque infra quando est lata cum consilio sapientis, non appellatur, vt testantur Rugineil. *d. §. 2. c. 3. sub n. 60. vers. de iure Statutorum*, Sigism. Scacc. *d. q. 18. limit. 44 in fine.*

6 In Regno Castellæ in causis non excedentibus decem millia Marabitinorum, appellatio debet interponi ad decuriones ciuitatis, vel villæ, ex *l. 6.* vbi Perez *gloss. 1. 2. & 1 tit. 1. lib. 1. Ordin.* quæ est in noua recopilatione *l. 7. tit. 18 lib. 4* vbi Azeued. iure autem nouiori extenditur prædicta appellatio vsque ad viginti millia Marabitinorum, ex *c. 65. Curiarum* 1592. publicat. anno 1604.

7 In Regno Lusitaniæ non est causa appellabilis ad Senatum, nisi excedat summam quatuor millium regalium, nec ex vno Senatu ad alium, nisi excedat
8 summam octoginta millium regalium. Pro cuius intellectu dubitari solet, an si separatim plures summæ petantur, cumulari possint ad effectum, vt sciatur, excedant ne iudicum iurisdictionem, de quo vide Tiraq. *de retract. tit. 1. § 23. gloss. 9. n. 19. & tit. 2 §. 2. gloss. 1. n. 12* Perez *tit. 16. lib. 3. Ordin. pag. 751* Azeued. *d. l. 7. n. 17. tit. 18. lib. 2. noua recop.* Cabed. *p. 1 decis. 21.* vbi *n. 4.* resoluit plures actiones vnico libello, seu petitione intentatas efficere vnicam summam ad excludendam iurisdictionem iudicis; secus verò quando in diuersis libellis actor prædictas actiones cumulat, & *n. 7.* quòd si vno processu conuentio, & reconuentio currat, & vnica sententia terminetur, vtraque cumulabitur ad alterandum iurisdictionem, quod ipse iudicatum refert *ead. p. 1. aresto* 80. Illud verò de iure communi *in l. offerendis*, 23. *C. hoc tit.* certum est ad cognoscendum, an summa appellabilis nécne sit in sententia prioris instantiæ considerandum esse quantum iudicatum, non verùm quantum petitum fuisset, Marc. Anton. de Amat. *Marchiæ decis. 5* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 13. n. 1. consid. 1.*

9 Sunt tamen aliquæ causæ, in quibus non datur æstimatio, sed omni casu datur appellatio, vt est causa libertatis, quæ dicitur res inæstimabilis, ex *l. libertas* 107. *ff. de regulis iuris*, resoluit Morla *in emporio iuris p. 1. tit. 2 in praelud. n.* 147. & ita iudicatum fuisse in Portugallia, refert Cabed. *part. 1 aresto* 75 Sic etiam causa iurisdictionis æstimationem non recipit, vt per Gonzal. *ad reg. 8. cancel. §. 4. proœmiali, num. 29.*
& semper excedit summam, Cabed. *part. 2 aresto* 87. 10
Sic etiam causa emancipationis filij inæstimabilis 11
est, quia patria potestas nullam recipit æstimationem, *l. filius familias* 117. *§. secundum vulgarem, ff. de legat.* 1. D. Barbos. *in l. si constante, in princ. n. 85. ad finem, ff. solut. matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio secundùm Canones conceditur etiam ante sententiam, non vere secundum leges, nisi in quibusdam casibus. Et appellatio, & recusatio æquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione.*
2 *Executor merus recusari non potest.*
3 *Executor merus si excedat modum executionis sibi commissæ potest appellari, seu aggrauari ad superiorem iudicis exequentis, licet inferior sit iudicis, qui commisit executionem.*
4 *Iurisdictio est acquisita iudici per præsentationem rescripti, aut priuilegij.*
5 *Delegatus nullius causæ habet potestatem, aut exercitium ante literarum præsentationem.*
6 *Iurisdictio non datur in actu ante expeditionem.*
7 *Dies termini non computatur in termino.*
8 *Dies interpositæ appellationis non computatur in tempore statuto ad prosequendam appellationem.*

Cap. Super eo. ij. XII.

Appellare licet secundùm Ius Canonicum tum 1
ante, tum post litis contestationem, tum dum fertur sententia, tum post latam sententiam; at secundùm leges ciuiles non licet appellare, nisi in certis casibus ante sententiam. Item in causis Ecclesiasticis appellatio, & recusatio sunt pares in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione. Item quando lis committitur iudici intra certum terminum terminanda, tunc incipit terminus currere quando iudices literas recipiunt. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Præpos. Butr. Anchar. Dec. Bald. Franch. Panorm. Bero. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 295. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 326. & tom 4. repet. super iure Canon. ad secundum librum Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 10. c. 12.* & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p. 10. c. 12.*

Ita recusationi, &c.] Notatur ad hoc quòd merus 2
executor recusari non potest, vt per Nauar. *in cap. cum contingat, de rescriptis 10. causa nullit. n. 9.* Perez *l. 1. dub. 11. tit. 5 lib. 3. Ordin. pag.* 567. Si verò excedat mo- 3
dum executionis sibi commissæ potest appellari, seu aggrauari ad superiorem iudicis exequentis, licèt inferior sit iudicis, qui commisit executionem, ex Bart. *in l. à Diuo Pio, sententiam Romæ, n. 6. ff. de re iudicata*, cum traditis per Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ tract. de sentent. execut. gloss. 13. n. 4.* faciunt quæ Stephan. Grat. *discept. forens. c. 146. n. 37. cum seqq.*

Cum iudices contigerit literas recepisse] Notatur ad 4
hoc quòd per præsentationem rescripti, aut priuilegij, est iurisdictio acquisita iudici, vt per Garc. Giron. *de renunt. seu exempt. explicat. n. 1 17.* & delegatus nul- 5
lius causæ habet potestatem, aut exercitium ante literarum præsentationem, Menoch. *remed. 4. adipisc. cend. n. 410.* & iurisdictio nó datur in actu ante expeditionem,

6 tionem, Flamin. *de resignat. benefic. lib. 7. quæst. 21. n. 23.* Et demum quòd quilibet iudex delegatus non recipit potestatem, exercitium, nec iurisdictionem ante commissionis præsentationem, tradunt Cassan. *cons. 50. num. 18.* Guid. Papæ *q. 286.* Anton. Gabr. *commun. lib. 2. de execut. rei iudic. concl. 3. num. 4.* vbi *num. 6.* subdit, hoc procedere etiamsi executor sciat facultatem sibi competere, sed nondum sint literæ sibi præsentatæ, latè Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 4. cap. 6. ex num. 43.* vbi *num. 60.* post Molin. *de instit. tom. 3. disp. 599. num. 2.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 6. cap. 2. n. 7. cum seqq.* addit quod licèt executor gratiæ acquirat iurisdictionem à tempore datæ, illam tamen exercere non potest ante præsentationem, & receptionem literarum, & *n. 61.* tenet generaliter procedere in quolibet iudice delegato, vt pariter ante præsentatas literas delegatorias non habeat exercitium iurisdictionis.

7 In gloss. *Recepisse*, vlt. Notatur ad hoc quòd dies termini non computatur in termino, Abb. *hic num. 2.* vbi Dec. *n. 17.* Duen. *reg. 296.* Mynsing. *centur. 5. obseruat. 15.* Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 1. gloss. 11. à n. 18. cum seqq.* Vant. *de nullit. tit. de defectu iurisdictionis ordinariæ, n. 160.* Perez *l. 2. tit. 1. lib. 3 Ordin. pag. 494. & l. 22. vers. sed est dubium, in medio, tit. 2. lib. 7. pag 408.* Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 7. tit. 14. num. 131. pag. 274.* & ibi Vezin. *tit. 22. n. 30. pag. 319.* Azeued. *ad Curiam Pisanam, lib. 4. c. 6. n. 58.* Parlad. *lib. 2. rerum quotidianarum cap. fin. part. 5. §. 10. n. 3.* Curia Philip. *p. 1. §. 16. num. 7.* Flamin. *de resign. lib. 12. q. 8. n. 7.* Alexand. Trentacinq. *variar. lib. 2. tit. de dilat. resolut. 1.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, dies, n. 5. & 6.* Steph. Gratian. *discept. forens. c. 161. à princ. & c. 413. n. 18.* Anton. Monach. *Lucens. decis. 32. n. 4.* Scacc. *de appellat. q. 12. n. 51.* Rota apud Farin. *decis. 333. n. 2. cum seqq in prima collect. nouissimarum.*

8 Sic etiam dies interpositæ appellationis non computatur in tempore statuto ad prosequendam appellationem, vt per Tiraq. *in tract. cessante causa, n. 82.* Socin. *reg 127. vers. septimò fallit.* Guid. Papæ *decis. 436. n. 33.* Gutier. *pract. lib. 1. q 108.*

SVMMARIVM.

1 *Conuentus super iniuria clerici, vel super adulterio appellare potest, nisi sit notorius.*

2 *Declarantur & conciliantur text. in præsenti, & in c. pastoralis 53. §. verum, hoc eod. tit.*

3 *Appellatio à sententia, qua quis declaratur excommunicatus, suspendit declarationem ipsam, ita vt appellatione pendente sic declaratus poterit omnino exequi, quæ posset si declaratio ipsa non præcessisset.*

4 *Appellari potest à sententia iudicis declarantis quem incidisse in pœnam legis, licèt à sententia iuris non appelletur.*

5 *Appellatio à sententia pronuntiante aliquem excommunicatum non suspendit ipsam excommunicationem.*

6 *Appellatio à sententia qua denuntiatur quis excommunicatus ad hoc vt euitetur, denuntiationem huiusmodi non suspendit.*

CAP. Peruenit. j. XIII.

1 CLerici quando conqueruntur se læsos, vel vulneratos, & rei appellant ad Sedem Apostol. si excessus non est publicus, & notorius, rei sunt compellendi censuris, vt infrà tempus conueniens prosequantur appellationem; si verò est publicus, & notorius, sunt denuntiandi excommunicati, non obstante appellatione, & vitandi donec satisfaciant offensis, & cum literis Ordinarij debent se præsentare Papæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. nania, Host. Anchar. Panorm. Henric. Dec. Franch. Butr. Bald. Guid. Papæ, Præpos. Alexand. de Neuo Vinian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 297.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 127. & tom 4. repet. super iure Canon. ad secundum librum Decret.* Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. part. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supra* refertur ab Anton. Augost. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. cap. 15.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c. 13.*

Quatenus si eorum excessus publicus non sit, &c.] Ex 2
resolutione illius quæstionis, an appellatio à declaratoria incursus censurarum, vel denuntiatione operetur suspensionem, pendet intellectus huius text. *& cap. pastoralis 53. §. verum, infrà hoc tit.* qui videntur inter se aliquatenus pugnare; nam text. *in præsenti* respondet sub distinctione, quòd scilicet appellatio à declaratoria operetur suspensionem, si notoriè constet declarandum incidisse in excommunicationem; at verò si esset dubium an inciderit, vel eius excessus publicus non sit, & notorius, deferendum esset appellationi, & cauendum à declaratoria. Textus verò *in dict. §. verum*, indistinctè respondet excommunicatum non obstante appellatione posse nuntiari, vt ab aliis euitetur, quia excommunicatio secum trahit executionem, & per denuntiationem excommunicatus ampliùs non ligatur. Quare vt iura illa componantur, resolutio quæstionis suprapositæ clarè habeatur, facienda est differentia inter appellationem à sententia, qua quis declaratur excommunicatus, aut in excommunicationem incidisse, & inter appellationem à sententia, qua quis denuntiatur excommunicatus ad hoc vt euitetur: in primo enim casu (ad 3
quem reducitur decisio huius text. vt *infrà* ostenditur) appellationem à declaratoria suspendere declarationem ipsam, ita vt appellatione pendente sic declaratum exequi omnia valere quæ posset si declaratio ipsa non præcessisset, tenent gloss. *verbo, priuatos, in cap. cupientes, §. quòd si per viginti, de elect. lib. 6.* Zabarell. *in Clement. 1. in fine, de sequest. possess.* vbi Imol. *in fine*, Dec. *in cap. reprehensibilis, n. 20. cum seq. hoc tit.* Conat. *in cap. alma mater, part. 1. §. 10. n. 4. vers. & esse.* Aebil. de Grass. *dec. 370.* aliàs *4. de sentent. excomm.* Nauar. *in cap. cum contingat, de rescript. causa 15. & cons. 6. num. 2. & cons. 9. num. 5. de sentent. excommun.* Galles. *in forma Cameralis obligat, §. 5. vers. reliqua, de processu, sub num. 43.* Soar. *tom. 5. de censur. disput. 3. sect. 6. sub n. 6.* Bonacin. *eod. tract. disp. 2. quæst. 2. punct. 2. §. 1. sub num 2. vers. quartò*, Lancclot. *de attent. part. 2. cap. 12. limit. 21. post num. 28.* contra quos non obstat, quia hoc esset à sententia iuris appellare vetitum *in cap. quia nos, infr. hoc tit. & in l. si qua pœna, ff. de verb. signific.* quia respondetur hoc casu potius esse appellare à sententia hominis declarantis illum incidisse in pœnam iuris, vt aduertit Abb. *in præsenti, num. 6.* & Vgolin. *de censur. tab. 1. cap. 21. §. 1. sub num. 10.* licèt 4
enim à sententia iuris non appelletur, à sententia tamen iudicis declarantis quem incidisse in pœnam legis bene potest appellari, Nauar. *d. cons. 9. num. 5. in fine.* Nec etiam obstat illa vera conclusio quòd ap- 5
pellatio à sententia pronuntiante aliquem excommunicatum non suspendit ipsam excommunicationem, ex text. *in cap. is cui, §. fin. de sentent. excommun. lib. 6. & in d. §. verum*, quia respondetur longè dissi-

miles rationes considerari inter appellationem à sententia excommunicante, & appellationem à declarante incurrisse censuram, inter quas, ni fallor, præeminet illa, quòd sententia quotiescumque fertur excommunicationis, iam constat apertè illum, in quem lata est, deuinctum esse excommunicatione ita prolata, quæ siue iusta, siue iniusta timenda vtique est, *cap. sacro, de sentent. excommun.* cùm verò declaratoria profertur, quia negatur crimen patratum, ob quam censura infligitur à iure, in cuius criminis probatione, & declaratione error contingere potuit, nimirum si appellatio non suspendit sententiam excommunicantem, vtique verò declarantem incursam esse censuram iuris, ita Felin. *in*
5 *cap. prateren, vers. & ideo, num 6. de sponsal. & in cap. Rodulphus, n. 43. de rescript.* Vgolin. *d. §. 2. post num. 10,* & iuxta hanc prioris casus resolutionem loquitur text. *hic*, cum quo est declaranda prædicta resolutio, vt procedat quando esset dubium, an inciderit quis in excommunicationem, tunc enim appellatio à declaratoria incursus censurarum suspendet ipsam declarationem, vt præcitati Doctores resoluunt; at verò si notoriè constet incidisse quem in excommunicationem, veluti ob manifestam clerici percussionem, vel ob transgressionem alterius legis, poterit non obstante appellatione declarari, quæ distinctio ex hoc text. facilè deprehenditur, sic enim in secundo casu de publico, & notorio delinquente fatur, *non permittas quin eos excommunicatos denunties, ipsosque facias sicut excommunicatos cautius euitari*; constituit namque duo capita, alterum vt denuntietur, alterum deinde vt denuntiatus vitetur, intelligendo verbum illud, *denunties*, de denuntiatione, quæ sapit declaratoriam, ita quòd nisi denuntiatio respiceret declaratoriam incursus, sed publicationem per cedulones, frustrà adiicerentur illa verba, *ipsosque facias sicuti excommunicatos euitari*; mandat igitur vt primò declaret incurrisse, deinde verò insinuet, & faciat euitari.

6 In secundo vero casu, videlicet quando quis appellat à sententia, qua denuntiatur excommunicatus ad hoc vt euitetur, nulli dubium est talem appellationem huiusmodi denuntiationem non suspendere ex aperta decisione text. *in d. §. verum*, & communem Doctorum resolutionem, quos *ibi* citaui, quam quidem distinctionem, & ad præfata iura intellectum, & conciliationem intendunt Mar. Alter. *de censuris, tom. 1. disp. 5. lib. 3. c. 3. vers. quartò dubitari potest*, & Vgolin. *sub n. 10.* agent de hoc text. præcipuè quando respondet textui *in d. § verum*, supponent text. *in præsenti*, loqui in declaratoria, dictum verò *§. verum*, in denuntiatione vt euitetur, imo supponens decisioni huius text. præterea extra casum notorij per appellationem impedimenti denuntiationem faciendam, non aduersari text. *in d. §. verum*, habentem locum in denuntiatione per cedulones, qua non ampliùs illa ligetur, & propterea non impediatur per antecedentem prouocationem, quia & Soar. *de censur. disp. 3. sect. 15. sub n. 6.* id ipsum significat.

7 *Et notorius.*] Quæret aliquis facti ne, an iuris requiratur notorietas, an verò iuris & facti simul; alterutram eam sufficere resoluit Campanil. *in diuersorio iuris Canon. rubric. 11. cap. 15. num. 69. versic. ne autem.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio cessat in criminibus notoriis*, & n. 2.
3 *Captus in flagranti delicto cùm dicatur notorius delinquens, non poterit appellare.*
4 *Appellari potest etiam in notoriis quoad effectum deuolutiuum.*
5 *Appellatio datur à declaratione notorij, licèt non detur à notorio.*
6 *Appellatio datur à notorio si in ea exprimatur causa rationabilis, quæ habeat offuscare notorium.*
7 *Appellans auditur in notorio probationis, & in notorio iuris & in notorio per famam.*
8 *Appellatio admittitur in manifestis.*
9 *Laici adulteri possunt per iudicem Ecclesiasticum excommunicari.*

CAP. Consulit. XIV.

PErcussio clerici, vel adulterium si est notorium 1 appellatio non suspendit; si non est notorium intra certum tempus, vel est prosequenda appellatio, vel ea remota standum iudicio iudicis; & quod est dubium, non est pro notorio habendum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Butr. Bald. Ancbar. Panorm. Franch. Henric. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 297.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 397.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supra* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 20. cap. 16.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c. 14.*

Quod manifestum sit, & notorium, &c.] Notatur ad 2 hoc quòd in notoriis non datur appellatio, vt per Marant. *de ordine iudic. p. 3. 6 p. princ. q 2. n. 125.* Capra *in tract. de notorio, memb. 4. n. 95. cum seqq.* Duen. *reg. 32. n. 12. limit. 12.* Nicol. Mil. *in repert. verbo notorium an impediat appellationem*, Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 1. n. 47. in princip.* Clar. *in pract. §. fin. 94. vers. solet etiam dici*, Lancel. *de attent. p. 2. c. 12. limit. 9. ex n. 1.* latè Salgado *de protect. Regia tom 1. p. 3. c. 14. n. 54. cum multis seqq.* Sigism Scacc. *de iudiciis causarum, lib. 1. c. 97. n. 119. & in tract. huius tit. q. 17. limit. 4. à n. 1.* vbi *n. 86.* resoluit quòd in notorio præsumptionis, & fictionis, prout surgit à facto notorio, non admittitur appellatio, & *n. 87.* cum Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præs. 76. n. 1. & 2.* Ruginel. *in tract. huius tit. §. 2. cap. 3. verbo, præsumptio, n. 829.* & Farin. *in praxi criminal. q. 101. n. 124.* tenet quòd condemnatus ex præsumptione iuris, & de iure appellat, non autem si sit condemnatus ex sola præsumptione iuris. Vnde etiam cùm captus in flagranti 3 delicto dicatur notorius delinquens, ideo meritò illum non posse appellare tenent Cornaz. *Lucensi decis. 193. sub n. 4. vers. 3.* Marchesan. *de commission. in commiss. appell. pend. p. 2 c. 2. sub n. 33.* Sigismund. Scac. *d. limit. 4. n. 88.* In notoriis enim ordo iuris non seruatur, sed ordo est ordinem non seruare, Boss. *in tract. quomodo procedatur in crimine notorio*, Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. sub num. 42.* Salgado *de protect. Regia, p. 1. cap. 2. n. 107.*

Limita tamen primò vt non procedat supradicta 4 resolutio quoad effectum deuolutiuum, quia ad istum effectum potest appellari etiam in notoriis, Lancel. *de attent. p. 2. c. 12. de attent. appell. pend. limit. 9. princ. n. 3. in fine*, Farin. *d. q. 101. n. 65.* Sigism. Scacc. *d. limit. 4. n. 91.*

Limita secundò vt non procedat à declaratione 5 notorij, ab illa enim dari appellationem, licèt non detur à notorio, tenent Nicel. *in concord. gl. concord. 6. faller. 2. n. 18.* Lancel. *d. limit. 9. princip. in fine, num. 13.* Salgado *dict. loco, num. 58.* Sigismund. Scacc. *d. limit. 4. num. 65.*

Limita

6 Limita tertiò si in appellatione exprimatur causa ratinnabilis, quæ habeat offuscare notorium, vt per Abb. *hic in fine*, Franch. *n.6.* & Dec. *n.*8. Marant. *de ordine indic.p.6.actu 2.princ.in verbo, & quandoque appellatur, num.*293. *limit.*4. Tiraq. *de pœnis temp.in præfat. num.*69. *vers. hic quoque*, Farin. *d. quæst.*101. *num* 64. Sigismund.Scacc. *d.limit.*4.*num.*95. Salgado *vbi suprà num.*60.

Limita quartò quoad excessum pœnæ, quia ab illo excessu potest appellari etiam in notoriis, Salgado *d c.*14.*n.*62 Farin. *d.q.*101.*n.*110. *vers. sublimita* 4. Sigismund.Scacc. *d lim* 4 *n.*96.

7 Limita quintò in notorio probationis, in quo appellantem audiri, & appellationem operari effectus suos dicit Lancel. *d. lim.*9.*princ.num.*12.*vers.quinto*, & censuit Rot. *decis.*100.*n.*9. *part.*1. *diuers.* & in notorio iuris Nicel. *d. fallent.*2. *sub n.*16. Farin *d. q.*101.*n.*16. & 131. & in notorio per famam, Lancel. *sub dict. num.*12.

8 Limita sextò in manifestis, quia in eis dari appellationem cum sit aliud manifestum, & aliud notorium, docent Rnginel. *in tract. huius tit.*§.2.*c.*3.*in verbo, manifestum, n.*598. Sigismund.Scacc. *d.limit. num.*100. Salgado *d.c.*15.*n.*64.

9 *Uxorem alterius detinere.*] Notatur ad hoc quòd laici adulteri possunt per iudicem Ecclesiasticum excommunicari, Roman. *sing.* 667. Stephan. Aufrer. *in Clem.*1.*de officio ordin.reg* 4.*fallent.*1. Couar. *in sponf. p.*2.*c.*7.§.7.*n.*20.

SVMMARIVM.

1 *Appellans ex fraude vel malitia postquam reus appellauit ad Papam, & reportauit literas fauorabiles, non auditur.*

2 *Arreptio itineris ad Papam, seu ad eius Curiam, post litem motam dato grauamine, habet vim appellationis, & suspendit iurisdictionem iudicis à quo.*

3 *Appellatio est defensio, iudicialis tamen quæ potest tolli.*

4 *Appellatio dicitur theriaca contra iudicis venena.*

5 *Appellatio regulariter interponi debet coram iudice à quo, ita vt si non sit interposita coram eo, appellatio sit nulla.*

Cap. Suggestum. XV.

1 Actor quando scit quòd reus oppressus appellauit ad Papam, reportauit literas fauorabiles, & ipse post literas Papæ appellat ex fraude, vel malitia, tunc iudex non debet eius appellationem admittere, sed causam terminare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Butr. Bald. Anch. Panor. Franch. Henric. Dec. Præpos. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.*298. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*357. remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. & 2. nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret. lib.*2. *tit.*10. *cap.*20. & est post Concil. Lateran. *p.*10. *c* 19.

2 Collige ex text. quòd arreptio itineris ad Papam, seu ad eius Curiam post litem motam dato grauamine, habet vim appellationis, & suspendit iurisdictionem iudicis à quo, vt per Mil. *in repert. verbo appellationis vim obtinet.* Lancel. *de attentatis p.*2. *cap* 12. *attent. appell. pend. ampliat.* 10. *num.* 3. *vers. regula.* Granat. *ad Vestrium, lib.* 2. *cap. vlt. sub num.* 27. Sigismund. Scacc. *de appellat. quæst.*6 *num.*41. vbi *num.*42. extendit, vt non solùm habeat vim appellationis, sed releuet etiam ab onere petendi Apostolos, vbi pariter declarat vt procedat, si itineris arreptio sequuta fuerit infra decem dies.

Ad præsid um.] Notatur ad hoc quòd appellatio est defensio, vt per Couar. *pract. cap.*23. *n.*6. *col.*1. Garc. Girond. *de priuil. seu exemptionum explicatione, n.*743. & tamen defensio iudicialis, quæ potest tolli, Scacc. *d.tr.q.*16.*limit.*1.*n.*23. vnde appellationem theriacam contra iudicum venena dicunt Purpur. *in l.*1.*n.*87.*C. de pactis*, Curt. *cons.*163.*n.*8 Surd. *de alim.tit* 7.*priuileg.* 60.*n.*4. & *tit.*9. *q* 32.*n.*63. & *seqq.* Azeued. *ad Curiam Pisanam lib.*4 *c.*6.*à n.*47. Sebast. Neui. *in l.*1 *ff à quibus appellari non licet, n.*255. Bobadil. *in sua politica, lib* 2. *c.*21.*n.*119. 3 4

In gloss. *Vocem.* Notatur ad hoc quòd regulariter appellatio interponi debet coram iudice à quo, vt si non sit interposita coram eo appellatio sit nulla, vt per Gutier. *pract. lib.*1.*q.*102.*num.*1. Grammat. *dec.*36. *num.*77. Lancel. *de attent. p.*2.*cap.*12 *de attent. appellat. pend. ampl* 15 *princ. num.*2. & 3 & *limit.*30. *princ. num.*7. & *n.*134. Sigismund. Scacc. *in tract. huius tit. quæst* 6. *num.*6. 5

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus pendente cognitione appellationis absolui potest ad cautelam, & si apparet eum legitimè appellasse, non punitur pro eo quod interim celebrauit diuina.*

2 *Excommunicationis sententia lata post interpositam legitimam appellationem non sortitur effectum suum, potestque sic excommunicatus, si Presbyter fuerit, pendente appellatione sine alicuius irregularitatis incursu celebrare.*

3 *Clericus irregularis non est censendus, qui post appellationem etiam illegitimam ab excommunicationis sententia contra se lata existimans validam esse suam appellationem, ante absolutionem obtentam celebrauit, etiamsi postea pronuntiatum fuerit eam appellationem firmitatem non habuisse.*

4 *Excommunicatum se dicens post appellationem debet probare.*

5 *Excommunicatio, & appellatio si in puncto, & momento simul concurrant, tunc præsumitur quòd excommunicatio præcesserit.*

Cap. Ad præsentiam. XVI.

Excommunicatus, qui appellauit legitimè pendente causa excommunicationis, licèt de iure non sit excommunicatus, tamen de facto, & ad cautelam est absoluendus, & si in tali excommunicatione ministrauit in Diuinis non est inquietandus, sed omnia reducuntur in statum in quo erant tempore factæ appellationis. Colligunt ea Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Alexand. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 298. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.*328. remissiuè Ximen. *in concord p.*1. & 2. nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.*1. *Decret. lib.*2. *tit.*20. *cap.*22. & est post Concil. Lateran. *part.* 10. *cap.*21. 1

Ideoque mandamus, &c.] Notatur ad hoc quòd ex- 2

communi

communicationis sententia lata post interpositam legitimam appellationem non sortitur effectum suum, potestque sic excommunicatus si Presbyter fuerit, pendente appellatione sine alicuius irregularitatis incursu celebrare, & prosequi officium suum in Diuinis, vt per Franch. *in præsenti, n. 3. 4. & 5.* Lancel. *de attent. p. 2. c. 12. de attent. appellat. pend limit. 26. num. 5.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit. q 17. limit. 22. num. 54.*
3 Farin. *fragment. crimin p. 1. lit. I n. 327.* Nec etiam clericus irregularis est censendus, qui post appellationem etiam illegitimam ab excommunicationis sententia contra se latam existimans validam esse suam appellationem, ante absolutionem obtentam celebrauerit, etiamsi postea pronuntiatum fuerit eam appellationem firmitatem non habuisse, ex gloss. singulari, *verbo, in officiis, in cap. solet, de sententia excommun. lib. 6.* Nauar. *in c. cùm contingat, de rescript. remed. 3. vers. secunda* Salzed. *ad Bernard. in pract. c. 33. lit A. vers. nec etiam clericus, in nouiss. edit.* Lancel. *d. c. 12. ampl. 8. n. 7.* Spin. *in speculo testam. gloss 11. rubr. n. 29. vers. patet igitur, & n. 44.* Ened. *ad Decret collect. 25. n. 6.*

4 Illud tamen aduertere oportet quòd dicens se excommunicatum post appellationem debet hoc probare, Rebuff. *in tract. nomin. q. 14 num 23* Sigismund.
5 Scacc. *d. limit 22 num. 57.* vbi etiam tenet quòd si in puncto, & momento simul concurrant excommunicatio & appellatio, præsumitur quòd excommonicatio præcesserit, sicque appellatio redditur sine effectu suspensiua in foro conscientiæ, quia in isto foro semper præsumitur pro validitate excommunicationis, at in foro iudiciali, præsumitur quòd præcesserit appellatio, quia debet fieri benigna interpretatio, & *n. 58.* explicat in casu, quo iudex legebat sententiam excommunicationis, & pars antequam iudex proferret verbum *excommunico*, appellauit, vel è contra dum appellabat exprimendo suam appellationem, iudex excommunicauit eum, & *n. 56* resoluit iudicem cum clausula, *appellatione remota*, posse excommunicare etiam probabiliter appellantem, quando illa appellatio non reperitur expressè approbata à iure in illo casu.

SVMMARIVM.

1 *Appellans si turbatur possessione, super qua fuit appellatum, iudex à quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in suo robore permanente,* & n. 2.

3 *Declaratur text. in præsenti,* & n. 4.

Cap. Cùm teneamur. XVII.

1 IVdex à quo fuit appellatum potest reformare possessionem appellantis, si pendente appellatione coram superiore, turbata fuerit ab aliquo. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Dec. Butr. Panorm. Bald. Henric. Præpos. Franch. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 299.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 328.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p 1. & 2.* nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. c. 23.* & est post Concil. Lateran. *p. 10. c. 23.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Marant. *de ord. iud. p. 6. tit. de appellat. actu 2. n. 194.* Couar. *practic. c. 23. n. 1. vers. primo.* Viuian. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 21. num. 182. vers. imò iudex, pag. 323.* Surd. *de alim. tit. 9. q. 32. n 69.* quando enim iudex aliquid post appellationem fecerit quod in faciliorem causæ, & appellationis expeditionem tendat, nec est attentatum, nec vt tale venit reuocandum, imo iure optimè sibi permissum est, vt per hunc text. tradunt Duen. *reg. 42. limit. 17.* & plures citati à Salgado *de protest. Regia, p. 2. c 4. n 257.*

Verùm obstat maximè vulgaris regula in materia 3
appellationum, quòd per appellationem suspenditur iurisdictio iudicis inferioris, & in totum ad superiorem deuoluitur, *c. si à iudice, hoc tit. lib. 6 cum similibus.* Quare text. hic difficilis reputatur, & octo intellectus ad illum refert Abb. *hic n. 5. & 6.* frequentissimè tamen DD. illum sequuntur, quòd reformatio appellationis tendit ad faciliorem appellationis expeditionem, ac subinde licita censeri debet iudici à quo appellatum est, iuxta reg. text. *in c. 2. de matr. contracte, contra interdictum Ecclesiæ,* quem post Marant. & alios antiquiores multis exemplis, & corollariis exornat Duen. *reg 42. limit. 16. & 17.* Octan. *de stylo Curiæ, lib. 2. cap. 4. n. 3.* Lancel. *de attent p. 3. c. 12. limit. 4. à princ. & præcipuè, n. 3. & limit. 17.* & post eum, atque alios plenè Scacc. *de appellat. q 3 à n 20. & 23.*

Sed contra hanc interpretationem insurgit Dec. 4
hic à n 2. quia text. minimè considerat faciliorem appellationis expeditionem, neque enim per reformationem possessionis priuatæ appellatione pendente faciliùs expeditur articulus ipse appellationis super proprietate, vel causa principali, sicut contingit *in d. cap. de matrim. contract.* atque in aliis casibus, quos adducunt, Marant. *d. p 5 cap. de appel. n. 105.*

Quare alij totum hoc ponunt in speciali fauore attentatorum appellatione pendente, quasi propter eorum odium æquitas Canonica permittat Ordinario reformationem possessionis turbatæ appellatione pendente, ita Sahagun. *in c. 1 de sequestr. possess. n. 114.* Sed faciliùs videtur resolui difficultas ex generali principio, quòd per appellationem solum suspenditur iurisdictio iudicis inferioris, & ad superiorem deuoluitur quoad causam, & articulum super quod appellandum est, non ad alios articulos, vel causam diuersam, vt per varios casus exemplificat Scacc. *d. q. 11. n. 17. & 29. cum seqq.* cùm ergo proponamus super proprietate appellationem fuisse interpositam per solam proprietatis causam ad superiorem esse deuolutam, reformatio autem possessionis turbatæ ipsa appellatione pendente articulus fit diuersus super quo nec iudex inferior pronuntiauit, nec ad superiorem appellatum est; nec deinde in præiudicium tendat ipsius appellationis, meritò non speciali aliquo fauore, sed secundùm regulas generales talis reformatio iudicis à quo licita censeri debet, quod bene docuit Dec. *d. n. 2. in fine,* dum considerat per hanc reformationem possessionis turbatæ appellatione pendente non offendi, sed magis iuuari regulam, quæ docet appellatione pendente nihil esse innouandum.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio generalis, & vaga respectu cuiuslibet grauaminis non valet, sed restricta ad certam causam sic.*

2 *Appellari non potest à futuro grauamine.*

3 *Grauamen futurum quando trahit originem à grauamine iam illato, vel esset comminatum per iudicem, tunc ab eo poterit appellari.*

Cap.

Cap. Consulit. ij. XVIII.

1 Appellatio generalis, ideſt, ab umni grauamine, quod ſibi poſſet contingere,non valet, ſed generalis reſtricta ad certam cauſam, vt ſi appellet ab iſto iudice in vna cauſa ab omni grauamine, quod ſibi poſſit iuſerri, valet. Colligunr ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Hènric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franch. Præpoſ. Alex. de Neuu, Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 209. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 328. remiſſiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. nouiſſimè de Valboa *vbi ſup.* refertur ab Anton. Auguſt. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 27. & eſt poſt Concil. Lateran. *p.* 1u. *c.* 54.

2 *Ab omni grauamine, quod ſibi poſſet contingere,* &c.] Notatur ad boc quòd à futuro grauamine appellari non poteſt, vt per Abb. *in cap. boni. mem.* 51 *hoc tit. ſub n.* 10 *differ.* 9. & *ibi* Franch. *ſub n.* 16. *verſ. primo in forma*, Sigiſm. Scacc. *in tract. huius tit. q.* 2. *n.* 43. *& q* 5. *n.* 101. vbi *n.* 110. limitat vt non procedat in caſu, quu grauameu eſſet irreparabile per appellationem ſubſe-
3 quentem, & *n.* 113. etiam limitat quandu futurùm grauamen trahit uriginem à grauamine iam illato, & appellatio interponitur ratione vtriuſque, & *n.* 114. pariter limitat quandu futurum grauamen eſſet comminatum per iudicem, quia tunc ab huiuſmodi futuro grauamine poſſet appellari, & *num* 115. limitat denique, vt nuu procedat in appellatione extraiudiciali.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio friuola non excuſat inferiorem quominus teneatur obedire ſuperiori, & vt de contemptu puniatur, niſi innocentiam ſuam aliter purget.*

2 *Legati legatione durante in iudicium vocari non poſſunt.*

3 *Citatio facta in Eccleſia eſt valida.*

4 *Nuntio creditur in his quæ ad eius officium ſpectant, extra officium tamen in rebus minimis illi creditur.*

5 *Nuntio publico tunc non creditur quando citandus coniecturis, & præſumptionibus oſtendit ſe non fuiſſe citatum.*

6 *Nuntio affirmanti citatum reſpondiſſe ſe non eſſe venturum, an ſit credendum, remiſſiuè.*

7 *Nuntio publico iurato exequenti officium ſuum bene creditur circa citationes.*

Cap. Cùm parati. XIX.

1 Appellans friuolè debet obedire, alioquin dicitur contemnere,& tenetur per ſe,vel per alium probare innocentiam ſuam. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſtienſ. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Franch. Guid. Papæ, Præpoſ. Alexand. de Neuo, Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag* 30u. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 3a8. remiſſiuè Caſal. *in annotat.* & Ximen. *in concord part.* 1. *&* 2. & nouiſſimè de Valboa *vbi ſupra* refertur ab Antun. Auguſt. *collect.* 1. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 1u. *cap.* 29. eſt poſt Concil. Lateran. ſub Alexand. III. *part.* 10. *cap.* 18.

Quod in legatione Regis eſſet.] Ex eo, quia Legati le- 2
gatione durante in iudicium vocari non poſſunt, ex text. *in l.* 2. §. *legatis*, *ff. de iudic.* vbi D. Barboſ. à *n.* 49. *& num.* 76 *cum ſeqq.* concordat Ordinatio Regia Luſitanorum *lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 4. vbi parens meus, & apud Caſtellanus *l.* 4. *tit.* 3 *part.* 3. *& l.* 9. *tit.* 27. *part.* 7. vbi Greg.

Sed in Salmentina Eccleſia.] Ergu citatio facta in Eccleſia eſt valida, vt per Tiraq. *de retract. ad finem,* 3
tit 1. *num* 82.

Te ſuus nuntius inueniſſet, &c.] Ergo nuntio credi- 4
tur in his quæ ad eius ufficium ſpectant, de quo vide Mantu. *lib.* 1. *dialog* 1. Bart. *in l.* 1. §. *cura carnis*, *n.* 1. *ff. de officio Vrbis*, Hippol. *in l.* 1. § *ſi quis dicatur*, *n* 19. *ff de quæſt.* Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 11. *&* 12. Viuian. *tom* 1 *communium opin. lib* 4 *tit* 9 *n.* 184. *pag* 497. Maſcard. *de probat concl.* 189 *& concl.* 94. *n.* 13. *& concl.* 1134. *n.* 4 Menoch. *de arbitr. caſu* 12. *& de præſumpt. lib.* 2. *præſumpt.* 24. Stephan. Gratian. *diſcept forenſ. c.* 60. *n.* 6 *& c.* 501. *n.* 16. Mench. *controuerſ. vſufreq. c.* 24. *n.* 1 Bobadil. *in ſua politica*, *lib.* 1. *c.* 13 *n.* 42. Zerol. *in praxi Epiſcop. p.* 1. *verbo*, *Nuntij*, Alciat. *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 1. *n.* 1. Vant. *de nullis. tit. ex defectu citat. n.* 150. Honded. *conſ.* 19 *n.* 56. *volum.* 1. Marta *de iuriſd. part.* 2. *cap.* 1u. *num.* 7. Fariu. *in praxi criminal. part.* 3. *q.* 108. *n.* 151. Bernardin. Muſcatel. *in ſua praxi aurea Ciuili Neapol. part.* 2. *gloſſ. intimato*, *à n.* 16. Amat. Roderic. *in practic. de forma videndi*, *ſeu examinandi proceſſum*, *cap.* 4. *n.* 14. In rebus tamen minimis illi creditur extra officium, ex Tiraq. *de iudi. in rebus exiguis, verſ.* 91.

In gloſſ. *Suus*, ibi, *in alterius præiudicium.* Intellige 5.
niſi contrarium probetur, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 4. *gloſſ.* 1. *num.* 6 Nuntio euim publico tunc non creditur, quando citandus coniecturis, & præſumptionibus oſtendit ſe non fuiſſe citatum, vt per Menoch. *d. caſu* 112. *num.* 11. *& de præſumption. lib.* 2. *præſumpt.* 25. *num. vlt.* Maſcard. *concluſ.* 1119. *num* 27. *&* 28. Bajard. *ad Clar.* §. *fin. quæſt.* 31. *num.* 64. Vtrùm 6
autem nuntio affirmanti citatum reſpondiſſe ſe nun eſſe venturum credendum ſit, vide Felin. *in cap. inquiſitionis*, *num.* 2u. *de accuſat.* Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 8. *gloſſ.* 9. *n.* 13. Menoch. *d. caſu* 112. *à n.* 17. Mench. *d. cap.* 24. *num.* 1u. *verſ. contrariam*, Bobadil. *d. cap.* 13. *num.* 44.

In ead. gl. ibi, *Nuntio tamen publico iurato fideliter* 7.
exequenti officium ſuum bene creditur circa citationes, vide Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *memb.* 1 *n* 45. Tiraq. *d.* §. 8. *gl.* 9. *à n.* 1. Boër. *deciſ.* 234. *num. vlt.* Bart. *in tract. de ritu iudiciorum*, §. *citationem*, Ioan. Valer. *de differ. inter vtrumque forum*, *verbo teſtis*, *differ.* 5. *verſ. item fallit in nuntio.*

In gloſſ. *In legatione Regis*, ibi, *tunc Regi obtempe-* 8
randum eſt, ſi ab ipſo teneat Regalia, &c. Vtrùm autem & quando Rex poſſit Epiſcopos vocare ad ſe, & illi teneantur ei obedire? vide Regin. Pol. *in lib. contr. contra Henricum VIII. Britanniæ Regem pro Eccleſ. vnit. defenſ. lib.* 1. *fol.* 9. Petr. Antib. *in tractat. de munerib. p.* 3. *numero* 9. Bobadil. *in ſua politica lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 61. *&* 62. Carol. Graſſal. *lib.* 2. *Regal. Franciæ iure* 13. Azeued. *l.* 13. *colum.* 1. *tit.* 3. *lib.* 8. *nouæ recop.*

SVMMARIVM.

1 *Appellationis prætextu non poteſt quis venire contra ſuum iuramentum.*

2 *Sententiæ, ſeu mandati iudicis etiam cum iuramento parere promittens non obſtante tali promiſſione, & obligatione, poteſt appellare.*

3 *Arbi*

3 *Arbitramentum potest reduci ad arbitrium boni viri, etiam quando quis promisit, & iurauit stare mandato arbitratoris.*

4 *Promittens stare indicis sententia, qualiscunque illa erit, adhuc poterit appellare.*

Cap. Ad hæc. ij. XX.

1 IVrans stare iudicio Ecclesiastico, si postea appellauerit, est compellendus seruare iuramentum, vel intra quadraginta dies iter arripere ad prosequendam appellationem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Zabar. Bellam. Ioan Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franc. Præpos. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 301. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 129. remissiuè Ximen. *in concord. p* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decr. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 30. & est post Conc. Lateran. *p* 10 *c.* 19.

2 *Quòd Ecclesiæ stabunt iudicio*, &c.] Ex hoc colligi videtur promittentem parere sententiæ, seu mandatis iudicis etiam cum iuramento non obstante tali promissione, & obligatione posse appellare, vt per Franc. *in præsenti à n.* 4. *vers. quarto tene menti*, & *in cap. interposita* 70. *§. ille denique*, *n.* 3. *q.* 2. *infr. hoc tit.* vbi dicit quòd licèt pars, vel partes cum iuramento promiserint stare sententiæ ferendæ, & mandato ipsius iudicis, tamen non censetur renuntiatum iuri appellandi, Nicel. *de concord. gloss. concord.* 6. *fall.* 102. *sub n.* 142. Vrsil. *ad Afflict. dec.* 78. *n* 11. Ruginel. *in tract. huius tit. §.* 2. *c.* 1. *n.* 98. *cum seqq.* & *§.* 9. *gl.* 1. *c.* 1. *sub n* 44. *vers. tacitè.* Vnde si quis promisit, & iurauit stare mandato
3 arbitratoris, tamen arbitramentum adhuc potest reduci ad arbitrium boni viri, quasi in promissione insit hæc conditio, *si aequè fuerit arbitratum*, Specul. *tit. de arbitr. §.* 1. *sub n.* 4. *vers. sed pone*, *lib.* 1. Sigism. Scacc. *de iudiciis, lib.* 2. *c.* 2. *n* 368. *vers. confirmatur.*

4 Amplia vt procedat etiamsi quis promisisset stare sententiæ iudicis qualiscunque erit sententia, quia adhuc poterit appellare, per ea quæ resoluunt Socin. *cons.* 24. *sub n.* 3 *lib.* 1. Pac. Scal. *in tract. de cons. sapient. lib.* 4. *c.* 19. *vers. sed ego, vt acquiescam*; quicquid in contrarium, imo promittentem parere sententiæ, quæcunque fuerit, videri renuntiare appellationi dicant Bald. *in l. sole pactum* 41 *§. qui prouocauit*, *col.* 10. *vers. item ex prædictis, ff de pactis*, Franc. *in cap intimasti* 69. *n.* 11. *in fine*, & Dec. *etiam in fine, n.* 20 *infr. hoc tit.* Nicel. *d. fall.* 142. *n.* 142 Castald. *in tr. de syndicatu, n.* 569. *vers. quartus casus.* Et quicquid etiam dicat Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 2. *de attent appell. pend. ampl* 2. *princ n.* 15. & 16. quòd appellationi tacitè renuntiari videtur, quando quis obligat se velle stare sententiæ alicuius.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non admittitur contra iuramentum, & non adimplens mandatum, debet reduci in eandem sententiam à qua fuit absolutus.*

2 *Iuramentum cuius virtute lata est sententia, excludit appellationem.*

Cap. Quæstioni. XXI.

1 APpellationi, quæ est causa refugij, non est standum, sed inducenda eadem censura, v. g. excommunicatus præstitit iuramentum, quod stabit mandato Ecclesiæ, & sic fuit absolutus, sed antequam mandatum fiat ei, vel illo recepto appellat causa subterfugij, talis appellatio est nulla, & iterum est excommunicandus, & mox iterum iurabit. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Zabar. Imol. Anan. Host. Henric. Butr. Anch. Bald. Panorm. Præpos. Guid. Papæ, Franc. Alex. de Neuo, Viu. *in ration.* 2. *libri iur. Pontif. pag.* 301. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 329. remissiuè Ximen. *in conc. p* 1. & 2. nouissime de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 311. & est post Concil. Lateran. *part.* 7. *cap.* 20.

Quod appellationi, quæ iuramento, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum, cuius virtute lata est sententia, excludit appellationem, vt per Menoch. *cons.* 217. *n.* 7 Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 102. *à princ.* Ruginel. *in tract. huius tit. §.* 2 *c.* 3. *verbo, iuramentum*, *n.* 511. *cum seqq.* Sigism. Scacc. *eod. tract. q.* 17. *limit.* 34. *n.* 5. vbi *n.* 2. ampliat procedere etiamsi condemnatus vellet per euidentiam rei probare contrarium eius, quod est iuratum, & *n.* 3. ampliat etiam procedere in sententia lata virtute iuramenti, & *n.* 4. pariter ampliat in sententia, qua reus, cui fuerit delegatum iuramentum, fuerit condemnatus ad soluendum, eo quod noluerit iurare, neque iuramentum referre, & *n* 5. limitat quando is, cui defertur iuramentum, allegat rationabiles causas, & exceptiones, quare non teneatur iurare, & iudex iis reiectis præcipit iurari, vel referri, & *n* 6. etiam limitat in sententia lata in causa matrimoniali, & *n.* 7. pariter limitat in sententia lata virtute iuramenti necessarij. 2

Cap. Præterea. j. XXII.

APpellans, v. g. ad Papam, & iterum committens aliquod scelus non obstante appellatione potest puniri ab Ordinario de illo scelere. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Dec. Panor. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 301. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 329. remissiuè Ximen. *in concord. p* 2. refertur ab Ant. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 32. & est post Concil. Lateran. *p.* 59. *cap.* 53. 1

SVMMARIVM.

1 *Appellationi sui aduersarij non deferens de sua posteriori, circa idem contra eum excipere nequit.*

2 *Clericus ad iudicia Ecclesiastica procurator constituitur.*

3 *Episcopus potest patronos adstringere vt in præsentatione principaliter respiciant vtilitatem Ecclesiæ.*

Cap. Constitutis. j. XXIII.

NOn curans appellationem factam, & vlteriùs procedens appellando, eius appellatio non consideratur. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anch. Dec. Butr. Panormit. Bald. Præpos. Franch. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 301. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 329. remissiuè Ximen. 1

in

in concord. p. 1. *&* 2. nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 37.

2 *Et Presbytero R.*&c.]Ergo potest clericus ad iudicia procurator constitui, vt notant Abb. Zabarell.& alij *in cap. in nostra* 4. *de procuratoribus*, quod intellige in iudicio Ecclesiastico, in quo clericus rectè procurator constituitur, iuxta ea, quæ dixi ad *c.* 1. *supr. de postulando.*

3 Per hunc text. notat Panorm. *hic* quod vbi esset suspicio, ne patroni ad præsentandum mouerentur vtilitate Ecclesiæ, sed carnali affectione, potest Episcopus illos adstringere iuramento, vt in præsentatione principaliter respiciant vtilitatem Ecclesiæ, refert Marc. Anton. Genuens. *in practic. Eccles. q.* 317. vbi limitat, quando contra patronos adesset periurij præsumptio, quia tunc non deberet abiuratio fieri, vel iuramentum deferri, arg. text. *in cap. clericus, de cohabitat. clericorum.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans ab ordinario in vna causa, in aliis coram eo respondere tenetur, potest tamen eum recusare vt suspectum, nisi conueniatur de crimine manifesto, in quo non cadit excusatio, nec suspicio.*

2 *Appellatio non suspendit iurisdictionem iudicis à quo extra illam causam à qua fuit appellatum.*

3 *Verbum,* debet, *est necessitatis.*

4 *Iudex vt suspectus recusari non potest in notoriis criminibus.*

Cap. Proposui: XXIV.

1 APpellans ab ordinario in vna causa tenetur coram eodem respondere in aliis in quibus non fuit appellatum, potest tamen illum recusare vt suspectum; quare non potest eum ordinarius cogere nisi in crimine graui, & manifesto, quo ipso facto meritò sit damnandus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Præpos. Dec. Guid. Papæ, Franch. Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 302. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 316. remissiue Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. Aug. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 38.

2 Collige ex text. appellationem non suspendere iurisdictionem iudicis à quo extra illam causam, à qua fuit appellatum, vt per Lancel. *de attent. part.* 2. *cap.* 12. *de attent. appellat. pend. in præfat. n.* 109. Sigism. Scace. *de appellat. q.* 3. *n.* 46.

3 *Non debet*, &c.]Ergo verbum, *debet*, est necessitatis, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 1. *gloss.* 15. *n.* 1. & plures relatos per me *de dict. v. usfreq. dict.* 77.

4 *Et manifesto*, &c.] Notatur ad hoc quòd in notoriis criminibus non potest iudex suspectus recusari, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ, tract. de recusat. artic.* 6. *gloss.* 1. *n.* 6 *& art.* 9. *n.* 8. Anton. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 1. *n.* 47. *in princ.* Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q.* 21. *n.* 126.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus absoluitur cautione recepta, licet aduersarius, vel excommunicator ne absoluatur, appellet.*

2 *Locus an, & quando sit de substantia electionis remissiuè.*

3 *Absolutio sine citatione datur ab excommunicatione lata pro contumacia, sed præstita cautione de parendo mandatis Ecclesiæ.*

4 *Citatio est necessaria in absolutione danda, quia per eam potest lædi pars ad cuius instantiam lata fuit excommunicatio.*

5 *Contumax in non parendo non absoluitur absque cautione pignorum.*

Cap. Qua fronte. XXV.

EXcommunicatus, vel interdictus ob contumaciam, vel aliam causam, si vult subesse iustitiæ in 1
his, pro quibus fuit excommunicatus, iudex qui eum excommunicauit, poterit illum absoluere recepta priùs cautione quod parebit æquitati coram Papa ad quem appellauit, vel coram eius delegato, si maluerit aduersarius, non obstante quod pars appellet ne absoluatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Colllect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Dec. Franch. Butr. Bald. Hostiens. Guid. Papæ, Præpos. Alexand. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 303. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 331. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertor ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 42. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. *p.* 3. *cap* 2.

Non enim in Palatio, &c.] An, & quando locus sit 2
de substantia electionis, vide Rendin. *in prompt. receptarum sent. tit.* 36. *n.* 21.

Sanè si quis pro contumacia, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd ab excommunicatione lata pro contumacia datur absolutio sine citatione, sed præstita cautione de parendo mandatis, Dec. *hic num.* 16. & alij citati ab Anton. Rieciul. *loco infrà citando, cap.* 70. *num.* 152. & tunc appellari non potest à sententia quia dictum sit excommunicatum præstita cautione esse absoluendum, Ruginel. *de appellat.* §. 2. *c.* 3. *n.* 7. Scace. *in simili tract. q.* 17. *limit.* 42. *n.* 1. & non solùm quando appellatio subsequitur absolutionem, sed etiam quando præcedit eandem absolutionem, ex Lancelot. *de attent. p.* 2. *c.* 12. *in prælat. num.* 115. *limit.* 3. Dec. *in præsenti sub num.* 17. qui loquitur quando quis est excommunicatus, & petit absolutionem ab eodem iudice, qui eum excommunicauit, aduersarius opponit, quod cùm offensa sit manifesta, absolutio concedi non debet etiamsi excommunicatus velit præstare cautionem de parendo iuri, iuxta *cap. ex part.* 23. *de verbor signif.*

Etiamsi pars aduersa, &c.]Tenent Doctores *in præ-* 4
senti, in absolutione danda citationem esse necessariam, quia per eam potest lædi pars ad cuius instantiam lata fuit excommunicatio. Butr. *hic n.* 11. *ad fine* Panorm. *n.* 7. Franch. *n.* 31. & Dec. *n.* 19. & plures alij, quos refert, & sequitur Anton. Rieciul. *de iure personarum, extra gremium Ecclesiæ existen. lib.* 4. *cap.* 70 *à princip.*

In gloss. *Decedat*, ibi, *quia propter peccatum bona eius etiam non præsumitur.* Ita Neuizan. *in sylua nupt. lib.* 4. *num.* 94. *vers. propterea*, Sebast. Medic. *in tract. mors omnia soluit, part.* 1. *num.* 172. Infirmitas enim corporis nonnunquam prouenit ex peccato, *cap. cùm infirmitas, de pœnit & remiss.* Mich. Auiñon *de vnitate ciuilis & pastor. cap.* 23 *num.* 2. Sclu. *de benefic. p.* 1. *q.* 5. *n.* 122. Azened *l.* 5. *ex n.* 1. *tit.* 1 *l.* 1. *noua recop.* Fusch. *de visitat. lib.* 2. *c.* 30. *n.* 10. Et ideo si homo dum infirmus iacet, recognoscat peccatum suum, ipsa infirmitas ei

prodest, gloss *in cap. potest fieri, de pœnit dist.* 1 vbi inquit Archid. quòd infirmitas grauis reddit animam sobriam, & sæpe cordis fortitudinem auget, vnde Apost. *libenter gloriabor in infirmitatibus meis*, vide Fusch *in l. sing.* 19.

5 In gloss. *Cautione*, ibi, *imo in casu isto*, &c Notatur ad hoc quòd contumax, in non compatendo non absoluitur absque cautione pignorum, de quo vide Tiraq. *de retract. lig* §. 1. *gloss.* 18. *n.* 29.

6 In gloss. *Conqueruntur* Communiter recipitur secundùm Cou. *in c. alma mater, p.* 1. §. 11. *n.* 11. *col.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus subditum suspendere, vel excommunicare non debet nisi monitione præmissa, nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maximè si est Religiosus.*

2 *Censura nonnisi præcedente citatione, seu canonica monitione ferri possunt.*

3 *Monitio vlla, aut saltem vnica citatio an necessaria sit ad excommunicationis validitatem, ostenditur,* & n. 4. 5. & 6.

7 *Victus in expensis condemnatur, etiamsi bonam, & iustam causam litigandi habuerit.*

8 *Abbatis ius est Monachos corrigere absque sui Monasterij, seu Conuentus consilio.*

Cap. Reprehensibilis. XXVI.

1 PRælatus subditum suspendere, vel excommunicare non debet, nisi monitione præmissa, nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maximè si est Religiosus. Appellanti præfigendus est terminus competens ad prosequendam appellationem, intra quem si prosequi negligit, iudex à quo reassumat suam iurisdictionem, & iudicet & si habet complicem, seu partem contrariam, quæ venit, & ipse non venit, recompenset expensis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Præpos Henric. Dec. Guid. Papæ, Franch. Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali super de libri iuris Pontificij, pag.* 303. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 130. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Augost. *collect.* 1 *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 42. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *c.* 7.

2 *Nisi canonica commonitione præmissa.*] Notatur ad hoc quòd censuræ non nisi præcedente citatione, seu canonica monitione ferri possunt, vt per Cou. *in cap. alma mater, p* 1. §. 9. *à num.* 4. Nauar. *in man. c.* 27. *num.* 11. latè Vgolin. *de censur tab.* 1. *c* 18. *à princip.* Garc. *reg* 68. latè disputat Guttier. *Canon. lib* 2. *c.* 16. *à princip.* Tolet. *in instructoric. Sacerdotum, lib.* 1. *c.* 9. Soar. *de censur. disput.* 3. *sect.* 8. *à princip.* Sayr. *eod. tract. lib.* 1 *c.* 11. *n.* 5 Stephan. de Auilar. *eod. tract disp.* 1. *c.* 5. *dubit.* 7. *cum seqq* & per alios citatos *ad cap. sacro* 48. *de sent. excommun. n.* 2. & 3. *pag* 472.

3 Grauis inter DD. controuersia est, vtrum ad excommunicationis validitatem monitio vlla, aut saltem vnica citatio necessaria sit? in qua partem negatiuam constanter, & ex professo tuetur Fr. Anton. Corduba *lib.* 2. *quæst.* 17. *versic ad secundam probationem*, & quando de crimine manifestè constat, tenuit Couar. *d.* §. 9 *num.* 6 post gloss. Panorm. & alios *in præsenti*, resoluunt Felin. & alij, quos refert Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de iure acquisito, concl.* 1. *n.* 167. Qui mouentur primò. quia licèt iure Pontificio constitutum sit, vt censuræ non proferantur, nisi monitione præmissa, hoc tamen pertinet solùm ad iustitiam earundem, vt ait text. *in cap. Romana, vers. nec, de sententia excommunicationis, lib* 6 Deinde mouentur exemplo D. Pauli 2 *ad Cor.* 5. absentem, & irrequisitum excommunicauit, & ex facto D. Ambros. qui excommunicasse constat Imperatorem Theodosium ob factum omnino præteritum, occisionem scilicet innocentium apud Thessalonicam, vt refertur *in c. duo sunt* 96. *dist* iuncto *c. cùm apud Thessalonicam* 11 *q.* 3. respectu autem facti omnino præteriti monitionem aliquam considerari non posse manifestum est. Adducunt etiam text. *in cap. illud, de cleric. excommunicato*, vbi expresè proponitur latam esse excommunicationem absque aliqua monitione, & tamen decidit *in vers. licèt*, excommunicationem valere potuisse, & excommunicatum dobitantem an sententia lata esset abstinere potiùs debuisse.

Verùm contraria sententia verior est, & procul- 4
dubio communis, & receptissima, vt fatetur ipse Corduba, & expresè tenentur Sot. *in* 4. *dist* 22. *q.* 1. *art.* 2 *concl.* 4. & 5. Ledesm. 2. & 4. *q.* 23. *art.* 3. *dub* 3. *incipit, sed hæsitabis*, & post Innoc. Nauar. *d. n.* 11. *vers. quod adeo verum est*, Henriq. *in summ. lib.* 13 *c.* 16. §. 2. *in vlt. lit N.* & *c.* 17. §. 3 & constanter tuetur contrariis satisfaciens Auila *d c.* 6. *disp.* 1. *dub.* 10 Guttier. *d. c.* 16 *à princ.* vbi *n.* 17. & *seq.* pro hac parte adducit Victor. Cald. Atacæli, & alios, & in casu notorij, quod adhuc necessaria sit citatio, vt feratur excommunicatio, post Abb. *in cap* 1. Felin. & alij communiter *ibi de iudic* tenet Gabr. *d n.* 164. Soar. *d. disp.* 3. *sect.* 10. *n.* 11. qui melioribus nituntur fundamentis, ex *reg. cap.* 1 *de causa possess & propriet.* cum similibus, tum quia certum est excommunicationem maiorem ferri non posse ob quamcunque culpam mortalem, nisi talis sit, quæ inobedientiam, & contumaciam præseferat, *cap. nemo, cap. nullus, cap. certum* 11 *q.* 3. explicant Auila *vbi supra, dub.* 6. Henriq. & reliqui omnes dd. locis: quæ sanè contumacia in ignorantem, qui nec monitus, nec citatus est, minimè cadit, contumax enim ille dicitur, qui cùm possit iudici, seu superiori obedire, contemnit, *l. contumacia* 53 *ff. de re iudicata*, explicat Petr. Gregor. *syntagmat. iuris, lib.* 48. *c.* 3. *n.* 6. Comprobatur deinde ex auctoritate Christi Domini *Matth.* 18. vbi omnes fatentur datam esse Ecclesiæ potestatem censurarum, & excommunicandi, & tamen adducit verba illa ipse Christus, si Ecclesiam non audierit, id est, non obedierit, sit tibi sicut ethnicus, &c. ergo necessariò probat excommunicari non posse, illum, qui nec monitus nec citatus est.

Quæ verò pro contraria parte adducta sunt, faci- 5
lem habent solutionem. Nam ad primum respondetur fatendo ordinem illum trinæ monitionis accidentalem esse, & ideo si omittatur, non efficere nullam excommunicationem, non ita primam monitionem ex proximis rationibus. Ad exemplum D. Pauli respondent multi ibi notorium fuisse non solùm factum sed nullam absenti competere defensionem, per ea, quæ tradunt DD. per text. *ibi, in cap cùm olim, de sententia, & re iudicata*, Menoch. *de arbitr. lib.* 1 *q.* 17. *n* 15. & alij, de quibus Cened. *ad Decret collect.* 94. *num.* 4. & plures adducti à Farin. *in praxi crimin. p.* 1. *q* 21 *à num* 70. Sed meliùs respondetur cum Couar. *d. num.* 6. *in princip* Auila *d. dubitat.* 10. *versic ad tertium, in fine*. quod licèt tempore excommunicationis absens esset delinquens, cum tamen priùs Apostolos sæpiùs monuit, & ad pœnitentiam reducere conatus est, vt deducitur ex vltimis verbis *cap.* 4.

imme

immediatè præcedentis. Ad factum Ambrosij respondent multi nō excommunicasse Theodosium, sed solum Ecclesiæ ingressum ei interdixisse: sed facilius respondetur quod sæpiùs Imperatorem ipsum monuit vt facti pœniteret, & debitam exhiberet satisfactionem, vt colligitur ex *dict. cap. cùm apud Thessalonicam*, ibi, *hoc à Sacerdotibus Italia redarguetetur*, &c. *d. cap. illud*, bene satisfacit Soar. *d. n. 11. quod* ibi lata excommunicatio non absolutè, sed sub conditione, nisi intra viginti dies cessaret, &c. quæ conditio expressè continet monitionem, iuxta ea, quæ notantur *in cap. preterea, hoc tit.* & per text. *in c. quidam maligni 5. q. 1.* cum multis aliis.

Retenta igitur communi sententia, quam post Viuald. tenet etiam Emman Sà *in aphorismis, verbo, excommunicatio, n. 8. & 9.* eam ampliabis procedere, non solum quoad excommunicationem ab homine ferendam, verùm etiam ad declarationem excommunicationis incursæ à Canone; præmittenda est enim citatio, vt docuit glos. *verbo, cum steterit, in Clem. præsenti, de censibus*, recepta ex multis, de quibus Gabriel. *d. concl. 1. n. 173.* plenè Vgolin. *d. tab. 1. c. 31. §. 2. n. 9* Conar. *d. n. 5. ad finem*, allegans ad hoc propositum *d. cap. 1. de causa possessionis*; & ea ratione comprobatur, quia licèt notorium sit contra quid facientes, veluti pro violenta manuum iniectione in clericos iure statutum esse excommunicationem, vt tamen factum dicatur notorium, & de eo appareat, necessarium est partem audire, iuxta reg. text. *in cap. consuluit, supra hoc tit.* Neque obstat text. *in præsenti*, ibi, *nisi fortè talis sit culpa, quæ genere suo suspensionis, vel excommunicationis pœnam inducat*, quibus verbis probare videtur monitionem non requiri, quando agitur de declaratione censuræ incursæ à lege, quod fatentur Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, §. 18 num. 21. vers. inde*, Soar. *d. disp. 3 sect. 10. n. 13.* & disputat latè Vgolin. *d. cap. 18. §. in princ. n. 2.* Tiraq. *in tract. res inter alios acta, vers. limita 24. & in vers. limita 42.* dicit Roman. per hunc text. tenere, quòd furioso cùm datur curator, aut interdicitur administratio, citatio minimè est necessaria. Respondetur enim hunc text solum probare canonicam, id est, trinam monitionem non esse necessariam, non verò negare vnicam saltem requiri citationem ad probandum factum propter quod lex excommunicationem statuit.

6 *Nisi fortè talis sit culpa*, &c.] Ex his verbis colligunt aliqui quando iudex pronuntiat excommunicatum eum, qui antea lege disponente est excommunicatus, quod non requiritur citatio, vt per Roman. *in l. si, cui bonis col 6. ff. de verb. oblig.* quem refert Felin. *in cap. 2. sub num. 6 de sponsalib.* eund. Roman. *cons. 481 in 2. dub. vers. tertio dico*, & ideo alij per hunc text. limitant regulam quod ad validitatem actus requiritur citatio, vt non procedat quando agitur de imponenda pœna ipso iure à lege imposita, quæ exequi potest absque citatione, Mar Socin. *in repet. rubr. de dilation. col. 3. vers. quartus casus*, & Marsil. *in l. vnic. n. 66. C. de raptu virgin.* quod in terminis declaratoriæ sententiæ excommunicationis visus est sentire Suar. *tom 5. disp. 3. sect. 10. num. 14* referens in hanc opinionem inclinare Cou. *in cap. alma, pars. 1. §. 9. sub num. 5.* Verùm in sententia declaratoria excommunicationis lata à canone partis citationem requiri tenent gloss. *verbo constiterit, in Clem. fin. de censib.* & *in Clem. 2. eod. verbo, de pœnis*, Dec. *in præsenti col. 2. vers. sed ista conclusio*, Abb. *in cap. peruenit, il 1. num. 5. hoc tit. de appellat.* vbi Dec. *sub num. 2* Felin. *in cap. Rodulphus num. 41. vers. citetur & pars, supr. de rescript.* Gig. *de pension. q. 78. num. 5.* Couar. *sub d. n. 5. vers. sunt vero*, Nauar. *cons 56. n. 5. vers cui addo, sub tit. de sentent. excom.* Auila *de censur. p. 2 c. 5 disp. 1. in 5. dub. concl. 2.* Soar. *d. sect. 10. n. 5.*

Ad text. verò *in præsenti*, multipliciter respondent supradicti Doctores, qui tenent in sententia declaratoria excommunicationis lata à Canone partis citationem requiri: in primis aliqui dicunt, prout sunt Abb. Franc. & Dec. *in præsenti*, & Felin. *in d. c. 2. n. 6. vers. sed re vera, de spons.* quos refert Couar. *d. § 9. sub n. 5 vers. tertia* & Soar. *d. sect. 10 n. 11.* illum non intelligi de sententia declaratoria excommunicationis, de qua loquimur, sed de sententia excommunicationis, quæ fertur ab homine contra eum, qui à Canone pro ea culpa ipso iure est excommunicatus, qui cùm possit iterum ab homine excommunicari, id quidem fieri potest absque monitione. Alij, vt Host. *in præsenti*, quem refert Soar. intelligunt hunc text. in sententia declaratoria, quæ ferri potest absque citatione, dummodo factum sit notorium. Vtcumque verò sit, & hic text. intelligatur siue dicamus quod in sententia excommunicationis secundùm vnum intellectum, siue declaratoria secundùm aliud, non requiritur monitio, oportet tamen de facto & crimine, eius causa excommunicatio indicta est à Canone, citata parte priùs constare, vnde præmissa est citatio ad sententiam, non autem ad causæ cognitionem, vt indiuidualiter tradit Roman. *d. consil. 461.* & alij, quos refert, & sequitur Couar. *d. §. 9. sub n. 5.* Soar. *d. sect. 10. n. 15.* & secundùm prædicta sentiunt idem Roman. *in d. l. si, cui bonis*, qui loquitur de pronuntiatione excommunicationis latæ à Canone, & Mar. Socin. & Marsil. ex aduerso citati, loquuntur de executione pœnæ à lege impositæ, quæ secundùm eos fieri potest absque citatione per hunc text. omnes ferè tamen conueniunt quod debet priùs de excessu constare citata parte, vide addita ad *cap. sacro 48. de sentent. excom.*

Expensarum.] Amplia etiamsi bonam, & iustam causam litigandi habuerit, vt per Hyppol. *in l. patre, n. 34. ff. de quæst.* 7

Ne Religiosi eum pro aliquo excessu, &c.] Nota Abbatibus esse Monachos corrigere absque sui Monasterij, Collegij, seu Conuentus consilio, vt per Panorm. *h. c. n. 11.* & Franch. *n. 12.* ac Zabar. *n. 16.* Sigism. Scac. *in tract. huius tit. q. 17. limit. 26. n. 10. in princip.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 12. c. 20. q. 13.* vbi respondet ad hunc text. dum meminit Capituli in correctione Monachi, vt Capitulum sumatur hic, non pro Collegio, sed pro loco, vbi fit correctio. 8

SVMMARIVM.

1 *Iudex à quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur; & iudex vt suspectus recusatus potest partes compellere, vt alium eligant coram quo quæstio terminetur.*

2 *Arbitri assumendi sunt, qui de causa recusationis cognoscant.*

3 *Iudex ordinarius eo ipso quod est suspectus, remanet etiam suspectus ab eo delegatus.*

4 *Iudex ordinarius recusari potest de iure Canonico.*

5 *Arbiter iuris potest recusari ex eisdem causis, quibus iudices ordinarij.*

6 *Arbitratores possunt allegari suspecti.*

Cap. Ad hæc. iij. XXVII.

1 IVdex à quo compellere debet appellantes, vt appellationem prosequantur, vel coram se iuri pareant: & si alterutra partium habeat iudicem suspectum, insistat iudex, vt eligant iudicem, qui valeat dirimere quæstionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Butr. Bald. Anch. Panorm. Franch. Dec. Præpos. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 306* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 330.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 20. c. 41.*

2 *Te suspectum habuerit*, &c.] Arbitri namque assumendi sunt, qui de causa recusationis cognoscant, vt statutum est apud Lusitanos *in ordinatione Regia,*
3 *lib 3. tit* 21. § 6. & proposita huiusmodi recusatione, non potest iudex recusatus nominare iudices ad causam principalem, vt per Melch. Phœbos *Lusitania decis. 90. in princ.* vbi *n.* 10. tenet, quod eo ipso quod iudex ordinarius vt suspectus, remanet etiam suspectus ab eo delegatus.

4 In gloss. *Suspectum*, ibi, *& ita ordinarius potest recusari.* Ergo iudex ordinarius recusari potest, quod intellige de iure Canonico, Pacian *de probation. lib. 2. c. 45. n. 35. & 36.* Seraph. *de priuil. iuram priuil. 7. n. 3.* Sigism. Scac. *de iudic. causarum ciuilium, & crimin c. 66. n. 13.* Iacob de Laurent. *de iudice suspecto, cap. 5. n. 34.* Farin. *fragm. crimin. p. 5. verbo, iudex, n. 734.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 100. in princ.* nouè Octauian.
5 Glorit. *respons.* 11. *n.* 5. Et de arbitrio iuris, quod possit recusari ex eisdem causis, quibus iudices ordinarij, resoluunt Garc. Mastril. *Sicilia dec. 91. n 7* Cæsar Barz. *Bononia decis. 63. n. 58. & 59.* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit. 63. de compromiss. n. 394.* Corras. *in explic. ad aliquas leges noua recop. c. 9. n. 37.* Melch. Phœb. *Lusitan. decis. 77. à n. 11.* vbi *n. 16.* extendit ad decurio-
6 nes. Sic eodem modo arbitratores suspectos allegari posse tenent Garc. Mastril. *d. decis. 91. n. 4* Camil. Borrel. *d. tit. 63. n. 395. cum seqq. & in tract. de compromiss. § 2. gloss. 4. n. 143. & § 4. gloss. 3. n* 2. Carrasc. *d. cap 9. num. 29.*

SVMMARIVM.

1 *Canonicus si ad residentiam monitus appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam, & interim deseruitur beneficio per Vicarium de fructibus beneficij sustentandum, & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, priuatur præbenda.*

2 *Beneficio quando cohærent aliqua onera propria, seu necessaria fructus in eo non residentis, vel excommunicati, sunt ad hoc deputandi.*

3 *Canonicus si ad residentiam admonitus appellet, non est admittenda eius appellatio.*

4 *Beneficium simplex de iure requirit residentiam.*

Cap. Peruenit. ij. XXVIII.

1 CAnonicus admonitus vt resideat, si appellet, assignari ei debet terminus, vt prosequatur appellationem, & interim prouideri de idonea persona, quæ pro eo seruiat Ecclesiæ, assignata portione fructuum illius beneficij vnde honestè viuat, & si Canonicus non residet, nec appellationem prosequitur, priuabitur præbenda, & dabitur idoneæ personæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Franc. Guid. Pap. Henric. Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 306.* Alagona *in compend. iuris Can. pag. 331.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aug. *collect 5. Decr. lib. 2. tit 20. c. 44.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Duen. *reg 42. n. 19* Marant. *de ordine indic. 3. p. 6. princ.* [illegible] *n. 164.* Lancel *de attent p. 2. c. 12 limit. 18. n. 1. & 3* Menoch. *de arbitr. casu 69. n. 11* Marches. *de commiss. appel. extra Rom. Cur. p. 5 c. 6. n. 77. p. 77.* Salgado *de protect. Regia tom. 1. p 2. c. 15. n. 4. cum seqq.*

Et ei de beneficiis illius assignes, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd quando beneficio cohærent aliqua onera propria seu necessaria, fructus in eo non residentis, vel excommunicati, sunt adhoc deputandi, ne Ecclesia propter Rectoris absentiam, vel excommunicationem debitis fraudetur obsequiis, vt per Ant. Ricc. *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesia existen. lib. 4. c. 15. n 4.* vnde *n. 5.* cum Guttier. *canon. lib. 1. c 1. n. 105. & 126.* ac Soar. *tom. 5. disp 13 sect. 2. n. 29.* deducit seruitia capellanorum, & substitutorum ad seruitium Ecclesiæ, necnon & alia ad vsum Ecclesiæ necessaria debere solui de fructibus, quos amisit excommunicatus, & hoc ipsum dicendum de charitatiuo subsidio tenent Bellenc. *de charitatiuo subsid. q. 35. & Gig. de pension q. 64 n. 9* necnõ & in decimis Papalibus, vel ob publicam aliquam necessitatẽ impositis idem dicit Soar. *d. sect. 2. sub n. 24. vers. eandem idem.*

Cùm autem frustratoria dilationis, &c.] Notatur ad 3
hoc quòd attentata in primis, & ante omnia non sunt reuocanda, quando ex reuocatione diminueretur cultus diuinus, quod intelligitur, & procedit text. specialiter quando frustratorie & dilationis causa appellatur: vel quatenus generaliter intelligatur, quandocunque scilicet agatur de cultu diuino, erit intelligendum, quando scilicet proceditur per viam visitationis, non autem si procedatur per viam formalis iudicij, Lancel. *de attent. p. 5. c. 52. limit.* 58, *per tot.* Rot. *decis 251. n. 4. p. 1. recentissim.*

In gloss. *Residentiam*, ibi, *quam quilibet clericus de iu-* 4
re communi facere debet. Vide Bened. Capr. *tom. 1. comm. opin lib. 1 tit. 8. n. 1. pag. 570.* Flamin. *de resign. lib. 5. q 10. n. 66. cum seqq. & lib. 5. q 5. n. 2.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 7. c. 3.* Paul. Comit. *respons moral. lib. 1. q. 61. n. 5.* Gonz. *ad reg. 8. Cancel. gl. 5. n. 80. & gl. 15. n. 26.* Rot. apud Farin. *decis. 12. n. 1. collect. nouissimarum*, aliàs *p. 4. diuers.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio non datur à iudice iurisdictionem exequente.*

2 *Appellationi facta contra leges, & Canones non est deferendum.*

3 *Appellari non potest à statuto generali, etiamsi quis diceret esse iniquum.*

4 *Appellatio datur à prouincia qua dictum sit statutum esse in viridi obseruantia.*

Cap. Consuluit. iij. XXIX.

APpellatio non est admittenda, quæ est contra ius 1
vel executionem iuris. Collig. ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bell. Io. And Zab. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Pan. Dec. Præb. Guid. Papæ, Franch. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iur. Pontif. pag. 307.*

Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 331. remissiuè Ximen.*in concord.p.*2.refertur ab Ant. Aug. *collect.*2. *Decret.lib.*2.*tit.*12.*c.*1.

2 *Non conuenit*, &c.] Notatur ad hoc quòd appellationi factæ contra leges, & Canones non est deferendum,quia ius neminem grauat, vt per Franch. *in præsenti n.*3 *in fine,& n.*4.& sic etiam appellatio emissa ab eo, quod fit secundùm iuris decreta, & determinationem non suspendit, vt per Marant. *de ordine iudic.p.*9 *tit.de appellat. n.*345. Gutier. *consil.* 50. *n* 21. dicentes quod ab actu celebrato, & gesto secundùm legis dispositionem, & Canonicas sanctiones, nec à iudice eas,& decreta iuris exequente, non potest appellari,latè Salgad.*de protect. Regia tom* 1 *p.*3.*c* 6. *n.*1. *cum seqq.*& in pœna iuris imposita agnoscũt Roman. *sing.*226.Cornaz.*Lucensi decis.*193 *sub num.*5. *versic.*6. Farin.*in praxi crimin.q.*101.*limit.*12 *n.*65.Sigism.Scac. *in tract. huius tit. q.*17. *limit* 23. aduertendum tamen quòd licet ab ipsa pœna à iure imposita non sit licita appellatio,tamen à sententia declaratoria aliquem incidisse in illam licita est quoad vtrumque effectum deuolutiuum & suspensiuum, vt per Nau. *in c. cùm contingat* 15.*causa nullit. pag. mihi* 151. Bern. *reg.*675. Gratian.*reg.*35.*&* 171. Gutier.*cons.*10.*n.*16.Bobadil.*in sua politica lib.*3.*c.*8.*n.*278.

3 Cùm ergo à dispositione iuris appellari non possit, sic etiam à statuto generali appellari non poterit, etiamsi quis diceret esse iniquum, Socin. *reg.* 20. *& reg.*24.Dec.*in præsenti à n.*20. Nicol. *tract. de concord. gloss.concl.*6. *fallent.*25. *n.*66. Guid.Papæ *in tract.huius tit.q.*48.*n.*39.Petr.Gregor.*in simili tract. lib.*2.*c.*22 *n.*1. *&* 2.Brederod. etiam in simili *tract. p.*1. *col.* 522. *sub lit. A.*Sigism Scac.*q.*17.*limit.*20. Quicquid in contrarium, imò quod possit appellari à statuto iniquo, seu aliter inualido,teneant Conar. *in reg. possessor,p.*2.§.4. *sub num.*7. Ruginel.*in tract huius tit.*§.2.*c.*3.*n* 889.*cum seqq.*Rot *decis.*45.*sub n.*12.*&* 14 *p.*1.*diuers.*

4 Illud verum est quod licèt à statuto generali appellari non possit, bene tamen poterit à sententia, qua dictum sit statutum esse in viridi obseruantia, quia à tali pronuntia datur appellatio, Ruginel. *d. cap.*3.*n.*891.*in fine.* Sigism.Scacc.*d limit.*20.*n.*13. vbi *n.* 33. idem resoluit in sententia interpretatiua, alicuius statuti.

Cap. Adhæc. iiij. XXX.

1 CAusa quando committitur alicui appellatione remota,& pars antequam citaretur, vel cognouisset commissionem causæ, misit nuntium ad Papam, si citatus deinde appellat, iudex debet deferre appellationi; si verò postea misit, iudex exequatur mandatum. Colligunt ex Ordinar.Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host.Butr.Anchar. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franch. Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. libri secundi iuris Pontificij, pag.* 308. Alagona *in compend. iuris Canonici, pag.* 331. remissiuè Ximen.*in concord. p.*2. nouissimè de Valboa *vbi supr.*refertur ab Anton. Aug. *collect.*2. *Decret. lib.*2.*tit.*19. *c.*1.

2 Vide quæ dixi *ad cap. meminimus* 9. *& ad cap. suggestum* 15. *supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Appellationi interposita ad Papam non deferens mittitur cum literis ordinarij ad Curiam puniendus*, & n. 2.

3 *Prælatus si modum excedat in correctione,bene admittitur appellatio à tali correctione.*

4 *Depositionis pœna, qua iure Canonico imponitur non deferenti appellationi in causa criminali, habet locum contra clericos, aliosque Religiosos appellationem non admittentes.*

Cap. De Priore. XXXI.

LEgitimæ appellationi non deferens,v.g. Prælatus qui enormiter castigat,& non defert appellationi subditi castigati, est mittendus Romam cum literis iudicis,vt puniatur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect.Zabar.Ioan.Andr. Bellam.Anan.Host. Henric Butr.Anch.Bald.Panorm.Dec. Præpos. Guid. Papæ, Franch.Alex.de Neuo, Viuian. *in ration. libri secundi iuris Pontif. pag.* 308. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 331. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. August. *collect.*2.*Decret.lib.*2. *tit.*19. *c.*3. 1

Hanc eandem concl.ex hoc text. desumunt Contarel.*in l.vnic. C.de moment. possess. p.*19.*n.*3. *vers. item punitur*,Sigism.Scacc.*de appellat.q.*13.*n.*101.*post princ.* rationem reddentes, quia deberet appellationi deferre ob reuerentiam superioris, ne dum vbi certum est appellationem ipsam fore probabilem, sed etiam vbi dubitatur an sit probabilis.Qua autem pœna puniatur, latè tradit idem Sigism. Scac.*dict.q.*13.*n.*100. *cum seqq.* 2

In gloss.*Contempsit.*ibi, *ex hoc patet quod si prælatus modum excedat in correctione, quod bene admittitur appellat. à tali correctione,* Vide Franch. *in præsenti sub n.*1.*vers. in gloss.*1.ibi, *fallit quando modus*, Zabar. *in cap.ad nostram* 3 *n.*3.*vers.nota* 2.& Dec *à n.*2. *supr.hoc tit.*Marant.*de ordine iudic.p.*6.*actu* 2.*princ verbo,& quandoque appellatur,limit.*7.*sub num.*33.Petr.Greg.*in tract. huius tit lib.*2.*c.*10.*n.*1. *& præcipuè n.*8.*vers.affertur tamen*, Octauian.Spathar.*in aurea methodo de modis corrigendi Regulares tract.*10. *c.*2.*n.* 13. Franc. Gisler. *in tract.de iudice Regularium,c.*15.*n.*56.nouissimè Illustr. D meus Roderic. à Cunha post primam huius libri impressionem à me visus,*in comment.ad cap.quando* 4. *n.*2.*dist.*86.Salgado *de protect.Regia,p.*1.*c.*2.§ 5.*ex n.*18. Quarant.*in summa Bullarij, verbo Archiepiscopi auctoritas,auctor.*18 *n.*20.§.5.*vers. conclusionem*, Ruginel.*in simili tract.*§ 2 *c.*3 *n.*219.Sigism. Scac. etiam in simili *tr q.*17.*limit.*27.*n.*12. vbi *n.*13. declarat cum Franch. *in d cap.ad nostram, n.*4. vt in appellatione debeat exprimi causa grauaminis,siue ad correctionem procedatur in iudicio,siue extra iudicium,siue ante sententiam, siue post sententiam, & *n.* 14. pariter declarat eum eod.Franch.*in cap.reprehensibilis* 26 *n.*13.& Dec. *n.* 3.*hoc tit.*vt appellatio ab excessu,quando Abbas est nimis seuerus in corrigendo,sit interponenda ad Capitulum,hoc est,debet tunc adhiberi Capitulũ,& dicit Nauar. *commento* 3.*Regul. n.*51. liberum esse Religioso appellare,seu prouocare ad superiorẽ cùm malè tractatur,sequitur Azor.*instit.moral.p.*1 *lib.*12.*c.*11.*q* 8. vbi *q.*7. resoluit quod Religiosus à superiore iniquè tractatur, vexatúsve tuta conscientia è monasterio exire potest inscio, vel eodem superiore inuito. 3

In gloss. *De tanto excessu*,vlt. ibi, *& sic patet*, &c. Notatur ad hoc quòd pœna depositionis, quæ iure Canonico imponitur non deferenti appellationi in causa criminali, habet locum contra clericos, aliosque Religiosos appellationem non admittentes, vt per Sigismund. Scacc. *d. q.*13. *q.*102. & de hac pœna depositionis imponenda non admittenti appel- 4

latibnem, vide Boët. *decis* 153. *n.4.* Lancel. *de attent. cap vlt. de pend. attem. n.* 243.

Cap. Quia nos. XXXII.

1 Appellatio locum non habet in notoriis delictis, vel contra Regularem correctionem, veluti si Abbates infamati & confessi à capitulo moniti nolunt relinquere Prælationem, quia tunc non possunt appellare. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Dec. Franch. Butr. Bald. Guid. Papæ, Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iur. Pontif. pag.* 309. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 331. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 5.*

2 Notatur ad hoc quod à constitutione, vel statuto generali non potest appellari, quando est edita ab illo, à quo non potest appellari, vt per Rebuff. *in praxi beneficiali, tract. de constit. in princ.* Seace. *de appell. q. 17. limit* 20 *à n. 1,* vbi *n. 14.* resoluit, quod licèt non possit appellari à statuto, tamen eius iniquitas nunquam transit in rem iudicatam, & *num* 15. tenet, quod à statuto appelletur ad eum, qui possit illud corrigere.

Cap. Ad aures. XXXIII.

1 Iudex à quo potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo elapso reassumit suam iurisdictionem, & exercet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panor. Dec. Franch. Guid. Papæ, Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag.* 309. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 332. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret lib. 2. tit. 19. c. 6.*

2 Probat hic text. iudicem à quo posse præfigere terminum ad prosequendam appellationem, vt per Sigism. Scacc. *de appell. q. 14. n. 15. cum seqq.* Perez *l. 2. per text. ibi gl. 1. tit. 19. lib. 3. Ord & l. 8. gloss. 2. eod. tit. & lib.* Azeued per text. *ibi in l. 2. tit. 18. lib. 4. noua recop.*

SVMMARIVM.

1 *Grauamine præcedente si quis submittat se protectioni superioris, habeatur pro appellante, dummodo seruauerit ea, quæ in appellatione sunt necessaria.*

2 *Appellare ad Papam intelligitur qui submittit se & sua sub protectione Papæ, licèt non expresserit verbum,* appello.

3 *Verbum*, teneo, *sententiam latam continet si præcedat negatio vniuersalis.*

Cap. Ad audientiam. XXXIV.

1 Grauatus à iudice si se subiiciat protectioni superioris, intelligitur appellasse, licèt non fuerit vsus hoc verbo, *appello*, & sententia contra ipsum lata sine causæ cognitione non tenet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Butr. Bald. Anch. Panorm. Franch. Henric. Dec. Præpos. Guid. Pap. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iur. Pont. pag.* 309 Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 332. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 7.*

Probat hic text. quod submittens se, & sua sub 2 protectione Papæ, intelligitur appellare ad Papam, licèt verbum, *appello* non expresserit, vt per Sigism. Scac. *in tract. huius tit. q 4. n. 18.* vbi *n. 21.* cum Franc. *in præsenti, not vlt. n. 2.* declarat procedere dummodo exprimantur omnia necessaria in appellatione, cùm non satis sit se & bona sua submittere protectioni Papæ, sed debeant omnia alia necessaria adhiberi.

Non teneo]Notatur ad hoc quòd verbum, *teneo*, si 3 præcedat negatio vniuersalis, latam sententiam continet, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n.* 251 *C. de reuocand. donat.* Sayr. *in claui Regia lib. 3. c. 8. n* 26 Virgil. Boccac. *in constit. Picen. gloss. 6. n.* 134. Farin. *fragm. crimin. p. 2. verbo, lex, n.* 144.

Cap. Accepta. XXXV.

Appellatione stante causa non est remittenda ad 1 iudicem à quo nisi de consensu partium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Dec. Panorm. Alex. de Neuo, Franch. Præpos. Guid. Pap. Viu. *in ration. 1. libri iur. Pont. pag* 310. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 323. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 2 Decret. sub tit de rescript. c.* 2.

Probat hic text. quòd iudex causæ principalis non 2 potest iudicare in causa appellationis, nisi partes cõsentiant, vt per Steph. Grat. *discept. forens. c. 4 n.* 11. ita vt sufficiat etiam consensus tacitus ex Sued. *consf.* 465. *n.* 10. Nec obstat verbum, *partes*, de quo in text. quia quando est eadem ratio in vno, sicut in pluribus, tunc lex, vel statutum loquens in pluribus habet locum in vno, vel si loquatur in plurali, habet locum in singulari, vt per Rebuff. *in tract. nomin. q. 9. n.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus etiam datus cum claus.* Appellatione remota, *recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit Aduocatus eius in illa causa.*

2 *Iudex recusari potest ex eo quod sit consanguineus partis.*

3 *Aduocatus non potest esse iudex in eadem causa in qua Aduocatus fuit, & potest recusari ab eo tantùm, contra quem fuit Aduocatus, non ab aliis.*

4 *Aduocatus nullus potest esse in causa in qua pater, vel filius est iudex.*

5 *Aduocatus non potest esse Assessor iudicis in causa clientuli.*

6 *Iudici delegata causa cum clausula,* appellatione remota, *non intelligitur sublata recusatio iudicis.*

7 *Iudex consanguineus vsque ad quem gradum recusari possit, ostenditur*

8 *Iudex recusari potest suspectus ex quauis leui, & modica causa.*

9 *Iudex æqualiter coniunctus vtrique parti recusari non potest.*

10 *Disposita in consanguineis censentur disposita in amico intima amicitia.*

11 *Iudex recusari potest, vt suspectus, qui aliàs contra me pronuntiauit, & ab eius sententia appellauerim.*

12 *Iudex regulariter recusari potest suspectus, ex eo quod sit familiaris vnius partis.*

13 *Index*

13 *Iudex remouetur vt suspectus, si esset dominus impetrantis.*

14 *Assessor, & consultor iudicis si suspectus fuerit recusari potest.*

Cap. Postremo. XXXVI.

Luc. III.

1 DElegatus, cui committitur causa appellatione remota, si ex iusta causa est suspectus, vt si est consanguineus impetrantis, vel si fuerit eius Aduocatus in illa causa, potest recusari. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Præpos. Henric. Dec. Guid. Papæ, Franch. Alexand de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 311. Alagonà *in compend. iuris Canon. pag.* 132. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. & 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.* 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *c.* 45. & est post concil. Lateran. *part.* 10. *c.* 18.

2 *Qui consanguineus sit illius*, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex recusari potest ex eo quòd sit consanguineus partis, vt docent *in præsenti* Anch. *n.* 1. Bellam. *n.* 3. Butr. *n.* 3. Præpos. *n.* 2. Franc. *in princ. & n.* 20. Dec. *n.* 5. Alex. de Neuo, *n.* 2. Tiraq. *de retract. tit.* 1. §. 1. *gl.* 16. *n.* 1. & 6. Menoch. *de arbitr. casu* 152. *à n.* 3. *cum seqq.* Nouell. *reg.* 204. *n.* 2. Quintil. Mandos. *in praxi commiss. in* 8. *formula, in verbo, propter familiaritatem*, Menoch. *de arbitr. casu* 152. *n.* 3. Card. Tusch. *verbo, suspectus, concl.* 908. *n.* 17. Farin. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo, index*, *n.* 830. & *n.* 837. extendit ad affinem, & *n.* 841. ampliat etiamsi consanguinitas oriatur ex damnato coitu, & *n.* 845. limitat in persona valde religiosa in qua non caderet aliqua suspicio, & pro hac limitatione citat omnes Ordinarios *in præsenti*, excepto Bellam. licèt *num. seqq.* contrarium videatur firmare cum Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto*, *c.* 11. *n.* 23.

3 *Aut in eodem negotio Aduocati officio*, &c.] Notatur ad hoc quòd Aduocatus non potest esse iudex in eadem causa in qua Aduocatus fuit, & potest in ea vt suspectus recusari, vt tenent *in præsenti* Host. *n.* 3. & 4. Anchar. *n.* 2. Henric. *n* 1. Bellam. *n.* 3. Butr. *n.* 3. Abb. *n.* 3. Anan. *n.* 5. Dec *n.* 8. Rebuff. *tom.* 3. *ad leges Galliæ, tract. de recusat. gloss. unic. art.* 9 *n.* 31. Cabed. *Lusitan. decis* 20. *part.* 1. Nouell. *reg.* 204. *n.* 8. Marant. *d. part.* 6. *n.* 41. Farinac. *verbo, index*, *n.* 848. Garc. Mastril. *Siciliæ, decis.* 151. *n.* 55. & 41. Camill. Borrel. *in summa omnium decis. tit.* 65. *de aduocatis.*, *n.* 125. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 4. *n.* 5. vbi *n.* 21. dicit quod si Aduocatus pronuntiaret, sententia non fieret nulla, nisi fuisset recusatus vt suspectus, & allegat Aym *cons.* 199. *n.* 14 Intellige vt possit recusari ab eo tantùm, contra quem fuit Aduocatus, non ab alio, pro quo postulauit, ex Stephan. Gratian. *d. cap.* 4. *num.* 6. vbi *n.* 7. dicit, quòd si priùs sententiam tulit, posset in eadem causa esse Aduocatus defendendo, quod iudicauit, de quo etiam Auiles *ad cap.* 3. *Prætor.* &
4 Morl. *in emporio iuris*, *part.* 1. *tit.* 2. *q.* 6. *in fin.* Et Aduocatus nullus potest esse in causa, in qua pater, vel filius est iudex, Curia Philip. *part.* 1. §. 6. *n.* 9. Cortas. *in explicat. ad aliquas leges Recopil. c.* 9. *numer.* 132.
5 Sic & eodem modo aduocatus non potest esse Assessor iudicis in causa clientuli, vt per Steph Grat. *d. c.* 4. *num.* 5. Carrasc. *d. c* 9. *num.* 291. Et de pœna Aduocati qui dicit sententiam, pro clientulo tanquam iudicis Assessor, vide Cald. Pereira in *comment. ad l. unic. C. ex delictis defunctorum p.* 4. *n.* 35.

Quamvis appellatione remota, &c.] Notatur ad hoc 6
quod iudici delegata causa cum clausula *appellatione remota*, non intelligitur sublata recusatio iudicis, vt docent *in præsenti*, Ioan. *n.* 5. Anchar. *n.* 4. Bellam. *n.* 3. Butr. *n.* 2. *vers. nota quod sicut*, & *num.* 4. Abb. *n.* 1. *in* 1. *notab.* & *n.* 2. *in fine*, Zabarell. *in fin. vers. in gloss. vlt.* Anan. *n.* 2. Præpos. *n.* 6. Dec. *n.* 1 *in* 1. *notab.* Alexand. de Neuo *n.* 9 *in vltim. notab.* Lancel. *de attent. p.* 1. *cap.* 6. *n.* 31. Pacian. *de probat. lib.* 2. *c.* 45 *n.* 101. Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto*, *cap.* 2. *n.* 20. Scacc. *de appellat. lib.* 3. *q.* 19. *limit.* 1. *n.* 89. Farin. *d. verbo, index*, *n* 956. vbi *n.* 957. asserit quòd hæc conclusio procedit non solùm de iure Canonico, sed etiam de iure ciuili.

In glos. *Consanguineus*, ibi, *sed vsque ad quem gradum* 7
intelligamus illam consanguinitatem, &c. Dicit hæc gl. quòd iudex recusari potest suspectus vsque ad septimum gradum, & hodie vsque ad decimum, quia vsque ad illum gradum succeditur à consanguineis, aliis deficientibus, & sic eo vsque remanet affectio, vt docent *in præsenti* Innoc. *vers vel vsque*, Host. *ante n.* 1. Bald. *n.* 1. Henriq. *n.* 5. Butr. *n.* 10. Abb. *n.* 4. Imol. *n.* 5. Præpos. *n.* 9. Franch. *n.* 6. Dec. *n.* 16. Alexand. de Neuo *n.* 21. & *seqq.* Menoch. *casu* 152. *à n.* 4 Farin. *d. verbo, index*, *n.* 831. Apud Lusitanos extenditur vsque ad quartum gradum per ordinationem Regiam *lib.* 3. *tit.* 24. *in princip.* vbi etiam extenditur ad leuirum, siue vxoris fratrem durante affinitate, quia soluto matrimonio affinis non seruat amorem, ex gl. *in l. sed hoc ita*, *ff. de re iudicata*, etiamsi remaneant filij, Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 1. *collect.* 83. *vers. & an index.*

In ead. gloss. ibi, *Modice enim causa*, &c. Notatur 8
ad hoc quòd iudex recusari potest suspectus ex quauis leui, & modica causa, vt per Host. *hic n.* 5. Bellam. *n.* 2. Butr. *n* 10. Franch. *n* 20 Dec. post *n.* 16. & Alexand. de Neuo *n.* 12. Menoch. *casu* 152. *n.* 9. Seraphin. *priuil.* 7. *n.* 4. Card. Tusch. *verbo, suspectus, concl.* 907. *n.* 13. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *verbo, index, num.* 77.

In ead. gloss. ibi, *Quid si iudex æqualiter esset con-* 9
iunctus vtriusque, &c. Notatur ad hoc quòd iudex æqualiter coniunctus vtrique parti recusari non potest, vt per Menoch. *d. casu* 152. *n.* 9. Marant. *d. p.* 6. *n.* 30. Stephan. Grat. *discept. forens. c.* 100. *n.* 19. Card. Tusch. *verbo, suspectus*, *concl.* 908. *n.* 35. Farin. *d. verbo, index*, *n.* 842. Sic & eodem modo quæ disponuntur 10
in consanguineis, censentur disposita in amico intimæ amicitiæ, Menoch. *de arbitr. casu* 88. *n.* 59. & *de præs. lib* 3 *præs.* 114. *n.* 28. Farin. *in praxi crimin. q.* 13. *à n.* 31. & tamen si detur par amicitiæ ratio, recusatio non habet locum Menoch. *de arbitr. casu* 152. *n.* 9. Stephan. Gratian. *d. c.* 100. *n.* 17.

In ead. gloss. ibi, *Item si ab ipso appellatur*, &c. No- 11
tatur ad hoc quòd iudex recusari potest vt suspectus, quia aliàs contra me pronuntiauit, & ab eius sententia appellauerim, vt per Præpos. *num.* 11. *causa* 44. & 45. Franch. *n* 2. *vers.* 277. Menoch. *de arbitr. casu* 121. *à n.* 1. Sigismund. Scacc. *de appellat. q.* 17. *limit.* 45. *n.* 5. *in princip.* Card. Tusch. *verbo suspectus, concl.* 900. *n.* 30 Farin. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo, Iudex*, *n.* 781. vbi *n.* 783. cum Menoch. *d. loco*, asserit id totum iudicis arbitrio relinqui, eo quòd contrarium sentiant Dec. *in cap.* 1. *num.* 7. vbi Rip. *num.* 15. & 17. *de iudic.* Oldrad. *consil.* 302. *num.* 5. *vers. item certum est*, & *numer.* 9. Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præsumpt.* 11. & plures quos ipsi referunt.

22 In ead. gloss. ibi, *Putà familiaritas.* Notatur ad hoc quòd iudex regulariter recusari potest suspectus ex eo quòd sit familiaris vnius partis, vt docent *in præsenti* Dec. *à n.* 20. Præpos. *n.* 11. *in* 11. *causa*, Franch. *n.* 20. *vers.* 11. Alex. de Neuo *n* 28. *vers prima est*, *&* *n.* 19. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *n.* 17. Socin. *reg.* 201. *in princ.* Nouel. *reg.* 32. *in principio*, *&* *reg* 104 *n* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 152. *n.* 10. Card Tusch. *verbo*, *suspectus*, *concl.* 908. *n.* 12. & plures alij citati à Farin. *d. verbo*, *iudex*, *n.* 808. vbi *n.* 809. de domestico, *&* *n.* 810. de socio, & *n.* 811. de commensali, & *à n.* 812. de amico.

23 In ead. gloss. ibi, *Item remoneretur iudex si esset domesticus impetrantis.* Ita Præpos. *n.* 11. *vers. nona*, *in præsenti*, Aufrer. *de recusat. n.* 9. Nouell. *reg.* 32. *in princip.* Marant. *d. p.* 6. *n.* 58. Lanfranc. *in repet. cap. quoniam contra de prob. rub. de accus. n.* 123. *vers. quinta causa*, Farin. *d. verbo iudex*, *n.* 917.

24 In gloss. *Aduocati*, vlt. ibi, *aut Assessor.* Notatur ad hoc quòd Assessor, & Consultor iudicis, si suspectus fuerit, recusari potest, vt per Butr. *hic n.* 12. Fulu. Pacian. *de probat. lib.* 2. *c.* 45. *n.* 3. *&* 5. quòd isto casu non est necessaria probatio causæ suspicionis, quia agitur de leni præiudicio, Card. Tusch. *verbo*, *suspicio*, *concl* 907. *n.* 13. *& concl.* 909 *n.* 2. 4. *&* 5. Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto*, *cap.* 4. *n.* 1. *cum seqq &* *cap.* 10. *per totum*, vbi etiam quis sit consultor, & quis sit assessor, in quo differant inter se, & de modo eligendi consultorem, & assessorem, Farin. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo*, *iudex*, *num.* 718. *&* *num* 849.

25 In ead. gloss. ibi, *Et qui similem causam habet, remouetur.* Notatur ad hoc quòd iudex recusari potest suspectus ex eo quòd habeat similem causam eius in qua est deputatus iudex, vt per Præposit. *in præsenti* *n.* 11. *in* 26. *causa*, Franch. *num.* 20. *vers.* 15. Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *n.* 46. Nouel. *reg.* 294. *num.* 9. Aufrer. *de recusat. n.* 18. *vers.* 17. & plures alios, quos refert Farinac. *fragment. criminal. part.* 2. *verbo*, *iudex*, *num.* 784.

SVMMARIVM.

1 *Interdicti sententia non suspenditur per appellationem sequentem.*

2 *Sententia interdicti sicut excommunicationis non suspenditur per appellationem sequentem.*

3 *Interdictum an, & quando Episcopus possit suspendere, remissiuè.*

4 *Excommunicatio post appellationem non tenet.*

5 *Episcopus non potest dare alicui priuilegium celebrandi in Ecclesia interdicta.*

CAP. Ad hæc. v. XXXVII.

1 INterdicti sententia nō suspenditur per sequentem appellationem. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Henric. Dec. Franch. Butr. Bald. Guid. Papæ, Præpos. Alexand. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 311. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 332. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. & nouissimè de Valbua *vbi sup.* refertur ab Anton. August. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 46.

2 Hanc eadem concl. ex hoc text. desumunt Nauar. *in manuali*, *cap.* 27. *n* 159. Sigismund. Scacc. *in tract. huius tit. quæst.* 3. *n.* 65. vbi *num.* 67. cum Franch. *in præsenti*, *n.* 1. declarat vt procedat in sententia interdicti in spiritualibus & diuinis officiis, quia in istis non impeditur effectus per appellationem, secus si interdictum respiceret alia, tunc enim appellatio subsequens suspenderet effectum talis interdicti, vnde si iudex interdixerit tibi ingressum ciuitatis, seu palatij appellando à tali interdicto, suspenderetur effectus sententiæ *n.* 68 idem resoluit in interdicto à beneficio, aut à Pontificalibus, seu ab vsu pallij, quia appellando impeditur effectus sententiæ quoad ista, idem repetit *q.* 17. *limit.* 12. *num. vlt.*

3 In gloss. *Interdictum.* De materia huius gloss. & an, & quando possit Episcopus suspendere interdictum, dixi latè *de offic. de potest. Episcop. p.* 2. *alleg.* ... *& infra ad cap. dilectus* 55. *hoc tit.*

4 In ead. gloss. ibi, *Sicut excommunicatio post appellationem non tenet.* De quo vide Anton. Ricc. & ab eo citatos *in tract. de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existent lib.* 4. *c.* 64. *n.* 37. Sigism. Scacc. *d. q.* 17. *limit.* 21. *n* 54.

5 In ead. gloss. ibi, *Sed non credo, quòd Episcopus possit dare alicui priuilegium celebrandi in Ecclesia interdicta.* de quo vide Fr. Emman. *quæst. Reg. tom.* 2. *q.* 117. *art.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Iudex appellationis remittit appellantem, & causam ad priorem iudicem, nisi sibi constiterit à grauamine, vel iniusta sententia fuisse appellatum.*

2 *Archiepiscopus non prius ante diffinitiuam appellationem admittere debet, quam ei constiterit illam interpositam fuisse, vel à grauamine, seu iniusta condemnatione.*

3 *Appellans ad plures iudices, quorum vnus solùm competens est, ad eum tantùm appellatum præsumitur.*

CAP. Cùm in Ecclesia. XXXVIII.

1 IVdex appellationis si cognoscat non esse appellatum à grauamine, vel sententia iniusta, debet remittere appellantem, & causam ad primum iudicem, cui parebit appellatione remota. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 312. Alagona *in compend. iuris Canon pag.* 111 remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Ang. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19 *c.* 11.

2 *Non ante appellationem admittas*, &c.] Notatur ad hoc quòd Archiepiscopus, non priùs ante diffinitiuam appellationem admittere debet, quàm ei constiterit illam interpositam fuisse, vel à grauamine, seu iniusta condemnatione, vt per Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo*, *Archiepiscopi auctoritas*, *auct.* 18. *n.* 19. Vnde per Ordin. Regiam Lusitanorum, *lib.* 3. *tit.* 70. §. 5. Iudex à quo semper in adiutorio, quando appellatur, debet verbaliter recipere appellationem, & scriba in termino receptionis huiusmodi expressè mentionem facere, itavt tempus prosequendæ appellationis currere incipiat à die receptionis illius, vt refert Cabed. *Lusitaniæ decis.* 40. *n.* 9. *p.* 1.

3 In gloss. *Iniusta*, ibi, *& tunc, debet superior cognoscere*, &c.] Quid si quis appellet ad plures iudices, quorum vnus solùm competens est? dic ad eum competentem appellatum præsumi, vt per Rot. *Genuens. decis.* 23.

*decis.*23. *n.*14. Aufrer. *ad Capellam decis.*475. *vers.*4. Menoch.*cons.*106.*n.*165.

SVMMARIVM.

1 *Appellans, qui non prosequitur, si redit ad iudicem à quo, & iterum grauatur, non obstante prima desertione potest iterum appellare.*

2 *Appellationi interponenda, id est, iuri appellandi non censetur quis renuntiare comparendo coram iudice à quo.*

4 *Matrimonij contractus omnes alios fauoribus, & prarogatiuis antecedit.*

CAP. Dilectæ. XXXIX.

Clem. III.

1 QVi semel appellauit, & postea tedenndo ad iudicem à quo, appellationi renuntiare videatur, & deinde grauatur, non obstante prima desertione poterit in eadem causa iterum appellare. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Præpos. Butr. Anchar. Dec. Bald. Franch. Panorm. Felin. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 312. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 333. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decret. lib.*2.*tit.*19 *c.*13.

2 *Tamen quia iterum,*&c.] Ratio potest esse, quia licèt quis comparendo coram iudice à quo, censeatur regulariter renuntiare appellationi interpositæ, tamen non censetur renuntiare appellationi interponendæ, id est, iuri appellandi, Felin. *in c. grauum* 10. *sub n.*6. *de officio deleg.* Gabr. *lib.*2 *comm. sub hoc tit. concl* 2. *limit.* 1. *n.*5. & 6. Sigism. Scacc. *in tract. huius tit. q.*17. *limit.*2. *n.*26. vbi refert alios contrarium tenentes.

3 *Matrimonij, quod est res fauorabilis.*] Matrimonij contractus omnes alios fauoribus, prærogatiuis antecedit, Francisc. Molin. *de ritu nupt. lib.*1. *comparat.*17. *n.*4. nam iudicis officium in causis matrimonialibus exuberat, Triuisan. *Venetia decis.*6. *n.*5. *lib.*1. Matrimonialis causa fauorem publicum concernit, & dote fauorabilior est, Robuster. *decis.*117. *n.*2. & 4. *p.*1. *diuers.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis euentum fuerit appellatum.*

2 *Excommunicatio valet ea conditione prolata, si intra decem dies non satisfeceris, aut non solueris.*

3 *Absolutio conditionalis, qua traditur sub conditione de futuro, valida est.*

4 *Excommunicatione conditionali pendente sequens appellatio, dum pendet conditio, suspendit, dummodò ante conditionis euentum appellatum sit, quod intellige vt ibi.*

5 *Debitor, cui creditor in tempus prolixius terminum solutioni praestitutum prorogauit, & distulit, dilatione priore pendente in excommunicationis sententiam non incidit à qua prius fuerit cum reincidentia absolutus à iudice Ecclesiastico.*

CAP. Præterea. ij. XL. *Cælest. III.*

SEntentia lata sub conditione, vt nisi infra dies vi- 1
ginti satisfacias, sis excommunicatus, suspensus,
& interdictus, si in illo interim appellat suspenditur,
& post viginti dies non erit excõmunicatus, suspensusve. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect.
Bellam. Ioan. Andr. Zabar. Imol. Anan. Host. Henric.
Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franch.
Præpos. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri
iuris Pontif. pag.*313. Alagona *in compend. iuris Canon.
pag.* 331. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1. & 2. &
nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug.
collect. 1. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19. *cap.* 14.

Nisi Sempronio infra viginti dies, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd valet excommunicatio ea conditione prolata, si intra decem dies non satisfecerit, aut non
soluerit, vt per Conar. *in cap. alma Mater, p.*1 § 10 *n.*3.
Nauar. *in c.*1. *de pœnit. dist.*6. *n.*64. Spin. *in speculo testamentorum, p.*11. *rubrica à n.*17. Gutier. *canonic. lib.*1. *c.*4.
*n.*19. *cum seqq.* Ccned. *ad Clem. collect.*8. *n.*3. Sic eodem 3
modo absolutionem conditionalem, quæ traditur
sub conditione de futuro, veluti si intra mensem
satisfeceris, validam esse tenent Henriq. *in summa
lib.*13 *c.*19. §.1. Sayr. *de censur. lib* 2. *c.*16. *sub n.*4. Soar.
*eod. tract. disp.*7. *sect* 8 *sub n.*9. & post Conar. Nauar.
Vgolin. Mar. Alter. sequitur Anton. Ricc. *de iure personarum extra gremium Ecclesia exist. lib* 4. *c* 66. *n.*6. vbi
improbat D. Antonin. Angel. & Syluest. contrarium
sentientes.

Notatur etiam ad hoc quòd excommunicatione 4
conditionali pendente sequens appellatio dum pendet conditio, illam suspendit, vt per Conar. *in c. alma
Mater, p.*1. §. 10 *n* 4. Gutier. *canon. lib* 1. *c* 4. *à n.*19. Sayr.
*de censur. lib.*1. *c.*15. *n.*24 Pett. Boll. *in œconomia canon.
class.*3. *c* 4. §. 5. Lancel. *de attentatis, c.*12 *limit.*21. *n.*35.
cum seqq. Anton. Ricc. *de iure personarum extra gremium
Ecclesia exist. lib.*4 *c* 64. *n.*25. Vgolin. *de censur. tab* 1.
*c.*13. §.18. *n.*50. vbi hanc cõclusionem cæteris cumulatiùs exornat, eàque militat, etiamsi à prædicta sententia ita sub conditione lata appellatum fuerit post
decem dies à prolato decreto, dummodo ante conditionis euentum, vt communis tuetur opinio, quam
tenent *in præsenti*, Præpos. *n.*15 & Dec. *etiam n.*15. Mar.
Socin. *in cap. sacro, n.*125. *de sent. excomm.* Conar. *d* §. 10.
*n.*6. Nauar. *in repet. cap. cum contingat* 14. *causa nullitatis,
n.*7. *de rescript.* Sayr. *de censur. lib.*1. *c.*16. *post n.*24. Soar.
de censur. tom 5. *disp.*3. *sect.*6. *n.*4. Mar. Alter. *eod. tract.
tom.*1. *disp.*5. *lib.*3 *c.*1. *vers.*5. *dubitatur*, itidem post desertam appellationem, aut renuntiationem illi factam,
Auila *de censuris, p.*2. *c.*5. *dub* 11. *vers. contrarium est tenendum*, Bonacin. *eod. tract. disp.*1. *q.*2. *puncto* 2. *n.*3. Cened. *ad Sextum collect.*8. *in fine.* Quod idem dicendum
existimant Doctores, si præceptum huiusmodi contineret clausulam illam. *Et nunc te excommunico*, vt
tenent *in præsenti*, Innoc. *n.*4. *vers. item eligendo*, & Abb.
*n.*11. Anch. *cons.*158. *n.*10. & *cons.*213. *n.*5. Card. *cons.*
119. *post n.*4. Dec. 213. *n.* 5. Amplia appellatione ante
purificatam cõditionem proposita non modò suspendi censuram, eiusque effectum, at insuper præceptum
illud obligationem exequendi id, quod sub censura
præcipitur, itavt elapso termino in sententia constituto non solùm immunis sit à censura, sed insuper à
peccato & pœna non exequendo mandatum, vt per
Soar. *d. disp.*3. *sect.*6. *sub n.*1. nisi debitor ab initio consensisset, vt post diei, vel conditionis euentum, si non
soluerit, possit excommunicari, exemplum in pensione ponit Gutier. *canon. lib* 1. *c.*4. *n.*26. Hinc etiã argu- 5
mẽto huius text. debitor, cui creditor in tempus prolixius

lixius terminum solutioni prostitutum prorogauit, ac distulit, dilatione priore pendente in excommunicationis sententiam non incidit, à qua priùs fuerat cum reincidentia absolutus à iudice Ecclesiastico, vt per Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 23. num. 66.*

SVMMARIVM.

1 *Articuli plures connexi si per rescriptum committantur, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis.*

3 *Clausula in fine posita refertur ad pracedentia, & in medio pracedentibus, & sequentibus seruire potest.*

4 *Suspicionis causa de iure Canonico exprimenda est à recusante.*

5 *Iudex recusatus si suspicionis causam propositam inueniat manifestè friuolam poterit reiicere, & ea minimè obstante in causa procedere.*

7 *Inimicus iudex recusari potest.*

8 *Iudex, qui differt partem salutare, prout ante faciebat, potest vt suspectus recusari.*

CAP. Secundò requiris. XLI.

1 CAusa habens plures articulus connexos, si per rescriptum committatur, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Dec. Butr. Panorm. Bald. Præpos. Franch. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 513.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 333.* recmissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1.* refertur ab Anton. August. *collect. 1 Decretal. lib. 2. tit. 19. cap. 16.* & reliquas quæstiones, seu partes huius Decretalis habes supra *in cap. prudentiam, de officio delegati, & in cap. prudentiam, de mutuis petit.*

2 *Intentione.*] Expressa scilicet, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocandis donat. verbo, libertis, n. 18.* & vide quæ dixi *ad cap. intelligentia 6. de verborum significat.*

3 *Ad finem, atque principium sæpè referri, &c.*] Notatur ad hoc quòd clausula in fine posita refertur ad præcedentia, vt probant DD. per me citati *in remiss. de dictionibus, & clausul. clausul* 119. Clausulam in medio positam præcedentibus, & sequentibus seruire posse per hunc text. tenent Matiens. *ad l. 2. gloss. 2. tit. 4 lib. 5. noua recop.* Burg. de Pace *l. 3. Tauri, part. 1. concl. 2. n. 67.* Ioan. Garc. *de nobilitat. gloss. 2. n. 2. & n. 11.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, clausula, num* 19 Mar. Alter. *de censur. tom. 1. disp. 13. lib. 5. c. 3. lit. E.* latè Cardin. Tusch. *tom. 1. lit. C. concl. 290. à princ.* vbi *num. 5.* intelligit quando est posita inter plures articulos connexos, & dependenter ab vno principali.

§. Tertiò.

4 Causa suspicionis proponenda est coram iudice qui recusatur, & probanda coram arbitris. Colligunt DD *in princ* text. citati.

Suspicionis causam coram eodem iudice allegare tenetur.] Ergo suspicionis causa de iure Canonico exprimenda est à recusante, de quo, & an procedat de iure Ciuili vide Farin *fragmentorum crimin. p. 2. verbo, iudex, n. 881. cum seqq.* Sigism. Scacc. *de iudic. causarum Ciuil. cap. 66. num. 15.* Rebuff. *tom. 3 ad leges Gallia, sub hoc tit. de recusat. art. 1. gl. 5.* Perez *l. 1 art. 5. lib. 3. Ordin. pag. 565.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, recusatio, n. 4* Lancelot. *de attent. p. 2. c 6 n. 24.* Farin. *lib. 1. consil. 17. n. 16. p. 4.* Amat. Roderic. *in pract. de modo, & forma uidendi, seu examinandi processum, c. 10. n. 45.* Montaluo *l. 9. tit. 7. lib. 1. fori, in gloss 1.* Ceuall. *commun. q. 347.* Couar. *practic. c. 25. n. 1.* Nauar. *in cap. cum contingat decima causa nullit. n. 1.* Damhaud. *in praxi Ciuili, c. 125. n. 19.* Gail. *lib. 1. obseruat. 33. n. 14.* Fulu. Pacian. *de probat. lib 3 c. 45. n. 89.* Molin. *de iustit. tom 6 disp. 23. n. 2.* Fr. Paulin. Berti. *Lucens. in praxi crimin regul. tit. 3. cap. vnic. n. 46.* Alphons. à Villadiego *l 22. tit. 1. lib. 2. del fuero iuzgo, gloss. 1. à n. 1.* Tiraq. *de indic. in rebus exiguis, vers. quid cum tractatur,* Ozasc. *Pedem. decis 84. n. 6.* Ludou. Miranda *de ordine iudic. q. 10. art. 2. concl. 5 & 6.* Morla *in emporio iuris, p 1. tit. 2. in pralud. n. 199.* Cur. Philip. *p. 1 §. 7 n. 3.* Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 122. n. 8.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c. 100. n. 11.* Quia suspicionis causa proposita si illam iudex 5 inueniet manifestè friuolam poterit reiicere, & ea minime obstante in causa procedere, Abb. *in cap. cum speciali, in fine hoc tit* Perez *l. 1. tit. 5. lib. 3. Ordin. pag. 569* Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritate, pag. 60.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 1. n. 203. pag. 374.* Farin. *d. cons. 17. n. 16. & in praxi crimin. quæst. 21. n. 129.* vbi idem dicit, si notorie sit falsa, *& d. verbo, iudex, n. 941.* si tamen vera esset, & legitima, & iudex procederet in causa, ipso iure processus est nullus, Felin *in cap pastoralis, n. 10. de except.* vbi Abb. *n 12.* Perez vbi *proximè, pag. 566* Vant. *de nullit. tit. ex defectu iurisd ordinaria,* Kirchou. *tom. 1. communium opin. lib. 3. tit. 1. n. 168* Roman. *cons. 220. n. 7. vers. sed aduertendum,* Carauita *super ritu magna Curia ritu 265 n. 8* Cardin. Tusch. *verbo, iudex, concl. 412. n. 39.* Azeued. *l. 1. n. 8. tit. 16. lib. 4 noua recop.* Seraph. *de priuil. iuram. priuil. 7. num 21.* Scobar. *de ratiociniis, cap. 8. num. 20.* Camill. Borrell. *in summa omnium decis. tit 42 num. 31.* Amat. Roderic. *d. cap 10. num. 54.* Carras. *in explicat. ad aliquas leges Recopil. cap. 9. num. 437.* Mendez à Castro *in praxi Lusitan. lib 4. cap. 7.* Intellige si recusans opponat de nullitate, vt per Steph. Gratian. *d. c. 100. n. 6. cum seqq.*

In aliquos.] Imò sufficit si in vnum, ex Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, susceperit liberos, n 267.* 6

Et inimici iudices esse non possunt.] Notatur ad hoc 7 quòd inimicus iudex, iudex esse non potest, iudicem enim regulariter ex causa inimicitiæ recusari tenent Marant. *de ordine iudic. part. 6. num 35.* Villalob. *commun. opin. verbo, iudex, n. 47.* Nouell. *reg. 204. num. 4.* Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 38. num 14.* Cardin. Tusch. *verbo suspectus concl. 908. n. 25.* Farin. *d. verbo, iudex, num 862* Rebuff. *tom. 3. ad leges Gallia, tract. de recusat. art. 9. gloss. vnic. n. 13. cum seqq.* vbi ampliat etiamsi dolo partis inimicus sit, & *n. 16* quamvis non sit inimicus capitalis, vel esset inimicus vtriusque partis, & *n. 19.* quòd etiam recusatur, si crebrò cum inimicis conuersaretur ludendo, bibendo, & cum illis pernoctando, de quibus omnibus Carrasc. *d. c 9 n 196. & cum seqq* & Farin. *loco citato à n. 865.* Cùm autem inimicitia præsumatur, quando quis non alloquitur nec salutat eum, quem priùs alloqui, & salutare solitus erat, ex Farin. *in praxi crimin. q. 49. n. 54.* ideo iudex, qui differt partem salutare, prout 8 antea solebat, potest vt suspectus recusari, Marant. *d. part. 6. num. 48 & 50.* Garc. Mastril *Sicilia decis. 151. num 49 part. 2* Carrasc. *d cap. 9. n. 316.* Stephan. Grat. *discept. forens. cap. 284. num. 26. cum seqq. & cap. 538. num. 57.*

n. 57 Farin. *d. verbo, index, n. 871. & n. 873.* dicit quòd iudex recusatur non solùm si sit inimicus meus, sed etiam si sit consanguineus inimici mei, & *n. 874.* quòd recusatur iudex ex capite inimicitiæ si sit familiaris, & commensalis inimici mei, & *n. 875.* quòd iudex recusatur ex capite inimicitiæ ex eo quòd est consœderatus cum inimico meo, & *n. 879.* ampliat etiam quòd inimicitia prouenerit culpa recusantis, & *n 881* quòd index recusari potest suspectus propter inimicitiam, dummodo illa sit manifesta, & non dubia.

SVMMARIVM.

1 *Index vel aduersarius non tenetur deferre appellationi, cui non detulit appellans.*
2 *Appellationi illius, qui illa interposita appellatum spoliauit, non est deferendum.*
3 *Molestiam sibi ab appellante illatam probare debet appellatus incontinenti.*
4 *Dictionis*, incontinenti, *vis, & effectus remissiuè.*

Cap. An sit. XLII.

1 Appellationi ab alio interpositæ non deferens, non gaudet beneficio appellandi, & sic punitur in eo in quo deliquit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franch. Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 314.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 333.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p. 1. & 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Augnst. *collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 17.*

2 Collige ex text. non esse deferendum appellationi illius, qui illa interposita appellatum spoliauit, vt per Rip. *in l. naturaliter, §. nihil commune, n. 159.* vbi Corras. *n. 102. ff. de acquir. possess.* Matthes. *sing. 28. incipit, nota, quod si actor,* Couar. *pract. c. 23. n. 1.* Menoch. *de arbitr casu 16.* Lancel. *de attent. p. 3. c. 31. à n. 218. cum seqq. & n. 233.* Cald. Pereira *de nomin emphyt. q. 5 n. 25. post medium, vers. attentare autem,* Sigism. Scacc. *de appellat q 5. art. 1 n. 75.* & dicit Rebuff. *de priuil. scholarium, priuil. 106. vers. 19* quòd licèt appellans non deferens appellationi non possit eam prosequi, si tamen appellatus prosequatur poterit & appellans fauore appellari.

3 *Paratus est incontinenti conuincere*] Notatur ad hoc quòd molestiam sibi ab appellante illatam probare debet appellatus incontinenti, prout reiecta sententia glossæ in præsenti, quæ supplet ad text. verbum, maximè resoluunt Menoch. *d. casu 16 n 3.* & Mascard. *de prob. concl 1065 à n. 2.*

4 In gloss. *Incontinenti*, ibi, *sed qualiter intelligis illud incontinenti,* &c De vi, & effectibus huius dictionis, vide per me citatos *de diction. & clausf. dict. 131.* aliàs *dict. 155.* secundùm Lugdun. impress.

SVMMARIVM.

1 *Executor merus non recusatur, nec ab eo appellatur nisi modum excedat.*
2 *Appellare non licet ab executore, vel ab executione sententia, intellige si sit executor merus, vt n. 3.*
4 *Actus tribuitur ordinanti, & non exequenti.*
5 *Executor merus quis dicatur, ostenditur.*
6 *Executor merus recusari non potest.*
7 *Appellari potest ab executore etiam mero excedente modum in executione.*
8 *Appellatio datur ab executione excessiua.*
9 *Index à iudicandi munere in causa, in qua recusatur, se abstinere potest, non expectata recusationis probatione.*

Cap. Nouit. XLIII.

Innoc. III.

Appellandum non est ab executore nisi modum executionis excedat, & si sit suspectus, tamen non licet ab eo recedere per appellationem, quia non suo motu procedit, sed de mandato. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Præpos. Butr. Anch. Dec. Bald. Franch. Panorm. Felin. Alex. de Neuo, Guid. Papæ, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 314.* Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 333.* remissiuè Ximen. *in concord p. 1. & 2.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 1.* & est pars *cap. nouit, sup. de offic. deleg & de iudic.* 1

Ab executoribus appellari non possit.] Notatur ad hoc quòd non licet appellare ab executore, vt per Sigismund. Scacciam *in tract. huius tit q 17. limit. 11. à princip.* Quia nec etiam ab executione sententiæ datur appellatio, vt per Vestr. *in pract. lib. 7. c. 3. n. 9. vers. sed & inter alios,* Gabr. *commun. lib. 2. sub hoc tit. concl. 4. in princ.* Bened. de Barz. *in tract. de guarentig. part. 2. quæst. 13.* Alexand. *cons. 95. sub n. 4. lib. 2. & cons. 113. n. 10. lib. 5.* Marant. *de ordine iud. p. 6. actu 2. princip. verbo, & quandocunque appellatur, n. 259. limit. 7.* Lancelot *de attent. part. 2. c. 16. de attent. reduct. &c. n. 38* Ruginel. *in tract. huius tit. §. 2. cap. 2. num. 58. vers. non appellari ab executore,* Mandel. de Alba *cons. 14. in princ. lib 1.* Perez *l. 4. tit. 8. lib. 3. ordin. col. 1113.* Roland. à Valle *cons. 43.* Azeued. *l. 3. n. 4. & 5. tit. 21. lib 4. noua recop.* Menoch. *remed. 4. adipiscend. n. 228.* Valdes. *ad Xuar. in l. post rem 21. declarat. leg. Regni q. 6. n. 1.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 15. n 1.* Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 4. c. 1. n. 16.* Sigism. Scacc. *d. q. 17. limit. 10. n. 1.* vbi *n. 8.* limitat in pronunciatione de exequendo instrumentum, sed contrarium sequitur, & *num. 20* limitat etiam quando in appellatione exprimitur iusta causa appellandi, & *n. 21.* limitat quoque in pronuntiatione negatiua de non exequendo, & *n. 23.* item limitat executione peruersa. 2

Intellige principalem resolutionem in executore mero, qui nullam habet cognitionem, sed tantùm executionem, vt docent gloss. *in præsenti, verbo, ab executoribus,* Ruginel. *d. c. 2. n. 58. & 59.* Sigismund. Scacc. *d. quæst. 17. limit. 11. num. 2.* Ratio est, quia (si quod est grauamen) iudex illud infert, non is, qui iudicis mandatum exequitur, Cranet. *cons. 173. col. 3. n. 1. vers. secundò quia, & vers. non obstat,* Rebuff. *tract. de appellat. art. 7. gloss. 1. n. 15. vers. quintus;* actus enim tribuitur ordinanti, & non exequenti, Rot. *decis. 167. n. 2. part. 2. diuers.* Sotd. *de alim. tit. 7. q. 38. num. 52. & decision. 8. num. 23. & 24. & decis. 292. num. 9.* 3

Merus autem exequutor dicitur is, qui post latam sententiam, & post habitam causæ cognitionem super exceptione iudex commisit nudam executionem facti, etiamsi ex abundanti, & non ex aliqua necessitate citet, aliaque faciat, quæ tendunt ad iustificandam 4

tiam executionem, Ruginel. *d.c 2. sub n.59. vers. sed istud*, Sigism. Scacc.*d.q.17. limit.11.n.4.& 5.* Parlad. *lib.1.rerum quotid cap fin.p.2.§.3 n 2.& seq* Amat.Roderic. *de execut.c.2.n.38.* Bobadil. *in sua politica lib.1. c.20 n.45.* Sord. *cons. 405. n.15. cum seqq.* Salgado *de protect. Regia tom.1.p.4.c.3.n 3. cum seqq.* vbi 5. post Parlad.& Amat.Roder *citatis locis*, & Bobadil.*d.c 20. n. 48.* subdit mixtos executores dici illos, quibus executio rei iudicatæ super negotio principali & executorialium ab eo emanatarum committitur nulla præcedente nec facta causæ cognitione super ea, nec discussis exceptionibus, aliisve, quæ in executionis discursu accidere assolent, quæ ab eiusdem executionis natura proueniunt, ac sint in ea omnimodo admittenda in processu, ac via executiua. Vnde colligitur ab executore mixto posse appellari, Ruginel. *d c.2. n.60. vers. secus verò.* Sigism. Scacc. *d.*
6 *limit. 11. n 11.* vbi *n.12.* asserit executorem mixtum illum dici, qui citat, aliàque facit ex necessitate actos, vel quia est datus cum clausula, Vocatis vocandis, & ideo debet adhibere causæ cognitionem. Vnde ex ratione suprà ponderata bene infertur quòd merus executor recusari non potest, vt per Perez *ad l.1.dub.11.tit.5. lib.3. Ordin. pag.577. & ad l.1. vers. dubitaré, tit.8 eiusdem lib.3.* Nauar.*in cap.cùm contingat de rescript. causa 10. nullit. num.6* Lancelot. *de attent. part 2. cap. 6. n. 12* Flores de Mena *variarum lib. 1. quæst. 4. n. 43.* Ordinatio Regia Lusitanorum *lib. 3. tit 22 § 18.*

7 *Nisi fortè modum excederent in exequendo.*] Notatur ad hoc quòd ab executore excedente modum in executione appellatur, vt constitutum est in Ordinat. Regia Lusitanorum *lib.3. tit.76. in princ.* vbi patens meus, Rebuff.*in tract. huius tit.art.7. gloss.1. num.15. vers.quintus*, Ruginel.In simili *tract. §.1. cap.2. n.64. vers.declara*, Azin. *in praxi iudic. §.31. c. 18. limit.6.* Mench. *vsufreq. c.40. n.6. cum seqq.* Azeued. *l. 3. n.5. tit.21 lib.4.noue recop.* Stephan.Gratian.*discept. forens. c.313.n.14.* Roland. à Valle *cons. 43. n.6 lib.1.* Capyc. *decis.34.ex n.1.* Cephal.*cons.205.n.11.* Surd. *cons. 102. n.3.* Mari. Giurba *cons. 101. n. 6.* Costa *de port. rata, q.158 in fine*, latè Salgado *d. c.3 n.15. cum seqq.* latè Sigism.Scacc.*d.q 27.limit.11.n.6.* vbi ex Petr.Greg.*de appellat.lib.2. c.11. n.2. vers. quod maximè*, rationem reddit, quia in eo, in quo quis excedit, desinit esse executor, & *n.7.* aduertit appellationem, quæ interponitur ab executore excedente modum in executione, non dici propriè appellationem, sed recursum ad superiorem, & *n. 8. cum seqq.* dicit tunc executorem excedere modum quando aliquid dolosè egerit, vel quando pars dolo sententiam obtinuerit, vel quando executor aliquid iniuriosè agit, putà si lectos captos, vel dolia capta executionis causam malitiosè fregerit, vel quando faceret executionem in rebus prohibitis, vt puta in libris breuiarijs, & similibus. Et denique quibus modis excessus iste committatur tradit Salgado, & plures ab eo citati *d. cap. 3. n.72. cum seqq.*

8 Vnde etiam ab executione excessiua, idest, ab excessu dari appellationem, tenent Cauar. *in tractat. de execut instrum. q.46. sub num.85.* Marant. *d verbo, & quandoque appellatur, limit.7. num 259.* Vestr. *in pract. lib.7. cap.3. sub num 9 vers. sed & inter alios*, Contar. *in l vnic. C. si de moment possess. q. 24. num. 8. & n.37. & limit. 16. à num. 1.* Cæs. Barz. *Bonon. decis.55. n.6.* Rot.*d.decis.100.n.17. vers. quarto*, plures per Sigism. Scacc.*d.q.17. limit.10. n.18.* vbi *num 29.* extendit vt procedat etiam in eo, qui iurauit non appellare, & *n.30* refert excessum posse dici tot modis, quot modis potest aliquid dici plus, & *numeris seqq.* exemplificat huiusmodi excessum, veluti quando fit missio in possessionem rei magnæ, cùm sufficeret missio in possessionem rei modicæ, vel quando exequitur in alia re, quàm fuerit iudicata, vel quando executio fiat ante tempus, vel quando exequitur contra personam, quæ non tenetur in plus, quàm facere potest. Ratio est quia executor in eo quòd excedit desinit esse executor, Petr.Gregor.*de appellat. lib.2 c.11. n.2.vers.quod maximè*, Sigism. Scacc. *d.q.17.limit.11. sub n.6.* Salgado *d. c.3. n 62.* & in excessu caret iurisdictione, & desinit esse iudex, Rot.*decis. 100. n.17. p. 1. diuers.* Ceual. *commun. contra commun. q.897. sub n.931* caretque potestate, Menoch. *remed.8. recuper. n.13.& 27. & cons.69. ex n.75.* Sanch.*de matrim.lib.2. disp.40.n.17.*

In gloss. *Debuisset*, fin. Notatur ad hoc quòd iudex iudicandi munere in causa, in qua recusatur, se ab- 9
stinere potest, non expectata recusationis probatione, sed eius dicto asserentis se pro recusato, se ipsum excusare, vel exonerare volens standum est, Beneuent.*de iudice suspecto, c.1.num. fin.* Corras.*in explicat.ad aliquas leges recopil.c.9.n.332.* vbi *n.333.* declarat dummodo non adsit collusio inter iudicem, & partem recusantem, quam ex coniecturis probari affirmat Menoch.*de præsumpt.lib.5.præsumpt.26.* Apud Lusitanos per Ordin. Regiam *lib. 3. tit.21. §.18.* Senatores Regij iuramento se eximere possunt à munere iudicandi, refert Cabed. *part. 1. decision. 64. num.7.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio recipitur à iudice, vel approbatur à parte terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremptorij, vt in absentem procedatur, ac si peremptoriè fuisset citatus, nec talis terminus præueniri poterit ab aliqua partium.*

2 *Iudex à quo præfigit terminum appellantibus.*

3 *Citatio peremptoria iudicis cum comminatione quòd si non comparuerit procedatur in causa, sufficit ad omnia acta vsque ad diffinitiuam sententiam.*

4 *Appellatus non potest præueniendo appellantem intra terminum ei præfixum impetrare iudicem, seu commissionem causæ, nisi in ea faciat mentionem de termino.*

5 *Verbum*, caret, *importat ipso iure.*

6 *Episcopus per sententiam diffinitiuam depositus si appellauit à sententia, potest pendente appellatione suum officium exercere.*

7 *Excommunicatus appellans à sententia excommunicationis, vel suspensionis appellatione pendente remanet excommunicatus, vel suspensus.*

Cap. Sæpè. XLIV.

Appellatio quando est recepta à iudice, vel à parte approbata, terminus qui datur ad prose- 1
quendam appellationem, habet vim peremptorij, vt in absentem procedatur ac si peremptoriè fuisset citatus ad iudicium, & non venisset; si verò appellatio interposita non fuerit malitiosè recepta, vel approbata cùm constiterit fuisse legitimè appellatum, valet. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Guid. Papæ, Franch. Præpos. Alexand. de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 315.* Alagona *in compend. iuris Canonici pag. 334.* remissiuè Ximen.

in concord. p. 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit 19. c. 2.*

2 *Post terminum appellationi præfixum*, &c.] Ergo iudex à quo præfigit terminum appellantibus, vt per Perez *l. 2* per text. *ibi gloss. 1. tit. 16 lib. 3. Ordin & l. 8. gloss. 2 eod. tit.* Azeued. etiam per text. *ibi in l. 1. in princ. tit. 18. lib. 4. noua recop.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit. q. 14. n. 15. cum seqq.*

3 *Perinde procedatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd citatio peremptoria iudicis cum comminatione, quòd si non comparuerit, procedatur in causa, sufficit ad omnia acta, vsque ad diffinitiuam sententiam inclusiuè, vt per Mathes. *sing. 8. n. 4.*

4 *Si quis verò*, &c.] Notatur ad hoc quòd si à iudice, vel à semetipso appellante fuerit præfixus terminus (nam potest de iure appellans sibimet præfigere terminum breuiorem) tunc appellatus non potest præueniendo appellantem impetrare iudicem, seu commissionem causæ, in ipsa commissione faciat mentionem de termino, quia non facta ista mentione commissio, seu rescriptum esset subreptitium, & ideo non valeret, vt per Farin. *hic n. 41. vers. in gloss.* Sigism Scacc. *in tract. huius tit. q. 14. n. 52.* vbi etiam aduertit hoc procedere quando impetratur iudex extra Curiam, secus si impetratur in Curia, quia tunc potest impetrari nulla etiam facta mentione de termino, & *n. 54 cum gloss. in præsenti verbo, careat*, extendit vt non solùm non possit appellatus impetrare iudicem ante terminum ab ipsomet appellante, vel à iudice præfixum, sed neque possit ipse appellans nisi fiat mentio in commissione de termino præfixo, & *n. 55* cum eod. Franch. *loco citato*, subextendit vt non solùm appellans non possit impetrare ante tempus sibi à iudice præfixum, & impetrando literæ impetrationis sint nullæ, vt dixi, sed etiam patiatur pœnas contumaciæ si recesserit ante terminum, sed si expectauerit finem termini, non censebitur contumax.

5 *Careat.*] Id est, ipso iure, ex traditis per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo, reuertatur, n. 134. & seqq. & à n. 161.* Card. Tusch. *verbo, priuatio, concl. 719. n. 19.* Farin. *fragm. crimin. p. 2. verbo. lex, n. 129.*

6 In gloss. *Rata manet sententia*, ibi, *sed pone Episcopum aliquem*, &c.] Notatur ad hoc quòd Episcopos per sententiam diffinitiuam depositus appellauit à sententia, potest pendente appellatione suum officium liberè exercere ad quod hanc glos. dicit ex aliis singularem. notabilem, & solemnem. Couar. *var. lib. c 16. n. 11 ad finem*, Lancelot. *de attent. p. 1. c. 12. de attent. appellat. pend limit. 26. n. 6* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit q. 3. n. 72.* vbi similiter idem resoluit in Canonico, qui per sententiam fuit depositus, quia potest appellatione pendente eligere, ac testimonium ferre, Gutier. *pract. lib. 1. q. 39 n. 3.* vbi à principio quæstionis tractat, quod officialis condemnatus per sententiam diffinitiuam à qua appellauit, potest appellatione pendente vti officio, quod habet, aduertens hoc non esse sustinendum in illis officiis quæ cursu temporis consumuntur, quia aliàs illusorium esset
7 iudicium. Hæc, quæ procedunt in deposito, vt appellatione depositionis pendente possit exercere suam iurisdictionem, limitantur, vt non habeant locum in sententia excommunicationis, quia licèt excommunicatus appellet, tamen non potest continuare, Lancelot. *d. c. 12. limit. 26. n. 7.* & ideo licèt appellet, remanet tamen excommunicatus, & remanent eius effectus, Lancel. *d. c. 12. in præf. n. 99 cum seqq.* Sigism. Scacc. *d. q. 3. n. 76.* Limitatur deinde in sententia suspensionis, quia licèt suspensus appellet, tamen appellatione etiam pendente remanet suspensus, vt per Abb. *in præsenti, n. 15.* Lancelot. *d. c. 12. in præfat. n. 104. limit. 1.* Mil. *in verbo, appellatio sicut, sub n. 27.* Sigism. Scacc. *d. q. 3. n. 77.* vbi *n. 78.* sublimitat ne procedat quando suspensio infligitur alicui in pœnam.

SVMMARIVM.

1 *Appellatione deserta per negligentiam appellantis, potest iudex ex officio procedere in casibus in quibus eius officium exuberat.*

2 *Legatus de Latere, siue Cardinalis legatus potest se intramittere de appellatione interposita inferiori Ordinario ad Papam, vt causam instructiorem ad eum mittat.*

3 *Appellans, qui se non prosequuturum appellationem asserit ob breuitatem temporis, non restituitur, nisi probet impedimentum.*

4 *Appellatio si sit interposita ad Summum Pontificem expresso nomine propria, Legatus non potest causam committere, nisi qualitas causæ, & personarum id postulet.*

Cap. Constitutus. XLV.

Qvi in electione appellat, & ex negligentia non 1
prosequitur appellationem intra terminum, iudex ex officio suo potest procedere in cognoscendo de impedimentis electi, quia negligentia partis non præiudicat officio iudicis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Dec. Butr. Panorm. Bald. Præpos. Franch. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. libri secundi iuris Pontif. pag. 315.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 334.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 19. c. 3.*

Cùmque S. Marcelli Presbyter Cardinalis, &c.] No- 2
tatur ad hoc quòd Legatus de Latere, siue Cardinalis Legatus potest se intromittere de appellatione interposita ab inferiore Ordinario ad Papam, vt causam instructiorem ad eum mittat, vt per Gamb. *in tract. de authoritate Legati de Latere, lib. 8. q. 28 n. 102.* Villad. *eod. tract. q. 10. n. 83.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit q. 7 n. 60. n. 61* cum Gamb. *d. lib. 7. q. 21. n. 203.* dicit quòd etiam de illa poterit cognoscere consentientibus partibus, Nauar. *sub tit. de foro competente, consil. 1. n. 2.* vbi *n. 6. vers. ad secundum*, dicit ex Ioanne Monacho, quod instructio, quam in hoc text. fecit ille Legatus de Latere, fuit facta de facto, & non de iure, vel de consensu partium.

Et quod appellantes, &c] Notatur ad hoc quòd ap- 3
pellans, qui se non prosequuturum appellationem asserit ob breuitatem temporis, non restituitur, nisi probet impedimentum, vt per Mascard. *de probat. concl. 1275. n. 2.*

In gloss. *Delegauit.*] Notatur ad hoc quòd si ap- 4
pellatio sit interposita ad Summum Pontificem expresso nomine proprio Legatus non potest causam committere, vt per Valasc. *consult. 62. num. 2.* vbi *n. 7.* limitat, nisi qualitas causæ, & personarum id postulet.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio, vel appellatio maximè frustratoria regulariter non admittitur contra electum, vel confirmatum, nullum aliud ius expectantem, ad impediendum electionis, vel confirmationis effectum, sed possessione habita poterit accusari, vel denuntiari.*

2 *Eligendi potestatem habens an debeat in foro poli eligere meliorem, ita vt non satisfaciat dignum eligendo si magis dignum eligere poterat, remissiuè.*

3 *Electores possunt compelli eligere.*

4 *Appellatio ex aduerso interposita, non suspendit collationem, & possessionis traditionem, quando proceditur extraiudicialiter.*

Cap. Constitutis. ij. XLVI.

1 ELectus ad aliquam dignitatem, & confirmatus itavt in iure nihil desideretur, si appellat friuolè, idest, sine rationabili caosa, ad impediendum scilicet executionem appellatio non admittitur, sed electus mitti debet in pacificam possessionem, & qui appellauit si habet aliquid contra eum, proponat non per modum appellationis, sed accusationis, & denuntiationis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Botr. Bald. Anch. Panorm. Henric. Franc. Dec. Præpos. Guid. Pap. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration 2. libri iuris Pontif. pag.* 316. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 334. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1 *&* 2. refertur ab Ant. Aog. *collect.* 2. *Decret. lib.* 2 *tit.* 19 *c.* 4.

2 *Magis vtilem, & idoneum reputarent.*] Ergo ille, qui eligendi habet facultatem in foro poli, debet eligere meliorem, nec satisfacit dignum eligendo, si magis dignum eligere poterat, de quo vide Palat. *in repet. c. per vestras, notab* 5. §. 26. *à n.* 1. Cou. *in reg. peccatum, p.* 2. §. 7. *n.* 4 Mench. *illustr. c.* 4. *n.* 14. *&* 15. Molin. *de primog. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 46. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel gloss.* 6. *n.* 143. Azor. *instit. moral. p.* 2. *lib.* 6. *c.* 15. *q.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 30. *tract.* 3. *n.* 195. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 4. *collect.* 931. *& in praxi fori Ecclesiast decis.* 425. *in* 1. *edit. & resolut.* 462. *in* 2. *edit.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr.* 7. *c.* 6. *n.* 70. nouissimè D. Ioan. Anton. Massobr. *in sua praxi habendi concursum requisito* 5. *dub.* 2. *n* 47.

3 *Canonicos abiurauit*, &c.] Ergo electores possunt compelli eligere, vt per Perez *l.* 22. *gloss.* 1. *pag.* 413. *tit.* 2. *lib.* 7. *Ordin.*

4 *Postquam pacificam ipsius Præpositura*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando proceditur extraiudicialiter, appellatio ex aduerso interposita non suspendit collationem, nec possessionis traditionem, vt per Lancel. *de attent. p.* 2. *c.* 17. *limit.* 5. *n* 4. *&* 5 *& limit* 40. *n.* 6. *&* 7. *& limit.* 49 *n.* 5. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss* 9 §. 1. *in annot. n.* 27. *&* 107. *vers. & ad text.* Cuch. *de instit. maior. lib.* 4. *tit.* 4. *n.* 67. Nicol. Garc. *de benef. p.* 9. *c.* 4. *n.* 19. Salgado *de protect. Regia, tom.* 1. *c.* 13. *n.* 150. *& p.* 3. *cap.* 11. *n.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Appellari potest si locus non tutus partibus assignatur, etiamsi sit scriptum appellatione remota.*

2 *Citatus ad locum non tutum non tenetur comparere.*

3 *Locus periculosus, & non tutus dicitur vltra mare, & ciuitas infesta peste.*

4 *Metus, qui meis infertur, mihi inferri videtur.*

5 *Appellatio, quæ habet tractum successiuum, quocunque tempore interponi potest.*

6 *Saluus conductus literis quisque fidem habere non tenetur, quando locus non est tutus propter inimicitias.*

Cap. Ex parte. ij. XLVII.

1 SI pars vocatur ad locum non tutum, potest legitimè appellare, etiamsi sit scriptum appellatione remota. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Henric. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 316. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 335. remissiuè Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aog. *collect.* 3. *Decret lib.* 2. *tit.* 19. *c.* 5.

2 *Non potest secure venire citatus.*] Notatur ad hoc quòd citatus ad locum non tutum non tenetur comparere, vt per Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *memb.* 1. *n.* 131 Hippol. *sing* 261. *& sing.* 311. Bouer. *sing.* 9. *n.* 7. *&* 8. Vant. *de nullit. tit. ex defectu cit. à n* 124. Bonacos. *comm crimin. p.* 1. *verbo citatus, fol.* 25. *& p.* 2. *verbo, locus, fol.* 46. *verso*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *in annot. n* 196. Scaec. *de appell q* 17. *limit.* 47. *membr.* 1 *n.* 8. *cum seqq.* Camil. Borrel. *in sum. omnium decis. tit.* 44. *de cit. n.* 47. *& tit.* 49 *de contumac. n.* 183. vbi resoluit, quod citatos ad locum non tutum, non dicitur contumax. Et non sufficit, quod officialis attestetur de non tuto accessu, sed debet liquidari, & probari, ex Decian. *cons.* 460. *n* 26. & ideo ab ea citatione ad locum non tutum rectè potest appellari. Anch. *cons.* 158. *n.* 29. *& seqq.* Gonzal. *vbi sup n.* 194. Zerol. *in praxi Episcop. p.* 2. *verbo appellatio, vers. sexto*, Card. Tusch. *pract. conclus. tom* 1. *concl.* 397. *n.* 8 vbi procedere ait etiam in citatione reali, hoc est, quando quis personaliter ducitur ad locum suspectum, Scac. *d. memb* 1. *n.* 22. vbi subdit tunc locum non dici tutum, quando quis fuit citatus ad locum pestis, aut aeris intemperie contagiosum, refert Salgado *de protect. Regia tom.* 1. *p.* 2. *c.* 1. *ex n.* 21.

3 Periculosus, & non tutus dicitur locus vltra mare, ex Gemin. *de vsur. comment.* 3. *in præfat. n.* 6. & ciuitas infesta peste, Paris. *cons.* 28. *vol.* 4. Flamin. *de resign. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 261. & Menoch. *de arbitr casu* 153. *n.* 6. *cum seqq.* quem refert Farin. *in praxi crimin. q.* 18. *n.* 45. vbi inter casus loci tuti ponit metum iudicis minantis inimicorum, belli, pestis, tempestatis maritimæ, & similia, & ideo extenditur supradicta resolutio, vt procedat etiam cùm non datur tutus accessus ratione pestilentiæ, vel belli, vel malæ temperiei, seu aëris corrupti. Afflict. *decis.* 289. *n.* 26. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 52. *n.* 11. non obstante generali renuntiatione talium casuum. Cæpol. *caut.* 70. Ioan. Bapt. Cost. *de remed. subsid remed.* 60. *in illat. n.* 4. vbi *n.* 5. post Gail. *vbi sup. n.* 9. & Mascard. *de probat. concl.* 19 *n.* 7. sub extendit etiam quando idem periculum immineret Aduocato, procuratori, vel testibus, & *n.* 5 *&* 7. id quoque ampliat etiamsi accessus periculosus redderetur ex culpa citati, nisi culpa esset affectata.

4 *Te, vel tui.*] Notatur ad hoc quòd metus, qui meis infertur, mihi inferri videtur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 52. *n* 70. *cum seqq.*

5 *Etiamsi in literis commissionis*, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio, quæ habet tractum successiuum, quocunque tempore interponi potest, vt per D. Barbos. *in l.* 1. *ff de iudic. art.* 3 *n.* 18. *&* 19.

6 In gloss. *Periculosum.* Notatur ad hoc quòd non tenetur quisque literis salui conductos fidem habere, quando

quando locus non est tutus propter inimicitias, vt per Sanch.*de Matrim. lib.*10.*disp.*18.*n.*33.

SVMMARIVM.

1 *Reus licitè appellat si non auditur excipiens procuratorem alterius non habere legitimum mandatum.*

2 *Sigillo vt credatur debet esse destinatus ad illum vsum ad quem adducitur.*

3 *Præsumitur pro iudice in iis, quæ spectant ad eius officium.*

4 *Citationis, vel alterius actus cognitio probatur per sigillum.*

Cap. Significauit. XLVIII.

1 EXcipiens procuratorem posse solùm citare, & non agere, vel quòd ipse priùs fuit conuentus ab alio iudice per literas Apostol. de quibus secundæ literæ non meminerunt, si appellat, quicquid sit post appellationem, est vanum. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar. Bellam. Ioan.Andr. Imol.Anan.Host.Butr. Anch.Bald.Panorm.Dec.Guid. Papæ,Franch. Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.*317.Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*335.remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. Aug. *collect.*3.*Decret.lib.*2.*tit.*19.*c.*6.

2 *Sigillum Capituli ad citationes.*] Notatur ad hoc quòd vt sigillo credatur, debet esse destinatum ad illum vsum,ad quem adducitur,vt per Rebuff.*in tract. nominat.q.*10.*num.*27.Menoch.*de arbitr. casu* 113.*n.*7. Gonzal.*ad reg.*8. *Cancel.glos.*61.*n.*10.

3 *Iudices tamen exceptiones*,&c.]Notatur ad hoc quòd in iis, quæ spectant ad iudicis officium, pro eo præsumitur,vt per Mascard.*de probat. concl.*949.*n.*30. faciunt quæ Marant. *de ordine iudic.*2.*p* 6. *princip tit.* 9. *n.*2.Couar.*de sponsal.p* 2.*c.*8.§.12.*vers.ex quibus primò*, Menoch.*cons.*100.*à n.*1. *& de præsumpt. lib.* 2.*præs*.67. Et iudex præsumitur iudicasse provt de iure debebat, Surd.*decis.*170.*n.*4.Cepol. *cons.*64.*n.*4 *tom* 1.Borgnin. Caualcan.*decis.*37.*n.*53.*& decis.*27.*n.*74. *p.*1. Seraph. *decis* 984.*n.*3. quia verba iudicis debent intelligi secundùm mentem iuris, Crauet. *cons.*74.*num.*9. Alex. *cons* 46.*col.*1.*lib.*5.Menoch.*cons.*110. *ex num.*31. Card. Tusch.*pract concl.tom.*7.*lit S.concl.*126.*n.*8.13.*&* 15.

4 In gloss. *Ad citationes.* Notatur ad hoc quòd per sigillum probatur cognitio citationis, vel alterius actus, vt per Mascard.*d tract.concl.*1302.*n.*25.

Cap. Significantibus. XLIX.

1 REus petens sibi declarari rem petitam in libello, si non auditur, licitè appellat. Colligunt ex Ord. Abb.antiq.Innoc. Collect.Zabar.Bellam.Ioan. Andr. Imol.Anan.Host.Anchar.Panorm.Dec. Franch.Butr. Bald.Guid. Papæ, Præpos. Alexand. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 117.Alagona *in compend.iuris Canon. pag.* 335. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect* 3. *Decret. lib.*2.*tit.*19.*c.*7.

2 Hæc Decretalis ponitur *suprà in c.*1. *de libelli oblatione*, vbi dixi.

SVMMARIVM.

1 *Iudex à quo non potest statuere terminum ad finiendum appellationem*, & n.2.

2 *Instantia non datur in supremo Principis auditorio.*

4 *Fatalia non currunt in Senatu, seu Principis auditorio.*

Cap. Ex Insinuatione. L.

IVdex à quo appellatur licèt possit ponere terminum ad prosequendam appellationem, non tamen potest ponere terminum ad finiendum, vel reuertendum, quia non potest legem ponere superiori, id est, iudici appellationis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar.Butr.Bald.Panorm.Præpos.Dec. Guid.Papæ,Franch. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. libri secundi iuris Pontif. pag.*318. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*335.remissiuè Ximen. *in concord. p.*2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect.*3. *Decret. lib.*2.*tit.*19.*c.*8. 1

Probat hic text. iudicem à quo non posse in præiudicium superioris ad quem arctare, vel elongare terminum, putà præfigendo appellanti terminum finiendi appellationem,vt per Abb.*in cap.cùm sit Romana* 5.*sup.hoc tit.n.*11.*&* 12. Franc.*n.*2.*not* 1.& Dec. *n.*51.*fallent* 5.Scac.*de appellat.q.*15.*n.*218.& rationem reddit,quia finire causam appellationis non est in absoluta facultate appellantis, cùm dependeat etiam à iudice appellationis, qui est superior iudice à quo, & inferior non potest imponere legem superiori, & *in versic tamen*, dicit quòd potest coarctare, & elongare terminum ad prosequendam appellationem, quia concernit ius partis, quamvis prosequutio fieri debeat coram superiore. 2

Lis, quæ in consistorio Principis, &c.] Notatur ad hoc qud in supremo Principis auditorio non datur instantia,vt per Venes.*in pract.p* 5.*n.*15.Azin.*in pract. indic.tit.de instantia,c* 13 *n.*28. Menoch *cons.* 90. *n.*8. *vol.*8. Nec currunt fatalia in Senatu,seu Principis auditorio, vt post Archid. resoluit nouè Octau. Glorit. *resp.*1.*n.*153.*p.*1. Grammat.*decis.*13 *in fine.* 3 4

SVMMARIVM.

1 *Appellans extra iudicium ex verisimilibus, & probabilibus causis ne in possessione molestetur, si postea spoliatur, restituitur ante omnia in statum in quo erat tempore appellationis.*

2 *Innouatio facta appellatione pendente non solùm retractatur atque reuocatur quoad possessionem, sed etiam quoad fructus interim perceptos.*

3 *Appellatione pendente extraiudicialo attentata non reuocatur ante omnia, sed pendent ex futuro euentu.*

4 *Remedium recuperandæ possessionis conceditur contra singularem successorem.*

Cap. Bonæ. LI.

QVi extra iudicium ex verisimilibus, & probabilibus causis appellat, v. g. ad Papam, ne in possessione molestetur, si postea spoliatur, est reducendus ad statum, & possessionem in qua erat tempore appellationis, & dari debent ei fructus percepti, saluo tamen iure proprietatis vtrique parti. Colligunt ex Ord.Abb.antiq.Innoc. Collect. Zabar. Bellam.Ioan. Andr. Imol.Anan.Host.Anch.Butr.Bald. Panorm. Dec. Franch. Guid. Papæ, Henric Præpos. Alex.de Neuo, Viu.*in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 318.Alagona *in compend.iuris Canon.pag.*335.remissiuè 1

13 *Suspensus, & depositus à beneficiis, propter crimen de fructibus eorum ei subministrari debent alimenta, si non habeat bona, nec industriam vnde viuere possit, etiamsi fame periturus non esset.*

14 *Excommunicatus iniustè licèt priuetur prouentibus Ecclesiasticis, tamen vbi erit detecta iniustitia excommunicationis, prouentus sunt illi restituendi non solum beneficiorum simplicium, sed etiam distributiones quotidianæ.*

15 *Excommunicatus iniustè à quibus detecta iniustitia fructus amissos repetere debeat, ostenditur.*

16 *Pensio imposita super Canonicatu dum Canonicus fuit iniustè excommunicatus, vel suspensus, an debeat solui per Capitulum, ostenditur.*

Cap. Pastoralis. LIII.

1 IN rescriptis per claus. *Appellatione remota*, remouetur non solùm frustratoria, sed quælibet, nisi expressè fuerit concessa à iure. Colligunt ex Ordin. Abb antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Præpos. Butr. Anch. Dec. Bald. Franc. Panorm. Henric. Alexand. de Neuo, Guid. Papæ, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 319. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 336. & *tom.* 4. *repet. super iure Canon. ad libr. secundum Decret.* Io. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19. *c.* 11.

Hic sedet materia clausulæ *Appellatione remota*, de qua multa dixi, & plures DD. citaui in *tract. de clausulis vsufreq. claus.* 9.

2 *Respondemus quod qualibet prouocatio*, &c.] Ergo rationabiles etiam appellationes, quæ scilicet interponuntur ex iusta causa, si ea non sit specialiter iure expressa, remouentur per clausulam *Appellatione remota*, ad quod facit optima ratio, quam hic text. considerat, quia appellationes friuolæ secundùm ipsum ius commune remotæ censentur, & negotium impedire non possunt, iuxta text *in cap. cùm appellat. hoc tit. lib* 6. ac proinde vt clausula hæc aliquid operetur, necessarium est, quod non solùm friuolas, sed etiam rationabiles remoueat, iuxta reg. text. *in cap. si Papa, de priuil. lib.* 6. & quæ late prosequuntur Xuar. *alleg.* 1. 28. *n.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 173. *n.* 15. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 6. *à n.* 26. Quare ita docent Panorm. *hic n.* 2 *cum seqq* & Dec. *n.* 6. Fr. Emman. *quæst Regul. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 13. nouissimè Hieron. Roderic. *in compendio quæst. Regular. resol.* 10. *n.* 17. Verùm communis sententia est in contrarium, resoluens clausulam *appellatione remota*, intelligi solummodo de friuola, & non de legitima, ac per consequens parum, aut nihil operari, quando non est apposita præuia causæ cognitione: prout docent gloss. *verbo, ante sententiam, in fine, in cap. vt debitus* 59. *inf. à hoc tit.* Menoch. *de arbitr. casu* 197. *à n.* 2. Lancel. *de attent. p.* 2. *cap* 17. *limit.* 8. *à n.* 42. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo, clausula, n.* 5. Cardos. *in praxi iudic. eod. verbo, n.* 2. Seraphin. *de priuil. iuramenti, priuil.* 74 *n.* 46 Ioan. Franc. Leo *in thesauro fori Eccles. p* 2. *c.* 2 *n.* 36 Farinac. *fragmen. crimin. p.* 2. *verbo, iudex, n.* 912 Marches. *de commiss. p.* 1. *c.* 19. *n.* 18. Scacc. *de appellat q.* 16. *limit.* 1. *n.* 93. & 94. Ioseph. Sesse *de inhibit. c.* 8. § 2. *n.* 10. Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 41. *n.* 18. Cened. *pract. & Canonic. quæst. lib.* 1. *quæst.* 45. *n.* 42 & 43.

3 *Sed si appellans*, &c.] Notatur ad hoc quòd in alimentis, aliisque causis non admittentibus appellationem, admittenda est ad superiorem quoad effectum deuolutiuum, non verò quoad suspensiuum, ac proinde non obstante appellatione, sententia mandabitur executioni, vt per Lancel. *d. cap.* 12. *de attent. innouat. appellat. pendente, limit.* 24. *princip. n.* 7. D. Barbos. in *l.* 1. *ff. solut. matrim. p.* 1. *n.* 56. & 57. Scac. *eod. tract. q.* 17. *limit.* 7. *n.* 12. Lara *in l. si quis à liberis, §. si vel parens, n.* 32. *ff. de liberis agnosc.* Surd. *de aliment. tit.* 8 *priuil.* 60. *n.* 5. & *tit.* 1. *q* 120. *n.* 13. Flores de Mena *variar. lib.* 2. *q.* 14. *n.* 4. Gutier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 106. Mendez à Castro *in praxi seculari Lusit. lib.* 3. *cap* 19. *n.* 2. Marc. Anton. Genuens. *in pract. Ecclesiast. q.* 319. *num.* 3.

§. Verùm.

Excommunicatus quamvis ab excommunicatione appellet, nihilominus denuntiari potest, & beneficij redditibus spoliari. Colligunt Doctores *in principio text.* citati.

Quoad aliquem articulum, &c.] Ergo à sententia excommunicationis interlocutoriæ prolata appellari potest, cùm habeat grauamen irreparabile, vt per Duen. *reg.* 92. *limit.* 2. Rebuff. *tract. de friuolis appellat. sub gloss.* 1. *in fine, versic fallit, quando grauamen.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 9. §. 1. *in annotat. n.* 197. quos refert parens meus *in comment. ad Ordinationem Regiam Lusitanorum, lib.* 3. *tit.* 69. § 1. *n* 6. 4

Quòd cùm executionem excommunicatio secum trahat, &c.] Notatur ad hoc quòd excommunicationis, seu interdicti sententia per appellationem non suspenditur, quia trahit secum executionem, vt per Rebuff. *in concord. tit. de excommun. non vitan. vers.* 54. Marant. *de ordine iudic. part.* 6. *tit. de appellat. num.* 178. Gutier. *canonic. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 90. & 95. Nau. *in man. cap.* 25. *n.* 124. Anton. Ricciul. *de iure personarum extra gremium Ecclesiæ existen. lib.* 4. *cap.* 64. *à princ.* Campan. *in diuersorio iuris Canonici, rubr.* 11. *c.* 15. *n.* 54 Farin. *in praxi crimin. quæst.* 101. *limit.* 13. *n.* 66. & 68. latè Alex. Trentacinq. *variar. resol. lib.* 2. *sub hoc tit. resol.* 5. *à princ.* latè Sigism. Scacc. *de appellat. quæst.* 71. *limit.* 22. *n.* 7. vbi *n.* 34. limitat vt appellatio admittatur ad effectum deuolutiuum, in tantum quod superior, ad quem est appellatum, potest excommunicatum absoluere, nec tenetur illum absoluendum remittere ad iudicem à quo, potest tamen remittere si vult, *numer.* 47. limitat quoque in præcepto facto sub pœna excommunicationis, quia ab huiusmodi præcepto potest appellari iudicialiter, & extraiudicialiter, & appellatio suspendit, in tantùm quod si iudex excommunicaret, excommunicatio esset nulla, & *num.* 53. limitat etiam quando sententia excommunicationis contineret intolerabilem, & patentem errorem, & *n.* 54. item limitat in sententia excommunicationis lata post interpositam legitimam appellationem, quia tunc excommunicatio non sortitur effectum suum, & *n.* 6. pariter limitat, vt non habeat locum in sententia interdicti respicientis temporalia, item beneficium, Pontificalia, & vsum pallij, quia appellatio suspenderet effectum sententiæ interdicti quoad ista, de quo etiam ipse egerat *q.* 3. *n.* 97. & 98. 5

Et excommunicatus per denuntiationem amplius non ligetur. Vide Roman. *consil.* 481. *in* 2. *dub.* Soar. *de censur. disp.* 3. *sect.* 10. *sub n.* 16. Ioan. Valer. *de different. inter vtrumque forum, verbo excommunicatio differ.* 11. quia declaratio se refert ad sententiam Canonis, & retrotrahitur ad illam, ad notata *in cap. cum ta,* & *ibi* DD. *de vsuris*, Ioan. Miles *verbo declaratio, vers. declaratio retrotrahitur*, Paris. *cons.* 65. *n.* 5. *vol.* 1. Vnde

vbi declarationis virtualiter continetur in ipso declarata, quia declarans nihil noui addit, *l. heredes palam*, *§. sed si vetam*, vbi Bart. Paul. de Castrens. & alij, *ff de testam.* Paris. *d consil.65. num. 5. & 6.* Socin. iun. *consil.95. num.72. & 76. vol.3.* Menoch. *cons 753. num 26.* tum etiam quia declaratio non mutat essentiam, aut naturam dispositionis, Roland. *consil. 15. numer.27. volum. 3* Menoch. *consil 341. numer.100. & cons.360. num.5. & consil 443. num.71.* Hinc videbatur dicendum excommunicationem ipso iure latam in bullis contra pensionarium in casu non solutionis faciendæ in certo termino, eo lapso censeri incursam non à tempore declarationis pensionarij, & sententiæ iudicis declarantis in illam incurrisse, sed iam inde à termino elapso: vt videtur insinuare Nauar. *in man. cap. 25. num. 104. circa versic. itaque*, nam licèt pœnæ excommunicationis & priuationis, de quibus in litteris pensionis, non incurrantur, nisi pensionario volente & declarante, Cassad. *decis.2. & 3. de locato*, Flamin. *de resignat. lib. 2. q. 3 & lib. 6. quæst. 2. num. 149. & quæst. 1. à n. 22.* vel donec declaratoria data sit per iudicem, & pensionarius ea vtatur, intimando illam aduersario, vel parocho, aut ponendo cedulones, vt noluit Nicol. Garc. *de benef part.1. c.5. n 582.* tamen facta huiusmodi declaratione per iudicem & pensionarium non censentur excommunicatio, & aliæ pœnæ incursæ à tempore declarationis, sed iam inde à termino elapso, vt *suprà* dicebam.

6 *Ipsum excommunicatum denuntiare potes*, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio non impedit quin is, contra quem lata est sententia excommunicationis possit denuntiari excommunicatus, vt ab omnibus euitetur, vt per Duen. *reg.41. limit.8* Lancel. *d.c.12. limit. 21. in princip.* Couar. *in cap. alma mater, part.1. §.10. num.4 vers. & esse hanc opinionem*, Marant. *de ordine iudic. part.6. sub hoc tit. à num.158.* Nauar. *in cap. cùm contingat, de rescript. remed.7. versic. & ne demireris*, Mar. Alter. *de censur. disp.6. lib.1. cap 2. versic. secundò confirmatur tom. 1.* Gutier. *canonic. lib. 1. cap. 1. n.90. cum seqq.* Scacc. *d. limit 21. n 4.* Campan. *in diuersorio iuris Canon. rubr 11 c.15. n.41. cum seqq.* Cened. *ad Decretal. collect 42. num 1* vbi *n. 2.* resoluit quod à sententia, qua quis declaratur excommunicatus, aut in excommunicationem incidisse, bene potest appellari, & in hoc casu, quod appellatio impedit denuntiationem, & *n. 3* refert DD. attestantes excommunicatum post appellationem denuntiari posse, quando per talem denuntiationem in plus non ligatur, vide tamen quæ dixi *ad c 13 sup. hoc tit.* Quid autem si appellatio præcesserit declaratoriam, vt putà si citatus quis fuerit ad videndum declarari incurrisse excommunicationem iuris, & appellauerit, an iudex possit vltrò procedere, & declaratoriam proferre? Vide Mar. Alter. *de censur. disp 5. lib. 3. cap. 3. vers. quartò dubitari potest*, Campan. *d. c.15. n.60. vers. quod si.*

7 *Et alij prouentus Ecclesiastici meritò subtrahuntur.*] Notatur ad hoc quòd excommunicatus priuatur fructibus beneficiorum, nec eos lucratur, quandiu est in excommunicatione, scilicet maiori etiam occulta, licèt id in sententia non exprimatur, vt per Cou. *lib 3 variar. cap 13. n. 8.* Lancel. *d. cap. 12. limit. 22.* Marant. *d. part 5. sub hoc tit. num 179.* Clar. *§. fin. q 37. n.7* Bellencin. *de charitatiuo subsidio, quæst. 33.* Vgolin. *de censur. tab. 2. cap. 12.* Sayr. *eod. tract. lib. 2. cap. 5. num 24 & 30.* Soar. *eod. tract. disput. 13. sect 2.* Mar. Alter. *eod. tract. tom. 1. lib. 2. disp. 6 cap. 8.* Gutier. *d. cap. 1. num. 90. & seqq.* Petr. de Ledesm. *in summa, p. 2. vbi de excomm. c. 6.* Fr. Emman. *in summa, tom. 1. c. 23. num. 4.* Flamin. *de resign. lib. 4. quæst. 3. num. 51. & lib. 5. quæst. 6. num. 76.* latè Anton. Ricc. *de iure person. lib. 4. cap. 14. à princ.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 32. num. 36.* Mar. Anton. Genuens. *in practicabil. Eccles. q. 206.* vbi dicit esse conuertendos in vtilitatem Ecclesiæ, Rot. apud Farin. *tom 1. cons. decis. 280.* Paul. Layman. *in Theologia morali lib. 1. tract. 5. p. 2. cap. 2 num. 9.*

Cùm autem prouentuum appellatio sit lata, & 8
generalis, vt post alios latè docent Mandos. *in gloss. facultatem, verbo, prouentus.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. § 7. proœm. n. 197* vtique sub tali voce comprehenduntur omnes fructus non solùm naturales, & industriales, sed etiam artificiales, & sic fructus pensionis, vnde excommunicatum illis priuari tenent Garc. *de benef p 1. c 5. n. 118. & seqq. & p. 7. c. 13. n. 114.* Rota apud Seraph. *decis. 124. n 2* Anton. Ricciul. *d. c. 14. n. 5* Et priuari distributionibus quotidianis, eo quod veniant appellatione prouentuum Ecclesiasticorum, docent Franch. *num 16.* Couar. *d c. 13. sub n 8. vers. duodecimo*, Mar. Alter. *d disp. 6. cap. 8. vers ad dubitationem*, Monet. *de distribut. quotidian. p. 2. c. 25. num. 18.* Anton. Ricciul. *d. cap. 14. n. 7. & 8.* resoluit eum aliis, quos refert, pariter priuari omnibus, & quibuscunque redditibus, qui ex bonis Ecclesiæ proueniunt, vt sunt decimæ, obligationes etiam personales, mortuaria, & emolumenta sigilli.
Quæ quidem procedunt etiamsi prætendat se ex- 9
communicatum per iniuriam, & iniustitiam, & propterea ab excommunicatione sit interposita appellatio, nam nihilominus appellatione pendente prædictis omnibus priuatur, vt clarè probat text. *in præsenti*, vbi notant Panorm. *n. 6.* & Franch. *n. 4. & 17.* Soar. *d sect. 2. ante n. 10.* Monet. *dict. q. 15. n. 19* Ricc. *d. cap. 14. n. 53.*

Sed contingit dubitari nunquid in subsidium fructibus beneficij perfruatur excommunicatus quando aliunde viuere nequit; & aliàs fame periturus esset? Affirmatiue concludunt Franc Marc. *decis. 882. p. 2.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 82* Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid remed 106. illat. 2. n. 1* vbi intelligit etiamsi ex propria culpa in excommunicationem incidisset, & quamvis sit in extrema necessitate instar suspensi, vel etiam depositi.

In gloss. *Subtrahuntur*, fin. ibi, *si tamen non habet aliud vnde viuat, dico ei interim prouidendum*, &c Ergo excommunicatus fame periturus de redditibus beneficij est alendus, de quo vide Surd. *de alim tit. 8. priuil. 83. n. 14.* Valasc. *cons. 2. n. 3.* Soar. *d sect. 2 à n. 12.* Valer. Reginald. *d lib 32. n. 30 vers. verum tamen*, & de clericis depositis, ac beneficiis priuatis quod debeant de alimentis prouideri quando ipsis non sic prouidendo fame perituri essent, vide Surd. *d. tract. tit. 7. q 15. n 26.* Farin. *fragment crimin. p. 1. lit C. n. 429. cum seqq.* sed veriùs quæ infrà dixi *n. 11.* Et de filio quod teneatur patrem excommunicatum alere, quando maxima est patris necessitas, loquitur Surd. *tit. 1. q 19. n. 11.* Et de patre quod teneatur filio pœna excommunicationis affecto alimenta præstare, quando inedia consumeretur, agit Azor. *instit. moral. p 2. lib. 2. c. 4. quæst. 8.* 10

In ead gloss. ibi, *Cùm enim excommunicatum comparemus relato.* Notatur ad hoc quòd excommunicatus æquiparatur relato, vt per Menoch. *de arbitr. casu 438. n 32.* 11

In ead. gloss. ibi, *Sic & in excommunicato idem videtur* Hanc gloss. quam hìc sequuti fuerunt Doctores antiqui vsque ad Ioan. Andr. inclusiuè, in hac parte communiter esse reprobatam, eiusque rationes non esse concludentes aduertunt Soar. *d. sect. 2. num. 4.* 12

Anton.

Anton. Ricciul. *d. cap.* 14. *num* 21. *in fine*, & ideo verior est opinio asserens excommunicatum beneficiorum Ecclesiasticorum prouentibus priuari, etiamsi in sententia eorum priuatio facta non sit, ita tenent in præsenti Butr. *n.* 17. Franch. *n.* 15. *& seq.* & Dec. *n.* 20. *vers. in ea gloss* Gutier. *d. c.* 1 *n.* 94 Monet. *d. c.* 15. *n.* 12. Nicol. Garc. *d. c.* 13. *n.* 92. Scaccia *de appell. q.* 17. *limit* 22 *n.* 9.

13 In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid est in suspenso*, &c. Aduerte cum hac gloss. quia licèt suspensus, & depositus propter crimen priuetur fructibus, & prouentibus Ecclesiasticis, sicuti priuatur excommunicatus, nihilominus si suspensus, & depositus non habeat bona, nec industriam, vnde viuere possit, illi subministrantur alimenta de fructibus beneficij, quod quidem non est in excommunicato, nisi fame periret, de quo vide DD. citatos *ad cap cum VVintonen.* 25. *n.* 5. *de elect* præter omnes latè Anton Ricc. *d. c.* 14. *à n.* 23 vbi *n.* 26. cum Abb. *hic n.* 16. D. c. *n* 17. & Præpos. *n.* 31 aduertit suspenso propter contumaciam à qua potest resipiscere, & non resipiscit, sicuti excommunicatio eadem ratione alimenta ex redditibus Ecclesiast. dati non deberi, nisi sit in extrema necessitate, vt intelligit idem Ricciul. *vbi suprà num.* 28.

14 In ead. gloss. ibi, *Sed nunquid absolutus*, &c. Notatur ad hoc quòd licet excommunicatus iniustè priuetur prouentibus Ecclesiasticis, tamen vbi erit detecta iniustitia excommunicationis, prouentus sunt illi restituendi, vt docent *in præsenti*, Bald. *n.* 20. Panorm. *n.* 6. Imola *n.* 9. *in fine*, Dec. *n.* 14. Franch. *n.* 21. Præpos. *n.* 27. & Alex. de Neuo, *n.* 39. *vers. aduerte*, Gutier. *d. c.* 1. *n.* 135. Surd. *de aliment. tit.* 1 *q.* 82. *n.* 14. Henriq. *in summa, lib.* 13. *c.* 13. §. 4. *& c.* 15 §. 2. Sayr. *d. c.* 5. *n.* 25. *&* 27. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 6 *q.* 42. *n.* 5. multipliciter declarat Anton. Ricciul. *d. c.* 14. *n.* 32 *cum seqq.* Valer. Regin. *d. lib.* 32. *n* 39. *vers. altera*, Carol. Magrin. *de horis Canon. c.* 71. *n.* 67. *cum seqq* Bonacin. *in simili tract. disp.* 2. *q.* 5. *puncto* 2. §. 1. *n.* 3. Marc. Anton. Genuens. *d q.* 106. *n* 2. vbi dicit quod si quis in processu causæ obtinuit pronuntiari excommunicationem fuisse iniustam, tunc fructus deperditos non per viam attentati, sed per viam querelæ recuperat, & citat Lancelot. *de attentat. appellatione pendente part.* 2. *cap.* 12. *limit.* 22. Nec solummodo beneficiorum simplicium fructus instè consequitur, verùm etiam distributiones quotidianas, quamvis Diuinis interesse nequiuerit ob censuræ impedimentum, dum tamen resederit in loco beneficij, anteáque solitus fuerit deseruire, vt inquit Felin. alios congerens *in cap. Apostolica*, *n.* 1. *de except.* Folet. *in praxi crimin. Canon. part.* 3. *cap* 33. *n.* 11. Soar. *tom.* 5. *disp.* 13. *sect.* 2. *num.* 20. Bonacin. *d. num.* 3. Rota *in Salmantina censurarum*, *prima Iunij* 1594. coram D. Corduba, Cou. *lib.* 3. *variar. c.* 13 *n* 8. *vers. duodecimo*, Petr. Nauar. *de restitut. tom* 1. *cap.* 2. *n.* 138. Henriq. *d cap.* 13. §. 4. *in fine*, Monet. *de distribut. quotid. part.* 2. *q.* 15. *n.* 32.

15 Eas autem à quo ipse repetat aliqualis videtur extare controuersia, etenim Vgolin. *de censur tab.* 2. *cap.* 12. *in princ. num.* 4. opinatur ne ab illis clericis repetere valeat, quibus iam sunt acquisitæ, sed ab eo, qui iniustè excommunicauit, & hoc idem affirmant Sayr. *de censur lib* 2. *cap.* 5. *n.* 17. Soat. *tom.* 5 *disp.* 13. *sect.* 2. *num.* 25. Verùm Moneta *d. q.* 15. *n.* 33. annuit à clericis ipsis repetendas esse, quia illis iam erant quæsitæ reuocabiliter, quam sententiam expresse tenent Gutier. *d. cap.* 1 *num.* 136. Nicol. Garcia *de benefic. p.* 7. *cap.* 13. *num.* 120. *& seqq.* Campanil. *in diuersorio iuris Canonici*, *rubr.* 12. *cap.* 15. *num.* 70. Anton. Ricciul. *d. cap.* 15. *num.* 33. Bonacin. *d.* §. 2. *num.* 4. Limitatur tamen proximum huius glossæ notabile ne procedat quando excommunicatus esset in mora petendi absolutionem, quia pro eo tempore, pro quo mora considerari potest, non recuperat neque fructus, Borgas. *de irregular. tit qui sint excommun. effectus*, *n* 57. & idem post Vgolin. Gutier. & Sayr. tenet Anton. Ricciul. *d cap.* 14. *num.* 36. declarando tamen per eundem, & per Nicol. Garc. *d. cap.* 13. *num.* 124. hanc limitationem procedere respectu distributionum quotidianarum, non autem fructuum. Limitatur etiam ne procedat in excommunicato ex causa Ecclesiæ suæ, is enim non priuari distributionibus, neque aliis Ecclesiasticis prouentibus censent Nicol. Garc. *d. c.* 13. *num.* 126. Anton. Ricciul. *d. cap.* 14. *num* 37.

Verùm autem pensio imposita super Canonicatu, 16 dum Canonicus fuit iustè excommunicatus, vel suspensus, debeat solui per Capitulum, quæstio fuit in Cathedrali Conimbricensi me illic Pontificio & Cæsareo iuri operam nauante, satis controuersa, in qua facta fuit elegans decisio per Illustr. Dominum meum Card. Millinum de ordine Sanctissimi, quæ habetur apud Fatin. *decis.* 133. *part.* 1. *recent.* & post tractatum de decimis Ioannis Petri Moneræ, vbi in eam itum est sententiam vt Capitulum teneatur soluere pensionem, vbicunque portio Canonici suspensi spectet ad Capitulum per ius accrescendi; secus verò si portio spectet ad Capitulum per ius non decrescendi; & in fine eiusdem decisionis tantum fuit pensionarium, quando pensio est imposita super distributionibus quotidianis, & Canonicus fuit suspensus, duplicem habere viam, vel dirigendo actiones contra Canonicum suspensum, vel contra Capitulum, quod distributionea percepit. Et ita pensionarius habet electionem an velit agere contra titularem, vel contra eum, qui fructus beneficij percepit, quod iterum censuit ead. Rot. *decis.* 176. *p.* 2. *recent.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans ad superiorem si compareat coram iudice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, illi renuntiare videtur, etiamsi protestetur quod propter hoc non intendit renuntiare appellationi, quia tanquam contraria allegans non est audiendus, nisi notorium sit actum illum esse iniustum, super cuius emendatione adiuit inferiorem.*

2 *Archiepiscopus est ordinarius iudex omnium Episcoporum sua Prouincia.*

3 *Appellans quando post appellationem interpositam adhuc litigat coram iudice à quo, censetur per hoc appellationem deserere, & illi renuntiare, declaratur multipliciter.*

Cap. Solicitudinem; LIV.

QVando quis appellat ad Papam, & postea Episcopus illum vt contumacem excommunicat, si qui appellauit ad Papam, recurrit ad Archiepiscopum vt declarat excommunicationem post appellationem latam esse nullam, licèt protestetur se velle prosequi appellationem ad Papam, dicitur tamen appellationi tacitè renuntiare. Si verò euidenter & notorie constet mandatum Episcopi fuisse indiscretum, cui subditus non tenebatur obedire, tunc Archiepiscopus potest declarare subditum non esse excommunicatum, & cognoscere causam, quia ille iam renuntiauit appellationi factæ ad Papam. Colligunt 1

ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam. Ioan. Andr.Imol. Anan.Host. Anchar. Butr. Dec.Bald. Panorm. Bald. Præpos. Franch. Guid. Pap. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag* 320. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 357. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi sup.* refertur ab Ant. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 2. *tit.* 19. *c.* 12.

2 *Auctoritate Metropolitana*, &c.] Notatur ad hoc quòd Archiepiscopus est Ordinarius iudex omnium Episcoporum suæ Prouinciæ, vt per Steph. Quarant. *in sum. Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, auctor.* 16. *n.* 10. latè metipsum *de officio & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 4. *n.* 1. secundùm Lugdun. impress.

3 *Cum illo appellationis prosequutioni renunciare*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando is, qui appellat post interpositam appellationem litigat adhuc coram iudice à quo, censetur per hoc appellationem deserere, & illi renuntiare, vt per Franch. *in præsenti q.* 6. *n.* 10. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *tit. & quandoque appellatur, n.* 424. *casu* tc. Gabr. *lib* 2. *commun. sub hoc tit. concl.* 2. *n* 1 & Rebuff. *in tract. huius tit. art.* 15. *gl.* 1. *n.* 7. *vers tacitè,* Caputaq. *decis* 9. *n.* 1 *p.* 1. Cæs. Barz. *Bonon. dec* 354. *n.* 1. Lancelot. *de attent p* 2. *c* 12. *de attent. appell. pend. in præfat. à n.* 15. *& ampl.* 2 *princip n.* 4. *&.* 5 Ruginel. *in tract. huius tit.* §. 9. *gl.* 1. *n.* 41. *vers. insuper,* Salgado *de protect. Regia p.* 1. *c.* 5. *n.* 76. *pag.* 164. Sigism. Scac. *in simili tract. q.* 17. *limit.* 2. *n.* 14 vbi *n.* 15. ampliat etiamsi iudex nihil fecerit, quia sufficit quòd pars coram eo comparuerit, & *n.* 16. etiamsi compareat non coram iudice à quo, sed coram alio illius superiore, ad quem tamen non sit appellatum, & *n.* 18. etiamsi eius procurator compareat coram iudice à quo. Limita tamen multipliciter cum eodem Scac. veluti *n.* 20. vt non procedat si iudex postquam grauauit, & pars appellauit, citet appellantem ad videndum se grauari, & reaggrauari, & appellans compareat, & petat prorogari terminum: quia tunc non censetur renuntiatum appellationi, & *n.* 21. etiam quoties appellans comparet coram iudice pro reuocatione grauaminis, & ad docendum de grauamine, & *n.* 26. in appellatione interponenda, & *n.* 43. quando comparens coram iudice protestatur quòd propterea non intendit renuntiare appellationi, & *n.* 53. quando iudex à quo reiicit comparationem, & *n.* 54. quando iudex à quo dolosè induxisset appellantem ad comparendum, & faciendum actum, & *n.* 58. quando actus fieret ab aliquo appellantis amico, vel filio, & in aliis *limit. numeris seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Principale cum accessoriis per appellationem legitimè interpositam defertur ad iudicem appellationis, & sententia excommunicationis & interdicti post appellationem lata non tenent.*

2 *Interdictum ad tempus, vel ad certum effectum an Episcopi suspendere possint, ostenditur*, & n. 3. 4. 5. & 6.

7 *Episcopus si suspendat in casu, quo sibi licet interdictum ad tempus, & medio tempore fuerit appellatum, an appellatio suspendat interdictum, ostenditur.*

8 *Declaratur text. in præsent*, & n. 9.

10 *Legatus Papæ non potest ad tempus suspendere interdictum.*

Cap. Dilectis. LV.

PRincipale cum accessoriis per appellationem legitimè interpositam defertur ad iudicem appellationis; & sententiæ excommunicationis, & interdicti post appellationem latæ sunt nullæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Guid. Papæ, Viu. *in ration.* 2. *libri iuris Pontif. pag.* 321 Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 357. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Anton. Aug. *collect.* 3. *Decret. lib.* 1. *tit.* 19. *c* 13. 1

Cuius effectus ad tempus duxerat suspendendum] Ergo Episcopi & alij inferiores interdictum suspendere possunt ad tempus, vel ad certum effectum, vt docere videntur *gloss. prima in fine, in cap. præsenti, de sentent. excomm in* 8. & Nauar. *in manuali, c* 27. *n.* 183. testatus sic fieri quotidie Salmanticæ, cuius verba cum multis aliis, refert, & sequitur Sayr. *de censuris, lib.* 5. *c.* 23 *n.* 18. Verùm contrarium expressè tenet gloss. *in cap. ad hæc* 37. *sub hoc tit.* quam sequuntur alij communiter, vt per Couar. *in cap alma mater, p.* 1. §. 11. *n.* 6. *vers. secundo,* Auila *de censur. disp.* 6. *dub.* 4. *concl.* 4. *ad finem, vers. ex dictis,* qui plures afferunt rationes, primò quia Episcopi sunt inferiores lege Pontificia, ac subinde eam seruare, non autẽ priuilegio, aut dispensatione tollere possunt, iuxta *reg. cap. cum inferior. de maiorit. & obed.* Deinde censura suam secum trahit executionem, & ideò nec per appellationem eius effectus suspendi possũt, *cap. pastoralis,* §. *verum, hoc tit.* ergo à fortiori neque Episcopus inferior poterit eam suspendere, quemadmodum in excommunicatione etiam respectu proferentis, quòd non possit concedere vt quis cum excõmunicato à se ipso communicet, sed necessaria sit absolutio quæ in totum excommunicationem tollat, resoluunt Doctores communiter, per vnam scilicet ex tribus formis absolutionis ab Ecclesia receptis vel simpliciter, vel ad cautelam, vel ad reincidentiam, iuxta *cap. cum desideres, de sentent. excomm.* cum multis, quæ latè explicant Sayr. *lib.* 2. *de censuris, cap.* 16. *cum seqq.* Soar. *tom.* 5. *disp* 7. *sect.* 8 *à n.* 12. 2

3 Has contrarias Doctorum sententias quidam distinguendo sic conciliare nituntur, aut enim interdictum est latum à iure, vel ab homine: quando à iure prolatum est, ab Episcopo suspendi posse concedunt vt ex Sot. (qui hoc non dicit) *in* 4. *distinct.* 22 *quæst.* 3. *art.* 1 *concl.* 3 tradit Fr. Emman. *quæst. Regular. tom.* 2. *q.* 111. *art.* 1. & post Syluestr. Soar. *tom* 4. *disp.* 38. *sect.* 3. *num.* 6. per regulam text. *in cap. nuper, vers. in secundo, de sentent. excommun.* Quando interdictum ab homine latum est, subdistinguunt, vel enim agimus de Episcopo, qui illud protulit, vel de aliis: in priori aiunt procedere primam sententiam desumptam ex hoc text. quòd scilicet Episcopus, qui interdictum protulit, illud pro certo tempore, aut causa suspendere valeat: in posterioribus verò procedere contrariam negatiuam, quòd inferiores Romano Pontifice, interdictum ab ipso Pontifice, vel ab aliis Prælatis prolatum relaxare non possunt, nec in totum, nec etiam ad tempus suspendere, vt concludunt fundamenta pro eandem parte negatiua adducta: atque ita hanc distinctionem expressè tradunt Couar. *citato loco,* & Henriq. *in summa lib.* 13. *cap.* 51 §. 4. *vers. quarto,* Soar. *d. disp.* 38. *sect.* 3. *à num.* 5 *iuncto num* 6. *vers. & propterea.* Ratio autem proxima, & efficax huius distinctionis secundùm eos illa est, quia effectus

censuræ

censuræ ex intentione, & mente pendens proferentis, *cap. veniens 2. de testibus*, & eatenus ligant quatenus intendat qui ligat, ex reg. *l. non omnis, ff. si certum petatur, cap. cum super, de offic. delegati*, cum similibus. Ad fundamentum verò ex reg. text. *in d. cap. pastoralis, §. verum*, respondet Soar. sensum illius text. esse quòd censuræ suam secum trahant executionem absque alio hominis ministerio, sed in hac ipsa actuali executione pendere interdictum, & eius effectus ex voluntate, & intentione præferentis: ex qua ratione idem Couar. Hemiq. Sayt. & Soar. concludunt hoc ipsum in, interdicto personali esse resoluendum, & quamvis latum sit ob personæ contumaciam, quæ adhuc durat, considerant tamen occurrere posse rationabiles causas, propter quas iustum sit interdictum suspendere ad tempus certum, licèt non sufficiant ad illud omnino tollendum.

4 Ego tamen propter tantorum virorum auctoritatem prædictam distinctionem libenter amplector, quamvis in rigore iuris defendi posse existimo indistinctè nullum interdictum locale, vel etiam personale à iure, vel ab homine prolatum posse ab inferioribus Rom. Pontifice, etiam si illud protulerint ad tempus suspendi, vt constanter defendit Auila *d. concl.* 4. & constat ex solutione argumentorum, quibus mouentur Auctores prædictæ distinctionis, nam ad illud, quo probant suspendi posse ab Episcopo interdictum latum à iure, quia potest absoluere ab omni censura iuris nemini reseruata, respondetur cum Abb. & Auila negando consequentiam, ex eo enim quòd in totum absoluere possit, & censuram absolutione relaxare, minimè sequitur posse eandem ad tempus suspendere. Patet differentiæ ratio, quia absoluendo in totum agit secundùm naturam actus, & iuris dispositionem; quando verò suspendit effectum censuræ, quæ adhuc manet, contra naturam ipsius censuræ agit, medium enim ordinatum à iure ad tollendas censuras est absolutio, proferuntur enim censuræ, vt non perpetuo durent, sed vt cessante contumacia cessent: & ideo quando lex, quæ censuram imponit, nemini reseruat absolutionem, Episcopis vt ordinariis ministris absoluendi potestatem videtur relinquere. At verò suspendere effectum censuræ, quæ manet, est species dispensationis, vt scilicet contra iuris prohibitionem exerceantur actus ipsa censura prohibiti, quæ dispensandi facultas per contrarium non conceditur Episcopis, nisi in casibus specialiter iure expressis, *cap. dilectus, sup. hoc tit.* nullibi autem expressum reperitur quòd Episcopi interdictum, vel aliam censuram, dum manet, eiusve effectus possit suspendere, imo in excommunicatione contrarium decidit text. *in cap. cum desideres, de sententia excommun.* & licèt in ea contrarium voluerit Nauar meritò tamen in hoc reprehenditur à reliquis omnibus, vt vltra Couar. & Auila *locis citatis*, eleganti discursu comprobat Soar. *tom. 5. disp. 4. sect. 4. à n. 6.* Nec satisfacit idem Soar. *d. n. & disp. 38. sect. 2. n. 9.* ait speciale esse in excommunicatione, ic. *in d. cap. cum desideres*, nullam enim specialitatis rationem assignat, neque assignari potest, & verba illius text. satis ostendunt ex natura, cuiuscunque censuræ intrinseca id prouenire, vt patet ibi, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse, nec Episcopus nec alij debent communicare eidem, quæ sanè ratio similiter interdicto potest applicari, licèt forsan admitti possit differentia inter excommunicationem, & interdictum quo ad modum absolutionis, quia in illa requiritur absolutio in forma Ecclesiæ, in hoc non ita: semper tamen in toto rigore verum est dicere quòd si constat aliquem excommunicatum, vel interdictum esse, & absolutum non fuisse, non potest per Episcopum, vel alios inferiores Romano Pontifice ei concedi, vt faciat actus censura prohibitos.

5 Ad aliud verò, quo probare nitebantur Episcopum posse interdictum à se ipso prolatum suspendere ad tempus, quia pendet sicut reliquæ censuræ ab intentione proferentis, respondetur quòd licèt tempore, quo proferuntur, pendeant in ipso actu prolationis, & vt sunt in fieri, ex intentione eius, qui profert, & hactenus ligent quatenus intendit, tam quoad personas in quas proferuntur, quam quoad actus prohibitos, quia non negamus posse ferri interdictum quoad certos actus, veluti Ecclesiæ ingressum, iuxta *cap. is, cui sent. excommun. lib. 6.* vt benè notat Couar. *in cap. alma mater, p. 2. § 1. n. 3. vers. hinc apparet*, Vgolin. *t. b. 5. c. 16 in principio*, postquam tamen prolatæ sunt, suam secum trahunt executionem, omnesque suos effectus non hominis, sed ipsius legis ministerio statim operantur, & ideo iam dici non potest quòd in actuali executione pendent ex voluntate proferentis, neque effectus ipse consistens in prohibitione diuinorum, vel actuum prohibitorum separabilis est ab ipsa sententia, vt dum manet censuræ substantia, ab ea effectus separentur. Neque quoad hoc, quod trahere secum executionem, aliqua considerari potest differentiæ ratio inter excommunicationem, & interdictum, imo in hoc expressè vtrumque æquiparat text. *in cap. ad hæc, hoc tit. & in d. cap. pastoralis, §. verum.*

6 Sed ad text. *in præsenti, vers. quia verò*, quo præcipuè prædictæ distinctionis Auctores mouentur, respondet Auila *d. concl. 4.* (licet inaduertenter alleget *cap. ad hæc 17. sup. hoc tit.*) procedere ex consuetudine, quæ tribuit hanc facultatem Episcopis ex tacito Papæ consensu: sed minimè text. consuetudine nititur, nec eam approbat. Quare meliùs respondet Dec. *in d. cap. ad hæc, n. 8.* text. hunc non continere quoad hoc decisionem Pontificis, sed partis allegationem, quod enim decidit, est de nullitate interdicti prelati post appellationem, quod factum negabat Decanus contendens ante appellationem illud promulgasse, sed postea ad tempus suspendisse, quam allegationem reiicit Pontifex, minimèque decidit interdictum suspendi potuisse, quia tamen Abb. *in d. cap. ad hæc*, contrariam sententiam magis approbans secundùm rigorem concludit hunc text. adeò vrgere, vt non audeat eam defendere, ad euitandas disputantium controuersias suprà positam distinctionem teneri posse existimo.

7 Vtrùm verò (dummodo communis magis arrideat) si Episcopus suspendat in casu, quo sibi licèt, interdictum ad tempus, & medio tempore fuerit appellatum, suspendat appellatio interdictum? in qua quæstione partem affirmatiuam tenent Ioan. Andr. & Abb. *in d. cap. ad hæc*, & ex professo latè tuetur octo fundamentis respondens contrariis Ioan. de Lignano *per tot. tract. de Eccles. interdicto*, quos refert, & sequitur Auila *d. dub. 4. concl. 7.* & communem sententiam testatur Sayr. *d. c. 13. n. 30.* qui mouentur ex pluribus, & præcipuè ex auctoritate huius text. *in vers. quia verò*, vbi Pontifex reiicit allegationem Decani dicentis suum interdictum valuisse, quia fuerat prolatum pendente appellatione interposita tempore quo suspensum erat interdictum. Verùm hæc resolutio minimè defendi potest, si aduertas, quòd quando interdictum suspenditur, suspenduntur tantum eius effectus quoad hunc, vel illum casum, sed adhuc manet quoad sui substantiam, donec per absolutionem relaxetur, & ita contra communem tenet Dec. *in d. c. ad hæc*,

hac num 8. licèt tanquam nouum, & à nemine animaduersum sibi arroget Sayr. *d. c.* 13. *n.* 30. qui plora fundamenta ad suam comprobandam intentionem adducent.

8 Ad text. *in præsenti*, varij afferuntur intellectus, tres refert & improbat Lignan. *d. tract. à n.* 8. alium refert & improbat Panorm. *hic à n.* 20. *&* 22. *in fine*, eorum scilicet, qui dicebant loqui textum de cessatione à diuinis. Sed vt perfectè explicem quid circa literam huius text. censeam, aduertendum est Pontificem vnum explicitè decidere secundùm veritatem, quæ constabat ex actis; alterum verò facta suppositione, si verùm esset, quod Decanus in suam excusationem allegabat, decidit explicitè interdicti sententiam à Decano prolatam non valuisse, quia constabat ante ipsius interdicti prolationem Episcopum appellasse patet ex principio ibi, *ad eum à d. sententiam appellauit*, iunctis verbis sequentibus ibi, *post modicum tempus interdictum huiusmodi promulgauit*, & deinde *in vers. quia vero*, ibi, *ad Metropolitanam sedem appellans Decanus non potuit post hæc ferre sententiam interdicti*. Deinde *in vers. non obstante*, loquitur facta suppositione, quòd quamvis verum esset, quod Decanus allegabat, quòd scilicet ante appellationem protulerat interdictum, cuius effectum ad tempus duxerat suspendendum, non potuit interim, idest, medio illo tempore, procedere ad sententiam exequendam: quibus quidem verbis negari non potest insinuare Pontificem appellationem interpositam durante suspensione illa interdicti facta ad tempus suspendere effectus, & executionem interdicti, quod est contra resolutionem de qua *suprà* Sed respondetur terminos huius quæstionis longe diuersos esse à casu illius suppositionis, nam hæc quæstio procedit in sententia interdicti, quòd à principio pure latum est, & ex post facto manente interdicto quoad sui substantiam suspenditur eius effectus ad aliquod tempus, hoc enim per sequentem appellationem non suspendi, quia in substantia eam antecedit, ex pluribus rationibus necessariò concluditur. Longe aliter in hoc text. processum fuit, quia non ex postfacto suspensum fuit interdictum purè à principio prolatum, sed statim ab ipso principio prolationis in diem, aut sub conditione suspensum fuit altero ex duobus modis, vel quia, vt constat ex facto, quòd narrat Pontifex *in vers. verum*, sic fuit promulgatum, vt Episcopo in ciuitate præsente à diuinis in Ecclesia Altisiodorensi cessaretur, qui ablatiuus absolutus, præsente Episcopo in conditionem resoluitur, iuxta reg. text. *in l. à testatore, ff. de condit. & demonstr.* vel quia prolatum fuit sub illa forma, vt nisi presbyterum, quem in vinculis detinebat, intra decem dies, vel similem terminum restitueret, cessaretur à diuinis, quod colligitur ex principio text. ibi, *Episcopum monuisse, vt ei restitueret, vel redderet Presbyterum*, & ex *vers. postmodum*, ibi, *Decan. allegans quòd appellationi ab Episcopo interposita ideo non duxerat deferendum, quia Presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur*. Quare absque alia violentiâ dici potest à principio suspensum fuisse interdictum, & consequenter reduci ad terminos sententiæ conditionalis, sentitque hunc intellectum gloss. *verbo, suspendendum, vers. sed quid hic dicit in hoc text.* & quamvis Lignan. contra primum intellectum rectè arguat, quod supponit Episcopum Altisiodorensem absentem fuisse, quo tempore interdictum sub ea forma proferebatur, nam si præsenserat, & statim fuit purum, & non conditione suspensum, quo tamen aliquo modo diuinare est, seu supplere literam text. contra secundum tamen nihil mouet, quod vrgeat, nam verba illa, quæ expendit, priusquam appellasset, tulerat sententiam, cuius effectum duxerat suspendendum, non probant, quod ex illis deducit, scilicet sententiam interdicti fuisse à principio pure prolatam ante appellationem, & ex interuallo suspensam, suspensionéque durante appellationem interpositam, imo in sententia à principio conditionali secundùm omnem rigorem verificantur, quando enim sententia in idem, vel sub conditione ante appellationem profertur, verum est in ea vtrumque illud reperiri, quòd ante appellationem lata sit, & quod sit ad tempus suspensa.

Quæ omnia breuiùs colligendo tres casus ex di- 9
ctis distingui possunt. Primus est, quando interdictum à principio sub conditione, vel in diem profertur, in quo certum est appellatione medio tempore interposita suspendi, iuxta *cap. præterea* 40. *supra hoc tit.* & consonat casus *l. Titius* 48. *vers. procedit*, & eius ratio, ibi, *verum est*, &c. *ff. de excusat. tutorum*. Secundus est, quando à principio purè profertur, & deinde per absolutionem cum reincidentia relaxatur, iuxta *cap. eos, de sententia excommunicat. in* 6. & etiam certum est suspendi appellatione medio tempore interposita, & consonat *d. l. Titius, vers. sed si*, & eius ratio ibi, *desiit esse tutor*. Tertius casus est, quando à principio pure profertur, & deinde manente eius substantia effectus ad tempus suspenduntur, & tunc, provt *suprà dixi*, suspensione illa durante appellatio interposita non suspendit illam, & consonat *ad l. Titius, in princ.* iuncta ratione ibi, *magis est, vt hæc vna tutela*, &c.

Vnde ex dictis valde dubitabilis redditur com- 10
munis resolutio Doctorum qui docent Legatum Romani Pont. ad tempus posse suspendere interdictum, vt argumento text. *in cap. dilectus il.* 1. *al. àt* 2. *sup. de rescript.* notant Syluest. *in summ. verbo, interdictum* 3. *num.* 10. Henriq. *in summ. lib.* 15. *cap.* 48. §. 3. *vers. tertia*, & alij, de quibus Sayr. *de censur. lib.* 5. *c.* 23. *num.* 26. In primis enim text. *in præsenti*, nihil facit ad propositum; deinde aperte repugnant generales resolutiones de quibus *supra*; dixi enim inferiores Romano Pontif. id efficere non posse contra ipsius interdicti naturam, & iuris prohibitionem, vt dum manet, & per absolutionem non relaxatur, suos effectus non operetur; atqui Legatus Pontificis est inferior; ergo necessariò sequitur quòd si specialiter hoc à Pontif. ei concessum non sit, efficere non poterit. Et confirmatur ex generali resolutione, quæ docet Legatos siue natos, siue missos, siue etiam de Latere nihil posse contra ius commune, nisi quatenus iure specialiter eis conceditur, vel ab ipso Romano Pontif. vt notant omnes *in cap. quod translationem, de offic. legat.*, & ex Bald. & Calder. receptum testatur Cardin. Tusch. *tom.* 5. *lit. L. concl.* 162 *num.* 3. *&* 13. Lxl. Zech. *de Republ. Ecclesiast. tit. de statu Illustrissimi Legati, n.* 4. *vers. non potest tamen*, & faciunt multa quæ Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *cap.* 2. *à n.* 42. *& à num.* 80. & magis ad propositum, quæ de potestate absoluendi à censuris reseruatis probat Vgolin. *tabul.* 1. *cap.* 10. §. 3. *num.* 4. Sayr. *de censuris, lib.* 2. *c.* 19. *num* 10.

Deinde fit consequens non rectè Abb. *in d. cap. ad* 11
hæc, n. 4. docuisse aliud esse suspendere interdictum ad tempus, & aliud concedere alicui priuilegium vt tempore interdicti Diuina celebrentur, itavt primũ, suspendere scilicet interdictum, licitum esse possit Episcopo, qui protulit; secundum verò, vt celebretur tempore interdicti ex Episcopi priuilegio, minime. Conuincitur enim hæc resolutio ex supradictis, tum quia suspensio interdicti nihil aliud est quàm dispensatio quædam vt manente interdicto eius effectus

suspensi

ſuſpenſi ſint, & contra iuris prohibitionem pro illo tempore Diuina celebrentur in loco interdicto, vel à perſonis interdictis, iuxta *cap. periſtis 20 in fine, de priuil.* & notauit Vincent. quem refert, & ſequitur gloſſ. *verbo, ſemel in anno, in c. vt priuilegia, eod. tit. de priuileg.* & Abb. *ibi, n.3. ad fin.* bene Auil. *de cenſur. diſp.6. dub.4. concl.4* Deinde, quia oſtendi eſſe contra iuris prohibitionem quòd manente interdicto eius effectus ſuſpenſi ſint, & non operetur executionem, quam ſecum trahit ex legis miniſterio, & ideo etiam hoc Epiſcopo, qui protulit, licitum non eſſe: quare melius gloſſ. reſoluit *d. verbo, ſemel in anno*, quam ſequitur idem Abb. *in d. cap. vt priuilegia*; & confirmatur ex communi loquendi vſu, ſecundùm quem Doctores paſſim & promiſcuè his duobus terminis, velut ſynonimis vtuntur, quòd ſcilicet Religioſi habeant priuilegium Romani Pontif. vt celebrare poſſint tempore interdicti in ſuis feſtiuitatibus, vt de Prædicatoribus, & fratribus Minoribus reſoluit *gloſ. vltim. in cap. alma mater, de ſentent. excommun. in 6* ſecundùm vulgarem literam, quæ habet, *erant*, licèt alij ſcribant, *errant*, vt videbis apud Sayr. *lib.5.c.13. num.22.* & malè, non enim conſonat ſequentibus, vel quòd ſuſpendant interdictum in dictis feſtiuitatibus, vt Fr. Emman. *quæſt. Regular. tom.1.q.112. per totam.*

12 In gloſſ. *Quam denuntiationi*, fin. Notatur ad hoc quòd pendente appellatione pro ſententia non præſumitur, vt per Menoch. *de præſumpt lib.2. præſumpt. 67.n.36.* & alios citatos *ad c. cum inter 13. n.5. de ſent. & re iudic.*

S V M M A R I V M.

1 *Papa poſtquam aliquam cauſam ad ſe aduocat, non valet proceſſus poſtea per minorem iudicem factus, ſicut non valeret, ſi fuiſſet ab eo legitimè appellatum.*

2 *Princeps ſupremus cauſam motam coram inferiore ad ſe aduocare poteſt.*

3 *Princeps ſi aliquod negotium ad ſe aduocauerit, & ſuæ cognitioni reſeruauerit, non admittetur prorogatio in alium quemcunque iudicem ſine conſenſu Principis reſeruantis.*

4 *Cauſa ſemel ad Curiam delata nunquam exit Curiam, niſi à Principe rurſus ad iudicem ordinarium remittatur.*

5 *Papa ſi manum appoſuit in aliqua commiſſione ſignanda, per talem ſignaturam voluit totum negotium ad ſe aduocare, & inferiorum manus ligare.*

6 *Princeps vbi primum ad ſe aduocauit cauſam & illam delegauit cenſetur ſupra illam ſuſtuliſſe omnem iuriſdictionem cuicunque ordinario inferiori.*

7 *Beneficium an, & quando remoueat affectum per reſignationem factam in Curia, in quo Papa ſemel manum appoſuit, oſtenditur.*

Cap. Vt noſtrum. L V I.

1 PApa quando reuocat ad ſe aliquam cauſam, proceſſus facti deinde per minorem iudicem non valent, ac ſi ab eo fuiſſet legitimè appellatum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Henric. Anch. Butr. Bald. Panorm. Dec. Franch. Præpoſ. Alex. de Neuo, Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag. 322.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 337.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* nouiſſimè de Valboa *vbi ſup.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decret. ſub tit. Eccleſ. beneficia ſine diminutione conferantur, c. 1.*

Ad noſtrum iudicium reuocauimus, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd Princeps ſupremus cauſam motam coram
inferiore ad ſe aduocare poteſt, vt per Anton. de Petra *in tract. de poteſtate Principis, c.6.n.69.* Bern. Græuæ. *ad pract. Cam. Imper. lib.1. concl.41.* D. Barboſ. *in l. ſi quis poſteaquam, n.17. ff. de iudic.*

Ne quomodolibet eo vti præſumeret.] Notatur ad hoc 3
quòd ſi Princeps aliquod negotium ad ſe aduocauerit, & ſuæ cognitioni reſeruauerit, non admittetur prorogatio in alium quemcunque iudicem ſine conſenſu Principis reſeruantis, vt per D. Barboſ. *in l.1. ff. de iudic. art.4. n.42.* Cauſa enim ſemel ad Curiam 4
delata, nunquam exit Curiam, niſi à Principe rurſus ad iudicem ordinarium remittatur, vt per Hippol. *ſing.301.* Con. *pract. c.9. n.5. in princ.* Menoch. *conſ.340. n.49.* Sic etiam ſi Papa manum appoſuit in aliqua 5
commiſſione ſignanda, per talem ſignaturam voluit totum negotium ad ſe aduocare, & inferiorum manus ligare, vt per Gonzal. *ad reg.9. Cancel. gloſſ.52. n.31.* Camil. Borrel. *in ſum. omnium deciſ. tit.4. n.11* Sic etiam ſi prima collatio per Pontif. facta ob aliquod impedimentum fuit irrita, cenſetur reualidatio, ſeu noua collatio reſeruari eidem Pontif. etiam nulliter manus apponenti, Falcon. *de reſeruat. præl.3. n.4. q.4. effectu 1* Simon. *eod. tract. q.28. n.1.* Henriq. *in ſumma lib.13. de excomm. c.14. §.2. lit. O.* & in reſignatione, Flamin. *de reſign benef. lib.2. q.20. n.6.*

Notatur etiam ad hoc quòd vbi primùm Princeps 6
aduocauit ad ſe cauſam, & illam delegauit, cenſetur ſuper illa ſuſtuliſſe omnem iuriſdictionem cuicunque ordinario inferiori; vt per Marant. *diſp.6. n.21.* Rebuff. *tom.3. ad leges Galliæ, tract. de aduocationibus, num.110.*

Ex quibus videbatur inferri beneficium remanere 7
affectum per reſignationem factam in Curia, in qua Papa ſemel manum appoſuit prouidendo reſignatarium ſi reſignatio vel ſit inualida, vel effectuationem non fuerit ſequuta, cuius tamen contrarium meritò cenſuit Rot. *in vna Leodienſ. Canonicatus ſancti Dioniſij 25. Maij 1626.* coram R.P.D. meo Pirouano, ex eo quia quando reſignatio emanauit ad fauorem certæ perſonæ, & non ſuſtinetur, & interim reſignans moritur, tunc ſecundùm voluntatem Papæ limitatè manum apponentis ad vacationem, per reſignationem cenſetur beneficium vacare per obitum, ſecundùm Achil. *dec.14 de reſtit. ſpoliat. & deciſ.419. p. diuerſ.* Flamin Parif. *de reſign benef. lib.11. q.2. n.4.* Gonzal. *ad reg.8.* Cancel. *gloſſ.52. n.49.* Nicol. Garc. *de benefic. p.5. c.1. n.155. & ſeqq.* & fuit reſolutum *in Valliſoletana Decanatus 11. Decembris 1600.* coram bon. memor. Cardin. Merlino, & *in Leodienſ. Canonicatus 28. Iunij 1621.* coram bonæ memor. Remboldo. Non obſtat quod contrariam opinionem veriorem eſſe, etiam quando promiſſio emanauit ad fauorem certæ perſonæ, & remanet ex aliqua cauſa inualida reſignatio, atteſtentur Dec. Roman. Simon. Anch. & alij quam plures allegari ab eadem Rot. *deciſ. 570. n.4. p.1. recent.* vbi magis recepta hæc contraria opinio aſſeritur per *extrauag. ad Roman. §. Romani quoque, de præbend. inter commun.* vbi quòd appoſitio manus Papæ eſt tantæ efficaciæ, vt etiamſi literæ Apoſtolicæ ſuper prouiſionibus beneficiorum ex aliqua cauſa non ſortiantur effectum, adhuc tamen non poſſint alij de talibus beneficiis prouideri; quia reſpondetur non eſſe quæſtionem ſuppoſita appoſitione manus Papæ quin ligentur manus Ordinariorum, ſed an Papa per indifferentem appoſitionem manus cenſeatur noluiſſe beneficium afficere in quacunque vacatione,

tione, taliter quòd Ordinarius non possit se amplius intromittere, quòd absolutè firmari non potest, nam videmus quòd prouisio Papæ ex falsa causa non parit affectionem, similiter neque in vacatione principali narrata, putà permutationis, quæ non adsit si quando diuersa vacatio contingat, vel quando Papa vniuit beneficium alicui Ecclesiæ, quæ vnio postmodum nulla propter aliquem defectum reperitur, & in aliis casibus relatis à Gonzal. *supr. reg. 8. Cancel.gloss.52.n.58.* Vnde necessarium est ad voluntatem Papæ recurrere pro discernenda affectione secundùm contingentiam casuum, prout aduertunt Lap. *in cap. si tibi absenti*, & *ibi* Gemin. *n* 18. & Franc. *n.14. de praeend. in 6.* Anch. *cons.68. in princ.* Roman. *cons. 335. n. 14.* In præsenti autem casu visum fuit deficere hanc Papæ voluntatem, nam in istis resignationibus ad fauorem intentio resignantis non est resignare, nisi quatenus acquiratur resignatario, nec intentio Papæ est admittere nisi iuxta intentionem resignantis, atque ita quatenus acquiratur resignatario, vnde data resignatione inualida ex quacunque causa, vacatio non contingit, quia nunquam ius à resignante abdicatur, dum non acquiritur personæ nominatæ, & ea cessante cessat & voluntas Papæ apponendi manum ad prouisionem ex vacatione per resignationem postquam mouetur in quantum desiderat resignans, & hæc est ratio quam ponderauit Rot. *in decis. 14 de restit. spoliat. penes Achil. & dec. 419. p. 1. diuers.* & priùs dictum fuerat per Abb. *in cap. inter dilectos, n 10. de excess. Prælat.* & per alios *supra* allegatos vim non facientes, siue Papa prouideat conditionaliter, siue purè, sed in præsumpta voluntate Papæ, quæ totum facit in distinguenda affectione.

8 Quibus non obstant auctoritates in contrarium adductæ, & primò Extrauag. *ad Roman. §. Rom.* quia loquitur quando Papa beneficium reseruat, & inhibet ordinario ne conferat, tunc nisi consummata prouisione Papæ semper secundùm magistralem distinctionem, Abb. *in d. cap. inter dilectos, n. 10* beneficium remanet affectum, quia quando mandauit conferri siue de vacaturo, siue de vacanti, inde constat de mente vt Ordinarius non possit se intromittere dum præuenit vacationem, & ordinarium in ipsa vacatione tanquam ordinarius ordinariorum, *c. 2. de præbend. in 6. cap. si Papa, de priuil. eod. lib.* Roman. *cons. 335 n. 6.* Cæteræ autem auctoritates quæ allegantur, *in d. decis. 570. p. 1. recent.* si benè attendantur, nam loquuntur de resignatione ad fauorem certæ personæ, quæ ob non sequutum effectum remaneat inualida, dempto Flamin. Paris. *de resign. lib. 12* qui loquitur in terminis *reg. de infirmis*, in quem casum resignatio habet statum validitatis, quamvis per superuenientiam mortis resignantis intra 20. dies non mirum si tanquam beneficium reseruatum, per *reg. de infirmis*, & prouisione iam consumpta remaneat affectum; *decis.* vero 570. *p. 1. recent.* loquitur in coadiutoria cum gratia præuentiua futuræ successionis, quæ arguebatur de subreptione ex falsa narratiua, & dum eadem decisio iterum poneretur sub die 19. Nouembris eiusdem anni 1614. dictum fuit vt corrigeretur, & videretur an gratia esset iustificata; neque est curandum de opinione Nic. Garc. *de benef. p. 1. c. 3. n. 35.* tanquam contra opiniones iam in hoc Tribunali receptas.

SVMMARIVM.

1 *Terminum appellationis prosequendæ statutum ab homine si altera pars præuenit, hoc tacitè literas impetrando literæ non valent, sed terminum iuris etiam appellatus præuenire potest, dummodo nimium non præcurrat, & vbi ex dilatione imminet periculum etiam neutra parte prosequente, potest iudex ad quem supplere partes compellendo ad prosequutionem.*

2 *Appellans à sententia lata extra Romanam Curiam ei non assignato termino à iudice, nec à semetipso appellante, habet annum ad committendam seu prosequendam appellationem in Curia, & ex causa biennium.*

3 *Appellatus non potest præueniendo appellantem intra terminum præfixum impetrare iudicem seu commissionem causæ, nisi in ipsa commissione faciat mentionem de termino; quid si terminus non fuerit præfixus* 1 n 4.

5 *Appellatus quando dicatur nimium præcurrisse & festinasse in impetranda commissione causæ arbitrio iudicis relinquitur.*

6 *Dispositio huius text. de præueniendo partem appellantem in impetratione rescripti non habet locum in Curia.*

7 *Legatus in Portugalia derogat tempori huius textus.*

8 *Verbum*, debet, *importat necessitatem.*

9 *Rescriptum vt valeat debet fieri specifica mentio de appellatione.*

CAP. Oblatæ. LVII.

QVando partium vna appellat, si altera præuenit terminum prosequendi, & impetrat literas commissionis à Papa ad alios iudices, hoc tacitè, si terminus fuit datus à iudice, vel appellante, & secundæ literæ non faciunt mentionem de primis, non est standum illis: si verò terminus fuit datus à lege, id est, per annum, vel iudicio iudicis per duos annos, est standum secundis, nisi nimium procurauerit, vt supplantet appellantem in commissione impetranda, & vbi ex dilatione imminet periculum etiam neutra parte prosequente, potest iudex ad quem supplere partes compellendo ad prosequutionem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panur. Dec. Franch. Guid. Papæ, Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 322.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 337.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 12. c. 5.* B

Probat hic text. quòd appellans à sententia lata extra Romanam Curiam ei non assignato termino à iudice, nec à semetipso appellante, habet annum ad committendam, seu prosequendam appellationem in Curia, & ex causa biennium, vt per Marchesan. *de commiss. p. 1 c. 26. de commiss. appellat. vigore cap. oblatæ, n. 2. fol. 284. in 2. impress.* Sigism. Scacc. *de appellat. q. 14 n. 49.* 2

Quando certus terminus, &c.] Notatur ad hoc quòd si à iudice, vel à semetipso appellante fuerit præfixus terminus (nam potest de iure appellans sibimet præfigere terminum breuiorem) tunc appellans non potest præueniendo appellantem impetrare iudicem, seu commissionem causæ, nisi in ipsa commissione faciat mentionem de termino, quia non facta ista mentione, commissio, seu rescriptum esset subreptitium, & ideo non valeret, vt per Sigismund. Scacc. *in tract. huius tit q. 14. num 52.* vbi etiam cum Franch. *in præsenti sub num 12.* declarat hoc procedere quando impetratur iudex extra Curiam, secus si impetratur in Curia, quia tunc potest impetrari nulla etiam facta mentione de termino, & *num.* 54. cum eod. Franch. 3

hic

hîc *n.20 in fine*, notat quod terminum statutum à iudice, vel ab appellante neutra pars potest præuenire. Illud autem aduertere oportet, commissionem scilicet impetratam ab appellato præuento appellante non esse nullam ipso iure, sed venire annullandam ope exceptionis, & ideo si pars opposuerit, processum esse nullum, quia illa commissio stante oppositione non tribuit iurisdictionem, secus si pars non opposuerit, quia tunc quamvis sit subreptitia, tribuit iurisdictionem, & ideo processus valeret, ita Put. *decis.241.lib.2.* Marches. *d.c.26.de commiss. appell. vigore cap.oblata, n.3.& 4 in 2.impress.* Sigism.Scac.*d.q.14.n.53.*

4 *Si verò non sit aliquis terminus*, &c.] Notatur ad hoc quòd si appellanti, nec iudex, nec appellansmet præfixerit sibi terminum, & ideo remaneat terminus legalis, appellatus potest præueniendo appellantem impetrare iudicem, & commissionem causæ, nec cogitur aliquam expressionem termini legalis facere in commissione, dummodo nimium non festinet, vt appellantem in commissione supplantet, & iudicem sibi amicum imperret, vt per Marches. *d. c. 26. sub*
5 *n 2.fol.294.* Sigism.Scacc.*d.q.14 n.56.* Quando autem dicatur appellantem nimium præcurrisse, & festinasse in impetranda commissione causæ, arbitrio iudicis relinquitur, qui considerare debebit qualitatem personæ, & causæ, ac distantiam loci, vt per Anch. *hic not.5.n.5.* Abb. *sub n.10.* Alex. *cons. 19 sub n.5. lib.1.* Scacc. *d.q.14. n.57.* vbi *in vers.tertia*, intelligit si appellatus vult impetrare iudicem ante vltimum mensem anni, quia tunc relinquitur arbitrio iudicis an, & quando dicatur nimium præcurrere; si verò appellatus impetret iudicem in vltimo mense anni, non dicetur nimium præuenisse, & tunc cessat penitus arbitrium, quo forsan casu intelligendus est. Dec. *in præsenti n.20 vers.in glossa.*

6 Dispositio igitur huius text. de non præueniendo partem appellantem in impetratione rescripti, non habet locum in Curia, vbi statim datis Apostolis pars appellata potest impetrare commissionem super appellatione, vt testatur Stephan.Grat. *discept. forens.*
7 *c.1.n.10 cum seqq.* Seraphin. *decis.455.* Et Legatus in Portugalia derogat etiam tempori huius cap. & assignat breuius tempus ad prosecutionem appellationis ad imitationem Romanæ Curiæ, ne lites sint in suspenso, & finis breuior imponatur, provt testatur Valasc. *cons.61.n.8.& 9.* Id ipsum per Papam Bonon. Legatis indultum extitisse asserit Marches. *de commiss. p.2.6.vnic.n.34. pag.403.& n.35.* tenet in commissionibus causarum extra Curiam non derogari huic cap. nisi vtraque pars appellauerit, quia tunc derogari poterit, ne continentia causæ diuidatur.

8 *Et debet.*] Verbum *debet* importat necessitatem, vt per Cald. Pereira *de nomin.emphyt. q.1.n.2.* & plures, quos refero *in meis remiss.de dict.& claus. dict.82.n.1.* aliàs *in tract. de dictionib. vsufreq. dict.77. n. 1. cum seqq.*

9 In glos. *Prioribus*, fin. Notatur ad hoc quòd vt valeat rescriptum, oportet fieri specificam mentionem de appellatione, & sic de statu causæ, vt per Palat. *in rep. tit. cap. per vestras, de donat. inter virum, notab. 4. n 16.vers.cogitatam.*

Cap. Per tuas. LVIII.

1 IVdex appellationis si fuit appellatum post litem contestatam, & nunc altera pars est contumaciter absens, potest litem terminare sententiando provt de iure, cùm liquet de meritis causæ. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Præpos. Dec. Franch. Alex. de Neuo, Mantua, Vit. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.324.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 223.* remissiuè Ximen. *in concord. p. 1.* & nouissimè de Valboa *vbi suprà* refertur ab Anton. August. *collect. 4. Decret. lib.2. tit.12. cap.2.*

Se per contumaciam absentante, &c.] Ergo à contra- 2
rio sensu si præsens fuerit, necessaria erit contestatio litis in iudicio appellationis, itavt non sufficiat primi iudicij contestatio, Bart. *in l.vlt.§.illud, C.de appell tempor.* optimè Couar. *in cap. Raynaldus, §.1.n.1. de testam.* verum altero litigantium absente, & præmissa in primo litis examine contestatione in iudicio appellationis eam necessariam non esse, per hunc text. tenent Couar. *loc. prox. cit.* de quo an verum sit, vide Mynsing. *cent.1.obseru.1.* Franc.Mat. *Delphin.decis.1181.n.23.p.1.& decis.606. p.2.* Bellacomb. *tom.1. commun.opin.lib.3.tit 7.n.22.* Bredcrod. *in tract. huius tit. p 2.tit.30.de litis contest.* Camil. Borrel. *in sum.omnium decis.tit.50.de litis contest.n.19.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso iudice à quo, nec admittitur exceptio quòd prius miserat nuntium ad Sedem Apost. vel quod literas impetrauerat, quæ nondum fuit iudici præsentata.*
2 *Iudicibus magnus debetur honor.*
3 *Iurisperitis Princeps reuerentiam exhibet ob meritum ac honorem scientiæ.*
4 *Appellare potest omnis oppressus siue iniustè grauatus.*
5 *Appellatio debet ab appellante proponi coram iudice à quo, nisi iudicis præsentia haberi non possit.*
6 *Iudex delegatus, cui est commissa causa appellationis, potest absque noua commissione cognoscere de causa principali, si appellatio fuerit iustificata.*
7 *Appellationis iudex cognoscit de articulo à quo non fuit appellatum, quando bene fuit appellatum.*
8 *Rescriptum currit à tempore præsentationis.*
9 *Iudex prolationis quando ab interlocutoria pronuntiat non bene fuisse appellatum ex stylo Romanæ Curiæ potest causam illam retinere, si pars quod non sperat iustitiam sibi fieri in partibus.*
10 *Contestatio litis inualida non interrumpit præscriptionem.*
11 *Clausula*, appellatione remota, *quando non est apposita præuia causæ cognitione, parum, aut nihil operatur.*
12 *Appellationem esse admittendam in dubio pronuntiandum est.*
13 *Appellatio in omni casu regulariter permissa est.*
14 *Appellationi in quibus casibus non deferatur, ostenditur.*
15 *Dotis in causa proceditur ad executionem sententiæ non obstante appellatione ab illa interposita.*
16 *Mercedis in causa non datur appellatio quoad effectum suspensiuum.*
17 *Alimentorum futurorum in causa non datur appellatio quoad effectum suspensiuum.*
18 *Appellatio non datur quoad effectum suspensiuum in causis piis, & in aliis pertinentibus ad visitationem, & decreta Episcopi visitantis.*
19 *Iudex, qui suo arbitrio procedere potest, tenetur iurisperiti consilium sumere.*
20 *Principi liberum est causam coram quibuscunque iudicibus pendentem ad se aduocare.*

21 *Iurisdictio ordinaria si iam cœpta est per solam citationem, non potest tolli quantum ad causam illam per literas Papæ nisi de hoc fiat mentio in rescripto.*

22 *Iudex delegatus non dicitur prævenire per solam præsentationem commissionis, seu rescripti.*

23 *Iudicem mihi suspectum culpa mea non possum recusare.*

Cap. Vt debitus. LIX.

1 Appellans ante sententiam coram iudice idoneo ad superiorem sine rationabili causa, non admittitur, sed debet prosequi sententiam, & iustitiam suam coram eodem suo iudice ordinario, non obstante quod dicat se destinasse nuntium ad superiorem, vel etiam si dicat se impetrasse nuntium à superiore, si literæ nondum sunt assignatæ delegato. Si verò appellat cum rationabili causa, tunc causa est exponenda coram iudice à quo, quæ debet esse talis, quæ si fuerit probata, superior debet cognoscere de appellatione, & si deinde causa non probabitur, iudex superior remittat illum ad inferiorem, & condemnet eum in expensis alteri parti: saluis tamen constitutionibus de maioribus causis ad Sedem Apostol. reseruandis. Colligitur ex Ordinar. Abb.antiq.Innoc.Collect.Zabar.Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald.Panorm.Dec. Franch. Mantua, Alex.de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 124. Alagona *in compend. iuris Can. pag.* 338. remissiuè Casal. *in annot* & Ximen. *in concord p.* 1 & 2. nouissimè de Valboa *vbi suprà*. refertur ab Anton. Aug. *collect*. 4. *Decretal. lib.* 2. *tit* 12. *cap*. 3.

2 *Vt debitus honor deferatur iudicibus.*]Quibus maximus debetur, ex Tiraquell. *de nobilit. cap* 28. *num*. 3.
3 Boër. *decis.* 222. *à princip.* Cassan. *in catalogo gloriæ mundi, part. 7. consid.* 24 Princeps igitur reuerentiam exhibet iurisperitis ob meritum, ac honorem scientiæ, *l*. 1. *C. de assessorib. l quicquid, C. de Aduocat. diuersorum iudiciorum*, Cassan. *in catalogo part.* 1. *consid.* 72. *in fine*. Et apud Gentiles adeò honorabantur, vt Apollo requisitus de iustis Magistratibus responderit se nescire verùm in eorum numero an hominum aggregari deberent, vt refert Valer.Maxim. ita enim hoc exercitium apud eos illustre fuit, vt illud omni potentatui præferrent. Quid etenim, teste Cicerone, præclarius, digniusque inter mortales excogitari potest, quàm vnum hominem reperiri, qui communi vtilitati seruiat qui communia pro suis, sua pro communibus habeat, qui velit, & sciat personam ciuitatis gerere, dignitatem, decusque sustinere. Vnde meritò honorantur, quia faciunt iudicium, & iustitiam in omni tempore, *Psalm.* 105. & ita pro iudice semper iura præsumunt, Menoch. *cons.* 100 *à n.* 1 *& de præs. lib.* 2. *præsumpt.* 67. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 110. *n.* 11 *& decis.* 170. *n* 24.

4 *Absque rationabili causa*, &c.]Notatur ad hoc quòd omnis oppressus, siue iniustè grauatus potest appellare, vt per Ruginel. *in tract. huius tit.* §. 2. *cap.* 1. *ampliat.* 12. *n.* 118. Sigismund. Scacc. *in simili tract. lib* 3. *cap* 2. *quæst.* 5. *art.* 1. *n* 1 vbi *n.* 2. declarat procedere ex causa de præterito, & *n*. 3. declarat etiam, vt habeat locum non solùm in eo, qui est grauatus sententia iudicis, sed etiam in eo, qui non est grauatus, considerato præsenti statu causæ, sed potest esse grauatus considerato possibili futuro statu, grauamen enim est causa appellationis, idem Sigismund. Scacc. *d. cap.* 2. *q.* 5. *num.* 1. *& q.* 5. *num.* 94. Et appellatio quando dicatur sine causa relinquitur arbitrio iudicis, idem Sigism. Scacc. *q* 2. *n.* 49.

Coram eodem iudice.] Notatur ad hoc quòd appellatio debet ab appellante proponi coram iudice à quo, vt per Mandos. *in ad lit ad Lap. alleg* 38. *in verbo, in præsentia*, Rot. *in vna Salernitana Contributionis* 14. *Nouembris* 1614. coram D. Dunozetto, apud Farinac. *decis.* 594. *n.* 2. *p* 2 *recent.* prax Episcop. *p.* 1 *verbo, appellatio*, §. 3. *pag* 20. vbi etiam per *cap. dilecti, in* 2. *sup hoc tit.* dicit sufficere appellare facto, id est, per arreptionem itineris ad superiorem, & ita se vidisse practicari in multis Curiis Metropolitanis, tamen tutius esse asserit hunc text. practicari, per quod dicit Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *tit. de appell. n.* 154. non solùm appellationem debere proponi coram iudice à quo, sed causas grauaminis specialiter, Surd. *consil.* 228. *n.* 1 Marant. *de ordine iudic. p.* . *actu* 2 *princ in verbo, & quando appellatur, n.* 143. Nicel. *de concord. gloss. concord.* 6. *fallent.* 54. *n.* 85. Vestr. *in praxi lib.* 7. *c.* 3. *n.* 17. vbi Granat. *in addit. n.* 57. Lancelot. *de attentatis, p.* 2 *c.* 12. *de attent. & innouat. appellat. pendente, ampl* 15. *princ. n.* 1. *& limit.* 50. *princ. n.* 184 *vers. tertia causa*, Ioan. Ferrat. *in tract. huius tit. lib.* 2. *c* 3. *n.* 130 *versic. fin.* Sigism. Scacc. *in simili tract. q.* 6. *à princ.* vbi *n.* 2. extendit primò vt si plures iudices tulerint sententiam, appellatio coram singulis communiter, vel separatim debeat interponi, per *Clem.* 1. *hoc tit* & *n.* 4. extendit secundò vt nec sufficiat interponere appellationem in tribunali iudicis sine præsentia iudicis, & *n* 5. extendit tertiò, vt habeat locum etiam in appellatione extraiudiciali, & *n.* 6. extendit quartò, vt in tantùm debeat interponi coram iudice à quo, vt si non sit interposita coram eo, appellatio sit nulla: Limita principalem resolutionem quando iudicis præsentia haberi non posset, vt per Guid. Papæ *decis.* 4 6. *n* 64. *vers. in absentia tamen iudicis*, Mandos. *ad Lap. d. alleg.* 38. *in vers. si quis*, Granat. *ad Vestr. lib* 7. *c.* 3. *n.* 58. *in vers. cæterum*, Rot. *d. decis.* 594. *n.* 3. latè Sigism. Scacc. *d. q.* 6. *à n.* 18. vbi *n.* 19 quòd vt dicatur iudicis præsentiam haberi, non posse, non est requirendus in horto, vel in villa, sed satis est quòd perquiratur in loco publico, & *num. seqq.* coram quo iudice, & vbi, & apud quem hoc casu interponenda sit appellatio. 5

Superior de appellatione cognoscat, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex delegatus, cui est commissa causa appellationis, potest absque noua commissione cognoscere de causa principali, si appellatio fuerit iustificata, vt per Michaël. Grass. *tom* 1. *commun opin. lib.* 2. *tit.* 22. *n.* 64. *pag.* 274. & Balb. *tom.* 2. *lib* 7. *tit* 21. 6
n 161. *pag* 311. nam appellationis iudex cognoscit de articulo, à quo non fuit appellatum, quando bene fuit appellatum, Surd. *decis.* 175 *n* 8. 7

Fuerint assignata.]Ergo rescriptum currit à tempore præsentationis, de quo vide Perez *l.* 6. *gloss.* 1. *vers. quæro* 24. *tit.* 12. *lib.* 3 *Ordin.* 8

Illum ad inferiorem remittat.] Aduerte quòd ex stylo Curiæ Romanæ, quando iudex prolationis ab interlocutoria pronuntiat non bene fuisse appellatum, potest nihilominus causam illam retinere, si pars iuret, quod non sperat iustitiam sibi fieri in partibus, sic limitata huius text. decisione, vt testatur D. Barb. *in l.* 1 *ff. de iudic. art.* 1. *n.* 53. 9

In gloss. *Coram*, ibi. *verùm interruptio facta sit per litis contestationem*. &c.]Notatur ad hoc quòd litis contestatio inualida non interrumpit præscriptionem, vt per Tiraq. *de retract. tit.* 1 *gloss.* 10. *n* 86 10

In gloss. *Ante sententiam.* Notatur ad hoc quòd quando clausula, *appellatione remota*, non est apposita 11

præuia

præmia causæ cognitione parum, aut nihil operatur,
quia intelligitur solummodo de friuola appellatio-
ne, & non de legitima, de quo, & an verum sit, dixi
ad cap. Pastoralis 63. in princip. supr. hoc tit.

Aduerte tamen quod vbi Princeps, qui solus po-
test rescribere cum clausula *Appellatione remota*, *l. 1.*
§. interdum, ff. à quibus appellare non licet, ad ita rescri-
bendum ex causa aliqua mouetur, summa peritia,
& irrefragabilis integritas in ipso iudice exigitur,
Conar. *pract. c. 23. sub n. 6. vers. quinto probare poterit*;
vnde circumscripto consensu partium ex doctrina,
gloss. 1. in cap. à iudicibus, vers. dicas ergo 2. q. 6. vel nun-
quam sic rescribitur singulari personæ, vel si re-
scribatur, nihilominus postea idem Princeps appel-
lationem admittit propter facilem inductionem graua-
minis, quod à Canonica sententia non exorbitari do-
cet gloss. *verbo ab eo prouocare in d. l. 1. § interdum*, nec
hoc casu datur clausula parito, vt latè fuit tentum
in Vallisoletana exemptionis 14. Martij 1616. coram
R. P. D. Pirouano.

12 In gloss. *Absque rationali causa.*] Notatur ad hoc
quòd in dubio pronunciandum est appellationem
esse admittendam, vt per Tiraq. *in tract. le mort, p. 6.*
declar. 6. num. 10. Surd. *de alimen. tit. 8. priuil. 60. n. 2.*
Hippol. *cons. 84. num. 4. cum seqq.* Menoch. *cons. 345.*
num. 49. Bellacomb. *tom. 2. communium opinion. lib. 6.*
c. 21. num. 137. pag. 310. etiamsi euidens nullitas,
& notoria iniustitia sit, Stephan. Gratian. *discept.*
13 *forens. c. 41. num. 7.* Appellatio enim in omni casu
regulariter permissa est, nisi expressè reperiatur pro-
hibita per *l. & in minoribus, C. hoc tit.* & gloss. *in l.*
restituere, in fin. ff. de rei vendicat. docent Tiraquell.
de priuilegiis piæ causæ, priuileg. 151. Surd. *de aliment.*
tit. 8. priuileg. 60. num. 1. & consil. 171. num. 17. & de-
cis. 27. num 4. Azeued. *l. 1. num. 71. tit. 18 lib. 4 noua*
recopil. Melch. Phœbos *Lusitan. decis. tom 1. aresto 62.*
Marc. Anton. Genuens. *in practicabil. Ecclesiast.*
quæst. 319 num 2 & ideo iura, quæ prohibent ap-
pellationem sunt odiosa, ac proinde strictè intelli-
genda, Surd. *decis. 102. num. 1.* Melch. Phœbos *d.*
aresto 62. in fine.

14 Appellationi tamen non defertur in illis quatuor
casibus enumeratis *in l. 13. tit. 23 p. 3.* quorum primus
est quando appellatur à sententia interlocutoria, cu-
ius grauamen potest reparari; secundus quando par-
tes conueniunt ne appelletur à sententia ferenda; ter-
tius in condemnatione debiti fiscalis; quartus quan-
do Rex committit causam cognoscendam appella-
tione remota; alios refert *l. 17. tit. 10. p. 3.* & septem
alios *l. 16. tit. 10. p. 3* exemplum ponens in publicis
latronibus, seditiosis, & raptoribus, & qui per
vim cognoscunt mulieres, virgines, aut viduas ho-
nestas, aut religiosas, & in falsificatoribus auri &
argenti, & similia Regia adulterantibus, & mutan-
tibus, & qui veneno, vel proditoriè occidunt homi-
nes; alias ponit *l. 6. tit. 18. lib. 4. noua recop.* quando sci-
licet iubetur sepeliri defunctum, vel quando agitur
super rebus tempore parituris, vel vt colligantur
messes, aut vindemiæ.

15 Plures à Doctoribus adduci solent casus, in qui-
bus non obstante appellatione proceditur ad execu-
tionem sententiæ, vt in causa dotis, per ea, quæ
Viuian. *tom. 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 27. n. 6. vers. &*
hinc est, pag. 325. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 60.*
n. 6. D. Barbos. *in l. 1. p. 1. num. 57. ff. soluto matrim.*
Menoch. *remed. 4. adipisc. num 829.* Ozase. *Pedem. de-*
cis. 25. num 20. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 72. &*
dec. 220. n. 4. & decis 214. n. 8. Marc. Anton. Genuens.
16 *in practic. Ecclesiast. quæst. 319.* Et in causa mercedis
Redoan. *de simonia mentali, p. 2. c. 25. n. 5.* Modern.

de cognitione per viam violentiæ, p. 2. q. 133. & q. 134.
Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 53 num. 1.* Et in cau-
sa, qua quis condemnatur ad soluendum salarium
famulis, Stephan. Gratian. *d. decis. 53. num. 7.* Rebuff.
ad leges Galliæ, tit. de sent. prouis. artic. 3. gloss. 7. num. 1.
Et in alimentis futuris. Ias. *in l. de alimentis, num. 5.* 17
C. de transaction. Vin. *d. loco*, Lar. *in l. si quis à liberis,*
§. si vel parens, n. 32. ff. de liberis agnosc. Tiraquell. *de*
pia causa, priuil. 153. Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 829.*
Surd. *d. priuil. 60. num. 5. & tit. 1. quæst. 120. num. 13.*
D. Barbos. *d. part. 1. num. 56.* Flores de Mena *variar.*
lib. 1. q. 14. num. 4. Guttier. *practic. lib. 1. q. 106.* Mendez
à Castro *in praxi secularis Lusitan. lib. 3. c. 19. num. 9.*
Marc. Anton. Genuens. *d. quæst. 319. num. 3.* Datur
autem appellatio ad effectum suspensiuum, quando
agitur de alimentis decursis ante litem motam, quia
dicuntur præterita. Pontan. *de alimen. c. 19. num. 3.*
Surd. *de priuil. 60. num. 16.* Caputaq. *decis. 24. num. 2.*
part. 1. Rot. *decis. 764. num. 1. p. 1. diuers. & in Romana*
excessus legati 16 Nouembr. 1616 coram bon. memor.
Buratto inter eius impressas *decis. 218 n. 5.* Et quando
petantur alimenta iure actionis, & non iudicis of-
ficio nec propter inopiam, etiamsi actum fuisset
pro alimentis principaliter, Barz. Bonon. *decis. 69.*
n. 17. vers. certè illa opinio, cum seqq. Caputaq. *decis. 9.*
part. 1. Surd. *d. priuil. 60. n. 11. & 24.* Rot. *d. decis. 764.*
num 1. & 2. part. 1. Buratt. *d. decis. 218. num. 6* Item 18
non datur appellatio ad effectum suspensiuum in
causis piis. Surd. *d. priuil. 60 num. 7.* & in causa sub-
sidij charitatiui, *n. 6.* & in causa pensionis assigna-
tæ loco alimentorum *n. 10.* & in causis, quæ cele-
ritatem requirunt *n. 11.* Et in causis præcedentiæ,
Stephan. Gratian. *Marchiæ decis 232.* Et in causis per-
tinentibus ad visitationem, idem Stephan. Gratian.
decis. 188. à princip. & à decreto Episcopi visitan-
tis Confraternitatem laicorum, & compellentis
administratores ad reddendum computa, idem
Gratian. Et super sequestratione in causis maiora-
tus, Sebast. Næu. *ad l. 3. ff. quis, & à quo appelletur,*
num. 8.

Notatur etiam ad hoc quòd iudex, qui suo arbi- 19
trio procedere potest, tenetur iurisperiti consilium
sumere, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 23.*

In gloss. *Si dicat.* Notatur ad hoc quòd Principi 20
causam coram quibuscunque iudicibus pendentem
ad se aduocare liberum est, vt per Rebuff. *tom. 1. ad*
leges Galliæ, tract. de reuocat. in præfat. q. 5. n. 36. vbi
n. 41. tenet quòd Legatus sine expressione Papæ non
poterit causam coram Episcopo, vel coram alio in-
ceptam euocare.

In ead. gloss. ibi, *Super hoc dicas*, &c.] Notatur ad 21
hoc quod si iurisdictio ordinaria iam cœpta est per
solam citationem, non potest tolli quantum ad cau-
sam illam per literas Papæ, nisi de hoc fiat mentio
in rescripto, vt per Menoch. *de arbitr. casu 102.*
num 7.

In gloss. *Assignata.* Notatur ad hoc quòd per so- 22
lam præsentationem commissionis, seu rescripti, iu-
dex delegatus non dicitur præuenire, vt per Mascard.
de probat. concl. 1232 num. 12. Azeued. *ad l. 10. n. 58.*
tit. 13. lib. 8 recop. Gonzal. *ad reg. 8. Cancellariæ, §. 5.*
proœm. n. 13. vbi *num. 14* dicit quod in Rota contra-
rium seruatur, quia ibi per solam præsentationem
commissionis præuenitur, & citat Put. *lib. 2. dec. 47.*
num. 1.

In gloss. *Rationabiliter.* Notatur ad hoc quòd iudi- 23
cem mihi suspectum culpa mea non possum recusa-
re, vt per Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 1.*
n. 100. pag. 174.

In gloss. *Alioquin.* Quæ differentia sit quando ap- 24

pellatur ab interlocutoria, seu grauamine, quando à diffinitiua quoad iudicem ad quem, vide Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo, appellatio, §. 5. pag 20.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex à quo appellatum est à grauamine, si illud reuocat, potest in principali causa procedere.*
2 *Causa cessante cessat effectus.*
3 *Suspicionis causa cessat suspicio.*
4 *Appellari non potest ab interlocutoria.*
5 *Appellatio admittitur ab interlocutoria habente vim diffinitiuæ.*
6 *Sententia interlocutoria habens vim diffinit. ua dicitur illa quæ pronuntiat quem non esse minoris ætatis.*
7 *Articulorum iniusta admissio vbi fit, potest appellari, quia est interlocutoria habens vim diffinitiuæ.*
8 *Iudex quando se pronuntiat competentem, vel incompetentem potest appellari.*
9 *Appellari potest à reiectione probationum.*
10 *Appellari potest à sententia absolutionis instantia.*
11 *Appellari potest à delatione iuramenti alteri parti per iudicem facta.*
12 *Expensarum ab absolutione expressa appellari potest.*
13 *Dilatio quando datur ad probandum adeo breuis, vt ex breuitate possit deficere facultas probandi, appellatio conceditur.*
14 *Appellatio in quibus casibus concedatur ab interlocutoria, remissiuè.*
15 *Grauamen vbi reparari non potest in diffinitiua licita est appellatio ab interlocutoria, etiamsi grauamen possit reparari, sed non ex toto, vel magna cum difficultate, seu præiudicio partis.*
16 *Damni irreparabilis casus plures qui referant, citantur.*
17 *Captura affert damnum irreparabile, & à sententia interlocutoria, vt quis in carcerem conijciatur, appellatio conceditur.*
18 *Tortura affert damnum irreparabile.*
19 *Excommunicatio continet damnum irreparabile, ac proinde ab illius sententia per decretum interlocutorium prolata appellatio conceditur.*
20 *Appellari potest à sententia, qua quis excluditur ab aliquo officio tanquam infamis.*
21 *Grauamen quando habet tractum successiuum potest à sententia interlocutoria illud inducente appellari.*
22 *Sententia interlocutoria retractari potest quandocunque à iudice, intellige vt ibi.*
23 *Iudex semel & iterum tantum sententiam interlocutoriam retractare potest.*
24 *Iudex etiam sine causa, & appellatione interposita potest sententiam interlocutoriam reuocare.*
25 *Sententiam interlocutoriam habentem vim diffinitiuæ non potest reuocare.*
26 *Iudex appellationi interlocutoriæ deferens non potest amplius illam reuocare.*
27 *Iudex non potest suam sententiam interlocutoriam reuocare postquam iudex ad quem inhibuerit.*
28 *Interlocutoria executioni demandata non potest reuocari.*

CAP. Cùm cessante causa. LX.

1 QVando iudex comminando, vel interloquendo alterum litigantium grauat, & pars grauata appellat, si dictus iudex reuocat illud grauamen, potest in causa principali vlterius progredi, nisi aliunde sit suspectus. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Panorm. Decian. Franch. Butr. Bald. Henric. Præpos. Alexand. de Neno, Mantua, Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 325.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 339. & tom. 4 repet. in iure Canonico ad librum secundum Decretalium*, Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord p. 1. &* 2. nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decretal. lib. 2. tit. 12 c. 4.*

Cùm cessante causa cesset effectus.] De hoc brocardico vide late Tiraq. in speciali tract. *cessante causa, & de iure primog. q. 40. n. 160 cum seqq.* Duen. *reg. 82.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, c 10. n. 1 cum seqq.* Ioseph. Sesse. *Aragonia decis. 185. n. 101.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo, causa, n. 2.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 14. n. 18 & decis. 21. n. 22. & Florent decis. 1. n. 61.* Scacc. *de appel. q 5. n. 117.* Sanch. *de matrim lib. 8. disput. 30. n. 12. cum seqq. & in præcepta Decal. tom. 1. lib 4. cap 2. n. 42.* vbi intelligit de sola finali causa, & procedere etiam in foro animæ tenet Tiraq. *d tract. cessante causa, p 1. n. 17.* Hinc cessante causa suspicionis, cessare ipsam suspicionem refert idem Tiraq. *d p. 1. n. 226. & 227. cum seqq.* Hinc etiamsi lex, vel priuilegium duabus causis nitatur, vna remota non cessat priuilegium, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat inter virum, & vxorem, not. 3. §. 20. n. 4. ad finem, & num 5.* 2 3

Non obstante si à tali, &c.] Notatur ad hoc quòd ab interlocutoria appellari non potest, Conc. Trid. *sess 24. de reform c. 10.* Menoch. *de arbitr. cas u 490. n. 1.* Surd. *cons 288 n. 12.* Petr. Greg. *tract. de appellat. lib. 2. c. 3. n. 7.* Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. vlt. p. 1. n. 4.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 129.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. sub hoc tit. de appell. resol. 12 à n 1.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 24 à n. 1.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit q. 17. limit. 47.* Ordin Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 69. in princ.* latè Salgado *de protect. Regia, p. 2. c. 16 n. 4. cum seqq.* 4

Ab interlocutoria tamen habente vim diffinitiuæ appellatio admittitur, Franc. Marc. *Delphin. dec. 314. n. 1. vol. 1.* Dec. *resp. 62. n 24 vol. 5.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 1. concl. 130. à n. 1.* vbi *consid. 1. n. 1.* asserit quod sententia ab impositione perpetui silentij in iudicio *l. diffamari*, est interlocutoria habens vim diffinitiuæ, & *n. 3* idem resoluit de sententia examinis in perpetuam rei memoriam. Vnde in sequentibus casibus appellationem ac interlocutoria concedi obseruandum duxi. 5

Primò vbi pronuntiatur quem non esse minoris ætatis, Bellacomb. *tom 2. commun. opin. pag 321. n. 14.* Gam. *Lusit. decis. 259. n 2.* Salgado *d. c. 1. n. 54* nouissimè me citato Hieron. Roderic. *in compendio quæst. Reg. 10. n. 33.* Valasc. *cons. 47. n. 2.* vbi aduertit hoc non seruari in Regno Portugaliæ, quia grauamen, quod resultat ex tali pronuntiatione, potest corrigi in sententia principalis causæ. 6

Secundò ab admissione iniusta, vel denegatione iusta articulorum, Bald. *in l. post sententiam 9. n. 4. in fin. C. de sent & interl.* Mascard. *de probat concl. 131. & seqq.* Card. Tusch. *pract concl tom. 1. lit. A. concl 359. n. 31. & 35.* Surd. *decis. 36 ex n 16.* nouissimè Hieron. Roder. *d. resol. 10 n. 33.* Gonzal. *ad reg 8. Cancel. gloss. 9 §. 1. in annot. n. 191 & seqq.* Stephan. Gratian. *de cept. forens. c. 74. n. 15.* Alex. Trentacinq. *d resol 13. n. 14.* Sigism. Scacc. *d. tract. q. 17. limit. 47. n 90. & n. 137.* Salgado *d. c. 1. num 141.* 7

Tertiò

8 Tertiò quando iudex se pronuntiat competentem, vel incompetentem. Granat. *ad Vestrium lib. 3. cap. 10. n. 6.* Marant. *de ordine iudic. part 6. tract. de decisoriis iudicij, actu 1. n. 43.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 1306. in princ.* Thom. Valasc. *tom. 1. alleg. 53. n. 5.* Trentacinq. *d. resol. 13. n. 3.* Sigism. Scacc. *d. q. 17. limit. 47. n. 94. & 105.* Stephan. Gratian. *d. c. 74. n. 15.* Salgado *d. cap. 1. n. 38. cum seqq.* Hieron. Roderic. *d. resol. 10. num. 24.* De iure tamen Portugaliæ per Ordinat. Regiam *lib. 3. tit. 20. §. 9.* expeditur per grauamen, & non per appellationem, vt aduertunt Gam. *Lusit. decis. 159.* Valasc. *consult. 47. n. 3.* Cabed. *part. 1. decis. 156.*

9 Quartò à reiectione probationum, Triuis. *Venetia decis. 4. part. 2.* Granat. *ad Vestr. lib. 3. cap. 10. num. 8.* Ozasc. *Pedem. decis. 25. n. 14.* Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 817.* Surd. *decis. 36. n. 17.* Marant. *vbi suprà n. 44. in fin.* Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 6. memb. 7. sub n. 42. vers. & quod ab interlocutoria* Steph. Gratian. *discept. forens. cap. 77. n. 11. cum seqq.* Salgado *d. cap. 1. n. 137.* Attenta verò Ordinat. Regia Lusitan. *loco proximè citato*, non est nisi simplex interlocutoria, à qua non potest appellari, vt aduertit Valasc. *d. cons. 47. n. 7.* Sic etiam ab admissione, vel reiectione testium, an scilicet testes admittendi sint, vel non admittendi, licita est appellatio, Ozasc. *vbi suprà n. 14. vers. contrarium tamen*, Stephan. Gratian. *d. c. 77. sub n. 13. & cap. 74. sub num. 15.* Salgado *d. c. 1. n. 151.* vbi *n. 153.* subdit procedere etiam vbicunque iudex admittit testes post lapsum termini probatorij, vel testes inhabiles, & *n. 157.* idem tenet in publicatione attestationum, & *n. 162.* resoluit appellationi interpositæ à receptione testium, & probationum facta post conclusionem in causa omnino esse deferendum.

10 Quintò in absolutione instantiæ, seu iudicij, Amatus *Marchia dec. 66.* Cabed. *Lusit. decisionum, p. 2. Aresto 31. in fin.* cuius tamen contrarium tenent Nic. Miles *in repert. verbo, sent. §. 17.* Rebuff. *in præfat. l. quod iussit, n. 48. ff. de re iudic.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. fol. 515. n. 31.* Salgado *d. c. 1. n. 185.* ex ratione, quia non definitur negotium principale, cùm de nouo possit iudicium incohari.

11 Sextò à delatione iuramenti in litem alteri parti per iudicem facta, Lancel. *de attent. p. 2. c. 12. limit. 50. n. 190.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 1. in annotat. n. 195.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 102. n. 15. limit 4.* Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 34. num. 7. & 8.* Menoch. *cons. 217. sub n. 25.* Salgado *d. c. 1. ex num. 164.*

12 Septimò ab expressa absolutione expensarum, Gam. *Lusit. dec. 65. n. 1.* Cabed. *Lusit. dec. p. 1. Aresto 78.* Stephan. Gratian. *Marchia dec. 50. n. 1. & 2.* Salgado *d. c. 1. n. 186.* D. Barbos. *in l. eum, qui temere, n. 180. cum seqq. ff. de iudic.*

13 Octauò quando datur dilatio ad probandum adeò breuis, vt ex breuitate possit deficere facultas probandi, vt perlatè Salgado *d. cap. 1. num. 118. cum multis seqq. & n. 129.* vbi citat Scacc. *d. q. 17. limit. 47. princ. memb. 3. sub n. 26.* Trentacinq. *d. resol. 13. n. 12.* vbi *num. 10.* quando tractatur post citationem de legitimitate personæ, id est, quòd quis pronuntietur procurator, tutor, vel quòd quis habeat legitimam personam standi in iudicio, vel non habeat, & *numer. 14.* quando quis grauatur in non admissione testium, scripturarum, seu aliarum probationum.

Nonò quando pars opposuerit de legitimatione personarum, putà non esse quem tutorem, non procuratorem, aut legitimo mandato carentem, non filium, & similia, quia à sententia super hac exceptione, siue affirmatiuè, siue negatiuè lata permittitur appellatio. Gam. *decis. 159. n. 2.* Pacian. *de probat. lib. 1. c. 58. sub n. 47.* Scac. *de appell. q. 17. limit. 7. memb. 7. n. 73.* Salgado *d. c. 1. n. 47.* vbi *n. 55.* subdit quod quando iudex interloquitur procuratorem esse, vel non esse legitimum, ab ista interlocutoria tanquam à grauamine irreparabili datur appellatio, & *à n. 57.* resoluit appellationem admittendam esse à declaratione iudicis, an quis sit hæres, vel non, vel an cum beneficio legis, seu inuentarij, vel sine ipso, & *num. 60.* idem dicit si iudex negauerit copiam actorum, & *num. 61.* si iudex pronuntiat remittendum clericum ad suum iudicem Ecclesiasticum, & remittatur, & *num. 71.* si iudex neget copiam actorum, vel instrumentorum communium, & *n. 86.* si iudex exceptionem recusationis contra se ipsum non admittat, & *n. 117.* vbi interlocutoria fertur super articulo, à quo pendet tota causa principalis, tangit factum principale, seu substantiam negotij principalis.

Plures alios casus in quibus conceditur appellatio ab interlocutoria, videbis apud Afflict. *in cap. si inter dominum, n. 97. de inuestit. inter dominum, & vassal. lib. 1.* Guid. Papæ *decis. 75.* Bellacomb. Viuian. Kirchou. & alios *tom 2. commun. opinion. lib. 7. tit. 24. à num. 18. cum seqq.* Lancel. *de attentat. appellat. pendent. cap 12. limit. 1.* Menoch. *remed. 4. adipisc. q. 99. n. 812. cum seqq.* Granat. *ad Vestr lib. 7. cap. 3. n. 46.* Viu. *Neapol. decis 302.* Decian. *resp. 62. volum. 5.* Bredcrod. *in tract. huius tit. part. 1. tit. 10. col. 433. cum multis seqq.* Gonzal. *d. gloss 9. §. 1. in annot. num. 191. cum seqq.* Valasc. *cons. 47. & cons. 51. num. 51.* Hieronym. Roderic. *d. resol. 10. num. 35.* 14

Vbi grauamen reparari non potest in diffinitiua, iure communi licita est appellatio ab interlocutoria, *l. 1. §. quæsitum. ff. hoc tit. l. arbitro, ff. qui satisdare cogantur*, Menoch. *de arbitr. casu 490. n. 3.* Petr. Gregor. *in tract. huius tit. lib. 2. cap. 4.* Surd. *decis. 36. num 13.* Amat. Roderic. *de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, cap. vlt. part. 1. num. 4. vers. vtrum tamen*, Decian. *resp. 62. num 21. vol. 5.* Ludou. Miranda *de ordine iudiciario, quæst. 30 art. 8. concl. 4.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 102. num. 5.* Modern. *de cognit. per viam violentiæ, gloss. 7. n. 10 & part 2. quæst. 49. à num. 1.* Sigism. Scacc. *d. q. 17 limit. 47. n. 85.* Concil. Trident. *d. cap 20.* Quod quidem verum est, etiamsi grauamen possit reparari, sed non ex toto, vel magna cum difficultate, seu præiudicio partis. Duen. *reg 52. limit. 10.* Surd. *decis. 39. n. 14. & 15.* Sigismund. Scacc. *d. q. 17. limit. 47. num. 86.* Aloys. Ricc. *in praxi resol. 405. n. 2.* Gonzal. *d. §. 1. in annot. num. 177.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap 74. n. 12. & 13. & cap. 77. num. 9.* Bernard. Græue. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. conclus. 129. n. 5. & 6.* Hieronym. Roderic. *d. resol. 10. n. 36.* Casus plures damni irreparabilis referunt Ioseph. Ludou. *Perus. decis 83.* Ano. *allegat. 83.* Surd. *decis. 36.* Zerol. *in praxi Episcop. part. 2. verbo, appellatio, § 6.* Steph. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, vers. 18. auctoritas, n. 20.* Ignat. del Villar. *in sylua responsorum, lib. 1. resp. 15. n. 6.* Gonzal. *d. §. 1. in annot. n. 176. cum multis seqq.* Sigism. Scacc. *d. limit. 47. n. 150. cum seqq.* Gallet. *in margarita casuum conscientiæ, verbo, appellatio, 3.* Piasec. *in praxi noua Episc. p. 2. c. 4. à n. 100.* Steph. Grat. *discept. forens. c. 77.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. decis. 505. in 1. edit. aliàs resol. 405. in 2. edit.* Ex quibus aliquos principaliores adducam. 15 16

Primò capturam adduco, quæ affert damnum irreparabile, ita vt à sententia interlocutoria, vt quis in carcerem conijciatur, appellatio concedatur, Don. à 17

Finà *tom.2.commun.opin. lib.9. tit.3. n.2.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo, per quod, n.31.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ, tract. de sement. execut. art. fin. n.16.* D.Barbos. *in l.2. ff. soluto matrimon. in princip. part. 1. n.33.* Melch. Phœbos *Lusitan. decis. tom.1. aresto 101.* Aloys. Ricc. *in collect. part. 3. collect. 641. versic. primo*, Sigism. Scacc. *d. limit. 47. num 154.* latissimè Salgado *d. part.2. cap. 4. à princip.* Campan. *in divers. iuris Canon. rubr.11. cap.13. n. 311.* Hieron. Roderic. *d. resolut. 10. n.37.* & constat ex quadam declaratione sacræ Congreg. Conc. Trident. Summo Pont. approbante vbi cùm interrogaretur an quod decreto Sacri Concil. Trident. *sess.13. de reform. c.1.* & alio *sess.24. c. 20.* dicitur de grauamine quod per appellationem à diffinitiua reparari non potest, intelligi possit, & debeat de grauamine indebitæ carcerationis? Sanctissimus D.N. audita relatione Congregationis Concilij declarauit ita esse intelligendum, & ab huiusmodi grauamine appellari posse, & Ordinarium teneri processum transferre ad iudicem appellationis, interim tamen reo manente in carceribus, donec iudex appellationis causa cognita aliud iudicet, referunt Piasec. *in praxi noua Episcop. p. 2. c. 4. n. 100.* Prosper de Augustino *in addit. ad Quaranta in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, n. 10. littera H.*

18 Secundò torturam pariter adduco, quæ affert damnum irreparabile, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib.3 tit.69. §.1.* Hippol. *in l.1. ff. de quæst. numero 34.* Clar. *lib.5. §. fin. quæst. 61. num. 27.* Azeued. *l. 3. n. 6. tit. 18. l. 4. noua recop.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect. 642. vers. secundò, & dict. praxi rerum fori Eccles. resolut. 405 numer. 4. vers. tertius*, latè Salgado *d. cap. 1. ex num. 98.* Hieron. Roderic. *d. resol. 10. num. 38.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. sub hoc tit. resol. 13. n. 13.* Sigism. Scacc. *d. quæst. 17. limit. 47. à num. 143.* Zerol. *in praxi Episcop. part. 1. verbo, appellatio, § 9* vbi etiam aduertit appellationem à comminata tortura admitti non debere, quando omnia ritè, & rectè processerunt, & quia attestationes datæ fuerunt, & repulsa concessa cùm essent petita, & publicatus processus, & auditus reus in omnibus suis iuribus cum eius procuratore, & Aduocato, & iudicia non sunt euacuata per defensiones, & alia requisita acta sunt, tunc enim videtur potiùs appellari ad dilatandum, & ad differendum scelerum punitionem.

19 Tertiò excommunicationem, quæ continet damnum irreparabile, ac proinde ab illius sententia per decretum interlocutorium prolata appellatio conceditur, Duen. *reg. 52. limit. 2.* Rebuff. *ad leges Galliæ, tr. de friuolis appellat. in rubr. sub gloss. 1. in fine*, Gonzal. *d. gloss 9 §.1. in annotat. n. 197.* Aloys. Ricc. *in d. praxi, resol 405. n 4* Rebuff *ad concordata Franciæ tit. de friuolis appellat in rubr. sub gloss. 1. in fin. vers. facit quando grauamen, & tom 3. ad leges Galliæ tit. de sent. execut. artic 53 gloss. 1 n 6.* Ruland. à Valle *cons. 77. n 22. vol. 2.* Villalob. *in summ tract. 16. diffi 13. n 1* Zerol. *in praxi Episcop. p. 1. verbo appellatio, § ad septimum respondetur, & p. 1 eod. verbo, vers. nono quæritur*, Mart. *de iurisd. p. 3. c 12. n. 6* latè Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 2. c. 5. ex n. 3.* vbi *à n. 8.* plures limitationes ponit, Hieron. Roder. *d resol. 10. n. 39.*

20 Quartò sententiam adduco, qua quis excluditur ab aliquo officio publico tanquam infamis, quia ab ea potest appellari, ca Gam. *Lusit. decis. 139 n 1.*

21 Denique quando grauamen habet tractum successiuum, potest à sententia interlocutoria illud inducente appellari, Dec. *in cap. ex parte in 1. num. : de appellat.* Pech. *de iure sistendi, c. 24. vers. pen.* Ranchin. *p. 3. concl 109.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. c. 1. n. 27.* D. Barbos. *in l. 1. ff. de iudic. art. 3. n. 18.* Farin. *p 1. fragment. crimin. lit A. v. 136.*

Et sano vsu, concilio, &c.] Notatur ad hoc quòd sententia interlocutoria retractari potest quandocunque à iudice, vt per Ordinat. Regiam Lusitanorum, *lib. 3 tit. 65. in princ.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 7. n. 7.* Stephan. Gratian. *discept forens. c. 147 n. 11. & cap. 155. n. 16. cum seqq.* Cardos *in praxi iudic. verbo, index, n 66. & 67.* Franc. del Castillo *Siciliæ decis. 58.* Alexand. *consil 84. n. 9. cum seqq. lib 4.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. versic. & demum fertur sententia, n. 7. & 8.* Lancelot. *de attent. part. 1. cap. 12. limit. 1. n. 11. cum seqq.* Surd. *consil. 167. per tot. & cons. 188. n. 12. cum seqq.* Card. Tusch. *practic. conclus. tom. 7. lit. S. conclus. 115.* Scacc. *de appellat. q 19 remed. 1 concl. 5. ex n. 13. & q. 17. limit. 57 memb 1 ex n. 30* latè Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 1. c. 5. n. 5. cum multis seqq* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p 5 collect. 1474. vers. 4. limita*, latè, & eleganter Cald. Pereira *quæst. forens lib. 1. q 9. à princip.* 22

Et quamvis Steph Grat. *d. cap. 155 n. 16. cum seqq.* post plures à se relatos teneat quod index non solum semel, sed etiam pluries, & si millies posse suam interlocutoriam reuocare, & hanc opinionem seruare Auditorem Cameræ Apostol. de eius stylo attestantur Vestr. *in praxi lib. 8. cap. pen. vt lite pend* & Galles. *ad form. Camer. oblig rubr. reliqua de processu; num. 29* tamen verius est iudicem semel & iterum duntaxat posse interlocutoriam reuocare, vt latè comprobant Scacc. *de appellat. quæst. 19. remed. 1. conclus. 6. num. 63. versic. infero*, Salgado *d. part. 1. c. 5. ex num. 13.* 23

Ampliatur supradicta resolutio aliquibus modis relatis per Cald. Pereira *d. lib. 1. quæst. 9. per tot.* vbi *n. 3.* dicit quod iudex etiam sine causa potest reuocare sententiam interlocutoriam, & *n. 4.* quod appellatio interposita non impedit sententiam interlocutoriam reuocari, & *n. 5.* quod eam etiam iudicis successor reuocare potest, quod quidem legi tantum erat apud Lusitanos per Ordin. Reg. *lib. 3. tit. 65. §. 4 & 6.* 24

Limitatur tamen in interlocutoria sententia habente vim diffinitiuæ, illam enim non posse iudicem reuocare, tradunt Marant *d. p. 6. actu 1. tit. &* demum fertur sententia *n. 32.* Triuis. *decis. 4. n. 28. lib. 1.* Salgado *d. c. 5. n. 26.* vbi *n. 28.* intelligit de interlocutoria, quæ aliam sententiam diffinitiuam non spectat pro se, quia tunc interlocutoriam habentem vim diffinitiuæ latam ante eandem diffinitiuam licet iudici reuocare, & ideo interlocutoria quæ finem imponit iudicio, aut processui, reuocari non potest, idem Salgado *d. c. 5. n. 30.* & Cald. Pereira *d. quæst. 9. num. 9.* 25

Limitatur etiam vbi iudex appellationi ab interlocutoria detulerit, cùm à se abdicauerit iurisdictionem saltem quoad exercitium, non potest sententiam ipsam reuocare, Sigism. Scac. *q. 17. ex n. 42.* Salgado *d. c. 5. n. 37.* vbi *n 39* sublimitat nisi cõsensus partium interueniat, & *n. 41* sublimitat etiam quando deferre non debuit, & minus legitimè & ab huiusmodi delatione fuerit appellatum. 26

Limitatur etiam postquam iudex ad quem inhibuerit, quia tunc iudex à quo minimè poterit suam sententiam reuocare, Scac. *d. q. 17. n. 59.* & Salgado *d. c. 5. n. 41.* vbi *n. 42. & 43.* sublimitat quando inhibitio minus legitima est, vel nulla, sicut nec poterit vbi transacti sint decem dies, ex Gratian. *d. c. 155. n. 25.* vel fuerit interlocutoria geminata, si credimus Cald. Pereira *de potest. nomin. c. 2. n. 38.* 27

Limitatur

28 Limitatur denique vbi fuerit interlocutoria executioni demandata, Ordin. Reg. Lusit. *d. tit. 65. §. 3.* Cald. Pereira *d. q. 9. n. 8.* Salgado *d. c. 5. ex n. 45.* vbi ex *n. 50.* sublimitat vbi adesset partium consensus, vel interlocutoria executioni mandata esset nulla, & inualida.

29 *Liberè.*] Notatur ad hoc quòd iudex etiam sine causa potest reuocare sententiam interlocutoriam, vt per Cald. Pereira *d. q. 9. n. 3.* & etiam inuitis, renuentibus, & contradicentibus partibus. Surd. *cons. 167. sub n. 19* Scacc. *q. 16. remed. 1. concl. 5. n. 17.* Gratian. *d. c. 155. n. 22.* Salgado *d. c. 5. n. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Iudicem recusare volens debet coram eodem suspicionis probabilem causam proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare, qua non probata, sua iurisdictione iudex vtitur in principali; ea verò probata remittit negotium ad superiorem, vel causam committit de accusatoris consensu.*

2 *Arbitri in recusatione qui eligendi ostenditur.*

3 *Iudice suspecto recusato causa suspicionis proponi debet coram iudice recusato, probari tamen coram arbitris.*

4 *Iudex recusatus electis arbitris præfigit terminum intra quem suspicionis negocium terminari debeat.*

5 *Recusans quando aduersarij facto fuit impeditus, terminus assignatus intra quem recusationis negotium terminari debet, ei non currit.*

6 *Minor an restituendus sit in materia suspicionis, remissiuè.*

7 *Recusatus potest mittere causam ad superiorem de recusationis consensu, vt cognoscat de negotio principali.*

8 *Episcopus recusatus potest remittere causam ad Archiepiscopum.*

9 *Iudex suspectus recusari potest non solum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus.*

10 *Iudex ordinarius de iure Canonico recusari potest.*

11 *Iudex recusari non potest ex qualibet causa recusanti bene visa sed ex iusta, legitima, & rationabili tantùm.*

12 *Conuictus simul & confessus non auditur appellare.*

13 *Iudex, vt suspectus in notoriis criminibus recusari non potest.*

14 *Appellatio est species defensionis.*

15 *Citatio personalis ad sententiam facta non reuelat si remansit circunductu per non comparationem citantis.*

16 *Prælati Regulares recusari non possunt.*

CAP. Cùm speciali. LXI.

1 IVdicem suspectum allegans assignare debet causas suspicionis coram eodem, deinde ipse cum aduersario si habet, & si non habet cum iudice, communiter eligant arbitros, & si non possunt conuenire, quisque eligat suum, qui iudicet de suspicione, & si non conueniunt, vocent tertium, & stetur dicto duorum, & si causa suspicionis non probetur legitima, iudex vtatur sua iurisdictione, & si probatur de consensu recusantis, committat causam personæ idoneæ, vel remittat ad superiorem; item quando excessus est manifestus euidentia rei, vel eius confessione, vel alio legitimo modo, non admittitur appellatio; quando verò est dubius, exponere debet coram eodem iudice causam appellationis, & si est probabilis, dari debet terminus competens pro loco, tempore, & negotio, & si non curat prosequi, iudex procedat ex officio etiam non comparente aduersario: si prosequitur appellationem, & causam probat, iudex superior procedat, si non probat, remittat ad inferiorem. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Panorm. Dec. Franch. Præpos. Alex. de Neuo, Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 316.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 339. & tom. 4 repet. in iure Canonica ad librum secundum Decretalium*, Ioan. Crot. remissiuè Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè de Valboa *vbi supr.* refertur ab Ant. Aug. *collect. 4. Decretal. lib. 2. tit. 19. c. 5.*

Arbitros communiter eligat, &c.] Probat hic text. 2
quòd iudice recusato vt suspecto recusans & aduersarius, si aduersarium habet, si verò non habeat, vt quia iudex contra eum ex officio procedat, vnà cum iudice arbitros de communi consensu eligat, & si de arbitris concordare non poterint, vnusquisque suum arbitrum eligat, qui de suspicione cognoscant, & si arbitri concordare nequiuerint, eligant tertium, vt quid ex tribus duo decreuerint, illud firmitatem habeat, vt docent in præsenti Bald. *n. 14. & 10.* Anch. *n. 4 in 4. notab.* Bellam. sub *n. 10.* Imol. *n. 2. vers. sed debent eligi, & n. 3.* Abb. *n. 1. in figuratione casus, & n. 10. vers. in gloss.* Zabar. *n. 1. notab. 1.* Anan. *n. 1. 2. & 4* Franc. *n. 1. in 2. notab & n. 4. in 4. notab.* Præpos. *post n. 3 vers. tertio à parte, & n. 5. 8. & 13.* Alexand. de Neuo *à n. 7.* Sigism. Scacc. *de iudic. lib. 1. c. 101. à n. 23.* Card. Tusch. *verbo, suspectus, concl. 911. n. 1* Farin. *fragment. crimin. p. 2. verbo, iudex, à n. 915.* & isti sunt arbitri iuris, tales enim dicuntur, qui ex necessitate iuxta formam iuris in casibus ab eodem iure expressis à partibus, vel ab aliis eliguntur, vt per Alciat. *in rub. de officio Ordin. n. 13.* Molin. *de iustit. tract. 5. disp. 23. n. 3. & disp. 31. n. 2* Blanc. *de compromiss. q. 6 n. 1.* Camil. Bottel. *eod. tract. § 3. gl. 1. n. 33.* Azeued. *l. 4. n. 14. tit. 21. lib. 3. noua recop.*

Coram eodem, &c.] Notatur ad hoc quòd iudice 3
suspecto recusato causæ suspicionis proponuntur coram iudice recusato, probantur tamen coram arbitris, qui de earum iustitia, & iniustitia cognoscunt, vt docent *in præsenti* Host. *col. 1. vers. hoc enim discutere*, Innoc. *n. 2. vers. hac enim coniunctio*, Bald. *num 1.* Henric. *post n 2.* Anch. *n. 2. in 2. notab.* Imol. *n. 1. in 2. notab. n. 8. & n. 17. in princ.* Butr. *n. 2. & 3. in 1. notab. n. 5.* Abb. *n. 1.* Anan. *n. 1. & 2.* Dec. *n. 8. in 2. notab.* Alexand. de Neuo *n. 1. & n. 43.* Sigism. Scacc. *d. c. 101. num 20.* Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto, c. 14. n. 12.* Card. Tusch. *d. conclus. 911. num. 1.* Farin. *d. verbo, iudex, num. 917.*

Infra competentem terminum, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd iudex recusatus electis arbitris præfigit terminum competentem intra quem suspicionis negotium terminare debeat, ipsi autem arbitri præfigunt terminum recusatori ad probandam causam suspicionis, in quo termino si causa suspicionis legitima non fuerit probata, idem recusatus iudex ad vlteriora procederet, probata autem causa negotium de recusatoris assensu personæ idoneæ delegant, vel ad superiorem remittunt, vt ipse procedat prout iuris fuerit, vt docent *in præsenti*, Henric. *n. 4 vers. aut non apparet, à n. 20.* Bald. *n. 1 in fine, & n. 13.* Anchar. *n. 5.* Bellam. *num. 11. in 9. quæst.* Imol. *n. 3. ante fin.* Butr. *num. 4. in 2. notab. & num. 12. vers. quarto*, Abb. *num 4. in 3. notab.* Zabarell. *num. 3. in 3. notab.* Franch. *num. 4. vers. quintò nota, & num 12. & à num. 16.* Dec. *à n. 27.* Præpos. *num. 3. 10. 11. 14. & 16.* Alexand. de Neuo

n.1.10.11.& à n.14. Sigism. Scac. *d.c.101.n.28* Farin. *d.verbo, index, n.910.* Et ita termino per fixo iam finito sententia lata super suspicionibus est nulla, ex Vezin. *tom.1.commun opin lib.3.tit.1.n.27.pag.375.* Et apud Lusitanos per Ordin. Regiam *lib.1.tit 21.* §.21. quadraginta quinque dies assignantur, infra quos attentata suspicio probari debet, aliàs index sua iurisdictione vti potest, quem quidem terminum 45. dierum currere, de momento ad momentum decisum asserit Melch. Phœbos *Lusit decis. tom 1. Aresto 67.* Quando verò recusans aduersarij facto fuit impeditus, assignatum terminum ei non currere necesse est vt dicamus, ex traditis per Cassador. *decis.9. sub hoc tit.* Tiraq. *de retract.tit.1.§.12.gl.1.n.1.& 2.* Mascard. *de probat.concl.1229.n 89.cum seqq.& concl.1216.n.4.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo, læsis, n.19.* Non ita si culpa arbitri non fuit terminata suspicio infra assignatum terminum, licèt teneatur ad interesse, ex traditis per Bart. *in l. fin.n 2. ff. de variis, & extraordin cognit.* Farin. *in praxi crimin. p.3 q 111 n.548.&*
6 *555.* Vtrùm autem minor restituendus sit in materia suspicionum, vide Aloys. Rice. *collect. 189. in fine,* Perez *l.1.tit.5.lib.2.Ordin pag.565.* Azeued. per text. ibi *in l.16.tit.10.lib 2.nona recop* Cald. Pereira *d.verbo, læsis, n 16* Valasc. *cons 111.num. fin.*

7 *At ipsa probata,* &c.] Notatur ad hoc quòd recusatus potest mittere causam ad superiorem de recusatoris consensu, vt cognoscat de negotio principali, vt per Lancelot. *de attent part. 2. cap. 6. vers. quintò limita,* Soar. de Pace *in sua pract. p. 1. tom. 2. cap.6.n.15.*

8 *Vel ad superiorem transmittat,*] Notatur ad hoc quòd Episcopus recusatus potest remittere causam ad Archiepiscopum, vt per Stephan. Quarant. *in summa Bullarij, verbo, Archiepiscopi auctoritas, n. 19. propè finem, vbi in princ.* tenet quòd si appellatur propter suspicionem Episcopi Suffraganei, non debet appellans audiri, nisi prius Archiepiscopo constet coram Suffraganeo fuisse propositam suspicionem.

9 In gloss. *Cum iudice,* ibi, *& ita tam in Ordinario iudicio, quàm in extraordinario,* &c.] Notatur ad hoc quòd suspectus index recusari potest non solùm in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, & siue procedatur per accusationem, siue etiam per inquisitionem officio iudicis, vt docent *in præsenti* Innoc. *n.6. in verbo, aduersarij,* Bald. *n.3. & 4.* Franch. *n.34.&* Alex. de Neuo *n.29.* Clar. *in §. fin. q.43. in princ.* vbi Bajard. *n.18* qui tenet in criminalibus causam suspicionis non probari coram arbitris, sed Principem auditis causis pro parte reorum expositis, si ei iustæ videbuntur, remouere iudicem, siue Ordinarius, siue Delegatus sit, vel dare adiunctum suo arbitrio refert, & sequitur Card. Tusch. *verbo, suspicio, conclus.967.n.10* Iacob. Laurent. *de iudice suspecto, c.5. n.12.* vbi probare conatur in criminalibus ex iusta causa iudici ordinario non dari adiunctum, sed in totum remoueri, Farin. *fragment.crimin. p.2.verbo, index, n.687.*

10 Notatur etiam ad hoc quòd index ordinarius de iure Canonico recusari potest, vt per Host. *col.1.in fine,* Bald. *n.14.* Bellam. *n.10. vers.& sic nota,* Abb. *n.2. vers.& alia differentia,* Zabar. *n.3.* Franch. *n.46.* Dec. *à n.5.* Præpos. *n.11. ante fin.* omnes *in præsenti,* Marant. *de ordine iudic. p.4. dist.5. n.40.* Caran. *super ritu magnæ Curiæ, ritu 265.n.13.* Gail. *lib.1. obseru 33. n.1.* Pacian. *de probat.lib.2.c.45.n.35.& 36.* Seraph. *de priuil iuram.priuil. 7. à n.3.* Sigism. Scacc. *de iudiciis, c.66. num.13.* Iacob. de Laurent. *de iudice suspecto, c.5. n.34.* Farin. *d. verbo, index, n.734.* Octau. Glorit. *resp.11.n.4.*

In gloss. *Iusta suspicionis,* ibi, *quid si dubitetur cum sit iusta,* &c. Notatur ad hoc quòd index recusari non potest ex qualibet causa recusanti bene visa, sed ex iusta, legitima, & rationabili tantùm causa, vt per Pacian. *de probat.lib.2.c.45 n 42.* Farin. *d.verbo, index, n.805.* vbi *n.806.* dicit quòd quando index accusatur ex causa suspicionis notoriè friuola, & frustratoria, tunc potest reiici à iudice recusato, & ea non obstante ad vlteriora procedi, absque eo quòd arbitros eligat, & *n.807.* quòd debet tunc in reiectione causam suæ repulsionis exprimere. 11

§. Porrò.

Si eius excessus euidentia rei, &c.] Notatur ad hoc quòd conuictus simul, & confessus non auditur appellans, nec à iudice, qui sententiam pronuntiauit, nec ab eo ad quem prouocatum est, vt per Guid. Pap. *in tract. huius tit. q.120. sub n. 89.* Couar. *pract. c.23. n.5.vers. prima conclusio,* Lancelot. *de attent. p.2.c.12. de attent. appell. pend. ampliat. 4.n.13.* Duen. *reg.156.* Viuian. *tom. 2. commun. opinion. lib.7. tit. 24. num. 5. pag. 320.* Scaccia *in tractat. huius tit. quæst. 17. limit.4. num.30.* Roland. *cons.73. ex num.25.* Clar. *in §. fin. q. 94. num.1:* Anton. Gom. *variar.tom.3. cap. 13. num 31. post med* latè Salgado *de protect. Regia tom. 1. p. 3. cap. 14. n. 17. cum seqq.* vbi *num.11.* subdit quòd confessus, & conuictus in criminalibus, & pecuniariis causis non auditur appellans, & *num. 13.* aduertit quòd vt confessio tollat in criminalibus appellationem, requirit spontaneam non per torturam, aut illius formidinem, & *n. 17.* dicit quòd confessio post sententiam in criminali causa non impedit appellationem. Vnde non posse iudicem vt suspe- 13
ctum recusari in notoriis, præsertim quando criminaliter agitur super notorio crimine, & pœna est ordinaria, & certa à iure statuta, tenent *in præsenti* Imola *n.16.* Butr. *n.7.* & Franch. *n.24.* Bursat. *cons.21. n.24.lib.2.* Lancelot. *de attent.cap.6.n.27.* Iacob. Laurent. *de iudice suspecto, c.11.n.38* Farin. *d.verbo, index, num.701.* 12

Cùm appellationis remedium, &c.] Notatur ad hoc quòd appellatio est species defensionis aduersùs oppressionem, iniustitiam, & iniquitatem iudicij, vt per Socin. *cons.39.n 9.lib.4.* Put. *de syndicatu, verbo, appellatio, cap.4.n.1 in fine,* Alexand. *cons. 113.n.1. lib. 5.* Scaccia *d.tract. quæst. 19. num.4. & limit. 1. ex n.21.* Azeued. *cons.19.num 46.* Marant. *de ordine iudic. p. 6. verbo, & quandoque appellatur, num. 247.* Soar. de Pace *in pract.in procem.6.p. tom.1.n.6.& 7.* Rebuff. *tom.2.ad leges Gallic; tit.de rescript.in præfat. num.161.* Couar. *pract. cap. 23.n.6.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit.p.1.rub.c.1.num.2.* qui exinde probant appellationem quoad substantiam esse de iure naturali indictam quatenus continet defensionem, quoad eius tamen formalitatem, & solemnitatem esse de iure positiuo. 14

Ad præsidium innocentiæ.] Notatur ad hoc quòd appellatio est præsidium innocentiæ inuenta ad subueniendum oppressis, & corrigendum iniquitatem iudicis, vt per Rebuff. *tit. de appellat. in præfat.n.17. cum seqq.* Scacc. *de appellat.q 3. sub n.1.* Cæs. Contar. *in l.unic in ratione dubitandi, num.3.& 1.C. si de moment. possess.* Vnde S. Bernard. *in lib.de considerat. ad Eugen.* ait appellationem esse grande, & generale bonum mundo, idque tam necessarium hominibus, quàm sol mortalibus.

Nullo autem aduersario comparente, &c.] Notatur ad hoc quòd citatio personalis ad sententiam facta non reuelat, si remansit circumducta per non cõparationem 15

tionem citantis, vt per Tiraq. *de retract. tit. 1. §. 15. gloſ.2. ſub n.9. verſ. & idem cum pars aduerſa*, Gonzal. *ad regul.8. Cancel. gloſſ.9 §.1. in annot. n.121.*

16 *Nolumus ad Regulares extendi*, &c.] Notatur ad hoc quòd Prælati Regulares recuſari non poſſunt, vt per Innoc. *in præſenti, num. pen.* Ioan. Andr. Abb. Præpoſ. & Alex. de Neuo *in fine*, dicentes per pronomen, *hac*, quo vtitur hic text. relaxationem fieri ad proximas conſtitutiones, nempe de appellatione, & recuſatione, & ita conſtitutio de qua *in hoc text.* non extenditur ad Regulares, quatenus extenſio impediret eorum correctionem, iuxta regularia inſtituta; quare quando ſuperior valde ſuſpectus crederetur, exceſſuruſque ob paſſionem poſſet recuſari, ſicut in hoc caſu poteſt ab eo appellari, ita *in præſenti*, Hoſt. *num. vlt.* Ioan. Andr. *n.18.* Butr. *in fine*, Bellam. *n.14.* Abb. *in hoc § porro, n.3. & ib*, Alex. de Neuo *n.8.* Præpoſ. *in fine*, & Franch. *n.4.* quos refert, & ſequitur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom.2. lib.6. c.8 n.111* Fr. Thom. à Ieſu *de viſit. Regul. tract.3. cap.17. n.12. cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatur licitè vbi iudex confeſſionem Aduocati eadem die reuocatam pro litis conteſtatione velit habere, vel proceſſum à ſubdelegato ſubdelegati factum ratificat*, & n.2.

3 *Aduocati reſponſio per errorem non reuocata nocet clienti.*

4 *Delegatus inferioris à Principe non poteſt ſubdelegare.*

5 *Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum poteſt cauſam particularem delegare, non tamen vniuerſalem iuriſdictionem in alium transferre.*

6 *Ordinarius, & is, cui mandata eſt iuriſdictio, regulariter æquiparantur.*

Cap. Cùm cauſam. LXII.

Honor. III.

1 PRocurator quando corrigit errorem Aduocati ſui dicentis falſum contra partem, lis non dicitur conteſtata, & iudex non poteſt recipere teſtes: item nec poteſt iudex approbare teſtes receptos à ſubdelegatis ſubdelegatorum: ſi aliquid horum facit licitè appellatur, & quicquid poſt appellationem fecerit, eſt irritum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Hoſt. Butr. Bald. Anchar. Panormit. Henric Franch. Dec. Præpoſ. Alexand. de Neuo, Viuian. *in ration. ſecundi libri iuris Pontif. pag.329.* Alagona *in compend. iuris Canon pag.340.* remiſſiuè Ximen. *in concord. p.1. & 2.* nouiſſimè de Valboa *vbi ſupr.*

2 *Ante litis conteſtationem ſunt exceptiones dilatoriæ proponendæ.*] Vide apposita *ad cap. paſtoralis 4. ſup de except. pag.585. & ſeq.*

3 *Aduocati reſponſio extiterit reuocata*, &c.] Ergo ſi non reuocata reſponſio Aduocati, error illius noceret clienti, de quo vide Barbat. *conſ.6. vol.1.* Iaſon. *in l. error, C. de iuris, & facti ignorantia*, Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo, confeſſio, num.212* Maſcard. *de probat. concl.368. n.15.*

4 *Cùm non niſi delegatus à Principe*, &c.] Notatur ad hoc quòd delegatus inferioris à Principe non poteſt ſubdelegare, vt per Couar. *lib.3. var. c.10. n.10. verſ. ſupereſt, & in verſ. & profectò*, aſſerit *cap. cum Bertoldus, de ſent. & re iudicata*, procedere ex eo, quia delegatus inferioris à Principe poteſt articulum cauſæ, quamvis non totam cauſam, delegare. Et quòd concluſio illa. quòd delegatus inferioris à Principe non poſſit ſubdelegare, debeat intelligi, niſi hoc habeat conſuetudo, aſſerit Palat. *in repet. cap. per veſtras, de donat. inter virum, notab.2. §.1. n.28.*

In gloſſ. *Delegatus*, ad fin. ibi, *bene poſſet vnam cauſam*, &c.] Notatur ad hoc quod delegatus ad vniuer- 5
ſitatem cauſarum poteſt cauſam particularem delegare, non tamen vniuerſalem iuriſdictionem in alium transferre, delegatus autem ad aliquam cauſam particularem, nullo modo delegare poterit, de quo vide Sanch. *de matrim lib 8 diſp.31. n.3.* D. Barboſ. *in l. cum Prætor, §.1 n 154. ff. de iudic.*

In ead. gloſſ. ibi, in fine, *Quia quaſi Ordinarius vi-* 6
detur. Ergo is, cui mandata eſt iuriſdictio, & Ordinarius regulariter æquiparantur, de quo vide Menoch. *de arbitr. lib 1 q 67. n.31.* Azeued *ad l.1. n.6. tit.9. lib.3. novæ recep.* D. Barboſ. *d.§.1. n.208.*

Cap. Dilecto. LXIII.

APpellans debet docere non ſolùm quòd oppo- 1
ſuit exceptionem legitimam, & appellauit, ſed quia legitima exceptio oppoſita non fuit admiſſa, ideo appellauit. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Dec. Præpoſ. Franch. Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.310* Alagona *in compend. iuris Canon. pag.340.* remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.2.* & nouiſſimè de Valboa *vbi ſuprà.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans ſi præfigit terminum, & non mittit deinde ſufficientem procuratorem ad proſequendam appellationem, condemnatur in expenſis.*

2 *Tempus currit illi qui miſit procuratorem idoneum, & diu fuit diſputatum de mandato, quod tamen fuit pronuntiatum inualidum.*

3 *Appellans non comparens, ſeu non proſequens in termino, condemnatur in expenſis.*

4 *Expenſarum condemnatio fit in interlocutoria.*

Cap. Nicolao. LXIV.

APpellans ſi præfigit terminum, & non mittit 1
deinde ſufficientem procuratorem ad proſequendam appellationem, ſed aliud, putà ad impetrandum, vel contradicendum, nunc tanquam contumax condemnabitur in expenſis. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hoſt. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Dec. Franch. Præpoſ. Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag.331.* Alagona *in compend. iuris Canon pag.340.* remiſſiuè Ximen. *in concord p.2.* & nouiſſimè de Valboa *vbi ſuprà.*

Sufficientem procuratorem non miſerint, &c.] Notatur 2
ad hoc quòd illi, qui miſit procuratorem idoneum, & diu fuit diſputatum de mandato, quod tamen fuit pronuntiatum inualidum, currit tempus ſua culpa, vt per Tiraq. *de retract. tit.1. §.4. gloſſ.3. n.2.*

Ipſos ad reſtituendas expenſas, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd appellans non comparens, ſeu non proſequens

in

in termino condemnatur in expensis, vt per Zabar. *in præsenti, n.7.vers.habitis*, Abb.*n.7* & Franch.*n.6. vers.secundo quæritur*, Sigism. Scacc. *in tract.huius tit. q. 14. n. 17.* qui id intelligunt si appellatus non instat pro processu ad vlteriora in causa appellationis, secus si instat procedi, quia tunc condemnatur in expensis quamvis contumax, sed debet expectari diffinitiua. Notari etiam solet text. hic ad hoc quod in interlocutoria sit condemnatio expensarum, nec ad diffinitiuam reseruatur, de quo vide Afflict. *decis.42.*

SVMMARIVM.

1 *Appellatio à tertia sententia tam diffinitiua quàm interlocutoria non datur, & multipliciter declaratur* & n.2.

3 *Sententiæ conformes quæ dicantur ostenditur.*

Cap. Sua nobis. LXV.

1 A Sententia licèt possit semel & bis appellari, non tamen potest tertiò, si fuit confirmata. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc.Collect. Zabarel. Bellam.Ioan.Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald.Panorm.Dec. Henric. Alex. de Neuo, Præpos. Franch. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 321.* Alagona *in compendio iuris Canon. pag. 340.* remissiuè Ximen. *in concord. part. 1.* & nouissimè de Valboa *vbi supr.*

2 Hanc eandem concl.ex hoc text.desumunt, Vestr. *in praxi lib.7 c 3 n.19.vers.generaliter*, Rebuff.*tract de appell.art.7.gloss.2.n.19.vers.15.* Nicel. *de concord.gloss. concord.6. fallent.25 n.67.* Sigism Scacc. *in tract huius tit.q.17.limit.1.n.1* quod adeò verum est vt nec Papa, seu Princeps per viam rescripti ex ordinaria potestate possit concedere tertiam appellationem, Marches. *de commiss. p.2. de commiss. super nullit. c 2. sub n 1. fol. 540.* Scacc.*vbi sup.n 2.*vbi *n.3.* extendit principalem resolutionem, vt sit vera tam in sententia diffinitiua, quàm in interlocutoria, & *n. 6* extendit etiam vt procedat in sententiis, quæ non transeunt in rem iudicatam, & *n.11* pariter extendit vt tertia appellatio non admittatur quoad effectum suspensiuum, etiamsi essemus in aliquo casu, in quo liceret appellare à tribus sententiis conformibus, quia nihilominus appellatio non impediret executionem, & *n.15* denique extendit, vt nec etiam à tribus sententiis possit supplicari; limitatur tamen hæc resolutio multipliciter, vt per eundem Scacc.*vbi sup a n.18.* & *n 40* dicit quòd à diuersis sententiis potest millies appellari, si millies grauaretur etiam in vna, eadémque causa & *n.42.*quòd vtraque pars potest bis appellare, & *n 49.* quòd potest appellari à sententia declarante, tres, vel duas sententias esse conformes, & *n. 50.* quòd potest inhæreri appellationi aduersarij, & *n.62.*quòd potest dici post tres sententias de notoria iniustitia, & nullitate, & *n.63.*quod tertius potest quandocunque appellare.

3 Illæ autem sententiæ dicuntur conformes, quæ conueniunt in qualitate, & substantia, Rnginel.*in tract.huius tit.§.11.gloss.1.n.10.vers.omnésque.* Thesaur. Fossan.*decis.a28.sub n.a* Sigism.Scacc.*d.limit.1.n.21.* nam ad effectum conformitatis sufficit quòd in substantia idem contineat, Bald.*in l. creditor, §. cum de sorte, n 1. ff.de solutionibus*, Rot.apud Farin. *decis.98. n. 4 p. 1. recent* & quòd non adsit difformitas circa substantiam, & qualitatem principalem, Alex.*consil.77.n.3.vers.sicut ergo, lib.2.* Rota *d.decis.98.*& nouissimè *in vna Bracharen.fructuum 18.Aprilis currentis anni 1625.*coram R.P.D.Buratto.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio omisso medio non deuoluit causam, exceptione de hoc opposita.*

2 *Prouocatio gradatim, & non omisso medio fieri debet.*

3 *Appellari potest ad Papam omisso medio.*

4 *Appellatio omisso medio, & proximo iudice de iure Canonico non est nulla, parte appellata non opponente.*

Cap. Dilecti. iij. LXVI.

Appellare non licet ad superiorem iudicem omisso medio si de hoc opponatur. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Panorm. Dec. Franch. Butr. Bald. Præpos. Alex.de Neuo, Viuian.*in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag 132.* Alagona *in compendio iuris Canonici, pag 340.*remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concord. p. 1. & 2.* nouissimè de Valboa *vbi supr.* 1

Quod cùm omisso diœcesano Episcopo, &c.] Notatur ad hoc quòd prouocatio gradatim, & non omisso medio fieri debet, vt per Socin.*reg.13.* Marant.*de ordine iudic. p.6. actu 2 princ. verbo, & quandoque appellatur, q.5.num.368.*Rebuff.*de priuil scholar.priuil.164. n. 1.& in tract. de appell. art. 2. gloss. vnic. n. 9. tom.3.* Mynsing. *cent.1. obseru.67. & cent. 2. obseru. 4. tom 3.* Gail.*lib 1. obseru.119.n.2.& de pace publica, lib 1.c.13. sub n.15.* Ioan. Ferrar. *in tract. huius tit. lib. 2. c.5. sub n.138.* Sigism. Scacc.*in simili tract.q.8.à princ* vbi *n.3.* declarat vt gradatim non omisso medio dicatur appellari, quando appellatur ad eum, qui est superior, & proximior iudici, qui tulit sententiam, idest, subalternatus iudici à quo, vtputa ab Episcopo ad Metropolitanum illius Episcopi, & *num. 4.* declarat secundò, vt gradatim non omisso medio dicatur appellari, & ideo teneat appellatio, etiam quando est interposita simpliciter non expresso iudice ad quem, quia intelligitur interposita ad superiorem proximum non commisso medio, præcipuè quando iudex appellationis est certus, & *n. 12.* declarat tertiò vt non omisso medio dicatur appellatum quando est appellatum ad iudicem competentem, quia talis appellatio valet, *n.14.*declarat quartò cum Alexand.*cons.12. à princ lib.6.* etiam si sententia esset simul lata à iudice Ecclesiastico, & iudice sæculari condelegatis, & appellatiò sit interposita ad superiorem delegati sæcularis, vel ad quemcunque alium iudicem competentem, & appellans sic generaliter non declarauerit infra decem dies coram quo iudice velit prosequi appellationem, quia nihilominus appellatio valet. 2

Limita in Summo Pontif. ad quem omisso medio appellari potest, Couar. *pract. c.4. num. 9.* Marant.*d. verbo, & quandoque appellatur, sub n. 469.* Abb. *in præsenti num 11.vers.quartus casus*, & Franch.*limit.10. num.15.*& Dec. *fallent.3. num. 17.* Rebuff.*priuil. 164. n.3. & 4.* Feder. Schenck.*in tract. huius tit. sub num.7. vers.appellandum est*, Ioan. Ferrar. in simili *tract c. 54 sub num.129.vers.ant Pontificum*, Scacc.*eod tract.q.7. num. 46.* & alij citati per me *ad cap antiqua n. 15. de priuil.pag. 306.* vbi *num. 26.* contrariis respondi. 3

Et

Et sic distingunnt inter ius Canonicum & Ciuile, itavt illo attento omissu mediu ad Papam valeat appellari, secus de iure ciuili, & in foru sæculari, quam differentiam agnouerunt Marant. *dicto loco num.* 570. Rebuff. *in concord. tit. de friuolis appell.* § 2. *regula*, & *de priuil. schol. priuil.* 164 Greg. *ad l.* 18. *tit.* 13 *p.* 3. Bapt. *in tract. contradict. iuris Canon. cum iure Ciuili contract.* 16. Galuan. *de differ. legum Ciuil. & Canon. n.* 23. Hieron. Zanet. *eod. tract. n* 48. Auiles *ad c.* 38. Prætor. *in gloss. verbo, ante nos, n.* 1. Couar. *pract. c.* 4. *n.* 9 Soar. *in pract. tom.* 2 *p.* 5. *cap. vnico n.* 4.

Limita secundò vbi superior proximior mediatus esset inhabilis, qnia tunc posset eo omisso appellari ad alium magis superiorem, Abb. *hic n.* 15. *casu* 9. Socin. *reg.* 23. *fallent.* 15. Mynsing. *centur.* 1. *obseru* 67. *num.* 2. Marant. *d. verbo, quandoque appellatur, limit.* 6. *n.* 375. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 119. *sub n.* 2. Bredet. *in tract. huius tit. p.* 1. *tit.* 18. *omisso medio an*, &c. *in verbo, si medius inhabilis.*

Limita tertiò, qnando mediatus index denegat institiam, vel sua sponte causam remittit ad superiorem, Gail. *d. obseru.* 119 *sub n.* 1. Scacc. *d. q.* 7. *n.* 43 vbi *numeris seqq.* plures limitationes affert, præcipuè *n.* 88. quando appellatur à iudice, qui habet iurisdictionem à persona Ecclesiastica, qui potest ab eo appellari secundùm Canones omissu medio, & *n.* 93 si extaret consuetudo appellandi omissu medio, præscriptio, vel priuilegium, & *n.* 96. quando appellatur per errorem omisso medio, quia tunc appellatio non esset inutilis, & *n.* 99. quòd in Regno Neapol. à quocunque iudice appellatur ad Regiam, vel ad magnam Curiam Vicariæ, & *n.* 102. in scholari, qui potest omisso mediu appellare à quocunque iudice inferiore ad Imperatorem, & *n.* 103. in Legato Papæ, & *n.* 104. in Patriarcha Constantinopolitano, & Alexandrino, & *n.* 106. quando concurrunt iurisdictio mediata, & immediata, & *n.* 107. quando Episcopus litigaret cum subdito, & *n.* 111. quando superior proximus esset absens longo impedimento detentus, & *n.* 112 in viduis, & pupillis, & *num seqq.* hanc vltimam limit. multipliciter declarat.

4 In gloss. *Post huiusmodi appellationem*, ibi, *secundùm Canones tamen*, &c.] Notatur ad hoc quòd secundùm Canones appellatio omisso medio, & proximo iudice non est nulla, parte appellata non opponente Abb. *n* 7 Franch. *n.* 12. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *actu* 2 *principali verbo, & quandoque appellatur, limit.* 4. *n.* 373. Rebuff. *d. gl. vnic. n.* 16 & 12 Scaccia *d. q* 7. *n.* 98. & *n* 105. Brederod. *in tract. huius tit. p.* 1. *tit.* 18. *omisso medio, verbo, si nihil opponatur, & verbo, taceat.*

S V M M A R I V M.

1 *Appellare potest is qui desiit esse tutor, si nomine pupilli conueniatur inuitus.*

2 *Mulier, qua habet tutelam filiorum, potest esse procuratrix.*

3 *Mater ipso iure amittit filiorum tutelam per transitum ad secundas nuptias, non autem per sponsalia de futuro, vt* n. 4.

5 *Pronuntiatio tacita ex processu ad vlteriorem actum sufficit super emergentibus.*

6 *Appellatio datur, si iudex se pronuntiat competentem, vel incompetentem tacitè vel expressè.*

C A P. Ex parte M. ij. LXVII.

Gregor. IX.

MAter ob transitum ad secundas nuptias desinens esse tutrix filiorum, non potest nomine illorum inuita conueniri, & si conueniatur, licitè appellare poterit. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bellam. Host. Butr. Bald. Anch. Panorm. Henric. Franch. Decian. Præpos. Alexand. de Neuu, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontificij*, *pag.* 333. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 341. & *com.* 4. *repet. super iure Canonico ad librum secundum Decretal.* Ioan. Calderin. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* 1

Super quibusdam terris, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier, quæ habet tutelam filiorum, potest esse procuratrix, vt per Ducn. *reg.* 311. *limit.* 11. 2

Et prædicti filij eius sub potestate, &c.] Notatur ad hoc quòd mater ipso iure amittit filiorum tutelam per transitum ad secundas nuptias, ita disponitur *in Ordin. Regia Lusit. lib* 4. *tit* 102. §. 1. & ducent Greg. *l.* 5. *verbo, no que sera, tit* 16 *p.* 6. Cassan. *in consuet. Burgundia, rub.* 6. §. 98 *à n.* 1 Viuian. *dec* 460. quem refert Aloys. Riccius *in collect. decis. p.* 2. *collect.* 315. *post princ.* Michaël. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 12. *n.* 5. *pag.* 759 Azeued. *l* 4. *n.* 14. *tit.* 1. *lib* 6. *noua recop.* Surd. *n.* 106. *n.* 2. Anton. Faber. *in suo C tit quando mulier, definit.* 2. Menoch. *cons.* 5. *n.* 32. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp* 88. *n.* 4. *cum seqq* & *n.* 10. Cardos. *in praxi iud. verbo, tutela, n.* 6. Ignat. del Villar. *in stylo respons. lib.* 1. *respons.* 14. *n.* 11 Amplia procedere in matre data tutrice in testamento, Molin. *de primog. lib* 1. *c.* 9. *n.* 45. Matiens. *l.* 3. *gloss.* 2. *n.* 9. *tit* 1. *lib.* 5. *noua recop.* Spin. *in speculo testam. gloss* 29 *principali n.* 9. & 10. Sanch. *d. d. sp.* 88. *n* 8. Gutier. *de tutelis*, *p.* 1. *c.* 9. *n.* 16. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl* 98. *in coronide*, *n.* 2. Amplia etiam licèt nuptiæ sint nulliter contractæ, de quo vide Peregr. *de iure fisci*, *lib.* 3. *tit.* 15. *n.* 6. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss.* 17. *n.* 53. Steph. Gratian. *discept forens. tom.* 2. *c.* 213. *n.* 21. Cald. Pereira *de potestate eligendi*, *c.* 6 *n.* 13. 3

Cùm iam ad secunda vota transiisset.] Intellige per verba de præsenti, nam mater sponsalia de futuro contrahens per eam filiorum tutelam non amittit, de quo vide Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. opin. tit de secundis nupt concl.* 9. *n.* 13. Palat. *in repet rub. de donat. inter vir.* §. 55. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 131. *n.* 7. Gutier. *d. c.* 9. *n.* 2. Sanch. *d. disp.* 88. *n.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo, læsis*, *n.* 127. *col* 6. 4

Sed quia dicti iudices, &c.] Notatur ad huc quod super emergentibus sufficit tacita pronuntiatio ex processu ad vlteriorem actum, vt per Vezin *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 20. *n.* 18. *pag.* 350. Surd. *decis.* 60. *n.* 51 Cald. Pereira *in d. l si curatorem, verbo, minoribus, n.* 40. *vers. verum*, D. Barbos. *in l. maritum*, *n.* 48 & 53. *ff. soluto matrim.* Valasc *cons.* 119 *n.* 11. Quamvis enim iudex non haberet iurisdictionem, & fuisset oppositum de incompetentia, si huiusmodi exceptione non obstante processisset ad vlteriora videtur exceptio reiecta, & perinde est ac si super competentia pronuntiasset, nam stante oppositione non est necesse, quòd pronuntietur, cùm sufficiat procedi ad vlteriora, vt per Steph. Grat. *discept. forens. c.* 76. *n.* 17 *cum seqq.* 5

Nostram audientiam appellauit, &c.] Notatur ad hoc quòd si iudex se pronuntiat competentem, vel incompeten- 6

competentem expressè, vel tacitè ad vlteriora procedendo, tunc datur appellatio, vt per Gonzal. *ad reg.8.Cancel.gloss.9.§.in annot.n.*196. Scacc.*de appellat.* *q.*17.*limit.*47.*n n.*94.*& limit.*6. *princ.memb.*8.*n.*47 *cum seqq.*Mynsing.*cent.*3 *obseru.*35. Fuln. Pacian.*de probat.* *lib.*1.*c.*58.*n.*47.Aloys.Ricc.*in collect.decis.collect* 1306. *in princ.*Roland.à Valle *cons.*33.*n.*1.*in fine, & n.*2.*&* 7. *lib.*4.Card.Tusch.*pract. concl tom.*1. *lit.* *A* *concl.*359. *n.*17 Salgado *de protect. Regin, tom.*1.*p.*2.*c.*1. *n.*39. Nam appellatio iuste interponitur, si iudex reiicit legitimam exceptionem, dummodo probetur de veritate causæ ipsius appellationis, vt per Socin. *reg.*17. Vtrum autem iudice suspecto recusato processus post recusationem ab eo factus sit ipso iure nullus absque eo quòd appelletur, diuersæ fuerunt Doctorum opiniones, vt videre est apud Ordinarios *in cap.cum speciali, sub hoc tit.*Rot.*dec* 2 *n.*5. *cum seqq.p.*2. *diuers.* Mynsing.*lib.*1.*obseru.*33.*n.*12. Bernard.*ad Clar* *q.* 43. *n.*10.Lancel.*de attent.c.*6.*n* 2.*vers.de alia tamen contraria,* Thom.Triuis. *Venetæ decis.*51.*n* 2. *r.*1.Seraph.*de priuileg.iuram priuil.*7.*n* 20.Card.Tusch.*lit.I.concl.*421. *n.*6.*cum seqq.& lit.S concl.*913.*n.*1.*&* 2 Sigism.Scacc. *de iudic.causar.ciuil.lib.*1.*c.*101.*n.*16. Farin. *fragmentorum crimin.p.*2.*verbo, iudex, n.*932.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex quando est dubius, & vult consulere superiorem, debet dare copiam consultationis partibus, aliter ei non creditur.*

2 *Subdelegatum videtur reuocare delegatus per cognitionem, quàm facit.*

3 *Iudex inferior si ad superiorem referat quæstionem facti, præsumitur quod causa se exonerandi hoc faciat.*

Cap. Intimasti. LXVIII.

1 IVdex de iure dubius si vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus apud acta edere. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect.Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panormit. Dec. Henric. Alexand. de Neuo, Præpos.Franch.Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif.pag.*333. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.*341.remissiuè Ximen. *in concord. p.*1. & nouissimè de Valboa *vbi supr.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd per cognitionem, quam facit delegatus, videtur reuocare subdelegatum, vt per Rebuff.*in praxi benefic.tit. forma Vicariatus, n.*112.

3 In gloss. *De inquisitionis*, vnic.ibi.*si vere vult euitare onus iudicandi*, &c.]Notatur ad hoc quòd si iudex inferior ad superiorem referat quæstionem facti, præsumitur quòd causa se exonerandi hoc faciat, vt per D. Barbosam *in l.eum, qui temere, §. fin.n.*51. *ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Dilatione pendente, & lite non contestata officium iudicis quiescit, & si interim aliquid innouet, vel diem assignatam sine causa præueniat, licitè appellatur; & si procurator datus ad impetrandum super appellatione non seruauit formam mandati, audietur appellans etiam post annum.*

2 *Clerici possunt habere ius vendendi carnes.*

3 *Priuilegium concedi potest, quod in tali loco, & non alibi carnes vendantur, vel quod quis solus piscetur in certa parte maris.*

4 *Baro non potest facere tabernam, & cogere, vt omnes transeuntes eant ad hospitandum in ea.*

Cap. Significante. LXIX.

PEndente dilatione, & lite non contestata officium iudicis quiescit, & nihil potest facere nisi de consensu partium, & si quid facit, est reuocandum ad pristinum; item si procurator missus ad prosequendam appellationem excedit fines mandati, & interim annus transit, appellans post annum auditur. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar.Bellam.Ioan.Andr.Imol. Anan.Host.Butr.Anchar.Bald.Panorm.Henric.Dec.Franch.Præpos.Alex. de Neuo, Viuian.*in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.*334. Alagona *in compendio iuris Canon. pag.* 341. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.* 1

Carnes vendere non debere, &c. Ergo clerici possunt habere ius vendendi carnes, de quo vide Tiraq. *in nobil.c.*27 *n.*8.Boër *decis.*224.*n.*4. 2

Alibi quàm in stallis, &c.] Priuilegium enim concedi potest, quod in tali loco, & non alibi carnes vendantur, vel quod quis solus piscetur in certa parte maris & alios prohibere possit, vt per Greg. *lib.*2. *verbo otorgamiento, tit.*7 *partic.* 5 Couar. *in reg. possessor, p.*1.*§.*4.*n* 1.Sebast.Næui.*in l.si quisquam* 7.*ff. de diuersis, & temporalibus præscript* Baro verò non potest facere tabernam, & cogere, vt omnes transeuntes eant ad hospitandum in ea, prohibens omnibus suis vasallis ne quenquam, etiam consanguineum, hospitio excipiant, Prax.Episcop.*p.*1.*verbo, Barones, §.*4. 3 4.

SVMMARIVM.

1 *Appellatio ex causa interposita vt iustificetur, causæ veritatem probare oportet coram iudice ad quem, nisi fuerit coram iudice à quo oblata probatio, & reiecta.*

2 *Appellatio non iustificatur per oblationem probationis in peremptoriis exceptionibus, quibus quis appellans, nisi causa appellationis probetur.*

3 *Verbum, offerens, vltroneam oblationem requirit.*

4 *Præsumptio malitiæ contra aliquem purgatur per probationem oblatam incontinenti.*

5 *Probatio eorum, quæ offeruntur incontinenti præ cæteris potiori gaudet prærogatiua.*

6 *Probatio incontinenti ad iustificandum appellationem quæ dicatur, ostenditur.*

7 *Appellans renuntians appellationi etiam inuito appellato condemnatur in expensis.*

Cap. Interposita. LXX.

QVi appellat ex causa probabili, non sufficit si coram iudice appellationis probet se appellasse ex causa probabili, sed debet etiam probare illam causam esse veram, sed si coram iudice à quo se obtulit probare veritatem causæ, & non fuit admissus, non tenetur coram iudice appellationis illam probare, sed satis est probare se appellasse. Colligunt ex Ordinar.Abb.antiq.Innoc.Collect. Zabar.Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Butr. Bald. 1

Bald. Panorm. Præpos. Dec. Henric. Franch. Alex. de Neuo, Mantua, Vin. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 324. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 341. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. nouissimè de Valboa *vbi sup.*

Collige ex text. quod opponens aliquam exceptionem non dicitur grauatus eo ipso quod iudex illam reiicit, nec appellatio ab huiusmodi reiectione iustificatur, nec dicitur proposita ex legitima causa, nisi aliàs coram superiore excipiens probet legitimam, & veram exceptionem, aliter non deuoluitur appellatio, etiamsi prima fronte appareat esse vera; vt per Butr. *n.* 1. *& sub n.* 5. *&* 10. Abb. *notab.* 1. *num* 2. Philip. Franch. *n.* 1. & Dec. *n.* 1 *in præsenti*, quos referunt, & sequuntur, Scacc. *de appell. q.* 11. *n.* 61. *cum seqq* Salgado *de protect. Regia, tom.* 1 *p.* 4. *c.* 7. *n.* 55 vbi *n.* 56. per hunc text. tenet appellationem à reiectione exceptionis simul oblata probatione incontinenti statim dici iustificatam, quia iudex reiiciens probationem incontinenti probatam ostendit suam iniquitatem contra opponentem exceptionem.

2 *Si tam non doceat esse veram.*] Notatur ad hoc quòd appellatio non iustificatur per oblationem probationis in peremptoriis exceptionibus, à quibus quis appellauit, nisi causa appellationis probetur, vt per Socin. *reg.* 186. Et quòd in appellatione extraiudiciali sola oblatio non sufficit, sed debet causa in ea expressa verè probari, dicunt Abb. *in cap. bonæ memoria* 51. *n.* 8. *differ.* 3. & Zabar. *n.* 54 *differ.* 6. & Franch. *n.* 41 *concl* 8. *sup. hoc tit.* Sigism. Scacc. *in tract. huius tit. q.* 2. *n.* 41 secus tenentes in appellationis iudiciali, in qua sola oblatio probationis iustificat appellationem, licèt non probetur veritas grauaminis.

3 *Nisi hoc se offerens*, &c.] Notatur ad hoc quòd verbum, *offerens*, vltroneam obligationem requirit, vt per Tiraq. *de retract tit.* 1. §. 1. *gloss.* 17. *n.* 1.

4 Notatur etiam ad hoc quòd præsumptio malitiæ contra aliquem purgatur per probationem oblatam incontinenti, vt per Felin. *in cap. exceptionem*, *n.* 24. *suprà de except.* Couar. *pract. c.* 16. *n* 2 Sigism. Scacc.
5 *d tract. q* 17. *limit* 6. *memb.* 7. *n* 133. Probatio eorum, quæ offeruntur incontinenti præ cæteris potiori gaudet prærogatiua, Mascard. *de probat. conclus.* 187.
6 *n.* 2. Dicitur autem probatio incontinenti ad iustificandam appellationem, seu ratio appellandi in promptu, cùm appellans ostendit scripturam, vel aliud documentum nondum de actis, quod etsi requirat aliquam discussionem suæ causæ cognitionem, tamen facit magnam præsumptionem pro appellatione, vt resoluit idem Sigism. Scacc. *d. memb.* 7. *n.* 133. *vers. declara*, contra Contarel. *in l. vnic. C. si de moment. possess. limit.* 12. *sub num.* 14. & Ozasc. *decis.* 25. *n.* 13. dum aiunt quod ratio appellandi in promptu dicitur esse, si ex actis resultet euidens iniquitas sententiæ.

§. Ille.

Probat hic §. appellantem renuntiantem appellationi etiam inuito appellato, siue res sit integra, siue non, & appellatus prosequendo appellationem, quouis modo eam prosequutus esset, coactus fuerit facere aliquas expensas, debere tunc condemnari in dictis expensis, vt per Sigism. Scacc. *in tract. huius tit q.* 17 *limit.* 2. *n.* 121. vbi *n.* 113 ampliat quod etiam si appellatus non receperit appellationem, tamen appellans renuntians appellationi, re etiam integra debet condemnari in expensis, & *n.* 122. limitat quando appellans habuisset iustam causam appellandi, quia tunc iusta causa litigandi excusaret ab expensis, & *n.* 123. limitat etiam in eo, qui renuntiat appellationi conditionaliter, & *n.* 124. pariter limitat quando appellatus nullas expensas fecerit occasione appellationis, sed duntaxat occasione desertionis, quam appellanti licuit deserere, illique renuntiare tacitè, & expressè, re integra, appellato etiam inuito, & contradicente, quia appellans non tenetur ad istas expensas. Vnde ex principali resolutione infertur similiter teneri illum ad expensas, qui cedit liti, Dec. *hic n.* 4. Azin. *in praxi Florent.* §. 32. *c.* 2. *ampl.* 2. Sigism Scacc. *d. limit.* 2. *n.* 124. D. Barbos. *in l. eum, qui temerè, n.* 188 *ff. de iudic.*

Tom. I.

SVMMARIVM.

1 *Clausula*, Appellatione remota, *posita in medio literarum respicit solum præcedentia, non autem sequentia, nisi fuerit in fine literarum, & hoc si negotia sint separata*, & n. 2.
3 *Clausula in fine posita refertur ad præcedentia.*

Cap. Inquisitioni. LXXI.

Clausula, *Appellatione remota*, si ponatur in medio literarum continentium plura negotia se minimè contingentia, respicit solùm superiora, si reperatur in fine, respicit omnia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Panorm. Dec. Franch. Butr. Bald. Præpos. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 232. Algona *in compendio iuris Canonici, pag.* 340. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord. p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi suprà.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Sigism. Scacc. *in tract. huius tit q* 16. *limit.* 1. *n* 79. nam quævis alia similis clausula in fine posita refertur ad præcedentia, vt per Menoch. *consil.* 130. *n.* 5. Ioseph. Ludou. *Perusina decis.* 45. *n* 6. *p.* 1. Burg de Pace *consil.* 44. *n.* 13. Surd. *consil* 567. *n.* 4 Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 29. *n.* 11. *&* 12 Valasc *cons.* 133. *n.* 3. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 17 Cardos. *in praxi iudic verbo, clausula, n.* 22. Ceual. *commun. contra commun. q* 828. *n.* 131. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis* 135. *n* 14. Marta *de clausf. p.* 4. *clausf.* 13. alios plures, quos refero ego ipse *in remiss. de dict. & claus. claus.* 119. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Appellatio vnius prodest alteri, si communi iure inuentur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eadem sententia condemnati, aliàs secus.*
2 *Appellatio vnius prodest aliis litis consortibus.*
3 *Priuilegium vnius suffragatur alteri quando sumus in causis communibus, & indiuiduis.*
4 *Appellans vnus ex pluribus consortibus, aliis appellationem non prosequentibus, executio quoad deserentes consortes exequenda non est, donec causa appellationis decisa sit.*

Cap. Vna sententia. LXXII.

Appellatio vnius prodest aliis litis consortibus non appellantibus quando causa est communis, & vna eadémque omnium defensio. Colligunt ex Ordin, Abb, antiq. Innoc. Collect. Bellam. Ioan. 2

Andr. Zabar. Imol. Anan. Host. Butr. Anch. Bald. Præ-
pos. Butr. Franch. Panorm. Dec. Alex. de Neuo, Viu. *in
rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 337. Alagona *in
compendio iuris Canon. pag.* 342. remissiuè Ximen. *in
concord p.* 1. *&* 2. & nouissimè de Valboa *vbi supr.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt apud
Lusitanos Ordin. Regia *l. 3. tit.* 80 *in princ.* & apud
Castellanos *l. 5. tit. 13. p. 3.* Ioan. Ferrar. *in tract. huius
tit. lib. 2. c. 1. in fine, sub n.* 124. Rugiuel. *in simili tract.
§. 2. c. 1. n.* 29. Farin. *in praxi crimin. p. 2. q. 101. n. 17. am-
pliat.* 8. Lancel. *de attent p. 2. c. 12. de attent appell. pend.
ampl. 11. princ. à n.* 1. Viuian. Soar. & alij *tom. 2. commun.
opin. lib. 7. tit. 23. pag.* 123. Rebuff *ad leges Galliæ, in
proœm. gloss. 5. n.* 98. Caualcan. *p. 2. decis.* 30. *num* 115.
Scacc. *de appell. q. 5. art. 1. n.* 58. Veral. *decis* 37. *p.* 1.
Rot. *decis.* 279. *n. 3. p* 1. *diuers.* Valent. Franch. *in tract.
de fideiussorib. c. 3. n.* 138. Alex. Trentacinq. *var resolut.
lib. 2. sub hoc tit resol 7. n. 8. cum seqq* Bernard. Græuæ.
ad pract Camer. Imper. lib 1. concl. 126. *consid.* 1. latè Ste-
3 phan. Gratian. *discept. forens. c.* 215. *à princ.* In causis
enim communibus, quando sumus in indiuiduis,
priuilegium vnius suffragatur alteri, *l si commune
fundum* 10. *ff. quemadmodum seruit. amit* Mexia *in tract.
cassa penis, concl 5. n* 74 *in fine*, Surd. *de aliment. tit* 9.
q. 14. n. 3. Modern. *de iurisd. p. 4. casu* 11. *& casu* 118.
Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss. 24. à n.* 52 Stephan. Grat.
4 *d. c* 115. *à n* 6. Illud aduertere oportet quod si vnus
appellet, alter verò non prosequatur appellationem,
executio quoad hunc deserentem consortem, donec
appellationis causa decisa sit, suspendenda est, vide
Hieron. de Laurent. *decis.* 60. Bernard. Græuæ. *ad pract.
Camera Imper lib. 1. concl.* 113. *consid.* 3. *& concl.* 126.
consid 1. *n.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Metus iustus incussus appellanti illum excusat ne appellet coram iudice à quo,* & n. 2.
3 *Metus iustus cadens in constantem virum qui dicatur, relinquitur arbitrio iudicis.*
4 *Tyranni preceptum inducit metum iustum.*
5 *Principis praeceptum inducit metum iustum, quando scilicet ipse Princeps iubet subdito, & solitus est sæuire contra inobedientes.*
6 *Metus iustus inducitur ob periculum mortis, aut corporis cruciatum.*
7 *Armorum terror inducit metum iustum, licèt portans arma illis non vtatur.*
8 *Bonorum omnium amissio inducit iustum metum.*
9 *Metus inducitur vbi agitur de perdendo magnum lucrum, vel de incurrendo graue damnum in rebus propriis.*
10 *Honoris amissio inducit metum iustum.*
11 *Minæ quando sunt illatæ à persona potente, & solita minas exequi, inducunt iustum metum.*
12 *Preces importunæ, assiduæque sollicitationes eorum præsertim, qui aut iubere possunt, aut potentes sunt, inducunt iustum metum.*
13 *Excommunicationis comminatio an, & quando inducat iustum metum remissiuè.*
14 *Carceratio alicuius inducit iustum metum quando est diuturna.*
15 *Libertatem amittendi ex periculo inducitur iustus metus.*
16 *Metus reuerentialis præcedentibus minis, aut verberibus, est iustus, caditque in constantem virum.*
17 *Appellatio regulariter debet fieri coram iudice à quo.*
18 *Appellatio coram honestis viris non valet si non constat de metu, vel absentia iudicis à quo.*
19 *Appellare potest coram probis viris pars iustè timens de iudice, licèt adsit iudex.*
20 *Appellari vt possit coram honestis viris, quæ concurrere debeant, ostenditur.*
21 *Boni viri qui dicantur iudicis arbitrio relinquitur.*
22 *Honesti viri, coram quibus appellatur, debent esse duo, vel saltem vnus honestus vir Notarius, & testes.*
23 *Protestatio coram honestis viris quomodo facienda, quando ob metum iustum appellari non potest coram iudice à quo, ostenditur.*
24 *Impeditus appellare, debet protestari.*
25 *Appellans impeditus an, & quando ad euitandam desertionem causæ appellationis debeat protestari, & sæpius protestari, remissiuè.*
26 *Impeditus comparere propter impedimentum iustum tenetur protestari.*
27 *Appellatione pendente nihil est innouandum.*
28 *Iudex a quo potest innouare quando tendit ad faciliorem exitum appellationis.*
29 *Attentatorum de materia qui Doctores agant referuntur.*
30 *Attentans iue, iudicem, & partem offendere dicitur.*
31 *Attentatum non dicitur nisi lite, vel appellatione pendente.*
32 *Attentata non dantur in iudicio summariissimo possessorio retinendæ.*
33 *Attentare non dicitur, qui vtitur possessione, qua antea vtebatur.*
34 *Attentati reuocatio cessat vbi constat debono iure attentantis per confessionem partis, vel per rem iudicatam.*
35 *Attentare non dicitur tertius, nec potest contra illum remedio attentatorum agi.*
36 *Procurator absque speciali mandato non potest causare attentata.*
37 *Attentatum non dicitur quod fuit factum lite, vel appellatione pendente, authoritate Apostolica.*
38 *Attentata in primis, & ante omnia sunt reuocanda.*
39 *Attentata non dicuntur purgata nisi etiam reficiantur damna, & interesse.*
40 *Attentata reuocari possunt quandoque ordinario remedio, quandoque extraordinario iudicis officio.*
41 *Attentatorum reuocatio debet peti coram iudice appellationis, cuius fuit læsa maiestas.*
42 *Attentatis renuntiasse videtur, qui passus fuit pronuntiari super iustitia sententia, vel quando attentans admissus fuit ad probandum bonum ius, & illud probauit.*
43 *Attentatorum iuri quæsito per desertionem renuntiasse quis non præsumitur.*

Cap. Si iustus. LXXIII. & vlt.

Metu iusto impeditus ne appellet intra decem 1
dies coram iudice à quo, quem habere potest,
si coram bonis viris protestatur se non audere appel-
lare, & exprimat causas appellationis, intelligitur
iam appellasse. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc.
Collect. Zabarell. Ioan. Andr. Imol. Anania, Bellam.
Host. Butr. Bald. Anchar. Panormit. Henric. Franch.
Dec. Præpos. Alexand. de Neuo, Viuian. *in ration.
secundi libri iuris Pontif. pag.* 337. Alagona *in compend.
iuris Canon pag.* 342. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1.
& nouissimè de Valboa *vbi supr.*

Collige ex text. quod iustus metus incussus appel- 2
lanti illum excusat, ne appellet coram iudice à quo,
vt per Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsid. remed.* 60. *à
princ.* Sanch. *de matr l. 4. disp. 4. n.* 8 *in fin.* vbi idem di-
cit, si incutiatur appellantis consanguineis, & *disp.* 8.
num. 9.

n.9. ad finem resoluit, quod si iustè index metum incuteret, non excusaret appellantem, latè Sigism. Scacc. *de appell. q.6. n.8.* vbi dicit quod si condemnatus non audeat ob iustum, siue probabilem metum appellare, tunc posset omitti appellatio, & sufficiat qood is dicat iudici à quo, Domine iudex, me granasti in hoc, & hoc, & adducat talia grauamina ad illos, quibus liceat appellare, quia adductio talium grauaminum habetur pro sufficienti appellatione, stante iusto timore appellandi, & *n.9.* sobdeclarat vt si quis ob iustum timorum timeat facere prædictam protestationem coram iudice à quo, protestatio habeatur pro facta, & ideo erit appellandum coram honestis personis præmissa dicta protestatione, quod non audet appellare coram iudice à quo, & *n.11.* asserit in ista protestatione tria requiri; primum quod fiat tempore congruo, idest, infra decem dies; secundum quod fiat publicè, id est, coram publicis personis, aut coram iodice cuiusque fori; tertium quod contineat causas metus, non tamen est necessarium quod contineat causas causæ, nisi postea in prosecutione causæ: & qnod pars iuste timeos de iudice possit appellare coram probis viris, licèt adsit index, dicit Surd. *cons.218 n.15.* Amplia etiamsi ipse cui opus est appellare, fuerit causa ipsius metus, vel ille incutiatur à iudice, quia est terribilis contra appellantes siue inferatur à partibus, vel earum consangoineis, Franch. *in præsenti, num.2. & 4.* Sigism. Scacc. *d. q.6. n.15. & 16.*

3 *Iustus metus.*] Pluribus modis inducitur metos iustus, & cadens in constantem virum, quos relinquendos esse arbitrio iudicis censuit Sigism. Scacc. *d. q.6. n.13.* & plures citat per me *ad c.6. n.6. de iis, quæ vi*, quibus nonè addo Ioan. Valerum *de differen-*
4 *tiis inter vtrumque forum, verbo, metus, differ 2* Ego tamen aliquos referam, & primò ex præcepto tyranni, vt per Anchar. *consil.199 incip. visa supradicta,* Angel. *cons. 378. incip. D. Raymundus, & cons. seqq.* Natt. *cons.451. n. 17.* Mascard. *de probat. concl. 1051. n.52.* Card. Tusch. *lit. M. concl. 216. n.15 & concl 217. n. 6. 18. & 21. & concl. 120. n.32 & concl 223. n.13.* maximè iotemueniente læsione, Grammat. *decis. 223. num. 33.*

5 Secundò metos iustus inducitur ex præcepto Principis, qoando scilicet ipse, vel dominus subditis iubet, vt aliquid faciant, ex gloss. *verbo, munere, in cap. conuenior 23. q.8.* Geminian. *consil. 15. num.10.* Roland. *consil.100. num.129. & seqq. lib.4.* Mascard. *d. concl 1051. num. 4. & 5.* Flamin. *de resignat. lib. 13. quæst.1. num 185.* Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs.126. num. 12.* Cardin. Tusch. *d. lit. M. concl. 214. num. 3. & 10. & concl. 217 num 3. & concl 218. num.1.* intellige vbi constat eundem Principem solitum esse sæuire contra inobedientes, alias secus, per ea quæ Dec. *consil.18. num.127. lib.1* Mascard. *d. conclus. 1051. n.6. & 7.* Menoch. *d. lib.3. præsumpt. 4. n.19. & præs. 216. num.13.*

6 Tertiò metus iostus inducitur ob periculum mortis, aot corporis cruciatum, *l. interpositas, C. de transaction. cap. cum dilecta, cap. perlatum, de his, quæ vi, cap. consultationi in fin de sponsalib l.7. tit.33. part.7.* Alex. *cons.99. incip. in casu, n.3 vers. & infra, lib.3. & cons.156. n.5. lib.6.* Dec. *cons.96. n.15. & 16 lib.1.* Hercul. *de caution. de non offenden. c.1. n.11.* vbi de flagellis, Mascard. *d. concl 1051 n.18.* Menoch. *de arbitr. casu 135. num.5.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 18. n.6.* Card. Tusch. *d. litera M. concl.215. n.7. 9. 14. & 30. & concl. 217. n.1. & 1. & concl. 223. n.44.* Sanch. *de matrim. lib.4. disp.5. num.4.*

7 Quartò ex terrore armorum, licèt portans arma eis non vtatur, Alexand. *in consil.156. incip. Viso processu, n.4. vers. tertiò præsuppono, lib.5. & cons.98. n.4. & 5. lib.3.* Gregor. per text. *ibi l.15. tit.2. p.4.* Gutier. *cons.16. n.8.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 17. n.16.* Mascard. *dict. concl. 1051. n.49.* Menoch. *d. lib.3 præsumpt. 4. n.9.* Ioseph. Ludou. *d. decis. 18. à n.1.* Card. Tusch. *d. lit. M. concl. 115. num.6. & concl. 216. num 4.* Sanch *d. disp.5. num. 5.* & multò magis ex insultu cum armis, Menoch. *d. præsumpt. 4. num. 8.* Card. Tusch. *d. concl. 215. num. 5.*

Quintò ex amissione omnium bonorum, vt per 8
Doctores citatos *ad c.2. n.2. de iis, quæ vi*, & *ibi* citatis adde Hercul. *de caut. de non offendendo, c.1. n 13. vers. timor amissionis bonorum*, Sebast. Medices *de casibus fortuitis, p.1. q 7. n.7. vers. quintò modo probatur*, Couar. *de sponsalib. p.2. c.3. §.4. n.18.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p 4 collect. 943. illat. 1.* Mar. Anton. *var resolut. lib.1. resol.1. n.10.* Card. Tusch. *d lit. M. concl. 115. n.5. & conclus. 217. n 8. & 9.* Vel vbi agitur de perdendo ma- 9
gnum lucrom, vel de incurrendo graue damnum in rebus propriis, *l. fin. §. si fænerator, ff. de eo, quod metus causa*, Medices *d. c. 7. n. 7. vers. decimo timor lucri*, Sanch. *d. lib. 4. disp. 5. à n.27.*

Sextò ob periculum, & timorem verecundiæ, & 10
amissionis honoris, quem morti æquiparari communiter tradiderunt Doctores *in d. l. interpositas*, vbi Ioan. Sichard. *n.5.* apud Castellanos *l. 7. tit. 33. p. 7.* Sebast. Medices *d. n.7 vers. septimo colligitur*, Sarnien. *select. lib.2. c.11. n. 51. vers. præterea*, Decian. *cons. 1. n.134. & seqq. vers. non obstat, lib. 3.* Mascard. *d. concl. 1051. n.53* Seraphin. *de priuilegiis iuram. priuil. 29. n.2.* Card. Tusch. *d. lit. M concl. 215. n.13 & concl. 216. n.19.* Sanch. *d. disp. 15. n.11.* vbi ampliat etiam in eo, qoi timet de viro dicace, & contumelioso, solitóque verba detractoria in alterius dedecus proferre, & *n.12.* de stupro commonicato tam in viro, quàm in muliere, etiam vidna, & *n.13. cum seqq.* tenet ob infamiam ioduci metum iustum, siue infamia sit iuris, siue facti, cui tamen occurri non possit, & dummodo sit grauis.

Septimò ex minis, qoando sunt illatæ à persona 11
potente, & solita minas exequi, aliàs secus, Flamin. *de resignat. lib.13. q.1. n. 123. cum seqq.* Decian. *consil.18. n.127. lib.1.* Sebast. Medic. *d q.7. n 67.* Hercul. *d c.1. n.11. vers. minæ*, Mascard. *d. concl. 1051. à n.18.* Menoch. *d. cons 136. n.11. & d. præsumpt. 126. n.14. & 25.* Cardin. Tusch. *d. lit. M. conclus 215. n.10. 12. & 17. & concl. 217. n.4. & 16. & 17.* Sanch. *lib.4 disp.1. n.19. & 20.*

Octauò ex importunis precibos, assiduisque sol- 12
licitationibus, petitionibus, & molestiis, eorum præsertim, qui iubere possunt, aut potentes sunt, *lib.1. §.2.* & *ibi* notaot omnes *ff. de seruo corrupto*, Medices *d. q. 7. n. 7. vers. vigesimo secundo arguitur*, Dec. *cons.65. n.2. lib.1.* Card. Tusch. *lit. M. d. concl. 217. n.22. & lit. P. concl. 321. & concl. 484.* Sanch. *d. lib.4. disp.7. num.4.*

Nonò ex comminatione excommunicationis, 13
intelligendo prout dixi *ad c.4. n. 3. de iis, quæ vi*, & *ibi* citatis adde Aloys. Ricc. *in collect. decisionum, p.4. collect 843. vers. infero tertio*, Card. Tusch. *d. lit. M. concl. 216. n.18.* & Sanch. *d. lib.4. disp. 5. num.17. vers. tandem.*

Decimò ex carceratione alicuius, Medices *d q 7.* 14
num.7. vers. secundo per carcerationem, Matiens. *in rubr. tit.1. gloss.1. num.189. lib. 5. nouæ recopil.* Mascard. *d. concl. 1051. à num. 30.* Card. Tusch. *d. lit. M concl. 217. num.5 & à num.12. & concl. 221. num.16. à num 24. & conclus. 222. num.3. & conclus. 223. à num. 34.* Aloys. Ricc. *d. collect. 943. vers. infero quinto*, Sanch. *d. lib.4.*

disp.5.n 9. vbi declarat hoc procedere in metu carce-
ris diuturni, & de vinculis atrocibus.

Vndecimò ex periculo amittendi libertatem per
15 ea, quæ Medices *d.q.7.n.7.vers.decimonono*, Sanch.*d.*
lib. 4. disp.5. n.6. cum seqq. vbi *n.8* idem dicit de ti-
more grauis exilij, & *num.* 10. de timore amissionis
status.

Duodecimò metus reuerentialis præcedentibus
16 minis, aut verberibus est iustus metus, caditque in
constantem virum, vt docent Doctores citati *ad c.4.*
n.4 de vi, qua vi.

Coram iudice à quo, &c.] Notatur ad hoc quòd re-
17 gulariter appellatio debet fieri coram iudice a quo,
aliàs est nulla, atque effectum suspensiuum, atque
deuolutiuum non operatur, vt per Innoc. *in fine*,
Franch.*vers.in gloss.2. sub n.17.in præsenti*, Specul. *sub*
hoc tit.6 qualiter, n.8. Socin.*consil.45.n.1.lib* 1 Gutier.
pract.lib.1.q.101. Scacc. *d q.6.n.1 cum seqq* Rot.apud
Farin.*decis.196.n.3.p.2.recent.* vide supra *ad cap.vt de-*
bitus 59.hoc tit.

Vel si habere ipsius copiam nequiueris, &c.] Notatur
18 ad hoc quòd appellatio coram honestis viris non
valet, si non constat de metu, vel absentia Iudicis à
19 quo, vt per Steph Gratian.*discept. forens.c.*·o & ideo
pars iustè timens de iudice, potest appellare coram
probis viris, licèt adsit iudex, Surd. *consil.228.n.15*
Scacc.*d.q.6.n.11.*

In præsentia bonorum virorum, &c.] Notatur ad hoc
20 quod si iudicis à quo, vel saltem iudicis ad quem co-
pia haberi non possit coram honestis viris regulari-
ter appellari potest, vt per Cassad *decis.3. sub hoc tit.*
Capel.Thulos.*decis.28.* Hercul. *de attent.c.24. num.6.*
Afflict.*dec.50.* Auiles *ad c.2.* Prætor.*in gloss.verbo nun-*
quam, n.5. Octauian.*lib 7.c.3.n.27.* Suar.*in pract.tom.1.*
p.6.in proœm.n.53 Aloys. Ricc.*in collect. decis p.4.col-*
lect. 1355. vel aduertit multa concurrere debere, vt
hæc conclusio procedat, primo iustam causam quo-
minus coram iudice appellare nequit, Capel. Tho-
los.*dec 5*·*0.* Costa *d remed 60. n.4.* Secundò quod ta-
lis protestatio, seu appellatio intimetur iudici, &
parti, quoad effectum scilicet attentatorum, Rot.
dec. 38. sub hoc tit.in nouis, Lap. *alleg. 39 n. 3. & 10.*
Costa *d remed.60.n.5. versic 4* Mynsing. *cent.4. obser-*
uat. 44. Tertiò quod talis honesta persona, coram
qua appellatur, non sit aliàs inhabilis, putà si esset
excommunicatus, quia tunc non posset dici vir ho-
nestus, Menoch. *d.arbitr.casu* 69. Quartò quod talis
appellatio contineat iustas causas. Quintò, quod non
faciant decreta, quæ spectent ad iudices, prout sunt
admittere appellationem si, & in quantum, literas
citatorias, atque inhibitatorias committere, vt per
Marc.Anton.de Amatis *dec.*100. Et nota quod saltem
vna persona honesta adhiberi debet coram testibus,
& notario, vt ex aliis aduertit Ioan. Baptista Costa
d.remed 60 vers.tertio.

Bonorum] Ergo non sufficit fieri coram vno, vt
21 per Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo, susceperit filios,*
n. 229. Sed contrarium verius, dummodo id ipsum
per legitimum testium numerum comprobetur, ita
Abb. *hic n.3.* Butr. ·4· Dec.4. Marant. *de ordine iudic.*
cap.de appellat.n.133.in fine, Auil.*vbi sup.à n.4.* Granar.
ad Ostan.lib 7.c 3.n.68. & dicit Sigism. Scacc. *d.q.6.*
22 *n. 23.* quod honesti viri, coram quibus appellatur,
debent esse duo, vel saltem vnus honestus vir, no-
tarius, & testes, & *n.24.* nunquid sufficiat vnus, &
notarius, & *n.25.26.& 27.* qui appellauit coram ho-
nesta persona, eo quia non inuenerit iudicem, an
si iudex redierit teneatur redire ad appellandum co-
ram eo, & *n. 27. versic. confirmatur secundo*, quod si
quis appellauerit coram honestis viris propter me-
tum, & postea cessit metus, tamen non tenetur
iterum appellare coram iudice. Boni viri qui dican-
tur, iudicis arbitrio relinquitur, ex Menoch. *de ar-*
bitrar.casu 69.n.9.

Dummodo infra tempus, &c.] Notatur ad hoc quòd
protestatio huiusmodi omnino facienda intra tem-
pus à iure concessum ad appellandum, vt per Nauar.
in cap.cum contingat 6.causa nullit.n.10. Soar.*d. p.6. in*
proœm.n.53.

Protestatione super hoc proposita.] In ista protesta- 23
tione requiruntur tria. Primum, quòd fiat tempore
congruo id est, infra decem dies. Secundùm, quòd
fiat publicè, id est, coram publicis personis, aut co-
ram iudice cuiusque fori. Tertium, quod contineat
causas metus, ita Scaccia *d. quæst 6. num* 1·. & ite-
rum *quæst.* 12 *num.* 167 quod protestatio coram ho-
nestis viris, &c. debet fieri infra decem dies, &
num. 168. quod impeditus appellare debet prote- 24
stari, & *quæst.* 15. *à num.* 181 an, & quando ap- 25
pellans impeditus ad euitandam desertionem cau-
sæ appellationis debeat protestari, & sæpiùs pro-
testari.

Notatur ad hoc quod impeditus comparere pro- 26
pter impedimentum iustum tenetur protestari, vt
per Cald.Pereira *de renouat. emphyt. quæst.6. num.15.*
quia deficiente persona, cum qua actus debuit geri,
necessaria est protestatio, vt per Tiraq. *de retract.*
tit 1.§.9 gloss.3.n.21.& 22. vbi *n.23.* quod sufficit se-
mel protestari.

Illud in materia appellationum vulgare est appel- 27
latione pendente nihil esse innouandum, de quo
extat titulus *ff. nil nouari appellatione pendente*, &
probant *l.appellatione, C.hoc tit.* & apud nostros Lu-
sitanos Ordinar. Reg.*lib.1.tit.73.* & apud Castellanos
l.26.tit. 23.part.3 vbi *gloss. 5. & l. 27. vbi gloss. 8. in*
princip. eod.tit. & part. Duen. *reg.42.* Bernard. *reg.37.*
Guid. Papæ *decis. 213. num.6. & decis. 426. num.21.*
Cardos.*in praxi iudicum, verbo, appellatio, n.7.* Brun.
à Sole *in locis communib. eod. verbo 31.* Marant. *de or-*
dine iudic. p. 46. princ.quæst. 2. n.171.cum seqq Donat.
à Fina *tom.2. commun. opin. lib.7. tit.21.n.80.pag.306.*
Cott. *in memorab. verbo, appellatione pendente, vel in-*
terposita, Menoch.*vsufreq.cap.40.n.21.* Surd.*de aliment.*
tit.8. priuil.10.num 2. & priuil. 60. n.18. Cald. Pereira
in l. si curatorem, verbo, per quod, n.35.& de nominat.
q.5.n.25. Modern.*de cognitione per viam violentiæ, gl.6.*
n. 5. Mendez à Castro *in praxi Lusitana, lib. 2. c.11.*
à num.16 Et procedit quantumcunque notorium sit
friuolè, & iniustè appellatum fuisse, D Barbos.*in l.*
si de vi, num. 144 ff. de iudic. Potest tamen iudex à 28
quo innouare quando tendit ad faciliorem exitum
appellationis, vt per Steph. Gratian. *discept. forens.*
c.155.n.41.

De materia attentatorum ex professo tractauit 29
Robert. Lancelot. & latè agunt Menoch. *remed. 17.*
recup. num 24.cum seqq. Meneh.*vsufreq.cap.27.* Viuian.
tom.2. commun. opin. lib 7. tit. 21. num. 182. cum seqq.
Sebast.Næui.*ad l.ei cmns 5. ff de appellat.recip* Steph.
Grat. *Marchia decis. 70.* Valasc. *consult. 156.* Cabed.
Lusit decis.120.p.3. Attentans ius, iudicem, & partem 30
offendere dicitur, Rot.*decis.235.n.1.* apud Farin. *p 1.*
recent.

Attentatum non dicitur nisi lite, vel appellatio- 31
ne pendente, vide Rot. Bononien. *decis 76.num. 1.*
Valasc. *consil. 91. in princip.* Cabed. *d decis. 120. n. 5.*
Intellige vbi appellatio interposita est in casibus in
quibus non licèt appellare, quia attentata cessant
appellatione cessante. Lancelot. *de attent.part.2 c 12.*
limit. 25.à num. 1. Ruland. *consil. 77. num. 20. lib. 2.*
Rot.Bononien. *dec.76.num.1. diuers.* Surd. *decis. 160.*
num.54.

num. 54. Rot.Rom. decis. 183 sub num. 3. in fin. part 2.
recent. & fuit dictum in Taruisina feudi 15. Ianuar.
1624. coram Remboldo, idem est quando appellatio
fuerit nulla, Rot. decis. 75. de appell. in antiq. Sic etiam
attentatum non dicitur vbi lis non est, vt per Rot.
apud Farinac. decis. 693. num. 1. in 1. collect. nouiss. nec
quando quis possidet ante litem motam, Lancel. de
attent. lite pendente, cap 4. declar. 4. num. 55. & limit. 1.
num. 100. aliàs num. 78. Anton. Monach. Bononien.
32 de is. 30. num. 9 & num 22. dicit quod attentata non
dantur in iudicio summariissimo possessorio reti-
nendæ, & num. 23. quod remedium attentatorum
non habet locum nisi post litem contestatam fuerit
33 innouatum. Nec etiam dicitur attentare ille, qui
vtitur possessione, qua antea vtebatur, Bertrand.
consil. 137. num 3. lib. 5. Menoch. remed. 17. recuper.
num. 49. & 50. Lancelot. de attent. part. 2. cap. 4. limit. 1.
à num. 2. Flamin. de resignationib. lib. 2. quæst. 3. num 72.
& num. 29. Valasc. consult. 156. num. 6. continuans
enim non videtur attentare, Flamin. d. q. 3. num. 29.
Mascard. de probat. conclus. 148. Flores de Mena var.
lib. 1. quæst. 10. num. 67. Lancelot. d. part 2. in præfat.
à num. 48 & limit. 26. & part. 3. cap. 24. quæst. 20. Surd.
decis. 26. n. 13. & decis. 45. n. 79. Rot apud Farin. decis.
693 n. 3. in 1 collect. nouissimarum, aliàs p. 4. diuers. &
decis. 411. num. 3. part. 2. recent. Marc. Anton. de
Amatis Marchia decis. 30. num. 12. Anton. Monach.
34 d. decis 30. num. 3. Buratt. decis. 424. num. 2 & 9. Cessat
etiam attentati reuocatio, vbi notoriè constat spo-
liatum non habere ius, Cabed. Lusitan. decis. p. 2.
decis. 15. num. 18. & ita vbi notoriè constat de bono
iure attentantis per confessionem partis, vel per
rem iudicatam attentatorum purgationi locum non
esse censuit Rot. apud Farin. decis. 681. num 3. part. 1.
recent.

35 Tertius non dicitur attentare nec potest contra
eum remedio attentatorum vti, Lancelot. p. 1. c. 3.
n. 4. cum seqq Menoch. remed. 17. recup. n. 44. Put. dec. 74.
p. 2. in antiq. Flamin. de resignat. lib. 1. q 16. num. 44.
Bernard. Græuæ. ad pract. Camera Imper. lib. 1. concl. 71.
consid. 1. & Cabed. d. p. 1. decis. 110. n. 14. & 18 Se-
raphin dec. 582. num. 7 Mantic. decis. 321. num. 15. li-
mita quando tertius habet causam ab attentante, quia
tunc & ipse dicitur attentare. Cæsar. de Grass. de-
cis. 6. num. 9. & 22. de causa possess. Afflict decis. 354.
num 21. & fuit dictum in Camerinen. iurispatron. 15.
Nouembr. 1599. coram Cardin. Sacrato, & in Placen-
tina capellania 31. Maij 1604. coram Card. Pamphil.
Burat. dec. 406 n. 2.

36 Procurator sicut absque speciali mandato non po-
test accusare attentata, Rot. decis. 705. n. 4. apud Farin.
p 1. recent. & dec. 562. n. 3. p. 1. etiam recent. ita non po-
test ea purgare nisi ad id habeat legitimum & suffi-
ciens mandatum, Lancel. de attent. c. 29. n. 30. Gre-
gor. XV. dec. 486. n. 19. Rot. dec. 722. ad fin. lib. 3. p. 5.
diuers. Et vt mandatum dicatur sufficiens debet esse
speciale, quod dicitur tale, quando est ad renuntian-
dum attentatis, nec est necessarium ad renuntiandum
talibus, & talibus attentatis, vt dixit Rot. in paduana
sedilium 28. Aprilis 1617. coram Card Sacrato, Prin-
ceps nunquam dicitur attentare, Rot. dec. 293. n. 11.
37 p. 1 recent ac proinde attentatum non dicitur quod
fuit factum lite, vel appellatione pendente auctori-
tate Apostol. ead. Rot. decis. 411. n. 2. apud Farin. p. 2.
recent.

38 Attentata in primis, & ante omnia sunt reuocan-
39 da, Rot. dec. 235. n. 1 p. 1. recent. vbi ampliat etiam
quod eorum reuocatio sit commissa arbitrio Rotæ,
nisi ex causa; & non dicuntur purgata nisi etiam
reficiantur damna, & interesse, ead. Rot. d. p. 1. de-
cis. 723. n. 2 & possunt purgari per cessionem, & re-
nuntiationem iudicialem. Seraph. dec. 864. Canaler.
dec. 138. n. 1. Rot. in Barchinonen. Parochialis 27. Martij
1612. coram Card. Sacrato, dummodo cessio sit li-
bera, non autem conditionalis, quia aliàs non cen-
sentur plenè purgata Lancel. de attent. p. 3. c. 29. n. 31.
Gregor. XV. dec. 486. n. 14. & 15. Rota dec. 371. n. 1.
coram Reuerend. D. meo Coccino inter eius impres-
sas. Et reuocari possunt quandoque ordinario reme- 40
dio, quandoque extraordinario iudicis officio, ead.
Rot. d. part. 1. dec. 319. num. 2. illius scilicet, cuius
maiestas læsa fuit ob spretum inhibitionis, eadem
Rot. d. p. 1. dec. 264 n. 3. in fin. & p. 2. etiam recent decis.
592. n. 2. & 3. vbi quod attentatorum reuocatio debet 41
peti coram iudice appellationis, cuius fuit læsa ma-
iestas, nec per alium fieri potest, etiam stante com-
missione cum facultate reuocandi attentata, quia in-
telligitur prout de iure, & sic nonnisi per iudicem
appellationis. Exceptio excommunicationis ob re-
cursus ad iudices laicos non obstat petenti reuoca-
tionem attentatorum. Lancel. de attent. p 2. c. 11. am-
pliat. 13. & p. 3. c 24. q 3. n 10. Magon. Lucen. decis. 71.
in princ. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. n. 239.
Ricc. de iure person. extra gremium Eccles. exist. lib. 4.
c. 32. n 21. & n. 12. subdit quod cùm hæc materia in
facti contingentia fuisset in Rota ventilata in vna
Conchen Archipresbyteratus 14. Nouembris 1605. coram
bon. mem. Penia resolutum fuit attentata reuocanda
esse ad instantiam excommunicati, non quidem iu-
re actionis, sed iudicis officio. Illud aduertere opor-
tet quod quamvis regulariter gesta pendente termi-
no ad appellandum sint attentata, ac proinde reuo-
canda; quando tamen appellatio non interponitur
inter eundem terminum, non dicuntur attentata.
Lancel. d. p 2. c. 11. n. 42. licèt autem non reuocentur
ex priuilegio attentatorum, reuocantur saltem per
viam nullitatis. Seraphin. dec. 406 n. 3. Rot. dec. 598.
n. 1. & dec. 618. n. 2. p. 1. recent. & decis. 406. n. 2. p. 1.
diuers. Greg. decis 02. n. 8. & decis. 336. n. 4. vbi addens
n. 6. & fuit dictum in Piscien. beneficij 20. Maij 1628.
coram R.P.D. Vbaldo iuniori.

Attentatis renuntiasse videtur, qui passus fuit pro- 42
nuntiari super iustitia sententiæ, Rot. apud Farinac.
decis. 586. n. 4. p. 2. recent. & intelligit procedere, vbi
quis priùs opposuit de attentatis, & postea passus
fuit cognosci de bono iure, & ibi decis. 592. n. 4. &
decis. 79. n 2. quod attentatorum priuilegio renuntia-
tum censetur, quando attentans fuit admissus ad pro-
bandum bonum ius, & illud probauit, intelligendo
prout ibi. Attentatorum tamen iuri quæsito per de-
sertionem renuntiasse quem non præsumi, dicit
Mascard. de probat. concl 148. n. 18.

Et quod gesta post appellationem, & inhibitionis 43
præsentationem sint attentata, & vti talia per iudi-
cem ex officio reuocari possint, licèt pars appellatio-
ni expressè, vel tacitè renuntiauerit, tenent Rot. de-
cis. 235. n. 7. p. 1. & dec. 79. n. 2. p. 2. recent. & in Barchi-
nonen. beneficij S. Mariæ 15. Martij 1620. coram bon.
mem. Patriarcha Manzanedo, in qua attentata decla-
rata fuit sententia lata post præsentatam iudici inhi-
bitionē, licet pars postea corā eodem iudice compa-
ruerit, quo casu tacite appellationi, & inhibitioni re-
nuntiasse videtur, Anton. Gabr. commun. tit. de appell.
concl. 2. n. 1. Scacc. in tract. de appell. q. 17. limit. 2. n. 14. &
fuit dictum in Ferrarien. decimarum 28 Ian. 1621. co-
ram bonæ mem. Vbaldo sen. refert Farrent. in annot.
ad decis. 406. Buratti lit. A.

De Clericis peregrinantibus.

Tit. XXIX.

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarel. Bellam. Anchar. Bal. Butr. Panorm. Ioan. de Londris *in breuiario Sanctorum Canonum, fol.* 172. *verso*, Mart. Mesn. *in epitome Decret. fol* 81. *vers.* Petr. de Raven. *in compend. iuris Canon.* Dan. Venat. *in analysi methodic. iuris Pontif. pag.* 354 Goffred. & Host. *in sum. huius tit.* Alex. Cassan. & Anastas. Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret. sub hoc tit.* noue Barth. Carthag. *in exposit. tit. iuris Canon.* sub eodem.

De peregrinis aliqua scripserunt Fusch. *de visitat. lib.* 2. *c* 22. Mar. Alter. *de censuris tom.* 1. *lib.* 5. *disp.* 11. *cap.* 3. & 4.

SVMMARIVM.

1 *Peregrinationis causa accedentes ad Sedem Apost. sub eius protectione consistunt, & contra eos nihil est innouandum.*

2 *Itineris arreptio, quæ fit ad Papam ante cœptam causam suspendit iurisdictionem inferioris.*

3 *Exceptio an concessa censeatur ex receptione sub Apost. protectione, remissiuè.*

Cap. Conquerente, vni. *Cœlest. III.*

1 QVi accedunt ad Sedem Apostol. ipsi cum rebus suis sunt securi sub eius protectione, & si quid eorum durante itinere ablatum fuerit, est illis restituendum, quia contra peregrinantem ad Sedem Apost. nihil est innouandum Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Zabar. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Vivian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 461. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 349. remissiuè Ximen. *in concord. p.* 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.* 2. *Decretal. lib.* 2. *tit.* 20. *cap.* 1.

2 Notatur hic text. ad hoc quòd itineris arreptio, quæ fit ad Papam ante cœptam causam, suspendit iurisdictionem inferioris, siue sit Ordinarius, siue delegatus, & tuetur Papa itinerantem, vt per Mil. *in repert. verbo, appellationis vim obtinet, n.* 2. Sigismund. Scacc. *de appell. q.* 6 *n.* 44.

3 *Esse sub Apost. protectione.*] An concessa ex hoc sit exemptio, vide Dec. *cons.* 152. Anton. de Prat. *de iurisdict. Episcop. c.* 2. *n.* 1. Erasm. à Cochier. *de iurisd. Ordinarij in exemptos, p* 1. *q.* 9. *n.* 3 & quæ dixi *ad cap. recepimus, n.* 7. & 8. *de priuileg. pag.* 359.

De Confirmatione vtili, vel inutili.

Tit. XXX.

SVMMARIVM.

1 *Doctores referuntur super hac rubr. scribentes.*

2 *Confirmationis materiam qui tractent, citantur.*

3 Confirmare *idem significat quod simul firmare, seu stabilire.*

4 *Confirmatio multipliciter accipitur.*

5 *Confirmatio in genere sumpta definitur vt sit iuris quocunque modo quæsiti per legitimum superiorem facta corroboratio.*

6 *Confirmatio in forma communi dicitur quando superior non præcedente causa cognitione actum ab inferioribus gestum confirmat.*

7 *Confirmatio ex certa scientia dicitur quando fit cum perfecta notitia totius negotij, & omnium eius circumstantiarum.*

8 *Confirmatio in forma communi in nonnullis conuenit & in aliis differt ab alia ex certa scientia.*

SVper hanc rubr. scripserunt Zabarell, 1
Bellam. Anchar. Dec. Bald. Bero. Butr.
Panorm. Ioan. de Londris *in breuiario sanctorum Canonum, fol.* 173 Martin.
Mesnart. *in epitome Decret. fol* 92. *verso*,
Petr. de Rauenna *in compend. iuris Canon.* Dan. Venat.
in analysi methodica iuris Pontif pag. 355. Goffred. &
Host. *in summ. huius tit.* Alexand. Cassan. & Anastas.
Germon. *in paratitlis ad quinque libros Decret.* Barthol.
Carthag. *in exposit. titulorum iuris Canonici*, nouissimè
Ioan. Honor. *lib.* 2. *summ. in Decretal.* omnes *sub hac rubr.*

De materia tit. vide Cottam *in memorab. verbo, con-*
firmatio, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. 2
concl 1. Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis.* 15. & 93. Cabed.
Lusit decis. 1. *p.* 2.

Confirmare, quod idem significat ac simul firmare,
seu stabilire, iuxta ea, quæ de dictione coniuncto 3
verbo simplici aduertit Val. *lib.* 6 *elegant. c.* 92 Abb.
in cap. dudum, n. 11. *de decim* in iure multipliciter
accipitur, aliquando idem significat quod approba-
re, seu innouare, in quo sensu loquitur *c.* 1. *in princ.*
de locato, c. 1 *de treuga & pace*, vbi gloss. *verbo confir-*
met; aliquando significat potestatem beneficij, seu
canonicam institutionem, per quam electus ad be- 4
neficium confirmatur, Episcopaléque vinculum
contrahit cum Ecclesia, in qua confirmatur, *cap.*
postquam 3. *cap. nosti*, 9 iuncta gloss. *verbo confirmata c.*
transmissam, 10. ibi, *electionis tua confirmationem, cap.*
qualiter 17. vbi gloss. *de elect.* notant Gom. *in reg. de*
triennali possess. gloss. 18. *vers. ego etiam.* Rebuff. *in praxi*
benefic tit. de deuolut. n. 8. Syluest. *in summ. verbo confir-*
matio humana, per tot. Nonnunquam confirmatio ac-
cipitur pro sacramento Confirmationis, de quo *in*
c quanto, de consuet & aliqua dixi *de officio & potest.*
Episcopi, q. 1. *alleg...* Interdum propriè accipitur con-
firmatio, prout importat actum superioris, siue per
viam legis, siue per aliam disputationem corrobora-
tam, illaque ab inferioribus geruntur, siue in iudicio,
siue extra, & in hoc sésu loquitur hic titulus per tot.
& definitur confirmatio in genere sumpta, vt sit *iuris*
quocunque modo quæsiti per legitimum superiorem facta 5
corroboratio, loco generis opponitur *corroboratio*, quæ
latissimè patet, adieci *iuris quocunque modo quæsiti*, vt
comprehenderem vtramque confirmationis speciem
tam in forma communi, quàm ex certa scientia, de
qua *infra*, cùm vtraque ius quæsitum corroboret, il-
la ius quæsitum legitimè, hæc nulliter & de facto.
Adieci deinde, *per legitimum superiorem*, tum vt signi-
ficarem propriam confirmationem esse actum legi-
timi superioris, tum vt excluderem illas, quæ à pri-
uatis personis geruntur, quæ magis approbationes,
quàm confirmationes dici possunt, vt per Bart. *in l. si*
expressim 17. *ff. de appellat* Abb. *in cap. ea quæ, n* 4.
de re iud. Definitio hæc est de mente Bart. *d. num.* 17.
Abb.

Abb. *in c. 1 n. 5. de treuga & pace*, *& in c. 1. n. 6. hoc tit.* Castald. *de Imper. q. 67. n. 5. & q. 5. n. 4.* Auiles *ad edicta Praetor. c. 17. n. 15.* Gutier. *cons. 11 n. 5.*

6 Confirmatio autem iuxta vltimam speciem considerata in duplici reperitur discrimine, quædam enim simpliciter confirmatio dicitur, scilicet in forma communi, & ita in dubio intelligitur, iuxta dicta *ad c. 2. hoc tit.* veluti cum superior non præcedente causæ cognitione actum ab inferioribus gestum confirmat, de hac loquitur *cap. examinata 3. hoc tit. cap quia diuersitatem, in princ. de concess. prabend. c. 6.* vbi *gloss. 2. ne sede vacante, cap. ex parte 12.* iuncta gloss. *verbo, confirmat, de constit. c. quia interuenionis 19. de priuil.* de qua egi latè ad *cap. cum dilecta 4. n. 66. & ex n. 17. vsque*
7 *ad 23.* Alia verò dicitur confirmatio ex certa scientia, quando scilicet fit cum perfecta notitia totius negotij, & omnium eius circunstantiarum, veluti quando tenor totius priuilegij, aut instrumenti inseritur in ipsa confirmatione, de hac loquitur *c. 1. cap. veniens, de transact. cap. pen. hoc tit. Clem. 1. de iudic.* vide quæ latè dixi ad *d. cap. dilecta n. 13. cum seqq.*

8 Vtraque autem confirmatio in nonnullis conuenit, in aliis verò differt. Conueniunt namque huiusmodi confirmationes in eo quòd per vtramque tribuitur auctoritas & robur actui, qui confirmatur *quia nesciat, 16. dist.* gloss. *verbo communi in d. cap quia diuersitatem*, Abb. *in cap ea quae n. 4. de re iudic* Vital. *in tract. claus. in claus. supplentes.* Item in eo conueniunt, quia per vtramque tribuitur vsucapiendi conditio, ita se in causa ardua consuluisse affirmat Bertachin. *de Episcopo, §. vlt. n. 4.* Molin. *de primog. lib. 1 c 6. n. 54. & c. 7. n. 11.* cum aliis citatis ad *cap cum dilecta n. 23. hoc tit.* Differunt autem in eo quòd confirmatio in forma communi actui aliàs nullo non tribuit validitatem, text. sic necessariò intelligendus *in cap. examinata 7.* vbi *gloss. 2.* Abb. & Dec. *n 2* Bero. *26.* & omnes *infr. hoc tit. cap. ex parte 12. de constit. c. 2 ne sede vacante*, Doctores citati ad *cum dilecta n. 21.* Confirmatio verò ex certa scientia actum quamvis nullum firmum facit, & validum, *c. 1. de transact.* gloss. *verbo ab Ecclesia in cap. Ecclesia S. Mariae, de constit.* gloss. *verbo confirmatum, post med. in cap cum accessissent, eod. tit.* Panin. *de offic. & potest. Capituli sede vacante, p. 6. q 8. n 62* Petr. de Vbaldis *de collect. n. 44.* Laudens. *de Principib. q. 490* Petr. de Biaxio *de elect. p. 3. c. 44 ex n. 10.* Gutier. *cons. 11. ex n. 5.* cum aliis per me adductis ad *d. cap. cum dilecta, ex n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex inferior cognoscere non potest de re scienter confirmata per Papam nisi confirmatio non tenuerit, vt quia subreptitia, vel de re litigiosa.*
2 *Litigiosa res est de cuius dominio causa mouetur inter priorem, & possessorem iudiciaria conuentione.*
3 *Litigiosa res dicitur quando pendet lis super quasi dominio directo, vel vtili.*
4 *Litigiosa res dicitur quando pendet lis super vsufructu.*
5 *Controuersia super possessione orta non facit rem litigiosam.*
6 *Possessio ipsa, super qua lis pendet, efficitur litigiosa, ac proinde in alium transferri non potest.*
7 *Litigiosi vitium non inducitur in summarissimo possessorio.*
8 *Litigiosa res alienari non potest, & si alienetur, alienatio est nulla.*
9 *Donatio rei litigiosa, non valet.*
10 *Obligari, aut hypothecari non potest res litigiosa.*
11 *Permutationis titulo non potest res litigiosa in alium transferri.*
12 *Litigiosa res alienari non potest etiam fauore piæ causa.*
13 *Pœna vidend... res litigiosas an habeant locum in Ecclesia, remissiuè.*
14 *Alienatio rei litigiosa facta à fisco inualida est.*
15 *Litigiosa res mobiles alienari non potest nisi sit tempore peritura.*
16 *Actio, quam quis ad rem litigiosam habet, cedi non potest.*
17 *Litigiosa res in personam etiam coniunctam alienari non potest.*
18 *Alienatio ex causa necessaria rei litigiosa fieri potest.*
19 *Alienatio ex causa necessaria qua dicatur, ostenditur.*
20 *Alienatio rei litigiosa de licentia iudicis valet.*
21 *Dotis causa alienatio rei litigiosa valet.*
22 *Donationis ante nuptias ex causa alienatio rei litigiosa valet.*
23 *Diuisionis ex causa facta alienatio rei litigiosa valida est.*
24 *Transactionis ex causa facta alienatio rei litigiosa valet, dummodo transactio facta fuerit bona fide.*
25 *Litigiosi vitium nocet litigantibus, non autem extraneis.*
26 *Alienans rem litigiosam ante traditam possessionem non incurrit pœnas.*
27 *Locatio rei litigiosa facta ad modicum tempus est valida, secus ad longum.*
28 *Litigiosi vitium cadit in beneficiis Ecclesiasticis.*
29 *Beneficium litigiosum, super quo pendet lis, resignari non potest.*
30 *Beneficium dicitur litigiosum ex commissione causa appellationis, & citatione cum inhibitione, & illius exequutione.*
31 *Beneficium dicitur effectum litigiosum quando agitur de iure reali super collatione facta.*
32 *Litigiosi vitium non inducitur in causa beneficij in qua non principaliter agitur, cuius esset beneficium, sed tantum agitur de iure præsentandi inter patronos.*
33 *Litigiosi vitium tollitur per sententiam, quæ facit transitum in rem iudicatam, vel quando lis est finita per sententiam, & illius exequutionem.*
34 *Litigiosa res non efficitur quando lis super ea mota est iniusta, vel calumniosa, vel quando agens sine actione agit, nec ex processu nullo, aut cum falso procuratore facto, aut per pendentiam litis coram arbitris, vel per oppositionem sequestri.*
35 *Institutus, vel confirmatus à Papa in beneficio manuali, quod consueuit ad Abbatis nutum prouideri, si delictum priuatione dignum committat, tunc quantumcunque in perpetuum sit collatum beneficium poterit ab Abbate priuari illo.*

CAP. Si quis. I. *Alex. III.*

QVando res est litigiosa, & aliquis hoc tacito impetrat confirmationem à Papa, confirmatio non tenet, quia subreptitia, & iudex potest procedere in cognitione causæ. Sed si quando petiit confirmationem, pacificè rem possidebat, deinde oritur quæstio, tunc iudex non potest decernere, aut diffinire quæstionem sine mandato Sedis Apostolic.

Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Panorm. Decian. Franch. Mantua, Alex. de Neuo, Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontif. pag.* 362. Alagona *in compend. iuris Canon. pag.* 350. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord p.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. August. *collect. 1. Decret. lib* 2. *tit.* 21 *c.* 1. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. *p.* 44. *cap.* 10.

Dum text. iste & qui sequitur negans inferiori potestatem cognoscendi de causa confirmata, regulariter accipiendi sunt de quacunque confirmatione tam ex certa scientia in qua omnes conueniunt, quàm in forma communi (in qua maior est dubitatio.) Probatur, quia in dubio quoties lege, vel statuto, aut alia dispositione simpliciter fit mentio confirmationis, intelligenda est de confirmatione in forma communi, *gloss. pen. in l. ex verbis* 14 *C. de donat. inter virum, & vxor* Molin. *lib* 2. *de primogen. cap.* 7 *num* 9 cum alijs citatis ad *cap.* 2. *infr. hoc eod. tit.* sanè *in hoc text. & in cap. seqq.* simpliciter fit mentio confirmationis; ergo necessariò intra hæc intelligenda sunt loqui in confirmatione in forma communi, de qua maior est dubitatio. Deinde considera in his iuribus proponi regulam generalem cum duobus fallentiis; regula est quòd confirmatio quæcunque legitimi superioris impedit cognitionem inferioris circa actum confirmatum, nisi vel confirmatio subreptitia sit, vel nouum superiori in contrarium mandatum proponatur, tunc sic arguitur. Exceptio firmat regulam in contrarium, *c.* 2 *de coniug. seru.* cum aliis citatis per me *in tract. de Axiom. iuris vsufr. Axiom.* 85. *num.* 4. ergo extra casum subreptionis, & noui mandati regula est constituenda in contrarium in omni confirmatione, quòd impediat cognitionem inferioris circa actum confirmatum; quare ita docent *gloss. antepen. in cap vlt.* 11 *dist* verbo communi *in cap. quia diuersitatem, de concess. præbend.* vbi Imol. *num.* 19. suadeturque ex eo, quia vbi Pontifex, vel similis superior manum apponit, censetur ad se negotium auocare, ac subinde inferioribus auferre potestatem cognoscendi, argum. *cap. vt nostrum* 56. *de appell.* cum his quæ Gig. *de pension. q* 69. *num.* 1. Couat. *practic. c.* 9. *num.* 1 Vnde fit quòd si Pontifex beneficium aliàs ad inferioris prouisionem spectans alicui contulerit, eo ipso censetur inferioris potestatem reuocasse, Rip. *in cap cùm M num.* 194. *de constit.* Rebuff. *in repet l. quod iussit* 61. *de re iudic.* Iuuat *l* 2. *C. de veteri iure enucl.* ibi, *omnia nostra*, &c. *cap. si Apostolica, de præbend. in* 6. quorum argumento Roch. *de consuet. num.* 274. affirmat statutum confirmatum per Principem censeri constitutionem Principis quoad intentum, quamvis quoad alia non dicatur Papale, nec Regale, sed illius loci, vel communitatis, vt post Bald. & Felin. concludit Auiles ad *c.* 17. Prætor. *n.* 8. Igitur, &c. Ex quibus hæc opinio iure verior est & probabilior. Quamvis proprium esse & peculiare solius confirmationis ex certa scientia hunc producere effectum, ne inferior valeat intromittere circa causam confirmatam, minus bene existimauerint gloss. *verbo confirmatum, in cap. cum accessissent, de constit. gloss. vlt. in cap. ea quæ, de re iudic.* vbi Abb. *n.* 3 gloss. *verbo confirmatione, in cap. examinata gloss.* 2. *in c. venerabilis, infr. hoc tit gloss.* 1. *in cap* 2. *ne sede vacante*, Soar. *alleg.* 14 *n.* 2.

Intellige tamen supradicta non procedere in illis, quæ de nouo emergunt, & ab actu confirmato omnino separata poterit enim inferior non obstante quacunque confirmatione de illis cognitionem assumere; exemplum sit in possessore beneficij à Sede Apostol. confirmati, is enim si nouum crimen committat, accusari poterit, puniri & priuari ab inferiore, non obstante confirmatione, *gloss.* 2. *in cap. filium* 1. *q.* 1. communis, vt per Abb. *in cap. per tuas, num* 4. *de maior. & obed.* ostenditúrque ex eo, quia confirmatio ius quæsitum corroborat, ad illa autem, quæ de nouo accidunt, & separata sunt, non extenditur, neque ad incogitata, vt colligitur ex *c.* 5. *de renuntiat. cap. suggestum, de decim, d. cap. per tuas, iuncta reg. cap vlt. de Offic. Vicar lib.* 6.

In gloss. *Litigiosa*, ibi, *res litigiosa est, de cuius domi-* 2
nio causa mouetur inter petitorem, & possessorem iudicia-
ria conuentione Ita ad literam dicit text. *in auth. litigio-*
sa, C de litigiosis, & *ibi* ducent Butr. *in summario*, Bel-
lapert *vers. dicit enim*, Cyn. *n.* 1. Odofred. *n* 1. Bald. &
Salicet. *in summario*, Ioan. Sichar. *n* 1. etiam *in summa-*
rio, & num. 4. *vers. diximus de tempore*, Hostiens. *in*
cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 2. *ve lite pendente*, vbi Butr.
n. 10. Abb. *num.* 7. *vers. primo casu* Syluestr *in summa*
verbo, lis, n 5 *in princ.* Menoch. *cons.* 79 *n* 26. Cardin.
Tusch. *lit. L. concl* 386. *num.* 59. Amplia vt non so- 3
lùm litigiosa res dicatur, quando pendet lis super do-
minio, sed etiam quando pendet super quasi dominio
directo, vel vtili, secundùm gloss. *in d. auth. litigiosa,*
verbo, dominio, vbi ponit exemplum quando lis est
mota per publicianam actionem, vel per aliquam
vtilem rei vendicationem, & *ibi* ampliationem te-
nent Bellapert. *in vers. dicit enim*, Odofred. *n.* 1. *vers.*
& certè. Ioan Sichar. *n* 5 vbi propterea infert, quan-
do agitur ad feudum, vel ad emphyteusim. Hostiens.
in d. cap Ecclesia S. Mariæ, num. 2 *vers. & idem*, vbi
etiam Ioan. Andr. *n.* 10. *ad fin.* Butr. etiam *n* 10 Abb.
n 7. *vers primo casu*, Zabarell. *colum.* 1. *in fine, vers. sed*
quando agitur, Couar. *pract. cap.* 15. *num.* 6. Cardin.
Tusch. *d concl.* 386 *num.* 16. Amplia etiam vt proce- 4
dat quando super vsufructu lis pendet, putà per con-
fessoriam actionem. cùm tunc habeatur instar pro-
prietatis, secundùm glos. *d. verb dominio*, & post alios
Syluest. *d verbo, lis, n.* 5. *vers. & idem si agatur de parte*
dominij, Cardin. Tusch. *d. concl.* 386. *n.* 34.

In ead. gloss. ibi, *Et sic controuersia super possessio-* 5
ne orta facit rem litigiosam Ita Albert. *in d auth. liti-*
giosa, num 1. vbi Ioan. Sichar. *num* 2. Abb. *hic n.* 3.
Cassad. *decis* 6. *num.* 3. *de rescript.* Villalob. *communium*
opin. lit. L. num. 131. Mandos. *super reg de subrogandis*
colling. q 13. *num.* 4. Sarmien. *de triennali, q.* 53. *n.* 8.
Rebuff. *de pacificis possess. sub num.* 166. Ozasc. *Pedem.*
decis 144. *num* 10. Menoch. *de arbitrar. casu* 202. *n.* 17.
& 18 Lancel. *de attent. part.* 2 *cap.* 4. *num.* 491. *cum*
seqq Cardin. Tusch. *d. concl.* 386. *num* 31. vbi de com-
muni Verùm possessio ipsa, super qua lis pendet, ef- 6
ficitur litigiosa, ac proinde in alium transferri non
potest, Neuizan. *cons.* 10. *num.* 14 Aym. *cons.* 279. *n.* 3.
vers. pro supposito, Benintend. *Bononien. decis.* 48. *n.* 5.
Lancelot. *de attent. part.* 2. *cap.* 4 *in præfat num* 293.
Cardin. Tusch. *d. concl.* 386. *num.* 35. Aloys. Ricc. *p* 4.
collect. 817. *vers. limita tertiò.* Flamin. *de resignat. lib.* 2.
q 3 *num.* 52. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel* §. 7. *proœmiorum*
num. 29. quod intelligit Benintend. *d. decis.* 48. *num.* 10.
vers. ideo tertio loco, & *à n.* 12 quando ipsa sola pos-
sessio, quæ litigiosa est, in alium transfertur prin-
cipaliter, secus si transfertur accessoriè, & in con-
sequentiam rei non litigiosæ alienatæ. In summariis- 7
simo tamen possessorio non inducitur vitium liti-
giosi Alberic. *in d auth. litigiosa, n* 1 *in fine*, & *ibi*
Bald. & Angel. Cassad. *d. loco*, Rota apud Farin. *de-*
cis 628. *n.* 4. *p.* 1. *recentiorum*, cum aliis citatis *infr. n.* 34.
in fine.

In ead gloss. ibi, *Nec ad aliam potest transferri per-* 8
sonam. Notatur ad hoc quòd litigiosa res alienari non
potest,

potest. & si alienetur, alienatio est nulla, ita ad literam text. in l.2. C. de litigiosis, & docent gloss. in figuratione casus, in fine, in cap. Ecclesia S. Mariæ, vt lite pendente, vbi Host. n.4. Socin. reg. 341. in princ. Cæpol. cautel. 191. incip. res litigiosa, n.1. Afflict. dec. 396. incip. de causa commiss, n. 10. Lancel de attentatis, part. 2. c.4. in præfat. num. 451. Cardin. Tusch. lit. L. concl. 381. n.1. & concl. 387. n.11. Aloys. Ricc. in collect. dec. p.4. collect. 817.

9 Amplia primò vt procedat in donatione rei litigiosæ, d.l.2. C. de litigiosis, vbi Bellabert. in princip. Odofred. ante n.1. in summario, Boer. dec. 33. n 2. Lancelot. d. cap. 4. in præfat. n. 455. Cardin. Tusch. lit. L. concl. 386. n. 54. verbo, litigiosi vitium, Rota dec 596. n 8. p.2. recent. apud Farin. Flamin. de resign. benef. lib. 2. q.3. n.5.

10 Secundò amplia vt nec obligari, aut hypothecari possit res litigiosa, Odofred. in l fin. n.1. C. de litigiosis, vbi Ioan. Sichar. n.1. Henric. Boich. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, num. 22. vbi Bellam. post num. 15. & Abb. num. 9 Aleiat. consl. 61. num. 3. lib. 8. Mil. in repert. verbo, litigiosa res, Lancel. de attent. p. 2. c. 4. n. 456. Cardin. Tusch. d. concl. 386. n. 55. Flamin. d. q. 3. num. 6.

11 Tertiò amplia; vt nec etiam titulo permutationis possit res litigiosa in alium transferri, secundùm gl. verbo, vel aliam speciem, in l. fin. C. de litigiosis, Innoc. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, in princip. in verbo, successerint, vbi Host. n.8. Ioan. Andr. n 12. in fine, Butr. n. 10. in fine, Rot. dec 3. alias 56. incip. si lite pend. in nouis, & dec. 3. aliàs 400. eod. tit. in antiq. Lancel. d. c. 4. in præfat. num 449.

12 Quartò amplia vt nec etiam fauore piæ causæ res litigiosa alienari possit, l. fin C. de litigiosis, cum aliis citatis per Lancelot. d. cap 4. num. 454. ac proinde nec in monasterium transferri, d c Ecclesia S. Mariæ, vbi Host. n.7. vers. si monasterium, & Anch. n.2. in primogen & Abb. n. 10. ante fin. qui dicit quòd potest agi

13 contra monasterium, & eodem modo contra quamlibet Ecclesiam contrahentem vitio litigiosi, Card. Tusch. lit. L. concl. 356. n. 53. verbo, litigiosi vitium, vbi quòd pœnæ vendentium res litigiosas habent locum etiam in Ecclesia rem litigiosam vendente, vide tamen quæ resoluit Modern. de iurisd. p.4. casu 25. num. 23.

14 Quintò amplia, vt nec etiam alienatio rei litigiosæ facta à fisco valida sit, Petr. Anton. Anguissol. consil. 49. incipien. Cum fiscus, in princ. lib. 2. & consil. 51. incip Dubitari non potest, num. 5. eod. lib 2. quem refert & sequitur Lancelot. d. cap. 4 in præfat. num. 461.

15 Sextò amplia vt nec etiam res mobilis litigiosa alienari possit, Auth. de litigiosis, in princ. gloss. in auth. litigiosa res, C. de litigiosis, vbi Cyn. n.4. vers. secundo quæritur, Odofred. n. 1. vers. secundò sciendum est, Host. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, n.2. vers. habet locum extra, Ioan. Andr. ibi n. 11. & Butr. n. 1. vers. Hostiensis dicit, Henric. Boich. n. 19 Bellam. n. 3. in fine, Syluest. in summ. verbo lis, n 5. in princ. Declara tamen nisi ageretur ad res mobiles tempore perituras, quia tunc earum alienatio non est interdicta, vt per Ioan. Andr. in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, n. 13. vbi Henric. Boich. n. 17. vers. item fallit in rebus, Bellam. n. 13. sub vers. fallit in alienatione, & n. 14. in fine, Socin. reg. 341. in princ. Lancel. d. c 4 in præfat. n. 488. Surd. de aliment. tit. 8. priuil 45. n. 6. Card. Tusch. concl. 386. n. 14. in verbo, litigiosi vitium.

16 Septimò amplia vt nec etiam actio, quam quis ad rem litigiosam habet, cedi possit, vt per gl. 1. in auth. litigiosa, C. de litigiosis, vbi Ioan. Sichard. n. 6. vers. secundò extendo, gloss. verbo, litigiosi, in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, vbi Butr. n 10. Henric. Boich. n. 14. Bellam. n 12. Socin. reg. 48. fallent. Afflict. d. c. 354. n. 22. Marant. de ordine iudic p. 4. dist. 3. à n. 6. Couar. pract. c. 15. n. 7. Rebuff. tom. 2. ad leges Galliæ, tit. de cessione iur. art. 1. gloss. 4. Iacob. de Arena de cessione iuris, num 6. Franc. Marc. Delphin. decis. 248. n. 4. Medices de fortuitis casibus, p. 1. q. 7. num 27. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. de iud. resol. 17. à princ. Gam. Lusit. decis. 199. vbi Flores de Mena in addit. Cabed. Lusit. decis. 15. n. 15. p. 2 Cardin. Tusch. lit. C. concl. 206. n. 1. & 2. in verbo, Cessio, & lit. L. concl. 381. n. 16. & concl. 385. n. 50. in verbo, litis pendentia, Bernard. Græuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 74. consid. 1. & concl. 118. n. 3. Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 10. § 3.

17 Octauò amplia vt nec etiam litigiosa res in personam coniunctam alienari possit, l. 3 & ibi gloss. verbo, in coniunctam, C. de litigiosis, Cephal. consil. 94. n. 32. lib. 1.

18 Limita tamen suprapositam conclusionem, quòd litigiosa res alienari non potest, vt non procedat in alienatione ex causa necessaria, vt per Henric. Boich. in d. cap Ecclesia S. Mariæ, n. 17. vers. sed hoc fallit. & num. 28 vers fallit. in casu, vbi Bellam. n. 13 vers. & fallit. in alienation. necessaria, & post n. 15. Lancelot. d. cap 4. limit 8 num. 2. & à n. 10. & n. 13. D. Barbos. in l. si constante, §. fin num. 15. ff. soluto matrim. Natt. cons 401. num 1. Benintend Bonon. decis. 48. num. 15. Flamin. de resign. lib. 2. q 3. num. 38. Cardin. Tusch. d. lit. L. concl. 386. num. 12 Dicitur autem alienatio ex

19 causa necessaria per confiscationem bonorum, vel quæ fit ex causa retractus, aut ex causa de præterito, seu quando debitor suo creditori dat in solutum rem litigiosam, vt optimè declarat Lancel. d. limit. 8. n. 1. 4 7. 8. & 9.

20 Limita secundò in alienatione facta de licentia iudicis, Socin. reg. 341. incip. res litigiosa, in prima fallent. Cæpol. cautel. 191 incip. res litigiosa, n. 1. Neuiz. cons. 20. n 11. Cardin. Tusch. lit. L. concl. 381. n. 3. vers. vide Socinum, & concl. 386. n. 29. & 30. in verb. litis pend. extendentes maiori cum ratione ad alienationem de licentia Principis.

21 Limita tertiò in alienatione ex causa dotis, l. fin. ad finem, C. de litigiosis vbi Ioan. de Sichar. n. 12. gloss. verbo, litigiosi, vers. tamen, in d. cap. Ecclesia S. Mariæ, vbi Host. n. 7. Ioan. Andr. n. 13. Henric. Boich. post n 21. Natt. cons. 401. n. 1. Lancel. d. c. 4. in præfat. n. 464. Card. Tusch. d lit. L. concl. 386. n. 15. in verbo, litigiosi vitium.

22 Limita quartò in alienatione ex causa donationis ante nuptias, d. l. fin. vbi Ioan. Sichar. numer. 21. d. gloss. verbo, litigiosi, Lancelot. d. cap. 4. in præfat. num. 416.

23 Limita quintò in alienatione facta ex causa diuisionis, d. l. fin. d. gl. verbo, litigiosi, vbi Host. num. 7. Ioan. Andr. num. 13. Henric. Boich. num. 18. Bellam. n. 14. in fine, Lancel. d. c. 4 in præfat. n. 469. & limit. 7. n. 1. & 2. Addit. ad Capell. decision. 75. D Barbos. in l. 1. part 7. num. 45. ff. soluto matrim. Cald. Pereira de resol. emphyt. cap. 16. num. 30. quod bene declarat Lancel. locis proximè citatis, tribus modis; primò, vt fiat ex causa necessaria, non autem ex voluntaria, prout videtur esse respectu prouocantis ad diuisionem: secundò vt fiat cum vniuersitate aliarum rerum: tertiò vt fiat per æquales portiones, non autem vt tota vni assignetur.

24 Limita sextò in alienatione ex causa transactionis, d. l. vlum. in fine; vbi Ioan. Sichar. n. 22. d. gloss. verbo, litigiosi, vbi Ioan. Andr. num. 12. & Bellam. num. 14. in fine, Lancel. d. cap. 4 in præfat. à n. 467. vbi propter-

ea

var.resol.lib.1.c.6.ex n.20. Seraph. *decis.* 353. *n.1. &* *decis* 794.*n.*16.Rot.*decis.*169.*n.*5.*& decis.*461.*n.*1.*p.*1. *diuers.& in Balneoregien. bonorum*, coram Card. Pamphilio apud Marches. *de commiss. p.*2.*pag.*152.*sub n.*2. *vers.& cessat*, Catalct. *decis.*257. *num.*3.*& decis.*413. *num.*1.

2 Quæstio est dubia, an si à lege, statutu, vel rescripto, aut alia dispositinne fiat mentio de confirmatione, intelligi debeat de confirmatione ex certa scientia vel confirmatione in forma communi; in qua Ioan. Andr. *in cap penult. infr. hoc tit.* vbi Butr. Cardin. Imol. & communis, Abb. *in c.examinata n.* 5 *eod.* arbitrantur quòd si superior simpliciter nullo alio adiecto vtatur in concessione hoc verbo, *confirmamus*, intelligendus sit de confirmatione ex certa scientia. Mouentur primò ex eo, quia verbum hoc ex sermonis proprietate importat quòd res maneat firma, sanè tunc maior reperietur firmitas, quando actus, qui aliàs semota confirmatione erat nullus modò redditur validus, & firmus; cùm ergo confirmatio ex certa scientia inter alios hunc potissimum operetur effectum, fit consequens vt oporteat verbum illud in dubio dum aliud non constiterit intelligere de confirmatione ex certa scientia, quia res firmior manet argum. *cap. inter dilecta* 6.*ad fin.* ibi, *quot modis potest valere*, &c. *de fide instrument.* Secundò expendunt *cap. si Apostolica* 22. *de præbend.lib.*6. vbi proponitur confirmatio Pontificis simpliciter facta, & tamen text. insinuat illam censeri factam ex certa scientia, vt gloss. *ibid.verbo confirmamus*, intelligit. Vltimò adducunt *cap. quia diuersitatem* 5. *post princ. de concess. præbend.* vbi Pontifex ex eo videtur innuere confirmationem factam fuisse in forma communi, qua fuit decreta sub ea forma restricta, sicut iustè & pacificè possidetur, quasi si simpliciter absque vlla restrictione concessa foret, debuisset indicari facta ex certa scientia, non in forma communi.

3 Oppositum tamen, imo in dubio confirmationem censeri factam in forma communi, meritò tenent *gl. pen. in l. ex verbis* 14 *C. de don. inter vir. & uxor.* Innoc communiter receptus *in cap dudum, in fine, de decim.* vt per Felin. *in cap. cum venissent, n.*2. *de testib.* Dec. *in præsenti n.*7.*& in cap examinata n.*5.*hoc eod.tit.* Ias. *in l.more, n.*30. *ff.de iurisd.omn. iud.* Crot. *in l.omnes populi n* 17. *ff. de iustit.* Quorum opinio ex eo suadetur, quia confirmatio tunc censetur facta ex certa scientia, quando fit cum perfecta notitia totius negotij, & omnium eius circunstantiarum, veluti quando tenor totius priuilegij, aut instrumenti inseritur in ipsa confirmatione, iuxta ea quæ dixi ad *cap. cum dilecta* 4.*ex n.*13.*infr hoc tit.* & ad *cap.venerabilis, eod. tit.* vel à Principe in literis exprimitur, aut testibus, instrumentis, seu aliis legitimis modis comprobatur, de quibus *in eod.cap venerabilis, num.vltim.* Sed in terminis, de quibus agimus, nihil horum proponitur, quia sumus in dubio, vt patet; igitur, &c. Pro quibus facit, quia concessio Principis in dubio, dum aliud non exprimitur, ita interpretanda est, vt nullum tertio præiudicium irrogetur, sed confirmatio concessio est, & sumus in dubio: irrogabitur autem tertio maximum præiudicium si intelligatur facta ex certa scientia, nullum si in forma communi; igitur illo, non verò hoc pacto decreta confirmata intelligi debent. Maior nota est ex *cap.quia in corrigendis* 12 *vers.quia tamen, de offic Ordin.gloss.pen.in d. cap. dudum* 31. post alios ad plura commendant Staphil. *de literis, in princ.n.*11. Nauar. *in c.nullum* 17 *q.*2. *n* 12.*in princ.* Pinel. *in rub.de rescind. vendit. p.*1 *c.*2 *n.*8. igitur, &c. Iuuat maximè *cap.ex parte* 12.*de constit.d. cap.dudum*, in quibus simpliciter fit mentio confirmationis, & tamen non de illa, quæ ex certa scientia decernitur, quæ actum aliàs inutilem reddit validum intelligatur, sed de illa, quæ in forma communi expeditur facit reg. *cap.* 2. *de rescript.*

Qua retenta sententia non obstant quæ pro prima adduximus, ad primum enim respondetur, verbum, *confirmamus*, in dubio actum firmum reddere iuxta propriam ipsius naturam, vt si actus à parte antea valeat, firmior reddatur, sin autem sit nullus, talis permaneat interim, dum aliud non apparuerit de potestate, & mente confirmantis; sed non inde sequitur in dubio de confirmatione ex certa scientia esse intelligendum. Ad secundum ex *d. cap. si Apostolica*, respondetur *ibid.* vltra verbum reperiri coniecturas ex quibus deprehenditur Pontificem ex certa scientia confirmasse prouisionem Legati, patet, ibi, *plenam de his facta narratione*, & ibi, *auctoritate nostra*, vt intelligit gloss. *ibid.verbo confirmamus*, Dec. ad *rub. huius tit. n.*3. *ad fin.* Ad vltimum ex *dicto cap. qui diuersitatem*, dicendum est ibi non fuisse restrictiuè concessam confirmationem, vt ex aduerso ponderatur, sed solummodo declarari naturam confirmationis in forma communi, quæ est confirmare res parcium, sicut iustè & pacifice possidentur, idque satis insinnat relatiuum, *qua*, immediate adiectum post verba antecedentia *ibid.* in forma communi; quibus consequens est breuis intellectus ad *l. priuilegia* 12. *in princ. C. de sacros. Eccles.* dum Imper. inibi simpliciter confirmat priuilegia retro concessa Ecclesiis, vt intelligatur de confirmatione in forma communi, vt per Bart. Alex. & alios, quos *ibi* sequutus fuit D. Barbos. *in fragment. ad illum text.* cuius posterior pars in hunc sensum trahenda est, iuxta modò dicta.

SVMMARIVM.

1 *Litera confirmationis super sententia, à qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiosè præuenit appellantem, aliàs pendent donec de appellatione cognoscatur.*

2 *Appellationis mentio debet fieri in rescripto.*

3 *Appellatio extraiudicialis non comprehenditur in rescripto de appellatione.*

4 *Attentata pendente appellatione à diffinitiua ante omnia regulariter sunt reuocanda.*

Cap. Bonæ memoriæ. III.

Cælest. III.

QVando quis appellat à sententia, & impetrat 1
literas à Papa, appellatus verò præueniens impetrat à Papa confirmationem sententiæ, non facta mentione de appellatione, tunc non valent illæ literæ, sed secundæ primi appellantis. Si autem in primis dicatur, *Nullo præiudicio facto iustitiæ, & veritati*, tunc valebunt literæ, sed suspendetur etiam rigor, donec fuerit declaratum de iniquitate sententiæ. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Bald. Butr. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 362. Alagona *in compend. iuris Canonic. pag.* 350. remissiuè Ximen. *in concord. part.* 1. *&* 2. refertur ab Anton. Aug. *collect.*3. *Decretal. lib.*2. *tit.*21.*cap.*1.

In qua nulla de facta appellatione mentio, &c.] No- 2
tatur ad hoc quòd in rescripto debet fieri mentio de

appella

appellatinne, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de*
3 *donat. inter virum, n. 4. & num. 16.* Appellatio verò
extraiudicialis non comprehenditur in tescripto de
appellatiunne, Sigismund. Scaceia *de appellat. quaest. 1.*
sub num. 8.

Donec de iniqua sententia, &c.] Notatur ad hoc quòd
attentata pendente appellatione à diffinitiua ante
omnia sunt reuocanda, vt per Cunat. *pract. c. 13. in
princ.* Scac. *d. tract. de appell. q. 3. n. 47. & 48.* Cotta *in
memorab. ve bo. appellatione pendente*, & plures, quos
refert parens meus *in comment. ad Ordin. Regnum Lu-
sitan. lib. 3. tit. 71. in princ.* & procedit quantumcunque
notorium sit friuolam, & iniustam esse appellatio-
nem, vt per D. Barbos. *in l. si de vi, n. 134. ff. de iudic.*
Vide *ad cap. vit. n. 17. cum seqq. de appell.*

SVMMARIVM.

1 *Priuilegij innouatio nouum ius non tribuit, nec anti-
quum confirmat, sed si quod competebat conseruat.*
2 *Legem ex identitate rationis licitum est extendere.*
3 *Lex id, quod constituisset in casu omisso, constitutum
intelligitur.*
4 *Exceptio ad similem extenditur.*
5 *Priuilegiorum innouatio nouum ius non tribuit, sed
solum antiquum conseruat.*
6 *Confirmatio priuilegij nullum ius tribuit, sed quod
antea erat conseruat.*
7 *Confirmans nihil addit de nouo.*
8 *Confirmatio est iuris quaesiti corroboratio.*
9 Innouare, *verbum, quid significet, ostenditur, &
tripliciter opponitur contra textum in praesenti.*
10 *Priuilegium aliquando accipitur pro charta, seu in-
strumento in quo gratia, aut concessio Principis
continetur, aliquando verò pro concessione ipsa,
seu gratia.*
11 *Innouatio solius chartae, seu instrumenti, quia erat
nimia vetustate consumptum, nihil iuris de nouo
tribuit.*
12 *Confirmatio dicitur fieri in forma communi in quando
Pontifex de negotio non bene instructus confirmat
contractum, & priuilegium, in eo statu, & prout
antea erat.*
13 *Confirmatio ex certa scientia dicitur fieri quando fit
cum perfecta notitia totius negotij, & omnium
eius circunstantiarum, veluti quando tenor totius
priuilegij, aut instrumenti inferitur in ipsa confir-
matione.*
14 *Tenor totius priuilegij Papa innotescere debet, vt di-
catur confirmatio ex certa scientia.*
15 *Confirmatio Papa quando censeatur concessa ex certa
scientia, quando in forma communi, ostenditur ex
decisione S. Rota.*
16 *Princeps licèt dicatur confirmare ex certa scientia,
quando confirmat parte citata, & cum causa co-
gnitione, defectus tamen citationis non excludit
quin confirmatio dicatur facta ex certa scientia,
quando aliter constat Principem ex certa scientia
confirmasse.*
17 *Confirmatio in forma communi dicitur, etiamsi clau-
sula,* ex certa scientia, *adiiciatur, si tamen tenor
priuilegij, vel contractus, aut rei confirmata infor-
tus non est.*
18 *Confirmatio ex certa scientia confirmat actum nullum,
eique nouum robur tribuit, & validitatem.*
19 *Confirmatio Pontificis ex certa scientia habet vim
noua concessionis, quando confirmat id, quod inua-
lidum est.*
20 *Confirmatio ex certa scientia non dicitur simplex
confirmatio, sed ampliatio, & noua concessio.*
21 *Confirmatio in forma communi non reddit actum va-
lidum, sed illud confirmat, prout antea erat, & in
eodem statu, & robore illud relinquit.*
22 *Confirmatio in forma communi quos effectus pariat,
ostenditur.*
23 *Confirmatio in forma communi an iustam praestet
causam praescribendi, ostenditur.*
24 *Confirmatio non operatur circa non oppressa, & circa
ea, qua sunt aliena à mente confirmantis.*
25 *Interpretatio fugienda est per quam responsa Ponti-
ficum ad aliquam consultationem, & ius speciale
reducuntur.*
26 *Princeps quando ex certa scientia innouat gratiam,
concessionem in charta contentam, nouum ius tri-
buit, & priuilegium, etiamsi tempore, vel alia
causa amissum sit, restituit, & de nouo redin-
tegrat.*
27 *Declaratur text. in cap. veniens, de transact.*
28 *Iulij II. responsum incip. In militantis Ecclesia agro,
defenditur, & declaratur.*
29 *Confirmatio quando potest referri ad priuilegia vali-
da, qua in vsu sunt, & ad inualida, vel qua alias
non sunt in vsu, ad ea tantum debent referri, qua
valida, & in vsu sunt.*
30 *Abbatissa pro sua monasterio potest esse procuratrix.*

Cap. Cùm Dilecta. IV.

Innoc. III.

IVs Ciuile disponit vt quando timetur de testibus, 1
ne veritas fortuitis casibus subtrahatur, testes sunt
recipiendi valetudinarij, & alij, de quibus probabi-
liter timetur. Eadem ratione priuilegia Ecclesiastica
vetustate consumpta sunt renouanda, sed ex renoua-
tione non acquiritur nouum ius Ecclesiae, sed si
quod competebat conseruat. Colligunt ex Ordinar.
Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr.
Imol. Anan. Hostiens. Anchar. Decian. Butr. Bald.
Viuian. *in ration. secund. libri iuris Pontif. pag. 365.*
Alagona *in compend. iuris Canonici, pag. 351.* remissiuè
Casal. *in annotat.* & Ximen. *in concordant. part. 1.
& 2.* refertur ab Anton. Aug. *collect. 3. Decretal. lib. 2.
tit. 20. cap. 1.*

Eiusdem equitatis similitudine, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd licitum est extendere legem ex identitate
rationis, vt per Palat. *in repet. rubr. §. 16. num. 10. & in
repet. cap. ... §. 29. num. 1* Corset. *verbo extensio, princip.
dispositio*, Duen. *reg. 311.* Nauar. *in cap. 1. § laboret,
num. 14. de poenit. dist. 6* Couar. *in cap. alma, part. 1. §. 11.
num. 15. vers. tertio ad hoc*, D. Barbos. *in l. si constante, in
princ. num. 94. cum seqq. ff. soluto matrim.* Cald. *in l. si cu-
ratorem, verbo, vel aduersarij dolo, n. 33. ad finem, &
de empt. c. 1. n. 7.* Gutier. *pract. lib. 3. q. 17 à n. 71* Surd.
cons. 302. n. 14. & 22. Rebel. *de obligat. iustitia, part. 1.
lib. 1. quaest. 6. sect. 3. num. 12. & sect. 4. per tot.* Sic etiam 3
id quod lex constituisset in casu omisso intelligitur
constitutum, vt per Cord. *in l. si quis à liberis, §. pa-
rens, num. 33. ff. de liberis agnoscendis.* Et exceptio 4
ad similem extenditur, Couar. *lib. 2. variar. cap. 5.
num. 6.*

Nolentes igitur, &c.] Notatur ad hoc quòd inno- 5
uatio priuilegiorum nouum ius non tribuit, sed so-
lum antiquum conseruat, similis text. *in cap. ex parte
13. & in cap. qua intentoris 29. de priuileg.* docent *in
praesenti* Abb. *à num. 4.* & Socin. *à num. 11.* Fr. Emman.
quaest. regul. tom. 1. quaest. 8. art. 2. Soar. *de legibus, lib. 8.
cap. 20. per totum*, quemadmodum etiam ex iisdem
rationi-

6 rationibus, & iuribus receptum est, confirmationem priuilegij nullum ius tribuere, sed quod antea erat confectuare, *cap. preceptis*, ibi, *non nouum aliquid*, 12. *distinct. cap. inter dilectos, versic. cæterum, de fide instrum.* ibi, *confirmari tanquam prius habita, donari tanquam tunc tradita*, *cap. quia diuersitatem, in princip.* ibi, *non obstante confirmatione*, &c. *de concess.*
7 *preb.* tum etiam, quia confirmans nihil addit de nouo, vt docent Menoch. *consil.* 191. *num.* 46. *&* *consil.* 1. *num.* 6. *& consil* 351 *num.* 19. Gutier. *practic. lib.* 3. *quæst.* 17. *n.* 40. *& num.* 121. *& quæst.* 23. *n.* 6. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib* 2. *conclus.* 1. *num.* 11. Ioseph. Sesse *Aragonsa decis.* 15. *num. vltim.* Cabed. *Lusitan. decis* 1. *num. vltim. part.* 2. declarando vt per Rot. *decis.* 123. *n.* 5 apud Farinac.
8 *part.* 1 *recentior.* & constat ex recepta confirmationis definitione quòd sit iuris quæsiti corroboratio, vt post Hostiens. & alios antiquiores, explicant Dec. *in rubr. huius tit. à num.* 1. & Bero. *à numero* 3. Cardin Tusch. *tom* 1. *lit. C. concl.* 705. Cabed. *d. decis.* 1. *numer* 4. & deinde ex iis, quæ latè explicant post Abb. Decius *in cap.* 2 *à num.* 43. *super hoc tit.* & Bero. *in cap.* 1. *n.* 25. *eod. tit.* Menoch. *cons.* 75. *num.* 32. *& consil.* 378 *num.* 19 *& consil.* 414. *num.* 12. Cardin. Tusch. *d. lit C conclus* 708 *à princ.* Mascard. *de probation. conclus.* 404 Soar. *d. lib.* 8. *cap.* 18 *à numer.* 2. *&* 8. Mar. Anton. *variar. resolut. lib* 1. *resolut.* 51. *num* 8.

9 Sed contra supradictam conclusionem obstant, & primò argumentum desumptum ex proprietate ipsius nominis innouatio, quæ nouam concessionem, & actus extincti reintegrationem importat, vt per text. *in l. dies* 4. *in princip. ff de damno infecto*, ibi, *renouare, vel protelare*, vbi notant scribentes communiter, referentes renouationem ad id, quod iam finitum est, iuxta *l. sed etsi manente, in fine, ff. de precario*, cum aliis, de quibus latè Tiraquell. *de retract. conuent.* §. 1. *gloss.* 7. *à num.* 25. Guttier. *de iurament. confirmat part.* 1. *cap* 40. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst* 2. *à princip.* Secundò obstat text. *in cap.* 1. *in fine, supr. de transact. & in cap. veniens, eod. tit.* ibi, *nisi præfati Monachi transactionem præscriptam*, &c. dum probat transactionem factam in personas, realem fieri accedente Pontificis confirmatione. Tertiò. & vltimò obstat *cap.* 2. *in fine, supr. hoc tit.* vbi postquam Summus Pontifex priuilegium, aut rem aliam confirmat, nullus inferior ea de re quicquam decernere, aut iudicare potest.

10 Pro terminorum materiæ confirmationis cognitione ac supradictorum resolutione aduertere oportet priuilegium aliquando accipi pro charta, seu instrumento, in quo gratia, aut concessio Principis continetur; aliquando verò pro concessione ipsa, seu gratia, & pro eo quod in charta, seu instrumento continetur, differunt enim sicut continens, & contentum, vt ex text. *in l. non figura, ff. de actionib.* colligit, & bene explicat Surd. *cons.* 144. *n.* 13. & alij de quibus Cardin. Tusch. *tom.* 4. *lit. I.*
11 *concl.* 236. Iuxta quam duplicem acceptionem intelligi potest quæstio de innouatione priuilegij, nam si agatur de innouatione solius chartæ, seu instrumenti, quia vel nimia vetustate consumptum, iuxta text. *in præsenti*, vel quia est deperditum, iuxta text. *in cap. cum olim* 12. *de priuileg.* certum est quòd talis innouatio nihil iuris de nouo tribuit, & procedunt text. *in præsenti, & in d. cap. ex parte, & in d. cap. quia intentionis*, & communis, de qua Doctores citati *num.* 7. ratióque facilis est, nam huiusmodi innouatio solùm fit ad faciliorem probationem eius, quod in priuilegio continebatur, & iuxta eius tenorem est facienda, nihilo omnino addito, vel etiam detracto, ac subinde intentio Principis hanc innouationem fieri concedentis non est quicquam de nouo tribuere, vel concessionem extendere, vel nouum robur adiicere, sed solum tenorem eius, quod antea erat concessum, in scripturam redigere ad faciliorem probationem, iuxta *l. contrahitur, ff. de pignor.* & eandemque rationem sentit Pontifex *in d. cap. quia intentionis, in princ.* dum exorditur, quia intentionis nostræ non extitit, & deinde in decisione, *per hoc non intendimus*, &c. & explicat Soar. *d. c.* 20. *n.* 3.

Si vero agatur de innouatione ipsius gratiæ, seu 12
priuilegij, quatenus importat formalem ipsam concessionem, videtur applicanda distinctio, quam circa confirmationem DD. omnes variis in locis tradiderunt; vel enim fit in forma communi, vel ex certa scientia: dicitur fieri in forma communi, quando Pontifex de negotio non bene instructus confirmat contractum, & priuilegium in eo statu, prout antea erat, vel collationem beneficij, prout antea iustè, & pacificè possidebatur, vt explicat Pontifex *in d. cap. quia diuersitatem, de concess. preb. in vers. non obstante*, ibi, *sub forma communi, qua confirmat beneficium, & prebendas sicut iustè, & pacificè possidentur, & in cap. examinata, hoc tit.* ibi, *confirmauerat illud sicut prouide latum*, &c. Dicitur autem fieri ex certa scien- 13
tia, quando fit cum perfecta notitia totius negotij, & omnium eius circumstantiarum, & quando tenor totius priuilegij, aut instrumenti inseritur in ipsa confirmatione, iuxta text. *in cap. penult. infr. hoc tit.* ibi, *ad maiorem rei euidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus*, Dec. *in cap. porrecta, n.* 15 *hoc tit.* Roman. *cons.* 336. *num.* 2. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 9. Mascard. *de probat. concl.* 22. Rot. *decis* 455 *num.* 3. *part.* 2. *diuers.* itavt ad hoc vt rescriptum dicatur ex certa scientia, duo copulatiuè requirantur, vnum vt totus tenor inferatur, vel clausula *ex certa scientia*, alterum vt cum eo causæ cognitio concurrat, alioquin vno istorum deficiente gratia in forma communi intelligitur obtenta, Paris. *consil.* 33. *num.* 51. *lib.* 3. Alexand. *consil.* 128. *num.* 18. *vers. premitto, & num.* 22. *lib.* 4. Grat. *cons.* 47. *num.* 5. *lib.* 1. Socin. iun. *cons* 32. *num.* 34. *lib.* 3. Butr. *in cap. num.* 3. *de pactis*, Abb. *in cap. examinata in* 2. *notab. hoc tit.* & *ibi* Dec. *in* 2. *notab. num.* 7. & *in cap.* 2. *num* 44. *eod. tit.* Abb. *in cap.* 3. *num.* 6. *vers. & dicitur facta, hoc tit.* Rot. *in Toletana admissionis* 14. *Decembris* 1609. coram Cardin. Pamphilio. Sufficit etiam si aliàs constet quòd Pontifex sciens priuilegij, aut contractus defectus, nullitatis, illud prudens, & volens confirmauit; in dubio enim nunquam præsumitur confirmationem factam fuisse ex certa scientia, vt omissis, aliorum resolutionibus magis communiter receptum constat ex Abb. & aliis, ex quibus explicat Dec. *in d. cap.* 2. *à numer.* 44 *cum seqq* vbi Bero. *num.* 10. Molin. *de primogen. lib.* 2 *cap.* 7. *num.* 9. Card. Tusch. *lit. C. conclus.* 708. *num.* 7. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 225. *cum seqq.* Fr. Emman. *d. quæst.* 8. *artic.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 45. §. 1. *numer.* 76. Marchesan. *de commissionibus, part.* 1. *cap.* 2. *à num.* 23. Aloys. Riccius *in collectan. decision. part.* 5. *collect.* 1592. Soar. *d. cap.* 18. *à num.* 4. Seraph.
Rota decis. 981. *numer.* 2 vbi quòd totus tenor Papæ 14
innotescere debet, vt dicatur confirmatio ex certa scientia, quem refero ego ipse *de dictionibus, & clau-*

Iulis, clauf. 25. *n.* 5. latè Cabed. *Lusitania decis.* 1.
in princip. part 2 vbi *à num.* 7. & per tres sequen-
tes decisiones latè prosequitur tres confirmationis
modos.

15 Et Papa quando ex certa scientia aliquid conce-
dere dicatur, declarat Rota *in vna Toletana admis-
sionis* 17. *Iunij* 1609. coram D.Pamphilo apud Farin.
*decis.*101. *num.* 3. *part.* 1.*recent.* in hæc aurea verba:
Breue autem Clementis fuisse concessum ex certa
scientia, & non in forma communi visum fuit Do-
minis apparere, tum quia in eo fuit narrata substan-
tia Breuis Leonis X. in eo confirmati, gloss. *in
cap. pastoralis, §. præterea, verbo, ex certa scientia, de
officio deleg.* Felin. *in cap. cùm inter, colum.* 1. *&* 2. *de
except.* Dec. *in cap. porrectũ, sub num.* 15. *de confirmat.
vtili*, Roman. *consil.* 327. *num.* 7. *in fine*, Gabr. 183.
num. 14.*lib*...& fuit dictum *in causa Abulen. iurisdi-
ctionis* 25. *Ianuarij* 1558. coram bonæ memoriæ
Orano, præsertim stante clausula, *quorum tenores*,
&c. Ruin. *consil.* 31. *n.* 5. *ad finem*, *lib.* 1. tum etiam,
quia Breue emanauit re matura discussa ex sententia
S. D.N. tunc Cardin. Burghesij, & Illustriss. Card.
Blanchetti, quibus hoc negotium videndum, &
examinandum, ac sibi referendum Clemens ipse
commiserat, quo casu dicitur concessum ex certa
scientia, Abb. *in cap.* 1. *&* 2. *num.* 6. *vers. quadam
confirmatio*, & *ibi* Dec. *num.* 47. *de confirmat. vtili,
vel inutili*, maximè stante clausula *ex certa scientia*,
apposita in ipso Breui, gloss. *in cap. statutum, in princ.
in verbo, literarum, in fine, de rescript. in* 6. *in Clem.* 2.
in gl. fin. eod. tit. Abb. *in cap. examinata, in fine, de con-
firmat. vtili, vel inutili*, Dec. *in cap. porrecta, n.* 15.
vers. quartò quando expressè, eod. tit. Roman. *cons.* 327.
n. 2. Ruin. *cons.* 31. *n.* 5. *vers. & prout*, *lib.* 1. Hæc in
decisione.

16 Idem etiam ostenditur ead. Rot. *in d. Toletana ad-
missionis* 14. *Decembris* 1609. coram ipsomet D.Pam-
philio, apud Farin. *decis.* 210. *n.* 2. *p.* 1. *recent.* in hæc
verba. Licèt enim quando Princeps confirmat ex
certa scientia, & cum causæ cognitione, vt dicit
Barbat. inter concilia, Alex. *cons.* 23. *incip. scripsit Eccle-
siasticus*, &c. *n.* 9. *lib.* 4. cum aliis allegatis, & iste sit
vnus ex modis cognoscendis, tamen citationis defe-
ctus non excludit quin confirmatio dicatur ex certa
scientia, quando aliter constat Principem confirmas-
se ex certa scientia, quod potest pluribus modis
etiam per testes probari, vt refert, & sequitur Af-
flict. *de constit. Reg. lib.* 3. *rubr.* 4. *tit. de iure suo Curia ob-
seruando*, *n.* 5. &c.

17 Solet inter Doctores non leuiter agitari vtrùm
confirmatio dicenda sit in forma communi, vel po-
tiùs ex certa scientia, quando clausula illa, *ex certa
scientia*, adducitur, & tamen tenor priuilegij, vel
contractus, aut rei confirmatæ insertus non est? in
qua quæstione communis sententia resoluit ex certa
scientia factam iudicari propter illam clausulam, ex
Abb. Dec. & pluribus aliis testantur Nicol. Garc.
d. cap. 2. *n.* 230. & Soar. *d. cap.* 18 *num.* 6. Sed con-
trarium resoluunt alij, & in S. Rota pluries tentum
fuisse constat ex decisionibus relatis ab eodem Garc.
d. cap. 2. *numer.* 251. cum quo resolue ex *ibi* dictis
num. 236. quòd vel agimus de huiusmodi confir-
matione ad effectum confirmandi actum nullum,
& rectè procedit communis, quòd per hanc clau-
sulam *ex certa scientia*, actus nullus validus redd-
itur, si Princeps de nullitate verosimiliter habeat
notitiam, vel agimus de ea clausula ad effectum
tollendi defectum intentionis, & subreptionis, &
procedunt S. Rotæ decisiones, & est recepta doctri-
na in hunc sensum, ex Gabr. *commun. tit. de clausulis,
concl.* 1. *n.* 61. *cum seqq.* Gutier. *cons.* 11. *à n.* 13. Molin. *d.
cap.* 1. *n.* 15.

Receptissima autem est, & notissima vtriusque 18
confirmationis differentia, nam illa *ex certa scien-
tia*, confirmat actum nullum, eique nouum robur
tribuit, & validitatem, iuxta text. *in dict. cap.* 1. *de
transact. in fine*, quod in hac confirmatione proce- 19
dere notauit gloss. *in d. cap. quia intentionis*, & se-
quuntur *ibi* omnes, & latè Dec. *in d. cap.* 1. *à n.* 46.
& post Cardin. Tusch. & alios, Soar. *d. cap.* 18. *à
num.* 11. Confirmatio enim Pontificis ex certa scien-
tia habet vim nouæ concessionis, quando confir-
mat id, quod inualidum est, Felin. *in cap. inter di-
lectos, n.* 14. *de fide instrum.* Dec. *cons.* 184. *num.* 8.
per l. adoptio, la secunda, ff. de adoption. idem Dec.
consil. 341. *n.* 7. *ad medium, versic. sed in casu*, Paris.
de communi, *consil.* 19. *num.* 15. *lib.* 1. Rot. *in Iacen.
Vicaria* 27. *Ianuarij* 1614. coram D. Buratto, apud
Farinac. *decis.* 513. *num.* 6. *part.* 2. *recentiorum*, & ita 20
non dicitur simplex confirmatio, vel innouatio, sed
ampliatio, & noua concessio, *cap. si Apostolica, &
ibi gloss. in verbo, confirmamus, de præbend. in* 6. Do-
ctores *in cap.* 1. vbi post Abb. & alios Dec. *num.* 46.
& seqq. supr. hoc tit. Ruin. *consil.* 31. *n.* 5. *lib.* 1. Goza-
din. *consil.* 62. *n.* 15. Rota *decis.* 192. *num.* 2. apud
Farinac. *part.* 1. *recent.* Quæ autem fit in forma com- 21
muni, non reddit actum validum, sed illud confir-
mat, prout antea erat, & in eodem robore, & sta-
tu illum relinquit, iuxta *d. cap. quia diuersitatem, d.
cap. examinata*, cum similibus, Oldrad. *consil.* 237.
n. 8. Butr. *in cap. dudum, n.* 7. *de decim.* Alex. *cons.* 122.
Viso puncto, n. 4. *lib.* 4. Ias. *in l. more, n.* 42. *ff. de iurisd.
omn. iud.* Cranet. *cons.* 668. *n.* 2. Cassad. *sub hoc tit. decis.
vnic. n.* 2. Soar. *d. cap.* 18. *n.* 8. Molin. & Fr. Emman.
dictis locis, Marchesan. *de commission. part.* 1. *cap.* 21. §.
2. *n.* 6. *pag.* 235. Rot. *dec.* 31. *num.* 5. *ad fin. part.* 2.
din & dec. 192. *n.* 2. apud Farinac. *part.* 1. *recentior.
& dec.* 229. *n.* 11. *& decis.* 405. *num.* 1. *part.* 2. *re-
centiorum*, non enim extendit confirmatum, Rot. *d.* 22
part. 1. *dec.* 111. *n.* 2. nec auget vltra quod in con-
firmato continetur, ead. Rot. *d. part.* 2. *decis.* 429.
num. 1. quia de eius natura non est aliquid de nouo
tribuere, sed quod iam tributum est roborare, ead.
Rot. *d. part.* 2. *dec.* 319. *num.* 2. Non tamen ideò
huiusmodi confirmatio in forma communi otiosa,
vel inutilis dici potest, sed potius notabiles opera-
tur effectus, in primis enim facit actum, seu rem
confirmatam maioris auctoritatis, & vt scilicet ma-
gis timeatur, vt per text. *in cap. quanquam* 13. *distin.*
notat gloss. *in d. cap.* 1. quia triplex funiculus minus,
& difficiliùs rumpitur, *cap.* 1. *de treuga, & pace*, &
quia per confirmationem videtur Princeps actum
suum facere, iuxta *l.* 1. *C. de iure veteri enucleando*,
vnde videbatur quòd inferior de tali actu confir-
mato in forma communi cognoscere non potest,
iuxta *d. cap.* 2. *supr. hoc tit.* Sed communis meritò
contradicit, intelligens text. illum in secunda parte,
& in cap. 2. *hoc eod. tit.* vt per Soar. *d cap.* 18. *n.* 10.
Verùm ille effectus notabilior est, quòd huiusmo- 23
di confirmatio in forma communi iustam præstat
causam præscribendi, vt per text. *in cap. dudum, ad
fin. de decimis*, & ex Innoc. *in cap.* 1. *eod. tit.* & Abb.
antiq. notat Dec. *in d. cap.* 2. *num.* 45. Molin. *d. cap.* 7.
num. 11. Cabed. *decis.* 2. *num.* 1. *ad finem.* Sed fir-
mum non existimo, quia text. illum *in d. cap. du-
dum*, intelligit de confirmatione ex certa scientia,
Butr. *ibi num.* 15. quem sequuntur Alexand. *cons.* 39.
num. 10. *volum.* 4. Auiles *ad cap.* 27. *Prætorum, verbo,*
Prouter,

Prouer, *num.* 7. & si diligentiùs attendatur, magis probat eam confirmationem non tribuisse causam præscriptionis, & ideo bene Soar. *d. cap.* 20. *num.* 7. improbat effectum illum, quem post Cordub. ponit Fr. Emman. *d. quæst.* 8. *artic.* 2. *in fine*, vt scilicet interrumpat innouatio præscriptionem inceptam contra priuilegium, veluti si non esset in vsu per spatium viginti annorum, & superueniret innouatio, per eam enim videtur de nouo incipere priuilegium, & opus est, quòd ex nunc noua incipiat præscriptio, vel saltem tempus eius non computabitur nisi à facta innouatione: nam licèt hæc obseruatio notabilis sit quoad innouationem factam ex certa scientia, minimè tamen applicari potest innouationi, seu confirmationi factæ in forma communi, quæ confirmat, seu innouat actum prout est, & nihil mutat de eo statu, in quo antea erat, & consequenter non aufert ius parti quæsitum ex inchoata præscriptione, neque eam interrumpere est de intentione Pontificis innouantis, iuxta rationem *d. cap. quia intentionis*, innouatio enim regulanda est adinstar confirmationis factæ in forma communi, ac proinde innouatio priuilegij facta in forma communi, etiamsi gratiam, & concessionem ipsam respiciat, nouum ius non tribui, docet Soar. *d. cap.* 20. *num.* 5. vbi aduertit hunc modum innouandi priuilegia in vsu non esse. Nec aliud significat proprietas verbi *innouare*, quod videtur aliquid superaddere confirmationi, quia respondetur concedendo totum in innouatione, quæ fit ex certa scientia, & respectu eorum, de quibus Pontifex, aut Princeps plenè fuit informatus, & notitiam habuit, sed nihil concludere respectu eorum, quæ ignorauit, atque ideo nec in confirmatione in forma communi, iuxta reg. *l. cum Aquiliana, ff. de transactionib.* nec etiam nouum est, sed ex stylo Romanæ Curiæ vsitatissimum geminare voces, quæ eundem habent sensum, veluti, concedo fructus, redditus, emolumenta, &c. nec tamen ideo vt operentur fit interpretatio, quòd comprehendat ea, de quibus Princeps non cogitauit, 24 quia confirmatio non operatur circa non expressa, & circa quæ sunt aliena à mente confirmantis, Rot. *decis.* 114. *n.* 4. *p.* 2. *recent.*

25 Ex quibus bene infertur quod si agatur de priuilegiis innouandis, quatenus important chartam, seu instrumentum, in quo continentur, certissimum est per innouationem chartæ nihil de nouo tribui, ex rationibus suprà adductis, & ex auctoritate text. *in d. cap. quia intentionis, & in d. cap. ex parte* 15. *de priuileg.* vbi Pontifex *in versic. ita tamen*, nihil speciale significare voluit, sed potiùs ius commune explicare, & quod proprium est & regulare in qualibet innouatione, vt bene aduertit Soar. *d. cap.* 40. *à num.* 2. & confirmatur ex vulgari traditione, quòd fugienda est interpretatio, per quam responsa Pontificum ad aliquam consultationem ad ius speciale reducuntur, iuxta *gloss. vltim. in cap. consultationi, de temporibus ordinat.* recepta ex Romano, & aliis, de quibus Felin. *in cap. in causis, n.* 5. *ad fin. de re iudic.* Nauar. *in cap. accepta, de rescript. opposit.* 1. *num.* 2. Vnde non obstat primum argumentum de quo *suprà*, desumptum ex natura, & proprietate renouationis, nam licèt hoc argumentum aliquo modo possit inseruire innouationi per quam ipsa gratia, concessio, seu ius in charta contentum reuocatur, minimè tamen facit ad casum in quo versamur, quando solùm innouatur charta ipsa ad faciliorem probationem, quia ex dictis nihil aliud continere potest, aut tribuere, quàm quòd in charta veteri continebatur, ex notatis *in cap.* 1. *de fide instrum.* & relatis à Mascard. *concl.* 711. *n.* 17. iuncto *num.* 18.

Deinde ex eisdem pariter infertur, quòd si constet non solùm chartam innouari, sed voluisse Principem ex certa scientia innouare gratiam, seu concessionem in charta contentam, non potest dubitari nouum ius tribui & priuilegium, etiam si tempore, & alia causa amissum sit, restitui, & de nouo redintegrari, probatur in primis ex reg. text. *in d. l. sed etsi manente*, & receptis doctrinis de proprietate innouationis, de quibus *suprà*; vlterius confirmatur ex proximè dictis circa confirmationem ex certa scientia, quæ multò fortius in innouatione procedunt, vt etiam diximus, confirmatio enim est iuris quæsiti corroboratio; at verò innouatio est noua redintegratio, & per consequens si confirmatio ex certa scientia nouum ius tribuit, à fortiori, & innouatio ex certa scientia, vt post Abb. & Felin. comprobat Fr. Emman. *d. artic.* 2. attestatus sic tenere famosos Doctores Salmanticæ, & post eum Soar. *d. cap.* 20. *à num.* 8. licet quæ *ibi* de natura innouationis scribit, non multum conueniant cum iis, quæ Doctores communiter tradunt de eadem, vt post Tiraquell. & alios diximus 26

in primo argumento. Ad secundum argumentum ex *d. cap. veniens, de transaction.* quod aliquam præsefert difficultatem, dum videtur probare quòd accedente Pontificis confirmatione, transactio, quæ personalis erat, & vti talis successorem non obligabat, fit realis, eumque obligare incipit contra certam resolutionem in hac materia, quòd licèt confirmatio etiam ex certa scientia possit actum nullum reddere validum, nunquam tamen potest eum extendere, vt plus iuris tribuat, quàm quòd in actu ipso confirmato continebatur, vt ex Baldo pluribus in locis comprobat Auiles *d. verbo, Prouer*, *num.* 14 Rota apud Farinac. *decis.* 580. *num.* 3. *in fine, part.* 2. *recentior* & deducitur ex definitione confirmationis, de qua *suprà*. Sed aduertendum est cum gloss. *verbo, confirmatam, in eod. cap. veniens*, transactionem, de qua *ibi à principio*, & ex intentione contrahentium non fuisse personalem, sed realem in successores transituram, quia tamen Sacerdos, de quo *ibi*, non potuit sine Episcopi auctoritate obligare successorem, iuxta text. *in cap. de cætero, eod. tit. de transactione*, opus fuit confirmatione Pontificis, quæ validam faceret transactionem, & successorem obliget, proinde ac si à principio auctoritas Prælati interuenisset, iuxta text. *in cap* 2. *eod. tit.* & quæ notat Dec. per text. *ibi in cap. venerabilis, infr. hoc tit. num.* 6. & post eum Duen. *reg.* 127. *limit.* 4. 27

Denique non immeritò ex dictis, & aliis procedit responsum Pontificis Iulij II. incip. *In militantis Ecclesiæ agro*, quod refert Fr. Emman. *tom.* 1. *Bullarum*, *pag.* 570. Confirmauerat enim Pontifex Sixtus IV. ex certa scientia per illa verba, *& de nouo concedimus priuilegia Minoribus Fratribus concessa*: quæsitum deinde fuit à Iulio II. vtrum huiusmodi confirmatio comprehendat ea priuilegia, quæ iam in vsu non erant? Respondet Iulius negatiuè, quòd priuilegia, quæ in vsu non sunt, minimè confirmantur. Nam licèt Collector priuilegiorum Mendicantium, prout eum refert Fr. Emman. *d. quæst.* 8. *art* 2. *ad finem*, asserat hoc Iulij II. responsum datum fuisse absolutè, & generaliter propter defectum relationis, hoc est quod Iulius II. 28

ita respondit, quia plenè non fuit informatus de forma confirmationis, & quod in ea reperiebatur clausula, *ex certa scientia, mera voluntate, Motu proprio, & pro potiori cautela*, & quòd si de his clausulis plenè informatus fuisset, contrarium respondefet, & post Cordub. sequatur Soar. *d.c.20.n.9* asserens non videre quid aliud possit responderi. Ego tamen aduerto confirmationem illam Sixti IV. fuisse generalem priuilegiorum Fratribus Minoribus concessorum, nec de singulis, & de ipsorum iustitia, & validitate causæ cognitionem præcessisse, vnde cùm possit referri ad priuilegia valida, quæ in vsu
29 sunt, & ad inualida, vel quæ aliàs non sunt in vsu, ad ea tantùm debent referri, quæ valida, & in vsu sunt iuxta celebrem doctrinam Anton. de Butrio per text. *ibi in d. cap. dudum, n. 15. de decimis*, multum commendans quòd bene notetur, quod alibi non reperitur, sequuntur Alex. *consil.39.n.10.vol.4.* Auiles *ad d.c.17. Prætorum, verbo, Proueer, n.7.* & post alios Cabed. *Lusitan. decis. 2. n. 5. p. 2.* Rot. *decis. 11. num. 3. p. 2. recent.* & confirmari potest ex text. & quæ *ibi* notant Abb. & alij communiter, *in cap. 1. versic. nec constitutione, de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in cap. 1. de iureiuram. lib. 6.* Nec obstat quòd Pontifex ex certa scientia se confirmare adiecit, non enim ideo sequitur ex certa scientia fecisse, & plenè de singulis informatum fuisse, imò defectus intentionis potest præsumi respectu eorum, quæ vel iniusta sunt, vt per non vsum sublata, quem defectum intentionis clausula illa, *ex certa scientia*, non tollit per ea, quæ Doctores resoluunt, quos refero *d. clausul. 25. num. 15.* & ita respectu eorum, de quibus Pontifex non habuit notitiam, magis reducitur ad confirmationem in forma communi, iuxta supradicta *numero præced.* Iuxta hanc igitur receptam traditionem respondisse Iulium II. asserere facilius, & præstabilius est quàm ab ipsius Pontificis interpretatione recedere cum Collectore priuilegiorum, & aliis, qui eum sequuntur, & dicta colligendo fateor quòd si appareat Pontificem ex certa scientia certioratum quòd aliqua priuilegia non erant in vsu, ea confirmauit per illam clausulam, *ex certa scientia innouamus, & de nouo concedimus*, aut verba similia nouum robur, nouamque validitatem illis tribuit: fateor etiam hæc verba, & clausulas huiusmodi satis esse, etiam si de certa scientia aliunde non appareat, quando apponuntur in aliquo, certóque priuilegio, & sic procedit communis sententia, quam de virtute illius clausulæ adduxi *dict. clausul. 25.* Negamus tamen ea verba sufficere respectu eorum, quæ inualida, aut in vsu non sunt, quando confirmatio generalis est, & refertur ad plura, quæ valida, & inualida esse possunt, iuxta doctrinam Butrij, quæ omni ex parte responso Iulij II. quadrat.

In gloss. *Procuratorem*. Notatur ad hoc quod Abba-
30 tissa pro suo Monasterio potest esse procuratrix, vt per Duen. *reg. 311. vers. tertiò fallit.*

SVMMARIVM.

1 *Confirmatio, quam Religiosus impetrauit à Papa super temporali administratione, seu priorum, non valet, si tacuit se Regularem, si verò expressit, rescriptum præsumitur falsum, quia Papa non consueuit concedere.*

2 *Confirmatio generalis non extenditur ad illicita.*

3 *Contraria iuri per simplicem confirmationem non intelliguntur confirmata.*

4 *Confirmatio generalis statutorum, seu alterius dispositionis, non confirmat aliquid illicitum.*

Cap. Ad nostram. V.

Confirmatio quam impetrauit Religiosus à Pa- 1
pa super temporali administratione pro persona particulari, si tacuit se esse Religiosum, est irrita, & nulla, quia non consueuit Ecclesia confirmare Regularibus personis aliqua personaliter. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Viuian. *in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 363.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 351.* remissiuè Ximen. *in concord p. 2.* refertur ab Anton. August. *collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 20 cap. 2.*

Notatur hic text. ad hoc quod confirmatio ge- 2
neralis non extenditur ad illicita, & inualida, vt per Alexand. *consil. 39. num. 10. volum. 4.* Auiles *ad cap. 17. Prætorum, verbo, Proueer, n. 7.* Ioseph. Sesse *Aragonia decis. 93. num. 5.* & confirmata non intelliguntur per simplicem confirmationem ea, quæ sunt iuri contraria, Duen. *reg. 131. in princip.* nul- 3
lum enim quod est, confirmari non potest, Menoch. *consil. 351. num. 19.* Molin. *de primog. libro 2. cap. 7. num. 7.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 22. num. 34. & decis. 53. num. 21. & decis. 289. num. 8.* Cald. Pereira *de potestate nominandi in respons. pro Duce Pastrana, versic. qua sententia.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperial. lib. 2. conclus. 1. numer. 32. cum seqq.*

Confirmatio generalis statutorum, vel priuile- 4
giorum, seu alterius dispositionis non confirmat aliquid illicitum, Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ, num 4. in fin. de constit.* Bald. *in l. omnes populi, n. 37. ff. de iustitia, & iure*, vbi quod Papa in generali confirmatione statutorum non censetur confirmare ea, quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam, quem sequitur Felin. *dicto loco*, Socin. iun. *consil. 32. n. 43. lib. 1.* vbi quod confirmatio generaliter facta referatur ad statuta licita, & honesta, & non ad illicita, & loquitur de confirmatione statutorum Bononiæ, Roland. *consil. 29. num. 32. & seqq. lib. 1.* vbi quod non refertur ad statuta iniusta, & illicita, neque ad ea, quæ sunt iuri contraria, loquitur de statuto Casalen. Alexand. *consil. 56. num. 8. lib. 1.* vbi quod generalis confirmatio priuilegiorum non trahitur ad iniusta, & ad illicita & ad ea, quæ sunt iuri communi contraria, cùm intelligatur talis confirmatio per obreptionem impetrata, Barthol. *in l. 1. num. 1. ff. de iis, quæ sunt sui, vel alieni iuris*, vbi ait quod si Papa confirmat omnia priuilegia alicui Ecclesiæ, vel Collegio, seu ciuitati, videtur confirmare quæ sunt iusta arg. *l. 1. §. 1. ff. de iis, quæ in testamento delentur, cap. 1. de iureiur. lib. 6.* Bald. *in cap. 1. per quos fiat inuestitura super feudis, n. 2.* vbi quod generalis confirmatio non confirmat nisi iusta priuilegia, & quod iuri contraria non intelliguntur confirmata, sed obreptitiè impetrata, *cap. dudum 31. de decimis, §. comparentibus*, Dec. *consil. 17. num. 2. versic. nam in generali*, vbi quod in generali confirmatione statutorum non censetur confirmata iniusta, Paris. *consil. 33. num. 53. lib. 3.* vbi dicit quod confirmatio etiam ex certa scientia, si est generalis, solùm refertur ad statuta, quæ sunt iusta, & licita, Corn. *consil. 9. num. 3. lib. 3.* vbi quod confirmatio generalis non trahitur ad statuta nulla, & iniusta, loquitur de

statuto

ſtatuto Viterbien.idem Pariſ. *conſilio 6. n.6.lib.3.* vbi quòd requiritur confirmatio ex certa ſcientia, & cauſa cognita, aliàs confirmatio generalis, etiam ex certa ſcientia, non refertur ad ſtatuta, quæ diſponunt contra ius diuinum, naturale, Canonicum, & Ciuile, Cyn. *in l cum oportet, n 2. C. de bonis, quæ liberis*, vbi quòd ſi Princeps confirmat omnia priuilegia, videtur confirmare iuſta, non iniuſta, Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. c. 38. n.6.* vbi latè Rot. *deciſ. 780. n.6. p.1.diuerſ.* vbi quòd confirmatio generalis, & in forma communi non trahitur ad ſtatuta illicita, & inhoneſta, & loquitur de ſtatuto Montisfaliſci excluſiuo fœminarum.

S V M M A R I V M.

1 *Monachis Prioratus, & adminiſtrationes non confirmantur, & reſcriptum, vel confirmatio veritate tacita impetrata non valet.*
2 *Scientia certa non præſumitur.*
3 *Falſi ſuſpicio in literis Apoſt. habetur pro falſitate non ſolum ad tollendam fidem literis, ſed etiam ad puniendum.*
4 *Reſcriptum impetratum contra conſuetudinem, & ſtylum Principis, ſuſpectum eſt de falſo.*
5 *Confirmatio Pontificis ſi accedat conceſſioni factæ ab Abbate beneficij manualis Regularis, aut peculij, adhuc integrum eſt Abbati reuocare ad nutum ſuum ſicut antea licebat.*

Cap. Porrecta. VI.

1 MOnachis Prioratus, & adminiſtrationes non confirmantur, & ſi huiuſmodi confirmationis literas exhibeant, tanquam falſitatis auctores ſunt puniendi; item reſcriptum, vel confirmatio veritate tacita confirmata non valet. Colligunt ex Ordin. Abb.antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hoſtienſ. Anchar. Butr. Bald. Dec. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontific. pag. 364.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 351.* remiſſiuè Ximen. *in concord. part. 1.* refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decretal. ſub tit. de reſcindendis vendit.*

2 *Emanaſſe non credamus.*] Notatur ad hoc quòd certa ſcientia non præſumitur, vt per Hippol. *ſing. 17.* & in dubio incumbit onus probandæ certæ ſcientiæ impetranti, quia eſt præſumptio contra illum, vt per Innoc. *in præſenti, num. vnic.* Hoſt. *ad fin.* Ioan. Andr. *n. 3.* Abb. *in fine*, Dec. *num 9. & 10.* Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 29. num. 144. in fine.*

3 *Eoſdem punias tanquam falſitatis auctores.*] Notatur ad hoc quòd in literis Apoſt. ſuſpicio falſi habetur pro falſitate non ſolùm ad tollendam fidem literis, ſed etiam ad puniendum, vt per Maſcard. *de probat. concl. 747, n.2.* Farinac. *p.4. conſil. 60 n. 114. & in praxi crimin. tit. de falſitate quæſt. 151. part. 1. num. 32.* vbi dicit quòd ſuſpicio falſitatis in literis Apoſtol. ſufficit ad capiendum, & carcerandum ſuſpectum de tali falſitate, Rebuff. *in praxi benefic. tit. opponi quæ contra Bullam poſſunt, n. 10.* Bucearon. *de different. inter iudicia ciuilia, & crimin. differ. 53. num. 8.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd reſcriptum impetratum contra conſuetudinem, & ſtylum Principis ſuſpectum eſt de falſo, vt per Maſcard. *concluſ. 1269. num. 5.* Flamin. *de reſignat. lib. 8. quæſt. 7. num. 103.*

In gloſſ. *Confirmatur*, ibi, *niſi euidenter appareat quod ex certa ſcientia*, &c. Notatur ad hoc quòd ſi conceſſioni beneficij manualis Regularis, aut peculij factæ ab Abbate accedat Pontificis confirmatio, adhuc integrum eſt Abbati reuocare ad nutum ſuum, ſicut antea licebat, quia per ſimplicem confirmationem non cenſetur velle rei naturam variare, atque ita ex beneficio, & peculio ad nutum Prælati reuocabilibus conſtituere rem ab illo irreuocabilem, ſecus quando Pontifex ex certa ſcientia confirmat, ita *in præſenti* Abb. *n. 4* Zabar. *in fine*, & Dec. *n. 8.* Mil. *in repert. verbo, beneficium, n.9. verſic. beneficia manualia licèt per Papam*, Selu. *de benef. p. 3. quæſt. 68. num. 1.* Rebuff. *de pacificis poſſeſſor. num. 290.* Gig. *de penſion. quæſt. 15. num. 4.* Azor. *inſtit. moral. part. 1. lib. 12. cap. 12. quæſt. 10. & part. 2. lib. 8. cap. 7. quæſt. 11.* Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom. 1. q. 34. art. 1.* quos refert, & ſequitur Sanch. *in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. c. 29. n. 130.* 5

S V M M A R I V M.

1 *Sententia, vel arbitrium latum contra formam iuris, licèt ſit confirmatum à Papa, non valet.*
2 *Compromiſſi à forma non eſt recedendum.*
3 *Confirmatio in forma communi nihil noui iuris tribuit, ſed tantum actui validè robur præſtat.*
4 *Confirmatio in forma communi an præſtet cauſam præſcribendi, remiſſiuè.*
5 *Laudum latum non præcedente compromiſſo non valet.*

Cap. Examinata. VII.

SEntentia, ſeu laudum contra formam iuris, vel compromiſſi latum per arbitros, licèt per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet. Colligunt ex Ordinar. Abb.antiq. Innocent. Collect. Bellam. Ioan. Andr. Zabar. Imol. Anania, Hoſt. Anchar. Bald. Dec. Viuian. *in rationali ſecundi libri iuris Pontif. pag. 364.* Alagona *in compend. iuris Canon. pag. 351.* remiſſiuè Ximen *in concord. part. 1.* refertur ab Anton. Auguſt. *collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 20. cap. 3.* 1

Contra formam iuris, & compromiſſi, &c.] Notatur ad hoc quòd à forma compromiſſi non eſt recedendum, vt per Tiraquel. *in l. ſi vnquam, verbo, libertis, n. 18. C. de reuocandis donationibus.* Vnde laudum latum ſuper non comprehenſis in compromiſſo eſt nullum. Socin. iun. *conſil. 63. n. 6. & conſil. 77 n. 75. volum. 1.* Alexand. *conſil. 48. n. 10. volum 7.* Pariſ. *conſil 4. n. 23. vol. 1.* Roland. *conſil. 28. n. 34. vol. 4.* Bec. *conſil. 183. n. 16. vol. 4.* cum aliis per Valenz. *conſil. 18. n. 39.* & non valet etiamſi fuerit per partes emologatum, quia non exinde validum redditur, vt tenent Abb. *in præſumpt. n. 4.* Bald. *conſil. 101. ad fin. lib. 3.* Roman. *conſil. 155. num. 4.* Angel. *conſil. 239.* Blanc. *de compromiſſ. quæſt. 6. ſub num. 5. poſt med. verſic. & idem*, Ruin. *conſil. 135. num. 2. lib. 5.* Dec. *conſ. 434. in fine*, Corſet. *ſing. 19.* Pariſ. *conſil. 24. n. 156. lib. 2.* Stephan. Gratian. *Marchia deciſ. 6. num. 5.* Valebit tamen in vim pacti. Rot. *deciſ. 512. n. 2. p. 1. diuerſ. & in Romana legitimæ de Gabrielibus 11. Febr. 1609.* coram Ottembergo, *& in Roman. executionis laudi 16. Iun. 1613.* 2

cotàm bonæ mem. Vbaldo. Necessarius est tamen in hoc casu simultaneus partium consen us qui ab initio interuenerit. Paris. *consil.* 24. *n.* 162. *& seq. lib.* 2. Surd. *consil.* 36. *n.* 56. *& consil.* 313. *n.* 46. *& consil.* 398. *n.* 76. *& decis* 53. *num.* 20. *& seq.* Buratt. *decis.* 14. *in princip* vbi latè Florentin. *in annot.* Rot. *in Perusina laudi de Cantucijs* 11. *Martij* 1621. coram bon. mem. Vbaldo.

3 *Sicut prouide latum fuerat.*] Hæc est confirmatio in forma communi, quæ nihil noui iuris tribuit, sed tantùm actui valido robur præstat, de quo vide Dec. *in c.* 2. *n.* 5. *hoc tit.* Curt. iun. *consil.* 279. *n.* 26. *lib.* 3. Andr. Gail. *lib* 1. *obseru.* 1. *n.* 3. Riminald. iun. *consil.* 117. *num. fin. lib.* 2. Rebuff. *in cap.* cum super, *gloss.* 1. *versic. quoniam ad confirmationem, de causa possess. & propr.* gloss. *in cap quia diuersitatem*, vbi Abb. *n.* 9 *de concess. prebend.* Cassador. *decis. vnica*, *n.* 1. *sub hoc tit.* & propterea conformatum remanet in eo statu, in quo erat de tempore confirmationis, Bald. *consil.* 130. *n.* 1. *vers. præterea*, *lib.* 1. Anchar. *consil* 189. *num.* 6. Castr. *cons* 84. *n.* 2. *versic. & quod dixi*, *lib.* 2. Amplia, etiamsi in dicta confirmatione adsit noua concessio, quia nihil plus tribuit, quàm ipsa confirmatio, sed censetur apposita pro maiori validitate confirmationis, *cap. ex parte*, *il.* 1. *in fine*, *de priuileg.* Cassad. *d. decis. vnica*, *n.* 2. *hoc tit.* Socin. *in d. cap. ex parte*, *n* 10. Rot. *in Mediolanen. decursus aquarum* 28. *April* 1581. coram S. Clemente VIII. Limita tamen prædictam conclusionem, quòd confirmatio in forma communi non tribuat ius, vt non procedat quoad facultatem administrandi, nam eam tribuit & valent gesta ratione publici officij, ex quo confirmatio putabatur legitima, Abb. *in d. cap cum super*, *n.* 6. *de causa possess. & propr.* quem sequitur Rebuff. *ibid. in gloss* 1. *versic. quoniam ad confirmationem*, vbi quòd præstat authoritatem administrandi, quando aliàs ante confirmationem administrari non posset, &
4 *versic. quarta limitatio*, dicit confirmatio non operari quòd actus gestus per confirmatum valeat si fuit habitus pro tali. Vlteriùs limita quoad præscriptionem, quia tribuit facultatem præscribendi. Dec. *in d. cap.* 2. *num.* 5. *in fine*, *supr. hoc tit.* Butr. iun. *in consil.* 206. *num.* 11. *lib.* 3. Rebuff. *de forma mandati*, *gloss. confirmatione*, *in fine*, Molin. *de primog. lib.* 1. *c* 6. *num.* 54. *& cap.* 7. *num.* 11. Gonzal. *ad reg* 8. *Cancel. gloss.* 45. §. 1. *num.* 46. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo, confirmatio*, *n.* 4. Fr. Emman. *quest. Regul. tom.* 1. *q.* 8. *art.* 3. Cabed. *Lusit. decis.* 2. *num.* 2. *p.* 1. Sed vide de hac limitatione quæ dixi *ad cap. cum dilecta* 4. *supr. hoc tit.*

5 *Decernimus ipsum irritum, & inane.*] Notatur ad hoc quòd laudum latum non præcedente compromisso non valet, vt per Corset. *in sing. arbitr. incipit. laudum*, & Hippol. *cons.* 10. *n.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Dictio* Sicut, *in confirmatione ex certa scientia ponitur causatiuè, nec nocet si verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.*

2 *Confirmatio dicitur ex certa scientia, quando tenor rei confirmatæ specificè insertus est in confirmatione.*

3 *Collatio, seu confirmatio ex certa Pontificis scientia quando dicatur fieri, remissiuè.*

4 *Instrumenti totus tenor si refertur in alio, probat ac si verè esset ibi instrumentum.*

5 *Confirmatio de actu inualido facit validum adhibita causa cognitione.*

6 *Actus quando per se non subsisteret, censetur Princeps adhibita causa cognitione confirmans de nouo dare.*

7 *Clausula*, ex certa scientia, *quos effectus, & vim habeat, remissiuè.*

8 *Clausula*, ex certa scientia, *æquiparatur clausulæ* de plenitudine potestatis, *& habet vim clausula*, Motu proprio.

9 *Inferior vti non potest clausula*, ex certa scientia.

10 *Clausula*, ex certa scientia, *dispensat super inhabilitate, citationem partis tollit, actum nullum & inualidum confirmat, & remouet omne iuris obstaculum*

11 *Clausula*, ex certa scientia, *non operatur in his, quæ in facto consistunt, & n.* 12. *nec quando in Principe potestas deficit, & num.* 13. *nec quando Princeps aliquid, concedit ad instantiam partis, & numeris seqq. referuntur alij casus, in quibus similiter nihil operatur.*

Cap. Venerabilis. VIII.

Honor. III.

Papa quando confirmat ex certa scientia, licèt 1
verbum *confirmamus*, præcedat tenorem compositionis insertum, & licèt apponatur claus. (sicut sine prauitate prouide facta est) tamen valet confirmatio, & compositio, quia dictio, *sicut*, non ponitur conditionaliter, sed causatiuè. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Anchar. Butr. Bald. Viuian. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag.* 365. Alagona *in compend. iuris Canonici*, *pag.* 351. remissiuè Ximen. *in concordant. part.* 1.

Tenor compositionis insertus.] Et ideò quando te- 2
nor rei confirmatæ specificè insertus est in confirmatione, operatur quod confirmatio dicatur ex certa scientia emanata, similis text. *in cap. pen.* vbi gloss. *verbo, sicut, infr. hoc tit.* & Dec. *num.* 1. *& in l. idem Vlpianus*, §. *sunt*, *& alij*, *ff. de excusat. tut.* gloss. *verbo, ex certa scientia*, *in cap. pastoralis*, §. *præterea*, *de officio delegat.* tradunt Abb. *in cap.* 1. *num.* 7. *& in cap. examinata*, *num.* 5. *& in præsenti*, *num.* 2. *& in cap. porrecta*, *num.* 6. *vers. in quantum*, *hoc tit.* Felin. *in cap. cum inter*, *num.* 2. *versic. sed contrarium*, *n.* 3. *de except.* Imol. *in Clement.* 2. *in fin. de rescriptis*, Anchar. *consil.* 293. *num.* 3. Bart. *cons.* 193. *num.* 5. *lib.* 1. Rom. *consil.* 327. *num.* 7. Bellam. *consil.* 46. *n.* 7. Gabr. *consil.* 200. *num.* 7. *lib.* 1. *& consil* 183. *num.* 15. *& seq lib.* 2. quos refert & sequitur Rot. apud Farin. *dec.* 336 *num.* 2. *part.* 2. *recent.* Gutier. *consil* 11. *n.* 7. *&* 8 Aloys. Ricc. *in collect. dec. part* 5. *collect.* 1592. Cabed. *Lusitan. dec.* 2. *num.* 3. *part.* 2. Rot. apud Farinac. *dec.* 340. *in* 1. *collect. nouiss* Mancin. *in tractat. de iuram. part.* 4 *effectu* 1. *q.* 4. *num.* 20. Decian. *tractat. crimin. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 4. Carol. de Grassis *de effectibus clericalibus*. *effectu* 2. *n.* 158. Glorit. *resp.* 1 *part.* 1. *n* 23. Quando vero dicantur colla- 3
tio, & confirmatio ex certa Pontificis scientia fieri, vide, Sanch. *in præcepta Decalogi*, *tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 29. *num* 144.

Notatur etiam ad hoc quod si tenor totus in- 4
strumenti refertur in alio, probat ac si vbi verè esset instrumentum, vt per Xuarez *allegat.* 12. *num.* 34.

In

5 In gloss. *Tenor*, ibi, *imò si compositio aliàs non valeret*, &c. Notatur ad hoc quòd adhibita causæ cognitione confirmatio de actu inualido facit validum, vt per Xuar. *alleg. 11. n. 34 & alleg. 14 in princ.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. n. 26.* Put. *decis.* 448. Cabed. *Lusitan.*
6 *decis. 77. n. 9. p. 2.* Et ideo quando actus per se non subsisteret, censetur Princeps adhibita causæ cognitione confirmans de nouo dare, vt per Dec. *respons. 3. n. 238. vol. 4.* Gilchen. *in l. priuilegia, n. 4. C. de sacrosanctis Ecclesiis*, Peregr. *consil. 4. n. 12. lib. 1.* Surd. *dec. 245. num 6.*

7 Multa de clausula *ex certa scientia*, & de eius vi, & effectibus tradunt Cels. Hug. *in tract. clausularum, pag. 241.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. n. 15. cum seqq.* Mench. *de success. lib. 1. § 6 à n. 10* Perez *l. 5. vers. quaro 15 tit. 12. lib. 3. Ordinam pag 694.* Anton. Gabr. *tom. 3. communium opin. lib 6. tit. de clausulis, concl. 1.* Mascard. *de probat. concl. 1210. n. 7.* Menoch. *cons. 1. n. 431. cum seqq. & cons. 36. n. 17. & n. 59. cum seqq. & consil. 156. n. 45. & consil. 181. n. 36.* Azeued. *ad l. 2. n. 55. tit. 14. lib. 4. noua recop. & l. 3. n. 5. cum seqq. eod. tit. & lib.* Surd. *consil. 303. n 17. & cons. 313. n. 28.* Valasc. *consult. 130. n. 6 & n. 33.* Cabed. *Lusit. dec. 2. n. 5. p. 2.* Marches. *de commissionibus, p. 1. c. 2. à n. 23.* Cened. *ad Decretales collect. 53. n 4.* Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 1. lit. C. concl. 340.* Soar. *de legibus lib. 8. c. 18. à n. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 45 § 1. n. 75. & seqq.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 3. c. 2. n. 225.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Camera Imper. lib. 2. concl. 1. n. 46.* Ludouic. Rodolphin. *de suprema, seu absoluta Principis potestate, c. 5. n. 13. & cap. 6. num. 5. cum seqq.* Marta *de clausulis, part. 6. clausul. 206.*

8 Hæc clausula æquiparatur clausulæ, *de plenitudine potestatis*, Cott. *in memorab. verbo, clausula, pag. 115.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo, clausula 17.* Molin. *de primog. lib. 2. c. 7. n 17.* Meuch. *illustr. c. 26. n. 3.* Menoch. *cons. 103. n 50.* Matiens. *ad l. 7. gloss. 7. n. 4. tit. 7. lib. 5. noua recop.* Auendan. *ad l 40. Tauri, gloss. 11. n. 28* Cardin. Tusch. *d. concl. 340. n. 11.* Marches. *de commiss. p 1. pag 65. n. 152. secundùm nouam impress.* Et habet vim clausulæ, *Motu proprio*, Glorit. *d. resp. 1. p. 1 n 32.* Gabr. *d tit de clausulis, concl. 1. n. 27.* Cardin. Tusch. *d. concl. 340. n. 22.* Et clausulæ, *pro expressis*, Gabr. *d concl 1. n. 26.*

9 Inferior vti non potest hac clausula, Mench. *tit. de testatoris potentia, lib. 1. § 6. n. 10.* & non nisi causa cognita apponenda est, Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 3. num. 12.* Menoch. *consil. 1. n. 433.* Et tamen vbi de iure apposita reperitur, multos operatur effectus, dispensat enim super inhabilitate, Marta *de*
10 *iurisd. part. 4. centur. 2. casu 176. n. 4.* Citationem partis tollit, Gabr. *d. concl. 1. num. 11.* Gam. *Lusitania decis. 278. n. 1.* vbi quod in legitimatione à Rege concessa excludit citationem hæredum ab intestato venientium. Actum nullum, & inualidum confirmat, Gabr. *d. concl. 1. num. 1.* Cabed. *Lusitania decis 2. n. 3. part. 2.* Remouet omne iuris obstaculum, Francisc. Leo *in thesauro fori Ecclesiast. part. 4. cap. 1. n. 55.* Condictionem indebiti tollit, Gabr. *d. concl. num. 49.*

11 Verùm quamvis hæc clausula supradictos, & alios plus operetur effectus, dispenset, habeátque vim specialis derogationis, in multis aliis casibus nihil operatur, quorum aliquos exempli gratia in præsentiarum adducere operæ pretium duxi. Primò in his quæ in facto consistunt, & de quibus Princeps non præsumitur habuisse notitiam, Cot. *d. verbo clausula, pag. 113.* Menoch. *cons. 1. n. 432.* Brunor. *d. verbo, clausul. 18* Sanch. *de matrim. lib 8. disp. 4. n. 6.* Rodolph. *d. tract. de suprema, seu absoluta Principis potest. c. 6. n. 5.* Cardin. Tusch. *d. lit. C. concl. 340. n. 44.* Marches. *de commiss. p. 2. pag. 357. n. 94.* Seraphin. *dec. 268. num. 5.* Vincent. de Franch. *decis. 192. num. 18.* Aldrete *pro omnimoda Regularium exceptione, p. 2. cap. 1. num. 11.*

Secundò vbi in principe potestas deficit, Couar. 12
lib. 1 var. c. 6. n 9.

Tertiò quando Princeps aliquid concedit ad in- 13
stantiam partis, Seraph. *de priuil. iuram. priuil. 107. num. 38.*

Quartò vbi constat de errore, Seraphin. *d. tract.* 14
de priuilegiis iuram. priuileg. 90. n. 6. vbi *n. 3.* asserit quòd impedit posse allegari errorem; idem tenet Donat. à Fina *tom. 5. commun. opin. lib. 1. tit. 20. n. 122. pag. 263.*

Quintò vbi adest clausula derogatoria, Alexand. 15
Trentacinq. *var resol lib. 1. tit. de rescriptis, resol. 6. n. 12. vers. nota quòd clausula.*

Sextò non supplet erroneam, & falsam informa- 16
tionem, Valasc. *cons. 130. n. 33.*

Septimò non purgat falsitatem narratorum, Ioseph. 17
Sesse *Aragonia dec. 113. n. 165.*

Octauò non operatur parte absente, quando fuit 18
adhibita sine causæ cognitione. Brunor. à Sole *d. verbo, clausula, n. 15.*

Nonò nec in præiudicium tertij, Burg. de Pace 19
consil. 25. n. 45. Menoch. *consil. 1. num. 421.* Brunor. à Sole *d. verbo clausula, num. 15. & 25.* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom. 1. tit. 16 num. 11.* Molin. *d. lib. 2. cap. 7. num. 23.* Cardin. Tusch. *d. lit. C. concl. 240 num. 38. cum seqq.* Marta *de clausulis part. 1. claus 72. n. 10.* Ludouic. Rodolph. *d. cap. 6. n. 14.* vbi etiam asserit quòd aliquid operatur quando agitur de modico, vel leui præiudicio partis, secus verò si de maximo agatur, quod etiam ex Alex. Ruino, Grammat. & aliis tenet Menoch. *consil. 36 n. 59.* quicquicquid dicat Modern. *de iurisd. p. 4. centur. 2. cas. 176. num 5.*

Decimò non tollit vitium subreptionis, Ludou. 20
Rodolph. *d. c. 5. n. 13.* Nicol. Garc. *de benefic. p. 3. c. 2. num 233.*

Vndecimò non operatur vt posterior dispensatio 21
non facta prioris mentione minimè sit subreptitia, Sanch. *de matrim. lib. 8 disp. 22. n. 8.*

Duodecimò nunquam supplet dolum partis im- 22
petrantis, Fr. Emman. *quæst. Regularium, tom. 1. q. 8. art. 15.*

Decimotertiò non tollit læso remedium, *l. 2. C.* 23
de rescind. vendit. vt *ibi* tenet Pinel. *part. 1. cap. 2. num. 23.*

Decimoquartò non tollit defectus naturales Gabr. 24
d. tit. de clausulis, concl. 1. n. 41. vbi *n. 43.* asserit quòd non tollit defectum personæ.

SVMMARIVM.

1 *Collatio Ecclesiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, ius diœcesani non lædit.*
2 *Occasio, & causa in quo differant ostenditur.*
3 *Occasio omnino est fugienda.*
4 *Legatus de latere potest vnire beneficia suæ prouinciæ, absque tamen præiudicio Episcopi.*

Cap. Sua nobis IX. & vltim.

1 QVando per Legatum Papæ confertur Ecclesia, vel beneficium, & confirmatur deinde à Papa per huiusmodi collationes, & confirmationes, non læduntur iura diœcesani, sed debet illi obedire prouisus in iuribus ordinariis. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anch. Butr. Bald. Dec. Henric. Viu. *in ration. secundi libri iuris Pontif. pag* 385. Alagona *in compend iuris Canon. pag.* 351. remissiuè Ximen. *in concord. p* 1.

2 *Sumentes occasionem.*] Occasio latissimè intelligenda, vt comprehendat etiam quamlibet occasionem sine ratione, & ideò differt à causa, quæ propriè per se ordinatur ad aliquid, sed occasio etiam remotissimam causam, & non rationabilem continet, Cardinal. Tusch. *tom.* 2. *lib.* a *lit C. conclus.* 318. *num.* 2. vnde vulgò dicitur, qui vult discedere ab amico, causam quærat, id est, quærat causam remotam, & non veram, idem Tusch. *d.* 3 *conclus.* 118. *numer.* 4. & ideò occasionem omninò esse fugiendam asserit Franciscus Molin. *de ritu nuptiar lib.* 1 *comparat.* 3. *num.* 45. & latè de occasione agit Tiraquel. *in tract. cessante causa, limit* 13. *num* 3.

4 *Tunc Apostol. Sedis Legatus*, &c.] Notatur ad hoc quòd Legatus de latere non potest vnire beneficia Prouinciæ suæ, vt per Innoc. ad fin. Butr. *num. vltim.* Host. *n* 1. & Ioan. Andr. *n* 2. *in præsenti*, Federic. *consil.* 195. Cæterùm verius est posse, absque præiudicio tamen Episcopi, vt docent *in præsenti* Abb. *n* 8. Zabar. *n.* 1. Imola *in fine*, & Dec. *à n.* 19. *vsque ad n.* 23. Gambar. *de officio, & potestate Legati, lib.* 5. *sub rubr. de potestate Legati in vniendo beneficia, à num.* 49. plures, quos refert & sequitur Rebuff. *in praxi benefic. titul. de vnion. benefic. à num.* 24. Hojeda *de incompatibilitat benefic. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. *versic. vlterius Legatus*, Azor. *institut. moral. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 28. *quæst.* 8. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 12. *cap.* 2. *num.* 65. Ego ipse *de officio, & potestate Episcopi, part.* 3. *allegat.* 66 Sanch. *ad præcepta Decalogi, tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 29. *num* 158. vbi respondet ideo in hoc text. non approbari vnionem factam per Legatum de Latere, quia illa præiudicabat iuribus Episcopi, cùm importaret plenam exemptionem in spiritualibus, & temporalibus.

Pro complemento huius secundi libri in hoc loco resoluendam duxi practicabilem illam quæstionem, qualiter scilicet fructus beneficij Ecclesiastici inter hæredem beneficiarij defuncti, & successorem in beneficio sint diuidendi? pro cuius faciliori decisione, ne confundamus terminos, specialiter sciendum in primis nobis est, quid attento iure communi tenendum, denique quid attenta Bulla Iulij III. denique quid attentis particularibus consuetudinibus.

In primis attento iure communi aliqua extat inter Doctores modernos controuersia, quidam enim censent fructus inter beneficiatum defunctum, seu etiam renuntiantem, & successorem diuidendos pro rata anni, argument. *l. diuortio, ff. soluto matrimonio*, nam cùm beneficium detur propter officium, & seruitium Ecclesiæ, *cap. cum secundum Apostol. de præbend. cap. fin. de rescript. in* 6. sicut dos propter onera matrimonij, *l. pro oneribus, C. de iure dotium*, inducenda videtur dispositio, & decisio *d. l. diuortio*, & ideo hanc partem sequuntur Couar. *lib.* 1. *variar cap.* 15 *à num.* 12. Flamin. *de confident. quæst.* 15. *num.* 49 Molin. *de primogen lib.* 3. *cap.* 11. *num* 4 Sarmien. *de redditibus Ecclesiast. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 14. Gutier. *canonic. quæst. lib.* 1. *quæst.* 23 Zerol. *in praxi Episcop. p.* 1. *verbo, beneficium*, § 6. & *p.* 2. *verbo, renuntiatio*, §. 2. Escobar. *de ratiocin. tom.* 2. *computat.* 20. *num.* 23. Castil *quotid. lib.* 1. *de vsufructu, cap.* 79. *à princip.* Molin. *de iustit. tract.* 2. *disputat* 635. *num.* 7. Parlad. *different.* 120. §. 1. Marc. Anton. Genuens. *in praxi Arch episcop. Neapolitan. cap.* 53. *in annot. num.* 11. *secundum nouam impress.* Nicol. Garcia *de benefic. part.* 2. *cap.* 1. *num* 97.

Alij verò sustinent fructus à solo separatos inexactos spectare ad successorem, non autem ad hæredes prædecessoris, vt per multa iura concludit Calderin. *consil.* 1. *num.* 1. *versic. tertius casus, de peculio clericorum*, Iason. *consil.* 75. *num* 6. & *seqq. volum.* 3. Cardin. *consil.* 150. *num.* 2. & fuit dictum *in Palentina fructuum* 16. *Februarij* 1580. coram bonæ memoriæ Cardinale Lanceloto seniore, & *in nullius seu Romana pecuniaria* 4. *Iunij* 1593 coram Cardin. Blanchetto, impress. apud Machesaum *de commissionibus, part.* 2. *fol* 424. *num.* 3. & nouè *in Papien. fructuum* 21 *Februarij* 1622. coram Reuerendiss. P. D. Remboldo, & latè consuluit Surd. *consil.* 331. *num.* 6. *vers. contrarium tamen*, cum pluribus sequentibus.

Verùm communis antiquorum, & modernorum sententia tenet ad hæredem defuncti transire fructus ante obitum eius qui beneficium habebat, collectos, pendentes verò ad Ecclesiam, vel successorem in beneficio pertinere quia clerici in vita æquiparantur vsufructuariis, qui faciunt suos fructus iam collectos, & à solo separatos, & eos transmittunt ad hæredes; ita gloss. *verbo, primi anni, in cap. si propter*, vbi Dominic. *n.* 9. & Franch. *num.* 5, ac alij, *de rescript in* 6. gloss. etiam *verbo, reseruari, in cap. præsenti*, vbi Prob. ad Monach. *n.* 2. *de offic. Ordinar. in* 6. Hostiens. *in cap. fin. num.* 5. & *ibi* Zabarell. Imola, & Barbat. *de peculio clericorum*, Anton. Corset. *in sing. verbo, clericus*, Nicol. Gemin. *in enchiridio benefic. titul.* 4. *de gratiis expectatiuis* § *n.* 24. Nauar. *de redditibus Ecclesiast. quæst.* 1. *monitu* 13. & *consil.* 7. *sub titul. de success ab intestato*, & *consil.* 3. *de peculio clericorum*, & *consil.* etiam 3. *de donationibus*, D. Barbos. *in l diuortio, part.* 2. *num.* 44. & *à num* 56. Bellet. *disquisit. clerical. part.* 2. *titul. de bonis clericorum*, §. 15 Rendin. *in promptuario recept. sentent. titul.* 50. *numer.* 6. Monet. *de distribut. quotidian. part.* 3. *quæst* 4. *à numer.* 25. vbi *num.* 24. asserit meritò admitti posse opinionem Couar. de rata temporis quoad fructus, qui percipiuntur ex domibus locatis, propter rationem, quam affert idem Couar. non quidem *d. numer.* 12. sed *numer.* 4. vbi de emptione agit, quia pensio in prædio vrbano soluitur pro fructibus qui quotidie percipiuntur, scilicet pro eius vsu, & habitatione, quod etiam sentit Ioan. de Imola *in d. l. diuortio, in princip.* dicens quòd pro rata temporis præteriti in prædiis vrbanis potest exigi pensio propter continuatam vtilitatem, secus verò in prædiis rusticis in quibus percipitur vtilitas solùm tempore messium, & vindemiarum.

Superuenit tamen Bulla Iulij III. incip. *Motu proprio*,

proprio, edita & publicata *de anno* 1550. qua expresse disponitur fructus, vbi non spectant ad Cameram, tanquam spolia spectare ad successores, etiam quòd maturati fuerint tempore beneficiati, dummodo realiter, & cum effectu percepti non fuerint, & aliis propriis bonis non incorporati, etiam quod per beneficiarios non steterit quominus illos exegerint, imo etiamsi pro eorum exactione omnem diligentiam iudicialiter agendo adhibuerint, cuius quidem Bullæ vigore resolutum fuis in allegatis, *nullius seu Romana pecuniaria*, *& in Papien. fructuum*.

Extat nunc maxima controuersia an prædicta Bulla Iulij III. sit vsu recepta, & in Regnis Hispaniarum, & in statu Mediolanensi. Quoad Hispaniarum Regna Nauar. *consil.* 4. *de success. ab intestato*, & Nicol. Garcia *dicta cap.* 1. *numer.* 102. asserunt dictam Bullam in illis Regnis non esse vsu receptam, quod Rota sæpe sæpiùs dixit, & signanter *in dicta Palentina fructuum* 26. *Februarij* 1580. coram Cardinal. Lanceloto, & *in Gerunden. fructuum* 24. *Maij* 1599. coram Domino Iusto, & *in Barchinonen. fructuum* 4. *Iulij* 1607. coram eodem & 10. *Decembris*, *eiusdem anni* 1607. *&* 3. *Decembris* 1610. coram Reuerendissimo Domino meo Coccino Decano, & nouè *in Cordouen. beneficiorum* 24. *Februarij* 1620. coram Reuerendissimo Domino meo Caualerio, in hæc verba. Quamvis Rota per duas decisiones *sub diebus* 17. *Nouembris* 1618. *&* 1. *Iulij* præteriti, resoluisset fructus beneficij S. Andreæ decursos à die obitus Ludouici, quos A. C. declarauerat restituendos esse Piccardo, deberi Ioanni Lopez tanquam plenissimè subrogato ad ius ipsius Piccardi, nihilominus hodie causa de nouo proposita super eisdem, Domini recesserunt à decisis, & moti sunt ex notoria consuetudine vigente in regnis Hispaniarum, quæ non reuocabatur in dubium, & super ea fuit aliàs facta resolutio *in Palentina fructuum Archipresbyteratus* 26. *Februarij* 1580. coram Cardin. Lanceloto seniore, relata per Garc. *de benefic. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 52. quòd scilicet fructus separati à solo spectent ad hæredem, per quam consuetudinem cessabat ratio illa, cui decisiones factæ innitebantur, vt scilicet quemadmodum dicti fructus debeantur Piccardo, ita debeantur Ioanni in ipsius loco subrogato, nam si debentur hæredibus Piccardi, non possunt dici comprehensi in subrogatione, &c.

Verùm hodie magna circumspectione circa non receptionem dictæ Bullæ vtendum est, ego enim hoc præsenti anno 1625. in Rota coram Reuerendissimo domino meo Buratto *in vna causa Bracharen. fructuum* instanter petij declarari dictam Bullam in Regno Lusitaniæ (quod pars est Hispaniæ, vt asserit Nauarr. *consil.* 2. *numer.* 2. *de decimis*, & omnibus patet) vsu receptam non esse, & tamen Rota coram dicto Domino meo in decisione facta super hac causa *sub die* 18. *Aprilis* 1625. nihil certi firmare voluit, sed dubium in hæc verba resoluit. Iustitia autem dictarum trium conformium in hoc capite quicquid sit de iure communi an fructus à solo separati spectent ad successorem, vel ad hæredem, vt latè per Carder. *consil.* 1. *de pecul. cleric.* & quicquid sit stante consuetudine, de qua in Regnis Hispaniarum Garc. *de benefic. part.* 2. *cap.* 1. *numero* 102. & *in Barchinonens. fructuum* 10. *Decembris* 1607. coram Reuerendissimo Domino meo Decano, in qua aliæ decisiones, & doctrinæ allegantur; certum est quòd sublata est difficultas ex constitutione synodali Bracharen. qua cauetur quòd si obtinens beneficia simplicia moriatur ab intestato, habeant omnia eorum hæredes integrè, & si illos non habuerint, habeat dicta bona Ecclesia; spectant igitur ad hæredes beneficiati, &c. Hæc in illa decisione Bracharen. fructuum.

Quoad Statum Mediolanens. pariter asserunt dictam Bullam in eo non esse vsu receptam Borguin. Caualcan. *decision.* 30. *num.* 5. *part.* 5. & Nicol. Garc. *dicto cap.* 1. *numer.* 103. Sed contrarium firmauit Rota *in dicta Papien. fructuum*, coram Reuerend. Domino meo Remboldo, in hæc verba. Nec obstat quòd dicta constitutio non fuit vsu recepta, vel quòd saltem præsumptio obseruantiæ dictæ constitutionis eliditur ex iuribus ponderatis *in Mediolanens. fructuum* 9. *Martij* 1592. coram bonæ memoriæ Orano, quia præterquam quòd videbatur, quòd dicta constitutio fuerit publicata, habeátque decretum irritans, non posset dari de non vsu ipsius, nec minus prætendi, quòd fuerit per contrarium vsum abrogata, ex deductis per Gabriel. *de clausul. libro* 6. *conclusion.* 3. *numer.* 4. Rot. *decision.* 197. *numer.* 3. *part.* 1. *in recent* cessat etiam difficultas ex quo etiam dicta constitutio circumscripta dicti fructus inexacti spectant iuxta dispositionem iuris communis ad successorem, vt dictum est, non verò ad hæredem. Nec obstat quòd dicta dispositio locum non habeat quando in contrarium vigeat consuetudo, Calder. *dicto consil.* 2. *ante fin. versicul. puto concludendum*, Couar. *in cap. cum in officiis*, *numer.* 6. *de testament.* quia non probatur quòd adsit aliqua consuetudo in contrarium in ciuitate Papiens. quæ tamen plene, & concludenter probanda esset, gloss. *in l.* 1. *in verbo*, *probatis*, *C. quæ sit in longa consuet.* Alexand. *consil.* 135. *num.* 9. *lib.* 2. Surd. *consil.* 313. *num.* 23. Cæsar. de Graffis *decision.* 6. *numer.* 5. *de prebend.* cum aliis per Mantic. *de tacitis*, *& ambiguis conuentian. lib.* 3. *titul.* 9. *numero* 72. Nec dici potest quòd dicta consuetudo sis probata ex quadam enuntiatiua eiusdem Iulij III. in Breui, seu literis anni 1553. quarum copia datur, quicquid esset dicendum an dictæ literæ essent in forma probanti, & vtrùm dicta enuntiatiua, vtpote, quæ emanauit ad partis suggestionem probet, & præsertim quia, vt aliqui ex dominis dicebant, Papa in dicto Breui non dicit, quod dicta consuetudo fuerit legitimè probata, sed tantùm quod fuit deducta, vt apparet ex lectura dicti Breuis; & insuper visum fuit quod dum Papa narrat quod in Statu Mediolani antiqua viget consuetudo quod spolia personarum Ecclesiasticarum ad earum hæredes transeant, huiusmodi narratiua intelligi debeat de fructibus sic exactis, & in horreum reconditis, aut de bonis ex fructibus sic exactis emptis, quæ verè & propriè dicuntur spolia clericorum, quia spolia sunt rerum ad beneficiatos spectantium, & quæ in eorum peculio reperiuntur, vt in puncto fuit dictum *in Romana*, *seu Vercellen. pecuniaria*, coram bonæ memoriæ Cardinal. Seraphino, quæ est inter impressas *decis.* 594. *numer.* 5. non autem de fructibus inexactis, quos idemmet Iulius III. per constitut. vt *suprà* dictum est, ante dictum Breue edictum voluit pertinere ad successores,

adeò

adeò quòd dicta narratiua non possit deseruire ad probandum aliquam consuetudinem quoad dictos fructus inexactos, de quibus agitur, sed tantùm quoad spolia, id est, fructus exactos, qui sunt extra controuersiam. Et in omnem euentum ad effectum de quo agitur, sufficit quod ex dicta narratiua Breuis remanet clarè probatum, quòd adsit in Statu Mediolani talis consuetudo quoad fructus inexactos, cùm maximè huiusmodi consuetudo esset plenè, & concludenter probanda, ex *suprà* allegatis, &c.

Hæc, quæ ex suprà dicta decisione colliguntur de receptione dictæ Bullæ Iulij III. procedunt in Statu Mediolanensi, non verò in Prouincia, Papia enim non est de Prouincia, sed exempta, & immediatè subiecta Sedi Apostol. nam in Prouincia constat ex Concilio Prouinciali Mediolanensi V. *part. 3. titul. de Ecclesiis, earum supellectile, & fructibus*, §. *ut litibus*, quòd dicta constitutio non est vsu recepta, immo in corroborationem prædictorum postea successit Concil. Prouinciale Mediolanens. VII. *titul. de fructibus clerici defuncti*, in quo præscribitur quòd fructus separati à solo pertineant hæredibus beneficiati defuncti cum supportatione onerum vsque ad nouos fructus.

Finis Libri secundi Decretalium.

C 51.